

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ ΜΟΥΣΑΙ

HERODOTI

HALICARNASSENSIS HISTORiarum LIBRI IX

PARISII. — EXCERPTAT FERREY-DIDOT, VIA JACOB, 56.

UNIV. OF
CHICAGO
HΡΟΔΟΤΟΣ

2/8/27

HERODOTI HISTORIARUM LIBRI IX

RECOGNOVIT

ET COMMENTATIONEM DE DIALECTO HERODOTI PRÆMISIT

GUILIELMUS DINDORFIUS

CTESIÆ CNIDII

ET CHRONOGRAPHORUM, CASTORIS, ERATOSTHENIS, ETC.

FRAGMENTA DISSERTATIONE ET NOTIS ILLUSTRATA

A

CAROLO MÜLLERO

GRÆCE ET LATINE CUM INDICIBUS

PARISIIS

EDITORE AMBROSIO FIRMIN-DIDOT

INSTITUTI FRANCÆ TYPOGRAPHO

VIA JACOB, 56

M DCCC LXXVII

2000
2001

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI COMPARATA.

SCRIPTIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

751m

1877

MAIN

P04502

A2

1877

MAIN

Dialecti Ionicae quattuor species accurate distinxit Herodotus 1, 142 (1), Caricam, Lydiam, Chiam cum Erythræa, Samiam. Eas an disputationis de dialecto Ionica suæ fundamentum fecerit Philoxenus (2) an non fecerit nescimus : qui hodie supersunt grammatici duo hujus dialecti genera distinguere solent, quorum alterum τὴν ἀρχαίαν sive παλαιὰν ἰάδα appellant, Homericam vel epicam veterem intelligentes, alterum τὴν δευτέραν vel μεταγενεστέραν vel ὑστέραν vel νέαν sive νεωτέραν ἰάδα (3), quibus nominibus comprehenduntur quicunque post

(1) Herodoti verba sunt, γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νομοίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσαρας παρ᾽ αὐτῶν. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικεῖσθαι κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι, αἷδε δὲ ἐν τῇ Αὐδίῃ, Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια. Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῆσι πρότερον λεγέσθηναι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι. Ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰεῖσθαι, Σάμον τε καὶ Χίον, ἣ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἴθρυται, Ἐρυθραί· Χίοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτο διαλέγονται, Σάμοι δὲ ἐπ' ἐωυτῶν μῶνοι. Οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες γίνονται.

(2) Philoxeni de dialecto Ionica liber aliquoties memoratur ab Etymologici M. compositore (p. 531, 14; 540, 47; 616, 48), nihil tamen inde afferente præter argutas de vocabulorum quorundam etymologia opiniones.

(3) V. schol. Apollonii Rh. 1, 1081, Etym. M. p. 821, 40, gramm. in Crameri Anecd. Oxon.

HERODOTUS.

vol. 1, p. 265, 7, Eustath. p. 1643, 1; 1714, 16, ad Dionys. P. 384. Quattuor species, ut Herodotus fecit, distinguere videtur Grammaticus codicis Leidensis in appendice ad Greg. Cor. p. 629 : γεγονασί δὲ αὐτῆς (τῆς Ἰάδος) μεταπτῶσεις δ'· quocum comparanda Gregorii Cor. verba p. 490, ex Joanne grammatico descripta : εἰδέναι δεῖ ὡς ἡ μὲν ἀρχαία Ἰὰς μετέπεσε παρὰ τὴν τῶν κατοικούντων περιτροπὴν· διέμεινε δὲ ἕως ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐφ' ᾧ ἐποίησαν οἱ Ἴωνες τὰς ἀποικίας καὶ διεσπάρησαν εἰς τόπους πλείονας. Manifestum tamen est hos quoque grammaticos nihilo ceteris peritiores fuisse. Nam nec Gregorius in libro suo quidquam discriminis inter dialectum Homeri et Herodoti animadvertit et grammaticus Leidensis diversissimos hujus dialecti scriptores miscens verbis supra positis addit, κέρχεται δὲ αὐτῇ Ὀμηρὸς τε καὶ Ἡσίοδος καὶ πολλοὶ ἑποιοὶ, καὶ Ἀνακρέων καὶ Ἰππῶναξ καὶ Ἡρόδοτος ὁ ἱστοριογράφος, καὶ Δημόκριτος ὁ φυσικὸς καὶ Ἰπποκράτης ὁ ἰατρός.

a

Epicos veteres Ionice scripserunt. Quam parum subtilem distinctionem esse patet, quum et epici poetæ multis usi sint vocabulis vocabulorumque formis vel ex aliis dialectis petitis vel propter metri heroici necessitatem inventis, quæ nunquam in communem ullius gentis Ionicæ usum sunt receptæ, qui autem præter Epicos Ionice scripserunt multis modis inter se discrepaverint, prout quisque vel nativam veterum Ionum linguam exprimere, vel dialectum epicam cum delectu quodam imitari, vel ad veterum Atticorum dialectum, quam ex Ionica originem duxisse constat, propius accedere propositum haberet. Cujus discriminis etsi suspicionem aliquam habuerunt unus alterque grammaticorum (4), parum tamen fructuosæ eorum observationes sunt, quæ eo fere redeunt ut scriptores dialecto Ionica alios puriore alios minus pura usos esse referant, quibus autem rebus dialecti illius major minorve puritas censeatur docere supersedeant. Itaque nihil aliud nobis relinquitur quam ut Ionicorum scriptorum libris qui integri supersunt perditorumque fragmentis diligenter pervestigatis, adhibitisque grammaticorum de formis Ionicis testimoniis, quas quisque scriptor leges secutus esse videatur indagare studeamus. Quæ res multis magnisque implicita est difficultatibus. Primo enim scriptorum antiquissimorum, quos cum recentioribus comparasse ad cognoscenda Ionismi initia et progressus gravissimi foret momenti, opera interierunt, quæ autem supersunt perexigui ambitus fragmenta pleraque omnia in linguam vulgarem translata exhibentur ab grammaticis. Deinde scriptorum Ionicorum superstium codices, labe jam antiquis temporibus contracta et quo frequentius operâ illa describerentur tanto majorem in modum aucta, incredibilem experti sunt librariorum et negligentiam et temeritatem. Nam quum librarii Homeri potissimum Atticorumque scriptorum lectioni assueti essent, alii, quo nullum est frequentius genus errorum, formis vocabulorum Ionicis Atticas substituerunt, alii genuinam antiquiorum codicum lectionem inferendis formis Homericis

(4) De Hecateo et Herodoto Hermogenes vol. 3, p. 399 ed. Walz. : Ἐκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος, παρ' οὗ δὴ μάλιστα ὠφέληται ὁ Ἡρόδοτος, καθαρὸς μὲν ἐστὶ καὶ σαφής, ἐν δὲ τισὶ καὶ ἡδὺς οὐ μετρίως, τῇ διαλέκτῳ δὲ ἀκράτῳ Ἰάδι καὶ οὐ μεμιγμένη χρησάμενος, οὐδὲ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ποικίλη, ἥττον ἐστὶν ἐνεκά γε τῆς λέξεως ποιητικῆς. Quocum Walzcius comparavit recentiorum quorundam grammaticorum excerpta in appendice ad Greg. Cor. p. 679 et 910, quorum alter Hippocratem τῇ ἀκράτῳ Ἰάδι usum esse contendit, uterque autem Herodoto τὴν μεμιγμένην τῇ ποιητικῇ dialectum tribuunt. Contra Herodotus τῆς Ἰάδος ἀριστος κανὼν appellatur ab Dionysio Hal. vol. 6, p. 775,

et Ἰωνικῆς διαλέκτου κανὼν ὡς Ἀττικῆς Θουκυδίδης a Photio Bibl. p. 19, 18. Samia dialecto usum esse hariolatur scriptor vitæ Herodoti ab Suida excerptus, non alio, ut videtur, argumento motus quam quod Sami commoratum esse constaret Herodotum. De dialecto Hippocratis Galenus vol. 12, p. 153 : ... ἐνίων μὲν γραφόντων « ἐχρῆν τὸν ἱητρὸν », ἐνίων δὲ χωρὶς τοῦ κατ' ἀρχὴν ε « χρῆν τὸν ἱητρὸν » · ἐστὶ γὰρ ἀμέλει καὶ τοῦτο σύνηθες τοῖς Ἀττικοῖς, ὧν τῇ διαλέκτῳ χρῆται κατὰ τι καὶ ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἀποφύνασθαι τινὰς αὐτὴν ἀρχαίαν Ἀτθίδα. Ἐμοὶ δὲ καθ' ἕτερον ἰδίᾳ γράμμα μικρὸν ἀ φρονῶ περὶ τῆς Ἱπποκράτους διαλέκτου δεδῆλωται etc., et brevius vol. 8, p. 517.

interpolarunt, alii denique, qui præ ceteris sapere sibi viderentur, obscurum quendam sensum suum secuti falsaque analogiæ specie decepti formas finxerunt quæ ipsis quidem viderentur Ionicæ, revera autem nemini Græcorum veterum unquam essent auditæ. Verum ut in omni literarum genere tanta est vis veritatis ut quantumvis obscurata tamen extirpari funditus nequeat, ita his minutis quoque in rebus, si quis numerosis quæ vel in codicibus relictæ sunt vel e grammaticorum libris eruere licet veræ rationis vestigiis prudenter uti sciat, tenebræ, quibus hæc materia involuta esse vulgo creditur, si non omni, certe maxima ex parte dispelli posse videntur. In quo labore, quod ad Herodotum, attinet, post immemorabiles aliorum conatus primus rectam viam ingressus est C. L. Struvius, Gymnasii dum viveret Regimontani doctor, editis Quæstionum de dialecto Herodoti speciminibus tribus a. 1828-1830, quibus ille pauca tantum quædam vocabulorum genera, sed eximia et diligentia et perspicacitate tractavit. Hujus igitur viri exemplum secutus ego reliquam laboris partem absolvere studui, omisso tamen quem addere facile, sed ab hujus scriptionis consilio alienum erat copiosiore doctrinæ apparatu, quem H. L. Ahrensius expositurum esse speramus, qui in explicandis linguæ Græcæ dialectis egregiam operam ponere cœpit. Mihi enim nihil aliud nunc propositum fuit quam ut tirones qui ad Herodoti lectionem accederent probabili hujus dialecti scientia imbuerem moneremque ut ab superstitiosa sibi caverent reverentia codicum, quorum auctoritate sola qui regi judicium suum patiuntur perinde faciunt ac si quis tesserarum jactu decernendum esse contendat quibus quoque in loco vocabulorum formis usus esse putandus sit Herodotus.

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI COMPARATA.

§ 1.

De permutationibus consonantium.

Litera δ pro σ posita duobus tantum in vocabulis, δῆμή ejusque compositis et ἱσμεν. De utroque dicitur § 21 in indice alphabetico

Z fuerunt qui pro δ positum esse crederent in vocabulo ζορχάδες, quod 4, 192 legitur, duobus in libris δορχάδες scriptum, quemadmodum κέρας δορχάδος legitur in omnibus 7, 69. Nihil caussæ est cur alterutra forma Ionicæ dialecto adscribatur, ut hoc quidem argumento judicari non possit utra forma usus sit Herodotus. Quum tamen probabilius videatur librariorum ζορχάς in δορχάς mutasse quam contra, ζορχάδος corrigendum videtur 7, 69. Eadem vocabuli ζάπεδον ratio est, quod pro δάπεδον dixit Xenophanes apud Athen. 11, p. 462, C. Id per μέγα ἱδαρος explicuit Hesychius: ex quo manifestum est fuisse qui ex ζα et πέδον compositum esse crederent. Mirus vero Heraclidis vel, quod credere malim, Eustathii Heraclidis sententiam referentis error de litera ζ pro γ ab Ionibus posita in vocabulo ὀλίζον, de quo is ita scribit p. 1643, 1, ut ὀλίζος ὀλίξη ὀλίζον dictum esse videatur, τὸ ὀλίγον ὀλίζον (hoc accentu) καθ' Ἡρακλείδην Ἰωνέες φασιν οἱ νεώτεροι τῷ ζ ἀντὶ τοῦ γ χρωμένοι. Positivus hujus adjectivi gradus ὀλίγος est, dialectis nihil inter se discrepantibus, nisi quod Tarentini ὀλίος dixerunt. Comparativi forma poetica ὀλίζων et genere neutro ὀλίζον est, quæ ut aliorum adjectivorum gradus comparativi interdum ponitur ubi positivo locus est.

Positivi forma ὀλίγος nemini, ut opinor, Græcorum audita fuit.

Literarum x et π permutatio propria est adjectivis ποῖος πόσος πότερος et adverbiiis πῇ ποῖ ποῦ πῶς πόθεν ποτέ eorumque formis relativis ὅποιος ὅπόσος ὅπη etc. et adverbiiis compositis οὔποτε οὐδέποτε οὐδεπώποτε etc. quæ omnia Iones constanter per x scripta pronunciarunt κοῖος κόσος κότερος etc., quorum duo exempli causa ponit Apollon. De synt. p. 61, 28: οὐ μὴν ἐπὶ τοῦ ποῖος καὶ τῶν ὁμοίων (τὸ δασὺ εἰς ψιλὸν μετατιθέασιν Ἰωνες), εἰ γε κοῖός φασι καὶ κόσος· οὐ γὰρ διὰ τοῦ φ ἐδύνατο τὰ τοιαῦτα μόρια ἐκφέρεσθαι διὰ τὸ ἀνταποδιδόμενον φωνῆεν δασύ· ἀλλ' οὐδ' ἄλλο τι σύμφωνον ἐδύνατο παραδέξασθαι ἢ μόνον τὸ x· δέδεικται γὰρ ὅτι καὶ ἀνταπόδοσις ψιλὸν ἀπαιτῇ σύμφωνον, ἀλλ' οὐδὲν ἐλείπετο ψιλὸν ἢ τὸ τ, ὅπερ κατετέτακτο εἰς τὸ τοῖος καὶ τόσος. De iisdem Gregorius Cor. p. 413: τῷ x ἀντὶ τοῦ π ἐν τοῖς ἐρωτηματικοῖς καὶ ἀναφορικοῖς κεγρῆσθαι εἰώθασιν, οἷον πόσα κόσα, ὁπόσα δκόσα, ὅπως δκως· inepte vero additur οὐ μὴν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, quod ex alio codice καὶ μὴν καὶ — scribendum. Eadem enim omnium istiusmodi vocabulorum ratio est, nisi quis ποδαπός et ὁποδαπός eximere velit, quod per π scriptum in libris omnibus 5, 13; 7, 218; 9, 16. Verum huic quoque adjectivo literam x recte restituisse arbitror Bekkerum.

Literæ x et χ permutantur in verbo δέχομαι quod Iones pro δέχομαι dixerunt, de quo v. § 21 s. v. Δέχομαι. Absurdum vero est quod quidam sunt commenti πανταχῇ pro πανταχῇ dictum esse 2, 124, ubi nunc ex aliquot codicibus παν-

ταχῆ est restitutum, quæ forma in aliis omnibus legitur locis Herodoti.

Litera ξ pro duplici σ posita in formis adjectivorum δισσός et τρισσός Ionicis διζός et τριζός.

§ 2.

De consonantibus tenuibus (x π τ) pro aspiratis (χ φ θ) positis.

Eustathius p. 468, 32 : Ἰώνων ἰδέα ἡ τῶν δασέων καὶ ψιλῶν ἀντιμεταχώρησις εἰς τὰ σύστοιχα. Δηλοῦσι καὶ τὰ τοῦ γλυκέος Ἰωνος Ἡροδότου, τὸ ἐνθεῦτεν, τὸ κιθῶν, τὸ βάθρακος, καὶ πολλὰ τῶν κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν· τὰ γούιν ἀκάνθια ἀγάντια τινές φασιν ἐϋών ἀνδρῶν· ... Ἰωνικῶς δὲ ἰδιώτισται καὶ τὸ ἐκ τῆς χύτρας συντεθὲν μονόκυθρον. Apud Herodotum hæc literarum permutatio tribus constanter adhibita est vocabulis, ἐνθαῦτα ἐνθεῦτεν et κιθῶν. Substantivi χύτρα, quod κύθη Ionicè dixit Herodes apud Stobæum Floril. 78, 6, nullum in Herodoti libris exemplum est : legitur vero χυτρίς 5, 88, et nomen loci Χύτροι 7, 176, quæ dubitari potest an κυθρίς potius et Κύθροι sint scribenda. Illud vero non dubium est, quin βάτραχος, quod sine ullo librorum dissensu legebatur 4, 131, in βάθρακος fuerit mutandum, quod ego restitui. Nam Eustathii de hac forma testimonium, haud dubie ex antiquiore grammatico excerptum, majus facit momentum quam codicum cunctorum auctoritas. Ceterum ex Eustathio interpolatus est Gregorius Cor. p. 414, ubi § 28 totam, quæ a quattuor codicibus melioribus abest, ejicere debebant editores.

Eandem legem Herodotus sibi scripsit in literis tenuibus spiritum asperum antecedentibus quum in compositione tum in elisione, quas Attici in asperas mutant, ille vero non mutatas servat, ἀπάπτειν ἀπικνέεσθαι ἐπηδᾶν ἐπορᾶν κατηγέεσθαι κατύπερθε, ἀπ' οὗ ἐπ' οὗ et alii omnia hujusmodi dicens. Nam quod ἀφελίς 1, 77; ἀφελώμεθα 2, 114; ἀφες 1, 206; 5, 106; ἀφήσειν 7, 193; ἀφέϊτο 8, 49; μέθες 1, 37 et 39; ἐφεδρος 5, 41, in libris vel omnibus vel plerisque leguntur, librariorum, non Herodoti culpa est, qui ubique consonantibus tenuibus usus erat, quemadmodum ἀπέλησθε ἀπείς ἀπήσοντες ἀπέιθη alibi sæpius apud eum leguntur et ἐπέδρην 1, 75, et 5, 65 : de quibus restituendis jam Schæferus et Schweighæuserus cogitarunt. Denique καθώς 9, 82 in κατώς mutandum foret, nisi probabilior Schæferi emendatio esset καί restituentis. Faciliorem excusationem ἔφοροι habet, quod legitur 1, 65; 5, 41; 6, 63, 65, 82; 9, 7-11, 76. Hoc enim quum magistratus Spartani nomen

sit, Herodoto fortasse non opus visum est Ionicæ accommodare dialecto, quæ ἔφοροι postularet. Similis Ἀφετῶν ratio est, quod nomen est loci terræ Magnesiæ ab verbo ἀφίεσθαι ductum, de quo Herodotus 7, 193 : ἐνθεῦτεν ἔμελλον ὑδρευσάμενοι εἰς τὸ πέλαγος ἀπήσειν (libri ἀφήσειν), ἐπὶ τούτου δὲ τῷ γάρῳ οὐνομα γέγονε Ἀφεταί. Id igitur per φ scriptum reliqui et hoc loco et infra c. 196, et 8, 4, 6, 7 8, 11, 12, 14, sed ubique correxi vitiosum accentum librorum Ἀφέται. Nam nomen esse oxytonum docet Herodianus apud Arcadium p. 114, 1 : τὰ εἰς τὴ παραληγόμενα τῷ ε κύρια ὄντα βαρύνεται, Βρεμέτη Ὡκυπέτη Δημαρέτη· τὸ δὲ Ἀφεταί πληθυντικῶς λέγεται. Recto accentu scriptum apud Stephanum Byz. et in libris plerisque Diodóri 11, 12; vitiose apud Plutarch. V. Themist. c. 7, et Strabon. 9, p. 436.

Easdem leges vix dubitari potest quin reliqui quoque scriptores Ionici sint secuti, licet librarii plerumque literas aspiratas substituerint, velut in libris Hippocratis et Aretæi, in quibus constanter fere ἀπικνέεσθαι, ἀφηλικέστερος et alia hujusmodi leguntur, notata jam ab Heringa Observ. crit. p. 46.

§ 3.

De literis σσ.

Literas σσ, quæ in verbis et nominibus in ττ mutantur in vulgari dialecto Atticorum, non solum Herodotus, sed omnes omnino scriptores Ionici servarunt non mutatas, ἀλλᾶσσα γλῶσσα θάλασσα Ὑμησσός et reliqua omnia hujusmodi dicentes, quemadmodum de Atticis quoque veteribus tragici et Thucydides fecerunt.

§ 4.

De permutationibus vocalium.

Literæ α et ε paucis tantum quibusdam in vocabulis permutantur. Nam μέγαθος et ὑπερμεγάθης pro μέγεθος et ὑπερμεγέθης, τάμνω et τράπω pro τέμνω et τρέπω dixit Herodotus : de quibus formis dicitur § 21 in indice alphabetico. Contra α in ε mutarunt Iones ἔρσην pro ἄρσην et τέσσερες τεσσαράκοντα et τέσσαρες τεσσαράκοντα dicentes.

Litera η pro α brevi Atticorum posita est in vocabulis διπλήσιος τριπλήσιος ceterisque hujus formæ numeralibus, λάξομαι λάξις, μεσαμβρόη, ἀμφισθατέω ἀμφισθασία : de quibus exponetur § 21 s. v. Διπλήσιος. Male vero in libris interdum τεσσέρηκοντα pro τεσσαράκοντα scriptum, et πεντηχόσιοι (p. 435, 20, 33, 36) pro πενταχόσιοι,

quod recte legitur alibi, ut p. 3, 20; 121, 3; 435, 51; 439, 6; 456, 53. Nam quod Homerus πεντηχόσιοι metri caussa dixit Od. Γ, 7, nihil ad Herodotum.

Latissime apud Iones literæ η usus patet pro α longo Atticorum positæ, accommodate ad linguæ Ionicæ molliem, quod non fugit Aristidem Quintilianum De mus. p. 92 : ἡ Ἰὰς τὸ στερεὸν ὑποστελλομένη τοῦ α καταφέρεται πρὸς τὸ η· τὸ δὲ θῆλυ μὲν ἐστὶ κατὰ τὸ πλείστον. Ac primo quidem α in η mutatur in terminatione declinationis primæ in α et ας, velut αἰτήν αἰτίης αἰτήν, καρτερὴ καρτερῆς καρτερῇ καρτερῆν, θηλυδρείς θηλυδρείῃ θηλυδρείν, Στρυμονίης Στρυμονίῃ Στρυμονίην.

2° In nominibus tertię declinationis in ας literam α natura longam habentibus, velut θώρηξ ἱρῆς οἴηξ, θώρηκος ἱρῆκος οἴηκος et reliquis trium numerorum casibus, et derivatis, velut θωρηκοφόρος et οἰηκίζω pro θωρακοφόρος et οἰακίζω.

3° In nominibus quibusdam tertię declinationis in ᾱ : quale est epicum Τιτῆνες pro Τιτᾶνες. Apud Herodotum præter Αἰνιῆνες vel Ἐνιῆνες 7, 132, quod Homero præeunte dixisse videtur, unum, ni fallor, hujus generis exemplum est Ἀκαρνῆνα 7, 221, quod si recte legitur, Ἀκαρνάνη 2, 10, et 7, 126, necessario Ἀκαρνάνη scribendum erit. Sed vereor ne Herodotus Ἀκαρνᾶνα potius dixerit. Alia ejusdem terminationis nomina sunt Ἀγριᾶνες 5, 16, Γυνῶνες 4, 186.

4° In adverbis in ᾱ et ᾱν terminatis, velut λάθρη λίην πέρην.

5° In paralexi substantivorum et adjectivorum eorumque derivatis : qualia sunt θυμίμα, τρικάρηνος, Ἰστρινῆος Παρινῆος Σαρδινός, Στησῆνωρ, τιήρης, ἀνιήρος, θυμίσαις, Ἀλικαρνησός Παρνησός, θυμικτὴρ θυμικτήριον, θεητής, Κρηστωνιήτης Κροτωνιήτης Παρωρεήτης (quod recte scriptum 8, 73 : unde correxi quod 4, 148 legabatur Παρωρεάτας) Ποτιδαϊήτης Σπαρτιήτης Σπαρτιῆτις Σπαρτιτικός, θεητός ἀξιοθέητος περητός νηυσιπέρητος, Δημάρητος Λυκάρητος, θέητρον, ἱστιήτωρ ἱστιητόριον. Servatum α apud Herodotum 5, 68 in nominibus Doricis Ὑᾶται Ὀνεᾶται Χοιρεᾶται. Neque Θεασίδης, hominis Spartani nomen, in Θεασίδης mutatum 5, 85.

6° In commissura vocabulorum compositorum : qualia sunt apud Herodotum γενεηλογέω ἀντιγενεηλογώ, διήκονος διηκονέω, λοχηγέω, ναυηγέω ναυηγῆ ναυηγίον, σειρηφόρος, σκικητροφέω, et in nomine proprio hominis Thebani Τιμηγενίδης 9, 38 (ubi var. lect. Τιμογενίδης) et 86, quod servata partim forma Ionica Τιμηγενίδας scri-

ptum apud Pausan. 7, 10, 2. Non mutatur vero α in aliis, ut ἰθαγενής et καρπαδεύω.

7° In formis quibusdam verborum in αω, de quibus infra dicitur § 19.

8° In aliis vocabulis multis, quæ quum certis regulis non sint adstricta, sola usus observatione cognoscuntur. Horum exempla hæc sunt apud Herodotum.

Ἀδρηστος (Non fugitivus) 4, 142, et nomen proprium Ἀδρηστος pro Ἀδραστος 1, 35 seqq., 5, 67, 68, præeuntibus Epicis, qui et hoc nomen et αἰα ejusdem familiæ (Ἀδρήστεια Ἀδρηστίνη) per η scripserunt, utpote ab verbo διδράσχω ducta, cujus α longum Iones per omnia tempora et in derivatis in η mutarunt, ἀποδιδρήσχω ἀπέδρην ἀποδρῆναι ἀποδρήσομαι ἀπόδρησις δρησμός dicentes. Ejusdem stirpis est δρηπέτης, quod legitur 6, 11, et verbum διεδρηπέτευσσε quod restitui 4, 79, ubi libri διεπρήστευσσε vel ἐπρήστευσσε.

Γήδεира pro Γάδεира 4, 8.

Διηκόσιοι pro διακόσιοι.

Ἐηγα pro ἔαγα præteritum verbi ἄγνυμι, ut δόρατα κατεηγότα 7, 224. Aoristi, qui apud Atticos ἔαξα, apud Homerum ἤξα est, nulla apud Herodotum exempla sunt. Substantivis κάτηγμα et κάτηξις frequenter utuntur medici Ionici, licet ἄγμα, non ἤγμα dicatur.

Εὐφρήτης pro Εὐφράτης 1, 185, 191; 5, 52.

Ἡήρ pro ἄήρ 1, 172; 4, 31.

Ἰήλυσος 1, 144.

Ἰήπυγες Ἰηπυγῆ 3, 138; 4, 99; 7, 170.

Ἰήσων 4, 179; 7, 193.

Ἰητρός et ἰητρικός 2, 84; 3, 129, al.

Κρητήρ et ὑποκρητηρίδιον pro κρατήρ et ὑποκρατηρίδιον, ἀκρητος pro ἀκρατος, ejusque composita ἀκρητοπότης ἀκρητοποσίη.

Ληός et νηός pro λαός et ναός, de quibus infra dicitur in indice formarum Ionicarum alphabetico.

Λήρισαι et Ληρικαῖος 1, 149; 9, 1, 58.

Νεηνίης et νεηνίσκος.

Οἰηκίζειν 1, 171.

Πιπρήσχω, πέπρηκα πέπρημαι ἐπρήθην, et derivata πρήσις et πρητήριον.

Πρήσσω per omnia tempora et derivata πρήγμα πρήξις πρήκτωρ πρηγματεύεσθαι πολυπρηγμονέειν, cum nominibus propriis, qualia apud Herodotum sunt Πρηξίλεως et Πρηξίνος. Simile etiam Persicum nomen Πρηξάσπη.

Πρήξω et πρηῖνω.

Πρηδῖως pro βαδῖως et βρηστώνη pro βαστώνη.

Πρηχῆ pro βαχῆ 2, 11; 7, 37; 8, 129; et βηχός vel βῆχος 7, 142, pro βᾶχος.

Συρήκουσαι et Συρηκόσιος 7, 155 seqq.

Σφρηγίς 3, 41; 7, 69.

Τριηκάς 1, 65, et τριήκοντα cum compositis (τριηκονταίτις τριηκόντερος), τριηκοστός et τριηκόσιοι.

Τηθύρετον 4, 145.

Τρηχύς et τρηχέως pro τραχύς et τραχέως, pariterque Τρηχίς et Τρηχίνιος 7, 175, 198 seqq.; 9, 31.

Φρήτρη pro φράτρα 1, 125. Eadem forma utitur Pseudo-Herodotus in Vita Homeri c. 31: sed α servatum in φράτορες ibid. et c. 29.

Φλυηρέω pro φλυαρέω 7, 103, 104.

Litera η ab Ionibus pro ω ponitur in adjectivis gentilibus in ωτης et ωτις: quorum exempla apud Herodotum sunt Ἀμπρακινήτης Θεσσαλιῆτις Ἰστιαῖτης Μαιήτης Μαιῆτις Φοιήτης Φοιῆτις; in libris non raro per litteram ω scripta, quod notavit Wessel. ad 4, 20.

Litera ι pro ε posita est in vocabulo ἱστία pro ἑστία ejusque derivatis: de quo v. indicem alphabeticum s. h. v.

Literæ ιε in ι longum contrahuntur in adjectivi ἱερός forma Ionica ἱρός ejusque derivatis: de quo v. indicem s. v. ἱρός.

Literarum ω et η ab Ionibus permutatarum duo exempla memorat Eustath. p. 484, 3, verba πώσσω et βώσσω pro πτήσσω et βήσσω dicta. De priore v. indicem alphabeticum alterius verbi nulla apud Herodotum exempla sunt.

Diphthongus αυ in ω lautata ab Ionibus in vocabulis θῶμα et τῶμα eorumque derivatis pro θαῦμα et τραῦμα. De his dictum ab nobis in indice s. v. Θῶμα. Duo alia, κῶμα pro καῦμα et ὠριον pro αὔριον, addunt grammatici in Append. ad Greg. Cor. p. 654, 698, quibus nemo facile fidem habebit, nisi graviora accesserint testimonia.

Literarum οη contractionem in ω præter numerale ὀγδώκοντα tribus tantum verbis adhibuit Herodotus. Eorum primum est βοᾶν, cujus aoristi activi forma Ionica est βῶσαι (et compositum ἀμβῶσαι), medii ἐπιβῶσασθαι προσβῶσασθαι, futuri ἐπιβῶσεσθαι et καταβῶσεσθαι, aoristi passivi ἐβώσθην et præteriti βεβώμενος. Et has quidem formas librarii satis diligenter servarunt. Tanto major in verbo βοηθεῖν eorum inconstantia fuit, quod modo sic modo βοῶθειν scripserunt, pariterque in ceteris temporibus verbi quum simplicis tum cum præpositionibus ἐκ, ἐπὶ et πρό compositi. Ego formam legitimam constanter restitui, quemadmodum in Thesauro Stephani vol. 2, p. 305, præceperam, intactum vero reliqui βοηθός 5, 77; 6, 100. Nam fieri potest ut alia verbi, alia substantivi ra-

tio sit. Tertium denique verbum νοῆσαι est, cujus contracti exempla reliquerunt librarii, ἐνώσας 1, 68 et 86; ἐνενώχασι 3, 6; ἐνένωτο 1, 77; ἐνένωντο 7, 206; νενωμένου 9, 53; διενένωντο 7, 206. Quo indicio ἐπενώθη et ἐπινωθῆναι restitui 3, 122; 6, 115; et ἐπινώσας νώσας νώσαντες 1, 48; 2, 104; 4, 118; νώσωσι 8, 97; ὑπονώσαντες 9, 99, quæ omnia in libris per οη scripta sunt. Quæ literæ servantur in adjectivo νοήμων 3, 34, et substantivo νόημα 3, 80, nisi hoc νῶμα scribendum. Νένωνται ex Aethilii Ὠροῖς Samiorum attulit Etym. M. p. 601, 26. Ceterum contractio illa ne ab Atticorum quidem usu plane aliena fuit, quanquam sermonis poetici finibus inclusa. Nam βῶσον et βώσσομαι Cratinus et Aristophanes dixerunt, de quo vid. Thesaur. Steph. vol. 2, p. 301, et νένωται ex Sophoclis fabula perdita (fr. 191) memoravit Etymol. M. p. 601, 20. Liberiore contractionis forma usi Æschylus et Sophocles χάπιβῶ et νῶ pro χάπιβόα et νόει dixerunt: de quo exposui ad Soph. El. 882. Non minus singulare est νοῦνται, quod pro νοέονται vel νοεῦνται dictum ex Democrito memoratur in Etym. M. p. 601, 27.

§ 5.

De diphthongis.

Diphthongus αι pro α longo Atticorum ponitur ab Ionibus in vocabulis αἰετός καίω et κλαίω. Neque αἰί dixerunt, sed αἰεί, ut Epici: de quo infra exponetur in indice. — De diphthongo α in η vel ηῖ ab Ionibus mutato v. s. v. Μῆων.

Ει pro ε est in εἰλισσειν εἰνακόσιοι εἰνατος εἰνεκεν εἰνεσθαι εἰρύνει εἰρωτᾶν εἰρωτήμα εἰρωτήσις κεινός εἰνός στεινός. Porro ἐνυσθαι, abjecto altero v, in εἴνυσθαι mutatur.

Contraria ratione ει diphthongus in ε transit 1° in nominibus quibusdam proparoxytonis in εια vel ειος terminatis, velut ἐπιτήδεος et ὑπώρεα. 2° In formis femininis adjectivorum in υς, εια, υ, ut θήλεα pro θήλεια, ἰθία πλατέα pro ἰθεία πλατεία. 3° In comparativis κρέσσων et μέζων pro κρείσσων et μεῖζων. 4° In temporibus quibusdam verbi δεικνύναι, in verbo ἔργω pro εἰργω, in præterito ἔωθα pro εἴωθα. Sed hæc singula infra tractabimus suis locis.

Ευ pro εο Ionico vel ου Attico est 1° in nominibus ἐμεῦ σεῦ εὖ τεῦ τευ δευ pro ἐμοῦ σοῦ οὖ τοῦ (i. e. τίνος) του (i. e. τινός) διου.

2° In adjectivi πλέων formis iis quæ in dialecto vulgari εο habent, ut πλεῦν πλεῦνος πλεῦνες pro πλέον πλέονος πλέονες.

3° In formis verborum in εω quæ in dialecto

communi ου habent ex eo vel ου contractum, ut καλεῖται καλεῦνται ἐκάλεον καλεῖσα καλεῦντος καλέουσης. Eodem modo ου in futuris aliorum verborum diphthongum ου ex eo contractam habentibus in εὔ mutatur, ut ἀπολεῦντες ἀπολεύμενος ἀποθανεύμενος. Magna tamen in his formis exhibendis inconstantia est in libris Herodoti modo formas solutas (εὔ) modo contractas (εὔ) præbentibus.

Diphthongus ου ab Ionibus paucis quibusdam in vocabulis pro litera ο simpliciter ponitur. Ea sunt apud Herodotum substantivorum γόνυ et ἔορυ casus trisyllabi γούνατος γούνατι δούρατος δούρατι etc., μῶνος νοῦσος Οὔλυμπος οὔνομα οὔρος (i. e. ὄρος) οὐρίζειν (pro ὀρίζειν) οὔρος (i. e. ὄρος), cum derivatis et compositis omnibus, excepto fortasse verbo νοσέω : de quibus omnibus explicatius dicitur infra in indice alphabetico. Minus certa diphthongus videtur in nomine Μουρυχίδης 9, 4 et 5.

De diphthongis εἰ in εε et ου in οο solutis infra dicitur ubi de declinatione et conjugatione agitur. Literas οε, quas Attici in vocabulis compositis multis in ου contrahere solent, solutas servant Iones. Ex quo genere apud Herodotum exempla plura sunt verborum cum πρό compositis, quibus diphthongum Atticam passim intulerunt librarii, ut προέβαινε προέβαλε προεθυμέετο προεμαντεύσατο προέπειμψαν προετίετο et composita quædam cum ἔτος et ἔργον, ut τριακοντοετίδας σπονδάς 7, 149 (quas τριακοντούτιδας dixit Aristophanes), Λυκιοεργίας 7, 76, ἀγαθοεργίη 3, 154, 160 (unde ἀγαθουργίαν attulit Antiatt. in Bekk. Anecd. p. 78, 14, compositionem vocabuli, non formam spectans), ἀγαθοεργός 1, 67, δημοεργός 7, 31, quod restituendum 4, 194, ubi libri δημοουργός, et fortasse καχοεργοί pro καχοῦργοι 1, 41. Tertia quædam, sed suspecta forma est ἱεροργίαι in codice Mediceo aliisque nonnullis 5, 83, ubi ceteri ἱουργίαι, quod ἱεροργίαι scribendum. Servatur vero diphthongus in nomine Λυχοῦργου.

§ 6.

De diæresi.

Diæresis diphthongi εἰ duplex est : nam aut utraque vocalis servatur non mutata, ut in dativis tertie declinationis βασιλεῖ πάθει pro βασιλεῖ πάθει, aut ε producto ηῖ scribitur, quod fit in substantivis paroxytonis in εἶα, properispomenis in εῖον, et adjectivis in εῖος, εἶα, εῖον. Quarum formarum exempla apud Herodotum sunt 1° de nominibus in εἶα, αἰδρητή (nam sic ex codd. cor-

rigendum vulgatum αἰδρείη 6, 69) ἀνδρητή βασιληή δουλητή ἐπιστρατητή ἑταιρητή θεραπήη κηρυχήη ληήη μαντήή πολιτηή προμαντήή πρυτανήή σατραπηή στρατηή. Suspectum igitur νηστειάς 4, 186.

2° De nominibus in εῖον, ἀγγήιον ἀριστήιον ἐργαλήιον ἱρήιον μαντήιον νεκυομαντήιον πορθμήιον πρυτανήιον σημήιον ὕδρηιον χαλκήιον.

3° De adjectivis in εῖος, ἀγγαρήιος ἀνδρήιος ἀχρήιος γυναικῆιος ἑταιρηῆιος Καδμήιος Κῆιος οἰκῆιος (cum derivatis, nisi libri fallunt, οἰκηιώτης 6, 54, et οἰκηιῶσθαι 1, 94; 4, 148; et 3, 2, quo loco libri non pauci οἰκειῦνται, quemadmodum in omnibus scriptum 1, 4).

Librarii etsi in his formis exprimendis non raro ad communis dialecti consuetudinem aberrarunt, tot tamen recte scripturæ exempla reliquerunt ut vocabula supra ab nobis apposita nihil plane dubitationis habere et sex tantum alia ab mutatione diphthongi exempta esse videantur, Δαρείος Ἀργεῖος Ἡλείος Καδμείος (nisi quod Καδμήια γράμματα legitur 5, 59) ἑρκείος θεῖος : nam Διονύσω τῷ Βαρχεῖω, quod bis legitur 4, 79, in Βαρχηῖω mutandum videtur, δευτερεῖον autem, cujus numerus pluralis δευτερεῖα et δευτερεῖοις legitur 1, 32, et 8, 123, non dubito quin δευτερήιον sit scribendum ut ἀριστήιον. Nec στυπεῖον recte habere videtur 8, 52.

Formæ patronymicæ εἰδης in ηἰδης mutatae unum apud Herodotum exemplum est nominis proprii Βασιληῖδew 8, 132. Servatur diphthongus in aliis, qualia sunt Ἡρακλειδης et gentilia Ἡρακλειδαί et Περσεῖδαί.

Nomina paroxytona in εἶα εῖον εῖος diphthongi mutationem non admittunt, exceptis Ἀρήιος βασιλήιος Ποσιδήιον, quæ jam ab veteribus Ἐπικis sunt usurpata, et paucis aliis, quorum partim incerta auctoritas est, ἀκθρωπήιος Ἀχιλλήιος Βορήιος Εὐρωπήιος Φοιδήιος κηλωνήιον κηρυχήιον et Λιμενήιον 1, 18, cujus loci nomen Λιμένειον est apud Suidam. Epici λοισθήια, quo Herodotus utitur 7, 91, hæc sola usitata forma est. Manifesta vero librariorum peccata sunt quæ passim in codice uno alteroque leguntur ἀληθινή ἀτρεκήή ἱρηή σιτοδηή προαστήιον, pro ἀλήθεια ἀτρέκεια ἱέρεια σιτόδεια προάστειον, et ξεινηήν adeo pro ξεινήν in libris pluribus 3, 39.

Diphthongus Attica ηῖ in ηῖ dirimitur ab Ionibus in vocabulis κληῖς κληῖω κληῖω χρηῖζω ληῖζομαι ληῖστός Θρηῖκή Θρηῖκες.

Diphthongus οἰ in οἷ solvitur ab Ionibus in nominibus οἷς et οἰστός. De priore testem habemus Aristophanem Pac. 930 : X. ὅτ. | T. οἷ, X. ναί μὰ Δῖ. T. ἀλλά τοῦτό γ' ἔστ' Ἴωνικόν | τὸ

ῥῆμα'. X. ἐπὶ τῆς οὖν, ἔν ἐν τῇ κλησίᾳ | ὡς χρῆ παρρηγοῖν λέγων τις οἱ καθήμενοι | ὑπὸ τοῦ δέους λέγων' Ἰωνικῶς οἱ, quod homini Attico olī dicendum fuisset. Genitivus et accusativus pluralis οἶων et οἷς est apud Herodotum 2, 42; δῖν et δῖας apud Lucianum De dea Syr. c. 49, 54, 55. Alterius, οἷστός, qua forma Epici quoque sola utuntur, exempla apud Herodotum sunt 4, 70, et 5, 105. Ibidem et tribus aliis locis (3, 36, 156; 7, 12) verbum καταπροΐεσθαι legitur, quod Atticos καταπροΐεσθαι pronunciassent, non καταπροΐεσθαι, ut in codicibus scribi solet, poetarum exempla arguunt.

Diphthongus ω in ωῖ solvitur apud Herodotum in adjectivis μητρώϊος et πατρώϊος, in quibus praeiverunt Epici, et in ἡρώϊον, πρῶτ' et πρῶϊος, servatur vero in nominibus ζῶν Κῶϊος Ἀγελῶϊος Γελῶϊος aliisque : cujus discriminis rationem non perspicio. Itaque haec quoque cum diæresi scribenda esse censeo.

§ 7.

De iota demonstrativo.

Iota demonstrativi, cujus frequens in vulgari Atticorum sermone usus est, nullum apud Herodotum exemplum reperitur præter νυνὶ 7, 229. Quam formam quum librarios interdum pro νυν intulisse constet, solitarium illud exemplum Herodoti merito in suspicionem vocavit L. Dindorfius in Thesaurο Stephani s. v. Νυν. Nec multum profuerit ταυτί comparasse, quod apud Lucianum legitur De dea Syr. c. 23.

§ 8.

De ν ἐφελευστικῷ, de hiatus et de crasi.

N ἐφελευστικόν, quo Attici hiatus vitandi caussa uti solent, alienum videtur ab Herodoto, cui utendi eo caussa nulla fuit, quum dialecti Ionicæ mollities vocales hiantes minime defugiat. Nam quæ in veteribus editionibus non pauca reperiuntur additæ hujus literæ exempla, pleraque omnia bonorum codicum auctoritate removere licuit recentioribus editoribus.

Difficilius est de elisione vocalium iudicium facere : in quo genere etsi librarii ut in aliis scriptoribus quibusvis, ita in Herodoto quoque parum diligentes se præbuerint, tamen si quis omnem exemplorum copiam pervestiget, non obscura quædam rectæ rationis vestigia relicta esse animadvertet. Ac primo quidem illud certum haberi posse videtur, Herodotum elisionem constanter adhibuisse præpositionibus, quæ elisa syllaba altera accentum amittunt, ἀνα ἀντι ἀπό διά κατά μετά παρά ὑπό. Eadem ἄλλα particulae ratio esse videtur, excepto, quod

sponte intelligitur, ubi sequitur pronomen reflexivum οἱ, ut p. 426, 29. Præter ἄλλα nulla alia particula frequentius elisionem patitur quam δέ; quamquam non elisè non minor exemplorum copia est, ita ut ad liquidum in tanta librorum fluctuatione perducere non possit ubi elisionem vel admiserit vel non admiserit Herodotus. Porro οὐδὲ οὔτε, μηδὲ μήτε et τε passim eliduntur : rarius γε, ut p. 355, 28; 368, 20. Ceterarum elisionum exempla sunt in editione nostra εἴτ' p. 131, 17; 210, 53; εἴτ' 284; 37; 373, 4; ἡδ' 96, 6; τόδ' 324, 47; τῶνδ' 130, 6; 336, 2; τοῦτ' 146, 5; 200, 53; 413, 40; ταῦτ' 99, 54; τοιαῦτ' 323, 7; ἄμ' ἡμέρῃ 162, 22, et 440, 52 (quo altero loco libri nonnulli ἄμα), ἄμ' αὐτῷ 211, 3; ἄρ' 441, 47; ἄρ' 435, 1; ἔστ' ἀν 239, 3; 356, 31; 386, 32; 400, 13; 424, 32, 46; 425, 21; ὥστ' 167, 8; (non παραυτίκ' quod Bekkerus intulerat p. 361, 43;) ἔχ' ἥσυχος 401, 18; ἔχοιμ' ἀν 261, 9; βούλοιτ' 223, 16; γίνοιτ' 77, 24; δεξαίαντ' 145, 32; ἀπηλαύνειτ' 149, 20; μέφοιτ' 334, 27; ὀρθοίτ' 346, 13; γενοίαντ' 346, 23, γένοιτ' 411, 40; in quibus haud dubie plures sunt quæ non Herodoto, sed librariis debentur.

Conjuncta cum hac quæstione crasis est, cujus ipsius quoque usus finibus apud Herodotum circumscriptus est aliquanto quam apud scriptores Atticos arctioribus. Nam paucis tantum quibusdam vocabulis cum articulo vel particula καί coalescentibus crasin Herodotus, etsi non constanter, adhibuit. Est autem crasis articuli forma duplex, altera quæ communis ei est cum Atticis, cujus exempla sunt τὰλλα et ταῦτά, quibus sæpissime utitur, τὰγάματα, τάνθρωπον, τὰληθές; altera Ionica, ὀνήρ ὀνδρες ὀνθρωπος ὀνθρωποι ὄλλοι οὗτοί τωὐτό τώγαλα τώληθές τώρχαιον τώπό (p. 67, 5; 146, 21); τώποθαῖνον (p. 97, 22); οὔτερος (p. 46, 28, 29; 159, 18); τοῦτερον (p. 10, 36) : quæ omnia per α longum et αυ efferre solent Attici, ἀνήρ ἄνθρωπος et reliqua dicentes, αὐτός αὐτοί ταυτό et ἄτερος θάτερον. Dixit de hac crasi Gregorius Cor. p. 415 seqq., recte ille notans ineptum quorundam commentum, qui quum ὀνθρωπος nominativo casu dictum viderent, accusativum finxerunt ὀνθρωπον, cujus erroris particeps est Joannes Grammaticus p. 372, et qui ὀκινάκης ab Herodoto pro ἀκινάκης dictum esse cominatus est grammaticus, de quo infra dicitur s. v. Ἀκινάκης. De ὄλλοι Etym. M. p. 821, 39 : ὄλλοι (cum spiritu leni : nam sic hæc in codicibus, etiam apud Herodotum, non raro scribuntur, de quo dixit Buttmann. Gramm. vol. I, p. 120), ἀντί τοῦ οἱ ἄλλοι αἱ τοιαῦται δὲ συναλοφαί τῆς

δευτέρως εἶναι Ἰάδος, ἢ Ὅμηρος οὐκ ἐγρήσατο. Quæ notatio referenda fortasse ad Apoll. Rh. 1, 1081 : ὅλλοι μὲν βὰ πάρος δεδμημένοι εὐνάζοντο· ubi hanc συναλοιπὴν τῆς νεωτέρας Ἰάδος esse annotavit scholiasta, reprehendens Zenodotum, qui ὅλλοι pro ἄλλοι Homero intulerit, de quo vid. schol. Hom. Il. B, 1, et K, 1. Quod qui improbarunt, articulum ab Zenodoto additum reprehendere debebant, non crasin, quam non plane alienam etiam ab veterrimis epicis fuisse, Homericum ὠτός (Il. E, 396) docet et quod octies in Iliade, semel in Odyssea legitur ὄριστος ex ὁ ἄριστος contractum.

Præter hæc crasis exempla aliud olim satis frequens apud Herodotum ferebatur, τοῦνομα ex τὸ ὄνομα more Attico formatum. Verum quum Herodotum non ὄνομα, sed οὔνομα dixisse constet, quod crasin cum articulo non fert, et ingens locorum numerus sit in quo τὸ οὔνομα libri optimi præbeant, nemo tam superstitiosus erit qui τὸ οὔνομα constanter ab me restitutum improbet et τοῦνομα revocari velit, quod librarii posuerunt Atticæ dialecto assueti.

Crasis cum particula καί perpaucæ apud Herodotum exempla reperiuntur, quorum duo (p. 9, 41; 119, 33) ad usitatum illud καλὸς καγαθὸς pertinent, quod vix quisquam Græcorum καλὸς καὶ ἀγαθὸς dixit; tria alia, κακείθι p. 112, 1, κακείνω p. 438, 31, et κάμοι p. 160, 31, in medio relinquimus utrum Herodoti an librariorum sint, qui καὶ ἄν, in quo omnes consentiunt p. 216, 26, alio loco (p. 352, 54) in duobus codicibus in καὶν mutarunt. Illud vero extra dubitationem positum esse puto, Herodotum, qui centies dixit καὶ ἔπειτα (vel ἔπειτεν), non uno in loco (p. 97, 51) καῖπειτα scripsisse. Hoc igitur correxi.

§ 9.

De declinatione prima.

a) DE NUMERO SINGULARI.

Littera α, ubi in terminatione nominativi longa est, per omnes casus in η mutatur, ut ἄρρη ἔδρης ἔδρη ἔδρην, ἰσχυρὸς ἰσχυρῆς ἰσχυρῇ ἰσχυρῇν, ubi brevis, non mutatur nisi in genitivo et dativo. Sic ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείῃ ἀλήθειαν, εὔνοια εὐνοίης εὐνοίῃ εὐνοίαν, μία μιῆς μιῇ μίαν. Librarii vero duorum illorum casuum forma Ionica decepti litteram η non raro etiam nominativo et accusativo impertiverunt, ἀληθείῃ ἀληθείην, εὐνοίῃ εὐνοίην, μοίρῃ μοίρην, μήν μίην et alia hujusmodi scribentes, ut ἀναίδειν 6, 129; εὐπειτεῖν 5, 20; εὐτελεῖν 2, 92; ἱρεῖν 5, 72; 8, 104; Ἰοισταῖν 8, 23, 25, 66; Ποτιδαῖν 8, 128 (sed Ποτιδαῖαν ib. 129); πολυτελεῖν 2, 87; πρεσβυγε-

νείην 6, 51; ὑγιείν 2, 77. Quæ vitiosa esse bene perspexit Schweigh. in Lexico s. v. Εἷς, Μηδείας, Μοῖρα et Πρόνοια, et convelluntur multo majore rectæ formæ exemplorum numero, velut ἄδεια ἀμιλλα ἀπόπειρα ἀρουρα βασιλεία γέφυρα δίαίτα διάπειρα ἐμμέλεια ἐπιμέλεια εὐμένεια μεγαλοπρέπεια περιφάνεια, Αἰγίλεια Αἰγίνα Αἴνεια Ἀμφίκαia Ἀνόπαια Δίκαια Ἐλάτεια Ἐρύθεια Εὐβοία Ἡράκλεια Θέσπεια Ἰφιγένεια Κωμβρεία Λάκκινα Λεβάδεια Μαρώνεια Πλάταια Προμένεια Σήπεια Φώκαια Ψυτάλεια. Itaque πρῶρην quoque, quod in libris omnibus legitur 1, 194, in duobus 7, 180, in πρῶραν mutandum esse censeo, nisi altero loco aliorum codicum lectio præferenda ἐπὶ τῆς πρῶρης. Nam quod Apoll. Rh. 1, 372, metri caussa πρῶρην dicere ausus est (sic enim vulgatum πρῶραν recte correxit Lehrsins), nihil ad Herodotum facit, cui ab communi usu discedendi caussa nulla fuit. Sic Νύση metri caussa dictum in Hymno Homérico in Bacchi. v. 8, Herodotus vero legitima usus forma Νῦσαν dixit 2, 146: unde correxi Νύσην, quod legebatur 3, 97, uno in codice νῆσσαν scriptum. Eadem de caussa suspecta habeo Σμύρνη et Σμύρνην pro Σμύρνα et Σμύρναν dicta 1, 14, 16, 94, 149, 150; 2, 106; quod non defenditur exemplo Homérico Epigr. 4, 6: Αἰολίδα Σμύρνην ἀλιγείτονα. Recta scriptura Σμύρνα et Σμύρναν servata in Ps.-Herodoti Vita Hom. c. 2, 8 et 38.

Nominum in ας et ης exeuntium declinatio Ionica est ης, εω, η, ην. Sic

Ἀρισταγόρης, βορέης, νηνίης, δεσπότης.

Ἀρισταγόρῃ, βορέῃ, νηνίῃ, δεσπότηῃ.

Ἀρισταγόρη, βορέῃ, νηνίῃ, δεσπότη.

Ἀρισταγόρην, βορέην, νηνίην, δεσπότην.

Servatum α in nomine Θήρας 4, 147, 148, et genitivo Θήρα ib. 148, 150, et nomine Θανόρα 3, 15, de quibus dubites. Illud, vero non dubium quin Ἀριστέας vulgo lectum 7, 137, in Ἀριστέης fuerit mutandum, ut 4, 13 seqq. scribitur.

Nominum in εης exeuntium genitivum libri non raro extrito altero ε scriptum exhibent, ut βορέω Ἀνδρέω Πυθέω. Quas formas fuerunt qui Homericis quibusdam defendi posse putarent genitivi βορέω trisyllabi exemplis, quibus mihi nihil effici videtur. Nam si poetæ litteram ejicere quam synizesin duabus ultimis syllabis adhibere maluerunt, rationem secuti sunt idoneam. Quæ quum nulla sit in oratione prosa, ego plenam formam έω ubique vel ex codicibus vel ex conjectura restitui, quum præsertim librarios viderem etiam aliis in formis pluribus, de quibus infra suis locis dicetur, alteram de duobus juxta se positam ε non raro neglexisse.

Genitivi formæ communis in ου tria apud Herodotum exstant exempla. Primo Κυνέου 6, 101, quod necessario Κυνέω scribendum, nisi nominativum Κύνεος esse voluit Herodotus, quod parum probabile propter nomen simillimum Κινέας sive Ionice Κινέης apud Herodotum 5, 63, aliosque: quod fortasse illi quoque loco restituendum, licet in scriptura per υ consentiant libri Pausaniæ 7, 10, 2. Eadem de nomine Δασκύλου dubitatio est, quod ego Δασκύλω scripsi 1, 8, qua forma usus est Alexander Anth. Pal. 7, 709: αἱ με τυράννων | ἦσαν καὶ Γύγω μείζονα Δασκύλω. Denique Αἰσχροῦ quoque nomen, quod adhuc legebatur 8, 11, in Αἰσχροῦ mutandum foret, nisi probabilior esset quam ex optimis codicibus restitui scriptura Αἰσχροῦ. Cujus nominis exemplum est in inscriptione Attica ab Welckero edita in Museo Rhenano (a. 1842) vol. 2, p. 318, 13: ἐπὶ Αἰσχροῦ ἀρχοντος. Similiter Φιλαίου nomen in Φιλέου corruptum in libris pluribus 6, 35.

Accusativus nominum in ας et ης ab Ionibus non solum in ην, sed etiam in εα terminatur ad tertiam declinationem aberrantibus, quemadmodum vicissim Attici accusativum et singularem et pluralem ac nominativum pluralem nominum propriorum in ης tertiæ declinationis interdum primæ accommodarunt, Ἀριστοφάνην Ἀριστοφάναι et Ἀριστοφάνας pro Ἀριστοφάνη et Ἀριστοφάνεις dicentes. Prioris vero generis exempla apud Herodotum sunt nominum Ἀλνάττεα Ἀμύνττεα Ἀράξεα Ἀρισταγόρεα Ἀρτεμβάρεα Γηρυόνα Γύγεα Δηϊόκεια Ἐπιώλτεια Εὐαλκίδια Εὐρυδιάδεια Ἰποκλείδια Καμβύσεια Λευτυχίδια Λεωνίδια Λυκίδια Λυσαγόρεα Μιλτιάδεια Μιτροβάτεια Μουρυχίδια Ξέρξεα Ὀρέστεια Ὀροίτεια Ὀτάνεα Πηρηξάσπεια Στῆσαγόρεα Ὑδάρνεα Φαρνούχεια Χοάσπεια. Non constant tamen sibi libri in hac forma: nam pleraque illorum nominum modo sic modo per ην scripta sunt, quæ terminatio constanter servatur in aliis, ut Ἀριστήν ceterisque in εης, Ἀρταύτην Ἀρταύτην Ἀσπαθίνην Βάδρην Γύνδην Γωδρύν Δαυρίσσην Εὐρυβάτην Ἠγίην Ἰππίνην Ἰσαγόρην Κλεάδην Κλυτιάδην Κρανάσπην Κώνη Μαρσύην Μασίσσην Μασκάμμην Μασσάγην Μεγαβάτην Μεισιτήν Μίδην Μιτραδάτην Ὀθρυάδην Ὀκταμασάδην Πακτύνην Πανίτην Παντικάπην Παντίτην Πασαργάδην Πausανίην Σισάμην Σκύλην Τελλίνην Τηλίνην Τιμηγεvidήν Τύρην Φειδιππίδην. Itaque amplius de libertate illa terminationis quærendum erit: de qua quidquid statuatur, hoc mihi certum videtur, locum eam non habere nisi in nominibus propriis, et vitiosum esse habendum quod locis pluribus apud Herodotum (ut 1, 11; 3, 1; 4, 23;

7, 88), semel apud Lucianum (De dea Syr. c. 25) legitur δεσπότεα pro δεσπότην, in quo alibi (ut 3, 134; 4, 136) consentiunt libri, et duobus locis (8, 118) κυβερνήτεια pro κυβερνήτην, quæ notæ sunt nihilo melioris quam ἐξηγητέας et δεσπότεας olim lecta 1, 78, 111, nunc optimorum librorum auctoritate correctæ. Nec nomen gentile Πέρσην, quod aliquoties (8, 3, 108, 109) Πέρσεια scriptum legebatur libris ne consentientibus quidem, hanc admittere formam censeo. Quamobrem Πέρσην prætuli magna aliorum exemplorum copia munitum. Σκόθεια apud Lucianum De dea Syr. c. 12, in Σισόθεια a Buttmanno mutatum etiam aliis de caussis vitiosum est habendum.

Vocativi formæ ἑτεροκλίτου exempla sunt Ἀρτέμβαρεις 1, 116 (ubi præcedit genitivus declinationis primæ Ἀρτεμβάρεω c. 114, 115) et Πηρηξάσπεις 3, 34, 35, 62, 63, comparanda cum Aristophaneo Στεφιάδες pro Στεφιάδῃ. Minus certa res est de genitivo et dativo. Sic Ἀστυάγεος libri 1, 130, et Ἀστυάγῃ 1, 74, 129, quibus quoniam multa obstant genitivi Ἀστυάγεω exempla (velut 1, 73, 76, 112, 122 etc.), non solum Ἀστυάγεος illic in Ἀστυάγεω mutandum cum Bekkero, sed etiam Ἀστυάγῃ corrigendum, quod 1, 129 in libro Sancerotiano servatum. Porro Κυαζάρει scriptum 1, 73, 14 (ut Κυαζάρει in codicibus quibusdam Xenophontis), sed Κυαζάρῃ 1, 16, et Πηρηξάσπεις 3, 62, 63, sed Πηρηξάσπεω 3, 74, 75, 78. De nomine ἀκινάκης dicitur in indice alphabetico § 21.

b) DE NUMERO PLURALI.

Declinatio Ionica pluralis ab Attica non differt nisi genitivi terminatione ων in omni nominum genere in έων soluta, ut γλωσσέων ἡμερέων λιθοτομείων παλλακείων γενεέων, et dativi terminatione αις in ησι producta, non αισι, quod passim scripserunt librarii poetarum Atticorum lectione imbuti. De utroque casu dixit Greg. Cor. p. 379-382. Genitivi nominum quorum paralexis est, ut γενεέων 7, 171, alterum ε plerumque neglexerunt librarii. Sic αἰγέων et συκέων pro αἰγέων et συκέων in libris omnibus 4, 189; 1, 193 legitur, et ἀδελφεῶν scriptum erat 3, 31, et 5, 80, qui genitivus est masculini ἀδελφεός, non feminini ἀδελφεή. Quamobrem ἀδελφεῶν scripsi. Nec γεῶν 4, 198, et Μαλειῶν 1, 82, recte habere puto, sed γέων et Μαλειῶν scribendum. Aliud ejusdem generis exemplum latebat 2, 15, ubi genitivus nominis loci Ἀgyptiaci in libris ταριχείων ταριχίων ταριχηῶν scriptus est et accusativus ταριχεάς in omnibus ibid. c. 113, quæ patienter tulerunt editores neglecto Stephani

Byz. testimonio, ex quo manifestum est dipthongum ab librariis esse illatam : Ταριχάι, πόλεις πολλαί, αἱ μὲν Μενόησαι, αἱ δὲ Σκηνικαί, αἱ δὲ Κανωδικαί. — Καὶ ὥρειλε διὰ διφθόγγου. Ἔστι καὶ Ταριχέα καὶ ἐνικῶς καὶ πληθυντικῶς λεγόμενη πόλις τῆς Ἰουδαίας, ὡς Ἰώσηπος. Τὸ ἐθνικὸν Ταριχασάτης καὶ ταριχεῖα τὸ πρᾶγμα παρὰ τὸ ταριχεύω. Ex quo sequitur apud Herodotum Ταριχεύων et Ταριχέας corrigendum esse, quæ ego restitui.

De genitivo ἐτησιέων vel ἐτησιῶν infra dicitur § 12.

c) DE DECLINATIONE CONTRACTA.

Nominum in ἐη, quod Attici in ῆ contrahere solent, Iones formas servant solutas. Ex quo genere apud Herodotum hæc sunt exempla, partim librariorum obscurata præposteris correctionibus. Ἀλωπεκέας 7, 75. Ἀνθρωπέη 5, 25, ubi libri ἀπέδειρε πᾶσαν τὴν ἀνθρωπιήην, Eustathius p. 374, 35, ἀνθρωπιήην, Pollux vero 2, 5, ἀνθρωπῆν, quod proxime abest ab vera quam ego restitui scriptura ἀνθρωπέην. Κυνέην et κυνέας 2, 151; 7, 77, 89, male vero vulgo κυνῆ 4, 180. Λεοντῆν vulgo 4, 8 : sed λεοντέας et παρδαλέας 7, 69. Rursus male γαλαῖ 4, 192, pro γαλέαι, et μυγαλᾶς vel μυγαλέας 2, 67. Quod μυγαλέας scribendum fuisse jam Schweighæuserus intellexit in Lexico s. h. v., in hoc uno errans quod etiam μυγαλᾶς oxytonum ferri posse putavit. Denique συκέην legitur 1, 193, et 4, 23, et genit. pluralis αἰγέων et συκέων, quem αἰγέων et συκέων scribendum esse supra significabamus, 1, 193; 4, 189.

Forma Attica μνᾶ ab Herodoto in μνέα solvitur. Sic μνέαι pro μναῖ 2, 168, 180 (in μνέες corruptum in codicibus Luciani De dea Syr. c. 48); μνέων pro μνῶν est 3, 131; μνέας pro μνᾶς 1, 151; 2, 180.

Nominis Ἑρμῆς quinque apud Herodotum exempla exstant, genitivi Ἑρμέω et accusativi Ἑρμῆν, 2, 51, 67, 138, 145; 5, 6, et Ἑρμέω apud Lucian. De dea Syr. c. 38, De astrol. c. 20. Quibus formis jam veteres Epici usi sunt.

§ 10.

De declinatione secunda.

Declinatio Ionica secunda omni ex parte eadem est quæ Attica, excepto dativo plurali in ος, qui apud Iones in οισι producitur.

Genitivi singularis formam epicam in οω, quæ in uno alteroque codice illata est 3, 97; 4, 192, plane alienam ab Herodoto esse liquet

et ne apud Lucianum quidem recte habere videtur De dea Syr. c. 22, ubi libri ἔρωτος ἀπρήκτοιο. Non magis ferenda genitivi terminatio εω est, quam editores pluribus in locis Herodoti tulerunt, Βάττω 2, 181 (ubi cum Ἀρκεσίλειω conjunctum est); 4, 159, 160; Ἐρξάνδρῳ 5, 37; Κλεομβρότῳ 5, 32; Κροίσῳ 8, 122; Πεισιστράτῳ 6, 102; Μεμβλιάρῳ 4, 147. Quorum pleraque quum ipse codicum dissensus suspecta reddat, omnia corrigere non dubitavi, ne postremo quidem excepto, in quo solo libri omnes consentire videntur veteris culpa librarii, qui quum Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλειω scriptum videret, prius nomen alteri sive consulto sive calami lapsu assimilavit, cujusmodi errorum exempla aliquot infra videbimus. Eodem referendum erit Ξάνθῳ 2, 135, nisi hoc ab nominativo Ξάνθης est, quod non puto Persici nominis Ξάνθην exemplo apud Æschyl. Pers. 995 comprobari posse. Omisi vero Γορδίῳ 1, 14, 35, 45; 8, 138, et apud Tzetz. Hist. 1, 103, quod non dubitandum quin ab nominativo sit Γορδίης, non Γόρδιος, qua forma uti placuit Arriano Anab. 2, 3, 1 seqq. Denique quod in epistolis commentitiis Hippocratis p. 1273, 44; 1275, 18, legitur Δημοκρίτῳ, id ipsum quoque non scriptori, sed librariis imputandum videtur. Recta forma Δημοκρίτῳ p. 1274, 7.

Genitivi pluralis forma ἑτεροκλίτῳ νησάων et ψησάων pro νήσων et ψήρων, qua Callimachus usus est præeunte Hesiodo, qui βλεφάρων ἀπὸ κυανέων metri causa dixit pro κυανῶν, et μοτᾶων pro μοτῶν apud Quint. Sm. 4, 412, fortasse quis utatur ut ἀστέων pro ἀστῶν dictum defendat, quod Phœnici Colophonio apud Athen. 11, p. 495, D, restituit Casaubonus, Ἐαλῆς γὰρ ὅστις ἀστέων (vulgo ἀστέρων) ὀνήϊστος —, et θυμέων pro θύμων apud Zonam Sardinum Anth. Pal. 9, 226, nisi, quod probabilius, ἡ ἐ θυμῶν scribendum cum Brunckio. Non videntur tamen hæc exempla, quæ metri necessitas extorsit poetis, sufficere ad similes formas vindicandas, quas Herodoto in codicibus quibusdam paucis in locis intulerunt librarii, quarum patrocinium suscepit Wesseling. ad 2, 36, πεσσῶν 1, 94, πυρέων 2, 36 (ubi κριθῶν, quocum conjunctum est, fraudi fuisse librario animadvertit Matthiæ Gramm. vol. 1, p. 150. Recte πυρῶν libri omnes 4, 33 ter; 7, 187), Θεσσαλέων 5, 64, Σουσῶν 5, 35 (recte vero Σούσων 5, 53; 6, 1, 119), quibus addi potest ἀλφιδέων uno in codice scriptum pro ἀλφιδῶν 5, 57; ἐρπετέων in fragmento Democriti apud Stobæum Flor. 44, 18; et βρυτέων apud Aretæum p. 8, A, quod vicino κριθῶν, ut πυ-

ρέων apud Herodotum, originem suam debere videtur. Ejusdem generis est γυναικῶν σιτοποιίων καὶ παλλακίων, quod intactum reliquerunt editores 7, 187, licet veram scripturam præberet codex Schellershemianus σιτοποιίων, neque animadvertenter vulgatæ scripturæ obstare δλκᾶδων σιταγωγῶν 7, 191, quod σιταγωγίων scribendum foret, si recte illic legeretur σιτοποιίων. Denique non raro in libris scriptum αὐτέων et τούτέων pro αὐτῶν et τούτων : de quo infra dicitur ubi de pronominiibus agemus.

Nominum contractorum in ους et ουν, ut νοῦς εὔνοος, πλοῦς περίπλους, ῥοῦς, ὄστουν, διπλοῦς, ἀργυροῦς, χρυσοῦς et quæ sunt reliqua, formis Iones utuntur solutis νόος εὔνοος, πλόος περίπλοος, ῥόος, ὄστίον, διπλόος, ἀργύρεος, χρύσεος. Male igitur νῶ in libro 1, 27, pro νόῳ, et ὄσπλου 6, 33, quod ὄσπλου scribendum, ut διεκρόου scribitur in omnibus 7, 129.

§ 11.

De declinatione tertia.

Genitivus in ῶν, quoniam formæ contractæ speciem offerebat librariis, in codicibus interdum in ἑών est corruptus. Sic ἀνδρέων 7, 187, χηνέων 2, 45, χιλιάδων 7, 28, vulgo lecta, quæ ex aliquot codicibus correxi. Nec μυριάδων 8, 71 : ὅτε δὲ εὐσεύων μυριάδων πολλέων, ubi manifesta erroris origo est, in μυριάδων mutare dubitavi. Nam quod genitivos substantivorum numeralium in ᾶς, velut χιλιάδων μυριάδων, ab Atticis circumflecti annotarunt grammatici (Arcad. p. 136, 4, Choerob. p. 458, 27 ed. Gaisf.), non satis argumenti esse videtur, ut Iones χιλιάδων et μυριάδων dixisse putemus, quum præsertim ne veteribus quidem Atticis, sed τοῖς μεταγενεστέροις accentum illum tribuant technici ab Choerobosco memorati. Nonnihil dubitationis habet genitivus εἰλωτέων, qui consentientibus, ut videtur, libris legitur 6, 58, 75, 80; 9, 28 et duobus tantum codicibus εἰλώτων præbentibus 9, 80. Nam quum non solum εἰλωτες, sed etiam εἰλώται dicti servi illi sint, de quo diserto constat testimonio Stephani Byzantini, neutra genitivi forma per se spectata vitiosa haberi potest. Quum tamen apud Herodotum non solum accusativus pluralis εἰλωτας, qui facile in εἰλώτας mutari posset, legatur 6, 81; 9, 80, sed etiam accusativus singularis εἰλωτά 7, 229, et εἰλωτες 9, 81, nec verisimile sit inter utramque formam Herodotum fluctuasse, genitivum ubique εἰλώτων scribendum esse censeo, nisi quis servato εἰλωτέων reliquorum locorum corrigere scriptu-

ram malit, εἰλώτην εἰλώται εἰλώτας, quæ non improbabilis conjectura foret, quum rarior nominis forma ab librariis facile aliquoties in vulgarem mutata esse possit.

Non majoris momenti sunt quæ apud Hippocratem aliosque reperiuntur genitivi in ἑών exempla, velut σαρκέων apud Hippocr. vol. 3, p. 242, χεῖρέων vol. 2, p. 74, vol. 3, p. 462, 474 ed. Littr., quorum non pauca ex codicibus corrigere licet. Μηνέων pro μηνῶν ex duobus libris male illatum Luciano De astrol. c. 5.

Dativi pluralis forma in εσσι exiens, velut δαιτυμόνεσσι πάντεσσι παῖδεσσι κοράκεσσι, qua epici et lyrici poetæ sæpissime, tragici raro usi sunt, interdum omisso propter metri necessitatem altero σ profertur, ut ἀνάκτεσι ἵνεσι χεῖρεσι apud Homerum, πολίεσι apud Pindarum, χεῖρεσι et πόδεσι in fragmento Sophoclis apud gramm. in Crameri Anecd. Paris. vol. 4, p. 183. Priore forma etiam Dorienses usos esse constat in poesi pariter ac prosa oratione, de quo dixit Ahrens. De dial. Dor. p. 229, 230 : alteri nunquam extra poesin locus fuisse videtur. Nam quod Herodoto 7, 224 ab recentioribus editoribus duorum codicum auctoritate tributum est πλεόνεσι pro πλέοσι satis convellitur aliis locis (2, 53; 8, 69; 9, 122), in quibus libri omnes in recta consentiunt scriptura πλέοσι. Non minus leviter μήνεσι pro μῆσι unius tantum codicis auctoritate receptum est 4, 43 et 8, 51. Hæc igitur quum ego rursus expulerim, consequens erat ut δαιτυμόνεσι quoque, quod 6, 57 librarii posuerant Homericis fortasse memores δαιτυμόνεσσι, corrigere legitima forma restituenda δαιτυμόσι. Nec σπλήνεσι pro σπλήσι, quod passim legitur apud Hippocratem (velut vol. 3, p. 328, 450, 452; vol. 4, p. 120, 148, 156, 161, 218, 220 ed. Littr.) recte habere puto. Librarii quam proclives fuerint ad hujusmodi formas inferendas, Archippi versus docere potest ap. Athen. 3, p. 86, C et 90, F.

Λεπάσιν ἐχίνοις ἐσχάραις βαλόναις τε τοῖς κτένεσιν τε,

cui κτεσίν jam ab Elmslejo est restitutum. Plane enim incredibile est poetam anapæstum ante catalexin iambici tetrametri admittere quam legitima uti maluisse vocabuli forma. Idem vitium apud Pollucem 7, 52 corrigendum, qui πεντέκτενα quid significet explicans non πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι scripserat, sed κτεσίν.

Nominum in ις, εος (vel εως) desinentium declinatio Ionica quomodo ab Attica differat schemate infra posito declaramus.

Singularis.

ATTICE.	IONICE.
N. πόλις	πόλις
G. πόλιος et πόλειος	πόλιος
D. πόλει	πόλι
A. πόλιν	πόλιν
V. πόλι	πόλι.

Dualis.

N. A. πόλει vel πόλη	πόλι et πόλιε
G. D. πολέοιν	πολίοιν.

Pluralis.

N.V. πόλεις	πόλιες et πόλεις
G. πόλειων	πολίων
D. πόλεσι	πολίσσι
A. πόλεις	πόλεις et πόλεις.

Formas omnium huiusmodi nominum Ionicas etsi librarii sæpissime in vulgares mutarunt, tot tamen in codicibus relicta sunt Ionicarum exempla, ut non dubitandum sit quin recte fecerit Bekkerus, qui Ionicas per totum Herodoti opus constanter restituit, nisi quod ποιήσει reliquit 2, 82. Dativus singularis in ι longum terminatur. Nam quod Buttmannus (Gramm. vol. 1, p. 189, 211) vulgatarum editionum vitis et, quod plane alienum ab hac quæstione est, Homericis dat̄ deceptus sibi persuaserat Κλέοβι 1, 31 et ἀπόλι 8, 61, ι brevi dicta esse, vana est opinio. Recte Κλέοβι Bekkerus et ἀπόλι ex pluribus codicibus jam Schweighæuserus correxerunt, ut συμφορῇ ἀχάρι 1, 41, quod ipsum quoque in pluribus codicibus ἀχαρι scriptum, in alii ἀχάριτι. Nominativi pluralis formam in ις in omnibus huiusmodi nominibus fere constanter exhibent codices Herodoti, qui tamen non dubito quin contracta potius usus sit πόλις, cuius testes habemus Apollonium De pronom. p. 380, B, a quo αἱ παρ' Ἰωσι γραφαὶ πόλις φύσις memorantur, et Greg. Cor. p. 475, de nomine ὄφις (quod ὄφιες scribitur apud Herodotum) et pauca quædam exempla relicta in codicibus sunt, velut πόλις 2, 177; 7, 22 et 234. Eadem accusativi ratio est, qui etsi ipse quoque non raro in ιας terminatus est in libris (ut πόλιας quater duabus in paginis 48, 20, 28; 49, 25, 39), tamen contractam formam, quam ubique restitui oportet, non paucis in locis servarunt codices, præsertim in nomine Σάρδις, velut p. 51, 9, 26, 39, 52; p. 52, 3, 23, 30, in πόλις p. 103, 24; 111, 46; 131, 11; ἱβίς 95, 49; καλασίρις 97, 17; κυλλήσσις 96, 31; ὄφις 95, 48, 50; 96, 6; σαγάρις 71, 39, et aliis alibi. Quibus an-

numerare licet exempla terminationis in ις, quod ex ις potius corruptum est quam ex ιας. Sic codices ἀρδεὶς καὶ σαγάρις p. 71, 39; καταβάσεις et καταβάσις p. 61, 46. Nominativi et accusativi dualis πόλιε vel πόλι mihi in promptu sunt exempla. Ceterum in his quoque formis, πόλις et πόλι, ι longum est. Nam quod Parmenio Anth. Pal. 9, 113, οἱ χόρις et τοὺς χόρις correpto ι dixit, metri necessitate adactus regulam violavit. Dativi pluralis in ισι, non εσι, terminati exempla apud Herodotum plura sunt. Sic πόλισσι 1, 151; πίσισι 4, 172; Σάρδισι 5, 102.

Eandem declinationem sequuntur nomina in ι, εος, ut σίνηπι et πέπερι, σινήπιος πεπέριος, σινήπι πεπέρι, nec pauca barytonorum in ις quæ in dialecto vulgari in genitivo et dativo literam δ adsciscunt, ut Θέμις Θέτις Πάρις Ἰσις Πάπρημις, quorum formæ Ionicæ sunt Θέμιος Θέτιος Πάριος Ἰσιος Παπρήμιος, Θέμι Θέτι Πάρι Ἰσι Παπρήμι, pro Θέτιδος Θέτιδι etc.

Substantiva barytona in ης et ος quorum casus obliqui in dialecto vulgari contrahuntur, apud Iones formas servant solutas. Sic τριήρης τριήρεος τριήρει τριήρεα, μέρος μέρεος μέρει, pariterque in duali et plurali terminationes Atticæ η, οιν, εις, et ων, εις in εε, εα, εοιν, εες, εων, εας solvuntur. Eædem solutiones aliorum quoque substantivorum quorumvis casibus iis adhibentur qui apud Atticos in ει, εις vel η terminantur. Sic πῆχϊ πῆχε πῆχεις πῆχεας, ἄστει ἄστεε ἄστεα Iones dixerunt pro πῆχει πῆχεις, ἄστει ἄστη. Genitivo in εος iidem non solum pro ους, sed etiam pro Attico εως constanter usi sunt, πῆχεος et ἄστεος dicentes, non πῆχεως et ἄστεως. Contractio genitivi in εος, qua poetæ epici et lyriici usi sunt, γένεος θάμβεος θάρσεος σάκεος et alia huiusmodi dicentes, aliena videtur esse ab oratione prosa Ionum. Male igitur Ἐγχεράτεος in libris quibusdam 5, 92, p. 267, 18. Accusativi nominum propriorum in ης in recentiori dialecto Atticorum non raro declinationis primæ formam adsciscunt in ην, ut Σωκράτην et Ἀριστοφάνην pro Σωκράτη et Ἀριστοφάνη. Nullum huiusmodi formarum vestigium apud Iones deprehenditur, qui veteri forma usi hos accusativos in εα terminarunt constanter.

Substantivorum cum κλέος compositorum Attici in oratione prosa formis uti solent contractis, Ἡρακλῆς Θεμιστοκλῆς Περικλῆς etc., in poesi modo contractis modo solutis Ἡρακλέης Θεμιστοκλέης Περικλέης, quas solas admittit dialectus Ionica: nam quod apud Herodotum 2, 145 bis legebatur Ἡρακλῆς in Ἡρακλέης et Προκλῆς 3, 50, 51, in Προκλέης mutandum fuit. Casuum

obliquorum declinatio Attica est Ἡρακλέους Ἡρακλέϊ Ἡρακλέα, accusativo interdum contracto Ἡρακλῆι: epica Ἡρακλῆος Ἡρακλῆϊ Ἡρακλῆα, quam adscivit prosa Ionum, servato tamen ε brevi Atticorum, Ἡρακλέος Ἡρακλέϊ Ἡρακλέα. Vocativus Θεμιστόκλεες 8, 59, ubi cod. Sancerōstianus Θεμιστόκλεις, fortasse pro Θεμιστόκλες.

Nominum in εὺς declinatio Ionica est βασιλεύς βασιλέος βασιλέϊ βασιλέα βασιλεῦ, βασιλέε βασιλέϊον, βασιλέες βασιλέων βασιλεῦσι βασιλέας: ab qua legitima forma locis plurimis aberrarunt librarii, rarius ad Atticam (βασιλέως βασιλεῖ), sæpissime ad epicam (βασιλῆος βασιλῆϊ βασιλῆα etc.): de quo primus accurate præcepit C. L. Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine secundo, diligenter collectis omnium hujus generis nominum apud Herodotum exemplis. Struvium secutus est Bekkerus correctis ubique formis illis ab usu Herodoti alienis. Genitivi in εἰος, ut Ἀχιλλεῖος βασιλεῖος Περσεῖος, quem Choeroboscus vol. 1, p. 60, 13 ed. Gaisf. τοῖς νεωτέροις Ἰωσι, scholiasta Nicandri Ther. 764 Æolensibus tribuit, nullum apud Herodotum vestigium deprelinditur.

De declinatione substantivi νῆς dicitur in indice alphabetico.

Nominum in ας, ατος, declinationis Ionicæ, quæ ipsa quoque nonnihil differt ab Attica, exempla nonnulla apud Herodotum exstant de nominum κέρας γέρας τέρας casibus præter nominativum quattuor κέρεος: τέρεος, κέρει, κέρα γέρεα τέρεα, κερών. Quæ formæ probabiliores sunt quam τέρατος et τέρατα 2, 82. Substantivi γῆρας dativus γήραι est 6, 24, ut apud Epicos, et genitivus γήραος 3, 14 (in formula ἐπὶ γήραος οὐδῶ) et apud Aretæum p. 3 extr., p. 31, A. Substantivi κρέας genitivus pluralis κρεών apud Herodotum 1, 73, 119; 2, 47, 168; 3, 18, qui apud Hippocratem sæpius κρεών scribitur.

Nominum in ὦ et ὠς Iones in casibus obliquis terminationes servant contractas, quemadmodum poetæ quoque epici fecerunt. Sic ἦος apud Herodotum 2, 8; 7, 167; Ἰοῦς 1, 2; Βουτοῖ 2, 156; ἄπστοι 9, 85; εὐεστοῖ 1, 85; συνεστοῖ 6, 128. Accusativus vero non ut in dialecto et epica et Attica in ῶ terminatur, sed in οῦν, de quo Greg. Cor. p. 427: τὰ εἰς ὦ λήγοντα θηλυκὰ ἐπὶ τῆς αἰτιατικῆς εἰς οὖν περατοῦσι, Λητώ Λητοῦν, Σαπφὼ Σαπφoῦν, ἦν ἦοῦν, αἰδῶ αἰδοῦν. Et sic Ἰοῦν apud Herodotum 1, 1, 2; 2, 41; Βουτοῦν 2, 59, 63, 75; Λητοῦν 2, 156; Τιμοῦν 6, 134, 135: sed contra dialecti normam αἰδῶ 1, 8, et ἦν vel (quod rarius) ἔω 1, 142, 201, 204; 2, 8, 17, 32, 99,

138, 158; 4, 40; 7, 58 et alibi non raro (adde Σαρδῶ 1, 170; 5, 106, 124), quæ librariis deberi veterem scripturam interpolantibus jam Koenius animadvertit in annotatione ad Greg. p. 428. Scribendum igitur αἰδοῦν et ἦοῦν, quorum alteri pepercerunt librarii in versu Hedyli apud Athen. 11, p. 473, A.: ἐξ ἦοῦς εἰς νύκτα καὶ ἐκ νυκτῶν πάλι Σωκλῆς | εἰς ἦοῦν πίνει. Ἀεῖστοῦν et καχεστοῦν annotavit Hesychius, εὐεστοῦν Democrito apud Clem. Al. Strom. 2, p. 498 restituit Valcken. ad Herodot. 1, 85. His exemplis fretus Koenius l. c. etiam εἰκῶ, quod apud Herodotum legitur 7, 69, in εἰκοῦν mutandum esse conjecit, aliorum locorum (2, 143, 172) immemor ubi εἰκόνα legitur. Et recte fortasse Koenius: quanquam conjectura non tam certa mihi visa est ut recipiendam ducerem. Nam etsi Atticos genitivum et accusativos εἰκόνης εἰκόνα εἰκόνας in εἰκοῦς εἰκῶ εἰκούς contraxisse constat, nominativi tamen εἰκῶ, cui apta foret terminatio accusativi Ionica in οῦν, testis nullus est, nisi quis Hesychii glossæ aliquid tribuendum esse censeat Εἰκῶ, εἰκῶν, χαρακτήρ, ὅψις, in qua literarum certe seriem suadere ut εἰκῶ ex ditto-graphia ortum esse putemus L. Dindorfius monuit in Thesaurο vol. 3, p. 235. Itaque apud Herodotum, nisi εἰκοῦν scripsit, utrobique aut εἰκῶ aut, quod probabilius, εἰκόνα scribendum erit, ut εἰκόνας legitur 2, 172; εἰκόνας 2, 144.

Accusativum nominum Ἀπόλλων et Ποσειδῶν, cujus plena forma Ἀπόλλωνα et Ποσειδῶνα est, Attici non raro ejecto ν in ω contraxerunt Ἀπόλλω et Ποσειδῶ dicentes. Iones vero plenam formam prætulisse videntur, ut Ἀπόλλωνα apud Herodotum 1, 87; 2, 156; 4, 59, et sola ea usi sunt in nomine Neptuni, cujus forma Ionica soluta Ποσειδέων est, testata ab Herodiano Περὶ μονήρους λέξ. p. 11, 5: unde Ποσειδέωνα apud Herodotum 7, 129; 8, 55. Eandem illam contractionem Attici comparativorum in ων accusativo singulari et nominativo et accusativo plurali non raro adhibuerunt, ut ἀμείνω pro (τὸν et τὰ) ἀμείνονα et ἀμείνους pro ἀμείνονες et ἀμείνονας. Quarum formarum priore Herodotus quoque sæpissime usus est. Sic, ut intra libros duos primos subsistam, ἐλάττω p. 29, 37; 40, 23; 65, 14; 105, 39; 110, 14; 115, 39; 120, 6; καλλίω 46, 46; μέζω 47, 14; 83, 23; 117, 23; 120, 44; (μέζονα 94, 11; 121, 11;) πλέω 46, 6; 47, 13; 58, 39, 43; 73, 38; 83, 22, 24; 92, 3; 93, 29; 97, 30; 118, 14 (πλέονα 119, 51). Alterius formæ exempla aliquot reperiuntur adjectivi πλείους (nisi hoc pro πλεῦνες et πλεῦνας ab librariis positum), aliorum vix ulla, velut ἀμεί.

vous in libris omnibus p. 262, 45, et in uno cod. Schellersh. p. 267, 11, ubi alii omnes ἀμείνονας.

Nomina in ἄων, ἄονος ab Ionibus in εων terminantur. Sic Ἀμυθάονος nomen apud Herodotum 2, 49 Ἀμυθώνος scriptum, et substantivum ὀπάων, quo sæpe usi sunt Tragici, ὀπέωνες 9, 50, 51; unde ὀπέων pro ὀπάων restitui 5, 111. Tertium huiusmodi nomen est Φιλάονα 8, 11, quod ipsum quoque Φιλέωνα scribendum, ni fallor.

§ 12.

De adjectivis et adverbis

Declinatio adjectivorum quum iisdem regatur legibus quas de substantivis supra exposuimus, hic non dicendum nobis est nisi de formis quibusdam quæ adjectivorum propriæ sunt.

Adjectiva nonnulla in ειος desinentia ab Ionibus in εος terminantur. Qualia sunt apud Herodotum præter τέλος, quo Attici quoque sæpe usi sunt, αἴγεος βόεος ὠμοδόεος οἴεος ἐπέτεος ἐπιτήδεος et ἀνεπιτήδεος (cum adverbio ἐπιτηδέως), Ἀριμάσπεος (Ἀριμάσπεα ἔπεα 4, 14, quod apud Origenem Ἀριμάσπεια, apud Tzetzam Ἀριμάσπια scriptum), Ἡράκλειος (in nomine Ἡρακλῆων στήλεων, quod legitur 2, 33; 4, 8, 42, 185, et accus. Ἡρακλέας στήλας 4, 43, 181), et quod substantivum factum est ὑπώρεα, oblitterata quidem illa plerumque in libris vulgatis illata diphthongo, vel ηῖ in Ἡρακλήϊων et Ἡρακλήϊας, sed pluribus in locis recte scripta in melioris notæ codicibus. His addendum ἡμιόνεος, quod pro ἡμιόνειος duo de præstantioribus codicibus præbent 1, 188, et suspicari licet alia huiusmodi alibi esse restituenda ubi codices omnes in ει vel ι consentiunt, velut 1, 119, μηλείων κρεῖων, ubi probabilius est μηλέων, ut αἴγεος βόεος et οἴεος, et 5, 53, 54; 7, 151, ubi libri Μεμνόνειος vel Μεμνόνιος, Herodotus vero Μεμνόνεος, ut opinor, scripserat, quod cum epico Ἀγαμεμνόνεος comparandum.

Adjectivorum in υς formis femininis in εια ipsis quoque litera ι, et constanter quidem, ab Ionibus eximitur, servato tamen vulgaris formæ et accentu et mensura. Sic θήλεια (de quo Greg. Cor. p. 440) et ἡμίσεια pro θήλεια et ἡμίσεια, et βαθέα βραχεία δασέα ἰδέα ἰθέα δξέα παχεία πλατέα ταχεία τρηχεία pro βαθεία βραχεία etc., et numero plurali θήλεια ἡμίσεια βαθεία βραχεία et sic porro. Genitivus et dativus singularis quum ex communi declinationis primæ regula a longum in η mutatum habeat apud Iones, ut θηλέης ἡμισέης βαθέης βραχέης, θηλέῃ ἡμισέῃ βαθέῃ βραχέῃ, et librarii, quemadmodum in substantivis in α breve exeuntibus fecerunt. his quoque in formis lite-

ram η etiam nominativo et accusativo intulerunt, rarius apud Herodotum, sæpissime apud Hippocratem aliosque, θηλέη θηλέην, δξέη δξέην, εὔρέη εὔρέην et reliqua scribentes, quæ non dubitandum quin omnia ad rectam rationem sint revocanda, quod de Herodoto præcepit Buttmannus Gramm. vol. I, p. 253.

Reliquum est ut de genitivi pluralis adjectivorum et, quorum ratio eadem est, participiorum passivi forma quadam dubia generis feminini declinationis primæ dicatur.

Genitivi declinationis primæ terminationem περιπωμένην ὦν ab Ionibus in eas solvi syllabas, ex quibus contracta est, id est ἔων, supra ostendi ubi de declinatione substantivorum agebam. Ex quo sequitur genitivum περιπωμένον adjectivorum eandem admittere solutionem, velut λοιπέων πασέων πολλέων θερινέων ὀπτέων (πλίνθιον) ὑψηλέων διαφθαρεισέων λεχθεισέων, quam etsi apud Herodotum satis diligenter servarunt librarii, tamen uno alteroque loco neglexerunt, ut 2, 27, ubi θερμέων χωρέων correxi pro vulgato θερμῶν, et 2, 15, ubi vulgo Ταρχέων τῶν Πηλουσιακῶν, quod Πηλουσιακῶν scripsi, ut Μηδικέων νεῶν legitur 3, 136, et Ἀττικέων γυναικῶν 6, 138. Alia vero eorum adjectivorum lex est quorum genus femininum ex regula ab Arcadio p. 135, Joanne Alex. Ton. παραγγ. p. 17, aliisque grammaticis exposita accentum servat generis masculini, ut οἱ φίλοι τῶν φίλων, αἱ φίλαι τῶν φίλων, οἱ τυπτόμενοι τῶν τυπτομένων, αἱ τυπτόμεναι τῶν τυπτομένων. Nihilominus his quoque formis terminatio in ἔων non raro tribuitur in codicibus Herodoti, quamvis nec consentientibus ubique inter se nec sibi constantibus. Sic ἀλλέων 4, 182 bis, 184 bis; ἀλληλέων 4, 113; 6, 12, et (ubi plerique omnes ἀλλήλων) 111; ἐκρινέων 4, 111; ἔσχατέων 8, 47; μεγαλέων in uno tantum codice 6, 46; ὀκισέων 5, 50; Αἰγυπτίεων 2, 55; 4, 181; ἀντίεων 7, 10; δημοσίεων 6, 57; ἐπιχωρίεων 5, 88; κουριδιέων in tribus codicibus 6, 138; διηκοσίεων in duobus 7, 184; χιλιέων ibid. (quod fortasse defendas accentu feminini Attici χιλῶν, quanquam grammatici de hoc ita loquuntur ut proprius videri possit formulæ χιλῶν δραχμῶν). Ἐξακισχιλιέων καὶ δισμυριέων in uno codice Mediceo 1, 32, licet in præcedenti διηκοσίω cum ceteris libris consentiat. Τετρακοσίεων 7, 190; ὀλιγοκισιέων quattuor codices 5, 124; ἀνατριβομένων in duobus 3, 113; ἀρπαζομένων in multis 1, 4; μαχομένων 2, 76 (ubi μαχομένων ex tribus optimæ notæ libris edidi); πειθομένων præter unum omnes 5, 18; προκειμένων in tribus 7, 16; τα-

ρασσομενέων 8, 16; φυλασσομενέων τῶν ὁδῶν 5, 35; licet in φυλασσομενέων τῶν ὁδῶν omnes consentiant 1, 23. Hæ igitur formæ etsi epicis ἀλλὰων ἐρχομενάων similibusque, quas in ἄν contraxerunt Dorienses ἀλλᾶν ἐρχομενᾶν et alia omnia huiusmodi dicentes, quodammodo defendi possunt, tamen, nisi pluribus certioribusque exemplis grammaticorumve testimoniis munitæ fuerint, nimio potius Ionismi studio librariorum, ut alia multa, deberi videbuntur: qui tanto facilius errare potuerunt, quod adjectiva illa et participia non raro cum nominibus primæ declinationis in ἔων sunt conjuncta, ut Θηβέων Αἰγυπτίῶν, ἐσχατέων χωρέων, ὁκοσέων ἡμερέων, μελαινέων ἑουσέων, προκαιμενέων γνωμέων, ἀντιέων γνωμέων. Facilius defendi posset ἐτῆσιέων ἀνέμων 6, 140 et 7, 168, quod si scripsit Herodotus, ignotum ei fuit præceptum grammaticorum (de quo v. Thes. Steph. vol. 3, p. 2152 ed. Par.) genitivum non ἐτῆσιῶν (cui respondet forma soluta ἐτῆσιέων), sed ἐτῆσιῶν scribentium. Verum quum loco altero duo de libris optimis cum Eustathio ἐτῆσιῶν præbeant, probabilius videtur ἐτῆσιῶν utrobique esse restituendum.

Gradus adjectivorum secundæ declinationis comparativum et superlativum ab Ionibus non solum in ὀτερος ὡτερος et ὀτατος ὡτατος, ut in dialecto communi, sed etiam in εστερος εστατος, ut tertiæ declinationis adjectivorum in ἥς, formari annotarunt grammatici: vid. Eym. M. p. 31, 7; 394, 5; 420, 48; Eustath. p. 1441. Non sunt tamen hæ formæ Ionum propriæ: nam Attici quoque et Dorienses iis usi sunt, quamquam fortasse minus frequenter quam Iones. Quorum Herodotus hanc formam adjectivis adhibuit ἀμορφέστατος ἐρρωμενέστερος εὐνοόστερος σπουδαιέστερος, etsi non constanter. Ἐπιτηδεύστατος, quod ex Democrito annotavit Eustathius, nusquam dixit, sed ubique ἐπιτηδεώτερος et ἐπιτηδεώτατος. Ceterum Democritus dubitari potest utrum ἐπιτηδεύστατος an ἐπιτηδεέστατος dixerit. Diphthongus certe non defendi potest positivi ἐπιτήδειος exemplis in fragmentis Democriti apud Stob. Flor. 46, 46; 76, 16, quorum fides nulla est.

Adverbia ab adjectivis in ῆς derivata in dialecto communi in ὡς desinunt perispomenon, quod in ἔως solvitur ab Ionibus. Horum exempla apud Herodotum sunt ἀληθέως ἀσφαλῶς ἀτρεκέως ἀφειδέως ἀψευδέως δυσπετέως ἐμφανέως ἐναργέως ἐπιεικέως ἐπιστρεφῶς ἑτεραλχέως εὐπετέως εὐπρεπέως εὐτυχῶς παντελέως προσφυῶς σαφέως σαφηνέως συνεχέως. Male igitur ἀκριβῶς legitur 7, 32; ἀκλεῶς 5, 77; ἀδεῶς 1, 216; 3, 65 et 67; 9, 109. Scribendum ἀκριβέως ἀκλεῶς (quod ἀκλεῶς

dixerunt Epici) et ἀδεῶς, in quibus duplex et non magis offensioni esse potest quam in adjectivo περιδέας 5, 44; triplex et in ἐπιδέας 4, 130 (ubi male nonnulli codices ἐπιδεύεας) et 7, 29. Nam formæ contractæ fortuito debentur errori librarii, ut παντελῶς apud Hippocratem vol. 2, p. 390 ed. Litt., ἐλλιπῶς apud Aretæum p. 116, ἀφειδῶς p. 108, quod ἀφειδέως scriptum p. 115. Similiter in adjectivis interdum peccatum: sic δημοτελῆ apud Herodotum 6, 57, pro δημοτελέα legebatur. Nec, si ἐπιδέας περιδέας et ὕγιᾶ scripsit Herodotus, intelligi potest cur ἀκλεᾶ ἐνδεᾶ et καταδεᾶ, quæ 1, 1; 2, 108, et 121, 2, leguntur, dicere maluerit quam ἀκλεᾶ ἐνδεᾶ et καταδεᾶ. Inter adverbia vero omisi ἀνακῶς 1, 24; 8, 109, quod non constat utrum ab ἀνακός an ἀνακῆς sit derivandum.

§ 13.

De pronomibus.

a) DE ARTICULO.

Articuli declinatio apud Iones non differt a dialecto communi, nisi quod dativus τοῖς et ταῖς secundum legem supra memoratam τοῖσι et τῇσι est, pariterque in composito τοῖσιδε et τῇσιδε. Nam quod nominativi pluralis οἱ αἱ formæ Doricæ τοῖ ταῖ paucis quibusdam in locis in uno alteroque libro posita sunt, vix opus moneri librariorum factum esse errore.

b) DE PRONOME RELATIVO δς EJUSQUE COMPOSITIS ὅσπερ ET ὅστις.

De hujus pronominis formarum usu Herodoteo investigando egregie meruit C. L. Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine primo, cujus disputationis nos satis habemus summam exposuisse, omissis quæ Struvius collecta apposuit exemplis librariorumque contra rectam normam peccatis, quæ ab Struvio ita sunt confutata, ut eorum patrocinium nemo in posterum sit suscepturus nisi qui codicum auctoritati serviliter sit addictus.

Pronominis igitur δς et compositi ὅσπερ una tantum in casibus rectis Herodotus usus est forma δς ἢ τό, ὅσπερ ἤπερ τόπερ, et in numero plurali οἱ αἱ τά, ὅσπερ αἴπερ τάπερ. Casuum vero obliquorum formas non admisit nisi eas quæ literam τ præfixam habent, nisi ubi præpositionem sequantur, quo μέχρι et ἄχρι quoque pertinent: quorum locorum magna ex parte ratio alia est. Nam ubicunque pronomen relativum præpositionem sequitur, quæ apostrophum pati potest, præpositio ultimam vocalem amittit et relativum

τ praeſixum aſperatur. Apoſtrophum vero patiuntur praeſpositiones ἀντί ἀπό διά ἐπί κατά μετά παρά ὑπό, quibus ἀμφί et ἀνά addendae forent, niſi caſu factum eſſet ut harum praeſpositionum ante pronomen relativum poſitarum nulla apud Herodotum exempla reperiantur. Contra ubi in anastrophe pronomen praeſpositionem antecedit, rursus formae a conſonante incipientes requiruntur. Sic Herodotus 5, 106, τῷ πάρα dixit, licet nuſquam παρά τῷ, ſed ubique παρ' ᾧ dixerit.

Praeſpositiones quae apoſtrophum non recipiunt octo ſunt hae, ἐν ἐξ ἐς περί πρό πρός σύν ὑπέρ, ex quibus πρό et ὑπέρ cum relativo ſimplici conjunctione apud Herodotum non reperiuntur, περί autem ubi cum pronomine relativo conjunctum eſt, non aliter ponitur quam cum anastrophe, ut 2, 135, αὕτη, τῆς περί λέγεται ὅδε ὁ λόγος, et interdum alio vocabulo interjecto, ut 4, 16, τῶν ἡμεῖς περί λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν, pariterque περίξ, ut 2, 29, τὴν περίξ νομάδες Αἰθιοπες νέονται. Reliquarum praeſpositionum (ne πάρεξ quidem excepto, quod ſic, non παρέξ, etiam ante conſonantes ſcribitur, ut 8, 73, πάρεξ τῶν κατέλαξα) primaria eſt lex ut ſequens relativum a conſonante incipiat, velut 1, 106, τεσσαράκοντα ἔτια, σύν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, et 4, 134, εἰπε ἄρα πρός τούσπερ ἐώθεε καὶ τὰ ἄλλα λέγειν, unde 4, 200, τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἔσκε κωπὸς πρός ἂ προσῖσχε, πρός τὰ ſcribendum eſſe recte monuit Struvius. Ad praeſpositiones vero ἐν ἐς et ἐξ quod attinet, ſingularis apud Herodotum uſus obtinet, quo relativum, quod eas ſequitur, ſpiritum retinet in formulis ἐν ᾧ *hoc tempore*, ἐς δ sive ἐς οὗ, *usque ad id tempus, donec*, et ἐξ οὗ, *ex quo tempore*, ita ut plerumque relativum ad nullum certum nomen, quod vel praecedat vel ſequatur, referri poſſit. Eodem modo μέχρι et ἄχρι οὗ dicitur, nuſquam μέχρι et ἄχρι τοῦ. Ubi vero temporis notio abeſt, praeſpositiones ἐν ἐς et ἐξ formas pronominis flagitant eas quae a τ incipiunt. Cui regulae quae repugnant exempla recte iudicavit Struvius librariorum debere erroribus, exceptis fortasse tribus de ἐς δ exemplis, 4, 156 : κατὰ τοῦτο τῆς χώρας, ἐς δ γινώσκειται ὁ Βορυσθένης 4, 71 : παρὰ δὲ τῶν βασιλέων ἐν Γέρροισι εἰσι, ἐς δ ὁ Βορυσθένης ἐστὶ προſπλωτός 7, 50 : ὁρᾷς τὰ Περσέων πρήγματα, ἐς δ δυνάμιος προκεχώρηκε, in quibus fieri poſſe ut ἐς δ, niſi forte ἐς ὅσον ſcribendum ſit, non ad certum aliquod nomen relatum, ſed ſic adverbialiter poſitum, vulgari temporis notione ad ſpatium translata dixerit Herodotus. Cuiusmodi excuſatio quum non parata ſit novem aliis locis, in quibus ἐξ οὗ ἐξ ἧς ἐξ ὧν libris conſentientibus legitur (5, 17;

6, 118; 3, 52; 4, 78; 1, 125; 2, 44, 92, 154; 3, 82), non dubitandum quin ἐκ τοῦ ἐκ τῆς ἐκ τῶν cum Struvio ſit corrigendum. Nulla enim excogitari cauſa poſteſt cur Herodoto, qui quater (6, 41, 71; 8, 136; 9, 111) γυνή ἐκ τῆς τέκνα ἐγίνετο vel ἐστὶ dixit, ſemel (4, 78) ἐξ ἧς dicere placuerit, aut (5, 17) μεταλλὸν ἐξ οὗ τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάſτης ἐφοῖτα ſcribere, quum 3, 115, ſcripſerit νήσου ἐκ τῶν ὁ καſſίτερος ἡμῖν φοιτᾷ.

De pronomine relativo ὅστις duo eſſe obſervanda docuit Struvius, primo nunquam hoc pronomen a conſonante τ incipere (male enim τὴν τινα 1, 90 in omnibus codicibus et τὸν τινα in uno 1, 98 ſcribi); deinde in genitivis et dativis unice regnare breviorē illam formam quam epicam dicere ſolemus (δτε δτεω δτεων δτέοισι, pro Atticis δτου δτω δτων δτοιſι), nunquam vero reperiiri ὅστινος ὅστιν ὄντινων ὄſτιſι. (Vitioſum igitur eſt μέχρι δτου πληθῶρης ἀγορῆς 2, 173; quod eſti facile in δτεω mutari poſteſt, tamen etiam ex δσου corruptum habere licet, quod legitur 8, 3, μέχρι δσου κάρτα ἐδέοντο αὐτῶν, quamquam quum hic alii iique optimi libri μέχρις vel μέχρι οὗ praebent, probabilius eſſe puſto Herodotum utrobique μέχρι οὗ ſcripſiſſe, ut aliis in locis pluralis.) Neque nominativus pluralis generis neutrius ἅτινα eſt, ſed ἅσσα (1, 47, 138, 197) pro Attico ἅττα : quod 1, 138, in libris pluribus in ὁκόσα eſt mutatum. Similiter ὅσσα vel ὅσα ſcriptum in fragmentis Democriti apud Stobaeum Flor. 43, 46; 103, 25, cui ἅσσα ex optimo cod. Paris. reſtituere debebat Gaisfordus.

c) DE PRONOMINIBUS PERSONALIBUS.

Genitivi ἐμοῦ σοῦ οὗ Iones formis uſi ſunt et ſolutis et contractis, ſolutis ἐμέο σέο ἐο, contractis ἐμεῦ σεῦ εὗ. Apollon. Dysc. de pronom. p. 342 : ἐμεῦ· κοινὴ Ἰώνων καὶ Δωριέων. Ἐμεῦ δ' ἔλειτο μέγαν ὄρκον (Hom. Od. Δ, 746),... καὶ Φερεκύδης ἐν τῇ θεολογίᾳ καὶ ἐπὶ Δημόκριτος ἐν τοῖς περὶ ἀστρονομίας καὶ ἐν τοῖς ὑπολειπομένοις ſυντάγμαſι ſυνεχέſτερον χρῶνται τῇ ἐμεῦ καὶ ἐπὶ τῇ ἐμέο. Utriusque formae apud Herodotum quoque frequentia ſunt exempla : ſed formae encliticae conſtanter contractionem patiuntur, μεν ſeu εὔ.

Dativi ſοί forma enclitica eſt τοι.

Accuſativi pronominis tertiæ perſonae forma quaedam enclitica eſt μιν (quod νιν dixerunt Dorienses et poetae Attici), quae modo pro αὐτὸν vel αὐτήν, modo pro ἐαυτὸν vel ἐαυτήν dicitur addito intellectove αὐτὸν vel αὐτήν.

Numeri horum pronominum dualis nulla apud Herodotum exempla exstant.

Nominativi pluralis eadem apud Iones atque Atticos forma est ἡμεῖς ὑμεῖς σφεῖς : nam quod in codicibus Herodoti non raro formæ reperiuntur solutæ ἡμέες ὑμέες σφέες; quas ego ubique removi, manifesto est documento qua temeritate librarii falsa analogiæ specie decepti formas vocabulorum finxerint quæ ipsis viderentur Ionicas. Nam quum genitivum et accusativum constanter solvi ab Ionibus, ἡμέων ὑμέων σφέων, ἡμέας ὑμέας σφέας dicentibus, vidissent librarii, eandem solutionem nominativis adhibuerunt, in quibus ne a veteribus Epicis quidem est admissa, nedum a prosæ orationis scriptoribus, de quibus disertum habemus Apollonii Dyscoli testimonium in libro De pronomine p. 378 : αἱ πληθυντικαὶ καὶ κοινολεκτοῦνται κατ' εὐθείαν πρὸς τε Ἰώνων καὶ Ἀττικῶν ἡμεῖς ὑμεῖς σφεῖς. Ἔστι πιστώσασθαι καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῆς εὐθείας παρ' Ἰωσιν ἐκ τῶν περὶ Δημόκριτον, Φερεκύδην, Ἑκαταίων. Τὸ γὰρ ἐν Εἰδωλορανεῖ « ὑμέες Αἰόλιον περιχεύετε » παρὰ Παρθενίῳ ὑπὸ ποιητικῆς ἀδείας παραληφθὲν οὐ καταφεύσεται διαλέκτου πιστουμένης ἔλλογίμοις συγγραφεῦσιν· iterumque p. 380. Quæ nemo erit qui Gregorii Cor. p. 479, Favorini s. v. Ἐγὼν similiumque grammaticorum auctoritate elevare conetur, qui ἡμέες et σφέες schematis sui explendi causa posuerunt. Parthenium quid moverit ut ὑμέες scriberet nescimus, nisi forte carmen illud ex versibus heroicis puris compositum esse voluit, ut Joannes Tzetza versus a Cramero editos Anecd. Oxon. vol. 3, p. 333, inter quos hic est,

Ἵμέες αὐτε ἕκαστος ἐν οὔσας ταῦτα βαλόντες.

Dativum primæ et secundæ personæ ἡμῖν ὑμῖν in enclisi ἡμιν ὑμιν retracto accentu correptoque i scribendum esse præcipiunt grammatici, quorum opinioni in Herodoto non magis quam in aliis scriptoribus se accommodarunt librarii. Ionibus scripturam illam tribuit Apollonius Dysc. De pronom. p. 383 : ἡμῖν Ἰῶνες, ἥ καὶ Ἀττικοί. Τὸ ἐγκλινόμενον παρ' Ἰωσι συστέλλει τὸ ι. Σημειῶδες, καθὼ αἱ ἐγκλινόμεναι τὸν αὐτὸν χρόνον φυλάττουσαι τὰς ὀρθοτονουμένας· et p. 384 : ὑμῖν πάλιν παρ' Ἰωσι προπερισπᾶται ἐγκλινομένη, καθὼ συστέλλει τὸ ι. Similiter Etym. M. p. 84, 16.

Dativi tertiæ personæ duplex est forma, altera ὀρθοτονουμένη σφίσι, altera enclitica σφι : nam quod 7, 149, legitur σφι μὲν εἶναι δύο βασιλεῖας, Ἀργείοισι δὲ ἓνα, σφίσι scribendum est ex codice Sancerstiano. De utriusque autem formæ usu recte judicavit Matthiæ, cujus hæc est annotatio ad 1 57 :

« Pronomen σφίσι et σφι ab Horodoto ita usurpari, ut hoc pronomen sit tertiæ personæ pro αὐτοῖς, iis, illis, illud vero semper reciprocum, sibi, sibi ipsis, ἑωυτοῖσι, sequentibus argumentis satis confirmari videtur. 1° Loci complures sunt, ubi σφι et σφίσι hoc significationis discrimine posita proxime sequuntur. Sic 6, 49 : ποιήσας δέ σφι (ubi solus codex Florentinus σφίσι exhibet) ταῦτα ἰθὺς Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς Αἰγινήτας δεδωκέναι, ὥς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρατεύονται. Conf. 1, 86 : ὥς δέ σφι ἄσσημα ἔφραζε, et mox τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖς δοκέοντας. 2° Utrumque, σφι et σφίσι, centies hac sensus proprietate observata legimus, illud in quacunque fere pagina. Quod ad hoc attinet, conf. ex libro primo c. 27, 57 : σφίσι δὲ δμῳόλωσσοι, ubi σφίσι ad Κρησιωνιήτας et Πλακηνούς referendum est; c. 93, 94, v. 6 et 8, c. 97 : ἐδίδωσαν σφίσι λόγον (huc conf. 6, 138; 7, 145; 8, 9; 3, 76; 5, 68, quibus locis lectio codicis Sancerstiani σφίσι pro vulgari σφι 3, 45, egregie confirmatur), c. 98, 146. 3° In iisdem loquendi formulis σφίσι et ἑωυτοῖσι et σφίσι αὐτοῖσι commutantur, 1, 97 : σφίσι λόγον ἐδίδωσαν· 6, 138 : ἑωυτοῖσι λόγους ἐδίδωσαν· 8, 9 : λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδωσαν. 4° Vocī σφίσι sæpius appositum est αὐτοῖσι sive αὐτῇσι, ut 1, 86, 146; 6, 42, 126. 5° Plerumque unus saltem codex veram lectionem præbet, ut pauci tantum loci vel codicibus abnuentibus ex hac regula corrigendi remaneant. »

Præter has formas Herodotus accusativo σφέ usus est, qui trium generum est et singularis et pluralis, pro αὐτὸν αὐτὴν αὐτό et αὐτοὺς αὐτάς αὐτὰ, et neutro plurali σφέα pro αὐτὰ.

d) DE PRONOMINIBUS αὐτός ET οὗτος.

Pronominum αὐτός et οὗτος declinatio Ionica eadem est quæ dialecti vulgaris, exceptis dativis τούτοις αὐτοῖσι αὐτῇσι pro τούτοις αὐτοῖς αὐτῇσι, et genitivo feminino αὐτέων pro αὐτῶν, quem annotavit Apollonius Dysc. De pronom. p. 383 : ὃν τρόπον τὸ νυμφέων διαίρεται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ αὐτῶν, ὅποτε θηλυκὸν σημαίνει, καὶ ἔτι (apud Epicos) αὐτῶν. Qua forma in errorem inducti librarii non solum masculinum αὐτῶν interdum in αὐτέων (velut 1, 108; 7, 233, 234), et τούτων, cujus hæc communis trium generum ut apud Atticos ita apud Iones quoque forma est, in τούτέων mutarunt, sed etiam literam ε aliis a quibus aliena est horum pronominum casibus in syllabam longam exeuntibus inseruerunt, rarius apud Herodotum, centenis in locis apud Hippocratem, Aretæum aliosque recentiores dialecti Ionicæ scriptores, quorum in

libris non solum αὐτέου αὐτέης τουτέου ταυτέης τουτέφ αὐτέφ αὐτέη τουτέοισι αὐτέησι etc., sed etiam cognatæ non melioris notæ formæ reperiuntur, ἐωυτέου ἐωυτέης τοιουτέου τοιουτέφ ἐωυτέων τοιουτέων τοσουτέων ἐωυτέοισι τοιουτέοισι. Qualia vitia an relinquenda sint recentioribus hujus dialecti scriptoribus nunc non quæram : Herodoto ea omnia eximenda fuisse, quod ego feci, nemo dubitabit qui diligenter collectis rectæ prævæque scripturæ exemplis rationem subducere volet. Non magis ferendum ἐκαινέων 4, 111, quod ἐκείνων scribendum, ut paullo post (c. 113) ἀλλήλων pro ἀλληλέων ex codice Sanctofortiano restituendum : quæ ut interpolarent librarii formis in vicinia positis αὐτέων et μουνωθεισέων permoti sunt.

De pronominiibus reflexivis cum αὐτός compositis ἐμωυτοῦ σεωυτοῦ ἐωυτοῦ pro ἐμαυτοῦ σεαυτοῦ supra diximus § 5. De pronomine ἐκείνος vel κείνος vide indicem alphabeticum.

e) DE PRONOMINE τίς.

Pronominis interrogativi τίς genitivi et dativi singularis et pluralis formæ Ionicæ sunt τέω vel τεῦ, τέφ, τέων, τέοισι, pro vulgaribus τίνος τίνι τίνων τίσι, quas interdum illis substituerunt librarii, velut 3, 38, ubi libri omnes ἐπὶ τίνι γράμῃ, quod τέφ scripserat Herodotus. Eadem pronominis indefiniti τίς declinatio est, cujus genitivus τεο vel τευ accentum rejicit. Formula πολλῶ τεφ, qua utitur Herodotus 1, 181; 2, 48, 67, 124; 4, 47, restituenda Luciano De dea Syr. c. 2, ubi in πολλοσὶ corrupta est.

De composito δοτις supra diximus sub b.

§ 14.

De numeralibus.

Εἷς. Femininum μία et μίαν in codicibus non raro μίη et μίην scriptum esse errore libroriorum quibus genitivi et dativi μιᾶς μιᾷ formæ Ionicæ μιῆς μιῇ fraudem fecissent, supra notavimus § 10.

De numeris δύο et δωδέκα v. indicem alphabeticum s. v. Δύο.

Reliquorum numerorum formæ, quatenus a dialecto communi discrepant, hæ sunt, τέσσερες τέσσερα et τεσσερεσχαίδεκα, τριήκοντα, τεσσεράκοντα (non τεσσερήκοντα, quod librarii interdum posuerunt), ὀγδωκοντα, διηκόσιοι τριηκόσιοι εἰνακόσιοι, et cardinalia εἵνατος cum adverbio εἰνάχις et compositis velut εἰνακισχίλιοι, τριηκοστός, τεσερακοστός, διηκοσιοστός etc. Vitiosum πεντηκόσιοι notavimus § 4. De adjectivis διπλῆσιος τριπλῆσιος etc. diximus s. v. Διπλήσιος.

DE CONJUGATIONE.

§ 15.

De augmento.

Augmentum syllabicum ab Herodoto nusquam esse omissum (excepto, in quo Attici quoque non raro omiserunt, plusquamperfecto) tam manifestum est ut mireris νόαι 1, 155 et ἐξαναχώρεε ib. 208, quorum alterum Schæferus, alterum ego demum ex codicibus correximus, non esse pridem ab editoribus emendata. Nec ceterorum scriptorum Ionicorum quisquam hanc libertatem, quæ propria est poesis epicæ et lyricæ, sibi sumpsisse videtur, nisi quis Homerica λίσσετο et φθέρζετο ab Luciano posita esse sibi persuadeat, De dea Syr. c. 19, 22 et 25, quod mihi tanto minus verisimile videtur, quum c. 18 recta in libris forma sit servata ἔλίσσετο, quod c. 19 præbet codex Marcianus. Neque ἀναξέτο ferendum c. 45, sed corrigendum ἀνέξέτο.

In verbis cum πρό compositis augmentum syllabicum apud Atticos plerumque cum præpositione in unam syllabam contrahitur πρου. Iones vero in his ut in aliis vocabulis formam solutam prætulerunt. Sic apud Herodotum προέβαινε 1, 134; προέδωκε 6, 23; προεθυμέτο 5, 78 (ubi male libri nonnulli προθύμέτο et deterius etiam alii προθυμέτο); 9, 38; προεκάλετο 4, 201; προεκομίζοντο 4, 121; προεκόπτετο 3, 56; προέφερε 5, 28, et alia : quemadmodum composita a προο — incipientia ipsa quoque contractionem Atticam respuunt, velut προοπτέον 1, 20; πρόοπτος 9, 17; προοφείλεσθαι 5, 82.

Aliquanto difficilior de augmento temporali quæstio est, in quo vel addendo vel omittendo etsi summa est in plerisque verbis inconstantia codicum, tamen ut in aliorum vocabulorum formis, ita in his quoque veri quædam vestigia relicta sunt, ex quibus quam normam secutus sit Herodotus probabiliter conjici posse videatur; quamquam multum abest ut has regulas certas putem nullisque dubitationibus obnoxias.

1º Augmento constanter carent quinque verba linguae Ionicæ propria, ἀγινέω et composita, ἀναισιμῶ, ἀρωδέω et composita, ἀρτέομαι (cum infinitivo ἀρτέεσθαι, non ἀρτᾶσθαι), ἐσσώω. Eidem legi fortasse subjectæ fuerunt trium aliorum verborum formæ Ionicæ, οὐνομάζω, cujus tempora præterita modo ab ου modo ab ω incipiunt in codicibus, de quo dixi in indice alphabetico s. h. v.; οὐρίζω (pro ὀρίζω), cujus aoristus in paucis ubi legitur locis οὐρισε scriptus est, non ὀρισε; ἔργω (pro εἰργω, ut ἐρκτή pro εἰρκτή), quod etsi interdum cum augmento scribitur, ut

ἐξαίρων n omnibus codicibus 5, 22, κατεῖρξαν in duobus legitur 5, 63, longe major tamen exemplorum numerus augmenti commendat omissionem.

2° Augmentum recte abesse videtur a verbis quibusdam ab usu vulgari remotioribus et sermoni poetico fere propriis, qualia sunt ἀέθλεον 1, 67; 7, 212; ἀλύκταζον 9, 70: ἄνωγε 3, 81; ἐλίνυον 8, 71; ἔρδον 9, 103; ἔρξαν 5, 65; 7, 8; quibus haud dubie verba ἀγαίεσθαι et ἀέξειν accederent, si temporum præteritorum exempla apud Herodotum exstarent.

3° Augmenti verborum ἐργάζομαι et εἰώω omissi tot sunt apud Herodotum exempla, ut ab his quoque verbis communis dialecti formas εἰργαζόμενν εἰργασάμενν εἰργασμαι εἶων alienas habuisse et ἐργαζόμενν (nisi forte ἡργαζόμενν scribendum) — εἶων dicere maluisse videri possit Herodotus, quemadmodum εἶωα dixit, non εἶωθα: quo pacto etiam ἐνεργεμένος defendi posset 4, 190, nisi hæc scriptura quattuor codicum, inter quos duo sunt de antiquissimis, auctoritate labefactaretur, in quibus ἐνεργεμένος scriptum est.

4° Augmentum temporale abjectum videri potest in formis præteriti passivi pluralis Ionicis in αται, quales sunt ὀρμέαται cum plusquamperfecto ὀρμέατο, cuius exempla multa sunt, in libris modo sic modo per ω scripta, ἀγωνίδαται 9, 26, memoratum ab Eustathio p. 234, 20, et ἀρτέαται 1, 125, cuius scripturæ testis est antiquissimus Stephanus Byzant. (s. v. Ἀρταία, Ἀρτεῖται et Μάσπιοι), qui male intellectis Herodoti verbis nomen finxit gentis Ἀρτεῖται, qui error communis ei est, ut videtur, cum librariis qui ἀρτεῖται scripserunt, quod in pluribus codicibus legitur. De quo si recte iudicamus, sequitur errasse editores qui 9, 68 codicum quorundam auctoritate πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτηντο ἐκ Περσέων ediderint, quod ἀρτέατο scribendum foret, nisi manifestum esset veram esse ceterorum librorum scripturam ἤρτητο.

His igitur verbis a communis dialecti regula exemptis, si modo omnia sunt eximenda, hæc apud Herodotum relinquuntur verba eorumque composita.

1° A vocali incipientia, ἀγάλλεσθαι ἀγγέλλειν ἀγειν ἀγείρειν ἀγοράζειν ἀγορεύειν ἐξαγριοῦν ἀγωνίζεσθαι ἀδικεῖν ἀείρειν ἐπατεῖν ἀίσσειν ἀϊστοῦν ἀκμάζειν ἀκούειν ἀκρωτηριάζειν ἀλγείν ἀλείφειν ἀλλίζειν ἀλίσκεσθαι ἀλλάσσειν ἀμαρτάνειν ἀμαυροῦν ἀμείθειν ἀμελεῖν ἀμύνειν ἀναγκάζειν ἀνδάνειν ἀνδραποδίζειν ἀνδρῶσθαι ἀνθίζειν ἀνοίγειν ἀντῶν ἀντιάζειν ἀντιοῦσθαι ἀνειν ἀνύειν ἀσιῶν ἀπατῶν ἀπειλεῖν ἀπιστεῖν

ἀπορεῖν ἀπτειν ἀρᾶσθαι ἀράσσειν ἀργυροῦν ἀρδεῖν ἀρέσκειν ἀριθμεῖν ἀριστεύειν ἀρκεῖν ἀρμολίζειν ἀρπάζειν ἀρτᾶσθαι καταρτίζειν ἀρτεύειν ἀρχειν ἀσεβείν ἀσκεῖν ἀσπάζεσθαι ἀσπαίρειν ἀσχάλλειν ἀτιμοῦν ἀτρεμεῖν ἀφανίζειν ἀφάσσειν ἀφιέναι (in aoristo ἀπείθησαν, non ἀπέθησαν) ἀχθεσθαι, ἐγείρειν ἐθέλειν ἐθελοκακεῖν εἶναι (in imperfecto ἦσαν vel ἔσαν) ἐλαύνειν ἐλέγχειν ἐλευθεροῦν ἐλκειν ἐλπίζειν ἐμείν ἐξεμπολᾶν ἐνεῖκαι ἐπείγειν περιέπειν ἐπεσθαι ἐπίστασθαι ἐρᾶν κατερείκειν ἐρείπειν ἐρημοῦν ἐρχεσθαι (cujus aoristus ἦλθον ne a poetis quidem sine augmento proferitur) ἐσθεῖν ἐσθίειν ἐτεροιοῦν προετοιμάζειν ἔχειν ἔψειν, ἴσχειν (cujus imperfectum in libris ἴσχον et πρόσισχον scriptum ἴσχον potius et πρόσισχον scribendum), ὀγκοῦν ὀδοιπορεῖν ὀδύρεσθαι ὀκέλλειν ὀλλύναι ὀμιλεῖν ὀμνύναι ὀμολογεῖν ὀνειδίζειν ὀνιάνναι κατόνεσθαι ὀπλίζειν ὀπτᾶν ὑποπτεύειν ὀρᾶν ὀρέγεσθαι ἐπιорκεῖν ἐξορκοῦν ὀρμᾶν ὀρμεῖν ὀρμίζειν ὀρτάζειν ὀρύσσειν ὀρχεῖσθαι ἐξοστρακίζειν ὀσφραίνεσθαι ὀρεῖλειν ὀφλεῖν ὀγεῖν ὀχλεῖν. (Omittimus ἰᾶσθαι ἰσάναι in imperfecto, ἰστιάδν, quæ augmentum omnino non recipiunt.)

2° A diphthongo incipientia προαιδεῖσθαι αἰνεῖν αἰρεῖν αἰρεῖν αἰσθάνεσθαι αἰτεῖν διαιτᾶσθαι αὐαίνειν αὐδάζεσθαι αὐδᾶν ἐναίνειν αὐξάνειν αὐξιν αὐτομολεῖν, εἶδον εὐδεν εὐδοκιμεῖν εὐθανεῖσθαι εὐνομεῖσθαι εὐοδῶσθαι εὐρίσκειν (quod apud Herodotum constanter sine augmento scribitur ut apud alios cujusvis dialecti scriptores plerosque: de quo v. quæ dixi ad Aristoph. Nub. 137) εὐτυχεῖν εὐχεσθαι εὐωχεῖν ἀνοίγειν ὀεσθαι οἰκεῖν οἰκίζειν οἰκοδομεῖν οἰκοφθορεῖν οἰκτερεῖν οἰκτιζεσθαι οἰνοῦν οἶχεσθαι (de quo genere verborum v. ibid.)

Quodsi omissis verbis iis, quæ propter exemplorum paucitatem vix quidquam alterutram in partem ponderis habent, ea tantum spectamus quorum frequentior usus est, omnemque lectionis diversitatem, quatenus ex codicibus enotata est, pervestigamus, in multis par fere utramque in partem momentum esse intelligitur, codicibus augmentum temporale aliis in verbis sæpius in aliis rarius vel addentibus vel omittentibus nec raro uno eodemque in loco in contrarias partes abeuntibus, ita ut facile appareat librariorum certæ rationis plane ignaros temere modo hoc modo illud arripuisse, prout quisque vel Ionicæ, qualem animo informasset, vel communis dialecti studiosior esset. Cujusmodi inconstantia et hæsitatio quum non videatur cadere in Herodotum, nihil aliud relinquitur quam ut augmentum temporale in plerisque omnibus istius modi verbis, qualia supra collecta apposui, ab eo vel omissum vel, quæ mihi probabilior sententia videtur, additum esse existimemus, excepto for-

tasse uno alteroque verborum ab diphthongis incipientium, non excepto vero imperfecto ἀμείβε-
 ro, quo nullum aliud frequentius sine augmento
 in codicibus scribitur, librariorum, ut opinor,
 arbitrio, qui quum Homerum et ἀμείβετο et
 ἡμείβετο, prout metro commodum est, dixisse
 scirent, formam augmento carentem ut magis
 Ionicam prætulerunt; quanquam ἀμείβετο inter-
 dum etiam ex ἀμείβετῃ corruptum esse potest,
 quo passim usus est Herodotus etiam in nar-
 ratione rei præteritæ. In universum autem
 Herodotum augmentum temporale addere quam
 omittere maluisse, non solum constans augmenti
 syllabici usus arguere videtur, sed etiam eo pro-
 babile fit, quod ne poetæ quidem epici augmen-
 tum temporale omisisse videntur, nisi ubi metri
 lex postulare. Nam quod apud Homerum Il. I,
 447, in libris omnibus ἀρχε scriptum est pro eo
 in quo alibi centies consentiunt omnes, ἤρχε,
 et si qua sunt similia, magna est superstitio si
 qui recondito nescio cui consilio poetæ quam
 fortuito veteris alicujus librarii errori impu-
 tare malunt. Ceterum de trium verborum
 augmento jam Hæprium Apetzius et A. Mat-
 thiæ recte judicasse video. Eorum primum est
 εἶδον, de quo Apetzius ad 5, 59, hæc scripsit :
 « εἶδον sæpius apud Herodotum sine diversitate
 legitur, ἴδον nunquam nisi cum var. lect. εἶδον.
 Itaque εἶδον Herodoteum videtur, ἴδον grammati-
 corum, Ionismi Herodoto ipso amantiorum. »
 Secundum est ἤλασα, de quo idem ad 7, 20 :
 « Vulgo ἔλασαν. Sed huic verbo Herodotus ubi-
 que augmentum addit, v. c. I, 50, 59, 77, 146,
 153, 154, 157, 164, 176. Sic 8, 113, scriben-
 dum ἐξήλανον ex Ald. Sanctroft. » Tertium de-
 nique est ἦσαν, de quo Matthiæ ad 1, 31 : « Hoc
 primo loco in nonnullis codicibus est ἔσαν, ante
 in ἦσαν omnes conspirabant. In sequentibus
 etiam sæpius est ἦσαν sine diversitate, ut 1, 34,
 57, 63, 65, 74, 80, 93, 100; 5, 138; 3, 45. Ἔσαν
 ubi legitur, semper altera scriptura ἦσαν e codi-
 cibus notata est. Itaque hic etiam ἦσαν scriptum
 oportuit, ut est in Sanctroftiano et Vindobonensi
 et al. » Contraria Wesselingii fuerat sententia in
 annotatione ad 1, 63; quam secutus Bekkerus
 ubique ἔσαν scripsit, unde in editionem Didotia-
 nam transiit, servavit vero ἦσαν in compositis
 (ut ἀπῆσαν 4, 1; 9, 70; ἐνῆσαν 5, 101; 9, 32;
 ἐπῆσαν 1, 180; 2, 142; 7, 76, 78, 96, 176; πα-
 ρῆσαν 1, 45, 48, 82, 115, 119, 126; 3, 86; 5,
 13, 99, 108; 6, 8; 7, 53, 202, 218; 8, 67; 9,
 30, 31; περιῆσαν 7, 188; συνῆσαν 9, 115; ὑπῆσαν
 7, 86), excepto περίεσαν 9, 31, in quo libri, ut
 videtur, consentiunt præter codicem Sanctroftia-

num, qui formam manifeste vitiosam oræbet πε-
 ριέσαν.

§ 16.

De litera ε verbis barytonis male inserta.

Literam ε ut aliis vocabulis pluribus, de qui-
 bus supra est expositum, ab librariis Ionicas
 quæ ipsis viderentur formas fingentibus inter-
 dum insertam esse videmus, ita eadem verbo-
 rum quorundam barytonorum terminationibus
 est illata, unde formæ prodierunt ab hoc verbo-
 rum genere plane alienæ, quæ propriæ sunt ver-
 bis contractis, quorum Iones formis uti solent
 solutis. Sic συμβαλλόμενος legebatur 1, 68; 3,
 68; 7, 24, 184, 189, et ἐπιπρεόμενος 3, 64, quæ
 nunc meliorum librorum auctoritate in συμβαλ-
 λόμενος et ἐπιπρόμενος sunt mutata; υπερβαλλέσθαι
 vel υπερβαλέσθαι est in libris pluribus 3, 76, ubi
 recte alii υπερβαλέσθαι, in quo consentit Eusta-
 thius p. 1441, 61. Porro quum 3, 14 in codicibus
 antiquioribus quibusdam ἡγεόμενον ἐπὶ θάνατον
 scriptum esset, alii autem librarii verbum ἀγεσθαι
 requiri intellexissent, servata terminatione verbi
 ἡγεόμενον, ἀγεόμενον scripserunt, quod in aliquot
 codicibus legitur et in editione Aldina. Recta
 vero quam ego restitui scriptura est ἀγόμενον,
 quod probabilius esse puto quam quod Schæfe-
 rus olim posuit ἀγινόμενον: præcedit enim ἡγοντο
 (vel ἄγοντο) ποιῆν τισόντες. Non minus vitiosa
 sunt μεμνεώμεθα, quod ex aliquot codicibus in-
 tulerunt editores nuperi 7, 47, quum recte vulgo
 legeretur μεμνώμεθα consentiente Eustathio p.
 767, 36, et imperfecta ἔψεε ἐνέχεε et aoristus
 ὤφλεε pro ἦψε ἐνέχεε ὤφλε, de quibus v. § 21, s.
 v. Ἐψεν. Suspecta etiam μαχόμενος 7, 104; 9,
 75, et ubi μαχόμενος scriptum in cod. Flor., 7,
 225; συμμαχέται, quod 7, 239 Schweighæuserus
 intulit ex Suida (s. v. Εἰκός), cui συμμάχεται ex
 cod. Leidensi restituit Bernhardyus; et verbi σίνε-
 σθαι formæ diductæ, in quibus codices modo con-
 sentiunt modo dissentiunt, σινέσθαι 4, 123; 9,
 120; σινεόμενος 9, 73, 87; εἰσινέτο 9, 13; εἰσινέοντο
 5, 89; 9, 49. Nam μαχεόμενος non multum præsi-
 dii habet a formis μαχέοντο μαχέόμενος μαχεούμε-
 νος, quibus pro μάχοιτο et μαχόμενος metri caussa,
 raro tamen, usi sunt poetæ epici, σινέσθαι au-
 tem nihil plane habet quo commendetur, et
 utrique formæ multo plura rectæ scripturæ
 exempla obstant. Eadem fere verbi formæ exstitit,
 altera barytona πιέζω, altera contracta πιέζω
 πιέζω, hac tamen recentiores potius scriptores
 usi sunt, velut Plutarchus, ex quo eam memora-
 vit Eustathius p. 1710, 34: veteres an unquam

usi sint dubitatur. Nihil enim tribuendum exemplis duobus Homericis Od. M. 174, 196, ubi πίεζον in fine versus legitur, aliis libris πίεζον præbentibus, quam formam solam agnoscere videntur Herodianus Περὶ μὲν λέξ. p. 44, 3, et grammaticus in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 367, πίεζω Atticis et Ionibus tribuentes. Quamobrem non dubitavi Herodoto quoque 3, 146; 6, 108; 8, 142, pro vulgato πιεζόμενος ex aliis libris πιεζόμενος restituere, qua forma verbi alibi constanter utitur. Reliqua sunt verba ἐπιστήτωνται (pro ἐπιστύνονται) in quo libri consentiunt 3, 134, et δυνεύμεθα δυνεύονται in libris pluribus 4, 97; 7, 163, quibus sine ulla vitii suspicione usus est Buttmannus Gramm. vol. 2, p. 155 ed. Lob. Manifestum vero est ab librariis fictas formas illas esse, deceptis fortasse præsentis et imperfecti formis Ionicis ἐπιστάται ἐπιστάτο δυνάται ἐδυνάτο. Denique contra dialectum Ionicam peccat quod 7, 226 adhuc legebatur ἀπιέωσι, in duobus codicibus ἀπῶσι scriptum: unde ἀπῶσι correxi. Coniunctivi enim verbi τέναι forma Iones utuntur non contracta ut Attici τέω τεῶ, sed barytona τέω, de qua dixi in indice alphabetico s. v. τέναι, et sic ἀπῆ legitur in libris omnibus 4, 190, quod ἀπιέη scribendum foret, si isto in loco recte legeretur ἀπιέωσι. Omisimus in his singularia unius alteriusque codicis peccata, quæ ipsa quoque ostendunt quam proclives fuerint librarii ad literan. et temere inferendam, velut εὐρέης, quod pro εὐρύς scriptum est in codice Sancroftiano 4, 163.

§ 17.

De conjugatione verborum barytonorum activa.

a) DE IMPERFECTI ET AORISTORUM FORMA FREQUENTATIVA.

Imperfecti et aoristorum formam frequentativam activam in σκον, passivam mediamque in σκόμην, cujus de significatione recte præcepit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 393, Ionicæ dialecto tribuunt grammatici: vid. Etym. M. p. 381, 36. Ejus exempla plurima reperiuntur apud Homerum ceterosque Epicos, nec pauca apud Herodotum, velut ἄγεσκον 1, 148; ἐσάγεσκον 1, 196; ἄρδεσκε 2, 13; 3, 117; μετεκβαίνεσκε 7, 41; ἐθέλεσκον 6, 12; ἀπελαύνεσκον 7, 119; ἔχεσκε 6, 12; ἔχεσκον 7, 119; κλάεσκε 3, 119; μένεσκον 4, 42; πέμπεσκε 7, 106; σπείρεσκον 4, 42; λάβεσκε 4, 78, et sæpissime ἔσκον ἔσκε, de quo dixi in indice alphabetico s. v. Εἶναι; ὀδυρέσκετο 3, 119; γρηῖσκοντο 3, 117. Eadem forma verbis adhibetur contractis quibusvis: exempla

tamen Herodotea ad solam pertinent formam in έω, ut ποιέεσκον, 1, 36; ποιέεσκε 4, 79; ποιέεσκετο 7, 5, 119; πωλέεσκε 1, 196; ἤχέεσκε 4, 200, qualia in codicibus plerumque omisso altero ε scribuntur. Quod etsi poetarum exemplis defendi potest, qui πωλέεσκετο καλέεσκετο κράτεσκεν dixerunt propter metri necessitatem, apud Herodotum tamen ut in aliis vocabulis, in quibus formæ solutæ duplex ε præbent, plenæ formæ præferendæ videntur. Ceterum legitima in his formis est augmenti et syllabici et temporalis omissio, de qua dictum in Etym. M. p. 625 in., nisi quod poetæ hanc quoque legem interdum migrarunt ubi metrum postularet, ut Hom. Od. Y, 7, ἦσαν, αἱ μνηστῆρσιν ἐμισγέσκοντο πάρος περ. Idem an augmentum etiam præter metri necessitatem addiderint, ut ἀνιμορμούρεσκε παρέβασκε παρεκέσκετο apud Homerum leguntur, nunc non quæram, quum Herodotea hujus generis exempla nullius plane momenti sint. Sic κατελίπεσκε, quod 4, 78 legebatur, nunc ex duobus codicibus est correctum restituto καταλείπεσκε. Λάβεσκον 4, 130 pro ἐλάβεσκον reposuit Schæferus, ut λάβεσκε in libris omnibus legitur 4, 78. Neque ἐσπεύεσκον 1, 100, scribere in mentem venire potuit Herodoto, quum ibidem ἐκπέμπεσκε dixerit. Recte igitur Bekkerus ἐσπέμπεσκον.

b) DE PLUSQUAMPERFECTO.

Plusquamperfecti formæ quæ in dialecto vulgari in ειν εις ει... εσαν exeunt, ab Ionibus ir ea (quod respondet formæ Atticæ veteri in η) eas et, qua forma Attici quoque uti solent, in εσαν terminantur. V. Etym. M. p. 386, 14; 419, 10. Sic apud Herodotum ἐώθεα ἐώθεε ἐώθεσαν, ἐγεγόνεε ἐγεγόνεσαν, κατεστῆκεε, λελαβῆκεε πεπόνθεε, συνηδέατε, et alia plura. Personam tertiam singularis librarii, ut solent de duobus ε alterum omittere, non raro in tertiam personam perfecti corruerunt. Sic παραβέβηκε ἐλήλυθε προακήκοε olim legebantur 7, 40; 8, 50 et 79, pro παραβεβῆκεε ἐληλύθεε προακηκόεε.

c) DE OPTATIVO AORISTI PRIMI.

Optativi ut apud Atticos ita apud Iones quoque duplex in verbis et barytonis et contractis usitata forma est, altera αιμι, αις, αι, altera αιμι, εις, εις, quam et Attici veteres et Herodotus priori prætulerunt. Sic ἀκούσειαν p. 219, 42; ἀποστείλειαι 383, 44; 501, 30; ἀφειαν 397, 45; ἐνείκειαι 294, 11; ἐντρέψειαν 377, 42; ἐπιστείλειαι 278, 29; κατυπνώσειαι 325, 13; λυπήσειαι 270, 54; νοστήσειαι 331, 52; ὀπλήσειαι 280, 45; ὀρμήσειαν 387, 9; παλήσειαι 390, 29; πελάσειαι 449,

30; πέμψει 386, 46; ποιήσεις 334, 53; συμβουλεύσεις 387, 44; τελευταίσεις 334, 13; φήσεις 296, 47; φιλήσεις 85, 39; ψαύσεις 142, 22; 154, 10. Contra ἀποδείξαιεν p. 394, 7; ῥίψαι 102, 52; συμβουλεύσαι 183, 6; συνενέχαιεν 360, 24; διαφυλάξαιεν 305, 48.

d) DE INFINITIVO AORISTI SECUNDI.

Infinitivum aoristi in εἶν exeuntem in εἶν solvere solent Iones. Etym. M. p. 465, 49 : ἰδέειν δόριςτος δεύτερος καὶ μέλλων. Ὁ κανὼν οἱ Ἴωνες ἐπὶ τῶν εἰς εἶν ἀπαρεμφάτων πλεονάζοντες τὸ ε διὰ τοῦ εἶν προφέρουσι, θανεῖν θανέειν. Huiusmodi infinitivorum exempla apud Herodotum de his exstant verbis eorumque compositis, βλατεῖν δραμεῖν ἐλεῖν εὐρεῖν θανεῖν ἰδεῖν λαβεῖν μαθεῖν παθεῖν πεσεῖν πτεῖν ταμεῖν τεκεῖν φυγεῖν et ἀναβλαστεῖν ὑπεκθορεῖν : quorum alia frequentius, alia, ut εὐρεῖν, rarius in codicibus soluta reperiuntur. Ego formam solutam verbis illis ubique restitui, contracta vero servavi ἀγαγεῖν ἐλθεῖν λιπεῖν τυχεῖν eorumque composita, in quibus libri in formis consentire solent contractis apud Herodotum pariter ac ceteros scriptores Ionicos. Nec monosyllaba σπεῖν (cujus composito παρῖσπεῖν utitur Herodotus 1, 115; 2, 64) et σχεῖν ejusque composita ἐπισχεῖν μετασχεῖν παρασχεῖν attendanda esse puto, licet ἐπισχέειν vulgo legatur 1, 32, ubi tamen ex aliis libris ἐπισχεῖν corrigere licet, in quo omnes consentire videntur 1, 108; 5, 51, 89; 7, 10, 11; 7, 19; 8, 5, 100. Facilius credam ἀδεῖν et ἀπαδεῖν (de quibus vid. indicem alphabeticum s. v. Ἀνδάνω) et ἐξαμαρτεῖν 1, 108; πτηρεῖν 6, 107, in εἶν esse solvenda. Omisi vero εἰπεῖν, quod ex usu Herodoti εἶπαι scribendum fuit, de quo dixi in indice s. v. Εἶπεῖν. Quodsi tamen aoristo etiam secundo usi sunt Iones, εἰπεῖν in εἰπέειν non magis a quoquam solutum esse puto quam ἐλθεῖν in ἐλθέειν. Exemptos autem a communi regula nonnullos huiusmodi infinitivos esse non magis mirandum est quam quod Iones constanter δεῖ (oportet) et δεῖν dixerunt, nunquam δέει et δέειν, licet alia omnia huiusmodi verba, inter quæ verbum quoque δέειν (vincire) est, solvere soleant.

e) DE FUTURI FORMA CONTRACTA.

Futura contracta, quorum forma activa apud Atticos in ῶ εἶν, media in οῦμαι εἶσθαι exit, ab Ionibus constanter in ῶ εἶν, εἶμαι εἶσθαι terminantur, nisi quod vocales eo interdum in εῦ, ut in aliis multis verborum formis, coalescunt. Sic apud Herodotum ἐρέω 6, 43; ὄνομανέω 4, 47; σημανέω 6, 39; κερδανέαις 1, 35; ἀποβαλέει 1, 34;

μενέομεν 4, 119; 7, 141; ὑπομενέουσ. 4, 3; ἀμυνέουσι 9, 6; ἀμυνέειν 7, 168; ἐρέων 7, 49; ἀμυνέοντες 9, 60; ἐναγωνιεύμαι 3, 83; κομιέαι 7, 49; ἀνανεμέεται 1, 173; ἀποθανέεται 4, 190; πεσέεται 8, 130; ἀμυνέμεθα 8, 143; κομιεύμεθα 8, 62; φανέονται 3, 35; ἀποθανέονται 4, 95; ἐξανδραποδιεῖνται 6, 9; ἀποθανέσθαι 3, 143; ἀποκρινέσθαι 5, 49; φανέσθαι 1, 60; ἀπολέεσθαι 3, 71; 6, 29; ἀπολεόμενοι 7, 218, et alia plurima. Formarum contractarum quæ apud Herodotum exempla vulgo reperiuntur, manifestum est ad unum omnia librariorum imputanda esse negligentiae, quam corrigere non dubitavi. Sic ἐρεῖς legebatur 8, 100; κατακοντεῖ 9, 17; κομιεῖ 2, 121 (p. 110, 39); γομιούμεν 2, 17; ἀτρεμῖν 8, 68; καταγεῖν 1, 86; καταπλουτεῖν 6, 132; μακαρεῖν 9, 93; μενέειν 4, 147; ἀμυνούντων 3, 155; χαριῇ vel χαριεῖ 1, 90 (quod χαριέαι scribendum erat, ut κομιέαι, quod intactum reliquerunt librarii 7, 49); ἀνδραποδιεῖται 6, 17; μανέται 1, 109; χαριεῖσθε 4, 98; ἀνασκοποῖσθαι 3, 132; 4, 43; ἀποκρινεῖσθαι 8, 101; ἐπιστῖταισθαι 7, 176; χαριεῖσθαι 1, 158; 3, 39. Futuri personæ secundæ singularis forma legitima in εαι exit, librarii vero hic quoque morem suum tenentes alterum ε non raro neglexerunt. Sic libri inter ἀποθανέαι et ἀποθάνεαι fluctuant 4, 163, inter εὐφρανέαι et εὐφρανέαι vel εὐφράνεαι 4, 9; in ἀπολαμπρύνεαι consentiunt 1, 41 (nisi quod nonnulli ἀπολαμπρύνεται præbent), quæ secunda præsentis persona foret, non futuri : quod quum propter sententiam requiri intellexissent editores, mutato solum accentu ἀπολαμπρυνέαι scripserunt. Debebant vero ἀπολαμπρυνέαι, quemadmodum illa quoque κομιέαι et χαριέαι, de quibus paullo ante dicebam, κομιέαι potius et χαριέαι scribenda sunt, nisi quis in his propter plurium vocalium concursum alterum ε extritum esse sibi persua-deat euphoniæ causa, cui non multum tribuendum est in hac dialecto.

Contrariam rationem Herodotus in futuris quibusdam in ᾠω tenuit, quarum formam contractam, qui Attici quoque utuntur, plenæ prætulit. Sic διασκεδᾷξ dixit 8, 68; ἐλᾷξ et ἐλῶσι 1, 207; ἀπελᾷ 8, 102; ἐλῶν 2, 162; 4, 148; ἐξελῶντες 3, 59; ἀποδῶν 1, 97; δοκῶμᾷ 1, 199.

§ 18.

De conjugatione verborum barytonorum passiva et media.

a) DE PRÆSENTI ET FUTURO.

Præsentis et futuri personæ secundæ, quæ in dialecto Attica veteri in ει, in recentiore in γ

terminatur, Iones una constanter utuntur forma soluta in εαι, velut βούλει, βουλεύσαι, διαχελεύσαι, φαίνας, ἀλώσαι, ἔσαι, ἐπιθήσαι, προσκτήσαι, τεύξαι, et alia non pauca apud Herodotum. V. Etym. M. p. 237, 15; 381, 21. Eadem solutio præsens et futuri formis contractis adhibetur, velut διαιρέσαι 7, 47, 50; ἐπαινέσαι 3, 34; προθυμέσαι 1, 206; φοβέσαι 1, 39; 7, 52, et de quibus § 17 diximus κομιέσαι, χαριέσαι, quibus in exemplis omnibus aliisque alterum ε plerumque omiserunt librarii. Alio modo erratum 8, 143, ubi vulgo δέει vel δέη, quod δέσαι scribendum erat, ut 7, 161, ubi duo tantum libri δέη, ceteri omnes δέσαι.

Præsens indicativi personam secundam quum in εαι solverent Iones, rationi consentaneum erat ut conjunctivi præsens et aoristi secundi personam secundam non in η, sed in ηαι terminarent, quemadmodum δύνηαι, ἰδῆαι, νήηαι et alia huiusmodi dixerunt Epici. V. Etym. M. p. 466, 7; 599, 28. Nihilominus Herodotus, nisi codicum auctoritas fraudem nobis facit, vulgarem conjunctivi formam prætulisse videtur, velut βούλη δέη, πείθη, ἔλη, πύθη, παραβάλη, et alia præter ἰδῆαι, in quo libri consentiunt 4, 9, et συνέχαι 5, 23, nisi quod duo συνέχαι: quæ exempla propter ipsam paucitatem sunt suspecta.

Personæ secundæ singularis imperativi præsens et imperfecti aoristisque secundi quum indicativi tum imperativi terminatio Attica est ου, Ionica εο vel, si monosyllaba est, ευ. Sic apud Herodotum ἀπαλλάσσεο 5, 50; ἔπεο 5, 18; ἐπιλέγο 7, 50; προσδέχο 3, 62; ἀνέχου 1, 206; 5, 19; βούλει 1, 85; 7, 10, 4; πείθου 7, 10, 4; τέρεν 2, 78 etc.; ἐνετέλλο 2, 117; ἐγένεο 1, 35; ἀπίκου 1, 124; ἔθευ 3, 155; 7, 209; εἴλευ 3, 52, 119; ἐτρέπευ 7, 39; βαλεῦ 8, 68 extr.; πυθεῦ 3, 68: nam sic corrigendus est vitiosus librorum accentus πύθευ, quod significaret *putresce*. Eodem modo imperativus solvitur verborum contractorum in έω, qui in dialecto vulgari in ου terminatur, quod quum ex έου ortum sit, formam legitimam Ionicam έεο esse sequitur. Eiusmodi verborum exempla apud Herodotum sunt αἰτέεο ἀχέεο ἀναιρέεο ἀπικνέεο ἐξηγέεο λυπέεο ποίεεο φοβέεο, quæ librarii plerumque omisso altero ε scripserunt. Quod quum non videatur defendi posse poetarum exemplis quibusdam, velut Homericis ἀποιρέο Iliad. A, 275, et imperfectis ἐκλέο ἐπωλέο II. Ω, 202, Od. Δ, 811, pro ἀποιρέεο ἐκλέεο ἐπωλέεο, Herodoto ubique aut duplex ε restituendum erit aut forma Ionice in εῦ contracta, quæ passim servata in codicibus est, ut ποιεῦ 8, 100; φοβεῦ 1, 9. Im-

perfecti persona secunda ἐδέου est in libris omnibus 7, 161, quod ipsum quoque ἐδέεο vel ἐδέεου scribendum erat.

b) DE OPTATIVI TERMINATIONE οιατο ET αιατο.

Optativi vocis passivæ et mediæ in dialecto vulgari in οιντο et αιντο exeuntes ab Ionibus in οιατο et αιατο terminantur, quibus forinis Attici quoque poetæ non raro usi sunt. Exempla Herodotea (ἀγολατο ἀπικολατο βουλολατο γενολατο νομιζολατο φαينوλατο φερολατο δεολατο λυπεολατο γευσαλατο τισαλατο συναπισταλατο etc.) intacta reliquerunt librarii, nisi quod ἐργασαίντο pro ἐργασαλατο 8, 108, et δύναιντο scripserunt 6, 44, quod in δυνάλατο est mutandum, ut legitur 7, 103.

c) DE PERFECTI ET PLUSQUAMPERFECTI PASSIVI PERSONA TERTIA PLURALIS.

Perfecti et plusquamperfecti passivi tertiæ personæ pluralis in verbis et barytonis et contractis in literas νται et ντο in dialecto communi exeunt, exceptis verbis iis quibus propter consonantium concursum terminatio illa adhiberi nequit, quorum personæ tertiæ per participium perfecti cum verbo εἰσίν vel ἦσαν conjunctum exprimi solent. In dialecto vero Ionica ut optativi in οιντο et αιντο exeuntes in οιατο et αιατο terminantur, sic in tertia persona perfecti et plusquamperfecti communis omni fere verborum generi terminatio est αται et ατο, qua Attici quoque interdum usi sunt. De ea sic præcipit Gregorius Cor. p. 483: οἱ Ἴωνες τὰ τρίτα πρόσ-ωπα τῶν πληθυντικῶν παθητικῶν παρακειμένων οὕτω ποιοῦσιν. Ἐν τοῖς τρίτοις προσώποις τῶν ἐνικῶν, τοῖς ἔχουσι πρὸς τοῦ τ ψιλῶν, τρέπουσι τὸ ψιλὸν εἰς τὸ ἀντιστοιχοῦν θασὺ καὶ ποιοῦσι προσθήκην τοῦ α, νένιπται, νένιφαται, λέλεκται, λελέχται, γέγραπται, γεγράφαται. Πᾶν γὰρ τρίτον ἐνικῶν, ἔχον πρὸς τοῦ τ ψιλῶν, τροπῇ τοῦ ψιλοῦ εἰς θασὺ καὶ προσθέσει τοῦ α ποιοῦσιν οἱ Ἴωνες τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν. Εἰ δέ τοι εἴη τὸ κοινὸν διὰ τοῦ στ βαρύτονον, τότε καὶ τὸ Ἴωνικὸν ἔχει πρὸς τοῦ αται τὸ χαρακτηριστικὸν σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου, πέφρασαι, πεφράδαται, ὅτι πέφραδα, ἤλευσαι, ἤλευθαται, ὅτι ἤλευθα. Εἰ μέντοι ἀπὸ περισπωμένων φύσει μακροῦ παραληγόμενον, ταύτην συστέλλουσι πρὸς τοῦ αται εἰς τὴν ὀφειλομένην συστολήν, πεποίηται, πεποιέαται, βεβόηται, βεβοέαται. Quibus cum comparandæ Eustathii notationes p. 234, 10; 1568, 31; 1895, 44, et grammaticorum in Etym. M., ubi de Homericis exemplis agunt, velut βεβολήατο, δειδέαται, δεδαίαται, δεδομήατο, ἐρράδαται, εἰρύαται. Herodotea hæc fere sunt, ἀγωνίδαται, ἀναραιρέατο, ἀρτέαται, ἀποδεδέαται, ἐδε-

δέατο ειλίχατο κασιλίχατο ειρέαται ηγέαται θεά-
φται ιδρύατο ενιδρύαται άπίκαται άπίκατο (pro quo
άπιγμένοι ήσαν p. 462, 26) κελέαται (i. e. κέ-
κληνται) άποκεκλέαται vel άποκεκληάται κεκοσμέα-
ται έκεκοσμέατο εκτέαται εκτέατο οικέαται οικέατο
κατοικέαται κατοικέατο οικοδομέαται ώρμέαται ώρ-
μέατο έππειρέατο άναπειτέαται ενεπορπέατο έσε-
σάχατο έσκευάδαται έσκευάδατο (pro quo έσκευ-
ασμένοι ήσαν dixit p. 339, 1, 21; 344, 8; ut
έσταλμένοι ήσαν p. 338, 52) παρεσκευάδατο έστά-
λατο κατεστράφατο έτετάχατο έτετιμέατο τετρίφαται
υμνέαται διεφθάρατο κατακεχύαται κεχωρίδαται. Ho-
rum pleraque recte scripta sunt in codicibus, etsi
non constanter : neque enim mirandum in his
quoque formis ad dialectum vulgarem aberrasse
librarios. Sic ήγγινται est in libris 2, 40, 69, 72,
licet in ήγέαται consentiant 1, 136; ιδρυνται 2,
42, sed ενιδρύαται et ιδρύατο ib. c. 156, 182;
εκτηνται 2, 42; 3, 97; εκτηντο 5, 90; οικηνται
vel κατοικηνται 1, 142; 3, 57; 4, 51, 53; 5, 49;
7, 122; quæ corrigere non magis dubitavi quam
διοίγγινται 4, 136, in διοίγεται mutare. Incertum
est περιεβεβλήατο 6, 24, de quo paullo post di-
cetur. Si tamen plusquamperfecto illo usus est
Herodotus, περιεβεβλήατο potius scribendum erit
ex regula ab Gregorio Cor. recte exposita, quæ
non convellitur Homericο πεφोधάτο et si qua
sunt similia quæ metro coacti dixerunt poetæ.
Alia dubitatio de verbis est επέπαιυντο (1, 83;
7, 52) et εκδεδωρίευνται 8, 73, quorum prius
Schweighæusero in επεπαύατο mutandum vide-
batur, alterum εκδεδωρίδαται cum Valckenario
scribendum erit, si quid librorum quorundam
tribuendum lectionibus εκδεδωρίδαται εκδεδωρίδαται
εκδεδωρίατε. Ego utrumque intactum reliqui nec
δέδονται (7, 134) et κατέστρωντο (8, 53) fore
puto qui in δεδόαται et κατεστρώατο, formas in-
auditas, mutari velit. Idem de perfectis παρτέ-
τανται apud Hippocr. vol. 4, p. 190, et σεσήμαν-
ται apud Lucian. De dea Syr. c. 48, aliisque non-
nullis dicendum.

d) DE PRÆSENTIS ET IMPERFECTI PERSONA TERTIA
PLURALIS IN ΕΑΤΑΙ-ΕΑΤΟ et ΥΑΤΑΙ-ΥΑΤΟ.

Quam perfecti in omni prope genere verbo-
rum propriam esse supra ostendimus termina-
tionem in εαται, eadem ab Ionibus præsentii
verborum quorundam est adhibita, quorum
persona tertia in ανται ενται εινται ηνται εiens
externam quandam cum perfecto similitudinem
habet. Ex quo genere apud Herodotum sunt
formæ magno exemplorum numero comprobatæ
δυνέαται επισιέαται cum imperfectis ιδύνεατο
ηπισιέατο pro δύνανται επίστανται ιδύναντο ηπι-

σταντο, et ισιέαται ισιέατο εαται εατο κέαται εκίατο
τιθέαται έτιθέατο eorumque composita, pro
ιστανται ισταντο ηνται ηντο κύνται εκειντο τίθενται
έτιθεντο : in quibus exprimendis raro tantum a
recta norma aberrarunt librarii, ut προτιθένται
in codicibus omnibus scriptum 2, 40, et codice
uno excepto 4, 26. Recte vero παρετιθέατο et
προτιθέαται in omnibus 1, 119, 133. Sed 7, 119,
ubi nunc τιθέαται cum neutro plurali constru-
ctum legitur, præferenda videtur aliorum codi-
cum scriptura τιθεται, ut ήρτητο τὰ πράγματα 9,
68, e libris quibusdam supra correximus pro
vulgato ήρτηντο. De verbis in υμι unum tantum,
ni fallor, in libris Herodoti servatum est formæ
Ionicæ exemplum, έδεικνύατο 9, 58. Quod si
recte scriptum est, et videtur recte scriptum
esse, manifestum est verbis επεδείκνυντο 7, 223,
απεδείκνυντο 9, 40, et si qua reperiuntur similia,
velut πήγγυνται 4, 53, άπώλλυντο 2, 120, Ionicas
restituendas esse terminationes υαται et υατο.
Απόλλυνται apud Lucian. De dea Syr. c. 47.

Reliquum est ut de præsentii et imperfecto
in ονται οντο et aoristis formæ mediæ in αντο οντο
dicatur, quibus ipsis quoque Ionica illa termi-
natio in εαται εατο interdum tributa est in codi-
cibus. Est tamen horum exemplorum numerus,
si cum ceterorum multitudine comparetur, tam
exiguus, ut non videatur dubitari posse quin illa
omnia librariorum debeantur interpolationibus,
qui etsi frequentius peccant formas Ionicas in
vulgares mutando, tamen etiam in contrariam
partem aberrasse deprehenduntur formas quæ
nunquam exstiterunt Ionicas fingendo, quales
aliquoties supra notandæ nobis fuerunt. Sunt
autem exempla illa hæc, εκδιδόαται άγέαται άπα-
γέαται pro εκδίδονται άγονται άπάγονται in uno
codice Schellershemiano 2, 47 et 67; qui pariter
κηδέαται pro κήδονται præbet 1, 209, quod
κηδέανται scriptum in codice Passionei, si vera
rettulit Wesselingius. Έβούλέατο 1, 4; 3, 143,
quod vel ex έβεβουλέατο corruptum vel ex
έβούλοντο, quod priore loco legitur apud Plut.
Mor. p. 856, F, Herodoti verba afferentem;
εγινέατο 1, 67, ubi libri optimi εγίνοντο; εγε-
νέατο 2, 166; περιεγενέατο 1, 214, ubi tres, inter
quos Sancerostianus, περιεγέγοντο; άπεργαφέατο
5, 29; έναπεινέατο 2, 172; υποδεκέατο tres codd.
pro υποδέκοντο 4, 167; επύθεατο plerique 7, 172,
ubi duo επύθοντο, in quo paullo post c. 173 et
175 consentiunt omnes. Περιεβαλέατο San-
crostianus alique nonnulli 6, 24, ubi alii πε-
ριεβεβλήατο : ut dubitari possit utrum περιεβέ-
λοντο an περιεβεβλήατο scripserit Herodotus.
Έσινέατο 7, 147, quod έσιναντο recte scriptum

in omnibus 8, 31. Denique, quæ paulo frequentiora sunt in codicibus, ἀπικέεται pro ἀπικαται et ἀπικέατο modo pro ἀπικατο modo pro ἀπικοντο scripta.

Verbis contractis terminatio illa tribus tantum locis temere illata est, primo 1, 76, ubi quum ab Aldo ἐπειράατο editum esset vitiose, ex aliquot codicibus ἐπειράατο ab aliis editoribus est correctum. Verum quum libri quidam optimi ἐπειρώντο præbeant, non difficile est rectam revocare verbi formam ἐπειρέοντο. Alter locus est 5, 63, ubi quum librorum scripturam ἐμυχανέατο merito in dubitationem vocasset Matthiæ, duas proposuit conjecturas, ἐμμευχανέατο et, quam vitioso isto ἐπειρώατο defendit, ἐμυχανώατο, posthabita quam ipse memorat ex 8, 7 et 52, vera forma verbi ἐμυχανέοντο, quam huic quoque loco reddi oportebat. Alia tertii loci conditio est 1, 68, ὅπως ἐπειρώατο ἀλλήλων, ubi nulla e libris annotata est lectionis diversitas præter ἐπειράατο ex cod. Paris. uno, quod in ἐπειρέοντο mutandum foret, nisi huic loco aliquanto aptior esset optativus πειρώατο, quem restituendum esse bene vidit Schweighæuserus.

c) DE CONJUNCTIVO AORISTI PRIMI PASSIVI.

Aoristi hujus pariterque aoristorum βῶ εἶδῶ θῶ θῶμαι et στῶ ω in dialecto communi perispomenon in ἑώ solvunt Iones in verbis et barytonis et contractis. Ex quo genere apud Herodotum sunt ἀπαιρεθῶ p. 154, 11 (unde ἀποδεχθῶ p. 43, 26, et ἐπιμνησθῶ p. 73, 21, in ἀποδεχθῶ et ἐπιμνησθῶ sunt mutanda), ἐσσωθῶμεν p. 211, 18; αἰρεθῶσι p. 299, 1; ἀνδρωθῶσι p. 359, 24; ἐπιφανέωσι p. 248, 15; ἐσσωθῶσι p. 276, 29; εὔρεθῶσι p. 94, 2; νικηθῶσι p. 397, 16; ὀρμηθῶσι p. 14, 38; ὀρθῶσι p. 387, 14; συλλεχθῶσι p. 92, 6; 293, 24; συμμιχθῶσι p. 352, 43; φανέωσι p. 13, 8; ἐπιδῶμεν p. 335, 21; εἰδέω p. 178, 7 (male vulgo εἶδῶ p. 107, 6; εἰδέωσι in fragmento Democriti apud Stob. Flor. 29, 88); προσθῶ p. 37, 12; περιθῶμεν p. 160, 42; θέωσι p. 203, 34; ὑπερθῶμαι p. 246, 25; 320, 37; διαθῶνται p. 65, 18; ἐπιθῶνται p. 372, 31; ὑπεκθῶνται p. 386, 33 (cum optativo προσθῆναιτο p. 16, 23; ὑποθῆναιτο p. 384, 41); ἐξαναστῶμεν p. 215, 40. Similem solutionem aoristorum illorum personis iis quæ η perispomenon habent ab Ionibus adhiberi, velut εὔρεθῆς pro εὔρεθῆς, Buttmanni (Gramm. vol. 1, p. 336) aliorumque grammaticorum opinio est, quod ad Herodotum attinet de nihilo ficta, nisi quis δεηθῆη probeat quod Bekkerus 4, 154, pro vulgato ὅτι ἂν δεηθῆη intulit, Suidæ (s. v. Βάττος) inductus

scriptura δεηθῆη, quæ ex δεηθῆ est depravata, quemadmodum 4, 196, πρὶν ἂν σφί ἀπισωθῆη olim legebatur, ubi nunc ἀπισωθῆ e libris optimis est correctum. Recte igitur δεηθῆ legitur, ut p. 165, 7; 175, 57. Eademque forma in aliis omnibus hujusmodi aoristis servatur, ut ἐπαρθῆς p. 70, 49; ἐπειθῆς p. 402, 26, 31; κατονοσθῆς p. 116, 54; μνησθῆς p. 363, 5; νικηθῆς p. 23, 20; φοβηθῆς p. 275, 3; ἀγνωσθῆ p. 384, 11; ἀνευιχθῆ p. 391, 4; 401, 16; ἀποκληίσθῆ p. 54, 40; ἀποπειρηθῆ p. 95, 27; ἀπορραγῆ p. 80, 51; δηλωθῆ p. 53, 4; διαβληθῆ p. 391, 5; ἐκπολεμωθῆ p. 155, 4; ἐλκυσθῆ p. 47, 45; 94, 51; ἐξενειχθῆ p. 99, 1; ἐπευρεθῆ p. 460, 11; ἐψηθῆ p. 200, 39; κερῆ p. 219, 4; κατατρωθῆ p. 137, 41; κατακαυσθῆ p. 202, 46; κατακλυσθῆ p. 243, 49; κατακοιμηθῆ p. 186, 10; κομισθῆ p. 98, 4; κριθῆ p. 241, 14; μιχθῆ p. 66, 31, 51; 131, 29; 231, 46; ὀρθωθῆ p. 69, 145; παρευρεθῆ p. 142, 40; προσδιαλεχθῆ p. 149, 26; προσενεχθῆ p. 274, 44; σαπῆ p. 85, 47; σφαλῆ p. 365, 31; τιμηθῆ p. 241, 15; φανῆ p. 99, 29; 123, 13; 141, 33; 177, 38; ἀναβῆ p. 76, 10; ἐκβῆ p. 94, 24; 377, 16; ἀντιστῆ p. 336, 60; ἀποστῆ p. 420, 15; ὑποθῆται p. 315, 27; 416, 9.

f) DE AORISTI MEDII PERSONA SECUNDA SINGULARIS ET DE IMPERATIVO VERBI ΕΠΙΣΤΑΜΑΙ.

Aoristi primi medii personæ secundæ singularis terminatio Attica in ω ab Ionibus constanter in αο solvitur. V. Etym. M. p. 324, 11. Sic apud Herodotum ἀπαφῆναο p. 335, 41; ἀπαρχήσαο p. 314, 19; διεπρήξαο p. 152, 53; ἐβουλεύσαο p. 324, 28; ἐδέξαο p. 244, 25; ἐκτήσαο p. 329, 33; ἐμιμήσαο p. 143, 19; ἐργάσαο p. 14, 8; 102, 24; 273, 36; 333, 42; ἐφθέγξαο p. 273, 25; 346, 4; κατεχρήσαο p. 40, 27; προσεκτήσαο p. 171, 45; ὑπεθήξαο p. 325, 3; ex quibus satis, ut opinor, manifestum est ἐποιήσω, quod p. 412, 11 legebatur, in ἐποιήσαο mutandum fuisse.

Similis imperativi verbi ἐπίσταμαι forma est, qui apud Atticos ἐπίστασο vel ἐπίστω est, apud Iones ἐπίσταο, quod servarunt tres libri optimi apud Herodotum 7, 209, pro vulgato ἐπίστασο: unde ἐπίστασο ib. c. 29, in ἐπίσταο mutandum cum L. Dindorfio Thes. vol. 3, p. 1793, A, et ἐξἐπίστασο 7, 39, in ἐξἐπίσταο.

§ 19.

De conjugatione verborum contractorum.

Formas Ionicas verba contracta alias sibi proprias, alias cum barytonis communes habent. De his quum supra sit expositum, ubi de con-

jugatione barytona explicabamus, de illis tantum dicendum nobis restat.

a) DE VERBIS IN *έω*.

Verborum in *έω*, quæ Attici in *ω* contrahunt, Iones (uno de quo infra dicam verbo excepto) formis utuntur solutis, quarum de una Heraclides apud Eustath. p. 1892, 38 : τὸ παρ' ἡμῖν ἐπλεῖ καὶ ἔρρει παρὰ τοῖς Ἴωσιν ἐπλεεν ἔρρεεν, ὡς τῆς εἰ διτθόγγου τεμνομένης παρ' αὐτοῖς εἰς ἄμφω ταῦτα, et de præsentī et imperfecto Greg. Cor. p. 395 sq. Earum paradigma quum ex vulgaribus grammaticorum libris peti possit, apponere superse-demus, satis habentes peccata quædam notasse librariorum, qui interdum formas invexerunt contractas, licet millenis in locis servaverint Ionicas solutas. Sic ἀγνοεῖν scribebatur pro ἀγνο-έειν 2, 162; ἀποστειρεῖ 6, 65; αὐχεῖται 7, 103; βοῦθει 7, 157 (sed ib. c. 159, βοῦθεε), δηλέηται pro δηλέηται 4, 187; δυσθύμει 8, 100; ἐξηγῆται 6, 74; ἐξήκει 7, 161; ἐπιμετρούμενου 3, 91; εὐνοεῖν 9, 79; κινεῖ 3, 80; μαρτυρεῖ 8, 94; μυεῖται 8, 65; ξυροῦντες 2, 65, et περιξυροῦντες 3, 8 (sed ξυρέονται 2, 66, et ξυρεῦνται 2, 36 et 37); περιποιῶσι 8, 76; ποθῆ 3, 36, ποιῆ 3, 69; ποιεῖ 2, 169, ποιοῖεν 5, 75 (sed ποιεῖεν 8, 26; 9, 104); ποιῆται 9, 45; ποιοῖτο 7, 48 (sed ποιεῖτο 8, 67); πολεμεῖν 5, 120; τηρεῖν 9, 104; χῳρεῖ 5, 72; ὠθει 3, 78. Aliis in locis utraque in libris forma est, velut 8, 26, ubi vulgatum θεωροῖεν ex duobus codicibus est correctum. Exemptum vero ab hac regula est verbum δαῖ (*oportet* vel *opus est*) ejusque infinitivus δεῖν una cum compositis ἐνδεῖ ἐνδεῖν καταδεῖ καταδεῖν etc., quæ non solum apud Herodotum, sed etiam apud Hippocratem ceterosque scriptores Ionicos tam constanter forma contracta scribuntur ut vix unum alterumque solutæ exemplum in libris reperiatur, velut δέει apud Herodotum 3, 127; 8, 68; δέειν 8, 62 : quæ correxi. Imperfectum vero ἔδωε est, non ἔδει, quod legebatur 2, 15; 3, 80; 7, 168. Nec δέεσθαι quod legitur 5, 79, 80, in δέεσθαι contraxisse videntur Iones, multoque minus δέειν *vincendi* significatione dictum in δέειν contrahi poterat, quod uno in loco Herodoti (1, 11) fecerunt librarii ἐνδεῖν scribentes, et sæpius, quanquam non constanter, apud Hippocratem.

Optativi forma Attica in οἶην, cujus exempla plura sunt apud Hippocratem (velut αἰμορραγοῖη vol. 4, p. 112; ἀπωθοῖη ib. p. 226, et cum var. lect. ἀπωθεῖ p. 304; ξυνωφελοῖη p. 132; ποιοῖη p. 82), Herodotus in verbis contractis non magis usus est quam in barytonis. Nam quod 6, 36 legebatur ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποιοῖη

(duo codices optimi ποιοῖ, alius ποιέη) τάπερ... προσεδέοντο, ego ποιέη scripsi cum Dobræo ex usu Herodoti, cujus ignarus librarius aliquis ποιοῖη interpolavit.

Syllabis εο et σου, ut in substantivorum et adjectivorum formis, de quibus supra diximus, ita in verbis quoque Iones et solutis et in εο contractis usi sunt, velut καλέουσι ποίεουσι ἐκάλουν ἐποίεον ἐκαλέομην ἐποίηόμην et καλεῖσι ποιεῖσι ἐκάλουν ἐποίουν ἐκαλεύμην ἐποιεύμην, in quibus formis exhibendis tanta est fluctuatio codicum ut certam qua earum usus regeretur normam indagare mihi non magis quam aliis contingerit. Hoc tamen non improbabilius conjici posse mihi videtur, Iones, ut fert vivæ vocis natura ad contrahendas syllabas quam ad distinguendas proclivioris, in communi sermone formas illas contractas potius quam solutas pronunciasse : scribentes vero alii fortasse solutas, alii contractas prætulērunt, alii denique utrisque promiscue usi sunt. Inter quos si fuit Herodotus, facile intelligitur nunquam ad liquidum perductum iri qua quoque in loco et quoque in verbo forma usus sit. Nam codicum in tali re fides plane nulla est.

b) DE VERBIS IN *άω*.

Verba in αω pleraque omnia literam ω ex αω αο vel σου contractam in formas verbis in εω proprias εω εο vel σου mutatam habent in dialecto Ionica, velut δρέω δρέοντες ὄρεον δρέουσι et conjunctivus δρέωσι pro δρῶ δρῶντες ὄρων δρῶσι. Aliena tamen hæc diversarum conjugationum permutatio habita est ab verbo ἔω, cujus exempla plurima (ἔωσι ἔων ἔωντες ἔων etc.) sunt apud Herodotum, et a monosyllabis velut κλῶ (κατέκλων 9, 62), κνῶ (cujus infinitivi tantum κνᾶν et aoristi ἐξέκνησε exempla apud Herodotum sunt), σῶ (σῶσι, i. e. σήθουσι, 1, 200), ψῶ (καταψῶσαν 6, 61), quæ nemo erit qui in ἔωσι ἔων ἔοντος ἔεον κατέκλεον σέουσι καταψέουσιν, formas inauditas, mutari velit. Eadem haud dubie ratio verbi σμῶ est, cujus imperfectum ἐξέσμων legitur 3, 148, consentientibus libris et Hesychio, si ejus glossa ἐξέσμων ad hunc locum est referenda. Ἐξέσμων autem si scripsit Herodotus, non est verisimile eundem διασμέοντας scripsisse, quod nunc legitur 2, 37, ex aliquot codicibus partim hoc partim διασμέωντες præbentibus, sed διασμῶντες dicere debuit, quod in tribus aliis iisque optimis libris legitur. Ex quo sequitur Valckenarium quum 7, 209 corrigeret τὰς κεφαλὰς σμέονται (libri κοσμέονται), collato 4, 73, σημεσάμενοι τὰς κεφαλὰς et 9, 110, τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμεῖται,

etsi de verbo restituendo recte haud dubie iudicavit, tamen in forma errasse, quæ σμῶνται potius esse debebat, quod ipsum quoque facile in κοσμέονται corrumpi potuit. Inter verba polysyllaba in ἄω præter ἔω unum tantum et quod non sine veri specie quadam ab conjugatione Ionica exemptum esse credi possit, νικῶ, quo licet sæpissime usus sit Herodotus, tamen nullum usquam formæ νικέω vestigium deprehenditur: quanquam fieri potest ut librariorum nos ludificetur in genuina verbi forma interpolanda constantia. Nam si νικέουσι recte legitur in fragmento Democriti apud Stobæum Flor. 43, 34, nulla probabilis ratio excogitari potest, cur eadem forma uti non potuerit Herodotus. Accedunt ad hoc alia quædam verba (velut ἀπαντῶ γελῶ ἐγγυῶ ἐρευνῶ λυσσῶ νωμῶ δφθαλμῶ πεινῶ σιγῶ φρυῶ), quæ ipsa quoque in codicibus Herodoti constanter contracta reperiuntur: quibus tamen propter exemplorum paucitatem nihil est tribuendum. Quamobrem, omissis his, ego exempla formarum Ionicarum ab iis potissimum verbis petam, quorum major est exemplorum copia. Nam quum libri in his quoque verbis modo Ionicas modo vulgaris dialecti formas præbeant, non multum effici patet verbis quorum alterutram formam paucis tantum exemplis testatam habemus, sed maiore opus esse numero, ex quo si vera hujus conjugationis forma cognita fuerit, etiam de rarioribus verbis et facilius et probabilius judicari poterit. Est autem omnium frequentissimum verbum δρᾶν. Hujus præsentis persona prima singularis et indicativi et conjunctivi est δρέω, servata in libris 1, 111; 7, 236; et ἐνορέω 8, 140, 2 (ubi codex Schellersh. ἐνορῶ), τολμέω 8, 77; sed oblitterata 1, 207, ubi omnes τὸ ἀν δρῶ, quod ego δρέω scripsi.

Persona prima pluralis indicativi δρέομεν legitur 5, 40, et 9, 58, paucis tantum in libris in δρέωμεν vel δρῶμεν corrupta. Conjunctivi exempla ex Herodoto nulla mihi in promptu sunt. Eum tamen non alium esse posse quam δρέωμεν et per se manifestum est et tertia persona docet 9, 66: ὅπως ἂν αὐτὸν δρέωσι, ubi ex uno codice Sancerftiano δρῶσι annotavit Gaisfordus. Rursus indicativi persona tertia δρέουσι est, quæ terminatio apud Herodotum ubique fere in ἔωσι vel in vulgarem formam ὦσι ab librariis est depravata. Sic ἐπορέωσι vel ἐπορῶσι 1, 124, ubi ἐπορέουσι restituit Schæferus. Τιμέωσι 2, 50; τιμῶσι 1, 134 bis; φοιτῶσι 2, 22; φοιτέουσι vel φοιτῶσι 3, 69. Utrobique φοιτέωσι unus codex Schellersh., quemadmodum idem 2, 60 συμφοι-

τέωσι cum aliis, pro quo quattuor libri συμφοιτῶσι: sed φοιτέουσι omnes 2, 66. Alio modo peccatum 4, 191, ubi librarii formam epicam κομόωσι intulerunt, quod in duobus libris optimis κομῶσι scriptum ego in κομέουσι mutavi (quod in libris, excepto uno qui κομόωσι, omnibus est 1, 36, et in plerisque 4, 180, uno tantum κομέωσι unoque κομῶσι præbente), pariterque participii κομῶσαι 4, 168, rectam restitui formam κομέουσαι. Neque enim vereor ne quis κομῶσι imperfecti forma ἡγορόωντο 6, 11 defendi posse opinetur (quod verbum epicæ linguæ proprium ab Homero Il. Δ, 1 sumpsit Herodotus, ut alia nonnulla, de quibus v. indicem alphabeticum s. v. Αἶ.) aut Arrianeis κομῶντας κομάοντας βυπῶντας (Hist. Ind. p. 350, 351) et si qua reperiuntur similia in scriptis Ionicis recentioribus, quæ nunc non quæram utrum scriptoribus an librariis sint imputanda.

Participii formæ Ionicæ sunt δρέων δρέουσα δρέον et numero plurali δρέοντες δρέουσαι δρέοντα, in libris modo recte scriptæ modo cum vulgaribus commutatæ. Neque in eo non peccarunt librarii quod passim εω pro εου scripserunt, ut δρέωσι pro δρέουσι 1, 99; φοιτέωσα pro φοιτέουσα 3, 119, in cod. Schellersh. ex conjectura librarii, qui plurima temere novavit, aut pro εω, ut φοιτέωντες in eodem codice 4, 172; δρέωντες pro δρέοντες 3, 159; 5, 75, et alibi non raro, τιμέωντες 5, 67. Literis εω in εω contractis, quod rarum est in hoc genere verborum, ελωτεῦντας legitur 3, 62, ubi codex Sancerftianus ελωτῶντας, unde ελωτέοντας conjici posset, nisi vulgata scriptura imperfecti ελωτέων exemplis satis firmata esset.

Imperfecti persona prima singularis et tertia pluralis est ὤρεω, prima pluralis ὤρέομεν: quæ formæ toties servatæ sunt in libris, ut non videatur operæ pretium librariorum aliis in locis peccata perstringere. Terminatio in εων apud Herodotum interdum in εον contracta reperitur in verbo ελωτέων ejusque compositis, velut 1, 158; 3, 140; 9, 89 et 93, ut aliis in locis, ubi librarii ἐπειρώτων formam ex Ionica et Attica dialecto mixtam posuerunt, dubitari possit utrum ἐπειρώτων an ἐπειρώτεων sit scribendum.

Optativi forma, quantum ex paucis modi hujus exemplis colligi potest, eadem est quæ apud Atticos. Sic ἐνορήη 1, 89; νικῆεν 9, 69, 100.

Passivi præsentis et medii formæ Ionicæ sunt indicativi δρέομαι δρεόμεθα δρέονται, conjunctivi δρέωμαι δρεώμεθα δρέωνται, imperfecti ὤρεόμην ὤρεόμεθα ὤρέοντο, quæ ipsæ quoque non raro librariorum obscuratæ sunt erroribus, modè vulgaris dialecti formas inferentium modo lite-

ras o et ω permutantium. Sic κοιμῶνται et κοιλέωνται est in libris 2, 95; 4, 172, codicis vero Schellershemiani librarius, ut solet in hoc formarum genere ubique u inferre, utrobique κοιμέωνται, quemadmodum ἀρέωμαι scripsit 3, 65 extr., ubi alii omnes ἀρέομαι. Coniunctivus διαιτώμεθα et πειρώμεθα in libris omnibus 4, 114 et 8, 100, pro διαιτεώμεθα et πειρεώμεθα. Imperfectum ἐμχανέοντο ἐμχανέοντο ἐμχανέοντο est in libris 7, 172 et alibi non raro, δρμέοντο pro ὠρμέοντο 7, 88; ἡρῶντο in omnibus 8, 94, quod ἡρέοντο scribendum erat, ut καταρέονται editum 2, 39, ubi καταρῶνται codex Sancroft., καταρέωνται Schellersh., quod idem præbet 4, 184, ubi ceteri καταρῶνται. Formæ ex eo contractæ exemplum est ἀνιεύνται 7, 236, ut διαιτεύνται apud Hippocratem vol. 2, p. 68 et 72 ed. Littr.

Participii præsentis triplex in codicibus Herodoti terminatio reperitur, ὠμένος εἰμένος et, quæ multo rarior est, εἴμένος. Earum primam, quæ est dialecti communis, alienam esse patet ab usu Herodoti, exceptis de quibus supra diximus verbis iis quibus formationem Ionicam omnino non adhibuit; quibus fortasse addenda βιῶμενος et ἰῶμενος, si quid codicum et Herodoti et aliorum scriptorum Ionicorum in forma vulgari consensui constanti tribuendum. Quæritur igitur an ceterorum verborum participia (velut αἰτιῶμενος ἐπαιτιῶμενος κατατιτιῶμενος ἀλῶμενος ἀμιλλῶμενος διαιτιῶμενος εἰρωτῶμενος κοιμῶμενος συγκοιμῶμενος κτῶμενος λωδῶμενος μηχανῶμενος μνῶμενος δρῶμενος ἐξορῶμενος πειρῶμενος ἀποπειρῶμενος πλῶμενος σταθμῶμενος τιμῶμενος φυσιῶμενος) in εἴμένος an in εἰμένος sint terminanda. De quo ego ita sentio ut, licet vocalis longa, quam utunque defendit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 500, multo quam brevis maiorem a codicibus commendationem habeat, tamen brevem reliquarum huius conjugationis formarum, de quibus supra est expositum, analogiæ solam convenire putem. De quo omnis dubitatio sublata foret, si certum haberi posset Herodotum 8, 130, scripsisse quod in libris omnibus legitur σταθμεύμενοι idque ab σταθμᾶσθαι derivari voluisse. Hoc enim quum non possit ex σταθμεῶμενοι contractum haberi, manifestum genuinæ participii terminationis εἴμένος documentum præberet. Verum quum alio in loco (2, 150) in libris plerisque σταθμεῶμενοι, in aliis σταθμεῶμενοι scriptum sit, et σταθμεύμενοι pro σταθμούμενοι dictum esse possit, de qua forma verbi v. § 21 s. v. Σταθμούσθαι, nihil illi σταθμεύμενοι tribuendum esse patet.

Imperativi præsentis ut activi, ita passivi conjugatio Ionica eadem est quæ Attica, ex-

cepto χρέο vel χρέω, de quo dicitur in indice alphabetico s. v. Χρᾶσθαι. In aliis omnibus vulgari forma usus est Herodotus, qui non solum ἰῶ et βιῶ dixit 3, 53; 9, 111, sed etiam μηχανῶ 3, 85; πειρῶ 8, 57, 143. Neque imperfecti personam secundam in εὐ solvit, sed contractam servavit formam, velut ἐμχανῶ 8, 106.

Optativi persona tertia pluralis forma Attica est ὦντο. Iones vero ut in verbis barytonis terminationem οἶντο et αἶντο in οἶατο et αἶατο mutarunt, ita contractorum ex αω optativum in ὦατο terminarunt. Sic πειρῶατο apud Herodotum 4, 139; 6, 138, et ex emendatione Schweighæuseri 1, 68, ubi libri ἐπειρῶατο, et ἀνιῶατο 4, 130. Ex quo manifestum est vitiose μηχανοῖατο in libris scriptum esse 6, 46, quod in μηχανῶατο mutandum. Nam forma soluta si usus esset Herodotus, quum μηχαναοῖατο dici non potuerit, saltem μηχανεοῖατο scribere debuisset, quemadmodum λυπεοῖατο dixit. Illud vero quod nunc legitur μηχανοῖατο optativus foret non verbi contracti μηχανῶμαι, sed barytoni μηχανόμαι, quod nullum unquam fuit. Attica autem diphthongo ω usum esse Herodotum etiam singularis persona tertia docet, cujus exempla plura sunt, velut κοιμῶτο 3, 68; ὀπτῶτο 8, 137; πειρῶτο 8, 108; ἐκπειρῶτο 3, 135; σιγῶτο 3, 82. Male ἐξαπατέοιτο apud Lucian. De dea Syr. c. 27.

Aoristorum α longum in η constanter mutant Iones, βιηθῆναι βιήσασθαι αἰτιήσασθαι περῆσαι περήσασθαι πειρῆσαι πειρήσασθαι et alia omnia huiusmodi dicentes pro Atticis βιαθῆναι βιάσασθαι αἰτιάσασθαι etc. Eodem modo α longum præsentis et imperfecti et infinitivi præsentis in η mutatur ab Doriensibus δρῆς δρῆ δρῆτε δρῆν δρῆσθαι dicentibus (v. Ahrens. De dial. Dor. p. 195 seqq.): quam rationem in formis verborum ζῆν κνῆν σμῆν ψῆν διψῆν πεινῆν μαλκίῆν χρῆσθαι adsciverunt Attici, de quo post alios dixit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 504. Iones vero dubitatur an longius progressi vocalium illarum permutationem in omnibus huius conjugationis verbis admiserint. Ex quo genere sunt ἀνίσθαι ἀριστῆν βοῆν αὐδῆν διαίτῆν δρῆν ἐρωτῆν θυμῆν ἰῆσθαι δρῆν ὀρῆσθαι πειρῆν πειρῆσθαι περῆν περῆσθαι πυριῆν πυριῆσθαι φοιτῆν φουρῆν φυσῆν, alia, quorum exempla non pauca apud Hippocratem, Aretæum aliosque leguntur, libris tamen sæpissime vulgares formas præbentibus: de quo amplius quærere a proposito meo alienum est, quum Herodotum nihil huiusmodi dixisse, sed in formis illis omnibus constanter litera α usum esse extra dubitationem positum videatur. Nam quod 4, 75 legitur θυμῆται, ex quo Buttmannus l. c. p.

503 regulam finxit, α in η mutari post vocalem ι, id θυμιάται scribendum erat ex duobus optimis codicibus, ut βιάται ῥαῖται κοιμᾶται ὀρμᾶται ἐπιτεχνᾶται σμᾶται διατᾶτο διεπειρᾶτο πειρᾶσθαι μηχανᾶσθαι ὀρᾶσθαι et alia plura apud Herodotum scribuntur. Non minus vitiosum est ἐκπηδέειν, quod pro ἐκπηδᾶν scriptum est in duobus optimis codicibus 8, 118, et ἐνδιατᾶσθαι pro ἐνδιατᾶσθαι in iisdem ib. c. 41, quæ cum φοιτέεις comparari possunt, quod in epistola Thaleti supposita legitur apud Diog. L. 1, 43, ὀρέει apud Lucianum De dea Syr. c. 29, ὀρέσθαι De astrolog. c. 21 (ubi libri plerique δράσθαι), ἐσορέης et ἐσορέη De dea Syr. c. 32 (sed ὀρή ib. 31, 32, 48), καθορέης apud Aretæum p. 12, C, προσεδόκει (pro προσεδόκα) p. 78, A (quod comparandum cum ἡρώτῃ apud scriptorem Vitæ Hom. c. 23, ubi duo codd. ἡρώτα, recte, nisi quod εἰρώτα potius scribendum); μηχανέσθαι p. 75, A, quod μηχανάσθαι, qua forma Epici utuntur, scriptum apud Hippocr. vol. 4, p. 252, ubi μηχανᾶσθαι ex pluribus codicibus restitui debebat, licet ἀμφιφώνοντα ἀμφαφώνῃ ἐξεφάνθη et alia huiusmodi Homeri exemplo dixerint Aretæus alique scriptores recentiores.

c) DE VERBIS IN Ω.

Verborum in ω Herodotus formis non usus est nisi contractis, ita ut conjugatio Ionica nihil plane differat ab Attica, nisi quod diphthongus ου præsentis et imperfecti quorundam verborum interdum cum ευ, quæ contractio propria est verborum in ω, permutata reperitur. Sic apud Herodotum δικαιοῦσι 1, 133; 2, 47; 3, 8; 4, 186 (et apud Lucian. De dea Syr. c. 54); δικαιοῦντος 9, 42; ἐδικαίουν 3, 79; 6, 15, 73, 138; 9, 19 et 26; ἐδικαίει 1, 100; 3, 52 (sed ἐδικαίου omnes 3, 19); δικαιοῦν pro δικαιοῦν in libris deterioribus 6, 82 (sed δικαιοῦν omnes ib. c. 86); ἐδῆεν pro ἐδῆον in duobus bonæ notæ codicibus 5, 86; ἀνδρευμένῳ 1, 123; ἀντιεύμεθα 9, 26; ἀντιεύμενοι 7, 139 (sed aliis in locis non paucis constanter per ου); ἐναντιευμένου 7, 49; ἀξיעῦμαι 5, 126; ἀξיעύμεθα 9, 26; ἀξיעύμενος 1, 199; 7, 16; 9, 111; ἀποσιεύμενος 4, 154 et 203; σταθμεύμενοι 8, 30 (de quo supra dicebamus sub b); ἐδικαιοῦντο 3, 29; μισθῆνται 3, 131 (sed ἐμισθῆντο omnes 9, 34); οἰκηῖνται 3, 2; οἰκηιεύμενος 4, 148; ἐξομοιεύντες 3, 24; ὁμοιεύμενος 7, 50 (sed ὁμοιούμενος omnes 1, 123); παρσιεύμενος pro παρσιόμενος in libris nonnullis 4, 166 et 8, 140; στεφανεύνται 8, 59. Quibus locis tot obstant legitimæ formæ exempla, ut magnopere dubitari possit an diphthongus ευ in illis ver-

bis omnibus non sit ab Herodoto profecta, sed pravæ debeat sedulitati librariorum, cui illud quoque imputandum quod μαστιγῶν in libris omnibus nunc legitur 1, 114, forma vitiosa pro μαστιγῶν. Non minus incerta et suspecta sunt quæ apud alios huius dialecti scriptores reperiuntur verborum in ω in conjugationem in εω transeuntium exempla, velut δικαιοῦσιν vulgo lectum apud Hippocratem vol. 3, p. 524 et 526, cui δικαιοῦσιν ex decem codicibus restituit Littréus, qui nollem servasset ἀποπληρεύσιν vol. 4, p. 192, ubi ἀποπληρούσιν corrigendum, quod in duobus codicibus est adscriptum.

§ 20.

De verbis in μι.

De verbis εἰμι εἶμι τίθημι ἵστημι et δίδωμι quum in indice alphabetico dicturi simus, sola hoc loco attingenda nobis sunt verba in υμι, quorum Iones ut Attici duplici forma utuntur, altera in ὡ, cujus exempla non pauca apud Herodotum reperiuntur (velut ὁλλύει δεικνύει δεικνύοντες ἐδείκνυε ἐξεύγνυε ἐπετεύγνυνον), altera in υμι (quam Attici veteres priori prætulerunt), velut ἀποδείκνυμι 2, 16 et 18; ἀποδείκνυναι 1, 125; ἐπόμνυμι 5, 106. In tertia persona pluralis codices Herodoti inter triplicem fluctuant terminationem, ὦσι ὤουσι ὕασι, velut δεικνύσι δεικνύουσι δεικνύασι, quarum etsi nulla per se reprehendenda est, contracta tamen forma in ὦσι, qua Atticos quoque veteres usos esse scimus, ceteris duabus præstare et, si quid exemplorum numero esttribuendum, Herodoto ubique restituenda videtur. De formis passivis in υνται et υντο, quas Iones in υαται υατο solvisse videntur, v. § 18 d.

§ 21.

FORMARUM IONICARUM

INDEX ALPHABETICUS.

Ἀδελφός et ἀδελφή insertio et dicuntur ἀδελφεός et ἀδελφεή pariterque in derivatis, ut ἀδελφεοκτόνος 3, 65. Feminini ἀδελφεή genitivus pluralis ἀδελφῆων est, male in libris ἀδελφεῶν scriptus, quod notavi § 9.

Ἀεθλέειν, ἀεθλεύειν, ἀεθλον, ἀεθλος, πεντάεθλος, ἀεθλοφόρος, ἀέκων: quæ omnia Attici αε in α longum contracto dicunt. Male ἀκοντας in libris Herodoti 4, 120.

Ἀεῖδεν, non ἄδεν, et ἐπαεῖδεν, καταεῖδεν, pariterque ἐπαοιδή 1, 132, non ἐπωδή. Contra χιθαρωδός legitur 1, 23, et συνωδόν 5, 92, p. 267, 39, ut ξυνωδόν apud Aretæum p. 115. Quanquam hic ξυνᾶδοι quoque dixit p. 114 et ᾠδή p. 75. Ἀεῖδεν etiam Lucianus De dea Syr. c. 50;

sed ibidem ἄσματα, quod fortasse αἰσμάτα scribendum, ut apud Herodotum 2, 79. Similiter Herodotus αἰρεῖν potius dixisse videtur quam αἴρειν in præsenti certe et imperfecto. Aoristus vero ἤραν et ἀπῆραν est 9, 59; 6, 99.

At pro ei optantis semel dixit Herodotus 1, 27 : αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσονται ἐπὶ νόον νησιώτῃσι, locus imitatus Homericos, qualis est Od. Y, 236 : αἱ γὰρ τοῦτο, ξεῖνε, ἔπος τελέσειε Κρονίων. Eadem particulæ καὶ ratio est, qua ipsa quoque uno tantum in loco usus est Herodotus 7, 159 : ἦ καὶ μέγ' οἰώξειεν ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων, Homeri ante oculos habens versum Il. H, 125 : ἦ καὶ μέγ' οἰώξειε γέρον ἱππῆλατα Πηλεΐδης, quocum locum Herodoti jam Eustathius comparavit p. 670, 57. Similiter Aretæus versus Homericus particulam orationi suæ inseruit p. 27 : ἐνθα δὲ ἀρετὴ διαέδεται ἀνδρὸς ἡγεροῦ, et versum integrum p. 102 et 110.

Αἰεῖ non est dubium quin constanter dixerit Herodotus, etsi librarii non raro ad Atticam formam αἰεῖ aberrarunt : quemadmodum καίειν et κλαίειν, non κάειν et κλάειν dixit. Exemptum vero ab lege illa αἰένος adiectivum est (1, 93 et 1, 145), quod quum ne Epicī quidem per diphthongum dixerint, nemo erit qui αἰένος scribi velit apud Herodotum, cui αἰένος potius, quod loco altero duo præbent libri optimi, utrobique est restituendum, pariterque Aretæo p. 54, ubi αἰένανον. Rectius fortasse diphthongus Ἀειμνήστου nomini adhiberetur, quod apud Herodotum 9, 64 et 72 vulgo legitur, nisi hoc ex aliis libris Ἀρίμνηστος potius scribendum esset, de quo videnda Wesselingii annotatio.

Αἰρεῖν ejusque composita. Præteritum hujus verbi, quod ἤρηκα et ἤρημαι apud Atticos est, apud Herodotum ex more Ionum est ἀραίρηκα et ἀραίρημαι, in quo exprimendo passim peccarunt librarii, velut 4, 66, ubi libri ἀναιρηκότες excepto uno, qui ἀραιρηκότες, unde recte correctum ἀναιρηκότες, et 3, 65, 126, ubi ὑπαραιρημένος et ἀπαραιρημένος in παραιρημένος corrupta sunt in pluribus codicibus.

Ἀίσσω, non ἄσσω. Sic προξάισσοντας 9, 62. Male vero διῆξε 4, 134, quod διῆξε scribendum erat.

Ἀκινάκης. Hujus vocabuli Ionicam formam ἀκινάκης commentus est grammaticus in Etym. M. p. 48, 31 : ἀκινάκης Ἡρόδοτος δὲ διὰ τοῦ ω ὠκινάκης φησὶ· εἰκὸς ἐστὶ κατὰ τροπὴν τοῦ α εἰς ω, ὥς ἀκὴ ἀκὺς καὶ ὠκὺς· ἢ παρὰ τὸ ὠκὺς καὶ τὴν ἀκὴν γίνεταί ὠκινάκης. Similiter Suidas. Ὠκινάκης οὐδ' ἄλλως Ἀττικόν, ἀλλὰ Ἡρόδοτος οὕτω λέγει τὸν ὠκινάκην. Contra quos Wesselingius ad 7, 54 recte monuit α non posse in ω mutari nisi cra-

sis accedat cum articulo δ ἀκινάκης ὠκινάκης, cui quum locus non sit p. 200, 52, quo uno loco nominativus legitur apud Herodotum, nihil aliud relinquitur quam ut scriptura codicis aliqujus vitiosa deceptus sit grammaticus. Nam quod Wesselingius conjecit p. 201, 1, ubi nunc τῷ ἀκινάκῃ legitur, τῷκινάκῃ scriptum fuisse, nihilo probabilius esse puto quam si quis ibidem paullo post τοῦ ἀκινάκeos in τῷκινάκeos mutaret, quod τῷκινάκeos potius dicturus erat Herodotus, quemadmodum τάνθρῳπου et τάληθῆος dixit. Illud vero, quod ipsum quoque Wesselingius proposuit, ut p. 336, 23, Περσικὸν ξίφος, τὸ (rectius alii libri τόν) ἀκινάκεια καλεῖσσι, τῷκινάκην scriberetur, fieri plane non potest. Neque enim τό, quod illic pronomen est relativum, crasin pati potest, quæ propria est articuli τό. Ad declinationem quod attinet, duplex exstitit forma, altera primæ declinationis ἀκινάκης ἀκινάκου ἀκινάκη ἀκινάκην, qua Plato, Xenophon aliique usi sunt, altera tertiæ declinationis, quæ constanter restituenda Herodoto, ἀκινάκeos p. 201, 9; ἀκινάκῃ p. 201, 1; 417, 37; ἀκινάκεια p. 170, 51; 203, 2; 336, 23; 459, 23; ἀκινάκεις p. 174, 27; 339, 11; 451, 20 : quibus in locis libri partim primæ declinationis formas præbent ἀκινάκη ἀκινάκην ἀκινάκας, consentiunt vero omnes in genitivo ἀκινάκeos.

Ἀμφισβασίη, Ἀμφισβασίω. V. Διπλήσιος.

Ἀνά. Præpositionem ἀνά ante literas β et π in ἀμ more poetarum mutat in compositis ἀμπαύεσθαι ἀμπαυστήριος ἀμβῶσαι et, qua forma vulgaris quoque dialecti scriptores uti solent, ἀμπτω-τις, servat vero in aliis, ut ἀναβάλλειν ἀνάβασιν ἀναβιβάζειν ἀναβλαστάνειν ἀναπείρειν ἀναπιμπλά-ναι etc. Quanquam suspicio est plura in his esse in quibus formam præpositionis monosyllabam oblitterarint librarii.

Ἀνδάειν. Aoristus hujus verbi constanter est ἔαδον, imperfectum vero duobus in locis (7, 172; 8, 29) ἦνδανε, duobus aliis (9, 5 et 19) ἐάνδανε scriptum, quæ librariorum, non Herodoti inconstantia est, qui ubique aut ἦνδανε scripsit, quod Buttmannus Gramm. vol. 2, p. 114 ed. Lob. probabat propter similitudinem quæ ipsi videbatur imperfecti Ionici ὤρων, aut, quod mihi verisimilius videtur, ἐάνδανε.

Ἀρρωδεῖν, καταρρωδεῖν et ἀρρωδίη, pro ὀρρωδεῖν, καταρρωδεῖν et ὀρρωδία constans est apud Herodotum. Apud Hippocratem, Aretæum et Lucianum hæc per ο scribuntur.

Αὔτις et Αὔτιγενής dixit Herodotus, non αὔθις; et αὐθιγενής forma Attica, ad quam sæpius aberrarunt librarii

Αὐτῶδης pro αὐθάδης dixisse Iones testatur Apollonius Dysc. De pronom. p. 354, C. Apud Herodotum 6, 92, αὐθαδέστερον.

Βορέης. Trium hujus nominis casuum exempla Herodotea Βορέης Βορέεω Βορέην ab librariis non raro in Βορή; Βορέω Βορήν sunt mutata contra dialecti normam, quam ego constanter sum secutus. De genitivo dictum § 9.

Βυσσός quod Ionibus tribuit scholiasta Aristoph. Ran. 138, dixit Herodotus 2, 96; 3, 23, nusquam βυσός.

Βωθέειν. Vide § 4.

Γίνομαι et Γινώσκω, quibus formis veteres quoque Epici usi sunt, constanter dixisse Herodotum extra dubitationem positum videtur, quanquam librarii Atticas formas γίνομαι et γινώσκω passim intulerunt. Explicatius hanc quaestionem tractavi in Thesauro vol. 2, p. 621. Compositi ἀναγινώσκειν, ubi persuadendi significationem ex usu Ionico habet, aoristus Atticis non usitatus ἀνέγνωσα est, quo saepius usus est Herodotus, velut 1, 68; 1, 87; 3, 61.

Γόνυ in casibus trisyllabis per diphthongum scribitur, velut γούνατος 2, 80; γούνατα 2, 80; γουνάτων 9, 76; γούνασι 4, 152. Eadem haud dubie nominis δόρυ δούρατος declinatio est, velut δούρατα 1, 79, licet in codicibus plerumque per ο scriptum sit, ut p. 242, 4; 332, 47; 343, 8; 354, 28; 377, 37; 381, 3; 446, 12. Compositum δορίαλωτος legitur 8, 74; 9, 4.

Γῶν. V. Ων.

Δεικνύναι. Aoristum, futurum et praeteritum exempto ι ab Ionibus dici annotavit Greg. Cor. p. 432. Cujus formae tot sunt apud Herodotum exempla quum de verbo simplici δέξει et δέξειν tum de compositis (ἀναδέξει ἀναδεχθῆναι ἀποδέξει ἀπεδέδεκτο ἀπεδέχθη διαδέξει ἐπιδέξει καταδέξει προδέξει ὑποδέξει) et substantivis ab aoristo derivatis (ἀπόδεξις ἐπίδεξις), ut vix dignum memoratu sit codices uno alteroque in loco in scripturam per diphthongum consentire (velut 4, 79; 6, 61; 8, 137; 9, 82), manifesto errore librariorum, quem pridem notavit Koenius in annot. ad Gregorium.

Δέχεσθαι pro δέχεσθαι in verbo simplici et compositis constanter scriptum apud Herodotum. Nulla hujus formae exempla exstare videntur in codicibus Hippocratis, nec frequentia in aliorum scriptis reperiuntur, velut δέχεσθαι apud Arrian. Hist. Ind. p. 342 extr. ed. Gron. et ὑποδέχομαι p. 335, et constanter in Luciani libellis Ionicis.

Δένδρον. De tribus hujus nominis formis, δένδρον δένδρεον δένδρος, prima, quae usitata Atticis est, nusquam usus esse videtur Herodotus, qui Homeri sequi exemplum maluit ubique δένδρεον dicentis. Tertiae formae unum est exemplum idque ne satis certum quidem 6, 76, ubi nunc ex duobus codicibus legitur ἀναβάς ἐπὶ δένδρος, pro quo plerique δένδρου, unus δένδρον unde δένδρεον scribendum, quemadmodum in eadem locutione 4, 22 legitur sine ullo librorum dissensu. Alia dativi δένδρεσι ratio est 2, 138, qua forma Attici quoque scriptores utuntur, licet nominativo δένδρος abstineant : v. L. Dindorf. in Thesauro vol. 2, p. 991.

Διζός et Τριζός ab Ionibus pro δισός et τρισός dicitur. Utriusque adjectivi plura apud Herodotum exempla sunt. Nulla mihi ex aliis scriptoribus in promptu sunt harum formarum exempla. Vitiosum est δισσοῖσι apud Aretæum p. 7, quod δισσοῖσι scribendum.

Διπλήσιος et reliqua hujusmodi adjectiva numeralia (ut πενταπλήσιος 6, 13; ἑξαπλήσιος 4, 81) et πολλαπλήσιος per η ab Ionibus proferuntur, quod de διπλήσιος annotavit Apollon. Dysc. in Bekkeri Anecd. p. 545, licet formae Atticae διπλάσιος et πολλαπλάσιος α breve habeant. Ionica mensura Eratosthenes quoque usus est in epigrammate apud Archimed. p. 22 ed. Basil. : εἰ κύβον ἐξ ὀλίγου διπλήσιον, ὦ γὰρ, τέχνην | φράζειαι. Nam sic editionis Basil. scriptura διπλάσιον ex cod. Flor. est correcta. In libris Hippocratis et Aretæi Attica forma regnat librariorum, ut opinor, arbitrio. Contraria ratione in aliis quibusdam vocabulis α breve ab Ionibus positum est pro η Atticorum. V. Greg. Cor. p. 444 seqq. Nam λέλαμμαι pro λήλημμαι, λάξομαι et λάξις (non λᾶξις, ut apud Greg. Cor. p. 534) pro λήξομαι et λῆξις, μεσαμβρίη et urbis nomen Μεσαμβρίη (ap. Herodot. 4, 93; 6, 33; 7, 108) pro μεσημβρία dixerunt, ἀμφισθητέω in ἀμφισθατέω mutarunt, quod annotavit Suidas et ex libris optimis Herodoto est restitutum 9, 74 et ex Origene (C. Cels. 3, p. 463) 4, 14. Substantivum ἀμφισθασίη, quod ipsum quoque librarii in codicibus plerisque in ἀμφισθησίη corruperunt, legitur 4, 14; 8, 81.

Διπλός. Masculina hujus adjectivi forma legitur 6, 104, διπλόν θάνατον unde neutrum plurale διπλᾶ, quod legebatur 2, 148; 8, 87, in διπλόα mutavi. Femininum διπλή in διπλήη solvisse videntur Iones, fortasse ut ab substantivo διπλόη discernent. Nam χάρις διπλήη consentientibus libris omnibus legitur 3, 42. Quo indicio διπλήην scripsi 5, 90 et διπλέας 3, 28, ubi libri διπλήν et

διπλᾶς librariorum arbitrio, qui manifestum temeritatis suæ indicium ipsi quamvis inscii reliquerunt 6, 72, ubi quum Herodotus χειρῖδι πλέη ἀργυρίου scripsisset, quod felici conjectura restituit Wesselingius, illi autem syllabis male divisus hoc pro χειρὶ διπλήν accepissent, hic quoque formam contractam invexerunt, χειρὶ διπλῇ, quæ per codices omnes est propagata.

Δόρυ. V. Γόνυ.

Δύνασθαι. Aoristus, qui apud Atticos veteres ἡδυνήθην est, apud Herodotum, ut apud Homerum, ἔδυνάσθην est, qua forma Xenophon quoque et vulgaris dialecti scriptores interdum usi sunt.

Δύο, non δύω, cum Atticis dixit Herodotus, si quid librorum auctoritati esttribuendum, quæ in hac quæstione exigua est, quum veteres o breve et longum scriptura non distinxerint: contra δωδέκα dixit, ut veteres Epici non raro, et δωδεκαπόλιες 7, 95, non δώδεκα cum Atticis, neque, ut opinor, δυοκαίδεκα p. 164, 2; 417, 62. Genitivus δυοῖν est cum nomine duali, ut δυοῖν ὁδοῖν παρουσέων 1, 11: cum plurali δύν (quam formam Ionibus tribuit Eustath. p. 802, 28, etsi non ab his solis usurpatam esse Tabularum Heracleensium exempla docent) locis pluribus, in quibus librarii partim δύν (cum iota subscripto) δυοῖν δυεῖν scripserunt. Dativus cum nomine plurali est δυοῖσι 1, 32; 7, 104, cuius formæ exemplum aliud est apud Aretæum p. 10, 1. Nisi hoc ex δοιοῖσι corruptum. Nam δοιοὶ χιτῶνες dixit Aretæus p. 61, 17 et δοιοὶ δσχιες 64, 57. Alia ejusdem corruptelæ exempla memoravi in Thesaurο vol. 2, p. 1717. Denique notandum δύο indeclinabile apud Herodotum cum genitivo plurali 8, 82, cum dativo 7, 149.

Compositum σύνδυο legitur apud Herodotum 4, 66.

Ἐλίσσαι et Ἐέργω, formæ epicæ, paucis quibusdam in locis olim lectæ, nunc codicum auctoritate sunt remotæ, qui εἰλίσσαι et ἐέργω præbuerunt.

Ἐθέλειν centenis locis scriptum servarunt codices: non infrequens tamen etiam θέλειν, quæ forma priori posthabenda apud Herodotum.

Ἐἶπα. Εἶπαρος pro ἔαρος dixit Lucianus De dea Syr. c. 49. Apud Herodotum vero 7, 162, ἔαρ scribitur, recte an secus non liquet.

Εἶναι. Hujus verbi conjugatio ab Atticorum consuetudine his formis differt. 1° Εἰμέν pro ἐσμέν; 2° εἶα εἶας εἶατε pro ἦν (eram) ἦσθα ἦστε. 3° Imperfecti forma frequentativa ἔσxon. 4° Con-

junctivo ἔω (ut παρέω 4, 98), cuius persona tertia pluralis ἔωσι interdum in ὦσι mutata in codicibus, et optativo εἰοι (ἐνέοι 7, 6 et 125), cuius tamen non constans usus est, quum multo frequentius εἶη reperiatur. Tertia persona pluralis modo εἶησαν est, ut p. 74, 13; 376, 33; 389, 9; 390, 2; 430, 1, modo εἶεν, ut p. 56, 22; 288, 43; 434, 47. 5° Participio ἐὼν ἐοῦσα ἐόν pro ὦν οῦσα ὄν, et adverbio ἐόντως pro ὄντως. Imperfecti formas ἦε vel ἦεν et ἔην, quæ paucis olim in locis legebantur, ex Epicis temere ab librariorum Herodoto esse illatas jam Struvius notavit Quæstion. 1, p. 20. Nec Lucianus ἔην dixit, sed ἦν: v. § 22 ad p. 737, 46. Eadem alius formæ ratio, ἔασαι, quæ recte legitur in oraculo 1, 66, et frequens est apud Aretæum, male vero in codice uno pro εἰσί illata est Herodoto 1, 125. Neque epico ἔμμεναι usus est Herodotus, quod apud Lucianum legitur De dea Syr. c. 4, 14, 17, 33, 35, et frequentatum ab Aretæo est, qui adeo ἀπελθέμεναι pro ἀπελθεῖν dixit p. 4 extr., θέμεναι pro θεῖναι p. 104 extr. et 130. Non minus alienum ab usu Herodoti est ἔσσεται, quod apud Lucian. legitur De dea Syr. c. 19, 20, 25. De augmento imperfecti ἦσαν vel ἔσαν supra diximus § 15.

Ἐνεκα præpositionis duæ tantum in codicibus Herodoti formæ reperiuntur, εἵνεκα et εἵνεκεν, æque ante consonantes pariter atque vocales. Ego ubique εἵνεκεν scripsi, formarum Ionicarum εἶτεν et ἐπειτεν analogia commendatum. Apud Lucianum τοῦνεκα pro τοῦ ἔνεκα, de quo v. § 22 ad p. 742, 54.

Εἵνυσθαι pro ἐννυσθαι dictum ex composito cognitum est ἐπείνυσθαι 4, 64. Nam verbi simplicis nulla apud Herodotum exempla sunt.

Εἶπα quum simplex tum in verbis compositis, infinitivus εἶπαι et participium εἶπας toties apud Herodotum leguntur, ut aoristi secundi quæ ferebantur exempla, εἶπον εἰπεῖν εἰπών, vel in vitis libris corrigere non dubitaverim. De participio recte præcipit Greg. Cor. p. 481: τῇ εἰπών οὐ χρῶνται, ἀλλὰ τῇ εἶπας μετοχῇ ἀορίστου πρώτου, προφέροντες ὡς τύψας. Intactum vero reliqui imperativum εἶπέ 3, 35; 5, 111; 7, 47, 103, 234; 8, 68, 1, et ἀπειπε et πρόειπε 1, 155, quum forma εἰπών vel ut alii scribunt εἶπον, cuius omnino rarissimus usus fuit, consulto abstinuisse videatur Herodotus. Aoristi primi formæ mediæ plura apud eum exempla reperiuntur de verbo composito ἀπείπασθαι. Aoristi passivi, qui apud Atticos ἐρρήθην est, forma Ionica εἰρέθην est 4, 77, 156; 7, 184; 8, 119, libris inter hanc scripturam et εἰρήθην ἐρρήθην fluctuantibus

Ἐπρεσθαι, cuius verbi aoristo tantum secundo utuntur Attici ἡρόμην et ἐπρέσθαι, frequens apud Herodotum et simplex et compositum ἐπείρεσθαι, et ἀπανεύρομενος 1, 91. V. Buttmann. Gramm. vol. 2, p. 179 ed. Lobeck. Bene tamen tenendum nulla usquam apud Herodotum inveniri exempla formarum quæ præsentis propriæ sunt, εἰρομαι (quod Homerus dixit Il. A, 553) εἰρεται εἰρονται, sed omnia ita esse comparata ut significationem habere possint aoristi. Futurum εἰρήσομαι est, non ἐρήσομαι, pluribus testatum exemplis compositi ἐπειρησόμενος 1, 67, 158; 4, 161; 6, 35, 52, 135; 7, 148. Male igitur ἐπερησομένους scribitur 1, 174. Nihili est ἐπειροόμενος quod olim lectum 3, 64 non debebat defendi a Buttmanno. Recte nunc ex aliquot codicibus ἐπειρόμενος legitur.

Ἐκεῖνος. Hujus pronominis formam Ionicam κείνος esse testatur præter alios Apollonius Dysc. De pronom. p. 333. Utraque forma, prout metrum postulat, utuntur poetæ epici, lyrici et tragici. Apud Herodotum vero tot sunt formæ trisyllabæ exempla ut hoc vocabulum in iis esse censeam quorum formam Atticam Ionicæ prætulerit Herodotus. Itaque ubique ἐκεῖνος scripsi pariterque ἐκεῖνως, non κείνως, et ἐκεῖθεν edidi pro κείθεν 1, 122, et κάκειθι pro καὶ κείθι 2, 122, quemadmodum ἐκέισε, non κείσε dixit Herodotus. Et ἐκεῖνος constanter apud Lucianum. V. § 22 ad p. 736, 43.

Ἐνεῖχαι. V. Φέρω.

Ἐπὶ ἄν constanter apud Herodotum, nusquam ἐπὶν, cuius exempla multa sunt apud alios huius dialecti scriptores. Male ἐπὶν libri nonnulli 4, 134. Contra ἦν dixit Herodotus, nusquam ἐάν.

Ἐπεῖτε pro ἐπεὶ usitatissimum Herodoto annotavit Gregor. Cor. p. 412: Τὸ τε πλεονάζει παρ' αὐτοῖς καὶ παρέλκει. Ἡρόδοτος « ἐπεὶ τε ἐγένοντο ταῦτα » ἀντὶ τοῦ ἐπεὶ ἐγένοντο.

Ἐπειτεν pro ἐπειτα ab Herodoto dictum esse gravissimum testem habemus Ælium Dionysium apud Eustath. p. 1158, 38: Ἀττικά μὲν τὸ εἶτα καὶ ἐπειτα· τὰ δὲ εἴτεν καὶ ἐπειτεν Ἰαχὰ διὰ καὶ παρ' Ἡροδότῳ κεῖνται. Particulæ simplicis εἴτεν nulla apud Herodotum exempla reperiuntur: compositæ ἐπειτεν rara quidem, sed certissima in codicibus vestigia supersunt, ut non dubitaverim Herodoto suam ubique reddere formam, expulso Attico ἐπειτα. Eodem modo μετέπειτεν scripsi 1, 25; 7, 7 et 197.

Ἐπίστιος. V. Ἰστιάω.

Ἐπιτήδεος una cum compositis suis et derivatis exempto i dicitur pro ἐπιτήδεος. Quod au-

notavit Gregor. Cor. p. 473. Apud Hippocratem constanter ἐπιτήδεος.

Ἔργειν et composita (ἀπέργειν ἐξέργειν ἐσπεργύναι κατέργειν) pro Attico ἐργαίν, et ἐρχτή pro εἰρχτή. Male vulgo κατεργγῶσι 4, 69, et διείργειν libri præter unum omnes 1, 179; ἀπείργουσα 9, 68. De augmento omisso v. § 15.

Ἐρμῆς. V. § 9.

Ἐρσην Iones dixerunt pro ἄρσην.

Ἐς, non εἰς, quum in præpositione simplici tum in vocabulis cum ea compositis ab Herodoto dictum esse certum haberi potest, licet librarii interdum εἰς intulerint. Eadem adverbii εἴω ratio est, quod aliquot in locis male εἴω scriptum erat.

Ἔσσω in codicibus Herodoti fere constanter scribitur pariterque ἐσσοῦν, qua verbi forma Iones pro Attico ἤττωῦν usi sunt. Recte igitur Schæferus adverbium ἤσσαν, quod olim quibusdam in locis legebatur, in ἔσσαν mutavit. Apud Hippocratem et Aretæum ἤσσαν et ἤσσαν.

Ἐψεῖν. Vitiosa imperfecti forma ἐψεε legebatur 1, 48, ubi veram restitui ἤψε. Eiusdem generis vitia ab L. Dindorfio notata in Thesaurο vol. 3, p. 2603, 2635, sunt ἐνέλεε et ὄφλεε, quæ legebantur 1, 118; 8, 26, et ἤχθεε in versu Hermesianactis apud Athen. 13, p. 598, A, quod ἤχθεν scribendum.

Ἐώθα et plusquamperfectum ἐώθεα pro Atticis εἴωθα et εἰώθειν dixit Herodotus.

Ἐωυτοῦ et reliqui casus pro ἑαυτοῦ pariterque ἐμεωυτοῦ et σεωυτοῦ pro ἑμαυτοῦ et σεαυτοῦ. Originem huius formæ notum est ab genitivo esse repetendam ἐο αὐτοῦ, ἐμέο αὐτοῦ, σέο αὐτοῦ, in quo crasi Ionica literæ οα in ω contrahuntur. Conf. Apollon. Dysc. De pronom. p. 354, ubi ἐμωυτοῦ scriptum.

Ζόν. Legitima hæc est substantivi forma, qua Attici quoque veteres usi sunt, ab librariis non raro in ζώνη mutata, de quo dixi in Thesaurο vol. 4, p. 55.

Ζώειν tot apud Herodotum exemplis est munimtum ut non dubitari possit quin hac forma sola uti ei placuerit, quod non attendentes librarii uno alteroque loco ad communis dialecti formam aberrarunt ζώσι et ζώντες scribentes, velut 2, 69; 4, 23 et 103, vel ζῆν 5, 6: τὸ ζῆν ἀπὸ πολέμου, quod ζώειν scripserat Herodotus, ut ἀπὸ θήρης ζώντες dixit 4, 22 et alia similia. Compositum διέζων est 3, 25; ἐπέζωσε 1, 120. Similis verbi forma ἰδρῶειν est, qua Lucianus utitur De dea Syr. c. 10, 17.

Ἡέλιος in libris quibusdam 4, 40, male scri-

ptum pro ἥλιος, qua forma sola utitur Herodotus. Lucianus vero ἡέλιος prætulit : de quo dixi § 22 ad p. 741, 52.

Ἡώς, gen. ἡῶς accus. ἡῶ (quem tamen ἡῶν potius scribendum esse ostendimus § 11) dixit Herodotus, non ἔως. Recte igitur 4, 40, ubi libri omnes τὸ πρὸς τὴν ἔω, ἡῶ restituendum esse Schweighæuserus quamvis dubitanter conjecit. Adjectivum ab hoc nomine derivatum ἡῶος scribitur 4, 100 et 160, quod tertio quoque loco 7, 157 restituendum fuit, ubi ἡῶος in libris scriptum.

Θεᾶσθαι. Hujus verbi Herodotus quattuor usus est temporibus, præsenti, imperfecto, aoristo et futuro, quarum formas adscivit Homericas. Nam præsentis participium apud eum est θεύμενος (a forma θεῖομαι, quæ cum Dorica θαῖομαι comparanda est), imperfectum ἐθηεῖτο ἐθηύντο, aoristus ἐθησάμην θηησάμενος, futurum θηήσεται : librarii vero his quoque formis plus uno in loco vulgares substituerunt, θεώμενος pro θεύμενος, θεήσασθαι pro θηήσασθαι, θεήσεται pro θηήσεται scribentes. Imperfectum ἐθηεῖτο, quod in codicibus (1, 10; 4, 85; 7, 56) partim ἐθηῖτο scriptum est, dubitari potest an ἐθηέτο potius sit scribendum, quod jam Schæferus restitui voluit.

Vocalem brevem Herodotus servasse creditur in substantivis θέητρον (6, 21) et θεηταί (3, 139), nisi hoc θηηταί scribendum : quam formam satis jam munitam Homericō θηητήρ, annotavit Hesychius, qui θηητής per θεωρός est interpretatus. Et θηητός legitur apud Aretæum p. 122 extr. Facilius credam Herodotum, qui θέης ἄξιος dixit 1, 25; 9, 25, adjectivum ἀξιοθέητος, cujus multa apud eum exempla reperiuntur, sic maluisse pronunciare quam ἀξιοθήητος.

Θρασυδῆος. V. Μήων.

Θῶμα, Θωμάζω (et Ἀποθωμάζω), Θωμάσιος, Θωμαστός pro θαῦμα, θαυμάζω etc., utrum dixerit Herodotus an diphthongo Ionica usus θῶμα vel θῶῦμα scripserit a multis est dubitatum. Nam codices etsi hoc nomen ejusque derivata plerumque per ω scripta exhibent, tamen etiam alterius scripturæ satis frequentia sunt exempla. Mihi antiquam Ionicæ dialecti formam θῶμα esse videri in Thesaurο significavi vol. 4, p. 258, eamque præter Hesychium annotarunt grammatici in append. ad Gregor. Cor. p. 654, 668, 998. Alteram formam, servatis adeo punctis diæreticis, θῶῦμα, defendere studuit Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine tertio, gravissimam vocans Gregorii Corinthii

(p. 419) et Eustathii (p. 482, 39; 563, 21) auctoritatem, quam levissimam esse multorum pridem cognitum est et pudendorum, quos novitii isti magistri commiserunt, errorum exemplis. Itaque his auctoribus nihil aliud efficitur, quam scripturæ per ω exempla in codicibus illorum temporum exstis. Idem tamen Struvius τῶμα probat, rejicit τῶῦμα, cujus non minus frequentia quam de θῶῦμα ejusque derivatis exempla nos esse habituros credibile est, si æque si equens illius usus esset.

Ἰδμεν pro Attico ἴσμεν constanter ab Herodoto dictum, et sæpissime quidem in formula τῶν ἡμεῖς ἴδμεν : raro in uno alteroque libro in ἴσμεν mutatum, ut 2, 12 : τὴν δὲ Λιθύην ἴδμεν ἐρωτοτέρην γῆν, ubi duo codd. ἴσμεν. Suspectum est οἶδμεν, quod legitur 2, 17; 7, 214, et συνοῖδμεν 9, 60. Numeri singularis persona secunda οἶδας est 3, 72, et tertia pluralis οἶδαι 2, 43. Quæ Attici οἶσθα et ἴσται potius dicere solent.

Ἰέναι. Hujus verbi conjugatio ab Attica non differt nisi eo quod Herodotus ἦιζ ἦιζε ἦισαν (et in compositis ἀπήισαν προήισαν) dixit pro Atticis ἦα ἦε ἦσαν.

Ἰέναι. Hujus verbi formæ ab Atticorum usu discrepantes hæ sunt : 1° ἴαι pro ἴησι, ut ex compositorum exemplis cognoscitur ἀνίαι 2, 113; 3, 109; 4, 28, 125 (ubi vulgatum ἀνίαι ex duobus codicibus correctum), 152; ἀπίαι 4, 157; 5, 107; 6, 62 (ubi var. lect. ἀπήισι); ἐξίαι 1, 6, 180; 2, 17; 6, 20; 7, 124; κατίαι, 5, 16. Huic formæ accurate respondet conjunctivi forma ἀπήι, in qua libri omnes consentire videntur 4, 190. Ex quo sequi videtur tertiam personam pluralis ἀπιέωσι vulgo scriptam 7, 226, in ἀπιώσι esse mutandam duorum optimorum codicum auctoritate, in quibus ἀφιώσι scriptum; 2° ἴεσι pro Attico ἴαι. Sic ἀνιέσι 2, 36; ἀπιέσι 1, 194 (ubi var. lect. ἀπιᾶσι) et 4, 69 : unde correxi ἀπιᾶσι, quod legebatur 2, 41; ἐσιέσι 2, 87; ἐσιέσι 7, 109. (Vulgaris forma ἐνιᾶσι et ἀπιᾶσι apud Lucianum De dea Syr. c. 49, 58, 60.) 3° μεμετιμένος (i. e. μεθειμένος) 5, 108; 6, 1; 7, 229. Sed ἀνειμένος 2, 167; 7, 103; 4° ἀνέωνται (i. q. ἀνείνται) ex codice uno restitutum 2, 165, ubi vulgo ἀνέωνται. Id Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 541; cum præteriti forma activa ἀφέωκα comparavit, memorata a grammatico in Bekk. Anecd. p. 470, unde passivum ἀφέωνται, quod Suidas ex Evang. Matthæi 9, 2 attulit, sed ab antiquioribus scriptoribus usurpatum esse excerpta ex Herodiano in Etym. M. p. 176, 50, proposita arguunt. — Participii ἀπιέμενος forma vitiosa ἀπιεύμενος ex

aliquot codicibus male a quibusdam illata 3, 109. In recta scriptura libri consentiunt 7, 122.

Ἰθύς pro communi εὐθύς dixit eademque forma in derivatis et compositis, ut ἰθύειν et ἰθυμαχίη, usus est. Male igitur codices optimi εὐθύ Βοιωτῶν 8, 38, ubi recte vulgo ἰθύ.

Ἰκελος, quod adjectivum ex poesi epica in prosam Ionum transiit, et προσίκελος in codicibus aliis sic, aliis εἰκελος et προσεἰκελος scribuntur. Poetae epici utraque forma usi sunt, εἰκελος scribentes ubi syllaba longa, ἰκελος ubi brevis opus esset. Ego apud Herodotum ἰκελος et προσίκελος prætuli. Vide 3, 81; 8, 8; 2, 12; 3, 110; 4, 61, 177.

Ἰρός cum derivatis et compositis omnibus (ut ἱρᾶσθαι ἱρεῖα ἱρῆιον ἱρῆϊ ἱρουργίη ἱροφάντης ἱρωσύνη καλλιρέειν) extrita quam communis forma ἱερός habet litera ε et ι producto ab Ionibus dicitur: v. Gregor. Cor. p. 475. Et rectam scripturam plerumque servarunt librarii, excepto verbo καλλιρέειν, quod fere constanter καλλιέρειν scripserunt, velut 6, 76; 7, 113, 134; 9, 38, 96. Ceterum formæ Ionicæ ἱρός aliquis etiam apud poetas scenicos Atticorum usus fuit, cujus exempla pleraque librariorum oblitteravit imperitia: de quo dixi in Thesaurο vol. 4, p. 544.

Ἰσάναι. Hujus verbi formæ ab Atticorum usu his modis discrepant. 1° Præsentis indicativi et imperfecti personam tertiam singularis ab forma ἰσάω sumpsit Herodotus: nam ἰσᾶξ dixit 4, 103, et imperfectum ἰστα 2, 106; 6, 61; κατίστα 6, 43. Ex quo sequitur ὑπίσστησι et ἐνίστη, quæ in libris leguntur 2, 102, et 5, 16, in ὑπιστᾶ et ἐνίστα mutanda fuisse, quemadmodum ἐνεπίμπρη, cujus verbi ratio est eadem, 1, 17, in ἐνεπίμπρα mutandum. Alias præsentis formas ab ἰστημι duxit, ἰσᾶσι ἀπιστᾶσι ἐπιστᾶσι, ἰσάναι κατιστάναι, ἀπιστάς, et imperfectum ἰστασαν ἰσαντο. Infinitivi forma epica ἀπιστάμεναι libris pluribus illata 1, 76, pro ἀπιστάναι apud Herodotum non magis ferenda quam ἐστάμεναι in codicibus plerisque 1, 17, ubi ἰσάναι recte codex Medicus et Suidas s. v. Γύγης.

2° Perfecti pluralis personæ secundæ forma vitiosa προιστέατε vulgo lecta 5, 49, et frustra defensa a Buttmanno Gramm. vol. 2, p. 29, veræ cessit codicum optimorum scripturæ προίστατε. Recte vero habet persona tertia κατεστéασι 1, 176, 200; 2, 70, 84. Male igitur ἐστᾶσι scribitur 1, 4; 8, 122; ἀπεστᾶσι 1, 155; διεστᾶσι 8, 98; et ἐνεστᾶσι 1, 179. Contrario vitio ἀνιστέασι pro ἀνιστᾶσι 5, 71.

Participium est ἐστéως multis comprobatum exemplis verbi simplicis et compositorum ἀπε-

στεώς ἐνεστεώς ἐπεστεώς κατεστεώς συνεστεώς et συνεστεώσης 1, 74, ita ut nemo facile sibi persuasurus sit Herodotum uno loco (8, 79) συνεστηκότων, uno (7, 142) συνεστηκυῖαι scripsisse: quæ in συνεστεώτων et συνεστεώσαι sunt mutanda, pariterque corrigenda κατεστηκότων 6, 140; ἐστηκυῖαν 2, 126; ἀνεστηκυῖη 5, 29.

Ἰστιᾶν pro ἐστιᾶν, ἰστίη pro ἐστία, ἰστιητόριον pro ἐστιατόριον, ἐπίστιος pro ἐφέστιος dixit Herodotus: in quibus formis exprimiendis paucis tantum in locis lapsi sunt librarii, velut 2, 100; 5, 20; 6, 86; 4, 7, 135. Ionicam formam, quæ communis huic dialecto cum Dorica est, testantur Etym. M. p. 382, 41, et Eust. p. 280, 17.

Καλλιρέειν. V. Ἰρός.

Κέεσθαι. Diphthongum εἰ verbi κείσθαι et compositorum in εε solvit Herodotus quattuor in formis, κέεται ἐκέετο κέεσθω κέεσθαι, quibus diphthongum sæpissime intulerunt librarii. Κεῖνται in κέεται solvitur, ἐκείντο in ἐκέατο. Formis solutis etiam ceteri scriptores Ionici usi sunt, quamquam in horum quoque codicibus magna fuit librariorum inconstantia. Κέεται quod pro κέεται aliquoties apud Lucianum legitur et Aretæum p. 107, scribarum est peccatum, quod non debebat scriptoribus ipsis imputari a Buttmanno Gramm. vol. 1, p. 566. Non minus vitiosæ sunt formæ συγέονται apud Aretæum p. 20, συγέενται p. 55, et quod plane absurdum est ἐπικέηνται p. 85. Neque ἐγκέόμενος non suspectum est, quod legitur p. 91 extr. et 124 bis. Nam apud Herodotum certe aliosque diphthongus in participio servatur non mutata. Mira secundæ personæ forma est πρόσκειαι (pro πρόσκεισαι) in epistola Thaletis apud Diog. L. 1, 44, quæ comparari potest cum κατάκειαι in hymno Hom. in Merc. 254.

Κεινός pro κενός, non κενεός, quod male in libris quibusdam scriptum 8, 28; unde κεινωμένα correxi 4, 123, pro vulgato κενωμένα.

Κείνος. V. Ἐκεῖνος.

Κῆ, κοῖ, κοῦ, κῶς, κοῖος, κόσος et reliqua hujus stirpis v. § 1.

Κληδών, formam Homericam, librarii Herodoto intulerunt 5, 72, ubi scribendum fuit κληδόνι, in qua forma libri consentiunt 9, 91 et 101.

Κληῖν forma Ionica soluta pro κλείειν vel quod Attici veteres dixerunt κλέειν frequens apud Herodotum in compositis ἀποκληῖν ἐγκληῖν ἐκκληῖν παρακληῖν περικληῖν συγκατακληῖν συγκληῖν (συγκεκλημένην 7, 129), ubi libri multi συγκεκλησμένην male, quemadmodum ἐκκληζόμενοι scriptum erat in veteribus

editionibus 1, 31, ubi nunc ἐκκληϊόμενοι e libris optimis legitur). Plusquamperfectum passivi ἀπεκεκλήατο (alii ἀποκεκλήατο) legitur 9, 50, quod ἀπεκεκλήατο scribendum. Nam κεκλήατο non hujus verbi, sed verbi καλέειν plusquamperfectum est. Sic κεκλήαται pro κέκληνται 2, 164. Substantivi κληῖς pro κλεῖς vel κλής unum apud Herodotum exemplum est 5, 108, ubi Κληῖδες τῆς Κύπρου promontorii nomen memoratur.

Κρέσων et Μέζων Iones pro χρεῖσων et μεῖζων dixerunt.

Λαγχάνειν. Futurum hujus verbi apud Atticos λήξομαι est, apud Iones λάξομαι, α brevī. Id apud Herodotum semel legitur 7, 144. Idem substantivo λάξις, quod λῆξις Attici dicunt, bis usus est 4, 21. Pravo accentu λῆξις apud Gregor. Cor. p. 534.

Λαμβάνειν. Quattuor sunt hujus verbi tempora, quorum formæ ab Atticis differunt. Nam perfectum activi non εἴληφα est, sed λελάβηκα (cum plusquamperfecto λελαβήκα), qua forma Eupolin quoque alicubi usum esse annotavit grammaticus in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 268; perfectum passivi λελαμμαι (α brevī), quod Attici plerumque εἴλημμαι, rarius λέλημμαι dixerunt. Sic præter alios Sophocles memoratus a grammatico Crameri l. c., qui addit τὸ τρίτον λέληπται, τὸ πληθυντικὸν Ἰακῶς λελήφαται ex quibus verbis non potest colligi λελήφαται apud scriptores Ionicos lectum esse. Aoristus primus passivi est ἐλάμφθην et futurum medium λάμφομαι. Adjectivum verbale, quod Atticis ληπτέος est, Iones λαμπτέος formarunt. Sic καταλαμπτέος 3, 127. Et φοιδόλαμπτος pro φοιδόληπτος 4, 13.

Ληός. Tres hujus nominis formæ in codicibus Herodoti reperiuntur, λαός λεώς ληός: vid. var. lect. ad 1, 22; 2, 124, 129; 4, 148; 5, 42; 8, 136. Quarum una vera habenda est ληός, comparanda cum νηός pro ναός ab Ionibus dicto, quam libri optimi servarunt 5, 42; et ipsum illud λεώς commendat, quod aliis in locis posuerunt librarii male interpretati veterum scripturam codicum ΛΕΟΣ. Accedunt ad hæc grammaticorum non contemnenda testimonia, Herodiani in Epitome Arcadii p. 36, 24, λαός καὶ ληός ponentis, Hesychii Ληόν per ἔθνη καὶ ὄχλον interpretantis, et grammatici in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 267, 7: τὸ λαός ἀρεπτον ἔμεινε παρ' Ὀμήρου, καί τοι τῇ μεταγενεστέρᾳ Ἰάδι (id est scriptoribus Ionicis post Homerum) τραπέν « Ληὸν ἀθρήσας » Ἰππῶναξ. Diversas in nominibus propriis cum

λαός compositis rationes secutus est Herodotus. Nam Λαοδάμαντος et Λαοδίκης nominum formas Epicorum usu sanctitas et Λεωπρέπτος Simonidis carminibus celebrati servavit non mutatas, nec Λαφάνους nomen (6, 127), cujus aliud exemplum est in inscr. Acarnaniæ apud Bœckh. vol. 2, n. 1794, a, b, alia forma induere voluit. Contra Λαδῶταν, nomen Spartanum, quod mutata tantum terminatione Λαδῶτην dixit Xenophon Hell. 1, 2, 18, in Λεωδότην mutavit, de quo diserte monuit Pausan. 3, 2, 3, non Ληδῶτην, qua forma utitur auctor inscriptionis apud Bœckh. vol. 2, n. 2268, eodemque modo Λεωκήδης scripsit 6, 127; Λεωφόρος 1, 187; Λεωσφέτερος 9, 33. Λεωτυχίδην vèro, Spartanorum regem, Λεωτυχίδα dixit, mira nominis forma, quæ non ex Λεωτυχίδα, sed ex Λεοτυχίδα contracta esse potest. Nominum in λαός exeuntium forma Attica usus est in λεωός. Sic Μενέλεως 2, 113, 116, 118, 119 (cum adjectivo Μενελαῖος λιμήν 4, 169), Ἀρχεσίλεως 4, 159-165 (plural. Ἀρχεσίλεως τέσσαρες 163), Ἀρχέλεως 7, 204 (sed Ἀρχέλαοι tribus Sicyoniae nomen 5, 68), Ἠγησίλεως 7, 204, Χαρίλεως 3, 145.

Λούειν. In hujus verbi formatione cum Atticis consentire videtur Herodotus. Nam λούνται legitur 1, 198 (ubi et duo optimæ notæ libri λούονται); 4, 75; λούσθαι 3, 124; ἐλούτο 3, 125; ex quo sequitur λουόμενοι, quod legitur in libris 3, 23, in λούμενοι esse mutandum.

Μαζός an μαστός dixerit Herodotus dubitatur. Prioris formæ tria reperiuntur exempla (285; 4, 202; 9, 112), quorum in duobus posterioribus libri plures alteram præbent formam μαστός, in qua omnes consentiunt 3, 133; 5, 18. Hæc igitur constanter restituenda videtur, non μαζός, quod librarii ex Homero ut alia multa invexerunt Ionici usus ignari, cujus testem habemus grammaticum in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 443, 18: σεσημειώται τὸ μαζός, ὅτι μονογενὲς ὃν δξύνεται μήποτε οὖν ἀναλογώτεροι οἱ Ἴωνες μαστὸν λέγοντες.

Μέγαθος pro μέγεθος et ὑπερμεγάθης pro ὑπερμεγέθης dixit. Librarii etsi in his quoque vocabulis interdum ad communis dialecti formas aberrarunt, de quo dixerunt Wessel. ad 1, 51, et Koen. ad Greg. Cor. p. 468, in universum tamen Ionicas satis diligenter servarunt.

Μέζων, μεζόνως. V. Κρέσων.

Μεῖς pro μήν, forma ab Homero usurpata, quam dialecto Æolicæ tribuit Eustath. p. 1174, 19, legitur apud Herodotum 2, 82, et Hippocr. p. 256, 1: ἐν τοῖς ἐνδεκα μηνσὶ μεῖς ἐστὶ. De dativo μηνσί in μήνεσι corrupto diximus § 11.

Μεμετιμένος. V. Ἴναι.

Μένειν et composita dixit Herodotus, non μίμνειν, quod sæpissime, etsi non constanter, apud Aretæum legitur et apud Lucian. De dea Syr. c. 29. Utraque forma poetæ epici usi sunt.

Μεσαμβρίη. V. Διπλήσιος.

Μετέπειτεν. V. Ἐπειτεν.

Μῆον pro Μαίων est 1, 7; et Μηῖνες (vel Μηῖνες : nam de accentu dissentiunt grammatici) 7, 74 et 77, ubi præferenda videtur aliorum librorum scriptura Μῆῖνες, quæ exemplis Homericis commendatur. Similis diphthongi mutatio in nomine Θρασυδαῖος est, quod Θρασυδήϊος scriptum 9, 58.

Μιμνήσκειν. Imperativus præteriti passivi, qui apud Atticos μέμνησο est, μέμνεο est apud Herodotum 5, 105, nisi libri fallunt : quam formam ex Orphei Lith. 603 et epigrammate Anth. Pal. Append. 855 memoravit Lobeckius ad Buttmanni Gramm. vol. 2, p. 244. Plusquamperfecti ἐμέμνητο forma soluta ἐμεμένεατο apud Herodot. 2, 104.

Μνεία forma soluta pro μνᾶ. Vide § 9.

Μοῦνος pro μόνος dixerunt Iones omnes pariterque in derivatis et compositis, quorum exempla apud Herodotum sunt μουνούν, μουναρχέειν, μουναρχήη, μούναρχος, μουνογενής, μουνόκωλος, μουνόλιθος, μουνομαχέειν, μουνομαχήη, μουνόφθαλμος, μουνοφύης.

Νεηνίης et νεηνίσκος pro νεανίας et νεανίσκος.

Νεοάλωτος in libris plerisque legitur 9, 120, ubi præferendum νεάλωτοι, quod in aliis est et apud Eustath. p. 1728, 35. Alia ratio adjectivi πενταέτης, quod Herodotus 1, 136 Homeri exemplo prætulit Attico πεντέτης, et περέοικος 4, 46, qua forma jam Hesiodus usus est.

Νέειν (Accumulare) præsentis nulla apud Atticos exempla sunt, duo apud Herodotum, qui ἐπινέουσι dixit 4, 62, et περινέειν 6, 80. Aoristi vero νῆσαι forma Homerica νῆσαι legitur 1, 50, et περινηῖσαι 2, 107 bis, contra περινήσας 4, 164; συνένησε 1, 34; συνένησας 1, 86; 7, 107 : unde illis quoque in locis νῆσαι et περινῆσαι, quod libri nonnulli præbent, præferendum judico. Perfectum συνενέειται (pro συνένηται) legitur 4, 62.

Νῆός pro νῆας dixit Herodotus, ut λῆός pro λαός, eodemque modo προνήϊον 1, 51, et προνήϊη Ἀθηναίη 1, 92; 8, 37, 39 : quam eandem esse quæ vulgo προναία dicatur observavit Harpocration s. h. v., qua forma, olim a multis addubitata, hodie inscriptionum veterum auctoritate extra dubitationem posita (v. Curtium ad Inscr. Delph. p. 78), præter alios usi sunt Æschines in ora-

tionem contra Ctesiphontem p. 69, ab Harpocratiōe citatus, et Æschylus Eum. 26, quemadmodum περίναιος et σύνναιος pro περίναος et σύνναος dicitur : quæ comparavit Franckius in annot. ad Inscr. Richteri p. 150.

Νῆϋς. Hujus nominis declinatio Ionica hæc est, νῆϋς νεός νῆτ νέα, plur. νέας νεῶν νηοί νέας. Frequentia in his formis peccata librariorum, qui nominativi et dativi forma decepti νῆος νῆα νῆες et νῆας scripserunt : de quo dixit Schweigh. in Lexico vol. 2, p. 125. Accusativi pluralis formam Ionicam annotavit Gregor. Cor. p. 400 : τὰς νῆας νέας λέγουσι συστέλλοντες τὸ η εἰς ε.

Νόειν. Aoristus νοῆσαι et perfectum νενόημαί ab Ionibus in νόσαι et νένομαι contrahuntur : de quo diximus § 4.

Νοσσεύειν. Νενοσσευμένα forma ab Atticorum usu, de quo videndus Phrynichus p. 206 edit. Lobeck., aliena legitur 1, 159, quæ nihil causæ esset cur in dubitationem vocaretur apud Herodotum, nisi νεοσιᾶς et νεοσιῶν legeretur 3, 111, ubi nulla e libris annotata scripturæ discrepantia est præter νοσιῶν ex editione Aldina. Parum enim verisimile est alia verbi alia substantivi forma uti placuisse Herodoto. Quamobrem recte judicasse Portum puto, qui νενοσσευμένα restituit.

Νούσος Herodotus ceterique scriptores Ionici præeuntibus poetis epicis constanter dixerunt pro νόσος, pariterque adjectivum ἄνουςος scriptum apud Herodotum 1, 32. verbi vero νοσέω vocalis simplex tanta constantia, ut videtur, in libris est servata, ut vix ulla relicta sint vestigia diphthongi, velut νουσέων apud Aretæum p. 81, B, cujus discriminis rationem probabilem excogitare ego non possum. Quamobrem diphthongum ubique restituendam censeo et verbo νουσέω et ceteris derivatis, velut ἄνουςως ἐπινόσως, νούσημα et νουσηρός (quæ apud Hippocratem et Aretæum modo sic modo per vocalem simplicem scribuntur), quemadmodum μοῦνος et οὔνομα diphthongum communem habent cum derivatis et compositis suis omnibus.

Ξείνος pro ξένος ejusque derivata et composita omnia per diphthongum ab Ionibus dicuntur, velut ξεινίξιν ξεινικός ξείνιος ξεινοκτονέειν et πρόξενος, quod πρόξενος scriptum olim 8, 136, consentientibus, ut videtur, codicibus, qui alibi non raro hoc quoque in nomine servarunt diphthongum; quæ ne a nominibus propriis quidem aliena est habita, velut Τιμόξενος 8, 128.

Ξυνός, qua forma veteres Epici constanter et de Tragicis Æschylus et Sophocles aliquoties usi

sunt, apud Herodotum quoque aliquot in locis legitur, longe frequentius tamen κοινός et composita ἐπικοινός et ἀνακοινούσθαι. Poetæ lyrici utraque forma usi sunt, prout metro commodum esset.

Ὀγδῶκοντα. V. § 4.

Ὀδμή ab Ionibus pro δσμή dici testatur præter alios Phrynichus p. 89 ed. Lob. : δσμή χρὴ λέγειν διὰ τοῦ σ· διὰ γὰρ τοῦ δ ὀδμή Ἰωνων. Παρνομεῖ γοῦν Ξενοφῶν εἰς τὴν πάτριον διάλεκτον ὀδμή λέγων. Apud Herodotum præter ὀδμή legitur etiam adjectivum δύσοδμος 3, 112.

Οἰδοῖον pro αἰδοῖον dictum Ionibus tribuere videtur Orion in Etym. M. p. 31, 2. Apud Herodotum constanter αἰδοῖον, ut 2, 48, 51, 102, 104, 106; 3, 103, 149.

Οἰκέναι pro οἰκέναι. Οἶκς οἰκασι οἰκῶς οἰκός satis diligenter servata sunt in codicibus Herodoti : de quo dixit Schweighæuserus in Lexico vol. 1, p. 186. Recte igitur οἰκότης quoque pro vulgato olim εἰκότης 2, 25, ex aliquot optimæ notæ libris jam ab Wesselingio restitutum.

Ὀπέων, ωνος, forma Ionica pro ὀπάων, ονος, servata in libris 9, 50, 51; unde eandem restitui 5, 111, ubi libri in ὀπάων consentiunt. V. § 11.

Ὀρτῇ et ὀρτάζειν pro ἑορτῇ et ἑορτάζειν frequens apud Herodotum aliosque hujus dialecti scriptores. Formæ Ionicæ unum in poesi Attica exemplum superest Ionis tragici apud Athen. 6, p. 258, F : ἐνιαυσίαν γὰρ δεῖ με τὴν ὀρτὴν ἄγειν· nam sic codicis scripturam ἑορτὴν emendavi. De qua correctione immerito, ut opinor, dubitavit Meinekius in Exercit. in Athen. I, p. 22, qui quod unicum hoc esset Ionicæ formæ apud Tragicos exemplum, transpositis vocabulis numerisque minus elegantibus scribere maluit, ἐνιαυσίαν γὰρ τὴν ἑορτὴν δεῖ μ' ἄγειν. Cui conjecturæ, quæ mihi quoque in promptu erat, alteram consulto prætuleram. Nam si Euripidi Electr. 625, forma Æolica ἑροτῆς semel uti licuit, quidni Ionica semel uti licuerit Ioni? Adjectivum ἀνέροταστος legitur in fragmento Democriti apud Stob. Flor. 16, 21. Quod ἀνόρταστος scribendum videtur.

Ὀὺ particula formis præter hanc ipsam usus est Herodotus duabus οὐκ et οὐκί pro Attico οὐχί : nam tertiæ οὐχ locus non fuit, quum literas tenues ante spiritum asperum in asperas non mutet.

Ὀὺκων. V. § 11.

Ὀὺλυμπος montis nomen in libris plerisque per diphthongum scribitur (1, 36, 43, 56; 7,

74, 129, 173) uno excepto loco 7, 128, eodemque modo Οὺλυμπινοί 7, 74. Quo indicio suspicari licet reliqua quoque hujus stirpis nomina, Ὀλυμπίας Ὀλυμπίη Ὀλυμπικός Ὀλύμπιος Ὀλυμπιονίκης et Ὀλυμπιοδώρου nomen (9, 21), omnia per diphthongum esse scribenda.

Ὀὺνομα ejusque derivata (ὀνομάζειν ὀνομαίνειν ὀνομαστός) ab Ionibus per diphthongum scribuntur, quæ nominibus propriis quoque Ὀνομάκριτος 7, 6, et Ὀνομαστός 6, 127, restituenda videtur. Nam quum in nominibus cum ξένος compositis forma Ionica ξένος adsciscatur, nulla excogitari ratio potest, cur non idem factum sit in nominibus cum ὄνομα compositis. Ὀὺνομα cum articulo conjunctum sæpissime in libris recte scriptum τὸ οὺνομα, aliis tamen in locis non paucis librarii crasin Atticam intulerunt τοὺνομα, quæ locum non habet in forma vocabuli Ionica. Quamobrem ubique τὸ οὺνομα scripsi. Difficilior de augmento verbi ὀνομάζειν et compositorum (ἐπονομάζειν μετανομάζειν προσονομάζειν) quæstio est. Nam codices Herodoti inter triplicem fluctuant temporum præteritorum scripturam, modo ὀνόμασσα ὀνόματται etc., modo eadem per ω vel ου scripta exhibentes. Ac prima quidem scribendi ratio manifesto falsa est : nam augmentum si omittere placuit Herodoto, necessario οὐνόμαζον οὐνόμακα οὐνόμασσα οὐνόμασαι dicere debuit. Itaque hoc solum quærendum relinquitur, utrum augmentum an diphthongus Ionica potior visa sit Herodoto. Ego augmentum prætuli, quod majorem a libris auctoritatem habere videbatur : quanquam non diffiteor alteram quoque scripturam habere quo commendetur. Nam quum Herodotus verbis Ionicæ linguæ propriis, qualia sunt ἀγνέειν ἀναισιμῶν ἀρρωδέειν ἀρτέεσθαι ἐσσοῦν, augmentum nusquam videatur adhibuisse, idem ei placere potuit in verbo οὐνομάζειν et, cujus ratio eadem, οὐρλίζειν. Hujus enim verbi aoristus οὐρίσας et οὐρίσαν, non ὥρίσας ὥρίσαν, scriptus in libris omnibus 3, 142; 6, 108.

Ουρος, δ, pro δρος, δ, mutato propter diphthongum spiritu dixerunt Iones, pariterque in derivatis οὐρλίζειν οὐρίσμα δμουρος πρόσουρος προσδμουρος (nisi hoc ex δμουρος vel πρόσουρος corruptum est 4, 173) et reliquis omnibus. Non minus certum est οὐρος, τὸ, pro δρος, τὸ, constanter dictum esse, ut vix operæ pretium sit notare codices Herodoti tribus quattuorve in locis in δρος consentire.

Ὀὺτω non solum ante consonantes, sed etiam ante vocales dixit Herodotus. Quæ lex quum satis diligenter servata in codicibus sit, pauca

formæ οὕτως ante vocalem positæ exempla, quæ vulgo ferebantur, correxi.

Πιέζειν. Participium πιεζόμενος in codicibus nonnullis πιεζόμενος scriptum 3, 146; 6, 108; 8, 142. Nihil tribuendum paucis his locis, quibus major obstat alterius formæ exemplorum numerus. De quo dixi § 16.

Πιμπλάναι. Vitiosa hujus verbi forma ἐμπιπλέει legitur 7, 39, ubi duo codices ἐμπιπλεῖ (ut vulgo apud Hippocr. p. 464, 27) vel ἐπιπλεῖ, recte alius ἐμπιπλῃ, quam scripturam confirmat Stobæus Flor. 20, 46, ubi vulgo quidem ἐμπιπλη, sed codex optimus ἐμπίπλα, quod ἐμπιπλῃ est, ut ἰστέῃ pro ἰσθησι dixit Herodotus. Non magis ferri potest ἐπιμπλέατο vel ἐπιπλέατο, quod vulgo lectum 3, 88, in ἐπιμπλάτο mutavi, ut 3, 108, e libris correctum pro vulgato ἐπιμπλέατο. Accedunt ad hæc exempla formarum in libris omnibus recte scriptarum ἀναπιμπλάμεν 6, 12; ἐμπιπλᾶσι 4, 72; πιμπλάσθαι 3, 84; ἐμπιπλάμενος 1, 112; 8, 117, et conjunctivus πῖμπληται 7, 37. Ex quibus manifestum est conjugationem hujus verbi apud Herodotum eandem esse quam verbi ἰσάναι. Apud Hesiodum quod legitur πιμπλέουσαι (Theogon. 880) ex πιμπλέουσαι contractum est, quod pro πιμπλῶσαι dictum, ut δρούσαι pro δρῶσαι, si recte habet scriptura illa, de quo magnopere dubito. Nam quum Homerus πιμπλᾶσι dixerit, multo probabilius est Hesiodum quoque πιμπλᾶσαι scripsisse, quod ipsum H. Stephanus in Thesaurο posuit, præeunte Lexico septemvirali, sumptum, ut opinor, ex editione Iuntina, in qua πιμπλῆσαι scriptum ut in aliquot codicibus, quod ex πιμπλᾶσαι corruptum esse judicavit emendationis illius auctor.

Πλέος, πλέη, πλέων pro Attico πλέως, πλέα, πλέων. Sic βίκους οἴνου πλέους 1, 194; τάφος πλέη ὕδατος 1, 178; χειρῖδι πλέη ἀργυρίου 6, 72. Formam contractam πλῆ ex Diogene Apolloniata annotavit Herodianus Περὶ μόν. λέξ. p. 7, 7, ἄγνωστον τοῖς ἄλλοις dicens.

Πλώειν et reliqua hujus verbi compositorumque tempora per ω scripta apud Herodotum tanto confirmata sunt exemplorum numero, ut locis reliquis, quamvis ipsis quoque numerosis, in quibus vulgares formæ πλέειν πλεῦσαι πλεύσεσθαι etc. legebantur, Ionicas restituere non dubitaverim.

Πολιότης forma Ionica pro πολιτής in codicibus Herodoti satis accurate servata, ita ut uni tantum loco 1, 96 sine librorum auctoritate πολιητέων pro πολιτέων restituendum fuerit ab editoribus. Sed præterea adjectivum gentile

Ἠλιουπολίται sive sic sive divisim Ἠλίου πολῖται scriptum legitur 2, 3, et Καλλιπολίτας 7, 154, quos non dubitandum quin Ἠλιοπολιήτας et Καλλιπολιήτας dixerit Herodotus. Sic Ἱεραπολιήτης in epigrammate apud Plut. Mor. p. 14, B: Εὐρυδικῇ Ἱεραπολιήτης τόνδ' ἀνέθηκε.

Πολλάκι formam epicam vulgo lectam 1, 36; 2, 2, in πολλάκις mutavi ex aliquot codicibus: nam hac tantum forma utitur Herodotus. V. 2, 134; 3, 74, 160; 4, 3, 79; 7, 46.

Πολλαπλήσιος. V. Διπλήσιος.

Πολλός. Poetæ epici tribus usi sunt hujus adjectivi formis, πολὺς πολὺς πολλός, Herodotus una πολλός πολλή πολλόν, cujus tanta apud eum est exemplorum copia ut non difficile intellet sit paucos quosdam locos, in quibus libri πολὺς vel πολὺ præbent (velut 3, 57; 6, 72, 125; 7, 46, 160), ad ceterorum exemplum esse refingendos. Aliquanto major apud Hippocratem et Aretæum codicum fluctuatio est inter tres quas supra dicebam formas, quibus apud Hippocratem quarta interdum accessit πολλός, ab librariis excogitata, veterum Græcorum auribus non audita. Composita cum hoc adjectivo, velut πολυάργυρος πολυαρχής πολύγονος πολυκαρπος, a πολὺς formantur ab Herodoto, non a πολὺς, quod male illatum erat 1, 56, ubi vulgatum πολυπλάνητος ex codice suo (et Stephano Byz. s. v. Δώριον) correxit Schweighæuserus. Simili errore πολὺ olim legebatur 3, 38.

Πῶμα, forma a Polluce 6, 15 aliisque grammaticis agnita, ter apud Herodotum legitur 3, 22 et 23, et frequens est apud Hippocratem et Aretæum. Eandem quum librilis non raro scriptis Atticorum intulerint, quos πῶμα dixisse extra dubitationem positum est, facile apparet ne Ionicorum quidem scriptorum exempla satis certa haberi posse.

Προσίκελος. V. Ἰκελος.

Πτώσσειν pro πτήσσειν legitur apud Herodotum 9, 48. Hanc formam, qua etiam poetæ epici usi sunt, Ionicæ dialecto tribuit Eustath. p. 484, 3. Eadem bis legitur apud Euripidem (Bacch. 223, Hec. 1064), qui alibi non raro πτήσσειν dixit ut Æschylus et Sophocles.

Ῥέεθρον forma soluta pro ῥέιθρον: cujus exempla plurima sunt apud Herodotum.

Σίνεσθαι. Recta hæc est verbi forma, janī ab Homero usurpata, qua non dubitandum est quin Herodotus quoque sola usus sit. Nam quæ in codicibus modo pluribus modo paucioribus passim reperiuntur formæ σινέεσθαι σινεόμενοι

et, in qua semel (5, 81) libri omnes consentiunt, ἐσινέοντο, librariorum videntur esse peccata, quibus fortasse verbi στίσιςθαι similitudo fraudi fuit. V. var. lect. ad 4, 123; 9, 13, 49, 73, 87, 120.

Μικρός dixit Herodotus, non μικρός, quod paucis quibusdam in locis ab librariis positum correxi. Nimia Matthiæ fuit diligentia, qui post vocabula in literam σ exeuntia μικρός scribendum esse censuit in annotatione ad 1, 5.

Σός ab librariis interdum in σώς mutatum : v. var. lect. ad 2, 181; 5, 96; 6, 86; 8, 39. In σώαι consentiunt libri omnes 1, 66, ubi σάαι jam ab Schæfero restitutum, in σώων et σῶα 2, 121 (p. 110, 12); 4, 124. Suspectum etiam σῶς 1, 24; 4, 76.

Σταθμοῦσθαι pro σταθμῶσθαι dixerunt Iones, quemadmodum ἡττῶν in ἐσσοῦν mutarunt. Sic apud Herodotum σταθμῶσθαι 3, 15; 4, 58; 7, 10, 11, 214 : quorum ad locorum exemplum non dubito quin corrigendi sint alii quibus vulgarem formam intulerunt librarii, σταθμησάμενος pro σταθμωσάμενος scripto 2, 2; 9, 37, et σταθμῶμενος σταθμεῶμενος vel σταθμεῶμενος 2, 150; 7, 237, pro σταθμούμενος vel σταθμεύμενος, quod 8, 130 legitur : de qua forma dixi § 19 b et c.

Στεινός Iones dixerunt pro στενός, ut κεινός pro κενός. Apud Herodotum στεινός et comparativus στεινότερος et compositum στεινόπορος leguntur.

Σύν. Qua Attici veteres sæpissime inter eosque Thucydides constanter usi sunt præpositionis σύν forma durior ἐξύν, ei Herodotus molliorem σύν ita prætulit ut ab altera prorsus abstinuisse videatur : de quo recte iudicavit Schweighæuser in Lexico s. v. Σύν, ubi unum tantum codicem Schellershemianum inde a libro sexto frequentius ἐξύν inferre annotavit, et s. v. Συμμίξας, ubi pauca quædam ex uno alteroque codice exempla commemoravit de vocabulis ζύμαχος συμμίξας ξυνήνευξε ξυμφορὴ ζύμπαντες, quæ nullius plane momenti sunt si cum aliorum comparentur multitudo, in quibus libri in σύν consentiunt. Quamobrem non dubitandum esse puto quin ζυμμάχους 3, 37 in συμμάχους et ἀξυνετώτερον, quod in libris omnibus legitur 3, 81, in ἀσυνετώτερον sit mutandum, quemadmodum συνετά nullo turbatum librorum dissensu legitur 2, 57.

Major de ceteris scriptoribus Ionicis dubitatio est. Nam in libris Hippocraticis centena sunt utriusque formæ exempla, codicibus modo in alterutra consentientibus, modo inter utramque

fluctuantibus, ita tamen ut ἐξύν aliquanto plus præsidii a codicibus habere videatur; eademque fere in aliis scriptoribus inconstantia animadvertitur, velut in fragmentis Democriti apud Stobæum, in quibus ἐξύν legitur Floril. 94, 24; ξυγχοῦρεῖν 108, 64; ζύμπας 40, 7; ξυμφορὴ 7, 32, 112, 10; ξυνίξις 112, 10; ξυνουσίη 6, 57 : contra συγγινώσκεισθαι 43, 44; συμφéron 20, 62; συμφορὴ 105, 68; συναγωγὴ 10, 65; συνειδῶσει 120, 20; συνεχῆς 92, 14; συντέτανται 37, 26.

Τάμνειν pro τέμνειν, ex Herodoto et Hippocrate annotatum ab Gregorio Cor. p. 476, pariterque ἔταμον Epicorum exemplo dixerunt Iones : cujus exempla plurima sunt apud Herodotum et verbi simplicis et compositorum ἀποτάμνειν διατάμνειν περιτάμνειν συντάμνειν. Aoristus ἔταμον est, qua forma Attici quoque veteres interdum pro ἔτεμον usi sunt. Forma media ταμέσθαι est apud Herodotum 5, 82.

Ταξιάρχης et similia nomina, quæ in αρχος potius terminare solent antiquiores scriptores Attici, primæ declinationi attribuire maluit Herodotus, ut videtur. Nam ταξιάρχων, non ταξιάρχων, in libris plerisque scriptum 7, 99; 9, 53; στρατάρχης in omnibus 3, 157; στρατάρχω 8, 45, et χιλιάρχας μυριάρχας εκατοντάρχας 7, 81. Fortasse igitur τοὺς ταξιάρχους 9, 42, in τοὺς ταξιάρχας mutandum. Contra in ναύαρχος et ναύαρχοι libri consentiunt 7, 59, 100, et 8, 42.

Τέσσερες, τέσσαρα, pro τέσσαρες τέσσαρα dixerunt Iones, eandemque vocalis mutationem numeralibus hinc derivatis adhibuerunt, τέσσερεςκαίδεκα τέσσεράκοντα. Librarii vero interdum formas communes posuerunt, velut 1, 51, ubi libri omnes τέσσαρας, quod correxit Schæferus, et 6, 41, ubi plerique τέσσαραι.

Τέως pro ἔως dixisse Herodotum editores sibi persuaserunt uno adducti exemplo 4, 165, ubi ἔως restitui. Contrario modo peccatum 8, 74, ubi ἔως μὲν — τέλος in libris omnibus legitur, quod τέως scripsisse Herodotum aliorum locorum non paucorum comparatio docet, in quibus τέως μὲν respondentes habet formulas ἐπειτεν δέ, μετὰ δέ, τέλος δέ.

Τιήρης, δ, forma Ionica pro τιάρα, ἡ, servata in libris 8, 120 : τιήρη χρυσοπάστω. Forma partim Attica partim Ionica τὸν τιάρην 1, 132; πέλους τιάρας 3, 12; τιάρας καλυμένους 7, 61; quæ τιήρην et τιήρας scribenda esse jam ab aliis est intellectum. Apud Lucianum De dea Syr. c. 42, τιάρη χρυσή, quod ipsum quoque τιήρη scribendum.

Τιθέναι. Hujus verbi conjugatio Ionica ab

Attica formis quibusdam differt a conjugatione in *ἑω* sumptis, quemadmodum *ἴσταιμι* et *δίδωμι* formas quasdam mutantur conjugationi in *ἄω* et *ῶ* proprias : quas omnes non raro interpolantur librarii ad Atticæ conjugationis formulas aberrantes. Ac primo quidem pro *τίθης* et *τίθηςσι* Iones *τιθεῖς* et *τιθεῖσι* dixerunt, ut *ἴσταις ἴσται* διδοῖς διδοῖσι pro *ἴσταις ἴσταισι* δίδως δίδωσι. Sic *ἐπιτιθεῖς* apud Herodotum 5, 95; *προτιθεῖς* 1, 133; *τιθεῖ* 1, 113; *ἐπιτιθεῖ* 5, 95; 7, 35; *παραιτιθεῖ* 4, 73; *προτιθεῖ* 1, 133. Tertiæ personæ pluralis *τιθεῖσι* compositorumque exempla, partim in *τιθέασι* ab librariis mutata, sunt 3, 53; 4, 23, 34, 67; 5, 8; 7, 197. Imperfectum est *ἐτίθεται* pro *ἐτίθην* et *ἐτίθεις ἐτίθει* pro *ἐτίθης ἐτίθη*, ut *ἴστα* et *ἐδίδου* pro *ἴστη* et *ἐδίδω*. Sic *ὑπερτίθεται* 3, 155; *περιτίθει* 6, 69; unde *προετίθει* 8, 49 in *προετίθει* mutandum. De aoristo *θῶ* et *θῶμαι* in *θέω* et *θέωμαι* soluto dixi § 18 e, de formis passivis *τιθέσθαι ἐτιθέσθαι* pro *τίθενται ἐτίθεντο* ibidem d.

Τράπειν. Communis dialecti formis *τρέπω* *τρέπον* *τρέπομαι* *ἐτρέπομην* *ἐτρέφην* respondent Ionicæ *τράπω* — *ἐτράφην*, Servatur vero litera *ε* in aoristo et futuro *ἐτρέψα* *τρέψω*, quibus ipsis quoque *α* interdum illatum a librariis. V. exempla ab Schweighæusero memorata in Lexico s. v. *Ἐπιτρέπω*.

Τρώμα et derivata *τρωμαχτής* *τρωματίζειν* etc. Iones constanter dixerunt pro *τραῦμα*. Id librarii passim *τρωμα* vel *τρώμα* scripserunt, quemadmodum *θῶμα* in *θώμα* vel *θώμα* mutarunt, de quo supra diximus.

Υπερόχος pro *ὑπέροχος* libri multi et boni præbent 5, 92, 7, p. 268, 52, et recte fortasse : quanquam librarii formam Homericam fere ubique vulgari substituerunt, etiam ubi locus ei non est, velut *Æsch. Prom.* 429, *Soph. Trach.* 1096.

Υπερμεγάρης. V. *Μέγαθος*.

Υς potius quam *σς* dixit Herodotus, si quid exemplorum numero codicumque auctoritati est tribuendum : vide 1, 36, 43; 2, 14, 47, 68, 70; 4, 192, 186, cum var. lect. Prætulit vero Homericum *σδῶτης* (2, 47, 48) Attico *υδοσκάς*. Contra *Lucianus σς*, *De dea Syr.* c. 6, 12, 54.

Φέρειν. Aoristis Atticis *ἤνεγα* et *ἤνεγκον* non utuntur Iones, qui *ἤνεκα* *ἤνεκάμην*, *ἐνεῖκα* *ἐνεῖκασθαι*, dixerunt.

Χεῖρ. Magna est codicum Herodoti inconstantia in exhibendis formis *χειρός* *χειρί* *χεῖρα* *χεῖρες* *χειρῶν* *χεῖρας* et *χερός* *χερί* *χέρα* *χέρες* *χερῶν* *χέρας*. Videtur tamen præferenda esse diphthongus,

cujus non dubius apud Herodotum usus est in adjectivis cum *χείρ* compositis, velut *χειροθήνη* et *χειροποίητος*.

Χράσθαι *χράται* *ἐχράτο* *χράσθω* *χράσθων* eorumque composita Iones dixerunt pro Atticis *χρήσθαι* *χρήται* *ἐχρήτο*, *χρήσθω* *χρήσθων*, quæ illis passim substituerunt librarii. Iisdem, ut opinor, acceptas referimus apud Herodotum (nam de aliis scriptoribus nunc non quaeram) formas locis pluribus obvias *χρέσθαι* *χρέται* *ἐχρέτο*, quæ ex formis fictæ videntur *ω* in *εω* vel *εω* solutum habentibus, quarum ratio alia est, ut *χρέονται* et conjunctivo *χρέωνται* pro *χρῶνται*, *ἐχρέοντο* pro *ἐχρῶντο*, *χρεώμενος* (vel potius *χρεόμενος* : v. § 19 b) pro *χρώμενος*. Imperativus *χρέω* 1, 155, rectius *χρέο* scribi videtur, quod restitutum ab Schæfero et frequens est apud Hippocratem, quanquam apud hunc quoque libri non raro *χρέω* præbent vel formam vulgarem *χρῶ*, quæ eximenda est fragmento Democriti apud Stobæum *Flor.* 62, 45. Eadem formarum activarum ratio, *χρᾶν* *χράς* *χρά* *ἐχρα* cum compositis *ἀποχράν* *ἀποχρά* *ἀπέχρα* (male *ἀπέχρη* scripto in libris plerisque 1, 66) *καταχρά* *κατέχρα*. Participium *χρῶσα* in *χρέουσα* solutum 7, 111 (ubi libri optimi *χρέωσα*, ut alibi *δρέωντες* pro *δρέοντες*) : ex quo sequitur *ἀποχρῶσι* vulgo lectum 5, 31, in *ἀποχρέουσι* mutandum fuisse.

Ων forma Ionica pro *ὄν*, annotata ab Apollonio *Dysc. De adverb.* p. 495, 8, et in compositis *ῶν* pro *οῦν*, *οὔκων* et *οὔκων* pro *οὔκοῦν* et *οὔκουν*, *τοιγαρῶν* pro *τοιγαροῦν*.

§ 22.

De dialecto Ionica Luciani.

De scriptoribus qui vel ante vel post Herodotum Ionice scripserunt etsi dicere alienum est a proposito meo, duas tamen scriptiunculas Ionicas, quæ inter Luciani opera leguntur, paullo accuratius pertractandas mihi sumam, quoniam, exceptis paucorum quorundam vocabulorum formis, totæ sunt ad imitationem Herodoti compositæ. Sequar autem paginarum versuumque numeros editionis Didotianæ, correctionesque quæ minus certæ videantur addito interrogandi signo ab ceteris distinguam.

I.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΡΙΠΣ ΘΕΟΥ.

P. 733, 15. *ἐννοῖην λαβεῖν*] *ἐννοῖαν λαβεῖν*. — 18. *πολλοστῶ*] *πολλῶ* *τεῶ* corrigendum esse supra

diximus § 13. — 22. ἔσαν] ἦσαν, quod legitur p. 376, 50. — πολλὸν] πολλόν : quæ forma servata in libris est infra p. 733, 26; 734, 24; 735, 26, 52; 736, 39; 738, 16, 47; 741, 8, 21; 742, 39; 744, 39, 46, et Περὶ τῆς ἀστρολογίης p. 373, 48; 374, 2, 26; 375, 28, 53; 376, 2; 377, 22. — 31. βασιλῆος] βασιλέος. — 34. εἰς] ἐς. — 37. ἐφεζομένην] ἐπεζομένην.

734, 15. τρέπεται] τράπεται. — 17, 20. θώμα] θώμα? — 18. γίνεταί] γίνεται : quod legitur p. 747, 8. — 19. ἐθησάμην] ἐθησάμην. — 46. πόλει] πόλι : quod in editione Didotiana pro vulgato πόλει restitui p. 737, 54; 738, 49; 739, 25; 746, 39; 747, 8. — 48. θώματα] θώματα? — 52. κλεισθέντος] κληισθέντος.

735, 3. ἀποκέταί] ἀποκέταί : nam vulgata scriptura etsi eo defendi potest quod κακοσμέταται c. 39 cum neutro plurali conjunctum legitur (nisi hoc ipsum quoque corruptum est), tamen quum in aliis hujus libelli locis codices inter χέεται et κέεται fluctuant, probabilius videtur ἀποκέταί. — 14. ἐπὶ τοῦ] similiter ἐπὶ τῶν p. 736, 48, 52; ἐπὶ τοῖσι p. 740, 49; ἐπὶ τῆς p. 742, 1; ἀπὸ τῶν p. 741, 37; quæ in ἐπ' ὅν ἐπ' ὧν ἐπ' οἷσι ἐπ' ἧς ἀπ' ὧν ex usu Herodoti mutanda erunt, si Lucianus ἀντ' ὧν scripsit p. 735, 23. 'Επὶ τοῖσι p. 375, 30, quod Herodotus ἐπ' οἷσι dicit. Contra ἐν οἷς p. 374, 19, pro Herodoteo ἐν τοῖσι, quod legitur p. 376, 36, ubi tamen ἐν δὲ τοῖσι scribendum videtur. — 23. σφίσι] σφίσι. — 28. ἐλίπετο] ἐλείπετο. — 29. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 36. ἐπλευσαν] ἐπλωσαν. — 39. πόλει] πόλι. — θωμάσαι] θωμάσαι? — 44, 45. μικρόν] σμικρόν.

736, 7. ἐθησάμην, θέημα ξένον· ἡμισέη] ἐθησάμην, θέημα ξεῖνον· ἡμίσεα. — 9. πόλει] πόλι. — 14. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 21. ἱερὸς error typothetæ pro ἱρός. — 25. Σαμοθρακες] Σαμοθρήικες. — 26. ἔταμε] ἔταμε. — 27. θηλέην] θήλεαν. — 37. τέμνονται] τάμνονται. — 43. κείνην] ἐκείνην : quæ forma legitur p. 737, 7, 10; 741, 1, 35; 742, 19, 26, 40; 744, 5, 9; 746, 21, et ex codicibus restituenda est p. 747, 4. Conf. ad p. 372, 13. — 47. ἐστᾶσι] ἐστέασι? — 48, 52. ἐπὶ τῶν] ἐπ' ὧν. — 53. μικροῦς] σμικροῦς.

737, 7. βασιλῆος] βασιλέος. — 11. ἐπινοίη] ἐπινοία. — 12. κατέλαθεν] κατέλαβε. — 13. ἔκαίτο] ἔκαέτο. — 14. ἐτρέπετο] ἐτρέπετο. — 20. ἔχε] ἔχε. — 24. ἀρξάτο... ἔχετο] ἥρξατο... εἶχετο. — 25. γιγνώμενα] γινώμενα. — 27. ὀρρωδέοντα] ὀρρωδέοντα. — 29. φρενοβλαβείη] φρενοβλάβεια. — 34, et 740, 48. ἔσχετο] εἶχετο vel ἔσχητο. — 36. προξενεῖν] προξενεῖν. — 37. ἀμαίβετο] ἡμαίβετο vel ἀμαίβεται. — 46. ἔην] ἦν, ut p. 739, 2, nisi, quod non credo, illud contra usum Herodoti dixit ut

ἔμμεναι; ἔην iterum p. 744, 43, ubi cod. Gorlic. ἦν, in quo omnes consentiunt p. 376, 23. — 47. τουτέοισι] τούτοις. — 53. ἐδεήσατο] ἐθήσατο. — 55. ἀπειλας] ἡπειλας.

738, 1. οὐδεμίην] οὐδεμίαν. — 6. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 15. λίσσετο] ἐλίσσετο. — 17. ὀρρώδες] ἀρρώδες. — 29. εἰπὼν] εἶπας? — 30. μικρόν] σμικρόν. — 31. ἔπειτα] ἔπειτεν? — 33. βασιλῆα] βασιλέα. — οἰκηίοισι] οἰκίοισι. — 40. σῶον] σόνον. — 46. ὀρρώδες] ἀρρώδες. — 47. συνόντα] συνεόντα. — ἀρχετο] ἥρχετο. — 49. τουτέων] τούτων.

739, 5. αἰδέετο] ἡδέετο. — 8. ἀγνοίην] ἀγνοίαν. — 10. οἰκῆα] οἰκία. — 11. αὐλλέζετο] ὑλλέζετο. — λίσσετο... ἀπτετο] ἐλίσσετο... ἤπτετο. — 13. ἀναίνετο] ἡναίνετο. — 14. Ἀπειλούσης] Ἀπειλούσης. — 18. ἔλπετο] ἤλπετο. — 20. ἀπρήκτιοι] ἀπρήκτου. Ἔστιν] ἔστι. — 21. γίνεταί] γίνεται, pariterque 27. — 31. παίρην] παίραν. — 33. ταῦτι] ταῦτά. — 34. Σθενεδοίην] Σθενεδοίαν. — 41. ἔχε] εἶχε. — 44. ἀρχετο] ἥρχετο. — προῦφερε] προέφερε. — 46. τρισσά] τριζά? — 51. ἐργασμένον] εἰργασμένον ex codd., ut εἰργάσατο p. 740, 12, διειργάσατο p. 740, 39. Conf. ad p. 376, 21. — 53. φθέγγετο] ἐφθέγγετο. — 54. εἵνεκα] εἵνεκεν?

740, 4. ἐπέδειξε] ἐπέδεξε. — 6. ὀρρωδέων] ἀρρωδέων. — 8. δεσπότηα] δεσπότην. — 17. αὐτέων] αὐτῶν. — 29. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 31. Ἑρμοκλέους] Ἑρμοκλέος, ut Ἡρακλέος p. 733, 24, 25. — 34. ἔτεμον] ἔταμον. — 38. ἀνανδρήν] ἀνανδρήν. — 45. τουτέων] τούτων. — 46. συνενείχθη] συνηνείχθη. — 47. τε ὄντα] τ' ὄντα. — 48. ἔσχετο] V. ad p. 737, 34. — 49. Ἐπὶ τοῖσι] Ἐπ' οἷσι. — 52. ἐξαπατέοιτο] ἐξαπατῶτο.

741, 1. αὐτέων] αὐτῶν. — 2, 18, 25. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 3. εἰπεῖν] εἶπαι? — 6. κέεται] χέεται. — 7. περιέκταί] περικέεται. — 11. ἐστᾶσι] ἐστέασι? — 13. τουτέων] τούτων. — 19. ξυμπορῆς συμφορῆς, ut p. 744, 4. — 21. ὀρρωδέοντες] ἀρρωδέοντες. — 23. τουτέοισι] τούτοις. — 25. κατίζουσι] κατίζουσι. — 30. προσφυῶν] προσφεύων. — 32. δπωπεν] δπωπε. — 35. ἀφεις] ἀπαίς. — 37. ἀπὸ τῶν] ἀπ' ὧν. — 38. εἶπον] εἶπα? — 40. ἀφόντες] ἀπέντες. — 42. τοῦνομα] τὸ εἰνόμεν. — 47. ἐπικέεται] ἐπικέεται. — 48. ἐστὶν] ἐστί. — 49. οὐκ ἔχω ἐρέειν] Constructio vitiosa pro οὐκ ἔχω εἶπαι, ut loquitur Herodotus 3, 116. Non minus vitiose dictum est ἐπερείεται p. 743, 35, pro Herodoteo ἐπειρωτᾶ. — 50. ὀρρωδίη] ἀρρωδίη. — 51. ὀρέει] ὀρᾷ. — 52. ἡέλιον] Ἡέλιος ter infra c. 34, et frequenter in libello Περὶ τῆς ἀστρολογίης. Apud Herodotum constanter ἥλιος. — 53. ἐστὶν] ἐστί.

742, 1. ἐπὶ τῆς] ἐπ' ἧς. — 3. θώμα] θώμα? — 7. σοι] τοι. — 21. ἐφίζεταί] ἐπέζεται. — 22. ὀρῇ] ὀρᾷ. — 24. In libris recte τοι scriptum, σοι ab

Solano illatum, credo propter σοι v. 7, quod ipsum in τοι mutandum erat. — 25 [σύμπαντα] σύμπαντα. — 42. θωυμαστόν] θωμαστόν? — 43. έσορέης... δρῆ... έσορέῃ] έσορῆς... δρῆ... έσορῆ scribere debuit nisi ab Herodoti exemplo descivit. — 54. έφέστηκε] επέστηκε. — Τοῦνεκα] Idem infra legitur c. 39, 54. Hoc nusquam dixit Herodotus, sed τοῦ εἵνεκεν.

743, 2. εἶπον] εἶπα? — 6. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 8. πάντες] Hoc quoque contra usum Herodoti, qui πᾶσι dicit. — 14. ἤγνεται] ἡγέεται. — 18. αὐτέοις] αὐτοῖσι. — 23. εἰπεῖν] εἶπα? — 24. θωυμάζειν] θωμάζειν? — 27. έστιν] έστι. — 35. έπερείται] Vid. ad p. 741, 49. — 41. έρονται pro έσονται editores posuerunt ex conjectura, quæ si vera est, aut hic έρόνται aut paullo ante επέρεται scribendum erit. — 42. εἶπον] εἶπα? — 45. έλιπεν] έλιπε. — 46. έστιν] έστι. — 48. κεκοσμέται] κεκόσμηται? — 52. νῶ] νηοῦ.

744, 7. τρέπεσθαι] τράπεσθαι. — 11. Πάριδος] Πάριος? — 12. Νιρέως] Νιρέος. — 18. άφετοι] άπετοι? — 25. πλείονες] πλέονες. — 26. αὐτέοις] αὐτοῖσι. — 28. έπιγίγνεται] έπιγίνεται. — τιάρη] τιήρη. — 38. εἰπεῖν έδύναντο] εἶπα] έδυνάτο? — 41. Γίγνονται] Γίνονται. — αὐτέων] αὐτῶν ex cod. Gorl. — 43. έην] ἦν ex cod. Gorl. Vid. ad p. 737, 46. — 44. αὐτέω] αὐτῶ, in quo libri consentiunt v. 16. lb. ανακέετο ex cod. Vaticano editum: alii ανακέατο vel ανεκέαται. Scribendum ανακέετο, de quo dixi § 15. — 45. έθησαμην] έθησάμην. — 51. ύφεστεώς] ύπεστεώς.

745, 1. Γίγνονται] Γίνονται. — 4. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 9. αὐτέοις] αὐτοῖσι. — 10. τουτέων] τούτων. — 11. εἰπεῖν] εἶπα? — 17. δρῆ] Hoc δρῆ scribendum erat ex usu Herodoti: quem si deserere voluit Lucianus, δρέῃ scribere debuit, ut έσορέῃ et έσορέης legitur p. 742, 43, 45. — 18. τουτέου] τούτου. — 25. έστᾶσι] έστάσι? — 30. ένιᾶσι] ένιείσι? — 41. γίγνεται] γίνεται ex cod. Gorl. — 43. γίγνονται] γίνονται. — 47. άποκέαται] άποκέεται. — 51. έταμεν] έταμε. — 52. θηλέην] θήλεαν.

746, 2. έάν] Paullo post (v. 7) ἦν, qua forma sola utitur Herodotus. Sed hic fortasse έπέαν præstat. — 6. οὕτως] οὕτω. — 7. τουτέων ἦν έσέλθωσιν] τούτων ἦν έσέλθωσι. — 9. χρέωνται τουτέοισιν] χρέονται τούτοις. — 10. αὐτέων] αὐτῶν. — 12. αὐτέων Solanus intulit. Recte libri αὐτῶν. — 16. άρσενας] έρσενας. — θήλεας] θηλέας. — 19, 22. αὐτέοις] αὐτοῖσι. — 22. οἰκῆια] οἰκία. — 34. Άρας] άείρας? — 35. χρεόμενος] χρεώμενος codex Gorl. — εἵνεκα] εἵνεκεν? — 46. οἰκῆια] οἰκία. — 49. άπιᾶσι] άπιείσι? — 52. αὐτέοις] αὐτοῖσι.

747, 4. κείνοι] Scribendum έκείνοι ex codicibus: v. ad p. 736, 43. — 6. σφιν... εἶναι] Lectio ex

conjectura interpolata. Libri μιν... εἶναι. Neutrum ferri potest. Et σφιν quidem propterea est rejiciendum, quia constans in hoc libello usus est formæ disyllabæ σφίσι: vid. p. 733, 5, 49; 734, 9, 50; 735, 23, 35; 736, 13; 738, 45; 739, 23; 745, 39; 746, 15, 42, pariterque in libello Περί τῆς άστρολογίης p. 373, 27; 374, 4, 37; 375, 42; 376, 42; 377, 11, 23. — 10. άπιᾶσι] άπιείσι? — 11. καθάθεντες error tythothetæ pro καθάθεντες. In cod. Gorlic. κατθέντες, quod ex κατέντες corruptum videri posset, nisi ές άγγήιον κατέθετο legeretur p. 738, 30.

II.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΗΣ.

Libello De dea Syria omni ex parte, quod ad dialectum attinet, similis est ignoti scriptoris commentatio Περί τῆς άστρολογίης, inter Luciani opera recepta vol. 2, p. 360—373 (p. 372—377 ed. Didotianæ), quæ ab librariis editoribusque dialecti ignaris multis modis interpolata sic fere est corrigenda:

P. 372, 2. αὐτέων... αὐτέου... άληθινης ab Solano et Jensio positum est. Recte libri αὐτῶν... αὐτοῦ... άληθείης. — 3. τουτέων] τούτων. — 4. οὐχ] οὐκ. — 7. πᾶσι] παῖσι Solanus recte. — 8. τιμέουσιν] τιμέουσι. — 11. έστιν] έστι. — 13. κείνοισι] έκείνοισι, ut p. 373, 46; 374, 8, 13, 20, 21; 377, 3, 9. — άνδράσιν] άνδράσι. — 16. νομίζουσιν] νομίζουσι.

373, 1. αἰδρή] Sic codex unus: alii αἰδρείη, quod αἰδρηή scribendum. V. § 6. — 5. αὐτέοις] αὐτοῖσι. — 9. οἰκέουσιν] οἰκέουσι. — 11. γινομένην] γινομένην. — 12. τρεπομένην] τραπομένην. — αὐτέοις] αὐτοῖσι. — 13. θωύματος] θώματος? — 14. τουτέων] τούτων. — 18. δυναστηήν] δυναστηήν. — 20. αὐτέοισιν] αὐτοῖσι. — 23. γέιτοσιν] γέιτοσι. — 26. κινήσεως] κινήσιος: quod ex cod. uno restitutum p. 375, 16, ubi vulgo κινήσεος vel κινήσεως, et ex conjectura p. 377, 11. — 27. μηνῶν καί] μηνῶν καί. — μηνῶν μὲν e libris duobus editum. Recte ceteri μηνῶν μὲν. V. § 11. — 30. πολλῶ] Codex unus πολλὸν non male. — τουτέων] τούτων. — 33. οἰκία] οἰκῆια. — 37. Nihili est ἀπὸ τέω, quod hic ex tribus libris pro vulgato olim ἀπὸ τέων positum est et infra p. 374, 38 in omnibus legitur. Scribendum ἀπ' εἵνε, ut Herodotus loqui solet. — 45. αὐτέοις] αὐτοῖς. — ἱρώτατον] Libri præter unum ἱρώτατον. Scribendum ἱρότατον. — 53. τουτέων] τούτων.

374, 2. τουτέους] τούτους. — 4. σφίσιν] σφίσι. — 5. γοητήην] γοητήην. — διανοή] διάνοια. Similia vitia μοίρην 374, 14, διανοήν 375, 46, άπορροή et οὐδεμήν άπορροήν 377, 16, 18. — 14. αὐτή]

αὐτῇ. — 18. ἐν οἷς] ἐν οἷσι vel, si Herodoti regulam secutus est, ἐν τοῖσι. Vid. ad p. 735, 14. — 20. τούτων] τούτων. — 24. τούτων] τούτων. — 27. εἰπεῖν] εἶπαι? Conf. ad p. 374, 44. — 28, 31. ἄρρενες... ἄρρενα] ἔρσενες... ἔρσενα. — 38. ὑπέδειξεν] ὑπέδεξε. — ἀπὸ τέω] Vid. ad p. 373, 37. — 40, 45. αὐτοῦ] αὐτοῦ libri recte. — 44. εἰπόντα] εἴπαντα? — 49. οὐχὶ] οὐκί.

375, 4. νό] νόω. — 5. ἀληθείης] ἀληθείης. — 10. αὐτέης] αὐτῆς. — 11. εἰς] ἐς. — 14. ἐπενώσαντο] ἐπενώσαντο. — 16. αὐτέων] αὐτῶν. — 23. αὐτέω] αὐτῷ. — 29. ἀπαιωρούμενος] ἀπαιωρούμενος vel ἀπαιωρούμενος. — 30. Ἐπὶ τοῖσι] Vid. ad p. 735, 14. — 31. βαλεῖν] βαλέειν. — 34. αὐτέω] αὐτῷ. — σταλάουσι si recte legitur, imperitiam prodit scriptoris, qui σταλάουσι vel σταλάσσουσι dicere debebat. — Οὐχ] Οὐκ. — 36. αὐτέω] Recte libri αὐτῷ. — 41. αὐτέων] αὐτῶν. — 45. χρόην] χροίην Solanus recte : vid. p. 374, 16. — 46. διανοίην] Vid. ad p. 374, 7. — 47. βουλήσει] βουλήσι. — 54. ὀρέσθαι] Alii libri ὀράσθαι. Recta forma ὀρᾶσθαι est.

376, 9. αὐτέω] Recte libri αὐτῷ. — 10. μοιχείην] μοιχητήν. — 13. αὐτέων] Hic quoque libri nonnulli recte αὐτῶν. — 14. εἰπὼν] εἶπας? — 18. Ἄπερ] Τάπερ. — 19. αὐτέην] Recte libri αὐτήν. — 21. ἐργάζοντο] Probabilius εἰργάζοντο. Vid. ad p. 739, 51. — 22. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 24. προφητείην] προφητητήν. — 28. ὀνομάζεται] οὐνομάζεται. — 29. αὐτέοισι] Recte libri αὐτοῖσι. — 33. εἰς] ἐς. — 36. ἐν τοῖσι] ἐν δὲ τοῖσι? — 37. πειν] πείειν. — 38, 46. αὐτέη] Recte libri αὐτῇ. — 39. εἰπεῖν] εἶπαι? — 40. διψῶσαν] διψέουσιν? — 45. δυναστείην] δυναστητήν. — 49. σελεναίης error typosetæ pro σεληναίης. — 51. αὐτέων] αὐτῶν.

377, 2. ἔνεκα] εἵνεκεν? — 3, 18. οὐδεμῖν] οὐδεμίαν. — 4. ἔστιν] ἔστι. — αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 9. καίνα] error typosetæ pro ἐκαίνα. — εἰπεῖν] εἶπαι? — 12. ἐπιγίγνεται] ἐπιγίνεται. — 15. γίνεσθαι] γίνεσθαι. — 16, 18, ἀπορροή—ἀπορροήν] Vid. ad p. 374, 7. — 18. δεχόμεθα] δεκόμεθα. — 20. ἔστιν] ἔστι. — 23. δέχονται] δέκονται. — 25. ἐγὼν] ἐγώ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

(ΚΑΕΙΩ.)

Ἡροδότου Ἁλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μῆτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μῆτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γέννηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

I. Περσέων μὲν νυν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς. Τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλυμένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν καὶ οἰκήσαντας τούτον τὸν χρόνον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι, ἀπαγινόντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια τῇ τε ἄλλῃ ἐσπαπκνέσθαι καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος· (2) τὸ δὲ Ἄργος τούτον τὸν χρόνον προεἶχε ἅπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλυμένη χώρῃ ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο διατίθεσθαι τὸν φόρτον. (3) Πέμπτη δὲ ἡ ἑκτὴ ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπύκατο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναῖκας ἄλλας τε πολλὰς καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλέως θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ Ἑλληνες λέγουσι, Ἰούνη τὴν Ἰνάχου. (4) Ταύτας στάσας κατὰ πρύμνην τῆς νεὸς ὠνέσθαι τῶν φορτίων τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα, καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσαμένους δρῆσαι ἐπ' αὐτάς. Τὰς μὲν δὴ πλεῖνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγεῖν, τὴν δὲ Ἰούνη σὺν ἄλλῃσι ἀρπασθῆναι. Ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα οἶχέσθαι ἀποπλώνοντας ἐπ' Αἰγύπτου.

II. Οὕτω μὲν Ἰούνη ἐς Αἴγυπτον ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες, καὶ τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἕλληνας τινάς (οὗ γὰρ ἔχουσι τὸνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Εὐρώπην· εἶψαν δ' ἂν οὗτοι Κρήτες. (2) Ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι· μετὰ δὲ ταῦτα Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης γενέσθαι. Καταπλῶσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἶαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, διαπρηζαμένους καὶ τὰλλα τῶν εἰνεκεν ἀπύκατο, ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Μήδειαν. (3) Πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχον ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα αἰτέειν τε δίκας τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. Τούς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς ὠδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς· οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκεῖνοισι.

III. Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον ἩΕΡΟΔΟΤΟΣ.

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER PRIMUS.

(CLIO.) (Pag. 1—3 Wess.)

Herodotus Halicarnasseus, quæ quum cæteris de rebus, tum de causa bellorum Græcos inter Barbarosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his libris consignata in publicum edit; ne, quæ ab hominibus gesta sunt, progressu temporis oblivione deleantur, neve præclara mirabiliaque facta, quæ vel a Græcis edita sunt vel a Barbaris, sua laude fraudulentur.

I. Jam Persarum quidem literatos si audias, inimicitiarum primi auctores Phœnices fuere. Hos enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum vocatur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regionem quam etiam nunc incolunt, cœpissent habitare, continuo navigationibus longinquis dedisse operam, et transvehendis mercibus Ægyptiis Assyriisque quum alias Græciæ partes, tum vero et Argos adiisse. (2) Argos enim illis temporibus inter alia ejus regionis oppida, quæ Græcia nunc nominatur, rebus omnibus eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulsissent Phœnices, ibique merces suas venum exposuissent, (3) quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere rebus omnibus, mulieres ad mare venisse, quam alias multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eodem nomine Persæ adpellant atque Græci, Io Inachi. (4) Quæ dum ad puppim navis stantes mercarentur merces quæ illarum maxime animos advertissent, Phœnices interim mutuo sese cohortatos impetum in illas fecisse: et majorem quidem mulierum numerum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: quibus in navem impositis, soluta navi Phœnices Ægyptum versus vela fecisse.

II. Hac quidem ratione in Ægyptum pervenisse Io aiunt Persæ, secus atque Græci, idque primum fuisse injuriarum initium. Deinde vero Græcos nonnullos, quorum nomina non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses,) Tyrum in Phœnice aiunt adpulsisse, filiamque regis rapuisse Europam; (2) ac sic quidem par pari fuisse ab his repensum. Post hæc autem Græcos secundæ injuriæ fuisse auctores: etenim longa navi Æam, Colchidis oppidum, et ad Phasin flumen profectos, perfectis cæteris rebus quarum causa advenissent, rapuisse inde regis filiam Medeam; (3) quumque ad pœnas raptus hujus repetendas et ad reposcendam filiam caduceatorem in Græciam misisset Colchus, respondiisse Græcos, quemadmodum illi de raptu Argivæ Ius sibi non dedissent pœnas, sic ne se quidem illis daturus.

III. Tum deinde, proxima ætate, Alexandrum Primum

δρον τὸν Πηλεΐδου ἀκηχρότα τῶντα θελήσαντες οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δώσει δίκας οὐδὲ γὰρ ἐκείνους διδόναι. (2) Οὕτω δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἕλλησιν δόξαι πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους ἀπαιτεῖν τε Ἑλένην καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτεῖν. (3) Τοὺς δὲ, προῖσγομένων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν, ὡς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων, βουλοιάτο σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι.

10 IV. Μέχρι μὲν ὧν τούτου ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Ἑλλήνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι· προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην ἢ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. (2) Τὸ μὲν νυν ἀρπάξαι γυναῖκας ἀνδρῶν ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι, 15 τὸ δὲ ἀρπασθεῖσων σπουδὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν ἀνοήτων, τὸ δὲ μηδεμίαν ὥρην ἔχειν ἀρπασθεῖσων σωφρόνων· δῆλα γὰρ δὴ ὅτι, εἰ μὴ αὐτὰ ἐβουλεύατο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. (3) Σφέας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας λέγουσι Πέρσαι ἀρπαζομένων τῶν γυναικῶν 20 λόγον οὐδένα ποιήσασθαι, Ἑλλήνας δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στόλον μέγαν συναγεῖραι καὶ ἔπειτεν ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην τὴν Πριάμου δύναμιν κατελέειν. (4) Ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἡγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον· τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνη 25 βάρβαρα οἰκειῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγέταται χεχωρίσθαι.

V. Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου θλίωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εἶδυσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἔχθρης τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. (2) Περὶ δὲ τῆς Ἰούς 30 οὐκ ὁμολογέουσι Πέρσαι· οὕτω Φοίνικες· οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Ἀργεῖ ἐμίσητο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νεὸς, ἐπεὶ δὲ ἔμαθε ἔγκυος εἶδυσσά, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω δὲ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκ- 35 πλῶσαι, ὡς ἂν μὴ κατάδηλος γέννηται. (3) Ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὡς οὕτω ἢ ἄλλως κως ταῦ- 40 το ἐνέμετο, τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔμμεν ἐς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτον σημῆνας προβήσομαι ἐς 45 τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων ἐπεζιών. (4) Τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρά. Τὴν ἀνθρωπότητην ὧν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμᾶ ἐν τῶντῳ μένουσαν, 50 ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

VI. Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 55 τει, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ, ὃς βέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγῶ- νων ἐξίει πρὸς βορέην ἀνεμὸν ἐς τὸν Εὐξείνιον καλεούμε- 60 νον πόντον. (2) Οὗτος ὁ Κροῖσος βαρβάρων πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ φίλους προσεποιήσατο· κατε- στρέψατο μὲν Ἰωνάς τε καὶ Αἰολεὶας καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους.

filium, quum ista audivisset, cupidinem incessisse uxoris sibi e Græcia per rapinam comparandæ; existimantem utique se non daturum pœnas, quoniam nec illi dedissent.

(2) Ita quum is rapuisset Helenam, visum esse Græciis primum missis nunciis Helenam repelere et pœnas de raptu poscere: (3) illos vero hisce, postulata sua exponentibus, raptum exprobrasse Medææ, ut qui, quum ipsi nec pœnas dedissent, nec illam reposcentibus reddidissent, vellent ab aliis pœnas sibi dari.

IV. Hucusque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab illo vero tempore Græcos utique graviorum injuriarum exstisse auctores; hos enim priores Asiæ cœpisse bellum inferre, quam Persæ intulissent Europæ. (2) Et mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi ipsæ voluissent, non futurum fuisse ut raperentur. (3) Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persæ, raptarum mulierum nullam habuisse rationem: Græcos autem mulieris Laconicæ caussa ingentem contraxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami regnum evertisse: (4) ab eo tempore se constanter Græciæ populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam et barbaras gentes eam incolentes ad se pertinere autumant Persæ; Europam vero et Græcos nihil secum commune habere.

V. Hunc in modum Persæ quidem gestas res esse memorant, et ab illi excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Græcos initium. (2) De Io vero cum Persis non consentiunt Phœnices rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Ægyptum abduxisse: sed Argis eam cum naucloero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phœnicibus enavigasse, ne comperta foret. (3) Hæc sunt igitur quæ partim a Persis, partim a Phœnicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo hæc gesta sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi primum fuisse injuriarum Græcis illatarum auctorem, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecuturus. (4) Etenim quæ olim fuerant magnæ, earum plurimæ parvæ factæ sunt: et quæ nostra memoria magnæ fuere, eadem prius exiguæ fuerant. Itaque, bene gnarus humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

VI. Croesus, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. (2) Hic Croesus e barbaris, quos novimus, primus alios Græcorum imperio suo subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios sibi socios et amicos adjunxit. Subegit Ionas et Æoles et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi

(α) Πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἔσαν ἐλευθεροὶ· τὸ γὰρ Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πολιῶν, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρ-
παγῇ.

VII. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὕτω περιῆλθε, ἐοῦσα Ἡρακλειδῶν, ἐς τὸ γένος τὸ Κροίσου, καλυμμένους δὲ Μερμνάδας. (2) Ἦν Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίον οὐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέως. (3) Ἄγων μὲν γὰρ ὁ Νίνου τοῦ Βήλου τοῦ Ἀλκαίου πρῶτος Ἡρακλειδῶν βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων, Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου ὑστάτος. Οἱ δὲ πρότερον Ἄγωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας ἔσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄττος, ἀπ' οὗ δὲ δῆμος Λυδίας ἐκλήθη δ' πᾶς οὗτος, πρότερον Μήων καλούμενος. (4) Παρὰ τούτων Ἡρακλειδαὶ ἐπιτραφέντες ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρθάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέως, ἀρξάντες μὲν ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεάς ἀνδρῶν, ἕτα πεντε-
τε καὶ πενταχόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν, μέχρι Κανδαύλει τοῦ Μύρσου.

VIII. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Κανδαύλης ἡράσθη τῆς ἑωυτοῦ γυναικὸς, ἐρασθεὶς δὲ ἐνόμιζε οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. Ὅστε δὲ ταῦτα νομίζων, ἦν γὰρ αἱ τῶν αἰγμοφόρων Γύγης ὁ Δασκύλειος ἀρεσκόμενος μάλιστα, τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Κανδαύλης καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαίνεων. (2) Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διαλθόντος (χρῆν γὰρ Κανδαύλῃ γενέσθαι κακῶς) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγα τοιαύδε· « Γύγη, οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους τῆς γυναικὸς (οὗτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμοῖν), ποίεε ὅπως ἐκείνην θηήσαιο γυνήν. » (3) Ὁ δὲ μέγα ἀμώσας εἶπε, « δέσποτα, τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγιέα, κελύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θηήσασθαι γυνήν; ἔμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. (4) Πάλαι δὲ τὰ κατὰ ἀνθρώποις ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ· ἐν τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπεῖν τίνα τὰ ἑωυτοῦ. Ἐγὼ δὲ πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην, καὶ σεο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων. »

IX. Ὁ μὲν δὴ λέγων τοιαῦτα ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τί οἱ ἐξ αὐτῶν γένηται κακόν· ὁ δὲ ἀμείβετο τοιοῦδε, « θάρσσε, Γύγη, καὶ μὴ φοβεῖ μῆτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος λέγω λόγον τόνδε, μῆτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν μὴ τί τοι ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος· ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτω ὥστε μηδὲ μαθέειν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ. (2) Ἐγὼ γὰρ σε ἐς τὸ οἰκημα ἐν τῷ κοιμώμεθα ὀπισθε τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ ἐς κοῖτον. Κέεται δὲ ἀγγοῦ τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τούτῳ τῶν ἱματίων κατ' ἐν ἑκαστον ἐκδύνουσα θήσει, καὶ κατ' ἡσυχίαν πολλὴν παρέξει τοι θηήσασθαι. (3) Ἐπειὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στελεχὴ ἐπὶ τὴν εὐνὴν κατὰ νότου

conciliavit Lacedæmonios. (3) Ante Cræsi vero imperium Græci omnes liberi fuerunt : nam Cimmericorum expeditio adversus Ioniam, ante Cræsi aetatem suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potestatem, sed rapina ex incur-sione.

VII. Cæterum regnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad Cræsi genus, qui Mermnadæ nominabantur, tali modo pervenerat. (2) Candaules, quem Græci Myrsi-lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcæo oriundus, Hercu-lis filio. (3) Nam Agron, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat Sardium ; Can-daules vero, Myrsi filius, postremus. Qui vero ante Agro-nem in eadem regione regnaverant, a Lydo Atys filio erant oriundi, a quo universus populus Lydorum nomen invenit, quum prius Mæones fuissent nominati. (4) Ab his priscis regibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto obtinue-runt Heraclidæ, Iardani ancilla et Hercule prognati ; re-gnantes, per duas et viginti virorum generationes, annos quinque et quingentos, continua serie filius patri succedens usque ad Candaulem Myrsi filium.

VIII. Hic igitur Candaules uxoris suæ amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur esse sibi uxorem mulierum omnium formosissimam. Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Dascyli filium, unum e corporis custodibus, quem maxime acceptum habebat, ut de rebus etiam gra-vissimis cum eo communicabat, ita formæ laudem uxoris supra modum extulit. (2) Nec multo post (erat enim in factis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen est adlocutus : « Gyge, videris tu mihi de forma uxoris meæ verba facienti fidem non adhibere ; auribus enim minus fidere amanti homines quam oculis : fac igitur ut nudam illam spectes. » (3) At ille, vehementer exclamans, « Domi-ne, inquit, quemnam sermonem haudquaquam sanum profers, jubens me heram meam nudam spectare ! Mulier enim tunicam exuens, simul etiam verecundiam exuit. (4) Jam olim vero honestatis præcepta inventa sunt ab ho-minibus, a quibus discere oportet : quorum unum hoc est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero persuasum habeo esse illam mulierum omnium pulcerrimam ; teque oro, ne postules illicita. »

IX. His usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, « Confide, inquit, Gyge ; neque aut me time, quasi te tentaturus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne quid tibi ex illa detri-menti creetur. Omnino enim eam rationem equidem inibo, ut illa ne intellectura sit quidem, esse se a te conspectam. (2) Te enim post apertam januam cubiculi, in quo cuba-mus, colloca-bo. Postquam ego ero ingressus, aderit et uxor mea in cubiculum : posita est autem prope introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post aliam exuens, deponet : ibi tunc licuerit tibi multo cum otio eam specta-re. (3) Deinde, quum e sella in lectum conscenderet et tu a

τε αὐτῆς γένῃ, σοὶ μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε ὀφεται ἰόντα διὰ θυρέων. »

X. Ὁ μὲν δὴ ὥς οὐκ ἐδόνατο διαφυγεῖν, ἦν ἐτοῖμος· ὁ δὲ Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγεα ἐς τὸ οἶκον, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή. (2) Ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ ἐν-
ματα ἐθηετο ὁ Γύγης. Ὡς δὲ κατὰ νότου ἐγένετο ἰούσης τῆς γυναικὸς ἐς τὴν κοίτην, ὑπεκδὺς ἐχώρει ἔξω. Καὶ ἡ γυνὴ ἐπορᾷ μιν ἐξιώντα. (3) Μαθοῦσα δὲ τὸ
ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς οὔτε ἀνέδωσεν αἰσχυνθεῖσα οὔτε
ἔδοξε μαθεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα·
παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι
ἄλλοις βαρβάροις, καὶ ἀνδρα ὀρθῆναι γυμνὸν ἐς αἰ-
σχύνην μεγάλην φέρει.

XI. Τότε μὲν δὴ οὕτως οὐδὲν δηλώσασα ἡσυχίην
εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγγόνες, τῶν οἰκετέων τοὺς
μάλιστα ὦρα πιστοὺς ὄντας ἐνωτῇ, ἐτοίμους ποιησα-
μένη ἐκάλεε τὸν Γύγεα. (2) Ὁ δὲ οὐδὲν δοκέων αὐ-
τῇ τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι ἤλθε καλεούμενος· ἐώθεε
γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία χαλέοι, φοιτᾶν. (3)
Ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τάδε, « νῦν τοι
δυοῖν δοῖν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, δικοτέ-
ρην βούλει τραπέσθαι· ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀποκτείνας
ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ αὐτὸν σε
αὐτίκα οὕτω ἀποδνήσκειν δεῖ, ὥς ἂν μὴ πάντα πειθό-
μενος Κανδαύλῃ τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ σε δεῖ. Ἄλλ’
ἤτοι ἐκεῖνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ ἀπολλύσθαι,
ἡ σὲ τὸν ἐμέ γυμνὴν θησάμενον καὶ κοιήσαντα οὐ
νομιζόμενα. » (4) Ὁ δὲ Γύγης τῶς μὲν ἀπεθώμαζε
τὰ λεγόμενα, μετὰ δὲ ἰκέτευε μὴ μιν ἀναγκαίῃ ἐνδέειν
διακρῖναι τοιαύτην αἵρεσιν. Οὐκ οἶν δὴ ἐπειθε, ἀλλ’
ὦρα ἀναγκαίην ἀληθῶς προκειμένην ἡ τὸν δεσπότηα
ἀπολλύναι ἡ αὐτὸν ὑπ’ ἄλλων ἀπολλύσθαι· αἰρέεται
αὐτὸς περιεῖναι. (5) Ἐπειρώτα δὲ λεγὼν τάδε, « ἐπεὶ
με ἀναγκάζεις δεσπότηα τὸν ἐμὸν κτείνειν οὐκ ἐθέλον-
τα, φέρε ἀκούσω τέφ καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν αὐτῷ. »
Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη, « ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἡ
ὁρμὴ ἔσται θθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδεξατο γυμνὴν,
ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἔσται. »

XII. Ὡς δὲ ἤρτουςαν τὴν ἐπιβουλὴν, νυκτὸς γινομέ-
νης (οὐ γὰρ μετίετο ὁ Γύγης, οὐδέ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ
οὐδεμία, ἀλλ’ ἔδεε ἡ αὐτὸν ἀπολωλέναι ἡ Κανδαύλεα)
εἶπετο ἐς τὸν θάλαμον τῇ γυναικί. Καὶ μιν ἐκείνη,
ἐγχειρίδιον δοῦσα, κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην.
(2) Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναπαυομένου Κανδαύλεω ὑπεσ-
δύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα
καὶ τὴν βασιλῆην Γύγης τοῦ καὶ Ἀρχιλοχος ὁ Πάριος,
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γενόμενος, ἐν ἱάμβῳ τριμέτρῳ
ἐπεμνήσθη.

XIII. Ἐσχε δὲ τὴν βασιλῆην καὶ ἐκρατύνθη ἐκ τοῦ
ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίου. Ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν
ἱποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω πάθος καὶ ἐν ὅπλοις ἔσαν,
συνέβησαν ἐς ταῦτο ὅτι τοῦ Γύγεω στασιάζεται καὶ οἱ
λοιποὶ Λυδοί, ἦν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλη μιν βασι-

tergo ejus eris, reliquum est ut tu cures ne illa te conspi-
ciat foras exeuntem.

X. Igitur Gyges, quum effugere non posset, paratus fuit
quem Candaules, postquam cubandi tempus visum est adesse,
in cubiculum introduxit; pauloque post uxor etiam adfuit.
(2) Ingressam et vestimenta ponentem Gyges quum spe-
ctasset, mox ubi aversa illa in lectum se contulit, clam
ipse foras se subduxit: at egredientem conspicata est mul-
lier. (3) Quae ut intellexit quid a marito actum esset, ne-
que exclamavit, pudore retenta, et se animadvertisse dis-
simulavit, in animo habens ultionem capere de Candaule.
Apud Lydos enim, ac fere apud ceteros quoque barbaros,
etiam viro magnum in probrum vertitur nudum conspici.

XI. Itaque tunc quidem nihil aperiens, silentium tenuit
illa: simulac vero illuxit, praesto esse jussis famulis quos
maxime fidos sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. (2)
Et ille, nihil eam nosse ratus eorum quae gesta essent, ar-
cessitus venit; quippe et antea solitus, quoties regina vo-
caret, eam convenire. (3) Ut venit, his verbis eum adlo-
cuta est mulier: Gyge, « nunc duarum viarum tibi aperta-
rum optionem concedo utram ingredi vuleris: aut enim,
interfecto Candaule, et me et regnum Lydorum habeto; aut
te ipsum protinus sic mori oportet, ne posthac, Candaulem
in omnibus obsequens, spectes quae te spectare nefas est.
Enimvero aut illum, qui ista molitus est, interire oportet,
aut te, qui nudam me es conspiciatus et illicita fecisti. » (4)
Ad haec verba Gyges primum stupere, tum deinde obse-
crare illam ne se necessitati illigaret dijudicandae talis
optionis. Nec vero ei persuasit; sed vidit necessitatem utli-
que sibi propositam aut perdendi herum aut per alios per-
eundi. Elegit itaque ut ipse superesset: (5) et illam per-
contans, « Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad he-
rum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo
adgressuri simus? » Et illa excipiens, « Ex eodem loco, inquit,
adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in so-
pitem somno impetus fiet. »

XII. Ita quum de faciendis insidiis inter se constituis-
sent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque
ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat
aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi
eum illa, tradito pugione, post eandem januam occulta
vit. (2) Deinde quiescente Candaule leniter accessit; illo-
que obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges: cu-
jus etiam Archilochus Parius, qui eadem vixit aetate, in
iambis trimetris meminit.

XIII. Obtinuit autem regnum in eoque confirmatus est
ex Delphici oraculi efflato. Nam quum indigne ferrent Lydi
casum Candaule, essentque in armis, convenit inter
Gygæ factionem et reliquos Lydos, ut, si respondisset ora-

λέα εἶναι Λυδῶν, τὸν δὲ βασιλεύειν, ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὅπισω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν ἀρχήν. (2) Ἀνεῖλδ τε δὴ τὸ χρηστήριον καὶ ἐβασίλευσε οὕτω Γύγης. Τότε δὲ μάλιστα εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγῃ. Τούτου τοῦ ἔπειτα Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὲ ἐπετελέσθῃ.

XIV. Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι τοὺς Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι, Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα, ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἐστὶ οἱ πλείστα ἐν Δελφοῖσι, πέραν δὲ τοῦ ἀργύρου χρυσὸν ἀπλετον ἀνέθηκε, ἄλλον τε καὶ τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, χρητῆρές οἱ ἀριθμὸν ἕξ χρυσοὶ ἀνακέσται. (2) Ἐστᾷσι δὲ οὗτοι ἐν τῇ Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ οὐ Κορινθίων τοῦ δημοσίου· ἐστὶ δὲ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. (3) Οὗτος δὲ ὁ Γύγης πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμέας ἱόμεν ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα μετὰ Μίδεα τὸν Γορδίου Φρυγίης βασιλέα. Ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν βασιλῆϊον θρόνον ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ὅντα ἀξιόθετον· κέεται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἐνθα περὶ τοῦ Γύγῃ χρητῆρες. (4) Ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς τὸν ὁ Γύγης ἀνέθηκε, ὑπὸ 25 Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἐπωνυμίην. (5) Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος, ἐπειτε ἦρξε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἶλε· ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυὼν δέοντα τεσσεράκοντα 30 ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσομεν τοσαῦτα ἐπιμνησθέντες.

XV. Ἀρδύος δὲ τοῦ Γύγῃ μετὰ Γύγῃ βασιλεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. Οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἶλε ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε, ἐπὶ τούτου τε τυραννεύσαντος 35 Σαρδίων Κιμμέριοι ἐξ ἡβῶν ὑπὸ Σκυθῶν τῶν νομάδων ἐξαναστάντες ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην καὶ Σάρδιον πλὴν τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

XVI. Ἀρδύος δὲ βασιλεύσαντος ἐνδὸς δέοντα πενήκοντα ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάτης ὁ Ἀρδύος, καὶ ἐβασίλευσε ἔτεα δώδεκα, Σαδυάτῃ τε δὲ Ἀλυάτῃ. Οὗτος δὲ Κυαξάρῃ τε τῇ Διόκῃ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε καὶ Μήδοισι, Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε, Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἶλε, ἐς Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. Ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς 15 ἤθελε ἀπῆλλαξε, ἀλλὰ προσπατίαςας μεγάλως· ἅλλα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἑὸν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιοσημειώτατα τάδε.

XVII. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρὸς. Ἐπελαύνων γὰρ ἐπολιόρχεε 20 τὴν Μίλητον τρώπῳ τοιῷδε. (2) Ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν· ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πικτιδίων καὶ αὐλοῦ γυναικίου τε καὶ ἀνδρηίου· ὡς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπικίοντο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν

culum hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum. (2) Edito igitur secundum eum oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ex posteris Gygæ: quod quidem vaticinium nec Lydi nec eorum reges ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

XIV. Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit Lydiæ regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem donaria ejus maximo numero Delphis exstant: præter argentum vero, auri etiam immensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum vero (quod præcipue memoratu dignum) crateres aurei numero sex ab eodem dedicati exstant, (2) pondere triginta talentorum [*aureorum, quæ hodie fuerint 2, 106, 000 libræ, LARCH.*], repositi in Corinthiorum thesauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseli, Eetionis filii. (3) Est autem hic Gyges barbarorum quos novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post Midam Gordiæ filium, Phrygiæ regem. Dedicaverat enim Midas quoque regiam sellam, in qua præsidens jus dicere consueverat, spectatu dignam; positæque est hæc sella ibidem ubi Gygæ crateres. (4) Aurum vero istud et argentum, quod a Gyge dedicatum est, Gygadas [*id est Gygeum*] vocatur a Delphenaisibus de illius nomine qui dedicavit. (5) Hic quoque, postquam regno est potitus, arma intulit Mileto et Smyrnæ, et Colophonis urbem cepit: cæterum, quum per oculo et triginta, quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eodem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc faciemus.

XV. Ardyis vero, Gygæ filii, qui post illum regnavit, mentionem injiciam. Hic Prienses expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum Sardium obtinente, Cimmerii suis sedibus a Scythis nomadibus pulsus in Asiam venerunt, Sardesque præter arcem ceperunt.

XVI. Ardyis postquam undequinquaginta annos regnavit successorem habuit filium Sadyatten, qui annos regnavit duodecim. Sadyattæ successit Alyattes; qui cum Cyaxare, Delocæ nepote, et cum Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eiecit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit; et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non ita ut voluerat discessit, sed cladem haud mediocrem passus. Verum et alias res, dum regnum tenuit, gessit; quarum memoratu dignissimæ hæc sunt.

XVII. Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum. Oppugnabat igitur incursione facta Miletum tali modo: (2) quando terræ fruges adultæ erant, tunc exercitum in regionem immittebat, expeditionem faciens ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiarum tam muliebris quam virilium. Ubi vero in fines Milesiorum pervenerat, ædificia in agris neq

ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλε οὔτε ἐνεπίμπρη οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἔκ δὲ κατὰ χώρῃν ἐστάναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. Τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον, ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. (3) Τὰς δὲ οἰκίας οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἔχοιεν ἐνθεῦτεν ὀρμεύμενοι τὴν γῆν σπεῖρῃν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ ἐκείνων ἐργαζομένων ἔχοι τι καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων.

10 XVIII. Ταῦτα ποιῶν ἐπολέμεε ἑταῖρ' ἑνδεκα, ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μιλησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενηίῳ χώρῃς τῆς σφετέρης μαχεσαμένων καὶ ἐν Μαϊάνδρου πεδίῳ. (2) Τὰ μὲν νυν ἐξ ἑτα τῶν ἑνδεκα Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἐτι Λυδῶν ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλων 15 τὴν νικαυτὰ ἐς τὴν Μιλησίην τὴν στρατιήν (οὗτος γὰρ καὶ ὁ τὸν πόλεμον ἦν συνάψας)· τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττης ἐπολέμεε, ὃς παραδεξάμενος, ὃς καὶ πρότερόν μοι δεδῆλωται, παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πόλεμον προσεῖχε 20 ἐντεταμένως. (3) Τοῖσι δὲ Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπελάφρυνον ἐτι μὴ Χίοι μοῦνοι. Οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀνταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλήσιοι τοῖσι Χίοις τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιή- 25 νεικαν.

XIX. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἐτεί ληίου ἐμπιπραμένου ὑπὸ τῆς στρατιῆς συνηνείχθη τι τοῖνδε γενέσθαι πρῆγμα· ὡς ἄφθι τάχιστα τὸ ληῖον, ἀνέμῳ βιώμενον ἄψατο 30 νηοῦ Ἀθηναίης ἐπὶ κλησὶν Ἀσσησίης, ἄφθεις δὲ ὁ νηὸς κατεκαύθη. Καὶ τὸ παρατύχαι μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγένετο, μετὰ δὲ τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις ἐνόησε ὁ Ἀλυάττης. (2) Μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς νούσου πέμπει ἐς Δελφούς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλεύσαντός τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμπαντα 35 τὸν θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. Τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπικομένοις ἐς Δελφούς οὐκ ἔφη χρήσιν πρὶν ἢ τὸν νηὸν τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσασιν, τὸν ἐνέπρησαν χώρῃς τῆς Μιλησίης ἐν Ἀσσησῷ.

XX. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκούσας γενέσθαι Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις, Περριανδρὸν τὸν 40 Κυψέλου ἐόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτου τυραννεύοντι ξείνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γεγόμενον, πέμπαντα ἄγγελον κατεῖται, ὅπως ἂν τι πρειδὸς πρὸς τὸ παρὲν βουλευή- 45 ται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.

XXI. Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλθη, αὐτίκα 50 ἔπεμπε κήρυκα ἐς Μιλήτον βουλόμενος σπονδὰς ποιῆσασθαι Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν νηὸν οἰκοδομή. (2) Ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς τὴν Μιλήτον ἦε, Θρασύβουλος δὲ ἀσφείως προπετυ- σμένος πάντα λόγον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιῆσαι, μηχανάται τοιάδε. (3) Ὅσος ἦν ἐν τῷ ἀστεί σῖτος καὶ ἐσωτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν προεῖπε Μιλησίοις, ἐπεὶ δὲ

diruebat nec incendeat, neque fores abstraheret, sed intacta stare omnia sinebat; verum arbores et terræ fruges ut corruperat, domum se recipiebat: quum enim mare obtinerent Milesii, nil attinebat circumsedere urbem cum exercitu. (3) *Ædificia autem non diruebat Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Milesii terram serere colereque, ipse vero, quum illi terram colerent, haberet quou incursione facta popularetur.*

XVIII. Hoc ille modo bellum gerebat, per undecim annos; intra quos duo ingentia vulnera Milesii accipere, unum prælio ad Limeneum in ipsorum finibus commisso, alterum in Mæandri campo. (2) Horum undecim annorum sex adhuc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnaverat, qui ætate illa cum exercitu fines Milesiorum incursavit; Sadyattes enim hic conflaverat id bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes, Sadyattæ filius, bellum gerebat, qui illud, a patre (ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente persecutus est. (3) Quo in bello nulli ex Ionibus sublevarunt Milesios, præterquam Chii soli: hi autem, opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Milesii antea Chiiis, in bello cum Erythræis, sociam præstiterant operam.

XIX. Sed anno duodecimo, dum succendebantur ab exercitu segetes, hoc rei accidit. Simulatque incensæ segetes erant, valido coorto vento Minervæ templum cognomine Assesiæ corripuit flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quæ res principio nullius momenti est habita, deinde vero, simul Sardes redierat exercitus, in morbum Alyattes incidit. (2) Diuturnior quum esset morbus, Delphos misit qui deum de valitudine consulerent, sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo. Ii quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervæ templum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent.

XX. Hæc ita acta esse equidem ex Delphensibus auditu cognovi: sed Milesii istis hoc adjiciunt, Perian drum Cypseli filium, quum audivisset oraculum Alyattæ redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi inprimis conjunctum, misso nuncio fecisse certiorum; quo ille, re ante cognita, consilium aliquid ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant.

XXI. Alyattes vero, nunciato Pythiæ responso, præconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum edificaret. (2) Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota reliquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur Alyattes, hæc machinatur. (3) Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari jussit, prædixitque Milesiis, ut ubi signum ipse dedisset,

αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι· ἐς ἀλλήλους.

XXII. Ταῦτα δὲ ἐποίει τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κῆρυξ ὁ Σαρδιηνὸς ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἐόντας ἀγγεῖλῃ Ἀλυάττῃ. (2) Τὰ δὲ καὶ ἐγένετο· ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κῆρυξ καὶ εἶπας πρὸς Θρασύβουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ ἀπήλιθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο 10 ἐγένετο ἢ διαλλαγή. (3) Ἐλπίζον γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείαν τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ καὶ τὸν λιπὸν τετρῶσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἥκους τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλήτου τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε. (4) Μετὰ δὲ ἢ τε διαλλαγὴ σφί ἐγένετο ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους· καὶ δύο τε ἀντ' ἐνὸς-νηὸς τῇ Ἀθηναίῃ οἰκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσσησῷ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. Κατὰ μὲν τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρα- 15 σύβουλον πόλεμον Ἀλυάττης ὦδε ἔσχε.

XXIII. Περιάνδρος δὲ ἦν Κυψελίου παῖς, οὗτος ὁ τῷ Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. Ἐτυράννευε δὲ ὁ Περιάνδρος Κορίνθου· τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολογεῖν οὐ δέ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον παραστῆναι, Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελ- 20 φῖνος ἐξενηγμέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἐόντα κιθαριζόντων τότε ἐόντων οὐδενὸς δευτέρου, καὶ διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμέας ἴδμεν ποιήσαντά τε καὶ οὐνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ.

XXIV. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντά παρὰ Περιάνδρῳ, ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην, ἐργασάμενον δὲ χρήματα μεγάλα ἐβέλθαι ὅπως ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. Ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμῶσι μᾶλλον ἢ Κορίνθιοις μισθώσασθαι πλοῖον 30 ἀνδρῶν Κορινθίων. (2) Τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγεῖ ἐπιβουλεύειν τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας ἔχριν τὰ χρήματα. Τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσεσθαι, χρήματα μὲν προίεντα σφι, ψυχὴν δὲ παραιτέμενον. (3) Οὐκ ὦν δὴ πέθειν αὐτὸν τούτοις, ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθῆσαι· ἢ 40 ἐωυτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ· ἢ ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. (4) Ἀπειληθέντα δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σπιοῦτω δοκέοι, περιόειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοις αἰεσαι· αἰεσας δὲ ὑπε- 15 δέκετο ἐωυτὸν κατεργάσεσθαι. (5) Καὶ τοῖσι ἐπελθεῖν γὰρ ἡδονὴν εἰ μέλλοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσσην νέα. Τὸν δὲ ἐνδύοντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοις διεζῶ 20 ελθεῖν νόμον τὸν ὄρθιον, τελευτώντας δὲ τοῦ νόμου ῥιψαί μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἐωυτὸν, ὥς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. (6) Καὶ τοὺς μὲν ἀποπλῶειν ἐς Κόρινθον, τὸν δὲ δελφίνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξενεῖχαι ἐπὶ Ταίναρον. Ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς Κόριν-

tunc computationes comessationesque mutuas cuncti instituerent.

XXII. Id fecit praedititque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattes rem renunciaret. (2) Quod et factum : nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. (3) Quum enim existimasset Alyattes vehementem frumenti penuriam Mileti esse, populumque ad extremum malorum esse redactum et fere contritum, audivit ex caduceatore Mileto domum redeunte contraria eorum quae erai opinatus. (4) Inde paullo post pax inter illos conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent sociique : et pro uno Minervae templo ad Assesum duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit. Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod Alyattes cum Milesis et Thrasybulo gessit.

XXIII. Periander vero Cypseli filius erat, is qui Thrasybulum de edito oraculo certiorum fecit, et Corinthi tyrannus : cui maximum in vita oblatum fuisse miraculum narrat Corinthii, hisque Lesbii adsentiantur ; scilicet Arionem Methymnaeum delphino insidentem ad Tanaron fuisse delatum. Citharædis is erat, nulli suae ætatis secundus ; primusque hominum, quos novimus, dithyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthii.

XXIV. Hunc Arionem aiunt, postquam plurimum temporis apud Periandrum esset versatus, in Italiam Siciliamque cupivisse navigare ; ingentique pecunia ibi comparata, voluisse Corinthum reverti. Igitur quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis quam Corinthiis fidem habere, navigium conduxisse hominum Corinthiorum : (2) ac hos, ubi altum tenuere, consilium agitasse de illo in mare projiciendo, quo pecunia potirentur. Tum illum quid ageretur intelligentem, ad preces confugisse ; et, pecunia omni nautis oblata, vitam esse deprecatum : (3) nauas vero, precibus viri nil commotos, jussisse ut aut sibi manus inferrei, quo in terra sepulturam nancisceretur, aut vi illicit in mare se projiceret. (4) Has in angustias et consilii inopiam redactum Arionem orasse, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sinerent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis foro stantem, canticum canere ; quo facio pollicebatur sibi se manus illaturum. (5) Tunc nauas, cupidine captos audiendi prestantissimi omnium cantoris, e puppi mediam in navem concessisse ; et illum, omni ornatu indutum, capta cithara, in summo navis foro stantem, carmen quod orthion vocatur peregissee ; peractoque cautu, ita ut erat, cum omni ornatu in mare se coniecisse. (6) Tum illos, continuato cursu, Corinthum navigasse : hunc vero, aiunt, a delphino exceptum dorso, Tanaron fuisse delatum ; ubi quum in terram esset egressus,

θον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέσθαι πᾶν τὸ γεγονός. (7) Περιάνδρον δὲ ὑπ' ἀπιστίας Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν οὐδαμῇ μετέντα, ἀνακὸς δὲ ἔχειν τῶν πορθιμῶν ὥς δὲ ἄρα παρεῖναι αὐτοὺς, κληθέντας ἰστορίεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. (8) Φαμένουν δὲ ἐκείνων ὥς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην καὶ μιν εὖ πρήσσοντα λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα ὥσπερ ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ ἔχειν ἐτι ἐλεγχομένους ἀρνέσθαι. (9) Ταῦτα μὲν οὖν Κορίνθιοι τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι, καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταϊνάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπεὶν ἀνθρώπου.

XXV. Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον διενείκας μετέπειτεν τελευταῖα, βασιλεύσας ἑτεα ἑπτὰ καὶ πενήκοντα. Ἀνέθηκε δὲ ἐκφυγὼν τὴν νῦσον δευτέρως οὗτος τῆς οἰκίης ταύτης ἐς Δελφοὺς κατητήρα τε ἀργύρεον μέγαν καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολλητὸν, θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων, Γλαύκου τοῦ Χίου ποιήμα, ὃς μόνος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κολλησιν ἐξέυρε.

XXVI. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω ἐξεδέξατο τὴν βασιλείην Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὼν ἡλικίην πέντε καὶ τριήκοντα, ὃς δὴ Ἑλλήνων πρώτοις ἐπεθήκατο Ἐφεσίοισι. (2) Ἐνθα δὲ οἱ Ἐφεσίοι πολιορκεῖμενοι ὑπ' αὐτοῦ ἀνέβησαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμειδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος· ἐστὶ δὲ μετὰ τῆς τε παλαιῆς πόλεως, ἥ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ ἑπτὰ στάδιοι. (3) Πρώτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος, μετὰ δὲ ἐν μεράϊ ἐκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλλοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων, τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας παρευρίσκειν, μέζονα ἐπατιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτῶν καὶ φλαῦρα ἐπιφέρων.

XXVII. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε νέας ποιησάμενος ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώταισι. (2) Ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βιάντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πιτταχὸν τὸν Μυτιληναῖον, εἰρομένου Κροίσου εἴ τι εἴη νεότερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἶπαντα τάδε καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην, « ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνωνόονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νόμῳ στρατεύεσθαι. » (3) Κροῖσον δὲ ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνων ἀληθέα, εἶπαι « αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσαντες ἐπὶ νόον νησιώταις, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποις. » (4) Τὸν δὲ ὑπολαβόντα φάναι, « ὦ βασιλεῦ, προθύμως μοι φαίνας εὐχάσθαι νησιώτας ἵππευομένους λαβέειν ἐν ἡπειρῷ, οἰκότα ἐλπίζων. » (5) Νησιώτας δὲ τί δοκέεις εὐχεσθαι ἄλλο ἢ ἐπεὶ τετάχιστα ἐπύθοντό σε μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγεσθαι νέας, λαβέειν αἰωρευμένους Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπειρῷ οἰκημένων Ἑλλήνων τίσωνται σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; » (6) Κάρτα τε ἡσθῆναι Κροίσον τῷ ἐπιλόγῳ, καὶ οἱ προσφύεες γὰρ δοῖναι λέγειν, παιδόμενον παύσασθαι τῆς ναυπη-

Corinthum inde eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enarrasse. (7) Periantrum vero, quum fidem non haberet, tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, ceterum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corinthum advenerunt, accitos ad se percontatum esse Periantrum, ecquid de Arione memorarent : (8) quibus dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortunatum Tarenti a se relictum, adparuisse Arionem eodem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perterritos convictosque, non potuisse amplius ire infitias. (9) Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et exstat Tænari donarium Arionis aeneum, non magnum illud quidem, homo insidens delphino.

XXV. Alyattes Lydus, confecto cum Milesiis bello, deinde, quum septem et quinquaginta annos regnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus ex hac familia, postquam e morbo convalescerat, Delphis craterem argenteum ingentem, et basin crateris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus, qui unus hominum omnium ferruminationem ferri invenit.

XXVI. Mortuo Alyattae successit in regnum Cræsus, Alyattæ filius, annos natus quinque et triginta : qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. (2) Ibi tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianæ dedicarunt, fune ex illius templo ad murum adligato : est autem inter veterem urbem, quæ tunc obsidebatur, et Dianæ templum septem stadiorum intervallum. (3) Hos igitur primos adgressus est Cræsus; deinde verò, per vices, singulos quoque Ioniarum et Eoliarum populos, aliis alias causas inferens, graviora caussatus adversus hos in quibus graviores reperire causas poterat, nonnullis etiam eorum levia admodum exprobrans.

XXVII. Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insularios adgredi. (2) Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Priensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mytilenæum, interrogatum a Cræso ecquid maxime novi gereretur apud Graecos, ea respondisse quæ illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim : « Insulani, o rex, decem milia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes. » (3) Cræsum autem, ratum vera cum dicere, respondisse : « Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint ! » (4) Tum illum excipientem dixisse : « Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud absurda spe; » (5) insulanos vero quid putas, ex quo primum aedificare te contra se classem audiverunt, exoptare aliud, nisi ut, in altum evectos deprehendant Lydos in mari, teque pro Graecis continentem incolentibus, quos tu in servitute contineres, ulciscantur? (6) Cujus conclusionem orationis admodum delectatum Cræsum, paruisse illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a

γίγης. Καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἰωσι
ξείνην συνεθήκατο.

XXVIII. Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου καὶ κατεστρα-
μένων σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυσος ποταμοῦ οἰκη-
μένων (πλὴν γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων τοὺς ἄλλους
πάντας ὕπ' ἐωυτῶ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος·
εἰσὶ δὲ οὔδε, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαριανδυνοὶ, Χάλυβες,
Παφλαγόνες, Ὀρήκτες οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κᾶ-
ρες, Ἰωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι),

XXIX. κατεστραμμένων δὲ τούτων καὶ προσεπι-
κτωμένου Κροῖσου Ἀυδοῖσι, ἀπικνεύονται ἐς Σάρδεις
ἀκμαζώσας πλούτῳ ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλά-
δος σορισταί, οἱ τούτων τὸν χρόνον ἐτύγχανον ἐόντες,
ὃς ἕκαστος αὐτῶν ἀπικνεοίτο, καὶ δὴ καὶ Σόλων ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, δὲ Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσας ποιήσας
ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα, κατὰ θεωρίας πρόρασις ἐκπλώ-
σας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν
ἔθετο· (2) αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοι τε ἔσαν αὐτὸ ποιῆσαι
Ἀθηναῖοι· δοκιοῖσι γὰρ μεγάλοισι κατείχοντο δέκα
ἕτεα χρῆσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφι Σόλων θῆται.

XXX. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδη-
μήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρ'
Ἀμασιν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. (2)
Ἀπικόμενος δὲ ἐξείνιζετο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι ὑπὸ τοῦ
Κροῖσου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαν-
τος Κροῖσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ
τοὺς θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἔοντα μεγάλα
τε καὶ ὀλβία. (3) Θηησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ
σχεψάμενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος
τάδε, « ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος
ἀπῆκται πολλὸς καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλά-
νης, ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίης εἵνεκεν ἐπε-
λήλυθας· νῦν ὧν ἕμερος ἐπείρεσθαι μοι ἐπῆλθε εἴ τινα
ἤδη πάντων εἶδες ὀλβιώτατον. » (4) Ὁ μὲν ἐλπίζων
εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος ταῦτα ἐπειρώτα· Σόλων
δὲ οὐδὲν ὑποθαπείσας, ἀλλὰ τῷ ἐόντι χρῆσάμενος λέ-
γει, « ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον. » (5) Ἀπο-
θωμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεγθὲν εἶρετο ἐπιστρεφόμενος,
« κοίῃ δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον; » ὁ δὲ εἶπε,
« Τέλλῳ τούτῳ μὲν τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης παῖδες ἔσαν
καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ, καὶ σφι εἶδε ἄνισι τέκνα ἐκγε-
μένα καὶ πάντα παραμείναντα, τοῦτο δὲ τοῦ βίου εὖ
ἤκοντι, ὥς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευτῇ τοῦ βίου λαμπροτάτῃ
ἐπεγένετο· (6) γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς
τοὺς Ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνῃ, βωθήσας καὶ τροπὴν
ποιήσας τῶν πολέμων ἀπέθανε ἀλλόιστα, καὶ μιν
Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεσε καὶ
ἐτίμησαν μεγάλως. »

XXXI. Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετράφητο ὁ
Σόλων τὸν Κροῖσον εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβία, ἐπει-
ρώτα τίνα δευτέρον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγῃ
δευτερεῖα γῶν οἴεσθαι. (2) Ὁ δὲ εἶπε, « Κλεοβὸν τε
καὶ Βίτωννα. Τούτοις γὰρ εὐοῖσι γένος Ἀργείοισι
βίος τε ἀρκέων ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ ῥώμῃ σώματος

fabricanda classe destitisse. Atque ita cum Ionibus insulas
incolentibus hospitium contraxit.

XXVIII. Insequente tempore, subactis fere omnibus po-
pulis intra Halyn fluvium incolentibus : (nam, exceptis Ci-
licibus ac Lyciis, ceteros omnes suae potestati subjectos
Cresus tenebat; sunt autem populi hi, Phryges, Mysi,
Mariandyni, Chalybes, Paphlagones, Thracae quum Thyni,
tum Bithyni, Cares, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pam-
phyli :)

XXIX. hos igitur postquam sub potestatem suam Cræ-
sus redegerat, eaque accessione regnum Lydorum auxerat,
adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii
omnes ex Græcia viri per illud tempus sapientiae laude clari,
ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam
Solon, Atheniensis : qui postquam Atheniensibus jussu ipso-
rum scripserat leges, navi profectus, caussam interens
velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est;
ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare coge-
retur. (2) Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas
erat, quippe qui gravissimo jurejurando sese obstrinxerant,
per decem annos eis legibus, quas cumque ipsis Solon
tulisset, esse usuros.

XXX. Hanc ipsam igitur ob causam, tum vero etiam
spectandi gratia, peregre profectus Solon in Aegyptum se
contulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Cræsum. (2)
Quo ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Cræso.
Tum tertio aut quarto post die, jussu Cræsi, ministri re-
gis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et quidquid
ibi magni et opulenti inerat, ostentantes. (3) Quæ
quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commodum fuerat,
esset contemplatus, tali modo eum percunctatus est Cræ-
sus : « Hospes Atheniensis, inquit, multa ad nos de te fama
manavit, quum sapientiae tuæ causa, tum peregrinationis,
ut qui sapientiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex te sci-
scitandi, æquem tu adhuc videris omnium hominum bea-
tissimum. » (4) Nempe, quod se ipsum hominum beatis-
simum esse putaret, idcirco hanc illi quæstionem proposuit.
At Solon, nulla usus adsentatione, sed ut res erat respon-
dens, « Ego vero, inquit, beatissimum vidi Tellum Athe-
niensem. » (5) Quod dictum miratus Cræsus, concitate
querit : « Qua tandem ratione Tellum beatissimum judicas? »
Cui ille : « Tellus, inquit, florente civitate, filios habuerat
bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat
liberos, eosque omnes superstites : idemque, quum re fa-
miliari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vitæ finem ha-
buit splendidissimum; » (6) nam in prælio, quod Athenien-
ses adversus finitimos ad Eleusinem commiserunt, postquam
fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestis-
sima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit,
publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice hono-
ratus. »

XXXI. Hisce quum Solon, quæ de Tellō ejusque felici-
tate copiose exposuit, admonuisset Cræsum, interrogare
hic institit, quemnam secundum ab illo vidisset beatis-
simum; existimans utique secundas certe partes sese latu-
rum. (2) At ille, « Cleobin, inquit, et Bitonem. His enim,
genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur

τοῖςδε· ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὁδε ὁ λόγος. (3) Ἐούσης ὁρτῆς τῇ Ἡρῇ τοῖσι Ἀργείοισι ἔδωκε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν, οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ· ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνίαὶ ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλῃν εἵλκον τὴν ἀμαξάν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δὲ σφι ὤχεετο ἡ μήτηρ, σταδίου δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν. (4) Ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξέ τε ἐν τούτοις ὁ θεὸς ὡς ἀμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. (5) Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνίων τὴν ῥώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷων τέκνων ἐκύρῃσε· ἡ δὲ μήτηρ περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, 15 σταῖσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος εὐχέτο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἐσωτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦναι τὴν θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. (6) Μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν ὡς ἐθυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεηνίαὶ οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τελεί τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφῶν εἰκόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφοῦς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων. »

XXXII. Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἐνεμε 25 τούτοις, Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς εἶπε, « ὦ ἔξῃνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρῃ εὐδαιμονίῃ οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μῆδέν ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας; » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐόν φθονερὸν τε καὶ παραχῶδες ἐπειρωτῆς 30 ἀνθρωπῶν πρηγμάτων πέρι. Ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστὶ ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν. Ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτα οὖρον τῆς ζῆς ἀνθρώπῳ προτίθημι. (3) Οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα παρέχονται ἡμέρας δικησίας καὶ πεντα- 35 κισχιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου· εἰ δὲ δὴ ἐβελήσῃ τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτα οἱ ἐμβολίμοι γίνονται τριήκοντα πέντε, ἡμέραι δὲ ἐκ 40 τῶν μηνῶν τούτων χίλιαι πεντήκοντα. (4) Τούτων τῶν ἀπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτα, ἐουσέων πεντήκοντα καὶ δικησιῶν καὶ ἐξακισχιλίων καὶ δισμυρίων, ἡ ἐτέρῃ αὐτέων τῇ ἐτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πῆγμα. (5) Οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε, 45 πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορῇ. Ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλούτειν μέγα φαίνεται καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἰρεῶ με, οὐ κῶ σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. (6) Οὐ γάρ τοι ὁ μέγας πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχον- 50 τος ὀλβιώτερός ἐστι, εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπίσποιτο πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτήσας εὖ τὸν βίον. Πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλοτοι ἀνθρώπων ἀνολβιοὶ εἰσι, πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου εὐτυχέες. (7) Ὁ μὲν δὴ μέγας πλούσιος, ἀνολβίος δὲ δοῦσι πρόχῃ τοῦ εὐτυχέος μούνοισι, οὗτος

corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum præmia abstulerit, et de eisdem hæc etiam narretur historia. (3) Quum festus dies ageretur Junonis Argivæ, oporteretque omnino matrem horum bigis in templum vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc juvenes, urgente hora, jugum ipsi subeuntes, plaustrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque per quadraginta quinque stadia tractio ad templum pervenerunt. (4) Quo facto quum oculos universi cætus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vitæ exitus; ostenditque in his numen, melius esse hominibus mori, quam vivere. (5) Nam quum circumstantes Argivi laudarent juvenum robur, Argivæ vero felicem prædicarent matrem quod tales haberet filios; mater, et facto vehementer gavisæ et omine, stans ante simulacrum precata est deam, ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magnifice honorassent, id daret quod optimum esset contingere homini. (6) Post hanc precationem, peracto sacrificio, laute epulati juvenes, quum in ipso templo somno se dedissent, non amplius resurrexerunt, sed hoc vitæ exitu sunt perfuncti. Eorundem dein imagines, ut qui homines fuissent præstantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphisque dedicarunt.

XXXII. Istis igitur secundum felicitatis locum Solon tribuebat. Tum vero subiratus Cræsus: « Hospes Atheniensis, ait, nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum projicitur, ut ne privatis quidem hominibus æquiparandos nos existimes? » (2) Cui ille: « Cræse, inquit, gnarum me numen omne esse invidum et summa inis mutare, interrogas de rebus humanis. In diuturno tempore multa videre est quæ quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitæ ad septuaginta annos. (3) Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito: sin velis alternos ex illis annis irijecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines justo tempore redeant, menses intercalares per annos septuaginta conficiuntur triginta quinque, dies autem ex his mensibus mille et quinquaginta. (4) Horum autem dierum omnium, qui in septuaginta annis sunt numero ducenti et quinquaginta supra viginti sex millia, nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio adducta est, adducat. (5) Itaque, Cræse, homo quantus est, fortunæ casibus est obnoxius. Jam te quidem ego et opulentum video, et multorum hominum regem; istud vero, quod ex me quærebas, de te nondum prædicabo priusquam te vita bene defunctum audiero. (6) Neque enim beatior est magnis opibus præditus, quam is cui in diem victus suppetit, nisi eidem omnibus bonis prædito fortuna concesserit vita bene defungi. Etenim multi homines perquam opulenti, non idcirco beati sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. (7) Jam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem;

δὲ τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου πολλοῖσι. Ὁ μὲν ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι καὶ ἄτην μεγάλην προσπεσοῦσαν ἐνέικαι δυνατώτερος, ὁ δὲ τοιοῦδε προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυνατὸς ἐκείνῳ ἐνέικαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχία οἱ ἀπερύκει, ἄπρος δὲ ἐστὶ, ἄνουςος, ἀπαλὸς κακῶν, εὐπαις, εὐειδής. (8) Εἰ δὲ πρὸς τοῦτοισι ἐτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ, οὗτος ἐκείνους, τὸν σὺ ζητέεις, ὁλβιος κεκλησθαι ἀξίος ἐστὶ· πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχεῖν, μηδὲ καλέειν κω ὁλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. (9) Τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβέειν ἄνθρωπον ἔοντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χῶρην οὐδεμία καταρχείει πάντα ἐσωτῇ παρέχουσα, ἀλλ' ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖστα ἔχῃ, ἀρσστη αὕτη. (10) Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστι· ὅς δ' ἂν αὐτῶν πλεῖστα ἔχων διατελέῃ καὶ ἔπειτεν τελευτήσῃ εὐχαρίστας τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὐνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. Σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτήν, καὶ ἀποθήσεται· πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὁλβον ὁ θεὸς προρριζούς ἀνέτρεψε. »

XXXIII. Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ οὐ κως ἐχαρίζετο, ὁ δὲ λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενὸς ἀποπέμπεται, κάρτα δοξὰς ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ παρόντα ἀγαθὰ μετεῖς τὴν τελευτήν παντὸς χρήματος ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIV. Μετὰ δὲ Σόλωνι οἰχόμενον ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροίσῳ, ὅς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἐσωτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων ὁλβιώτατον. Αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀλήθειαν ἔφαινε τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. (2) Ἔσαν δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες, τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο, ἦν γὰρ ὁ ἡ κωφός, ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡλικίων μακρῶν τὰ πάντα πρῶτος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. Τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολλέει μιν αἰγμυρὴ σιδηρὴν βληθέντα. (3) Ὁ δ' ἔπειτε ἐξεγέρθη καὶ ἐσωτῇ λόγον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν ὄνειρον ἀγεται μὲν τῷ παιδί γυναικα, ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν οὐδαμῇ ἐτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεώνων ἐκκομίσας ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μή τί οἱ κρεάμενον τῷ παιδί ἐμπέσῃ.

XXXV. Ἐχοντος δὲ οἱ ἐν χειρὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον, ἀπικνεύεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος καὶ οὐ καθαρὸς χεῖρας, ἐὼν Φρυγῆ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ βασιλεῖος. (2) Παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία κατὰ νόμους τοὺς ἐπιγυρίους καθαρσίου ἐδέετο κυρῆσαι, Κροίσος δὲ μιν ἐκάθηρε· ἐστὶ δὲ παραπλησίη ἡ καθαρσις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι. (3) Ἐπεῖτε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροίσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε, « ὦνθρωπε, τίς τε εἶναι καὶ κόθεν τῆς Φρυγίης ἦκων ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας; » (4) Ὁ δὲ ἀμείβετο, « ὦ βασιλεῦ, Γορδίου μὲν τοῦ Μιδεῶ εἰμι παῖς, οὐνομάζομαι δὲ Ἀδρηστος, φονεύσας δὲ ἀδελφεόν

hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est : hic vero illum superat hisce rebus ; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed hæc incommoda ab illo abigit felicitas ; est vero membris integris, prospera fruens validitudine, malorum exsors, latus liberis, formosus. (8) Quodsi præterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaris, dignus qui beatus prædicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est, necdum beatus hic nominandus, sed felix. (9) Jam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest ; quemadmodum nulla est terra quæ cuncta sibi suppeditet, sed aliud habet, alio indiget ; quæ vero plurima habet, ea optima est. (10) Nempe eodem modo etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia cumulate adsint, sed alia habet, aliorum autem indiget : qui vero eorum plurima ad vitæ usque exitum habuit, ac deinde placide finit vitam, hic, o rex, me iudice, nomine isto prædicari dignus est. Denique in omni re respiciendus finis est, in quem sit res exitura : multos enim deus, postquam felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit. »

XXXIII. Hæc dicens minime gratum se præbebat Cræso, sed is nullam ejus rationem habens a se dimisit, inscitum admodum esse hominem ratus, qui præsentia bona omitens, finem cuiusque rei juberet respicere.

XXXIV. Post Solonis discessum gravis divinitus vindicta Cræsum excepit ; hac causa, ut conjicere licet, quod se ipsum hominum beatissimum judicaret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei somnium est, veritatem indicans malorum quæ filio ejus essent eventura. (2) Erant enim Cræso filii duo ; alter corporis vitio laborabat, erat enim mutus ; alter inter æquales rebus omnibus longe primus : nomen ei erat Atys. Hunc Atyn, Cræso significat somnium, fore ut amittat ferrea cuspidē ictum. (3) Expergefactus ille, re secum versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem ; eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydorum, nusquam porro ad tale munus emittit : jacula vero et hastas, et cujusque generis tela quibus ad bellum utuntur homines, ex virorum habitatione in interiora conclavia congeri jubet, ne quid suspensum in filium suum incidat.

XXXV. Interim dum filius ejus nuptias ageret, advenit Sardes vir calamitate obstrictus, cui manus non erant puræ, natione Phryx, regio de genere. (2) Qui quum ad aedes Cræsi venisset, orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret, expiavit eum Cræsus : est autem modus expiandi apud Lydos similis ei quo Græci utuntur. (3) Peractis legitimis, percontatur Cræsus hominem, unde veniret, quisve esset, his usus verbis : « Quis tu es, homo, et quonam e Phrygiæ loco veniens, ad meos lares supplex te recepisti ? et quem virum, quamve sceminam occidisti ? » (4) Cui ille respondit : « O rex, Gordiæ sum filius, Midæ nepos ; est autem nomen mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitatus,

ἡμεωυτοῦ ἀέκων πάρειμι ἐξηλασμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐστερημένος πάντων. » (5) Κροῖσος δὲ μιν ἀμείβετο τοισίδες, « ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔχονος ἐὼν καὶ ἐλήλυθας ἐς φίλους, ἐνθα ἀμνηχανήσεις χρήματα οὐδενὸς μένων ἐν ἡμετέρου. Συμπορὴν δὲ ταύτην ὡς κουφότατα φέρων κερδανείεις πλείστον. » Ὁ μὲν δὴ δίαταν εἶχε ἐν Κροίσου.

XXXVI. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ ὡς χρήμα γίνεται μέγα· ὁρμεώμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὔρεος τούτου τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε, πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξεληθόντες ποίεσκον μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. (2) Τέλος δὲ ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι ἔλεγον τάδε, « ὦ βασιλεῦ, ὡς χρήμα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὅς τὰ ἔργα διαφθείρει. Τούτων προθυμύμενοι ἐλέειν οὐ δυνάμεθα. Νῦν ὦν προσδεόμεθα σευ τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας. » (3) Οἱ μὲν δὲ τούτων ἐδέοντο, Κροῖσος δὲ μνημονεύων τοῦ ὄνειρου τὰ ἔπαια ἔλεγε σφι τάδε, « παῖδες μὲν περὶ τοῦ ἔμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. (4) Αὐδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμπέμψω, καὶ διακκελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι εἶναι ὡς προθυμοτάτοις συνεξελέειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας. »

XXXVII. Ταῦτα ἀμείψατο, ἀπογρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυσῶν ἐπισέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς ἀκηκοὺς τῶν ἐδέοντο οἱ Μυσοί. (2) Οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τόν γε παῖδά σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίας τάδε, « ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν κοτε καὶ γενναϊότατα ἡμῖν ἦν ἐς τε πολέμους καὶ ἐς ἀγρας φοιτέοντας εὐδοκιμεῖν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀποκληίσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλὴν μοι παριδῶν οὔτε ἀθυμῖν. (3) Νῦν τε τέοισι με χρὴ ὁμασαι ἐς τε ἀγορὴν καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι; ποῖος μὲν τις τοῖσι πολιήτῃσι δόξω εἶναι, κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ γυναίκε; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικεῖν; Ἐμὲ ὦν σὺ ἡ μέτεσκεναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἡ λόγῳ ἀνάπεισον ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα ὅτω ποιεῦμενα. »

XXXVIII. Ἀμείβεται Κροῖσος τοισίδες, « ὦ παῖ, οὔτε δειλὴν οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι ποίεω ταῦτα, ἀλλὰ μοι ὅψιν ὄνειρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἔσσεσθαι· ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπολέεσθαι. Πρὸς ὦν τὴν ὅψιν ταύτην τόν τε γάμον τοι τοῦτον ἔσπυσα καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ ἀποπέμψω, φυλακὴν ἔχων, εἰ κῶς δυνάμην ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε ζῆσης διακλέψαι. Εἷς γάρ μοι μόνος τυγχάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἔτερον [διεφθαρμένον τὴν ἀχοήν] οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι. »

XXXIX. Ἀμείβεται ὁ νεηνίας τοισίδες, « συγγνώμη μὲν ὦ πάτερ τοι, ἰδόντι γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν· τὸ δὲ οὐ μαυθάνεις, ἀλλὰ λέλθῃ σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ τοι δικάειν ἐστὶ φράζειν. (2) Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπ' αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευταίσειν ὡς

unde eieclus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus. »

(5) Tum Cræsus : « Ex viris amicis, inquit, oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris. » Ita ille in Cræsi ædibus vitam agebat.

XXXVI. Per idem tempus in Olympe Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum sæpe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. (2) Ad extremum venire ad Cræsum Mysorum legati, hæc dicentes : « Adparuit, o rex, in regione nostra immani magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cujus ut potiamur studiosi operam dantes, nihil proficimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et selectos juvenes canesque nobiscum emittas, quo belluam e terra nostra tollamus. » (3) Hæc illis precantibus Cræsus, recordatus eorum quæ per somnum ipsi prædicta erant, ita respondit : « Filii quidem mei nolite amplius facere mentionem : nec enim illum emittere vobiscum possum, est enim novus nuptus, et hæc res ei nunc curæ est. (4) Lydorum autem selectam manum et venaticum omne ministerium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam promptissime vobiscum belluam a terra submoveant.

XXXVII. Hæc Cræsus respondit; quibus quum contenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quæ Mysi precarentur. (2) Pernegante vero Cræso se filium cum illis missurum, hæc inquit ad eum adolescens : « At antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et nobilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo gloriam parare : nunc vero utroque horum exclusum me tenes, nulla in me cognita ignavia aut animi dejectione. (3) Nunc ergo quibus oculis me conspici oportet euntem in forum, aut ex foro redeuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis videbor novæ nuptæ? cui illa viro putabit se connubio esse junctam? Proinde me tu aut sinas venatum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius mihi hoc esse quod tu ita facis. »

XXXVIII. Cui respondens Cræsus, « Non quod ignaviam, inquit, o fili, aut aliud quidquam parum mihi gratum in te cognoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species per quietem oblata dixit brevis ævi te futurum, quippe ferrea perituum cuspide. Cujus visi causa et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quæ nunc suscipiuntur te emitto, vigilans si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. »

XXXIX. Ibi rursus adolescens : « Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas : sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. (2) Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me perituum : at

δὲ κοῖται μὲν εἰσι χεῖρες, κοίτῃ δὲ αἰχμῇ σιδηρῇ τὴν σὺ
 σφάλλει· εἰ μὲν γὰρ ὁ ὀδόντος τοι εἶπε τελευτήσῃ με,
 ἢ ἄλλου τευ ὁ τι τοῦτω οἴκε, γρῆν δὴ σε ποιεῖν τὰ
 ποιεῖς· νῦν δὲ ὅτ' αἰχμῆς. Ἐπεῖτε ὦν οὐ πρὸς ἄνδρας
 5 ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέτεες με. »

XL. Ἀμείβεται Κροῖσος, « ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς
 γνώμῃ ἀποφαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. Ὡς ὦν νενικη-
 μένος ὑπὸ σέο μεταγινώσκω, μετήμ' ἑγὼ σε ἵναί τι ἐπὶ
 τὴν ἄγρην. »

10 XLI. Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος μεταπέμπεται τὸν
 Φρύγα Ἀδρηστον, ἀπικομένῃ δὲ οἱ λέγει τάδε, « Ἀδρη-
 στε, ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀγᾶρι, τὴν τοι οὐκ
 ὀνειδίξω, ἐκάθηρα καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
 15 ρέχων πᾶσαν δαπάνην. (2) Νῦν ὦν (ὀφελίς γάρ ἐμεῦ
 προποιεῖσαντος χρηστὰ ἐς σέ χρηστοῖσι με ἀμείβεσθαι)
 φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρητίζω γενέσθαι ἐς ἄγρην
 ὀρμευόμενον, μή τινες κατ' ὁδὸν κλοῦπες κακοῦργοι ἐπὶ
 δηλήσῃ φανέωσι ὑμῖν. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ σέ τοι χρεῖν
 20 ἔστι ἵναί τι ἀπολαμπυνέαι τοῖσι ἔργοισι· πατρώϊον
 γὰρ τοι ἔστι καὶ προσέτι ῥύμη ὑπάρχει. »

XLII. Ἀμείβεται ὁ Ἀδρηστος, « ὦ βασιλεῦ, ἄλ-
 λως μὲν ἔγωγε ἂν οὐκ ἦν ἐς ἄθλον τοῖνδ' οὔτε γὰρ
 συμφορῇ τοῖσδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς δηλίκας εὖ
 25 πρήσσοντας ἵναί τι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα, πολλαχῇ
 τὸ ἂν ἴσχω ἐμευόντων. (2) Νῦν δὲ, ἐπεῖτε σὺ σπεύδεις
 καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι (ὀφελίω γάρ σε ἀμείβεσθαι χρη-
 στοῖσι), ποιεῖν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα, παιδὰ τε σὸν, τὸν
 διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα τοῦ φυλάσσοντος εἵνε-
 30 κεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν. »

XLIII. Τοιοῦτοισι ἐπεῖτε ὁδοῖ ἀμείψατο Κροῖσος,
 ἥσαν μετὰ ταῦτα ἐξηγούμενοι λογάσι τε νεηνίσι καὶ
 35 κυσί. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ οὖρος ἐξή-
 τισεν τὸ θηρίον, εὐρόντες δὲ καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ
 ἐσηκόντιζον. (2) Ἐνθα δὲ ὁ ξείνος, οὗτος δὲ ὁ καθαρ-
 38 οῖς τὸν φόνον, καλούμενος δὲ Ἀδρηστος, ἀκοντίζων
 τὸν ὕν, τοῦ μὲν ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου
 παιδός. (3) Ὁ μὲν δὲ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ ἐξέπλησε τοῦ
 ὀνείρου τὴν φήμην, ἔθεε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ
 40 τὸ γεγονός· ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις τὴν τε μάχην
 καὶ τὸν τοῦ παιδὸς μόνον ἐσήμηνε οἱ.

XLIV. Ὁ δὲ Κροῖσος τῷ θανάτῳ τοῦ παιδὸς συν-
 τεταραγμένος μᾶλλον τι ἐδεινολογέτο ὅτι μιν ἀπέ-
 45 κτείνει τὸν αὐτὸς φόνος ἐκάθηρε. Περιημεκτέων δὲ τῇ
 συμφορῇ δεσνῶς ἐκάλεε μὲν Δία καθάρσιον, μαρτυρό-
 50 μένος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθὼς εἶη, ἐκάλεε δὲ ἐπί-
 στιόν τε καὶ ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον οὐνομάζων
 θεόν, τὸν μὲν ἐπίστιον καλέων, διότι δὲ οἰκίοισι ὑποδε-
 ξάμενος τὸν ξεῖνον φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βόσκων,
 τὸν δὲ ἐταιρήϊον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐτὸν εὐρήχοι
 55 πολεμιάτατον.

XLV. Παρήσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυδοὶ φέροντες
 τὸν νεκρὸν, ὅπασθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ φονεύς. Στάς δὲ οὗ-
 60 τος πρὸ τοῦ νεκροῦ παρεδίδου ἐωυτὸν Κροίσῳ, προτείν-
 ων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφαῖαι μιν κελεύων τῷ νεκρῷ,

apro quænam sunt manus, quæve ferrea cuspis, quam tu
 timeas? Quodsi enim a dente me peritulum dixisset, aut
 ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret;
 nunc vero a cuspidē dixit. Quare, quum non sit nobis
 cum viris proposita pugna, abire me patere. »

XL. Tum Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, sen-
 tentiam insomni declarans. Itaque, tamquam a te victus,
 sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi. »

XLI. Quibus dictis, Adrastum Phrygem jubet vocari;
 eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: « Adraсте, ego te fu-
 nestā calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro,
 expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omni-
 um rerum sumtum tibi supposito. (2) Nunc ergo (debes
 enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene me-
 10 reri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui
 in itinere cooriantur vobis malefici grassatores in perniciem.
 Ad hæc, tua etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex
 rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et
 præterea robur inest. »

XLII. Cui Adrastus: « Alioquin, inquit, rex, in istud
 certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum
 calamitate fas est æqualibus se immiscere fortunatis, neque
 15 id ego cupio; atque etiam alias sæpe me continebam. (2)
 Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere
 debeo (nam rependenda mihi sunt beneficia tua), paratus
 sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custo-
 dire me jubes; rediturum esse incolumem, quod quidem
 penes custodem fuerit, exspecta. »

XLIII. Hæc postquam Croeso ille responderat, profici-
 scuntur deinde selectis juvenibus stipati canibusque. Ubi
 ad Olympum montem pervenerunt, indagant belluam, et
 inventam circumfusi jaculis incessunt. (2) Ibi tum hospes,
 idem ille qui a cæde fuerat purgatus, cui Adraсто nomen,
 vibrato in aprum jaculo, ab illo quidem aberrat, sed Croesi
 filium ferit. (3) Atque ita ille, cuspidē ictus, somni effatum
 explevit. Quod factum nunciaturus aliquis Croeso cucurrit,
 veniensque Sardes et pugnam ei et fatum filii indicavit.

XLIV. Croesus, morte filii consternatus, tanto gravius
 eam tulit, quod is eum occidisset quem ipse expiaverat a
 cæde. Et calamitatem eam gravissime lamentans, Jovem
 Expiatorem invocavit, testificans quæ ab hospite esset pas-
 sus; et Larem quoque et Sodalitium invocavit, eundem
 deum adpellans. Nempe Larem (sive Focorum præsidem)
 vocavit, quod, quem hospitem domi suæ receperat, eun-
 dem imprudens interfectorē filii sui aluisset: Sodalitium
 vero, quod, quem custodem adjunxisset filio suo, eundem
 inimicissimum deprehendisset.

XLV. Post hæc Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
 pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi adfuit,
 stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus protendens,
 oransque ut se super cadavere mactaret; non esse sibi vi-

λέγων τὴν τε προτέραν ἑωυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνην τὸν καθήραντα ἀπολωλεκώς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη βιώσιμον. (2) Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας τὸν τε Ἀδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἔων ἐν κακῷ οἰκῆτῳ τοσούτω, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν, « ἔγω, ὃ ζεῖνε, παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεωυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. Εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσσο, ἀλλὰ θεῶν κού τις, ὃς μοι καὶ πάλαι προσήμεινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. » (3) Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε, ὡς οἰκὸς ἦν, τὸν ἑωυτοῦ παῖδα Ἀδρηστον δὲ ὁ Γορδίῳ τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς ἤδεε βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ.

XLVI. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἱεστερημένος. Μετὰ δὲ ἡ Ἀστυάγειω τοῦ Κυαξάρειω ἡγεμονίῃ κατααιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεω καὶ τῶν Περσέων πρήγματα αὐξάνόμενα πένθος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε, ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἰ πως δύναίτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβείναι αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. (2) Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν ταύτην αὐτίκα ἀπεπειροῦτο τῶν μαντηῶν τῶν τε ἐν Ἑλλήσι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἵέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἀβας τὰς Φωκίαν, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ τὴν Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφόνιον, οἱ δὲ τῆς Μιλησῆς ἐς Βραγχίδας. (3) Ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήια ἐς τὰ ἀπέπειψε μαντεύσόμενος Κροῖσος· Λιβύης δὲ παρ' Ἀμμωνᾶ ἀπέστειλε ἄλλους χρησομένους. (4) Διέπειπε δὲ πειρεύμενος τῶν μαντηῶν ὅτι φρονέοιεν, ὡς εἰ φρονέοντα τὴν ἀλήθειαν εὐρεθείη, ἐπείρηται σφεα δεύτερα πέμ-
πων εἰ ἐπιχειρή ἐπὶ Πέρσας στρατεύεσθαι.

XLVII. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε ἀπέπειπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὁρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρέεσθαι τοῖσι χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιεῶν τυγχάνοι ὁ Λυδοῖν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττειω ἄσσα δ' ἂν ἕκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενους ἀναφέρειν παρ' ἑωυτόν. (2) Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων θεσπίσεις, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ Δελφοῖσι ὡς ἐσθλὸν τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρῆσόμενοι τῷ θεῷ καὶ ἐπειρωτέον τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε,

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμον τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης,
καὶ κωφοῦ σὺνιημι καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.
Ὅδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀρνέοισι κρέεσσιν,
ἡ χαλκὸς μὲν ὑπέρστροται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

XLVIII. Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι οἴκοντο ἀπύοντες ἐς τὰς Σάρδις. Ὡς

vendum, dicens, qui, post superiorem calamitatem, expiatorem etiam suum perdidisset. (2) Quibus auditis Cræsus, tanto licet domestico in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi : « Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quoniam te ipse morte condemnas; nec tu mihi hujus mali auctor es, nisi quatenus invitatus illud fecisti, sed deorum nescio quis; qui mihi jam pridem hoc futurum ante significavit. » (3) Cræsus igitur filium, prout justum erat, sepeliendum curavit. Adrastus vero, Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse hominum quos ipse novisset calamitosissimum, super busto se ipse jugulavit.

XLVI. Cræsus vero, filio orbus, duos annos ingenti in luctu desedit. Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persarum crescentes, luctui Cræsi finem fecerunt, curamque iniecerunt ei et cogitationem, si qua ratione posset crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium invalesceret, coercere. (2) Ab hac igitur cogitatione statim tentare oracula cœpit, tum quæ apud Græcos erant, tum id quod in Libya; aliosque alio dimisit, quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiarum mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas ditionis Milesiæ. (3) Hæc Græca sunt oracula, ad quæ Cræsus misit consulenda : in Libyam vero ad Ammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. (4) Misit autem tentaturus oracula quid scirent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quærent, an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.

XLVII. Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eis quærent, quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Cræsus, Alyattæ filius; et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. (2) Jam, quid fuerit quod cætera responderint oracula, a nemine memoriæ profuturum est : Delphis autem, simul atque Lydi deum consulturi penetrale templi intrarant, et quod ipsis mandatum erat interrogaverant, Pythia hexametro tenore hæc respondit :

Æquoris est spatium et numerus mihi notus arena,
mutum percipio, fantis nihil audio vocem.
Venit ad hos sensus nidor testudinis duræ,
quæ simul agmina coquitur cum carne iebæ.
are infra strato, et stratum cui desuper æs est.

XLVIII. Hoc Pythiæ responsum quum scripto mandasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cæteri quo

δὲ καὶ ὧλλοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς
 χρυσμοὺς, ἐνθαῦτα δὲ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων
 ἐπύρω τῶν συγγραμμάτων. (2) Τῶν μὲν δὲ οὐδὲν προσ-
 5 ἐτό μιν· ὁ δὲ ὡς τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσ-
 εὔχετο τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μῶνον εἶναι μαν-
 τήιον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε.
 (3) Ἐπεῖτε γὰρ δὴ διέπειμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς
 θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερῶν ἐμηχα-
 νήσατο τοιαύτῃ· ἐπινώσας τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρέειν·
 10 καὶ ἐπιπράσασθαι, γελώνην καὶ ἄρνα κατακόφας ὁμοῦ
 ᾗ· αὐτὸς ἐν λέβητι γαλέῳ, χάλκεον ἐπιθήμα ἐπιθείς.

XLIX. Τὰ μὲν δὲ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ
 ἐγρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρειω τοῦ μαντήτιο ὑπό-
 15 κρισιν, οὐκ ἔγω εἶπαι ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε ποιή-
 σαι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα· οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο
 λέγεται ἄλλο γε ἢ ὅτι καὶ τοῦτον ἐνόμισε μαντήτιον
 ἀψευδὲς ἐκτεῖσθαι.

L. Μετὰ δὲ ταῦτα θυσιῇσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελ-
 φοῖσι θεὸν ἱλάσκειτο· κτήνῃ δὲ γὰρ τὰ θύσιμα πάντα
 20 τρισχίλια εἴησε, κλίνας δὲ ἐπιγύρους καὶ ἐπαργύρους
 καὶ οὐάλας χρυσάας καὶ εἴματα πορφυρεὰ καὶ κιθῶνας,
 νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε, ἐλπίζων τὸν θεὸν
 μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσι τε πᾶσι
 προεῖπε θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχοι ἕκα-
 25 στος. (2) Ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
 χρυσὸν ἀπλετον ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυσε, ἐπὶ
 μὲν τὰ μακρότερα ποιεῶν ἐξαπάλαιστα, ἐπὶ δὲ τὰ
 βραχύτερα τριτάλαιστα, ὕψος δὲ παλαιστιαία, ἀριθμὸν
 δὲ ἑπτακάδεκα καὶ ἑκατόν, καὶ τούτων ἀπέφθου χρυ-
 30 σοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκαστον ἔλκοντα,
 τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια λευκοῦ χρυσοῦ, σταθμὸν διτά-
 λαντα. (3) Ἐποιεῖτο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ
 ἀπέφθου, ἔλκουσιν σταθμὸν τάλαντα δέκα. Οὗτο·
 ὁ λέων, ἐπεῖτε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νῆος, κατέ-
 35 πεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων (ἐπὶ γὰρ τούτοις ἱδρυτο),
 καὶ νῦν κέεται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων στα-
 θμὸν ἑβδόμον ἡμιτάλαντον· ἀπετάχῃ γὰρ αὐτοῦ τέταρ-
 τον ἡμιτάλαντον.

LI. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέπεμψε ἐς Δελ-
 40 φούς, καὶ τάδε ἄλλα ἄμα τοῖσι. κρητῆρας δύο μεγάθῃ
 μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον, τῶν δὲ μὲν χρύσειος ἔχε-
 το ἐπὶ δεξιᾷ εἰσόντι ἐς τὸν νῆον, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀρι-
 στερά. (2) Μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νῆον κα-
 τακαίοντα, καὶ ὁ μὲν χρύσειος κέεται ἐν τῷ Κλαζομενίων
 45 θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑνατόν ἡμιτάλαντον καὶ ἑπ-
 τὰ δώδεκα μνέας, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπὶ τοῦ προνηίου τῆς
 γυνῆς, γυρῶν ἀμφορέας ἐπὶ ἀκροσίου· ἐπικρίνεται γὰρ
 ὑπὸ Δελφῶν θεοφανίσι. (3) Φασὶ δὲ μιν Δελφοὶ Θεο-
 50 δόρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι, καὶ ἐγὼ δοκέω οὐ γὰρ
 τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι. Καὶ πίθους τε
 ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ Κορινθίων θη-
 σαυρῷ ἑστᾶσι, καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέθηκε, χρύ-
 σεόν τε καὶ ἀργύρεον, τῶν τῷ χρυσῷ ἐπιγέγραπται
 Λακεδαιμονίων φαιμένων εἶναι ἀνάθημα, οὐκ ὁρθῶς

que, quos circummiserat Cræsus, rediere vaticinia feren-
 tes, singula scripta evolvens Cræsus inspexit. (2) Ac ho-
 rum quidem nullum advertebat ejus animum, præter id
 quod Delphis erat adlatum : quod simul atque cognovit,
 adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud
 Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset.
 (3) Postquam enim emiserat homines qui oracula consu-
 lerent, statutum diem observans, tale quidpiam machina-
 tus erat, ea commentus quæ nemo cognoscere aut hario-
 lari posset : testudinem et agnum in frusta concidit, et una
 coxit ipse aneo in lebetes, aneo imposito operculo.

XLIX. Hoc igitur Delphis responsum accepit Cræsus : quid
 sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit respon-
 sum, postquam in illius templo legitimis cærimoniis essent
 perfuncti, non habeo dicere : nec enim de hoc aliud quid-
 quam memoratur, nisi quod hunc etiam Cræsus oraculum
 verax habere existimaverit.

L. Post hæc autem ingentibus sacrificiis Delphicum
 deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victi-
 mas ter millenas de quoque genere immolavit ; præterea
 iectulos auro argenteove obductos, et phialas aureas, et pur-
 pureas vestes tunicasque, ingenti pyra exstructa, concre-
 mavit, hisce sperans deum magis sibi se conciliaturum ;
 Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque ha-
 beret, eidem deo sacrificaret. (2) Tum peractis sacrificiis,
 conflata immensa vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi
 jussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum
 in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et se-
 ptemdecim. Horum quattuor ex purissimo auro erant, sin-
 guli pondo duorum talentorum cum dimidio ; reliqui semi-
 lateres ex albido auro, pondo binorum talentorum. (3)
 Fecit etiam leonis effigiem ex auro purissimo, cujus pondus
 decem talentorum erat. Hic leo, quo tempore deslagravit
 Delphicum templum, de semilateribus decedit (super illis
 enim erat collocatus), et nunc in Corinthiorum thesauro est
 repositus, pondusque ejus sex talentorum est cum dimidio ;
 periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.

LI. Hæc Cræsus postquam confecta habuit, Delphos mi-
 sit, cum eis simul hæc : crateres duos ingenti magni-
 tudine, alterum aureum, argenteum alterum ; quorum au-
 reus ad dextram positus erat intrantibus templum, argen-
 teus ad sinistram. (2) Sed et hi, quo tempore conflagravit
 templum, loco moti sunt : et aureus quidem, cujus pondus
 octo talenta cum dimidio colligit duodecimque insuper li-
 bras, in Clazomeniorum thesauro positus est ; argenteus
 vero in atrii angulo, capiens amphoras sexcentas ; miscetur
 enim in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum
 die. (3) Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Sa-
 mii ; quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Præterea quattuor dolia misit argentea,
 quæ in Corinthiorum thesauro reposita sunt. Duas item
 urnas lustrales dedicavit, auream alteram, alteram argen-
 team : quarum illa, quæ ex auro est, titulum præfert LA-
 CEDÆMONIORUM, dicuntque Lacedæmonii suum esse dona-

λέγοντες· (4) ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου, ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι βουλόμενος χαρίζεσθαι, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα οὐκ ἐπιμνήσκει. Ἄλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ, οὐ μέντοι τῶν γε περιρραντηρίων οὐδέτερον. (5) Ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοτερέα, καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδωλὸν χρύσειον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰκόνα λέγουσι εἶναι. Πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐσωτοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς δεξιῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος καὶ τὰς ζω-
νας.

LII. Ταῦτα μὲν ἐς Δελφούς ἀπέπεμψε, τῷ δὲ Ἀμφιάρῳ, πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πά-
θην, ἀνέθηκε σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν
στερεὴν πᾶσαν χρυσῆν, τὸ ξυστόν τῇσι λόγχῃσι ἐόν
ὁμοίως χρύσειον τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα
ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβέων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀ-
πόλλωνος.

LIII. Τοῖσι δὲ ἀγεῖν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα
τὰ δῶρα ἐς τὰ ἱρὰ ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ
χρηστήρια εἰ στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος καὶ εἴ
τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον. (2) Ὡς δὲ ἀπι-
κόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέβησαν τὰ
ἀναθήματα, ἐγένοντο τοῖσι χρηστηρίοις λέγοντες,
« Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνῶν βασιλεὺς, νο-
μίσας τάδε μαντήια εἶναι μῦθα ἐν ἀνθρώποισι, ὅτι
τὰ ἄξια δῶρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας
ἐπειρωτᾷ εἰ στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας καὶ εἴ τινα στρα-
τὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο σύμμαχον. » (3) Οἱ μὲν ταῦτα
ἐπειρώτεον, τῶν δὲ μαντηῶν ἀμφοτέρων ἐς τὸ αὐτὸ αἰ-
γνώμῃ συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύη-
ται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι· τοῦ
δ' Ἑλλήνων δυνατωτάτους συνεβούλευον οἱ ἐξευρόντες
φίλους προσθέσθαι.

LIV. Ἐπεὶ δὲ ἀνειχθέντα τὰ θεοπρόπια ἐπύθετο
ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοις, πάγχυ τὲ
ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιλῆην, πέμψας αὖ-
τις ἐς Πυθίαν Δελφούς δωρέεται, πυθόμενος αὐτῶν τὸ
πλῆθος, κατ' ἀνδρα δύο στατήρησι ἕκαστον χρυσοῦ.
(2) Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι
προμαντήην καὶ ἀτέλειαν καὶ προεδρίην, καὶ ἐξείναι
τῷ βουλομένῳ αὐτῶν γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰεὶ χρό-
νον.

LV. Δωρηγόμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος ἐχρη-
στηριάζετο τὸ τρίτον· ἐπεὶ γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
μαντηρίου ἀλήθειαν, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. Ἐπειρώτα δὲ τάδε
χρηστηριαζόμενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μουναρ-
χία. (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶς τάδε,

50 Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
δὴ τότε, Λυδὲ ποδαβρῇ, πολυψήριδα παρ' Ἑρμόν
φεύγειν μὴδ' ἔμνειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

LVI. Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπειτα ὁ Κροῖσος πολλὸν
τι μάλιστα πάντων ἥσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ

rium, falso; (4) nam et hoc Cræsi est, titulum autem
inscripsit Delphensium non nemo, Lacedæmonii gratifica-
turus; cuius nomen, bene mihi cognitum, edere nolo. Sed
puer quidem, cuius per manum effluit aqua, Lacedæmonio-
rum donarium est, at urnarum neutra. (5) Alia denique
multa donaria minus insignia simul cum istis misit Cræsus :
in his guttos argenteos orbiculata forma; et præsertim
mulieris simulacrum aureum tricubitale, quam Delphenses
aiunt effigiem esse pistricis Cræsi. Ad hæc uxoris etiam suæ
monilia dedicavit, ejusdemque cingula.

LII. Ista igitur dona Delphos Cræsus misit. Amphiarao
quoque, cuius et virtutem et calamitatem fando audierat, cly-
peum dedicavit totum ex auro; item hastam ex solido auro
totam, cuius hastile pariter aureum atque spiculum : quæ
donaria ad meam usque ætatem Thebis reposita sunt, et
Thebarum quidem in templo Ismenii Apollinis.

LIII. Hæc dona ad deorum templa delaturis Lydis in-
junxit Cræsus, ut interrogarent oracula, An adversus Per-
sas expeditionem susciperet Cræsus, et an posset sociorum
aliquas copias sibi adjungere? (2) Qui ut eo quo missi
erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt
his verbis : « Cræsus, Lydorum rex aliorumque populorum,
existimans hæc sola vera esse oracula hominibus, dona vo-
bis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quærit, an
adversus Persas suscipiat expeditionem, tum equeum exer-
citus socium armorum possit sibi adjungere? » (3) Quæ
quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad
eamdem sententiam collinearent; quippe prædicebant Cræ-
so, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum
imperium; simulque ei consulebant, ut Græcorum exqui-
reret potentissimos, eosque sibi socios adjungeret.

LIV. Ea oracula postquam ad se relata Cræsus cognov-
it, responsis istis vehementer est gavisus : prorsusque
existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis rursus
Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum
percontatus, viritum duobus stateribus auri donavit. (2)
Vicissimque Delphenses Cræso Lydisque in omne futurum
tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes,
immunitatemque; et primum in consensibus locum, deni-
que jus civitatis cuique qui numero Delphensium vellet
adscribi.

LV. Cæterum donis istis Delphenses prosecutus Cræ-
sus, tertio oraculum consulit; quippe veracitatem ejus
expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat.
Interrogavit autem oraculum hæc proponens, an diuturnum
sibi futurum esset imperium? (2) Cui Pythia hæc respondit :

Regis apud Medos mulo jam sede posito,
Lyde, fugam mollis scruposum corrippe ad Hermon,
neve mane, ignavus posito sis, Lyde, pudore!

LVI. Quibus verbis ad Cræsum perlatis, longe omnium
maxime gavisus est, ratus nunquam in Medos mulem

ἀντ' ἀνδρὸς βασιλεύσειν Μήδων, οὐδ' ὦν αὐτὸς οὐδὲ οἱ ἐξ αὐτοῦ παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐφροντίζε ἱστορέων τοὺς ἀν' Ἑλλήνων δυνατωτάτους ὄντας προσκτῆσαιτο φίλους, ἱστορέων δὲ εὗρισκε Λακε-
 5 δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας τοὺς μὲν τοῦ Δωρικῆς γένους, τοὺς δὲ τοῦ Ἴωνικοῦ. (3) Ταῦτα γὰρ ἦν τὰ προκεκριμένα, ὄντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν Πελασγικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ καὶ ἐξεχώρησε, τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. (4) Ἐπὶ
 10 μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλείας οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτην, ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσάν τε καὶ τὸν Οὐλύμπου γῶρην, καλευμένην δὲ Ἰστιαίην. (5) Ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαίης τοῦ ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδὸν καλούμενον. Ἐνθεῦ-
 15 τεन δὲ αὐτὶς ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτω ἐς Πελοπόννησον ἔλθον Δωρικὸν ἐκλήθη.

LVII. Ἦντινα δὲ γλώσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοὶ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι· εἰ δὲ χρεῖν ἔστι τεκμαιρόμενον
 20 λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν τῶν ὑπὲρ Τυρση-
 νῶν Κρηστῶνα πόλιν οἰκεόντων, οἱ ὅμοιοι κοτε ἔσαν τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεούμενοι, οἴκεον δὲ τῆνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλίην καλεουμένην, καὶ τῶν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλ-
 25 λησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι, καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικά ὄντα πολιέματα τὸ οὐνομα μετέβαλε, εἰ τούτοις τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἔσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. (2) Εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος ὅν Πελασγι-
 30 κὸν ἄμα τῇ μεταβολῇ ἐς Ἑλληνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε. (3) Καὶ γὰρ δὴ οὕτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν σφέας περιοικεόντων εἰσι δμογλωσσοὶ οὕτε οἱ Πλακηνοὶ, σφίσι δὲ δμογλωσσοὶ· δηλοῦσί τε δεῖ τὸν ἡνείκαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες
 35 ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ.

LVIII. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλῶσση μὲν, ἐπειτέ ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ διαχρέεται, ὡς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι· ἀποσχισθὲν μέντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ ὅν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ τεο τὴν ἀρχὴν δρμεύμενον
 40 αὖξεται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνῶν πολλὸν μάλιστα, προσχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνῶν βαρβάρων συγχϋν. Πρὸς δὴ ὦν ἔμοιγε δοκεῖ οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ὅν βαρβαρον, οὐδαμὰ μεγάλως αὖξηθῆναι.

LIX. Τοῦτον δὴ ὦν τῶν ἐθνῶν τὸ μὲν Ἀττικὸν
 45 κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἰπποκράτους τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. (2) Ἰπποκράτῃ γὰρ ὄντι ἰδιώτῃ καὶ θεωρέοντι τὰ Οὐλύμπια τέρας ἐγένετο μέγα· θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ οἱ λέβητες ἐπεστεῶ-
 50 ντες καὶ χρεῶν τε ὄντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος ἄνευ πυρὸς ἔξεσαν καὶ ὑπερέβαλον. (3) Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρτυγὼν καὶ θηρσάμενος τὸ τέρας συνεδούλευε Ἰπποκράτῃ πρώτῃ μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἀγεσθαι ἐς τὰ οἶκα, εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεῦτερα τὴν

pro viro esse regnaturum, adeoque nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri imperio. (2) Deinde curam suam eo convertit, ut inquireret quinam essent Graecorum potentissimi, quos socios sibi adungeret. Sciscitatus igitur repperit, Lacedaemonios et Athenienses praeter caeteros eminere, illos quidem Dorico in genere, hos vero in Ionico. (3) Hi enim duo populi praecipui habebantur, alter Pelasgicus, quum antiquitus sicut, alter Hellenicus: et alter quidem nunquam solo suo excesserat, alter vero valde inultumque erat vagatus. (4) Nam sub Deucalione rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero, Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subjectam occupavit, quae Histiaeotis vocatur; (5) tum ex Histiaeotide ejectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Macednus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transit; ex Dryopide denique sic in Peloponnesum venit, et Doricus est appellatus.

LVII. Jam Pelasgi quam lingua usi sint, pro certo affirmare non possum. Sed si fas est conjecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam regionem olim, quae nunc Thessaliotis vocatur, habitaverant, finitimi-
 que per id tempus fuerant eorum qui Dorienses hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus una habitaverant; sive quae sunt alia oppida Pelasgica, quae nomen mutarunt: ex his si conjecturam capere fas est, barbara lingua usi sunt Pelasgi. (2) Quodsi igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuendum fuerit Atticum populum, quum sit Pelasgici generis, ex quo in Hellenum nomen transiit, simul linguam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua permutasse. (3) Etenim neque Crestoniatarum lingua cum illis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam, quam secum attulerant quum in has, quas nunc incolunt, regiones immigrarunt.

LVIII. Hellenicum vero genus, ex quo ortum cepit, lingua quidem semper utitur eadem, ut mihi quidem prorsus videtur: sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum et ab exiguis profectum initis, in hanc tamen populorum multitudinem maximam adcrevit, compluribus etiam aliis populis barbaris sese illi adjungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur, factum est ut Pelasgicum genus, barbarum quum esset, nunquam magnos fecerit profectus.

LIX. Horum igitur populorum Atticum quidem rescivit Croesus teneri et in partes divulgum esse a Pisistrato, Hippocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Atheniensium. (2) Hippocrati enim, quum esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et aqua repleti, absque igne fervere carperant et exundare. (3) Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat prodigiumque erat conspicuas, suasis Hippocrati, primum quidem, ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin jam haberet, secundo loco, ut repudiaret uxorem;

γυναῖκα ἐκπέμπειν, καὶ εἰ τίς οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπέπασθαι. (4) Οὐκ ὦν ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος πειθῆσθαι θέλαιν τὸν Ἱπποκράτεα γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, δὲ στασιαζόντων τῶν παρᾶλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προσεστῶτος Μεγακλῆος τοῦ Ἀλκμείωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου Λυκούργου τοῦ Ἀριστολαΐδου, καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἤγειρε τρίτην στάσιν, συλλέξας δὲ στασιώτας καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προ-
 10 στὰς μηχανᾶται τοιάδε. (5) Τρωματίσας ἐνωτὸν τε καὶ ἡμίονους ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεύγος ὡς ἐκπεφυγὸς τοῦ ἐχθροῦς οἷ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἤθελησαν ἀπολέσαι δῆθεν, ἐδέετο τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινὸς πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκίμησας ἐν τῇ πρὸς Με-
 15 γαρέας γενομένη στρατηγίῃ, Νισαίαν τε ἐλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. (6) Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἔδωκε οἱ τῶν ἀσπίων καταλέξας ἄνδρας, τούτους οἱ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πει-
 20 σιστράτου, κορυνηφόροι δὲ ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἵποντο οἱ ὅπισθε. Συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀρχόπολιν. (7) Ἐνθα δὲ ὁ Πεισίστρατος ἤρχε Ἀθηναίους, οὔτε τιμὰς τὰς ἐούσας συνταράξας οὔτε θέσμια μεταλλάξας, ἐπὶ τε τοῖσι κατεστειώσι ἐνεμε τὴν πόλιν κοσμεῖν καλῶς τε καὶ
 25 εὖ.

LX. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῷτὸ φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλῆος στασιῶται καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου ἐξελεύνουσί μιν. Οὗτοι μὲν Πεισίστρατος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκω κάρτα ἔρρι-
 30 ζωμένην ἔχων ἀπέβαλε. (2) Οἱ δὲ ἐξελάσαντες Πεισίστρατον αὐτίς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. Περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσι ὁ Μεγακλῆς ἐπεκηρυ-
 35 χεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοῖτο οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. (3) Ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὲ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρίσκω, μακροῖ, ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαι-
 40 ὧν τοῦ βαρβάρου ἔθνους τὸ Ἑλληνικὸν ἐὼν καὶ δεξιώτερον καὶ εὐηθές ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον, εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι τοῖσι πρώτοισι λεγο-
 45 μένοισι εἶναι Ἑλλήνων σοφὴν μηχανῶνται τοιάδε. (4) Ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανιδί ᾦν γυνὴ τῇ οὐνομα ᾦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ τεσσέρων πηγῶν ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους καὶ ἄλλως εὐειδής. (5) Ταύτην τὴν γυναῖκα
 50 σκευάσαντες πανοπλίῃ, ἐς ἄρμα ἐσθιδάσαντες καὶ προδῆξαντες σχῆμα ὅδῳ τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυ-
 55 κας προπέμψαντες, οἱ τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιάδε, «ὦ Ἀθηναῖοι, δέ-
 60 κασθε ἀγαθὸν νόμῳ Πεισιστράτου, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα κατάγει ἐς τὴν ἐσωτῆς ἀρχόπολιν.» (8) Οἱ μὲν δὲ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δήμους φάτις ἀπίκετο ὡς Ἀθη-
 ναίῃ Πεισίστρατον κατάγει, καὶ ἐν τῷ ἄστεϊ πειθόμε-

filiumque, si forte ei jam natus esset, abdicaret. (4) Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus posthac est hic Pisistratus; qui in seditione litoraliū Atheniensium, quibus præerat Megacles, Alcmaeonis filius, et campestrium, quibus Lycurgus præerat, Aristolaidæ filius, tertiam conclitavit factionem, tyrannidem in mente habens. Contractis enim seditiosis qui secum facerent, per causam tutandi montanos, hujuscemodi rem machinatus est. (5) Se ipsum ac mulos quum vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi clapsus esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus proficiscentem interimere nimirum voluissent; precatuque est populum, ut aliquid custodiæ ab illo obtineret: jam enim prius in existimatione apud populum fuerat, quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu gesto, cepisset Nisæam, et alia præclare facta edidisset. (6) Sic deceptus populus Atheniensium adjunxit ei delectos ex urbe viros, qui ut satellites non quidem hastis eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas gestantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. (7) Inde igitur imperio Atheniensium potitus Pisistratus, nullis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque legibus mutatis, sed priore statu integro, administabat civitatem, ac bene recteque moderabatur.

LX. Sed haud multo post Megacis factio et factio Lycurgi, facta consensione, eum ejecerunt. Ita Pisistratus, postquam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem nondum satis firmatam rursus amisit. (2) Sed, qui eum ejecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt. Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisistratum caduceatore, sciscitatus est velletne filiam suam ducere uxorem, tyrannidis præmio. (3) Quem sermouem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim jam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Græcum fuit, utpote dexterius et a stolidia fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Græcos feruntur sapientia principes. (4) Erat in pago Pæahensi mulier, nomine Phya, quattuor cubitorum statura minus tribus digitis, et alioqui formosa. (5) Hanc mulierem quum universa instruxissent armatura, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, præmisis qui præcurrerent præconibus, qui ubi in urbem venissent, hæc mandata edicerent: «Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa præcipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!» (6) Illi igitur passim circumeuntes hæc prædicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui

νοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεόν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων καὶ ἐδέχοντο Πεισίστρατον.

LXI. Ἀπολαβὸν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπον τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς 5 Μεγακλῆα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέος τὴν θυγατέρα. Οἷα δὲ παίδων τε οἱ ὑπαρχόντων νεηνίων καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμεωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα ἐμίσητό οἱ οὐ κατὰ νόμον. (2) Τὰ μὲν νυν πρῶτα 10 ἐκρύπτε ταῦτα ἡ γυνή, μετὰ δὲ εἴτε ἱστορεύσῃ εἴτε καὶ οὐ φράζει τῇ ἐωυτῆς μητρὶ, ἡ δὲ τῷ ἀνδρὶ. Τὸν δὲ δεινὸν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισίστρατον ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσσετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώταισι. (3) Μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιούμενα 15 ἐπ' ἐωυτῷ ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς χώρας τὸ παράπαν, ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἐρέτριαν ἐβουλεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίεω δὲ γνώμην νικῆσαντος ἀναχτᾶσθαι ὁπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἡγεῖρον δωτίνας ἐκ τῶν πολίων αἰτινὲς σφι προηδέατό κού τι. (4) Πολλῶν δὲ 20 μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι ὑπερεδάλοντο τῇ δόσι τῶν χρημάτων. Μετὰ δὲ, οὐ πολλῷ λόγῳ εἶπαι, χρόνος διέφυ καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο ἐς τὴν ἀτάκον· καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπῆκτο ἐκ Πελοποννήσου, καὶ Νάξιοι σφι ἀνὴρ ἀπικόμενος ἐβελον- 25 τῆς, τῷ οὐνόμα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην παρεῖχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας.

LXII. Ἐξ Ἐρετρίης δὲ ὁρμηθέντες δι' ἐνδεκάτου 30 ἔτους ἀπῆκοντο ὁπίσω. Καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἰσχοῦσι Μαραθῶνα. (2) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοι οἱ τε ἐκ τοῦ ἄστεος στασιώται ἀπῆκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δήμων προσέρρεον, τοῖσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστότερον. (3) Οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο, Ἀθηναῖον δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος, 35 ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἡγεῖρε, καὶ μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον, ἐπειτε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ τὸ ἄστυ, οὕτω δὲ βωθέουσι ἐπ' αὐτόν. (4) Καὶ οὗτοι τε πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας, καὶ οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ὡς ὁρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ 40 τὸ ἄστυ, ἐς τοῦτο συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ δπλα. (5) Ἐνθαῦτα θεῇ πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισίστρατῳ Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνὰν χρησμολόγος ἀνὴρ, ὃς οἱ προσίων χρᾶ ἐν ἐξαμέτρῳ τόνῳ τάδε λέγων,

45 "Ἐρριπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται, θύνοι δ' οἰμήσουσι σεληνάης διὰ νυκτός.

LXIII. Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθαῶν χρᾶ τάδε, Πεισίστρατος δὲ συλλαβὸν τὸ χρηστήριον καὶ φὰς δέχεσθαι 50 τὸ χρηστὸν ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς ἄριστον τετραμμένοι ἔσαν δὴ τῆνικαῦτα, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν οἱ μὲν πρὸς κύβους, οἱ δὲ πρὸς ὕπνον. (2) Οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες τοὺς Ἀθηναίους τράπουσι. Φευγόντων

in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Miner-
vam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

LXI. Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperata tyrannide, Pisistratus ex pacto cum Megacle inito filiam Megacles duxit uxorem. Verum quom et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, dolens ex novo conjugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum uxore. (2) Atque id quidem primum celavit mulier : deinde vero, sive interrogata a matre, sive non, matri suae adperuit, atque illa cum marito rem communicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam rediit. (3) Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur rescivit, prorsus e terra Attica discessit : et Eretriam profectus est, ubi cum filiis de rebus suis deliberavit. Ubi perferente Hippiam suam sententiam, tyrannidem postliminio occupandam esse, munera colligebant ex eis civitatibus, quae illos superiori tempore observantia quadam erant persecuti. (4) Quorum quum multae magnas conferrent pecunias, Thebani prae caeteris liberalitate eminuere. Post haec, ut brevi sermone absolvam, interjecto tempore, omnia ad reditum eis parata fuere : nam Argivi mercenarii advenerant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis nomen, ultro eos convenerat, et quum collatis pecuniis, tum adductis militibus, propensam imprimis animi voluntatem probaverat.

LXII. Itaque Eretria profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et primum in Attica terra Marathonem occuparunt. (2) Quo loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e pagis alii confluebant, quibus regnum libertate erat optabilius. (3) Atque ita hi quidem congregabantur. Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecuniam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem teneret, nullam ejus rationem habuerant : sed ubi resciverunt, Marathonem eum urbem versus movere, tum vero ei occurrendum statuerunt. (4) Hi igitur cum omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt : simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Marathonem profecti contra urbem ivere, illis occurrentes ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique castra ex adverso posuerunt. (5) Ibi tum divinitus missus adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan [Acharnensis?], vir vaticiniis edere doctus ; qui illum adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis :

Jactum est verriculum nunc, est tibi rete repansum :
nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

LXIII. Sic ille divino adflatu concitatus cecinit : Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem urbani per id tempus ad prandium se converterant, et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad somnum. (2) Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum

δὲ τούτων βουλὴν ἐνθαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως μὴτε ἄλισθῆεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι διεσκαδασμένοι τε εἴεν· ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπ' ἵππους προέπεμπε, οἱ δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς φεύγοντας ἐλεγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσύνειν τε κελεύοντες καὶ ἀπιέναι ἕκαστον ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ.

LXIV. Πειθόμενων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σὺν Ἀθήνας ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα ἐπικούροισι τε πολλοῖσι καὶ χρημάτων συνόδοις, τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων, δηήρους τε τῶν παραμεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυγόντων παῖδας λαβὼν καὶ καταστήσας ἐς Νάξον (καὶ γὰρ ταύτην ὁ Πεισίστρατος κατεστράφητο πολέμῳ καὶ ἐπέτρεψε Λυγδάμῳ), πρὸς τε ἔτι τούτοις τὴν νῆσον Δῆλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων, καθήρας δὲ ὧδε· (2) ἐπ' ὅσον ἐποψίς τοῦ ἱεροῦ εἶγε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας τοὺς νεκροὺς μετεφόρει ἐς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου. Καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων, Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετ' Ἀλχμεωνιδέων ἐφευγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

LXV. Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον ἐπονθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότας καὶ ἐόντας ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεατέων. (2) Ἐπὶ γὰρ Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ τοὺς ἄλλους πολέμους εὐτυχεύοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς Τεγεάτας μόνους προσέπειται. Τὸ δὲ ἔτι πρότερον τούτων καὶ κακονομώτατοι ἔσαν σχεδὸν πάντων Ἕλλήνων κατὰ τε σφέας αὐτοὺς καὶ ξείνοισι ἀπρόσμιχτοι. Μετέβαλον δὲ ὧδε ἐς εὐνομίην. (3) Λυκούργου τῶν Σπαρτιητέων δοκίμου ἀνδρὸς ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ὡς ἐσήτε ἐς τὸ μέγαρον, ἰθὺς ἡ Πυθίη λέγει τάδε,

35 Ἦκεῖς, ὦ Λυκόργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσιν.
Δίξω ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἀνθρώπων.
Ἄλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν εἰπομαι, ὦ Λυκόργε.

(4) Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι
40 αὐτῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεινὸν κόσμον Σπαρτιήτῃσι ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτροπέυσαντα Λεωδῶτῳ, ἀδελφιδέῳ μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα. (5) Ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμιμα πάντα, καὶ ἐρύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. Μετὰ δὲ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριτῆαδας καὶ συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔσθισε Λυκούργος.

LXVI. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομήθησαν, τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱὸν εἰσάμενοι σέβονται
50 μεγάλως. Οἷα δὲ ἐν τῇ χώρῃ ἀγαθὴ καὶ πλήθει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἑδραμον αὐτίκα καὶ εὐθενήθησαν. (2) Καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν, ἀλλὰ καταρρῶντες Ἀρχάδων χρίσσοις εἶναι ἐγρη-

profugiunt, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quominus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos prae-misit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis bono animo esse juberent, et ad sua quemque abire.

LXIV. Ita, dicto parentibus Atheniensibus, Pisistratus tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxilia-ribus multis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogebantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant neque e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam Naxum Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam. Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiaverat. Expiavit autem hoc modo: (2) quo usque prospectus templi pertinebat, ex tota ea regione effodienda cadavera curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem alii in praelio ceciderant, alii cum Alcaeonidibus e patria terra profugerunt.

LXV. Talem igitur rerum statum per id tempus apud Athenienses obtinere audiverat Croesus. Lacedaemonios vero rescivit, magnis malis defunctos, bello jam superiores esse Tegeatis. (2) Quippe, regnantibus Sparta Leone et Hegesicle, quum caeteris in bellis feliciter rem gessissent Lacedaemonii, a Tegeatis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem temporibus et inter se invicem legibus usi erant pessimis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in melius mutatae sunt hoc modo. (3) Lycurgo, viro inter Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto, simul-atque penetrale ingressus est, protinus Pythia haec pro-fatur:

Ad mea venisti praepingula templa, Lycurge,
grate Jovi et cunctis qui tecta tumentur Olympi.
Ambigo, te-ne deum jam nunc, hominemve, salutem:
sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.

(4) Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spartanos obli-vunt. At Lacedaemonii ipsi narrant, Lycurgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotae, Spartanorum regis, e Creta haec attulisse. (5) Simulatque enim tutor factus est, omnia jura immutavit, operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum pertinent ordinavit, enomotias, triacadas [quasi dicas cohortes morae et phratris triginta] et syssitia; ad haec ephoros et senatores instituit Lycurgus.

LXVI. Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo templum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est ut brevi incrementum caperent, opibusque augerentur. (2) Jamque quietem agere non contenti, quum Arcadibus praestantio-

στηρίζοντο ἐν Δελφοῖς ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
Ἡ δὲ Πυθίη σφι γράψ' τάδε,

Ἀρκάδην μ' αἰτεῖς· μέγα μ' αἰτεῖς οὐ τοι δώσω.
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανεργάοι ἄνδρες ἔασιν,
οἱ σ' ἀποκαλύουσιν. Ἐγὼ δέ τοι οὐτι μεγαίρω.
Δώσω τοι Τεγῆν ποσσίκροτον δρχήσασθαι
καὶ κλόν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

(3) Ταῦτα ὡς ἀπενεχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι,
Ἀρκάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο, οἱ δὲ πέδας φε-
ρόμενοι ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, γρησμῷ κιδότῳ
πίσυντοι, ὥς δὴ ἐξανδραποδιέμενοι τοὺς Τεγεήτας.
(4) Ἐσσωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτῶν ἐξηγρήθησαν,
πέδας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ καὶ σχοίνῳ διαμε-
τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων ἐργάζοντο. Αἱ δὲ
πίδες αὐταί, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν
σόαι ἐν Τεγῇ, περὶ τὸν νῆρον τῆς Ἀλῆς Ἀθηναίης
κρεμάμεναι.

LXVII. Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνε-
γχείας αἰεὶ κακῶς ἀέθλον πρὸς τοὺς Τεγεήτας, κατὰ δὲ
τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον καὶ τὴν Ἀναξανδρίδew τε καὶ
Ἀρίστωνος βασιλῆγην ἐν Λακεδαίμονι ἦδη οἱ Σπαρτιτῆ-
ται κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε
γενόμενοι. (2) Ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἔσσουντο ὑπὸ
Τεγεητέων, πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς ἐπειρώ-
τεον τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι κατύπερθε τῷ πολέμῳ
Τεγεητέων γενοίαιτο. Ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε τὰ
Ὁρέστεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστις ἐπαγαγομένου.
Ὡς δὲ ἀνευρέειν οὐκ οἶοι τε ἐγίνοντο τὴν θῆκην τοῦ
Ὁρέστεω, ἐπεμπον αὐτὶς ἐς θεὸν ἐπειρησμένους τὸν
χῶρον ἐν τῷ κείτῳ δ' Ὁρέστης. Εἰρωτεύουσι δὲ ταῦτα
τοῖσι θεοπρόποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε,

Ἔστι τις Ἀρκადίης Τεγῆς λευρῇ ἐνὶ χώρῳ,
ἐνῇ ἄνεμοι πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.
Ἐνδ' Ἀγαμέμνονιδην κατέχει φουδῆος αἶα,
τὸν σὺ κομισσάμενος Τεγῆς ἐπιτάρροθος ἔσσης.

(4) Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχον
τῆς ἐξευρέσεως οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι, ἐς οὗ
δὴ Λίγης· τῶν ἀγαθοεργῶν καλυμένων Σπαρτιητέων
ἀνεῦρε. (5) Οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσι τῶν ἀστῶν, ἐξίοντες
ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἕτεος ἑκάστου·
τοὺς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν
ἱππέων, Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους μὴ ἐλι-
νύειν ἄλλους ἄλλῃ.

LXVIII. Τούτων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίγης ἀνεῦρε ἐν
Τεγῇ καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. Ἐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμιξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας
ἐλθὼν ἐς γαλαχίον ἐθηεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον, καὶ
ἐν θῶματι ἦν ὁρέων τὸ ποιεύμενον. (2) Μαθὼν δὲ μιν ὁ
γαλαχεὺς ἀποθωμῶζοντα εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου, « ἦ
κου ἂν, ὦ ἔξινε Λάχων, εἰ περ εἶδες τὸ περ ἐγὼ, κάρτα
ἂν ἐθόμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θῶμα ποιεύμενος
τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. (3) Ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε ἐθέ-
λων τῇ αὐτῇ φρέαρ ποιήσασθαι, δρύσσω ἐπέτυχον

res esse arbitrarentur, de universa Arcadum regione ora-
culum Delphis consulere. Quibus Pythia hæc respondit :

Me petis Arcadiam? Magnum petis : haud tibi tradam.
Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,
qui te rejicient. Nec vero invidero prorsus :
saltandam Tegeam planta plaudente daturus,
utque queas campum metiri fune feracem.

(3) Quod responsum ubi acceperere Lacedæmonii, a cæteris
quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero bellum in-
tulerunt, compedes secum ferentes; videlicet captioso ora-
culo freti, lamquam redacturi Tegeatas in servitutem. (4)
Verum prælio victi, quicumque eorum vivi sunt capti, hi
eisdem compedibus victi, quas ipsi secum attulerant, cam-
pumque Tegeatarum fune metientes, opus facere sunt
coacti. Compedes autem illæ, quibus hi victi erant, ad
meam usque ætatem Tegeæ servatæ sunt, circa Minervæ
Aleæ templum suspensæ.

LXVII. Ita quidem priore bello infelicitèr semper pugna-
verant cum Tegeatis : sed Cræsi ætate, regnum Lacedæ-
mone tenentibus Anaxandrida et Aristone, superiores jam
bello fuerant Spartani, idque tali ratione erant consecuti.
(2) Quum in bello numquam non superarentur a Tegeatis,
missis Delphos consultoribus sciscitati sunt oraculum,
quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis
essent futuri. His Pythia respondit, tum futuros, quum
ossa Orestis, filii Agamemnonis, ad se attulissent. (3)
At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto potue-
runt, rursus ad deum mittunt sciscitatos, quonam loco
situs Orestes esset. Id interrogantibus consultoribus hæc
respondit Pythia :

Est quædam Arcadiæ Tegea in regione patenti :
hic duo fiant venti, vi pervehemente citati ;
repulsus pulsus, noxæ superindita noxa.
Hic Agamemnonides terra omniparente tenetur ;
quo tu sublato, Tegeæ sperabere victor.

(4) Ubi hæc quoque audierunt Lacedæmonii, nihilo magis
reperire potuerunt, omnia licet disquirentes : donec tan-
dem Lichas, unus ex iis Spartanis qui (*bonemeriti*) Aga-
thoergi vocantur, invenit. (5) Sunt autem Benemeriti
illi, cives e militia equestri egressi, ætate semper maximi,
quinque quotannis : qui eo anno, quo ex equitibus exeunt,
non debent otium agere, sed reipublicæ causa Spartano-
rum alius alio dimittuntur.

LXVIII. Ex horum igitur hominum numero Lichas id
quod quærebatur invenit Tegeæ, quum fortuna usus, tum
solertia. Nam quum eo tempore jus commercii esset La-
cedæmonis cum Tegeatis, intrans ille Tegeæ in ferrariam
officinam, spectabat ibi procudendi ferri rationem, miraba-
turque id quod fieri videbat. (2) Cujus admirationem ani-
madvertens faber, cessans ab opere ait : « Profecto magis
quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod
ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita ad-
miraris. (3) Hac ipsa enim in aula puteum quum facere
voluisses, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum

τοῦ ἑπταπύργει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι μη-
δὲ μὲν μείζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνοῖξα αὐτὴν καὶ
εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῷ· μετρήσας
δὲ συνέχρισα ὀπίσω. » (4) Ὁ μὲν δὲ οἱ ἔλεγε τὰ περ
6 ὁπώπεε, ὃ δὲ ἐννύσας τὰ λεγόμενα συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστεια κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῆδε συμ-
βαλλόμενος· τοῦ χαλκῆος δύο ὀρέων φύσας τοὺς ἀνέμους
εὗρισκε ἔοντας, τὸν δὲ ἄχμονα καὶ τὴν σφύραν τὸν τε
τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον, τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον
10 τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον, κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων,
ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. (5) Συμ-
βαλλόμενος δὲ ταῦτα καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην ἔπραξε
Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πῆγμα. Οἱ δὲ ἐκ λόγου πλα-
στοῦ ἐπενείκαντές οἱ αἰτίην εἰδύξαν. (6) Ὁ δὲ ἀπικ-
15 μένος ἐς Τεγέην καὶ φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν
πρὸς τὸν χαλκέα ἐμισθόστω παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν
αὐλήν. Χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοιήσθη, ἀνορύξας
δὲ τὸν τάφον καὶ τὰ δότεια συλλέξας οἴχετο φέρων
ἐς Σπάρτην. (7) Καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως
20 πειρώχτο ἀλλήλων, πολλῶ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ
ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς
Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

LXIX. Ταῦτα δὲ ὧν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροΐ-
σος ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας καὶ
25 δεησομένους συμμαχίας, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν
χρῆν. Οἱ δὲ ἐλθόντες ἔλεγον, «ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε, ὦ
Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἑλληνα φίλον
προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προσστάναι τῆς
30 Ἑλλάδος, ὑμέας ὧν κατὰ τὸ χρηστήριον προσκαλεῦμαι
φίλος τε θῆλων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἀνευ τε δόλου
καὶ ἀπάτης. » (2) Κροῖσος μὲν δὲ ταῦτα δι' ἀγγέλων
ἐπεκηρυκεύετο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ
τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροῖσῳ γεγόμενον ἥσθησάν τε τῇ
35 ἀπίξει τῶν Λυδῶν καὶ ἐνοήσαντο ὅρνια ξεινίης πέρι καὶ
ἡμυμαχίας· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ
Κροῖσου πρότερον ἔτι γεγυνοῦσι. (3) Πέμψαντες γὰρ
οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδεις χρυσὸν ὠνέοντο, ἐς ἀγαλμα
βουλόμενοι χρῆσασθαι τοῦτο τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν
40 Ὁρόρακι ἱδρύται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ σφι ὠνεομέ-
νοισι ἔδωκε δαιτήνην.

LXX. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν
συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ πάντων σφέας προκρί-
να Ἑλλήνων αἰρέετο φίλους. (2) Καὶ τοῦτο μὲν αὖ-
45 τοὶ ἔσαν ἐτοίμοι ἐπαγγεῖλαντι, τοῦτο δὲ ποιησάμενοι
κρητῆρα χάλκεον ζωδίῳν τε ἔξωθεν πλήσαντες περὶ τὸ
χειλὸς καὶ μεγάλῃ τριηκοσίους ἀμφορέας χωρέοντα ἄγον,
δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροῖσῳ. Οὗτος ὁ κρητῆρ οὐκ
ἀπῖκετο ἐς Σάρδεις δι' αἰτίας διφρασίας λεγομένης τάσδε. (3)
60 Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι ὡς ἐπεῖτε ἀγόμενος ἐς τὰς
Σάρδεις ὁ κρητῆρ ἐγίνετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυθόμενοι
Σάμιοι ἀπελοῖχτο αὐτὸν νηυσὶ μακροῇσι ἐπιπλώσαντες·
αὐτοὶ δὲ Σάμιοι λέγουσι ὡς ἐπεῖτε ὑστέρησαν οἱ ἄγον-
τες τῶν Λακεδαιμονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ

Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuissem,
fuisse umquam majores quam nunc sunt homines, aperui
loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine :
cujus postquam mensuram cepi, rursus terra obrui. » (4)
Hæc illo quæ viderat referente, Lichas narrata animo vol-
vens, conjectabat esse hunc Orestem, quem oraculum
dixisset. Conjectabat autem hac ratione : duos videns fa-
bri ferrarii folles, hos esse ventos illos reperiebat ; incudem
vero et malleum, pulsum illum et repulsum ; procusum porro
ferrum, noxam superinditam noxæ ; quod quidem ex ea
conjectabat ratione, quod in noxam hominis inventum esset
ferrum. (5) Quæ quum ita ille conjectasset, Spartam abiit,
totamque rem Lacedæmonii exposuit. Tum illi ex compo-
sito fictum crimen homini inferentes, exilio eundem mul-
ctant. (6) Qui Tegeam profectus, calamitatem suam rettulit
fabro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret. Cui diu
quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset, ibi
habitavit ; moxque effosso sepulcro ossa collegit, Spartam-
que remigrans transportavit. (7) Quo ex tempore, quoties
vires suas invicem tentarunt, semper superiores bello
excessere Lacedæmonii : eisdemque jam major etiam pars
Peloponnesi erat subjecta.

LXIX. Hæc igitur cuncta quum Cræsus comperisset, le-
gatos Spartam misit dona ferentes, societatem petittum,
quibus quæ dicere oporteret mandavit. Qui ubi advenere,
his usi sunt verbis : « Misit nos Cræsus, Lydorum rex alio-
rumque populorum, hæc dicens : O Lacedæmonii, quo-
niam deus me per oraculum monuit, ut Græcum mihi
adsciscerem socium, vos autem audio principatum tenere
Græciæ, vos ideo ex oraculi mandato invito, amicus
esse cupiens et socius absque dolo et fraude. » (2) Hæc
Cræsus per legatos nunciavit. Quorum adventu gavisus La-
cedæmonii, qui et ipsi oraculum Cræso editum cognove-
rant : hospitium et societatem pacto federe cum eo con-
traxerunt ; nam et antea jam beneficiis nonnullis a Cræso
fuerant adfecti. (3) Sardes enim quum misissent Lace-
dæmonii ad emendum aurum, quo usuri erant in statuum
hanc quæ Apollini posita nunc est in Thornace Laconia, Cræsus illud emturis dono dederat.

LXX. Quum hanc igitur ob causam, tum quod ipsos
reliquis omnibus præferens Græcis selegisset amicos, socie-
tatem belli admiserunt Lacedæmonii. (2) Ad quam non
modo parati erant denuncianti, verum etiam craterem
æneum fabricandum curarunt, multis inagunculis circa
exterius labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas ca-
peret amphoras, quem ad Cræsum miserunt, dono hoc il-
lum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non pervenit,
cujus rei causa dupliciter narratur. (3) Lacedæmonii
quidem aiunt, quum Sardes veleretur crater ille et prope
Samum esset, Samios, re cognita, navibus longis advectos,
eum intercepisse. Ipsi vero Samii aiunt, Lacedæmonios
craterem advehentes, quum sero venissent et Sardes ex-

Σάρδος τε καὶ Κροῖσον ἡλιωνέαι, ἀπέδοντο τὸν χρη-
τῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναθελί-
ναι ἐς τὸ Ἥραϊον· τάχα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν
ἀπικόμενοι ἐς Σπάρτην ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων.

LXXI. Κατὰ μὲν νυν τὸν χρητῆρα οὕτω ἔσχε,
Κροῖσος δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐποιέετο στρατήν
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιρῆσειν Κῦρόν τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. (2) Παρασκευαζομένου δὲ
Κροῖσου στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν νο-
μιζόμενος καὶ πρόσθε εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς
γνώμης καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνε-
βούλευσε Κροίσῳ τάδε· οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις· (3) «ὦ
βασιλεῦ, ἐπ' ἄνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευά-
ζεαι, οἷσ' οὐκ ἔστιν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἀλ-
λῃν ἐσθῆτα φορέουσι, σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι,
ἀλλ' ὅσα ἔχρουσι, χώρην ἔχοντες τρήξαν· πρὸς δὲ οὐκ
οἶνον διαγχεόνται, ἀλλ' ὕδροποτέουσι, οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι
τρῶγιν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. (4) Τοῦτο μὲν δι,
εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρῆσαι, τοῖσι γε μὴ ἔστι μη-
δέν; τοῦτο δὲ, ἢ νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀποβλέεις·
γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν περιέξονται οὐδὲ
ἀπωστοὶ ἔσονται. Ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι ἔχω χάριν, οἳ οὐκ
ἐπὶ νόον ποιέουσιν Πέρσῃσι στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδοῦς.»
(5) Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Κροῖσον· Πέρσῃσι γὰρ,
πρὶν Λυδοῖς καταστρέφασθαι, ἦν οὔτε ἄβρὸν οὔτε ἀγα-
θὸν οὐδέν.

LXXII. Οἱ δὲ Καππαδοκαὶ ὑπ' Ἑλλήνων Σύριοι
οὐνομάζονται· ἦσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι τὸ μὲν πρότερον
ἢ Πέρσας ἄρξαι Μήδων κατήκοοι, τότε δὲ Κύρου. Ὁ
γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ
Ἄλως ποταμός, δὲ ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὐρέος διὰ Κιλι-
κίων, μετὰ δὲ Ματινούς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ
τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειδόμενος δὲ τούτους καὶ
ῥέων ἄνω πρὸς βορέην ἀνεμὸν ἐνθεν μὲν Συρίους Καπ-
παδόκας ἀέργει, ἐξ εὐνὸνίμου δὲ Παφλαγόνας. (2)
Οὗτω δ' Ἄλως ποταμός ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς
Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν
Εὐξείνιον πόντον. Ἔστι δὲ αὐτῇ οὗτος τῆς χώρας ταύ-
της ἀπάσης· μήκος ὁδοῦ εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι
ἀναισιμούνται.

LXXIII. Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καπ-
παδοκίην τῶνδε εἵνεκεν, καὶ γῆς ἡμέρῳ προσκτήσασθαι
πρὸς τὴν ἐσωτοῦ μοῖραν βουλόμενος, καὶ μάλιστα τῇ
χρηστηρίῳ πίσυνος εἶναι καὶ τίσασθαι ἐθέλων ὑπὲρ Ἀ-
στυάγειω Κῦρον. (2) Ἀστυάγεα γὰρ τὸν Κυαξάρειω,
ἑόντα Κροῖσου μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλέα, Κῦρος
ὁ Καμβύσειω καταστρεφόμενος εἶχε, γενόμενος γαμ-
βρὸν Κροίσῳ ὧδε. (3) Σκυθίων τῶν νομάδων εἰλη ἀν-
δρῶν στασιάζουσα ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν· ἐτυ-
ράνευε δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Μήδων Κυαξάρης ὁ Φρα-
όρτεω τοῦ Δηϊόκειω, δὲ τοὺς Σκυθίας τούτους τὸ μὲν πρῶ-
τον περιεῖπε εὖ ὡς ἐόντας ἰκέτας, ὥστε δὲ περὶ πολλοῦ
ποιεῖμενος αὐτοὺς, παῖδας σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσαν
τε ἱκμαθέειν καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων. (4) Χρόνου

pugnatas regemque captum esse comperissent, craterem in
Samo insula vendidisse, privatosque homines suo aere em-
tum in Junonis templo consecrasset : fortasse autem hos,
qui cum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse ipsis
illum a Samiis vi ablatum.

LXXI. Ac de cratere quidem ita res se habuit. Cræsus
vero, quum ab oraculi sententia aberrasset, Cappadociam
bello invasit, Cyrum et Persarum potentiam eversurum se
sperans. (2) Dum vero bellum adversus Persas Cræsus pa-
rabat, Lydorum aliquis, qui et jam ante habebatur sa-
piens, et ab hac, quam tunc dixit, sententia vel maxime
etiam nomen est inter Lydos adeptus (Sandanis vocabatur)
his verbis Cræsum admonuit : (3) « O rex, inquit, tales adver-
sus homines tu bellum paras, qui coriaceas braccas et ex
corio reliquam vestem gestant : qui comedunt non quantum
volunt, sed quantum habent, aspero solo utentes : ad hæc
non vino utuntur, sed aquam bibunt : non ficos habent quas
comedant, nec aliud bonum ullum. (4) Hos igitur sive
viceris, quid eis auferes, nihil habentibus ? sin victus fueris,
vide quot quantaque bona sis amissurus. Nostra enim bona
postquam degustaverint, nolent ea e manibus dimittere,
neque se abigi patientur. Equidem igitur diis habeo gra-
tias, quod Persis non in animum inducunt bello invadere
Lydos. » (5) Hæc ille dicens, Cræso non persuasit. Etenim
Persis, priusquam Lydos subegissent, nihil delicati, nihil
boni fuerat.

LXXII. Cappadoces illi a Græcis Syrii nominantur. Fue-
rant autem hi Syrii, priusquam Persæ obtinuissent imperium
Medorum potestati subjecti : tunc vero Cyro parebant. Li-
mes enim Medici imperii et Lydici Halys fluvius erat ; qui
ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra
Matienos habet, a sinistra Phrygas ; quos præterlapsus versus
boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a
læva vero Paphlagonas disjungit. (2) Ita Halys fluvius
omnem fere inferiorem disternat Asia, a mari quod
Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum ; estque
hæc cervix totius hujus regionis : longitudinem quod attinet
itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

LXXIII. Bellum autem Cræsus Cappadociæ intulit his
de causis : partim quidem potiundæ regionis illius deside-
rio, quam suæ adicere editioni cupiebat ; maxime vero, quod
oraculo confisus ultionem capere de Cyro vellet Astyagis
caussa. (2) Astyagem enim, Cyaxaris filium, Cræsi adfi-
nem, Mediæ regem, Cyrus Cambysis filius bello victum
captumque tenebat. Adfinis autem Cræsi factus erat Astya-
ges hac ratione. (3) Scytharum nomadum turba per sedi-
tionem in terram Medicam secesserat, quo tempore Media
imperabat Cyaxares, Phraortæ filius, Dejocis nepos, qui
Scythas istos, ut supplices advenientes, benigne exceperat.
Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem tradidit, qui
et linguam eorum et sagittandi artem addiscerent. (4) Inter-

δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ φοιτεόντων τῶν Σκυθῶν ἐπ' ἄγρην καὶ αἰεὶ τι φερόντων, καὶ κοτε συνήναιε ἐλθεῖν σφέας μηδὲν νοστήσαντας δὲ αὐτοὺς κεινῇσι χερσὶ ὁ Κυαζάρης (ἦν γὰρ, ὡς διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως
 5 κάρτα περιέσπε ἀεικίη. (5) Οἱ δὲ ταῦτα πρὸς Κυαζάρει παθόντες, ὥστε ἀνάξια σφῶν αὐτῶν πεπονθότες, ἐβουλεύσαντο τῶν παρὰ σφίσι διδασκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι, σκευάσαντες δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἐώθησαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυαζάρει δοῦναι φέροντες ὡς ἄγρην
 10 δῶθεν, δόντες δὲ τὴν ταχίστην κομίζεσθαι παρ' Ἀλυάττεα τὸν Σαδουάττω ἐς Σάρδις. (6) Ταῦτα καὶ ἐγένετο· καὶ γὰρ Κυαζάρης καὶ οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο, καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες Ἀλυάττει ἰκέται ἐγένοντο.

15 LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάττης ἐξοίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κυαζάρει) πόλεμος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μῆδοις ἐγενόνη ἐπ' ἔτα πέντε, ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μῆδους· ἐν δὲ καὶ νυκτομα-
 20 χίην τινὰ ἐποιήσαντο. (2) Διαφέρουσι δὲ σφι ἐπ' ἴσης τὸν πόλεμον τῷ ἔκτῳ ἔτει συμβολῆς γενομένης συνήναιε ὥστε τῆς μάχης συνεστέωσης τὴν ἡμέρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. (3) Τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγόρευσε
 25 ἔσεσθαι, οὐρὸν προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον ἐν τῷ δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. (4) Οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι ἐπεῖτε εἶδον νύκτα ἀντ' ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε ἐπαύσαντο καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι εἰρήνην ἐνωτοῖσι γενέσθαι. Οἱ δὲ συμβιβά-
 30 σάντες αὐτοὺς ἔσαν οἶδε, Σύνενσις τε ὁ Κίλιξ καὶ Λαβύνητος ὁ Βαβυλώνιος. (5) Οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέσθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάττεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυάγει τῷ Κυαζάρει παιδί· ἄνευ γὰρ ἀναγ-
 35 καίης ἰσχυρῆς συμβάσεως ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. (6) Ὅρκια δὲ ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνη τὰ περ τε Ἑλλήνες, καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὶ τὸν βραχίονα ἐπιτάμνωται ἐς τὴν ὑμοχροίτην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

40 LXXV. Τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κύρος ἐόντα ἐνωτοῦ μητροπάτορα καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω· τὰ Κροῖσος ἐπιμεμψόμενος τῷ Κύρῳ ἔς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρη-
 45 σμῶ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἐνωτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι, ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖραν. (2) Ὡς δὲ ἀπίκετο ἐπὶ τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς εἰσάσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατὸν, ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ
 50 Μιλήσιος διεβίβασε. (3) Ἀπορέωντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας) λέγεται παρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς βέοντα τοῦ στρατοῦ

jecto tempore, quum venatum semper exirent Scythæ, et nunquam non aliquid adferrent, accidit aliquando ut nihil caperent : quos vacuis manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad iram præceps, aspere admodum et contumeliose accepit. (5) Tum illi, indigne secum actum ægerime ferentes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris, qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra concidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattæ filium, Sardes sese recipere. (6) Atque ita etiam, ut illi decreverant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo erant convivæ, carnes istas gustarunt; et Scythæ, perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.

LXXIV. Post hæc, quum Alyattes repetenti Cyaxari Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos gestum est per quinque continuos annos : quo in bello Medi sæpe de Lydis, sæpe vero etiam de Medis Lydi victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam prælio dimicarunt. (2) Scilicet pari utrimque fortuna bellum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam signa contulissent, jamque ferret pugna, subito dies in noctem converteretur : (3) quam diei mutationem Thales Milesius Ionibus prædixerat, hunc ipsum annum præfiniens, quo facta est illa immutatio. (4) Lydi vero et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent, pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam magis utrique componendæ paci cœperunt studere. Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix, et Labynetius Babylonius; (5) quibus rem urgentibus factum est ut et fœdus inter partes pangeretur, et mutua jungerentur connubia : decreverunt quippe, ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmæ manere. (6) Fœdus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Græci, nisi quod præterea brachia incidunt summa in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

LXXV. Hunc igitur Astyagem, avum suum maternum, Cyrus regno dejectum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Cræsus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. (2) Ubi vero ad Halyn fluvium pervenit Cræsus, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias traduxit; ut vero vulgo Græci narrant, Thales eas Cræso traduxit Milesius. (3) Dubitante enim rege quo pacto flumen transmitterent copię suæ (necdum enim eo tempore pontes hos exstiterent), Thaletem aiant, quum in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a leva exercitus fluctabat, a

καὶ ἐκ δεξιῆς ῥεῖν, ποιῆσαι δὲ ὤδε· (4) ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀρᾶμενον διώρυγα βαλέειν δρύσειν, ἄγοντα μηχανοειδία, ὅπως ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι, ταύτη κατὰ τὴν διώρυγα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων ῥεθρῶν, καὶ αὐτὶς παραμειδόμενος τὸ στρατόπεδον ἐς τὰ ἀρχαία ἐσθάλῃ, ὥστε ἐπεῖτε καὶ ἐσχίσθη τάχιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. (5) Οἱ δὲ καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥεθρον ἀποξηρανθῆναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσείμαι· κῶς γὰρ ὅπισω πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν;

LXXVI. Κροῖσος δὲ ἐπεῖτε διαβὰς σὺν τῇ στρατῷ ἀπῆκετο τῆς Καππαδοκίης ἐς τὴν Πτερίην καλευμένην (ἥ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ ἰσχυρότατον, 15 κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐθείῳ πόντῳ μάλιστα κη χειμένη), ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. (2) Καὶ εἴλε μὲν τῶν Πτερίων τὴν πόλιν καὶ ἡνδραποδίστατο, εἴλε δὲ τὰς περιοικίδας αὐτῆς πάσας, Συρίους τε οὐδὲν ἔοντας αἰτίους ἀναστάτους ἐποίησε. (3) Κύρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ στρατόν καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκόντας πάντας ἡντιούτο Κροίσῳ. Πρὶν δὲ ἐξελαύνειν δρμήσαι τὸν στρατόν, πέμψας κήρυκας ἐς τοὺς Ἴωνας ἐπειρᾶτό σφεας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάναι. (4) Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπεί- 25 θοντο, Κύρος δὲ ὡς ἀπῆκετο καὶ ἀντεστρατοπεδεύεσθαι Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρῶντο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων. Μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδότεροι νικήσαντες διέστησαν νυκτὸς ἐπελθούσης. Καὶ τὰ μὲν 30 στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτω ἡγωνίστατο.

LXXVII. Κροῖσος δὲ μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στρατεύμα (ἦν γάρ οἱ δὲ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρος), τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ 35 ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειρᾶτο ἔπειν ὁ Κύρος, ἀπῆλυνε ἐς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκιον (ἐποιήσατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἥπερ πρὸς Λακεδαιμονίους), μεταπεμψάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους (καὶ γὰρ πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἐπεποιήτο συμμαχίην, ἐτυ- 40 ράνευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαθύνητος), ἐπαγγελίας δὲ καὶ Λακεδαιμονίοισι παρεῖναι ἐς χρόνον ῥητόν, ἄλλισας τε δὴ τοὺς καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας στρατιὴν ἐνένεωτο, τὸν χειμῶνα παρεῖς, ἀμα τῷ ἔαρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. (2) Καὶ ὁ μὲν 45 ταῦτα φρονέων, ὡς ἀπῆκετο ἐς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κατὰ τὰς συμμαχίας προερέοντας ἐς πέμπτον μῆνα συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις· τὸν δὲ παρεόντα καὶ μαχεσάμενον στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπείε διεσκέδασε, οὐδαμὰ ἐλπίσας μή κοτε ἄρα 50 ἡγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κύρος ἐλάσῃ ἐπὶ Σάρδεις.

LXXVIII. Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ πρόστασιον πᾶν ὁρίων ἐνεπλήσθη· φανέντων δὲ αὐτῶν οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς νομάς νέμεσθαι, φοιτούντες κατὰ

dextra etiam fluere. Effecisse autem aiunt hunc in modum: (4) exorsum ab ea fluvii parte, quæ supra castra erat, altam effodisse fossam, et lunata specie ita duxisse, ut, postquam castra ad fluvium locata circumisset a tergo, flumen illac ex pristino alveo per fossam aversum, et castra rursus præterlapsus, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile factum esse. (5) Nonnulli vero etiam aiunt, pristinum alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non persuadet; quo enim modo, quum reversi sunt, flumen transierunt?

LXXVI. Cræsus igitur, superato cum copiis fluvio, in eam Cappadociæ partem pervenit, quæ Pteria nominatur, estque totius hujus regionis pars validissima, ex adverso fere Sinopes urbis ad Pontum Euxinum sita. Ibi castris positus, prælia devastavit Syriorum, (2) et oppidum Pteriorum cepit in servitutemque redegit: cunctaque etiam finitima cepit oppida, Syriosque nihil commeritis funditus evertit. (3) Tum Cyrus, coactu exercitu, adsumtisque omnibus quæ in medio incolebant, obviam Cræso ivit. Priusquam autem educere aggrediretur copias, caduceatores ad Iones misit sollicitandos ut a Cræso deficerent. (4) Et Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit, castra Cræso opposuit; et ibidem in terra Pteria valido impetu vires invicem tentarunt. Acri prælio commisso, multis utrimque occisis, ad extremum, quum nox ingrueret, neutram in partem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque exercitus pugnaverat.

LXXVII. Cræsus vero, quem copiarum suarum paucitatis pænibat: nam militum ejus, qui conflixerant, multo minor, quam Cyri, numerus fuerat: ea de causa, quum postridie ejus diei Cyrus adgredi illum non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo et Ægyptios evocare ex fœdere (quorum cum rege Amasi, prius quam cum Lacedæmoniis, fœdus inierat), et Babylonios arcessere (nam et cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus Babyloniorum Labynetis erat), et Lacedæmoniis denunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique hisce conjunctis, suisque ipsius copiis contractis, constituerat, simulatque præterisset hiems, primo vere expeditionem in Persas suscipere. (2) Hæc illi animo agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui illis edicerent, ut ad quintum mensem Sardes convenirent. Presentem vero exercitum, qui cum Persis pugnaverat, qui ibi aderat mercede conductus, omnem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore ut Cyrus, qui pari adeo Marte pugnasset, adversus Sardes copias suas duceret.

LXXVIII. Hæc dum secum reputat Cræsus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt: quos equi, ut adparuerunt, omissis pascuis consuetis, accedentes deglutiebant. Id Cræso

σθιον. Ἰδόντι δὲ τοῦτο Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε
 τέρας εἶναι· αὐτίκα δὲ ἔπεμπε θεοπρόπους ἐς τοὺς ἐξη-
 γητὰς Τελμησέων. (2) Ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρό-
 ποισι καὶ μαθούσι πρὸς Τελμησέων τὸ εὐέλπει σημαίνειν
 6 τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγίνετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι· πρὶν γὰρ
 ἢ ὅπισω σφέας ἀναπλῶσται ἐς τὰς Σάρδεις ἤλω δὲ Κροί-
 σος. (3) Τελμησέες μέντοι τάδε ἐγνώσαν, στρατὸν ἀλ-
 λόθουρον προσδόκιμον εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν γόρην, ἀπι-
 κόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους,
 10 λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ πολέμιόν τε καὶ
 ἐπῆλυδα. (4) Τελμησέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο
 Κροίσῳ ἤδη ἡλωκότι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ
 Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροίσον.

LXXIX. Κύρος δὲ αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου
 15 μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν
 ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν,
 βουλευόμενος εὕρισκε πρήγμα ὅτι εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύ-
 ναιτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον
 ἀλισθῆναι τῶν Λυδῶν τὴν δύναμιν. (2) Ὡς δὲ οἱ ταῦτα
 20 ἔδοξε, καὶ ἐποίησε κατὰ τάχος· ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν
 ἐς τὴν Λυδίην αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. (3)
 Ἐνταῦθα Κροῖσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὡς οἱ
 παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει,
 ὅμως τοὺς Λυδοὺς ἐξῆγε ἐς μάχην. (4) Ἦν δὲ τοῦτον
 25 τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρηνώτερον
 οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδοῦ. Ἦ δὲ μάχῃ σφέων ἦν
 ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν
 ἱππεύεσθαι ἀγαθοί.

LXXX. Ἐς τὸ πεδίον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ
 30 τοῦ ἀστερός ἐστὶ τοῦ Σαρδινοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν
 (διὰ δὲ αὐτοῦ ποταμοὶ βέροντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος
 συρρηγνῦσι ἐς τὸν μέγιστον, καλεούμενον δὲ Ἑρμον, ὃς
 ἐξ οὐρεος ἱεροῦ μητρός Δινδυμνῆς βέων ἐκδιδοῖ ἐς θά-
 λασσαν κατὰ Φωκαίαν πόλιν), ἐνταῦθα δὲ Κύρος ὡς εἶδε
 35 τοὺς Λυδοὺς ἐς μάχην τασσομένους, καταρρωδήσας
 τὴν ἵππον ἐποίησε Ἀργάγου ὑποθεμένου ἀνδρὸς Μήδου
 τοιόνδε. (2) Ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἐωυτοῦ εἴποντο σι-
 τοφόροι τε καὶ σκευφόροι κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλί-
 σας καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεα ἀνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησε
 40 ἱππάδα στολὴν ἐσταλμένους, σκευάσας δὲ αὐτοὺς προσ-
 ἔταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς προῖεναί πρὸς τὴν Κροίσου
 ἵππον, τῇ δὲ καμῇλω ἐπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέ-
 λευε, ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον.
 (3) Ὡς δὲ οἱ πάντες διετετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν
 45 ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένους κτείνειν πάντα τὸν ἐμ-
 ποδὼν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδ'
 ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. (4) Ταῦτα μὲν πα-
 ραίνεσε, τὰς δὲ καμῇλους ἔταξε ἀντία τῆς ἵππου τῶνδε
 εἶνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε
 50 τὴν ἰδέην αὐτῆς ὁρέων οὔτε τὴν δόμην ὁσφραϊνόμενος.
 Αὐτοῦ δὲ ὢν τούτου εἶνεκεν ἐσεσφόριστο, ἵνα τῷ
 Κροίσῳ ἄρχησθον ἦ τὸ ἱππικόν, τῷ δὲ τι καὶ ἐπέτρε-
 ἐλάμψεσθαι δὲ Λυδοῖς. (6) Ὡς δὲ καὶ συνήσαν ἐς τὴν
 μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὁσφραντο τάχιστα τῶν καμῇλων οἱ

cernenti visum est, ut erat, esse portentum : itaque e-
 vestigio misit qui haruspices consulerent Telmessenses. (2) Sed
 consultoribus Telmessum profectis, ibique quid significaret
 prodigium edoctis, non contigit, ut Cræso renunciare re-
 sponsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent,
 captus Cræsus erat. (3) Alqui Telmessenses ita censuerant,
 exercitum peregrinum ingressurum esse terram Cræsi, et
 iucolas oppressurum : serpentes enim, aiebant, esse terræ
 filios; equos autem, hostes et advenas. (4) Et hæc quidem
 responderunt Telmessenses Cræso jam capto, sed nescii
 adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Cræso acci-
 disset.

LXXIX. At Cyrus certior factus Cræsum, quum conti-
 nuo post pugnam in Pteria pugnatam copias suas domum
 reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio
 inuito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adver-
 sus Sardes ducere, priusquam Lydorum copię rursus col-
 lectæ essent. (2) Atque, ut ei visum erat, ita protinus fecit.
 Nam exercitum in Lydiam ducens, ipse nuncius Cræso
 advenit. (3) Ibi tum Cræsus in magnam consilii inopiam
 adductus, quum longe secus atque exspectaverat res cecidi-
 disset, tamen Lydos in prælium eduxit. (4) Erat autem ea
 ætate nullus Asiæ populus fortior, nec magis strenuus, quam
 Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque gestabant
 prælongas, et equitandi inprimis erant periti.

LXXX. Quum in campo esset concursus, ante urbem
 Sardoniam sito, magno et nudo, quem perfluentes cum
 alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in eum qui
 maximus est, cui nomen Hermus; qui, e monte Matri Diu-
 dymenæ sacro ortus, in mare se exonerat juxta Phocæam
 urbem : hic ubi Lydos ad pugnandum instructos vidit Cy-
 rus, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi tale
 iniit consilium. (2) Coactis omnibus quæ exercitum ipsius
 sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus,
 sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos :
 quibus ita instructis præcepit, ut cæteras copias præirent
 adversus Cræsi equitatum; peditatum vero jussit camelo-
 rum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equi-
 tatum omnem locavit. (3) His omnibus ita ordinatis, edi-
 xit ne cui parcerent Lydorum cæterorum, sed occiderent
 cunctos qui resisterent, Cræsum vero ipsum non oc-
 ciderent, ne si captus quidem repugnaret. (4) Hoc impe-
 rium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit
 hac de causa : camelum equus reformidat, ideo qui-
 dem ut nec speciem ejus intueri, nec odorem percipere
 sustineat. Ob id ipsum igitur rationem istam inierat, ut
 Cræso inutiles essent equestres copię, quibus vel maxime
 se prævaliturum Lydius cogitaverat. (5) Atque etiam, post-
 quam ad pugnam concurrunt, ibi tum equi, simulacque

ἔπει καὶ εἶδον αὐτάς, ὅπισθεν ἀνέστρεφον, διέφθαρτέ τε τῷ Κροίσῳ ἢ ἐλπίς. (α) Οὐ μέντοι οἱ γε Λυδοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἔσαν, ἀλλ' ὥς ἔμαθον τὸ γινόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων πεζοὶ τοῖσι Πέρσῃσι συνέβαλον. Χρόνῳ δὲ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν ἐτράποντο οἱ Λυδοί, κατελιγθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος ἐπολιορκεῦντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

LXXXI. Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκεε πολιορκίη, Κροῖσος δὲ δοκέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίην ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμάχιας· οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο ἐς πέμπτον μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδις, τούτους δὲ ἐξέπεμπε τὴν ταχίστην δέεσθαι βωθέειν ὡς πολιορκουμένου Κροίσου.

LXXXII. Ἐς τε δὴ ὧν τὰς ἄλλας ἔπεμπε συμμάχιας καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαίμονα. Τοῖσι δὲ καὶ αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτῃσι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον συνεπετώκειε ἕρις ἐούσα πρὸς Ἀργείους περὶ γῆρου καλευμένου Θυρέης· τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας ἐούσας τῆς Ἀργολίδος μοίρης ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. (2) Ἦν δὲ καὶ ἡ μέγρι Μαλεῶν ἢ πρὸς ἐσπέρην Ἀργείων, ἣ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ γῶρῃ καὶ ἡ Κυθηρὴ νῆσος καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. (3) Βωθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ σφετέρῃ ἀποταμονομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες ὥστε τριηκοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι, ἐκότεροι δ' ἂν περιγένοιονται, τούτων εἶναι τὸν γῶρον· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἐκότερον ἐς τὴν ἐωυτοῦ μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ παρῶντων τῶν στρατοπέδων δρέοντες οἱ ἕτεροι ἐσσωμένους τοὺς σφετέρους ἐπαμύνοιεν. (4) Συνθέμενοι ταῦτα ἀπαλλάσσοντο, λογάδες δὲ ἑκατέρων ὑπολειφθέντες συνέβαλον. Μαχόμενοι δὲ σφῶν καὶ γινόμενοι ἰσπαλέων ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἐξῆκοσίων τρεῖς, Ἀργείων μὲν Ἀλκῆνωρ τε καὶ Χρομῖος, Λακεδαιμόνιων δὲ Ὀθρυάδης· ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς ἐπελθούσης. (5) Οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων ὡς νενικηκότες ἔθεον ἐς τὸ Ἄργος, ὃ δὲ τῶν Λακεδαιμόνιων Ὀθρυάδης σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς καὶ προσφορήσας τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἐωυτοῦ στρατόπεδον ἐν τῇ τάξιν εἶχε ἐωυτόν. Ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρήσαν πυνθανόμενοι ἀμφοτέροι. (6) Τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἐκότεροι ἔφασαν νικᾶν, λέγοντες οἱ μὲν ὡς ἐωυτῶν πλεῖνες περιγεγόνασι, οἱ δὲ τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμείναντα καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νεκρούς· τέλος δὲ ἐκ τῆς ἕριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο, πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι. (7) Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου καταχειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκας κομέοντες, ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυσοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται· Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον· οὐ γὰρ κομέοντες πρὸ τοῦ ἀπὸ τούτου κομῆειν. (8) Τὸν δὲ ἕνα λέγουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων,

offecerunt caucelos conspexeruntque, protinus retro se averterunt, et elusa Cræso spes erat. (6) Nec vero idcirco Lydi continuo abjicere animos; sed, re cognita, ab equis desiliētes, pedibus confligere cum Persis. Postremo vero, multis utrimque cæsis, in fugam versi sunt Lydi: itaque infra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

LXXXI. Dum vero obsidionem parant Persæ, Cræsus in longius processuram obsidionem ratus, alios ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius dimissi erant, hi ad coeundum Sardes quintum mensem edixerant: nunc hos emisit oratum, ut quam celerrime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus obsesso.

LXXXII. Igitur cum ad alios socios misit, tum ad Lacedæmonios. Per idem vero illud tempus ipsis etiam Spartanis acciderat ut contentionem haberent cum Argivis, de loco cui nomen Thyrea. Hasce quippe Thyreas, quum essent Argolicæ ditionis, Lacedæmonii Argivis ademptas tenebant. (2) Etenim Argivorum etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita, cum in continente, tum insula Cytheria, reliquæque insulæ. (3) Igitur quum ad opem ferendam adempto suo territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi convenerunt cum Lacedæmoniis, pactique sunt ut trecenti utrimque pugnarent, et, utri superiores excessissent, eorum regio foret; reliquus autem exercitus utrorumque domum discederet, neque præsto esset dum illi pugnarent; ea scilicet causa, ne, si adessent exercitus, parti quam succumbentem alterutri viderent, auxilium sui ferrent. (4) His conventis disgressi sunt; selecti vero ex utrisque relicti, certamen inierunt: qui quum æquo Marte pugnassent, ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis Alcenor et Chromius, ex Lacedæmoniis Othryades. Hi autem interveniente nocte supererant. (5) Duo igitur Argivi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lacedæmonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cadaveribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: (6) ac statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Argivi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedæmonii vero, illos profugisse demonstrantes, suum vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum. Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes, pugnam capessunt; et, multis utrimque cæsis, Lacedæmonii victores discedunt. (7) Quo ex tempore Argivi, tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent, legem condiderunt, sese devoventes, ne prius comam aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario Lacedæmonii, quum antehac non comarentur, legem tulerunt, ut ab hoc tempore alerent comam. (8) Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othryadem, aiunt pudore retentum ne

Ἰθρυάδεα, αἰσχυρόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην τῶν οἱ συλλογιτέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέῃσι καταχρήσασθαι ἐνυτόν.

LXXXIII. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι ἐνεστώτων πρηγματόων ἦκε δὲ Σαρδινηὸς κῆρυξ δεόμενος Κροίσῳ βοθέειν πολιορκουμένῳ. Οἱ δὲ δμως, ἐπεῖτε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὠρμέατο βοθέειν. Καί σφι ἤδη παρεσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἡλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν καὶ ἔρχετο Κροῖσος ζωγρηθεὶς. Οὕτω δὲ οὗτοι μὲν συμφορῇν ποιησάμενοι μεγάλην ἐπέπαυοντο.

LXXXIV. Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὧδε. Ἐπειδὴ τεσσερσκαίδεκάτῃ ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκουμένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ τῇ ἐνυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε τῇ πρώτῃ ἐπιθάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο πειρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προσχώρει, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπαυμένων ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσδαίνων, τῇ οὐνομα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος τῇ οὐδὲς ἐτέτακτο φύλακος· οὐ γὰρ ἦν δεινὸν κατὰ τοῦτο μὴ ἀλῶν κοτέ. (3) Ἀπότομός τε γὰρ ἐστὶ ταύτῃ ἡ ἀκρόπολις καὶ ἀμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης δὲ πρότερον βασιλεὺς Σαρδίων μούνη οὐ περιήνεκε τὸν λέοντα τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμυσεῖν δικασάντων ὡς περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος ἔσονται Σάρδιες ἀνάλωτοι. (4) Ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενείκας, τῇ ἦν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατηλόγησε τοῦτο ὡς ἐὼν ἀμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστὶ δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλιος. (5) Ὁ ὢν δὲ Ὑροιάδης οὗτος δὲ Μάρδος ἰδὼν τῇ προτεραιῇ τῶν τινὰ Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἀνωθεν κατακυλισθεῖσαν καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. Τότε δὲ δὴ αὐτὸς τε ἀναβέβηκε καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. Προσδάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὲ Σαρδίεις τε ἡλώκωσαν καὶ πᾶν τὸ ἀστὺ ἐπορθέετο.

LXXXV. Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. Ἦν οἱ παῖς, τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθη, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικῆς, ἀφωγος δέ. Ἐν τῇ ὦν παρελθούσῃ εὐσετοῖ δὲ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφοῦς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφει χρησόμενος. (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε,

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νίπτε Κροῖσε,
μὴ βούλεω πολύευκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν
παιδὸς φεγγομένου. Τὸ δέ σοι πολὺ λῶιον ἄμφι
ἔμμεναι· αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνὸλῳ.

Ἀλίσκομένου δὲ τοῦ τεύχεος, ἦτις γὰρ τῶν τις Περσέων ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν δρόν ἐπιόντα ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημέληκε, οὐδὲ τί οἱ διέφερε πληγῆναι ἀποθανέειν· (3) δὲ δὲ παῖς οὗτος δὲ ἀφωγος ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, εἶπε δέ, « ὦν-θρῳπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον. » Οὗτος μὲν δὲ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγγετο, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς.

occisis commilitonibus Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi conscivisse.

LXXXIII. Hæc dum apud Spartanos aguntur, advenit Sardonius legatus, orans ut obsesso Cræso suppeditas ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato, ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum jam parati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Cræsumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem Lacedæmonii, casum regis vehementer dolentes, auxilia mittere supersederunt.

LXXXIV. Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime modo. Quartodecimo quam obsideri coeptæ erant die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus conscendisset. (2) Mox periculo a militibus facto, postquam conatui non respondit successus, ibi tum, quiescentibus cæteris, vir Mardus genere, cui nomen Hyrcædes, adscendere conatus est ea parte arcis, qua nulli locati custodes erant; quia non verendum visum erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. (3) Est enim ibi abrupta arx et inexpugnabilis: qua una etiam parte Meles, rex antiquus Sardium, non circumtulit leonem, quem ipsi peller pepererat; quum responsum edidissent Telmessenses, si leo ille circa murum circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. (4) Meles igitur circa reliquum murum circumferens, qua expugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spreverat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea Tmolus opposita pars urbis. (5) Hyrcædes igitur hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam quæ superne devoluta erat, eandemque reportantem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc igitur et ipse adscendit, et ejus vestigia legentes plures Persarum adscendebant. Quum igitur frequenti numero adscendissent, ita Sardes captae sunt, atque urbs omnis direpta.

LXXXV. Ad ipsum autem Cræsum quod spectat, gesta sunt hæc. Erat ei filius, cujus etiam supra mentionem feci, cætera quidem non ineptus, sed mutus. Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus fecerat Cræsus hujus pueri caussa, cum aliis initis rationibus, tum Delphos missis legatis qui super eo oraculum consulerent. (2) Responderat autem ei Pythia hæc:

Lyde genus, rex multorum, valde inscie Cræse,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem, sine qua mellus tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.

Nunc capta arce quum Persarum aliquis, cui ignotus Cræsus erat, illum peteret occisurus; Cræsus quidem, invadentem se conspiciens, ob præsentem casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset percussus oppetere mortem: (3) at puer hic mutus, ubi Persam vidit irruentem, præ metu doloreque rupit vocem, dixitque: « Homo, ne occide Cræsum!» Sic igitur hic tum primum vocem edidit: et post hæc jam per omne vitæ tempus loquela usus est.

LXXXVI. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδις ἔσχον καὶ αὐτὸν Κροῖσον ἐξώγρησαν, ἄρξαντα ἔτεα τεσσερες-καίδεκα καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἑωυτοῦ με-
 5 γάλην ἄρχην. Λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κύρον. (2) Ὁ δὲ συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνε-
 βίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσον τε ἐν πέδῳσι δεδεμένον καὶ δις ἑπτὰ Λυδῶν παρ' αὐτὸν παῖδας, ἐν νόῳ ἔχων
 εἶτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα καταγίειν θεῶν δειψοδῇ, εἶτε
 10 καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι θέλων, εἶτε καὶ πυθόμενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε ἐννεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν, βουλόμενος εἶδέναι εἰ τίς μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. (3) Τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα τῷ δὲ Κροῖσῳ ἑστέῳτι ἐπὶ τῆς πυρῆς ἐσελθεῖν,
 15 καίπερ ἐν κακῇ ἐόντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὥς οἱ εἴη σὺν θεῷ εἰρημένον, τὸ μηδέναι εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον. (4) Ὡς δὲ ἄρα μιν προσστήναι τοῦτο, ἀνε-
 νεικάμενόν τε καὶ ἀναστεινάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐς τρίς οὐνομάσαι Σόλωνα. Καὶ τὸν Κύρον ἀκούσαντα
 20 κελεύσαι τοὺς ἑρμηνέας ἐπείρεσθαι τὸν Κροῖσον τίνα τοῦτον ἐπικαλεῖτο, καὶ τοὺς προσελθόντας ἐπειρωτᾶν. (5) Κροῖσον δὲ τῶς μὲν σιγὴν ἔχειν εἰρωτεύμενον, μετὰ δὲ, ὥς ἡναγκάζετο, εἶπαι, « τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοις προετίμησα μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους
 25 ἔλθεῖν. » Ὡς δὲ σφί ἀσσημα ἔφραξε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. (6) Λιπαρόντων δὲ αὐτῶν καὶ ὄχλον παρεχόντων ἔλεγε δὴ ὥς ἤλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θησάμενος πάντα τὸν ἑωυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε οἰαδὴ εἰπας, ὥς τε αὐτῷ πάντα ἀποβε-
 30 θήκοι τῇ περ ἐκείνος εἶπε, οὐδέν τι μάλλον ἐς ἑωυτὸν λέγων ἢ ἐς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖ-
 σον ταῦτα ἀπηγέσθαι, τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἁμμένης καίεσθαι τὰ περιέσθαι. (7) Καὶ τὸν Κύρον ἀκού-
 35 σαντα τῶν ἑρμηνέων τὰ εἶπε Κροῖσος, μεταγρόντα τε καὶ ἐννώσαντα ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνθρώπος ἐὼν ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑωυτοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη, πρὸς τε τούτοις δέσαντα τὴν τί-
 σιν καὶ ἐπιλεξάμενον ὥς οὐδέν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποις
 40 ἀσφαλῶς ἔχον, κελεύειν σθενύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ καὶ καταβιβάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου. Καὶ τοὺς πειρωμένους οὐ δύνασθαι εἶτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατήσαι.

LXXXVII. Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν Κροῖσον
 45 μαθόντα τὴν Κύρου μετάγνωσιν, ὥς ὅρα πάντα μὲν ἄνδρα σθενύντα τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι κατα-
 λαβείν, ἐπιβόασασι τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἰ τί οἱ χεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστήναι καὶ ῥύσασθαι μιν ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. (2) Τὸν
 50 μὲν δακρύοντα ἐπικαλεῖσθαι τὸν θεόν, ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμίας συνδραμέειν ἑξαπίνης νέφεα καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι καὶ ὕσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατα-
 σθεσθῆναι τε τὴν πυρὴν. (3) Οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κύρον ὥς εἴη ὁ Κροῖσος καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀνὴρ ἀγα-

LXXXVI. Persæ vero et Sardibus potiti erant, et Cræsum vivum ceperant, postquam regnaverat quattuordecim annos, totidemque dies erat obsessus; qui adeo ex oraculi responso finem imposuit magno suo imperio. Captum vero Persæ ad Cyrum duxerunt: (2) qui ingenti rogo, ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Cræsum jussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios; sive primitias has deo aliqui offerre habens in animo, sive votum aliquod persolvere; sive etiam religiosum esse Cræsum compererat, et rogo imposuit cupidus sciendi, an deus aliquis eum esset liberalurus, ne vivus combureretur. (3) Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Cræso vero super pyram stanti in mentem venisse, quamquam cum tanta calamitate collectanti, illud Solonis, quod sibi divino nutu fuisset dictum, Neminem viventem esse beatum. (4) Hoc ergo dictum ubi animum ejus subierit, post longum silentium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et ingemiscens ter nominasse Solonem. Tum Cyrum, aiunt, hoc audito, jussisse interpretes e Cræso quaerere, quis ille esset quem invocaret; illosque accedentes quasivisse. (5) Sed Cræsum initio nihil iis respondisse; ad extremum vero, quum urgeretur, dixisse: « Is est qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copię prætulissem. » Cujus responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quærebant quid esset quod diceret. (6) Instantibus et operose urgentibus dixit demum quod res erat, quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, et ut sibi omnia evenerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati. Hæc dum Cræsus referebat, jam incenso rogo arsisse aiunt extrema circumcirca: (7) Cyrum vero, ubi ex interpretibus cognovit quæ Cræsus dixisset, pœnitentia ductum, cogitantemque quid esset quod, quum ipse homo esset, allum hominem, qui sese non inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, ad hæc veritum deorum vindictam, reputantemque quam nihil esset in rebus humanis stabile, ocysus restingui jussisse accensum ignem, Cræsumque et qui cum eo erant deduci; verum eos, quibus id mandatum esset, vim flammæ non amplius potuisse superare.

LXXXVII. Ibi tum Cræsum, aiunt Lydi, cognita Cyri mutatione sententiæ, quum cerneret omnes homines restinguendo igni dare operam, nec coercere illum posse, exclamantem invocasse Apollinem, si quod a se donum ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset et ex presenti malo se liberaret. (2) Ita inter lacrimas deum invocante Cræso, repente nubes, quum serenum et tranquillum adhuc fuisset cælum, esse contractas; coortaque tempestate, et vehementissimo effuso imbre, ignem esse exstinctum. (3) Tum Cyrum, qui ita intellexisset et deo acceptum et do-

ὅς, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς εἶρεσθαι τὰδε, « Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστῆναι; » (1) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἐπρήξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμευτοῦ δὲ κακο-
 6 δαιμονίῃ. Αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεὸς ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. Οὐδείς γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται· ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῷ οἱ πα-
 10 τέρες τοὺς παῖδας. Ἄλλα ταῦτα δαίμοσι κου φίλον ᾗν οὕτω γενέσθαι. »

LXXXVIII. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε, Κύρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισέ τε ἐγγὺς ἐωυτοῦ καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προ-
 15 μησίῃ εἶχε, ἀπαθώμαζέ τε δρέων καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον ἔόντες πάντες. (2) Ὁ δὲ συνοίῃ ἐχόμενος ἤσυχος ᾗν. Μετὰ δὲ ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν Λυδῶν ἄστου κερατίζοντας εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, κότερον λέγειν πρὸς σὲ τὰ νόεων τυγχάνω σιγᾶν ἐν τῷ παρόντι χρῆ; » Κύρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέ-
 20 λευε λέγειν ὅ τι βούλοιο. Ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα λέγων, « οὗτος ὁ πολλὸς θυμὸς τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 ζεται; » (3) Ὁ δὲ εἶπε, « πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφρᾶζει. » Κροῖσος δὲ ἀμείβετο, « οὐτε πόλιν τὴν ἐμὴν οὐτε χρήματα τὰ ἐμὰ διαρπάζει·
 25 οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἐτι τούτων μετὰ ἄλλα φέρουσι τε καὶ ἄγουσι τὰ σὰ. »

LXXXIX. Κύρῳ δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασπασάμενος δὲ τοὺς ἄλλους, εἶρετο Κροῖσον ὅ
 30 τι οἱ ἐνορήν ἐν τοῖσι ποιευμένοισι. Ὁ δὲ εἶπε, « ἐπέιτε με θεοὶ ἔδωκαν δοῦλόν σοι, δικαίῳ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. (2) Πέρσαι φύσιν ἔόντες ὕβρισται εἰσὶ ἀχρήματοι. Ἦν ὦν σὺ τούτους περιόδῃς διαρπάσαν-
 35 τας καὶ κατασχόντας χρήματα μεγάλα, τὰδε τοι ἐξ αὐτῶν ἐπίδοξα γενέσθαι· ὃς ἂν αὐτῶν πλείεστα κατὰ σῃ, τοῦτον προσδέσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. (3) Νῦν ὦν ποίησον ὧδε, εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. Κάτισον τῶν δορυφόρων ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ
 40 λεγόντων πρὸς τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαυρεόμενοι ὥς σφεα ἀναγκαιῶς ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. Καὶ σύ τέ σφι οὐκ ἀπεχθήσαιο βίῃ ἀπαυρεόμενος τὰ
 45 χρήματα, καὶ ἐκεῖνοι συγγνώντες ποιεῖν σε δίκαια ἐκόντες προήσουσι. »

XC. Ταῦτα ἀκούων ὁ Κύρος ὑπερήδeto, ὥς οἱ ἔδοκεν εὐ ὑποτίθεσθαι· αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἔπει-
 50 λάμενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτελέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τὰδε, « Κροῖσε, ἀναρτημέ-
 55 νου σεῦ ἀνδρὸς βασιλέως χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιεῖν, αἰτέω δόσιν ἥτινα βούλει τοι γενέσθαι παραυτίκα. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ δέσποτα, ἔδασας με χαριέαι μάλιστα
 60 τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐγὼ ἐτίμησα ὡς ὅν μάλισ-
 65 τα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τὰς πείδας, εἴ ἐξαπα-
 70 τῶν τοὺς εὐ ποιεῦντας νόμος ἐστὶ οἱ. » (3) Κύρος δὲ εἶρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπαγορεύων παραίτεοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ ἐπακλιλόγησε πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ διάνοιαν καὶ

num virum esse Cræsum, a rogo ad se jussisse eum deduci, atque in hunc modum interrogasse : « quis tibi hominum, Cræse, persuasit, ut irruptione meam in ditionem facta hostis mihi quam amicus esse malueris? » (4) Cui ille respondit : « hæc ego, o rex, feci tuo prospero, meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Græcorum deus, qui me ad bellum impulit suscipiendum. Nemo enim ita amens est, ut bellum præferat paci, quum in hac filii sepeliant pa-
 15 tres, in illo autem a patribus filii sepeliantur. Sed, hæc ut ita fierent, diis puto placuerat. »

LXXXVIII. Hæc postquam Cræsus locutus est, Cyrus vinculis solum prope se jussit adsidere, et plurima eum observantia prosequabatur, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tum omnes qui cum eo erant. (2) At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus, ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, « Utrum eloqui tibi, inquit, o rex, quod nunc sentio, an tacere hoc in tempore debeo? » Quam ubi Cyrus fidenter quæ vellet dicere jussit, interrogans ille eum, ait : « Ingens hæc hominum turba quid tandem tanto studio facere properat? » (3) Tum rex, « Ur-
 20 bem, inquit, tuam diripit, et opes tuas dissipat. » At Cræsus respondit : « Neque meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim horum amplius ad me pertinet : sed tua agunt feruntque. »

LXXXIX. Advertit hoc Cræsi dictum animum Cyri : itaque remotis cæteris interrogavit Cræsum, quid animadverteret utile ipsi in his, quæ fierent? Tum ille : « Quoniam dii, inquit, me tibi ævum tradiderunt, æquum censeo ut, si quid melius in rebus video, id tibi indicem. (2) Persæ natura protervi sunt, iidemque inopes. Quodsi igitur hos passus fueris raptam ingentem pecuniæ vim sibi retinere, hoc tibi ab his credibile est eventurum : ut quisque istorum pluri-
 35 mis opibus fuerit potitus, ita maxime exspectare debelis hunc adversus te insurrecturum. (3) Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex satellitibus, qui exportantibus res auferant, di-
 40 centes, necesse esse ut earum decimæ Jovi offerantur. Sic nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res auferendo; et illi, justa te facere intelligentes, facient non inviti. »

XC. Hæc audiens Cyrus supra modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur. Igitur valde laudato Cræso, jussisque satellitibus exsequi quæ ille monuerat, his verbis eum est adlocutus : « Cræse, quoniam hoc tibi institutum est, ut viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
 45 quid muneris a me volueris in præsentia tibi dari. » (2) Et ille : « Domine, inquit, maxime gratum mihi feceris, si siveris me deum Græcorum, quem maxime omnium veneratus eram, missis hisce compedibus interrogare, Num-
 50 quid illi fas sit bene de ipso meritis decipere? » (3) Quæ-
 55 renti dein Cyro, quid rei esset, de qua illum accusans hæc a se gratiam peteret; altius repetens Cræsus, consilia

τῶν χρηστηρίων τὰς υποχρίσεις καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα, καὶ ὡς ἐπαρθείς τῇ μαντιῇ ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας. Λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὴς παραιτούμενος ἐπειναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. (4) Κύρος δὲ γελᾶσας εἶπε, « καὶ τούτου τεύξαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντὸς τοῦ ἂν ἐκάστοτε δέῃ. » Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφοὺς ἐνετέλλετο τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν εἰρωτᾶν εἰ οὐ τι ἐπαισφύνεται τοῖσι μανθητοῖσι.

10 ἐπαείρας Κροῖσον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας ὡς καταπαύσοντα τὴν Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι, δεικνύντας τὰς πέδας· ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχαρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι.

15 XCI. Ἀπικομένοις δὲ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα τὴν Πυθίην λέγεται εἶπαι τάδε, « τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ. Κροῖσος δὲ πέμπτον γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυφόρος Ἑρακλείδων, δόλῳ γυναι-

20 κτῆϊ ἐπισπόμενος ἐφόνευσεν τὸν δεσπότηα καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδὲν οἱ προσήκουσαν. (2) Προθυμώμενος δὲ Λοξίῳ ὅκως ἂν κατὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ ὁῖός τε ἐγένετο παραγαγεῖν μοῖρας. Ὅσον

25 δὲ ἐνέδωκαν αὐταί, ἦνυσέ τε καὶ ἐχαρίσατό οἱ· τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν Σαρδίων ἄλωσιν, καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος ὡς ὑστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἀλούς τῆς πεπρωμένης. (3) Δεύτερα δὲ τούτων καιομένων αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ δὲ τὸ μαντήιον τὸ γενόμενον οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμφεται. Προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. Τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι ἐπείρεσθαι πέμψαντα κότερα τὴν

30 ἐωυτοῦ ἢ τὴν Κύρου λέγοι ἀρχήν. Οὐ συλλαβὼν δὲ τὸ ῥηθὲν οὐδ' ἐπανερίμενος ἐωυτὸν αἶτιον ἀποφαινέτω. (4) Τῷ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμιόνου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. Ἦν γὰρ δὴ ὁ Κύρος οὗτος ἡμιόνος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμογενῶν ἐγεγόνεε, μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεστέρου· ἡ μὲν γὰρ ἦν Μηδὶς καὶ Ἀστυάγειω θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βασιλέως, ὁ δὲ Πέρσης τε ἦν καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι καὶ ἐνερθε ἐὼν τοῖσι ἅπασιν δεσποίνῃ τῇ ἐωυτοῦ συνοίκει. » (5) Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι, οἱ δὲ ἀνήγεικον ἐς Σάρδεις καὶ

35 ἀπήγγειλαν Κροῖσῳ. Ὁ δὲ ἀκούσας συνέγνω ἐωυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα καὶ οὐ τοῦ θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροῖσου τε ἀρχὴν καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν ἔσχε οὕτω.

XII. Κροῖσῳ δὲ ἐστὶ καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ

60 Ἑλλάδι πολλὰ καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μῦθον. Ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέσχε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ, ἐν δὲ Ἐφέσῳ αἶψα τε βῶες αἱ χρύσεαι καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί, ἐν δὲ Προνῆϊ τῇ ἐν Δελφοῖσι ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. (2) Ταῦτα

sua omnia exposuit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso bellum adversus Persas suscepisset. Hæc commemorans eo devenit ut preces suas repeteret, nimirum ut sibi liceret ista exprobrare deo. (4) Cui adridens Cyrus, « Et hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud idemtidem a me rogaveris. » His auditis Cræsus Lydorum nonnullos Delphos misit, jussos positos ad templi limen compedibus sciscitari, annon puderet deum, quod oraculi responsis excitasset Cræsum ad bellum Persis inferendum, injecta spe eversurum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi primitiæ evenissent? nempe compedes ei ostenderent. Hoc igitur sciscitari jussi sunt, et, num fas sit diis Græcorum, esse ingratum.

XCI. Lydis illuc profectis ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita respondisse : « Sortem fato destinatam effugere etiam deus non potest. Cræsus autem quinti genitoris peccatum luit; qui quum satelles fuisset Heraclidarum, mulieris dolo obsecutus, interemit dominum, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. (2) Quamvis autem studuerit Apollo, ut ista Sardium calamitas incidere filiorum Cræsi ætate, non vivente ipso Cræso, mutare tamen fata non potuit : sed, quantum illa permiserunt, tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus annis distulit Sardium expugnationem : et hoc sciat Cræsus, tribus post annis, quam fata destinarent, captum se esse. (3) Secundo loco quum in eo esset ut igne cremaretur, opem ei tulit. Jam quod ad oraculum spectat, immerito Cræsus deum accusat. Prædixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret, fore ut ingens everteret imperium. Cræsus autem ad hæc, si recte sibi consulere voluisset, debuerat denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri imperium dixerit deus? Igitur quum non intellexerit responsum, nec denuo quæsierit, sibi ipsi tribuat culpam. (2) Eidem vere etiam postremum consulenti respondit Apollo ea quæ de mulo respondit : at ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cyrus erat : quippe ex duabus diversis gentibus ortus, matre melioris conditionis, patre vero inferioris. Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia, regis Medorum : hic vero Persa fuit, illorum subjectus imperio, et, quum inferior esset rebus omnibus, dominam suam in matrimonium duxit. » (5) Hæc Lydis Pythia respondit; quæ illi Sardes retulerunt, Cræsoque nuntiaverunt. Quibus auditis, ille suam ipsius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad Cræsi imperium spectat, et ad primam Ionæ sub alienum imperium redactionem, eo modo quo exposuimus res gestæ sunt.

XII. Donaria autem Cræsi non ea solum, quæ commemoravimus, sed et alia multa exstant in Græcia. Etenim Thebis Bæotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio : Ephesi vero, boves aureæ, et columnarum pleræque : tum in Pronæ æde Delphis, clypeus aureus ingens. (2) Et hæc quidem ad meam usque ætatem superfuerunt;

μὲν καὶ ἔτι ἐς ἐμὲ ἦν περιόντα, τὰ δ' ἐξαπολώλε των ἀναθημάτων. Τὰ δ' ἐν Βραγγίῳσι τοῖσι Μιλησίων ἀναθημάτων Κροῖσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν ὁμοῖα τοῖσι καὶ ἐν Δελφοῖσι. (3) Τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφοὺς καὶ ἐς τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε οἰκίχιά τε ἑόντα καὶ τῶν πατρῶϊων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίτης ἐγροῦ, ὅς οἱ πρὶν ἢ βασιλεῦσαι ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Αὐδῶν ἀρχήν. (4) Ὁ δὲ Πανταλέον 10 ἦν Ἀλυάττει μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ἑομότητιος· Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καίρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττει, Πανταλέον δὲ ἐξ Ἰάδος. (5) Ἐπεὶ τε δὲ θόντος τοῦ πατρὸς ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἀνθρωπὸν τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε, τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τῷ τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἰρηται. Καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

XCIII. Θώματα δὲ γῇ Αὐδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλᾳ ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλῃ γῶρῃ, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τιμόλου 20 καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. (2) Ἔστι αὐτοῦ Ἀλυάττει τοῦ Κροῖσου πατρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα γῶμα γῆς. Ἐξεργάσαντο 25 δὲ μιν οἱ ἀγοραῖοι ἀνθρωποὶ καὶ οἱ χειρῶνακτες καὶ αἱ ἐνεργαζόμεναι παιδίσκαι. (3) Οὐροὶ δὲ πέντε ἑόντες ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω, καὶ σφὶ γράμματα ἐνεκεκλαπτο τὰ ἔκαστοι ἐξεργάσαντο, καὶ ἐφαίνετο μετρούμενον τὸ τῶν παιδισκίων ἔργον ἔδον μέγιστον. 30 (4) Τοῦ γὰρ δὴ Αὐδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς, ἐς δ' ἂν συνοικήσωσι τοῦτο ποιεῦσαι· ἐκδιδάσκει δὲ αὐταὶ ἑωυτάς. (5) Ἢ μὲν δὴ περίοδος τοῦ σήματος ἐστὶ στάδιοι ἐξ καὶ δύο πλῆθρα, τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλῆθρα τριακαίδεκα. 35 Αἶμνη δὲ ἔχειται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Αὐδοὶ ἀέναν ἐῖναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι.

XCIV. Αὐδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοιςι χρέονται καὶ Ἕλληνες, χωρὶς ἡ δὲ τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι, πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμῶς ἴδμεν νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοινάμενοι ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ καὶ ἀπληγοὶ ἐγένοντο. (2) Φασὶ δὲ αὐτοὶ Αὐδοὶ καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστῶσας ἑωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. Ἀμα δὲ 45 ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι καὶ Τυρσινῆν ἀποικίαν, ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες, ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέως αἰτοδῆσαν ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Αὐδίην πᾶσαν γενέσθαι, καὶ τοὺς Αὐδοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας, μετὰ δὲ, ὡς οὐ πάυσθαι, ἀκα διζῆσθαι, 50 ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. (3) Ἐξευρεθῆναι δὲ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῆς σφαίρης καὶ τῶν ἄλλων πασῶν παιγνίων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσοῦν· τούτων γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκχιεύνται Αὐδοί. (4) Ποιεῖν δὲ ὧδε πρὸς τὸν λιμὸν

alia vero interciderunt donaria. Ea autem, quæ apud Branchidas Milesiorum consecraverat, æqualia erant pondere, ut audio, et similia eis quæ sunt Delphis. (3) Et quæ quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant et paternarum opum primitiæ : reliqua vero donaria e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Cræso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum regnum. (4) Erat autem Pantaleon Alyattæ quidem filius, Cræsi frater, at non ex eadem matre : nam Cræsus ex Carica uxore natus erat Alyattæ, Pantaleon vero ex Ionica. (5) Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Cræsus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit ; et bona ejus, jam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et hæc quidem de donariis hactenus dicta sunt.

XCIII. Res admirandas, quæ scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliæ regiones ; præter auri ramenta, quæ e Timolo deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Ægyptiorum utique et Babyloniorum opera. (2) Est ibi Alyattæ sepulcrum, patris Cræsi ; cujus basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum monumentum terræ tumulus est, manibus hominum aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifices, et puellæ corpore quæstum facientes. (3) Fuerunt autem ad meam usque ætatem in summo tumulo quinque termini, in quibus incisa scriptura indicabat quid a singulis confectum fuisset : adparebatque ex mensura, puellarum partem operis fuisse maximam. (4) Nam liliæ populi Lydorum meretricantur omnes, dotem sibi colligentes hoc quæstu, quem faciunt donec nupturæ sunt : se autem ipsæ in matrimonium elocant. (5) Circuitus monumenti sex stadiorum est et duorum plethrorum : latitudo, plethrorum tredecim. Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi referunt esse perennem ; vocatur autem Gygaens. Atque hæc quidem ita se habent.

XCIV. Legibus autem utuntur Lydi similibus atque Græci, præterquam quod filias suas vitæ tradant meretricie. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos procuderunt numos eisque usi sunt : primique etiam fuerunt mercium institores. (2) Narrant porro ipsi Lydi, lusus etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud Græcos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum : per idem autem tempus, quo lusus isti apud se sint inventi, Tyrreniam coloniam a Lydis esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. Regnante Atye, Manis filio, gravem annonæ caritatem per totam fuisse Lydiam : et Lydos quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum ; deinde vero, quum non cessaret, quærisset remedium, et alium aliud excogitasse. (3) Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilæ cæterorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis : horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi. (4) Juventis autem istis adversus famem

ἔξευρόντας, τὴν μὲν ἑτέραν τῶν ἡμερέων παίζειν πᾶσαν, ἵνα δὲ μὴ ζητέοιεν σιτία, τὴν δὲ ἑτέραν σιτέεσθαι παυρομένους τῶν παιγνίων. Τοιούτῳ τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτερα δῶν δέοντα εἴκοσι. (5) Ἐπεῖτα δὲ οὐκ ἀνίεναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιάζεσθαι, οὕτω δὲ τὸν βασιλέα αὐτῶν δύο μοίρας διελόντα Λυδῶν πάντων κληρῶσαι τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ, τὴν δὲ ἐπ' ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας, καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν αὐτοῦ λαγχανοῦση τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα προσταάσειν, ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ τὸν ἑωυτοῦ παῖδα, τῷ οὖνομα εἶναι Τυρσηνόν. (6) Λαχόντας δὲ αὐτῶν τοὺς ἑτέρους ἐξίεναι ἐκ τῆς χώρας καταβῆναι ἐς Σμύρνην καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσβεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρῆστα ἐπίπλοα, ἀποπλῶειν κατὰ βίου τε καὶ γῆς ζῆ-
 15 τισιν, ἐς δ' ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικοὺς, ἔνθα σφᾶς ἐνιδρύσασθαι πόλιος καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τούδε. (7) Ἄντι δὲ Λυδῶν μετουνομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ πατρός, ὃς σφᾶς ἀνῆγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἑπωνυμίην ποιευσμένους οὐ-
 20 νομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Αὐτοὶ μὲν δὲ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδωλῶντο.

XCV. Ἐπιδίξεται δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε Κῦρον, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε, καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. (2) Ὡς ὧν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἳ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἐόντα λέγειν λόγον, κατὰ ταῦτα γράψω, ἐπιστάμενος περὶ Κῦρου καὶ τρι-
 25 φασίας ἄλλας λόγων ὁδοὺς φῆναι. (3) Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς ἀνω Ἀσίας ἐπ' ἕτερα εἴκοσι καὶ πενταχόσια, πρῶτοι ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι, καὶ κως οὗτοι περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί, καὶ ἀπωσάμενοι τὴν δουλοσύνην ἡλευθερώθησαν. Μετὰ δὲ τούτους καὶ τὰ ἄλλα ἔθνεα ἐποίησε τούτῳ τοῖσι Μῆδοισι.

XCVI. Ἐόντων δὲ αὐτονόμων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπει-
 30 ρον, ὧδε αὖτις ἐς τυραννίδας περιῆλθον. Ἄνθρωποι ἐν τοῖσι Μῆδοισι ἐγένετο σοφὸς, τῷ οὖνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. Οὗτος ὁ Δηϊόκης ἐρασθεὶς τυραννίδος ἐποίησε τοιαῦτα. (2) Κατοικημένων τῶν Μήδων κατὰ
 40 κώμας, ἐν τῇ ἑωυτοῦ ἐὼν καὶ πρότερον δόκιμος καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιοσύνην ἐπιθέμενος ἥσκει· καὶ ταῦτα μέντοι εὐσεύς ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικὴν ἐποίησε, ἐπιστάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἄδικον πολέμιον ἔστι. (3) Οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς
 45 κώμης Μῆδοι δρέοντες αὐτοῦ τοὺς τρόπους δικαστὴν μιν ἑωυτῶν αἰρόντο. Ὁ δὲ δὴ, οἷα μνησόμενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. Ποιῶν τε ταῦτα ἔπει-
 50 ον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτῶν, οὕτω ὥστε πυθνανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμησι ὡς Δηϊόκης
 60 εἴη ἄνθρωπος μόνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον πε-
 ριπίπτοντες ἀδίκῃσι γνώμῃσι, τότε, ἐπεῖτα ἤκουσαν, ἄσμενοι ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασ-
 μενοι, τέλος δὲ οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετρέποντο.

XCVII. Πλεῖνός δὲ αἰεὶ γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέον-

HERODOTUS.

hunc in modum usos se esse narrat : duorum quorumque dierum alterum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum requirerent : altero vero, intermissis lusibus, cibum cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse vitam. (5) Quum vero non remitteret malum, sed magis atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos, bifariam divi-
 30 sos, in sortem misisse; quorum altera pars maneret, altera e patria terra exiret : et se ipsum quidem ei parti adtri-
 buisse regem, cui sors eventura esset manendi, filium au-
 tem suum, cui nomen Tyrrheno, ei parti quæ domo esset egressura. (6) Sortitione facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo excedendi, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, impositisque suppellectilibus quæcumque ad usum commoda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
 40 quærentes; donec multos prætervecti populos, in Umbriam pervenissent : ibi oppida condidisse, atque ad hunc usque diem habitare. (7) Mutato vero Lydorum nomine, adscita denominatione a regis filio, qui coloniam deduxerat, Tyrrhenos ab ea se ipsos vocasse. Lydi igitur, ut diximus, a Persis in servitutem sunt redacti.

XCV. Hinc jam anquirat narratio nostra, Cyrus ille quisnam fuerit, qui Cresi evertit imperium, et Persæ qua ratione imperio Asiæ sint potiti. (2) Igitur, quemadmodum quidam memorant Persarum, qui non extollere res Cyri, sed prout illæ se habent referre student, ita ego scribam; quum possim triplices etiam alias de Cyro narrandi vias
 30 indicare. (3) Postquam Assyrii per annos quingentos et viginti superioris Asiæ tenuerant imperium, primi deficere ab illis Medi cœperunt; qui pro libertate pugnantes cum Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquæ gentes idem fecere quod Medi.

XCVI. Cæterum quum jam omnes per continentem populi propriis viverent legibus, tali modo rursus tyrannidi subjecti sunt. Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat Dejoces, filius Phraortæ; qui quum ad tyrannidem adspiraret, ita se gessit. (2) Quum per vicos habitarent Medi, Dejoces jam ante apud suos probatus, tum magis etiam studiosiusque æquitatem data opera exercebat; idque, quum multa iniquitas per universam Mediam obtineret, tamen faciebat, quamvis sciret injustos inimicos esse
 40 justis. (3) Cujus mores ubi perspexerunt cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret, rectum se æquumque præbuit, eaque re laudem apud populares obtinuit haud exiguam; ita quidem ut reliquorum vicorum incolæ, intelligentes Dejocem unum esse virum qui ex æquo jus diceret, quum antea iniquis sentiis sæpe succubuissent, tunc, postquam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Dejocem adirent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii causarum suarum iudicium permetterent.

XCVII. Crescente vero in dies numero adcurrentium,

τοσ ὅα πυθθανομένων τὰς δίκας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐόν, γνοὺς δὲ Δηϊόχης ἐς ἐσωτὴν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἐτι ᾗθελε ἐνθα περ πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὔτ' ἔφη δικᾶν ἐτι· οὐ γάρ οἱ λυσιστελείν τῶν ἐσωτοῦ ἐξημεληκότα τοῖσι πέλαις δι' ἡμέρας δικάζειν. (2) Ἐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνομίας ἐτι πολλῷ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ᾤν, συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τῷτο καὶ ἐδίδωσαν σφίσι λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. (3) Ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, μάλιστα ἔλεγον 10 οἱ τοῦ Δηϊόκω φλοι, « οὐ γάρ δὴ τρώπῳ τῷ παρεόντι χρῶμενοι δυνατοὶ εἶμεν οἰκέειν τὴν χώραν, φέρε στήσωμεν ἓνα ἡμέων αὐτῶν βασιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε γῶρη εὐνομήσεται καὶ αὐτοὶ πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίας ἀνάστατοι ἐσόμεθα. » Ταῦτά κη λέγοντες πεί- 15 θουσι ἐσωτοὺς βασιλεύεσθαι.

XCVIII. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων ὅντινα στήσονται βασιλέα, ὁ Δηϊόχης ᾤν πολλὸς ὑπὸ παντὸς ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος, ἐς δὲ τοῦτον καταίνουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκία τε 20 ἐσωτῶ ἀξία τῆς βασιλείης οἰκοδομῆσαι καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. (2) Ποιεῦσι δὲ ταῦτα οἱ Μῆδοι· οἰκοδομούσι τε γὰρ αὐτῷ οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας, καὶ δορυφόρους αὐτῷ ἐπιτράπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. (3) Ὁ 25 δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους ἡγάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περιστέλλοντας τῶν ἄλλων ἔσσαν ἐπιμέλεσθαι. Πειθόμενων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων οἰκοδομεῖ τείχεα μεγάλα τε καὶ καρτερὰ, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγθάτανα κέκληται, ἕτερον ἐτέρῳ κύ- 30 κλον ἐνεστεῶτα. (4) Μεμηχάνηται δὲ οὕτω τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι προμαγεῶσι μούνοισι ἐστι ὑψηλότερος. Τὸ μὲν κού τι καὶ τὸ χωρίον συμμαχεῖ κολωνὸς ἐόν ὥστε τοιοῦτο εἶναι, τὸ δὲ καὶ μᾶλλον ἐτεπετθεύθη, κύκλων ἐόντων τῶν 35 συναπάντων ἐπτά· ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιλῆα ἐνεσσι καὶ οἱ θησαυροί. (5) Τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα κη τὸ μέγαθος. Τοῦ μὲν δὲ πρώτου κύκλου οἱ προμαγεῶνές εἰσι λευκοί, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τρίτου δὲ κύκλου φοι- 40 νίκεοι, τετάρτου δὲ κυᾶναιοι, πέμπτου δὲ σανδράκινοι. (6) Οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαγεῶνες ἡντισμένοι εἰσι φαρμάκοισι. Δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσὶ δὲ μὲν καταργημένους, ὁ δὲ κατακεγρυσμένους ἔχων τοὺς προμαγεῶνας.

XCIX. Ταῦτα μὲν δὲ ὁ Δηϊόχης ἐσωτῶ τε ἐτείχεε καὶ περὶ τὰ ἐσωτοῦ οἰκία, τὸν δὲ ἄλλον ὄῃμον περίξ ἐκέλευε τὸ τεῖχος οἰκέειν. (2) Οἰκοδομηθέντων δὲ 45 πάντων κόσμον τόνδε Δηϊόχης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος, μήτε ἐσιέναι παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγ- γέλων δὲ πάντα χρεέσθαι, δρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενὸς, πρὸς τε τούτοις ἐτι γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασι τοῦτό γε εἶναι αἰσχρόν. (3) Ταῦτα δὲ περὶ ἐσωτὸν ἐσέμυνε τῶνδε εἰνεκεν, ὅπως ἂν μὴ 50 δρέοντες οἱ διμήλικες ἐόντες σύντροφοί τε ἐκείνῳ καὶ

utpote qui intelligerent lites ex vero terminari, animadver- tens Dejoces omnia in se esse sita, jam non amplius pro tribunali sedere, ubi antea jus dicere consueverat, voluit, negavitque se porro lites judicaturum; nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere. (2) Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. (3) Ut autem ego existi- mo, amici maxime Dejocis verba fecerunt hujusmodi: « Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agile igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad negotia nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur. » Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent.

XCVIII. Tum continuo in deliberationem adducitur, quemnam sibi regem constituent; et frequens ab unoquo- que proponitur laudaturque Dejoces, ad extremum com- muni consensu Rex creatur. Tum ille jussit eos aedes sibi aedificare dignas regno, et satellitibus ipsum munire: (2) quod et fecerunt Medi, aedesque ei aedificaverunt amplas munitasque in ea regionis parte quam ipse definivit, et satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt. (3) Ille vero, postquam obtinuit imperium, coegit Medos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in re Medis, arcem exstruxit amplam validamque, hanc quae nunc Ecbatana vocatur, ita ut alius moenium orbis alio esset circumdatus: (4) et sic instituta erat haec arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugnaculis esset excelsior. Quod ut fieret, adjuvabat partim quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis: sed magis etiam data opera institutum est opus, quum orbis universi sint septem, quorum in postremo regia est et thesauri. (5) Qui autem murus maximum conficit orbem, is Athenarum fere ambitum moenium ampli- tudine aequat. Jam primi orbis propugnacula alba sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti caerulea, quinti sandaracina: (6) ita cunctorum orbium propugnacula pig- mentis sunt obducta; duorum vero postremorum orbium alter argentata propugnacula habet, alter inaurata.

XCIX. Haec igitur munimenta Dejoces sibi exstruxit et circa aedes suas: tum vero reliquum populum jussit circum- circa arcem habitare. (2) Constructis autem istis omnibus, ordinem primus Dejoces instituit hunc, ut nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quoquam: ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo, utique omnibus factu turpe haberetur. (3) Adfectabat autem gravitatem istam hoc consilio, ne cer- nentes eum aequales et una cum eo educati, domoque orti

οίκης οὐ φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς ἀνδραγαθίην λειπομέ-
νοι, λυπεοῖατο καὶ ἐπιβουλεύειεν, ἀλλ' ἑτεροῖς σφι
δοκέοι εἶναι μὴ δρέουσι.

C. Ἐπεῖτε δὲ ταῦτα διεκόσμησε καὶ ἐκράτυνε
ἑωυτὸν τῇ τυραννίδι, ἦν τὸ δίκαιον φυλάσσω χαλεπός·
καὶ τὰς τε δίκας γράφοντες ἔσω παρ' ἐκείνων ἐσπέμπε-
σκον, καὶ ἐκείνος διακρίνων τὰς ἐσπερομένας ἐκπέμ-
πεσκε. (2) Ταῦτα μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίησε, τὰ δὲ
δὴ ἄλλα ἐκεχοσμέατο οἱ· εἰ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα,
10 τοῦτον ὅκως μεταπέμψαιτο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδική-
ματος ἐδικαίει, καὶ οἱ κατάσκοποι τὴν καὶ κατήκοοι
ἔσαν ἀνὰ πᾶσιν τὴν χώραν τῆς ἡρξε.

CI. Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε
μοῦνον, καὶ τούτου ἦρξε. Ἔστι δὲ Μήδων τσάδε
15 γένηα, Βοῦσαι, Παρητακηνοὶ, Στρούχαιτες, Ἀριζαντοὶ,
Βούδαιοι, Μάγοι. Γένηα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ το-
σάδε.

CII. Δηϊόκω δὲ παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς τελευ-
τήσαντος Δηϊόκω, βασιλεύσαντος τρία καὶ πεντήκοντα
20 ἔτεα, παρεδέξατο τὴν ἀρχὴν, παραδεχόμενος δὲ οὐκ
ἀπεχρῆτο μόνων ἄρχων τῶν Μήδων, ἀλλὰ στρατε-
υόμενος ἐπὶ τοὺς Πέρσας πρώτοισι τε τούτοισι ἐπεθή-
κατο καὶ πρώτους Μήδων ὑπάρχους ἐποίησε. (2) Μετὰ
δὲ ἔχων δύο ταῦτα ἔθνεα, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρά, κατε-
25 στρέφετο τὴν Ἀσίην ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος, ἐς δ'
στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων
τούτους οἱ Νίνον εἶχον καὶ ἦρχον πρότερον πάντων,
τότε δὲ ἔσαν μεμουνμένοι μὲν συμμάχων ὅτε ἀπε-
στεύων, ἄλλως μέντοι ἑωυτῶν εὖ ἤκοντες, ἐπὶ τούτους
30 δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρτης αὐτός τε διεφθάρη,
ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ
πολλός.

CIII. Φραόρτew δὲ τελευτήσαντος ἐξεδέξατο Κυα-
ζάρης ὁ Φραόρτew τοῦ Δηϊόκew παῖς. Οὗτος λέγεται
35 πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων, καὶ
πρωτὸς τε ἐλόγισε κατὰ τέλα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ
πρωτὸς διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τούτῃ τε αἰχμο-
φόρους καὶ τοὺς τοξοφόρους καὶ τοὺς ἱππέας· πρὸ τοῦ
δὲ ἀναμῖξ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. (2) Οὗτος
40 δὲ τοῖσι Λυδοῖσι ἔστι μαχεσάμενος ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ
ἐγένετό σφι μαχομένοις, καὶ ὁ τὴν Ἄλως ποταμοῦ
ἄνω Ἀσίην πᾶσαν συστήσας ἑωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς
ὑπ' ἑωυτῷ ἀρχομένους πάντας ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν
Νίνον, τιμωρέων τε τῷ πατρὶ καὶ τὴν πόλιν ταύτην
15 θάλων ἐξελέειν. (3) Καὶ οἱ, ὥς συμβαλὼν ἐνίκησε
τοὺς Ἀσσυρίους, περικατημένω τὴν Νίνον ἐπῆλθε Σκυ-
θεῶν στρατὸς μέγας, ἦγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθεῶν
Μαδύης Πρωτοθύεω παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν
Ἀσίην Κιμμερίους ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τού-
50 τοῖσι δὲ ἐπισπόμενοι φεύγοντι· οὗτω ἐς τὴν Μηδικὴν
χώραν ἀπίκοντο.

CIV. Ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ
Φᾶσιν ποταμὸν καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερῶν
εὐζώνῃ ὁδός, ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερῶναι

non villiori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidiaren-
tur; sed ut diversæ naturæ homo illis videretur, ipsum non
intuentibus.

C. His ita ordinatis, quum firmasset sibi imperium, in
exercenda justitia valde severum se præbuit. Litigantes
causas suas scripto consignatas ad eum per internuncios
intro mittebant; quas ille judicatas remittebat. (2) Hunc
morem in judicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta pro
delicti modo poena multabat: eaque causa exploratores
auscultatoresque per universam, cui imperabat, regionem
habebat.

CI. Dejoces igitur solam Medicam nationem in unam
contraxit, eique imperavit. Cujus nationis tot numero
gentes [*id est, tribus*] sunt: Busæ, Paretaceni, Struchates,
Arizanti, Budei, Magi. Hæ sunt tot Medorum gentes.

CII. Fuit autem Dejocis filius Phraortes, qui, mortuo
Dejoco postquam tres et quinquaginta annos regnasset,
suscepit imperium. Hic non contentus solis imperare Me-
dis, expeditionem in Persas suscepit, hosque primos ad-
gressus est, primosque imperio Medorum subiecit. (2)
Deinde vero, quum esset horum duorum populorum domi-
nus, validi utriusque, Asiam subegit, ab alio populo ad
alium transiens. Postremo adversus Assyrios arma con-
vertens, nempe Assyriorum illos qui Ninum tenebant,
quique, quum antea omnibus imperassent, tunc sociis,
quippe qui ab illis defecerant, erant nudati, cæterum felici
rerum suarum statu utebantur; adversus hos postquam
arma convertit Phraortes, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars copia-
rum ipsius.

CIII. Mortuo Phraorti successit Cyaxares, Phraortis
filius, Dejocis nepos. Hic dicitur multo majoribus suis
fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit milites et per
cohortes distribuit, primusque ordinavit ut seorsum in acie
staret unumquodque militum genus, hastati, sagittarii,
equites; quum prius omnia promiscue pariter fuissent con-
fusa. (2) Idem hic est qui cum Lydis bellum gessit, quo
tempore in ipsa pugna dies in noctem est conversus; qui-
que totam supra Halyn fluvium Asiam sibi subjectam tenuit.
Tum undique contractis copiis, quasque sub potestate
sua habebat, adversus Ninum arma convertit, patrem ultu-
rus, et urbem hanc excindere cupiens. (3) At, superatis
prælio Assyriis, dum Ninum circumsedet, ingruit adversus
eum ingens Scytharum exercitus, duce rege Scytharum
Madye, Protothyæ filio: qui in Asiam irruperant, quum
Cimmerios ex Europa eiecissent; quos dum fugientes per-
sequebantur, ita in Medicam terram pervenerunt.

CIV. Est autem a Mæotide palude ad Phasin flumen
atque Colchos expedito viatori iter triginta dierum; e Col-
chis vero non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,

ἐς τὴν Μηδικὴν, ἀλλ' ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες, τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. (2) Οὐ μέντοι οἱ γε Σκυθαὶ ταύτῃ ἐσέβαλον ἀλλὰ τὴν κατ' ὤπερθε ὁδὸν πολλῷ μακροτέρῃν ἑκτραπό-
μενοι, ἐν δεξιῇ ἔχοντες τὸ Καυκάσιον οὖρος. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μηδοὶ συμβαλόντες τοῖσι Σκύθησι καὶ ἐσσω-
θέντες τῇ μάχῃ τῆς ἀρχῆς κατελύθησαν, οἱ δὲ Σκυθαὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν ἐπέσχον.

CV. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεῖτε
ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφεας Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντίαςας δώροισι τε καὶ λιτῇσι ἀποτράπει τοὺς προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. Οἱ δὲ ἐπεῖτε ἀναχωρέοντες ὁπίσω ἐγένοντο τῆς Συρίης ἐν Ἀσκάλῳ πόλει, τῶν πλεόνων Σκυθῶν παρεξελθόντων ἀσινέων
ὄλιγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες ἐσύλησαν τῆς οὐρα-
νίης Ἀφροδίτης τὸ ἱρόν. (2) Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱρόν, ὡς ἐγὼ πυνθανόμενος εὗρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱρῶν, ὅσα ταύτης τῆς θεοῦ· καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρόν ἐνθεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι, καὶ τὸ ἐν
Κυθῆροις Φοινίκῃς εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι ἐκ ταύτης τῆς Συρίης ἑόντες. (3) Τοῖσι δὲ τῶν Σκυθῶν συλήσασαι τὸ ἱρόν τὸ ἐν Ἀσκάλῳ καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐχγόνοισι ἐνέσκηψε ἡ θεὸς θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσι τε οἱ Σκυθαὶ διὰ τοῦτο σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐωυτοῖσι
τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς διακέα-
ται, τοὺς καλεῖσι ἐναρᾶς οἱ Σκυθαί.

CVI. Ἐπὶ μὲν νυν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκυθαί, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕδατος καὶ ὀλιγωρίας ἀνάστατα ἦν· χωρὶς μὲν γὰρ φόνων ἐπρησ-
σον παρ' ἑκάστων τὸ ἑκάστοισι ἐπέβαλλον, χωρὶς δὲ τοῦ φόρου ἥρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὃ τι ἔχοιεν ἑκάστοι. (2) Καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεόντας Κυαξάρης τε καὶ Μηδοὶ ἐξίνισαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν, καὶ οὕτω ἀνέσωσαν τὴν ἀρχὴν Μηδοί, καὶ
ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον, (3) καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον (ὡς δὲ εἶλον, ἐν ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. Μετὰ δὲ ταῦτα Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα ἔτεα σὺν τοῖσι Σκύθαις ἦρξεν, τελευταῖα.

CVII. Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης ὁ Κυαξάρει παῖς τὴν βασιλείην. Καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἔθετο Μανδάνην, τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὑπνω οὐρῆσαι τοσοῦτον ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἐωυτοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. Ὑπερθέμε-
νος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη παρ' αὐτῶν αὐτὰ ἕκαστα μαθῶν. (2) Μετὰ δὲ τὴν Μανδάνην ταύτην ἐούσαν ἤδη ἀνδρὸς ὡραίην Μηδῶν μὲν τῶν ἐωυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναικα, δεδοικώς τὴν ὄψιν· ὃ δὲ Πέρσης διδοῖ τῷ οὐνομα ἦν Καμ-
βύσης, τὸν εὗρισκε οἰκίης μὲν ἑόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου, πολλῷ ἐνερθε ἀγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μηδοῦ.

CVIII. Συνοικεούσης δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν· ἐδό-

sed unus duntaxat interjectus est populus, Saspireae; quos ubi transieris, continuo Media occurrit. (2) Scythae tamen hac non irruperunt, sed per deflexum alia via superiore et multo longiore, Caucasum montem a dextra habentes. Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praetioque superati, Asiae imperium amiserunt; Scythae vero universa Asia sunt potiti.

CV. Inde Aegyptum versus intendebant viam; sed Syriam Palaestinam ingressis occurrens Aegypti rex Psammitichus, muneribus precibusque effecit, ut ulterius non progredierentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae oppidum; maxima Scytharum parte sine maleficio praetergressa, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris Coelestis templum despoliarunt. (2) Est autem illud, quantum sciscitans intelligo, ex omnibus hujus deae templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est templum, hinc prodit, ut ipsi etiam Cyprii narrant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condiderunt, ex hac Syria oriundi. (3) His autem Scythis, qui templum Ascalonis exspoliarent, eorumque semper posteris, infixit dea muliebrem morbum; ita quidem ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam terram conspici quo pacto adfecti sint, quos Enareas (sive androgynos) Scythae adpellant.

CVI. Igitur per octo et viginti annos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorumque proterviam et contumeliam omnia susque deque versa sunt. Nam, praeter caedes, tributum exigebant quod a singulis imposuerant, et praeter tributum obequitantes rapiebant quod quique haberent. (2) Sed horum quidem majorem numerum Cyaxares et Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obruncarunt: atque ita regnum receperunt Medi, et rerum, quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti. (3) Tum vero et Ninum ceperunt (quam quo pacto ceperint, in aliis historiarum libris exponam), et Assyrios, excepta Babylonica ditione, sub polestati suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam quadraginta annos (simul numeratis his, quibus penes Scythas fuerat imperium) regnaverat, fato functus est.

CVII. Cyaxari in regnum successit filius Astyages. Huic nata erat filia, cui Mandanae imposuerat nomen: quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere, ut et urbs ejus impleretur et tota inundaretur Asia. Quod somnium quum communicasset cum illis ex Magorum numero, qui somniorum interpretationi dabant operam, contreritus est, singula quaeque ab iis edoctus. (2) Tum deinde Mandanen, viro jam maturam, Medorum nulli, qui ipsius familia dignus fuisset, in matrimonium dedit, visum istud reformidans; verum Persae cuidam junxit, cui nomen Cambyzes, quem repererat quidem bona familia ortum, et tranquillo hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse conditionis, quam meliorem Medum, judicaverat.

CVIII. Postquam domum duxit Cambyzes Mandanen, prime anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei ex

• καὶ δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἀμπελον, τὴν δὲ ἀμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. (2) Ἰδὼν δὲ τοῦτο καὶ ὑπερθέμενος τοῖσι δνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα ἐοῦσαν, ἀπικομένην δὲ ἐφύλασσε βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὀφιοῦ οἱ τῶν μάλων δνειροπολοὶ ἐσήμαινον ὅτι μέλλοι δ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν αὐτ' ἐκείνου. (3) Ταῦτα δὲ ὢν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κύρος, 10 καλέσας Ἀρπαγον ἄνδρα οἰκίῳ καὶ πιστότατόν τε Μήδων καὶ πάντων ἐπίτροπον τῶν ἐσωτοῦ, ἐλεγέ οἱ τοιαῦτα, « Ἀρπαγε, πῆγμα τὸ ἄν τοι προσθῶ, μηδαμὰ παραχρήσῃ, μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ καὶ ἄλλους ἐλόμενος ἐξ ὑστέρης σεωυτοῦ περιπέσης. Λάβε τὸν 15 Μανδάνῃ ἔτεκε παῖδα, φέρον δὲ ἐς σεωυτοῦ ἀπόκτεινον· μετὰ δὲ θάψον τρόπῳ ὅτῳ αὐτὸς βούλει. » (4) Ὁ δὲ ἀμείβεται, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτε κω παρεῖδες ἄνδρι τῶδε ἄχαρι οὐδὲν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτεν χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτέειν. Ἄλλ' εἰ τοι 20 ῥίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρή δὲ τό γε ἐμὸν ὑπηρετέσθαι ἐπιτηδέως. »

CIX. Τούτοις ἀμειψάμενος ὁ Ἀρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἤτε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. Παρελθὼν δὲ ἐφράζε τῇ ἐσωτοῦ 25 γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεω ρηθέντα λόγον. (2) Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει, « νῦν ὦν τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν; » Ὁ δὲ ἀμείβεται, « οὐ τῇ ἐντέλλετο Ἀστυάγης, οὐδ' εἰ παραφρονήσει τε καὶ μανέται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἐγὼγε προσθήσομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς 30 φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. (3) Πολλῶν δὲ εἵνεκεν οὐ φονεύσω μιν, καὶ ὅτι αὐτῶι μοι συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ γέρον καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου· εἰ δ' ἐβελήσει τοῦτου τελευτήσαντος ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναθῆναι ἢ τυραννίς, τῆς νῦν τὸν υἱὸν 35 κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο τι ἢ λειπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος; Ἄλλα τῷ μὲν ἀσφαλὲς εἵνεκεν ἐμοὶ δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα, δεῖ μέντοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεω αὐτοῦ φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν. »

CX. Ταῦτα εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγεω τὸν ἡπίστατο νομάς τε ἐπιτηδεωτάτας νέμοντα καὶ οὐρεα θηριωδέστατα, τῷ 40 ονόματι ἦν Μιτραδάτης. (2) Συνοίκες δὲ ἐσωτοῦ συνδούλη, οὔνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν, τῇ συνοίκες, Κυνὸν 15 κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακώ· τὴν γὰρ κύνα καλεῖσι σπάκα Μηδοί. (3) Αἱ δὲ ὑπώρεαι εἰσι τῶν οὐρέων, ἐνθα τὰς νομάς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέει τε ἀνέμου τῶν Ἀγθατάνων καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου· ταύτη 40 μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χώρα πρὸς Σασπερίων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα καὶ ὑψηλὴ τε καὶ ἰδῆχι συνηρεφής, ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ πᾶσα ἀπεδος. (4) Ἐπεὶ ὢν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλεούμενος ἀπῆκετο, ἔλεγε δ' Ἀρπαγος ταῦτα, « καλεῖ σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο

naturalibus hujus filiae enasci vitis, eaque vitis universam obtinere Asiam. (2) Quo de viso sibi oblato quum retulisset ad somniorum interpretes, accessit ex Persis filiam parui vicinam; eamque, postquam advenit, in custodia habuit, interimere cogitans prolem ex ea nascituram: nam ex viso illo significaverant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae hujus, loco ipsius, regno esse potiturum. (3) Haec igitur cavens Astyages, simul atque natus erat Cyrus, vocatum ad se Harpagum, virum sibi cognatum, et Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes, his compellavit verbis: « Harpage, quod tibi committo negotium, id cave ne ullo pacto neglectim tractes, neve me decipias, aliisque hominibus studens, tuis ipse artibus dehinc capiaris. Cape quem Mandane peperit puerum, et domum tuam deportatum occide; dein, quoquo modo volueris, sepelito. » (4) Respondit ille: « Nec alias, o rex, vidisti in hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset; cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in te delinquamus. Quare si tibi gratum est hoc ita fieri, oportet nempe, quod in me est, idoneam operam praestare. »

CIX. Hoc dato responso Harpagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut in mortem, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. (2) Cui illa, « Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas? » Et ille: « Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel ejus, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati ejus obsequar, nec hujus caedis minister ero. (3) Multis autem de causis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate propectus est Astyages, proleque caret mascula. Quodsi igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transiturum est, cujus nunc puerum per me vult occidere, nonne mihi supererit ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumtamen meae ipsius salutis causa necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut interfector ejus sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris. »

CX. His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitrdates; (2) uxorem autem habebat conservam suam, cui nomen, graeca lingua, erat Cyno; Medorum vero idiomate Spaco: canem enim spaca dicunt Medi. (3) Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem versus Saspires incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqui, vero Media plana est omnis. (4) Vocatus igitur bubulcus postquam nulla interposita mora advenit, haec ei dixit Harpagus: « Jubet te Astyages hunc puerulum sumere, et loco

λαβόντα θείναι ἐς τὸ ἐρημώτατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθαρείη. Καὶ τὰδε τοι ἐκέλευσε εἶπαι, ἣν μὴ ἀποκτηνῇς αὐτὸ, ἀλλὰ τερὺ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέσθῃ τῷ κακίστῳ σε διαχρήσεσθαι. Ἐπορᾶν δὲ ἐκχείμενον τέταγμαί ἐγώ. »

CXI. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον ἤιε τὴν αὐτὴν ὁπίσω δὸν, καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. Τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνὴ ἐπίτεξ ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίκει οἰομένη τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. (2) Ἐσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων περί, ὁ μὲν τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδῶν, ἡ δὲ γυνὴ ὅτι οὐκ ἐωθὼς ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. Ἐπεῖτε δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, ὅα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ εἶρετο πρὸτέρῃ ὅτι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο. (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ γύναι, εἰδὼν τε ἐς πόλιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μῆτε ἰδέειν ὦφελον μῆτε κοτὲ γενέσθαι ἐς δεσπότης τοὺς ἡμετέρους. Οἶκος μὲν πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχεται, ἐγὼ δὲ ἐκπλαγεῖς ἦτα ἔσω. (4) Ὡς δὲ τάχιστα ἐσθλὸν, δρέω παιδίον προκείμενον ἀσπαῖρόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῇ τι ποικίλῃ. (5) Ἄρπαγος δὲ ὡς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον οἶχεσθαι φέροντα, καὶ θείναι ἐνθα θηρωδέστατον εἴη τῶν οὐρέων, φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πολλὰ ἀπειλήσας, εἰ μὴ σφεα ποιήσαιμι. Καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέων τῶν τινὸς οἰκετῶν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν γε ἦν. (6) Ἐθάμβειον δὲ δρέων χρυσῷ τε καὶ εἰμασι κεκοσμημένον, πρὸς δὲ καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγου. Καὶ πρόκατε δὴ κατ' ὁδὸν πυνθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος ἐνεχείρισε τὸ βρέφος, ὡς ἄρα Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς καὶ Καμβύσειω τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτείνειν. Νῦν τε ὅδε ἐστί. »

CXII. Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος καὶ ἐκκάλυψας ἀπεδείκνυε. Ἡ δὲ ὡς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεῖδὲς ἔδν, θαυράσασα καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς ἐχρήζετο μηδεμιᾷ τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. (2) Ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσιν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάγου ἐποφομένους, ἀπολέσθαι τε χάριστα ἣν μὴ σφεα ποιήσῃ. (3) Ὡς δὲ οὐκ ἐπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τὰδε, « ἐπεὶ τοῖνον οὐ δύναμαι σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὥδε ποίησον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη ὀφθῆναι ἐκχείμενον. Τέτοκα γὰρ καὶ ἐγὼ, τέτοκα δὲ τεθνεός. (4) Τοῦτο μὲν φέρων πρόθεας, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἔοντα τρέφωμεν. Καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσεις ἀδικεῖν τοὺς δεσπότης, οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα εἶσσι· ὅτε γὰρ τεθνεὺς βασιλῆης ταφῆς κυρήσει καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολείπει τὴν ψυχὴν. »

CXIII. Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ παρόντα εὖ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα. Τὸν

maxime deserto montium deponere, ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me jussit tibi dicere, nisi illum occideris, sed quocumque modo superstitem esse curaveris, pessimo exitio te ab ipso perituum. Mihi autem injunctum est, ut expositum inspiciam. »

CXI. His auditis bubulcus, accepto puerulo, rediit eadem via, et ad stabula pervenit. Forte autem fortuna accidit ut pastoris etiam hujus uxor, quum per totum diem parturisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem esset profectus. (2) Erant autem anxii uterque alterius causa, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ipsius maritum. Ut vero ex itinere redux adstitit pastor, tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum ad se vocasset Harpagus. (3) Tum ille, « O mulier, inquit, urbem ingressus vidi audivique quae numquam videre me fas erat, nec umquam cadere debabant nostros in dominos. Tota Harpago domus fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut primum intravi, vidi puerulum in medio positum, palpitantem clamitantemque, auro et variegata veste ornatum. (4) Harpagus ut me conspexit, jussit acceptum ocys puerum asportare, in locoque feris maxime obnoxio montium deponere; Astyagem esse dicens, qui hoc mihi injungeret, multas adjiciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens puerum asportavi, ratus esse alicujus e domesticis; nunquam enim exputare potuissem unde esset. (5) Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero placentum manifestum in Harpago aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerum Mandana natum, Astyagis filia, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi eum jubere. Et ecce hic ille est! »

CXII. Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrimans genuaque complectens mariti, oravit ut nequitiam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere perituum, nisi imperata fecisset. (2) Mulier, ut viro non persuasit, iterum haec ei verba fecit: « Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nepe et ego peperī, et quidem mortuum enixa sum. (3) Hunc tu asporta et expone; puerum vero filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu convinceris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulturam; et, qui superstes est, vitam non amittet. »

CXIII. Optime ad rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum

μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδίδοι τῇ ἐωυτοῦ γυναικί, τὸν δὲ ἐωυτοῦ ἐόντα νεκρὸν λαβὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ ἐρη-
 5 μότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. (2) Ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παιδίῳ ἔκχειμνίον ἐγένετο, ἦτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινὰ προδοσκῶν φύλακον αὐτοῦ κατσίλων, ἐλθὼν δὲ ἐς τοῦ Ἀρπάγου ἀποδεικνύναι ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ παιδιοῦ τὸν νέκυν. (3) Πέμπας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν
 10 ἐωυτοῦ δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδὲ τε διὰ τούτων καὶ εἶσπε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. Καὶ τὸ μὲν ἐθέθαπτο, τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κύρον οὐνομασθέντα παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κύρον θεμένη.

15 CXIV. Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε γενόμενον ἐξέφηνέ μιν. Ἐπαίξε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν τῇ ἔσαν καὶ αἱ βουκολαίαι αὗται, ἔπαίξε δὲ μετ' ἄλλων ἡλικίων ἐν δῶδ'. (2) Καὶ οἱ παῖδες παί-
 20 ζοντες ἐλθόντο ἐωυτῶν βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπὶ κλήρῳ παῖδα. Ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν οἰκίας οἰκοδομεῖν, τοὺς δὲ δορυφόρους εἶναι, τὸν δὲ κού τινα αὐτῶν ὀφθαλμὸν βασιλέως εἶναι, τῷ δὲ τινι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν ἐδίδου γέρας, ὡς ἐκάστῳ ἔργον προστάσσω. (3) Εἷς δὴ τούτων τῶν παίδων συμπαί-
 25 ζων, ἑὼν Ἀρτεμβάρῳ παῖς ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοις, οὗ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου, ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβείναι, πειθομένον δὲ τῶν παίδων ὁ Κύρος τὸν παῖδα τροχέως κάρτα πε-
 30 ριέσπε μαστιγέων. (4) Ὁ δὲ ἐπειτέ μετέβη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἐωυτοῦ παθὼν, μᾶλλον τι περιημέ-
 35 κτεε, κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα ἀποικιζέτο τῶν ὑπὸ Κύρου ἦντσε, λέγων δὲ οὐ Κύρου (οὐ γὰρ κω ἦν τούτο τὸ οὐνομα) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεω παιδός. (5) Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὡς
 40 εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάσσεια πρήγματα ἔφη πεπονθέναι, λέγων, «ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς ὧδε περιυβρίσμεθα,» δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.

CXV. Ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, ἐθέλων
 45 τιμωρῆσαι τῷ παιδί τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρῳ εἵνεκεν, μετεπέμπετο τὸν τε βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. Ἐπειτέ δὲ παρήσαν ἀμφοτέροι, βλέψας πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀστυάγης ἔφη, «σὺ δὴ ἑὼν τοῦδε τοιοῦτου ἐόντος παῖς ἐτόλμησας τὸν τοῦδε παῖδα ἐόντος πρώτου παρ' ἐμοὶ
 50 ἀεικίῃ τοιγὰρ περιᾶπειν;» (2) Ὁ δὲ ἀμείβετο ὧδε, «ὦ δέσποτα, ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. Οἱ γὰρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζον-
 55 τες σφῶν αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα· ἐδόκειον γὰρ σφί εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεώτατος. (3) Οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκού-
 60 στεί τε καὶ λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. Εἰ ὦν δὴ τοῦδε εἵνεκεν ἀξίως τευ κακοῦ εἰμὶ, ὅδε τοι πέριμι.»

CXVI. Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς τὸν Ἀστυάγεα

mortui traditurus attulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum attulerat, imposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in desertis-
 20 simam regionem montium deportatum exposuit. (2) Postquam in tertium diem expositus infans fuit, in urbem proficiscitur pastor, subbulcorum aliquo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus, paratum se esse, ait, daver pueruli ostendere. (3) Harpagus, missis satellitum suorum fidi-
 25 sissimis, per hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo sepulto, illum qui postmodum Cyrus appellatus est sumisit enutritque pastoris uxor, aliud ei nomen, non Cyri, imponens.

CXIV. Is quum decem annorum esset puer, res quædam accidit hujusmodi, quæ eum cognitum fecit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges quos diximus, ludebat autem in via publica: (2) et pueri cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat ar-
 20 dificandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum ut esset regis oculus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque ita singulis proprias assignaverat partes. (3) Quum autem unus horum puerorum colludens cum reliquis, qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri, mandatis Cyri non parui-
 25 set; jussit Cyrus ceteros pueros medium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit puerum. (4) Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud patrem de his, quæ ei a Cyro accidissent, acriter est conquestus; non a Cyro dicens) nec enim jam tum erat ei hoc nomen, sed a filio bubulci Astyagis. (5) Et Artembares ira
 30 excandescens regem e vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se passum esse aiebat, dicens: «O rex, a tuo servo, qui bubulci est filius, in hunc modum (hic humeros filii ostendebat) contumelia sumus adfecti.»

CXV. Hæc audiens conspiciensque Astyages, quum vel let honoris Artembaris gratia ulcisci filium, arcessivit bubulcum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, Cyrum intulit Astyages ait: «Tu vero, quum sis hujus talis hominis gnatus, ausus es filium hujus viri, qui apud me principe loco est, ita contumeliose tractare!» (2) Cui Cyrus ita respondit: «At equidem, o domine, cum eo sic egi jure merito-
 35 que. Nam colludentes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic fuit, regem me constituerant: visus enim illis eram ad hoc maxime idoneus. (3) Igitur reliqui pueri imperata faciebant; at hic dicto non erat audiens, et mandata nihili faciebat, donec tandem poena ei est inflicta. Quocirca ergo hujus rei caussa malum aliquid commerui, est tibi præsto sum!»

CXVI. Hæc dum puer loquebatur, subiit Astyagem ut it

ἐτῆτε ἀνάγκωσις αὐτοῦ, καὶ οἱ δ' ἐτετρακατῆρ τοῦ προσωποῦ προσφέρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἐωυτὸν καὶ ἡ ὑπόκρισις ἐλευθεριωτέρη εἶναι, ὃ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. (2) Ἐκπλαγείς δὲ τούτοις ἐπὶ χρόνον ἀφθογγος ἦν. Μόγισ δὲ δὴ κοτε ἀνευχεῖσθαι εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρην, ἵνα τὸν βουκόλον μόνον λαβὼν βασιανίσῃ, « Ἀρτεμβάρης, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μηδὲν ἐπιμέμψεσθαι. » (3) Τὸν μὲν δὲ Ἀρτεμβάρην πέμπει, τὸν δὲ Κύρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες κελεύσαντος τοῦ Ἀστυάγου. Ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος μόνος μουνόθεν, τάδε αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κότεν λάβοι τὸν παῖδα καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς. (4) Ὁ δὲ ἐξ ἐωυτοῦ τε ἔφη γεγονέναι καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν εἶναι παρ' ἐωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλεύεσθαι ἔφη ἐπιθυμούντα ἐς ἀνάγκης μεγάλας ἀπικνεῖσθαι. Ἀμα τε λέγων ταῦτα ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λαμβάνειν αὐτόν. (5) Ὁ δὲ ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας οὕτω δὲ ἔφαινε τὸν ἐόντα λόγον. Ἀρχόμενος δὲ ἀπ' ἀρχῆς διεξήγε τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος, καὶ κατέβαινε ἐς λιτὰς τε καὶ συγγνώμην ἐωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν.

CXVII. Ἀστυάγης δὲ τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀλήθειαν ἐκφάναντος λόγον ᾗδεν καὶ ἐλάσσων ἐποίηετο, Ἀρπάγου δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος καλέειν αὐτόν τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. Ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἀρπάγος, εἰρετό μιν ὁ Ἀστυάγης, « Ἀρπάγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσαο τὸν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς; » (2) Ὁ δὲ Ἀρπάγος ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἐνδον ἐόντα, οὐ τράπηται ἐπὶ ψευδέα δδόν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται, ἀλλὰ λέγει τάδε, « ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπεῖν ὅπως σοὶ τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀναμάρτητος μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ μήτε αὐτῷ σοὶ εἶην αὐθέντης. (3) Ποιέω δὴ ὅδε. Καλέσας τὸν βουκόλον τόνδε παραδίδωμι τὸ παιδίον, φὰς σέ τε εἶναι τὸν κελεύοντα ἀποκτείνειν αὐτό. Καὶ λέγων τοῦτο γε οὐκ ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. (4) Παραδίδωμι μέντοι τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θείναι μιν ἐς ἐρῆμον οὖρος καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευτήσῃ, ἀπειλήσας παντοῦα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. (5) Ἐπεὶ τε δὲ ποιήσαντος τούτου τὰ κελεύόμενα ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τὸν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους καὶ εἶδον δι' ἐκείνων καὶ ἔθαψά μιν. Οὕτω ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρήγματος τούτου, καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς. » Ἀρπάγος μὲν δὲ τὸν ἴδον ἔφαινε λόγον.

CXVIII. Ἀστυάγης δὲ κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχε χρόνον διὰ τὸ γεγονός, πρῶτα μὲν, κατὰ περ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ πρήγμα, πάλιν ἀπηγγέετο τῷ Ἀρπάγῳ, μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέγων ὡς περὶ ἐστί τε ὁ παῖς καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς· « τῷ τε γὰρ πεποιημένῳ » ἔφη λέγων « ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεῦμην. (2) Ὡς ὦν τῆς

lum agnosceret; quum et faciei species convenire cum sua videretur, et responsum esse liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri videretur congruere. (2) Quibus rebus percussus, aliquantum temporis continuit vocem. Egred tandem se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo pastorem solum secum relictum posset percunctari : « Artembares, inquit, hæc equidem ita confecturus sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo conqueramini. » (3) Dimisso Artembare, Cyrum in interiora ædium introducunt famuli jussu Astyagis. Jamque solum relictum pastorem interrogavit Astyages, puerum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi tradidisset : (4) et ille ex se progenitum, ait, matremque pueri adhuc domi suæ vivere. Astyages vero, non bene illum sibi consulere, inquit, qui velit tormentis ad confitendum adigi : dumque hæc loquitur, signum dat satellitibus ut corripiant hominem. (5) Tum ille, tormentis expromtis, ita demum rem, ut erat, declaravit : nempe a principio orsus, omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens ; denique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex daret, oravit.

CXVII. Astyages, postquam verum pastor erat confensus, jam minorem rationem culpæ ejus habuit ; sed Harpago vehementer indignatus, jussit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quæsit ex eo Astyages : Harpago, quoniam genere mortis interfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea natum ? (2) Harpagus, quum pastorem videret intus esse, non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus caperetur ; sed in hunc modum locutus est : « O rex, postquam puerum accepi, deliberavi tecum, anquirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem, et, dum apud te culpa vacarem, nec filiæ tuæ, nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. (3) Igitur ita statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tradidi puerum, dicens te esse qui illum occidi juberet : atque hoc dicens, non sum mentitus ; tu enim ita jusseras. (4) Tradidi autem ei hoc modo, ut mandaverim, exponeret illum in deserto monte, et maneret observaretque donec vitam finiisset ; multa hinc comminatus nisi hæc effecta dedisset. (5) Postquam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eunuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta est hæc res, talique fato functus est puer. » Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit.

CXVIII. Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob id factum animo conceptam habebat, primum et rursus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat ; tum, postquam ei hoc repetierat, ad extremum dixit, superesse puerum, et, quæ facta sint, bene habere. « Etenim (sic perrexit dicere) admissum in hunc puerum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in filiæ meæ offensionem incurrissem, hand leviter ferebam. (2) Nunc ergo feliciter

τύχης εὖ μετεστεώσης, τοῦτο μὲν τὸν σευωτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα, τοῦτο δὲ (σῶ-
στρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν, τοῖσι θεῶν τιμῇ
αὕτη προσχέεται) πάρισθί μοι ἐπὶ δειπνόν. »

6 CXIX. Ἄρπαγος μὲν ὡς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνή-
σας καὶ μεγάλη ποιησάμενος ὅτι τε ἡ ἁμαρτία οἱ ἐς
δέον ἐγγόνεε καὶ ὅτι ἐπὶ τύχῃσι χρησθήσιν ἐπὶ δειπνόν
ἐκέχλυτο, ἦγε ἐς τὰ οἰκία. Ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην,
7 ἦν γὰρ οἱ παῖς εἰς μῶνος, ἕτα τρία καὶ δέκα κου μά-
10 λιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἵνα τε κελεύων ἐς
Ἄστυάγει καὶ ποίειν ὅ τι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ. Αὐτὸς
δὲ περιχαρὴς ὢν φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγχυρήσαντα.
(2) Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ ἀπίκετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφά-
13 ζας αὐτὸν καὶ κατὰ μέλεα διελὼν τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ
δὲ ἔψησε τῶν κρεῶν, εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος εἶχε
ἑτοίμα. (3) Ἐπεὶ δὲ τῆς ὥρης γινομένης τοῦ δει-
πνοῦ παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυμόνες καὶ ὁ Ἀρπαγος,
τοῖσι μὲν ἄλλοις καὶ αὐτῷ Ἀστυάγῃ παρητιθέατο τρά-
16 πεζαι ἐπιπλεαὶ μηλείων κρεῶν, Ἀρπάγῳ δὲ τοῦ παι-
δος τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε
καὶ ποδῶν, τὰλλα πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἐκέετο ἐπὶ
κανέῳ κατακεκαλυμμένα. (4) Ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδό-
19 κκε ἄλλος ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἰρέτο μιν εἰ
ἡσθεῖται τὴν θοήν. Φραμένῳ δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα
23 ἡσθῆναι, παρέφερον, τοῖσι προσεκέετο, τὴν κεφαλὴν
τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς
πόδας, Ἀρπαγον δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύ-
πτειν τε καὶ λαβείναι τὸ βούλεται αὐτῶν. (5) Πειθόμε-
26 νος δὲ ὁ Ἀρπαγος καὶ ἀποκαλύπτων ὁρᾷ τοῦ παιδὸς
τὰ λείμματα. Ἰδὼν δὲ οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυ-
τοῦ γίνεται. (6) Εἰρέτο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης εἰ γι-
νώσκωι στευθῆναι κρέα βεβρώκοι. Ὁ δὲ καὶ γινώ-
σκειν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἂν βασιλεὺς ἐρ-
29 ᾶ. Τούτοις δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ
τῶν κρεῶν, ἦγε ἐς τὰ οἰκία. Ἐνθεῦτεν δὲ ἐμέλλε, ὡς
32 ἐγὼ δοκέω, ἄλλισας θάψειν τὰ πάντα.

CXX. Ἀρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέ-
θηκε, Κύρου δὲ περὶ βουλευόντων ἐκάλεσε τοὺς αὐτοὺς τῶν
30 μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἐκρίναν. Ἀπικομένους
δὲ εἰρέτο ὁ Ἀστυάγης τῇ ἐκρωάνῳ οἱ τὴν ὄψιν. Οἱ δὲ
κατὰ ταῦτα εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεύσαι χρῆν τὸν
33 παῖδα, εἰ ἐπέζησε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. (2) Ὁ
δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοιοῦτος, « ἔστι τε ὁ παῖς καὶ πε-
ρίεστι, καὶ μιν ἐπ' ἀγροῦ διαιτώμενοι οἱ ἐκ τῆς κώμης
36 παῖδες ἐστήσαντο βασιλέα. Ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ
ἀληθεῖ λόγῳ βασιλεὺς, ἐτελέωσε ποιήσας· καὶ γὰρ δο-
ρυφόρους καὶ θυρωροὺς καὶ ἀγγελιηφόρους καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα διατάξας ἔργε. Καὶ νῦν ἐς τί μὲν ταῦτα φαί-
39 νεται φέρειν; » (3) Εἶπαν οἱ ἅμιν ταῦτα φαί-
νεται καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός, θάρσέ
42 τε τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ γὰρ ἔτι τὸ
δεύτερον ἄρξει. Παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων
ἡμῖν ἔνια κενώρηκε, καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων ἐχόμενα
45 τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται. » (4) Ἀμείβεται Ἀστυάγης

conversa fortuna, tu tuum filium mitte ad hunc puerum
recens advenam, et ipse quoque mihi ad cenam adesto;
nam pro servato puero sacra diis, ad quos hic honos perti-
net, sum facturus. »

CXIX. His auditis Harpagus adoravit regem, et admo-
dum gratulatus sibi, quod et delictum commodè ipsi ces-
sisset, et quod felicibus auspiciis ad cenam esset vocatus,
domum rediit. Quam ubi ingressus est, protinus filium,
quem habuit unicum, tredecim fere annos natum, emittit,
adire iubens Astyagis aedes, et facere quidquid ille jussis-
set. Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quæ
evenissent. (2) At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
filius, jugulavit eum, et membratim concidens corpus, par-
tim assavit carnes, partim elixavit; easque postquam recte
paratæ fuerunt, in promptu habuit. (3) Tum, ubi cenæ
adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivæ et Har-
pagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensæ
carnibus agnitis refertæ; Harpago vero partes omnes cor-
poris filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedi-
busque: hæc enim seorsum in canistro reposita erant con-
tecta. (4) Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat
Harpagus, quæsit ex eo Astyages, numquid delectatus es-
set epulo: qui ubi respondit, valde quidem se eo esse de-
lectatum, attulerunt, quibus id mandatum erat, caput
pueri obtectum et manus pedesque; et adstantes jusse-
runt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid li-
buisset. (5) Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspi-
cit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non conster-
natus est, sed sui compos mansit. (6) Quæsit autem ex
eo Astyages, cognosceretne cujus feræ carnes comedis-
set? Cui ille, et noscere se, respondit, et placere sibi quidquid
rex faceret. Hoc dato responso, sumtis secum reliquiis
carnibus, domum abiit. Inde collectas, ut puto, reliquias
cunctas erat humaturus.

CXX. Hac ultione de Harpago capta, de Cyro delibe-
rans Astyages eosdem vocavit magos, qui ei insomnium in
istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt,
quæsit ex iis, quam in partem interpretati essent inso-
mnia. Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, in fa-
tis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante
tempus decessisset. (2) Excepit Astyages: « Atqui vivit
puer, et superest: et ruri agentem pueri ejusdem pagi re-
gem elegerunt: atque ille, quæcumque faciunt vere nomi-
nati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et janitores,
et internuncios, et qui reliquis præessent muneribus, ha-
buit constitutos. Et nunc, quorsum vobis hæc valere vi-
dentur? » (3) Responderunt magi: « Si superest puer, et
regnabit non præmeditato, confide hactenus, et bono esto
animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quid-
dam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quæ de
genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile
quidpiam subinde desinunt. » (4) Ad hæc Astyages, « Et

τοισίδε, «καὶ αὐτὸς, ὃ μάγοι, ταύτῃ πλείστος γνώμην εἰμι, βασιλεὺς οὐνομασθέντος τοῦ παιδὸς ἐξήκειν τε τὸν δνειρον καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν οὐδὲν ἔτι. Ὅμως μὲν γέ τοι συμβουλευσάτέ μοι, εὖ περι-
 5 σκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν. » (5) Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μάγοι, « ὃ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. Ἐκείνως μὲν γὰρ ἀλλοτριούται ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιουσα ἐόντα Πέρσῃν, καὶ ἡμεῖς
 10 ἐόντες Μῆδοι δουλούμεθα τε καὶ λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ὄντες ζεῖνοι· σέο δ' ἐνεστεῦτος βασιλεὺς, ἐόντος πολιτήτω, καὶ ἀρχομεν τὸ μέρος καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. (6) Οὕτω ὢν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προοπτόεν ἐστί.
 15 Καὶ νῦν εἰ φοβερὸν τι ὄρεόμεν, πᾶν ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπνίου ἐς φλαῦρον αὐτοῖ τε θαρσέομεν καὶ σοὶ ἕτερα τοιαῦτα παρακελεύομεθα. Τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γειναμένους. »

20 CXXI. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ἐχάρη τε καὶ καλέσας τὸν Κύρον ἔλεγέ οἱ τάδε, « ὦ παῖ, σέ γὰρ ἐγὼ δι' ὅψιν δνειρόν σου τέλεον ἠδίκηον, τῇ σεωυτοῦ δὲ μοίρῃ περίεις· νῦν ὢν ἴθι χαίρων ἐς Πέρσας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. Ἐλθὼν δὲ ἔχει πατέρα τε καὶ
 25 μητέρα εὐρήσεις οὐ κατὰ Μιθραδάτεά τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. »

CXXII. Ταῦτα εἰπας ὁ Ἀστυάγης ἀποπέμπει τὸν Κύρον· νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία ἐδέξαντο οἱ γεινάμενοι, καὶ δεξάμενοι ὡς ἐπύθοντο,
 30 μεγάλως ἡσπάζοντο ὅσα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε τελευτήσας, ἰστόρεόν τε ὅτιω τρόπῳ περιγένοιτο. (2) Ὁ δὲ σφι ἔλεγε, φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλ' ἡμαρτηκέναι πλεῖστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν ἐσωτοῦ πόλιν· ἐπίστασθαι μὲν γὰρ ὡς βουκόλου
 35 τοῦ Ἀστυάγεω εἶη παῖς, ἀπὸ δὲ τῆς ἐκείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. (3) Τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ τῆς τοῦ βουκόλου γυναικὸς, ἥτις τε ταύτην αἰνέων διὰ παντός, ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνὴ. Οἱ δὲ τοκέες παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο,
 40 ἵνα θειοτέρως δοκῇ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλον φάτιν ὡς ἐκχείμενον Κύρον κύων ἐξεύρεψε. Ἐνθεῦτεν μὲν ἡ φάτις αὐτῇ κεχώρηκε.

CXXIII. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ καὶ ἐόντι τῶν ἡλικίων ἀνδρηνιώτῳ καὶ προσφιλεστάτῳ προσεκέετο ὁ
 45 Ἄρπαγος δῶρα πέμπων, τίσασθαι Ἀστυάγεα ἐπιθυμίων· ἀπ' ἐσωτοῦ γὰρ ἐόντος ἰδιώτῳ οὐκ ἐνώρῳ τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα, Κύρον δὲ δρέων ἐπιτρεφόμενον ἐποιεῖτο σύμμαχον, τὰς πάθας τὰς Κύρου τῇσι ἐσωτοῦ δμοιούμενος. (2) Πρὸ δ' ἔτι τούτου τάδε οἱ κατέργα-
 50 στο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγεω πικροῦ ἐς τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν πρώτων Μήδων ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κύρον προστασμένους Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. (3) Κατεργασμένου δὲ οἱ τούτου καὶ ἐόντος ἐτόιμου, οὕτω δὴ τῷ Κύρῳ διατιωμένῳ

ipse ego, inquit, o magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid futurum sit tutissimum et donui mea: et vobis. »

(5) Tum magi, « Nostra etiam, inquiunt, plurimi interest, ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alienatur illud, si in hunc puerum transit, qui est Persa; et hos, Medi quum simus, servituri sumus, et nulla in existimatione erimus apud Persas, utpote extranei: te vero manente rege, qui popularis es noster, et reguamus ex nostra parte, et magnos a te honores obtinemus. (6) Ita igitur omnino et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc, si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta tibi praedicturi eramus: at, quum jam in rem exilem exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut idem facias hortamur. Hunc vero puerum e conspectu dimitte in Persas et ad suos parentes. »

CXXI. His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vocatum his verbis compellat: « O puer, ego propter insomni visum vanum injuria te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur securus abi in Persas; quo qui te comitentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non ejus sortis cujus sunt Mithradates bubulcus illiusque uxor. »

CXXII. Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere parentes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus a partu vitam finisse sibi persuasisset: percunctatique sunt, quonam pacto superfuisset. (2) Et ille ipsis rem exposuit; dicens, se ipsum antea nescivisse, sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia, quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse. (3) Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci uxore; et hanc laudabat continenter, eratque ei sermonum argumentum omne Cyno. Quod nomen adripietes parentes ejus, quo magis divinitus superesse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum. Inde haec fama in vulgus manavit.

CXXIII. Jam virilem aetatem ingressum Cyrum, quum et fortissimus esset suorum aequalium et omnibus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem non posse existere: sed Cylum videns subrescentem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus passus erat cum sua conferens calamitate. (2) Sed jam antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque principum Medorum colloquia miscens, persuaserat illis, necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem facere regno Astyagis. (3) His ita praeparatis, sic demum Cyro in Per-

ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος δηλώσαι τὴν ἐμω-
 τῷ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἅτε τῶν ἐδῶν φυ-
 λασσομένων, ὁ δὲ ἐπιτεχνᾷται τοιόνδε. (4) Λαγὸν μη-
 χανησάμενος, καὶ ἀνασγίσας τούτου τὴν γαστέρα καὶ
 οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέθηκε βιβλίον, γρά-
 ψας τὰ οἱ ἐδόκεε· ἀπορράψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γασ-
 τέρα, καὶ δίκτυα δοῦς ἅτε θηρευτῇ τῶν οἰκετῶν τῷ
 πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς Πέρσας, ἐντειλαμένός
 οἱ ἀπὸ γλώσσης διδόντα τὸν λαγὸν Κύρῳ ἐπείπει αὐτο-
 ν· χειρὶ μιν διελέειν καὶ μηδὲν αἱ ταῦτα ποιεῦντι πα-
 ρεῖναι.

CXXIV. Ταῦτά τε δὴ ὧν ἐπιτελέα ἐγίνετο, καὶ ὁ
 Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχισε. Εὐρὼν δὲ ἐν
 αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνέον λαβὼν ἐπέλεγετο. (2) Τὰ δὲ
 γράμματα ἔλεγε τάδε, « ὦ παῖ Καμβύσῳ, σὲ γάρ
 θεοὶ ἐπορέουσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τοσοῦτο τύχης ἀπί-
 κευ· σύ νυν Ἀστυάγεα τὸν σεωτοῦ φονέα τίσαι. Κατὰ
 μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην τέθνηκας, τὸ δὲ κατὰ
 θεοῦς τε καὶ ἐμὲ περίεις. (3) Τὰ σε καὶ πάλαι δο-
 κέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε αὐτοῦ πέρι, ὡς
 ἐπρόχρη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπ' Ἀστυάγεω πέπονθα, ὅτι σε
 οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλ' ἔδωκα τῷ βουκόλῳ. Σύ νυν, ἢν
 βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆς περ' Ἀστυάγης ἄρχει χώ-
 ρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. (4) Πέρσας γὰρ ἀναπεί-
 σας ἀπίστασθαι στρατηλάτῃ ἐπὶ Μήδους· καὶ ἢν τε
 ἐγὼ ὑπ' Ἀστυάγεω ἀποδεχθῶ στρατηγὸς ἀντία σεῦ,
 ἔσται τοι τὰ σὺ βούλει, ἢν τε τῶν τις δοκίμων ἄλλος
 Μήδων· πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου καὶ
 γενόμενοι πρὸς σέο Ἀστυάγεα καταίρειν πειρήσονται.
 Ὡς ὧν ἐτοίμου τοῦ γε ἐνθάδε ἐόντος, ποίεις ταῦτα, καὶ
 ποίεις κατὰ τάχος. »

CXXV. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κύρος ἐφρόντιζε στευ-
 τρῶν σοφωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι, φρον-
 τίζων δὲ εὐρίσκει ταῦτα καιριώτατα εἶναι, καὶ ἐποίει
 ὅη ταῦτα. Γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἄλιήν τῶν
 Περσέων ἐποίησατο, μετὰ δὲ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ
 ἐπιλεγόμενος ἔφη Ἀστυάγῃ μιν στρατηγὸν Περσέων
 ἀποδεικνύναι. « Νῦν, » ἔφη τε λέγων, « ὦ Πέρσαι,
 προχαγορεύω ὑμῖν παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον. »
 (3) Κύρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε· ἔστι δὲ Περσέων
 συνὴ γένεα, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὁ Κύρος συνήλισε καὶ
 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. (3) Ἔστι δὲ τάδε,
 ἐξ ὧν ὅλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι, Πασαργάδαι,
 Μαράφιοι, Μάσπιοι. Τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοί,
 ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ φηρήτηρ, ἔθνη οἱ βασιλεῖς
 οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. (4) Ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶ οἶδε,
 Πανδιαλαῖοι, Δηρουσαῖοι, Γερμάνιοι. Οὗτοι μὲν πάν-
 τες ἀροτῆρες εἰσὶ, οἱ δὲ ἄλλοι νομάδες· Δάοι, Μάρδοι,
 Δροπικοὶ, Σαγάρτιοι.

CXXVI. Ὡς δὲ παρήσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προ-
 ειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κύρος, ἢν γάρ τις χώρος τῆς
 Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίου
 ἢ εἴκοσι πάντῃ, τοῦτόν σφι τὸν χώρον προεῖπε ἐξημε-
 ρῶσαι ἐν ἡμέρῃ. (3) Ἐπιτελεσάντων δὲ τῶν Περσέων

sis versanti aperire consilium suum cupiens Harpagus,
 quum aliter id efficere, custoditis itineribus, non posset,
 tali usus est commento. (4) Leporem callide instruxit;
 cujus ventri, ita rescisso ut nihil pilorum avelleret, prout
 erat, indidit libellum, in quo quæ voluerat scripta erant :
 tum, consulo rursus ventre, leporem atque retia, veluti
 venatori, tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas
 misit, ore tenus hoc adjiciens mandatam, ut Cyro leporem
 tradens simul diceret, necesse esse ut ille sua manu eum
 exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.

CXXIV. His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem
 aperit, et libellum in eo repertum perlegit, (2) in quo erant
 perscripta hæc : « O fili Cambysis! quod te dii respiciunt;
 hoc enim absque esset, numquam tam mira usus esses for-
 tuna : tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape pœnas.
 Etenim ex hujus consilio tu perieras; deorum autem bene-
 ficio et meo superes. (3) Quæ te omnia pridem puto co-
 gnovisse, quum quæ tecum acta sunt, tum quæ ego ab
 Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori
 tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus
 terris imperat Astyages, earum omnium rex eris. (4) Per-
 suade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in
 Mediam : et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero no-
 minatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis
 quæ voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum
 facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus
 parata tibi hic quidem esse omnia, fac quæ dixi, et fac
 celeriter! »

CXXV. His intellectis Cyrus secum deliberavit quo cal-
 lidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Redelibe-
 rata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo ni-
 mirum etiam usus est. Conscripsit in libello quæ voluit,
 concionem convocavit Persarum : tum aperiens libellum le-
 gensque, ait, Astyagem sese ducem constituere Persarum.
 « Nunc igitur, » perrexat dicere, « edico vobis, Persæ, præsto
 sitis singuli cum falcibus. » (2) Hæc Cyrus pro concione
 dixit. Sunt autem Persarum plura genera; quorum nonnulla
 in concione vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis so-
 licitavit. (3) Sunt autem ea hæc, e quibus alii omnes
 Persæ pendent : Pasargadæ, Maraphii, Maspîi. Ex his nobi-
 lissimi sunt Pasargadæ, in quibus est Achæmenidarum fa-
 milia, ex qua reges Persidæ sunt prognati. (4) Alii vero
 Persæ hi sunt : Panthialæi, Derusidæ, Germanii, qui omnes
 agrorum culturam exercent; reliqui sunt nomades, Dai,
 Mardi, Dropici, Sagartii.

CXXVI. Ut convenerunt omnes cum prædicto instru-
 mento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicæ regionis
 spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti
 stadia, hunc tractum jussit illos eadem die eruncare. (2)
 Proposito labore postquam perfuncti sunt Persæ, iterum

τὸν προκείμενον ἀέθλον, δευτέρα σφι προεῖπε ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. Ἐν δὲ τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποίμνας καὶ τὰ βουκόλια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τὸ αὐτὸ ἔθου καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν στρατὸν, πρὸς δὲ ὄνῳ τε καὶ σιτίοις ὡς ἐπιτηδεωτάτοισι. (3) Ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα εὐώχου. Ἐπεῖτε δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, εἰρετό σφας ὁ Κῦρος κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ εἶχον ἢ τὰ παριόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. (4) Οἱ δὲ ἔφασαν πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον· τὴν μὲν γὰρ προτέραν ἡμέραν πάντα σφι κακὰ ἔχειν, τὴν δὲ τότε παροῦ· ἅπαντα ἀγαθὰ. (5) Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος παρεγγύμουν τὸν πάντα λόγον, λέγων, « ἄνδρες Πέρσαι, οὕτω μῦθιν ἔχει. Βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον δουλοπρεπεία ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθεσθαι εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ γχιζῶ παραπλήσιοι ἀναρίθμητοι. (6) Νῦν ὧν ἐμέο πειθόμενοι γίνεσθε ἐλεύθεροι. Αὐτὸς τε γὰρ δοκέω θεῇ τύχῃ γεγονὼς τάδε ἐς χεῖρας ἄγεσθαι, καὶ ὑμέας ἡγῆμαι ἄνδρας Μῆδων εἶναι οὐ φλαυροτέρους οὔτε ἄλλα οὔτε τὰ πολέμια. Ὡς ὧν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγου τὴν ταχίστην. »

CXXVII. Πέρσαι μὲν νυν προστάτῃ ἐπιλαβόμενοι ἄσμενοι ἠλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μῆδων ἀρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα ταῦτα, πέμψας ἄγγελον ἐκάλεσε αὐτόν. (2) Ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν ὅτι πρότερον ἦξοι παρ' ἐκείνου ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. (3) Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης Μῆδους τε ὥπλισε πάντας, καὶ στρατηγὸν αὐτῶν ὥστε θεοβλαβὴς ἔων ἀπέδεξε Ἀρπαγον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργεε. (4) Ὡς δ' οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμιγον, οἱ μὲν τινες αὐτῶν ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ λόγου μετέσχον, οἱ δὲ αὐτομόλειον πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλείστοι ἠθελοκἀέον τε καὶ ἔφευγον.

CXXVIII. Διαλυθέντας δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης, ἔφη ἀπειλέων τῷ Κύρῳ, « ἄλλ' οὐδ' ὡς Κύρος γε χαιρήσει. » (2) Τσαῦτα εἰπας πρῶτον μὲν τῶν μάγων τὸν ὄνειροπόλους, οἳ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν Κῦρον, τοὺτους ἀνεσκόλοπισε, μετὰ δὲ ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μῆδων ἐν τῷ ἄστει, νέους τε καὶ πρεσβύτας ἄνδρας. (3) Ἐξαγαγὼν δὲ τοὺτους καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι ἐσώθη, καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐζωγρήθη καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μῆδων ἀπέβαλε.

CXXIX. Ἐόντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προστάς ὁ Ἀρπαγος κατέχειρε τε καὶ κατεκερτόμεε, καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγὰ ἐπεα, καὶ δὴ καὶ εἰρετό μιν πρὸς τὸ ἑωυτοῦ δείπνον, τό μιν ἐκείνος σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθόινθη, ὅτι εἶη ἢ ἐκείνου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιλείης. (2) Ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντειρετό εἰς ἑωυτοῦ ποίεσθαι τὸ Κύρου ἔργον. Ἀρπαγος δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα δὴ ἑωυτοῦ δικαίως εἶναι. (3)

eisdem prædixit, ut in posterum diem adessent loti. Interim vero Cyrus caprarum oviumque et boum greges patris sui omnes in unum congregatos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum hisce excepturus, et vino farinaceisque cibis commodissimis; (3) utque postrid e convenerunt Persæ, recumbere in prato jussos lauto excepit epulo. Dein, postquam a cæna surrexerunt, quæsit ex his Cyrus, ultra optabiliora ipsis viderentur: quæ pridie habuerint, an præsentia? (4) Et illi, multum interesse, dixerunt: pridie enim omnia se mala habuisse, præsentem vero die bona omnia. (5) Id verbum adripiens Cyrus, rem omnem, quam eis propositurus erat, aperuit dicens: « Viri Persæ! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis hæc et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores læsternis similes innumeri. (6) Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut hæc bona in manus nostras congeram; et vos judico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quæ quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage! »

CXXVII. Igitur Persæ, quum jam pridem ægre tulissent Medorum imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. Astyages vero, ut intellexit moliri hæc Cyrum, misso nuncio, eum ad se vocavit. (2) Cui renunciare nuncium jussit Cyrus, prius se adventurum, quam gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divinitus mente percussus, præfecit Harpagum, oblitus quæ adversus illum patraverat. (3) Medi, in bellum profecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum, quicumque consilii non erant participes, pugnam inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes; sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capessabant.

CXXVIII. Ita turpiter dissoluto Medorum exercitu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait: « Atne sic quidem gaudebit Cyrus. » (2) His dictis, primum imagos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, juvenes provectionesque ætate viros. (3) Quibus eductis, prælio cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amissis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit potestatem.

CXXIX. Tum captivo Astyagi adstans Harpagus, lætitia ob illius casum gestiens, insultavit; et quum alia in eum acerba dictoria conjecit, tum respiciens ad cænam eam, quia filii carnes comedendas illi Astyages proposuerat, ex eo quæsit, æquid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset? (2) Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, an snum faceret Cyri factum? Et Harpagus, suum merito censi, ait, factum; se enim ipsum de eo suscipiendo ad Cy-

Ἀστυάγης δέ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ σκαιότατόν τε καὶ ἀδικιώτατον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων, σκαιότατον μὲν γε, εἰ παρεὼν αὐτῷ βασιλέα γενέσθαι, εἰ δὲ δι' ἐωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρεόντα, ἄλλω περιέθηκε τὸ κράτος, ἀδικιώτατον δὲ, ὅτι τοῦ δειπνοῦ εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε· εἰ γὰρ δὴ δεῖν πάντως περιθεῖναι ἄλλω τέρῳ τὴν βασιλῆην καὶ μὴ αὐτὸν ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μήδων τέρῳ περιβαλέειν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων· νῦν δὲ Μήδους μὲν ἀναιτίους τοῦτου ἔοντας δούλους ἀντὶ δεσποτέων γεγόναι, Πέρσας δὲ δούλους ἔοντας τὸ πρὶν Μήδων νῦν γεγονέναι δεσπότας.

CXXX. Ἀστυάγης μὲν νυν βασιλεύσας ἐπ' ἕτεα πέντε καὶ τριήκοντα οὕτω τῆς βασιλῆης κατεπαύθη, Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τοῦτου πικρότητα, ἀρξάντες τῆς ἄνω Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἕτεα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν ὁδῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σχῦθαι ἤρχον. (2) Ὑστέρῳ μάλιστα χρόνῳ μετεμνήσκει τέ σφι ταῦτα ποιήσασιν, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ ὀπίσω κατεστράφησαν μάχῃ νικηθέντες. Τότε δὲ ἐπ' Ἀστυάγῳ οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κύρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι ἤρχον τὸ ἀπὸ τοῦτου τῆς Ἀσίης. Ἀστυάγης δὲ Κύρος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας εἶχε παρ' ἐωυτῷ, ἐς δὲ ἐτελεύτησε. (3) Οὕτω δὲ Κύρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς καὶ ἐβασίλευσε, καὶ Κροῖσον ὑστερον τούτων ἀρξάντα ἀδικίᾳ κατεστρέψατο, ὡς εἰρηταί μοι τὸ πρότερον. Τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος οὕτω πάσης τῆς Ἀσίης ἥρξε.

CXXXI. Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοισίδε χρεωμένους, ἀγάλματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιεῖμένους ἰδρῦεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπογενεῖς ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς κατὰ περ οἱ Ἕλληνες εἶναι. (2) Οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Διᾷ καλεῦντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοις. (3) Τοῦτοισι μὲν δὲ μόνουσι θύουσι ἀρχῇθεν ἐπιμεμαθήκασιν δὲ καὶ τῇ Οὐρανῇ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀραβίων. Καλεῦσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀρροδίτην Μύλιττα, Ἀράβιοι δὲ Ἀλιττα, Πέρσαι δὲ Μίτραν.

CXXXII. Θυσίᾳ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστηκε. Οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι μέλλοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέονται, οὐκ αὐλῷ, οὐ πέμμασι, οὐκ οὐλῇσι. (2) Τῶν δὲ ὡς ἐκάστω θύειν θέλει, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος καλεῖ τὸν θεόν, ἐστεφανωμένους τὸν τιήρην μυροῖν μαλίστα. Ἐωυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μόνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθὰ· δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται εὖ γίνεσθαι καὶ τῷ βασιλεῖ· ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Ἐπεὶ δὲ διαμιστύλας κατὰ μέρεα τὸ ἱρῆιον ἐψήσῃ τὰ κρέα, ὑποβάσας ποίην ὡς ἀπαλωτάτην, μαλίστα δὲ τὸ τρίφυλλον, ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὦν πάντα τὰ κρέα. (3) Διαβέντας δὲ αὐτοῦ μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαεῖδει θεογο-

rum scripsisse. (3) Tum Astyages, longiorem exorsus sermonem, declaravit ineptissimum illum esse hominum omnium, simulque iniquissimum : ineptissimum quidem, qui, quum ipse potuisset rex evadere, si quoniam hæc res per ipsum gestæ sint, ad alium detulerit imperium : iniquissimum vero, quod propter cœnam istam Medos in servitutem conjecisset. Quodsi enim oportuisset in alium quempiam transferre imperium, seseque destituere; æquius fuisse Medorum alicui tribuere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc vero Medos, culpa vacantes, servos factos esse pro dominis; Persas autem, quum Medorum pridem fuissent servi, dominos eorum evasisse.

CXXX. Igitur Astyages, postquam quinque et triginta annos regnaverat, ita regno exutus est : Medi vero, propter hujus acerbiteriam, Persis succubuerunt; postquam imperium superioris trans Halyn fluvium Asiæ per annos trecentos et duodetriginta tenuerant, demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat imperium. (2) Postero quidem tempore penituit eos hujus facti, desciveruntque a Dario : sed post defectionem denuo subacti sunt, prælio superati. Tunc Persæ cum Cyro, postquam regnante Astyage adversus Medos rebellarant, Asiæ regnum ab eo tempore obtinuerunt. Astyagem vero Cyrus, nullo alio malo adiciens, apud se tenuit donec vitam finivit. (3) Hoc igitur modo et natus et educatus Cyrus regnum obtinuit, et post hæc Cræsum, qui ipsum adgredi cœperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est : quo superato, universæ Asiæ imperavit.

CXXXI. Persas vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant : scilicet, ut mihi videtur, quod non humanæ similem naturam aut formam habere deos arbitrantur, sicuti Græci. (2) Illis igitur mos est, Jovi in summis montium jugis facere sacra, universum cæli orbem Jovem nominantibus. Faciunt autem et Soli sacra, et Lunæ, et Terræ, et Igni, et Aquæ, et Ventis. (3) Et his quidem solis numinibus a priscis inde temporibus sacra faciunt. Addiderunt vero etiam Uraniæ sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto ritu. Venerem autem Assyrii Mylitta nominant, Arabes vero Alitta; Persæ Mitran.

CXXXII. Sacrificiorum autem, quæ hisce diis peraguntur a Persis, talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accendunt sacra facturi : libatione non utuntur, non tibia, non libis, non mola. (2) Ut cuique deo sacra quispiam vult facere, in locum mundum adducit victimam, deumque invocant, tiam myrto maxime cinctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli bona precetur sacrificans : sed cunctis Persis atque regi ut bene sit, preatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frusta dissecuit victimam, carnesque elixavit, subster nit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes imponit. (3) Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse in-

νήνη, ὅην δὴ ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπασιδὴν· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου οὐ σφί νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. Ἐπισχῶν δὲ ὀλίγον χρόνον ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρεῖται ὁ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει.

5 CXXXIII. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων μάλιστα ἐκέλην τιμᾶν νομίζουσι τῇ ἑκάστῳ ἐγένετο. Ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτιθέσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππων καὶ κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται θλουσ ὅπουτος ἐν καμίνοις, οἱ δὲ πένητες 10 αὐτῶν τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων προτιθέαται. (2) Σίτοιισι δὲ ὀλίγοισι χρέονται, ἐπιφορῆμασι δὲ πολλοῖσι καὶ οὐκ ἀλέσι· καὶ διὰ τοῦτό φασι Πέρσαι τοὺς Ἑλληνας σιτεομένους πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφί ἀπὸ δειπνου παραφορέεταί οὐδὲν λόγου ἄξιον· εἰ δέ τι παραφέροιο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι. (3) Οἶνον δὲ κάρτα 15 προσχέεται, καὶ σφί οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσσεται, μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπουδαϊέστατα τῶν πρηγμάτων. (4) Τὸ δ' ἂν ἄδη σφί βουλευομένοις, 20 τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρχος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλευόμεναι· καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ νήφουσι, χρέονται αὐτῷ, ἦν δὲ μὴ ἄδη, μετιέσι. Τὰ δ' ἂν νήφοντες προβουλευόμεναι, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώσκουσι.

25 CXXXIV. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσι οἱ συντυγχάνοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους φιλοῦσι τοῖσι στόμασι, ἦν δὲ ἡ οὐτερος ὑποδέεστερος ὀλίγῳ, τὰς παρειὰς φιλέονται· ἦν δὲ πολλῷ ἢ οὐτερος ἀγενέστερος, 30 προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. (2) Τιμέουσι δὲ ἐκ πάντων τοὺς ἀρχιστα ἐσωτῶν οἰκόντας μετὰ γε ἐσωτοὺς, δευτέρα δὲ τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμέουσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐσωτῶν ἑκαστάτῳ οἰκόμενους ἐν τιμῇ ἀγονται, νομίζοντες ἐσω- 35 τοὺς εἶναι ἀνθρώπων μακρῷ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀνέχεσθαι, τοὺς δὲ ἑκαστάτῳ οἰκόντας ἀπ' ἐσωτῶν κακίστους εἶναι. (3) Ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων καὶ ἤρχε τὰ ἔθνεα ἀλλήλων, συναπάντων μὲν Μῆδοι καὶ τῶν 40 ἀρχιστα οἰκόντων σφίσι, ὅσσοι δὲ καὶ τῶν ὁμοῦρων, οἱ δὲ μάλα τῶν ἐχομένων. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρσαι τιμέουσι· πρόσβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ ἐπιτροπεῦον.

CXXXV. Ξεινικά δὲ νόμαϊα Πέρσαι προσίενται ἀν- 45 ὄρων μάλιστα. Καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα νομίσαντες τῆς ἐσωτῶν εἶναι καλλίω φορέουσι, καὶ ἐς τοὺς πολέμους τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας· καὶ εὐπαθείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι, καὶ δὴ καὶ ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες παισὶ μίσγονται. (2) Γαμέουσι 50 δ' ἑκάστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίχας γυναῖκας, πολλῷ δ' ἐτι πλεῦνας παλλακὰς κτέονται.

CXXXVI. Ἀνδραγαθίῃ δ' αὐτῇ ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθὸν, ὅς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι δῶρα ἐκπέμ-

cantationem dicunt : nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interjecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet.

CXXXIII. Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die æquum censent copiosius epulum quam alias adponere : et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum aut asinum adponunt integrum, in camino assatum ; pauperiores vero minores adponunt pecudes. (2) Farinaceis cibariis paucis utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis, eisque non simul sed paulatim, inlatis. Quapropter Persæ dicunt, Græcos, quum cibum capiunt, desinere esurire ; quoniam post cœnam nihil amplius, quod alicujus momenti sit, eis adponitur : si quid enim porro adponeretur, a comedendo non esse cessaturos. (3) Vino largiter admodum indulgent : nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio præsentem ; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consue- runt : (4) quod vero deliberantibus placuit, id ædium herus, apud quem habita est deliberatio, postridie ejus diei jejunis proponit. Quodsi jejunis idem placet, hoc utuntur ; sin minus, omittunt. Contra, quæ jejuni sobriique ante deliberaverunt, ea vino madidi recognoscunt.

CXXXIV. Si qui in via sibi mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis potest utrum eadem conditione sint qui sibi occurrunt : nempe hi, salutationis loco, ora invicem osculantur. Quodsi alteruter paulo est inferior, osculantur genas ; si multo inferior, prostratus adorat alterum. (2) In honore autem habent, post sese mutuo, illos qui a se proxime habitant ; post hos, qui his finitimi ; et sic deinde in honore habendo pro ratione progrediuntur : minimeque omnium in honore habent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Scilicet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe præstantissimos ; alios vero pro prædicta ratione virtutem colere ; denique, qui ab ipsis longissime habitent, esse ignavissimos. (3) Quoad vero penes Medos fuerat imperium, etiam populi alter alteri imperabant : cunctis quidem Medi, et præsertim his qui proxime eis habitabant ; hi vero, suis finitimis ; et illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari quoque ratione Persæ in honore habent alios populos : nam similiter progrediendo alius populus alii præest, et in illum imperii partem aliquam sibi commissam exercet.

CXXXV. Peregrina autem instituta admittunt Persæ omnium hominum maxime. Etenim Medicam vestem, sua esse honestiorem existimantes, gestant ; et ad bella Ægyptiacos adoptarunt thoraces. Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cognita, sectantur ; et quidem pueris etiam ad venerem utuntur, a Græcis edocti. (2) Ducunt autem eorum quisque legitimas uxores multas, multo vero etiam plures habent pellices.

CXXXVI. Strenuitas et boni viri officium apud eos, post bellicam virtutem, aestimatur, si quis multos progenuit filios : et, qui plurimos edidit, huic quotannis dona mit-

πει βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. Τὸ πολλὸν δ' ἡγέται
ἰσχυρὸν εἶναι. (2) Παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ
πενταέτεος ἀρξάμενοι μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μῶνα,
ἱππεύειν καὶ τοξεύειν καὶ ἀληθίζεσθαι. Πρὶν δὲ ἢ
6 πενταέτης γένηται, οὐκ ἀπικνεύεται ἐς ὄψιν τῷ πατρὶ,
ἀλλὰ παρὰ τῆσι γυναῖξιν δαίταν ἔχει. (3) Τοῦδε δὲ
εἵνεκεν τοῦτο οὕτω ποιεῖται, ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμε-
νος, μηδεμίαν ἄσπιν τῷ πατρὶ προσβάλῃ.

CCXXXVII. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον, αἰνέω
10 δὲ καὶ τόνδε, τὸ μὴ μιῆς αἰτίας εἵνεκεν μῆτε αὐτὸν τὸν
βασιλέα μηδένα φονεῖν, μῆτε τῶν ἄλλων Περσέων
μηδένα τῶν ἐσωτοῦ οἰκετῶν ἐπὶ μιῇ αἰτίᾳ ἀνέχεσθαι
πάθος ἔρδειν· ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ
15 μὲζω τὰ ἀδικήματα ὄντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω
τῷ θυμῷ χρᾶται. (2) Ἀποκτείνειαι δὲ οὐδένα κω λέγουσι
τὸν ἐσωτοῦ πατέρα οὐδὲ μητέρα, ἀλλ' ὁκόσα ἥδη τοιαῦτα
ἐγένετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀν
εὐρεθῆναι ἤτοι ὑποβολιμαῖα ὄντα ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
20 δὴ φασὶ οἶκος εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τοκέα ὑπὸ τοῦ ἐσω-
τοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν.

CCXXXVIII. Ἄστα δὲ σφι ποιεῖν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα
οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. Αἰσχιστον δὲ αὐτοῖσι τὸ ψεύδεσθαι
νενόμισται, δεύτερα δὲ τὸ ὀφείλιν χρέος, πολλῶν μὲν
καὶ ἄλλων εἵνεκεν, μάλιστα δὲ ἀναγκαίην φασὶ εἶναι
25 τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεύδος λέγειν. (2) Ὅς ἂν δὲ τῶν
ἄστων λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρ-
χεται οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοις Πέρσησι· φασὶ δὲ
μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτύνοντα τι ταῦτα ἔχειν. (3) Ξεῖνον
δὲ πάντα τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τούτων πολλοὶ ἐξελαύ-
30 νουσι ἐκ τῆς χώρας, καὶ τὰς λευκάς περιστεράς, τὴν
αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες. Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνου-
ρέουσι οὔτε ἐμπύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ
ἄλλον οὐδένα περιορεύουσι, ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μά-
λιστα.

CCXXXIX. Καὶ τότε ἄλλο σφι ᾧδε συμπεπτόκε γί-
νεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λελήθε, ἡμέας μὲντοι
οὐ· τὰ οὐνόματ' αὖ ἐόντα ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ
μεγαλοπρεπείᾳ τελευτῶσι πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ
Δωριέες μὲν σὰν καλεῖσιν, Ἴωνες δὲ σίγμα. Ἐς τοῦτο
διζήμενος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνό-
ματ' αὖ, οὐ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως.

CXL. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδώς
εἶπαι· τάδε μὲντοι ὡς κρυπτόμενα λέγεται καὶ οὐ σαφῆ-
νός περὶ τοῦ ἀποθανόντος, ὡς οὐ πρότερον θάπτεται
5 ἀνδρὸς Πέρσῃ δὲ νέκυς πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλ-
κυσθῇ. Μάγους μὲν γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ταῦτα ποιεῦν-
τας ἐμφανέως γὰρ δὴ ποιεῖσι. (2) Κατακhrώσαντες
δὲ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι γῇ κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κε-
χωρίδονται πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐν
10 Αἰγύπτῳ ἱερέων. (3) Οἱ μὲν γὰρ ἀγνεύουσι ἐμψυχον
μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι· οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτο-
χειρὶ πάντα πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου κτείνουσι, καὶ
ἀγνισμα τοῦτο μέγα ποιεῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρ-
μηκάς τε καὶ ὄφεις καὶ τᾶλλα ἔρπετα καὶ πετεινά. Καὶ

tuntur a rege. In multitudine enim existimant robur inesse.

(2) Puerorum institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesimum, ad sola haec tria refertur, equitare, arcu uti, et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer, non venit in patris conspectum, sed apud mulieres vitam agit : (3) id ea fit causa, ne, si dum ita educatur obit, dolorem adferat patri.

CCXXXVII. Laudo equidem istud institutum : sed et hoc laudo, quod propter unam simplicem culpam nec rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum Persarum quisquam unius culpae causa in aliquem suorum atrocius quidam et irreparabile committit : sed, subductis rationibus, postquam plura et majora esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum irae indulget. (2) Ut autem patrem aliquis aut matrem occiderit, id vero numquam aiunt accidis : sed quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse esse aiunt, ut causa curatius cognita reperiantur commissa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sanguine natis ; nec enim veri simile esse, ut, qui vere pater fuerit, a proprio filio occidatur.

CCXXXVIII. Quaecumque vero illis facere non licet, ea nec dicere licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur, mendacium dicere ; alterum post hoc, as alienum habere ; et hoc quidem quum aliis de causis, tum quod necesse esse aiunt, ut, qui as alienum habet, etiam subinde mendacium dicat. (2) Si quis e civibus lepra aut vitiligine est correptus, in urbem hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in Solem quidpiam deliquerit. (3) Peregrinum vero quemlibet, qui tali morbo laborat, frequentes terra ejiciunt : etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas laborare existimantes. In fluvium neque immingunt, neque expiunt, nec manus in eo abluunt, nec alium haec facere patiuntur : sed fluvios praecipue colunt.

CCXXXIX. Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos quidem laet, at nos non praeterit. Scilicet nomina eorum, quae corporibus vel magnificentiae ejusque ipsorum respondent, desinunt omnia in eandem literam, quam Dores San, Iones Sigma vocant. In hanc literam, si volueris inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non unum et alterum, sed pariter omnia.

CXL. Haec habui quae de Persis citra dubitationem bene gnarus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec satis aperte, quod ad vita functos spectat ; scilicet, non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse hoc institutum, certoscio : faciunt enim aperte. (2) Caeterum cera obductum cadaver terra condunt Persae. Magi vero multum, quum ab aliis hominibus differunt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. (3) Hi enim nefas existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae diis immolant : Magi vero omnia mana sua occidunt, excepto cane atque homine ; et in hoc studium etiam magnum ponunt, necantes perinde et formicas et angues, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque se

ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ τούτῳ ἐζέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομί-
σθη, ἀνείμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

CXLI. Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολεές, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἐπεμπον ἀγγέλους ἐς Σάρ-
5 δις παρὰ Κύρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι
καὶ Κροίσῳ ἔσαν κατήκοι. (2) Ὁ δὲ ἀκούσας αὐτῶν
τὰ προΐσχοντο, ἔλεξε σφι λόγον, ἄνδρα φὰς αὐλητὴν ἰ-
δόντα ἐχθρὸν ἐν τῇ θαλάσῃ αὐλέειν, δοκέοντά σφας ἐξε-
λεύσεσθαι ἐς γῆν ὡς δὲ ψευθεῖναι τῆς ἐλπίδος, λαβείναι
10 ἀμφίβληστρον καὶ περιβαλέειν τε πλῆθος πολλὸν τῶν
ἐχθρῶν καὶ ἐξειρῶσαι, ἰδόντα δὲ παλλομένους εἶπαι ἄρα
αὐτὸν πρὸς τοὺς ἐχθρὸς, « παύεσθέ μοι ὀργεόμενοι, ἐπεὶ
οὐδ' ἐμέο αὐθέντος ἠθέλετε ἐκβαίνειν ὀργεόμενοι. »
(3) Κύρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι
15 Αἰολεῦσι τῶνδε ἐνεκεν ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον
αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαί σφας
ἀπὸ Κροίσου οὐκ ἐπέβοντο, τότε δὲ κατεργασμένων τῶν
πρηγμάτων ἔσαν ἐτοῖμοι πείθεσθαι Κύρῳ. (4) Ὁ μὲν
δὴ ὀργῇ ἐχόμενος ἔλεξε σφι τάδε, Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν
20 τούτων ἀνειχθέντων ἐς τὰς πόλιας, τείχεά τε περι-
βάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνελέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἅλ-
λοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς μούνους γὰρ τούτους ὄρκιον
Κύρος ἐποίησας ἐπ' οἷσι περὶ ὁ Λυδός. Τοῖσι δὲ λοι-
ποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῇ λόγῳ πέμπειν ἀγγέλους ἐς
25 Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τιμωρέειν.

CXLII. Οἱ δὲ Ἴωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον
ἔστι, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὡρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλιας πάντων ἀνθρώπων τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν· οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τῶντο ποιεῖ
30 τῇ ἰωνίῃ οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν θῆν οὔτε τὰ
πρὸς τὴν ἐσπέρην, τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ
πιεζόμενα, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχμώδεος.
(2) Γλώσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ
τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν
35 πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυσοῦς
τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικέονται
κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι· αἶδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ,
Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώ-
καϊα. (3) Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῆσι πρότερον λεχθείσῃσι
ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι.
40 Ἐτι δὲ τρεῖς ὀπολοιποὶ Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν
νήσους οἰκέονται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἡ-
πειρῷ ἱδρύται, Ἐρυθραί. (4) Χῖοι μὲν νυν καὶ Ἐρυ-
θραῖοι κατὰ τῶντο διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐσωτῶν
μοῦνοι. Οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες γίνονται.

CXLIII. Τούτων δὲ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι
μὲν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι, τοῖσι
δὲ αὐτῶν νησιώτῃσι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες
ἔσαν καὶ Περσέων κατήκοι οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυ-
50 θάται. (2) Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων
οὗτοι κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέας δὲ ζόντος τοῦ παντός
τότε Ἑλληνικοῦ γένους, πολλῶν δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν
ἐθνέων τὸ Ἴωνικὸν καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ
Ἀθῆναι, ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. (3) Οἱ μὲν

habeat instituti istius genuina ratio, hæc hactenus : redeo
ad superiorem narrationem.

CXLI. Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, Iones
Æolesque legatos Sardes miserunt ad Cyrum, volentes eis-
dem conditionibus imperio ejus esse subjecti, quibus Cræso
paruerant. (2) At ille, auditis eorum postulatis, faoulam
eis narravit hujusmodi : Fuit olim tibicen, inquit, qui,
piscibus conspectis in mari, tibia cecinit, ratus illos in ter-
ram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit
rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit.
Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis : « Desinite nunc saltare,
quum, me tibia canente, egredi saltareque nolueritis. » (3)
Hanc fabulam Ionibus Æolibusque hac caussa Cyrus pro-
posuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati
a Cyro ut a Cræso desciscerent, non paruerant ; et tunc de-
mum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant parati.
(4) Ille igitur, ira commotus, ista eis respondit. Quo res-
ponso ad Ionum civitates relato, muris singuli oppida sua
cingebant, et ad Panionium congregabantur reliqui omnes
præter Milesios ; cum his enim solis Cyrus sædus fecerat
eisdem conditionibus quibus olim Lydus. Reliquis vero
Ionibus placuit communi consilio Spartam legatos mittere,
qui rogarent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

CXLII. Iones hi autem, quorum est etiam Panionium il-
lud, præ omnibus quos novimus hominibus oppida condita
tenebant in terræ tractu temperie cæli aerisque longe præ-
stantissimo. Etenim neque locorum superius sitorum ead-
em ratio est atque Ionix, neque inferius sitorum ; nec eo-
rum quæ orientem spectant, nec quæ occidentem : quorum
alia frigore aut humiditate premuntur, alia æstu et siccitate.
(2) Lingua autem non utuntur eadem, sed quatuor modis
deflexionum [dialectis]. Prima civitatum Miletus versus me-
ridiem sita est ; dein Myus et Priene : et hæc quidem in Caria
sitæ sunt, et dialecto utuntur eadem. Istæ vero in Lydia :
Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Pho-
cæa. (3) Atque hæc civitates, ad sermonis characterem
quod attinet, cum illis, quas ante nominavi, nihil commune
habent, sed inter se conveniunt. Supersunt tres Ionica
civitates, quarum duæ insulas incolunt, Samum atque
Chium : tertia in continente sita est, Erythræ. (4) Ex his
Chii et Erythraei eadem utuntur dialecto ; Samii vero sua,
ab aliis diversa. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

CXLIII. Horum igitur Ionum Milesii tuti a metu erant,
utpote sædus cum Cyro pacti. Qui autem ex eisdem insu-
las incolebant, ne illi quidem quidquam metuebant : nec-
dum enim eo tempore Phœnices Persarum imperio erant
subjecti, nec Persæ ipsi mare exercebant. (2) Separaverant
se autem hi Iones (Milesii) a ceteris Ionibus, non aliam ob
causam, nisi quod, quum universa tunc stirps Hellenica
infirmas esset, populorum omnium infirmis et minimi
momenti fuerit Ionicus : nam, præter Athenas, nulla alia
erat eorum civitas notabilis. (3) Quare et alii Iones et

νυν ἄλλοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι Ἴωνες κεκληῖσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι· αἱ δὲ δωδέκα πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἡγάλλοντο καὶ ἱρὸν ἰδρύσαντο ἐπὶ σφένω αὐτέων, τῷ οὐνόματι ἔθεντο Πανιώνιον, ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμῶσι ἄλλοις Ἴωνων (οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμῶι μετασχεῖν ὅτι μὴ Σμυρναῖοι).

CXLIV. κατὰ περ οἱ ἐκ τῆς πενταπόλεως νῦν χω-
10 ρῆς Δωριεῖς, πρότερον δὲ ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης καλυμένης, φυλάσσονται ὧν μηδαμῶς ἐσδέξασθαι τῶν προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπίκον ἱρὸν, ἀλλὰ καὶ σφένω αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱρὸν ἀνομήσαντας ἐξεκλήσαν τῆς μετοχῆς. (2) Ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀ-
15 πόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶσι, καὶ τούτους χρῆν τοῖς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. Ἄνῃρ ὧν Ἀλικαρνησεύς, τῷ οὐνόματι ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας τὸν νόμον κατηλόγησε, φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑωυτοῦ οἶκία προσ-
20 επασσάλευσε τὸν τρίποδα. (3) Διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλεις, Λίνδος καὶ Ἰήλυσος τε καὶ Κάμειρος καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήσαν τῆς μετοχῆς τὴν ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησόν. Τούτοις μὲν νῦν ταύτην τὴν ζημίην οὗτοι ἐπέβησαν.

CXLV. Δοκέουσι δέ μοι δωδέκα πόλις ποιήσασθαι
25 οἱ Ἴωνες καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖνας ἐσδέξασθαι τοῦδε εἵνεκεν, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον, δωδέκα ἦν αὐτῶν μέρεα, κατὰ περ νῦν Ἀχαιῶν τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας δωδέκα ἐστὶ μέρεα, (2) Πελληνίη μὲν γε πρώτη
30 πρὸς Σικυῶνος, μετὰ δὲ Αἰγείρα καὶ Αἰγαί, ἐν τῇ Κρᾶ-
θις ποταμὸς ἀναός ἐστι, ἀπ' οὗ δὲ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε, καὶ Βοῦρα καὶ Ἐλίχη, ἐς τὴν κατέφυ-
γον Ἴωνες ὑπ' Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες, καὶ Αἰγίον
καὶ Ῥύπες καὶ Πατρέες καὶ Φαρέες καὶ Ὠλένος, ἐν
35 τῷ Πεῖρος ποταμὸς μέγας ἐστὶ, καὶ Δύμη καὶ Τριται-
έες, οἱ μόνου τοῦτον μεσσοῖχοι οἰκέουσι.

CXLVI. Ταῦτα δωδέκα μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ
καὶ τότε γε Ἴωνων ἦν. Τούτων δὲ εἵνεκεν καὶ οἱ Ἴωνες
δωδέκα πόλις ἐποίησαντο, ἐπεὶ ὥς γέ τι μᾶλλον οὗ-
40 τοι Ἴωνές εἰσι τῶν ἄλλων Ἴωνων ἢ κάλλιον τι γεγό-
νασι, μωρίῃ πολλῇ λέγειν τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐ-
βοίης εἶσι οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἴωνίης μέτα οὐδὲ
τοῦ οὐνόματος οὐδὲν, Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμ-
χάται καὶ Καδμεῖοι καὶ Δρύοπες καὶ Φωκέες ἀπο-
45 δάσμοι καὶ Μολοσσοὶ καὶ Ἀρχάδες Πελασγοὶ καὶ Δω-
ριεῖς Ἐπιδαῦριοι, ἅλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχεται·
(2) οἱ δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρυτανήτου τοῦ Ἀθηναίων δρυμ-
θέντες καὶ νομίζοντες γενναῖοτάτοι εἶναι Ἴωνων, οὗτοι
δὲ οὐ γυναῖκας ἡγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Κασί-
50 ρας ἔσχον, τῶν ἐφόνευσαν τοὺς γονεάς. (3) Διὰ τοῦτον
δὲ τὸν φόνον αἱ γυναῖκες αὗται νόμον θέμεναι σφίσι αὐ-
τῇσι ὄρκους ἐπέβησαν καὶ παρέδοσαν τῇσι θυγατράσι,
ὥς ὅτε δημοστῆσαι τοῖσι ἀνδράσι μὴδὲ οὐνόματι βῶ-
ῃαι τὸν ἐνωτῆς ἀνδρα, τοῦδε εἵνεκεν ὅτι ἐφόνευσαν σφένω

ipsi Athenienses nomen etiam fugiebant, nec Iones vole-
bant adpellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet
hujus nominis. Sed duodecim illæ civitates gaudebant hoc
nomine, et separatim ab aliis templum sibi statuerunt, cui
Panionio imposuere nomen; decreveruntque nullos alios
Iones participes illius facere: nec vero etiam alii, ut in
consortium reciperentur, petivere, præter Smyrnæos.

CXLIV. Simili ratione Dorienses, Pentapolin quæ nunc
vocatur incolentes, quæ olim eadem Hexapolis nominata
erat, cavent ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triop-
ici templi communionem recipiant; verum etiam suo de
numero eos, qui adversus id templum scelus admiserant,
communione excluderunt. (2) Nam quum in ludis Triopii
Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes donarentur vi-
ctoribus; quos tripodes qui acceperant, his non licebat eos
extra templum exportare, sed ibidem deo dedicare oportebat;
civis quidam Halicarnassensis, cui nomen erat Agasicles,
victoriam quum reportasset, sprete lege donum suum
detulit tripodem et clavis ibi adfixit. (3) Hanc ob culpam
quinque civitates, Lindus, Ialysus, Camirus, Cos et Cni-
dus, sextam civitatem Halicarnassum communione exclu-
serunt. Talem illi his pœnam inflixere.

CXLV. Quod autem duodecim civitates confecerunt Iones,
nec plures voluerunt recipere, id ea causa fecisse mihi
videntur, quod etiam, quo tempore in Peloponneso habita-
verant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum
nunc Achæorum, qui Ionas expulerunt, duodecim regiones
sunt: (2) prima Pellene, haud procul Sicione; dein Ægira,
et Ægæ, in qua est Crathis annis perennis, a quo et ille in
Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confu-
gerant Iones ab Achæis prælio superati; et Ægium, et Rhy-
pes, et Patrenses, et Pharenenses, et Olenus, in qua Pirus
est annis ingens; et Dyme et Tritæenses, qui soli ex istis
omnibus mediterranea habitant.

CXLVI. Hæ sunt nunc duodecim Achæorum regiones,
quæ olim ibi Ionum fuerant: qua nimirum de causa etiam
in Asia duodecim civitates confecerunt: nam, esse hos
magis Ionas quam reliqui Iones, aut nobiliori quadam
stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stultitia. Sunt
enim horum quidem haud minima pars Abantes ex Eubœa,
quibus nihil cum Ionia aut cum nomine isto commune est:
admixti porro eis sunt Minyæ Orchomenii, et Caducei, et
Dryopes, et Phocenses, qui a popularibus suis se sejunxe-
runt, et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidau-
rii; denique multæ aliæ gentes illis immixtæ sunt. (2) Qui
vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt profecti, nobilis-
simique censentur esse Ionum, hi vero uxores secum in
coloniam non adduxerant, sed Caricas habebant uxores,
quarum parentes occiderant. (3) Quam ob eadem mulie-
res hæ legem sibi, juramento firmatam, imposuerunt, filia-
busque suis tradiderunt, ne unquam cum maritis caperent
cibum, nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc

τοὺς πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας καὶ ἐπείτεν ταῦτα ποιήσαντες αὐτῇσι συνοίκεον. Ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ.

CXLVII. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο οἱ μὲν αὐτῶν Λυκίους ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας, οἱ δὲ Καύκωνας Πυλίου ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. Ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων, ἐστῶσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσι δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνέων γεγόνασι καὶ Ἀπατούρια ἀγοῦσι ὁρτῇ. (2) Ἀγοῦσι δὲ πάντες πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἴωνων οὐκ ἀγοῦσι Ἀπατούρια, καὶ οὗτοι κατὰ φόνου τινὰ σκῆψιν.

CXLVIII. Τὸ δὲ Πανιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης γῆρος ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον τετραμμένος, κοινῇ ἐξαίρητο μένος ὑπ' Ἴωνων Ποσειδέωνι Ἑλικωνίῳ. (2) Ἡ δὲ Μυκάλῃ ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ, ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπὸ τῶν πολλῶν Ἴωνες ἀγέσκον ὁρτῇ τῇ ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. (3) Περὶ πάντων δὲ οὗτοι μόνον αἱ Ἴωνων ὁρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλληνῶν πάντων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τὸντὸ γράμμα τελευτῶσι, κατὰ περ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα.

CXLIX. Αὐταὶ μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις εἰσι· αἷδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη Φρικωνίς καλευμένη, Λήρिसαι, Νέον τεῖχος, Τῆμος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγρόεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γύρνεα. (2) Αὐταὶ ἐνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι· μία γὰρ σφειν παρελύθη ὑπ' Ἴωνων, Σμύρνη· ἔσαν γὰρ καὶ αὐταὶ δυνάδεκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. Οὗτοι δὲ οἱ Αἰολεὲς χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἴωνων, ὥρων δὲ ἔχουσιν οὐκ ὁμοίως.

CL. Σμύρνην δὲ ὤδε ἀπέβαλον Αἰολεὲς. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος ὑπεδέξαντο. Μετὰ δὲ οἱ φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους ὁρτῇ ἔξω τείχεος ποιευσμένους Διονύσω, τὰς πύλας ἀποκλήσαντες ἔσχον τὴν πόλιν. (2) Βοηθάντων δὲ πάντων Αἰολέων ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἴωνων ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. Ποιήσαντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων ἐπιδιδελοντὸ σφρας αἱ ἐνδεκα πόλεις καὶ ἐποιήσαντο σφείων αὐτέων πολιήτας.

CLI. Αὐταὶ μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις, ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδεται γὰρ αὐταὶ. Αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσβον νέμονται (τὴν γὰρ ἔκτῃ ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην Ἀρίσθον ἡνδραπόδισαν Μηθυμναῖοι, ἐόντας διμαίμους), ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκεῖται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν νήσοις καλευμένησι ἄλλη μία. (2) Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι, κατὰ περ Ἴωνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι, ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλιν ἔαδε κοινῇ ἴωσι ἐπεσθαι τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται.

CLII. Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἴωνων καὶ Αἰολέων οἱ ἄγγελοι (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα πρὸς ἡμᾶς), εἰλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα, τῷ οὐνομα ἦν Πύθερμος. Ὁ δὲ πορφύρεόν τε εἶμα πε-

ob causam, quod ipsarum parentes maritosque et liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore ipsas duxissent uxores. Haec autem Mileti facta erant.

CXLVII. Reges vero sibi constituerant, alii Lycios, a Glaucō Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas Pylios, a Codro Melanthi filio; alii ex utroque genere. Enimvero nomen hi tumentur aliquanto acrius quam reliqui Iones. Sini vero etiam ipsi maxime genuini Iones: sunt tamen Iones omnes, quicumque ex Attica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: (2) celebrant autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colophonis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non celebrant, idque ob caedis quandam quam afferunt causam.

CXLVIII. Est autem Panionium sacer locus Mycalae, septentrionem spectans, communi Ionum consilio Neptuno Heliconio dedicatus. (2) Mycale autem promontorium est continentis, ab occidente Samum versus porrectum. Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum celebrabant, quod Panionia nominabant. (3) Habent hoc autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum omnium: ut eorum nomina in eandem desinant literam, quemadmodum etiam Persarum nomina.

CXLIX. Hae igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. Aelides vero civitates hae sunt: Cyme, Phiriconis cognominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, Notium, Aegiroessa, Pitane, Aegae, Myrina, Grynea. (2) Hae sunt undecim Aelensium civitates antiquae: una enim eis ademta est ab Ionibus, Smyrna. Fuerant enim et hae civitates duodecim, in continente omnes sitae. Celebant autem hi Aelenses regionem, cui solum praestantius quam Ionum, ceterum coeli temperie Ionum regioni erat inferior.

CL. Smyrnam vero tali modo amiserant Aelenses. Cives Colophonios, qui in popularium seditione inferiores discederant, patriaque fuerant pulsī, intra urbem suam receperunt. Post haec iidem exsules Colophonii, observato die quo Smyrnae Baccho extra muros sacra faciebant, oclusis portis urbem tenuere. (2) Dein succurrentibus Aelensibus cunctis, fit pactum hac conditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aelensibus redderent, Aelenses Smyrnam relinquerent. Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnae inter se dispersitae, in civium numerum receperunt.

CLI. Hae sunt igitur Aelensium civitates in continente sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab illis se junctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum quinque civitates Lesbum incolunt: nam sextam, quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei in servitutem redegerunt, quum essent consanguinei. In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Centum-insulis quae vocantur, itidem una. (2) Lesbii igitur et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolentes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus communi consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi ducerent.

CLII. Spartam ut venerunt Ionum Aelensiumque legati, (celeriter enim haec conficiebantur), oratorem qui nomine omnium verba faceret delegerunt civem Phocaensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo

ριβαλόμενος, ὥς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς ἔλεγε πολλὰ τιμωρεῖν ἐωυτοῖσι χρηζέων. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ οὗτως ἤκουον, ἀλλ' ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρεῖν Ἴωσι. Οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσσοντο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσασθαι τῶν Ἰωνῶν τοὺς ἀγγέλους θύως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρας, ὥς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμάτων καὶ Ἰωνίης. (3) Ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φωκαίαν ἐπεμπον ἐς Σάρδεις σφένον αὐτῶν τὸν δοκιμώτατον, τῷ οὐνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων ῥῆσιν, γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν σιναμωρεῖν ὥς αὐτῶν οὐ περιοφομένων.

CLIII. Ταῦτα εἰπαντος τοῦ κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπιέρεσθαι τοὺς παρόντας οἱ Ἕλλήνων τίνες ἑόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι καὶ κόσοι πλῆθος ταῦτα ἐωυτῶν προαγορεύουσι. (2) Πυνθανόμενοι δὲ μιν εἶπαι πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην, « οὐκ ἔδεισά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χώρος ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδοδεδυγμένος ἐς τὸν συλλεγόμενοι ἀλλήλους ὁμνύντες ἐξαπατῶσι. Τοῖς, ἢ ἐγὼ ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰωνῶν πάθεα ἔσται ἔλθεσθαι, ἀλλὰ τὰ οἰκίῃα. » (3) Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας ἀτέρριψε ὁ Κύρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι ὥνῃ τε καὶ πρῆσι χρέονται αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῇσι οὐδὲν ἑώθαι χρεῖσθαι, οὐδέ σφι ἔστι τὸ παράπαν ἀγορῇ. (4) Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδεις Ταβάδῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν τόν τε Κροίσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν Πακτῆϊ ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν, ἀπῆλανε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε ἅμα ἀγόμενος καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι. (5) Ἡ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἐμποδὶς καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰγύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέιχε τὴν στρατηλατέειν αὐτὸς, ἐπὶ δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν.

CLIV. Ὡς δὲ ἀπῆλθε ὁ Κύρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ Πακτῆς ἀπὸ τε Ταβάδου καὶ Κύρου, καταβάς δὲ ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους ἀνθρώπους ἔπειθε σὺν ἐωυτῶν στρατεύεσθαι. Ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις ἐπολιόρχεσθαι. Τάβαλον ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

CLV. Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κύρος εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε, « Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινομένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοὶ, ὥς οἴκασι, πρήγματα παρέχοντες καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω μὴ ἄριστον ἢ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. (2) Ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνονται πεποιηκέναι ὥς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παιδῶν αὐτοῦ φέισαιτο. Ὡς δὲ καὶ ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἡ πατέρα ἑόντα σὲ λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδωκα, καὶ ἔπειτεν θυμᾶν εἰ μοι ἀπεστέασι. » (3) Ὁ μὲν δὴ τὰ περ ἐνόεε ἔλεγε, δ' ἄμειβετο τοισίδε, δείσας μὴ ἀναστάτους ποιῆσθαι τὰς Σάρδεις, « ὦ βασιλεῦ, τὰ μὲν οἰκίῃα εἰρήχας, σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσης ἀναμάρτητον ἐοῦσαν καὶ τῶν πρότερον καὶ τῶν νῦν

major Spartanorum numerus, adventu eorum cognitio, conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. (2) At Lacedæmonii neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: Lacedæmonii vero, rejectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emiserunt, res Cyri Ionæque ut mihi quidem videtur, exploraturos. (3) Qui quum Phocæam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, Lacrinen nomine, qui Lacedæmoniorum verbis ediceret Cyro, ne ulli civitati terræ Græciæ damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.

CLIII. Hæc quum dixisset legatus, fertur Cyrus ex præsentibus Græcis quærisse, quinam homines essent Lacedæmonii, quantaque illorum multitudo, qui hæc ei edicerent. (2) Quæ postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ respondit: « Numquam timui tales viros, qui in medio oppido locum habent designatum, in quo congregati, interposito juramento, sese invicem decipiunt: quibus, si ego valebo, accidit ut non de his quæ Ionibus, sed quæ sibi impendent, sint confabulaturi. » (3) Hæc Cyrus in universos conjecit Græcos, eo quod fora publica habent, in quibus emtioni et venditioni dant operam: Persæ autem foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum rerum venalium. (4) Post hæc vero, Sardium custodia Tabalo tradita, homini Persæ, et auri transferendi cura, quod Cræsi aliorumque Lydorum fuerat, Pactyæ commissa, Lydo homini, ipse Ecbatana proficiscitur, Cræsum secum ducens, Ionum autem, in præsentia certe, rationem nullam habens. (5) Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacæ atque Ægyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.

CLIV. Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit: et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardibus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit, maritimisque hominibus ut secum militarent persuasit. Tum exercitu adversus Sardes ducto, Tabalum oppugnavit, in arce conclusum.

CLV. Ea re in itinere cognita, Cyrus his verbis Cræsum compellavit: « Cræse, quis mihi erit harum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur, et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere. Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitute eos redigam. (2) Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse! » (3) Sic ille quæ sentiebat dixit. Cui Cræsus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. « Æqua sunt, inquit, o rex, quæ dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas iræ, nec penitus evertas antiquam urbem, quæ et ante actorum insanos est,

έστεώτων. (4) Τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἐπρηξα καὶ ἐγὼ ἐμῇ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω· τὰ δὲ νῦν παρεόντα, Πακτύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικῶν, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις, οὕτως δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων τάδε
 15 αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι μήτε δεινοὶ τοι ἔωσι. (5) Ἄπειπε μὲν σφι πέμψας ὅπλα ἀρήτια μὴ ἐκτῆσθαι, κέλευε δὲ σφεας κιθῶνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι καὶ κοθόρνους ὑποδέεσθαι, πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κατηλεύειν τοὺς παῖδας.
 11 Καὶ ταχέως σφέας, ὡ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψεαι γεγονότας, ὥστε οὐδὲν δεινοὶ τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.»

CLVI. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώ-
 15 τερα ταῦτα εὐρίσκων Λυδοῖσι ἢ ἀνδραποδισθέντας πρῆ-
 θῆναι σφέας, ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιώχρεων πράξα-
 σιν προτείνει, οὐκ ἀναπείσει μιν μεταβουλεύσασθαι, ἀρ-
 ρωδῶν δὲ μὴ καὶ ὑστερόν ποτε οἱ Λυδοί, ἦν τὸ παρεὸν
 ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλων-
 21 ται. (2) Κύρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ καὶ ὑπεὶς τῆς
 ὀργῆς ἔφη οἱ πειθεσθαι. Καλέσας δὲ Μαζάρεα ἀνδρα
 Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐνετείλατο προεῖπαι Λυδοῖσι τὰ ὁ
 Κροῖσος ὑπετίθετο, καὶ πρὸς ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς
 ἄλλους πάντας οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύ-
 25 σαντο, αὐτὸν δὲ Πακτύην πάντως ζῶοντα ἀγαγεῖν παρ'
 ἑωυτόν.

CLVII. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς δόδῃ ἐντειλάμενος
 ἀπῆλθεν εἰς ἤθεα τὰ Περσέων· Πακτύης δὲ πυθόμενος
 ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν ἐπ' ἑωυτόν ἰόντα, δέισας ὥχετο
 30 φεύγων εἰς Κύμην. (2) Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας
 ἐπὶ τὰς Σάρδεις τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν δσηνδήκοτε
 ἔχων, ὥς οὐκ εὔρε ἔτι ὄντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν
 Σάρδεσι, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου
 ἐντολὰς ἐπιτελέειν, ἐκ τούτου δὲ κελουσμοσύνης Λυδοί
 35 τὴν πᾶσαν δίαταν τῆς ζῆς μετέβαλον. (3) Μαζάρης
 δὲ μετὰ τούτῳ ἔπειμυ ἐς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόν-
 ναι κελύων Πακτύην. Οἱ δὲ Κυμαῖοι ἐγνωσαν συμβου-
 λῆς πέρι ἐς θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι· ἦν γὰρ
 αὐτόθι μαντήσιον ἐκ παλαιοῦ ἱδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε
 40 πάντες καὶ Αἰολέσι ἐώθεσαν χρεέσθαι. Ὁ δὲ χώρος
 40 οὗτός ἐστι τῆς Μιλησίας ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος.

CLVIII. Πέμψαντες ὧν οἱ Κυμαῖοι ἐς τοὺς Βραγχί-
 45 δας θεοπρόπους εἰρώτουν περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιούν-
 τες θεοῖσι μέλλοιεν χαρίεσθαι. Ἐπειρωτέουσι δὲ σφι
 ταῦτα χρηστότερον ἐγένετο ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.
 Ταῦτα δὲ ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὠρ-
 μέατο ἐκδιδόναι. (2) Ὁρμευόμενον δὲ ταύτῃ τοῦ πλή-
 θεος, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρακλείδῃ ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἑὼν
 δόκιμος ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων
 50 τε τῷ χρησμῷ καὶ δοκῶν τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν
 ἀληθείας, ἐς δὲ τὸ δεύτερον περὶ Πακτύην ἐπειρησόμενοι
 ἦσαν ἄλλοι θεοπρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν.

CLIX. Ἀπικομένον δὲ ἐς Βραγχίδας ἐχρησθηριάζετο
 ἐκ πάντων Ἀριστόδικος, ἐπειρωτέων τάδε, « ὦναξ,
 ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης Πακτύης ὁ Λυδός, φεύγων

et eorum quæ nunc aguntur. (4) Nam, quæ ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo : quæ vero nunc aguntur, eorum reus Pactyas est, cujus tu fidei Sardes commisiisti : hic igitur tibi det pœnas. Lydis vero dans veniam, hæc illis impone, ne posthac a te deficient, aut ullo modo metuendi sint. (5) Missis nunciis interdicto illis, ne arma possideant bellica ; et tunicas jube eos sub palliis gestare, coturnosque pro calceis induere : denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere : et mox videbis eos, o rex, feminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficient. »

CLVI. Hæc Cyro Cræsus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi : pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem, non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium ; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si præsens periculum evasisent, desciscerent a Persis seseque perditum irent. (2) Cyrus admonitione Croesi gavisus, et de ira remittens, se ei paritum ait : et vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum, ut, quæ ipsi Cræsus suaserat, illis imperaret ; cæterum ceteros omnes, qui cum Lydis contra Sardes militassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyam utique vivum ad se adduceret.

CLVII. His ille mandatis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit. Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et Cymen pervenit. (2) Mazares, Medus, cum aliqua parte copiarum Cyri adversus Sardes ducens, ubi Pactyam non amplius Sardibus invenit, primum Lydos coegit Cyri mandata exsequi : cujus mandati consequens erat, ut omnem vitæ rationem Lydi mutarent. (3) Dein nuncios Cymen misit Mazares, tradi Pactyam jubens. Cymæi vero statuerunt de consilio in hac re capiendo ad deum referre qui in Branchidas oracula edit. Erat enim ibi oraculum ab antiquis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et Æolenses uti consueverant. Est autem locus ille in Milesiorum ditione, supra Panormum portum.

CLVIII. Missis igitur ad Branchidas legatis Cymæi quæsiverunt de Pactya, quidnam facientes gratum maxime diis essent facturi. Et interrogantibus respondit oraculum, dederent Pactyam Persis. Quod responsum ubi ad se relatum audivere Cymæi, tradere illum pararunt. (2) Quam in partem quum ferretur multitudo, Aristodicus Heraclidæ filius, probatus vir inter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhibens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactya iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat.

CLIX. Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit, interrogavitque his verbis : « O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus mortem effu-

νῦν αὖτον βίαιον πρὸς Περσέων· οἱ δὲ μιν ἐξαίτεόνται, προσεῖναι κελεύοντες Κυμαίους. Ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύναμιν, τὸν ἰκέτην ἐς τὸδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι, πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἄτρεκέως δκότερα ποιῶμεν. » (2) Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' αὖτις τὸν αὐτὸν σφι χρησμὸν ἔφεινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακτύνην Πέρσῃσι. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας ἐποίησε τάδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ ἐξαίρει τοὺς στρουθούς καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσομένα ὀρνίθων γένεα ἐν τῷ νηῷ. (3) Ποιεῦντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ αἰδοῦτο γενέσθαι φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τάδε, « ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί τάδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς ἰκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ κερατίζεις; » (4) Ἀριστόδικον δὲ οὐκ ἀπορήσαντα πρὸς ταῦτα εἶπαι, « ὦναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἰκέτῃσι βοῦθείς, Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἰκέτην ἐκδιδόναι; » Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοισίδε, « ναὶ κελεύω, ἵνα γε ἀσεβήσαντες θάσσον ἀπολήσῃ, ὥς μὴ τὸ λοιπὸν περὶ ἰκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον. »

CLX. Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βουλόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι οὔτε παρ' ἑαυτοῖσι ἔχοντες πολιορκέσθαι ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι. (2) Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρους ἀγγελίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύνην παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ δοῦναι· οὐ γὰρ ἔχων τοῦτό γε εἶπαι ἄτρεκέως· οὐ γὰρ ἐτελεσθῇ. Κυμαῖοι γὰρ ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησόμενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέσβον ἐκκομίζουσι Πακτύνην ἐς Χίον. (3) Ἐνθαῦτεν δὲ ἐξ ἱεροῦ Ἀθηναίης πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων ἐξεδόθη. Ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χιοὶ ἐπὶ τῷ Ἀταρνεί μισθῷ· τοῦ δὲ Ἀταρνέως τούτου ἐστὶ χώρος τῆς Μυσίας, Λέσβου ἀντίος. (4) Πακτύνην μὲν νυν παραδεχάμενοι οἱ Πέρσαι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐθέλοντες Κύρω ἀποδέξαι· ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ τοῦ Ἀταρνέως τούτου οὔτε οὐδὲς κριθένων πρόχυσιν θηαίετο θεῶν οὐδενὶ οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ ἐνθαῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρης ταύτης γινόμενα.

CLXI. Χιοὶ μὲν νυν Πακτύνην ἐξέδοσαν, Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον, καὶ τοῦτο μὲν Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο, τοῦτο δὲ Μαϊάνδρου πεδίον πᾶν ἐπέδραμε λητὴν ποιεύμενος τῷ στρατῷ, Μαγνησίην δὲ ὥσαύτως. Μετὰ δὲ ταῦτα αὐτίκα νοσῶν τελευτᾷ.

CLXII. Ἀποθανόντος δὲ τούτου Ἀρπαγὸς κατέβη διάδοχος τῆς στρατηγίας, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν δὲ Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνὼμῳ τραπέλῃ ἔδαισε, ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεργασάμενος. (2) Οὗτος ὢν ἡνρ τότε ὑπὸ Κύρῳ στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς ὡς ἀπείκετο ἐς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλιας χώμασι· διὼς γὰρ τειχίφρεας ποιήσῃ, τὸ ἐνθαῦτεν χώματα χῖν πρὸς τὰ τεῖχη ἀπόρθεα. Πρώτῃ δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

giens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymæos illum sibi tradere iubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur. » (2) Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, tradere iubens Pactyam Persis. Tum Aristodicus hoc, a se præmeditatum, instituit facere : circa templum circummeans, passerēs disturbavit aliaque avium genera, quæ in templo nidificaverant. (3) Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodissiis vocem, ad Aristodicum conversam, hæc dicentem : « Scœlestissime mortalium, quid est quod hic facere audeas? Supplices meos ex meo templo evertis! » (4) Et Aristodicus, nil dubitans, respondisse ad hæc fertur : « O rex, tu tuos supplices ipse ita tueris : Cymæos vero jubes tradere supplicem! » Cui rursus deus regessit : « Aio et jubeo, quo vos impii ocys pereratis; ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oraculum. »

CLX. Hæc relata ubi audierunt Cymæi, quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire, nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum emiserrunt. (2) Mytilenæi vero, quum missis nunciis Mazares Pactyam repetiisset, parati erant eum tradere, pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspicue traditum est; nec res effectum habuit : nam Cymæi, ut intellexerunt id agere Mytilenæos, navi Lesbium missa, in Chium Pactyam transportarunt. (3) Inde vero, ex Minervæ templo urbis Præsidis vi extractus a Chiis, Persis traditus est : tradiderunt eum autem Chii, mercedem pacti Atarnem; est autem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi. (4) Pactyam igitur sibi deditum Persæ in custodia habuerunt, Cyri in conspectum volentes eum producere. Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo Chiorum mola ex hordeo Atarnensis illius agri deorum nlli litavit, aut ex frumento illinc allato libum coxit; quidquid ille progenuit ager, id ab omnibus sacrificiis procul habitum est.

CLXI. Postquam Pactyam Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prienses quidem devictos sub corona vendidit; Mæandri vero campum universum incursans, itemque Magnesiam, exercitum præda ditavit. His autem rebus gestis, paulo post morbo vitam finiit.

CLXII. Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore Asia successor Harpagus, natione itidem Medus; is qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat acceptus, quique Cyro in comparando regno sociam præstiterat operam. (2) Hic vir tunc a Cyro dux copiarum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida aggeribus jactis capere instituit : scilicet oppidanos intra muros statim compulsi, deinde adgestis ad muros aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ionie oppidum, quod adgressus est, Phocæa fuit

CLXIII. ΟΙ δὲ Φωκαῖαιες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐρχήσαντο, καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνὴν καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες· ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσιν νηυσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. (2) Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτησὸν προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος, ἐτυράνευσε δὲ Ταρτησοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ τὰ πάντα εἴκοσι καὶ ἑκατόν. (3) Τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες

10 οἱ Φωκαῖαιες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο ὥς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἐσωτοῦ χώρας οἰκῆσαι ὅκου βούλονται, μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαῖαιας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὖξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβά

15 λέσθαι τὴν πόλιν. Ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ τεῖχος οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσι, τοῦτο δὲ πᾶν λίθων μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων.

CLXIV. Τὸ μὲν δὴ τεῖχος τοῖσι Φωκαῖεῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποίηθη· ὁ δὲ Ἀρπαγὸς ὡς ἐπήλασε τὴν στρατιήν, ἐπολιόρχεε αὐτοὺς, προῖσχόμενος ἔπεα ὅς οἱ καταρχῇ εἰ βούλονται Φωκαῖαιες προμαχεῖννα ἓνα μῶνον τοῦ τεῖχος ἐρεῖψαι καὶ οἰκῆμα ἐν κατιρῶσαι. (2) Οἱ δὲ Φωκαῖαιες περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ ἔφασαν θέλειν βουλευσασθαι ἡμέρην μίαν καὶ ἔπειτεν ὑποκρινέεσθαι·

25 ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνων ἐκέλευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τεῖχος. (3) Ὁ δ' Ἀρπαγὸς ἔφη εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν, ὅμως δὲ σφι παριέναι βουλευσασθαι. Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἀρπαγὸς ἀπὸ τοῦ τεῖχος ἀπήγαγε τὴν στρατιήν, οἱ Φω

30 καῖαιες ἐν τούτῳ κατασπᾶσαντες τὰς πεντηκοντέρους, ἐσθήμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ τὰ ἄλλα ἀναθήματα, χωρὶς δ' τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἐσθόντες καὶ αὐτοὶ ἐσθάντες ἔπλωον

35 ἐπὶ Χίου. Τὴν δὲ Φωκαίαν ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον οἱ Πέρσαι.

CLXV. Οἱ δὲ Φωκαῖαιες, ἐπεῖτε σφι Χίοι τὰς νήσους τὰς Οἰνούσας καλευμένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνευμένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες, μὴ αἱ μὲν ἐμπορίων

40 γένηνται, ἡ δὲ αὐτῶν νῆσος ἀποκληῖσθῃ τούτου εἵνεκεν, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖαιες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον· ἐν γὰρ τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ θεοπροπίου ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη. (2) Ἀργανθώνιος δὲ τνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει.

45 Στελλόμενοι δὲ ἐπὶ τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλώσαντες ἐς τὴν Φωκαίαν κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν φυλακὴν, ἣ ἐφρούρεε παραδεξαμένη παρ' Ἀρπάγου τὴν πόλιν. (3) Μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό σφι ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἐσωτῶν τοῦ στολοῦ. Πρὸς δὲ ταύτῃσι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὥρσαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίαν ἤξειν πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναρῆναι. (4) Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον, ὑπὲρ ἡμίσεος τῶν ἀστῶν

50 ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθέων

CLXIII. Phocæenses hi longinquis navigationibus primi Græcorum usi erant : et Adriaticum mare et Tyrrheniam et Iberiam et Tartessum Græcis ostenderunt. Vehebantur autem non rotundis navibus, sed penteconteris [*quæ quinquaginta remis uno ordine instructæ*]. (2) Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fuerunt regi Tartessiorum, cui erat nomen Arganthonius, qui octoginta annos Tartessiorum regno præfuit, vixit autem in universum annos centum et viginti. (3) Huic viro ita cari fuerunt Phocæenses, ut primum quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua parte suæ ditionis vellent, habitatum concederent; dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem verò cognovit de ingruente Medorum potentia, pecuniam illis dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter quidem dedit : nam circuitus muri haud pauca sunt stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eisque bene coaptatis, est exstructus.

CLXIV. Tali igitur modo perfectus erat Phocæensium murus. Harpagus vero admoto exercitū urbem obsidens, conditionem proposuit, satis sibi fore, dicens, si unum modo propugnaculum muri dejicere Phocæenses vellent, et unam habitationem dedicare (*regi, in obedientiæ ipsi argumentum*). (2) Phocæenses vero, agerrime ferentes servitutem, unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde responsuros : interim vero dum deliberarent, postulabant ut exercitum a muro abduceret. (3) Quibus Harpagus, probe quidem se nosse, ait, quid essent facturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit Harpagus, Phocæenses interim deductis quas habebant penteconteris navibus, liberos, et uxores, et quæ moveri poterant omnia, eis imponunt; ad hæc signis deorum templis, aliisque donatiis, præterquam quidquid æs aut lapis aut pictura esset, reliquis omnibus in naves impositis, ipsi eas conscendunt, et Chium versus navigant. Phocæam autem hominibus vacuam Persæ tenuerunt.

CLXV. Constituerant Phocæenses a Chiis dato pretio Cænussas quæ vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nollent Chii, metuentes ne emporium fierent hæ insulæ, eaque re ipsorum insulæ mercatu excluderentur, super hæc in Corsicam (Cyrnum Græci vocant) Phocæenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant, cui nomen Alalia. (2) Arganthonius vero illo tempore e vita jam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius ad Phocæam adpulsis navibus, Persarum præsidium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat, interficiunt; (3) dein, hoc patrato, atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desereret. Ad hæc ingentem ferri massam mari demergunt, iurantes non prius Phocæam se redituros, quam massa illa e mari emerisset. (4) Sed dum in Corsicam abire parant, ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi,

τῆς χώρας, ψευδόρκοι δὲ γενόμενοι ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Φωκίαν. Οἱ δὲ αὐτῶν τὸ ὄρκειον ἐφύλασσον, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσεῶν ἐπλων.

CLXVI. Ἐπεῖτε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκον κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἑτα πέντε, καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. Καὶ ἦγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς περιόικους ἅπαντας· στρατεύονται ὧν ἐπ' αὐτοὺς κοινῷ λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνοι, νηυσὶ ἑκάτεροι ἐξήκοντα. (2) Οἱ δὲ Φωκικαῖες πληγῶσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλῆθ᾽, ἐόντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος. (3) Συμμισηγόντων δὲ τῇ ναυμαχίῃ Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαιοῦσι ἐγένετο· αἱ μὲν γὰρ τεσσεράκοντά σφισι νέες διεσθάρησαν, αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι ἔσαν ἄχρηστοι· ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. (4) Καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαλίην ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτήσιν ὅσην οἶαί τε ἐγίνοντο αἱ νέες σφι ἄγειν, καὶ ἔπειτεν ἀπέντες τὴν Κύρνον ἐπλων ἐς Ῥήγιον.

CLXVII. Τῶν δὲ διαφθαρεισῶν νεῶν τοὺς ἀνδρας οἷτε Καρχηδόνοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ *** ἐλαχόν τε αὐτῶν πολλὰ πλεῦνας, καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. (2) Μετὰ δὲ Ἀγυλλαῖοι πάντα τὰ παριόντα τὸν γῶρον ἐν τῷ οἱ Φωκικαῖες καταλευσθέντες ἑκάτο ἐγένετο διάστροφα καὶ ἐμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόσβατα καὶ υποζύγια καὶ ἀνθρώποι. (3) Οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἐπεμπον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. Ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσι σφι μεγάλως καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστάσι. (4) Καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκικαίων τοιοῦτω μάρῳ διεσθάρησαν, οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες ἐνθεῦτεν ὀρμεύμενοι ἐκτίσαν πόλιν γῆς τῆς Οἰωτρίας ταύτην ἦτις νῦν Ἰέλη καλεῖται. (5) Ἐκτίσαν δὲ ταύτην πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνίτῃ γευ μαθόντες ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε κτίσαι ἤρουν ἐόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκικαῖες μὲν νῦν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε.

CLXVIII. Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ Τηίοι ἐποίησαν· ἐπεῖτε γὰρ σφῶν εἴλε χῶματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσθάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα οἶχοντο πλώοντες ἐπὶ τῆς Θρηίκης, καὶ ἐνθαῦτα ἐκτίσαν πόλιν Ἀβδήρα, τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὁπὸ Θρηίκων ἐξελαθεῖς τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀβδήροισι ὡς ἤρως ἔχει.

CLXIX. Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μόνον τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνεγόμενοι ἐξέλιπον τὰς πατρίδας· οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες, πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπίκοντο Ἀρπάγῳ κατὰ περ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ περὶ τῆς ἐνωτοῦ ἑκάστος μαχόμενοι, ἐσσωθέντες δὲ καὶ ἀλόντες ἔμενον κατὰ χώραν ἑκάστοι καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπιτέλεον. (2) Μιλήσιοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκειον ποιησάμενοι

violato juramento, retro navigant Phocæam. Cæteri vero, jusjurandum servantes, sublati ancoris ex Cænussis insulis sunt profecti.

CLXVI. Hi postquam in Corsicam pervenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et templa ibi constituerunt. Cæterum quum vicinos omnes incursionibus prædationibusque molestant, bellum eis communi consilio intulerunt Tyrrheni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. (2) Quibus Phocæenses, impletis suis navigiis, quæ erant numero sexaginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare. (3) Tum commisso prælio navali, Cadmea quædam victoria obtigit Phocæensibus : nam quadraginta ex eorum navibus perierunt ; viginti autem reliquæ, detortis rostris, inutiles sunt factæ. (4) Inde Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relicta Corsica, Rhegium navigarunt.

CLXVII. Homines vero, qui navibus depressis vecti erant, Carthaginienses et Tyrrheni, *** sortitique sunt eorum partem longe maximam : quos, in terram eductos, lapidibus obruere. (2) Deinde Agyllæis (sive Carritibus), quidquid præter eum locum, in quo lapidati Phocæenses jacebant, præteribat, id omne distortum, mutilum, aut membris captum reddebatur, perinde pecudes, jumenta, homines. (3) Itaque Delphos Agyllæi mittebant quæsituros quo pacto delictum possent expiare. Quos Pythia id facere jussit, quod etiam nunc Agyllæi faciunt : nempe magnifice illis parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymnicos et equestres. (4) Igitur hi quidem ex Phocæensium numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium se receperunt, ii illinc profecti oppidum in terra Cænotria condiderunt hoc quod nunc Hyela (sive Veltia) nominatur. (5) Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata edocti iustos se esse Pythiæ oraculo Cynnum heroem colere, non insulam. Et hæc quidem hactenus de rebus Phocæensium, Ionicæ civitatis.

CLXVIII. Similiter vero, atque hi, Teii etiam fecerunt. Nam postquam murum illorum, aggere jacto, cepit Harpagus, cuncti navibus consensu abierunt, in Thraciamque navigarunt, et ibi Abderam condiderunt coloniam : quam quum ante eos Clazomenius Timesius condidisset, operæ fructum non perceperat, sed a Thracibus erat ejectus : cui nunc honorem, ut heroi, habent Teii Abderam habitantes.

CLXIX. Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servitutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cæteri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago dimicarunt, quem admodum hi qui terra excessere, fortesque viri fuerunt quique pro sua patria pugnantes ; sed victi expugnatique, in sua quique patria manentes imperata fecerunt. (2) Milesii vero, qui, ut prædictum est, cum ipso Cyro foedus

ἡσυχίην ἔχον. Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίῃ ἐδεδοῦλωτο. Ὡς δὲ τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἴωνας ἐχειρώσατο Ἄρπαγος, οἱ τὰς νήσους ἔχοντες Ἴωνες καταρρωδῆσαντες ταῦτα σφᾶς αὐτοὺς ἔδωσαν Κύρῳ.

CLXX. Κεκαχωμένον δὲ Ἴώνων καὶ συλλεγομένων οὐδὲν ἔσπον ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνῶμην Βίαντα ἄνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἴωσι χρησιμωτάτην, τῇ εἰ ἐπιθόντο, παρῆγε ἂν σφι εὐδαιμονέειν Ἑλληνῶν μάλιστα. (2) ὃς ἐκέλευε κοινῶ στόλῳ Ἴωνας ἀερθέντας πλώειν ἐς Σαρδὸν καὶ ἐπειτεν πόλιν μίαν κτιζεῖν πάντων Ἰώνων, καὶ οὕτω ἀπαλλαγθέντας σφᾶς δουλοσύνης εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἀπασέων μεγίστην νεμομένους καὶ ἄρχοντας ἄλλων μένουσι δέ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ ἔφη ἐνορᾶν ἔλευθερίην ἐτι ἐσομένην. (3) Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνῶμη ἐπὶ διεφθαρμένοις Ἴωσι γενομένη, χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνῶν Θάλεω ἀνδρὶ Μιλησίῳ ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος, ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτεῖσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ (Τέων γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης), τὰς δὲ ἄλλας πόλιας οἰκεόμενας μηδὲν ἔσπον νομίζεσθαι κατὰ περ εἰ δῆμοι εἶεν. Οὗτοι μὲν δὴ σφι γνῶμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

CLXXI. Ἄρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνῶν ἐποιέετο στρατηγὴν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. (2) Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπὶ γένους ἐκ τῶν νήσων. Τὸ γὰρ παλαιὸν ἐόντες Μίνωι τε κατήκοοι καὶ καλεούμενοι Λέλεγες εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας. (3) Ἀτε δὲ δὴ Μίνωι κατεστραμμένου γῆν πολλὴν καὶ εὐτυχεύοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώτατον τῶν ἐθνῶν ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον μακρῶ μάλιστα. (4) Καὶ σφι τριεὶς ἐξευρήματα ἐγένετο τοῖσι οἱ Ἑλληνες ἐχρήσαντο· καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρες εἰσι οἱ καταδέξαντες καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημῆα ποιεέσθαι, καὶ ὄχνα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιημένοι· πρῶτοι· τέως δὲ ἀνευ ὀχάνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἱ περ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρεέσθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οὐκ ἐχέοντες, περὶ τοῖσι αὐχέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περιεκείμενοι. (5) Μετὰ δὲ τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὑστερον πολλῶ Δωριεῖς τε καὶ Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων, καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπείρον ἀπείκοντο. (6) Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγουσι γενέσθαι· οὐ μέντοι αὐτοὶ γε ὁμολογεῖν οὗτοι οἱ Κᾶρες, ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὺς ἐκ τῶν νήσων εἶναι αὐτόχθονας ἡπειρώτας, καὶ τῇ οὐνόματι τῇ αὐτῇ αἰεὶ διαχρεωμένους τῷ περ νῦν. (7) Ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοισι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῦσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι ὥς κασιγνήτοις· εὐοῖσι τοῖσι Καροῖ· τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσοὶν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεοῦς· τοῦτοισι μὲν δὴ

pepigerant, quietem habuerunt. Atque ita quidem Ionia iterum in servitatem redacta est. Postquam vero Iones continentem incolentes subegit Harpagus, insulani Iones, horum exemplo perterriti, ultro se Cyro tradiderunt.

CLXX. His malis addicti Iones quum nihilo minus ad Panionium convenirent, Biantem civem Priensem audio saluberrimam illis aperuisse sententiam : quam si essent secuti, potuerant Græcorum omnium esse opulentissimi. (2) Hortabatur ille, ut sociata classe Iones vela darent ventis, et in Sardiniam navigarent, ibique unam Ionum omnium conderent civitatem : ita servitute liberatos, opulentos fore, insulam omnium maximam obtinentes, aliisque imperantes : qui si in Ionia manerent, non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam sint recuperaturi. (3) Hæc fuit Biantis sententia, quum jam perditæ essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat Thaletis sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phœnicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, ut unam communem curiam haberent, quæ esset Tei : Teum enim meditullium esse Ionie : reliquæ autem civitates, ab Ionibus habitatæ nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi. Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

CLXXI. Ionia subacta Harpagus bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Æolenses secum ducens. (2) Cares, quos dixi, ex insulis in continentem advenerant. Olim enim Minois imperio subjecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant : et tributum quidem, quoad ego auditu, ultima tempora repetens, potui cognoscere, nullum pependerant ; sed, quoties Minos eorum opera indigebat, naves ejus compleverant. (3) Quandoquidem igitur multos terre tractus Minos sibi subjecerat, et felicitate utebatur in bello, Carica gens omnium gentium per id tempus longe fuerat clarissima. (4) Ac tria illis inventa debentur, quibus Græci usi sunt : nam et galeis cristas imponere primi Cares docuere, et signa clypeis insculpere ; denique, qui clypeis ansas adjungerent, hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis gestassent quicumque clypeis consueverant uti, coriaceis loris illos regentes, quæ cervicibus et dexteris humeris circumligata habebant. (5) Deinde, multo tempore interjecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex insulis sunt ejecti, atque ita in continentem pervenerunt. (6) Hæc quidem de Caribus Cretenses memorant ; at Cares ipsi his non adsentiuntur ; sed a prima gentis origine continentem se autumant incoluisse, eodemque nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utuntur. (7) Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen, priscum Jovis Carii templum, quod quidem cum Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consanguinei sint Carum ; Lydum enim et Mysum fratres Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud commune habent ; sed quicumque ex alia

μετεστι, ὅσοι δὲ ἐόντες ἄλλου ἔθνεος ὁμόγλωσσοι τοῖσι
Καρσί ἐγένοντο, τοῦτοισι δὲ οὐ μέτα.

CLXXII. Οἱ δὲ Καύνιοι αὐτόχθονες δοκεῖν ἐμοί
εἶσι, αὐτοὶ μὲντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. Προσχω-
5 ρήκασι δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἡ οἱ
Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν (τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως
διακρίναι), νόμοισι δὲ χρέονται κεχωρισμένοισι πολλὸν
τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν. (2) Τοῖσι γὰρ
καλλιστόν ἐστι κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα εἰλαδὸν
10 συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι καὶ παι-
σί. Ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπειτεν, ὥς
σφι ἀπέδοξε, ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μόνον χρᾶσθαι
θεοῖσι, ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι ἡδηδόν,
τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὖρων τῶν Καλυν-
15 δικῶν εἶποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς
θεούς. Καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέονται.

CLXXIII. Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶργαῖον γεγόνασι
(τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι) διε-
νευχθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώ-
20 πης παίδων Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε
τῇ στάσι Μίνωσ, ἐξῆλθε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ
τοὺς στασιώτας αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀπωσθέντες ἀπίκοντο τῆς
Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέ-
μονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλύας, οἱ δὲ Μιλύαι
25 τότε Σόλυμοι ἐκαλεῦντο. (2) Τέως μὲν δὴ αὐτῶν
Σαρπηδῶν ἦρχε, οἱ δὲ ἐκαλεῦντο τὸ πέρ τε ἡνείκαντο
ὄνομα καὶ νῦν ἔτι καλεῦνται ὑπὸ τῶν περιόικων οἱ
Λύκιοι, Τερμίλαι· ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Παν-
δίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέας,
30 ἀπῆκετο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὲ
κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον
ἐκλήθησαν. (2) Νόμοισι δὲ τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ
Καρικοῖσι χρέονται. Ἐν δὲ τῷδε ἴδιον νομοίᾳσι καὶ
ἀδάμοῖσι ἄλλοις συμφέρονται ἀνθρώπων· καλεῦσι
35 ἀπὸ τῶν μητέρων ἐμωτούς καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων,
εἰρομένου δὲ ἐτέρου τὸν πλησίον τίς εἴη, καταλέξει
ἐμωτόν μητρῶθεν καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μη-
τέρας. (4) Καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοική-
σῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστος,
40 καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν, γυναικὴ ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ,
ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεσθαι.

CLXXIV. Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον
ἀποδεξάμενοι ἐδουλώθησαν ὑπ' Ἀρπάγου, οὔτε αὐτοὶ
οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύ-
45 τιν τὴν χώραν οἰκέουσι. (2) Οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι
καὶ Λακεδαιμονίων ἀποικοὶ Κνίδιοι, οἱ τῆς χώρας τῆς
σφετέρης τετραμμένης ἐς πόνον, τὸ δὲ Τριόπιον κα-
λέεται, ἀργμμένης δὲ ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Βυθασ-
σίης, ἐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης πλὴν ὀλίγης περιρ-
50 ρούσῃ (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορρῆν ἀνεμον ὁ Κερά-
μειος κόλπος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς νότον ἡ κατὰ Σύμην
τε καὶ Ῥόδον θάλασσα), τὸ ὦν δὲ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν
ῥον τε ἐπὶ πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι ἐν ὅσῳ

gente sunt, quamvis eadem cum Caribus lingua utentes, ad
hos communio illa nihil pertinet.

CLXXII. Caunii vero ex eadem, quam incolunt, terra ori-
undi mihi videntur; quamquam ipsi se Cretenses esse affir-
mant. Linguam vero aut ipsi ad Caricum populum adcommo-
darunt, aut Cares ad Caunium; nec enim hoc dijudicare li-
quidum possum. Institutis autem utuntur longe et ab aliis
populis et a Caribus discrepantibus; (2) habetur enim apud
illos honestissimum, ut secundum aetatem atque amicitiam
catervatim ad comutationes convenient viri et mulieres et
pueri. Idem, quum prius templa constituta habuissent
peregrinorum deorum, deinde mutata sententia, postquam
eis placuit nonnisi patriis uti diis, arma capessiverunt
cuncti puberes, et hastis aerem ferientes usque ad Calyn-
dicos fines progressi sunt, dicentes se peregrinos ejicere
deos. Talibus institutis Caunii utuntur.

CLXXIII. Lycii vero antiquitus ex Creta erant oriundi.
Cretam enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero
de regno in Creta dissiderent Europæ filii, Sarpedon et
Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sarpedo-
nem ejusque assecas ejecit. Tum hi, insula expulsi, in
Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam re-
gionem nunc Lycii incolunt, hæc olim Milyas erat: Milyæ
vero Solymi tum nominabantur. (2) Aliquantum igitur
temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero no-
minabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo
etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, Termilæ. Ut vero
Athenis Lycus, Pandionis filius, et ipse a fratre ex-
pulsus Ægeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde
demum, a Lyci nomine, successu temporis, Lycii sunt
adpellati. (3) Institutis autem utuntur partim Creticis,
partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec
cum ullis aliis hominum commune: sese ipsi a matribus
nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit,
querit; respondebit illi hic, esse se hujus vel illius matris
filium, et matris suæ matres a superioribus temporibus re-
petet. (4) Porro, si mulier, quæ civis sit, servo nupser-
it, honesto loco nati censentur liberi: sin vir civis, atque
etiam princeps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.

CLXXIV. Jam Cares quidem, nullo claro edito facinore,
subjugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi memorabile
quidquam tunc gesserunt, nec quicumque natione Græci
illam regionem incolunt. (2) Incolunt autem quum alii,
tum Lacedæmoniorum coloni Cnidii, quorum ager mari
est obversus, Triopiumque vocatur. Initium capit Cnidio-
rum ditio a Bybassia peninsula, et est tota, exiguo excepto
spatio, mari circumflua: nam quæ pars ejus ad septemtri-
onem spectat, eam Ceramius sinus includit: quæ vero ad
meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est. Istud
igitur exiguum spatium, quod quinque fere stadiorum est,
perfodere instituerunt Cnidii per id tempus quo Ioniam Har-

Ἄρπαγος τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν γῶρην ποιῆσαι. (3) Ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγίνετο τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη γῶρη ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ δ' ἰσθμός ἐστι τὸν ὠρυσσον. Καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων, μάλλον γάρ τι καὶ θεϊότερον ἐφαίνοντο τιρώσκεισθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκός τὰ τε ἄλλα τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς θραυομένης τῆς πέτρης, ἐπεμπον ἐς Δελφοὺς ὁσοπρόπους ἐπερρησομένους τὸ ἀντίφρον. (4) Ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ Κνίδιοι λέγουσι, χρᾶ ἔν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε,

Ἴσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μῆδ' ὀρύσσετε·
Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἰ γ' ἐβούλετο.

Κνίδιοι μὲν ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης τοῦ τε ὀρυγματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγῳ ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωκαν.

CLXXV. Ἔσαν δὲ Πηδασέες οἰκόντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ μεσόγαιαν, τοῖσι δίκως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιόικοις, ἡ ἔρεια τῆς Ἀθηναίης πύγωνα μέγαν ἴσχει. Τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. (3) Οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μόνῳι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγῳ καὶ πῆγματα παρέσχον πλεῖστα, οὗρος τειγίσαντες τῷ οὐνομά ἐστι Λίδῃ.

CLXXVI. Πηδασέες μὲν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. Λυκιοὶ δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε δ' Ἀρπαγὸς τὸν στρατὸν, ἐπεζιόντες καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο, ἐσωθέντες δὲ καὶ κατελιθθέντες ἐς τὸ ἄστυ συνήλυσαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ ἔπειτεν ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνομόσαντες δροκούς δεινοὺς, ἐπεξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. Τῶν δὲ νῦν Λυκίων φαμένων Ξανθίων εἶναι οἱ πολλοὶ, πληρὴν ὀδυνώοντα ἰστιάων, εἰσὶ ἐπ' ἡλυδες· αἱ δὲ ὀδυνώοντα ἰστίαι αὐταὶ ἔτυχον τηνικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγένοντο. (3) Τὴν μὲν δὲ Ξάνθον οὕτω ἔσχε δ' Ἀρπαγὸς· παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε· καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοὶ τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω.

CLXXVII. Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἀρπαγὸς ἀνάστατα ἐποίησε, τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος καὶ οὐδὲν παριείς. Τὰ μὲν νυν αὐτῶν πλέω παρήσμεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πᾶσι· στον καὶ ἀξιαπηγητότάτα ἐστί, τούτων ἐπιμνήσομαι.

CLXXVIII. Κῦρος ἐπεῖτε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου υποχείριά ἐποίησατο, Ἀσσυριοῖσι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ μὲν κοῦ καὶ ἄλλα πόλεις μεγάλα πολλὰ, τὸ δὲ οὐνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι τῆς Νίνου ἀναστάτου γενομένης τὰ βασιλῆα κατεστήκεε, ἦν Βαβυλὼν, ἐοῦσα τοιαύτῃ δὴ τις πόλις. (2) Κέεται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ, μέγας ἐοῦσα μέτωπον ἑκαστον εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίων ἐοῦσης τετραγώνου·

pagus subegit, cupientes ex agro suo insulam facere. (3) Erat autem universa eorum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus continentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodiebant. Multorum igitur hominum manibus in opere occupatis, quum magis quam consentaneum erat laborarent et alia corporis membra et maxime oculi eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita ut adpareret non sine deorum numine id fieri; miserunt Delphos qui consulerent oraculum quidnam esset quod ipsis adversaretur. (4) Quibus Pythia, ut ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore hæcce respondit:

Nec aggerate vos nec isthmum fodite:
nam, si placuisset, insulam dederat deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitit; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nulla inita pugna, dederunt.

CLXXV. Fuere autem Pedasenses, mediterranea super Halicarnassum habitantes: quibus quoties publice immineret aliquid incommodum, tam ipsis quam accolis, sacerdos femina Minervæ ingentem emittit barbam; quæ res illis ter accidit. (2) Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Harpago aliquamdiu restitere, et plurimam illi molestiam crearent; quum montem, cui Lida nomen, muro muniissent.

CLXXVI. Et Pedasenses quidem haud multo post sunt expugnati. Lycii vero, ut in Xanthium campum Harpago promovit exercitum, eductis copiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidit. Sed prælio superati, et in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxoris liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem subjecerunt arci, ut tota concremaretur. (2) His factis, diris juramentis invicem adstricti, egressi sunt, et fortiter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum autem Lyciorum, qui nostra ætate Xanthios se esse prædicant, advenæ sunt plerique, exceptis octoginta familiis; quæ familiæ octoginta tunc temporis forte domo aberant, atque ita superfuerunt. (3) Xantho igitur tali modo potitus Harpago est. Simili vero ratione etiam Cauno est potitus; nam et Caunii majori ex parte Lycios sunt imitati.

CLXXVII. Inferiorem igitur Asiam subegit Harpago, superiora autem Asiæ Cyrus ipse, singulos populos in potestatem suam redigens, nullumque prætermittens. Quorum pleraque silentio nos præteribimus: quæ vero plurimo cum labore gessit et quæ præ cæteris maxime sunt memorabilia, eorum faciam mentionem.

CLXXVIII. Universo continente inferioris Asiæ potestati suæ subjecto, Assyrius Cyrus adgressus est. Sunt autem Assyriæ quum aliæ urbes insignes multæ, tum clarissima omnium et munitissima, quæ post Ninum eversam regia sedes erat, Babylon; cujus hæc erat conditio. (2) Sitā in ampla planitie, formam habet quadratam, cujus quodque latus centum et viginti stadia metitur: ita totius

οἷτοι στάδιοι τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνά-
κντες ὀγδώνοντα καὶ τετρακόσια. Τὸ μὲν νυν μέ-
γας τοσοῦτον ἐστὶ τοῦ ἀστεος τοῦ Βαβυλωνίου, ἐκκο-
σμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴομεν. (3)
5 Τάφρος μὲν πρῶτ' αἰ βαθέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλήρῃ
ὑδατος περιθεῖε, μετὰ δὲ τείχος πεντήκοντα μὲν πηχέων
βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος, ὕψος δὲ διηκοσίων πηχέων· ὁ δὲ
βασιλῆος πῆχυς τοῦ μετρίου ἐστὶ πῆγος μέζων τρισὶ
δακτύλοις.

10 CLXXIX. Δεῖ δὴ με πρὸς τούτοις ἐτι φράσαι ἵνα
τε ἐκ τῆς τάφρου ἢ γῆ ἀναισιμώθῃ καὶ τὸ τείχος ὄντινα
τρόπον ἔργαστο. Ὅρυσσόντες ἄμα τὴν τάφρον ἐπλίν-
θουον τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην,
ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανὰς ὥπτησαν αὐτὰς ἐν κα-
15 μίνοις· μετὰ δὲ τέλει χρωόμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ,
καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθους ταρσοὺς καλάμων
διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ
χεῖλα, δευτέρα δὲ αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον.
(2) Ἐπ' αὐτὸ τοῦ τείχους παρὰ τὰ ἔσχατα οἰκήματα
20 μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον
δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλιπον τεθρίπκῳ περιέλασιν. Πύλαι
δὲ ἐνεστέασιν περὶ τὸ τείχος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι,
καὶ σταθμοὶ τε καὶ ὑπέρθυρα ὡσαύτως. (3) Ἔστι
δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βα-
25 βυλῶνος Ἰς οὖνομα αὐτῇ. Ἐνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ
μέγας Ἰς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὖνομα, ἐσβάλλει δὲ οὗ-
τος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν τὸ βέεθρον. Οὗτος ὢν
ὁ Ἰς ποταμὸς ἄμα τῷ ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδι-
δοῖ πολλοὺς, ἔνθεν ἢ ἀσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖ-
30 χος ἐκοιμίσθη.

CLXXX. Τετείχιστο μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπον
τοιῷδε, ἐστὶ δὲ δύο φάρσες τῆς πόλιος. Τὸ γὰρ μέ-
σον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ οὖνομα ἐστὶ Εὐφράτης·
ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέγας καὶ βαθὺς καὶ ταχύς·
35 ἔξαι δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. (1) Τὸ ὢν
δὲ τείχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλα-
ται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου αἱ ἐπικαμπαι παρὰ χεῖλος ἐκά-
τερον τοῦ ποταμοῦ αἰμασιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατεί-
νει. (2) Τὸ δὲ ἀστὺ αὐτὸ ἐὼν πλήρες οἰκίῶν τριωρό-
40 φων τε καὶ τετρωρόφων κατατέμνεται τὰς ὁδοὺς ἱεῆας,
τὰς τε ἄλλας καὶ τὰς ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν
ἐχούσας. (4) Κατὰ δὲ ὢν ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἰμασιῇ
τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυλίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ
λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμὸν ἔσαν δὲ καὶ αὐταὶ χάλκεαι,
45 φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς αὐτὸν τὸν ποταμὸν.

CLXXXI. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τείχος θώρηξ ἐστὶ,
ἕτερον δὲ ἐσθλὸν τείχος περιθεῖε, οὐ πολλῷ τῷ ἀσθε-
νέστερον τοῦ ἐτέρου τείχους, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ φάρ-
σει ἑκατέρῳ τῆς πόλιος ἐτετείχιστο ἐν μέσῳ ἐν τῷ μὲν
50 τὰ βασιλῆα περιβάλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ, ἐν δὲ τῷ
ἐτέρῳ Διὸς Βηλοῦ ἱερὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο
ἐστὶ ἐὼν, δύο σταδίων πάντῃ ἐὼν τετράγωνον. (2) Ἐν
μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδομεῖται, σταδίου
καὶ τὸ μήκος καὶ τὸ εὖρος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ

urbis circuitus conficitur quadringentorum octoginta sta-
diorum. Haec amplitudo est urbis Babylonie. Exornata vero
instructaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia per-
venit. (3) Staum fossa eam circumdat alta lataque, et aqua
numquam non repleta: dein murus, cuius latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, altitudo ducentorum cubito-
rum. Est autem cubitus regius major vulgari tribus di-
gitis.

CLXXIX. Oportet vero ad haec me declarare, quem in
usum insumta sit terra e fossa egesta, et murus ille quo
pacto fuerit confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul
terram e fossa egestam formabant in lateres: utque late-
rum probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
coquebant. Tum loco calcis asphaltu calida utentes, et
tricesimo cuique laterum ordini arundinum texta intersti-
pantes, primum labia construxerunt fossae, deinde ipsum
murus eodem modo. (2) Super muro vero in utriusque
lateris ora aedificaverunt unius conclavis domunculas, sibi invi-
cem obversas, medium autem spatium tantum reliquerunt,
ut circumagi in eo quadrigae possent. In muro circumcirca
centum sunt portae, aeneae omnes; et postes etiam, et supe-
riora limina, itidem ex aere. (3) Est autem aliud oppidum,
octo dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is. Ibi
fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen, qui in Eu-
phratem undam suam infundit. Hic igitur Is fluvius simul
cum unda sua multos edit grumos asphalti: unde ad
aedificandum murum Babylonis asphaltus devecta est.

CLXXX. Tali igitur modo munita Babylon est. Sunt
autem duae urbis regiones: mediam enim perfluit et in
duas partes dividit flumen, cui nomen Euphrates. Is ex
Armenia fluit amplius et altius atque rapidus; exonerat se
autem in Erythraeum mare. (2) Murus igitur utrimque
brachia ad flumen usque ducta habet: inde inflexa proce-
dit utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flumi-
nis labio praetenditur. (3) Urbs ipsa domibus repleta est
trium aut quatuor tabulatum; per eamque ductae sunt
viae ad lineam directae, quum ceterae, tum eae quae e trans-
verso ad flumen pertinent. (4) Ad harum viarum quamque
apertae sunt in maceria juxta flumen decurrente portae mi-
niores, totidem numero quot viae sunt: atque etiam hae
portae ex aere sunt, per quas ad ipsum flumen transitur.

CLXXXI. Murus quem dixi, robur praecipuum muni-
menti est: circumductus est autem interius alius murus,
laud multo infirmior altero, sed angustior. In medio au-
tem utriusque regionis, in quas urbs dividitur, exstructa
erat, in altera quidem regia aula, vasto circuitu validoque;
in altera, Jovis Beli templum aeneis portis instructum,
quod nunc etiam superest, duo stadia quaqueversum me-
tiens, forma quadrata. (2) Hujus in templi medio turris solida
exstructa est, unum stadium tam in longitudinem quam in

ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρι οὗ ὀκτὼ πύργων. (3) Ἀνάβασις δὲ ἐς αὐτοὺς ἐξῴθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεποιήται. Μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσεως ἐστὶ κατα-
 5 βυγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριόι, ἐν τοῖσι κατίζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. (4) Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη κέεται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακέσται χρυσεή. (5) Ἀγαλμα δὲ οὐκ ἐνὶ οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμέ-
 10 νον· οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων ὅτι μὴ γυνὴ μούνη τῶν ἐπιχωρίων, τὴν ἂν ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι ἐόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.

CLXXXII. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὗ
 15 πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὸν καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰ περ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θεβαϊέως γυνή, ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀν-
 20 δρῶν οὐδαμῶν ἐς διελίην φοιτᾶν. (2) καὶ κατὰ περ ἐν Πατάροις τῆς Λυκίης ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ γένηται· οὐ γὰρ ὦν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ δὲ γένηται, τότε ὦν συγκατακλήγεται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ.

CLXXXIII. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς, ἐνθα ἀγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κα-
 25 τήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέσται χρυσεή, καὶ τὸ βάθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστι· καὶ ὥς ἔλεγον οἱ Χαλδαῖοι, τάλαντων ὀκτακοσίων χρυ-
 30 σίου πεποιήται ταῦτα. (2) Ἐξω δὲ τοῦ νηοῦ βωμὸς ἐστὶ χρύσεος. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος βωμὸς μέγας, ὅκου θύεται τὰ τέλεα τῶν προβάτων· ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι θύειν ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. (3) Ἐπὶ δὲ τοῦ μέγανος βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιθανοῦ
 35 χίλια τάλαντα ἔτος ἑκάστου οἱ Χαλδαῖοι τότε ἐπεὶ τὴν ὀρθὴν ἀγῶσι τῷ θεῷ τούτῳ. (4) Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδριάς δυσώδεα πηχέων χρύσεος στερεὸς· ἐγὼ μὲν οὐκ εἶδον, τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγει. (5) Τούτῳ τῷ
 40 ἀνδριάντι Δαρεῖος μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας οὐκ ἐτόλμησε λαβεῖν, Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱερά ἀπέκτεινε ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. Τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμηται, ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλὰ.

CLXXXIV. Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν
 45 κού καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τείχεα τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱερά, ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. (2) Ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε
 50 πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις, αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον ἐόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν.

CLXXXV. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βα-
 σίλεια, τῇ οὐνομα ἦν Νίτωρις, αὕτη δὲ συνετωτέρη γε-

latitudinem patens : et super hac turri erecta est alia, iterum-
 que super hac alia, ad octo turres numero. (3) Hæ turres con-
 scenduntur extrinsecus, via circum omnes sursum ducente : in medio vero adscensu diversorium est, et sellæ in quibus
 residentes requiescere possint qui adscendunt. (4) Extre-
 mæ turri templum superstructum est amplum : quo in tem-
 plo stratus lectus magnus, juxtaque eum adposita mensa aurea. (5) Imago autem aut statua nulla inest, neque per-
 noctat ibi quisquam mortalium, præter unam mulierem ex indigenis, quamcumque ex omnibus selegerit deus, ut Chaldæi aiunt, qui sunt hujus dei sacerdotes.

CLXXXII. Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare ipsum deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Ægyptiis sit eodem modo, ut Ægyptii narrant; nam et ibi in Jovis Thebani templo decumbit mulier : utramque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem : (2) similiterque Pataris in Lycia fatidica dei sacerdos, suo quidem tempore; nec enim constanter ibi est oraculum : quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur.

CLXXXIII. Est autem in Babylonico templo alia etiam ædes inferne : ubi magnum est simulacrum Jovis sedentis, aureum, cui mensa magna adposita aurea, et scabellum et sella ex auro : omnia hæc, ut narraverunt Chaldæi, ex octingentis auri talentis confecta. (2) Extra templum vero altare est aureum. Estque præterea alia ara ingens, ubi justæ ætatis mactantur victimæ; nam ad auream illam aram non nisi lactentes mactare pecudes fas est. (3) In majore ara vero adolent etiam singulis annis Chaldæi mille thuris talenta, quo tempore festos dies huic deo agunt. (4) Erat autem illa adhuc ætate in eodem templo statua solida ex auro, duodecim cubitorum : quam ego quidem non vidi, refero autem quæ a Chaldæis narrantur. (5) Huic statuæ insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen ausus est eam auferre : Xerxes vero Darii filius abetulit, occiso sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud templum erat : exstant vero in eodem complura etiam privata donaria.

CLXXXIV. Babylonis hujus quum multi alii fuerant reges, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in Assyriarum rerum historia faciam mentionem : tum in his etiam duæ mulieres. (2) Harum illa, quæ prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, eique nomen fuit Semiramis; quæ aggeres per planitiem excitavit speculatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare.

CLXXXV. Altera, quæ post hanc regnavit, nomine Nitocris, quæ priore regina fuit intelligentior, partim unonumenta

νομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης τοῦτο μὲν μνημόσυνα ἐλί-
πετο τὰ ἐγὼ ἀπηγγέσμαι, τοῦτο δὲ τὴν Μήδων δρέουσα
ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἀλλ' ἄλλα τε
προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. (2) Πρῶτα μὲν τὸν
Εὐφρῆτην ποταμὸν ῥέοντα πρότερον ἰθὺν, ὃς σφὶ διὰ τῆς
πόλιος μέσης ῥέει, τοῦτον ἀνωθεν διώρυχα ὀρύξασα,
οὕτω δὴ τι ἐποίησε σχολιὸν ὥστε δὴ τρις ἐς τὼν τινὰ
κωμέων τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. (3) Τῇ
10 δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρῆτης,
Ἀρξέριχκα. Καὶ νῦν οἱ ἂν κομίζονται ἀπὸ τῆςδε τῆς
θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα, καταπλώνοντες ἐς τὸν Εὐφρῆ-
την ποταμὸν τρις τε ἐς τὴν αὐτὴν ταύτην κώμην παρα-
γίνονται καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρησι. (4) Τοῦτο μὲν δὴ
15 τοιοῦτο ἐποίησε, γῶμα δὲ παρέχουσε παρ' ἑκάτερον τοῦ
ποταμοῦ τὸ χεῖλος ἄξιον θώματος, μέγας καὶ ὕψος
ὅσον τι ἐστί. (5) Κατύπερθε δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος
ὥρυσε ἐλutron λίμνη, ὅλγον τι παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὗρος
20 δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῖσα εἰκοσί τε καὶ τετρακο-
σίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον χῶν ἐκ τούτου τοῦ
ὀρύγματος ἀναισιμίου παρὰ τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ
παραχέουσα. (6) Ἐπεὶ δὲ οἱ ὀρώρυκτο, λίθους ἀγ-
γομένην κρητίδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε. Ἐποίησε δὲ
25 ἀμφοτέρω ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σχολιὸν καὶ τὸ ὀρυ-
γμα πᾶν ἔλος, ὥς ὅτε ποταμὸς βραδύτερος εἴη περὶ
καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ πλοοὶ ἕωςι σχολιοὶ ἐς
τὴν Βαβυλῶνα, ἐκ τε τῶν πλοίων ἐκδέχεται περίοδος
τῆς λίμνης μακρῇ. (7) Κατὰ τοῦτο δὲ ἐργάζετο τῆς
30 γῆρας τῇ αἰ τε ἐσβολαὶ ἔσαν καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ
Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ Μῆδοι ἐκμαν-
θάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα.

CLXXXVI. Ταῦτα μὲν δὴ ἐκ βάθους περιεβάλετο,
τοῖγνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρενθήκη ἐποίησατο. Τῆς πό-
35 λιος ἐούσης δύο φαρσέων, τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχον-
τος, ἐπὶ τῶν πρότερον βασιλέων, ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ
ἐτέρου φάρσεος ἐς τοῦτερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖον δια-
βαίνειν, καὶ ἦν, ὥς ἐγὼ δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο. (2)
Αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε· ἐπεὶ γὰρ ὥρυσε τὸ ἐλυ-
40 τρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τότε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ
ἔργου ἔλιπε. Ἐτάμνετο λίθους περιμήκεας, ὥς δὲ οἱ
ἔσαν οἱ λίθοι ἐτοιμοὶ καὶ τὸ χωρίον ὀρώρυκτο, ἐκτρέψασα
τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον πᾶν ἐς τὸ ὥρυσε χωρίον, ἐν ᾧ
ἐπιμπλατο τοῦτο, ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου
45 ῥέεθρου, τοῦτο μὲν τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν
πόλιν καὶ τὰς καταβάσεις τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν
ποταμὸν φερούσας ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὁπτῆσι κατὰ
τὸν αὐτὸν λόγον τῷ τεύχεϊ, τοῦτο δὲ κατὰ μέσσην καὶ
μάλιστα τὴν πόλιν τοῖσι λίθοισι τοὺς ὠρύξατο οἰκοδό-
50 μεε γέφυραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολύ-
βδῳ. (3) Ἐπιτείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη
γένοιτο, ζύλα τετράγωνα, ἐπ' ᾧ τὴν διάβασιν ἐποיעῖντο
οἱ Βαβυλώνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ζύλα ταῦτα ἀπαίρε-
σκον τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ διαφαιένοντες τὰς νύκτας

reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum
imperium amplum videret nec agens quietem, quod et alia
multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, prae-
munit se adversus illos quam maxime potuit. (2) Primum
quidem Euphratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum
antea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne ductis,
ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad quempiam
Assyriae vicum perveniat. (3) Ardericca vici nomen est,
ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc, qui ab hoc no-
stro mari Babylonem proficiscuntur, quum Euphrate fluvio
versus illam descendunt, ter ad eundem vicum accedunt,
et quidem tribus deinceps diebus. (4) Hoc tale ab illa
effectum est. Praeterea aggerem ad utramque fluvii ripam
adgessit miratu dignum, quum latitudinis caussa, tum alti-
tudinis. (5) Longe vero supra Babylonem alveum effodit
recipiendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in altitu-
dinem quidem ubique fodit usque dum aqua scaturiret, in
amplitudinem vero circuitum alvei fecit quadringentorum
et viginti stadiorum: terram autem ex fossa egestam in-
sumsit in aggeres juxta ripam fluvii jaciendos. (6) Tum,
absoluto effodiendi labore, advectis lapidibus, totum al-
veum circumcirca crepidine munivit. Duo autem ista
opera fecit, flumen tortuosum, et ex effosso alveo lacunam,
hoc consilio, ut lentius flueret flumen, multis flexibus fra-
cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio Babylonem,
et post navigationem exciperet accedentes longus circa la-
cunam anfractus. (7) Ab ea autem parte terrae Babyloniae
fecit haec Nitocris, qua erat ex Media introitus et iter
brevissimum; ne Medi sese ingerentes, res ipsius specula-
rentur.

CLXXXVI. Has igitur munitiones illa ex profundo sibi
circumdedit: quibus tale quoddam corollarium, alteri in-
stituto veluti medium interponens, adjecit. Quum in duas
regiones divisa urbs esset, quarum medium fluvius obtine-
bat; superiorum regum aetate, quoties ex una regione in
alteram vellet aliquis transire, navigio erat transeundum.
Quod quum, ut equidem existimo, esset molestum, (2) illa
huic quoque rei providit. Ut enim alveum stagno recipiendo
effodit, simul aliud hoc monumentum ejusdem operae reli-
quit. Lapidibus caedendis curavit permagnos: qui postquam
fuere parati, effossusque locus fuit quem dixi, in hunc
ipsum effossum locum cursum omnem fluminis avertit;
qui locus ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsicc-
batur. Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
urbem decurrit, ac descendens qui ex minoribus portis ad
flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo, quo murus
structus erat, exaedificavit: partim, in media fere urbe,
ex lapidibus, quos exscindi jusserat, pontem aedificavit,
ferro et plumbo lapides vinciens. (3) Eo super ponte
interdiu quotidie tigna quadrata intendebantur, quibus
transirent Babylonitae; noctu vero tollebantur haec tigna, ea
caussa, ne per noctem ex altera urbis regione in alteram

κλέπτοιεν παρ' ἀλλήλων. (4) Ὡς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης ἐγεγόνει ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν ἐκεκοσμητο, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα βέεθρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξήγαγε, καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν ἔλος γενόμενον ἐς δέον ἐδόκεε γεγενῆσθαι καὶ τοῖσι πολιήτῃσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη.

CLXXXVII. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιγόνδε τινὰ ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἀστεος τάφον ἐσωτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολλῆς αὐτέων τῶν πυλέων, ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέγοντα τάδε, « τῶν τις ἐμεῦ ὕστερον γινομένων Βαβυλωνίους βασιλέων ἦν σπανίστη χρημάτων, ἀνοίξας τὸν τάφον λαβέτω ὅκοντα βούλεται χρήματα. Μὴ μέντοι γε μὴ σπανίσας γέ ἄλλως ἀνοίξῃ. οὐ γὰρ ἀμεινον. » (2) Οὗτος δὲ τάφος ἦν ἀκίνητος μέχρι οὗ ἐς Δαρείον περιῆλθε ἡ βασιλείη. Δαρεῖω δὲ καὶ δεῖνόν ἐδόκεε εἶναι τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρέεσθαι, καὶ χρημάτων κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλυμμένων, μὴ οὐ λαβέειν αὐτά. Τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν ἔχρᾱτο τοῦδε εἵνεκεν, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγένετο δ νεκρὸς διεξαλείνοντι. (3) Ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον εὗρε χρήματα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν καὶ γράμματα λέγοντα τάδε, « εἰ μὴ ἀπληστός τε ἕας χρημάτων καὶ αἰσχροκερδῆς, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας ἀνέωργες. » Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

CLXXXVIII. Ὁ δὲ δὴ Κύρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἐσωτοῦ τὸ οὐνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχὴν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένος ἐξ οἴκου καὶ προβάτοισι, καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μόνου πίνει βασιλεὺς καὶ ἄλλου οὐδενός ποταμοῦ. (2) Τοῦτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπεψημένου πολλὰ κάρτα ἅμαζαι τετρακύκλοι ἡμιόνας κομίζουσαι ἐν ἀργυρέοισι ἀγγυίοισι ἔπονται, ὅκη ἂν ἐλαύνῃ ἐκάστοτε.

CLXXXIX. Ἐπειτέ δὲ ὁ Κύρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγῇ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς ἕτερον ποταμὸν Τήγριν, ὁ δὲ παρ' Ὀπιν πόλιν ῥέων ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ, τοῦτον δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κύρος ἐόντα νηυσιπέρητον, ἐνθαυτὰ οἱ τῶν τις ἱρῶν ἔκτων τῶν λευκῶν ὑπ' ἑβριος ἔσθας ἐς τὸν ποταμὸν διαβαίνειν ἐπειρᾶτο, ὁ δὲ μιν συμψήσας ὑποδρύχιον οἰχώκεε φέρων. (2) Κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ ὁ Κύρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπειλῆσε οὕτω δὴ μιν ἀσθενέα ποιήσειν ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκας μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαδήσεσθαι. (3) Μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν μετείς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρατεύειν διαίρει τὴν στρατιὴν δίσχα, διελὼν δὲ κατέτεινε σχοινοτενέας ὑποδέξας διωρύχας ὀδῶνκοντα καὶ ἑκατὸν παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τοῦ Γύνδου τετραμμέ-

transeuntes furta exercerent. (4) Postquam fossa lacus fuerat factus aqua fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum ex lacu iterum est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus fieret, commode hoc recteque factum visum est, et civibus pons erat exstructus.

CLXXXVII. Eadem regina dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi. Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi jussit sublime, in summo ipsius portæ. Ei sepulcro inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si quis eorum, qui post me reges erunt Babylonis, pecunia indiguerit, aperiat hoc sepulcrum, et sumat quantum voluerit pecunie. At, nisi admodum indiguerit, utique non aperiat. Nec enim id illi profuerit. (2) Hoc sepulcrum intactum stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero indigna res esse videbatur, hac porta non uti, et pecuniam quæ ibi deposita esset, atque etiam ipsa invitaret, non auferre. Porta hac autem non utebatur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti immineret. (3) Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam quidem repperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptionem his fere verbis conceptam: NISI INSATIABILIS ESSES ET TURPI LUCRO INHANS, DEFUNCTORUM LOCULOS NON APERUISSES. Hæc sunt quæ de regina hac memorantur.

CLXXXVIII. Ejusdem hujus reginæ filium, Assyriæ regem, cui nomen erat Labynetis, idem quod patri, bello petiit Cyrus. Proficiscitur autem in bellum rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa præterfluit, ex quo solo rex bibit neque ex ullo alio fluvio. (2) Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimi currus quattuor rotarum mulis juncti constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur.

CLXXXIX. Cyrus igitur adversus Babylonem proficiscens ubi ad Gynden amnem pervenit; qui fontes in Matianis montibus habens, postquam per Dardanenses perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui Opini oppidum præterfluens in Erythræum mare infunditur; hunc Gynden fluvium, qui navibus poterat trajici, quum transire Cyrus conaretur; ibi tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at fluminis impetus, illum contorquens, demersum abripuit. (2) Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effecturum, ut post hac mulieres etiam, ne genu quidem madefacientes, possint transire. (3) Hæc minatus, omissa adversus Babylonem expeditione, exercitum bifariam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit ab utraque Gyndæ ripa centum et octoginta fossas, quaquaversum duendas; distributum.

νας πάντα τρόπον, διατάξας δὲ τὸν στρατὸν ὁρύσσειν ἐκέλευε. (4) Οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου ἦντο μὲν τὸ ἔργον, ὅμως μέντοι τὴν θέρειαν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι.

5 CXC. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦρος ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλαβὼν, καὶ τὸ δεύτερον ἔαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. (2) Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατεύσασθαι ἐμενον αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαυνὼν ἀγχοῦ τῆς πόλιος, συνέβαλον τε οἱ Βαβυλώνιοι καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ κατελιθήσαν ἐς τὸ ἄστυ. Οἷα δὲ ἐξέπιστάμενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ' ὁρόντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειροῦντα, προεσάξαντο σιτία ἐτέων χάρτα πολλῶν. (3) Ἐνθαῦτα οὔτοι μὲν λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα, Κῦρος δὲ ἀπορίῃσι ἐνείγετο ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ ἀνωτέρω τε οὐδὲν τῶν πραγμάτων προκοπτομένων.

CXCI. Εἴτε δὴ ὢν ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. 20 Γάζας τὴν στρατιὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὴς τῆς πόλιος τάξας ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός, προεῖπε τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἴδωνται γεγόμενον, ἐσιέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. (2) Οὕτω τε δὴ τάξας καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας ἀπῆλαυνε αὐτὸς σὺν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην, τὰ περ ἡ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ 25 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κῦρος ἕτερα ταυαῦτα. (3) τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἑλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον διαβατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. Γεγομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι οἱ περ ἐτετάχατο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατὰ τὸ ῥέεθρον τοῦ Εὐφράτew ποταμοῦ ὑπονενοστηκός τις ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν 35 μάλιστά κη, κατὰ τοῦτο ἐστήσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. (4) Εἰ μὲν νυν προεπιόντο οἱ Βαβυλώνιοι ἡ ἔμαθον τὸ ἐκ τοῦ Κῦρου ποιούμενον, οὐκ ἂν περιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν διέφθειραν χάκιστα· κατακληίσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν पुलιδας ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἰμασιὰς ἀναδάντες τὰς 40 παρὰ τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἐλαβον ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτῃ. (5) Νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτος σφὶ παρέστησαν οἱ Πέρσαι· ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκούντων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα 45 τῆς πόλιος ἐαλωκότων τοὺς τὸ μέσον οἰκόντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας, ἀλλὰ τυχεῖν γὰρ σφὶ ἐοῦσαν ὁρτὴν, χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ χάρτα ἐπύθοντο. Καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραιβω 50 ρητο.

CXCII. Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι δηλώσω ὅση τις ἐστὶ, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς διαρῆρται, πάρεξ τοῦ φόρου, γῇ πᾶσα ὅσης

que exercitum has fossas fodere jussit. (4) *Igitur, magna hominum multitudine opus faciente, effectum quidem est opus; verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus facientes consumsere.*

CXC. Postquam Gyndæ fluvio hanc p̄ciam inflixit Cyrus, ut in trecentos sexaginta canales esset diductus, altero demum adpetente vere adversus Babylonem exercitum duxit. (2) Et Babylonii; copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt. Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo conflixerunt Babylonii, quo praelio superati, in urbem sunt compulsi. Jam pridem vero, bene gnari non quieturum Cyrum, quum vidissent eum cunctos pariter populos adgredi, permultorum annorum commeatum in urbem comportaverant. (3) Quare hi quidem non admodum graviter ferebant obsidionem: at Cyrus magnis difficultatibus premebatur, quandoquidem multo jam tempore circumacto nihil admodum promotæ res ejus erant.

CXCI. Igitur, sive quis alius ei dubitanti consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu circa flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egreditur, prædixit militibus, ut, quum viderint vado transiri flumen posse, tunc ea via urbem ingrediantur. (2) Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem fecerat, idem nunc ipse Cyrus fecit. (3) Fluvio per fossam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato, pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente aqua. Quo facto Persæ, qui ad hoc ipsum ibi dispositi erant, per alveum Euphratis fluvii, cujus aqua in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur hominis attingeret, per hunc alveum Babylonem sunt ingressi. (4) Quodsi igitur aut ante cognovissent aut animadvertissent Babylonii quæ Cyrus instituebat, sane non passi essent Persas urbem intrare, sed misere perdidissent. Quippe si portulas omnes, quæ ad flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscendissent secundum utramque fluminis ripam ductas, veluti in nassa capturi illos fuerant. (5) Nunc ex inopinato adstiterunt eis Persæ. Propter amplitudinem vero urbis ut aiunt ejus incolæ, postquam captæ jam erant extremæ urbis partes, qui mediam Babylonem incolebant, non animadverterunt captos se esse; sed quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum capta est Babylon.

CXCII. Opes autem quantæ sint Babyloniorum, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. *Magno regi, præter tributa quæ ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum ejus, in certas partes est*

ἀρχαι. (2) Δυώδεκα ὃν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν τοὺς τέσσαρας μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα, τοὺς δὲ ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. Οὕτω τριτημορίῃ ἡ Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας. (3) Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην καλεῦσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλὸν τι κρατίστη, ἔκου Τριτανταίχημ τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλέος ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον ἀργυρίου μὲν προσήτε ἐόντος ἡμέρης ἀρτάβη μεσθὴ (ἡ δὲ ἀρτάβη μέτρον ἐὼν Περσικὸν χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεὺν χοίνιξι 10 τρισὶ Ἀττικῇσι), ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἔσαν ἰδίῃ, πάρεξ τῶν πολεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας ὀκτακόσιοι, αἱ δὲ βαινόμεναι ἐξακισχίλιαι καὶ μύρια· ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἑρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ- 15 πους. (4) Κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσούτο δὴ τι πλήθος ἐτρέφετο ὥστε τέσσαρες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγά- λαι, τῶν ἄλλων εὐδοῖαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετε- τάχατο σιτία παρέχειν. Τοιαῦτα μὲν τῷ ἀρχοντι τῆς Βαβυλώνης ὑπῆρχε ἐόντα.

30 CXCIII. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὑεταί μὲν ὀλίγη, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο· ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λῆιον καὶ παραγίνεται ὁ σίτος, οὐ κατὰ περ ἐν Αἰγύπτῳ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλλὰ χερσὶ 25 τε καὶ κηλωνήοισι ἀρδόμενος. (2) Ἡ γὰρ Βαβυλωνίη χώρα πᾶσα, κατὰ περ ἡ Αἰγυπτία, κατατέμνεται ἐς διωρυχάς· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσιπέ- ρητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινὸν, ἐσέχει δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτης, ἐς τὸν Τίγριν, 30 παρ' ὃν Νίνος πόλις οἰκητο. (3) Ἔστι δὲ χωρέων αὕτη ἀπασέων μακρῷ ἀρίστη τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Δήμητρος καρ- πὸν ἐκφέρειν· τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειρᾶται ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκὴν οὔτε ἀμπελον οὔτε ἐλαίην. Τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν 35 ἐστὶ ὥστε ἐπὶ δικηόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖσι, ἐπεὰν δὲ ἀρίστα αὐτῇ εὐουτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. (4) Τὰ δὲ φύλλα αὐτοῦ τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθέων τὸ πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύ- λων. Ἐκ δὲ κέγγρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρεον 40 μέγαθος γίνεται, ἐξεπιστάμενος μνήμημιν οὐ ποιήσομαι, εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοις ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστήν πολλὴν ἀπίκται. Χρέονται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦνται. (5) Εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες πε- 45 φυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ πεδῖον, οἱ πλεῖνες αὐτῶν καρποφό- ροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται· τοὺς συκείων τρόπον θεραπεύουσι τὰ τε ἄλλα, καὶ φοι- νίκων τοὺς ἑρσενας Ἑλλήνες καλεῦσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῆσι βαλανθόροις τῶν φοινίκων, 50 ἵνα πεπαίνῃ τε σφι ὁ ψῆν τὴν βάλανον ἐσθύνων καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος· ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἑρσενες κατὰ περ οἱ δλυνθοι.

CXCIV. Τὸ δὲ ἀπάντων θώμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύτῃ μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσω.

distributa. (2) Jam quum in anno duodecim sint menses, per quattuor menses alit eum Babylonia terra; per octo reliquos menses, tota reliqua Asia. Ita Assyria hæc terra tertiam partem possidet opum totius Asiæ: (3) et præfectura hujus regionis (Satrapias Persæ vocant) omnium præfecturarum longe est præstantissima; quandoquidem Trilantæchmæ, Artabazi filio, cui hic districtus a rege commissus erat, quotidie redibat artaba pecunia repleta: est autem artaba mensura Persica, capiens medimnum Atticum cum tribus chemicibus Atticis. Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, exceptis his qui ad belli usum erant destinati, admissarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi admittebantur, decies sexies mille; nam singuli mares vicenis feminis admittebantur. (4) Canum autem Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quattuor essent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum immunes, quibus hoc injunctum erat, ut canes illos alerent. Has opes possidebat is, qui Babyloni imperabat.

CXCIII. In agro Assyriaco pluit quidem aliquantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges augetur, et maturescit triticum, non quod fluvius ipse, sicut in Ægypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus hæc irrigantur. (2) Est enim tota Babylonia terra fossis dis- scissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus trajecitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium, Tigrin, ad quem Ninus urbs ædificata erat. (3) Est autem hæc regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vi- tem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerum- que reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. (4) Folia autem tritici atque bordei quattuor admodum digi- torum latitudinem habent. Ex milio et sesamo quantæ magnitudinis arbor existat, bene equidem cognitum ha- bens, commemorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniæ terram non adierunt, ne his quidem, quæ de aliis frumenti generibus dicta sunt, fidem ullam adhibitueros. Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. (5) Palmas vero arbo- res habent, per totam planitiem plantatas; quarum pleræque frugiferæ sunt, e quibus et cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt ficum more, quum aliis rebus, tum quod muscularum quas Græci vocant palmarum fructum glandiferis palmis circumligant, quo glandem maturet culex sese insinuans, nec decidat fructus palmæ. Nam calices in suo fructu generant masculæ palmæ, similiter ut apud nos caprificorum grossi.

CXCIV. Quod vero eorum quæ sunt in illa regione, post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile visum

Τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα ἐς τὴν Βαβυλῶνα ἕντα κυκλοτερέα πάντα σκύτινα. (2) Ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοις τοῖσι κατὰ περθε Ἀσσυρίων οἰκημένοις νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσονται, περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἐξωθεν ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες οὔτε πρῶρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιήσαντες καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦτο ἀπείσει κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλήσαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικηίου κατάρουσι οἶνου πλέους. (3) Ἰούνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλῆκτρων καὶ δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστῶτων, καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ πλῆκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. Ποιέεται δὲ καὶ κάρτα μεγάλα ταῦτα τὰ πλοῖα καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτῶν καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. (4) Ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέεροι πλεῦνες. Ἐπεὶ ὧν ἀπικνύονται πλώοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα καὶ διαβένωται τὸν φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκέρυξαν, τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. (5) Ἄνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἷά τέ ἐστι πλώειν οὐδενὶ τρόπῳ ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. (6) Ἐπεὶ δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπικνύονται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. Τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τοιαῦτα.

CXCV. Ἐσθῆτι δὲ τοιγδε χρέονται, κιθῶνι ποδηνεκῇ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρήνεον κιθῶνα ἐπενδύει καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιωτίῃσι ἐμβάσι. Κοιμένοις δὲ τὰς κεφαλὰς μίτρησι ἀναδέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. (2) Σφρηγίδα δ' ἕκαστος ἔχει καὶ σκήπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἐκάστῳ δὲ σκήπτρῳ ἔπασσι πεποιημένον ἢ μῆλον ἢ ῥόδον ἢ κρίνον ἢ αἰετὸς ἢ ἄλλο τι· ἄνευ γὰρ ἐπιστήμου οὐ σφι νόμος ἐστὶ ἔχειν σκήπτρον. Αὕτη μὲν δὴ σφι ἄρτισις περὶ τὸ σῶμα ἐστὶ.

CXCVI. Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὧδε κατεστάσι· ὁ μὲν σοφώτατος ὧδε κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέρην, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν Ἐνετοὺς πυνθάνομαι χρεέσθαι. Κατὰ κώμας ἐκάστας ἅπαξ τοῦ ἔτεος ἐκάστου ἐποιέετο τάδε. (2) Ὡς ἂν αἱ παρθέναι γινοῖατο γάμων ὥραιαι, ταύτας ὥπως συναγάγοιεν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον ἁλέας, πέριξ δὲ αὐτὰς ἵστατο ὄμιλος ἀνδρῶν, ἀνιστάς δὲ κατὰ μίαν ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐρὺσα πολλὸν χρυσίον πρῆθειν, ἄλλον ἀνεκήρυσσε ἢ μετ' ἐκείνην ἔσκε εὐειδεστάτην. Ἐπωλείοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. (3) Ὅσοι μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι, υπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξινέοντο τὰς καλλιστενοῦσας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἶδος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. (4) Ὡς γὰρ δὴ διεξέλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας

est, exponere adgredior. Navigia, quibus utuntur qui secundo flumine Babylonem proficiscuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. (2) Scilicet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrinsecus tectorias prætendunt, nec puppim distinguentes, nec proram in angustius contrahentes, sed clypei instar rotunda facientes navigia. Tale navigium, mercibus impositis, totum stramine complent, et flumini permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo vino onusta devehunt. (3) Regitur autem navis duobus remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit remum, alter extrorsus pellit, uterque stans reclus. Conficiuntur autem hujusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. (4) In quoque navigio asinus inest vivus, in majoribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venundant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. (5) Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pellibus, conficiunt navigia. (6) Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio.

CXCV. Vestimento autem utuntur hujusmodi: tunica ad pedes promissa linea, cui aliam superinduunt tunicam laneam, tum candidam pænulam superne circumjiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Bæotiiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput redimiunt: toto corpore unguntur. (2) Annulum signatorium unusquisque gestat, et baculum arte factum: in quoque baculo superne vel malum est fabrefactum, vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam: nec enim illis mos est baculum absque insigni gestare. Talis igitur illis est corporis cultus.

CXCVI. Institutis vero utuntur hujusmodi. Uno quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo; quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando accepi. In singulis vicis, semel quotannis, hæc faciebant. (2) Virgines, quotquot viro maturæ essent, congregatas simul omnes, in unum locum deducebant: ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc præco singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio statuens venum exponebat; incipiens ab ea quæ omnium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pretio venum data, aliam proclamabat, quæ huic venustate formæ proxima erat. Vendebantur autem hac conditione, ut matrimonio jungerentur. (3) Igitur ex Babylonis nuptiarum cupidis quicumque erant locupletes, hi licitando quisque alterum superantes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe erant, hi formæ speciem nihil curantes, pecuniam accipiebant et virgines deformiores. (4) Nam præco, postquam speciosissimarum virgi-

τῶν παρθένων, ἀνίστα ἂν τὴν ἀμορφεστάτην ἢ εἴ τις αὐτέων ἐμπηρος ᾖ, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι ἐλάχιστον χρυσίον λαβὼν συνοικεῖν αὐτῇ, ἐς δὲ τῷ τὸ ἐλάχιστον ὑπισταμένῳ προσεχέετο. Τὸ δὲ ἂν χρυσίον ἐγένετο ἀπὸ τῶν εὐειδῶν παρθένων, καὶ οὕτω αἱ εὐμορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδονσαν. (5) Ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα δευεῖ βούλοιοτο ἕκαστος οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητῶ ἀπαγαγέσθαι τὴν παρθένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα ἢ μὲν συνοικῆσειν αὐτῇ, οὕτω ἀπάγασθαι. Εἰ δὲ μὴ συμπεροίατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. Ἐξῆν δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέεσθαι. (6) Ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος οὕτως σφι ᾖ, οὐ μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἐὼν, ἄλλο δὲ τι ἐξευρήσασιν νεοστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικέοιεν αὐτὰς μὴδ' ἐς ἐτέρην πόλιν ἄγονται· ἐπεῖτε γὰρ ἁλόντες ἐκακώθησαν καὶ οἰκορροθήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου βίου σπανίζων καταπορνεύει τὰ θήλεα τέχνα.

20 CXC VII. Δεύτερος δὲ σοφὴν ἔδε ἄλλος σφι νόμος κατέστηκε. Τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέονται ἱητροῖσι. Προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα συμβουλευούσι περὶ τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἐπαθε ὁκοῖον ἔχει ὁ κάμων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα· ταῦτα προσιόντες συμβουλευούσι καὶ παραινέουσι, ἅσσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. Σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἐξεσι, πρὶν ἂν ἐπείρηται ἤντινα νοῦσον ἔχει.

30 CXC VIII. Ταφαὶ δὲ σφι ἐν μέλιτι, θρῆνοι δὲ παρὰ πλῆσιν τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. Ὅσακις δ' ἂν μιχθῇ γυναῖκι τῇ ἑωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυμίσμα καταγιζόμενον ἴζει, ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τὸ αὐτὸ τοιοῦτο ποιεῖ. Ὅρθρου δὲ γενομένου λούνται καὶ ἀμφοτέροι· ἄγγελος γὰρ οὐδενὸς ἄφονται πρὶν ἂν λούσωνται. 35 Ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῖσι.

CXC IX. Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοισι ὁδε. Δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἰσομένην ἐς ἱρὸν Ἀφροδίτης ἀπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ. (2) Πολλὰ δὲ καὶ οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλλῃσι οἷα πλούτῳ ὑπερρρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐκ καμάρῃσι ἐλάσασαι πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι, θεραπήνῃ δὲ σφι ὀπισθε ἔπεται πολλή. (3) Αἱ δὲ πλεῖνες ποιεῖσι ὧδε. Ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται 45 στέφανον περὶ τῇσι κεφαλῇσι ἔχουσαι θυμῖγγος πολλὰ καὶ γυναῖκες· αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀρπέρχονται· σχοινοτενέες δὲ διεξοδοὶ πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναικῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. (4) Ἐνθα ἐπεὰν ἴκηται γυνή, οὐ πρότερον 50 ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα μιχθῇ ἔξω τοῦ ἱεροῦ. (5) Ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἶπαι τασόνδε, «ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα·» Μύλιττα δὲ καλεῖται τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. Τὸ δὲ ἀργύριον μέγαλός ἐστι ὁσόντων· οὐ γὰρ

num peregerat venditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimonium ducere; et, qui minimo se contentum fore declarasset, ei hæc tradebatur. Aurum autem conficiebatur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores elocabant deformes et mancas. (5) Nemini autem licitum erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium dare: neque emptori absque fidejussore domum ducere virginem licebat; sed datæ præde spondere quisque tenebatur, in matrimonium se eam utique accepturum, et sic demum abducere secum licebat: si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut pecuniam acceptam sponsus repræsentaret. Licitum vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset, aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere. (6) Hoc igitur pulcerimum institutum apud eos olim valebat. At nunc quidem non amplius est in usu: sed recens aliud quiddam invenerunt, ne injuria adficeretur filiæ aut in aliam civitatem abducerentur: ubi capta urbe malis premi cœperunt, resque eorum perditæ sunt, quilibet homo de plebe, inopia victus laborans, filias suas ad quæstum corpore faciendum adigit.

CXC VII. Alio, post istud, prudenti instituto utuntur hocce. Ægrotos in forum publicum exportant; medicis enim non untur: ibi accedunt ad ægrotum, cique de curando morbo consulunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim laboravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur consulunt huic ea suadentque, quibus quisque remediis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vidit evasisse. Silentio vero præterire ægrotum nemini licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.

CXC VIII. Mortuos melle conduunt. Luctus funebres, Ægyptiis similes. Quoties cum uxore sua concubuit vir Babylonius, incenso thuri adsidet, et ex alia parte idem facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nullum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem institutum Arabes sequuntur.

CXC IX. Est autem institutorum, quibus Babylonii utuntur, turpissimum hocce. Quamlibet indigenam mulierem oportet, in Veneris templo sedentem, semel in vita cum peregrino viro consuetudinem habere. (2) Multæ igitur, dedignantes ceteris se immiscere mulieribus, quippe divitiis superbientes, plaustris vectæ in camaris stant ad templum, et ingens illas famularum numerus sequitur. (3) Pleraque autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato sedent corona funiculi modo torta caput redimitæ mulieres numero multæ; aliæ enim adveniunt, aliæ abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus transeuntes viri seligunt quas volunt. (4) Ibi postquam consedit mulier, non prius domum abit, quam peregrinorum quispiam, pecunia in sinum conjecta, cum ea extra fanum concubuit. (5) Qui pecuniam ei projicit, ea compellere eam his verbis debet: «Mylitta deam, ut tibi adsit, precor.» Mylitta autem Venerem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacunque

μη ἀπωσθῆται· οὐ γάρ οἱ θέμις ἐστί· γίνεται γὰρ ἱρὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. (8) Τῷ δὲ πρώτῳ ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. Ἐπειὰν δὲ μιχθῇ, ἀποσιωσμένη τῇ θεῷ ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία, καὶ τὸ πῶτο τοῦτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δῶσεις ὥς μιν λάμψαι. (7) Ὅσαι μὲν νυν εἰδεὸς τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ μεγάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται, ὅσαι δὲ ἄμορφοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι οὐ δυνάμεναι ὄν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τριέτηα καὶ τετραέτηα μετεξέτεροι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος.

CC. Νόμοι μὲν δὴ τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατέστασι, εἰσὶ δὲ αὐτῶν πατρίαι τρεῖς αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτεύονται εἰ μὴ ἱχθύς μῶνον, τοὺς ἐπεῖτε ἂν θηρεύσαντες κύνῃσι πρὸς ἥλιον, ποιέῃσι τὰδε ἐσθάλλουσι ἐς δόμον, καὶ λεήναντες ὑπέροισι σῶσι διὰ σινδόνης, καὶ δὲ μὲν ἂν βούλῃται αὐτῶν, ἅτε μᾶζαν μαζάμενος ἔχει, ὁ δὲ ἄρτου τρόπον ὀπτήσας.

CCI. Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέρχαστο, ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐνωτῷ ποιήσασθαι. Τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἀλκιμον, οἰκνέμενον δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἡλίου ἀνατολῆς, πέρην τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. Εἰσὶ δὲ οἵτινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.

CCII. Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι τοῦ Ἰστροῦ. Νήσους δ' ἐν αὐτῷ Λέσβω μεγάθεα παραπλησίας συχνὰς φασὶ εἶναι, ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώπους οἱ σιτεύονται μὲν ῥίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παντοίας, καρποὺς δὲ ἀπὸ δένδρεων ἐξευρημένους σφι ἐς φορβὴν κατατίθεσθαι ὥραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι τῇ χειμερινῇ. (2) Ἄλλα δέ σφι ἐξευρησθαι δένδρεα καρποὺς τοιοῦσδε τινὰς φέροντα, τοὺς ἐπεῖτε ἂν ἐς τὸ αὐτὸ συνελθῶσι κατὰ εἰλας καὶ πῦρ ἀνακαύουσιν, κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ, ὁσφραίνοντάς δὲ καταγιζόμενον τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου μεθύσκεισθαι τῇ ὁσμῇ κατὰ περ Ἑλλήνας τῷ οἴνῳ, πλεῖνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ μᾶλλον μεθύσκεισθαι, ἐς δὲ ὀρχήσιν τε ἀνίστασθαι καὶ ἐς αἰοδὴν ἀπικνέεσθαι. (3) Τούτων μὲν αὕτη λέγεται δόξαι εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινῶν, ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κύρος, στόμασι δὲ ἐξερεύγεται τεσσεράκοντα, τῶν τὰ πάντα πλὴν ἑνὸς ἐς εἰλας τε καὶ τενάγας ἐκδοῖτο, ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικῆσθαι λέγουσι ἱχθύς ὠμούς σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ νομίζοντας χρᾶσθαι φωκῶν δέρμασι. (4) Τὸ δὲ ἐν τῶν στομάτων τοῦ Ἀράξου ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην θάλασσαν. Ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα ἐστὶ ἐπ' ἐνωτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θάλασσῃ. Τὴν μὲν γὰρ Ἑλλήνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλευμένη καὶ ἡ Ἐρυθρὴ μία τυγχάνει εἰς.

CCIII. Ἡ δὲ Κασπίη ἐστὶ ἐτέρη ἐπ' ἐνωτῆς, εἰς αὐτήν

fuert, mulier eam non rejecerit : nam nefas hoc ei est; sit enim sacra pecunia. (6) Sequitur igitur eum qui primus pecuniam projecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero cum illo rem habuit et religioni deæ satisfecit, domum abit : ab eoque tempore, quantumcumque sit quod ei offeras, non poteris rem cum ea habere. (7) Quæ igitur speciosa sunt forma præditæ et statura, ex cito redeunt : quæ vero deformes, multum manent temporis, priusquam legi possint satisfacere; manent enim nonnullæ ad tres et quatuor annos. Obtinet autem alicubi etiam in Cyprio simile institutum.

CC. Sed de institutis Babyloniorum hæc hactenus. Sunt autem inter illos tres familiæ sive tribus, quæ nulla re alia nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepērunt, siccant ad solem, deinde tali modo parant : in mortarium conjectos, et pistillis contusos, per sindonem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti panem.

CCI. Jam Cyrum, hoc etiam subactio populo, incessit cupido Massagetas sub potestatem suam redigendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus, habitans versus orientem solem trans Araxen fluvium, ex adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse Scythicum hunc populum.

CCII. Araxes autem ab aliis major, ab aliis minor esse perhibetur Istro : esse autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere magnitudine. In his habitare homines, qui æstate radicibus vescantur cujusque generis, quas e terra effodiant; fruges autem arborum, quas reperiunt, in cibum seponant maturas, eisque vescantur per hiemem. (2) Repertas autem ab his etiam esse alias arbores, hujusmodi fructus ferentes, quos catervatim congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem conjiciant, tum olfacentes fructum in igne ardentem, odore inebriantur, perinde atque Græci vino : majore vero copia injecto fructu, magis inebriari; denique ad saltandum surgere, et ad canendum progredi. (3) Talem his esse vitæ rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quæ omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt, quibus in paludibus habitare aiunt homines crudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. (4) Unus ille, quem dixi, avorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsistit autem Caspium mare seorsum per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Græci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythræum, hæc omnia una sunt mare et continuum.

CCIII. Caspium vero aliud est, ab illo disjunctum.

μήκος μὲν πλοῦν εἰρεσίῃ χρεωμένῳ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν, εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐσωτῆς, ὅκτω ἡμερῶν. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, ἐὼν οὐρέων καὶ πλῆθει μέγιστον καὶ μεγάλῃ ὑψηλότατον. (2) Ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐσωτῇ ἔχει ὁ Καύκασος, τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγρίας ζῶντα· ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῶσδε ἰδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ παραμύσγοντας ὕδωρ ζῶντα ἐσωτοῖσι ἐς τὴν ἐσθλὴν ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶντα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγκαταγρᾶσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ κατὰ περ ἐνυφανθέντα ἀρχήν. Μῖζιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα κατὰ περ τοῖσι προβάτοισι.

15 CCIV. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς Κασπίης καλυμένης ὁ Καύκασος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα πεδῖον ἐκδέκεται πλῆθος ἀπειρον ἐς ἀποψιν. Τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κύρος ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. (2) Πολλὰ τε γὰρ μιν καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν, πρῶτον μὲν ἡ γένεσις, τὸ ὁκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου, δεύτερα δὲ ἡ ἐδουχίη ἢ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη· ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρα-
25 τεύεσθαι Κύρος, ἀμήχανον ἦν ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

CCV. Ἦν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος γυνὴ τῶν Μασσαγετῶν βασίλει· Τόμυρις οἱ ἦν οὐνομα. Τάντην πέμπων ὁ Κύρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν ἔχειν. Ἡ δὲ Τόμυρις συνιέσα οὐκ αὐτὴν μιν
30 μνόμενον, ἀλλὰ τὴν Μασσαγετῶν βασιλῆην, ἀείπατο τὴν πρόσδον. (2) Κύρος δὲ μετὰ τούτῳ, ὡς οἱ ὁλοῦ οὐ προεχώρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξην ἐποίησετο ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατῆρην, γεφύρας τε ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διάβασιν τῷ
35 στρατῷ, καὶ πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθευόντων τὸν ποταμὸν οἰκοδομέμενος.

CCVI. Ἔχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν νόνον πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα εἶλεγε τάδε, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ γὰρ ἂν εἰδείης εἰ τοι ἐς
40 κατὶρὸν ἔσται ταῦτα τελευτέμενα· παυσάμενος δὲ βασιλεύει τῶν σειωτοῦ, καὶ ἡμέας ἀνέχου δρόων ἄρχοντας τῶν περ ἄρχομεν. (2) Οὐκ ὧν ἐθελήσεις ὑποθήκησι τησίδε χρεέσθαι, ἀλλὰ πάντα μάλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. Σὺ δὲ εἰ μεγάλως προθυμέεαι Μασσαγετῶν πειρηθῆ-
45 ναι, φέρε, μόχθον μὲν τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν ἄπες, σὺ δὲ ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέρην. Εἰ δ' ἡμέας βούλει ἐσδέξασθαι μάλλον ἐς τὴν ὑμετέρην, σὺ τούτῳ ποίει. » (3) Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κύρος
50 συνεκάλεσε Περσέων τοὺς πρώτους, συναγείρας δὲ τούτους ἐς μέσον σφι προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος ὁκότερα ποιέη. (4) Τῶν δὲ κατὰ τούτῳ αἰγνώμαι συνεξέπιπτον, κελυόντων ἰσδέκεσθαι Τόμυριν τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐς τὴν χώραν.

longitudinem habens navigationis dierum quindecim, navi remis agitata; latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei quidem parti hujus maris quæ ad occidentem spectat, Caucasus mons prætenditur, montium omnium et amplissimus et altissimus. (2) Populos autem multos et multiplicis generis in se comprehendit Caucasus; quorum plerique fructibus silvestrium arborum arbustorumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores, folia hujusmodi ferentes, quibus contritis, admixta aqua, varias in vestimentis figuras pingant; easque figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, ac si initio intextæ fuissent. Concubitus autem horum hominum in propatulo fieri aiunt, veluti pecudum.

CCIV. Occidentalem igitur plagam hujus maris, quod Caspium vocatur, Caucasus mons includit: versus auroram vero et orientem solem excipit planities, immensæ amplitudinis prospectu: cujus amplæ planitiei haud minimam partem tenebant hi Massagætæ, quos Cyrus bello adgrosi studiose parabat. (2) Fuerunt autem nullæ res magnæque, quæ ad hoc bellum illum excitaverant atque stimularant. Primum quidem, ipsius ortus, quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus erat; nam quocumque arma sua Cyrus direxisset, nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

CCV. Erat ea tempestate Massagetarum regnum penes feminam, quam mortuus rex viduam reliquerat: Tomyris reginæ nomen fuit. Hanc Cyrus, missis legatis, voluit sibi, ut aiebat, despondere, cupiens in matrimonio habere. At Tomyris intelligens, non se, sed regnum ambiri Massagetarum, aditu illi interdixit. (2) Post hæc Cyrus, ut dolo res ei non successit, exercitu ad Araxen ducto, aperto bello Massagetas adortus est, fluvium pontibus jungens, quibus traduceret copias, et turres in navigiis ædificans, quibus pars copiarum transverberetur.

CCVI. Qui dum his rebus occupatur, mittit ad eum Tomyris caduceatorem, qui reginæ verbis hæc Cyro diceret: « O rex Medorum, desine urgere quæ tu urges: nec enim nosti an tuo commodò sit futurum ut hæc perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et patere ut nos videas regnare apud hos quibus imperamus. (2) Noles autem meis monitis uti; immo quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quodsi ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum Massagetiis experiri; age, omisso labore quem jungendo flumini impendis, ingredere nostram terram: nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. » (3) His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam facere debeat. (4) Quorum cunctorum sententiæ in hoc consentiebant, ut illum juberent Tomyrin ejusque exercitum in suam regionem recipere.

CCVII. Παρεὼν δὲ καὶ μεμφόμενος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀπεδείκνυτο ἐναντίῃ τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε, « ὦ βασιλεῦ, εἶπα μὲν καὶ πρότερόν τοι ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς ἔδωκε τοι, τὸ ἂν δρέω σφάλμα ἐόν οἰκῶ τῷ σῷ, κατὰ δύναμιν ἀποτρέψειν· τὰ δὲ μοι παθήματα ὄντα ἀγάρῃτα μαθήματα γέγονε. (2) Εἰ μὲν ἀθάνατος δοκέεις εἶναι καὶ στρατιῆς τρυφῆς ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πῆγμα γνώμας ἐμὲ σοὶ ἀποφαίνεσθαι· εἰ δ' ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σὺ εἰς καὶ ἐτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πρηγμαίων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἔξ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. (3) Ἦδὲ ὦν ἐγὼ γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρηγματος τὰ ἔμπαιιν ἢ οὗτοι. Εἰ γὰρ ἐθελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι. (4) Ἐσσωθεὶς μὲν προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· ὅτλα γὰρ δὴ ὅτι νικῶντες Μασσαγέται οὐ τὸ ὀπίσω φεύγονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἔλθωσι νικῶν δὲ οὐ νικᾷς τοσοῦτον ὅσον εἰ διαβλῆς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἕτοιμοι φεύγουσι· τούτῳ γὰρ ἀντιθῆσω ἐκείνῳ, ὅτι νικῆσας τοὺς ἀντιούμενους ἐλθῶς ἰθὺς τῆς ἀρχῆς τῆς Τομυρίας. (5) Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγγεμένου αἰσχροῦ καὶ οὐκ ἀνασχετὸν Κῦρόν γε τὸν Καμβύσει γυναικὶ εἰζαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ διαβάνας προελθεῖν ὅσον ἂν ἐκεῖνοι διεξίσωσι, ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας πειράσθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. (6) Ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται αἰοὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἀπειροὶ καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθείς· τούτοις ὦν τρῖσι ἀνδράσι τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας καὶ σκευάσαντας προδεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῇ ἡμετέρῳ δαίτῃ, πρὸς δὲ καὶ χρητῆρας ἀφειδέως οἶνου ἀκρήτου καὶ σιτὰ παντοῖα ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολοιπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν. (7) Ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἁμάρτω, ἐκεῖνοι ἰδόμενοι ἀγαθὰ πολλὰ τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων. »

CCVIII. Γινώμαι μὲν αὐταὶ συνέστασαν, Κῦρος δὲ μετείς τὴν προτέρεν γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλόμενος, προσηγόρευε Τομύρι ἐξαναχωρεῖν ὡς αὐτοῦ διαθισμένου ἐπ' ἐκείνῳ. (2) Ἦ μὲν δὴ ἐξαναχωρεῖ κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα· Κῦρος δὲ Κροίσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθλὴς τῷ ἑωυτοῦ παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιλῆτην ἐξίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν, ἣν ἡ διάδοσις ἢ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ, ταῦτα ἐντειλάμενος καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας αὐτὸς διεβῆαι τὸν ποταμόν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.

CCIX. Ἐπεῖτε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξα, νυκτὸς ἐπελθούσης εἶδε ὄψιν, εὐδῶν ἐν τῶν Μασσαγετῶν τῇ χώρῃ, τοιήνδε. Ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ δρᾶν τῶν Ὑστάσπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. (2) Ὑστάσπεϊ δὲ

CCVII. At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis : « O rex, jam alias tibi professus sum, quoniam mihi Juppiter tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuæ impendere, pro viribus me illum aversurum. Quæ mihi acciderant tristia, documenta mihi fuere. (2) Quodsi immortalis existimas esse, et exercitui imperare immortalī, nil opus fuerit me meam tibi sententiam declarare : sin te et hominem esse intelligis, et hominibus imperare ; illud primum cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum, qui dum convertitur, non sinit eosdem semper esse felices. (3) Jam igitur ego de re proposita contra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re periculum inest : (4) si inferior discesseris, simul universum regnum perdes ; manifestum est enim, victores Massagetas non retro fugituros, sed in tua regna irrupturos : sin viceris, non tanta erit victoria, quanta si trajecto flumine viceris Massagetas, et fugientes insequaris ; nam hoc idem priori oppono, victorem te hostium continuo in medium regnum Tomyrios ducturum exercitum. (5) Sed, præter hæc quæ exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Cambyasis filius, feminae cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, trajecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali inita ratione. (6) Scilicet quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitæ commodorum expertes ; hisce hominibus, caesa parataque magna pecudum copia, ad hæc vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulum parandum est nostris in castris ; ac deinde, relicta villissima copiarum parte, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum. (7) Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bonarum rerum adparatu, in has se concient, et nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum occasio. »

CCVIII. Hæc quum inter se oppositæ essent sententiæ, Cyrus, repudiata priore, Cræsi sententiam amplexus est, et Tomyri prædixit, ut retro cederet ; se enim, trajecto flumine, illi occursum. (2) Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius pollicita erat. Et Cyrus, postquam Cræsum in manus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit, tradiderat, multisque verbis filio mandarât, ut illum in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in Massagetas minus prospere cessisset ; hisce datis mandatis, illos remisit in Persidem, ipse vero cum exercitu flumen trajecit.

CCIX. Trajecto Araxe, prima nocte in Massagetarum terra quiescenti Cyro visum oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspici filiorum Hystapis maximum natu, alas in humeris habentem, et harum altera Asiam obumbrantem, altera Europam. (2) Erat autem Hystaspi

τῷ Ἀρσάμει, ὅντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ᾧ τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσβύτατος, ὃν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσίου μάλιστ' ἔτα, καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἰγέ κω ἡλικίην στρατεύεσθαι. (3) Ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξεγέρῃ ὁ Κύρος, ἐδίδου λόγον ἐωυτῷ περὶ τῆς ὀψιος. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μεγάλη εἶναι ἡ ὀψις, καλέσας Ὑστάσπεα καὶ ἀπολαθὼν μῦθον εἶπε, « Ὑστάσπες, παῖς σὺς ἐπιβουλεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε. Ὡς δὲ ἀτρεκέως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. (4) Ἐμεῦ θεοὶ κήδονται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα. Ἦδη ὧν ἐν τῇ παροικομένῃ νυκτὶ εὖδων εἶδον τῶν σὺν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. (5) Οὐκ ὧν ἐστὶ μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὀψιος ταύτης οὐδεμία τὸ μὴ ἐκείνων ἐπιβουλεύειν ἐμοί. Σὺ τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὅπισω ἐς Πέρσας, καὶ ποιεε ὅκως, ἐπεὶ ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσεις τὸν παῖδα ἐς ἔλεγον. »

20 CCX. Κύρος μὲν δοκέων Δαρεῖον οἱ ἐπιβουλεύειν ἔλεγε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε ὥς αὐτὸς μὲν τελευτήσειν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιλῆτῃ αὐτοῦ περιχωρεῖ ἐς Δαρεῖον. (2) Ἀμείβεται ὧν δὴ ὁ Ὑστάσπες τοιαῖδε, « ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴῃ ἀνὴρ Πέρσης γεγὼνὼς ὅστις τοὶ ἐπιβουλεύσει, εἰ δ' ἐστὶ, ἀπολοῖτο ὥς τάχιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι, ἀντὶ δὲ τοῦ ἄρχεισθαι ὑπ' ἄλλων ἄρχειν ἀπάντων. (3) Εἰ δὲ τίς τοι ὀψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι χρεῖσθαι αὐτῷ τούτῳ ὅ τι σὺ βούλει. » Ὑστάσπες μὲν τούτοις ἀμειψάμενος καὶ διαβὰς τὸν Ἀράξην ἦγε ἐς Πέρσας, φυλάζων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον.

CCXI. Κύρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεως ἡμέρης ὅδον ἐποίησε τὰς Κροίσου υποθήκας. Μετὰ δὲ ταῦτα 35 Κύρου τε καὶ Περσῶν τοῦ καθάρου στρατοῦ ἀτελάσαντος ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξην, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀρχηγίου, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετῶν τριτημορις τοῦ στρατοῦ τοὺς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξομένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαίτα, ὥς ἐχειρώσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες ἐδαίνυντο, πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου εὖδον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν σπρων ἐφόνευσαν, πολλῶν δ' ἐτι πλεῖνας ἐξώρρησαν, καὶ ἄλλους καὶ τὸν τῆς βασιλείης Τομύριος παῖδα στρατηγέοντα Μασσαγετῶν, 40 τῷ οὐνομα ᾧ Σπαργαπίσης.

CCXII. Ἡ δὲ πυθομένη τὰ τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγὼνῶτα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμπουσα κήρυκα παρὰ Κύρον ἔλεγε τάδε, « ἀπλῆστε αἵματος Κύρε, μὴδὲν ἐπαρῶς τῷ γεγονότῳ τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελὶν καρπῆ, τῷ περ αὐτοῖς ἐμπιστάμενοι μαίνεσθε 50 οὕτω ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιοῦτ' ἀφάρκην δολώσας ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ μάχῃ κατὰ τὸ καρτερόν. (2) Νῦν ὧν μευ εὖ παραινεύσεις ὑπόλαβε τὸν λόγον. Ἀπο-

Arsamis filio, ex Achæmenidarum familia, filius natu maximus Darius, juvenis tunc temporis viginti maxime annorum : isque relictus erat in Perside, quippe militarem nondum habens ætatem. (3) Et somno expectatus Cyrus, de oblato viso secum cogitabat. Quod quum illi magni videretur esse momenti, Hystaspem ad se vocat, remotisque arbitris ei dicit : « Hystaspes ! filius tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari : id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. (4) Mei curam gerunt dii, mihi que ante significant omnia quæ imminēt. Nunc igitur proxima nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earum altera Asiam obumbrantem, altera Europam. (5) Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, postquam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut ejus causam cognoscam. »

CCX. Hæc Cyrus dixit, ratus sibi Darium insidias struere : at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad Darium transiturum. (2) Hystaspes illi his verbis respondit : « O rex, ne sit is homo Persa natus, si quis tibi insidias est structurus ! Sin fuerit, pereat quam primum ! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servitute in libertatem vindicasti ; et, quum aliis fuissent subjecti, fecisti ut imperent omnibus ! (3) Quodsi vero visum aliquod tibi significat, filium meum res novas adversus te moliri, ego illum tibi tradam, ut de eo facias quodcumque placuerit. » Hæc postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Persas profectus est, Cyro filium suum Darium custoditurus.

CCXI. Cyrus ab Araxe unius diei itinere progressus, fecit quod Cræsus illum monuerat. Deinde postquam ipse, inutili copiarum parte in castris relicta, cum flore exercitus Persarum, ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens tertia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt ; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt ; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. (2) Inter hæc supervenientes Persæ magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginæ Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises.

CCXII. Tum illa, cognitis quæ et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato hæc ei edixit : « Inexplicabilis sanguine Cyre ! ne ntique efferaris re gesta, quod vito fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum superasti, non justo prælio et bellica virtute vicisti. (2) Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex

δούς μοι τὸν παῖδα ἀπιθὶ ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγετῶν τριτημυρίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας· εἰ δὲ μὴ, ἥλιον ἐπόμυνμί τοι τὸν Μασσαγετῶν δεσπότηα, ἢ μὲν σε ἐγὼ καὶ ἀπληστον ἐόντα αἵματος κορέσω. »

CCXIII. Κύρος μὲν τῶν ἐπέων οὐδένα τούτων ἀνε-
νειχθέντων ἐποιέετο λόγον· ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύ-
ριος παῖς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὁ τε οἶνος ἀνῆκε καὶ
ἐμαθε ἵνα ᾖ κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυ-
θῆναι ἔτυχε, ὥς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν χειρῶν
ἐκράττησε, διεργάζεται ἐωυτόν. Καὶ δὴ οὗτος μὲν
τρώπῃ τοιούτῃ τελευτᾷ.

CCXIV. Τομυρίς δὲ, ὥς οἱ Κύρος οὐκ ἐσήκουσε,
συνλῆξασα πᾶσαν τὴν ἐωυτῆς δύναμιν συνέβαλε Κύρῳ.
Ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι
ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι, καὶ δὴ καὶ πυν-
θάνομαι οὕτω τοῦτο γεγόμενον. (2) Πρῶτα μὲν γὰρ
λέγεται αὐτοὺς διαστάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν, μετὰ
δὲ, ὥς σοι τὰ βέλεα ἐξετετοξευτο, συμπεσόντας τῇσι
αἰγμῆσί τε καὶ τοῖσι ἐγχειρίδιοις συνέχεσθαι. (3)
Χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους καὶ
οὐδετέρους ἐθέλειν φεύγειν· τέλος δὲ οἱ Μασσαγῆται
περιεγίνοντο. (4) Ὅτι δὲ πολλὴ τῆς Περσικῆς στρα-
τιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος
τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἐνδὸς δέοντα τριήκοντα
ἔτεα. (5) Ἀσχὸν δὲ πλήσασα αἵματος ἀνθρωπηίου Το-
μυρίς ἐδίχθη ἐν τοῖσι θευνῶσι τῶν Περσέων τὸν Κύ-
ρου νέκυν, ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆκε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς
τὸν ἀσχόν. (6) Λυμαινομένη δὲ τῷ νεκρῷ ἐπέλεγε
τάδε, « σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ
ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἑλὼν δόλω· σὲ δ' ἐγὼ, κατὰ
περ ἡπελιησα, αἵματος κορέσω. » Τὰ μὲν δὴ κατὰ
τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολλῶν λόγων λεγομέ-
νων ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

CCXV. Μασσαγῆται δὲ ἐσθῆτά τε δημοῖν τῇ Σκυ-
θικῇ φορέουσι καὶ δίαιταν ἔχουσι, ἱππόται δὲ εἰσι καὶ
ἀνιπποι (ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι) καὶ τοξόται τε καὶ
αἰγμοφόροι, σαγάρι νομίζοντες ἔχειν. (2) Χρυσῷ δὲ
καὶ χαλκῷ τὰ πάντα χρέονται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰγμᾶς
καὶ ἀρδεις καὶ σαγάρι, χαλκῷ τὰ πάντα χρέονται, ὅσα
δὲ περὶ κεφαλῇν καὶ ζωστήρας καὶ μασχαιστήρας,
χρυσῷ κοσμεύονται. (3) Ὡς δ' αὕτως τῶν ἱππῶν τὰ
μὲν περὶ τὰ στέρνα χαλκῆους θώρηκας περιβάλλουσι,
τὰ δὲ περὶ τοὺς χάλινους καὶ στόμια καὶ φάλαρα χρυ-
σῷ. Σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέονται οὐδέν· οὐδὲ γὰρ
οἱ εἰσι ἐν τῇ χώρῃ, ὁ δὲ χρυσὸς καὶ ὁ χαλκὸς ἀπλε-
τος.

CCXVI. Νόμοις δὲ χρέονται τοιοῖσδε. Γυναῖκα
μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπίκοινα χρέονται· τὸ
γὰρ Σκύθας πασι Ἕλληνες ποιεῖν, οὐ Σκύθαι εἰσι οἱ
ποιοῦντες, ἀλλὰ Μασσαγῆται· τῆς γὰρ ἐπιθυμῆσει γυ-
ναϊκὸς Μασσαγῆτης ἀνήρ, τὸν φαρτρεῶνα ἀποκρεμά-
σας πρὸ τῆς ἀμάξης μίσγεται ἀδελῶς. (2) Οὐρὸς δὲ
ἡλικίης σφι προκίετα· ἄλλος μὲν οὐδέλεις ἐπεὶ δὲ γέ-
ρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές οἱ πάντες συνελ-

hac terra, impune ferens quod tertiam exercitus Massagetarum partem hac contumelia adfecisti. Quodsi haec non feceris, Solem juro, dominum Massagetarum, certe me te quamvis inexplibilem, sanguine satiaturam. »

CCXIII. Horum verborum ad se relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae autem Tomyrios filius Spargapises, postquam remissa vi vini didicist quonam in malo esset, oravit Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit. At simulatque solutus erat et manuum suarum potens, se ipse interemit. Et hoc vitae exitu ille usus est.

CCXIV. Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo conflixit. Hoc praelium, quotquot a barbaris hominibus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse accepi. (2) Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem coniecisse; dein, absumptis telis, concurrisse, et hastis conflixisse gladiisque; (3) atque diutius ita consertis manibus pugnasse, neutris fugam capessere volentibus. Ad extremum vero superiores Massagetae discesserunt. (4) Igitur maxima pars Persici exercitus eodem in loco est interemta, et ipse Cyrus obiit, postquam annos regnaverat undetriginta. (5) Tum Tomyris, sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter caesorum Persarum stragem jussit perquiri: ubi repperit, caput ejus in saccum demisit, (6) mortuo his verbis insultans: « Tu me vivam, tuique victorem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo. » Quod igitur ad vitae finem Cyri spectat, multa quidem alia diversaque narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

CCXV. Utuntur Massagetae et vestimento et vitae ratione simili Scytharum. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. (2) Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. (3) Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terra metalla haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia.

CCXVI. Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem ducit unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod Graeci aiunt a Scythiis fieri, id non Scythae faciunt, sed Massagetae: nempe cujuscumque mulieris cupido incessit Massagetam, cum ea, pharetra pro planstro suspensa, impune concumbit. (2) Terminum quidem aetatis nullum statutum habent; sed quando quis admodum aetate prove-

θόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα ἅμα αὐτῶ, ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα κατευωχέονται. Ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νενόμισται, τὸν δὲ νοῦσιν τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπτουσι, συμφορὴν ποιεύμενοι ὅτι οὐκ ἔκετο ἐς τὸ τυθῆναι. (3) Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξει ποταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δέ εἰσι. (4) Θεῶν δὲ μόνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. Νόμος δὲ οὗτος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ πάντων τῶν θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

clus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul cum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et hæc eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obiit, eum non comedunt, sed terra condunt; miserum reputantes quod eo non pervenerit ut immolaretur. (3) Sementem nullam faciunt; sed pecoribus vicitant, et piscibus, quos ingenti copia Araxes fluvius illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. (4) Deorum unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem et ratio hujus sacrificii hæc est: deorum perniciosissimo tribuunt perniciosissimum mortaliū.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

(ΕΥΤΕΡΠΗ.)

15 I. Τελευτήσαντος δὲ Κύρου παρέλαβε τὴν βασιλιήν **Καμβύσης**, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ **Κασσανδάνης** τῆς **Φαρνάσπεω** θυγατρὸς, τῆς προαποθανούσης Κύρος αὐτός τε μέγα πένθος ἐποίησάτο καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιεέσθαι. (2) Ταύτης δὲ τῆς
20 γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου **Καμβύσης** Ἴωνας μὲν καὶ **Αἰολέας** ὡς δούλους πατρῷους ἔοντας ἐνόμιζε, ἐπὶ δὲ **Αἴγυπτον** ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐπεκράτεε.

II. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ **Ψαμμίτιχον** σφένυν βασιλεύσαι, ἐνόμιζον ἐνωτούς πρῶτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ δὲ **Ψαμμίτιχος** βασιλεύσας ἠθέλησε εἰδέναι ὅτινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου νομίζουσι **Φρύγας** προτέρους γενέσθαι ἐνωτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἐνωτούς. **Ψαμμίτιχος** δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυν-
30 θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. (2) Παιδία δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέφειν ἐς τὰ ποίμνια τροφήν τινα τοιήνδε, ἐντειλάμενος μηδὲνα ἀντίον αὐτῶν μηδεμίαν φωνὴν ἰέναι, ἐν
35 στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐνωτῶν κέσσεθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγίνεειν σφι αἶγας, πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος τὰλλα διαπρήσσεσθαι. (3) Ταῦτα δ' ἐπολεῖ τε καὶ ἐνετέλλετο ὁ **Ψαμμίτιχος** θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλλαχθέντων τῶν ἀσχημῶν κνυζημάτων, ἥντινα φωνὴν
40 ῥήζουσι πρῶτην. (4) Τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο· ὡς γὰρ διετὴς χρόνος ἐγεγονέε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι τὴν θύρην καὶ εἰσόντι τὰ παιδία ἀμφοτέρω προσπίπτοντα βεχὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. (5) Τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀκούσας ἥσυχος ἦν ὁ ποι-
45 μὴν· ὡς δὲ πολλάκις φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπαρ, οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότῃ ἤγαγε

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SECUNDUS.

(EUTERPE.)

I. Vita functo **Cyro**, regnum suscepit **Cambyses**, **Cyri** filius et **Cassandane**, **Pharnaspis** filia, quæ quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam **Cyrus** erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi præceperat. (2) Hujus igitur mulieris et **Cyri** filius **Cambyses**, quum **Ionas** et **Æolenses** pro servis a patre acceptis haberet, adversus **Ægyptum** expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et **Græcos** qui ipsius potestati erant subjecti.

II. **Ægyptii**, priusquam apud eos regnum obtinuisset **Psammitichus**, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero **Psammitichus**, regnum adeptus, voluit cognoscere, quinam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore **Phrygas** sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. **Psammitichus** autem, quum perquisitione instituta nullum exitum hujus questionis, quinam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. (2) Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret: præcepit ut nemo coram illis vocem ullam ederet, sed jacerent in solitaria casa seorsim, et justis temporibus capræ ad eos adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia pastor ageret. (3) Hæc fecit præcepitque **Psammitichus**, cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infantum vagitus primam vocem essent edituri. (4) Atque id etiam factum est. Nam postquam per duos continuos annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti januam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* clamabant, manusque porrigebant. (5) Quod pastor primum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti puerosque curanti idem semper verbum repeteretur, ita demum significavit hero, ejusque jussu pueros in conspectum ejus pro-

τὰ παιδία κελεύσαντος ἐς ὄψιν τὴν ἐκείνου. (6) Ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψαμμίτιχος ἐπυνθάνετο ὅτινες ἀνθρώπων βεχὸς τι καλεῖσι, πυνθανόμενος δὲ εὗρισκε Φρύγας καλεῦντας τὸν ἄρτον. Οὕτω συνεχώρησαν Αἰγυπτίοι, καὶ τοιοῦτω σταθμησάμενοι πρήγματα, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἐκωτῶν. (7) Ὡς δὲ γενέσθαι τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαίστου ἐν Μέμφι ἤκουον· Ἕλληγες δὲ λέγουσι ἄλλα τε μάταια πολλὰ καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμίτιχος ἐκταμών τὴν δίαταν οὕτω ἐποίησάτο τῶν παιδίων παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί.

III. Κατὰ μὲν δὴ τὴν τροφὴν τῶν παιδίων τοσαῦτα ἔλεγον, ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ Ἡφαίστου. Καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλίου πόλιν αὐτῶν τούτων εἵνεκεν ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν Μέμφι· οἱ γὰρ Ἡλιοπολιῆται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι. (2) Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγγεματων, οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγήσασθαι, ἐξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτῶν μόνον, νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

IV. Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ὧς ἔλεγον 25 δὲ μολογόντες σφίσι, πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δυνώδεκα μέρεα δασαμένους τῶν ὥρεων ἐς αὐτόν. (2) Ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. Ἄγουσι δὲ τοσῶδες σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ δοκέειν, ὅσῳ Ἕλληγες μὲν διὰ τρίτου 31 ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι τῶν ὥρεων εἵνεκεν, Αἰγυπτίοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δυνώδεκα μήνας ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ σφι ὁ κύκλος τῶν ὥρεων ἐς τούτῳ περιῶν παραγίνεται. (3) Δυνώδεκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον 35 πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι καὶ Ἕλληνας παρὰ σφείων ἀναλαβείναι, βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηὺς θεοῖσι ἀπονείμειν σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθῳ ἐγγλύψαι. (4) Καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεῖα ἔργῳ ἐδήλουν οὕτω γεγόμενα, βασιλευσάει δὲ πρῶτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλεγον Μῆνα. Ἐπὶ τούτῳ, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ, πᾶσαν Αἰγύπτον εἶναι ἕλος, καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνεργεῖ λίμνης τῆς Μοίριος ἐόντων, ἐς τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ τὰς ἡμερῶν ἐστὶ ἀνὰ τὸν ποταμόν.

V. Καὶ εὖ μοι ἐδόκειον λέγειν περὶ τῆς χώρας· δηλὰ γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅστις γε σύνυσιν ἔχει, ὅτι Αἰγύπτος, ἐς τὴν Ἕλληγες ναυτιλῶνται, ἐστὶ Αἰγυπτίοις ἐπικτήτος τε γῆ καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ κατ' ὑπερβλήν ἐστι τῆς λίμνης ταύτης μέχρι 60 τριῶν ἡμερῶν πλῆθος. τῆς περὶ ἐκείνοι οὐδὲν ἐτι τοιόνδε ἔλεγον, ἐστὶ δ' ἕτερον τοιοῦτο. (2) Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα μὲν προσπλῶν ἐστι καὶ ἡμέρης ὁρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεῖς καταπειρητηρίην πηλὸν τε ἀνοίσεις καὶ ἐν ἑνδεκα ὀργυγῇσι

duxit. (6) Quod ubi ipse etiam Psammitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum rem aliquam *becos* vocarent : et sciscitando comperit, Phrygas eo vocabulo panem significare. Ita Ægyptii, ex eo quidem ducto argumento, Phrygibus concessere, esse illos se antiquiores. (7) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdotibus Memphi audiui. Græci vero et alia narrant vana multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psammitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse nutriendos.

III. De puerorum igitur illorum nutritione mihi ista narrata sunt. Sed et alia (ad Ægyptiorum antiquitatem pertinentia) Memphi audiui, cum Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earumdem rerum causa Thebas etiam et Heliopolim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes conveniant cum his quæ Memphi narrantur. Heliopolitæ enim dicuntur ex omnibus Ægyptiis peritissimi antiquitatis. (2) Quæ igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes (in Ægypto) homines idem de his nosse : quæcumque vero de illis rebus præterea commemoravero, eorum nonnisi a narrationis serie coactus faciam mentionem.

IV. Quod ad res humanas spectat, hæc illi secum consentientes dixerunt : primos hominum omnium Ægyptios annum invenisse, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. (2) Hæc autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Ægyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Græci ; quod Græci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum causa, intercalarem mensem coguntur adijcere ; Ægyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis quinque dies extra numerum adijciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. (3) Ad hæc duodecim deorum nomina Ægyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Græcos accepisse : aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. (4) Et horum pleraque re ipsa demonstrabant ita se habere. Regnasse autem in Ægypto, ex hominum numero, primum dixere Menem. Hoc regnante totam Ægyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse ; et tunc temporis nihil ex aqua emnuisse eorum, quæ nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum.

V. Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non prorsus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est, Ægyptum hanc, quam Græci navibus adeunt, adquisitam Ægyptiis terram esse, et fluminis donum ; atque etiam eorum, quæ supra hunc lacum sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem esse rationem ; quamquam de hoc tractu nihil amplius tale illi narraverunt. (2) Est enim natura hujus regionis, quæ Ægyptus vocatur, hujusmodi. Primum quidem, navi eam petens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris a terra, si bolidem demiseris,

ἔσαι. Τὸ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτο ἀγλοὶ πρὸς ἡμῶν τῆς γῆς εὐόσαν.

VI. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν ἐξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ ἡμεῖς διαιρέομεν εἶναι Αἰγύπτου ἀπὸ τοῦ Πλινθίνητεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν τὸ Κάσιον οὖρος τείνει· ταύτης ὧν ἀπὸ οἱ ἐξήκοντα σχοῖνοι εἰσὶ. (2) Ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσὶ ἀνθρώπων, ὀργυῖσι μεμετρήκασιν τὴν χώρην, ὅσοι δὲ ἔσσαν γεωπεῖναι, σταδίοισι, οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι, οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. Δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγῃς τριήκοντα στάδια, ὁ δὲ σχοῖνος ἑκατοσὶ, μέτρον ἔδον Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. Οὕτω ἂν εἴησαν Αἰγύπτου στάδιοι ἐξακόσιοι καὶ τρισχilioι τὸ παρὰ θάλασσαν.

VII. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου πόλιος ἐς τὴν μεσόγαιάν ἐστι εὐρέα Αἰγύπτος, ἐοῦσα πᾶσα ὑπὲρ τὴν καὶ ἐνυδρὸς καὶ εἰλὺς. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς τὴν Ἡλίου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι παραπλησίῃ τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνῶν ὁδῷ τῇ ἀπὸ τῶν δωδέκα θεῶν τοῦ βωμοῦ φερούσῃ ἐς τὴν Πίσαν καὶ ἐπὶ τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Οὐλυμπίου. (2) Σμικρόν τι τὸ διάφορον εὖροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν δδῶν τούτων, τὸ μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων· ἡ μὲν γὰρ ἐς Πίσαν ἐξ Ἀθηνῶν καταδεῖ πεντεκαίδεκα σταδίων ὡς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων, ἡ δὲ ἐξ Ἡλίου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης πληροὶ ἐς τὸν ἀριθμὸν τούτων.

VIII. Ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἄνω ἰόντι στενὴ ἐστὶ Αἰγύπτος. Τῇ μὲν γὰρ τῆς Ἀραβίης οὖρος παρατέταται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίης τε καὶ νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν κατευμένην θάλασσαν· ἐν τῇ αἰεὶ λιθοτομαίαι ἐνεῖσι αἰεὶ ἐς τὰς πυραμίδας καταμνηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. (2) Ταύτῃ μὲν λήγον ἀνακάμπει ἐς τὰ εἰρηται τὸ οὖρος· τῇ δὲ αὐτὸ ἐσωτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην, δύο μηνῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπ' ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἡῶν λιθωντοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι. (3) Τούτο μὲν νυν τὸ οὖρος τοιοῦτο ἐστὶ, τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου οὖρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῇ αἰεὶ πυραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμω κατελυμένον, τεταμένον τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμβρίην φέροντα. (4) Τὸ ὧν δὲ ἀπ' Ἡλίου πόλιος οὐκέτι πολλὸν χωρίον ὡς εἶναι Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅσον τε ἡμερέων τεσσέρων ἀναπλόος στενὴ ἐστὶ Αἰγύπτος ἐβύσα. Τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ πεδιάς μὲν γῆ, στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόχεόν μοι εἶναι, τῇ στενότητάν ἐστι, διχοκοίτων οὐ πλεονέξῃ τοῦ Ἀραβίου οὐρέος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλεούμενον. Τὸ δ' ἐνθεῦτεν αὐτὶς εὐρέα Αἰγύπτος ἐστὶ.

IX. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη οὕτω, ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἐς Θήβας ἐστὶ ἀνάπλοος ἐννέα ἡμερέων, στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ ἐξήκοντα καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχilioι, σχοῖνων ἑνὸς καὶ ὀγδώκοντα ἐόντων. Οὗτοι συντιθέμενοι στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν ἤδη μοι καὶ πρότερον δεδήλωται ὅτι ἐξακόσιοι

limum extrahes, et in undecim orgyis [66 pedibus] l'aris: quod quidem ostendit, in tantum progredi telluris profusionem.

VI. Ipsius autem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta schœnorum, quatenus quidem nos Aegyptum definimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Serbonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur: ab hoc igitur lacu sunt sexaginta illi schœni. (2) Nam qui haud multum terræ possident homines, hi eam orgyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum possident, parasangis; qui valde amplam regionem, hi schœnis eam metiuntur. Valet autem parasanga triginta stadia; schœnus vero unusquisque (quæ Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita Aegypti longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fuerit stadiorum.

VII. Inde versus interiora, usque Heliopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari Heliopolin adscendenti par fere longitudo viæ ei, quæ Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olympii Jovis templum. (2) Exiguum quiddam interesse reperiet, si quis computaverit, quominus æqualis sit longitudo utriusque itineris; haud amplius quam quindecim stadia: nam via Athenis Pisam eget quindecim stadiis ad explendum mille quingenta; a mari autem Heliopolin plenus hic numerus est.

VIII. Ab Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est: nam ab altera parte mons Arabiæ prætenditur, a septentrione versus meridiem et austrum excurrens, semper in altius tendens ad Erythræum quod vocatur mare; quo in monte lapicidinæ sunt, unde Memphin ducti sunt lapides ad exstruendas pyramides. (2) Hoc loco desinens mons flectitur in eam quam dixi partem. Qua vero est maxima ejus longitudo, duorum mensium itineris esse accepi ab oriente versus occidentem; et extrema quidem illius, orientem spectantia, thuris esse feracia. (3) Hæc igitur hujus montis ratio est. Ab altera Aegypti parte, Libyam versus, alius mons prætenditur saxens, in quo pyramides exstructæ sunt, arena obvolutus, pari modo porrectus atque ea pars Arabici montis quæ ad meridiem tendit. (4) Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem patet regio quæ Aegyptus esse censetur, sed ad quattuor dierum adverso flumine navigationem angusta Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi montes interjecta, campestris; cujus latitudo, ubi minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Libycum: exinde vero rursus fit latior Aegyptus.

IX. Hæc igitur est hujus regionis natura. Est vero Heliopoli Thebas naviganti adverso flumine iter novem dierum: stadia sunt autem quater mille octingenta et sexaginta; schœni enim numerantur octoginta et unus. Hæc stadia si inter se componantur, quum latitudinem secundum mare porrectam jam supra dixerim esse trium millium sex

τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχιλίων, ὅταν δὲ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγειαν μέγρι Θηβέων ἐστί, σημανένω στάδιοι γάρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλυμένην πόλιν στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι εἰσι.

X. Ταύτης ὣν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κατὰ περ οἱ ἱρέες ἔλεγον, ἐδόκεε καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπικτήτος Αἰγυπτίοισι. Τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφαίνετο μοι εἶναι κατὰ κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ Ἰλιον καὶ Τευθρανίην καὶ Ἐφρῶν τε καὶ Μαιάνδρου πεδίων, ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβαλέειν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποταμῶν ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστόμου, οὐδὲς αὐτῶν πλήθος περὶ ἄλιος συμβληθῆναι ἐστί. (2) Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοί, οὗ κατὰ τὸν Νεῖλον ἐόντες μεγάλα, ὅτινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα εἰσὶ τῶν ἐνὸν φράσαι. ἔχω οὐνόματα καὶ ἄλλων καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου, ὃς βέων δι' Ἀκαρνανίης καὶ ἐξίεις ἐς θάλασσαν τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισείας ἤδη ἡπειρον πεποίηκε.

XI. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέχων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλυμένης θαλάσσης, μακρὸς οὗτω δὴ τι καὶ στεινὸς ὡς ἔρχομαι φράσω. (2) Μῆκος μὲν πλόου, ἀρξάμενός ἐκ μυχῷ διεκπλῶσαι ἐς τὴν εὐρέαν θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμῶνται τεσσαράκοντα εἰρεσὶν χρεωμένῳ εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ κόλπος, ἡμισυ ἡμέρας πλόου. Ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀμπυντις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. (3) Ἔτερον τοιούτου κόλπον καὶ τὴν Αἰγυπτὸν δοκέω γενέσθαι καὶ, τὸν μὲν ἐκ τῆς βορρῆς θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπ' Αἰθιοπίας, τὸν δὲ Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέγων, ἐκ τῆς νοτίης φέροντα ἐπὶ Συρίας, σχεδὸν μὲν ἄλλοι οὐ συντετραίνοντας τοὺς μυχοὺς, ὁλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρας. (4) Εἰ ὦν ἐθέλῃσιν ἐκτρέψαι τὸ βέεθρον ὁ Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει βέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντός γε δισμυρίων ἐτών; ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντός χωσθῆναι ἂν καὶ γε δὴ ἐν τῷ προανακισιμωμένῳ χρόνῳ πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι οὐκ ἂν χωσθῇ κόλπος καὶ πολλῶν μέζων ἐτι τούτου ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ οὕτω ἐργατικοῦ;

XII. Τὰ περὶ Αἰγυπτὸν ὦν καὶ τοῖσι λέγουσι αὐτὰ πείθομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἰγυπτὸν προκειμένην τῆς ἐχομένης γῆς κοχυλία τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖροι καὶ ἀλμην ἐπαυθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέεσθαι, καὶ ψάμμον μῶνον Αἰγύπτου οὖρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ Μέμφιος ἔχον. (2) Πρὸς δὲ τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίᾳ προσοὐρῶ ἐούσῃ τὴν Αἰγυπτὸν προσικέλην οὔτε τῇ Αἰθύνῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίᾳ (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται), ἀλλὰ μελάγγραιόν τε καὶ κατεργημένην ὥστε ἐοῦσαν ἰλύν τε καὶ πρόχυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνευμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. (3) τὴν δὲ

centorum stadiorum, quānam sit longitudo a mari versas mediterranea Thebas usque, nunc declarabo : est nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. Thebis autem usque Elephantinen sunt mille et octingenta stadia.

X. Hujus igitur quam dixi regionis plurima pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mihi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Etenim, quod inter praedictos montes supra Memphin sitos interjectum est, id mihi visum erat olim sinus maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium sunt et Teuthraniam, et quae circa Ephesum et Maendri campum, si licet parva conferre cum magnis : nam neuter eorum fluviorum, quorum ex proluvie haec loca enata sunt, ne cum uno quidem ex Nili ostiis, quae numero quinque sunt, magnitudinem si spectes, meretur comparari. (2) Sunt vero etiam alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam conferendi, qui tamen res maximas efficiunt : quorum ego nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime Acheloi ; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare se exonerans, Echinadum jam dimidiam partem ex insulis fecit continentem.

XI. Est autem in Arabia, haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod vocatur mari in terram pertinens, ita longus et angustus, uti dicturus sum. (2) Longitudo navigationis, si ab intimo sinus recessu proficiscaris navibus agitata, donec in mare apertum perveneris, tanta est ut dies in ea consumantur quadraginta : latitudo autem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei navigatio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et refluxus. (3) Alium igitur similem fere huic sinum olim Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari versus Aethiopiam influentem, sicut Arabius ille, de quo dicturus sum, ex australi mari Syriam versus tendit ; ambo propemodum sibi invicem recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio interjecto. (4) Quodsi igitur Nilus in hunc Arabium sinum voluerit alveum suum avertere, quid impedit quominus hic sinus intra viginti annorum millia ingestio limo compleatur ? Ego quidem arbitror, etiam intra decem millia annorum posse compleri. Cur igitur intra temporis spatium, quod ante meam aetatem effluxit, sinus multo etiam major quam hic non potuerit compleri a fluvio tam ingente tamque valido ?

XII. Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere existimo ; quum et prominere videam Aegyptum ultra terram continentem, et conchylia videam reperiri in montibus, et salsuginem ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides corrodantur, et eum solummodo montem Aegypti, qui supra Memphin est, arena obtectum : (2) ad haec nec finitimae regioni Arabicæ similem Aegyptum videmus, nec Libycæ, nec vero etiam Syriacæ ; (nam Arabiæ partem secundum mare porrectam Syrii tenent) ; sed nigram terram atque confractam, utpote limum et proluviem ex Aethiopia a fluvio delatam : (3) contra, Libyæ solum scimus rubicun-

Λιθύνη ἴδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν καὶ ὑποψαμμοτέρην, τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέραν τε καὶ ὑπόπετρον ἐοῦσαν.

XIII. Ἐλέγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς χώρας ταύτης οἱ ἱερεῖς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλεὺς, ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπ' ὀκτὼ πῆχας τὸ ἐλάχιστον, ἄρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἐνερθε Μέμφιος· καὶ Μοίρι οὐκ ᾔην ἔτεα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα ἐγὼ ἤκουον. (3) Νῦν δέ, ἣν μὴ ἐπ' ἑκκαίδεκα ἢ πεν-
10 τεκαίδεκα πῆχας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ ὑπερβαίνει ἐς τὴν χώραν. (3) Δοκούςι τέ μοι Αἴγυπτίων οἱ ἐνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκόντες τὰ τε ἄλλα χωρία καὶ τὸ καλεούμενον Δέλτα, ἣν οὕτω ἡ χώρα αὕτη κατὰ λόγον ἐπιδιδῶν ἐς ὕψος καὶ τὸ ὁμοῖον ἀπο-
15 διδῶν ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπιλοιπον Αἴγυπτιοι τό κοτε αὐτοὶ Ἑλληνας ἔρασαν πείσεσθαι. (4) Ὑποβό-
μενοι γὰρ ὡς ὕεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἄρδεται κατὰ περ ἡ σφετέρῃ, ἔρασαν
20 Ἑλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης κακῶς πεινήσειν. Τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν ὡς, εἰ μὴ ἐθελήσει σφι βεῖν ὁ θεός, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶσθαι, λιμῶ οἱ Ἑλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφι ἐστὶ ὕδατος οὐδεμία ἄλλη ἀποστροφή· ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον.

XIV. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἑλληνας Αἴγυπτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν καὶ αὐτοῖσι Αἴγυπτίοισι ὡς ἔχει φράσω. Εἴ σφι ἐθέλοι, ὡς καὶ πρότερον εἶπα, ἡ χώρα ἡ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ ἐστὶ ἡ αὐξανόμενη) κατὰ λόγον τοῦ παροισγομένου χρόνου ἐς ὕψος αὐξάνε-
20 σθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτῃ οἰκόντες Αἴγυπτίων πεινήσουσι, εἰ μήτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα μήτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν; (2) Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομίζονται ἐκ γῆς τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων καὶ τῶν λοιπῶν Αἴ-
35 γυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρω ἀναρρηγνύντες αὐλακας ἔχουσι πόνους οὔτε σκάλλοντες οὔτε ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ὧλλον ἀνθρώπων περὶ λήϊον πονέουσι, ἀλλ' ἐπεὶ σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελθὼν ἄρση τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολίπη ὀπίσω, τότε σπείρας ἕκαστος τὴν
40 ἐνωτοῦ ἀρούραν ἐσθάλλει ἐς αὐτὴν ἕς, ἐπεὶ δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὕσῃ τὸ σπέρμα, ἀμνητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει, ἀποδινῆσας δὲ τῇσι ὕσῃ τὸν σῖτον οὕτω κομίζε-
ται.

XV. Εἰ ὧν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶ-
45 σθαι τὰ περὶ Αἴγυπτον, οἱ φασὶ τὸ Δέλτα μῶνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλεούμενης σκοπιῆς λέγοντες τὸ παρὰ θαλάσσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχέων τῶν Πηλουσιακῶν, τῇ δὴ τεσσαεράκοντά εἰσι σχοῖνοι, τὸ δὲ ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγειαν τείνειν αὐτὴν μέ-
60 γρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος ἐς τε Πηλούσιον βέων καὶ ἐς Κάνωβον, τὰ δὲ ἄλλα λεγόντων τῆς Αἴγυπτου τὰ μὲν Λιθύνῃ τὰ δὲ Ἀραβίῃ εἶναι, ἀποδεικνύομεν ἂν τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώμενοι Αἴγυπτιοῖσι οὐκ ἐοῦσαν πρότερον χώραν. (3) Ἡδὲ γάρ

dum esse et arenosius, Arabiæ vero et Syriæ magis argil-
losum petrosumque.

XIII. Magnum vero etiam hoc mihi documentum memorarunt sacerdotes, ex quo de hujus terræ natura possit judicari : scilicet regnante Mœride, quando fluvius ad octo minimum cubitos auctus erat, irrigabat Ægyptum quæ infra Memphin est : a Mœridis autem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacerdotibus audiui, nondum effluxerat anni vngenti. (2) Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim minimum, cubitos augeatur fluvius, in terram non exundat. (3) Videnturque mihi ex Ægyptiis hi qui infra Mœridem lacum quum alia loca, tum Delta quod vocatur, incolunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur ea terra, et magis proinde magisque augebitur; videntur, inquam, mihi Ægyptiis, quum terram eorum non amplius inundare Nilus potuerit, tunc per omne reliquum ævum idem passuri esse, quod ipsi aiebant Græcos aliquando passuros. (4) Nam quum audissent, universam Græcorum terram pluvia irrigari, non fluvii, quemadmodum Ægyptus; dixerunt, fore ut Græci aliquando, magna spe frustrati, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quando ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem immittere, fame pressum iri Græcos; nec enim aliud illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo Jove.

XIV. Et hoc quidem, ad Græcos spectans, recte dixere Ægyptiis. Age vero, ipsorum etiam Ægyptiorum quamnam conditio sit, dicam. Si acciderit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin sita (hæc est enim quæ augeatur) eadem ratione, qua præterito tempore, in altitudinem augeatur, quid aliud eveniet, nisi ut fame premantur Ægyptii regionem illam incolentes, quandoquidem nec pluvia irrigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inundare? (2) Nam profecto nunc quidem hi, præ aliis hominibus cunctis, et præ reliquis Ægyptiis, minimo labore fructum e terra percipiunt : qui neque aratro sulcos findendo, nec terram fodiendo molestiam habent, nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes homines circa segetem multo cum labore occupantur : sed, postquam fluvius sponte accedens arva inundavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque in arvom suum spargit, tum sues in illud immittit; deinde, conculcato a suis semine, messis tempus exspectat : denique, postquam persues [ni potius, per boves] frumentum extrivit, ita illud domum comportat.

XV. Quodsi igitur Ionum de Ægypto sequi vellemus sententiam, qui Delta solum aiunt esse Ægyptum, quam secundum mare a Persei quæ vocatur specula usque ad Pelusiacas Taricheas porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schœni; a mari vero versus mediterranea pertinere Ægyptum aiunt usque ad Cercasorum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Ægypti tractus, alios Libyæ esse aiunt, alios Arabiæ : hæc, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram habuisse Ægyptios; (2) quandoquidem Delta hoc, ut ipsi adfirmant Ægyptiis, utque

σφι τό γε Δέλτα, ὅς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι καὶ ἔμοι
δοκεῖ, ἐστὶ κατάρρυτον τε καὶ νεωστὶ ὡς λόγῳ εἶπαι
ἀναπερηνός. Εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίᾳ ὑπῆρχε,
τί περιεργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων γεγόνε-
ναι· οὐδὲ ἔδες σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων ἵναί,
τίνα γλῶσσαν πρῶτην ἀπήσουςι. (3) Ἄλλ' οὔτε Αἰγυ-
πτίους δοκεῖ ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων καλευμένῳ
γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος ἐγένετο,
προϊούσης δὲ τῆς χώρας πολλοὺς μὲν τοὺς ὑπολειπομέ-
νους αὐτῶν γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑποκαταβαίνον-
τας. Τὸ δ' ὧν παλαιὰ αἰ Θῆβαι Αἰγυπτος ἐκαλέετο, τῆς
τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ
ἑξακισχίλιοι.

XVI. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτῶν γινώσκομεν,
Ἰῶνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου· εἰ δὲ ὀρθή ἐστι
ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλλήνας τε καὶ αὐτοὺς Ἰῶνας
ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογιέσθαι, οἱ φασὶ τρία
μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λι-
βύην· τέταρτον γάρ σφας δεῖ προσλογίεσθαι Αἰγύ-
πτου τὸ Δέλτα, εἰ μή τις γέ ἐστι τῆς Ἀσίας μῆτε τῆς
Λιβύης. (2) Οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλος γέ ἐστι κατὰ τοῦτον
τὸν λόγον ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῆς Λιβύης· τοῦ
Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ δξυ περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος,
ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνονται ἄν.

XVII. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην ἀπίεμεν, ἡμεῖς
δὲ ὧδε κη περὶ τούτων λέγομεν, Αἰγυπτον μὲν πᾶσαν
εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκομένην κατὰ περ
Κιλικίην τὴν ὑπὸ Κιλικίων καὶ Ἀσσυρίην τὴν ὑπ' Ἀσ-
συρίων, οὐρίσμα δὲ Ἀσίην καὶ Λιβύην οἶδαμεν οὐδὲν ἔ-
ὀρθῶι λόγῳ εἰ μὴ τοὺς Αἰγυπτίων οὐρους. (2) Εἰ δὲ
τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρῆσόμεθα, νομιόμεν
Αἰγυπτον πᾶσαν ἀρξαιμένην ἀπὸ Καταδούπων τε καὶ
Ἐλεφαντίνης πόλιος διχα διαίρεσθαι καὶ ἀμφοτέρων
τῶν ἐπωνυμιῶν ἔχειν· τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς εἶναι τῆς
Λιβύης, τὰ δὲ τῆς Ἀσίας. (3) Ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρ-
ξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων ῥέει μέσσην Αἰγυπτον σχί-
ζων ἐς θάλασσαν. Μέχρι μὲν νυν Κερκασώρου πόλιος
ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος, τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς πόλιος σχί-
ζεται τριφασίας ὁδοῦς. (4) Καὶ ἡ μὲν πρὸς ἡῶι τράπε-
ται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα, ἡ δὲ ἐτέρη τῶν
ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κανωβικὸν στόμα
καλεῖται. Ἡ δὲ δὴ ἰθεία τῶν ὁδῶν τῷ Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε
ἀνωθεν φερόμενος ἐς τὸ δξυ τοῦ Δέλτα ἀπικνέεται, τὸ
δὲ ἀπὸ τούτου σχίζων μέσον τὸ Δέλτα ἐς θάλασσαν ἐξίει,
ὥστε ἐλαγίστην μοῖραν τοῦ ὕδατος παρέχόμενος ταύτη
οὐτε ἥκιστα οὐνομαστήν· τὸ καλεῖται Σεβεννυτικὸν
στόμα. (5) Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα διφασία στόματα ἀπὸ
τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχισθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν
τοῖσι οὐνόματα κέεται· τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτῶν,
τῷ δὲ Μενδήσιον. Τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ
Βουκολικὸν οὐκ ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά.

XVIII. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη
ἐστὶ Αἰγυπτος ὅσην τινὰ ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ
τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον γινόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἡμεῶν

mihi videtur, adluta terra est, et, verbo ut dicam, nuper
enata. Quodsi igitur nulla olim fuit *Ægyptiorum terra*, quas
tandem nugas egerunt, primos se hominum fuisse existi-
mautes? Nec vero oportebat eos experimentum facere in
puerulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
(3) Ego vero existimo, *Ægyptios* non simul cum *Delta*,
quod *Iones* vocant, originem cepisse, quin potius semper
exstitisse, ex quo hominum exstitit genus; postquam vere
proluviione aucta fuit eorum terra, multos quidem eorum in
pristinis sedibus mansisse, alios vero paulatim versus in-
feriora descendisse. Olim igitur *Thebæ* (*Thebais*) *Ægyptus*
nominabatur; cuius est circuitus sexies mille centum et
viginti *stadiorum*.

XVI. Quodsi igitur nos recte de his statuimus, *Iones*
non recte de *Ægypto* sentiunt: Sin vera est *Ionum* sen-
tentia, demonstrabo equidem, Græcos et ipsos *Ionas* ne-
scire computare numeros. Nam quum tres esse dicant uni-
versæ terræ partes, *Europam*, *Asiam*, et *Libyam*; oportebat
sane his quartam adnumerare, *Delta* *Ægyptiacum*; si
quidem (ut iidem hi aiunt) nec *Asiæ* illud est, nec *Libyæ*.
(2) Nam, secundum hanc utique rationem, non *Nilus* est
qui *Asiam* a *Libya* disternit: sed, quum circa apicem
hujus *Delta* in duas partes frangatur *Nilus*, consequens est
ut inter *Asiam* et *Libyam* medium *Delta* sit interjectum.

XVII. Sed *Ionum* omitтамus opinionem; nos vero de
his ita statuimus: *Ægyptum* dicimus esse universam hanc
regionem ab *Ægyptiis* habitatam, quemadmodum *Ciliciam*
quæ a *Cilicibus*, et *Assyriam* quæ ab *Assyriis*. Limitem
vero qui *Asiam* a *Libya* disternit, rectam si sequamur
rationem, nullum aliud novimus nisi *Ægyptiorum* fines.
(2) Sin ea ratione utamur, quam Græci sequuntur, statue-
mus *Ægyptum* universam, initium sumentem a *Catadupis*
[*Catarrhacte minore*] et *Elephantine* oppido, in duas se-
cari partes, et utrumque nomen participare; alteram enim
ejus partem *Africæ* esse, alteram *Asiæ*. (3) *Nilus* enim
postquam ad *Catadupa* *Ægyptum* primum intravit, medium
illam dividens fluit in mare. Usque ad *Cercasorum* igitur
oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido tres
in vias scinditur, (4) quarum una orientem versus tendit,
quod *Pelusium* ostium vocatur; altera via occidentem versus
tendens, *Canobicum* nominatur ostium. Quæ autem *Nili* via
recta progreditur, hæc est: postquam e superiore regione
delatus ad apicem illius *Delta* pervenit, inde medium *Delta*
scindens in mare undas suas exonerat, nec minimam aqua-
rum portionem, nec minime notabilem, huic, viæ tribuens:
quæ *Sebennyticum* ostium vocatur. (5) Sunt vero etiam
duo alia ostia a *Sebennytico* diremta et per se in mare
exeuntia: quorum alterum *Saiticum*, alterum nominatur
Mendesium. *Bolbitinum* vero ostium et *Bucolicum*, non
nativa sunt ostia, sed manu effossa.

XVIII. Confirmatur autem una sententia, tantam esse
Ægyptum quantam ego ratione demonstravi, effato etiam
quod *Ammonis* oraculum edidit; quod effatum ego tum

τοῦ γνῶμης ὕστερον περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. (2) Οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πόλιος καὶ Ἄπιος οἰκόντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λιβύῃ, αὐτοῖς τε δοκούντες εἶναι Λίβυες καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱρά θρησκυίῃ, βουλόμενοι θηλέων βρῶν μὴ ἐργεσθαι, ἐπεμψαν ἐς Ἄμμωνα φάμενοι οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοις κοινὸν εἶναι· οἰκᾷ τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα καὶ οὐκ ὁμολογῶσιν αὐτοῖς, βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεῖεσθαι. (3) Ὁ δὲ θεὸς σφας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, φᾶς Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει, καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους οἱ ἔνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος οἰκόντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι. Οὕτω σφι ταῦτα ἐχρήσθη.

XIX. Ἐπέρχεται δὲ ὃ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθῇ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιθοκυῶ τε λεγομένου χώρου εἶναι καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαυτῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἑκατέρωθι ὁδόν, καὶ πλεῦν ἐπὶ τούτου καὶ ἔλασσον. (2) Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις περίουτε τι τῶν ἱερῶν οὔτε ἄλλου οὐδενός παραλαβείν ἐδυνάσθη. Προβυμὸς δὲ ἔα τάδε παρ' αὐτῶν πυθέσθαι, ὃ τι κατέρχεται μὲν ὃ Νεῖλος πληθύνων ἀπὸ τροπέων τῶν θερινῶν ἀρξάμενος ἐπ' ἑκατὸν ἡμέρας, πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν τούτων τῶν ἡμερέων ὅπως ἀπέρχεται, ἀπολείπων τὸ βέεθρον, ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ ἐὼν μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινῶν. (3) Τούτων ὧν περίουθεν οὐδὲν οἷός τ' ἐγενόμην παραλαβείν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἦντινα δύναμιν ἔχει ὃ Νεῖλος τὰ ἐμπάλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν. Ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι ἰστόρεον, καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μῶνος πάντων ποταμῶν οὐ παρέχεται.

XX. Ἄλλ' Ἑλλήνων μὲν τινες ἐπίσημοι βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην ἔλεξαν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοῦς, τῶν τὰς μὲν δύο τῶν ὁδῶν οὐδ' ἀξίῳ μνησθῆναι εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλόμενος μῶνον. (2) Τῶν ἡ ἐτέρῃ μὲν λέγει τοὺς ἐτησίαις ἀνέμους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. Πολλάκις δὲ ἐτησίαι μὲν οὐκ ὧν ἐπνευσαν, ὃ δὲ Νεῖλος τούτῳ ἐργάζεται. Πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαι αἰτίαι ἔσαν, γρηῃ καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίαις ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ, καὶ μᾶλλον ἐπὶ τοσούτῳ ὅσω ἐλάσσονες ἐόντες ἀσθενέστερα τὰ ρεύματα παρέχονται. (3) Εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ ποταμοί, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτο πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὃ Νεῖλος.

XXI. Ἡ δὲ ἐτέρῃ ἀνεπιστημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἶπαι ὁμασιωτέρῃ· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὀκεανοῦ ῥέοντα αὐτὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὀκεανὸν γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν.

XXII. Ἡ δὲ τρίτῃ τῶν ὁδῶν πολλὸν ἐπιεικεστάτῃ εὐοῦσα μάλιστα ἔφηνται. Λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ οὐδὲν, φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος, ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. (1) Κῶς ὧν δῆτα ῥέει ἀνὰ χιόνος, ἀπὸ

demum cognovi, postquam meam de Aegypto sententiam mecum jam constitutam habueram. (2) Scilicet Mareae opidi et Apidis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi sese Libyes existimantes esse, non Aegyptios; quum aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto observantur, cuperentque non prohiberi esu boum feminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, [sive, nec eadem, qua illos, lingua uti], postulareque ut sibi liceat omni genere carnum vesci. (3) Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, Aegyptum esse hanc terram quam Nilus affluens irriget; et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen urbem habitantes, ex hoc fluvio bibant. Hoc illis oraculum editum est.

XIX. Inundat autem Nilus, ubi justum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alicubi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus. (2) De natura autem hujus fluvii nec a sacerdotibus, nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupidus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus descendat augmentum capiens inde a solstitio aestivo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero dierum, retro cedat, diminuta paulatim aquae copia ita ut constanter per totam hiemem brevis sit, donec redeat aestivum solstitium. (3) De his igitur nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus, quod natura contraria esset atque reliqui fluvii. Haec igitur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum, tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas efflantes auras praebere.

XX. Graecorum vero nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine, triplices vias explicandae fluvii hujus naturae inierunt: quarum viarum duas ne commemorare quidem operae pretium duco, nisi quod nude significare eas volo. (2) Nempe earum altera [quae Thaletem auctorem habet] ait, ventos etesias efficere ut augeatur flumen, prohibentes Nilum quominus in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad haec, si etesiae in causa essent, oporteret ut aliis etiam fluviiis, qui adversus etesias fluunt, idem quod Nilo et eodem modo accideret; atque eo etiam magis, quo minores sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. (3) Sunt autem in Syria multi fluvii, sunt item in Libya, quibus nihil tale accidit quale Nilo.

XXI. Altera via [Hecataei] inscitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam) mirabilior: ait enim, eo id facere Nilum, quod ab Oceano fluit; Oceanum autem totam circumflueri terram.

XXII. Jam tertia illarum viarum [Anaxagorae] quum maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aberrat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, e liquefacta nive fluere Nilum; qui quidem ex Libya per mediam fluit Aethiopiam, ac tum demum Aegyptum intrat. (2) Quo igitur pacto e nive

τῶν θερμωτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ πολλὰ ἔστι ἀνδρὶ γε λογίζεσθαι τοιούτων περὶ οἷω τε εἶναι, ὥς οὐδὲ οἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. (3) Πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἀνεμοὶ παρέχονται πνέοντες ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων θερμοί· δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομβρός ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ ἐούσα, ἐπὶ δὲ χιόνι πεσοῦσα πᾶσα ἀνάγκη ἔστι ὕσαι ἐν πέντε ἡμέρησι, ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία. (4) Τρίτα δὲ οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶναι· ἰκτινοὶ δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος εἶναι οὐκ ἀπολείπουσι, γέραναι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον φοιτέουσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς τόπους τούτους. (5) Εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὁσούντων ταύτην τὴν χώραν δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νεῖλος, ἦν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει.

XXIII. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Ὀκεανοῦ λέξας ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνενείκας οὐκ ἔχει ἐλεγγον· οὐ γάρ τινα ἐγώ γε οἶδα ποταμὸν Ὀκεανὸν εἶναι, ὅμηρον δὲ ἡ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιητῶν δοκέω τὸ οὐνομα εὐρόντα ἐς τὴν ποιήσιν ἐσενείκασθαι.

XXIV. Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω διότι μοι δοκεῖ πλῆθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρεος. Τὴν χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίας διεσόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ ἄνω. (2) Ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται· τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτω ἡ χώρας οὗτος ὁ θεὸς καὶ κατ' ἦντινα, ταύτην οἰκὸς οἰσὶν τε ὑδάτων μάλιστα καὶ τὰ ἐγγύρια βέύματα μαραίνεσθαι τῶν ποταμῶν.

XXV. Ὡς δὲ ἐν πλείονι λόγῳ δηλῶσαι, ὧδε ἔχει. Διεξιὼν τῆς Λιβύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος τὰς ποιεῖ· ἅτε ῥὰ παντὸς τοῦ χρόνου αἰθρίου τε ἐντός τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ ἀλεινῆς τῆς χώρας εἰσόδου, οὐκ εἶναι ἀνέμων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θέρος ἔωθε ποιεῖν ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. (1) ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐωυτὸν τὸ ὕδωρ, ἐλκύσας δὲ ἀπωθεῖ ἐς τὰ ἄνω χωρία, ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἀνεμοὶ καὶ διασκιδνάντες τήκουσι· καὶ εἰσι οἰκώτους οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας πνέοντες, ὅ τε νότος καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. (3) Δοκεῖ δὲ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτεον ἐκαστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νεῖλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἐωυτόν. Περὶνόμενον δὲ τοῦ χειμῶνος ἀτέρχεται ὁ ἥλιος ἐς μέσον τὸν οὐρανὸν ὀπίσω, καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἡδὴ ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. (4) Τίως δὲ οἱ μὲν ὀμβρίοι ὕδατος συμμίσγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὁμνῆς τε τῆς χώρας καὶ κεχαρδρωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρεος τῶν τε ὀμβρῶν ἐπιλειπόντων αὐτοὺς καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐλκόμενοι ἀσθενέες εἰσὶ. (5) Ὁ δὲ Νεῖλος εἶναι ἀνομβρός, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τούτων τὸν χρόνον οἰκώτους αὐτὸς ἐωυτοῦ ῥέει πολλῷ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρεος· τότε μὲν γὰρ μετὰ

fluat, qui e calidissimis locis fluit in frigidiora? Quorum rerum pleræque sunt ejusmodi, ut homini, qui quidem judicare de talibus rebus valet, nullo modo probabile videatur Nilum fluere ex nive. (3) Primum quidem et maximum documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio absque imbris et absque glacie est: postquam autem nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies pluat; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret etiam. (4) Tertium documentum sunt homines, ab æstu nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic perennes esse; grues vero, hiemem Scythicæ terræ fugientes, in hæc loca tamquam in hibernia confugiunt. (5) Quodsi ergo ningeret, vel quantulumcumque, in hac regione per quam fluit et ubi initium capit Nilus, nihil horum esset futurum, quemadmodum necessitas arguit.

XXIII. Qui vero de Oceano dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum rejecerit, refutari non meretur. Ego enim fluvium Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium ex antiquioribus poetis, puto invenisse nomen, et in poesin introduxisse.

XXIV. Jam si, improbatis sententiis quæ ab aliis sunt propositæ, nunc meam de rebus tam occultis debeo declarare, dicam qua de causa fieri mihi videatur, ut æstate Nilus augeatur. Hiberno tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus, per superiora Libyæ transit. (2) Ita brevissimis verbis res tota declarata est: cui enim regioni proximus est hic deus, et supra quam ille transit, eam consentaneum est maxime sitire et aquæ inopiam pati, adeoque maxime exsiccari fluviorum scaturigines quæ sunt in ea regione.

XXV. Ut vero pluribus verbis rem declararem, ita se habet. Sol, per superiora Libyæ transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter serenus sit aer, quumque calida sit ipsa regio, nec venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod æstate facere consuevit, quando per medium cælum transit. (2) Scilicet attrahit ad se aquam, attrahitque in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur ut venti ex illa regione flantes, Notus et Africus, omnium ventorum maxime sint pluvii. (3) Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium cælum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. (4) Ante id tempus igitur, quum multa de cælo aqua fluvii misceatur, quippe imbris perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: æstate vero, quum imbres exdeficiunt et sol aquam fluviorum attrahit, fluunt tenues. (5) Quare consentaneum est ut Nilus, quum imbris non augeatur, aqua vero ejus a sole attrahatur, solus fluviorum per hiemem multo tenuior fluat quam æstate: æstate enim

πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα μόνος πνέεται. Οὕτω τὸν ἥλιον νεόμικα τούτων αἰτίον εἶναι.

XXVI. Αἴτιος δὲ αὐτοῦτος οὗτος κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν καὶ τὸν ἥρα ἐκ τῶν τῶν ταύτῃ εἶναι, διακαίων τὴν διεξοδὸν αὐτοῦ· οὕτω τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. (2) Εἰ δὲ ἡ στάσις ἡλλαχτο τῶν ὁρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ βορέης τε καὶ ὁ χειμὼν ἐστᾶσι, ταύτῃ μὲν τοῦ νότου ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν ἐστῆκε, ταύτῃ δὲ ὁ βορέης, εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ βορέου ἦτε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης κατὰ περ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται, διεξιόντα δ' ἂν μιν διὰ πάσης Εὐρώπης ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν

15 Ἰστρον τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον.

XXVII. Τῆς αὔρης δὲ περί, ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδ' ἔχει γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ θερμῶν χωρῶν οὐκ οἰκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν, αὔρη δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινός φιλέει πνέειν.

20 XXVIII. Ταῦτα μὲν νῦν ἔστω ὡς ἐστί τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο· τοῦ δὲ Νεῖλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων οὔτε Λιβύων οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πόλει ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης.

25 (2) Οὗτος δ' ἔμοιγε παλῶν ἐδόκει φάμενος εἰδέναι ἀπρεκέως. Ἐλεγε δὲ ὧδε, εἶναι δύο οὖρεα ἐς δὲ τὰς κορυφὰς ἀπηγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος καί μενα τῆς Θηβαίδος καὶ Ἐλεφαντίνης, οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι τῷ μὲν Κρῶφι, τῷ δὲ Μῶφι. (3) τὰς αὖν

30 δὴ πηγὰς τοῦ Νεῖλου εἰσὺς ἀβύσσους ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τούτων ῥέειν, καὶ τὸ μὲν ἡμισυ τοῦ ὕδατος ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς βορέην ἄνεμον, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ ἐπ' Αἰθιοπίας τε καὶ νότου. (4) Ὡς δὲ ἀβύσσοι εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν ἐφ' οὗτου Ψαμμίτιχον

35 Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι· πολλῶν γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυίων πλεῖστος καλὸν κατεῖναι ταύτῃ καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. (5) Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστὴς, εἰ ἄρα ταῦτα γενόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε, ὡς ἐμὲ κατανοεῖν, δίνας τινὰς ταύτῃ εἰσὺς ἰσχυράς καὶ παλέρροιας, οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κατεμμένην καταπειρητῆρην ἐς βυσσὸν εἶναι.

XXIX. Ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι, ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλλο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέ-
45 χρι μὲν Ἐλεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου ἀκοῇ ᾗδ' ἱστορέων. (2) Ἀπ' Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι ἀνατὴς ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ ὦν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμφοτέρωθεν κατὰ περ βοῦν πορεύεσθαι· ἦν δὲ ἀποραγῇ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον
50 ὑπ' ἰσχύος τοῦ ῥόου. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο ἐστὶ ἐπ' ἡμέρας τέσσαρας πλόος, σχολίος δὲ ταύτῃ κατὰ περ ὁ Μαίανδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος· σχοῖνοι δὲ δωδέκα εἰσι οὗτοι τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ τρόπῳ διεκπλῶσαι. (3) Καὶ ἐπει-

pariter atque aliae omnes aquae attrahitur, hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi persuasi, solem esse huius rei causam.

XXVI. Est autem, ut mea fert opinio, idem sol etiam causa, quae ut aer ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exrens : unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu preman-
(2) Quodsi permutaretur statio plagarum; si in ea caeli parte, qua nunc stat Boreas et hiems, foret Notus et meri-
dies; contra, ubi nunc Notus, ibi Boreas staret : haec si ita haberent, sol ab hieme et Borea e medio caelo depulsus, transiturus esset superiora Europae, quemadmodum nunc transit superiora Libyae. Quodsi ergo per Europam omnem transiret, existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod nunc Nilo facit.

XXVII. De aura vero, quod ex Nilo non perflat, haec est mea sententia : nullo modo esse consentaneum ut e calidis locis aura perflat : aura enim e frigido aliquo spirat.

XXVIII. Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Liby-
um, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba-
rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. (2) At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo : esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophi, alter Mophi nominetur. (3) E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septemtrionem fluere, alterum dimidium versus Aethiopiam et meridiem. (4) Quod autem fundo careant hi fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psammitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci demis-
sisse, multa millia orgyiarum continentem, neque ad fundum pervenisse. (5) Ita scriba ille, si modo vera sunt quae dixit, declaravit; ut equidem intelligo, esse hic validi quidam gurgites et aquarum percussio, quae quia videntur montibus illidantur, descendere in fundum non posse demissam holidem.

XXIX. Ex alio vero nemine nihil quidquam potui comperire. Sed haec certe alia, quae ad superiorem Aegyptum spectant, quoad longissime potui, exquirendo cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse spectator accesserim, ulteriora vero auditu acceperim. (2) Ab Elephantine oppido superiora petenti acclivis locus est. Eo igitur loco navi utrimque, veluti bove, alligata oportet iter facere : quodsi rumpatur funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum. Est autem ille locus quattuor dierum navigatio; et tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maender : schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo navigare

τεν ἀπίσαι ἐς πεδῖον λεῖον, ἐν τῷ νῆσον περιρρέει ὁ Νεῖλος· Ταχομφῶ οὖνομα αὐτῇ ἐστί. Οἰκεῖται δὲ τὰ ἀπ' Ἐλεφαντίνης ἀνω Αἰθίοπες ᾗρη, καὶ τῆς νήσου τοῦ ἡμῖς, τὸ δὲ ἡμῖς Αἰγύπτιοι. (4) Ἑχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν περίξ νομάδες Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας ἐκ τοῦ Νεῖλου τὸ βρέθρον ἤξει, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ. Καὶ ἐπιτείν ἀποβάς παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιῆσαι ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῷ Νεῖλῳ ὀξέες ἀνέχουσι καὶ χοιράδες πολλαὶ εἰσι, δι' ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλώειν. (5) Διεξελεύων δὲ ἐν τῇσι τεσσαράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον ἐμβὰς δωδέκα ἡμέρας πλώσει, καὶ ἐπιτείν ἤξει· ἐς πόλιν μεγάλην τῇ οὖνομά ἐστι Μερὸν· λέγεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπίων. (6) Οἱ δ' ἐν ταύτῃ Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μόνους σέβονται, τοὺς τε μεγάλως τιμέουσι, καὶ σφι μαντήϊον Διὸς κατέστυχε. Στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφεας ὁ θεὸς οὗτος κελεύῃ διὰ θεσπισμάτων, καὶ τῇ ἂν κελεύῃ, ἐκείσε.

XXX. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλώων ἐν ἱσῷ χρόνῳ ἄλλῳ ἤξει ἐς τοὺς αὐτομόλους ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἐλεφαντίνης ἤλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπίαν. Τοῖσι δὲ αὐτομόλοις τοῦτοι οὖνομά ἐστι Ἀσμάχ, δύνανται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν οἱ εἰς ἀριστερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. (2) Ἀπέστησαν δὲ αὐτὰ τέσσαρες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχίμων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τοὺς δι' αἰτίν τούτων. Ἐπὶ Ψαμμίτιχου βασιλέως φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθιοπίων καὶ ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι ἄλλῃ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων, καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλῃ. (3) Ἐτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ φυλακαὶ ἔχουσι ὡς καὶ ἐπὶ Ψαμμίτιχου ἔσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι φρουρέουσι καὶ ἐν Δάφνησι. Τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους τρία ἔτεα φρουρήσαντας ἀπέλυσεν οὐδεὶς τῆς φρουρῆς· οἱ δὲ βουλευσάμενοι καὶ κοινῷ λόγῳ χρῆσάμενοι πάντες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες ἦσαν ἐς Αἰθιοπίαν. (4) Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος ἐδίωκε· ὡς δὲ κατέλαβε, ἐδέετο πολλὰ λέγων, καὶ σφεας θεοὺς πατρώους ἀπολοῖν οὐκ ἔα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. Τῶν δὲ τίνα λέγετα δεῖξαντα τὸ αἰδοῖον εἶπαι, ἐνθα ἂν τοῦτο ᾗ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. (5) Οὗτοι ἐπεῖτε ἐς Αἰθιοπίαν ἀπύκοντο, διδοῦσι σφέας αὐτοῦς τῷ Αἰθιοπίων βασιλεῖ. Ὁ δὲ σφεας τῷδε ἀντιδωρέται· ἔσαν οἱ διάφοροι τινες γεγονότες τῶν Αἰθιοπίων· τοὺς ἐκέλευε ἐξελόντας τὴν ἐκείνων γῆν οἰκεῖν. Τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας ἡμερώτεροι γήγονας Αἰθίοπες, ᾗθεα μαθόντες Αἰγύπτια.

XXXI. Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ γινώσκειται ὁ Νεῖλος πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ βέυματος· τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένη μῆνες εὐρίσκονται ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένη ἐς τοὺς αὐτομόλους τούτους. Πρὶν δὲ ἀπ' ἐσπέρης τε καὶ ἡ-

oportet. (3) Inde in planum pervenis campum; in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est Tachompsos. Jam regionem supra Elephantinam sitam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Aethiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii. (4) Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem nomades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavigaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. (5) Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen Meroe; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. (6) In hoc ex diis omnibus unum Jovem colunt et Bacchum; hos vero magnis honoribus venerantur: estque ibi Jovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando hic deus illos per oraculum jussit; et quo ille jubet, eo bellum inferunt.

XXX. Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantina ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad Automolos [*id est*, Transfugas] pervenies. Automolis his nomen est Asmach; quod vocabulum nostro sermone significat Regi a sinistra manu stantes. (2) Erant autem hi Aegyptii, ex bellatorum ordine, numero ducenta quadraginta millia, qui ad Aethiopes defecerant hac de causa. Regnante Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum, adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adversus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis Pelusiaticis; rursusque aliud Mareae, adversus Libyam. (3) Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se habent Persarum praesidia atque olim sub Psammiticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt Persae, et Daphnis. Jam Aegyptiis, qui tunc Elephantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant, nemo advenit qui eis in praesidium succederet: itaque hi, re deliberata, communi consilio omnes a Psammiticho desciscences, ad Aethiopas transierunt. (4) Qua re cognita, Psammitichus illos persecutus est: adsecutusque multis verbis oravit dehortatusque est, patrios ne desererent deos, et liberos atque uxores. Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse ferunt, ubi haec essent, ibi non defore ipsis liberos, nec uxores. (5) Hi postquam in Aethiopiam pervenere, tradiderunt se regi Aethiopiae; qui illos ita remuneratus est: erat illi cum nonnullis Aethiopum contentio; jussit igitur hos sedibus suis expellere et eorum terram habitare. Ita, Aegyptiis intra Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethiopes, mores Aegyptiacos edocti.

XXXI. Ad quattuor igitur mensium navigationem viamque cognitus est Nilus, ultra eum cursum quem per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam colligendo, reperies tot insumendos esse menses, si quis ab Elephantina ad hos Automolos voluerit proficisci. Fluit autem Nilus a

λίου δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε οὐδεὶς ἔχει σαφέως φράσαι· ἐρῆμος γάρ ἐστι ἡ γῶρη αὕτη ὑπὸ καύματος.

XXXII. Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων φαμένων ἔλθειν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον καὶ ἀ-
 5 πικέσθαι ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ, καὶ κως ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς, καὶ τὸν Ἐ-
 τέρχον φάναι ἔλθειν κοτὲ παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀν-
 10 δρας· (2) τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν· ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας καὶ εἰρωτευμένους εἶ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρῆ-
 15 μων τῆς Λιβύης, φάναι παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν δυναστῶν παῖδας ὑβριστὰς, τοὺς ἄλλα τε μηχανάσθαι ἀνδρουθέντας περισσὰ καὶ δὴ καὶ ἀποκληρώσαι πέντε ἑκατὼν ὄφομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ εἰ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων. (3) (Τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆτην θάλασσαν ἀπ' Αἰ-
 20 γύπτου ἀρχαίμενοι μέχρι Σολόεντος ἄκρης, ἡ τελευταία τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυος καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ Φοίνι-
 25 κες ἔχουσι· τὰ δ' ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατ' ὑπερθε θηριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατ' ὑπερθε τῆς θηριώδους ψάμμος
 30 τέ ἐστι καὶ ἀνυδρὸς δεινῶς καὶ ἐρῆμος πάντων.) (4) Ἐκείνους ὦν τοὺς νενηίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλίκων, ὕδασι τε καὶ σιτίοις εὖ ἐξηρτυμένους, ἵναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης, ταύτην δὲ διεξελθόντας ἐς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι, ἐκ δὲ ταύτης τὴν ἐρῆμον
 35 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιουμένους πρὸς ζέφυρον ἀνεῖμον, διεξελθόντας δὲ γῶρον πολλὸν ψαμμῶδεα καὶ ἐν πολλῇσι ἡμέρῃσι ἰδέειν δὴ κοτὲ δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκότα, καὶ σφας προσελθόντας ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος ἐπὶ τῶν δενδρῶν καρποῦ, ἀπτομένοις δὲ σφι ἐπελθεῖν ἀνδρας
 40 36 μικροῦς, μετρίους ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας δὲ ἄγειν σφέας· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς Νασαμῶνας γινώσκειν οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασαμῶνων. (5) Ἀ-
 45 γειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ διεξελθόντας ταῦτα ἀπικέσθαι ἐς πόλιν ἐν τῇ πάντας εἶναι τοῖσι ἀ-
 50 γουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ μέλανα. Παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν, ῥέειν δὲ ἀπ' ἐσπέ-
 55 ρης αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα, φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.

XXXIII. Ὁ μὲν δὴ τοῦ Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος
 60 15 ἐκ τοῦτό μοι δεδηλώσθω, πλὴν ὅτι ἀπονοστήσαι τε ἔ-
 20 φασκε τοὺς Νασαμῶνας, ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον, καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀνθρώπους, γόητας εἶναι πάν-
 25 τας· τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο εἶναι Νεῖλον, καὶ δὴ καὶ ὁ λό-
 30 γος οὗτω αἰρέει. (2) Ῥεῖ γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην· καὶ ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι
 35 40 τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος, τῷ Ἱστορίῳ ἐκ τῶν ἴσων μέτρων ὁρμαῖται Ἱπποκράτης τε γὰρ

vespera et solis occasu. Quæ vero ultra sunt, nemo no-
 vit : est enim deserta terra ob solis fervorem.

XXXII. Verumtamen hæcce audiui ex hominibus non-
 nullis Cyrenæis, qui se dicebant ad Ammonis venisse ora-
 culum, ibique sermones miscuisse cum Etearcho, rege
 Ammoniorum. Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse
 se, aiebant, in confabulationem de Nilo, cujus fontes nemini
 sint cogniti : et dixisse Etearchum, venisse ad se olim ho-
 mines Nasamonas : (2) est autem hic Libycus populus, Syr-
 tin incolens et terræ tractum a Syrti orientem versus haud
 ita magnum ; hos Nasamonas, ubi ex eis quæsisset an ali-
 quid amplius haberent quæ de desertis dicerent Libyæ,
 narrasse : fuisse apud se dynastarum quorundam filios pe-
 tulantes ; qui, postquam virilem attigissent ætatem, quum
 alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo nu-
 mero sorte designaverint, solitudines Africæ lustraturos,
 operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi
 qui eas quam longissime inspexissent. (3) (Nam Libyæ to-
 tum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Ægypto
 inde usque ad Soloentem promontorium, ubi desinit Libyca,
 Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, præter eas
 partes quas Græci atque Phœnices obtinent. Quæ vero
 supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum
 ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent ; superiora
 ista Libyæ a feris habitantur : supra vero tractum feris re-
 fertum, arena est, arida prorsus et aqua carens terra, de-
 nique omnino deserta.) (4) Juvenes igitur illos, ab æqua-
 libus suis emissos, aqua et cibariis bene instructos, primum
 terram peragrasse habitatam : eaque trajecta, pervenisse in
 eam quæ feris est referta ; tum ex hac transisse in desertam,
 iter Zephyrum ventum versus per eam facientes. Postquam
 multum terræ arenosæ permeassent, post multos dies cons-
 pexisse tandem aliquando arbores, quæ in planitie creve-
 rant ; accessisseque et fructum arborum gustasse. Gustan-
 tibus vero supervenisse homines parvos, minores modica
 statura, qui eos prehensos abduxissent : sermonem vero
 illorum non intellexisse Nasamonas, nec illos sermonem
 ipsorum. (5) Ab his igitur abductos esse per maximas pa-
 ludes, easque prætergressos pervenisse in oppidum, in quo
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, statura æquales,
 nigros autem colore. Ad oppidum illud fluere flumen
 ingens : fluere autem ab occidente versus orientem solem, in
 eoque reperiri crocodilos.

XXXIII. Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii E-
 tearchi narratio : hoc unum adjiciam, dixisse eum, rediisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenæi ; et homi-
 nes illos, ad quos pervenissent, præstigiatores esse omnes.
 Jam vero fluvium illum præterfluentem et Etearchus con-
 jectabat esse Nilum, atque etiam ratio ita suadet. (2) Fluit
 enim ex Libya Nilus, mediam illam secans ; et, ut ego con-
 jicio, ex manifestis de his quæ minus cognita sunt con-
 jecturam capiens, similium Istro cursus rationem habet. Nam

ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος ῥέει μέσῃν σιγίῳ τὴν Εὐρώπην. (3) Οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἑρρακλέων στηλῶν, ὁμοῦροισι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμῶν οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. Τελευταῖα δὲ ὁ Ἴστρος ἐς θάλασσαν τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου, τῇ Ἰστροίῃν οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἀποικοῖ.

XXXIV. Ὁ μὲν δὴ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένων, πρὸς πολλῶν γινώσκειται, περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγῶν οὐδεὶς ἔχει λέγειν· αἰκητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμιος ἡ Λιβύη δι' ἧς ῥέει. Περὶ δὲ τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῖντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται· ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. (2) Ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦ-
 15 τεν δὲ ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πάντε ἡμερῶν ἰθάεα ὁδὸς εὐζῶν ἀνδρὶ· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστροῦ ἐκδιδόντι ἐς θάλασσαν ἀντίον κέεται. Οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισούσθαι τῷ Ἰστροῦ. Νείλου μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰ-
 20 ρήσθω.

XXXV. Ἐρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, οἱ πλεῶν θυμᾶσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα καὶ ἔργα λόγου μείζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων εἵνεκεν πλεῶν περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. (3) Αἰγύπτιοι ἅμα
 25 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφῆας ἔοντι ἑτεροῖψ καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοὶ, τὰ πολλὰ πάντα ἐμπαλιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις ἐστί-
 30 σαντο ἥθεά τε καὶ νόμους· ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι, οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἔοντες ὑφαίνουσι. (3) Ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ κάτω. Τὰ ἄχθεα οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φοροῦνσι, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων. (4) Οὐρέουσι αἱ μὲν γυναῖκες ὀρθαί, οἱ δὲ ἄνδρες κατήμενοι. Εὐμαρτὴ χρέονται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 35 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι, ἐπιλέγοντες ὥς τὰ μὲν αἰσχρὰ ἀναγκαῖα δὲ ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν χρῶν, τὰ δὲ μὴ αἰσχρὰ ἀναφανδόν. (6) Ἰράται γυνὴ μὲν οὐδεμία οὔτε ἔρσηνος θεοῦ οὔτε θηλέης, ἄνδρες δὲ πάντων τε καὶ πασέων. Τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ οὐδεμία
 40 ἀνάγκη μὴ βουλομένοις, τῇσι δὲ θυγατράσι πᾶσα ἀνάγκη καὶ μὴ βουλομένησι.

XXXVI. Οἱ ἱερεῖς τῶν θεῶν τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ξυρεῖνται. Τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις νόμος ἅμα κήδεται κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα
 45 ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ τοὺς θανάτους ἀνίστει τὰς τρίχας αὐξέσθαι τὰς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖψ, τῶς ἐξυρημένοι. (2) Τοῖσι μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις χωρὶς θηρίων ἡ διαίτα ἀποκρίνεται, Αἰγύπτιοις δὲ ὁμοῦ θηρίοις ἡ διαίτα ἐστὶ. Ἀπὸ πυρῶν καὶ κριθῶν
 50 ὅλλοι ζῶουσι, Αἰγύπτιον δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν ὀνειδος μέγιστόν ἐστι, ἄλλ' ἀπ' ὀλυρέων ποιεῖνται σιτία, τὰς ζεῖδας μετεξέτεροι καλεῖσι. (3) Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσὶ, τὸν δὲ πηλὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναίρουσιν. Τὰ αἰδοῖα ὅλλοι μὲν ἐῶσι

Ister fluvius, a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfuit scinditque Europam. (3) Habitant autem Celtæ extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesi-
 40 rum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, in mare in-
 fluens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesio-
 rum.

XXXIV. Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfuit. De ejus cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Ægyptum. (2) Sita est autem Ægyptus ex adverso maxime montanæ Ciliciæ, unde ad Sinopen oppidum ad
 45 Pontum Euxinum via recta est expedito homini quinque dierum : Sinope autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, æqualem censeo Istro. Sed de Nilo hæc dicta sufficiant.

XXXV. Progredior nunc, longiorem de Ægypto narratio-
 nem exordiens, quoniam et plures res mirabiles habet, quam alia quælibet regio, et narrationem omnem supe-
 50 rantia opera exhibet præ quavis alia : qua de causa copiosius de ea exponam. (2) Ægyptii, quemadmodum apud eos cælum diversum est, et fluvii natura longe differt ce-
 terorum naturæ fluviorum, sic et ipsi plerisque omnibus in rebus mores sequuntur et instituta ceteris hominibus con-
 traria. Apud eos mulieres forum frequentant et mercantur ; viri autem, domi sedentes, telam texunt. (3) Texunt autem alii homines tramam sursum adigentes, Ægyptii deorsum. Onera viri in capitibus ferunt ; feminæ in humeris. (4) Mingunt feminæ, rectæ stantes ; viri, se deprimentes. Alvum exonerant intra domos ; cibum vero capiunt ex-
 55 tra, in viis publicis : dicentes, quæ turpia quidem sint, sed necessaria, ea in occulto facienda ; quæ vero non turpia, in aperto. (5) Femina nulla sacerdotio fungitur, nec dei ullius, nec deæ : viri sacerdotes sunt tam dearum omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenentur filii, nisi ultro id faciant ; filia vero, etiam si nolint, lege tenentur.

XXXVI. Deorum sacerdotes aliis in terris comam alunt ; in Ægypto tondentur. Apud alios homines institutum est, ut in propinquorum funeribus tondeant caput : Ægyptii, mortuo aliquo suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea tonsi. (2) Alii homines seorsum ab animalibus vitam agunt : Ægyptii una cum animalibus degunt. Alii tritico et hordeo vescuntur : apud Ægyptios, qui hiaze vitam sus-
 60 tentat, ei id maximo probro est ; ex olyra vero panem et alia farinacea parant, quam nonnulli zeam vocant. (3) Farinam Ægyptii pedibus subigunt, lutum vero manibus ; manibus item stercus tollunt. Pudenda alii homines si-

ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων ἔμαθον, Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. (4) Εἴματα τῶν μὲν ἀνδρῶν ἑκαστος ἔχει δύο, τῶν δὲ γυναικῶν ἓν ἐκάστη. Τῶν ἱστίων τοὺς κρίκους καὶ τοὺς κάλους οἱ μὲν ἄλλοι ἐξωθεν προσ-
 5 δέουσι, Αἰγύπτιοι δὲ ἑσώθεν. (5) Γράμματα γράφουσι καὶ λογιζονται ψήφοις Ἕλληνας μὲν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα, Αἰγύπτιοι δὲ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες ταῦτα αὐτοὶ μὲν φασὶ ἐπὶ δεξιᾷ ποιεῖν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. Δι-
 10 φασίσι δὲ γράμμασι χρέονται, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἱρά, τὰ δὲ ὁμηοτικά καλεῖται.

XXXVII. Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἐόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων νόμοις τοιοῖσιδε χρέονται. Ἐκ
 15 χαλκῆων ποτηρίων πίνουσι, διασμέοντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν, οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. (2) Εἴματα δὲ λινέα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυτα, ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. Τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκεν, προτιμέοντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. (3) Οἱ δὲ ἱρέες ἑυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέ-
 20 ρης, ἵνα μήτε φθεῖρ μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφί θεραπεύουσι τοὺς θεοὺς. (4) Ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινέην μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφί ἐσθῆτα οὐκ ἔστι λαθεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. Λοῦνται δὲ δις τῆς ἡμέρας ἐκάστης ψυ-
 25 χρῶν, καὶ δις ἐκάστης νυκτός. Ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας ὥς εἶπαι λόγῳ. (5) Πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα· οὔτε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι οὔτε δαπανέονται, ἀλλὰ καὶ σιτία σφί ἐστι ἱρά πεσόμενα, καὶ κρεῶν βοῶν καὶ χηνῶν πληθὺς τι ἐκάστῳ
 30 γίνεται πολλὸν ἐκάστης ἡμέρας, δίδονται δὲ σφί καὶ ὄϊνος ἀμπέλινος. (6) Ἰχθύων δὲ οὐ σφί ἔστι πᾶσα σῆσι. Κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα σπεύρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους οὔτε τρώγουσι οὔτε ἔφοντες πατέονται. Οἱ δὲ δὴ ἱρέες οὐδὲ ὁρέοντες ἀνέγονται, νο-
 35 μίζοντες οὐ καθαρὸν μὲν εἶναι ὁσπριον. (7) Ἰράτα· δὲ οὐκ εἷς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ, τούτου ὁ παῖς ἀντι-κατίσταται.

XXXVIII. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου
 40 εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκεν δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὧδε. Τρίχα ἦν καὶ μίαν ἴδῃται ἐπεσῶσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. (2) Δίχεται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων καὶ ὀρθοῦ ἐστωίτος τοῦ κτήνους καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξεύρας, εἰ
 45 καθαρὴ τῶν προχειμένων σημήτων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἔρεω. Κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. (3) Ἦν δὲ τούτων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλῳ περὶ τὰ κέρεια εἰλίσ-
 50 σων, καὶ ἔπειτεν γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας ἐπιδάλ-
 50 λει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. Ἀσημαντον δὲ οὖσαντι θάνατος ἢ ζημίη ἐπικέεται. Δοκιμάζεται μὲν νιν τὸ κτήνος τρόπῳ τοιῷδε.

XXXIX. Θυσίη δὲ σφί ἦδε κατέστηκε. Ἀγαγόν-
 55 τες τὸ σεσημασμένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκω ἂν

nunt uti natura sunt, nisi qui ab his didicere, Ægyptii ea circumcidunt. (4) Vestes vir quilibet binas habet; femina unam. Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant, Ægyptii intrinsecus. (5) Literarum elementa scribunt et calculis computant Græci a sinistra parte ad dextram promoventes manum: Ægyptii a dextra ad sinistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere dicunt, Græcos autem ad sinistram. Utuntur autem duplici genere scripturæ, quorum alterum sacrum vocatur, alterum populare.

XXXVII. Religiosi quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, ritibus utuntur hujusmodi. Ex æneis bibunt poculi. eaque quotidie operose eluunt exter-
 15 guntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. (2) Vestimenta gestant lineæ, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munitiei causa; maluntque mundi esse, quam decori. (3) Sacerdotes tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia præstant. (4) Vestem sacerdotes non nisi lineam ge-
 20 stant, et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quotidie lavantur frigida, et his unaquaque nocte. Denique alias observant cærimonias, verbo ut dicam, infinitas. (5) Fruuntur vero etiam commodis haud paucis. Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel consumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti, et carnis bovinae et anserinae copia quædam haud exigua: etiam vinum viteum eisdem præbetur (6) Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas utique serunt Ægyptii, et, si quæ nascuntur, has nec crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdo-
 25 tes vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum esse legumen existimantes. (7) Non est autem enique deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est princeps sacer-
 30 dos: qui si moritur, ei succedit filius.

XXXVIII. Boves mares Epaphio sacros esse aestimant; et hac de causa in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. (2) Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et lingua ejus exserta, inquirat an mundus sit respectu præscriptorum signorum, quæ ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudæ pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. (3) Quodsi his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlita terra signatoria annulum imprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis pœna dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima.

XXXIX. Sacrificium autem tali modo instituitur. Postquam justa nota signatus bos ad aram adductus est, ad

θύοισι, πυρὴν καίουσι, ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱρηίου ἐπισπείσαντες καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεὸν σπάζουσι, σφάζαντες δὲ ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. (2) Σώμα μὲν δὴ τοῦ κτηνέου δαίρουσι, κεφαλῇ δὲ ἐκείνῃ πολλὰ καταρυσάμενοι φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορὴ καὶ Ἑλληγνὲς σφι ἔωσι ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ μὲν φέροντες ἐς τὴν ἀγορὴν ἀπ' ὧν ἔδοντο, τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἑλληγνες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμὸν. (3) Καταρέονται δὲ τάδε λέγοντες τῇσι κεφαλῇσι, εἴ τι μὲλλοι ἡ σφίσι τοῖσι θύουσι ἡ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γενέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι. Κατὰ μὲν νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων καὶ τὴν ἐπίσπειν τοῦ οἶνου πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρεόνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύου κεφαλῇς γέυσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς.

XL. Ἡ δὲ δὴ ἐξαιρέσις τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις ἄλλῃ περὶ ἄλλο ἱρὸν σφι κατέστηκε. Τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγάταί εἶναι καὶ μεγίστην οἱ δρτὴν ἀνάγουσι, ταύτην ἔρχομαι ἐρέων. (2) Ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι κοιλίην μὲν κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγγνα δὲ αὐτοῦ λείπουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν, σκέλεα δὲ ἀποτάμνουσι καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην καὶ τοὺς ὠμούς τε καὶ τὸν τράχηλον. (3) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ βοὸς πιμπλᾷσι ἄρτων καθάρων καὶ μέλιτος καὶ ἀσταφίδος καὶ σύκων καὶ λίθανου τοῦ καὶ σμύρνης καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήσαντες δὲ τούτων καταγίχουσι, ἐλαιον ἄφθονον καταχέοντες. Προνηστεύσαντες δὲ θύουσι, καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν τύπτονται πάντες. Ἐπεὰν δὲ ἀποτύφωνται, δαῖτα προτίθενται τὰ ἔλιποντο τῶν ἱρῶν.

XLI. Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βοὺς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς μόσους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι, τὰς δὲ θηλέας οὐ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλ' ἱραὶ εἰσι τῆς Ἰσίδος τὸ γὰρ τῆς Ἰσίδος ἀγαλμα ἐὼν γυναικίῳ βούκερὼν ἔστι, κατὰ περ Ἑλληγνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι, καὶ τὰς βοῦς τῆς θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων πάντων μάλιστα μακρῶ. (2) Τῶν εἵνεκεν οὗτ' ἀνὴρ Αἰγύπτιος οὔτε γυνὴ ἀνδρα Ἑλληνα φιλήσει ἂν τῷ στόματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἑλληνος χρῆσεται οὐδ' ὀβελοῖσι οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαρῷ βοὸς διατεταγμένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γέυσεται. (3) Θάπτονται δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοὺς τρῶπον τόνδε. Τὰς μὲν θηλέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπῆλθαι, τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρας τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα σημήϊου εἵνεκεν ἔπειτα δὲ σαπῇ καὶ προσήῃ δὲ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς ἐκάστην πόλιν βάρης ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμένης νήσου. Ἡ δ' ἔστι μὲν ἐν τῷ Δέλτῳ, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχοῖνοι ἐννέα. (4) Ἐν ταύτῃ ὧν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί, ἐκ τῆς δὲ αἱ βάρεις παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, οὐνομα τῇ πόλει Ἀτάρελης, ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱρὸν ἅγιον ἵδρυται. (5)

quam peragere volunt sacrificium, pyram accendunt. Deinde super ara vinum adversus victimam libant, invocatoque deo illam mactant, mactataeque caput abscindunt. (2) Tum corpus quidem pecudis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur, eoque facto, qui forum venale habent, et quorum in oppido Graeci mercatores cum ipsis habitant, hi caput illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non adsunt Graeci, hi illud in fluvium abjiciunt. (3) Imprecantur autem capitibus, haec verba pronunciantes: Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut universae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito! Quod igitur ad capita mactatarum victimarum attinet, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes, omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utuntur: atque inde fit ut nullius etiam alius animantis capite quisquam Aegyptius vescatur.

XL. Exenteratio autem victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est. Quam igitur maximam deam censent esse, cui item maximum agunt festum, huic quo ritu fiat exenteratio et crematio dicam. (2) Postquam excoriarunt bovem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exenterant, viscera vero et adipem in corpore relinquunt: pedes autem amputant, et extremam coxam, armosque, et cervicem. (3) His factis, reliquum bovis corpus implent panibus mundis, melle, uva passa, ficis, thure, myrrha, aliisque aromatibus: tum ita repletum incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam autem id sacrum faciant, jejuniunt agunt. Dum ardet victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

XLI. Mundos igitur boves inares et vitulos immolant Aegyptii omnes. feminas vero immolare nefas est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim Isidis imago muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmodum Io pingitur a Graecis: et boves feminas cuncti perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe maxime. (2) Quapropter nec vir Aegyptius, neque mulier, Graecum virum osculabitur, aut cultro hominis Graeci aut veru aut olla utetur; et ne mundi quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta fuerit, gustabit. (3) Mortuos vero boves hoc modo sepeliunt. Feminas quidem in fluvium conijciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terra signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta est, novem schœnos in circuitu habens. (4) In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. (5) Ex hoc igitur oppido multi homines, alii

Ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλεις, ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἕνα χῶρον πάντες. Κατὰ ταῦτα δὲ τοῖσι βουσί καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομοθέτηται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα.

XLII. Ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θηβαίος ἰδρύεται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσι, οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπεχόμενοι αἵγας θύουσι· (θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἀπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται πλὴν Ἰσιδός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὲ Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἀπαντες σέβονται)· ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἐκτέονται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Μενδησίου εἰσι, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι δις θύουσι. (2) Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τεθῆναι, Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ἰδέσθαι τὸν Δία καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀρθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, τέλος δὲ, ἐπεῖτε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι κριὸν ἐκδείραντα προέχουσά τε τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος οὕτω οἱ ἑωτὸν ἐπιδέξαι. (3) Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τῷ γαλμα τοῦ Διὸς ποιῶσι Αἰγύπτιοι, ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων Ἀμμωνιοί, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοὶ καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. (4) Δοκέειν δ' ἐμοὶ καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμωνίου ἀπὸ τοῦδ' εἶναι τὴν ἐπωνυμίην ἐποίησαντο· Ἀμμων γὰρ Αἰγύπτιοι καλεῖσιν τὸν Δία. Τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ' εἰσὶ σφι ἱροὶ διὰ τοῦτο. (5) Μιτῇ δὲ ἡμέρῃ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρτῇ τοῦ Διὸς, κριὸν ἕνα κατακόφαντες καὶ ἀποδείραντες κατὰ τῷτὸ ἐνδύουσι τῷ γαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτεν ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες τύπονται οἱ περὶ τὸ ἱρὸν ἀπαντες τὸν κριόν, καὶ ἔπειτεν ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

XLIII. Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη τῶν δωδέκα θεῶν. Τοῦ ἐτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν Ἕλληνας οἶδασιν, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι. Καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλ' Ἕλληνας μάλλον παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ Ἀμφιτρυόνος γόνῳ οὐνομα Ἡρακλέα, πολλὰ μοι καὶ ἄλλα τεκμηρία ἐστὶ τοῦτο οὕτω ἔχειν, (2) ἐν δὲ καὶ τόδε, ὅτι ἐκ τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέροι ἐσαν Ἀμφιτρυών καὶ Ἀλκμήνη γεγονότες τὸ ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὐτε Ποσειδέωνος οὐτε Διοσκουρίων τὰ οὐνόματά φασιν εἶδέναι, οὐδὲ σφι θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι ἀποδεύονται. (3) Καὶ μὴν εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομά τευ δαίμωνος, τούτων οὐκ ἥμισυ, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελλον μνήμην ἔχειν, εἴ περ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέοντο, καὶ ἔσαν Ἕλλήνων τινὲς ναυτίλοι, ὡς ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει· ὥστε τούτων ἂν καὶ μάλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξηπιστάτο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. (4) Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι

in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita lege cautum; nam ne haec quidem mactant.

XLII. Jam quicumque templum habent Jovi Thebano sacrum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam, hi omnes ovibus abstinent, capras vero immolant. (Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos colunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum aiunt: hos enim pariter colunt omnes.) Qui vero templum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesia sunt praefectura, hi capris abstinent, oves vero immolant. (2) Thebani igitur, et quicumque alii, horum sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de causa legem illam sibi constitutam dicunt: cupivisse Herculem utique conspici Jovem, hunc autem ab illo conspici noluisse; ad extremum, quum assidue rogaret Hercules, hoc invento usum esse Jovem: excoriasse arietem, tum abscissum arietis caput sibi praetendentem, et vellere ejus indutum, ita se ei ostendisse. (3) Inde Jovis imaginem faciunt Aegyptii arietina facie; et ab Aegyptiis hoc accipere Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. (4) Videturque mihi ipsum etiam nomen Ammouiorum indidem originem cepisse; nam Jovem Aegyptii Ammoun vocant. Thebani igitur arietes non mactant: sed sacros eos istam ob causam habent. (5) Verumtamen uno die quotannis, in Jovis festo unum arietem cadunt; cujus detracto vellere similiter induunt Jovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Herculis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in loculo eum sepeliunt.

XLIII. Ad Herculem vero quod spectat, hunc sermonem audiui, esse eum ex duodecim deorum numero. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, (2) tum vero et hoc, quod hujus Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmene, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. (3) Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime, memoriam erant conservaturi (quandoquidem jam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant), ut existimo equidem, et non temere persuasum habeo: quare horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam erant perventura. (4) At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Her-

θαὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρακλῆς· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑτέα ἐστὶ ἐπτακισχίλια καὶ μύρια ἐξ Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπείτε ἐκ τῶν ὀκτὼ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα ἓνα νομίζουσι εἶναι.

XLIV. Θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἷόν τε ἦν, ἐπλώσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυθνάνομενος αὐτόθι εἶναι ἱρὸν Ἡρακλέος ἁγίον. (2) Καὶ εἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισι τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἔσαν στήλαι δύο, ἡ μὲν χρυσοῦ ἀπέφρου, ἡ δὲ σμαράγδου λίθου λάμποντος τὰς νύκτας μέγαςθος. Ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι ἱρεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφί τοι ἱρὸν ἱδρυται. (3) Εὗρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλῆσι συμφορομένους· ἔρασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκίζομένη καὶ τὸ ἱρὸν τοῦ θεοῦ ἱδρυθῆναι, εἶναι δὲ ἑτέα ἂπ' οὗ Τύρον οἰκέουσι τριηκόσια καὶ δισχιλία. (4) Εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ καὶ ἄλλο ἱρὸν Ἡρακλέος ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου εἶναι. (5) Ἀπικόμην δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὗρον ἱρὸν Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἱδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες Θάσον ἔκτισαν καὶ ταῦτα καὶ πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυῶνος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. (6) Τὰ μὲν νυν ἱστορημένα δηλοὶ σαφῶς παλαιὸν θεὸν Ἡρακλέα ἐόντα· καὶ δοκέουσι δὲ μοι οὕτοι ὀρθότατα Ἑλλήων ποιέειν, οἱ διζῆ Ἡρακλεία ἱδρυσάμενοι ἔκτεταται, καὶ τῷ μὲν ὡς ἀθανάτῃ, Οὐλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην θύουσι, τῷ δ' ἑτέρῳ ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι.

XLV. Λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἑλλῆνες· εὐήθη δὲ αὐτῶν καὶ ὅδε ὁ μύθος ἐστὶ τὸν περὶ τοῦ Ἡρακλέος λέγουσι, ὡς αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον στέφαντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύσαντες τῷ Διὶ· τὸν δὲ τέως μὲν ἡσυγίην ἔχειν, ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τραπόμενον πάντας σφῆας καταφονεῦσαι. (2) Ἐμοὶ μὲν νυν δοκέουσι ταῦτα λέγοντες τῆς Αἰγυπτίων φύσεως καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπειρώς εἶναι οἱ Ἑλλῆνες· τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνηα δσὴν θύειν ἐστὶ χωρὶς δίων καὶ ἐρσένων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ χηνῶν, ὡς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; (3) Ἐπὶ δὲ ἓνα ἐόντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ εἶτι ἀνθρώπον, ὡς δὴ φασί, ὡς φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἴπασσι καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ παρὰ τῶν ἥρώων εὐμένεια εἴη.

XLVI. Τὰς δὲ δὴ αἰγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκεν οὐ θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. Τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτὼ θεῶν λογιζονται εἶναι οἱ Μενόησιοι, τοὺς δὲ ὀκτὼ θεοὺς τούτους προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν φασὶ γενέσθαι. (2) Γράφουσι τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα κατὰ περ Ἑλλῆνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τράγοσκελέα, οὗτοι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι· ὅτεν δὲ εἵνεκεν τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιόν ἐστι λέγειν. (3) Σέβοντα δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μενόησιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσενας τῶν θη-

les : nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt.

XLIV. Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, Tyrum etiam navigavi in Phoenice, quum audivissem esse ibi Herculis templum præcipua religione cultum : (2) conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duæ in eo columnæ erant, altera purissimo ex anro, altera ex smaragdo lapide, quæ noctu eximie splendebat. Sermones autem miscens cum illis dei sacerdotibus, quæsi ex eis quantum temporis esset ex quo id templum esset statutum. (3) Reperi autem, ne his quidem convenire cum Græcis : dixerunt enim, simul cum Tyro condita templum etiam illud esse constitutum; esse autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille et trecentos. (4) Vidi vero Tyri aliud etiam Herculis templum, cognomine Thasii. (5) Adii autem etiam Thasum, ibique templum reperi a Phœnicibus illis exstructum, qui, quum ad quærendam Europam navibus essent profecti, Thasum condiderunt : quod quidem quinque hominum generationibus prius accidit, quam in Græcia natus est Hercules, Amphitryonis filius. (6) Ex hacenus igitur narratis clare patet, antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mihi videntur illi ex Græcis facere, qui bina Herculis templa constituta habent; et alteri Herculi ut immortalī, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum heroicis honoribus prosequuntur.

XLV. Narrant autem Græci quum alia multa inconsiderate, tum et hæc fatua eorum fabula est, quam de Hercule memorant; dicentes, quum in Ægyptum venisset, coronatum ab Ægyptiis veluti victimam fuisse, et cum pompa eductum, ut Jovi immolaretur : illumque initio quidem quietem egisse, deinde vero quum ad altare auspicarentur sacrificium, exserto robore cunctos interfecisse. (2) Mihi vero hæc dicentes Græci prorsus ignari videntur esse naturæ Ægyptiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus enim nefas est vel pecudes mactare, exceptis ovibus et bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anseribus; hi quo pacto hominem mactarent? (3) Præterea, quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo, ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit ut multas hominum myriades occideret? Sed hæc a me hactenus hisce de rebus dicta dii et heroes, quæso, in bonam partem accipiant!

XLVI. Capras autem et hircos hæc de caussa non mactant ii ex Ægyptiis, quos supra dixi. Pan in octo deorum numero habetur apud Mendesios : quos octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. (2) Pingunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simulacrum Panis prorsus ut Græci, facie caprina, et pedibus hirci : non quod eum talem esse arbitrentur; sed similem illum ceteris diis existimant. Cur autem ita pingant eum, non mihi lubet exponere. (2) Religiose autem colunt Mendesii caprarum omne genus, sed magis etiam mares quam feminas; et horum eos majore in

λέων, καὶ τούτων οἱ κόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι· ἐκ δὲ τούτων εἷς μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ τῷ Μενδησίῳ νόμῳ τίθεται. (4) Καλέεται δὲ ὁ τε τράγος καὶ ὁ Πάν Αἰγυπτιστὶ Μένδης. Ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τούτου τὸ τέρας· γυναίκα τράγος ἐμίσγειτο ἀναφανδόν. Τούτο ἐς ἐπίδεξις ἀνθρώπων ἀπίκετο.

XLVII. Ὡν δὲ Αἰγύπτιοι μιὰρὸν ἡγέται θηρίον εἶναι· καὶ τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν ὕδς, αὐτοῖσι ἱματίοις ἀπ' ὧν ἔβαψε ἐνωτὸν βὰς ἐπὶ τὸν ποταμόν, τοῦτο δὲ οἱ συβῶται ἐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγενέες ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μούνοι πάντων, οὐδὲ σπὶ ἐκδίδουσαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει οὐδ' ἄγεσθαι ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκδίδονται τε οἱ συβῶται καὶ ἄγονται ἐξ ἀλλήλων. (2) Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὅς οὐ δικαίῃσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ Διόνυσῳ μούνοισι τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ, τοὺς ὅς θύσαντες πατέονται τῶν κρεῶν. (3) Διότι δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὁρτῇσι ἀπεστιγῆκασιν, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὅπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος, ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐπρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. (4) Θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὄντων τῇ Σελήνῃ ποιεῖται· ἐπεὶ ὅς θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ κατ' ὧν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γινομένην, καὶ ἐπειτεν καταγίγει πυρί· τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύσῃσι, ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσαίητο. Οἱ δὲ πένητες αὐτῶν ὅπ' ἀσθενείας βίου στατίνῃς πλάσαντες ὅς καὶ ὁπτήσαντες ταύτας θύουσι.

XLVIII. Τῷ δὲ Διόνυσῳ τῆς ὁρτῆς τῇ δορπίῃ χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος διδοῖ ἀποφέρειν· τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβῶτων. (2) Τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὁρτὴν τῷ Διόνυσῳ οἱ Αἰγύπτιοι πλὴν χορῶν κατὰ ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἑλλήσι· ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κόμας γυναῖκες, νεύον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέρῳ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλλου σώματος. (3) Προηγέεται δὲ αὐλὸς, αἱ δὲ ἐπονται αἰδουσαι τὸν Διόνυσον. Διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰδοῖον καὶ κινεῖ μούνον τοῦ σώματος, ἔστι λόγος περὶ αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος.

XLIX. Ἦδῃ ὧν δοκέει μοι Μελάμπους ὁ Ἀμυθώνιος τῆς θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδράς, ἀλλ' ἐμπειρος· Ἑλλῆσι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ ἐξηγησάμενος τοῦ Διόνυσου τὸ τε οὐνομα καὶ τὴν θυσίην καὶ τὴν πομπὴν τοῦ φαλλοῦ. (2) Ἀτρεκέως μὲν οὐ πάντα συλλαβῶν τὸν λόγον ἔφη, ἀλλ' οἱ ἐπιγινόμενοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν· τὸν δ' ὧν φαλλὸν τὸν τῷ Διόνυσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ καταγῆσάμενος, καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῖσι τὰ ποιεῖσι Ἑλλήνες. (3) Ἐγὼ μὲν νυν φημι Μελάμποδα γενόμενον ἄνδρα σοφὸν μαντικὴν τε ἐνωτῷ συστήσαι καὶ πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου ἄλλα τε πολλὰ ἐσηγήσασθαι Ἑλλῆσι καὶ τὰ

honore habent qui cornua non emittunt. Ex his autem unus est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia praefectura ingenti in luctu versatur. (4) Nominatur vero et hircus et Pan sermone Aegyptiorum Mendes. Accidit autem in hac praefectura mea aetate hoc prodigium: hircus cum muliere coitit propalam: eaque res ad omnium hominum notitiam pervenit.

XLVII. Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii; ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et immergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia ineunt. (2) Aliis igitur diis sues immolare nefas ducunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et carne eorum vescuntur. (3) Cur autem ceteris in festis a suis abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim, non valde me decet referre. (4) Sacrificant autem sues Lunae in hunc modum: qui sacrum facit, is mactata suae extremam ejus caudam, splenem, et omentum, in unum componit, omnique adipo, qui in pecudis abdomine est, obtegit, tum accenso igne adolet. Deinde reliqua carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues, eisque coctis sacrificium peragunt.

XLVIII. Baccho vero, vespera quae festum antecedit, unusquisque suem ante januam ardiam snarum mactat; mactatam vero eidem subulco, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. (2) Reliquum vero festum Baccho, choros si excipias, Aegyptii eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicus circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. (3) Praecedit tibia, sequunturque mulieres, Baccho carmina canentes. Cur autem veretrum sit majus, et hoc unum in corpore moveatur, ejus rei sacra quaedam redditur ratio.

XLIX. Jam igitur huius sacri videtur mihi Melampus, Amythaonis filius, non fuisse ignarus, sed cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et nomen et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is Melampus est. (2) Sed non totam rem recte perceptam aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompa circumfertur, Melampus instituit, et ab illo edocti faciunt Graeci quae faciunt. (3) Ego itaque adfirmo, Melampodem, quum esset vir doctrina et ingenio praestans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae ad Bac-

περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα αὐτῶν παραλλάξαντα. (4) Οὐ γὰρ δὴ συμπεσέει γε φήσω τὰ τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ θεῷ καὶ τὰ ἐν τοῖσι Ἕλλησι· ἡμότροπα γὰρ ἂν ᾖ τοῖσι Ἕλλησι καὶ οὐ νεωστὶ ἐσηγμένα. Οὐ μὴν οὐδὲ φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο ἢ ἄλλο καὶ τι νόμιον. (5) Πυθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάχιστα Μελάμπους τὰ περὶ τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν καλυμένῃν χώραν.

10 L. Σχεδὸν δὲ καὶ πάντων τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξ Αἰγύπτου ἔληλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. Διότι μὲν γὰρ ἐκ τῶν βαρβάρων ἤκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω εὖν. Δοκέω δ' ὧν μάχιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆχθαι. (2) Ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος καὶ Διοσκουρών, ὥς καὶ πρότερόν μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης καὶ Ἰστῆς καὶ Θέμιος καὶ Χαρίτων καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. Λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. (3) Τῶν δὲ οὐ φασὶ θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκοῦσι 20 ὑπὸ Πελασγῶν οὐνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος· τοῦτον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Αἰθίοων ἐπύθοντο· οὐδαμοὶ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἐκτέταται εἰ μὴ Αἰθίοες, καὶ τιμᾶουσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. Νομίζουσι δ' ὧν Αἰγύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν.

25 LI. Ταῦτα μὲν νυν καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις, τὰ ἐγὼ φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων νενομίχασαι· τοῦ δὲ Ἑρμέως τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκησι, ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ἄλλοι. (2) Ἀθηναῖοις γὰρ ἤδη 30 τηλικαῦτα ἐς Ἑλλήνας τελέουσι Πελασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ, ὅθεν περ καὶ Ἕλληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. Ὅστις δὲ τὰ Καθεῖρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρητικὰ ἐπιτελοῦσι παραλαβόντες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὠνὴρ οἷδε τὸ λέγω. (3) τὴν γὰρ Σαμοθρητικὴν οἶκον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι οἱ περ Ἀθηναίοις σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σαμοθρητικὰ τὰ ὄργια παραλαβάνουσι. Ὅρθα ὦν ἔχειν 35 αἰδοῖα τὰγάλματα τοῦ Ἑρμέως Ἀθηναῖοι πρῶτοι 40 Ἑλλήνων μαθόντες παρὰ Πελασγῶν ἐποιήσαντο· οἱ δὲ Πελασγοὶ ἱρόν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρητικῇ μυστηρίοις διδόμεναι.

LII. Ἐθνον δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι, ὥς ἐγὼ ἐν Δωδωνῇ οἶδα ἀκούσας, ἐπωνυμίας δ' οὐδ' οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτῶν· οὐ γὰρ ἀκχεόσάν κω. (2) Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον. (3) Ἐπειτεν δὲ χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος ἐπύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν ἄλλων, Διονύσου δὲ 45 ὑστερον πολλῶ ἐπύθοντο. Καὶ μετὰ χρόνον ἐχρηστηριάζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δωδωνῇ· τὸ γὰρ δὴ μαντήιον τοῦτο νενόμισται ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ᾗ τὸν χρόνον τοῦτον μῶνον.

chum spectant, Græcos docuisse, pauca ex illis immutantes. (4) Nec enim dicam equidem, fortuito congruere ea quæ in Ægypto peraguntur huic deo, et quæ apud Græcos : forent enim reliquis Græcorum moribus institutisque conformia, nec recens introducta : nec vero rursus dicam, a Græcis accepisse Ægyptios sive hoc, sive aliud ullum institutum. (5) Accepisse autem Melampus hæc quæ ad Bacchi cultum spectant, maxime a Cadmo Tyrio mihi videtur et ab his qui cum eo ex Phœnice in hanc terram, quæ nunc Bœotia vocatur, advenerant.

L. Enimvero omnia propemodum deorum nomina ex Ægypto in Græciam pervenerunt. Nam, a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo : puto autem, ex Ægypto maxime fuisse adlata. (2) Etenim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut jam ante dixi, tum Junonem, Vestam, Themidem, Charitas et Nereidas ; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Ægypto exstiterunt. Dico autem quæ dicunt ipsi Ægyptii. (3) Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno : hujus autem dei notitia ex Libya ad Græcos pervenit : nullus enim populus, præter Libyes, Neptuni olim nomen habuit : Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec heroes ullo cultu prosequuntur Ægyptii.

LI. Ista igitur, quæ dixi, et præterea alia, de quibus dicturus sum, ab Ægyptiis receperunt Græci. Quod vero Mercurii imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Ægyptiis didicerunt ; sed a Pelasgis acceperunt primi Græcorum omnium Athenienses, ac deinde ab his ceteri. (2) Nam cum Atheniensibus, qui jam tum Hellenibus accensebantur, simul in eadem regione habitabant Pelasgi ; unde etiam ipsi cœperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis Cabirorum initiatus est, quæ Samothracæ celebrant, is novit quid sit quod dico. (3) Samothraciam enim prius incoluerant hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaverunt : et ab his Samothracæ mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Græcorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero ejus rei sacram quamdam rationem adferebant, quæ in Samothracicis mysteriis explicatur.

LII. Sacrificia autem omnia olim peragebant Pelasgi deos precentes, ut ego Dodonæ mihi adfirmatum cognovi : sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant ; necdum enim audiverant. (2) Simpliciter deos, θεούς, adpellabant, eo quod illi omnes res ordine possuissent, θέντες (a θέναι, ponere), et distributionem earum omnem in manu haberent. (3) Deinde vero, multo interjecto tempore, didicerunt ex Ægypto adlata deorum nomina ceterorum : præter Bacchum, cujus nomen multo post cognoverunt Aliquanto post, Dodonam miserunt, horum nominum causa oraculum consulentes : est enim antiquissimum Græcis oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum aliud

(4) Ἐπει ὧν ἐχρησθηράζοντο ἐν τῇ Δωϊονίῃ οἱ Πελασγοὶ εἰ ἀνέλυνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἥκοντα, ἀνείλε τὸ μαντήϊον χρῆσθαι. Ἀπὸ μὲν δὲ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυσαν τοῖσι οὐνόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. Παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλλήνες ἐξεδέξαντο ὕστερον.

LIII. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν θεῶν, εἴτε δ' αἰεὶ ἔσαν πάντες, ὅκοιό τε τινες τὰ εἶδεα, οὐκ ἠπιστάετο μέχρι οὗ πρῶν τε καὶ χθές ὥς εἶπαι λόγῳ. (2) Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὀμηρον ἡλικίῃν τετρακχοσίοισι ἔτεσι δοκέω μευ πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι· οὗτοι δὲ εἴσι οἱ ποιήσαντες θεογονίῃν Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημῆναντες. (3) Οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι ὕστερον, ἔμοιγε δοκέειν, ἐγένοντο. Τούτων τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρεῖαι λέγουσι, τὰ δὲ ὕστερα τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὀμηρον ἔχοντα ἐγὼ λέγω.

LIV. Χρηστηρίων δὲ περὶ τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. Ἐφασαν οἱ ἱεεὶς τοῦ Θεβαϊέος Διὸς δύο γυναῖκας ἱεῖας ἐκ Θεβῶν ἐξαγῆναι ὑπὸ Φοινίκων, καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυθέσθαι ἐς Λιβύην πηγήσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἑλληνας, ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰς μαντήϊα πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημένοιαι ἔθνεσι. (2) Εἰρομένου δὲ μευ ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι, ἔφασαν πρὸς ταῦτα ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφῶν γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων, καὶ ἀνευρέειν μὲν σφῶν οὐ δυνατοὶ γενέσθαι, πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ αὐτέων τὰ περ δὴ ἔλεγον.

LV. Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θήβῃσι ἱρέων ἥκον· τὰδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες, δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θεβῶν τῶν Αἰγυπτίων ἀναπαμέναι τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφῶν ἀπικέσθαι, ἱζομένην δὲ μιν ἐπὶ φηγὸν αὐθάσασθαι φωνῇ ἀνθρωπίνῃ ὥς χρεῶν εἶη μαντήϊον αὐτοῖσι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβέειν θεῶν εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφῶν ἐκ τούτου ποιῆσαι. (2) Τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην πελειάδα λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον καλεῦσαι τοὺς Λίβυας ποιεῖν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διὸς. (3) Δωδωναίων δὲ αἱ ἱρεῖαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμηνεία, τῇ δὲ μετὰ ταύτῃ Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ Νικάνδρῃ, ἔλεγον ταῦτα· συνωμολόγηον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν.

LVI. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐτέων γνώμην τήνδε. Εἰ ἀληθῶς οἱ Φοινῖκες ἐξήγαγον τὰς ἱεῖς γυναῖκας καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλευμένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρὴλῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς, ἔπειτεν δουλεύουσα αὐτοῖσι ἰδρύσασθαι ὑπὸ φηγῷ περικυκλῆ Διὸς ἱερόν, ὥσπερ ἦν οἶκος ἀμφιπολεύουσαν ἐν Θήβῃσι ἱερόν Διὸς, ἐνθα ἀπῖκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐτοῦ ἔχειν. (2) Ἐκ δὲ

præter hoc erat. (4) Consulentibus igitur Dodonæ oraculum Pelasgis, an nomina susciperent deorum a barbaris adlata, datum est responsum, Uterentur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis usi sunt Pelasgi nominibus deorum : a Pelasgis vero postmodum acceperunt ea Hellenes.

LIII. Unde autem exstiterit unusquisque deorum, an vero semper fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt Græci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. (2) Hesiodum enim et Homerum quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui deorum generationem Græcis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delinearunt. (3) Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poetæ, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Jam quæ prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli : quæ vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

LIV. De oraculis autem, quum de illo quod apud Græcos (Dodonæ) est, tum eo quod in Libya, hancce historiam narrant Ægyptii. Dixerunt mihi Jovis Thebani sacerdotes duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phœnicibus ; compertumque esse, alteram earum venditam fuisse in Libyam, alteram in Græciam : hasque esse mulieres, quæ oracula illa apud prædictos populos primum instituisse. (2) Quum vero ex illis quæsissem, unde hæc, quæ adfirmant, tam accurate nossent, responderunt ad hæc : magnam curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres, sed reperiri eas non potuisse : deinde vero compertum ipsis esse id quod dixissent.

LV. Ista igitur ex Thebanis audiui sacerdotibus ; Dodonæorum vero prophetissæ hæc narrant : duas nigras columbas Thebis Ægyptiis avolasce, earum alteram in Libyam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in fago residentem, humana lingua locutam dixisse, instituendum ibi esse Jovis oraculum. Dodonæos igitur existimasse, divinitus id sibi præcipi, et continuo mandata fecisse. (2) Illam autem columbam quæ in Libyam abierat, dicunt, jussisse Libyas, ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem et hoc, Jovis oraculum. (3) Hæc mihi dixerunt mulieres quæ apud Dodonæos sacerdotio funguntur ; quarum natu maximæ nomen est Promenæ ; alteri, Timaretæ ; natu minimæ, Nicandræ. Atque his consentiebant ceteri Dodonæi, qui circa id templum ministrant.

LVI. Quibus de rebus hæc est mea sententia. Quodsi revera Phœnices sacras mulieres abduxerunt, earumque alteram in Libyam vendiderunt, alteram in Græciam ; videtur mihi hæc altera in hujus terræ, quæ nunc Græcia, olim vero Pelasgia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam Thesproti incolunt ; deinde vero, quum ibi serviret, sub fago arbore ædem Jovi statuisset : quemadmodum consentaneum est, eam quæ Thebis in Jovis templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata esset, memoriam illius servasse. (2) Deinde, postquam Græcum ad

τούτου χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶτε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. Φάναι δὲ οἱ ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρωθῆναι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη.

LVII. Πελειάδες δέ μοι δοκέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖκες, διότι βάρβαροι ἔσαν, ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι φθέγγεσθαι. (2) Μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπινή φωνὴ αὐδά-
ζασθαι λέγουσι, ἐπεὶτε τὰ συνετά σφι ἡῦδα ἡ γυνή-
· εἰς δὲ ἐβαρβάριζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι φθέγγε-
σθαι, ἐπεὶ τῷ τρόπῳ ἂν πελειὰς γε ἀνθρωπινή φωνὴ
φθέγγαιτο; Μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πελειάδα
σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν.

LVIII. Ἡ δὲ μαντιῇ ἣ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰ-
· γυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ παραπλήσιαι ἀλλήλῃσι τυ-
γχανοῦσι εἶδουσι. Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ
ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη. (2) Πανηγύρις δὲ ἅρα καὶ
πομπὰς καὶ προσαγωγὰς πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι
· εἰσι οἱ ποιησάμενοι, καὶ παρὰ τούτων Ἑλλήνες μεμα-
· θήκασι. Τεκμήριον δέ μοι τούτου τὸδε· αἱ μὲν γὰρ
· φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ χρόνου ποιεῦμεναι, αἱ δὲ
· Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

LIX. Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἄπαξ τοῦ
· ἐνιαυτοῦ, πανηγύρις δὲ συχνὰς, μάλιστα μὲν καὶ προθυοῦ-
· **25** · τατα ἐς Βούβαστιν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, δεύτερα ἐς Βού-
· σριν πόλιν τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγι-
· στον Ἴσιος ἱρὸν, ἱδρυταὶ δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου
· ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα, Ἴσις δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων
· γλῶσσαν Δημήτηρ. Τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ
· **30** Ἀθηναίῃ πανηγυρίζουσι, τέταρτα δὲ ἐς Ἡλίου πόλιν
· τῇ Ἡλίῳ, πέμπτα δὲ ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Αἰθρῇ,
· ἕκτα δὲ ἐς Πάπρημιν πόλιν τῇ Ἀρεῇ.

LX. Ἐς μὲν νυν Βούβαστιν πόλιν ἐπεὶν κομιζων-
· ται, ποιεῖσι τοιάδε. Πλώουσι τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες
· **15** · γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλῆθος ἐκατέρωθεν ἐν ἐκάστῃ
· βάρῃ· αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν κρόταλα ἔχουσαι κρο-
· ταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι κατὰ πάντα τὸν πλόον, αἱ
· δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες αἰδίδουσι καὶ τὰς χεῖρας
· κροτέουσι. (2) Ἐπεὶν δὲ πλώοντες κατὰ τινὰ πόλιν
· **40** ἄλλην γένωνται, ἐγγρίψαντες τὴν βάριν τῇ γῇ ποιεῖσι
· τοιάδε· αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν ποιεῖσι τὰ περ εἴ-
· ρηκα, αἱ δὲ τωθάζουσι βοῶσαι τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ
· γυναικας, αἱ δ' ὀρχέονται, αἱ δ' ἀνασφύρονται ἀνιστά-
· μεναι. (3) Ταῦτα παρὰ πᾶσαν πόλιν παραποταμίνην
· **45** · ποιεῖσι. Ἐπεὶν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὴν Βούβαστιν,
· δρτάζουσι μεγάλας ἀνάγοντες θυσίας, καὶ οἶνος ἀμπέ-
· λινος ἀναισιμούται πλέων ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ
· ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοίπῳ. (4) Συμφοιτέουσι δὲ,
· **50** · ὅ τι ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἐστὶ πλὴν παιδίων, καὶ ἐς ἐβδόμη-
· κοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι. Ταῦτα
· μὲν δὴ ταύτη ποιεῖται.

LXI. Ἐν δὲ Βουσίρι πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν
· ὁρτὴν, εἴρηται πρότερόν μοι. Τύπνονται μὲν γὰρ δὴ
· μετὰ τὴν θυσίην πάντες καὶ πᾶσαι. μυριάδες χάρτα

didicit sermonem, oraculum ibidem instituit. Probabile
est etiam, dixisse eam, sororem suam in Libyam esse ven-
ditam ab eisdem Phœnicibus, a quibus et ipsa vendita fuis-
set.

LVII. Quod autem columbæ nominatæ sint a Dodonæis
istæ mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barbaræ
fuisent : eo enim visæ illis erant vocem edere similem avi-
bus. (2) Post aliquod tempus autem humana voce aiunt
locutam esse columbam; scilicet postquam eo sermone
quem ipsi intelligebant, loqui coepit : quoad vero barbæræ
loquebatur, avium more sonum edere illis visa erat. Nam
quo pacto columba humana lingua loqueretur? Quod vero
nigram fuisse dicunt columbam, significant Ægyptiam fu-
isse mulierem.

LVIII. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Ægyptiacis atque Dodonæ. Est vero etiam divina-
tio in templis ab Ægyptiis profecta. (2) Jam panegyres
(sacros conventus) et pompas et adductiones *victimarum*
ad aras primi utique Ægyptii instituerunt; et ab his Græci
acceperunt. Cujus rei documentum mihi hoc est, quod
apud illos ab longo inde tempore instituti sunt hi ritus;
apud Græcos autem nuper introducti.

LIX. Celebrant autem panegyres Ægyptii non semel
quotannis, sed frequentius. Maxime quidem et præcipuo
cum studio panegyryn agunt Bubastin oppidum, in Dianæ
honorem : deinde Busirin, Isidi; est enim in hoc oppido
maximum Isidis templum. Situm est autem id oppi-
dum in medio Delta Ægyptiaco; Isis vero Græco sermone
Demeter (Ceres) est. Tertiam panegyryn in Sain oppidum
agunt Minervæ : quartam, Heliopolin, Soli : quintam, in
oppidum cui Buto nomen, Latonæ : sextam, Papremin
oppidum, Marti.

LX. Quæ Bubastin agitur panegyris, tali modo institui-
tur. Navigant una viri et mulieres, et quidem magna utro-
rumque multitudo in quaque navi. Per totum navigatio-
nis cursum, mulierum aliæ crotala pulsant, viri vero tibiis
canunt : reliquæ mulieres virique canunt et manibus plau-
dunt. (2) Quoties inter navigandum prope aliud oppidum
accedunt, navi ad terram adpulsæ, talia agunt : ex mulie-
ribus aliæ pergunt ea facere quæ dixi; aliæ clamantes dicte-
riis incessunt oppidi illius mulieres; aliæ tripudiant; aliæ
stantes attracta veste corpora nudant. (3) Hæc ad
quodlibet oppidum juxta fluvium situm faciunt. Ubi
vero Bubastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
offerentes : et vini vitei in festo illo plus absumitur, quam
reliquo toto anno. (4) Conveniunt autem, viri et mu-
lieres, non comprehensis in eo numero pueris puellisque,
ad septingenta utique millia, ut aiunt indigenæ. Hæc
igitur ita peragunt.

LXI. In Busiride vero oppido qua ratione Isidi festum
agant, supra dixi. Plangunt ibi, post peractum sacrificium,
viri omnes mulieresque. multæ admodum myriades ho-

πολλὰ ἀνθρώπων· τὸν δὲ τύπονται, οὐ μοι δοῖον ἐστὶ λέγειν. (2) Ὅσοι δὲ Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκόντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἐστὶ πλέω ποιεῖσι τούτων θῶα καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται μαχαίρῃσι, καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι οἷσι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι.

LXII. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὶ ἀν συλλεχθῆσαι τῇσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολλὰ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. Τὰ δὲ λύχνα ἐστὶ ἐμβάφια ἐμπλεα ἄλδος καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ ἐπεστὶ αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον· καὶ τοῦτο καίεται παννύχιον, καὶ τῇ ὁρτῇ οὐνομὰ κέεται λυγνοκαΐη. (1) Οἱ δ' ἂν μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανήγυριν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης καίουσι καὶ αὐτοὶ πάντες τὰ λύχνα, καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μόνῃ καίεται, 15 ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. Ὅτεν δὲ εἵνεκεν φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἣ νῦν αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐτοῦ λόγος λεγόμενος.

LXIII. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βουτοῦν θυσίας μύνας ἐπιτελέουσι φοιτῶντες. Ἐν δὲ Παπρήμει θυσίας μὲν καὶ ἱρὰ κατὰ περ καὶ τῇ ἄλλῃ ποιεῖσι· εὖτ' 20 ἂν δὲ γίνηται καταφερὴς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι μὲν τινες τῶν ἱρέων περὶ τὸ γαλμα πεπονέαται, ὁ δὲ πολλοὶ αὐτῶν ἐκ ξύλων κορύνας ἔχοντες ἐστᾶσι τοῦ ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχλωὰς ἐπιτελέοντες, πλεῖνες χιλιῶν ἀνδρῶν, 25 ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα καὶ οὗτοι ἐπὶ τὰ ἔτερα ἀλέες ἐστᾶσι. (2) Τὸ δὲ ἄγαλμα ἐὼν ἐν νηῷ μικρῷ ξυλίνῳ κατακεχυρωμένῳ προεκκομίζουσι τῇ προτεραιῇ ἐς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. Οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ τὸ γαλμα λελειμμένοι ἔλκουσι τετράκυκλον ἀμαξαν ἄγουσαν τὸν 30 νηὸν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεδὸν ἄγαλμα, οἱ δὲ οὐκ ἐῴσι ἐν τοῖσι προπυλαίοις ἐστεῶτες ἐστέναι, οἱ δὲ εὐχλωμαίοι τιμωρόντες τῷ θεῷ παῖοι αὐτοὺς ἀλεξομένους. (3) Ἐνθαῦτα μάχῃ ξύλοισι καρτερῇ γίνεται, κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ ὥς ἐγὼ δοκέω, πολλοὶ 35 καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραυμάτων· οὐ μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.

LXIV. Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι φασὶ οἱ ἐπιχώριοι, οἰκέειν ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μητέρα, καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον ἐλ- 40 θεῖν ἐξανδρωμένον ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι, καὶ τοὺς προπύλους τῆς μητρὸς, ὅα οὐκ ὀπωπότας αὐτὸν πρότερον, οὐ περιρᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν, τὸν δ' ἐξ ἄλλης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους τοὺς τε προπύλους τρηχέως περισπεῖν καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μη- 45 τέρα. Ἀπὸ τούτου τῷ Ἄρει ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νευομικεῖν φασί. (2) Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱροῖσι μηδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ ἐστέναι οὗτοί εἰσι οἱ πρῶτοι ὀρησχεύσαντες. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες ἄνθρωποι, πλην Αἰγυπτίων καὶ 50 Ἑλλήνων, μίσγονται ἐν ἱροῖσι καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνίστάμενοι ἀλοῦτοι ἐσέρχονται ἐς ἱρόν, νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τὰ ἄλλα κτήνεα· καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὀρεῖν καὶ ὀρνίθων γένεα ὀχευόμενα ἐν τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ ἐν τοῖσι ταμένεσι· εἰ ὧν εἶναι τῷ

minum : quis sit vero quem plangunt, nefas mihi est declarare. (2) Qui vero Cares natione in Ægypto habitant, hi tanto etiam amplius faciunt quam ceteri, ut frontes quoque cultris concidant; et ea re produnt se peregrinos esse, non Ægyptios.

LXII. Quum in Sain oppidum solennis sacrificii causa conveniunt, certa quadam nocte lucernas accendunt omnes sub dio circum domos suas. Sunt autem hæ lucernæ vascula sale repleta et oleo; superne est ellychnium, quod per totam noctem ardet; adpellantque festum illud, Accensionem lucernarum. (2) Alii autem Ægyptii, qui conventui non intersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et ipsi accendunt omnes: ita fit ut non solum in Sai oppido, sed per totam Ægyptum lucernæ ardeant. Qua vero de causa nox hæc lumine ita honoretur, ea de re sacra quadam ratio adfertur.

LXIII. Heliopolin et in Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia peragunt: Papremi vero et sacrificia et alios sacros ritus celebrant, sicut ceteris in locis. Ibi vero, quando sol occasui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus circa dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum, ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii vero, susceptum votum exsequentes, plures quam mille homines, ex adverso stant, fuste quisque instructus. (2) Simulacrum autem dei, quod in parva adicula inest lignea deaurata, pridie ejus diei in aliam sacram ædem transportant. Jam pauci illi, qui apud simulacrum relictis sunt, trahunt plaustrum quattuor rotarum, cui imposita est adicula et quod ei inest simulacrum: isti vero, qui in propylæo stant, hos non sinunt intrare. Atque hi, qui vota susceperunt, deo opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus cædunt: (3) fitque ibi acre prælium, multisque contunduntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, moriuntur etiam ex vulnibus; quamquam adfirmant Ægyptii neminem interire.

LXIV. Hanc autem panegyrim hac causa institutam esse aiunt indigenæ: habitasse in illo templo matrem Martis: Martem autem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit ætatem, voluisse matri in commercium venire: ministros autem matris, ut qui illum numquam ante vidissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse: tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus, male mulcasse ministros et ad matrem introivisse. In ejus rei memoriam. verberationem hanc in festo Marti sacro a se aiunt esse institutam. (2) Etiam hanc religionem primi coluerunt Ægyptii, ut nefas ducant in templo coire cum mulieribus, aut a concubitu intrare in templa illotum. Ceteri enim fere omnes homines, exceptis Ægyptiis et Græcis, coeunt in locis sacris, et ab uxoribus surgentes, templum intrant illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecudes differre. Videre se enim alias pecudes et avium varia genera coire in ipsius deorum ædibus et in locis deo alicui con-

θεῶ τοῦτο μὴ φίλον, οὐκ, ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιεῖν. Οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα ἐπιλέγοντες ποιεῦσι ἔμοιγε οὐκ ἀρεστά.

LXV. Αἰγύπτιοι δὲ θρησκεύουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα
5 περὶ τὰ ἱρὰ καὶ δὴ καὶ τάδε. Ἐοῦσα ἡ Αἴγυπτος
δμουρος τῇ Λιβύῃ οὐ μάλ᾽ ἀθηρώδης ἐστί· τὰ δὲ ἔόντα
σφι ἅπαντα ἱρὰ νενόμισται, καὶ τὰ μὲν σύντροφα αὐ-
τοῖσι ἀνθρώποισι, τὰ δὲ οὐ. (2) Τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνεί-
ται τὰ ἱρὰ εἰ λέγοιμι, καταβαῖν ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ
10 θεῖα πρήγματα, τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι·
τὰ δὲ καὶ εἴρηκα αὐτῶν ἐπιναύσας, ἀναγκαίᾳ κατα-
λαμβανόμενος εἶπα. (3) Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θη-
ρίων οὗδε ἔχων. Μελεδωνοὶ ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς
χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες καὶ θήλεια τῶν Αἰγυ-
15 πτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός· ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. (4)
Οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐχὰς τάσδε σφι ἀποτε-
λέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ ἂν ᾗ τὸ θηρίον, ξυρεῦν-
τες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ ἥμισυ ἢ τὸ
20 τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἱσάσι σταθμῷ πρὸς ἀργύ-
ριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῇ
τῶν θηρίων διδοῖ, ἢ δ' ἂντ' αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθύς παρέ-
χει βορὴν τοῖσι θηρίοις. (5) Τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι
τοιαύτῃ ἀποδέδεκται· τὸ δ' ἂν τις τῶν θηρίων τούτων
ἀποκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἡ ζημίη, ἣν δὲ ἀέ-
25 κων, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱρέες τάζονται.
Ὅς δ' ἂν ἴβιν ἢ ἱρῆκα ἀποκτείνῃ, ἣν τε ἐκὼν ἣν τε
ἀέκων, τεθνάναι ἀνάγκη.

LXVI. Πολλῶν δὲ ἔόντων τῶν δημοτρόφων τοῖσι
ἀνθρώποισι θηρίων πολλῶν ἂν ἔτι πλέω ἐγίνετο, εἰ μὴ
30 κατελάμβανε τοὺς αἰελοῦρους τοιαῦτα. Ἐπεὶν τέκωσι
αἱ θήλεια, οὐκέτι φοιτεύουσι παρὰ τοὺς ἔρσενας· οἱ δὲ
διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι οὐκ ἔχουσι. Πρὸς τῶν
ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάγοντες ἀπὸ τῶν θηλείων
καὶ ὑπαίρεόμενοι τὰ τέκνα κτείνουσι, κτείναντες μέντοι
35 οὐ πατέονται. Αἱ δὲ στερισκόμεναι τῶν τέκνων, ἄλ-
λων δὲ ἐπιθυμέουσαι, οὕτω δὴ ἀπικνέονται παρὰ τοὺς
ἔρσενας· φιλότεκνον γὰρ τὸ θηρίον. (2) Πυρκαϊῆς δὲ
γενομένης θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰελοῦ-
ρους· οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες πυλακάς ἔχουσι
40 τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σθενύναι τὸ καιόμενον,
οἱ δὲ αἰελοῦροι διαδύοντες καὶ υπερβρώσκοντες τοὺς
ἀνθρώπους ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. (3) Ταῦτα δὲ γινόμε-
να πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει.
Ἐν ὁτέοις δ' ἂν οἰκίοις αἰελοῦρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
45 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρεῦνται τὰς ὀφρῦς
μούνας, παρ' ὁτέοις δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ
τὴν κεφαλὴν.

LXVII. Ἀπάγονται δὲ οἱ αἰελοῦροι ἀποθανόντες ἐς
ἱρὰς στέγας, ἐνθα θάπτονται ταριχευθέντες, ἐν Βου-
50 βάσι πολί· τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐσωτῶν ἕκαστοι πόλι
θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (2) Ὅς δ' αὐτῶς τῇσι κυσὶ
οἱ ἰχνευταὶ θάπτονται. Τὰς δὲ μυγαλέας καὶ τοὺς ἱρ-
κας ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν, τὰς δὲ ἴβας ἐς Ἑρμέω
πόλιν. (3) Τὰς δὲ ἀρκτοὺς ἐούσας σπανίας καὶ τοὺς λύ-

secratis : id si ingratum esset deo, pecudes non esse factu-
ras. Talia illi prætexentes faciunt ista, mihi quidem mi-
nime probata.

LXV. Sed Ægyptii, quum aliis in rebus, tum nimirum
et hac in parte, curiose colunt templorum religionem.
Ægyptus, quamvis sit Libyæ confinis, non est tamen Lu-
stis frequens. Quæ vero in ea reperiuntur, sacræ habentur
omnes : et illarum quidem aliæ cum ipsis hominibus
aluntur; aliæ non item. (2) Quodsi vero declarare vellem,
cur deorum cuique consecratæ sint hæc quæ sacræ habentur,
descenderem ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas
exponere equidem imprimis devito : quarum si quas ego
in narratione mea tetigi, necessitate adductus de eis sum
locutus. (3) Obtinet autem, quod ad hasce bestias spectat,
institutum huiusmodi. Constituti sunt, quibus earum
alendarum, et quidem cuiusque generis sigillatim, cura
commissa est, viri Ægyptii mulieresque; quæ in munere
patri filius succedit. (4) Præterea singuli oppidorum incolæ
vota illis exsolvunt hæc, quæ deo ei fecerunt cui sacrata
est bestia : scilicet liberorum suorum sive totum caput,
sive dimidium, aut tertiam radunt partem; deinde capil-
los in trutina argentum contra pendunt, et, quantum fuerit
capillorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici be-
stiarum : illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
præbet; (5) hoc enim eis alimentum genus adsignatum est.
Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit, si
sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus, mul-
ctam pendit, quantum irrogaverint sacerdotes. Qui vero
ibin aut accipitrem necavit, sive volens, sive invitus, eum
mori necesse est.

LXVI. Quamvis autem multæ sint bestię quæ cum
hominibus aluntur vitamque agunt, multo etiam plures
forent, nisi felibus accideret hocce. Postquam pepererunt
feminae, non amplius accedunt ad mares : at hi, coire cum
illis concupiscentes, quum non possint, tali utuntur in-
vento : rapiunt illarum foetus, raptosque interficiunt; nec
tamen comedunt occisos. Tum illæ, sætu privatae, et
alium desiderantes, sic demum iterum ad mares accedunt :
est enim amans proles bestia. (2) Quodsi vero incidit in-
cendium, divinitus quasi furore quodam corripiuntur fe-
les. Nam Ægyptii quidem, per intervalla dispositi, custo-
diam felium agunt, incendium interim nihil curantes; at
feles, aut sese insinuant per hominum intervalla, aut
superne transilientes, in ignem insiliunt : (3) quod ubi
fit, ingens luctus capit Ægyptios. Quodsi ultro in domo
quadam moritur felis, omnes ædium illarum incolæ super-
cilia sola radunt; apud quos vero canis mortuus fuerit, hi
totum radunt corpus et caput.

LXVII. Abducuntur autem mortuæ feles in sacra sepul-
cra, quæ in Bubasti sunt oppido, ubi conditæ sepeliuntur.
Canes autem mortuos in suo quisque oppido sacris in con-
ditoris sepeliunt : (2) et similiter, atque canes, sepeliuntur
ichneumones. Mures autem araneos et accipitres in Buto
oppidum deducunt : ibes vero, *Mercurio sacras*, Hermopo-
lin. (3) Ursos autem, raros illos quidem in Ægypto, et lo-

κους οὐ πολλῶι τέμῳ ἔοντας ἀλωπέκων μέζοντας αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι κείμενοι.

LXVIII. Τῶν δὲ κροκοδείλων ἡ φύσις ἐστὶ τοιῆδε.

Τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τέσσαρας ἐσθίει οὐδὲν, ἐν δὲ τετράπουν χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστί· τίκτει μὲν γὰρ ὡς ἐν γῇ καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης διατρίβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς δρόσου. (2) Πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνητῶν τούτου ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνεταί· τὰ μὲν γὰρ ὡς γηινῶν οὐ πολλῶι μέζονα τίκτει, καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ ὧσθι γίνεται, αὐξανόμενος δὲ γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαίδεκα πῆγας, καὶ μέζων ἐστὶ. (3) Ἐχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὕδης, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιδόντας. (4) Κατὰ λόγον τοῦ σώματος. Γλῶσσαν δὲ μόνον θηρίων οὐκ ἔφυσε. Οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάθον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μόνον θηρίων τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω. (5) Ἐχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροὺς καὶ δέρμα λεπιδιωτὸν ἀρρηχτόν ἐπὶ τοῦ νώτου. Τυρλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρίᾳ ὀξυδερκέστανον. Ἄτε δὴ ὧν ἐν ὕδατι δαίταν ποιούμενον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδελύγων. (6) Τὰ μὲν δὲ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ ἅτε ὠφελεμένῳ πρὸς αὐτοῦ· ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῆ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος καὶ ἔπειτεν γάνη (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον), ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας· ὁ δὲ ὠφελεόμενος ἔδεται καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον.

LXIX. Τοῖσι μὲν δὲ τῶν Αἰγυπτίων ἱροὶ εἰσι οἱ κροκόδειλοι, τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἅτε πολεμίους περιέπουσι. Οἱ δὲ περὶ τὴν Θήβας καὶ τὴν Μοῖριος λίμνην οἰκέοντες καὶ κάρτα ἡγάται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. (2) Ἐκ πάντων δὲ ἓνα ἕκαστος τρέφουσι κροκόδειλον, δεδωγμένον εἶναι χειροῦθα, ἀρτήματά τε λίθινα χρυτὰ καὶ χρύσεια ἐς τὰ ὦτα ἐνθέντες καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ διδόντες καὶ ἱρήα, καὶ περιέποντες τοὺς κάλλιστα ζώνοντας· ἀποθανόντας δὲ ταριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (3) Οἱ δὲ περὶ Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκέοντες καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεύμενοι ἱρούς εἶναι. Καλεῦνται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ χάμψαι· κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοις κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἱμασιῇσι.

LXX. Ἄγραι δὲ σφρων πολλὰ κατεστέασι καὶ παντοῖαι· ἡ δ' ὧν ἔμοιγε δοκεῖ ἀξιώτατῃ ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. Ἐπεὶ γὰρ νῶτον ὕδης δολέασθαι περὶ ἀγχοστρον, μετῴει ἐς μέσον τὸν ποταμὸν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χειλέος τοῦ ποταμοῦ ἔχων δελφάκα ζώην, ταύτην τύπτει. (2) Ἐπακούσας δὲ τῆς φωνῆς ὁ κροκόδειλος ἵεται κατὰ τὴν φωνήν, ἐντυχὼν δὲ τῷ νώτῳ καταπίνει· οἱ δὲ ἔλκουσι. Ἐπεὶ δὲ ἐξελκυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῷ κατ' ὧν ἐπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Τοῦτο δὲ ποιήσας κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται, μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, σὺν πόνῳ.

pos, qui vulpibus haud multo sunt majores, ibi sepelunt, ubi mortui reperiuntur.

LXVIII. Crocodilorum autem haec natura est. Per quatuor menses maxime hiernos nullum cibum capiunt. Quadripes est, terram pariter et aquam habitans: ova enim parit excluditque in terra, et majorem diei partem in sicco versatur, noctem vero totam in fluvio agit: est enim aqua tum magis calida quam aer et ros. (2) Omnium vero, quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum. Nam ova parit haud multo majora anserinis, et exclusus foetus pro ovi portione est: at, ubi incrementum cepit, pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra. (3) Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam naturam non habet, unum ex omnibus animantibus: neque inferiorem movet, maxillam, sed ex omnibus item animantibus unum est quod superiorem maxillam admoveat inferiori. (4) Habet autem ungues robustos, et cutem squamata, quae in tergo perrumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aere vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os intus oppletum habet hirudinibus. (5) Jam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem pacem colit, quippe qui utilem ei operam praestat: nam postquam ex aqua in terram exiit crocodilus, ibique ore hiantem recubat (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit), tum trochilus in os ejus sese insinuans, hirudines devorat; atque ille hac opera sibi praestita gaudens, neutiquam laedit trochilum.

LXIX. Sunt autem crocodili aliis Aegyptiis sacri; aliis non item, sed hi illos ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Mæridis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos ducunt: (2) et horum utrique unum crocodilum eximium alunt, manu tractari edoctum; cujus auribus in aures ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pedes ornant armillis; demensoque cibo, quum farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curantes ut quam lautissime vivat; denique mortuum condiunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. (3) Qui vero circa Elephantinen habitant, hi non modo non sacros habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur. Vocantur autem ab Aegyptiis, non crocodili, sed *champsæ*. Crocodilos enim Iones illos nominarunt, formam illorum conferentes cum crocodilis (*id est lacertis*) qui apud illos in maceris versantur.

LXX. Venatio crocodilorum multis atque variis modis instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergus, pro esca hamo insertum, in medium flumen demittit venator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum, quem ferit. (2) Crocodilus, audita voce, ad ejus sonum adcurrit; in tergus vero suis incidens, illud deglutit; deinde eum in terram attrahunt. Postquam in terram extractus est, primum omnium oculos ejus luto obliniit venator: eo facto, facile admodum reliqua administrat; si facere non potuit, difficulter.

LXXI. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν τῷ Πα-
πρημίτῃ, ἱροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι οὐκ
ἱροί. Φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέεσσι τοῖσδε· τετράπουν
ἐστὶ, διχῆλδον, ὀπλὰ βοῶς, σιμὸν, λογιὴν ἔχον ἵππου,
χαλυβδόοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ φωνήν, μέγας
ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὕτω δῆ τι
παχὺ ἐστὶ ὥστε αὐτοῦ γενομένου ζυστὰ ποιέεσθαι ἀκόντια
ἐξ αὐτοῦ.

LXXII. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ,
τὰς ἱρὰς ἡρέαται εἶναι. Νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων
τὸν καλεούμενον λεπιδωτὸν ἱρὸν εἶναι καὶ τὴν ἔγγελον·
ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νεῖλου φασὶ εἶναι, καὶ τῶν ὀρνί-
θων τοὺς γηναλώπεκας.

LXXIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὐνομα
φοῖνιξ. Ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον εἰ μὴ ὅσον γραφῇ·
καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, δι' ἐτέων, ὥς
Ἡλιπολιῇται λέγουσι, πεντακοσίων· φοιτᾷν δὲ τότε
φασὶ ἐπεὰν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. (2) Ἔστι δὲ, εἰ τῇ
γραφῇ παρόμοιος, τοσόδδε καὶ τοιάσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ
χρυσόκομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα
αἰετῶ περιήγησιν ὁμοιότατος καὶ τὸ μέγας. (3) Τοῦ-
τον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ
λέγοντες, ἐξ Ἀραβίης ὁρμώμενον ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ Ἡλίου
κομίζειν τὸν πατέρα ἐν συμύρῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θά-
πτειν ἐν τοῦ Ἡλίου τῷ ἱρῷ. (4) Κομίζειν δὲ οὕτω·
πρῶτον τῆς συμύρῃς ὥν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι
φέρειν, μετὰ δὲ πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα, ἐπεὰν δὲ
ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναι τὸ ὥν τὸν πατέρα
ἐς αὐτὸ ἐντιθέσθαι, συμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο
κατ' ὅτι τοῦ ὥου ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα, ἐγ-
κειμένου δὲ τοῦ πατρὸς γίνεσθαι τὸντὸ βάρος, ἐμπλά-
σσαντα δὲ κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἡλίου
τὸ ἱρὸν. Ταῦτα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιέειν.

LXXIV. Εἰσὶ δὲ περὶ Θηβας ἱροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων
οὐδαμῶς δηλήμονες, οἱ μεγάθειζόντες σμικροὶ δύο κέρα
φορέουσι πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς, τοὺς ἀποθα-
νόντας θάπτουσι ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διὸς· τούτου γάρ σφας
τοῦ θεοῦ φασὶ εἶναι ἱρούς.

LXXV. Ἔστι δὲ ἡῶρος τῆς Ἀραβίης κατὰ Βουτοῦν
πόλιν μάλιστα καὶ κείμενος, καὶ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον ἤλ-
θον πυθνανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν ὀφίων. Ἀπικό-
μενος δὲ εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκάνθας πλήθει μὲν
ἀδύνατα ἀπηγῆσθαι, σιωροὶ δὲ ἔσαν ἀκανθέων καὶ
μεγάλοι καὶ ὑποδέστεροι καὶ ἐλάσσονες ἔτι τούτων,
πολλοὶ δὲ ἔσαν οὗτοι. (2) Ἔστι δὲ ὁ ἡῶρος οὗτος, ἐν
τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχυαταί, τοιάσδε τις, ἐσβολὴ ἐξ
οὐρέων στείνων ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ πεδίον τοῦτο συν-
άπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. Λόγος δὲ ἐστὶ ἅμα τῷ
ἔαρι πτερωτοῦς ὄφιν ἐκ τῆς Ἀραβίης πέτεσθαι ἐπ' Αἰ-
γύπτου, τὰς δ' ἱβίς τὰς ὀρνίθας ἀπαντῶσας ἐς τὴν ἐσβο-
λὴν ταύτης τῆς γῆρας οὐ παρίεναι τοὺς ὄφεις, ἀλλὰ κα-
τακτείνειν. (3) Καὶ τὴν ἱβὶν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τετ-
μῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς Αἰγυπτίων.

LXXI. Hippopotami in Papremite praefectura sacri ha-
bentur; reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
natura atque species talis est: quadrupes animal, bisul-
cum, ungulis bovinis, simo naso, juba equina, dentibus
prominentibus in conspicuo, cauda et voce equina; magni-
tudine maximi tauri; corio eum in modum crasso, ut ex
arefacto conficiantur hastae.

LXXII. Gignuntur in fluvio etiam lutrae, quas sacras du-
cunt Aegyptii. Ex piscium autem genere sacrum reputant
esse eum qui vocatur lepidotus (quasi squamatum dicas),
et anguillam: quos pisces Nilo sacros esse aiunt; itemque
ex avium genere vulpaures.

LXXIII. Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum; perraro
quippe Aegyptum visitat, nonnisi ex quingentorum, ut He-
liopolitae aiunt, annorum intervallo: advenire autem dicunt
tunc, quum pater ejus obiit. (2) Est autem, si modo
pictura recte ejus formam refert, tantus atque talis: pen-
narum color, aliarum aureus, aliarum ruber; caeterum tota
avis, habitu et magnitudine, aquilae maxime similis. (3)
Phoenicem hunc aiunt, mihi quidem parum credibilia nar-
rantes, haec machinari: ex Arabia proficiscentem, in
Solis templum portare patrem suum, myrrha circumli-
tum, et in templo Solis sepelire. (4) Portare autem eum
hoc modo: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo illud
experiri; factoque experimento, excavare ovum, et patrem
intus ponere, et qua parte ovi excavati patrem inseruerit,
eam alia myrrha oblinere: ita pondus impositi patris idem
esse atque fuerat ovi pondus: hoc denique modo circumli-
tum patrem gestare eum in Solis templum. Haec facere avem
illam narrant.

LXXIV. Sunt autem circa Thebas sacri serpentes, nihil
hominibus noxii, haud sane magni, duobus cornibus in-
structi e summo capite enatis. Hos, postquam mortui sunt,
in Jovis templo sepeliunt: huic enim deo sacros esse eos
dicunt.

LXXV. Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto
maxime situs; quem locum ipse adii, quum audirem quae
de serpentibus volucris narrantur. Eo ut perveni, vidi
ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant
enim spinarum acervi, majores alii, alii minores, atque
rursus minores, ingenti numero. (2) Est autem locus, ubi
effusae hae spinae jacent, hujusmodi: ex angustis montibus
introitus est in magnam planitiem; ea planities contigua
est planitiei Aegypti. Narrant igitur, ineunte vere ex Arabia
Aegyptum versus advolare volucres serpentes; ibes autem
aves, occurrentes illis in faucibus hujus regionis, aditu
prohibere serpentes, illosque necare. (3) Et hoc quia fa-
cere solita sit, magno in honore ab Aegyptiis haberi ibidem,

ἐμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα τιμᾶν τὰς ὀρνίθους ταύτας.

LXXVI. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίς τοδε· μέλαινα δαινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορέει γεράνου, πρόσωπον δὲ ἐς τὰ
 15 μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον κρίε. (2) Τῶν μὲν ἡ μελαινέων τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς ὄφεις ἡδ' ἰδέη, τῶν δ' ἐν ποσὶ μάλλον εἰλευμένων τοῖσι ἀνθρώποισι (οἷε καὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίδες) ψιλὴ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν, λευκὴ πτεροῖσι πλὴν κεφαλῆς καὶ τοῦ
 10 αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν περύγων καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου (ταῦτα δὲ τὰ εἶπα πάντα μέλαινα ἐστὶ δαινῶς), σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον ἐμφερῆς τῇ ἐτέρῃ. (3) Τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή οἷη περ τῶν ὕδρων. Πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορεῖ, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερίδος πτεροῖσι μάλιστα κη
 15 ἐμπερέστατα. Τοσαῦτα μὲν θηρίων περὶ ἱρῶν εἰρήσθω.

LXXVII. Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων οἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην Αἴγυπτον οἰκεῖουσιν, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέοντες μάλιστα λογιώτατοι εἰσι μακροῦ
 20 τῶν ἐγὼ ἐς διάπειραν ἀπικόμην. (2) Τρόπῳ δὲ ζῆσι τοιῷδε διαχρόνται. Συρματίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηροῦμενοι τὴν ὑγίειαν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτῶν πάσας τὰς νοῦσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. (3) Εἰσὶ μὲν
 25 γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Αἰθίους ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὥρων ἐμοὶ δοκεῖν εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι αἱ ὥραι· ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων καὶ δὴ καὶ τῶν ὥρων μάλιστα. (4)
 30 Ἄρτοφαγέουσι δὲ ἐκ τῶν ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις οὐνομάζουσι. Οἶνω δ' ἐκ κριθῶν πεποιτημένῳ διαχρόνται· οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. Ἰχθύων δὲ τοὺς μὲν πρὸς ἥλιον αὐτῆ-
 35 ναντες ὠμοὺς σιτέονται, τοὺς δ' ἐξ ἄλμης τεταριγευμένους. (5) Ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρυγας καὶ τὰς νήσας καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων ὠμά σιτέονται προταριχεύσαντες· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἡ ὀρνίθων ἡ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἡ ὀκόσοι σφί ἱροὶ ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὅπουδὲ καὶ ἐφθοὺς σιτέονται.

40 LXXVIII. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν, ἐπεὶ ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ, μέγαθος ὅσον τε πάντῃ πηχυαῖον ἢ δίπτυχον, δεικνὺς δὲ ἑκάστῳ τῶν
 45 συμποσίων λέγει « ἐς τοῦτον ὥρην πίνε τε καὶ τέρπευ· ἔσαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. » Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμπόσια ποιεῖσι.

LXXIX. Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι ἄλλον οὐδὲνα ἐπικτενοῦνται· τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξια ἐστὶ νόμιμα καὶ
 50 δὴ καὶ αἰσμα ἐν ἐστὶ, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκῃ αἰοιδίμος ἐστὶ καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἄλλῃ, κατὰ μέντοι ἔθνεα οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ ὡς εἶναι τὸν οἱ Ἕλληνας Λίνον οὐνομάζοντες αἰδοῦσι, ὥστε πολλὰ μὲν

aiunt Arabes; et profitentur etiam Ægyptii, ea causa se hasce aves in honore habere.

LXXVI. Species autem ibidis talis est: colore admodum nigro avis est per totum corpus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco, magnitudine quanta crex. (2) Nigrarum scilicet, quæ cum serpentibus pugnant, hæc species est: sed, quæ ante pedes hominum magis versantur (duo enim sunt ibium genera), hæc capite et gula tota glabræ sunt; pennæ quidem corporis albæ, sed caput et cervix et extre-
 mæ alæ extremaque cauda, omnia hæc, quæ dixi, nigra admodum: crura et rostrum simile alteri generi. (3) Porro serpentum illorum forma similis est hydrorum: alas autem habent non pennatas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et hæc quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunto.

LXXVII. Ad Ægyptios ipsos quod attinet, hi qui eam Ægypti partem incolunt, quæ seminari solet, omnium hominum maxime memoriæ rerum gestarum dant operam; suntque longe omnium, cum quibus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. (2) Vitæ autem ratione utuntur tali. Singulis mensibus per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos sumunt homines, oriri morborum omne genus. (3) Sunt enim cæteroquin Ægyptii, post Libyas, præ cæteris omnibus populis robustissima valetudine, ob cæli puto temperiem, tempestatemque nullis mutationibus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum aliarum rerum, tum præsertim ex tempestatum vicissitudinibus, maxime oriuntur morbi hominibus. (4) Vescuntur autem panibus ex zea coctis, quos *cyllestes* nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto, quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt crudos, ad solem siccatos; alios sale conditos. (5) Ex avibus coturnices et anates et minores aviculas crudas edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem apud ipsos vel avium genera vel piscium, exceptis his quæ sacra habentur, ea partim assata comedunt, partim elixa.

LXXVIII. In conviviis opulentiorum, postquam cænare desierunt, circumfert aliquis in loculo mortui hominis simulacrum ex ligno factum, pictura et opere maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum ostendens ille unicuique convivarum, ait: « In hunc intuens bibe et delectare; post mortem enim talis eris. » Hoc in conviviis faciunt.

LXXIX. Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena quædam, Linus, qui et in Phœnice et in Cypro cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen habet diversum, congruit vero atque adeo idem est quem Græci cantant, Linum no-

καὶ ἄλλα ἀποθωμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἐόντων, ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Αἴνον ὁκόθεν ἔλαβον. Φαίνονται δὲ αἰεὶ κοτε τοῦτον ἀείδοντες. (1) Ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Αἴνος καλούμενος Μανέρως. Ἔρασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος Αἰγύπτου παῖδα μουνογενέα γενέσθαι, ἀποθάνοντα δ' αὐτὸν ἄνθρωπον θρήνοισι ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι, καὶ αἰοδῆν τε ταύτην πρῶτην καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι.

LXXX. Συμφέρονται δὲ καὶ τὸδε ἄλλο Αἰγύπτιοι
10 Ἑλλήνων μόνουσι Λακεδαιμονίοισι· οἱ νεώτεροι αὐτῶν τοῖσι πρεσβυτέροις συντυγχάνοντες εἰκουςι τῆς δόου καὶ ἐκτράπονται καὶ ἐπιούσι ἐξ ἑδρῆς ὑπανιστάται. Τόδε μέντοι ἄλλο Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ ποσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι δόδοις προσκυ-
15 νέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν χεῖρα.

LXXXI. Ἐνδεδυκασὶ δὲ κιθῶνας λινέους περὶ τὰ σκέ-
λεα θυσανωτοὺς, τοὺς καλεῖσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληδὸν φορέουσι. Οὐ μέντοι ἐς γε τὰ ἱρὰ ἐσφάρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκατα-
20 θάπτεται σφι· οὐ γὰρ ὁσιον. (2) Ὅμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι καλεούμενοι καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι καὶ Πυθαγορείοισι· οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὁσιὸν ἐστὶ ἐν εἰρινέοις εἴμασι θα-
φθῆναι. Ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

LXXXII. Καὶ τὰδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρη-
μένα, μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν στευ ἐστὶ, καὶ τῇ
ἐκάστῳ ἡμέρῃ γενομένος ὅτοισι ἐγκυρήσει καὶ θῶας
τελευτήσῃ καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. Καὶ τούτοις τῶν Ἑλ-
λήνων οἱ ἐν ποιήσῃ γενομένοι ἐχρήσαντο. (2) Τέρατά
25 τε πλεῖω σφι ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἀπασιν ἀνθρώ-
ποις· γενομένου γὰρ τέρατος φυλάσσουσι γραφόμενοι
τῷ ποθεῖν, καὶ ἦν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ
γένηται, κατὰ τὸντὸ νομίζουσι ἀποδοῦναι.

LXXXIII. Μαντική δὲ αὐτοῖσι ὧδε διακέεται. Ἄν-
26 θρώπων μὲν οὐδενὶ προσκέεται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν
μετεξέτεροις· καὶ γὰρ Ἡρακλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐστὶ
καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀθηναίης καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἄρεος
καὶ Διὸς, καὶ τό γε μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων
τῶν μαντήϊων, Λητοῦς ἐν Βουτοῖ πόλι ἐστὶ. Οὐ μέντοι
30 αἱ γε μαντήϊα σφι κατὰ τὸντὸ ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροί
εἰσι.

LXXXIV. Ἡ δὲ ἱερικὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται·
μυῖς νούσου ἑκάστος ἱερὸς ἐστὶ καὶ οὐ πλεύνειν. Πάντα
δ' ἱερῶν ἐστὶ πλεῖα· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἱερὰ κα-
35 τεστάσι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ
νηδύν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νούσων.

LXXXV. Ὁρῶντι δὲ καὶ ταφαὶ σφῶν εἰσὶ αἶδε.
Τοῖσι ἂν ἀπογένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἀνθρώπων τοῦ τις καὶ
λόγος ἦ, τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων
40 κατ' ὧν ἐπλάσαστο τὴν κεφαλὴν πληῶν ἢ καὶ τὸ πρόσω-
πον, κᾶπειται ἐν τοῖσι οἰκίοις λιποῦσαι τὸν νεκρὸν αὐ-
ταὶ ἀνὰ τὴν πόλιν στρωφόμεναι τύπτονται ἐπεζωσμέναι
καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζοὺς, σὺν δὲ σφι αἱ προσήκουσαι
πᾶσαι· ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι

minantes. Quare, ut multa alia eorum quæ in Ægypto sunt, sic et hoc mirabar, Linum unde acceperint satis vero compertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis cani solitum. (2) Nominatur autem Linus Ægyptiorum lingua Maneros. Dicunt vero Ægyptii, fuisse illum primi regis, qui in Ægypto regnarit, filium unicum : hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prosequi Ægyptios : et esse hanc apud se primam et unicam cantilenam.

LXXX. Etiam alterum hoc commune habent Ægyptii cum solis quidem Græcorum Lacedæmoniiis : juniores apud illos ubi obviam veniunt senioribus, cedunt his via, ac deflectunt ; et advenientibus e sedili adsurgunt. Sed est aliud apud eos quod a Græcorum omnium moribus abhorret : in via publica, loco salutationis, adorant alter alterum, manum usque ad genua demittentes.

LXXXI. Vestes induuntur lineas, circa crura fimbriatas, quas calasires vocant : super his candida gestant amacula lanea superinjecta. Nec vero templa ingrediuntur cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur : nefas est enim. (2) Qui mos congruit cum Orphicis quæ vocantur et Bacchicis institutis, quæ sunt eadem Ægyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in laneis vestimentis sepeliri : cujus rei sacra quædam redditur ratio.

LXXXII. Sunt porro alia ab Ægyptiis inventa, hæcce : mensium et dierum unusquisque cuiam ex diis sit consecratus ; et, quo quisque die natus est, quænam sint hujus hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam ejus futurum sit ingenium et natura : quibus rebus etiam Græcorum nonnulli, qui poesin tractarunt, usi sunt. (2) Prodigia etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quæ deinde eveniunt : et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant evenitura.

LXXXIII. Quod ad divinationem spectat, ejus apud illos hæc ratio est. Hominum nulli ars divinandæ inesse putatur, sed deorum quibusdam. Nam et Herculis in Ægypto oraculum est, et Apollinis, et Minervæ, et Dianæ, et Martis, et Jovis ; denique id, quod maxime omnium in honore habent, Latonæ oraculum in Buto oppido. Modus vero quo eduntur oracula, non idem illis constitutus ubique est, sed diversus.

LXXXIV. Ars medica apud eos in hunc modum distributa est, ut singulorum morborum singuli sint medici, nec plura morborum genera unus idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena omnia : nam alii oculorum sunt medici, capitis alii, alii dentium, alii alvi, alii occulorum morborum.

LXXXV. Lamenta et sepulturæ in hunc modum apud eos instituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo, cuius aliqua ratio habetur, feminae ex ea domo omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem, ac dein, relicto domo cadavere, ipsæ per urbem discurrunt plangunt, succinctæ, mammæque exserentes, et cum his propinqua omnes.

καὶ οὗτοι. Ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν ταρίχευσιν κομίζουσι.

LXXXVI. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. Οὗτοι, ἐπεὰν σφι κομισθῇ νεκρὸς, δεικνῦσι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα, καὶ τὴν μὲν σπουδαῖ-
 15 εστάτην αὐτέων φασὶ εἶναι τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι οὐνομάζειν· τὴν δὲ δευ-
 20 τέρην δεικνῦσι ὑποδεεστέραν τε ταύτης καὶ εὐτελεστέ-
 25 ρην, τὴν δὲ τρίτην εὐτελεστάτην· φράσαντες δὲ πυν-
 θάνονται παρ' αὐτῶν κατ' ἡντινα βούλονται σφι σκευα-
 σθῆναι τὸν νεκρὸν. (2) Οἱ μὲν δὲ ἐκποδῶν μισθῷ ὁμο-
 λογήσαντες ἀπαλλάσσονται, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰ-
 κήμασι ὧδε τὰ σπουδαῖστάτα ταριχεύουσι. (3) Πρῶτα
 30 μὲν σκολιῷ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζιγυτήρων ἐξάγουσι τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ ἐγγέον-
 35 τες φάρμακα· μετὰ δὲ λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξεῖ παρασχί-
 σαντες παρὰ τὴν λαπαρῆν ἐξ ὧν εἶλον τὴν κοιλίην πᾶ-
 σαν, ἐκκαθήσαντες δὲ αὐτὴν καὶ διηθήσαντες οἶνον φοι-
 40 νικητῇ αὐτῆς διηθέουσι θυμῇμασι τετριμμένοι· ἔπει-
 45 τεν τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκράτου τετριμμένης καὶ κα-
 σίης καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλὴν λιθανωτοῦ, πλή-
 σαντες συρράπτουσι ὀπισω. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 50 ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας ἑβδομήκοντα·
 55 πλεῖνας δὲ τούτων οὐκ ἔξεστι ταριχεύειν. Ἐπεὰν δὲ
 60 παρέλθωσι αἱ ἑβδομήκοντα, λούσαντες τὸν νεκρὸν κα-
 τειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα συνδόκος βυσσίνης τε-
 λαμῶσι κατατετημμένοι, ὑποχρίοντες τῷ κόμμι, τῷ
 65 δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέονται Αἰγύπτιοι. (5) Ἐν-
 70 θεῦτεν δὲ παραδεξάμενοι μιν οἱ προσήκοντες ποιεῦνται
 75 ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα, ποιησάμενοι δὲ ἐσεργνῶσι
 80 τὸν νεκρὸν, καὶ κατακληψάντες οὕτω θησαυρίζουσι ἐν
 οἰκήματι θηκαίῳ, ἱσάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. Οὕτω
 85 μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι νεκρούς.

LXXXVII. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ
 90 πολυτελεῖαν φεύγοντας σκευάζουσι ὧδε. Ἐπεὰν τοὺς
 95 κλυστοτήρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ χέδρου ἀλείφατος γινο-
 μένου, ἐν ὧν ἔπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε
 100 ἀναταμόντες αὐτὸν οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ
 105 τὴν ἑδρὴν ἐσηθήσαντες καὶ ἐπιλαθόντες τὸ κλύσμα τῆς
 110 ὀπίσω δόου ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας, τῇ δὲ
 115 τελευταίῃ ἐξεῖσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην τὴν ἐσῆκαν
 120 πρότερον. (2) Ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν ὥστε ἅμα
 125 ἐκωτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηχότα ἐξά-
 130 γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατρίχει, καὶ δὴ λείπε-
 135 ται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μόνον καὶ τὰ ὀστέα. Ἐπεὰν
 140 δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
 145 οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες.

LXXXVIII. Ἡ δὲ τρίτη ταρίχευσις ἐστὶ ἥδε, ἣ
 150 τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει· συρμαίῃ διηθῇ-
 155 σαντες τὴν κοιλίην ταριχεύουσι τὰς ἑβδομήκοντα ἡμέ-
 160 ρας, καὶ ἔπειτεν ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεσθαι.

LXXXIX. Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν,
 165 ἐπεὰν τελευτήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν,

ex parte viri plangunt, et ipsi succincti. Hæc postquam fe-
 cerunt, ita demum corpus ad condiendum efferunt.

LXXXVI. Sunt autem qui hoc ipso occupantur et artem
 hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis adia-
 tum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt exempla
 lignea cadaverum, pictura verum imitantia. Et præstan-
 tissimam quidem condiendi rationem dicunt ejus esse, cujus
 nomen in tali re effari nefas duco. Monstrant vero et exemplar
 alterius, quæ huic inferior est et minus pretiosa; denique
 tertiam, vilissimam. Quibus expositis, querunt ex illis,
 quonam genere parari velint cadaver. (2) Tum hi, post-
 quam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis in ædibus
 manentes, si præstantissima ratione condiendum cadaver
 fuerit, rem ita peragunt. (3) Primum incurvo ferro per
 nares extrahunt cerebrum; et partem quidem cerebri ita ex-
 trahunt, partim vero infusis medicamentis. Deinde acut
 lapide Æthiopico circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum
 exenterant, et purgalem eluunt vino palmeo, iterumque
 tritis aromatibus extergunt: tum trita purissima myrrha et
 casia aliisque odoribus, thure excepto, alvum complent, at-
 que completam rursus consuunt. (4) His ita factis, nitro
 condiunt, conduntque cadaver per dies septuaginta; nec
 enim licet plures condiendo insumere. Elapsis septuaginta
 diebus, lavant cadaver, et totum corpus sectis ex sindone
 byssina fasciis involvant, gummi illo subtilis, quo pro glu-
 tine maxime utuntur Ægyptii. (5) Inde ubi cadaver rece-
 perunt propinqui, capsam conficiendam curant hominis
 figura, cui includunt cadaver, atque inclusum reponunt in
 conditorio sepulcrali, rectum statuantes ad parietem. Hæc
 est ratio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime condita
 volunt.

LXXXVII. Qui vero mediani rationem cupiunt, nimium
 sumtum fugientes, eorum cadavera ita instruunt. Clyste-
 ribus adhibitis implent cadaveris ventrem oleo cedrino,
 non incidentes cadaver, nec alvum exenterantes, sed per
 anum ingerentes: tum cohibentes illud lavacrum nec eadem
 via retro exeat, nitro condiunt cadaver, per statutum diem
 numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius ingestam,
 e ventre emittunt: (2) cujus tanta vis est, ut secum et in-
 testina et viscera prorsus commacerata educat: carnes au-
 tem consumit nitrum; atque ita reliquitur cadaveris cutis
 tantum et ossa. His ita peractis, reddunt cadaver propin-
 quis, nihil amplius negotii suscipientes.

LXXXVIII. Tertia condiendi ratio hæc est, qua adparan-
 tur eorum cadavera, quibus tenuis admodum res familia-
 ris est. Vulgari liquore purgatorio eluunt ventrem, tum per
 septuaginta dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein pro-
 pinquis reddunt auferendum.

LXXXIX. Uxores vero illustrium virorum, postquam de-
 cesserunt, non statim condiendas tradunt; nec si quæ for-

οὐδὲ ὅσαι ἂν ἔωσι εὐειδέες κάρτα καὶ λόγου πλεῦνος γυναικες· ἀλλ' ἐπεὶν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσιν. (2) Τοῦτο δὲ ποιεῖσι οὕτω τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχεύται μίσγωνται τῇσι γυναιξί· λαμβάνηται γάρ τινα φασὶ μισγόμενον νεκρῷ προσφάτω γυναικός, κατεῖπαι δὲ τὸν ὁμοτέχων.

XC. Ὅς δ' ἂν ἡ αὐτῶν Αἰγυπτίων ἢ ξείνων ὁμοίως ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαχθεῖς ἢ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται τεθνένους, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενηιχθῇ, τοῦτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν καὶ περιστεῖλαντας ὥς ἀλλίστα θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκησι· (3) οὐδὲ ψαῦσαι ἐξεστὶ αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα οὔτε τῶν προστηκόντων οὔτε τῶν φίλων, ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νεῖλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτά-
ζοντες θάπτουσι.

XCI. Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι φεύγουσι χρᾶσθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶπαι, μηδ' ἄλλον μηδαμὰ μηδαμῶν ἀνθρώπων νομαίοισι. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο φυλάσσουσι· ἐστὶ δὲ Χέμμις πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ Θηβαϊκοῦ ἐγγὺς Νέης πόλιος ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ Περσεὸς τοῦ Δανάης ἱρὸν τετραγώνων, περίξ δὲ αὐτοῦ φοίνικες πεφύκασιν. (2) Τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά ἐστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο ἐστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. Ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τούτῳ νηὸς τε ἐνὶ καὶ ἀγάλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περσεός. (3) Οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσέα πολλὰκις μὲν ἂν τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλάκις δὲ ἔσω τοῦ ἱεροῦ, σανάδιόν τε αὐτοῦ πεπορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐὼν τὸ μέγαθος δίπηχυ, τὸ ἐπεὶν φανῇ, εὐθενέειν ἅπασαν Αἴγυπτον. (4) Ταῦτα μὲν λέγουσι, ποιεῖσι δὲ τάδε Ἑλληνικά τῷ Περσεῖ· ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα, παρέχοντες ἀεθλα κτήνεα καὶ χλαῖνας καὶ δέρματα. (5) Εἰρομένου δὲ μευ δὲ σφί μόνουσι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαινεσθαι καὶ ὅτι κεχυρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφασαν τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἐσωτῆς πόλιος γεγενῆσθαι τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα ἰόντας Χεμμῖτας ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ δὲ τούτων γενεηλογέοντες κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. (6) Ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἑλληνες λέγουσι, οἷσοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργόως κεφαλὴν, ἔφασαν ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ τῆς μητρὸς ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν αὐτοῦ κελεύσαντος ἐπιτελέειν.

XCH. Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ' ὕπερθε τῶν ἐλίων οἰκόντες Αἰγύπτιοι νομίζουσι· οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἐλασι κατοικημένοι τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέονται τοῖσι καὶ οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι, καὶ τὰλλα καὶ γυναικὶ μιῇ ἑκάστος αὐτῶν συνοικεῖ κατὰ περ Ἑλληνες. (2) Ἀτὰρ πρὸς εὐτέλειαν τὸν στίχον τάδε σφί ἄλλα ἐξεύρηται· Ἐπεὶν πλήρως γένηται ὁ ποταμὸς καὶ τὰ πεδία πελαγίσση, φύεται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλεῖσι λωτόν. (3) Ταῦτ' ἐπεὶν δρέψωσι, αὐαίνουσι

mosæ admodum et in æstimatione fuerunt : sed post tres demum aut quattuor dies unctoribus hæc traduntur. (2) Id faciunt ea caussa, ne cum his mulieribus coeant unctores. Deprehensum enim esse aiunt eorum aliquem cum cadavere recens defunctæ mulieris coeuntem, delatumque esse ab artificii socio.

XC. Quodsi quis vero reperitur, sive Ægyptius, sive perinde peregrinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ipso flumine haustus perit ; apud quodcumque oppidū cadaver ejus in terram fuerit ejectum, ejus oppidi incolæ necessario teneantur condiendum illud curare, et quam maximo honore adfectum in sacris conditoriis sepelire : (2) neque alii cuiquam, nec cognato, nec amico, licitum est tangere tale cadaver ; sed soli sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam hominis cadaver, tractant illud atque sepellunt.

XCI. Græcorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Ægyptii ita observant. Est autem Chemmis, oppidum magnam Thebaidis præfecturæ, prope Neopolin ; in quo templum inest Persei, Danaæ filii, quadratum, palmeto circumdatum : (2) propylæa templi lapidea, ingentia admodum ; super quibus duæ collocatæ sunt statuæ lapideæ ingenti mole. Intra hoc septum ædes est, in qua est Persei simulacrum : (3) narrantque hi Chemmitæ, sæpius in ea regione adparere ipsis Perseum, frequenter vero intra ædem, reperiri quæ subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitale ; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Ægyptum. (4) Hoc illi narrant : sacra autem faciunt Perseo, Græcanicis similia, hujusmodi : ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes ; præmiaque proponunt pecudes, et lænas, et pelles. (5) Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consueisset, et cur singulare hoc præ aliis omnibus Ægyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum : Danaum enim et Lynceum, qui in Græciam navigassent, Chemmitas fuisse : et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. (6) Hunc autem, aiebant, quum ob eam causam, quam eandem Græci memorant, Ægyptum adisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse ; adisse autem Ægyptum cognito Chemmios nomine, quod ei mater indicasset. Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius jussu.

XCH. Istis quæ exposui institutis utuntur ii Ægyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero paludes incolunt, eisdem quidem utuntur quibus reliqui quoque Ægyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi unam quisque uxorem in matrimonio habet, quemadmodum Græci. (2) Cæterum ad victus facilitatem alia hæc ab iis inventa sunt. Postquam auctus est fluvius, camposque inundavit, nascuntur in aqua lilia multa, quæ ab Ægyptiis lotus vocantur. (3) Hæc ubi demessuerunt, siccant ad solem : deinde

πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτεν τὸ ἐκ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μή-
κωνι ἔνν ἑμπερές, πτίσαντες ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὅπτους πυρρί. Ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου
ἐδωδιμη καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἔνν στρογγύλον, μέ-
6 γαθος κατὰ μήλον. (4) Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥό-
δοισι ἑμπερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα, ἐξ
ὧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφουμένη ἐκ τῆς ρίζης
γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην μοιότατον· ἐν τούτῳ τρω-
κτὰ, ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης, ἐγγίνεται συχνὰ, τρώγεται
10 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὔα. (5) Τὴν δὲ βύβλον τὴν
ἐπέτεον γινόμενην ἐπεὶ ἀνασπᾶσθαι ἐκ τῶν ἐλέων, τὰ
μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες ἐς ἄλλο τι τράπουσι, τὸ
δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν τρώγουσι καὶ
πωλέουσι. (6) Οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
15 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες οὕτω
τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζώουσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων
μούων, τοὺς ἐπεὶ λάβωσι καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην,
αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον καὶ ἔπειτεν αὐοὺς ἐόντας σιτέον-
ταί.
20 **XCIII.** Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγέλαιοι ἐν μὲν τοῖσι ποτα-
μοῖσι οὐ μάλα γίνονται, τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι
τοιαύδε ποιεῦσι. Ἐπεὶ σφας ἐστί οἷστρος κυσχε-
σθαι, ἀγελῆδον ἐκπλώουσι ἐς θάλασσαν· ἡγέονται δὲ οἱ
ἔρσενες ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ, αἱ δὲ ἐπόμεναι ἀνα-
25 κάπτουσι καὶ ἐξ αὐτοῦ κυσχονται. Ἐπεὶ δὲ πλήρεις
γίνονται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω ἐς ἡθεα
τὰ ἐσωτῶν ἑκαστοί. (2) Ἠγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ
αὐτοί, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. Ἠγεύμεναι
δὲ ἀγελῆδον ποιεῦσι ὅλον περ ἐποίουσι οἱ ἔρσενες· τῶν γὰρ
30 ὧν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ δὲ ἔρσ-
νες καταπίνουσι ἐπόμενοι. (3) Εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι οὗτοι
ἰχθύες. Ἐκ δὲ τῶν περιγινόμενων καὶ μὴ καταπινομένων
κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. Οἱ δ' ἂν αὐτῶν
ἀλῶσι ἐκπλώνοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται τετριμμένοι
35 τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν, οἱ δ' ἂν ὀπίσω ἀναπλών-
τες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφαται. (4) Πάσχουσι δὲ ταῦτα διὰ
τὸδε· ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀριστερὰ καταπλώουσι ἐς
θάλασσαν, καὶ ἀναπλώνοντες ὀπίσω τῆς αὐτῆς ἀντέχον-
ται, ἐγχριμπτόμενοι καὶ ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ
40 μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ῥόνον. (5) Ἐπεὶ δὲ
πληθύνεσθαι ἀρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ τε κοῖλα τῆς γῆς καὶ
τὰ τέλματα τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν πρῶτα ἀρχεται πί-
πλασθαι διηθέοντος τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ
αὐτίκα τε πλέα γίνεται ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων
46 σμικρῶν πύμπλαται πάντα. (6) Κόθεν δὲ οἶκος αὐτοῦς
γίνεσθαι, ἐγὼ μὲν δοκέω κατανοεῖν τοῦτο. Τοῦ προ-
τέρου ἔτους ἐπεὶ ἀπολίπη ὁ Νεῖλος, οἱ ἰχθύες οἱ ἐντε-
κόντες ὧς ἐς τὴν ἰλὸν ἄμα τῷ ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσ-
σονται· ἐπεὶ δὲ περιελθόντος τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλιθη
50 τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὧν τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ
ἰχθύες. Καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθῦς οὕτω ἔχει.

XCIV. Ἀλεῖφατι δὲ χρέονται Αἰγυπτίῳ οἱ περὶ τὰ
ἐλαεοῖς ἀπὸ τῶν σιλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ
καλεῖσθαι μὲν Αἰγύπτιοι κίχι, ποιεῖσι δὲ ὧδε. (2) Παρὰ

quod in loto intus est, papaveri simile, id pineunt, pa-
nesque ex eo coquunt. Est vero etiam radix hujus loto escu-
lenta, sapore satis dulci, rotunda, magnitudine mali. (4)
Sunt et alia lilia, rosis similia, quæ et ipsa in flumine na-
suntur : quorum fructus in alio calice inest, ex radice ad-
nato, specie favo vesparum simillima; in quo insunt (baccæ
sive grana) esculenta permulta, magnitudine nuclei olivæ,
quæ vel tenera comeduntur, vel siccata. (5) Porro byblum
(sive papyrus), quæ quotannis in paludibus nascitur,
postquam extraxerunt, superiora abscondunt in aliosque
usus convertunt; quod vero inferius relinquitur ad cubiti
longitudinem, id partim manducant, partim vendunt. (6)
Qui vero delicata admodum byblo volunt uti, hi eam in ar-
dente furno torrefactam manducant. Nonnulli vero nonnisi
piscibus vitam sustentant : hi postquam captos exentera-
runt, ad solem eos siccant, et ita siccatos comedunt.

XCIII. Gregales pisces in fluminibus non fere gignuntur;
sed, postquam in stagnis enutriti sunt, faciunt hæc quæ
dicam. Ubi incessit eos gignendi libido, gregatim enatant
in mare. Gregem ducunt mares, genituram spargentes :
sequuntur feminae, quæ illam deglutiant, atque inde con-
cipiunt. Postquam gravidæ factæ sunt in mari, retro na-
tant in suos quodque genus sedes. (2) Tum vero non jam
mares præeunt, sed feminae ducunt gregem : quæ dum
præeunt, similiter faciunt atque antea mares fecerant; spar-
gunt paulatim ovorum grana, sequunturque mares illa de-
glutientes. (3) Sunt autem grana ista, pisces : et ex reli-
quis granis, quæ non sunt deglutita, existunt pisces qui
deinde enutrientur. Qui ex gregibus illis, quum in mare
enatant, capiuntur pisces, horum capita a lævo latere at-
trita reperiuntur; qui in renatando capiuntur, dextrum
latus attritum habent. (4) Accidit hoc autem illis hæc de
caussa. Quum in mare enatant, presse legunt terram a
parte sinistra : ubi retro nant, rursus ad eandem sese ad-
plicant, illamque attingunt quam proxime possunt, ne a
via aberrent propter fluminis cursum. (5) Quando vero
augeri incipit Nilus, tum cava terræ loca et lacunæ fluvio
vicinæ primum incipiunt repleri, percolante aqua ex flu-
mine : et prout illa loca implentur, continuo minutis pisci-
culis plena sunt omnia. (6) Hi pisciculi si unde oriantur
quæris, videor mihi equidem verisimillimam hanc causam
intellexisse. Superiore anno, postquam deficere cepit Ni-
lus, pisces ova in limum deposuerunt, et simul cum postrema
aqua abierunt : nunc, quando tempore circumactio reddit
aqua, ex ovis istis profinus hi pisciculi nascuntur. Et circa
pisces quidem ita se res habet.

XCIV. Oleo utuntur hi ex Ægyptiis qui circa paludes
habitant, ex fructu silliepyriorum, quod *kiki* vocant Ægy-
ptii, parantque in hunc modum. (2) Ad fluvium et stagna-

τα χεῖλα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπείρουσι τὰ σιλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλάσι αὐτόματα ἄγρια φύεται· ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα καρπὸν φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δὲ τοῦτον ἐπεὶ συλλέξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι, οἱ δὲ καὶ ὑρῶντες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συχομίζονται. (3) Ἔστι δὲ πῖον καὶ οὐδὲν ἕσσον τοῦ ἐλαίου τῷ λύχνῳ προσηγνές, ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται.

10 XCV. Πρὸς δὲ τοὺς κώνωπας ἀφθόους ἐόντας τάδε σφί ἐστι μεμηχανημένα. Τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας οἱ πύργοι ὠφελέουσι, ἐς τοὺς ἀναβάνοντες κοιμούνται· οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἷοί τε εἰσι ὕψους πέτεσθαι. (2) Τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰκέουσι τάδε ἀντὶ τῶν πύργων ἄλλα μεμηχανῆται· πᾶς ἀνὴρ αὐτῶν ἀμφίβληστρον ἐκτεταί, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθύς ἀγρεύει, τὴν δὲ νύκτα τάδε αὐτῷ χρεῖται· ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ, περὶ ταύτην ἵσταισι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδὺς ὑπ' αὐτῷ καθύδει. (3) Οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελεῖσθαι εὖδῃ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι, διὰ δὲ τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

XCVI. Τὰ δὲ δὴ πλοῖα σφί, τοῖσι φορηγέουσι, ἐστὶ ἐκ τῆς ἀκάνθης ποιεύμενα, τῆς ἢ μορφή μὲν ἐστὶ ὁμοιοτάτη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστί. 25 Ἐκ ταύτης οἷν τῆς ἀκάνθης κοφάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλῆα πλινθίδον συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε· (2) περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιέρουσι τὰ διπλήχεα ξύλα· ἐπεὶ δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγῶνται, ζυγὰ ἐπιτολῆς τείνουσι αὐτῶν. Νομῶσι δὲ οὐδὲν χρεόνται· ἔσθην δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν τῇ βύβλῳ. Πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται. Ἰστῶ δὲ ἀκανθίνῳ χρέονται, ἱστίοισι δὲ βυβλίνοισι. (3) Ταῦτα τὰ πλοῖα 35 ἀνὰ μὲν τὸν ποταμὸν οὐ δύναται πλῶειν, ἣν μὴ λαμπρὸς ἀνεμὸς ἐπέχῃ, ἐκ γῆς δὲ παραλέκεται. (4) Κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται ὁδε· ἐστὶ ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερραμμένη ῥίπτει καλάμην, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μάλιστα καὶ σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην δεδεμένην κάλῳ ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπείει ἐπιφέρεισθαι, τὸν δὲ λίθον ἄλλῳ κάλῳ ὀπισθε. (5) Ἡ μὲν δὴ θύρη τοῦ ῥόου ἐπιπίπτοντος χωρεῖ ταχέως καὶ ἔλκει τὴν βᾶριν (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοις τούτοις), οἱ δὲ λίθος ὀπισθε ἐπελκόμενος καὶ ἔων ἐν βυσσῶι 45 κατιβύει τὸν πλόν. Ἔστι δὲ σφί τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει πολλὰ, καὶ ἅγαι ἐνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.

XCVII. Ἐπεὶ δ' ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μοῦναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα καὶ ἔμπερές τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου πέλαγος γίνεται, αἱ δὲ πόλεις μοῦναι ὑπερέχουσι. (2) Προβυμένονται ὧν, ἐπεὶ τούτο γίνονται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. Ἐς μὲν γὰρ Μέμφιν ἐκ Ναυ-

rum ripas serunt hæc sillicypria, quæ apud Græcos sponte nascuntur. Hæc in Ægypto sata, fructum ferunt magna copia, sed graveolentem. Hunc illi quum collegerunt, alii contusum expriment; alii etiam tostum excoquunt, et quod ex eo defluit, in usum suum reponunt. (3) Est autem pingue, et lucernæ non minus commodum quam nostrum oleum; sed gravem spargit odorem.

XCV. Adversus culices, quorum magna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones paludibus superiores incolunt, hos juvant turres, in quas dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur culices altius volare. (2) Qui vero circa paludes habitant, hi turrium loco hac ratione sese muniunt: quilibet vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu autem ad hunc illud usum convertit: in quo quiescit cubili, ei circumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit. (3) Culices enim, si quis pallio aut sindone involutus cubitum ivit, per hæc vestimenta eum mordent; per rete vero ne conantur quidem omnino.

XCVI. Naves illorum onerariæ ex spina arbore confectæ sunt, cujus species simillima loto Cyrenaico, lacrima autem gummi est. Ex hac igitur spina cædunt ligna fere bicubitalia, quæ laterum in morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali modo: (2) bicubitalia illa ligna circum frequentes prælongosque clavos ligneos inserunt et innectunt, illisque ita in ratis formam compactis transtra superne intendunt. Costis vero non utuntur, commissuras autem intus byblos obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per carinam trajiciunt. Malo utuntur ex spina arbore, velis ex papyro. (3) Hæc navigia adverso flumine, nisi secundus ventus, isque satis validus, obtineat, navigare non possunt, sed ex terra juxta ripam trahuntur. (4) Secundo vero flumine deferuntur hoc modo: tabula sive crates oblonga est januæ forma, ex myrica frutice (sive tamarice) confecta, et vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perforatus, duorum fere talentorum pondere. Januam illam, fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex alio fune a postica parte demittit. (5) Itaque janua, incidente aquæ impetu, celeriter progreditur, et trahit barin; hoc enim his navigiis nomen est; lapis vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit cursum. Habent Ægyptii navigiorum horum ingentem multitudinem, vebuntque illarum nonnulla multa millia talentorum.

XCVII. Postquam vero terram Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Ægei maris admodum similia: reliqua enim omnis Ægyptus tunc pelagus est, solaque oppida eminent. (2) Hoc ubi fit, non jam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos. Nam, qui Naucrati Memphim proficiscitur, is præter ipsas

κράτιος ἀναπλώνοντι παρ' αὐτάς τὰς πυραμίδας γίνεται δ' πλόος ἐστὶ δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ δέξυ τοῦ Δέλτα καὶ παρὰ Κερκάσωρον πόλιν· ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανόβου διὰ πεδίου πλώων ἤξεις κατ' Ἀν-
 5 θύλλαν τε πόλιν καὶ τὴν Ἀρχανδρόου καλευμένην.

XCVIII. Τούτων δὲ ἡ μὲν Ἀνθύλλα ἐοῦσα λογίμη πόλις ἐς υποδήματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασι-
 λεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί (τοῦτο δὲ γίνεται ἐξ ὅσου
 10 μοι τὸ οὐνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχαν-
 δρου τοῦ Φθίου τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχαν-
 δρου πόλις. Εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος, οὐ
 μέντοι γε Αἰγύπτιον τὸ οὐνομα.

XCIX. Μέχρι μὲν τούτου ὅψις τε ἐμὴ καὶ γνώμη
 15 καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι· τὰ δὲ ἀπὸ τοῦδε Αἰ-
 γυπτίους ἐρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ ἤκουον προσέσται
 δὲ αὐτοῖσι τι καὶ τῆς ἐμῆς ὅψιος. (2) Τὸν Μῆνα τὸν
 πρώτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου οἱ ἱερεῖς ἔλεγον τοῦτο
 μὲν ἀπογεφυρῶσαι τὴν Μέμφιν. Τὸν γὰρ ποταμὸν
 20 πάντα ῥέειν παρὰ τὸ οὖρος τὸ ψάμμινον πρὸς Λιθύης,
 τὸν δὲ Μῆνα ἄνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίου ἀπὸ
 Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα
 τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρῆναι, τὸν δὲ ποταμὸν
 ὀχευεῖσαι τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. (3) Ἐτι δὲ καὶ
 25 νῦν ὑπὸ Περσέων δ' ἀγκῶνα οὗτος τοῦ Νείλου, δὲ ἀπερ-
 γὰν ῥέει, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασσόμενος
 ἀνὰ πᾶν ἔτος· εἰ γὰρ ἐβλήσῃ ρήξας ὑπερβῇναι ὁ ποτα-
 μὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατακλυσθῆναι ἐστί.
 (4) Ὡς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γενομένῳ βασιλεῖ
 30 χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν ἐν αὐτῷ
 πόλιν κτίσαι ταύτην ἥτις νῦν Μέμφις καλεῖται (ἐστὶ
 γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωπῷ τῆς Αἰγύπτου), ἔξωθεν
 δὲ αὐτῆς περιορίζαι λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορέην
 τε καὶ πρὸς ἐσπέρην (τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖ-
 35 λος ἀτέρρει), τοῦτο δὲ τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρῶσα-
 σθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιαπληγτότατον.

C. Μετὰ δὲ τοῦτον κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βίβλου ἄλ-
 λων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα.
 Ἐν τῷ ταύτῃσι δὲ γενεῇσι ἀνθρώπων ὀκτωκαίδεκα μὲν
 40 Αἰθίοπες ἔσαν, μία δὲ γυνὴ ἐπιχρῆρή, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνδρες
 Αἰγύπτιοι. (2) Τῇ δὲ γυναικί οὐνομα ἦν, ἥτις ἐβασί-
 λευσε, τὸ περ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις· τὴν ἔλεγον τι-
 μωρέουσιν ἀδελφεῷ, τὸν Αἰγύπτῳ βασιλεύοντα σφέων
 ἀπέκτειναν, ἀποκτείναντες δὲ οὗτω ἐκείνη ἀπέδοσαν
 45 τὴν βασιλῆϊν, τούτῳ τιμωρέουσιν πολλοὺς Αἰγυπτίων
 διαφθεῖραι δόλῳ. (3) Ποιησαμένην γὰρ μιν οἰκημα
 περίμηκες ὑπόγειον καινοῦν τῷ λόγῳ, νόμῳ δὲ ἄλλα μη-
 χανᾶσθαι· καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων τοὺς μάλιστα
 μεταίτιους τοῦ φόνου ἦδε, πολλοὺς ἱστιάων, δαινυμένοισι
 50 ὃ ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶνος κρυπτοῦ μεγάλου.
 (4) Ταύτης μὲν περὶ τῶν ταῦτα ἔλεγον, πλὴν ὅτι αὐτὴν
 μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ῥίψαι ἐς οἰκημα σποδοῦ πλέον,
 δίκως ἀτιμώρητος γένηται.

CI. Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν

pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed præ-
 ter apicem regionis Delta et juxta Cercasorum oppidum: et
 Canobo e mari Naucratin tendens, per campos navigas,
 juxtaque Anthyllam et Archandropolin præterveheris.

XCVIII. Anthylla, quam modo nominavi, nobile oppi-
 dum, singulariter attributa semper est uxori satrapæ qui
 in Ægypto regnat, ex cujus relictibus illa sibi comparet
 calceamenta: idque ita obtinet ex quo sub Persarum
 imperio Ægyptus est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur
 ab Archandro Phthio (vel Phthii filio) nomen accepisse,
 Achæi fillo (vel nepote), Danai genero; quare etiam Archan-
 dri oppidum nominatur. Fuit quidem fortasse etiam alius
 Archander: et Ægyptium certe nomen non est.

XCIX. Hactenus ea dixi, quæ partim ipse vidi, partim
 quæ equidem sentio, partim quæ sciscitando cognovi. Ac-
 cedo nunc ad exponendas Ægyptiorum historias, resque
 gestas, quemadmodum narratas audivi; quibus tamen non-
 nulla etiam, quæ ipse meis oculis vidi, adjiciam. (2) Me-
 nem illum, qui primus in Ægypto regnavit, quum alia fe-
 cisse aiebant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin
 jactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim enim
 fluvium universum juxta ipsum montem ardua obsitum Li-
 byam versus fluxisse; Memem vero superne, centum fere
 stadiis a Memphi, Nili brachium illud, quod meridiem ver-
 sus tendebat, humo adgesta complexisse; atque ita, exsiccato
 prisco alveo, fluvium duxisse, ut inter montes medius
 interflueret. (3) Atque etiam nunc Persæ brachium illud,
 quod nunc fluit ab altero seclusum, magna cura observant,
 et quotannis eum eo loco, ubi a vetere alveo deflexit,
 adgesta humo muniunt; quoniam, si eo loci perirumpens
 fluvius exundare pararet, timendum foret ne universa Mem-
 phis fluctibus operiretur. (4) Deinde vero eundem Me-
 nem, primum Ægypti regem, aiunt, postquam regionem
 circa Memphin obstructo fluvio in sicco posuisset, in eadem
 regione urbem hanc, quæ nunc Memphis vocatur, condi-
 disse: (est enim Memphis etiam in angusta Ægypti parte:) extra
 illam vero circumfodisse lacum ex fluvio versus se-
 ptentrionem et versus occidentem, nam versus orientem ipse
 Nilus eam terminat. Porro eundem in ipsa urbe Vulcani
 templum, quod magnum ibi et eximie memorabile est,
 statuisse.

C. Post hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes re-
 gum trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Æthiopes erat, et una mulier indigena,
 cæteri vero viri Ægyptii. (2) Mulieri huic, quæ in Ægypto
 regnavit, idem nomen fuit atque Babylonis, Nitocris.
 Eam memorant ultimæ esse fratrem, quem Ægyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post ejusque cædem regnum
 ipsi tradiderant: hujus ulciscendi causam multos Ægyptios
 dolo interfecisse. (3) Postquam enim conclave prælongum
 subterraneum, curaverit faciendum, verbo quidem ut inau-
 guraret, revera autem alia meditatam, Ægyptiorum magnum
 numerum, quos cædis maxime auctores fuisse noverat, ad
 cœnam vocatos, epulo ibidem excepisse; inter cœnandum
 vero fluvium in conclave immississe per occultum ingentem
 canalem. (4) De hac igitur hæc memorarunt, istud adi-
 cientes, post id factum reginam se ipsam in conclave cin-
 neribus repletum conjecisse, quo vindictam effugeret.

CI. Reliquorum regum nullum vel opus memorabile re-

ἔργων ἀποδείξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἑνὸς τοῦ ἐσχατοῦ αὐτῶν Μοίριος. (2) Τοῦτον δὲ ἀποδείξασθαι μνημόσυνα τοῦ Ἡρακλείτου τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον τετραμμένα προπύλαια, λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἡ περιόδος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὑπερὸν δηλώσω, πυραμίδας τε ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάρους πέρι ὑμοῦ αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμύησμαι. Τοῦτον μὲν τσαυτὰ ἀποδείξασθαι, τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲνα οὐδέν.

CII. Παραμειψάμενος ὦν τούτους τοῦ ἐπὶ τούτοις 10 γενομένου βασιλέως, τῷ οὐνόμα ἦν Σέσωστρις, τούτου μνήμην ποιήσομαι· τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοις μακροῖσι δρυμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου τοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέφεσθαι, ἔς δ' πλύνοντά μιν πρόσω ἀπικέσθαι ἐς 15 θάλασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ὀπίσω ἀπικετο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν φάτιν στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου, πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. (3) Ὅτε οἱ μὲν νυν αὐτῶν ἀλχιμοῖσι ἐνετύγχανε καὶ δεινὸς γλι- 20 γομένοις περὶ τῆς ἑλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστα ἐς τὰς χώρας διὰ γραμμάτων λεγούσας τὸ τε ἑωυτοῦ οὐνόμα καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὡς δυνάμει τῇ ἑωυτοῦ καταστρέψατο σφεας· ὅτε δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπέτεως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν 25 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρῆσιν αὐτῶν ἑθνέων γενομένοις, καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ- ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιεῖν ὡς εἶησαν ἀνάλκι- δες.

CIII. Ταῦτα δὲ ποιεῶν διεξῆκε τὴν ἡπειρον, ἐς δ' 30 ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς τοὺς τε Σκύθας καταστρέψατο καὶ τοὺς Θρήικας. (2) Ἐς τούτους δέ μοι δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι δ' Αἰγύπτιος στρα- τός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων γῶρῃ φαίνονται σταθεῖσαι αἱ στήλαι, τὸ δὲ προσωτέρω τούτων οὐκέτι. (3) Ἐνθεῦ- 35 τε δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦκε, καὶ ἐπειτὲ ἐγένετο ἐπὶ Φάσιν ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπαι εἴτε αὐτὸς δ' βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἑωυτοῦ στρατιῆς μόριον ὁσονδὲ αὐτοῦ κατέλιπε τῆς γῶρῃς οἰκτορας, εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ 40 αὐτοῦ ἀχθεσθέντες περὶ Φᾶσιν ποταμὸν κατέμειναν.

CIV. Φαίνονται μὲν γὰρ ἔόντες οἱ Κόλχοι Αἰγύ- 45 πτιοι· νόσας δὲ πρότερον αὐτὸς ἡ ἀκούσας ἄλλων λέγω. Ὡς δέ μοι ἐν φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους, καὶ μᾶλλον οἱ Κόλχοι ἐμμενέατο τῶν Αἰγυπτίων ἢ οἱ Αἰγύπτιοι τῶν Κόλχων· νομίζεν δ' ἔφασαν οἱ Αἰγύ- 50 πτιοι τῆς Σέσωστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους. (2) Αὐτὸς δὲ εἰκασα τῆδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότρυχες. Καὶ τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι· ἄλλὰ τοιαῖδε καὶ μᾶλλον, ὅτι 55 μῦνοι πάντων ἀνθρώπων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. (3) Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ αὐτοὶ ὁμολογεῖται παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι, Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμῶδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν καὶ Μά-

liquisse dixerunt, vel re ulla insignem fuisse, præter pos-
simum eorum, Mærin. (2) Hunc memorabilia edidisse
opera, propylæa ad Vulcani templum, septentrionem spec-
tantia; lacumque effodisse, ejus quantus sit circuitus,
posterius exponam; pyramidesque in eo exstruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam mentio-
nem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquorum autem
nullum quidquam.

CII. Igitur hos omittens, eum memorabo, qui post
illos regnavit, cui nomen Sesostris fuit. Hunc dixere
sacerdotes primum navibus longis ex Arabico sinu profe-
ctum, accolæ Erythræi maris subegisse; donec, quum
ulterius navigaret, in mare pervenisset quod propter bre-
via non amplius potuerit navigari. (2) Inde in Ægyptum
reversus, ut narrant sacerdotes, ingentem contractum
exercitum per continentem duxit, omnesque quos adiit
populos armis subegit. (3) Ibi tum quos offendisset for-
tes populos et libertatis vehementer studiosos, in ho-
rum terris columnas erigebat, quarum inscriptio declarabat
quum suum nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso esse
subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et facile ce-
pisset, in horum columnis eadem quidem, quæ in fortium
populorum columnis, inscribebat; insuper vero pudenda
insculpi jussit muliebria, molles eos esse atque ignavos
significans.

CIII. Hæc igitur faciens continentem obijt, donec ex Asia
in Europam transgressus, Scythas subegit et Thracas. (2)
Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos pervenerit
Ægyptius exercitus: nam in horum terra conspiciuntur
columnæ ab illo erectæ, non vero ulterius. (3) Inde con-
verso itinere domum repetiit: sed ubi ad Phasin fluvium
fuit, haud satis certo adfirmare possum, ipsene rex Sesos-
tris segregatam aliquam quantamcumque partem sui exer-
citus ibi reliquerit, an milites nonnulli, itinerum errores
pertæsi, circa Phasin flumen remanserint.

CIV. Manifestum est enim Colchos esse Ægyptios: idque
dico, ut qui prius hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex
aliis audivi. Quum vero curæ mihi hæc res esset, quæsi-
vi ex utrisque: et magis Colchi recordabantur Ægyptiorum,
quam Ægyptii Colchorum. Ægyptii autem existimare se
dixerunt Colchos esse ex Sesostri exercitu. (2) Ego vero
conjectaveram partim ex hoc, quod nigro (fusco) colore
et crispis capillis sint Colchi: quamquam hoc solo nihil
efficitur, quum et alii sint populi tales: hoc igitur potius
argumento id collegeram, quod soli omnium hominum
Colchi, præter Ægyptios et Æthiopes, ab antiquissimis
temporibus circumcidant pudenda. (3) Nam Phœnices,
et Syri Palæstinam incolentes (Judæi), profitentur ipsi, ab
Ægyptiis se hoc accepisse. Syri vero qui circa Thermo-
dontem et Parthenium fluvium habitant (Cappadoces), et

κρωνες οἱ τούτοις ἀστυγεῖτονες ἔοντες ἀπὸ Κόλχων φασὶ νῦν σὲ μεμαθηκέναι. (4) Οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ περι-
ταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι, καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιεῦντες κατὰ ταῦτά. (5) Αὐτῶν δὲ Αἰ-
γυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔγωγε εἶπα ὁκότεροι παρὰ τῶν
ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ τι φαίνεται εἶναι. Ὡς
δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τόδε
τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμί-
σονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μιμούνται κατὰ τὰ αἰδοῖα,
ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα.

CV. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω περὶ τῶν Κόλχων, ὧς
Αἰγυπτίοις προσφερέες εἰσὶ. Λίνον μῦνον οὗτοί τε
καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ ταῦτά, καὶ ἡ ζῶη πᾶσα
καὶ ἡ γλῶσσα ἐμφερέης ἐστὶ ἀλλήλοισι. Λίνον δὲ τὸ
μὲν Κολχικὸν ὑπ' Ἑλλήνων Σαρδικὸν κέκληται, τὸ
μὲντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμενον καλέεται Αἰγύ-
πτιον.

CVI. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴσα κατὰ τὰς χώρας δ
Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεῖνες οὐκέτι
φαίνονται περιεῖσσαι, ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐ-
τὸν ὄρεον ἐούσας καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα
καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. (2) Εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο
τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολλημένοι τούτου τοῦ ἀνδρός,
τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσῆς ἐς Φωκαίαν ἔρχονται καὶ τῇ ἐκ
Σαρδίων ἐς Σμύρνην. Ἐκατέρωθεν δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυ-
πται, μέγας πῆμψης σπιθαμῆς, τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ
ἔχων αἰχμήν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, καὶ τὴν ἄλλην
σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην καὶ Αἰθιοπίδα
ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὅμου ἐς τὸν ἑταρον ὅμον διὰ τῶν στη-
λῶν γράμματα ἱρὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγκεκολλημένα,
λέγοντα τάδε, « ἐγὼ τήνδε τὴν χώραν ὤμοισι τοῖσι
ἐμοῖσι ἐκτησάμην. » (3) Ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ,
ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ, ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. Τὰ δὲ
καὶ μετεξέτεροι τῶν θησαυμένων Μένωνος εἰκόνα εἰκά-
ζουσί μιν εἶναι, πολὺ τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

CVII. Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀνα-
χωρόντα καὶ ἀνάγοντα πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν
τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε
ἐγένετο ἀνακομιζόμενος ἐν Δάφνῃσι τῇσι Πηλουσίῃσι,
τὸν ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ, τῷ ἐπέτρψε Σέσωστρις τὴν Αἰ-
γύπτου, τοῦτον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα καὶ πρὸς
αὐτῷ τοὺς παῖδας, περινήσαι ἐξωθεν τὴν οἰκίαν ὕλην,
περινήσαντα δὲ ὑποπρῆσαι. (2) Τὸν δὲ ὡς μαθεῖν
τοῦτο, αὐτίκα συμβουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ
καὶ τὴν γυναῖκα αὐτὸν ἅμα ἀγεσθαι· τὴν δὲ οἱ συμβου-
λεύσαι τῶν παίδων ἐόντων ἐξ τοῦς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν
ἐκτείναντα γεφυρώσαι τὸ καίόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ'
ἐκείνων ἐπιβαίνοντας ἐκσώζεσθαι. (3) Ταῦτα ποιῆσαι
τὸν Σέσωστριν, καὶ δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι
τρόπῳ τοιούτῳ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ
πατρί.

CVIII. Νοστήσας δὲ ὁ Σέσωστρις ἐς τὴν Αἰγύπτου
καὶ τισάμενος τὸν ἀδελφεὸν τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγά-
γετο τῶν τὰς χώρας καταστρέψατο, τούτῳ μὲν τάδε

Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se accepisse
fatentur. (4) Hi enim soli ex omnibus hominibus cir-
cumciduntur; et hi manifeste Ægyptios in hac re imi-
tantur. (5) Ægyptii vero utrum ab Æthiopicis, an hi ab
illis acceperint, adfirmare non possum; perantiquum enim
ritum esse adparet. Istos autem ex Ægyptiorum commer-
cio hunc ritum adoptasse, magnum mihi etiam documentum
videtur hoc esse: Phœnices, qui inter Græcos vivunt, in
hoc ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur Æ-
gyptios, et eorum qui post nascuntur non circumcidunt
virilia.

CV. Age vero, etiam aliud de Colchis commemorabo, in
quo Ægyptiis similes sunt. Linum soli hi et Ægyptii fa-
bricantur eodem modo: atque etiam tota vitæ ratio et ser-
mo utrorumque similis est. Linum quidem Colchicum a
Græcis Sardicum vocatur; illud vero quod ex Ægypto
adfertur, Ægyptium nominatur.

CVI. Columnarum quas variis in regionibus posuit Æ-
gyptius rex Sesostris, pleræque non amplius supersunt:
in Syria vero Palestina ipse superstites vidi, in quibus erat
prædicta inscriptio, et pudenda muliebria. (2) Sunt etiam
in Ionia duæ imagines hujus viri saxi insculptæ, altera in
via qua Epheso Phocæam itur, altera qua Sardibus Smyr-
nam. Utrobique vir exsculptus est, magnitudine quattuor
cubitum cum una spithama, dextra manu hastam tenens,
sinistra sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim
Ægyptiacum cultum, partim Æthiopicum: ab altero vero
humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio
sacris literis Ægyptiorum exarata, in hac sententiam:
« Ego hanc regionem meis humeris (lacertis) mihi adqui-
sivi. » (3) Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat; alibi
vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt,
Memnoris conjiciunt imagines esse, longe a vero aberran-
tes.

CVII. Hunc Ægyptium Sesostrin, dicebant sacerdotes,
redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum
ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnas Pelu-
siacas pervenisset, a fratre, cujus fidei Ægyptum commi-
serat, una cum filiis hospitio esse exceptum: at illum circa
domum, in qua rex et filii erant, materiam congeri, con-
gestamque jussisse incendi. (2) Qua re animadversa, eta-
tim deliberasse regem cum uxore, quippe illam quoque
comitem secum habuisse. Hanc ei suasisse, quum sex
essent filii, duobus ex his super pyram extensis pontem sic
in ardente materia faceret, quem ipsi superantes effugerent.
(3) Id fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse absum-
ptos, reliquos vero una cum patre fuga servatos.

CVIII. Postquam in Ægyptum advenit, penasque de
fratre sumpsit, tum vero multitudine hominum, quos e
terris subactis adduxerat, ea in hunc modum usus est: (2)

ἐγρήσατο· (2) τοὺς τέ οἱ λίθους τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν, ἰόντας μεγάλῃ περιμήχειας, οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλύσαντες, καὶ τὰς διώρυγας τὰς νῦν ἑούσας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκάζοντες ὥρυσσον, ἐποίουν τε οὐκ ἔχοντες Αἰγύπτον, τὸ πρὶν ἑούσαν ἱππασίμην καὶ ἀμαξευομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. (3) Ἀπὸ γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἰγύπτος ἑούσα πεδιάς πᾶσα ἀνιππος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε· αἴτιαι δὲ τούτων αἱ διώρυγες γεγόνاسι ἑούσαι· 10 πολλαὶ καὶ παντοίους τρόπους ἔχουσαι. (4) Κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκεν τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς· δοιοὶ τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἔκτετο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι, ὅπως τε ἀπλοὶ ὁ ποταμὸς, σπανίζοντες ὑδάτων πλατυτέροις ἔχροντο τοῖσι πόμασι, ἐκ 15 φρεάτων ἀρούμενοι. Τούτων μὲν δὴ εἵνεκεν κατετεμῆθη ἡ Αἰγύπτος.

CIX. Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι ἅπασιν τοῦτον ἔλεγον τὸν βασιλέα, κληρὸν ἴσον ἑκάστῳ τετράγωνον διδόντα, καὶ ἀπὸ τούτου τὰς προσόδους 20 ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφορὴν ἐπιτελεῖν κατ' ἐνιαυτόν. (2) Εἰ δὲ τις τοῦ κλήρου ὁ ποταμὸς τι παρέλοιτο, ἔλθων ἂν πρὸς αὐτὸν ἐσήμεναι τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ ἐπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ ἀναμετρῶντας ὅσω ἐλάσσων ὁ χώρος γέγονε, ὅπως τοῦ 25 λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τελείῃ. (3) Δοκεῖ δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν· πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δυνάδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἑλληνες.

CX. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦθος Αἰγύπτῳ Αἰθιοπίης ἤρξε· μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ Ἡφαιστείου ἀνδριάντας λιθίνους, δύο μὲν τριῖχοντα πηγέων, ἑνὸς τε καὶ τὴν γυναῖκα, τοὺς δὲ παῖδας ἑόντας τέσσαρας εἴκοσι πηγέων ἑκάστον. (2) Τῶν δὴ 26 ὁ ἱεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτεν πολλῷ Δαρεῖον τὸν Πέρσῃν οὐ περιεῖδε ἱσάντα ἔμπροσθε ἀνδριάντα, φᾶς οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰγυπτίῳ· Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψασθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου καὶ δὴ καὶ Σκύθας, Δαρεῖον δὲ οὐ 40 δυνασθῆναι Σκύθας ἐλέειν· οὐκ ὧν δίκαιον εἶναι ἑσάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων μὴ οὐκ ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι. Δαρεῖον μὲν νυν λέγουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

CXI. Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βασιλὴν τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερόν, τὸν ἀποδέξασθαι μὲν οὐδεμίαν στρατήν, συνενεχθῆναι δὲ οἱ 45 τυφλὸν γενέσθαι διὰ τοίνυν πρήγμα. (2) Τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πήγχεας, ὥς ὑπερέβαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος κυματὶς ὁ ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτασθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν βαλέειν ἐς μέσας τὰς δίνας τοῦ ποταμοῦ, μετὰ δὲ αὐτίκα καμόντα αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλωθῆναι. (3) Δέκα μὲν δὴ ἔτεα εἶναι μιν τυφλόν, ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέ-

lapides eos, qui hoc regnante ad Vulcani templum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt qui traxerunt : iidemque canales cunctos, qui nunc in Aegypto sunt, coacti foderunt ; atque ita inviti quidem fecerunt, ut Aegyptus, quæ ante id tempus tota equis et plaustris opportuna fuerat, hoc commodo careret. (3) Nam ab illo tempore Aegyptus, tota licet plana et campestris, equis et plaustris inhabilis facta est : cujus rei causa est multitudo fossarum, variis modis omnes in partes ductarum. (4) Regionem autem ita fossis discidiit rex ille hac causa : quicunque ex Aegyptiis oppida habitant quæ non sunt ad fluvium sita, sed in media regione, hi, postquam recessit Nilus, aquæ inopia laborantes, salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Hujus rei causa discissa est Aegyptus.

CIX. Porro hunc regem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes Aegyptios, singulisque sortem æqualem dedisse quadratam ; et ab hac sorte redditus sibi constituisse, imperato tributo quotannis pendendo. (2) Quod si de cuiuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem adiens indicabat factum ; et rex, missis qui rem præsentem inspicerent, dimittenturque quanto minor factus fuerit ager, in posterum tributum partem pro portione remittebat. (3) Videturque mihi ex hoc negotio inventa esse geometria apud Aegyptios, indeque ad Græcos transiisse. Nam polum quidem (instrumentum horologicum) et gnomonem et duodecim diei partes a Babyloniiis Græci acceperunt.

CX. Idem rex Sesostris unus ex Aegypti regibus Aethiopiæ etiam regnum obtinuit. Monumenta autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani templum positas : quarum duæ, triginta cubitorum quæque, ipsius et uxoris referebant imagines ; tum quattuor, viginti cubitorum quæque, totidem numero filiorum. (2) Ante has statuas quum multo post tempore Darius Persa sibi vellet statuum ponere, vetuit Vulcani sacerdos, dicens non edita ab illo esse facta qualia a Sesostri Aegypto : Sesostrin enim quum alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores, quam ipse, tum vero et Scythas, subegisset, quos Darius subigere non potuisset. Quare non esse æquum, ut ante illius monumenta statuam ponat is qui illius facta non superarit. Aitntque Darium sacerdoti hæc dicenti ignovisse.

CXI. Sesostri vita functo, aiebant, regnum suscepisse filium ejus Pheron : eumque nullum militare facinus præclarum edidisse ; accidisse autem ei ut cæcus fieret, et quidem ob factum hujusmodi. (2) Quum flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad octodecim cubitum altitudinem, camposque inundasset, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen cepit. Ibi tunc regem hunc, improba vesania correptum, sumsisse spiculum et in medios fluminis gurgites coniecisse : dein protinus oculis cæpisse laborare, prorsusque usum oculorum amisisse. (3) Postquam decem annis cæcus fuisset, advenisse ei, undecimo anno,

σθαι οἱ μαντήσιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος ὡς ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς ζημίας καὶ ἀναβλέψει γυναικὸς οὐρῷ νιψάμενος τοὺς ὀφθαλμούς, ἥτις παρὰ τὸν ἐσωτῆς ἄνδρα μόνον πεφοίτηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἀπειρος. (4)

Καὶ τὸν πρῶτης τῆς ἐσωτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι, μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέβλεπε, ἐπεξῆς πασῶν πειρᾶσθαι· ἀναβλέψαντα δὲ συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς τῷ οὐρῷ νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίαν πόλιν, ἣ νῦν καλεῖται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσσαντα ὑποπρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. Τῆς δὲ νιψάμενος τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα. (5) Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγῶν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ τοῦ γε λόγον καλίστα ἀξιόν ἐστι εἶχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱρὸν ἀξιοθετῆτα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους, ἐξ ἑνὸς ἑκάτερον ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πηχέων ἑκατὸν, εὐρὸς δὲ ὀκτώ πηχέων.

CXII. Τοῦτο δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλεῖαν ἔλεγον ἄνδρα Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὐνομα Πρωτέα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι κάρτα καλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαίστειου πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. Περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι, καλεῖται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ συνάπας Τυρίων στρατόπεδον. (2) Ἔστι δὲ ἐν τῷ τέμενι τοῦ Πρωτέος ἱρὸν τὸ καλεῖται ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλλομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱρὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ τὸν λόγον ἀχρηστικὸς ὡς διατήρηται Ἑλένη παρὰ Πρωτέϊ, καὶ δὴ καὶ οἱ ξείνης Ἀφροδίτης ἐπώνυμόν ἐστι· ὅσα γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρὰ ἐστι, οὐδαμῶς ξείνης ἐπικαλεῖται.

CXIII. Ἔλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστοροῦντι τὰ περὶ Ἑλένης γενέσθαι ὧδε· Ἀλεξάνδρον ἀρπάσαντα Ἑλένην ἐκ Σπάρτης ἀποπλάσειν ἐς τὴν ἐσωτοῦ· καί μιν, ὡς ἐγένετο ἐν τῇ Αἰγαίῳ, ἐξῶσαι ἄνεμοι ἐκβάλλουσι ἐς τὸ Αἰγύπτιον πελάγος, ἐνθεύτεν δὲ (οὗ γὰρ ἀνίει τὰ πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον καὶ Αἰγύπτου ἐς τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νεῖλου καὶ ἐς Ταριχεάς. (2) Ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, τὸ καὶ νῦν ἐστὶ, Ἡρακλέος ἱρὸν, ἐς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὄντων ἀνθρώπων ἐπιβάλλεται στίγματα ἱρὰ, ἐσωτὸν διδοὺς τῷ θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἄψασθαι. Ὁ νόμος οὗτος διατελεῖ ἐὼν ὁμοῖος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. (3) Τοῦ ὧν δὴ Ἀλεξάνδρου ἀπιστεύεται θεράποντες πυθόμενοι τὸν περὶ τὸ ἱρὸν ἔχοντα νόμον, ἰκέται δὲ ἱζόμενοι τοῦ θεοῦ κατηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βιάσθαι αὐτὸν, πάντα λόγον ἐξηγούμενοι, ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὴν ἐς Μενέλεον ἀδικίαν. Κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς τε τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸν τῷ στόματος τούτου φύλακον, τῷ οὐνομα ἦν Θῶνις.

CXIV. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις πέμπει τὴν ταχίστην ἐς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην λέγουσαν τάδε, « ἥκει ξείνος γένος μὲν Τευκρὸς, ἔργον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου γὰρ τοῦ ἐσωτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε ταύτην ἄγων ἥκει καὶ

ex Buto oppido oraculi responsum, exactum esse poenae tempus; oculorum usum recepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mulieris, quæ non nisi cum suo marito coisset et cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. (4) Illum igitur ante omnia uxoris suæ urinam esse expertum; deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad extremum, postquam visum recepisset, mulieres cunctas, quarum experimentum fecerat, excepta una illa cujus urina lotus visum recepit, in unum oppidum congregasse, cui nomen nunc est Erythrobolus (*quasi Rubrum solum diceret*) atque ita congregatas, subjecto igne, simul cum oppido concremasse: illam vero, cujus urina lotus visum receperat, in matrimonium duxisse. (5) Donaria autem, postquam oculorum calamitate est liberatus, quum alia in notabiliorebus quibusque templis consecravit, tum, quod maxime memorari præ cæteris meretur, in Solis templo opera posuit spectatu digna, duo saxeos obeliscos, utrumque ex uno saxo, longitudine utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubitorum.

CXII. Huic in regnum successisse aiebant virum Memphiten, eum qui Græcorum sermone Proteus nominetur: cujus nunc delubrum est Memphi pulcrum admodum et eximie instructum, a Vulcani templo austrum versus situm. Circa delubrum illud Phœnices Tyrii habitant; vocaturque totus ille locus, Tyriorum astra. (2) Intra Protei delubrum ædes est, quæ vocatur Veneris Hospitæ: quam ego ædem Helenæ Tyndari filię sacratam fuisse conjicio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam apud Proteum, tum vero etiam ob hoc ipsum cognomen Hospitæ Veneris: quotquot enim alia sunt Veneris templa, eorum nullum est quod tale cognomen habeat.

CXIII. Dixerunt autem mihi sacerdotes, sciscitanti quæ ad Helenam spectant, gestam rem esse hunc in modum: Alexandrum, postquam Helenam ex Sparta rapuisset, domum navigasse. Sed ubi in Ægeum pervenit, violenti ex adverso venti in Ægyptium mare eum compulerunt: inde, quum non remitteret vis ventorum, in Ægyptum pervenit, in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc vocatur, et ad Taricheas. (2) Erat autem in litore Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod si quis cujuscumque hominis servus profugerit, et deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit, hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quæ olim fuit, ad meam usque ætatem manet. (3) Ab Alexandro igitur famuli nonnulli, cognita lege quæ in hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo supplices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; omnemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Menelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt hæc autem quum sacerdotibus templi, tum præfecto hujus ostii, cui Thonis nomen erat.

CXIV. Quibus cognitis Thonis celeriter Memphin ad Proteum nuncios misit, qui hæc ei dicerent: Advenit huc peregrinus homo, natione Trojanus, qui in Græcia improbum facinus commisit: quippe hospitii sui uxorem decepit, eamque et ipsam et magnam simul rerum pretiosarum co-

πολλὰ κάρτα χρήματα, ὅπ' ἀνέμων ἐς γῆν ταύτην ἀπενειχθείς. Κότερα δ' ἔτα τοῦτον ἔωμεν ἀσινέα ἐκπλώειν, ἢ ἀπελώμεθα τὰ ἔχον ἤλαθε; » (2) Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα τάδε, « ἀνδρὰ τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἔστι ἀνόσια ἐργασμένος ξείνον τὸν ἑωυτοῦ, συλλαβόντες ἀπάγετε παρ' ἐμέ, ἵνα εἰδῶ δτι κοτὲ καὶ λείξει. »

CXV. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θῶνις συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὰς νέας αὐτοῦ κατέσχει, μετὰ δὲ αὐτὸν τε τοῦτον ἀνήγαγε ἐς Μέμφιν καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἱκέτας. (2) Ἀνακομισθέντων δὲ πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς τίς εἴη καὶ ὁκόθεν πλώοι. Ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε καὶ τῆς πατρὸς εἶπε τὸ οὐνομα, καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπηγγέσατο, ὁκόθεν πλώοι. (3) Μετὰ δὲ ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐτὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβου· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ λόγῳ καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀλήθειαν, ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἱκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. (4) Τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεύς, λέγων δτι « ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ ἡγεύμην μηδὲνα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὅπ' ἀνέμων ἤδη ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνος ἐτισάμην, δς, ὡς κακίστη ἀνδρῶν, ξείνων τυχὼν ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαιο· παρὰ τοῦ σειωτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἤλαθες· καὶ μάλα ταῦτά τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλ' ἀναπετώσας αὐτὴν οἴχεται ἔχων ἐκκλέψας· καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μῦνα ἤρκεσε, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κερατῆσας ἤκεις. (5) Νῦν ὦν ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἡγῆμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖκα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὐ τοι προήσω ἀπάγεσθαι, ἀλλ' αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλληνι ξείνῳ φυλάξω, ἐς δ' ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκείνος ἀπαγαγέσθαι θέλῃ· αὐτὸν δὲ σε καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμίζεσθαι, εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι. »

CXVI. Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπίζειν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ ἱεεὶς γενέσθαι· δοκέει δὲ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιήν εὐπρεπὲς ἦν τῷ ἑτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο, μετῆκε αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. (2) Δῆλον δὲ, κατὰ παρεποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλλη ἀνεπόδισε ἑωυτόν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνελύχθη ἄγων Ἑλένην τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπῆκετο. (3) Ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστηρίῳ· λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὗτω·

Ἔνθ' ἔσαν οἱ πέλοιο παμποῖκιοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδωνίων, τὰς αὐτὰς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς
ἤγαγε Σιδονίην, ἐπιπλῶς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν ἦν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

50 (4) Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐῃ ἐν τοιοῖδε τοῖσι ἔπεσι·

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
ἑσθλά, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρην Θῶνος παρῆκοις

piam secum vehens huc adpulit, ventorum vi hanc in terram compulsus. Huncce ergo sinemus illæsum abire, an, quæ secum advexit, ei eripiemus? » (2) Ad hæc Proteus remittit nuncium, qui diceret : « Hunc hominem, quisquis est, qui hospitem suum tam nefaria injuria adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat. »

CXV. His auditis Thonis prehendit Alexandrum, navesque ejus retinet : dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. (2) Cuncti ubi advenerunt, quæsit ex Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit, patriæ dixit nomen; atque navigationis cursum, et unde advenit, exposuit. (3) Deinde vero interrogante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem in oratione nec vera loquentem Alexandrum coarguebant fugitivi supplices, et totam sceleris rationem aperuerunt. (4) Ad extremum Proteus hanc sententiam pronuntiavit : « Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nullum hominem peregrinum occidere, qui ventorum vi ablatus meam terram accessisset, a te pro Græco illo poenās sumpturus eram, qui, o hominum sceleratissime, hospitio benigne exceptus, facinus improbissimum admisisti. Ad tui hospitii uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus, tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti. Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui hospitii exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti. (5) Nunc, quoniam semper maximi duxi hospitem nullum occidere, mulierem quidem hanc atque opes non te sinam hinc abducere, sed hæc ego Græco illi servabo, donec ipse veniens recipere voluerit : tibi vero et navigationis sociis edico, ut intra triduum mea e terra in aliam navigetis : sin minus, pro hostibus vos habebō. »

CXVI. Hunc fuisse Helenæ apud Proteum adventum dixere sacerdotes. Videtur autem mihi Homerus eandem audivisse narrationem; sed, quoniam non similiter, atque altera narratio, qua est usus, adcommodata esset epico carmini, idcirco eam omisisse, ita tamen ut significaret non tam sibi eam fuisse. (2) Adparet hoc enim ex itinere ratione Alexandri, quam in Iliade ut episodiu posuit, (nec vero usquam alibi retractavit), ubi ait, quum per alia loca eum abreptum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phœnice adpulisse. (3) Meminit autem hujus rei in Diomedis fortibus factis, ubi hos posuit versus :

Picturata inerant tibi pallia, facta puellis
Sidonitis, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidonia duxit, sulcans freta lata carinis,
quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

(4) Meminit in Odyssea quoque, his versibus :

Hæc Jove nata venena habuit multa arte parata,
fortia, quæ Polydamna sibi donaverat uxor

Αἰγυπτίῃ, τῇ πλείστα φέρεται ζείδωρος ἀρούρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλά μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει,

Αἰγύπτῳ μ' ἔστι· δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἴσχον, ἐπεὶ οὐ σὺν ἔρεξα τελέεσσας ἐκατόμβας.

(5) Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεισι δηλοῖ ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς
Αἰγυπτὸν Ἀλεξάνδρου πλάνην· ἡμυρεῖ γὰρ ἡ Συρία
Αἰγύπτῳ, οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ τῇ Σιδῶν, ἐν τῇ Συ-
ρίῃ οἰκεῖν.

10 CXVII. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα καὶ τότε τὸ χω-
ρίον οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα δῆλον ὅτι οὐκ Ὀμή-
ρου τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. Ἐν μὲν
γὰρ τοῖσι Κυπρίοις εἰρηται ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης
Ἀλεξάνδρος ἀπῆκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην,
15 εὐαῖε τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρος μὲν
νυν καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα χαίρειτω.

CXVIII. Εἰρομένου δὲ μευ τοὺς ἱέρας εἰ μάταιον
λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι ἢ οὐ,
20 ἔφασαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορήσει φάμενοι εἰδέναι
παρ' αὐτοῦ Μενέλεω· ἔλθειν μὲν γὰρ μετὰ τὴν Ἑλένης
ἄρπαγην ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολ-
λὴν βοιωθεῖσαν Μενέλεω, ἐκβάσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδρυ-
θεῖσαν τὴν στρατιὴν πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους,
25 σὺν δὲ σφι ἵεναι καὶ αὐτὸν Μενέλεων· (2) τοὺς δ' ἐπεῖτε
ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαίτεῖν Ἑλένην τε καὶ τὰ
χρήματα τὰ οἱ οἴχετο κλέψας Ἀλεξάνδρος, τῶν τε ἀδι-
χματῶν δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν
λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτεν, καὶ ὁμνύντας καὶ
30 ἀνωμοτῇ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα
χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ οὐκ
ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν τῶν Πρωταῦς ὁ Αἰγύ-
πτιος βασιλεὺς ἔχει. (3) Οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελασθαι
δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν οὕτω δὴ ἐπολιόρχεον, ἐς δ' ἐξέειλον·
35 ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ
τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω δὴ
πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες αὐτὸν
Μενέλεων ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα.

CXIX. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἰγυπτὸν
40 καὶ ἀναπλώσας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀλήθειαν τῶν
πρηγματῶν, καὶ ξενίων ἤντησε μεγάλων καὶ Ἑλένην
ἀπαθεία κακῶν ἀπέλαβε, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐωυτοῦ χρή-
ματα πάντα. (2) Τυχὼν μέντοι τούτων ἐγένετο Μενέ-
λεως ἀνὴρ ἀδικος ἐς Αἰγυπτίους· ἀποπλώειν γὰρ ὥρ-
45 μεμένον αὐτὸν ἴσχον ἀπλοῖα· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ
πολλὸν τοιοῦτο ἦν, ἐπιτεχνᾶται πῆγμα οὐκ ὀσιον· λα-
βὼν γὰρ δύο παιδία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων ἐντομά σφεα
ἐποίησε. (3) Μετὰ δὲ ὡς ἐπάσιτος ἐγένετο τοῦτο ἐρ-
γασμένος, μισθθεὶς· καὶ διωκόμενος οἴχετο φεύγων
50 τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύῃς. Τὸ ἐνθεῦτεν δὲ δοῦν ἐτρά-
πετο, οὐκέτι εἶχον εἶπαι Αἰγύπτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν
ἱστορήσει ἔφασαν ἐπίστασθαι, τὰ δὲ παρ' ἐωυτοῖσι γε-
νόμενα ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγειν.

Thonis in Ægypto, cujus fert plurima mixtım
multa solum proba, multa etiam dammosa venena.

Tum etiam hæc, eodem spectantia, Telemachio dicit Mene-
laus :

Hic etiam Ægypto di me tenere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

(5) Quibus versibus declarat poeta, cognitum sibi fuisse
Alexandri, per maria errantis, adventum in Ægyptum :
confinis enim est Syria Ægypto : Phœnices autem, quorum
est Sidon, in Syria habitant.

CXVII. Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime
loco, ex Iliade apposito, clarum est, non esse Homerum
Cypriorum carminum auctorem, sed alium quempiam. Nam
in Cypriis Alexander memoratur tertio die Sparta Ilium cum
Helena pervenisse secundo vento usus, et mari tranquillo :
in Iliade vero ait poeta, errasse illum quum Helenam do-
mum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria
carmina.

CXVIII. Interroganti vero mihi, utrum vanum fictum-
que sit, an non, quod Græci de bello ad Ilium gesto nar-
rant, responderunt mihi hæc, quæ ex ipsius Menelai nar-
ratione sibi cognita esse adfirmarunt. Scilicet, venisse post
Helenæ raptum exercitum ingentem Græcorum in terram
Trojanam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, ex-
scensione facta, positisque castris, missos esse Ilium lega-
tos, et in his ipsum Menelaum : (2) qui postquam muris
ingressi, repetiissent Helenam et opes ab Alexandro sub-
reptas, et satisfactionem injuriarum postulassent ; respon-
disse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirma-
verint jurati et non jurati, non habere se Helenam nec opes
quæ repeterentur, sed esse ista omnia in Ægypto ; neque
æquum esse, se earum rerum causa satisfactionem dare,
quæ essent in Protei manibus, regis Ægyptii. (3) At
Græci, ab his se rideri existimantes, ea causa obsedis-
se urbem, donec cepissent. Capta orbe, quum nusquam
Helena reperiretur, et eandem rem, quam antea, audiverant,
experirentur Græci ; sic deinde fidem priori sermoni ad-
hibentes, Menelaum ipsum ad Proteum miserunt.

CXIX. Menelaus ubi in Ægyptum pervenit, adverso
fluvio Memphin navigavit, ibique exposita rei veritate,
insignibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam illæ-
sam recepit, insuperque opes suas omnes. (2) Verumtamen
Menelaus, quamquam hæc omnia consecutus, inique cum
Ægyptiis egit. Nam quum proficisci vellet, nec per ventos
posset, longiore interposita mora, extremum rem adgressus
est impiam et nefariam : duos puerulos sumsit hominum
indigenarum, eosque placandis ventis immolavit. (3)
Deinde postquam evulgatum est facinus, invisus Ægyptiis,
et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Libyam
versus iter intendens. Inde vero quonam pervenerit, non
amplius dicere potuerunt Ægyptii : ista vero, quæ dixi,
partim sciscitando se cognovisse aiebant, partim apud se
gesta accurate cognita habere.

CXX. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προστιθεμαι, τάδε ἐπιλεγόμενος, εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ, ἀποδοθῆναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἑλλήσι ἥτοι ἐκόντος γε ἢ ἀέκοντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι οἱ προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλεξάνδρος Ἑλένη συνοικήῃ. (2) Εἰ δὲ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοις χρόνοις 10 ταῦτα ἐγίνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, δόκτε συμμίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἑπταῖνες τῶν παίδων μάχης γινομένης ἀπέθνησκον, εἰ χρή 15 τι τοῖσι ἐποποιόισι χρεώμενον λέγειν, τούτων δὲ τοιούτων συμβαινόντων ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι, μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγέσθαι. (3) Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιλῆϊς ἐς Ἀλεξάνδρον περιήϊε, ὥστε γέροντος Πριάμου ἐόντος ἐπ' ἐκείνῳ 20 πρήγματα εἶναι, ἀλλ' ἑκτὴν καὶ πρεσβύτερον καὶ ἀνὴρ ἐκείνου μᾶλλον ἐὼν ἐμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος παραλάβεσθαι, τὸν οὐ προσῆκε ἀδικεῖν τῷ ἀδελφεῷ ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμβαινόντων ἰδίῃ τε αὐτῷ καὶ τοῖσι ἄλλοις 25 πᾶσι Τρωσί. (4) Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὥς μὲν ἐγὼ γνῶμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρήν ἀπολόμενοι καταφανὲς τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὥς τῶν 30 μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρα τῶν θεῶν. Καὶ ταῦτα μὲν τῇ ἐμοὶ δοκεῖ εἰρηται.

CXXI. Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆϊν Ῥαμψίνιτον ἔλεγον, δὲ μνημόσυνα ἔλιπετο τὰ προύλαϊα τὰ πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἥφαιστείου, 35 ἀντίους δὲ τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἰόντας τὸ μέγαθος πέντε καὶ εἰκοσι πηγέων, τῶν Αἰγυπτίων τὸν μὲν πρὸς βορέεω ἑστῶτα καλεῦσαι θέρος, τὸν δὲ πρὸς νότον χειμῶνα. (2) καὶ τὸν μὲν καλεῦσαι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσι τε καὶ εὖ ποιεῦσι, τὸν δὲ χειμῶνα καλεούμενον τὰ ἔμπανιν τούτων ἔρδουσι. (1.) 40 Πλοῦτον δὲ τούτῳ τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν ὑστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέσθαι οὐδ' ἐγγὺς ἔλθειν. (3) Βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφαλείῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν οἰκοδομέσθαι οἰκημα λίθινον, τοῦ τῶν τοίχων ἕνα ἐς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας ἔχειν. Τὸν δὲ ἐργαζόμενον ἐπιβουλεύοντα τάδε μηχανᾶσθαι, τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἕνα ἑξαιρετὸν εἶναι ἐκ τοῦ τοίχου ῥηϊδίως καὶ ὑπὸ 50 δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός. (4) Ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἰκημα, τὸν μὲν βασιλεῖα θησαυρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ, χρόνου δὲ περιόντος τὸν οἰκοδόμον περὶ τελευτῇ τοῦ βίου ἐόντα ἀνακαλέσασθαι τοὺς παῖδας (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο), τούτοις δὲ ἀπηγγέσθαι ὥς ἐκείνων προορέων, ὅπως βίον ἀφθονον ἔχωσι, τεχνάσαιτο οἰκο-

CXX. Hæc mihi Ægyptiorum dixerunt sacerdotes : narrationi autem, quam de Helena fecerunt, ego etiam ipse adsentior, hæcce mecum reputans : si in Illo fuisset Helena, reddituros eam Græcis fuisse Trojanos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam profecto non ita mente captus erat Priamus, neque ceteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo Alexander Helenam haberet uxorem. (2) Quod si etiam initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam et aliorum Trojanorum complures, quoties cum Græcis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in prælio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt, his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Græcis hac conditione, ut presentibus malis liberaretur. (3) Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat rediturum, ut quum senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit : sed Hector, et ætate major et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus ; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri injuste agentis, quum præsertim illius caussa gravissima mala et privatim ipsum, et publice Trojanos omnes premerent. (4) Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera dicentibus fidem non adhibuerant Græci : idque (ut dicam quod sentio) factum est divino numine ita moderante, ut illi, internecone pereuntes, testatum facerent hominibus, graves injurias gravibus etiam poenis vindicari a diis. Sed hæc quidem pro mea dixi opinione.

CXXI. Proteo in regno successisse memorarunt Rhampsinum : qui monumenta sui reliquit propylæa templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylæorum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum magnitudine : quarum illam, quæ stat a septentrione, Æstatem adpellant Ægyptii ; alteram, quæ ad meridiem conversa, Hiemem (2) et illam quidem, quam Æstatem vocant, adorant et donis placent ; adversus illam, quæ Hiems nominatur, contrarium faciunt. (1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes possedissee tantamque vim argenti, ut posteriorum regum nullus, non dico superare eum opibus potuerit, sed ne prope quidem accedere. (3) Igitur in tuto reponere suas pecunias cupientem, conclave ædificandum curasse lapideum. Cujus ædificii quum unus paries extorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pecunie insidiantem, hocce esse machinatum : ex lapidibus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a duobus aut etiam ab uno homine. (4) Absoluto ædificio, regem in illo divitias suas deposuisse. Interjecto autem tempore, quum is, qui conclave illud ædificaverat, prope vitæ finem esset, hunc advocatis ad se duobus, qui ei erant, illis exposuisse, in ædificando regis thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut opu-

δομένω τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως· (5) σαφέως δ' αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες ταμίαι τῶν βασιλέως χρημάτων ἔσονται.

6 (6) Καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχειν, ἐπελθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομηματι ἀνευρόντας ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενεῖκασθαι. (II.) Ὡς δὲ τυχεῖν τὸν βασι-

10 λέα ἀνοίξαντα τὸ οἶκμα, θωμάσαι ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖν τὰ ἀργῆα, οὐκ ἔχειν δὲ ὄντινα ἐπαιτιᾶται τῶν τε σημάντρων ἐόντων ὥων καὶ τοῦ οἰκῆματος κεκληγμένου. (7) Ὡς δὲ αὐτῷ καὶ δις καὶ τρίς ἀνοίξαντι αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα (τοὺς γὰρ

15 κλέπτας οὐκ ἀνίεναι κεραίζοντας), ποιῆσαι μιν τάδε, πάγας προστάξει ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας περὶ τὰ ἀργῆα ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν στήσαι. (8) Τῶν δὲ φωρῶν ὥσπερ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ ἐλθόντων καὶ ἐσδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγρος προσῆλ-

20 θε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι. (9) Ὡς δὲ γῶναι αὐτὸν ἐν οἴῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλεῖν τὸν ἀδελφεὸν καὶ δηλοῦν αὐτῷ τὰ παρόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην ἐσδύντα ἀποταμέειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὅπως μὴ αὐτὸς ὀφθεῖς καὶ γνωρισθεῖς ὡς εἴη προσπολέει καὶ ἐκείνον. (10) Τῷ

25 δὲ δοῖναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πεισθέντα ταῦτα, καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον ἀπέναι ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. (III.) Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλέα ἐς τὸ οἶκμα ἐκπεπληχθαι δρόντα τὸ σῶμα τοῦ φωρὸς ἐν τῇ πάγῃ ἄνευ τῆς κεφαλῆς

30 ἐόν, τὸ δὲ οἶκμα ἀσινὲς καὶ οὔτε ἐσδόν οὔτε ἐκδυσιν οὐδεμίαν ἔχον. (11) Ἀπορεύμενον δὲ μιν τάδε ποιῆσαι· τοῦ φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τείχεος κατακρεμάσαι, φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαντα ἐντελίσθαι σφι, τὸν ἂν ἰδόνται ἀποκταύσαντα ἢ κατοικτισάμενον; συλλα-

35 βόντας ἄγειν πρὸς ἐωυτόν. (12) Ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος τὴν μητέρα δεινῶς φέρειν, λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην προστάσειν αὐτῷ, ὅτι τῷ τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κοιμεί· εἰ δὲ τούτων ἀμελήσει, δια-

40 πειλέειν αὐτὴν ὡς ἐλθοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. (IV.) Ὡς δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παιδὸς καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτεχνήσασθαι τριᾶς μιν, ὄνους κατασκευασάμενον καὶ ἀσκούς πλησαντα οἴνου

45 ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ ἔπειτεν ἐλαύνειν αὐτούς· (13) ὥς δὲ κατὰ τοὺς φυλάσσοντας ἦν τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπιστάσαντα τῶν ἀσκῶν δύο ἢ τρεῖς ποδεύοντας αὐτὸν λυεῖν ἀπαμμένους· ὡς δὲ ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα βῶντα ὡς οὐκ ἔχοντα

50 πρὸς οἶκον τῶν ὄνων πρῶτον τράπηται. (14) Τοὺς δὲ φυλάκους ὡς ἰδέειν πολλὴν βρόντα τὸν οἶνον, συντρέγειν ἐς τὴν ὁδὸν ἀγγῆα ἔχοντας, καὶ τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν ἐν κέρδει ποιευμένους· τὸν δὲ διαλοιδορῆσθαι πᾶσι ὄργην προσποιούμενον, παραμυθευμένον

lentam haberent rem familiarem. (5) Perspicue igitur illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futuros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores. (6) Hoc igitur vita functo, filios haud multo post operi admovisse manus : noctu ad regiam accedentes, lapidem in edificio a se inventum facili opera tractasse, multumque pecuniæ extulisse. (II) Quum forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimiuitas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem culparet habuisse, quum sigilla januæ salva fuissent, et edificium clausum. (7) Ubi autem iterum et tertio aperiens, constanter minui vidit pecunias (nec enim spoliare desisse fures), hocce eum fecisse : laqueos confici jussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant pecuniæ, collocari. (8) Ventitasse dein, ut antea, fures : quorum quum irrepsisset aller, et ad vas accessisset, continuo hunc laqueo esse captum. (9) Eundem vero, videntem quo in malo esset, prolinus vocato fratri significasse quid accidisset, jussisseque eum ut continuo ipse irreperet, sibique caput abscinderet; ne, sese conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset periturus. (10) Et illum, probato hujus consilio, fecisse ut jusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum abiisse, caput fratris asportantem. (III.) Ut illuxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, conspecto corpore furis laqueo constricti et capite carentis, quum præsertim illesum ædificium, nullumque vel introitum vel exitum videret. (11) Itaque hærentem animo, hocce fecisse : cadaver furis ex muro suspendisse, adpositisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad se adducerent. (12) Interim suspensio furis cadavere vehementer dolentem matrem, collatis cum superstite filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et sibi adferre conaretur; adjecisseque minas, eam rem si ille neglexisset, regem se aditurum, ipsumque, ut qui illius pecunias habeat, delaturum. (IV.) Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, postquam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum excogitasse hujusmodi : instructis asinis utres imposuisse vino plenos, eosque per viam publicam agitasse; (13) quumque prope locum fuisset ubi erant cadaveris suspensi custodes, attractos duos aut tres utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi incertum, ad quemnam ex asinis primum se converteret. (14) Custodes, multum fluere vini videntes, in viam concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem, vehementer se iratum simulantem, maledictis eos lacerasse. Custodibus

δὲ αὐτὸν τῶν φυλάκων χρόνῳ πρῆνέσθαι προσποιέσθαι καὶ ὑπείσθαι τῆς ὀργῆς, τέλος δὲ ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ κατασκευάζειν. (15) Ὡς δὲ λόγους τε πλεῦνας ἐγγίνεσθαι καὶ τινα καὶ σκῶψαι μιν καὶ ἐς γέλῳτα προαγαγέσθαι, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἓνα· τοὺς δὲ αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι, καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ καὶ καταμείναι. (16) Ὡς δὲ μιν παρὰ τὴν πόσιν φιλοφρόνους ἡσπάζοντο, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν· δασιλείῃ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς φυλάκους ὑπερμεθυσθῆναι καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ ἔνθα περ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. (17) Τὸν δὲ, ὡς πρόσω ἦν τῆς νυκτὸς, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλῦσαι καὶ τῶν φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηΐδας, ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνειν ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα. (V.) Τὸν δὲ βασιλέα, ὡς αὐτῷ ἀπηγγέλθη τοῦ φωρὸς δὲ νέκους ἐκκεκλημένους, δεινὰ ποιεῖν. (18) πάντως δὲ βουλόμενον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος, ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν θυγατέρα τὴν ἐωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκῆματος, ἐντειλάμενον πάντας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι, ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ δὲ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὃς δ' ἂν ἀπηγγέσθαι τὰ περὶ τὸν φῶρα γεγεννημένα, τοῦτον συλλαμβάνειν καὶ μὴ ἀπείναι ἔξω. (19) Ὡς δὲ τὴν παιδα ποιεῖν τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν φῶρα πυθόμενον τῶν ἐνέκεν ταῦτα ἐπερῆσσο, βουληθέντα πολυτροπήν τοῦ βασιλέως περιγενέσθαι ποιεῖν τάδε· νεκροῦ προσπάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὧμῳ τὴν χεῖρα ἰέναι αὐτὸν ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ, ἐσελθόντα δὲ ὡς τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτεύμενον τὰ περ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπηγγέσθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἐργασμένος ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλέως ὑπὸ πάγης ἀλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν, σοφώτατον δὲ ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας καταλύσειε τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. (20) Τὴν δὲ, ὡς ἤκουσε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ· τὸν δὲ φῶρα ἐν τῷ σκότει προτεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ ἐπιλαβομένην ἔχειν, νομίζουσαν αὐτοῦ ἐκεῖνον τῆς χειρὸς ἀντέχεσθαι· τὸν δὲ φῶρα προέμενον αὐτῇ οἶχεσθαι διὰ θυρώων φεύγοντα. (VI.) Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα ἀννεῖχθαι, ἐκπεπληγῆσθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε καὶ τολμῇ τ' ἀνθρώπου, τέλος δὲ διαπέμποντα ἐς πάσας τὰς πόλεις ἐπαγγέλλεσθαι ἀδειάν τε δίδόντα καὶ μεγάλα ὑποδεχόμενον ἐλθόντι ἐς ὅσιν τὴν ἐωυτοῦ. (21) Τὸν δὲ φῶρα πιστεύσαντα ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, Ῥαμψίνιτον δὲ μεγάλως θυμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύτην συνοικίσαι ὡς πλείστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκεῖνον δὲ Αἰγυπτίῳ.

CXXII. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔλεγον τοῦτον τὸν βασιλέα ζῶν καταβῆναι κάτω ἐς τὸν οἶον Ἕλληνας αἰδῶν

vero eum consolantibus, paulatim mitigari simulantem, ab ira remisisse, denique a media via exegisse asinos, eosque rursus instruxisse. (15) Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicisset, dono um illis dedisse unum ex utribus : et illos e vestigio discumbentes computationi animum adplicuisse, ipsumque adsumsisse et hortatos esse, ut secum maneret compotaretque : et illum, ut erat consentaneum, morem gessisse, apudque illos mansisse. (16) Qui quum inter potandum comiter amplecterentur hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse : et copioso potu utentes custodes ita fuisse inebriatos, ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, obdormierint. (17) Tum vero, nocte jam multum progressa, hunc fratris corpus solvisse, et custodum dexteras genas contumeliæ caussa rasisse, denique cadavere asinis imposito, mandata matris exsecutum, domum cum asinis rediisse. (V.) Regem, postquam ei renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, ægerrime tulisse; (18) cupientemque quoquo modo reperire quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse aiunt, mihi non credibile : filiam suam jussisse in lupanari sedere, cunctosque homines pariter admittere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque quid sit quod et callidissimum et improbissimum in vita patriverit : quodsi quis narrasset ea quæ circa furem accidissent, hunc prehenderet, neque egredi pateretur. (19) Jussis patris quum morem generet puella, furem hunc, postquam cognosset cujus rei caussa hæc fierent, cuperetque regem superare versutia, hæcce fecisse : recens mortui hominis amputasse in humero manum, eaque sub pallio abscondita ad regis filiam intrasse; tum ab ea interrogatum sicuti alii quoque, respondiisse, improbissimum se facinus patrasse, quum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver suspensum fratris solvisset. (20) Tum illam, his auditis, prehendiisse hominem : at furem illi in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum puella prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per januam egressum profugisse. (VI.) Postquam igitur et hæc regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutia et audacia hominis. Ad extremum, circummissis per oppida præconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adjecturum homini, si in conspectum suum venisset. (21) Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse : Rhampsinitumque, magna hominis admiratione ductum, filiam ei hanc in matrimonium dedidisse, ut hominum omnium scientissimo : Ægyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Ægyptiis.

CXXII. Post hæc eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Græci inferos putant esse, descendisse,

νομίζουσι εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεῖν τῇ Δήμητρί, καὶ τὰ μὲν νικᾶν αὐτὴν, τὰ δὲ ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ μιν πάλιν ἄνω ἀπικέσθαι δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. (2) Ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψίνου νίτου καταβάσιος, ὡς πάλιν ἀπῆκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφρασαν, τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς· οὐ μέντοι εἴτε δι' ἄλλο τι εἴτε διὰ ταῦτα ὁρτάζουσι ἔχω λέγειν. (3) Φᾶρος δὲ αὐτῆμερὸν ἐξυφάναντες οἱ ἱερεῖς κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρῃ τοὺς ὀφθαλμούς, ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ φᾶρος ἐς ὁδὸν φέρουσαν ἐς ἱρὸν Δήμητρος αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπίσω. (4) τὸν δὲ ἱερεῖα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Δήμητρος ἀπέχον τῆς πόλεως εἴκοσι σταδίου, καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον.

CXXIII. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίῳ λεγομένοισι χράσῳ δτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάντα τὸν λόγον ὑποκίεταί ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐκείνων ἀκοτῇ γράφω. Ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγυπτίῳ λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. (2) Πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγυπτίῳ εἰσι οἱ εἰπότες, ὡς ἀνθρώπου ψυχῇ ἀθάνατός ἐστι, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἔπειτα δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει, τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι. (3) Τοῦτω τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἕλληνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἐσωτῶν ἐόντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.

CXXIV. Μέχρι μὲν νυν Ῥαμψίνου βασιλέως εἶναι ἐν Αἰγύπτῳ πᾶσαν εὐνομήν ἔλεγον καὶ εὐθενεῖν Αἰγυπτον μεγάλως, μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεύσαντά σφεων Χέοπα ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι· κατακλητῆ-
 35 σαντα γάρ μιν πάντα τὰ ἱερά πρῶτα μὲν σφεάς θυσίαν ἀπέρχει, μετὰ δὲ ἐργάζεσθαι ἐσωτῇ καλεῖν πάντας Αἰγυπτίους. (2) Τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι ἐκ τῶν λιθοτομίων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λίθους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν
 40 ποταμὸν πλοίοις τοὺς λίθους ἐτέροις ἔταξε ἐκδέκεσθαι καὶ πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλεῖν οὐρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. Ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. (3) Χρόνον δὲ ἔγγενέσθαι τριβομένη τῇ ληρῇ δέκα μὲν ἔτεα τῆς ἐδοῦ
 45 κατ' ἣν ἔλκον τοὺς λίθους, τὴν ἔδειμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τῷ ἔλασσαν τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν (τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι, εὖρος δὲ δέκα ὀργυαί, ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐσωτῆς, ὁκτὼ ὀργυαί, λίθου τε ἔστω καὶ ζῶον ἐγγεγλυμμέ-
 50 νον), ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο θήκας ἐσωτῇ ἐν νήσῳ, διωρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγόν. (4) Τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα ποιευμένη, τῆς ἐστὶ

ibique cum Cerere alea lusisse, et partim victorem, partim etiam ab illa victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. (2) Ab hoc Rhampsiniti descensu ad inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi mea etiam nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causa celebretur, an alia, adfirmare non possum. (3) Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitra obligant oculos, eumque in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum ipsi retro discedunt. (4) Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos eum in eundem locum reducere.

CXXIII. Jam utatur his, quæ Aegyptii narrant, si cui probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc historiam propositum est, ut ea scribam quæ a quibusque memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. (2) Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hanc doctrinam traderent: esse animam hominis immortalem; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolvisset per omnia terrestria animalia et marina et volueria, tum rursus in hominis corpus, quod tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absolvi tribus annorum millibus. (3) Hoc placito usi sunt deinde nonnulli e Græcorum philosophis, alii prius, alii posterius, tamquam suum esset inventum: quorum ego nomina, mihi quidem cognita, literis non mando.

CXXIV. Usque ad Rhampsinitum igitur valuisse, dixerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud eos tenentem Cheopem omni nequitia esse grassatum. Clausis enim templis omnibus, primum sacrificiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi opus facere: (2) aliis adsignatum fuisse, ut ex lapidinis quæ sunt in Arabio monte, ex his lapides traherent usque ad Nilum; aliis imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos lapides illos exciperent, et ad Libycum quem vocant traherent montem. Opus autem faciebant per vices, quolibet trimestri, centena hominum millia. (3) Tempus autem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem fuisse annos, per quos munierint viam qua traxerunt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo inferius ipsa pyramide: (est enim longitudo viæ quinque stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; altitudo, qua est maxima, duorum et triginta cubitorum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculptis ornata figuris:) huic igitur muniendæ viæ insumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis in eo colle, in quo stant pyramides, cameris subterraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in insula, fossa ex Nilo introacta. (4) In ipsius autem pyramidis constructionem viginti annos esse insumtos. Quadrata illius forma

πανταχῇ μέτῳπον ἕκαστον ὁκτὼ πλέθρα ἐούσης τετραγώνου καὶ ὕψος ἴσον, λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἑλάσσω.

- 5 CXXV. Ἐποιήθη δὲ ὧδε αὕτη ἡ πυραμίς, ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας οὐνομάζουσι. (2) Τοιαύτην τὸ πρῶτον ἐπέτε ἐποίησαν αὕτην, ἥειρον τοὺς ἐπιλοῖτους λίθους μηχανῶσι ὕλῳν βραχέων πεποιημένῃσι, χαμᾶθεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν ἀείροντες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτόν, ἐς ἐτέραν μηχανὴν ἐτίθετο ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου, ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον εἴλκετο στοῖχον ἐπ' ἄλλης μηχανῆς. (3) ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἔσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται καὶ μηχαναὶ ἔσαν, εἴτε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν ἐούσαν μίαν τε καὶ εὐδᾶστακτον μεταφόρεον ἐπὶ στοῖχον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλκοιεν· λελέχθω γὰρ ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰ περ λέγεται. (4) Ἐξεποιήθη δ' ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα, μετὰ δὲ τὰ ἐχόμενα τούτων ἐξεποίησεν, τελευταία δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. (5) Σεσῆμανται δὲ διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι ὅσα ἔς τε συρμαῖην καὶ κρόμμου καὶ σκόροδα ἀναισιμῶθι τοῖσι ἐργαζομένοισι· καὶ ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὁ ἐρμηνεύς μοι ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα ἔφη, ἑξακόσια καὶ χίλια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. (6) Εἰ δ' ἐστὶ οὕτως ἔχοντα ταῦτα, κόσα οἶκος ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἐστὶ ἐς τὴν σιδήρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτίᾳ καὶ ἐσθῆτι τοῖσι ἐργαζομένοισι; ὁκότε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα τὸν εἰρημένον, ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοὺς λίθους ἑταμνον καὶ ἦγον καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον.

- CXXVI. Ἐς τοῦτο δὲ ἄλθιν Χέοπα κακότητος ὥστε χρημάτων δεόμενον τὴν θυγατέρα τὴν ἐωυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκῆματος προστάζει πρήσσεσθαι ἀργύριον ὁκοσονδή τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο γε ἔλεγον· τὴν δὲ τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα πρήσσεσθαι, ἰδίᾳ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημῆιον καταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκαστοῦ δέεσθαι ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοις δωρέοιτο. (2) Ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδομηθῆναι τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστῆκυϊαν, ἔμπροσθε τῆς μεγάλης πυραμίδος, τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον ὁλοῦ καὶ ἡμίσεος πλέθρου.

- 45 CXXVII. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέοπα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτα, τελευταίναντος δὲ τούτου ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆγην τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Χεφρήνα· καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρόπῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ τὰ τε ἄλλα καὶ πυραμίδα ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν· (2) οὔτε γὰρ ὑπεσι οἰκῆματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διωρυγῆς ἤκει ἐς αὐτὴν ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέραν ῥέουσα· δι' οἰκοδομημένου δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι

est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo ejusdem est mensurae: lapis politus et quam accuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus.

CXXV. Est autem sic constructa haec pyramis: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii pinnas, alii arulas vocant. (2) Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem super alia machina; (3) nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex uno ordine in alterum promovebant, quoties lapidem in altum tollere vellent: nam in utramque partem, quemadmodum traditur, dictum a nobis esto. (4) Perfici autem coeptum est opus a summo; dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extremum imam partem et terrae proximam perfecerunt. (5) Scripto autem in pyramide consignatum est literis Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fecerunt: et recte memini quae mihi dixit interpres, quum scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcentorum talentorum argenti. (6) Quodsi ita est, quanta putabimus impensa fuisse alia, in ferrum, quo usi sint ad opus faciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operariorum? quandoquidem tantum temporis, quantum dixi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum temporis, ut ego arbitror, caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae.

CXXVI. Eo autem flagitii processisse Cheopem dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari jussit considerare, et pecuniae summam quantamcumque posset conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: (2) ex illisque lapidibus, dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio stat trium, ante magnam pyramidem; cujus quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta.

CXXVII. Cheopem hunc dixere Aegyptii regnasse annos quinquaginta; eique defuncto successisse in regnum fratrem ejus Chephrenem. Hunc quum in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fratrem, tum etiam pyramidem extruxisse. Et haec quidem pyramis mensuram prioris illius non exaequat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) (2) neque enim cameras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus per canalem murario opere constructum insulam cir-

κείσθαι Χέοπα. (3) Ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς ἐτέρης τούτῳ μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδόμησε. Ἔστ᾽ αἱ δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφότεραι, μάλιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὕψηλοι. Βασιλεῦσαι δὲ ἔλεγον Χερρήνα ἕξ καὶ πενήκοντα ἔτεα.

CXXVIII. Ταῦτα ἕξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε πᾶσαν εἶναι κακότητα καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου κατακληθίσθέντα οὐκ ἀνοίχθηναι. Τούτους ὑπὸ μίσεος οὐ κάρτα ἐθέλουσι Αἰγύπτιοι οὐνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς πυραμίδας καλεῦσι ποιμένος Φιλίτιος, ὃς τοῦτον τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

CXXIX. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερίνον ἔλεγον Χέοπος παῖδα, τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς ἔργα ἀπαδεῖν, τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοίξαι καὶ τὸν λήν τετραμμένον ἐς τὸ ἑσχατον κακοῦ ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε καὶ θυσίας, δίκας δὲ σφὶ πάντων βασιλέων δικαιοτάτας κρίνειν. (3) Κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον ἀπάντων ὅσοι ἤδη βασιλέες ἐγένοντο Αἰγυπτίων αἰνέουσι μάλιστα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ ὃ καὶ τῷ ἐπιμεπομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐωυτοῦ διδόντα ἄλλα ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. (3) Ἔοντι δὲ ἡπίω τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολιτήτας καὶ ταῦτα ἐπιτηδεύοντι πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγατέρα ἀποθανοῦσαν αὐτοῦ, τὸ μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι τέκνον. (4) Τὸν δὲ ὑπεραληθισαντά τε τῷ περιεπεπτώκει πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ξυλίνην κοιλὴν, καὶ ἐπειτεν καταχρυσώσαντά μιν ταύτην ἔσω ἐν αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα.

CXXX. Αὕτη ὣν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν φανερὴ, ἐν Σαῖ μὲν πόλει ἐπύσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι βασιλικοῖσι ἐν οἰκίῳ αἰσθημένη. (1) Οὐμὴ ματα δὲ παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίξουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. (2) Ἀγχοῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκίῳ αἰσθημένη τῶν παλλακῶν τῶν Μυκερίνου ἐστᾷσι, ὥς ἔλεγον οἱ ἐν Σαῖ πόλει ἱρέες· ἐστᾷσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί, ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἰκοσι μάλιστα καὶ, γυμναὶ ἐργασμέναι· αἵτινες μέντοι εἰσι, οὐκ ἔχω εἶπαι πλὴν ἢ τὰ λεγόμενα.

CXXXI. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης καὶ τῶν κολοσσῶν τόνδε τὸν λόγον, ὡς Μυκερίνος ἠράσθη τῆς ἐωυτοῦ θυγατρὸς καὶ ἐπειτεν ἐμίγη οἱ ἀκούσῃ· μετὰ δὲ λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγατο ὑπ' ἄγχεος, ὃ δὲ μιν ἔθαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ, ἣ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν ἀμφιπόλων τῶν προδουσῶν τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ ἀπέταμε τὰς χεῖρας, καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι πεπονηίας τὰ περ αἱ ζῶαι ἔπαθον. (2) Ταῦτα δὲ λέγουσι φλυαρόντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, καὶ τὰ ἄλλα καὶ ὃ καὶ τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν ταῦτα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβε-

cumliit, in qua sepultum Cheopem aiunt. (3) Exstruxit autem hanc, magnæ pyramidi proximam, quadraginta pedibus illa minorem : primus lapidum ordo Æthiopico lapide variegato substructus. Ambæ super eodem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem eminente. Regnassee autem Chephrenem aiunt annos sex et quinquaginta.

CXXVIII. Hos centum et sex annos numerant Ægypti, quibus per Ægyptum omne genus malorum invaluerit, clausaque templa per tantum temporis spatium non fuerint aperta. Istorumque regum odio nomen etiam eorum nolunt fere memorare; sed pyramides etiam illas vocant pastoris Philitios, qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

CXXIX. Post hunc regnassee in Ægypto dicebant Mycerinum Cheopis filium. Huic patris displicuisse facta : itaque et templa eum aperuisse, et populo, extremis malis vexato, induluisse, ut suis quisque negotiis et sacris operam daret : jusque etiam illis æquissime regum omnium dixisse. (2) Hac quidem ex parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot Ægypti reges umquam fuere, extollunt : nam et alioquin ex æquo judicasse causas, et si quis de sententia ab illo lata esset conquestus, ei de suo ultro donare solitum, quo iram illius mitigaret. (3) Ita quum mitis adversus cives esset Mycerinus, talibusque uteretur institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem filię, quam unicam domi sobolem habebat. (4) Ea calamitate in quam inciderat vehementer adflictum, quum vellet excellentiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam curasse bovem lineam, intus cavam, extrinsecus inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepelivisse.

CXXX. Bos ista non sub terra est condita, sed mea adhuc ætate in propatulo erat, in Sai oppido in regia posita, elegantis in conclavi : et quotidie apud illam sufficientia ejusque generis adolentur, et singulis noctibus pernox ardet lucerna. (2) Prope bovem illam, in alio conclavi, stant imagines pellicum Mycerini, ut dicebant qui in Sai oppido sunt sacerdotes : stant certe ibi lignei colossi, forma muliebri, numero fere viginti, nudis corporibus : quænam autem illæ sint, dicere non possum, nisi quæ narrantur.

CXXXI. Sunt autem qui de bove illa et de colossis istis hæc narrant : Mycerinum amore filię suæ captum, vim ei intulisse; eoque facto puellam præ dolore vitam finisse suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse; matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidissent, manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum idem accidisse quod ipsæ vivæ passæ essent. (2) Hæc vero, ut mihi videtur dicunt nugantes, quum cætera, tum hoc de manibus colossorum : hoc enim nos etiam vidimus, vefustate temporis

βλήκασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων ἐφαίνοντο ἐοῦσαι ἔτι καὶ ἐς ἐμέ.

CXXXII. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέχρυσται φοινικίῳ εἰματι, τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει κεχρυσωμένα παχέϊ κάρτα χρυσῶν· μεταξύ δὲ τῶν κερῶν δ' οὗτο ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἐπεστὶ χρύσεος. Ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη, μέγας δὲ ὄση περ μεγάλη βοῦς ζωή. (2) Ἐκφέρεται δὲ ἐκ τοῦ οἰκήματος ἀνά πάντα τὰ ἔτεα, ἐπεὶ τὸ πῦρ πῦρται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ οὐνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι. Τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς τὸ φῶς· φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυκερίνου ἀποθνήσκουσαν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπασι μὲν τὸν ἥλιον κατιδέειν.

CXXXIII. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος δεύτερα τοῦτω τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἔλθειν οἱ μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος ὡς μέλλοι ἐξ ἔτεα μούνον βίου· τῷ δὲ δόμῳ τελευτήσιν. Τὸν δὲ δεινὸν ποιησάμενον πέμψαι ἐς τὸ μαντήιον τῷ θεῷ ὀνειδισμα, ἀντιμεμρόμενον ὅτι ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος ἀποκληῖσαντες τὰ ἱρὰ καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν, αὐτὸς δ' εὐσεβὴς ὢν μέλλοι ταχέως οὕτω τελευτήσιν. (2) Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἔλθειν λέγοντα τοῦτων· εἴνεκεν καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον· οὐ γὰρ ποιησαί μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιεῖν· δεῖν γὰρ Αἴγυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πεντήκοντα τε καὶ ἑκατὸν, καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλεῖς μαθεῖν τοῦτο, ἐκείνους δὲ οὐ. (3) Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν Μυκερίνον, ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τοῦτων, λύγνα ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοντο νύξ, ἀνάψαντα αὐτὰ πίνειν τε καὶ εὐπαθεῖν, οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἐς τε τὰ ἔλαα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυθάνοιτο εἶναι ἐνηθητήρια ἐπιτηδεώτατα. (4) Ταῦτα δὲ ἐμνη-
σαντὸς θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δυώδεκα ἔτεα ἀντ' ἐξ ἑτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

CXXXIV. Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος κατελίπετο, πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδόσαν καὶ ὡς ἑκατὸν τριῶν πλεόνων ἐούσης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἡμισυ Αἰθιοπικῶν· τὴν δὲ μετεξέτεροί φασὶ Ἑλλήνων Ῥοδῶπιος ἑταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. (2) Οὐδὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδας ἀναρίθμητοι ὡς λόγῳ εἶπαι ἀναισθήτων· πρὸς δὲ ὅτι κατ' Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀχμαζούσα Ῥοδῶπις, ἀλλ' οὐ κατὰ τοῦτον. (3) Ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὑστερον τοῦτων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας λιπομένων ἦν Ῥοδῶπις, γενεὴν μὲν ἀπὸ Θρηίκης, δούλη δὲ ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος ἀνδρὸς Σαμίου, σύνδουλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιῦ. (4) Καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδμονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥμισυ· ἀπείτε γὰρ πολλάκις χρυσούσων Δελφῶν ἐκ θεοπρο-

decidisse illis manus, quæ etiam nunc ad pedes imaginum jacentes conspiciuntur.

CXXXII. Bos autem quum reliquum corpus tectum habeat purpureo pallio, collum et caput ostendit denso admodum auro inauratum : inter cornua eminet circulus solis aurea imagine figuratus. Non stat recta bos, sed genubus iucumbens : magnitudo quanta magnæ bovis vivæ. (2) Quotannis semel extra couclave effertur : quando plangunt Ægyptii deum illum, cujus nomen in tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lucem proferunt : dicunt enim, morientem filiam orasse patrem Mycerinum, ut semel in anno solem adspicere sibi liceat.

CXXXIII. Post filiæ mortem accidisse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem hanc : oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adlatum, nonnisi sex adhuc annos victurum illum, septimo vitam finiturum. Tum illum, ægerrime hoc ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis verbis deo exprobrarent, quod pater ipsius et patruus, qui templa clausissent, deosque non curassent, atque etiam homines perdidissent, tamen longum in tempus produxissent vitam ; ipse autem, qui deos colat, tam cito vitam esset finiturus. (2) Super hæc alterum ei responsum ab oraculo esse editum : hac ipsa caussa propere finiturum vitam, quod ea, quæ in fatis fuissent, non fecisset ; debuisse enim Ægyptum malis vexari per annos centum et quinquaginta : et duos reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse, ipsum vero non intellexisse. (3) His auditis Mycerinum, quum sententiam contra se jam pronunciatam cognovisset, multas parari jussisse lucernas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse, voluptatibusque, nec die nec nocte ulla intermissa, indulgisse, per amœna inferioris Ægypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. (4) Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

CXXXIV. Idem Mycerinus pyramidem etiam reliquit, multo minorem ea quam pater exstruxerat, 220 quidem pedibus unoquoque quatuor laterum 280 pedes metiente : usque ad dimidiam altitudinem Æthiopicus lapis est. Hanc pyramidem Græcorum nonnulli dicunt esse Rhodopidis meretricis ; non recte memorantes. (2) Satis enim adparet, ne novisse quidem hoc quænam mulier fuerit Rhodopis : alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quæ innumeris (ut verbo dicam) talentorum millibus constiterat : ignorareque eosdem adparet, regnante Anasi floruisse Rhodopin, non hujus regis ætate. (3) Per multis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas monumenta sui reliquerunt, vixit Rhodopis ; genere Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephæstopolios filii, conserva Æsopi ejus qui fabulas fecit. (4) Nam et Æsopum Iadmoni servasse, quum aliunde constat, tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex oraculi effato sæpius proclamava-

πίου δε βούλοιο ποινήν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀναλέσθαι, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παιδὸς παῖς ἄλλος Ἰάδμων ἀνέλειτο. Οὕτω καὶ Αἰσωπος Ἰάδμονος ἐγένετο.

6 CXXXV. Ῥοδῶπις δὲ ἐς Αἴγυπτον ἀπίκετο Ξάνθου τοῦ Σαμίου κομίσαντος, ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην ἐλύθη χρημάτων μεγάλων ὑπ' ἀνδρὸς Μυτιληναίου Χαραξοῦ τοῦ Σκαμανδρωνόμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφῶς τῆς μουσικοποιοῦ. (2) Οὕτω δὲ ἡ Ῥοδῶπις 10 ἠλευθερώθη, καὶ κατέμεινε τε ἐν Αἴγυπτῳ καὶ κάρτα ἐπαφρόδιτος γενομένη μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιος, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. (3) Τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ἰδέσθαι ἔστι ἐτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, 15 οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι. Ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆϊόν ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποιήματι ποισαμένη τοῦτο τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλω ἐξευρημένον καὶ ἀνακεῖμενον ἐν ἱρῶ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοῦς μνημόσυνον ἐωυτῆς. (4) Τῆς ὦν δεκάτης 20 τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὁβελούς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοῦς· οἱ καὶ νῦν ἐτι συννέεσται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χίτοι ἀνέθεσαν, ἀντίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. (5) Φιλέουσι δὲ καὶ ἐν τῇ Ναυκρατί ἐπαφρόδιτοι γίνε- 25 σθαι αἱ ἐταῖραι· τοῦτο μὲν γὰρ αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὲ τὴν κλεινὴν ἐγένετο ὥς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδῶπιος τὸ οὖνομα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ ὕστερον ταύτης, τῇ οὖνομα ἦν Ἀρχιδίκη, αἰδίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσων δὲ τῆς ἐτέρης περιλεσχέ- 30 νευτος. Χάραξος δὲ ὥς λυσάμενος Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε ἐς Μυτιλήνην, ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κατακερτόμησέ μιν. Ῥοδῶπιος μὲν νυν περὶ πέπταυμαι.

CXXXVI. Μετὰ δὲ Μυκερίνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλεγον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον 35 ἀνίσχοντα ποιῆσαι τῷ Ἡραίστῳ προπύλαια, ἐόντα πολλῶν τε κάλλιστα καὶ πολλῶν μέγιστα· ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάντα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους καὶ ἄλλην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην, ἐκεῖνα δὲ καὶ μακρῶν μάλιστα. (2) Ἐπὶ τοῦτου βασιλεύοντος ἔλεγον 40 ἀμειβῆς εἰούσης πολλῆς χρημάτων γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοις, ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν οὕτω λαμβάνειν τὸ χρέος· (3) προστεθῆναι δὲ ἐτι τοῦτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, τὸν δίδοντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατεῖν τῆς τοῦ λαμβάνοντος θήκης, τῷ δὲ ὅποτε- 45 θέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον τήνδε ἐπείναι ζημίην μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος, μήτ' αὐτῷ ἐκεῖνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρῷῳ τάφῳ μήτ' ἐν ἄλλῳ μηδενί, μήτ' ἄλλον μηδένα τῶν ἐωυτοῦ ἀπογενόμενον θάψαι. (4) Ὑπερβαλέσθαι δὲ 50 βουλούμενον τοῦτον τὸν βασιλέα τοὺς πρότερον ἐωυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύπτου μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι ἐκ πλινθῶν ποιήσαντα, ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκοσμημένα ἐστὶ τάδε λέγοντα, « μὴ με κατονοστής πρὸς τὰς λιθίνας πυραμίδας· προέχω γὰρ αὐτέων

sent, si quis vellet poenam repetere cadis Aesopi, nemo alius, qui illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iadmonis servus Aesopus fuerat.

CXXXV. Rhodopis vero in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio : adducta vero ut quæstum corpore faceret, magno pretio redempta est a cive Mytilenæo Charaxo, Scamandronymii filio, fratre Sapphus poetrixæ. (2) Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto : quumque venusta admodum esset, opes sibi comparavit magnas, ut quæ Rhodopidis essent, nec vero ut quæ ad pyramidem extruendam talem sufficerent. (3) Nam, cujus opum decimam partem ad hunc usque diem conspiciere licet cui-cumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Græcia relinquere, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. (4) Ex decima opum igitur suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam ei licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea, eaque Delphos misit : quæ etiam nunc in unum coacervata conspiciuntur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ipsius ædis sacræ. (5) Solent autem Naucrati versari venustæ meretrices : nam et hæc, de qua hic sermo habetur, ita celebrata est, ut Græcis omnibus innotuerit Rhodopidis nomen : et post hanc alia, cui nomen Archidica, per Græciam est nobilitata ; minus tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata. Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute liberavit, Mytilenen reversum, multis conviciis Sappho in carminibus insectata est. Sed hæc de Rhodopide hactenus.

CXXXVI. Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Aegypti regem fuisse Asychin, a quo constructa ad Vulcani templum propylæa orientem solem spectantia ; longe ea pulcerrima et longe maxima. Habent enim omnia quidem propylæa et figuras insculptas, et infinitam ædificiorum varietatem ; hæc autem, omnium maxime. (2) Hoc, aiebant, regnante, quum magna in commerciis esset inopia pecuniæ, legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver pignori daret, ei æs alienum crederetur : (3) adjectamque ei legem esse hanc, ut, qui dedisset æs alienum, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus esset illius qui accepisset : si quis vero, qui illud pignus dedisset, debitum solvere nollet, ei hanc irrogatam esse poenam, ut nec ipse, quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in alio ullo sepeliatur, nec ei licitum quemquam suorum, qui defunctus esset, sepelire. (4) Superare autem cupientem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto regnassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi insculpta, in hanc sententiam : « Ne me conferens cum lapideis pyramidibus contemnas : tanto enim illas antecello,

τοσούτων δσον ὁ Ζεὺς τῶν ἄλλων θεῶν· κοντῷ γὰρ ὑπο-
 τυπτοντες ἐς λίμνην, ὅτι πρόσσχοιτο τοῦ πηλοῦ τῷ
 κοντῷ, τοῦτο συλλέγοντες πλίνθους εἴρυσαν καὶ με-
 τρώπῳ τοιοῦτῳ ἐξεποίησαν. » Τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀπο-
 6 δεῖσθαι.

CXXXVII. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι ἄνδρα
 τυρλὸν ἐξ Ἀνύσιος πόλιος, τῷ οὐνομα Ἄνυσιν εἶναι.
 Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ
 πολλῇ Αἰθιοπίας τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα.
 10 (2) Τὸν μὲν δὴ τυρλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα ἐς τὰ
 ἔλαια, τὸν δὲ Αἰθιοπία βασιλεύειν Αἴγυπτον ἐπ' ἔτεα
 πενήτηκοντα, ἐν τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι· ὅκως τῶν
 τις Αἰγυπτίων ἀμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα
 ἐθέλειν, τὸν δὲ κατὰ μέγας τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ
 15 δικάζειν, ἐπιτάσσοντα χῶματα χοῦν πρὸς τῇ ἐωυτῶν
 πολί, θῆεν ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. (3) Καὶ οὕτω
 ἔτι αἱ πόλεις ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον
 ἐχώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ὀρυζάντων ἐπὶ Σεώ-
 στριος βασιλέως, δεύτερα δὲ ἐπὶ τοῦ Αἰθιοπῶς καὶ
 20 κάρτα ὑψηλαὶ ἐγένοντο. (4) Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων
 τασσομένων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πολίων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
 μάλιστα ἢ ἐν Βουβάστι πόλις ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱρόν
 ἔστι Βουβάστιος ἀξιαπηγητότατον· μέζω μὲν γὰρ ἄλλα
 καὶ πολυδαπανώτερά ἐστι ἱρὰ, ἥδονη δ' ἰδέσθαι οὐδὲν
 25 τούτου μᾶλλον. Ἡ δὲ Βουβάστις κατ' Ἑλλάδα γλῶσ-
 σάν ἐστι Ἄρτεμις.

CXXXVIII. Τὸ δ' ἱρόν αὐτῆς ὁδε ἔχει. Πλὴν τῆς
 ἑσόδου τὸ ἄλλο νησός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νεῖλου διώρυχες
 ἐσχοῦσι οὐ συμμίγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρι τῆς ἐσό-
 30 δου τοῦ ἱροῦ ἑκατέρη ἐσέχει, ἡ μὲν τῇ περιρρέουσα, ἡ
 δὲ τῇ, εὐρος ἐούσα ἑκατέρη ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι κα-
 τάσκει. (2) Τὰ δὲ προπύλαια ὕψος μὲν δέκα ὀργυιέων
 ἐστί, τύποισι δὲ ἐξαπῆχει ἑσσευόμεναι ἀξίοισι λόγου.
 Ἐὐν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱρόν κατορεῖται πάντοθεν
 35 περιόντι· ἄτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψοῦ,
 τοῦ δ' ἱροῦ οὐ κεκινημένου ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἑσοπτον
 ἐστί. (3) Περιθέει δ' αὐτὸ αἵμασιθι ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποιαι, ἔστι δ' ἑσῶθεν ὁλος δένδρεων μεγίστων πεφυ-
 τευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τὸγαλμα ἐνι· εὐρος
 40 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱροῦ πάντῃ σταδίου ἐστί. (4) Κατὰ
 μὲν δὴ τὴν ἑσόδον ἐστρωμένη ἐστί δόδος λίθου ἐπὶ σταδίου
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ, εὐρος δὲ ὡς τεσσάρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρεει δ' ἐς Ἑρμῆω
 45 ἱρόν. Τὸ μὲν δὴ ἱρόν τοῦτο οὕτω ἔχει.

CXXXIX. Τέλος δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθιοπῶς
 ὥδε ἔλεγον γενέσθαι, ὅφιν ἐν τῷ ὑπνῷ τοιγόνδε ἰδόντα
 αὐτὸν οἴχεσθαι φεύγοντα· ἐδόκει οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα
 συμβουλευεῖν τοὺς ἱρέας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα
 50 πάντας μέσους διαταμέειν. (2) Ἰδόντα δὲ τὴν ὄφιν
 ταύτην λέγειν αὐτὸν ὡς πρόφασιν οἱ δοκεῖοι ταύτην τοὺς
 θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας περὶ τὰ ἱρὰ κακὸν τι
 πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων λάβοι· οὐκ ὦν ποιήσῃ
 ταῦτα, ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξαληλυθέναι τὸν χρόνον δόσον

quanto reliquos deos Juppiter. Nam conto in paludis fun-
 dum subacto, quidquid luti conto adhæsit colligentes, inde
 lateres duxerunt : atque hoc modo me perfecerunt. » Hæc
 ab illo gesta.

CXXXVII. Post hunc vero regnasse virum cæcum ex A-
 nysi oppido, cui nomen Anysis. Hoc regnante, ingenti ho-
 minum manu Ægyptum invasisse Æthiopes et Sabacon,
 regem Æthiopum. (2) Cæcum igitur hunc fuga se in palu-
 des recepisce, Æthiopemque in Ægypto regnasse annos
 quinquaginta; intra quos annos gesta ab eo esse hæcce :
 quoties aliquis Ægyptiorum quidpiam deliquisset, nullum
 eorum voluisse capite plectere; sed pro ratione delicti sen-
 tentiam pronunciassse, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. (3) Atque ita
 sublimiora etiam facta sunt oppida : etenim primo adgesta
 fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas effoderant;
 dein iterum sub Æthiope admodum quidem sunt exaltata.
 (4) Præ cæteris autem oppidis Ægypti, quorum omnium
 exaltatum est solum, maxime, ut mihi videtur, adgesta terra
 est ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia quidem
 templa ampliora et sumtuosiora; sed ad aspectum nullum hoc
 jucundius. Est autem Bubastis, Græcorum sermone,
 Diana.

CXXXVIII. Cujus templum ita comparatum est. Præ-
 ter introitum, reliquum totum insula est : fossæ enim ex
 Nilo adductæ non miscentur altera alteri, sed utraque
 usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere,
 altera ab altero circumfluens; utraque centum pedes patens
 in latitudinem, arboribus inumbrata. (2) Propylæa ad qua-
 draginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubita-
 libus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in me-
 dia urbe, undique conspicitur ex toto circuitu : nam quum
 oppidi solum aggere aggesto sit exaltatum, templum autem,
 ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique
 conspectui patet. (3) Circumductus est templo murus,
 figuris insculptis : est autem intus altissimarum arborum
 lucus, circa ædem magnam plantatus, in quo inest deæ
 simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex parte
 stadium metitur. (4) Ad introitum strata lapide via est
 trium fere stadiorum longitudine, per forum ferens orien-
 tem versus : ferme quadringentos pedes patens in latitudi-
 nem, utrumque arboribus consita ad cælum porrectis; fert
 autem ad Mercurii templum. Hæc est templi hujus ratio.

CXXXIX. Ad extremum vero Ægypto excessisse aiebant
 Æthiopem hoc evento : viso eum nocturno territum, fuga se
 recepisce : visus quippe sibi erat adstantem videre homi-
 nem, qui ei suaderet, ut sacerdotes omnes, qui in Ægypto
 essent, congregaret, et medios discinderet. (2) Hac con-
 specta visione dixisse eum, videri sibi deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admissio, aut
 a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mulctaretur; se
 vero hoc facinus non admissurum : sed exiisse tempus, quo
 exacto, postquam interim in Ægypto regnasset, disceden-

κεχρῆσθαι ἀρχαντα Αἰγύπτου ἐκχωρήσειν. (3) Ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίᾳ ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήια, τοῖσι χρέον-
ται Αἰθίοπες, ἀνεῖλε ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλεῦ-
σαι ἔτεα πεντήκοντα. Ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗτος ἐξῆλθε
καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε, ἐκὼν ἀπαλ-
λάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.

CXL. Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύ-
πτου, αὐτὶς τὸν τυφλὸν ἀρχεῖν ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμε-
νον, ἔνθα πεντήκοντα ἔτεα νῆσον γώσας σποδῶ τε καὶ
10 γῇ οἴκεε· δίκως γάρ οἱ φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων
ὡς ἐκάστοις προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν
δωρεὴν κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. (2) Ταύ-
την τὴν νῆσον οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου
ἐξευρεῖν, ἀλλ' ἔτεα ἐπὶ πλώῃ ἡ ἐπτακόσια οὐκ οἶοί τε
15 ἔσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν οἱ πρότεροι γενόμενοι βασιλεῖς
Ἀμυρταίου. Οὐνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἑλβῶ, μέ-
γαθος δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα σταδίων.

CXLI. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι τὸν ἱέρα τοῦ
Ἡραίου, τῷ οὐνομα εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι
20 ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων ὡς
οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν, ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα
ἐς αὐτοὺς, καὶ σφεας ἀπελῆσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ
τῶν προτέρων βασιλέων δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστω
δυώδεκα ἀρούρας. (2) Μετὰ δὲ ἐπ' Αἰγύπτου ἐλαύνειν
25 στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ
Ἀσσυρίων· οὐκ ὦν δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰ-
γυπτίων βρωθεῖν. (3) Τὸν δὲ ἱέρα ἐς ἀπορίην ἀπει-
λημένον ἐσελθόντα ἐς τὸ μέγαρον πρὸς τῷγαλμα ἀπο-
δύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν· ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα
30 μιν ἐπελθεῖν ὕπνον, καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι ἐπιστάντα
τὸν θεὸν θαρσύνειν ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων
τὸν Ἀραβίων στρατὸν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψει τιμωροὺς.
(4) Τούτοις δὴ μιν πίσυνον τοῖσι ἐνυπνίοις, παραλα-
βόντα Αἰγυπτίων τοὺς βουλομένους οἱ ἐπεσθαι, στρα-
35 τοπεδεύσασθαι ἐν Πηλουσίῳ (ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἐσβο-
λαί)· ἐπεσθαι δέ οἱ τῶν μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν,
καπτήλους δὲ καὶ χειρῶνακτας καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους.
(5) Ἐνθαῦτα ἀπικομένου, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖς ἐπι-
χυθέντας νυκτὸς μῦς ἀρουραίους κατὰ μὲν φαγέειν τοὺς
40 φαρετρεῖνας αὐτῶν, κατὰ δὲ τὰ τόξα, πρὸς δὲ τῶν
ἀσπίδων τὰ ὄχανα, ὥστε τῇ ὕστεραιᾷ φευγόντων σφείων
γυμνῶν ὄπλων πεσέειν πολλοὺς. (6) Καὶ νῦν οὗτος ὁ
βασιλεὺς ἔσθηκε ἐν τῇ ἱρῇ τοῦ Ἡραίου λίθινος, ἔχων
ἐπὶ τῆς χειρὸς μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε, « ἐς
45 ἐμέ τίς ὁρέων εὐσεβὴς ἔστω. »

CXLII. Ἐς μὲν τοσούτῳ τοῦ λόγου Αἰγύπτιοι τε
καὶ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες ἀπὸ τοῦ πρώτου βα-
σιλέως ἐς τοῦ Ἡραίου τὸν ἱέρα τοῦτον τὸν τελευταῖον
βασιλεύσαντα μίαν τε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίας
50 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιρέας
καὶ βασιλεῖας ἐκατέρους τοσούτους γενομένους. (2)
Καί τοι τριηκοσίαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέονται μύρια
ἔτεα· γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἔτεα ἐστὶ· μίῃς
δὲ καὶ τεσσαράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεέων, αἱ

dum sibi esset. (3) Etenim, quum in Æthiopia etiam tum
fuisset, oracula, quibus utuntur Æthiopes, edixerant, re-
gnare eum in Ægypto debere quinquaginta annos. Itaque
finito hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
ex Ægypto discessit Sabacos.

CXL. Post cujus discessum regnasse iterum dixerunt
cæcum illum, redeuntem e paludibus, ubi quinquaginta
annos insulam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra
adgesto circumdederat. Quoties enim advenissent Ægy-
ptii, prout quibusque imperatum fuisset, inscio Æthiophe
frumentum et adherentes, jussisse eum hos ut cum reliquo
dono etiam cinerem sibi adferrent. (2) Hanc insulam nemo
ante Amyrtæum potuit invenire : sed per septingentos an-
nos et amplius anquisiverant eam superiores Amyrtæo re-
ges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae
Elbo : magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

CXLI. Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui
nomen Sethon. Hunc neglexisse nec ullo loco habuisse
bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret : et quum
aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademissee eis ju-
gera, quæ sub prioribus regibus eximia cuique duodecim
fuerant attributa. (2) Deinde vero, quum adversus Ægy-
ptum ingentem exercitum duceret Sanacharibus, Arabum
et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores
Ægyptiorum. (3) Et sacerdotem, ad consilii inopiam re-
ductum, ædem dei ingressum, apud simulacrum esse la-
mentatum, quantæ calamitatis periculum adiret. Lamen-
tanti obrepisse somnum, et per quietem visum ei esse,
adstantem deum jussisse eum confidere, quippe nihil in-
commodi passurum, si Arabico exercitui obviam isset :
ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum. (4) Hoc
insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ægyptiis sequi
eum voluissent, castra Pelusii posuisse, ubi est in Ægyptum
introitus : ex bellatorum vero ordine neminem signa ejus
esse secutum ; nonnisi institores et operarios et ex foro ho-
mines secum habuisse. (5) Eo postquam venisset, noctu
sola hostium castra invasisse effusam murium agrestium
multitudinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
ansas corrosissent ; unde factum, ut postridie, quum ar-
mis nudati profugerent hostes, magna eorum multitudo
concederetur. (6) Atque etiam nunc Vulcani in templo
stat regis hujus statua lapidea, murem manu tenentis,
cum inscriptione in hanc sententiam : « Me intuens, deos
colere discas ! »

CXLII. Adhuc ea exposui, quæ ab Ægyptiis et præser-
tim a sacerdotibus eorum narrantur ; qui a primo rege usque
ad hunc postremo regnantem Vulcani sacerdotem adfir-
mant generationes hominum fuisse trecentas quadraginta
et unam intraque eas totidem sacerdotes totidemque re-
ges fuisse. (2) Atqui trecentæ hominum generationes ef-
ficiunt decem annorum millia, quandoquidem tres homi-
num ætates centum annos conficiunt. Una autem et qua-

ἐπῆσαν τῆσι τριηκοσίαισι, ἐστὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσία καὶ χίλια ἔτεα. (3) Οὕτω ἐν μυριοῖσι τε ἔτεσι καὶ χιλίοισι καὶ πρὸς τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσαράκοντα ἔλεγον θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδὲνα γενέσθαι· οὐ μὲν οὐδὲ πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου βασιλεῦσι γενομένοισι ἔλεγον τοιοῦτο οὐδέν. (4) Ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι· ἐνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπανατεῖλαι, καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατελλεῖ, ἐνθαῦτα δις καταδύναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἰγύπτου ὑπὸ ταῦτα ἐτεροικθῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ σφρι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους οὔτε τὰ κατὰ τοὺς θανάτους.

CXLIII. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποῶν ἐν Θήβῃσι γενεηλογήσαντι τε ἑωυτὸν καὶ ἀναδήσαντι τὴν πατρίην ἐς ἑκκαίδεκατον θεὸν ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς οἷόν τι καὶ ἔμοι οὐ γενεηλογήσαντι ἑμειωτόν· ἔσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω ἐὼν μέγα ἐξηριθμεῖον δεικνύντες κολοσσὸς ἑλάνινους τοσοῦτους ὅσους περ εἶπαν· ἀρχιρεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. (2) ἀριθμέοντες ὧν καὶ δεικνύντες οἱ ἱερεῖς ἔμοι ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἑκάστον ἑόντα, ἐκ τοῦ ἀγχίστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνης διεξιόντες διὰ πασέων, ἐς δ' ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς. (3) Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτὸν καὶ ἀναδήσαντι ἐς ἑκκαίδεκατον θεὸν ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθμῇσι, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι ἀνθρωπων· (4) ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον τῶν κολοσσῶν πῖρωμιν ἐκ πῖρῳμιος γεγενῆσθαι, ἐς δ' τοὺς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν κολοσσὸς πῖρωμιν ἐκ πῖρῳμιος γεγόμενον, καὶ οὔτε ἐς θεὸν οὔτε ἐς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πῖρῳμιος δὲ ἐστὶ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς κἀγαθός.

CXLIV. Ἦδη ὧν τῶν αἱ εἰκόνας ἔσαν, τοιοῦτους ἀπεδείκνυσάν σφεας πάντας ἑόντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμένους. Τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι, καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι· ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὀσίριος παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἑλληνες οὐνομάζουσι· τούτον καταπαύσαντα Τυφῶνα βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου. Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν.

CXLV. Ἐν Ἑλλασί μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν, παρ' Αἰγυπτίοισι δὲ Πάν μὲν ἀρχαιότατος καὶ τῶν ὀκτῶ τῶν πρώτων λεγομένων θεῶν, Ἡρακλῆς δὲ τῶν δευτέρων τῶν δωδέκα λεγομένων εἶναι, Διόνυσος δὲ τῶν τρίτων, οἱ ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. (2) Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγυπτιοὶ φασὶ εἶναι ἔτεα 50 ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδῆλωται μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἐτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων, καὶ τούτῳ πενταχιχθία καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν βασιλέα. (3) Καὶ ταῦτα Αἰγυπτιοὶ ἀπρᾶκτως φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι καὶ

draginta reliquæ ætates, quæ supra trecentas erant, colligunt annos mille trecentos et quadraginta. (3) Itaque intra undecies mille trecentos et quadraginta annos dixerunt deum nullum sub hominis forma exstitisse: atque etiam nec antea, nec postea, in reliquis Ægypti regibus, tale quidquam fuisse. (4) Intra vero illud temporis spatium, dixerunt, solem quater extra suam sedem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidisse: et inter hæc tamen nihil eorum, quæ in Ægypto esse consueverunt, fuisse mutatum, neque quod ad terre proventus attinet, nec quod ad ea quæ fluvius ipsis largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortalitatem.

CXLIII. Atque ante me Hecataeo, historiarum scriptori, Thebis originem generis sui recensenti, illamque ad deum tamquam decimum sextum progenitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Jovis, quod mihi, genus meum non recensenti. In eadem amplam me introducentes, monstrabant numerabantque colossos ligneos tot quot dixerant illi: namque quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam ibi ponit. (2) Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat, sacerdotes confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius, patrique successisse; atque ita omnes recensuere imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. (3) Hecataeo vero genus suum recensenti, originemque suam a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum genealogiam, postquam omnes enumeraverant, opposuere; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo generari hominem: (4) opposuerunt autem ita, ut dicerent, unumquemque horum esse piromin, ex piromi natum, neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illorum repetentes. Piromis autem Græco sermone significat virum honestum et generosum.

CXLIV. Igitur hos, quorum illæ sunt imagines, omnes fuisse tales adseverarunt, multum vero a diis diversos. Ante homines autem istos, dixere, deos fuisse qui in Ægypto regnassent, simulque cum hominibus illam habitassent; et ex his semper unum fuisse, qui summum imperium teneret. Postremum horum in Ægypto regnasse Orum, Osiridis filium, quem Apollinem Græci nominant: hunc finem fecisse Typhonis potentiae, postremumque ex deorum numero regem fuisse Ægypti. Osiris autem, Græcorum sermone, Dionysos (sive Bacchus) est.

CXLV. Jam apud Græcos quidem novissimi deorum censentur esse Hercules et Bacchus et Pan: apud Ægyptios vero Pan antiquissimus, et ex octo primorum, qui dicuntur, deorum numero; Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui secundi nominantur; Bacchus denique ex tertiorum numero, qui a duodecim diis generati sunt. (2) Quot annos effluxisse dicant Ægyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho autem minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum millia. (3) Et hæc se accurate nosse contendunt Ægyptii, quippe constanter nume-

αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσιον μὲν νυν τῶ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένου γενέσθαι κατὰ ἐξήκοντα ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμὲ, Ἡρακλεῖ δὲ τῶ Ἀλκμήνης κατὰ εἰνακῶσια ἔτεα Πανὶ δὲ τῶ Πηνελόπης (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆος λέγεται γενέσθαι ὑπ' Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσω ἔτεα ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ τὰ ὀκτακῶσια μάλιστα ἐς ἐμὲ.

CXLVI. Τούτων ὧν ἀμφοτέρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσι τις πείσεται λεγομένοισι μάλλον· ἐμοὶ δ' ὧν ἡ 10 περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδέδεκται. (2) Εἰ μὲν γὰρ φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγύρασαν καὶ οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰ περ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφιτρύωνος γε- νόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενομένος, ἔφη ἂν τις καὶ τούτους ἄλλους 15 γενομένους ἄνδρας ἔχειν τὰ ἐκείνων οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν· (3) νῦν δὲ Διόνυσόν τε λέγουσι οἱ Ἕλληνες ὡς αὐτίκα γενομένον ἐς τὸν μηρὸν ἐνεργά- φητο Ζεὺς καὶ ἡγεῖε ἐς Νῦσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύπτου ἑοῦσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ, καὶ Πανὸς γε περὶ οὐκ ἔχουσι 20 εἶπαι ὅκη ἐτράπετο γενομένος. (4) Δῆλα ὧν μοι γέ- γονε δτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό- ματα ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. Ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτῶν τὴν γένεσιν.

CXLVII. Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι· 25 ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι ὁμολογόντες τοῖσι ἄλλοις κατὰ ταύτην τὴν χώρην γε- νέσθαι, ταῦτ' ἤδη φράσω προσέσται δέ τι αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀφίος. (2) Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι μετὰ τὸν ἱέρα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα (οὐδένα γὰρ 30 χρόνον οἷοί τε ἔσαν ἀνευ βασιλέος διατιᾶσθαι) ἐστή- σαντο δυνάδεα βασιλεῖας, δυνάδεα μοῖρας δασάμενοι Αἰγυπτῶν πᾶσαν. (3) Οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησάμενοι ἐβασίλευον νόμοις τοιοῖςδε χρεώμενοι, μήτε καταίρειν ἀλλήλους μήτε πλεόν τι δίζησθαι ἔχειν τὸν ἕτερον τοῦ 35 ἐτέρου, εἶναι τε φίλους τὰ μάλιστα. (4) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς πε- ριστελλόντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνιστα- μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας τὸν χαλκῆν φιάλην σπείσαντα αὐτῶν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης βα- 40 σιλεύσειν Αἰγύπτου· ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνελέγοντο.

CXLVIII. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοινῇ· ὁδὸν δὲ σφι ἐποίησαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοῖριος κατὰ Κροκοδείλων καλυμένην πόλιν μάλιστα κηχεῖμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη εἰδονλόγου μέζω. 45 (2) Εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τελέχεα τε καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἔχοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου. Καίτοι ἀξιολόγος γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. (3) Ἔσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ 50 πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀνταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. (4) Τοῦ γὰρ δυνάδεα μὲν εἰσι αὐλαὶ κα- τάσταισι, ἀντίπυλοι ἀλληλῆσι, ἕξ μὲν πρὸς βορέην, ἕξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναί, συνεχῆς· τοῖχος δὲ ἐξωθεν

rum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filia, ad meam aetatem, circiter mille et sexaginta admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmene filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelope filio (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Græcis), minor etiam annorum numerus quam a bello Trojano, anni circiter octingenti admodum, ad meam usque aetatem.

CXLVI. Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque ea, quæ probabilius quam altera ipsi visa fuerit: equidem, quæ mea de his sententia sit, declaravi. (2) Quod si enim et isti olim in Græcia conspiciui fuissent, ibique consensissent, quemadmodum Hercules Amphitryone genitus, et Bacchus Semele filius, et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam posset, hosce alios *posteriores et illorum cognomines*, quum homines fuissent, nomina gessisse priscorum istorum deorum. (3) Nunc vero, quod ad Bacchum attinet, dicunt Græci, simulatque natus fuisset, ab Jove insutum esse femori, et Nysam deportatum, quæ supra Ægyptum est in Æthiopia; de Pane vero, quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod dicant. (4) Ex quo mihi manifestum factum est, Græcos deorum horum nomina posterius, quam reliquorum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore, quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nativitatem repetiisse.

CXLVII. Atque ista quidem dicunt soli Ægyptii. Nunc vero, quæ et alii homines, et Ægyptii ipsi, illis consentientes, memorant gesta in hac regione esse, ea exponere jam adgredior: inerunt autem his etiam nonnulla quæ ego ipse vidi. (2) Post sacerdotis Vulcani regnum libertatem adepti Ægyptii, quum nullo tempore sine regibus vivere possent, duodecim reges constituerunt, universa Ægypto in duodecim partes distributa. (3) Hi, contractis inter se adfinitatibus, hisque constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere, essentque arctissima amicitia inter se juncti. (4) Leges autem istas et initio constituerant et magno studio tuebantur hac caussa, quod in ipso statim initio, quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum: qui ex illorum numero ænea phiala libaverit in Vulcani templo, eum totius Ægypti regno potiturum. Namque in omnibus templis conveniebant.

CXLVIII. Monumentum etiam commune relinquere decreverunt; ex eorumque decreto ædificatus est Labyrinthus, paulo supra Mæridis lacum, ex adverso oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego vidi fama etiam majorem. (2) Si quis enim ædificia omnia atque opera a Græcis perfecta animo comprehenderit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora hoc labyrintho; quamvis memorabile utique sit Ephesi templum, itemque illud quod Sami est. (3) Eterant quidem etiam pyramides opera famam superantia, et earum quælibet multis eisque magnis Græcorum operibus simul sumtis æquiparanda: sed labyrinthus nimirum pyramides etiam superat. (4) Habet enim duodecim aulis tectis instructas, portis sibi mutuo obversis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spectantes, omnes inter se

ὁ αὐτός σφεας περιέργει. (5) Οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλόα, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. (6) Τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὠρέομεν διεξιόντες καὶ αὐτοὶ θηρησάμενοι λέγομεν, τὰ δὲ αὐτῶν ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα· οἱ γὰρ ἐπεστεῶντες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθελον, φάμενοι θήκας αὐτῶν εἶναι τῶν τε ἀρχῆν τὸν λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων καὶ τῶν ἱρῶν κροκοδείλων. (7) Οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν, τὰ δὲ ἄνω μέζονα ἀνθρωπίνων ἔργων αὐτοὶ ὠρέομεν· αἱ τε γὰρ ἐξοδοὶ διὰ τῶν στεγέων καὶ οἱ ἐλιγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἔοντες ποικιλωτάτοι θῶμα μυρίον παρέρχοντο ἐξ αὐτῆς τε ἐς τὰ οἰκήματα διεξιῶσι καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς παστάδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων καὶ ἐς αὐλάς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. (8) Ὅρσθ' δὲ πάντων τούτων λιθίνῃ κατὰ περὶ οἱ τοῖχοι, οἱ δὲ τοῖχοι τύπων ἐγγεγλυμμένων πλέοι, αὐτὰ δὲ ἐκάστη περίστυλος λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. Τῆς δὲ γωνίης τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔγεται πυραμὶς τεσσαρακοντόργυις, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ' ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

CXLIX. Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἔντος τοιούτου, θῶμα ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλυμμένη λίμνη, παρ' ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται· τῆς τὸ περίμετρον τῆς περιόδου εἰσὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, στροφάλινξ ἐξήκοντα ἔοντων, ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θάλασσαν. (2) Κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορέην τε καὶ νότον, εὐῶσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἐσωτῆς, πεντηκοντόργυις. Ὅτι δὲ χειροποίητος ἔστι καὶ ὀρυκτῇ, αὐτῇ δηλοῖ· ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα καὶ ἑστᾶσι δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀργυῖδες ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον τοσοῦτο, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπασσι κολοσσὸς λίθινος κατήμενος ἐν ὀρόνῳ. (3) Οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσὶ ἑκατὸν ὀργυείων, αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυαὶ δίκαιαι εἰσὶ στάδιον ἐξάπλεθρον, ἐξαπέδου μὲν τῆς ὀργυῖς μετρεομένης καὶ τετραπήχεος, τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἔοντων, τοῦ δὲ πήχεος ἑξαπαλαίστου. (4) Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ λίμνῃ αὐτιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι (ἀνυδρὸς γὰρ δὴ δεινῶς ἔστι ταύτῃ), ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσθῆται, καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἔσω ῥέει ἐς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας ἔξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτῆς. Καὶ ἐπεὶ μὲν ἐκρέθ' ἔξω, ἡ δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας ἐς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει ἐπ' ἡμέρην ἐκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων, ἐπεὶ δὲ ἐσθῆ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, εἴκοσι μνέας.

CL. Ἐλεγον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὥς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λιβύῃ ἐκδιδόει ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ πρὸς ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγειαν παρὰ τὸ οὖρος τὸ ὑπὲρ Μέμφιος. (2) Ἐπαίτε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὤρεον τὸν χεῖρον οὐδαμῶς ἔοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰρόμενη τοὺς ἀγχιιστα οἰκόντας τῆς λίμνης

contiguas : unus autem murus cunctas extrinsecus includit.

(5) Conclavia sunt duplicia, alia subterranea, alia super his in sublimi, numero ter mille; cujusque generis mille et quingenta. (6) Quæ supra terram sunt conclavia, ipsi vidimus et transiimus, et oculis contemplati de his loquimur : quæ vero sub terra sunt, auditu cognovimus : nam Egyptii his præpositi nullo pacto monstrare ea nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum, qui labyrinthum ædificarunt, et sacrorum crocodilorum. (7) Igltur de his subterraneis conclavibus non nisi audita referimus : superiora vero ipsi vidimus, humanis operibus majora. Nam transitus per ædificia, et anfractus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis admirationem exprimebant, ex una aula in conclavia transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursusque in alia ædificia ex atris, et in alias aulas e conclavibus. (8) Lacunar conclavium omnium lapideum, perinde ac parietes : parietes vero insculptis figuris pleni. Aula quælibet peristylis circumdata, lapide albo arctissime juncto. Proxime angulum, in quo desinit labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta pedum, cui grandes insculptæ sunt figuræ : introitus in illam sub terra constructus est.

CXLIX. Talis quum sit hic labyrinthus, majore etiam in admiratione esse debet Mæridis lacus qui vocatur, juxta quem constructus est hic labyrinthus. Circuitus hujus lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim sexaginta schœni : mensura æqualis ei quam colligit universa Egypti ora secundum mare porrecta. (2) Lacus a parte boreali et australi oblongo situ est : altitudo, ubi maxime, quinquaginta ulnarum, quas orgyias Græci vocant. Eas autem manu factum effossusque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere lacu duæ pyramides, quinquaginta orgyias utraque eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum est : super utraque collocatus est colossus lapideus, in sella residens. (3) Ita sunt pyramides hæc orgyiarum centum : centum autem orgyias adcurate efficiunt stadium, sex plethris (sive jugeris) constans; quum orgyia metiatur sex pedes, sive quattuor cubitos; pes autem quattuor constet palmis, cubitus sex palmis. (4) Aqua autem hujus lacus nativa non est : est enim prorsus arida illa regio : sed e Nilo per canalem eo derivata est aqua; et per sex quidem menses influit in lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum. Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie talentum argenti ex piscibus reddit in regis ærarium; quum vero influit aqua in lacum, viginti minæ.

CL. Dicunt horum locorum incolæ, exitum sub terra in Syrtin, quæ in Libya est, habere hunc lacum, qua parte versus occidentem in mediterranea Libyæ spectat juxta montem qui supra Memphin est. (2) Quum vero terram ab ampla hac effossione egestam, curiosè quidem circumspectans, nusquam viderim; quæsi vi ex his qui proxime lacum adco-

ἔκου εἶη ὁ χοῦς ὁ ἐξορυγθεὶς. (3) Οἱ δὲ ἔφρασαν μοι
 ἵνα ἐξεφορήθῃ, καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ
 καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίῳ πόλει γενομένου ἑτερον τοιοῦ-
 5 το. Τὰ γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλεὺς χρή-
 ματα ἐόντα μεγάλα καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι
 καταγαίοισι ἐπένωσαν κλώπες ἐκφορῆσαι. (4) Ἐκ δὲ
 ὧν τῶν σφετέρων οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλώπες ὑπὸ γῆς
 σταθμεύοντες ἐς τὰ βασιλῆα οἰκία ὥρυσσον, τὸν δὲ
 10 χοῦν τὸν ἐκφορεόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γίνοιτο
 νύξ, ἐς τὸν Τίγριν ποταμὸν παραρρέοντα τὴν Νίνον
 ἐξεφόρεον, ἐς δὲ κατεργάσαντο ὅτι ἐβούλοντο. (5) Τοιοῦ-
 τον ἕτερον ἤκουσα καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης
 ὄρυγμα γενέσθαι, πλὴν οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην
 15 ποιεύμενον ὀρύσσοντας γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους
 ἐς τὸν Νεῖλον φορέειν, ὁ δὲ ὑπολαμβάνων ἐμελλε
 διαχέειν. Ἡ μὲν νυν λίμνη αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυ-
 χθῆναι.

CLI. Τῶν δὲ δωδέκα βασιλέων δικαιοσύνην χρεω-
 μένων, ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαί-
 20 στου, τῇ ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπεῖναι δ
 ἀρχιερεὺς ἐξήνεκέ σφι φιάλας χρυσέας, τῆσί περ ἐώθε-
 σαν σπένδειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἔνδεκα δωδέκα
 ἐοῦσι. (2) Ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε φιάλῃν ὁ ἑσχατος ἐστὼς
 αὐτῶν Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνὴν ἐοῦσαν
 25 χαλκὴν ὑπέσχε τε καὶ ἔσπευδε. Κυνέας δὲ καὶ οἱ
 ἄλλοι ἅπαντες ἐφόρεον τε βασιλεῖς καὶ ἐτύγχανον τότε
 ἔχοντες. (3) Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ νόμῳ
 χρωόμενος ὑπέσχε τὴν κυνὴν· οἱ δὲ ἐν φρενὶ λαβόντες
 τὸ τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου καὶ τὸ χρηστήριον ὃ τι
 30 ἐκέχρηστό σφι, τὸν χαλκὴν σπείσαντα αὐτῶν φιάλῃ
 τοῦτον βασιλεῖα ἐσεσθαι μόνον Αἰγύπτου, ἀναμνη-
 σθέντες τοῦ χρησιμοῦ κτεῖναι μὲν οὐκ ἔδικαίωσαν Ψαμ-
 μίτιχον, ὥς ἀνέυρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προ-
 νοίης αὐτὸν ποιήσαντα τὰ ἐποίησε, ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἐδοξέ
 35 σφι διῶξαι φιλόσταντας τὰ πλείστα τῆς δυνάμιος, ἐκ
 δὲ τῶν ἐλέων ὀρυμύμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ
 Αἰγύπτῳ.

CLII. Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον πρότερον φεύ-
 γοντα τὸν Αἰθίοπα Σαβακὼν, ὃς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν
 40 ἀπέκτεινε, τοῦτον φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλ-
 λάχθῃ ἐκ τῆς ὀφίος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον
 Αἰγυπτίῳ οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαίτῳ εἰσι. (2) Μετὰ
 δὲ βασιλεύοντα τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἔνδεκα βασιλέων
 καταλαμβάνει μιν διὰ τὴν κυνὴν φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα.
 45 Ἐπιστάμενος ὧν ὡς περιυβρισμένος εἶη πρὸς αὐτοῖν,
 ἐπενόεε τίσασθαι τοὺς διώξαντας. Πέμπαντι δέ οἱ ἐς
 Βουτοῦν πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Αἰγύτῃς, ἐνθα δὲ
 Αἰγυπτίοισι ἐστὶ μαντήιον ἀφευδέστατον, ἦλθε χρησμός
 ὡς τίσις ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκῶν ἀνδρῶν ἐπιφανέν-
 50 των. (3) Καὶ τῷ μὲν δὴ ἀπιστῇ μεγάλη ὑπεκέχυτο
 χαλκῶς οἱ ἀνδρας ἦξειν ἐπικούρους· χρόνου δὲ οὐ
 πολλοῦ διελθόντος ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἰωνὰς τε καὶ
 Κῆρας ἀνδρας κατὰ λητὴν ἐκπλώσαντας ἀπενειχθῆναι
 ἐς Αἰγύπτου, ἐκδόντας δὲ ἐς γῆν καὶ ὀπλισθέντας χαλ-

lunt, ubi esset humus effossa. (3) Et illi mihi dixerunt quo
 delata fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cognitum
 haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe, factum. Nam
 Sardanapalli, Assyriae regis, opes ingentes, thesauris sub-
 terraneis conditas, quum furto auferre constituissent non-
 nulli; (4) ex suis aedibus fodiendi initio facto, sub terra
 progressi sunt, fossam versus regiam dirigentes: humum
 vero effossam quotidie sub noctem in Tigrin amnem, qui
 Ninum praeterfluit, egresserunt, donec perfecissent quod
 instituerant. (5) Idem prorsus in fodienda hoc in Aegypto
 lacu factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed inter-
 diu sit factum: terram enim effossam in Nilum egressisse
 Aegyptios; quam fluvius, exceptam, diffusurus erat. Hac
 igitur ratione effossam hunc lacum narrant.

CLI. Duodecim quos dixi reges dum regnant justitiam
 colentes, accidit temporis decursu, ut, quum sacrificium
 solenne in Vulcani templo peregrissent, festerum dierum
 postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacer-
 dos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhibe-
 ret phialas, quum essent ipsi duodecim. (2) Ibi tum
 Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam
 non haberet, galeam de capite detractam (ea autem erat
 anea) porrexerat, ex eaque libavit. Galeas vero etiam reli-
 qui reges omnes, quum alioqui, tum eo ipso tempore,
 gestabant. (3) Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo
 usus, galeam porrexerat: sed reliqui undecim animum ad
 hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oracul-
 um, quod ipsis editum fuisset, qui ex aenea phiala libasset,
 eum solum regem futurum totius Aegypti; hujus oraculi
 memores, quum instituta perquisitione reperissent nec
 deliberato id a Psammiticho esse factum, aequum quidem
 non censebant ut morte plecteretur; sed placuit enim in
 paludes relegari, majori potestatis parte exutum, neque
 ei licere paludibus excedere et reliquis Aegypti rebus sese
 immiscere.

CLII. Idem Psammitichus ante id tempus, Sabacon
 Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon occiderat, in
 Syriam profugerat: sed, postquam Aethiops nocturno viso
 territus Aegypto excesserat, ab Aegyptiis Saiten praefecturam
 incolentibus in patriam erat reductus. (2) Nunc igitur
 iterum, postquam regnavit, ab undecim regibus in
 exilium missus est in paludes propter galeam. Ratus au-
 tem injuste secum esse ab illis actum, vindictam capere de
 persecutoribus cogitavit: quumque ea causa in Buto oppi-
 dum ad Latonae oraculum misisset, quod veracissimum
 Aegyptii habent, adlatum est ei responsum, venturam vindic-
 tam a mari, quando aenei viri sint adparituri. (3) Cui
 responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos
 aeneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo inter-
 jecto tempore, ut Iones Caresque homines, praedatum
 navibus profecti, ad Aegyptum deferrentur, tempestatibus
 compulsi: qui quum aere arripati in terram exscendissent,

κῶ ἀγγέλλει τῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλα ἀπικόμενος τῷ Ψαμμίτιχῳ, ὥς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἀνδρας ὀπλισθέντας, ὥς χαλκεοὶ ἄνδρες ἀπικόμενοι ἀπὸ θαλάσσης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. (4) Ὁ δὲ μαθὼν τὸ χρησθῆριον ἐπιτελούμενον φίλα τε τοῖσι Ἰωσι καὶ Καρσί ποιεῖται, καὶ σφῆας μεγάλα ὑπισχνέμενος πείθει μετ' ἐωυτοῦ γενέσθαι. Ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ' ἐωυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι καὶ τοῖσι ἐπικούροισι καταίρει τοὺς βασιλέας.

10 CLIII. Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος ἐποίησε τῷ Ἡφαιστῷ προπύλαια ἐν Μέμφι τὰ πρὸς νότον ἀνεμὸν τετραμμένα, αὐλήν τε τῇ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται ἐπεὶ φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε ἐναντίον τῶν προπυλαίων, πᾶσάν τε περίστυλον εἰδύσαν καὶ τύπων 15 πλέτην· ἀντὶ δὲ κίωνων ὑπεστέασι κολοσσοὶ δυωδεκαπῆλεις τῇ αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἄπις κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ Ἐπαφος.

CLIV. Τοῖσι δὲ Ἰωσι καὶ τοῖσι Καρσί τοῖσι συγκαταργασμένοισι αὐτῷ ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους 20 ἐνοικῆσαι ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντας τοῖσι οὐνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. (2) Τοῦτους τε δὴ σφὶ τοὺς χώρους δίδωσι, καὶ τὰλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέδωκε. Καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκειν· ἀπὸ δὲ 25 τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν οἱ νῦν ἐρμηνεῖς ἐν Αἰγύπτῳ γεγονόσιν. (3) Οἱ δὲ Ἰωνεὶς τε καὶ οἱ Κᾶρες τοῦτους τοὺς χώρους οἴκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης ὀλίγον ἐνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλυμμένῳ στόματι τοῦ Νείλου. (4) Τοῦτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας ἐνθεῦτεν κατοίκησε ἐς Μέμφιν, 30 φυλακὴν ἐωυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίων· τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις τὰ περὶ Αἰγύπτου γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμίτιχου βασιλέως ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως· πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλόγλωσσοι κατοικήσθησαν. (5) Ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλκοι τῶν νεῶν καὶ τὰ 35 ἐρείπια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἔσαν. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὕτω ἔσχε Αἰγύπτου.

CLV. Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνήσθη ἥδη, καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς αἰεὶ εἶναι εὐνοῖαν ποιήσεται. Τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἐστὶ μὲν Λητοῦς ἱερὸν, ἐν πόλει δὲ μεγάλης ἰδρυμένον κατὰ τὸ Σεβεννυτικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλώνοντι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. (2) Οὐνόμα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ οἰκοῦ τοῦ χρηστήριον ἐστὶ Βουτώ, ὡς καὶ 40 πρότερον ὠνόμασται μοι. Ἰερὸν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτῷ ταύτῃ Ἀπολλωνίος καὶ Ἀρτέμιδος. Καὶ ὅ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρηστήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας καὶ τὰ προπύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυείων. (3) Τὸ δὲ μοι τῶν φανερῶν ἦν θῶμα μέγιστον παρεχόμενον φράσω. Ἔστι ἐν τῷ ταμνείῳ τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἐνὸς λίθου πεποιημένος ἐς τε ὕψος καὶ

Ægyptiorum aliquis, ut qui nunquam antea viros ære armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, æneos viros advenisse a mari, qui prædam ex terra agerent. (4) Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Iones Caresque excepit, magnis promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id persuasit, simul cum Ægyptiis, qui cum ipso sentiebant, et cum his auxiliariis, reliquos reges oppressit.

CLIII. Ita totius Ægypti regno potitus Psammitichus, construxit Memphi propylæa Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam ædificavit Apidi, in qua aleretur Apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylæorum est, tota peristylis circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenum cubitorum. Apis autem, Græcorum sermone, Eraphus est.

CLIV. Ionibus vero et Caribus, quorum opera usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri Castra (Ionus Carumque,) nominabantur. (2) Postquam has sedes eis concessit, reliquæque promissa exsolvit; pueros eisdem Ægyptios tradidit, qui ab illis Græcum ediscerent sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc interpretes sunt in Ægypto. (3) Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. (4) Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Ægyptios. Jam ex quo hi Ægyptum habitare cœperunt, nos Græci, cum his commercia habentes, res in Ægypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quæ deinde gestæ sunt, accurate cuictas novimus. Hi enim primi alia lingua loquentes Ægyptum incoluerunt. (5) In eis autem locis, e quibus ab Amasi excitati sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et ædificiorum rudera ad meam adhuc ætatem superfuerunt. Isto igitur modo Psammitichus Ægypto potitus est.

CLV. Oraculi, quod in Ægypto est, jam sæpius feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu digno, copiosius etiam exponam. Est autem hoc oraculum Ægyptiacum Latonæ templum, in magno oppido situm, ad Sebeniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flumine ex mari navigantibus. (2) Nomen oppidi hujus, ubi oraculum, est Buto, quod nomen jam ante posui. Est autem in eadem urbe etiam Apollinis templum, et templum Dianæ. Latonæ vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum magnum est, tum propylæa habet quadraginta cubitorum altitudine. (3) Quod vero ex his, quæ ibi conspiciuntur, maxima me admiratione adfecit, hoc dicam. Est in eodem loco sacro ædes Latonæ ex uno lapide confecta, quum in

ἄς μῆκος, καὶ τοῖχος ἕκαστος τούτοις ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστον ἐστί. Τὸ δὲ καταστῆγασμα τῆς ὀροφῆς ἄλλος ἐπικείται λίθος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν.

5 CLVI. Οὕτω μὲν νυν ὁ νῆος τῶν φανερῶν μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐστὶ θωμαστότατον, τῶν δὲ δευτέρων νῆσος ἡ Χέμμις καλυμένη. Ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατῇ χειμένῃ παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱρὸν, λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή.

10 (2) Αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλώουσιν οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον, τέθηπα δὲ ἀκούων εἰ νῆσος ἀληθῶς ἐστὶ πλωτή. Ἐν δὲ ὧν ταύτῃ νῆός τε Ἀπόλλωνος μέγας ἐνὶ καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύονται, ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ φοινικῆς τε συχοὶ καὶ ἄλλα δένδρεα καὶ καρποφόρα

15 καὶ ἄφρα πολλά. (3) Λάγον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι φασὶ εἶναι αὐτὴν πλωτὴν, ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ ἐοῦση πρότερον πλωτῇ Αἰγῶ ἐοῦσα τῶν ὀκτῶ θεῶν τῶν πρώτων γενομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλι, ἵνα ὁ οἶ τὸ χρηστῆριον τοῦτο ἐστί, Ἀπόλλωνα παρ' Ἰσιος παρακαταθήκην δεξαμένη διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλωτῇ λεγομένῃ νήσῳ, ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρέειν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (4) Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἀρτεμιν Διονύσου καὶ Ἰσιος λέγουσι εἶναι παιδας, Αἰγυπτίους δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν Ὠρος, Δημήτηρ δὲ Ἰσις, Ἀρτεμις δὲ Βούδαστις. (5) Ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενός ἄλλου Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἤρπασε τὸ ἐγὼ φράσω, μοῦνος δὴ ποιητῶν τῶν προγενομένων· ἐποίησε

30 γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δήμητρος. Τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτὴν. Ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

CLVII. Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσαρα καὶ πεντήκοντα ἔτη, τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα Ἀζωτον τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν προσκλήμενος ἐπολιόρκεε, ἐς δ' ἐξέτελε. Αὕτη δὲ ἡ Ἀζωτος ἀπασέων πολλῶν ἐπὶ πλείστον πολιορκευμένη ἀντέσχε τῶν ἡμεῖς ἴδμεν.

CLVIII. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὼς παῖς ἐγένετο καὶ

41 ἐβασίλευσε Αἰγύπτου, ὃς τῇ διώρυγῃ ἐπεχείρησε πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δαρείος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ πλόος ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρεας δύο πλώειν ἑκατέρωθεν ἑκαστῇ. (2) Ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, ἥκται δὲ κατύπερθε ὀλίγον Βουθάστιος πόλιος παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίαν πόλιν. Ἐσέχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. Ὀρώρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίαν ἔχοντα, ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τῆινον οὖρος, ἐν τῷ αἰ λίθοτομαίαι ἐνεῖσι.

1 (3) Τοῦ ὧν δὴ οὖρος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεαν ἥκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐστέρας μακρῇ πρὸς τὴν ἡῶν, καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρος πρὸς μεταμυρίην τε καὶ νότον ἀνεμὸν ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀραβίων.

altitudinem, tum in longitudinem; quilibet paries æquali est longitudine et altitudine, et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius impositus est lapis, coronam quæ dicitur habens in altitudinem quattuor cubitorum.

CLVI. Eorum igitur qui circa hoc templum conspiciuntur, maximæ mihi admirationi fuit ædes illa: secundo autem loco, insula quæ Chemmis nominatur. Sita hæc est in lacu alto amplexu juxta templum quod in Buto est: dicuntque Ægyptii, esse eam natantem. (2) Et ego quidem eam nec natantem vidi, nec motam: sed istud audiens obstupui, insulam ullam vere esse natantem. In hac vero insula est Apollinis templum amplum, in quo tres aræ erectæ: nascuntur in eadem palmæ magno numero, aliæque arbores multæ, tam frugiferæ, quam steriles. (3) Ægyptii autem, natantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adjiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos exstitissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud habet, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insula, quæ olim non fuisset natans, nunc autem natare dicitur, abscondisse et salvum conservasse, tum quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (4) Apollinem enim et Dianam dicunt Dionysio et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Ægyptiaco autem sermone Apollo, Orus vocatur; Ceres, Isis; Diana, Bubastis. (5) (Et ex hac Ægyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poetis Æschylus, Euphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod Dianam dixerit Cereris filiam.) Ea igitur causa insulam illam, aiunt, natantem factam esse.

CLVII. Psammitichus in Ægypto regnavit annos quattuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriæ oppidum, donec tandem vi cepit. Atque hæc Azotus omnium, quæ novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus.

CLVIII. Psammiticho vero in Ægypti regnum successit filius Necos. Hic primus fossam adgressus est ducere in Erythræum mare ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit: cujus longitudo est quattuor dierum navigatio; latitudo autem tanta, ut duæ naves remis agitatæ simul navigare possint. (2) Aqua ex Nilo in eam derivata; derivata autem paullo supra Bubastin urbem, juxta Patumon oppidum Arabiæ. Influit autem fossa in Erythræum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitie Ægyptiæ, quæ ad Arabiam pertinet, ubi planitie superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapidinae insunt. (3) Ad pedem igitur hujus montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. (4) Qua est

(4) Τῇ δὲ λᾶχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον ἐκ τῆς βο-
ρητῆς θαλάσσης υπερβῆναι ἐς τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν
τὴν αὐτὴν ταύτην καλευμένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὐρέος
τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου
5 εἰσι στάδιοι ἀπαρτί χίλιοι ἐς τὸν Ἀράδιον κόλπον. (5)
Τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον, ἡ δὲ διώρυξ πολλῶι μα-
κροτέρῃ; ὅσω σκολωτέρῃ ἐστί· τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλεὺς
ὀρύσσοντες Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυώδεκα μυριάδες.
(6) Νεκὼς μὲν νυν μεταξὺ ὀρύσσων ἐπαύσατο μαντήιου
10 ἐμποδίου γενομένου τοιοῦδε, τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προ-
εργάζεσθαι· βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλεῦσι
τούς μὴ σφίσι ὁμογλώσσους.

CLIX. Πανυσάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ Νεκὼς ἐτρά-
πετο πρὸς στρατηίας, καὶ τριήρεις αἱ μὲν ἐπὶ τῇ βο-
15 ρῆτῃ θαλάσσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ
ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, τῶν ἔτι οἱ ὅλκοι ἐπίδηλοι.
(2) Καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι, καὶ Συρίοισι
πειρῇ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε, μετὰ
δὲ τὴν μάχην Κάδουτι πόλιν τῆς Συρίας εἴσσαν μεγά-
20 λην εἶλε. Ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργασά-
μενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπολλωνί πέμψας ἐς Βραγχίδας
τοὺς Μιλησίων. Μετὰ δὲ, ἑκατάδεκα ἔτεα τὰ πάντα
ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδί Ψάμμῳ παραδούς τὴν ἀρχήν.

CX. Ἐπὶ τούτων δὴ τὸν Ψάμμῳ βασιλεύοντα Αἰ-
25 γύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες
δικαιοτάτα καὶ κάλλιστα τίθεναι τὸν ἐν Οὐλυμπίῃ ἀγῶνα
πάντων ἀνθρώπων, καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' ἂν
τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευ-
ρέειν. Ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλείοι
30 ἔλεγον τῶν εἵνεκεν ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος
συγκαλέσεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτά-
τους. (2) Συνελθόντων δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπυνθάνοντο τῶν
Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατὰ σφᾶς ποιεῖν
περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα ἔφασαν
35 ἦκειν ἐπιμαθησόμενοι εἰ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων
δικαιότερον ἐπεξευρέειν. Οἱ δὲ βουλευσάμενοι ἐπειρώ-
τεον τοὺς Ἡλείους εἰ σφί οἱ πολίται ἐναγωνίζονται.
(3) Οἱ δὲ ἔφασαν καὶ σφῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
ὁμοίως τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. Οἱ δὲ Αἰ-
40 γύπτιοι ἔφασαν σφᾶς οὕτω τίθεντας παντὸς τοῦ δι-
καίου ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίαν γὰρ εἶναι μηχανὴν ὅπως
οὐ τῷ ἀσπῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν
ξεῖνον. (4) Ἄλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τίθεναι καὶ
τούτου εἵνεκεν ἀπικόλατο ἐς Αἴγυπτον, ξεῖνοισι ἀγωνι-
45 στῇσι ἐκέλευον τὸν ἀγῶνα τίθεναι, Ἡλείων δὲ μηδενὶ
εἶναι ἀγωνίζεσθαι. Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι
ὑπεθήκοντο.

CLXI. Ψάμμῳ δὲ ἔξ ἔτεα μόνον βασιλεύσαντος
Αἰγύπτου καὶ στρατευσαμένου ἐς Αἰθιοπίνην καὶ μεταυ-
60 τίχα τελευτήσαντος ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμῳ, ὃς
μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἐνωτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-
δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἔτεα πέντε
καὶ εἰκοσι ἄρξας, ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλασε
καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. (2) Ἐπεὶ δὲ οἱ ἔδεε κακῶς

autem brevissimus et compendarius maxime a boreali mari
in australe et Rubrum (nam utroque nomine idem hoc
vocatur) transitus, a Casio monte, qui Ægyptum a Syria
distinguit, ab hoc igitur ad Arabicum sinum, sunt exacte
mille stadia. (5) Hæc est brevissima via : sed fossa multo
est longior, quanto majores habet anfractus : in qua sub
Neco fodienda perierunt Ægyptiorum centum et viginti
millia. (6) In medio vero labore substitit Necos, pergere
prohibitus oraculi effato tali, illud opus eum pro barbaro
facere. Vocant autem Ægyptii barbaros, omnes qui non
ipsorum lingua utuntur.

CLIX. A fodienda fossa postquam destitit Necos, ad mi-
litares expeditiones suscipiendas se convertit : triremesque
ædificari jussit, alias in boreali mari, alias in Arabico sinu
ad Rubrum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
tur. (2) Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat :
Syros vero pedestri exercitu adgressus, collata acie vicit ad
Magdolum; post illamque pugnam Cadytis cepit, magnam
Syriæ urbem. Qua veste indutus has res gessit, eam deinde
Apollini dedicavit, missam ad Branchidas Milesiorum. His
rebus gestis Necos, postquam sedecim omnino annos re-
gnavit, vita functus est, et filio Psammi regnum reliquit.

CLX. Hoc regnante Psammi, venerunt in Ægyptum
legati Eleorum, jactantes æquissime et præclarissime
omnium hominum a se Olympiæ publica certamina admi-
nistrari; existimantesque ne Ægyptios quidem, hominum
sapientissimos, aliquid quod supra illam rationem esset,
præterea posse reperire. Postquam igitur significarunt
Elei, quo consilio in Ægyptum venissent; convocavit rex
hic eos ex Ægyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi.
(2) Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes
quæ ipsorum officii essent in administrando certamine; qui-
bus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Ægyptii aliquid, quod his æquius esset, possent præterea reperire.
Tum illi, collato inter se consilio, quæsierunt ex Eleis, an
cives ipsorum ad certamen admittantur. (3) Et Elei, tam
suorum, aiebant, quam aliorum Græcorum quicumque
vellet, ei licitum esse in certamen prodire. Responderunt
Ægyptii, si ita rem administrarent, multum eos ab æqui-
tate aberrare : fieri enim nullo modo posse, quin certanti
civi faveant, injuriamque faciant peregrino. (4) Quodsi
ergo cum æquitate vellet certamina administrare, et hujus
rei causa in Ægyptum venissent; peregrinis tantum cer-
tatoribus ponerent certamen, Eleorum autem neminem
admitterent. Hæc Ægyptii Eleos monuerunt.

CLXI. Psammis postquam sex tantum annos regnavit,
expeditionemque suscepit in Æthiopiam, continuo deinde
vitam finivit; cui in regnum filius successit Apries. Hi
post Psammitichum, proavum suum, felicissimus superio-
rum omnium regum fuit per quinque et viginti quos regna-
vit annos; quibus et adversus Sidonem duxit exer-
citus, et navali pugna cum Tyri rege conflixit. (2) Ubi

γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσεται, μετρίως δ' ἐν τῷ παρόντι· ἀποπέμψας γὰρ στράτευμα ὁ Ἀπρίης ἐπὶ Κυρηναίους μεγαλωστί προσέπεισε, Αἰγύπτιοι δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δοκέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίας αὐτοῦ ἀποπέμψαι ἐς φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐτὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέςιστον ἄρχη· ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι ἀπέστησαν ἐκ τῆς ἰδέης.

CLXII. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Ἀμασιν καταπαύσονται λόγοισι. Ὁ δὲ ἐπεῖτε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὅπισθε στάς περιέθηκε οἱ κυνὴν, καὶ περιτιθεῖς ἔφη ἐπὶ βασιλεῖν περιτιθέναι. (2) Καὶ τῷ οὐ κως ἀεκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὥς διεδείκνυε· ἐπεῖτε γὰρ ἐστῆσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστεῶτες, παρεσκευάζετο ὥς ἐλθὼν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. (3) Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ἔπεμπε ἐπ' Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑωυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὖνομα ἦν Πατάρβημις, ἐντελλόμενος αὐτῷ ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ' ἑωυτόν. (4) Ὡς δὲ ἀπικόμενος ὁ Πατάρβημις τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ' ἵππου κατήμενος) ἐπάρας ἀπεματᾶσε, καὶ τοῦτο μιν ἐκέλευε Ἀπρίην ἀπάγειν. Ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιῶν τὸν Πατάρβημιν βασιλέως μεταπεμπομένου ἵνα πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνασθαι ὥς ταῦτα πάλαι παρασκευάζεται ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλους ἄξειν. (5) Τὸν δὲ Πατάρβημιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὁρόντα σπουδῇ ἀπέναι, βουλούμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλοῦσαι τὰ πρησόμενα. Ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον ἑωυτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως ἔχοντα περιταμέειν προστάζει αὐτοῦ τὰ τε ὅσα καὶ τὴν ῥίνα. (6) Ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑωυτῶν οὕτω αἰσχρῶς λύμῃ διαχείμενον, οὐδένα δὲ χρόνον ἐπισχόντες ἀπιστεύατο πρὸς τοὺς ἐτέρους καὶ ἐδίδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἀμασί.

CLXIII. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑωυτὸν Κἱράς τε καὶ Ἰωνας ἄνδρας ἐπικούρους τρισμυρούς, ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλεῖα ἐν Σαί πόλει, μεγάλα ὄντα καὶ ἀξιόθεητα. Καὶ οἱ τε περὶ τὸν Ἀπρίην ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀμασιν ἐπὶ τοὺς ξείνους. Ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλει ἐγένοντο ἀμφοτέροι, καὶ περὶσεσθαι ἐμελλον ἀλλήλων.

CLXIV. Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἐπτὰ γένη, καὶ τούτων οἱ μὲν ἱερεῖς, οἱ δὲ μάχιμοι κεκλέαται, οἱ δὲ βουκόλοι, οἱ δὲ θυβῶται, οἱ δὲ κάπηλοι, οἱ δὲ ἑρμηνεῖς, οἱ δὲ κυβερνήται. Γένη μὲν Αἰγυπτίων τσαῦτα ἐστὶ, οὐ νόματα δὲ σφί κέεται ἀπὸ τῶν τεχνῶν. (2) Οἱ δὲ μα-

vero adfuit tempus, quo in fatis erat ut inalis premeretur, accidit calamitas ex occasione quam ego quidem fusius in Libycarum rerum historia exponam, paucis in praesenti contentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso, ingentem cladem Apries acceperat. Quam calamitatem ipsi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt; quum existimarent, deliberato consilio Aprien hos in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret. Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redierunt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio desciverunt.

CLXII. Qua re cognita, Apries ad eos verbis coercendos Amasin misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut cepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti ejus imponit, simul dicens, regni causa se ei illam imponere. (2) Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum sibi posuerant, ducere eos adversus Aprien paravit. (3) Quo cognito Apries spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. (4) Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc eum jussit Aprie reportare. Nihil minus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesceret, abiret. Cui respondiisse Amasin, jam pridem hoc ipsum se parare, nec de se ea causa conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et allos secum ducturum. (5) Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Ubi autem advenit, Aprien, quum Amasin ille non adduxisset, ira accensum, nulla secum ratione inita, aures narsque praecidi ei jussisse. (6) Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

CLXIII. Quo cognito Apries armavit auxiliares, et adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Carum et Ionum auxilium triginta milia: regia autem ipsius erat in urbe Sai, amplum et spectatu dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis adversus peregrinos regis milites: quumque ambo circa Momemphim oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

CLXIV. Sunt in Aegypto septem hominum genera. Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum genera, sive classes. quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. (2)

μάχιμοι αὐτῶν καλεῦνται μὲν Καλασιρίες τε καὶ Ἑρμο-
τύβιες, ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσὶ· κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς
Αἴγυπτος ἅπασα διαρρίηται.

CLXV. Ἑρμοτυβίων μὲν οἷδε εἰσὶ νομοὶ, Βουσιρί-
της, Σαίτης, Χερμίτης, Παπρημίτης, νῆσος ἡ Προσ-
ωπίτης καλουμένη, Ναθῶ τὸ ἥμισυ. Ἐκ μὲν τούτων
τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλεί-
στους γενοίατο, ἑκατάδεκα μυριάδες. Καὶ τούτων βα-
ναυστῆς οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ' ἀνέονται ἐς τὸ μά-
χιμον.

CLXVI. Καλασιρίων δὲ οἷδε ἄλλοι νομοὶ εἰσὶ, Θη-
βαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανίτης, Μενδήσιος,
Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαίθιτης, Θμουίτης,
Ἵνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεφωρίτης· οὗτος δὲ νομὸς ἐν
νῆσῳ οἰκεῖ, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. Οὗτοι δὲ οἱ
νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους
ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν. Οὐδὲ τού-
τοις ἔξεστι τέγνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ τὰ ἐς
πόλεμον ἐπασκέουσι μούνα, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεχό-
μενος.

CLXVII. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔγω ἀτρεκέως χρῆναι,
ὁρέων καὶ Θρήικας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυδοὺς
καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους ἀποτιμωτέρους τῶν
ἄλλων ἡγούμενους πολιτῶν τὸς τὰς τέχνας μαθη-
ντας καὶ τοὺς ἐγγόνους τούτων, τοὺς δ' ἀπαλλαγμέ-
νους τῶν χειρωναξίων γενναίους νομίζοντας εἶναι, καὶ
μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνιμένους. Μεμαθήκασι
δ' ὦν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα Λακε-
δαίμονιοι. Ἡκίστα δὲ Κορίνθιοι ὄνονται τοὺς χειρο-
τέχνας.

CLXVIII. Γέρεα δὲ σφι ἦν τάδε ἐξαριρημένα μοί-
νοισι Αἰγυπτίων πάρεξ τῶν ἱέρων, ἀρουραὶ ἐξαιρετοί
δωδεκά ἐκάστῳ ἀτελέες. Ἡ δὲ ἀρουρα ἐκατὸν πηχέων
ἵσσι Αἰγυπτίων πάντῃ, ὃ δὲ Αἰγύπτου πῆχυν τυγχάνει
ἵσος ὢν τῷ Σαμίῳ. (3) Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν
ἐξαριρημένα, τάδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο καὶ
οὐδαμὰ ἑωτοί· Καλασιρίων χίλιοι καὶ Ἑρμοτυβίων
ἑδωροφόρον ἑνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοις ὦν
τάδε πάρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδοτο ἐπ' ἡμέρῃ
ἐκάστη, ὅπου σίτου σταθμὸς πέντε μνέαι ἐκάστῳ,
κρεῶν δύο μνέαι, οἴνου τέσσαρες ἀρυστήρες. Ταῦτα τοῖσι
αἰεὶ δωροφόροισι ἐδίδοτο.

CLXIX. Ἐπεὶ δὲ συνόντες ὃ τε Ἀπρίης ἀγων
τοὺς ἐπικούρους καὶ ὁ Ἄμασις πάντας Αἰγυπτίους ἀπί-
κοντο ἐς Μώμεφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο
μὲν εὖ οἱ ξεινοί, πληθεὶ δὲ πολλῶν ἱλάσσονες ἐόντες κατὰ
τοῦτο ἐσώθησαν. (2) Ἀπρίῳ δὲ λέγεται εἶναι ἥδε ἡ
διάνοια, μὴδ' ἂν θεὸν μιν μηδένα δύνασθαι παῦσαι τῆς
βασιλείης· οὕτω ἀσφαλές ἐωυτῷ ἰδρύσθαι ἐδόκεε. Καὶ
δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη, καὶ ζωγρηθεὶς ἀπήχθη ἐς
Σαῖν πόλιν, ἐς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία πρότερον ἐόντα, τότε
δὲ Ἄμασιος ἦδη βασιλῆα. (3) Ἐνταῦθα δὲ τέως μὲν
ἐρέετο ἐν τοῖσι βασιλῆασι, καὶ μιν Ἄμασις εὖ πε-

Bellatorum rursus alii Calasiries nominantur, alii Hermo-
tybies. Qui ex hisce sunt praefecturis (nam in praefecturas
[nomos Graecis] tota distributa Aegyptus est :)

CLXV. Hermotybiium nomi hi sunt, Busirites, Saïtes,
Chemmites, Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Na-
tho ex dimidia parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
bies; numero, quando maximus eorum numerus, centum
et sexaginta millia. Et horum nullus artem ullam sella-
riam aut opificium didicit: rei militari unice vacat.

CLXVI. Calasirium alii nomi sunt, hi: Thebanus, Bu-
bastites, Aphthites, Tanites, Mendesius, Sebennytes,
Athribites, Pharbæthites, Thmuites, Onophites, Anysius,
Mycophorites, qui nomus in insula est, ex adverso Bu-
bastis oppidi. Hi sunt nomi Calasirium; quorum numerus,
quando maximus est, ducentorum quinquaginta millium
est virorum. Neque hisce licet opificium ullum artemve
exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre
institutus.

CLXVII. An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci accepe-
rint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scy-
thas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos vi-
deam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui
artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui
opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare,
ac praesertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum
quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime
apud Lacedaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt
qui manibus artes exercent.

CLXVIII. Praemium autem bellatoribus nec eximium
tribuitur, iuxta cum sacerdotibus, praeter ceteris omnibus
Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, vectigalis im-
munia. Habet autem arvum centum cubitos Aegyptios qua-
quaversum: estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. (2)
Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant: praeterea
vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur
commodis: milleni Calasirii, totidemque Hermotybies,
quotannis corporis custodes erant regis; his igitur, praeter
arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur: cocti cibi fa-
rinacei definitum pondus, quinque libræ cuique; carnis bu-
bulæ libræ duæ, vini cyathi quattuor. Haec tribuebantur
corporis custodibus qui quoque tempore in hoc munere
erant.

CLXIX. Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti,
Apries auxiliares copias ducens, Amasis vero Aegyptios
omnes, ad Momemphim oppidum pervenere, armis congressi
sunt. Et fortiter quidem pugnabant peregrini; sed, quum
numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt.
(2) Dicunt autem, Apriæ hanc stetisse sententiam, ne deum
quidem ullum regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi
stabilitum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devi-
ctus est: et, quum vivus in hostium venisset polasta-
tem, Sain abductus est in pristinam suam domum, quæ
nunc Amasidis regia erat. (3) Ibi aliquando in regia nu-

ρῖαιτε· τέλος δὲ μεμφομένων Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποίειο δίκαια τρέφωιν τὸν σφίσι τε καὶ ἐσωτῶ ἔχθιστον, οὕτω δὴ παραδίδοι τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. (4) Οἱ δὲ μὴν ἀπέπνιξαν καὶ ἔπειτεν ἔθαψαν ἐν τῇσι πατρωΐησι ταφῆσι· αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοστάτω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. Ἐθαψαν δὲ Σαΐται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βασιλέας· ἔσω ἐν τῷ ἱρῷ. (5) Καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆμα ἑκαστέρῳ μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίου καὶ τῶν τούτου προπατόρων, ἐστὶ μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθίνη μεγάλη καὶ ἡσχημένη στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. Ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὰ θυρώματα ἐστῆκε, ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί.

15 CLXX. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὄσιον ποιούμεαι ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐξαγορεύειν τὸ οὐνομα, ἐν Σαΐ, ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοῖχου. Καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελοι ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι, λίμνη τέ ἐστὶ ἔχομένη λιθίνη κρητῖδι κεκοσμημένη καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέγας, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ ἡ τρογοειδὴς καλυυμένη.

CLXXI. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δείκνυα τῶν παθῶν αὐτοῦ νυκτὸς ποιέουσι, τὰ καλεῦσι μυστήρια Αἰγυπτίου. Περὶ μὲν νυν τούτων εἰδότε μοι ἐπὶ πλέον ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχει, εὐστομα κεέσθω. Καὶ τῆς Δήμητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες θεσμοφῶρια καλεῦσι, καὶ ταύτης μοι πέρι εὐστομα κεέσθω, πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσὴ ἐστὶ λέγειν. (2) Αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἔσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγεῖν καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγίτιδας γυναῖκας· μετὰ δὲ ἔξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δωριέων ἐξαπώλετο ἡ τελετὴ, οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πελοποννησίων καὶ οὐκ ἔξαναστάντες Ἀρκαδὲς διέσωζον αὐτὴν μῶνοι.

35 CLXXII. Ἀπρίῳ δὲ ὧδε καταραιρεμένου ἐβασίλευσε Ἀμασις, νομοῦ μὲν Σαΐτῳ ὢν, ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις, οὐνομὰ ὅς ἐστι Σιούφ. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατῶνόντο τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίρῃ μεγάλην ἦγον ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν ὄντα καὶ οἰκίης οὐκ ἐπιφανέος· μετὰ δὲ σοφίᾳ αὐτοὺς ὁ Ἀμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. (2) Ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυστήρια, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτῷ τε ὁ Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἑκάστοτε ἐναπενίζεατο. Τοῦτον κατ' ὦν κόψας ἀγαλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἵδρυσεν τῆς πόλεως ὅκου ἦν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτούντες πρὸς τὸ ἀγαλμα ἐσέβοντο μεγάλως. (3) Μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ ἐκ τῶν ἀσπῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους ἐξέφηεν φᾶς ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τὸ ἀγαλμα γεγενῆσθαι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμείνειν τε καὶ ἐνουρεῖν καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως ἐσέβασθαι. (4) Ἦδη ὦν ἔφη λέγων ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπερηγέναι· εἰ γὰρ πρότερον εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτῶν βασιλεύς· καὶ τιμᾶν

tritus est; et bene eum habuit Amasis: ad extremum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte eum facere quod alit virum et ipsis et sibi inimicissimum, tradidit Aprien Aegyptiis; (4) qui eum strangularunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Sepulcrum illud in Minervæ templo est, proxime aedem sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc sepeliunt. (5) Nam Amasidis etiam monumentum aliquanto quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae et ejus progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imitantibus alioque sumtu. In thalamo, repositorium est binis foribus clausum, atque intra has fores est regis sepulcrum.

CLXX. Sunt vero etiam sepulcra ejus, cujus nomen tali occasione edere mihi nefas, in eodem Minervæ templo Saitano, post aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervæ contigua. Et in area templi stant obelisci ingentes lapidei: juxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et circumcirca pulcre elaboratus, eadem, ut mihi videbatur, magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur.

CLXXI. In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginemque casuum, qui illi acciderunt, quæ mysteria vocant Aegyptii: de quibus mihi quidem, quamquam satis singula quo pacto se habeant norim, silentium agitor. Etiam de Cereris sacris, quæ Thesmophoria Græci vocant, silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba facere fas est. (2) Danae filiae sacra hæc ex Aegypto attulerant, et Pelasgiscas mulieres ea docuerant. Deinde, postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et sedibus suis excita, perierunt hæc sacra; solique Arcades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde migrare coacti sunt, illa conservarunt.

CLXXII. Aprie ita sublato, Amasis in Aegypto regnavit, ex Saitana præfectura oriundus, et quidem ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spreverunt Aegyptii Amasin, nec ullo magnopere loco habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. (2) Erant ei quum aliae res pretiosae permultæ tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et conviva omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringi, ex eoque confici dei simulacrum jussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magna religione colebant. (3) Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paulo ante et evomissent Aegyptii et inminxissent, et pedes in eo abluisent, qui nunc illud magna religione colant. (4) Jam igitur (sic loqui pergebat) suam sortem simillimam huic pelluvio esse: etsi enim prius fuisset plebeus, at in præsentia esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese honorare suisque

τε καὶ προμηθεύσθαι ἑωυτοῦ ἐκέλευε. Τοιούτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν.

CLXXIII. Ἐρχάτο δὲ καταστάσι πρηγμάτων τοιῆ-
 5 δε· τὸ μὲν ὄρθριον μέχρι δτευ πληθώρας ἀγορῆς προθύ-
 μως ἔπρησε τὰ προσφερόμενα πρήγματα, τὸ δὲ ἀπὸ
 τούτου ἐπινέ τε καὶ κατέσχωπτε τοὺς συμπότας καὶ ἦν
 μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. Ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις
 οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐνουθέτεον αὐτὸν, τοιάδε λέγοντες, « ὦ
 10 βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεωυτοῦ προέστηκας, ἐς τὸ ἀγαν
 φαῦλον προάγων σεωυτόν· σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῶ
 σεμνὸν θωκέοντα δι' ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα,
 καὶ οὕτω Αἰγύπτιοι τ' ἂν ἠπιστάτο ὥς ὑπ' ἀνδρός με-
 γάλου ἀρχονται, καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἦκουες· νῦν δὲ
 15 ποιεῖς οὐδαμῶς βασιλικά. » (2) Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε
 αὐτούς· « τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται
 χρᾶσθαι, ἐντανύουσι, ἐπεὰν δὲ χρῆσωνται, ἐκλύουσι·
 εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγεῖ
 ἂν, ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρᾶσθαι. (3)
 20 Οὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατε-
 σπουδᾶσαι αἰεὶ μὴδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑωυτὸν ἀνι-
 εῖναι, λάθοι ἂν ἦτοι μακροὶ ἢ ὅ γε ἀπόπληκτος γενόμε-
 νος. Τὰ ἐγὼ ἐπιστάμενος μέρος ἑκατέρῳ νέμω. » Ταῦτα
 μὲν τοὺς φίλους ἀμείψατο.

CLXXIV. Λέγεται δὲ ὁ Ἀμασις, καὶ ὅτε ἦν ἰδιώ-
 25 τής, ὥς φιλοπότης ἦν καὶ φιλοσκώμων καὶ οὐδαμῶς
 κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλείπει πίνοντά
 τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεα, κλέπτεσκε ἂν περιών.
 (2) Οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτερα χρήματα ἀρ-
 30 νεύμενον ἀγεσκον ἐπὶ μαντήϊον, ὅκου ἐκάστοις εἴη.
 Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἡλίσκετο ὑπὸ τῶν μαντήϊων, πολλὰ δὲ
 καὶ ἀποφεύγεσκε. (3) Ἐπεῖτε δὲ καὶ ἐβασίλευσε, ἐποίησε
 τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν ἀπέλυσαν μὴ φῶρα
 εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε ἐπεμέλετο οὔτε ἐς
 36 ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδὲν, οὐδὲ φοιτέων ἔθνε ὥς οὐδενός
 ἑοῦσι ἀξίοις ψευδέα τε μαντήϊα κεκτημένοι· ὅσοι δὲ
 μιν κατέδησαν φῶρα εἶναι, τούτων δὲ ὥς ἀληθεύς θεῶν
 ἰόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα παρεχομένων τὰ μάλιστα
 ἐπεμέλετο.

CLXXV. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν Σαί τῇ Ἀθηναίῃ προ-
 40 πύλαια θωμάσι οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβα-
 λόμενος τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλῃ, ὅσων τε τὸ μέγα-
 θος λίθων ἐστὶ καὶ δοκῶν τέων· τοῦτο δὲ χολοσσὺς
 μεγάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λε-
 45 θους τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυᾶς τὸ μέγαθος
 ἐκόμισε. (2) Ἦγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν ἐκ τῶν
 κατὰ Μέμφιν ἐουσέων λιθοτομίων, τοὺς δὲ ὑπερμεγά-
 θεας ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος πλῶον καὶ εἰκοσι ἡμερέων
 ἀπεχούσης ἀπὸ Σαίος. Τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτῶν, ἀλλὰ
 50 μάλιστα θωμάζω, ἐστὶ τόδε· οἰκημα μουνόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος, καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἑτεα τρία, διαχιλίοι δὲ οἱ προστετάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἕσαν κυβερνήται. (3) Τῆς
 δὲ στήτης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἐξωθέν ἐστὶ εἰς τε καὶ

respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi
 servi aequum censerent.

CLXXIII. Idem in rebus agendis hoc usus est institutus :
 primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum ho-
 minibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque ob-
 ferebantur : ab illo vero tempore ad potandum et ad cavil-
 landum cum compotoribus se dabat, josisque petulantiori-
 bus et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi
 amici, admonuerunt eum, dicentes : « Non e dignitate tua,
 rex, te ipse moderaris ; et nimis te humiliter demittis. De-
 bebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum
 diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii,
 a magno viro se regi, tuque melius audires. Nunc quae tu
 agis, minime decent regem. » (2) Quibus ille his verbis
 respondit : « Qui arcu utuntur, hi eum, quando fert usus,
 nervo intendunt : postquam usi sunt, remittunt. Si enim
 perpetuo intentus esset, rumperetur ; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. (3) Eadem nempe est hominis
 conditio. Quodsi quis semper vellet seriis rebus esse inten-
 tus, nec vicissim ad jocum se remittere ; imprudenti huic
 accideret, ut vel furiosus fieret vel stupidus. Hoc ego
 intelligens, utrique rei suam partem tribuo. » Hoc ille ami-
 cis responsum dedit.

CLXXIV. Aiunt autem eundem Amasin, quum privatus
 fuisset, etiam tunc computationes cavillationesque amasse,
 nec ullo modo seriis rebus fuisse intentum ; et, quando
 potantem voluptatibusque indulgentem defecissent necessa-
 ria, circumvisse nonnunquam et furto abstulisse aliena.
 (2) Jam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, li-
 eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique
 utebantur : et a multis passim oraculis furti convincebatur,
 ab aliis absolvebatur. (3) Postquam autem regno potitus
 est, hoc fecit : quicumque dii eum furti crimine absolve-
 rant, horum templa et negligebat, neque ad reficienda illa
 quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui
 nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula ; qui
 vero furti eum arguerant, horum praecipuam curam age-
 bat, ut qui vere dii essent, et oracula non mendacia exhi-
 berent.

CLXXV. Et primo quidem in Sai urbe ad Minervae tem-
 plum propylaea deae exstruxit mirabilia, superiores omnes,
 qui talia exstruxerant, altitudine superans, et amplitudine, et
 ipsorum lapidum tum magnitudine tum qualitate. Statuas
 item magnas et ingenti mole androsphinges dedicavit, lapi-
 desque alios immanis magnitudinis ad reficienda aedificia
 adgerendos curavit. (2) Horum alii ex lapicidina, quae
 adversus Memphin est, adgerebantur : ii vero qui immani
 erant magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex his non
 minime miror sed maxime omnium, aedes est ex uno lapide,
 quam ex Elephantine urbe transportandam curavit : qua in
 transportanda per tres annos occupati erant duo millia ho-
 minum, cui ea cura commissa erat, hique omnes erant na-
 vium gubernatores. (3) Hujus aedis longitudo extrinsecus

εἴκοσι πηχέες, εὖρος δὲ τεσσερακαίδεκα, ὕψος δὲ ὀκτώ. Ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μονολίθου ἐστὶ· ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μήκος ὀκτωκαίδεκα πηχέων καὶ πυγνός, τὸ δὲ εὖρος δυώδεκα πηχέων, τὸ δὲ ὕψος πέντε πηχέων ἐστὶ. (4) Αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται παρὰ τὴν ἔσσοδον. Ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερὸν φασὶ τῶνδ' εἵνεκεν οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς ἐλκομένης τῆς στέγης ἀναστενάξαι ὅα τε χρόνου ἐγγεγονότος πολλοῦ καὶ ἀχθόμενον τῷ ἔργῳ, τὸν δὲ Ἀμασιν ἐνθυμιστὸν ποιησάμενον οὐκ ἔαν ἔτι προσωτέρω ἐλκύσαι. (5) Ἡδὴ δὲ τινες λέγουσι ὡς ἀνθρώπος διεφθάρη ὑπ' αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ ἐσελκυσθῆναι.

CLXXVI. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱεροῖς ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος ἀξιοθέητα, ἐν δὲ καὶ ἐν Μέμφι τὸν ὑπτιον κείμενον κολοσσὸν τοῦ Ἡρακλείου ἐμπροσθε, τοῦ πόδες πέντε καὶ ἑβδομήκοντα εἰσι τὸ μήκος. Ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βάθρῳ ἐστᾶσι Αἰθιοπικοὺ ἰόντας λίθου δύο κολοσσοί, εἴκοσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὼν ἑκάτερος, ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. (2) Ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσούτος καὶ ἐν Σαῖ, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. Τῇ Ἰσί τε τὸ ἐν Μέμφι ἱερὸν Ἀμασίς ἐστὶ ὁ ἐξοικοδομήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατος.

CLXXVII. Ἐπ' Ἀμασίος δὲ βασιλεὺς λέγεται Αἰγυπτίος μάλιστα ὅτι τότε εὐδαιμονήσας καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι ἀνθρώποις, καὶ πόλιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας τότε δισχυρίας τὰς οἰκομένης. (2) Νόμον τε Αἰγυπτίοις τένδε Ἀμασίς ἐστὶ δὲ καταστήσας, ἀποδεικνύωναι ἕτερος ἑκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων θέν βιοῦται· μὴ δὲ ποιεῖντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην ζήν, ἰδύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον Ἀθηναίοις ἔθετο· τῷ ἔκεινοι ἐς αἰεὶ χρόνον, ἰόντι ἀμώμῳ νόμῳ.

CLXXVIII. Φιλέλλην δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετεξέτερους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοις ἐς Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ μὴ βουλομένοις αὐτῶν οἰκᾶν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομένοις ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμῶς καὶ τεμένεα θεοῖς. (2) Τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτῶν τέμενος καὶ οὐνομαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλεούμενον δὲ Ἑλλήνιον, αἶδε πόλις εἰσι αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν Χίος καὶ Τέως καὶ Φώκαια καὶ Κλαζομεναί, Δωριέων δὲ Ῥόδος καὶ Κνίδος καὶ Ἀλικαρνησὸς καὶ Φάσηλις, Αἰολέων δὲ ἡ Μυτιληναίων μούνη. (3) Τούτων μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπορίου αὐταὶ αἱ πόλις εἰσι αἱ παρέχουσαι· ὅσαι δὲ ἄλλαι πόλεις μεταποιοῦνται, οὐδὲν σφι μετέδω μεταποιοῦνται. Χωρὶς δὲ Αἰγινῆται ἐπ' ἐκωτῶν ἰδρύσαντο τέμενος Διὸς, καὶ ἄλλο Σάμιοι Ἡρῆς, καὶ Μυλήσιοι Ἀπόλλωνος.

CLXXIX. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπόριον καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. Εἰ δὲ τις ἐς τῶν τε ἄλλο στομάτων τοῦ Νείλου ἀπικοίτο, χρῆν ὁμῶς

est unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quattuordecim; altitudo, octo cubitorum. Hæ sunt mensuræ ædis hujus monolithæ extrinsecus. Intrinsecus longitudo est octodecim cubitorum et viginti digitorum; latitudo, duodecim, altitudo, quinque cubitorum. (4) Posita hæc est ad introitum templi. Nam intra templum aiunt hac causa non fuisse pertractam: architectum, quum ægre promoveretur ædes, multumque temporis esset insumentum, vehementer dolentem operis molestiam, ingemuisse; idque animadvertentem et religioni habentem Amasin non permisisse ut ulterius promoveretur ædes. (5) Præterea nonnulli narrunt, quendam ex his qui vectibus promoveri ædem conabantur, esse ab illa oppressum, et ea causa non intus esse promotam.

CLXXVI. Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis dedicavit Amasis opera ob magnitudinem spectatu digna: in his Memphi colossus illum resupinum ante Vulcani templum, cujus longitudo septuaginta quinque pedum est: et super eadem basi duo alii stant colossi, uterque vicentium pedum magnitudine, alter ab una ædis sacræ [nisi potius, magni colossi] parte, alter ab altera: uterque ex Æthiopico lapide est perfectus. (2) Est autem etiam in Sai urbe similis colossus lapideus, eodem habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum illud, quod Memphis est, Amasi extruxit, magnum et spectatu dignissimum.

CLXXVII. Regnante Amasi dicunt Ægyptum prosperitate maxime floruisse, tum quod ad commoda spectat quæ fluvius regioni largitur, tum ad ea quæ e terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea tunc fuisse, si cuncta numeres; vicies mille. (2) Amasis etiam hic est qui legem illam Ægyptiis constituit, ut Ægyptiorum quisque quotannis apud nomi sui præfectum profiteretur, unde vitam sustentet: qui hoc non faceret et legitimum victum non declararet, is morte plecteretur. Quam legem Atheniensis Solon, ab Ægyptiis acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo ea utuntur, ut pote laudabili lege.

CLXXVIII. Græcorum amicus quum esset Amasis, et alia in Græcorum nonnullos beneficia contulit, et eis, qui in Ægyptum venirent, Naucrati urbem habitandam concessit: qui vero sedes in Ægypto ægere nolent, et mercandi tantum causa in eam navigarent, his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent. (2) Maximum igitur illorum templum et celeberrimum, maximeque frequentatum, quod Hellenium nominatur, communi consilio sumtque statuerunt hæc civitates: ex Ionibus, Chius, Teos Phocææ, et Clazomenæ; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus et Phaselis; ex Æolensibus, sola Mytilenæorum civitas. (3) Horum est igitur hoc templum, hæque civitates constituunt præsidēs emporii. Quodsi quæ alia partem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad se pertinentem. Præter istud vero templum, seorsum Ægineta: statuerunt Jovis fanum; et Sami aliud Junonis; tum Milesii, Apollinis.

CLXXIX. Fuitque olim solum in Ægypto emporium Naucratis, nec aliud ullum. Quodsi quis in aliorum Nili ostiorum aliquod intrasset, jurare eum oportebat, invitum eo

μη μὲν ἔκοντα εἰλθεῖν, ἀπομόσαντα δὲ τῇ νηϊ αὐτῇ πλώειν ἐς τὸ Κανωδικόν· ἢ εἰ μή γε οἷά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀντίους πλώειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπικοίτο ἐς Ναυκρατίν. Οὕτω
 6 μὲν δὴ Ναυκρατὶς ἐτετίμητο.

CLXXX. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νηὸν τριηχοσίων ταλάντων ἔξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἐὼν αὐτόθι αὐτομάτως κατεκάη, τοὺς Δελφοὺς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ
 10 μισθώματος παρασχεῖν. Πλανώμενοι δὲ οἱ Δεῖφοι περὶ τὰς πόλεις ἐδωσίναζον, ποιῶντες δὲ τοῦτο οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἠνέικαντο· Ἀμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλια στυπητήρης τάλαντα, οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκόντες Ἕλληνας εἰκοσι μνέας.

15 CLXXXI. Κυρηναῖοισι δὲ Ἀμασις φιλότῃ τε καὶ συμμαχίῃ συνεθήκατο. Ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἰτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότῃς Κυρηναίων εἵνεκεν. Γαμέει δ' ὧν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττου, οἱ δ' Ἀρκεσίλω θυγατέρα, οἱ δὲ
 20 Κριτοβούλου ἀνδρὸς τῶν ἀσπῶν δοκίμου, τῇ οὐνομα ἦν Λαδίκη. (1) Τῇ ἐπεῖτε συγγλίνοντο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἶός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναιξὶ ἐχρᾶτο. Ἐπεῖτε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεωμένην, « ὦ γύναι, κατὰ με
 25 ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμία μηχανὴ μὴ οὐκ ἀπολωλέναι κακίστα γυναικῶν πασέων. » (3) Ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπεῖτε οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρηύτερος ὁ Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὅπ' ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γάρ οἱ κα-
 30 κοῦ εἶναι μῆχος, ἀγαμὰ οἱ ἀποπέμψειν ἐς Κυρήνην. (4) Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις. Κατ' τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη, ὁκότε εἴθι πρὸς αὐτὴν, ἐμίσητο, καὶ κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. Ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῇ· ποιησαμένη γὰρ ἀγαλμα
 35 ἀπέπεμψε ἐς Κυρήνην, τὸ ἐπὶ καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόνον, ἔξω ἰδρυμένην τοῦ Κυρηναίων ἀστεος. (5) Ταύτην τὴν Λαδίκην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου καὶ ἐπέθετο αὐτῇς ἥτις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα ἐς Κυρήνην.

CLXXXII. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις
 40 ἐς τὴν Ἑλλάδα, τοῦτο μὲν ἐς Κυρήνην ἀγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης καὶ εἰκόνα ἐωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην, τοῦτο δὲ τῇ ἐν Αἰνῶν Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα καὶ θώρηκα λίνεον ἀξιοθέτοια, τοῦτο δ' ἐς Σάμον τῇ
 45 Ἥρῃ εἰκόνας ἐωυτοῦ διαρσίας φυλίας, αἱ ἐν τῇ νηϊ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἐπὶ καὶ τὸ μέχρι ἡμεῶν, ὅπισθε τῶν θυρέων. (2) Ἐς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἐωυτοῦ τε καὶ Πολυκράτους τοῦ Αἰαίεος, ἐς δὲ Αἰνῶν ξεινίης μὲν οὐδεμιᾶς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Αἰνῶν τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται, τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγα-
 50 τέρας ἰδρύσασθαι προσφρούσας, ὅτε ἀπαδίδρῃσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. Ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις· εἶλα δὲ Κύπρον πρῶτος ἡνθρώπων καὶ κατεστρέψατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν.

se venisse; tum, hoc præstito jurejurando, cum navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare, aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset, oportebat merces navigiis Ægyptiis circum Delta circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Naucratis in honore erat.

CLXXX. Quum Amphictyones, postquam superius templum Delphicum fortuito casu conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent ædificandum, cujus summæ quartam partem Delphi pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, dona corrogabant: quod dum faciebant, haud parum ex Ægypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Græci vero in Ægypto habitantes, viginti libras.

CLXXXI. Idem Amasis cum Cyrenæsis mutuum amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Græcam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitie causa, quam cum Cyrenæsis colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri, quem Battum alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum dicunt, filiam, nomine Ladiceu. (2) Cum qua quoties concumberet Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi sæpius ei accidit, dixit ad hanc Ladiceu Amasis: « Veneficis, o mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quominus pessime pereas mulierum omnium. » (3) Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis (id enim unum esse calamitatis effugium), statuam se ei Cyrenen missuram. (4) Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coitit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa votum solvit deæ: faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quæ adhuc mea ætate superfuit, extra Cyrenæorum urbem constituta. (5) Eandem Ladiceu Cambyses, Ægypto potitus, postquam ex ea, quamnam esset, cognosset, illasam Cyrenen remisit.

CLXXXII. Dedicavit Amasis donaria etiam in Græciam: et primum quidem Cyrenen Minervæ statuam misit inauratam, et sui imaginem pictura adsimulatam: tum Minervæ quæ Lindi colitur, duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu dignum; denique Junoni Samiæ duas sui imagines ex ligno sculptas, quæ in magno templo ad meam usque ætatem steterunt post fores. (2) Et Samum quidem dona hæc miserat hospitii causa, quod ei cum Polycrate Ææcis filio intercesserat: Lindum vero, nullius quidem hospitii causa, sed quoniam Minervæ templum Lindi exstructum esse perhibetur a Danaï filiabus, quæ ad illam oram adpulsissent, quum fugerent Ægypti filios. Hæc sunt donaria quæ Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprium, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

(ΘΑΛΕΙΑ.)

1. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ἀμασιν Καμβύσης ὁ Κύρου ἐστρατεύετο, ἄγων καὶ ἄλλους τῶν ἥρχε, καὶ Ἑλληνῶν Ἰωνᾶς τε καὶ Αἰολέας, δι' αἰτίην τοιήνδε. (2) Πέμψας Καμβύσης ἐς Αἴγυπτον κήρυκα αἴτεε Ἀμασιν θυγατέρα, αἴτεε δὲ ἐκ συμβουλῆς ἀνδρὸς Αἰγυπτίου, δς μεμρόμενος Ἀμασιν ἐπῆρξε ταῦτα ὅτι μιν ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν Αἴγυπτῳ ἡτρώων ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικὸς τε καὶ τέκνων ἐκδοτὸν ἐποίησε ἐς Πέρσας, ὅτε Κύρος πέμψας παρ' Ἀμασιν αἴτεε ἡτρώον ὀφθαλμῶν, δς εἴη ἄριστος τῶν ἐν Αἴγυπτῳ. Ταῦτα δὲ ἐπιμεμφόμενος ὁ Αἰγύπτιος ἐνῆγε τῇ συμβουλῇ, κελεύων αἰτέειν τὸν Καμβύσεα Ἀμασιν θυγατέρα, ἵνα ἡ δοῦς ἀνιῶτο ἢ μὴ δοῦς Καμβύσῃ ἀπέχθοιτο. (3) Ὁ δὲ Ἀμασις τῇ θυναμί τῶν Περσῶν ἀχθόμενος καὶ ἀρρωδῶν οὐκ εἶχε οὔτε δοῦναι οὔτε ἀρνήσασθαι· εὖ γὰρ ἡπίστατο ὅτι οὐκ ὡς γυναικὰ μιν ἐμελλε Καμβύσης ἔξειν, ἀλλ' ὡς παλλακὴν. Ταῦτα δὲ ἐκλογιζόμενος ἐποίησε τάδε. (4) Ἦν Ἀπρίω τοῦ προτέρου βασιλέως θυγάτηρ κάρτα μεγάλη τε καὶ εὐειδής, μούνη τοῦ οἴκου λελειμένη, οὐνομα δέ οἱ ἦν Νίτητις. Ταύτην δὴ τὴν παῖδα ὁ Ἀμασις κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῷ ἀποπέμπει ἐς Πέρσας ὡς ἐωυτοῦ θυγατέρα. (5) Μετὰ δὲ χρόνον ὥς μιν ἡσπάζετο πατρὸς ἐν οὐνομαζῶν, λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ παῖς, «ὦ βασιλεῦ, διαβέβημένος ὑπ' Ἀμάσιος οὐ μὴν θάνεις, δς ἐμέ σοι κόσμῳ ἀσκήσας ἀπέπεμψε, ὡς ἐωυτοῦ θυγατέρα διδοῦς ἐοῦσαν τῇ ἀληθείῃ Ἀπρίω, τὸν ἐκείνης ἐόντα ἐωυτοῦ δεσπότηα μετ' Αἰγυπτίῳ ἐφόνευσε.» Τοῦτο δὴ τὸ ἔπος καὶ αὕτη ἡ αἰτία ἐγγενομένη ἤγαγε Καμβύσεα τὸν Κύρου μεγάλως θυμωθέντα ἐπ' Αἴγυπτον. Οὕτω μὲν νυν λέγουσι Πέρσαι.

II. Αἰγύπτιοι δὲ οἰκητιῶνται Καμβύσεα, φάμενοί μιν ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἀπρίω θυγατρὸς γενέσθαι· Κύρον γὰρ εἶναι τὸν πέμψαντα παρ' Ἀμασιν ἐπὶ τὴν θυγατέρα, ἀλλ' οὐ Καμβύσεα. (2) Λέγοντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. Οὐ μὴν οὐδὲ λήθηε αὐτοὺς (εἰ γάρ τινες καὶ ἄλλοι, τὰ Περσῶν νόμιμα ἐπιστάται καὶ Αἰγύπτιοι) ὅτι πρῶτα μὲν νόθον οὐ σφί νόμος ἐστὶ βασιλεύσαι γησιῶ παρεόντος, αὖτις δὲ ὅτι Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπευ θυγατρὸς ἦν παῖς Καμβύσης, ἀνδρὸς Ἀχαιμενίδω, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Αἰγυπτίας. Ἀλλὰ παρατράπουσι τὸν λόγον προσποιούμενοι τῇ Κύρου οἰκῇ συγγενέας εἶναι. Καὶ ταῦτα μὲν ἴδε ἔχει.

III. Λέγεται δὲ καὶ ὅδε ὁ λόγος, ἐμοὶ μὲν οὐ πιθανός, ὡς τὸν Περσίδων γυναικῶν ἐσαυθούσῃ τις παρὰ τὰς Κύρου γυναῖκας, ὡς εἶδε τῇ Κασσανδάνῃ παρε-

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER TERTIUS.

(THALIA.)

(193, 194.)

I. Adversus hunc igitur Amasin Cambyses, Cyri filius, quum alios quibus imperavit, tum e Græcis Ionas et Æolenses ducens, bellum movit hac de causa. (2) Misso in Ægyptum legato Cambyses filiam Amasidis petierat uxorem: petierat autem ex Ægyptii cujusdam consilio, qui id ei suaserat infensus Amasidi, quod se ex cunctis, qui in Ægypto erant, medicis selegisset quem ab uxore et liberis abstractum amandaret in Persas, quum Cyrus ab Amasi oculorum medicum petiisset qui esset in Ægypto optimus. Eo igitur infensus Ægyptius consilio suo instigaverat Cambysen ut filiam Amasidis peteret; quo ille aut mœrore afficeretur data filia, aut non data odium incurreret Cambysis. (3) Amasis, Persarum potentiam graviter ferens timensque, et dare illam et negare perinde dubitaverat; quippe bene gnarus, non legitimæ uxoris, sed pellicis loco, habiturum eam Cambysen. Hæc secum reputans, hancce inierat rationem. (4) Erat Apriæ filia, superioris regis, admodum et grandis et formosa, sola ex regia domo superstes; cui erat nomen Nitelis. Hanc igitur puellam Amasis, veste et auro exornatam, in Persas miserat tamquam suam filiam. (5) Interjecto tempore quum eam complectens Cambyses filiam Amasidis salutasset, dixerat ei puella: «Nescis, rex, deceptum te esse ab Amasi, qui me idoneo cultu ornatum ad te misit, tibi que tamquam filiam dedit suam; quum revera sim Apriæ gnata, quem ille, dominum suum, inita cum Ægyptiis societate, interfecit». Hoc verbum et hæc incidens causa Cambysen, Cyri filium, impulit ut vehementi ira incensus adversus Ægyptum duceret. Ita quidem Persæ rem narrant.

II. Ægyptii vero sibi vindicant Cambysen, dicentes esse eum ex hac Apriæ filia natum: Cyrum enim fuisse, non Cambysen, qui ad Amasin misisset ejusque filiam petiisset. (2) At hoc quidem non ex rei veritate dicunt. Immo vero ne ipsos quidem latet (nam Persarum instituta, si qui alii, bene norunt Ægyptii), primum, ex illorum legibus filium ex pellice natum non succedere in regnum, si adfuerit legitimus; deinde, ex Cassandana, Pharnaspis filia, de Achæmenidum stirpe, natum esse Cambysen, non ex illa Ægyptia. Sed invertunt historiam, intercedere sibi adfectantes cum Cyri familia cognationem. Et hæc quidem ita se habent.

III. Narratur etiam alia fabula, mihi non credibilis, lujusmodi. Persicarum mulierum quampiam, ad Cyri mulieres ingressam, quum Cassandana adstantes vidisset li-

στεῦτα τέκνα εὐεῖδ' αὖτε καὶ μεγάλα, πολλῶν ἔχρατο τῶν ἐπαίνων ὑπερβυμάζουσα· ἡ δὲ Κασσανδράνη ἐοῦσα τοῦ Κύρου γυνὴ εἶπε τάδε, « τοιῶνδε μέντοι ἐμὲ παίδων μητέρα εἶδον Κῦρος ἐν ἀτιμίῃ ἔχει, τὴν δ' ἀπ' Αἰγύπτου ἐπικτήτην ἐν τιμῇ τίθεται. » (2) Τὴν μὲν ἀχθομένην τῇ Νιτήτι εἶπαι ταῦτα, τῶν δὲ οἱ παίδων τὸν πρεσβύτερον εἶπαι Καμβύσεια, « τοιγάρ τοι, ὦ μήτηρ, ἐπεὶ ἐγὼ γένωμαι ἀνὴρ, Αἰγύπτου τὰ μὲν ἄνω κάτω θήσω, τὰ δὲ κάτω ἄνω. » (3) Ταῦτα εἶπαι αὐτὸν 10 ἔτεα ὥς δέκα κου γεγονότα, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν θυμῷ γενέσθαι· τὸν δὲ διαμνημονεύοντα, οὕτω δὴ, ἐπεῖτε ἀνδρώθη καὶ ἔσχε τὴν βασιληίην, ποιήσασθαι τὴν ἐπ' Αἴγυπτον στρατηγίην.

IV. Συνήνεικε δὲ καὶ ἄλλο τι τοῖονδε πρῆγμα γε- 15 νέσθαι ἐς τὴν ἐπιστράτευσιν ταύτην. Ἦν τῶν ἐπικούρων τῶν Ἀμάσιος ἀνὴρ γένος μὲν Ἀλικαρνησεύς, οὐνομα δὲ οἱ ἦν Φάνης, καὶ γνώμην ἱκανὸς καὶ τὰ πολέμια ἄλκιμος. Οὗτος ὁ Φάνης μεμφομένος κοῦ τι Ἀμάσι ἐκδιδρῆσκει πλοῦν ἐξ Αἰγύπτου, βουλούμενος 20 Καμβύση ἐλθεῖν ἐς λόγους. Οἷα δὲ ἐόντα αὐτὸν ἐν τοῖσι ἐπικούροισι λόγου οὐ σμικροῦ ἐπιστάμενόν τε τὰ περὶ Αἴγυπτον ἀτρεκέστατα, μεταδιώκει ὁ Ἀμασις σπουδὴν ποιούμενος ἔλκειν, μεταδιώκει δὲ τῶν εὐνούχων τὸν πιστότατον ἀποστείλας τριηρεῖ κατ' αὐτὸν, ὃς 25 αἰρέει μιν ἐν Λυκίᾳ, ἐλὼν δὲ οὐκ ἀνῆγαγε ἐς Αἴγυπτον· σοφίῃ γάρ μιν περιῆλθε ὁ Φάνης· καταμεθύσας γάρ τούς φυλάκους ἀπαλλάσσειτο ἐς Πέρσας. (3) Ὀρμημένους δὲ Καμβύση στρατεύεσθαι ἐπ' Αἴγυπτον καὶ ἀπορόντι τὴν ἑλᾶσιν, διὼς τὴν ἀνυδρὸν διεκπερᾶ, ἐπελ- 30 θὼν φράζει μὲν καὶ τᾶλλα τὰ Ἀμάσιος πρήγματα, ἐξηγέεται δὲ καὶ τὴν ἑλᾶσιν, ὅδε παραινέων, πέμψαντα παρὰ τὸν Ἀραβίων βασιλέα δέεσθαι τὴν διέξοδόν οἱ ἀσφαλέα παρασχεῖν.

V. Μόνη δὲ ταύτῃ εἰσι φανεραὶ ἐσβολαὶ ἐς Αἴγυ- 35 πτον. Ἀπὸ γὰρ Φοινίκης μέχρι οὐρῶν τῶν Καδύτιος πόλιος γῆ ἐστὶ Σύρων τῶν Παλαιστινίων καλυμμένων· ἀπὸ δὲ Καδύτιος εἰσὸς πόλιος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, Σαρδίων οὐ πολλῶν ἐλάσσονος, ἀπὸ ταύτης τὰ ἐμπόρια τὰ ἐπὶ θαλάσσης μέχρι Ἰγνύσου πόλιος ἐστὶ τοῦ Ἀραβίου, ἀπὸ δὲ Ἰγνύσου αὖτις Σύρων μέχρι Σερβωνίδος 40 λίμνης, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον οὖρος τείνει ἐς θάλασσαν· ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγους τὸν Τυφῶ κεκρύφθαι, ἀπὸ ταύτης ἤδη Αἴγυπτος. (2) Τὸ δὴ μεταξὺ Ἰγνύσου πόλιος καὶ Κασίου τε οὖρος καὶ 45 τῆς Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τούτῳ οὐκ ὀλίγον χωρίον, ἀλλ' ὅσον τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδὸν, ἀνυδρὸν ἐστὶ δεινῶς.

VI. Τὸ δὲ ὀλίγοι τῶν ἐς Αἴγυπτον ναυτιλλομένων ἐννεονίκασιν, τοῦτο ἐρχομαι φράσων. Ἐς Αἴγυπτον ἐκ 50 τῆς Ἑλλάδος πάσης καὶ πρὸς ἐκ Φοινίκης κέραμος ἐσάγεται πλήρης οἴνου δις τοῦ ἔτεος ἐκάστου, καὶ ἐν κεράμιον οἴνηρὸν ἀριθμῶ κεινὸν οὐκ ἐστὶ δις λόγῳ εἶπαι ἰδέσθαι. Κοῦ δῆτα, εἶπαι τις ἂν, ταῦτα ἀναίσιμονται· ἐγὼ καὶ τοῦτο φράσω. (2) Δεῖ τὸν μὲν δῆ-

beros forma et statura praestantes, admiratam illos multis laudibus extulisse. Tum ei Cassandram, Cyri uxorem, haec dixisse: « Atqui me, quum talium mater sim puerorum, Cyrus tamen aspernatur; illam vero ex Aegypto comparatam in honore habet ». (2) Haec postquam ingemiscens ob Nitetin esset locuta, filiorum natu maximum Cambysen dixisse: « Itaque, mater, quum ego vir evasero, Aegypti summa ima ponam, et ima summa. » (3) Hoc Cambysen dixisse decem circiter annos natum, mulieresque admiratione fuisse percussas: et illum, postquam ad virilem pervenisset aetatem regnum esset adeptus, dicti memorem, suscepisse in Aegyptum expeditionem.

IV. Acciderat vero etiam aliud quidpiam huiusmodi, quod ad expeditionem illam momentum contulit. Erat in numero auxiliarium Amasidis vir genere Halicarnassensis, cui Phanes nomen, homo et consilio praestans et bellica virtute. Phanes hic, nescio qua re infensus Amasidi, navi ex Aegypto profugit, cupiens in colloquium venire Cambysis. (2) At illum, ut qui inter auxiliares haud exiguo loco fuisset, et quae ad Aegyptum spectabant accuratissime cognita habuisset, persecutus est Amasis, studiose dans operam ut eum caperet. Persecutus est autem misso, qua iter ille direxerat, eunuchorum fidelissimo cum trimi. Et cepit quidem hominem eunuchus in Lycia, sed captum non reduxit in Aegyptum: nam astutia eum Phanes circumvenit; inebriatis enim custodibus ad Persas evasit. (3) Ibi tunc Cambysen adiit, exercitum adversus Aegyptum ducere parantem, sed de itinere dubitantem quo pacto regionem aqua carentem transmitteret; eique quum alia ad res Amasidis spectantia, tum itineris faciendi rationem exposuit, sic monens, missis legatis rogaret Arabum regem, ut tutum ille transitum sibi praestaret.

V. Patet autem hac una via ingressus in Aegyptum. Nam a Phoenice usque ad fines Cadytis urbis, Syrorum terra est, qui Palaestini vocantur: a Cadyti (quae est urbs haud multo minor, ut mihi videtur, Sardibus) emporia ad mare sita, usque ad Ienysum oppidum, sunt ditionis Arabici regis: ab Ienysso rursus Syrorum ditio pertinet ad Serbonidem usque lacum, juxta quem Casius mons ad mare porrigitur: a Serbonide lacu, in quo occultatum Typhonem aiunt, ab illo jam Aegyptus est. (2) Jam, qui inter Ienysum oppidum et Casium montem Serbonidemque lacum interjectus tractus est, haud ille exiguus, sed tridui fere itinere in longitudinem patens, is prorsus aquarum est inops.

VI. Quod vero a paucis eorum, qui in Aegyptum navigare consueverunt, animadversum est, id ego sum expositurus. In Aegyptum ex universa Graecia, et praeterea ex Phoenice, his quotannis invehuntur figlina dolia vino repleta: verumtamen ne unum quidem, ut sic dicam, vinarium dolium inane ibi possis videre. Ubinam ergo, quaerat quispiam, haec consumuntur? Hoc quoque equi-

μαρχον ἑκαστον ἐκ τῆς ἐσωτοῦ πόλιος συλλέξαντα πάντα τὸν κέραμον ἀγειν ἐς Μέμφιν, τοὺς δὲ ἐκ Μέμφιος ἐς ταῦτα δὴ τὰ ἀνδρὰ τῆς Συρίας κομίζειν πλήσαντας ὕδατος. Οὕτω δ' ἐπιφοιτῶν κέραμος καὶ ἐξαιρέσμενος ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τὸν παλαιὸν κομίζεται ἐς Συρίην.

VII. Οὕτω μὲν νυν Πέρσαι εἰσι οἱ τὴν ἐσβολὴν ταύτην παρασκευάσαντες ἐπ' Αἴγυπτον, κατὰ δὴ τὰ εἰρημένα σάξαντες ὕδατι, ἐπεῖτε τάχιστα παρέλαβον 10 Αἴγυπτον. Τότε δὲ οὐκ ἐόντος καὶ ὕδατος ἐτόιμου, Καμβύσης πυθόμενος τοῦ Ἀλικαρνησέος ξείνου, πέμψας παρὰ τὸν Ἀράδιον ἀγγέλους καὶ δεηθείς τῆς ἀσφαλείης ἐτυχε, πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος παρ' αὐτοῦ.

VIII. Σέβονται δὲ Ἀράδιοι πίστις ἀνθρώπων 15 ὅμοια τοῖσι μάλιστα. Ποιεῦνται δὲ αὐτὰς τρόπῳ τοιῷδε· τῶν βουλομένων τὰ πιστὰ ποιέεσθαι ἄλλος ἀνὴρ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐν μέσῳ ἐστὼς λίθῳ ὀρεῖ τὸ ἔσω τῶν χειρῶν παρὰ τοὺς δακτύλους τοῦ μεγάλους ἐπιτάμνει τῶν ποιουμένων τὰς πίστις, καὶ ἔπειτεν λαβὼν ἐκ τοῦ ἱματίου ἑκατέρου κροχὺδα ἀλείφει τῷ αἵματι ἐν μέσῳ καίμενους λίθους ἑπτὰ, τοῦτο δὲ ποίῳν ἐπικαλεῖται, τὸν τε Διόνυσον καὶ τὴν Οὐρανίην. (2) Ἐπιτελέσαντος δὲ τούτου ταῦτα, ὃ τὰς πίστις ποιησάμενος τοῖσι φίλοις παρεγγυᾷ τὸν ξείνον, ἢ καὶ τὸν ἀσπὸν, ἣν 25 πρὸς ἀσπὸν ποιῆται· οἱ δὲ φίλοι καὶ αὐτοὶ τὰς πίστις δικαιοῦσι σέβεσθαι. (3) Διόνυσον δὲ θεὸν μῶνον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγεῦνται εἶναι, καὶ τῶν τριῶν τὴν κουρὴν κείρεσθαι φασὶ κατὰ περ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κεκάρθαι· κείρονται δὲ περιτρόχαλα, περιξυρεῦντες τοὺς 30 κροτάφους. Οὐνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Ὀροκάλ, τὴν δὲ Οὐρανίην Ἀλιλάτ.

IX. Ἐπεὶ ὦν τὴν πίστιν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι παρὰ Καμβύσῃ ἀπηνένοισι ἐποιήσατο ὁ Ἀράδιος, ἐμχανῶτο τοιάδε· ἀσκούς καμῆλων πλήγας ὕδατος ἐπέσαξε 35 ἐπὶ τὰς ζωὰς τῶν καμῆλων πάσας, τοῦτο δὲ ποιήσας ἤλασε ἐς τὴν ἀνδρὸν καὶ ὑπέμενε ἐνθαῦτα τὸν Καμβύσῃ στρατόν. (2) Οὗτος μὲν ὁ πιθανώτερος τῶν λόγων εἴρηται· δεῖ δὲ καὶ τὸν ἔσπον πιθανόν, ἐπεὶ γε δὴ λέγεται, ῥηθῆναι. Ποταμός ἐστι μέγας ἐν τῇ 40 Ἀραβίῃ τῷ ὀνόματι Κόρυς, ἐκδιδοὶ δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλυμένην θάλασσαν. (3) Ἀπὸ τούτου δὴ ὦν τοῦ ποταμοῦ λέγεται τὸν βασιλέα τῶν Ἀραβίων, βαφάμενον τῶν ὠμοβοέων καὶ τῶν ἄλλων δερμάτων ὄχετὸν μήκει ἐξικνεύμενον ἐς τὴν ἀνδρὸν, ἀγαγεῖν διὰ 45 δὴ τούτου τὸ ὕδωρ, ἐν δὲ τῇ ἀνδρὶ μεγάλας δεξαμένας δρύεσθαι, ἵνα δεχόμεναι τὸ ὕδωρ σώζωσι. Ὁδὸς δ' ἐστὶ δυνάμει ἡμερέων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς ταύτην τὴν ἀνδρὸν· ἀγειν δὲ μιν οἱ ἄχετῶν τριῶν ἐς τριεὶ χωρία.

X. Ἐν δὲ τῇ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ Νείλου ἐστρατοπεδεύετο Ψαμμήνιτος ὁ Ἀμασιος παῖς, ὑπομένων Καμβύσεα. Ἀμασιν γὰρ οὐ κατέλαβε 50 ζῶντα Καμβύσης ἐλάσας ἐπ' Αἴγυπτον, ἀλλὰ βασιλεύσας ὁ Ἀμασις τέσσερα καὶ τεσσαράκοντα ἔτεα ἀπέ-

dem dicam. (2) Quilibet praefectus populi tenetur sua ex urbe dolia omnia colligere, Memphique mittere : porro Memphitas, ea aqua repleta in aridum illum Syriae tractum deportare. Ita dolia quotannis in Aegyptum invecta, ibique venum exposita, deinde ad priora in (?) Syriam transportantur.

VII. Ita scilicet Persae, simulatque Aegypti potiti sunt, introitum illum in hanc regionem adpararunt, et ea qua dixi ratione aquis instruxerunt. At tunc temporis, quom nondum parata esset aqua, Cambyses ab Halicarnassensi hospite edoctus, missis ad Arabem nunciis, tutum transitum ab illo postulavit, et obtinuit fide data et ab illo accepta.

VIII. Colunt autem fidem Arabes, ut qui hominum maxime : dantque eam et accipiunt tali modo. Si qui volunt inter se foedus pactumve inire, vir alius, in medio stans paciscentium, acuto lapide interiorem manum utriusque illorum prope pollicem incidit : tunc sumto ex utriusque veste floreo, trunget sanguine septem lapides in medio positos ; dumque id facit, Bacchum invocet et Uraniam. (2) Hoc facto, is qui foedus pepigit, commendat suis amicis hospitem illum, sive civem, si cum cive pepigit : et amici etiam ipsi equum censent colere fidem. (3) Bacchum autem solum, et Uraniam, deos habent ; aiuntque se crines suos eodem modo tondere, quo Bacchus ipse fuerit tonsus : tondentur autem in orbem, circum tempora capillos radentes. Bacchum vero, Orotal nominant ; Uraniam, Alilat.

IX. Postquam igitur nunciis, qui a Cambyse venerant, fidem dederat Arabs, haec est machinatus. Utres ex camelorum pellibus, aqua repletos, vivis omnibus camelis imposuit ; easque in tractum aqua carentem actis, expectavit ibi Cambysem. (2) Haec quidem maxime probabilis fama est : oportet vero etiam minus credibilem, quia et ipsa fertur, memorare. Fluvius est in Arabia magnus, cui Corys nomen, in Rubrum quod vocatur mare se exonerans. (3) Ab hoc igitur fluvio Arabum regem, consutis bubulis aliisque coriis, canalem duxisse aiunt ea longitudine, ut ad aridum illum tractum pertineret, et per hunc canalem derivasse aquam ; in eodem autem illo tractu ingentes fodisse cisternas, quae reciperent aquam servarentque. Est autem via ab illo fluvio in hunc aridum tractum duodecim dierum : derivasseque illum, aiunt, aquam per tres canales tria diversa in loca.

X. Sed ad Pelusium quod vocatur ostium Nili castra habebat Psammenitus, Amasidis filius, Cambysem expectans. Nec enim in vivis amplius fuit Amasis quo tempore Aegyptum cum exercitu Cambyses invasit : sed vix functus erat, postquam quattuor et quadraginta annos

θανε, ἐν τοῖσι οὐδὲν οἱ μέγα ἀνάρσιον πρῆγμα συν-
νεῖχθη. Ἀποθανόντων δὲ καὶ ταριχευθεὶς ἐτάφη ἐν τῇσι
ταφῇσι τῇσι ἐν τῷ ἱρῷ, τὰς αὐτὸς οἰκοδομήσατο. (2)
Ἐπὶ Ψαμμηνίτου δὲ τοῦ Ἀμασίου βασιλεύοντος Αἰ-
γύπτου φάσμα Αἰγυπτίοισι μέγιστον δὴ ἐγένετο· ὕσθη-
σαν γὰρ Θῆβαι αἱ Αἰγύπτιαι, οὔτε πρότερον οὐδ' αὖ
ὕσθῃσαι οὔτε ὑστέρων τὸ μέχρι ἐμῆς, ὥς λέγουσι
αὐτοὶ Θηβαῖοι. Οὐ γὰρ δὴ βεβαίως τὰ ἄνω τῆς Αἰγύ-
πτου τὸ παράπαν· ἀλλὰ καὶ τότε ὕσθησαν αἱ Θῆβαι
10 ψυχᾷδι.

XI. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπαίτε διεξέλασαντες τὴν ἀν-
δρον ἔκοντο πύλας τῶν Αἰγυπτίων ὥς συμβαλέοντες,
ἐνθαῦτα οἱ ἐπίκουροι οἱ τοῦ Αἰγυπτίου, ὄντες ἄν-
δρες Ἑλλήνες τε καὶ Κῆρες, μεμφομένοι τῷ Φάνῃ
15 ὅτι στρατὸν ἤγαγε ἐπ' Αἰγύπτου ἀλλόθροον, μη-
χανέονται πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε. (2) Ἔσαν τῷ
Φάνῃ παῖδες ἐν Αἰγύπτῳ καταλειμμένοι, τοὺς ἀγα-
γόντες ἐς τὸ στρατοπέδον καὶ ἐς ὅψιν τοῦ πατρὸς κρη-
τῆρα ἐν μέσῳ ἔστησαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων,
20 μετὰ δὲ ἀγινόντες κατ' ἓνα ἕκαστον τῶν παίδων ἔσφα-
ζον ἐς τὸν κρητῆρα. (3) Διὰ πάντων δὲ διεξελθόντες
τῶν παίδων οἶνον τε καὶ ὕδωρ ἐσφόρεον ἐς αὐτὸν, ἐμ-
πίοντες δὲ τοῦ αἵματος πάντες οἱ ἐπίκουροι οὕτω δὴ
συνέβαλον. Μάχης δὲ γενομένης καρτερῆς καὶ πε-
25 σόντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων πλήθει πολλῶν
ἐτράποντο οἱ Αἰγύπτιοι.

XII. Θῶμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν
ἐπιχωρίων· τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς
ἐκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων (χωρὶς μὲν
30 γὰρ τῶν Περσέων ἔκείτω τὰ ὀστέα, ὥς ἔχωρίσθη κατ'
ἀρχάς, ἐτέρωθεν δὲ τῶν Αἰγυπτίων) αἱ μὲν τῶν Περ-
σέων κεφαλαὶ εἰσι ἀσθενέες οὕτω ὥστε, εἰ ἐθέλεις ψήφῳ
μῶνυ βολέειν, διατετρανέεις, αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων
οὕτω δὴ τι ἰσχυραὶ, ὥς μόγις ἀν' ἰσχυρῇ παύσας διαρά-
35 ζειας. (2) Αἴτιον δὲ τοῦτο τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμὲ γ'
ἐπιπτεύεις ἐπειθόν, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων
ἄρξάμενοι ζυρεῦνται τὰς κεφαλὰς καὶ πρὸς τὸν ἥλιον
παχύνεται τὸ ὀστέον. Τούτῳ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φα-
λακροῦσθαι αἰτιῶν ἔστι· Αἰγυπτίων γὰρ ἂν τις
40 ἐλαγίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. (3)
Τούτοις μὲν δὴ τοῦτό ἐστι αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς
κεφαλὰς, τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φοροῦσι τὰς
κεφαλὰς, αἴτιον τόδε· σκητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς πύλους
τῆρας φορόντες. (4) Ταῦτα μὲν νυν τοιαῦτα ὄντα
45 εἶδον· εἶδον δὲ καὶ ἄλλα ὁμοῖα τούτοις ἐν Πατρίῃ
τῶν ἅμα Ἀχαιμένει τῷ Δαρείῳ διαφθαρέντων ὑπ'
Ἰνάρῳ τοῦ Αἰδίου.

XIII. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο,
ἔφευγον οὐδενὶ κόσμῳ. Κατειληθέντων δὲ ἐς Μέμφιν,
50 ἔπεμπε ἀνὰ ποταμὸν Καμβύσης νέα Μυτιληναῖν κή-
ρυκα ἀγοῦσαν ἄνδρα Πέρσην, ἐς ὁμολογίην προκα-
λεύμενος Αἰγυπτίους· οἱ δὲ ἐπαίτε τὴν νέα εἶδον ἐσελ-
θεῖσαν ἐς τὴν Μέμφιν, ἐκχυθέντες ἄλλες ἐκ τοῦ τείχεος
τὴν τε νέα διέφθειραν καὶ τοὺς ἄνδρας κρεουργήδον

regnarat, intra quos nullum ei magnum aut grave in-
commodum acciderat. Mortuus conditusque, sepultus
erat in sepulcris quas in templo ipsa construenda curave-
rat. (2) Regnante vero in Aegypto Psammenko, maxi-
mum sane prodigium accidit Aegyptiis: pluerat Thebis
Aegyptiis, quod numquam nec ante nec post id tempus
ad meam usque aetatem accidit, ut ipsi dicunt Thebani.
Nam in superioribus Aegypti omnino non cedit pluvia: at
tunc ipsae Thebis pluit stillatim.

XI. Persae, transmissa regione aquis carente, quum
castra castris Aegyptiorum opposuissent, ad congregien-
dum parati; ibi tunc auxiliares regis Aegypti, Graeci ho-
mines et Cares, indignati quod Phanes externum exerci-
tum in Aegyptum duxisset, tale adversus eum facinus
machinantur. (2) Filios habebat Phanes in Aegypto re-
lictos: his in castra et in conspectum patris perductis,
craterem in medio posuere utrorumque castrorum, et pro-
ductos singulos deinceps pueros super craterem mactarunt:
(3) tunc, jugulatis cunctis, vinum et aquam in craterem
ingessere, sanguinemque illorum potarunt auxiliares omnes,
atque ita ad pugnandum progressi sunt. Acri deinde com-
misso praelio, postquam de utroque exercitu magna ceci-
derat multitudo, ad extremum in fugam vertuntur Aegyptii.

XII. Miram vero admodum rem equidem hic vidi, mo-
nitus ab indigenis. Quum ossa utrorumque, qui in eo
praelio ceciderunt, separatim congesta sint (seorsum enim
jacebant Persarum ossa, sicuti initio distincta erant; et
alibi, ossa Aegyptiorum), Persarum crania ita sunt debilia,
ut, si unum minutum calculum in ea volueris conjicere,
perfores; Aegyptiorum vero ita sunt valida, ut lapide per-
cutiens egre diffingas. (2) Cujus rei causam dixerunt
esse, mihiq; facile persuaserunt, quod Aegyptii a pueris
statim capita radunt, unde ossa in sole sunt compacta:
qua de eadem causa fit etiam ut non calvescant; nullus
enim est populus, apud quem tam raro caput videas cal-
vum, quam apud Aegyptios. (3) His igitur haec causa
est, cur valida sint eorum crania: Persis autem cur sint
debilia, causa haec est, quod pueros in umbra educant, et
pileos gestant, quos tiaras vocant. (4) Haec igitur talia,
qualia dixi, equidem vidi: vidi vero etiam his similia Pa-
premi, in illis qui cum Achamene, Darii filio, ab Inaro
Afro occisi sunt.

XIII. Aegyptii ex praelio, ut terga vertere coacti sunt,
effusa fuga se proripuerunt. Qui quum Memphin essent com-
pulsus, ibique conclusi, misit ad eos per adversum flumen
Cambys navem Mytilenaeam, in qua erat caduceator genere
Persa, qui ad deditionem faciendam hortaretur Aegyptios.
At illi, ubi navem vident Memphin intrantem, de castelli
muro universi effusi decurrunt, navem perdunt, homi-

διασπασάντες ἐφόρον ἐς τὸ τεῖχος. (2) Καὶ Αἰγύπτιοι μὲν μετὰ τοῦτο πολιορκούμενοι χρόνῳ παρέστησαν, οἱ δὲ προσερχέες Λίβυες δέσαντες τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον γεγόντα παρέδσαν σφέας αὐτοὺς ἀμαχητὶ, καὶ φόρον τε ἐτάξαντο καὶ δῶρα ἐπεμπον. (3) Ὡς δὲ Κυρηναῖοι καὶ Βαρκαῖοι, δέσαντες ὁμοίως καὶ οἱ Λίβυες, ἕτερα τοιαῦτα ἐποίησαν. Καμβύσης δὲ τὰ μὲν παρὰ Λιβύων ἐλθόντα δῶρα φιλοφρόνως ἐδέξατο, τὰ δὲ παρὰ Κυρηναίων ἀπικόμενα μεμφθεῖς, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι ἦν ὀλίγα (ἐπεμψαν γὰρ δὴ πεντηκασίας μνέας ἀργυρίου οἱ Κυρηναῖοι), ταύτας δρασσόμενος αὐτοχειρὶ διέσπειρε τῇ στρατιῇ.

XIV. Ἡμέρῃ δὲ δεκάτῃ ἀπ' ἧς παρέλαβε τὸ τεῖχος τὸ ἐν Μέμφι Καμβύσης, κατίσας ἐς τὸ προάστειον ἐπὶ λύμῃ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτον, βασιλεύσαντα μῆνας ἕξ, τοῦτον κατίσας σὺν ἄλλοις Αἰγυπτίοις διεπειράτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ποιῶν τοιαῦτα. (3) Στελιάς αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐσθῆτι δουλὴν ἐξέπεμπε ἐπ' ὕδωρ ἔχουσαν ὕδρηϊον· συνέπεμπε δὲ καὶ ἄλλας παρθένους ἀπολέξας ἀνδρῶν τῶν πρώτων, ὁμοίως ἐσταλμένας τῇ τοῦ βασιλέως. (3) Ὡς δὲ βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ παρήσαν αἱ παρθένοι κατὰ τοὺς πατέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πατέρες ἀνεβόων τε καὶ ἀνέκλαιον δρόντες τὰ τέκνα κεκαχωμένα, ὁ δὲ Ψαμμήνιτος προῖδων καὶ μαθὼν ἔκυψε ἐς τὴν γῆν. (4) Παρεξελθουσέων δὲ τῶν ὑδροφόρων, δευτέρᾳ οἱ τὸν παῖδα ἐπεμπε μετ' ἄλλων Αἰγυπτίων δισχιλίων τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχόντων, τοὺς τε αὐχένας κάλῳ δεδεμένους καὶ τὰ στόματα ἐγκεχαλινωμένους. Ἦγοντο δὲ ποιήν τίσοντες Μυτιληναίων τοῖσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοισι σὺν τῇ νηϊ· ταῦτα γὰρ ἐδίδασαν οἱ βασιλῆϊοι δικασταί, ὑπὲρ ἀνδρὸς ἐκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀναπολλυσθαι. (5) Ὁ δὲ ἰδὼν παρεξίστοντας καὶ μαθὼν τὸν παῖδα ἀγόμενον ἐπὶ θάνατον, τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων τῶν περικατημένων αὐτὸν κλαίωντων καὶ δεινὰ ποιούντων, τοῦτο ἐποίησε τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. Παρελθόντων δὲ καὶ τούτων, συνήνεικε ὥστε τῶν συμποτῶν οἱ ἄνδρα ἀπληκίστερον, ἐκπεπτωκότα ἐκ τῶν ἐόντων ἔχοντά τε οὐδὲν εἰ μὴ ὅσα πτωχὸς, καὶ προσαιτέοντα τὴν στρατιὴν, παριέναι Ψαμμήνιτόν τε τὸν Ἀμάσιος καὶ τοὺς ἐν τῷ προαστείῳ κατημένους τῶν Αἰγυπτίων. (6) Ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὡς εἶδε, ἀνακλάσας μέγα καὶ καλέσας οὐνομαστὶ τὸν ἑταῖρον ἐπλήξατο τὴν κεφαλὴν. Ἔσαν δ' ἄρα αὐτοῦ φύλαχοι, οἱ τὸ πούμενον πᾶν ἐξ ἐκείνου ἐπ' ἐκάστη ἐξόδῳ Καμβύση ἐσήμινον. (7) Θωμάσας δὲ ὁ Καμβύσης τὰ ποιούμενα, πέμψας ἄγγελον εἰρώτα αὐτὸν λέγων τάδε, « δεσπότης σε Καμβύσης, Ψαμμήνιτε, εἰρωτᾷ διότι δὴ τὴν μὲν θυγατέρα δρέων κεκαχωμένην καὶ τὸν παῖδα ἐπὶ θάνατον στείλοντα οὔτε ἀνέβωσας οὔτε ἀνέκλασας, τὸν δὲ πτωχὸν οὐδὲν σοι προσήκοντα, ὡς ἄλλων πυνθάνεται, ἐτίμησας. » (8) Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ παι Κύρου, τὰ μὲν οἰκίᾳ ἦν μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαεῖν, τὸ δὲ τοῦ ἑταίρου πάθος ἄξιον ἦν

neque in frusta discerptos in castellum deportant. (2) Et Ægyptii quidem, posthac obsessi oppugnatique, ad extremum in deditionem venerunt; finitimi autem Libyes, Ægypti sortem veriti, non tentato armorum periculo sese tradiderunt, tributum solvere spondentes, et dona mittentes. (3) Similiter etiam Cyrenæi et Barcæi fecerunt, eadem timentes atque Libyes. Sed Cambyses Libyum quidem dona benigne accepit: at quæ a Cyrenæis erant missa aspernatus, puto, quod exigua essent (nam quingentas argenti libras miserant Cyrenæi); has igitur, sua manu prehensas, militibus distribuendas projecit.

XIV. Decimo die, ex quo in deditionem venerat castellum quod Memphi est, regem Ægyptiorum Psammenitum, qui sex menses regnaverat, Cambyses contumeliæ causa cum aliis Ægyptiis residere jussit in suburbio; et animum illius tentaturus, hocce facere instituit. (2) Filiam illius, servili vestitu indutam, hydriamque gestantem, aquatum emisit, simulque cum ea alias virgines, ex principum virorum filiabus delectas, eodem cultu vestitas quo regis filia. (3) Quæ ubi ingenti cum clamore et ejulatu præteribant locum ubi considabant patres, reliqui patres, conspectis filiabus ita misere adfectis, invicem clamorem ejulatumque sustulere; Psammenitus vero, ubi respiciens cognovit, in terram defixit oculos. (4) Postquam præterierant puellæ aquatum missæ, secundo loco filium regis cum aliis bis mille ejusdem ætatis Ægyptiis præter regis oculos duci jussit, fune circum cervicem vinctos et ora frenis coercitos. Ducebantur autem hi ita, pœnas luituri Mytilenæis illis, qui Memphi cum navi perierant: hanc enim sententiam pronuntiaverant regii iudices, ut pro unoquoque viro decem Ægyptii ex principum numero invicem perirent. (5) Et ille, etiam hos prætereuntes videns, quum ad mortem duci filium suum intelligeret, reliquis Ægyptiis, qui circum illum sedebant, flentibus et lamentantibus, idem fecit quod in filia fecerat. Denique quum et hi præterissent, accidit ut homo natu grandior, qui compotor regis olim fuerat, nunc vero bonis omnibus exciderat, nec aliud quidquam, nisi quantum mendicus, habebat, atque adeo stipem a militibus rogabat, præteriret præter Psammenitum, Amasidis filium, Ægyptiosque qui in suburbio sedebant. (6) Hunc ubi Psammenitus conspexit, ingentem in fletum erupit, et nomine compellans sodalem, caput sibi planxit. Erant autem illi custodes adpositi, qui, quidquid quaque prætereunte pompa faceret, observarent, et renunciarent Cambysi. (7) Miratus igitur Cambyses quæ ille fecerat, misso nuncio, interrogavit eum his verbis: « Dominus Cambyses ex te quærit, Psammenite, quid sit quod conspecta filia tua male adfecta, itemque conspecte filio ad supplicium prodeunte, nec clamorem nec fletum edidisti; mendicum vero illum, nihil ad te pertinentem, ut quidem ex aliis cognovit, honore hoc es prosecutus. » (8) Cui ita interroganti hæc ille respondit: « O fili Cυρι, domestica mala majora erant quam quæ fletum exprimerent: at sodalis hujus calamitas æcrinus moretur, qui

δακρύων, ὅς ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν ἐς πτωχὴν ἀπίκται ἐπὶ γήραος οὐδῶ. » Καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου εὖ δοκέειν οἱ εἰρῆσθαι. (9) Ὡς δὲ λέγεται ὑπ' Αἰγυπτίων, δακρύειν μὲν Κροῖσον (ἐτετεύχεε γὰρ καὶ οὗτος ἐπισπόμενος Καμβύσῃ ἐπ' Αἴγυπτον), δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς παρεόντας· αὐτῶν τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν οἶκτόν τινα, καὶ αὐτίκα κελεύειν τὸν τέ οἱ παῖδα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων σῶζειν καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ προαστείου ἀναστήσαντας ἄγειν παρ' ἐνωτόν.

10 XV. Τὸν μὲν δὴ παῖδα εὗρον οἱ μετιόντες οὐκέτι περνούντα, ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα, αὐτὸν δὲ Ψαμμήνιτον ἀναστήσαντες ἦγον παρὰ Καμβύσεια· ἐνθα τοῦ λοιποῦ διατῆτο ἔχων οὐδὲν βίαιον. (2) Εἰ δὲ καὶ ἠπιστήθη μὴ πολυπρηγμονέειν, ἀπέλαβε ἂν Αἴγυπτον 15 ὥστε ἐπιτροπεύειν αὐτῆς, ἐπεὶ τιμᾶν ἐώχασι Πέρσαι τῶν βασιλέων τοὺς παῖδας· τῶν, ἣν καὶ σφεων ἀποστέωσι, ὅμως τοῖσι γε παισὶ αὐτῶν ἀποδιδούσι τὴν ἀρχήν. (3) Πολλοῖσι μὲν νυν καὶ ἄλλοις ἐστὶ σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω νενομίσασιν ποίειν, ἐν δὲ 20 καὶ τῷδε τῷ Λίθους Ἰνάρῳ παιδί Θαννύρᾳ, ὃς ἀπέλαβε τὴν οἱ δὲ πατὴρ εἶχε ἀρχήν, καὶ τῷ Ἀμυρταίου Πασίρει· καὶ γὰρ οὗτος ἀπέλαβε τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχήν· καίτοι Ἰνάρῳ τε καὶ Ἀμυρταίῳ οὐδαμοὶ κω Πέρσας κακὰ πλέον ἐργάσαντο. (4) Νῦν δὲ μηχανώμε- 25 νος κακὰ ὁ Ψαμμήνιτος ἔλαβε τὸν μισθόν· ἀπιστὰς γὰρ Αἰγυπτίους ἦλω, ἐπεὶ τε δὲ ἐπάσιος ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσειω, αἷμα ταύρου πῶον ἀπέθανε παραχρῆμα. Οὕτω δὲ οὗτος ἐτελεύτησε.

XVI. Καμβύσης δὲ ἐκ Μέμφιος ἀπῆκετο ἐς Σαῖν 30 πόλιν, βουλόμενος ποιῆσαι τὰ δὴ καὶ ἐποίησε. Ἐπεῖτε γὰρ ἐσθλὸς ἐς τὰ τοῦ Ἀμασίου οἰκία, αὐτίκα ἐκέλευε ἐκ τῆς ταφῆς τὸν Ἀμάσιος νέκυν ἐκφέρειν ἔξω· ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπιτελέα ἐγένετο, μαστιγῶν ἐκέλευε καὶ τὰς τρίχας ἀποτίλλειν καὶ κεντροῦν τε καὶ τᾶλλα 35 πάντα λυμαίνεσθαι. Ἐπεῖτε δὲ καὶ ταῦτα ἔχαμον ποιεῦντες (ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς ἄτε τεταρχευμένος ἀντεῖχε· καὶ οὐδὲν διεγέετο), ἐκέλευσέ μιν ὁ Καμβύσης κατακαῦσαι, ἐντελλόμενος οὐκ ὅσια. (2) Πέρσαι γὰρ θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. Τὸ ὦν κατακαίειν τοὺς 40 νεκροὺς οὐδαμῶς ἐν νόμῳ οὐδετέρῳ ἐστὶ, Πέρσῃσι μὲν δι' ὅπερ εἴρηται, θεῷ οὐ δίκαιον εἶναι λέγουσι νέμειν νεκρὸν ἀνθρώπου· Αἰγυπτίοις δὲ νενόμισται τὸ πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον, πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν τὰ περ ἂν λάθῃ, πλησθὲν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς συναπο- 45 θνήσκειν τῷ κατεσθιομένῳ. (3) Οὐκ ὦν θηρίοις νόμος οὐδαμῶς σφί ἐστι τὸν νέκυν διδόναι· καὶ διὰ ταῦτα ταρχεύουσι, ἵνα μὴ καίμενος ὑπ' εὐλέων καταβρωθῇ. Οὕτω δὲ οὐδετέροις νομιζόμενα ἐντελλετο ποίειν ὁ Καμβύσης. (4) Ὡς μέντοι Αἰγύπτιοι λέγουσι, οὐκ 50 Ἀμασις ἦν ὁ ταῦτα παθὼν, ἀλλ' ἄλλος τῶν τις Αἰγυπτίων, ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίαν Ἀμάσι, τῷ λυμανόμενῳ Πέρσαι ἐδόκειον Ἀμάσι λυμαίνεσθαι. (5) Λέγουσι γὰρ ὡς πυθόμενος ἐκ μαντήϊου ὁ Ἀμασις τὰ περὶ ἐνωτὸν ἀποθανόντα μέλλοι γίνεσθαι, οὕτω δὲ ἀχεόμενος

ingentibus opibus excidit, et in senectutis limine ad mendicitatem est redactus. » Hæc quum ab eodem nuncio ad Cambysen essent relata, commode dicta ei visa esse. (9) Narrant autem Ægyptii, etiam Cræsum (nam hunc quoque secum in Ægyptum Cambyes adduxerat) et Persas, qui aderant, lacrimasse; ipsumque Cambysem misericordia quadam fuisse tactum, protinusque jussisse, ut filius ejus ex horum numero qui perire deberent eximeretur, et ipse e suburbio excitus ad se duceretur.

XV. Jam filium quidem, qui ad eum servandum missi sunt, non amplius superstitem invenerunt, ut qui primo loco fuerat cæsus : sed Psammenitum ipsum, e suburbio excitum, ad Cambysem duxerunt; apud quem ille deinde vitam egit, nullam vim passus. (2) Qui si non creditus fuisset res novas moliri, recepturus erat Ægyptum, ita ut tamquam præfectus eam esset administraturus. Nam honorare consueverunt Persæ regum filios; quibus, licet patres ab illis defecerint, reddunt regnum. (3) Id enim ita institutum eos habere, quum ex aliis multis colligi potest, tum hoc, quod Thannyræ, Inari Afri filio, paternum regnum restitutum est, pariterque Pausiridi, Amyrtæi filio, qui et ipse paternum recepit imperium; quamvis nemo plus mali Persis fecerit, quam Inarus et Amyrtæus. (4) Nunc Psammenitus, prava molitus, mercedem accepit : nam ad defectionem sollicitasse Ægyptios deprehensus est; quod quum esset compertum Cambysi, tauri sanguinem bibere coactus et vestigio mortuus est. Talem igitur ille vitæ exitum habuit.

XVI. Cambyes vero Memphi Sain urbem profectus est, ea facturum quæ etiam peregit. Nam Amasidis ædes ingre- 55 sus, protinus e sepulcro proferri cadaver Amasidis jussit : eoque facto, flagellis illud cædi jussit, et capillos evelli, et stimulis pungi, et aliis modis ei insultari. Quæ quum multo cum labore fecissent ministri (nam resistebat cadaver, quippe conditum, ac nullo modo diffuebat), comburi illud Cambyes jussit, nefarium jubens facinus. (5) Etenim Persæ deum habent ignem : itaque igne comburere mortuos, utrisque nefas est : Persis quidem, eam ipsam ob causam quam memoravi, dicunt enim nefas esse, cadaver hominis offerre deo. Ægyptii vero censent vivam belluam esse ignem, quæ devoret quidquid nacta sit, tum pabulo satiata simul cum eo quod devoravit moriatur. (3) Atqui nefas illis est, bestiis tradere cadaver; ob eamque causam illud condiunt, ne in terra jacens consumatur a vermibus. Ita- 60 que, quod utrisque nefas erat, id faciendum præcepit Cambyes. (4) Quamquam, ut quidem Ægyptii aiunt, non Amasidis fuit cui hoc accidit, sed alius quidam Ægyptius, ejusdem cum Amasi staturæ, quem ea contumelia adficientes Persæ, Amasidi insultare putarunt. (5) Amasin enim aiunt, quum ex oraculo cognosset quid sibi post mortem esset patiendum,

τὰ ἐπιφερόμενα τὸν μὲν ἄνθρωπον τοῦτον τὸν μαστιγω-
θέντα ἀποθανόντα ἔθαψε ἐπὶ τῇσι θύρῃσι ἐντὸς τῆς
ἑωυτοῦ θήκης, ἑωυτὸν δὲ ἐνετείλατο τῷ παιδί ἐν μυγῶ
τῆς θήκης ὡς μάλιστα θείναι. (6) Αἱ μὲν νυν ἐκ τοῦ
5 Ἀμασίας ἐντολαὶ αἷται αἱ ἐς τὴν ταφὴν τε καὶ τὸν
ἄνθρωπον ἔχουσαι οὐ μοι δοκέουσι ἀρχὴν γενέσθαι,
ἀλλως δ' αὐτὰ Αἰγύπτιοι σεμνοῦν.

XVII. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐβουλεύσατο
τριφασίας στρατηγίας, ἐπὶ τε Καρχηδονίους καὶ ἐπ'
10 Ἀμμωνίους καὶ ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας, οἰκημέ-
νους δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ. (2) Βουλευομένῳ
δὲ οἱ ἔδοξε ἐπὶ μὲν Καρχηδονίους τὸν ναυτικὸν στρα-
τὸν ἀποστελλεῖν, ἐπὶ δὲ Ἀμμωνίους τοῦ πεζοῦ ἀποκρί-
ναντα, ἐπὶ δὲ τοὺς Αἰθίοπας κατόπτας πρῶτον, ὁμομέ-
15 νους τε τὴν ἐν τούτοις τοῖς Αἰθίοψι λεγομένην εἶναι
ἡλίου τράπεζαν, εἰ ἔστι ἀληθῶς, καὶ πρὸς ταύτη τὰ
ἄλλα κατονομήσας, δῶρα δὲ τῷ λόγῳ φέροντας τῷ βα-
σιλεῖ αὐτῶν.

XVIII. Ἡ δὲ τράπεζα τοῦ ἡλίου τοιγάρ τις λέγεται
20 εἶναι. Λεμιῶν ἔστι ἐν τῷ προαστείῳ ἐπίπλεος κρητὶν
ἐφθῶν πάντων τῶν τετραπόδων, ἐς τὸν τὰς μὲν νύκτας
ἐπιτηδεύοντας τίθεναι τὰ κρέα τοὺς ἐν τέλει ἐκάστου
ἑόντας τῶν ἀστῶν, τὰς δὲ ἡμέρας δαίνυσθαι προσιόντα
τὸν βουλόμενον φάναι δὲ τοὺς ἐπιχωρίους ταῦτα τὴν
25 γῆν αὐτὴν ἀναδιδοῖναι ἐκάστοτε. Ἡ μὲν δὲ τράπεζα
τοῦ ἡλίου καλυμένη λέγεται εἶναι τοιγάρ.

XIX. Καμβύσης δὲ ὡς ἔδοξε πέμπειν τοὺς κατασκό-
πους, αὐτίκα μετεπέμπετο ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος τῶν
Ἰχθυοφάγων ἀνδρῶν τοὺς ἐπισταμένους τὴν Αἰθιοπίδα
30 γλῶσσαν. (2) Ἐν ᾧ δὲ τούτους μετήσαν, ἐν τούτῳ
ἔκλειε ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πλώειν τὸν ναυτικὸν στρα-
τόν. Φοινίκας δὲ οὐκ ἔφασαν ποιήσας ταῦτα ὀρκίοισι
τε γὰρ μεγάλοισι ἐνδεδέσθαι, καὶ οὐκ ἂν ποιεῖν οὐδὲ
ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἑωυτῶν στρατευόμενοι. (3) Φοι-
35 νίκων δὲ οὐ βουλομένων οἱ λοιποὶ οὐκ ἀξιόμαχοι ἐγί-
νοντο. Καρχηδόνιοι μὲν νυν οὕτω δουλοσύνην διέ-
φυγον πρὸς Περσέων· Καμβύσης γὰρ βήτην οὐκ ἔδικαίον
προσφέρειν Φοινίξιν, οἷσι σφέας τε αὐτοὺς ἐδεδώκεσαν
Πέρσῃσι καὶ πᾶς ἐκ Φοινίκων ἡρτητο ὁ ναυτικὸς στρα-
40 τός. Δόντες δὲ καὶ Κύπριοι σφέας αὐτοὺς Πέρσῃσι
ἐστρατεύοντο ἐπ' Αἰγύπτου.

XX. Ἐπειτα δὲ τῷ Καμβύσῃ ἐκ τῆς Ἐλεφαντίνης
ἀπίκοντο οἱ Ἰχθυοφάγοι, ἐπεμπε αὐτοὺς ἐς τοὺς Αἰθίο-
πας ἐντεταλμένος τε τὰ λέγειν χρῆν, καὶ δῶρα φέρον-
45 τας πορφύρεον τε εἴμα καὶ χρύσειον στρεπτόν περιαι-
χένιον καὶ ψέλια καὶ μύρον ἀλάδαστρον καὶ φοινικηίου
οἴνου κάδον. (2) Οἱ δὲ Αἰθίοπες οὗτοι, ἐς τοὺς ἀπέ-
πεμπε ὁ Καμβύσης, λέγονται εἶναι μέγιστοι καὶ κάλ-
λιστοι ἀνθρώπων πάντων· νόμοισι δὲ καὶ ἄλλοις χρῆ-
50 σθαι αὐτοὺς φασὶ κεχωρισμένοις τῶν ἄλλων ἀνθρώ-
πων, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν βασιλιγὴν τοιγάρ τὸν ἀν-
τῶν ἀστῶν κρινῶσι μέγιστόν τε εἶναι καὶ κατὰ τὸ μέ-
γας ἔχειν τὴν ἰσχύν, τοῦτον ἀξιοῦσι βασιλεύειν.

XXI. Ἐς τούτους δὲ ὧν τοὺς ἀνδρας ὡς ἀπίκοντο

quo evaderet imminentem sortem, hominem hunc, qui nunc
flagellis cæsus est, tunc temporis mortuum, suo in sepulcro
prope januam sepelisse, mandasse autem filio, ut ipsum
in imo sepulcri recessu deponeret. (6) At mihi quidem
videtur, mandatum tale, ad suam sepulturam et ad homi-
nem istum pertinens, nullum omnino dedisse Amasin, sed
falso hæc jactari ab Ægyptiis.

XVII. Post hæc Cambyses triplicem meditatus est expe-
ditionem; unam adversus Carthaginienses, alteram adver-
sus Ammonios, tertiam adversus Macrobios (*id est*, Longæ-
vos) Æthiopes, ad australe mare Libycum incolentes. (2)
Instituta deliberatione placuit ei, adversus Carthaginienses
navalem exercitum mittere; adversus Ammonios terres-
trium copiarum partem; ad Æthiopes vero primum specu-
latores, qui et Solis mensam, quæ in horum Æthiopum
terra esse dicebatur, viderent an revera esset, et relinqua
quoque præter hanc explorarent; in speciem autem dona
ferrent regi eorum.

XVIII. Illa Solis mensa fertur esse hujusmodi. Pratum
est in suburbio, coctis carnibus quadrupedum omnis generis
repletum: eas carnes, alunt, noctu ex instituto ibi deponi
ab omnibus qui in dignitate essent civibus, interdiu autem
accedere quemque qui vellet, eisque vesci; dicere autem
indigenas, ipsam terram illas quaque nocte progignere.
Talis igitur esse fertur illa Solis quæ vocatur mensa.

XIX. Ut vero speculatores mittere Cambyses constituit,
statim ex Elephantine urbe homines arcessivit de Ichthyophagorum genere, qui Æthiopiam linguam callerent. (2)
Interim vero, dum hi arcesserentur, navalem exercitum ad-
versus Carthaginem jussit navigare. At Phœnices id se
facturos negarunt: magnis quippe juramentis sese teneri,
et nefas esse facturos, si contra suam sobolem militarent.
(3) Nolentibus autem Phœnicibus, reliqui pares non erant
viribus: atque ita Carthaginienses servitutem, quæ il-
lis a Persis imminabat, effugerunt. Etenim vim adferre
Phœnicibus æquum non censuit Cambyses, ut qui se ultro
Persis tradidissent, et e quibus penderent universæ ipsius
copiæ navales. Præter Phœnices, Cyprii quoque Persis
sese tradiderant, et expeditionis in Ægyptum susceptæ
erant socii.

XX. Postquam ad Cambysen ex Elephantine advenerunt
Ichthyophagi, misit eos ad Æthiopes, edoctos quid dice-
rent, et dona ferentes, purpureum amiculum, et aureum
torquem armillasque, et unguenti alabastrum, et palmæ
vini cadum. (2) Dicuntur autem Æthiopes hi, ad quos
misit Cambyses, et statura maximi et pulcherrimi esse ho-
minum omnium; et quum aliis institutis uti diversis ab cete-
rorum hominum institutis, tum hoc ad regiam dignitatem
spectante: quemcumque civium statim maximum judicant
et corporis viribus pro ratione præstantem, hunc regem
esse æquum censent.

XXI. Ad hos igitur homines ubi advenerunt Ichthyo-

οὐ Ἰχθυοφάγοι, δίδοντες τὰ δῶρα τῷ βασιλεῖ αὐτῶν
 ἔλεγον τάδε, « βασιλεὺς ὁ Περσέων Καμβύσης, βουλό-
 μενος φίλος τοι καὶ ξείνος γενέσθαι, ἡμεῖς τε ἀπέπεμψε
 ἐς λόγους τοι ἐλθεῖν κελεύων, καὶ δῶρα ταῦτά τοι διδοῖ
 5 τοῖσι καὶ αὐτὸς μάλιστα ἡδεται χρεώμενος. » (2) Ὁ
 δὲ Αἰθίοψ μαθὼν ὅτι κατόπται ἤχοιεν, λέγει πρὸς αὐ-
 τοὺς τοιαύτα, « οὐτε ὁ Περσέων βασιλεὺς δῶρα ὑμῶς
 ἐπέμψε φέροντας προτιμῶν πολλοῦ ἐμοὶ ξείνος γενέ-
 σθαι, οὐτε ὑμεῖς λέγετε ἀληθῆ (ἤχετε γὰρ κατόπται
 10 τῆς ἐμῆς ἀρχῆς), οὐτὰρ ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐστὶ δίκαιος· εἰ γὰρ
 ἦν δίκαιος, οὐτ' ἂν ἐπεθύμησε χώρης ἀλλῆς ἢ τῆς
 ἑωυτοῦ, οὐτ' ἂν ἐς δουλοσύνην ἀνθρώπους ἦγε ὅν
 μηδὲν ἡδίκηται. (3) Νῦν δὲ αὐτῷ τόξον τόδε δίδοντες
 τάδε ἔπεα λέγετε, Βασιλεὺς ὁ Αἰθίοπων συμβουλευεῖ
 15 τῷ Περσέων βασιλεῖ, ἵπταν ὅτῳ εὐπετέως ἔλκωσι τὰ
 τόξα Πέρσαι ὄντα μεγάλα τσαῦτα, τότε ἐπ' Αἰθίο-
 πας τοὺς μακροβίους πληθῆει υπερβαλλόμενον στρατεύε-
 σθαι· μέχρι δὲ τούτου θεοῖσι εἰδέναι χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ
 νόον τράπουσι Αἰθίοπων παῖσι γῆν ἀλλήν προσκταῖσθαι
 20 τῇ ἑωυτῶν. »

XXII. Ταῦτα δὲ εἰπας καὶ ἀναίς τὸ τόξον παρέδωκε
 τοῖσι ἤκουσι. Λαβὼν δὲ τὸ εἶμα τὸ πορφύρεον εἰρώτα
 8 τι εἴη καὶ ὅπως πεποιημένον. Εἰπάντων δὲ τῶν
 Ἰχθυοφάγων τὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς πορφύρας καὶ τῆς
 25 βαφῆς, δολεροῦς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δολ-
 λερὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἴματα. (2) Δεύτερα δὲ τὸν χρύ-
 σεον εἰρώτα στρεπτόν τὸν περιαιχένιον καὶ τὰ ψέλια·
 ἐξηγεομένων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὸν κόσμον αὐτῶν,
 γελᾶσας ὁ βασιλεὺς καὶ νομίσας εἶναι σφεα πέδας εἶπε
 30 ὡς παρ' ἑωυτοῖσι εἰσι ῥωμαλεώτεροι τούτων πέδαί.
 Τρίτα δὲ εἰρώτα τὸ μύρον· εἰπάντων δὲ τῆς ποιή-
 σιος πέρι καὶ ἀλείψιος, τὸν αὐτὸν λόγον τὸν καὶ περὶ
 τοῦ εἰματος εἶπε. (3) Ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπῆκετο καὶ
 ἐπύθετο αὐτοῦ τὴν ποίησιν, ὑπερησθῆς τῷ πόματι
 35 ἐπείρετο 8 τι τε σιτέται ὁ βασιλεὺς καὶ χρόνον
 ὁκόσον μακρότατον ἀνὴρ Πέρσης ζῶει. (4) Οἱ δὲ σι-
 τέεσθαι μὲν τὸν ἄρτον εἶπαν, ἐξηγησάμενοι τῶν πυρῶν
 τὴν φύσιν, ὀγδώκοντα δ' ἔτεα ζῆς πληρῶμα ἀνδρὶ
 μακρότατον προκέεσθαι. (5) Πρὸς ταῦτα ὁ Αἰθίοψ
 40 ἔφη οὐδὲν θαυμάζειν εἰ σιτέονται κόπρον ἔτεα ὀλίγα
 ζῶουσι· οὐδὲ γὰρ ἂν τσαῦτα δύνασθαι ζῶειν σφέας, εἰ
 μὴ τῷ πόματι ἀνέφερον, φράζων τοῖσι Ἰχθυοφάγοις
 τὸν οἶνον τοῦτο γὰρ ἑωυτοῦς ὑπὸ Περσέων ἐσσοῦσθαι.

XXIII. Ἀντειρομένων δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἰχθυο-
 45 φάγων τῆς ζῆς καὶ διαίτης πέρι, ἔτεα μὲν ἐς εἴκοσι
 καὶ ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν ἀπικνέεσθαι, υπερβάλ-
 λειν δὲ τινὰς καὶ ταῦτα, σίτησιν δὲ εἶναι κρέα ἐφθὰ
 καὶ πόμα γάλα. Θῶμα δὲ ποιευμένων τῶν κατασκόπων
 περὶ τῶν ἐτέων, ἐπὶ κρήνην σφι ἡρῆσασθαι, ἀπ' ἧς
 50 λούμενοι λιπαρώτεροι ἐγίνοντο, κατὰ περ εἰ ἐλαίου
 εἴη· ὅξιν δὲ ἀπ' αὐτῆς ὡς εἰ ὕω. (2) Ἀσθενὲς δὲ τὸ
 ὕδωρ τῆς κρήνης ταύτης οὕτω δὴ τι ἔλεγον εἶναι οἱ κα-
 τὰσκοποι ὅσπερ μηδὲν οἶόν τε εἶναι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιπλῶειν,
 μήτε ξύλον μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐστὶ ἐλαφρότερα, ἀλλὰ

phagi, dona porrigentes regi eorum, hæc verba fecerunt :
 « Rex Persarum Cambyses, cupiens amicitiam tecum ho-
 spitiumque jungere, misit nos, jubens ut in colloquium
 tuum veniremus; et dona tibi dat hæc, quarum rerum usu
 et ipse maxime delectatur. » (2) Quibus Æthiops, intelli-
 gens venire eos ut speculatores, in hunc modum respondit :
 « Neque Persarum rex eo vos misit dona ferentes, quod
 multum ei intersit ut mecum hospitium jungat; nec vos
 vera dicitis (venistis enim ut regni mei speculatores); nec
 ille vir justus est : nam si justus esset, non concupivisset
 aliam terram præter suam, nec in servitutem rede-gisset
 homines, qui nulla illum injuria adfecerant. (3) Nunc illi
 arcum hunc tradite, hæc verba dicentes : Rex Æthiopum
 suadet regi Persarum, ut quando ita facile arcus tendere
 hujus molis Persæ potuerint, tunc adversus Macrobios
 Æthiops copiis multitudine nos superantibus moveat bel-
 lum : usque eo autem diis habeat gratiam, quod Æthiopum
 filiis non induxerint in animum, ut præter suam terram
 adquirere cupiant aliam. »

XXII. His dictis laxavit arcum, et his qui venerant tra-
 didit. Tunc sumto purpureo amiculo quæsit, quid es-
 set, et quonam modo factum. Cui quum Ichthyophagi
 vera dixissent de purpura et de illius tinctura, dolosos esse
 hos homines, inquit, et dolosa illorum amacula. (2) Deinde
 de aureo torque collari et de armillis quæsit; quumque de
 hoc ornatu exposuissent Ichthyophagi, ridens rex, quum
 compedes esse putasset, ait, apud ipsos validiores hisce
 compedes esse. Tertio, de unguento interrogavit; et,
 quum illi de confectione unguenti ac de ungendi ratione
 disseruissent, idem illis, quod de amiculo, respondit. (3)
 Ubi ad vinum venit, et de hujus confectione ex illis quæ-
 sit, valde delectatus potu, deinde interrogavit, quonam
 cibo utatur rex, et quodnam sit homini Persæ longissimum
 vitæ spatium. (4) Et illi pane vesci aiebant, naturamque
 tritici exponebant : octoginta vero annos terminum dice-
 bant esse longissimum vitæ hominis propositum. (5)
 Tum Æthiops respondit Ichthyophagis : nihil proinde
 mirum esse, quum stercus comedant, tam exiguum eos
 vivere annorum numerum; qui ne tot quidem annos vi-
 vere possent, nisi hocce potu sese recrearent : nempe vi-
 num dicens : hoc enim uno a Persis se superari.

XXIII. Vicissim interrogantibus regem Ichthyophagis de
 vitæ spatio et de alimentorum genere; ad centum et viginti
 annos, ait, pervenire ipsorum plerosque, nonnullos vero
 etiam hunc terminum transcendere : cibum vero esse carnes
 coctas; potum, lac. Quumque mirarentur speculatores
 quod de annorum numero dixisset, ad fontem ab illo ductos
 se esse referebant, e quo loti nitidiores facili essent, quasi
 olei fons esset; odorem autem tamquam violarum spirare
 illum fontem. (2) Ita levem autem, dicebant speculatores,
 esse fontis hujus aquam, ut nihil supernatare possit, ne-
 que lignum, neque quæcumque ligno sunt leviora; sed in

πάντα σφέα χωρέειν ἐς βυσσόν. (3) Τὸ δὲ ὕδωρ τοῦτο εἴ σφί ἐστι ἀληθὲς οἷόν τι λέγεται, διὰ τοῦτο ἂν εἴεν, τοῦτω τὰ πάντα χρωόμενοι, μακρόβιοι. Ἀπὸ τῆς κρήνης δὲ ἀπαλλασσομένων, ἀγαγεῖν σφέας ἐς δεσμωτήριον ἀνδρῶν, ἐνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῃσι χρυσέησι δεδέσθαι· ἐστὶ δὲ ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. Θηησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἐθρήσαντο καὶ τὴν τοῦ ἡλίου λεγομένην τράπεζαν.

- 10 XXIV. Μετὰ δὲ ταύτην τελευταίας ἐθρήσαντο τὰς θήκας αὐτῶν, αἱ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὕδατος τρόπῳ τοιῷδε. Ἐπεὶ τὸν νεκρὸν ἰσχνήνῃσι, εἴτε δὴ κατὰ περ Αἰγύπτου εἴτε ἄλλως κως, γυψώσαντες ἅπαντα αὐτὸν γραφῇ κοσμεοῦσι, ἐξομοιούντες τὸ εἶδος ἐς τὸ δυνατόν, ἐπεὶ δὲ οἱ περιστάσι στήλην ἐξ ὕδατος πεποιημένην κοίτην· ἥ δὲ σφί πολλὰ καὶ εὐεργὸς ὀρύσσεται. (2) ἐν μέσῃ δὲ τῇ στήλῃ ἐνέων διαφαίνεται ὁ νέκυς, οὔτε ὁδμήν οὐδεμίαν ἄχριν παρεχόμενος οὔτε ἄλλο δεικὲς οὐδέν· καὶ ἔχει πάντα φανερά ὁμοίως αὐτῷ τῷ νέκυϊ. (3) Ἐνιαυτὸν μὲν δὴ ἔχουσι τὴν στήλην ἐν τοῖσι οἰκίαισι οἱ μάλιστα προσήκοντες, πάντων τε ἀπαρχόμενοι καὶ θυσίας οἱ προσάγοντες· μετὰ δὲ ταῦτα ἐκκομίσαντες ἰσθῆσι περὶ τὴν πόλιν.

- XXV. Θηησάμενοι δὲ τὰ πάντα οἱ κατάσκοποι ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω. Ἀπαγγειλάντων δὲ ταῦτα τούτων, αὐτίκα ὁ Καμβύσης ὀργὴν ποιησάμενος ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς Αἰθίопας, οὔτε παρασκευὴν σίτου οὐδεμίαν παραγγελίας, οὔτε λόγον ἐωυτῷ δοὺς ὅτι ἐς τὰ ἔσχατα γῆς ἐμελλε στρατεύεσθαι. (2) οἱ αὖ δὲ ἐμμανὴς τὴν ἐὼν καὶ οὐ φρενήρης, ὥς ἤκουε τῶν Ἰχθυοφάγων, ἐστρατεύετο, Ἕλληνων μὲν τοὺς παρεόντας αὐτοῦ τάξας ὑπομένειν, τὸν δὲ πεζὸν πάντα ἅμα ἀγόμενος. Ἐπεὶ δὲ στρατευόμενος ἐγένετο ἐν Θήβῃσι, ἀπέκρινε τοῦ στρατοῦ ὡς πέντε μυριάδας, καὶ τούτοις μὲν ἐνέτελλετο Ἀμμωνίου ἐξανδραποδισαμένους τὸ χρηστήριον τὸ τοῦ Διὸς ἐμπρῆσαι, αὐτὸς δὲ τὸν λοιπὸν ἄγων στρατὸν ἦγε ἐπὶ τοὺς Αἰθίопας. (3) Πρὶν δὲ τῆς ὁδοῦ τὸ πέμπτον μέρος διεληλυθῆναι τὴν στρατιήν, αὐτίκα πάντα αὐτοὺς τὰ εἶχον σιτίων ἐχόμενα ἐπελελοίπε, 10 μετὰ δὲ τὰ σιτία καὶ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπε κατεσιόμενα. (4) Εἰ μὲν νυν μαθὼν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐγνωσιμάχως καὶ ἀπῆγε ὀπίσω τὸν στρατὸν, ἐπὶ τῇ ἀρχῇ γενομένη ἀμαρτάδι ἦν ἂν ἀνὴρ σοφός· νῦν δὲ οὐδένα λόγον ποιούμενος ἦγε αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω. (5) Οἱ δὲ στρατιῶται ἔως μὲν τὴν εἶχον ἐκ τῆς γῆς λαμβάνειν, ποιηφάγοντες διέκων, ἐπεὶ δὲ ἐκ τὴν ψάμμον ἀπίκοντο, δεινὸν ἔργον αὐτῶν τινὲς ἐργάσαντο· ἐκ δεκάδος γὰρ ἕνα σφέων αὐτῶν ἀποκληρούσαντες κατέφαγον. (6) 15 Ἡυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, δέισας τὴν ἀλλήλοφαγίαν, ἀπείλ τὸν ἐπ' Αἰθίопας στόλον ὀπίσω ἐπορεύετο, καὶ ἀπικνέεται ἐς Θήβας πολλοὺς ἀπολέσας τοῦ στρατοῦ. Ἐκ Θηβῶν δὲ καταβάς ἐς Μέμφιν τοὺς Ἕλληνας ἀπῆκε ἀποπλύνειν. Ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίопας στόλος οὕτω ἐπρηξε.

fundum abire omnia. (3) Cujus aquae si revera ea natura est, quae perhibetur, fuerint illi hanc ob causam longævi, quod plurimum hac aqua utuntur. A fonte discedentes, ductos se esse narrabant in locum quo victi homines custodiebantur, ibique cunctos aureis vinctos compedibus vidisse. Est enim apud hos Æthiopes aes metallorum omnium rarissimum et pretiosissimum. Inspecto carcere, etiam Solis mensam, quæ vocatur, spectaverunt.

XXIV. Post hanc ad extremum spectarunt sepulcra eorum, quæ e vitro perhibentur esse parata, hoc modo. Postquam arefecerunt cadaver, sive eadem ratione atque Ægyptii, sive quo alio modo, totum gypso oblinunt, et pictura ita exornant, ut speciem quam maxime similem vivo referat; deinde cavam columnam ei circumdant ex vitro (*alabastrite lapide*) confectam, quod apud illos magna copia et manu tractabile effoditur. (2) Ita in media columna stans cadaver per eam conspicitur, nec odorem ullum spirans injucundum, nec aliud quidquam incommodi præbens: estque columna circumcirca conspicua, ut ipsum etiam cadaver omni ex parte conspicuum est. (3) Hanc columnam per anni spatium suis in aribus servant qui cognatione proximi sunt, rerum omnium primitias illi offerentes, aliaque sacra facientes: deinde ædibus elatas columnas circa urbem collocant.

XXV. Speculatores, postquam ista omnia spectarant, reversi sunt. Qui ubi hæc renunciarunt, protinus Cambyses, ira incensus, bellum inferre Æthiopibus instituit, nullo de procuranda re frumentaria mandato dato, nec secum cogitans in ultima terrarum suscipi hanc expeditionem: (2) sed, ut furiosus, nec mentis compos, simulatque Ichthyophagos audierat, ad bellum faciendum profectus est; Græcos, qui cum eo erant, in Ægypto manere jubens, perditatum vero universum secum ducens. Postquam agmine Thebas pervenit, ablegavit de exercitu circa quinquaginta hominum millia, quos jussit in servitutem redigere Ammonios, et oraculum Jovis incendere: ipse, reliquum ducens exercitum, adversus Æthiopas perrexit. (3) Sed, priusquam quintam confecisset itineris partem, primum, quicquid cibariorum de frumenti genere habuerant, eos defecerat; deinde, post frumentum, etiam jumenta quæ comedi possent defecere. (4) Quæ si Cambyses intelligens mutasset sententiam, exercitumque reduxisset; erat, vel post prius admissum peccatum, vir prudens futurus: nunc, nihil secum reputans, ulterius semper progressus est. (5) At milites quam diu e terræ solo nancisci aliquid poterant, herbas radicesque comedentes vitam sustentarunt: ubi vero in arenosa pervenire, dirum facinus nonnulli eorum instituerunt; sortiti ex se ipsis, decimum quemque comederunt. (6) Qua re cognita Cambyses, veritus mutuum militum comesturam, omissa adversus Æthiopas expeditione, retrogressus est; multisque de exercitu amissis, Thebas iterum pervenit. Quumque Thebis Memphin descendisset, Græcos cum navibus domum dimisit. Talis igitur exitus fuit expeditionis adversus Æthiopas susceptæ.

XXVI. Οἱ δ' αὐτῶν ἐπ' Ἀμμωνίους ἀποσταλέντες στρατεύσθαι, ἐπεῖτε ὁρμηθέντες ἐκ τῶν Θηβέων ἐπορεύοντο ἔχοντες ἀγωνοῦς, ἀπικόμενοι μὲν φανοροὶ εἰσι ἐς Ὀασιν πόλιν, τὴν ἔχουσι μὲν Σάμιοι τῆς Αἰσχρινωνίης φυλῆς λεγόμενοι εἶναι, ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ Θηβέων διὰ ψάμμου, οὐνομάζεται δὲ ὁ χώρος οὗτος κατ' Ἑλλήνων γλῶσσαν Μαχάρων νήσος. (2) Ἐς μὲν δὴ τοῦτον τὸν χώρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν στρατὸν· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ, ὅτι μὴ αὐτοὶ Ἀμμώνιοι καὶ οἱ τούτων ἀκούσαντες, ἄλλοι οὐδένως οὐδὲν ἔχουσι εἰπαι περὶ αὐτῶν· οὔτε γὰρ ἐς τοὺς Ἀμμωνίους ἀπίκοντο οὔτε ὀπίσω ἐνόστησαν. (3) Λέγεται δὲ τάδε ὑπ' αὐτῶν Ἀμμωνίων· ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ὀάσιος ταύτης ἵεναι διὰ τῆς ψάμμου ἐπὶ σφέας, γενέσθαι τε αὐτοὺς μεταξὺ κου μάλιστα αὐτῶν τε καὶ τῆς Ὀάσιος, ἀριστον δὲ αἰρεομένοισι αὐτοῖσι ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν τε καὶ ἐξαίσιον, φορέοντα δὲ θίνας τῆς ψάμμου καταχωσαί σφεας, καὶ τρόπῳ τοιοῦτῳ ἀφανισθῆναι. Ἀμμώνιοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι περὶ τῆς στρατιῆς ταύτης.

XXVII. Ἀπιγμένου δὲ Καμβύσεω ἐς Μέμφιν ἐφάνη Αἰγυπτίοισι ὁ Ἄπις, τὸν Ἕλληνας Ἐπαφον καλεῦσι. ἐπιφανέας δὲ τούτου γενομένου αὐτίκα οἱ Αἰγύπτιοι εἰματὰ τε ἐφόρεον τὰ κάλλιστα καὶ ἔσαν ἐν θαλίῃσι. (2) Ἰδὼν δὲ ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ποιεῦντας ὁ Καμβύσης, πάγχυ σφέας καταδοξάς ἐωυτοῦ κακῶς πρῆξαντος χαρμόσυνα ταῦτα ποιεῖν, ἐκάλεε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφιος, ἀπικομένους δὲ ἐς ὅβιν εἵρετο ὃ τι πρότερον μὲν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Μέμφι ἐποίουν τοιοῦτον οὐδὲν Αἰγύπτιοι, τότε δὲ ἐπεὶ αὐτὸς παρεῖη τῆς στρατιῆς πλῆθος τι ἀποβαλὼν. (3) Οἱ δὲ ἔφραζον ὡς σφι θεὸς εἶη φανεὶς διὰ χρόνου πολλοῦ ἐωθὼς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὡς ἐπεὰν φανῇ, τότε πάντες οἱ Αἰγύπτιοι κεχαρηκότες δρᾶζοιεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης ἔφη ψεύδεσθαι σφεας, καὶ ὡς ψευδομένους θανάτῳ ἐζημίω.

XXVIII. Ἀποκτείνας δὲ τούτους δεύτερα τοὺς ἱρέας ἐκάλεε ἐς ὅβιν. Λεγόντων δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ τῶν ἱρέων, οὐ λήσειν ἔφη αὐτὸν εἰ θεὸς τις χαιροσθήης ἀπιγμένος εἴη Αἰγυπτίοισι. (2) Τσαῦτα δὲ εἰπας ἐπάγειν ἐκέλευε τὸν Ἄπιν τοὺς ἱρέας. Οἱ μὲν δὴ μετήϊσαν ἄξοντες. Ὁ δὲ Ἄπις οὗτος ὁ Ἐπαφος γίνεται μόσχος ἐκ βοῆς ἥτις οὐκέτι οἷη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βαλέσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καὶ μιν ἐκ τούτου τίκτειν τὸν Ἄπιν. (3) Ἐχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος ὁ Ἄπις καλεῦμενος σημήϊα τοιαῦτα, ἐὼν μέλας, ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον, ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου αἰετὸν εἰκασμένον, ἐν δὲ τῇ οὐρῇ τὰς τρίχας διπλέας, ὑπὸ δὲ τῇ γλώσσῃ σὴν κἀνθαρον.

XXIX. Ὡς δὲ ἤγαγον τὸν Ἄπιν οἱ ἱρέες, ὁ Καμβύσης, ὅα ἐὼν ὑπομαργρότερος, σπασάμενος τὸ ἐγγχειρίδιον, θέλων τύψαι τὴν γαστέρα τοῦ Ἄπιος παῖει τὸν μηρόν· γελάτας δὲ εἶπε πρὸς τοὺς ἱρέας, « ὦ κακαὶ κε-

XXVI. Qui vero ad bellum Ammonis inferendum erant missi, hos profectos Thebis cum ducibus itineris, comperitum est Oasin oppidum pervenisse, quod Samii incolunt, qui de Aeschronia tribu esse dicuntur, absuntque a Thebis septem dierum itinere per arena faciendo : nominatur autem ille locus Græco sermone Beatorum insula. (2) Hunc igitur locum pervenisse dicitur ille exercitus : inde vero quid his acciderit, nisi quod Ammonii narrant et qui ex his audiverunt, nemo alius quidquam quod dicat habet; neque enim ad Ammonios pervenerunt, neque domum reversi sunt. (3) Narrant autem soli Ammonii hæc : ab hac Oasi per arena adversus ipsos iter facientibus, quum jam fere in medio inter ipsos et Oasin essent, incidisse illis, dum prandium capiebant, vehementem et immanem ventum Notum, sabuli acervos secum rapientem; quibus illi obruti, tali modo internecone perissent. Ammonii quidem hoc narrant exercitui illi accidisse.

XXVII. Quo tempore vero Memphin Cambyses pervenit, adparuerat Aegyptiis Apis, quem Epaphum Græci vocant. Qui ubi repertus est, continuo Aegyptii, vestimentis induti pulcerrimis, in lautitiis erant. (2) Quos hæc agentes conspicatus Cambyses, prorsus existimans, quod ipse male rem gessisset, eo lætos illos festa hæc celebrare, præfectos ad se vocat urbis; ex eisque, ubi in conspectum ipsius venire, querit, cur, se prius Memphi versante, nihil tale fecissent Aegyptii; at nunc, quum adisset magna exercitus parte amissa? (3) Cui illi respondent, deum sibi adparuisse, qui ex multo temporis intervallo adparere identidem consuesset; et, quando adpareat, tum universos Aegyptios læta festa celebrare. Hæc audiens Cambyses, mentiri eos, ait; atque, ut mendaces, ultimo supplicio adfecit.

XXVIII. His occisis, dein sacerdotes in conspectum vocavit. Qui quum eadem dixissent; intellectum sese, ait, an deus aliquis manu tractabilis advenerit Aegyptiis. (2) Quæ ubi dixit, adducere ad se Apin jussit sacerdotes : et illi abierunt adducturi. Est vero Apis hic, sive Epaphus, juveneus ex vacca natus quæ nullum alium dehinc concipere partum potest : dicuntque Aegyptii, fulgorem de cælo in vaccam istam incumbere, ex quo illa Apin conceptum pariat. (3) Habet autem hic juveneus, quem Apin vocant, notas hujusmodi : niger cu ore est; sed in fronte habet quadratum album; in tergo, figuram aquilæ; in caudâ, pilos duplices; in lingua, scarabæum.

XXIX. Apin ubi adduxerunt sacerdotes, Cambyses, haud satie mentis compos homo, stricto gladio, quum ventrem Apidis vellet ferire, femur ferit; ridensque sacerdotibus alloquens, « O prava capita ! » inquit : « tales ergo sunt

φαλαί, τοιοῦτοι θεοὶ γίνονται, ἔναίμοι τε καὶ σαρκώ-
 δεες καὶ ἐπαίνοντες σιδηρίων; ἄξιός μὲν Αἰγυπτίων οὗτός
 γε ὁ θεός· ἀτάρ τιν ὑμεῖς γε οὐ χαίροντες γέλωτα ἐμέ
 θήσεσθε. » (2) Ταῦτα εἰπας ἐνετείλατο τοῖσι ταῦτα
 5 πρήσσουσι τοὺς μὲν ἱρέας ἀπομαστιγῶσαι, Αἰγυπτίων
 δὲ τῶν ἄλλων τὸν ἂν λάβωσι δρᾶζοντα κτείνειν. (3) Ἡ
 δρῆ μὲν δὴ διελέλυτο Αἰγυπτίοισι, οἱ δὲ ἱρέας ἐδι-
 καιῦντο, ὁ δὲ Ἄπις πεπληγμένος τὸν μηρὸν ἐφθινε
 ἐν τῷ ἱρῷ κατακείμενος. Καὶ τὸν μὲν τελευτήσαντα
 10 ἐκ τοῦ τρώματος ἔθαψαν οἱ ἱρέες λάθρῃ Καμβύσῳ.

XXX. Καμβύσης δὲ, ὡς λέγουσι Αἰγύπτιοι, αὐτίκα
 διὰ τοῦτο τὸ ἀδίκημα ἐμάνη, ἔων οὐδὲ πρότερον φρε-
 νήρης. Καὶ πρῶτα μὲν τῶν κακῶν ξεργάσατο τὸν
 ἀδελφεὸν Σμέρδιν ἔοντα πατρός καὶ μητρός τῆς αὐτῆς,
 15 τὸν ἀπέπεμψε ἐς Πέρσας φθόνῳ ἐξ Αἰγύπτου, ὅτι τὸ
 τοῦτον μῦθος Περσέων ἦσαν τε ἐπὶ δύο δακτύλους εἴ-
 ρωσε, τὸ παρὰ τοῦ Αἰθίοπος ἦναι καὶ οἱ Ἰχθυοφάγοι·
 τῶν δὲ ἄλλων Περσῶν οὐδεὶς οἴος τε ἐγένετο. (2)
 Ἀποικομένου ὦν ἐς Πέρσας τοῦ Σμέρδιος ὅψιν εἶδε ὁ
 20 Καμβύσης ἐν τῷ ὑπνῷ τοιγύδε· ἰδοὺ εἰς ἀγγελὸν ἐλ-
 θόντα ἐκ Περσέων ἀγγέλλειν ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασι-
 λῆϊ ἰζόμενος Σμέρδις τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ ψάυσει.
 (3) Πρὸς ὦν ταῦτα δέσας περὶ ἑωυτοῦ μή μιν ἀποκτείν-
 νας ὁ ἀδελφεὸς ἄρξῃ, πέμπει Πρηξάσπεα ἐς Πέρσας,
 25 ὅς οἱ ᾖ ἀνὴρ Περσέων πιστότατος, ἀποκτενέοντά μιν.
 Ὅ δὲ ἀναβὰς ἐς Σοῦσα ἀπέκτεινε Σμέρδιν· οἱ μὲν λέ-
 γουσι ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα, οἱ δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θά-
 λασσαν προσαγαγόντα καταποντώσαι.

XXXI. Πρῶτον μὲν δὴ λέγουσι Καμβύση τῶν κα-
 30 κῶν ἀρξαι τοῦτο, δευτέρα δὲ ξεργάσατο τὴν ἀδελφεὴν
 ἐπισπομένην οἱ ἐς Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοικεε καὶ ᾗ
 οἱ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεῇ. (2) Ἐγγημε δὲ αὐτὴν ὠδε-
 οῦδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν πρότερον τῆσι ἀδελφεῇσι συνοικ-
 εῖν Πέρσαι. Ἡράσθη μὲν τῶν ἀδελφεῶν Καμβύ-
 35 σης, καὶ ἔπειτεν βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι οὐκ ἐω-
 θότα ἐπενόεε ποιῆσαι, εἰρετο καλέσας τοὺς βασιλῆϊους
 δικαστάς· εἰ τις ἐστι κελεύων νόμος τὸν βουλόμενον
 ἀδελφεῇ συνοικεῖν. (3) Οἱ δὲ βασιλῆϊοι δικασταὶ κε-
 κριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσέων, ἐς οὗ ἀποθάνωσι ἢ
 40 σφι παρευρεθῇ τι ἄδικον, μέχρι τούτου· οὗτοι δὲ τοῖσι
 Πέρσῃσι δίκας δικάζουσι καὶ ἐξηγηταὶ τῶν πατρίων
 θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέεται. (4)
 Εἰρομένου ὦν τοῦ Καμβύσεως, ὑπεκρίνοντο αὐτῷ οὗτοι
 καὶ δίκαια καὶ ἀσφαλέα, φάμενοι νόμον οὐδένα ἐξευρί-
 45 σκειν ὅς κελεύει ἀδελφεῇ συνοικεῖν ἀδελφεόν, ἄλλον
 μέντοι ξευρηκέναι νόμον, τῷ βασιλεύοντι Περσέων
 ξεῖναι ποιεῖν τὸ ἂν βούληται. (5) Οὕτω οὔτε τὸν
 νόμον ἔλυσαν, δέσαντες Καμβύσεα· ἵνα τε μὴ αὐτοὶ
 50 ἀπώλυνται τὸν νόμον περιστέλλοντες, παρεξῆρυν ἄλ-
 λον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμέειν ἀδελφεός.
 Τότε μὲν δὴ ὁ Καμβύσης ἐγγημε τὴν ἐρωμένην, μετὰ
 μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε ἄλλην ἀδελφεήν. Τού-
 των δῆτα τὴν νεωτέραν ἐπισπομένην οἱ ἐπ' Αἴγυπτον
 κτείνει.

di, sanguine carneque instructi, et ferri ictum sentientes!
 Dignus profecto Aegyptiis hicce deus! Cæterum vos non
 juvabit, ludibrio me habuisse. (2) His dictis, jussit hos
 quibus id negotii mandatum est, flagellis cædere sacerdo-
 tes; reliquorum vero Aegyptiorum quemcumque nacti
 fuissent festum celebrantem, occidere. (3) Ita festi dies
 finem habuere apud Aegyptios, et sacerdotes multati sunt.
 Apis vero, percussus femur, contabuit in templo jacens:
 quem, mortuum ex vulnere, sacerdotes clam rege sepehi-
 verunt.

XXX. Cambyses vero, ut aiunt Aegyptii, e vestigio pro-
 pter iniquum illud facinus furore est correptus, quum ne
 ante id tempus quidem satis compos fuisset mentis. Et
 primum quidem, post illud, flagitium in fratrem commisit
 Smerdin, qui eodem patre eademque matre erat natus.
 Hunc ex Aegypto in Persas dimisit per invidiam, quod ar-
 cum, quem ab Aethiope datum Ichthyophagi attulerant,
 ille unus ex Persis ad duos saltem fere digitos attraxisset,
 quum reliquorum Persarum nullus id præstare potuisset.
 (2) Dein, quum in Persas reversus Smerdis esset, visum
 Cambyses per somnum vidit hujusmodi: visus illi est
 nuncius ex Perside veniens nunciare, Smerdin in sella
 regia sedentem capite cælum tetigisse. (3) Quam ob
 causam sibi timens, ne se occiso regnum occupet frater,
 Prexaspem in Persas mittit, qui vir Persarum ei maxime
 fidus erat, dato mandato ut illum occidat. Et Prexaspes
 Susa profectus occidit Smerdin, sive venatum eductum,
 ut alii aiunt; sive, ut alii, ad Rubrum deductum mare et
 in eo demersum.

XXXI. Ab hoc facinore initium factum esse flagitiorum a
 Cambyse narrant. Alterum in sororem patravit, quæ illam in
 Aegyptum erat secuta, quamque habuit uxorem, quum tam
 a patre, quam a matre, soror ejus esset. (2) In matrimonium
 autem eam tali modo duxerat, quum antea nequiquam moris
 fuisset apud Persas, sorores in matrimonium ducere. Unius
 ex sororibus suis captus erat amore: quam quum cuperet
 matrimonio sibi jungere, nossetque contra morem fore
 Persarum si id faceret, vocatos ad se regios judices inter-
 rogavit, sitne lex aliqua, jubens ut, qui vellet, in matri-
 monium duceret suam sororem? (3) Sunt autem regii
 judices probati inter Persas viri; qui eo munere funguntur
 quoad vivunt, aut usque dum injusti quidpiam in illis re-
 periat. Hi Persis jure dicunt, et interpretes sunt patriar-
 um legum, et ad eos omnia referuntur. (4) Ad quæstio-
 nem igitur a Cambyse propositam responderunt hi ea quæ
 et vera et tuta essent; dicentes, nullam se legem repe-
 riri, quæ jubeat ut frater in matrimonium ducat sororem;
 aliam vero se reperisse legem, quæ statuatur, licitum esse regi
 facere quicquid velit. (5) Itaque neque legem, metu Cam-
 bysis, abrogarunt; et, ne ipsi, tuentes legem, perirent,
 aliam legem invenerunt, quæ illi, sorores in matrimonium
 ducere cupienti, patrocinabatur. Igitur tunc Cambyses,
 quam amabat, duxit uxorem: nec vero multo post, aliam
 etiam sororem sibi matrimonio junxit. Et hanc natu mi-
 uxorem, quæ cum in Aegyptum secuta erat, interfecit.

XXXII. Ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτῆς διζὼς, ὥσπερ
 περὶ Σμέρδιος, λέγεται λόγος. Ἕλληνες μὲν γὰρ λέ-
 γουσι Καμβύσεια συμβαλέειν σκύμνον λέοντος σκύλακι
 κυνὸς, θεωρεῖν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην, νικωμένου
 5 δὲ τοῦ σκύλακος ἀδελφὸν αὐτοῦ ἄλλον σκύλακα ἀπορ-
 ρήξαντα τὸν δεσμὸν παραγενέσθαι οἱ, δύο δὲ γενομέ-
 νους οὕτω δὴ τοὺς σκύλακας ἐπικρατῆσαι τοῦ σκύ-
 μνου· καὶ τὸν μὲν Καμβύσεια ἥδεσθαι θηγόμενον, τὴν
 10 δὲ παρημένην δακρύνει. (2) Καμβύσεια δὲ μαθόντα
 τοῦτο ἐπείρεσθαι διότι δακρύνει, τὴν δὲ εἶπαι ὡς ἰδοῦ-
 σα τὸν σκύλακα τῷ ἀδελφεῷ τιμωρῆσαντα δακρύνειε,
 μνησθεῖσά τε Σμέρδιος καὶ μαθούσα ὡς ἐκείνῳ οὐκ
 εἶη ὁ τιμωρῆσων. (3) Ἕλληνες μὲν δὲ διὰ τοῦτο τὸ
 15 ἔπος φασὶ αὐτὴν ἀπολέσθαι ὑπὸ Καμβύσειω, Αἰγύπτιοι
 δὲ ὡς τραπέζῃ περικατημένων λαβούσαν θρίδακα τὴν
 γυναῖκα περιτίλαι καὶ ἐπανεῖρεσθαι τὸν ἄνδρα κότερον
 περιτετιλμένη ἢ δασέα ἢ θρίδαξ εἶδοντα εἶη καλλίων,
 καὶ τὸν φάναι δασέα, τὴν δ' εἶπαι, « ταύτην μέντοι
 20 κοτὲ σὺ τὴν θρίδακα ἐμιμήσαιο, τὸν Κύρου οἶκον ἀπο-
 ψύλῳσας. » Τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπῶδσαι αὐτῇ ἐχούσῃ
 ἐν γαστρὶ, καὶ μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανέειν.

XXXIII. Ταῦτα μὲν ἐς τοὺς οἰκητοὺς ὁ Καμβύσης
 ἐξεμάνη, εἶτε δὴ διὰ τὸν Ἄπιν εἶτε καὶ ἄλλως, οἷα
 25 πολλὰ ἔωθε ἀνθρώπους κακὰ καταλαμβάνειν· καὶ γὰρ
 τινὰ ἐκ γενεῆς νοῦσον μεγάλην λέγεται ἔχειν ὁ Καμ-
 βύσης, τὴν ἱρὴν οὐνομάζουσι τινές. Οὐ νῦν τοι ἀεικὲς
 οὐδὲν ἦν τοῦ σώματος νοῦσον μεγάλην νοσέοντος μηδὲ
 τὰς φρένας ὑγιαίνειν.

XXXIV. Τάδε δ' ἐς τοὺς ἄλλους Πέρσας ἐξεμάνη·
 30 λέγεται γὰρ εἶπαι αὐτὸν πρὸς Πρηξάσπεα, τὸν ἐτίμα
 τε μάλιστα, καὶ οἱ τὰς ἀγγελίας ἐφόρεε οὗτος, τούτου
 τε ὁ παῖς οἰνοχόος ἦν τῷ Καμβύσῃ, τιμὴ δὲ καὶ αὐτῇ
 οὐ σμικρὴ· εἶπαι δὲ λέγεται τάδε, « Πρηξάσπεες, κοῖόν
 μέ τινα νομίζουσι Πέρσαι εἶναι ἄνδρα, τίνας τε λόγους
 35 περὶ ἐμέο ποιεῦνται; » (2) Τὸν δὲ εἶπαι, « ὦ δέσποτα,
 τὰ μὲν ἅλλα πάντα μεγάλως ἐπαινεῖται, τῇ δὲ φιλοινή
 σὲ φασὶ πλεόνως προσκείμεθα. » Τὸν μὲν δὴ λέγειν
 ταῦτα περὶ Περσέων, τὸν δὲ θυμωθέντα τοιάδε ἀμείβε-
 σθαι, « νῦν ἄρα μέ φασὶ Πέρσαι οἷῳ προσκείμενον πα-
 40 ραφρονέειν καὶ οὐκ εἶναι νοήμονα· οὐδ' ἄρα σφείων οἱ
 πρότεροι λόγοι ἔσαν ἀληθεῖες. » (3) Πρότερον γὰρ δὴ
 ἄρα Περσέων οἱ συνέδρου· ἰόντων καὶ Κροῖσου εἶρετο
 Καμβύσης κοῖος τις δοκεῖ ἄνθρωπος εἶναι πρὸς τὸν πατέρα
 τελέσαι Κύρου, οἱ δὲ ἀμείβοντο ὡς εἴη ἀμείνων τοῦ
 45 πατρὸς· τὰ τε γὰρ ἐκείνου πάντα ἔχειν αὐτὸν καὶ προσ-
 εκτῆσθαι Αἰγυπτὸν τε καὶ τὴν θάλασσαν. (4) Πέρ-
 σαι μὲν ταῦτα ἔλεγον, Κροῖσος δὲ παρεῶν τε καὶ οὐκ
 ἀρεσκόμενος τῇ κρίσει εἶπε πρὸς τὸν Καμβύσεια τάδε,
 « ἐμοὶ μὲν νῦν, ὦ παῖ Κύρου, οὐ δοκεῖς ὁμοῖος εἶναι
 50 τῷ πατρί· οὐ γὰρ κῶ τοι ἔστι υἱὸς οἷον σὲ ἐκεῖνος κα-
 τελίπετο. » Ἦσθη τε ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης,
 καὶ ἐπαίνει τὴν Κροῖσου κρίσιν.

XXXV. Τούτων δὲ ὧν ἐπιμνησθέντα ὀργῇ λέγειν
 πρὸς τὸν Πρηξάσπεα, « σὺ νῦν μάλα εἰ λέγουσι Πέρσαι

XXXII. De cuius morte duplex, perinde atque de Smer-
 di, fama fertur. Græci quippe narrant, commississe Cam-
 bysen, spectante uxore illa, catulum leonis cum canis ca-
 tulo; qui quum a leonis catulo vinceretur, alium catulum
 caninum, qui fuisset hujus frater, rupta catena, illi opem
 tulisse; atque ita canes, quum duo essent, leonem sup-
 rasset. Hæc spectantem Cambysem delectatum esse; illam
 vero, adsidentem, fudisse lacrimas. (2) Id animadver-
 tentem Cambysem quæsisse ex ea, cur fletet; et illam re-
 spondisse, flere se, quod catulum videns opem ferentem
 fratri, meminisset Smerdis, cogitassetque neminem esse
 qui illi esset opem laturus. (3) Hoc igitur ob dictum in-
 terfectam illam a Cambyse esse aiunt Græci. Ægyptii
 vero narrant, quum mensæ ambo adsiderent, mulierem
 sumta lactuca folia circumcirca decerpissee, tum ex ma-
 rito quæsisse, si tunc integra lactuca; an cui folia decerpta
 sint, pulcrior? Quumque is, integram, dixisset; reposuisse
 illam, « Atqui tu hanc imitatus es lactucam, Cyri domum
 circumcidens. » Et illum, ira incensum, calce pedis ei,
 prægnans quum esset, insultasse; et illam abortu facto
 mortuam esse.

XXXIII. Ita in suos sæviit Cambyses, in furorem actus
 sive propter Apin nimirum, sive alio casu, quales multæ
 calamitates accidere hominibus solent: nam etiam a pueris
 gravi morbo dicitur Cambyses adfectus fuisse, quem sa-
 crum morbum nonnulli vocant. Itaque non erat dissen-
 taneum, ut, corpus quum gravi morbo laboraret, ne mens
 quidem sana esset.

XXXIV. In reliquos vero Persas hæc alia furoris edidit
 exempla. Prexaspem, quem maximo in honore habebat,
 qui nunciorum ad regem perferendorum munereungebatur,
 cuius etiam filius pincerna regis erat, qui et ipse haud
 exiguus honor est; illum igitur sic adlocutus fertur: « Dic
 mihi, Prexaspes; qualem me virum esse existimant Persæ?
 et quos de me habent sermones? » (2) Tum illum re-
 spondisse: « Domine, cætera omnia magnifice laudaris: sed
 vino aiunt te nimium indulgere. » Quæ quum ille de Persis
 dixisset, ira incensum regem hæc reposuisse: « Ergo nunc
 me Persæ dicunt vino deditum desipere, nec mentis esse
 compotem! igitur priores illorum sermones mendaces fue-
 runt. » (3) Superiore quippe tempore, quum adsiderent ei
 Persæ atque etiam Croesus, quæsierat ex his Cambyses,
 qualis vir ipse videretur esse, cum patre Cyro collatus! et
 illi responderant, esse patre superiore: quippe non modo
 possidere quæcumque Cyrus obtinuisset, sed et inasper
 Ægyptum et mare tenere. (4) Hæc Persæ dixerant; Croe-
 sus vero quum adesset, nec ei placeret ista comparatio,
 his verbis Cambysem erat adlocutus: « Mihi quidem, o Cyro
 nate, non videris similis esse patri, quum filium nondum
 habeas qualem te ille reliquit. » Quibus auditis delectatus
 Cambyses erat, Croesique laudaverat iudicium.

XXXV. Horum igitur tunc recordatum illum, iratum di-
 xisse Prexaspi: « Tu nunc cognosce ipse, verumne dicant

ἀληθέα, εἴτε αὐτοὶ λέγοντες ταῦτα παραφρονέουσι· εἰ μὲν γὰρ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ τοῦδε ἐστειώτος ἐν τοῖσι προθύροις βαλὼν τύχοιμι μέσης τῆς καρδίας, Πέρσαι φανέονται λέγοντες οὐδέν· ἦν δ' ἁμάρτω, φάναι.

5 Πέρσας τε λέγειν ἀληθέα καὶ ἐμὲ μὴ σωφρονέειν. » (2) Ταῦτα δὲ εἶπαντα καὶ διατείναντα τὸ τόξον βαλέειν τὸν παῖδα, πεσόντος δὲ τοῦ παιδὸς ἀνασχίζειν αὐτὸν κελεύειν καὶ σκέψασθαι τὸ βλήμα· ὥς δὲ ἐν τῇ καρδίῃ εὑρεθῆναι ἐνέοντα τὸν οἶστον, εἶπαι. πρὸς τὸν πατέρα

10 τοῦ παιδὸς γελάσαντα καὶ περιχαρέα γενόμενον, « Πρήξασκες, ὥς μὲν ἐγώ τε οὐ μαίνομαι Πέρσαι τε παραφρονέουσι, δηλὰ τοι γέγονε· νῦν δέ μοι εἰπέ, τίνα εἶδες ἥδη πάντων ἀνθρώπων οὕτω ἐπίσκοπα τοξέοντα; » (3) Πρήξασκεα δὲ ὁρόντα ἄνδρα οὐ φρενήρεα, καὶ

15 περὶ ἐσωτῶν δειμαίνοντα, εἶπαι, « δέσποτα, οὐδ' ἂν αὐτὸν ἐγώ γε δοκέω τὸν θεὸν οὕτω ἂν καλῶς βαλέειν. » Τότε μὲν ταῦτα ἐξεργάσατο, ἐτέρωθι δὲ Περσέων ὁμοῖα τοῖσι πρότεροις δωδέκα ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιώχρεω ἐλὼν ζῶντας ἐπὶ κεφαλὴν κατέρυξε.

20 XXXVI. Ταῦτα δὲ μιν ποιεῦντα ἐδικαίωσε Κροῖσος ὁ Λυδὸς νουτεῖται τοιαῖδε τοῖσι ἔπαισι, « ὦ βασιλεῦ, μὴ πάντα ἡλίχτι καὶ θυμῷ ἐπύραται, ἀλλ' ἴσχε καὶ καταλάμβανε σεωυτόν· ἀγαθὸν τι πρόνοον εἶναι, σοφὸν δὲ ἡ προμηθία. (2) Σὺ δὲ κτείνεις μὲν ἄνδρας σεωυτοῦ

25 πολήτας ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιώχρεω ἐλὼν, κτείνεις δὲ παῖδας. Ἦν δὲ πολλὰ τοιαῦτα ποιήεις, ὅρα δίκως μὴ σευ ἀποστήσονται Πέρσαι. Ἐμοὶ δὲ πατὴρ ὁ σὸς Κύρος ἐνετέλλετο πολλὰ κελεύων σε νουτεῖται καὶ ὑποτίθεσθαι ὅ τι ἂν εὐρίσκω ἀγαθόν. » (3) Ὅ μὲν δὴ εὖ νοῖαν φαίνων συνεβούλευέ οἱ ταῦτα· ὁ δ' ἀμείβετο τοιαῖδε,

30 « σὺ καὶ ἐμοὶ τολμᾷς συμβουλευεῖν, ὅς χρηστῶς μὲν τὴν σεωυτοῦ πατρίδα ἐπετρόπευσας, εὖ δὲ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ συνεβούλευσας, κελεύων αὐτὸν Ἀράξει ποταμὸν διαβάντα λέναι ἐπὶ Μασσαγέτας βουλομένων ἐκείνων διαβαίνειν ἐς τὴν ἡμετέραν, καὶ ἀπὸ μὲν σεωυτὸν ὤλεσας τῆς σεωυτοῦ πατρίδος κακῶς προστάς, ἀπὸ δὲ ὤλεσας Κύρον πεισθόμενόν σοι. Ἄλλ' οὐτὶ χαίρων, εἶπαι τοι καὶ πάλοι ἐς σὲ προφασίός τευ ἐδεόμην ἐπιλαβέσθαι. » (4) Ταῦτα δὲ εἶπας ἐλάμβανε τὸ τόξον ὥς

35 κατατοξεύων αὐτόν. Κροῖσος δὲ ἀναδραμὼν ἔθεε ἔξω· ὁ δὲ ἐπέειτε τοξεύσαι οὐκ εἶχε, ἐνετέλλετο τοῖσι θεράπουσι λαβόντας μιν ἀποκτείνειν. (6) Οἱ δὲ θεράποντες ἐπιστάμενοι τὸν τρόπον αὐτοῦ κατακρύπτουσι τὸν Κροῖσον, ἐπὶ τῷδε τῷ λόγῳ ὥστε, εἰ μὲν μεταμε-

40 ῖ ῃσει τῷ Καμβύσῃ καὶ ἐπιζητήσει τὸν Κροῖσον, οἱ δὲ ἐκφάναντες αὐτὸν ὄψρα λαμβάνονταὶ ζωάγρια Κροῖσου, ἦν δὲ μὴ μεταμελῆται μηδὲ ποθέη μιν, τότε κατακρῆσθαι. (8) Ἐπόθησέ τε δὴ ὁ Καμβύσης τὸν Κροῖσον οὐ πολλῷ μετέπειτεν χρόνῳ ὕστερον, καὶ οἱ θεράποντες

45 μαθόντες τοῦτο ἀπήγγελλον αὐτῷ ὥς περιεῖη. (7) Καμβύσης δὲ Κροῖσῳ μὲν συνήδουσαι ἐφη περιεόντι, ἐκείνους μέντοι τοὺς περιποήσαντας οὐ καταπροΐξασθαι, ἀλλ' ἀποκτενεῖν καὶ ἐποίησε ταῦτα.

XXXVII. Ὅ μὲν δὴ τοιαῦτα πολλὰ ἐς Πέρσας τε

Persæ, an istud dicentes desipiant ipsi : quodsi enim filii tui in atrio stantis, conjecta sagitta, medium feriero cor, constabit nugas dicere Persas; sin aberravero, dic vera loqui Persas, meque haud sana esse mente. » (2) His dictis, tetendisse arcum; sagittaque feruisse puerum : qui ut cecidit, secari corpus jussit, inspicique vulnus; et quum in cor intrasse sagittam esset repertum, ridens et supra modum gavisus, patri pueri hoc dixit : « Manifestum jam cognovisti, Prexaspes, non me insanire, sed desipere Persas. Nunc vero dic mihi, quemnam tu nosti hominum omnium, qui ita ad destinatum adigat sagittam? » (3) Prexaspes, furere hominem videns, sibique timens ipsi, respondit : « Domine, equidem ne deum quidem ipsum ita dextre ferire existimo. » Tum igitur hoc fecit Cambyses : alibi vero deinde, Persarum primoribus pares duodecim, nulla idonea caussa damnatos, vivos inverso capite terra jussit defodi.

XXXVI. Quæ quum ille patraret, æquum censuit Croesus Lydus hisce illum verbis monere : « O rex, ne omnia juventuti iræque indulgeas ! sed contine atque cohibe te ipse. Bona res est providentia : et sapientis est, rectum consilium in tempore capere. (2) At tu viros occidis, cives tuos, nulla idonea caussa damnatos; idemque pueros occidis. Quodsi plura talia admiseris, vide ne a te deficiant Persæ. Mihi vero pater tuus Cyrus injunxit, sæpe multumque hortatus, ut te monerem, tibi que consilium darem, quodcunque ex tuo commodo esse reperissem. » (3) Hoc ille, benevolentiam significans, consilium Cambysi dedit; cui his verbis rex respondit : « tu etiam mihi consilia dare audes ! qui tam præclare tuam administrasti patriam, præclareque patri meo consuluisti, suadens illi, ut trajecto Araxe adversus Massagetas duceret, quum illi in nostram terram vellent trajicere. Igitur et te ipsum perdidisti, patrie rebus male administratis; et Cyrum perdidisti, qui tuum secutus est consilium. Sed male tibi hoc cesserit; jam pridem enim occasionem aliquam adversus te nancisci cupiebam. » (4) His dictis, arcum prehendit, sagittam in illum emissurus. At Croesus conversus foras se proripuit, et Cambyses, quum ferire illum non potuisset, famulis imperavit ut prehensum occiderent. (5) At famuli, qui ingenium illius nosseant, occultant Croesum, hæc secum reputantes, si dati mandati pœniteret Cambysen, et desiderium Croesi eum caperet, se producto illo præmia servati illius accepturos; sin in sententia rex persisteret, neque illum desideraret, tunc illum esse interfecturos. (6) Neque multo post (sicut illi fere existimaverant) desideravit Cambyses Croesum; quo cognito famuli, superesse illum, regi nunciaverunt. (7) Tum vero, gaudere se quidem, ait Cambyses, quod Croesus supersit; at illos, qui eum servassent, non impune laturos, sed capite luituros. Quod ut faciendum mandavit.

XXXVII. Talia igitur Cambyses multa, dum Memphi

καὶ τοὺς συμμάχους ξεμαίνετο, μένων ἐν Μέμφι καὶ
 ὀγκας τε πλῆλαιās ἀνοίγων καὶ σκεπτόμενος τοὺς νεκρούς·
 ἐν δὲ δὴ καὶ ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἦλθε καὶ πολλὰ
 τὸ γάλακτι κατεγέλασε· ἔστι γὰρ τοῦ Ἡφαίστου τῶ-
 5 γάλακτι τοῖσι Φοινικῆσι Παταίοισι ἐμπερέστατον,
 τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρώρησι τῶν τριηρέων πε-
 ριάζουσι. Ὁς δὲ ταύτους μὴ ὅπωπε, ἐγὼ δὲ οἱ
 σημαίνω· πυγμαῖος ἀνδρὸς μίμησις ἔστι. (2) Ἐσῆλθε
 δὲ καὶ ἐς τῶν Καθεῖρων τὸ ἱρὸν, ἐς τὸ οὐ θεμιτὸν ἔστι
 10 εἰσέναι ἄλλον γε ἢ τὸν ἱέρα· ταῦτα δὲ τὰ γάλακτα καὶ
 ἐνέπρησε πολλὰ κατασκύψας. Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα
 ὁμοία τοῖσι τοῦ Ἡφαίστου· τούτου δὲ σφραγὶς παῖδας λέ-
 γουσι εἶναι.

XXXVIII. Πανταχῇ ὧν μοι ὀηλά ἐστι ὅτι ἐμάνη
 15 μέγας ὁ Καμβύσης· οὐ γὰρ ἂν ἱροῖσι τε καὶ νομαίοι-
 σι ἐπεχείρησε καταγεῖναι. Εἰ γὰρ τις προβαίη πᾶσι
 ἀνθρώποις ἐκλέξασθαι καλεῶν νόμους τοὺς καλλίστους
 ἐκ τῶν πάντων νόμων, διασχεψάμενοι ἂν ἐλοῖατο ἕκα-
 20 στοὶ τοὺς ἐνωτῶν· οὗτοι νομίζουσι πολλὸν τι καλλίστους
 τοὺς ἐνωτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. (2) Οὐκ ὧν οἶκος
 ἔστι ἄλλον γε ἢ μαινόμενον ἀνδρὰ γέλῳτα τὰ τοιαῦτα
 τίθεσθαι. Ὡς δὲ οὕτω νενομίκασι τὰ περὶ τοὺς νόμους
 πάντες ἄνθρωποι, πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις
 πάρεστι σταθμῶσθαι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. (3) Δαρεῖος
 25 ἐπὶ τῆς ἐνωτοῦ ἀρχῆς καλέας Ἑλλήνων τοὺς παρὲν-
 τας εἶρετο ἐπὶ κόσῳ ἂν χρήματι βουλοῖατο τοὺς πατέ-
 ρας ἀποθνήσκοντας κατασιτέεσθαι· οἱ δὲ ἐπ' οὐδενὶ
 ἔφασαν ἔρδειν ἂν τοῦτο. (4) Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα
 καλέας Ἰνδῶν τοὺς καλευμένους Καλατίας, οἱ τοὺς
 30 γονέας κατεσθίουσι, εἶρετο, παρὲντων τῶν Ἑλλήνων
 καὶ δι' ἐρμηνέας μανθανόντων τὰ λεγόμενα, ἐπὶ τέρῳ
 χρήματι δεξαίαι· ἂν τελευτῶντας τοὺς πατέρας κατα-
 καίειν πυρὶ· οἱ δὲ ἀμβώσαντες μέγα εὐφημέειν μιν ἐκέ-
 λειον. (5) Οὕτω μὲν νυν ταῦτα νενόμισται, καὶ ὁρθῶς
 35 μοι δοκεῖ Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον πάντων βασιλεῖα
 φήσας εἶναι.

XXXIX. Καμβύσει δὲ ἐπ' Αἴγυπτον στρατευομέ-
 νου ἐποῦσαντο καὶ Λακεδαιμόνιοι στρατῆρην ἐπὶ Σά-
 40 μων τε καὶ Πολυκράτες τὸν Αἰάκειος, ὃς ἔσχε Σάμων
 ἐπαναστάς, καὶ τὰ μὲν πρῶτα τριχῇ δασάμενος τὴν
 πόλιν τοῖσι ἀδελφεοῖσι Πανταγνώτῳ καὶ Συλοσῶντι
 ἐνεῖμε, μετὰ δὲ τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνας, τὸν δὲ
 νεώτερον Συλοσῶντα ἐξελάσας ἔσχε πᾶσαν Σάμον,
 σκῶν δὲ ξενίην Ἀμάσι τῷ Αἰγύπτου βασιλεῖ συνεθή-
 45 κατο, πέμπων τε δῶρα καὶ δεσκόμενος ἄλλα παρ' ἐκεί-
 νου. (2) Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ αὐτίκα τοῦ Πολυκράτους
 τὰ πρήγματα αὐτέτο καὶ ἦν βεβωμένα ἀνά τε τὴν
 Ἰωνίην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα· ὅκου γὰρ ἰθύσεις στρα-
 τεύεσθαι, πάντα οἱ ἐγώρει εὐτυχέως. Ἐκτῆτο δὲ
 50 πεντηχοντέρους τε ἑκατὸν καὶ χιλίους τοξότας. (3)
 Ἐφερε δὲ καὶ ἤγε πάντας, διακρίνων οὐδένα τῷ γὰρ
 φίλῳ ἐφη χαρίεσθαι μᾶλλον ἀποδιδοῦς τὰ ἐλαθε ἢ
 ἀρχὴν μηδὲ λαβῶν. Συγκὰς μὲν δὴ τῶν νήσων ἀραι-
 ρήκεε, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἡπείρου ἄσπεα· ἐν δὲ δὴ καὶ

HERODOTUS.

morabatur, et adversus Persas et adversus socios furiosa
 patravit : præterea velusta sepulcra aperuit, et cadavera
 inspexit ; atque etiam templum Vulcani ingressus, simula-
 crum dei multis modis ludibrio habuit. Vulcani illud si-
 mulacrum simillimum est Phœniciis Patæcis, quos Phœni-
 ces in proris trirremium circumferunt. Quos qui non vidit,
 ei ego significabo : est imitatio viri pygmaei. (2) Ingres-
 sus vero etiam est Cabirorum templum, quod neminem
 fas est ingredi, nisi sacerdotem : atque horum simulacra
 igne etiam cremavit, multis ludificatus. Sunt autem hæc
 quoque similia Vulcani, cujus filios aiunt esse Cabiros.

XXXVIII. Quibus ex omnibus fit mihi manifestum, fu-
 rore magnopere actum fuisse Cambysen : alioqui templis
 sacrisque populi ritibus non erat illusurus. Nam si quis
 hominibus omnibus optionem proponeret sibi eligendi ex
 omnibus institutis ea quæ optima viderentur, quilibet
 eorum, re deliberata, domestica esset prælaturus : adeo
 quisque populus suas leges longe esse optimas judicat.
 (2) Itaque verisimile non est, alium hominem, nisi furio-
 sum, talia ludibrio habere. Statuere autem ita de suis
 legibus et institutis homines omnes, quum aliis multis in-
 telligi documentis potest, tum hocce. (3) Darius, postquam
 imperio est politus, convocatos Græcos qui ei aderant,
 interrogavit, quam pecunie proposita summa vellent
 mortuos parentes comedere. Et illi, nulla conditione se id
 facturos, responderunt. (4) Idem deinde ex Indis hos
 qui Calatiæ nominantur, qui parentes comedunt, ad se
 vocatos, præsentibus Græcis, et per interpretes quid agere-
 tur intelligentibus, interrogavit, qua mercede in se recipere-
 rent, igne cremare mortuos parentes. Et illi, alta voce
 exclamantes, meliora eum ominari jusscrunt. (5) Ita igitur
 hæc constituta sunt ; recteque mihi Pindarus videtur cecini-
 disse, Morem majorum dicens regem esse omnium.

XXXIX. Quo tempore Camhyses Ægyptum bello adgres-
 sus est, per idem tempus Lacedæmonii adversus Samum,
 et Polycratem, Æacis filium, expeditionem susceperunt.
 Is quum insurrectione facta Samum occupasset, primum
 trifariam distributam civitatem simul cum fratribus, Pan-
 tagnoto et Sylosonte, administraverat : dein, altero occiso,
 et natu minore Sylosonte insula ejecto, universam Samum
 imperio tenebat. Quo in imperio cum Amasi, Ægypti
 rege, hospitium contraxit, dona ei mittens, et vicissim ab
 illo accipiens. (2) Brevique tempore ita auctæ res erant
 Polycratis, ut per universam Ioniam reliquamque Græciam
 celebrarentur. Etenim quocumque cum exercitu profisceretur,
 omnia ei feliciter cederant. Habebat autem centum
 acturias naves quinquaginta remorum, et mille sagittarios
 (satellites). (3) Cunctos circumcirca, nullo discrimine facto,
 invadens, agebat ferebatque omnia. Nam amico, aiebat,
 magis se gratificaturum, si ea, quæ eripuisset, eidem re-
 stitueret, quam si initio nihil eripuisset. Multas igitur in-
 sulas ceperat, multa item continentis oppida : in his Lea-

Λεσβίους πανστρατιῇ βωθέντας Μιλησίοισι ναυμαχίῃ κρατήσας εἴλε, οἱ τὴν τάφρον περὶ τὸ τεῖχος τὸ ἐν Σάμῳ πᾶσαν δεδεμένον ὥρουσαν.

XL. Καί κως τὸν Ἀμασιν εὐτυχέων μεγάλως δὲ Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλὰ οἱ τοῦτ' ἦν ἐπιμελές· πολλῶν δὲ ἐτι πλευνόνς οἱ εὐτυχίης γινομένης γράφας ἐς βιβλίον τάδε ἐπέστειλε ἐς Σάμον· (2) « Ἀμασις Πολυκράτει ὧδε λέγει. Ἡδὺ μὲν πυνθάνεσθαι ἄνδρα φίλον καὶ ξείνον εὖ πρήσσοντα· ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλαι εὐτυχίαι οὐκ ἀρέσκουσι, τὸ θεῖον ἐπισταμένῳ ὡς φθονερὸν· καί κως βούλομαι καὶ αὐτὸς καὶ τῶν ἄν κήδωμαι τὸ μὲν τι εὐτυχέειν τῶν πρηγμάτων, τὸ δὲ προσπταίνειν, καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα, ἐναλλάξ πρήσσω, ἢ εὐτυχέειν τὰ πάντα. (3) Οὐδένα γάρ κω λόγῳ οἶδα ἀκούσας ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρὸς ῥιζος, εὐτυχέων τὰ πάντα. Σὺ ὦν νῦν ἐμοὶ πευθόμενος ποιήσον πρὸς τὰς εὐτυχίας τοιάδ'· φροντίσας τὸ ἂν εὕρῃς ἐόν τοι πλείστου ἀξίον, καὶ ἐπ' ὃ σὺ ἀπολομένῳ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, τοῦτο ἀποβάλε οὕτω ὅπως 20 μηκέτι ἤξει ἐς ἀνθρώπους. (4) Ἦν τε μὴ ἐναλλάξ ἤδη τῷπὸ τούτου αἱ εὐτυχίαι τοι τῇσι πάθῃσι προσπίπτωσι, τρώπῳ τῷ ἐξ ἐμεῦ ὑποκειμένῳ ἀέχο. »

XLI. Ταῦτα ἐπιλεξάμενος δὲ Πολυκράτης, καὶ νόῳ λαβὼν ὡς οἱ εὖ ὑποτίθαιτο Ἀμασις, ἐδίχθητο ἐπ' ὃ 25 ἂν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀσθηθεῖ ἀπολομένῳ τῶν χειμηλίων, διχήμενος δ' εὕρισκε τοῦδε· ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφόρει χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέους Σαμίου. (2) Ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλεῖν, ἐποίησε τοιάδ'· πεντηκόντερον πληρώσας ἀνδρῶν ἐσέθη ἐς αὐτήν, μετὰ δὲ ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς τὸ πέλαγος· ὡς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου ἐκάς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγίδα πάντων δρεόντων τῶν συμπλόων ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος. Τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλωε, ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία συμφορῇ ἐγρήτο. 35 XLII. Πέμπτη δὲ ἡ ἑκτὴ ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων τάδε οἱ συνήεικε γενέσθαι. Ἀνὴρ ἀλιεύς λαβὼν ἰχθύν μέγαν τε καὶ καλὸν ἤξiou μιν Πολυκράτει δῶρον δοθῆναι φέρων δὴ ἐπὶ τὰς θύρας Πολυκράτει ἐφη θέλειν ἐλθεῖν ἐς ὄψιν, γωρήσαντος δὲ οἱ τούτου ἔλεγε διδοῦς τὸν ἰχθύν, 40 « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἐλὼν οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν ἐς ἀγορὴν, καίπερ γε ἐὼν ἀποχειροβίωτος, ἀλλὰ μοι ἐδόκεε σεῦ τε εἶναι ἀξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς. Σοὶ δὲ μιν φέρων δίδωμι. » (2) Ὁ δὲ ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεισι ἀμείβεται τοισίδε, « κάρτα σε εὖ ἐποίησας, καὶ χάρις δι- 45 κλή τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου· καὶ σε ἐπὶ δεῖπνον καλεῦμαι. » Ὁ μὲν δὲ ἀλιεύς μέγα ποιεύμενος ταῦτα ἤϊε ἐς τὰ οἰκία, τὸν δὲ ἰχθύν τάμνοντες οἱ θεράποντες εὕρισκον ἐν τῇ νηούϊ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκράτους σφρηγίδα. (3) Ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ ἔλαβον τάχιστα, 50 ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτη, διδόντες δὲ οἱ τὴν σφρηγίδα ἔλεγον δεῶν τρώπῳ εὐρέθη. Τὸν δὲ ὡς ἐσθλὺς θεῖον εἶναι τὸ πρῆγμα, γράφει ἐς βιβλίον πάντα τὰ ποιήσαντά μιν οἷα καταλαβήκει, γράφας δὲ ἐς Αἴγυπτον ἐπέθηκε.

bios, quum omnibus viribus Milesiis auxilio essent protecti, navali pugna superatos cepit; qui deinde universam fossam, murum Sami ambientem, victi foderunt.

XL. Amasin non latebat, ingenti felicitate uti Polycratem; sed ea res illi curae erat. Quum vero etiam multo magis augeretur prospera illius fortuna, misso libello haec ad eum perscripsit: (2) « Amasis Polycrati haec dicit. Jucundum utique est intelligere, virum amicum et hospitem bene agere. At mihi non placent tuae res nimium secundae, ut qui norim, invidium esse numen: ac fere cupio, ut et ego et hi qui mihi curae sunt, partim quidem prospero utamur rerum successu, partim vero etiam nonnihil offendamus; atque ita potius vitam transigamus, variante fortuna, quam usquequaque simus felices. (3) Neminem enim novi aut fando audivi, quin, postquam usquequaque prospera usus est fortuna, postremo pessimum funditus finem habuerit. Tu ergo, meum secutus consilium, adversus illam tuam nimiam felicitatem fac hocce: cogita quid sit quod habeas quod maximi tibi sit pretii, et quo amisso summa animi agritudine adfectum te iri existimes; atque ita illud abjice, ut inter homines non amplius compareat. (4) Quodsi posthac tibi res secundae jam non per vices cum ipsis infortuniis eventurae sunt, fac ut rebus tuis hac ratione, quam tibi proposui, medearis. »

XLI. His perfectis Polycrates, intelligens bene se monere Amasin, quaesivit quidnam esset ex suis cimeliis, cujus jactura maximam animo suo aegritudinem esset adlatura; et, rerum suarum inita ratione, hoc reperit: erat ei annulus signatorius, quem gestabat, auro vinctus, e smaragdo lapide, Theodori opus Samii, Teleclis filii. (2) Hunc annulum abjicere secum constituens, fecit haecce: actuariam navem quinquaginta remorum hominibus complevit; quam postquam et ipse conscendit, jussit illos in altum enavigare: quumque procul ab insula abessent, detractum de manu annulum, conspicientibus cunctis qui in navi erant, in mare projecit. Hoc facto, retro navigavit: et postquam domum rediit, in mœrore versatus est.

XLII. At quinto aut sexto exinde die res ei accidit hujusmodi. Homo piscatoriam exercens, quum ingentem pulcrumque cepisset piscem, Polycrati eum voluit dono dare: itaque ad fores regis illum ferens, ait velle se Polycrati in conspectum venire. Quod ubi illi contigit, offerens piscem dixit: « Hunc, rex, postquam ego cepi, non judicavi in forum rerum venalium esse ferendum, quamvis sim homo manu mea victum quaerens; sed visus est mihi te tuoque imperio dignus: tibi igitur illum adfero donoque. » (2) His verbis delectatus Polycrates, in hunc modum homini respondit: « Recte utique fecisti, ac duplicem tibi habeo gratiam, et orationis tuae, et doni causa: teque ad cenam vocamus. » Piscator, magni haec faciens, domum abiit: famuli vero, dum piscem dissecant, reperiunt in ejus ventre annulum Polycratis. (3) Quem ut viderunt, protinus correptum, gaudio perfusi, ad Polycratem deferunt, dant nunciantque quo pacto repertus sit annulus. Tum Polycrates, quum subiret mentem ejus cogitatio rem esse divinam, conscripsit in libello omnia, quae et ipse fecisset, et quae sibi inde accidissent: libellumque illum in Aegyptum dedit perferendum.

XLIII. Ἐπιτεζάμενος δὲ ὁ Ἀμασις τὸ βιβλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτεος ἦκον, ἔμαθε ὅτι ἐκχομίσαι τε ἀδύνατον εἶη ἀνθρώπῳ ἀνθρώπον ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πρήγματος, καὶ ὅτι οὐκ εὖ τελευτήσῃν μέλλοι
 5 Πολυκράτης εὐτυχῶν τὰ πάντα, ὃς καὶ τὰ ἀποβάλλει εὐρίσκει. (2) Πέμψας δὲ οἱ κήρυκα ἐς Σάμον διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην. Τοῦδε δὲ ἐνέκεν ταῦτα ἐποίησεν, ἵνα μὴ συντυχίης δεινῆς τε καὶ μεγάλης Πολυκράτεια καταλαβούσης αὐτοῦς ἀλγήσειε τὴν ψυχὴν ὥς περὶ ξείνου
 10 ἀνδρός.

XLIV. Ἐπὶ τοῦτον δὴ ὦν τὸν Πολυκράτεια εὐτυχέοντα τὰ πάντα ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπικαλεσαμένων τῶν μετὰ ταῦτα Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ κτισάντων Σαμίων. (2) Πολυκράτης δὲ πέμψας παρὰ
 15 Καμβύσεα τὸν Κύρου, συλλέγοντα στρατὸν ἐπ' Αἴγυπτον, ἐδεήθη ὅπως ἂν καὶ παρ' ἐωυτὸν πέμψας ἐς Σάμον δέοιτο στρατοῦ. (3) Καμβύσης δὲ ἀκούσας τούτων προθύμως ἔπεμπε ἐς Σάμον, δέόμενος Πολυκράτεος στρατὸν ναυτικὸν ἅμα πέμψαι ἐωυτῷ ἐπ' Αἴγυπτον. Ὁ
 20 δὲ ἐπιλέξας τῶν ἀστῶν τοὺς ὑπώπτευσεν μάλιστα ἐς ἐπανάστασιν ἀπέπεμπε τεσσαράκοντα τριήρεις, ἐντεταλμένος Καμβύσῃ ὀπίσω τούτους μὴ ἀποπέμπειν.

XLV. Οἱ μὲν δὴ λέγουσι τοὺς ἀποπεμφθέντας Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτεος οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον,
 25 ἀλλ' ἐπεῖτε ἐγένοντο ἐν Καρπάθῳ πλώοντες, δοῦναι σφίσι λόγον, καὶ σφί ἀδεῖν τὸν προσωτέρῳ μηκέτι πλῶειν· οἱ δὲ λέγουσι ἀπικομένους τε ἐς Αἴγυπτον καὶ φυλασσομένους ἐνθεῦτεν αὐτοὺς ἀποδρῆναι. (2) Καταπλώουσι δὲ ἐς τὴν Σάμον Πολυκράτης νηυσὶ ἀντίστας ἐς μάχην
 30 κατέστη· νικήσαντες δὲ οἱ κατιόντες ἀπέβησαν ἐς τὴν νῆσον, πεζομαχήσαντες δὲ ἐν αὐτῇ ἐσώθησαν, καὶ οὕτω δὴ ἔπλωον ἐς Λακεδαίμονα. (3) Εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσι τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου νικῆσαι Πολυκράτεια, λέγοντες ἐμοὶ δοκεῖν οὐκ ὀρθῶς· οὐδὲν γὰρ ἔδεε σφας Λακεδαιμόνιους ἐπικαλέσθαι, εἴ περ αὐτοὶ ἱκανοὶ ἔσαν Πολυκράτεια παραστήσασθαι. (4) Πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ λόγος αἰρέει, τῷ ἐπικουροὶ τε μισθωτοὶ καὶ τοξόται οἰκίηοι ἔσαν πλήθει πολλοὶ, τοῦτον ὑπὸ τῶν κατιόντων Σαμίων ἐόντων ὀλίγων ἐσωσθῆναι. (5) Τῶν δ' ἐπ' ἐωυτῷ ἐόντων
 40 πολιτῶν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὁ Πολυκράτης ἐς τοὺς νεωσοίκους συνειλήσας εἶχε ἐτοίμους, ἣν ἄρα προδιδῶσι οὗτοι πρὸς τοὺς κατιόντας, ὑποπρῆσαι αὐτοῖσι νεωσοίκοις.

XLVI. Ἐπεῖτε δὲ οἱ ἐξελαθέντες Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτεος ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην, καταστάντες ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγον πολλὰ ὅσα κάρτα δέονται. Οἱ δὲ σφί τῇ πρώτῃ καταστάσει ὑπεκρίναντο τὰ μὲν πρώτα λεγθέντα ἐπιλεληθέναι, τὰ δὲ ὕστερα οὐ συνίεναι. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα δεύτερα καταστάντες ἄλλο μὲν εἶπαν
 60 οὐδὲν, θύλακον δὲ φέροντες ἔφασαν τὸν θύλακον ἀφ' ὧν δέεσθαι. Οἱ δὲ σφί ὑπεκρίναντο τῷ θύλακῳ περιεργάσθαι· βωθέειν δ' ὦν ἔδοξε αὐτοῖσι.

XLVII. Καὶ ἔπειτεν παρασκευασάμενοι ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ Σάμον, ὥς μὲν Σάμιοι λέ-

XLIII. Amasis, lecto libello quem ad illum Polycrates miserat, intellexit, fieri non posse ut homo hominem e casu futuro eripiat, et male vitam finitum esse Polycratem, cui feliciter omnia cedant, quique etiam, quæ abjecit, rursus inveniatur. (2) Itaque misso Samum præcone, dissolvere se dixit hospitium. Id autem ea causa fecit, ne, si ingens et gravis calamitas Polycrati accidisset, ipse mœrore adficeretur hospitii causa.

XLIV. Adversus hunc igitur Polycratem, rebus omnibus felicem, bellum moverunt Lacedæmonii, auxilio vocati a Samiis illis, qui deinde Cydoniam in Creta insula coloniam condiderunt. (2) Scilicet, quo tempore Cambyses, Cyri filius, copias adversus Ægyptum comparavit, miserat Polycrates ad Cambysen, rogans ut etiam ad se Samum mitteret, a seque copias peteret. (3) Quo audito, libenter Cambyses Samum miserat, petens a Polycrate ut navales copias secum mitteret adversus Ægyptum. Et ille e civibus selectos hos, quos novandarum domi rerum maxime suspectos habebat, miserat cum quadraginta triremibus; mandans Cambysi, ne hos remitteret.

XLV. Jam dicunt alii, Samios hos a Polycrate missos, in Ægyptum non pervenisse; sed quum ad Carpathum navibus venissent, re deliberata statuisset non ulterius navigare: alii aiunt, venisse eos in Ægyptum, ibique fuisse observatos, sed fuga inde evasisse. (2) Qui ubi Samum renavigarunt, Polycrates cum navibus obviam profectus, prælium cum eis commisit: qua ex pugna quum superiores discessissent hi reduces, in insulam exscenderunt; at tunc, pedestri commisso prælio, victi fugatique sunt, atque ita Lacedæmonem navigarunt. (3) Ac sunt quidem qui dicant, hos ex Ægypto redeuntes devicisse Polycratem: quod, mea quidem sententia, falsum est. Nihil enim opus fuisset Lacedæmonios auxilio vocare, si satis virium ipsi habuissent, quibus Polycratem ad deditionem compellerent. (4) Ad hæc minime est consentaneum rationi, ut, cui et auxilium mercenariorum et propriorum satellitum magna multitudo præsto erat, hic a redeuntibus Samiis, paucis numero, esset devictus. (5) Præterea civium sibi subjectorum uxores et liberos, navalibus inclusos, in promptu habuerat Polycrates, si illi cum redeuntibus de prodicione egissent, simul cum navalibus igne crematurus.

XLVI. Samii, a Polycrate ejecti, ut Spartam venerunt, deducti ad magistratus, multa fecerunt verba, ut qui solliciti admodum orarent. At illi, primo hoc eis dato concilio, responderunt: quæ prima dixissent, ea se esse oblitos; quæ deinde, ea non intelligere. (2) Post hæc, iterum admissi, saccum ferentes, nihil aliud dixerunt, nisi hæc verba, Saccus farina indiget. Quibus Spartani responderunt, vocabulo Saccus supersedere eos potuisse: opem vero ferre decreverunt.

XLVII. Deinde Lacedæmonii, rebus omnibus paratis, exercitum Samum miserunt: idque, ut quidem Samii di-

γουςι, εὐεργεσίας ἐκτίνοντας, ὅτι σφι πρότεροι αὐτοὶ νηυσὶ ἐβώθησαν ἐπὶ Μεσσηνίους· ὥς δὲ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, οὐκ οὕτω τιμωρῆσαι δεομένοισι Σαμίοις ἐστρατεύοντο ὡς τίσασθαι βουλόμενοι τοῦ κρητῆρος τῆς ἀρπαγῆς τὸν ἦγον Κροίσῳ, καὶ τοῦ θώρηκος τὸν αὐτοῖσι Ἄμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἐπέμψε δῶρον. (2) Καὶ γὰρ θώρηκα ἐλήσαντο τῷ προτέρῳ ἑτεῖ ἢ τὸν κρητῆρα οἱ Σάμιοι, ἐόντα μὲν λίνεον καὶ ζῶων ἐνυφασμένων συγνῶν, κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ καὶ εἰρίοισι ἀπὸ ζύλου· τῶν δὲ εἵνεκεν θωμάσαι ἄξιον, ἀρπεδὼν ἑκάστη τοῦ θώρηκος ποιεῖ· ἐούσα γὰρ λεπτή ἐχει ἀρπεδόνας ἐν ἐσωτῇ τριχοσίας καὶ ἐξήχοντα, πάσας φανερὰς. Τοιοῦτος ἑτέρος ἐστὶ καὶ τὸν ἐν Αἰνῶ ἀνέθηκε τῇ Ἀθηναίῃ Ἄμασις.

15 XLVIII. Συνεπελάθοντο δὲ τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ὥστε γενέσθαι καὶ Κορίνθιοι προθύμως· ὕβρισμα γὰρ καὶ ἐς τούτους εἶχε ἐκ τῶν Σαμίων γεγόμενον γενεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος τούτου, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ κρητῆρος τῇ ἀρπαγῇ γεγονός. 20 (2) Κερκυραίων γὰρ παῖδας τριχοσίας ἀνδρῶν τῶν πρώτων Περιάνδρος ὁ Κυψέλου ἐς Σάρδεις ἀπέπεμψε παρ' Ἀλυάττεα ἐπ' ἑκτομῇ· προσσχόντων δὲ ἐς τὴν Σάμον τῶν ἀγόντων τοὺς παῖδας Κορινθίων, πυθόμενοι οἱ Σάμιοι τὸν λόγον ἐπ' οἷσι ἀγοίατο ἐς Σάρδεις, πρῶτα 25 μὲν τοὺς παῖδας ἐδίδασκαν ἱερῷ ἄψασθαι Ἀρτέμιδος, μετὰ δὲ οὐ περιορέοντες ἀπέλκειν τοὺς ἱκέτας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, σιτίων δὲ τοὺς παῖδας ἐργόντων Κορινθίων, ἐποιήσαντο οἱ Σάμιοι ὁρτῇ, τῇ καὶ νῦν ἐτι γρόνται κατὰ ταῦτά· (3) νυκτὸς γὰρ ἐπιγενομένης, ὅσον χρόνον ἱκέ- 30 τευσιν οἱ παῖδες, ἵστασαν χοροὺς παρθένων τε καὶ ἡθίων, ἵσταντες δὲ τοὺς χοροὺς τριωκτὰ σησάμου τε καὶ μέλιτος ἐποίησαντο νόμον φέρεσθαι, ἵνα ἀρπάζοντες οἱ τῶν Κερκυραίων παῖδες ἔχοιεν τροφήν. (4) Ἐς τοῦτο δὲ τῷδε ἐγίνετο, ἐς ὃ οἱ Κορίνθιοι τῶν παίδων οἱ φύλαχοι 35 οἶοντο ἀπολιπόντες· τοὺς δὲ παῖδας ἀπήγαγον ἐς Κέρκυραν οἱ Σάμιοι.

XLIX. Εἰ μὲν νυν Περιάνδρου τελευτήσαντος τοῖσι Κορινθίοισι φίλα ἦν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, οἱ δὲ οὐκ ἂν συνελάθοντο τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ταύτης 40 εἵνεκεν τῆς αἰτίας. Νῦν δὲ αἰεὶ ἐπέιτε ἔκτισαν τὴν νῆσον, εἰσι ἀλλήλοισι διάφοροι ἐόντες ἐσωτοῖσι. (2) Τούτων οὖν εἵνεκεν ἀπειρησινάκεον τοῖσι Σαμίοισι οἱ Κορίνθιοι. Ἀπέπεμπε δὲ ἐς Σάρδεις ἐπ' ἑκτομῇ Περιάνδρος τῶν πρώτων Κερκυραίων ἐπιλέξας τοὺς παῖδας τιμωρούμε- 45 νος· πρότεροι γὰρ οἱ Κερκυραῖοι ἤρξαν ἐς αὐτὸν πρῆγμα ἀτάσθαλον ποιήσαντες.

I. Ἐπέιτε γὰρ τὴν ἐσωτοῦ γυναῖκα Μελίσσαν Περιάνδρος ἀπέκτεινε, συμφορὴν τοιγύδε οἱ ἄλλην συνέβη πρὸς τῇ γεγονυῖᾳ γενέσθαι. Ἔσαν οἱ ἐκ Μελίσσης δύο 50 παῖδες, ἡλικίην ὁ μὲν ἑπτακαίδεκα, ὁ δὲ ὀκτωκαίδεκα ἔτεα γεγονώς. (2) Τούτους ὁ μητροπάτωρ Προκλῆς, ὢν Ἐπιδάυρου τύραννος, μεταπεμφάμενος παρ' ἐσωτοῦ ἐφιλοφρονέετο, ὡς οἶκος ἦν θυγατρὸς ἐόντας τῆς ἐσωτοῦ παίδας. Ἐπέιτε δὲ σφεας ἀπεπέμπετο, εἶπε προπέμψων

cunt, fecerunt remuneraturi beneficium, quandoquidem ipsis superiore tempore Samii navibus opem tulissent adversus Messenios : ut vero Lacedæmonii aiunt, non tam Samiis precantibus opem latari expeditionem hanc susceperunt, quam punire illos cupientes, quod craterem rapuis- sent, ad Cræsum a se missum, itemque thoracem, quem Lacedæmonii dono miserat Amasis, rex Ægypti. (2) Nam et thoracem illum, superiore anno quam craterem, Samii rapuerant. Lineus is thorax erat, multis intextis figuris or- natus ex auro et lana xylyna (sive gossypio) : quod vero mi- ratu dignum est, filum thoracis quodlibet, quum tenue ipsum sit, in se continet fila trecenta et sexaginta, conspicua cuncta. Alius huic simillimus est, quem Lindi idem Amasis Minervæ dedicavit.

XLVIII. Operam autem suam ad hanc contra Samum expeditionem, ut susciperetur, studiose etiam contulerunt Corinthii. Etenim adversus hos quoque contumeliam ad- miserant Samii proxima ante hanc expeditionem atate, per idem tempus quo crater raptus est. (2) Periander, Cypseli filius, trecentos pueros principum ex Corcyraeis virorum Sardes ad Alyatten miserat castrandos. Quos pueros qui ducebant Corinthii quum ad Samum adpulissent, cognita causa Samii cur Sardes illi ducerentur, primum monue- runt pueros, ut templum tangerent Dianæ : deinde, quum a templo abstrahi supplices hos non paterentur, Corinthii autem eisdem alimenta negarent, festos dies instituerunt Samii, quos etiam nunc eodem modo celebrant : (3) in- gruenta nocte, quam diu aderant supplices pueri, choros agebant virginum juvenumque, constituta lege, ut, illis qui choris interessent, bellaria secum ferrent ex sesamio et melle confecta, ut ea pueri Corcyraeis rapta comederent. (4) Idque tam diu ita fecerunt, donec custodes puerorum Cor- inthii, illis relictis, abierunt : tunc vero pueros Corcyram Samii reduxerunt.

XLIX. Jam, si mortuo Periandro amicitiam Corinthii cum Corcyraeis coluissent, non illi hanc ob causam socii erant futuri expeditionis contra Samum susceptæ. Nunc, ex quo coloniam in insulam illam deduxerant, perpetuo mutue inter utrosque durant dissensiones. (2) Itaque il- lam ob causam Samiis Corinthii succensebant. Miserat autem Sardes Periander castrandos pueros ex principum Corcyraeorum familiis lectos, prenam ab illis sumpturus : nam priores Corcyraei nefarium facinus in ipsum admise- rant.

L. Scilicet postquam uxorem suam Melissam Periander occidit, ad priorem hanc calamitatem alia ei supervenit huiusmodi. Erant ei ex Melissa duo filii, alter septemdecim annos natus, alter octodecim. (2) Hos avus maternus Procles, Epidauri tyrannus, ad se vocatos, benigne excep- pit, uti par erat ex ipsius filia natos. Quos ubi a se di- misit; dum illos deducit, ait : « Nostis ne, filii, quis ma-

αὐτοὺς, « ἄρα ἴστε, ὦ παῖδες, ὅς ὑμέων τὴν μητέρα ἀπέχτεινε; » (3) Τοῦτο τὸ ἔπος δὲ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποίησατο· ὁ δὲ νεώτερος, τῷ οὐνόμα ἦν Λυκόφρων, ἤλγησε ἀκούσας οὕτω ὥστε ἀπὶ 5 κόμενος ἐς τὴν Κόρινθον ἄτε φονεὶα τῆς μητρὸς τὸν πατέρα οὔτε προσεῖπε, διαλεγόμενῳ τε οὐ προσδιελέγετο, ἱστοροῦντί τε λόγον οὐδένα ἐδίδου. Τέλος δὲ μιν περὶ θυμῷ ἐχόμενος ὁ Περίανδρος ἐξελαύνει ἐκ τῶν οἰκίων.

LI. Ἐξελάτας δὲ τοῦτον, ἱστορεῖ τὸν πρεσβύτερον 10 τὰ σφί δὲ μητροπάτωρ διελέχθη. Ὁ δὲ οἱ ἀπηγγέετο ὡς σφρας φιλοφρόνως ἐδέξατο· ἐκείνου δὲ τοῦ ἔπεος τό σφί δὲ Προκλῆς ἀποστέλλων εἶπε, ἅτε οὐ νόμῳ λαβὼν, οὐκ ἐμέμνητο. (2) Περίανδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν ἔφη εἶναι μὴ οὐ σφί ἐκείνων ὑποθέσθαι τι, ἐλιπαρέε τε ἱστο- 15 ρῶν· ὁ δὲ ἀναμνησθεὶς εἶπε καὶ τοῦτο. (3) Περίανδρος δὲ νόμῳ λαβὼν καὶ τοῦτο, καὶ μαλακὸν ἐνδιδοῖναι βουλό- μενος οὐδὲν, τῇ δὲ ἐξελαθείς ὑπ' αὐτοῦ παῖς δίκαιαν ἐποι- έετο, ἐς τούτους πέμπων ἄγγελον ἀπηγόρευε μὴ μιν δέχεσθαι οἰκίοισι. (4) Ὁ δὲ ὅκως ἀπελαυνόμενος ἔλθοι 20 ἐς ἄλλην οἰκίαν, ἀπηλαύνει· ἂν καὶ ἀπὸ ταύτης, ἀπει- λόντός τε τοῦ Περίανδρου τοῖσι δεσχεμένοις καὶ ἐξέργειν κελεύοντος. Ἀπελαυνόμενος δ' ἂν ἦε ἐπ' ἐτέρην τῶν ἐταίρων· οἱ δὲ ἅτε Περίανδρου ἑόντα παῖδα, καίπερ δειμαίνοντες, ὁμῶς ἐδέκοντο.

LII. Τέλος δὲ ὁ Περίανδρος κήρυγμα ἐποίησατο, 25 ὅς ἂν ἡ οἰκίοισι ὑποδεδῆται μιν ἡ προσδιελεχθῇ, ἱρὴν ζημίην τούτον τῷ Ἀπόλλωνι ὀφείλιν, ὁσηδὴ εἴπας. Πρὸς ὧν δὴ τοῦτο τὸ κήρυγμα οὔτε τίς οἱ διαλέγεσθαι οὔτε οἰκίοισι δέχεσθαι ἤθελε· πρὸς δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἐκείνος 30 ἐδίκαιε πειρᾶσθαι ἀπειρημένου, ἀλλὰ διακατερέων ἐν τῇσι στοιῇσι ἐκαλινδέετο. (2) Τετάρτη δ' ἡμέρῃ ἰδὼν μιν ὁ Περίανδρος ἀλουσίησι τε καὶ αἰνίησι συμπει- πτωκὸτα ὀκτεῖρε· ὑπείκει δὲ τῆς ὀργῆς ἡεῖ ἄσπον καὶ ἔλεγε, « ὦ παῖ, κότερα τούτων αἰρετώτερά ἐστι, ταῦτα 35 τὰ νῦν ἔχων πρήσσεις, ἢ τὴν τυραννίδα καὶ ἀγαθὰ τὰ νῦν ἐγὼ ἔχω, ταῦτα ἑόντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον παρα- λαμβάνειν; » (3) ὅς ἑὼν ἐμός τε παῖς καὶ Κόρινθου τῆς εὐδαίμονος βασιλεὺς ἀλήτην βίον εἴλεω, ἀντιστατέων τε καὶ ὀργῇ χρεώμενος ἐς τὸν σε ἥκιστα χρῆν. Εἰ γὰρ 40 τις συμμορὴ ἐν αὐτοῖσι ἐγεγόνει, ἐξ ἧς ὑποψίην ἐς ἐμὲ ἔγεις, ἐμοὶ τε αὕτη γέγονε, καὶ ἐγὼ αὐτῆς τὸ πλεὺν μέτοχος εἰμι, ὅσῳ αὐτὸς σφε ἐξεργασάμην. (4) Σὺ δὲ μαθὼν ὅσω φρονέσθαι χρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτεῖσθαι, ἅμα τε δοκῶν τι ἐς τοὺς τοκέας καὶ ἐς τοὺς χρέσσοντας τεθυ- 45 μῶσθαι, ἀπὸ τοῖς ἐς τὰ οἰκία. » Περίανδρος μὲν τούτοις αὐτὸν κατελάμβανε· ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀμείβεται τὸν πατέρα, ἔφη δὲ μιν ἱρὴν ζημίην ὀφείλιν τῷ θεῷ ἐωυτῷ ἐς λόγους ἀπικόμενον. (5) Μαθὼν δὲ ὁ Περίανδρος ὡς ἀπορὸν τι τὸ κακὸν εἶη τοῦ παιδὸς καὶ ἀνίκητον, ἐξ 50 ὀφθαλμῶν μιν ἀποτέμπεται στεῖλας πλοῖον ἐς Κέρκυ- ραν· ἐπεκράτει γὰρ καὶ ταύτης. (6) Ἀποστείλας δὲ τοῦτον ὁ Περίανδρος ἐστρατεύετο ἐπὶ τὸν πενθερὸν Προ- κλέα ὡς τῶν παρεόντων οἱ προηγμάτων ἑόντα αἰτιώτα-

trem vestram occiderit? (3) « Hujus verbi frater natu major nullam habuit rationem : minor vero, cui nomen erat Ly- cophron, hoc audito, tanto est mœrore adfectus, ut, quum Corinthum rediisset, patrem, ut qui matrem suam occidis- set, nec salutaret, nec compellantem vicissim adloqueretur, nec interroganti responderet quidquam. Ad extremum, ira incensus Periander domo eum eiecit.

LI. Hoc ejecto, quæsiuit ex majore natu, quid cum ipsis avus disseruisset. Et ille exposuit, quam benigne ipsos excepisset; verbi autem illius, quod Procles -cis, quum dimitteret, dixerat, nullam fecit mentionem, ut qui illud in animum non admodum admisisset. (2) At pater, fieri prorsus non posse, ait, quin aliquid ipsis avus suggesserit; et percontari institit. Tum recordatus juvenis, id quoque dixit. (3) Quod quum advertisset Periandri animum, nulla porro indulgentia uti decrevit; et ubicumque vitam agebat puer a se ejectus, ad eos misit nuncium, qui ipsius verbis illis diceret, ne ædibus puerum recipent. (4) Itaque inde eje- ctus quoties in aliam se domum recepisset, ex hac pariter expellebatur, quum recipientibus Periander minaretur imperaretque ut domo illum prohiberent. Pulsus igitur ex alia, ad aliam sodalium domum confugiebat : lique eum, ut qui Periandri filius esset, quamvis timentes, tamen receperunt.

LII. Ad extremum publico præconio Periander edixit, quisquis eum domo recepisset, aut sermones cum eo mis- cussisset, eum sacram mulctam (quam eodem edicto delin- niebat) Apollini debiturum. Ex hoc igitur edicto nemo am- plius vel colloqui cum eo vel in domum recipere voluit : atque etiam ipse ne tentare quidem dignatus est rem veti- tam; sed manens in proposito, volutabatur in porticibus. (2) Quarto dein die conspicatus illum Periander illuvie et inedia male adfectum, miseratus est puerum, et propius accedens, remissa ira, his verbis est adlocutus : « Utrum, o fili, optabilius est tibi, hic status quo nunc es, an ut regnum et reliqua bona, quibus ego fruor, accipias, ea condi- tione ut te patris animo adcommodes? (3) Quum sis filius meus et opulentæ Corinthi rex, vitam elegisti errabundi mendici, obsistens et irascens ei cui minime fas erat. Quod- si in domo nostra accidit calamitas, ex qua suspicionem adversus me concepisti; mihi illa accidit, et in me cadit maxima ejus pars, quandoquidem ipse illam interfeci. (4) Tu vero, cogitans quanto præstet invidiam movere quam misericordiam, simulque quale sit succensere parentibus et superioribus, domum abi. » His verbis eum inhihere conanti patri nihil aliud puer respondit, nisi debere illum sacram mulctam deo, ut qui ipsum sit adlocutus. (5) Tum intelli- gens Periander, insanabile et invictum esse pueri malum, instructa navi e conspectu suo illum Coreyram misit, quæ et ipsa imperio ejus erat subjecta. (6) Dimisso vero puero, Procleum socerum bello petiit, ut qui præcipuus presentium

τον, καὶ εἶλε μὲν τὴν Ἐπίδουρον, εἶλε δὲ αὐτὸν Προκλέα καὶ ἐξώρρησε.

LIII. Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος ὁ τε Περίαςανδρος παρηθῆκε καὶ συνεγίνωσκετο ἑωυτῷ οὐκέτι εἶναι δυνατὸς τὰ πράγματα ἐπορᾶν τε καὶ διέπειν, πέμψας ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεκάλεε τὸν Λυκόφωνα ἐπὶ τὴν τυραννίδα· ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων οὐκ ἐνώρα, ἀλλὰ οἱ καταφαίνεται εἶναι νοθέστερος. (2) Ὁ δὲ Λυκόφρων οὐδὲ ὑποκρίσιος ἤξιώσε τὸν φέροντα τὴν ἀγγελίην. Περίαςανδρος δὲ περιεχόμενος τοῦ νεηνίῳ δεύτερα ἀπέστειλε ἐπ' αὐτὸν τὴν ἀδελφεὴν, ἑωυτοῦ δὲ θυγατέρα, δοκεῖν μιν μάλιστα ταύτῃ ἂν πείθεσθαι. (3) Ἀπικομένης δὲ ταύτης καὶ λεγούσης, «ὦ παῖ, βούλειαι τήν τε τυραννίδα ἐς ἄλλους πεσέειν καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς διαφωρηθέντα μάλλον ἢ αὐτὸς σφεα ἀπελθὼν ἔχειν; Ἀπιθὶ ἐς τὰ οἰκία, παῦσαι σεωυτὸν ζημιῶν. (4) Φιλοτιμίῃ κτῆμα σκαίον· μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ. Πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτιθέασι, πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μητρώϊα διζήμενοι τὰ πατρώϊα ἀπέβαλον. (5) Τυραννὶς χρῆμα σφαλερὸν, πολλοὶ δὲ αὐτῆς ἐρασταὶ εἰσι, ὁ δὲ γέρον τε ἥδῃ καὶ παρηθηκώς· μὴ ὄως τὰ σεωυτοῦ ἀγαθὰ ἄλλοισι.» (6) Ἡ μὲν δὴ τὰ ἐπαγωγότατα διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἔλεγε πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ὑποκρινάμενος ἔφη οὐδαμὰ ἤξειν ἐς Κόρινθον, ἐστ' ἂν πυθάνηται περιέοντα τὸν πατέρα. (7) Ἀπαγγεῖλάσης δὲ ταύτης ταῦτα, τὸ τρίτον Περίαςανδρος κήρυκα πέμπει βουλόμενος αὐτὸς μὲν ἐς Κέρκυραν ἔχειν, ἐκεῖνον δὲ ἐκέλευε ἐς Κόρινθον ἀπικομένον διάδοχον γενέσθαι τῆς τυραννίδος. (8) Καταίνεσσαντος δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ παιδὸς, ὁ μὲν Περίαςανδρος ἐπέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ παῖς οἱ ἐς τὴν Κόρινθον· μαθόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τούτων ἕκαστα, ἵνα μὴ σφι Περίαςανδρος ἐς τὴν γῶρην ἀπίκηται, κτείνουσι τὸν νεηνίσκον. Ἀντὶ τούτων μὲν Περίαςανδρος Κερκυραίους ἐτιμωρέετο.

LIV. Λακεδαιμόνιοι δὲ στολῶ μεγάλῳ ὥς ἀπίκοντο, ἐπολιόρκειον Σάμον· προσβαλόντες δὲ πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ μὲν πρὸς θαλάσσης ἐστεῦτος πύργου κατὰ τὸ προάστειον τῆς πόλιος ἐπέβησαν, μετὰ δὲ αὐτοῦ βωθήσαντος Πολυκράτους χειρὶ πολλῇ ἀπηλάθησαν. (2) Κατὰ δὲ τὸν ἐπάνω πύργον τὸν ἐπὶ τῆς ῥάχιος τοῦ οὐρεὸς ἐπεόντα ἐπεξῆλθον οἱ τε ἐπίκουροι καὶ αὐτῶν Σαμίων συγγνοί, δεξάμενοι δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔφευγον ὀπίσω· οἱ δὲ ἐπισπόμενοι ἔκτεινον.

LV. Εἰ μὲν νυν οἱ παρεόντες Λακεδαιμονίων ὁμοῖοι ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην Ἀρχίῃ τε καὶ Λυκώπῃ, αἰρέθη ἂν Σάμος· Ἀρχίης γὰρ καὶ Λυκώπης μοῦνοι συνεσπεσόντες φεύγουσι ἐς τὸ τεῖχος τοῖσι Σαμίοις, καὶ ἀποκλητῆσθέντες τῆς ὀπίσω δόδῳ, ἀπέθανον ἐν τῇ πόλει τῇ Σαμίων· (2) τρίτῳ δὲ ἀπ' Ἀρχίῳ τούτου γεγονότι ἄλλῳ Ἀρχίῃ τῷ Σαμίου τοῦ Ἀρχίῳ αὐτὸς ἐν Πιτάνῃ συνεγενόμην (δῆμου γὰρ τούτου ἦν), ὃς ξείνων πάντων μάλιστα ἐτίμα τε Σαμίους, καὶ οἱ τῷ πατρὶ ἔφη Σάμιον τὸ ὄνομα τεθῆναι, ὅτι οἱ ὁ πατὴρ Ἀρχίης

rerum auctor fuisset : cepitque Epidaurum, et ipsam Proclum, eumque vivum in custodia tenuit.

LIII. Procedente tempore, postquam consenuit Perian-der, animadvertitque non posse se amplius res publicas inspicere et administrare, Corcyram misit, et Lycophronem ad suscipiendum regnum vocavit; nam majori natu filiorum videbat non inesse ejus rei facultatem, sed manifesto hebetius in eo ingenium agnoscebat. (2) At Lycophron hominem, qui ei hunc nuncium adferebat, ne responsione quidem ulla dignatus est. Tum Perian-der, magna cura juvenem amplectens, iterum ad eum misit sororem, filiam suam, ratus huic illum maxime obsecuturum. (3) Quæ quum advenisset, dixissetque : « Visne, juvenis, aliorum in manus venire regnum, et dissolvi domum patris tui potius, quam ut ipse abeas, atque hæc teneas? Abi domum, et desine te ipsum punire. (4) Sinistra res est obstinatio : ne malum malo sanare coneris. Multi præponunt justioribus æquiora lenioraque : multi jam item, materna quærentes, paterna perdidit. (5) Lubrica res regnum est; multos tamen habet amatores, et ille jam senex est et vigorem ætatis prætergressus : ne tua bona tradas aliis. » (6) Sic illa, a patre edocta, verbis ad persuadendum maxime idoneis fratrem est adlocuta. At ille, nequaquam, ait, Corinthum se esse venturum, quam diu patrem superesse cognovisset. (7) Quæ postquam illa renunciavit, tertio Perian-der præconem misit, qui diceret, ipsum in Corcyram venturum, illum autem Corinthum abire juberet ad regnum capessendum. (8) Quam in conditionem quum consensisset adolescens, Perian-der parabat Corcyram navibus proficisci, et filius Corinthum. At Corcyraei, his rebus omnibus cognitis, ne in terram ipsorum Perian-der veniret, interfecerunt juvenem. Hanc igitur ob causam de Corcyraeis ultionem Perian-der cepit.

LIV. Jam Lacedæmonii, magna cum classe Samum pro-fecti, urbem oppugnant. Et murum adgressi, turrim in suburbio mari imminentem jam transcenderant, quum, succurrente ipso Polycrate magna cum manu, repulsi sunt. (2) Simul vero a superiore turri, quæ in dorso montis erat, egressi sunt auxiliares, et ipsorum Samiorum ingens numerus : qui postquam per exiguum tempus sustinuissent Lacedæmonios, fuga se recipiunt; et illi insecuti, magnam eadem fecerunt.

LV. Quodsi, qui tunc adfuerunt Lacedæmonii, cuncti similes eo die fuissent Archiæ et Lycopæ, capta fuisset Samus. Archias enim et Lycopas, quum soli cum fugientibus Samiis intra mœnia irrupissent, intercluso reditu, in urbe a Samiis interfecti sunt. (2) Equidem cum tertio ab hoc Archia, cui et ipsi Archiæ nomen erat, Samii filio, Archiæ nepoti, congressus sum Pitane, quo de populo erat : qui omnium hospitum maxime Samios colebat, mihi quæ dixit, patri suo nomen Samii hac causa fuisse impositum, quod illius pater Archias Sami fortissime pugnans occubuit.

ἐν Σάμῳ ἀριστεύσας ἐτελεύτησε. Τιμᾶν δὲ Σαμίους ἔφη, διότι ταφῆναι οἱ τὸν πάππον δημοσίῃ ὑπὸ Σαμίων.

LVI. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι τεσσαράκοντα ἐγε-
6 γόνεσαν ἡμέραι πολιορκέουσι Σάμον, ἐς τὸ πρόσω τε οὐδὲν προεκόπτετο τῶν πρηγμάτων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Πελοπόννησον. (2) Ὡς δὲ ὁ ματαιώτερος λόγος ὤρηται, λέγεται Πολυκράτεα ἐπιγώριον νόμισμα κόψαντα πολλὸν μολύβδου καταχρυσώσαντα δοῦναι σφι, τοὺς δὲ
10 δεξαμένους οὕτω δὴ ἀπαλλάσσεσθαι. Ταύτην πρώτην στρατηγὴν ἐς τὴν Ἀσίην Λακεδαιμόνιοι Δωριεὲς ἐποίησαντο.

LVII. Οἱ δ' ἐπὶ τὸν Πολυκράτεα στρατευσάμενοι Σαμίων, ἐπεὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοὺς ἀπολείπειν ἔ-
15 μελλον, καὶ αὐτοὶ ἀπέπλων ἐς Σίφνον. Χρημάτων γὰρ ἐδέοντο, τὰ δὲ τῶν Σιφνίων πρήγματα ἤμαζε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ νησιωτῶν μάλιστα ἐπλούτεον ἅτε ἐόντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσέων καὶ ἀργυρέων μετᾶλλων, οὕτω ὥστε ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινόμενων
20 αὐτῶν χρημάτων θησαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακέεται ὁμοῖα τοῖσι πλουσιωτάτοις· αὐτοὶ δὲ τὰ γινόμενα τῷ ἐνιαυτῷ ἐκάστῳ γρήματα διενέμοντο. (2) Ὅτε ὦν ἐποιεῦντο τὸν θησαυρὸν, ἐγρέοντο τῷ χρηστηρίῳ εἰ αὐτοῖσι τὰ παρόντα ἀγαθὰ ὅλ' αὐτὸ ἐστὶ πολλὸν χρόνον πα-
25 ραμένειν· ἡ δὲ Πυθίη ἔχρησέ σφι τάδε,

Ἄλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανῆα λευκὰ γένηται
λευκορρὺς τ' ἀγορῇ, τότε δὴ δεῖ φράδμονος ἀνδρὸς
φράσασθαι ξυλινὸν τε λόχον κήρυκα τ' ἐρυθρόν.

Τοῖσι δὲ Σιφνίοισι ἦν τότε ἡ ἀγορῇ καὶ τὸ πρυτανεῖον
30 Παρίῳ λίθῳ ἡσχημέναι.

LVIII. Τοῦτον τὸν χρησμὸν οὐκ οἶοι τε ἔσαν γνῶ-
ναι, οὔτε τότε ἰδὺς οὔτε τῶν Σαμίων ἀπιγμένον. Ἐ-
πιτεῖ γὰρ τάχιστα πρὸς τὴν Σίφνον προσέσχον οἱ Σά-
μιοι, ἐπεμυον τῶν νείων μίαν πρέσβεας ἄγουσαν ἐς τὴν
35 πόλιν. (2) Τὸ δὲ παλαιὸν ἅπασαι αἱ νέες ἔσαν μιλη-
λιρέες· καὶ ἦν τοῦτο τὸ ἡ Πυθίη προηγόρευε τοῖσι Σι-
φνίοισι, φυλάσσεσθαι τὸν ξυλινὸν λόχον κελεύουσα καὶ
κῆρυκα ἐρυθρόν. (3) Ἀπικόμενοι δ' ὦν οἱ ἄγγελοι ἐ-
δέοντο τῶν Σιφνίων δέκα τάλαντά σφι χρῆσαι οὐ φα-
40 σκόντων δὲ χρῆσειν τῶν Σιφνίων αὐτοῖσι, οἱ Σάμιοι
τοὺς χώρους αὐτῶν ἐπὶ ὁρθεον. (4) Πυθόμενοι δ' ἰδὺς
ἦσαν οἱ Σίφνιοι βωθέοντες, καὶ συμβαλόντες αὐτοῖσι
ἐσώθησαν, καὶ αὐτῶν πολλοὶ ἀπεκληρίσθησαν τοῦ ἄ-
στεος ὑπὸ τῶν Σαμίων· καὶ αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἑκατὸν
5 τάλαντα ἐπρηξαν.

LIX. Παρὰ δὲ Ἑρμιονέων νῆσον ἀντὶ χρημάτων
παρέλαβον, Ὑδρέην τὴν ἐπὶ Πελοποννήσῳ, καὶ αὐτὴν
Τροιζηνίοισι παρακατέθεντο· αὐτοὶ δὲ Κυδωνίην τὴν ἐν
Κρήτῃ ἔκτισαν, οὐκ ἐπὶ τοῦτο πλούοντες, ἀλλ' Ἰαχυν-
60 θίους ἐξελθόντες ἐκ τῆς νήσου. (2) Ἑμειναν δ' ἐν ταύτῃ
καὶ εὐδαιμόνησαν ἐπ' ἕτεα πέντε, ὥστε τὰ ἱρὰ τὰ ἐν
Κυδωνίῃ ἐόντα νῦν οὕτω εἰσι οἱ ποιήσαντες, καὶ τὸν
τῆς Δικτύωννης νηρόν. (3) Ἐκτὼ δὲ ἔτει Αἰγινῆται
αὐτοὺς ναυμαχίῃ νικήσαντες ἠνδραποδίσαντο μετὰ

set : colere se autem Samios, aiebat, quoniam avus ipsius publice a Samiis fuisset sepultus.

LVI. Sed Lacedæmonii, quum per quadraginta dies oppugnassent Samum, neque quidquam profecissent, in Peloponnesum sunt reversi. (2) Fertur autem fama, temere quidem sparsa, quæ ait, Polycratem magnum numorum patriæ monetæ ex plumbo cusæ, sed deauratæ, illis dedisse; quo accepto eos discessisse. Hæc prima est expeditio, quam in Asiam Lacedæmonii, Doricæ stirpis populus, susceperunt.

LVII. Hi autem ex Samiis qui Polycratem bello erant adgressi, quum in eo essent Lacedæmonii ut illos desererent, ipsi quoque abierunt et Siphnum navigarunt. Pecunia enim indigebant : et florentes per id tempus erant res Siphniorum, ut qui præ cæteris insulanis divitiis maxime valebant; quippe in eorum insula metalla erant auri argentique, ita quidem ut ex decima pecuniæ illius, quæ ibi conficitur, thesaurus Delphis sit dedicatus, qui nihil cedit opulentissimis : ipsi vero, quæ quotannis ex metallis rediebant, ea inter se distribuebant. (2) Idem, quo tempore thesaurum illum struendum curarunt, quæsiwerunt ex oraculo, an præsentia bona per longum temporis spatium ipsis sint duratura. Quibus Pythia hæc respondit :

At quando in Siplino fuerint prytanea cana,
cana fori facies; tunc vir vaser adsit oporset,
e ligno insidias caveatque rubrum præconem.

Erat autem tunc [quum advenere Samii] et forum et prytaneum Siphniorum Pario lapide exentlum.

LVIII. Hoc oraculum Siphnii, nec tunc statim quum datum est, quo perlineret intellexerant, nec deinde, quum Samii advennerunt. Nam simul atque ad Siphnum Samii adpulerunt, navium unam in urbem cum legatis miserunt. (2) Erant autem olim naves omnes minio tinctæ : idque fuit quod Siphniis Pythia edixerat, quum cavere illos jussisset ligneas insidias et rubrum præconem. (3) Advenientes igitur Samiorum legati postularunt a Siphniis, ut decem talenta ipsis mutuo darent. Quod quum se facturos Siphnii negassent, agros eorum depopulati sunt Samii. (4) Ea re cognita, protinus Siphnii egressi sunt, rebus suis opem laturi : sed commisso prælio inferiores discesserunt, multique eorum urbe a Samiis sunt interclusi : quo facto, centum talenta ab illis Samii exegerunt.

LIX. Ab Hermionensibus vero, data pecunia, Hydream acceperunt insulam, Peloponneso obversam, eamque Troezeniis in depositum dederunt; ipsi vero Cydoniam in Creta condiderunt coloniam, quum non hoc consilio navigassent, sed Zacynthios insula eiectioni. (2) Mansere autem ibi et opibus florere per quinquennium; ita quidem, ut, quæ nunc templa sunt Cydoniæ, ab his exstructa sint, atque etiam Dictynnes fanum. (3) Sexto autem anno Æginetæ eosdem, Cretensibus juncti, prælio navali superatos, in

Κρητῶν, καὶ τῶν νεῶν καπρίους ἔχουσιν τὰς πρῶρας ἠκρωτηρίσαν καὶ ἀνάθασαν ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ. (4) Ταῦτα δὲ ἐποίησαν ἔχοντες Σαμίοισι Αἰγινήται· πρότεροι γὰρ Σάμιοι ἐπ' Ἀμφικράτεος βασιλευύοντος ἐν Σάμῳ στρατευσάμενοι ἐπ' Αἰγίναν μεγάληα κακὰ ἐποίησαν Αἰγινήτας καὶ ἔπαθον ἐπ' ἐκείνων.

LX. Ἡ μὲν αἰτίη αὕτη ἐμήχυνα δὲ περὶ Σαμίων μᾶλλον, οἱ σφι τρία ἐστὶ μέγιστα ἀπάντων Ἑλλήνων ἐξεργασμένα, οὐρέος τε ὑψηλοῦ ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυίας, τούτου ὄρυγμα κάτωθεν ἀρξάμενον, ἀμφίστομον. (2) Τὸ μὲν μήκος τοῦ ὄρυγματος ἑπτὰ σταδίοι εἰσι, τὸ δὲ ὕψος καὶ εὖρος ὁκτὼ ἑκάτερον πόδες. Διὰ παντὸς δὲ αὐτοῦ ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσίπηγυ βάθος ὀρώ-
 15 ρυκται, τρίπουν δὲ τὸ εὖρος, δι' οὗ τὸ ὕδωρ ὀρετευόμενον διὰ σωλήνων παραγίνεται ἐς τὴν πόλιν ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης πηγῆς. Ἀρχιτέκτων δὲ τοῦ ὄρυγματος τούτου ἐγένετο Μεγαρεὺς Εὐπαλίνος Ναυστροφου. (3) Τοῦτο μὲν δὴ ἐν τῶν τριῶν ἐστὶ, δεύτερον δὲ περὶ λι-
 20 μένα γῶμα ἐν θαλάσῃ, βάθος κατὰ εἰκοσι ὀργυείων· μήκος δὲ τοῦ γώματος μῆζον δύο σταδίων. (4) Τρίτον δὲ σφι ἐξεργασταὶ νῆος μέγιστος πάντων νηῶν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· τοῦ ἀρχιτέκτων πρώτος ἐγένετο Ροίκος Φίλ-
 25 ἐμῆχυνα. Τούτων εἴνεκεν μᾶλλον τι περὶ Σαμίων

LXI. Καμβύση δὲ τῷ Κύρου χρονίζοντι περὶ Αἴ-
 10 ρυπτον καὶ παραφρονήσαντι ἐπανιστάεσθαι ἄνδρες μάγοι δύο ἀδελφοί, τῶν τὸν ἕτερον καταλελοίπεε τῶν οἰκίων μελεδωνὸν δὲ Καμβύσης. (2) Οὗτος δὴ ὧν οἱ ἐπ' ἀνέστη
 30 μαθῶν τε τὸν Σμέρδιος θάνατον ὡς κρύπτοιο γενόμε-
 35 νος, καὶ ὡς ὀλίγοι ἔσαν οἱ ἐπιστάμενοι αὐτὸν Περσέων, οἱ δὲ πολλοὶ περιέοντα μιν εἰδείσαν. Πρὸς ταῦτα βου-
 40 λεύσας τάδε ἐπεχείρησε τοῖσι βασιλήϊσι. (3) Ἦν οἱ ἀδελφεὸς, τὸν εἰπὰ οἱ συνεπαναστῆναι, οἰκῶς μάλιστα
 45 τὸ εἶδος Σμέρδι τῷ Κύρου, τὸν δὲ Καμβύσης ἔοντα ἔκρυπτον ἀδελφεὸν ἀπέκτεινε. Ἦν τε δὴ ὁμοῖος εἶδος τῷ Σμέρδι, καὶ δὴ καὶ οὐνομα τούτῳ εἶχε Σμέρδιν. (4) Τούτον τὸν ἄνδρα ἀναγνώσας ὁ μάγος Πατιζέϊθης ὥς οἱ αὐτὸς πάντα διαπρήξει, εἶσε ἄγων ἐς τὸν βασιλῆϊον θρό-
 50 νον. Ποιήσας δὲ τοῦτο κήρυκας τῇ τε ἄλλῃ διέπεμπε καὶ δὴ καὶ ἐς Αἴγυπτον προερέοντα τῷ στρατῷ ὡς Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἀκουστέα εἶη τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' οὐ Καμβύσεω.

LXII. Οἱ τε δὴ ὧν ἄλλοι κήρυκες προηγόρευον
 40 ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ἐπ' Αἴγυπτον ταχθεὶς, εὗρισκε γὰρ Καμβύσεα καὶ τὸν στρατὸν ἔοντα τῆς Συρίας ἐν Ἀγ-
 45 τατάνοισι, προηγόρευε στὰς ἐς μέσον τὰ ἐντεταλμένα ἐκ τοῦ μάγου. (2) Καμβύσης δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκ τοῦ κήρυκος, καὶ ἐλπίσας μιν λέγειν ἀληθῆα αὐτὸς τε
 50 προεδέσθαι ἐκ Πρηξάσπερος (πεμφθέντα γὰρ αὐτὸν ὡς ἀποκτείνοντα Σμέρδιν οὐ ποιῆσαι ταῦτα), βλέψας ἐς τὸν Πρηξάσπεα εἶπε, « Πρηξάσπερ, οὗτω μοι διε-
 55 πρήξας τό τοι προσέθηκα πρῆγμα; » (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ δέσποτα, οὐκ ἔστι ταῦτα ἀληθῆα, ὅπως κοτὲ σοι

servitatem redegerunt, resectasque navium proras, quibus apri pro insignibus erant, Æginæ in Minervæ templo dedi-
 carunt. (4) Id fecerunt Æginetæ, quia infensi Samiis erant : hi enim priores, regnante Sami Amphicrate, bello Æginæ illato multis malis Æginetas adfecerant, sed et ipsi multa erant passi.

LX. Causa quidem illius odii hæc est : verum ego lon-
 10 giorē de Samiis sermonem feci, quoniam ab his tria maxi-
 15 ma opera, priore reliquis omnibus Græcis, effecta sunt. Pri-
 mum, in monte ad centum et quinquaginta orgyias edito, in
 hoc fossa ab imo monte incipiens, et per totum ita acta, ut
 in oppositum montis latus pateat alterum fossæ orificium.
 (2) Longitudo fossæ septem stadiorum est : altitudo ac la-
 titudo, octo pedum utraque. Per totam autem illius longi-
 tudinem excavata est alia fossa, viginti ulnas alta, tres
 pedes lata, per quam aqua, ex ingenti fonte derivata, per
 tubos in urbem deducitur. Architectus hujus fossæ Eupa-
 linus fuit Megarensis, Naustrophii filius. (3) Hoc unum
 ex tribus illis. Alterum est opus, agger in mari ductus circa
 portum, in altitudinem viginti orgyiarum ; longitudo autem
 aggeris, major duobus stadiis. (4) Tertio, templum habent
 exstructum maximum omnium, quæ nos novimus, templo-
 rum : cujus primus architectus fuit Rhæcus, Philæ filius,
 Samius. Horum causa sermonem de Samiis paulo lon-
 giorē institui.

LXI. Jam adversus Cambysem, diutius in Ægypto mo-
 rantem insanientemque, insurrexerunt duo fratres Magi,
 quorum alterum Cambysem procuratorem domus suæ reli-
 querat. (2) Hic igitur adversus illum insurrexit, quum
 intelligeret, occultari Smerdis cædem, paucosque esse
 Persarum ad quos notitia illius pervenisset, plerosque vero
 illum credere superesse : hæc ille reputans, regiam occupare
 hoc modo instituit. (3) Erat ei frater, quem simul cum eo
 insurrexisse dixi, corporis specie similis admodum Smerdi,
 Cyri filio, quem Cambyses, quum ipsius frater esset, inter-
 fecerat. Erat igitur hic et facie Smerdi similis, et ipsi
 nomen quoque idem Smerdis erat. (4) Hunc hominem
 Patizithes Magus, postquam ei persuaserat ut sibi omnia
 conficeret, regio in solio collocavit. Quo facto, præcones
 dimisit quum alias in partes, tum et in Ægyptum misit qui
 ediceret exercitui, Smerdi dehinc esse parendum, Cyri fi-
 lio, non Cambysi.

LXII. Itaque quum cæteri præcones hoc edixerunt, tum
 qui in Ægyptum erat missus, ubi Cambysem cum exercitu
 Ecbatanis Syriæ invenerat, stans in medio proclamavit ea
 quæ a Mago mandata habebat. (2) Quæ ut a præcone
 edicta Cambyses cognovit, quum vera esse ea et proditum
 se a Prexaspæ existimaret (hunc enim, ad interficiendum
 Smerdin missum, non exsecutum esse mandatum), respi-
 ciens Prexaspem, ait : « Prexaspes, ita igitur mandatum
 mihi es exsecutus quod tibi injunxeram ! » (3) Tum ille :
 « Non est hoc verum, domine, ut Smerdis frater tuus

Σμέρδις ἀδελφεὸς δὲ σὸς ἐπανεστῆχε, οὐδὲ ὅπως τι ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς νεῖκος τοι ἔσται ἢ μέγα ἢ μικρόν· ἐγὼ γὰρ αὐτὸς, ποιήσας τὰ σὺ με ἐκέλευες, ἔθαψά μιν χερσὶ τῇσι ἐμωυτοῦ. (4) Εἰ μὲν νῦν οἱ τεθνεῶτες ἀνεστέασι, προσδέξέ τοι καὶ Ἀστυάγεα τὸν Μῆδον ἐπαναστήσεσθαι· εἰ δ' ἔστι ὡς περὶ τοῦ, οὐ μὴ τί τοι ἐκ γέ ἐκείνου νεώτερον ἀναβλαστήσει. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ μεταδιώξαντας τὸν κήρυκα ἐτάζειν εἰρω- τεῦντας παρ' ὅτου ἤκων προαγορεύει ἡμῖν Σμέρδιος βασιλεὺς ἀκούειν. »

LXIII. Ταῦτα εἰπὼντος Πρηξάσπεος (ἤρεσε γὰρ Καμβύσης) αὐτίκα μεταδιωκτὸς γενόμενος δὲ κήρυξ ἦκε· ἀπιγμένον δέ μιν εἶρετο δὲ Πρηξάσπης τάδε, « ὠνθρωπε, φῆς γὰρ ἔχειν παρὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἄγγελος· νῦν ὦν εἶπας τὴν ἀλήθειαν ἀπιθὶ χαίρων, κότερα αὐτὸς τοι Σμέρδις φαινόμενος ἐς ὅσιν ἐνετέλλετο ταῦτα, ἢ τῶν τις ἐκείνου ὑπηρετέων. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐγὼ Σμέρδιν μὲν τὸν Κύρου, ἐξ ὅτου βασιλεὺς Καμβύσης ἤλασε ἐς Αἴγυπτον, οὕκω ὅπωπα· δὲ μοι μάγος τὸν Καμβύσης ἐπίτροπον τῶν οἰκίων ἀπέδειξε, οὗτος ταῦτα ἐνετείλατο, φάς Σμέρδιν τὸν Κύρου εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενον εἶπαι πρὸς ὑμέας. » (3) Ὁ μὲν δὴ σφί εἰλεγε οὐδὲν ἐπικατεφυσμένους, Καμβύσης δὲ εἶπε, « Πρηξάσπεες, σὺ μὲν, οἷα ἀνὴρ ἀγαθός, ποιήσας τὸ κελευόμενον αἰτίην ἐκπέφυγας· ἐμοὶ δὲ τίς ἂν εἴη Περσέων δὲ ἐπανεστῶς ἐπιδατεύων τοῦ Σμέρδιος οὐνόματος; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐγὼ μοι δοκέω συνιέναι τὸ γεγονός τοῦτο, ὃ βασιλεῦ· οἱ μάγοι εἰσὶ τοι οἱ ἐπανεστῶτες, τὴν τε ἔλιπες μελεδωνόν τῶν οἰκίων, Πατιζέιθης, καὶ δὲ τοῦτο ἀδελφεὸς Σμέρδιος. »

LXIV. Ἐνθαῦτα ἀκούσαντα Καμβύσεα τὸ Σμέρδιος οὐνομα ἔτυψε ἢ ἀλήθεια τῶν τε λόγων καὶ τοῦ ἐνυπνίου· δὲ ἐδόκεε ἐν τῷ ὕπνῳ ἀπαγγεῖλαι τινὰ οἱ ὡς Σμέρδις ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ψαύσει τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. (2) Μαθὼν δὲ ὡς μάτην ἀπολωλεκώς εἶη τὸν ἀδελφόν, ἀπέκλειε Σμέρδιν. Ἀποκλαύσας δὲ καὶ περιημεκτήσας τῇ ἀπάσῃ συμφορῇ ἀναθρῶσκει ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐν νόῳ ἔχων τὴν ταχίστην ἐς Σοῦσα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὸν μάγον. (3) Καὶ οἱ ἀναθρῶσκοντι ἐπὶ τὸν ἵππον τοῦ κουλεοῦ τοῦ ζήφρος δὲ μύκης ἀποπίπτει, γυμνωθὲν δὲ τὸ ζήφος παῖει τὸν μηρόν. (4) Τρωματισθεὶς δὲ κατὰ τοῦτο τῇ αὐτὸς πρότερον τὸν τῶν Αἰγυπτίων θεὸν Ἄπιν ἐπληξε, ὡς οἱ καιρὴν ἔδοξε τεύεσθαι, εἶρετο δὲ Καμβύσης δὲ τι τῇ πόλει οὐνομα εἶη. Οἱ δὲ εἶπαν ὅτι Ἀγβατάνα. (5) Τῷ δὲ ἔτι πρότερον ἐκέχρηστο ἐκ Βουτούς πολιὸς ἐν Ἀγβατάνοισι τελευτήσῃν τὸν βίον. Ὁ μὲν δὲ ἐν τοῖσι Μηδικαῖσι Ἀγβατάνοισι ἔδοξε τελευτήσῃν γηραιός, ἐν τοῖσι οἱ ᾗ πάντα τὰ πράγματα· τὸ δὲ γρη- στήριον τοῖσι ἐν Συρίῃ Ἀγβατάνοισι εἰλεγε ἄρα. (6) Καὶ δὲ ὡς τότε ἐπειρόμενος ἐπύθετο τῆς πολιὸς τὸ οὐνομα, ὑπὸ τῆς συμφορῆς τῆς τε ἐκ τοῦ μάγου ἐκπεπληγμένος καὶ τοῦ τρώματος ἐσωφρόνησε, συλλαβὼν δὲ τὸ θεο-

adversus te insurrexerit, aut ut ulla tibi a viro illo contentio, sive magna, sive parva, existere possit. Nam ego ipse tuum mandatum exsecutus, mea manu eum sepelivi. (4) Itaque, si resurgunt mortui, exspecta ut etiam Astyages Medus adversus te sit insurrecturus : sin erit ut olim, nihil quidquam novarum rerum ab illo tibi nascetur. Quare mihi videtur, insequi nos debere praekonem, et ex eo perquirere interrogando, a quonam missus edixerit, Smerdi regi esse parendum. »

LXIII. Haec a Praxaspe dicta quum placuissent Cambysi, protinus missi sunt qui praekonem insequerentur reduce- rentque. Qui ut rediit, his verbis eum interrogavit Prexas- pes : « Tu, homo, quum dicas a Smerdi Cyri filio te nuncium venire, nunc, si mihi verum dixeris, salvus abito. Ipsum- ne Smerdin oculis tuis vidisti, qui tibi hoc mandatum dederit; an ab aliquo ex ejus ministris illud accepisti? » (2) Tum ille, « Ego, inquit, Smerdin Cyri filium, ex quo rex Cambyses cum exercitu in Aegyptum est profectus, nondum vidi : sed Magus, quem domus suae procuratorem Camby- ses constituit, hic mihi mandata haec dedit, dicens Smer- din esse, Cyri filium, qui, ut ea ad vos perferrem, impe- rasset. » (3) Haec illis homo iste dixit, a veritate nihil dis- cedens. Tum Cambyses : « Tu quidem, Prexaspes, ait, ut vir bonus mandata mea exsecutus, culpam effugisti : at quis tandem ille fuerit Persarum, qui Smerdis nomen inva- dens, adversus me insurrexit? » (4) Cui ille, « Equidem, rex, mihi videor, inquit, intelligere quid hoc rei sit. Magi sunt qui tibi insurrexerunt, tum is quem tu procuratorem do- mus tuae reliquisti, Patizithes, tum hujus frater Smer- dis. »

LXIV. Ibi tunc, audito Smerdis nomine, veritas quum dictorum tum insomni animum percutit Cambysis, cui per somnum visum erat nunciare aliquem sibi, Smerdin, regio in solio sedentem, capite caelum tetigisse. (2) Itaque intelligens, frustra se perdidisse fratrem, deploravit Smer- din : et postquam universam suam calamitatem deplorarat lamentatusque erat, in equum insiliit; in animo habens quam celerrime posset, Susa adversus Magum ducere exercitum. (3) At, dum in equum insilit, de vagina gla- dii fungus (*extremæ vaginae claustrum*) decidit; et nu- datus gladius femur feriit. (4) Vulneratus igitur Cambyses eadem parte, qua ipse antea deum Aegyptiorum Apin per- cusserat, quum letale vulnus accepisse sibi videretur, quaesivit quodnam nomen esset oppido. Et illi Ecbatana dixerunt. (5) Erat ei autem superiori tempore oraculi responsum ex Buto urbe adlatum, Ecbatanis illum moritu- rum : unde sibi persuaserat, Ecbatanis Mediae, ubi ei re- rum omnium summa erat, senem sese vita functurum; at nimirum Ecbatana Syriae dixerat oraculum. (6) Itaque, postquam tunc percunctatus oppidi nomen cognovit, con- sternatus calamitate quae et ex Mago ei imminabat, et ex

πρόπιον εἶπε, « ἐνθαῦτα Καμβύσεα τὸν Κύρου ἐστὶ πεπρωμένον τελευτᾶν. »

LXV. Τότε μὲν τοσαῦτα, ἡμέρησι δὲ ὑστερον ὡς εἴκοσι μεταπεμφθέντες Περσέων τῶν παρεόντων τοὺς λογισμωτάτους ἐλεγέ σφι τάδε, « ὦ Πέρσαι, καταλελά-
 5 βηκέ με, τὸ πάντων μάλιστα ἐκρυπτον πρηγμαμάτων, τοῦτο ἐς ὑμέας ἐκφῆναι. (2) Ἐγὼ γὰρ ἔων ἐν Αἰγύπτῳ εἶδον ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, τὴν μηδαμὰ ὄφελον ἰδέειν· ἐδόκεον δέ μοι ἄγγελον ἐλθόντα ἐξ οἴκου ἀγγέλλειν ὡς
 10 Σμέρδης ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. (3) Δείσας δὲ μὴ ἀπαيرهθεῖω τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ, ἐποίησα ταχύτερα ἢ σοφώτερα· ἐν τῇ γὰρ ἀνθρωπότητι φύσι οὐκ ἐνῆν ἄρα τὸ μέλλον γίνεσθαι ἀποτράπειν, ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος
 15 Πρῆξάσπεα ἀποπέμψω ἐς Σοῦσα ἀποκτενέοντα Σμέρδιν. (4) Ἐξεργασθέντος δὲ κακοῦ τοσούτου ἀδελφῷ, διαιτώμην, οὐδαμὰ ἐπιλεξάμενος μὴ κοτέ τίς μοι Σμέρδης ὑπαραιρεθῆναι ἄλλος ἐπανασταίη ἀνθρώπων. Παντὸς δὲ τοῦ μέλλοντος ἐσσεῖσθαι ἀμαρτῶν ἀδελφεο-
 20 κτόνος τε οὐδὲν δέον γέγονα καὶ τῆς βασιλῆϊας οὐδὲν ἔσσαν ἐστέρημαι· Σμέρδης γὰρ δὴ ἦν ὁ μάγος τὸν μοι ὁ δαίμων προέφαινε ἐν τῇ ὄψι ἐπαναστήσεσθαι. (5) Τὸ μὲν δὴ ἔργον ἐξέργασται μοι, καὶ Σμέρδιν τὸν Κύρου μηκέτι ὑμῖν ἐόντα λογιζέσθε· οἱ δὲ ὑμῖν μάγοι κρα-
 25 τέουσι τῶν βασιλῆϊων, τὸν τε ἔλιπον τῶν οἰκίων, καὶ ὁ ἐκεῖνος ἀδελφεὸς Σμέρδης. (6) Τὸν μὲν νυν μάλιστα χρῆν ἐμεῦ αἰσγρὰ πρὸς τῶν μάγων πεπονθότος τιμω-
 30 ρεῖν ἐμοί, οὗτος μὲν ἀνοσίῳ μὲν τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἐμουτοῦ οἰκηνιωτάτων· τούτου δὲ μηκέτι ἐόντος, δεύτερα τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὦ Πέρσαι, γίνεται μοι ἀναγκαστικὸν ἐντέλλεσθαι τὰ θέλω μοι γενέσθαι τελευτέων τὸν βίον· (7) καὶ δὴ ὑμῖν τάδε ἐπισκήπτω θεοὺς τοὺς βασιλῆϊοὺς ἐπικαλέων, καὶ πᾶσι ὑμῖν καὶ μάλιστα Ἀχαιμενιδέων τοῖσι παρεούσι, μὴ περιυδέειν τὴν ἡγε-
 35 μονίην αὐτίς ἐς Μήδους περιελθοῦσαν, ἀλλ' εἴτε δόλῳ ἔγρουσι αὐτὴν κτησάμενοι, δόλῳ ἀπαيرهθῆναι ὑπ' ὑμέων, εἴτε καὶ σθένει τειρ κατεργασάμενοι, σθένει κατὰ τὸ καρτερόν ἀνασώσασθαι. (8) Καὶ ταῦτα μὲν ποιεῦσι ὑμῖν γῆ τε καρπὸν ἐκφέρει καὶ γυναῖ-
 40 κές τε καὶ ποίμναι τίκτοιεν, εἰσὶν ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλευθεροῖσι· μὴ ἀνασωσάμενοι δὲ τὴν ἀρχὴν μηδ' ἐπιχειρήσασιν ἀνασώζειν τὰ ἐναντία τούτοις ἀρέουσι ὑμῖν γενέσθαι, καὶ πρὸς ἔτι τούτοις τὸ τέλος Περσέων ἐκάστω ἐπιγενέσθαι ὅσον ἐμοί ἐπιγέγονε. »
 45 Ὅλα μιν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἀπέκλαιε πᾶσαν τὴν ἐμουτοῦ πρῆξιν.

LXVI. Πέρσαι δ' ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύσαντα, πάντες τὰ τε ἐσθλῆτος ἐχόμενα εἶχον, ταῦτα κατρείκοντο, καὶ οἰμωγῇ ἀφρόνῳ διεγρέοντο. (2)
 50 Μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἐσφακέλισέ τε τὸ ὁστέον καὶ ὁ μηρὸς τάχιστα ἐσάπη, ἀπῆνεκε Καμβύσεα τὸν Κύρου, βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἐπὶ πέντα ἔτη καὶ μῆνας πέντε, ἀπαιδα δὲ τὸ παράπαν ἐόντα ἔρρενος καὶ θήλειος

vulnere, resipuit; intelligensque oraculi responsum, ait: « Hic loci fatale est vitam finire Camhysen, Cyri filium. »

LXV. Neque tunc plura; sed deinde, interjectis fere viginti diebus, convocatis ad se spectatissimis qui aderant Persarum, hæc ad eos verba fecit: Eo redactus sum, o Persæ, ut rem vobis eam, quam omnium maxime occultavi, debeam aperire. (2) Quum in Ægypto essem, vidi nocturnam visionem, quam utinam numquam vidissem! Visum erat mihi, venientem domo nuncium renunciare, Smerdin, regio in solio sedentem, capite cælum tetigisse. (3) Itaque veritus, ne imperium mihi a fratre raperetur, properantiora feci quam prudentiora: nec enim naturæ hominis datum est, avertere id quod sit eventurum: ego vero fatuus Prexaspem Susa mitto, qui Smerdin interficiat. (4) Quo tanto admissio facinore, securus vitam egi, nullo pacto cogitans fore, ut, sublato Smerdi, alius quisquam hominum mihi insurgat. Sed ab ejus quod futurum erat notione prorsus aberrans, præter jus et fas fratrem occidi, et nihilo minus regno sum privatus. Smerdis enim Magus fuit, quem contra me insurrecturum esse deus insomniis viso mihi significaverat. (5) Patratum igitur a me facinus est; vosque sic existimate, non amplius in vivis esse Smerdin, Cyri filium: sed Magi vobis regiam occuparunt, is quem ego procuratorem domus meæ reliqui, et frater ejus Smerdis. (6) Jam, quem maxime oportuerat vicem meam, qui hæc indigna a Magis patior, ulcisci; is nefaria corde, a proximis suis patrata, vitam finivit. Qui quum amplius non sit, secundo loco, id quod reliquum est, ut vos, Persæ, quæ nunc, quum vitam finio, mihi a vobis fieri volo, moneam summa me necessitas urget. (7) Nempe hoc vobis, deos regios obtestatus, injungo, quum in universum cunctis, tum maxime his qui ex Achæmenidum stirpe adestis, ne principatum ad Medos iterum redire patiamini; sed, sive illi dolo eum obtinuerunt, dolo eis eripiat; sive vi quadam illum sibi pararunt, vi et armis recuperetis. (8) Atque, hoc quidem si feceritis, et terra vobis fructum ferat, et uxores et greges uberem edant prolem, et libertate in omne futurum tempus fruamini! Sin non recuperaveritis principatum nec conati fueritis recuperare, contraria horum vobis ut fiant precor, et hoc amplius, ut Persarum unicuique finis vitæ, qualis mihi, eveniat. » Simul hæc locutus Cambyses universam suam sortem deplo-
 51 ravit.

LXVI. Tum Persæ, regem videntes edere ploratum, universi quidquid vestium habebant discerpere, imman-
 52 sumque edere ejulatum cœperunt. (2) Et haud multo post, carie corroso osse, et in putredinem abeunte femore, e vivis ereptus est Cambyses, Cyri filius, postquam annos omnino septem et quinque menses regnaverat, nec ullam prolem, neque masculam, neque femineam, reliquerat.

γόνου. (3) Περσέων δὲ τοῖσι παραιοῦσι ἀπιστίη πολλή ὑπεκέχυτο τοὺς μάγους ἔχειν τὰ πρήγματα, ἀλλ' ἠπιστάτο ἐπὶ διαβολῇ εἶπαι Καμβύσεια τὰ εἶπε περὶ τοῦ Σμέρδιος θανάτου, ἵνα οἱ ἐκπολεμωθῇ πᾶν τὸ Περσικόν. (4) Οὗτοι μὲν νυν ἠπιστάτο Σμέρδιν τὸν Κύρου βασιλέα ἐνεστεῖντα· δεινῶς γὰρ καὶ ὁ Πηξιάσπης ἔφαρνος ἦν μὴ μὲν ἀποκτείναι Σμέρδιν· οὐ γὰρ ἦν οἱ ἀσφαλὲς Καμβύσειω τετελευτηχότος φάναι τὸν Κύρου υἱὸν ἀπολωλεκέναι αὐτοχειρήν.

10 LXVII. Ὁ δὲ δὴ μάγος τελευτήσαντος Καμβύσειω ἀεὶ οὕτως ἐβασίλευσε, ἐπιβατεύων τοῦ ὁμωνύμου Σμέρδιος τοῦ Κύρου, μῆνας ἑπτὰ τοὺς ἐπιλοιπούς Καμβύση ἐς τὰ ὀκτὼ ἔτεα τῆς πληρώσιος· ἐν τοῖσι ἀπεδέξατο ἐς τοὺς ὑπηκόους πάντας εὐεργεσίας μεγάλας, ὥστε ἀπο-
15 θανόντος αὐτοῦ πόθον ἔχειν πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, πάρεξ αὐτῶν Περσέων. Διαπέμψας γὰρ ὁ μάγος ἐς πᾶν ἔθνος τῶν ἤρχε, προεῖπε ἀτέλειαν εἶναι στρατηγῆς καὶ φόρου ἐπ' ἔτεα τρία. Προεῖπε μὲν δὴ ταῦτα αὐ-
τίκα ἐνιστάμενος ἐς τὴν ἀρχήν.

20 LXVIII. Ὁ γόος δὲ μὴν ἐγένετο κατάδηλος τρόπῳ τοιῷδε. Ὁτάνης ἦν Φαρνάσπεω μὲν παῖς, γένει δὲ καὶ χρήμασι ὁμοῖος τῷ πρώτῳ Περσέων. Οὗτος ὁ Ὁτάνης πρῶτος ὑπώπτεισε τὸν μάγον ὡς οὐκ εἴη ὁ Κύρου Σμέρδιος, ἀλλ' ὅσπερ ἦν, τῇδε συμβαλλόμενος,
25 ὅτι τε οὐκ ἐξεροῖτα ἐκ τῆς ἀκροπόλιος καὶ ὅτι οὐκ ἐκάλεε ἐς ὄψιν ἐνωτῇ οὐδένα τῶν λογίμων Περσέων. (2) Ὑποπτέυσας δὲ μιν ἐποίησε τάδε. Ἔσχε αὐτοῦ ὁ Καμβύσης θυγατέρα, τῇ οὐνομα ἦν Φαιδιόμη· τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην εἶχε τότε ὁ μάγος, καὶ ταύτην τε συν-
30 οῖκεε καὶ τῇσι ἄλλῃσι πάσῃσι τῇσι τοῦ Καμβύσειω γυναιξί. (3) Πέμπων δὴ ὦν ὁ Ὁτάνης παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα ἐπυνθάνετο παρ' ὅτῳ ἀνθρώπων κοιμῶτο, εἴτε μετὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου εἴτε μετ' ἄλλου τευ. Ἡ δὲ οἱ ἀντέπεμπε φαιμένη οὐ γινώσκειν·
35 οὔτε γὰρ τὸν Κύρου Σμέρδιν ιδέσθαι οὐδαμᾶ, οὔτε ὅστις εἴη ὁ συνοικέων αὐτῇ εἰδέναι. (4) Ἐπεμπε δεύτερα ὁ Ὁτάνης λέγων, « εἰ μὴ αὐτῇ Σμέρδιν τὸν Κύρου γινώσκεις, σὺ δὲ παρ' Ἀτόσσης πυθεῖς ὅτῳ τούτῳ συνοικεῖ αὐτῇ τε ἐκείνῃ καὶ σὺ· πάντως γὰρ δὴ
40 κου τὸν γε ἐνωτῆς ἀδελφεὸν γινώσκει. » (5) Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ θυγάτηρ, « οὔτε Ἀτόσση δύναμαι ἐς λόγους ἐλθεῖν οὔτε ἄλλῃν οὐδεμίαν ιδέσθαι τῶν συγκαταχθέντων γυναικῶν· ἐπεὶ γὰρ τάχιστα οὗτος ὠνήρωπος, ὅστις κοτέ ἐστι, παρελαβε τὴν βασιλῆην, δι-
45 σπειρε ἡμέας ἄλλῃν ἄλλη τάξας. »

LXIX. Ἀκούοντι δὲ ταῦτα τῷ Ὁτάνῃ μᾶλλον καταπεινόντο τὸ πρῆγμα. Τρίτην δὲ ἀγγελίην ἐσπέμπει παρ' αὐτὴν λέγουσαν ταῦτα, « ὦ θυγάτερ, δεῖ σε γεγυῖαν εὖ κίνδυνον ἀναλαχέσθαι τὸν ἂν ὁ πατὴρ ὑποδύ-
50 νειν κελεύῃ. Εἰ γὰρ δὴ μὴ ἐστὶ ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλὰ τὸν καταδοκέω ἐγὼ, οὗτοι μιν σοὶ τε συγκαοιμένον καὶ τὸ Περσέων κράτος ἔχοντα δεῖ χαίροντα ἀπαλλάσσειν, ἀλλὰ δοῦναι δίκην. (2) Νῦν ὦν ποιήσον τάδε· ἐπεὶ σοὶ συνευδῇ καὶ μάθῃς αὐτὸν κατυπνωμέ-

(3) At qui aderant Persæ persuadere sibi nullo pacto potuerunt, Magos rerum esse potitos; sed Cambysen existimaverunt calumniæ caussa hæc dixisse quæ de morte Smerdis dixerat, quo Persicum omne genus ad bellum adversus illum concitaretur. (4) Hi igitur existimabant, Smerdin Cyri filium regnum occupasse: nam præfracte etiam negabat Prexaspes, a se interfectum esse Smerdin; nec enim tutum ei erat, mortuo Cambyse fateri, Cyri filium ipsius manu periisse.

LXVII. Magus igitur, mortuo Cambyse, secure regnavit, usurpans cognominis Cyri filii nomen Smerdis, per septem menses, qui Cambysi ad complendum octavum annum defuerunt: intra quod tempus cunctos imperio Persarum subjectos ingentibus adfecit beneficiis, ita ut eundem mortuum desiderarent omnes Asiæ populi, ipsis Persis exceptis. Dimissis enim per omnes, quibus imperavit, populos præconibus Magus edixerat, per triennium immunes fore omnes, quum a militia, tum a tributo. Atque hoc edictum protinus promulgaverat, simulatque insurrectione facta iniiit regnum.

LXVIII. At octavo mense, quisnam esset, tali modo compertum est. Fuit Otanes, Pharnaspis filius, genere et opibus par ei qui primus esset inter Persas. Hic Otanes primus suspectum habuit Magum; non esse Smerdin Cyri filium, sed eum qui erat, inde conjiciens, quod numquam ex arce egrederetur, nec ullum ex nobilibus Persis in conspectum suum vocaret. (2) Ea suspicione ductus, hocce instituit facere. Filiam ejus, cui Phædyma nomen erat, in uxoribus habuerat Cambyses: eandemque perinde tunc Magus habebat, cum eaque pariter atque cum aliis Cambysis uxoribus consuetudinem habebat. (3) Ad hanc igitur filiam suam misit Otanes, quærens ex ea, quisnam homo esset cum quo concumberet: utrum Smerdis Cyri filius, an alius quispiam? Cui illa responsum remisit, nescire se; neque enim Cyri filium Smerdin umquam vidisse, nec scire quis sit cum quo concubaret. (4) Tum iterum ad eandem mittens Otanes, ait: « Si Smerdin Cyri filium non nosti, tu ab Atossa percunctare, quonam cum viro et illa concubat et tu! nam illa utique fratrem novit suum. » (5) Respondit ad hæc filia: « Neque Atossæ ego possum in colloquium venire, neque alii ulli mulieri ex his quæ mecum hic una habitant: nam simulatque hic homo, quisquis est, occupavit regnum, disseminavit nos, alii aliam sedem adsignans. »

LXIX. Hæc audienti Otani magis etiam manifesta facta res est. Itaque tertio ad illam nuncium mittit, his verbis: « Oportet te, filia, quum bene nata sis, periculum suscipere quodcumque pater te jubet. Quodsi enim hic non est Cyri filius Smerdis, sed is quem ego esse existimo; non debet ille, quod tecum concubat et Persarum teneat imperium, impune ferre, sed meritam luere pœnam. (2) Nunc igitur fac hocce: quando tecum cubuerit, tuque eum somno sopitum intellexeris, palpa ejus aures. Quodsi compertus

νον, ἄφασον αὐτοῦ τὰ ὄψα· καὶ ἦν μὲν φαίνεται ἔχων ὄψα, νόμιζε σεσωτην Σμέρδι τῷ Κύρου συνοικεῖν, ἦν δὲ μὴ ἔχων, σὺ δὲ τῷ μάγῳ Σμέρδι. » (3) Ἀντιπέμ-
πει πρὸς ταῦτα ἡ Φαιδύμη φαιμένη κινδυνεύειν με-
γάλως, ἦν ποιήσῃ ταῦτα· εἰ γὰρ δὴ μὴ τυγχάνει τὰ ὄψα
ἔχων, ἐπιλαμπτος δὲ ἀφάσσοις ἔσται, εὖ εἰδέναι ὡς
ἵστώσει μιν· ὅμως μέντοι ποιήσιν ταῦτα. (4) Ἡ
μὲν δὲ ὑπεδέξατο ταῦτα τῷ πατρὶ καταργάσεσθαι, τοῦ
δὲ μάγου τούτου τοῦ Σμέρδιος Κύρος δὲ Καμβύσει
10 ἄρχων τὰ ὄψα ἀπέταμε ἐπ' αἰτῇ δὴ τινι οὐ σικιρῇ.
(5) Ἡ ὦν δὲ Φαιδύμη αὕτη, ἡ τοῦ Ὀτάνει θυγάτηρ,
πάντα ἐπιτελέουσα τὰ ὑπεδέξατο τῷ πατρὶ, ἐπεῖτε
αὐτῆς μέρος ἐγένετο τῆς ἀπίστιας παρὰ τὸν μάγον (ἐν
περιτροπῇ γὰρ δὴ αἱ γυναῖκες φοιτοῦσι τοῖσι Πέρ-
15 σσι), ἐλθοῦσα παρ' αὐτὸν εὗδε, ὑπνωμένου δὲ καρτε-
ρῶς τοῦ μάγου ἤρασε τὰ ὄψα. (6) Μαθοῦσα δὲ οὐ
χαλεπῶς, ἀλλ' εὐπετέως οὐκ ἔχοντα τὸν ἄνδρα ὄψα,
ὡς ἡμέρη τάχιστα ἐγεγονέε, πέμψασα ἐσήμνηε τῷ
πατρὶ τὰ γενόμενα.

20 LXX. Ὁ δὲ Ὀτάνης παραλαβὼν Ἀσπαθίνην καὶ
Γωβρόνην Περσέων τε πρώτους ἐόντας καὶ ἐσωτῶ ἐπι-
τηδεωτάτους ἐς πίστιν, ἀπηγγέσατο πᾶν τὸ πρῆγμα· οἱ
δὲ καὶ αὐτοὶ ἄρα ὑπόπτατον οὗτο τοῦτο ἔχουν, ἀνενη-
καντος δὲ τοῦ Ὀτάνει τοὺς λόγους ἐδέξαντο. (2) Καὶ
25 ἔδοξε σφι ἕκαστον ἄνδρα Περσέων προσεταιρίσασθαι
τοῦτον τῷ πιστεύει μάλιστα. Ὀτάνης μὲν νυν ἐσά-
γεται Ἰνταφέρνεα, Γωβρόης δὲ Μεγάδοζον, Ἀσπαθίνης
δὲ Ὑδάρνεα. Γεγονότων δὲ τούτων ἐξ παραγίνεται
ἐς τὰ Σούσα Δαρεῖος δὲ Ὑστάσπεος ἐκ Περσέων ἥκων·
30 τούτων γὰρ δὴ ἦν οἱ δὲ πατὴρ Ὑπαρχος. Ἐπεὶ ὦν
οὗτος ἀπικέτο, τοῖσι ἐξ τῶν Περσέων ἔδοξε καὶ Δαρεῖον
προσεταιρίσασθαι.

LXXI. Συνελθόντες δὲ οὗτοι ἐόντες ἐπτά ἐδίδοσαν
σφισι λόγους καὶ πίστις. Ἐπεῖτε δὲ ἐς Δαρεῖον ἀπί-
35 κέτο γνώμην ἀποφαινέσθαι, ἔλεγέ σφι τάδε, « ἐγὼ
ταῦτα ἐδόκειον μὲν αὐτὸς μόνος ἐπίστασθαι, ὅτι τε δὲ
μάγος εἴη δὲ βασιλεύων καὶ Σμέρδις δὲ Κύρου τετελεύ-
τηκε· καὶ αὐτοῦ τούτου εἴνεκεν ἤκω σπουδῇ ὡς συστή-
σων ἐπὶ τῷ μάγῳ θάνατον. Ἐπεῖτε δὲ συνήνεικε
40 ὥστε καὶ ὑμέας εἰδέναι καὶ μὴ μόνον ἐμὲ, ποιέειν
αὐτίκα μοι δοκεῖ καὶ μὴ υπερβάλλεσθαι· οὐ γὰρ ἄμει-
νον. » (2) Εἶπε πρὸς ταῦτα δὲ Ὀτάνης, « ὦ παῖ Ὑστά-
σπεος, εἰς τε πατρός ἀγαθοῦ καὶ ἐκφαίνειν οἴκας
σεωυτὸν ἐόντα τοῦ πατρός οὐδὲν ἔσσω· τὴν μέντοι
45 ἐπιχείρησιν ταύτην μὴ οὕτω συντάχυνε ἀβούλως, ἀλλ'
ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον αὐτὴν λάμβανε· δεῖ γὰρ πλεῖνας
γενομένους οὕτω ἐπιχειρεῖν. » (3) Λέγει πρὸς ταῦτα
Δαρεῖος, « ἄνδρες οἱ παρεόντες, τῷ εἰρημένῳ
ἐξ Ὀτάνει εἰ γρήσσεθ, ἐπίστασθε ὅτι ἀπολέσθε κά-
50 κιστα· ἐξοίσει γάρ τις πρὸς τὸν μάγον, ἰδίῃ περιβαλ-
λόμενος ἐσωτῶ κέρδεα. (4) Μάλιστα μὲν νυν ὠφεί-
λετε ἐπ' ὑμῶν αὐτῶν βαλλόμενοι ποιέειν ταῦτα· ἐπεῖτε
δὲ ὑμῖν ἀναφέρει, ἐς πλεῖνας ἐδόκεα καὶ ἐμοὶ ὑπερέ-
θεσθε, ἢ ποιέωμεν σήμερον, ἢ ἴστε ὑμῖν ὅτι ἦν ὑπερ-

fuerit aures habere, puta te cum Cyri Smerdi concumbere :
sin aures eum non habere deprehendes, magus Smerdis
est quicum concumbis. » (3) Ad hæc renunciari Phædyma
jubet, ingens se adire periculum, si id faciat. Si forte
enim aures ille non habeat, ipsa autem deprehendatur
palpans, satis se scire, fore ut ab illo trucidetur : attamen
imperata facturam. (4) Sic illa, hoc se effecturam, patri
recepit. Mago autem huic Smerdi Cyrus, Cambysis fi-
lius, tum regnans, graviorem quamdam ob culpam præ-
cidi aures jusserat. (5) Hæc igitur Phædyma, Otanis filia,
cuncta exsequens quæ patri receperat, quum ad illam re-
diisset ordo intrandi ad Magum (per vices enim apud
Persas uxores ad maritum intrant), cubiculum ingressa
cum eo concubuit : et postquam gravi somno Magus sopi-
tus erat, aures ejus palpavit. (6) Utque haud ægre, sed
facillime, cognovit auribus carere hominem, simulatque
dies adfuit, ad patrem misit, remque ei significavit.

LXX. Tum Otanes, adsumpto Aspathine et Gobrya, pri-
marilis inter Persas viris, maximeque idoneis quibus fidem
haberet, totam rem his enarravit : atque hi etiam ipsi
suspicati erant, ita se rem habere. Quibus quum deinde
rationes suas exposuisset, adsentati sunt ambo. (2) Con-
stitueruntque hi tres, ut ipsorum quisque unum virum
Persam, cui maxime fidem haberet, sibi legeret socium.
Adsciscit igitur Otanes pro sua parte Intaphernem ; Go-
bryas, Megabazum ; Aspathines, Hydarnen. Ita quum sex
essent, advenit Susa Darii, Hystaspis filius, ex Perside
veniens, cui regioni pater ipsius erat præfectus. Qui ubi
advenit, placuit reliquis sex Persis Darium etiam socium
sibi adsciscere.

LXXI. Hi septem igitur congressi, fidem sibi dant invi-
cem, et sermones conferunt. Ubi ad Darium venit ordo
sententiæ dicendæ, ait ille : « Ego hoc solus cognitum ha-
bere putabam, regnare Magum, et vita excessisse Smerdin,
Cyri filium : atque ad hoc ipsum dedita opera huc me con-
tuli, ut mortem Mago pararem. Quandoquidem vero ac-
cidit, ut et vos rem compertam habeatis, non ego solus ;
videtur mihi res e vestigio peragenda, neque differenda :
nec enim hoc melius fuerit. » (2) Ad hæc Otanes : « O fili
Hystaspis, ait, forti viro patre genitus es ; et videris osten-
dere, te nihil esse patre inferiorem. Verumtamen hanc
rem noli ita præpropere et inconsulto adgredi ; sed consi-
deratius illam capesse. Plures simus oportet, et sic
demum rem adgredi. » (3) Tum Darii : « Viri qui hic
adestis, inquit, si ea ratione utemini quæ ab Otane est
proposita, scitote pessime vos esse perituros. Deferet
enim aliquis rem ad Magum, privatim sibi lucrum qua-
rens. (4) Debebatis quidem maxime vos soli, re inte-
vos deliberata, hæc conficere : quoniam vero ad alios
plures eam referre placuit vobis et mecum quodam
communicastis, aut hoc ipso die rem exsequamur, au-
scitote, si hunc unum diem siveritis elahi, non alium

πέση ἢ νῦν ἡμέρη, ὥς οὐκ ἄλλος φθὰς ἐμεῦ κατήγορος ἔσται, ἀλλὰ σφεα αὐτὸς ἐγὼ κατερῶ πρὸς τὸν μάγον. »

LXXII. Λέγει πρὸς ταῦτα Ὀτάνης, ἐπειδὴ ὦρα σπερρόμενον Δαρείον, « ἐπεῖτε ἡμέας συνταγύνει ἀναγκάζεις καὶ ὑπερβάλλεσθαι οὐκ ἔξαι, ἴθι ἐξηγέο αὐτὸς διτῶ τρόπῳ πάριμεν ἐς τὰ βασιλῆα καὶ ἐπιχειρήσομεν αὐτοῖσι. Φυλακὰς γὰρ δὴ διεστέωσας οἰδὰς κου καὶ αὐτὸς, εἰ μὴ ἰδὼν, ἀλλ' ἀκούσας τὰς τῶ τρόπῳ 10 περήσομεν; » (2) Ἀμείβεται Δαρεῖος τοισίδε, « Ὀτάνη, ἡ πολλὰ ἔστι τὰ λόγῳ μὲν οὐκ οἶα τε δηλώσαι, ἔργῳ δέ· ἄλλα δ' ἔστι τὰ λόγῳ μὲν οἶα τε, ἔργῳ δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν λαμπρὸν γίνεται. (3) Ὑμεῖς δὲ ἴστε φυλακὰς τὰς κατεστέωσας εἰσάσας οὐδὲν χαλεπὰς παρελθεῖν. 15 Τούτῳ μὲν γὰρ ἡμέων ἐόντων τοιῶνδε οὐδεὶς ὅστις οὐ παρήσει, τὰ μὲν κου καταιδέμενος ἡμέας, τὰ δὲ κου καὶ δειμαίνων· τοῦτο δὲ ἔχω αὐτὸς σκῆψιν εὐπροπεσάτην τῇ πάριμεν, φὰς ἄρτι τε ἤκειν ἐκ Περσέων καὶ βούλεσθαι τι ἔπος παρὰ τοῦ πατρὸς σημήναι 20 τῷ βασιλεῖ. (4) Ἐνθα γάρ τι δεῖ ψεύδος λέγεσθαι, λεγέσθω. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ γλιγόμεθα οἳ τε ψευδόμενοι καὶ οἳ τῇ ἀληθείᾳ διαχρεώμενοι· οἳ μὲν γε ψεύδονται τότε ἐπεὶ αὐτὸς τι μέλλουσιν τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες κερδήσεσθαι, οἳ δ' ἀληθίζονται ἵνα τι τῇ ἀληθείᾳ ἐπισπῶνται 25 κέρδος καὶ τι μᾶλλον σφι ἐπιτράπηται. (5) Οὕτω οὐ ταῦτ' ἀσκέοντες τούτου περιεχόμεθα. Εἰ δὲ μηδὲν κερδήσεσθαι μέλλοιεν, ὁμοίως ἂν ὅ τε ἀληθίζόμενος ψευδὴς εἴη καὶ ὁ ψευδόμενος ἀληθής. (6) Ὅς ἂν μὲν νῦν τῶν πυλουργῶν ἐκὼν παρή, αὐτῷ οἳ ἀμεινον 30 ἐς χρόνον ἔσται· ὅς δ' ἂν ἀντιβάνειν περιᾶται, δεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος, καὶ ἔπειτεν ὥσάμενοι ἔσω ἔργου ἐχώμεθα. »

LXXIII. Λέγει Γωβρύης μετὰ ταῦτα, « ἄνδρες φίλοι, ἡμῖν ὅτε κάλλιον παρέξει ἀνασώσασθαι τὴν 35 ἀρχήν, ἢ, εἰ γε μὴ οἶοι τε ἐσόμεθα αὐτὴν ἀναλαβείναι, ἀποθανεῖν; ὅτε γε ἀρχόμεθα μὲν ἐόντες Πέρσαι ὑπὸ Μήδου ἀνδρὸς μάγου, καὶ τούτου ὄντα οὐκ ἔχοντος. (2) Ὅσοι τε ὑμέων Καμβύση νοσέοντι παρεγένοντο, πάντως κου μέμνησθε τὰ ἐπέσκηψε Πέρσῃσι τελευταίων τὸν 40 βίον μὴ πειρωμένοις ἀνακτᾶσθαι τὴν ἀρχήν· τὰ τότε οὐκ ἐνεδεκόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ διαβολῇ ἐδοκέομεν εἶπαι Καμβύσεα. (3) Νῦν ὃν τίθεμαι ψῆφον πείθεσθαι Δαρείῳ καὶ μὴ διαλύεσθαι ἐκ τοῦ συλλόγου τοῦδε ἀλλ' ἢ ἰόντας ἐπὶ τὸν μάγον ἰθὺς. » Ταῦτα εἶπε Γωβρύης, 45 καὶ πάντες ταῦτα αἶνεον.

LXXIV. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐβουλεύοντο, ἐγένετο κατὰ συντυχίην τάδε. Τοῖσι μάγοισι ἔδοξε βουλευόμενοι Πρηξάσπεα φίλον προσθέσθαι, ὅτι τε ἐπὶ πόνθῃ πρὸς Καμβύσεω ἀνάσσει, ὅς οἱ τὸν παῖδα τοξεύσας 50 ἀποκωλύεκε, καὶ διότι μῦθος ἥπιστατο τὸν Σμέρδιος τοῦ Κύρου θάνατον αὐτοχειρή μιν ἀπολέσας, πρὸς δ' ἔτι ἐόντα ἐν αἴνῃ μεγίστῃ τὸν Πρηξάσπεα ἐν Πέρσῃσι. (2) Τούτων δὴ μιν εἶνεκεν καλέσαντες φίλον προσεπύκτεοντο πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι, ἢ μὲν

accusatorem me praeveniturum esse, sed me ipsum nomina vestra ad Magum esse delaturum. »

LXXII. Ita ardentem Darium videns Otanes : « Quoniam igitur, inquit, adeo properarem nos exsequi cogis, nec differre pateris ; age dic nobis ipse, quonam pacto intrabimus regiam, illosque adgrediemur ? Custodias enim esse dispositas tu etiam ipse (puto) nosti, si non visu, auditu certe : quas quo pacto superabimus ? » (2) Cui Darius respondit : « Multa sunt, Otanes, quæ verbis non facile est demonstrare, sed re ipsa atque opere : sunt rursus alia, verbis quidem expeditu facilia, sed unde factum nullum præclarum existit. (3) Nostis autem vos, per dispositas illas custodias non ulla posse difficultate transiri. Quum enim simus hac dignitate viri, nemo non transire nos patietur, partim reverentia nostri ductus, partim forte etiam timore. Præterea vero ego ipse prætextum maxime speciosum habeo, quo intremus ; dicens ex Perside me adesse, velleque quidpiam, quod a patre mihi mandatum sit, regi significare. (4) Etenim, ubi mendacium aliquod dicendum est, dicatur. Eodem enim tendimus, et mendaces, et veraces : hi falsum dicunt, quando falsa persuadendo commodum aliquod sunt percepturi ; illi vera loquuntur, ut per veritatem lucrum quoddam faciant, utque majus aliquid illis dehinc committatur. (5) Ita, diversas vias sequentibus, idem nobis finis propositus est. Si nihil commodi exspectaretur ; eadem ratione alter (*homo mendax*) qui verum loquitur (*lucris caussa*), mentiretur ; alter (*verax*) qui mentitur (*commodi caussa*), verum dicturus erat. (6) Quisquis ergo ex portarum custodibus ultro nos admisit, is posthac fructum facti percipiet ; qui vero se nobis opponere conabitur, is eo ipso hostis declaratus esto, nosque deinde vi penetra- bimus intus, et opus adgrediemur. »

LXXIII. Post hæc Gobryas, « Umquamne, inquit, viri amici, honestius possemus recuperare imperium, aut, si recipere illud non licuerit nobis, honestius mori, quam nunc, ubi nobis, viris Persis, Medus homo Magus imperat, isque mutilatus anribus ? (2) Et quicumque vestrum agro tanti adfuistis Cambysi, utique meministis, puto, quæ ille, quum finiret vitam, injunxit Persis imprecatusque est non connitentibus recuperare imperium : quæ nos tunc quidem non admittebamus, sed per calumniam dici a Cambyse putabamus. (3) Nunc igitur censeo, Dario esse obtemperandum, neque ex hoc cœtu aliorum discedendum, nisi recta adversus Magum. » Hæc dicenti Gobryæ omnes sunt adsensi.

LXXIV. Dum hi ita deliberant, per idem tempus accidit forte hocce. Placuerat deliberantibus Magis, amicum sibi conciliare Prexaspem, tum quoniam indigna ille erat passus a Cambyse, qui filium ejus sagitta transfixum interfecerat ; tum quod unus idem mortem noverat Smerdis, Cyri filii, quippe qui sua manu eum occidisset ; præterea quod summo in honore erat apud Persas. (2) His igitur rationibus inducti, vocatum ad se Prexaspem, operam dederunt ut amicum sibi adjungerent, fide data et juramentis

ἔξιν παρ' ἐωυτῇ μηδ' ἐξοίσειν μηδενὶ ἀνθρώπων τὴν ἀπὸ σφέων ἀπάτην ἐς Πέρσας γενοῦσαν, ὑπισχνέμενοι τὰ πάντα οἱ μυρία δώσειν. (3) Ὑποδεχομένου δὲ τοῦ Πηρξάσπεω ποιήσιν ταῦτα, ὡς ἀνέπεισάν μιν οἱ μάγοι, δευτέρα προσέφερον, αὐτοὶ μὲν φάμενοι Πέρσας πάντας συγκαλέσειν ὑπὸ τὸ βασιλῆϊον τεῖχος, ἐκείνων δ' ἐκέλευον ἀναβάντα ἐπὶ πύργον ἀγορεύσαι ὡς ὑπὸ τοῦ Κύρου Σμέρδιος ἀρχονται καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου. (4) Ταῦτα δὲ οὕτω ἐνετέλλοντο ὡς πιστοτάτου δῆθεν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι, καὶ πολλὰ κίς ἀποδεξάμενον γνώμην ὡς περιεῖη ὁ Κύρου Σμέρδις, καὶ ἐξαρνησαμένου τὸν φόνον αὐτοῦ.

LXXV. Φαμένου δὲ καὶ ταῦτα ἐτοιμοὺ εἶναι ποίειν τοῦ Πηρξάσπεω, συγκαλέσαντες Πέρσας οἱ μάγοι ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ πύργον καὶ ἀγορεύειν ἐκέλευον. (2) Ὁ δὲ, τῶν μέντοι ἐκείνοι προσεδέοντο αὐτοῦ, τούτων μὲν ἔκων ἐπελήθετο, ἀρξάμενος δὲ ἀπ' Ἀχαιμένεος ἐγενεολόγησε τὴν πατριὴν τὴν Κύρου, μετὰ δὲ ὡς ἐς τοῦτον κατέβη, τελευταῖον ἔλεγε ὅσα ἀγαθὰ Κύρος Πέρσας πεποιήκοι, (3) διεξελθὼν δὲ ταῦτα ἐξέφαινε τὴν ἀλήθειαν, φάμενος πρότερον μὲν κρύπτειν (οὐ γὰρ οἱ εἶναι ἀσφαλὲς λέγειν τὰ γινόμενα), ἐν δὲ τῷ παρεόντι ἀναγκαίην μιν καταλαμβάνειν φαίνειν· καὶ δὴ ἔλεγε τὸν μὲν Κύρου Σμέρδιν ὡς αὐτὸς ὑπὸ Καμβύσεω ἀναγκαζόμενος ἀποκτείνει, τοὺς μάγους δὲ βασιλεύειν. (4) Πέρσῃσι δὲ πολλὰ ἐπαρησάμενος εἰ μὴ ἀνακτησαίτο ὁπίσω τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς μάγους τισαίτο, ἀπῆκε ἐωυτὸν ἐπὶ κεφαλῇ φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ πύργου κάτω. Πηρξάσπης μὲν νυν ἐὼν τὸν πάντα χρόνον ἀνὴρ δόκιμος οὕτω ἐτελεύτησε.

LXXVI. Οἱ δὲ δὴ ἐπὶ τῶν Περσέων ὡς ἐβουλεύσαντο αὐτίκα ἐπιχειρεῖν τοῖσι μάγοις καὶ μὴ ὑπερβάλλεσθαι, ἦσαν εὐξάμενοι τοῖσι θεοῖσι, τῶν περὶ Πηρξάσπεα πρηχθέντων εἰδότες οὐδέν. Ἐν τε δὴ τῇ δῶμ μέσῃ στείχοντες ἐγίνοντο καὶ τὰ περὶ Πηρξάσπεα γεγονότα ἐπυνθάνοντο. (2) Ἐνθαῦτα ἐκστάντες τῆς δεοῦ ἐδίδοντο αὐτὶς σφίσι λόγους, οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Ὀτάνεα πάγχυ κελεύοντες ὑπερβάλλεσθαι μηδὲ οἰδεόντων τῶν πρηγμάτων ἐπιτίθεσθαι, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Δαρεῖον αὐτίκα τε ἵεναι καὶ τὰ δεδογμένα ποίειν μηδ' ὑπερβάλλεσθαι. (3) Μθιζόμενων δ' αὐτῶν ἐφάνη ἱρήκων ἐπτὰ ζεύγεα δύο αἰγυπιῶν ζεύγεα διώκοντα καὶ τίλλοντά τε καὶ ἀμύσσοντα. Ἰδόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐπτὰ τῇ τε Δαρείου πάντες αἶνεον γνώμην, καὶ ἔπειτεν ἦσαν ἐπὶ τὰ βασιλῆα τεθαρσηκότες τοῖσι ὄρνισι.

LXXVII. Ἐπιστάσι δὲ ἐπὶ τὰς πόλεις ἐγίνετο οἶόν τι Δαρεῖω ἢ γνώμῃ ἐφερε· καταιδέμενοι γὰρ οἱ φύλαχοι ἀνδράς τοὺς Περσέων πρῶτους, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑποπτεύοντες ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι, παρῆσαν θείῃ πομπῇ χρεωμένους, οὐδ' ἐπειρώτα οὐδεῖς. (2) Ἐπειτε δὲ καὶ παρῆλλον ἐς τὴν αὐλὴν, ἐνέκυρσαν τοῖσι τὰς ἀγγελίας ἐσφένουσι εὐνούχοις, οἱ σφας ἰστόρεον ὅ τι θέλοντες ἤλοιεν· καὶ ἅμα ἰστορόντες τούτους τοῖσι κυλοῦροισι ἠπειλεον ὅτι σφέας παρῆκαν, ἴσχον τε βουλομένους

cum obstringentes, apud se habiturum nec ulli homini aperturum malam fraudem qua illi adversus Persas uterentur; pollicentes ei, infinitis modis cumulate se eum remuneraturos. (3) Id quom se facturum Prexaspes recepisset, sicut ei persuadere conati erant Magi, secundo loco aliud ei proposuerunt: convocaturos se, aiebant, universos Persas sub regiae muris, illumque jusserunt conscensa turri coacionari, regi illos a Smerdi, Cyri filio, nec ab alio. (4) Hoc ei mandabant, ut qui summa fide esset apud Persas, quique saepe professus esset vivere Smerdin, Cyri filium, caedemque illius pernegasset.

LXXV. Postquam et hoc se facturum Prexaspes dixit, Magi, convocatis Persis, jusserunt enim conscendere turrim, et concionari. (2) At ille quidem, quæ ab his rogatus erat, eorum ultro oblitus, exordio sumpto ab Achæmene, genus recensuit Cyri; et postquam ad hunc descendit oratio, ad extremum beneficia omnia a Cyro in Persas collata commemoravit. (3) Quibus expositis, aperuit veritatem, quam adhuc a se occultatam esse, ait, quom non tutum sibi fuisset, id quod factum sit edicere; in præsentia autem necessitate se cogi, ut verum declaret. Dixit igitur, se ipsum, coactum a Cambyse, Smerdin Cyri filium necasse, et Magos esse qui nunc regnum teneant. (4) Denique multa imprecatus Persis, ni regnum recuperarent, pœnasque a Magis sumerent, de turri se præcipitem dejecit. Hunc finem Prexaspes habuit, quom per totam vitam spectata fide vir fuisset.

LXXVI. Septem quos dixi Persæ, postquam decreverunt protinus adgredi Magos, neque rem differre, perrexerunt deos precati, prorsus ignari eorum quæ circa Prexaspem acta erant. Sed dimidium viæ progressi, rem illam compariunt. (2) Itaque de via declinantes, quid faciendum sit iterum inter se deliberant: et Otanes quidem cum sociis, omnino differendum inceptum censuit, neque in hac rerum perturbatione adgrediendum: Darius vero cum suis, protinus eundum esse et exsequendum decretum sine dilatione ulla. (3) Qui dum inter se altercantur, adparent septem accipitrum paria, insectantium duo paria vulturum, vellitantiumque ea et fodicantium. Quibus conspectis, septem viri cuncti collaudant Darii sententiam et ad regiam pergunt, hoc augurio freti.

LXXVII. Qui ubi ad portas venerunt, accidit id quod Darius pro sententia dixerat: custodes reveriti primarios ex Persis viros, ac nihil ejusmodi ab eis factum iri suspicati, transire eos passi sunt, veluti divinitus missos; neque quisquam eos interrogavit. (2) Postquam vero in aulam progressi sunt, incidunt in eunuchos quorum munus est nuncios ad regem deferre: hique ex eis, quid velint, cujus rei causa veniant, quærent; simulque portæ custodibus, quod eos admiserint, minas intentant, denique progredi volentes

τοὺς ἐπτά ἐς τὸ πρόσω παριέναι. (3) Οἱ δὲ διακελευσάμενοι, καὶ σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια, τοὺτους μὲν τοὺς ἰσχυρτάς αὐτοῦ ταύτῃ συγκεντέουσι, αὐτοὶ δὲ ἤϊσαν δρόμῳ ἐς τὸν ἀνδρῶνα.

LXXVIII. Οἱ δὲ μάγοι ἔτυχον ἀμφοτέροιο τηνικαῦτα ἔόντες τε ἔσω καὶ τὰ ἀπὸ Πηρξάσπειο γεγόμενα ἐν βουλήν ἔχοντες. Ἐπεὶ ὦν εἶδον τοὺς εὐνούχους τεθορυβημένους τε καὶ βοῶντας, ἀνά τε ἔδραμον πάλιν ἀμφοτέροι, καὶ ὡς ἔμαθον τὸ ποιούμενον, πρὸς ἄλκην ἐτράποντο. (2) Ὁ μὲν δὲ αὐτῶν θάνατι τὰ τόξα κατελόμενος, ὁ δὲ πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐτράπετο. Ἐνθαῦτα δὲ συνέμισγον ἀλλήλοισι. Τῷ μὲν δὲ τὰ τόξα ἀναλαβόντι αὐτῶν, ἔόντων τε ἀγχού τῶν πολεμίων καὶ προσκειμένων, ἦν χρηστὰ οὐδὲν ὁ δ' ἕτερος τῇ αἰχμῇ ἡμύετο, καὶ τοῦτο μὲν Ἀσπαθίνην παίει ἐς τὸν μηρόν, τοῦτο δὲ Ἰνταφέρνεα ἐς τὸν ὀφθαλμόν· καὶ ἑστερήθη μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκ τοῦ τρώματος ὁ Ἰνταφέρνης, οὐ μὲντοι ἀπέθανε γέ. (3) Τῶν μὲν δὲ μάγων οὐτερος τρωματίζει τοὺτους· ὁ δὲ ἕτερος, ἐπεὶ οἱ τὰ τόξα οὐδὲν χρηστὰ ἐγένετο, ἦν γὰρ δὴ θάλαμος ἐσέχων ἐς τὸν ἀνδρῶνα, ἐς τοῦτον καταφεύγει, θέλων αὐτοῦ προσθεῖναι τὰς θύρας· καὶ οἱ συνεσπίπτουσι τῶν ἐπτά δύο, Δαρεῖός τε καὶ Γωδρύης. Συμπλακέντος δὲ Γωδρύου τῷ μάγῳ ὁ Δαρεῖος ἐπεστεῶς ἡγόρει οἷα ἐν σκότει, προμνηθεόμενος μὴ πλήξῃ τὸν Γωδρύην. (4) Ὅρῶν δὲ μιν ἄργον ἐπιστεῶτα ὁ Γωδρύης εἶρετο ὅτι οὐ χράται τῇ χειρί· ὁ δὲ εἶπε, « προμνηθεόμενος σέο, μὴ πλήξω. » Γωδρύης δὲ ἀμείβετο, « ὥθες καὶ δι' ἀμφοτέρων τὸ ζῆφος. » Δαρεῖος δὲ πειθόμενος ὥσέ τε τὸ ἐγχειρίδιον καὶ ἔτυχέ πως τοῦ μάγου.

LXXIX. Ἀποκτείναντες δὲ τοὺς μάγους καὶ ἀποταμόντες αὐτῶν τὰς κεφαλὰς, τοὺς μὲν τρωματίας ἐσιωπῶν αὐτοῦ λείπουσι καὶ ἀδυναστὴς εἵνεκεν καὶ φυλακῆς τῆς ἀκροπόλεως, οἱ δὲ πέντε αὐτῶν ἔχοντες τῶν μάγων τὰς κεφαλὰς ἔθενον ἔξω, βοῇ τε καὶ πατάγῳ χρεώμενοι, καὶ Πέρσας τοὺς ἄλλους ἐπεκχεύοντο, ἐξηγεόμενοι τε τὸ πρῆγμα καὶ δεικνύοντες τὰς κεφαλὰς καὶ ἅμα ἔκτεινον πάντα τινὰ τῶν μάγων τὸν ἐν ποσὶ γινόμενον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες τὸ τε γεγονός ἐκ τῶν ἐπτά καὶ τῶν μάγων τὴν ἀπάτην, ἐδικαίουν καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιέειν, σπασάμενοι δὲ τὰ ἐγχειρίδια ἔκτεινον ὅκου τινὰ μάγον εὕρισκον· εἰ δὲ μὴ νύξ ἐπελθοῦσα ἔσχε, ἔλιπον ἂν οὐδένα μάγον. (3) Ταύτην τὴν ἡμέραν θεραπεύουσι Πέρσαι κοινῇ μάλιστα τῶν ἡμερέων, καὶ ἐν αὐτῇ ὁρτὴν μεγάλην ἀνάγουσι, ἥ κέκληται ὑπὸ Περσέων μαγοφόνια· ἐν τῇ μάγον οὐδένα ἔξεστι φανῆναι ἐς τὸ φῶς, ἀλλὰ κατ' οἴκους ἐσωτοὺς οἱ μάγοι ἔχουσι τὴν ἡμέραν ταύτην.

LXXX. Ἐπεὶ δὲ κατέστη ὁ θόρυβος καὶ ἐντὸς πέντε ἡμερέων ἐγένετο, ἐβουλεύοντο οἱ ἐπαναστάντες τοῖσι μάγοισι περὶ τῶν περηγμάτων πάντων, καὶ ἐλέγησαν λόγοι· ἀπιστοὶ μὲν ἐνόησι· Ἕλληνας, ἐλέγησαν δ' ὦν. (2) Ὀτάνης μὲν ἐκέλευε ἐς μέσον Πέρσας καταθεῖναι τὰ πρῆγματα, λέγων τάδε, « ἐμοὶ δοκεῖ ἕνα

septemviro prohibere. (3) At illi, sese invicem cohortati, strictis gladiis, hos quā illo ipsos loco prohibere conantur, e vestigio transigunt, et cursu in virorum conclave contendunt.

LXXVIII. Erant forte tunc intus Magi ambo; et de his quae a Prexaspe acta erant consultabant. Qui ubi eunuchos viderunt consternatos clamantesque, vicissim et ipsi exsiluerunt ambo; et, postquam cognoverunt quid rei esset, ad vim et impetum se convertere. (2) Alter raptim arcum capit, hastam alter prehendit: committiturque ibi pugna. Et is quidem, qui arcum sumpserat, cominus instantibus hostibus, nihil in eo praesidii invenit: alter vero, hasta se defendens, primum Aspathinen percussit in femur, tum Intaphernem in oculum; et oculum quidem ex vulnere amisit Intaphernes, nec tamen mortuus est. (3) Dum alter ex Magis hos vulnerat, interim alter, quum ei arcus nihil prodesset, esset autem cubiculum conclavi contiguum, in hoc confugit, januam clausurus. Sed duo ex septemviris, Darius et Gobryas, simul irrumpunt, et Magum Gobryas medium corripit: quo facto collectantibus adstans Darius, ferire cunctatur, quippe in tenebris res gerebatur, cavens ne Gobryam feriat. (4) Quem ille ita otiosum videns adstantem, « Quidni manu, inquit, uteris? » cui Darius, « Tibi, ait, consulens, ne te feriam. » Et Gobryas, « Etiam per ambo adige, inquit, ferrum! » Cui parens Darius ferrum adegit, et forte fortuna Magum transfixit.

LXXIX. Interfectis Magis, abscissisque eorum capitibus, duo vulnerati ex septemviris ibi relinquuntur, quum infirmitatis caussa, tum arcis custodiendae: reliqui quinque, capita Magorum gestantes, foras currunt, ingentem clamorem strepitumque cientes; convocatisque Persis, quid gestum sit, exponunt, capitaque ostendunt; simul, quicumque eis obvius sit de Magorum genere, hunc interficiunt. (2) Tum Persae, cognita Magorum fraude et re a septemviris gesta, aequum et ipsi censuere paria facere; strictisque gladiis, ubicumque Magum quemdam offenderent, hunc trucidabant: ac, nisi superveniens nox eos inhibuisset, nullum Magum reliquum erant facturi. (3) Hunc diem publice colunt Persae inmaxime dierum omnium, eoque die ingens celebrant festum, quod Magophonia (quasi dicas Magicidium) a Persis vocatur; quo die nulli Mago licet in publicum prodire, sed intra domos suas Magi cuncti se continent illo die.

LXXX. Sedato tumultu, quum nondum quinque dies essent praeterlapsi, hi qui Magos per seditionem invaserant, de summa rerum deliberarunt: habitique sunt sermones, incredibiles quidem Graecis nonnullis, habiti tamen utique. (2) Et Otanes quidem, imperium summum Persis in medio deponendum censens, haec verba fecit: « Mihi videtur, inquit, non amplius debere unum

μὲν ἡμέων μούναρχον μηκέτι γενέσθαι· οὔτε γὰρ ἤδδ' οὔτε ἀγαθόν. (3) Εἰδότες μὲν γὰρ τὴν Καμβύσειν ὕβριν ἐπ' ὅσον ἐξῆλθε, μετεσχίκατε δὲ καὶ τῆς τοῦ μάγου ὕβριος. Κῶς δ' ἂν εἴη χρῆμα κατήρτισμένον μούναρχῳ, τῇ ἔσσει ἀνευθύνω ποιεῖν τὰ βούλεται; καὶ γὰρ ἂν τὸν ἀρίστον ἀνδρῶν πάντων στάντα ἐς ταύτην τὴν ἀρχὴν ἐκτὸς τῶν ἐωθότων νοημάτων στήσειε. (4) Ἐγγίνεται μὲν γὰρ οἱ ὕβρις ὑπὸ τῶν παρεόντων ἀγαθῶν, φθόνος δὲ ἀρχῇθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ. Δύο δ' ἔχων ταῦτα ἔχει πᾶσαν κακότητα· τὰ μὲν γὰρ ὕβρι κεκορημένος ἐρᾷε πολλὰ καὶ ἀτάσθαλα, τὰ δὲ φθόνῳ. (5) Καίτοι ἄνδρα γε τύραννον ἀφθονον ἔδεε εἶναι, ἔχοντά γε πάντα τὰ ἀγαθὰ. Τὸ δ' ὑπεναντίον τούτου ἐς τοὺς πολιήτας πέφυκε· φθονεῖ γὰρ τοῖσι ἀρίστοις περιεούσι τε καὶ ζῶουσι, χαίρει δὲ τοῖσι κακίοις τῶν ἀσπῶν, διαβολὰς δὲ ἀρίστος ἐνδέχεται. (6) Ἀναρμοστότατον δὲ πάντων ἦν τε γὰρ αὐτὸν μετρίως θωμάζης, ἄχθεται δὲ οὐ κάρτα θεραπεύεται, ἦν τε θεραπευὴ τις κάρτα, ἄχθεται ἅτε θωπὶ. Τὰ δὲ δὴ μέγιστα ἐρχομαι ἐρέων· (7) νόμακά τε κινεῖε πάτρια καὶ βιᾶται γυναῖκας κτείνει τε ἀκρίτους. (8) Πλήθος δὲ ἄρχον πρῶτα μὲν οὖνομα πάντων κάλλιστον ἔχει, ἰσονομίην, δεύτερα δὲ τούτων τῶν δ' μούναρχος ποιεῖ οὐδὲν· πάλω μὲν ἀρχὰς ἀρχει, ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει, βουλευόμενα δὲ πάντα ἐς τὸ κοινὸν ἀναφέρει. (9) Τίθεμαι ὦν γνώμην μετέντας ἡμέας μούναρχῳ τὸ πλῆθος ἀξείν· ἐν γὰρ τῇ πολλῇ ἐνὶ ταῖς πάντα. » Ὅτανός μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε.

LXXXI. Μεγάβαζος δὲ ὀλιγαρχίᾳ ἐκέλευε ἐπιτρέψαι πειν, λέγων τάδε, « τὰ μὲν Ὅτανός εἶπε τυραννίδα παύσειν, λελέσθαι καὶ μοι ταῦτα, τὰ δ' ἐς τὸ πλῆθος ἄνωγε φέρειν τὸ κράτος, γνώμης τῆς ἀρίστης ἡμάρτηκε· οὐλοῦν γὰρ ἀρχῆτου οὐδὲν ἐστὶ ἀξυνετώτερον οὐδὲ ὕβριστότερον. (2) Καίτοι τυράννον ὕβριν φεύγοντας ἀνδρας ἐς δῆμον ἀκολάστον ὕβριν πεσέειν ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνασχετόν. Ὁ μὲν γὰρ εἴ τι ποιεῖ, γινώσκων ποιεῖ, τῷ δὲ οὐδὲ γινώσκειν ἐν· κῶς γὰρ ἂν γινώσχοι δὲ οὐτ' ἐδιδάχθη οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν οὐδ' οἰκλήν, ὥσέτι τε ἐμπεσὼν τὰ πρήγματα ἀνευ νόου, χειμάρρῳ ποταμῷ ἔκελος; (3) Δῆμῳ μὲν νυν, οἱ Πέρσῃσι κακὸν νοέουσι, οὗτοι χάσθων, ἡμεῖς δὲ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἐπιλέξαντες οὐκίην, τούτοις περιβύμεν τὸ κράτος· ἐν γὰρ δὴ τούτοις καὶ αὐτοὶ ἐνεσόμεθα, ἀρίστων τε ἀνδρῶν οἶκος ἀρίστα βουλευόμενα γίνεσθαι. » Μεγάβαζος μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε.

LXXXII. Τρίτος δὲ Δαρεῖος ἀπεδέκνυντο γνώμην, λέγων, « ἐμοὶ δὲ τὰ μὲν εἶπε Μεγάβαζος ἐς τὸ πλῆθος ἔχοντα δοκέει ὀρθῶς λέγειν, τὰ δ' ἐς ὀλιγαρχίαν οὐκ ὀρθῶς. (2) Τριῶν γὰρ προκειμένων, καὶ πάντων τῶν λέγων ἀρίστων ἐόντων, δῆμον τε ἀρίστου καὶ ὀλιγαρχίης καὶ μούναρχου, πολλῷ τούτου προσέχειν λέγω. Ἀνδρὸς γὰρ ἐνὸς τοῦ ἀρίστου οὐδὲν ἀμεινόν ἂν φανεῖν· γνώμῃ γὰρ τοιαύτῃ χραιόμενος ἐπιτροπεύει ἂν ἀμικμήτως τοῦ πλῆθους, σιγῶντό τε ἂν βουλευόμενα ἐπὶ δυσμενέας ἀν-

e nobis summa imperii potiri: nec enim jucundum hoc fuerit, nec bonum. (3) Videtis enim, Cambysis contumelia quousque progressa sit, et Magi insolentiam estis experti. Et quo pacto bene composita res fuerit unius imperium? cui licet, nulli rationi reddendae obnoxio, facere quidquid libuerit. Tale quidem imperium, si viro etiam omnium optimo committatur, extra consuetos animi sensus facile eum abripiet. (4) Nam praesentes opes insolentiam ei ingenerant; invidia autem principio innata est homini. Et haec duo habens, omnem habet pravitatem: alia enim scelera multa, insolentia repletus, faciet; alia, invidia. (5) Quamquam virum in regia dignitate constitutum oportebat utique invidia vacare, quippe bonis rebus omnibus abundantem. At contrarium huius ei accidere adversus cives solet: invidet enim optimis quibusque, quod supersint vivanque; et gaudet pessimis, horumque adversus illos calumnias facillime admittit. (6) Quod vero maxime omnium incongruum est: si modice eum admiraris, aegre fert quod non summopere colatur; si quis eum summopere colit, offenditur, adulatorem esse existimans. Denique, ut dicam quae sunt maxima: instituta mutat patria, vim adfert mulieribus, occidit injudicatos. (7) At populi imperium, primum, nomen habet omnium honestissimum, juris aequalitatem; deinde, eorum quae patrat is qui unus imperat, nihil facit. Sorte gerit imperia et magistratus; potestatem habet rationi reddendae obnoxiam; consilia omnia ad commune civium refert. (8) Quare sic ego censeo, misso facto unius imperio, multitudini imperium potestatemque esse permittendam: nam in multitudine insunt omnia. » Hanc Otanes sententiam dixit.

LXXXI. Tum Megabazus, censens paucorum imperio res esse permittendas, in hunc modum est locutus: « Quae Otanes de abolenda regia potestate dixit, eadem mihi quoque dicta sunt: quod vero ad multitudinem deferri jussit imperium, ab optima sententia aberravit. Nam inutili turba nihil est insipientius, nihilque insolentius. (2) Atqui hoc neutiquam ferendum, ut, qui regis contumeliam effugere cupimus, iidem in plebis indomitae incidamus contumeliam. Nam ille, si quid facit, intelligit tamen quid sit quod facit: at plebi ne hoc quidem inest, ut intelligat. Quo enim pacto intelligat, quum nec didicerit nec noverit honestum aut conveniens quidquam, et deproperet negotia, cum impetu sine mente irruens, torrenti flumini similis? (3) Populari igitur statu hi utantur, qui Persis male cupiunt: nos vero optimorum virorum seligamus societatem, et his imperium deferamus; quorum nempe in numero nos quoque erimus ipsi. Optimorum autem virorum consentaneum est optima etiam esse consilia. » Haec est sententia a Megabazo in medium proposita.

LXXXII. Tertio loco Darius dixit sententiam, his usus verbis: « Mihi vero, quae Megabazus dixit ad multitudinem spectantia, ea recte dixisse videtur; quae vero ad oligarchiam spectant, non recte. (2) Nam si tria proposita sint, et quodque eorum, quae dico, in suo genere optimum, optimus status popularis, optima oligarchia, et monarcha optimus; horum trium hoc postremum reliquis longe praefendum esse autumo. Etenim unius viri imperio qui sit optimus nihil profecto melius queat reperiri: optimo quippe consilio utens, inculpatus administrabit res multitudinis, et ea ratione consilia adversus male animatos capta,

δρας οὕτω μάλιστα. (3) Ἐν δὲ ὀλιγαρχίᾳ πολλοῖσι ἀρετὴν ἐπασκέουσι ἐς τὸ κοινὸν ἔχθρα ἴδια ἰσχυρὰ φιλέει ἐγγίνεσθαι· αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι γνώμησιν τε νικᾶν ἐς ἔχθρα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται, ἐξ ὧν στάσεις ἐγγίνονται, ἐκ δὲ τῶν στασιῶν φόνος· ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπέβη ἐς μοναρχίην, καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε ὅσῳ ἐστὶ τοῦτο ἀριστον. (4) Δήμου τε αὖ ἀρχontos ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίνεσθαι· κακότητος τοίνυν ἐγγινομένης ἐς τὰ κοινὰ ἔχθρα μὲν οὐκ ἐγγίνεται τοῖσι κακοῖσι, φιλαὶ δὲ ἰσχυραὶ· οἱ γὰρ κακοῦντες τὰ κοινὰ συγκύψαντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσι. (5) Τοῦτο δὲ τοιοῦτο γίνεται ἐς δ' ἂν προστάς τις τοῦ δήμου τοὺς τοιοῦτους παύσῃ. Ἐκ δὲ αὐτῶν θωμαζέται οὗτος δὴ ὑπὸ τοῦ δήμου, θωμαζόμενος δὲ ἂν ὧν ἐφάνη μούναρχος εἶναι· καὶ ἐν τούτῳ δηλοῖ καὶ οὗτος ὡς ἡ μοναρχία κράτιστον. (6) Ἐνὶ δὲ ἐπεί πάντα συλλαβόντα εἶπαι, κόθεν ἡμῖν ἡ ἐλευθερία ἐγένετο καὶ τευ δόντος; κότερα παρὰ δήμου ἡ ὀλιγαρχίης ἡ μοναρχίου; Ἐγὼ τοίνυν γνώμην ἡμέας ἐλευθερωθέντας δι' ἓνα ἄνδρα τὸ τοιοῦτο περιστέλλειν, χωρὶς τε τούτου πατρύους νόμους μὴ λύειν ἔχοντας εὖ· οὐ γὰρ ἄμεινον. »

LXXXIII. Γινώμαι μὲν δὴ τρεῖς αὐταὶ προσκέατο, οἱ δὲ τέσσερες τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν προσθέντο ταύτῃ. Ὡς δὲ ἐσώσθη τῇ γνώμῃ ὁ Ὀτάνης Πέρσης ἰσχυρομένην σπεύδων ποιῆσαι, ἐλεξε ἐς μέσον αὐτοῖσι τάδε, « ἀνδρες στασιῶται, ὅτλα γὰρ δὴ ἐτι δεῖ ἓνα γέ τινα ἡμέων βασιλέα γενέσθαι, ἥτοι κλήρω γε λαχόντα, ἢ ἐπιτρεψάντων τῶν Περσέων πλῆθει τὸν ἂν ἐκεῖνο ἔλθῃ, ἢ ἄλλῃ τινὶ μηχανῇ. (2) ἐγὼ μὲν νυν ὑμῖν οὐκ ἐναγωνιεύμαι· οὔτε γὰρ ἀρχεῖν οὔτε ἀρχεσθαι ἐθέλω· ἐπὶ τούτῳ δὲ ὑπεξίσταμαι τῆς ἀρχῆς, ἐπ' ᾧ τε ὑπ' οὐδενὸς ὑμέων ἀρξομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγὼ οὔτε οἱ ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινόμενοι. » (3) Τοῦτο εἰπαντος ταῦτα ὡς συνεχώρεον οἱ ἐξ ἐπὶ τούτοις, οὗτος μὲν δὴ σφι οὐκ ἐνηγωνίζετο, ἀλλ' ἐκ τοῦ μέσου κατήστο, καὶ νῦν αὕτη ἡ οἰκίη διατελέει μούνη ἐλευθέρῃ εὐῶσα Περσέων, καὶ ἀρχεται τσαῦτα ὅσα αὕτη ἐθέλει, νόμους οὐκ ὑπερβαίνουσα τοὺς Περσέων.

LXXXIV. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἑπτὰ ἐβουλεύοντο ὡς βασιλέα δικαιοτάτα στήσονται· καὶ σφι ἔδοξε Ὀτάνῃ μὲν καὶ τοῖσι ἀπ' Ὀτάνῃ αἰεὶ γινόμενοις, ἣν ἐς ἄλλον τινὰ τῶν ἑπτὰ ἔλθῃ ἡ βασιληΐη, ἐξαίρετα δίδοσθαι ἐσθλῆτά τε Μηδικὴν ἔτεος ἐκάστου καὶ τὴν πᾶσαν δουρεὴν ἢ γίνεται ἐν Πέρσῃ τιμιωτάτη. (2) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν ἐβουλεύσαντο οἱ δίδοσθαι ταῦτα, ὅτι ἐβούλευσάν τε πρῶτος τὸ πρῆγμα καὶ συνέστησε αὐτούς. Ταῦτα μὲν δὴ Ὀτάνῃ ἐξαίρετα, τάδε δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐβούλευσαν, παριέναι ἐς τὰ βασιλῆα πάντα τὸν βουλόμενον τῶν ἑπτὰ ἀνευ ἐσαγγελίας, ἣν μὴ τυγχάνῃ εὖδων μετὰ γυναικὸς βασιλεὺς, γαμέειν δὲ μὴ ἐξείναι ἄλλοθεν τῷ βασιλεῖ ἢ ἐκ τῶν συνεπαναστάτων. (3) Περὶ δὲ τῆς βασιληΐης ἐβουλεύσαντο τοιοῦνδε· δευτὸν δὲ ὅτι πρὸς ἡλίῳ ἐπανατέλλοντος πρῶτος φθέγγεται ἐν τῷ προαστείῳ αὐτῶν ἐπιβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιληΐην.

tacita maxime habebuntur. (3) In oligarchia vero, quum plures sint virtutem in commune exercentes, validæ privatum inimicitia existere amant : etenim, dum quisque cupit esse princeps, vultque ut sua sententia vincat, in magnas incidunt inimicitias : tum ex inimiciis existunt seditiones, ex seditionibus cædes, et ex cædibus ad unius imperium res redit : atque ita adparet, quanto sit hic status melior. (4) Rursus, imperante plebe, fieri non potest quin pravitas se insinuet : pravitate vero in republica gliscente, inimicitia quidem inter pravos non existunt, sed validæ amicitia : nam, qui reipublicæ male faciunt, conspirantes agunt quod agunt : (5) atque hoc ita succedit, usque dum existat aliquis populi patronus, qui hisce finem imponat. Eo fit igitur, ut hunc talem miretur populus ; et mox eidem, quem populus miratur, summa imperii defertur : atque ita rursus hic idem ostendit, unius imperium esse optimum. (6) Ut autem uno verbo omnia complectar, unde nobis libertas exstitit? quis nobis eam dedit? populusne, an oligarchia, an unus imperans? Est igitur mea hæc sententia, quum per unum virum in libertatem simus vindicati, ut hanc imperii formam tueamur, ad hæc patria ne aboleamus instituta bene habentia ; nec enim hoc utile nobis fuerit. »

LXXXIII. Tres igitur istæ sententiæ fuerunt propositæ ; et reliqui quatuor ex septemviris huic postremæ adhæserunt. Ut vero succumbere suam sententiam vidit Otanes, qui juris æquitatem inter Persas studuerat stabilire, ita in collegarum medio locutus est : « Viri socii, adparet igitur necesse esse, ut unus aliquis e nobis rex creetur, sive is sorte lectus, sive Persarum populo permittamus arbitrium eligendi quem voluerit, sive qua alia ratione. (2) At equidem vobiscum in contentionem non descendam, nec enim imperare volo, nec parere imperio. Itaque hac conditione ego vobis cedo imperio, ut nullius vestrum imperio sim subjectus, nec ego ipse, nec ex meis posteris quisquam. » (3) Quæ quum ille dixisset, reliqui sex postnatis ejus sunt adsensi ; et ille cum his in contentionem non descendit, sed ex eorum medio secessit. Atque ad hunc diem familia hæc, una ex cunctis Persis, sui juris esse perseverat, neque paret imperio nisi quatenus vult ipsa, cæterum leges non transgrediens Persarum.

LXXXIV. Inde reliqui ex septemviris consultantes de rege æquissimam conditionem constituendo, decreverunt, ut Otanes, ejusque in omne futurum tempus posteris, si alii cuipiam ex septemviris regia obtingeret dignitas, cmineniter præ cæteris Medica veste quotannis, omnibusque muneribus quæ apud Persas honorificentissima habentur, donaretur. (2) Hæc Otani extra ordinem conferenda decreverunt eo, quod is primus rem proposuerat, et ad deliberandum illos convocaverat. In commune vero hæc placere : cuique ex septemviris, qui vellet, licitum fore intrare regiam sine internuncio, nisi forte cum uxore rex concumberet : præterea, non licere regi aliunde uxorem ducere nisi ex conjuratorum familia. (3) De ratione vero constituendi regis hoc decreverunt, ut, cujus equus oriente sole primus hinnitum edidisset in suburbio, ipsis insidentibus, is regnum obtineret.

LXXXV. Δαρείω δὲ ἦν ἱπποκόμος ἀνὴρ σοφός, τῷ οὐνομα ἦν Οἰδάρης. Πρὸς τοῦτον τὸν ἀνδρα, ἐπεῖτε διελύθησαν, ἔλεξε Δαρείος τάδε· « Οἰδάρης, ἡμῖν δέδοται περὶ τῆς βασιλείης ποιεῖν κατὰ τάδε· ὅτε ἂν ὁ ἵππος πρῶτος φθιγγῇται ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι αὐτῶν ἐπαναβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιλείην. Νῦν ὧν εἴ τινα ἔχεις σοφίην, μηχανῶν ὥς ἂν ἡμεῖς σχῶμεν τοῦτο τὸ γέρας καὶ μὴ ἄλλος τις. » (2) Ἀμείβεται Οἰδάρης τοισίδε, « εἰ μὲν δὴ, ὃ δέσποτα, ἐν τούτῳ τοῖς 10 ἐστὶ ἡ βασιλεία εἶναι ἢ μὴ, ὁάρσες τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν, ὥς βασιλεὺς οὐδεὶς ἄλλος πρὸ σὺ ἔσται· τοιαῦτα ἔχω φάρμακα. » (3) Λέγει Δαρείος, « εἰ τοίνυν τι τοιοῦτον ἔχεις σόφισμα, ὥρῃ μηχανᾶσθαι καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι, ὥς τῆς ἐπιούσης ἡμέρης ὁ ἀγὼν 15 ἡμῖν ἐστί. » (1) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Οἰδάρης ποιεῖ τοιόνδε. Ὡς ἐγένετο ἡ νύξ, τῶν θηλέων ἵππων μίαν, τὴν ὁ Δαρείου ἵππος ἔστεργε μάλιστα, ταύτην ἀγαγὼν ἐς τὸ προάστειον κατέδησε καὶ ἐπήγαγε τὸν Δαρείου ἵππον, καὶ τὰ μὲν πολλὰ περιῆγε ἀγχοῦ τῇ ἵπῳ, 20 ἐγχρίμπων τῇ θηλέῃ, τέλος δὲ ἐπῆκε ὀχεῦσαι τὴν ἵππον.

LXXXVI. Ἀμ' ἡμέρῃ δὲ διαφωσκούσῃ οἱ ἔξ, κατὰ συνειθέκοντο, παρήσαν ἐπὶ τῶν ἵππων· διεξελανόντων δὲ κατὰ τὸ προάστειον, ὥς κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐγί- 25 νοντο ἵνα τῆς παροισχυμένης νυκτὸς κατεδέδετο ἡ θήλεα ἵππος, ἐνθαῦτα ὁ Δαρείου ἵππος προσδραμὼν ἐχρεμέτισε· ἅμα δὲ τῷ ἵπῳ τοῦτο ποιήσαντι ἀστραπὴ ἐξ αἰθρίας καὶ βροντῇ ἐγένετο. (2) Ἐπιγενόμενα δὲ ταῦτα τῷ Δαρείῳ ἐτελέωσε μιν ὥσπερ ἐκ συνθέτου τευ γενόμενα· οἱ δὲ καταθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων προσεκύονεν τὸν Δαρείον.

LXXXVII. Οἱ μὲν δὴ φασὶ τὸν Οἰδάρη ταῦτα μηχανήσασθαι, οἱ δὲ τοιάδε (καὶ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρα λέγεται ὑπὸ Περσέων), ὥς τῆς ἵππου ταύτης τῶν ἀρ- 35 θρῶν ἐπιψάσας τῇ χειρὶ ἔχοι αὐτὴν κρύψας ἐν τῇσι ἀναξυρίσιν· ὥς δὲ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι ἀπίεσθαι μέλλειν τοὺς ἵππους τὸν Οἰδάρη τοῦτον ἐξείραντα τὴν χεῖρα πρὸς τοῦ Δαρείου ἵππου τοὺς μυκτῆρας προσε- νεῖκαι, τὸν δὲ αἰσθόμενον φριμάξασθαι τε καὶ χρεμε- 40 τίσαι.

LXXXVIII. Δαρεῖος τε δὴ ὁ Ὑστάσπεος βασιλεὺς ἀπεδέδεκτο, καὶ οἱ ἔσαν ἐν τῇ Ἀσίῃ πάντες κατήκοοι πλὴν Ἀραβίων, Κύρου τε καταστρεψαμένου καὶ ὕστερον αὐτῷ Καμβύσεως. (2) Ἀράβιοι δὲ οὐδαμὰ κατή- 45 κουσαν ἐπὶ δουλοσύνῃ Πέρσῃσι, ἀλλὰ ξεῖνοι ἐγένοντο παρέντες Καμβύσεα ἐπ' Αἴγυπτον· ἀκόντων γὰρ Ἀραβίων οὐκ ἂν ἐσθάλοιν Πέρσαι ἐς Αἴγυπτον. (3) Γάμους τε τοὺς πρῶτους ἐγάμει Πέρσῃσι ὁ Δαρεῖος, Κύρου μὲν δύο θυγατέρας Ἀτοσσάν τε καὶ Ἀρτυστώνην, 60 τὴν μὲν Ἀτοσσαν προσνυμφήσασαν Καμβύσῃ τε τῷ ἀδελφεῷ καὶ αὐτῇ τῷ μάγῳ, τὴν δὲ Ἀρτυστώνην παρθένον. (4) Ἐτέρῃν δὲ Σμέρδιος τοῦ Κύρου θυγατέρα ἔγημε, τῇ οὐνομα ἦν Πάρμις· ἔσχε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ὑστάνεω θυγατέρα, ἣ τὸν μάγον κατάδηλον ἐποίησε.

LXXXV. Erat Dario equorum custos, callidus homo, cui nomen Œbares. Huic homini, postquam e concilio discesserunt, dixit Darius : « Œbares, quod ad regnum spectat, hoc facere decrevimus : cujus equus inter solis ortum, nobis insidentibus, primus hinnitum ediderit, illum regem fore. Tu igitur si quod nosti artificium, machinare ut nobis obtingat hæc dignitas, non alii cuipiam. » (2) Cui Œbares respondit : « Si in hoc situm est, here, ut tu rex sis aut non sis, confide hujus rei causa, et bono animo esto : nec enim alius præ te rex erit ; talia habeo medicamenta. » (3) Reponit Darius : « Quodsi ergo tale quoddam habes com- mentum, adest tempus quo illud pares, nec differas ; in crastinum enim certamen nobis est propositum. » (4) Qui- bus auditis, hæc facit Œbares. Ut ingruit nox, ex equabus unam, quam præ cæteris amabat Darii equus, in suburbium ductam adligat ; dein adductum Darii equum aliquamdiu circa illam circumducit, paulatim adpropin- quans equæ ; ad extremum, ut illam ineat, admittit.

LXXXV. Simul atque dies illuxit, aderant sex viri equis insidentes, sicut inter eos convenerat. Qui dum per sub- urbium vehuntur, ubi ad eum locum venerunt quo proxima nocte adligata fuerat equa, ibi adducens Darii equus hinnitum edidit : et eodem temporis momento fulgur atque tonitru sereno de celo exstitit. (2) Atque hæc, Dario veluti ex composito quodam supervenientia, auspiciis consummarunt : et reliqui quinque, ex equis desilientes, ut regem Darium adoraverunt.

LXXXVII. De Œbare duplex apud Persas fama fertur ; aliis id eum, quod dixi, fecisse narrantibus ; aliis hocce : genitalia equæ illius sua eum manu attrectasse, manumque in braccis occultasse ; deinde, quum oriente sole in eo essent equi ut procederent, Œbarem hunc exsertam manum naribus equi Darii admovisse ; moxque hunc, ad odoris sensum, infremuisse hinnitumque edidisse.

LXXXVIII. Darius igitur, Hystaspis filius, rex renun- ciatus est : omnesque Asiæ populi, Arabibus exceptis, imperio ejus paruerunt, a Cyro primo subacti, ac dein rus- sus a Cambyse. (2) Arabes vero nunquam a Persis in ser- vitutem sunt redacti, sed hospites erant et amici, qui Cambysi transitum in Ægyptum præstiterunt ; nam invitis Arabibus nunquam in Ægyptum penetrare Persæ potuis- sent. (3) Matrimoniaque Darius inivit nobilissima inter Persas, cum duabus Cyri filiabus, Atossa et Artystone ; quarum illa quidem ante Cambysis uxor fuerat, fratris sui, deinde rursus Magi ; Artystone vero virgo erat : (4) præterea Smerdis filiam, Cyri filii, uxorem duxit, cui nomen erat Parmys : habuitque etiam Otanis filiam, quæ Magum prodiderat. Quinque jam omni ex parte stabi-

Δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπίμπλατο. Πρῶτον μὲν νυν τύπον ποιησάμενος λίθινον ἔστησε· ζῶον δὲ οἱ ἐνὶν ἀνὴρ ἱππεύς, ἐπέγραψε δὲ γράμματα λέγοντα τάδε, « Δαρείος ὁ Ὑστάσπρος σὺν τε τοῦ ἵππου τῇ ἀρετῇ » (τὸ οὐνομα λέγων) καὶ Οἰδάρους τοῦ ἱπποκόμου ἐκτί-
 5 σατο τὴν Περσέων βασιληίην. »

LXXXIX. Ποίησας δὲ ταῦτα ἐν Πέρσῃσι ἀρχὰς κατεστήσατο εἴκοσι, τὰς αὐτοὶ καλεῦσι σατραπήτας· καταστήσας δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας
 10 ἐτάξατο φόρους οἱ προσιέναι κατ' ἔθνεά τε καὶ πρὸς τοῖσι ἔθνεσι τοὺς πλησιωχόρους προστάσσειν, καὶ ὑπερβαίνων τοὺς προσεχέας, τὰ ἑκαστέρῳ ἄλλοισι ἄλλα ἔθνεα νέμειν. (2) Ἀρχὰς δὲ καὶ φόρων πρόσδοτον τὴν ἐπέτεον κατὰ τάδε διεῖλε· τοῖσι μὲν αὐτῶν ἀργύριον
 15 ἀπαγινέουσι εἰρητο Βαβυλώνιον σταθμὸν τάλαντον ἀπαγινέειν, τοῖσι δὲ χρυσίον ἀπαγινέουσι Εὐβοϊκόν· τὸ δὲ Βαβυλώνιον τάλαντον δύναται Εὐβοϊδᾶς ἐβδομήκοντα μνέας. (3) Ἐπὶ γὰρ Κύρου ἄρχοντος καὶ αὐτὶς Καμβύσεω ἦν κατεστήχος οὐδὲν φόρον πέρι, ἀλλὰ δῶρα
 20 ἀγίνεον· διὰ δὲ ταύτην τὴν ἐπίταξιν τοῦ φόρου καὶ παραπλήσια ταύτῃ ἄλλα λέγουσι Πέρσαι ὡς Δαρείος μὲν ἦν κάπηλος, Καμβύσης δὲ δεσπότης, Κύρος δὲ πατήρ, ὁ μὲν δτι ἑκαπῆλευ πάντα τὰ πρήγματα, ὁ δὲ δτι χαλεπός τε ἦν καὶ ὀλίγωρος, ὁ δὲ δτι ἡπίος τε καὶ ἀγαθός
 25 σφι πάντα ἐμχανήσατο.

XC. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰώνων καὶ Μαγνήτων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ Αἰολέων καὶ Καρῶν καὶ Λυκίων καὶ Μιλυέων καὶ Παμφύλων (εἰς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένοι φόρος οὗτος) προσήιε τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου.
 30 Ὁ μὲν δὴ πρῶτος οὗτος οἱ νομὸς κατεστήκεε. (2) Ἀπὸ δὲ Μυσῶν καὶ Λυδῶν καὶ Λασονίων καὶ Καβαλίων καὶ Ὑγενέων πεντακόσια τάλαντα· νομὸς δεύτερος οὗτος. (3) Ἀπὸ δὲ Ἑλλησποντίων τῶν ἐπὶ δεξιᾷ ἐσπλώνοντι καὶ Φρυγῶν καὶ Θρηάκων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ Παφλα-
 35 γόνων καὶ Μαριανδυνῶν καὶ Συρίων ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια ἦν τάλαντα φόρος· νομὸς τρίτος οὗτος. (4) Ἀπὸ δὲ Κιλικίων ἵπποι τε λευκοὶ ἐξήκοντα καὶ τριηκόσιοι, ἑκάστης ἡμέρας εἰς γινόμενος, καὶ τάλαντα ἀργυρίου πεντακόσια· τούτων δὲ τεσσαράκοντα μὲν καὶ
 40 ἑκατὸν ἐς τὴν φρουρέουσαν ἵππον τὴν Κιλικίην χώραν ἀναισιμούτο, τὰ δὲ τριηκόσια καὶ ἐξήκοντα Δαρείῳ ἐφοῖτα· νομὸς τέταρτος οὗτος.

XCI. Ἀπὸ δὲ Ποσειδηίου πόλιος, τὴν Ἀμφιλόχος ὁ Ἀμφιάρεω οἰκισε ἐπ' οὐροισι τοῖσι Κιλικίων τε καὶ
 45 Σύρων, ἀρξάμενον ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου, πλὴν μοίρης τῆς Ἀραβίων (ταῦτα γὰρ ἦν ἀτελεᾶ), πεντήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν· ἐστὶ δὲ ἐν τῷ νομῷ τούτῳ Φοινίκη τε πᾶσα καὶ Συρία ἡ Παλαιστίνη καλεωμένη καὶ Κύπρος· νομὸς πέμπτος οὗτος. (2) Ἀπ' Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύων τῶν προσεχέων Αἰγύπτῳ καὶ Κυρήνης τε καὶ Βάρκης (ἐς γὰρ τὸν Αἰγύπτῳ νομὸν αὐταὶ ἐκεκοσμέατο) ἑπτακόσια προσήιε τάλαντα, παρέξ
 50 τοῦ ἐκ τῆς Μοίριος λίμνης γινομένου ἀργυρίου, τὸ ἐγίνετο ἐκ τῶν ἰχθύων· τούτου τε δὴ χωρὶς τοῦ ἀργυρίου

lita esset ejus potentia, primum monumentum statuit lapideum, cui figura hæc insculpta erat, vir equo insidens, cum inscriptione hujusmodi : DARIUS HYSTASPIS FILIUS EQUI VIRTUTE (nomen equi hic erat adscriptum) ET OEBARIS EQUORUM CUSTODIS REGNUM PERSARUM OBTINUIT.

LXXXIX. His peractis, Persicum imperium in præfecturas distribuit, viginti numero, quas satrapias illi vocant. Quibus constitutis præfecturis, nominatisque singularum præfectis, tributa ordinavit, quæ ei singulis e populis redirent; ita quidem ut aliis populis finitimos populos adjungeret, nonnunquam finitimos hos prætermittens aliis rursus populis alios remotiores attribueret. (2) Præfecturas autem et annua tributa hoc modo constituit : quibus imperatum erat argentum adferre, his prædictum erat, ut Babylonico pondere talentum adferrent; quibus aurum imperatum, hi Euboicum adferrent talentum : valet autem Babylonium talentum Euboicas libras septuaginta. (3) Nam Cyro imperante, atque etiam dein Cambyse, de tributo pendendo nihil erat constitutum, sed dona adferebant. Itaque propter hanc tributorum impositionem, et alia huic similia instituta, aiunt Persæ, institorem fuisse Darium; Cambysen vero, dominum; Cyrum, patrem fuisse. Darium enim, ut institorem administrasse regnum; Cambysen durum fuisse et superbum; Cyrum vero mitem et qui omne bonorum genus ipsis parasset.

XC. Ab Ionibus igitur, et Magnetibus Asiam incolentibus, et Æolensibus, et Caribus, et Lyciis, et Milyensibus, et Pamphylis (quibus in commune unum erat tributum impositum), quadringenta redibant argenti talenta : hæc prima erat præfectura. (2) A Mysia vero, et Lydis, et Lasoniis, et Cabaliis, et Hygenensibus, quingenta talenta : altera hæc præfectura. (3) Ab Hellespontii ad dextram intro naviganti sitis, et Phrygibus, et Thracibus Asiam incolentibus, et Paphlagonibus, et Mariandynis, et Syriis, trecenta et sexaginta talenta tributi nomine redibant : tertia hæc præfectura. (4) A Cilicibus trecenti et sexaginta equi candidi, unus in diem, et quingenta argenti talenta; quorum talentorum centum et quadraginta in equitatum insumebantur, qui Ciliciam provinciam custodiebat, reliqua trecenta et sexaginta ad Darium mittebantur : quarta hæc præfectura.

XCI. A Posideo urbe, quam Amphilochous condidit, Amphiarai filius, in Cilicum et Syrorum confinibus, ab hac incipiendo usque ad Ægyptum (excepta Arabum ditione, quæ tributi erat immunis), tributum impositum erat trecentorum et quinquaginta talentorum. Est autem in hac præfectura Phœnice omnis, et Palæstina quæ vocatur Syria, et Cyprus : quinta hæc præfectura. (2) Ex Ægypto vero, et Afris Ægypti finitimis, et ex Cyrcue et Barce (nam et hæ Ægyptiacæ præfecturæ erant attributæ), septingenta redibant talenta, præter pecuniam quæ ex Moeridis lacu redibat; fiebat autem ea ex piscibus, præter hanc,

καὶ τοῦ ἐπιμετρευμένου σίτου προσήϊε ἐπταχόσια τάλαντα· σίτου γάρ δυοκαίδεκα μυριάδας Περσῶν τε τοῖσι ἐν τῷ Λευκῷ τείχεϊ τῶν ἐν Μέμφι κατοικημένοισι καταμετρέουσι καὶ τοῖσι τούτων ἐπικούροισι· νομὸς ἕκτος οὗτος. (3) Σατταγύδαι δὲ καὶ Γανδάριοι καὶ Λαδίκαι τε καὶ Ἀπαρταὶ ἐς τὸ αὐτὸ τεταγμένοι ἐβδόμηκοντα καὶ ἑκατὸν τάλαντα προσέφερον· νομὸς οὗτος ἐβδόμος. (4) Ἀπὸ Σούσων δὲ καὶ τῆς ἄλλης Κισσιῶν γῶρης τριηκόσια· νομὸς ὄγδοος οὗτος.

10 XCII. Ἀπὸ Βαβυλῶνος δὲ καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσσυρίας χίλια οἱ προσήϊε τάλαντα ἀργυρίου καὶ παῖδες ἑκτομῆαι πενταχόσιοι· νομὸς εἵνατος οὗτος. (2) Ἀπὸ δὲ Ἀγβατάνων καὶ τῆς λοιπῆς Μηδικῆς καὶ Παρικανίων καὶ Ὀρθοκορυθανίων πενήτηκοντα τε καὶ τετραχόσια τάλαντα· νομὸς δέκατος οὗτος. (3) Κάσπιοι δὲ καὶ Πασοὶ καὶ Παντίμαθοι τε καὶ Δαρεῖται ἐς τὸ αὐτὸ συμφέροντες διηκόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἐνδέκατος οὗτος. (4) Ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Αἰγλῶν ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν· νομὸς δυωδέκατος οὗτος.

20 XCIII. Ἀπὸ Πακτυϊκῆς δὲ καὶ Ἀρμενίων καὶ τῶν προσεχέων μέχρι τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου τετραχόσια τάλαντα· νομὸς τρίτος καὶ δέκατος οὗτος. (2) Ἀπὸ δὲ Σαγαρτίων καὶ Σαραγγέων καὶ Θαμαναίων καὶ Οὐτίων καὶ Μύκων καὶ τῶν ἐν τῇσι νήσοισι οἰκόντων τῶν ἐν τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλυμένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀπὸ τούτων πάντων ἐξαχόσια τάλαντα ἐγένετο φόρος· νομὸς τέταρτος καὶ δέκατος οὗτος. (3) Σάκαι δὲ καὶ Κάσπιοι πενήτηκοντα καὶ διηκόσια ἀγίνεον τάλαντα· νομὸς πέμπτος καὶ δέκατος οὗτος. (4) Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Ἀριοὶ τριηκόσια τάλαντα· νομὸς ἕκτος καὶ δέκατος οὗτος.

30 XCIV. Παρικάνιοι δὲ καὶ Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίης τετραχόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἐβδόμος καὶ δέκατος οὗτος. (2) Ματιηνοῖσι δὲ καὶ Σάσπειροι καὶ Ἀλαροδίοισι διηκόσια ἐπέτεταχτο τάλαντα· νομὸς ὄγδοος καὶ δέκατος οὗτος. (3) Μόσχοισι δὲ καὶ Τιβαρηνοῖσι καὶ Μάκρωσι καὶ Μοσουνοίοισι καὶ Μαρσὶ τριηκόσια τάλαντα προεῖρητο· νομὸς εἵνατος καὶ δέκατος οὗτος. (4) Ἰνδῶν δὲ πλῆθος τε πολλῷ πλείστον ἐστὶ πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνθρώπων, καὶ φόρον ἀπαγίνεον πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους, ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα ψήγματος· νομὸς εἰκοστὸς οὗτος.

15 XCV. Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον τὸ Βαβυλώνιον πρὸς τὸ Εὐβοϊκὸν συμβαλλόμενον τάλαντον γίνεταί τεσσαράκοντα καὶ πενταχόσια καὶ εἰναχισχίλια τάλαντα, τὸ δὲ χρυσίουν τρισκαδεκαστάσιον λογιζόμενον, τὸ ψήγμα εὐρίσκεται ἐν Εὐβοϊκῶν τάλαντων ὀγδῶκοντα καὶ ἐξαχόσιων καὶ τετραχισχίλιον. (2) Τούτων ὧν πάντων συντιθέμενον τὸ πλῆθος, Εὐβοϊκὰ τάλαντα συνελέγετο ἐς τὸν ἐπέτεον φόρον Δαρεῖν μύρια καὶ τετραχισχίλια καὶ πενταχόσια καὶ ἐξήκοντα· τὸ δ' ἐτι τούτων ἔλασσον ἀπείεις οὐ λέγω.

inquam, pecuniam, ac præter demensum frumentum, septingenta inde redibant talenta; nam frumenti duodecim myriadas *medimnorum* admetiuntur Ægyptii Persarum iis qui in Alba arce Memphi habitant, horumque auxiliariis: sexta hæc præfectura. (3) Sattagydaë, Gandarii, Dadicæ et Aparytæ, in unam præfecturam, quæ septima est, contributi, centum et septuaginta conferebant talenta. (4) Ex Susis et reliqua Cissiorum regione, trecenta talenta redibant: octava hæc præfectura.

XCII. Ex Babylone reliquaque Assyria mille argenti talenta redibant Dario, et castrati pueri quingenti: nona hæc præfectura. (2) Ex Ecbatanis et reliqua Medica provincia, et Paricanis et Orthocorybantiis, quadringenta et quinquaginta talenta: decima hæc præfectura. (3) Caspii et Pausi, tum Pantimathi et Daritæ, in unum conferentes, talenta contributebant ducenta; undecima hæc præfectura. (4) A Bactrianis ad Æglos usque tributum pendebatur trecentorum et sexaginta talentorum: duodecima hæc præfectura.

XCIII. Ex Pactyica et ex Armeniis horumque finitimis usque ad Euxinum Pontum, quadringenta talenta: decima tertia hæc præfectura. (2) A Sagartiis, et Sarangis, et Thamanais, et Utiis, et Mycis, et ex Rubri maris insularum incolis, in quas eos, qui abstracti sive relegati vocantur, rex habitatum mittit, ex his omnibus sexcenta talenta tributum nomine cogeantur: decima quarta hæc præfectura. (3) Sacæ et Caspii ducenta et quinquaginta conferebant talenta: præfectura hæc decima quinta. (4) Parthi vero et Chorasmii, et Sogdi et Arii, trecenta talenta: decima sexta præfectura.

XCIV. Paricanii et Æthiopes Asiam incolentes, quadringenta conferebant talenta: præfectura hæc decima septima. (2) Matienis, Saspiribus et Alarodiis ducenta imposita talenta erant: præfectura hæc decima octava. (3) Moschis, et Tibarenis, et Macronibus, et Mosynœcis et Maribus trecenta imperata erant talenta: præfectura hæc decima nona. (4) Indorum populus longe frequentissimus omnium quos novimus hominum est, et tributum hi pendebant præ reliquis omnibus trecenta et sexaginta talenta ramentorum auri: vicesima hæc præfectura.

XCV. Jam Babylonium argentum si cum Euboico conferatur, fuerint talenta novies mille quingenta et quadraginta. Aurum vero si tredecuplum aestimetur, reperitur ramentum illud valere talenta Euboica quater mille sexcentis et octoginta. (2) Quibus cunctis in unam summam collectis, tributum nomine colligebantur Dario quotannis Euboicorum talentorum quattuordecim millia cum quingentis et sexaginta; ut minorem numerum mittam, qui hanc summam cedit.

XCVI. Οὗτος Δαρείῳ προσήϊε φόρος ἀπὸ τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης ὀλιγαχθέν. Προϊόντος μέντοι τοῦ χρόνου καὶ ἀπὸ νήσων προσήϊε ἄλλος φόρος καὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ μέχρι Θεσσαλίας οἰκημένων. (2) Τοῦτον τὸν φόρον θησαυρίζει βασιλεὺς τρόπῳ τοιῷδε· ἐς πύλους κεραμένους τήξας καταχέει, πλήσας δὲ τὸ ἄγγος περιαιρείει τὸν κέραμον· ἐπεὰν δὲ δεηθῇ χρημάτων, κατακόπτει τοσοῦτο ὅσου ἂν ἐκάστοτε δέηται.

XCVII. Αὗται μὲν νυν ἀρχαί τε ἔσαν καὶ φόρων ἐπιτάξεις, ἡ Περσίς δὲ χώρα μούνη μοι οὐκ εἰρηγίται δασμοφόρος· ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώραν. (2) Οἷδε δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐτάχθησαν φέρειν, δῶρα δὲ ἀγίνεον, Αἰθίοπες οἱ πρόσσυροι Αἰγύπτῳ, τοὺς Καμβύσης ἐλαύνων ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας κατεστρέψατο· οἱ περὶ τε Νύσαν τὴν ἱρὴν κατοικεῖσθαι καὶ τῷ Διονύσῳ ἀνάγουσι τὰς δρτάς. (3) Οὗτοι οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ πλησιόχωροι τούτοις σπέρματι μὲν χρέονται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ οἱ Καλατίαι Ἴνδοι, οἰκήματα δὲ ἐκτέαται κατὰ γαῖαν. (4) Οὗτοι συναμφοτέροι διὰ τρίτου ἔτεος ἀγίνεον, ἀγινέουσι δὲ καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ, δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσίου καὶ διηκοσίας φάλαγγας ἐβένου καὶ πέντε παῖδας Αἰθίοπας καὶ ἐλέφαντος ὁδόντας μεγάλους εἴκοσι. (5) Κόλχοι δ' ἐτάξαντο ἐς τὴν δωρεὴν, καὶ οἱ προσεχές μέχρι τοῦ Καυκάσιος οὐρέος· ἐς τοῦτο γὰρ τὸ οὖρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἀρχεται, τὰ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον τοῦ Καυκάσιος Περσέων οὐδὲν ἔτι φροντίζει· (6) οὗτοι ὦν δῶρα τὰ ἐτάξαντο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ διὰ πεντητηρίδος ἀγίνεον, ἑκατὸν παῖδας καὶ ἑκατὸν παρθένους. Ἀράβιοι δὲ χιλιατάλαντα ἀγίνεον λιθωντοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ταῦτα μὲν οὗτοι δῶρα παρέξ τοῦ φόρου βασιλεῖ ἐκόμενον.

XCVIII. Τὸν δὲ χρυσὸν τούτων τὸν πολλὸν οἱ Ἴνδοι, ἀπ' οὗ τὸ ψήγμα τῷ βασιλεῖ τὸ εἰρημένον κομίζουσι, τρόπῳ τοιῷδε κτείνουσι. (2) Ἔστι τῆς Ἰνδικῆς χώρας τὸ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ψάμμος· τῶν γὰρ ἡμεῖς ἴδμεν, τῶν καὶ πέρα ἀτρεκέες τι λέγεται, πρῶτον πρὸς ἥλιον καὶ ἡλίου ἀνταλλάξ οἰκεῖν ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἴνδοι· Ἴνδων γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἡῶ ἐρημία ἐστὶ διὰ τὴν ψάμμον. (3) Ἔστι δὲ πολλὰ ἔθνη αἱ Ἴνδων καὶ οὐκ ὁμόφωνα σφίσι, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν νομάδες εἰσὶ, οἱ δὲ οὐ, οἱ δὲ ἐν τοῖσι ἔλεσι οἰκεῖν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἰχθύς σιτέονται ὠμούς, τοὺς αἰρέουσι ἐκ πλοίων καλαμίνων ὀρμυώμενοι· καλαμῶν δὲ ἐν γόνυ πλοῖον ἑκαστον ποιέεται. (4) Οὗτοι μὲν δὴ τῶν Ἰνδῶν φορέουσι ἐσθῆτα φλοίνην· ἐπεὰν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φλοῦν ἀμύσωνται καὶ κόψωσι, τὸ ἐνθεῦτεν φορμῶ τρόπον καταπλέξαντες ὡς θώρηκα ἐνδύνουσι.

XCIX. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν πρὸς ἡῶ οἰκόντες τούτων νομάδες εἰσὶ, κρεῶν ἐδεσθαι ὠμῶν· καλεῦνται δὲ Παδαῖοι. Νομαίοισι δὲ τοιοσίδε λέγονται χρᾶσθαι· ὅς ἂν κάμῃ τῶν ἀστῶν, ἦν τε ἀνὴρ ἦν τε γυνή, τὸν μὲν ἀνδρὰ ἀνδρες οἱ μάλιστα οἱ ἐμυλόντες κτείνουσι, φάμενοι αὐτὸν τηκόμενον τῇ νούσῳ τὰ χρέα σφίσι διαφθεῖρεσθαι· ὁ δὲ ἀπαρνός ἐστι μὴ μὲν νοσέειν· οἱ δὲ οὐ

XCVI. Hoc tributum Dario ex Asia redibat, et ex exigua Africae parte. Sed procedente tempore etiam aliud ei tributum ex insulis rediit, et ab his qui Europam incolunt usque ad Thessaliam. (2) Hoc tributum tali modo rex in thesauris recondit: liquefactum metallum in dolia fictilia infundit, et repleto vase frangit testam. Dein, quando pecunia indiget, tantumdem cudendum curat, quantum usus postulat.

XCVII. Hæ igitur sunt præfecturæ, et taxationes tributorum. Persidem vero regionem solam in tributariam numero non nominavi; hanc enim a tributis immunem incolunt Persæ. (2) Porro impositum quidem tributum non pendebant, sed dona ferebant hi: Æthiopes Ægypto contermini, quos Cambyses, quum adversus Macrobios Æthiopes arma ferret, subegit; qui circa sacram Nysam habitant, et Baccho dies festos celebrant. (3) Hi Æthiopes, et horum finitimi, semine utuntur eodem quo Calatiæ Indi (milio?), domos autem habent subterraneas. (4) Hi simul ambo tertio quoque anno adferebant, adferuntque etiam ad meam usque ætatem, duo chœnices auri ignem non experti, et ducentos truncos ebeni, et quinque pueros Æthiopes, et viginti magnos dentes elephantorum. (5) Colchi vero pacti sunt de dono ferendo, et horum finitimi usque ad Caucasum montem: nam usque ad hunc montem pertinet Persarum imperium; qui vero ad septemtrionem sunt Caucasii, hi nil amplius curant Persas. (6) Hi igitur dona, de quibus pacti sunt, ad meam usque memoriam quinto quoque anno adferebant, centenos pueros, virginesque centenas. Arabes vero quotannis mille adferebant thuris talenta. Hæc igitur, præter tributum, dona hi regi ferebant.

XCVIII. Auri autem copiam illam, ex qua regi ramenta, quæ dixi, adferunt Indi, tali modo nanciscuntur: (2) quæ terra inde ab India versus orientem solem porrigitur, ea prorsus sabulosa est. Nam eorum, quos nos novimus, populorum, de quibus certum quidpiam traditur, primi versus orientem solem Indi sunt: post Indos enim orientem versus deserta terra est propter sabulum. (3) Sunt autem multi Indorum populi, diversis linguis utentes. Et eorum alii nomades sunt; alii non sunt. Nonnulli etiam in paludibus habitant fluminis, vescunturque crudis piscibus; quæ capiunt, navigiis ex arundine confectis insectantes: quodlibet navigium ex uno genu sive internodio arundinis conficitur. (4) Hi Indi vestem gestant ex scirpo; quam, postquam scirpum e flumine demessuerunt tuderuntque, plectunt deinde in storeæ modum, et tamquam thoracem induunt.

XCIX. Alii ex Indis, his ab oriente habitantes, nomades sunt; cruda carne vescentes, qui Padæi vocantur. Instituti hi utuntur huiusmodi: quando quis morbo laborat civium, sive mulier, sive vir, tunc virum viri maxime familiares occidunt, dicentes, si morbo consumeretur, carnem ipsis corruptum iri. At ille negat se ægrotare; hi,

συγγινωσκόμενοι ἀποκτείναντες κατευωχέονται. (2) Ἦν δὲ γυνὴ κάμη, ὡσαύτως αἱ ἐπιγχερόμεναι μάλιστα γυναῖκες ταῦτοι ἀνδράσι ποιεῦσι· τὸν γὰρ δὴ ἐς γῆρας ἀπικόμενον θύσαντες κατευωχέονται. Ἐς δὲ τούτου λόγον οὐ πολλοὶ τινες αὐτῶν ἀπικνέονται·
 6 πρὸ γὰρ τούτου τὸν ἐς νοῦσον πίπτοντα πάντα κτείνουσι.

C. Ἐτέρων δὲ ἐστὶ Ἰνδῶν δδε ἄλλος τρόπος· οὔτε κτείνουσι οὐδὲν ἔμψυχον, οὔτε τι σπεύρουσι, οὔτε οἰκίας νομίζουσι ἐκτῆσθαι, ποιηφάγουσι δὲ, καὶ αὐτοῖσι
 10 ἐστὶ δσον κέρχρος τὸ μέγας ἐν κάλυκι, αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς γινόμενον, τὸ συλλέγοντες αὐτῇ κάλυκι ἔψουσι τε καὶ σιτέονται. Ὅς δ' ἂν ἐς νοῦσον αὐτῶν πέσῃ, ἐλθὼν ἐς τὴν ἐρῆμον κέεται· φροντίζει δὲ οὐδεὶς οὐτ' ἀποθανόντος οὔτε κάμνοντος.

15 CI. Μίξις δὲ τούτων τῶν Ἰνδῶν τῶν κατέλεξα πάντων ἐμφανὴς ἐστὶ κατὰ περ τῶν προβάτων, καὶ τὸ χρῶμα φορέουσι ὁμοῖον πάντες καὶ παραπλήσιον Αἰθίοφι. (3) Ἦ γονὴ δὲ αὐτῶν, τὴν ἀπένται ἐς τὰς γυναικας, οὐ κατὰ περ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐστὶ λευκή,
 20 ἀλλὰ μέλαινα κατὰ περ τὸ χρῶμα· τοιαύτην δὲ καὶ Αἰθίοπες ἀπένται βορῆν. (3) Οὗτοι μὲν τῶν Ἰνδῶν ἐκαστέρω τῶν Περσέων οἰκέουσι καὶ πρὸς νότου ἀνέμου, καὶ Δαρείου βασιλέος οὐδαμὰ ὑπήκουσαν.

CH. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν Κασπατύρῳ τε πόλι καὶ
 25 τῇ Πακτυϊκῇ χώρῃ εἰσὶ πρόσσυροι, πρὸς ἄρκτου τε καὶ βορέου ἀνέμου κατοικημένοι τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, οἱ Βακτρίοισι παραπλησίην ἔχουσι διαίταν· οὗτοι καὶ μαχιμώτατοι εἰσι Ἰνδῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν χρυσὸν στελλόμενοι εἰσι οὗτοι· κατὰ γὰρ τοῦτο ἐστὶ ἐρημὴ διὰ τὴν
 30 ψάμμον. (2) Ἐν δὴ ὦν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ καὶ τῇ ψάμμῳ γίνονται μύρμηκες μεγάλας ἔχοντες κυνὼν μὲν ἐλάσσονα, ἄλωπέκων δὲ μέζονα· εἰσὶ γὰρ αὐτῶν καὶ παρὰ βασιλεῖ τῷ Περσέων, ἐνθευτεν θηρευθέντες. (3) Οὗτοι ὦν οἱ μύρμηκες ποιεῦμενοι οἰκῆσιν ὑπὸ γῆν
 35 ἀναφορέουσι τὴν ψάμμον κατὰ περ οἱ ἐν τοῖσι Ἕλλησι μύρμηκες καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰσὶ δὲ καὶ τὸ εἶδος ὁμοιότατοι· ἡ δὲ ψάμμος ἡ ἀναφερομένη ἐστὶ χρυσίτις. (4) Ἐπὶ δὴ ταύτῃ τὴν ψάμμον στέλλονται ἐς τὴν ἐρῆμον οἱ Ἰνδοὶ, ζευξάμενος ἕκαστος καμήλους
 40 τρεῖς, σειρηφόρον μὲν ἐκατέρωθεν ἔρσενα παρέλκειν, θήλεαν δὲ ἐς μέσον· ἐπὶ ταύτῃ δὴ αὐτὸς ἀναβαίνει, ἐπιτηδεύσας ὅκως ἀπὸ τέκνων ὡς νεωτάτων ἀποσπάσας ζεύξει. Αἱ γὰρ σφι κάμηλοι ἵππων οὐκ ἔσσανες ἐς ταχυτῆτα εἰσὶ, χωρὶς δὲ ἄχθεα δυνατώτεραι πολλὸν
 45 φέρειν.

CHH. Τὸ μὲν δὴ εἶδος ὁκοῖόν τι ἔχει ἡ κάμηλος ἐπισταμένοισι τοῖσι Ἕλλησι οὐ συγγράφω· τὸ δὲ μὴ ἐπιστάται αὐτῆς, τοῦτο φράσω. Κάμηλος ἐν τοῖσι ὀπισθίοισι σκέλει ἔχει τέσσαρας μηρούς καὶ γούνατα
 50 τέσσαρα, τὰ δὲ αἰδοῖα διὰ τῶν ὀπισθίων σκελέων πρὸς τὴν οὐρὴν τετραμμένα.

CIV. Οἱ δὲ δὴ Ἰνδοὶ τρόπῳ τοιούτῳ καὶ ζεύξι τοιαύτῃ χρεώμενοι ἐλαύνουσι ἐπὶ τὸν χρυσὸν λελογι-

viro non adsentientes, interficiunt eum epulanturque. (2) Quando mulier aegrotat, similiter mulieres maxime necessariae idem faciunt quod viris viri. Nam etiam qui ad senectutem pervenit, eum mactant, carneque ejus vescuntur: haud multi autem illorum ad eum numerum annorum perveniunt; nam antea quemcumque morbo quodam correptum interficiunt.

C. Aliorum Indorum alius mos est hujusmodi: nec occidunt animatum quidquam, nec sementem faciunt, nec domos solent possidere: herbis vescuntur; estque eis semen quoddam, milii fere magnitudine, folliculo inclusum, sponte e terra nascent, quod colligunt, et cum folliculo elixum comedunt. Si quis ex eis in morbum incidit, abit in desertum, ibique jacet; neque quisquam aut mortuum curat, aut aegrotum.

CI. Omnes hi, quos commemoravi, Indi feminis miscuntur palam, veluti pecudes; et colorem habent similem maxime Aethiopibus. (2) Semen autem ipsorum genitale non, quemadmodum caeterorum hominum, album est, sed nigrum, sicut corporis color: tale vero etiam semen genitale Aethiopes edunt. (3) Hi Indi longius a Persis habitant, meridiem versus; neque unquam Darii paruerunt imperio.

CH. Alii vero Indi Caspatyro urbi et Pactycae regioni sunt finitimi, a septemtrione reliquorum Indorum habitantes, qui vitae ratione utuntur Bactrianis simili. Hi sunt Indorum bellicosissimi, iidemque qui ad conquirendum aurum proficiscuntur: est enim ibi deserta regio propter sabulum. (2) In hoc nimirum deserto atque sabulo sunt formicae, magnitudine non quidem tanta quanta canum, sed tamen majores vulpibus: quarum nonnullae aluntur apud regem Persarum, in illa regione a venatoribus captae. (3) Hae igitur formicae, sub terra habitacula sibi parantes, egerunt sabulum eodem modo sicut in Gracia formicae; quibus etiam specie corporis sinuillimae sunt. Sabulum autem, quod ab illis egeritur, auriferum est. (4) Ad hoc igitur colligendum sabulum profecturi Indi jungunt quisque tres camelos, funalem utrinque marem, qui a latere trahant; in medio feminam, dans operam ut a pullis quam recentissime natis abstractam jungat: hanc ipse conscendit. Sunt enim cameli equis velocitate non inferiores, insuper vero ad onera ferenda multo validiores.

CHH. Jam, species quidem qualis sit cameli, Graecis sat gnaris non describo: quod vero de eo ignoratur vulgo, hoc dicam. Camelus in posterioribus cruribus quatuor habet femora (ossa inter articulos vel genua) et quatuor genua; veretrum vero inter posteriora crura caudam versus spectans.

CIV. Hoc igitur modo, talique utentes vectura, ad colligendum aurum proficiscuntur Indi, temporis rationem

σμένους δικως καυμάτων τῶν θερμωτάτων ἐόντων ἔσονται ἐν τῇ ἀρπαγῇ· ὑπὸ γὰρ τοῦ καύματος οἱ μύρμηκες ἀφανέες γίνονται ὑπὸ γῆν. (2) Θερμώτατος δέ ἐστι ὁ ἥλιος τούτοις τοῖσι ἀνθρώποις τὸ ἐωθινόν, οὐ κατὰ 5 περ τοῖσι ἄλλοις μεσαμβρίας, ἀλλ' ὑπερτείλας μέχρι οὗ ἀγορῆς διαλύσιος. Τούτων δὲ τὸν χρόνον καίει πολλῶ μᾶλλον ἢ τῇ μεσαμβρίῃ τὴν Ἑλλάδα, οὕτω ὥστ' ἐν ὕδατι λόγος αὐτοῦς ἐστι βρέχεσθαι τῆνικαῦτα. (3) Μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρη σχεδὸν παραπλησίως καίει 10 τοὺς τε ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοὺς Ἰνδοὺς. Ἀποκλινομένης δὲ τῆς μεσαμβρίας γίνεται σφι ὁ ἥλιος κατὰ περ τοῖσι ἄλλοις ὁ ἐωθινός· καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἀπίων ἐπὶ μᾶλλον φύχει, ἐς δ' ἐπὶ δυσμῆσι ἔων καὶ τὸ κάρτα φύχει.

15 CV. Ἐπεὶ δὲ ἔλθωσι ἐς τὸν χώρον οἱ Ἰνδοὶ ἔχοντες θυλάκια, ἐμπλήσαντες ταῦτα τῆς ψάμμου τὴν ταχίστην ἐλαύνουσι ὀπίσω· αὐτίκα γὰρ οἱ μύρμηκες ὁδμῇ, ὡς δὴ λέγεται ὑπὸ Περσέων, μαθόντες διώκουσι. (2) 20 Εἶναι δὲ ταχυτῆτα οὐδενὶ ἐτέρῳ ὁμοῖον, οὕτω ὥστε, εἰ μὴ προλαμβάνειν τοὺς Ἰνδοὺς τῆς ὁδοῦ ἐν ᾧ τοὺς μύρμηκας συλλέγεσθαι, οὐδένα ἂν σφῶν ἀποσώζεσθαι. (3) Τοὺς μὲν νυν ἔρποντας τῶν καμῆλων, εἶναι γὰρ ἔσσοντας θέειν τῶν θηλέων, παραλύεσθαι ἐπελχομένους ὁμοῦ ἀμφοτέρους· τὰς δὲ θηλέας ἀναμιμνησκομένας τῶν ἐλι- 25 πον τέκνων ἐνδιδοῦναι μαλακὸν οὐδέν. (4) Τὸν μὲν δὴ πλέω τοῦ χρυσοῦ οὕτω οἱ Ἰνδοὶ κτείνονται, ὡς Πέρσαι φασί· ἄλλος δὲ σπανιώτερός ἐστι ἐν τῇ χώρῃ ὀρυσσόμενος.

CVI. Αἱ δ' ἐσχαιαὶ κως τῆς οἰκουμένης τὰ κάλλι- 30 στα ἔλαχον, κατὰ περ ἡ Ἑλλάς τὰς ὥρας πολλὸν τι κάλλιστα κεκραμένας ἔλαχε. Τοῦτο μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ ἐσχάτη τῶν οἰκουμένων ἡ Ἰνδική ἐστι, ὥσπερ δλίγω πρότερον εἴρηκα· (2) ἐν ταύτῃ τοῦτο μὲν τὰ ἐμψυχα τετράποδα τε καὶ τὰ πετεινά πολλῶ μέρω ἢ ἐν 35 τοῖσι ἄλλοις χωρίοις ἐστι, πᾶρες τῶν ἵππων (οὔτοι δὲ ἔσσονται ὑπὸ τῶν Μηδικῶν, Νισαίων δὲ καλυμμένοι ἵππων), τοῦτο δὲ χρυσὸς ἀπλετος αὐτόθι ἐστι, ὃ μὲν ὀρυσσόμενος, ὃ δὲ καταφορέυμενος ὑπὸ ποταμῶν, ὃ δὲ ὥσπερ ἐσήμενα ἀρπαζόμενος. (3) Ἦ δὲ δένδρεα τὰ 40 ἄγρια αὐτόθι φέροι καρπὸν εἰρια καλλονῇ τε προφέροντα καὶ ἀρετῇ τῶν ἀπὸ τῶν οἶων· καὶ ἐσθλῇ οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ τούτων τῶν δενδρέων χρέονται.

CVII. Πρὸς δ' αὖ μεσαμβρίας ἐσχάτη Ἀραβίῃ τῶν οἰκουμένων χωρέων ἐστὶ, ἐν δὲ ταύτῃ λιβανωτός τέ 45 ἐστὶ μόνῃ χωρέων πασέων φυόμενος καὶ σμύρνη καὶ κασίη καὶ κιννάμωνον καὶ λήδανον. Ταῦτα πάντα πλὴν τῆς σμύρνης δυσπετείως κτείνονται οἱ Ἀράβιοι. (2) Τὸν μὲν γε λιβανωτὸν συλλέγουσι τὴν στύρακα θυμίσοντες, τῇν ἐς Ἑλλάδας Φοίνικες ἐξάγουσι· ταύτην θυ- 50 μίσοντες λαμβάνουσι· τὰ γὰρ δένδρεα τὰ λιβανωτοφόρα ὄφριες ὑπόπτεροι, μικροὶ τὰ μεγάλεια, ποικίλοι τὰ εἶδεα, φυλάσσουσι πλήθει πολλοὶ περὶ δένδρεον ἕκαστον, οὔτοι ὥπερ ἐπ' Αἴγυπτον ἐπιστρατεύονται. Οὐδενὶ

ita ineuntes, ut ea diei hora, qua ferventissimi sunt aestus, illud rapiant: fervente enim aestu sub terra conduntur formicae. (2) Ardentissimus autem his hominibus sol est tempore matutino, non, ut cæteris hominibus, medio die; sed ab eo tempore quo ad aliquam altitudinem in cælo pervenit, usque dum tempus est a foro discedendi [*quod fiebat medio fere die*]. Per id tempus multo magis ibi ardet sol, quam in Græcia medio ipso die; ita ut dicantur illi tunc aqua se aspergere. (3) Medio vero die similiter fere sol ardet cæteros homines atque Indos. Postquam de medio cælo declinavit sol, talem ibi vim habet, qualem apud cæteros matutinus. Reliquum cæli spatium percurrens, magis magisque friget, donec, ubi ad occasum pervenit, admodum etiam friget.

CV. Postquam ad locum Indi pervenerunt, culeos, quos secum attulere, sabulo complent, et quam primum sese recipiunt. Protinus enim formicae, odore, ut aiunt Persæ, illos sentientes, persequuntur. (2) Velocitate autem hanc hestiam alias omnes ita aiunt superare, ut nisi, dum congregantur formicae, viam interim Indi præciperent, nullus eorum salvus esset evasurus. (3) Jam mares quidem camelos, quum sint ad currendum feminis inferiores, viribus aiunt deficere et segnius sequi utrumque; feminas vero, recordantes pullorem domi relictorum, nihil molliter de cursu remittere. (4) Majorem igitur auri partem hac ratione, ut quidem Persæ narrant, nanciscuntur Indi: aliud rarius est aurum, quod ex metallis effoditur.

CVI. Extremæ terrarum partes, nescio quo pacto, res præstantissimas sunt sortitæ, quemadmodum Græcia cæli temperiem longe præstantissimam sortita est. Est enim ab una parte, orientem versus, extrema regionum habitatarum Indica, ut paulo ante dixi. (2) In hac igitur, partim, animantes quadrupedes atque volucres insunt longe quam in reliquis regionibus grandiores, equis exceptis; nam magnitudine superantur Indorum equi a Medicis, qui Nisæi vocantur. Partim vero, auri immensa ibi copia est; aliud effossum terra, aliud per flumina devectum, aliud ita ut memoravi subreptum. (3) Ibidem porro arbores agrestes pro fructu lanam edunt, pulcritudine et reliqua virtute ovinam lanam superantem: et vestimentis Indi ex his arboribus utuntur.

CVII. Rursus, meridiem versus, extrema habitatarum regionum Arabia est. In hac vero una regionum omnium thus nascitur, et myrrha, et casia, et cinnamomum, et ladanum. Hæc quidem omnia, myrrham si excipias, non sine labore nanciscuntur Arabes. (2) Thus quidem colligunt, styracem adolescentes, quæ in Græciam a Phœnicibus importatur. Styrace, inquam, incensa thus nanciscuntur: arbores enim thuriferas custodiunt alati serpentes, exiguo corpore, variegata specie, ingenti numero arborem quamque circumsedentes; iidem qui Ægyptum veluti

δὲ ἄλλω ἀπελαύνονται ἀπὸ τῶν δενδρέων ἢ τῆς στύρα-
κος τῷ καπνῷ.

CVIII. Λέγουσι δὲ καὶ τὸδε Ἀράβιοι, ὡς πᾶσα ἂν
γῆ ἐπίμπλατο τῶν ὀφίων τούτων, εἰ μὴ γίνεσθαι κατ'
5 αὐτοὺς ὁῖόν τι κατὰ τὰς ἐχίδνας ἡπιστάμην γίνεσθαι.
Καὶ κως τοῦ θείου ἢ πρόνοια, ὥσπερ καὶ οἰκός ἐστι,
ἐοῦσα σοφῇ, ὅσα μὲν ψυχὴν τε δειλὰ καὶ ἐδώδιμα,
ταῦτα μὲν πάντα πολύγονα πεποίηκε, ἵνα μὴ ἐπιλίπη
κατεσθιόμενα, ὅσα δὲ στέλγια καὶ ἀνιηρὰ, ὀλιγόγονα.
10 (2) Τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ λαγὸς ὑπὸ παντὸς θηρεύεται θη-
ρίου καὶ ὀρνίθου καὶ ἀνθρώπου, οὕτω δὴ τι πολυγόνον
ἐστὶ ἐπικυύσκειται μόνον πάντων θηρίων, καὶ τὸ μὲν
δασὺ τῶν τέκνων ἐν τῇ γαστρὶ, τὸ δὲ φίλον, τὸ δὲ ἄρτι
ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται, τὸ δὲ ἀναιρέεται. (3)
15 Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι, ἢ δὲ δὴ λέαινα ἐὼν ἰσχυρό-
τατον καὶ θρασυτάτον ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκει ἐν τί-
κτουςα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. Τὸ
δὲ αἷτιον τούτου τὸδε ἐστὶ· ἐπεὶ ὁ σκύμνος ἐν τῇ μητρὶ
ἐὼν ἄρχεται διακινεούμενος, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων
20 πολλὸν πάντων ὀξυτάτους ἀμύσσει τὰς μήτρας·
αὐξανόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐπικινεῖται καταγράφ-
ων· πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται
αὐτέων ὑγιὲς οὐδὲ ἐν.

CIX. Ὡς δὲ καὶ αἱ ἐχίδναι τε καὶ οἱ ἐν Ἀραβίῳσι
25 ὑπόπτεροι ὄφεις εἰ ἐγίνοντο ὡς ἡ φύσις αὐτοῖσι ὑπάρ-
χει, οὐκ ἂν ἦν βιώσιμα ἀνθρώποισι· νῦν δ' ἐπεὶ ἄνθρω-
ποι κατὰ ζεύγεα καὶ ἐν αὐτῇ ἡ δέρεσιν τῇ ἐκποίησι,
ἀπιεμένου αὐτοῦ τὴν γονὴν ἢ θήλεα ἀπεται τῆς δειρῆς,
καὶ ἐμφῦσα οὐκ ἀνίει πρὶν ἂν διαφάγῃ. (2) Ὁ μὲν
30 δὴ ἔρσην ἀποθνήσκει τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἢ δὲ θήλεα
τίσιν τοιόνδε ἀποτίνει τῷ ἔρσενι· τῷ γονεὶ τιμωρόντα
ἐστὶ ἐν τῇ γαστρὶ ἐόντα τὰ τέκνα διεσθίει τὴν μητέρα,
διαφαγόντα δὲ τὴν νηδὺν αὐτῆς οὕτω τὴν ἐχδυσιν
ποιέεται. (3) Οἱ δὲ ἄλλοι ὄφεις ἐόντες ἀνθρώπων οὐ
35 δηλῆμονες τίκτουςί τε ὥς καὶ ἐκλέπουσι πολλὸν τι
χρῆμα τῶν τέκνων. Αἱ μὲν δὴ νῦν ἐχίδναι κατὰ πᾶ-
σαν τὴν γῆν εἰσὶ, οἱ δὲ ὑπόπτεροι ἐόντες ἀθρόοι εἰσὶ ἐν
τῇ Ἀραβίῃ καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ· κατὰ τοῦτο δοκέουσι
πολλοὶ εἶναι.

40 CX. Τὸν μὲν δὴ λιθανῶτον τοῦτον οὕτω κτεόνται
Ἀράβιοι, τὴν δὲ κασίην ὥδε· ἐπεὶ καταδῆσονται
βύρσῃσι καὶ δέρμασι ἄλλοισι πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσ-
ωπον πλὴν αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἔρχονται ἐπὶ τὴν
κασίην· ἢ δὲ ἐν λίμνῃ φύεται οὐ βαθέη, περὶ δὲ αὐτὴν
45 καὶ ἐν αὐτῇ αὐλίζεται κου θηρία πετρωτὰ, τῇσι νυ-
κτερίσι προσίκελα μάλιστα, καὶ τέτριγε δεινόν, καὶ ἐς
ἀλκὴν ἀλκιμα· τὰ δὲ ἀπαμυνόμενους ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
μῶν οὕτω δρέπειν τὴν κασίην.

CXI. Τὸ δὲ δὴ κιννάμωμον ἐστὶ τούτων θυμαστό-
50 τερον συλλέγουσι. Ὅκου μὲν γὰρ γίνεται καὶ ἥτις
μιν γῆ ἢ τρέφουσα ἐστὶ, οὐκ ἔχουσι εἶπαι, πλὴν ὅτι
λόγῳ οἰκῶτι χρεώμενοι ἐν τοισὶδε χωρίοις φασὶ τινες
αὐτὸ φύεσθαι ἐν τοῖσι δὲ Διόνυσος ἐτράφη· (2) ὀρνίθας
δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφρα τὰ ἡμεῖς

hostile agmen invadunt. Nolla vero alia re, nisi styracis
fumo, hi ab arboribus illis abiguntur.

CVIII. Aiunt vero etiam Arabes, universam terram his
serpentibus oppletum iri, nisi illis accideret id quod com-
pertum habeo viperis accidere. Et recte puto dixerim :
numinis providentia, ut est consentaneum, quum sit sa-
piens, quaecumque et timidæ indolis sunt animalia, et quæ
esculenta, ea omnia sæcunda admodum fecit, ne adsiduo
esu genus eorum intreat; quæ vero prava et malefica, pa-
rum sæcunda. (2) Sic, ut hoc utar, lepus, quem vena-
tur fera omnis et avis et homo, ita sæcundus est, ut le-
poris femina una sit ex omnibus animalibus quæ super-
fætet, et alium fætum jam pilis vestitum in utero gerat,
et alium concipiat. (3) Et hæc quidem hujus natura est. E-
contrario læna, quum sit animalium validissimum, idem-
que ferocissimum, non nisi semel parit in vita : nam, dum
partum edit, simul uterum ejicit. Cujus rei hæc causa
est : quando catulus in utero sese incipit movere, tum
vero, quoniam ungues habet longe omnium acutissimos,
fodiat matricem, augescensque multo etiam magis pene-
trat lacerando; ad extremum, quando partus instat, nihil
amplius sani in utero superest.

CIX. Similiter vero etiam viperæ et alati in Arabia ser-
pentes, si tanta copia nascerentur quanta per suam natu-
ram possent, non possent vivere homines. Nunc,
quando per paria ad coitum libidine concitantur, dum in
eo mas est ut genitale semen emittat, collum ejus prehen-
dit femina, et innixa non prius dimittit quam perroserit.
(2) Atque ita quidem mas moritur; femina autem talem
mari dat poenam : patrem parvuli ulciscens, dum adhuc
in utero sunt, matricem corrodunt, atque etiam ipsum ven-
trem corrodentes, ita in lucem prodeunt. (3) At cæteri
serpentes, qui hominibus non sunt noxii, ova pariunt, et
magnam fætuum copiam excludunt. Jam viperæ quidem
ubivis terrarum reperiuntur : alati vero serpentes universi
in Arabia sunt, nec usquam alibi; ea ratione frequentes
esse videntur.

CX. Thus igitur, de quo dixi, ista ratione Arabes nanci-
scuntur; casiam vero hoc modo : toto corpore atque facie,
solis oculis exceptis, bubulis aliisque coriis tecti, ad col-
ligendam casiam exeunt. Nascitur hæc autem in palude
non admodum alta, circa quam et in qua stabulantur bestię
alatae, vespertilionibus maxime similes, diro modo stri-
dentes, et viribus prævalentes. Has ab oculis abigere
oportet, atque ita casiam metere.

CXI. Cinnamomum vero mirabilius etiam quam illa
modo colligunt. Etenim, quo loco illud nascatur, quæve
terra illud alat, ignorant; nisi quod, probabilem sequentes
rationem, in eis regionibus nasci illud aiunt, in quibus
Bacchus educatus est. (2) Narrant autem, ingentes
aves adferre hos bacillos, quos nos a Phœnicibus

ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κιννάμωμον καλεῦμεν, φορέειν δὲ τὰς ὀρνίθας ἐς νεοσιᾶς προσπεπλάσμενας ἐκ πηλοῦ πρὸς ἀποκρήμνοισι οὔρουσι, ἐνθα πρόσθασιν ἀνθρώπων οὐδεμίαν εἶναι. (3) Πρὸς ὧν δὴ ταῦτα τοὺς Ἀραβίους σοφίζεσθαι τάδε, βοῶν τε καὶ ὄνων τῶν ἀπογινόμενων καὶ τῶν ἄλλων ὑποζυγίων τὰ μέλεα διαταμόντας ὡς μέγιστα κομίζειν ἐς ταῦτα τὰ χωρία, καὶ σφεα θέντας ἀγχοῦ τῶν νεοσιᾶων ἀπαλλάσσεσθαι ἐκὰς αὐτέων· (4) τὰς δὲ ὀρνίθας καταπετομένους αὐτῶν τὰ μέλεα τῶν ὑποζυγίων ἀναφορέειν ἐπὶ τὰς νεοσιᾶς· τὰς δὲ οὐ δυναμένας ἴσχειν καταρρήγνυσθαι ἐπὶ γῆν· τοὺς δὲ ἐπιόντας συλλέγειν αὐτῶν τὸ κιννάμωμον, συλλεγόμενον δὲ ἐκ τούτων ἀπικνέεσθαι ἐς τὰς ἄλλας χώρας.

CXII. Τὸ δὲ δὴ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλεῦσι λάδανον, ἐτι τούτου θυμασιώτερον γίνεται· ἐν γὰρ δυσοδρομάτῳ γινόμενον εὐωδέστατόν ἐστι· τῶν γὰρ αἰγῶν τῶν τράγων ἐν τοῖσι πώγωνι εὐρίσκεται ἐγγινόμενον οἶον γλοιὸς ἀπὸ τῆς ὕλης. Χρήσιμον δ' ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἐστὶ, θυμιέουσι τε μάλιστα τοῦτο Ἀράβιοι.

CXIII. Τοσαῦτα μὲν θυωμάτων περὶ εἰρήσθω, ἀπόζει δὲ τῆς χώρας τῆς Ἀραβίης θεσπέσιον ὡς ἡδύ. (2) Δύο δὲ γένεα ὄνων σφί ἐστι θώματος ἄζια, τὰ οὐδαμόθι ἐτέρωθι ἐστί· τὸ μὲν αὐτέων ἕτερον ἔχει τὰς οὐράς μακράς, τριῶν πηγέων οὐκ ἐλάσσονας, τὰς εἴ τις ἐπειγὼ σφί ἐπέλκειν, ἔλκεα ἂν ἔχοιεν ἀνατριβομένους πρὸς τῇ γῇ τῶν οὐρέων· νῦν δ' ἅπας τις τῶν ποιμένων ἐπιστάται ξυλουργεῖν ἐς τοσοῦτο· ἀμαξίδας γὰρ ποιεῦντες ὑποδέουσι αὐτὰς τῆσι οὐρῇσι, ἐνὸς ἐκάστου κτήνεος τὴν οὐρὴν ἐπ' ἀμαξίδα ἐκάστην καταδέοντες. (3) Τὸ δὲ ἕτερον γένος τῶν ὄνων τὰς οὐράς πλατέας φορέουσι, καὶ ἐπὶ πῆχυν πλάτους.

CXIV. Ἀποκλινομένης δὲ μεσαμβρίας παρήκει πρὸς δύνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπική χώρα ἐσχάτη τῶν οἰκουμένων· αὕτη δὲ χρυσὸν τε φέρει πολλόν καὶ ἐλέφαντας ἀμφιλαφείας καὶ δένδρεα πάντα ἄγρια καὶ ἔβενον καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μακροβιωτάτους.

CXV. Αὗται μὲν νυν ἐν τε τῇ Ἀσίῃ ἐσχατιαὶ εἰσι καὶ ἐν τῇ Λιβύῃ· περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν πρὸς ἐσπέριν ἐσχατιῶν ἔγω μὲν οὐκ ἀτρεκέως λέγειν οὔτε γὰρ ἔγωγε ἐνδέχομαι· Ἡριδανὸν καλεῖσθαι πρὸς βαρβάρων ποταμὸν ἐκδιδόντα ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς βορέην ἄνεμον, ἀπ' οὗ τοῦ ἡλεκτρον φοιτᾷν λόγος ἐστὶ, οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας εἰούσας, ἐκ τῶν δὲ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ δὲ Ἡριδανὸς αὐτὸ κατηγορέει τὸ οὐνομα ὡς ἐστὶ Ἑλληνικὸν καὶ οὐ βάρβαρον, ὑπὸ ποιητῶν δὲ τινος ποιηθέν, τοῦτο δὲ οὐδενὸς αὐτόπτεω γενομένου δύναμαι ἀκοῦσαι τοῦτο μελετέων ὅπως θάλασσά ἐστι τὰ ἐπέκεινα τῆς Εὐρώπης. Ἐξ ἐσχάτης δ' ὧν δὲ τε κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ καὶ τὸ ἡλεκτρον.

CXVI. Πρὸς δὲ ἄρκτου τῆς Εὐρώπης πολλῶν τι πλείστος χρυσὸς φαίνεται· ἐνὶ ὅκως μὲν γινόμενος, οὐκ ἔγω οὐδὲ τοῦτο ἀτρεκέως εἶπαι, λέγεται δὲ ὑπέκ

edocti cinnamomum vocamus : inferri eos autem ab illis avibus in nidos, e luto adstructos ad montium praecipitia, ad quæ nullus homini accessus pateat. (3) Adversus hæc igitur tali artificio uti Arabes : mortuorum boum et asinorum aliorumque jumentorum cadavera, in frusta quam maximæ molis dissecta, congerere eos in hæc loca ; eisque in vicinia nidorum depositis, procul inde recedere : (4) tum volucres illæ descendentes, jumentorum istorum membra tollere et in nidos suos comportare ; hos autem, quum sustinere onus non possint, rumpi et in terram decidere : tunc adcurrentes homines, cinnamomum colligere ; quod, ab his ita collectum, dein in alias regiones transportetur.

CXII. Ledanum vero quod ladanum Arabes nominant, mirabiliore etiam, quam cinnamomum, modo comparatur. Reperitur in loco teterrime olente, ipsum suavissime olens : in hircorum enim barbis reperitur, veluti viscum adhærens e frondibus. Est autem utile ad multa unguentorum genera ; et ad suffitum hoc maxime utuntur Arabes.

CXIII. Hæc quidem de aromatibus et suffimentis dicta sunt : spirat autem terra Arabia suavissimum et divinum quemdam odorem. (2) Duo sunt ibidem ovium genera miratu digna, quæ nulla in alia regione reperiuntur. Alterum genus caudas habet prælongas, tribus non breviores cubitis : quas si illæ sinerentur post se trahere, ulcera haberent, caudis ad terram attritis. Nunc pastorum quisque artem fabrillem in tantum callet, ut exiguum plastrum fabricetur, quod caudæ subligatur : cuiusque pecudis caudæ suum subligatur plaustellum. (3) Alterum genus ovium caudas gerit latas, usque ad cubiti latitudinem.

CXIV. Ubi meridiana cæli plaga versus occidentem solem inclinatur, ibi protenditur Æthiopia, ab hac parte regio extrema terrarum. Hæc aurum fert frequens, et vastos elephantos, et arborum agrestium omne genus, et ebum, et homines statura maximos et pulcerrimos et maxime longævus.

CXV. Hæc sunt igitur in Asia et in Libya extremæ terrarum regiones. Jam de Europæ quidem versus occidentem extremis, quod pro accurate comperto dicam, non habeo. Neque enim adsentior, Eridanum aliquem fluvium nominari a barbaris, qui in mare boreale influat, a quo ad nos electrum venire fama est ; neque insulæ mihi cognitæ sunt Cassiterides nomine, unde stannum ad nos venit. (2) Partim enim ipsum hoc nomen Eridanus se prodit græcum esse ac neutquam barbaricum, nempe a poeta aliquo fictum : partim, quamvis studiose id egerim, tamen a nemine, qui ipse suis oculis vidisset, comperire potui, ultra Europam septemtrionem versus esse mare. Ab extrema quidem certe Europa et stannum nobis venit et electrum.

CXVI. In septemtrionalibus vero Europæ partibus maximam quamdam reperiri auri copiam, satis compertum est : at, id quo pacto adquiratur, ne hoc quidem certo di-

τῶν γρυπῶν ἀρπάξιν Ἀριμασποὺς ἀνδράς μονοφθαλμοὺς πεῖθομαι δὲ οὐδὲ τοῦτο, ὅπως μονοφθαλμοὶ ἄνδρες φύονται, φύσιν ἔχοντες τὴν ἄλλην ὁμοίῃν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις. (2) Αἱ δὲ ὧν ἐσχατιαὶ οἰκασιν περικληῖνται τὴν ἄλλην χώραν καὶ ἐντὸς ἀπεργουσαι τὰ πᾶντα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι καὶ σπανιώτατα ἔχειν αὐτά.

CXVII. Ἔστι δὲ πεδίον ἐν τῇ Ἀσίῃ περιεκκληϊμένον οὐρεὶ πάντοθεν, διασφράγες δὲ τοῦ οὐρεὸς εἰσι πέντε· τοῦτο τὸ πεδίον ἦν μὲν κοτε Χορασμίων, ἐν οὐροῖσι δὲ τῶν Χορασμίων τε αὐτῶν καὶ Ὑρκανίων καὶ Πάρθων καὶ Σαραγγέων καὶ Θαμαναίων, ἐπεὶ δὲ Πέρσαι ἔχουσι τὸ κράτος, ἐστὶ τοῦ βασιλέως. Ἐκ δὲ ὧν τοῦ περικληῖντος οὐρεὸς τούτου ῥέει ποταμὸς μέγας, οὐνομα δὲ οἷ ἐστι Ἄκης. (2) Οὗτος πρότερον μὲν ἄρδεσκε διαλααμμένος πενταχοῦ τῶν εἰρημένων τούτων τὰς χώρας, διὰ διασφράγος ἀγόμενος ἐκάστης ἐκάστοις, ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῷ Πέρσῃ εἰσὶ, πεπὸνθασιν τοῖονδε· τὰς διασφράγας τῶν οὐρέων ἐνδείμας ὁ βασιλεὺς πύλας ἐπὶ ἐκάστη διασφάγῃ ἕστησε, ἀποκεκληϊμένον δὲ τοῦ ὕδατος τῆς διεξόδου τὸ πεδίον τὸ ἐντὸς τῶν οὐρέων πέλαιος γίνεται, ἐνδιδόντος μὲν τοῦ ποταμοῦ, ἔχοντος δὲ οὐδαμῇ ἐξήλυσιν. (3) Οὗτοι ὧν οἱ περ ἐμπροσθε ἐώθησαν χρᾶσθαι τῷ ὕδατι, οὐκ ἔχοντες αὐτῷ χρᾶσθαι συμφορῇ μεγάλη διαχρέονται· τὸν μὲν γὰρ χειμῶνα ὕει σφι ὁ θεὸς ὥσπερ καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις, τοῦ δὲ θέρος σπεύροντες μελίνην καὶ σήσαμον χρητίζοντο τῷ ὕδατι. (4) Ἐπεὶ δὲ ὧν μηδὲν σφι παραδίδωται τοῦ ὕδατος, ἐλθόντες ἐς τοὺς Πέρσας αὐτοὶ τε καὶ γυναῖκες, στάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως βοῶσι ὠρομένοι, ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖσι δεομένοις αὐτῶν μάλιστα ἐντέλλεται ἀνοίγειν τὰς πύλας τὰς ἐς τοῦτο φερούσας. (5) Ἐπεὶ δὲ διάχορος ἡ γῆ σφῶν γένηται πίνουσα τὸ ὕδωρ, αὗται μὲν αἱ πύλαι ἀποκλήνθονται, ἄλλας δὲ ἐντέλλεται ἀνοίγειν ἄλλοις τοῖσι δεομένοις μάλιστα τῶν λοιπῶν. Ὡς δὲ ἐγὼ οἶδα ἀκούσας, χρήματα μεγάλα πρησόμενος ἀνοίγει, πᾶρεξ τοῦ φόρου. Ταῦτα μὲν δὲ ἔχει οὗτω.

CXVIII. Τῶν δὲ τῷ μάγῳ ἐπαναστάντων ἐπτά ἀνδρῶν, ἕνα αὐτῶν Ἰνταφέρνεα κατέλαβε ὑβρίζοντα τάδε ἀποθανεῖν αὐτίκα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. (2) Ἦθελε ἐς τὰ βασιλῆα ἐσελθὼν χρηματίζεσθαι τῷ βασιλεῖ· καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ νόμος οὕτω εἶχε, τοῖσι ἐπαναστάσι τῷ μάγῳ ἐσθὼν εἶναι παρὰ βασιλέα ἀνευ ἀγγέλου, ἢ μὴ γυναικὶ τυγχάνη μισγόμενος βασιλεὺς. (3) Οὐκ ὧν δὲ Ἰνταφέρνης ἐδικαίει οὐδὲνα οἱ ἐσαγγεῖλαι, ἀλλ' ὅτι ἦν τῶν ἐπτά, εἰέναι ἤθελε. Ὁ δὲ πυλουργὸς καὶ ὁ ἀγγελιηφόρος οὐ περιώρεον, φάμενοι τὸν βασιλέα γυναικὶ μίγχεσθαι. (4) Ὁ δὲ Ἰνταφέρνης δοκέων σφέας ψεύδεα λέγειν ποιεῖ τοιάδε· σπασάμενος τὸν ἀκινάχεια ἀποτάμνει αὐτῶν τὰ τε ὦτα καὶ τὰς ρίνας, καὶ ἀνείρας περὶ τὸν γαλινὸν τοῦ ἵππου περὶ τὰς αὐγένας σφῶν ἐδῆσε, καὶ ἀπῆκε.

CXIX. Οἱ δὲ τῷ βασιλεῖ δεικνῦσι ἑωυτοὺς, καὶ

cere valeo: fama est autem, gryphibus illud subripere Arimaspos, homines unoculos. At mihi ne hoc quidem persuadetur, esse homines natura unoculos, reliquam naturam cæteris hominibus similem habentes. (2) Sed, quod iuxta dixi, videntur utique extremitates terræ, quæ reliquam omnem terram circumdant et intus intercludunt, eas res possidere, quæ et præstantissimæ esse vulgo putantur, et rarissimæ.

CXVII. Est in Asia campus, monte undique clausus; montis autem ejus quinque sunt divortia. Hic campus olim Chorasmiurum erat, estque in confinibus ipsorum Chorasmiurum et Hyrcaniorum et Parthorum et Sarangarum et Thamanæorum: ex quo vero Persæ obtinere imperium, rex eum possidet. Ex eo monte campum claudente profluit ingens fluvius, cui nomen Aces. (2) Is fluvius prius in quinque alveos divisus populorum quos dixi irrigabat agros, ad singulos populos per singulas montis fauces derivatus: ex quo vero sub Persa est hæc regio, calamitas illis accidit hujusmodi; montium fauces obstruxit rex, et ad singulas fauces portam construxit: ita, exitu aquarum intercluso, ex campo intra montes patente factum est pelagus, influente quidem fluvio, sed exitum nusquam habente. (3) Hi igitur populi, antea aquis illius fluvii soliti uti, nunc ubi non amplius illis uti possunt, ingenti premuntur incommodo. Nam hieme quidem pluit ibi, sicut in aliorum populorum regionibus: at æstate, postquam panicum et sesamum severunt, aqua illa indigebant. (4) Igitur, quandoquidem eis nunc hæc intercluditur, veniunt ad Persas, viri et mulieres, stantesque ad regis portas, ingenti clamore ululant. Et rex eis, qui aqua maxime indigent, jubet aperiri portam ad hos ducentem. (5) Quorum postquam satis aquarum terra bibit, claudi eam portam jubet, et aliam aperiri his qui e reliquorum numero maxime aqua indigent. Ut vero auditu equidem cognovi, nonnisi ingenti pecunia, præter tributum exacta, aperiri jubet. Et hæc quidem ita se habent.

CXVIII. Uni e septemviribus, qui adversus Magum conspiraverant, Intapherni, accidit ut periret brevi post oppressos Magos, tali patratu facinore insolentiæ pleno. (2) Voluit hic regiam ingredi, cum rege collocuturus: quippe, ut dixi, ita convenerat inter conjuratos, ut ad regem ingredi eis liceret absque internuncio, nisi forte cum uxore rex concumberet. (3) Itaque æquum censuerat Intaphernes, ut absque internuncio intraret, utpote qui e septem virorum numero esset. Sed janitor atque internuncius prohibuerunt, dicentes, cum uxore concumbere regem. (4) Tum Intaphernes, falso id ab his dici ratus, hæcce patravit: stricto acinace, aures utrique et nares præcidit, easque circa frenum equi adnexas cervicibus eorum adligavit, atque ita homines dimisit.

CXIX. At illi se regi ostendunt, caussamque cur hoc

τὴν αἰτίην εἶπαν δι' ἣν πεπονθότες εἴσαν. Δαρεῖος δὲ ἀρρωδῆσας μὴ κοινῷ λόγῳ οἱ ἐξ πεποικηχότες ἑωσι ταῦτα, μεταπειμπόμενος ἕνα ἕκαστον ἀπειρεῖστο γνῶ-
 5 μης, εἰ συνέπεινοι εἰσι τῷ πεποικημένῳ. (2) Ἐπεῖτε δὲ ἐξέμαθε ὡς οὐ σὺν ἐκείνοισι εἴη ταῦτα πεποικηχώς, ἔλαβε αὐτόν τε τὸν Ἰνταφέρνεα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκίτους πάντας, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων μετὰ τῶν συγγενῶν μιν ἐπιβουλεύειν οἱ ἐπανάστασιν, συλλα-
 10 βῶν δὲ σφρας εἶδσε τὴν ἐπὶ θανάτῳ. (3) Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἰνταφέρνεος φοιτέουσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως κλαίεσκε ἂν καὶ ὀδυρόεσκετο ποιεῖσα δὲ αἰεὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο τὸν Δαρεῖον ἐπεῖσε οἰκτεῖραι μιν, πέμψας δὲ ἄγγελον ἔλεγε τάδε, « ὦ γύναι, βασιλεὺς τοι Δαρεῖος διδοὶ ἕνα τῶν δεδεμένων οἰκίῳν ῥύσασθαι, τὸν βού-
 15 λει ἐκ πάντων. » (4) Ἡ δὲ βουλευσαμένη ὑπεκρίνατο τάδε, « εἰ μὲν δὴ μοι διδοὶ βασιλεὺς ἐνὸς τὴν ψυχὴν, αἰρέομαι ἐκ πάντων τὸν ἀδελφεόν. » Πυθόμενος δὲ Δα- ρεῖος ταῦτα καὶ θαμᾶσας τὸν λόγον, πέμψας ἡγόρευε, « ὦ γύναι, εἰρωτᾷ σε βασιλεὺς, τίνα ἔχουσα γνῶμην, τὸν ἄνδρα τε καὶ τὰ τέκνα ἐγκαταλιποῦσα, τὸν ἀδελφεόν εἴλω περιεῖναι τοι, ὃς καὶ ἀλλοτριώτερός τοι τῶν παῖ-
 20 δων καὶ ἕσσον κεχαρισμένος τοῦ ἀνδρός ἐστι. » (5) Ἡ δ' ἀμείβετο τοιοῦτε, « ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μὲν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατὴρ δὲ καὶ μητὴρ οὐκέτι μευ ζώντων ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. Τάτῃ τῇ γνῶμῃ χρεωμένη ἔλεξα ταῦτα. » (6) Εὖ τε δὴ ἔδοξε τῷ Δαρείῳ εἶπαι ἡ γυνὴ, καὶ οἱ ἀπῆκε τοῦτόν τε τὸν παραιτέστο καὶ τῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον, ἡσθεὶς
 25 αὐτῇ, τοὺς δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας. Τῶν μὲν δὴ ἐπὶ αὐτίκα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀπολώλεε.

CXX. Κατὰ δὲ κου μάχιστα τὴν Καμβύσειν νοῦσον ἐγένετο τάδε. Ὑπὸ Κύρου κατασταθεὶς ἦν Σαρδίων ὑπάρχος Ὀροίτης ἀνὴρ Πέρσης. Οὗτος ἐπεθύμησε
 35 πρήγματος οὐκ ὀσίῳ· οὔτε γὰρ τι παθὼν οὔτε ἀκούσας μάταιον ἔπος πρὸς Πολυκράτεος τοῦ Σαμίου, οὔτε ἰδὼν πρότερον, ἐπεθύμησε λαθὼν αὐτὸν ἀπολέσαι, ὡς μὲν οἱ πλεῖνες λέγουσι, διὰ τοιγύδε τινὰ αἰτίαν· (2) ἐπὶ τῶν βασιλέως θυρῶν κατήμενον τὸν τε Ὀροίτηα
 40 καὶ ἄλλον Πέρσην τῷ οὐνόμα εἶναι Μιτροβάτεια, νομοῦ ἄρχοντα τοῦ ἐν Δασκυλείῳ, τοὺτους ἐκ λόγων ἐς νεῖκεα συμπεσεῖν, κρινόμενον δὲ περὶ ἀρετῆς εἶπαι τὸν Μι- τροβάτεια τῷ Ὀροίτῃ προφέροντα, « σὺ γὰρ ἐν ἀνδρῶν λόγῳ, ὃς βασιλεῖ νῆσον Σάμον πρὸς τῷ σὺ νομῷ προσ-
 45 κειμένην οὐ προσεκτέσας, ὧδε δὴ τι εἴδους εὐπετέα χειρωθῆναι, τὴν τῶν τις ἐπιχωρίων πεντεκαίδεκα ὀπλί- τησι ἐπαναστάς ἐσχε, καὶ νῦν αὐτῆς τυραννεύει. » (3) Οἱ μὲν δὴ μὴ φασὶ τοῦτο ἀκούσαντα, καὶ ἀλγίσαντα τῷ ὀνειδεῖ ἐπιθυμῆσαι οὐκ οὕτω τὸν εἰπὼντα ταῦτα
 50 τίσασθαι ὡς Πολυκράτεια πάντως ἀπολέσαι, δι' ὅτινα κακῶς ἤκουσε.

CXXI. Οἱ δὲ ἐλάσσονες λέγουσι πέμψαι Ὀροίτεια ἐς Σάμον κήρυκα δευδὴ χρήματος δεησόμενον (οὐ γὰρ ὦν δὴ τοῦτο γε λέγεται), καὶ τὸν Πολυκράτεια τυχεῖν

essent passi exposuerunt. Tum Darius, veritus ne com-
 muni consilio sex viri hoc fecissent, singulos ad se vocavit,
 sententiamque eorum, probarentne id factum, exploravit.
 (2) Ubi cognovit, non communicato cum illis consilio rem
 factam esse, ipsum Intaphernem ejusque filios et familia-
 res omnes prehendit; non fere dubitans, illum cum suis
 propinquis rebellionem esse moliturum: prehensos in vin-
 cula conjecit, extremoque supplicio destinavit. (3) Tunc
 uxor Intaphernis, ad fores regis identidem accedens, plo-
 rabat lamentabaturque; idque continenter faciens, ad mi-
 sericordiam commovit Darium; qui misso ad eam nunci-
 hac ei nunciari jussit: « Mulier, rex Darius unum ex vir-
 ctis propinquis tibi concedit eximendum, quem tu ex om-
 nibus selegeris. » (4) Et illa, re deliberata, hac respondit.
 « Quoniam mihi rex unius vitam concedit, seligo ex omnibus
 meum fratrem. » Quo cognito responso, miratus Darius eam
 optionem remisit ad eam qui diceret: « Mulier, quaerit ex te
 rex quidnam tibi consilii sit, quod omisso marito filiiisque
 fratrem elegeris, cujus tibi vita donaretur; quum tibi ille
 sit minus propinquus quam filii, et minus jucundus quam
 maritus. » (5) Respondit illa: « Rex, maritus mihi alius esse
 poterit, si deus voluerit, filiique alii, quando hos amise-
 ro. At, quum pater meus materque non amplius sint in
 vivis, frater mihi alius nullo pacto esse poterit. Hac usa
 sententia, istud dixi. » (6) Quae quum regi visa essent
 commode ab illa dicta, delectatus condonavit ei fratrem
 quem deprecata erat, insuperque filiorum natu maximum;
 reliquos vero universos interfecit. Unus igitur e septem-
 viris mox eo, quo dixi, modo periit.

CXX. Quo tempore Cambyses morbo laboravit, eodem
 fere tempore accidit hocce. Orontes Persa, Sardinum praeses
 constitutus a Cyro, facinus animo agitavit nefarium: ete-
 nim Polycratem Samium, a quo nec facto ullo, nec dicto
 quopiam injurioso fuerat laesus, quemque nec viderat um-
 quam antea, hunc capiendi interficiendique cupido eum in-
 cesserat; idque, ut plerique tradunt, talem ob causam: (2)
 ad regis portas quum disisset hic Orontes, et alius
 Persa, cui Mitrobates nomen, praeses praefecturae cujus
 caput Dascyleum oppidum est; hi ambo ex familiaribus
 sermonibus in contentionem dicuntur incidisse. Et Mitro-
 baten quidem, quum de virtute inter se disceptarent, Orontes
 cum exprobratione dixisse: « Tu vero in virorum numero
 habere, qui Samum insulam, tuae praefecturae proximam,
 in regis potestatem non redegistī, quum sit subactu ita fa-
 cilis, ut indigenarum aliquis, cum quindecim armatis in-
 surgens, ea politus sit, atque etiam nunc in ea dominetur! »
 (3) Dicunt igitur hunc, his auditis, ægre ferentem ex-
 probrationem, cupivisse non tam vindictam capere de eo
 qui hac illi dixisset, quam omnino Polycratem perdere,
 propter quem male audisset.

CXXI. Sunt pauciores nonnulli qui tradant, misisse
 Orontem praekonem Samum, nescio quid petiturum (nec
 enim hoc memoriae proditur); Polycratem autem tunc in

κατακείμενον ἐν ἀνδρεῶνι, παρεῖναι δέ οἱ καὶ Ἄνακρῶντα τὸν Ἰήϊον· (2) καὶ κως εἴτ' ἐκ προνοίας αὐτὸν κατηλογέοντα τὰ Ὀροίτω πρήγματα, εἴτε καὶ συντυχίη τις τοιαύτη ἐπεγένετο· τὸν τε γὰρ κήρυκα τὸν Ὀροίτω παρελθόντα διαλέγεσθαι, καὶ τὸν Πολυκράτεια (τυχεῖν γὰρ ἀπεστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον) οὔτε τι μεταστραφῆναι οὔτε ὑποκρίνασθαι.

CXXII. Αἰτίαι μὲν δὴ αὗται διφάσαι λέγονται τοῦ θανάτου τοῦ Πολυκράτεις γενέσθαι, πάρεστι δὲ πείθεσθαι δοκότερή τις βούλεται αὐτέων. (2) Ὁ δὲ ὢν Ὀροίτης ἰζόμενος ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου ποταμοῦ οἰκισμένη ἐπέμπε Μύρσον τὸν Γύγεω ἄνδρα Λυδὸν ἐς Σάμον ἀγγελίην φέροντα, μαθὼν τοῦ Πολυκράτεις τὸν νόον. (3) Πολυκράτης γὰρ ἐστὶ πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴμεν Ἑλλήνων δὲ θαλασσοκρατεῖν ἐπενώθη, πάρεξ Μίνω τε τοῦ Κνωσίου καὶ εἰ δὴ τις ἄλλος πρότερος τούτου ἦρε τῆς θαλάσσης· τῆς δὲ ἀνθρωπίνης λεγομένης γενεῆς Πολυκράτης ἐστὶ πρῶτος, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων Ἰωνίης τε καὶ νήσον ἄρξειν. (4) Μαθὼν ὦν ταῦτά μιν διανοούμενον ὁ Ὀροίτης πέμψας ἀγγελίην ἔλεγε ταῦτα, « Ὀροίτης Πολυκράτει ὧδε λέγει. Πυνθάνομαι ἐπιβουλεύειν σε πρήγμασι μεγάλοις καὶ χρήματά τοι οὐκ εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα. Σὺ νυν ὧδε ποιήσας ὀρθώσεις μὲν σεωυτὸν, σώσεις δὲ καὶ ἐμέ· ἐμοὶ γὰρ βασιλεὺς Καμβύσης ἐπιβουλεύει θάνατον, καὶ μοι τοῦτο ἐξαγγέλλεται σαφηνέως. (5) Σὺ νυν ἐμέ ἐκκομίσας αὐτὸν καὶ χρήματα, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸς ἔχε, τὰ δὲ ἐμέ ἔα ἔχειν· εἵνεκέν τε χρημάτων ἄρξεις ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Εἰ δέ μοι ἀπιστέεις τὰ περὶ τῶν χρημάτων, πέμψον ὅστις τοι πιστότατος τυγχάνει ἐὼν, τῷ ἐγὼ ἀποδέξω. »

CXXIII. Ταῦτα ἀκούσας Πολυκράτης ἦσθη τε καὶ ἐβούλετο· καὶ κως ἡμεῖρετο γὰρ χρημάτων μεγάλως, ἀποτέμπει πρῶτα κατοφόμενον Μαιάνδριον Μαιανδρίου ἄνδρα τῶν ἀσπῶν, δὲ οἱ ἦν γραμματιστής· δὲ χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον τούτων τὸν κόσμον τὸν ἐκ τοῦ ἀνδρεῶνος τοῦ Πολυκράτεις ἐόντα ἀξιοθέτητον ἀνέθηκε πάντα ἐς τὸ Ἡραῖον. (2) Ὁ δὲ Ὀροίτης μαθὼν τὸν κατάσκοπον ἐόντα προσδοκίμον ἐποίεε τοιάδε· λάρνακας ὀκτὼ πληρώσας λίθων πλὴν κάρτα βραχέος τοῦ περὶ αὐτὰ τὰ χεῖλεα, ἐπιπολῆς τῶν λίθων χρυσὸν ἐπέβαλε, καταδήσας δὲ τὰς λάρνακας εἶχε ἐτοίμας. Ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος καὶ θεησάμενος ἀπήγγειλε τῷ Πολυκράτει.

CXXIV. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν τῶν μαντῶν ἀπαγορευόντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων ἐτέλλετο αὐτὸς ἀπιέναι, πρὸς δὲ καὶ ἰδούσης τῆς θυγατρὸς ὅψιν ἐνυπνίου τοιγόνδε· ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἡέρι μετέωρον ἐόντα λούσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, γρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. (2) Ταύτην ἰδούσα τὴν ὅψιν παντοίῃ ἐγίνετο μὴ ἀποδημῆσαι τὸν Πολυκράτεια παρὰ τὸν Ὀροίτεια, καὶ δὴ καὶ ἰόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πεντηχόντερον ἐπεφημίζετο. (3) Ὁ δὲ οἱ ἠπειλήσε, ἢν σὺς ἀπονοστήσῃ, πολλὸν μιν χρόνον παρθευέσθαι. Ἡ δὲ ἡρῆσατο

exhedra forte decubuisse, adfuisseque ei Anacreontem Teium : (2) atque, sive consulto res Orœtæ aspernatus sit, sive casu ita acciderit, tum quum accedens Orœta præco verba fecisset, Polycratem versus murum forte conversum, nec sese versus illum paulisper convertisse, nec responsum homini dedisse.

CXXII. Sic causa mortis Polycratis duplici modo traditur : licetque cuilibet eam, quam voluerit, probare. (2) Orœtes igitur, Magnesiæ residens ad Mæandrum fluvium sitæ, Myrsum Gygæ filium, Lydum hominem, Samum misit, nuncium ferentem : nam cognovit Polycratis animum. (3) Etenim Polycrates primus fuit, quem novimus, ex Græcis, qui maris obtinere imperium molitus sit ; Minoem si excipias Cnossium, et si quis alius ante hunc mari dominatus est. Ex hominum quidem, quæ vocatur, ætate primus Polycrates est, qui magnam spem habuerit fore ut Ioniæ et insularum obtineat imperium. (4) Hoc eum animo agitare intelligens Orœtes, misso nuncio, hæc ei dixit : « Orœtes Polycrati hæc dicit. Intellexi te magnas res moliri, nec vero pro talibus consiliis satis instructum esse pecunia. Nunc tu, si hocce feceris, et tuas res augebis, et me quoque servabis. Mortem mihi meditatur Cambyses, et hoc satis pro certo mihi renunciatur. (5) Tu ergo et me ipsum fac ex hac terra educas, et pecunias meas exportes ; et harum quidem partem tu tene, partem me patere habere harum pecuniarum ope universæ Græciæ obtinebis imperium. Quodsi pecuniarum causa fidem mihi non habueris, mitte qui tibi erit fidissimus, cui ego monstrabo. »

CXXIII. His auditis gavisus Polycrates accepit conditionem ; quumque pecuniarum admodum esset cupidus, misit primum speculandi causa Mæandrium, Mæandri filium, ex civium numero, qui scriba ejus erat ; eumdem qui haud multo post ornamenta omnia exhedræ Polycratis, spectatu utique digna, in Junonis templo dedicavit. (2) Orœtes postquam cognovit expectari speculatorem, hoc egit : cistas octo lapidibus complevit, valde brevi spatio excepto circa oras, super lapides vero aurum conjecit : tum obligatas cistas in parato habuit. Et Mæandrius ubi advenit spectavitque, renunciavit Polycrati.

CXXIV. Tum ille, quantumvis dehortantibus vafibus, atque etiam amicis, ipse eo proficisci paravit. Adhuc filia ejus per quietem tale viderat insomnium : visus ei erat pater in aere sublimis esse, et lavari a Jove, inungi vero a sole. (2) Hoc quum ei oblatum esset visum, quovis modo contendebat, ne ad Orœtem pater proficisceretur : atque etiam, dum ille actuariam navem conscendebat, ominosis illum verbis est prosecuta. (3) Tum ille ei minatus est, quando salvus rediisset, bene multos annos illam virginem mansuram : et illa præcata est, ut rata hæc fiant ;

ἐπιτελέα ταῦτα γενέσθαι· βούλεσθαι γὰρ παρθενεύεσθαι πλέω χρόνον ἢ τοῦ πατρὸς ἐστερῆσθαι.

CXXV. Πολυκράτης δὲ πάσης συμβουλῆς ἀλογή-
σας ἔπλωε παρὰ τὸν Ὀροίτεια, ἀμα ἀγόμενος ἄλλους
τε πολλοὺς τῶν ἐταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκλήδεα τὸν
Καλλιφῶντος Κροτωνιήτην ἄνδρα, ἱητρὸν τε ἔόντα καὶ
τὴν τέχνην ἀσκέοντα ἀρίστα τῶν κατ' ἐωυτόν. (2)
Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν Μαγνησίαν ὁ Πολυκράτης διε-
φθάρη κακῶς, οὔτε ἐωυτοῦ ἀξίως οὔτε τῶν ἐωυτοῦ φο-
νημάτων· ὅτι γὰρ μὴ οἱ Συρηκοσίῳ γενόμενοι τύραν-
νοι, οὔδ' εἰς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν τυράννων ἀξίως
ἔστι Πολυκράτῃ μεγαλοπρέπειαν συμβληθῆναι. (3)
Ἀποκτείνας δὲ μιν οὐκ ἀξίως ἀπηγγήσιος Ὀροίτης
ἀνεσταύρωσε· τῶν δὲ οἱ ἐπομένῳ ὅσοι μὲν ἔσαν Σά-
μιοι, ἀπῆκε, κελεύων σφέας ἐωυτῷ χάριν εἶδέναι ἔόν-
τας ἐλευθέρους, ὅσοι δὲ ἔσαν ξεινοὶ τε καὶ δοῦλοι τῶν
ἐπομένων, ἐν ἀνδραποδῶν λόγῳ ποιεύμενος εἶχε. (4)
Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεε πᾶσαν τὴν
βίην τῆς θυγατρὸς· ἐλοῦτο μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Διὸς,
ὅπως υἱοί, ἐχρίετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου; ἀνίεις αὐτὸς ἐκ
τοῦ σώματος ἱκμάδα. (5) Πολυκράτης μὲν δὴ αἱ πολ-
λαὶ εὐτυχίαι ἐς τοῦτο ἐτελεύτησαν, τῇ οἱ Ἀμασις ὁ
Αἰγύπτου βασιλεὺς προεμαντεύσατο.

CXXVI. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ὀροίτεια
Πολυκράτης τίσις μετῆλθεν. Μετὰ γὰρ τὸν Καμ-
βύσεω θάνατον καὶ τῶν μάγων τὴν βασιλῆϊν μένων
ἐν τῇσι Σάρδισι Ὀροίτης ὠφέλεε μὲν οὐδὲν Πέρσας
ὑπὸ Μήδων ἀπαραιρημένους τὴν ἀρχήν· (2) ὁ δὲ ἐν
ταύτῃ τῇ παραχῇ κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτεια τὸν ἐκ
Δασκυλείου ὑπαρχον, ὅς οἱ ὠνείδισε τὰ ἐς Πολυκράτεια
ἔχοντα, κατὰ δὲ τοῦ Μιτροβάτεια τὸν παῖδα Κρανά-
σπεια, ἄνδρας ἐν Πέρσῃσι δοκίμους, ἀλλὰ τε ἐξύβρισε
παντοῖα, καὶ τινα ἀγγαρήσιον Δαρείου ἐλθόντα παρ'
αὐτὸν, ὥς οὐ πρὸς ἡδονὴν οἱ ἦν τὰ ἀγγελλόμενα, κτεί-
νει μιν ὅπως κομίζομενον, ἄνδρας οἱ ὑπείσας κατ'
ὁδόν, ἀποκτείνας δὲ μιν ἡφάνισε αὐτῷ ἱππῳ.

CXXVII. Δαρεῖος δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχήν, ἐπεθύμει
τὸν Ὀροίτεια τίσασθαι πάντων τε τῶν ἀδικημάτων ἐλ-
νεκεν καὶ μάλιστα Μιτροβάτεια καὶ τοῦ παιδός. (2)
Ἐκ μὲν δὴ τῆς ἰθὺς στρατὸν ἐπ' αὐτὸν οὐκ ἐδόκει
πέμπειν ὅτε οἱ οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων, καὶ
νεωστὶ ἔχων τὴν ἀρχήν, καὶ τὸν Ὀροίτεια μεγάλην τὴν
ἰσχὺν πυνθανόμενος ἔχειν, τὸν χίλιοι μὲν Περσέων
ἐδορυφόρον, εἶχε δὲ νομὸν τὸν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον
καὶ Ἰωνικόν. (3) Πρὸς ταῦτα δὴ ὢν ὁ Δαρεῖος τάδε
ἐμνηχανίστατο. Συγκαλέσας Περσέων τοὺς δοκιμωτά-
τους ἔλεγ' σφί τάδε, « ὦ Πέρσαι, τίς ἄν μοι τοῦτο
ὑμῶν ὑποστάς ἐπιτελέσειε σοφίῃ καὶ μὴ βίῃ τε καὶ
δυνάμει; ἔνθα γὰρ σοφίης ἰδεῖ, βίης ἔργον οὐδέν. (4)
Ὑμῶν δὴ ὢν τίς ἄν μοι Ὀροίτεια ἢ ζῶντα ἀγάγοι ἢ
ἀποκτείνει; ὅς ὠφέλησε μὲν καὶ Πέρσας οὐδέν, κατὰ
δὲ μεγάλα ἔοργε· τοῦτο μὲν δύο ἡμῶν ἡίστωσε, Μι-
τροβάτεια τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ, τοῦτο δὲ τοὺς ἀνα-
καλεῦντας αὐτὸν καὶ πεμπομένους ὑπ' ἐμεῦ κτείνει,

malle se enim perdiu virginitatem servare, quam patre privari.

CXXV. Polycrates itaque, spreto omni consilio, ad Oroeten navigavit, quum alios multos amicorum comites secum ducens, tum in his Democedem, Calliphontis filium, Croniatam, professione medicum, qui artem dexterrime praeceteris per eam aetatem exercebat. (2) Postquam vero Magnesiam Polycrates pervenit, misere periit, supplicio et persona ipsius indigno, et ingenio: nam, exceptis Syracusiorum tyrannis, ne unius quidem ex aliis Graeci generis tyrannis magnificentia cum Polycrate conferri meretur. (3) Fædo modo et narratu indigno occisum, cruci Oroetes adfixit: quicumque vero ex comitibus illius Samii erant, hos dimisit, gratiam sibi habere jubens, quod libertatem servarent: quotquot vero peregrini aut servi in comitatu ejus fuerant, hos mancipiorum loco habuit. (4) Sic Polycrates ex cruce suspensus universam filiae visionem explevit: lavabatur enim ab Jove, quando pluebat; et inungebatur a sole, humorem ipse e corpore emittens. (5) Igitur cumulatæ Polycratis felicitates hunc habuere finem, quemadmodum ei Amasis Ægypti rex ominatus erat.

CXXVI. Haud vero multo post etiam Oroeten diræ Polycratis ultrices sunt persecutæ. Nam mortuo Cambyse, regnantibus Magis, Sardibus manens Oroetes, nihil juvat rem Persarum, quum eis imperium esset a Medis ademptum: (2) sed in illa rerum perturbatione Mitrobatem interfecit, Dascylei præfectum, qui ei istud de Polycrate exprobraverat; Mitrobatæ item filium Cranaspen occidit, ambo spectatos inter Persas viros; tum et alia multa insolentius gessit, et Darii quendam equitem nuncium, quum parum grata ipsi essent quæ ille nunciaverat, redeuntem collocatis in via insidiatoribus occidit, et cadaver cum ipso equo ex hominum conspectu removit.

CXXVII. Darius vero, postquam imperium obtinuit, pœnas cupiebat ab Oroete sumere, quum reliquorum omnium flagitiorum caussa, tum maxime propter Mitrobatæ ejusque filii cædem. (2) Ex aperto vero copias contra eum mittere parum consultum ei videbatur, quippe rebus domi nondum satis tranquillis, et imperio recens inito; tum quod magnam Oroetæ esse potentiam cognoverat, ut cui mille præsto essent Persici generis satellites, quique Phrygiam, Lydiam atque Ioniam provincias obtineret. (3) Quæ reputans Darius, hancce iniit rationem. Convocatis Persarum spectatissimis, his verbis eos est adlocutus: « Quis mihi e vobis, Persæ, recipiet astu se hoc effecturum, non vi et armatorum manu? Nam ubi prudentia opus est, ibi vim adhibere nil attinet. (4) Vestrum igitur quis mihi Oroeten aut vivum adduxerit, aut interfecerit? qui de Persis adhuc nihil bene meruit, sed magnis eos malis adfecit; qui et duos e nobis, Mitrobatem ejusque filium, trucidavit, et nuncios a me ad illum evocandum missos interimit, de-

ὑβριν οὐκ ἀνάσχετον φαίνων. Πρὶν τι ὦν μέζον ἐξεργάσασθαι μὲν Πέρσας κακὸν, καταλαμπτέος ἐστὶ ἡμῖν θανάτω. »

CXXVIII. Δαρεῖος μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, τῷ δὲ ἄνδρες τριήκοντα ὑπέστησαν, αὐτὸς ἕκαστος ἐθέλων ποιεῖν ταῦτα. Ἐρίζοντας δὲ Δαρεῖος κατελάμβανε κελεύων πάλλεσθαι· παλλομένων δὲ λαγχάνει ἐκ πάντων Βαγαῖος ὁ Ἀρτόντεω. Λαχὼν δὲ ὁ Βαγαῖος ποιεῖ τοιαύδε· (2) βιβλία γραψάμενος πολλὰ καὶ περὶ πολλῶν ἔχοντα πρηγμάτων σφρηγιδά σφι ἐπέβαλε τὴν Δαρείου, μετὰ δὲ ἤτε ἔχων ταῦτα ἐς τὰς Σάρδεις. Ἀπικομένους δὲ καὶ Ὅροίτεω ἐς ὅην ἐλθόν, τῶν βιβλίων ἐν ἑκάστον περιαιρούμενος ἐδίδου τῷ γραμματιστῇ τῷ βασιλῆϊ ἐπιλέγεσθαι· γραμματιστὰς δὲ βασιλῆϊους οἱ πάντες ὑπαρχοὶ ἔχουσι. (3) Ἀποπειρώμενος δὲ τῶν δορυφόρων ἐδίδου τὰ βιβλία ὁ Βαγαῖος, εἰ οἱ ἐνδεξαίματο ἀπόστασιν ἀπ' Ὅροίτεω. Ὅρεων δὲ σφεας τὰ τε βιβλία σεβομένους μεγάλως καὶ τὰ λεγόμενα ἐκ τῶν βιβλίων ἔτι μεζόνως, δίδοι ἄλλο ἐν τῷ ἐνῆν ἔπεα τοιαύδε, (4) ὦ Πέρσαι, βασιλεὺς Δαρεῖος ἀπαγορεύει ὑμῖν μὴ δορυφορεῖν Ὅροίτεα. » (4) Οἱ δὲ ἀκούσαντες τούτων μετῆκάν οἱ τὰς αἰχμάς. Ἰδὼν δὲ τοῦτό σφεας ὁ Βαγαῖος πειθομένους τῷ βιβλίῳ, ἐνθαῦτα δὴ θαρσύνσας τὸ τελευταῖον τῶν βιβλίων εἰδοὶ τῷ γραμματιστῇ, ἐν τῷ ἐγγράπτῳ, « βασιλεὺς Δαρεῖος Πέρσῃσι τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐντέλλεται κτείνειν Ὅροίτεα. » (5) Οἱ δὲ δορυφόροι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, σπασάμενοι τοὺς ἀκινάκας κτείνουσι παραυτίκα μιν. Οὕτω δὴ Ὅροίτεω τὸν Πέρσῃν Πολυκράτεος τοῦ Σαμίῳ τίσιες μετέλλον.

CXXIX. Ἀπικομένων δὲ καὶ ἀναχομισθέντων τῶν Ὅροίτεω χρημάτων ἐς τὰ Σοῦσα, συνήνεκε χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον βασιλεὺς Δαρεῖον ἐν ἀγρῇ θηρῶν ἀποθρῶσκοντα ἀπ' ἵππου στραφῆναι τὸν πόδα. Καί κως ἰσχυροτέρως ἐστράφη· ὁ γάρ οἱ ἀστράγαλος ἐξεχώρησε ἐκ τῶν ἄρθρων. (2) Νομίζων δὲ καὶ πρότερον περὶ ἑωυτοῦ ἔχειν Αἰγυπτίων τοὺς δοκέοντας εἶναι πρώτους τὴν ἱππικὴν, τοῦτοισι ἔγραπτο. Οἱ δὲ στρεβλοῦντες καὶ βιώμενοι τὸν πόδα κακὸν μέζον ἐργάζοντο. (3) Ἐπ' ἐπτὰ μὲν δὴ ἡμέρας καὶ ἐπτὰ νύκτας ὑπὸ τοῦ παρεόντος κακοῦ ὁ Δαρεῖος ἀγρυπνίῃσι εἶχετο, τῇ δὲ δὴ ὀγδόῃ ἡμέρῃ ἔχοντί οἱ φλαύρως παρακούσας τις πρότερον ἐτι ἐν Σάρδισι τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκλήδεος τὴν τέχνην ἀγγέλλει τῷ Δαρείῳ· ὁ δὲ ἄγειν μιν τὴν ταχίστην παρ' ἑωυτοῦ ἐκέλευσε. (4) Τὸν δὲ ὡς ἐξεῦρον ἐν τοῖσι Ὅροίτεω ἀνδραπόδοις δουρὶ ἀπημελημένον, παρήγον ἐς μέσον πέδας τε ἔλκοντα καὶ ῥάκεισι ἐσθημένον.

CXXX. Σταθέντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτα ὁ Δαρεῖος τὴν τέχνην εἰ ἐπίσταται· ὁ δ' οὐκ ὑπεδέκετο, ἀρρωδέων μὴ ἑωυτοῦ ἐκφάνας τὸ παράπαν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀπεστερημένος. Κατεπάρη δὲ τῷ Δαρείῳ τεχνάζειν ἐπιστάμενος, καὶ τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν ἐκέλευσε μάστιγας τε καὶ χέντρα παραφέρειν ἐς τὸ μέσον. (2) Ὅ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ὦν ἐκφαίνει, φάς ἀτρικέως μὲν οὐκ ἐπίστασθαι, δ-

nique insolentiam nullo modo ferendam ostentat. Quare, priusquam majus aliquod malum Persis infligat, cæde nobis occupandus est. »

CXXVIII. Hoc quum Darius ab illis quæsisset, triginta viri se offerebant, quorum unusquisque recipiebat, velle se solum rem effectam dare. Quos inter se contententes cohibuit Darius, sortiri iubens : quod ubi illi fecere, sortis præ omnibus Bagæum designat, Artontæ filium. Is igitur sorte ad rem suscipiendam designatus, hanc rationem iniit : (2) libellos plures conscripsit, variis de rebus agentes, quibus sigillum imposuit Darii : dein cum his libellis Sardes proficiscitur. Quo postquam advenit, in conspectum Orætae progressus, singulos deinceps libellos, detracto sigillo, scribæ regio tradidit prælegendos : omnibus quippe provinciarum præfectis adsunt regii scribæ. (3) Libellos istos Bagæus tradebat explorandæ sententiæ causâ satellitum, an ad deliciendum ab Oræta parati essent futuri. Quos ubi vidit magna veneratione prosequi libellos, majorique etiam veneratione prosequi ea quæ e libellis prælegebantur, alium tradidit libellum, in quo hæc erant scripta : « Persæ, rex Darius vobis edicit, ne amplius apud Oræten satellitum fungamini officio. » (4) Et illi, his auditis, lanceas coram eo deposuerunt. Tum vero Bagæus, videns illos in hac re obtemperantes libello, fidenter postremum libellorum scribæ tradidit, in quo scriptum erat : « Rex Darius Persas, qui Sardibus sunt, jubet occidere Oræten. » (5) Quo audito, protinus satellites strinxerunt acinaces, illumque interfecerunt. Tali igitur modo Oræten persecutus sunt diræ Polycratis Samii ultrices.

CXXIX. Postquam Orætae res familiaris Susa esset transportata, ibique jam aderat, accidit haud multo post, ut Dario regi, inter venandum ex equo desilienti, pes distorteretur. Et graviore quodam modo distortus est; nam astragalus ex articulis exierat. (2) Itaque, quum etiam antea existimasset adesse sibi medicorum Ægyptiorum eos qui primarii essent in arte medicandi, hisce usus est. At illi torquentes pedem vimque magnam adferentes, malum auxerunt. (3) Postquam igitur totos septem dies septemque noctes per morbum quo conflictabatur insomnes egisset Darius, octavo die graviter admodum laboranti nunciat quispiam, se olim Sardibus Crotoniatæ Democedis artem forte audivisse laudari : rexque illum quam primum ad se adduci jussit. (4) Qui ut inter Orætae mancipia repectus est nescio ubi neglectus, producitur in medium, compedes trahens, et laceros pannos indutus.

CXXX. In medio stantem interrogat Darius, an artem calleret : at ille negavit, veritus ne, si cognoscereetur, nulla ipsi spes reliqua foret in Græciam umquam redeundi. Darius vero satis intelligens dissimulare hominem, et gnatum esse artis; qui adduxerant eum, flagella et stimulos jussit in medium proferre. (2) Tum ille professus ait, accurate quidem se artem non callere, sed aliquantulum ejus noti-

μιλήσας δὲ ἱητρῶν φλαύρως ἔχειν τὴν τέχνην. Μετὰ δὲ, ὥς οἱ ἐπέτρεψε, Ἑλληνικοῖσι ἰήμασι χρεώμενος καὶ ἥπια μετὰ τὰ ἰσχυρὰ προσάγων ὑπνου τέ μιν λαγχανεῖν ἐποίησε καὶ ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ ὑγίεια μιν ἔδοντα ἀπέδεξε, οὐδαμὰ ἔτι ἐλπίζοντα ἀρτίποιον ἔσεσθαι. (3) Δωρέεται δὲ μιν μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος πεδέων χρυσέων δύο ζεύγεις· ὁ δὲ μιν ἐπείρετο εἰ οἱ διπλήσιον τὸ κακὸν ἐπίτρεδες νέμει, ὅτι μιν ὑγίεια ἐποίησε. Ἦσθεις δὲ τῷ ἐπεὶ ὁ Δαρεῖος ἀποπέμπει μιν παρὰ τὰς ἐνοικοῦσας γυναῖκας. (4) Παράγοντες δὲ οἱ εὐνοῦχοι ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας ὡς βασιλεῖ οὗτος εἴη ὅς τὴν ψυχὴν ἀπέδωκε. Ὑποτύπουσα δὲ αὐτῶν ἐκάστη φάλη ἐς τοῦ χρυσοῦ τὴν θήκην ἔδωκετο τὸν Δημοκῆδεα, οὕτω δὲ τὴν ἀμφιλέει δωρεῇ ὥς τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν φιαλέων στατήρας ἐπόμενος ὁ οἰκέτης, τῷ οὐνομα ᾗ Σκίτων, ἀνελέγετο, καὶ οἱ χρῆμα πολλὸν τι χρυσοῦ συνελέθη.

CXXXI. Ὁ δὲ Δημοκῆδης οὗτος ὧδε ἐκ Κρότωνος ἀπικόμενος Πολυκράτει ὠμίλησε· πατρὶ συνείχετο ἐν Κρότωνι δργὴν χαλεπῶν· τοῦτον ἐπείτε οὐκ ἐδύνατο φέρειν, ἀπολιπὼν οἶχετο ἐς Αἴγιναν. (2) Καταστὰς δὲ ἐς ταύτην τῷ πρώτῳ ἔτει ὑπερεβάλετο τοὺς ἄλλους ἱητροὺς, ἀσκευὴς περ ἔων καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλῆα· καὶ μιν δευτέρῳ ἔτει ταλάντου Αἰγινήται δημοσίῃ μισθεύνται, τρίτῳ δὲ ἔτει Ἀθηναῖοι ἑκατὸν μνέων, τετάρτῳ δὲ ἔτει Πολυκράτης οὖων ταλάντων. (3) Οὕτω μὲν ἀπίκετο ἐς τὴν Σάμον, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἥκιστα Κροτωνιῆται ἱητροὶ εὐδοκίμησαν· ἐγένετο γὰρ ὦν τοῦτο ὅτε πρῶτοι μὲν Κροτωνιῆται ἱητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι, δεῦτεροι δὲ Κυρηναῖοι. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ Ἀργεῖοι ἤκουον μουσικὴν εἶναι Ἑλλήνων πρῶτοι.

CXXXII. Τότε δὲ ὁ Δημοκῆδης ἐν τοῖσι Σούσοισι ἐξησάμενος Δαρεῖον οἶκόν τε μέγιστον εἶχε καὶ δημοτράπεζος βασιλεῖ ἐγεγόνες, πλὴν τε ἐνὸς τοῦ ἐς Ἑλλήνας ἀπέναι πάντα τὰλλα οἱ παρῆν. (2) Καὶ τοῦτο μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἱητροὺς, οἱ βασιλεῖα πρότερον ἴδοντο, μέλλοντας ἀνασκολοπιέσθαι διότι ὑπὸ Ἑλλήνος ἱητροῦ ἐσώθησαν, τούτους βασιλεῖα παραιτησάμενος ἐρρύσατο· τοῦτο δὲ μάντιν Ἥλειον Πολυκράτει ἐπισπόμενον καὶ ἀπημελημένον ἐν τοῖσι ἀνδραπόδοις ἐρρύσατο. Ἦν δὲ μέγιστον πρῆγμα Δημοκῆδης παρὰ βασιλεῖ.

CXXXIII. Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα τὰδε ἄλλα συνήνεκε γενέσθαι. Ἀτόσση τῇ Κύρου μὲν θυγατρὶ, Δαρείου δὲ γυναικὶ ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ἔφυ φῦμα, μετὰ δὲ ἐκραγὲν ἐνέμετο πρόσω. Ὅσον μὲν δὲ χρόνον ᾗν ἔλασσον, ἡ δὲ κρύπτουσα καὶ αἰσχυνομένη ἔφραζε οὐδενὶ· ἐπείτε δὲ ἐν κακῷ ᾗν, μετεπέμψατο τὸν Δημοκῆδεα καὶ οἱ ἐπέδεξε. (2) Ὁ δὲ φὰς ὑγίεια ποιῆσειν, ἐξορκοῖ μιν ᾗ μὲν οἱ ἀντυπουργῆσειν ἐκείνην τοῦτο τὸ ἀν αὐτῆς δεηθῆναι δὲ οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐς αἰσχύνην ἐστὶ φέροντα.

CXXXIV. Ὡς δὲ ἄρα μιν μετὰ ταῦτα ἰώμενος ὑγίεια ἀπέδεξε, ἐνθαῦτα δὲ διδραχμῆσα ὑπὸ τοῦ Δημοκῆ-

tiam habere ex consuetudine quam cum medico quodam habuisset. Deinde, quum rex se illi permisisset, Græcanicis adhibitis medicamentis, et lenibus post vehementiora admotis, effecit ut et somnum caperet rex, et brevi tempore sanum incolumemque præstitit, quum numquam ille rectum pedis usum se recepturum sperasset. (3) Inde duobus paribus aurearum compedum donatus a Dario Democedes, quærit ex rege, an consulto duplex malum ipsi reddat propterea, quod sanum illum præstitisset. Quo verbo delectatus Darius, ad uxores suas eum ablegavit. (4) Quibus eunuchi, eum producentes, dicebant, esse hunc qui vitam regi reddidisset. Et earum unaquæque, phialam in auri cistam vi demittens et hauriens, Democeden donavit, adeo quidem largo munere, ut famulus, qui eum sequebatur, cui nomen erat Sciton, ex sublectis stateribus (*aureis viginti drachmarum*) qui de phialis in terram deciderant, ingentem auri vim sibi collegerit.

CXXXI. Democedes hic tali ratione, relicta Crotone, in Polycratis pervenerat familiaritatem: Crotone premebatur a patre difficili et iracundo; quem quum ferre non posset, relicto eo Æginam abiit. (2) Ibi quum sedem suam fixisset, primo anno alios omnes superavit medicos, imparatus licet, et instrumentis omnibus carens quibus ad eam artem exercendam vulgo utuntur. Itaque secundo anno Æginetæ publice eum talento conduxerunt; tertio anno Athenienses, centum minis; quarto vero anno Polycrates duobus talentis. (3) Hoc modo Samum venerat. Et inde ab hoc viro maxime inclaruerunt Crotoniatæ medici. Fuit enim tempus quum primarii in Græcia medici dicerentur esse Crotoniatæ; tum secundi ordinis, Cyrenæi. Per idem tempus Argivi primarii inter Græcos musici ferebantur.

CXXXII. Tunc vero Democedes, postquam Darium persanavit, maximam Susis domum habuit, et regis fuit commensalis: denique, præterquam quod in Græciam redire non licuit, omnium rerum copia adfluebat. (2) Idem Ægyptios medicos, qui regem prins curaverant, et nunc in eo erant ut regis jussu palis transfigerentur, quoniam a Græco medico fuissent superati, hos a rege deprecatus conservavit: item Eleum vatem, qui, Polycratem secutus, nunc inter mancipia neglectus latebat, servitute liberavit. Plurimum enim apud regem Democedes valebat.

CXXXIII. Haud vero ita multo post, aliud quidpiam forte fortuna accidit hujusmodi. Atossæ, Cyri filiæ, uxori Daril, ortus erat in mamma tumor; qui postquam erupit, latius serpebat. Quam diu minor erat tumor, occultabat eum Atossa, præ pudore nemini indicans: ubi vero jam male erat affecta, accersito Democedi tumorem monstravit. (2) Et ille, sanitati se eam restitutum professus, persuadet reginæ, ut interposito jurejurando ipsi promitteret, vicissim ipsam illi in eo quod oraturus esset (nihil autem se petiturum adfirmat quod dedecus adferre possit), operam suam esse collaturam.

CXXXIV. Deinde, quum adhibitis remediis sanam Democedes præstitisset, tum ab illo edocta Atossa his verbis

δεος ἡ Ἄτοσσα προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρείῳ λόγον τοιόνδε, «ὦ βασιλεῦ, ἔχων δύναμιν τοσαύτην κάτῃσαι, οὔτε τι ἔθνος προσκτώμενος οὔτε δύναμιν Πέρσῃσι. (2) Οἶκος δὲ ἐστὶ ἀνδρα καὶ νέον καὶ χρημάτων μεγάλων δεσπότης φαίνεσθαι τὴν ἀποδεικνύμενον, ἵνα καὶ Πέρσαι ἐκμάθωσι ὅτι ὑπ' ἀνδρὸς ἀρχονται. Ἐπ' ἀμφοτέρω δέ τοι φέρεται ταῦτα ποιεῖν, καὶ ἵνα σφέων Πέρσαι ἐπιστῶνται ἀνδρα εἶναι τὸν προεστῶτα, καὶ ἵνα τρίβωνται πολέμῳ μηδὲ σχολῇ ἀγοντες ἐπιβουλεύσῃ τοι. (3) Νῦν γὰρ ἂν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἴς ἡλικίην αὐξανομένη γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. » (4) Ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ διδασχῆς ἔλεγε, ὁ δ' ἀμείβεται τοισίδε, «ὦ γύναι, πάντα ὅσα περ αὐτὸς ἐπινοῶ ποιήσῃσι εἰρηκας· ἐγὼ γὰρ βεβούλευμαι, ζευξας γέφυραν, ἐκ τῆσδε τῆς ἡπείρου ἐς τὴν ἐτέρην ἡπειρον ἐπὶ Σκύθας στρατεύεσθαι· καὶ ταῦτα ὀλίγου χρόνου ἔσται τελευτέμενα. » (5) Λέγει Ἄτοσσα τάδε, «ὄρα νυν, ἐπὶ Σκύθας μὲν τὴν πρώτῃν ἵναί ἔασον· 30 οὗτοι γὰρ, ἐπεὰν σὺ βούλῃ, ἔσονται τοι· σὺ δέ μοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύεσθαι. Ἐπιθυμῶ γὰρ, λόγῳ πυκνομένη, Λακείας τε μοι γενέσθαι θεραπεύσας καὶ Ἀργείας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίας. (6) Ἐγχείς δὲ ἀνδρα ἐπιτηδεώτατον ἀνδρῶν πάντων δεῖξαι τε ἕκαστα 25 τῆς Ἑλλάδος καὶ κατηγήσασθαι, τοῦτον δὲ σευ τὸν πόδα ἐξήσαστο. » (7) Ἀμείβεται Δαρείος, «ὦ γύναι, ἐπεὶ τοίνυν τοι δοκέει τῆς Ἑλλάδος ἡμέας πρώτα ἀποπειρῆσθαι, κατασκόπους μοι δοκέει Περσέων πρώτον ἀμεινον εἶναι ὁμοῦ τούτῳ τῷ σὺ λέγεις πέμψαι ἐς αὐτοὺς, οἱ μαθόντες καὶ ἰδόντες ἕκαστα αὐτῶν ἐξαγγελεύουσι 30 ἡμῖν καὶ ἐπειτεν ἐξεπιστάμενος ἐπ' αὐτοὺς τρέψομαι. »

CXXXV. Ταῦτα εἶπε καὶ ἅμα ἔπος τε καὶ ἔργον ἐποίησε. Ἐπειτέ γὰρ τάχιστα ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, καλέσας Περσέων ἀνδρας δοκίμους πεντεκαίδεκα ἐνετελλετό 35 σφι ἐπομένους Δημοκῆδεϊ διεξελθεῖν τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος, ὅκως τε μὴ διαδρῆσεται σφας ὁ Δημοκῆδης, ἀλλὰ μιν πάντως ὀπίσω ἀπάξουσι. (2) Ἐντειλάμενος δὲ τούτοις ταῦτα, δεύτερα καλέσας αὐτὸν Δημοκῆδεα ἐδέετο αὐτοῦ ὅκως ἐξηγησάμενος πᾶσαν καὶ ἐπι- 40 δεξας τὴν Ἑλλάδα τοῖσι Πέρσῃσι ὀπίσω ἔξει· δῶρα δέ μιν τῷ πατρὶ καὶ τοῖσι ἀδελφεοῖσι ἐκέλευε πάντα τὰ ἐκείνου ἐπιπλα λαβόντα ἄγειν, φᾶς ἄλλα οἱ πολλαπλήσια ἀντιδώσειν· πρὸς δὲ ἐς τὰ δῶρα ὀλκάδα οἱ ἔφη συμβαλέεσθαι πλῆσας ἀγαθῶν παντοίων, τὴν ἅμα οἱ πλώ- 45 σεσθαι. (3) Δαρείος μὲν δὴ, δοκέειν ἐμοί, ἀπ' οὐδενὸς ὁλοεροῦ νόου ἐπηγγέλλετο οἱ ταῦτα· Δημοκῆδης δὲ δείσας μὴ εὐ ἐκπειρῶτο Δαρείος, οὔτε ἐπιδραμὼν πάντα τὰ διδόμενα ἐδέετο, ἀλλὰ τὰ μὲν ἑωυτοῦ κατὰ χώραν ἔφη καταλείψειν, ἵνα ὀπίσω σφέα ἀπελθὼν ἔχοι, τὴν 50 μέντοι ὀλκάδα, τὴν οἱ Δαρείος ἐπηγγέλλετο ἐς τὴν διωρεὴν τοῖσι ἀδελφεοῖσι· δέκεσθαι ἔφη. Ἐντειλάμενος δὲ καὶ τούτῳ ταῦτα ὁ Δαρείος ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐπὶ θάλασσαν.

CXXXVI. Καταβάντες δ' οὗτοι ἐς Φοινίκην καὶ

Darium, dum cubitum eunt, adlocuta est : « Tantis, o rex, quum sis viribus instructus, otiosus sedes; nec populum ullum aut potentiam adquisiris Persis. (2) Æquum est tamen, ut vir et ætate florens, et magnarum opum dominus, aliquid factum a se gestum ostendat, quo Persæ etiam intelligant, a viro se regi. Duobus autem modis tibi hoc facere conducet, ut et Persæ sciant virum esse qui illis præsit, et ut ipsi bellis occupentur, ne, dum otium agunt, tibi insidientur. (3) Nunc enim præclarum aliquid edere facinus licet, dum viget tibi ætas; nam augescente corpore augentur et animi vires; senescente autem corpore, etiam ingenium senescit, et ad res omnes hebetatur. » (4) Quæ quum illa, ut erat edocta, dixisset, in hunc modum Darius respondit : « Quæ ego ipse facere destinaveram, ea tu omnia, uxor, dixisti. Constitutum enim habeo, duabus continentibus ponte junctis, ex nostra continente in alteram transgredi, et Scythias bellum inferre : atque hæc brevi effecta dabo. » (5) Tum Atossa, « Ecce nunc! ait, adversus Scythas primum proficisci omitte : hi enim, quandocumque volueris, in tua erunt potestate : at tu mihi in Græciam suscipe expeditionem : cupio enim, de quibus fando auidivi, Lacænas et Argivas et Atticas atque Corinthias habere famulas. (6) Est autem tibi præsto vir omnium maxime idoneus, qui cuncta tibi in Græcia demonstret et viæ dux sit; is qui tuum pedem sanavit. » (7) Respondit Darius : « Quoniam igitur tibi placet, mulier, ut Græciam statim experiamur, consultus mihi videtur ex Persis exploratores primum, una cum hoc quem tu dicis, eo mittere; qui, postquam res Græcorum cunctas cognoverint spectaverintque, nobis sint renunciaturi. Ac deinde, rebus omnibus recte cognitis, arma contra illos convertam. »

CXXXV. Hæc ille dixit : et dictum factum. Simul ac enim dies illuxit, quindecim probatos ex Persis viros vocat, eisque dat mandatum, ut Democedem comitantes maritima Græciæ loca lustrent, nec vero committant ut ab ipsis profugiat Democedes, sed omnino illum reducant. (2) Hæc postquam his mandata dedit, dein ipsum vocat Democedem, illumque orat, ut, postquam itineris dux in Græciam Persis illis fuisset, totamque eis demonstrasset, ad se revertatur; jubetque eum, ut sua omnia quæ moveri possent secum sumat, et dono adferat patri fratribusque; quorum loco se illi alia multis partibus copiosiora in vicem daturum confirmat; præterea ad dona illa onerariam navem se ei adjecturum, ait, omnigenis bonis refertam, quæ simul cum eo sit navigatura. (3) Darius igitur, ut mihi videtur, nullo doloso consilio hæc ei est pollicitus. Democedes vero, veritus ne se rex tentaret, haudquaquam cupide oblata omnia arripuit; sed, res suas, ait, Susis se relicturum, ut post reditum eas haberet; onerariam autem navem, quam ei promitteret Darius ad dona fratribus perferenda, accipere se, ait. Huic igitur postquam eadem mandata quæ Persis dederat Darius, ad mare eos dimisit.

CXXXVI. Itaque hi quum in Phœnicen et Phœnices ur-

Φοινίκης ἐς Σιδῶνα πόλιν αὐτίκα μὲν τριήρεας δύο ἐπλήρωσαν, ἅμα δὲ αὐτῇσι καὶ γαυλὸν μέγαν παντοίων ἀγαθῶν· παρσκευασμένοι δὲ πάντα ἐπλώον ἐς τὴν Ἑλλάδα, προσίσχοντες δὲ αὐτῇς τὰ παραθαλάσσια ἐθελύοντο καὶ ἀπεγράφοντο, ἐς δὲ τὰ πολλὰ αὐτῇς καὶ οὐνομαστὰ ἰσθησάμενοι ἀπίκοντο τῆς Ἰταλίας ἐς Τάραντα. (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐκ ῥηστῶν τῆς Δημοκῆδεος Ἀριστοφίλιδος τῶν Ταραντίνων ὁ βασιλεὺς τοῦτο μὲν τὰ πηδάλια παρέλυσεν τῶν Μηδικῶν νεῶν, τοῦτο δὲ αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἔρξε ὡς κατασκόπους ὄψιν ἐόντας. (3) Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐπασχον, ὁ Δημοκῆδης ἐς τὴν Κρότωνα ἀπικνέσται. Ἀπικνέμενος δὲ ἤδη τούτου ἐς τὴν ἑωυτοῦ ὁ Ἀριστοφίλις ἔλυσεν τοὺς Πέρσας, καὶ τὰ παρέλαβε τῶν νεῶν ἀπέδωκε σφι.

15 CXXXVII. Πλώοντες δὲ ἐνθεῦτεν οἱ Πέρσαι καὶ διώκοντες Δημοκῆδεα ἀπικνέονται ἐς τὴν Κρότωνα, εὐρόντες δὲ μιν ἀγοράζοντα ἄπτοντο αὐτοῦ. (2) Τῶν δὲ Κροτωνιητῶν οἱ μὲν καταρρωδέοντες τὰ Περσικὰ πρήγματα προίεσαι ἐτοίμοι ἔσαν, οἱ δὲ ἀντάπτοντό τε καὶ τοῖσι σκυτάλοισι ἐπαίον τοὺς Πέρσας προῖσχομένους ἔπειτα τάδε, « ἄνδρες Κροτωνιῆται, ὁρᾶτε τὰ ποίεστε. Ἄνδρα βασιλεὺς δρηπέτην γενόμενον ἐξαιρέσθε· κῶς ταῦτα βασιλεῖ Δαρεῖω ἐκχρήσει περιεβρίσθαι· κῶς δὲ ὑμῖν τὰ ποιούμενα ἔξει καλῶς, ἢν ἀπέλησθε ἡμέας· ἐπὶ τίνα δὲ τῆσδε προτέρην στρατευσόμεθα πόλιν· τίνα δὲ προτέρην ἀνδραποδίζεσθαι πειρησόμεθα; » (3) Ταῦτα λέγοντες τοὺς Κροτωνιήτας οὐκ ὦν ἐπειθον, ἀλλ' ἐξαιρέβντες τε τὸν Δημοκῆδεα, καὶ τὸν γαυλὸν τὸν ἅμα ἦγοντο ἀπαيرهθέντες, 30 ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην, οὐδ' ἔτι ἐζήτησαν τὸ προσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ἀπικόμενοι ἐκμαθεῖν, ἐσπερήμενοι τοῦ ἡγεμόνος. Τὸσόνδε μέντοι ἐνετείλατό σφι Δημοκῆδης ἀναγομένοισι, κελεύων εἶπαι σφέας Δαρεῖω 35 διτι ἄρμοσται τὴν Μίλωνος θυγατέρα Δημοκῆδης γυναικα. (4) Τοῦ γὰρ δὴ παλαιστῆς Μίλωνος ἦν οὐνομα πολλὸν παρὰ βασιλεῖ· κατὰ δὲ τοῦτό μοι δοκεῖ σπεῦσαι τὸν γάμον τοῦτον τελέσας χρήματα μεγάλα Δημοκῆδης, ἵνα φανῇ πρὸς Δαρείου εὖν καὶ ἐν τῇ ἑωυτοῦ δόκιμος.

40 CXXXVIII. Ἀναχθέντες δὲ ἐκ τῆς Κρότωνος οἱ Πέρσαι ἐκπίπτουσι τῇσι νηυσὶ ἐς Ἰηπυγίην, καὶ σφεας δουλεύοντας ἐνθαῦτα Γύλλος ἀνὴρ Ταραντίνος φυγὰς ρυσάμενος ἀπήγαγε παρὰ βασιλέα Δαρεῖον. (2) Ὁ δὲ ἀντὶ τούτων ἐτοίμος ἦν διδόναι τούτῳ δτι βούλοιτο 45 αὐτός. Γύλλος δὲ αἰρέεται κάτοδόν οἱ ἐς Τάραντα γενέσθαι, προαπηγησάμενος τὴν συμφορὴν· ἵνα δὲ μὴ συνταρᾷ τὴν Ἑλλάδα, ἢν δι' αὐτὸν στολος μέγας πλῶν ἐπὶ τὴν Ἰταλίην, Κνιδίους μόνους ἀποχρᾶν οἱ ἔφθ, τοὺς κατάγοντας γίνεσθαι, δοκέων ἀπὸ τούτων ἐόντων τοῖσι Ταραντίνοισι φίλων μάλιστα δὴ τὴν κάτοδόν 50 οἱ ἔσεσθαι. (3) Δαρεῖος δὲ ὑποδεξάμενος ἐπετέλεσε· πέμψας γὰρ ἄγγελον ἐς Κνίδον κατάγειν σφέας ἐκέλευε Γύλλον ἐς Τάραντα. Πειθόμενοι δὲ Δαρεῖω Κνιδιοὶ Ταραντίνους οὐκ ὦν ἐπειθον, βίην δὲ αὐδύναντο· ἔσαν

HERODOTUS.

ben Sidonem descendissent, protinus duas triremes in struxerunt, simulque cum his ingentem gaulum (*onerariam navem*) omni bonorum genere impleverunt; rebusque cunctis præparatis, in Græciam navigarunt. Quo ubi adpulerunt, oras omnes contemplati sunt descripseruntque; donec, pleraque ejus et maxime notabilia speculati, Tarentum in Italiam pervenerunt. (2) Ibi vero Democedi indulgens Aristophilides, rex Tarentinorum, et gubernacula navium Medicarum solvi jussit, et ipsos Persas detinuit, tamquam speculatores: (3) interimque, dum illis hoc accidit, Democedes Crotonem abiit. Qui postquam domum ad suos pervenit, Persas Aristophilides custodia emisit, et, quæ de navibus eorum demerat, illis restituit.

CXXXVII. Inde Persæ navibus profecti, Democedem persequentes, Crotonem pervenerunt: ubi quum eum in foro versantem invenissent, manus ei iniecerunt. (2) Ibi tum Crotoniatarum alii, Persarum opes veriti, tradere illum parati erant; alii vero Persis vicissim manus injicientes, fustibus eos percutiebant. Quibus illi hæc verba proferebant: « Viri Crotoniatæ, videte quid faciat! hominem, qui regis servus fugitivus est, eripitis. Quomodo rex Darius patienter feret tali contumelia adfici? et quo pacto vobis impune abibit facinus, si nobis illum eriperitis? Cui prius, quam huic civitati, bellum inferemus? quam priorem sub jugum mittere conabimur? » (3) Hæc illi dicentes non moverunt Crotoniatis: sed, erepto sibi Democede, atque etiam gaulo spoliati, quem adduxerant, in Asiam sunt reversi; neque porro Græciam adire aliasque Græciæ partes cognoscere cupivere, duce privati. Hoc tamen eis abeuntibus mandatum Democedes dedit, nunciari Dario, Democedem filiam Milonis sibi despondisse uxorem. (4) Erat enim apud regem celebre Milonis nomen luctatoris: atque hac nimirum de caussa videtur mihi Democedes, magna vi pecuniæ erogata, properasse hoc matrimonium, ut adpareret Dario, esse ipsum etiam in patria spectatum virum.

CXXXVIII. Crotone profecti Persæ, cum navibus in Iapygiam ejecti sunt: ubi quum in servitutem essent redacti, Gillus eos liberavit, exsul Tarentinus, et ad regem Darium reduxit. (2) Pro quo beneficio quum ei, quicquid postulasset, dare paratus rex esset; Gillus, exposita sua calamitate, petiit ut in patriam Tarentum ex exsilio restitueretur. Ne autem Græciam conturbaret, si propter ipsum magna classis in Italiam navigaret, Cnidios solos, ait, ad se reducendum sufficere; ratus, ab his maxime, quippe Tarentinorum amicis, reditum sibi procuratum iri. (3) Id Darius recepit ei, et promisso stetit: misso enim ad Cnidios nuncio, imperavit his ut Tarentum reducerent Gillum. Sed Cnidii, Dario obsequentes, Tarentinis ut eum reciperent non persuaserunt; ad vim vero

12

προσφέρειν. (4) Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐπρήχθη, οὔτοι δὲ πρῶτοι ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπίκοντο Πέρσαι, καὶ οὔτοι διὰ τοιόνδε πρῆγμα κατὰσχοιτο ἐγένοντο.

6 CXXXIX. Μετὰ δὲ ταῦτα Σάμον βασιλεὺς Δαρεῖος αἰρέει, πολλῶν πασέων πρῶτην Ἑλληνίδων καὶ βαρ-
 θάρων, διὰ τοιήδε τινὰ αἰτίην. Καμβύσεω· τοῦ Κύ-
 ρου στρατευομένου ἐπ' Αἴγυπτον ἄλλοι τε συγχοὶ ἐς
 10 τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο Ἕλληνας, οἱ μὲν, ὡς οἰκός,
 κατ' ἐμπορίην, οἱ δὲ στρατευόμενοι, οἱ δὲ τινες καὶ
 αὐτῆς τῆς χώρας θεηταί· τῶν ἦν καὶ Συλοσῶν ὁ Αἰά-
 κεος, Πολυκράτεος τε ὧν ἀδελφεός καὶ φεύγων ἐκ Σά-
 μου. (2) Τοῦτον τὸν Συλοσῶντα κατέλαβε εὐτυχίη τις
 τοιήδε· λαβὼν χλανίδα καὶ περιβαλόμενος πυρρὴν
 15 ἡγόραζε ἐν τῇ Μέμφι· ἰδὼν δὲ αὐτὸν Δαρεῖος, δο-
 ρυφόρος τε ὧν Καμβύσεω καὶ λόγῳ οὐδενός κω με-
 γάλου, ἐπεθύμησε τῆς χλανίδος καὶ αὐτὴν προσελθὼν
 ὠνέετο. (3) Ὁ δὲ Συλοσῶν ὁρέων τὸν Δαρεῖον μεγά-
 λως ἐπιθυμῶντα τῆς χλανίδος, θείῃ τύχῃ χρεώμενος
 20 λέγει, « ἐγὼ ταύτην πωλέω μὲν οὐδενός χρημάτων,
 δίδωμι δὲ ἄλλως, εἰ περ οὕτω δεῖ γενέσθαι. » Πάν-
 τως τοι αἰνέσας ταῦτα ὁ Δαρεῖος παραλαμβάνει τὸ
 εἶμα.

CXL. Ὁ μὲν δὴ Συλοσῶν ἡπίστατό οἱ τοῦτο ἀπο-
 25 λῶναι δι' εὐθιήν· ὡς δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος
 Καμβύσης τε ἀπέθανε καὶ τῷ μάγῳ ἐπανέστησαν οἱ
 ἐπτά καὶ ἐκ τῶν ἐπτά Δαρεῖος τὴν βασιλείην ἔσχε,
 πυθάνεται ὁ Συλοσῶν ὡς ἡ βασιλείη περιελήλυθοι ἐς
 τοῦτον τὸν ἄνδρα τῷ κοτὲ αὐτὸς ἔδωκε ἐν Αἰγύπτῳ
 30 δεηθέντι τὸ εἶμα. (2) Ἀναβάς δὲ ἐς τὰ Σοῦσα ἔκετο ἐς
 τὰ πρόθυρα τῶν βασιλέος οἰκίων καὶ ἔξη Δαρείου
 εὐεργέτης εἶναι. Ἀγγέλλει ταῦτα ἀκούσας ὁ πολυρὸς
 τοῦ βασιλέως· ὁ δὲ θαμνάσας λέγει πρὸς αὐτὸν, « καὶ τίς
 ἐστὶ Ἑλλήνων εὐεργέτης, τῷ ἐγὼ προαιδέμηναι νεωστὶ
 35 μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχων· ἀναβέβηκε δ' ἡ τις ἡ οὐδεὶς κω
 παρ' ἡμέας αὐτῶν, ἔχω δὲ χρέος εἶπαι οὐδὲν ἀνδρὸς
 Ἑλλήνος. Ὅμως δὲ αὐτὸν παράγετε ἔσω, ἵνα εἰδῶ
 τί θέλων λέγει ταῦτα. » (3) Παρήγε ὁ πολυρὸς τὸν
 Συλοσῶντα, στάντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτεον οἱ ἐρμηνέες
 40 τίς τε εἶη καὶ τί ποιήσας εὐεργέτης φησὶ εἶναι βασι-
 λέος. Εἶπε ὧν ὁ Συλοσῶν πάντα τὰ περὶ τὴν χλα-
 νίδα γενόμενα, καὶ ὡς αὐτὸς εἶη ἐκεῖνος ὁ δούς. (4)
 Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Δαρεῖος, « ὦ γενναίωτατε ἀνδρῶν,
 σὺ ἐκεῖνος εἶ δὲ ἐμοὶ οὐδεμίαν ἔχοντί κω δύναμιν ἔδω-
 45 κας, εἰ καὶ σμικρὰ, ἀλλ' ὧν ἴση γε ἡ χάρις ὁμοίως ὡς
 εἰ νῦν κοθέν τι μέγα λάθοιμι. Ἄντ' ὧν τοι χρυσὸν καὶ
 ἄργυρον ἄπλετον δίδωμι, ὡς μὴ κοτὲ τοι μεταμελήσῃ
 Δαρεῖον τὸν Ὑστάπεος εὖ ποιήσαντι. » (5) Λέγει
 πρὸς ταῦτα ὁ Συλοσῶν, « ἐμοὶ μήτε χρυσὸν, ὦ βασιλεῦ,
 50 μήτε ἄργυρον δίδου, ἀλλ' ἀνασωσάμενός μοι τὴν πα-
 τριδὰ Σάμον, τὴν νῦν ἀδελφεοῦ τοῦ ἐμοῦ Πολυκράτεος
 ἀποθανόντος ὑπ' Ὀροΐτεω ἔχει δοῦλος ἡμέτερος, ταύ-
 την μοι δὸς ἄνευ τε φόνου καὶ ἐξανδραποδίστιος. »

CXLI. Ταῦτα ἀκούσας Δαρεῖος ἀπέστειλε στρατιήν

adhibendam parum validi erant. (4) Ita igitur hæc res gestæ sunt : hique primi fuere Persæ, qui ex Asia in Græciam venerunt, et talem ob causam speculatum erant missi.

CXXXIX. Post hæc Samum cepit rex Darius : estque hæc prima ex urbibus vel Græcorum vel barbarorum, quæ sub illius imperio vi capta est. Capta est autem tali ex causa. Quo tempore Cambyses expeditionem in Ægyptum suscepit, frequentes Græci in Ægyptum venerant ; alii, ut consentaneum est, negotiandi causa, alii militandi, alii solummodo spectandæ gratia regionis. Horum in numero Syloson erat, Æacis filius, frater Polycratis, Samo exsulans. (2) Huic Sylosonti, talis quædam oblata fortuna est : sumpto rutilo pallio, hoc circumdatus obambula-
 bat Memphi in foro : quem ubi conspexit Darius, qui satellites tunc erat Cambysis, nec ullodum nomine clarus ; cupidine pallii captus, adit Sylosontem, illud mercaturus. (3) Syloson, vehementer cupidum amiculi videns Darium, divino quodam instinctu ait : « Equidem hoc pallium nullo vendo pretio : do tibi vero gratis, si omnino ita tuum illud fieri cupis. » Quo laudato responso, accipit pallium Darius.

CXL. Jamque existimabat Syloson, se propter nimiam animi bonitatem amiculum hoc perdidisse. Interjecto vero tempore, postquam mortuo Cambyse adversus Magum conjuraverant septemviri, et ex septemvirorum numero Darius regnum obtinuerat ; rescivit Syloson, in manus ejusdem viri transisse regnum, cui olim ipse in Ægypto amiculum, quod ille petisset, dedisset dono. (2) Itaque Susa adscendit, sedensque in vestibulo ædium regiarum, ait, se de Dario bene meruisse. Id ubi audivit portæ custos, renunciavit regi ; et ille miratus, ait ad eum : « Quis tandem Græcus est, qui bene de me meruerit, cui ego gratiam debeam, qui nuper modo regnum obtinui ? Vix unus aut nullus adhuc ex illa gente ad me adscendit : neque quidquam dicere possum quod Græco cuiquam homini debeam. Verumtamen producite eum intro, ut sciam quid sibi velit homo, quod istud dicat. » (3) Introducit janitor Sylosontem ; stantemque in medio interrogant interpretes, quis sit, et quo facto bene se de Rege meruisse dicat. Exponit igitur ille rem omnem ad amiculum spectantem ; adfirmatque se illum esse qui ei illud dono dederit. (4) Tum rex, « O liberalissime hominum, ait, tu ergo ille es, qui mihi nullamduam potestatem habenti donum dedisti ! quod etsi exiguum, tamen prorsus æquale est beneficium, ac si nunc magnum quidpiam alicunde accipiam. Pro quo tibi ego ingens auri argentique pondus reddo, ne umquam te pœniteat, Dario Hystaspis filio beneficium contulisse. » (5) Ad hæc Syloson : « Nec auro me, rex, nec argento dona : sed patriam meam Samum serva, mihiq[ue] redde ; quam nunc, postquam frater meus Polycrates ab Oræte interfectus est, tenet servus noster. Hanc mihi da, a cædibus et servitute liberatam. »

CXLI. His auditis, Darius exercitum misit ducemque

τε καὶ στρατηγὸν Ὀτάνεα ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τὰ γενόμενον, ἐντειλάμενος, ὅσων ἐδεσθῇ ὁ Συλοσπῖν, ταῦτα οἱ ποιεῖν ἐπιτέλεα. Καταβάς δ' ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὁ Ὀτάνης ἐστέλλε τὴν στρατὴν.

- 5 CXLII. Τῆς δὲ Σάμου Μαιάνδριος ὁ Μαιανδρίου εἶχε τὸ κράτος, ἐπιτροπαῖν παρὰ Πολυκράτους λαβὼν τὴν ἀρχήν· τῷ δικαιοτάτῳ ἀνδρῶν βουλευμένῳ γενέσθαι οὐκ ἐξεγένετο. Ἐπειδὴ γάρ οἱ ἐξηγγέληθ' ὁ Πολυκράτης θάνατος, ἐποίησε τοιαῦτα. (2) Πρῶτα μὲν 10 Διὸς ἐλευθερίου βωμὸν ἰδρύσατο, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν οὖρισε τοῦτο τὸ νῦν ἐν τῷ προαστείῳ ἐστί· μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπεποιήτο, ἐκκλησίην συναγείρας πάντων τῶν ἀστών ἐλεξε τάδε, «ἐμοὶ, ὡς ἴστε καὶ ὑμεῖς, σκῆπτρον καὶ δύναμις πᾶσα ἡ Πολυκράτους ἐπιτέτραπται, καὶ 15 μοι παρέχει νῦν ὑμέων ἀρχεῖν. (3) Ἐγὼ δὲ τὰ τῷ πέλας ἐπιπλήσσω, αὐτοὺς κατὰ δύναμιν οὐ ποιήσω· οὔτε γάρ μοι Πολυκράτης ἤρεσκε δεσποζῶν ἀνδρῶν ὁμοίων ἐαυτῷ, οὔτε ἄλλος ὅστις τοιαῦτα ποιεῖ. Πολυκράτης μὲν νῦν ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἐαυτοῦ, ἐγὼ δὲ 20 ἐς μέσον τὴν ἀρχὴν τιθεῖς ἰσονομίην ὑμῖν προαγορεύω. (4) Τσαόδε μέντοι δικαῖῳ γέρεα ἐμεαυτῷ γενέσθαι, ἐκ μὲν γε τῶν Πολυκράτους χρημάτων ἐξαίρετα ἐξ τάλαντά μοι γενέσθαι, ἱρωσύνην δὲ πρὸς τοῦτοισι αἰρεῦμαι αὐτῷ τέ μοι καὶ τοῖσι ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινομένοισι τοῦ Διὸς τοῦ 25 ἐλευθερίου, τῷ αὐτὸς τε ἱρὸν ἰδρυσάμεν καὶ τὴν ἐλευθερίην ὑμῖν περιιθῆμι.» (5) Ὁ μὲν δὲ ταῦτα τοῖσι Σαμίοις ἐπηγγέλλετο· τῶν δὲ τῆς ἐξαναστάς εἶπε, «ἄλλ' οὐδ' ἄξιός εἰς σὺ γε ἡμέων ἀρχεῖν, γεγονώς τε κακῶς καὶ εἰὼν θλεπρός· ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως λόγον δώσεις τῶν 30 μετεχειρίσας χρημάτων.»

- CXLIII. Ταῦτα εἶπε εἰὼν ἐν τοῖσι ἀστοῖσι δόκιμος, τῷ οὐνόμα ἦν Τελέσαρχος. Μαιάνδριος δὲ νόμ λαβὼν ὡς εἰ μετήσει τὴν ἀρχήν, ἄλλος τις ἀντ' αὐτοῦ τύραννος καταστήσεται, οὐδ' ἐστὶ ἐν νόμ εἶχε μετιέναι αὐτὴν, 35 ἀλλ' ὡς ἀνεχώρησε ἐς τὴν ἀκρόπολιν, μεταπεμπόμενος ἓνα ἕκαστον ὡς δὴ λόγον τῶν χρημάτων δώσω, συνέλαβέ σφας καὶ κατέδησε. (2) Οἱ μὲν δὲ ἐδεδέατο, Μαιάνδριον δὲ μετὰ ταῦτα κατέλαβε νόσος. Ἐλπίζων δὲ μιν ἀποθανέσθαι ὁ ἀδελφεός, τῷ οὐνόμα ἦν Λυκά- 40 ρητος, ἵνα εὐπετεστέρως κατὰσχῃ τὰ ἐν τῇ Σάμῳ πρήγματα, κατακτείνει τοὺς δεσμώτας πάντας· οὐ γὰρ δὴ, ὡς οἰκασί, ἐβουλεύατο εἶναι ἐλεύθεροι.

- CXLIV. Ἐπειδὴ δὲν ἀπίκοντο ἐς τὴν Σάμον οἱ Πέρσαι κατάγοντες Συλοσπῖνα, οὔτε τίς σφι χεῖρας ἀνταίρεται, ὑπόσπονδοί τε ἔφασαν εἶναι ἐτοῖμοι οἱ τοῦ Μαιανδρίου στασιῶται καὶ αὐτοὺς Μαιανδρίου ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς νήσου. Καταίνεσάντος δ' ἐπὶ τοῦτοισι Ὀτάνεω καὶ σπείσαμένου, τῶν Περσῶν οἱ πλείστοι ἀξιοὶ ὁρόνους ἡμέτεροι κατεναντίον τῆς ἀκροπόλεως ἐκατέατο. 50

- CXLV. Μαιανδρίῳ δὲ τῷ τυράννῳ ἦν ἀδελφεός ὑπομαργότερος, τῷ οὐνόμα ἦν Χαρίλειος. Οὗτος διττὴ ἐξαμαρτῶν ἐν γοργύρῃ ἐδέδετο· καὶ δὴ τότε ἐπακούσας τε τὰ πηρυσόμενα καὶ διακύψας διὰ τῆς γοργύρης, ὡς εἶδε τοὺς Πέρσας εἰρηναιῶς κατημένους, ἐβόα τε καὶ

Otanen, unum e numero septemvirovum, cui mandat ut omnia effecta det quæ Syloson petisset. Itaque ad mare descendit Otanes, exercitumque contraxit.

CXLII. Sami tunc imperium tenebat Mæandrius, Mæandrii filius, cui cura regni a Polycrate fuerat commissa. Hic, quum voluisset vir esse omnium justissimus, perficere propositum non potuerat. Postquam enim nunciatus ei interitus erat Polycratis, hæcce fecit. (2) Primum, Jovis Liberatoris aram constituit, et templum circa illam designavit, hoc ipsum quod etiam nunc est in suburbio. Dein, hoc perfecto, concione convocata civium omnium, hæc apud eos verba fecit : « Mihi, ut etiam nostis ipsi, sceptrum Polycratis atque potestas omnis commissa est : nihilque nunc prohibet, quominus regnum in vos capessam. (3) At, quod in aliis ego reprehendo, id quantum in me est, non faciam ipse : nec enim mihi Polycrates placuit, in viros sibi pares dominium exercens ; nec alius quisquam, qui hoc facit. Polycrates igitur nunc fatum suum explevit : ego vero, regnum in medio deponens, juris æquabilitatem vobis pronuncio. (4) Æquum tamen censeo, ut hæcce mihi præmia honoresque tribuantur : ex pecuniis Polycratis præcipua sex talenta : tum sacerdotium mihi meisque in omne tempus posteris postulo Jovis Liberatoris, cui et templum ego dedicavi, et ejus nomine libertatem vobis trado. » (5) Hæc quum a Samiis Mæandrius postulasset, surgens aliquis ait : « At non tu dignus es qui nobis imperes, pravus qui fuisti et pestifer homo ; quin potius pecuniarum, quas administrasti, facito reddas rationem. »

CXLIII. Hæc dixit homo spectatus inter cives, cui erat nomen Telesarchus. Tum vero Mæandrius, secum reputans, si dominatum ipse deponeret, fore ut alius quispiam in ipsius locum tyrannus constitueretur, non jam amplius deponere potestatem decrevit : sed, postquam in arcem est reversus, singulos deinceps ad se vocavit, quasi rationem redditurus administratæ pecuniæ ; eosque comprehensos in vincula conjecit. (2) Qui dum ita in custodia servantur, posthæc Mæandrius in morbum incidit. Tunc frater ejus, cui nomen erat Lycaretus, moriturum illum ratus, quo facilius ipse rerum Sami potiretur, vinctos cunctos interfecit. Nec enim, ut videtur, voluerant illi ea conditione quam eis Lycaretus proposuit liberari.

CXLIV. Jam postquam Persæ Samum venerunt, Sylosontem in regnum restitaturi, nemo manus contra eos sustulit : sed, qui Mæandrio favebant, atque ipse etiam Mæandrius, professi sunt, paratos se esse data fide excedere insula. Quam conditionem quum probasset Otanes, fidemque dedisset et accepisset ; Persarum nobilissimi, positissis sellis, ex adverso arcis residebant.

CXLV. Erat Mæandrio tyranno frater haud satis compos mentis, nomine Charilaus ; qui, quod nescio quid deliquerat, in subterraneo carcere vinctus erat. Hic tunc, postquam quæ gerebantur audivit, et per carceris fenestram prospectans Persas vidit tranquille sedentes, clamavit, dicens

ἔφη λέγων Μαϊανδρίῳ θέλειν ἔλθειν ἐς λόγους. (2) Ἐπακούσας δὲ ὁ Μαϊάνδριος λύσαντας αὐτὸν ἐκέλευε ἄγειν παρ' ἐωυτόν. Ὡς δὲ ἄχθη τάχιστα, λοιδορεῖν τε καὶ κακίζων μιν ἀνέπειθε ἐπιθέσθαι τοῖσι Πέρσῃσι, λέγων τοιάδε, « ἐμὲ μὲν, ὧ κακίστε ἀνδρῶν, ἐόντα σεωυτοῦ ἀδελφεὸν καὶ ἀδικήσαντα οὐδὲν ἄξιον δεσμοῦ δῆσας γοργύρης ἤξιώσας. » (3) ὁρῶν δὲ τοὺς Πέρσας ἐκβάλλοντάς τε σε καὶ ἀνοικον ποιεῦντας οὐ τολμᾷς τί-
 5 σασθαι, οὕτω δὴ τὴν ἐόντας εὐπετέας χειρωθῆναι; ἀλλ' εἴ τι σύ σφεας καταρρώδηκας, ἐμοὶ δὸς τοὺς ἐπικούρους, καὶ σφεας ἐγὼ τιμωρήσομαι τῆς ἐνθάδε ἀπίστios· αὐτὸν δὲ σε ἐκπέμψαι ἐκ τῆς νήσου ἐτόιμος εἰμί. »

CXLVI. Ταῦτα ἔλεξε ὁ Χαρίλειος· Μαϊάνδριος δὲ ὑπέλαβε τὸν λόγον, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο
 15 ἀφροσύνης ἀπικόμενος ὡς δόξαι τὴν ἐωυτοῦ δύναμιν περιέσεσθαι τῆς βασιλείας, ἀλλὰ φθονήσας μᾶλλον Συλοσῶντι, εἰ ἀπονῆτ' ἔμελλε ἀπολάμψεσθαι ἀκέραιον τὴν πόλιν. (2) Ἐρεθίσας ὦν τοὺς Πέρσας ᾗθελε ὡς ἀσθενέστατα ποιῆσαι τὰ Σάμια πρήγματα καὶ οὕτω
 20 παραδιδόναι, εὖ ἐξεπιστάμενος ὡς παθόντες οἱ Πέρσαι κακῶς προσημικρανεσθαι ἔμελλον τοῖσι Σαμίσι, εἰδὼς τε ἐμυτῷ ἀσφαλέα ἐκδύσειν εἴδυσαν ἐκ τῆς νήσου τότε ἐπεὰν αὐτὸς βούληται· ἐπεποίητο γάρ οἱ κρυπτῇ διωρυγῇ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως φέρουσα ἐπὶ θάλασσαν. (3)
 25 Αὐτὸς μὲν δὴ ὁ Μαϊάνδριος ἐκπλώει ἐκ τῆς Σάμου· τοὺς δὲ ἐπικούρους πάντας ὁπλίσας ὁ Χαρίλειος, καὶ ἀναπετάσας τὰς πύλας, ἐξῆκε ἐπὶ τοὺς Πέρσας οὔτε προσδεκομένους τοιοῦτο οὐδὲν δοκέοντάς τε δὴ πάντα συμπεδᾶναι. (4) Ἐμπεσόντες δὲ οἱ ἐπικούροι τῶν
 30 Περσέων τοὺς διφροφρευμένους τε καὶ λόγου πλείστου ἐόντας ἐκτεινον. Καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἐποίουν, ἡ δὲ ἄλλη στρατιῇ ἡ Περσικῇ ἐπαδῶθες· πιεζόμενοι δὲ οἱ ἐπικούροι ὅπως κατελῆθσαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν.

CXLVII. Ὅτάνης δὲ ὁ στρατηγὸς ἰδὼν πάθος μέγα Πέρσας πεπονθότας, ἐντολάς τε τὰς Δαρεϊῶς οἱ ἀπο-
 35 στέλλων ἐνετέλλετο, μήτε κτείνειν μηδὲνα Σαμίων μήτε ἀνδραποδίζεσθαι, ἀπαθέα τε κακῶν ἀποδοῦναι τὴν νῆ-
 40 σον Συλοσῶντι, τούτων μὲν τῶν ἐντολῶν μεμνημένος ἐπελανθάνετο, ὁ δὲ παρήγγειλε τῇ στρατιῇ πάντα τὸν ἂν λάβωσι, καὶ ἄνδρα καὶ παῖδα, ὁμοίως κτείνειν. (2) Ἐνθαῦτα τῆς στρατιῆς οἱ μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐπο-
 45 λióρκεον, οἱ δὲ ἐκτεινον πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενον, ὁμοίως ἔν τε ἱρῷ καὶ ἔξω ἱρῷ.

CXLVIII. Μαϊάνδριος δ' ἀποδράς ἐκ τῆς Σάμου ἐκπλώει ἐς Λακεδαίμονα· ἀπικόμενος δ' ἐς αὐτὴν, καὶ ἀνενηκάμενος τὰ ἔχων ἐξεχώρησε, ἐποίησε τοιάδε. Ὅπως ποτήρια ἀργύρεά τε καὶ χρύσεια προθεῖτο, οἱ μὲν θεράποντες αὐτοῦ ἐξέσμων αὐτὰ, ὁ δ' ἂν τὸν γρά-
 50 νον τοῦτον τῷ Κλεομένει τῷ Ἀναξανδρίδῳ ἐν λόγοισι ἐὼν, βασιλεύοντι Σπάρτης, προηγέ μιν ἐς τὰ οἰκία· ὅπως δὲ ἴδοιτο Κλεομένης τὰ ποτήρια, ἀπεθώμαζέ τε καὶ ἐξεπλήσσετο· ὁ δὲ ἂν ἐκέλευε αὐτὸν ἀποφέρεισθαι αὐτῶν ὅσα βούλοιοτο. (2) Τοῦτο καὶ δις καὶ τρίς εἰπαν-
 55 τος Μαϊανδρίῳ ὁ Κλεομένης δικαιοτάτος ἀνδρῶν γίνε-

velle se in colloquium venire Mæandrio. (2) Quo audito, Mæandrius vinculis eum solvi jussit, ad seque adduci. Et ille, simulatque adductus est, increpans fratrem et ignavum adpellans, persuadere ei conatus est, ut in Persas impetum faceret, his usus verbis: « me vero, inquit, o hominum pessime, tuum fratrem, qui nihil deliqui quod vinculis dignum esset, ad vincula et subterraneum carcerem condemnasti: (3) Persas vero quum videas te ejicientes et in exsilium agentes, non audes poenam ab illis repetere, licet ita facile opprimi possint! Quodsi tu illos perhorrescis, at mihi da auxiliares, et ego ab illis ob terræ nostræ invasionem poenas sumam: teque ipsum paratus sum ex insula deducere. »

CXLVI. Hæc a Charilaο dicta probavit Mæandrius; ut mihi quidem videtur, non quod eo stultitiæ venisset, ut existimaret suas copias superiores futuras copias regis; sed potius invidens Sylosonti, si civitatem salvam et integram nullo labore obtinisset. (2) Itaque, irritando Persas, voluit res Samiorum quamaxime infirmas reddere, atque ita urbem tradere: bene quippe gnarus, si male acciperentur Persæ, tanto magis eos exasperatum iri adversus Samios; et notum sibi exitum habens, per quem tuto ex insula evadere, simulatque voluisset, posset: effodiendum enim sibi curaverat occultum cuniculum, ex arce ad mare ducentem. (3) Ipse igitur Mæandrius Samo navi egreditur: Charilaus vero auxiliares cunctos armis instructos, apertis portis, adversus Persas educit, nihil tale expectanter, omniaque convenisse existimantes. (4) Et auxiliares, impetu facto, Persarum eos qui sellis gestabantur et nobilissimi erant, interficiebant. Dum vero hi id faciunt, suppetias interim adcurrunt reliquæ Persarum copię: a quibus repulsi auxiliares, in arce sunt conclusi.

CXLVII. Otaues vero dux, ingentem videns calamitatem, quam passi erant Persæ, neque mandata ignorans, quæ illi Darius, quum eum Samum mitteret, dederat, ne Samiorum quemquam vel occideret vel in servitutem redigeret, sed immunem malorum insulam traderet Sylosonti; mandata ista lubens volens oblitus est, edixitque exercitui, quemcumque nacti essent, sive virum, sive puerum, eum perinde interficerent. (2) Ibi tum initium alii oppugnarunt arcem, alii vero obvium quemque interfecerunt, nullo discrimine sive sacro in loco, sive in profano.

CXLVIII. Mæandrius, Samo ubi profugerat, Lacedæmonem navigavit. Quo postquam pervenit, resque, quas secum advexerat, in hospitium transferendas curavit, hocce instituit facere. Pocula subinde exponebat argentea et aurea, eaque extergebant famuli: et ille per idem tempus cum Cleomene, Anaxandridæ filio, rege Spartanorum, sermones miscens, secum in hospitium illum ducebat; ubi quum pocula videns Cleomenes admiratione stuperet, ille eum jubebat ex his secum auferre quæcumque voluisset. (2) Id quum bis aut ter Mæandrius dixisset, justissimus vir

ται, ὃς λαβέειν μὲν διδόμενα οὐκ ἔδικαίει, μαθὼν δὲ ὡς ἄλλοισι διδοὺς τῶν ἀστῶν εὐρήσεται τιμωρίην, βῆς ἐπὶ τοὺς ἐφόρους ἀμεινον εἶναι ἔφη τῇ Σπάρτῃ τὸν ξείνον τὸν Σάμιον ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἵνα μὴ ἀναπέσῃ ἢ αὐτὸν ἢ ἄλλον τινὰ Σπαρτι-
 6 τῶν κακὸν γενέσθαι. Οἱ δ' ὑπακούσαντες ἐξεκρήρυξαν Μαϊάνδριον.

CXLIX. Τὴν δὲ Σάμον σαγηνεύσαντες οἱ Πέρσαι παρέδωκαν Συλοσῶντι ἐρχόμενον εὐῶσαν ἀνδρῶν. Ὑστέρω μὲντοι χρόνῳ καὶ συγκατοίκισε αὐτὴν ὁ στρατηγὸς Ὀτάνης ἐκ τε ὀφίου δνειρίου καὶ νοῦσου ἣ μιν κατέλαβε νοσῆσαι τὰ αἰδοῖα.

CL. Ἐπὶ δὲ Σάμον στρατεύματος ναυτικοῦ οἰομένου Βαβυλωνίῳ ἀπέστησαν, κάρτα εὖ παρεσκευασμένοι· ἐν ὅσῳ γὰρ ὁ τε μάγος ἦρχε καὶ οἱ ἑπτὰ ἐπ' ἀνέστησαν, ἐν τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ταραχῇ ἐς τὴν πολιορκίην παρεσκευάδατο. Καί κως ταῦτα ποιεῦντες ἔλάνθανον. (α) Ἐπειτα δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἀπέστησαν, ἐποίησαν τοιόνδε· τὰς μητέρας ἐξελόντες, γυναῖκα
 7 ἕκαστος μίαν προσεξαίρετον τὴν ἐβούλετο ἐκ τῶν ἐσωτοῦ οἰκίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἀπάσας συναγαγόντες ἀπέπνιξαν τὴν δὲ μίαν ἕκαστος σιτοποῖον ἐξαίρετο. Ἀπέπνιξαν δὲ αὐτάς, ἵνα μὴ σφειν τὸν σῖτον ἀναισιμῶσσι.

CLII. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Δαρεῖος, καὶ συλλέξας πᾶσαν τὴν ἐσωτοῦ δύναμιν, ἐστρατεύετο ἐπ' αὐτοὺς, ἐπιδάσας δὲ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐπολιόρχεε φροντίζοντας οὐδὲν τῆς πολιορκίης ἀναβαίνοντες γὰρ ἐπὶ τοὺς προμαχεύοντας τοῦ τεύχεος οἱ Βαβυλώνιοι κατωρχέοντο καὶ κατέσχευον Δαρεῖον καὶ τὴν στρατιὴν αὐτοῦ, καὶ
 8 τις αὐτῶν εἶπε τούτῳ τὸ ἔπος, « τί κάτησθε ἐνθαῦτα, ὦ Πέρσαι, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλάσσεσθε; τότε γὰρ αἰρήσετε ἡμέας, ἐπεὶ ἡμίονοι τέκωσι. » Τούτῳ εἶπε τῶν τις Βαβυλωνίων, οὐδαμὰ ἐλπίζων ἂν ἡμίονον τεκείν.

CLII. Ἐπεὶ δὲ μηνῶν καὶ ἐνιαυτοῦ διεληλυθότες ἦδη ὁ Δαρεῖος τε ἤσχαλλε καὶ ἡ στρατιὴ πᾶσα οὐ δύνατ' ἐοῦσα ἐλθεῖν τοὺς Βαβυλωνίους. (2) Καίτοι πάντα σοφίσματα καὶ πάσας μηχανὰς ἐπεποιήκει ἐς αὐτοὺς Δαρεῖος· ἀλλ' οὐδ' ὅς ἐδύνατο ἐλθεῖν σφέας, ἄλλοις τε σοφίσμασι πειρησάμενος, καὶ δὴ καὶ τῷ Κύρῳ εἰλέ
 9 σφρας, καὶ τούτῳ ἐπειρήθη. Ἀλλὰ γὰρ δεινῶς ἔσαν ἐν φυλακῇ οἱ Βαβυλώνιοι, οὐδέ σφρας οἶός τε ἦν ἐλθεῖν.

CLIII. Ἐνθαῦτα εἰκοστῇ μηνὶ Ζωώρῳ τῷ Μεγαβάζου τούτου ὃς τῶν ἑπτὰ ἀνδρῶν ἐγένετο τῶν τὸν μάγον κατελόντων, τούτῳ τῷ Μεγαβάζου παιδὶ Ζωώρῳ ἐγένετο τέρας τὸδε· τῶν οἱ σιτοφόρων ἡμίονων μία ἔτεκε. (2) Ὡς δὲ οἱ ἐξηγγέλθη καὶ ὑπ' ἀπιστίας αὐτὸς ὁ Ζωώρῳ εἶδε τὸ βρέφος, ἀπείπας τοῖσι δούλοισι μηδὲν φράζειν τὸ γεγονός ἐβούλετο. (3) Καὶ οἱ πρὸς τὰ τοῦ Βαβυλωνίου ῥήματα, ὃς κατ' ἀρχὰς ἔφησε, ἐπεὶ ἂν περ ἡμίονοι τέκωσι, τότε τὸ τεῖχος ἀλώσεσθαι, πρὸς ταύτην τὴν φήμην Ζωώρῳ ἐδόκεε εἶναι ἀλώσιμος ἡ Βαβυλὼν· σὺν γὰρ οὕτῳ ἐκείνῳ τε εἶπαι καὶ ἐσωτῶ τεκείν τὴν ἡμίονον.

fuit Cleomenes, qui accipere oblata dedignatus, quum animadverteret, si aliis civium eadem offerret, auxilia eum inventurum, ephoros adiit, dixitque, ex usu esse Spartæ, ut Samius hospes Peloponneso egrediatur; ne aut se aut alium ex Spartanis corrumpat. Qua re audita, ephori per præconem abire Mæandrium jusserunt.

CXLIX. Persæ vero Samum, veluti verriculo captam, hominibusque nudatam, Sylosonti tradiderunt. Insequente vero tempore dux Otanes eandem incolis rursus frequentavit, viso nocturno monitus, et morbo laborans, quo pudenda ejus erant adfecta.

CL. Postquam navalis exercitus Samum erat profectus, Babylonii a Persis defecerunt, rebus omnibus bene admodum præparatis. Nam quo tempore Magus regnavit, et adversus eum septem viri insurrexerunt, per omne id tempus, per illamque rerum perturbationem, ad tolerandam obsidionem sese præparaverant. Et initio quidem occulte quodammodo id fecerant. (2) Ex quo autem de professo descivere, hæc fecerunt: matribus exceptis, et una ex uxoribus quam quisque sua e domo exemptam voluerat, reliquas omnes mulieres congregatas suffocarunt; unam autem, quam dixi, eximebat quisque quæ panem conficeret. Suffocarunt autem illas, ne frumentum ipsorum consumerent.

CLII. His rebus cognitis Darius, contractis universis suis copiis, adversus eos profectus est; admotoque exercitu, obsedit urbem. At obsidionem pro nihilo habebant Babylonii; nam in propugnacula muri adscendentes tripudiando insultabant irridebantque Darium et ejus exercitum; unusque eorum hoc verbum emisit: « Quid hic sedetis, Persæ? quidni abitis? tunc enim nos capietis, quando mulæ pepererint. » Hoc dixit Babyloniorum aliquis, existimans numquam mulam parituram.

CLII. Integer annus jam et septem menses erant elapsi, lædique adfectus erat Darius ejusque exercitus, quod expugnare Babylonem non valeret. (2) Nam omnibus licet artificii omnibusque machinamentis adversus eos adhibitis, non tamen poterat Darius eos expugnare, id quod tentaverat et aliis artificiorum generibus, et illo etiam quo Cyrus urbem ceperat: sed ita diligenter custodias agebant Babylonii, ut capi nullo pacto potuerint.

CLIII. Ibi tum, quum vicesimus ageretur mensis, Zopyro Megabazi filio hujus, qui e septem virorum numero fuit a quibus Magus interemptus est, huic, inquam, Megabazi filio Zopyro tale obligit prodigium: una ex ipsius mulis frumentum velentibus peperit. (2) Quod quum Zopyro esset renunciatum, et ille, ut qui fidem nuncio non adhiberet, pullum ipse spectasset, imperavit servis ut nemini edicerent factum, secumque deliberavit. (3) Recordatus igitur Babylonii illius verbum, qui initio dixerat, tunc Babylonem captum iri, quum mulæ pepererint, ex hujus verbis omen colligebat Zopyrus, capi nunc Babylonem posse: nec enim illum sine dei numine id dixisse, et sibi nunc mulam peperisse.

CLIV. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μόρσιμον εἶναι ἦδη τῇ Βαβυλωνί ἄλίσκεσθαι, προσελθὼν Δαρεῖω ἀπεπυνθάνετο εἰ περὶ πολλοῦ κάρτα ποιεέται τὴν Βαβυλῶνα ἐλέειν. Πυθόμενος δὲ ὡς πολλοῦ τιμῶτο, ἄλλο ἐβουλευέτο, ὅπως αὐτὸς τε ἔσται ὁ ἐλὼν αὐτὴν καὶ ἐωυτοῦ τὸ ἔργον ἔσται· κάρτα γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι αἱ ἀγαθοεργίαι ἐς τὸ πρόσω μεγάθεος τιμούνται. (2) Ἄλλω μὲν νυν οὐκ ἐφράζετο ἔργῳ δυνατὸς εἶναι μιν υποχειρίην ποιῆσαι, εἰ δ' ἐωυτὸν λωθυσάμενος αὐτομολήσῃ ἐς αὐτούς.

10 Ἐνθαῦτα ἐν ἐλαφρῷ ποιησάμενος ἐωυτὸν λωθᾷται λῶ-
βην ἀνήκεστον· ἀποταμὼν γὰρ ἐωυτοῦ τὴν ῥίνα καὶ τὰ ὤτα, καὶ τὴν κόμην κακῶς περικείρας, καὶ μαστιγώσας ἦλθε παρὰ Δαρεῖον.

CLV. Δαρεῖος δὲ κάρτα βαρέως ἤνευκε ἰδὼν ἄνδρα
15 δοκιμώτατον λελωθῆμένον· ἔκ τε τοῦ θρόνου ἀναπη-
δήσας ἀνέθωσέ τε καὶ εἰρετό μιν ὅστις εἴη ὁ λωθυσά-
μενος καὶ ὅ τι ποιήσαντα. (2) Ὁ δὲ εἶπε, « οὐκ ἔστι
ῥῆτος ὡνὴρ ὅτι μὴ σὺ, τῷ ἐστὶ δύναμις τοσαύτη ἐμὲ δὴ
ὠδὲ διαθεῖναι· οὐδὲ τις ἄλλοτριων, ὃ βασιλεῦ, τάδε
20 ἔργασται, ἀλλ' αὐτὸς ἐγὼ ἐμειωτὸν, δεινόν τι ποιού-
μενος Ἀσσυρίους Πέρσῃσι καταγελᾷ. » (3) Ὁ δ'
ἀμείβετο, « ὦ σχετλιώτατε ἀνδρῶν, ἔργῳ τῷ αἰσχίστῳ
οὖνομα τὸ κάλλιστον ἔθου, φὰς διὰ τοὺς πολιορκευμέ-
νους σεωυτὸν ἀνήκεστως διαθεῖναι. Τί δ', ὦ μάταιε,
25 λελωθῆμένον σεῦ ὄψσον οἱ πολέμιοι παραστήσονται;
κῶς οὐκ ἐξέπλωσας τῶν φρενῶν σεωυτὸν διαφθείρας; »
(4) Ὁ δὲ εἶπε, « εἰ μὲν τοι ὑπερετίθεα τὰ ἐμῶν ποιή-
σειν, οὐκ ἂν με περιεῖδες· νῦν δ' ἐπ' ἐμειωτοῦ βαλόμε-
νός ἐπρηξα. Ἡδὲ ὦν ἦν μὴ τῶν σῶν δεήσῃ, αἰρέομεν
30 Βαβυλῶνα. Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἔχω αὐτομολήσω ἐς τὸ
τεῖχος, καὶ φήσω πρὸς αὐτούς ὡς ὑπὸ σεῦ τάδε πέ-
πονθα· καὶ δοκέω, πείσας σφέας ταῦτα ἔχειν οὕτω,
τεύξεσθαι στρατιῇς. (5) Σὺ δὲ, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ἐγὼ
ἐσελθῶ ἐς τὸ τεῖχος, ἀπὸ ταύτης ἐς δεκάτην ἡμέρην τῆς
35 σεωυτοῦ στρατιῆς, τῆς οὐδεμίας ἔσται ὥρῃ ἀπολλυμέ-
νης, ταύτης χιλίους τάξον κατὰ τὰς Σεμιράμιδος καλευ-
μένας πύλας· μετὰ δὲ αὐτῆς ἀπὸ τῆς δεκάτης ἐς ἐβδό-
μην ἄλλους μοι τάξον δισχιλίους κατὰ τὰς Νινίων κα-
λευμένας πύλας· ἀπὸ δὲ τῆς ἐβδόμης διαλιπὼν εἴκοσι
40 ἡμέρας, καὶ ἔπειτεν ἄλλους κάτισον ἀγαγὼν κατὰ τὰς
Χαλδαίων καλευμένας πύλας, τετρακισχιλίους. (6)
Ἐχόντων δὲ μήτε οἱ πρότεροι μηδὲν τῶν ἀμυνόντων
μήτε οὗτοι, πλην ἐγχειριδίων· τοῦτο δὲ ἔβαν ἔχειν. Μετὰ
δὲ τὴν εἰκοστὴν ἡμέρην ἰθέως τὴν μὲν ἄλλην στρατιὴν
45 κελεύειν περὶ προσβάλλειν πρὸς τὸ τεῖχος, Πέρσας δὲ
μοι τάξον κατὰ τὰς Βηλίδας καλευμένας πύλας καὶ
Κισσίας· ὡς γὰρ ἐγὼ δοκέω, ἐμέο μεγάλα ἔργα ἀποδε-
ξαμένου τὰ τε ἄλλα ἐπιτρέπονται ἐμοὶ Βαβυλωνίοι καὶ
δὴ καὶ τῶν πυλῶν τὰς βαλανάγρας· τὸ δ' ἐνθεῦτεν ἐμοὶ
50 τε καὶ Πέρσῃσι μελήσει τὰ δεῖ ποιεῖν. »

CLVI. Ταῦτα ἐντειλάμενος ἦγε ἐπὶ τὰς πύλας,
ἐπιστρέφόμενος ὡς δὴ ἀληθῶς αὐτόματος. Ὅρέοντες
δὲ ἀπὸ τῶν πύργων οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι κατέρρε-
γον κάτω, καὶ ὀλίγον τι παρακλίναντες τὴν ἐτέρην

CLIV. Quum igitur in fatis esse illi videretur, ut nunc Babylon caperetur, Darius adiens quæsit ex eo, an utique maximi faceret capi Babylonem. Accepto responso, maximi id facere regem; secundo loco secum deliberavit, quo pacto ipse esset qui illam caperet, ipsiusque hoc facinus esset futurum: nam apud Persas præcipue res præclare gestæ maximis honoribus rependuntur. (2) Nulla vero alia ratione fieri posse, ut illam in potestatem redigeret, judicavit, nisi si se ipse mutilasset, atque ita ad illos transfugisset. Ibi tum, parvi hoc pendens, insanabili mutilatione se ipse adiecit: quippe abscissis naribus auribusque, coma male tonsa, flagellis item laceratus, Darium adit.

CLV. Darius, ubi virum nobilissimum ita vidit mutilatum, gravissime adfectus, e solio subsiliens exclamat, ex eoque quærit, quis eum ita mutilaverit, quæve de causa. (2) Cui Zopyrus respondit: « Non est is alius nisi tu, qui tantam habes potestatem, ut ego hoc modo sim adfectus. Nec vero alienus quispiam, o rex, me ita adfecit, sed ego ipse me, indignatus Assyriis Persas deridentibus. » (3) Tum Darius, « O miserrime hominum, ait, foedissimo facto pulcerrimum nomen imposuisti, quum te profitearis propter hos, quos obsidemus, te ipsum tam insanabili modo adfecisse. Quo vero pacto, stulte, quod tu ita mutilatus sis, eo citius in potestatem redigentur hostes? Anne mente es alienatus, qui te ita perdidisti? » (4) Respondit ille: « Atqui, si tecum communicassem quæ facturus eram, tu me prohibuisses: nunc privato id feci consilio. Jam ergo, nisi tu iis quæ tui muneris sunt defueris, capiemus Babylonem. Nam ego, ita ut sum adfectus, ad murum pro transfuga me conferam, dicens illis, a te me hæc esse passum: et puto, quum rem ita se habere iis persuasero, exercitum mihi commissum iri. (5) Tu vero, a quo die ego murum ero ingressus, decimo inde die de illa copiarum tuarum parte, cujus jacturam minime ægre laturus sis, mille homines contra portam colloca quæ Semiramidis vocatur. Deinde rursus septimo die ab illo decimo, alios bis mille contra Niniam, quæ vocatur, colloca portam. Ab hoc vero septimo die intermitte dies viginti, deinde alios contra Chaldeam, quam vocant, due portam, ibique locum capere jube quater mille numero. (6) Nec vero priores, neque hi, aliud quo se tueantur habeant præter gladios: his tamen armatos esse sinito. Post illum vero vicesimum diem continuo reliquum exercitum jube murum circumcirca adgredi: Persas autem mihi ad Belidem, quam vocant, et ad Cissiam colloca portam. Nam, ut equidem puto, postquam præclara edidero facta, et reliqua meæ fidei committent Babylonii, et portarum obices. Exinde meum erit et Persarum, curare ut quæ ex usu sint faciamus. »

CLVI. Hæc postquam mandavit, ad portam perrexit; subinde retro se convertens, tamquam vere transfuga. Quem ubi conspexerunt qui in turribus speculandi causa stationem habebant, raptim descendunt, et paululum reclinata

πύλῃν εἰρώτεον τίς τε εἴη καὶ ὅτε δεόμενος ἦκοι. (2) Ὁ δὲ σφι ἡγόρευε ὡς εἴη τε Ζώπυρος καὶ αὐτομολοεῖ ἐς ἐκείνους. Ἦγον δὴ μιν οἱ πολυουρῶν, ταῦτα ὡς ἡκουσαν, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῶν Βαβυλωνίων· καταστάς δὲ ἐπ' αὐτὰ κατοικιζέτο, φᾶς ὑπὸ Δαρείου πεπονθῆναι τὰ πεπόνθες ὑπ' ἐωυτοῦ, παθεῖν δὲ ταῦτα, διότι συμβούλευσαι οἱ ἀπανιστάναί τὴν στρατιήν, ἐπεῖτε οὐδεὶς πόρος, ἐφαίνετο τῆς ἀλώσεως. (3) « Νῦν τε », ἐφ' ἡ λέγων, « ἐγὼ ὑμῖν, ὦ Βαβυλώνιοι, ἤκω μέγιστον ἀγαθόν, Δαρεῖω δὲ καὶ τῇ στρατιῇ καὶ Πέρσῃσι μέγιστον κακόν· οὐ γὰρ δὴ ἐμέ γε ὧδε λωδησάμενος καταπροΐξεται ἐπίσταμαι δ' αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων. »

CLVII. Τοιαῦτα ἔλεγε. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι δρόντες ἄνδρα τῶν ἐν Πέρσῃσι δοκιμώτατον ῥινός τε καὶ ὅτιον ἐστερημένον μαστίγι τε καὶ αἵματι ἀναπεφυρμένον, πάγχυ ἐπίσαντες λέγων μιν ἄληθῆ καὶ σφι ἤκειν σύμμαχον, ἐπιτρέπεσθαι ἐτοίμοι ἔσαν τῶν ἐδέετο σφῶν· ἐδέετο δὲ στρατιῆς. (2) Ὁ δὲ ἐπεῖτε αὐτῶν τοῦτο παρέλαβε, ἐποίηε τὰ περ τοῦ Δαρείου συνθήκατο· ἐξαγαγὼν γὰρ τῇ δεκάτῃ ἡμέρῃ τὴν στρατιήν τῶν Βαβυλωνίων καὶ κυκλωσάμενος τοὺς χιλίους τοὺς πρώτους ἐνετείλατο Δαρεῖω τάξαι, τούτους κατεφόνευσε. (3) Μπαθόντες δὲ μιν οἱ Βαβυλώνιοι τοῖσι ἔπεσι τὰ ἔργα παρεχόμενον ἁμῶτα, πάγχυ περιχαρεές ὄντες πᾶν δὴ ἐτοίμοι ἔσαν ὑπηρετεῖν. Ὁ δὲ διαλιπὼν ἡμέρας τὰς συγκεκριμένας, αὐτὶς ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων ἐξήγαγε καὶ κατεφόνευσε τῶν Δαρείου στρατιωτῶν τοὺς δισχιλίους. (4) Ἰδόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἔργον οἱ Βαβυλώνιοι πάντες Ζώπυρον εἶχον ἐν στόμασι αἰνέοντες. Ὁ δὲ αὐτὶς διαλιπὼν τὰς συγκεκριμένας ἡμέρας ἐξήγαγε ἐς τὸ προειρημένον, καὶ κυκλωσάμενος κατεφόνευσε τοὺς τετρακισχιλίους. (5) Ὡς δὲ καὶ τοῦτο κατέρραστο, πάντα δὴ ἦν ἐν τοῖσι Βαβυλωνίοισι Ζώπυρος, καὶ στρατάρχης τε οὗτός σφι καὶ τειχοφύλαξ ἀπεδέδεκτο.

CLVIII. Προσβολὴν δὲ Δαρείου κατὰ τὰ συγκεκριμένα ποιουμένου περίξ τὸ τεῖχος, ἐνθαῦτα δὴ πάντα τὸν δόλον ὁ Ζώπυρος ἐξέφαινε. Οἱ μὲν γὰρ Βαβυλώνιοι ἀνθάαντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἡμύοντο τὴν Δαρείου στρατιήν· προσβάλλουσαν, ὁ δὲ Ζώπυρος τὰς τε Κισσίας καὶ Βηλίδας καλυμμένας πύλας ἀναπετάσας ἐσῆκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος. (2) Τῶν δὲ Βαβυλωνίων οἱ μὲν εἶδον τὸ ποιηθὲν, οὗτοι ἐφευγον ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Βήλου τὸ ἱερόν· οἱ δὲ οὐκ εἶδον, ἔμενον ἐν τῇ ἐωυτοῦ τάξιν ἕκαστος, ἐς δὲ καὶ οὗτοι ἔμαθον προδομένοι.

CLIX. Βαβυλὼν μὲν νυν οὕτω τὸ δεύτερον αἰρέθη· Δαρεῖος δὲ ἐπεῖτε ἐκράτησε τῶν Βαβυλωνίων, τοῦτο μὲν σφῶν τὸ τεῖχος περιεῖλε καὶ τὰς πύλας πάσας ἀπέσπασε (τὸ γὰρ πρότερον ἔλων Κύρος τὴν Βαβυλῶνα ἐποίησε τούτων οὐδέτερον), τοῦτο δὲ ὁ Δαρεῖος τῶν ἀνδρῶν τοὺς κορυφαίους μάλιστα ἐς τρισχιλίους ἀνεσκόλοπισε, τοῖσι δὲ λοιποῖσι Βαβυλωνίοισι ἀπέδωκε τὴν πόλιν οἰκέειν. (2) Ὡς δ' ἐξουσι γυναῖκας οἱ Βαβυλώνιοι, ἵνα σφι γενεὴ ὑπογίνηται, τάδε Δαρεῖος προ-

altera portæ ala interrogant, quis sit, et qua caussa advenit. (2) Et ille, Zopyrum se esse, dixit, et ut transfugam ad eos venire. Quo audito, portæ custodes in curiam Babyloniorum eum duxerunt : ubi coram senatu constitutus, sortem suam deplorans, ait, a Dario se hæc (quæ sibi ipse inflixerat) esse passum, eo quod illi suasisset abducere exercitum, quandoquidem nulla via capiendæ urbis ostenderetur. (3) « Et nunc ego (sic dicere perrexit) ad vos, Babylonii, veni, maximo vobis commodo futurus, Dario autem ejusque exercitui et Persis maximo detrimento. Nec enim nimirum impune ille feret, qui hoc me modo mutilaverit : exploratas autem habeo omnes consiliorum ipsius vias. »

CLVII. Quæ ubi ille locutus est, videntes Babylonii virum inter Persas nobilissimum naribus auribusque mutilatum, et cruore ex flagellis inquinatum, prorsus existimaverunt vera eum dicere, et ut socium sibi advenisse. Itaque parati erant ei indulgere quæ ab ipsis postulasset ; postulabat autem armatorum manum. (2) Tum vero ille, postquam copias ab iis impetravit, ea facere instituit de quibus illi cum Dario convenerat. Decimo die, educto Babyloniorum exercitu, mille illos, quos primos certo loco locare mandaverat Dario, circumdatos interfecit. (3) Jamque intelligentes Babylonii, factis cum verba æquare, maximo gaudio perfusi, in omnibus ei parere erant parati. Tum ille, interjecto dierum numero de quo convenerat, iterum selectos Babyloniorum eduxit, et bis mille illos, quos supra dixi, Darii milites interfecit. (4) Igitur hoc etiam factum ubi viderunt Babylonii, omnium ore Zopyrus celebrabatur laudibus. At ille rursus, intermisso definito dierum numero, in locum constitutum copias eduxit, et circumdatos quater mille interfecit. (5) Qua denuo re gesta, jam omnia Zopyrus apud Babylonios erat, et imperii summa et muri custodia eidem permissa est.

CLVIII. Deinde vero, ut ex composito Darius murum circumcirca oppugnare est adgressus, ibi tum Zopyrus dolum universum nudavit. Nam, dum Babylonii consensu muro repellere oppugnantem Darii exercitum conantur, Zopyrus interim aperta Cissia et Belide porta Persas intra murum recepit. (2) Quod factum qui viderunt Babylonii, hi in Jovis Beli templum confugerunt : qui vero non viderunt, in suo quisque manserunt ordine, donec et hi proditos se esse intellexerunt.

CLIX. Igitur hoc modo capta iterum Babylon est. Darius vero, urbe potitus, et murum ejus diruit, et portas omnes detraxit ; quorum neutrum Cyrus fecerat, postquam primum Babylonem cepit. Adhæc ex primariis civibus ter mille admodum e palis suspendi Darius jussit, reliquis vero Babylonii urbem reddidit habitandam. (2) Quo vero mulieres haberent Babylonii, et soboles eis subnascetur (quando-

δὸν ἐποίησε (τὰς γὰρ ἐωυτῶν, ὡς καὶ κατ' ἀρχὰς δε-
δῆλωται, ἀπέπνιξαν οἱ Βαβυλωνιοὶ τοῦ σίτου προο-
ρέοντες)· ἐπέταξε τοῖσι περιόικοις ἔθνεσι γυναῖκας ἐς
Βαβυλῶνα κατιστάναι, δασαδὴ ἐκάστοις ἐπιτάσσων,
ὥστε πέντε μυριάδων τὸ κεφαλαίωμα τῶν γυκαϊκῶν
συνῆλθε. Ἐκ τούτων δὲ τῶν γυναικῶν οἱ νῦν Βαβυ-
λώνιοι γεγόνασιν.

CLX. Ζωπύρου δὲ οὐδεὶς ἀγαθοεργίην Περσέων
ὑπερεβάλετο παρὰ Δαρείῳ κριτῇ, οὔτε τῶν ὕστερον
γενομένων οὔτε τῶν πρότερον, ὅτι μὴ Κῦρος μόνος·
τούτῳ γὰρ οὐδεὶς Περσέων ἤξιωσε κω ἐωυτὸν συμβα-
λέειν. (2) Πολλάκις δὲ Δαρεῖον λέγεται γνώμην τήνδε
ἀποδείξασθαι, ὡς βούλοιο ἂν Ζώπυρον εἶναι ἀπαθέα
τῆς ἀεικίης· μᾶλλον ἢ Βαβυλωνάς οἱ εἴκοσι πρὸς τῇ
ἐούσῃ προσγενέσθαι. Ἐτίμησε δὲ μιν μεγάλως· καὶ
γὰρ δῶρά οἱ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐδίδου ταῦτα τὰ Πέρσῃσι
ἔστι τιμιώτατα, καὶ τὴν Βαβυλωνά οἱ ἔδωκε ἀτελέα
νέμεσθαι μέχρι τῆς ἐκείνου ζότης, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπέ-
δωκε. (2) Ζωπύρου δὲ τούτου γίνεται Μεγάβυζος, ὃς
ἐν Αἰγύπτῳ ἀντία Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἐστρα-
τήγησε· Μεγάβυζου δὲ τούτου γίνεται Ζώπυρος, ὃς ἐς
Ἀθήνας αὐτομόλησε ἐκ Περσέων.

quidem, ut initio expositum est, suas suffocaverant Baby-
lonii, rei frumentariæ consulentes), tali ratione inita Darius
providit : circum habitantibus populis imperavit, ut mulie-
res Babylonem, certum cuique populo numerum definiens,
mitterent. Ita mulierum summa, quæ convenerunt, fuit
quingenta millium ; quibus e mulieribus prognati sunt
qui nunc sunt Babylonii.

CLX. Dario vero iudice, nemo Persarum, nec eorum
qui ante, nec qui post fuerunt, melius de Persis meritis
est quam Zopyrus, uno Cyro excepto : nam cum hoc
se conferre nemo adhuc Persarum ausus est. (2) Fertur
autem sæpius hanc sententiam declarasse Darius, malle
se, Zopyrum indigna illa mutilatione non esse adfectum,
quam viginti Babylonenses sibi ad eam quæ nunc est accedere.
Magnifice autem illum honoravit : nam et munera illi quot-
annis tribuit ea, quæ honorificentissima sunt apud Persas,
et Babylonem eidem, quoad victurus esset, administran-
dam concessit, ita ut nullum tributum regi penderet ; et
alia multa insuper munera ei contulit. (3) Zopyri hujus
filius fuit Megabyzus ille, qui in Ægypto dux exercitus fuit
adversus Athenienses atque socios : hujusque Megabyzi
filius fuit Zopyrus is, qui ad Athenienses transfugit a Persis.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

(ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ.)

25

I. Μετὰ δὲ τὴν Βαβυλωνίαν αἴρεσιν ἐγένετο ἐπὶ
Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἑλσις. Ἀνθεύσης γὰρ τῆς
Ἀσίης ἀνδράσι καὶ χρημάτων μεγάλων συνιόντων,
ἐπεθύμησε ὁ Δαρεῖος τίσασθαι Σκύθας, ὅτι ἐκείνοι πρό-
τεροι ἐσβαλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν καὶ νικήσαντες μάχῃ
τοὺς ἀντιουμένους ὑπῆρξαν ἀδικίης. (2) Τῆς γὰρ
ἄνω Ἀσίης ἦρξαν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, Σκύ-
θαι ἔτεα δυνὼν δέοντα τριήκοντα· Κιμμερίους γὰρ ἐπι-
διώκοντες ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀσίην, καταπαύσαντες τῆς
ἀρχῆς Μηδούς· οὗτοι γὰρ πρὶν ἢ Σκύθας ἀπικέσθαι
ἦρχον τῆς Ἀσίης. (3) Τοὺς δὲ Σκύθας ἀποδημήσαν-
τας ὁκτώ καὶ εἴκοσι ἔτεα καὶ διὰ χρόνον τοσούτου κα-
τιόντας ἐς τὴν σφετέρην ἐξεδέξατο οὐκ ἐλάσσων πόνος
τοῦ Μηδικοῦ· εὗρον γὰρ ἀντιουμένην σφι στρατιὴν οὐκ
ὀλίγην· αἱ γὰρ τῶν Σκυθῶν γυναῖκες, ὡς σφι οἱ ἄν-
δρες ἀπῆλθον χρόνον πολλόν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δού-
λους.

II. Τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι τοῦ
γῆλκτος εἵνεκεν τοῦ πίνουσι ποιεῦντες ὀϊδε· ἐπεὶ ἂν
φυσσητῆρας λάβωσι δαστέινους, αὐλοῖσι προσεμπερεσά-
τους, τοὺτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER QUARTUS.

(MELPOMENE.)

I. Capta Babylone, jam adversus Scythas expeditionem
Darius suscepit. Quum enim viris floreret Asia, et magnæ
redirent pecuniæ, cupidus incessit Darium pomas sumendi
ab Scythis, quod illi, incursione facta in Medicam terram,
et prælio victis adversariis, priores initium fecissent inju-
riarum. (2) Etenim, ut supra dixi, per duodetriginta
annos Scythæ superioris Asiæ tenebant imperium : quippe
persequentes Cimmericos, irruptione in Asiam facta, Me-
dos imperio exuerant, qui ante Scytharum adventum im-
peraverant Asiæ. (3) Scythas autem, postquam octo et
viginti annos domo abfuerant, et tam longo interfecto tem-
pore in patriam erant reversuri, exceptit non minor, quam
Medicus fuerat, labor : offenderunt enim occurrentem sibi
exercitum haud exiguum. Scilicet uxores Scytharum,
dum per longum temporis spatium domo aberant viri,
cum servis habuerunt consuetudinem.

II. Servos autem cunctos excæcant Scythæ, lactis caus-
sa, cujus potu utuntur. Emulgent vero lac hoc modo :
fistulas sumunt osseas, tibiis simillimas ; quibus in equa-

φυσέουσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσέοντων ἀμείλγουσι. Φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκεν τοῦτο ποιεῖν· τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσωμένας τῆς ἵππου καὶ τὸ οὐθαρ κατίεσθαι. (2) Ἐπεὶν δὲ ἀμείλῃσι τὸ γάλα, ἐσ-
 6 χέαντες ἐξ ζύλινᾳ ἀγγήϊα κοῖλα καὶ περιστίζαντες κατὰ τὰ ἀγγήϊα τοὺς τυφλοὺς δυνέουσι τὸ γάλα, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες ἡγεύνται εἶναι τιμιώ-
 10 τυφλοῦσι· οὐ γὰρ ἀρόται εἰσι, ἀλλὰ νομάδες.

III. Ἐκ τούτων δὴ ὧν σφι τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἐπετράφη νεότης, οἱ ἐπεῖτε ἔμαθον τὴν σφε-
 15 τέρην γένεσιν, ἠγτιοῦντο αὐτοῖσι κατιοῦσι ἐκ τῶν Μήδων. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν χώραν ἀπετάμοντο, τάφρον
 20 ὀρυζάμενοι εὐρέαν, κατατείνουσιν ἐκ τῶν Ταυρικῶν οὐρέων ἐς τὴν Μαιήτιν λίμνην, ἥπερ ἐστὶ μεγίστη· μετὰ δὲ πειρωμένοι ἐσθάλλειν τοῖσι Σκύθῃσι ἀντι-
 25 κατιζόμενοι ἐμάχοντο. (2) Γινομένης δὲ μάχης πολ-
 30 λὰκις, καὶ οὐ δυναμένων οὐδὲν πλεον ἔχειν τῶν Σκυ-
 35 θέων τῇ μάχῃ, εἷς αὐτῶν ἔλαξε τάδε, « οἷα ποιῶμεν, ἄνδρες Σκύθαι· δούλοισι τοῖσι ἡμετέροισι μαχόμενοι αὐτοὶ τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα, καὶ ἐκείνους κτεινόντες ἐλασσόνων τὸ λοιπὸν ἄρξομεν. (3) Νῦν ὧν μοι δοκεῖ αἰχμὰς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι, λαβόντα δὲ
 40 ἕκαστον τοῦ ἵππου τὴν μάστιγα ἰέναι ἄσπον αὐτῶν. Μέχρι μὲν γὰρ ὥρεον ἡμέας ὅπλα ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνό-
 45 μιζον ὅμοιοί τε καὶ ἐξ ὁμοίων ἡμῖν εἶναι· ἐπεὶν δὲ ἰδῶνται μάστιγας ἀντ' ὅπλων ἔχοντας, μαθόντες ὥς εἰσι ἡμέτεροι δούλοι, καὶ συγγνόντες τούτο, οὐκ ὑπο-
 50 μενέουσι. »

IV. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Σκύθαι ἐποίησαν ἐπιτελέα· οἱ δ' ἐκπλαγέντες τῷ γινομένῳ τῆς μάχης τε ἐπελά-
 55 θοντο καὶ ἔφρευγον. Οὕτω οἱ Σκύθαι τῆς τε Ἀσίης ἤρξαν, καὶ ἐξελαθέντες αὐτῆς ὑπὸ Μήδων κατῆλθον
 60 τρόπῳ τοιούτῳ ἐς τὴν σφετέρην. Τῶν δὲ εἵνεκεν ὁ Δαρείος τίσασθαι βουλόμενος συνήγειρε ἐπ' αὐτοὺς στρατεύμα.

V. Ὡς δὲ Σκύθαι λέγουσι, νεώτατον ἀπάντων ἐθνέ-
 65 ων εἶναι τὸ σφέτερον, τοῦτο δὲ γενέσθαι ὧδε. Ἄν-
 70 δρα γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ εὐρύσῃ ἐρήμῳ τῷ οὐνόμα εἶναι Ταργίταον· τοῦ δὲ Ταργιτάου τούτου τοὺς τοκέας λέγουσι εἶναι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, λέγουσι δ' ὧν Δία τε καὶ Βορυσθένης τοῦ ποταμοῦ θυ-
 75 γατέρα. Γένος μὲν τοιούτου δὴ τινος γενέσθαι τὸν
 80 Ταργίταον, τούτου δὲ γενέσθαι παῖδας τρεῖς, Λιπόξαιν καὶ Ἀρπόξαιν καὶ νεώτατον Κολαξαιν. (2) Ἐπὶ τού-
 85 των ἀρχόντων ἐκ τοῦ οὐρνοῦ φερόμενα χρύσεια ποιή-
 90 ματα, ἀροτρόν τε καὶ ζυγὸν καὶ σάγαριν καὶ φιάλην, πεσέειν ἐς τὴν Σκυθικὴν· καὶ τῶν ἰδόντα πρῶτον τὸν
 95 πρεσβύτατον ἄσπον ἰέναι, βουλόμενον αὐτὰ λαβεῖν, τὸν δὲ χρυσὸν ἐπιόντος καίεσθαι. (3) Ἀπαλαχθέν-
 100 τος δὲ τούτου προσίεναι τὸν δεύτερον, καὶ τὸν αὐτῆς ταῦτά ποιεῖν. Τούς μὲν δὴ καιόμενον τὸν χρυσὸν ἀπόσασθαι, τρίτῳ δὲ τῷ νεωτάτῳ ἐπελθόντι κατασβῆ-

rum genitalia insertis, sufflant ore; et dum alter sufflat, alter mulget. Id ea caussa se facere aiunt, quod venæ equarum ita inflatæ repleantur, et deprimentur ubera. (2) Postquam emulsere lac, in cava vasa lignea infundunt, illudque cæcorum operâ, continua serie circum vasa collocatorum, agitant : tum, quod supernatat, id desuper exhauriunt, exquisitius æstimantes; quod subsidit, minoris æstimant altero. (3) Hujus operæ caussa, quemcumque bello capiunt Scythæ, eum excæcant : nec enim aratores sunt, sed pastores.

III. Ex his igitur servis et ex Scytharum uxoribus pro-
 1 gnata erat juvenus : qui, cognita sua origine, illis ex Me-
 2 dia redeuntibus sese opposuerunt. Ac primum quidem re-
 3 gionem interceperunt lata ducta fossa, quæ a Tauricis
 4 montibus ad Maotin paludem, vastissimam illam, pertinebat.
 5 Deinde conantibus irrumperè Scythiis, oppositis castris, re-
 6 pugnarunt. (2) Frequentibus commissis præliis, quum
 7 nihil Scythæ pugnando proficerent, unus ex eis hæc verba
 8 fecit : « Quidnam rei facimus, Scythæ! cum servis nostris
 9 pugnantes interficimur ipsi minui murque; et, illos si inter-
 10 ficimus, paucioribus deinde imperabimus. (3) Videtur
 11 igitur mihi, omissis hastis et sagittis, unumquemque no-
 12 strum debere flagellum sumere equi sui, atque ita adversus
 13 istos pergere. Quam diu enim nos illi viderunt arma ge-
 14 stantes, similes esse nostrum et ex similibus se genitos
 15 putarunt : qui si nos viderint armorum loco flagellis in-
 16 structos, intelligent servos se esse nostros; et conditionis
 17 suæ conscii, nos non sustinebunt. »

IV. Hæc ubi audiverunt Scythæ, effecta dederunt : et
 1 illi, perculsi facto, ommissa pugna, fugam arripuerunt. Ita
 2 Scythæ, Asiæ imperio potiti, rursusque a Medis ejecti,
 3 suam in terram isto modo redire : eaque caussa pœnas
 4 ab illis sumere cupiens Darius exercitum adversus eos
 5 contraxit.

V. Scythæ, ut ipsi aiunt, gens sunt novissima omnium,
 1 originemque gentis hanc fuisse narrant. Primum hominem
 2 in illa terra, quæ deserta tunc fuisset, natum esse, cui
 3 nomen fuerit Targitaus. Hujus Targitai parentes fuisse
 4 aiunt, parum mihi credibilia narrantes, aiunt vero utique,
 5 Jovem et Borysthenis fluvii filiam. Tali igitur genere or-
 6 tum esse Targitaum : huic autem filios fuisse tres, Li-
 7 poxain, et Arpoxain, minimumque natu Colaxain. (2)
 8 His regnantibus, de cœlo delapsa aurea instrumenta, ara-
 9 trum et jugum et bipennem et phialam, decidisse in Scy-
 10 thicam terram. Et illorum natu maximum, qui primus
 11 conspexisset, propius accedentem capere ista voluisse;
 12 sed, eo accedente, aurum arsisse. (3) Quo digresso, ac-
 13 cessisse alterum, et itidem arsisse aurum. Hos igitur ar-
 14 dens aurum repudiassè; accedente vero natu minimo fuisse

ναι, καὶ μιν ἐκεῖνον κομίσαι ἐς ἑωυτοῦ, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀδελφεοὺς πρὸς ταῦτα συγγρόντας τὴν βασιλίην πᾶσαν παραδοῦναι τῷ νεωτάτῳ.

VI. Ἀπὸ μὲν δὴ Λιποξάϊος γεγονέναι τούτους τῶν Σκυθῶν οἱ Αὐχάται γένος καλεῦνται, ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου Ἀρποξάϊος οἱ Κατιάροι τε καὶ Τράσπεις καλεῦνται, ἀπὸ δὲ τοῦ νεωτάτου αὐτῶν τοὺς βασιλέας, οἱ καλεῖνται Παραλάται· σύμπασι δὲ εἶναι οὕνομα Σκολότους, τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίην. Σχύθας δὲ Ἑλλήνες ὠνόμασαν.

VII. Γεγονέναι μὲν νυν σφέας ὧδε λέγουσι οἱ Σχύθαι, ἔτεα δέ σφι, ἐπεὶ τε γεγόνاسι, τὰ σύμπαντα λέγουσι εἶναι ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως Ταργιτάου ἐς τὴν Δαρείου διάβασιν τὴν ἐπὶ σφέας χιλίων οὐ πλέω, ἀλλὰ τοσαῦτα. (2) Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν ἱρὸν φυλάσσουσι οἱ βασιλεῖς ἐς τὰ μάλιστα, καὶ θυσίησι μεγάλῃσι ἱασκόμενοι μετέρχονται ἀνὰ πᾶν ἔτος. (3) Ὃς δ' ἂν ἔχων τὸν χρυσὸν τὸν ἱρὸν ἐν τῇ ὁρτῇ ὑπαίθριος κατακοιμηθῇ, οὗτος λέγεται ὑπὸ Σκυθῶν οὐ διεναιυτίξειν· δίδοσθαι δὲ οἱ διὰ τοῦτο ὅσα ἂν ἵκῃ ἐν ἡμέρῃ μὴ περιέλῃ αὐτός. (4) Τῆς δὲ χώρας εὐσυχίας μεγάλῃς τριφασίας τὰς βασιλῆας τοῖσι παῖσι τοῖσι ἑωυτοῦ καταστήσασθαι Κολάξαιν, καὶ τούτων μίαν μεγίστην ποιῆσαι, ἐν τῇ τὸν χρυσὸν φυλάσσεσθαι. (5) Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην λέγουσι ἀνεμὸν τῶν ὑπεροίκων τῆς χώρας οὐκ οἶα τε εἶναι ἔτι προσωτέρω οὔτε ὄρεᾶν οὔτε διεξιέναι ὑπὸ πτερῶν κεχυμένων· πτερῶν γὰρ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἥερα εἶναι πλέον, καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ἀποκλιόντα τὴν ὄψιν.

VIII. Σχύθαι μὲν ὧδε ὑπὲρ σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῆς χώρας τῆς κατύπερθε λέγουσι, Ἑλλήνων δὲ οἱ τὸν Πόντον οἰκόντες ὧδε· Ἡρακλέα ἐλαύνοντα τὰς Γηρυδόνει βοῦς ἀπικέσθαι ἐς γῆν ταύτην ἐοῦσαν ἐρήμην, ἦντινα νῦν Σχύθαι νέμονται. Γηρυδονέα δὲ οἰκέειν ἔξω τοῦ Πόντου, κατοικημένον τὴν Ἑλλήνας λέγουσι Ἐρύθειαν νῆσον, τὴν πρὸς Γηδεῖροις τοῖσι ἔξω Ἡρακλέων σπηλέων ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ. (2) Τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ μὲν λέγουσι ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν, ἔργῳ δὲ οὐκ ἀποδεικνῦσι. Ἐνθεῦτεν τὸν Ἡρακλέα ἀπικέσθαι ἐς τὴν νῦν Σκυθικὴν χώραν καλεωμένην. (3) Καταλαβέειν γὰρ αὐτὸν χειμῶνά τε καὶ χρυμὸν· ἐπειρυσάμενον δὲ τὴν λεοντέην κατυπνῶσαι, τὰς δὲ οἱ ἵππους τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρματος νεμομένας ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀφανισθῆναι θείῃ τύχῃ.

IX. Ὃς δ' ἐγερθῆναι τὸν Ἡρακλέα, δίζησθαι, πάντα δὲ τὰ τῆς χώρας ἐπεξελθόντα τέλος ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ὑλαίην καλεωμένην γῆν· ἐνθαῦτα δὲ αὐτὸν εὐρέειν ἐν ἄντροι μισοφάρθενόν τινα ἔχιδναν διφυέα, τῆς τὰ μὲν ἄνω ἀπὸ τῶν γλουτέων εἶναι γυναικός, τὰ δὲ ἐνερθε ὄφις. (2) Ἰδόντα δὲ καὶ θωμάσαντα ἐπείρεσθαι μιν εἰς τοῦ ἴδιου ἵππους πλανεωμένας· τὴν δὲ φάναι ἑωυτὴν ἔχειν, καὶ οὐκ ἀποδώσειν ἐκεῖνῳ πρὶν ἢ οἱ μισθῆναι. τὸν δὲ Ἡρακλέα μισθῆναι ἐπὶ τῷ μισθῷ τούτῳ. (3) Ἐκείνην τε ὃν ἐπεβάλλῃσθαι τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἵππων, βουλομένην ὥς πλεῖστον χρόνον συνεῖναι τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ

extinctum, huncque illud domum suam contulisse : quare intellecta, majores fratres ultro universum regnum minimo natu tradidisse.

VI. Jam a Lipoxai progenitum esse aiunt illum Scythicum populum, qui Auchatae vocantur : a medio vero fratrum Arpoxai hos, qui Catiari et Traspies : a natu minimo vero Reges [sive Regios], qui Paralatæ nominantur : universis vero commune nomen esse Scolotos, de regis nomine. Scythas vero Græci nominarunt.

VII. Hac igitur origine se ortos aiunt Scythæ : annos autem, ex quo ortum cepissent, a primo rege Targitao usque ad Darii in Scythiam transitum, in universum elapsos aiunt mille admodum, non amplius, sed hunc ipsum annorum numerum. (2) Sacrum autem illud aurum custodiunt Reges summa cura ; et quotannis ibi conveniunt ubi asservatur, majoribus sacrificiis placantes. (3) Dicuntque Scythæ, quicumque festis illis diebus aurum hoc sacrum tenens obdormiverit sub dio, hunc non transigere illum annum ; ob eamque causam dono ei dari tantum, quantum ille uno die equo vectus circumire potuisset. (4) Quum sit autem ampla terra, tria regna aiunt Colaxai filii suis constituisse ; ex eisque unum regnum fecisse maximum, in quo aurum illud servetur. (5) Quæ vero loca versus septentrionem sita sunt supra eos qui superiores Scythia : partes incolunt, ea ulterius spectari aut peragrari non posse aiunt, propter diffusas plumas : plumis enim et terram et aerem esse oppletum, hisque intercludi prospectum.

VIII. Ista quidem Scythæ de se ipsis, et de regione quæ supra ipsorum dititione sita est, narrant : Græci vero ad Pontum Euxinum habitantes hæcce. Herculem, aiunt, Geryonis boves agentem, in hanc terram venisse, tunc desertam, quam nunc Scythæ habitant ; Geryonem autem extra Pontum habitasse insulam illam, quam Erytheam Græci vocant, prope Gadiræ [sive Gades] extra Herculis columnas in Oceano. (2) Oceanum autem, ab ortu solis initium capientem, universam circumfluere terram, verbis quidem adfirmant, re autem ipsa non demonstrant. Inde igitur Herculem in eam regionem, quæ Scythia nunc vocatur pervenisse. (3) Nempe, ingruente tempestate geluque, quum adducta super se pelle leonina obdormivisset, equas de curru ipsius, interim pascentes, divina quadam sorte evanuisse.

IX. Tum Herculem, ubi expergefactus esset, quæsisse equas ; et, peragrata universa regione, postremo in Hylæam [Silviam] quæ vocatur terram pervenisse, ibique in antro semivirgineum quamdam Echidnam [viperam] invenisse mixtæ naturæ : superiora quippe, inde a natis, feminæ fuisse, inferiora vero serpentis. (2) Hanc quum conspexisset miratusque esset, quæsisse ab ea, an equas alicubi vidisset oberrantes. Cui illam, se ipsam eas habere, respondisse ; nec vero illi reddituram, nisi secum concubivisset. Et Herculem hac mercede cum illa coivisset : (3) at illam distulisse equarum redditionem, quum cuperet quam diu-

τὸν χομισάμενον θέλειν ἀπαλλάσσεσθαι· τέλος δὲ ἀποδοῦσαν αὐτὴν εἶπαι, « ἵππους μὲν δὴ ταύτας ἀπικομένους ἐνθάδε ἔσωσά τοι ἐγὼ, σῶστρο δὲ σὺ παρέσχεαι· ἔγω γὰρ ἐκ σέο παιδας τρεῖς. (4) Τούτους, ἔπειν γέγονται τρώ-
 5 ζιες, ὅ τι χρῆ ποιεῖν, ἐξηγήσομαι, εἴτε αὐτοῦ κατοικήσω (χώρας γὰρ τῆσδε ἔγω τὸ κράτος αὐτῇ) εἴτε ἀποπέμπω παρὰ σέ. » Τὴν μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρωτᾶν, τὸν δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα εἶπαι, « ἔπειν ἀνδρωθέντας ἰδῆαι τοὺς παῖδας, τάδε ποιῶσα οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις. (5) τὸν μὲν ἂν ὄρῃς
 10 αὐτῶν τόδε τὸ τόξον ὧδε διατεινόμενον καὶ τῷ ζωστήρι τῷδε κατὰ τάδε ζωννύμενον, τοῦτον μὲν τῆσδε τῆς χώρας οἰκήτορα ποιεῦ· ὅς δ' ἂν τούτων τῶν ἔργων τῶν ἐντέλλομαι λείπεται, ἔκπεμπε ἐκ τῆς χώρας. Καὶ ταῦτα ποιῶσα αὐτὴ τε εὐφρανέαι καὶ τὰ ἐντεταλμένα
 15 ποιήσεις. »

X. Τὸν μὲν δὴ εἰρύσαντα τῶν τόξων τὸ ἕτερον (δύο γὰρ δὴ φορέειν τέως Ἡρακλέα) καὶ τὸν ζωστήρα προ-
 20 δέξαντα, παραδόναι τὸ τόξον τε καὶ τὸν ζωστήρα ἔ-
 χοντα ἐπ' ἄκρης τῆς συμβολῆς φιάλην χρυσῆν, δόντα
 25 δὲ ἀπαλλάσσεσθαι. (2) Τὴν δ', ἔπει οἱ γενομένους τοὺς παῖδας ἀνδρωθῆναι, τοῦτο μὲν σφι οὐνόματα θέ-
 σθαι, τῷ μὲν Ἀγάθυρσον αὐτῶν, τῷ δ' ἐπομένῳ Γελωνόν, Σχύθην δὲ τῷ νεωτάτῳ, τοῦτο δὲ τῆς ἐπιστολῆς με-
 30 νημένῃν αὐτὴν ποιῆσαι τὰ ἐντεταλμένα. (3) Καὶ δὴ
 35 δύο μὲν οἱ τῶν παίδων, τὸν τε Ἀγάθυρσον καὶ τὸν Γελωνόν, οὐκ οἶους τε γενομένους ἐξικέσθαι πρὸς τὸν προ-
 κείμενον ἄεθλον, οἶχεσθαι ἐκ τῆς χώρας ἐκδηθέντας ὑπὸ τῆς γειναμένης, τὸν δὲ νεωτάτον αὐτῶν Σχύθην ἐπιτελέσαντα καταμείναι ἐν τῇ χώρῃ. (4) Καὶ ἀπὸ
 40 μὲν Σχύθῃ τοῦ Ἡρακλέος γενέσθαι τοὺς αἰεὶ βασιλεῖς γινομένους Σχυθέων, ἀπὸ δὲ τῆς φιάλης ἔτι καὶ ἐς τὸδε φιάλας ἐκ τῶν ζωστήρων φορέειν Σχύθας· τὸ δὲ μῦθον μηχανήσασθαι τὴν μητέρα Σχύθῃ. Ταῦτα δὲ Ἕλλη-
 45 νων οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες λέγουσι.

XI. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος ἔχων ὧδε, τῷ μάλιστα
 λεγομένῳ αὐτὸς πρόσκειμαι, Σχύθας τοὺς νομάδας οἰ-
 50 κέοντας ἐν τῇ Ἀσίῃ, πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσα-
 γετῶν, οἶχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξῃ ἐπὶ γῆν
 τὴν Κιμμερίην (τὴν γὰρ νῦν νέμονται Σχύθαι, αὕτη
 55 λέγεται τὸ παλαιὸν εἶναι Κιμμερίον), (2) τοὺς δὲ Κιμ-
 μερίους ἐπιόντων Σχυθέων βουλευέσθαι ὡς στρατοῦ ἐ-
 πιόντος μεγάλου, καὶ δὴ τὰς γνώμας σφένοντες κειρω-
 σμένας, ἐντόνους μὲν ἀμφοτέρας, ἀμείνῳ δὲ τὴν τῶν
 βασιλέων· τὴν μὲν γὰρ δὴ τοῦ δήμου φέρειν γνώμην ὡς
 60 ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἴη μὴ δὲ πρὸς πολλοὺς δέοι
 μένοντας κινδυνεύειν, τὴν δὲ τῶν βασιλέων διαμάχεσθαι
 περὶ τῆς χώρας τοῖσι ἐπιούσι. (3) Οὐκ οἶν δὴ θέλειν
 πείθεσθαι οὔτε τοῖσι βασιλεῦσι τὸν δῆμον οὔτε τῷ δήμῳ
 65 τοὺς βασιλεῖς. Τοὺς μὲν δὲ ἀπαλλάσσεσθαι βουλευ-
 εσθαι ἀμαχητὶ, τὴν χώραν παραδόντας τοῖσι ἐπιούσι·
 τοῖσι δὲ βασιλεῦσι δοῖται ἐν τῇ ἐκωτὶν κέεσθαι ἀποθα-
 νόντας, μὴ δὲ συμφεύγειν τῷ δήμῳ, λογισαμένους ὅσα
 τε ἀγαθὰ πεπόνθασιν καὶ ὅσα φεύγοντας ἐκ τῆς πατρίδος
 70 κακὰ ἐπίδοξα καταλαμβάνειν. (4) Ὡς δὲ δοῖται σφι

tissime consuetudinem cum Hercule habere; hunc vero re-
 ceptis equabus voluisse abire. Ad extremum redditus illis dixit
 se Echidnam : « Jam has equas, quum huc venissent, ego tibi
 servavi; tuque servatarum solvisti pretium; concepi enim
 ex te tres filios : (4) qui quando adoleverint, quid iis faciam,
 tu doce; hacce in terra, cujus ego sola teneo imperium, se-
 des illis tribuam; an ad te dimittam. » Cui hæc interroganti
 illum in hunc modum aiunt respondisse : « Postquam eos
 videris ætatem ingressos, recte feceris si hæcce institueris
 (5) quem tu illorum videris arcum hunc hoc modo tenden-
 tem, et hoc cingulo sese ita cingentem, ei hanc terram tri-
 bue habitandam; qui vero opera hæc, quæ præscribo, facere
 non potuerit, eum ex hac terra emitte. Hoc ubi feceris,
 et ipsa lætaberis, et mandata mea peregeris. »

X. Herculem igitur alterum ex arcubus (duos enim ad id
 tempus gestasse) adduxisse, et aptandi cinguli rationem
 præmonstrasse : traditoque dein et arcu et cingulo, quod
 in extrema commissura auream habuisset phialam, abiisse.
 (2) Tum illam, postquam filii ex ea nati ad virilem perve-
 nissent ætatem, nomina primum eis imposuisse; uni, A-
 gathyrsō; alteri, Gelono; novissimo, Scythæ : deinde dati
 mandati memorem, exsecutam esse mandata. (3) Et duos
 quidem ex filiis, Agathyrsū et Gelonum, quum proposito
 certamini impares inventi fuissent, terra excessisse, a matre
 expulsos. Natu vero minimum eorum, Scytham, qui rem
 perfecisset, in terra illa mansisse : (4) ab illoque Scythæ,
 Herculis filio, genus ducere quicumque dein reges fuerint
 Scytharum; et ab illa phiala Scythas ad hanc usque ætatem
 phialas gestare ex cingulo suspensas. Hoc igitur solum-
 modo matrem huic Scythæ parasse. Et hæc quidem Græci
 narrant Pontum adcolentes.

XI. Est vero etiam alia narratio, ita habens; cui potissi-
 mum equidem adsentior. Scilicet, Scythas Nomades (pa-
 stores) Asiam incolentes, bello pressos a Massagetis, trajecto
 Araxe fluvio in terram abiisse Cimmeriorum : quam enim
 nunc terram Scythæ tenent, ea olim Cimmeriorum fuisse
 traditur. (2) Cimmerios autem, invadentibus terram ipso-
 rum Scythis, quum deliberarent, utpote ingente irridente
 exercitu, diversas abiisse in sententias; fortiter quidem
 propugnatam utramque, fortiolem vero eam pro qua reges
 stabant. Populi enim fuisse sententiam, excedendum
 esse terra, neque manendum et adversus plures adeun-
 dum periculum : regum vero, pro terra utique dimi-
 candum cum invadentibus. (3) Atqui nec regibus po-
 pulum voluisse parere, nec reges populo. Itaque his
 fuisse constitutum, non tentata pugna abire, et inva-
 dentibus permittere terram : regibus vero placuisse, sua
 potius in patria occumbentes sepeliri, quam cum plebe au-
 fugere; reputantes quantis bonis essent frui, et quantis
 malis se pressum iri consentaneum esset, si ex patria pro-
 fugissent. (4) Talis quum fuisset utrorumque sententia

ταῦτα, διασάντας καὶ ἀριθμὸν ἴσους γενομένους μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. Καὶ τοὺς μὲν ἀποθανόντας πάντας ὑπ' ἐσωτῶν θάψαι τὸν δῆμον τῶν Κιμμερίων παρὰ ποταμὸν Τύρην (καὶ σφειὼν ἐστὶ δῆλος ἐστὶ ὁ τάφος), θάψαντας δὲ οὕτω τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς χώρας ποιέσθαι, Σκύθας δὲ ἐπελθόντας λαβέειν ἐρήμην τὴν χώρην.

XII. Καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ Κιμμέρια τείχεα, ἐστὶ δὲ πορθμῆτα Κιμμέρια, ἐστὶ δὲ καὶ χώρα οὐνομα Κιμμερίη, ἐστὶ δὲ Βόσπορος Κιμμέριος καλεῖται. (1) Φαίνονται δὲ οἱ Κιμμέριοι φεύγοντες ἐκ τῆς Ἀσίας τοὺς Σκύθας καὶ τὴν χερσόνησον κτίσαντες ἐν τῇ νῦν Σινώπῃ πόλιν Ἑλλάς οἰκισται. (2) Φανεροὶ δὲ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι διώξαντες αὐτοὺς καὶ ἐσβαλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν, ἀμαρτόντες τῆς ὁδοῦ· οἱ μὲν γὰρ Κιμμέριοι αἰεὶ τὴν παρὰ θάλασσαν ἐφευγον, οἱ δὲ Σκύθαι ἐν δεξιῇ τὸν Καύκασον ἔχοντες ἐδίωκον, ἐς δὲ ἐσβαλόντες ἐκ τῆς Μηδικῆς γῆς, ἐς μεσόγειαν τῆς ὁδοῦ τραφέντες. Οὗτος δὲ ἄλλος ἔκδοξος Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λεγόμενος λόγος εἴρηται.

XIII. Ἐφη δὲ Ἀριστεύης ὁ Καῦστροβίου ἀνὴρ Προκοννήσιος, ποιῶν ἔπεα, ἀπικέσθαι ἐς Ἴσσηδόναν φοιβάλαμπτος γενομένος, Ἴσσηδόναν δ' ὑπεροικεῖν Ἀριμασπὸς ἀνδρας μονοφθάλμους, ὑπὲρ δὲ τούτων τοὺς χρυσοφύλακας γρύπας, τούτων δὲ τοὺς Ὑπερβορέους κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. (1) Τούτους ὦν πάντας πλὴν Ὑπερβορέων, ἀρξάντων Ἀριμασπῶν, αἰεὶ τοῖσι πλησιοχώροισι ἐπιτίθεσθαι, καὶ ὑπὸ μὲν Ἀριμασπῶν ἐκθιέσθαι ἐκ τῆς χώρας Ἴσσηδόναν, ὑπὸ δὲ Ἴσσηδόνων Σκύθας, Κιμμερίους δὲ οἰκόντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ ὑπὸ Σκυθῶν πιεζομένους ἐκλείπειν τὴν χώραν. Οὕτω οὐδὲ οὗτος συμφέρεται περὶ τῆς χώρας ταύτης Σκύθης.

XIV. Καὶ ὅθεν μὲν ἦν Ἀριστεύης ὁ ταῦτα ποιήσας, εἴρηται· τὸν δὲ περὶ αὐτοῦ ἤκουον λόγον ἐν Προκοννήσῃ καὶ Κυζικῇ λέξω. Ἀριστεύην γὰρ λέγουσι, ἔοντα τῶν ἀσπῶν οὐδενὸς γένους ὑποδεέστερον, ἐσελθόντα ἐς κναφήϊον ἐν Προκοννήσῃ ἀποθανεῖν, καὶ τὸν κναφέα κατακληῖσαντα τὸ ἐργαστήριον οἴχεσθαι ἀγγελέοντα τοῖσι προσήκουσι τῷ νεκρῷ. (2) Ἐσκαδασμένου δὲ ἤδη τοῦ λόγου ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς τεθνεὺς εἶη ὁ Ἀριστεύης, ἐς ἀμφισβασίας τοῖσι λέγουσι ἀπικέσθαι ἀνδρὰ Κυζικηνὸν ἔκοντα ἐξ Ἀρτάκης πόλεως, φάντα συντυχεῖν τέ οἱ ἴοντι ἐπὶ Κυζίκου καὶ ἐς λόγους ἀπικέσθαι. (3) Καὶ τοῦτον μὲν ἐντεταμένως ἀμφισθατέειν, τοὺς δὲ προσήκοντας τῷ νεκρῷ ἐπὶ τὸ κναφήϊον παρῆναι ἔχοντας τὰ πρόσφορα ὡς ἀναιρησομένους· ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ οἰκήματος οὔτε τεθνεῶτα οὔτε ζῶντα φαίνεσθαι Ἀριστεύην. (4) Μετὰ δὲ ἐβδόμῃ ἔτει φανέντα αὐτὸν ἐς Προκοννήσον ποιῆσαι τὰ ἔπεα ταῦτα τὰ νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Ἀριμάσπεα καλεῖται, ποιήσαντα δὲ ἀφανισθῆναι τὸ δεύτερον. Ταῦτα μὲν αἱ πόλεις αὗται λέγουσι.

XV. Ταῦτα δὲ οἶδα Μεταποντῖνοι τοῖσι ἐν Ἰταλίῃ συγχυρήσαντα μετὰ τὴν ἀφάνισιν τὴν δευτέραν Ἀριστεύης ἔπειτα τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους, ὡς ἐγὼ συμ-

divisus agminibus, numero utrimque paribus, inter se multo pugnam civisse; et hos quidem, qui a regum partibus stetissent, a popularibus suis interfectos esse cunctos, sepultosque a plebe Cimmericiorum ad Tyram fluvium, ubi ad hunc diem conspicitur illorum sepulcrum; quibus sepultis, plebem terra excessisse; supervenientes vero Scythas desertam terram occupasse.

XII. Est autem ad hunc diem in Scythica terra Cimmerium castellum; sunt et Porthmea Cimmeria (in ostio Maeotidis paludis); est item regio cui Cimmeria nomen; est Bosphorus, Cimmerius cognominatus. (2) Satia vero etiam constat, Cimmerios, quum a Scythis expulsi in Asiam se reciperent, peninsulam illam colonis frequentasse, in qua nunc Sinope, Graeca civitas, condita est; (3) constatque etiam, Scythas, quum illos persequerentur, et Medicam terram invaderent, a via aberrasse: Cimmerii enim fugientes, semper secundum mare progressi sunt; Scythae vero Caucasum ad dextram relicto eos sunt persecuti, itinere in mediterranea converso. Haec est altera narratio, in qua referenda Graecis convenit cum barbaris.

XIII. Sed Aristaeas, Caystrobii filius, Proconnesius, in epico carmine ait, Phœbi instinctu se ad Issedonas pervenisse; super Issedonibus vero habitare Arimaspos, homines unoculos; super his auri custodes Grypas; ulterius Hyperboreos, ad mare pertinentes. (2) Hos igitur cunctos, exceptis Hyperboreis, initio facto ab Arimaspiis, bellum constanter inferre finitimis: et ab Arimaspiis quidem sedibus suis pelli Issedonas, ab Issedonibus vero Scythas; Cimmerios vero, ad australe mare habitantes, pressos a Scythis, terram suam deseruisse. Ita ne huic quidem de hac regione convenit cum Scythis.

XIV. Quae patria fuerit hujus Aristaeae, qui ista versibus descripsit, dictum est: commemorabo vero etiam id, quod de eodem in Proconneso et Cyzico narratum audivi. Aristeam, narrans, nulli civium nobilitate generis secundum, quum fullonis ingressus esset officinam in Proconneso, ibidem mortuum esse; et fullonem, oclusa officina, ad propinquos mortui perrexisse, rem nunciaturum. (2) Quumque jam rumor pervulgatus esset per urbem, mortuum esse Aristeam; controversiam his qui id dicebant movisse civem Cyzicenum, ex Artaca oppido venientem, adfirmantemque obviam se illi venisse Cyzicum versus eunti, cum eoque sermones miscuisse. (3) Dum hic ita cum contentione disceptat, interim propinquos mortui ad fullonis adfuisse officinam, secum adherentes quae usui essent ad tollendum mortuum: sed aperto conclavi, nec mortuum Aristeam, nec vivum, comparuisse. (4) Septimo vero post anno rursus Proconnesum venisse, et carmen illud composuisse, quod a Graecis nunc Arimaspea nominatur: id autem postquam composuerit, iterum et conspectu hominum evanuisse. Ista quidem narrans illae civitates.

XV. Hoc vero scio Metapontinis in Italia accidisse, anno postquam iterum evanuerat Aristaeas trecentesimo quadragesimo, quemadmodum conferendo quae et Proconnesi et

ελλόμενος ἐν Προκοννησῇ τε καὶ Μεταποντίῳ εὐρίσκον. (2) Μεταποντινοὶ φασὶ αὐτὸν Ἀριστέην φανέντα σπῆς τὴν χώραν κελεῖσθαι βωμόν Ἀπόλλωνι ἰδρυσσασθαι καὶ Ἀριστέῳ τοῦ Προκοννησίου ἐπωνυμίην ἔχοντα ἀνδριάντα παρ' αὐτὸν στήσαι· φάναι γὰρ σπῆς τὸν Ἀπόλλωνα Ἰταλιῶν μούνοισι δὴ ἀπικέσθαι ἐς τὴν χώραν, καὶ αὐτὸς οἱ εἶναι ὃ νῦν ἐὼν Ἀριστέης· τότε δὲ, ὅτε εἶπετο τῷ θεῷ, εἶναι κόραξ. (3) Καὶ τὸν μὲν εἶπαντα ταῦτα ἀφανισθῆναι, σφέας δὲ Μεταποντινοὶ λέγουσι ἐς Δελφοὺς πέμψαντας τὸν θεὸν ἐπειρωτᾶν, ὅτι τὸ φάσμα τοῦ ἀνθρώπου εἴη. Τὴν δὲ Πυθίην σφέας κελεύειν πείθεσθαι τῷ φάσματι, πειθόμενοι δὲ ἀμείνων συνοίσεσθαι. Καὶ σφέας δεξαμένους ταῦτα ποιῆσαι ἐπιτελέα. (4) Καὶ νῦν ἔσθηκε ἀνδριάς ἐπωνυμίην ἔχων Ἀριστέῳ παρ' αὐτῷ τῷ γάλαμι τοῦ Ἀπόλλωνος, περὶ δὲ αὐτὸν ὁρᾶναι ἑστᾶσι· τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν τῇ ἀγορῇ ἰδρυται. Ἀριστέῳ μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

XVI. Τῆς δὲ γῆς τῆς περὶ δδε ὁ λόγος ὠρμηται λέγεσθαι, οὐδεὶς οἶδε ἀτρεκέως ὅτι τὸ κατύπερθε ἐστὶ οὐδενός γάρ δὴ αὐτόπτεω εἰδέναι φαιμένον δύναμαι πυνθῆσθαι· οὐδὲ γάρ οὐδὲ Ἀριστέης, τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων μνήμην ἐποιούμενῳ, οὐδὲ οὗτος προσωτέρω Ἰσσηδόνων ἐν αὐτοῖσι τοῖσι ἔπεισι ποιεῖν ἔφησε ἀπικέσθαι, ἀλλὰ τὰ κατύπερθε ἔλεγε ἀκοῇ, φὰς Ἰσσηδόνας εἶναι τοὺς ταῦτα λέγοντας. Ἀλλ' ὅσον μὲν ἡμεῖς ἀτρεκέως ἐπὶ μακρότατον οἶοι τ' ἐγενόμεθα ἀκοῇ ἐξικέσθαι, πᾶν εἰρήσεται.

XVII. Ἀπὸ τοῦ Βορυσθενείτῳ ἐμπορίου (τοῦτο γὰρ τῶν παραθαλασσίων μεσαίτατόν ἐστι πάσης τῆς Σκυθικῆς), ἀπὸ τούτου πρώτοι Καλλιππίδαι νέμονται ἐόντες Ἕλληνες Σκύθαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος οἱ Ἀλαζῶνες καλεῦνται. (2) Οὗτοι δὲ καὶ οἱ Καλλιππίδαι τὰ μὲν ἄλλα κατὰ ταῦτα Σκύθησι ἐπασχέουσι, σίτον δὲ καὶ σπείρουσι καὶ σιτέονται, καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα καὶ φακούς καὶ κέγγρους. (3) Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζώνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἱ οὐκ ἐπὶ σιτῇ σπείρουσι τὸν σίτον, ἀλλ' ἐπὶ πρῆσι. (4) Τούτων δὲ κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἀνεμὸν ἐρῆμος ἀνθρώπων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ἐστὶ ἔθνεα πρὸς ἐσπέρας τοῦ Βορυσθένης.

XVIII. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένα ἀπὸ θαλάσσης πρώτον μὲν ἡ Ὑλαίη, ἀπὸ δὲ ταύτης ἀνθρώποι οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί, τοὺς Ἕλληνες οἱ οἰκόντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ καλεῦσι Βορυσθενείτας, σφέας δὲ αὐτοὺς Ὀλβιοπολίτας. (2) Οὗτοι ὦν οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἡῶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ, κατῆγοντες ἐπὶ ποταμὸν τῷ οὐνόματι Παντικαίης, τὸ δὲ πρὸς βορέην ἀνεμὸν πλόον ἀνὰ τὸν Βορυσθένα ἡμερέων ἑνδεκα. (3) Ἡδὲ καὶ κατύπερθε τούτων ἐρῆμός ἐστι ἐπὶ πολλόν. Μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι, ἔθνος ἐὼν ἴδιον καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν. Τὸ δὲ τούτων κατύπερθε ἐρῆμος

Metaponti narrentur reperi. (2) Aiunt Metapontini, Aristeam sibi sua in terra adparuisse, jussisseque ipsos aram statuere Apollini, et statuum juxta illam aram ponere, quæ nominaretur Aristææ Proconnesii. Dixisse enim, in solam ipsorum, ex omnibus Italiotis, regionem venisse Apollinem; et se, qui nunc Aristæas sit, illum esse comitatum; fuisse autem tunc, quum illum sequeretur, corvum. (3) His dictis, illum evanuisse. Aiunt autem Metapontini, se Delphos misisse qui consulerent oraculum, quodnam illud esset hominis spectrum; respondiisse Pythiam, ipsis parendum esse spectri mandatis; id si fecissent, bene eis cessurum. Se igitur, accepto hoc responso, exsecutos esse mandata. (4) Atque nunc stat Metapontii in foro statua, quam Aristææ statuam vocant, juxta ipsam Apollinis statuum collocata, et lauri arbores illam circumstant. Sed hæc de Aristæa hactenus dicta sunt.

XVI. Regione ea, de qua hunc sermonem facere institui, quid sit superne ulterius, nemo adcurate novit. Neminem quippe, qui suis id oculis conspexisse affirmaret, potui reperire: etenim ne Aristæas quidem, cujus modo mentionem feci, ne hic quidem ultra Issedonas pervenit, ut in carmine suo ipse profitetur; sed, quæ de eis narrat qui supra hos habitant, ea fando accepta narravit, dicens Issedonas esse qui id tradant. Sed nos quidem, quoad longissime auditu cognoscere adcurate potuimus, omnia referemus.

XVII. A Borysthenitarum emporio, quod in medio maxime universæ oræ maritimæ Scythiæ situm est; ab hoc, inquam, primi Callippidæ habitant, qui sunt Græci Scythæ: tum super his alius populus, qui vocantur Alazones. (2) Hi atque Callippidæ in cæteris quidem Scytharum instituta sequuntur, frumentum vero et serunt et comedunt, itemque cepas et allium et lentem et milium. (3) Supra Alazones habitant Scythæ Aratores; qui frumentum serunt, non in cibi usum, sed vendendi causa. (4) Super his Neuri habitant. A Neuris vero septemtrionem versus deserta hominibus terra est, quoad nos novimus. Hi sunt populi juxta Hypanin fluvium, ab occidente Borysthenis.

XVIII. Trans Borysthenem, prima a mari regio Hylæa est. Ab hac proximi habitant Scythæ Agricolæ, quos Græci Hypanin fluvium adcolentes Borysthenitas nominant, ipsi autem se Olbiopolitas. (2) Hi igitur Scythæ Agricolæ ad orientem Borysthenis habitant ad trium iter dierum, pertinentque usque ad fluvium cui nomen Panticapes; versus septemtrionem vero, undecim dierum iter adverso flumine navigantibus. (3) Jam supra hos longe lateque deserta regio est. Post desertum vero Androphagi habitant. Etiam superius, nequitquam Scythiæ superius

ἤδη ἀληθῶς καὶ ἔθνος ἀνθρώπων οὐδὲν, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν.

XIX. Τὸ δὲ πρὸς ἡῶ τῶν γεωργῶν τούτων Σκυθῶν, διαβάντι τὸν Παντικάπην ποταμὸν, νομάδες ἤδη Σκύ-
 5 θαι νέμονται, οὗτ' ἔτι σπείροντες οὐδὲν οὔτε ἀρούρες·
 ἡμιλὴ δὲ δενδρέων ἡ πᾶσα αὕτη γῆ πλην τῆς Ὑλαίης.
 Οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἡῶ ἡμερέων τεσσέρων
 καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώραν κατατείνουσιν ἐπὶ πο-
 ταμὸν Γέρρον.

10 XX. Πέρην δὲ τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλούμενα
 βασιλήϊά ἐστι καὶ Σκύθαι οἱ ἀριστοὶ τε καὶ πλείστοι
 καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας δούλους σφετέρους
 εἶναι· (2) κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσαμβρίην
 ἐς τὴν Ταυρικὴν, τὸ δὲ πρὸς ἡῶ ἐπὶ τε τάφρον τὴν δὴ
 15 οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὠρυζαν, καὶ ἐπὶ τῆς λί-
 μνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον τὸ καλεῖται Κρημνοί·
 τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν. (3) Τὰ
 δὲ κατώτερθε πρὸς βορέην ἄνεμον τῶν βασιληίων
 Σκυθῶν οἰκέουσι Μελαγχλαῖνοι, ἄλλο ἔθνος καὶ οὐ
 20 Σκυθικόν. Μελαγχλαίων δὲ τὸ κατώτερθε λίμναι
 καὶ ἐρῆμός ἐστι ἀνθρώπων, κατ' ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν.

XXI. Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι οὐκέτι Σκυθικῇ,
 ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαζίων Σαυροματέων ἐστὶ, οἱ
 ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης νέμον-
 25 ται τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον, ἡμερέων πεντεκαίδεκα
 ὁδόν, πᾶσαν ἐούσαν ψιλὴν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμέρων δεν-
 δρέων· ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λάξιν ἔχον-
 τες Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλη παν-
 τοίη.

30 XXII. Βουδίνων δὲ κατώτερθε πρὸς βορέην ἐστὶ
 πρώτη μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδόν, μετὰ δὲ
 τὴν ἐρῆμον ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνε-
 μον νέμονται Θυσσαγῆται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον·
 35 ζώουσι δὲ ἀπὸ θήρης. (2) Συνεχῆες δὲ τούτοις ἐν
 τοῖσι αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ τοῖσι οὐνομα
 κέεται Ἰურκαι, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζῶντες τρόπῳ
 τοιῷδε· (3) λοχῆ ἐπὶ δένδρεον ἀναβὰς, τὰ δὲ ἐστὶ
 πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν· ἵππος δὲ ἐκάστῳ δεδι-
 40 δαγμένος ἐπὶ γαστέρα κέεσθαι ταπεινότητος εἵνεκεν
 ἐτοίμος ἐστὶ καὶ κύων· ἐπεὶ δὲ ἀπὶ τὴν τὸ θηρίον ἀπὸ
 τοῦ δενδρέου, τοξεύσας καὶ ἐπιβάς ἐπὶ τὸν ἵππον διώ-
 κει, καὶ ὁ κύων ἔχεται. (4) Ὑπὲρ δὲ τούτων τὸ πρὸς
 τὴν ἡῶ ἀποκλίνοντι οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν
 βασιληίων Σκυθῶν ἀποστάντες καὶ οὕτω ἀπικόμενοι
 45 ἐς τοῦτον τὸν ὥρον.

XXIII. Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθῶν
 χώρας ἐστὶ ἡ καταλεγεθεῖσα πᾶσα πεδιάς τε γῆ καὶ
 βαθύγαιος, τὸ δ' ἀπὸ τούτου λιθώδης τ' ἐστὶ καὶ τρη-
 5 γέα. (2) Διεξελθόντι δὲ καὶ τῆς τρηχέως χώρον πολ-
 30 λὸν οἰκέουσι ὑπὲρ εαν οὐρέων ὑψηλῶν ἀνθρωπο· λεγό-
 μενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γινόμενοι, καὶ
 ἔρσηνες καὶ θήλεια ὁμοίως, καὶ σιμοὶ καὶ γένεια ἔχον-
 τες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἰέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμε-

hos vero jam verum desertum, nec ullus hominum popu-
 lus, quoad novimus.

XIX. Ab oriente vero Agricolarum istorum Scytharum,
 trans Panticapen fluvium, Nomades Scythæ degunt, qui
 neque serunt quidquam, nec arant: estque arboribus nuda
 universa hæc regio, excepta Hylæa. Nomades autem hi,
 orientem versus, terram tenent per quattuordecim dierum
 iter patentem ad Gerrhum usque fluvium.

XX. Trans Gerrhum hæc est quæ Regia terra vocatur,
 quam Scythæ nobilissimi tenent et numeroissimi, qui reli-
 quos Scythas servos suos esse reputant. (2) Pertinentque
 hi, meridiem versus, ad Tauricam, versus orientem vero,
 ad fossam illam quam cæcorum filii duxerunt, et ad empo-
 rium Mæotidis paludis quod Cremni vocatur; partim eorum
 etiam ad Tanain flumen. (3) Quæ supra Regios Scythas ad
 septemtrionem vergunt, ea Melanchlæni tenent, diversæ
 stirpis populus, non Scythicus. Supra Melanchlænos vero,
 paludes sunt, et terra hominibus vacua, quantum nos qui-
 dem novimus.

XXI. Trans Tanain fluvium non amplius Scythica terra,
 sed partium in quas illa regio divisa, prima est Sauroma-
 tarum; qui ab intimo Mæotidis paludis recessu initium
 capientes, tenent, septemtrionem versus, terram in quin-
 decim dierum iter patentem, arboribus omnibus, tam cultis,
 quam agrestibus, nudam. Tunc supra hos insequentem par-
 tem habitant Budini, terram tenentes arborum omni genere
 usquequaque frequentem.

XXII. Supra Budinos, versus septemtrionem, primo
 desertum est, per quinque dierum iter: post desertum
 vero, magis orientem versus, Thyssagætæ habitant, nume-
 rosa gens et propria, venatione victitans. (2) His contigui
 eodem in tractu habitant qui Iyræ vocantur, et ipsi venat-
 ione victitantes tali modo: (3) arborem conscendit venat-
 or, ibique in insidiis latet; frequentes autem per totam il-
 lam regionem arbores sunt: sub arbore præsto cuique
 venatori est equus in ventrem procumbere edoctus, quo
 quam minime e terra emineat, et juxta equum canis. Ub
 ex arbore feram homo conspexit, arcu ferit, moxque illam
 conscenso equo persequitur, et canis inhæret vestigiis. (4)
 Supra hos rursus, si orientem versus, declines, habitant
 alii Scythæ, qui ab Regiis Scythiis defecerunt, et ea caussa
 hæc in loca migrarunt.

XXIII. Ad horum igitur usque Scytharum regionem
 universa quam descripsimus terra plana est et humilis: ab-
 inde vero petrosa et aspera. (2) Peragrato autem hujus
 asperæ terræ longo tractu, radices altorum montium habitant
 homines, qui narrantur inde a nativitate calvi esse omnes,
 mares pariter atque feminæ, et simo naso mentoque magno.
 Peculiari lingua utuntur, vestem autem gestant Scythicam,

νοι Σκυθικῇ, ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων. (3) Ποντικὸν μὲν οὐνομα τῷ δενδρέῳ ἀπ' οὗ ζῶουσι, μέγαθος δὲ κατὰ συκὴν μάλιστα καὶ καρπὸν δὲ φορεῖ κυάμῳ ἴσον, πυρρὴν δὲ ἔχει. Τοῦτο ἐπεὶ γένηται πέπον, σαρκέουσι ἱματίοις, ἀπορρέει δ' ἀπ' αὐτοῦ παχὺ καὶ μέλαν· οὐνομα δὲ τῷ ἀπορρέοντι ἐστὶ ἀσχυ· (4) τοῦτο καὶ λείγουσι καὶ γάλακτι συμμίσγοντες πίνουνσι, καὶ ἀπὸ τῆς παχύτητος αὐτοῦ τῆς τρυγῆς παλάθας συντιθέασιν, καὶ ταύτας σιτέονται. Πρόβατα γάρ σφι οὐ πολλά ἐστὶ· οὐ γάρ τι σπουδαῖαι νομαὶ αὐτόθι εἰσὶ. (5) Ὑπὸ δενδρέῳ δὲ ἕκαστος κατοικίηται, τὸν μὲν χειμῶνα ἐπεὶ τὸ δένδρεον περικαλύψῃ πλῶν στεγνῶ λευκῷ, τὸ δὲ θέρος ἄνευ πλίου. Τούτους οὐδεὶς ἀδικεῖ ἀνθρώπων· ἱροὶ γάρ λέγονται εἶναι· οὐδέ τι ἀρτίον δπλον ἐκτέεται. (6) Καὶ τοῦτο μὲν τοῖσι περιοικέουσι οὐτοὶ εἰσι οἱ τὰς διαφορὰς διαιρέοντες, τούτο δὲ, δὲ ἂν φεύγων καταφύγῃ ἐς τούτους, ὑπ' οὐδενὸς ἀδικεῖται. Οὐνομα δὲ σφὶ ἐστὶ Ὀργιεμπαῖοι.

XXIV. Μέχρι μὲν νυν τῶν φαλακρῶν τούτων πολλὴ περιφάνεια τῆς χώρας ἐστὶ καὶ τῶν ἔμπροσθε ἔθνέων· καὶ γὰρ Σκυθέων τινὲς ἀπικνεύονται ἐς αὐτοὺς, τῶν οὐ χαλεπὸν ἐστὶ πυθέσθαι, καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐκ Βορυσθένης τε ἐμπορίου καὶ τῶν ἄλλων Ποντικῶν ἐμπορίων. Σκυθέων δὲ οἱ ἂν ἔλθωσι ἐς αὐτοὺς, δι' ἐπὶ ἔρμηνέων καὶ δι' ἐπὶ γλωσσέων διαπρήσσονται. Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκεται.

XXV. Τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατ' ὅπερ οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὐρεὰ τε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει ἄβατα καὶ οὐδεὶς σφεα ὑπερβαίνει. (2) Οἱ δὲ φαλακροὶ οὗτοι λέγουσι, ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, οἰκίειν τῇ οὐρεᾷ αἰγίποδας ἄνδρας, υπερβάντι δὲ τούτους ἄλλους ἀνθρώπους οἱ τὴν ἐξάμνηον καθεύδουσι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐνδέχομαι ἀρχῇ. (3) Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἡμῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπ' Ἰσσηδόων· οἰκόμενον, τὸ μέντοι κατ' ὅπερ πρὸς βορέην ἄνεμον οὐ γινώσκεται, οὔτε τῶν φαλακρῶν οὔτε τῶν Ἰσσηδόων, εἰ μὴ ὅσα αὐτῶν τούτων λεγόντων.

XXVI. Νόμοισι δὲ Ἰσσηδῶνες τοιοῖσιδε λέγονται χρᾶσθαι. Ἐπεὶ ἄνδρὶ ἀποθάνῃ πατὴρ, οἱ προσήκοντες πάντες προσάγουσι πρόβατα, καὶ ἔπειτα ταῦτα θύσαντες καὶ καταταμόντες τὰ κρέα κατατάμνουσι καὶ τὸν τοῦ δεχομένου τεθνεῶτα γονέα, ἀναμίζαντες δὲ πάντα τὰ κρέα δαῖτα προτιθέεται. (2) Τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ ψιλῶσαντες καὶ ἐκκαθήσαντες καταχρυσοῦσι καὶ ἔπειτα ἀτε ἀγάλματι χρέονται, θυσίας μεγάλας ἐπετέους ἐπιτελείοντες. Παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιεῖ, κατὰ περ οἱ Ἕλληνες τὰ γενέσια. Ἄλλως δὲ δίκαιοι καὶ οὗτοι λέγονται εἶναι, ἰσοκρατέες δὲ ὁμοίως αἱ γυναῖκες τοῖσι ἀνδράσι. Γινώσκονται μὲν δὴ καὶ οὗτοι.

XXVII. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτων τὸ κατ' ὅπερ Ἰσσηδῶνες εἰσι οἱ λέγοντες τοὺς μονοφθαλμοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς χρυσοφύλακας γρυπας εἶναι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθαι παραλαβόντες λέγουσι, παρὰ δὲ Σκυθέων ἡμεῖς

ceterum arborum fructu vitam sustentant. (3) Ponticum nomen arboris est, qua victitant, sicut admodum magnitudine : fructum fert autem fabæ similem, nucleum intus habentem. Hunc fructum, postquam maturuit, pannis excolant ; et, quod ab eo defluit crassum et nigrum, quod *aschy* adpellant, (4) id et lingunt, et lacte mixtum potant : ex fæcum vero ejus crassitudine massas conficiunt, quibus item vescuntur. Pecorum enim non magna illis copia est, quippe pascua ibi parum sunt eximia. (5) Quilibet paterfamilias sub arbore habitat ; hieme quidem, arborem tegens tegmine ex lana coactili ; æstate vero, absque tegmine. His hominibus nemo mortalium injuriam infert ; sacri enim habentur ; nec arma ulla bellica habent. (6) Idem et finitimorum dirimunt controversias ; et, si quis patria profugiens ad hos confugit, a nemine læditur. Nomen his est Orgiempæi.

XXIV. Jam usque ad calvos hos satis cognita hæc terra est ; et, qui ante hos habitant populi, satis noti. Nam et Scytharum nonnulli ad illos commeant, e quibus haud ægre licet cognoscere, et Græcorum nonnulli ex Borysthenis emporio et ex aliis Ponticis emporiis. Scythæ vero, qui ad illos commeant, per septem interpretes septemque linguas negotia sua peragunt. Ad hos igitur usque cognita terra est.

XXV. Ultra calvos illos quinam habitent, liquido adfirmare nemo potest : nam præalti præruptique montes, quos nemo transcendit, præcludunt iter. (2) Narrant autem calvi, quod mihi quidem non persuadetur, habitari illos montes ab hominibus capripedibus : tum ultra hos degere alios homines, qui per sex menses dormiant ; quod equidem nullo pacto admitto. (3) Quæ calvis ab oriente sita regio, eam quidem ab Issedonibus habitatam esse certis testimoniis cognitum est ; quæ vero supra hanc ad septemtrionem vergit, cognita non est, nec calvis istis, nec Issedonibus, nisi quatenus hi ipsi narrant.

XXVI. Issedones autem hujusmodi uti institutis perhibentur. Quando cuiquam pater mortuus est, propinqui cuncti adducunt pecudes ad eum conveniunt : quibus macclatis et in frusta concisis, patrem etiam mortuum hospitibus in frusta concidunt, mixtisque cunctis carnibus epulum exhibent. (2) Caput vero depilatum expurgatumque inaurant, eoque pro sacro utuntur, donario annua magna sacrificia peragentes. Hoc apud illos filius patri præstat, quem admodum Græci diem, quo defunctus est pater, festum agunt. Ceterum hi quoque homines justis esse dicuntur : mulieres autem apud eos æquam cum viris potestatem habent. Igitur hi etiam noti sunt.

XXVII. Quod vero ad regionem spectat supra hos sitam, Issedones sunt qui narrant, habitare ibi homines quos dixi unoculos, et Grypas auri custodes : et fabulam ab Issedonibus traditam repetunt Scythæ, nosque alii a Scythiis æ-

οἱ ἄλλοι νενομίσκαμεν, καὶ οὐνομάζομεν αὐτοὺς Σκυθιστὶ Ἀριμασπούς· ἄριμα γὰρ ἐν καλεῦσι Σκύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμόν.

XXVIII. Δυσχεΐμερος δὲ αὕτη ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα χώρα οὕτω δὴ τί ἐστι, ἐνθα τοὺς μὲν ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἀφόρητος ὄϊος γίνεται κρυμὸς, ἐν τοῖσι ὕδωρ ἐκχέας πηλὸν οὐ ποιήσεις, πῦρ δὲ ἀνακαίων ποιήσεις πηλόν· (2) Ἡ δὲ θάλασσα πηγνυται καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος, καὶ ἐπὶ τοῦ χρυστάλλου οἱ ἐντὸς τάφρου Σκύθαι κατοικημένοι στρατεύονται, καὶ τὰς ἀμάξας ἐπελαύνουσι πέρην ἐς τοὺς Σινδοὺς. Οὕτω μὲν δὴ τοὺς ὀκτὼ μῆνας διατελεῖ χειμὼν ἐὼν, τοὺς δ' ἐπιλοιπούς τέσσερας ψύχρα αὐτόθι ἐστί. (3) Κεχωρίσται δὲ οὗτος ὁ χειμὼν τοὺς τρόπους πᾶσι τοῖσι ἐν ἄλλῃσι χώρῃσι γινομένοισι χειμῶσι, ἐν τῇ τὴν μὲν ὥραιὴν οὐκ ὕει λόγου ἄξιον οὐδὲν, τὸ δὲ θέρος ὡς οὐκ ἀνίει· βρονταὶ τε ἤμος τῇ ἄλλῃ γίνονται, τηνικαῦτα μὲν οὐ γίνονται, θέρεος δὲ ἀμφιλαφεῖς· ἤν δὲ χειμῶνος βροντὴ γέννηται, ὥς τέρας θωμάζεται. Ὡς δὲ καὶ ἤν σεισμὸς γέννηται ἤν τε θέρεος ἤν τε χειμῶνος ἐν τῇ Σκυθικῇ, τέρας νενόμισται. (4) Ἴπποι δὲ ἀνεχόμενοι φέρουσι τὸν χειμῶνα τοῦτον, ἡμίονοι δὲ οὐδὲ ὄνοι ἀνέχονται ἀρχήν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἵπποι μὲν ἐν κρυμῷ ἐστωῖτες ἀποσφακελίζουσι, ὄνοι δὲ καὶ ἡμίονοι ἀνέχονται.

XXIX. Δοκέει δέ μοι καὶ τὸ γένος τῶν βοῶν τὸ κόλον διὰ ταῦτα οὐ φύειν κέρα αὐτόθι. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ καὶ Ὀμήρου ἔπος ἐν Ὀδυσσεΐ ἔχον ὧδε,

καὶ Λιβύην θηί τ' ἄρνες ἄπαρ κεραιοὶ τελέθουσι,

ὁρθῶς εἰρημένον, ἐν τοῖσι θερμοῖσι ταχὺ παραγίνεσθαι τὰ κέρα· ἐν δὲ τοῖσι ἰσχυροῖσι ψύχῃσι ἢ οὐ φύει κέρα τὰ χθνεα ἀρχήν, ἢ φύοντα φύει μόγις.

XXX. Ἐνθαῦτα μὲν νυνδιὰ τὰ ψύχρα γίνεται ταῦτα· θωμάζω δέ (προσθήκας γὰρ δὴ μοι ὁ λόγος ἐξ ἀρχῆς ἐδίδχητο) ὅτι ἐν τῇ Ἡλείᾳ πάσῃ χώρῃ οὐ δυνάεαι γίνεσθαι ἡμίονοι, οὔτε ψυχροῦ τοῦ χώρου ἐόντος οὔτε ἄλλου φανεροῦ αἰτίου οὐδενός. (2) Φασὶ δὲ αὐτοὶ Ἡλείοι ἐκ κατάρης τευ οὐ γίνεσθαι σφίσι ἡμιόνους. Ἄλλ' ἐπεὶ ἀν προσήν ἡ ὥρη κνίσκεσθαι τὰς ἵππους, ἐξελαύνουσι ἐς τοὺς πλησιοχώρους αὐτὰς, καὶ ἔπειτ' ἐν τῇ τῶν πέλας ἐπιεῖσι τοὺς ὄνους, ἐς οὗ ἂν σχώσι αἱ ἵπποι ἐν γαστρί· ἔπειτ' ἐν δὲ ὀπίσω ἀπελαύνουσι.

XXXI. Περὶ δὲ τῶν πτερῶν τῶν Σκύθαι λέγουσι ἀνάπλεον εἶναι τὸν ἥερα, καὶ τούτων εἵνεκεν οὐκ οἶά τε εἶναι οὔτε ἰδεῖν τὸ πρόσω τῆς ἡπείρου οὔτε διεξιέναι, τήνδε ἔγωγε περὶ αὐτῶν γνώμην· (2) τὰ κατύπερθε ταύτης τῆς χώρας αἰεὶ νίεταί, ἐλάσσονι δὲ τοῦ θέρεος ἢ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ καὶ οἰκός· ἔδῃ ὦν ὅστις ἀγρόθεν χιόνα ἀόρην πίπτουσαν εἶδε οἷδε τὸ λέγων· οἶκε γὰρ ἢ γιῶν πτεροῖσι· καὶ διὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐόντα τοιοῦτον ἀνοίχεται τὰ πρὸς βορέην ἐστὶ τῆς ἡπείρου ταύτης. (3) Τὰ ὦν πτερὰ εἰκάζοντας τὴν χιόνα τοὺς Σκύ-

cepinus, et nominamus scythico vocabulo Arimaspos; arima enim Scythæ unum nominant, spu autem oculum.

XXVIII. Universa autem hæc terra, quam descripsimus, adeo rigida premitur hieme, ut octo menses duret intolerabile gelu; in quo si aquam in terram effundas, non facias lutum; sed, ignem si accenderis, lutum facias. (2) Atque etiam mare constringitur glacie et totus Cimmerius Bosphorus: et super ea glacie militant Scythæ illi qui intra fossam habitant [vid. c. 3], et plaustris in ulteriora ad Sindos vehuntur. Ita solidos octo menses hiems durat, reliquosque quattuor ibidem frigus obtinet. (3) Est autem hujus hiemis indoles longe diversa ab eis quæ in cæteris regionibus omnibus obtinent: nam verno tempore nihil ibi pluit quo sit ullius momenti, æstate autem pluiere non desinit: et, quando alibi tonitrua incidunt, ibi nulla sunt, æstate autem valde magna; sin hieme cælum tonat, pro miraculo solet haberi. Item terræ motus si existit in Scythica terra, sive æstate, sive hieme hoc eveniat, prodigii loco est. (4) Porro hiemem illam ferunt et tolerant equi; asini vero et muli neutquam tolerant: alibi contra equi in gelu stantes tabesunt; asini vero et muli tolerant gelu.

XXIX. Videtur autem mihi eadem de caussa ibidem boum generi mutilo cornua non enasci: adstipulatusque sententiæ meæ illud etiam Homeri verbum in Odyssea, ubi ait:

Et Libyen, ubi sunt cornuti protinus agni.

Quod recte dictum est: in calidis locis cito enasci cornua: contra ubi valida obtinent frigora, ibi aut prorsus non enascuntur pecoribus cornua; aut, si nascuntur, pusilla sunt.

XXX. Ibi igitur propter frigiditatem res ita se habet. Atque hoc loco subit mirari (nam digressiones ab initio amavit mea narratio) quid sit quod in universo Eleo agro non possint muli nasci; quum nec frigida sit illa regio, neque alia ulla adpareat caussa. (2) Aiunt quidem ipsi Elei, ex imprecatione quadam non nasci apud se mulos. Verum, quum adest tempus quo gravidæ fiunt equæ, ad finitimos eas agunt, et in alieno agro asinos ad eas admittunt, usque dum illæ conceperint; deinde autem retro eas agunt.

XXXI. Quod vero ad plumas attinet, quibus plenum esse aerem Scythæ dicunt, ob eamque causam in ulteriora nec prospectum nec transitum pateri, de his ego ita sentio: (2) in locis quæ sunt supra hanc (quam commemoravi) terram constanter nix cadit; minus quidem frequens æstate, ut consentaneum est, quam hieme. Jam, qui copiosam cadentem nivem cominus vidit, is quid dicam novit. Similis est enim nix plumis: et propter hanc hiemem, quum sit talis qualem dixi, habitari non possunt loca hujus continentis ad septentrionem pertinentia. (3) Itaque plumas quas dicunt, propter similitudinem, nivem dici a

θας τε καὶ τοὺς περιοίκους δοκέω λέγειν. Ταῦτα μὲν νυν τὰ λέγεται μακρότατα, εἴρηται.

XXXII. Ὑπερβορέων δὲ περὶ ἀνθρώπων οὔτε τι Σκύθαι λέγουσι οὔτε τινὲς ἄλλοι τὴν ταύτην οἰκημένων, εἰ μὴ ἄρα Ἰσσηδόνας. Ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, οὐδ' οὗτοι λέγουσι οὐδέν· ἔλεγον γὰρ ἂν καὶ Σκύθαι, ὥς περὶ τῶν μουνοφθάλμων λέγουσι. (2) Ἄλλ' Ἡσιόδῳ μὲν ἐστὶ περὶ Ὑπερβορέων εἰρημένα, ἐστὶ δὲ καὶ Ὀμήρῳ ἐν Ἐπιγόνῳ, εἰ δὴ τῷ ἐόντι γε Ὀμηρος ταῦτα τὰ ἐπεα ἐποίησε.

XXXIII. Πολλῶν δὲ τι πλεῖστα περὶ αὐτῶν Δῆλιοι λέγουσι, φάμενοι ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν καλᾷ πυρῶν ἐξ Ὑπερβορέων φερόμενα ἀπικνέσθαι ἐς Σκύθας, ἀπὸ δὲ Σκυθῶν ἤδη δεχομένους αἰεὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐκαστοὺς κομίζειν αὐτὰ τὸ πρὸς ἐσπέρης ἐκαστάτῳ ἐπὶ τὸν Ἀδρίην, ἐνθεῦτεν δὲ πρὸς μεσαμβρίην προπεμπόμενα πρῶτους Δωδωναίους Ἑλλήνων δέχεσθαι, ἀπὸ δὲ τούτων καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιάει κόλπον καὶ διαπορεύεσθαι ἐς Εὐβοίαν, πόλιν τε ἐς πόλιν πέμπειν μέγχι Καρύστου, τὸ δ' ἀπὸ ταύτης ἐκλιπεῖν Ἀνδρόν· Καρυστιοὺς γὰρ εἶναι τοὺς κομίζοντας ἐς Τῆνον, Τηνίους δὲ ἐς Δῆλον. (2) Ἀπικνέσθαι μὲν νυν ταῦτα τὰ ἱρὰ οὕτω λέγουσι ἐς Δῆλον, πρῶτον δὲ τοὺς Ὑπερβορέους πέμψαι φερούσας τὰ ἱρὰ δύο χόρας, τὰς οὐνομάζουσι Δῆλιοι εἶναι Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίχην· αἱ δὲ αὐτῇσι ἀσφαλείης εἵνεκεν πέμψαι τοὺς Ὑπερβορέους τῶν αὐτῶν ἀνδράς πάντεσσι πομπῶς, τούτους οἱ νῦν περφερέες καλεῦνται, τιμὰς μεγάλας ἐν Δῆλῳ ἔχοντες. (3) Ἐπεὶ δὲ τοῖσι Ὑπερβορέοις τοὺς ἀποπεμφθέντας ὁπίσω οὐκ ἀπονοστέειν, δεῖνὰ ποιευμένους εἰς σφας αἰεὶ καταλάμψεται ἀποστέλλοντας μὴ ἀποδέχεσθαι, οὕτω δὲ φέροντας ἐς τοὺς οὐρούς τὰ ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν πυρῶν καλᾷ τοῖς πλησιοχώροις ἐπισκῆπτειν, κελεύοντας προπέμπειν σφέα ἀπ' ἐωυτῶν ἐς ἄλλο ἔθνος. (4) Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προπεμπόμενα ἀπικνέσθαι λέγουσι ἐς Δῆλον· οἶδα δὲ αὐτὸς τούτοις τοῖσι ἱροῖσι τὸδε ποιούμενον προσφερές, τὰς Θρηϊκίας καὶ τὰς Παιονίδας γυναῖκας, ἐπεὶ ἂν θύωσι τῇ Ἀρτέμιδι τῇ βασιλῆϊ, οὐκ ἀνευ πυρῶν καλᾷ ἐρδούσας τὰ ἱρὰ. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οἶδα ταύτας ποιεύσας.

XXXIV. Τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτῃσι τῇσι Ὑπερβορέων τελευτησάσῃ ἐν Δῆλῳ κείρονται καὶ αἱ χόραι καὶ οἱ παῖδες οἱ Δηλίων· αἱ μὲν πρὸ γάμου πλόκαμον ἀποταμνόμεναι καὶ περὶ ἀτρακτον εἰλίσσασαι ἐπὶ τὸ σῆμα τιθεῖσι (τὸ δὲ σῆμα ἐστὶ ἔσω ἐς τὸ Ἀρτεμίσιον ἐσθίοντι ἀριστερῇ χειρὶ, ἐπιπέφυκε δὲ οἱ ἑλαινῇ), (2) οἱ δὲ παῖδες τῶν Δηλίων περὶ γλῶσσαν τινὰ εἰλίσσαντες τὸν τριχῶν τιθεῖσι καὶ οὕτω ἐπὶ τὸ σῆμα. Αὗται μὲν δὴ ταύτην τιμὴν ἔχουσι πρὸς τῶν Δηλῶν οἰκητόρων.

XXXV. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν Ἀργὴν τε καὶ τὴν Ὠπιν εὐσας παρθένας ἐξ Ὑπερβορέων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀνθρώπους πορευομένας, ἀπικέσθαι ἐς Δῆλον ἔτι πρότερον Ὑπερόχης τε καὶ Λαοδίχης. (2) Ταύτας μὲν νυν τῇ Εἰλειθυῇ ἀποφρούσας ἀντὶ τοῦ

Scythis eorumque finitimis arbitror. Atque hæc quidem, quæ de remotissimis terris narrantur, hæcenus e nobis commemorata sunt.

XXXII. De Hyperboreis vero hominibus nec Scythæ loquuntur, nec alii ulli, qui istas regiones incolunt, nisi forsitan Issedones. At ne hi quidem, ut mihi videtur, de illis quidquam memorant : alioqui enim Scythæ quoque de eisdem narrant, quemadmodum de unoculis. (2) Sed Hesiodus de Hyperboreis locutus est, atque etiam Homerus in Epigonis, si modo vere auctor hujus carminis Homerus est.

XXXIII. Longe vero plurima de his Delii narrant, dicentes, sacra stramini triticeo illigata, ex Hyperboreis delata, venire ad Scythas ; a Scythis vero accipere ea et deferre populum quemque deinceps habitantem versus occidentem, usque ad Adriaticum sinum : inde meridiem versus mitti, et primos ex Græcis Dodonæos ea accipere ; ab his descendere ad sinum Meliensem, et in Eubœam transire, ibique de civitate ad civitatem mitti usque Carystum ; inde denique, prætermittendo Andro insulam, ab ipsis Carystiiis in Tenon insulam, a Teniis tandem in Delum deferri. (2) Eo modo in Delum pervenire sacra ista dicunt. Primo autem Hyperboreos aiunt duas misisse virgines sacra hæc ferentes, quarum nomen Delii aiunt fuisse Hyperochen et Laodicea ; simulque cum his tutelæ causa comites misisse quinque viros de civibus suis deductores, hos qui nunc Perpherees vocantur : qui summos Deli honores obtinent. (3) Quam vero hi ab illis missi non reverterentur ad suos, graviter ferentes Hyperboreos, si forte semper futurum sit ipsis ut non recipiant quos miserint ; ea causa sacra illa triticeo stramini illigata non nisi ad fines suos pertulisse, finitimisque mandasse, ut sua e terra ad alium populum ea deferrent : (4) atque ita hæc gradatim missa, aiunt, Delum pervenire. Novi autem equidem simile quoddam hisce sacris sacrum peragi a Thracicis Præonicisque mulieribus : hæc enim, quando Dianæ Reginæ sacrificium celebrant, non sine triticeo stramine sacra faciunt. Hoc illarum novi equidem institutum.

XXXIV. In honorem autem harum virginum Hyperborearum, quæ Deli mortuæ dicuntur, caput tondent et puellæ et pueri Deliorum ; et illæ quidem ante nuptias præcisum sibi cincinnum, et fuso circumvolutum, in earum sepulcro deponunt : (est autem sepulcrum illud in Dianæ templo, intranti ad sinistram ; in eoque nata est oliva arbor :) (2) pueri vero Deliorum herbis quibusdam capillos circumvolvunt, et hos pariter super sepulcro illo deponunt. Hunc honorem illæ a Deli incolis consequuntur.

XXXV. Narrant autem iidem, Argem quoque atque Opin, virgines ex Hyperboreis, itinere per eosdem populos facto, in Delum venisse prius etiam quam Hyperochen et Laodicea : (2) et has quidem venisse tributum ferendi causa, quod Lucinae

οικυτόκου τὸν ἐτάξαντο φόρον ἀπικέσθαι, τὴν δὲ Ἄργην τε καὶ τὴν Ὀπιν ἅμα αὐτοῖσι τοῖσι θεοῖσι ἀπικέσθαι λέγουσι καὶ σφι τιμὰς ἄλλας δεδῶσθαι πρὸς σφέων· (3) καὶ γὰρ ἀγείρειν σφι τὰς γυναῖκας, ἔπουνομαζούσας τὰ οὐνόματα ἐν τῷ ὕμνῳ τὸν σφι Ὀλὴν ἀνὴρ Λύκιος ἐποίησε, παρὰ δὲ σφέων μαθόντας νησιώτας τε καὶ Ἰωνας ὕμνεῖν Ὀπὶν τε καὶ Ἄργην οὐνομάζοντάς τε καὶ ἀγείροντας (οὗτος δὲ ὁ Ὀλὴν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παλαιούς ὕμνους ἐποίησε ἐκ Λυκίης ἐλθὼν τοὺς ἀειδομένους ἐν Δῇλῳ), καὶ τῶν μηρίων καταγιζομένων ἐπὶ τῷ βωμῷ τὴν σποδὸν ταύτην ἐπὶ τὴν θήκην τῆς Ὀπιός τε καὶ Ἀργῆς ἀναισιμοῦσθαι ἐπιβαλλομένην. Ἡ δὲ θήκη αὐτῶν ἐστὶ ὅτιςθε τοῦ Ἀρτεμισίου, πρὸς ἧῷ τετραμμένη, ἀγχοτάτω τοῦ Κητῶν ἱστοιτηρίου.

15 XXXVI. Καὶ ταῦτα μὲν Ὑπερβορέων περὶ εἰρήσθω· τὸν γὰρ περὶ Ἀθάριος λόγον τοῦ λεγομένου εἶναι Ὑπερβορέου οὐ λέγω, λέγων ὡς τὸν διστὸν περιέφερε κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν, οὐδὲν σιταέμενος. Εἰ δὲ εἰσὶ τινες ὑπερβόρειοι ἄνθρωποι, εἰσι καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι. (2) Γελῶ δὲ ὁρέων γῆς περιόδους γράψαντας πολλοὺς ἤδη, καὶ οὐδένα νόον ἔχόντως ἐξηγησάμενον· οἱ Ὀκεανὸν τε βέοντα γράφουσι περὶ τὴν γῆν ἐοῦσαν κυκλοτερέα ὡς ἀπὸ τόνου, καὶ τὴν Ἀσίην τῇ Εὐρώπῃ ποιούντων ἴσην. Ἐν ὀλίγοις γὰρ ἐγὼ δηλώσω μέγαθός τε ἐκά-

25 στης αὐτέων, καὶ ὅη τις ἐστὶ ἐς γραφὴν ἐκάστη. XXXVII. Πέρσαι οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ τὴν νοτίαν θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὴν καλυμένην· τούτων δ' ὑπεροικέουσι πρὸς βορέην ἀνέμου Μῆδοι, Μῆδων δὲ Σάσπειρες, Σασπείρων δὲ Κόλχοι κατήκοντες ἐπὶ τὴν βο-

30 ρεῖν θάλασσαν, ἐς τὴν Φάσις ποταμὸς ἐκδιδόη. Ταῦτα τέσσαρα ἔθνηα οἰκέει ἐκ θαλάσσης ἐς θάλασσαν. XXXVIII. Ἐνθεῦτεν δὲ τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀκταὶ διφάσαιαι ἀπ' αὐτῆς κατατείνουσι ἐς θάλασσαν, τὰς ἐγὼ ἀπηγήσομαι. (2) Ἐνθεν μὲν ἡ ἀκτὴ ἡ ἐτέρη τὰ πρὸς βορέην ἀπὸ Φάσιος ἀρξαμένη παρατέταται ἐς θάλασσαν παρὰ τε τὸν Πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον μέχρι Σιγείου τοῦ Τρωϊκοῦ· τὰ δὲ πρὸς νότου ἡ αὕτη αὕτη ἀκτὴ ἀπὸ τοῦ Μυριανδρικοῦ κόλπου τοῦ πρὸς Φοινίκην κειμένου τείνει τὰ ἐς θάλασσαν μέχρι Τριοπίου ἄκρης.

40 (3) Οἰκέει δ' ἐν τῇ ἀκτὴ ταύτῃ ἔθνηα ἀνθρώπων τριήκοντα. Αὕτη μὲν νυν ἡ ἐτέρη τῶν ἀκτέων. XXXIX. Ἡ δὲ δὴ ἐτέρη ἀπὸ Περσέων ἀρξαμένη παρατέταται ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν, ἥ τε Περσικὴ καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἐκδεχομένη Ἀσσυρίη καὶ ἀπὸ Ἀσσυρίης ἡ Ἀραβίη· λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νότος, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον, ἐς τὸν Δαρείος ἐκ τοῦ Νεῖλου διώρυχα ἐσήγαγε. (2) Μέχρι μὲν νυν Φοινίκης ἀπὸ Περσέων χώρος πλατὺς καὶ πολλὸς ἐστὶ· τὸ δ' ἀπὸ Φοινίκης παρῆκει διὰ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ αὕτη

50 παρὰ τε Συρίην τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἐς τὴν τελευταίαν ἐν τῇ ἔθνεά ἐστι τρία μῦνα. Ταῦτα μὲν ἀπὸ Περσέων τὰ πρὸς ἐσπέρης τῆς Ἀσίας ἔχοντά ἐστι. XL. Τὰ δὲ κατ' ὅπερθε Περσέων καὶ Μῆδων καὶ Σασπείρων καὶ Κόλχων, τὰ πρὸς ἧῷ τε καὶ ἑλὶον ἀνα-

pro maturato partu pactæ fuissent; Argen vero et Opin simul cum ipsis diis aiunt advenisse, hisque alios honores a se esse tributos; (3) his enim stipem corrogare mulieres nomina earum invocantes in hymno eo, quem ipsis Olen, vir Lycius, composuit; et a se edoctos insulanos etiam et Ionas Opin et Argen carmine celebrare, nomen illarum invocantes, stipemque eisdem corrogantes: (idem vero Olen, qui e Lycia venit, alia etiam prisca carmina confecit, quæ Deli canuntur:) et cineres ex femoribus in ara crematis omnes sepulcro Opis et Arges injici. Est autem illarum sepulcrum post Dianæ templum, orientem versus, proxime cœnaculum Ceorum.

XXXVI. Atque hæc quidem de Hyperboreis dicta sunt. Nam de Abaride fabulam, qui Hyperboreus fuisse perhibetur, taceo; nec memoro quo pacto sagittam ille per universam terram circumtulit, nihil cibi capiens. Quodsi vero sunt Hyperborei quidam homines, fuerint etiam alii Hypernotii. (2) Rideo autem quum multos jam video describentes terræ circuitus, neque quemquam ullum qui sana mente rem explicet: nam Oceanum illi describunt, quasi terram undique circumfluat, quam orbiculatam fingunt velut ex torno; et Asiam æqualem faciunt Europæ. Brevibus verbis igitur et magnitudinem utriusque harum terrarum declarabo, et qualis fere sit utriusque figura.

XXXVII. Persæ suam regionem incolunt ad australe mare pertinentes, quod Rubrum vocatur. Supra hos, septemtrionem versus, Medi habitant; supra Medos Saspīres; supra Saspīras Colchi, ad boreale mare pertinentes, in quod Phasis fluvius influit. Hi quattuor populi ab altero mari habitant ad alterum.

XXXVIII. Inde ex eadem Asia, versus occidentem, duæ oræ porriguntur in mare, quas ego describam. (2) Altera ora, in boreali parte a Phasi incipiens, in mare excurrit secundum Pontum et Hellespontum, usque ad Troicum Sigeum: in parte meridionali, eadem ora initium capit a Myriandrīco sinu, ad Phœnicen sito, et in mare porrigitur usque ad Triopium promontorium. (3) Hanc oram triginta incolunt hominum populi: et hæc quidem altera est earum quas dixi orarum.

XXXIX. Altera vero ora, a Perside incipiens, in Rubrum mare porrigitur; estque Persica, tum hanc excipiens Assyriaca, et post Assyriacam Arabica ora. Desinit autem hæc ora (non quidem vere desinens, sed solummodo ex usu loquendi) in sinum Arabium, in quem Darius fossam ex Nilo duxit. (2) Jam a Perside usque ad Phœnicen lata et ampla regio est: a Phœnice vero hæc ora per mare nostrum (mediterraneum) secundum Syriam Palæstinam ad Ægyptum porrigitur, ubi desinit: hancque oram nonnisi tres incolunt populi. Hæ sunt Asiæ regiones Persis ab occidente sitæ.

XL. Quæ vero ultra Persas et Medos Saspīresque et Colchos versus orientem solem spectant, secundum ea,

-έλλοντα, ἐνθεν μὲν ἡ Ἐρυθρὴ παρήκει θάλασσα, πρὸς βορείῳ δὲ ἡ Κασπίη τε θάλασσα καὶ ὁ Ἀράξης ποταμός, ῥέον πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. (2) Μέχρι δὲ τῆς Ἰνδικῆς οἰκείται Ἀσίη· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης ἐρήμος ἦδη τὸ πρὸς τὴν ἡῶν, οὐδ' ἔχει οὐδεὶς φράσαι ὅσον δὴ τι ἐστί. Τοιαύτη μὲν καὶ τοσαύτη ἡ Ἀσίη ἐστί.

XLII. Ἡ δὲ Λιβύη ἐν τῇ ἀκτὶ τῇ ἐτέρῃ ἐστί· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου Λιβύη ἡδὲ ἐκδέχεται. Κατὰ μὲν νυν Αἰγύπτου ἡ ἀκτὴ αὕτη στενὴ ἐστὶ· ἀπὸ γὰρ τῆς οὗ τῆς θαλάσσης ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν δέκα μυριάδες εἰσι ὀργυείων, αὗται δ' ἂν εἴεν χίλιοι στάδιοι· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στενοῦ τούτου κάρτα πλατεῖα τυγχάνει ἐούσα ἡ ἀκτὴ ἥτις Λιβύη κέκληται.

XLIII. Θωμάζων τῶν διουρισάντων καὶ διελόντων Λιβύην τε καὶ Ἀσίην καὶ Εὐρώπην· οὐ γὰρ σμικρὰ τὰ διαφέροντα αὐτέων ἐστί· μήκει μὲν γὰρ παρ' ἀμφοτέρας παρήκει ἡ Εὐρώπη, εὐρεος δὲ περὶ οὐδὲ συμβαλέειν ἀξίη φαίνεται μοι εἶναι. (2) Λιβύη μὲν γὰρ δημοὶ ἐνωτὴν ἐούσα περίρρυτος, πλὴν ὅσον αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀσίην οὐρίζει, Νεκῷ τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως πρώτου τῶν ἡμεῖς ἴδμεν καταδέξαντος, ὃς ἐπέειπε τὴν διώρυγα ἐπαύσατο ὁρύσσων τὴν ἐκ τοῦ Νείλου διέχουσαν ἐς τὸν Ἀράδιον κόλπον, ἀπέπεμψε Φοίνικας ἀνδράς πλοίοισι, ἐντελόμενος ἐς τὸ ὅπισω δι' Ἡρακλέων σπηλαίων διεκπλῶειν ἕως ἐς τὴν βορρῆην θάλασσαν καὶ οὕτω ἐς Αἴγυπτον ἀπικνέεσθαι. (3) Ὁρμηθέντες ὧν οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπλώον τὴν νοτὴν θάλασσαν· ὅπως δὲ γίνοιτο φθινόπωρον, προσίσχοντες ἂν σπεῖρυσκον τὴν γῆν, ἵνα ἐκάστοτε τῆς Λιβύης πλώοντες γινοίαιτο, καὶ μένεσκον τὸν ἀμῆτον θερίσαντες· ἂν τὸν σῖτον ἐπλώον, ὥστε δύο ἐτέων διεξελθόντων τρίτῳ ἔτι κάμψαντες Ἡρακλέας στήλας ἀπίκοντο ἐς Αἴγυπτον. (4) Καὶ ἔλεγον ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλω δὲ δὴ τῷ, ὥς περιπλώοντες τὴν Λιβύην τὸν ἥλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιὰ. Οὕτω μὲν αὕτη ἐγνώσθη τὸ πρῶτον.

XLIII. Μετὰ δὲ Καρχηδονίῳ εἰσι οἱ λέγοντες, ἐπεὶ Σατάσπης γε ὁ Τεάσπιος ἀνὴρ Ἀχαιμενίδης οὐ περιέπλωσε Λιβύην, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεμφθεὶς, ἀλλὰ δέισας τὸ τε μήκος τοῦ πλόου καὶ τὴν ἐρημίην ἀπῆλθε ὅπισω, οὐδ' ἐπετέλεσε τὸν ἐπείταξέ οἱ ἡ μήτηρ αἰθλον. (2) Θυγατέρα γὰρ Ζωπύρου τοῦ Μεγαβύζου παρθένον ἐβίησατο· ἐπειτεν μέλλοντος αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην ἀνασκολοπιέσθαι ὑπὸ Ξέρξῳ βασιλέως, ἡ μήτηρ τοῦ Σατάσπης ἐούσα Δαρείου ἀδελφεῇ παραιτήσατο, φθασά οἱ αὕτη μέλῳ ζημίην ἐπιθήσειν ἥπερ ἐκέειν· Λιβύην γὰρ οἱ ἀνάγκη ἔσεσθαι περιπλῶειν, ἐς δ' ἂν ἀπίκηται περιπλῶον αὐτὴν ἐς τὸν Ἀράδιον κόλπον. (3) Συγχωρήσαντος δὲ Ξέρξῳ ἐπὶ τούτοις, ὁ Σατάσπης ἀπικόμενος ἐς Αἴγυπτον καὶ λαβὼν νέα τε καὶ ναύτας παρὰ τούτων ἐπλῶσε ἐπὶ Ἡρακλέας στήλας· διεκπλώσας δὲ, καὶ κάμψας τὸ ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης τῷ ὀνόματι Σολέας ἐστὶ, ἐπλῶσε πρὸς μεσαμβρίην· περήσας δὲ θάλασσαν πολλήν· ἐν πολλοῖσι μῆσι, ἐπειτε τοῦ πλεῖους αἰεὶ ἔδεε,

ab altera parte (*a meridie*) Rubrum mare porrigitur, a septentrione vero Caspium mare et Araxes fluvius, qui contra solem orientem fluit. (2) Usque ad Indiam vero, non ultra, habitatur Asia: quæ inde versus orientem spectant, deserta regio est; quæ qualis sit, nemo dicere potest. Talis igitur ac tanta Asia est.

XLII. Libya in altera earum, quas dixi, orarum est: est enim Libya Ægypto contigua. Jam ad Ægyptum quidem angusta hæc ora est: nam ab nostro mari ad mare Rubrum sunt centum millia orgyiarum, quæ mille admodum stadia faciunt. Inde ab his vero angustiis valde spatiosa fit hæc ora, quæ Libya vocatur.

XLIII. Miror autem hos, qui universam terram in tres partes dividunt atque distinguunt, Libyam, Asiam, et Europam: nec enim exigua inter has est differentia. Nam longitudine quidem secundum utramque (Asiam et Africam) porrigitur Europa: quod vero ad latitudinem ejus attinet, ne potest quidem, quod mihi manifestum est recte, cum illis conferri. (2) Nam Africa quidem ipsa se declarat esse circumflumam, præter eam partem quæ Asiæ est contigua; ex quo primus, quem novimus, Neco rex Ægyptiorum rem demonstravit. Hic enim, postquam disiecit fossam fodere, quæ ex Nilo in sinum Arabium dirigebatur, viros Phœnices navibus emisit, dato mandato, ut per Herculeas columnas renavigarent in mare quod Libyæ a septentrione est, atque ita in Ægyptum reverterentur. (3) Igitur Phœnices, ex Rubro mari profecti, per australe mare navigarunt: et, quando adveniebat autumnus, adpulsi ad terram navibus, quancumque ad Libyæ regionem tunc pervenissent, in ea sementem faciebant, messemque exspectabant: deinde, messo frumento, navibus ulterius pergebant. Ita, duobus elapsis annis, tertio anno, itinere per Herculeas columnas flexo, in Ægyptum pervenerunt. (4) Dixeruntque, quod mihi quidem non persuadetur, sed fortasse alii cuiquam, quum Libyam circumnavigarent, habuisse se solem a dextra. Hoc modo primum cognita Libya est.

XLIII. Post hos, Carthaginienses idem affirmant: nam Sataspes quidem, Teaspis filius, de Achæmenidarum stirpe, non circumnavigavit Libyam, quamquam ob id ipsum emissus: sed, quum longitudine itineris, tum solitudine territus, retrogressus est, neque laborem implevit a matre sibi injunctum. (2) Is filius Zopyri virgini vim intulerat, nepti Megabyzi: quam ob culpam quum in eo esset ut a Xerxe rege e palo suspenderetur, mater Sataspis, quæ soror erat Darii, deprecata est supplicium, ipsam se dicens graviolem ipso poenam illi inflicturnam; imposituram quippe ei necessitatem circumnavigandi Libyam, donec ea circumnavigata in Arabium sinum pervenisset. (3) Quam in conditionem postquam Xerxes consensit, Sataspes in Ægyptum profectus, accepta ab Ægyptiis navi nautisque, ad Herculeas navigavit columnas: hisque transmissis, circumvectus Africæ promontorium, cui Solots nomen est, meridiem versus navigavit: et permultum maris pluribus mensibus emensus, quum major semper itineris pars conficienda superesset

ἀποστρέψας ὀπίσω ἀπέπλωε ἐς Αἴγυπτον. (4) Ἐκ δὲ ταύτης ἀπικόμενος παρὰ βασιλέα Ξέρξεα ἔλεγε φάς τὰ προσωτάτω ἀνθρώπους σμικροὺς παραπλῶειν, ἐσθῆτι φοινικτῇ διαχρωμένους, οἱ δὲως σφεῖς καταγίαιτο τῇ νηϊ φεύγεσκον πρὸς τὰ οὖρα λείποντες τὰς πόλεις· αὐτοὶ δὲ ἀδικεῖν οὐδὲν εἰσόντες, πρόβατα δὲ μούνα ἐξ αὐτῶν λαμβάνειν. (5) Τοῦ δὲ μὴ περιπλῶσαι Λιβύην παντελέως αἴτιον τότε ἔλεγε, τὸ πλοῖον τὸ πρόσω οὐ δυνατὸν εἶναι προβαίνειν, ἀλλ' ἐνίσχεσθαι. Ξέρξης δὲ οὐ οἱ συγγινώσκων λέγειν ἀληθέα, οὐκ ἐπιτελέσαντά τε τὸν προκείμενον ἀέθλον ἀνεσκολόπισε, τὴν ἀρχαίην νικῆν ἐπιτιμῶν. (6) Τοῦτου δὲ τοῦ Σατάσπεος εὐνοῦχος ἀπέδρη ἐς Σάμον, ἐπεῖτε ἐπύθετο τάχιστα τὸν δεσπότηα τετελευτηκότα, ἔχων χρήματα μεγάλα, τὰ Σάμιος ἀνὴρ κατέσχε, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα ἔκδιν ἐπλήθουμαι.

XLIV. Τῆς δὲ Ἀσίας τὰ πολλὰ ὑπὸ Δαρείου ἐξευρέθη, δὲ βουλόμενος Ἰνδὸν ποταμὸν, δὲ κροκοδείλους δεύτερος οὗτος ποταμῶν πάντων παρέχεται, τοῦτον τὸν ποταμὸν εἰδέναι τῇ ἐς Θάλασσαν ἐκδιδοῖ, πέμπει πλοίοισι ἄλλους τε τοῖσι ἐπίστευε τὴν ἀλήθειαν ἔρεειν, καὶ δὴ καὶ Σκύλακα ἀνδρα Καρυανδέα. (2) Οἱ δὲ ὀρμηθέντες ἐκ Κασπατύρου τε πόλιος καὶ τῆς Πακτυικῆς γῆς ἐπλωον κατὰ ποταμὸν πρὸς ἧν τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐς Θάλασσαν, διὰ θαλάσσης δὲ πρὸς ἐσπέρην πλώοντες τριηκοσῶ μνηὶ ἀπικνέονται ἐς τοῦτον τὸν χῶρον ὅθεν ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς τοὺς Φοίνικας, τοὺς πρότερον εἶπα, ἀπέστειλε περιπλῶειν Λιβύην. (3) Μετὰ δὲ τούτους περιπλώσαντας Ἰνδοὺς τε κατεστρέψατο Δαρεῖος καὶ τῇ θαλάσῃ ταύτῃ ἐχρᾶτο. Οὕτω καὶ τῆς Ἀσίας, πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τὰ ἄλλα ἀνεύρηται ὁμοία παρεχόμενη τῇ Λιβύῃ.

XLV. Ἡ δὲ Εὐρώπη πρὸς οὐδαμῶν φανερὴ ἐστὶ γινωσκομένη, οὔτε τὰ πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα οὔτε τὰ πρὸς βορέην, εἰ περιόρητος ἐστὶ· μήκει δὲ γινώσκειται παρ' ἀμφοτέρων παραχούσα. (2) Οὐδ' ἔχω συμβαλέσθαι ἐπεὶ μὴ εὐσθη γῇ οὐνόματα τριφάσια κέεται ἐπωνυμίας ἔχοντα γυναικῶν, καὶ οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλος τε ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη καὶ Φᾶσις ὁ Κόλχος (οἱ δὲ Τάναϊν ποταμὸν τὸν Μαίητην καὶ πορθμῆϊα τὰ Κιμμέρια λέγουσι), οὐδὲ τῶν διουρισάντων τὰ οὐνόματα πυθέσθαι, καὶ ὅθεν ἔθεντο τὰς ἐπωνυμίας. (3) Ἡδὲ γὰρ Λιβύῃ μὲν ἐπὶ Λιβύης λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἔχειν τὸ οὐνομα, γυναικὸς αὐτόχθονος, ἣ δὲ Ἀσίῃ ἐπὶ τῆς Προμηθεὸς γυναικὸς τὴν ἐπωνυμίην. Καὶ τούτου μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ οὐνόματος Λυδοὶ, φάμενοι ἐπ' Ἀσίῃ τοῦ Κότυος τοῦ Μάνεω κεκληθῆσθαι τὴν Ἀσίην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς Προμηθεὸς Ἀσίας· ἀπ' οὗτω καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκληθῆσθαι Ἀσιάδα. (4) Ἡ δὲ Εὐρώπη οὔτε εἰ περιόρητος ἐστὶ γινώσκειται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων, οὔτε δόθεν τὸ οὐνομα ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅστις οἱ ἦν ὁ θέμενος φαίνεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς Τυρίας φήσομεν Εὐρώπην λαβεῖν τὸ οὐνομα τὴν γῶρην· πρότερον δὲ ἦν ἄρα ἀνώνυμος ὥσπερ αἱ

retro navigavit, in Ægyptumque est reversus. (4) Ex qua quum ad Xerxem regem rediisset, narravit, in remotissimis locis præter homines se navigasse statura minutos, veste e palmæ foliis utentes; qui, quando ipsi navem ad terram adpulissent, relictis oppidis in montes profugissent: se vero cum suis, oppida illorum ingressum, nulla injuria incolis inlata, pecora solummodo eorum abegisse. (5) Quod autem Libyam non penitus circumnavigasset, causam hanc esse aiebat: navem non potuisse ulterius progredi, sed fuisse inlibitam. Xerxes autem, persuasum sibi habens vera eum non dicere, quod impositum laborem non esset exsecutus, pristinam pœnam irrogavit et e palo suspendit. (6) Hujus Sataspis eunuchus, audita domini morte, propere Samum confugit, ingentes secum ferens pecunias, quas intervertit civis quidam Samius; cujus nomen, cognitum mihi quidem, volens obliviscor.

XLIV. Asiæ vero plurima pars (ante incognita) a Dario pervestigata est. Is quum cognoscere voluisset, ubinam Indus fluvius, unus post Nilum fluviorum omnium qui crocodilos alat, in mare se evolvat; cum navibus quum alios misit, quos verum esse relaturos judicabat, tum Scylacem inprimis, civem Caryandensem. (2) Hi igitur ex Caspatyro oppido et Pactyica regione profecti, secundo fluvio orientem solem versus in mare navigarunt: tum per mare occidentem versus navigantes, trigesimo mense eum in locum pervenerunt, unde rex Ægyptiorum Phœnices illos, de quibus supra dixi, emisit Libyam circumnavigaturos. (3) Confecta horum navigatione, Indos subegit Darius, et mari illo usus est. Atque ita Asiæ, præter eam partem quæ Indis ab oriente est, reliqua cognita sunt; compertumque est, Asiam similia exhibere atque Africam.

XLV. Europa autem a nemine plane cognita est; neque compertum habemus an aut ab oriente aut a septentrione circumflua sit: illud novimus, longitudine secundum Libyam Asiamque esse illam porrectam. (2) Nec vero conjectura adsequi possum, cur, quum una sit terra, tribus illa nominibus distinguatur, a mulierum nominibus desumptis, terminique eidem ponantur, Nilus fluvius Ægyptius, et Phasis Colchicus; pro quo quidem alii Tanaim fluvium Mæoticum ponunt, et Cimmerica Porthmea: neque nomina potui compere eorum qui hanc distributionem instituerunt, nec cur ista nomina his regionibus imposuerint. (3) Nam Libyam quidem plerique Græci aiunt a Libya, muliere indigena, nomen invenisse; Asiam vero a cognomine uxoris Promethei. Ac nomen hoc sibi vindicant Lydi; perhibentes, a Cotyis filio, Manis nepote, cui Asias nomen fuit, nominatam Asiam fuisse, non a Promethei uxore Asia: ab eodemque etiam Sardibus tribum Asiadem ducere nomen. (4) Sed Europa, quemadmodum, an circumflua sit, nulli hominum compertum est; sic nec, unde hoc nomen acceperit, aut quis ei illud imposuerit, adparet; nisi dicamus, a Tyria Europa nomen invenisse hanc regionem: tum vero antea carebat no-

ἔτεροι. (6) Ἄλλ' αὕτη γε ἐκ τῆς Ἀσίας τε φαίνεται εὐρεῖσθαι καὶ οὐκ ἀπικομένη ἐς τὴν γῆν ταύτην ἥτις νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Εὐρώπῃ καλεῖται, ἀλλ' ὅσον ἐκ Φοινίκης ἐς Κρήτην, ἐκ Κρήτης δὲ ἐς Λυκίαν. Ταῦτα μὲν νῦν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τοῖσι γὰρ νομιζομένοισι αὐτῶν χρῆσόμεθα.

XLVI. Ὁ δὲ Πόντος ὁ Εὐξείνιος, ἐπ' ὃν ἐστρατεύετο Δαρεῖος, χωρέων πασέων παρέγεται ἔξω τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεα ἀμαθέστατα· οὕτε γὰρ ἔθνος τῶν ἐντὸς τοῦ Πόντου οὐδὲν ἔχομεν προβαλέσθαι σοφίης πέρι, οὕτε ἀνδρὰ λόγιον οἰδόμεν γενόμενον πάρεξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεος καὶ Ἀναχάρσιος. (2) Τῷ δὲ Σκυθικῷ γένει ἐν μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπίνων πρηγμάτων σοφώτατα πάντων ἐξεύρεται τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἄγμαι. (3) Τὸ δὲ μέγιστον οὕτω σφι ἀνεύρεται ὥστε ἀποφυγεῖν τε μηδὲνα ἐπελθόντα ἐπὶ σφέας, μὴ βουλομένους τε ἐξευρεθῆναι καταλαβείν μὴ οἶόν τε εἶναι· τοῖσι γὰρ μήτε ἄσπερα μήτε τεῖχεα ἢ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἰόντες πάντες ἕως ἱπποτοξόται, ζῶντες μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκῆματά τε σφι ἢ ἐπὶ ζευγέων, κῶς οὐκ ἂν εἴησαν οὗτοι ἀμαχοὶ τε καὶ ἀποροὶ προσμίσγειν;

XLVII. Ἐξεύρεται δὲ σφι ταῦτα τῆς τε γῆς ἐούσης ἐπιτηδέης καὶ τῶν ποταμῶν ἰόντων σφι συμμάχων· ἢ τε γὰρ γῆ ἐούσα πεδιάς αὕτη ποιῶδης τε καὶ εὐδρός ἐστι, ποταμοὶ τε δι' αὐτῆς ῥέουσι οὐ πολλῷ τῶν ἀριθμῶν ἐλάσσονες τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διωρύχων. (2) Ὅσοι δὲ οὐνομαστοὶ τέ εἰσι αὐτῶν καὶ προσπλωτοὶ ἀπὸ θαλάσσης, τούτους οὐνομανέω. Ἴστρος μὲν πεντάστομος, μετὰ δὲ Τύρης τε καὶ Ὑπανίς καὶ Βορυσθένης καὶ Παντικαπῆς καὶ Ὑπάκυρις καὶ Γέρρος καὶ Τάναϊς· ῥέουσι δὲ οὗτοι κατὰ τάδε.

XLVIII. Ἴστρος μὲν ἰὼν μέγιστος ποταμῶν πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἴσος αἰεὶ αὐτὸς ἐνωτῷ ῥέει καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος, πρώτος δὲ τὸ ἀπ' ἐσπέρας τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ ῥέων κατὰ τοῖονδε μέγιστος γέγονε, ποταμῶν καὶ ἄλλων ἐς αὐτὸν ἐκδιδόντων. (2) Εἰσι δὲ οἷδε οἱ μέγαν αὐτὸν ποιεῦντες, διὰ μὲν γε τῆς Σκυθικῆς χώρας πέντε μὲν οἱ ῥέοντες, τὸν τε Σκύθαι Πόρατα καλεῦσι, Ἕλληνες δὲ Πυρετὸν, καὶ ἄλλος Τιραντὸς καὶ Ἀραρὸς τε καὶ Νάπαρις καὶ Ὀρδησσός. (3) Ὁ μὲν πρῶτος λεγθεὶς τῶν ποταμῶν μέγας καὶ πρὸς ἡμῶν ῥέων ἀνακοινοῦται τῷ Ἴστρῳ τὸ ὕδωρ, ὃ δὲ δεύτερος λεγθεὶς Τιραντὸς πρὸς ἐσπέρας τε μᾶλλον καὶ ἐλάσσων, ὃ δὲ δὴ Ἀραρὸς τε καὶ ὁ Νάπαρις καὶ ὁ Ὀρδησσὸς διὰ μέσου τούτων ἰόντες ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἴστρον. (4) Οὗτοι μὲν αὐτιγενέες ποταμοὶ Σκυθικοὶ συμπληθύνουσι αὐτόν· ἐκ δὲ Ἀγαθύρων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ.

XLIX. Ἐκ δὲ τοῦ Αἰζμου τῶν κορυφῶν τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορέην ἀνεμὸν ἐσβάλλουσι ἐς αὐτόν, Ἀτλας καὶ Αὐρας καὶ Τίβισις. Διὰ δὲ Θρηάκης καὶ Θρηάκων τῶν Κροβύζων ῥέοντες Ἀθρυς καὶ Νόης καὶ Ἀρτάνης ἐκδιδοῦσι ἐς τὸν Ἴστρον· ἐκ δὲ Παιώνων

mine, quemadmodum duæ reliquæ. (5) At hanc quidem ex Asia fuisse constat, neque in hanc terram, quam Europam Græci vocant, pervenisse: nec enim ultra Cretam ex Phœnice pervenit, ex Creta vero in Lyciam. Atque hæc hactenus dicta sunt: cæterum nos eisdem nominibus utemur, quæ sunt usu recepta.

XLVI. Pontus Euxinus, in quem Darius expeditionem suscepit, præ regionibus omnibus populos habet incultissimos, si Scythicam gentem excipias. Neque enim populum ullum ex his, qui citra Pontum habitant, possumus sapientiæ caussa memorare, nec virum novimus qui eruditionis nomine claruerit, nisi Scythicum populum, et in hoc Anacharsin. (2) Scythica autem gens unum, quod maximum est in rebus humanis, præ cæteris omnibus, quos novimus, hominibus sapientissime invenit: cætera tamen ejusdem non laudo. (3) Maximum illud, quod dico, ita ab his inventum est, ut et nemo qui illos bello invaserit, effugere possit; et ut ipsi, si nolint reperiri, a nemine possint deprehendi. Nam, qui nec oppida nec castella exstructa habent, sed, domos suas secum ferentes, sagittarii equites sunt cuncti, non aratro vicitantes, sed pecoribus, domos suas plaustris circumvehentes; quo pacto hi non essent invicti, atque etiam aditu perquam difficiles?

XLVII. Est autem hoc ab illis inventum quum opportunitate terræ, tum fluviorum adjumento: est enim terra hæc plana, herbida, et irrigua; fluvique illam perfluunt non multo pauciores numero, quam canales sunt in Ægypto. (2) Quorum fluviorum, qui et notabiliores sunt, et a mari adnavigari possunt, eos recensebo. Sunt autem Ister, quinque ostiis patens, dein Tyras, et Hypanis, et Borysthenes, et Panticapes, et Hypacyris, et Gerrhus, et Tanais. Est autem horum cursus hujusmodi.

XLVIII. Ister, fluviorum omnium, quos novimus, maximus, semper sibi ipse æqualis fluit et æstate et hieme. Ab occasu venit, primusque est qui Scythicam adluit terram: oh id omnium maximus, quod alii multi in eum influunt. (2) Qui illum augent, hi sunt: primum quinque, qui Scythicam terram perfluunt: is quem Scythiæ Porata, Græci vero Pyreton vocant; tum deinde Tiarantus; porro Ararus, et Naparis, et Ordessus. (3) Quem primo loco nominavi horum fluviorum, is magnus est, et ad orientem fluens aquam suam cum Istro miscet: secundo loco memoratus, Tiarantus, magis ab occidente, estque minor: Ararus vero et Naparis et Ordessus, medium inter hos cursum tenentes in Istrum influunt. (4) Hi sunt fluvii in ipsa Scythia oriundi, qui Istrum augent. Ex Agathyræis autem decurrens Maris fluvius itidem cum Istro aquam suam miscet.

XLIX. Tum ex Hæmi montis verticibus tres alii magni fluvii, septemtrionem versus decurrentes, in eundem influunt, Atlas, Auras, et Tibisis: per Thraciam vero et Crohyzos Thracas fluentes Athrys et Noes et Artanes Istro

καὶ οὐρος Ῥοδόπης Σκίος ποταμὸς μέσον σχίζων τὸν Αἴμον ἐκδιδοῖ ἐς αὐτόν. (2) Ἐξ Ἰλλυριῶν δὲ βέων πρὸς βορέην ἄνεμον Ἀγγρος ποταμὸς ἐσβάλλει ἐς πεδίον τὸ Τριβαλλικὸν καὶ ἐς ποταμὸν Βρόγγον, ὃ δὲ Βρόγγος ἐς τὸν Ἴστρον οὕτω ἀμφοτέρους ἔοντας μεγάλους ὁ Ἴστρος δέκεται. (3) Ἐκ δὲ τῆς κατ' ὑπερθε χώρας Ὀμβρίκων Κάρπις ποταμὸς καὶ ἄλλος Ἀλπις πρὸς βορέην ἄνεμον καὶ οὗτοι βέοντες ἐκδιδοῦσι ἐς αὐτόν. (4) Ῥέει γὰρ δὴ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ὁ Ἴστρος, ἀρτάμενος ἐκ Κελ-
 10 τῶν, οἱ ἔσχατοι πρὸς ἡλίου δυσμέων μετὰ Κύνητας οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ· βέων δὲ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθικῆς ἐσβάλλει.

L. Τούτων ὧν τῶν καταλεχθέντων καὶ ἄλλων πολλῶν συμβαλλομένων τὸ σφέτερον ὕδωρ γίνεται ὁ Ἴστρος
 15 ποταμὸν μέγιστος, ἐπεὶ ὕδωρ γε ἐν πρὸς ἐν συμβάλλειν ὁ Νεῖλος πλήθει ἀποκρατέει· ἐς γὰρ δὴ τοῦτον οὔτε ποταμὸς οὔτε κρήνη οὐδεμία ἐσδιδοῦσα ἐς πληθὸς οἱ συμβάλλεται. (2) Ἴσος δὲ κτελεῖ βέει ἐν τε θέρεϊ καὶ χειμῶνι ὁ Ἴστρος κατὰ τοῖόνδε τι, ὡς ἐμοὶ δοκέει. Τοῦ μὲν
 20 χειμῶνός ἐστι ὅσος περ ἐστὶ, ὀλίγῳ τε μέζων τῆς ἐνω- τοῦ φύσιος γίνεται· ἔεται γὰρ ἡ γῆ αὕτη τοῦ χειμῶνος πάμπαν ὀλίγῳ, νιφετῷ δὲ πάντα χρέεται. (3) Τοῦ δὲ θέρεος ἡ χίων ἥ ἐν τῷ χειμῶνι πεσοῦσα, ἐοῦσα ἀμφι- λαφῆς, τηκομένη πάντοθεν ἐσδιδοῖ ἐς τὸν Ἴστρον· αὕτη
 25 τε δὴ ἡ χίων ἐσδιδοῦσα ἐς αὐτόν συμπληθύνει, καὶ ὄμβροι πολλοὶ τε καὶ λάβροι σὺν αὐτῇ· ὕει γὰρ δὴ τὸ θέρος. (4) Ὅσῳ δὲ πλεόν ἐπ' ἐνωτὸν ὕδωρ ὁ ἥλιος ἐπέλκεται ἐν τῷ θέρεϊ ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, τοσοῦτον τὰ συμμισγόμενα τῷ Ἴστρῳ πολλαπλῆσι ἐστὶ τοῦ θέρεος ἥπερ τοῦ χει-
 30 μῶνος· ἀντιτιθέμενα δὲ ταῦτα ἀντιστήκως γίνεται, ὥστε ἴσον μιν αἰεὶ φαίνεσθαι ἔόντα.

LI. Εἷς μὲν δὴ τῶν ποταμῶν τοῖσι Σκύθησί ἐστι ὁ Ἴστρος, μετὰ δὲ τοῦτον Τύρης, ὃς ἀπὸ βορέως μὲν ἀνέμου ὀρμαῖται, ἄρχεται δὲ βέων ἐκ λίμνης μεγάλης ἣ
 35 οὐρίζει τήν τε Σκυθικὴν καὶ τὴν Νευρίδα γῆν. Ἐπὶ δὲ τῷ στόματι αὐτοῦ κατοικεῖται Ἕλληνες, οἱ Τυρίται καλεῦνται.

LII. Τρίτος δὲ Ὑπανίς ποταμὸς ὀρμαῖται μὲν ἐκ τῆς Σκυθικῆς, βέει δὲ ἐκ λίμνης μεγάλης τὴν περίε νέ-
 40 μονται ἵπποι ἄγριοι λευκοί· καλεῖται δ' ἡ λίμνη αὕτη ὀρθῶς μήτηρ Ὑπανίος. (2) Ἐκ ταύτης ὧν ἀνατέλλων ὁ Ὑπανίς ποταμὸς βέει ἐπὶ μὲν πάντε ἡμερέων πλόον βραχύς καὶ γλυκύς ἐστι, ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης τεσσέρων ἡμερέων πλόον πικρὸς αἰνῶς. Ἐκδιδοῖ γὰρ
 45 ἐς αὐτόν κρήνη πικρὴ, οὕτω δὴ τὴ ἐοῦσα πικρὴ, ἣ μεγάθεϊ σμικρὴ ἐοῦσα κινᾷ τὸν Ὑπανίν ἔόντα ποτα- μὸν ἐν ὀλίγοις μέγαν. (3) Ἐστὶ δὲ ἡ κρήνη αὕτη ἐν οὐροισι χώρας τῆς τε ἀροτῆρων Σκυθῶν καὶ Ἀλαζώ- νων· οὐνομα δὲ τῇ κρήνῃ, καὶ ὅθεν βέει τῷ χώρῳ,
 50 Σκυθιστὶ μὲν Ἐξαμπαῖος, κατὰ δὲ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσ- σαν Ἰραὶ ὁδοί. (4) Συνάγουσι δὲ τὰ τέρματα ὃ τε Τύρης καὶ ὁ Ὑπανίς κατ' Ἀλαζῶνας· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἀπο- στρέψας ἑκάτερος βέει εὐρύνουν τὸ μέσον.

LIII. Τέταρτος δὲ Βορυσθένης ποταμὸς, ὃς ἐστι

miscentur : porro ex Pæonia et monte Rhodope decurrens Scius fluvius, mediumque scindens Hæmum, in eundem Istrum influit. (2) Tum ex Illyriis versus septemtrionem fluens Angrus fluvius in campum labitur Triballicum, atque inde in Brongum fluvium, Brongus vero in Istrum : ita am-
 bos, jam satis magnos, excipit Ister. (3) Ex regione vtro super Umbris sita oriens Carpis fluvius, et alius Alpīs fluvius, versus septemtrionem fluentes, in eundem se exone-
 rant. (4) Universam enim Europam Ister perfluit, initium sumens ex Celtis, qui populorum omnium Europæ extremi versus occidentem habitant post [præter?] Cynetas : totam-
 que Europam emensus, Scythiam a latere adluit.

L. His igitur, quos recensui, fluviiis, aliisque præterea multis, aquam suam miscentibus, fluviorum maximus sit Ister. Nam si solius per se aquam cum Nilī aqua conferas, copia illum superat Nilus : in hunc enim nullus alius fluvius, immo ne fontis quidem rivulus influit, qui eum augeat. (2) Quod vero constanter sibi ipse æqualis suat Ister tam æstate quam hieme, id tali quadam ex causa, ut mihi videtur, efficitur. Hieme tantus est fere, quantus est sua natura et paulo quidem major : nam parum admo-
 dum hieme pluit in hac regione ; nix maxime omnia obtinet. (3) Æstate vero liquefacta ingens nivis copia, quæ per hiemem cecidit, undique in Istrum dilabitur : et hæc proinde nix, simulque frequentes vehementesque imbres, in illum confluentes, augent fluvium : nam æstate ibidem pluit. (4) Quanto majorem itaque aquæ copiam sol æstate in se attrahit, quam hieme ; tanto copiosiores per æstatem, quam per hiemem, sunt aquæ quæ cum Istro miscentur. Quibus invicem oppositis, existit æquilibrium ; unde semper sibi par deprehenditur hic fluvius.

LI. Primus igitur Scytharum fluvius est Ister : post hunc vero Tyras est. Is a septemtrione progrediens, fluere incipit ex magno lacu, quæ in confinibus est Scythicæ et Neuridis terræ. Ad ejus ostium autem habitant Græci, qui Tyritæ vocantur.

LII. Tertius fluvius, Hypanis, in ipsa Scythia oritur ; effluitque e lacu, circa quem feri equi pascuntur albi : no-
 men lacui merito inditum, Mater Hypanios. (2) Ex hoc igitur ortum capiens Hypanis, per quinque dierum naviga-
 tionem brevis fluit, et dulcis adhuc : inde vero, ad quattuor dierum a mari navigationem, amarus admodum : in-
 fluit enim in eum fons amarus, ita quidem amarus, ut, quamquam est exiguus, inficiat tamen sapore suo Hypa-
 nin, fluvium inter paucos [al. minores] magnum. (3) Est hic fons in confinibus terræ Scytharum Agricolarum et Alazonum : nomen fontī, et ipsi loco unde fluit, Scythica lingua Exampæus, Græcorum vero sermone Sacræ viæ. (4) Mo-
 dico autem a se invicem intervallo fluunt Tyras et Hypanis in Alazonum regione : deinde vero cursum uterque inflectit, latius intervallum in medio relinquens.

LIII. Quartus fluvius Borysthenes est, maximus iorum

μέγιστός τε μετ' Ἴστρον τούτων καὶ πολυαρχέστατος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας οὐτὶ μόνον τῶν Σκυθικῶν ποταμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πλὴν Νεῖλου τοῦ Αἰγυπτίου· τούτῳ γὰρ οὐκ οἶα τέ ἐστι συμβαλέειν
 5 ἄλλον ποταμόν· (2) τῶν δὲ λοιπῶν Βορυσθένης ἐστὶ πολυαρχέστατος, δὲ νομάς τε καλλίστας καὶ εὐκομιδестаτάς κτήνεται παρέχεται ἰχθύς τε ἀρίστους διακριδὼν καὶ πλείστους, πίνεσθαι τε ἥδιστός ἐστι, ῥέει τε καθαρός παρὰ θαλεροῖσι, σπόρος τε παρ' αὐτὸν ἀριστος γίνεται,
 10 ποίη τε, τῇ οὐ σπείρεται ἡ χώρα, βαθυτάτη. (3) Ἄλες τε ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ αὐτόματοι πηγνύνται ἀπλετοὶ κῆτέα τε μεγάλα ἀνάκανθα, τὰ ἀντακάους καλεῖται, παρέχεται ἐς ταρχευσιν, ἄλλα τε πολλὰ θωμάσαι ἀξία. (4) Μέχρι μὲν νυν Ἰέρρου χώρου, ἐς τὸν
 15 τεσσαράκοντα ἡμερέων πλόος ἐστὶ, γινώσκειται ῥέων ἀπὸ βορέως ἀνέμου· τὸ δὲ κατύπερθε δι' ὧν ῥέει ἀνθρώπων οὐδεὶς ἔχει φράσαι, φαίνεται δὲ ῥέων δι' ἐρήμου ἐς τῶν γεωργῶν Σκυθῶν τὴν χώραν· οὗτοι γὰρ οἱ Σκύθαι παρ' αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἡμερέων πλόον νέμονται. (5)
 20 Μόουου δὲ τούτου τοῦ ποταμοῦ καὶ Νεῖλου οὐκ ἔχω φράσαι τὰς πηγὰς· δοκέω δὲ, οὐδὲ οὐδεὶς Ἑλλήνων. Ἀγχοῦ τε δὴ θαλάσσης ὁ Βορυσθένης ῥέων γίνεται, καὶ οἱ συμμίσγεται ὁ Ὑπανὶς ἐς τὸ αὐτὸ ἔλος ἐκδιδούς. (6) Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων ἔδν ἐμβολον
 25 τῆς χώρας Ἰππολῶεω ἀκρὴ καλεῖται, ἐν δὲ αὐτῷ ἱερὸν Δήμητρος ἐνίδρυσται· πέρην δὲ τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τῷ Ὑπάνι Βορυσθενεῖται κατοικεῖται.

LIV. Ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τούτων τῶν ποταμῶν μετὰ δὲ τούτους πέμπτος ποταμὸς ἄλλος τῷ ὄνομα
 30 Παντικαπῆς· ῥέει δὲ καὶ οὗτος ἀπὸ βορέως τε καὶ ἐκ λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ Βορυσθένης νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύθαι, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς τὴν Ὑλαίην, παραμειψάμενος δὲ ταύτην τῷ Βορυσθενεῖ συμμίσγεται.

LV. Ἑκτὸς δὲ Ὑπάκυρις ποταμὸς, δὲ ὁρμᾶται μὲν
 35 ἐκ λίμνης, διὰ μέσων δὲ τῶν νομάδων Σκυθῶν ῥέων ἐκδιδοὶ κατὰ Καρκινίτιν πόλιν, ἐς δεξιὴν ἀπέργων τὴν τε Ὑλαίην καὶ τὸν Ἀγχιλίην καλεῖται δρόμον.

LVI. Ἑβδομος δὲ Γέρρος ποταμὸς ἀπέσχισται μὲν ἀπὸ τοῦ Βορυσθένης κατὰ τοῦτο τῆς χώρας ἐς ὃ γινώ-
 40 σκεται ὁ Βορυσθένης· ἀπέσχισται μὲν νυν ἐκ τούτου τοῦ χώρου, ὄνομα δὲ ἔχει τὸ περ ὁ χώρος αὐτός, Γέρρος, ῥέων δ' ἐς θάλασσαν οὐρίζει τὴν τε τῶν νομάδων χώραν καὶ τὴν τῶν βασιλῆων Σκυθῶν, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς τὸν Ὑπάκυριν.

LVII. Ὀγδοὺς δὲ δὴ Τάναϊς ποταμὸς, δὲ ῥέει τὰ
 45 ἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὁρμώμενος, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς μέζω ἐπὶ λίμνην καλυμένην Μαίτην, ἣ οὐρίζει Σκύθας τε τοὺς βασιλῆους καὶ Σαυρομάτας. Ἐς δὲ Τάναϊν τοῦτον ἄλλος ποταμὸς ἐσβάλλει τῷ ὀνόματι ἐστὶ Ὑρ-
 50 γις.

LVIII. Τοῖσι μὲν δὴ ὀνομαστοῖσι ποταμοῖσι οὕτω δὴ τὶ οἱ Σκύθαι ἐσκευάδαται, τοῖσι δὲ κτήνεται ἡ ποίη ἀναφυομένη ἐν τῇ Σκυθικῇ ἐστὶ ἐπιχολωτάτη πασῶν

post Istrum, idemque commoda præbens plurima, secundum meam sententiam, non modo Scythicorum fluminum, sed et aliorum omnium, Nilo Ægyptio excepto : cum hoc enim conferri nullus fluvius potest ; (2) reliquorum vero omnium plurima commoda suppeditat Borysthenes. Præbet enim pascua pecoribus pulcerrima et optime curata : præbet pisces præ cæteris eximios et copiosissimos ; estque potatu dulcissimus ; fluit limpidus in vicinia turbidorum ; seges juxta eum fit optima ; et, ubi non seritur terra, ibi herba nascitur altissima ; (3) ad ostium ejus sal concrevit sponte, idque maxima copia ; et cete ibi præbet fluvius ingentia, eaque spinis carentia, quos antacæos vocant, ad condiendum sale ; denique alia multa miratu digna. (4) Usque ad locum, cui Gerrhus nomen, ad quem navigatio est quadraginta dierum, compertum est a septemtrione fluere hunc amnem : ulterius vero per quos homines fluat, dicere nemo potest. Constat autem, per desertum fluere in Scytharum Agricolarum regionem : hi enim juxta illum ad decem dierum navigationem habitant. (5) Hujus unius fluvii atque Nili indicare fontes non possum : puto autem, nec ullum posse Græcorum. Ubi haud procul a mari fluit Borysthenes, ibi ei miscetur Hypanis, et in eundem lacum se exonerat. (6) Quod ibi inter utrumque fluvium interjacet veluti rostrum terræ, Hippolai promontorium vocatur, in quo Cereris templum exstructum : ultra id templum vero ad Hypanin Borysthenitis habitat.

LIV. Hæc sunt quæ de his fluviiis memoranda habui. Post hos quintus est fluvius, cui nomen Panticapes. Etiam hic a septemtrione fluit, et ex lacu ortum capit ; interjectamque inter hunc et Borysthenem regionem incolunt Scythæ Agricolæ : deinde in Hylæam permeat, qua transmissa Borystheni miscetur.

LV. Sextus fluvius, Hypacyris, postquam e lacu exiit, et per medios Scythas Nomades fluxit, ostium habet prope Carcinittin oppidum, a dextra parte terminans Hylæam et Achilleum quod vocatur Curriculum.

LVI. Septimus fluvius, Gerrhus, a Borysthene separatur circa illam regionis partem, usque ad quam cognitus Borysthenes est ; ab hoc igitur inde loco distinctus, nomen habet idem quod loci nomen est, qui locus ipse Gerrhus nominatur. Versus mare fluens, determinat Nomadum regionem a Regiorum Scytharum terra : influit autem in Hypacyrin.

LVII. Octavus fluvius Tanais, in superioribus regionibus ex magno lacu ortus, influit in majorem lacum qui Mæotis vocatur et qui Regios Scythas a Sauromatis dividit. In hunc Tanain vero incidit alius fluvius cui nomen est Hyrgis.

LVIII. Ita igitur nobilissimis fluviiis instructi Scythæ sunt. Herbæ autem, quæ in Scythica nascuntur terra, omnium quæ nobis innotuerunt maxime hanc vim habent,

ποιέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· ἀνοικοδομοῦσι δὲ τοῖσι κτήνεσι ἔστι σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω ἔχει.

LIX. Τὰ μὲν δὴ μέγιστα οὕτω σφι εὐπορά ἐστι, τὰ δὲ λοιπὰ νόμαϊα κατὰ τὰδε σφι διακρίεσθαι. Θεοὺς μὲν μούνους τούσδε ἱλάσκονται, Ἰστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, μετὰ δὲ τούτους Ἀπόλλωνα τε καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην καὶ Ἡρακλέα καὶ Ἄρεα. (2) Τούτους μὲν πάντες οἱ Σκυθαὶ νενομίκασι, οἱ δὲ καλούμενοι βασι-
10 λῆται Σκυθαὶ καὶ τῷ Ποσειδῶνι θύουσι. Οὐνομάζε-
ται δὲ Σκυθιστὶ Ἰστίη μὲν Ταβιτὶ, Ζεὺς δὲ ὀρθότατα κατὰ γνώμην γε τὴν ἐμὴν καλούμενος Παπαῖος, Γῆ δὲ Ἀπία, Ἀπόλλων δὲ Οἰτόσυρος, οὐρανίη δὲ Ἀφροδίτη Ἀρτίμιασα, Ποσειδῶν δὲ Θαμιμασάδας. (3) Ἀγάλμα-
15 τα δὲ καὶ βωμοὺς καὶ νηοὺς οὐ νομίζουσι ποιεῖν πλὴν Ἄρει· τοῦτω δὲ νομίζουσι.

LX. Θυσίη δὲ ἡ αὕτη πᾶσι κατέστηκεν περὶ πάντα τὰ ἱρὰ ὁμοίως, ἐρδομένη ὧδε· τὸ μὲν ἱρήϊον αὐτὸ ἐμπροσθισμένον τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἔστηκε· ὁ δὲ
20 θύων ὀπισθε τοῦ κτήνεος ἐστεῶς σπᾶσας τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου καταβάλλει μιν, πίπτοντος δὲ τοῦ ἱρήϊου ἐπικαλᾷ τὸν θεὸν τῷ ἂν θύῃ, καὶ ἔπειτεν βρόχῳ περὶ ὧν ἔβαλε τὸν αὐχένα, σκυταλίδα δὲ ἐμβαλὼν περιάγει καὶ ἀποπνίγει, οὔτε πῦρ ἀνακαύσας οὔτε καταρξάμενος
25 οὗτ' ἐπισπείσας· ἀποπνίξας δὲ καὶ ἀποδείρας τράπεται πρὸς ἔψην.

LXI. Τῆς δὲ γῆς τῆς Σκυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου ἐούσης ὧδέ σφι ἐς τὴν ἔψην τῶν κρεῶν ἐξεύρηται· (2) ἐπεὶ ἀποδείρωσι τὰ ἱρήϊα, γυμνοῦσι τὰ ὀστέα τῶν
30 κρεῶν, ἔπειτεν ἐσβάλλουσι, ἣν μὲν τύχῳσι ἔχοντες, ἐς λέβητας ἐπιχωρίους, μάλιστα Λεσβίοισι κρητῆρσι προσικέλους, χωρὶς ἢ ὅτι πολλῶν μέζοντας· ἐς τούτους ἐσβάλλοντες ἔψουσι ὑποκαίοντες τὰ ὀστέα τῶν ἱρήϊων. (3) Ἦν δὲ μὴ σφι παρῇ λέβης, οἱ δὲ ἐς τὰς γαστέρας τῶν
35 ἱρήϊων ἐσβάλλοντες τὰ κρέα πάντα καὶ παραμιζάντες ὕδωρ ὑποκαίουσιν τὰ ὀστέα· τὰ δὲ αἵθεται κάλλιστα, αἱ δὲ γαστέρες χωρέουσι εὐπετέως τὰ κρέα ἐφιλωμένα τῶν ὀστέων· καὶ οὕτω βοῦς τε ἐωυτὸν ἐξέψει καὶ τᾶλλα ἱρήϊα ἐωυτὸ ἕκαστον. (4) Ἐπεὶ δὲ ἐψηθῇ τὰ κρέα,
40 ὁ θύσας τῶν κρεῶν καὶ τῶν σπλάγχχνων ἀπαρξάμενος ῥίπτει ἐς τὸ ἐμπροσθε. Θύουσι δὲ καὶ τᾶλλα πρόβατα καὶ ἵππους μάλιστα.

LXII. Τοῖσι μὲν δὴ ἄλλοισι τῶν θεῶν οὕτω θύουσι καὶ ταῦτα τῶν κτηνῶν, τῷ δὲ Ἄρει ὧδε. Κατὰ νο-
40 μοὺς ἕκαστοι τῶν ἀρχῆων ἐσιδρυταὶ σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε· (2) φρυγάνων φάκελοι συννεύεσθαι ὅσον τ' ἐπὶ σταδίου τρεῖς μῆκος καὶ εὖρος, ὕψος δὲ ἑλασσον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἄπεδον πεποιήται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἐν ἐπι-
50 βᾶτον. (3) Ἐτεος δὲ ἕκαστου ἀμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονοστήει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμῶνων. Ἐπὶ τούτου δὲ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἱδρυταὶ ἀρχαῖος ἕκαστοι, καὶ τοῦτ' ἐστὶ τοῦ

ut bilem pecoribus augeant· quod ita esse, ex apertis pecoribus colligere licet.

LIX. Istis igitur maximis commodis quum abundant Scythæ, cæterum institutis utuntur huiusmodi. Deos solos placant hosce: Vestam quidem maxime; insuper vero Jovem et Terram, existimantes Terram Jovis esse uxorem: post hos vero, Apollinem, et cælestem Venerem, et Herculem, et Martem. (2) Hos igitur universi colunt Scythæ: Regii vero qui vocantur Scythæ Neptuno etiam sacra faciunt. Nominatur autem Scythico sermone Vesta quidem Tabiti; Jupiter vero rectissime, mea quidem sententia, Papæus (*quasi Pater*) vocatur; Terra vero, Apia; Apollo, Cefosyrus; cælestis Venus, Artimpasa; Neptunus, Thaimimasadas. (3) Statuas vero et aras et templa erigere non habent in usu, nisi Marti: huic uni erigunt.

LX. Sacrorum faciendorum in omnibus sacrificiis eadem est ratio Scythiis omnibus; quæ est huiusmodi: stat victima, anteriores pedes constrictos habens; tum is qui sacra facit, pone stans, attrahit principium funis, atque ita prosternit pecus. Idem, dum cadit victima, deum illum invocatur cui sacra facit: tum laqueum cervici circumjicit, et insertum laqueo fustem circumagens, strangulat victimam, non igne incenso, non auspicatus, nulla libatione facta: sed postquam strangulavit victimam, excoriatque, ad coquendum se confert.

LXI. Quum autem ligno admodum careat Scythica terra, coquendarum carniū huiusmodi ratio ab illis inventa est: (2) Postquam excoriarunt victimas, ossa carniū nudant, tum, si forte ad manus sunt lebetes, quales in illa terra conficiuntur, Lesbii crateribus fere similes, nisi quod multo majores; in hos injiciunt carnes, easque succensis inferne pecorum ossibus elixant: (3) quodsi non adest illis lebes, tum vero carnes omnes in alvum victimæ injiciunt, aquamque admiscunt, atque ita ossa infra succendunt. Optime autem ardent ossa; et alvus victimæ facile capit carnes ossibus nudatas. Atque ita bos, aut aliud quodlibet pecus, se ipsum elixat. (4) Postquam elixæ sunt carnes, tunc is qui sacrum facit, carniū et viscerum prosicias deo oblatas ante se projicit. Immolant autem et cætera armenta ac pecora, sed maxime equos.

LXII. Cæteris igitur diis Scythæ ita, ut dixi, sacrificant, et hæc pecora immolant. Marti vero sacra in hunc modum instituunt. In singulis præfecturis, quo loco convenire solent magistratus, ibi Martis templum ipsis erectum est huiusmodi: (2) congerunt sarmentorum fascēs, ex quibus fit cumulus in longitudinem latitudinemque trium fere stadiorum; altitudo quidem minor. Super hoc cumulo fit planities quadrata, cojus tria latera abrupta sunt, ab uno quarto latere patet adscensus. (3) Quotannis centum et quinquaginta plastra sarmentorum adcumulant: illa enim per vim tempestatum subsidunt. Super quoque horum tumulorum erigitur vetustus acinaces ferreus, estque hoc

Ἄρεος τὸ ἀγαλμα. (4) Τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάχει θυσίας ἐπετέους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων, καὶ δὴ καὶ τοῖσδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι· δσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν 5 ἀνδρα ἕνα θύουσι, τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροίῳ. (5) Ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπεισῶσι κατὰ τῶν κεφαλῶν, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος καὶ ἔπειτεν ἀνεείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος. Ἄνω μὲν 10 δὴ φορέουσι τοῦτο, κάτω δὲ παρὰ τὸ ἱρὸν ποιεῦσι τάδε· (6) τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν τοὺς δεξιούς ὤμους πάντας ἀποτάμνοντες σὺν τῇσι χερσὶ ἐς τὸν ἥερα ἱεῖσθαι, καὶ ἔπειτεν καὶ τὰ ἄλλα ἀπέρξαντες ἱρήϊα ἀπαλλάσσονται. Χεῖρ δὲ τῇ ἂν πῆσθι κέσται, καὶ χωρὶς ὁ 15 νεκρός.

LXIII. Θυσίαι μὲν νυν αὐταὶ σφι κατεστέασι, οὗσι δὲ οὗτοι οὐδὲν νομίζουσι, οὐδὲ τρέφειν ἐν τῇ χώρῃ τὸ παράπαν θέλουσι.

LXIV. Τὰ δ' ἐς πολέμον ἔχοντα ὧδέ σφι διακέσται· 20 ἔπεδον τὸν πρῶτον ἀνδρα καταβάλλῃ ἀνθρ Σκύθης, τοῦ αἵματος ἐμπίνει. Ὅσους δ' ἂν φονεύσῃ ἐν τῇ μάχῃ, τούτων τὰς κεφαλὰς ἀποφέρει τῷ βασιλεῖ· ἀπενείκας μὲν γὰρ κεφαλὴν τῆς ληΐης μεταλαμβάνει τὴν ἀν λάβῃσι, μὴ ἐνείκας δὲ οὐ. (2) Ἀποδείρει δὲ αὐτὴν τρόπῳ 25 τοῖῳδε· περιταμὼν κύκλῳ περὶ τὰ ὦτα καὶ λαβόμενος τῆς κεφαλῆς ἑκείνῃ, μετὰ δὲ σαρκίσας βοὸς πλευρῇ δέψει τῇσι χερσὶ, ὀργήσας δὲ αὐτὸ ἅτε χειρόμακτρον ἔκτεται, ἐκ δὲ τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου τὸν αὐτὸς ἐλαύνει, ἐκ τούτου ἐξάπτει καὶ ἀγάλλεται· δε γὰρ ἂν 30 πλείστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, ἀνθρ ἄριστος οὗτος κέρχεται. (3) Πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐκ τῶν ἀποδερμάτων καὶ χλαῖνας ἐπείνυσθαι ποιεῦσι, συρράπτοντες κατὰ περ βαίτας. Πολλοὶ δὲ ἀνδρῶν ἐχθρῶν τὰς δεξιὰς χέρας νεκρῶν ἐόντων ἀποδείραντες αὐτοῖσι ὄνυξι καλύπτρας τῶν φαρετρῶν ποιεῦνται. (4) δέρμα δὲ ἀνθρώπου 35 καὶ παρὰ καὶ λαμπρὸν ἦν ἄρα, σχεδὸν δερμάτων πάντων λαμπρότατον λευκότητι· πολλοὶ δὲ καὶ ὄλους ἀνδρας ἐκδείραντες καὶ διατείναντες ἐπὶ ξύλων ἐπ' ἵππων περιφέρουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω σφι νενομί- 40 σται.

LXV. Αὐτὰς δὲ τὰς κεφαλὰς, οὗτι πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐχθίστων, ποιεῦσι τάδε. Ἀποπρίσας ἕκαστος πᾶν τὸ ἐνερθε τῶν ὀφρύων ἐκκαθαίρει· καὶ ἦν μὲν ἢ πένης, ὁ δ' ἐξωθεν ὠμοδοεῖν μούνην περιτείνας οὕτω χρᾶται, 45 ἦν δὲ ἢ πλούσιος, τὴν μὲν ὠμοδοεῖν περιτείνει, ἔσωθεν δὲ καταχρυσώσας οὕτω χρᾶται ποτηρίῳ. (2) Ποιεῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν οἰκλήων, ἦν σφι διάφοροι γέγονται καὶ ἦν ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ξείνων δὲ οἱ ἐλθόντων τῶν ἂν λόγον ποιήται, τὰς 50 κεφαλὰς ταύτας παραφέρει, καὶ ἐπιλέγει ὥς οἱ ἐόντες οἰκῆϊοι πόλεμον προσεθήκοντο καὶ σφενον αὐτὸς ἐπεκράτησε, ταύτην ἀνδραγαθίην λέγοντες.

LXVI. Ἀπαξ δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου ὁ νομάρχης ἕκαστος ἐν τῷ ἐνωτοῦ νομῷ κινρᾷ χρητῆρα οἶνου, ἀπ'

Martis simulacrum; (4) eidemque acinaci quotannis offerunt victimas pecorum et equorum : atque his ipsis (acinacibus) plures victimas immolant, quam reliquis diis. Quos captivos faciunt ex hostibus, ex eorum numero centesimum quemque virum mactant; non eodem modo quo pecora, sed diverso. (5) Postquam vinum super capita hominum profuderunt, jugulant eos super vase : deinde sanguinem sursum in sarmentorum tumulum portant, et super acinace effundunt. Dum superne hunc sanguinem gestant, infra juxta templum hæc faciunt : (6) jugulatorum hominum dextros lacertos omnes, cum manibus præcisos, in aerem projiciunt : et deinde, quum reliquarum victimarum sacrificium peregere, abeunt. Quocumque cecidit manus, ibi jacet; et seorsum cadaver.

LXIII. Hæc est apud eos sacrificiorum ratio. Suibus autem nullo modo utuntur, omninoque eas alere sua in terra nolunt.

LXIV. Institutis ad bellum spectantibus utuntur hujusmodi : quem primum ex hostibus prostravit vir Scythæ, ejus potat sanguinem. Quotquot in prælio interfecit, horum capita ad regem perfert : adlato enim capite, fit prædæ particeps quam fecerunt; non adlato vero, partem nullam capit. (2) Caput autem pelle nudat hoc modo : in orbem circumcidit cutim circa aures; dein prehensam excutit de capite : tum, postquam carnem costa bovilla deterisit, subigit pellem manibus; atque ita mollita utitur tamquam mantili, et ex freno equi, quo vehitur, suspendit gloriaturque. Nam qui plurima mantilia ex hostium pellibus habet, is fortissimus vir censetur. (3) Multi eorum etiam ex detractis hisce pellibus lænas, quas induunt, conficiunt, consarcinantes illas in modum coriaceæ vestis pastoritiæ. Multi item dexteras manus occisorum hostium cum ipsis ungibus excoriant, et ex hujusmodi pellibus opercula conficiunt pharetrarum. (4) Est autem pellis humana et spissa et candida, ita quidem, ut, candoris splendore omnia prope modum coria alla superet. Multi etiam totos homines excoriant, et super lignis extentos in equis circumvehunt. Hæc ita apud illos usu recepta sunt.

LXV. Ipsis autem capitibus, non utique omnium, sed inimicissimorum, hocce faciunt : quod infra supercilia est, id totum serra abscondunt; et expurgato cranio, si pauper homo est, nonnisi extrinsecus corium superinducit bovinum, et sic utitur pro poculo : sin dives est, bovinum quidem pariter superinducit corium, intus vero cranium deaurat, atque ita pro poculo utitur. (2) Faciunt idem etiam familiaribus, quando inter ipsos orta discordia est, atque regis judicio alter alteri in potestatem est traditus. Quodsi cui deinde advenit hospes, cujus rationem quampiam habet, huic ille hæc capita profert, memorans fuisse hos olim sibi familiares, deinde bellum sibi intulisse; se vero eis discessisse superiorem. Hæc tamquam fortia facta narrant.

LXVI. Semel quotannis quisque præfectus in sua præfectura vini craterem miscet, de quo bibunt Scythæ omnes

οὗ πίνουσι τῶν Σκυθέων τοῖσι ἂν ἄνδρες πολέμιοι ἀνα-
ραιρημένοι ἔωσι· τοῖσι δ' ἂν μὴ κατεργασμένον ἦ τοῦτο,
οὐ γεύονται τοῦ οἴνου τούτου, ἀλλ' ἡτιμωμένοι ἀπο-
κατέχται· δνειδος δὲ σφί ἐστι μέγιστον τοῦτο. Ὅσοι
δὲ ἂν αὐτῶν καὶ κάρτα πολλοὺς ἄνδρας ἀναραιρηχότες
ἔωσι, οὗτοι δὲ σύνδου κύλικας ἔχοντες πίνουσι ὁμοῦ.

LXVII. Μάντιες δὲ Σκυθέων εἰσι πολλοί, οἱ μαντεύον-
ται βάρδοισι ἱτείνησι πολλῇσι ὧδε· ἐπεὰν φακέλους βάρ-
δων μεγάλους ἐνείκωνται, θέντες γαμαὶ διεξιέσσουσιν·
αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ μίαν ἐκάστην βάρδον τιθέντες θεσιπί-
ζουσι, ἅμα τε λέγοντες ταῦτα συνελεύουσι τὰς βάρδους
ὀπίσω καὶ αὐτὶς κατὰ μίαν συντιθέσι. (2) Αὕτη μὲν
σφι ἡ μαντικὴ πατρώϊη ἐστὶ, οἱ δὲ Ἐνάρες οἱ ἀν-
δρόγυνοι τὴν Ἀφροδίτῃν σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι·
φιλύρην ὧν φλοιῷ μαντεύονται. Ἐπεὰν τὴν φιλύρην
τρίχα σχίσῃ, διαπλέκων ἐν τοῖσι δακτύλοις τοῖσι ἔω-
τοῦ καὶ διαλύων χρᾶ.

LXVIII. Ἐπεὰν δὲ βασιλεὺς ὁ Σκυθέων κάμῃ, με-
ταπέμπεται τῶν μαντιῶν ἄνδρας τρεῖς τοὺς εὐδοχι-
μέοντας μάλιστα, οἱ τρώπῳ τῇ εἰρημένῳ μαντεύονται·
καὶ λέγουσι οὗτοι ὡς τὸ ἐπίπαν μάλιστα τάδε, ὡς τὰς
βασιληϊκὰς ἱστίας ἐπιωρῆκε θεὸς καὶ θεῶς, λέγοντες τῶν
ἀστυῶν τὸν ἂν δὴ λέγωσι. (2) Τὰς δὲ βασιληϊκὰς ἱστίας
νόμος Σκύθῃσι τὰ μάλιστα ἐστὶ ὁμνῦναι τότε ἐπεὰν τὸν
μέγιστον ὄρκον ἐθέλωσι ὁμνῦναι. (3) Αὐτίκα δὲ δια-
λελαμμένος ἄγεται οὗτος τὸν ἂν δὴ φῶσι ἐπιορκῆσαι,
ἀπιγμένον δὲ ἐλέγχουσι οἱ μάντιες ὡς ἐπιορκήσας φαί-
νεται ἐν τῇ μαντικῇ τὰς βασιληϊκὰς ἱστίας καὶ διὰ ταῦτα
ἀλγέει ὁ βασιλεὺς· ὃ δὲ ἀρνέεται, οὐ φάμενος ἐπιορκῆ-
σαι, καὶ δεινολογέεται. (4) Ἀρνεομένου δὲ τούτου ὁ
βασιλεὺς μεταπέμπεται ἄλλους διπλησίους μάντιας·
καὶ ἢν μὲν καὶ οὗτοι ἐσορέοντες ἐς τὴν μαντικὴν κατα-
δήσωσι ἐπιορκῆσαι, τοῦ δὲ ἰθέως τὴν κεφαλὴν ἀποτά-
μνουσι, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ διαλαγχάνουσι οἱ πρῶτοι
τῶν μαντιῶν, ἢν δὲ οἱ ἐπελθόντες μάντιες ἀπολύσωσι,
ἄλλοι πάρεισι μάντιες καὶ μάλα ἄλλοι. Ἦν ὧν οἱ
πλεῖνες τὸν ἄνθρωπον ἀπολύσωσι, δέδοκται τοῖσι πρῶ-
τοις τῶν μαντιῶν αὐτοῖσι ἀπόλλυσθαι.

LXIX. Ἀπολλῦσι δὴτὰ αὐτοὺς τρώπῳ τοιῷδε· ἐπεὰν
ἅμαξαν φρυγάνων πλήσωσι καὶ ὑποζεύξωσι βοῦς, ἐμ-
ποδίσαντες τοὺς μάντιας καὶ χέρας ὀπίσω δῆσαντες καὶ
στομώσαντες κατεργνῶσι ἐς μέσα τὰ φρύγανα, ὑπο-
πρήσαντες δὲ αὐτὰ ἀπιεῖσι φοβήσαντες τοὺς βοῦς. (2)
Πολλοὶ μὲν δὲ συγκατακαίονται τοῖσι μάντισι βόες,
πολλοὶ δὲ περιχεκαυμένοι ἀποφεύγουσι, ἐπεὰν αὐτῶν ὁ
βρυμὸς κατακαυθῇ. Κατακαίουσι δὲ τρώπῳ τῇ εἰρη-
μένῳ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας τοὺς μάντιας, ψευδομάντιας
καλεῖντες. (3) Τοὺς δ' ἂν ἀποκατείνῃ βασιλεὺς, τούτων
οὐδὲ τοὺς παῖδας λείπει, ἀλλὰ πάντα τὰ ἔρσενα κτείνει,
τὰ δὲ θήλεα οὐκ ἀδικεῖ.

LXX. Ὅρκια δὲ ποιεῦνται Σκύθαι ὧδε πρὸς τοὺς
ἂν ποίεωνται· ἐς κύλικα μεγάλῃν κεραμίνην οἶνον
ἐγχεύοντες ἅμα συμμίσγουσι τῶν τὰ ὄρκια ταμνομένων,
τύβαντες ὀπᾶτι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τοῦ

quoique sunt qui hostes interfecerunt : qui nihil tale
ediderunt, hi vinum hoc non gustant, sed seorsum sine
honore sedent : idque apud illos maxima ignominia habe-
tur. Qui vero magnum quemdam hominum occiderunt
numerus, hi bina singuli pocula habentes, ex utroque bi-
bunt.

LXVII. Vatum apud Scythas ingens numerus est ; qui
salignis virgis divinant hoc modo : magnos secum ferunt
baculorum fascies ; hos humi positos dissolvunt, et singulis
baculis separatim positos divinant : dumque divinationem
edunt, rursus convolvunt baculos, iterumque singulos
componunt. (2) Hæc divinandi ratio illis a majoribus
tradita est. Enarees vero, semiviri illi, Venerem sibi de-
disse aiunt divinandi artem. Hi interiore tiliae cortice va-
ticipantur. Tiliam trifariam scissam digitis suis implicat
vates, rursusque solvens vaticinatur.

LXVIII. Quando morbo laborat rex Scytharum, vocat
ad se e vatibus tres viros præ cæteris probatos, qui præ-
dicto modo divinant : et dicunt hi plerumque, hunc aut
illum civem, quem nominatim designant, regios Lares pe-
jerasse. (2) Moris est autem apud Scythas, quando maxi-
mum interponere iusjurandum volunt, ut per regios La-
res jurent. (3) Protinus igitur ille homo, quem hi peje-
rasse dicunt, corripitur adduciturque : et in medio stantem
arguunt vates, per divinationem compertum esse, pejerasse
illum regios Lares, eaque causa ægrotare regem. Tum ille
negat factum, contenditque se non pejerasse, et lamenta-
tur. (4) Quo infutante, duplum numerum aliorum vatum
rex accessit : qui si et ipsi, sortibus inspectis, eundem
perjurii arguunt, e vestigio priores vates caput hominis
præcidunt, bonaque ejus inter se dividunt. Quod si hi,
qui supervenerunt, vates illum absolvunt, alii adsunt, iterum-
que alii : quorum si major numerus absolvit hominem, tum
decretum est, ut primi illi ex vatibus ipsi morte plectantur.

LXIX. Supplicium autem de illis sumunt hoc modo :
plaustrum replent sarmentis, bovesque jungunt ; tum com-
pedibus vinctos vates, manibus in tergum religatis, oreque
obstructo, in media sarmenta infulciunt ; et igne sarmentis
subjecto territant agitantque boves. (2) Et multi quidem
boves simul cum vatibus igne absumuntur ; multi vero am-
busti, cremato temone, aufugiant. Eodem modo etiam
alias ob culpas comburant vates, falsos vates adpellantes.
(3) Quos vero interficit rex, eorum ne liberis quidem parcit,
sed mares omnes occidit ; solæ feminae illæscæ abeunt.

LXX. Fœdus quando ferunt cum aliis Scythæ, hoc ritu
utuntur : postquam grande in poculum fictile infuderunt vi-
num, subula percutiunt aut cultello incidunt corporis aliquam
partem eorum qui fœdus faciunt, eorumque sanguinem

ἕκαστον ἀναδιβάζουσι ἐπὶ τὸν ἵππον, ὥδε ἀναδιβάζοντες· ἐπεὶ νεκροῦ ἑκάστου παρὰ τὴν ἀκανθαν ξύλον ὄρθον διελάσσωσι μέχρι τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπερέχει τοῦ ξύλου τούτου τὸ ἐς τὸν πηγῆνσι τοῦ ἐτέρου ξύλου τοῦ διὰ τοῦ ἵππου. (8) Ἐπιστήσαντες δὲ κύκλῳ τὸ σῆμα ἵππεας τοιοῦτους ἀπελαύνουσι.

LXXIII. Οὕτω μὲν τοὺς βασιλεῖς θάπτουσι· τοὺς δὲ ἄλλους Σκύθας, ἐπεὶ ἀποθάνουσι, περιάγουσι οἱ ἀγχοτάτω προσήκοντες κατὰ τοὺς φίλους ἐν ἀμάξεισι κειμένους, τῶν δὲ ἕκαστος ὑποδεκόμενος εὐχάει τοὺς ἐπομένους, καὶ τῶν νεκρῶν πάντων παρατιθεὶ τῶν καὶ τοῖσι ἄλλοις. (2) Ἡμέρας δὲ τεσσαράκοντα οὕτω οἱ ἰδιῶται περιάγονται, ἔπειτα θάπτονται. Θάψαντες δὲ οἱ Σκύθαι καθαίρονται τρώπῳ τοῖωδε· (3) σμησάμενοι τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκπλυνάμενοι ποιῶσι περὶ τὸ σῶμα τὰδε· ἐπεὶ ξύλα στήσωσι τρία ἐς ἄλλα κεικλιμένα, περὶ ταῦτα πέλους εἰρηνέους περιτείνουσι, συμφράξαντες δὲ ὡς μάλιστα λίθους ἐκ πυρὸς διαφανέας ἐσθάλλουσι ἐς σκάφην κειμένην ἐν μέσῳ τῶν ξύλων τε καὶ τῶν πέλων.

LXXIV. Ἦσσι δὲ σφι κάνναβις φυομένη ἐν τῇ χώρῃ πλὴν παχύτητος καὶ μεγέθους τῷ λίνῳ ἐμπερεσάτη· ταύτῃ δὲ πολλῶν ὑπερφέρει ἢ κάνναβις. (2) Αὕτη καὶ αὐτομάτῃ καὶ σπειρομένη φύεται, καὶ ἐξ αὐτῆς Θρήικες μὲν καὶ εἴματα ποιεῖνται τοῖσι λινέοις ὁμοιώτα· οὐδ' ἂν, ὅστις μὴ κάρτα τρίβων εἴη αὐτῆς, διαγνοίη λίνου ἢ καννάβιος ἐστὶ· ὅς δὲ μὴ εἶδε κω τὴν καννάβιδα, λίνεον δοκῇσι εἶναι τὸ εἶμα.

LXXV. Ταύτης ὧν οἱ Σκύθαι τῆς καννάβιος τὸ σπέρμα ἐπεὶ λάβωσι, ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πέλους, καὶ ἔπειτα ἐπιβάλλουσι τὸ σπέρμα ἐπὶ τοὺς διαφανέας λίθους τῷ πυρὶ· τὸ δὲ θυμῇται ἐπιβαλλόμενον, καὶ ἀτμίδα παρέχεται τοσαύτην ὥστε Ἑλληνικὴ οὐδεμία ἂν μιν πυρὶ ἀποκρατήσῃ. (2) Οἱ δὲ Σκύθαι ἀγάμειν τῇ πυρὶ ὠρύνονται. Τοῦτό σφι ἀντὶ λουτροῦ ἐστὶ· οὐ γὰρ δὴ λούνται ὕδατι τὸ παράπαν τὸ σῶμα. (3) Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ὕδωρ παραχέουσαι κατασώχουσι περὶ λίθων τρηχὺν τῆς κυπαρίσσου καὶ κέδρου καὶ λιβάνου ξύλου, καὶ ἔπειτα τὸ κατασχωόμενον τοῦτο παχὺ ἐὼν καταπλάσσονται πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον· καὶ ἅμα μὲν εὐωδίη σφέας ἀπὸ τούτου ἴσχει, ἅμα δὲ ἀπαιρέουσαι τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ τὴν καταπλαστὴν γίνονται καθαραὶ καὶ λαμπραὶ.

LXXVI. Ξεινοκοῖσι δὲ νομαίοις καὶ οὗτοι αἰνῶς χρῆσθαι φεύγουσι, μὴ τί γε ὧν ἄλλων, Ἑλληνικοῖσι δὲ καὶ ἥμισυ, ὡς διέδεξαν Ἀναχάρσι τε καὶ δεύτερα αὐτῆς Σκύλη. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀναχάρσις ἐπέτε γῆν πολλὴν θεωρήσας καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν σοφίην πολλὴν ἐκομίζετο ἐς ἥθεα τὰ Σκυθίων, πλὴν ὅς δὲ δι' Ἑλλησπόντου προσίχει ἐς Κύζικον, καὶ εὖρε γὰρ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνούς ὁρτὴν κάρτα μεγαλοπρεπῶς, εὐχάτο τῇ μητρὶ ὃ Ἀναχάρσις, ἣν σῶς καὶ ὑγιᾶς ἀπονοστήσῃ ἐς ἐωυτοῦ, θύσειν τε κατὰ ταῦτα κατ' ἄωρα τοὺς Κυζικηνούς ποιῶν·

per corpus secundum spinam dorsi usque ad cervicem transfixo, cujus ligni pars inferior eminens inseritur foramini, quod est in altero ligno per equi corpus transjecto. (6) Hujusmodi equites postquam circa monumentum in orbem constituerunt, discedunt.

LXXIII. Tali igitur ratione reges sepeliunt. Reliquos autem Scythas, quum decesserunt, circumvehunt cognatione proximi, plaustris impositos, ad amicos. Et horum quisque lauto epulo excipit comitantes, mortuoque eadem omnia adponit quae caeteris. (2) Per quadraginta dies ita circumvehuntur privati, deinde sepeliuntur. Postquam mortuum sepeliverunt Scythae, hoc modo lustrantur: (3) postquam caput smegmate terserunt, et gnaviter lavarunt, corpori faciunt hocce: tria ligna statuunt versus se invicem inclinata; circum haec laneos pileos pretendunt; quos ubi quam arctissime inter se junxerunt, in suppositum in medio lignorum pileorumque alveolum lapides conjiciunt igne candentes.

LXXIV. Nascitur autem in hac terra cannabis, lino simillima, si crassitiem et magnitudinem excipias, quibus quippe cannabis longe superat linum. (2) Et sponte hac nascitur, et sata: ex eaque Thraeces vestimenta etiam conficiunt, lineis simillima; quae, nisi quis admodum sit usu peritus, non dignoscat ex linone sint, an ex cannabi: qui vero cannabinum numquam vidit, lineum esse vestimentum putabit.

LXXV. Hujus igitur cannabis semen sumunt Scythae, et, postquam sub pileis sublerunt, semen hoc lapidibus igne candentibus injiciunt: quod dum ita adoletur, vaporem diffundit tantum, ut Graecanica nulla assa desudatio eum superet: (2) et Scythae, delectati hac desudatione, ululatum tollunt: estque hoc illis balnei loco; nam aqua omnino non lavant corpus. (3) Mulieres vero eorum in aspero lapide, adfusa aqua, conterunt ligni frusta cypressi, cedri, et thuriferæ arboris: deinde isto detrimento, quod crassum est, obliuunt totum corpus atque faciem. Id eis simul suavem conciliat odorem; simulque, postquam postridie abstulerunt hoc cataplasma, mundae sunt et nitidae.

LXXVI. Peregrinorum institutorum usum etiam hi vehementer aversantur, et, ne dicam aliorum populorum institutis, Graecanicis adeo minime omnium utuntur; id quod in Anacharside, et deinde iterum in Scyla, ostendunt. (2) Primum enim Anacharsis, postquam multas spectaverat terras, et multa ibi sapientiae ediderat specimina, Scytharum ad sedes reversurus, per Hellespontum navigans, ad Cyzicum adpulit. Ibi quum Cyzicenos offendisset Matri deorum festum celebrantes sane quam magnificum, Matri votum fecit Anacharsis, si salvus sospesque domum rediisset, se eodem modo, quo a Cyzice-

τας καὶ παννύδα στήσειν. (3) Ὡς δὲ ἀπῖκετο ἐς τὴν Σκυθικὴν, καταδὺς ἐς τὴν καλυμμένην Ὑλαιν (ἥ δ' ἐστὶ μὲν παρὰ τὸν Ἀχλλυθῖον δρόμον, τυγχάνει δὲ πᾶσα ἐοῦσα δεινῶν παντοίων πλέῃ), ἐς ταύτην δὴ καταδὺς ὁ Ἀνάχαρσις τὴν δρτὴν πᾶσαν ἐπετέλεε τῇ θεῷ, τύμπανόν τε ἔχων καὶ ἐκδοσάμενος ἀγάλματα. (4) Καὶ τῶν τις Σκυθῶν καταφρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα ἐσήμηνε τῷ βασιλεῖ Σαυλίῳ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπικόμενος ὡς εἶδε τὸν Ἀνάχαρσιν ποιεῦντα ταῦτα, τοξεύσας αὐτὸν ἀπέκτεινε. (5) Καὶ νῦν ἡν τις εἴρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὐ φασι μιν Σκυθαὶ γινώσκειν, διὰ τοῦτο οἱ ἐξεδήμησέ τε ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ξεινικοῖσι ἔθεσι διεκρήσατο. Ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα Γίμνεω τοῦ Ἀριαπεύθους ἐπιτρόπου, εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρου τοῦ Σκυθῶν βασιλέως πατρὸν, παῖδα δὲ εἶναι Γνούρου τοῦ Λύκου τοῦ Σπαργαπέθους. (6) Εἰ ὧν ταύτης ἦν τῆς οἰκίας ὁ Ἀνάχαρσις, ἴστω ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ ἀποθανόν· Ἰδανθύρος γάρ ἦν παῖς Σαυλίου, Σαύλιος δὲ ἦν ὁ ἀποκτείνας Ἀνάχαρσιν.

LXXVII. Καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων λεγόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ Σκυθῶν βασιλέως Ἀναχάρσιος ἀποπειμφθεὶς τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο, ὅπως τε ἀπονοστήσας φαίη πρὸς τὸν ἀποπέμψαντα Ἕλληνας πάντας ἀσχολοῦς εἶναι ἐς πᾶσαν σοφίην πλὴν Λακεδαιμονίων, τοῦτοισι δὲ εἶναι μόνουσι σωφρονέως δοῦναι τε καὶ δεῖξασθαι λόγον. (2) Ἄλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπαισται ὑπ' αὐτῶν Ἑλλήνων, ὁ δ' ὧν ἀνὴρ ὥσπερ πρότερον εἰρήτῃ διεφάρη. Οὗτος μὲν νυν οὕτω δὴ τι ἐπῆρξε διὰ ξεινικά τε νόματα καὶ Ἑλληνικάς διμιλίας.

LXXVIII. Ὁλλοῖσι δὲ κάρτα ἔτεσι ὑστερον Σκύλης ὁ Ἀριαπεύθους ἔπαθε παρρηλήσια τούτῳ. Ἀριαπεύθει γάρ τῳ Σκυθῶν βασιλεῖ γίνεται μετ' ἄλλων παιδῶν Σκύλης ἐξ Ἰστρινῆς δὲ γυναῖκος οὗτος γίνεται καὶ οὐδαμῶς ἐγγωρίης· τὸν ἡ μήτηρ αὐτῇ γλῶσσάν τε Ἑλλάδα καὶ γράμματα ἐδίδασκε. (2) Μετὰ δὲ χρόνῳ ὑστερον Ἀριαπεύθους μὲν τελευτᾷ δόλῳ ὑπὸ Σπαργαπέθους τοῦ Ἀγαθύρων βασιλέως, Σκύλης δὲ τὴν τε βασιληίην παρέλαβε καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πατρὸς, τῇ οὐνομα ἦν Ὀποιή· ἦν δὲ αὐτῇ ἡ Ὀποιή ἀστὴ, ἐξ ἧς ἦν Ὀρικος Ἀριαπεύθει παῖς. (3) Βασιλεύων δὲ Σκυθῶν ὁ Σκύλης διαίτῃ οὐδαμῶς ἠρέσκετο Σκυθικῇ, ἀλλὰ πολλὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικά μαῖλλον τετραμμένος ἦν ἀπὸ παιδείους τῆς ἐπεπαίδευτο, ἐποίεε τε τοιοῦτο. (4) εὔτε ἀγάγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθῶν ἐς τὸ Βορυσθενεῖτον ἄστν (οἱ δὲ Βορυσθενεῖται οὗτοι λέγουσι σφίας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους), ἐς τοῦτους ὅπως ἔλθοι ὁ Σκύλης, τὴν μὲν στρατιὴν καταλείπεσκε ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτὸς δὲ ὅπως ἔλθοι ἐς τὸ τεῖχος καὶ τὰς πύλας ἐγκλήτσειε, τὴν πολλὴν ἀποδέμενος τὴν Σκυθικὴν λάβεσκε ἂν Ἑλληνίδα ἐσθῆτα, ἔχων δ' ἂν ταύτην ἡγόραζε οὔτε δορυφόρων ἐπομένων οὔτε ἄλλου οὐδενός (τὰς δὲ πύλας ἐφύλασσον, μὴ τίς μιν Σκυθῶν ἰδοὶ ἔχοντα ταύτην τὴν στολήν), καὶ τὰλλα

nis fieri vidisset, sacra ei facturum, pervigiliumque institutum. (3) Tum postquam in Scythicam terram pervenit, in Hylæ se abdens, quæ est regio prope Achillis Curriculum, estque tota arboribus varii generis referta; in hac igitur se abdens Anacharsis, omnem festi cærimoniam deæ absoluit, tympano etiam utens, et imagines gestans de pectore suspensas. (4) Quæ agentem animadvertens quidam Scythæ regi Saulio rem indicavit: et ille, adveniens ipse, Anacharsin hæc agentem videns, excussa sagitta interfecit. (5) Et nunc, si quis quærit de Anacharside, aiunt Scythæ, se illum non nosse, propterea quod in Græciam peregrinatus et peregrinis usus est institutis. Ut vero equidem ex Timna audiui, præfecto Ariapithis, fuit Anacharsis patruus Idanthysri, regis Scytharum, filius autem Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. (6) Quodsi ex hac familia erat Anacharsis, sciat a fratre se esse interfectum: Idanthysrus enim filius fuit Saulii, Saulius autem interfecit Anacharsin.

LXXVII. Quamquam aliū etiam sermonem audiui, quem Peloponnesii narrant, dicentes, a rege Scytharum missum Anacharsin, Græciæ discipulum fuisse: eumque, postquam domum esset reversus, dixisse ei qui illum miserat, Græcos universos in omni genere scientiarum artiumque occupari, exceptis Lacedæmoniis: hos vero solos hoc habere, ut prudenter et edant et accipiant sermonem. (2) At hæc fabula temere ab ipsis Græcis per ludum narratur. Hic igitur vir eo, quo dixi, modo perit: idque ei accidit propter externos ritus et Græcicas consuetudines.

LXXVIII. Multis autem admodum interjectis annis Scyles, Ariapithis filius, simili atque Anacharsis usus est fato. Ariapithes, Scytharum rex, quum alios habuerat filios, tum Scylam, natum ex muliere non indigena, sed Istriana, quæ eum ipsa Græco sermone Græcisque literis erudit. (2) Tempore interjecto, Ariapithes per dolum occiditur a Spargapithe, Agathyrsorum rege, et Scyles in regnum successit; et uxorem patris, cui Opœa nomen erat, matrimonio sibi junxit. Fuit autem hæc Opœa civis Scythica, ex eaque natus Ariapithi erat filius Oricus. (3) Regnum igitur Scytharum adeptus Scyles vitæ ratione Scythica neququam delectabatur, sed ad instituta magis inclinabat Græcorum, propter disciplinam qua erat institutus. Itaque tali usus est ratione: (4) quando Scytharum exercitum ad Borysthenitarum urbem ducebat (Borysthenitæ hi autem sese dicebant esse Milesios), ad hos igitur quoties veniebat Scyles, exercitu in suburbio relicto, ipse urbem ingressus, clausis portis, deposito Scythico cultu, Græcicum induerat vestimentum. Hoc indutus in foro versabatur, nullo satellite nulloque alio comitatu stipatus: portæ autem interim custodiebantur, ne quis Scythæ eum conspiceret hoc cultu utentem: tum vero

ἐχρᾶτο διαίτη Ἑλληνικῇ, καὶ θεοῖσι ἱρὰ ἐποίεε κατὰ νόμους τοὺς Ἑλλήνων. (5) Ὅτε δὲ διατρήσειε μῆνα ἢ πλεον τούτου, ἀπαλλάσσεται ἐνδὺς τὴν Σκυθικὴν στολήν. Ταῦτα ποίεσκε πολλάκις, καὶ οἰκία τε ἐδείματο ἐν Βορυσθένει καὶ γυναῖκα ἐγγίμει ἐς αὐτὰ ἐπιχωρίην.

LXXIX. Ἐπεῖτε δὲ ἔδεε οἱ κακῶς γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφασίος τοιγάρ. Ἐπεθύμησε Διονύσω βακχεῖω τελεσθῆναι, μέλλοντι δὲ οἱ ἐς χεῖρας ἀγεσθαι τὴν τελετὴν ἐγένετο φάσμα μέγιστον. (2) Ἦν οἱ ἐν Βορυσθενείῳ τῇ πόλι οἰκίης μεγάλης καὶ πολυτελὸς περιβολῇ, τῆς καὶ ὀλίγον τι πρόσπερον τούτων μνήμην εἶχον, τὴν περίε λευκοῦ λίθου σφίγγες τε καὶ γρύπες ἑστασαν. (3) ἐς ταύτην ὁ θεὸς ἐνέσκηψε βέλως. (4) Καὶ ἡ μὲν κατεκάθη πᾶσα, Σκύλης δὲ οὐδὲν τούτου εἶνεκεν ἔσπον ἐπετέλεσε τὴν τελετὴν. (5) Σκύθαι δὲ τοῦ βακχεύειν περὶ Ἑλλήσι δνειδίζουσι· οὐ γάρ φασι οἶκος εἶναι θεὸν ἐξευρίσκειν τούτον ὅστις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους. (6) Ἐπεῖτε δὲ ἐτελέσθη τῷ βακχεύειν ὁ Σκύλης, διεδρηπέτευσεν τῶν τις Βορυσθενείῳ πρὸς τοὺς Σκύθας, λέγων, « ἡμῖν γὰρ καταγελᾶτε, ὦ Σκύθαι, ὅτι βακχεύομεν καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει· νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλεῖα λελάσθηκε, καὶ βακχεύει καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται. Εἰ δέ μοι ἀπιστεύετε, ἔπειθε, καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω. » (8) Εἰποντο τῶν Σκυθῶν οἱ προεστέωτες, καὶ αὐτοὺς ἀναγαγὼν ὁ Βορυσθενεὶτης λάθρῃ ἐπὶ πύργον κατίσεν. Ἐπεῖτε δὲ παρήϊε σὺν τῷ θιάσῳ ὁ Σκύλης καὶ εἰδὼν μιν βακχεύοντα οἱ Σκύθαι, κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποίησαντο, (9) ἐξεληθόντες δὲ ἐσήμαινον πάσῃ τῇ στρατῇ τὰ ἴδοιεν.

LXXX. Ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξῆλανε ὁ Σκύλης ἐς ἤθεα τὰ ἑωυτοῦ, οἱ Σκύθαι προστησάμενοι τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Ὀκταμασάδην, γεγονότα ἐκ τῆς Τήρῳ θυγατρὸς, ἐπανιστάτο τῷ Σκύλῃ. Ὁ δὲ μαθὼν τὸ γινόμενον ἐπ' ἑωυτῷ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐποιέετο, καταφεύγει ἐς τὴν Θρηίκην. (2) Πυθόμενος δὲ ὁ Ὀκταμασάδης ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Θρηίκην. Ἐπεῖτε δὲ ἐπὶ τῷ Ἰστρῷ ἐγένετο, ἡντιάσαν μιν οἱ Θρηῖκες, μελλόντων δὲ αὐτῶν συνάφειν ἐπεμφε Σιτάλκης παρὰ τὸν Ὀκταμασάδην λέγων τοιάδε, « τί δεῖ ἡμέας ἀλλήλων πειρηθῆναι; εἰς μὲν μευ τῆς ἀδελφεῆς παῖς, ἔχεις δὲ μευ ἀδελφεόν. Σὺ τ' ἐμοὶ ἀπόδος τοῦτον, καὶ ἐγὼ σοὶ τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι· στρατῇ δὲ μήτε σὺ κινδυνεύσης μήτ' ἐγώ. » (3) Ταῦτά οἱ πέμψας ὁ Σιτάλκης ἐπεκηρυκεύετο· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Ὀκταμασάδῃ ἀδελφεὸς Σιτάλκῳ πεφευγὼς τοῦτον. (4) Ὁ δὲ Ὀκταμασάδης καταινείει ταῦτα, ἐκδὺς δὲ τὸν ἑωυτοῦ μήτρωα Σιτάλκῳ ἔλαβε τὸν ἀδελφεὸν Σκύλην, καὶ Σιτάλκης μὲν παραλαβὼν τὸν ἀδελφεὸν ἀπήγετο, (5) Σκύλῳ δὲ Ὀκταμασάδης αὐτοῦ ταύτῃ ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν. (6) Οὕτω μὲν περιστέλλουσι τὰ σφέτερα νόμια Σκύθαι, τοῖσι δὲ παρακτωμένοισι ξεινικοῦς νόμους τοιαῦτα ἐπιτίμια διδοῦσι.

LXXXI. Πλήθος δὲ τὸ Σκυθῶν οὐκ οἶός τε ἐγένετο·

et reliquam sequebatur vitæ rationem Græcanicam, et diis more Græcorum sacra faciebat. (5) Sic ibi per mensem aut etiam amplius moratus, Scythica iterum sumpta veste discedebat. Atque hoc sæpius faciebat, et ædes sibi etiam in Borysthene urbe curaverat exstruendas, et uxorem indigenam duxit, quæ ædes illas habitabat.

LXXIX. Quum autem esset in fatis ut male ei res cederet, accidit hoc tali ex occasione. Dionysii Bacchii sacris cupiverat initiari: quumque jam in eo esset ut initia ei traderentur, maximum incidit prodigium. (2) Erant ei in urbe Borysthenitarum magnificæ et vasto circuitu ædes, quarum etiam paulo ante feci mentionem; circa quas circumcirca sphinges et grypes stabant ex candido marmore: (3) in has ædes deus telum jaculatus est, et totæ igne consumptæ sunt: Scyles vero nihilo minus propterea initiationem absolvit. (4) Probrio autem Græcis vertunt Scythæ bacchandi ritum; aiuntque, non esse rationi consentaneum, talem reperiri deum, qui homines in furorem agat. Quum absoluta esset initiatio Scylæ in sacra Bacchii, Borysthenitarum aliquis ad Scythas transfugit, dicens: « Vos nobis irridetis, Scythæ, quod Bacchanalia agamus, quodque deus nos corripiat: nunc hic deus regem quoque corripuit vestrum; isque bacchatur, a deo in furorem actus. Quodsi mihi fidem non habetis, sequimini; et ego vobis ostendam. » (6) Secuti sunt Scytharum proceres, quos Borysthenita clam in turrim deduxit, ibique residere iussit. Quumque præteriret Scyles cum bacchantium choro, bacchabundum videntes Scythæ, ingentis calamitatis loco habuerunt; egressique, universo exercitui, quæ viderant, indicarunt.

LXXX. Deinde, postquam ad lares suos Scyles reversus est, ducem sibi constituentes Scythæ fratrem ejus Octamasaden, Terei filia natum, a Scyla defecerunt. Et ille, ubi, quid adversus se gereretur, et qua de causa, cognovit, in Thraciam profugit. (2) Quo cognito, Octamasades arma adversus Thraciam movit; et quum ad Istrum pervenisset, obviam ei Thracæ venerunt. Jamque in eo erant ut ad manus venirent, quum ad Octamasaden nuncium Sitalces misit, qui ei diceret: « Quid opus est, ut armorum fortunam invicem experiamur? Tu meæ sororis es filius: habes autem apud te meum fratrem. Trade mihi hunc, et ego tibi tuum fratrem Scylam tradam. Armorum vero discrimen nec tu adeas, nec ego. » (3) Hæc per caduceatorem ei dicenda coravit: erat enim apud Octamasaden frater Sitalcæ profugus. (4) Et Octamasades, probata hac conditione, Sitalcæ avunculum suum tradidit, et ab illo fratrem suum Scylam recepit. Inde Sitalces acceptum fratrem secum abduxit: Scylæ vero Octamasades ibidem illico caput præcidit. (5) Ita sua instituta tuerentur Scythæ, et hanc mercedem solvunt his qui externos ritus adascunt.

LXXXI. Multitudo quanta sit Scytharum, pro certo nou

μην ἀτρεκέως πυθέσθαι, ἀλλὰ διαφόρους λόγους περ τοῦ ἀριθμοῦ ἤκουον καὶ γὰρ κάρτα πολλοὺς εἶναι σφεας καὶ ὀλίγους ὡς Σκυθάς εἶναι. (2) Τοσόνδε μέντοι ἀπέφαινον μοι ἐς ὅψιν. Ἔστι μεταξὺ Βορυσθένεος τε ποταμοῦ καὶ Ὑπανίου χώρος, οὖνομα δὲ οἷ ἔστι Ἐξαμπίος τοῦ καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, φάμενος ἐν αὐτῷ κρήνην ὕδατος πικροῦ εἶναι ἀπ' ἧς τὸ ὕδωρ ἀπορρέον τὸν Ὑπανιν ἀποτον ποιεῖν. (3) Ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ κέεται χαλκῆιον, μεγάθει καὶ ἐξαπλήσιον τοῦ ἐπὶ στόματι τοῦ Πόντου χρητῆρος, τὸν Παισαανίης ὁ Κλεομβρότου ἀνέθηκε. Ὁς δὲ μὴ εἶδὲ κω τοῦτον, ὥδε δηλώσω· ἐξακοσίους ἀμφορέας εὐπετέως χωρεῖ τὸ ἐν Σκυθήσι χαλκῆιον, πάχος δὲ τὸ Σκυθικὸν τοῦτο χαλκῆιον ἔστι δακτύλων ἑξ. (4) Τοῦτο ὦν ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι ἀπ' ἀρδίων γενέσθαι. Βουλόμενον γὰρ τὸν σφέτερον βασιλέα, τῷ οὖνομα εἶναι Ἀριαντάν, [τοῦτον] εἰδέναι τὸ πλῆθος τὸ Σκυθῶν κελεύειν μιν πάντας Σκυθάς ἀρδιν ἕκαστον μίαν ἀπὸ τοῦ ὁστοῦ κομίσαι· ὅς ὃ ἂν μὴ κομίσαι, θάνατον ἡπειλεῖ. (5) Κομισθῆναι τε δὴ χρῆμα πολλὸν ἀρδίων, καὶ οἱ δόξαι ἐξ αὐτῶν μνημόσυνον ποιήσαντι λιπέσθαι· ἐκ τούτων δὴ μιν τὸ χαλκῆιον ποιῆσαι τοῦτο καὶ ἀναθεῖναι ἐς τὸν Ἐξαμπίον τοῦτον. Ταῦτα δὴ περὶ τοῦ πλῆθους τοῦ Σκυθῶν ἤκουον.

25 LXXXII. Θωμάσια δὲ ἡ χώρα αὕτη οὐκ ἔχει, χωρὶς ἢ ὅτι ποταμούς τε πολλῶν μεγίστους καὶ ἀριθμὸν πλείστους. (2) Τὸ δὲ ἀποθωμάσαι ἀξίον καὶ πάρεξ τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ πεδίου παρέχεται, εἰρήσεται· ἴχνος Ἡρακλέους φάνουσι ἐν πέτρῃ 30 ἐνεόν, τὸ οἶκε μὲν βήματι ἀνδρὸς, ἔστι δὲ τὸ μέγαθος δίπηχυ, παρὰ τὸν Τύρην ποταμὸν. Τοῦτο μὲν νυν τοιοῦτό ἐστι, ἀναθήσονται δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς ἡἷα λέξων λόγον.

LXXXIII. Παρασκευαζομένου Δαρείου ἐπὶ τοὺς 35 Σκυθάς, καὶ ἐπιπέμποντος ἀγγέλους ἐπιτάσσοντας τοῖσι μὲν πεζὸν στρατὸν, τοῖσι δὲ νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ ζευγύναι τὸν Θρηίκιον Βόσπορον, Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος, ἀδελφεὸς ἐὼν Δαρείου, ἐχρήζετο μηδαμῶς αὐτὸν στρατῆρην ἐπὶ Σκυθάς ποιεῖσθαι, καταλέγων 40 τῶν Σκυθῶν τὴν ἀπορίην. (2) Ἄλλ' οὐ γὰρ ἔπειθε συμβουλευόν οἱ χρηστὰ, ὁ μὲν ἐπέπαυτο, ὁ δὲ ἐπειδὴ οἱ τὰ πάντα παρεσκεύαστο, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν ἐκ Σούσων.

LXXXIV. Ἐνθαῦτα τῶν Περσῶν Οἰοβάζος ἐδεήθη 45 Δαρείου τριῶν ἐόντων οἱ παῖδων καὶ πάντων στρατευομένων ἕνα αὐτῷ καταλειφθῆναι. Ὁ δὲ οἱ ἔφη ὡς φίλῳ ἐόντι καὶ μετρίων δεομένῳ πάντας τοὺς παῖδας καταλείψειν. (2) Ὁ μὲν δὴ Οἰοβάζος περιχαρὴς ἦν, ἐλπίζων τοὺς υἱὰς στρατῆρῃς ἀπολείυσθαι· ὁ δὲ ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τούτων ἐπιστεῶντας ἀποκτείνειν πάντας 50 τοὺς Οἰοβάζου παῖδας. Καὶ οὗτοι μὲν ἀποσφαγέντες αὐτοῦ ταύτη ἐλείποντο.

LXXXV. Δαρεῖος δὲ ἐπεῖτε πορευόμενος ἐκ Σούσων ἀπῆκετο τῆς Καλχυδονίης ἐπὶ τὸν Βόσπορον, ἵνα ἐξευ-

potui comperire; sed dissentientes de eorum numero audi- vi sermones: aliis numerosam admodum esse gentem dicentibus, aliis exiguam, non per se, sed pro Scytharum nomine. (2) Verumtamen hoc mihi oculis subjecerunt. Est inter Borysthenem fluvium et Hypanin locus, cui nomen Exampæus, cujus etiam paulo ante feci mentionem, quum dicerem esse ibi amaræ aquæ fontem, ex quo aqua in Hypanin influens impotabilem hunc fluvium reddat (3). Ibi loci positum est ahenum, amplitudine sexcuplum crateris illius, quem in ostio Ponti Pausanias, Cleombroti filius, dedicavit. Qui hunc non vidit, ei rem hoc modo declarabo: sexcentas facile amphoras capit illud in Scythia ahenum: crassitudo autem ejusdem sex est digitorum. (4) Hoc igitur ahenum narrant indigenæ ex sagittarum acumini- bus esse confectum. Regem quippe ipsorum, nomine Ariantan, quum vellet numerum nosse Scytharum, universos Scythas jussisse quemque unum teli spiculum conferre: si quis non contulisset, ei comminatum esse mortem. (5) Comportata igitur ingente spiculorum copia, visum ei esse ex his monumentum, quod relinqueret, curare conficiendum. Itaque ex illis spiculis ahenum hoc conficiendum illum curasse, idque in hoc Exampæo dedicasse. Hæc de Scytharum numero relata audi- vi.

LXXXII. Cæterum mirabilia nulla habet hæc regio, nisi quod fluvios possidet longe maximos, et numero plu- rimos. (2) Unam tamen rem, quam illa præter fluvios et præter planities amplitudinem præbet miratu dignam, commemorabo. Monstrant Scythæ Herculis vestigium petrae impressum juxta Tyram fluvium, quod pedi quidem viri est simile, sed longitudine bicubitali. Et hæc quidem ita se habent: redeo autem ad eam narrationem, quam initio adgressus eram exponere.

LXXXIII. Bellum quum Darius adversus Scythas para- ret, nunciosque dimitteret, qui aliis comparandum pede- stre exercitum, aliis suppeditandas naves, aliis ponte jungendum Bosporum Thracicum imperarent; Artabanus interim, Hystaspis filius, frater Darii, oravit eum, ut expeditionem adversus Scythas nequaquam susciperet, nar-rans inopiam Scytharum. (2) Qui quidem, ubi nihil profecit utilia illi suadendo, ad extremum destitit: Darius vero, postquam omnia parata habuit, Susis exercitum eduxit.

LXXXIV. Ibi tunc Persarum aliquis, Cæobazus, quum tres haberet filios, in bellum proficiscentes omnes, petiit a rege, unus eorum apud se relinqueretur. Cui ille respon- dit, ut homini amico, et modica petenti, omnes se ei reli- cturum. (5) Quo responso vehementer gavisus Cæobazus speravit militiæ missionem habere filios: at rex imperat tum adstantibus, ut omnes interficiant Cæobazi filios; atque ita illi interfecti, ibidem relinquebantur.

LXXXV. Susis profectus Darius, postquam in Calche- doniam ditionem ad Bosporum pervenit, ubi pons junctus

κτο ἡ γέφυρα, ἐνθεῦτεν ἐσθὰς ἐς νέα ἐπλωε ἐπὶ τὰς Κυανέας καλυμμένας, τὰς πρότερον πλαγκτὰς Ἑλληνέας φασὶ εἶναι, ἐξόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ ἐθνεῖτο τὸν Πόντον ἐόντα ἀξιοθέητον. (2) Πελαγέων γὰρ ἀπάντων πέφυκε θωμασιώτατος· τοῦ τὸ μὲν μῆκος εἰς στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι, τὸ δὲ εὖρος, τῇ εὐρύτατος αὐτὸς ἐωυτοῦ, στάδιοι τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. (3) Τούτου τοῦ πελάγους τὸ στόμα ἐστὶ εὖρος τέσσαρες στάδιοι· μῆκος δὲ τοῦ στόματος, ὁ αὐχὴν, τὸ δὲ Βόσπορος κέκληται, κατ' ὃ δὴ ἐξευκτο ἡ γέφυρα, ἐπὶ σταδίου εἰκοσι καὶ ἑκατὸν ἐστι. Τείνει δ' ἐς τὴν Προποντιδα ὁ Βόσπορος. (4) Ἡ δὲ Προποντις ἐοῦσα εὖρος μὲν σταδίων πεντακοσίων, μῆκος δὲ τετρακοσίων καὶ χιλίων, καταδιδόει ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἐόντα στεινότητα μὲν ἐπτὰ σταδίου, μῆκος δὲ τετρακοσίου. Ἐκδιδόει δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ἐς χάσμα πελάγους τὸ δὲ Αἰγαῖον καλεῖται.

LXXXVI. Μεμέτρηται δὲ ταῦτα ὧδε. Νηὺς ἐπίπαν μάλιστα κη κατανύει ἐν μακρημερίῃ ὀργυῖας ἑπτακισμυρίας, νυκτὸς δὲ ἑξακισμυρίας. Ἡδὲ ὧν ἐς μὲν Φᾶσιν ἀπὸ τοῦ στόματος (τούτου γάρ ἐστι τοῦ Πόντου μακρότατον) ἡμερέων ἑννέα πλόος ἐστὶ καὶ νυκτῶν ὀκτώ· αὗται ἑνδεκα μυριάδες καὶ ἑκατὸν ὀργυιῶν γίνονται, ἐκ δὲ τῶν ὀργυιῶν τούτων στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι εἰσι. (2) Ἐς δὲ Θემισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι ποταμῷ ἐκ τῆς Σινδικῆς (κατὰ τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ Πόντου εὐρύτατον) τριῶν τε ἡμερέων καὶ δύο νυκτῶν πλόος· αὗται δὲ τρεῖς μυριάδες καὶ τριήκοντα ὀργυιῶν γίνονται, στάδιοι δὲ τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. (3) Ὁ μὲν νυν Πόντος οὗτος καὶ Βόσπορος τε καὶ Ἑλλήσποντος οὕτω τέ μοι μεμετρέεται καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα πεφύκασιν· παρέχεται δὲ καὶ λίμνην ὁ Πόντος ἐκδιδούσαν ἐς ἐωυτὸν οὐ πολλῶν τέφ' ἐλάσσω ἐωυτοῦ, ἡ Μαίητις τε καλεῖται καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου.

LXXXVII. Ὁ δὲ Δαρεῖος ὡς ἐθήησατο τὸν Πόντον, ἐπλωε ὀπίσω ἐπὶ τὴν γέφυραν, τῆς ἀρχιτέκτων ἐγένετο Μανδροκλῆς Σάμιος· θηησάμενος δὲ καὶ τὸν Βόσπορον στήλας ἐστήσε δύο ἐπ' αὐτῷ λίθου λευκοῦ, ἐνταμὼν γράμματα ἐς μὲν τὴν Ἀσσύρια, ἐς δὲ τὴν Ἑλληνικὰ, ἔθνεα πάντα ὅσα περ ἦγε. Ἦγε δὲ πάντα τῶν ἄρχε· τούτων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν, χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ, ἐβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι, νέες δὲ ἑξακόσαιοι συνελέχθησαν. (2) Τῇσι μὲν νυν στήλῃσι ταύτησι Βυζάντιοι, κομισάντες ἐς τὴν πόλιν, ὑπερον τούτων ἐχρήσαντο πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος, χωρὶς ἐνὸς λίθου· οὗτος δὲ κατελείφθη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸν νῆον ἐν Βυζαντίῳ, γραμμάτων Ἀσσυρίων πλέος. (3) Τοῦ δὲ Βοσπόρου ὁ χώρος τὸν ἐξευξε βασιλεὺς Δαρεῖος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖν συμβαλλομένῳ, μέσον ἐστὶ Βυζαντίου τε καὶ τοῦ ἐπὶ στόματι ἱροῦ.

LXXXVIII. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα, ἡσθεὶς τῇ σκεδῇ, τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς Μανδροκλέα τὸν Σάμιον ἐδωρήσατο πᾶσι δέκα· ἀπ' ὧν δὲ Μανδροκλέης ἀπαρχὴν, ἑῷα γραψάμενος πᾶσαν τὴν ζεύξιν τοῦ Βοσπόρου

erat, inde conscensa navi ad Cyaneas quæ vocantur insulas navigavit, quas olim errabundas fuisse Græci perhibent. Tum ad templum ejus regionis residens spectavit Pontum, spectatu sane dignum. (2) Est enim pelagorum omnium maxime mirabile. Longitudo ejus undecim millium et centum stadiorum est : latitudo, ubi maxima, stadiorum ter mille et trecentorum. (3) Ostium hujus pelagi quattuor stadia patet in latitudinem : longitudo ostii, collum illud, quod Bosporus vocatur, in quo ipso junctus pons erat, centum et viginti stadiorum est : pertinetque Bosporus ad Propontidem. (4) Propontis vero, quingenta stadia patens in latitudinem, et mille quadringenta in longitudinem, in Hellespontum defluit ; cujus latitudo septem stadia metitur ; longitudo vero quadringenta stadia. Influit autem Hellespontus in mare apertius hoc, quod Ægeum vocatur.

LXXXVI. Dimensa autem ista sunt hoc modo. Navis longiori die navigans conficit plerumque orgyas fere septuagies mille, noctu vero sexagies. Est autem a Ponti orificio usque ad Thasin (quæ maxima longitudo hujus maris) novem dierum octoque noctium navigatio : unde confiunt centum et undecim myriades orgyiarum ; quo ex numero orgyiarum colliguntur stadia undecies mille et centum. (2) Ad Themiscyram vero, quæ est ad Thermodontem fluvium, a Sindica regione (qua est maxima Ponti latitudo) trium dierum et duarum noctium navigatio est : unde conficiuntur triginta tres myriades orgyiarum, stadia vero ter mille et trecenta. (3) Pontus igitur hic et Bosporus et Hellespontus ita a me dimensi sunt ; et ea, quam dixi, eorum ratio est. Offert vero idem Pontus etiam lacum qui in eum influit, haud multo minorem ipso. Mæotis palus vocatur is lacus, et Mater Ponti.

LXXXVII. Postquam Pontum contemplatus est Darius, retro navigavit ad pontem ; cujus architectus fuit Mandrocles Samius. Deinde postquam Bosporum etiam spectavit, duas in ipsa ora ejus columnas posuit candido ex lapide, quibus incisa erant, alteri Assyrii literis, alteri Græcis, populorum omnium nomina quos ducebat : ducebat autem omnes, qui imperio ipsius erant subjecti. Numerus autem hominum erat, exceptis classiariis, septingenta millia una cum equitibus : naves autem collectæ erant sexcentæ. (2) Columnas istas post id tempus Byzantii in urbem suam transporterunt, eisque usi sunt ad aram Dianæ Orthosie, uno lapide excepto, qui juxta Bacchi templum prope Byzantium relictus est, Assyrii literis oppletus. (3) Locus autem Bospori, quem ponte junxit Darius, ut mihi quidem conjectanti videtur, medius est inter Byzantium et templum quod est ad ostium.

LXXXVIII. Deinde gavisus ponte Darius, architectum illius Mandroclum Samium donavit denis rebus omnibus : quibus de muneribus Mandrocles, primitiarum nomine, in Junonis templo picturam dedicavit, in qua totus ille pons

καὶ βασιλέα τε Δαρεῖον ἐν προεδρίῃ κατήμενον καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαίνοντα, ταῦτα γραψάμενος ἀνέθηκε ἐς τὸ Ἡραῖον, ἐπιγράφας τάδε,

Βόσπορον ἰχθυόντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
 6 Μανδρόκλῃς· Ἡρῇ μνημόσυνον σχεδίσας,
 αὐτῷ μὲν στέφανον περιθείς, Σαμίους δὲ κύδος,
 Δαρείου βασιλέως ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

Ταῦτα μὲν νυν τοῦ ζεύξαντος τὴν γέφυραν μνημόσυνα ἐγένετο.

10 LXXXIX. Δαρεῖος δὲ δωρησάμενος Μανδρόκλῃα διέβηκε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγελίας πλῶν ἐς τὸν Πόντον μέχρι Ἰστρου ποταμοῦ, ἐπεὶ δὲ ἀπικνύνται ἐς τὸν Ἰστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν ζευγύνοντας τὸν ποταμόν· τὸ γὰρ δὴ ναυτικὸν ἦγον
 15 Ἴωνες τε καὶ Αἰολῆες καὶ Ἑλλησπόντιοι. (2) Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κυανέας διεκπλώσας ἐπλώε ἰθὺ τοῦ Ἰστρου, ἀναπλώσας δὲ ἀνὰ τὸν ποταμὸν δυὼν ἡμερέων πλὴν ἀπὸ θαλάσσης, τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα, ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ Ἰστρου, ἐξέ-
 20 γυνε. (3) Δαρεῖος δὲ ὡς διέβη τὸν Βόσπορον κατὰ τὴν σχεδίην, ἐπορεύετο διὰ τῆς Θρηίκης, ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς ἐστρατοπεδεύσατο ἡμέρας τρεῖς.

XC. Ὁ δὲ Τεάρος λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων εἶ-
 25 ναι ποταμῶν ἄριστος τὰ τε ἄλλα ἐς ἄκρην φέροντα, καὶ δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψύρην ἀκέσασθαι. (2) Εἰσὶ δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ δυὼν δέουσαι τεσσερόχοντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς βρέουσαι· καὶ αἱ μὲν αὐτῶν εἰσὶ ψυχραὶ, αἱ δὲ θερμαί. Ὁδὸς δ' ἐπ' αὐτάς ἐστι ἴση ἐξ
 30 Ἡραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περὶνθου καὶ ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, δυὼν ἡμερέων ἑκατέρῃ. (3) Ἐκδιδοὶ δὲ ὁ Τεάρος οὗτος ἐς τὸν Κοντάδεστον ποταμόν, ὃ δὲ Κοντάδεστος ἐς τὸν Ἀγριάνην, ὃ δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν Ἑβρον, ὃ δὲ ἐς θάλασσαν τὴν
 35 παρ' Αἴνῳ πόλιν.

XCI. Ἐπὶ τοῦτον ὦν τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ὁ Δαρεῖος ὡς ἐστρατοπεδεύσατο, ἡσθεὶς τῷ ποταμῷ στή-
 40 λην ἔστησε καὶ ἐνθαῦτα, γράμματα ἐγγράψας λέγοντα τάδε, « Τεάρου ποταμοῦ κεφαλῇ ὕδωρ ἄριστόν τε καὶ
 45 κάλλιστον παρέχονται πάντων ποταμῶν· καὶ ἐπ' αὐτὰς ἀπικετο, ἐλαύνων ἐπὶ Σκύθας στρατὸν, ἀνὴρ ἄριστός τε καὶ κάλλιστος πάντων ἀνθρώπων, Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπερος, Περσέων τε καὶ πάσης τῆς ἡπείρου βασιλεύς. » Ταῦτα δὲ ἐνθαῦτα ἐγράφη.

50 XCII. Δαρεῖος δὲ ἐνθεῦτεν δρμηθεὶς ἀπικετο ἐπ' ἄλλον ποταμὸν τῷ οὐνόμα Ἀρτιχός ἐστι, ὃς διὰ Ὀδρυσῶν ρέει. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ἐποίησε τοιοῦδε· ἀποδείξας χωρίον τῇ στρατῇ ἐκέλευε πάντα ἄνδρα λίθον ἓνα παρεξίοντα τιθέναι ἐς τὸ ἀποδε-
 55 δεγμένον τοῦτο χωρίον. (2) Ὡς δὲ ταῦτα ἡ στρατὴ ἐπετέλεσε, ἐνθαῦτα κολωνοὺς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπὼν ἀπῆλυνε τὴν στρατῇν.

XCIII. Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἰστρον, πρώ-
 60 τος αἰρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας. Οἱ μὲν γὰρ δὴ

HERODOTUS.

Bospori et Darius rex in solio praesidens, et universus exercitus ejus pontem transiens, omnia haec descripta erant, addita inscriptione hujusmodi :

Piscosum Bosporum qui junxit Mandrocles
 Junoni dedicavit pontis monumentum ;
 coronam sibi, Samiis gloriam comparans
 opere ex Darii regis mente perfecto.

Hoc fuit monumentum hujus viri, qui pontem illum junxerat.

LXXXIX. Donato Mandrocle, Darius in Europam transiit, mandato dato Ionibus ut in Pontum navigarent usque ad Istrum fluvium ; ad eum autem quum pervenissent, ut ipsum ibi expectarent et ponte jungerent fluvium : classem enim ducebant Iones et Aëoles et Hellespontii. (2) Navalis igitur exercitus, Cyaneas insulas praetervectus, recta versus Istrum navigavit : et adverso flumine bidui iter a mari emensus, collum fluvii, ubi in diversa ostia scinditur Ister, ponte junxit. (3) Darius vero, trajecto per pontem Bosporo, per Thraciam iter fecit : quumque ad Teari fluvii fontes pervenisset, triduo ibi stativa habuit.

XC. Tearus hic fluvius ab adcolis perhibetur fluviorum esse optimus, quum ad alios sanandos morbos, tum ad scabiem curandam et hominum et equorum. (2) Fontes ejus sunt duodequadragesima, ex eadem rupe fluentes : quorum alii frigidi sunt, alii calidi. Iter ad illos fontes aequale est ex Heræo oppido, quod ad Perinthum est, et ex Apollonia quæ est ad Pontum Euxinum, utrumque bidui iter. (3) Inluit autem Tearus in Contadestum fluvium, Contadestus vero in Agrianen, Agrianes in Hebrum, Hebrus vero in mare se exonerat prope Aenum oppidum.

XCI. Ad hunc igitur fluvium postquam pervenit Darius et castra metatus est, delectatus fluvio, cippum etiam ibi posuit, cum inscriptione in hanc sententiam : « Teari fluvii fontes aquam fundunt fluviorum omnium præstantissimam et pulcerrimam : et ad hos fontes venit, exercitum adversus Scythias ducens, vir omnium hominum præstantissimus et pulcerrimus, Darius Hystaspis filius, Persarum rex et universæ continentis. » Hæc ibi inscripta erant.

XCII. Inde profectus Darius ad alium fluvium pervenit cui nomen Artiscus, qui per Odrysas fluit. Ad hunc fluvium postquam pervenit, hocce instituit facere : designans locum quemdam, jussit ut quilibet vir de exercitu, dum eum locum præteriret, unum lapidem ibidem deponeret. (2) Quod quum ab exercitu esset factum, ingentibus lapidum tumulis ibi relictis, exercitum ulterius promovit.

XCIII. Priusquam vero ad Istrum pervenisset, primus Getas vi subegit, illos qui se immortales prædicant. Nam,

τὸν Σαλμυδέσσην ἔχοντες Θρηίκας καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμβρίας πόλιος οἰκημένοι, καλούμενοι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ Νιψαῖοι, ἀμαχῆτι σφέας αὐτοὺς παρέδοσαν Δαρείῳ· οἱ δὲ Γέται πρὸς ἀγωνοσύνην τραπόμενοι αὐτίκα ἐδουλώθησαν, Θρηίκων ἑόντες ἀνδρῶν καὶ δικαιοτάτοι.

XCIV. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἐκ τούτων νομίζουσι, ἵνα τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα· οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελείζιν. (2) Διὰ πεντετηρίδος δὲ τὸν πάλω λαγόντα αἰεὶ σφέων αὐτῶν ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάλμοξιν, ἐντελλόμενοι τῶν ἀν' ἐκάστοτε δέωνται. (3) Πέμπουσι δὲ ὧδε· οἱ μὲν αὐτῶν ταχθέντες ἀκόντια τρία ἔχουσι, ἄλλοι δὲ διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάλμοξιν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀνακινήσαντες αὐτὸν μετέωρον, ῥιπτεῦσι ἐς τὰς λόγχας. (4) Ἦν μὲν δὴ ἀποθάνη ἀναπαρεῖς, τοῖσι δὲ ἱλεὺς ὁ θεὸς δοκεῖ εἶναι· ἦν δὲ μὴ ἀποθάνη, αἰτιέονται αὐτὸν τὸν ἄγγελον, φάμενοί μιν ἄνδρα κακὸν εἶναι, αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον ἄλλον ἀποπέμπουσι· ἐντελλονται δὲ ἔτι ζῶντι. (5) Οὗτοι οἱ αὐτοὶ Θρηίκας καὶ πρὸς βροντὴν τε καὶ ἀστραπὴν τοξεύοντες ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπειλεῦσι τῷ θεῷ, οὐδένα ἄλλον θεὸν νομίζοντες εἶναι εἰ μὴ τὸν σφέτερον.

XCV. Ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν τὸν Ἑλλήσποντον οἰκεόντων Ἑλλήνων καὶ Πόντον, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἑόντα ἄνθρωπον δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ, δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχῳ· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸν γενόμενον ἐλευθερὸν χρήματα κτήσασθαι συχνά, κτησάμενον δὲ ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἐκείνου. (2) Ἄτε δὲ κακοβίον τε ἑόντων τῶν Θρηίκων καὶ ὑπαφρονεστέρων, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐπιστάμενον διαίταν τε ἰάδα καὶ ἡθεα βαθυτέρα ἢ κατὰ Θρηίκας, ὅα Ἑλλήσι τε ὁμιλήσαντα καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ, κατασκευάσασθαι ἀνδρῶνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρῶτους καὶ εὐωχέοντα ἀναδιδάσκειν ὥς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἤζουσι ἐς ᾧ τούτου ἵνα αἰεὶ περιόντες ἔξουσι τὰ πάντα ἀγαθά. (3) Ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε τὰ καταλεχθέντα καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγειον οἶκημα ἐποίεετο. Ὡς δὲ οἱ παντελέως εἶχε τὸ οἶκημα, ἐκ μὲν τῶν Θρηίκων ἠφανίσθη, καταβὰς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγειον οἶκημα διαίτῳ ἐπ' ἑτέα τρία· οἱ δὲ μιν ἐπόθεον τε καὶ ἐπένθεον ὡς τεθνεῖτα· τετάρτῳ δὲ ἔπει ἐφάνη τοῖσι Θρηίκῃ, καὶ οὕτω πιθανὰ σφί ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάλμοξιν. Ταῦτά φασὶ μιν ποιῆσαι.

XCVI. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ κατάγειου οἴκηματος, οὔτε ἀπιστέω οὔτε ὦν πιστεύω τι λήν, δοκέω δὲ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον γενέσθαι Πυθαγόρῳ. Εἴτε δὲ ἐγένετό τις Ζάλμοξιν ἄνθρωπος, εἴτ' ἐστὶ δαίμων τις Γέτησι οὗτος ἐπιχώριος, χαίρετω. Οὗτοι μὲν δὴ τρόπον τοιοῦτον

qui Salmydessum incolunt Thracæ, et qui super Apollonia et Mesembria oppido sedes habent, qui Scyrmiadæ et Nipsæi nominantur, sine pugna se Dario tradiderant. Getæ vero, obstinate resistentes, mox in servitutem sunt redacti, quum quidem essent Thracum et nobilissimi et iustissimi.

XCIV. Immortales autem hi sese prædicant hoc modo : non mori sese putant, sed hac ex vita decedentes ad Zalmoxin deum ire; quem eundem nonnulli Gebeleizin invocant. (2) Quinto vero quoque anno unum e suorum numero, sorte lectum, nuncium mittunt ad Zalmoxin, mandata ei dantes de his rebus quas tunc maxime desiderant. (3) Mittunt autem hoc modo : ordine stant alii, tria jacula tenentes : alii pedibus manibusque prehensum hunc, qui ad Zalmoxin amandatur, vibrantes sursum conjiciunt, ut in hastas incidat. (4) Qui si transfixus moritur, tunc illis propitius videtur esse Zalmoxis : sin non moritur, in culpa ponunt ipsum nuncium, dicentes pravum esse hominem; loco hujus vero quem caussantur, alium mittunt, cui tum adhuc vivo dant mandata. (5) Idem Thraces, quum tonat fulguratque, sagittas sursum adversus cælum contorquent, minitantes deo : nec enim alium deum censeunt nisi suum.

XCV. Ut vero a Græcis accepi ad Hellespontum et Pontum habitantibus, homo fuit hic Zalmoxis, servitutem serviens Sami; servus autem fuit Pythagoræ, Mnesarchi filii. Deinde vero manumissum, aiunt, magnas sibi comparasse pecunias, hisque instructum, domum rediisse. (2) Quum vero et misere viverent Thraces, et parum cultis essent ingeniis; Zalmoxin hunc, vitæ rationem Ionicam edoctum, et moribus institutum cultioribus quam qui apud Thracas obtinerent, ut qui cum Græcis habuisset consuetudinem, et cum Pythagora, viro inter Græcos ingenii cultura eminente, exstruendam sibi curasse exhedram, in qua primarios quosque popularium excipere consuesset, et inter epulandum illos docuisset, neque se, neque convivas suos, nec horum posteros, morituros; sed venturos in locum talem, ubi perpetuo viventes omnibus bonis sint futuri. (3) In eadem vero exhedra, ubi hæc faciebat dicebatque, construendam sibi interim parasse, aiunt, cameram subterraneam; quæ postquam perfecta esset, evanuisse eum et Thracum conspectu : scilicet in subterraneam istam cameram descendisse, ibique per triennium esse moratum; et Thracas illum, ut mortuum, desiderasse luctuque esse prosecutos; quarto vero anno Thracibus eum rursus adparuisse : atque ita persuasos hos fuisse, vera esse quæ Zalmoxis dixisset. Hæc ab eo facta esse perhibent.

XCVI. Ego vero, quod de subterranea camera aiunt, neque negare velim, neque fidem admodum his adhibeo : puto vero multis ante Pythagoram annis hunc Zalmoxin vixisse. Sive autem homo quispiam fuerit hic Zalmoxis, sive indigena Getarum deus, valeat ille. Getæ igitur, qui

χρεώμενοι, ὡς ἐχειρώθησαν ὑπὸ Περσέων, εἶποντο τῷ ἄλλῳ στρατῷ·

XCVII. Δαρεῖος δὲ ὡς ἀπίκετο καὶ ὁ πεζὸς ἄμ' αὐτῇ στρατὸς ἐπὶ τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα διαβάντων
 5 πάντων Δαρεῖος ἐκέλευσε τοὺς Ἴωνας τὴν σχεδὴν λύσαντας ἐπεσθαι κατ' ἡπειρον ἐνωτῶ καὶ τὸν ἐκ τῶν νεῶν στρατόν. (2) Μελλόντων δὲ τῶν Ἴωνων λύειν καὶ ποιεῖν τὰ κελευόμενα, Κῶς δ' Ἐρξάνδρου στρατηγὸς ἐὼν Μυτιληναῖον ἐλεξε Δαρεῖω τάδε, πυθόμενος
 10 πρότερον εἰ οἱ φίλον εἴη γνώμην ἀποδέκασθαι παρὰ τοῦ βουλομένου ἀποδείκνυσθαι· « ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ γῆν γὰρ μέλλεις στρατεύεσθαι τῆς οὔτε ἀρρομέον φανήσεται οὐδὲν οὔτε πόλις οἰκομένη· σύ νυν γέφυραν ταύτην ἕα κατὰ χώρην ἱστάναι, φυλάκους αὐτῆς λιπὼν
 15 τούτους ὅσπερ μιν ἐξευξαν. (3) Καὶ ἦν τε κατὰ νόον πρῆξωμεν εὐρόντας Σκυθας, ἔσται ἀποδος ἡμῖν, ἦν τε καὶ μὴ σφεας εὐρέειν δυνάμεθα, ἥ γε ἀποδος ἡμῖν ἀσφαλῆς· οὐ γὰρ ἔδεισά κω μὴ ἐσσωθῶμεν ὑπὸ Σκυθῶν μάχῃ, ἀλλὰ μάλλον μὴ οὐ δυνάμενοι σφεας εὐρέειν
 20 πάθωμεν τι ἀλώμενοι. (4) Καὶ τάδε λέγειν φαίη τις ἂν με ἐμειωτοῦ εἶνεκεν, ὡς καταμένω· ἐγὼ δὲ γνώμην μὲν τὴν εὐρίσκον ἀρίστην σοι, βασιλεῦ, ἐς μέσον φέρω, αὐτὸς μέντοι ἐφομαί τοι καὶ οὐκ ἂν λειφθείην. » (5) Κάρτα τε ἥσθη τῇ γνώμῃ Δαρεῖος, καί μιν ἡμείψατο
 25 τοισίνε, « ζεῖνε Λέσβιε, σωθέντος ἐμεῦ ὅπισω ἐς οἶκον τὸν ἐμὸν ἐπιφάνηθι μοι πάντως, ἵνα σε ἀντὶ χρηστῆς συμβουλῆς χρηστοῖσι ἔργοισι ἀμείψωμαι. »

XCVIII. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἀπάψας ἄμματα ἐξήχοντα ἐν ἱμάντι, καλέσας ἐς λόγους τοὺς Ἴωνων
 30 τυράννους ἐλεγε τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, ἡ μὲν πρότερον γνώμῃ ἀποδεχθεῖσα ἐς τὴν γέφυραν μετεῖσθαι μοι, ἔχοντες δὲ τὸν ἱμάντα τόνδε ποιεῖτε τάδε· (2) ἐπεὶ ἂν με ἴδῃτε τάχιστα πορευόμενον ἐπὶ Σκυθας, ἀπὸ τούτου ἀρξάμενον τοῦ χρόνου λύετε ἄμματα ἐν ἐκάστῃς ἡμέ-
 35 ρῃς· ἦν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ παρέω, ἀλλὰ διεξέλθωσι ὑμῖν αἱ ἡμέραι τῶν ἀμμάτων, ἀποπλῶετε ἐς τὴν ὑμετέραν αὐτῶν. (3) Μέχρι δὲ τούτου, ἐπεῖτε οὕτω μετέδοξε, φυλάσσετε τὴν σχεδὴν, πᾶσαν προθυμίην σωτηρίας τε καὶ φυλακῆς παρεχόμενοι. Ταῦτα
 40 δὲ ποιεῦντες ἐμοὶ μεγάλως χαρίεσθε. » Δαρεῖος μὲν ταῦτα εἶπας ἐς τὸ πρόσω ἡπείγετο.

XCIX. Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηίκη τὸ ἐς θάλασσαν προκέεται· κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης, ἡ Σκυθικὴ τε ἐκδέκεται καὶ ὁ Ἴστρος ἐκδίδει ἐς αὐτήν,
 45 πρὸς εὖρον ἀνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. (2) Τὸ δὲ ἀπὸ Ἰστρου ἔρχομαι σημανέν τὸ πρὸς θάλασσαν αὐτῆς τῆς Σκυθικῆς χώρας ἐς μέτρῃσιν. Ἀπὸ Ἰστρου αὕτη ἤδη ἀρχαίη Σκυθικὴ ἐστὶ, πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἀνεμον κειμένη, μέχρι πόλιος καλυμένης
 50 Καρχινίτιδος. (3) Τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν τὴν αὐτὴν φέρουσιν, ἑοῦσαν ὀρεινήν τε χώρην καὶ προκειμένην τὸ ἐς Πόντον, νέμεται τὸ Ταυρικὸν ἔθνος μέχρι χερσονήσου τῆς τρηχέως καλυμένης· αὕτη δὲ ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηλώτην ἀνεμον κατῆκει. (4)

eo quo dixi instituto utuntur, postquam a Persis subacti erant, reliquum exercitum sunt secuti.

XCVII. Ubi ad Istrum Darius cum pedestri exercitu pervenit, ibi tunc, postquam fluvium omnes trajecissent, Ionas rex solvere pontem jussit, seque et navales copias pedestri itinere sequi. (2) Jamque in eo Iones erant, ut exsequerentur mandatum, pontemque solverent; quum Coes, Erxandri filius, dux Mytilenæorum, percunctatus prius a Dario, an benigne accepturus esset consilium, si quis ei dare vellet, hæc ad eum verba fecit: « In terram, rex, expeditionem suscipis, in qua nec aratum quidpiam, nec oppidum adparebit habitatum. Tu igitur sine hunc pontem suo loco stare, et custodes ejus relinque hos, qui eum junxerunt. (3) Ita, sive nobis, Scythas nactis, res ex sententia cesserit, paratus reditus erit; sive reperire eos non potuerimus, vel sic tutus certe reditus est. Nam illud quidem numquam veritus sum, ne prælio a Scythis vincamur; sed hoc potius, ne, reperire illos haud usquam valentes, per oberrationem incommodi quidpiam patiamur. (4) Ac fortasse dixerit aliquis, mei causa me hæc dicere, quo hic maneam. At equidem tibi rex, quæ optima mihi videtur sententia, eam in medium propono: ceterum ipse te sequar, neque hic velim relinqui. » (5) Cujus viri consilio valde delectatus Darius his verbis ei respondit: « Hospes Lesbie, postquam salvus domum meam ero reversus, fac omnino mihi præsto sis, ut te pro bono consilio bene factis remunerer. »

XCVIII. His dictis, sexaginta nodos in loro nexuit; eoque facto, ad colloquium convocatus Ionum tyrannos in hunc modum est adlocutus: « Viri Iones, sententiam prius dictam, quod ad pontem attinet, missam facio. Ecce vobis hoc lorum; quo sumpto, facite quæ jam edico: (2) ex quo me videritis hinc adversus Scythas profectum, ab illo tempore incipientes, quotidie unum nodum hujus lori solvite. Sin intra hoc tempus non adfuero, sed elapsi erunt tot dies quot sunt nodi, tum quidem vestram in patriam navigate. (3) Usque ad id tempus vero, quoniam in hanc partem mutavi sententiam, custodite pontem, omne studium in illo conservando custodiendoque ponentes. Hoc facientes, gratissimum mihi feceritis. » Hæc locutus Darius, nulla interposita mora, in ulteriora perrexit.

XCIX. Ante Scythicam terram sita Thracia est, ad mare pertinens. Inde, in sinum ducta hac regione, incipit Scythia, per quam Ister in mare influit, orificio orientem versus tendente. (2) Jam Scythiæ inde ab Istro eam partem, quæ secundum mare porrigitur, ad mensuram declarare adgredior. Protinus ab Istro hæc est vetus Scythia, versus meridiem sita, usque ad oppidum cui Carcinitis nomen. (3) Tum contiguam hinc regionem, ad idem mare pertinentem, quæ montana est et in Pontum prominens, incolit Taurica gens, ad Chersonesum usque Asperam quæ vocatur. Hæc vero ad illud mare pertinet quod est orientem versus. (4) Scythiæ enim fines duabus a partibus ad mare

Ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρη τῶν οὐρῶν ἐς θάλασσαν φέροντα, τὴν τε πρὸς μεσημβρίην καὶ τὴν πρὸς ἡῶ, κατὰ περ τῆς Ἀττικῆς χώρας· καὶ παραπλήσια ταύτῃ καὶ οἱ Ταῦροι νέμονται τῆς Σκυθικῆς, ὡς εἰ τῆς Ἀττικῆς ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἀθηναῖοι νεμοῖατο τὸν γουνὸν τὸν Σουριακὸν, μᾶλλον ἐς τὸν πόντον τὴν ἄκρην ἀνέχοντα, τὸν ἀπὸ Θορικῆς μέχρι Ἀναφλύστου δήμου. Λέγω δὲ ὡς εἶναι ταῦτα σμικρὰ μεγάλοις συμβαλέειν. (6) Τοιοῦτον ἡ Ταυρικὴ ἐστὶ. Ὅς δὲ τῆς Ἀττικῆς ταῦτα μὴ παραπέπλωκε, ἐγὼ δὲ ἄλλως δηλώσω· ὡς εἰ τῆς Ἱηπυγίης ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἱήπυγες ἀρξάμενοι ἐκ Βρεντεσίου λιμένος ἀποταμοῖατο μέχρι Τάραντος καὶ νεμοῖατο τὴν ἄκρην. Δύο δὲ λέγων ταῦτα πολλὰ λέγω παρόμοια, τοῖσι ἄλλοις οἶκε ἡ Ταυρικὴ.

C. Τὸ δ' ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς ἤδη Σκύθαι τὸ κατ' ὑπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἡϊόςης νέμονται (τοῦ τε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἐσπέρης καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαϊήτιδος) μέχρι Τανάϊδος ποταμοῦ, ὃς ἐκδοῖ ἐς μυχὸν τῆς λίμνης ταύτης. (3) Ἦδη ὢν ἀπὸ μὲν Ἰστρου τὰ κατ' ὑπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληῖται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρῶτων Ἀγαθύρων, μετὰ δὲ Νευρῶν, ἔπειτα δὲ Ἀνδροφάγων, τελευταίον δὲ Μελαγχλαίων.

CI. Ἔστι ὢν τῆς Σκυθικῆς ὡς ἐούσης τετραγώνου, τῶν δύο μερῶν κατηκόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ ἴσον τὸ τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. (2) Ἀπὸ γὰρ Ἰστρου ἐπὶ Βορυσθένα δέκα ἡμερῶν ὁδὸς, ἀπὸ Βορυσθένης τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαϊήτιν ἑτέρων δέκα· καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίους τοὺς κατ' ὑπερθε Σκυθίων οἰκημένους εἴκοσι ἡμερῶν ὁδός. Ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίῃ ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληται μοι. (3) Οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικράσια τετρακισχίλιων σταδίων καὶ τὰ ὅρια τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἑτέρων τοσούτων σταδίων. Ἡ μὲν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγας τοσαύτη.

CII. Οἱ δὲ Σκύθαι δόντες σφίσι λόγον ὡς οὐκ οἶοι τέ εἰσι τὸν Δαρείου στρατὸν ἰθυμαχίῃ διώσασθαι τοὺς μόνους, ἐπεμπον ἐς τοὺς πλησιχώρους ἀγγέλους· τῶν δὲ καὶ δὴ οἱ βασιλεῖς συνελθόντες ἐβουλεύοντο ὡς στρατοῦ ἐπελαύνοντος μεγάλου. (2) Ἔσαν δὲ οἱ συνελθόντες βασιλεῖς Ταύρων καὶ Ἀγαθύρων καὶ Νευρῶν καὶ Ἀνδροφάγων καὶ Μελαγχλαίων καὶ Γελωνῶν καὶ Βουδίνων καὶ Σαυροματῶν.

CIII. Τοῦτων Ταῦροι μὲν νόμοις τοιοσίδε χρέονται. Θύουσι μὲν τῇ παρθένῃ τοὺς τε ναυηγούς καὶ τοὺς ἂν λάθωσι Ἑλλήνων ἐπαναχθέντας, τρόπῳ τοιῷδε· καταρξάμενοι βορᾶν παῖοι τὴν κεφαλὴν. (2) Οἱ μὲν δὴ λέγουσι ὡς τὸ σῆμα ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ ὠλέουσι κάτω (ἐπὶ γὰρ κρημνοῦ ἱδρυταὶ τὸ ἱρόν), τὴν δὲ κεφαλὴν ἀνασταυροῦσι· οἱ δὲ κατὰ μὲν τὴν κεφαλὴν δημολογέουσι, τὸ μὲντοι σῆμα οὐκ ὠθέεσθαι ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ λέγουσι, ἀλλὰ γῇ κρύπτεσθαι. (3) Τὴν δὲ

pertinent, tam a meridie, quam ab oriente, quemadmodum Atticæ regionis fines. Et similiter hanc Scythiæ partem Tauri incolunt, ac si Atticæ angulum Suniacum, promontorium illud magis in mare excurrans a Thorico usque ad Anaphlystum pagum, alius incoletet populus, non Athenienses. Dico autem hoc, prout parva hæc cum magnis conferri possunt. (5) Talis igitur Taurica est. Quodsi quis hanc Atticæ partem non præternavigavit, huic ego alia ratione rem declarabo : perinde est ac si Iapygiæ promontorium non Iapyges habitarent, sed alius populus, a Brundisio porta incipiens, et usque ad Tarentum ab illis præcisus. Atque hæc duo quum dico, multa alia similia dico, quibuscum conferri Taurica potest.

C. Jam inde a Taurica terra, quæ sunt supra Tauros, et quæ ad mare quod ad orientem est pertinent, ea cursus Scythiæ incolunt, quæ ab occidente Bospori Cimmerii et Paludis Mæotidis sunt usque ad Tanaim fluvium, qui in intimum Mæotidis hujus recessum se exonerat. (2) Jam igitur inde ab Istro [usque ad Tanain] superne mediterranea versus determinatur Scythia primum ab Agathyrasis, deinde a Neuris, post hos ab Androphagis, postremo a Melanchlænis.

CI. Scythiæ igitur, formam fere quadratam habentis, duæ sunt partes ad mare pertinentes; quarum utraque alteri quaquaversum æqualis est, tum qua in mediterranea porrigitur, tum secundum mare. (2) Etenim ab Istro ad Borysthenem iter est decem dierum, rursusque a Borystheni ad Mæotin paludem aliorum decem dierum iter : a mari vero versus mediterranea ad Melanchlænos, qui supra Scythias incolunt, iter est viginti dierum. Iter autem diurnum mihi æquiparatur ducentis stadiis. (3) Ita Scythica terra, in transversum, patebit quater mille stadia; in rectum vero, mediterranea versus, totidem alia stadia. Hæc igitur hujus terræ amplitudo est.

CII. Scythiæ secum reputantes, solos se impares esse Darii copiis justo prælio repellendis, nuncios miserunt ad finitimos : quorum reges etiam convenere deliberaturi, utpote ingenti invadente exercitu. (2) Erant autem reges, qui convenere, Taurorum, et Agathyrasorum, et Neurorum, et Androphagorum, et Melanchlænorum, et Gelonorum, et Budinorum, et Sauromatarum.

CIII. Ex his Tauri institutis utuntur hujusmodi. Navifragos, et quoscumque ceperunt Græcos illuc delatos, immolant Virgini hoc modo : postquam sacra auspicati sunt, clava feriunt hominis caput : (2) et corpus quidem, ut alii dicunt, de præcipitio dejiciunt (in prærupta enim rupes exstructum templum est), caput vero in cruce erigunt : rursus alii de capite quidem consentiunt, corpus autem non de præcipitio dejici aiunt, sed terra condi. (3) Deam au-

δαίμονα ταύτην τῇ θύοις λέγουσι αὐτοὶ Ταυροὶ Ἰφι-
γένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος εἶναι. Πολεμίους δὲ ἄνδρας
τοὺς ἂν χειρώσονται ποιεῖσι τάδε· (4) ἀποταμῶν
ἕκαστος κεφαλὴν ἀποφέρειται ἐς τὰ οἰκία, ἔπειτεν ἐπὶ
ξύλου μεγάλου ἀναπείρας ἰσθᾶ ὑπὲρ τῆς οἰκίης ὑπερέ-
χουσαν πολλὸν, μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς καπνοδόχης.
Φασὶ δὲ τούτους φυλάκους τῆς οἰκίης πάσης ὑπεραιω-
ρεῖσθαι. Ζώουσι δὲ ἀπὸ λήτης τε καὶ πολέμου.

CIV. Ἀγάθυρσοι δὲ ἀβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καὶ
10 χρυσόφοροι τὰ μάλιστα, ἐπικούοντες δὲ τῶν γυναικῶν
τὴν μίξιν ποιῶνται, ἵνα κασίγνητοὶ τε ἀλλήλων ἔωσι
καὶ οἰκήσιοι ἐόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθει χρέων-
ται ἐς ἀλλήλους. Τὰ δ' ἄλλα νόμια Ὀρχίξιν προσκε-
χωρήκασιν.

15 CV. Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι,
γενεῇ δὲ μὴ πρότερόν σφρας τῆς Δαρείου στρα-
τηλασίης κατέλαβεν ἐκλιπεῖν τὴν χώραν πᾶσαν ὑπ'
ὀφίων· θρίας γάρ σφι πολλοὺς μὲν ἡ χώρα ἀνέβαινε,
οἱ δὲ πλεῖνες ἀνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρήμων ἐπέπεσον, ἐς
20 δὲ πιεζόμενοι οἴκησαν μετὰ Βουδίνων τὴν ἐωυτῶν ἐκλι-
πόντες. (2) Κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γόη-
τες εἶναι· λέγονται γὰρ ὑπὸ Σκυθίων καὶ Ἑλλήνων
τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ κατοικημένων ὥς ἔτεος ἐκάστου
ἅπαξ τῶν Νευρῶν ἕκαστος λύκος γίνεταί ἡμέρας ὀλίγας
25 καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐς τούτῳ κατίσταται. Ἐμὲ μὲν νυν
ταῦτα λέγοντες οὐ πείθουσι, λέγουσι δὲ οὐδὲν ἔσσαν,
καὶ ὁμνῶσι δὲ λέγοντες.

CVI. Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγρώτατα πάντων ἀνθρώ-
πων ἔχουσι ἥθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες οὔτε νόμῳ
30 οὐδενὶ χρεώμενοι. Νομάδες δὲ εἰσὶ, ἐσθῆτα δὲ φο-
ρέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίᾳ, γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι,
ἀνθρωποφαγέουσι δὲ μόνον τούτων.

CVII. Μελάγχλαινοι δὲ εἴματα μὲν μέλανα
φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι,
35 νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέονται.

CVIII. Βουδίνοι δὲ ἔθνος ἐὼν μέγα καὶ πολλὸν
γλαυκόν τε πᾶν ἰσχυρὸς ἐστὶ καὶ πυρρὸν. Πόλις δὲ
ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ζυλίνη, οὐνομα δὲ τῇ πόλει ἐστὶ
Γελωνοί· τοῦ δὲ τεύχεος μέγας κῶλον ἕκαστον τριή-
40 κοντα σταδίων ἐστὶ, ὑψηλὸν δὲ καὶ πᾶν ζυλινόν, καὶ
οἰκίαι αὐτῶν ζυλιναὶ καὶ τὰ ἱρά. (2) Ἔστι γὰρ δὴ
αὐτόθι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρὰ Ἑλληνικῶς κατεσκευα-
σμένα ἀγάλμασι τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ζυλινόισι,
καὶ τῷ Διονύσῳ τριετηρίδας ἀνάγουσι καὶ βακχεύουσι.
45 (3) Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνες, ἐκ δὲ
τῶν ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἴκησαν ἐν τοῖσι Βουδί-
νοισι· καὶ γλώσση τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ Ἑλληνικῇ
χρέονται.

CIX. Βουδίνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσση χρέονται καὶ
50 Γελωνοί. Ἄλλ' οὐδὲ δίαίτα ἡ αὐτὴ ἐστὶ Γελωνοῖσι
καὶ Βουδίνοισι· οἱ μὲν γὰρ Βουδίνοι ἐόντες αὐτόχθονες
νομάδες τέ εἰσι καὶ φειροτραγέουσι μόνον τῶν ταύτη,
Γελωνοὶ δὲ γῆς τε ἐργάται καὶ σιτοφάγοι καὶ κήπους
ἐκτμημένοι, οὐδὲν τὴν ἰδέην ἐμοῖοι οὐδὲ τὸ χρῶμα.

tem, cui has victimas immolant, ipsi Tauri aiunt Iphige-
niam esse, Agamemnonis filiam. Hostibus, quos bello
ceperunt, hoc faciunt : (4) qui captivum fecit, is ei caput
præcidit, domumque suam relatum, præalto infixum palo,
erigit ita ut multo supra domum, atque adeo supra fuma-
rium, emineat; dicuntque, hos tamquam custodes totarum
adum ita sublime eminere. Vivunt autem ex præda et
bello.

CIV. Agathyrsi lautissimi et molliissimi homines sunt,
maximamque partem aurum gestant. Cum mulieribus in
commune consuetudinem habent, quo sint inter se fratres
et consanguinei, eoque nec invidiam nec inimicitias invi-
cem exercent. Quod ad alia attinet instituta, ad Thraces
accedunt.

CV. Neuri Scythicis utuntur institutis. Proxima autem
ante Darii expeditionem generatione accidit his, ut terram
suam desererent totam propter serpentes. Ingentem enim
ipsis serpentum multitudinem ediderat hæc regio, quorum
quidem major pars ex superioribus regionibus, quæ deserte
sunt, invaserant. Ad extremum, malis pressi, relicta sua
terra, cum Budinis habitatum concesserunt. (2) Videntur
autem præstigiatores esse hi homines : narrant certe Scy-
thæ et Græci Scythiam incolentes, semel quotannis Neu-
rorum quemque per aliquot dies in lupum mutari, deinde
vero rursus formæ suæ reddi. Mihi quidem hæc naran-
tes non persuadent; narrant vero nihilo minus, atque etiam
interposito iurejurando adfirmant.

CVI. Androphagi ferocissimos omnium hominum mores
habent; neque jus colentes ullum, neque lege ulla utentes.
Nomades sunt : vestem gestant Scythicam similem, lingua
vero utuntur propria. Soli autem ex illis populis humana
carne vescuntur.

CVII. Melanchlæni vestimenta nigra gestant; a quibus
etiam nomen est eis impositum : institutis autem utuntur
Scythicis.

CVIII. Budini, magnus populus et numerosus, glauci
admodum sunt omnes, et rubicundi. Urbem hi in sua
ditione conditam habent ligneam : Gelonus oppido nomen
est : cujus muri latus quodque triginta stadia in longitudi-
nem patet, altus vero murus, totusque ligneus : ædes item
et templa lignea sunt. (2) Sunt enim ibi Græcanicorum
deorum templa, Græco more instructa imaginibus et aris
et delubris ligneis. Iidem Baccho triennialia festa agunt,
et bacchanalia celebrant. (3) Sunt enim Geloni origine
Græci : qui ex emporiis suis pulsati, in Budinos habitatum
concesserunt : linguaque utuntur partim Scythica, partim
vero Græca.

CIX. Budini vero non eadem lingua, atque Geloni, utun-
tur : nec eadem utrisque vitæ ratio est. Budini enim, in-
digena gens, nomades (*pastores*) sunt, solique hi ex omni-
bus istarum regionum incolis pediculos comedunt : Ge-
loni vero terram colunt, panem comedunt, hortos habent;
nihil istis nec forma similes, nec colore. Verumtamen

ὑπὸ μέντοι Ἑλλήνων καλεῦνται καὶ οἱ Βουδινοὶ Γελωνοὶ, οὐκ ὀρθῶς καλεῖμενοι. (2) Ἡ δὲ χώρα σφένω παῖσά ἐστι δασέα ἰδῆσι παντοίησι· ἐν δὲ τῇ ἰδῇ τῇ πλείεσθι ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλή καὶ ἔλος καὶ κάλαμος περὶ αὐτήν· ἐν δὲ ταύτῃ ἐνύδριες ἀλίσκονται καὶ κάστορες καὶ ἄλλα θηρία τετραγυνοπρόσωπα, τῶν τὰ δέρματα περὶ τὰς σισύρας παραρράπτεται, καὶ οἱ ὄρχιες αὐτοῖσι εἰσι χρήσιμοι ἐς ὑστερέων ἄκσιν.

10 CX. Σαυροματέων δὲ περὶ ἴδε λέγεται. Ὅτε Ἑλληνες Ἀμαζόσι ἐμαχέσαντο (τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλεῦσι Σκύθαι Οἰόρπατα, δύναται δὲ τὸ οὖνομα τοῦτο κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν ἀνδροκτόνοι· οἷορ γὰρ καλεῦσι τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ πατὰ κτείνειν), τότε λόγος τοῦς Ἑλ-
15 λήνας νικήσαντας τῇ ἐπὶ Θερμῳδόντι μάχῃ ἀποπλῶειν ἄγοντας τρισὶ πλοίοις τῶν Ἀμαζόνων ὅσας ἐδυνάετο ζωγῆσαι, τὰς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιθεμένους ἐκκόβει τοὺς ἄνδρας. (2) Πλοῖα δὲ οὐ γινώσκειν αὐτάς, οὐδὲ πηδάλιοις χρᾶσθαι οὐδὲ ἰστίοις οὐδὲ εἰρεσίῃ· ἀλλ'
20 ἐπεὶ ἐξέκοψαν τοὺς ἄνδρας, ἐφέροντο κατὰ κύμα καὶ ἄνεμον· καὶ ἀπικνύνονται τῆς λίμνης τῆς Μαίητιδος ἐπὶ Κρημνοῦς. Οἱ δὲ Κρημνοὶ εἰσι γῆς τῆς Σκυθέων τῶν ἐλευθέρων. (3) Ἐνθαῦτα ἀποβάσαι ἀπὸ τῶν πλοίων αἱ Ἀμαζόνες ὠδοποροῦν ἐς τὴν οἰκεομένην. Ἐντυ-
25 χοῦσαι δὲ πρώτῃ ἵππορροβίῳ τοῦτο διήρπασαν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἵππαζόμεναι ἐληίζοντο τὰ τῶν Σκυθέων.

CXI. Οἱ δὲ Σκύθαι οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι τὸ πρῆγμα· οὔτε γὰρ φωνὴν οὔτε ἐσθῆτα οὔτε τὸ ἔθνος ἐγίνωσκον, ἀλλ' ἐν θώματι ἔσαν δόκοντες ἔλθοιεν, ἐδόκειον δ'
30 αὐτάς εἶναι ἄνδρας τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχοντας, μάχην τε δὴ πρὸς αὐτάς ἐποιεῦντο. (2) Ἐκ δὲ τῆς μάχης τῶν νεκρῶν ἐκράτησαν οἱ Σκύθαι, καὶ οὕτω ἐγνώσαν εἰσάσας γυναῖκας. Βουλευομένοισι ὦν αὐτοῖσι ἐδόξε κτείνειν μὲν οὐδενὶ τρόπῳ ἔτι αὐτάς, ἐμυτῶν δὲ τοὺς
36 νεωτάτους ἀποπέμψαι ἐς αὐτάς, πλήθος εἰκάσαντας ὅσαι περ ἐκείναι ἔσαν· (3) τοὺς δὲ στρατοπεδεύεσθαι πλησίον ἐκείνων καὶ ποιεῖν τὰ περ ἂν καὶ ἐκεῖναι ποίωσι· ἦν δὲ αὐτοὺς διώκωσι, μάχεσθαι μὲν μὴ, ὑποφεύγειν δὲ ἔπειαν δὲ παύσονται, ἐλθόντας αὐτοὺς
40 πλησίον στρατοπεδεύεσθαι. (4) Ταῦτα ἐβουλεύσαντο οἱ Σκύθαι βουλόμενοι ἐξ αὐτῶν παῖδας ἐγγενήσεσθαι.

CXII. Ἀποπεμφθέντες δὲ οἱ νεγνίσκοι ἐποίεον τὰ ἐντεταλμένα. Ἐπεὶ δὲ ἔμαθον αὐτοὺς αἱ Ἀμαζόνες ἐπ' οὐδεμιᾷ δηλῇσι ἀπιγμένους, ἔων χαίρειν προσεχώ-
45 ρον δὲ πλησιαιτέρω τὸ στρατόπεδον τῷ στρατοπέδῳ ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη. (2) Εἶχον δὲ οὐδὲν οὐδ' οἱ νεγνίσκοι, ὥσπερ οὐδὲ αἱ Ἀμαζόνες, εἰ μὴ τὰ σπλά καὶ τοὺς ἵππους· ἀλλὰ ζῶν ἐζῶν τὴν αὐτὴν ἐκείνησι, θηρεύοντες τε καὶ ληϊζόμενοι.

60 CXIII. Ἐποίεον δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐς τὴν μεσαμβρίην τοῖόνδε· ἐγίνοντο σποράδες κατὰ μίαν τε καὶ δύο, πρόσω δὴ ἀπ' ἀλλήλων ἐς εὐμαρίην ἀποσικιδάμεναι. Μαθόντες δὲ καὶ οἱ Σκύθαι ἐποίεον τῷτὸ τοῦτο· καὶ τις μουνωθεισέων τινὶ αὐτῶν ἐνεγρίμπετο καὶ ἡ Ἀμα-

a Græcis Budini etiam Geloni nominantur; parum recte id quidem. (2) Est autem universa illorum terra silvis frequens, omni genere arborum refertis. In vastissima silva lacus est magnus et amplus, et circumcirca palus arundine frequens. In eo lacu lutræ capiuntur, et castores, et aliæ quadrato fronte feræ, quarum pelles penulis prætexuntur, testiculi vero ad uterorum curationem sunt utiles.

CX. De Sauromatis hæc fama est. Postquam Græci cum Amazonibus pugnarunt, (Amazonas autem Scythas Oiorpata nominant, quod vocabulum Græco sermone viricidas significat: oior enim virum dicunt; pata vero, occidere:) tunc igitur Græci perhibentur, victoria apud Thermodontem relata, tribus navibus domum repetisse; tot Amazonas, quot vivas capere potuerant, secum vehentes. At illas in medio mari invasisse viros, cunctosque interfecisse. (2) Easdem vero, quum navigandi essent imperitæ, et nec gubernaculorum usum nossent, nec velorum, nec remorum, occisis viris, delatas quo fluctus ventique pellerent, Cremnos ad Mæotidem paludem pervenisse: sunt autem Cremni locus, in Liberiorum Scytharum regione. (3) Ibi postquam e navibus exscenderunt Amazones, pedibus in habitata loca profectæ, quod primum offenderunt equorum armentum, hoc direpto obequitantes, res Scytharum prædabantur.

CXI. Scythæ vero, quum nec linguam earum, nec vestimentum, neque gentem nossent, conjectare non potuerant quid hoc rei esset, demirabanturque unde adessent. Quum vero viros esse ejusdem staturæ ætatisque existimarent, prælium cum illis commiserunt: (2) ex pugna autem potiti mortuis, cognoverunt feminas esse. Deliberantibus igitur visum est, nequitiam illas dehinc occidere, sed e suis qui maxime juvenes essent adversus eas mittere, numero, quantum conjicere poterant, pares illarum numero. (3) Hos jusserunt in earumdem vicinia habere castra, facereque eadem quæ illas viderent facientes: sin illæ ipsos persequerentur, non pugnam cum eis inire, sed sese recipere; quando vero persequi desinerent illæ, tum rursus adpropinquare eisdem et castra propius ponere. (4) Hoc consilium Scythæ ceperunt, cupientes ex illis liberos sibi progigni.

CXII. Missi juvenes mandata sunt exsecuti. Quos ubi viderunt Amazones non lædendi consilio advenisse, valere sinebant: et quotidie propius castra castris admovebantur. (2) Nihil autem aliud habebant hi juvenes, quemadmodum etiam Amazones, nisi arma et equos: vitam autem sustentabant perinde atque illæ, venando et prædam agendo.

CXIII. Sub meridiem hoc agere Amazones consueverant: sparsim singulæ aut binæ, scorsum ab invicem, levandi ventris caussa vagabantur. Qua re animadversa, Scythæ perinde fecerunt: et eorum unus ad aliquam ex illis, quæ longius a cæteris sola versabatur, propius accessit: nec

ζῶν οὐκ ἀπωθέετο, ἀλλὰ περιεῖδε γρήσασθαι. (2) Καὶ φωνῆσαι μὲν οὐκ εἶχε (οὐ γὰρ συνίεσαν ἀλλήλων), τῇ δὲ χειρὶ ἔφραξε ἐς τὴν ὑστεραίην ἐλθεῖν ἐς τούτῳ χωρίον καὶ ἕτερον ἀγειν, σημαίνουσα δύο γενέσθαι, καὶ αὕτῃ ἑτέρῃν ἀζειν. (3) Ὁ δὲ νεηνίσκος ἐπεὶ ἀπῆλθε, ἔλεξε ταῦτα πρὸς τοὺς λοιπούς· τῇ δὲ ὑστεραῇ ἦλθε ἐς τὸ χωρίον αὐτός τε οὗτος καὶ ἕτερον ἦγε, καὶ τὴν Ἀμαζόνα εὗρε δευτέρῃν αὐτὴν ὑπομένουσαν. Οἱ δὲ λοιποὶ νεηνίσκοι ὥς ἐπίθοντο ταῦτα, καὶ αὐτοὶ ἐκτιλώσαντο
10 τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζόνων.

CXIV. Μετὰ δὲ συμμίζαντες τὰ στρατόπεδα οἴκων ἑμοῦ, γυναῖκα ἔχων ἕκαστος ταύτην τῇ τὸ πρῶτον συνεμίχθη. Τὴν δὲ φωνὴν τὴν μὲν τῶν γυναικῶν οἱ ἄνδρες οὐκ ἐδυνάτο μαθεῖν, τὴν δὲ τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες συνέλαβον. (2) Ἐπεὶ δὲ συνῆκαν ἀλλήλων, ἔλεξαν πρὸς τὰς Ἀμαζόνας τάδε οἱ ἄνδρες, « ἡμῖν εἰσι μὲν τοκέες, εἰσι δὲ κτήσιες. Νῦν ὧν μηκέτι πλεῦνα χρόνον ζῶν τοιγόνδε ἔχωμεν, ἀλλ' ἀπελθόντες ἐς τὸ πλῆθος διζιτώμεθα. Γυναῖκας δὲ ἔχομεν ὑμέας
20 καὶ οὐδαμὰς ἄλλας. » (3) Αἱ δὲ πρὸς ταῦτα ἔλεξαν τάδε, « ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα οἰκέειν μετὰ τῶν ὑμετέρων γυναικῶν· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ νόμια ἡμῖν τε καὶ ἐκείνησι ἐστί. (4) Ἡμεῖς μὲν τοξεύομεν τε καὶ ἀκοντίζομεν καὶ ἵππαζόμεθα, ἔργα δὲ γυναικῆα οὐκ ἐμάθομεν· αἱ δὲ ὑμετέραι γυναῖκες τοῦτων μὲν οὐδὲν τῶν ἡμεῖς κατελέξαμεν ποιῆσαι, ἔργα δὲ γυναικῆα ἐργάζονται καὶ μένουσι ἐν τῇσι ἀμάρῃσι, οὐτ' ἐπὶ θήρῃν ἰοῦσαι οὔτε ἄλλῃ οὐδαμῇ. Οὐκ ἂν ὧν δυναίμεθα ἐκείνησι συμφέρεσθαι. (6) Ἀλλ' εἰ βούλεσθε γυναῖκας ἔχειν ἡ-
25 μέας καὶ δοκέειν εἶναι δικαιοτάτοι, ἐλθόντες παρὰ τοὺς τοκέας ἀπολάχετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος, καὶ ἔπειτεν ἐλθόντες οἰκώμεν ἐπ' ἡμέων αὐτέων. »

CXV. Ἐπειθόντο καὶ ἐποίησαν ταῦτα οἱ νεηνίσκοι. Ἐπειτέ δὲ ἀπολαχόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον
35 ἦλθον ὅπισω παρὰ τὰς Ἀμαζόνας, ἔλεξαν αἱ γυναῖκες πρὸς αὐτοὺς τάδε, « ἡμέας ἔχει φόβος τε καὶ δέος, ὅπως χρὴ οἰκέειν ἐν τῷδε τῷ χώρῳ τοῦτο μὲν ὑμέας ἀποστερησάσας πατέρων, τοῦτο δὲ τὴν γῆν τὴν ὑμετέρην δηλησάμενας πολλὰ. (2) Ἀλλ' ἐπειτέ ἀξιοῦτε ἡμέας
40 γυναῖκας ἔχειν, τάδε ποιεῖτε ἅμα ἡμῖν· φέρετε ἕξανα-στέωμεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, καὶ περῆσαντες Τανάιν ποταμὸν οἰκώμεν. »

CXVI. Ἐπειθόντο καὶ ταῦτα οἱ νεηνίσκοι, διαβάντες δὲ τὸν Τανάιν ὠδοπόρεον πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα
45 τριῶν μὲν ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ Τανάιδος ὁδόν, τριῶν δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος πρὸς βορέην ἄνεμον. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τοῦτον τὸν χώρον ἐν τῷ νῦν κατοικεῖται, οἴκησαν τοῦτον. (2) Καὶ διαίτη ἀπὸ τούτου γρέονται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυροματέων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ
50 θήρῃν ἐπ' ἵππων ἐκφοιτοῦσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτοῦσαι, καὶ στολὴν τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσαι.

CXVII. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, ἐπεὶ οὐ

illa eum repudiavit, sed sese frui passa est. (2) Et colloqui quidem cum illo non potuit (nec enim sermonem suum invicem intelligebant), sed signo manu dato invitavit eum, ut postridie eundem in locum adducto comite veniret; significans, duas adfuturas; se nempe adducturam aliam. (3) Juvenis, ad suos reversus, sociis hæc nunciavit: et insequente die rediit et ipse in constitutum locum, et alterum secum adduxit; reperitque Amazonem, cum socia sese expectantem. Id ubi compererunt reliqui juvenes, etiam ipsi reliquas Amazonas cicuravunt.

CXIV. Posthæc junctis castris una habitavunt: et quisque eam habuit uxorem, cum qua primum consuetudinem habuerat. Et linguam quidem mulierum addiscere viri non potuerunt, sed virorum sermonem didicerunt mulieres. (2) Ubi se invicem intelligebant, Amazonas his verbis compellarunt viri: « Sunt nobis parentes, sunt etiam possessiones. Nunc igitur non amplius talem vivamus vitam; sed ad nostros redeamus, cum illisque vitam agamus. Et vos habebimus uxores, nec ullas alias. » (3) At illæ ad hæc responderunt: « Nos vero non poterimus cum vestris vivere mulieribus: nec enim eadem nobis atque illis instituta sunt. (4) Nos arcu utimur, et sagittis, et equis; muliebria vero non didicimus opera. Vestrae autem mulieres nihil horum, quæ diximus, agunt; opera vero faciunt muliebria, in plaustis desidentes, nec venatum exeuntes, neque alio usquam. Itaque cum illis non poterimus consuescere. (5) Sed si nos habere vultis uxores, et videri vultis acquissime agere; abite ad parentes vestros, et facultatum partem ab eis sortiti, ad nos redite; ac deinde seorsum ab illis habitemus. »

CXV. Paruerunt juvenes, et, quod illæ postulaverant, fecerunt. Postquam vero facultatum ratam partem acceperunt, et ad Amazonas sunt reversi, hæc eis dixere uxores: « Timor nos atque metus tenet, quo pacto hoc in loco habitare possimus; quum et patribus vos privaverimus, et terram vexaverimus vestram. (2) Sed, si cupitis porro nos habere uxores, hæc facite nobiscum: agite, hac ex terra excedamus; et trajecto Tanai fluvio, ibi habitemus. »

CXVI. In hanc quoque conditionem consensere juvenes. Trajecto Tanai, tridui viam a Tanai versus orientem progressi sunt, et tridui item viam a Mæotide palude versus septemtrionem; et postquam in eum locum venerunt, ubi etiam nunc habitant, ibi sedes ceperunt. (2) Atque ab illo tempore vetustam vitæ rationem mulieres Sauromatarum conservavunt venatum exeuntes, vectæ equis una cum maritis aut sine maritis, et in bellum proficiscentes, eandemque cum viris vestem gestantes.

CXVII. Sermone Sauromatæ utuntur Scythico, solæce quidem illo utentes inde ab antiquis temporibus, quoniam

χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. (2) Τὰ περὶ γάμων δὲ ὧδε σφι διακέσται· οὐ γαμέται παρθένος οὐδεμία πρὶν ἂν τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ. Αἱ δὲ τινες αὐτέων καὶ τελευταίους γηραιαὶ πρὶν γήμ-

5 σθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλήσσαι.

CXVIII. Ἐπὶ τούτων οὖν τῶν καταλεχθέντων ἐθνέων τοὺς βασιλεῖς ἡλισμένους ἀπικόμενοι τῶν Σκυθῶν οἱ ἄγγελοι ἔλεγον ἐκδιδάσκοντες ὡς ὁ Πέρσης, ἐπειδὴ οἱ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ τῇ ἐτέρῃ πάντα κατέστραπται, γέφυραν ζεύξας ἐπὶ τῷ αὐγένι τοῦ Βοσπόρου διαθέθηκε ἐς τήνδε τὴν ἡπειρον, διαβὰς δὲ καὶ καταστρεψάμενος Θρηίκας γεφυροὶ ποταμὸν Ἰστρον, βουλόμενος καὶ τάδε πάντα ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. « Τμεῖς ὦν μηδὲν τρό-
10 πῳ ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι περιίδητε ἡμέας διαφθα-
15 ρέντας, ἀλλὰ τούτῳ νόσαντες ἀντιάζωμεν τὸν ἐπιόντα. (2) Οὐκ οὖν ποιήσετε ταῦτα; ἡμεῖς μὲν πιεζόμενοι ἢ ἐκλείψομεν τὴν χώραν ἢ μένοντες δημολογίῃ χρυσόμεθα· τί γὰρ πάθωμεν μὴ βουλομένον ὑμῶν τιμωρεῖν; ὑμῖν δὲ οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἐλαφρότερον· ἡκεῖ γὰρ ὁ
20 Πέρσης οὐδὲν τι μᾶλλον ἐπ' ἡμέας ἢ οὐ καὶ ἐπ' ὑμέας, οὐδὲ οἱ καταχρᾶται ἡμέας καταστρεψάμενοι ὑμῶν ἀπέχεσθαι. (3) Μέγα δὲ ὑμῖν λόγων τῶνδε μαρτύριον ἔρομεν· εἰ γὰρ ἐπ' ἡμέας μούρους ἐστρατηλάτεις ὁ Πέρσης τίτασθαι τῆς πρόσθε δουλοσύνης βουλόμενος, χρῆν
25 αὐτὸν πάντων τῶν ἄλλων ἀπερχόμενον οὕτω ἵνα ἐπὶ τὴν ἡμετέραν, καὶ ἂν ἐδῆλου πᾶσι ὡς ἐπὶ Σκύθας ἐλαύνει καὶ οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄλλους. (4) Νῦν δὲ ἐπεῖτε τάχιστα διέβη τήνδε τὴν ἡπειρον, τοὺς αἰεὶ ἐμποδὼν γινομένους ἡμεροῦται πάντας· τοὺς τε δὴ ἄλλους ἔχει ὑπ' ἐωυτῷ
30 Θρηίκας, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἡμῖν ἐόντας πλησιοχώρους Γέτας. »

CXIX. Ταῦτα Σκυθῶν ἐπαγγελομένων ἐβουλεύοντο οἱ βασιλεῖς οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνέων ἦκοντες, καὶ σφῶν ἐστί-
35 σθασαν αἱ γνώμαι· ὁ μὲν γὰρ Γελωνὸς καὶ ὁ Βουδι-
νος καὶ ὁ Σαυρομάτης κατὰ τούτῳ γεγόμενοι ὑπεδέχοντο Σκύθησι τιμωρήσειν· (2) ὁ δὲ Ἀγάθυρσος καὶ Νευ-
ρὸς καὶ Ἀνδροπάγος καὶ οἱ τῶν Μελαγχλαίων καὶ Ταύρων τάδε Σκύθησι ὑπεκρίναντο, « εἰ μὲν μὴ ὑμεῖς
40 ἔατε οἱ πρότερον ἀδικήσαντες Πέρσας καὶ ἄρξαντες πό-
λεμου, τούτων δεόμενοι τῶν νῦν δέεσθε λέγειν τε ἂν ἐφαίνεσθε ἡμῖν ὀρθᾶ, καὶ ἡμεῖς ὑπακούσαντες τούτῳ ἂν ὑμῖν ἐπρήσσομεν. (3) Νῦν δὲ ὑμεῖς τε ἐς τὴν ἐκεί-
νων ἐσβαλόντες γῆν ἄνευ ἡμῶν ἐπεκρατέετε Περσέων, ὅσον χρόνον ὑμῖν ὁ θεὸς παρεδίδου· καὶ ἐκείνοι, ἐπεὶ
45 σπρας οὗτος θεὸς ἐγείρει, τὴν μοιρὴν ὑμῖν ἀποδιδοῦσι. Ἡμεῖς δὲ οὔτε τι τότε ἡδίκησαμεν τοὺς ἄνδρας τούτους οὐδὲν, οὔτε νῦν πρότερο πειρησόμεθα ἀδικεῖν. (4) Ἢν μέντοι ἐπὶ καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἄρξῃ τε ἀδικέω, καὶ ἡμεῖς οὐ πεισόμεθα. Μέχρι δὲ τούτου ἰδόμεν, με-
50 νόμεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖσι· ἥκειν γὰρ δοκέομεν οὐκ ἐπ' ἡμέας Πέρσας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀδικίης γενο-
μένων. »

CXX. Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἐπίθοντο οἱ Σκύ-
θαι, ἐβουλεύοντο ἰθυμαρίην μὲν μηδεμίαν ποιέεσθαι ἐκ

eum non recte didicerant Amazones. (2) Quod ad nuptias spectat, hoc apud illos institutum obtinet : nulla virgo viro nubuit, quin prius ex hostibus virum quempiam occiderit : suntque apud eos quæ vetulæ moriantur priusquam nupserint, quoniam satisfacere legi non potuerunt.

CXVIII. Ad horum igitur, quos commemoravi, populorum congregatos reges ubi venere Scytharum legati, edocuerunt eos, Persarum regem, postquam in altera continente omnia armis suis subiecisset, ponte in collo Bospori posito in hanc trajecisse continentem ; et, subactis Thracibus, Istrum fluvium ponte jungere, hoc consilio ut et hæc omnia suam sub potestatem redigat. « Vos igitur nequaquam, res vestras a nostris rebus separantes, disperdi nos sinite ; sed communi consilio obviam eamus invadenti ! (2) Id nisi feceritis ; nos, ab illis pressi, aut regione excedemus ; aut, manentes, deditionem faciemus. Quid enim aliud facere possumus, si vos opem nobis ferre nolueritis ? At non idcirco melius vobiscum agetur : venit enim Persa non magis contra nos, quam contra vos ; nec nobis subactis contentus, a vobis abstinebit. (3) Magnum vero hujus rei testimonium proferimus : nam, si adversus nos solos arma movisset Persa, ulciscendæ superioris servitutis causa, oportebat illum ita nostram invadere terram, ut ab aliis populis omnibus abstineret ; cunctisque declaraturus erat, adversus Scythas se ducere exercitum, non adversus alios. (4) Nunc vero, ex quo in hanc continentem trajecit, continuo, quoscumque obviam habet, perdomat omnes. Sane quidem quum reliquos suæ potestati subjecit Thrakas, tum nostros quoque finitimos Getas. »

CXIX. Hæc quum Scythæ exposuissent, deliberarunt reges qui ex prædictis populis convenerant. Divisæ autem fuerunt eorum sententiæ : nam Gelonus quidem, et Budinus, et Sauromata, idem sentientes, opem ferendam Scythiis receperunt ; (2) Agathysus vero, et Neurus, et Androphagus, et Melanchlenorum Taurorumque reges, hæcce Scythiis responderunt : « Nisi vos priores injuria adfecissetis Persas, bellique fecissetis initium, recte utique videremini nobis precari quæ precamini, dicereque quæ dixistis ; et nos precibus vestris morem gerentes, eadem (quæ hi vobis recipiunt) præstituri vobis eramus. (3) Nunc vero vos, absque nobis, illorum terram invasistis, et imperium in Persas, quamdiu deus vobis permisit, obtinuistis : et illi nunc, ab eodem deo excitati, paria vobis reddunt. At nos neque tunc injuria ulla adfecimus hos viros, neque nunc priores injuria illos lacessere conabimur. (4) Quodsi tamen nostram etiam terram invadere hostis voluerit, et injuriarum fecerit initium, nos quoque ipsi non tolerabimus : donec autem hoc viderimus, domi manebimus ; nec enim contra nos venisse Persas existimamus, sed contra eos qui injuriarum fuerunt auctores. »

CXX. Hæc ubi ad se relata Scythæ audire, decreverunt justam quidem ex aperto pugnam nullam conserere, quo-

τοῦ ἐμφανέος, ὅτι δὴ σφι οὗτοί γε σύμμαχοι οὐ προσε-
γένοντο, ὁπεξιόντες δὲ καὶ ὑπεξελαύνοντες τὰ φρέατα,
τὰ παρεξίονεν αὐτοί, καὶ τὰς κρήνας συγχρύν, τὴν ποίην
τε ἐκ τῆς γῆς ἐκτρίβειν, διχρῶ σφέας διελόντες. (2)

Καὶ πρὸς μὲν τὴν μίαν τῶν μοιρέων, τῆς ἐβασίλευε
Σχωπίσας, προσχωρεῖν Σαυρομάτας· τούτους μὲν δὴ
ὑπάγειν, ἣν ἐπὶ τούτῳ τράπηται ὁ Πέρσης, ἰδὺ Ταναΐ-
δος ποταμοῦ παρὰ τὴν Μαίητιν λίμνην ὑποφεύγοντας,
ἀπελαύνοντός τε τοῦ Πέρσεω ἐπιόντας διώκειν. (3)

Αὕτη μὲν σφι μία ἦν μοῖρα τῆς βασιλείης, τεταγμένη
ταύτην τὴν ὁδὸν ἤπερ εἴρηται· τὰς δὲ δύο τῶν βασι-
ληϊῶν, τὴν τε μεγάλην τῆς ἡγεῖς Ἰδάνθυρος καὶ τὴν τρί-
την τῆς ἐβασίλευε Τάξαις, συνελθούσας ἐς τὸ αὐτὸ καὶ
Γελωνῶν τε καὶ Βουδίνων προσγενομένων, ἡμέρης καὶ

13 τούτους ὁδῶ πρόχροντας τῶν Περσέων ὑπεξάγειν, ὑπίον-
τας τε καὶ ποιεύντας τὰ βεβουλευμένα. (4) Πρῶτα μὲν
νυν ὑπάγειν σφέας ἰδὺ τῶν χωρέων τῶν ἀπειταμένειν
τὴν σφετέρην συμμαχίην, ἵνα καὶ τούτους ἐκπολεμώ-
σωσι· εἰ δὲ μὴ ἐκόντες γε ὑπέδυσαν τὸν πόλεμον τὸν

20 πρὸς Πέρσας, ἀλλ' ἀέκοντας ἐκπολεμῶσαι μετὰ δὲ
τούτῳ ὑποστρέφειν ἐς τὴν σφετέρην καὶ ἐπιχειρεῖν, ἣν
δὴ βουλευόμενοι δοκέη.

CXXI. Ταῦτα οἱ Σκυθαὶ βουλευσάμενοι ὑπηγά-
ζον τὴν Δαρείου στρατιὴν, προδρόμους ἀποστειλαντες
25 τῶν ἱππέων τοὺς ἀρίστους. Τὰς δὲ ἀμᾶξας ἐν τῇσί
σφι διαίτῳ τὰ τέκνα τε καὶ αἱ γυναῖκες πᾶσαι, καὶ
τὰ πρόβατα πάντα πλὴν ὅσα σφι ἐς φορβὴν ἱκανὰ ἦν,
τοσαῦτα ὑπολιπόμενοι τὰ ἄλλα ἅμα τῇσι ἀμᾶξῃσι προέ-
πειψαν, ἐντειλάμενοι αἰεὶ τὸ πρὸς βορέεω ἐλαύνειν.

30 Ταῦτα μὲν δὴ προεκομίζετο.

CXXII. Τῶν δὲ Σκυθῶν οἱ πρόδρομοι ὡς εὔρον
τοὺς Πέρσας ὅσον τε τριῶν ἡμερέων ὁδὸν ἀπέχοντας
ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ, οὗτοί μὲν τούτους εὐρόντες, ἡμέρης
ὁδῶ πρόχροντες, ἐστρατοπεδεύοντο τὰ ἐκ τῆς γῆς φυό-
35 μενα λεαίνοντες. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον ἐπιφανῆ-
σαν τῶν Σκυθῶν τὴν ἵππον, ἐπήϊσαν κατὰ στίβον
αἰεὶ ὑπαγόντων· καὶ ἐπειτεν (πρὸς γὰρ τὴν μίαν τῶν
μοιρέων ἴθυσαν) οἱ Πέρσαι ἐδίωκον πρὸς ἥῳι τε καὶ τοῦ
Ταναΐδος. (3) Διαβάντων δὲ τούτων τὸν Ταναῖν πο-

40 τῶν οἱ Πέρσαι ἐπιδιαβάντες ἐδίωκον, ἐς ὃ τῶν Σαυ-
ροματέων τὴν χώραν διεξελθόντες ἀπίκοντο ἐς τὴν τῶν
Βουδίνων.

CXXIII. Ὅσον μὲν δὴ χρόνον οἱ Πέρσαι ἦσαν διὰ
τῆς Σκυθικῆς καὶ τῆς Σαυροματίδος χώρας, οἱ δὲ εἶχον
45 οὐδὲν αἰνεσθαὶ ἅτε τῆς χώρας ἐούσης· γέρσου· ἐπειτέ δὲ
ἐς τὴν τῶν Βουδίνων χώραν ἐσέβαλον, ἐνθαῦτα δὴ ἐντυ-
γόντες τῇ ξυλλίῳ τεύχει, ἐκλειοπίστων τῶν Βουδίνων
καὶ κεκρινωμένου τοῦ τεύχεος πάντων, ἐνέπηρσαν αὐτό.

(2) Τοῦτο δὲ ποιήσαντες εἴποντο αἰεὶ τὸ πρόσω κατὰ
50 στίβον, ἐς ὃ διεξελθόντες ταύτην ἐς τὴν ἐρήμῳ ἀπί-
κοντο. Ἡ δὲ ἐρήμος αὕτη ὑπ' οὐδαμῇ νίμεται ἀν-
δρῶν, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Βουδίνων χώρας ἐῖσθα πλῆθος
ἐπὶ ἡμερέων ὁδοῦ. (3) Ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου Θυσσα-
γέται οἰκέουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσαρες μεγάλοι

niam hi sibi armorum socii non accederent; sed, recedentes
et armenta retro agentes, puteos qua praeterirent et fontes
obstruere, herbamque e terra natam atterere, bifariam
sese partientes. (2) Et alteram quidem harum partium,
quam duceret rex Scopasis, junctis Sauromatis, recta versus
Tanain fluvium secundum Maotin paludem, si huc se con-
verteret Persa, debere regredi; et, quando retro duceret
rex, illum persequi atque invadere. (3) Haec igitur una pars
Regni [*id est, Regionum Scytharum*] hac via, qua dixi,
collocata erat. Duae autem reliquas Scytharum Regionum
partes, majorem, cui Idanthysus imperabat, tertiamque
cui praerat rex Taxacis, collectas inter se et junctas cum
Gelonis atque Budinis, similiter, unius diei itinere inter se
et Persas sectantes interjecto, debere regredi, et ea fac-
cere quae decreta essent. (4) Hos igitur primum recta versus
eorum ditionem recipere sese debere, qui societatem ipsis
negassent, quo hos etiam bello implicarent; (ut, qui no-
luissent sponte fortunam belli Persici subire, inviti tamen
bella recogerentur:) deinde vero in suam ditionem sese con-
vertere, et adgredi hostem, si deliberantibus ita videretur.

CXXI. His ita deliberatis, Scythae exercitui Darii obviam
sunt progressi, praecursoribus praemissis equitibus prae-
stantissimis. Plaustra vero, in quibus vitam agebant liberi
eorum uxoresque omnes, et pecora omnia, praeterquam
quot ad victum sufficiebant, tot relictis, caetera simul cum
plaustris dimiserunt, dato mandato, ut versus septemtrio-
nem continuo agerent. Haec igitur ita in tuto colloca-
bant.

CXXII. Antecursores Scytharum postquam Persas repe-
rerunt tridui itinere ab Istro progressos, unius diei itinere
ab illis distantes castra posuerunt; et, quicquid progignit
terra, id omne contriverunt. (2) Persae vero, ut Scytharum
equitatum viderunt sibi comparentem, vestigia eorum
legentes progressi sunt, quum quidem illi continuo retro
cederent. Erant autem hi, contra quos iter suum Persae
dirigebant, una illa Scytharum pars, quam supra comme-
moravi; itaque eosdem deinde orientem versus, et versus
Tanain, sunt persecuti. (3) Et postquam Tanain fluvium
hi trajecerunt, Persae item trajecto fluvio eos sunt persecu-
ti; donec, peragrata Sauromatarum ditione, in Budinorum
regionem pervenerunt.

CXXIII. Quamdiu igitur per Scythicam et Sauromatidem
terram iter Persae faciebant; nihil quod vastare possent
repererunt, quippe in arida et inculta terra. Postquam vero
Budinorum ingressi sunt regionem, ligneam ibi urbem of-
fendentes, a Budinis desertam, et omnibus rebus vacuum,
incenderunt. (2) Dum hoc agebant, continuo per tritam
viam ulterius progrediebantur, donec in terram prorsus
desertam pervenerunt. Situm est autem hoc desertum, a
nullis prorsus hominibus habitatum, supra Budinorum
regionem, patetque in septem dierum iter. (3) Super eo
deserto habitant Thyssagetae: quorum ex terra quattuor
exeunt magna flumina, quae postquam per Maotas fluxere,

βρόντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδοῦσι ἐς τὴν λίμνην τὴν κα-
λευμένην Μαιήτιν, τοῖσι οὐνόματα κέεται τὰδε, Λύκος,
Ὅαρος, Τάναϊς, Ὅργις.

CXXIV. Ἐπεὶ οὖν ὁ Δαρεῖος ἦλθε ἐς τὴν ἐρῆμον,
5 παυσάμενος τοῦ δρόμου ἴδρυσεν τὴν στρατιὴν ἐπὶ ποταμῷ
Ὅάρῳ. Τοῦτο δὲ ποιήσας ὁκτὼ τεῖχεα ἐτείχεε μεγάλα,
ἴσον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, σταδίους ὡς ἐξήκοντα μά-
λιστά κη' τῶν ἐτι ἐς ἐμὲ τὰ ἐρείπια σῶα ἦν. (2) Ἐν ᾧ δὲ
οὗτος πρὸς ταῦτα ἐτράπετο, οἱ διωκόμενοι Σκύθαι πε-
10 ριελθόντες τὰ κατῷπερθε ὑπέστρεφον ἐς τὴν Σκυθικήν.
(3) Ἀφανισθέντων δὲ τούτων τὸ παράπαν, ὡς οὐκέτι
ἐφαντάζοντο σφι, οὕτω δὴ ὁ Δαρεῖος τεῖχεα μὲν ἐκεῖνα
ἡμίεργα μετῆκε, αὐτοὺς δὲ ὑποστρέψας ἤϊε πρὸς ἐσπέρ-
ρην, δοκέων τούτους τε πάντας τοὺς Σκύθας εἶναι καὶ
15 πρὸς ἐσπέρην σφέας φεύγειν.

CXXV. Ἐλαύνων δὲ τὴν ταχίστην τὸν στρατὸν
ὡς ἐστὴν Σκυθικὴν ἀπῆκετο, ἐνέκυρσε ἀμφοτέρῃσι τῇσι
μοίρησι τῶν Σκυθῶν, ἐντυχὼν δὲ ἐδίωκε ὑπεκφέροντας
ἡμέρης ὁδῷ. (2) Καὶ οὐ γὰρ ἀνίει ἐπιὼν ὁ Δαρεῖος,
20 οἱ Σκύθαι κατὰ τὰ βεβουλευμένα ὑπέφευγον ἐς τῶν
ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, πρώτῃ δὲ ἐς
τῶν Μελαγχλαῖνων τὴν γῆν. (3) Ὡς δὲ ἐσβαλόντες
τούτους ἐτάραξαν οἱ τε Σκύθαι καὶ οἱ Πέρσαι, κατη-
γέοντο οἱ Σκύθαι ἐς τῶν Ἀνδροφάγων τοὺς χώρους.
25 Ταραχθέντων δὲ καὶ τούτων ὑπῆγον ἐπὶ τὴν Νευρίδα.
Ταρασσομένων δὲ καὶ τούτων ἤσαν ὑποφεύγοντες οἱ
Σκύθαι ἐς τοὺς Ἀγαθύρσους. (4) Ἀγάθυρσοι δὲ δρόν-
τες καὶ τοὺς δμῶνους φεύγοντας ὑπὸ Σκυθῶν καὶ τε-
ταραγμένους, πρὶν ἢ σφι ἐμβαλεῖν τοὺς Σκύθας
30 πέμψαντες κήρυκα ἀπηγόρευον Σκύθησι μὴ ἐπιδραίνειν
τῶν σφετέρων οὖρων, προλέγοντες ὡς εἰ πειρήσονται
ἐσβαλόντες, σφίσι πρῶτα διαμαχέσονται. (5) Ἀγά-
θυρσοι μὲν προείπαντες ταῦτα ἐδῶθεν ἐπὶ τοὺς οὖρους,
ἐρύκειν ἐν νῷ ἔχοντες τοὺς ἐπιόντας· Μελαγχλαῖνοι δὲ
35 καὶ Ἀνδροφάγοι καὶ Νευροὶ ἐσβαλόντων τῶν Περσέων
ἅμα Σκύθησι οὔτε πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο, ἐπιλαθόμε-
νοί τε τῆς ἀπειλῆς ἐφευγον αἰεὶ τὸ πρὸς βορέεω ἐς τὴν
ἐρῆμον τεταραγμένοι. (6) Οἱ δὲ Σκύθαι ἐς μὲν τοὺς
Ἀγαθύρσους οὐκέτι ἀπειπαντας ἀπικνέοντο· οἱ δὲ ἐκ τῆς
40 Νευρίδος χώρης ἐς τὴν σφετέρην κατηγέοντο τοῖσι
Πέρσησι.

CXXVI. Ὡς δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο καὶ οὐκ ἐπαύε-
το, πέμψας Δαρεῖος ἱππέα παρὰ τὸν Σκυθῶν βασιλεῖα
Ἰδάνθυρσον ἔλεγε τάδε, « δαίμονιε ἀνδρῶν, τί φεύγεις
45 αἰεὶ, ἐξὸν τοι τῶνδε τὰ ἕτερα ποιεῖν; εἰ μὲν γὰρ ἀξίό-
χρεος δοκέεις εἶναι σεωυτῷ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι
ἀντιωθῆναι, σὺ δὲ στάς τε καὶ παυσάμενος πλάνης
μάχῃσθαι· εἰ δὲ συγγινώσκειαι εἶναι ἔσσω, σὺ δὲ καὶ
οὕτω παυσάμενος τοῦ δρόμου δεσπότη τῷ σῷ δῶρα
50 ψέρων γῆν τε καὶ ὕδωρ ἔλθῃ ἐς λόγους. »

CXXVII. Πρὸς ταῦτα ὁ Σκυθῶν βασιλεὺς Ἰδάν-
θυρσος ἔλεγε τάδε, « οὕτω τὸ ἐμὸν ἔχει, ὦ Πέρσα.
Ἐγὼ οὐδένα καὶ ἀνθρώπων δέσας ἐφευγον οὔτε πρότερον
οὔτε νῦν σὲ φεύγω· οὐδὲ τι νεώτερόν εἰμι ποιήσας νῦν

in Maotin paludem, quæ vocatur, sese exonerant : nomina
his fluminibus imposita sunt Lycus, Oarus, Tanais, Hyrgis.

CXXIV. Darius, postquam in desertum pervenit, omis-
so cursu, ad flumen Oarum stativa habuit : ac per id tem-
pus octo magna castella munivit, paribus intervallis a se
invicem distantia, sexaginta circiter stadia ; quorum mea
etiam nunc ætate superfuerunt ruinæ. (2) Dum ille in his
erat occupatus, interim Scythæ, quos erat persecutus, cir-
cumitis locis superioribus, in Scythiam sunt reversi. (3)
Qui quum prorsus ex conspectu essent remoti, nec usquam
amplius comparerent, ita Darius, castellis illis imperfectis
relictis, retrogressus est, itinere ad occidentem converso.
Putabat enim, hos esse universos Scythas, et occidentem
versus profugere.

CXXV. Magnis itineribus cum exercitu profectus Darius,
ut in Scythicam terram pervenit, incidit in junctas duas
alteras Scytharum partes : quas ibi nactus, persecutus est ita,
ut illi, sese recipientes, semper unius diei itinere ipsum ante-
cederent. (2) Quumque instare eis Darius non intermitte-
ret, Scythæ, ut initio decreverant, in illorum regum diti-
onem se receperunt, qui armorum societatem illis negave-
rant ; et primum quidem in Melanchlænorum terram. (3)
Quos quum tumultu repressent et Scythæ et Persæ, terram
illorum ingressi ; mox in Androphagorum regionem Scythæ
illis præiverunt : et horum quoque rebus perturbatis, in
Neuridem terram se receperunt : denique, his etiam concus-
siss, Agathyrsos Scythæ subterfugientes petivere. (4)
Agathyrsi, finitimos fugere videntes et exagitatos a Scy-
this, præcone misso, priusquam suam ditionem Scythæ
invaderent, edixerunt illis, intra fines suos ne pedem po-
nerent : prædixeruntque, si invadere conarentur, secum
prius fore armis decertandum. (5) His per præconem præ-
dictis, Agathyrsi ad fines suæ ditionis præsto fuerunt,
constitutum habentes prohibere invadentes. Melanchlæni
vero et Androphagi et Neuri, Persis simul cum Scythis
irrumptentibus, ne fortuna quidem armorum tentata, obliti
minarum, continuo ulterius septemtrionem versus in de-
sertum territi turbatique profugerant. (6) Scythæ vero,
ab Agathyrsis prohibiti, horum ditionem jam non sunt in-
gressi, sed ex Neuride terra in suam Persis præiverunt.

CXXVI. Ita quum tempus extraheretur, neque finis ullus
adpareret, Darius, misso ad Idanthyrsum Scytharum regem
equite, hæc ei dixit : « Male feriate homo, cur fugis sem-
per, quum tibi liceat duorum utrum libuerit facere ? quod-
si enim satis virium tibi videris habere ad resistendum meis
rebus, siste gradum, et desinens vagari pugnam committe :
sin tibi conscius es esse inferior, etiam sic vagari desine ;
et domino tuo dona ferens terram et aquam, in colloquium
veni. »

CXXVII. Ad hæc Scytharum rex Idanthyrsus hæc re-
spondit : « Ita mihi res habet, Persa : equidem nul-
lum umquam hominem metuens fugi, neque ante hoc tem-
pus, nec nunc te fugio. Neque nunc novum quidpiam

ἢ καὶ ἐν εἰρήνῃ εὐθὺς ποιεῖν. (2) Ὅτι δὲ οὐκ αὐ-
 τικά μάχομαι τοι, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημαίνω ἡμῖν οὔτε
 ἄσπετα οὔτε γῇ πεφυτευμένη ἐστὶ, τῶν περὶ δέισαντες
 μὴ ἀλλ' ἢ κατὰ ταχύτερον συμμίσγοιμεν ἂν ἐς μάχην
 5 ὑμῖν. Εἰ δὲ δέοι πάντως ἐς τοῦτο κατὰ τάχος ἀπι-
 κνέσθαι, τυγχάνουσι ἡμῖν ἔοντες τάφοι πατρώιοι. (3)
 Φέρετε, τοὺτους ἀνευρόντες συγγείν πειρᾶσθε αὐτοὺς,
 καὶ γνῶσεσθε τότε εἴτε ὑμῖν μαχεσόμεθα περὶ τῶν
 τάφων εἴτε καὶ οὐ μαχεσόμεθα. Πρῶτον δὲ, ἣν μὴ
 10 ἡμέας λόγος αἰρέῃ, οὐ συμμίσχόμεν τοι. (4) Ἀμφὶ μὲν
 μάχῃ τοσαῦτα εἰρήσθω, δεσπότης δὲ ἐμοὺς ἐγὼ Δία τε
 νομίζω τὸν ἐμὸν πρόγονον καὶ Ἰστίην τὴν Σκυθῶν
 βασιλειαν μόνους εἶναι. Σοὶ δὲ ἀντί μὲν δώρων γῆς
 τε καὶ ὕδατος δῶρα πέμψω τοιαῦτα ὅα σοι πρέπει
 15 ἔλθειν, ἀντί δὲ τοῦ ἐτι δεσπότης ἐφῆσας εἶναι ἐμός,
 κλαίειν λέγω. » Τοῦτο ἐστὶ ἡ ἀπὸ Σκυθῶν ῥῆσις. Ὅ
 μὲν δὴ κῆρυξ οἰχώκεε ἀγγελέων ταῦτα Δαρείῳ.

CXXVIII. Οἱ δὲ Σκυθῶν βασιλεῖς ἀκούσαντες τῆς
 δουλοσύνης τὸ ὄνομα ὀργῆς ἐπλήσθησαν. Τὴν μὲν
 20 δὴ μετὰ Σαυροματέων μοῖραν ταχθεῖσαν, τῆς ἥρχε
 Σκώπαις, πέμπουσι Ἰωσι κελεύοντες ἐς λόγους ἀπι-
 κέσθαι, τοῦτοι οἱ τὸν Ἰστρον ἐξευγμένον ἐφρούρεον
 αὐτῶν δὲ τοῖσι ὑπολειπομένοισι ἔδοξε πλανᾶν μὲν μη-
 κέτι Πέρσας, οὔτα δὲ ἐκἄστοτε ἀναιρεομένους ἐπιτί-
 25 θεσθαι. (2) Νωμόντες ὧν οἴτα ἀναιρεομένους τοὺς
 Δαρείου ἐποίουν τὰ βεβουλευμένα. Ἡ μὲν δὴ ἵππος
 τὴν ἵππον αἰεὶ τράπεσκε ἡ τῶν Σκυθῶν, οἱ δὲ τῶν
 Περσῶν ἵπποταί φεύγοντες ἐσέπιπτον ἐς τὸν πεζόν, ὃ
 δὲ πεζὸς ἂν ἐπεκούρεε. (3) οἱ δὲ Σκύθαι ἐσαραζάντες
 30 τὴν ἵππον ὑπέστρεπον, τὸν πεζὸν φοβεόμενοι. Ἐποι-
 εῦντο δὲ καὶ τὰς νύκτας παραπλησίως προσβολὰς οἱ
 Σκύθαι.

CXXIX. Τὸ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι τε ἦν σύμμαχον καὶ
 τοῖσι Σκυθῇσι ἀντίζον ἐπιτιθεμένοισι τῷ Δαρείῳ
 35 στρατοπέδῳ, θῶμα μέγιστον ἐρέω, τῶν τε ὄνων ἡ φωνή
 καὶ τῶν ἡμιόνων τὸ εἶδος. (2) Οὔτε γὰρ ὄνον οὔτε
 ἡμιόνον γῇ ἡ Σκυθικὴ φέρει, ὥς καὶ πρότερόν μοι δε-
 δῆλωται· οὐδὲ ἐστὶ ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παρά-
 παν οὔτε ὄνος οὔτε ἡμίονος διὰ τὰ φύχαι. (3) Ὑβρί-
 40 ζοντες ὧν οἱ ὄνοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν Σκυθῶν.
 Ἠλλάκις δὲ ἐπελαυνόντων ἐπὶ τοὺς Πέρσας μεταξὺ ὅκως
 ἀκούσειαν οἱ ἵπποι τῶν ὄνων τῆς φωνῆς, ἐτάρασσοντό τε
 ὑποστρεφόμενοι καὶ ἐν θώματι ἔσκον, ὀρθὰ ἰσάντες τὰ
 ὦτα, ἅτε οὔτε ἀκούσαντες πρότερον φωνῆς τοιαύτης
 45 οὔτε ἰδόντες τὸ εἶδος. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ σμικρόν τι
 ἐφέροντο τοῦ πολέμου.

CXXX. Οἱ δὲ Σκύθαι ὅκως τοὺς Πέρσας ἴδοιεν
 τεθορυβημένους, ἵνα παραμένοντες ἐπὶ πλεῖον χρόνον
 ἐν τῇ Σκυθικῇ καὶ παραμένοντες ἀνώγατο τῶν πάντων
 50 ἐπιδέεες ἔοντες, ἐποίουν τοιαῦτα. (2) Ὅκως τῶν προ-
 βάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιν μετὰ τῶν
 νομῶν, αὐτοὶ ἂν ἐπεξήλαυνον ἐς ἄλλον χώρον· οἱ δὲ
 ἂν Πέρσαι ἐπελθόντες λάβασκον τὰ πρόβατα, καὶ λα-
 βόντες ἐπήρνοντο ἂν τῷ πεποιημένῳ.

facio, aut aliud, quam quod in pace facere adsuevi. (2)
 Quid sit vero quod non continuo pugnam tecum commit-
 tam, id quoque tibi declarabo. Neque oppida sunt nobis,
 nec culla arva, quibus metuentes ne capiantur aut vasten-
 tur, properemus pugnam vobiscum conserere. Sin cupis
 quamprimum eo venire; sunt nobis patria sepulcra: (3)
 agite, hæc indagate, et reperta disturbare tentate; tunc
 cognoscetis, utrum pro sepulcris pugnaturi simus vobiscum,
 an non pugnaturi. Prius vero, quam nobis ratio suaserit,
 pugnam tecum non conseremus. (4) Et hæc quidem de
 pugna dicta sunt. Dominos autem meos solos duco esse
 Jovem, meum progenitorem, et Vestam, Scytharum regi-
 nam. Tibi autem, loco terræ et aquæ quæ tu dona postu-
 las, ea dona mittam quæ ad te mitti decet: pro eo vero,
 quod dominum te meum esse dixisti, in malam rem te jubeo
 abire. » (Hoc est, quod vulgo dicunt, Scythicum dictum.)
 Istud igitur responsum præco ad Darium retulit.

CXXVIII. Reges vero Scytharum, audito servitutis
 nomine, iram non tenuere. Igitur illud suorum agmen,
 cui juncti Sauromatæ erant, quod sub Scopasis erat impe-
 rio, ad Istrum mittunt, dato mandato ut Ionibus in collo-
 quium veniant, illis qui pontem in Istro positum custodie-
 bant. Eis vero qui relinquebantur placuit, non amplius
 circumducere Persas; sed, quoties cibum caperent, de
 improviso in eos impetum facere. (2) Observantes igitur
 illos cibum capientes, quæ decreverant, exsequebantur.
 Et equitatum quidem constanter in fugam vertebat Scy-
 tharum equitatus; et Persarum equites fuga in pedites in-
 cidebant. Tum vero suppetias veniebat peditatus: (3) et
 Scythæ, postquam equites hostium in pedites rejecerant,
 recedebant, peditatum metuentes. Similes vero impres-
 siones noctu etiam Scythæ faciebant.

CXXIX. Erat tunc Persis utilis, Scythis vero inimica,
 Darii castra adgredientibus, res dictu mira admodum;
 nimirum vox asinorum, et mulorum species. (2) Etenim
 nec asinum nec mulum fert Scythica terra, quemamodum
 supra etiam demonstratum a me est: neque est omnino in
 universa Scythica regione aut asinus aut mulus, propter
 frigora. (3) Igitur lascivientes asini terribant equitatum
 Scytharum: sæpeque, dum in Persas impetum faciebant
 Scythæ, equi audientes interim vocem asinorum, conster-
 nati avertabantur, et mirabundi erigebant aures, ut qui
 numquam autea vel vocem talem audivissent, vel speciem
 vidissent. Atque hoc, leve quidem, sed aliquid tamen ad
 belli successum Persæ adepti sunt.

CXXX. Scythæ quum subinde magnos motus fieri in
 castris Persarum [veluti reditum parantium] observarent;
 quo illi diutius in Scythia manerent, ibique manentes penu-
 ria rerum omnium premerentur, hocce fecerunt. (2) De
 pecoribus suis identidem nonnulla cum pastoribus relin-
 quebant, et ipsi se retro in alium locum paulisper recipie-
 bant. Tum Persæ, impetu facto, capiebant pecora, et
 præda facta exsultabant.

CXXXI. Πολλάκις δὲ τοιούτου γινομένου, τέλος Δαρείος τε ἐν ἀπορίῃσι εἶγετο, καὶ οἱ Σκυθῶν βασιλεῖς μαθόντες τούτου ἐπέμπον κήρυκα δῶρα Δαρείῳ φέροντα ὀρνιθά τε καὶ μὺν καὶ βάθρακον καὶ οἰστούς πέντε. (2) Πέρσαι δὲ τὸν φέροντα τὰ δῶρα ἐπειρώτεον τὸν νόον τῶν διδόμενων· ὁ δὲ οὐδὲν ἔφη οἱ ἐπεστάλθαι ἄλλο ἢ δόντα τὴν ταχίστην ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτοὺς δὲ τοὺς Πέρσας ἐκέλευε, εἰ σοφοὶ εἴσι, γυνῶναι τὸ ἐθέλει τὰ δῶρα λέγειν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Πέρσαι ἐβουλεύοντο.

10 CXXXII. Δαρείου μὲν νυν ἡ γνώμη ἦν Σκύθας ἐσωτῆρι δίδόναι σφέας τε αὐτοὺς καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ, εἰκάζων τῆδε, ὡς μῦς μὲν ἐν γῇ γίνεται καρπὸν τὸν αὐτὸν ἀνθρώπῳ σιτέμενος, βάθρακος δὲ ἐν ὕδατι, ὅρνις δὲ μάλιστα οἶκε ἵππῳ, τοὺς δὲ οἰστούς ὡς τὴν ἐσωτῶν
15 ἀλκὴν παραδιδοῦσι. (2) Αὕτη μὲν Δαρείῳ ἡ γνώμη ἀπεδέδεκτο, συνεστήκει δὲ ταύτῃ τῇ γνώμῃ ἡ Γωθρῦς, τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τὰ ἐνὸς τῶν τὸν μάγον κατελούντων, εἰκάζοντες τὰ δῶρα λέγειν· « ἦν μὴ ὀρνιθες γενόμενοι ἀναπτῆσθε ἐς τὸν οὐρανόν, ὦ Πέρσαι, ἡ μύες γενομένοι κατὰ τῆς γῆς καταδύητε, ἡ βάθρακοι γενομένοι ἐς τὰς λίμνας ἐσπηδήσητε, οὐκ ἀπονοστήσετε ὀπίσω ὑπὲρ τῶνδε τῶν τοξευμάτων βαλλόμενοι. »

CXXXIII. Πέρσαι μὲν δὴ οὕτω τὰ δῶρα εἰκάζον· ἡ δὲ Σκυθῶν μία μοῖρα ἡ ταχέϊσα πρότερον μὲν παρὰ
25 τῶν Μαίητιν λίμνην φρουρεῖν, τότε δὲ ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἦν ἐς λόγους ἔλθειν, ὡς ἀπῖκετο ἐπὶ τὴν γέφυραν, ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, ἐλευθερίην ὑμῖν ἤκομεν φέροντες, ἣν πέρ γε ἐθέλητε ἐσκαοῦν. (2) Πυθνόν· μεθὰ γὰρ Δαρεῖον ἐντείλασθαι ὑμῖν ἐξήκοντα ἡμέρας
30 μούνας φρουρήσαντας τὴν γέφυραν, αὐτοῦ μὴ παραγενομένου ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀπαλλάσσεσθαι ἐς τὴν ὑμετέρεην. (3) Νῦν ὦν ὑμεῖς τάδε ποιεῦντες ἐκτὸς μὲν ἔσεσθε πρὸς ἐκείνου αἰτίας, ἐκτὸς δὲ πρὸς ἡμῶν· τὰς προκειμένας ἡμέρας παραμείναντες τὸ ἀπὸ τούτου ἀπαλάσσεσθε. » Οὗτοι μὲν νυν ὑποδεξαμένον Ἴωνων ποιήσαντες ταῦτα ὀπίσω τὴν ταχίστην ἠπείγοντο.

CXXXIV. Πέρσῃσι δὲ μετὰ τὰ δῶρα τὰ ἐλθόντα Δαρείῳ ἀντετάχθησαν οἱ ὑπολειφθέντες Σκύθαι πεζῶ καὶ ἵπποισι ὡς συμβαλέοντες. Τεταγμένοιισι δὲ
40 τοῖσι Σκύθῃσι λαγὸς ἐς τὸ μέσον διήϊζε. τῶν δὲ ὡς ἑκαστοὶ ὄρεον τὸν λαγὸν ἐδίωκον. (2) Ταραχθέντων δὲ τῶν Σκυθῶν καὶ βοῇ χρεωμένων, εἶρετο ὁ Δαρείος τῶν ἀντιπολέμων τὸν θορύβον· πυθόμενος δὲ σφῆας τὸν λαγὸν διώκοντας, εἶπε ἄρα πρὸς τοὺς περ ἐώθεε καὶ τὰ
45 ἄλλα λέγειν, « οὗτοι ἄνδρες ἡμῶν πολλὸν καταφρονέουσι, καὶ μοι νῦν φαίνεται Γωθρῦς εἶπαι περὶ τῶν Σκυθικῶν δώρων ὀρθῶς. (3) Ὡς ὦν οὕτω ἤδη δοκέοντων καὶ αὐτῷ μοι ἔχειν, βουλῆς ἀγαθῆς δεῖ, ὅπως ἀσφαλῶς ἡ κοιμὴ ἡμῖν ἔσται τὸ ὀπίσω. » Πρὸς ταῦτα
50 Γωθρῦς εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ σχεδὸν μὲν καὶ λόγῳ ἠπιστάμεν τούτων τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀπορίην, ἐλθὼν δὲ μᾶλλον ἐξέμαθον, ὅρῳν αὐτοὺς ἐμπαιζοντας ἡμῖν. (4) Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, ἐπεὰν τάχιστα νῦν ἐπέλθῃ, ἐκκαύσαντας τὰ πυρὰ ὡς καὶ ἄλλοτε ἐώθαμεν ποιεῖν, τῶν

CXXXI. Id quum saepius fieret, ad extremum Darius, quid consilii caperet, incertus hærebat. Quod ubi animadverterunt Scytharum reges, præconem ad eum miserunt dona ferentem, avem et murem et ranam et quinque sagittas. (2) Hæc adferentem dona interrogarunt Persæ, quænam esset mens datorum; et ille respondit, nihil aliud sibi mandatum fuisse, nisi ut his datis quamprimum abiret: ipsos autem Persas, si sapientes essent, cognoscere jussit, quidnam ista dona significarent. Quo audito responso, consultabant inter se Persæ.

CXXXII. Et Darii quidem sententia erat, Scythas sese et terram et aquam ipsi tradere: id quod inde colligebat, quod mus in terra viveret, eodem fructu atque homo vescens, rana vero in aqua viveret, avis autem similis admodum esset equo; denique tela illos tradere, tamquam suam fortitudinem. (2) Hanc Darius sententiam dixerat. Cui opposita erat Gobryæ sententia, unius e septem viris qui Magum oppræsserant. Is conjectabat, dona illa hæc significare: « Nisi aves facti, o Persæ, in cælum evolaveritis, aut in mures conversi subeatis terram, aut ut ranæ in paludes insilieritis, salvi hinc non revertemini, hisce sagittis confixi. »

CXXXIII. In hunc igitur modum dona illa Persæ interpretabantur. Interim una illa Scytharum pars; cui antea mandatum fuerat, ut ad Mæotidem paludem custodiam agerent, tum vero, ut Ionibus ad Istrum in colloquium venirent, ubi ad pontem pervenere, hæc ad eos verba fecerunt: « Viri Iones, venimus libertatem vobis adferentes, si quidem audire nos volueritis. (2) Cognovimus enim, mandasse vobis Darium, nonnisi sexaginta dies custodire pontem, hisque elapsis, si intra id tempus ille non adfuerit, in patriam vestram abire. (3) Nunc igitur, si hoc quod vobis edicimus feceritis, extra culpam et apud illum eritis, et apud nos: ad constitutum diem manete, eoque elapso discedite. » Hæc quum se facturos Iones essent polliciti, ocyus illi retro se proripuerunt.

CXXXIV. Reliqui Scythæ, postquam dona, quæ diximus, ad Darium miserant, instructis peditibus equitibusque in aciem sunt progressi, tamquam prælium commissuri. Quibus jam in acie stantibus, quum forte lepus in medium prosiluisset, ut quisque leporem conspexit, ita eum persequi cepit. (2) Turbatis itaque illorum ordinibus, et orto clamore, causam Darius quæsitit hujus tumultus, qui apud hostes ortus esset. Quos ubi comperit leporem persequi, dixit ad hos cum quibus et alias communicare sermones censueverat: « Nimium nos hi viri contemnunt: ac mihi nunc plane videtur, de Scythicis donis recte Gobryas judicasse. (3) Quoniam igitur me quoque iudice hæc ita se habent, bono consilio opus est, quo tutus nobis hinc sit receptus. » Ad hæc Gobryas: « Rex, inquit, mihi quidem satis etiam auditu cognita erat horum hominum paupertas: nunc vero, postquam in eorum terram adveni, magis etiam cognovi, videns quo pacto nos ludibrio habeant. (4) Itaque mihi sic faciendum videtur: quamprimum nox aderit,

στρατιωτῶν τοὺς ἀσθενεστάτους ἐς τὰς ταλαιπωρίας
ἐξαπατήσαντας καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδῆσαντας
ἀπαλλάσσεσθαι, πρὶν ἢ καὶ ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἰθῦσαι
Σκύθας λύσοντες τὴν γέφυραν, ἢ καὶ τὴν Ἰώσιν δοῦναι τὸ
5 ἡμέας οἷόν τε ἔσται ἐξεργάσασθαι. » Γωβρύης μὲν ταῦτα
συνεβούλευε.

CXXXV. Μετὰ δὲ νύξ τε ἐγένετο καὶ Δαρεῖος ἐ-
χρᾶτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ· τοὺς μὲν καματηροὺς τῶν ἀν-
δρῶν, καὶ τῶν ἦν ἐλάχιστος ἀπολλυμένων λόγος, καὶ
10 τοὺς ὄνους πάντας καταδῆσας κατέλιπε αὐτοῦ ταύτῃ ἐν
τῷ στρατοπέδῳ. (2) Κατέλιπε δὲ τοὺς τε ὄνους καὶ
τοὺς ἀσθενεῖς τῆς στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα οἱ μὲν
ὄνοι βοὴν παρέχωνται· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενεῖς μὲν
εἵνεκεν κατελείποντο, προφάσις δὲ τῆσδε δηλαδὴ, ὥς
15 αὐτοὺς μὲν σὺν τῷ καθαρῷ τοῦ στρατοῦ ἐπιθήσεσθαι
μέλλοι τοῖσι Σκύθῃσι, οὗτοι δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦτον
τὸν χρόνον βροίατο. (3) Ταῦτα τοῖσι ὑπολειπομένοισι
ὑποβέμενος ὁ Δαρεῖος καὶ πυρὰ ἐκκαύσας τὴν ταχίστην
ἡπείγετο ἐπὶ τὸν Ἴστρον. Οἱ δὲ ὄνοι ἐρημικνότες τοῦ
20 ὁμίλου οὕτω μὲν δὴ μάλλον πολλῶν ἴεσαν τῆς φωνῆς·
ἀκούσαντες δὲ οἱ Σκύθαι τῶν ὄνων πάγῃ κατὰ χώρην
ἤλπιζον τοὺς Πέρσας εἶναι.

CXXXVI. Ἡμέρης δὲ γενομένης γνόντες οἱ ὑπο-
λειφθέντες ὥς προδομένοι εἶεν ὑπὸ Δαρείου, χεῖρας
25 τε προτεινόντο τοῖσι Σκύθῃσι καὶ ἔλεγον τὰ κατήκοντα·
οἱ δὲ ὥς ἤκουσαν ταῦτα, τὴν ταχίστην συστραφέντες,
αἱ τε δύο μοῖραι τῶν Σκυθῶν καὶ ἡ μετὰ Σαυρομα-
τέων καὶ Βουδῖνοι καὶ Γελωνοί, ἐδίωκον τοὺς Πέρσας
ἰθὺ τοῦ Ἴστρον. (2) Ἄτε δὲ τοῦ Περσικοῦ μὲν τοῦ
30 πολλοῦ ἐόντος πεζοῦ στρατοῦ, καὶ τὰς ὁδοὺς οὐκ ἐπι-
σταμένου ὥστε οὐ τετμημένων τῶν ὁδῶν, τοῦ δὲ Σκυ-
θικοῦ ἱππότεως καὶ τὰ σύντομα τῆς ὁδοῦ ἐπισταμένου,
ἀμαρτόντες ἀλλήλων, ἐφθασαν πολλῶν οἱ Σκύθαι τοὺς
Πέρσας ἐπὶ τὴν γέφυραν ἀπικόμενοι. (3) Μαθόντες δὲ
35 τοὺς Πέρσας οὐκ ἂν ἀπικόμενοις ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἰωνας
ἐόντας ἐν τῇσι νηυσὶ, « ἄνδρες Ἴωνες, αἱ τε ἡμέραι
ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοιγέσθαι, καὶ οὐ ποιεῖτε δίκαια ἐτι
παραμένοντες. (4) Ἄλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες
ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον τὴν ταχίστην ἄπιτε
40 χαίροντες ἐλεύθεροι, θεοῖσι τε καὶ Σκύθῃσι εἰδότες χά-
ριν. Τὸν δὲ πρότερον ἐόντα ὑμῶν δεσπότην ἡμεῖς
παραστησόμεθα οὕτω ὥστε ἐπὶ μηδαμὸς ἐτι ἀνθρώπους
αὐτὸν στρατεύεσθαι. »

CXXXVII. Πρὸς ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐβουλεύοντο.
15 Μιλιτιάδῃ μὲν τοῦ Ἀθηναίου, στρατηγέοντος καὶ τυ-
ραννεύοντος Χερσονησιτέων τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ, τὴν
γνώμην παῖθεσθαι Σκύθῃσι καὶ ἐλευθεροῦν Ἴωνήν, Ἰ-
στιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίῃ ταύτῃ, λέγοντος ὥς
νῦν μὲν διὰ Δαρείου ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει πόλις,
20 τῆς Δαρείου δὲ δυνάμις κατακταμένης οὔτε αὐτὸς Μι-
λησίων οἷός τε ἔσεσθαι ἄρχειν οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδα-
μῶν· βουλήσεσθαι γὰρ ἐκάστην τῶν πόλεων δημοκρα-
τέεσθαι μάλλον ἢ τυραννεύεσθαι. (2) Ἰστιαίου δὲ
γνώμην ταύτην ἀποδεικνυμένου αὐτίκα πάντες ἔσαν

incensis ignibus sicut alias facere consuevimus, deceptis
eis ex militibus qui ad tolerandos labores nimis infirmi
sunt, et adligatis asinis omnibus, hinc abeundum, prius-
quam aut Scythæ ad Istrum pergant pontem rescissuri,
aut Iones etiam consilium aliquod, quod nos perdat, cap-
pant. » Hæc Gobryas suasit.

CXXXV. Deinde, ut nox adfuit, eo consilio Darius usus
est. Morbosos ex militibus, et quorum jacturam minimi
faciebat, asinos item omnes religatos, in castris quo loco
erant reliquit. (2) Reliquit autem et asinos et infir-
mos milites hac caussa, ut asini clamorem tollerent : ho-
mines autem, infirmitatis quidem caussa relinquebantur ;
sed species nempe prætendebatur, regem cum flore exerci-
tus de improvviso adgressurum esse Scythas, et hos interim
debere castra lueri. (3) Hoc postquam iis qui relinque-
bantur significaverat Darius, incensis ignibus, quamprimum
ad Istrum redire properavit. Tum vero asini, procul a
certu cui adsueverant relictī, multo tumultuosiorē etiam
ruditum edebant ; asinos autem audientes Scythæ prorsus
existimarunt, suo loco mansisse Persas.

CXXXVI. Orta luce, qui relictī erant, proditos se esse
intelligentes a Dario, manus ad Scythas tendebant, ea quæ
par erat dicentes. Quibus illi auditis, propere collectis co-
piis omnibus, et duo illa quæ diximus juncta Scytharum
agmina, et unum tertium cum Sauromatis, et Budini et
Geloni, simul omnes persecuti sunt Persas, recta versus
Istrum directo itinere. (2) At, quum major pars Persici
exercitus pedestris esset, nec itinerum esset peritus, utpote
viis non tritis, Scythicus autem exercitus esset equestris,
et compendiorum itineris gnarus ; accidit, ut a se invicem
aberrarent, et multo prius Scythæ, quam Persæ, ad pon-
tem pervenirent. (3) Qui ubi cognoverunt, nondum adve-
nisse Persas, Ionibus, qui in navibus erant, hæcce dixere :
« Viri Iones, dierum numerus vobis præteritit : itaque male
facilis, quod adhuc manetis. (4) At, quoniam huc usque
metu mansistis, nunc quidem solvite pontem, et ocyus
abite, recuperata libertate gaudentes, et diis atque Scythis
habentes gratiam. Cum illo autem, qui adhuc vester fuit
dominus, ita nos agemus, ut adversus nullum populum
posthac arma sit moturus. »

CXXXVII. Super his itaque deliberarunt Iones. E.
Miltiadis quidem Atheniensis, qui dux et tyrannus erat
Chersonesitarum ad Hellespontum, hæc erat sententia, pa-
rerent Scythis, et Ioniam liberarent. Cui opposita erat
Histieæ sententia Milesii, dicentis, nunc quidem unum-
quemque ipsorum in sua civitate regnare ; Darii vero eversa
potentia, nec se Mileti, neque alium quemquam ullius ci-
vitatatis imperium porro posse obtinere : fore enim ut quæ-
que civitas populari uti imperio malit, quam uni parere.
(2) Hanc sententiam postquam Histieus dixit, protinus

τετραμμένοι πρὸς ταύτην τὴν γνώμην, πρότερον τὴν Μιλτιάδεω αἰρέόμενοι.

CXXXVIII. Ἔσαν δὲ οὗτοι οἱ διαφέροντές τε τὴν ψῆφον καὶ ἐόντες λόγου πρὸς βασιλέας, Ἑλλησποντιῶν μὲν τύραννοι Δάφνις τε Ἀβυδηνὸς καὶ Ἴπποκλος Λαμψακηνὸς καὶ Ἡρόφαντος Παριηνὸς καὶ Μητρόδωρος Προκοννήσιος καὶ Ἀρισταγόρης Κυζικηνὸς καὶ Ἀρίστων Βυζάντιος· (2) οὗτοι μὲν οἱ ἐξ Ἑλλησπόντου, ἀπ' Ἰωνίης δὲ Στράττις τε Χῖος καὶ Αἰάκης Σάμιος καὶ 10 Λαοδάμας Φωκαεὺς καὶ Ἰστιαῖος Μιλήσιος, τοῦ ἦν γνώμη ἡ προκειμένη ἐναντίῃ τῇ Μιλτιάδεω. Αἰολέων δὲ παρ' ἡν λόγιμος μόνος Ἀρισταγόρης Κυμαῖος.

CXXXIX. Οὗτοι ὧν ἐπέιτε τὴν Ἰστιαίου αἰρέοντο γνώμην, ἐδοξέ σφι πρὸς ταύτῃ τάδε ἔργα τε καὶ ἔπειτα 15 προσθεῖναι, τῆς μὲν γεφύρης λύειν τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας ἐόντα, λύειν δὲ ὅσον τόξευμα ἐξικνέεται, ἵνα καὶ ποιεῖν τι δοκῶσι ποιεῦντες μηδὲν καὶ οἱ Σκύθαι μὴ πειρώατο βιώμενοι καὶ βουλόμενοι διαδῆναι τὸν Ἴστρον κατὰ τὴν γεφυραν, εἰπαί τε λύοντας τῆς γεφύρης τὸ ἐς 20 τὴν Σκυθικὴν ἔχον ὡς πάντα ποιήσουσι τὰ Σκύθῃσι ἔστι ἐν ἡδονῇ. (2) Ταῦτα μὲν προσέθηκαν τῇ γνώμῃ μετὰ δὲ ἐκ πάντων ὑπεκρίνατο Ἰστιαῖος τάδε λέγων, « ἄνδρες Σκύθαι, χρηστά ἤχετε φέροντες καὶ ἐς καιρὸν ἐπείγεσθε· καὶ τὰ τε ἀπ' ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς ὁδοῦ· 25 καὶ καὶ τὰ ἀπ' ἡμέων ἐς ὑμέας ἐπιτηδέως ὑπηρετέεται. (3) Ὡς γὰρ ὁρᾶτε, καὶ λύομεν τὸν πόρον καὶ προθυμίην πᾶσαν ἔξομεν θελοντες εἶναι ἐλεύθεροι. Ἐν ᾧ δὲ ἡμεῖς τάδε λύομεν, ὑμέας καιρὸς ἐστι δίκησθαι ἐκείνους, εὐρόντας δὲ ὑπὲρ τε ἡμέων καὶ ὑμέων αὐτῶν τί- 30 σασθαι οὕτω ὡς ἐκείνους πρέπει. »

CXL. Σκύθαι μὲν τὸ δεύτερον Ἰωσι πιστεύσαντες λέγειν ἀληθέα ὑπέστρεπον ἐπὶ ζήτησιν τῶν Περσέων, καὶ ἡμάρτανον πάσης τῆς ἐκείνων διεξόδου. Αἴτιοι δὲ 35 τοῦτου αὐτοὶ οἱ Σκύθαι ἐγένοντο, τὰς νομάς τῶν ἱππῶν τὰς ταύτῃ διαφθείραντες καὶ τὰ ὕδατα συγχώσαντες. (2) Εἰ γὰρ ταῦτα μὴ ἐποίησαν, παρῆγε ἂν σφι, εἰ ἐβούλοντο, εὐπετέως ἐξευρέειν τοὺς Πέρσας· νῦν δὲ τὰ σφι ἐδόκειε ἀριστα βεβουλεύσθαι, κατὰ ταῦτα ἐσφάλησαν. (3) Σκύθαι μὲν νυν τῆς σφετέρης χώρης τῇ χιλὸς τε 40 τοῖσι ἱπποῖσι καὶ ὕδατα ἦν, ταύτῃ διεξιόντες ἐδίζηντο τοὺς ἀντιπολέμους, δοκούντες καὶ ἐκείνους διὰ τοιούτων τὴν ἀπόδρῃσιν ποιέεσθαι· οἱ δὲ δὴ Πέρσαι τὸν πρότερον ἐωυτῶν γενόμενον στίβον, τοῦτον φυλάσσοντες ἤϊσαν, καὶ οὕτω μάγισ εὗρον τὸν πόρον. (4) Οἷα δὲ νυ- 45 κτός τε ἀπικόμενοι καὶ λελυμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες, ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπίκατο μὴ σφας οἱ Ἰωες ἔωσι ἀπολελοιπότες.

CXLI. Ἦν δὲ περὶ Δαρεῖον ἀνὴρ Αἰγύπτιος φωνέων μέγιστον ἀνθρώπων· τοῦτον τὸν ἀνδρα καταστάνα ἐπὶ 50 τοῦ χεῖλεος τοῦ Ἰστροῦ ἐκέλευε Δαρεῖος καλέειν Ἰστιαῖον Μιλήσιον. Ὁ μὲν δὴ ἐποίησε ταῦτα, Ἰστιαῖος δὲ ἐπακούσας τῷ πρώτῳ κελεύματι τὰς τε νέας ἀπάσας παρῆγε διαπορθεύειν τὴν στρατιὴν καὶ τὴν γεφυραν ἔκρυψε.

omnes huit sunt adsensi, quum prius Miltiadis probassent consilium.

CXXXVIII. Fuere autem hi, qui in illa deliberatione suffragia ferebant, et gratia valebant apud regem : Hellespontiorum quidem tyranni, Daphnis, Abydenus ; Hippocles, Lampasacenus ; Herophantus, Parienus ; Metrodorus, Proconnesius ; Aristagoras, Cyzicenus ; et Ariston, Byzantius : (2) hi ex Hellesponto adfuere. Ex Ionia vero : Strattis, Chius ; Aëces, Samius ; Laodamas, Phocæensis ; et Histiaëus, Milesius, cujus erat in medium proposita sententia, Miltiadi contraria. Ex Æolensibus unus aderat vir nobilis, Aristagoras Cymæus.

CXXXIX. Hi igitur postquam Histiaei probaverant sententiam, hæc præterea et facienda et dicenda decreverunt : pontis quidem partem solvendam, quæ Scytharum ripam spectaret, solvendam autem ad teli jactum ; quo et facere aliquid viderentur, nihil licet facientes, et ne Scythæ tentarent vim adferre et Istrum ponte transire : dicendumque, dum pontis partem ad Scythas spectantem solverent, se omnia facturos quæ Scythis grata essent futura. (2) Has conditiones Histiaei sententiæ adjecerunt. Deinde nomine omnium Histiaëus Scythis hæc respondit : « Viri Scythæ, utilia et benigna attulistis, et opportune properastis. Ut autem, quæ a vobis proficiscuntur, benigne fiunt in nostrum commodum ; sic et nos vobis studiose morem gerimus. (3) Ut enim videtis, solvimus pontem ; et omne studium adhibebimus, quo libertatem recuperemus. Dum vero nos in hoc solvendo occupamur, interim commodum fuerit, ut vos istos quæretis ; et, postquam repereritis, eam ab illis, quam par est, pœnam et vestro et nostro nomine sumatis. »

CXL. Tum Scythæ, fidem iterum adhibentes Ionibus, vera eos dicere sibi persuadentes, reversi sunt, Persas inquisituri ; sed iterum tota via, qua illi transiere, aberrarunt. Cujus erroris ipsi Scythæ causa fuisse, eo quod pascua omnia in illa regione corruperant, aquasque obstruxerant. (2) Id enim ni fecissent ; facile, si voluissent, Persas inventuri erant : nunc per id ipsum consilium, quod optime a se initum putabant, decepti sunt. (3) Scythæ igitur per ea terræ suæ loca proficiscentes quærebant Persas, ubi et pabulum erat equis et aqua, rati per eadem loca Persas quoque se recipere : at illi eamdem viam tenentes retrogressi sunt, qua prius erat profecti ; atque ita ægre tandem locum trajetibus repererunt. (4) Quum vero noctu advenirent, solutumque offenderent pontem ; gravis eos metus incessit, ne lones sese deservissent.

CXLI. Erat tunc apud Darium vir Ægyptius, omnium hominum vocalissimus. Hunc Darius jussit, in ripa Istri stantem, vocare Histiaëum Milesium. Quod ubi ille fecit, exaudita prima compellatione Histiaëus naves omnes ad trajiciendum exercitum expedit, pontemque junxit.

CXLII. Πέρσαι μὲν ὦν οὕτω ἐκφεύγουσι, Σκύθαι δὲ διζήμενοι καὶ τὸ δεύτερον ἤμαρτον τῶν Περσέων, καὶ τοῦτο μὲν, ὡς ἔοντας Ἰωνας ἐλευθέρους, χακίστους τε καὶ ἀνανδροτάτους κρίνουσι εἶναι ἀπάντων ἀνθρώπων, τοῦτο δὲ, ὡς δούλων Ἰώνων τὸν λόγον ποιούμενοι, ἀνδράποδα φιλοδέσποτά φασι εἶναι καὶ ἄδρηστα μάλιστα. Ταῦτα μὲν δὴ Σκύθῃσι ἐς Ἰωνας ἀπέρριπται.

CXLIII. Δαρεῖος δὲ διὰ τῆς Θρηκτικῆς πορευόμενος ἀπῆκετο ἐς Σηστόν τῆς Χερσονήσου· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸς μὲν διέβη τῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀσίην, λείπει δὲ στρατηγὸν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μεγάβαζον ἄνδρα Πέρσῃ, τῷ Δαρεῖος κοτε ἔδωκε γέρας, τοῖόνδε εἶπας ἐν Πέρσῃσι ἔπος. (2) Ὁρμημένον Δαρεῖου ῥοαῖς τρώγειν, ὡς ἀνοίξε τάχιστα τὴν πρώτην τῶν ῥοιῶν, εἶρετο αὐτὸν ὁ ἀδελφεὸς Ἀρτάβατος δ τι βούλοιτ' ἂν οἱ τοσοῦτο πλῆθος γενέσθαι ὅσοι ἐν τῇ ῥοιῇ κόκκοι· Δαρεῖος δὲ εἶπε Μεγαβάζου ἂν οἱ τοσοῦτους ἀριθμὸν γενέσθαι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν Ἑλλάδα ὑπάρκον. (3) Ἐν μὲν δὴ Πέρσῃσι ταῦτά μιν εἶπας ἐτίμα, τότε δὲ αὐτὸν ὑπέλιπε στρατηγὸν ἔχοντα τῆς στρατιῆς τῆς ἐωυτοῦ ὀκτὼ μυριάδας.

CXLIV. Οὗτος δὲ ὁ Μεγάβαζος εἶπας τότε τὸ ἔπος ἐλίπετο ἀθάνατον μνήμῃν πρὸς Ἑλλησποντίων· γενομένου γάρ ἐν Βυζαντίῳ ἐπύθετο ἑπτακαίδεκα ἔτεσι πρότερον Καλχηδονίους κτίσαντας τὴν χώραν Βυζαντίων, πυθόμενος δὲ ἔφη Καλχηδονίους τοῦτον τὸν χρόνον τυγχάνειν ἔοντας τυφλοὺς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλίωνος παρσέοντος κτίσειν χώραν τὸν αἰσχίονα ἐλέσθαι, εἰ μὴ ἔσαν τυφλοί. (2) Οὗτος δὴ ὦν τότε ὁ Μεγάβαζος στρατηγὸς λειπθεὶς ἐν τῇ χώρῃ Ἑλλησποντίων τοὺς μὴ μηδίζοντας κατεστρέφετο.

CXLV. Οὗτος μὲν νυν ταῦτα ἐπρησσε, τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον χρόνον ἐγένετο ἐπὶ Λιδύῃν ἄλλος στρατιῆς μέγας στολος, διὰ πρόφασιν τὴν ἐγὼ ἀπηγγέσομαι πρότερον διηγησάμενος πρότερον τάδε. (2) Τῶν ἐκ τῆς Ἀργεῖς ἐπιβατέων παίδων παῖδες ἐξελαθέντες ὑπὸ Πελασγῶν τῶν ἐκ Βραυρωνίος ληισαμένων τὰς Ἀθηναίων γυναῖκας, ὑπὸ τούτων ἐξελαθέντες ἐκ Αἰήμου οἴχοντο πλώοντες ἐς Λακεδαίμονα, ἰζόμενοι δὲ ἐν τῷ Τηϋγέτῳ πῦρ ἀνέκαιον. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἰδόντες ἀγγελὸν ἔπεμπον, πεισόμενοι τίνες τε καὶ ὁκθὲν εἰσὶ· οἱ δὲ τῷ ἀγγέλῳ εἰρωτέοντι ἔλεγον ὡς εἶψαν μὲν Μινύαι, παῖδες δὲ εἶεν τῶν ἐν τῇ Ἀργεῖ πλωόντων ἡρώων, προσσχόντας δὲ τούτους ἐς Αἴμνον φυτεῦσαι σφέας. (4) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκηκοότες τὸν λόγον τῆς γενεῆς τῶν Μινυέων, πέμψαντες τὸ δεύτερον εἰρωτέον τί ἐθέλοντες ἤκιοιεν τε ἐς τὴν χώραν καὶ πῦρ αἰθοῖεν. (5) Οἱ δὲ ἔφασαν ὑπὸ Πελασγῶν ἐκδηθέντες ἤκειν ἐς τοὺς πατέρας· δικαιοτάτον γὰρ εἶναι οὕτω τοῦτο γίνεσθαι· δέεσθαι τε οἰκέειν ἅμα τούτοις μοῖραν τε τιμῶν μετέχοντες καὶ τῆς γῆς ἀπολαχόντες. (6) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἔαδε δέκεσθαι τοὺς Μινύας ἐπ' οἷσι ἐθέλουσι αὐτοὶ· μάλιστα δὲ ἐντὶ γέσφας ὥστε ποιέειν ταῦτα τῶν Τυνδαριδῶν ἢ ναυτιλῇ ἐν τῇ Ἀργεῖ. Δεξάμενοι δὲ τοὺς Μινύας γῆς τε

CXLII. Atque ita Persæ effugerunt : Scythæ vero, illos inquirentes, iterum ab eis aberrarunt. Et exinde Scythæ Ionas, quatenus liberi sunt, mollissimos et effœminatissimos omnium hominum esse judicant; quatenus vero de eisdem ut servis verba faciunt, mancipia aiunt esse dominis quam maxime dedita et fidelissima. Hæc dicteria in Ionas jactant Scythæ.

CXLIII. Darius, per Thraciam profectus, Sestum in Chersonneso pervenit : unde ipse quidem navibus in Asiam trajecit, ducem vero exercitus in Europa reliquit Megabazum, virum Persam : cui Darius olim singularem habuerat honorem, hoc in eum verbo coram Persis dicto. (2) Mala Punica comedere cupiverat Darius : qui postquam primum aperuit malum, quæsivit ex eo frater Artabanus, quidnam esset, cujus tantum sibi numerum esse cuperet, quantus numerus granorum in Punico malo ? Cui Darius respondit : malle se tot numero Megabazos, habere, quam Græciam suæ potestati subjectam. (3) Hæc in Persis dicens, illum honoraverat : tunc vero eundem imperatorem reliquit cum octo myriadibus de suo exercitu.

CXLIV. Idem Megabazus hoc dicto, quod jam relaturus sum, immortalæ sui memoriæ apud Hellespontios reliquit : nam quum Byzantii agens audiret, Calchedonios septemdecim annis ante Byzantios urbem suam in ea regione, ubi sita est, condidisse; hoc igitur audito de Calchedoniis dixit, eos cæcos illo tempore fuisse : etenim, quum pulerior fuisset locus condendæ urbi, turpiorem non fuisse electuros, ni cæci fuissent. (2) Ille igitur Megabazus, imperator tunc relictus in Hellespontiorum regione, armis subegit civitates, quæ cum Medis non sentiebant.

CXLV. Dum hæc ille agebat, per idem tempus alia ingens expeditio militaris in Libyam suscepta est; cujus causam ego exponam, postquam hæc prius commemoravero. (2) Argonautarum nepotes, a Pelasgis eis, qui Atheniensium mulieres Braurone rapuerant, Lemno ejecti, navigant Lacedæmonem; et sedibus in Taygeto captis, ignem incenderant. (3) Id conspicati Lacedæmonii, misso nuncio sciscitabantur, quinam essent, et unde. Nuncio hi respondent, Minyas se esse, heroum illorum filios, qui in Argo navi navigassent : ab illis, postquam Lemnum adpulissent, esse se procreatos. (4) Lacedæmonii, audita hac narratione de genere Minyarum, iterum miserunt qui ex illis quærerent, quo consilio in ipsorum venissent terram, et ignem accenderent. (5) Dixerunt, a Pelasgis ejectos se ad parentes venire : æquissimum enim esse ita fieri : cupe-reque cum illis habitare, honorum participes, et terræ portionem sortitos. (6) Placuit tunc Lacedæmoniiis, Minyas recipere eis conditionibus, quas ipsi proposuerant : maxime vero, ut hoc facerent, movit eos hoc, quod Tyndaridæ participes fuerant expeditionis Argonautarum. Itaque receptis Minyis et terræ portionem adsignarunt, et per tribus

μετεδόσαν καὶ ἐς φυλάς διεδάσαντο. Οἱ δὲ αὐτίκα μὲν γάμους ἔγνημαν, τὰς δὲ ἐκ Ἀθήνων ἤγοντο ἐξέδοσαν ἄλλοις.

CXLVI. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεξελθόντος αὐτίκα οἱ Μινυαὶ ἐξύβρισαν, τῆς τε βασιλικῆς μεταίτεοντες καὶ ἄλλα ποιεῦντες οὐκ ὅσια. (2) Τοῖσι ὦν Λακεδαιμονίοις ἐδόξε αὐτοὺς ἀποκτείνειν, συλλαβόντες δὲ σφεας κατέβαλον ἐς ἑρκτὴν. Κτείνουσι δὲ τοὺς ἄν κτείνωσι Λακεδαιμόνιοι νυκτὸς, μετ' ἡμέρην δὲ οὐδένα. (3) Ἐπεὶ ὦν ἐμελλόν σφεας καταχρήσεσθαι, παραιτήσαντο αἱ γυναῖκες τῶν Μινυέων, ζῶσαι ἀσταί τε καὶ τῶν πρώτων Σπαρτιτῶν θυγατέρες, ἐσελθεῖν τε ἐς τὴν ἑρκτὴν καὶ ἐς λόγους ἔλθειν ἐκάστη τῷ ἑωυτῆς ἀνδρί. Οἱ δὲ σφεας παρήκαν, οὐδένα δόλον δοκούντες ἐξ αὐτῶν ἐσεσθαι. (4) Αἱ δὲ ἐπεῖτε ἐσθῆλον, ποιεῦσι τοιαῦτα· πᾶσαν τὴν εἶχον ἐσθῆτα παραδοῦσαι τοῖσι ἀνδράσι αὐταὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἑλκον. Οἱ δὲ Μινυαὶ ἐνδύντες τὴν γυναικῆν ἐσθῆτα, ἅτε γυναῖκες, ἐξήϊσαν ἔξω, ἐκφυγόντες δὲ τρώπῃ τοιοῦτῳ ἔζοντο αὐτὶς ἐς τὸ Τηύγετον.

20 CXLVII. Τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον χρόνον Θήρας ὁ Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάνδρου τοῦ Πολυνείκεος ἔστειλε ἐς ἀποικίην ἐκ Λακεδαιμόνος. Ἦν δὲ ὁ Θήρας οὗτος, γένος ὦν Καδμείος, τῆς μητρὸς ἀδελφὸς τοῖσι Ἀριστοδήμου παισὶ Εὐρυσθέει καὶ Προκλεί· 25 ἐόντων δ' ἔτι τῶν παίδων τούτων νηπίων ἐπιτροπαῖν εἶχε ὁ Θήρας τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιλιήν. (2) Αὐξηθέντων δὲ τῶν ἀδελφιδέων καὶ παραλαβόντων τὴν ἀρχὴν οὕτω δὴ ὁ Θήρας δεινὸν ποιεῦμενος ἀρχεσθαι ὑπ' ἄλλων ἐπεῖτε ἐγεύσατο ἀρχῆς, οὐκ ἔφη μενεῖν ἐν τῇ 30 Λακεδαιμόνι, ἀλλ' ἀποπλῦσσεσθαι ἐς τοὺς συγγενέας. (3) Ἔσαν δὲ ἐν τῇ νῦν Θήρῃ καλυμένη νήσῳ, πρότερον δὲ Καλλίστῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ, ἀπόγονοι Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλει ἀνδρὸς Φοινίκος. (4) Κάδμος γὰρ ὁ Ἀθήνηρος Εὐρώπῃν διζήμενος προσέσχε ἐς τὴν νῦν Θήρην καλυμένην· προσσχόντι δὲ εἶτε δὴ οἱ ἡ γόρη 35 ἤρεσε, εἶτε καὶ ἄλλως ἠθέλησε ποιῆσαι τοῦτο, καταλείπει γὰρ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἄλλους τε τῶν Φοινίκων καὶ δὴ καὶ τῶν ἑωυτοῦ συγγενέων Μεμβλίαν. (6) Οὗτοι ἐνέμοντο τὴν Καλλίστην καλυμένην ἐπὶ γενεάς, 40 πρὶν ἢ Θήραν ἔλθειν ἐκ Λακεδαιμόνος, ὅκτῳ ἀνδρῶν.

CXLVIII. Ἐπὶ τούτους δὴ ὦν ὁ Θήρας ληὸν ἔχων ἀπὸ τῶν φυλέων ἔστειλε, συνοικῆσων τούτοις καὶ οὐδαμῶς ἐξελῶν αὐτοὺς, ἀλλὰ κάρτα οἰκηεῦμενος. (2) Ἐπεῖτε δὲ καὶ οἱ Μινυαὶ ἐκδράντες ἐκ τῆς ἑρκτῆς 45 ἔζοντο ἐς τὸ Τηύγετον, τῶν Λακεδαιμονίων βουλευομένων σφείας ἀπολλύναι παραιτέται ὁ Θήρας, ὅπως μῆτε φόνος γένηται, αὐτὸς τε ὑπεδέκετό σφεας ἐξάξειν ἐκ τῆς χώρας. (3) Συγκωρησάντων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Λακεδαιμονίων, τρισὶ τριχοντέροις ἐς τοὺς Μεμβλιάρου 50 ἀπογόνους ἐπλώσε, οὗτι πάντας ἄγων τοὺς Μινυας, ἀλλ' ὀλίγους τινάς. (4) Οἱ γὰρ πλεῖνες αὐτῶν ἐτράποντο ἐς τοὺς Παρωρεῆτας καὶ Καύκωνας, τούτους δ' ἐξελάσαντες ἐκ τῆς χώρας σφείας αὐτοὺς ἐξ μοίρας διεῖλον, καὶ ἔπειτεν ἕκτισαν πόλιας τάσδε ἐν αὐτοῖσι, Λε-

eosdem distribuerunt. Et illi statim matrimonia contraxerunt; uxoresque suas, quas Lemni duxerant, aliis elocarunt.

CXLVI. Haud multo vero interjecto tempore jam inolescere Minyæ cœperunt, regni participes fieri postulantes, et alia patrantes nefaria. (2) Itaque interimere eos decrevere Lacedæmonii; et prehensos in custodiam misere. Supplicio autem addiciunt Lacedæmonii, quoscumque morte plectunt, nocturno tempore, interdiu vero neminem. (3) Quum igitur in eo essent ut supplicio eos adficerent, uxores Minyarum, quæ cives erant, et primariorum Spartanorum filia, precatæ sunt ut ipsis liceret in carcerem intrare, et cum suo cujusque marito colloqui. Et hi illas introire passi sunt, nullum inde dolum suspicati. (4) At illæ, carcerem ingressæ, hoc instituunt facere: quidquid habebant vestium, id maritis dabant; ipsæ maritorum vestes induebant. Ita Minyæ, muliebri vestitu induti, quasi mulieres, egrediebantur: eoque modo postquam evasere, iterum in Taygeto sedes ceperunt.

CXLVII. Per idem vero tempus Theras, filius Antesionis, Tisameni nepos, Thersandri pronepos, Polynicis abnepos, colonos duxit Lacedæmone. Erat hic Theras, genere Cadmeus, avunculus filiorum Aristodemi, Eurysthenis et Proclis: qui quoad minores fuerant ætate, Theras tutor illorum nomine regnum Spartæ administraverat. (2) Postquam autem adoleverunt sororis filii, regnumque capessiverunt, graviter ferens Theras ab aliis regi, qui regnum ipse gustasset; negavit Lacedæmone se mansurum, sed ad cognatos suos ait navigaturum. (3) Erant autem in insula, quæ Thera nunc vocatur, cui olim Calliste nomen fuerat, Membliari posterii, Pæcilis filii, natione Phœnicis. (4) Cadmus enim, Agenoris filius, Europam quærens, ad Theram quæ nunc vocatur adpulerat; ibi quum adpulisset, tum, sive quod ei placeret illa regio, sive alia quapiam causa permotus, reliquit in ea insula quum alios Phœnices, tum ex cognatis suis Membliarum: (5) atque hi Callistam quæ tunc vocabatur habitabant per octo hominum generationes, priusquam Theras Lacedæmone eo advenisset.

CXLVIII. Ad hos igitur Theras cum multitudine quadam e Spartanorum tribubus profectus est, una cum illis habitaturus, et neutiquam insula eos ejecturus, sed admodum sibi eorum animos concilians. (2) Jam, quum Minyæ ex carcere profugi in Taygeto consediscent, et de eis interficiendis deliberarent Lacedæmonii, deprecatus est Theras ne fieret cædes, pollicitus se illos ex ipsorum finibus educturum. (3) Cui sententiæ quum cessissent Lacedæmonii, tribus navibus triginta remorum Theras ad Membliari posterio navigavit; non utique omnes secum Minyas ducens, sed exiguum eorum numerum. (4) Nam major pars in Paroreatarum et Cauconum fines se contulit: hisque terra sua ejectis, in sex partes sese partiti sunt, et deinde in eadem regione hæcce oppida condiderunt, Le-

πρεον, Μάκιστον, Φριξᾶς, Πύργον, Ἐπιον, Νούδιον·
τούτων δὲ τὰς πλεῦνας ἐπ' ἑμέο Ἡλεῖοι ἐπόρθησαν. Τῇ
δὲ νήσῳ ἐπὶ τοῦ οἰκιστέω Ἡθήρα ἡ ἐπωνυμία ἐγένετο.

CLXIX. Ὁ δὲ καὶς οὐ γὰρ ἔφη οἱ συμπλῶσεσθαι,
τοιαρῶν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν εἰν ἐν λύκοισι· ἐπὶ τοῦ
ἔπεος τούτου οὖνομα τῷ νεγνίσκῳ τούτῳ Οἰόλυκος ἐγένετο,
καὶ κωὶς τὸ οὖνομα τοῦτο ἐπεκράτησε. (2) Οἰό-
λύκου δὲ γίνεται Αἰγεὺς, ἀπ' οὗ Αἰγεῖδαι καλεῦνται,
φυλὴ μεγάλη ἐν Σπάρτῃ. Τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ
ἀνδράσι οὐ γὰρ ὑπέμειναν τὰ τέκνα, ἰδρύσαντο ἐκ
θεοπροπίου Ἑρινύων τῶν Λαῖου τε καὶ Οἰδιπόδεω
ἱρόν· καὶ μετὰ τοῦτο ὑπέμεινε τὸν τοῦτο καὶ ἐν Ἡθέρῃ
τοῖσι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων γεγόνοςι.

CL. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ λόγου Λακεδαιμό-
νιοι Θηραίοι κατὰ ταῦτα λέγουσι, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου
μοῦνοι Θηραῖοι ὧδε γενέσθαι λέγουσι. (2) Γρίνος δὲ
Αἰσανίου ἐὼν Ἡθέρῃ τοῦτο ἀπόγονος καὶ βασιλεύων Ἡθέρῃ
τῆς νήσου ἀπῆκετο ἐς Δελφούς, ἄγων ἀπὸ τῆς πό-
λιος ἐκατόμβην· εἶποντο δὲ οἱ καὶ ἄλλοι τῶν πολιτηέων
καὶ δὴ καὶ Βάττος δὲ Πολυμνήστου, ἐὼν γένος Εὐφη-
μίδης τῶν Μινυέων. (3) Χρεωμένῳ δὲ τῷ Γρίνῳ τῷ
βασιλεῖ τῶν Θηραίων περὶ ἄλλων χρᾶ ἡ Πυθίη κτίζειν
ἐν Λιβύῃ πόλιν. Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ἐγὼ μὲν,
ὦναξ, πρεσβυτέρως τε ᾗδῃ εἰμὶ καὶ βαρὺς ἀείρεσθαι· σὺ
δὲ τίνα τῶνδε τῶν νεωτέρων κέλευε ταῦτα ποιεῖν. »
Ἄμα τε ἔλεγε ταῦτα καὶ ἐδείκνυε ἐς τὸν Βάττον. (4)
Τότε μὲν τοσαῦτα, μετὰ δὲ ἀπελθόντες ἀλογίην εἶχον
τοῦ χρηστηρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἴη,
οὔτε τολμέοντες ἐς ἀφανὲς χρῆμα ἀποστελλεῖν ἀποι-
κίην.

CLI. Ἐπτά δὲ ἐτέων μετὰ ταῦτα οὐκ ἔτι τὴν Ἡθέρην,
ἐν τοῖσι τὰ δένδρεα πάντα σφί τὰ ἐν τῇ νήσῳ πλὴν
ἐνὸς ἐξαυάνθη. Χρεωμένοισι δὲ τοῖσι Θηραίοισι προέ-
φερε ἡ Πυθίη τὴν ἐς Λιβύην ἀποικίην. (2) Ἐπεῖτε
δὲ κακοῦ οὐδὲν ἦν σφί μῆχος, πέμπουσι ἐς Κρήτην
ἀγγέλους διζημένους εἰ τις Κρητῶν ἢ μετοίκων ἀπι-
γέλλους εἴη ἐς Λιβύην. (3) Περιπλανώμενοι δὲ αὐτὴν
οὔτοι ἀπῆκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν, ἐν ταύτῃ δὲ συμ-
μίσγουσι ἀνδρὶ πορφυρεῖ τῷ οὖνομα ἦν Κορώβιος, δὲ
ἔφη ὑπ' ἀνέμων ἀπενειχθεὶς ἀπικέσθαι ἐς Λιβύην καὶ
Λιβύης ἐς Πλατείαν νῆσον. (4) Μισθῷ δὲ τοῦτον πεί-
σαντες ἦγον ἐς Ἡθέρην, ἐκ δὲ Ἡθέρης ἐπλῶον κατὰ σκοποὶ
ἄνδρες τὰ πρῶτα οὐ πολλοί· κατηγησαμένου δὲ τοῦ
Κορώβιου ἐς τὴν νῆσον ταύτην δὴ τὴν Πλατείαν, τὸν μὲν
αὐτοὶ δὲ ἐπλῶον τὴν ταχίστην ἀπαγγελέοντες Θηραίοισι
περὶ τῆς νήσου.

CLII. Ἀποδημέοντων δὲ τούτων πλέω χρόνον τοῦ
συγκειμένου τὸν Κορώβιον ἐπέλιπε τὰ πάντα. (2) Μετὰ
δὲ νῆς Σαμίη, τῆς ναύκληρος ἦν Κωλαῖος, πλώουσα
ἐπ' Αἰγύπτου ἀπηνείχθη ἐς τὴν Πλατείαν ταύτην· πυ-
θόμενοι δὲ οἱ Σάμιοι παρὰ τοῦ Κορώβιου τὸν πάντα
λόγον, στίξα οἱ ἐνιαυτοῦ καταλείπουσι. (3) Αὐτοὶ δὲ
ἀναχθέντες ἐκ τῆς νήσου καὶ γλιγόμενοι Αἰγύπτου

preum, Macistum, Phrixas, Pyrgum, Epium, Nudium;
quorum quidem pleraque ab Eleis mea ætate eversa sunt.
Insula autem, quam dixi, a conditoris nomine Thera est
adpellata.

CXLIX. Filius autem Theræ enavigare cum patre nolue-
rat : itaque dixerat pater, se eum relinquere tamquam ovem
inter lupos : (*græce δὲ ἐν λύκοις*) : a quo dicto nomen huic
adolescenti Œolycus (Ovilupus) inditum est, idque nomen
dein invaluit. (2) Hujus Œolyci filius fuit Ægeus; a quo
Ægidæ nomen habent, magna tribus Spartæ. Qua ex tribu
viris quum in vita non manerent liberi, ex oraculi edicto
statuerunt templum Furiis Laii et Œdipodis dedicatum :
et ex eo tempore mansere illis liberi, itemque in Thera in-
sula eis qui ex his viris progeniti sunt.

CL. Hactenus Lacedæmoniorum narratio et Theræorum
consentit : quæ his subjungam, ea soli Theræi memorant
ita accidisse. (2) Grinus, Œsanii filius, unus ex posteris
hujus Theræ, quum rex Theræorum esset, Delphos venit,
hecatomben offerens nomine civitatis : sequebanturque
eum et alii ex civibus, atque etiam Battus, Polymnesti
filius, de Euphemi genere, unius ex Minyis. (3) Grino
vero, regi Theræorum, quum de aliis rebus consuleret ora-
culum, edixit Pythia, civitatem debere eum in Libya con-
dere. Tum ille respondit : « At equidem, o Rex, ætate jam
sum provector, et gravis ad majus quidpiam molendum.
Quin tu aliquem ex junioribus hisce id facere jube. » Ista
dicens, Battum digito monstravit. (4) Et hæc quidem
tunc. Deinde vero, postquam abierant, neglexerunt ora-
culi effatum ; quum nec Libya ubi esset nossent, nec aude-
rent coloniam mittere obscuram in rem.

CLI. Post hæc vero per septem annos non pluit Theræ;
arboresque ipsis in insula omnes, una excepta, exarue-
rant. Consulenti bus igitur oraculum Theræis, objecit Py-
thia coloniam in Libyam deducendam. (2) Itaque, quum
nullum aliud ipsis esset mali remedium, in Crætā nuncios
mittunt, qui quærent, an Cræten sium aliquis, aut in qui-
linorum, in Libyam unquam pervenisset. (3) Nuncii per
Crætā oberrantes, quum in alia oppida, tum Itanium ve-
nerunt; ubi cum purpurario quodam, cui nomen erat Co-
robis, sermones miscent, qui eis ait, ventis se in Libyam
fuisse delatum, et quidem in Plateam insulam Libyæ ve-
nisse. (4) Hunc igitur hominem, proposita mercede, The-
ram ducunt. Et ex Thera mittuntur primum exploratores,
haud multi numero : quibus quum viam in Plateam hanc
insulam Corobis monstrasset, relinquunt ibi Corobium
cum nescio quot mensium cibariis, et ipsi oceanus domum
navigarunt, nuncium Theræis de illa insula relaturi.

CLII. Quibus ultra constitutum tempus redire differen-
tibus, Corobium omnia defecerunt. (2) Deinde vero Sa-
mia navis, Ægyptum petens, cujus nauclerus Colæus erat,
ad Plateam hanc delata est : et Samii, postquam a Corobio
rem omnem cognoverunt, unius anni cibaria ei reliquerunt.
(3) Tum hi, ex insula profecti, quum Ægyptum petentes

ἐπλων, ἀποφερόμενοι ἀπὸ πηλιώτῃ ἀνέμῳ· καὶ οὐ γὰρ ἀνίει τὸ πνεῦμα, Ἡρακλέας στήλας διεκπερήσαντες ἀπίκοντο ἐς Ταρτηρσὸν, οἷη πομπὴ γρεώμενοι. (4) Τὸ δὲ ἐμπόριον τοῦτο ἦν ἀκήρατον τοῦτον τὸν χρόνον, ὥστε ἀπονοστήσαντες οὗτοι ὀπίσω μέγιστα δὴ Ἑλλήνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἀτρέκειαν ἴδμεν ἐκ φορτίων ἐκέρδησαν, μετὰ γε Σώστρατον τὸν Λαοδάμαντος Αἰγινήτην· τούτῳ γὰρ οὐκ οἶα τέ ἐστι ἐρίσαι ἄλλον. (5) Οἱ δὲ Σάμιοι τὴν δεκάτην τῶν ἐπικερδίων ἐξελόντες ἐξ τάλαντα ἐποίησαντο χαλκῆϊον κρητῆρος Ἀργολικῶς τρόπον· περίε δὲ αὐτὸ γρυπῶν κεφαλὰι πρόχροσσοί εἰσι· καὶ ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡραῖον, ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκείους κολοσσοὺς ἐπταπήχεας, τοῖσι γούνασι ἐρηρεισμένους. (6) Κυρηναῖοισι δὲ καὶ Θηραῖοισι ἐς Σαμίους ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου πρῶτα φιλίαι μεγάλαι συνεκρήθησαν.

CLIII. Οἱ δὲ Θηραῖοι ἐπεῖτε τὸν Κορώβιον λιπόντες ἐν τῇ νήσῳ ἀπίκοντο ἐς τὴν Θήρην, ἀπήγγελλον ἱδρὸς σφι εἴη νῆσος ἐπὶ Αἰθύῃ ἐκτισμένη. (2) Θηραῖοισι δὲ ἔαδε ἀδελφεὺν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πέμπειν πάλῳ λαχόντα, καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἀπάντων ἐπὶ τὰ ἐόντων ἀνδρας, εἶναι δὲ σφῶν καὶ ἡγεμόνα καὶ βασιλέα Βάττον. Οὕτω δὲ στέλλουσι δύο πεντηκοντέρους ἐς τὴν Πλατέαν.

CLIV. Ταῦτα δὲ Θηραῖοι λέγουσι, τὰ δ' ἐπιλοιπα τοῦ λόγου συμφέρονται ἡδὴ Θηραῖοι Κυρηναῖοισι. Κυρηναῖοι γὰρ τὰ περὶ Βάττον οὐδαμῶς ὁμολογεῖν οὐ Θηραῖοισι. Λέγουσι γὰρ οὕτω. (2) Ἔστι τῆς Κρήτης Ἀζὸς πόλις, ἐν τῇ ἐγένετο Ἐτεάρχος βασιλεὺς, δς ἐπὶ θυγατρὶ ἀμήτορι τῇ οὐνομα ἦν Φρονίμη, ἐπὶ ταύτῃ ἔργηε ἄλλην γυναῖκα. Ἡ δὲ ἐπεσελθοῦσα ἐδικαίει εἶναι καὶ τῷ ἔργῳ μητρικῇ τῇ Φρονίμῃ, παρέουσά τε κακὰ καὶ πᾶν ἐπ' αὐτῇ μηχανεωμένη· καὶ τέλος μαχλοσύνην ἐπενείκασα οἱ πείθει τὸν ἄνδρα ταῦτα ἔχειν οὕτω. (3) Ὁ δὲ ἀναγνώσθεις ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἔργον οὐκ ὄσων ἐμνηχανῶτο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. Ἦν γὰρ δὴ Θεμίσιον ἀνὴρ Θηραῖος ἐμπορος ἐν τῇ Ἀζῷ· τοῦτον δ' Ἐτεάρχος παραλαβὼν ἐπὶ ξείνῃ ἐξορκοῖ ἥ μὲν οἱ διηκονήσῃν ὅ τι ἂν δεηθῇ. (4) Ἐπεῖτε δὲ ἐξώρκωσε, ἀγαγὼν οἱ παραδίδει τὴν ἐουτοῦ θυγατέρα, καὶ ταύτην ἐκέλευε καταποντῶσαι ἀπαγαγόντα. Ὁ δὲ Θεμίσιον περιημεκτῆσας τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὅρκου καὶ διαλυσάμενος τὴν ξεινὴν ἐποίει τοιάδε· (5) παραλαβὼν τὴν παιδα ἀπέπλωε, ὥς δὲ ἐγένετο ἐν τῷ πελάγει, ἀποσιεύμενος τὴν ἐξορκωσιν τοῦ Ἐτεάρχου, σχοινίῳσι αὐτὴν διαδήσας κατῆκε ἐς τὸ πέλαγος, ἀνασπάσας δὲ ἀπῖκετο ἐς τὴν Θήρην.

CLV. Ἐνθεῦτεν δὲ τὴν Φρονίμην παραλαβὼν Πολύμνηστος, εἰὼν τῶν Θηραίων ἀνὴρ δόκιμος, ἐπαλλακεῖτο. Χρόνον δὲ περιόντος ἐξεγένετό οἱ παῖς ἰσχύρωνος καὶ τραυλὸς, τῷ οὐνομα ἐτέθη Βάττος, ὥς Θηραῖοι τε καὶ Κυρηναῖοι λέγουσι, ὥς μέντοι ἐγὼ δοκέω, ἄλλο τι Βάττος δὲ μετονομάσθη, ἐπεῖτε ἐς Αἰθύην ἀπῖκετο, ἀπὸ τε τοῦ χρησστηρίου τοῦ γενομένου ἐν Δελφοῖσι αὐ-

navigarent, subsolano vento sunt abrepti, et, non intermittente vi venti, per Herculis columnas transvecti, Tartessum pervenere, divino quodam numine cos deducente. (4) Erat ea tempestate integrum hoc emporium : itaque iidem inde redeunt, maximum Græcorum omnium, quorum certior quedam ad nos notitia pervenit, ex mercibus lucrum fecerunt, post Sostratum utique, Laodamantis filium, Æginetam : cum hoc enim nemo alius contendere potest. (5) Samii vero decimam lucris partem eximentes, sex talenta, ahenum faciendum curarunt, ad crateris Argolici modum, circa quod sunt grypum capita prominentia : atque in Junonis templo hoc ahenum dedicarunt, impositum tribus æneis colossis septenorum cubitorum, qui genubus innituntur. (6) Ab hoc autem facto primum ingens amicitia Cyrenæis Theræisq̃ue cum Samiis contracta est.

CLIII. Theræi vero, postquam, relicto in insula Corobio, Theram redierant, renunciarunt, esse a se insulam in Libyæ ora conditam. (2) Placuit igitur Theræis, ut e singulis ditionis suæ locis, quæ numero septem erant, viri mitterentur, ita quidem ut frater cum fratre sorte contenderet uter in coloniam abiret : ducemque eorum atque regem Battum designarunt. Ita igitur duas naves quinquaginta remorum in Plateam miserunt.

CLIV. Hæc Theræi memorant : in reliqua narratione Theræis cum Cyrenæis convenit. Nam quod ad Battum spectat, neutiquam cum Theræis Cyrenæi consentiunt. Rem enim hi ita narrant. (2) Est Cretæ urbs Axus, cujus rex fuit Etearchus. Is quum filiam haberet matre orbam, nomine Phronimam, aliam duxit uxorem. Hæc post illius matrem domum ducta, voluit etiam re ipsa noverca esse Phronimæ, multis eam malis adficiendo, et quidlibet adversus eam moliendo : ad extremum, impuditiæ crimen ei inferens, persuasit marito rem ita esse. (3) Et ille, persuasus ab uxore, nefarius in filiam facinus machinatur. Aderat tunc Axi Themison, civis Therens, mercaturam faciens. Hunc, hospitio exceptum, jurejurando adstringit ad operam sibi in ea re, quam ab illo petiturus esset, navandam. (4) Qui quum interposito juramento fidem suam dedisset, adductam ei tradidit filiam suam, jubens ut abductam in alto mari demergeret. Themison, fraudem jurisjurandi indigne ferens, soluto hospitio, hæc fecit : (5) accepta puella, navi profectus est : ubi vero in alto fuit, quo se exsolveret jurisjurandi religione ab Etearcho sibi oblata, funibus religatam puellam in mare demisit, rursusque extractam secum Theram duxit.

CLV. Inde Phronimam domum suam sumpsit Polymnestus, spectatus vir apud Theræos, eaque pro pellice usus est. Circumacto tempore natus est huic ex illa filius, hesitanti voce et balbutiente ; cui nomen impositum est Battus, ut quidem Theræi et Cyrenæi aiunt : ut vero mihi videtur, aliud statim impositum ei nomen erat ; Battus vero deinde demum, postquam in Libyam pervenit, nominatus est, nomine sumpto ab oraculo quod ei Delphis editum

τῶ καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς τὴν ἔσχε τὴν ἐπωνυμίην ποιούμενος· (2) Αἰθύες γὰρ βασιλέα βάττον καλεῦσι, καὶ τούτου εἵνεκεν δοκέω θεσπίζουσιν τὴν Πυθίην καλεῖσθαι μιν Αἰθυκῇ γλώσσῃ, εἰδυῖαν ὡς βασιλεὺς ἔσται ἐν Λιβύῃ. Ἐπεὶ γὰρ ἡνδρώθη οὗτος, ἦλθε ἐς Δελφοὺς περὶ τῆς φωνῆς· (3) ἐπειρωτέοντι δὲ οἱ χρᾶς ἡ Πυθίη τὰδε,

Βάττ', ἐπὶ φωνῇ ἦλθες· ἀναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
ἐς Λιβύην πέμπει μηλοτρόφον οἰκιστῆρα,

ὥσπερ εἰ εἶπαι Ἑλλάδι γλώσσῃ χρωμένη, « ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ φωνῇ ἦλθες. » (5) Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε· « ὦναξ, ἐγὼ μὲν ἦλθον παρὰ σέ χρησόμενος περὶ τῆς φωνῆς, σὺ δέ μοι ἄλλα ἀδύνατα χρᾶς, καλεῖν Λιβύην ἀποικίζειν τέω δυνάμει, κοίῃ χειρὶ; » (6) Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε ἄλλα οἱ χρᾶν· ὡς δὲ κατὰ ταῦτα ἐθέσπιζε 15 οἱ καὶ πρότερον, οἶχετο μεταξὺ ἀπολιπόντων ὁ Βάττος ἐς τὴν Θήρην.

CLVI. Μετὰ δὲ αὐτῶ τε τούτῳ καὶ τοῖσι ἄλλοις Ἑθραίοις συνεφέρετο παλιγκότως· ἀγνοεῦντες δὲ τὰς συμφορὰς οἱ Ἑθραῖοι ἐπειπον ἐς Δελφοὺς περὶ τῶν παρῶντων κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφὶ ἔχρησε συγκτίζουσι Βάττω Κυρήνην τῆς Αἰθύης ἀμεινον πῆρξιν. (2) Ἀπέστειλλον μετὰ ταῦτα τὸν Βάττον οἱ Ἑθραῖοι δύο πεντηκοντέροισι. Πλώσαντες δὲ ἐς τὴν Λιβύην οὗτοι, οὐ γὰρ εἶχον ὅ τι ποιέωσι ἄλλο, ὅπως ἀπαλλάσσοντο 25 ἐς τὴν Θήρην. (3) Οἱ δὲ Ἑθραῖοι καταγομένους ἔβαλλον καὶ οὐκ ἔων τῇ γῇ προσίσχειν, ἀλλ' ὅπως πλώειν ἐκέλευον. Οἱ δὲ ἀναγκαζόμενοι ὅπως ἀπέπλων, καὶ ἔκτισαν νῆσον ἐπὶ Λιβύῃ κειμένην, τῇ οὐνομα, ὡς καὶ πρότερον εἰρέθη, ἐστὶ Πλατεά. Λέγεται δὲ ἴση εἶναι ἡ 30 νῆσος τῇ νῦν Κυρηναίων πόλει.

CLVII. Ταύτην οἰκόντες δύο ἔτεα, οὐδὲν γὰρ σφὶ χρῆστον συνεφέρετο, ἕνα αὐτὸν καταλιπόντες οἱ λοιποὶ πάντες ἀπέπλων ἐς Δελφοὺς· ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τὸ χρηστέριον ἐχρέοντο, φάμενοι οἰκέειν τε τὴν Λιβύην 35 καὶ οὐδὲν ἀμεινον πῆρξιν οἰκεῦντες. (2) Ἡ δὲ Πυθίη σφὶ πρὸς ταῦτα χρᾶς τὰδε,

Αἰ τὸ ἐμεῦ Λιβύην μηλοτρόφον οἶδας ἄμε νον,
μὴ ἑλθὼν ἐλθόντος, ἄγαν ἀγαμαὶ σοφίην ευ.

Ἀκούσαντες δὲ τούτων οἱ ἀμφὶ τὸν Βάττον ἀπέπλων 40 ὅπως· οὐ γὰρ δὴ σφας ἀπείε ὁ θεὸς τῆς ἀποικίης, πρὶν δὴ ἀπικῶνται ἐς αὐτὴν Λιβύην. (3) Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὴν νῆσον καὶ ἀναλαβόντες τὸν ἔλιπον, ἔκτισαν αὐτῆς Αἰθύης γῶρον ἀντίον τῆς νήσου τῷ οὐνομα τῇ Ἀζιρίς, τὸν νάπαι τε κάλλισται ἐπ' ἀμφοτέρω συγκληθῆναι καὶ 45 ποταμὸς τὰ ἐπὶ θάτερα παραρρέει.

CLVIII. Τούτῳ οἶκον τὸν γῶρον ἐξ ἔτεα· ἐβδόμῳ δὲ σφας ἔτει πραιτησάμενοι Αἰθύες ὡς ἐς ἀμεινονα γῶρον ἄζουσι, ἀνέγνωσαν ἐκλιπεῖν. (2) Ἦγον δὲ σφας ἐνθεῦτεν οἱ Αἰθύες ἀναστήσαντες πρὸς ἐσπέρην· καὶ 50 τὸν κάλλιστον τῶν γῶρων ἵνα διεξιόντες οἱ Ἕλληνες μὴ ἴδοιεν, συμμετροσάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης νυκτὸς παρῆγον. Ἔστι δὲ τῷ γῶρῳ τούτῳ οὐνομα Ἰρασα. (3) Ἀγαγόντες δὲ σφας ἐπὶ κρήνην λεγομένην εἶναι

erat, et a dignitate quam inter suos habuit: (2) regem enim Libyes Battum vocant; eaque de causa puto Pythiam, oraculum edentem, Libyca illum lingua adpellasse, quum sciret regem eum fore in Libya. Nam postquam ille ad virilem pervenit aetatem, Delphos profectus est, de voce sua consulturus; (3) consulenti autem haec respondit Pythia:

Batte, vocis causa venisti: at te rex Phœbus Apollo
in Libyam mittit ovibus divitem, coloniae conditorem.

quasi dixisset Græco sermone utens, « Rex, vocis causa venisti. » (5) Tum vero ille respondit: « O Rex, equidem veni, vocis meae causa te consulturus; tu vero mihi alia respondes impossibilia, jubens me coloniam in Libya condere: quamnam tandem vi? qua hominum manu? » (6) Quæ ille dicens, non persuasit Pythiae ut aliud sibi responsum daret. Quum igitur eadem, quæ antea, ei responderet; interim Battus, illa relicta, Theram rediit.

CLVI. Post hæc et in hunc ipsum et in reliquos Theræos denuo ira dei incubuit. Et Theræi causam ignorantes calamitatum, Delphos misere qui de præsentibus malis consulerent. Quibus Pythia respondit, si cum Battu Cyrenen in Libya coloniam conderent, melius cum ipsis actum iri. (2) Miserunt posthæc Theræi Battum cum duabus navibus quinquaginta remorum: sed hi, postquam in Libyam navigarunt, quoniam cæteroquin quod agerent non habebant, Theram sunt reversi. (3) At redeuntes telis repulerunt Theræi, nec adpellere ad terram passi sunt, sed retro navigare jusserunt. Illi igitur, necessitate coacti, navibus retro abierunt: et insulam condiderunt ad oram Libyæ sitam, cui nomen (ut supra dictum) Platea. Dicitur autem hæc insula pari esse magnitudine, atque nunc est urbs Cyrenæorum.

CLVII. Hanc insulam postquam per biennium habitabant, quum nihil illis prospere cederet, uno suorum ibi relicto, reliqui omnes Delphos navigarunt: oraculumque adeuntes, responsum petiere, dicentes, Libyam se habitare, nec idcirco melius secum agi. (2) Ad hæc illis tale responsum Pythia dedit:

Si tu Libyam ovium nutricem melius nosti, [pientiam.
qui non adisti, quam ego qui adisti; valde miror tuam sa-

Quæ Battus cum suis ubi audivit, retro navigavit: nec enim illos condenda colonia, quasi mandato satisfecissent, prius absolvit deus, quam in ipsam Libyam pervenissent. (3) Igitur postquam in insulam pervenerunt, recepto eo quem ibi reliquerant, in ipsa Libyæ e regione insulæ locum eum condiderunt cui nomen Aziris; quem amoenissimi colles cum nemoribus et vallibus utrimque includunt, et ab altero latere annis præterfluit.

CLVIII. Hunc locum quum per sex annos incoluissent, septimo anno, precantibus indigenis, et meliorem in locum sese illos perducturos esse pollicentibus, persuasi sunt hunc relinquere. (2) Duxeruntque eos Libyes inde moventes occidentem versus: per pulcerrimam autem regionem, ne eam transeuntes Græci viderent noctu eos transduxerunt, diei horam ita commensi: nomen huic regioni Irasa est. (3) Deinde eos ad fontem duxerunt, qui Apollini sacer per-

Ἀπολλωνος εἶπαν, « ἄνδρες Ἕλληνες, ἐνθαῦτα ὑμῖν ἐπιτήδεον οἰκέειν· ἐνθαῦτα γὰρ δ' οὐρανὸς τέτρηται. »

CLIX. Ἐπὶ μὲν νυν Βάττου τε τοῦ οἰκιστῆς τῆς ζόης, ἄρξαντος ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτεα, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀρκεσίλειω ἄρξαντος ἐκκαίδεκα ἔτεα, οἴκεον οἱ Κυρηναῖοι ἰόντες τοσοῦτοι ὅσοι ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίην ἐστάλησαν· ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου, Βάττου τοῦ εὐδαίμονος καλευμένου, Ἕλληνας πάντας ὥρμησε χρήσασθαι ἡ Πυθίη πλώειν συνοικήσοντας Κυρηναίοις Λιβύην· ἐπε-
10 καλεῦντο γὰρ οἱ Κυρηναῖοι ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ. (2) Ἐχρησε δὲ ὧδε ἔχοντα,

Ὅς δὲ κεν ἐς Λιβύην πολυήρατον ὑστερον ἔλθῃ
γὰς ἀναθασιόμενας, μετὰ οἱ ποκά φαμι μελήσειν.

15 Συλλεχθέντος δὲ ὄμιλου πολλοῦ ἐς τὴν Κυρήνην περι-
ταμνόμενοι γῆν πολλὴν οἱ περίοικοι Λίβυες καὶ ὁ βα-
σιλεὺς αὐτῶν τῷ οὐνόμα ἦν Ἀδικράν, οἷα τῆς τε χώρας
στερισκόμενοι καὶ περιυβριζόμενοι ὑπὸ τῶν Κυρηναίων,
πέμψαντες ἐς Αἴγυπτον ἔδωκαν σφᾶς αὐτοὺς Ἀπρίῃ τῷ
20 Αἰγύπτου βασιλεῖ. (3) Ὁ δὲ συλλέξας στρατὸν Αἰ-
γυπτίων πολλὸν ἔπεμπε ἐπὶ τὴν Κυρήνην. Οἱ δὲ Κυ-
ρηναῖοι ἑστρατευσάμενοι ἐς Ἰρᾶσα χῶρον καὶ ἐπὶ
κρήνην Θεσίν συνέβαλόν τε τοῖσι Αἰγυπτίοις καὶ
ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. (4) Ἄτε γὰρ οὐ πεπειρημένοι
25 πρότερον οἱ Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων καὶ παραχρῶμενοι
διεφθάρησαν οὕτω ὥστε ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ἀπενόστη-
σαν ἐς Αἴγυπτον. Ἀντὶ τούτων Αἰγύπτιοι κατὰ ταῦτα
ἐπιμεμφόμενοι Ἀπρίῃ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ.

CLX. Τούτου δὲ τοῦ Βάττου γίνεται παῖς Ἀρκεσί-
30 λεως, δὲ βασιλεύσας πρῶτα τοῖσι ἐνωτοῦ ἀδελφεοῖσι
ἐστασίασε, ἐς δ' μιν οὗτοι ἀπολιπόντες οἰχοντο ἐς ἄλλον
χῶρον τῆς Λιβύης καὶ ἐπ' ἐνωτῶν βαλόμενοι ἔκτισαν
πόλιν ταύτην ἣ τότε καὶ νῦν Βάρχη καλεῖται· κτιζόντες
δ' ἅμα αὐτὴν ἀπιστάσι ἀπὸ τῶν Κυρηναίων τοὺς Λί-
35 βυας. (3) Μετὰ δὲ Ἀρκεσίλειος ἐς τοὺς ὑποδεξαμένους
τε τῶν Λιβύων καὶ ἀποστάντας τοὺς αὐτοὺς τούτους
ἐστρατεύετο· οἱ δὲ Λίβυες δέισαντες αὐτὸν οἴχοντο
φεύγοντες πρὸς τοὺς ἡοίους τῶν Λιβύων. (3) Ὁ δὲ
Ἀρκεσίλειος εἶπετο φεύγουσι, ἐς δ' ἐν Λεύκωνί τε τῆς
40 Λιβύης ἐγένετο ἐπιδιώκων καὶ ἔδοξε τοῖσι Λίβυσι ἐπι-
θέσθαι οἱ. Συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν τοὺς Κυρηναίους
τοσοῦτο ὥστε ἐπτακισχιλίους ὁπλίτας Κυρηναίων ἐν-
θαῦτα πεσέειν. (4) Μετὰ δὲ τὸ τρῶμα τοῦτο Ἀρκεσί-
λειων μὲν κάμνοντά τε καὶ φάρμακον πεπωκότα ὁ ἀδελ-
45 φὸς Λεάρχος ἀποπνίγει, Λεάρχον δὲ ἡ γυνὴ ἣ Ἀρκε-
σίλειω δόλῳ κτείνει, τῇ οὐνόμα ἦν Ἐρυξώ.

CLXI. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιληίην τοῦ Ἀρκεσίλειω
ὁ παῖς Βάττος, χωλὸς ἐὼν καὶ οὐκ ἀρτίπους. Οἱ δὲ Κυ-
ρηναῖοι πρὸς τὴν καταλαβοῦσαν συμφορὴν ἔπεμπον ἐς
50 Δελφοὺς ἐπειρησμένους ὅτινα τρόπον καταστησάμενοι
κρίλλιστα ἂν οἰκέειν. (2) Ἡ δὲ Πυθίη ἐκέλευε ἐκ
Μαντινέης τῆς Ἀρχαδίων καταρτιστῆρα ἀγαγέσθαι. Αἴ-
τεον ὧν οἱ Κυρηναῖοι, καὶ οἱ Μαντινέες ἔδωκαν ἄνδρα
τῶν αἰσίων δοκιμώτατον, τῷ οὐνόμα ἦν Δημῶναξ. Οὗτος

hibetur, dixeruntque : « Viri Græci, hic vobis commodum est habitare : hic enim perforatum est cælum. »

CLIX. Jam, quousque et Battus vixit, coloniae conditor, qui annos regnavit quadraginta, et hujus filius Arcesilaus, qui sedecim annos regnavit, habitaverunt hanc regionem Cyrenæi tot numero, quot initio in coloniam fuerant missi. Tertio vero regnante, Batto cognomine Felice, Græcos omnes Pythia edito oraculo induxit, ut in Africam navigarent, cum Cyrenæis eam frequentaturi : invitaverant enim illos Cyrenæi, agrorum partitionem polliciti. (2) Oraculum Pythiæ tale erat :

Senior in Libyen quisquis pervenerit almam
post discretum agrum, mox hunc, affirmo, pigebit.

Postquam igitur magna hominum multitudo Cyrenen confluxit, finitimi Libyes, magna regionis parte exclusi, rexque eorum, cui nomen erat Adicran, quippe agris exulti et contumeliose habitati a Cyrenæis, missis in Ægyptum legatis, Apriæ regi Ægypti sese tradiderunt. (3) Et ille ingentem Ægyptiorum contractum exercitum contra Cyrenen misit. Cui Cyrenæi cum suis copiis in regionem cui Irasa nomen et ad fontem Thestin obviam progressi, prælio cum Ægyptiis commisso victoriam reportarunt. (4) Ægyptii enim, Græcorum arma prius non experti, illosque aspernati, ita cæsi sunt, ut eorum pauci quidam in Ægyptum redierint. Cujus cladis culpam ipsi Apriæ tribuentes Ægyptii protinus ab eo defecerunt.

CLX. Batti hujus filius fuit Arcesilaus; qui postquam regnum suscepit, primum cum fratribus suis discordias exercuit; donec hi, illo relicto, in alium Libyæ locum concesserunt, inter seque inito consilio urbem hanc condiderunt, cui nomen inditum, quod etiam nunc obtinet, Barca; simulque Afris, ut a Cyrenæis deficerent, persuaserunt. (2) Post hæc Arcesilaus adversus hos Afros, qui fratres suos receperant, et ab ipso defecerant, arma movit. Afri vero, illum metuentes, ad Libyes versus orientem incolentes confugerunt : (3) et Arcesilaus, fugientes secutus, et Leuconem usque, Libyæ oppidum, persecutus est : ibi adgredi eum Libyes statuerunt. Qui prælio commisso tam insignem victoriam reportarunt de Cyrenæis, ut ex iis septem millia armatorum in illo loco ceciderint. (4) Post eam cladem agrotans Arcesilaus, quum medicamentum sumpsisset, a fratre Learcho strangulatus est. Learchum vero uxor Arcesilæ, cui nomen erat Eryxo, per dolum occidit.

CLXI. Arcesi in regnum successit filius Battus, pede claudus neque integer. Cyrenæi vero ob tristem rerum suarum statum Delphos miserunt qui deum consulerent, qua inita ratione optime res suas administrarent. (2) Quos Pythia jussit ex Mantinea Arcadiæ moderatorem arcescere. Petierunt igitur Cyrenæi a Mantinensibus : hique illis dederunt virum inter cives nobatissimum, cui nomen erat De-

ὦν ὄνῃρ ἀπικόμενος ἐς τὴν Κυρήνην καὶ μαθὼν ἕκαστα τοῦτο μὲν τριφύλους ἐποίησέ σφας, τῇδε διαθείς· (3) Θηραίων μὲν γὰρ καὶ τῶν περιόικων μίαν μοῖραν ἐποίησε, ἄλλην δὲ Πελοποννησίων καὶ Κρητῶν, τρίτην δὲ νησιωτέων πάντων· τοῦτο δὲ τῷ βασιλεῖ Βάττῳ τε-
 5 μένεα ἐξελὼν καὶ ἱρυσύνας, τὰ ἄλλα πάντα τὰ πρό-
 τερον εἶχον οἱ βασιλεῖς ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε.

CLXII. Ἐπὶ μὲν δὴ τοῦτο τοῦ Βάττου οὕτω διε-
 τέλεε ἔδοντα, ἐπὶ δὲ τοῦ τούτου παίδος Ἀρκεσίλειω πολλή
 10 παραχρῆ περι τῶν τιμῶν ἐγένετο. Ἀρκεσίλειος γὰρ ὁ
 Βάττου τε τοῦ χωλοῦ καὶ Φερετίμης οὐκ ἔφη ἀνέξεσθαι
 κατὰ ὁ Μαντινεὺς Δημόναξ ἔταξε, ἀλλ' ἀπαίτεε τὰ
 τῶν προγόνων γέρεα. (2) Ἐνθεῦτεν στασιάζων ἐσώθη
 καὶ ἔφυγε ἐς Σάμον, ἥ δὲ μήτηρ οἱ ἐς Σαλαμίνα τῆς
 16 Κύπρου ἔφυγε. (3) Τῆς δὲ Σαλαμῖνος τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐπεκράτεε Εὐέλθων, ὃς τὸ ἐν Δελφοῖσι θυμητήριον
 ἐὼν ἀξιοθέητον ἀνέθηκε, τὸ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ
 κέεται. (4) Ἀπικομένη δὲ παρὰ τοῦτον ἡ Φερετίμη
 ἔδετο στρατιῆς ἡ καταξεί σφῆας ἐς τὴν Κυρήνην. Ὁ
 20 δὲ γε Εὐέλθων πᾶν μᾶλλον ἢ στρατιῇν οἱ ἐδίδου· ἡ δὲ
 λαμβάνουσα τὸ διδόμενον καλὸν μὲν ἔφη καὶ τοῦτο εἶ-
 ναι, κάλλιον δὲ ἐκεῖνο, τὸ δοῦναι οἱ δεομένη στρατιῇν·
 τοῦτο γὰρ ἐπὶ παντὶ τῷ διδομένῳ ἔλεγε. (5) Τελευ-
 ταῖον οἱ ἐξέπεμψε δῶρον ὁ Εὐέλθων ἀτρακτον χρύσειον
 26 καὶ ἡλακάτην, προσῆν δὲ καὶ εἰρίον· ἐλπίσας δὲ αὐτῆς
 τῆς Φερετίμης τοῦτο ἔπος, ὁ Εὐέλθων ἔφη τοιοῦτοισι
 γυναικῶς δωρεῖσθαι, ἀλλ' οὐ στρατιῇ.

CLXIII. Ὁ δὲ Ἀρκεσίλειος τοῦτον τὸν χρόνον ἔων
 ἐν Σάμῳ συνήγειρε πάντα ἄνδρα ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ.
 30 Συλλεγομένου δὲ στρατοῦ πολλοῦ ἐστάλη ἐς Δελφούς
 Ἀρκεσίλειος χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ περὶ κατόδου.
 (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶς τάδε, « ἐπὶ μὲν τέσσερας Βάτ-
 τούς καὶ Ἀρκεσίλειος τέσσερας, ὅκτω ἀνδρῶν γενεάς,
 36 διδοῖ ὑμῖν Λοξίης βασιλεύειν Κυρήνης· πλέον μέντοι
 τοῦτο οὐδὲ πειρᾶσθαι παραίνεει. (3) Σὺ μέντοι ἥσυχ-
 ος εἶναι κατελθὼν ἐς τὴν σεωυτοῦ. Ἡν δὲ τὴν κά-
 μινον εὖρης πλὴν ἀμφορέων, μὴ ἐξοπτῆσης τοὺς ἀμ-
 φορέας, ἀλλ' ἀπόμειπε κατ' οὖρον. Εἰ δὲ ἐξοπτῆσεις
 τὴν κάμινον, μὴ ἐσελθῆς ἐς τὴν ἀμφίρρυτον· εἰ δὲ μὴ,
 40 ἀποθανέαι καὶ αὐτὸς καὶ ταῦρος ὁ καλλιστεύων. »

CLXIV. Ταῦτα ἡ Πυθίη Ἀρκεσίλειῳ χρᾶς. Ὁ
 δὲ παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Σάμου κατῆλθε ἐς τὴν Κυ-
 ρήνην, καὶ ἐπικρατήσας τῶν πρηγμάτων τοῦ μαντήτου
 οὐκ ἐμέμνητο, ἀλλὰ δίκας τοὺς ἀντιστασιώτας αἶτεε
 46 τῆς ἐσωτοῦ φυγῆς. (2) Τῶν δὲ οἱ μὲν τὸ παράπαν ἐκ
 τῆς χώρας ἀπαλλάσσοντο, τοὺς δὲ τινὰς χειρωσάμενος
 ὁ Ἀρκεσίλειος ἐς Κύπρον ἀπέστειλε ἐπὶ διαφθορῇ.
 Τούτους μὲν νυν Κνιδίῳ ἀπενειχθέντας πρὸς τὴν σφετέρ-
 ρην ἐρρύσαντο καὶ ἐς Θήρην ἀπέστειλαν. Ἐτέρους δὲ
 50 τινὰς τῶν Κυρηναίων ἐς πύργον μέγαν Ἀγλωμάχου
 καταφυγόντας ἰδιωτικὸν ὕλην περινήσας ὁ Ἀρκεσίλειος
 ἐνέπρησε. (3) Μαθὼν δὲ ἐπ' ἐξερρασμένοιισι τὸ μαν-
 τήριον ἐὼν τοῦτο, ὅτι μιν ἡ Πυθίη οὐκ ἔα εὐρόντα ἐν
 τῇ κάμινι τοὺς ἀμφορέας ἐξοπτῆσαι, ἔργετο ἐκὼν τῆς

monax Hic vir igitur postquam Cyrenen pervenit, et mitis
 rebus singulis, primum in tres tribus distribuit Cyrenæos,
 partitione in hunc modum instituta : (3) Theræorum et
 eorum qui in vicinia habitabant [sive periecorum], unam
 partem constituit; alteram partem Lacedæmoniorum et
 Cretensium; tertiam reliquorum insularium. Deinde, regi
 Batto eximios tribuens agros et sacerdotia, reliqua omnia,
 quæ antea regum fuerant, populo in medium posuit.

CLXII. Jam, regnante quidem hoc Batto, iste rerum
 status duravit. Sub hujus autem filio Arcesilao multa tur-
 bæ de honoribus sunt exortæ. Arcesilaus enim, Battii claudi
 filius et Pheretimæ, negavit se toleraturum rerum statum
 a Mantinensi Demonacte ordinatum, verum honores et pri-
 vilegia repetiit suorum majorum. (2) Inde excitata sedi-
 tione victus, Samum profugit : mater vero Pheretima, et
 ipsa fugiens, Salaminem Cypri se recepit. (3) Salaminem
 per id tempus tenuit Euclithon, is qui thuribulum illud spec-
 tatum Delphis dedicavit, quod est in Corinthiorum
 thesauro repositum. (4) Hunc adiens Pheretima, exercitum
 ab eo petiit, qui se et filium Cyrenen reduceret. At ei Euclithon
 quidlibet magis, quam exercitum, dedit. Et illa
 accipiens dona, bonum quidem, ait, et hoc esse; melius
 vero illud fore, si petenti sibi daret exercitum. His verbis,
 quoties donum aliquod accepit, usa est. (5) Postremo
 Euclithon dono ei misit fusum aureum et colum, cui lana
 etiam circumdata. Quumque idem dictum Pheretima re-
 peteret, respondit Euclithon, talia munera dari mulieribus,
 non exercitum.

CLXIII. Per idem tempus Arcesilaus, Sami moratus,
 unumquemque excitabat spe dividendorum agrorum pro-
 posita. Quumque jam magnam manum contraxisset, Del-
 phos est profectus, de redivo consulturus oraculum; (2)
 cui Pythia hoc dedit responsum : « Quattuor Battis et quat-
 tuor Arcesilais, per octo hominum generationes, dat Lo-
 xias regnum obtinere Cyrenæ : ulterius vero ut ne con-
 mini quidem hortatur. (3) Tu tamen, quum domum re-
 dieris, quietus esto : et quando fornacem repereris plenum
 ainphoris, ne excoque amphoras, sed ad auram illas emitte.
 Sin excoxeris fornacem, ne in circumfluum intres : alioqui
 peribis tu et pulcerrimus taurus. »

CLXIV. Hoc a Pythia accepto responso Arcesilaus, sum-
 ptis secum Samiis, Cyrenen rediit. Et ibi rerum potitus,
 editi oraculi non erat memor, sed pœnas repetivit exsilii
 sui ab adversariis. (2) Horum autem alii regione prorsus
 excesserunt : alios vero, in potestatem suam relictos, Ar-
 cesilaus Cyprium misit, ibi interficiendos. At hos quidem
 Cnidii, suam ad oram delatos, servarunt, et Theram mise-
 runt. Alios vero Cyrenæorum nonnullos, qui in privatam
 Aglomachii magnam turrim confugerant, circumdata mate-
 ria Arcesilaus cremavit. (3) Quo patrato facinore animad-
 vertens hanc esse oraculi sententiam, quod noluisse Pythia
 ut repertas in fornace amphoras excoqueret, Cyrenæorum

- τῶν Κυρηναίων πόλιος, δειμαίνων τε τὸν κεχρησμένον θάνατον καὶ δοκέων ἀμφιρροῦν τὴν Κυρήνην εἶναι. (4) Εἶχε δὲ γυναῖκα συγγενέα ἑωυτοῦ, θυγατέρα δὲ τῶν Βαρκαίων τοῦ βασιλέως, τῷ οὐνομα ἦν Ἀλαζίρ.
- 6 Παρα τοῦτον ἀπικνέεται, καὶ μιν Βαρκαῖοί τε ἄνδρες καὶ τῶν ἐκ Κυρήνης φυγάντων τινὲς καταμαθόντες ἀγοράζοντα κτείνουσι, πρὸς δὲ καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἀλαζίρα. Ἀρκεσίλειος μὲν νυν εἴτε ἐκὼν εἴτε ἀέκων ἁμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἑωυτοῦ.
- 10 CLXV. Ἡ δὲ μήτηρ Φερετίμη, ἕως μὲν ὁ Ἀρκεσίλειος ἐν τῇ Βάρκῃ διαιτᾷτο ἐξεργασμένος ἑωυτῇ κακὸν, ἡ δὲ εἶχε αὐτῇ τοῦ παιδὸς τὰ γέρεα ἐν Κυρήνῃ, καὶ τὰλλα νεμομένη καὶ ἐν βουλῇ παρίζουσα· ἐπεῖτε δὲ ἔμαθε ἐν τῇ Βάρκῃ ἀποθανόντα οἱ τὸν παῖδα, φεύ-
15 γουσα οἰχώκεε ἐς Αἴγυπτον. (2) Ἔσαν γάρ οἱ ἐκ τοῦ Ἀρκεσίλειου εὐεργεταὶ ἐς Καμύσεια τὸν Κύρου πεποιημένοι· οὗτος γάρ ἦν ὁ Ἀρκεσίλειος ὃς Κυρήνην Καμύσῃ ἔδωκε καὶ φόρον ἐτάξατο. Ἀπικομένη δὲ ἐς Αἴγυπτον ἡ Φερετίμη Ἀρυάνδῳ ἱκέτις ἔξετο, τι-
20 μωρῆσαι ἑωυτῇ κελεύουσα, προῖσχομένη πρόφασιν ὡς διὰ τὸν μηδισμὸν ὁ παῖς οἱ τέθηκε.

- CLXVI. Ὁ δὲ Ἀρυάνδης ἦν οὗτος τῆς Αἰγύπτου ὑπαρχος ὑπὸ Καμύσειω κατεστειώς, ὃς ὑστέρῳ χρόνῳ τούτων παρισεύμενος Δαρείῳ διεφθάρη· πυθόμενος γάρ
5 καὶ ἰδὼν Δαρεῖον ἐπιθυμούντα μνημόσυνον ἑωυτοῦ λιπέσθαι τούτου τὸ μὴ ἄλλῃ εἶη βασιλεῖ κατεργασμένον, ἐμιμέετο τοῦτον, ἐς ὃ ἔλαθε τὸν μισθόν. (2) Δαρείος μὲν γὰρ χρυσίον καθαρώτατον ἀπεψήσας ἐς τὸ δυνατό-
10 ταν νομισμα ἐκόψατο, Ἀρυάνδης δὲ ἄρχων Αἰγύπτου ἀργύριον τούτῳ τούτῳ ἐποίησε· καὶ νῦν ἐστὶ ἀργύ-
15 ριον καθαρώτατον τὸ Ἀρυανδικόν. Μαθὼν δὲ Δαρεῖός μιν ταῦτα ποιεῦντα, αἰτήν οἱ ἄλλην ἐπενείκας, ὥς οἱ ἐπανίσταται, ἀπέκτεινε.

- CLXVII. Τότε δὲ οὗτος ὁ Ἀρυάνδης κατοικτεῖρας
30 Φερετίμην διδοῖ αὐτῇ στρατὸν τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἅπαντα, καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικόν· στρατηγὸν δὲ τοῦ μὲν πεζοῦ Ἀμάσιον ἀπέδεξε ἄνδρα Μαράφιον, τοῦ δὲ ναυτικοῦ Βάδρην ἰόντα Πασαργάδην γένος. (2) Πρὶν δὲ ἡ ἀποστείλαι τὴν στρατιήν, ὁ Ἀρυάνδης πέμ-
40 ψας ἐς τὴν Βάρκην κήρυκα ἐπυνθάνετο τίς εἴη ὁ Ἀρκεσίλειος ἀποκτείνας. Οἱ δὲ Βαρκαῖοι αὐτοὶ ὑπεδέκοντο πάντες· πολλὰ τε γὰρ καὶ κακὰ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ. (3) Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀρυάνδης οὕτω δὴ τὴν
45 στρατιήν ἀπέστειλε ἅμα τῇ Φερετίμῃ. Αὕτη μὲν νυν αἰτήν πρόσχημα τοῦ λόγου ἐγένετο, ἐπέμπετο δὲ ἡ στρατιή, ὡς ἐμοὶ δοκεῖν, ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ· Λιβύων γὰρ δὴ ἔθνεα πολλὰ καὶ παντοῖα ἐστὶ, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὀλίγα βασιλείος ἦν ὑπὴκοα, τὰ δὲ πλεῖω ἐφρόντιζε Δαρείου οὐδέν.

- 60 CLXVIII. Οἰκεῖουσιν δὲ κατὰ τὰδε Λίβυες, ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι· πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοικέονται, οἱ νόμοισι μὲν τὰ πλεῖω Αἰγυπτίοισι χρέονται, ἐσθλὰ δὲ φορέουσιν οἷον περ οἱ ἄλλοι Λί-
βυες. (2) Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ψέλιον περὶ ἑκατέρῃ

urbe ultro abstinuit, mortem timens oraculo significatam, et circumfluentem illam existimans esse Cyrenen. (4) Habuit uxorem, cognatam sui, filiam regis Barcaeorum, cui nomen erat Alazir : ad hunc se recepit. At ibi conspicati eum cives Barcae et Cyrenaeorum exsulum nonnulli in foro versantem interfecerunt, simulque cum illo socerum Alazirem. Ita Arcesilaus, oraculi responso sive volens sive praeter suam voluntatem non obsecutus, fatum suum implevit.

CLXV. Dum Arcesilaus, mali sui sibi auctor, Barcae versabatur, interim mater ejus Pheretima honoribus filii Cyrenae fungebatur, quum caetera administrans, tum in senatu adsidens : postquam vero filium cognovit Barcae periisse, relicta Cyrene in Aegyptum profugit. (2) Exstabant enim merita ab Arcesilao in Cambysen Cyri filium collata : erat quippe hic Arcesilaus, qui Cyrenem Cambysi tradiderat, et tributum ei pactus erat pendendum. In Aegyptum ubi pervenit Pheretima, supplices adiit Aryanden, suppetias sibi ferre rogans ; causam intererens, periisse filium suum eo quod Medorum favisset partibus.

CLXVI. Erat hic Aryandes praefectus Aegypti, a Cambyse constitutus ; idem qui postea, quum se parem gereret Dario, interfectus est. Postquam enim cognovit viditque Darium cupere monumentum relinquere sui, quale nemo ante illum rex effecisset, aemulatus est eum, donec tandem mercedem retulit. (5) Etenim Darius aurum ita excoquendum curaverat, ut, quoad maxime fieri posset, esset purgatissimum ; quo ex auro monetam procudit. Aryandes vero, Aegypti praefectus, idem ipsum argento fecit : atque etiam nunc purgatissimum argentum est Aryandicum. Id ubi eum facere cognovit Darius, alia in eum culpa collata, quasi adversus ipsum rebellasset, interficiendum curavit.

CLXVII. Tunc vero Aryandes hic, miseratus Pheretimam, pollicetur et universum qui in Aegypto erat exercitum, pedestrem et classarium ; duce nominato pedestrium copiarum Amasi, de Maraphiorum genere ; navalium vero Badra, de genere Pasargadarum. (2) Priusquam autem mitteret exercitum, praekonem in urbem Barcam misit, quaesitum quis esset qui Arcesilaum interfecisset. Barcae vero universi in se culpam receperunt, multa ab illo mala passos se esse dicentes. (3) Qua re cognita, tum demum exercitum cum Pheretima misit. Et haec quidem causa verbo tenus praetendebatur : missus autem, ut mihi quidem videtur, est exercitus hoc consilio, ut Libyes sub Persarum redigerentur potestate. Sunt enim Libyum (sive Afrorum) multi atque varii populi : quorum pauci nonnulli regis imperio parebant, plerique autem nullam Darii habebant rationem.

CLXVIII. Habitant autem Libyes hoc modo, incipiendo ab Aegypto, primi Afrorum sedes habent Adyrmachidae, qui institutis quidem maximam partem utuntur Aegyptiis, vestem vero gestant, qualem caeteri fere Libyes. (5) Mu-

τῶν κνημέων φορέουσι γάλακον· τὰς κεφαλὰς δὲ κο-
μέουσαι, τοὺς φθειράς ἐπεὰν λάθωσι τοὺς ἐωυτῆς
ἐκάστη ἀντιδάκνει καὶ οὕτω ῥίπτει. (3) Οὗτοι δὲ
μοῦνοι Λιβύων τοῦτο ἐργάζονται, καὶ τῇ βασιλείᾳ μοῦ-
νοι τὰς παρθένους μελλούσας συνοικεῖν ἐπιδεικνύσι·
ἡ δὲ ἂν τῇ βασιλείᾳ ἀρεστὴ γένηται, ὑπὸ τούτου δια-
παρθενεύεται. (4) Παρήκουσι δὲ οὗτοι οἱ Ἄδυρ-
μαχίδαι ἀπ' Αἰγύπτου μέχρι λιμένος τῷ ὄνομα Πλυνός
ἐστι.

10 CLXIX. Τούτων δὲ ἔχονται Γιλγιάμμαι, νεμόμε-
νοι τὴν πρὸς ἐσπέρην χώρην μέχρι Ἀφροδισιάδος νή-
σου. Ἐν δὲ τῇ μεταξύ τούτου χώρῳ ἡ τε Πλατέα
νῆσος ἐπικέεται τὴν ἔκτισαν Κυρηνάιοι, καὶ ἐν τῇ
ἡπείρῳ Μενελαῖος λιμὴν ἐστὶ καὶ Ἀζιρίς, τὴν οἱ Κυ-
15 ρηνάιοι οἰκεῖον. (2) καὶ τὸ σιλφίον ἀρχεται ἀπὸ τούτου·
παρῆκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου μέχρι τοῦ στόματος
τῆς Σύρτιος τὸ σιλφίον. Νόμοισι δὲ χρέονται οὗτοι
παρὰ πηλοῖσι τοῖσι ἐτέροισι.

CLXX. Γιλγιάμμεων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέ-
20 ρης Ἀσβύσται· οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης οἰκεῖουσι. Ἐπὶ
θάλασσαν δὲ οὐ κατήκουσι Ἀσβύσται· τὸ γὰρ παρὰ
τὴν θάλασσαν Κυρηνάιοι νέμονται. (2) Τεθριποθά-
ται δὲ οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα Λιβύων εἰσι, νόμους
δὲ τοὺς πλεῖνας μιμέεσθαι ἐπιτηδεύουσι τοὺς Κυρη-
25 νάων.

CLXXI. Ἀσβυστέων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης
Αὐσχίσαι· οὗτοι ὑπὲρ Βάρκης οἰκεῖουσι, κατήκοντες
ἐπὶ θάλασσαν κατ' Εὐσεπερίδα. (2) Αὐσχισέων δὲ
κατὰ μέσον τῆς χώρας οἰκεῖουσι Βάκαλες, ὀλίγον ἔθνος,
30 κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατὰ Ταύχειρα πόλιν τῆς
Βαρκαίης· νόμοισι δὲ τοῖσι αὐτοῖσι χρέονται τοῖσι καὶ
οἱ ὑπὲρ Κυρήνης.

CLXXII. Αὐσχισέων δὲ τούτων τὸ πρὸς ἐσπέρης
ἔχονται Νασαμῶνες, ἔθνος ἔδον πολλὸν, οἱ τὸ θέρος κα-
35 ταλείποντες ἐπὶ τῇ θαλάσῃ τὰ πρόβατα ἀναβαίνου-
σι ἐς Αὐγίλα χώρον ὀπωριεύντες τοὺς φοίνικας· οἱ δὲ
πολλοὶ καὶ ἀμφιλαφεῖς πεφύκασι, πάντες ἐόντες καρ-
ποφόροι. (2) Τοὺς δὲ ἀτελέθους ἐπεὰν θηρεύωσι,
αὐτὴν αὐτὸς πρὸς τὸν ἥλιον καταλέουσι καὶ ἐπειτεν ἐπὶ
40 γάλα ἐπιπάσσοντες πίνουσι. Γυναῖκας δὲ νομίζοντες
πολλὰς ἔχειν ἕκαστος ἐπικοινωνοῦν τὴν μίξιν ποιεῦν-
ται, τρόπῳ παραπλησίῳ τῷ καὶ Μασσαγέται· ἐπεὰν
σκήπωνα προστήσωνται, μίσγονται. (3) Πρῶτον δὲ
γαμέοντος Νασαμῶνος ἀνδρὸς νόμος ἐστὶ τὴν νύμφην
45 νυκτὶ τῇ πρώτῃ διὰ πάντων διεξελθεῖν τῶν δαιτυμό-
νων μισγομένην· τῶν δὲ ὡς ἕκαστός οἱ μιχθῇ, διδοὶ
δῶρον τὸ ἂν ἔχῃ φερόμενος ἐξ οἴκου. (4) Ὅρκιοι
δὲ καὶ μαντικῇ χρέονται τοῖσι δὲ ὁμνῶσι μὲν τοὺς παρὰ
τῆσι ἀνδράς δικαιοτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους
50 γενέσθαι, τούτους, τῶν τύμβων ἀπτόμενοι· μαντεύον-
ται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες τὰ σήματα, καὶ
κατευξάμενοι ἐπικαταχοιμέονται· τὸ δ' ἂν ἴδῃ ἐν τῇ
ᾧ ἐνύπνιον, τούτῳ χρᾶται. (5) Πίστισι δὲ τοιησίδε
χρέονται· ἐκ τῆς χειρὸς διδοὶ πιεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς

lieres eorum in utraque tibia armillam gestant rneam : co-
mam alunt; et pediculos, quos quæque capit, vicissim
mordet, atque ita abjicit. (3) Hi soli ex cunctis Afri hoc
faciunt : iidemque soli virgines, quum in eo sunt ut nubant,
regi ostendunt; quarum quæcumque illi placet, eam rex
devirginal. (4) Pertinent hi Adymachidæ ab Ægypto us-
que ad portum cui nomen est Plynus.

CLXIX. His contigui sunt Giligammæ, terram incolentes
occidentem versus, usque ad Aphrodisiadem insulam. In
huius regionis medio ad oram sita est Platea insula, in
quam Cyrenæi duxerant coloniam; in continente vero est
Menelæus portus, et Aziris oppidum, quod incolebant
Cyrenæi; (2) unde incipit silphium; pertinet autem sil-
phium a Platea insula usque ad ostium Syrtis. Instituti
hi utuntur iisdem fere atque ii de quibus ante dictum.

CLXX. Giligammarum, occidentem versus, finitimi
sunt Asbystæ. Hi supra Cyrenen habitant : nec ad mare
pertinent; oram enim maritimam Cyrenæi incolunt. (2)
In regendis quadrigis non postremi sunt, sed vel maxime
inter Afros omnes eminent. Instituta autem pleraque
æmulantur Cyrenæorum.

CLXXI. Asbystis ab occidente contermini sunt Auschisæ.
Hi super Barcam habitant, pertinentque ad mare circa
Euesperidas. (2) In media Auschisarum ditione habitant
Bacales, exiguus populus, ad mare pertinentes prope
Tauchtra, oppidum ditionis Barcææ. Iisdem instituti
hi utuntur atque illi qui supra Cyrenen habitant.

CLXXII. Auschisarum horum, versus occidentem, fini-
timi sunt Nasamones, numerosus populus; qui æstate,
relictis ad mare pecoribus, ad locum cui Augila nomen,
adscendunt, palmulas collecturi : nascuntur enim ibi
frequentes palmæ arbores, insigni magnitudine, et fru-
giferæ omnes. (2) Iidem locustas venantur, quas ad so-
lem siccatas molunt, et deinde lacti inspersas uua cum
lacte bibunt. Uxores quidem quisque complures solet
habere, sed promiscue cum quibuslibet coeunt : simili
modo, atque Massagetæ, scipione prius in terram defixo
concombunt. (3) Quando primum uxorem ducit vir Na-
samon, moris est ut prima nocte sponsa cum singulis dein-
ceps convivis concumbat : et quilibet, postquam coit, do-
num dat quod domo secum attulit. (4) Jurisjurandi et
divinationis apud eos hi ritus sunt : jurant per viros qui
inter ipsos justissimi et fortissimi dicuntur fuisse; per hos
jurant, sepulcra eorum tangentes. Divinatori, ad sepul-
cra accedunt majorum, et peractis precibus ibidem indor-
miunt : quodcumque dein visum quisque per somnum
vidit, eo utitur. (5) Fidem sibi mutuo dant hoc modo :
alter alteri ex sua manu præbet bibendum, vicissim-

τοῦ ἐτέρου πίνειν· ἦν δὲ μὴ ἔχῃσι ὕγρὸν μηδὲν, οἱ δὲ τῆς χαμαῖθεν σποδοῦ λαβόντες λείγουσι.

CLXXIII. Νασαμῶσι δὲ προσόμουροι εἰσι Ψύλλοι· οὗτοι ἐξαπολύλασι τρόπῳ τοιούτῳ· ὁ νότος σφι πνέων ἄνεμος τὰ ἑλυτρά τῶν ὑδάτων ἐξήγνηε, ἣ δὲ χώρα σφι πᾶσα ἐντὸς ἐοῦσα τῆς Σύρτιος ἦν ἀνύδρος· οἱ δὲ βου-
λευσάμενοι κοινῇ λόγῳ ἐστρατεύοντο ἐπὶ τὸν νότον (λέγω δὲ ταῦτα τὰ λέγουσι Αἰθύες), καὶ ἐπεῖτε ἐγί-
νοντο ἐν τῇ ψάμμῳ, πνεύσας ὁ νότος κατέχρυσέ σφας.
10 Ἐξαπολομένων δὲ τούτων ἔχρουσι τὴν χώραν οἱ Νασαμῶνες.

CLXXIV. Τούτων δὲ κατῷπερθε πρὸς νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδει οἰκέουσι Γαράμαντες, οἱ πάντα ἀνθρω-
πον φεύγουσι καὶ παντὸς ὁμιλίην, καὶ οὔτε ὄπλον
15 ἐκτέταται ἀρήϊον οὐδὲν οὔτε ἀμύνεσθαι ἐπιστάεσθαι.

CLXXV. Οὗτοι μὲν δὴ κατῷπερθε οἰκέουσι Νασα-
μῶνων· τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔχονται τὸ πρὸς ἐ-
σπέρας Μάχαι, οἱ λόφους κείρονται, τὸ μὲν μέσον τῶν
τριγῶν ἀνιέντες αὖξασθαι, τὰ δὲ ἐνθεν καὶ ἐνθεν κεί-
20 ροντες ἐν χορῇ, ἐς δὲ τὸν πόλεμον στρουθῶν καταγαίων
δοράς φορέουσι προβλήματα. (2) Διὰ δὲ αὐτῶν Κί-
νυψ ποταμὸς ῥέων ἐκ λόφου καλυμένου Χαρίτων ἐς
θάλασσαν ἐκδιδοῖ. Ὁ δὲ λόφος οὗτος ὁ Χαρίτων δα-
σὺς ἴδησί ἐστι, ἐούσης τῆς ἄλλης τῆς προκαταλε-
25 χθείσης Λιθύης ψιλῆς· ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἐς αὐτὸν στά-
διοι διηκόσιοι εἰσι.

CLXXVI. Μακίων δὲ τούτων ἐχόμενοι Γινδᾶνές
εἰσι, τῶν αἱ γυναῖκες περισφύρια δερμάτων πολλὰ
ἐκάστη φορεῖ κατὰ τοιόνδε τι, ὥς λέγεται· κατ' ἄν-
30 δρα ἕκαστον μιχθέντα περισφύριον περιδέεται· ἣ δ' ἂν
πλείστα ἔχη, αὕτη ἀρίστη δέδοκται εἶναι ὥς ὑπὸ
πλείστων ἀνδρῶν φιληθεῖσα.

CLXXVII. Ἀκτὴν δὲ προέχουσιν ἐς τὸν πόντον
τούτων τῶν Γινδάνων νέμονται Λωτοφάγοι, οἱ τὸν
35 καρπὸν μῶνον τοῦ λωτοῦ τρώγοντες ζῶουσι. (2) Ὁ
δὲ τοῦ λωτοῦ καρπὸς ἐστὶ μέγας ὅσον τε τῆς σκίνου,
γλυκύτητα δὲ τοῦ φοίνικος τῷ καρπῷ προσέχων.
Ποιεῦνται δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου οἱ Λωτοφάγοι καὶ
οἶνον.

40 CLXXVIII. Λωτοφάγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν
ἔχονται Μάχλυες, τῷ λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι,
ἀτὰρ ἔσπον γε τῶν πρότερον λεχθέντων. (2) Κατή-
κουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν τῷ οὐνομα Τρίτων· ἐστὶ
ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος ἐς λίμνην μεγάλην Τριτωνίδα· ἐν δὲ
45 αὕτῃ νῆσος ἐνὶ τῇ οὐνομα Φλά. Ταύτην δὲ τὴν νῆσον
Λακεδαιμονίοισι φασὶ λόγιον εἶναι κτίσαι.

CLXXIX. Ἔστι δὲ καὶ ὅδε λόγος λεγόμενος, Ἰή-
σωνα, ἐπεῖτε οἱ ἐξεργάσθη ὑπὸ τῷ Πηλίῳ ἢ Ἀργῷ,
ἐσθήμενον ἐς αὐτὴν ἄλλην τε ἐκατόμην καὶ δὴ καὶ
50 τρίποδα γάλκεον περιπλώειν Πελοπόννησον, βουλόμε-
νον ἐς Δελφοὺς ἀπικέσθαι· καὶ μιν, ὥς πλώοντα γενέ-
σθαι κατὰ Μαλέην, ὑπολαβέντι ἄνεμον βορέην καὶ
ἀποφέρειν πρὸς τὴν Λιθύην· πρὶν δὲ κατιδέσθαι γῆν,
ἐν τοῖσι βράχεσι γενέσθαι λίμνης τῆς Τριτωνίδος. (2)

que ex alterius bibit manu : quodsi liquoris nihil adest,
pulverem humo sublatam lingunt.

CLXXIII. Nasamonibus contermini sunt Psylli. Hi tali
modo interierunt : Notus ventus exsiccaverat receptacula,
quæ habuerant, aquarum : est enim regio intra Syrtin omnis
aquarum inops. Tum illi, re deliberata, communi con-
silio adversus Notum expeditionem susceperunt : (refero
autem hæc, quæ Libyæ narrat :) et, postquam in arenas
pervenerunt, coortus Notus eos obruit. Quibus exstinctis,
regionem eorum Nasamones occuparunt.

CLXXIV. Supra hos, meridiem versus, in regione feris
frequente, habitant Garamantes ; qui quemcumque homi-
nem fugiunt ; et cujuscumque commercium : nec arma ulla
ad belli usum hi habent, nec pugnare norunt.

CLXXV. Hi igitur supra Nasamones habitant : juxta
mare vero, et ab occidente, finitimi eorundem Macæ
sunt. Hi in medio capillos crescere sinentes, hinc vero
atque illinc in cute tondentes, per hanc tonsuram cristas
gerunt. In bellum proficiscentes, struthionum terrestrium
pelles pro scutis gestant. (2) Per eorundem ditionem Ci-
nyps fluvius, ex colle profluens cui nomen Charitôn, (*id
est*, Gratiarum collis) in mare provolvitur. Hic collis Cha-
ritôn nemoribus frequens est, quum reliqua Libya, quam
adhuc commemoravi, arboribus nuda sit. A mari ad illum
stadia sunt ducenta.

CLXXVI. Macis his proximi sunt Gindanes : quorum
mulieres fascias ex pellibus ad pedum malleolos gestant
unaquæque multas ; idque hac de caussa fieri aiunt : ut
cum quoque viro concubuit mulier, ita fasciam circumligat ;
et, quæ plurimas gestat, ea præstantissima esse judica-
tur, quippe a plurimis viris amata.

CLXXVII. Oram horum Gindanum, quæ in mare pro-
minet, Lotophagi habitant ; qui nullo alio cibo, nisi loti
fructu, vitam sustentant. (2) Est autem loti fructus ma-
gnitudine baccae lentisci, dulcedine vero similis fructui palmæ
arboris. Parant vero Lotophagi etiam vinum ex eodem
fructu.

CLXXVIII. Lotophagos, secundum mare, excipiunt
Machlyes ; qui et ipsi quidem loto utuntur, verumtamen
minus quam prædicti. (2) Pertinent hi ad flumen ma-
gnum, cui nomen Triton : infunditurque is fluvius in ma-
gnum lacum Tritonidem, in quo est insula cui nomen Phila.
Hanc insulam, aiunt, Lacedæmonios ex oraculi effato co-
lonis debuisse frequentare.

CLXXIX. Narratur vero etiam hæc historia : Iasonem,
postquam sub Pelio navem Argo construxisset, quum alia
hecatombe, tunc et tripode æneo in navem imposito, Pclo-
ponnesum esse circumvectum, Delphos profecturum,
sed quum circa Maleam navigaret, vento borea abre-
ptum et ad Libyam fuisse adpulsum ; priusquam autem
terram conspexisset, hæsisse in brevibus Tritonidis lacus.

Καὶ οἱ ἀπορέοντι τὴν ἐξαγωγὴν λόγος ἐστὶ φανῆναι Τρίτωνα, καὶ καλεῦναι τὸν Ἰήσονα ἐνωτῷ δοῦναι τὸν τρίποδα, φάμενόν σφι καὶ τὸν πόρον δέξιν καὶ ἀπήμονας ἀποστελέειν. (3) Πειθομένου δὲ τοῦ Ἰήσονος, οὗτω δὲ τὸν τε διέκπλον τῶν βραχέων δεικνύναι τὸν Τρίτωνά σφι, καὶ τὸν τρίποδα θεῖναι ἐν τῷ ἐνωτοῦ ἱρῷ ἐπιθεσπίσαντά τε τῷ τρίποδι καὶ τοῖσι σὺν Ἰήσωνι σημήναντα τὸν πάντα λόγον, ὥς ἐπεὰν τὸν τρίποδα κομίσῃται τῶν τις ἐκγόνων τῶν ἐν τῇ Ἀργοὶ συμ-
 10 πλωόντων, τότε ἑκατὸν πόλιας οἰκῆσαι περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην Ἑλληνίδας πᾶσαν εἶναι ἀνάγκη. Ταῦτα ἀκούσαντας τοὺς ἐπιχωρίους τῶν Λιβύων κρύψαι τὸν τρίποδα.

CLXXX. Τούτων δὲ ἔχονται τῶν Μαχλίων Αὐ-
 15 σέες· οὗτοι δὲ καὶ οἱ Μάχλυες περίεξ τὴν Τριτωνίδα λίμνην οἰκέουσι, τὸ μέσον δὲ σφι οὐρίζει ὁ Τρίτων. Καὶ οἱ μὲν Μάχλυες τὰ ὀπίσω κομέουσι τῆς κεφαλῆς, οἱ δὲ Αὐσέες τὰ ἔμπροσθε. (2) Ὅρτῃ δὲ ἐνιαυσίῃ Ἀθηναίης αἱ παρθέναι αὐτῶν ὄγχα διαστᾶσαι μάχονται πρὸς ἀλλήλας λίθοις τε καὶ ξύλοις, τῷ αὐτιγενεῖ θεῷ λέγουσαι τὰ πάτρια ἀποτελεῖν, τὴν Ἀθηναίην καλεῦμεν. Τὰς δὲ ἀποθνησκούσας τῶν παρθένων ἐκ τῶν τρωμάτων ψευδοπαρθένους καλεῖσι. (3) Πρὶν δ' ἀνεῖναι αὐτάς μάχεσθαι, τάδε ποιεῖσι· κοινῇ παρθένον
 25 τὴν καλλιστεύουσαν ἑκάστοτε κοσμήσαντες κυνέη τε Κορινθίῃ καὶ πανοπλίῃ Ἑλληνικῇ καὶ ἐπ' ἄρμα ἀναβιβάσαντες περιάγουσι τὴν λίμνην κύκλῳ. (4) Ὅτε οἱ δὲ τὸ πάλαι ἐκόσμεον τὰς παρθένους πρὶν ἢ σφι Ἑλληνας παροικισθῆναι, οὐκ ἔχω εἶπαι, δοκέω δ' ὦν Αἰγυπτίοις ὅπλοις κοσμέσθαι αὐτάς· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος φημί ἀπ' ἔχθαι ἐς τοὺς Ἑλληνας. (5) Τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης, καὶ μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ δοῦναι ἐνωτὴν τῷ Διὶ,
 30 τὸν δὲ Δία ἐνωτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. (6) Ταῦτα μὲν λέγουσι, μῆζιν δὲ ἐπὶ κοινῶν τῶν γυναικῶν ποιεῖνται, οὔτε συνοικέοντες κτηνηδόν τε μισγόμενοι. Ἐπεὰν δὲ γυναικὶ τὸ παιδίον ἀδρὸν γέννηται, συμφοιτέουσι ἐς τὴν οἰκὴν τοῦ ἀνδρὸς τρίτου μηνός, καὶ τῷ ἀνδρὶ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται.

CLXXXI. Οὗτοι μὲν οἱ παραθαλάσσιοι τῶν νομάδων Λιβύων εἰρέαται, ὑπὲρ δὲ τούτων ἐς μεσόγαιαν ἢ θηριώδης ἐστὶ Λιβύη, ὑπὲρ δὲ τῆς θηριώδους ὀφρύη ψάμμου κατῆκει, παρατείνουσα ἀπὸ Θηβέων τῶν Αἰγυπτίων ἐπ' Ἡρακλέας στήλας. (2) Ἐν δὲ τῇ ὀφρύνῃ ταύτῃ μάλιστα διὰ δέκα ἡμερῶν ὁδοῦ ἄλως ἐστὶ τρύφρα κατὰ χόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι, καὶ ἐν κορυφῇ ἑκάστου τοῦ κολωνοῦ ἀνακοντίζει ἐκ μέσου τοῦ ἄλως ὕδωρ ψυχρὸν καὶ γλυκὺ, περὶ δὲ αὐτὸ ἀνθρωποὶ
 35 οἰκέουσι ἐσχατοὶ πρὸς τῆς ἐρήμου καὶ ὑπὲρ τῆς θηριώδους, πρῶτοι μὲν ἀπὸ Θηβέων διὰ δέκα ἡμερῶν ὁδοῦ Ἀμμώνιοι, ἔχοντες τὸ ἱρὸν ἀπὸ τοῦ Θηβαίου Διός· καὶ γὰρ τὸ ἐν Θήβῃσι, ὥς καὶ πρότερον εἰρήται μοι, χρισπρόσωπον τοῦ Διὸς τῷγαλμά ἐστι. (3) Τυχρά-

(2) Ibi tunc inopi consilii, nescientique quo pacto educeret navem, adparuisse aiunt Tritonem, jussisseque Iasonem, ut sibi daret tripodem illum; dicentem, se illis monstraturum exitum, et incolumes emissurum. (3) Cui postquam morem gessisset Iason, tum Tritonem illis tutum per brevia exitum monstrasse, et tripodem in suo templo deposuisse; ex eodem vero tripode oraculo edito rem omnem Iasoni ejusque sociis prædixisse; nempe, si quis ex Argonautarum posteris tripodem illum abstulisset, tunc inevitabili necessitate centum urbes Græcas circa Tritonidem lacum esse condendas. Quæ ubi cognovissent Libyes hanc regionem incolentes, tripodem illos occultasse.

CLXXX. Machlyum horum finitimi sunt Ausenses; qui pariter atque illi Tritonidem lacum adcolunt, sed interfluente Tritone ab illis dirimuntur. Et Machlyes quidem in postica capitis parte comam alunt; Ausenses vero in anteriore. (2) Annuo Minervæ festo virgines horum duabus a partibus stantes pugnant invicem lapidibus atque fustibus, dicentes, indigenæ deo (quam Minervam nos vocamus) se patrio ritu officium præstare. Si quæ virgines ex vulneribus moriuntur, has falso nominatas virgines dicunt. (3) Prinsquam vero illas ad pugnandum committant, hoc faciunt: pulcerrimam virginum publice exornant galea Corinthia reliquaque armatura Græcanica, et currui impositam circa lacum circumvehunt. (4) Quoniam vero cultu virgines ornaverint priusquam Græci in eorum vicinia habitarunt, non habeo dicere: videntur mihi autem Ægyptiis armis eas instruxisse. Nam ab Ægypto et scutum et galeam autumò ad Græcos pervenisse. (5) Minervam autem perhibent esse Neptuni filiam et Tritonidis paludis; dedisse autem se ipsam Jovi, quum nescio quid haberet quod de patre conquereretur: Jovemque eam pro filia adoptasse. (6) Hæc quidem ita narrant. Cæterum promiscue cum mulieribus pecudum more coeunt, non una habitantes. Tertio quoque mense conveniunt viri: quo in conventu, postquam adultus est puer quem mulier peperit, cui viro similis reperitur puer, is ejus pater esse censetur.

CLXXXI. Quos adhuc recensui, hi sunt Nomades Libyes, mare adcolentes. Supra hos vero, mediterranea versus, feris frequens Libya est. Tum supra hanc Ferinam Libyam supercilium porrigitur arenosum, a Thebis Ægyptiis usque versus Herculeas pertinens columnas. (2) In eo supercilio per decem fere dierum iter sunt in collibus frusta salis, ingentibus grumis; et in cujuslibet collis vertice e medio sale exsilit aqua frigida ac dulcis: circaque illas aquas habitant extremi homines versus Desertam Libyam et ultra Ferinam. Et primi quidem, a Thebis decem dierum itinere distantes, habitant Ammonii, qui templum Jovis habent, a Thebæi Jovis templo derivatum: nam etiam Thebis, ut ante dictum est, arietina facie est Jovis simu-

νει δὲ καὶ ἄλλο σφί ὕδωρ κρηναῖον ἔον, τὸ τὸν μὲν ὄρθρον γίνεται χλιαρὸν, ἀγορῆς δὲ πληθυσύσης ψυχρότερον· μεσαμβρίῃ τέ ἐστι καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρὸν·
 5 τηνικαῦτα δὲ ἄρδουσι τοὺς κήπους· (4) ἀποκλινουμένης δὲ τῆς ἡμέρης ὑπίνεται τοῦ ψυχροῦ, ἐς δὲ δύεται τε δ' ἥλιος καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρὸν· ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἰὸν ἐς τὸ θερμὸν ἐς μέσας νύκτας πελάζει, τηνικαῦτα δὲ ζέει ἀμβολάδην· παρέρχονται τε μέσαι νύκτες καὶ ψύχεται μέχρι· ἐς ἡῶ. Ἐπὶ κλησιν δὲ αὕτη ἡ κρήνη
 10 καλέεσθαι ἡλίου.

CLXXXII. Μετὰ δὲ Ἀμμωνίους, διὰ τῆς ὀφρύς τῆς ψάμμου δι' ἄλλων δέκα ἡμερῶν ὁδοῦ, κολωνὸς τε ἄλός ἐστι ὁμοίος τῷ Ἀμμωνίῳ καὶ ὕδωρ, καὶ ἀνθρωποὶ περὶ αὐτὸν οἰκεῖν· τῷ δὲ χώρῳ τούτῳ οὐνομα Αὐγίλα
 15 ἐστὶ. Ἐς τοῦτον τὸν χώρον οἱ Νασαμῶνες ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας φοιτέουσι.

CLXXXIII. Ἀπὸ δὲ Αὐγίλων διὰ δέκα ἡμερῶν ἄλλων ὁδοῦ ἕτερος ἄλός κολωνὸς καὶ ὕδωρ καὶ φοίνικες καρποφόροι πολλοὶ, κατὰ περ καὶ ἐν τοῖσι ἐτέροις· καὶ
 20 ἀνθρωποὶ οἰκεῖν ἐν αὐτῷ τοῖσι οὐνομα Γαράμαντες ἐστὶ, ἔθνος μέγα ἰσχυρῶς, οἱ ἐπὶ τὸν ἄλα γῆν ἐπιφορέοντες οὕτω σπεύρουσι. (2) Συντομώτατον δ' ἐστὶ ἐς τὸν Λωτοφάγους, ἐκ τῶν τριήκοντα ἡμερῶν ἐς αὐτοὺς ὁδός ἐστι. Ἐν τοῖσι καὶ οἱ ὀπισθονόμοι βόες γίνονται.
 25 Ὅπισθονόμοι δὲ διὰ τὸδε εἰσὶ· τὰ κέρσα ἔχουσι κεκυφότα ἐς τὸ ἐμπροσθε· (3) διὰ τοῦτο ὀπίσω ἀναχωρέοντες νέμονται· ἐς γὰρ τὸ ἐμπροσθε οὐκ οἴοι τέ εἰσι προεμβαλλόντων ἐς τὴν γῆν τῶν κερῶν. Ἄλλο δὲ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων βοῶν ὅτι μὴ τοῦτο, καὶ τὸ
 30 δέρμα ἐς παχύτητά τε καὶ τριψίν. (4) Οἱ Γαράμαντες δὲ οὗτοι τοὺς τρωγλοδύτας Αἰθίοπας θηρεύουσι τοῖσι τεθρίπποις· οἱ γὰρ τρωγλοδύται Αἰθίοπες πόδας τάχιστα ἀνθρώπων πάντων εἰσὶ τῶν ἡμεῖς πέρι λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν. (5) Σιτέονται δὲ οἱ τρωγλο-
 35 δύται ὄφεις καὶ σαύρους καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἐρπετῶν· γλώσσαν δὲ οὐδεμιῇ ἄλλῃ παρομοίην νενομίχασι, ἀλλὰ τετρίγασι κατὰ περ αἱ νυκτερίδες.

CLXXXIV. Ἀπὸ δὲ Γαράμαντων δι' ἄλλων δέκα ἡμερῶν ὁδοῦ ἄλλος ἄλός τε κολωνὸς καὶ ὕδωρ, καὶ ἀν-
 40 θρωποὶ περὶ αὐτὸν οἰκεῖν· τοῖσι οὐνομά ἐστι Ἀτάραντες, οἱ ἀνώνυμοι εἰσι μούνοι ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· ἄλεις μὲν γὰρ σφί ἐστὶ Ἀτάραντες οὐνομα, ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ αὐτῶν οὐνομα οὐδὲν κέεται. (2) Οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρέονται καὶ πρὸς τούτοις πάντα τὰ
 45 αἰσχροὶ λοιδοροῦνται, ὅτι σφέας καίων ἐπιτρίβει, αὐτούς τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν χώραν αὐτῶν. (3) Μετὰ δὲ δι' ἄλλων δέκα ἡμερῶν ὁδοῦ ἄλλος κολωνὸς ἄλός καὶ ὕδωρ, καὶ ἀνθρωποὶ περὶ αὐτὸν οἰκεῖν· ἔχεται δὲ τοῦ ἄλός τούτου οὗλος τῷ οὐνομά ἐστι
 50 Ἄτλας· (4) ἐστὶ δὲ στεῖνὸν καὶ κυκλοτερές πάντη, ὑψηλὸν δὲ οὕτω δὴ τι λέγεται ὥς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἶά τε εἶναι ἰδέσθαι· οὐδέποτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν νέφεα οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. Τοῦτον χίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. (5) Ἐπὶ τούτου

lacrum. (3) Est autem ibi alia etiam aqua fontana : quæ mane tepida est, versus meridiem autem frigidior, ipso vero medio die admodum fit frigida, quo tempore hortos illi irrigant : (4) tum inclinante die minuitur paulatim frigus usque ad solem occidentem, ubi rursus tepida fit aqua : dein paulatim calescit magis, donec media nox adest ; tunc vero fervens exæstuat : post mediam noctem rursus refri-
 gescit usque ad auroram. Nomen fontis est Solis fons.

CLXXXII. Post Ammonios in eodem arenoso supercilio, post decem iterum dierum iter, tumulus salis est, similis Ammonio, item aqua ; ibique rursus homines habitant : nomen ejus loci Augila est. Hic est locus, quo proficisci consueverunt Nasamones, palmulas collecturi.

CLXXXIII. Ab Augilis, rursus post decem dierum iter, alius est salis tumulus, et aqua, et frequentes palmæ arbores frugiferæ, quemadmodum et in cæteris tumulis. Ibi inhabitant homines, quibus nomen Garamantes, magnus admodum populus : qui humum in salem ingerunt, atque ita sementem faciunt. (2) Brevissima ab his via ad Loto-
 phagos, a quibus iter est triginta dierum ad illos. In horum terra nascuntur etiam boves qui opisthonomi (*retro pascentes*) vocantur. Sunt autem opisthonomi hanc ob caussam, quod cornua habent antrosum curvata ; (3) qua de caussa retro gradientes pascuntur : nam antrosum progredientes pasci non possunt, quoniam, priusquam pro-
 gredi possint, cornua in terram impinguntur. Cæterum ab aliis bobus nil differunt, nisi hoc ipso, et corii crassitie duritieque. (4) Iidem Garamantes quadrigis venantur Troglodytas Æthiopus. Sunt enim hi Troglodytæ Æthiopes pedibus perniciosissimi omnium hominum, de quibus fando
 relatum audivimus. (5) Vescuntur autem Troglodytæ serpentibus atque lacertis, et id genus reptilibus : sermone vero utuntur nulli alii simili ; sed strident veluti noctuæ.

CLXXXIV. Post Garamantes, interjecto iterum dierum decem itinere, alius est salis tumulus, et aqua : quo loco homines habitant, qui Atarantes vocatur. Hi soli omnium, quos novimus, hominum innominati sunt : nam cuncti quidem in universum Atarantes nominantur, unicuique autem per se nullum nomen impositum est. (2) Iidem solem capitibus ipsorum imminuentem execrantur et fœdis quibusque convitiis incessunt, eo quod et ipsos homines et ipsorum terram urendo vexet et consumat. (3) Deinde, post aliorum decem dierum iter, est alius salis tumulus, et aqua, et circum habitantes homines : cui salis tumulo proximus est mons, cui nomen Atlas ; (4) angustus est, et circuncircum rotundus ; idem ea esse altitudine perhibetur, ut vertex ejus conspici non possint ; numquam enim nubibus vacare, nec æstate, nec hieme. Hunc montem cœli fulcrum esse aiunt indigenæ. (5) Ab hoc monte homines

τοῦ οὐρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπόνυμοι ἐγένοντο· καλεῦνται γὰρ Ἀτλαντες. Λέγονται δὲ οὔτε ἐμψυχον οὐδὲν σιτέσθαι οὔτε ἐνούπνια δρᾶν.

CLXXXV. Μέχρι μὲν δὴ τῶν Ἀτλάντων τούτων ἔχω τὰ οὐνόματα τῶν ἐν τῇ ὀφρυῇ κατοικημένων καταλέξαι, τὸ δ' ἀπὸ τούτων οὐκέτι. Διήκει δ' ὧν ἡ ὀφρυῇ μέχρι Ἑρακλείων στηλέων καὶ τὸ ἔξω τούτων. (2) Ἔστι δὲ ἄλος τε μέταλλον ἐν αὐτῇ διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ καὶ ἄνθρωποι οἰκέοντες. Τὰ δὲ οἰκία τούτοις πᾶσι ἐκ τῶν ἀλίνων χόνδρων οἰκοδομεῖται. Ταῦτα γὰρ ἦδη τῆς Λιβύης ἀνομβρά ἐστι· οὐ γὰρ ἂν ἐδυνάετο μένειν οἱ τοῖχοι ἐόντες ἄλινοι, εἰ ἔε. (3) Ὁ δὲ ἄλλ' αὐτόθι καὶ λευκὸς καὶ πορφύρεος τὸ εἶδος ὀρύσσεται. Ὑπὲρ δὲ τῆς ὀφρυῆς ταύτης, τὸ πρὸς νότον καὶ μεσόγειαν τῆς Λιβύης, ἐρῆμος καὶ ἀνυδρος καὶ ἄθνηρος καὶ ἀνομβρος καὶ ἀξυλὸς ἐστι ἡ χώρα, καὶ ἱμαδὸς ἐστὶ ἐν αὐτῇ οὐδὲν.

CLXXXVI. Οὕτω μὲν μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης ἀπ' Αἰγύπτου νομάδες εἰσι κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες, καὶ θηλέων τε βοῶν οὔτι γενομένοι, διότι περ οὐδὲ Αἰγύπτιοι, καὶ ὅς οὐ τρέφοντες. (2) Βοῶν μὲν νυν θηλέων οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες διακαίεσσι πατέσθαι διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἰσιν, ἀλλὰ καὶ νηστείας αὐτῇ καὶ ὀρτάς ἐπιτελέουσι· αἱ δὲ τῶν Βαρκαίων γυναῖκες οὐδὲ ὕδιν πρὸς τῇσι βουσί γεύονται. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἔχει.

CLXXXVII. Οὗτω δὲ πρὸς ἐσπέρης τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκέτι νομάδες εἰσι Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρεώμενοι, οὐδὲ κατὰ τὰ παιδία ποιεῦντες οἷόν τι καὶ οἱ νομάδες ἐβόασιν ποιεῖν. (2) Οἱ γὰρ δὴ τῶν Λιβύων νομάδες, εἰ μὲν πάντες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως τοῦτο εἶπαι, ποιεῦσι δὲ αὐτῶν συγχοὶ τοιάδε· τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπεὶ ἀν τετραέτεα γέννηται, οἷσπῃ προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτῶν τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοις, τοῦδε εἵνεκεν ὥς μή σφας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλέηται. Καὶ διὰ τοῦτό σφας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. (3) Εἰσὶ γὰρ ὥς ἀληθῶς Λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, ὑγιηρότατοι δ' ὦν εἰσὶ. (4) Ἦν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγίνεται, ἐξεύρηται σφι ἄκος· τράγου οὖρον σπείσαντες βύονται σφας. Λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Λίβυες.

CLXXXVIII. Θυσίαι δὲ τοῖσι νομάσι εἰσὶ αἷδε· ἐπεὶ αὐτοὶ ὥς ἀπάρχωνται τοῦ κτήνεος, βριπτέουσι ὑπὲρ τὸν ὄμιον, τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἀποστρέφουσι τὸν αὐχένα αὐτοῦ. Θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ μούνουσι. (2) Τούτοις μὲν νυν πάντες Λίβυες θύουσι, ἀτὰρ οἱ περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην νέμοντες τῇ Ἀθηναίῃ μάλιστα, μετὰ δὲ τῷ Τρίτωνι καὶ τῷ Ποσειδῶνι.

CLXXXIX. Τὴν δὲ ἄρα ἐσθῆτα καὶ τὰς αἰγίδας τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηναίης ἐκ τῶν Λιβυσσέων ἐποίησαντο οἱ Ἕλληνες· πλὴν γὰρ ἡ δτι σχυτήνη ἔσθῃς

isti nomen invenere : Atlantes enim vocantur. Dicuntur autem hi nec animatum quidquam comedere, nec insomnia videre.

CLXXXV. Ad hos igitur usque Atlantes nomina edere possum populorum, supercilium illud habitantium; ulterius vero non possum. Porrigitur autem idem supercilium usque ad Herculeas columnas, atque etiam extracas. (2) Suntque in illo ex denorum dierum itineris intervallo salis fodinae, et homines ibi habitantes, quorum omnium domus ex salis grumis sunt exstructae : nam iste jam Libyæ tractus pluvia caret; nec vero durare muri ædium illi possent, si plueret. (3) Effoditur autem ibi sal et albus colore, et purpureus. Ultra istud vero supercilium, versus meridiem et mediterranea Libyæ, deserta est terra, et aquis, feris, pluvia, lignis vacua, omnique humore prorsus destituta.

CLXXXVI. Itaque inde ab Ægypto usque ad Tritonidem quidem lacum sunt Nomades Libyæ, carniū esu et lactis potu viventes. Vaccarum vero carnem hi non gustant, eandem ob causam propter quam nec Ægyptii : neque vero porcos alunt. (2) Vaccarum carne vesci Cyrenæorum etiam mulieres nefas ducunt propter Ægyptiam Isin, cujus in honorem etiam jejunia agunt et festos dies celebrant : Barcæorum vero mulieres non modo vaccas, sed ne porcos quidem gustant. Et hæc quidem ita se habent.

CLXXXVII. Qui vero ab occidente Tritonidis lacus habitant Libyæ, hi non jam nomades sunt, neque eisdem utuntur institutis, nec pueris faciunt simile quiddam quod Nomades facere consueverunt. (2) Nomades enim Libyæ, haud satis scio an omnes, multi certe eorum hoc faciunt : quando pueri eorum quartum annum compleverunt, tunc illis venas in vertice capitis lana ovium succida urunt, nonnulli etiam venas temporum; idque hac causa faciunt, ne insequente tempore umquam ex pituita laborent e capite defluente : et hanc ob causam aiunt optima se frui valetudine. (3) Revera enim Libyæ præ omnibus hominibus, quos novimus, firmissima utuntur valetudine; an hæc ipsa de causa, equidem pro certo haud dixerim : sunt autem utique firmissima valetudine. (4) Quodsi pueros, dum inuruntur, convulsio corripit, inventa est ab eis medicina : inspersa hirci urina eis medentur. Refero autem quæ ab ipsis Afris narrantur.

CLXXXVIII. Sacrificiorum ritus apud Nomades hi sunt : ab aure pecudis auspicantur, quam præcisam super humerum projiciunt : hoc facto, cervicem victimæ retro vertunt. Non autem immolant nisi Soli et Lunæ. (2) His Libyæ cuncti sacra faciunt : sed, qui circa Tritonidem lacum sedes habent, hi Minervæ maxime, et post hanc Tritoni et Neptuno sacrificant.

CLXXXIX. Vestem vero et ægides, quibus instruuntur Minervæ imagines, a Libyssis adoptarunt Græci : præter-

τῶν Λιβυσσῶν ἐστὶ καὶ οἱ θύσανοι οἱ ἐκ τῶν αἰγίδων αὐτῆσι οὐκ ὀφίεις εἰσι, ἀλλ' ἱμάντινοι, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ τὸντὸ ἔσταλται. (2) Καὶ δὴ καὶ τὸ οὐνομα κατηγορεύει ὅτι ἐκ Λιβύης ἦκει ἡ στολὴ τῶν Παλλαδίων· αἰγείας γὰρ περιβάλλονται φυλάς περὶ τὴν ἐσθῆτα θυσανωτάς αἱ Λίβυσσαι, κεκριμέναις ἔρευθεδάνῳ, ἐκ δὲ τῶν αἰγῶν τούτων αἰγίδας οἱ Ἕλληνες μετωνόμασαν. (3) Δοκέει δ' ἔμοιγε καὶ ἡ ὁλοφυγὴ ἐπ' ἱροῖσι ἐνθαῦτα πρῶτον γενέσθαι· κάρτα γὰρ ταύτῃ χρέονται αἱ Λίβυσσαι, καὶ χρέονται καλῶς. Καὶ τέσσαρας ἵππους συζευγνύει παρὰ Λιβύων οἱ Ἕλληνες μεμαθήκασιν.

CXC. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας οἱ νομάδες κατὰ περὶ οἱ Ἕλληνες, πλὴν Νασαμωνίων· οὗτοι δὲ κατμήνους θάπτουσι, φυλάσσοντες, ἑπείν ἀπὴν τὴν ψυχὴν, δῶκε μιν κατίσους μὴδὲ ὑπτιος ἀποθανέσθαι. (2) Οἰκήματα δὲ σύμπληκτα ἐξ ἀνθερίων ἐνεργμένων περὶ σχοίνους ἐστὶ, καὶ ταῦτα περιφορητά. Νόμοισι μὲν τοιοῦτοι οὗτοι χρεούνται.

CXCI. Τὸ δὲ πρὸς ἐσπέρης τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ αὐσῶν ἔχονται ἀροτῆρες ἥδη Λίβυες καὶ οἰκίας νομίζοντες ἐκτίσθαι, τοῖσι οὐνομα κέεται Μάξυες· οἱ τὰ ἐπὶ δεξιὰ τῶν κεφαλῶν κομέουσι, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερὰ κείρουσι, τὸ δὲ σῶμα μίλῳ χρίονται. (2) Φασὶ δὲ οὗτοι εἶναι τῶν ἐκ Τροίης ἀνδρῶν. Ἡ δὲ χώρα αὕτη τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆς Λιβύης ἡ πρὸς ἐσπέρην πολλῷ θηριωδестέρῃ τε καὶ δασυτέρῃ ἐστὶ τῆς τῶν νομάδων χώρας. (3) Ἡ μὲν γὰρ δὴ πρὸς τὴν ἡῶ τῆς Λιβύης, τὴν οἱ νομάδες νέμουσι, ἐστὶ ταπεινὴ τε καὶ ψαμμώδης μέχρι τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ, ἡ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἐσπέρης, ἡ τῶν ἀροτήρων, ὀρεινή τε κάρτα καὶ δασέα καὶ θηριώδης· (4) καὶ γὰρ οἱ ὀφεις οἱ ὑπερμεγάθεις καὶ οἱ λέοντες κατὰ τούτους εἰσι καὶ οἱ ἐλέφαντές τε καὶ ἀρκτοὶ καὶ ἀσπίδες τε καὶ ὄνοι οἱ τὰ κέραια ἔχοντες καὶ οἱ κυνοκέφαλοι καὶ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τοῖσι στήθεσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, ὡς δὴ λέγονται γε ὑπὸ Λιβύων, καὶ οἱ ἄγριοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἄγριαὶ καὶ ἄλλα πληθεὶ πολλὰ θηρία καταψευστά.

CXCII. Κατὰ τοὺς νομάδας δὲ ἐστὶ τούτων οὐδὲν, ἀλλ' ἄλλα τοιάδε, πύγαργοι καὶ ζορκάδες καὶ βουβάλιες καὶ ὄνοι, οὐκ οἱ τὰ κέραια ἔχοντες, ἀλλ' ἄλλοι ἀποτοὶ (οὗ γὰρ δὴ πίνουσι), καὶ ὄρυες, τῶν τὰ κέραια τοῖσι φοίνιξι οἱ πῆχες ποιεῦνται (μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστὶ), καὶ βασσάρια καὶ ὕαινα καὶ ὑστρίχες καὶ χριοὶ ἄγριοι καὶ δίκτυες καὶ θῶες καὶ πάνθηρες καὶ βόρυες, καὶ κροκόδειλοι ὅσον τε τριπλήχες χειρσαῖοι, τῆσι σαύρησι ἐμπερέσονται, καὶ στρουθοὶ κατάγαιοι, καὶ ὀφεις μικροί, κέραια ἐν ἑκαστος ἔχοντες. (2) Ταῦτά τε δὴ αὐτόθι ἐστὶ θηρία, καὶ τὰ περὶ τῇ ἄλλῃ, πλὴν ἐλάφου τε καὶ ὕς ἀγρίου· ἐλάφος δὲ καὶ ὕς ἄγριος ἐν Λιβύῃ πάνπαν οὐκ ἐστὶ. (3) Μυῶν δὲ γένηα τριζὴ αὐτόθι ἐστὶ· οἱ μὲν δίποδες καλεῦνται, οἱ δὲ ζεγέρεις (τὸ δὲ οὐνομα τούτου ἐστὶ μὲν Λιβυχὸν, δύναται δὲ κατ' Ἑλλάδα γλωσσῶσαν βουνοί), οἱ δὲ ἐχινέες. (4) Εἰσὶ δὲ καὶ γαλέαι ἐν τῇ σιλήφῳ γινόμεναι, τῆσι Ταρτησίσῃσι

quam enim quod pellicea est Libyssarum vestis, et quod fimbriæ, ex illarum ægidibus (*thoracibus caprinis*) pendent, non serpentes sunt, sed ex loris factæ, reliqua omnia eodem modo instructa sunt. (2) Atque etiam nomen declarat, ex Libya venisse cultum quo instruuntur Palladia: quippe Libyssæ mulieres vesti suæ circumjiciunt nudas ægeas (*thoraces ex pelle caprina*) fimbriatas, rubia tinctas: ex his vero ægeis Græci ægidas denominarunt. (3) Videturque mihi etiam ululatus in sacris hic primum exstitisse: utuntur hoc enim maxime mulieres Libyssæ, et belle utuntur. Etiam quadrijugos equos jungere ab Afris didicerunt Græci.

CXC. Mortuos sepeliunt Nomades eodem modo atque Græci, exceptis Nasamonibus. Hi enim sedentes sepeliunt: eoque curant, ut æger, quum in eo est ut animam efflet, sedeat, nec supinus moriatur. (2) Domus illorum ex asphodelorum caulis compactæ sunt, intertextis juncis; suntque portatiles. Hujusmodi istorum sunt instituta.

CXCI. Ab occasu Tritonis fluvii Ausensibus jam finitimi sunt Agricolaæ Libyes, et stabilibus domibus utentes; quorum nomen est Maxyes. Hi in dextra capitis parte comam alunt, sinistram tondent: corpus vero minio tingunt. (2) Aiuntque se hi ex Trojanis viris esse oriundos. Regio hæc autem, et reliqua pars Libyæ occidentem spectans, multo frequentior est feris silvisque quam Nomadum regio. (3) Nam orientalis Libyæ tractus, quem Nomades incolunt, humilis est et arenosus, usque ad Tritonem fluvium: qui vero hinc ad occidentem vergit, qui Agricolarum est, is montanus admodum, et nemorosus, et feris bestiis frequens. (4) Sunt enim ibi immani magnitudine serpentes, sunt ibidem leones, et elephant, et uræ, et aspidæ, et asini cornuti: sunt item cynocephali (*canticipites*), et acephali (*sine capite homines*) oculos in pectore habentes, ut quidam Libyes perhibent, et feri viri, feminaeque feræ; denique alia multa numero monstra ficta et eementita.

CXCII. In Nomadum vero regione nihil horum, sed alia bestiarum genera hæcce: pygargi (*de genere antiloparum*), dorcades, bubali, asini, non cornuti illi, sed alii impoti, nempe qui non bibunt: tum oryes (*sive oryges, antiloparum species*), quorum ex cornibus conficiuntur Punicarum cithararum brachia (*ad verticillos inserendos*), bovis fere magnitudine bestia; sunt item bassaria, (*de vulpium genere*), hyænæ, hystrices, feri arietes, dictyes, thoes, pantheres, boryes, crocodili terrestres tricubiales, lacertis similimi, struthiones terrestres, serpentes pusilli singulis cornibus instructi. (2) Et hæ ibi bestiae sunt, et aliae quæ item alibi, cervo et apro exceptis: cervus enim et aper in Africa omnino nullus reperitur. (3) Sunt autem ibidem murium tria genera; unum eorum qui bipedes vocantur: alii zegeries, Libyco nomine, quod Græca lingua colles significat: tertium genus, echineæ. (4) Sunt etiam

δμοιόταται. Τοσαῦτα μὲν νυν Θηρία ἢ τῶν νομάδιων Λιθύων γῆ ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἱστορόντες ἐπὶ μακρότατον οἷοί τε ἐγενόμεθα ἐξικέσθαι.

CXCIII. Μαζύων δὲ Λιθύων Ζαύηκες ἔχονται, 5 τοῖσι αἱ γυναῖκες ἡνιοχεῦσι τὰ ἄρματα ἐς τὸν πόλεμον.

CXCIV. Τούτων δὲ Γύζαντες ἔχονται, ἐν τοῖσι μέλι πολλὸν μὲν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῶ δ' ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἀνδρας ποιεῖν. Μιλοῦνται δ' ὧν πάντες οὗτοι καὶ πιθηκοφαγέουσι· οἱ δὲ 7 σὺν ἄρθενοι ὅσοι ἐν τοῖσι οὖρεσι γίνονται.

CXCV. Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέεσθαι νῆσον τῇ οὐνομα εἶναι Κύραυνιν, μῆκος μὲν διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ στενὴν, διαβατὸν ἐκ τῆς ἡπείρου, ἑλαιέων τε μεστήν καὶ ἀμπελῶν. (2) Λίμνην 15 δὲ ἐν αὐτῇ εἶναι, ἐκ τῆς αἰ παρθένου τῶν ἐπιχωρίων πετροῖσι ὀρνίθων χειρὶμένοισι πίσση ἐκ τῆς ἱλύος ψῆγμα ἀναφέρουσι χρυσοῦ. Ταῦτα εἰ μὲν ἔστι ἀληθές οὐκ οἶδα, τὰ δὲ λέγεται γράφω· εἴη δ' ἂν πᾶν, ὅκου καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐκ λίμνης καὶ ὕδατος πίσσαν ἀναφερομένην 20 αὐτὸς ἐγὼ ὤρεον. (3) Εἰσὶ μὲν καὶ πλεῖνες αἱ λίμναι αὐτῇ, ἡ δ' ὧν μεγίστη αὐτέων ἐβδομήκοντα ποδῶν πάντη, βάθος δὲ διόργυιός ἐστι· ἐς ταύτην κοντὸν κατιεῖσι ἐπ' ἄκρῳ μυρσίην προσδῆσαντες, καὶ ἔπειτεν ἀναφέρουσι τῇ μυρσίῃ πίσσαν, ὁδὴν μὲν ἔχουσιν 25 ἀσφάλτου, τὰ δ' ἄλλα τῆς Πιερικῆς πίσσης ἀμείνουν· (4) ἔσχεουσι δὲ ἐς λάκκον ὀρυζυμένον ἀγχοῦ τῆς λίμνης· ἐπεὶ δὲ ἀθροίσωσι συγχὴν, οὕτω ἐς τοὺς ἀμφορέας ἐκ τοῦ λάκκου καταχέουσι. "Οτι δ' ἐν ἀπέσει ἐς τὴν λίμνην, ὑπὸ γῆν ἰὼν ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἡ δὲ 30 ἀπέχει ὡς τέσσερα στάδια ἀπὸ τῆς λίμνης. Οὕτω ὧν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς νήσου τῆς ἐπὶ Λιθύῃ κειμένης οἰκῶτα ἔστι ἀληθεῖα.

CXCVI. Λέγουσι δὲ καὶ τὰδε Καρχηδόνιοι, εἶναι τῆς Λιθύος χώρῳ τε καὶ ἀνθρώπους ἕξω Ἡρακλέων 35 στηλέων κατοικημένους, ἐς τοὺς ἐπεὶ ἀπίκυνται καὶ ἐξέλωνται τὰ φορτία, θέντες αὐτὰ ἐπεξῆς παρὰ τὴν κυματογῆν, ἐσθάντες ἐς τὰ πλοῖα τύφειν καπνόν· τοὺς δ' ἐπιχωρίους ἰδομένους τὸν καπνὸν ἰέναι ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἔπειτεν ἀντὶ τῶν φορτίων χρυσὸν τιθέναι 40 καὶ ἐξαναχωρεῖν πρόσω ἀπὸ τῶν φορτίων. (2) Τοὺς δὲ Καρχηδόνιους ἐκθάντας σκέπτεσθαι, καὶ ἦν μὲν φαίνεται σφι ἄξιος ὁ χρυσὸς τῶν φορτίων, ἀνελόμενοι ἀπαλλάσσονται, ἦν δὲ μὴ ἄξιος, ἐσθάντες ὀπίσω ἐς τὰ πλοῖα κατέαται, οἱ δὲ προσελθόντες ἄλλον πρὸς ὧν 45 ἐθηκαν χρυσόν, ἐς οὗ ἂν πείθωσι. (3) Ἀδικεῖν δὲ οὐδετέρους· οὔτε γὰρ αὐτοὺς τοῦ χρυσοῦ ἄπτεσθαι πρὶν ἂν σφι ἀπισωθῇ τῇ ἀξίῃ τῶν φορτίων, οὐτ' ἐκείνους τῶν φορτίων ἄπτεσθαι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὸ χρυσὸν λάβωσι.

50 CXCVII. Οὗτοι μὲν εἰσι τοὺς ἡμεῖς ἔχομεν Λιθύων οὐνομάσαι· καὶ τούτων οἱ πολλοὶ βασιλεὺς τοῦ Μήδων οὔτε τι νῦν οὔτε τότε ἐφρόντιζον οὐδέν. Τόσον δὲ ἔτι ἔχω εἶπαι περὶ τῆς χώρας ταύτης, ὅτι τέσσερα ἔθνεα νέμεται αὐτὴν καὶ οὐ πλέω τούτων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν,

mustelæ, quæ in silphio nascuntur, Tartessii similima. Tot bestiarum genera habet hæc Nomadum Libycorum regio, quoad nos longissime percunctando comperire potuimus.

CXCIII. Maxymum Afrorum finitimi Zaueces sunt; quibus mulieres plaustra aurigantur, in bellum proficiscentibus.

CXCIV. His contigui sunt Gyzantes : apud quos plurimum mellis parant apes : multo vero major copia paratur hominum artificio. Hi omnes minio pinguntur; vescunturque simiis, quarum incredibilis copia in eorum montibus nascitur.

CXCV. Prope horum regionem, aiunt Carthaginienses, insulam esse, cui nomen Cyraunis, ducentorum stadiorum longitudine, latitudine arctam, in quam transiri e continenti possit : esse autem eam oleis et vitibus refertam. (2) Esse in eadem lacum, e quo virgines indigenæ pennis volucrum pice illitis ramenta auri ex limo referant. Hoc quidem an vere ita habeat nescio : scribo autem quæ narrantur. Fuerit autem omnino verum; quandoquidem etiam Zacynthi e lacu et ex aqua colligi picem ipse vidi. (3) Sunt ibi lacus quidem plures, quorum maximus est septuaginta pedum quatuaversum, duodecim pedum altitudine : in hunc demittunt contum, cujus in extremo myrtus alligata est; hac myrto educunt picem, quæ odorem habet asphalti, cæterum Piereicæ præstat pici. (4) Hanc infundunt in scrobem prope lacum effossam : et postquam probabilem picis copiam collegerunt, ex fovea illam in amphoras infundunt. Quidquid in lacum incidit, id terram subit, et in mari rursus compareret; abest autem mare a lacu fere quattuor stadia. Ita igitur etiam, quæ de insula illa narrantur ad Africam sita, non dissimilia vero sunt.

CXCVI. Narrant iidem Carthaginienses hæcce : esse locum Libyæ extra Herculeas columnas, hominesque ibi habitantes, quos quando ipsi mercandi caussa adeant, expositas e navi merces in ipso litoris crupidine a se ordine disponi : tunc se, consensu rursus navibus, excitare fumum. Indigenas, conspecto fumo, accedere ad mare, et deposito pro mercibus auro, rursus procul a mercibus discedere. (2) Tum Carthaginienses, navibus egressos, rem inspicere : et, si æquivalentem mercibus auri copiam repererint, ablato auro abire; sin minus, redire itidem in naves, ibique restare. Tum denique accedentes illos aliud aurum ad prius adjicere, donec ipsis ut satis habeant persuaserint. (3) Nec vero alteros alteris facere injuriam : nam nec sese aurum tangere priusquam sibi pretium æquivalens mercibus fuerit visum; nec illos mercibus prius imponere manus quam ipsi accipissent aurum.

CXCVII. Hi sunt Africae populi, quos potui commemorare : et horum quidem plerique Medorum regem neque nunc curant, neque tunc illam ejus habuerunt rationem. Hoc vero solum adhuc de hac terra dicendum habeo, quatuor nationes illam incolere, nec plures, quoad nos novimus :

καὶ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα τῶν ἐθνέων, τὰ δὲ δύο οὐ, Λίβυες μὲν καὶ Αἰθίοπες αὐτόχθονες, οἱ μὲν τὰ πρὸς βορρᾷ, οἱ δὲ τὰ πρὸς νότῳ τῆς Λιβύης οἰκούντες· Φοίνικες δὲ καὶ Ἑλληνες ἐπὶ ἡλυδες.

- 6 CXCVIII. Δοκεῖ δέ μοι οὐδ' ἀρετὴν εἶναι τις ἡ Λιβύη σπουδαία ὥστε ἡ Ἀσίη ἢ Εὐρώπη παραβληθῆναι, πλὴν Κίνυπος μούνης· τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὐνομα ἢ γῇ τῷ ποταμῷ ἔχει. (2) Αὕτη δὲ ὁμοίᾳ τῇ ἀρίστῃ ῥεῶν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν, οὐδὲ οἶκε οὐδὲν τῇ
10 ἄλλῃ Λιβύῃ. Μελάγλαιός τε γὰρ ἔστι καὶ ἐπυδρος πίδαξι, καὶ οὔτε αὐχμῶ φροντίζουσα οὐδὲν οὔτε ὄμβρον πλέω πιούσα δεδήληται· ἕεται γὰρ δὴ ταῦτα τῆς Λιβύης. (3) Τῶν δὲ ἐκφορῶν τοῦ καρποῦ ταῦτα μέτρα τῇ Βαβυλωνίᾳ γῇ κατίστανται. Ἀγαθὴ δὲ γῇ καὶ τὴν
15 ἑσπερίται νέμονται· ἐπ' ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὶ αὐτὴ ἐωυτῆς ἀρίστα ἐνεῖχη, ἐκφέρει, ἢ δὲ ἐν τῇ Κίνυπι ἐπὶ τριηκόσια.

- CIC. Ἐχει δὲ καὶ ἡ Κυρηναία χώρα, εὖσα ὕψηλοτάτη ταύτης τῆς Λιβύης τὴν οἱ νομάδες νέμονται, τρεῖς
20 ὥρας ἐν ἐωυτῇ ἀξίας θώματος. (2) Πρῶτα μὲν γὰρ τὰ παραθαλάσσια τῶν καρπῶν ὄργα ἁμᾶσθαι τε καὶ τρυᾶσθαι· τούτων δὲ δὴ συγκεκομισμένων τὰ ὑπὲρ τῶν θαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα ὄργα συγκομίζεσθαι, τὰ βουνοὺς καλεῖται συγκεκόμισται· οὗτος δὲ μέσος καρπὸς
25 καὶ ὁ ἐν τῇ κατυπερτάτῃ τῆς γῆς πεπαίνεται τε καὶ ὄργα, ὥστε ἐκπέπεται τε καὶ καταβέβρωται ὁ πρῶτος καρπὸς καὶ ὁ τελευταῖος συμπαραγίνεται. Οὕτω ἐπ' ὀκτὼ μῆνας Κυρηναίους ὁπώρα ἐπέχει. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

- 30 CC. Οἱ δὲ Φερετῆμης τιμωροὶ Πέρσαι ἐπειτέ ἐκ τῆς Αἰγύπτου σταλέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρμάνδω ἀπίκατο ἐς τὴν Βάρκην, ἐπολιόρκειον τὴν πόλιν ἐπαγγελλόμενοι ἐκδιδοῖναι τοὺς αἰτίους τοῦ φόνου τοῦ Ἀρκεσίλειω· τῶν δὲ πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος μεταίτιον, οὐκ ἐδέχοντο τοὺς λόγους.
35 (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐπολιόρκειον τὴν Βάρκην ἐπὶ μῆνας ἐννέα, ὀρύσσοντες τε ὀρύγματα ὑπόγαια φέροντα ἐς τὸ τεῖχος, καὶ προσβολὰς καρτερὰς ποιεῦμενοι. Τὰ μὲν νυν ὀρύγματα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρε ἐπιγᾶλκω ἀσπίδι, ὥδε ἐπιφρασθεὶς· περιφέρειον αὐτὴν ἐντὸς τοῦ τεύχος
40 προσίσχε πρὸς τὸ δάπεδον τῆς πόλιος· (3) τὰ μὲν δὲ ἄλλα ἔσκε κωφὰ πρὸς τὰ προσίσχε, κατὰ δὲ τὰ ὀρυσσόμενα ἡχέσκεύ χαλκὸς τῆς ἀσπίδος. Ἀντορύσσοντες δ' ἂν ταῦτη οἱ Βαρκαῖοι ἐκτεινον τῶν Περσέων τοὺς γεωρυχέοντας. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτω ἐξευρέθη, τὰς δὲ προσ-
45 βολὰς ἀπεκρούοντο οἱ Βαρκαῖοι.

CCI. Χρόνον δὲ δὴ πολλὸν τριβομένων καὶ πιπτόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, καὶ οὐκ ἔσσαν τῶν Περσέων, Ἄμασις ὁ στρατηγὸς τοῦ πεζοῦ μηχανᾶται τοιάδε. (2) Μαθὼν τοὺς Βαρκαίους ὡς κατὰ μὲν τὸ ἰσχυρὸν οὐκ
50 αἰρετοὶ εἶεν, δόλῳ δὲ αἰρετοί, ποιεῖ τοιάδε· νυκτὸς τάρφον ὀρύξας εὐρέαν ἐπέτεινε ὕλα ἀσθενέα ὑπὲρ αὐτῆς, κατύπερθε δὲ ἐπιτολῆς τῶν ὕλων χοῦν γῆς ἐπέφορσε, ποίειν τῇ ἄλλῃ γῇ ἰσόπεδον. Ἄμα ἡμέρῃ δὲ ἐς λόγους προεκαλέετο τοὺς Βαρκαίους· οἱ δὲ ἀσπαστοῖς

quarum nationum duæ indigenæ sunt; duæ vero non sunt: Libyes et Æthiopes, indigenæ; illi ad septentrionem, hi ad meridiem Libyæ habitantes: Phœnices vero et Græci, advenæ sunt.

CXCVIII. Videtur mihi autem bonitate soli neutquam præstare Libya, ut cum Asia aut cum Europa possit conferri; excepta sola Cinype; nam idem regioni nomen est atque fluvio. (2) Hæc vero regio fructuum cerealium proventus par est optimæ terrarum omnium; et reliquæ Libyæ prorsus dissimilis. Habet enim nigrum solum; frequentibus rigatur fontibus: et nec siccitatem timet, nec a nimis imbris inundata læditur; pluit enim in hac Libyæ parte. (3) Proventus frumenti eadem ratio et mensura est, atque in Babylonica terra. Est vero etiam bona terra quam Euesperitæ colunt; nam, quando ubertate præstat messis, fert terra horum centuplum; sed Cinyps trecentuplum.

CXCIX. Cyrenaica regio, quæ altissima est hujus tractus Libyæ, quem Nomades tenent, tres in se tempestates continet, miratu dignas. (2) Primum maritimus tractus fructibus turget et ad messem vindemianique maturus est. His collectis fructibus, medius tractus, supra maritimum porrectus, quem colles vocant, ad messem maturescit. Denique comportatis ex hoc medio tractu fructibus, turgescunt etiam et ad maturitatem pervenerunt illi, qui in altissimo terræ tractu nascuntur. Ita quando epotus comestusque est primus fructus, tunc opportune adest extremus: adeoque per octo menses collectio fructuum Cyrenæos occupat. Sed hæc quidem hactenus dicta sunt.

CC. Persæ ab Aryande ex Ægypto auxilio missi Pheretimæ, postquam Barcam venere, obsidione cluserunt urbem, postulantes ut traderent cædis Arcesilai auctores. Sed conditionem non accepere oppidani, quippe quorum universa multitudo particeps erat culpæ. (2) Itaque oppugnarunt Barcam Persæ novem continuos menses, et cuniculos agentes quibus in urbem intrarent, et validas in murum impressiones facientes. Sed cuniculos indagavit reperitque faber ærarius æneo scuto. Re enim secum perpensa, circumtulit scutum intra murum, et pavimento urbis admovit. (3) Jam alia loca, ubi illud admovebat, surda erant; quæ parte vero erant cuniculi, ibi sonum edebat æs scuti. Itaque ibidem ex adverso cuniculum agentes Barcæ interficiebant Persas terram fodientes. Ita indagati cuniculi sunt: impressiones vero in murum factas valide repellebant Barcæ.

CCI. His rebus quum in multum temporis duceretur, multique ex utrisque caderent, ac minime pauciores ex Persarum numero, dux pedestrium copiarum Amasis hoc consilium capit. (2) Intelligens vi capi Barcæos non posse, dolo vero posse, hæc facere instituit: noctu latam fodit fossam, cui ligna parum valida instravit, superque ligna humum ingessit, ita ut superficies reliquæ terræ esset æqualis. Ut illuxit, Barcæos ad colloquium invitavit; cui lubentes illi morem gesserunt: et ad extremum

ὕψησκονταν, ἐς ὃ σφι ἑκάδε ὁμολογίῃ χρησασθαι. (3) Τὴν δὲ ὁμολογίην ἐπιποιῦντο τοιγόνδε τινά, ἐπὶ τῆς κρυπτῆς τάφρου τάμνοντες ὄρκια, ἔστ' ἂν ἡ γῆ αὕτη οὕτω ἔρῃ, μένειν τὸ ὄρκιον κατὰ χώραν, καὶ Βαρκαίους τε ὑποτελέειν φάναι ἀξίην βασιλείῃ καὶ Πέρσας μηδὲν ἄλλο νεύχουσιν κατὰ Βαρκαίους. (4) Μετὰ δὲ τὸ ὄρκιον Βαρκαῖοι μὲν πιστεύσαντες τούτοις αὐτοὶ τε ἐξήϊσαν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τῶν πολεμίων ἔων παρίεναι ἐς τὸ τεῖχος τὸν βουλούμενον, τὰς πύλας πάσας ἀνοίξαντες· οἱ δὲ Πέρσαι καταρρήξαντες τὴν κρυπτὴν γέφυραν ἔθεον ἑαυτοὺς ἐς τὸ τεῖχος. (5) Κατέρρηξαν δὲ τοῦδε εἵνεκεν τὴν ἐποίησαν γέφυραν, ἵνα ἐμπεδορκοίεν, ταμύνας τοῖσι Βαρκαίοις χρόνον μένειν αἰεὶ τὸ ὄρκιον ὅσον ἂν ἡ γῆ μένῃ κατὰ τότε εἴχε· καταρρήξαι δὲ οὐκέτι ἔμενε τὸ ὄρκιον κατὰ χώραν.

CCII. Τοὺς μὲν νυν αἰτιωτάτους τῶν Βαρκαίων ἡ Φερετίμη, ἐπεὶ οἱ ἐκ τῶν Περσέων παρεδόθησαν, ἀνεσκολόπισε κύκλῳ τοῦ τεῖχους, τῶν δὲ σφι γυναικῶν τινὲς μαζοὺς ἀποταμοῦσα περιέστιζε καὶ τούτοις τὸ τεῖχος· (2) τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων ληϊὴν ἐκέλευσε θέσθαι τοὺς Πέρσας, πλὴν ὅσοι αὐτῶν ἔσαν Βατιάδαι τε καὶ τοῦ γόνου οὐ μεταίτιοι· τούτοις δὲ τὴν πόλιν ἐπέτρεψε ἡ Φερετίμη.

CCIII. Τοὺς ὧν δὴ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων οἱ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι ἀπήϊσαν ὅπισω· καὶ ἐπεὶ ἐπὶ τῇ Κυρηναίων πόλει ἐπέστησαν, οἱ Κυρηναῖοι λόγιόν τι ἀποσειόμενοι διεζήχαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἄστεος. (2) Διεξιούσης δὲ τῆς στρατιῆς Βάρης μὲν ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς ἐκέλευε αἰρέειν τὴν πόλιν, Ἀμασις δὲ ὁ τοῦ πεζοῦ οὐκ ἔα· ἐπὶ Βάρην γὰρ ἀποσταλῆναι μόνον Ἑλληνίδα πόλιν· ἐς δὲ διεξελθοῦσι καὶ ἰζομένοισι ἐπὶ Διὸς Λυκαίου ὄχθον μετεμέλησέ σφι οὐ σχοῦσι τὴν Κυρήνην. Καὶ ἐπειρέοντο τὸ δευτέρον παρίεναι ἐς αὐτήν· οἱ δὲ Κυρηναῖοι οὐ περιώρουν. (3) Τοῖσι δὲ Πέρσῃσι οὐδενὸς μαχομένου φόβος ἐνέπεσε, ἀποδραμόντες δὲ ὅσον ἐξήκοντα στάδια ἴζοντο. Ἰδρυθέντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ ταύτῃ, ἦλθε παρ' Ἀρυάνδῳ ἄγγελος ἀποκαλέων αὐτούς. Οἱ δὲ Πέρσαι Κυρηναίων δεηθέντες ἐπόδια σφι δοῦναι ἔτυχον, λαβόντες δὲ ταῦτα ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Αἴγυπτον. (4) Παραλαβόντες δὲ τὸ ἐνθεῦτεν αὐτοὺς Λίβυες τῆς τε ἐσθῆτος εἵνεκεν καὶ τῆς σκευῆς τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν καὶ ἐπελχομένους ἐφόνεον, ἐς δὲ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπῆκοντο.

CCIV. Οὗτος ὁ Περσέων στρατὸς τῆς Λιβύης ἐκατάσταντο ἐς Εὐσεπερίδας ἦλθε. Τοὺς δὲ ἡνδραποδίσαντο τῶν Βαρκαίων, τούτους δὲ ἐκ τῆς Αἴγυπτου ἀνασπάστους ἐποίησαν παρὰ βασιλέα, βασιλεὺς δὲ σφι Δαρεῖος ἔδωκε τῆς Βακτρίας χώρας κώμην ἑγκατοικῆσαι. Οἱ δὲ τῇ κώμῃ ταύτῃ οἰνομα ἔθεντο Βάρκην, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν οἰκουμένη ἐν γῇ τῇ Βακτρίᾳ.

CCV. Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ Φερετίμη εὖ τὴν ζῆσιν κατέπλεξε. Ὡς γάρ δὴ τάχιστα ἐκ τῆς Λιβύης τισαμένη τοὺς Βαρκαίους ἀπενόστησε ἐς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανε κακῶς· ζῶνσα γὰρ εὐλείων ἐξέχεσε, ὥς ἄρα ἀνθρώποισι

placuit compositionem invicem inire. (3) Compositionem autem fecerunt, super occulta fossa sacrificantes, in hac conditiones : quousque haec terra ita maneret, firmum manere iusjurandum : et Barcaeos promittere mulctam se regi soluturos ; Persas vero, nihil porro se contra Barcaeos novaturos. (4) Peracto foedere, Barcaei his fidem adhibentes, et ipsi egrediebantur urbe, et hostium quisquis vellet intra muros ingredi patiebantur, omnibus apertis portis. At Persae, disrupto occulto ponte, in urbem irruebant. (5) Pontem autem, quem fecerant, hac causa ruperunt, ut starent iuramento, quo pacti erant cum Barcaeis, tamdiu ratum fore foedus, quamdiu terra hac in eo statu, quo tunc esset, maneret. Rupto autem ponte, non amplius firmum manebat foedus.

CCII. Jam igitur Pheretima Barcaeorum eos, qui caedis faciendae maxime fuerant auctores, deditos sibi a Persis, circa murum crucibus suffixit, et uxorum eorumdem praesectas mammas pariter circa murum in seriem suspendit. (2) Reliquos vero Barcaeos Persis praedae loco permisit, exceptis Battiadis et eis qui caedis non fuissent participes : his vero urbem Pheretima tradidit.

CCIII. Reliquos igitur Barcaeos captivos abducentes Persae redierunt : qui quum ad Cyrenaeorum urbem accesserunt, Cyrenaei, oraculi cujusdam religione se soluturi, per ipsam urbem illos passi sunt transire. (2) Per quam dum transivit exercitus, Bares, navalibus copiis praefectus, capi urbem jussit : at Amasis, pedestris dux exercitus, ne id fieret prohibuit ; contra solam Barcam, dicens, nec contra aliam Graecam urbem se esse missum. Deinde vero, postquam transierat et in colle resederant Jovis Lycæi, penituit eos Cyrenen non tenuisse ; iterumque ingredi urbem tentarunt : sed Cyrenaei non admisserunt. (3) Tum Persas, nemine licet repugnante, metus incessit : et cursu se inde ad sexaginta fere stadia receperunt, ibique resederunt. Ubi dum stativa habuit exercitus, advenit ab Aryande nuncius, qui illos revocaret. Et Persae, commeatum sibi praebere precati a Cyrenæis, accepto ab eisdem commeatu in Aegyptum abierunt. (4) At inde excipientes illos Libyes, ut quisque tardabat morabaturque, ita eum interficiebant, quo vestitu ejus reliquoque adparatu potirentur : donec reliqui in Aegyptum pervenerunt.

CCIV. Hic Persarum exercitus longissime in Africa usque ad Euesperidas pervenerat. Quos vero ex Barcaeis captivos abduxerant, hos ex Aegypto procul a patria amandatos ad regem miserunt : rexque Darius vicum illis Bactrianæ regionis habitandum concessit. Et illi vico huic nomen imposuere Barcam, quæ Barca ad meam usque ætatem in Bactriana habitata erat.

CCV. Nec vero Pheretima bono vitæ fine usa est. Etenim simul atque, capta de Barcaeis ultione, ex Libya in Aegyptum redierat, misere obiit : vivens quippe vermibus scatuat e cute enatis. Ita nempe hominibus vindictæ nimis

αἱ λίην ισχυραὶ τιμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται. Ἡ μὲν δὲ Φερετίμης τῆς Βάττου τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη τιμωρίη ἐγένετο ἐς Βαρκαίους.

atroces invidiosae sunt apud deos. Talis igitur et tanta vindicta fuit, quam de Barcaeis cepit Pheretima, Batti filia [sive uxor].

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗ.

(ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ.)

5 I. Οἱ δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν Περσέων καταλειφθέντες ὑπὸ Δαρείου, τῶν ὁ Μεγάβαζος ἤρχε, πρώτους μὲν Περινθίους Ἑλλησποντιῶν οὐ βουλομένους ὑπηκόους εἶναι Δαρείου κατεστρέψαντο, περιφθέντας πρότερον καὶ ὑπὸ Παϊόνων τρηχέως. (2) Οἱ γὰρ ὧν ἀπὸ Στρυ-
10 μόνος Παῖονες χρήσαντος τοῦ θεοῦ στρατεύεσθαι ἐπὶ Περινθίους, καὶ ἦν μὲν ἀντικατιζόμενοι ἐπιχαλέσων-
ταί σφεας οἱ Περινθιοὶ οὐνομασίτι βώσαντες, τοὺς δὲ ἐπιχειρεῖν, ἦν δὲ μὴ ἐπιδύσωνται, μὴ ἐπιχειρεῖν,
ἐποίουν οἱ Παῖονες ταῦτα. (3) Ἀντικατιζομένων δὲ
15 τῶν Περινθίων ἐν τῷ προαστείῳ, ἐθαῦτα μουνομα-
χίη τριφασίη ἐκ προκαλήσιός σφι ἐγένετο· καὶ γὰρ ἄν-
δρα ἄνδρῃ καὶ ἵππον ἵππῳ συνέβαλον καὶ κύνα κυνί.
(4) Νικῶντων δὲ τὰ δύο τῶν Περινθίων, ὡς ἐπαίωνιζον
κεχαρηκότες, συνεδάλοντο οἱ Παῖονες τὸ χρηστήριον
20 αὐτοῦ τοῦτο εἶναι καὶ εἰπὼν κου παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
« νῦν ἂν εἴη ὁ χρησμός ἐπιτελούμενος ἡμῖν, νῦν ἡμέ-
τερον τὸ ἔργον. » Οὕτω τοῖσι Περινθίοισι πικρινίσασσι
ἐπιχειρέουσι οἱ Παῖονες, καὶ πολλὸν τε ἐκράτησαν καὶ
ἐλιπόν σφρων ὀλίγους.

25 II. Τὰ μὲν δὴ ἀπὸ Παϊόνων πρότερον γενομένα ὥδε ἐγένετο· τότε δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν περὶ τῆς ἐλευθε-
ρίας γινομένων τῶν Περινθίων οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Με-
γάβαζος ἐπεκράτησαν πληθεῖ. (2) Ὡς δὲ ἐχειρώθη ἡ
Πέρνθος, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ὁ Μεγάβαζος διὰ τῆς
30 Θρηίκης, πᾶσαν πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων ἡμερούμενος βασιλεῖ· ταῦτα γὰρ οἱ ἐντέταλτο ἐκ
Δαρείου, Θρηίκην καταστρέφειν.

III. Θρηίκων δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γε Ἰν-
δοῦς πάντων ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὑπ' ἐνὸς ἀρχοῖτο ἡ φρο-
35 νέοι κατὰ τῷτο, ἀμαχόν τ' ἂν εἴη καὶ πολλῶν κράτι-
στον πάντων ἐθνῶν κατὰ γνώμην τὴν ἐμήν. Ἀλλὰ
γὰρ τοῦτο ἀπορὸν σφι καὶ ἀμήχανον μὴ κοτε ἐγγένη-
ται· εἰσι δὲ κατὰ τοῦτο ἀσθενεές. (2) Οὐνόματα δὲ
πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι, νόμοισι δὲ οὔτοι
40 παραπλήσιοι πάντες χρεόνται κατὰ πάντα, πλὴν Γε-
τείων καὶ Τραουσῶν καὶ τῶν κατύπερθε Κρησωναίων
οἰκεόντων.

IV. Τούτων δὲ τὰ μὲν ἴεται οἱ ἀθανατίζοντες ποι-

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER QUINTUS.

(TERPSICHORE.)

I. Persae, quos in Europa Darius reliquerat, quibus prae-
erat Megabazus, primos ex Hellespontiis Perinthios, parere
nolentes regis imperio, subegerunt. Idem Perinthii supe-
riori tempore a Paeonibus quoque male fuerant mulcati.
(2) Paeones, Strymonem adcolentes, oraculi responso mo-
niti erant ut arma adversus Perinthios moverent, et, si
quidem Perinthii oppositis castris ipsos invocassent, nomi-
natim compellantes, tum hos invaderent; sin non incla-
massent, non invaderent. Idque fecerunt Paeones. (3)
Quibus quum castra Perinthii opposuissent in suburbio,
ex provocatione triplex instituebatur certamen singulare;
etenim virum cum viro, et equum cum equo committe-
bant, et canem cum cane: (4) et duobus certaminibus
vicerunt Perinthii. Qui quum prae gaudio paeonem cane-
rent, tum conjectantes Paeones hoc esse quod significasset
oraculum, dixerunt inter se: « Nunc impletum nobis ora-
culum fuerit, nunc nostrum opus est. » Et cantantes Pe-
rinthios adgressi Paeones, ingentem reportarunt victoriam
paucosque ex illis reliquos fecerunt.

II. Haec olim a Paeonibus in hunc modum gesta erant.
At tunc fortiter pro libertate pugnantes Perinthii, jam mul-
titudine victi sunt a Persis et Megabazo. (2) Subacta Pe-
rintho, per Thraciam exercitum circumducens Megabazus,
cuncta oppida, cunctosque populos ibi habitantes, sub
regis imperium redegit: hoc enim illi mandatum erat, a
Dario, subigere Thraciam.

III. Thracum natio, post Indos utique, maxima est na-
tionum omnium: qui si sub unius essent imperio, aut con-
cordes inter se essent, invicti forent, et longe populorum
omnium, ut mihi quidem videtur, potentissimi. At hoc
ipsum difficile est illis, atque impossibile, ut fiat umquam:
eam ob causam infirmi sunt. (2) Habent autem, pro regio-
num diversitate, multa ac varia nomina: sed eisdem mo-
ribus institutisque utuntur omnes, exceptis Getis, et Trau-
sis, et qui ultra Crestonaeos habitant.

IV. Et Getarum quidem instituta, qui immortales se esse

εὔσι, εἰρηταί μοι. Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταῦτα τοῖσι ἄλλοις Θρηήξει ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενον σφι καὶ ἀπογινόμενον ποιεῦσι τοιάδε·
 (2) τὸν μὲν γινόμενον περιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὅλο-
 5 φύρονται, ὅσα μιν δεῖ ἐπειτέ ἐγένετο ἀναπλῆσαι κακὰ, ἀπηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπῆια πάντα πάθεα· τὸν δ' ἀπο-
 γινόμενον παίζοντες τε καὶ ἡδόμενοι γῇ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἐξαπαλλαχθεὶς ἐστι ἐν πάσῃ εὐδαμονίῃ.

10 V. Οἱ δὲ κατύπερθε Κρηστωναίων ποιεῦσι τοιάδε.
 Ἐχει γυναῖκας ἕκαστος πολλὰς· ἐπεὶ ὧν τις αὐτῶν ἀποθάνῃ, κρίσις γίνεται μεγάλη τῶν γυναικῶν καὶ φί-
 λων σπουδαί ἰσχυραὶ περὶ τοῦδε, ἥτις αὐτέων ἐφιλέετο
 15 μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός· ἡ δ' ἂν κριθῇ καὶ τιμηθῇ, ἐγκωμιασθεῖσα ὑπὸ τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σφάζεται
 ἐς τὸν τάφον ὑπὸ τοῦ οἰκῆσιωτάτου ἐκωτῆς, σφαγθεῖσα δὲ συνθάπτεται τῷ ἀνδρὶ. Αἱ δὲ ἄλλαι συμφορὴν με-
 γάλῃν ποιεῦνται· ὄνειδος γάρ σφι τοῦτο μέγιστον γί-
 νεται.

20 VI. Τῶν δὲ δὴ ἄλλων Θρηήκων ἐστὶ ὁδε ὁ νόμος·
 πωλεῦσι τὰ τέκνα ἐπ' ἐξαγωγῇ. Τὰς δὲ παρθένους οὐ
 φυλάσσουσι, ἀλλ' ἐῷσι τοῖσι αὐταὶ βούλονται ἀνδράσι
 25 μίσεσθαι· τὰς δὲ γυναῖκας ἰσχυρῶς φυλάσσουσι, καὶ
 ὠνεύονται τὰς γυναῖκας παρὰ τῶν γονέων χρημάτων
 30 μεγάλων. (2) Καὶ τὸ μὲν ἐστίχθαι εὐγενὲς κέκριται,
 τὸ δ' ἄστικτον ἀγενές. Ἄργον εἶναι κάλλιστον, γῆς
 δὲ ἐργάτην ἀτιμώτατον. Τὸ ζῶειν ἀπὸ πολέμου καὶ
 ληϊστύος κάλλιστον. Οὗτοι μὲν σφενον οἱ ἐπιφανέ-
 στατοι νόμοι εἰσὶ.

30 VII. Θεοὺς δὲ σέβονται μόνους τοῦσδε, Ἄρεα καὶ
 Διόνυσον καὶ Ἄρτεμιν. Οἱ δὲ βασιλεῖς αὐτῶν, πάρεξ
 τῶν ἄλλων πολιτητέων, σέβονται Ἑρμῆν μάλιστα θεῶν,
 καὶ ὁμνῶσι μῶνον τοῦτον, καὶ λέγουσι γεγενῆσθαι ἀπὸ
 Ἑρμῆος ἐκωτούς.

36 VIII. Ταφαὶ δὲ τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν εἰσὶ αἷδε·
 τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθέασιν τὸν νεκρὸν, καὶ παντοῖα
 σφάζαντες ἱρήϊα εὐωχεύονται, προκλαύσαντες πρῶτον·
 40 ἐπειτεν δὲ θάπτουσι κατακαύσαντες ἢ ἄλλως γῇ κρύ-
 ψαντες, χῶμα δὲ χέαντες ἄγῳνα τιθεῖσι παντοῖον, ἐν
 40 τῇ τὰ μέγιστα ἀεθλα τίθεται κατὰ λόγον μουνομαχίης.
 Ταφαὶ μὲν δὴ Θρηήκων εἰσὶ αὗται.

IX. Τὸ δὲ πρὸς βορέεω ἐστὶ τῆς χώρης ταύτης, οὐ-
 δεὶς ἔχει φράσαι τὸ ἀτρεκέλις οἰκνίης εἰσι ἀνθρώπων οἱ
 οἰκέοντες αὐτὴν, ἀλλὰ τὰ πέρην ἤδη τοῦ Ἰστρου ἐρῆ-
 45 μος χώρα φαίνεται εὐῶσα καὶ ἄπειρος. Μόνους δὲ
 δύναμαι πυθέσθαι οἰκέοντας πέρην τοῦ Ἰστρου ἀνθρώ-
 πους τοῖσι οὐνομα εἶναι Σιγύννας, ἐσθῆτι χρωμένους
 Μηδικῇ. (2) Τοὺς δὲ ἱππους αὐτῶν εἶναι λασίους ἅπαν
 τὸ σῶμα, ἐπὶ πέντε δακτύλους τὸ βάθος τῶν τριγῶν,
 50 μικροὺς δὲ καὶ σιμοὺς καὶ ἀδυνάτους ἀνδρας φέρειν·
 ζευγνυμένους δὲ ὑπ' ἄρματα εἶναι ὀξυτάτους, ἄρματα-
 λατέειν δὲ πρὸς ταῦτα τοὺς ἐπιχωρίους. (3) Κατήκειν
 δὲ τούτων τοὺς οὐρούς ἀγχοῦ Ἐνετῶν τῶν ἐν τῇ Ἀδρίῃ.
 Εἶναι δὲ Μηδῶν σφέας ἀποίκους λέγουσι· ὅπως δὲ οὐ-

prædicant, supra exposui. Trausi vero, aliis quidem in rebus ab reliquis Thracibus nihil differunt; sed recens apud eos natis ac denatis hoc faciunt: (2) natum circumsidens cognati, et miserantur, quot quantaque mala oporteat eum, ex quo natus sit, implere, omnia quæ homines manent mala commemorantes. Denatum vero jocantes lætantesque terra condunt, commemorantes quot quantisque malis sit libera- tus, quamque omni parte heatus.

V. Apud eos qui supra Crestonæos habitant, hic mos obtinet: uxores quilibet vir plures habet: jam, quando vir moritur, magna fit inter uxores disceptatio et acris amicorum contentio super hac quæstione, quænam ex uxori- bus carissima fuerit marito. Dein, quæ talis judicata est, et cui hic honos habetur, illa, a viris atque mulieribus col- laudata, jugulatur super tumulum ab his qui eam proxime cognatione attingunt, et jugulata una cum marito sepe- litur: reliquæ vero magnæ sibi calamitati id ducunt; nam- que maximum hoc eis probrum censetur.

VI. Reliqui Thracæ hisce utuntur institutis. Vendunt liberos suos, in alias terras abducendos. Virgines non custodiunt, sed congregi cum quibusque voluerint viris patiuntur: uxores vero severe custodiunt; emunt autem uxores a parentibus ingenti pretio. (2) Punctam notis habere cutem, nobile judicatur: impressa non habere sti- gmata, ignobile. Otiosum esse, honestissimum habetur, terram colere, quam maxime inhonestum. Ex bello et præda vivere, laudatissimum. Hi sunt præcipui illorum mores.

VII. Deos autem solos colunt hosce: Martem, et Bac- chum, et Dianam. Reges vero eorum, præter privatos cives, Mercurium maxime colunt deorum, et per hunc so- lum jurant; dicuntque a Mercurio se esse prognatos.

VIII. Sepulturæ apud divites hæc ratio est: per triduum exponunt mortuum, prius illum deplorantes, sed innox victimarum omne genus mactantes, lautaque celebrantes convivia. Deinde sepeliunt combustum, aut etiam non combustum terra condunt. Postquam tumulum adgesse- runt, certaminum varia proponunt genera, in quibus maxima pretia ponuntur, ut consentaneum est, his qui sin- gulari certamine vincunt. Hæc est sepulturæ apud Thra- cæ ratio.

IX. A septentrione hujus regionis quinam habitent ho- mines, pro certo dicere nemo potest. Illud quidem adpa- ret, esse trans Istrum desertam terram et infinitam. So- los tantum resciscere potui trans Istrum habitantes homines, quibus nomen perhibetur esse Sigynnæ, Medica veste uten- tes: (2) quorum equos aiunt esse toto corpore hirsutos, pilis ad quinque (latos) digitos longis; exiguos illos, et si- mos, et parum validos ad viros vehendos; plaustris autem juncos, esse velocissimos; et eam ob causam plaustris veli indigenas. (3) Pertinere autem horum fines fere usque ad Enetos, qui ad Adriam habitant. A Medis autem sese ortos dicunt. Quonam vero pacto Medorum hi fuerint coloni,

τοὶ Μήδων ἀποικοὶ γαγόνασι, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω ἐπιφράσασθαι, γένοιτο δ' ἂν πᾶν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ. Σιγύννας δ' ὧν καλεῖται Λίγυες οἱ ἄνω ὑπὲρ Μασσαλῆς οἰκούντες τοὺς κατήλους, Κύπριοι δὲ τὰ δόρατα.

15 X. Ὡς δὲ Θρήικες λέγουσι, μέλισσαι κατέχουσι τὰ πέρην τοῦ Ἰστρου, καὶ ὑπὸ τούτων οὐκ εἶναι διελθεῖν τὸ προσωτέρω. Ἐμοὶ μὲν νυν ταῦτα λέγοντες δοκέουσι λέγειν οὐκ οἰκόντα· τὰ γὰρ ζῶα ταῦτα φαίνεται εἶναι δύσριγα· ἀλλὰ μοι τὰ ὑπὸ τὴν ἄρκτον δόκητα
20 δοκεῖ εἶναι διὰ τὰ ψύχρα. (2) Ταῦτα μὲν νυν τῆς χώρας ταύτης περὶ λέγεται· τὰ παραθαλάσσια δ' ὧν αὐτῆς Μεγαβάζος Περσέων κατήχοι ἐποίει.

XI. Δαρεῖος δὲ ὡς διαβάς τάχιστα τὸν Ἑλλήσποντον ἀπῆκετο ἐς Σάρδεις, ἐμνήσθη τῆς ἐξ Ἰστιαίου τε
15 τοῦ Μιλησίου εὐεργεσίας καὶ τῆς παραινέσιος τοῦ Μυτιληναίου Κώεω, μεταπαμψάμενος δὲ σφραγίσας ἐς Σάρδεις ἐδίδου αὐτοῖσι αἵρεσιν. (2) Ὁ μὲν δὲ Ἰστιαῖος, ἅτε τυραννεύων τῆς Μιλήτου, τυραννίδος μὲν οὐδεμιᾶς προσεχρῆζε, αἰτέει δὲ Μύρκινον τὴν Ἠδωνίδα βουλό-
20 μενος ἐν αὐτῇ πόλιν κτεῖσαι. (3) Οὗτος μὲν δὲ ταύτην αἰρέεται, οὐ δὲ Κώης, οἷα τε οὐ τύραννος δημότης τε ἔων, αἰτέει Μυτιλήνης τυραννεύσαι. Τελωθέντων δὲ ἀμφοτέροισι οὗτοι μὲν κατὰ εἴλοντο ἐτράποντο.

XII. Δαρεῖον δὲ συνήνεκε πῆγγμα τοῖονδε ἰδόμενον
25 ἐπιθυμῆσαι ἐντεῖλασθαι Μεγαβάζῳ Παίονας ἰδόντα ἀνασπαστούς ποιῆσαι ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίην. Ἦν Πίγρης καὶ Μαντύης ἄνδρες Παῖονες, οἱ ἐπαίτε Δαρεῖος διέβη ἐς τὴν Ἀσίην, αὐτοὶ ἐθέλοντες Παίωνων τυραννεύειν ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις, ἀμα ἀγόμενοι
30 ἀδελφεὴν μεγάλην τε καὶ εὐεῖδα. (2) Φυλάξαντες δὲ Δαρεῖον προκατιζόμενον ἐς τὸ πρόσκειτον τὸ τῶν Λυδῶν ἐποίησαν τοῖονδε· σκευάσαντες τὴν ἀδελφεὴν ὡς εἶχον ἀρίστα, ἐπ' ὕδωρ ἐπεμπον ἄγρος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσαν καὶ ἐκ τοῦ βραχίονος ἵππον ἐπέλκουσαν καὶ
35 κλώθουσιν λίνον. (3) Ὡς δὲ παρεξήτε ἡ γυνή, ἐπιμαλὲς τῷ Δαρεῖῳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ Περσικὰ ἦν οὔτε Λύδια τὰ ποιούμενα ἐκ τῆς γυναικὸς, οὔτε πρὸς τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας οὐδαμῶν. Ἐπιμαλὲς δ' ὥς οἱ ἐγένετο, τῶν δορυφόρων τινὰς πέμπει κελεύων φυλάξαι ὅ τι
40 χρῆσεται τῷ ἵππῳ ἡ γυνή. (4) Οἱ μὲν δὲ ὅπισθε εἵποντο· ἡ δὲ ἐπεῖτε ἀπῆκετο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ἤρσε τὸν ἵππον, ἄρσασα δὲ καὶ τὸ ἄγρος τοῦ ὕδατος ἐμπλησά-
μένη τὴν αὐτὴν ὁδὸν παρεξήτε, φέρουσα τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπέλκουσα ἐκ τοῦ βραχίονος τὸν ἵππον
45 καὶ στρέφουσα τὸν ἄτρακτον.

XIII. Θωμάζων δὲ ὁ Δαρεῖος τὰ τε ἤκουσε ἐκ τῶν κατασκόπων καὶ τὰ αὐτὸς ὦρα, ἄγειν αὐτὴν ἐκέλευε ἐσωτῶ ἐς ὄψιν. Ὡς δὲ ἄχθη, παρήσαν καὶ οἱ ἀδελ-
50 φεοὶ αὐτῆς οὐκ ἔχοντες σκοπὴν ἔχοντες τούτων. (2) Εἰρωτέοντες δὲ τοῦ Δαρεῖος ὁδοπατῆ εἶη, ἔφρασαν οἱ νενηνίσκοι εἶναι Παῖονες καὶ ἐκείνην εἶναι σφέων ἀδελφεὴν. Ὁ δ' ἀμείβετο, τίνες δὲ οἱ Παῖονες ἀνθρώποι εἰσι καὶ κοῦ γῆς οἰκήμενοι, καὶ τί ἐκείνοι ἐθέλοντες ἔλθοιεν ἐς Σάρδεις. (3) Οἱ δὲ οἱ ἐφράδον ὡς ἔλθοιεν μὲν

exputare equidem non queo : sed longo temporis tractu fieri utique omnia possunt. Caterum Sigynnæ apud Ligures super Massiliam habitantes, insitiores vocantur ; apud Cyprios vero, hastæ.

X. Narrant quidem Thraces, apes occupare terras trans Istrum, eaque caussa non posse homines ulterius progredi. Quæ mihi parum probabiliter ab his dici videntur ; quoniam constat frigoris impatientes esse istas bestiolas : sed propter frigus inhabitatæ mihi videntur esse regiones sub septemtrionibus sitæ. (2) Hæc sunt igitur quæ de hac regione memorantur. Caterum maritimum illius tractum, ut supra dixi, Megabazus sub Persarum redegit potestatem.

XI. Darius simulatque trajecto Hellesponto Sardes per- venit, recordatus est beneficii ab Histiaeo Milesio in se collati, et consilii a Mytilenæo Coe dati. Itaque his Sardes arcessitis optionem dedit. (2) Et Histiaeus quidem, utpote Mileti tyrannus, nullam sibi insuper tyrannidem postulavit : petiit vero Myrcinum Edonidem, cupiens in ea urbem condere. (3) Hanc igitur hic optavit. Coes vero, ut qui non tyrannus, sed privatus esset, petiit Mytilenæ tyrannidem. Impetrato uterque quod optaverat, eo se contulit.

XII. Posthæc oblata Dario est res talis, qua conspecta incessit eum cupido mandandi Megabazo, ut Pæonas subigeret, et ex Europa in Asiam abstractos mitteret. Res ea hujusmodi fuit. Erant Pigres et Mantyas, viri Pæones : qui, postquam Darius in Asiam trajecerat, cupientes ipsi tyrannidem occupare Pæoniæ, Sardes venire, secum ducentes sororem, magnam statura, et forma præstantem. (2) Hi observato tempore quum Darius in Lydorum suburbio in publico sederet, hocce instituerunt : sororem, quam poterant optime instructam, aquandum miserunt, vas in capite gestantem, ex brachio post se ducentem equum, simulque linum nentem. (3) Ut præteribat mulier, advertit Darii animum : etenim nec ex Persarum more, nec ex Lydorum hoc erat, quod illa faciebat, nec ullius Asiatici populi moribus conveniens. Igitur quum ea res animum regis advertisset, misit satellitum nonnullos, jussos observare quid equo faceret hæc mulier. (4) Itaque hi pone sequebantur : illa vero, ubi ad fluvium pervenit, aquavit equum ; quo aquato, vas suum aqua replevit et eadem via præterit, aquam super capite gestans, equum ex brachio post se trahens, et manu fusum torquens.

XIII. Miratus Darius quæ partim ex speculatoribus audivit, partim ipse vidit, jussit coram se adduci mulierem. Ea ut adducebatur, aderant simul fratres ejus, qui haud procul alicubi, quid ageretur, speculati erant. (2) Interrogante Dario, cujas illa esset, responderunt juvenes, easse se Pæones, illamque suam esse sororem. Denuo interrogat rex : quinam vero homines Pæones sint, et ubi terrarum habitent ; denique quid illi sibi vellent quod Sardes venissent. (3) Responderunt illi, venisse ut traderent se regi ;

ἐκείνῳ δώσαντες σφέας αὐτοὺς, εἶη δὲ ἡ Παιονίη ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ πεπολισμένη, ὃ δὲ Στρυμὼν οὐ πρόσω τοῦ Ἑλλησπόντου, εἶησαν δὲ Τευκρῶν τῶν ἐκ Τροίης ἀποικοί. (4) Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἕκαστα ἔλεγον, 5 ὃ δὲ εἰρήνην εἰ καὶ πᾶσαι εἶησαν αὐτοῖσι αἱ γυναῖκες οὕτω ἐργάτιδες. Οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἔφασαν προθύμως οὕτω ἔχειν· αὐτοῦ γὰρ ὧν τούτου εἵνεκεν καὶ ἐποιέετο.

XIV. Ἐνθαῦτα Δαρεῖος γράφει γράμματα πρὸς Μεγάβαζον, τὸν ἔλιπε ἐν τῇ Θρηίκῃ στρατηγὸν, ἐντελ- 10 λόμενος ἐξαναστῆσαι ἐξ ἡθέων Παίονας καὶ παρ' ἑω- τὸν ἀγαγεῖν καὶ αὐτοὺς καὶ τέκνα τε καὶ γυναῖκας αὐτῶν. (2) Αὐτίκα δὲ ἱππεὺς ἔθηκε φέρων τὴν ἀγγελίην ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον, περαιωθεὶς δὲ διδοῖ τὸ βιβλίον τῷ Μεγαβάζῳ. Ὁ δὲ ἐπιλεξάμενος καὶ λαβὼν 15 ἡγεμόνας ἐκ τῆς Θρηίκης ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Παιονίην.

XV. Πυθόμενοι δὲ οἱ Παίονες τοὺς Πέρσας ἐπὶ σφέας ἵναί, ἀλισθέντες ἐξεστρατεύσαντο πρὸς θαλάσσης, δοκόντες ταύτῃ ἐπιχειρήσειν τοὺς Πέρσας ἐμβά- 20 λοντας. (2) Οἱ μὲν δὴ Παίονες ἔσαν ἐτόιμοι τὸν Μεγαβάζου στρατὸν ἐπιόντα ἐρύκειν· οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοι συνηλίσθαι τοὺς Παίονας καὶ τὴν πρὸς θαλάσσης ἐσβολὴν φυλάσσοντας, ἔχοντες ἡγεμόνας τὴν ἀνω ὁδὸν τράπονται, λαθόντες δὲ τοὺς Παίονας ἐσπίπτουσι ἐς 25 τὰς πόλεις αὐτῶν ἐούσας ἀνδρῶν ἐρήμους· οἳ δὲ κεινῇσι ἐπιπεσόντες εὐπετέως κατέσχον. (3) Οἱ δὲ Παίονες ὡς ἐπύθοντο ἔχομένας τὰς πόλεις, αὐτίκα διασπασθέντες κατ' ἑωυτοὺς ἕκαστοι ἐτράποντο καὶ παρε- 30 δίδosan σφέας αὐτοὺς τοῖσι Πέρσῃσι. Οὕτω δὴ Παιόων Σιροπαιόνες τε καὶ Παιόται καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρασιάδος λίμνης ἐξ ἡθέων ἐξαναστάντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

XVI. Οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος καὶ Δόθηρας καὶ Ἀγριᾶνας καὶ Ὀδομάντους καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην 35 τὴν Πρασιᾶδα οὐκ ἔχειρῶθησαν ἀρχὴν ὑπὸ Μεγαβά- ζου. (2) Ἐπειρήθη δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ λίμνῃ κατοικη- μένους ἐξαιρέειν ὧδε. Ἰκρία ἐπὶ σταυρῶν ὑψηλῶν ἐξευγμένα ἐν μέσῃ ἔστικε τῇ λίμνῃ, ἔσοδον ἐκ τῆς ἡπείρου στείνῃν ἔχοντα μιῇ γεφύρῃ. (3) Τοὺς δὲ 40 σταυροὺς τοὺς ὑπεστεῖντας τοῖσι ἱκρίοισι τὸ μὲν κου ἀρχαῖον ἔστικεν κοινῇ πάντες οἱ πολιῆται, μετὰ δὲ νόμῳ χρωόμενοι ἱστᾶσι τοιῶδε· κομίζοντες ἐξ οὖρεος τῷ οὐνομά ἐστι Ὁρβήλος, κατὰ γυναῖκα ἑκάστην ὃ γαμέων τρεῖς σταυροὺς ὑπὸσκησι· ἀγεται δὲ ἕκαστος 1. συγὰς γυναῖκας. (4) Οἰκεῦσι δὲ τοιοῦτον τρόπον, κρατέων ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἱκρίων καλύβης τε ἐν τῇ διαίτῃ καὶ θύρης καταπακτῆς διὰ τῶν ἱκρίων κάτω φερούσης ἐς τὴν λίμνην. Τὰ δὲ νῆπια παιδία δέουσι τοῦ ποδὸς σπάρειν, μὴ κατακυλισθῇ δαιμονίοντες. 50 (5) Τοῖσι δὲ ἱπποῖσι καὶ τοῖσι ὑποζυγίοισι παρέχουσι χόρτον ἰχθυῶν τῶν δὲ πλεῖστος ἐστὶ τοσοῦτον ὥστε ὅταν τὴν θύρην τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνῃ, κατεῖσι σχολῶν σκυρίδα κεινὴν ἐς τὴν λίμνην, καὶ οὐ πολλὸν τινα χρό- νον ἐπισχῶν ἀνασπᾷ πλήρη ἰχθύων. Τῶν δὲ ἰχθύων

esse autem Pæoniam regionem ad Strymonem fluvium; Strymonem vero haud procul abesse ab Hellesponto; esse autem Pæones Teucrorum ex Troia colonos. (4) Quæ quum illi singula ex rei veritate dixissent, rogavit rex, an etiam omnes ibi mulieres ita essent laboriosæ. Cui illi, rem ita habere, prompte responderunt: nam ea ipsa causa hæc ita instituerant.

XIV. Ibi tum ad Megabazum, quem in Thracia copiarum ducem reliquerat, literas scripsit Darius, iubens eum Pæonas e sedibus suis abstrahere, ad seque abducere, et ipsos et liberos eorum et uxores. (2) Protinusque eques, nuncium delaturus, cucurrit ad Hellespontum; eoque trajecto, literas Megabazo reddidit. Quibus ille perfectis, viæ ducibus ex Thracia sumptis, bellum intulit Pæonibus.

XV. Qui ubi resciverunt adversus se proficisci Persas, junctis copiis obviam illis progressi sunt versus mare, existimantes ab hac parte conaturus esse Persas terram suam invadere. (2) Sic igitur exercitum Megabazi, adversus se proficiscentem, prohibere parati Pæones erant. At Persæ, certiores facti conjunctis copiis Pæones aditum terræ suæ a parte maris custodire, secuti viæ duces, per superiora loca iter fecerunt: itaque, insciis Pæonibus, oppida illorum invadunt, viris vacua; illaque facile, utpote defensoribus nudata, ceperunt. (3) Deinde Pæones, postquam resciverunt capta sua esse oppida, continuo dispersi, ad suos quique lares sese contulerunt, Persisque se dederunt. Atque ita Pæonum hi qui Siropæones vocantur, et qui Pæoplæ, et qui usque ad Prasiadem lacum habitabant, e sedibus suis abstracti, in Asiam sunt abducti.

XVI. Sed qui circa Pangæum montem habitant, et Doberes, et Agrianes, et Odomanti, item qui ipsum lacum Prasiadem incolunt, hi nullatenus subacti sunt a Megabazo; (2) quamquam et hos, qui hunc lacum incolunt, conatus erat sub potestatem redigere Persarum. Lacum autem hi incolunt tali modo. Stant in medio lacu tabulata, altis palis instrata, quæ angustum habent ex continente aditum uno ponte. (3) Palos, super quibus strata sunt tabulata, olim cives universi publico nomine statuerant. Deinde vero invaluit usus, ut iidem hoc modo statuatur: ut quisque uxorem ducit, quas quidem permultas unusquisque ducit, ita pro quaque uxore tres palos statuit, ex monte adductos, cui nomen Orbélus. (4) Habitant hic autem tali modo: unusquisque super tabulatis illis tugurium habet, in quo vitam agit, et januam demissilem, quæ per tabulatum deorsum fert ad paludem. Parvulos autem pueros puellasque sparto ex pede adligant, metuentes ne imprudentes decidunt. (5) Equis et jumentis pro pabulo pisces præbent. Est autem horum tanta copia, ut, quando quis demissilem januam reclinavit, et vacuum corbem ex fune in aquam demisit, brevi interposita mora plenam piscibus extrahat. Sunt autem piscium illorum duo genera, 16.

ἐστὶ γένεα δύο, τοὺς καλεῦσι πάπρακας τε καὶ τίλωνα. Παιόνων μὲν δὴ οἱ χειρώθεντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

XVII. Μεγάβαζος δὲ ὡς ἐχειρώσατο τοὺς Παίονας, πέμπει ἀγγέλους ἐς Μακεδονίην ἀνδρας ἐπτά Πέρσας, οἱ μετ' αὐτὸν ἐκείνων ἔσαν δοκιμώτατοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἐπέμποντο δὲ οὗτοι παρ' Ἀμύντεα αἰτήσαντες γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλεῖ. (2) Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἑκάστης ἐφοίτα, μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσωρον καλεῦμενον οὖρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίᾳ.

XVIII. Οἱ ὧν Πέρσαι οἱ πεμφθέντες οὗτοι παρὰ τὸν Ἀμύντεα ὡς ἀπίκοντο, αἰτεον ἑλθόντες ἐς ὅψιν τὴν Ἀμύντεω Δαρείῳ βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Ὁ δὲ ταῦτά τε ἐδίδου καὶ σφας ἐπὶ ξεινία καλεῖ, παρασκευασάμενος δὲ δεῖπνον μεγαλοπρεπὲς ἐδέχετο τοὺς Πέρσας φιλορρόνους. (2) Ὡς δὲ ἀπὸ δεῖπνου ἐγένοντο, διαπίνοντες εἶπαν οἱ Πέρσαι τὰς, « ξεῖνε Μακεδῶν, ἡμῖν νόμος ἐστὶ τοῖσι Πέρσῃσι, ἐπεὶ δεῖπνον προτιθώμεθα μέγα, τότε καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τὰς κουριδίας γυναῖκας ἐσάγεσθαι παρδῶρους. Σὺ νυν, ἐπεὶ περ προθύμως μὲν ἐδέξαιο, μεγάλως δὲ ξεινίζεις, διδοῖς τε βασιλεῖ Δαρείῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ, ἔπειθ νόμῳ τῷ ἡμετέρῳ. » (3) Εἶπε πρὸς ταῦτα Ἀμύντης, « ὦ Πέρσαι, νόμος μὲν ἡμῖν γέ ἐστι οὐκ οὗτος, ἀλλὰ κεχωρήσθαι ἀνδρας γυναικῶν· ἐπεῖτε δὲ ὑμεῖς ἐόντες δεσπότηαι προσχρῆζετε τούτων, παρέσθαι ὑμῖν καὶ ταῦτα. » (4) Εἶπας τοσαῦτα ὁ Ἀμύντης μετεπέμψατο τὰς γυναῖκας· αἱ δ' ἐπεῖτε καλεῦμεναι ἦλθον, ἐπεξῆς ἀντίαι ἔζοντο τοῖσι Πέρσῃσι. (5) Ἐνθαῦτα οἱ Πέρσαι ἰδόμενοι γυναῖκας εὐμόρφους ἔλεγον πρὸς Ἀμύντεα φάμενοι τὸ ποιηθὲν τοῦτο οὐδὲν εἶναι σοφόν· χρῆσσον γὰρ εἶναι ἀρχῆθεν μὴ ἔλθειν τὰς γυναῖκας ἢ ἐλλοῦσθαι καὶ μὴ παριζόμενας ἀντίαι ἀληθόνας σφι ὀφθαλμῶν. (6) Ἀναγκαζόμενος δὲ ὁ Ἀμύντης ἐκέλευε παρίζειν· πειθόμενων δὲ τῶν γυναικῶν αὐτίκα οἱ Πέρσαι μαστῶν τε ἀπτοντο οἷα πλεύωνος οἰνωμένοι, καὶ κῦ τις καὶ φιλεῖν ἐπειράτο.

XIX. Ἀμύντης μὲν δὴ ταῦτα δρών ἀτρέμας εἶχε, καίπερ δυσφορῶν, οἷα ὑπερδαιμαίνων τοὺς Πέρσας· Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Ἀμύντεω παρῶν τε καὶ δρών ταῦτα, ἄτε νέος τε ὢν καὶ κακῶν ἀπαθής, οὐδαμῶς ἔτι κατέχριν οἷός τ' ἦν, ὥστε δὲ βαρέως φέρων, εἶπε πρὸς Ἀμύντεα τάδε, « σὺ μὲν, ὦ πάτερ, εἶχε τῇ ἡλικίᾳ, ἀπῶν τε ἀναπαύεο, μὴδὲ λιπάρει τῇ πόσιν· ἐγὼ δὲ προσμένων αὐτοῦ τῇδε πάντα τὰ ἐπιτήδεα παρέξω τοῖσι ξείνοισι. » (2) Πρὸς ταῦτα συνείδῃ ὁ Ἀμύντης ὅτι νεώτερα πράγματα πρήξειν μέλλοι Ἀλέξανδρος, λέγει, « ὦ παῖ, σκεδὸν γάρ σευ ἀνακαιομένου συνήμη τοὺς λόγους, ὅτι ἐθέλεις ἐμὲ ἐκπέμψας ποιεῖν τι νεώτερον· ἐγὼ ὧν σευ χρεῖζω μὴδὲν νεοχρῆμαι κατ' ἀνδρας τούτους, ἵνα μὴ

quos papraces et tilones adpellant. Ex Pæonibus igitur ii qui subacti erant, in Asiam sunt abducti.

XVII. Megabazus, subactis Pæoniibus, legatos misit in Macedoniam, septem viros Persas, qui post illum spectatissimi erant in exercitu. Missi hi sunt ad Amyntam, terram et aquam ab illo postulaturi nomine Darii regis. (2) Est autem a Prasiade palude via brevis admodum in Macedoniam. Primum enim, proxima ab hac palude est metallifodina, ex qua postero tempore talentum argenti quotidie redibat Alexandro : post hoc metallum si montem superaveris cui Dysorus nomen, in Macedonia eris.

XVIII. Persæ igitur hi legati, ubi ad Amyntam pervenire, intromissi petierunt ab eo regi Dario terram et aquam : et ille hæc dedit, et ad hospitium illos vocavit, magnificeque instructa cæna peramice Persas accepit. (2) Post cœnam, bibendo certantes, hæc dixere Persæ : « Hospes Macedo, nobis Persis mos est, quando tantam celebramus cœnam, tunc etiam pellices et legitimas uxores adducere, et sedes illis inter nos tribuere. Tu igitur, quoniam benevole nos excepisti, et magnificam adposuisti cœnam, tradisque regi Dario terram et aquam, nostrum sequere morem. » (3) Ad hæc Amyntas : « Persæ, inquit, nobis quidem ne utiquam hic mos est ; sed separantur viri a mulieribus. Sed quoniam vos, qui estis domini, hoc insuper postulatis, etiam hoc vobis aderit. » (4) His dictis, mulieres arcessivit Amyntas. Quæ ubi vocatæ adveniant, ordine consederunt ex adverso Persarum. (5) Tum vero Persæ, formosas conspicientes mulieres, Amyntæ dixere, parum prudenter hoc esse factum : satius enim fuisse futurum, prorsus non advenire mulieres, quam, postquam venissent, non adsidere, sed ex adverso sedere, oculorum ipsis dolorem. (6) Coactus igitur Amyntas, adsidere eas jussit. Quod ubi fecerunt mulieres, Persæ protinus mammæ illarum contricare, quippe gnaviter adpoti, non nemo etiam osculari conabatur.

XIX. Et Amyntas quidam hæc videns, quamvis iniquo ferens animo, nihil movebat, supra modum metuens Persas. At Alexander, Amyntæ filius, præsens vidensque hæc, utpote juvenis et malorum inexpertus, continere se nequaquam amplius potuit. Igitur indigne rem ferens, dixit ad patrem : « Tu quidem, pater, concede ætati, abi hinc, et da te quieti, nec ulterius adside compositioni : ego vero hic manebo, omniaque necessaria hospitibus præbebo. » (2) Ad hæc Amyntas, intelligens novi quiddam audacius moliri Alexandrum : « Intelligo fere, fili, inquit, sermonem tuum hominis esse exandescantis ; et velle te, me dimisso, novum quidpiam moliri. Atqui oro te, nihil novi adversus hos viros moliaris, ne nos disperdas : sed

ἐξεργάσῃ ἡμέας, ἀλλ' ἀνέχου δρέων τὰ ποιούμενα· ἀμφὶ δὲ ἀπόδω τῇ ἐμῇ πείσσομαι τοι. »

XX. Ὡς δὲ ὁ Ἀμύντης χρηίσας τούτων οἰχώκεε, λέγει ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Πέρσας, « γυναικῶν τούτων, ὧς εἶναι, πολλὴ ἐστὶ ὑμῖν εὐπέτεια, καὶ εἰ πά-
5 σχῆσι βούλεσθε μίσγεσθαι καὶ ὁκοσησιῶν αὐτέων. (2) Τούτου μὲν περί αὐτοὶ ἀποσημανέετε· νῦν δὲ, σχεδὸν γὰρ ᾗδῃ τῆς κοίτης ὥρῃ προσέρχεται ὑμῖν καὶ καλῶς ἔχοντας ὑμέας δρέω μέθης, γυναῖκας ταύτας, εἰ ὑμῖν
10 φίλον ἐστὶ, ἅπετε λούσασθαι, λουσάμενας δὲ ὀπίσω προσδέκεσθε. » (3) Εἰπας ταῦτα, συνέπαινοι γὰρ ἔσαν οἱ Πέρσαι, γυναῖκας μὲν ἐξελοῦσας ἀπέπεμπε ἐς τὴν γυναικητὴν, αὐτὰς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἴσους τῆσι
15 γυναίξιν ἀριθμὸν ἀνδρας λειογενεῖους τῇ τῶν γυναικῶν ἐσθῆτι σκευάσας καὶ ἐγχειρίδια δούς παρῆγε ἔσω, πα-
ράγων δὲ τούτους ἔλεγε τοῖσι Πέρσῃσι τάδε, « ὦ Πέρ-
σαι, οἴκατε πανδαισίῃ τελὲ ἱστιῆσθαι· τὰ τε γὰρ ἄλλα
20 ὅσα εἶχόμεν, καὶ πρὸς τὰ οἶά τε ἦν. ἐξευρόντας παρέ-
χειν, πάντα ὑμῖν πάρεστι, καὶ δὴ καὶ τότε τὸ πάντων
μέγιστον, τὰς τε ἐμῶν μητέρας καὶ τὰς ἀδελφεὰς ἐπι-
δαφιλευσόμεθα ὑμῖν, ὥς παντελῶς μάθητε τιμώμενοι
πρὸς ἡμέων τῶν περ ὅστε ἀξιοί, πρὸς δὲ καὶ βασιλεῖ
τῶν πέμψαντι ἀπαγγεῖλῃτε ὥς ἀνὴρ Ἕλλην Μακεδό-
νων ὑπαρχος εὖ ὑμέας ἐδέξατο καὶ τραπέξῃ καὶ κοίτῃ. »
25 (4) Ταῦτα εἰπας Ἀλέξανδρος παρίκει Πέρσῃ ἀνδρὶ ἄν-
δρα Μακεδόνα ὡς γυναῖκα τῷ λόγῳ· οἱ δὲ, ἐπεὶ τε σφένον
οἱ Πέρσαι ψαύειν ἐπειρέοντο, διεργάζοντο αὐτούς.

XXI. Καὶ οὗτοι μὲν τούτῳ τῷ μόρῳ διεφθάρσαν, καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ θεραπῆτὴ αὐτῶν· εἴπετο γὰρ δὴ σφι
30 καὶ ὀγγύματα καὶ θεράποντες καὶ ἡ πᾶσα πολλὴ παρα-
σκευὴ· πάντα δὲ ταῦτα ἅμα πᾶσι ἐκείνοισι ἠφάνιστο.
(2) Μετὰ δὲ, χρόνῳ οὐ πολλῷ ὑστερον, ζήτησις τῶν
ἀνδρῶν τούτων μεγάλη ἐκ τῶν Περσέων ἐγένετο, καὶ
σφας Ἀλέξανδρος κατέλαβε σοφίῃ, χρήματά τε δούς
35 πολλὰ καὶ τὴν ἐμῶν ἀδελφεὴν τῇ οὐνομα ἦν Γυγαίῃ·
δούς δὲ ταῦτα κατέλαβε ὁ Ἀλέξανδρος Βουδάρῃ ἀνδρὶ
Πέρσῃ, τῶν διζημένων τοὺς ἀπολομένους τῷ στρατη-
γῷ. Ὁ μὲν νυν τῶν Περσέων τούτων θάνατος οὕτω
καταλαμφθεὶς ἐσιγήθη.

40 XXII. Ἕλληνας δὲ τούτους εἶναι τοὺς ἀπὸ Περδίκ-
κω γεγονότας, κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτὸς τε οὕτω
τυγχάνω ἐπιστάμενος, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὀπισθε λό-
γοισι ἀποδέξω ὥς εἰσι Ἕλληνες, πρὸς δὲ καὶ οἱ τὸν ἐν
(Ὀλύμπῃ) διέποντες ἀγῶνα Ἕλλήνων οὕτω ἐγνώσαν εἶ-
45 ναι. (2) Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀεθλεύειν ἐλομένου καὶ κα-
ταθάντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ ἀντιθεσόμενοι Ἕλλήνων
ἐξαιρεῖν μιν, φάμενοι οὐ βαρβάρων ἀγωνιστέων εἶναι
τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' Ἕλλήνων· Ἀλέξανδρος δὲ ἐπειδὴ ἀπέ-
δεξε ὡς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλληνα, καὶ
50 ἀγωνιζόμενος στάδιον συνεξέπιπτε τῷ πρώτῳ. Ταῦτα
μὲν νυν οὕτω καὶ ἐγένετο.

XXIII. Μεγάβαζος δὲ ἄγων τοὺς Παίονας ἀπῆκετο
ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐνθεῦτεν δὲ διαπεραινωθεὶς ἀπῆ-
κετο ἐς Σάρδεις. (2) Ἀτε δὲ τευχέοντος ἤδη Ἰστιαίου

patere fieri, quæ hic agi vides. Quod autem me, ut hinc abeam, mones, tibi obsequar. »

XX. Postquam Amyntas, hæc precatus, abiit; tum vero Persas Alexander his verbis est adlocutus : « Harum mulie-
rum, hospites, facilis vobis usus patet; sive cum omnibus
velitis concumbere, sive quibuscum ex illis volueritis : (2)
de hoc vos ipsi, quid vobis videatur, significate. Nunc vero,
quum fere adpropinquet tempus cubitum eundi, et pulcre
vos videam adpotos, mulieres has, si placet vobis, sinile
lavari; et expectate lotas redituras. » (3) Hæc dicta quum
collaudassent Persæ, mulieres abeuntes dimisit in gynæ-
ceum : ipse vero Alexander viros lævi mento, tot numero
quot erant feminæ, muliebri cultu ornatos, pugionibusque
instructos, introduxit. Quos producens, sic Persas adlo-
quitur : « Videmini, Persæ, convivio a nobis omni munifi-
centia instructo fuisse excepti : nam et alia quæcumque in
promptu habuimus, et quæ insuper vobis præhenda potui-
mus reperire, ea vobis omnia adposita sunt : et nunc ecce
hoc etiam, quod omnium maximum est, et matres nostras
et sorores, larga liberalitate vobis exhibemus; quo cognos-
catis, nos omni honorum genere, quibus digni estis, vos
esse prosequutos; utque etiam regi, qui vos misit, renun-
ciatis, virum Græcum, Macedoniæ sub regis auspiciis præ-
fectum, laute vos et mensa et lecto excepisse. » (4) Hæc
locutus Alexander, juxta quemque Persam virum Mac-
edonem, quasi mulierem nempe, adsidere jussit : qui mox
Persas, contractare illos conantes, interfecerunt.

XXI. Hac igitur morte hi perierunt, et ipsi, et illorum
famulitium : nam et plaustra, et famuli, et multa adpara-
tuum genera illos secuta erant; quæ omnia simul cum
ipsis evanuerunt. (2) Haud multo post vero acris inquisitio
horum virorum caussa a Persis instituta est : sed inquiren-
tes Alexander inhibuit continuitque astu, et multa pecunia,
et sorore sua, cui nomen erat Gygæa, in matrimonium
data Bubaræ quidem, viro Persæ, duci eorum quibus in-
quisitio horum qui perierant mandata erat. Ita Persarum
istorum cædes silentio compressa est.

XXII. Fuisse hos a Perdicca oriundos (Amyntam et Ale-
xandrum) origine, ut ipsi aiunt, Græcos, et ego verum
esse scio, et in sequentibus historiis demonstrabo Græcos
fuisse. Agnoverunt vero etiam hi, qui Olympiæ certamina
Græcorum administrant, ita se rem habere. (2) Etenim
quum Alexander solennibus ludis cuperet certare, et ob
id ipsum Olympiam esset profectus, Græci, quibuscum con-
cursurus erat, excludere eum voluerunt; dicentes, barba-
rorum non esse hoc certamen, sed Græcorum. At Alexan-
der, postquam se origine esse Argivum demonstravit, Græ-
cus esse judicatus est; et, quum stadio esset certaturus,
sors ei cum primo excidit. Et hæc quidem ita gesta sunt.

XXIII. Megabazus, Pæonas ducens, ad Hellespontum
pervenerat; indeque, eo trajecto, Sardes pervenit. (2)
Quumque per id tempus Histieus Milesius jam mæro mu-

τοῦ Μιλήσιου τὴν παρὰ Δαρείου αἰτήσας ἔτυχε μισθὸν
 δωρεὴν φυλακῆς τῆς σχεδῆς, ἐόντος δὲ τοῦ χώρου τού-
 του παρὰ Στρυμόνα ποταμὸν τῷ οὐνομά ἐστι Μύρκινος,
 μαθὼν δὲ Μεγάβαζος τὸ ποιούμενον ἐκ τοῦ Ἰστιάου, ὡς
 ἦλθε τάχιστα ἐς τὰς Σάρδεις ἄγων τοὺς Παίονας, ἔλεγε
 Δαρείῳ τάδε, (3) « ὦ βασιλεῦ, κοῖόν τι χρῆμα ἐποίησας,
 ἀνδρὶ Ἕλληνι δεινῷ τε καὶ σοφῷ δοῦς ἐγκτήσασθαι πό-
 λιν ἐν Θρηίκῃ, ἵνα ἴδῃ τε ναυπηγήσιμός ἐστι ἀφθονος
 καὶ πολλοὶ κωπέες καὶ μέταλλα ἀργύρεα, δμῖλός τε πολ-
 λὸς μὲν Ἕλλην περιουκίει, πολλὸς δὲ βάρβαρος, οἱ προ-
 στάτω ἐπιλαβόμενοι ποιήσουσι τοῦτο τὸ ἂν ἐκείνος
 ἐξηγήηται καὶ ἡμέρησιν καὶ νυκτός. (4) Σὺ νυν τοῦτον
 τὸν ἄνδρα παῦσον ταῦτα ποιῶντα, ἵνα μὴ οἰκῇ πολ-
 λέμῳ συνέχῃ. Τρόπῳ δὲ ἡπῶι μεταπεμψάμενος
 παῦσον· ἐπεὰν δὲ αὐτὸν περιλάβῃς, ποιέειν ὅκως μη-
 κέτι ἐκείνος ἐς Ἑλλάδας ἀπίσεται. »

XXIV. Ταῦτα λέγων ὁ Μεγάβαζος εὐπετέως ἐπέθε-
 Δαρείον ὡς εὖ προορέων τὸ μέλλον γίνεσθαι. Μετὰ
 δὲ ἄγγελον πέμψας ὁ Δαρεῖος ἐς τὴν Μύρκινον ἔλεγε
 τάδε, « Ἰστιαῖε, βασιλεὺς Δαρεῖος τάδε λέγει· ἐγὼ
 φροντίζων εὐρίσκω ἔμοι τε καὶ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι
 οὐδένα εἶναι σεῦ ἄνδρα εὐνοέστερον τοῦτο δὲ οὐ λόγισι,
 ἀλλ' ἔργοισι οἶδα μαθῶν. (1) Νῦν ὦν, ἐπινοέω γὰρ
 πρήγματα μεγάλα κατεργάσασθαι, ἀπικνέο μοι πάν-
 τως, ἵνα τοι αὐτὰ υπερβέωμαι. » Τούτοις τοῖσι ἔπεισι
 πιστεύσας ὁ Ἰστιαῖος, καὶ ἅμα μέγα ποιούμενος βασιλεὺς
 σύμβουλος γενέσθαι, ἀπῖκετο ἐς τὰς Σάρδεις. (2) Ἀπι-
 κομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Δαρεῖος τάδε, « Ἰστιαῖε, ἐγὼ σε
 μετεπεμψάμην τῶνδε εἵνεκεν· ἐπεῖτε τάχιστα ἐνόστησα
 ἀπὸ Σκυθῶν καὶ σύ μοι ἐγένεο ἐξ ὀφθαλμῶν, οὐδὲν
 καὶ ἄλλο χρῆμα οὕτω ἐν βραχείᾳ ἐπεζήτησα ὡς σὲ ἰδέειν
 τε καὶ ἐς λόγους μοι ἀπικέσθαι, ἐγνωκὼς ὅτι κτημάτων
 πάντων ἐστὶ τιμωτάτων ἀνὴρ φίλος συνετός τε καὶ
 εὖνοος, τὰ τοι ἐγὼ καὶ ἀμφοτέρα συνειδὼς ἔχω μαρτυ-
 ρεῖν ἐς πρήγματα τὰ ἐμέ. (4) Νῦν ὦν, εὖ γὰρ ἐποίη-
 σας ἀπικομένος, τάδε τοι ἐγὼ προτείνομαι· Μίλητον
 μὲν ἔα καὶ τὴν νεόκτιστον ἐν Θρηίκῃ πόλιν, σὺ δὲ μοι
 ἐπόμενος ἐς Σούσα ἔχε τὰ περ ἂν ἐγὼ ἔχω, ἐμός τε
 σύσσιτος ἐὼν καὶ σύμβουλος. »

XXV. Ταῦτα Δαρεῖος εἶπας, καὶ καταστήσας
 Ἀρταφέρνηα ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ δημοπάτριον ὑπαρχον εἶναι
 Σαρδίων, ἀπῆλθεν ἐς Σούσα ἅμα ἀγόμενος Ἰστιαῖον,
 ὅτανεα δὲ ἀποδέξας στρατηγὸν εἶναι τῶν παραθαλασ-
 σίων ἀνδρῶν· (2) τοῦ τὸν πατέρα Σισάμνην βασι-
 λεὺς Καμβύσης γενόμενον τῶν βασιλείων δικαστέον,
 οἱ ἐπὶ χρήμασι δίκην ἀδίκον ἔδικασε, σφάξας ἀπέδειρε
 πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην, σπαδίξας δὲ αὐτοῦ τὸ δέρμα
 ἱμάντας ἐξ αὐτοῦ ἔταμε καὶ ἐνέτεινε τὸν θρόνον ἐς τὸν
 ἔζων ἔδικαζε· ἐνταῦνας δὲ ὁ Καμβύσης ἀπέδεξε
 δικαστὴν εἶναι ἀντὶ τοῦ Σισάμνεω, τὸν ἀποκτείνας
 ἀπέδειρε, τὸν παῖδα τοῦ Σισάμνεω, ἐντειλόμενος οἱ
 μεμνησθαι ἐν τῇ κατίκῳ θρόνῳ δικάζει.

XXVI. Οὗτος ὦν ὁ Ὀτάνης, ὁ ἐγκατιζόμενος ἐς
 τοῦτον τὸν θρόνον, τότε διάδοχος γενόμενος Μεγαβά-
 ζης·

niret locum eum, quem dono optanti dederat Darius, mer-
 cedem custoditi pontis; qui locus ad Strymonem fluvium
 est, et Myrcinus vocatur; Megabazus, cognito quod agebat
 Histiaeus, simulatque cum Praeonibus, quos regi adducebat,
 Sardes pervenit, haec ad Darium verba fecit: (3) « O rex,
 quannam tu rem fecisti? homini Graeco, acri et callido,
 urbem possidendam dedisti in Thracia, ubi copiosa ad con-
 struendas naves est materia, et multi sunt remiges, et ar-
 genti metalla; et frequentes circum habitant Graeci, fre-
 quentesque barbari, qui hunc ducem nacti, facient quid-
 quid ille jusserit sive die sive nocte. (4) Tu igitur hunc
 virum ista agentem inhibe; ne domestico premaris bello:
 leni vero modo inhibe ad te arcessitum. Postquam au-
 tem in potestate eum habueris, danda opera ne amplius
 ille ad Graecos perveniat. »

XXIV. Haec locutus Megabazus facile Dario persuasit,
 intelligenti recte illum futura prospicere. Deinde ad His-
 tiaem Myrcini versantem nuncium misit Darius, qui haec
 ei diceret: « Histiae, rex Darius haec ait: Ego, studiose
 quaerens, neminem reperio, qui mihi meisque rebus mag-
 is, quam tu, faveat: idque non verbis, sed factis, habeo
 compertum. (2) Nunc igitur, quum magnas res gerendas
 animo volvam, fac omnino me convenias, ut eas tecum
 communicem. » His verbis fidem habens Histiaeus, magni-
 que faciens regis esse consiliarius, Sardes pervenit. (3)
 Qui ubi in regis venit conspectum, his verbis eum Darius
 est adlocutus: « Histiae, ego te hac causa arcessivi. Simul
 atque e Scythia redii, tuque mihi fuisti ex oculis, protinus
 nullius alius rei tantum me desiderium cepit, quam tui vi-
 denti, et tecum sermones miscendi; quippe gnarus, om-
 nium bonorum pretiosissimum esse virum amicum, qui
 tam intelligens sit, quam benevolus: quae duo ego in te
 adversus res meas cognovi, inesseque tibi possum testari.
 (4) Quare bene fecisti quod ad me adveneris, tibi quoque ego
 haec propono: missam fac Miletum, et recens conditam
 in Thracia urbem: me vero sequere Susa euntem, et habe
 quae ego habeo, meusque esto commensalis et consiliarius. »

XXV. His dictis Darius, postquam Artaphernem, fra-
 trem suum eodem patre natum, praefectum nominaverat
 Sardium, Susa est profectus, Histiaem secum ducens.
 Copiis vero maritimae orae praesidentibus ducem nominavit
 Otanem; (2) cujus patrem Sisamnen, unum ex iudicibus
 regis, Cambyse rex, quod accepta pecunia injustam pro-
 nunciasset sententiam, interfecerat, interfectoque totam
 detraxerat pellem, et scissis ex detracta pelle loris intende-
 rat sellam, in qua ille sedens jus dixerat: quo facto rex
 filium ejusdem Sisamnæ, quem interfectum excoriaverat,
 in patris locum nominaverat iudicem, monitum ut recorda-
 retur quam in sella jus dicens sederet.

XXVI. Hic igitur Otanes, qui in illa sedere sella jussus
 erat, nunc successor imperii datus Megabazo, Byzantios

τῆς στρατηγίης Βυζαντίους τε εἶλε καὶ Καλχηδονίους, εἶλε δὲ Ἀντανδρὸν τὴν ἐν τῇ Τρωάδι γῆν, εἶλε δὲ Λαμπώνιον, λαβὼν δὲ παρὰ Λαοβίων νῆας εἶλε Ἀῆμον τε καὶ Ἰμβρον, ἀμφοτέρους ἔτι τότε ὑπὸ Πελασγῶν οἰ-
κεομένους.

XXVII. (Οἱ μὲν δὲ Ἀῆμιοι καὶ ἐμαχέσαντο εὖ καὶ ἀμυνόμενοι ἀνὰ χρόνον ἐκακώθησαν. Τοῖσι δὲ περιεῶ-
σι αὐτῶν οἱ Πέρσαι ὑπαρχον ἐπιστάσι Λυκάρητον τὸν
Μαιανδρίου τοῦ βασιλεύσαντος Σάμου ἀδελφεόν· οὗτος
10 δὲ Λυκάρητος ἄρχων ἐν Ἀθήνῃ τελευτᾷ.) (2) Αἰτία δὲ
τούτου ἦδε· πάντας ἡνδραποδιζέτο καὶ κατεστρέφετο,
τοὺς μὲν λιποστρατίης ἐπὶ Σκυθίας αἰτιώμενος, τοὺς δὲ
σίνεσθαι τὸν Δαρείου στρατὸν τὸν ἀπὸ Σκυθίων ὀπίσω
ἀποκομιζόμενον. Οὗτος μὲν νυν τοσαῦτα ἐξεργάσατο

15 στρατηγίης.

XXVIII. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ἀνέσις κακῶν
ἦν, καὶ ἤρχετο τὸ δεύτερον ἐκ Νάξου τε καὶ Μιλήτου
Ἴωσι γίνεσθαι κακὰ. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ ἡ Νάξος
εὐδαίμονι τῶν νήσων προέφερε, τοῦτο δὲ κατὰ τὸν
20 αὐτὸν χρόνον ἡ Μίλητος αὐτὴ τε ἐσωτῆς μάλιστα δὴ
τότε ἀχμάσασα, καὶ δὴ καὶ τῆς Ἰωνίης ἦν πρόσχημα,
κατύπερθε δὲ τούτων ἐπὶ δύο γενεάς ἀνδρῶν νοσήσασα
ἐς τὰ μάλιστα στάσι, μέχρι οὗ μιν Πάριοι κατήρτι-
σαν· τούτους γὰρ καταρτιστήρας πάντων Ἑλλήνων
25 εἶλοντο οἱ Μιλήσιοι.

XXIX. Κατήλλαξαν δὲ σφας ὅδε οἱ Πάριοι. Ὡς
ἀπίκοντο αὐτῶν ἄνδρες οἱ ἀριστοὶ ἐς τὴν Μίλητον,
ὤρεον γὰρ δὴ σφας δεινῶς οἰκοφορημένους, ἔφασαν
αὐτῶν βούλεσθαι διεξιλεῖν τὴν χώραν. (2) Ποιεῦντες
30 δὲ ταῦτα καὶ διεξιόντες πᾶσαν τὴν Μιλήτην, ὅπως τινὰ
ἴδοιεν ἐν ἀνεστηκυῇ τῇ χώρῃ ἄγρον εὖ ἐξεργασμένον,
ἀπεγραφέα τὸ οὐνομα τοῦ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ. (2) Διεξ-
ελάντες δὲ πᾶσαν τὴν χώραν καὶ σπανίους εὐρόντες
τούτους, ὡς τάχιστα κατέβησαν ἐς τὸ ἄστυ, ἀλὴν ποιησά-
35 μενοι ἀπέδεξαν τούτους μὲν τὴν πόλιν νέμειν τῶν εὐρον
τοὺς ἀγροὺς εὖ ἐξεργασμένους (δοκέειν γὰρ ἔφασαν καὶ τῶν
δημοσίων οὕτω δὴ σφας ἐπιμελήσεσθαι ὥσπερ τῶν
σφετέρων), τοὺς δὲ ἄλλους Μιλησίους τοὺς πρὶν στασιάζ-
ζοντας τούτων ἔταξαν πείθεσθαι. Πάριοι μὲν νυν οὕτω
40 Μιλησίους κατήρτισαν.

XXX. Τότε δὲ ἐκ τούτων τῶν πολλῶν ὅδε ἤρχετο
κακὰ γίνεσθαι τῇ Ἰωνίῃ. Ἐκ Νάξου ἔφυγον ἄνδρες
τῶν παχέων ὑπὸ τοῦ δήμου, φυγόντες δὲ ἀπίκοντο ἐς
Μίλητον. (2) Τῆς δὲ Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος
45 εἶναι Ἀρισταγόρης ὁ Μολπαγόρεω, γαμβρός τε ἐὼν καὶ
ἀνεψιὸς Ἰστιάου τοῦ Λυσαγόρεω, τὸν δὲ Δαρεῖος ἐν
Σούσοις κατεῖχε. Ὁ γὰρ Ἰστιάος τύραννος ἦν Μιλή-
του, καὶ ἐτύγχανε τούτων χρόνον ἐὼν ἐν Σούσοις,
ὅτε οἱ Νάξιοι ἦλθον ξεῖνοι πρὶν ἐόντες τῷ Ἰστιάῳ. (2)
50 Ἀπικόμενοι δὲ οἱ Νάξιοι ἐς τὴν Μίλητον ἐδέοντο τοῦ
Ἀρισταγόρεω, εἰ πως αὐτοῖσι παράσχοι δυνάμειν τινα
κατέλθοιεν ἐς τὴν ἐσωτῶν. Ὁ δὲ ἐπιλεξάμενος
ὡς ἦν δι' ἐσωτοῦ κατέλθωσι ἐς τὴν πόλιν ἄρξει τῆς
Νάξου, σκῆψιν δὲ ποιούμενος τὴν ξεινὴν τὴν Ἰστιάου,

cepit et Calchedonios : Antandrum item expugnavit in
Troade terra, et Lamponium : deinde, acceptis a Lesbii
navibus, Lemnum cepit et Imbrum, utramque per id tem-
pus adhuc a Pelasgiis habitatam.

XXVII. (Lemni igitur, fortiter quidem pugnantes resi-
stentesque per aliquod tempus, deinde male sunt adfecti.
Qui ex his reliqui fuere, iis Lycaretus, Mæandrii frater,
regis Sami, a Persis est præfectus. Is Lycaretus Lemno
imperans mortuus est.) (2) Causa autem hæc erat : omnes
istos in servitutem redegit everlitque Otanes, in alios culpam
conferens quod desertores fuissent Scythicæ expeditionis ; in
alios, quod exercitum vexasset Darii e Scythia reverten-
tem. Has ille res gessit, dum hoc ducatu functus est.

XXVIII. Brevis deinde malorum fuit intermissio ; sed
mox ex Naxo et Mileto exorta rursus mala sunt Ionibus.
(2) Naxus per id tempus omnes insulas opulentia supera-
bat. Eademque tempestate Miletus quum per se ipsa magis,
quam umquam, florebat, tum universæ Ionie princeps ha-
bebat. Superioribus vero temporibus eadem civitas per
duas hominum generationes seditionibus quammaxime
fuerat adflicta, donec res ejus composuerunt Parii : hos
enim ex omnibus Græcis conciliatores elegerant Milesii.

XXIX. Conciliarunt eos autem Parii hoc modo. Post-
quam cives ex his nobilissimi Miletum pervenerunt, quum
pessime apud illos administratam viderent rem domesticam,
dixerunt peragraræ se velle illorum regionem. (2) Quod ubi
fecerunt, totamque peragrarunt Milesiorum ditionem ; ubi-
cumque in desolata regione viderunt agrum bene cultum,
nomen ejus qui erat agri dominus scripto consignabant. (3)
Percursa universa regione, in qua quidem raros hos invene-
rant ; simulatque in urbem descenderunt, concione convo-
cata, hos ipsos designarunt qui civitatem administrarent,
quorum agros bene cultos repererant : videri enim, aie-
bant, eosdem rem etiam publicam eadem diligentia admi-
nistraturos, qua privatam rem suam administrassent. Reli-
quos vero Milesios, qui prius dissensionibus inter se con-
certaverant, hisce parere jusserunt. In hunc modum
Parii res composuerunt Milesiorum.

XXX. Tunc vero ex his, quas dixi, civitatibus mala
cæperunt Ionie oriri hoc modo. E Naxo cives nonnulli
opulenti in exsilium acti erant a populo, qui patria pnsi
Miletum venerunt. (2) Administrabat tunc Miletum Ari-
stagaros Molpagoræ filius, gener et consobrinus Histieæ,
Lysagoræ filii, quem per id tempus Susis Darius detinebat.
Fuit enim Histieus Mileti tyrannus, eratque tunc Susis
quum Naxii advenerunt, qui prius hospites fuerant Histieæ.
(3) Hi ubi Miletum venerunt, rogaverunt Aristagoram, ut
militum aliquam manum sibi præberet qua adjuti in patriam
redirent. Et ille, secum reputans, si ipsius opera in pa-
triam hi rediissent, dominum se fore Naxi ; prætendens
Histieæ hospitium, his verbis cum eis egit : Ego quidem,

τόνδε σφι τὸν λόγον προσέφερε, « αὐτὸς μὲν ὑμῖν οὐ
 φερέγγυός εἰμι δύναμιν τοσαύτην παρασχεῖν ὥστε κα-
 τάγειν ἀεχόντων τῶν τὴν πόλιν ἐρόντων Ναξίων· πυν-
 θάνομαι γὰρ ὀκτακισχίλῃν ἀσπίδα Ναξίοισι εἶναι καὶ
 1 πλοῖα μακρὰ πολλά· μηχανήσομαι δὲ πᾶσαν σπουδὴν
 ποιούμενος. (4) Ἐπινοῶ δὲ τῆδε. Ἀρταφέρνης μοι
 τυγχάνει ἑὼν φίλος, ὃ δὲ Ἀρταφέρνης Ὑστάσπῳ μὲν
 ἐστι παῖς, Δαρείου δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφεός, τῶν δ'
 ἐπιθαλασσίων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἀρχεῖ πάντων, ἔχων
 10 στρατιὴν τε πολλὴν καὶ πολλὰς νῆας. Τούτων ὧν δοκέω
 τὸν ἄνδρα ποιήσιν τῶν ἂν χρηζόμεν. » (5) Ταῦτα
 ἀκούσαντες οἱ Νάξιοι προσέθεσαν τῷ Ἀρισταγόρῃ πρῆσ-
 σεν τῇ δυνάμει ἀριστα, καὶ ὑπάρχεσθαι δῶρα ἐκέλευον
 καὶ δαπάνην τῇ στρατιῇ ὥς αὐτοὶ διαλύσοντας, ἐλπίδας
 15 πολλὰς ἔχοντες, ὅταν ἐπιπρανέωσι ἐς τὴν Νάξον, πάντα
 ποιήσιν τοὺς Ναξίους τὰ ἂν αὐτοὶ κελεύοισι, ὡς δὲ
 καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας· τῶν γὰρ νήσων τούτων τῶν
 Κυκλάδων οὐδεμία κω ἦν ὑπὸ Δαρείῳ.

XXXI. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐς τὰς Σάρ-
 20 δις λέγει πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα ὡς Νάξος εἴη νῆσος
 μεγάλῃ μὲν οὐ μεγάλη, ἄλλως δὲ καλὴ τε καὶ ἀγαθὴ
 καὶ ἀγχοῦ Ἰωνίης, χρήματα δ' ἐνὶ πολλὰ καὶ ἀνδρά-
 ποδα. « Σὺ ὦν ἐπὶ ταύτῃ τὴν χώραν στρατηλάτης,
 κατάγων ἐς αὐτὴν τοὺς φυγάδας ἐξ αὐτῆς. (2) Καὶ
 25 τοι ταῦτα ποιήσαντι τοῦτο μὲν ἐστὶ ἐτοῖμα παρ' ἐμοὶ
 χρήματα μεγάλα πάρεξ τῶν ἀναισιμωμάτων τῇ στρα-
 τιῇ (ταῦτα μὲν γὰρ δίκαιον ἡμᾶς τοὺς ἀγοντας παρ-
 εῖναι), τοῦτο δὲ νήσους βασιλεῖ προσκτῆσαι αὐτὴν τε
 Νάξον καὶ τὰς ἐκ ταύτης ἡρτημένας, Πάρον καὶ Ἀν-
 30 δρον καὶ ἄλλας τὰς Κυκλάδας καλευμένας. (3) Ἐνθεῦ-
 τον δὲ ὀρμυόμενος εὐπετέως ἐπιθήσκει Εὐβοίῃ, νήσῳ
 μεγάλῃ τε καὶ εὐδαίμονι, οὐκ ἐλάσσονι Κύπρου καὶ
 κάρτα εὐπετέι αἰρεθῆναι. Ἀποχρέουσι δὲ ἑκατὸν νέες
 ταύτας πάσας χειρώσασθαι. » (4) Ὁ δὲ ἀμείβετο
 35 αὐτὸν τοιοῦτε, « σὺ ἐς οἶκον τὸν βασιλέως ἐξηγητὴς
 γίνεαι πρηγμάτων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα εὖ παραίνεεις
 πάντα, πλὴν τῶν νεῶν τοῦ ἀριθμοῦ· ἀντὶ δὲ ἑκατὸν
 νεῶν διηκόσαι τοι ἐτοῖμοι ἔσονται ἅμα τῷ ἔαρι. Δεῖ
 δὲ τοῦτοισι καὶ αὐτὸν βασιλεῖα συνέπαινον γίνεσθαι. »

40 XXXII. Ὁ μὲν δὴ Ἀρισταγόρης ὡς ταῦτα ἤκουσε,
 περιχαρὴς ἑὼν ἀπῆγε ἐς Μίλητον· ὃ δὲ Ἀρταφέρνης, ὡς
 οἱ πέμψαντι ἐς Σοῦσα καὶ υπερβέντι τὰ ἐκ τοῦ Ἀριστα-
 γόρου λεγόμενα συνέπαινος καὶ αὐτὸς Δαρείος ἐγένετο,
 παρεσκευάσατο μὲν διηκόσις τριήρεας, πολλὸν δὲ κάρτα
 45 ὁμίλον Περσέων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμαχῶν, (2)
 στρατηγὸν δὲ τούτων ἀπέδεξε Μεγαβάτην ἄνδρα Πέρ-
 σην τῶν Ἀχαιμενιδέων, ἑωυτοῦ τε καὶ Δαρείου ἀνεψιόν,
 τοῦ Παισανίης ὁ Κλεομβρότου Λακεδαιμόνιος, εἰ δὴ
 ἀληθὴς γέ ἐστι ὁ λόγος, ὑστέρῳ χρόνῳ τούτων ἡρμόσα-
 50 τὸ θυγάτηρα, ἔρωτα σχῶν τῆς Ἑλλάδος τύραννος γενέ-
 σθαι. Ἀποδέξας δὲ Μεγαβάτην στρατηγὸν Ἀρταφέρ-
 νης ἀπέστειλε τὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀρισταγόρεα.

XXXIII. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μεγαβάτης ἐκ τῆς
 Μιλήτου τὸν τε Ἀρισταγόρεα καὶ τὴν Ἰάδα στρατιὴν

inquit, non tantam hominum manum polliceri vobis pos-
 sum, quæ sufficiat ad vos, invitis his qui Naxum urbem
 nunc tenent, in patriam reducendos : audio enim octo
 millia cetratorum esse Naxiis, et longarum navium ma-
 gnum numerum. Operam vero dabo omni adhibito stu-
 dio. (4) In hunc autem modum rem perficere cogito. Est
 mihi amicus Artaphernes, Hystaspis filius, Darii regis
 frater, qui universæ præest oræ Asiæ, et numerosum habet
 exercitum, navesque multas : hunc virum puto, quod
 cupimus, esse effecturum. » (5) His auditis, Naxii manda-
 tum dant Aristagoræ, ut quam posset optime hanc rem
 perficiat, et dona polliceatur Artapherni, et stipendium
 militibus ab ipsis persolvendum : magnas quippe spes
 habebant, quando Naxi adparuissent, omnia facturos
 Naxios quæ ipsi jussissent, pariterque insulanos omnes :
 nullum enim ex Cycladibus his insulis per id tempus in
 Darii erat potestate.

XXXI. Aristagoras ubi Sardes pervenit, cum Artapher-
 ne egit, memorans, esse Naxum insulam, non ita quidem
 amplam, alioqui vero pulcram bonamque, et Ionie vici-
 nam : esseque in ea et opes magnas et multa mancipia. « Tu
 igitur, inquit, in hanc regionem mitte exercitum, qui exsu-
 les in eam reducat. (2) Id si feceris, partim, magnæ tibi a
 me præsto sunt pecuniæ, præter sumptus belli, quos æquum
 est ut nos, qui exercitum petimus, persolvamus : partim
 vero, insulas adquires regi, et ipsam Naxum, et ex illa pen-
 dentes Parum et Andrum, aliasque quæ Cyclades vocantur.
 (3) Inde vero impetu facto facile adgredieris Eubœam,
 amplam et opulentam insulam, Cypro laud minore, et
 subactu admodum facilem. Sufficiunt autem naves cen-
 tum ad has omnes in regis redigendas potestatem. » (4)
 Respondet Artaphernes his verbis : « Tu vero, quæ ex uti-
 litate sunt regis domus proponis, et recte hæc omnia mo-
 nes, præterquam quod ad numerum spectat navium. Nam
 loco centum navium, paratæ tibi erunt primo vere ducentæ.
 Oportet vero hisce rebus etiam regis auctoritatem accedere. »

XXXII. His auditis, Aristagoras lætus Miletum rediit.
 Artaphernes vero, misso Susa nuncio, postulatisque Arista-
 goræ cum rege communicatis, postquam probavit rem ipse
 quoque Darius, ducentas instruxit triremes, magnamque
 admodum multitudinem et Persarum et sociorum contraxit,
 (2) ducemque horum constituit Megabaten, virum Persam
 de genere Achæmenidarum, suum et Darii consobrinum ;
 eundem cujus filiam Pausanias Lacedæmonius, Cleombroti
 filius, si vera fama est, postero tempore in matrimonium
 sibi desponsavit, cupiens tyrannus fieri Græciæ. Megabate
 duce constituto, exercitum istum ad Aristagoram misit
 Artaphernes.

XXXIII. Megabates, adsumtis ex Mileto Aristagora,
 et Ionico exercitu, et exsulis Naxiis, navibus pro-

καὶ τοὺς Ναξίους ἐπλωε πρόρασιν ἐπ' Ἑλλησπόντου, ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν Χίῳ, ἔσχε τὰς νέας ἐς Καύκασα, ὡς ἐνθεῦτεν βορέη ἀνέμῳ ἐς τὴν Νάξον διαβάλοι. (2) Καὶ οὐ γὰρ ἔδεε τούτῳ τῷ στόλῳ Ναξίους ἀπολέσθαι, πρῆγμα τοῖονδε συνηνείχθη γενέσθαι. Περιόντος Μεγαβάτεω τὰς ἐπὶ τῶν νεῶν φυλακὰς, ἐπὶ νεὸς Μυνδῆος ἔτυχε οὐδείς φυλάσσω· ὁ δὲ δεινὸν τι ποιησάμενος ἐκέλευσε τοὺς δορυφόρους ἐξευρόντας τὸν ἄρχοντα ταύτης τῆς νεὸς, τῷ οὐνομα ἦν Σκύλαξ, τοῦτον δῆσαι διὰ θαλαμῆς διελόντας τῆς νεὸς κατὰ τοῦτο, ἔξω μὲν κεφαλὴν ποιεύντας, ἔσω δὲ τὸ σῶμα. (3) Δεθέντος δὲ τοῦ Σκύλακος, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ἀρισταγόρῃ ὅτι τὸν ξεινὸν οἱ τὸν Μύνδιον Μεγαβάτης δῆσας λυμαίνονται. Ὁ δ' ἔλθων παραιτέτο τὸν Πέρσῃν, τυγχάνων δὲ οὐδενὸς τῶν ἐδέετο, αὐτὸς ἔλθων ἔλυσε. (4) Πυθόμενος δὲ κάρτα δεινὸν ἐποίησατο ὁ Μεγαβάτης, καὶ ἐσπέρχετο τῷ Ἀρισταγόρῃ. Ὁ δὲ εἶπε, « σοὶ δὲ καὶ τούτοις τοῖσι πρήγμασι τί ἐστι; οὐ σε ἀπέστειλε Ἀρταφέρνης ἔμῳ πείθεσθαι καὶ πλῶειν τῇ ἂν ἐγὼ κελεύω; τί πολλὰ κήρσεις; » (5) Ταῦτα εἶπε Ἀρισταγόρης. Ὁ δὲ θυμωθεὶς τούτοις, ὡς νῦν ἐγένετο, ἔπεμπε ἐς Νάξον πλοῖον ἄνδρας φράσσοντας τοῖσι Ναξίοις πάντα τὰ παρεόντα σφί πρήγματα.

XXXIV. Οἱ γὰρ οὖν Ναξιοὶ οὐδὲν πάντως προσεδέκοντο ἐπὶ σφέας τὸν στόλον τοῦτον ὁρμήσεσθαι. Ἐπεὶ μέντοι ἐπύθοντο, αὐτίκα μὲν ἐσθνεύοντο τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ τεῖχος, παρεσκευάσαντο δὲ ὡς πολιορκησόμενοι καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τὸ τεῖχος ἐσάζαντο. (2) Καὶ οὗτοι μὲν παρεσκευάσαντο ὡς παρεσσομένου σφί πολέμου, οἱ δ' ἐπεὶ διεβάλον ἐκ τῆς Χίου τὰς νέας ἐς τὴν Νάξον, πρὸς πεφραγμένους προσεφύοντο καὶ ἐπολιόρκειον μῆνας τέσσαρας. (3) Ὡς δὲ τὰ τε ἔχοντες ἦλθον χρήματα οἱ Πέρσαι, ταῦτα καταδεσπάζοντο σφί, καὶ αὐτῷ τῷ Ἀρισταγόρῃ προσαναίσινυον πολλὰ, τοῦ πλεονός τε ἐδέετο ἢ πολιορκίῃ, ἐνθαῦτα τείχεα τοῖσι φυγάσι τῶν Ναξίων οἰκοδομήσαντες ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν ἡπειρον, κακῶς πρήσσοντες.

XXXV. Ἀρισταγόρης δὲ οὐκ εἶχε τὴν ὑπόσχεσιν τῷ Ἀρταφέρνηϊ ἐκπληρῶσαι· ἅμα δὲ ἐπέζεε μιν ἡ δαπάνη τῆς στρατιῆς ἀπαιτεσμένη, ἀρρώδεε τε τοῦ στρατοῦ πρήξαντος κακῶς καὶ Μεγαβάτῃ διαβεβλημένος, ἐδόκεε τε τὴν βασιλῆϊν τῆς Μιλήτου ἀπαιρεθῆσθαι. (2) Ἀρρώδεων δὲ τούτων ἕκαστα ἐβουλεύετο ἀπόστασιν συνένιπτε γὰρ καὶ τὸν ἐστιγμένον τὴν κεφαλὴν ἀπῆχθαι ἐκ Σούσων παρ' Ἰστιαίου, σημαίνοντα ἀπίστασθαι Ἀρισταγόρεα ἀπὸ βασιλέως. (3) Ὁ γὰρ Ἰστιαῖος βουλόμενος τῷ Ἀρισταγόρῃ σημῆναι ἀποστήναι ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἀσφαλῶς σημῆναι ὥστε φυλασσομένων τῶν ὁδῶν, ὁ δὲ τῶν δούλων τὸν πιστότατον ἀποξυρῆσας τὴν κεφαλὴν ἐστίζε καὶ ἀνέμεινε ἀναφῶναι τὰς τρίχας, ὡς δὲ ἀνέφυσαν τάχιστα, ἀπέπεμπε ἐς Μίλητον ἐντειλάμενος αὐτῷ ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἐπεὶ δὲ ἀπῆχται ἐς Μίλητον, κελεύειν Ἀρισταγόρεα ξυρῆσαντά μιν τὰς τρίχας κατιδέσθαι ἐς τὴν κεφαλὴν· τὰ δὲ στίγματα

fectus est quasi in Hellespontum navigaturus. Ubi vero prope Chium fuit, ad Caucasam continuit naves, inde vento borea in Naxum trajecturus. (2) Ibi, quum non esset in fatis ut hac classe Naxii perderentur, res accidit huiusmodi. Dum custodias navium obit Megabates, forte in nave Myndia nemo erat qui custodiam ageret. Qua re ille indignatus, iussit satellites querere huius navis praefectum, cui nomen erat Scylax, repertumque ita vincere, ut per thalamiam (per foramen per quod infirmi remi exstant) navis suae trajiceretur, capite extorsum eminente, corpore versus inferiora porrecto. (3) In hunc modum vincto Scylace, renunciat aliquis Aristagorae, hospitem Myndium a Megabate ita vinctum contumelioseque habitum esse. Et abijt ille ad Persam, veniam pro illo precans: a quo quum nihil impetrasset, ipse Myndiam navem adijt, illumque solvit. (4) Quo cognito indignatus Megabates, cum Aristagora expostulavit. Cui hic dixit: « Ad te vero quid haec res pertinent? nonne te Artaphernes misit qui mihi pareas, navesque quo ego jussus? rebus alienis quid te immisces? » (5) Haec postquam dixit Aristagoras, iratus Megabates, ut nox advenit, navigio Naxum misit nonnullos, qui Naxiis omnia quae ipsis imminerent significarent.

XXXIV. Neutquam enim exspectaverant Naxii, adversus se illam dirigi expeditionem. Postquam vero intellexerunt, continuo ad tolerandam obsidionem sese comparant, rebus suis ex agris intra muros comportatis, urbeque et cibariis et potulentis, muro autem munimentis instructo. (2) Qui postquam ad sustinendum bellum erant instructi, hostes, ex Chio Naxum trajicientes, bene munitos sunt adgressi, et per quattuor menses obsederunt. (3) Sed absumptis pecuniis omnibus quas secum Persae attulerant, multisque etiam insuper ab Aristagora insumptis, quum ad continuandam obsidionem pluribus adhuc esset opus, jam exsulibus Naxiis castella exstruxerunt, et male adfecti in continentem se receperunt.

XXXV. Jam vero Aristagoras, quum promissa implere Artapherni non posset, simulque premeretur stipendio persolvendo, quod exercitus repetebat, timensque quod et exercitus male esset adfectus, et ipse odium incurrisset Megabatae; denique existimans Mileti tyrannidem sibi iri eruptum: (2) haec singula timens, defectionem cepit meditari. Acciderat enim forte per idem tempus, ut servus, cui caput punctis erat notatum, Susis ab Histiaeio adveniret, monens Aristagoram ut a rege deficeret. (3) Histiaeus enim, quum monere Aristagoram vellet ut defectionem moliretur, nec vero aliam ullam, qua ei rem tuto significaret, haberet rationem, quum viae omnes essent interceptae; servi caput, quem habuit fidelissimum, totondit, punctisque notavit; deinde exspectavit donec succrevissent capilli. Hunc, simulatque capilli succreverant, Miletum misit, nihil aliud monitum, nisi ut, quum primum Miletum venisset, juberet Aristagoram capillos ipsius tondere, caput

ἐσθμαίνε, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ἀπόστασιν. (4) Ταῦτα δὲ ὁ Ἰστιάος ἐποίηε συμφορὴν ποιούμενος μεγάλην τὴν ἐνωτοῦ κατοχὴν τὴν ἐν Σούσοισι· ἀποστάσιος ὢν γινομένης πολλὰς εἶχε ἐλπίδας μετήσεσθαι ἐπὶ 6 θάλασσαν, μὴ δὲ νεώτερόν τι ποιεύσης τῆς Μιλήτου οὐδαμὰ ἐς αὐτὴν ἦξιν ἐτι ἐλογίζετο.

XXXVI. Ἰστιαῖος μὲν νυν ταῦτα διανοούμενος ἀπέπεμπε τὸν ἄγγελον, Ἀρισταγόρῃ δὲ συνέπιπτε τοῦ αὐτοῦ χρόνου πάντα ταῦτα συνελθόντα· ἐβουλεύετο ὢν 10 μετὰ τῶν στασιωτῶν, ἐκφῆνας τὴν τε ἐνωτοῦ γνώμην καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰστιάου ἀπιγμένα. (2) Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι πάντες γνώμην κατὰ τούτῳ ἐξεφέροντο, κελεύοντες ἀπίστασθαι· Ἐκαταῖος δ' ὁ λογοποιὸς πρῶτα μὲν οὐκ ἔα πόλεμον βασιλείῃ τῶν Περσέων ἀναιρέεσθαι, κα- 15 ταλέγων τὰ τε ἔθνεα πάντα τῶν ἤρχε Δαρεῖος καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐπεῖτε δὲ οὐκ ἔπειθε, δεύτερα συνεβούλευε ποιεῖν ὅπως ναυκρατέες τῆς θαλάσσης ἔσονται. (3) Ἄλλως μὲν νυν οὐδαμῶς ἔφη λέγων ἐνορᾶν ἐσόμενον τοῦτο (ἐπίστασθαι γὰρ τὴν δύναμιν τὴν Μιλησίων ἐν- 20 σαν ἄσθενέα), εἰ δὲ τὰ χρήματα καταϊρεθεῖ τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Βραγχίδῃσι, τὰ Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀνέθηκε, πολλὰς εἶχε ἐλπίδας ἐπικρατήσῃ τῆς θαλάσσης, καὶ οὕτω αὐτούς τε ἔξῃν χρήμασι χρᾶσθαι καὶ τοὺς πολεμίους οὐ συλήσῃν αὐτά· τὰ δὲ χρήματα ἦν ταῦτα μεγάλα, 25 ὥς δεδιλωταί μοι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν λόγων. (4) Αὕτη μὲν δὲ οὐκ ἐνίκη ἡ γνώμη, ἰδόκει δὲ βίμως ἀπίστασθαι, ἵνα τε αὐτῶν πλώσαντα ἐς Μυοῦντα ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἀπὸ τῆς Νάξου ἀπελθόν, ἐὼν ἐνθαῦτα, συλλαμβάνειν πειρᾶσθαι τοὺς ἐπὶ τῶν νεῶν ἐπιπλώνοντας στρατη- 30 γού.

XXXVII. Ἀποπεμφθέντος δὲ Ἱητραγόρῳ κατ' αὐτὸ τοῦτο καὶ συλλαβόντος δόλῳ Ὀλιάτον Ἰβανώλιος Μυ- 35 λασέα καὶ Ἰστιάον Τύμνω Τερμερέα καὶ Κώνη Ἐρξάνδρου, τῷ Δαρεῖος Μυτιλήνῃν ἔδωρῃσατο, καὶ Ἀρισταγόρῃ Ἡρακλείδῳ Κυμαῖον καὶ ἄλλους συγχούς, οὕτω δὲ ἐκ τοῦ ἔμφαντος ὁ Ἀρισταγόρης ἀπεστήκει, πᾶν ἐπὶ Δαρείῳ μηχανούμενος. (2) Καὶ πρῶτα μὲν λόγῳ μετεῖς τὴν τυραννίδα ἰσονομίην ἐποίηε τῇ Μιλήτῳ, 40 ὥς ἂν ἐκόντες αὐτῷ οἱ Μιλήσιοι συναπισταίητο, μετὰ δὲ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ τώντῳ τοῦτο ἐποίηε, τοὺς μὲν ἐξελαύνων τῶν τυράννων, τοὺς δ' ἔλαβε τυράννους ἀπὸ τῶν νεῶν τῶν συμπλωσασέων ἐπὶ Νάξον, τούτους δὲ φίλα βουλόμενος ποιεῖσθαι τῇσι πόλισι ἐξεδίδου, ἄλλον 45 ἐς ἄλλαν πόλιν παραδίδους, ὅθεν εἴη ἕκαστος.

XXXVIII. Κώνη μὲν νυν Μυτιληναῖοι ἐπεῖτε τά- 45 χιστα παρέλαβον, ἐξαγαγόντες κατέλευσαν, Κυμαῖοι δὲ τὸν σφέτερον αὐτῶν ἀπῆκαν· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ πλεῖνες ἀπίεσαν. (2) Τυράννων μὲν νυν κατὰ παύσεις ἐγένετο ἀνὰ τὰς πόλεις, Ἀρισταγόρης δὲ ὁ Μιλήσιος ὥς τοὺς 50 τυράννους κατέπαυσε, στρατηγούς ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων κελεύσας ἑκάστους καταστήσαι, δεύτερα αὐτὸς ἐς Λακεδαίμονα τριῖναι ἀπόστολος ἐγένετο· ἔδεε γὰρ δὴ συμμαχίης τινὸς οἱ μεγάλης ἐξευρεθῆναι.

XXXIX. Τῆς δὲ Σπάρτης Ἀναξανδρίδης μὲν δ

que inspicere. Significabant autem notar, quemadmodum ante a me dictum est, defectionem esse molendam. (4) Id Histiaeus fecit, ægerrime ferens Susi sese detineri : nam, defectio si exstisset, magnam spem habebat, ad mare se demisum iri; nihil autem novi moliente Mileto, nunquam se in illam rediturum existimaverat.

XXXVI. Hoc igitur machinatus Histiaeus quum servum illum misisset, eodem tempore hæc omnia, eodem tendentia, Aristagoras acciderunt. Deliberavit itaque cum suarum partium hominibus, hisque et sententiam suam, et quæ ei ab Histieo advenerant, exposuit. (2) Ac cæteri quidem omnes in eandem ivere sententiam, defectionem probantes. Hecataeus vero, historiarum scriptor, statim quidem negavit bellum cum rege Persarum esse suscipiendum; et populos omnes commemorans quibus imperaret Darius, et potentiam regis. Deinde vero, ubi hoc eis non persuasit, secundo loco hortatus illos est, operam darent ut navibus maris tenerent imperium. (3) Quum autem intelligat (sic verba facere perrexit) quam sint tenues Milesiorum vires, nullam se aliam perspicere viam qua eo possint pervenire, nisi si pecuniæ auferantur e templo quod est in Branchidis, quas Croesus Lydus ibi deposuisset : id si fecissent, magnam se spem habere, posse ipsos maris obtinere imperium; atque ita et ipsos pecunias habituros, quibus utantur, et hostes illas non directuros. Ingentes autem illæ pecuniæ erant, quemadmodum in primo huius Historiarum libro monstravimus. (4) At hæc quidem non vicit sententia, nihilo minus vero placuit deficere; simulque decreverunt, unum e suorum numero navi Myntem mittere ad exercitum, qui, ex quo Naxum reliquerat, eo loci versabatur : ibi legatus ille operam daret, ut duces eorum qui in navibus essent prehenderet.

XXXVII. Missus est ad hoc ipsum perficiendum Iatragoras : isque dolo comprehendit Oliatum Ibanolis filium, Mylasensem, et Histieum Tymnæ filium Termerensem, et Coen Erxandri, cui Darius Mytilenæ dono dederat, et Aristagoram Heraclidæ filium Cymæum, multosque item alios. Atque ita ex professo defectit Aristagoras, quidlibet molienti adversus Darium. (2) Ac statim quidem, verbo certe, abdicavit tyrannidem, et juris æqualitatem proposuit Mileti civibus, quo libentius Milesii cum ipso deficerent. Deinde in reliqua Ionia idem fecit, tyrannos civitatibus expellens quos vero ex navibus prehenderat quæ expeditionis sociæ fuerant in Naxum susceptæ, hos, gratum facturus civitatibus, suæ cuiusque civitatis civibus tradidit.

XXXVIII. Et Coen quidem Mytilenæ, simul atque illius compotes sunt facti, ex urbe eductum lapidibus obruerunt. Cymæi vero suum dimiserunt incolumem : pariterque alii etiam plerique suos dimiserunt. (2) Atque ita tyrannis liberatæ sunt Ionæ civitates. Quibus submotis, Aristagoras Milesius in unaquaque civitate jussit prætorem constitui; deinde vero ipse Lacedæmonem suscepit legationem, triremi profectus : opus enim ei erat magnam aliquam compa- rare armorum societatem.

XXXIX. Spartæ per id tempus non amplius in vivis erat

Λέοντος οὐκέτι περιεὼν ἐβασίλευε, ἀλλὰ ἐτετελευτήκει, Κλεομένης δὲ ὁ Ἀναξανδρίδῃ εἶχε τὴν βασιλίην, οὐ κατ' ἀνδραγαθίην σῶν, ἀλλὰ κατὰ γένος. Ἀναξανδρίδῃ γὰρ ἔγοντι γυναῖκα ἀδελφεῆς ἐωυτοῦ θυγατέρα, καὶ ἐούσης ταύτης οἱ καταθυμίας, παῖδες οὐκ ἐγένοντο. (2) Τούτου δὲ τοιοῦτου ἔοντος οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπικαλεσάμενοι αὐτὸν, « εἴ τοι σύ γε σεωυτοῦ μὴ προορῆς, ἀλλ' ἡμῖν τοῦτό ἐστι οὐ περιοπτεόν, γένος τὸ Εὐρυσθένης γενέσθαι ἐξίτηλον. Σὺ νυν τὴν μὲν ἔχεις γυναῖκα, ἐπει-
 10 τε τοι οὐ τίττει, ἔξεο, ἄλλην δὲ γῆμον· καὶ ποίειν ταῦτα Σπαρτιήτησι ἀδύνατον. » (3) Ὁ δ' ἀμείβετο φάς τούτων οὐδέτερα ποιήσεις, ἐκείνους τε οὐ καλῶς συμβουλεύειν παραινέοντας, τὴν ἔχει γυναῖκα ἐούσαν ἀναμάρτητον ἐωυτῷ, ταύτην ἀπάντα ἄλλην ἐσαγαγέσθαι·
 15 οὐδὲ σφι πείσεσθαι.

XL. Πρὸς ταῦτα οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες βουλευσάμενοι προσέφερον Ἀναξανδρίδῃ τάδε, « ἐπεὶ τοίνυν περιεχόμενόν σε ὁρέομεν τῆς ἔχεις γυναικὸς, σὺ δὲ ταῦτα ποίεις, καὶ μὴ ἀντίβαινε τούτοις, ἵνα μὴ τι ἀλ-
 20 λοῖον περὶ σεῦ οἱ Σπαρτιήται βουλεύσωνται. (2) Γυναικὸς μὲν τῆς ἔχεις οὐ προσδεόμεθά σευ τῆς ἐξέσιος· σὺ δὲ ταύτην τε πάντα ὅσα νῦν παρέχεις πάρεχε, καὶ ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐσάγαγε γυναῖκα τεκνοποιόν. » Ταῦτά κη λεγόντων συνεχώρησε ὁ Ἀναξανδρίδης, μετὰ δὲ γυναῖκας ἔχων δύο διξὰς ἰστίας οἶκες, ποίειν οὐδαμὰ Σπαρτιήτικα.

XLI. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος ἡ ἐσύστερον ἐπελθοῦσα γυνὴ τίττει τὸν δὴ Κλεομένεα τοῦτον. Καὶ αὕτη τε ἐπεδρον βασιλέα Σπαρτιήτησι ἀπέφαινε,
 30 καὶ ἡ προτέρη γυνὴ τὸν πρότερον χρόνον ἀτοκος ἐούσα τότε κωὶς ἐκύησε, συντυχίῃ ταύτῃ χρησαμένη. (2) Ἐχουσαν δὲ αὐτὴν ἀληθείᾳ λόγῳ οἱ τῆς ἐπελθούσης γυναικὸς οἰκῆται πυθόμενοι ὥχλεον, φάμενοι αὐτὴν κομπέειν ἄλλως βουλομένην υποβαλέσθαι. (3) Δεινὰ δὲ ποιεύντων αὐτῶν, τοῦ χρόνου συντάμνοντος, ὑπ' ἀπιστίας οἱ ἔφοροι τίκτουςαν τὴν γυναῖκα περιζόμενοι ἐφύλαξαν. Ἡ δὲ ὡς ἔτεκε Δωριέα, ἰθὺς ἴσχει Λεωνίδα, καὶ μετὰ τοῦτον ἰθὺς ἴσχει Κλεόμβροτον· οἱ δὲ καὶ διδύμους λέγουσι Κλεόμβροτόν τε καὶ Λεωνίδα γενέ-
 40 σθαι. (4) Ἡ δὲ Κλεομένηα τεκοῦσα καὶ τὸ δεύτερον ἐπελθοῦσα γυνὴ, ἐοῦσα θυγάτηρ Πιρινητάδῃ τοῦ Δημαρμένου, οὐκέτι ἔτικτε τὸ δεύτερον.

XLII. Ὁ μὲν δὴ Κλεομένης, ὡς λέγεται, ἦν τε οὐ φρονήρης ἀκρομανῆς τε, ὁ δὲ Δωριεύς ἦν τῶν ἡλικίων
 45 πάντων πρῶτος, εὖ τε ἡπίστατο κατ' ἀνδραγαθίην αὐτὸς σχέσεων τὴν βασιλίην. (2) Ὡστε οἷν οὗτω φρονέων, ἐπειδὴ ὁ τε Ἀναξανδρίδης ἀπέθανε καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι χρεώμενοι τῷ νόμῳ ἐστήσαντο βασιλέα τὸν πρεσβύτατον Κλεομένηα, ὁ Δωριεὺς δεῖνόν τε ποιεύμενος
 50 καὶ οὐκ ἀξίων ὑπὸ Κλεομένηος βασιλεύεσθαι, αἰτήσας ληὸν Σπαρτιήτας ἦγε ἐς ἀποικίην, οὔτε τῷ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρῶ χρησάμενος ἐς ἤντινα γῆν κτίσων ἦν, οὔτε ποιήσας οὐδὲν τῶν νομιζομένων. (3) Οἷα δὲ βαρέως φέρων, ἀπῆκε ἐς τὴν Λιβύην τὰ πλοῖα· κατηγγέοντο δὲ

rex Anaxandrides, Leontis filius : sed, hoc mortuo, Cleomenes, Anaxandridæ filius, regnum tenebat; non virtutis aliquo specimine, sed nativitatis sorte illud consecutus. Habuerat Anaxandrides in matrimonio fratris sui filiam, quæ cara ei erat, sed liberos nullos pepererat. (2) Quod quum ita esset, ephori ei ad se vocato dixere : « Quandoquidem tu tibi ipse non prospicis, nostri est officii, genus Eurysthenis non pati interire. Tu igitur hanc quam habes uxorem, quoniam tibi liberos non parit, dimitte, et duc aliam : id si feceris, Spartiatis gratum feceris. » (3) At ille respondens ait, neutrum se facturum : nec enim recte illos consulere, sese hortantes ut dimissa, quam habeat, uxore innoxia, aliam ducat; itaque se illis non pariturum.

XL. Ad hæc ephori et seniores, re deliberata, hæc Anaxandridæ proposuerunt : « Quoniam igitur, inquit, videmus te amore uxoris tuæ captum, at tu hoc fac, nec huic te oppone conditioni, ne secius quidpiam de te decernant Spartani. (2) Non amplius postulamus, ut uxorem, quam habes, dimittas : præsta vero huic porro quæ adhuc ei præstitisti; sed aliam, præter hanc, domum duc uxorem, quæ liberos tibi pariat. » His fere ab illis dictis adsensus est Anaxandrides; et aliquanto post, alia insuper ducta uxore, duas habitavit domos, nequaquam ex more Spartanorum

XLI. Haud multo interjecto tempore, uxor postmodum ducta peperit huncce Cleomenem. At, dum hæc futurum regni successorem Spartanis in lucem edidit, forte fortuna contigit, ut prior uxor, quæ adhuc sterilis fuerat, gravida esset. (2) Huic, quum revera prægnans esset, re cognita, turbas ciebant cognati posterioris uxoris, dicentes frustra illam gloriari, velleque supponere sobolem. (3) Itaque his indigne rem ferentibus, instante partus tempore, increduli ephori parientem mulierem circumsedentes observabant. At illa peperit Doriæum; moxque iterum Leonidam; moxque rursus Cleombrotum : dicunt etiam nonnulli, gemellos fuisse Cleombrotum et Leonidam. (4) At posterius ducta uxor, mater Cleomenis, quæ Prinetaδæ filia erat, Demarmeni neptis, post Cleomenem nullos alios liberos peperit.

XLII. Et Cleomenes quidem, ut narrant, mentis haud satis erat compos, ac fere furiosus. Doriæus vero inter æquales primus erat; satisque speraverat, pro sua virtute regnum se adepturum. (2) Hanc spem alens, quum mortuo Anaxandride Spartan ex lege regem constituissent maiorem natu Cleomenem, indigne rem ferens Doriæus, et sub Cleomenis vivere nolens imperio, postulata a Spartanis multitudine quadam ex plebe, colonos hos eduxit, non consulto Delphis oraculo quamnam in terram iret conditurus coloniam, neque aliud quidquam ex civitatis instituto ante exsecutus. (3) Sed, indignatus ut erat, ad Africam dirigit naves, ducibus usus civibus nonnullis Theræis. Ubi ad

οἱ ἄνδρες Θηραῖοι. Ἀπικόμενος δ' ἐς Κύνυπα, οἴκισε
χωρὶν κάλλιστον τῶν Λιβύων παρὰ ποταμόν. Ἐξέλα-
θεις δὲ ἐνθεύτεν τρίτῳ ἔτει ὑπὸ Μαχέων τε Λιβύων καὶ
Καρχηδονίων ἀπίκετο ἐς Πελοπόννησον.

5 XLIII. Ἐνθαῦτα δέ οἱ Ἀντιχάρης ἀνὴρ Ἐλεώνιος
συνεβούλευσε ἐκ τῶν Λαῶν χρησμῶν Ἡράκλειαν τὴν
ἐν Σικελίᾳ κτίζειν, φάς τὴν Ἑρικός χώρην πᾶσαν εἶναι
Ἡρακλειδέων αὐτοῦ Ἡρακλῆος κτησαμένου. (2) Ὁ
δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐς Δελφοῦς οἶχeto χρησόμενος τῷ
10 χρηστηρίῳ, εἰ αἰρέει ἐπ' ἣν στέλλεται χώρην· ἡ δὲ
Πυθίη οἱ χρᾶ' αἰρήσειν. Παραλαβὼν δὲ δ Δωριεὺς τὸν
στόλον τὸν καὶ ἐς Λιβύην ἦγε, ἐκομίζετο παρὰ τὴν Ἰ-
ταλίην.

XLIV. Τὸν χρόνον δὲ τοῦτον, ὡς λέγουσι Συβα-
15 ρῖται, σφέας τε αὐτοὺς καὶ Τῆλυν τὸν ἐωυτῶν βασιλέα
ἐπὶ Κρότωνα μέλλειν στρατεῦσθαι, τοὺς δὲ Κροτωνιῆ-
τας περιδείας γενομένους δεηθῆναι Δωριέος σφίσι τι-
μαρῆσαι καὶ τυχεῖν δεηθέντας· συστρατεύεσθαι τε δὴ
ἐπὶ Σύβαριν Δωριέα καὶ συνελέειν τὴν Σύβαριν. (2)
20 Ταῦτα μὲν νυν Συβαρῖται λέγουσι ποιῆσαι Δωριέα τε
καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, Κροτωνιῆται δὲ οὐδένα σφίσι φασὶ
ξείνον προσεπιλαβέσθαι τοῦ πρὸς Συβαρίτας πολέμου
εἰ μὴ Καλλίην τῶν Ἰαμιδέων μάντιν Ἥλειον μόνον,
καὶ τοῦτον τρόπῳ τοιῷδε· παρὰ Τήλυος τοῦ Συβαρι-
25 τέων τυράννου ἀποδράντα ἀπικέσθαι παρὰ σφέας, ἐπεῖτε
οἱ τὰ ἱρὰ οὐ προεχώρει χρηστὰ θυομένη ἐπὶ Κρότωνα.

XLV. Ταῦτα δ' αὖ οὗτοι λέγουσι. Μαρτύρια δὲ
τούτων ἑκάτεροι ἀποδεικνύσι τάδε, Συβαρῖται μὲν τέ-
μενος τε καὶ νηὸν ἔδοντα παρὰ τὸν ξηρὸν Κρᾶθιν, τὸν
30 ἰδρύσασθαι συνελόντα τὴν πόλιν Δωριέα λέγουσι Ἀθη-
ναίῃ ἐπωνύμῳ Κραθίῃ· τοῦτο δὲ αὐτοῦ Δωριέος τὸν
θάνατον μαρτύριον μέγιστον ποιεῦνται, ὅτι παρὰ τὰ
μεμαντευμένα ποιεῖον διεφθάρη· εἰ γὰρ δὴ μὴ παρέ-
πρηξε μηδὲν, ἐπ' ὃ δὲ ἐστάλη ἐποίησε, εἴλε ἂν τὴν Ἑρυ-
35 κίνην χώρην καὶ ἑλὼν κατέσχε, οὐδ' ἂν αὐτὸς τε καὶ
ἡ στρατιὴ διεφθάρη. (2) Οἱ δ' αὖ Κροτωνιῆται ἀπο-
δεικνύσι Καλλίην μὲν τῷ Ἥλειῳ ἐξαίρετα ἐν γῇ τῇ
Κροτωνιῆτιδι πολλὰ δοθέντα, τὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἐτι ἐνέ-
μοντο οἱ Καλλίει ἀπόγονοι, Δωριεῖ δὲ καὶ τοῖσι Δω-
40 ριέος ἀπογόνοισι οὐδέν· καίτοι εἰ συνεπελάβετό γε
τοῦ Συβαριτικοῦ πολέμου Δωριεὺς, δοθῆναι ἂν οἱ
πολλαπλήσια ἢ Καλλίῃ. Ταῦτα μὲν νυν ἑκάτεροι αὐ-
τῶν μαρτύρια ἀποφαίνονται· καὶ πάρεστι, ὁκοτέροισι
τίς πείθεται αὐτῶν, τούτοιςι προσηύρεται.

5 XLVI. Συνέπλυνον δὲ Δωριεῖ καὶ ἄλλοι συγχτίσται
Σπαρτιγέων, Θεσσαλὸς καὶ Παραϊβάτης καὶ Κελῆνης
καὶ Εὐρυλέων, οἱ ἐπεῖτε ἀπίκοντο παντὶ στόλῳ ἐς τὴν
Σικελίην, ἀπέθανον μάχῃ ἐσσωθέντες ὑπὸ τε Φοινίκων
καὶ Ἑγεσταιῶν· μόνος δὲ γε Εὐρυλέων τῶν συχτι-
60 ων στείων περιεγένετο τούτου τοῦ πάθους. (2) Συλλαβὼν
δὲ οὗτος τῆς στρατιῆς τοὺς περιγενομένους ἔσχε Μι-
νώϊν τὴν Σελινουσίῳ ἀποικίην, καὶ συνηλευτέρου Σε-
λινουσίους τοῦ μουνάρχου Πειθαγόρεω. (3) Μετὰ δὲ,
ὡς τοῦτον κατέλει, αὐτὸς τυραννίδι ἐπεχείρησε Σελι-

Cinypem pervenit, condidit locum Libyæ pulcerrimum juxta
flumen. Inde vero ejectus tertio anno a Macis Libybus et
Carthaginiensibus, in Peloponnesum rediit.

XLIII. Ibi Antichares, civis Eleonius, ex Laſi oraculis
consilium ei dedit, ut Heracleam in Sicilia conderet; dicens
universam Erycis regionem Heraclidarum esse, quippe a
ipso Hercule adquisitam. (2) Quo audito, Delphos profe-
ctus Dorieus, quærit ex oraculo, an potiturus sit terra quam
adire cogitaret; et Pythia, potiturum ea, respondit. Sumpta
itaque classe et multitudine, quam eandem in Africam du-
xerat, Italiam est præterveclus.

XLIV. Per id tempus, ut memorant Sybaritæ, ipsi et rex
ipsorum Telys in eo erant ut adversus Crotonem arma mo-
verent: et Crotoniatæ, metu perculsi, rogant Dorieum ut
opem sibi ferret, idque ab illo impetrarunt. Sic cum illis ad-
versus Sybarin profectus est Dorieus, et una cum illis Syba-
rin cepit. (2) Hoc igitur a Dorieo, et his qui cum eo erant,
gestum esse aiunt Sybaritæ: Crotoniatæ vero adfirmant,
neminem peregrinum belli contra Sybaritas suscepti socium
sibi fuisse, nisi unum Calliam, vatem Eleum, ex Iamidarum
familia; eumque hac ratione, quod a Tely, Sybaritarum
tyranno, ad se profugisset, quum sacrificanti adversus
Crotonem sacra parum prospera evenissent.

XLV. Hoc quidem Crotoniatæ dicunt. Testimonia autem
dictorum hæc adferunt utrique: Sybaritæ quidem, partim
testantur agrum sacrum atque templum prope siccum Cra-
thin; quæ Minervæ, cognomine Crathia, dedicata esse aiunt
a Dorieo, postquam consociatis armis cum Crotoniatis Sy-
barin cepisset; partim ipsius Doriei mortem ut maximum
adferunt argumentum, quippe quem periisse aiunt eo quod
contra vaticinia fecisset: qui si nihil deliquisset, sed id
fecisset ad quod missus erat, cepisset Erycinam terram, et
captam obtinuisset, neque ipse cum suo exercitu fuisset
interemptus. (2) Contra Crotoniatæ multa monstrant in
Crotoniensi agro eximie donata Calliæ Eleo, quæ ad meam
usque ætatem posteri Calliæ possederunt: Dorieo vero
ejusque posteris nihil esse donatum; cui tamen, si socius
fuisset Sybaritici belli, multo plura quam Calliæ fuissent
donata. Hæc utrique proferunt testimonia; quorum utris
fidem quisque habuerit, his accedat licet.

XLVI. Navigarunt autem cum Dorieo alii quoque Spar-
tani, condendæ coloniæ socii, Thessalus, et Parebates, et
Celeas et Euryleon. Qui postquam cum universo adparatu
in Siciliam pervenerunt, periæ prælio superati a Pœnis
et Egestanis. Unus sociorum illorum huic cladi superstes
fuit Euryleon. (2) Is, collectis copiarum reliquiis, Minoam
tenuit, Selinsiorum coloniam, et Selinsius operam suam
contulit, ut Pithagora monarcho liberarentur. (3) Postea
vero, hoc sublato, tyrannidem Selinuntis ipse invasit, eam

νοῦντος, καὶ ἐμουνάρχησε χρόνον ἐπ' ὀλίγον· οἱ γάρ μιν Σελινούσιοι ἐπαναστάντες ἀπέκτειναν καταφυγόντα ἐπὶ Διὸς ἀγροαίου βωμῶν.

XLVII. Συνέσπετο δὲ Δωριεῖ καὶ συναπέθανε Φίλιππος ὁ Βουτακίδεω Κροτωνιήτης ἀνὴρ, δὲ ἀρμοσάμενος Τήλυος τοῦ Συβαρίτεω θυγατέρα ἔφυγε ἐκ Κρότωνος, ψευθεὶς δὲ τοῦ γάμου οἴχεται πλώων ἐς Κυρήνην, ἐκ ταύτης δὲ ὁρμώμενος συνέσπετο οἰκῆτῃ τε εἰρηρεῖ καὶ οἰκῆτῃ ἀνδρῶν δαπάνῃ, ἥν τε Ὀλυμπιονίκης καὶ κάλλιστος Ἑλλήνων τῶν κατ' ἐωυτόν. (2) Διὰ δὲ τὸ ἐωυτοῦ κάλλος ἠνέικατο παρ' Ἑγεσταίων τὰ οὐδεὶς ἄλλος· ἐπὶ γὰρ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἡρώϊον ἱδρυσάμενοι θυσίῃσι αὐτὸν ἱλάσκονται.

XLVIII. Δωριεύς μὲν νυν τρόπῳ τοιοῦτῳ ἐτελεύτησε· εἰ δὲ ἠνέσχετο βασιλευόμενος ὑπὸ Κλεομένεος καὶ κατέμενε ἐν Σπάρτῃ, ἐβασίλευε ἂν Λακεδαιμόνος· οὐ γάρ τινα πολλὸν χρόνον ἦρξε ὁ Κλεομένης, ἀλλ' ἀπέθανε ἄπαις, θυγατέρα μούνην λιπὼν, τῇ οὐνομα ἦν Γοργώ.

XLIX. Ἀπικνέεται δ' ὦν ὁ Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος ἐς τὴν Σπάρτην Κλεομένεος ἔχοντας τὴν ἀρχήν· τῷ δὲ ἐς λόγους ἦιε, ὡς Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, ἔχων χάλκεον πῖνακα ἐν τῷ γῆς ἀπάσης περιόδος ἐνετέτυκτο καὶ θάλασσά τε πᾶσα καὶ ποταμοὶ πάντες. (2) Ἀπικνεόμενος δὲ ἐς λόγους ὁ Ἀρισταγόρης ἔλεγε πρὸς αὐτὸν τάδε, « Κλεόμενες, σπουδὴν μὲν τὴν ἐμὴν μὴ θωμάσης τῆς ἐνθαῦτα ἀπίξις· τὰ γὰρ κατήκοντά ἐστι τοιαῦτα. Ἰώνων παῖδας δούλους εἶναι ἀντ' ἐλευθέρων ὄνειδος καὶ ἄλγος μέγιστον μὲν αὐτοῖσι ἡμῖν, ἐτι δὲ τῶν λοιπῶν ὅμῃν, ὅσω προέστατε τῆς Ἑλλάδος. (3) Νῦν ὦν πρὸς θεῶν τῶν Ἑλληνίων ῥύσασθε Ἰωνας ἐκ δουλοσύνης, ἀνδρας ὁμαίμονας. Εὐπειθείας δὲ ὅμῃν ταῦτα ὅλα τε χωρέειν ἐστί· οὔτε γὰρ οἱ βάρβαροι ἄλκιμοί εἰσι, ὅμεις τε τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐς τὰ μέγιστα ἀνῆκατε ἀρετῆς περὶ. (4) Ὁ δὲ μάχη αὐτῶν ἐστὶ τοιγάρ, τόξα καὶ αἰχμὴ βραχέα· ἀναξυρίδας δὲ ἔχοντες ἔρχονται ἐς τὰς μάχας καὶ κυρβασίας ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι· οὕτω εὐπειτέες χειρωθῆναι εἰσὶ. Ἔστι δὲ καὶ ἀγαθὰ τοῖσι τὴν ἡπειρον ἐκεῖνην νεμομένοις ὅσα οὐδὲ τοῖσι συνάπασι ἄλλοις, ἀπὸ χρυσοῦ ἀρξαμένοις, ἀργυρος καὶ χαλκὸς καὶ ἐσθῆς ποικίλη καὶ ὑποζύγια τε καὶ ἀνδράποδα· τὰ θυμῷ βουλόμενοι αὐτοὶ ἂν ἔχοιτε. (5) Κατοικέαται δὲ ἁλλήλων ἐχόμενοι ὡς ἐγὼ φράσω. Ἰώνων μὲν τῶνδε οἶδε Λυδοὶ οἰκέοντές τε χώραν ἀγαθὴν καὶ πολυαργυρώτατοι ἐόντες. » Δεικνὺς δὲ ἔλεγε ταῦτα ἐς τῆς γῆς τὴν περιόδον, τὴν ἐφέρετο ἐν τῷ πῖνακι ἐνετέτυκμένην. « Λυδῶν δὲ » ἔφη λέγων ὁ Ἀρισταγόρης « οἶδε ἔχονται Φρύγες οἱ πρὸς τὴν ἡῶ, πολυπροβατώτατοι τε ἐόντες ἀπάντων τῶν ἐγὼ οἶδα καὶ πολυαργυρώτατοι. (6) Φρυγῶν δὲ ἔχονται Καππαδόκαι, τοὺς ἡμεῖς Συρίους καλεῖμεν. Τούτοις δὲ πρόσουροι Κίλικες, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν τήνδε, ἐν τῇ ἦδε Κύπρος νῆσος κέεται· οἱ πεντακόσια τάλαντα βασιλεῖ τὸν ἐπέτεον φόρον ἐπιτελεύσει. (7) Κι-

que per breve tempus obtinuit : nam insurrectione facta interfecerunt eum Selinusii, tametsi ad Forensis Jovis aram profugerat.

XLVII. Secutus Dorieum erat et cum eo periiit etiam Philippus, Butacidæ filius, civis Crotoniata. Is quum sibi desponsasset Telyis filiam, Sybaritarum regis, Crotone profugerat : frustratus autem nuptiis, relicta Italia Cyrenen navigaverat. Inde profectus, secutus erat Dorieum propria triremi, suo sumptu militibus instructa : vir qui in Olympicis certaminibus victoriam reportaverat, et formosissimus omnium suæ ætatis Græcorum. (2) Hic ob formæ præstantiam ab Egestanis consecutus est, quod nemo alius : hi enim super ejus sepulcro Heroum erexerunt, et sacrificiis eum placent.

XLVIII. Hunc finem habuit Dorieus : qui si sustinisset sub Cleomenis vivere imperio et Spartæ manere, ipse rex evasisset Lacedæmonis. Neque enim diu admodum regnavit Cleomenes, sed mortuus est nulla prole relicta, nisi una filia, cui nomen erat Gorgo.

XLIX. Hoc igitur regnante Cleomene Spartam venit Aristagoras, Mileti tyrannus. Is regem conveniens, secum adferebat, ut narrant Lacedæmonii, æneam tabulam, in qua totius terræ circuitus erat incisus, et mare universum, fluviiq; omnes. (2) Ubi in colloquium venit regis, hæc ad eum verba fecit : « Cleomenes, ne meum studium te conveniendi mireris ; talia enim sunt tempora. Servos esse Ionum filios, qui liberi esse debebant, probrum et dolor maxime quidem est nobis ipsis, verum etiam, præter cæteros Græcos, tanto magis vobis, quoniam principes estis Græciæ. (3) Nunc igitur, per deos te oro Græciæ præsidēs, e servitute vindicate Ionas, consanguineos vestros. Facile est autem vobis hoc exsequi. Nec enim fortes viri sunt barbari ; vos vero bellicæ virtutis ad summum fastigium pervenistis. (4) Pugnæ genus autem illorum hoc est, arcus et breve spiculum. Bracis induti [non scutis lectis] in prælium eunt et tiaras [pro galeis] in capite gestant : ita superatu sunt faciles. Sunt autem continentem illam habitantibus bona, quanta non sunt aliis omnibus hominibus simul sumptis : aurum statim, tum argentum, et æs, et vestis variegata, et jumenta, et mancipia : quibus vos, si modo liberit, potiimini. (5) Habitant autem, alius populus alterum attingens sic, quemadmodum ego dicam. Juxta Ionas hosce habitant hi Lydi, terram tenentes bonam et argento abundantem. » Hæc dicens, digito monstravit regionem in illo terræ circuitu, quem æri incisum secum attulerat. « Lydis vero (sic dicere perrexit) contigui sunt versus orientem Phryges hi, et armentis et terræ frugibus opulentissimi omnium, quos equidem novi, populorum. (6) Phrygius proximi sunt Cappadoces, quos Syrios nos vocamus : hisque finitimi Cilices, ad mare hocce pertinentes, in quo Cyprus hæc insula est ; qui quingenta talenta annuum tributum pendunt regi. (7) Cilices at-

λίκων δὲ τῶνδε ἔχονται Ἀρμένιοι οἷδε, καὶ οὗτοι ἐόντες πολυπρόβατοι, Ἀρμενίων δὲ Ματινηὸν γῶρην τήνδε ἔχοντες. Ἐχεται δὲ τούτων γῆ ἥδε Κισσίη, ἐν τῇ δὴ παρὰ ποταμὸν τόνδε Χοάσπεα κείμενά ἐστι τὰ Σοῦσα
 5 ταῦτα, ἐνθα βασιλεὺς τε μέγας δαίταν ποίεσται, καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνθαυτὰ εἰσι· ἑλόντες δὲ ταύτην τὴν πόλιν θερσέοντες ἤδη τῷ Διὶ πλούτου πέρι ἐρίζετε. (8) Ἀλλὰ περὶ μὲν χώρης ἄρα οὐ πολλῆς οὐδὲ οὕτω χρηστῆς καὶ οὖρων σμικρῶν χρεῶν ἐστι ὑμέας
 10 μάχας ἀναβάλλεσθαι πρὸς τε Μεσσηνίους ἐόντας ἰσοπαλέας καὶ Ἀρκάδας τε καὶ Ἀργεῖους, τοῖσι οὔτε χρυσοῦ ἔχόμενον ἐστι οὐδὲν οὔτε ἀργύρου, τῶν πέρι καὶ τινα ἐνάγει προθυμίη μαχόμενον ἀποδνήσκειν· παρέχον δὲ τῆς Ἀσίας πάσης ἄρχειν εὐπατέως, ἄλλο τι αἰρήσεσθε; » Ἀρισταγόρης μὲν ταῦτα ἔλεξε, Κλεομένης δὲ ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀναβάλλομαί τοι ἐς τρίτην ἡμέρην ὑποκρινέσθαι. »

L. Τότε μὲν ἐς τοσοῦτον ἤλασαν· ἐπεῖτε δὲ ἡ κυρὴ ἡμέρην ἐγένετο τῆς ὑποκρίσεως καὶ ἦλθον ἐς τὸ συγκεῖ-
 20 μενον, αἶρετο ὁ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόρεα ὁκώσων ἡμερέων ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἰωννῶν ὁδὸς εἰς παρὰ βασιλέα. (2) Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης τάλλα ἔων σοφὸς καὶ διαβάλλων ἐκείνων εὖ ἐν τούτῳ ἐσφαλῆ· χρεῶν γάρ μιν μὴ λέγειν τὸ ἐόν, βουλόμενον γε Σπαρτιήτας ἐξαγαγεῖν
 25 ἐς τὴν Ἀσίνην, λέγειν δ' ὡς τριῶν μηνῶν φάς εἶναι τὴν ἀνοδὸν. (3) Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπιλοῖπον λόγον τὸν δ' Ἀρισταγόρης ὥρμητο λέγειν περὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπε, « ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀπαλλάσσεο ἐκ Σπάρτης πρὸ δύ-
 30 μονίοισι, ἐθέλων σφέας ἀπὸ θαλάσσης τριῶν μηνῶν δδὸν ἀγαγεῖν. » Ὁ μὲν δὲ Κλεομένης ταῦτα εἶπας ἤϊε ἐς τὰ οἰκία.

LI. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης λαβὼν ἱκετηρίην ἤϊε ἐς τοῦ Κλεομένεος, ἐσελθὼν δὲ ἔσω ἄτε ἱκετεύων ἐπακοῦσαι
 35 ἐκέλευε τὸν Κλεομένεα, ἀποπέμψαντα τὸ παιδίον· προσεστῆκε γὰρ δὴ τῷ Κλεομένει ἡ θυγάτηρ, τῇ οὖνομα ἦν Γοργώ· τοῦτο δὲ οἱ καὶ μῶνον τέκνον ἐτύγχανε ἐὼν ἐτέων ὁκτώ ἢ ἐννέα ἡλικίην. (2) Κλεομένης δὲ λέγειν μιν ἐκέλευε τὰ βούλεται, μὴδὲ ἐπισχεῖν
 40 τοῦ παιδίου εἵνεκεν. Ἐνθαῦτα δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἤρχετο ἐκ δέκα ταλάντων ὑπισχυρόμενος, ἣν οἱ ἐπιτελίσῃ τῶν ἐδέετο. (3) Ἀνανεύοντος δὲ τοῦ Κλεομένεος προέβαινε τοῖσι χρήμασι υπερβάλλων ὁ Ἀρισταγόρης, ἐς θ' πεντήκοντά τε τάλαντα ὑπεδέδεκτο καὶ τὸ
 45 παιδίον ἠυδάξατο, « πάτερ, διαφθερέει σε ὁ ξείνος, ἦν μὴ ἀποστὰς ἴης. » (4) Ὁ τε δὲ Κλεομένης ἡσθεὶς τοῦ παιδίου τῇ παραινέσει ἤϊε ἐς ἕτερον οἶκημα, καὶ ὁ Ἀρισταγόρης ἀπαλλάσσετο τὸ παράπαν ἐκ τῆς Σπάρτης, οὐδέ οἱ ἐξεγένετο ἐπὶ πλέον ἐτι σημῆναι περὶ τῆς
 50 ἀνοδοῦ τῆς παρὰ βασιλέα.

LII. Ἐχει γὰρ ἀμφὶ τῇ ὁδῷ ταυτῇ ὅδε. Σταθμοὶ τε πανταχῇ εἰσι βασιλῆϊσι καὶ καταλύσις κάλλισται, οἱ οἰκεομένης τε ἡ ὁδὸς ἀπασα καὶ ἀσφαλὲς. Διὰ μὲν γε Λυδίας καὶ Φρυγίας σταθμοὶ τείνοντες εἰκοσὶ

tingunt hi Armenii, et ipsi armentis opulenti. Armeniis finitimi Matieni hancce possident regionem. Horum regionem attingit Cissia hæc, in qua juxta fluvium huncce Choaspen sita hic sunt Susa, ubi rex magnus vitam agit, suntque pecuniarum illius thesauri. Hanc urbem quum ceperitis, tum fidenter cum Jove de divitiis contendetis. (8) At nunc de exiguo terræ tractu, neque illo ita bono, et de arctis finibus opus est vobis pugnare cum Messeniis, qui vobis pares sunt armis, et cum Arcadibus et Argivis, qui nihil possident quod sit auri aut argenti simile, cujus studio aliquis ad pugnandum cum vitæ periculo commoveatur. Quare quum facile sit vobis universæ Asiæ potiri imperio, aliudne quidpiam præoptabitis? » Hæc Aristagoras dixit; cui Cleomenes respondit his verbis: « Hospes Milesie, in tertium diem differo tibi respondere. »

L. Tunc quidem in tantum progressi sunt: ubi vero adfuit constitutus responsioni dies, et ad locum ventum est de quo convenerat, ex Aristagora Cleomenes quæsiuit, quot dierum iter esset a mari Ioniam adluente usque ad regem. (2) Et Aristagoras, alioquin callidus homo, et pulcro illum circumveniens, in hoc quidem offendit. Nam quum non id quod res est dicere debuisset, ut qui Spartanos in Asiam cuperet evocare, ex veritate respondit, dicens trium mensium esse adscensum. (3) Tum vero Cleomenes, præcicens reliquum sermonem quem de itinere illo facturus erat Aristagoras, ait: « Hospes Milesie, excede Sparta ante solis occasum: nec enim sermonem dicis audiendum Lacedæmoniiis, qui eos cupis trium mensium viam abducere a mari. » His dictis, Cleomenes domum abiit.

LI. Tum vero Aristagoras sumpto oleæ ramo domum adiit Cleomenis, et introgressus supplicis modo illum precatus est, ut, dimissa filiola, sese audiret: adstabat enim forte Cleomeni filia, cui nomen erat Gorgo, unica illius proles, annorum octo aut novem puella. (2) Jussit illum Cleomenes dicere quæ vellet, nec cessare puellæ eausa. Ibi Aristagoras a decem incepit talentis quæ illi pollicebatur, si ea, quæ petiisset, effecta sibi dedisset: (3) abnuenteque Cleomene, progressus est Aristagoras augendo subinde pecuniæ summam; donec postremo, quum quinquaginta ei talenta reciperet, exclamavit puella: « Pater, corrupet te hic hospes, ni ocysus hinc abcesseris. » (4) Et delectatus Cleomenes puellæ monito, in aliud conclave abiit, et Aristagoras Sparta omnino excessit neque ei licuerat de itinere ad regem plura his commemorare.

LII. Est autem illius itineris ratio hujusmodi. Stationes (sive mansiones) ubique sunt regis, et deversoria pulcherrima: totumque iter per culta ac tuta instituitur loca. Per Lydiam et Phrygiam viginti sunt mansiones, parasangæ

εἰσι, παρὰ ἄγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἐνενήκοντα καὶ ἥμισυ.
 (2) Ἐκδέκεται δ' ἐκ τῆς Φρυγίης ὁ Ἄλυς ποταμός, ἐπ' ὃ πύλαι τε ἐπείσι, τὰς διεξέλαια πᾶσα ἀνάγκη καὶ οὕτω διεκπερᾶν τὸν ποταμὸν, καὶ φυλακτήριον μέγα
 5 ἐπ' αὐτῷ. Διαδάντι δὲ ἐς τὴν Καππαδοκίην καὶ ταύτῃ πορευομένῳ μέχρι οὖρων τῶν Κιλικίων σταθμοὶ δύοιν δέοντες εἰσι τριήκοντα, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἑκατόν. (3) Ἐπὶ δὲ τοῖσι τούτων οὖροι διξὰς τε πύλας διεξέλξας καὶ διξὰ φυλακτήρια παραμείψαι· ταῦτα
 10 δὲ διεξέλαντι καὶ διὰ τῆς Κιλικίης ὁδὸν ποιευμένῳ τρεῖς εἰσὶ σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ πεντεκαίδεκα καὶ ἥμισυ. (4) Οὖρος δὲ Κιλικίης καὶ τῆς Ἀρμενίης ἐστὶ ποταμός νηυσιπέρους, τῷ οὐνομα Εὐφρήτης. Ἐν δὲ τῇ Ἀρμενίᾳ σταθμοὶ μὲν εἰσι καταγωγέων πεντεκαί-
 15 δεκα, παρασάγγαι δὲ ἑξ καὶ πενήκοντα καὶ ἥμισυ, καὶ φυλακτήριον ἐν αὐτοῖσι. (5) Ποταμοὶ δὲ νηυσιπέρητοι τέσσερες διὰ ταύτης ῥέουσι, τοὺς πᾶσα ἀνάγκη διαπορθμεῦσαι ἐστὶ, πρῶτος μὲν Τίγρις, μετὰ δὲ δεύτερός τε καὶ τρίτος ὧντος οὐνομαζόμενος, οὐκ ὧντος
 20 ἐὼν ποταμός οὐδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥέων· ὁ μὲν γὰρ πρότερος αὐτῶν καταλечθεις ἐξ Ἀρμενίων ῥέει, ὁ δὲ ὕστερον ἐκ Ματινηῶν· ὁ δὲ τέταρτος τῶν ποταμῶν οὐνομα ἔχει Γύνδης, τὸν Κύρος διελαβέ κοτε ἐς διώρυχας ἐξήκοντα καὶ τριηκοσίας. (6) Ἐκ δὲ ταύτης τῆς Ἀρμε-
 25 νίης ἐσβάλλονται ἐς τὴν Ματινην γῆν σταθμοὶ εἰσι τέσσερες. . . . Ἐκ δὲ ταύτης ἐς τὴν Κισσίην χώραν μεταβαίνοντι ἑνδεκα σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ δύο καὶ τεσσεράκοντα καὶ ἥμισυ ἐστὶ ἐπὶ ποταμὸν Χοάσπεια, ἰόντα καὶ τοῦτον νηυσιπέρητον· ἐπ' ὃ
 30 Σοῦσα πόλις πεπολισται. Οὗτοι οἱ πάντες σταθμοὶ εἰσι ἑνδεκα καὶ ἑκατόν. Καταγωγαὶ μὲν νυν σταθμῶν τοσαῦται εἰσι ἐκ Σαρδίων ἐς Σοῦσα ἀναβαίνοντι.

LIII. Εἰ δὲ ὁρθῶς μεμέρηται ἡ ὁδὸς ἡ βασιλιῆτι τοῖσι παρασάγγησι καὶ ὁ παρασάγγης δύναται τριήκοντα
 35 στάδια, ὥσπερ οὗτός γε δύναται ταῦτα, ἐκ Σαρδίων στάδια ἐστὶ ἐς τὰ βασιλῆα τὰ Μεμνόνια καλεύμενα πεντακόσια καὶ τρισχίλια καὶ μύρια, παρασαγγέων ἰόντων πενήκοντα καὶ τετρακοσίων. (2) Πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατόν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη διεξιῶσι ἀναι-
 40 σιμῶνται ἡμέραι ἀπαρτὶ ἐνενήκοντα.

LIV. Οὕτω τῷ Μιλησίῳ Ἀρισταγόρῃ εἴπαντι πρὸς Κλεομένηα τὸν Λακεδαιμόνιον εἶναι τριῶν μηνῶν τὴν ἀνοδὸν τὴν παρὰ βασιλέα ὁρθῶς εἶρητο. Εἰ δὲ τις τὸ ἀτρεκέστερον τούτων ἐτι θίξῃται, ἐγὼ καὶ τοῦτο ση-
 45 μανέω· τὴν γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδεις ὁδὸν δεῖ προσλογίσασθαι ταύτη. (2) Καὶ δὴ λέγω σταδίου εἶναι τοὺς πάντας ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἑλληνικῆς μέχρι Σούσων (τοῦτο γὰρ Μεμνόνιον ἄστν καλεῖται) τεσσεράκοντα καὶ τετρακισχιλίους καὶ μυρίους· οἱ γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς
 50 Σάρδεις εἰσὶ τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσιοι στάδιοι, καὶ οὕτω τρισὶ ἡμέρησι μυχύνεται ἡ τρίμηνος ὁδός.

LV. Ἀπελαυνόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐκ τῆς Σπάρτης ἦτε ἐς τὰς Ἀθήνας γενομένης τυράννων ὧδε

vero nonaginta quattuor cum dimidia. (2) Phrygiam ex-
 cipit Halys fluvius, ad quem est porta, per quam omnino
 transire oportet priusquam fluvium trajicias: estque ibi
 dem magna custodia. Transgresso in Cappadociam, atque
 per eam pergenti usque ad Ciliciæ fines, mansiones sum-
 duodetriginta, parasangæ vero centum et quattuor: (3)
 in his confinibus autem duæ sunt portæ transeundæ, et
 prætereundæ duæ custodiæ. Has postquam præterieris,
 per Ciliciam iter facienti tres sunt mansiones, parasangæ
 vero quindecim cum dimidia. (4) Terminus Ciliciæ et Ar-
 menia flumen est navibus transmittendum, cui nomen
 Euphrates. In Armenia vero mansiones sunt deversoriarum
 quindecim, et parasangæ quinquaginta sex cum dimidia:
 estque in his etiam custodiæ statio. (5) Perfluunt autem
 Armeniam quattuor fluvii, quos navibus necessario oportet
 trajicere. Primus est Tigris: deinde secundus et tertius
 idem nomen habent, quamvis non idem sit fluvius, nec
 eodem ex loco fluens; prior enim eorum, quem recensui,
 ex Armeniis fluit, posterior vero ex Matienis. Quarto
 fluvio nomen est Gyndes, is quem Cyrus olim in trecentos
 et sexaginta alveos diduxit. (6) Ex hac Armenia ubi in
 Matienem regionem transieris, stationes sunt quattuor...
 Tum ex hac in Cissiam regionem transgredienti, stationes
 undecim, parasangæ vero quadraginta duæ cum dimidia,
 usque ad Choaspen fluvium, navibus itidem trajiciendum;
 ad quem Susa urbs condita est. Harum omnium mansio-
 num summa est centum et undecim: totque sunt stationes
 atque deversoria Sardibus Susa iter facienti

LIII. Quodsi vero recte parasangis dimehsa est regia via,
 et parasanga si valet triginta stadia, uti revera valet
 erunt Sardibus usque ad regiam, quæ Memnonia vocatur,
 stadiorum tredecim millia et quingenta, quum sint para-
 sangæ quadringentæ et quinquaginta. (2) Jam singulis die-
 bus centena et quinquagena stadia conficiendo, consumun-
 tur adcurate dies nonaginta.

LIV. Itaque Milesius Aristagoras, quando Cleomeni La-
 cedæmonio dixit, trium mensium iter esse quo ad regem
 adscenditur, recte ille dixit. Si quis vero curatius etiam
 de his quærat, ei ego hoc etiam declarabo; namque adjici
 debet iter Epheso Sardes faciendum. (2) Dico igitur, a
 Græco mari usque Susa, nam hæc Memnonia urbs vocatur,
 stadiorum omnium summam esse quattuordecim millia
 et quadraginta. Nam ab Epheso ad Sardes sunt stadia quin-
 genta et quadraginta: itaque tribus diebus longius fit tri-
 mestre istud iter.

LV. Sparta pulsus Aristagoras Athenas inde se contulit:
 quæ haud multo ante tyrannis liberatæ erant, idque hoc

ἐλευθέρας. Ἐπεὶ Ἱππάρχον τὸν Πεισιστράτου, Ἱππίου δὲ τοῦ τυράννου ἀδελφεὸν, ἰδόντα ὅφιν ἐνυπνίου τῇ ἐωυτοῦ πάθει ἐναργεστάτην κτείνουσι Ἀριστογείτων καὶ Ἀρμόδιος γένος εὐντες τὰ ἀνέκαθεν Γεφυραῖοι, μετὰ ταῦτα ἐτυραννεύοντο Ἀθηναῖοι ἐπ' ἕτερα τέσσαρα οὐδὲν ἔσσαν, ἀλλὰ καὶ μάλλον ἢ πρὸ τοῦ.

LVI. Ἡ μὲν νυν θῆψις τοῦ Ἱππάρχου ἐνυπνίου ἦν ἥδε· ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε ὁ Ἱππάρχος ἀνδρὰ οἱ ἐπιστάντα μέγαν καὶ εὐεϊδέα αἰνίσσεσθαι· τὰ δὲ ταῦτα ἔπεα·

Τληθὶ λέων ἀτλήτα παθὼν τετληότι θυμῷ·
οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει.

(2) Ταῦτα δὲ, ὥς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, φανερὸς ἦν ὑπερτιθέμενος ὀνειροπολοῖσι· μετὰ δὲ ἀπειπάμενος τὴν ὅφιν ἐπέμπε τὴν πομπήν, ἐν τῇ δὲ τελευτᾷ.

LVII. Οἱ δὲ Γεφυραῖοι, τῶν ἔσαν οἱ φονεὲς οἱ Ἱππάρχου, ὥς μὲν αὐτοὶ λέγουσι, ἐγεγόνεσαν ἐξ Ἑρετρίης τὴν ἀρχήν, ὥς δὲ ἐγὼ ἀναπυνθανόμενος εὐρίσκω, ἔσαν Φοίνικες τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς γῆν τὴν νῦν Βοιωτίην καλευμένην, οἵκεον δὲ τῆς χώρας ταύτης ἀπολαχόντες τὴν Ταναγρικὴν μοῖραν. (2) Ἐνθούτεν δὲ Καδμείων πρότερον ἐξαναστάντων ὑπ' Ἀργείων, οἱ Γεφυραῖοι οὗτοι δεύτερ' ὑπὸ Βοιωτῶν ἐξαναστάντες ἐτράποντο ἐπ' Ἀθηνῶν. Ἀθηναῖοι δὲ σφας ἐπὶ ῥητοῖσι ἐδέξαντο σφείων αὐτῶν εἶναι πολιήτας πολλῶν τείων καὶ οὐκ ἀξιαπηγῆτων ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι.

LVIII. Οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, τῶν ἔσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσῆγαγον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ γράμματα, οὐκ ἔοντα πρὶν Ἑλλᾶσι ὡς ἐμοὶ δοκεῖν, πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἀπαντες χρέονται Φοίνικες· μετὰ δὲ, χρόνου προβαίνοντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ρυθμὸν τῶν γραμμάτων. (2) Περιόικεον δὲ σφας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες, οἱ παραλαβόντες διὰ χεῖρ' ἀπὸ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταρρυθμίσαντες σφειν ὀλίγα ἐχρέοντο, γράμμενοι δὲ ἐφάτισαν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινίκων ἐς τὴν Ἑλλάδα Φοινικίᾳ κεκλησθαι. (3) Καὶ τὰς βίβλους διφθέρας καλεῦσι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ οἱ Ἴωνες, ὅτι κοτὲ ἐν σπάνι βίβλων ἐχρέοντο διφθέρῃσι αἰγέησι τε καὶ οἰέησι· ἐτι δὲ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἐς τοιαύτας διφθέρας γράφουσι.

LIX. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμήϊα γράμματα ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπολλωνοῦ τοῦ Ἰσμενίου ἐν Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσι τρισὶ ἐγκεκολλημένα, τὰ πολλὰ ὁμοία ἔοντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι. Ὁ μὲν δὲ εἰς τῶν τριπόδων ἐπίγραμμα ἔχει·

Ἀμφιτρῶν μ' ἀνέθηκεν ἰὼν ἀπὸ Τηλεβοῶν.

Ταῦτα ἡλικίην ἂν εἴη κατὰ Λαΐον τὸν Λαδδάκου τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου.

modo. Postquam Hipparchum, Pisistrati filium, Hippiae tyranni fratrem, cui per somnum visum erat oblatum imminentem calamitatem perspicue significans, interfecerunt Aristogiton et Harmodius, generis origine Gephyraei; post haec Athenae per quattuor etiam nunc annos nihilo minus, immo magis etiam quam antea, tyrannide premebantur.

LVI. Insomnium Hipparcho oblatum huiusmodi erat: nocte quae praecedebat Panathenaeorum solennia, visum erat Hipparcho adstare ipsi virum grandem formosumque, aenigmaticis his verbis ipsum alloquentem:

Intoleranda, leo, patiens, animo forti tolerato!
nemo hominum injustus non solvet tempore poenam.

(2) Hanc visionem ille, simulatque illuxit, palam ad somniorum conjectores retulit: deinde vero, sacris averruncandi causis, pompam illam duxit, in qua interfectus est.

LVII. Gephyraei, quorum de genere erant Hipparchii percussores, principio, ut ipsi aiunt, ex Eretria fuerunt oriundi; ut vero ego rem percontatus reperio, Phoenices fuerunt ex illorum numero Phoenicum, qui cum Cadmo in hanc regionem, quae nunc Boeotia vocatur, venerunt; et Tanagricum ejusdem regionis tractum, sorte acceptum, habitaverunt. (2) Inde postquam Cadmei prius ab Argivis erant expulsi, deinde Gephyraei hi a Boeotis ejecti, Athenas se converterunt. Et illos receperunt Athenienses hac conditione, ut cives essent Athenienses, at compluribus tamen, nec vero dignis quae hic commemorentur, juribus essent exclusi.

LVIII. Phoenices autem hi, qui cum Cadmo advenerant, quorum de numero fuerunt Gephyraei, regionem hanc incolentes, quum alias res multas ad doctrinam spectantes attulerunt Hellenibus, tum literas; quarum usus nullus antea, ut mihi videtur, apud Hellenas fuerat. Ac primum quidem tales attulerant, qualibus omnes utuntur Phoenices: procedente vero tempore, simul cum sermone, literarum etiam ductus immutarunt. (2) Pleraque per id tempus loca circum illos habitabant Hellenes Iones: qui literas edocti a Phoenicibus, usi sunt eis forma paululum mutata; a quorum usu divulgatum est, ut, quemadmodum aequitas etiam postulabat, quoniam a Phoenicibus in Graeciam introductae sunt, Phoeniciae literae nominarentur. (3) Atque byblos etiam (id est, libros papyraceos) antiquitus diphtheras (pelles rasas sive membranas) Iones vocant, quoniam in papyri inopia pellibus caprinis et ovillis utebantur. Atque etiam nunc mea aetate multi barbarorum talibus in pellibus scribunt.

LIX. Vidi vero etiam ipse literas Cadmeas in templo Apollinis Ismenii Thebis Boeotiae, tripodibus tribus insculptas, maximam partem similes Ionicis literis. Unus ex illis tripodibus hanc habet inscriptionem:

Dedicavit me Amphitryon, rediens ex Telebois.

Haec igitur scripta fuerint Laii aetate, filii Labdaci, nepotis Polydori, filii Cadmi.

LX. Ἐτερος δὲ τρίπους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει

Σκαῖος πυγμαχέων με ἐκηβόλῳ Ἀπόλλωνι
νικήσας ἀνέθηκε τεινὴν περικαλλὲς ἀγάλμα.

Σκαῖος δ' ἂν εἴη ὁ Ἴπποκόωντος, εἰ δὲ οὗτος γ' ἐστὶ
ὁ ἀναθελὶς καὶ μὴ ἄλλος τοῦτο οὐνομα ἔχων τῇ Ἴππο-
κόωντος, ἡλικίην κατ' Οἰδίπουν τὸν Λαίου.

LXI. Τρίτος δὲ τρίπους λέγει καὶ οὗτος ἐν ἑξαμέ-
τρῳ

Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸς εὐσκόπῳ Ἀπόλλωνι
μοναρχέων ἀνέθηκε τεινὴν περικαλλὲς ἀγάλμα.

10 Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ Λαοδάμαντος τοῦ Ἑτεοκλέος μου-
ναρχέοντος ἐξανίσταται Καδμείῳ ὑπ' Ἀργείων καὶ
τράπονται ἐς τοὺς Ἑγγέλεας. (2) Οἱ δὲ Γεφυραῖοι
ὑπολειφθέντες ὑστερον ὑπὸ Βοιωτῶν σπαραχθέντες ἐς
Ἀθήνας καὶ σφι ἱρὰ ἐστὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἱδρυμένα, τῶν
15 οὐδὲν μέτα τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοις, ἄλλα τε κεχω-
ρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν καὶ δὴ καὶ Ἀχαιῆς Δήμητρος
ἱρὸν τε καὶ ὄργια.

LXII. Ἡ μὲν δὴ ὄψις τοῦ Ἱππάρχου ἐνυπνίου, καὶ
οἱ Γεφυραῖοι ὅθεν ἐνεγένεσαν, τῶν ἔσαν οἱ Ἱππάρχου
20 φονέες, ἀπήγγελται μοι· δεῖ δὲ πρὸς τοῖσι τοῖσι ἐτι ἀναλα-
βείναι τὸν κατ' ἀρχῆς ἥϊα λέξων λόγον, ὥς τυράννων
ἡλευθερώθησαν Ἀθηναῖοι. (2) Ἱππίῳ τυραννεύοντος
καὶ ἐμπικραινομένου Ἀθηναῖοις διὰ τὸν Ἱππάρχου
θάνατον, Ἀλκμεωνίδαι γένος ἑόντες Ἀθηναῖοι καὶ φεύ-
25 γοντες Πεισιστρατίδας, ἐπειτέ σφι ἅμα τοῖσι ἄλλοις
Ἀθηναῖοις φυγὰς πειρωμένοις κατὰ τὸ ἰσχυρὸν οὐ
πρὸς χῶρες κάτοδος, ἀλλὰ προσέπαιον μεγάλως· πει-
ρωμένοι κατιέναι τε καὶ ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας Λει-
ψυδρίον τὸ ὑπὲρ Παιονίης τειχίσαντες, ἐνθαῦτα οἱ
30 Ἀλκμεωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχαν-
νόμενοι παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν
ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἑόντα, τότε δὲ οὐκ ὄντα, τοῦτον ἐξοι-
κοδομήσαι. (3) Οἷα δὲ χρημάτων εὖ ἥκοντες καὶ ἑόν-
τες ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν ἐτι, τὸν τε νηὸν ἐξεργά-
35 σαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον, τὰ τε ἄλλα καὶ
συγκειμένον σφι πωρίνον λίθου ποιεῖν τὸν νηὸν, Πα-
ρίου δὲ ἐμπροσθε αὐτοῦ ἐξεποίησαν.

LXIII. Ὡς ὧν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσι, οὗτοι οἱ
ἄνδρες ἐν Δελφοῖσι κατέημενοι ἀνέπειθον τὴν Πυθίην
40 χρήμασι, ὅπως ἔλθοιεν Σπαρτιατῶν ἄνδρες εἴτε ἰδίῳ
πτόλῳ εἴτε δημοσίῳ χρησόμενοι, προφαίνειν σφι τὰς
Ἀθήνας ἐλευθεροῦν. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι
αἰεὶ τούτῳ πρόφαντον ἐγένετο, πέμπουσι Ἀγχιμόλιον
τὸν Ἀστέρεος, ἑόντα τῶν ἀστῶν ἄνδρα δόκιμον, σὺν
46 στρατῷ ἐξελὼντα Πεισιστρατίδας ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπως
καὶ ξεινίους σφι ἑόντας τὰ μάλιστα· τὰ γὰρ τοῦ θεοῦ
πρεσβύτερα ἐποιεῦντο ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν· πέμπουσι δὲ
τούτους κατὰ θάλασσαν πλοίοισι. (3) Ὁ μὲν δὲ
προσσχὼν ἐς Φάληρον τὴν στρατιὴν ἀπέβησε, οἱ δὲ
60 Πεισιστρατίδαι προπυθναζόμενοι ταῦτα ἐπεκαλεῦντο
ἐκ Θεσσαλίας ἐπικουρίην· ἐπεποίητο γάρ σφι συμμα-
χίη πρὸς αὐτούς. (4) Θεσσαλοὶ δὲ σφι δεομένοις
ἀπέπεμψαν, κοινῇ γνώμῃ χρεώμενοι, χιλίην τε ἔκπον

HERODOTUS.

LX. Alius tripus hexametro modulo hæc dixit :

Scæus, in adueto pugilum certamine victor,
me tibi sacravit, speciosum munus, Apollo.

Scæus autem ille fuerit Hippocoontis filius : si modo hic
fuit qui munus illud dedicavit, nec alius idem nomen ge-
rens cum Hippocoontis filio : vixit hic autem Œdipi ætate,
Laili filii.

LXI. Tertius tripus, hexametro pariter modulo, hæc
inscripta habet :

Laodamas tripodem hunc divo, sua in urbe monarchia,
dignum spectatu sacrat decus arcitenenti.

Hic est ille Laodamas, Eteoclis filius, quo regnante
Cadmei, ab Argivis sedibus suis ejecti, ad Encheleas se re-
ceperunt. (2) Gephyraei vero, tunc relictii, postea a Bæo-
tis coacti sunt Athenas concedere. Et habent hi templa
Athenis exstructa, quæ ad reliquos Athenienses nihil perti-
nent, quum alia, quibus nihil commune cum cæteris tem-
plis est, tum Achaicæ Cereris templum et sacra.

LXII. Quale fuerit visum Hipparcho oblatum, et unde
oriundi Gephyraei, quorum de genere fuere Hipparchii per-
cussores, est a me expositum. Superest ut post hæc re-
deam ad narrationem quam initio instituturus eram, dicam-
que qua ratione tyrannis liberati sint Athenienses. (2) Quo
tempore Hippias tyrannidem obtinuit, et Athenienses ob
Hipparchi cædem acerbins vexabat; per id tempus Alcme-
onidæ, genere Athenienses, ob Pisistratidas vero patria
profugi, postquam cum aliis Atheniensium exsulis per
vim redditum sibi parare conantes nihil profecissent, sed
ad Lipsydrium supra Preoniam, quem locum tentandi
reditus causa et liberandæ civitatis consilio muniverant,
ingentem accepissent cladem; deinde, omnia adversus Pi-
sistratidas molientes, ab Amphictyonibus templum Del-
phicum hoc, quod nunc est, et tunc nondum erat, ædi-
ficandum conduxerunt. (3) Quumque divitiis abundarent,
et inde a majoribus spectati essent viri, exædificarunt
templum quum alias pulcrus quam ferebat exemplar, tum
frontem ejus ex Pario marmore effecerunt, quamquam con-
ventum esset ut totum templum ex porino lapide construc-
retur.

LXIII. Hi igitur Alcmeonidæ, ut Athenienses narrant,
dum Delphis morabantur, pecunia persuaserunt Pythiæ,
ut, quoties Spartani cives Delphos venirent, sive privato
nomine sive publico oraculum consulturi, constanter illos
moneret, ut liberarent Athenas. (2) Proinde Lacedæmonii
quum idem ipsis semper effatum ederetur, mittunt Anchi-
molium, Asteris filium, cum exercitu, spectatum inter ci-
ves virum, qui Pisistratidas Athenis pelleret, quamquam
hospitii jure cum ipsis inprimis conjunctos : nam, quæ
diis debentur, antiquiora duxerunt quam quæ hominibus.
Hunc exercitum, mari navibus mittunt. (3) Anchimolius
igitur, portum tenens Phalerum, ibi in terra deposuit. Qua
re ante cognita, Pisistratidæ, quum esset eis fœdus cum
Thessalis, auxilia e Thessalia acciverant. (4) Et precan-
tibus Thessali, publico decreto, mille equites miserant, et

καὶ τὸν βασιλέα τὸν σφέτερον Κινέην ἄνδρα Κονιαῖον· τοὺς ἐπεῖτε ἔσχον συμμάχους οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐμψυχύνοντο τοιαύτῃ· (6) κείραντες τῶν Φαληρέων τὸ πεδίον καὶ ἱππασίμων ποιήσαντες τοῦτον τὸν χώρον ἐπῆκαν τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἵππον ἐμπροσθὰ δὲ διέφθειρε ἄλλους τε πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ δὴ καὶ τὸν Ἀγχιμόλιον· τοὺς δὲ περιγενομένους αὐτῶν ἐς τὰς νέας κατέρξαν. (6) Ὁ μὲν δὴ πρῶτος στόλος ἐκ Λακεδαίμονος οὕτω ἀπῆλλαξε, καὶ Ἀγχιμόλιον εἰς ταφαὶ τῆς Ἀττικῆς Ἀλωπεκῆσι, ἀγγλοῦ τοῦ Ἰρακλείου τοῦ ἐν Κυνοσάργεϊ.

LXIV. Μετὰ δὲ Λακεδαιμόνιοι μέζω στόλον στεῖλαντες ἀπέπεμψαν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, στρατηγὸν τῆς στρατιῆς ἀποδέξαντες βασιλέα Κλεομένην τὸν Ἀναξανδρίδην, οὐκέτι κατὰ θάλασσαν στεῖλαντες, ἀλλὰ κατ' ἤπειρον· (2) τοῖσι ἐσβαλοῦσι ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν ἢ τῶν Θεσσαλῶν ἵππος πρώτη προσέμιξε καὶ οὐ μετὰ πολὺ ἐτράπετο, καὶ σφῶν ἔπασον ὑπὲρ τεσσαράκοντα ἄνδρας· οἱ δὲ περιγενομένοι ἀπαλλάσσοντο, ὡς εἶχον, οὓς ἐπὶ Θεσσαλίας. (3) Κλεομένης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὸ ἄστυ ἅμα Ἀθηναίων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροις ἐπολιόρχησε τοὺς τυράννους ἀπεργμένους ἐν τῷ Πελασγικῷ τεύχεϊ.

LXV. Καὶ οὐδὲν τι πάντως ἂν ἐξεῖλον τοὺς Πεισιστρατίδας οἱ Λακεδαιμόνιοι· οὔτε γὰρ ἐπέδρην ἐπενόουν ποιήσασθαι, οἷ τε Πεισιστρατίδαι σίτοις καὶ ποτοῖσι εὖ παρεσκευάδατο· πολιορκήσαντές τε ἂν ἡμέρας ὀλίγας ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Σπάρτην. (2) Νῦν δὲ συντυχὴ τοῖσι μὲν κακῇ ἐπεγένετο, τοῖσι δὲ ἡ αὐτῇ αὐτῇ σύμμαχος ὑπεκτιθέμενοι γὰρ ἔξω τῆς χώρας οἱ παῖδες τῶν Πεισιστρατιδῶν ἦλυσαν. (3) Τοῦτο δὲ ὡς ἐγένετο, πάντα αὐτῶν τὰ πρήγματα συνετετάρακτο, παρέστησαν δὲ ἐπὶ μισθῷ τοῖσι τέκνοις, ἐπ' οἷς ἐδούλοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐν πέντε ἡμέρῃσι ἐκχωρήσαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς. (4) Μετὰ δὲ ἐξεχώρησαν ἐς Σίγειον τὸ ἐπὶ τῷ Σκαμάνδρῳ, ἄρξαντες μὲν Ἀθηναίων ἐπ' ἔτεα ἕξ τε καὶ τριήκοντα, ἐόντες δὲ καὶ οὗτοι ἀνέκαθεν Πύλοιό τε καὶ Νηλεΐδαι, ἐκ τῶν αὐτῶν γεγονότες καὶ οἱ ἀμφὶ Κόδρον τε καὶ Μέλανθον, οἱ πρότερον ἐπὶ ἡλῦδες ἐόντες ἐγένοντο Ἀθηναίων βασιλεῖς. (6) Ἐπὶ τούτου δὲ καὶ τούτῳ οὐνομα ἀπεμνημόνευσε Ἰπποκράτης τῷ παιδὶ θέσθαι τὸν Πεισίστρατον, ἐπὶ τοῦ Νέστορος Πεισιστράτου ποιούμενος τὴν ἐπωνυμίην. (6) Οὕτω μὲν Ἀθηναῖοι τυράννων ἀπαλλάχθησαν· ὅσα δὲ ἐλευθερωθέντες ἔρξαν ἢ ἔπαον ἀξιώχρεα ἀπηγήσιος πρὶν ἢ Ἰωνίην τε ἀποστήναι ἀπὸ Δαρείου καὶ Ἀρισταγόρεα τὸν Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας χρησταί σφῶν βωθέειν, ταῦτα πρῶτα φράσω.

LXVI. Ἀθῆναι εἰσὶ καὶ πρὶν μεγάλαι, τότε ἀπαλλαχθεῖσαι τυράννων ἐγένοντο μέζονες· ἐν δὲ αὐτῇσι δύο ἄνδρες ἐδυνάστευσον, Κλεισθένης τε ἀνὴρ Ἀλκμεωνίδης, ὅσπερ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι, καὶ Ἰσαγόρης ὁ Τισάνδρου οἰκίης μὲν εἶναι δοκίμου, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν οὐκ ἔχω φράσαι· θύουσι δὲ οἱ

regem suum Cineam Coniaem. Quos auxiliares nacti Pisistratidæ, hocce instituerunt facere : (5) deionsa planitie Phalereorum, et loco hoc equitibus habili reddito, equitatum adversus hostium castra mittunt : qui in hos incidens, quum alios multos interfecit Lacedæmoniorum, tum et duccem Anchimolium, reliquos vero in naves compulerunt. (6) Hic finis fuit primæ expeditionis Lacedæmoniorum : estque sepulcrum Anchimolii in Attico pago, cui Alopecæ nomen, prope Herculis templum quod in Cynosarge.

LXIV. Post hæc majores copias adversus Athenas miserunt Lacedæmonii, duce exercitus Cleomene rege, Anaxandridæ filio : has vero non jam mari miserunt, sed per continentem. (2) Cum his, ut in Atticam regionem invaserunt, primum congressi Thessali equites, brevi tempore in fugam sunt versi, cecideruntque ex eisdem amplius quadraginta ; reliqui vero e vestigio recta versus Thessaliam abierunt. (3) Cleomenes autem, ut ad urbem pervenit, una cum his ex Atheniensibus, qui liberi vivere cupiebant, tyrannos obsedit, muro Pelasgico inclusos.

LXV. Nequaquam vero expugnaturi Pisistratidas erant Lacedæmonii : nec enim justam obsidionem instituere cogitaverant, et cibariis ac potulentis bene instructi Pisistratidæ erant : post paucorumque dierum obsidionem Spartam erant illi abituri. (2) Nunc vero supervenit casus, istis infaustus, his vero idem peropportunos : capti enim sunt Pisistratidarum liberi, quum in eo essent, ut extra Atticam in tuto collocarentur. (3) Quæ res postquam accidit, turbatæ sunt omnes eorumdem rationes. Itaque deditionem fecerunt eis conditionibus, quæ Atheniensibus placuerunt, ut, receptis liberis suis, intra quinque dies Attica excederent. (4) Atque ita relicta Attica Pisistratidæ Sigeum ad Scamandrum migrarunt, postquam Athenis sex et triginta annos regnaverant. Fuerunt autem hi origine Pylii et Nelidæ, eisdem majoribus prognati atque Codrus et Melanthus ; qui et ipsi olim, quum advenæ essent, reges fuerunt Atheniensium. (5) Cujus in originis memoriam Hippocrates filio suo nomen Pisistrati imposuerat, de Pisistrato, Nestoris filio, ductum. (6) Hoc modo tyrannis suis liberati sunt Athenienses : quas vero res post receptam libertatem memoratu dignas vel gesserint vel passi sint, priusquam Ionia a Dario defecit, et Aristagoras Milesius Athenas venit opem illorum implorans, eas primum exponam.

LXVI. Athenæ, quum jam ante magnæ fuissent, nunc, postquam tyrannis liberatæ erant, majores evaserunt. Dominabantur autem in illis duo viri, Clisthenes, de familia Alcmeonidarum, is quem fama fert corrupisse Pythiam, et Isagoras, Tisandri filius, spectata quidem familia natus ; cæterum, quibus majoribus antiquitus fuerit oriundus, dicere nequeo, nisi quod cognati ejus Jovi Cario

συγγενέες αὐτοῦ Διὶ Καρίῳ. (2) Οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐστασίασαν περὶ δυνάμεις, ἐσσούμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν δῆμον προσεταιρίζεται. Μετὰ δὲ τετραφύλους ἐόντας Ἀθηναίους δεκαφύλους ἐποίησε, τῶν Ἴωνος παίδων Γελέοντος καὶ Αἰγικάρους καὶ Ἀργάδεω καὶ Ὀπλητος ἀπαλλάξας τὰς ἐπωνυμίας, ἐπιχωρίων δ' ἐτέρων ἡρώων ἐπωνυμίας ἐξευρών, παρέξ Αἴαντος· τοῦτον δὲ, ἅτε ἀστυγέιτονα καὶ σύμμαχον, ζεῖνον ἐόντα προσέθετο.

10 LXVII. Ταῦτα δὲ, δοκέειν ἐμοί, ἐμίμεετο ὁ Κλεισθένης οὗτος τὸν ἐωυτοῦ μητροπάτορα Κλεισθένα τὸν Σικυώνιος τύραννον. (2) Κλεισθένης γὰρ Ἀργείοισι πολεμίας τούτου μὲν βραχυλόους ἐπαυσε ἐν Σικυῶνι ἀγωνίζεσθαι τῶν Ὀμηρείων ἐπέων εἵνεκεν, ὅτι Ἀργεῖοι τε καὶ Ἀργος τὰ πολλὰ πάντα ὑμνέεται· τούτο δὲ, ἡρώϊον γὰρ ἦν καὶ ἐστὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορῇ τῶν Σικυωνίων Ἀδρήστου τοῦ Ταλαοῦ, τοῦτον ἐπεθύμησε ὁ Κλεισθένης ἐόντα Ἀργεῖον ἐκβαλέειν ἐκ τῆς χώρας. (3) Ἐλθὼν δὲ ἐς Δελφούς ἐχρησθηριάζετο εἰ ἐκβάλει τὸν Ἀδρήστον· ἡ δὲ γὲ Πυθίη οἱ χρᾶς φᾶσα Ἀδρήστον μὲν εἶναι Σικυωνίων βασιλέα, ἐκείνον δὲ λευστήρα. Ἐπεὶ δὲ ὁ θεὸς τοῦτο γε οὐ παρεδίδου, ἀπελθὼν ὀπίσω ἐφρόντιζε μηχανὴν τῇ αὐτὸς ὁ Ἀδρήστος ἀπαλλάξε-
ται. (4) Ὡς δὲ οἱ ἐξευρησθαι ἐδόκει, πέμψας ἐς Θή-
15 σας τὰς Βωωτίας ἔφη ἐθέλειν ἐπαγαγέσθαι Μελάνιππον τὸν Ἀσταχοῦ· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔδοσαν. Ἐπαγαγόμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν Μελάνιππον, τέμενος οἱ ἀπέδεξε ἐν αὐτῷ τῷ πρυτανίῳ καὶ μιν ἰδρυσεν ἐνθαῦτα ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ. (5) Ἐπηγάγετο δὲ τὸν Μελάνιππον ὁ
30 Κλεισθένης (καὶ γάρ τοῦτο δεῖ ἀπηγήσασθαι) ὡς ἔχθιστον ἐόντα Ἀδρήστῳ, ὅς τόν τε ἀδελφεὸν οἱ Μηκιστέα ἀπεκτόνεε καὶ τὸν γαμβρὸν Τυδέα. (6) Ἐπειτα δὲ οἱ τὸ τέμενος ἀπέδεξε, θυσίας τε καὶ ὀρτάς Ἀδρήστου ἀπελόμενος ἔδωκε τῷ Μελάνιππῳ. Οἱ δὲ Σικυώνιοι ἐώθεσαν
35 μεγαλωστέϊ κάρτα τιμᾶν τὸν Ἀδρήστον· ἡ γὰρ χώρα ἦν αὕτη Πολύβου, ὁ δὲ Ἀδρήστος ἦν Πολύβου θυγατρι-
δός, ἀπαις δὲ Πολύβος τελευτέων διδοῖ Ἀδρήστῳ τὴν ἀρχήν. (7) Τὰ τε δὲ ἄλλα οἱ Σικυώνιοι ἐτίμεον τὸν Ἀδρήστον, καὶ δὴ πρὸς τὰ πάθεα αὐτοῦ τραγικοῖσι
40 χοροῖσι ἐγέραιρον, τὸν μὲν Διόνυσον οὐ τιμούντες, τὸν δὲ Ἀδρήστον. (8) Κλεισθένης δὲ χοροὺς μὲν τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε, τὴν δὲ ἄλλην θυσίην τῷ Μελάνιππῳ.
- Ταῦτα μὲν ἐς Ἀδρήστον οἱ πεποίητο.

LXVIII. Φυλάς δὲ τὰς Δωριέων, ἵνα δὴ μὴ αἱ
15 αὐταὶ ἔωσι τοῖσι Σικυωνίοσι καὶ τοῖσι Ἀργείοισι, μετέβαλε ἐς ἄλλα οὐνόματα. Ἐνθα καὶ πλείστον κατε-
γέλασε τῶν Σικυωνίων· ἐπὶ γὰρ ὅς τε καὶ ὄνου τὰς ἐπωνυμίας μετατιθεῖς αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἐπέθηκε, πλὴν τῆς ἐωυτοῦ φυλῆς· ταύτῃ δὲ τὸ οὐνομα ἀπὸ τῆς
20 ἐωυτοῦ ἀρχῆς ἔθετο. Οὗτοι μὲν δὴ Ἀρχελαοὶ ἐκα-
λεῦντο, ἕτεροι δὲ Ὑᾶται, ἄλλοι δὲ Ὀνεᾶται, ἕτεροι δὲ Χοιρεᾶται. (2) Τούτοις τοῖσι οὐνόμασι τῶν φυλῶν ἐχρέοντο οἱ Σικυώνιοι καὶ ἐπὶ Κλεισθένης ἀρχόντος καὶ ἐκείνου τεθνεώτος ἔτι ἐπ' ἕτεα ἐξήκοντα· μετέ-

sacra faciunt. (2) Hi viri inter se de principatu contende-
bant. Qui superabatur ab æmulo Clisthenes plebis favorem
sibi conciliabat : et deinde, quum in quattuor tribus distri-
buti fuissent Athenienses, decem tribus constituit ; muta-
tisque nominibus, quæ ab Ionis filiis, Geleonte et Ægi-
core et Argada et Hoplete, erant desumpta, ab indigenis
heroibus eas denominavit, uno Ajace excepto ; quem, ut
vicinum et socium, quamquam peregrinum, adjecit.

LXVII. Qua in re, ut mihi videtur, Clisthenes hic avum
suum maternum imitatus est, Clisthenem Sicyonis tyran-
num. (2) Ille enim, quum bellum gereret cum Argivis, pri-
mum rhapsodos vetuit Sicylene inter se decertare, propter
Homericæ carmina, quoniam in illis ubique fere nonnisi
Argivi et Argos celebrantur : deinde, quum esset in foro
Sicyoniorum (et est hodieque) ædes Adrasto, Talai filio,
tamquam heroi, consecrata, hunc Clisthenes, quippe Argi-
vum, sede sua ejectum cupiebat. (3) Itaque Delphos pro-
fectus, consuluit oraculum, an ejiceret Adrastum. Cui
Pythia respondit, Adrastum regem esse Sicyoniorum, ipsum
vero lapidatorem. Postquam Deus ei hanc potestatem non
fecit, domum reversus excogitavit rationem qua Adrastus
ipse demigraret. (4) Quam rationem ubi reperisse visus est,
Thebas Bœotias misit, dicens velle se Melanippum, Astaci
filium, deducere Sicyonem : et permiserunt Thebani. Tum
Clisthenes Melanippo Sicyonem deducto templum dedicavit
in ipso prytaneo, ipsumque ibi in loco munitissimo statuit.
(5) Melanippum autem accessiverat Clisthenes (nam et hoc
me declarare oportet), ut qui inimicissimus fuisset Adrasto,
quippe cujus fratrem interfecisset Mecisteum, et Tydeum
generum. (6) Huic postquam templum dedicavit, sacri-
ficia et solennia Adrasto adempta eidem Melanippo attribuit.
Consueverant autem Sicyonii magnifice admodum hono-
rare Adrastum. Fuerat enim hæc regio Polybi, Adrastus
autem Polybi ex filia nepos fuit : qui quum sine liberis de-
cederet, tradidit Adrasto regnum. (7) Adrastum autem
quum aliis honoribus colebant Sicyonii, tum calamitates
ejus tragicis choris celebrabant, non Bacchum, sed Adra-
stum colentes. (8) Clisthenes vero choros Baccho tribuit,
reliquam vero solennitatem Melanippo. Hoc modo cum
Adrasto egit Clisthenes.

LXVIII. Idem vero tribuum Dorienstium nomina muta-
vit, ne scilicet eædem Sicyonis atque Argivis tribus es-
sent. Atque id agens, maxime derisui habuit Sicyonios :
quippe nova nomina a sue et asino desumens, terminatio-
nem solam pristinarum tribuum adjecit, sua tribu excepta,
cui de suo imperio nomen imposuit : hos enim Archelaos
nominavit ; reliquorum autem alios Hyatas, alios Onatas,
alios Chæreatas. (2) Quibus nominibus tribuum usi sunt Si-
cyonii non solum quoad regnavit Clisthenes, verum etiam
post illius obitum sexaginta adhuc annis : deinde tamen,

πειτεν μέντοι λόγον σφίσι δόντες μετέβαλον ἐς τοὺς Ὑλλάας καὶ Παμφύλους καὶ Δυμανάτας, τετάρτους δὲ αὐτοῖσι προσέθεντο ἐπὶ τοῦ Ἀδρήστου παιδὸς Αἰγιαλέας τὴν ἐπωνυμίην ποιούμενοι κεκληῖσθαι Αἰγιαλέας.

LXIX. Ταῦτα μὲν νυν ὁ Σικυώνιος Κλεισθένης ἐπειοίηκε· ὁ δὲ δὴ Ἀθηναῖος Κλεισθένης ἐὼν τοῦ Σικυωνίου τούτου θυγατριδὸς καὶ τὸ οὖνομα ἐπὶ τούτου ἔχων, δοκέειν ἐμοὶ καὶ οὗτος ὑπεριδὼν Ἴωνας, ἵνα μὴ σφίσι αἱ αὐταὶ ἑσσι φυλαὶ καὶ Ἴωσι, τὸν δμῶνυμον **Κλεισθένεα** ἐμimήσατο. (2) Ὡς γὰρ δὴ τὸν Ἀθηναῖον δῆμον πρότερον ἀπωσμένον τότε πάντα πρὸς τὴν ἑωυτοῦ μοῖραν προσεθήκατο, τὰς φυλάς μετωνόμασε καὶ ἐποίησε πλεῦνας ἐξ ἑλασσάνων· δέκα τε δὴ φυλάρχους ἀντὶ τεσσάρων ἐποίησε, δέκα δὲ καὶ τοὺς δῆμους κατένεμε ἐς τὰς φυλάς· ἦν τε τὸν δῆμον προσθέμενος πολλῶ κατῦπερθε τῶν ἀντιστασιωτῶν.

LXX. Ἐν τῷ μέρει δὲ ἐσσούμενος ὁ Ἰσαγόρης ἀντιτεχνᾷται τάδε· ἐπικαλέσεται Κλεομένην τὸν Λακεδαιμόνιον γενόμενον ἐνωτῶ ζεῖνον ἀπὸ τῆς Πεισιστρατιδῶν πολιορκίης. (2) Τὸν δὲ Κλεομένην εἶχε αἰτίη φοιτᾶν παρὰ τοῦ Ἰσαγόρου τὴν γυναῖκα. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα πέμπων ὁ Κλεομένης ἐς τὰς Ἀθήνας κήρυκα ἐξέβαλλε Κλεισθένεα καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους πολλοὺς Ἀθηναίων, τοὺς ἐναγέας ἐπιλέγων. (3) Ταῦτα δὲ πέμπων ἔλεγε ἐκ διαχῆς τοῦ Ἰσαγόρου· οἱ μὲν γὰρ Ἀλκμεωνίδαι καὶ οἱ συστασιῶται αὐτῶν εἶχον αἰτίην τοῦ φόνου τούτου, αὐτὸς δὲ οὐ μετείχε, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ.

LXXI. Οἱ δ' ἐναγέες Ἀθηναῖον ὄδε ὠνομάσθησαν· ἦν Κύλων τῶν Ἀθηναίων ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης· οὗτος ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμης, προσποιησάμενος δὲ ἐταιρήθη τῶν ἡλικιωτῶν καταλαβείν τὴν ἀκρόπολιν ἐπειρήθη, οὐ δυνάμενος δὲ ἐπικρατῆσαι ἰκέτης ἦκετο πρὸς τῷγαλμα. (2) Τούτους ἀνίστασι μὲν οἱ πρυτάνεις τῶν ναυκράρων, ὅπερ ἔνεμον τότε τὰς Ἀθήνας, ὑπεγύρους πλὴν θανάτου φονεῦσαι δὲ αὐτοὺς αἰτίη ἔχει Ἀλκμεωνίδας. Ταῦτα πρὸ τῆς Πεισιστράτου ἡλικίης ἐγένετο.

LXXII. Κλεομένης δὲ ὡς πέμπων ἐξέβαλλε Κλεισθένεα καὶ τοὺς ἐναγέας, Κλεισθένης μὲν αὐτὸς ὑπέσχε· μετὰ δὲ οὐδὲν ἔσπον παρῆν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Κλεομένης, οὐ σὺν μεγάλῃ χειρὶ, ἀπικόμενος δὲ ἀγῆλα τέει ἐπτακόσια ἐπίστια Ἀθηναίων, τὰ οἱ ὑπέθετο ὁ Ἰσαγόρης. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσας δεύτερα τὴν βουλὴν καταλύειν ἐπειράτω, τριηκοσίοισι δὲ τοῖσι Ἰσαγόρου στασιωτῇσι τὰς ἀρχὰς ἐνεχείριζε. Ἀντισταθείσης δὲ τῆς βουλῆς καὶ οὐ βουλομένης πεῖθεσθαι ὅτε Κλεομένης καὶ ὁ Ἰσαγόρης καὶ οἱ στασιῶται αὐτοῦ κατακαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν. (3) Ἀθηναίων δὲ οἱ λοιποὶ τὰ αὐτὰ φρονήσαντες ἐπολιόρχεον αὐτοὺς ἡμέρας δύο· τῇ δὲ τρίτῃ ὑπόσπονδοι ἐξέρχονται ἐκ τῆς χώρας ὅσοι ἔσαν αὐτῶν Λακεδαιμόνιοι. (4) Ἐπετελέετο δὲ τῷ Κλεομένει ἡ φήμη· ὡς γὰρ ἀνέβη ἐς τὴν ἀκρόπολιν μέλλων δὴ αὐτὴν κατασχέσειν, ἥτις ἐς τὸ ἄδυντον τῆς θεοῦ ὡς προσερέων· ἡ δὲ ἱέρεια ἐξαναστᾷσα ἐκ τοῦ

re deliberata, mutarunt ea, et alios Hyllaos, alios Pamphylos, alios Dymanatas nominarunt : quartæ vero tribus nomen ab Ægialeo desumpserunt, Adrastræ filio, tribulesque Ægiales adpellarunt.

LXIX. Hæc Sicyonius Clisthenes fecerat. Atheniensis autem Clisthenes, Sicyonii ex filia nepos, qui nomen etiam ab illo erat nactus, hic itidem per contemptum (ut mihi videtur) Ionum, ne eadem Atheniensibus atque Ionibus tribuum nomina essent, cognominem Clisthenem est imitatus. (2) Postquam enim plebem omnem Atheniensium, prius a se alienatam, tum suas ad partes traduxerat, tribuum mutavit nomina, et numerum illarum auxit : decem etiam, quum quattuor fuissent, constituit phylarchas, et per decem tribus distribuit demos (sive curias) omnes Atheniensium. Eratque, plebe suis partibus adjecta, longe potentior quam adversarii.

LXX. Vicissim igitur ab illo superatus Isagoras hæc contra molitur : Cleomenem advocat Lacedæmonium, qui hospes ipsi factus erat inde ab obsidione Pisistratidarum : (2) quem quidem fama ferebat consuetudinem tunc habuisse cum uxore Isagoræ. Primum igitur Cleomenes, præcone Athenas misso, Clisthenem urbe ejecit, multosque cum eo alios Athenienses, hos dicens qui essent *enagæes* (id est, piaculo contaminati). (3) Hæc autem per nuntium edixit, ab Isagora edoctus : habebant enim quidem Alcmeonidæ, et hi qui eorundem erant partium, culpam commissæ cædis ; at ipse Clisthenes ejusque amici non fuerant cædis participes.

LXXI. Enagæes autem dicti sunt nonnulli ex Atheniensibus hac de caussa : fuit Cylon, civis Atheniensis, olympicorum certaminum victor : is cristas tollens, consilium inierat occupandæ tyrannidis ; comparatisque sibi sociis ex æqualium numero, arcem occupare conatus est : quam quum obtinere non posset, supplex ad deæ imaginem conedit. (2) Hos homines igitur surgere inde jusserunt prytanes Naucratorum, qui tunc civitatem administrabant, fide data punitum eos iri citra mortem ; attamen occisi hi sunt culpa Alcmeonidarum. Sed hæc gesta sunt ante Pisistrati ætatem.

LXXII. Postquam Cleomenes, misso præcone, ejiciens urbe Clisthenem et piaculo contaminatos edixit, unus Clisthenes ultro excessit. Deinde vero nihilo minus Athenas venit Cleomenes, non quidem cum magna manu : quo ubi pervenit, septingentas familias urbe ejecit, quas ei Isagoras indicaverat. (2) Quo facto, deinde senatum conatus est dissolvere, et trecentis civibus de Isagoræ factione tradidit magistratus. Quum vero resisteret senatus et imperio nollet parere, Cleomenes et Isagoras cum suarum partium civibus arcem occupant. (3) Et cæteri Athenienses, cum senatu sentientes, per biduum illos obsederunt : tertio vero die, deditione facta, Attica excessere quotquot eorum Lacedæmonii erant. (4) Atque ita implebatur Cleomeni ominosum quod acceperat dictum : nam quum in arcem, occupaturus illam, adscendisset, ad penetrale deæ accesserat, consulturus eam : at sacerdos de sella surgens,

ὀρόνου, πρὶν ἢ τὰς θύρας αὐτὸν ἀμειψαί, εἶπε, « ὦ
 ξεῖνε Λακεδαιμόνιε, πάλιν χώρεε μηδ' ἐσθὶ ἐς τὸ
 ἱρόν· οὐ γὰρ θεμιτὸν Δωριεῦσι παριέναι ἐνθαῦτα. » (5)
 Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ γύναι, ἀλλ' οὐ Δωριεὺς εἰμι, ἀλλ' Ἀχαιοίς. »
 5 Ὁ μὲν δὴ τῇ κληδόνι οὐδὲν χρεώμενος ἐπεχείρησέ τε
 καὶ τότε πάλιν ἐξέπιπτε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων·
 τοὺς δὲ ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ,
 ἐν δὲ αὐτοῖσι καὶ Τιμησίθεον τὸν Δελφόν, τοῦ ἔργα
 χειρῶν τε καὶ λήματος ἔχοι· ἂν μέγιστα καταλέξει.
 1. Οὗτοι μὲν νυν δεδεμένοι ἐτελεύτησαν.

LXXIII. Ἀθηναῖοι δὲ μετὰ ταῦτα Κλεισθέnea καὶ
 τὰ ἐπτακῶσια ἐπίστια τὰ διωχθέντα ὑπὸ Κλεομένεος
 μεταπεμφόμενοι πέμπουσι ἀγγέλους ἐς Σάρδεις, συμ-
 15 μαχίην βουλόμενοι ποιήσασθαι πρὸς Πέρσας· ἡπι-
 στέατο γὰρ σφι Λακεδαιμονίους τε καὶ Κλεομένεα ἐκ-
 πολεμῶσθαι. (2) Ἀπικομένουν δὲ τῶν ἀγγέλων ἐς
 τὰς Σάρδεις καὶ λεγόντων τὰ ἐντεταλμένα, Ἀρταφέρ-
 νης ὁ Ὑστάσπεος Σαρδίων ὑπαρχος ἐπειρώτα τίνες
 20 σέων σύμμαχοι γενέσθαι, πυθόμενος δὲ πρὸς τῶν ἀγ-
 γέλων ἀπεκορύφου σφι τάδε· (3) εἰ μὲν διδοῦσι βα-
 σιλῆϊ Δαρείῳ Ἀθηναῖοι γῆν τε καὶ ὕδωρ, ὃ δὲ συμμα-
 χίην σφι συνετίθετο, εἰ δὲ μὴ διδοῦσι, ἀπαλλάσσε-
 25 σθαι αὐτοὺς ἐκέλευε. Οἱ δὲ ἀγγελοὶ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν
 βαλόμενοι διδόναι ἔφρασαν, βουλόμενοι τὴν συμμαχίην
 ποιήσασθαι. Οὗτοι μὲν δὴ ἀπαλθόντες ἐς τὴν ἑνω-
 τῶν αἰτίας μεγάλας ἔχον.

LXXIV. Κλεομένης δὲ ἐπιστάμενος περιυδρίσθαι
 ἔπεισεν καὶ ἔργοισι ὑπ' Ἀθηναίων συνέλεγε ἐκ πάσης Πε-
 30 λοποννήσου στρατὸν, οὐ φράζων ἐς τὸ συλλάγει, τίτα-
 σθαί τε ἐθέλων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἰσαγό-
 ρεα βουλόμενος τύραννον καταστήσθαι· συνεξῆλθε γάρ οἱ
 οὗτος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως. (2) Κλεομένης τε δὴ στόλῳ
 μεγάλῳ ἐσέβαλε ἐς Ἐλευσίνα, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἀπὸ
 35 συνθήματος Οἰνόνῃ αἰρέουσι καὶ Ὑσιᾶς, δήμους τοὺς
 ἐσχάτους τῆς Ἀττικῆς, Χαλκιδῆες τε ἐπὶ τὰ ἕτερα
 ἐσίνοντο ἐπιόντες χώρους τῆς Ἀττικῆς. (3) Ἀθηναῖοι
 δὲ, καίπερ ἀμφιβολῆν ἐχόμενοι, Βοιωτῶν μὲν καὶ
 Χαλκιδῆων ἐσύστερον ἐυέλλον μνήμην ποιήσεσθαι,
 40 Πελοποννησίοισι δὲ εὖσι ἐν Ἐλευσίνῃ ἀντία ἔθεντο τὰ
 δπλα.

LXXV. Μελλόντων δὲ συνάψειν τὰ στρατόπεδα ἐς
 μάχην, Κορινθιοὶ μὲν πρῶτοι σφίσι αὐτοῖσι δόντες λόγον
 ὡς οὐ ποιεῖον τὰ δίκαια μετεβάλλοντό τε καὶ ἀπαλλάσ-
 45 σοντο, μετὰ δὲ Δημάρχῳ δ' Ἀρίστωνος, ἐὼν καὶ οὗτος
 βασιλεὺς Σπαρτιητέων, καὶ συνεξαγαγόντες τὴν στρατιὴν
 ἐκ Λακεδαιμόνος καὶ οὐκ ἐὼν διάφορος ἐν τῷ πρόσθε
 χρόνῳ Κλεομένει. (2) Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς διχστα-
 σῆς ἐτέθη νόμος ἐν Σπάρτῃ μὴ ἐξῆναι ἔπεισθαι ἀμφο-
 50 τέρους τοὺς βασιλεῖς ἐξουσίας τῆς στρατιῆς· τέως γὰρ
 ἀμφοτέρω ἐῖποντο· παραλνομένου δὲ τούτων τοῦ ἐτέρου
 καταλείπεσθαι καὶ τῶν Τυνδαριδῶν τὸν ἕτερον· πρὸ
 τοῦ γὰρ δὴ καὶ οὗτοι ἀμφοτέροι ἐπὶ κλητοὶ σφι ἐόντες
 εἶποντο. (3) Τότε δὴ ἐν τῇ Ἐλευσίνῃ δρέοντες οἱ λοι-

priusquam ille per januam intrasset, dixit : « Retrogredere,
 hospes Lacedæmonie, nec in hoc templum pedem pone :
 nefas est enim Doriensibus huc intrare. » (5) Cui ille re-
 spondit : « At non Doriensis sum, o mulier, sed Achæus. »
 Igitur, quom apreto omine exsequi consilium esset adgres-
 sus, tunc rursus excidit cum Lacedæmoniiis. Reliquos
 vero in vincula coniecerunt Athenienses, morti destinatos ;
 et in his Timesiltheum Delphensem, cujus viri opera ma-
 nuum (*victorias Pythicas et Olympicas*) fortisque animi
 maxima possem commemorare. Et hi quidem in vinculis
 mortui sunt.

LXXIII. Post hæc Athenienses, revocato Clisthene et
 septingentis illis familiis, quæ a Cleomene patria erant pul-
 sæ, Sardes legatos miserunt, cupientes cum Persis contra-
 here societatem : intellexerant enim, bellum sibi imminere
 cum Lacedæmoniiis et Cleomene. (2) Postquam Sardes
 advenere legati, et mandata exposuere, quæsivit Artapher-
 nes, Hystaspis filius, præfectus Sardiūm, quinam homi-
 nes essent, et ubi terrarum habitarent, qui Persarum pe-
 terent societatem. Quod ubi ex legatis cognovit, brevibus
 verbis eos ita expedit : (3) si regi Dario Athenienses terram
 traderent et aquam, societatem illis pollicitus est : si non
 traderent, abire illos jussit. Tum legati, re privatim in-
 ter se deliberata, tradere se, dixerunt : scilicet cupientes
 contrahi societatem. At hi, quom domum rediissent, gra-
 vem culpam sustinuerunt.

LXXIV. Cleomenes, quom se et verbis et factis contu-
 meliose ab Atheniensibus acceptum existimaret, ex uni-
 versa Peloponneso contraxit exercitum, quo consilio con-
 trahat non dicens ; sed poenas sumere de populo Athenien-
 sium cupiens, et Isagoram constituere tyrannum : hic
 enim cum illo ex arce Athenarum erat egressus. (2) Dum
 igitur ingenti cum exercitu Cleomenes Eleusinem invadit,
 per idem tempus Boeoti ex composito capiunt Cænoen et
 Hysias, extremos Atticæ pagos ; et Chalcidenses ab alia parte
 Atticam ingressi regionem vastabant. (3) Tum Athenienses,
 quamquam accipite pressi periculo, Boeotorum et Chalci-
 densium ultione in aliud tempus dilata, Peloponnesiis,
 quippe qui jam Eleusine erant, arma opposuerunt.

LXXV. Quom vero jam in eo essent utrimque exercitus
 ut ad manus venirent, ibi primum Corinthii, reputantes
 secum injuste se facere, retro conversi abscesserunt : dein-
 de idem fecit Demaratus, Aristonis filius, qui et ipse rex
 erat Lacedæmoniorum, et una cum Cleomene exercitum
 eduxerat Lacedæmone, neque superiore tempore cum illo
 discordaverat. (2) Ab hoc vero dissidio facta lex est Spar-
 tæ, ne ambo reges, exeunte exercitu, castra sequerentur :
 adhuc enim ambo sequi consueverant : altero autem va-
 cante a militia, alterum etiam Tyndaridarum domi relin-
 qui ; nam ante id tempus hi ambo, tamquam auxiliares,
 secuti erant. (3) Tunc igitur reliqui socii, qui Eleusine

ποὶ τῶν συμμάχων τοὺς τε βασιλεῖς τῶν Λακεδαιμονίων οὐκ ὁμολογόντας καὶ Κορινθίους ἐκλιπόντας τὴν τάξιν, οἷζοντο καὶ αὐτοὶ ἀπαλλασσόμενοι.

LXXVI. Τέταρτον δὴ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἀπικόμενοι Δωριεῖς, δις τε ἐπὶ πολέμῳ ἐσβαλόντες καὶ δις ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πλῆθους τοῦ Ἀθηναίων, πρῶτον μὲν ὅτε καὶ Μάγαρα κατοίκησαν (οὗτος δ' στόλος ἐπὶ Κόδρου βασιλεύοντος Ἀθηναίων ὁρῶς ἂν καλεῖτο), δεύτερον δὲ καὶ τρίτον ὅτε ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν ἐξέλασιν ὁρμηθέν-
10 τες ἐκ Σπάρτης ἀπίκοντο, τέταρτον δὲ τότε ὅτε ἐς Ἑλευσίνα Κλεομένης ἄγων Πελοποννησίους ἐσέβαλε· οὕτω τέταρτον τότε Δωριεῖς ἐσέβαλον ἐς Ἀθήνας.

LXXVII. Διαλυθέντος ὧν τοῦ στόλου τούτου ἀκλεῶς, ἐνθαῦτα Ἀθηναῖοι τίνυσθαι βουλόμενοι πρῶτα στρα-
15 τήν ποιεῦνται ἐπὶ Χαλκιδέας. Βοιωτοὶ δὲ τοῖσι Χαλκιδεῦσι βοθέουσι ἐπὶ τὸν Εὐριπὸν. (2) Ἀθηναῖοι δὲ ἰδοῦσι τοὺς βοηθοὺς ἔδοξε πρότερον τοῖσι Βοιωτοῖσι ἢ τοῖσι Χαλκιδεῦσι ἐπιχειρεῖν. Συμβάλλουσί τε δὴ τοῖσι Βοιωτοῖσι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πολλῶ ἐκράτη-
20 σαν, κάρτα δὲ πολλοὺς φονεύσαντες ἑπτακασίους αὐτῶν ἐξώγρησαν. (3) Τῆς δὲ αὐτῆς ταύτης ἡμέρης οἱ Ἀθηναῖοι διαβάντες ἐς τὴν Εὐβοίαν συμβάλλουσι καὶ τοῖσι Χαλκιδεῦσι, νικήσαντες δὲ καὶ τούτους τετρακισχιλίου κληρούχους ἐπὶ τῶν ἱπποδοτέων τῇ χώρῃ λείπουσι· οἱ
25 δ' ἱπποδοταὶ ἐκαλεῦντο οἱ παχέες τῶν Χαλκιδέων. (4) Ὅσους δὲ καὶ τούτων ἐξώγρησαν, ἅμα τοῖσι Βοιωτῶν ἐξωγρημένοισι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐν πέδαις δῆσαντες· χρόνῳ δὲ ἔλυσάν σφας διμνέως ἀποτιμησάμενοι. Τὰς δὲ πέδας αὐτῶν, ἐν τῇσι ἐδεδάτο, ἀνεκρέμασαν ἐς τὴν
30 ἀκρόπολιν· αἴπερ ἐτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν περιεῶσαι, κρεμάμεναι ἐκ τειχέων περιπερλευσμένων πυρὶ ὑπὸ τοῦ Μήδου, ἀντίον δὲ τοῦ μεγάρου τοῦ πρὸς ἐσπέρην τετραμμένου. (5) Καὶ τῶν λύτρων τὴν δεκάτην ἀνέθη-
καν, ποιησάμενοι τέθριππον χάλκεον· τὸ δὲ ἀριστερῆς
35 χερὸς ἔστικε πρῶτον ἐσιόντι ἐς τὰ προπύλαια τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλιν· ἐπιγέγραπται δὲ οἱ τάδε,

Ἔθνεα Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων δαμάσαντες
παῖδες Ἀθηναίων ἐργασιν ἐν πολέμῳ,
40 δεσμῶν ἐν ἀχλύσιντι σιδηρῶ ἐσθεσαν ὕβριν·
τῶν ἱπποὺς δεκάτην Παλλὰδι τάδ' ἔθεσαν.

LXXVIII. Ἀθηναῖοι μὲν νυν ἠΐζηντο· δηλοὶ δὲ οὐ κατ' ἐν μῶνον, ἀλλὰ πανταχῇ ἢ ἰσηγορίῃ ὥς ἐστὶ
χρῆμα σπουδαῖον, εἰ καὶ Ἀθηναῖοι τυραννεύομενοι μὲν οὐδαμῶν τῶν σφέας περιοικεόντων ἔσαν τὰ πολέμια
45 ἀμείνους, ἀπαλλαχθέντες δὲ τυράννων μακρῷ πρῶτοι ἐγένοντο. (2) Δηλοὶ ὧν ταῦτα ὅτι κατεχόμενοι μὲν ἤθελοκάκεον ὥς δεσπότης ἐργαζόμενοι, ἐλευθερωθέντων δὲ αὐτὸς ἕκαστος ἐσωτῇ προεθυμέετο κατεργάζεσθαι.

LXXIX. Οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἐπρησσον, Θηβαῖοι
50 δὲ μετὰ ταῦτα ἐς θεὸν ἔπειμπον, βουλόμενοι τίσασθαι Ἀθηναίους. Ἡ δὲ Πυθίη ἀπὸ σφείων μὲν αὐτῶν οὐκ ἔφη αὐτοῖσι εἶναι τίσιν, ἐς πολύφημον δὲ ἐξενείκαντας ἐκέλευε τῶν ἀγχιστα δέεσθαι. (2) Ἀπελθόντων δὲ ὧν τῶν θεοπρόπων ἐξέφερον τὸ χρηστῆριον ἀλήνη ποιησά-

erant, reges dissidere videntes, et Corinthios relinquere stationem, etiam ipsi converso agmine discessere.

LXXVI. Quarta hæc est expeditio, quam in Atticam susceperunt Dorienses : bis enim hostiliter eam sunt ingressi, bis vero commodi causa populi Atheniensis. Primo quidem loco, quum Megara colonis frequentarunt (nam hæc expeditio, Codro regnante Athenis suscepta, prima merito nominabitur) : iterum vero, atque tertio, quando ad ejiciendos Pisisratidas ex Sparta advenerunt : quarto tunc, quum Peloponnesios ducens Cleomenes, Eleusinem invasit. Ita tunc quarta vice Dorienses Athenas invaserunt.

LXXVII. Postquam inglorium hunc exitum habuit ista expeditio, tunc Athenienses, pœnas de Chalcidensibus sumpturi, primum adversus hos arma moverunt : Chalcidensibus vero Bœoti opem lataturi ad Euripum properarunt. (2) Quos ubi conspicati sunt Athenienses, Bœotos prius quam Chalcidenses adgredi placuit. Pugna cum Bœotis commissa, insignem victoriam Athenienses reportarunt, plurimis eorum occisis, et septingentis captis. (3) Deinde eodem die in Eubœam transgressi Athenienses cum Chalcidensibus etiam pugnam committunt : quibus et ipsis prælio victis, quater mille colonos in hippobotarum prædiis relinquunt : hippobotæ autem (*id est*, qui quos alunt) vocantur apud Chalcidenses homines locupletes. (4) Quotquot ex Chalcidensibus vivos ceperant Athenienses, perinde atque Bœotos, in custodia habuerunt, compedibus vinclos. Interjecto vero tempore eosdem manumiserunt, binis minis æstimatos : compedes autem, quibus isti vincti fuerant, suspenderunt in acropoli ; quæ ad meam usque ætatem ibi superfuerunt, e muro pendentes a Medis ambusto, qui est ex adverso ædis occidentem spectantis. (5) Pretii autem redemptionis decimam consecrarunt, ex illaque quadrigam conficiendam curarunt æneam, quæ a sinistra stat primum ingredienti in propylæa quæ sunt in acropoli. Est autem in illa inscriptio hæc :

Attica perdomitis acri sub Marte juventus
Bœotis populis Chalcidicæque manu,
damna rependerunt vinculis et carcere cæco,
40 quorum hæc de decima stant tibi, Pallas, equæ.

LXXVIII. Auctæ igitur erant Athenarum opes. Adpareret autem, non hoc uno exemplo, sed ubique, quam praeclara res sit juris æqualitas. Nam et Athenienses, quamdiu sub tyrannis erant, nullis ex finitimis populis bello fuerunt superiores ; tyrannis autem liberati, longe primi evaserunt. (2) Quæ res declarat, quoad tyrannide erant pressi, ultro illos minus fortiter rem gessisse, quippe pro domino laborantes : postquam vero in libertatem sunt restituti, unusquisque pro se ipse studiose dabat operam ut recte rem gereret.

LXXIX. In hoc igitur statu res Atheniensium erat. Thebani vero, ultionem sumpturi de Atheniensibus, Delphos miserunt qui deum consulerent. Quibus Pythia respondit, per se non posse illos ultionem capere ; sed rem ad clamorū (*populum*) referre jussit, et proximos rogare. (2) Legati domum reversi, convocata populi concione, re-

μενοι ὡς ἐπυνθάνοντο δὲ λεγόντων αὐτῶν τῶν ἀγχιστα δέεσθαι, εἶπαν οἱ Θηβαῖοι ἀκούσαντες τούτων, « οὐκὼν ἀγχιστα ἡμέων οἰκέουσι Ταναγραῖοι τε καὶ Κορωναῖοι καὶ Θεσπιάες, καὶ οὗτοί γε ἅμα ἡμῖν αἰεὶ μαχομένοι 6 προθύμως συνδιαφέρουσι τὸν πόλεμον· τί δεῖ τούτων γε δέεσθαι; ἀλλὰ μάλλον μὴ οὐ τοῦτο ἢ τὸ χρηστήριον. »

LXXX. Τοιαῦτα ἐπιλεγόμενων εἶπε δὴ κοτε μαθὼν τις, « ἐγὼ μοι δοκέω συνιέναι τὸ ἐθέλει λέγειν ἡμῖν 10 τὸ μαντήριον. Ἀσωποῦ λέγονται γενέσθαι θυγατέρες Θήβῃ τε καὶ Αἰγίνα· τούτων ἀδελφῶν ἐουσέων, δοκέω ἡμῖν Αἰγινητέων δέεσθαι τὸν θεὸν χρῆσαι τιμωρητῆρων γενέσθαι. » (2) Καὶ οὐ γάρ τις ταύτης ἀμείνων γνώμη ἐδόκει φαίνεσθαι, αὐτίκα πέμψαντες ἐδέοντο Αἰγινητέων, ἐπικαλούμενοι κατὰ τὸ χρηστήριόν σφι βυθθεῖν, 15 ὡς ἐόντων ἀγχιστέων. Οἱ δὲ σφι αἰτέουσι ἐπικουρίην τοὺς Αἰακίδας συμπέμπειν ἔφασαν.

LXXXI. Πειρησαμένων δὲ τῶν Θηβαίων κατὰ τὴν συμμαχίην τῶν Αἰακιδέων καὶ τρηχῶς περιεφθέντων 20 ὑπὸ Ἀθηναίων, αὐτίς οἱ Θηβαῖοι πέμψαντες τοὺς μὲν Αἰακίδας σφι ἀπεδίδοσαν, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἐδέοντο. (2) Αἰγινῆται δὲ εὐδαιμονίῃ τε μεγάλῃ ἐπαρθέντες καὶ ἔχθρης παλαιῆς ἀνανησθέντες ἐχούσης ἐς Ἀθηναίους, τότε Θηβαίων δεσθέντων πόλεμον ἀκήρυκτον Ἀθηναίοις 25 οἱσι ἐπέφερον· ἐπικειμένων γὰρ αὐτῶν Βοιωτοῖσι, ἐπιπλώσαντες μακρῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν κατὰ μὲν ἔσυραν Φάληρον, κατὰ δὲ τῆς ἄλλης παραλίης πολλοὺς δήμους, ποιεῦντες δὲ ταῦτα μεγάλως Ἀθηναίους ἐσίοντο.

30 LXXXII. Ἡ δὲ ἔχθρη ἡ προσφειλομένη ἐς Ἀθηναίους ἐκ τῶν Αἰγινητέων ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς τοιῆσδε. Ἐπιδαυριοῖσι ἡ γῆ καρπὸν οὐδένα ἀνεδίδου. Περὶ ταύτης ὧν τῆς συμφορῆς οἱ Ἐπιδαυριοὶ ἐχρέοντο ἐν Δελφοῖσι· ἡ δὲ Πυθίη σφῶας ἐκέλευε Δαμῖης τε καὶ 35 Αὐξήσις ἀγάλματα ἰδρύσασθαι καὶ σφι ἰδρυσαμένοισι ἀμεινον συνοῖσθαι. (2) Ἐπειρώτεον ὧν οἱ Ἐπιδαυριοὶ κότρεα χαλκοῦ ποιεῖνται τὰ ἀγάλματα ἢ λίθου· ἡ δὲ Πυθίη οὐδέτερα τούτων ἔα, ἀλλὰ ξύλου ἡμέρης ἐλαίης. Ἐδέοντο ὧν οἱ Ἐπιδαυριοὶ Ἀθηναίων ἐλαίην 40 σφι δοῦναι ταμῆσθαι, ἱροτάτας δὲ ἐκείνας νομίζοντες εἶναι· λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐλαίαι ἔσαν ἀλλοθὶ γῆς οὐδαμοῦ κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἢ ἐν Ἀθήνῃσι. (3) Οἱ δὲ ἐπὶ τοιαύτῃ δώσειν ἔφασαν ἐπ' ὃ ἀπάξουσι ἔτεος ἐκάστου τῇ Ἀθηναίῃ τε τῇ πολιადὶ ἱρὰ καὶ τῷ Ἐρεχθέϊ. 45 Καταίνεσαντες δ' ἐπὶ τούτοις οἱ Ἐπιδαυριοὶ τῶν τε ἐδέοντο ἔτυχον, καὶ ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐλαίων τούτων ποιησάμενοι ἰδρύσαντο· καὶ ἡ τε γῆ σφι ἔφερε, καὶ Ἀθηναίοις ἐπέτελεον τὰ συνθέντο.

LXXXIII. Τοῦτον δ' ἐτι τὸν χρόνον, καὶ πρὸ τοῦ, 50 Αἰγινῆται Ἐπιδαυρίων ἤκουον, τὰ τε ἄλλα καὶ δίκας διαβαίνοντες ἐς Ἐπιδαυρον ἐδίδοσαν τε καὶ ἐλάμβανον παρ' ἀλλήλων οἱ Αἰγινῆται. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε νέας τε πηξάμενοι καὶ ἀγνωμοσύνη χρησάμενοι ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἐπιδαυρίων. (2) Ἄτε δὲ ἐόντες διάφοροι,

nunciant oraculi responsum. Tum Thebani, ubi ex his audiverunt proximos debere rogari, dixerunt : « Nimivum proximi a nobis habitant Tanagraei, et Coronaei, et Thespenses : atque hi constanter nobiscum pugnant, strenueque arma nobiscum usque sociant. Quid opus est hos rogare? Immo videndum ne haec non fuerit oraculi sententia. »

LXXX. Ita dum hi inter se disceptant, postremo aliquis, re audita, ait : « Ego mihi videor intelligere quid velit oraculum. Asopi dicuntur filiae fuisse Thebe et Aegina : haec quum sint sorores, puto jubere nos deum ab Aeginetis auxilia petere. » (2) Et Thebani, quum nulla ex sententiis, quae dicebantur, hac potior esse videretur, protinus ad Aeginetas miserunt, ex oraculi mandato auxilia ab illis petentes, ut qui sibi essent proximi. Petentibus Aeginetae tradentes Aecidarum imagines, responderunt, se eis Aecidas auxilio mittere.

LXXXI. Thebani vero, Aecidarum auxilio freti, quum bello lacerassent Athenienses, aspere ab illis sunt accepti. Itaque iterum ad Aeginetas miserunt, Aecidas illis reddentes, et virorum petentes auxilia. (2) Tum Aeginetae, opum magnitudine elati, et veteris memores inimicitiae, quae cum Atheniensibus obtinebat, precibus Thebanorum adnuentes, bellum Atheniensibus non ante denuntiatum intulerunt. Nam dum hi Boeotis instabant, interim Aeginetae longis navibus in Atticam profecti, Phalerum diripiebant, multosque reliquae regionis maritimae pagos; et ingens Atheniensibus damnum inferebant.

LXXXII. Vetustum, quod dixi, Aeginetarum adversus Athenienses odium hanc habuit originem. Epidauriorum terra fructum nullum ediderat. Quam ob calamitatem quum oraculum Delphicum consulerent Epidaurii, jussit eos Pythia Damiae et Auxesiae imagines statuere : id si fecissent, melius cum illis actum iri. (2) Sciscitabant igitur Epidaurii, utrum aeneas faciendas curarent statuas, an ligneas. Responditque Pythia, Neutrum horum; sed ex sativae oleae ligno. Igitur Epidaurii ab Atheniensibus veniam petunt oleam arborem caedendi, quod sanctissimas existimassent Atticas oleas : sunt etiam qui dicant, per id tempus nullibi terrarum oleas exstitisse, nisi Athenis. (3) Athenienses se illis potestatem facere dixerunt ea conditione, ut illi quotannis Minervae Urbis Praesidi et Erechtheo victimas adferrent. In hanc conditionem consentientes Epidaurii, nacti sunt quod petierant, et statuas ex his oleis confectas posuerunt. Ac dehinc illis terra fructum ferebat, et ipsi Atheniensibus id, de quo inter eos convenerat, persolvebant.

LXXXIII. Erant per illud adhuc tempus, sicuti etiam antea, Aeginetae Epidauriorum imperio subjecti, quum aliis in rebus, tum lites suas coram iudice disceptaturi Epidaurum trajicere tenebantur. Deinde vero, constructis navibus, virum fiducia ferocientes, ab Epidauriis defecerunt. (2) Jamque ut hostes, et qui mari essent potentes, vexabant illos :

ἐδηλέοντο αὐτοὺς ὥστε δὴ θαλασσοκράτορες ἐόντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς τε Δαμίας καὶ τῆς Αὐξesiaς ὑπαιρέονται αὐτῶν, καὶ σφεα ἐκόμισάν τε καὶ ἰδούσαντο τῆς σφετέρης γῆρας ἐς τὴν μεσόγειαν, τῇ
 5 Οἷη μὲν ἐστὶ οὐνομα, στάδια δὲ μάλιστά κη ἀπὸ τῆς πόλιος ὡς εἴκοσι ἀπέχει. (3) Ἰδρυσάμενοι δὲ ἐν τούτῳ τῷ γῶρῳ θυσιῇ τε σφεα καὶ χοροῖσι γυναικῆσιν κερτόμοισι ἰλάσκοντο, χορηγῶν ἀποδεικνυμένων ἑκατέρῃ τῶν δαιμόνων δέκα ἀνδρῶν· κακῶς δὲ ἡγόρευον οἱ
 10 χοροὶ ἀνδρά μὲν οὐδένα, τὰς δὲ ἐπιχωρίας γυναῖκας. Ἔσαν δὲ καὶ τοῖσι Ἐπιδαυριοῖσι αἱ τοιαῦται ἱουργίαι· εἰσὶ δὲ σφι καὶ ἄρρητοι ἱουργίαι.

LXXXIV. Κλεφθέντων δὲ τῶνδε τῶν ἀγαλμάτων οἱ Ἐπιδαυριοὶ τοῖσι Ἀθηναίοις τὰ συνέθεντο οὐκ
 15 ἐπετέλεον. (2) Πέμψαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐμήνιον τοῖσι Ἐπιδαυριοῖσι· οἱ δὲ ἀπέφαινον λόγῳ ὡς οὐκ ἀνίκεοιεν· ὅσον μὲν γὰρ χρόνον εἶχον τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ γῶρῃ, ἐπιτελέειν τὰ συνέθεντο, ἐπεὶ δὲ ἐστερήθησαν αὐτῶν, οὐ δίκαιοι εἶναι ἀποφέρειν ἔτι, ἀλλὰ τοὺς ἔχον-
 20 τας αὐτὰ Αἰγινῆτας πρήσσεσθαι ἐκέλευον. (3) Πρὸς ταῦτα Ἀθηναῖοι ἐς Αἰγιναν πέμψαντες ἀπαίτεον τὰ ἀγάλματα· οἱ δὲ Αἰγινῆται ἔφασαν σφίσι τε καὶ Ἀθηναίοις εἶναι οὐδὲν πρῆγμα.

LXXXV. Ἀθηναῖοι μὲν νυν λέγουσι μετὰ τὴν
 25 ἀπαίτησιν ἀποσταλῆναι τριήρεϊ μῆ τῶν αὐτῶν τούτους οἱ ἀποπεμφθέντες ἀπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ ἀπικόμενοι ἐς Αἰγιναν τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἐς σφετέρων ζύλων ἐόντα ἐπειρέοντο ἐκ τῶν βάρων ἐξανασπᾶν, ἵνα σφέα ἀνακομίσωσιν. (2) Οὐ δυναμένους δὲ τούτῳ τῷ τρό-
 30 πῳ αὐτῶν κρατῆσαι, περιβαλόντας σχοινία ἔλκειν τὰ ἀγάλματα, καὶ σφι ἔλκουσι βροντῇ τε καὶ ἄμα τῇ βροντῇ σεισμὸν ἐπιγενέσθαι· τοὺς δὲ τριηρίτας τοὺς ἔλκοντας ὑπὸ τούτων ἄλλοφρονῆσαι, παθόντας δὲ τοῦτο κτείνειν ἀλλήλους ἅτε πολέμους, ἐς δὲ ἐκ πάντων ἕνα
 35 λεωθέντα ἀνακομισθῆναι αὐτὸν ἐς Φάληρον.

LXXXVI. Ἀθηναῖοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι· Αἰγινῆται δὲ οὐ μὴ νῆϊ ἀπικέσθαι Ἀθηναίους (μῖαν μὲν γὰρ καὶ ὀλίγῳ πλεῦνας μῆς, καὶ εἴ σφι μὴ ἔτυχον ἐοῦσαι νέες, ἀπαμύνασθαι ἂν εὐπετέως), ἀλλὰ
 40 πολλῇσι νηυσὶ ἐπιπλώειν σφι ἐπὶ τὴν γῶρην, αὐτοὶ δὲ σφι εἶξαι καὶ οὐ διανυμαχῆσαι. (2) Οὐκ ἔχουσι δὲ τοῦτο διασημῆναι ἀτρεκέως, οὔτε εἰ ἔσσονες συγγωισκόμενοι εἶναι τῇ ναυμαχίῃ κατὰ τοῦτο εἶξαν, οὔτε εἰ βουλόμενοι ποιῆσαι οἷόν τι καὶ ἐποίησαν. (3) Ἀθη-
 45 ναῖους μὲν νυν, ἐπεὶ τε σφι οὐδεὶς ἐς μάχην κατίστατο, ἀποβάντας ἀπὸ τῶν νεῶν τράπεσθαι πρὸς τὰ ἀγάλματα, οὐ δυναμένους δὲ ἀνασπᾶσαι ἐκ τῶν βάρων αὐτὰ οὕτω δὴ περιβαλόμενους σχοινία ἔλκειν, ἐς δὲ ἔλκόμενα τὰ ἀγάλματα ἀμφοτέρω τούτῳ ποιῆσαι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ
 50 λέγοντες, ἄλλω δὲ τε· ἐς γούνατα γάρ σφι αὐτὰ πεσέειν, καὶ τὸν ἀπὸ τούτου χρόνον διατελέειν οὕτω ἔχοντα. (4) Ἀθηναῖους μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖν· σφέας δὲ Αἰγινῆται λέγουσι πυθόμενους τοὺς Ἀθηναίους ὡς μέλλοιεν ἐπὶ σφέας στρατεύεσθαι, ἐτόιμους Ἀργεῖους

atque etiam statuas hasce Damiae et Auxesia illis subripuerunt, easque ablatas in mediterraneo suae insulae loco collocarunt, cui est Eea nomen et qui viginti fere ab urbe stadiis abest. (3) Hoc in loco erectas sacrificiis et cavillatoris mulierum choris placabant, constitutis utrique dearum denis viris qui essent choragi. Dicteriis autem chori illi neminem virum lacessebant, sed mulieres indigenas. Eadem caerimoniae apud Epidaurios obtinuerant: qui arcanis etiam sacris et ritibus utuntur.

LXXXIV. Epidaurii, ex quo eis subreptae hae statuae sunt, jam Atheniensibus ea, de quibus inter ipsos convenerat, non solvebant. (2) Qua de re per legatos secum expostulantibus Atheniensibus demonstrarunt Epidaurii, nullam se injuriam facere: quoad enim in sua terra habuissent illas statuas, quod pacti erant exsolvisse; quibus sibi subreptis jam non equum esse ut porro solvant, sed ab Aeginetis, qui illas habeant, esse hoc exigendum. (3) Hoc accepto responso, Athenienses, Aeginam missis legatis, statuas ab Aeginetis repetiverunt: quibus illi responderunt, nihil sibi cum Atheniensibus esse negotii.

LXXXV. Jam porro aiunt Athenienses, postquam frustra repetitae fuissent statuae, profectos esse Athenis una triremi cives illos, qui publico nomine missi, quum Aeginam pervenissent, statuas has, ut quae ex ipsorum ligno fuissent confectae, de basibus suis conati sunt abstrahere, Athenas transferendas. (2) Hos vero, quum isto modo compotes illarum fieri non potuissent, circumjectis funibus statuas traxisse. Sed dum trahebant, tonitru et cum tonitru exstitisse terrae motum: eaque re territores vectores illos qui trahebant, mente fuisse alienatos; in furoremque actos, mutuo sese invicem, veluti hostes, interfecisse; donec ex omnibus, qui triremi illa advenierant, unus superfuisset, solusque Phalerum rediisset.

LXXXVI. Athenienses igitur, rem ita gestam esse, aiunt. Aeginetae vero contendunt, non una navi advenisse Athenienses: unam enim navem, atque etiam paulo plures una, etiamsi sibi nullae naves fuissent, facile a se repelli potuisse: sed multis navibus terram suam adgressos esse Athenienses; Aeginetas vero his ultro cessisse, nec pugnae navalis adiisse discrimen. (2) Illud vero liquido definiere non possunt, utrum ea causa cesserint, quod se impares esse committendo praelio navali intellexissent, an quod in animo habuissent facere id ipsum quod fecerunt. (3) Aiunt igitur, Athenienses, quum nemo ad pugnam paratus se illis opponeret, e navibus exscendisse, atque iter versus statuas esse ingressos: quas ubi e basibus suis non potuissent avellere, ita circumjectis funibus illas traxisse, donec utraque statua, dum ita trahebatur, eandem rem fecerit; rem narrantes mihi quidem non credibilem, sed fortasse alii cuipiam: dicunt enim, in genna illas coram trahentibus procubuisse, atque ex illo tempore in hoc statu mansisse. (4) Haec igitur ab Atheniensibus gesta esse aiunt Aeginetae; se vero, postquam de expeditione, quam Athenienses adversus Aeginam erant suscepturi, certiores fuissent facti, Argivos

ποιέσθαι. (5) Τούς τε δὲ Ἀθηναίους ἀποθεδάναι ἐς τὴν Αἰγίναϊν, καὶ παρῆναι βωθόντάς σφι τοὺς Ἀργεῖους, καὶ λαθῆναι τε ἐξ Ἐπιδάουρου διαδάντας ἐς τὴν νῆσον καὶ οὐ προακηροῖσι τοῖσι Ἀθηναίοις ἐπιπεσσεῖν ὑποταγομένους τὸ ἀπὸ τῶν νεῶν, ἅμα τε ἐν τούτῳ τὴν βροντὴν τε γενέσθαι καὶ τὸν σεισμόν αὐτοῖσι.

LXXXVII. Λέγεται μὲν νυν ὑπ' Ἀργείων τε καὶ Αἰγινήτων τάδε, ὁμολογέεται δὲ καὶ ὑπ' Ἀθηναίων ἓνα μῶνον τὸν ἀποσωθέντα αὐτῶν ἐς τὴν Ἀττικὴν γενέσθαι· πλὴν Ἀργεῖοι μὲν λέγουσι αὐτῶν τὸ Ἀττικὸν στρατόπεδον διαφθειράντων τὸν ἓνα τοῦτον περιγενέσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ δαίμονι· περιγενέσθαι μέντοι οὐδὲ τοῦτον τὸν ἓνα, ἀλλ' ἀπολέσθαι τρόπῳ τοιῷδε. (2) Κομισθεὶς γὰρ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπήγγειλε τὸ πάθος· πυθομένας δὲ τὰς γυναῖκας τῶν ἐπ' Αἰγίναν στρατευσαμένων ἀνδρῶν, δεινόν τι ποιησαμένας ἐκείνων μῶνον ἐξ ἀπάντων σωθῆναι, πέραν τὸν ἀνθρωπον τοῦτον λαβούσας καὶ κεντεύσας τῇσι περόνῃσι τῶν ἱματίων εἰρωτῶν ἐκάστην αὐτέων δὴ εἴη ὁ ἐωυτῆς ἀνὴρ. (3) Καὶ τοῦτον μὲν οὕτω διαφθαρῆναι, Ἀθηναῖοι δὲ ἔτι τοῦ πάθους δεινότερόν τι δοῦναι εἶναι τὸ τῶν γυναικῶν ἔργον. Ἄλλῳ μὲν δὴ οὐκ ἔχειν ὅτεω ζημιώσῃσι τὰς γυναῖκας, τὴν δὲ ἐσθῆτα μετέβαλον αὐτέων ἐς τὴν Ἰάδα· ἐφόρεον γὰρ δὴ πρὸ τοῦ αἰ τῶν Ἀθηναίων γυναικες ἐσθῆτα Δωρίδα, τῇ Κορινθίῃ παραπλησιωτάτην μετέβαλον ὧν ἐς τὸν λίνεον κιθῶνα, ἵνα δὴ περόνησι μὴ χρέωνται.

LXXXVIII. Ἔστι δὲ ἀληθὲς λόγῳ χρεωμένοισι οὐκ ἴσας αὕτη ἡ ἐσθῆς τὸ παλαιόν, ἀλλὰ Κάειρα, ἔπει ἥ γε ἔλληνικῇ ἐσθῆς πᾶσα ἡ ἀρχαίη τῶν γυναικῶν ἡ αὕτη ἦν τὴν νῦν Δωρίδα καλεῖμεν. (2) Τοῖσι δὲ Ἀργείοις καὶ τοῖσι Αἰγινήταις καὶ πρὸς αὐτὰ ἔτι τότε ποιῆσαι νόμον εἶναι παρὰ σφίσι ἐκατέροις τὰς περόνας ἡμιολίας ποιέεσθαι τοῦ τότε κατεστῆτος μέτρου, καὶ ἐς τὸν ἱρὸν τῶν θεῶν τοῦτον μέρηνα μάλιστα ἀνατιθέναι τὰς γυναῖκας, Ἀττικὸν δὲ μήτε τι ἄλλο προσφέρειν πρὸς τὸ ἱρὸν μήτε κέραμον, ἀλλ' ἐκ χυτρίδων ἐπιχωρίων νόμον τὸ λοιπὸν αὐτοῖσι εἶναι πίνειν. (3) Ἀργείων μὲν νυν καὶ Αἰγινήτων αἱ γυναῖκες ἐκ τε τοσού κατ' ἔριν τὴν Ἀθηναίων περόνας ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐφόρεον μέζοντας ἢ πρὸ τοῦ.

LXXXIX. τῆς δὲ ἐχθρῆς τῆς πρὸς Αἰγινήτας Ἀθηναίοις γενομένης ἀρχὴ κατὰ εἶρηται ἐγένετο. Τότε δὲ Θεβαίων ἐπικαλειμένων, προθύμως τῶν περὶ τὰ ἀγάλματα γενομένων ἀναμνησκόμενοι οἱ Αἰγινήται ἐβώθεον τοῖσι Βωιωτοῖσι. (2) Αἰγινῆται τε δὲ ἐδῆεν τῆς Ἀττικῆς τὰ παραθαλάσσια, καὶ Ἀθηναίοις δρμευμένοις ἐπ' Αἰγινήτας στρατεύεσθαι ἤλθε μαντήιον ἐκ Δελφῶν, ἐπισχόντας ἀπὸ τοῦ Αἰγινήτων ἀδικίου τριήκοντα ἔτα, τῷ ἐνὶ καὶ τριηκοστῷ Αἰακῷ τέμενος ἀποδέξαντας ἀρχεσθαι τοῦ πρὸς Αἰγινήτας πολέμου καὶ σφι χωρήσειν τὰ βούλονται· ἦν δὲ αὐτίκα ἐπιστρατεύονται, πολλὰ μὲν σφας ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ χρόνου πείσεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ ποιήσιν, τέλος

ut sibi praesto essent rogasse : (5) hosque, quo tempore Athenienses in Aeginam exscendissent, eodem tempore suppetias sibi ferentes adfuisse; et, quum clam ex Epidauro in insulam trajecissent, in incios Athenienses, itinere a navibus intercluso, fecisse impetum : eodemque simul tempore tonitru et terræ motum illis exstitisse.

LXXXVII. Hæc Argivi atque Aeginetæ memorant. Cæterum Athenienses etiam fatentur, unum solummodo e suis saluum in Atticam rediisse; nisi quod Argivi aiunt, e clade, quam ipsi intulissent Attico exercitui, unum illum superstitem fuisse; Athenienses vero aiunt, e clade quam deus ipsis immisisset. Verumtamen ne hunc quidem, aiunt, calamitati supervixisse; sed periisse tali modo. (2) Athenas ut rediit, nunciavit calamitatem : quo divulgato nuncio, uxores virorum qui expeditionis in Aeginam susceptæ fuerant socii, indigne ferentes solum hunc ex omnibus saluum rediisse, circa hominem circumfusas, fibulis vestium suarum fodicasse hominem, quæsisseque ex eo unamquamque, ubinam suus esset maritus. (3) Atque ita illum periisse : Atheniensibus autem hoc mulierum factum ipsa clade tristius fuisse visum; in quas quum alia ratione animadvertere non possent, vestem illarum in Ionicam mutarunt. Prius enim Doricam vestem gestaverant Atticæ mulieres, Corinthiacæ vesti simillimam : hanc igitur linea tunica permutarunt, quo ne fibulis utantur.

LXXXVIII. Est autem, verum si quærimus, non Ionicum hoc vestimentum, sed Caricum : nam ornulium mulierum Græcarum vestimentum olim idem fuerat quod nunc Doricum nominamus. (2) Aiunt autem, apud Argivos et Aeginetas ex occasione illius facti invaluisse morem, qui etiam nunc apud utrosque obtinet, ut fibulas faciant dimidio quam ad id tempus majores, utque in templo harum dearum fibulas maxime dedicent mulieres; tum lege apud illos cautum fuisse, ut nec aliud quidquam quod ex Attica profectum sit, in templum inferatur, nec ficile Atticum, sed ex indigenis ollulis posthac ibi bibatur. (3) Certe Argivorum et Aeginetarum mulieres ab illo inde tempore ex contentione cum Atheniensibus, ad meam usque ætatem, majores quam antea fibulas gestabant.

LXXXIX. Inimicitia Atheniensium adversus Aeginetas isto, quod exposui, principio ortum ceperant. Nunc igitur Aeginetæ a Thebanis auxilio vocati, memores rerum circa statuas gestarum, libenter suppetias venerunt Thebanis. (2) Itaque maritima Atticæ ora ab Aeginetis diripiebatur. Atheniensibus vero, expeditionem in Aeginetas parantibus adlatum est Delphis oraculum, jubens, ut triginta annos, ex quo injuriæ initium fecissent Aeginetæ, abstinerent bello; primo autem et trigesimo anno belli adversus Aeginetas initium facerent, postquam hæc templum statuissent. Id si fecissent, rem eis ex voluntate cessuram. Sin protinus susciperent bellum, multa medio tempore passuros, multa vero etiam facturos; verumtamen ad extremum subactu-

μέντοι καταστρέφεσθαι. (3) Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι, τῷ μὲν Αἰακῷ τέμενος ἀπέδεξαν τοῦτο τὸ νῦν ἐπὶ τῆς ἀγορῆς ἱδρυται, τριήκοντα δὲ ἔτεα οὐκ ἀνέσχοντο ἀκούσαντες ὅπως χρεῶν εἴη ἐπι-
5 σχεῖν πεπονθότας πρὸς Αἰγινήτων ἀνάρσια.

XC. Ἐς τιμωρίην δὲ παρασκευαζομένοισι αὐτοῖσι ἐκ Λακεδαιμονίων πρῆγμα ἐγειρόμενον ἐμπόδιον ἐγένετο. (2) Πυθόμενοι γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐκ τῶν Ἀλκμε-
10 ονιδέων ἐς τὴν Πυθίην μεμηχανημένα καὶ τὰ ἐκ τῆς Πυθίης ἐπὶ σφέας τε καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας συμφο-
ρὴν ἐποιεῦντο διπλήν, ὅτι τε ἀνδρας ξείνους σφι ἐόντας ἐξεληλάκεσαν ἐκ τῆς ἐκείνων, καὶ ὅτι ταῦτα ποιήσας
15 χάρις οὐδεμία ἐφαίνετο πρὸς Ἀθηναίων. (3) Ἐτι τε πρὸς τούτοις ἐνήγόν σφας οἱ χρησμοὶ λέγοντες πολλά τε καὶ ἀνάρσια ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐξ Ἀθηναίων, τῶν πρό-
τερον μὲν ἔσαν ἀδαεές, τότε δὲ Κλεομένεος κομίσαντος ἐς Σπάρτην ἐξέμαθον. (4) Ἐκτῆσατο δὲ ὁ Κλεομένης
ἐκ τῆς Ἀθηναίων ἀκροπόλιος τοὺς χρησμούς, τοὺς ἐ-
20 κτάτο μὲν πρότερον οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐξελαυνόμενοι δὲ ἔλιπον ἐν τῷ ἱρῷ καταλειφθέντας δὲ ὁ Κλεομένης ἀνέλαβε.

XCI. Τότε δὲ ὡς ἀνέλαβον οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς χρησμούς καὶ τοὺς Ἀθηναίους ὥρεον αὐξομένους καὶ οὐδαμῶς ἐτόιμους ἐόντας πείθεσθαι σφι, νόμῳ λαβόντες
25 ὡς ἐλευθερον μὲν ἐὸν τὸ γένος τὸ Ἀττικὸν ἰσόρροπον τῷ ἐωυτῶν ἂν γίνοιτο, κατεγόμενον δὲ ὑπὸ τυραννίδος ἀσθενές καὶ πειθαρχέσθαι ἐτοῖμον· μαθόντες δὲ τούτων ἕκαστα μετεπέμποντο Ἰππὶν τὸν Πεισιστράτου ἀπὸ Σιγείου τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἐς τὸ καταφεύγουσι οἱ
30 Πεισιστρατίδαι. (2) Ἐπεῖτε δὲ σφι Ἰππίης καλεόμενος ἦκε, μεταπεψάμενοι καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἀγγέλους ἐλεγόν σφι Σπαρτιῆται τάδε, « ἀνδρες σύμμαχοι, συγγινώσκομεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσας ὁρθῶς·
ἐπαρθέντες γὰρ κιβδηλοῖσι μαντήσοις ἀνδρας ξείνους
35 ἐόντας ἡμῖν τὰ μάλιστα καὶ ἀναδεχομένους ὑποχειρίας παρέξειν τὰς Ἀθήνας, τούτους ἐκ τῆς πατρίδος ἐξηλά-
σαμεν, καὶ ἔπειτεν ποιήσαντες ταῦτα δήμῳ ἀχαρίστῳ παρεδώκαμεν τὴν πόλιν, ὃς ἐπεῖτε δι' ἡμέας ἐλευθερω-
θεις ἀνέκυψε, ἡμέας μὲν καὶ τὸν βασιλέα ἡμέων περι-
40 ὀρίσας ἐξέβαλε, δόξαν δὲ φύσας αὐξάνεται, ὥστε ἐκμε-
μαθήκασι μάλιστα μὲν οἱ περίοικοι αὐτῶν Βοιωτοὶ καὶ Χαλκιδῆες, τάχα δὲ τις καὶ ἄλλος ἐκμαθήσεται ἀμαρ-
τῶν. (3) Ἐπεῖτε δὲ ἐκεῖνα ποιήσαντες ἡμάρτομεν, νῦν πειρησόμεθα σφας ἅμα ὑμῖν ἀπικόμενοι τίσασθαι·
45 αὐτοῦ γὰρ τούτου εἵνεκεν τόνδε τε Ἰππὶν μετεπεμ-
ψάμεθα καὶ ἡμέας ἀπὸ τῶν πολλῶν, ἵνα κοινῶι τε λόγῳ καὶ κοινῶι στόλῳ ἐσαγαγόντες αὐτὸν ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποδῶμεν τὰ καὶ ἀπειλόμεθα ».

XCII. Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον, τῶν δὲ συμμάχων τὸ
50 πλῆθος οὐκ ἐνεδέκετο τοὺς λόγους. Οἱ μὲν νῦν ἄλλοι ἡσυχίην ἦγον, Κορίνθιος δὲ Σωσικλῆς ἔλεξε τάδε, (1.) « Ἡ δὲ ὃς τε οὐρανὸς ἔσται ἐνερθε τῆς γῆς καὶ ἡ γῆ με-
τέωρος ὑπὲρ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἄνθρωποι νομὸν ἐν θαλάσῃ ἔρρουσι καὶ οἱ ἰχθῦες τὸν πρότερον ἄνθρωποι,

ros Æginam. (3) Hæc renunciata ubi audire Athenienses, Æaco templum statuerunt, quod etiam nunc in foro ex-
structum conspicitur : triginta vero annos non sustinuerunt bello abstinere, quamquam audierant ita præcipi oraculo, quippe qui tam indigna ab Æginetis essent passi.

XC. Sed dum ad ultionem capiendam sese comparant, objicitur illis impedimentum a Lacedæmoniis suscitatum. (2) Quum enim dolum cognovissent Lacedæmonii, quem Alceonidæ cum Pythia adversus se et adversus Pisistratidas erant machinati, duplici dolore adfecti sunt ; quod et viros, qui hospites ipsorum fuerant, patria pepulissent, et quod nullam sibi ob id factum gratiam ab Atheniensibus haberi viderent. (3) Præter hæc moverunt eos oracula, quæ multa sibi indigna ab Atheniensibus imminere prædicebant : quæ oracula, quum antea ignorassent, per id tempus illis innotuere, a Cleomene Spartam delata. (4) Nactus enim Cleomenes erat ex arce Athenarum oracula illa, quæ olim Pisistratidæ habuerant, eaque, quum Athenis pellerentur, in templo reliquerant. Hæc ibi relicta Cleomenes acceperat.

XCI. Tum igitur Lacedæmonii, acceptis his oraculis, quum Athenienses viderent augeri opibus, et nequiquam paratos Lacedæmoniis parere, reputarunt secum, populum Atheniensem, si libertate uteretur, sibi viribus fore parem ; sin tyrannide premeretur, infirmum fore et ad parendum paratum. Hæc singula perpendentes Hippiam Pisistrati filium a Sigeo ad Hellespontum, quo confugerant Pisistratidæ, arcessiverunt. (2) Qui postquam vocatus advenit, convocatis etiam cæterorum sociorum legatis, hæc ad eos verba Spartani fecerunt : « Viri socii, agnovimus fatemurque non recte nos fecisse. Ementitis enim oraculis inducti, viros hospitii jure inprimis nobiscum conjunctos, quique Athenas nobis obnoxias reddere receperant, patria ejecimus, et post hoc peractum ingrato populo urbem et rempublicam restituimus : qui postquam per nos liberatus vires recepit, nos et regem nostrum contumeliose urbe ejecit, et magnos spiritus sumens crescit : quod experti sunt maxime finitimi illorum Bæoti et Chalcidenses, brevi vero etiam alii experientur, qui recta non inierint consilia. (3) Quoniam igitur nos, ista faciendò, peccavimus, nunc operam dabitur, ut una vobiscum illos adgressi puniamus. Hanc enim ipsam ob causam et Hippiam hunc arcessivimus, et vos e civitatibus convocavimus, ut communi consilio et consociatis armis illum Athenas reducamus, eique quam ademimus restituamus. »

XCII. Hæc Spartani dixerunt. Quæ quum plerisque sociorum displicuissent, alii quidem silentium tenere, sed Corinthius Socrates in hunc modum est locutus : (1.) « Profecto nimirum cælum sub terram subibit, et terra supra cælum erit sublimis, hominesque habitabunt in mari, et pisces domicilium occupabunt hominum, quando vos qui-

δὲ γε ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἰσχυρατίας καταλύοντες
 τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις κατὰ γινεῖν παρασκευάζεσθε, τοῦ
 οὔτε ἀδικώτερον οὐδὲν ἔστι κατ' ἀνθρώπους οὔτε μαι-
 φυνώτερον. (2) Εἰ γὰρ δὴ τοῦτο γε δοκέει ὑμῖν εἶναι
 5 χρηστὸν ὥστε τυραννεύεσθαι τὰς πόλεις, αὐτοὶ πρῶτοι
 τύραννον καταστήσαντες παρὰ σφίσι αὐτοῖσι οὕτω καὶ
 τοῖσι ἄλλοις διζήσθε κατιστάναι· νῦν δὲ αὐτοὶ ἄπειροι
 ἐόντες τυράννων, καὶ φυλάσσοντες δεινότατα τοῦτο ἐν
 τῇ Σπάρτῃ μὴ γενέσθαι, παραχρᾶς ἐς τοὺς συμμα-
 10 χους. (3) Εἰ δὲ αὐτοὶ ἐμπειροὶ ἔατε κατὰ περ ἡμεῖς,
 εἴχετε ἂν περὶ αὐτοῦ γνώμας ἀμείνονας συμβαλέσθαι
 ἥπερ νῦν. (II.) Κορινθίοισι γὰρ ἦν πόλις κατὰ στάσις
 τοιγὰρ ἦν ὀλιγαρχία, καὶ οὗτοι Βακχιάδαι καλεῖ-
 15 μενοι ἐνεμον τὴν πόλιν, ἐδίδουσαν δὲ καὶ ἤγοντο ἐξ ἄλ-
 λῃων. (4) Ἀμφίονι δὲ ἐόντι τούτων τῶν ἀνδρῶν γίνε-
 ται θυγάτηρ χωλή· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Λάβδα. Ταύτην
 Βακχιάδων γὰρ οὐδεὶς ἤθελε γῆμαι, ἴσκει Ἡετίων δ'
 Ἐγεκράτεος, δήμου μὲν ἐκ Πέτρης ἔων, ἀτὰρ τὰ ἀνέ-
 20 τας Λαπίθης τε καὶ Καινίδος. Ἐκ δὲ οἱ ταύτης
 τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐξ ἄλλης παιδὲς ἐγένοντο. (5) Ἐστὰς
 ὧν ἐς Δελφοῦς περὶ γόνου. Ἐσιόντα δὲ αὐτὸν
 ἰθεὺς ἡ Πυθίη προσαγορεύει τοιαῦτα τοῖσι ἔπειτα,

Ἡετίων, οὕτως σε τίει πολύτιμον ἐόντα.

Λάβδα κύει, τέξει δ' ὀλοοῖτροχον· ἐν δὲ πεσείται

25 ἀνδράσι μονάρχοισι, δικαιώσει δὲ Κόρινθον.

(6) Ταῦτα χρησθέντα τῷ Ἡετίωνι ἐξαγγέλλεται κως
 τοῖσι Βακχιάδῃσι, τοῖσι τὸ μὲν πρότερον γεγόμενον
 χρηστήριον ἐς Κόρινθον ἦν ἄσχημον, φέρον τε ἐς τὸ αὐτό
 καὶ τὸ τοῦ Ἡετίωνος, καὶ λέγον ὧδε,

30 Αἰετὸς ἐν πέτρῃσι κύει, τέξει δὲ λέοντα
 καρτέρων ὤμωστήν· πολλῶν δ' ὑπὸ γούνατα λύσει.
 Ταῦτα νῦν εὖ φράζεσθε, Κορινθιοί, οἱ περὶ καλὴν
 Πειρήνην οἰκίετε καὶ ὀφρυδέντα Κόρινθον.

(III.) Τοῦτο μὲν δὴ τοῖσι Βακχιάδῃσι πρότερον γεγόμε-
 35 νον ἦν ἀτέκμαρτον· τότε δὲ τὸ Ἡετίωνι γεγόμενον ὥς
 ἐπύθοντο, αὐτίκα καὶ τὸ πρότερον συνήκαν ἐόν συνωφδὸν
 τῷ Ἡετίωνος. (7) Συνέντες δὲ καὶ αὐτοὶ εἶχον ἐν
 ἡσυχίᾳ, ἐθέλοντες τὸν μέλλοντα Ἡετίωνι γενέσθαι γό-
 νον διαφθεῖραι. Ὡς δὲ ἔτεκε ἡ γυνὴ τάχιστα, πέμπουσι
 40 σφέων αὐτῶν δέκα ἐς τὸν ὄμηον ἐν τῷ κατοίκῳ τῷ Ἡετίων,
 ἀποκτενέοντας τὸ παιδίον. (8) Ἀπικομένοι δὲ οὗτοι ἐς
 τὴν Πέτρην καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλὴν τὴν Ἡετίω-
 νος αἶψαν τὸ παιδίον· ἡ δὲ Λάβδα εἰδυῖα τε οὐδὲν
 τῶν εἵνεκεν ἐκείνοι ἀπικοίτατο, καὶ δοκεύουσα σφας φρι-
 45 λοφροσύνης τοῦ πατρὸς εἵνεκεν αἰτέειν, φέρουσα ἐνε-
 χεῖρισε αὐτῶν ἐνὶ. Τοιαῖ δὲ ἄρα ἐβουλόλετο κατ' ὁδὸν
 τὸν πρῶτον αὐτῶν λαβόντα τὸ παιδίον προσουδίσαι. (9)
 Ἐπεὶτε ὧν ἔδωκε φέρουσα ἡ Λάβδα, τὸν λαβόντα τῶν
 ἀνδρῶν θεῖν τὴν τύχην προσεγέλασε τὸ παιδίον, καὶ τὸν
 50 φρασθέντα τοῦτο οἰκτός τις ἴσχει ἀποκτείνειν, κατοικ-
 κτεῖρας δὲ παραδιδόει τῷ δευτέρῳ, ὃ δὲ τῷ τρίτῳ. Οὕτω
 δὲ διεξῆλθε διὰ πάντων τῶν δέκα παραδιδόμενον, οὐδε-
 νὸς βουλομένου διεργάσασθαι. (10) Ἀποδόντες ὧν
 ὁπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον καὶ ἐξελθόντες ἔξω,

dem, Lacedæmonii, juris æquabilitate sublata, tyrannides
 in civitate reducere paratis : quo nihil est inter homines
 iniquius, nihil sceleratius. (2) Etenim, si vobis bonum hoc
 videtur, ut a tyrannis regantur civitates, ipsi primum apud
 vos ipsos tyrannum constituite, atque sic deinde apud alios
 constituere tentate ! Nunc, qui tyrannos numquam estis ex-
 perti ipsi, diligentissimeque cavetis ne quis Spartæ exoria-
 tur, indigne cum sociis agitis. (3) Quodsi vos experti ty-
 rannos essetis, quemadmodum nos, meliores de hac re,
 quam nunc, sententias in consilium adferre possetis. (II.)
 Apud Corinthios olim status civitatis huiusmodi fuit : erat
 oligarchia ; et hi qui Bacchiadæ nominabantur administra-
 bant civitatem, nec nisi inter se matrimonia inibant mu-
 tua. (4) Ex eorum numero virorum Amphioni erat filia
 pede clauda, cui nomen Labda : quam quum nemo Bacchia-
 darum ducere vellet uxorem, duxit eam Eetion (sive Aetion),
 Echecratis filius, homo ex pago Petra, cæterum generis
 origine Lapithæ et Cænides. Cui quum nec ex hac, nec ex
 alia uxore, liberi essent nati ; (5) proficiscitur ille Delphos,
 de sobole consulturus. Et intrantem protinus Pythia his
 est verbis adlocuta :

Aetion, nemo te honorat, quum sis valde honoratus. (det
 Gravidæ est Labda, saxumque volubile pariet, quod incli-
 nit viros monarchos, et castigabit Corinthum.

(6) Responsum hoc Aetioni datum renunciatur forte Bac-
 chiadis, quibus obscurum fuerat responsum aliud Corin-
 thum spectans, quod prius editum erat eandem in senten-
 tiam cum hoc quod nunc Aetioni datum est. Istud oracu-
 lum huiusmodi fuerat :

Aquila in petris grævda est, parietque leonem
 validum, carnivorum, qui multorum genua solvet.
 Hoc bene in animis versate, Corinthii, qui circa pulcrum
 Pirenen habitatis et superciliosam Corinthum (Acrocorin-
 thum).

(III.) Hoc igitur responsum, prius redditum, obscurum fue-
 rat Bacchiadis : nunc vero, ubi cognoverunt istud quod
 Aetioni datum est, statim etiam prius illud, quod congrue-
 bat Aetionis responso, intellexerunt. (7) Hoc igitur quum
 intelligerent, presserunt silentio, prudemque Aetioni nasci-
 turam interficere decreverunt. Ac postquam peperit mulier,
 mittunt protinus decem de suis in pagum quem habitabat
 Aetion, qui interimerent puerum. (8) Hi ubi Petram vene-
 runt, aulamque intrarunt Aetionis, puerum postulant : et
 mater, ignara quo consilio advenissent, existimansque be-
 nevolentiae causa in patrem cupere illos infantem videre,
 adfert illum, et uni horum in manus tradit. In itinere au-
 tem hi inter se constituerant, ut, qui puerulum primus in
 manus accepisset, is eum humo adlideret. (9) Jam vero
 divina quadam fortuna accidit, ut infans, dum tradebat
 eum mater, arrideret ei qui sumpserat : et hunc, ubi id
 animadvertit, misericordia retinuit ne occideret. Miseratus
 igitur puerum tradit alteri ; et ille tradidit tertio : atque ita
 per cunctos decem transiit, ab altero alteri traditus ; ne-
 mine interimere eum volente. (10) Postquam igitur matri
 puerum reddiderant, et domo erant egressi, stantes pro

ἔστεῳτες ἐπὶ τῶν θυρέων ἀλλήλων ἄπτοντο κατατιώμενοι, καὶ μάλιστα τοῦ πρώτου λαβόντος, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδογμένα, ἐς δὲ ὅτ' αὖτε χρόνου ἐγγινομένου ἔδοξε αὐτῇ παρελθόντας πάντας τοῦ φόνου μετίσχειν.

(IV.) Ἐδὲ δὲ ἐκ τοῦ Ἡετιῶνος γόνου Κορίνθῳ κακὰ ἀναβλαστέειν. Ἡ Λάβδα γὰρ πάντα ταῦτα ἤκουε ἔστεῳσα πρὸς αὐτῇσι τῇσι θυρήσι· δέισασα δὲ μή σφι μεταδόξῃ καὶ τὸ δεύτερον λαβόντες τὸ παιδίον ἀποκτείνωσι, φέρουσα καταχρύπτει ἐς τὸ ἀφραστότατόν οἱ

10 ἐφαίνετο εἶναι, ἐς κυψέλην, ἐπισταμένη ὥς εἰ ὑποστρέψαντες ἐς ζήτησιν ἀπικοίατο πάντα ἐρευνήσιν μέλλοιεν· τὰ δὲ καὶ ἐγένετο. (11) Ἐλθοῦσι δὲ καὶ διζήμενοι αὐτοῖσι ὥς οὐκ ἐφαίνετο, ἔδοξε ἀπαλλάσσεσθαι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἀποπέμψαντας ὡς πάντα ποιήσεται τὰ

15 ἐκείνοι ἐντεταλντο. Οἱ μὲν δὲ ἀπελθόντες ἔλεγον ταῦτα. (V.) Ἡετιῶνι δὲ μετὰ ταῦτα ὁ παῖς ἠϋζάνετο, καὶ οἱ διαφυγόντι τούτῳ τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς κυψέλης ἐπωθυμῆν Κυψέλος οὐνομα ἐτέθη. (12) Ἀνδρωθέντι δὲ καὶ μαντευομένῳ Κυψέλῳ ἐγένετο ἀμφιδέξιον χρη-
20 στήριον ἐν Δελφοῖσι, τῷ πίσυνος γενόμενος ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔσχε Κόρινθον. Ὁ δὲ χρησμὸς ὅδε ἦν,

Ὁλβιος οὗτος ἀνὴρ δὲ ἐμὸν δόμον ἐσταθαίνει,
Κύψελος Ἡετιδης, βασιλεὺς κλειτοῖο Κορίνθου,
αὐτὸς καὶ παῖδες, παῖδων γὰρ μὲν οὐκέτι παῖδες.

25 (13) Τὸ μὲν δὲ χρηστήριον τοῦτο ἦν, τυραννέουσας δὲ ὁ Κύψελος τοιοῦτος δὴ τις ἀνὴρ ἐγένετο· πολλοὺς μὲν Κορίνθίων ἐδίωξε, πολλοὺς δὲ χρημάτων ἀπεστέρησε, πολλῶ δ' ἐτι κλείους τῆς ψυχῆς. (VI.) Ἀρξάντος δὲ τούτου ἐπὶ τριήκοντα ἔτεα καὶ διαπλέξαντος τὸν βίον

30 εὖ, διάδοχός οἱ τῆς τυραννίδος ὁ παῖς Περιάνδρος γίνεσθαι. (14) Ὁ τοῖνον Περιάνδρος κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἡπιώτερος τοῦ πατρὸς, ἐπεῖτε δὲ ὠμίλησε δι' ἀγγέλων Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτου tyrannw, πολλῶ ἐτι ἐγένετο Κυψέλου μισαιφονέτερος. Πέμψας γὰρ παρὰ Θρασύ-
35 βουλον κήρυκα ἐπυνθάνετο ὄντινα ἂν τρόπον ἀσφαλέστατον καταστησάμενος τῶν πρηγμάτων κάλλιστα τὴν πόλιν ἐπιτροπεύει. (15) Θρασύβουλος δὲ τὸν ἐλθόντα παρὰ τοῦ Περιάνδρου ἐξῆγε ἔξω τοῦ ἀστεος, ἐσθὰς δὲ ἐς ἀρουραν ἐσπαρμένην ἄμα τε διεξήγε τὸ λήϊον ἐπει-

40 ρωτέων τε καὶ ἀναποδίξων τὸν κήρυκα κατὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἄπιν, καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὄκως τινὰ ἴδοι τῶν ἀσταχύν ὑπερέχοντα, κολοῦν δὲ ἔρριπτε, ἐς δὲ τοῦ λήϊου τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπον τοιούτῳ· διεξελθὼν δὲ τὸ χωρίον καὶ ὑποθέμενος ἔπος

45 οὐδὲν ἀποπέμπει τὸν κήρυκα. (16) Νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν Κόρινθον ἦν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑποθήκην ὁ Περιάνδρος. Ὁ δὲ οὐδὲν οἱ ἔφη Θρασύβουλον ὑποθέσθαι, θωμάζειν τε αὐτοῦ παρ' οἷόν μιν ἄνδρα ἀποπέμψει, ὡς παραπλήγᾳ τε καὶ τῶν ἐωυτοῦ

50 σινάμωρον, ἀπηγεόμενος τὰ περ πρὸς Θρασυβούλου ὁππέε. (VII.) Περιάνδρος δὲ συνεῖς τὸ ποιηθὲν καὶ νόμῳ σὺν ὡς οἱ ὑπετίθετο Θρασύβουλος τοὺς ὑπερέχους τῶν ἀστῶν φονεύειν, ἐνθαῦτα δὲ πᾶσαν κακότητα ἐξέ-
φαινε ἐς τοὺς πολίτας. Ὅσα γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε

foribus, conviciabantur alter alterum accusabantque, et eum maxime qui primus acceperat infantem, quod non fecisset quemadmodum inter ipsos constitutum fuisset. Ad extremum, interjecto tempore, placuit iterum intrare, et cunctis participare eadem. (IV.) Sed voluere fata, ut ex Aetionis prole malum existeret Corintho. Labda, stans ad ipsas fores, omnia ista exaudiverat. Itaque verita, ne mutato consilio puerum iterum acceptum interimerent, asportatum occultavit in loco, de quo minime cogitatos illos existimavit, in arca : noverat enim si reversi denuo requirerent puerum, omnia illos pervestigaturos. Idque illi fecerunt. (11) Sed postquam redeuntibus quaerentibusque nusquam comparuit infans, placuit abire, renunciareque his qui ipsos miserant, omnia a se peracta esse quae mandata fuissent. Illi igitur abierunt, idque renunciarunt. (V.) Posthæc crevit Aetionis filius : et, quoniam periculum hoc effugerat, ab arca illa (*arcam Græci cypselon dicunt*) impositum el nomen est Cypselus. (12) Qui postquam virilem ætatem est ingressus, oraculumque Delphis consuluit, ambiguum accepit responsum, quo fretus adgressus est tenuitque Corinthum. Responsum hoc erat :

Felix vir nostras hic qui descendit ad ædes,
Cypselus Aetides, claræ rex ille Corinthi,
ipse, et eo nati, sed nulli deinde nepotes.

(13) Hoc accepto responso postquam tyrannide potitus est Cypselus, vir fuit hujusmodi : multos Corinthiorum in exsilium eiecit, multis bona eripuit, sed longe plurimis vitam. (VI.) Huic, quum triginta regnasset annos, et prospera in fortuna vitam finisset, successor tyrannidis fuit filius Periander. (14) Et Periander quidem initio mitior erat quam pater : sed, ex quo per nuncios commercium habuit cum Thrasybulo, Milesiorum tyranno, multo etiam sanguinolentior evasit Cypselo. Misso enim ad Thrasybulum præcone quesivit ex illo, quo pacto, rebus omnibus firmissime constitutis, optime præset civitati. (15) Thrasybulus, homine qui a Periandro missus erat extra urbem educto, ingressus est arum quoddam satum, cum illoque per segetem ambulans, sciscitansque ex eo et repetere jubens causam cur ad se Corintho missus esset, de truncabat interim ut quæque vidit spicam super alias eminentem, præcisamque abiciebat, donec pulcerrimam et pinguisssimam segetis partem tali modo corrupt : denique, postquam agrum ita pervagatus est, dimisit legatum, nullum verbum ei præcipiens. (16) Ubi Corinthum rediit legatus, cupidus erat Periander cognoscendi Thrasybuli præcepta. At ille, nihil, ait, sibi mandasse Thrasybulum : mirari se vero qualem ad hominem a Periandro missus esset, vesanum quippe, et qui sua ipse destrueret. His dictis renunciavit, quid agentem Thrasybulum vidisset. (VII.) At Periander, intelligens factum, reputans quæ moneri se a Thrasybulo ut eminentiores quosque cives interimeret, tum vero omnem adversus cives nequitiam cepit exercere. Nam quidquid Cypselus occidendo et in exsilium mittendo

κτείνων τε καὶ διώκων, Περίανδρός σφρα ἀπέτελεσε, μὴ δὲ ἡμέρῃ ἀπέδυσσε πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας διὰ τὴν ἑωυτοῦ γυναῖκα Μελίσσαν. (17) Πέμπαντι γάρ οἱ ἐς Θεσπρωτοῦς ἐπ' Ἀχέροντα ποταμὸν ἀγγέλους ἐπὶ τὸ νεκυομαντήριον παρακαταθήκης περί ξεινικῆς οὔτε σημανέειν ἔφη ἡ Μελίσσα ἐπιφανείσα οὔτε κατέρειν ἐν τῷ κέεται χώρῳ ἢ παρακαταθήκη· ῥιγοῦν τε γάρ καὶ εἶναι γυμνή· τῶν γάρ οἱ συγκατέθαψε εἰμάτων δρελος εἶναι οὐδὲν οὐ κατακαυθέντων· μαρτύριον δὲ οἱ εἶναι ὡς ἀληθέα ταῦτα λέγει, ὅτι ἐπὶ ψυχρὸν τὸν ἱππὸν Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. (18) Ταῦτα δὲ ὡς ὀπίσω ἀπηγγέλθη τῷ Περίανδρῳ, (πιστὸν γάρ οἱ ἦν τὸ συμβόλαιον, ὃς νεκρῷ ἐούσῃ Μελίσσῃ ἐμίγη,) ἰθέως δὴ μετὰ τὴν ἀγγελίαν κήρυγμα ἐποιήσατο ἐς τοὺς Ἑραιὸν ἐξείναι πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας. (19) Αἱ μὲν δὲ ὡς ἐς ὀρθὴν ἤσαν κόσμῳ τῷ καλλίστῳ χρεώμεναι, ὃ δ' ὑποστήσας τοὺς δορυφόρους ἀπέδυσέ σφρας πάσας θυμῶς, τὰς τ' ἐλευθέρας καὶ τὰς ἀμειπόλους, συμφορήσας δὲ ἐς ὄρυγμα Μελίσσῃ ἐπυχόμενος κατέκαie. (20) Ταῦτα δὲ οἱ ποιήσαντι καὶ τὸ δεύτερον πέμπαντι ἔφρασε τὸ εἰδῶλον τὸ Μελίσσης ἐς τὸν κατέθηκε χώρον τοῦ ξείνου τὴν παρακαταθήκην. Τοιοῦτο μὲν ἐστὶ ὑμῖν ἡ τυραννὶς, ὧς Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοιούτων ἔργων. (21) Ἡμεῖς δὲ τοὺς Κορινθίους τό τε αὐτίκα οὐμία μέγα εἶχε ὅτε ὑμεῖς εἰδομεν μεταπεμπομένους Ἰππῖν, νῦν τε δὴ καὶ μεζόνως θαυμάζομεν λέγοντας ταῦτα, ἐπιμαρτυρόμεθά τε ἐπικαλούμενοι ὑμῖν θεοὺς τοὺς Ἑλληνίους μὴ κατιστάναι τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις. Οὐκ ὦν παύσεσθε, ἀλλὰ πειρήσεσθε παρὰ τὸ δίκαιον κατὰγοντες Ἰππῖν; ἴστε ὑμῖν Κορινθίους γε οὐ συναινεύοντας. »

XCIII. Σωσικλῆς μὲν ἀπὸ Κορίνθου πρεσβεύων ἔλεξε τάδε, Ἰππίης δὲ αὐτὸν ἀμείβετο τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλέσας θεοὺς ἐκείνῳ, ἧ μὲν Κορινθίους μάλιστα πάντων ἐπιποθήσειν Πεισιστράτιδας, ὅταν σφι ἤκωσι ἡμέραι αἱ κύριαὶ ἀνίσθαι ὑπ' Ἀθηναίων. (2) Ἰππίης μὲν τούτοις ἀμείψατο οἷά τε τοὺς χρησμούς ἀτρεκέστατα ἀνδρῶν ἐξεπιστάμενος· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων τέως μὲν εἶχον ἐν ἡσυχίᾳ σφάας αὐτοὺς, ἐπεῖτε δὲ Σωσικλῆς ἤκουσαν εἰπαντος ἐλευθέρως, ἅπας τις αὐτῶν φωνὴν ῥήξας αἶρετο τοῦ Κορινθίου τὴν γνώμην, Λακεδαιμόνιοις τε ἐπεμαρτυρέοντο μὴ ποιέειν μηδὲν νεώτερον περὶ πόλιν Ἑλλάδα.

XCIV. Οὕτω μὲν ταῦτα ἐπαύθη· Ἰππίη δὲ ἐνθεῦ-
45 τεν ἀπελαυνομένη ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδὼν Ἀνθεμόντα, ἐδίδοσαν δὲ Θεσσαλοὶ Ἰωλκόν. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐδέτερον αἶρετο, ἀνεχώρει δὲ ὀπίσω ἐς Σίγειον, τὸ εἶλε Πεισιστράτος αἰχμῇ παρὰ Μυτιληναίων, κρατήσας δὲ αὐτοῦ κατέστησε τύραννον εἶναι
50 παῖδα τὸν ἑωυτοῦ νόθον Ἡγησίστρατον, γεγονότα ἐξ Ἀργεῖς γυναῖκος, ὃς οὐκ ἀμαχητὶ εἶχε τὰ παρέλαβε παρὰ Πεισιστράτου· (2) ἐπολέμεον γάρ ἐκ τε Ἀχιλλεῖου πόλιος ὁρμώμενοι καὶ Σιγείου χρόνον ἐπὶ συχρὸν Μυτιληναῖοι τε καὶ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν ἀπαιτούντες

reliquum fecerat, id Periander consummavit. Atque etiam uno die universas mulieres Corinthias vestibus exuit, uxoris suae gratia Melissae. (17) Etenim quum in Thesprotiam ad Acherontem fluvium legatos misisset, qui oraculum, quod ibi per mortuorum evocationem responsa dat, consularent de hospitis alicujus deposito, evocata Melissa respondit « se nec significaturam, nec edicturam quo loco esset illud « depositum : algere enim se, et esse nudam; nam quae se- « pulta secum fuissent vestimenta, nihil sibi prodesse, « quum non fuerint combusta. Argumentum autem, quo « cognoscere Periander possit vere haec a se dici, hoc esse, « quod ille in frigidum furnum panes ingessisset. » (18) Haec postquam Periandro sunt renunciata, quum satis certum ipsi esset illud veritatis argumentum, quippe qui cum mortua coisset Melissa; statim post acceptum nuncium praconio edixit, ut omnes Corinthiorum mulieres in Junonis templum convenirent. (19) Et illae, tamquam ad solennitatem, pulcherrimo ornatu instructae convenerunt. Ille vero constitutis ad hoc satellitibus, vestimentis cunctas exuit, liberas perinde mulieres, et illarum famulas : collatasque in fossam vestes, invocatis Melissae manibus, cremavit. (20) Quo facto, ubi iterum ad necromantium misit, demonstravit ei Melissae idolum, quo in loco depositum hospitis collocasset. Hujusmodi vobis est tyrannis, o Lacedaemonii, et talia sunt illius facta! (21) Nos vero Corinthii tunc statim mirabamur, quum a vobis Hippiam arcessiri cognovimus; nunc vero etiam magis miramur haec a vobis verba fieri; vosque obtestamur, deos invocantes Graeciae praesides, ne tyrannides in civitatibus constituatis. Non igitur ab eo incepto abstinerebitis, sed conaturi estis praeter id quod justum est reducere Hippiam? Scitote Corinthios quidem non probaturos esse factum vestrum. »

XCIII. Haec quum locutus esset Sosicles, Corinthiorum legatus; respondit Hippias, eosdem quos ille deos testes invocans, certe Corinthios maxime desideraturos esse Pisistratidas, quando adfuissent illis statuti dies, quibus illos vexaturi sint Athenienses. (2) Haec illi Hippias respondit, ut qui omnium accuratissime cognita haberet oraculorum effata. Reliqui ex sociis silentium adhuc tenuerant : postquam vero Sosiclem audierunt libere verba facientem, pro se quisque vocem rumpens, accedebant sententiae Corinthii, obtestabanturque Lacedaemonios, ne quid adversus Graecam civitatem novi molirentur.

XCIV. Atque ita haec res finem habuit. Hippiae vero Lacedaemone profecto Amyntas Macedo Anthemunta oppidum obtulit, Thessali vero Iolcon. At ille, neutrum accipiens, Sigeum rediit; quod oppidum armis Pisistratus Mytilenensis eripuerat, et tyrannum ibi constituerat filium suum nothum Hegesistratum, ex Argiva muliere natum. Nec vero citra belli discrimen tenuerat ille regionem a Pisistrato acceptam. (2) Diu enim inter se Mytilenses et Athenienses armis decertarunt, illi ex Achilleo oppido erumpentes, hi e Sigeo;

τὴν χώραν, Ἀθηναῖοι δὲ οὔτε συγγινωσκόμενοι, ἀποδεικνύντες τὸ λόγῳ οὐδὲν μάλλον Αἰολεῦσι μετεὸν τῆς Ἰλιάδος χώρας ἢ οὐ καὶ σφίσι καὶ τοῖσι ἄλλοις, ὅσοι Ἑλλήνων συνεπρήξαντο Μενέλαον τὰς Ἑλένης ἀρπα-

6 γὰς.
XCV. Πολεμεόντων δὲ σφῶν παντοῖα καὶ ἄλλα ἐγένετο ἐν τῇσι μάχῃσι, ἐν δὲ δὴ καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιη-
της συμβολῆς γενομένης καὶ νικούντων Ἀθηναίων αὐ-
τὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει, τὰ δὲ οἱ ἑπτα ἴσχουσι Ἀ-
10 θηναῖοι, καὶ σφεα ἀνεκρέμασαν πρὸς τὸ Ἀθηναῖον τὸ ἐν Σιγείῳ. (2) Ταῦτα δὲ Ἀλκαῖος ἐν μέλει ποιήσας ἐπιτιθεῖς Μυτιληνῇν, ἐξαγγελλόμενος τὸ ἐσωτοῦ πά-
θος Μελανίπῳ ἀνδρὶ ἑταίρῳ. Μυτιληναίους δὲ καὶ Ἀθηναίους κατήλλαξε Περίανδρος ὁ Κυψέλου· τούτῳ
15 γὰρ διαιτητῇ ἐπετράπαντο· κατήλλαξε δὲ ὧδε, νέμε-
σθαι ἑκατέρους τὴν ἔχουσι. Σίγειον μὲν νυν οὕτω ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίους.

XCVI. Ἱππίης δὲ ἐπειτε ἀπῆκετο ἐκ τῆς Λακεδαι-
μονος ἐς τὴν Ἀσίην, πᾶν χρῆμα ἐκίνεε διαβάλλων τοὺς
20 τὴν Ἀθηναίους πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα, καὶ ποιέων ἅπαντα ὅπως αἱ Ἀθῆναι γενοῖατο ὑπ' ἐσωτῶ τε καὶ Δαρείῳ. (2) Ἱππίης τε δὴ ταῦτα ἐπρησσε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι ταῦτα πέμπουσι ἐς Σάρδεις ἀγγέ-
λους, οὐκ ἔωντες τοὺς Πέρσας πείθεσθαι Ἀθηναίων
25 τοῖσι φυγάσι. (3) Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ἐκέλευε σφεας, εἰ βουλοῖατο σοοὶ εἶναι, καταδέχεσθαι ὀπίσω Ἱππίην. Οὐκ ὦν δὴ ἐνεδέχοντο τοὺς λόγους ἀποφερομένους Ἀθηναῖοι· οὐκ ἐνδεκομένοις δὲ σφι ἐδέδοκτο ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρσῃσι πολεμῖους εἶναι.

30 XCVII. Νομίζουσι δὴ ταῦτα καὶ διαβεβλημένοις ἐς τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρης ὑπὸ Κλεομένους τοῦ Λακεδαιμονίου ἐξε-
λαθεῖς ἐκ τῆς Σπάρτης ἀπῆκετο ἐς Ἀθήνας· αὕτη γὰρ ἡ πόλις τῶν λοιπέων ἐδυναστευε μέγιστον. (2) Ἐπει-
35 ὦν δὲ ἐπὶ τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης τεύτ' ἔλεγε τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ τοῦ πολέμου τοῦ Περσικοῦ, ὥς οὔτε ἀσπίδα οὔτε δόρυ νομίζουσι, εὐπετέες τε χειρωθῆναι εἴησαν. (3) Ταῦτά τε δὴ ἔλεγε καὶ πρὸς τοῖσι τάδε, ὥς οἱ Μιλήσιοι
40 τῶν Ἀθηναίων εἰσι ἀποικοι, καὶ οἰκός σφεας εἴη ῥύε-
σθαι δυναμένους μέγα· καὶ οὐδὲν ὃ τι οὐκ ὑπίσχετο οἷα κάρτα δεόμενος, ἐς ὃ ἀνέπεισε σφεας. (4) Πολλοὺς γὰρ οἶκε εἶναι εὐπετέστερον διαβάλλειν ἢ ἕνα, εἰ Κλεο-
μένεα μὲν τὸν Λακεδαιμόνιον μόνον οὐκ οἶός τε ἐγένετο
45 διαβαλέειν, τρεῖς δὲ μυριάδας Ἀθηναίων ἐπόησε τοῦτο. (5) Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες ἐψηφίσαντο εἶκοσι νέας ἀποστελεῖν βοηθούς Ἰωσι, στρατηγὸν ἀποδείξαντες αὐτῶν εἶναι Μελάνθιον ἀνδρα τῶν ἀσπῶν ἰόντα τὰ πάντα δόκιμον· αὐταὶ δὲ αἱ νέες ἀρχὴ κακῶν ἐγένοντο
50 Ἑλλήσι τε καὶ βαρβάροις.

XCVIII. Ἀρισταγόρης δὲ προπλῶσας καὶ ἀπικόμε-
νος ἐς τὴν Μίλητον, ἐξευρὼν βούλευμα ἀπ' οὗ Ἰωσι μὲν οὐδεμία ἐμελλε ὠφελὴν ἔσσεσθαι, οὐδ' ὦν οὐδὲ τού-
του εἵνεκεν ἐπόλεε, ἀλλ' ὅπως βασιλέα Δαρεῖον λυπή-

et illi quidem suam repetentes ditionem, Athenienses vero negantes illorum esse, et rationibus arguentes, nihilo magis ad Aëolenses pertinere Iliadem ditionem, quam ad se et ad reliquos Hellenes, qui cum Menelao ulți essent Helenæ raptum.

XCV. Dum hi inter se bellum gerebant, quum alia multa atque varia in præliis gesta erant, tum Alcæus poeta, prælio facto, in quo victores erant Athenienses, fuga quidem ipse evaserat, sed armorum ipsius Athenienses erant positi, qui ea in Minervæ templo Sigei suspenderunt. (2) Quam rem Alcæus, lyrico carmine descriptam, Mytilenen nunciavit, certiorum faciens de calamitate sua Melanippum, unum de suis amicis. Mytilenæos vero et Athenienses reconciliavit deinde Periander, Cypseli filius, quem suarum contentionum arbitrum utrique constituerant : conciliavit autem hac ratione, ut utrique eam tenerent regionem, quam possiderent. Ita Sigeum sub Atheniensium venerat potestatem.

XCVI. Hippias vero, ut Lacedæmone in Asiam pervenit, omnia movebat, insimulando Athenienses apud Artaphernem, omniaque moliebatur quibus efficere, ut Athenæ in suam et Darli venirent potestatem. (2) Dum hæc Hippias agebat, re cognita, Athenienses Sardes misere legatos, qui Persas hortarentur, ne morem gererent exsulis Atheniensium. (3) At eos Artaphernes, si salvi esse vellent, jussit Hippiam recipere. Quam conditionem ad se relatam quum nequitiam admitterent Athenienses, decreverunt ex professo hostes esse Persarum.

XCVII. Per idem tempus, quo id decreverant Athenienses et infensis animis erant in Persas, Milesius Aristagoras, a Cleomene Lacedæmonio Sparta pulsus, venit Athenas : hæc enim civitas inter cæteras potentia maxime eminebat. (2) In concionem igitur populi progressus Aristagoras eadem quæ Spartæ verba fecit, de Asiæ bonis, et de bello cum Persis, quam faciles hi essent superatu, ut qui nec scuto nec hasta uterentur. (3) Præter hæc commemorabat, Atheniensium colonos esse Milesios, et æquum esse ut ab illis servarentur qui potentia præstarent. Denique nihil non pollicebatur, impense rogans ; donec eis persuasit. (4) Videtur enim facilius esse decipere multitudinem, quam unum hominem : nam unum quidem Cleomenem Lacedæmonium non potuerat decipere, sed triginta Atheniensium millia facile potuit. (5) Athenienses igitur, oratione illius persuasi, decreverunt viginti naves auxilio mittere Ionibus, quarum ducem nominarunt Melanthium, civem quovis nomine probatum. Hæc naves et Græcis et barbaris principium fuere malorum.

XCVIII. Aristagoras ante illarum egressum domum re-
vectus, postquam Miletum pervenit, consilium cepit, ex quo nihil quidem utilitatis rediturum ad Ionas erat ; neque etiam hac causâ id fecit, sed quo regi Dario crearet

σειε, ἐπειμψε ἐς τὴν Φρυγίην ἀνδρα ἐπὶ τοὺς Παίονας τοὺς ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ αἰχμαλώτους γενομένους ὑπὸ Μεγαβάου, οἰκόντας δὲ τῆς Φρυγίης χώρον τε καὶ κώμην ἐπ' ἐωυτῶν, ὃς ἐπείτε ἀπίκετο ἐς τοὺς Παίονας, ἔλεγε τάδε, « ἀνδρες Παίονες, ἐπειμψέ με Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος σωτηρίην ὑμῖν ὑποθήσμενον, ἣν περ βούλησθε πείθεσθαι. (2) Νῦν γὰρ Ἰωνὴ πᾶσα ἀπέστηκε ἀπὸ βασιλείας, καὶ ὑμῖν παρέχει σῶζεσθαι ἐπὶ τὴν ὑμετέραν αὐτῶν, μέχρι μὲν θαλάσσης αὐτοῖσι ὑμῖν, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἡμῖν ἤδη μελήσει. » Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οἱ Παίονες κάρτα τε ἀσπαστὸν ἐποίησαντο, καὶ ἀναλαβόντες παιδάς τε καὶ γυναῖκας ἀπεδίδερσκον ἐπὶ θάλασσαν· οἱ δὲ τινες αὐτῶν καὶ κατέμειναν ἀρρωδήσαντες αὐτοῦ. (3) Ἐπείτε δὲ οἱ Παίονες ἀπίκοντο ἐπὶ θάλασσαν, ἐνθεῦτεν ἐς Χίον διέβησαν. Ἐόντων δὲ ἤδη ἐν Χίῳ, κατὰ πόδας ἐληλύθεε Περσέων ἵππος πολλὴ διώκουσα τοὺς Παίονας. Ὡς δὲ οὐ κατέλαβον, ἐπιγγέλλοντο ἐς τὴν Χίον τοῖσι Παίοισι ὅπως ἂν ὀπίσω ἀπέλθοιεν. (4) Οἱ δὲ Παίονες τοὺς λόγους οὐκ ἐνεδέχοντο, ἀλλ' ἐκ Χίῳ μὲν Χιόι σφεας ἐς Λέσβον ἤγαγον, Λέσβιοι δὲ ἐς Δορίσκον ἐκόμισαν· ἐνθεῦτεν δὲ περὶ κομιζόμενοι ἀπίκοντο ἐς Παιονίην.

XCIX. Ἀρισταγόρης δὲ, ἐπειδὴ οἱ τε Ἀθηναῖοι ἀπίκοντο εἰκοσι νηυσὶ, ἅμα ἀγόμενοι Ἑρετριέων πέντε τριήρεις, οἱ οὐ τὴν Ἀθηναίων χάριν ἐστρατεύοντο, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν Μιλησίων, ὀφειλόμενά σφι ἀποδιδόντες (οἱ γὰρ δὴ Μιλήσιοι πρότερον τοῖσι Ἑρετριεῦσι τὸν πρὸς Χαλκιδέας πόλεμον συνδιήνεικαν, ὅτε περ καὶ Χαλκιδεῦσι ἀντία Ἑρετριέων καὶ Μιλησίων Σάμιοι ἐβώθον), οὗτοι ὧν ἐπείτε σφι ἀπίκοντο καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι παρῆσαν, ἐποίετο στρατηγὴν ὁ Ἀρισταγόρης ἐς Σάρδεις. (2) Αὐτὸς μὲν δὴ οὐκ ἐστρατεύετο, ἀλλ' ἔμενε ἐν Μιλήτῳ, στρατηγοὺς δὲ ἄλλους ἀπέδεξε Μιλησίων εἶναι, τὸν ἐωυτοῦ τε ἀδελφὸν Χαροπῖνον καὶ τῶν ἄλλων ἀστῶν Ἑρμόφαντον.

C. Ἀπικόμενοι δὲ τῷ στόλῳ τούτῳ Ἴωνες ἐς Ἑφeson πλοῖα μὲν κατέλιπον ἐν Κορησσῷ τῆς Ἑφεσίης, αὐτοὶ δὲ ἀνέβαινον χειρὶ πολλῇ, ποιεύμενοι Ἑφεσίους ἡγεμόνας. (2) Πορευόμενοι δὲ παρὰ ποταμὸν Καῦστριον, ἐνθεῦτεν ἐπείτε υπερβάντες τὸν Τιμῶλον ἀπίκοντο, αἰρέουσι Σάρδεις οὐδενός σφι ἀντιωθέντος, αἰρέουσι δὲ χωρὶς τῆς ἀκροπόλεως τὰλλα πάντα· τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἔρρύετο αὐτὸς Ἀρταφέρνης, ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγην.

CI. Τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι ἔλόντας σφεας τὴν πόλιν ἔσχε τοδε· ἔσαν ἐν τῇσι Σάρδισι οἰκίαι αἱ μὲν πλευνε καλὰ μιναι, ὅσαι δ' αὐτέων καὶ πλίνθιναι ἔσαν, καλάμου εἶχον τὰς ὀροφάς. Τούτων δὴ μίαν τῶν τις στρατιωτῶν ὥς ἐνέπρησε, αὐτίκα ἀπ' οἰκίης ἐς οἰκίην ἰὼν τὸ πῦρ ἐπενέμετο τὸ ἄστυ πᾶν. (2) Καιομένου δὲ τοῦ ἄσπεος οἱ Λυδοὶ τε καὶ ὅσοι Περσέων ἐνήσαν ἐν τῇ πόλει, ἀπολαμφθέντες πάντοθεν ὥστε τὰ περιέσχατα νεμομένου τοῦ πυρὸς, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄσπεος, συνέρρεον ἐς τε τὴν ἀγορὴν καὶ ἐπὶ τὸν Πακτω-

molestiam : hominem misit in Phrygiam ad Pæones illos, qui a Strymone fluvio captivi abducti a Megabazo, regione vicumque Phrygiæ seorsum habitabant. Ad quos ubi pervenit legatus, his verbis cum eis egit : « Pæones, inquit, misit me Aristagoras Mileti tyrannus, ut salutis viam, si obtemperare volueritis, vobis ostendam. (2) Etenim Ionia nunc universa descivit a rege, licetque vobis salvis in patriam redire vestram. Ad mare quidem ut perveniat, vos ipsi curabitis : reliqua jam nobis curæ erunt. » His auditis, lætati admodum Pæones, cum liberis et uxoribus ad mare se fuga receperunt : nonnulli tamen ex eisdem, metu reſtent, loco se non moverunt. (3) Postquam ad mare pervenere Pæones, Chium inde trajecere. Quumque jam in Chio essent, e vestigio venit Persarum equitum magna manus, illos prosequentium : qui ubi Pæones non sunt consecuti, Chium miserunt præconem, ab illisque ut redirent postularent. (4) Sed Pæones, propositam aspernati conditionem, Chio a Chiis Lesbium sunt transducti, Lesbique eos Doriscum trajecerunt : inde vero pedibus redeunt, in Pæoniam pervenerunt.

XCIX. Interim Athenienses cum viginti navibus Mileti advenērunt, quas sequebantur quinque triremes Eretriensium. Et Eretrienses quidem non Atheniensium gratia huic se adjunxerant expeditioni, sed ipsis Milesiis gratum facturi, beneficiumque ab illis acceptum rependentes. Namque Milesii prius sociam Eretriensibus operam in bello cum Chalcidensibus præstiterant, quo tempore Samii Chalcidensibus adversus Eretrienses et Milesios miserant auxilia. Athenienses igitur postquam advenere cum Eretriensibus, quum et reliqui adessent socii, expeditionem adversus Sardes suscepit Aristagoras : (2) ita quidem ut in bellum ipse non proficisceretur, sed Mileti maneret, constitutis aliis Milesiorum ducibus, fratre suo Charopino, et ex reliquorum numero civium Hermophanto.

C. Hac classe quum Ephesus pervenissent Iones, relictis navibus Coressi in finibus Ephesiorum, ipsi magna manu ascenderunt, viæ ducibus utentes Ephesiis. (2) Progressi autem secundum Caystrium flumen, inde superato Tmolo, Sardes pervenere ; et urbem capiunt, nemine contra prodeunte : nempe reliqua omnia occuparunt præter arcem ; arcem vero ipse Artaphernes cum haud exigua vi militum tutabatur.

CI. Quominus vero captam diripere possent urbem, hæc res fuit impedimento : erant Sardibus pleræque domus ex arundine constructæ ; quæcumque vero etiam ex lateribus, earum tecta arundinea erant. Harum unam quum incendisset quidam ex militibus, continuo de domo in domum grassatus ignis universam urbem depascebat. (2) Ardente urbe, Lydi et quicumque Persæ in urbe erant, undique interclusi, utpote extrema absumente incendio, neque exitum ullum habentes ex urbe, in forum confluerunt ad Pactolum fluvium : qui fluvius auri ramenta illis ex Tmolo

λὸν ποταμὸν, ὃς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμώλου διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει καὶ ἐπειτεν ἐς τὸν Ἑρμόν ποταμὸν ἐκδιδοί, ὃ δὲ ἐς θάλασσαν ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Πακτωλὸν καὶ ἐς τὴν ἀγορὴν ἀθροίζονται οἱ
 8 Λυδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι ἠναγκάζοντο αἰνέσθαι. (3) Οἱ δὲ Ἴωνες ὁρέοντες τοὺς μὲν ἀμυνομένους τῶν πολεμίων, τοὺς δὲ σὺν πλήθει πολλῶ προσφερομένους, ἐξανεγώρησαν δέισαντες πρὸς τὸ οὖρος τοῦ Τμώλου καλεούμενον, ἐνθεῦτεν δὲ ὑπὸ νύκτα ἀπαλλάσσοντο ἐπὶ τὰς
 10 νέας.

CII. Καὶ Σάρδιες μὲν ἐνεπρήσθησαν, ἐν δὲ αὐτῇσι καὶ ἱὸν ἐπιχωρίης θεοῦ Κυθήνης, τὸ σκηπτόμενοι Πέρσαι ὕστερον ἀντενεπίμψαν τὰ ἐν Ἑλλήσι ἱρά. Τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ νομοὺς ἐ-
 16 χοντες, προπυθνάνομενοι ταῦτα, συνηλίζοντο καὶ ἐβώ-
 θεον τοῖσι Λυδοῖσι. (2) Καὶ κως ἐν μὲν Σάρδισι οὐκέτι ἔοντας τοὺς Ἴωνας εὐρίσκουσι, ἐπόμενοι δὲ κατὰ στίβον αἰρέουσι αὐτοὺς ἐν Ἐφέσῳ. Καὶ ἀντετάχθησαν μὲν οἱ Ἴωνες, συμβαλόντες δὲ πολλὸν ἐσώθησαν. (3) Καὶ
 20 πολλοὺς αὐτῶν οἱ Πέρσαι φονεύουσι, ἄλλους τε οὐνο-
 μαστους, ἐν δὲ καὶ Εὐαλκίδα στρατηγέοντα Ἐρε-
 τριῶν, στεφανηφόρους τε ἀγῶνας ἀναραιοχότα καὶ ὑπὸ Σιμωνίδει τοῦ Κηίου πολλὰ αἰνεθέντα. Οἱ δὲ αὐτῶν ἀπέφυγον τὴν μάχην, ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς
 22 πόλεις.

CIII. Τότε μὲν δὴ οὕτω ἡγωνίσαντο· μετὰ δὲ Ἀθη-
 ναῖοι μὲν τὸ παράπαν ἀπολιπόντες τοὺς Ἴωνας ἐπικα-
 λευμένου σφέας πολλὰ δι' ἀγγέλων Ἀρισταγόρῳ οὐκ ἔψασαν τιμωρήσιν σφίσι· Ἴωνες δὲ τῆς Ἀθηναίων
 30 συμμαχίης στερηθέντες (οὗτοι γάρ σφι ὑπῆρχε πεποιη-
 μένα ἐς Δαρεῖον) οὐδὲν δὴ ἔσσαν τὸν πρὸς βασιλέα πό-
 λεμον ἐσχευάζοντο. (2) Πλῶσαντες δὲ ἐς τὸν Ἑλλήσ-
 ποντον Βυζάντιόν τε καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπάσας τὰς
 ταύτη ὑπ' ἐωυτοῖσι ἐποιήσαντο, ἐκπλώσαντές τε ἔξω τὸν
 36 Ἑλλήσποντον Καρίης τὴν πολλὴν προσεκτήσαντο σφίσι
 σύμμαχον εἶναι· καὶ γὰρ τὴν Καῦνον πρότερον οὐ βου-
 λομένην συμμαχεῖν, ὥς ἐνέπρησαν τὰς Σάρδις, τότε
 σφι καὶ αὐτὴ προσεγένετο.

CIV. Κύπριοι δὲ ἐθελονταὶ σφι πάντες προσεγένοντο
 40 πλὴν Ἀμαθουσίων· ἀπέστησαν γὰρ καὶ οὗτοι ὧδε ἀπὸ
 Μήδων. Ἦν Ὀνήσιλος Γόργου μὲν τοῦ Σαλαμινίων
 βασιλέος ἀδελφεὸς νεώτερος, Χέρσιος δὲ τοῦ Σιρώμου
 τοῦ Εὐέλθοντος παῖς. (2) Οὗτος ὡνὴρ πολλὰκις μὲν
 καὶ πρότερον τὸν Γόργον παρηγορεῖτο ἀπίστασθαι ἀπὸ
 46 βασιλέος· τότε δ', ὥς καὶ τοὺς Ἴωνας ἐπύθετο ἀπεστά-
 ναι, πάγχυ ἐπικιέμενος ἐνήγχε. Ὡς δὲ οὐκ ἐπειθε τὸν
 Γόργον, ἐνθαυτὰ μιν φυλάξας ἐξεληόντα τὸ ἄστυ τὸ Σα-
 λαμινίων δ' Ὀνήσιλος ἅμα τοῖσι ἐωυτοῦ στασιώτῃσι
 ἀπεκλήϊσε τῶν πυλῶν. (3) Γόργος μὲν δὴ στερηθεὶς
 50 τῆς πόλεως ἔφευγε ἐς Μήδους, Ὀνήσιλος δὲ ἤρχε Σαλα-
 μίνος καὶ ἀνέπειθε πάντας Κυπρίους συναπίστασθαι.
 Τοὺς μὲν δὲ ἄλλους ἀνέπεισε, Ἀμαθουσίους δὲ οὐ βου-
 λομένους οἱ πείθεσθαι ἐπολιόρχεε προσκατήμενος.

CV. Ὀνήσιλος μὲν νυν ἐπολιόρχεε Ἀμαθούντα· βα-

deferens, per medium forum labitur, et deinde Hermo fluvio miscetur, qui in mare influit. Ad hunc igitur Pactolum et in forum congregati Lydi atque Persae defendere sese coacti sunt. (3) At Iones, ubi viderunt alios ex hostibus fortiter pugnantes, alios vero magno numero ingruentes, trepidi cedentes ad Tmolum, qui vocatur, montem se receperunt : atque inde sub noctem versus na- ves suas abierunt.

CII. Ita incendio consumptae sunt Sardes, in eisque indigenae deae Cybebes templum : quam causam postea praetoxentes Persae templa vicissim in Graecia cremarunt. Tunc vero Persae qui intra Halyn fluvium pagos tenebant, certiores facti quid ageretur, junctis viribus auxilio Lydis venerunt. (2) Qui quum Iones non amplius Sardibus essent nacti, e vestigio subsecuti, Ephesi illos deprehenderunt. Et Iones quidem in aciem adversus eos progressi sunt, sed praelio commisso ingenti clade sunt adfecti : (3) magnumque eorum numerum Persae interfecerunt, quum alios spectatos viros, tum Eualcidem, Eretrienstem ducem, virum qui in ludorum solennibus coronas reportaverat, multumque a Simonide Ceo erat laudatus. Qui vero ex pugna evaserunt per civitates sunt dissipati.

CIII. Tali igitur modo tunc pugnatum est. Posthaec vero Athenienses prorsus deseruerunt Iones ; et saepe multumque ab Aristagora per nuncios sollicitati, constanter negarunt se auxilio illis futuros. Sed Iones, Atheniensium auxilio privati, nihilo minus ad bellum adversus Darium, quod post ea quae adversus regem patraverant evitari non posse intelligebant, sese comparabant. (2) In Hellespontum navibus profecti, Byzantium et alias omnes eo loci civitates suum sub obsequium redegerunt. Dein extra Hellespontum evecti, majorem Cariae partem societati suae adjecerunt : nam et Cannus, quae prius, quando Sardes cremarunt, societatem illorum recusaverat, nunc eis ipsa quoque accessit.

CIV. Cyprii vero universi, Amathusiis exceptis, ultro se illis adjunxerunt. Nam et hi a Medis desciverant tali occasione. Onesilus erat, Gorgi Salaminiorum regis frater nati minor, Chersidis filius, Siromi nepos, pronepos Enellthontis. (2) Hic vir, postquam saepius antea Gorgum, ut a rege deficeret, esset hortatus ; tunc, ubi Iones etiam cognovit descivisse, vehementius illum instigare conatus est. Cui quum morem non gereret Gorgus, tempus observans Onesilus, quo extra urbem Salaminiorum ille erat egressus, una cum sectatoribus suis fratrem portis exclusit. (3) Itaque Gorgus, urbe spoliatus, ad Medos profugit : Onesilus vero Salaminis tenuit imperium ; omnibusque Cypriis, ut secum desciscerent, persuasit. Caeteris quidem persuasit cunctis ; Amathusios vero, morem ei gerere nolentes, obsidione cinxit.

CV. Dum Amathunta Onesilus obsidet, interim Dario

συλεῖ δὲ Δαρεῖω ὡς ἐξηγγέλη Σάρδος ἀλούσας ἐμπα-
 πρῆσθαι ὑπὸ τε Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων, τὸν δὲ ἡγεμόνα
 γενέσθαι τῆς συλλογῆς, ὥστε ταῦτα συνυφανθῆναι, τὸν
 Μιλήσιον Ἀρισταγόρεα, πρῶτα μὲν λέγεται αὐτὸν, ὡς
 ἐπύθετο ταῦτα, Ἰώνων οὐδένα λόγον ποιησάμενον, εὖ
 εἰδότα ὡς οὗτοί γε οὐ καταπροΐζονται ἀποστάτες, εἴ-
 ρεσθαι οἵτινες εἶεν οἱ Ἀθηναῖοι, (2) μετὰ δὲ πυθόμενον
 αἰτήσαι τὸ τόξον, λαβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα διστὸν ἄνω
 ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπείναι, καὶ μιν ἐς τὸν ἥερα βαλόντα
 εἶπαι, « ὦ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναίους τίσασθαι, »
 εἰπαντα δὲ ταῦτα προστάξει ἐνὶ τῶν θεραπόντων δει-
 πνου προκειμένου αὐτῷ ἐς τρεῖς ἐκάστοτε εἶπαι, « δέ-
 σποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων. »

CVI. Προστάξας δὲ ταῦτα εἶπε, καλέσας ἐς ὅψιν
 Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον, τὸν δὲ Δαρεῖος κατεῖχε χρόνον
 ᾗδον πολλόν, « πυθάνομαι, Ἰστιαῖε, ἐπίτροπον τὸν σὸν,
 τῷ σὺ Μίλητον ἐπέτρεψας, νεώτερα ἐς ἐμὲ πεποιηκέναι
 πρήγματα· ἀνδρας γάρ μοι ἐκ τῆς ἐτέρας ἡπείρου ἐπα-
 γαγών, καὶ Ἰωνας σὺν αὐτοῖσι τοὺς δώσοντας ἐμοὶ
 δίκην τῶν ἐποίησας, τούτους ἀναγνώσας ἅμα ἐκείνοισι
 ἐπεσθαι Σαρδίῳ με ἀπεστέρηκε. (2) Νῦν ὦν κῶς τοι
 φαίνεται ταῦτα ἔχειν καλῶς; κῶς δ' ἄνευ τῶν σὼν βου-
 λευμάτων τοιοῦτό τι ἐπρήχθη; δρα μὴ ἐξ ὑτέρης σεωυ-
 τὸν ἐν αἰτίῃ σχῆς. » Εἶπε πρὸς ταῦτα δὲ Ἰστιαῖος,
 « βασιλεῦ, κοῖον ἐφθέγξαο ἔπος, ἐμὲ βουλευσάι πρήγμα
 ἐκ τοῦ σοὶ τι ἢ μέγα ἢ μικρὸν ἐμελλε λυπηρὸν ἀνα-
 σχῆσιν; (3) τί δ' ἂν ἐπιδίζήμενος ποίεοιμι ταῦτα, τεῦ
 δὲ ἐνδεῆς εἶναι; τῷ πάρα μὲν πάντα ὅσα περ σοὶ, πάν-
 των δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιεῦμαι.
 Ἄλλ' εἴπερ τι τοιοῦτον οἶον σὺ εἰρηκας πρήσσει ἐμὸς
 ἐπίτροπος, ἴσθι αὐτὸν ἐπ' ἐνωτοῦ βαλλόμενον πεπρηγέ-
 ναι. (4) Ἀρχὴν δὲ ἐγώ γε οὐδὲ ἐνδέχομαι τὸν λόγον,
 δκως τι Μιλήσιοι καὶ ἐμὸς ἐπίτροπος νεώτερον πρήσ-
 σουσι περὶ πρήγματα τὰ σά. Εἰ δ' ἄρα τι τοιοῦτο
 ποιέουσι καὶ σὺ τὸ ἐν ἀκχοας, ὦ βασιλεῦ, μάθε οἷον
 πρήγμα ἐργάσαιο ἐμὲ ἀπὸ θαλάσσης ἀνάσπαστον ποιή-
 σας. (5) Ἴωνες γὰρ οἰκασί ἐμεῦ ἐξ ὀφθαλμῶν σπι γε-
 νομένους ποιῆσαι τῶν πάλαι ἤμερον εἶχον ἐμέο δ' ἂν
 ἐόντος ἐν Ἰωνίῃ οὐδεμία πόλις ὑπεκίνησε. Νῦν ὦν ὡς
 τάχος με ἄπες πορευθῆναι ἐς Ἰωνίην, ἵνα τοι ἐκεῖνά τε
 πάντα καταρτίσω ἐς τὸ αὐτό, καὶ τὸν Μιλήτου ἐπίτρο-
 πον τοῦτον τὸν ταῦτα μηχανησάμενον ἐγγεγίρητον πα-
 ραδῶ. (6) Ταῦτα δὲ κατὰ νόον τὸν σὸν ποιήσας, θεοὺς
 ἐπόμνυμι τοὺς βασιλείους μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι
 τὸν ἔγων κιθῶνα καταβῆσθαι ἐς Ἰωνίην, πρὶν ἂν τοι
 Σαρδῶ νῆσον τὴν μεγίστην δασμοφόρον ποιήσω. »

CVII. Ἰστιαῖος μὲν λέγων ταῦτα διέββαλλε, Δαρεῖος
 δὲ ἐπέθετο καὶ μιν ἅπτεϊ, ἐντελιάμενος; ἔπειαν τὰ ὑπέ-
 σμετό οἱ ἐπιτελέα ποιήσῃ, παραγίνεσθαι οἱ ὅπισσω ἐς τὰ
 Σούσα.

CVIII. Ἐν ᾗ δὲ ἡ ἀγγελίη τε περὶ τῶν Σαρδίῳ
 παρὰ βασιλέα ἀνῆκε καὶ Δαρεῖος τὰ περὶ τὸ τόξον ποι-
 ήσας Ἰστιαῖον ἐς λόγους ἦλθε καὶ Ἰστιαῖος μεμετιμένος
 ὑπὸ Δαρείου ἐκομίζετο ἐπὶ θάλασσαν, ἐν τούτῳ παντὶ

HERODOTUS.

regi nunciatur, Sardes captas esse incensasque ab Atheniensibus et Ionibus, illiusque tumultus auctorem, cujus consilio haec suscepta sint, Aristagoram esse Milesium. Quo accepto nuncio, dicitur rex, nulla ratione habita Ionum, quippe quos bene noverat non impune laturos quod defecissent, quarsisse quinam essent Athenienses; (2) deinde, postquam audivit, poposcisse arcum, et sagittam arcui impositam emisisse in caelum, utque illa in aerem evolavit, exclamasse, « Prohi Juppiter, contingat mihi poenas sumere ab Atheniensibus! » hisque dictis, mandasse uni e ministris, ut, quoties coena ipsi adponeretur, ter ipsi diceret, « Domine, memento Atheniensium! »

CVI. Hoc dato mandato, vocato in conspectum suum Histiaeo Milesio, quem jam multo abhinc tempore apud se Darius retinuerat: « Histiae, inquit, tuum procuratorem, cujus fidei Miletum commisisti, audio res novas adversus me esse molitum. Homines enim ex altera continente adversus me duxit, et Iones cum illis, factorum poenas mihi duros: his persuasit ut illos sequerentur, et Sardes mihi eripuit. (2) Nunc igitur, quo pacto tibi hoc bene habere videtur? quove pacto tale quidpiam absque tuo consilio factum est? Vide ne deinde tu ipse hac culpa tenearis. » Ad haec Histiaeus respondit: « Quale verbum, rex, pronuncias? inene agitare consilium, ex quo tibi ulla molestia, sive magna, sive exigua, existat? (3) Quid querens equidem, tale quidpiam facerem? cujus rei indigeo? cui eadem i quae tibi, praesto sunt; quicum tu omnia tua communicare consilia dignaris. Immo, si quid tale, quale tu ais, meus agitat procurator, scito id eum suo fecisse arbitratu. (4) At mihi statim ne persuaderi quidem potest, Milesios et meum procuratorem novas res adversus te moliri. Sin utique tale quid agunt, tibi que si vera relata sunt, vide, rex, quid sit quod tu feceris, dum me a mari abstraxisti. (5) Videnter enim Iones, ex quo ego ex illorum conspectu remotus sum, agitare id cujus olim desiderium habuerunt. Sin ego in Ionia adessem, nulla civitas se vel pauxillum motura erat. Nunc igitur quamprimum dimitte me, ut in Ioniam profisciscar, tibi que omnia ibi in integrum restituum, et procuratorem hunc Mileti, qui haec machinatus est, vinctum tradam. (5) Haec quum ex animi tui sententia perfecero, deos juro regio, non prius tunicam exuturum qua indutus Ioniam intraveram, quam tibi Sardiniam, maximam insulam, tributariam reddidero. »

CVII. His Histiaei verbis deceptus Darius morem ei gessit, dimisitque cum adjecto mandato, ut, postquam quae pollicitus esset effecta dedisset, ad se Susa rediret.

CVIII. Per idem tempus, quo nuncius de incensis Sardibus ad regem missus est, et Darius sagitta in caelum missa cum Histiaeo sermonem contulit, Histiaeusque a rege dimissus ad mare est profectus; per totum hoc tempus

τῷ χρόνῳ ἐγένετο τάδε. (2) Πολιορκέοντι τῷ Σαλαμινίῳ Ὀνήσιλῳ Ἀμαθουσίου ἐξαγγέλλεται νηυσὶ στρατιὴν πολλὴν ἄγοντα Περσικὴν Ἀρτύβιον ἄνδρα Πέρσῃ προσδόκιμον ἐς τὴν Κύπρον εἶναι. Πυθόμενος δὲ ταῦτα
 5 δ' Ὀνήσιλος κήρυκας διέπεμπε ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐπικαλούμενός σφας. (3) Ἴωνες δὲ οὐκ ἐξ μακρὴν βουλευσάμενοι ἦκον πολλῷ στόλῳ. Ἴωνές τε δὴ παρῆσαν ἐς τὴν Κύπρον, καὶ οἱ Πέρσαι νηυσὶ διαβάντες ἐκ τῆς Κιλικίης ἤϊσαν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα περὶ τῆς δὲ νηυσὶ
 10 οἱ Φοίνικες περιέπλων τὴν ἄκρην αἱ καλεῦνται Κληίδες τῆς Κύπρου.

CIX. Τοῦτου δὲ τοιοῦτου γινομένου ἔλεξαν οἱ τύραννοι τῆς Κύπρου, συγκαλέσαντες τῶν Ἰώνων τοὺς στρατηγούς, « ἄνδρες Ἴωνες, ἀφρῶσιν ὑμῖν δίδομεν ἡμεῖς
 15 οἱ Κύπριοι ὑκοτέροισι βούλεσθε προσφέρεισθαι, ἢ Πέρσῃ ἢ Φοίνιζι. (2) Εἰ μὲν γὰρ περὶ βούλεσθε ταχθέντες Περσέων διαπειρᾶσθαι, ὥρῃ ἂν εἴη ὑμῖν ἐκθάνας ἐκ τῶν νεῶν τάσσεσθαι περὶ, ἡμέας δὲ ἐς τὰς νέας ἐμβαίνειν τὰς ὑμετέρας Φοίνιζι ἀνταγωνισμένους· εἰ
 20 δὲ Φοίνικων μάλλον βούλεσθε διαπειρᾶσθαι, ποιέειν χρεὼν ἐστὶ ὑμᾶς, ὑκοτέρα ἂν δὴ τούτων ἐλθῆτε, ὅπως τὸ κατ' ὑμᾶς ἔσται ἢ τε Ἰωνίῃ καὶ ἡ Κύπρος ἐλευθέρῃ. » (3) Εἶπαν Ἴωνες πρὸς ταῦτα, « ἡμέας ἀπέπεμψε τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων φυλάζοντας τὴν θάλασσαν, ἀλλ'
 25 οὐκ ἔνα Κυπρίοισι τὰς νέας παραδόντες αὐτοὶ Πέρσῃσι περὶ προσφερώμεθα. (4) Ἡμεῖς μὲν νυν ἐπ' οὗ ἐτάχθημεν, ταύτῃ πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί· ὑμᾶς δὲ χρεὼν ἐστὶ ἀναμνησθέντας ὅλα ἐπάσχετε δουλεύοντες πρὸς τῶν Μήδων, γίνεσθαι ἄνδρας ἀγαθοὺς. » Ἴωνες μὲν
 30 τούτοις ἀμείψαντο.

CX. Μετὰ δὲ ἰκόντων ἐς τὸ πεδίον τὸ Σαλαμινίον τῶν Περσέων διέτασσον οἱ βασιλεῖς τῶν Κυπρίων, τοὺς μὲν ἄλλους Κυπρίους κατὰ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἀντιτάσσοντες, Σαλαμινίον δὲ καὶ Σολίον ἀπολέ-
 35 ξαντες τὸ ἀρίστον ἀντιτάσσον Πέρσῃσι. Ἀρτυβίῳ δὲ τῷ στρατηγῷ τῶν Περσέων ἐβελοντῆς ἀντετάσσετο Ὀνήσιλος.

CXI. Ἦλαυνε δὲ ἵππον δ' Ἀρτύβιος δεδιδαγμένον πρὸς ὁπλίτην ἵστασθαι ὁρβόν. Πυθόμενος ὢν ταῦτα δ'
 40 Ὀνήσιλος, ἦν γὰρ οἱ ὑπασπιστῆς γένος μὲν Κάρ, τὰ δὲ πολέμια κάρτα δόκιμος καὶ ἄλλως λήματος πλέος, εἶπε πρὸς τοῦτον, « πυνθάνομαι τὸν Ἀρτυβίου ἵππον ἵστάμενον ὁρβὴν καὶ ποσὶ καὶ στόματι κατεργάζεσθαι πρὸς τὸν ἂν προσενεχθῇ. (2) Σὺ ὢν βουλευσάμενος αὐτίκα
 45 ἐπέε δὴκότερον βούλει φυλάξας πληῆξαι, εἴτε τὸν ἵππον εἴτε αὐτὸν Ἀρτύβιον. » Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ δέπων αὐτοῦ, « ὦ βασιλεῦ, ἐτοῖμος μὲν ἐγὼ εἰμι ποιέειν καὶ ἀμφοτέρω καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν, καὶ πάντως τὸ ἂν ἐπιτάσσης σύ· ὥς μέντοι ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι τοῖσι σοῖσι
 50 πρῆγμασι προσφερέστερον, φράσω. (3) Βασιλέα μὲν καὶ στρατηγὸν χρεὼν εἶναι φημι βασιλεῖ τε καὶ στρατηγῷ προσφέρεισθαι· ἦν τε γὰρ κατέλης ἄνδρα στρατηγὸν, μέγα τοι γίνεται, καὶ δεύτερα, ἦν σὲ ἐκείνος, τὸ μὴ γένοιτο, ὑπ' ἀξιώγῃ καὶ ἀποθανέειν ἡμίσεα συμ-

haecce gesta sunt. (2) Onesilo Salaminio Amathusios obediendi nunciatur, Artybium Persam cum classe et ingenti Persarum exercitu adfuturum esse in Cyprum. Quo cognito Onesilus praecones dimisit per Ioniam, auxilio Ionas advocans : (3) nec diu re deliberata, adfuerunt Iones cum magna classe. Eodemque tempore quo Iones in Cyprum advenere, Persae etiam quum navibus e Cilicia trajecissent, pedestri itinere Salaminem contenderunt : navibus autem Phoenices circumnavigarunt promontorium illud, quae Claves Cypri vocantur.

CIX. Quae quum ita essent, Cyprii tyranni convocatis Ionum ducibus dixere : « Vobis, Iones, nos Cyprii damus optionem cum utris velitis configere, cum Persis, an cum Phoenicibus. (2) Quod si pedestri pugna cum Persis vultis congredi, nulla interposita mora oportet vos, navibus egres- sos, pedestrem instruere aciem ; nos vero, consensu navibus vestris, Phoenicibus nos opponere. Sin cum Phoenicibus tentare fortunam mavultis ; utrumlibet horum elegeritis, operam dare necesse est, ut, quoad est situm in vobis, liberae sint et Ionia et Cyprus. » (3) Ad haec Iones responderunt : « Nos commune Ionum misit, ut mare custodiremus ; non ut naves nostras tradentes Cypriis, ipsi cum Persis pedestri acie configamus. (4) Nos igitur, qua parte locati sumus, in ea utilem praestare operam conabimur : vos autem, memores qualia Persis servientes passi ab illis sitis, fortes viros esse oportet. » Hoc illis responsum Iones dederunt.

CX. Post haec, quum Persae in Salaminiorum advenissent campum, aciem instruxerunt reges Cypriorum ; ita quidem, ut caeteros Cyprios caeteris hostium militibus opponerent, Persis autem fortissimos e Salaminis et Solis selectos. Contra Artybium vero, ducem Persarum, volens lubens stetit Onesilus.

CXI. Vehabatur Artybius equo, qui erectus stare adversus armatum militem erat edoctus. Qua re cognita Onesilus, quum esset ei armiger genere Car, arte bellica probatus, et animi plenus, dixit huc : « Artybii equum audio erectum stare, et pedibus atque ore pugnare contra adversarium. (2) Tu igitur ocys delibera tecum, mihi que ede, utrum observare ferireque velis, equum, an ipsum Artybium. » Ad haec famulus respondit : « Paratus equidem sum, rex, et utrumque facere, et alterutrum, et omnino quidquid tu jusseris : dicam tamen id quod tuis rebus conducibilis esse mihi videtur. (3) Regem ducemque aio oportere cum rege duceque congredi : nam, sive tu virum ducem interfeceris, magnum hoc tibi erit : sive, quod dii prohibeant, te ille, ab digno etiam occidi, dimidrata calamitas est. (4) Nos vero

φορή· (4) ἡμέας δὲ τοὺς ὑπηρέτας ἐτέροισι τε ὑπηρετήσι προσφέρεισθαι καὶ πρὸς ἵππον, τοῦ σὺ τὰς μηχανὰς μὴδὲν φοβηθῆς· ἐγὼ γάρ τοι ὑποδέχομαι μὴ μιν
5 ἀνδρὸς ἐτι γε μὴδενὸς στήσεσθαι ἐναντίον. »

CXII. Ταῦτα εἶπε, καὶ μεταυτίκα συνέμισγε τὰ στρατόπεδα πεζῇ καὶ νηυσί. Νηυσὶ μὲν νυν Ἴωνες ἄκροι γενόμενοι ταύτην τὴν ἡμέρην ὑπερεβάλλοντο τοὺς Φοίνικας, καὶ τούτων Σάμιοι ἡρίστευσαν· πεζῇ δὲ, ὡς
10 συνῆλθον τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο, κατὰ δὲ τοὺς στρατηγούς ἀμφοτέρους τάδε ἐγένετο· (2) ὡς προσεφέρετο πρὸς τὸν Ὀνήσιλον ὁ Ἀρτύδιος ἐπὶ τοῦ ἵππου κατήμενος, ὁ Ὀνήσιλος κατὰ συνεθήκατο τῷ ὑπασπιστῇ παίει προσφερόμενον αὐτὸν τὸν Ἀρτύδιον·
15 ἐπιβαλόντος δὲ τοῦ ἵππου τοὺς πόδας ἐπὶ τὴν Ὀνησίλου ἀσπίδα, ἐνθαῦτα ὁ ὅπewν δρεπάνῳ πλήζας ἀπαρτίσσει τοῦ ἵππου τοὺς πόδας. Ἀρτύδιος μὲν δὴ ὁ στρατηγὸς τῶν Περσῶν ὁμοῦ τῷ ἵππῳ πίπτει αὐτοῦ ταύτῃ.

20 CXIII. Μαχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων Στησῆνωρ τύραννος ἔων Κουρίου προδιδοὶ ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν περὶ ἐαυτὸν οὐ σμικρὴν· οἱ δὲ Κουριέες οὗτοι λέγονται εἶναι Ἀργείων ἀποικοί. Προδόντων δὲ τῶν Κουριέων αὐτίκα καὶ τὰ Σαλαμινίων πολεμιστήρια ἄρματα τῶντ' ὅ
25 τούτοις Κουριεῦσι ἐποίησεν. (2) Γινομένων δὲ τούτων κατεπρότεροι ἔσαν οἱ Πέρσαι τῶν Κυπρίων. Τετραμμένον δὲ τοῦ στρατοπέδου ἄλλοι τε ἔπεσον πολλοὶ καὶ δὴ καὶ Ὀνήσιλός τε ὁ Χέρσιος, ὅσπερ τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν ἐπρῆξε, καὶ ὁ Σολίων βασιλεὺς Ἀριστόκυπρος ὁ Φιλο-
30 κύπρου, Φιλοκύπρου δὲ τούτου τὸν Σόλων ὁ Ἀθηναῖος ἀπικόμενος ἐς Κύπρον ἐν ἔπεισι αἶνεσε τυράννων μάλιστα.

CXIV. Ὀνησίλου μὲν νυν Ἀμαθούσιοι, ὅτι σφέας ἐπολιόρχησε, ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἐκόμισαν ἐς
35 Ἀμαθούντα καὶ μιν ἀνεκρέμασαν ὑπὲρ τῶν πυλῶν. Κρεμαμένης δὲ τῆς κεφαλῆς καὶ δούσης ἤδη κοίτης, ἔσμός μελισσῶν ἐσδὸς ἐς αὐτὴν κηρίων μιν ἐνέπλησε. (2) Τούτου δὲ γενομένου τοιοῦτου (ἐχρέοντο γὰρ περὶ αὐτῆς οἱ Ἀμαθούσιοι) ἐμαντεύθη σφι τὴν μὲν κεφαλὴν
40 κατελόντας θάψαι, Ὀνησίλῳ δὲ θῆναι ὡς ἥρωϊ ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ σφι ποιέειν ταῦτα ἄμεινον συνοίεσθαι. Ἀμαθούσιοι μὲν νυν ἐποίησαν ταῦτα καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ.

CXV. Ἴωνες δὲ οἱ ἐν Κύπρῳ ναυμαχῆσαντες ἐπέειπε
45 ἔμαθον τὰ πρήγματα τὰ Ὀνησίλου διεφθαρμένα καὶ τὰς πόλεις τῶν Κυπρίων πολιορκουμένας τὰς ἄλλας πλὴν Σαλαμῖνος, ταύτην δὲ Γόργῳ τῷ προτέρῳ βασιλεῖ τοῦ Σαλαμινίου παραδόντας, αὐτίκα μαθόντες οἱ Ἴωνες ταῦτα ἀπέπλυνον ἐς τὴν Ἰωνίην. (2) Τῶν δὲ ἐν Κύπρῳ
50 πόλιν ἀντέσχε χρόνον ἐπὶ πλείστον πολιορκουμένη Σόλοι, τὴν περίεξ ὑπορύσσοντες τὸ τεῖχος πέμπτῳ μηνὶ εἰλον οἱ Πέρσαι.

CXVI. Κύπριοι μὲν δὴ ἐνιαυτὸν ἐλευθεροὶ γενόμενοι αὐτοὶ ἐκ νέως κατεδεδούλωντο· Δαυρίσης δὲ ἔχων Δαρείου θυγατέρα καὶ Ὑμέης τε καὶ Ὀτάνης καὶ ἄλλοι

familios aio oportere cum famulis congredi, et cum equo; cujus tu artes noli timere: ego enim tibi recipio, adversus nullum porro hominem illum se erecturum. »

CXII. Hæc postquam ille dixit, mox deinde commissa pugna est, et terra, et mari. Et navibus quidem Iones, acriter illo die pugnantes, superaverunt Phœnices: et inter Ionas Samiorum præ cæteris virtus eminuit. Pedestres vero ubi congressæ sunt copiæ, magno impetu invicem irruentes pugnarunt. Circa imperatores autem utrimque hæc gesta sunt: (2) ubi Artybius, equo quem dixi vectus, adversus Onesilum impetum fecit, Onesilus, quemadmodum ei cum armigero convenerat, ferit ipsum irruentem Artybium: quumque equus scuto Onesili pedes injiceret, famulus falce feriens pedes præcidit equi. Ita Artybius dux Persarum, una cum equo, ibidem cecidit.

CXIII. Dum vero cæteri etiam acie pugnant, deserit Cyprios Stesenor, Curii tyrannus, cum non exigua militum manu, quos secum habebat: dicuntur autem Curienses hi Argivorum esse coloni. Postquam Curienses deseruere socios, protinus Salaminiorum quoque currus bellici idem fecerunt. (2) Quo facto, superiores Persæ fuerunt Cypriis. Quorum exercitu in fugam verso, ceciderunt et alii multi, et Onesilus Chersidis filius, qui Cyprii auctor fuerat defectionis, et Solensis rex Aristocypus, Philocypri filius; Philocypri illius, quem Solon Atheniensis postquam Cyprium venit, præ omnibus tyrannis carmine celebravit.

CXIV. Onesili caput Amathusii, quod ipsos ille obsederat, abscissum Amathunta deportarunt, et super oppidi portam suspenderunt. Postquam suspensum ita caput sensim excavatum est, apium examen in illud sese insinuans, favis replevit. (2) Quod quum tale accidisset, oraculum consulentibus Amathusiis, quid capite facerent, datur responsum, auferrent caput humarentque; Onesilo vero, ut heroi, annua sacra facerent: id si fecissent, melius cum ipsis actum iri. Idque fecerunt Amathusii et faciunt ad meam usque ætatem.

CXV. Iones qui ad Cyprium prælium fecerant navale, ut intellexere perditas res esse Onesili, et Cypriorum oppida omnia obsideri, excepta Salamine, quam priori regi Gorgo reddiderant Salaminii; his rebus Iones cognitis, nulla interposita mora in Ioniam renavigarunt. (2) Præter cæteras Cypri civitates diutissime obsidionem sustinuerunt Soli; sed et hanc, suffosso circumcirca muro, quinto mense Persæ ceperunt.

CXVI. Ita igitur Cyprii, postquam unum annum liberi fuerant, denuo in servitutem sunt redacti. Interim Daurises, gener Darii, et Hymeas, et Otanes, alique duces Per-

Πέρσαι στρατηγοί, ἔχοντες καὶ οὗτοι Δαρείου θυγατέρας, ἐπιδιδόντες τοὺς ἐς Σάρδεις στρατευσαμένους Ἰώνων καὶ ἐσπαράξαντες σφεας ἐς τὰς νέας, τῇ μάχῃ ὡς ἐπεκράτησαν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπιδιελόμενοι τὰς πόλεις ἐπὶ πόρθεον.

CXVII. Δαυρίσης μὲν τραπόμενος πρὸς τὰς ἐν Ἐλλησπόντῳ πόλεις εἶλε μὲν Δάρδανον, εἶλε δὲ Ἀβυδὸν τε καὶ Περκώτην καὶ Λάμφακον καὶ Παισόν. (2) Ταύτας μὲν ἐπ' ἡμέρης ἐκάστης αἶρεε, ἀπὸ δὲ Παισοῦ ἐλαύνοντί οἱ ἐπὶ Πάριον πόλιν ἦλθε ἀγγελίη τοὺς Κᾶρας τοῦτο Ἰωσι φρονήσαντας ἀπεσθάναι ἀπὸ Περσέων. Ἀποστρέψας ὢν ἐκ τοῦ Ἐλλησπόντου ἤλαυνε τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Καρίην.

CXVIII. Καί πως ταῦτα τοῖσι Καραὶ ἐξηγγέθη πρότερον ἢ τὸν Δαυρίσην ἀπικέσθαι. Πυθόμενοι δὲ οἱ Κᾶρες συνέλεγοντο ἐπὶ Λευκάς τε στήλας καλυμμένας καὶ ποταμὸν Μαρσύην, δεξέων ἐκ τῆς Ἰδριάδος χώρας ἐς τὸν Μαίανδρον ἐκδιδοί. (2) Συλλεχθέντων δὲ τῶν Καρῶν ἐνθαῦτα ἐγίνοντο βουλαι ἄλλαι τε πολλαὶ καὶ ἀρίστη γε δοκίμουσα εἶναι ἔμοι Πιζωδάρου τοῦ Μασώλου ἀνδρὸς Κυινδέος, δεξέου τοῦ Κιλικίων βασιλέως Συεννέσιος εἶχε θυγατέρα. (3) Τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἡ γνώμη ἔφερε διαβάντας τὸν Μαίανδρον τοὺς Κᾶρας, καὶ κατὰ νότον ἔχοντας τὸν ποταμὸν, οὕτω συμβάλλειν, ἵνα μὴ ἔχοντες ὀπίσω φεύγειν οἱ Κᾶρες αὐτοῦ τε μένειν ἀναγκαζόμενοι γενοίαιτο ἔτι ἀμείνονες τῆς φύσεως. (4) Αὕτη μὲν νυν οὐκ ἐνίκη ἡ γνώμη, ἀλλὰ τοῖσι Πέρσησι κατὰ νότον γίνεσθαι τὸν Μαίανδρον μάλλον ἢ σίσι, δηλαδή ἢν φυγὴ τῶν Περσέων γένηται καὶ ἐσσωθῶσι τῇ συμβολῇ, ὡς οὐκ ἀπονοστήσουσι ἐς τὸν ποταμὸν ἐσπίπτοντες.

CXIX. Μετὰ δὲ παρόντων καὶ διαβάντων τὸν Μαίανδρον τῶν Περσέων, ἐνθαῦτα ἐπὶ τῷ Μαρσύνῃ ποταμῷ συνελθόν τε τοῖσι Πέρσησι οἱ Κᾶρες καὶ μάχην ἐμαχέσαντο ἰσχυρὴν καὶ ἐπὶ χρόνον πολλόν, τέλος δὲ ἐσώθησαν διὰ πλῆθος. (2) Περσέων μὲν δὴ ἔπεισον ἄνδρες ἐς δισχιλίους, Καρῶν δὲ ἐς μυρίους. Ἐνθεῦτεν δὲ οἱ διαφυγόντες αὐτῶν κατετλήθησαν ἐς Λάβρανδα, ἐς Διὸς στρατίου ἱρὸν, μέγα τε καὶ ἅγιον ἄλσος πλατανίστων· μόνον δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Κᾶρες εἰσι οἱ Διὶ στρατῷ θοσίας ἀνάγουσι. (3) Κατετληθέντες δὲ ὢν οὗτοι ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο περὶ σωτηρίας, δοκότερα ἢ παραδόντες σφέας αὐτοὺς Πέρσησι ἢ ἐκλιπόντες τὸ παράπαν τὴν Ἀσίην ἀμείνονι προήξουσιν.

CXX. Βουλευομένοισι δὲ σφι ταῦτα παραγίνονται βουθέντες Μιλήσιοι τε καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι. Ἐνθαῦτα δὲ τὰ μὲν πρότερον οἱ Κᾶρες ἐβουλεύοντο μετήκαν, οἱ δὲ αὖτις πολεμείν ἐξ ἀρχῆς ἀρτέοντο. (2) Καὶ ἐπιούσι τε τοῖσι Πέρσησι συμβάλλουσι, καὶ μαχεσάμενοι ἐπὶ πλεῖν ἢ πρότερον ἐσώθησαν· πεσόντων δὲ τῶν πάντων πολλῶν Μιλήσιοι μάλιστα ἐπλήγησαν.

CXXI. Μετὰ δὲ τούτῳ τῷ τῷρμα ἀνελάβον τε καὶ ἀνεμαχέσαντο οἱ Κᾶρες· πυθόμενοι γὰρ ὡς στρατεύεσθαι ὁρμέαται οἱ Πέρσαι ἐπὶ τὰς πόλεις σφέων, ἐλόγη-

sæ, qui et ipsi filias Darii in matrimonio habebant, postquam Ionas, expeditionis adversus Sardes socios, erant persecuti, eosdemque prælio victos in naves compulerant, deinde divisim inter se vicibus civitates diripiebant.

CXVII. Et Daurises quidem, contra civitates ad Hellespontum conversus, Dardanum cepit, et Abydum, et Perconten, et Lampsacum, et Pæsum : (2) quarum singulas singulis cepit diebus. A Pæso vero adversus Parium urbem ducenti adfertur nuncius, Cares communicato cum Ionibus consilio defectisse a Persis : itaque ab Hellesponto remotum adversus Cariam duxit exercitum.

CXVIII. Ea res forte renunciata Caribus erat priusquam Daurises advenisset. Cujus cognito consilio, Cares ad Albas Columnas, quæ vocantur, amnemque Marsyam congregabantur, qui ex Idriade regione fluens, Mæandro miscetur. (2) Eo postquam convenere Cares, quum alie multæ dictæ sunt sententiæ, tum illa, optima quæ mihi videtur, Pixodari, Mausoli filii, civitate Cyindensis, qui Syennesis filiam, Cilicum regis, in matrimonio habebat. (3) Hujus viri sententia hæc erat, Mæandrum transmittere debere Cares, atque ita prælium committere ut fluvium a tergo haberent; ne scilicet retro fugere possent Cares, sed ibi manere coacti, fortiores sese quam pro sua natura præstarent. (4) At hæc non vicit sententia : sed Persis maluerunt a tergo esse Mæandrum, quam sibi; scilicet, ut illi, si prælio superati in fugam verterentur, receptum non haberent, sed in fluvium inciderent.

CXIX. Deinde, ubi adfuerunt Persæ, Mæandrumque trajecerunt, ibi tunc ad Marsyam fluvium cum illis congressi sunt Cares : et acris commisso prælio, postquam diu fortiter pugnarunt, ad extremum hostium multitudine sunt superati. (2) Persarum ad bis mille ceciderunt, Carum vero ad decies mille. Qui ex illorum numero cladem effugerunt, hi ad Labrandam in amplum sanctumque platænetum Jovi Stratio (quasi dicas Militari) sacratum sunt compulsi. Soli autem hominum, quos novimus, Cares sunt, qui Jovi Stratio sacra faciant. (3) Ibi igitur conglobati, de salute deliberarunt, utrum Persis sese dedere, an Asiam prorsus relinquere satius sibi esset.

CXX. Dum hæc deliberant, auxilio eis adveniunt Milesiorumque socii. Tum vero, missa priori deliberatione, Cares ad redintegrandum denuo bellum sese compararunt. (2) Atque invadentibus Persis in aciem occurrunt : sed, prælio commisso, majorem etiam quam antea cladem acceperunt. Cecidere plurimi ex omnibus; sed Milesiorum præ ceteris maxima strages facta est.

CXXI. Postea vero vulnus hoc repararunt sanaveruntque Cares. Postquam enim cognoverunt progredi Persas, oppida sua invasuros, in via ad Pedasum collocarunt insi-

σαν τὴν ἐν Πηράσῳ ὁδὸν, ἐς τὴν ἐμπεσόντες οἱ Πέρσαι νυκτὸς διεφθάρησαν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτῶν, Δαυρίσης καὶ Ἀμόργης καὶ Σισιμάκης· σὺν δὲ σφὶ ἀπέθανε καὶ Μύρσος ὁ Γύγειω. (2) Τοῦ δὲ λόγου τοῦτου ἡγεμὼν ἦν Ἑρακλείδης Ἰβανώλιος ἀνὴρ Μυλασεύς. Οὗτοι μὲν νυν τῶν Περσέων οὕτω διεφθάρησαν.

CXXII. Ὑμέης δὲ καὶ αὐτὸς ἑὼν τῶν ἐπιδιωζάντων τοὺς ἐς Σάρδεις στρατευσαμένους Ἴωνων, τραπόμενος ἐς τὴν Προποντίδα εἴλε Κίον τὴν Μυσίην. Ταύτην δὲ ἐξελὼν, ὥς ἐπύθετο τὸν Ἑλλήσποντον ἐκλειοπέναι Δαυρίσην καὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ Καρίης, καταλιπὼν τὴν Προποντίδα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἤγε τὸν στρατὸν, (2) καὶ εἴλε μὲν Αἰολέας πάντας, ὅσοι τὴν Ἰλιάδα νέμονται, εἴλε δὲ Γέργιθας τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν ἀρχαίων Τευκρῶν· αὐτὸς τε Ὑμέης αἰρέων ταῦτα τὰ ἔθνεα νούσῳ τελευτᾷ ἐν τῇ Τρωάδι.

CXXIII. Οὗτος μὲν δὴ οὕτω ἐτελεύτησε. Ἀρταφέρνης δὲ ὁ Σαρδίων ὑπαρχος καὶ Ὀτάνης ὁ τρίτος στρατηγὸς ἐτάχθησαν ἐπὶ τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν προσεχέα Αἰολίδα στρατεύεσθαι. Ἰωνίης μὲν νυν Κλαζομενάς αἰρέουσι, Αἰολέων δὲ Κύμην.

CXXIV. Ἀλισκομένους δὲ τῶν πολλῶν, ἦν γὰρ, ὥς διέδεξε, Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήσιος ψυχὴν οὐκ ἄκρος, δὲ ταραξίας τὴν Ἰωνίην καὶ ἐγκερασάμενος πρήγματα μεγάλα δρησμὸν ἐβούλευε ὀρέων ταῦτα· πρὸς δὲ οἱ καὶ ἀδύνατα ἐφάνη βασιλεία Δαρεῖον ὑπερβαλέσθαι. (2) Πρὸς ταῦτα δὴ ὦν συγκαλέσας τοὺς συστασιώτας ἐβουλεύετο, λέγων ὥς ἄμεινόν σφὶ εἴη κρησφύγετόν τι ὑπάρχον εἶναι, ἣν ἄρα ἐξωθένται ἐκ τῆς Μιλήτου, εἴτε δὴ ὦν ἐς Σαρδὴν ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἄγοι ἐς ἀποικίην, εἴτε ἐς Μύρινον τὴν Ἠδωνῶν, τὴν Ἰστιαίος ἐτείχεε παρὰ Δαρείου ὠρεὴν λαδῶν. Ταῦτα ἐπειρώτα ὁ Ἀρισταγόρης.

CXXV. Ἑκαταίου μὲν νυν τοῦ Ἠγησάνδρου, ἀνδρὸς λογοποιοῦ, τούτων μὲν ἐς οὐδετέρην στέλλειν ἔφερε ἡ γνώμη, ἐν Λέρῳ δὲ τῇ νήσῳ τεῖχος οἰκοδομήσάμενον ἡσυχίην ἄγειν, ἣν ἐκπέση ἐκ τῆς Μιλήτου· ἐπειτεν δὲ ἐκ ταύτης ὁρμώμενον κατελεύσεσθαι ἐς τὴν Μίλητον. Ταῦτα μὲν δὴ Ἑκαταῖος συνεβούλευε.

CXXVI. Αὐτῷ δὲ Ἀρισταγόρῃ ἡ πλείστη γνώμη ἦν ἐς τὴν Μύρινον ἀπάγειν. Τὴν μὲν δὴ Μίλητον ἐπιτρέπει Πυθαγόρῃ ἀνδρὶ τῶν ἀστῶν δοκίμῳ, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν πάντα τὸν βουλούμενον ἐπλῶε ἐς τὴν Θρηίκην, καὶ ἔσχε τὴν χώραν ἐπ' ἣν ἐστάλη. (2) Ἐκ δὲ ταύτης ὁρμώμενος ἀπολλυταὶ ὑπὸ Θρηίκων, αὐτὸς τε ὁ Ἀρισταγόρης καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, πόλιν περιεατήμενος καὶ βουλομένων τῶν Θρηίκων ὑποσπόνδων ἐξέειναι.

dias; in quas noctu incidentes Persæ interfecti sunt et ipsi et eorum duces, Daurises, et Amorges, et Sisimaces: cum iisdemque perit etiam Myrsus, Gygis filius. (2) Insidiarum illarum dux fuerat Heraclides, Ibanolidis filius, Mylasensis. Ita igitur Persæ illi perierunt.

CXXII. Hymeas vero, alter ex his qui Ionas eos persecuti sunt qui contra Sardes militaverant, ad Propontidem conversus, Cion Mysiam cepit. Qua expugnata, ubi cognovit Daurisen relicto Hellesponto versus Cariam arma promovere, ipse Propontide relicta in Hellespontum duxit exercitum: (2) et ætolenses subegit omnes, quotquot Iliadem habitant terram, et Gergithas subegit, priscorum Teucrorum reliquias. At ipse Hymeas, dum hos populos subigit, morbo correptus moritur in Troade.

CXXIII. Et hic quidem illi finis fuit: Artapherni vero, Sardium præfecto, et Otani, tertio duci Persarum, mandatum erat bellum Ionisæ et finitimæ Æolidi a continente inferendum. Atque hi Clazomenas Ionisæ ceperunt, et Cymen Æolidis.

CXXIV. Ita dum capiuntur oppida, Aristagoras Milesius hæc videns, homo parum acri, ut factis ipse ostendit, ingenio, qui Ioniam concitaverat magnasque miscuerat turbas, fugam agitabat, satis ille intelligens superari Darium regem prorsus non posse. (2) Hoc consilio, convocatis suarum partium hominibus, deliberationem proposuit, dicens, commodum ipsis fore, certum habere refugium, si Mileto pellerentur, sive in Sardiniam ipsos ex hoc ducat in coloniam, sive in Myrcinum Edonorum, Histiaso a Dario dono datam, et in oppidum ibi ab Histiaso munitum. Hæc igitur, nimirum utrum vellent, ex ipsis quærebat Aristagoras.

CXXV. Jam Hecateus quidem, Hegesandri filius, historicarum scriptor, in neutrum horum locorum abeundum censuit; sed in Lero insula debere castellum munire Aristagoram, ibique, si Mileto excideret, quietum se tenere, donec impetu inde facto Miletum repetere posset. Hoc Hecatei fuit consilium.

CXXVI. Ipse vero Aristagoras eo maxime inclinabat, ut Myrcinum abiret. Itaque Mileto Pythagoræ fidelis commissa, probati inter cives viri, ipse, secum sumpto quicumque voluisset, in Thraciam navigavit, regionemque quam petierat tenuit. (2) Inde vero progressus, interfectus est a Thracibus et ipse et exercitus ejus, quum oppidum aliquod oblideret, rejectis conditionibus, quibus Thraces excedere oppido voverant.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΚΤΗ.

(ΕΡΑΤΩ.)

I. Ἀρισταγόρης μὲν νυν Ἰωνὴν ἀποστήσας οὕτω τελευτᾷ, Ἰστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου παρῆν ἐς Σάρδεις. Ἀπιγμένον δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Σούσων εἴρετο Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος
κατὰ κοῖον τι δοκεῖ Ἰωνας ἀπεσθάναι. (2) Ὁ δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη, θλώμαζέ τε τὸ γεγονός ὥς οὐδὲν δῆθεν τῶν παρεόντων πραγμάτων ἐπιστάμενος. Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ὁρέων αὐτὸν τεχνάζοντα εἶπε, εἰδὼς τὴν ἀτρέχειν τῆς ἀποστάσιος, « οὕτω τοι, Ἰστιαῖε, ἔχει
κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα· τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σὺ, ὑπεδήσατο δὲ Ἀρισταγόρης. »

II. Ἀρταφέρνης μὲν ταῦτα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἔχοντα εἶπε, Ἰστιαῖος δὲ δεῖσας ὥς συνιέντα Ἀρταφέρνηα ὑπὸ τὴν πρώτην ἐπελθοῦσαν νύκτα ἀπέδρη ἐπὶ θάλασσαν,
βασιλέα Δαρεῖον ἐξηπατηκώς· ὃς Σαρδὼ νῆσον τὴν μεγίστην ὑποδεξάμενος κατεργάσεσθαι, ὑπέδυνε τῶν Ἰώνων τὴν ἡγεμονίην τοῦ πρὸς Δαρεῖον πολέμου. (2) Διαβάς δὲ ἐς Χίον ἐδέθη ὑπὸ Χίων, καταγνωσθεὶς πρὸς αὐτῶν νεώτερα πρήσσειν πρήγματα ἐς ἐνωτοὺς ἐκ Δαρείου. Μαθόντες μέντοι οἱ Χίοι τὸν πάντα λόγον, ὥς πολέμιος εἴη βασιλείᾳ, ἔλυσαν αὐτόν.

III. Ἐνθαῦτα δὲ εἰρωτεύμενος ὑπὸ τῶν Ἰώνων ὁ Ἰστιαῖος κατ' ὅτι προθύμως οὕτω ἐπέστειλε τῷ Ἀρισταγόρῃ ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλέος καὶ κακὸν τοσοῦτον
εἴη Ἰωνας ἐξεργασμένους, τὴν μὲν γενομένην αὐτοῖσι αἰτίην οὐ μάλα ἔφερανε, (2) ὁ δὲ ἐλεγέ σφι ὥς βασιλεὺς Δαρεῖος ἐβουλεύσατο Φοινίκας μὲν ἐξαναστήσας ἐν τῇ Ἰωνῇ κατοικίσαι, Ἰωνας δὲ ἐν τῇ Φοινίκῃ, καὶ τοῦτων εἵνεκεν ἐπιστελλεῖν. Οὐδὲν τι πάντως ταῦτα
βασιλέος βουλευσαμένου ἐδειμάτου τοὺς Ἰωνας.

IV. Μετὰ δὲ ὁ Ἰστιαῖος δι' ἀγγέλου ποιούμενος Ἐρμίππου ἀνδρὸς Ἀταρνείτῳ τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐοῦσι Περσέων ἐπεμπε βιβλία ὥς προλελεσσηνευμένων αὐτῷ ἀποστάσιος πέρι. Ὁ δὲ Ἐρμιππος, πρὸς τοὺς μὲν
ἀπεπέμψθη, οὐ διδοί, φέρων δὲ ἐνεχείρισε τὰ βιβλία Ἀρταφέρνηϊ. (2) Ὁ δὲ μαθὼν ἅπαν τὸ γινόμενον, ἐκέλευε τὸν Ἐρμιππον τὰ μὲν παρὰ τοῦ Ἰστιαίου δοῦναι φέροντα τοῖσι περ ἔφερε, τὰ δὲ ἀμοιβαῖα τὰ παρὰ τῶν Περσέων ἀντιπεμπόμενα Ἰστιαίῳ ἐνωτῷ
δοῦναι. Τούτων δὲ γενομένων φανερῶν ἀπέχτεινε ἐν-θαῦτα πολλοὺς Περσέων ὁ Ἀρταφέρνης.

V. Περί Σάρδεις μὲν δὴ ἐγένετο ταραχὴ, Ἰστιαῖον δὲ ταύτης ἀποσφαλέντα τῆς ἐλπίδος Χίοι κατῆγον ἐς Μίλητον, αὐτοῦ Ἰστιαίου δεηθέντος. Οἱ δὲ Μιλήσιοι ἄσμενοι ἀπαλλαχθέντες καὶ Ἀρισταγόρῳ, οὐδαμῶς

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SEXTUS.

(ERATO.)

(439, 440.)

I. Aristagoras igitur, quo auctore Ionia defecerat, hoc modo vitam finivit. Histiaeus vero, Mileti tyrannus, a Dario dimissus, Sardes erat profectus: quo ubi Susis pervenit, interrogavit eum Artaphernes, Sardium praefectus, qua re inductos putaret Ionas a rege defecisse. (2) Id quum ille se ignorare diceret, mirareturque factum, quasi nihil de rebus praesentibus compertum haberet, artificii utentem videns Artaphernes ait: « Ita tibi, Histiae, haec res habet: calceum hunc tu suisti, et induit eum Aristagoras. »

II. Hoc quum Artaphernes, ad defectionem quod attinet, dixisset; metuens eum Histiaeus, utpote intelligentem quid rei esset, protinus prima nocte ad mare profugit: qui, quum Dario pollicitus esset Sardiniam maximam insulam imperio se illius esse subjecturum, decepto rege, clam auctor Ionibus fuerat belli adversus illum suscipiendi. (2) Sed Chium transgressus, in vincula a Chiis conjectus est, suspectum eum habentibus quasi res novas adversus ipsos Darii nomine molientem. Mox tamen, cognita rei veritate, hostem esse regi, vinculis eum Chii solverunt.

III. Ibi vero interrogatus Histiaeus a Ionibus, cur ita studiose Aristagorae, ut a rege deficeret, mandasset, et in tantas calamitates Ionas coniecisset, veram illis causam nequaquam exprompsit; (2) sed, regem Darium, ait, constituisse Phoenices sedibus suis excitos in Ioniam transferre, Ionas autem in Phenicen: ea causa se istud mandasse. Ita Ionas terruit, quum nihil umquam tale rex animo agittasset.

IV. Post haec internuncio Hermippo usus Histiaeus, homine Atarnita, ad Persas nonnullos, qui Sardibus erant, epistolas misit, ut qui secum antea de defectione sermones miscuissent. At Hermippus eis, ad quos missus erat, non reddidit epistolas, sed Artapherni tradidit. (2) Ille vero, re omni cognita, iussit Hermippum eis epistolas redde-re ad quos datae erant ab Histiae; sibi vero tradere illas, quas Persae vicissim ad Histiaeum perferendas ipsi dedissent. Quo facto postquam illi comperti fuerunt, de multis Persarum supplicium sumpsit Artaphernes.

V. Atque ita tumultus Sardibus exstitit. Illa autem spe frustratum Histiaeum Chii, rogant ipso, Miletum deduxere. At Milesiis, lubenter Aristagora et Ion liberatis, neitquam

πρόθυμοι ἔσαν ἄλλον τύραννον δέκεσθαι ἐς τὴν χώραν
οἳ τὰ τε ἑλευθερίας γευσάμενοι. (2) Καὶ δὴ, νυκτὸς
γὰρ εὐσσης βίῃ ἐπειρᾶτο κατιῶν ὁ Ἰστιαῖος ἐς τὴν Μί-
λητον, τιτρώσκειται τὸν μηρὸν ὑπὸ τευ τῶν Μιλησίων.
5 Ὁ μὲν δὴ ὡς ἀπωστός τῆς ἐσωτοῦ γίνεται, ἀπικνέεται
ὀπίσω ἐς τὴν Χίον· ἐνθαῦτεν δὲ, οὐ γὰρ ἔπειθε τοὺς
Χίους ὥστε ἐσωτῶ δοῦναι νέας, διέβη ἐς Μυτιλήνην
καὶ ἔπεισε Λεσβίους δοῦναι οἱ νέας. (3) Οἱ δὲ πλη-
ρώσαντες ὀκτὶ τριήρεις ἔπλων ἅμα Ἰστιαίῳ ἐς Βυ-
10 ζάντιον, ἐνθαῦτα δὲ ἰζόμενοι τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ἐκ-
πλωσούσας τῶν νεῶν ἐλάμβανον, πλὴν ἧ ὅσοι αὐτῶν
Ἰστιαίῳ ἔφασαν ἐτοίμοι εἶναι πεῖθεσθαι.

VI. Ἰστιαῖος μὲν νυν καὶ Μυτιληναῖοι ἐποίησαν
ταῦτα, ἐπὶ δὲ Μίλητον αὐτὴν ναυτικὸς πολλὸς καὶ
15 πεζὸς ἦν στρατὸς προσδόκιμος· συστραφέντες γὰρ οἱ
στρατηγοὶ τῶν Περσέων καὶ ἐν ποιήσαντες στρατόπε-
δον ἤλαινον ἐπὶ τὴν Μίλητον, τᾶλλα πολίσματα περὶ
ἐλάσσονος ποιησάμενοι. (2) Τοῦ δὲ νυκτικοῦ Φοίνικες
μὲν ἔσαν προθυμότεροι, συνεστρατεύοντο δὲ καὶ Κύ-
20 πριοι νεωστὶ κατεστραμμένοι καὶ Κίλικές τε καὶ Αἰ-
γύπτιοι.

VII. Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τὴν Μίλητον καὶ τὴν ἄλλην
Ἰωνίην ἐστράτευον, Ἴωνες δὲ πυθνανόμενοι ταῦτα
ἔπεμπον προδούλους σφῶν αὐτῶν ἐς Πανιώνιον. (2)
25 Ἀπικομένοισι δὲ τούτοις ἐς τοῦτον τὸν χώρον καὶ
βουλευομένοις ἔδοξε πεζὸν μὲν στρατὸν μὴ συλλέγειν
ἀντίστον Πέρσῃσι, ἀλλὰ τὰ τεύχεα ῥύεσθαι αὐτοὺς
Μιλησίους, τὸ δὲ ναυτικὸν πληροῦν ὑπολειπομένους
μηδεμίαν τῶν νεῶν, πληρώσαντας δὲ συλλέγεσθαι τὴν
30 ταχίστην ἐς Λάδην, προναυμαχῆσοντας Μιλήτου. Ἡ δὲ
Λάδη ἐστὶ νῆσος σμικρὴ ἐπὶ τῇ πόλει τῇ Μιλησίων κει-
μένη.

VIII. Μετὰ δὲ ταῦτα πεπληρωμένῃσι τῇσι νηυσὶ
παρήσαν οἱ Ἴωνες, σὺν δὲ σφι καὶ Αἰολέων οἱ Λέσβον
35 νέμονται. Ἐτάσσοντο δὲ ὧδε. (2) Τὸ μὲν πρὸς τὴν
ἡῶ εἶχον κέρας αὐτοὶ Μιλήσιοι, νέας παρεχόμενοι
ὀγδώκοντα· εἶχοντο δὲ τούτων Πριηνέες δωδέκα νηυσὶ
καὶ Μυούσιοι τρισὶ νηυσὶ, Μυουσίων δὲ Τηῖοι εἶχοντο
ἑπτακαίδεκα νηυσὶ, Τηῖων δὲ εἶχοντο Χίοι ἑκατὸν
40 νηυσὶ. (3) Πρὸς δὲ τούτοις Ἐρυθραῖοι τε ἐτάσσοντο
καὶ Φωκαεῖς, Ἐρυθραῖοι μὲν ὀκτὼ νέας παρεχόμενοι,
Φωκαεῖς δὲ τρεῖς· Φωκαέων δὲ εἶχοντο Λέσβιοι νηυσὶ
ἑβδομήκοντα· τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο ἔχοντες τὸ πρὸς
ἐσπέρην κέρας Σάμιοι ἐξήκοντα νηυσὶ. Πασέων δὲ
45 τούτων δὲ σύμπας ἀριθμὸς ἐγένετο τρεῖς καὶ πεντήκοντα
καὶ τριηκόσιαι τριήρεις.

IX. Αὗται μὲν Ἴωνων ἔσαν· τῶν δὲ βαρβάρων τὸ
πλῆθος τῶν νεῶν ἔσαν ἑξακόσιαι. Ὡς δὲ καὶ αὗται
ἀπὶκατο πρὸς τὴν Μίλητιν καὶ δὲ πεζὸς σφι ἅπας
50 παρῆν, ἐνθαῦτα οἱ Περσέων στρατηγοὶ πυθόμενοι τὸ
πλῆθος τῶν Ἰάδων νεῶν καταρρώδησαν μὴ οὐ δυνατοὶ
γέγονται υπερβαλέσθαι, καὶ οὕτω οὔτε τὴν Μίλητον
οἳ τε ἔωσι ἐξελεῖν μὴ οὐκ ἐόντες ναυκράτορες, πρὸς
τε Δαρείῳ κινδυνεύουσι κακὸν τι λαβεῖν. (2) Ταῦτα

volupe erat alium tyrannum in terram suam recipere, quippe
qui libertatem gustasset. (2) Itaque, quum noctu per
vim intrare Miletum conatus esset Histiaeus, repulsus
est, atque etiam ab aliquo ex Milesiis in femore vulnera-
tus. Rejectus igitur a patria Chium rediit: inde vero,
quum Chiis ut sibi naves darent persuadere non potuisset,
Mytilenem trajecit; et Lesbiis, ut naves sibi darent, per-
suasit. (3) Hi igitur, instructis octo trirēmibus, cum
Histiaeo Byzantium navigarunt: ibique in insidiis stantes,
naves ex Ponto navigantes vi ceperunt, exceptis eorum na-
vigis qui se paratos esse Histiaeo parere profiterentur.

VI. Dum hæc Histiaeus et Mytilenæi agebant, interim
ad ipsam Miletum ingens et navalis et pedestris expecta-
batur exercitus. Nam Persarum duces, junctis viribus et
in unum exercitum collatis, adversus Miletum, insuper
habitis minoribus oppidis, proficiscebantur: (2) et na-
valium copiarum promptissimi erant Phœnices: una au-
tem militabant et Cyprii, nuper subacti, et Cilices, atque
Ægyptii.

VII. Quos ubi Iones intellexerunt adversus Miletum re-
liquamque Ioniam proficisci, miserunt de suis ad Panio-
nium, qui de rebus ad se pertinentibus deliberarent. (2)
Quibus prædicto loco congregatis, habito consilio, placuit,
ut pedestris exercitus, qui opponeretur Persis, nullus co-
geretur, sed muros defenderent ipsi per se Milesii; classis
autem, nulla excepta navi, rebus omnibus instrueretur,
atque ita instructa quamprimum ad Ladem occurreret, et
pro Mileto pugna navali decerneret. Est autem Lade parva
insula, urbi Milesiorum obversa.

VIII. Post hæc, ubi instructis navibus adfuere Iones,
cum eisque Æolenses Lesbum incolentes, aciem in hunc
modum ordinarunt. (2) Cornu ad orientem spectans ipsi
tenebant Milesii, naves præbentes octoginta: his contigui
erant Prienenses cum duodecim navibus, et Myusii navi-
bus tribus: Myusiis proximi stabant Teii, septemdecim
navibus: Teiis proximi Chii, navibus centum. (3) Juxta
hos locati Erythraei et Phocæenses, quorum illi octo con-
tulerant naves, hi vero tres. Phocæensibus contigui erant
Lesbii, navibus septuaginta. Postremi locati Samii, cornu
tenentes occidenti obversum, navibus sexaginta. Univer-
sus harum omnium numerus fuit, trirēmes trecentæ quin-
quaginta tres.

IX. Et hæc quidem Ionum erant. At barbari quas habe-
bant naves, multitudine erant sexcentæ. Quæ ubi et ipse
ad Milesiorum fines pervenere, simulque pedestres universæ
aderant copiæ, ibi tum duces Persarum, cognita Ionicarum
navium multitudine, veriti sunt ne superare has non pos-
sent, adeoque nec Miletum possent capere, mari non po-
tentes, atque ita periculum incurrerent pœnas dandi Dario.

ἐπιλεγόμενοι, συλλέξαντες τῶν Ἴωνων τοὺς τυράννους, οἱ ὑπ' Ἀρισταγόρῳ μὲν τοῦ Μιλησίου καταλυθέντες τῶν ἀρχέων ἔφευγον ἐς Μήδους, ἐτύγγανον δὲ τότε συστρατεύμενοι ἐπὶ τὴν Μιλήτον, τούτων τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρέοντας συγκαλέσαντες ἔλεγόν σφι τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, νῦν τις ὑμέων εὖ ποιήσας φανήτω τὸν βασιλεὺς οἶκον· τοὺς γὰρ ἑωυτοῦ ἕκαστος ὑμέων πολιήτας πειράσθω ἀποσχίζων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ συμμαχικοῦ. (3) Προϊσχύμενοι δὲ ἐπαγγείλασθε τάδε, ὡς πείσονται ἰσχυροὶ οὐδὲν διὰ τὴν ἀπόστασιν, οὐδὲ σφι οὔτε τὰ ἱερὰ οὔτε τὰ ἱδία ἐμπεπρήσεται, οὐδὲ βιαιότερον ἔξουσιν οὐδὲν ἢ πρότερον εἶχον. (4) Εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήσουσι, οἱ δὲ πάντως διὰ μάχης ἐλεύσονται, τάδε σφι λέγετε ἐπηρεάζοντες τὰ πέρ σφεας κατέξει, ὡς ἔσωσθόντες τῇ μάχῃ ἐξανδραποδιεῦνται, καὶ ὡς σφῶν τοὺς παῖδας ἐκτομίας ποιήσομεν, τὰς δὲ παρθέλους ἀνασπάσους ἐς Βάκτρα, καὶ ὡς τὴν χώραν ἄλλοις παραδώσομεν. »

X. Οἱ μὲν δὴ ἔλεγον ταῦτα, τῶν δὲ Ἴωνων οἱ τύραννοι διέπεμπον νυκτὸς ἕκαστος ἐς τοὺς ἑωυτοῦ ἐξαγρογελόμενος. (2) Οἱ δὲ Ἴωνες, ἐς τοὺς καὶ ἀπῆκοντο αὐταὶ αἱ ἀγγελίαι, ἀγνωμοσύνη τε διεγύροντο καὶ οὐ προσέεντο τὴν προδοσίην, ἑωυτοῖσι τε ἕκαστοι ἐδόκεον μόνουσι ταῦτα τοὺς Πέρσας ἐξαγγέλλεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν ἰθὺς ἀπικομένων ἐς τὴν Μιλήτον τῶν Περσῶν ἐγένετο.

XI. Μετὰ δὲ τῶν Ἴωνων συλληθέντων ἐς τὴν Λάδην ἐγένοντο ἀγοραί, καὶ δὴ καὶ σφι καὶ ἄλλοι ἡγορώοντο, ἐν δὲ δὴ καὶ ὁ Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος λέγων τάδε, « ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πρήγματα, ἄνδρες Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευθέροισι ἢ δούλοισι, καὶ τούτοις ὡς ὀρηπέτησι. (2) νῦν ὦν ὑμεῖς, ἢ μὲν βούλησθε τालαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παρὰ χρῆμα μὲν πόνος ὑμῖν ἔσται, οἷοί τε δὲ ἔσεσθε ὑπερβόλομενοι τοὺς ἐναντίους εἶναι ἐλευθέροι· εἰ δὲ μαλακίῃ τε καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε, οὐδεμίαν ὑμέων ἔχω ἐλπίδα μὴ οὐ δύσειν ὑμέας δίκην βασιλεῖ τῆς ἀποστάσιος. (3) Ἄλλ' ἐμοὶ τε πείθεσθε καὶ ἐμοὶ ὑμέας αὐτοὺς ἐπιτρέψατε· καὶ ὑμῖν ἐγὼ, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, ὑποδέχομαι ἢ οὐ συμμῖξιν τοὺς πολεμίους ἢ συμμίσγοντας πολλὸν ἑλασώσεσθαι. »

XII. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἴωνες ἐπιτρέπουσι σφέας αὐτοὺς τῷ Διονυσίῳ. Ὁ δὲ ἀνάγων ἕκαστον ἐπὶ κέρας τὰς νέας, ὅπως τοῖσι ἐρέτῃσι χρῆσαιτο διέκπλοον ποιούμενος τῇσι νηυσὶ δι' ἀλλήλων καὶ τοὺς ἐπιβάτας ὀπλίσειε, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας τὰς νέας ἔχεσκε ἐπ' ἀγκυρέων, παρεῖχε τε τοῖσι Ἴωσι πόνον δι' ἡμέρας. (2) Μέχρι μὲν νυν ἡμερῶν ἑπτὰ ἐπέειθοντό τε καὶ ἐποίουν τὸ κλεψύμενον· τῇ δὲ ἐπὶ ταύτῃσι οἱ Ἴωνες, οἷα ἀπαθείας ὄντες πόνων τοιούτων τετρυμένοι τε τάλαιπωρίῃσι τε καὶ ἡλῳ, ἔλεξαν πρὸς ἑωυτοὺς τάδε, « τίνα δαιμόνων παραβάντες τάδε ἀναπίμπλαμεν; (3) ὅστινες παραφρονήσαντες καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου ἀνδρὶ Φωκαεῖ ἀλαζόνι, παρεχόμενῳ νέας τρεῖς, ἐπιτρέψαντες ἡμέας αὐτοὺς ἔχομεν· ὁ δὲ παραλαβὼν

(2) Hæc secum reputantes, convocarunt Ionum tyrannos, qui ab Aristagora Milesio imperiis dejecti ad Medos profugerant, jamque cum illis adversus Miletum militabant. Ex horum igitur numero convocatos, quotquot præsentibus erant, in hunc modum sunt adlocuti : « Nunc, viri Iones, quisque vestrum palam faciat, de regis domo se bene velle mereri. Unusquisque nempe vestrum det operam, ut populares suos a reliquorum abstrahat societate. (3) Proponite igitur illis, enuncianteque, nihil triste illos ob defectionem passuros, nec ædes eorum vel sacras vel privatas iri incensum, nec durior conditione, quam ante, futuros. (4) Sin a societate non recesserint, sed utique pugnae periculo rem commiserint, hæc minitantes illis prædicite, quæ ipsis sint eventura : nos prælio victos in servitutem rapturos, pueros eorum castraturos, virgines Bactra abducturos, et terram aliis esse tradituros. »

X. Quæ quum illi dixissent, Ionum tyranni noctu ad populares suos unusquisque dimisit qui hæc eis renunciarent. (2) At Iones, ad quos hi nuntii pervenire, tenaciter in proposito suo perstiterunt, nec admiserunt proditorem : et quique sibi solis hæc a Persis edici existimabant. Et hæc quidem protinus, ex quo ad Miletum Persæ pervenerant, peracta sunt.

XI. Deinde vero, ubi in Lade insula Iones convenere, conciones sunt habitæ; et quum alii apud eos verba fecere, tum Phocæensium dux Dionysius sic est locutus : « Nunc, quum in novaculæ acie sint res nostræ, ut vel liberi simus, vel servi, et ii quidem velut fugitivi; (2) si quidem volueritis, viri Iones, labores suscipere, erit id quidem in præsentia vobis molestum, sed poteritis superatis hostibus esse liberi; sin disciplina militari insuper habita, mollietie vos dederitis; nullam equidem spem habeo, pœnam defectionis regi dandam effugere vos posse. (3) Sed me audite, mihi que vos permittite; et vobis ego, si modo dii æqua dederint, recipio, aut pugnae aleam non subituros esse hostes, aut, si nos adgressuri sunt, magnam cladem accepturos. »

XII. His auditis, Dionysio se permiserunt Iones. Tum ille quotidie, navibus longo ordine eductis, postquam remiges in discurrendo singulis navibus per binas alias exercuisset, et classiarios jussisset armatos in ponte stare, reliquam diei partem in ancoris naves tenebat; atque ita toto die laborem Ionibus exhibebat. (2) Et illi quidem ad septimum usque diem ei parebant, mandataque exsequantur; insequente vero die, quum impatientes essent talium laborum, molestiis et solis ardore vexati, hosce inter se sermones miscere : « Quo tandem numine læso hos exaurimus labores? (3) qui desipientes et de statu mentis dejecti, homini Phocæensi, vano jactatori, qui tres naves in commune contulit, nos totos permisimus. Et ille nos,

ἡμέας λυμάνεται λύμησι ἀνηκέστοις, καὶ ὃς πολλοὶ μὲν ἡμέων ἐς νούσους πεπτῶκασι, πολλοὶ δὲ ἐπίδοξοι τούτῳ τοῦτο πείσονται. (4) Πρὸ τε τούτων τῶν κακῶν ἡμῖν γε κρέσσον καὶ ὀτῶν ἄλλο παθεῖν ἐστὶ, καὶ τὴν μέλλουσαν δουλητὴν ὑπομῆναι, ἥτις ἔσται, μᾶλλον ἢ τῇ παρούσῃ συνέχεσθαι. Φέρετε, τοῦ λοιποῦ μὴ πειθώμεθα αὐτοῦ. » (5) Ταῦτα εἰλεξαν, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πείθεσθαι οὐδεὶς ἤθελε, ἀλλ' οἷα στρατιῇ, σκηνάς τε πηξάμενοι ἐν τῇ νήσῳ ἐσχιητροφέοντο, καὶ ἐσθαίνειν οὐκ ἐθέλεσκον ἐς τὰς νέας οὐδ' ἀναπειρᾶσθαι.

XIII. Μαθόντες δὲ ταῦτα γινόμενα ἐκ τῶν Ἴωνων οἱ στρατηγοὶ τῶν Σαμίων, ἐνθαῦτα δὴ παρ' Αἰάκεος τοῦ Συλοσῶντος ἐκείνους τοὺς πρότερον ἐπεμπε λόγους ὁ Αἰάκης κελεύοντων τῶν Περσέων, δεόμενός σφεν ἐκλιπεῖν τὴν Ἴωνων συμμαχίην. (2) οἱ Σάμιοι ὧν ὁρέοντες ἅμα μὲν εὐόσαν ἀταξίην πολλὴν ἐκ τῶν Ἴωνων ἐδέχοντο τοὺς λόγους, ἅμα δὲ κατεφανέτο σφι εἶναι ἀδύνατα τὰ βασιλείας πρήγματα ὑπερβαλέσθαι, εὖ τε ἐπιστάμενοι ὥς εἰ καὶ τὸ παρὲν ναυτικὸν ὑπερβαλοῖατο τοῦ Δαρείου, ἄλλο σφι παρέσται πενταπλήσιον. (3) Προφάσις ὧν ἐπιλαθόμενοι, ἐπεὶ τάχιστα εἶδον τοὺς Ἴωνας ἀρνευμένους εἶναι χρηστοὺς, ἐν κέρδει ἐποιεῦντο περιποιῆσαι τὰ τε ἱρὰ τὰ σφέτερα καὶ τὰ ἴδια. (4) Ὁ δὲ Αἰάκης, παρ' ὅτε τοὺς λόγους ἐδέχοντο, παῖς μὲν ἦν Συλοσῶντος τοῦ Αἰάκεος, τύραννος δὲ ἔων Σάμου ὑπὸ τοῦ Μιλήσιου Ἀρισταγόρῳ ἀπεστέρητο τὴν ἀρχὴν κατὰ περ οἱ ἄλλοι τῆς Ἰωνίης τύραννοι.

XIV. Τότε ὧν ἐπεὶ ἐπέπλων οἱ Φοίνικες, οἱ Ἴωνες ἀντανήγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας ἐπὶ κέρας. Ὡς δὲ καὶ ἀγγοῦ ἐγίνοντο καὶ συνέμισγον ἀλλήλοισι, τὸ ἐνθεῦτεν οὐκ ἔχον ἀτρεκέως συγγράφαι ὅτινες τῶν Ἴωνων ἐγένοντο ἄνδρες κακοὶ ἢ ἀγαθοὶ ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ. ἀλλήλους γὰρ κατατιθέονται. (2) Λέγονται δὲ Σάμιοι ἐνθαῦτα, κατὰ τὰ συγκείμενα πρός τὸν Αἰάκα, αἰεράμενοι τὰ ἱστία ἀποπλῶσαι ἐκ τῆς τάξης ἐς τὴν Σάμον, πλὴν ἑνδεκα νεῶν. (3) Τούτων δὲ οἱ τριτάρχοι παρέμενον καὶ ἐναυμάχεον ἀνηκουστήσαντες τοῖσι στρατηγοῖσι· καὶ σφι τὸ κοινὸν τὸ Σαμίων ἔδωκε διὰ τοῦτο τὸ πρῆγμα ἐν στήλῃ ἀναγραφῆναι πατρώθεν ὡς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι γενομένοις, καὶ ἐστὶ αὕτη ἡ στήλη ἐν τῇ ἀγορῇ. (4) Ἰδόμενοι δὲ καὶ Λέσβιοι τοὺς προσεχέας φεύγοντας τούτῳ ἐποίουν τοῖσι Σαμίοις· ὥς δὲ καὶ οἱ πλεῖντες τῶν Ἴωνων ἐποίουν τὰ αὐτὰ ταῦτα.

XV. Τῶν δὲ παραμεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίῃ περὶέφθησαν τρηχύτατα Χίοι ὡς ἀποδεικνύμενοί τε ἔργα λαμπρὰ καὶ οὐκ ἐθελοκαχέοντες. Παρείοντο μὲν γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἰρέθῃ, νέας ἑκατὸν, καὶ ἐπ' ἑκάστης αὐτέων ἄνδρας τεσσαράκοντα τῶν ἀστῶν λογάδας ἐπιβατεύοντας. (2) ὁρέοντες δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν συμμαχῶν προδιδόντας οὐκ ἐδικαίουν γενέσθαι τοῖσι κακοῖσι αὐτῶν ὁμοῖοι, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων συμμαχῶν μεμουνυμένοι διεκπλώνοντες ἐναυμάχεον, ἐς δὲ τῶν

sibi traditos, miseriis intolerabilibus vexat; ita ut nostrum multi in morbos inciderint, et multis item aliis eadem sors imminere videatur! (4) Quanto nobis praestat, quidvis aliud, quam haec mala, pati, et futuram servitutem potius tolerare, qualiscumque illa fuerit, quam hanc praesentem, qua constricti sumus! Agile, ne porro huic homini pareamus! » (5) Haec dixerant, et extemplo nemo amplius mandata facere voluit; sed, tamquam pedestris exercitus, tentoriis in insula fixis debebant in umbra, naves conscendere exercereque nolentes.

XIII. Quae ubi a Ionibus fieri viderunt Samiorum duces; tum vero, quos sermones jubentibus Persis ad eos deferendos prius curaverat Aëces, Sylosontis filius, deserere eos jubens Ionum societatem, (2) hos tunc sermones animis admittebant Samii, spreto ab Ionibus militarem omnem videntes disciplinam, simulque intelligentes superari non posse regis potentiam; satis quippe guarì, etiamsi praesentes navales copias superarent Darii, alias quintuplices contra se adfuturas. (3) Adripietes igitur occasionem, simulatque Ionas viderunt negantes in officio se futuros, lucro sibi duxerunt servare res suas et sacras et privatas. (4) Erat autem Aëces ille, cui morem Samii gesserunt, filius Sylosontis, Aëcis nepos: qui, quum tyrannus fuisset Sami, ab Aristagora Milesio exutus fuerat imperio, quemadmodum reliqui Ioniae tyranni.

XIV. Tunc igitur, ubi Phoenices cum classe contra progressi sunt, Iones etiam naves suas longo ordine eduxerunt. Ut vero prope invicem fuerunt, commiseruntque praelium, exinde quidam ex Ionibus aut ignavi in hac navali pugna aut fortes viri fuerint, adcurate scribere non possum: nam alii alios invicem culpant. (2) Dicuntur autem tunc Samii, ut convenerat cum Aëce, sublatis velis, deserta acie, Samum navigasse, undecim navibus exceptis. (3) Harum enim praefecti manserunt, pugnaveruntque spreto ducum suorum imperio: hisque commune Samiorum, ob hoc factum, eum honorem habuit, ut nomina ipsorum cum paternis nominibus columnae inscriberentur, ut qui probi fortesque viri fuissent; et est haec columna in foro. (4) Lesbii vero, proximos profugere videntes, idem fecerunt quod Samii; eorumque exemplum major pars Ionum secuta est.

XV. Ex his vero qui in praelio substiterunt, pessime accepti sunt Chii, praeclaris quidem factis nobilitati, et nequitiam, ut alii, de industria cessantes. Contulerant enim, quemadmodum ante etiam dictum est, naves centum, et in earum unaquaque erant quadraginta selecti ex civibus propugnatores. (2) Qui ubi plerosque socios prodere rem communem viderunt, noluerunt pravorum esse similes; sed cum paucis e sociis soli relictis, pugnarunt discurrentes per hostium naves, easque perrumpentes; donec,

πολεμίων ἐλόντες νέας συγνάς ἀπέβαλον τῶν σφετέρων νεῶν τὰς πλεῦνας. Χίοι μὲν δὲ τῇσι λοιπῇσι τῶν νεῶν ἀποφεύγουσι ἐς τὴν ἐαυτῶν.

XVI. Ὅσοισι δὲ τῶν Χίων ἀδύνατοι ἔσαν αἱ νέες ὑπὸ τριωμάτων, οὗτοι δὲ ὡς ἐδιώκοντο καταφυγγάνουσι πρὸς τὴν Μυκάλην. Νέας μὲν δὲ αὐτοῦ ταύτῃ ἐποκειλάντες κατέλιπον, οἱ δὲ πεζῇ ἐκομίζοντο διὰ τῆς ἡπείρου. (2) Ἐπεὶ δὲ ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἐφεσίην κομιζόμενοι οἱ Χίοι, νυκτὸς τε ἀπικέατο ἐς αὐτὴν καὶ ἐόντων τῇσι γυναιξὶ αὐτόθι θεσμοφορίων. Ἐνθαῦτα δὲ οἱ Ἐφέσιοι, οὕτε προακηκοότες ὥς εἶχε περὶ τῶν Χίων, ἰδόντες τε στρατὸν ἐς τὴν χώραν ἐσβεβληκότα, πάγχυ σφείας καταδόξαντες εἶναι κλώπας καὶ ἰέναι ἐπὶ τὰς γυναῖκας, ἐξεβόθεον πανδημεὶ καὶ ἔκτεινον τοὺς Χίους. Οὗτοι μὲν νυν τοιαύτῃσι περιέπιπτον τύχῃσι.

XVII. Διονύσιος δὲ ὁ Φωκαεὺς ἐπέιτε ἔμαθε τῶν Ἴωνων τὰ πρήγματα διεφθαρμένα, νέας ἐλὼν τρεῖς τῶν πολεμίων ἀπέπλωε ἐς μὲν Φώκαιαν οὐκέτι, εὖ εἰδὼς ὡς ἀνδραποδιέεται σὺν τῇ ἄλλῃ Ἴωνίῃ· ὁ δὲ ἰθέως ὡς εἶχε ἐπλῶε ἐς Φοινίκην, γαυλοῦς δὲ ἐνθαῦτα καταδύσας καὶ χρήματα λαβὼν πολλὰ ἐπλῶε ἐς Σικελίην, ὁρμώμενος δὲ ἐνθεῦτεν ληϊστής κατεστήκεε Ἑλλήνων μὲν οὐδενός, Καρχηδονίων δὲ καὶ Τυρσηῶν.

XVIII. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπέιτε τῇ ναυμαχίῃ ἐνίκων τοὺς Ἴωνας, τὴν Μίλητον πολιορκέοντες ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ὑπορύσσοντες τὰ τεῖχεα καὶ παντοίας μηχανὰς προσφέροντες αἰρέουσι κατ' ἄκρης ἕκτω ἔτει ἀπὸ τῆς ἀποστάσιος τῆς Ἀρισταγόρει· καὶ ἡνδραποδίσσαντο τὴν πόλιν, ὥστε συμπεσεῖν τὸ πάθος τῇ χρηστικῇ τῇ ἐς Μίλητον γενομένῃ.

XIX. Χρεωμένοισι γὰρ Ἀργείοισι ἐν Δελφοῖσι περὶ σωτηρίας τῆς πόλιος τῆς σφετέρης ἐχρήσθη ἐπικοινωνῶν χρηστήριον, τὸ μὲν ἐς αὐτοὺς Ἀργεῖους φέρον, τὴν δὲ παρενόηκην ἐχρησε ἐς Μιλησίους. (2) Τὸ μὲν νυν ἐς τοὺς Ἀργεῖους ἔχον, ἐπεὶ κατὰ τοῦτο γένομαι τοῦ λόγου, τότε μνηστήσομαι· τὰ δὲ τοῖσι Μιλησίοισι οὐ παρῶσι ἐχρησε, ἔχει ὁδε,

Καὶ τότε δὴ, Μίλητε κακῶν ἐπιμήχανε ἔργων,
πολλοῖσιν δειπνὸν τε καὶ ἀγλαὰ δῶρα γενήσῃ,
σαὶ δ' ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις,
νηοῦ δ' ἡμετέρου Διδύμοις ἄλλοισι μελήσει.

(3) Τότε δὲ ταῦτα τοὺς Μιλησίους καταλάμβανε, ὅτε γε ἄνδρες μὲν οἱ πλεῦνες ἐκτείνοντο ὑπὸ τῶν Περσέων ἐόντων κομητέων, γυναῖκες δὲ καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο, ἱρὸν δὲ τὸ ἐν Διδύμοισι, ὁ νηὸς τε καὶ τὸ χρηστήριον, συληθέντα ἐνεπιμπρατο. Τῶν δ' ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ χρημάτων πολλὰκις μνήμην ἑτέρωθι τοῦ λόγου ἐποιήσαμην.

XX. Ἐνθεῦτεν οἱ ζωγρηθέντες τῶν Μιλησίων ἦγοντο ἐς Σοῦσα. Βασιλεὺς δὲ σφείας Δαρείος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας κατοίκησε ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ καλυμένη θαλάσῃ, ἐν Ἀμπε πόλιν, παρ' ἣν Τίγρης ποταμὸς παραρρέειν ἐς θάλασσαν ἐξέει. (2) Τῆς δὲ Μιλη-

postquam plures naves ceperant, ipsi suarum maiorem partem amiserunt. Chii igitur cum reliquis e suis navibus domum profugerunt.

XVI. Quibus vero ex Chiorum numero invalidae naves erant ob accepta vulnera, hi, quum hostis eos persequeretur, ad Mycalen profugerunt; et relictis ibi navibus in brevem ejectis, pedibus per continentem redire instituerunt. (2) Ut vero Ephesiorum fines ingressi sunt redeuntes Chii, noctuque ad eum locum pervenerunt ubi tunc mulieres Thesmophoria celebrabant; ibi tunc Ephesii, quum quo pacto res Chiorum se haberent ante non audivissent, viderentque militum multitudinem fines suos invadentem, prorsus persuasi fures hos esse, qui mulieribus suis insidiarentur, universi ad vim arcedam procurrerunt, et Chios interfecerunt. Ac Chii quidem tali utrimque fortuna usi sunt.

XVII. Dionysius vero Phocæensis, perditas res esse intelligens Ionum, captis tribus hostium navibus, abiit non jam Phocæam navigans, satis gnarus eam cum reliqua Ionia in servitutem iri redactum; sed e vestigio recta in Phœnicen contendit. Ibi quum onerarias multas naves demersisset, multaque pecunia et aliis rebus pretiosis esset potitus, in Siciliam inde vela fecit: ex qua coortus, prædatoriam exercuit; Græcanicæ quidem nulli navi insidiatus, sed Carthaginensibus ac Tyrrenis.

XVIII. Persæ, victis pugna navali Ionibus, terra marique Miletum oppugnarunt, et, suffossis muris, admotisque cujusque generis machinis, penitus vi ceperunt, sexto a defectione Aristagoræ anno; captamque in servitutem redegerunt. Ita ea ipsa calamitate defuncta Miletus est, quæ in illam ab oraculo prædicta erat.

XIX. Nam quum Argivi Delphis oraculum de suæ urbis salute consulissent, editum est promiscuum effatum, unum quidem ad Argivos spectans, sed huic immixtum aliud ad Milesios pertinens. (2) Et illud quidem, quod Argivos spectabat, deinde referam, quum ad illum narrationis locum pervenero; quæ vero Milesiis, tunc non præsentibus, prædixit deus, ita habent:

Tunc quoque, commentrix operum Milete malorum,
permultis cœna et præstantia munera fies,
crinitisque pedes tua pluribus abluet uxor;
templi alius nostri in Didymis sua cura manebit.

(3) Tunc igitur hæc Milesiis acciderunt, quando virorum major pars interfecta est a Persis longos capillos alentibus et mulieres et liberi mancipiorum loco sunt habiti, et templum Didymis, ædes et oraculum, exspoliatum deflagavit. Cæterum pecuniæ rerumque pretiosarum, quæ in hoc templo depositæ erant, sæpe alibi in hac narratione feci mentionem.

XX. Inde, quotquot Milesii viri capti erant, Susa sunt ducti: quibus rex Darius, nullo alio malo adfectis, sedes assignavit ad Rubrum quod vocatur mare, in Ampe oppido, juxta quam præterfluens Tigris fluvius in mare evolvitur. (2) Agri vero Milesii eam partem, quæ prope ur-

σῆς χώρας αὐτοὶ μὲν οἱ Πέρσαι εἶχον τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ πεδίον, τὰ δὲ ὑπεράκρια ἔδωσαν Κερσί Πη-
δασεῦσι ἐκτῆσθαι.

XXI. Παθοῦσι δὲ ταῦτα Μιλήσιοι πρὸς Περσέων
οὐκ ἀπέδωκαν τὴν ἑοικέναν Συβαρίται, οἱ Ἀάον τε καὶ
Σκίδρον οἶκον τῆς πόλιος ἀπαστερημένοι· Συβάριος
γὰρ ἀλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων Μιλήσιοι πάντες
ἡβηδὸν ἀπεκείραντο τὰς κεφαλὰς καὶ πένθος μέγα προσ-
εθήκοντο· πόλιες γὰρ αὐταὶ μάλιστα δὴ τῶν ἡμεῖς
10 ἴδμεν ἀλλήλησι ἐξεινώθησαν. (α) Οὐδὲν ὁμοίως καὶ
Ἀθηναῖοι· Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπερα-
χθεσθέντες τῇ Μιλήτῳ ἄλωσι τῇ τε ἄλλῃ πολλὰ χῆ, καὶ
δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυγίῳ δρᾶμα Μιλήτου ἄλω-
σιν καὶ διδάξαντι ἐς δάκρυά τε ἔπεσε τὸ θέτρον, καὶ
15 ἑξημίωσάν μιν ὡς ἀναμνήσαντα οἰκῆα κακὰ χιλίησι
δραχμῇσι, καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι
τούτῳ τῷ δράματι.

XXII. Μίλητος μὲν νυν Μιλησίων ἡρήμωτο, Σα-
μίων δὲ τοῖσι τὶ ἐγρουσι τὸ μὲν ἐς τοὺς Μήδους ἐκ τῶν
20 στρατηγῶν τῶν σφετέρων ποιηθὲν οὐδαμῶς ἥρεσκε,
ἔδοκεε δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίην αὐτίκα βουλευομένοισι,
πρὶν ἢ σπῆν ἐς τὴν χώραν ἀπικέσθαι τὸν τύραννον Αἰά-
κα, ἐς ἀποικίην ἐκπλῶειν μηδὲ μένοντας Μήδοισι τε
καὶ Αἰάκει δουλεύειν. (α) Ζαγκλαῖοι γὰρ οἱ ἀπὸ Σι-
25 κελίης τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον ἐμπόντες ἐς τὴν Ἰω-
νίην ἀγγέλους ἐπεκαλῦντο τοὺς Ἰωνας ἐς Καλὴν
ἄκτῃν, βουλόμενοι αὐτοῖσι πόλιν κτίσαι Ἰώνων· ἡ δὲ
Καλὴ αὕτη ἄκτῃ καλευμένη ἐστὶ μὲν Σικελῶν, πρὸς
δὲ Τυρσηνὴν τετραμμένη τῆς Σικελίης. (α) Τούτων
30 ὧν ἐπικαλυμένων οἱ Σάμιοι μόνου Ἰώνων ἐστάλη-
σαν, σὺν δὲ σπῆι Μιλησίων οἱ ἐκπεφευγότες.

XXIII. Ἐν ᾧ τούτῳ δὲ τὶ συνήνεικε γενέσθαι.
Σάμιοι τε γὰρ κομιζόμενοι ἐς Σικελίην ἐγίνοντο
ἐν Λοκροῖσι τοῖσι Ἐπιζεφυροῖσι, καὶ Ζαγκλαῖοι
35 αὐτοῖ τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὐνομα ἦν Σκύθης,
περιεκατέατο πόλιν τῶν Σικελῶν ἐξελείν βουλό-
μενοι. (α) Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Πηγίου τύραννος
Ἀναξίλειος, ὥστε ἔων διάφορος τοῖσι Ζαγκλαῖοις,
συμμίξας τοῖσι Σαμίοις ἀναπείθει ὡς χρεὼν εἶη Κα-
40 λὴν μὲν ἄκτῃν, ἐπ' ἣν ἔπλωον, ἔᾶν χαίρειν, τὴν δὲ
Ζάγκλην σκεῖν ἐοῦσαν ἐρῆμον ἀνδρῶν. (α) Πειθο-
μένων δὲ τῶν Σαμίων καὶ σχόντων τὴν Ζάγκλην, ἐν-
θαῦτα οἱ Ζαγκλαῖοι, ὡς ἐπύθοντο ἐχόμενην τὴν πόλιν
ἑωυτῶν, ἐβώθεον αὐτῇ καὶ ἐπεκαλῦντο Ἱπποκράτεια
45 τὸν Γέλῃς τύραννον· ἦν γὰρ δὴ σπῆ οὗτος σύμμαχος.
(α) Ἐπεῖτε δὲ αὐτοῖσι καὶ ὁ Ἱπποκράτης σὺν τῇ στρα-
τιῇ ἦκε βωλῶν, Σκύθην μὲν τὸν μούναρχον τῶν Ζαγ-
κλαίων ἀποβαλόντα τὴν πόλιν ὁ Ἱπποκράτης πεδὶ δᾶς,
καὶ τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Πυθογένην, ἐς Ἴνυκον πόλιν
50 ἀπέπεμψε, τοὺς δὲ λοιποὺς Ζαγκλαίους κοινολογησά-
μενος τοῖσι Σαμίοις καὶ ὄρκους δοὺς καὶ δεξάμενος
προέδωκε. (α) Μισθὸς δὲ οἱ ἦν εἰρημένος ὅδε ὑπὸ
τῶν Σαμίων, πάντων τῶν ἐπίπλων καὶ ἀνδραπόδων τὰ
ἡμίσεα λαβεῖν τῶν ἐν τῇ πόλει, τὰ δ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν

bem et in planitie sita est, Persæ tenuerunt ipsi; colles et
montana Caribus Pedasensibus possidenda dedere.

XXI. Milesiis, hac calamitate afflictis a Persie, parem
gratiam non retulerunt Sybaritæ, qui patria urbe exuti
Laum et Scidrum incolebant. Nam Sybari a Crotoniatis
capta Milesii universi, nulla excepta ætate, capita rase-
rant, et ingentem præ se tulerant luctum: hæ enim
ciuitates maxime omnium, quas novimus, hospitii inter s-
jura coluerant. (2) Diverso modo fecere Athenienses. Hi
enim et aliis multis modis testatum fecerunt, quam acer-
bum ex Mileti expugnatione luctum perceperint; et, quum
Phrynichus drama scripsisset docuissetque, Mileti expu-
gnationem, in lacrimas eruperunt spectatores omnes, et
mille drachmis multatus est poëta, quod domesticarum
calamitatum memoriam refrixisset; legeque cautum est, ne
quis amplius hoc dramate uteretur.

XXII. Ita Miletus viduata est Milesiis. Samiorum vero
his, qui aliquid in bonis habebant, minime placuit id quod
ab ipsorum ducibus in gratiam Medorum erat factum.
Itaque statim a navali pugna deliberantes decreverunt,
prius quam in ipsorum terram advenisset Æaces tyrannus,
navibus in coloniam emigrare, nec manere dum Medis et
Æaci servire cogerentur. (2) Etenim per idem tempus
Zancleæ ex Sicilia nuncios miserant in Ioniam, qui Ionas
ad Calactam invitarent, ubi Ionicam condi urbem Zancleæ
cupiebant. Est autem hæc Cale Acte (*Pulcrum littus*)
quæ vocatur, Siciliæ tractus, Tyrreniæ obversus. (3) His
igitur invitantibus, soli ex Ionibus Samii in coloniam abie-
runt, cum eisque Milesii, qui patriæ calamitatem effugerant.

XXIII. Interim res accidit hujusmodi. Samii, dum Sici-
liam petunt, in Locris erant Epizephyriis, et Zancleæ cum
rege ipsorum, cui nomen erat Scythes, urbem aliquam
Siciliæ obsidebant, quam expugnare cupidi erant. (2)
Ea re cognita, Anaxilaus Rhegiæ tyrannus, infensus tunc
Zancleis, cum Samiis egit, monens eos omittendam esse,
quam peterent, Calactam; occupandamque Zanclam, viris
tunc vacuum. (3) Et Samii, dicto audientes, Zanclam
tenuere. Zancleæ, ut occupatam suam urbem audire, ad
opem ferendam adcurrunt, advocato etiam Hippocrate,
Gelæ tyranno, cui cum illis societas erat. (4) At Hippocra-
tes, postquam cum exercitu tamquam opem illis laturus ad-
venit, ipse Scytham Zancleorum monarcham, qui urbem
amiserat, fratremque ejus Pythogenem, compedibus vinctos
in oppidum Inycum misit; reliquos autem Zancleæos, fœdere
cum Samiis inito, et fide data acceptaque, prodidit. (5) Mer-
ces ei a Samiis hæc erat stipulata, ut omnium quæ moveri
possent mancipiorumque, quæ in urbe essent, dimidian
partem Hippocrates acciperet; quæ vero in agris essent,

πάντα Ἱπποκράτεα λαγχάνειν. (6) Τοὺς μὲν δὴ πλεῖνας τῶν Ζαγκλαίων αὐτὸς ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ εἶχε δῆσας, τοὺς δὲ κορυφαίους αὐτῶν τριηκοσίους ἔδωκε τοῖσι Σαμίοισι κατασφάζειν· οὐ μέντοι οἱ γε Σάμιοι ἐποίησαν ταῦτα.

XXIV. Σκύθης δὲ ὁ τῶν Ζαγκλαίων μούναρχος ἐκ τῆς Ἰνύκου ἐκδιδρῆσκει ἐς Ἱμέρην, ἐκ δὲ ταύτης παρῇν ἐς τὴν Ἀσίην καὶ ἀνέβη παρὰ βασιλέα Δαρείον. (2) Καὶ μιν ἐνόμισε Δαρεῖος πάντων ἀνδρῶν δικαιοσύνην εἶναι, ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος παρ' ἐωυτὸν ἀνέβησαν· καὶ γὰρ παραιτησάμενος βασιλέα ἐς Σικελίην ἀπῆκετο καὶ αὐτὶς ἐκ τῆς Σικελίης ὀπίσω παρὰ βασιλέα, ἐς ὃ γήραϊ μέγα ὀλβιος ἔων ἐτελεύτησε ἐν Πέρσῃσι. Σάμιοι δὲ ἀπαλλαχθέντες Μήδων ἀπονῆγτι πόλιν καλλίστην Ζάγκλην περιεβεβλήατο.

XXV. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίην τὴν ὑπὲρ Μιλήτου γενομένην Φοίνικες κελευσάντων Περσέων κατήγον ἐς Σάμον Αἰάκεια τὸν Συλοσῶντος ὡς πολλοῦ τε ἀξίον γενομένου σφίσι καὶ μεγάλα κατεργασάμενον. (2) καὶ Σαμίοισι μούνοισι τῶν ἀποσάντων ἀπὸ Δαρείου διὰ τὴν ἔκλειψιν τῶν νεῶν τὴν ἐν τῇ ναυμαχίῃ οὔτε ἡ πόλις οὔτε τὰ ἱρὰ ἐνεπρήσθη. Μιλήτου δὲ ἀλούσης αὐτίκα Καρίην ἔσχον οἱ Πέρσαι, τὰς μὲν ἐθελοντὴν τῶν πολίων ὑποκυψάσας, τὰς δὲ ἀνάγκῃ προσηγάγοντο.

XXVI. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἐγένετο, Ἰστιαῖοι δὲ τῷ Μιλησίῳ ἐόντι περὶ Βυζάντιον καὶ συλλαμβάνοντι τὰς Ἰώνων δολκάδας ἐκπλωούσας ἐκ τοῦ Πόντου ἐξαγγέλλεται τὰ περὶ Μίλητον γεγόμενα. (2) Τὰ μὲν περὶ Ἑλλησποντον ἔχοντα πρήγματα ἐπιτρέπεται Βισάλτῃ Ἀπολλοφάνεος παιδί· Ἀβυδηνῶν, αὐτὸς δὲ ἔχων Λεσβίους ἐς Χίον ἐπλωε, καὶ Χίων φρουρῇ οὐ προσειμένη μιν συνέβαλε ἐν Κοίλοισι καλυμένοισι τῆς Χίης χώρης. (3) Τούτων τε δὴ ἐφρόνευσε συχνούς, καὶ τῶν λοιπῶν Χίων, οἳα δὴ κεκακωμένους ἐκ τῆς ναυμαχίης, ὁ Ἰστιαῖος ἔχων τοὺς Λεσβίους ἐπεκράτησε, ἐκ Πολίχνης· τῆς Χίων δρμεώμενος.

XXVII. Φιλίει δὲ κως προσμαίειν, εὖτ' ἂν μέλλῃ μεγάλα κακὰ ἡ πόλις ἡ ἐθνεῖ ἔσεσθαι καὶ γὰρ Χίοισι πρὸ τούτων σημήϊα μεγάλα ἐγένετο. Τοῦτο μὲν σφι πέμψασι ἐς Δελφοὺς χορὸν νενηνίων ἑκατὸν δύο μούνοι τούτων ἀπενόστησαν, τοὺς δὲ ὁκτώ τε καὶ ἐνενήκοντα αὐτῶν λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπῆνεικε· (2) τοῦτο δὲ ἐν τῇ πόλει τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, ὀλίγῳ πρὸ τῆς ναυμαχίης, παισὶ γράμματα διδοσκομένοισι ἐπέπεσε ἡ στέγη, ὥστε ἀπ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι παίδων εἰς μούνα ἀπέφυγε. (3) Ταῦτα μὲν σφι σημήϊα ὁ θεὸς προέδεξε, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ναυμαχία ὑπολαβοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε, ἐπὶ δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπεγένετο Ἰστιαῖος Λεσβίους ἄγων· κεκακωμένων δὲ τῶν Χίων, καταστροφὴν εὐπετέως αὐτῶν ἐποίησατο.

XXVIII. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐστρατεύετο ἐπὶ Θάσον, ἄγων Ἰώνων καὶ Αἰολέων συχνούς. Περιεπημένῳ δὲ οἱ Θάσον ἦλθε ἀγγελίῃ, ὡς οἱ Φοίνικες ἀναπλώουσι ἐκ τῆς Μιλήτου ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην. (2)

ea cuncta sortiretur. (6) Igitur Zanclaeorum plerosque ipse mancipiorum loco in vinculis habuit, eminentiores autem illorum trecentos Samiis tradidit interficiendos : at ab hac quidem culpa Samii abstinuere.

XXIV. Scythes vero, Zanclaeorum monarcha, ex Inyco Himeram profugit; indeque in Asiam profectus, ad regem Darium adscendit. (2) Et hunc Darius justissimum iudicavit virorum omnium, qui ex Graecia ad ipsum adscenderant : nam venia a rege impetrata in Siciliam redierat, rursusque ex Sicilia ad regem erat reversus. Denique senex et beatus apud Persas e vita discessit. Ita igitur Samii, procul a Medis profecti, nullo labore pulcherrima urbe Zancla sunt potiti.

XXV. Post peractam pro Mileto navalem pugnam, Phoenices ex Persarum mandato Aecem, Sylosontis filium, Samum reduxerunt, utpote qui utilissimam illis egregiamque operam praestitisset. (2) Et solis, ex omnibus qui a Dario defecerant, Samiis neque urbs neque templa incensa sunt, propterea quod naves eorum in pugna navali socios descuerant. Capta vero Mileto, protinus Caria in potestatem venit Persarum, aliis oppidis ultro sese deditibus, aliis vi ad obsequium redactis.

XXVI. Atque ita haec res gestae sunt. Histiaeus autem Milesio circa Byzantium versanti et Ionum onerarias naves e Ponto venientes intercipienti, adfertur nuncius de rebus ad Miletum gestis. (2) Itaque, rebus ad Hellespontum Bisaltæ Abydeno permissis, Apollphanis filio, ipse secum sumptis Lesbiis Chium navigavit. Ubi quum non reciperet eum Chiorum praesidium, acie cum his congressus est in Caelis (id est Cavis) quæ vocantur Chiæ terræ; (3) et eorum multos interfecit : mox reliquos etiam Chios, quippe navali pugna misere adflictos, sub potestatem suam Histiaeus, Lesbiis adjutus, redegit, ex Polichna Chiorum oppido impetu facto.

XXVII. Solet autem deus ante significare, quando magna mala civitati aut populo cuiquam imminet; atque etiam Chiis ante has calamitates ingentia signa acciderant. Primum enim, quum centum juvenum chororum Delphos misissent, non nisi duo ex his redierant, cæteris octo et nonaginta peste absumptis : (2) tum per idem tempus, haud multo ante navalem pugnam, super puerorum capitibus literas discentium tectum corruerat, ut de centum et viginti pueris unus solus evaserit. (3) His signis a deo ante ostensis, deinde secuta pugna navalis in genu projecit civitatem; post pugnam vero navalem supervenit Histiaeus cum Lesbiis, et Chios jam ante adtritros facile prorsus depressit.

XXVIII. Inde Thaso arma Histiaeus intulit, magnam Ionum et Aelensium manum secum ducens. Dum vero Thasum circumsidet, adfertur ei nuncius, Phoenices Mileto profectos reliquam Ioniam navibus petere. (2) Quo

Πυθόμενος δὲ ταῦτα Θάσον μὲν ἀπόρθητον λείπει, αὐ-
 τὸς δὲ ἐς τὴν Λέσβον ἡπείγεται ἄγων πᾶσαν τὴν στρα-
 τὴν. Ἐκ Λέσβου δὲ λιμαινούσης οἱ τῆς στρατιῆς
 πέρην διαβαίνει, ἐκ τοῦ Ἀταρνεὸς ὡς ἀμήσων τὸν σί-
 5 ρον, τὸν τε ἐνθεύτεν καὶ τὸν ἐκ Καίκου πεδίου, τὸν
 τῶν Μυσῶν. (3) Ἐν δὲ τούτοις τοῖσι χωρίοις ἐτύγχανε
 εἶναι Ἀρπαγὸς ἀνὴρ Πέρσης, στρατηγὸς στρατιῆς οὐκ
 ὀλίγης, ὃς οἱ ἀποδάντι συμβαλὼν αὐτὸν τε Ἰστιάϊον
 ζωγρῆν ἔλαβε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν πλεῶν διέ-
 10 φθειρε.

XXIX. Ἐζωγρήθη δὲ ὁ Ἰστιάϊος ὧδε. Ὡς ἐμά-
 χοντο οἱ Ἕλληνες τοῖσι Πέρσῃσι ἐν τῇ Μαλήνῃ τῆς
 Ἀταρνεΐτιδος χθώρας, οἱ μὲν συνέστασαν χρόνον ἐπὶ
 15 πολλόν, ἡ δὲ ἵππος ὑστερον ὁρμηθεῖσα ἐπιπίπτει τοῖσι
 Ἕλλησι. Τό τε δὴ ἔργον τῆς ἵππου τοῦτο ἐγένετο, (2)
 καὶ τετραμμένων τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἰστιάϊος ἐλπίζων
 οὐκ ἀπολέσθαι ὑπὸ βασιλέως διὰ τὴν παρεῦσαν ἀμαρ-
 τὰν φιλοψυχὴν τοῖνδε τινὰ ἀναίρεται ὡς φεύγων
 τε καταλαμβάνετο ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσῃ καὶ ὡς καταϊρε-
 20 ὤμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐμελλε συγκεντηθῆσθαι, Περσίδα
 γλῶσσαν μετεῖς καταμηνύει ἑωυτὸν ὡς εἶναι Ἰστιάϊος ὁ
 Μιλήσιος.

XXX. Εἰ μὲν νυν, ὡς ἐζωγρήθη, ἀνάχθῃ ἀγόμενος
 παρὰ βασιλέα Δαρειὸν, ὁ δ' οὐτ' ἂν ἔπαθε κακὸν οὐδὲν
 25 δοκέειν ἐμοί, ἀπῆχέ τ' ἂν αὐτῷ τὴν αἰτίαν· νῦν δὲ μιν
 αὐτῶν τε τούτων εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ διαφυγὼν αὐτὸς
 μέγας παρὰ βασιλεῖ γένηται, Ἀρταφέρνης τε ὁ Σαρ-
 δίων ὑπαρχὸς καὶ ὁ λαβὼν Ἀρπαγὸς, ὡς ἀπῆκετο ἀγόμε-
 30 ὤμενος ἐς Σάρδεις, τὸ μὲν αὐτοῦ σῶμα αὐτοῦ ταύτη ἀνε-
 σταύρωσαν, τὴν δὲ κεφαλὴν ταριχεύσαντες ἀνήνεικαν
 παρὰ βασιλέα Δαρειὸν ἐς Σοῦσα. (2) Δαρεῖος δὲ
 πυθόμενος ταῦτα καὶ ἐπαιτισησάμενος τοὺς ταῦτα ποιή-
 σαντας ὅτι μιν οὐ ζῶντας ἀνήγαγον ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ,
 35 τὴν κεφαλὴν τὴν Ἰστιάϊου λούσαντάς τε καὶ περιστεί-
 λαντας εὖ ἐνετείλατο θάψαι ὡς ἀνδρὸς μεγάλως ἑωυτῷ
 τε καὶ Πέρσῃσι εὐεργέτῃ. Τὰ μὲν περὶ Ἰστιάϊον
 οὕτω ἔσχε.

XXXI. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων χειμε-
 40 ρίσας περὶ Μίλητον, τῷ δευτέρῳ ἔτει ὡς ἀνέπλωσε,
 αἶρει εὐπετέως τὰς νήσους τὰς πρὸς τῇ ἡπείρῳ κειμέ-
 νας, Χίον καὶ Λέσβον καὶ Τένεδον. (2) Ὅπως δὲ
 λάβοι τινὰ τῶν νήσων, ὡς ἐκάστην αἰρέοντες οἱ βάρβα-
 ροὶ ἐσαγῆνευσιν τοὺς ἀνθρώπους. Σαγηνέουσι δὲ τόνδε
 τὸν τρόπον· ἀνὴρ ἀνδρὸς ἀψάμενος τῆς χειρὸς ἐκ θαλάσ-
 45 σης τῆς βορρῆς ἐπὶ τὴν νοτίην διήκουσι, καὶ ἐπειτεν
 διὰ πάσης τῆς νήσου διέρχονται ἐκθηρεύοντες τοὺς ἀν-
 θρώπους. (3) Αἶρεον δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ πόλεις
 τὰς Ἰάδας κατὰ τὰ αὐτὰ, πλὴν οὐκ ἐσαγῆνευσιν τοὺς
 ἀνθρώπους· οὐ γὰρ οἶά τ' ἦν.

50 XXXII. Ἐνθαῦτα Περσέων οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἐφύ-
 σαντο τὰς ἀπειλὰς τὰς ἐπιτείλῃσαν τοῖσι Ἰωσι στρα-
 τοπεδευομένοις ἐναντία σφίσι. (2) Ὡς γὰρ δὴ ἐπε-
 κράτησαν τῶν πόλιων, παιδᾶς τε τοὺς εὐειδεστάτους
 ἐκλεγόμενοι ἐξέταμνον καὶ ἐποίηον ἀντὶ τοῦ εἶναι

cognito, Thasum inexpugnatam relinquens, Lesbum con-
 tendit, universis copiis secum ductis. Lesbo vero, quum
 fame laboraret exercitus, in continentem trajecit, frumen-
 tum demetere et ex Atarneo cogitans, et ex Caico campo
 Mysorum ditionis. (3) At fuit forte in ea regione Harpagus
 Persa, haud exigui dux exercitus : qui, cum illo in terram
 egresso commissa pugna, et ipsum Histiaeum vivum cepit,
 et majorem copiarum illius partem interfecit.

XXIX. Captus est autem Histiaeus hoc modo. Commis-
 so Græcos inter et Persas prælio in Malea agri Atarnensis,
 per satis longum tempus aequo Marte pugnatum est; ad
 extremum vero immissus est Græcis equitatus, qui pu-
 gniam hanc confecit : (2) et in fugam versis Græcis, Hi-
 stiaeus, sperans se ob admissam culpam non supplicio ad-
 fectum iri a rege, talem quemdam vitæ amorem concepit :
 quum fugientem adsecutus esset homo Persa, qui jam in eo
 erat ut deprehensum confoderet, Persico ille sermone ho-
 minem adloquens, esse se Histiaeum Milesium indicavit.

XXX. Qui si in vita fuisset servatus, et ad Darium re-
 gem adductus, puto equidem nihil mali fuisse eum passu-
 rum, remissurumque ei culpam fuisse regem. Nunc hanc
 ipsam ob causam, ne salvus evaderet iterumque me-
 gnus fieret apud regem, Artaphernes Sardium præfectus, ei
 qui illum captivum fecerat Harpagus, ut Sardes adductus
 est Histiaeus, corpus illius suspenderunt e cruce, caput au-
 tam, sale conditum, Susa ad Darium regem miserunt. (2)
 Quibus rebus cognitis Darius, vituperatis his qui hoc fe-
 cerant, quod non vivum illum in suum conspectum ad-
 duxissent, caput Histiaei lotum et bene curatum jussit
 sepeliri, ut viri de se et de Persis præclare meriti. Hoc
 igitur fato functus Histiaeus est.

XXXI. Jam navalis Persarum exercitus, postquam circa
 Miletum hiemaverat, sequenti anno inde profectus, insu-
 las facile cepit haud procul a continente sitas, Chium et
 Lesbum et Tenedum. (2) Quarum insularum ut quaque
 potiti erant barbari, incolas omnes indagine cinctos capie-
 bant. Indagine autem cingunt hoc modo : vir virum
 manu prehensens, a mari septentrionali ad australe perti-
 nentes, totam pervadunt insulam, atque ita homines ve-
 nantur. (3) Pariter vero etiam Ionicas in continente ce-
 perunt civitates, nisi quod ibi homines non indagine cinctos
 venati sunt; neque enim fieri id poterat.

XXXII. Tunc vero Persarum duces vera præstiterunt
 ea, quæ minati Ionibus erant, quum illi ex adverso ca-
 stra haberent. (2) Postquam enim urbibus potiti sunt,
 selectos puerorum formosissimos castrabant, ex viris eunu-
 chos facientes; et virgines forma præcellentes abducebant

ἐνόρχιας εὐνούχους, καὶ παρθένους τὰς καλλιστευού-
σας ἀνασπάστους παρὰ βασιλείᾳ· ταῦτά τε δὴ ἐποίουν,
καὶ τὰς πόλιας ἐνεπίμπρασαν αὐτοῖσι ἱροῖσι. (3) Οὕτω
δὴ τὸ τρίτον Ἴωνες κατεδουλώθησαν, πρῶτον μὲν ὑπὸ
5 Λυδῶν, οἷς δὲ ἐπεξῆς τότε ὑπὸ Περσέων.

XXXIII. Ἀπὸ δὲ Ἴωνίης ἀπαλλασσόμενος ὁ ναυτι-
κὸς στρατὸς τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ἐσπλώνοντι τοῦ Ἑλλησ-
πόντου αἶρεε πάντα· τὰ γὰρ ἐπὶ δεξιὰ αὐτοῖσι Πέρ-
σῃσι ὑποχείρια ἦν γεγονότα κατ' ἤπειρον. (2) Εἰσι
10 δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ αἶδε τοῦ Ἑλλησπόντου, Χερσόνησός
τε, ἐν τῇ πόλει συγκαὶ ἔνεισι, καὶ Πέρινθος καὶ τὰ
τείχεα τὰ ἐπὶ Θρηίκης καὶ Σηλυβρίῃ τε καὶ Βυζάντιον.
(3) Βυζάντιοι μὲν νυν καὶ οἱ πέρηθε Καλχηδόνιοι
οὐδ' ὑπέμειναν ἐπιπλώνοντας τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' οἶχοντο
15 ἀπολιπόντες τὴν σφετέρην ἑσω ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον,
καὶ ἐνθαῦτα πόλιν Μεσαμβρίην οἰκισαν· οἱ δὲ Φοίνικες
κατακαύσαντες ταύτας τὰς χώρας τὰς καταλεχθείσας
τράπονται ἐπὶ τε Προκόννησον καὶ Ἀρτάκην, πυρὶ δὲ
καὶ ταύτας νεύμαντες ἐπλῶον αὖτις ἐς τὴν Χερσόνησον,
20 ἐξαίρησόντες τὰς ἐπιλοίπους τῶν πόλιν, ὅσας πρότε-
ρον προσσχόντες οὐ κατέσυραν. (4) Ἐπὶ δὲ Κύζικον
οὐδὲ ἐπλῶσαν ἀρχὴν· αὐτοὶ γὰρ Κυζικηνοὶ ἔτι πρό-
τερον τοῦ Φοινίκων ἐσπλου ἐγεγόνεσαν ὑπὸ βασι-
λεῖ, Οἰδάρει τῷ Μεγαβάδι δομολογήσαντες, τῷ
25 ἐν Δασκυλείῳ ὑπάρχῃ. Τῆς δὲ Χερσόνησου, πλὴν
Καρδίας πόλιος, τὰς ἄλλας πάσας ἐχειρώσαντο οἱ
Φοίνικες.

XXXIV. Ἐτυράννευς δὲ αὐτέων μέχρι τότε Μι-
τιάδης ὁ Κίμωνος τοῦ Στισταγόρου, κτισταμένου τὴν
30 ἀρχὴν ταύτην πρότερον Μιλτιάδῃ τοῦ Κυψέλου τρό-
πῳ τοιῷδε. Εἶχον Δόλογοι Θρηίκης τὴν Χερσόνη-
σον ταύτην. (2) Οὗτοι ὧν οἱ Δόλογοι πιεσθέντες πο-
λέμῳ ὑπ' Ἀψινθίων ἐς Δελφοὺς ἐπεμψαν τοὺς βασιλεῖας
περὶ τοῦ πολέμου χρησόμενους. Ἡ δὲ Πυθίῃ σφι
35 ἀνεῖλε οἰκιστὴν ἐπάγεισθαι ἐπὶ τὴν χώραν τοῦτον ὃς ἂν
σφας ἀπionτας ἐκ τοῦ ἱεροῦ πρῶτος ἐπὶ ξείνια καλέσῃ.
(3) Ἰόντες δὲ οἱ Δόλογοι τὴν ἱρὴν δδὸν διὰ Φωκίων τε
καὶ Βωιωτῶν ἦσαν· καὶ σφας ὡς οὐδεὶς ἐχάλεε, ἐκτρά-
πονται ἐπ' Ἀθηναίων.

40 XXXV. Ἐν δὲ τῇσι Ἀθήνῃσι τηνικαῦτα εἶχε μὲν
τὸ πᾶν κράτος Πεισίστρατος, ἀτὰρ ἐδυνάστευε καὶ
Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου ἐὼν οἰκίης τεθριπποτρόφου, τὰ
μὲν ἀνάχαθεν ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγινώς, τὰ
δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἰάντος παιδὸς
45 γεγομένου πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. (2)
Οὗτος ὁ Μιλτιάδης κατήμενος ἐν τοῖσι προθύροις τοῖσι
ἑωυτοῦ, ὀρέων τοὺς Δολογικοὺς παριόντας ἐσθῆτα οὐκ
ἐγχωρίην ἔχοντας καὶ αἰχμὰς προσεβώσατο καὶ σφι
προσελθοῦσι ἐπηγγεῖλατο καταγωγὴν καὶ ξείνια. (3)
60 Οἱ δὲ δεζάμενοι καὶ ξεινισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἐξέφαινον
πᾶν οἱ τὸ μηχανήιον, ἐκφάναντες δὲ ἐδέοντο αὐτοῦ τῷ
θεῷ μιν πείθεσθαι. Μιλτιάδεα δὲ ἀκούσαντα παραυ-
τίκα ἐπεισε ὁ λόγος οἷα ἀχθόμενον τε τῇ Πεισιστράτου
ἀρχῇ καὶ βουλούμενον ἐκποδὼν εἶναι. (4) Αὐτίκα δὲ

ad regem : et hæc igitur faciebant et urbes cum ipsis templis
incendio cremabant. (3) Atque sic tertio in servitutum
Iones redacti sunt : primum a Lydis, et his deinceps tunc a
Persis.

XXXIII. Posthæc, relicta Ionia, navalis exercitus omnia
Hellesponti loca, quæ ad sinistram sunt intranti, sube-
git : nam, quæ a dextra sunt, ea Persæ jam ipsi per se,
terra adgressi, suam in potestatem redegerant. (2) Sunt au-
tem ad Hellespontum in Europa loca hæc : Chersonesus,
in qua complura insunt oppida, tum Perinthus, et castella
Thracia, et Selybria, et Byzantium. (3) Jam Byzantii qui-
dem, et his ex adverso oppositi Calchedonii, ne exspecta-
runt quidem Phœniciæ classis adventum ; sed, relictis suis
sedibus, introrsus in Pontum Euxinum se receperunt, ibi-
que urbem condiderunt Mesembriam. Phœnices vero, in-
censis his quæ nominavi locis, contra Proconnesum et
Artacam se converterunt : quibus et ipsis igni datis, ite-
rum in Chersonesum navigarunt, reliquas urbes expugna-
turi, quas superiori adpulsu non everterant. (4) Adver-
sus Cyzicum vero cursum omnino non direxerunt : nam
Cyziceni ipsi jam ante Phœnicum adventum in obsequio
erant regis Persarum, deditionem cum Cebare pacti, Me-
gabazi filio, Dascylei præfecto. Chersonesi vero, una
Cardia excepta, reliquis omnibus urbibus potiti sunt Phœ-
nices.

XXXIV. Tyrannus tunc Chersonesi Miltiades erat, Ci-
monis filius, Stesagoræ nepos : quod regnum primus olim
susceperat Miltiades, Cypseli filius, hoc modo. Tenebant
hanc Chersonesum Dolonci Thracæ. (2) Hi, bello pressi
ab Apsinthiis, reges suos miserant Delphos, qui de hoc
bello oraculum consulerent ; quibus Pythia respondit,
colonizæ conditorem in hanc regionem secum adducerent
eum, qui ipsos, postquam templo egressi essent, primus
ad hospitium vocasset. (3) Rediere Dolonci sacra via,
per Phœnces et Boeotos : ubi quum nemo eos vocasset,
Athenas deflectunt.

XXXV. Erat tunc Athenis summa potestas penes Pisi-
stratum : cæterum dominabatur etiam Miltiades Cypseli
filius, e familia quadrigas alente ; originem quidem generis
ab Aëaco ex Ægina repetens, sed recentiori memoria civis
Atheniensis ; Philæus enim, Ajacis filius, primus ex hac
familia in civium Atheniensium numerum erat receptus.
(2) Hic Miltiades, in vestibulo ædium suarum sedens,
quum prætereuntes conspiceret Doloncos, vestem gestan-
tes extraneam et lanceas, inclamavit illos ; accedentibusque
deversorium et hospitalia officia obtulit. (3) Tum illi,
accepta conditione, hospitio ab eo recepti, totum hospitii
effatum oraculi aperuerunt, rogaruntque eundem ut deo
obsequeretur. Quorum auditu sermone, protinus persua-
sus Miltiades est, quippe ægre ferens Pisistrati imperium,
et procul ipse abesse cupiens. (4) Itaque extemplo Del-

ἰσάλη ἐς Δελφοὺς, ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποιήη τὰ περ αὐτοῦ οἱ Δολόγχοι προσεδέοντο.

XXXVI. Κελευούσης δὲ καὶ τῆς Πυθίης, οὕτω δὴ Μιλτιάδης δὲ Κυψέλου, Ὀλύμπια ἀναραιρηκῶς πρότερον τούτων τεθρίππων, τότε παραλαβὼν Ἀθηναίων πάντα τὸν βουλούμενον μετέγειν τοῦ στόλου ἔπλωε ἅμα τοῖσι Δολόγχοις, καὶ ἔσχε τὴν χώραν καὶ μιν οἱ ἐπαγαγόμενοι τύραννον κατεστήσαντο. (2) Ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀπετείλισε τὸν ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου ἐκ Καρδίας πόλιος ἐς Πακτύην, ἵνα μὴ ἔχοιεν σφρας οἱ Ἀψινθιοὶ δηλέεσθαι ἐσβάλλοντες ἐς τὴν χώραν. Εἰσὶ δὲ οὗτοι σταδίοι ἑξ τε καὶ τριήκοντα τοῦ ἰσθμοῦ· ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου ἡ Χερσόνησος ἔσω πᾶσα ἔστι σταδίων εἴκοσι καὶ τετρακοσίων τὸ μήκος.

XXXVII. Ἀποτειχίσας ὦν τὸν αὐχένα τῆς Χερσονήσου ὁ Μιλτιάδης, καὶ τοὺς Ἀψινθίους τρόπῳ τοιούτῳ ὠσάμενος, τῶν λοιπῶν πρώτοις ἐπολέμησε Λαμψακηνοῖσι καὶ μιν οἱ Λαμψακῆνοι λοχῆσαντες αἰρέουσιν ζωγρίῃ. (2) Ἦν δὲ ὁ Μιλτιάδης Κροίσῳ τῷ Ἀυδῶν ἐν γνώμῃ γεγόνως πυθόμενος ὦν δὲ Κροῖσος ταῦτα, πέμπων προηγόρευε τοῖσι Λαμψακηνοῖσι μετιέναι Μιλτιάδεα· εἰ δὲ μὴ, σφρας πίτυος τρόπον ἡπείλειε ἐκτρίφειν. (3) Πλανεωμένων δὲ τῶν Λαμψακηνῶν ἐν τοῖσι λόγοις τί ἐθέλει τὸ ἔπος εἶναι τό σφι ἡπείλησεν δὲ Κροῖσος, πίτυος τρόπον ἐκτρίφειν, μόγις κοτὲ μαθὼν τῶν τις πρεσβυτέρων εἶπε τὸ ἐόν, ὅτι πίτυς μούνη δεινδρέων πάντων ἔκκοπεῖσα βλαστὸν οὐδένα μετiei, ἀλλὰ πανώλεθρος ἐξαπολλύται. Δείσαντες ὦν οἱ Λαμψακῆνοι Κροῖσον, λύσαντες μετήξαν Μιλτιάδεα.

XXXVIII. Οὗτος μὲν δὴ διὰ Κροῖσον ἐκφύγει, μετὰ δὲ τελευτᾷ ἄπαις, τὴν ἀρχήν τε καὶ τὰ χρήματα παραδούς Στησαγόρῃ τῷ Κίμωνος ἀδελφεοῦ παιδὶ δημομητρίου. Καὶ οἱ τελευτῆσαντι Χερσονησίται θυοῦσι ὡς νόμος οἰκιστῇ, καὶ ἄγῳνα ἵππικόν τε καὶ γυμνικὸν ἐπιστᾶσι, ἐν τῷ Λαμψακηνῶν οὐδενὶ ἐγγίνεται ἀγωνίζεσθαι. (2) Πολέμου δὲ ἔοντος πρὸς Λαμψακηνούς καὶ Στησαγόρεα κατέλαβε ἀποθανεῖν ἄπαιδα, πληγόντα τὴν κεφαλὴν πελέκει ἐν τῷ πρυτανίῳ πρὸς ἀνδρὸς αὐτομόλου μὲν τῷ λόγῳ, πολεμίου δὲ καὶ ὑποθερμότερου τῷ ἔργῳ.

XXXIX. Τελευτήσαντος δὲ καὶ Στησαγόρεω τρόπῳ τοιῷδε, ἐνθαῦτα Μιλτιάδεα τὸν Κίμωνος, Στησαγόρεω δὲ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφεόν, καταλαμψόμενον τὰ πρήγματα ἐπὶ Χερσονήσου ἀποστέλλουσι τριήρεϊ οἱ Πεισιστρατίδαι, οἳ μιν καὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἐπολεῦν εὖ ὡς οὐ συνειδότες δῆθεν τοῦ πατρὸς Κίμωνος αὐτοῦ τὸν θάνατον, τὸν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημανέω ὡς ἐγένετο. (2) Μιλτιάδης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Χερσόνησον εἶγε κατ' οἶκους, τὸν ἀδελφὸν Στησαγόρεα δηλαδὴ ἐπιτιμῶν. Οἱ δὲ Χερσονησίται πυθνόμενοι ταῦτα συνελθῆσαν ἀπὸ πασέων τῶν πόλιν οἱ δυναστεύοντες πάντοθεν, κοινῶ δὲ στόλῳ ἀπικόμενοι ὡς συλλυπηθῆσόμενοι ἐδέχθησαν ὑπ' αὐτοῦ. (3) Μιλτιάδης τε δὴ ἴσχει τὴν Χερσόνησον, πεντακοσίους βόσκων ἐπικούρους, καὶ

phos profectus, consuluit oraculum, an faceret quod eum Dolonci rogassent.

XXXVI. Quod ubi etiam Pythia facere jussit, ita Miltiades Cypseli filius, qui ante id tempus quadrigæ curriculo victoriam Olympiæ reportaverat, tunc, adsumptis quicumque ex Atheniensibus protectionis esse socii vulerant, una cum Doloncis navigavit: et, postquam terram illam tenuit, ab his ipsis qui eum adduxerant tyrannus est constitutus. (2) Is igitur primo isthmum Chersonesi muro intercepti, ex Cardia urbe usque Pactyam; ne possent Apsinthii incursionibus vastare regionem. Est autem latitudo isthmi illius stadia sex et triginta; longitudo vero Chersonesi ab hoc isthmo introrsum est quadringentorum et viginti stadiorum.

XXXVII. Faucibus Chersonesi muro interceptis, eaque ratione expulsis Apsinthiis, primis cæterorum Lampsacenis arma Miltiades intulit: quo bello a Lampsacenis, structis insidiis, vivus captus est. (2) Erat autem Miltiades Cræso Lydo familiaris. Itaque re cognita, Cræsus præcone misso edixit Lampsacenis, saluum dimitterent Miltiadem: id ni fecissent, minatus est, pinus arboris in modum se illos excisurum. (3) Incertis Lampsacenis, disceptantibusque inter se quid sibi vellet hoc verbum, quod ipsis minatus Cræsus esset, pinus in modum se illos excisurum, postremo tandem seniorum quispiam verum docuit, scilicet pinum solam ex cunctis arboribus, postquam excisa sit, nullum amplius germen edere, sed funditus perire. Igitur Cræsum metuentes Lampsaceni Miltiadem solutis vinculis liberum dimiserunt.

XXXVIII. Hic igitur, postquam opera Cræsi salvus evasis, deinde sine liberis obiit, regno et rebus suis omnibus Stesagoræ relictis, Cimonis filio, fratris sui eadem matre nati. Et ei vita functo sacra faciunt Chersonitæ, ut mos est conditori facere; et equestre gymnicumque in illius honorem certamen celebrant, in quo nulli Lampsacenorum certare fas est. (2) Dum vero bellum geritur cum Lampsacenis, accidit ut Stesagoras quoque sine liberis vita discederet, securi caput percussus in prytaneo ab homine, qui in speciem transfuga, revera autem hostis erat isque ferventior.

XXXIX. Ita mortuo etiam Stesagora, deinde Miltiadem, Cimonis filium, mortui Stesagoræ fratrem, ad suscipiendum imperium cum triremi in Chersonesum miserunt Pistratidæ; qui Athenis etiam eundem beneficiis promeruerant, quasi non conscii fuissent cædis patris illius Cimonis; quæ quo pacto patrata fuerit, in alia narrationis parte exponam. (2) Miltiades postquam in Chersonesum pervenit, domi se tenuit, tamquam mortui fratris Stesagoræ memoriam honorans. Quod ubi rescivere Chersonesitæ, congressi principes ex omnibus undique civitatibus, quum communi consilio simul omnes ad eum condolendi causa convenissent, in vincula ab illo conjecti sunt. (3) Atque ita Miltiades Chersonesum tenuit, quingentos alens satellites

γαμέει Ὀλόρου τοῦ Θρηκίων βασιλέος θυγατέρα Ἡγησιπύλην.

XL. Οὗτος δὲ ὁ Κίμωνος Μιλτιάδης νεωστὶ μὲν ἐλγλύθε ἐς τὴν Χερσονήσον, καταλάμβανε δὲ μιν ἐλθόντα ἄλλα τῶν κατεχόντων πρηγμάτων χαλεπώτερα. Τρίτῳ μὲν γὰρ ἔτει τούτων Σκύθας ἐκφεύγει· Σκύθαι γὰρ οἱ νομάδες ἐρεθισθέντες ὑπὸ βασιλέος Δαρείου συνεστράφησαν καὶ ἤλασαν μέχρι τῆς Χερσονήσου ταύτης. (2) Τούτους ἐπιόντας οὐκ ὑπομείνας ὁ Μιλτιάδης ἐφευγε ἀπὸ Χερσονήσου, ἐς δ' οἷ τε Σκύθαι ἀπαλλάχθησαν καὶ μιν οἱ Δόλογχοι κατήγαγον ὀπίσω. Ταῦτα μὲν δὴ τρίτῳ ἔτει πρότερον ἐγεγόνει τῶν τότε μιν κατεχόντων.

XLI. Τότε δὲ πυνθανόμενος εἶναι τοὺς Φοίνικας ἐν Τενέδῳ, πληρώσας τριήρεας πέντε χρημάτων τῶν παρεόντων ἀπέπλωε ἐς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὥσπερ ὠρμήθη ἐκ Καρδίας πόλιος, ἔπλωε διὰ τοῦ Μέλανος κόλπου παραμειβέτο τε τὴν Χερσονήσον, καὶ οἱ Φοίνικες οἱ περιπίπτουσι τῇσι νησί. (2) Αὐτὸς μὲν δὴ Μιλτιάδης σὺν τῇσι τέσσερισι τῶν νεῶν καταφεύγει ἐς Ἰμβρον, τὴν δὲ οἱ πέμπτην τῶν νεῶν κατεῖλον διώκοντες οἱ Φοίνικες. (3) Τῆς δὲ νεὸς ταύτης ἔτυχε τῶν Μιλτιάδῳ παίδων ὁ πρεσβύτατος ἄρχων Μητίοχος, οὐκ ἐκ τῆς Ὀλόρου τοῦ Θρηκίος ἐὼν θυγατὶς, ἀλλ' ἐξ ἄλλης· καὶ τοῦτον ἅμα τῇ νηὶ εἶλον οἱ Φοίνικες, καὶ μιν πυθόμενοι ὡς εἴη Μιλτιάδῳ παῖς ἀνήγαγον παρὰ βασιλέα, δοκέοντες χάριτα μεγάλην καταθήσεσθαι, οἷ δὴ Μιλτιάδης γνώμην ἀπεδέξατο ἐν τοῖσι Ἰωσι πείθεσθαι κελεύων τοῖσι Σκύθῃσι, ὅτε οἱ Σκύθαι προσέδεοντο λύσαντας τὴν σχεδὴν ἀποπλῶειν ἐς τὴν ἐσωτῶν. (4) Δαρείος δὲ, ὡς οἱ Φοίνικες Μητίοχον τὸν Μιλτιάδῳ ἀνήγαγον, ἐποίησε καχὸν μὲν οὐδὲν Μητίοχον, ἀγαθὰ δὲ συχνά· καὶ γὰρ οἶκον καὶ κτήσιν ἔδωκε καὶ Περσίδα γυναῖκα, ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο τὰ ἐς Πέρσας κεκοσμέαται.

XLII. Μιλτιάδης δὲ ἐξ Ἰμβρου ἀπικνέεται ἐς τὰς Ἀθήνας. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν Περσέων οὐδὲν ἔτι πλεόν ἐγένετο τούτων ἐς νεῖκος φέρων Ἰωσι, ἀλλὰ τάδε μὲν χρήσιμα κάρτα τοῖσι Ἰωσι ἐγένετο τούτου τοῦ ἔτους. (2) Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος μεταπεμφόμενος ἀγγέλους ἐκ τῶν πόλεων συνθήκας σφίσι αὐτοῖσι τοὺς Ἰωνας ἠνάγκασε ποιέεσθαι, ἵνα δωσιδικοί εἶεν καὶ μὴ ἀλλήλους φέροιεν τε καὶ ἀγοιεν. (3) Ταῦτά τε ἠνάγκασε ποιέειν, καὶ τὰς χώρας σφέων μετρήσας κατὰ παρασάγγας, τοὺς καλεῖσι οἱ Πέρσαι τὰ τριήκοντα στάδια, κατὰ δὴ τούτους μετρήσας φόρους ἔταξε ἐκάστοισι, οἱ κατὰ χώραν διατελέουσι ἔχοντες ἐκ τούτου τοῦ χρόνου αἰεὶ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ὡς ἐτάχθησαν ἐξ Ἀρταφέρνηος· ἐτάχθησαν δὲ σχεδὸν κατὰ τὰ αὐτὰ τὰ καὶ πρότερον εἶχον.

XLIII. Καὶ σφι ταῦτα μὲν εἰρηναῖα ἦν. Ἄμα δὲ τῷ Ἰαρί, τῶν ἄλλων καταλελυμένων στρατηγῶν ἐκ βασιλέως, Μαρδόνιος ὁ Γωβρύου κατέβαινε ἐπὶ θάλασσαν, στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα πεζὸν ἅμα ἀγόμενος,

et uxorem duxit filiam Olori Thracum regis Hegesipylam.

XL. Hic igitur Cimonis filius Miltiades recentiori memoria in Chersonesum venerat : cui, ex quo advenit, alia acciderunt praesentibus graviora. Tertio enim ab his rebus superiori anno Scythas fugiens in exsilium abiit. Nempe Scythae Nomades, a Dario rege irritati, junctis viribus usque in hanc Chersonesum invaserunt : (2) quorum adventum exspectare non ausus Miltiades e Chersoneso profugit ; donec, regressis Scythis, Dolonci eum reduxerunt. Haec igitur tertio anno ante ea quae nunc ei acciderunt, acta sunt.

XLI. Nunc vero, ubi Phoenices in Tenedo esse cognovit, quinque trimembris ex his, quae ad manus erant, pecunia et aliis rebus pretiosis impletis Athenas navigavit. Dum vero, ex Cardia urbe profectus, per Melanem sinum navigans, praetervehitur Chersonesum, occurrunt navibus ejus Phoenices. (2) Et ipse quidem Miltiades cum quattuor navibus Imbrum effugit ; quintam vero persequentes Phoenices ceperunt, (3) cui navi praefectus tum erat Miltiadis filius natus maximus Metiochus, non ex Olori Thracis filia natus, sed ex alia uxore : atque hunc simul cum navi ceperunt Phoenices. Qui, ut resciverunt Miltiadis esse filium, ad regem eum abduxerunt, ingentem existimantes gratiam se inituros propter sententiam quam in Ionum concilio dixerat Miltiades, quum illos hortaretur obtemperare Scythis rogantibus, ut pontem solverent Iones domumque navigarent. (4) At Darius, postquam ad eum Phoenices Metiochum Miltiadis filium adduxerunt, nihil Metiocho mali fecit, sed multa in eum beneficia contulit : nam et domum et possessiones ei dedit, et Persicam uxorem, ex qua ei nati sunt filii, qui Persarum ordini sunt adscripti.

XLII. Miltiades vero ex Imbro Athenas pervenit. Atque eo anno nihil amplius hostile adversus Ionas a Persis susceptum est ; immo vero haec valde utilia Ionibus hoc anno contigere. (2) Artaphernes, Sardinum praefectus, arcessitis legatis ex civitatibus, coegit Ionas, ut pactiones mutuas facerent de litibus ex juris formula dirimendis, nec porro vi et armis inter se agerent. (3) Et hoc eos facere coegit, et terras eorundem dimensus per parasangas (sic Persae mensuram vocant triginta stadiorum), tributa quibusque imposuit, quae ab illo inde tempore constanter ad meam usque aetatem eadem manent, sicut ab Artapherne constituta sunt : constituta autem ab illo sunt fere eadem conditione atque prius fuerant.

XLIII. Et haec quidem pacata illis contigerunt. Primum autem vere, reliquis imperatoribus domum dimissis a rege, Mardonius Gobryae filius ad mare descendit, ingentem et pedestrem exercitum ducens, et navalem. Aetate juve-

πολλὸν δὲ ναυτικόν, ἡλικίην τε νέος ἔων καὶ νεωστὶ γεγαμηκώς βασιλεὺς Δαρεῖου θυγατέρα Ἀρτοζώστην.
 (2) Ἄγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος ἐπέιτε ἐγένετο ἐν τῇ Κιλικίᾳ, αὐτὸς μὲν ἐπιβάς ἐπὶ νεὸς ἐκομίζετο ἅμα τῇσι ἀλλήσι νηυσὶ, στρατιὴν δὲ τὴν πεζὴν ἄλλοι ἡγεμόνες ἦγον ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. (3) Ὡς δὲ παραπλῶων τὴν Ἀσίην ἀπείκετο ὁ Μαρδόνιος ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐνθαῦτα μέγιστον θῶμα ἔρεω τοῖσι μὴ ἀποδεχομένοις Ἑλλήνων Περσέων τοῖσι ἐπτά Ὀτάνεα γνώ-
 10 μὴν ἀποδέξασθαι ὡς χρεὼν εἶη δημοκρατέεσθαι Πέρσας· τοὺς γὰρ τυράννους τῶν Ἰώνων καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόνιος δημοκρατίας καίσατος ἐς τὰς πόλεις. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας ἤπειγετο ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ συνελέχθη μὲν χρεὼν πολλὸν νεῶν, συνελέχθη δὲ καὶ
 15 πεζὸς στρατὸς πολλός, διαβάντες τῇσι νηυσὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπορεύοντο διὰ τῆς Εὐρώπης, ἐπορεύοντο δὲ ἐπὶ τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας.

XLIV. Αὐταὶ μὲν ὦν σφι πρόσχημα ἔσαν τοῦ στόλου· ἄτάρ ἐν νῶν ἔχοντες θσας ἂν πλείστας δύναιντο
 20 καταστρέφεσθαι τῶν Ἑλληνίδων πόλιν, τοῦτο μὲν δὴ τῇσι νηυσὶ Θασίους οὐδὲ χεῖρας ἀνταειραμένους κατεστρέψαντο, τοῦτο δὲ τῷ πεζῷ Μακεδόνας πρὸς τοῖσι ὑπάρχουσι δούλους προσεκλήσαντο· τὰ γὰρ ἐντὸς Μακεδόνων ἔθνεα πάντα σφι ἔδην ἦν ὑποχείρια γεγονότα.
 25 (2) Ἐκ μὲν δὴ Θάσου διαβαλόντες πέρην ὑπὸ τὴν ἡπειρον ἐκομίζοντο μέχρι Ἀκάνθου, ἐκ δὲ Ἀκάνθου ὁρμώμενοι τὸν Ἄθων περιέβαλλον. Ἐπιπεσὼν δὲ σφι περιπλώουσι βορέης ἄνεμος μέγας τε καὶ ἀπορος κάρτα τρηχέως περίεπε πλήθει πολλὰς τῶν νεῶν ἐκβάλλων
 30 πρὸς τὸν Ἄθων. (3) Λέγεται γὰρ κατὰ τρηκοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθαρείσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων· ὥστε γὰρ θηριωδестаτὴς εὐσεύς τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν Ἄθων, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων διεφθέροντο ἀρπαζόμενοι, οἱ δὲ πρὸς τὰς
 35 πέτρας ἀρασσόμενοι· οἱ δὲ αὐτῶν νέειν οὐκ ἠπιστάτο καὶ κατὰ τοῦτο διεφθέροντο, οἱ δὲ βίγει. Ὁ μὲν δὲ ναυτικὸς στρατὸς οὕτω ἐπρησσε.

XLV. Μαρδόνιῳ δὲ καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίᾳ νυκτὸς Βρύγοι Ὀρήϊκες ἐπεχείρησαν
 40 καὶ σφῶν πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τραυματίζουσι. Οὐ μέντοι οὐδὲ αὐτοὶ δουλόμεν νην διέφυγον πρὸς Περσέων· οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπηνέστη ἐκ τῶν χωρέων τούτων Μαρδόνιος πρὶν ἢ σφας ὑποχειρίους ἐποίησατο. (2) Τούτους μὲντοι καταστρε-
 45 ψάμενος ἀπῆγε τὴν στρατιὴν ὀπίσω ἅτε τῷ πεζῷ τε προσπταίσας πρὸς τοὺς Βρύγους καὶ τῷ ναυτικῷ μεγάλως περὶ τὸν Ἄθων. Οὗτος μὲν νυν δὲ στόλος αἰσχρῶς ἀγωνισάμενος ἀπαλλάχθη ἐς τὴν Ἀσίην.

XLVI. Δευτέρῳ δὲ ἔτει τούτων ὁ Δαρεῖος πρῶτα
 50 μὲν Θασίους διαβληθέντας ὑπὸ τῶν ἀστυγείτων ὡς ἀπόστασιν μηχανοίατο, πέμψας ἄγγελον ἐκέλευε σφας τὸ τεῖχος περιαίρειν καὶ τὰς νέας ἐς Ἀβδηρα κομίζειν. (2) Οἱ γὰρ δὴ Θάσιοι, οἳ ὑπὸ Ἰστιαίου τε τοῦ Μιλησίου πολιορκηθέντες καὶ προσόδων ἐουσέων μεγάλων,

nis is erat, et nuper regis Darii filiam Artozostram duxerat uxorem. (2) Huic igitur exercitui praefectus Mardonius, postquam in Ciliciam pervenit, navem ipse conscendit, et cum reliquis navibus est profectus; pedestrem vero exercitum alii duces ad Hellespontum duxerunt. (3) Quum vero Asiam praeternavigans Mardonius ad Ioniam pervenisset, rem hic ego dicam maxime miram eis Graecis, qui sibi persuaderi non patiuntur, Otanen unum e septem illis Persis pro sententia dixisse, populare imperium apud Persas debere institui. Namque Mardonius, abrogato tyrannorum omnium inter Ionas imperio, popularem statum in civitatibus instituit. (4) Eo facto in Hellespontum properavit. Ut vero coacta est magna vis navium, et collectus ingens pedestris exercitus, navibus superato Hellesponto, per Europam iter fecerunt: proficiscebantur autem adversus Eretriam et Athenas.

XLIV. Nempe, contra has dirigi expeditionem, verbis prae se ferebant. Ceterum, quum constitutum apud se haberent quam plurimas possent ex Graecis civitatibus subigere, primum Thasios classe adgressi, qui ne manus quidem contra illos sustulerant, sibi subjecerunt; tum pedestri exercitu Macedonas, post illos qui jam Persis serviebant, sub jugum miserunt: nam qui cis Macedoniam habitant populi, jam cuncti illis subjecti erant. (2) Dein navibus a Thaso continentem versus transvecti, secundum oram perrexerunt navigare usque Acanthum: tum Acantho profecti, Athon montem circumvehii instituerunt. Sed dum circumvehuntur, ingruens ventus boreas ingens, et contra quem eluctari nulla arte poterant, maximum navium numerum ad montem impulsas misere adflixit. (3) Aiunt enim ad trecentas ex navibus periisse, et hominum amplius viginti millia. Etenim quum belluis frequens admodum sit hoc circa Athon mare, alii a belluis rapti periire; alii vero ad petras adlisi; alii, quum natare non didicissent, hoc ipso periire; alii gelu. Haec clades classem adflixit.

XLV. Mardonium vero et pedestrem exercitum, quum in Macedonia castra haberet, noctu adgressi Brygi Thracas, magnum militum numerum occiderunt, ipsumque vulnerarunt Mardonium. At ne hi quidem servitutem a Persis imminentem effugere: etenim non prius ex his regionibus discessit Mardonius, quam in potestatem illos redegisset. (2) Verumtamen, subactis his, retro duxit exercitum, quippe et terra clade a Brygis accepta, et mari maximam calamitatem ad Athon passus. Ita hae copiae, turpiter regesta, in Asiam redierunt.

XLVI. Altero vero ab his rebus anno primum Thasios, a vicinis insimulatos quasi defectionem molirentur, misso nuncio jussit Darius diruere murum, et naves suas Abdera devellere. (2) Thasii enim, ex quo ab Histiao Milesio fuerant obsessi, quum magni illis essent reditus publici,

ἐχρέοντο τοῖσι χρήμασι νέας τε ναυπηγεύμενοι μακρὰς καὶ τεῖχος ἰσχυρότερον περιβαλλόμενοι. Ἡ δὲ πρόσδοδος σφι ἐγίνετο ἐκ τε τῆς ἡπείρου καὶ ἀπὸ τῶν μετάλλων. (3) Ἐκ μὲν γὰρ τῶν ἐκ Σκαπτῆς ὕλης τῶν χρυσέων μετάλλων τὸ ἐπίπαιον ὀδῶνκοντα τάλαντα προσήϊε; ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ Θάσῳ ἐλάσσῳ μὲν τούτων, συγχὰ δὲ οὕτω ὥστε τὸ ἐπίπαιον Θασίοισι ἐοῦσι καρπῶν ἀτελέσι προσήϊε ἀπὸ τε τῆς ἡπείρου καὶ τῶν μετάλλων ἕτεος ἐκάστου διηκόσια τάλαντα, ὅτε δὲ τὸ πλείστον προσῆλθε, τριηκόσια.

XLVII. Εἶδον δὲ καὶ αὐτοὺς τὰ μέταλλα ταῦτα, καὶ μακρῶ ἢ αὐτῶν θυμασιώτατα τὰ οἱ Φοίνικες ἀνεῦρον οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην, ἥτις νῦν ἐπὶ τοῦ Θάσου τούτου τοῦ Φοίνικος τὸ οὐνομα ἔσχε. (2) Τὰ δὲ μέταλλα τὰ Φοινικικὰ ταῦτα ἐστὶ τῆς Θάσου μεταξὺ Αἰνύρων τε χώρου καλυμένου καὶ Κοινύρων, ἀντίον δὲ Σαμοθρητικῆς, οὗρος μέγα ἀνεστραμμένον ἐν τῇ ζητήσι.

XLVIII. Τοῦτο μὲν νῦν ἐστὶ τοιοῦτο· οἱ δὲ Θάσιοι τῷ βασιλεῖ κελεύσαντι καὶ τὸ τεῖχος τὸ σφέτερον κατεῖλον καὶ τὰς νέας τὰς πάσας ἐκόμισαν ἐς Ἀθήναι. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεπειράτο ὁ Δαρεῖος τῶν Ἑλλήνων ὅ τι ἐν νόμῳ ἔχοιεν, κότερα πολεμέειν ἐωυτῷ ἢ παραδιδόναι σφέας αὐτούς. Διέπεμπε ὦν κήρυκας ἄλλους ἄλλῃ τάξας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, κελεύων αἰτέειν βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. (3) Τούτους μὲν δὴ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἔπεμπε, ἄλλους δὲ κήρυκας διέπεμπε ἐς τὰς ἐωυτοῦ δασμοφόρους πόλιας τὰς παραθαλασσίους, κελεύων νέας τε μακρὰς καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα ποιεῖσθαι.

XLIX. Οὗτοί τε δὴ παρεσκευάζοντο ταῦτα, καὶ τοῖσι ἤκουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυξι πολλοὶ μὲν ἡπειρωτέων ἔδοσαν τὰ προύσχετο αἰτέων ὁ Πέρσης, πάντες δὲ νησιῶται ἐς τοὺς ἀπικολατο αἰτήσαντες. Οἱ τε δὴ ἄλλοι νησιῶται διδοῦσι γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ καὶ δὴ καὶ Αἰγινήται. (2) Ποιήσασι δὲ σφι ταῦτα ἰθὺς Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο, δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς Αἰγινήτας δαδωκέναι, ὥς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρατεύωνται. Καὶ ἄσμενοι προφάσιος ἐπελάβοντο, φοιτεόντες τε ἐς τὴν Σπάρτην κατηγορεῖν τῶν Αἰγινήτων τὰ πεποιθήκοιεν προδόντες τὴν Ἑλλάδα.

L. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν κατηγορίην Κλεομένης ὁ Ἀναξανδρίδῳ βασιλεὺς ἑὼν Σπαρτιητέων διέβη ἐς Αἰγίαν, βουλόμενος συλλαβεῖν Αἰγινήτων τοὺς αἰτιωτάτους. Ὡς δὲ ἐπειράτο συλλαμβάνων, ἄλλοι τε δὴ αὐτῷ ἐγίνοντο ἀντιῆσοι τῶν Αἰγινήτων, ἐν δὲ δὴ καὶ Κρίος ὁ Πολυκρίτου μάλιστα, ὃς οὐκ ἔφη αὐτὸν οὐδένα ἄξειν χαίροντα Αἰγινήτων· (2) ἀνευ γάρ μιν Σπαρτιητέων τοῦ κοινοῦ ποίειν ταῦτα, ὅπ' Ἀθηναίων ἀναγνωσθέντα χρήμασι· ἅμα γὰρ ἂν μιν τῷ ἑτέρῳ βασιλεῖ ἐλθόντα συλλαμβάνειν. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Δημαρήτου. (3) Κλεομένης δὲ ἀπελαυνόμενος ἐκ τῆς Αἰγίνης αἶρετο τὸν Κρίον ὃ τι οἱ εἴη τὸ οὐνομα· ὃ δὲ οἱ τὸ ἐὼν ἔφρασε. Ὁ δὲ Κλεομένης πρὸς

pecuniis suis utebantur ad construendas naves longas, et ad validiorem murum urbi suæ circumducendum. Erant autem illis reditus et ex continente et ex metallis. (3) Certe ex his quæ in Scapte-Hyle metalla sunt, quæ sunt auri fodinæ, omnino octoginta redibant talenta; ex his vero quæ in ipsa Thaso, aliquanto quidem minus, sed tamen tantum, ut, quum Thasii essent vectigalium immunes fructuum nomine pendendorum, ex continente et ex metallis redirent iis omnino quotannis ducenta talenta, et, quando plurimum redibat, trecenta.

XLVII. Vidi etiam ipse hæc metalla: quorum maxime admiranda mihi visa sunt ea, quæ a Phoenicibus fuerant inventa, qui cum Thaso insulam hanc condiderunt, quæ nunc ab hoc Thaso Phœnice nomen traxit. (2) Sunt autem Phœnicia hæc metalla inter duo Thasi loca, quorum alteri Ænyra nomen est, alteri Cœnyra, adversus Samothraciam: ingens mons est, quærendis metalli venis susque deque versus.

XLVIII. Et hæc quidem hujusmodi sunt. Cæterum Thasii, regis imperio parentes, et murum suum diruerunt, et naves cunctas devexerunt Abdera. (2) Post hæc tentare Græcorum animos Darius instituit, cogniturus utrum secum bellum gesturi, an se ipsi tradituri essent. Igitur præcones per Græciam, alios alio, dimisit, qui regis nomine terram et aquam a Græciæ populis poscerent. (3) Dum vero hos in Græciam mittit, simul alios præcones per maritimas civitates sibi tributarias dimisit, qui eas juberent naves longas aliasque transvehendis equis comparare.

XLIX. Hæc igitur comparabant imperatas naves: qui vero in Græciam venerunt legati, his multi quidem in continente populi ea, quæ ipsis rex proposuerat postulaveratque, dedere; insulani vero omnes, ad quoscumque legati cum eisdem postulatis pervenerunt. Igitur quum cæteri insulani terram et aquam Dario dederunt, tum vero etiam Æginetæ. (2) Qui quum hoc fecissent, protinus eis imminabant Athenienses, rati adversus se tendere illud Æginetarum factum, ut simul cum rege Persarum bellum sibi inferrent. Itaque cupide arripientes hanc occasionem, Spartam misere legatos, qui accusarent Æginetas hujus facti causa, quod ad prodicionem pertineret Græciæ.

L. Qua audita accusatione, Cleomenes Anaxandridæ filius, rex Spartanorum, Æginam trajecit, comprehensurus hos ex Æginetis qui ejus rei maxime fuissent auctores. Ut vero comprehendere eos est adgressus, quum alii Æginetaru ei resisterunt, tum in his maxime Crios, Polycriti filius; qui, non impune, ait, illum quemquam ex Æginetis esse abducturum: (2) non enim publico Spartanorum consilio cum hoc facere, sed pecunia corruptum ab Atheniensibus; alioqui simul cum altero rege venturum fuisse ad hos comprehendendos. Dixit autem hæc ex Demarati mandato. (3) Cleomenes igitur, Ægina abire coactus, ex Crio quæsivit, quodnam ei nomen esset. Qui quum verum respondisset, dixit ei Cleomenes: « Nunc igitur, Aries

αὐτὸν ἔφη, « ἦδη νῦν καταγαλκοῦ, ὦ κριε, τὰ κέρα, ὡς συνισσόμενος μεγάλῳ κακῷ. »

LI. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ τούτων τὸν χρόνον ὑπομένων Δημόκριτος ὁ Ἀριστοῦνος διέβριλλε τὸν Κλεομένην, ἐὼν βασιλεὺς καὶ οὗτος Σπαρτιητέων, οἰκίης δὲ τῆς ὑποδεεστέρας, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑποδεεστέρας (ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γεγόνاسι), κατὰ πρεσβυγένειαν δὲ κως τετίμηται μᾶλλον ἢ Εὐρυσθένης.

LII. Λακεδαιμόνιοι γὰρ ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιῆ-
 10 τῇ λέγουσι αὐτὸν Ἀριστοδήμον τὸν Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ἰλλου βασιλευνonta ἀγαγεῖν σφέας ἐς ταύτην τὴν χώραν τὴν νῦν ἐκτάται, ἀλλ' οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας. (2) Μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολλὸν Ἀριστοδήμῳ τεκέειν τὴν γυναῖκα, τῇ οὐνομα εἶναι
 15 Ἀργεῖν· θυγατέρα δὲ αὐτὴν λέγουσι εἶναι Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάνδρου τοῦ Πολυνείκεος ταύτην δὲ τεκέειν διδύμα, ἐπιδόντα δὲ τὸν Ἀριστοδήμον τὰ τέκνα νούσῳ τελευτᾶν. (3) Λακεδαιμόνιους δὲ τοὺς τότε ἔοντας βουλευσai κατὰ νόμον βασιλεῖα τῶν παίδων
 20 τὸν πρεσβύτερον ποιήσασθαι. Οὐκ ὦν δὴ σφας ἔχειν δόκτορον ἔκωνται, ὥστε καὶ θυοῖων καὶ ἰσων ἔόντων οὐ δυναμένους δὲ γυνῶναι, ἥ καὶ πρὸ τούτου, ἐπειρωτᾶν τὴν τεκοῦσαν. (4) Τὴν δὲ οὐδὲ αὐτὴν φάναι δια-
 25 γινώσκειν, εἰδυῖαν μὲν καὶ τὸ κάρτα λέγειν ταῦτα, βουλομένην δὲ εἰ κως ἀμφοτέροι γενοῖατο βασιλῆες. Τοὺς ὦν δὴ Λακεδαιμόνιους ἀπορέειν, ἀπορέοντας δὲ πέμπειν ἐς Δελφοὺς ἐπειρησόμενους ὅ τι χρῆσονται τῷ
 30 πρήγματι. (5) Τὴν δὲ Πυθίην κελεύειν σφέας ἀμφοτέρα τὰ παῖδια ἡγήσασθαι βασιλῆας, τιμᾶν δὲ μᾶλλον
 35 τὸν γεραίτερον. Τὴν μὲν δὴ Πυθίην ταῦτα σφι ἀνέ-
 40 λείπει, τοῖσι δὲ Λακεδαιμόνιοισι ἀπορόουσι οὐδὲν ἔσσαν δκως ἐξεύρωσι αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, ὑποθέσθαι ἄνδρα Μεσσηνίων τῷ οὐνομα εἶναι Πανίτην· ὑποθέσθαι δὲ τούτον τὸν Πανίτην τάδε τοῖσι Λακεδαιμόνιοισι,
 45 φυλάξαι τὴν γεναμένην δόκτορον τῶν παίδων πρότερον λούει καὶ σιτίζει καὶ ἦν μὲν κατὰ ταῦτα φαίνεται αἰεὶ ποιεῦσα, τοὺς δὲ πᾶν ἔξειν ὅσον τι καὶ οἰζύνεται καὶ ἐθέλουσι ἐξευρέειν, ἦν δὲ πλανᾶται καὶ ἐκείνη ἐναλ-
 50 λᾶξ ποιεῦσα, εἰλᾶ σφι ἐσεσθαι ὡς οὐδὲ ἐκείνη πλέον οὐδὲν οἶδε, ἐπ' ἄλλην τέ σφας τράπεσθαι ὁδόν. (6) Ἐνθαῦτα δὴ τοὺς Σπαρτιήτας κατὰ τὰς τοῦ Μεσσηνίου ὑπρῆκας φυλάξαντας τὴν μητέρα τῶν Ἀριστοδήμου παίδων λαβέειν κατὰ ταῦτα τιμέουσαν τὸν πρότερον καὶ σίτοισι καὶ λουτροῖσι, οὐκ εἰδυῖαν τῶν εἵνεκεν
 55 ἐφυλάσσετο. (7) Λαβόντας δὲ τὸ παιδίον τὸ τιμώμενον πρὸς τῆς γεναμένης ὡς ἔδον πρότερον τρέφειν ἐν τῷ δημοσίῳ· καὶ οἱ οὐνομα τεῖθναι Εὐρυσθένα, τῷ δὲ νεωτέρῳ Προκλέα. Τούτους ἀνδρωθέντας αὐτοὺς τε ἀδελφεοὺς ἔοντας λέγουσι διαφόρους εἶναι τὸν πάντα
 60 χρόνον τῆς ζῆς ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους ὡσαύτως διατελείειν.

LIII. Ταῦτα μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι μόνον Ἑλλήνων, τάδε δὲ κατὰ ταῦτα λεγόμενα ὑπ' Ἑλλήνων ἐγὼ γράφω· τοὺτους γὰρ δὴ τοὺς Δωριέων βασιλῆας

(*id significat Græcum nomen Krios*), cornua tua are muni, quippe magnum in malum incursurus. »

LI. Cleomenem vero per id tempus Spartæ calumniabatur Demaratus, Aristonis filius, qui domi manserat, rex et ipse Spartanorum, sed ex familia inferiore; non quidem ob aliam causam inferiore (nam ab eodem progenitore oriundi erant), nisi quod propter primogenituram magis in honore erat Eurysthenis prosapia.

LII. Etenim Lacedæmonii, contra quam a poetis omnibus memoratur, aiunt, non Aristodemi filios, sed ipsum Aristodemum, Aristomachi filium, Cleodæi nepotem. Hylli pronepotem, quum rex esset Lacedæmoniorum, duxisse illos in hanc regionem quam nunc ipsi obtinent. (2) Haud multo vero interjecto tempore uxorem Aristodemi, cui nomen fuisse Argiam; fuisse autem eandem aiunt filiam Autesionis, neptin Tisameni, proneptin Thersandri, abneptin Polynicis; hanc, inquam, peperisse gemellos: et Aristodemum, postquam vidisset pueros, morbo decessisse. (3) Lacedæmonios autem, qui tunc fuissent, decrevisse regem ex legis præscripto nominandum ex pueris eum qui major esset natu. Quum vero nescirent, utrum ex illis eligerent, ut qui similes inter se et æquales essent; quumque nec nunc, nec ante cognovissent uter prior esset, interrogasse matrem. (4) At illam dixisse, ne se quidem ipsam internoscere: et scientem quidem egregie quæ res sit hoc dixisse, sed cupientem, ut uterque, si fieri forte posset, rex nominetur. Lacedæmonios itaque, incerti quum essent, Delphos misisse, quid facto opus esset consulentes: (5) Pythiamque eos jussisse, ut puerum utrumque regem haberent, sed magis honorarent natu majorem. Quo accepto responso, quum nihilo minus incerti fuissent Lacedæmonii, quo pacto reperirent, uter eorum major natu esset, consilium eis dedisse hominem Messenium, cui nomen fuisse Panitæ. Suasisse igitur Lacedæmoniiis hunc Paniten, ut observarent matrem, viderentque utrum puerorum laveret priorem, priorique cibum præberet. Quodsi illa deprehenderetur in hoc constanter eundem servare tenorem, habituros illos totam rem quam quærant et reperire cupiant: sin fluctet illa, et modo hunc, modo illum priorem curet, satis illos intelligere posse, ne ipsam quidem matrem exploratam rem habere; et tunc quidem aliam ineundam fore rationem. (6) Jam illos, juxta Messenii monitum observantes matrem filiorum Aristodemi, ignorantem ipsam ejus rei causa observaretur, deprehendisse constanter eam et in cibo præbendo et in lavando præferentem puerorum priorem. (7) Sumpsisse igitur Lacedæmonios hunc a matre alteri prælatum, ut natu majorem, eoque in domo publica aluisse; nomenque ei impositum fuisse Eurysthenis, minori vero Proclis. Et hos ipsos fratres, postquam adolevisent, per omne vitæ tempus discordes inter se fuisse aiunt, et pari modo constanter animatos esse illorum posteros.

LIII. Hæc quidem soli ex Græcis Lacedæmonii narrant. Jam vero, quæ communi consensu a Græcis memorantur, hæc dicam: scilicet Doriensium hos reges usque ad Per-

μέχρι μὲν Περσέος τοῦ Δανάης, τοῦ θεοῦ ἀπεόντος, καταλεγόμενους ὁρθῶς ὑπ' Ἑλλήνων καὶ ἀποδεικνυμένους ὥς εἰσι Ἑλληνες· ἥδη γὰρ τηνικαῦτα ἐς Ἑλληνας οὗτοι ἐτέλειον. (2) Ἐλεξα δὲ μέχρι Περσέος τοῦδε εἵνεκεν, ἀλλ' οὐκ ἀνέκαθεν ἐτι ἔλαβον, ὅτι οὐκ ἔπεισι ἑπωνυμίῃ Περσεΐ οὐδεμίᾳ πατρὸς θνητοῦ, ὥσπερ Ἡρακλεῖ Ἀμφιτρύων. Ἡδὴ ὦν ὁρθῶι λόγῳ χρεωμένῳ μέχρι τοῦ Περσέος ὁρθῶς εἴρηται μοι· (3) ἀπὸ δὲ Δανάης τῆς Ἀκριοῦ καταλέγοντι τοὺς ἄνω αἰεὶ πατέρας αὐτῶν φαίνοίτο ἂν ἔόντες οἱ τῶν Δωριέων ἡγεμόνες Αἰγύπτιοι ἰθαγενεές. Ταῦτα μὲν νυν κατὰ Ἑλλήνες λέγουσι γεγενεηλόγηται.

LIV. Ὡς δὲ ὁ Περσέων λόγος λέγεται, αὐτὸς ὁ Περσεὺς ἐὼν Ἀσσυρίος ἐγένετο Ἑλλην, ἀλλ' οὐκ οἱ Περσέος πρόγονοι· τοὺς δὲ Ἀκριοῦ γε πατέρας ὁμολογόντας κατ' οἰκηθότητα Περσεΐ οὐδὲν, τούτους δὲ εἶναι, κατὰ περ Ἑλλήνες λέγουσι, Αἰγυπτίους.

LV. Καὶ ταῦτα μὲν νυν περὶ τούτων εἰρήσθω· ὃ τι δὲ ἔόντες Αἰγύπτιοι, καὶ ὃ τι ἀποδεξάμενοι ἔλαβον τὰς Δωριέων βασιλείας, ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτῶν εἴρηται, ἑάσομεν αὐτά· τὰ δὲ ἄλλοι οὐ κατελάβοντο, τούτων μνήμην ποιήσομαι.

LVI. Γερέα τε δὴ τάδε τοῖσι βασιλεῦσι Σπαρτιτῆται δεδῶκασιν, ἱρωσύνας δύο, Διὸς τε Λακεδαιμόνος καὶ Διὸς οὐρανίου, καὶ πόλεμον γε ἐκφέρειν ἐπ' ἣν ἂν βούλωνται χώραν, τούτου δὲ μηδένα εἶναι Σπαρτιτῆτων διακωλυτὴν, εἰ δὲ μή, αὐτὸν ἐν τῷ ἀγεῖ ἐνέχεσθαι στρατευομένων δὲ πρώτους ἰέναι τοὺς βασιλείας, ὑστάτους δὲ ἀπιέναι· (2) ἑκατὸν δὲ ἀνδρας λογάδας ἐπὶ στρατῆς φυλάσσειν αὐτούς· προβάτοισι δὲ χρᾶσθαι ἐν τῇσι ἐξοδίῃσι δόκοσισι ἂν ἐθέλωσι, τῶν δὲ θυομένων ἀπάντων τὰ δέρματά τε καὶ τὰ νῶτα λαμβάνειν σφέας. Ταῦτα μὲν τὰ ἐμπολέμια.

LVII. Τὰ δὲ ἄλλα τὰ εἰρηναῖα κατὰ τάδε σφι δέδοται. Ἦν θυσίην τις δημοτελέα ποιεῖται, πρώτους ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἵζειν τοὺς βασιλείας καὶ ἀπὸ τούτων πρῶτον ἄρχεσθαι, διπλήσια νέμοντας ἑκατέρῳ τὰ πάντα ἢ τοῖσι ἄλλοισι δαιτυμόσι· καὶ σπονδαρχίας εἶναι τούτων, καὶ τῶν θυθέντων τὰ δέρματα. (2) Νεομηνίας δὲ ἀνὰ πάσας καὶ ἐβδόμας ἵσταμένου τοῦ μηνὸς δίδοσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ἱρήϊον τέλειον ἑκατέρῳ ἐς Ἀπόλλωνος καὶ μέδιμον ἀλφίτων καὶ οἶνου τετάρτην Λακωνικὴν, καὶ ἐν τοῖσι ἀγῶσι πᾶσι προεδρίας ἐξαίρετους. (3) Καὶ προξείνους ἀποδεικνύναι τούτοις προσκείεσθαι τοὺς ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀσπίων, καὶ Πυθίου ἀρίεσθαι δύο ἑκάτερον· οἱ δὲ Πύθιοι εἰσι θεοπρόποι ἐς Δελφοὺς, σιτεύμενοι μετὰ τῶν βασιλέων τὰ δημόσια. (4) Μὴ ἐλοῦσιν δὲ τοῖσι βασιλεῦσι ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀποπέμπεσθαι σφι ἐς τὰ οἰκία ἀλφίτων τε δύο χοίνικας ἑκατέρῳ καὶ οἶνου κοτύλην, παρεῶσι δὲ διπλήσια πάντα δίδοσθαι· τούτῳ δὲ τούτῳ καὶ πρὸς ἰδιωτέων κληθέντας ἐπὶ δεῖπνον τιμᾶσθαι. (5) Τὰς δὲ μαντήϊας τὰς γινομένας τούτους φυλάσσειν, συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. Διχάζειν δὲ μούρους τοὺς βασιλείας τσαδὲ μούνα, πατρούχου τε

seum, Danae filium, prætermisso dei nomine, recte recenseri a Græcis, et esse illos Hellenas (sive Græcos) probari : jam tunc enim Hellenibus hi accensebantur. (2) Dixi autem usque ad Perseum, neque altius repetii eorum genus, hac caussa, quoniam Persei pater mortalis nullus nominatur, quemadmodum Herculis Amphitryo. Itaque recte et idonea de caussa dixi, usque ad Perseum. (3) Sin a Danae, Acrisii filia, per patres adscendendo repetere genus velimus, reperiemus Doriensium duces origine Ægyptios fuisse. Hæc igitur, ex Græcorum ratione, illorum genealogia est.

LIV. Ut vero Persarum fert traditio, ipse Perseus, Assyrius quum esset, Græcus est factus, non vero Persei majores : Acrisii vero progenitores generis propinquitate ad Perseum nihil pertinere, sed esse, quemadmodum Græci dicunt, Ægyptios.

LV. Et hæc quidem de his dicta sufficiant. Cur vero, et quibus rebus gestis, Ægyptii quum essent, Doriensium reges evaserint, omitto memorare, quum ab aliis hæc exposita sint. Quæ vero alii non occuparunt, eorum mentionem faciam.

LVI. Jam honores et privilegia, regibus Spartanis tributa, hæc sunt : sacerdotia duo, Jovis Lacedæmonii, et Jovis Cœlestis : tum belli inferendi potestas in quancumque velint terram ; cui potestati intercedere nemo Spartanus potest, quin piaculari se crimine obliget. Quum in bellum profisciscuntur, primi incedunt reges, postremi redeunt : (2) et centum delecti viri in exercitu eos custodiunt. Victimis utuntur in expeditionibus, quocumque volunt ; et omnium immolatarum pecudum et pelles et terga ipsi accipiunt. Hæc sunt quæ ad bellum pertinent.

LVII. In pace hi eisdem honores et præmia sunt concessa. Si quis publicum facit sacrificium, primi in cœna sedent reges, et ab his fit distribuendorum ciborum initium, ita quidem ut utrique regi de rebus omnibus duplex portio tribuatur, quam cæteris convivis : libamina etiam hi auspicantur, iidemque mactatarum pecudum pelles accipiunt. (2) Ad hæc, singulis noviluniis, et septimo cujusque mensis die, utrique regum ex publico datur perfecta victima in Apollinis templo mactanda, et farinæ medimnus, et vini quartarius Laconicus. In omnibus ludis publicis sedes primarias et præcipuas habent. (3) Proxenos civitatibus lidem nominat et civibus quoscumque voluerint ; et uterque duos nominat Pythios : sunt autem Pythii, cives qui Delphos mittuntur ad consulendum oraculum, hique publice cum regibus aluntur. (4) Quando ad cœnam non veniunt reges, utrique domum mittuntur duo chœnices farinæ, et vini cotyla : præsentibus vero tribuitur de omnibus rebus duplex portio ; idemque illis honos habetur, quoties a privato homine ad cœnam vocantur. (5) Edita victimia hi custodiunt, sed ita ut eorumdem conscii sint Pythii. Judicant soli reges de hisce solum rebus : de vir-

παρθένου περί, ἐς τὸν ἰκνέεται ἔχειν, ἣν μὴ περ ὁ πατήρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ, καὶ ὁδῶν δημοσιεύων περί. (α) Καὶ ἥν τις θετὸν παῖδα ποιέσθαι ἐθέλῃ, βασιλεύων ἐναντίον ποιέσθαι. Καὶ παρῖζειν βουλευέουσι τοῖσι γέροσι, ἐοῦσι δὲ οὖν δέουσι τριήκοντα· ἣν δὲ μὴ ἔλθωσι, τοὺς μάλιστα σφι τῶν γερόντων προσήκοντας ἔχειν τὰ τῶν βασιλέων γέρεα, δύο ψήφους τιθεμένους, τρίτην δὲ τὴν ἑωυτῶν.

LVIII. Ταῦτα μὲν ζῶουσι τοῖσι βασιλεῦσι δέδοται
10 ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιητέων, ἀποθανούσι δὲ τάδε.
Ἱππέες περιαγγέλλουσι τὸ γεγονός κατὰ πᾶσαν τὴν Λακωνικὴν, κατὰ δὲ τὴν πόλιν γυναῖκες περιουσαι λέβητα κροτέουσι. Ἐπεὶ ὧν τοῦτο γένηται· τοιοῦτο, ἀνάγκη ἐξ οἰκίης ἐκάστης ἐλευθέρους δύο καταμιαίνει-
15 σθαι, ἄνδρα τε καὶ γυναῖκα· μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο ζημίαι μεγάλαί ἐπικέχθαι. (2) Νόμος δὲ τοῖσι Λακεδαιμονίοις κατὰ τῶν βασιλέων τοὺς θανάτους ἐστὶ νόμος καὶ τοῖσι βαρβάροις τοῖσι ἐν τῇ Ἀσίῃ· τῶν γὰρ ὧν βαρβάρων οἱ πλεῖνες τῶν νόμων χρεόνται κατὰ
20 τοὺς θανάτους τῶν βασιλέων. Ἐπεὶ γὰρ ἀποθάνῃ βασιλεὺς Λακεδαιμονίων, ἐκ πάσης δαῖ Λακεδαίμονος, χωρὶς Σπαρτιητέων, ἀριθμῶ τῶν περιόικων ἀναγκαστοὺς ἐς τὸ κῆδος ἵεναι. (3) Τούτων ὧν καὶ τῶν εἰλωτέων, καὶ αὐτῶν Σπαρτιητέων ἐπεὶ συλλεγθῶσι ἐς
25 ταῦτο πολλὰ χιλιάδες, σύμμιγα τῇσι γυναῖξιν κόπτονται τε προθύμως καὶ οἰμωγῇ διαχρέονται ἀπλῆτῳ, φάμενοι τὸν ὑστατον αἰεὶ ἀπογενόμενον τῶν βασιλέων, τοῦτον δὴ γενέσθαι ἄριστον. (4) Ὅς δ' ἂν ἐν πολέμῳ τῶν βασιλέων ἀποθάνῃ, τοῦτ' οὐκ εἰδὼλον σκευάσαν-
30 τες ἐν κλίνῃ εὖ ἐστρωμένῃ ἐκφέρουσι. Ἐπεὶ δὲ ὁψώσι, ἀγορῇ δέκα ἡμερῶν οὐκ ἵσταται σφι οὐδ' ἀρχαιρεσίῃ συνίξει, ἀλλὰ πενθέουσι ταύτας τὰς ἡμέρας.

LIX. Συμφέρονται δὲ ἄλλο τόδε τοῖσι Πέρσῃσι.
35 Ἐπεὶ ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως ἄλλος ἐνίστηται βασιλεὺς, οὗτος δὲ ἐσὼν ἐλευθεροὶ ὅστις τι Σπαρτιητέων τῷ βασιλεῖ ἢ τῷ δημοσίῳ ὥφειλε· ἐν δ' αὖ Πέρσῃσι ὁ κατιστάμενος βασιλεὺς τὸν προσηυλόμενον φόρον μετίει τῇσι πόλεσι πάσης.

LX. Συμφέρονται δὲ καὶ τάδε Αἰγυπτίοις Λακε-
40 δαιμόνιοι· οἱ κήρυκες αὐτῶν καὶ αὐληταὶ καὶ μάγειροι ἐκδέκονται τὰς πατρίδας τέχνας, καὶ αὐλητῆς τε αὐλητῶ γίνεται καὶ μάγειρος μαγείρου καὶ κήρυξ κήρυκος· οὐ κατὰ λαμπροφωνίην ἐπιτιθέμενοι ἄλλοι σφῆας παρακλητοῦσι, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια ἐπιτε-
45 λέουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γίνεται.

LXI. Τότε δὲ τὸν Κλεομένηα ἐόντα ἐν τῇ Αἰγίνῃ καὶ κοινὰ τῇ Ἑλλάδι ἀγαθὰ προσεργαζόμενον ὁ Δημάρχτος διέβλεψε, οὐκ Αἰγινήτεων οὕτω κηδόμενος ὥς φθόνῳ καὶ ἄγῃ χρεώμενος. (2) Κλεομένης δὲ νοστήσας ἀπ' Αἰγίνης
50 ἐβούλετο τὸν Δημάρχτον παῦσαι τῆς βασιληΐης, διὰ πρῆγμα τοῖονδε ἐπίβασιν ἐς αὐτὸν ποιούμενος. (3) Ἀρίστωνι βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ καὶ γήμαντι γυναῖκας δύο παῖδες οὐκ ἐγένοντο. Καὶ οὐ γὰρ συνεγινώσκετο αὐτὸς τοῦτου εἶναι αἷτιος, γαμέει τρίτην γυναῖκα. (4) Ὡς δὲ

gine paternorum omnium bonorum haerede, cui illa nubere debeat, nisi jam a patre fuerit desponsata; et de viis publicis. (6) Tum, si quis adoptare voluerit filium, is coram regibus id facere tenetur. Adsident reges deliberantibus senatoribus, qui sunt numero duodeviginti: quodsi in senatum non veniunt, hi ex senatoribus qui proxime illos cognatione attingunt, regum habent honores, et duo suffragia conferunt, praetereaque tertium, suum ipsorum.

LVIII. Ista igitur viventibus regibus Spartanis publice tribuuntur: in mortuis vero, haecce. Nunciant equites obitum regis per universam Laconicam; in urbe vero circumcunctes mulieres lebelem pulsant. Quo facto, necesse est ut ex quaque domo duo liberi homines, mas et femina, luctu squalcant; id ni faciunt, gravem mulctam incurrunt. (2) Est autem mos Lacedaemoniorum in regum obitu idem qui barbarorum in Asia: plerique enim barbari in obitu regum suorum eodem utuntur instituto. Mortuo enim rege Lacedaemoniorum, non Spartani solum, sed et ex tota Laconica circum habitantium certus quidam numerus ad prosequendum funus convenire tenetur. (3) Hi igitur, et Helotae, et Spartani ipsi, postquam multa millia numero in unum convenere, promiscue cum mulieribus frontes gnaviter plangunt, immensaque edunt lamenta, postremum semper ex regibus, eum qui diem obiit, optimum fuisse dicentes. (4) Quodsi in bello mortuus rex est, ejus simulacrum effingunt, et pulcre strato lectulo impositum efferrunt. Sepulto rege, per decem dies nec populi concio instituitur, nec magistratuum consessus, sed per hos dies continuos lugent.

LIX. Etiam in hoc Lacedaemoniis convenit cum Persis, quod defuncti regis successor in regni sui auspiciis aere alieno liberat quemlibet Spartanum, qui vel regi vel publico aliquid debuit. Similiter enim apud Persas recens constitutus rex civitatibus omnibus tributum, quod nondum persolverunt, remittit.

LX. Cum Aegyptiis vero hoc commune Lacedaemoni habent, quod apud illos praecones et tibicines et coqui in patrias artes succedunt; et tibicen filius est tibicinis, coquus coqui, praeco praconis: neque praconis filium alius, ob vocis claritatem munus hoc ambiens, excludit; sed quilibet negotium suum patrio more exsequitur. Atque haec quidem ita se habent.

LXI. Cleomenem igitur, Aeginae tunc versantem, et communi Graeciae bono navantem operam, quum accusasset Demaratus, non Aeginetis ille studens, sed invidia et odio ductus; (2) tum vero Cleomenes, ex Aegina reversus, regiam dignitatem abrogandi Demarato consilium cepit; cujus exsequendi consilii haec res ei ansam occasionemque praebuit. (3) Aristoni, Spartae regi, quum duas deinceps uxores duxisset, liberi ex his nulli prognati erant. Cujus rei non suam esse culpam existimans, tertiam duxit uxorem. (4) Duxit autem hoc modo: erat illi amicus civis

γαμέει· ἦν οἱ φίλος τῶν Σπαρτιηέων ἀνὴρ, τῷ προσε-
 κέετο τῶν ἀστῶν μάλιστα ὁ Ἀρίστων. Τούτῳ τῷ ἀνδρὶ
 ἐτύχανε εἶδωσα γυνὴ καλλίστη μακρῶ τῶν ἐν Σπάρτῃ
 γυναικῶν, καὶ ταῦτα μέντοι καλλίστη ἐξ αἰσχίστης γε-
 νομένη. (6) Ἐοῦσαν γάρ μιν τὸ εἶδος φλαύρην ἢ τρο-
 φὸς αὐτῆς, οἷα ἀνθρώπων τε θλίβων θυγατέρα καὶ δυσ-
 εἰδέα εἶδωσαν, πρὸς δὲ καὶ δρέουσα τοὺς γονέας συμφο-
 ρὴν τὸ εἶδος αὐτῆς ποιευμένους, ταῦτα ἕκαστα μαθοῦσα
 ἐπιπράττεται τοιάδε· (6) ἐφόρεε αὐτὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέ-
 ρην ἐς τὸ τῆς Ἑλένης ἱρόν· τὸ δ' ἐστὶ ἐν τῇ Θεράπνῃ
 καλευμένη, ὑπερθε τοῦ Φοιβηΐου ἱεροῦ· ὅπως δὲ ἐνείκει
 ἢ τροφὸς, πρὸς τε τῷ γαλμα ἴστα καὶ ἑλίσσετο τὴν θεὸν
 ἀπαλλάξαι τῆς δυσμορφίης τὸ παιδίον. (7) Καὶ δὴ κοτε
 ἀπιούσῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῇ τροφῇ γυναῖκα λέγεται ἐπιφα-
 νῆσαι, ἐπιφανέσθαι δὲ ἐπείρεσθαι μιν ὅ τι φέροι ἐν τῇ
 ἀγκάλῃ, καὶ τὴν φράσαι ὡς παιδίον φορέει, τὴν δὲ
 κελεύσαι οἱ δέξαι, τὴν δὲ οὐ φάναι· ἀπειρῆσθαι γάρ οἱ
 ἐκ τῶν γειναμένων μηδενὶ ἐπιδεικνύσαι· τὴν δὲ πάν-
 τως ἐωυτῇ κελεύειν ἐπιδέξαι. (8) Ὁρέουσαν δὲ τὴν
 γυναῖκα περὶ πολλοῦ ποιευμένην ἰδέσθαι, οὕτω δὴ τὴν
 τροφὴν δέξαι τὸ παιδίον· τὴν δὲ καταψῶσαν τοῦ παι-
 δίου τὴν κεφαλὴν εἶπαι ὡς καλλιστεύσει πασέων τῶν
 ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν. (9) Ἀπὸ μὲν δὴ ταύτης τῆς
 ἡμέρης μεταπεσέειν τὸ εἶδος. Γαμέει δὲ δὴ μιν ἐς
 γάμου ὥρην ἀπικομένην Ἀγῆτος ὁ Ἀλκείδευ, οὗτος δὴ
 ὁ τοῦ Ἀρίστωνος φίλος.

LXII. Τὸν δὲ Ἀρίστων αἰνέει ἀρα τῆς γυναικὸς
 ταύτης ὁ ἔρως· μηχανᾶται δὴ τοιάδε. Αὐτὸς τε τῷ
 ἐταίρῳ, τοῦ ἦν ἡ γυνὴ αὐτῇ, υποδέχεται δωτήνῃ δώ-
 σειν τῶν ἐωυτοῦ πάντων ἐν, τὸ ἀν αὐτὸς ἐκείνους ἔλθαι,
 καὶ τὸν ἐταῖρον ἐωυτῷ ἐκέλευε ὡσαύτως τὴν ὁμοίην δι-
 δόν. Ὁ δὲ οὐδὲν φοβηθεὶς ἀμφοῖν τῇ γυναικί, δρέων
 εἶδωσαν καὶ Ἀρίστων γυναῖκα, καταινέει ταῦτα ἐπὶ
 τούτοις δὲ ὅρκους ἐπῆλασαν. (2) Μετὰ δὲ αὐτὸς τε
 ὁ Ἀρίστων ἔδωκε τούτῳ, ὅ τι δὴ ἦν, τὸ εἶλετο τῶν
 κειμηλίων τῶν Ἀρίστωνος ὁ Ἀγῆτος, καὶ αὐτὸς τὴν
 ὁμοίην ζητέων φέρεσθαι παρ' ἐκείνου, ἐνθαῦτα δὴ τοῦ
 ἐταίρου τὴν γυναῖκα ἐπειρᾶτο ἀπάγεσθαι. (3) Ὁ δὲ
 πλὴν τούτου μόνου πᾶλλα ἔφη καταινέσαι· ἀναγκαζό-
 μενος μέντοι τῷ τε ὅρκῳ καὶ τῆς ἀπάτης τῇ παραγωγῇ
 ἀπείε ἀπάγεσθαι.

LXIII. Οὕτω μὲν δὴ τὴν τρίτην ἐσηγάγετο γυναῖκα
 ὁ Ἀρίστων, τὴν δευτέραν ἀποπεμφάμενος. Ἐν δὲ οἱ
 χρόνῳ ἐλάσσονι καὶ οὐ πληρώσασα τοὺς δέκα μῆνας ἡ
 γυνὴ αὐτῇ τίττει τούτον δὴ τὸν Δημάρητον. (2) Καί
 τις οἱ τῶν οἰκετῶν ἐν θώκῃ κατημένῳ μετὰ τῶν ἐφο-
 ρῶν ἐξαγγέλλει ὥς οἱ παῖς γέγονε. Ὁ δὲ ἐπιστάμενός
 τε τὸν χρόνον τῷ ἡγάγετο τὴν γυναῖκα, καὶ ἐπὶ δακτύ-
 λῳ συμβαλλόμενος τοὺς μῆνας, εἶπε ἀπομόσας «οὐκ ἂν
 ἐμὸς εἴη.» (3) Τοῦτο ἤκουσαν μὲν οἱ ἐφοροί, πρῆγξαι
 μέντοι οὐδὲν ἐποίησαντο τὸ παραυτίκα. Ὁ δὲ παῖς
 αὔξετο, καὶ τῷ Ἀρίστωνι τὸ εἰρημένον μετέμελε· παῖδα
 γὰρ τὸν Δημάρητον ἐς τὰ μέγιστα οἱ ἐνόμισε εἶναι. (4)
 Δημάρητον δὲ αὐτῷ οὐνομα ἔθετο διὰ τὸδε· πρότερον

Spartanus, quo civium omnium familiarissime Ariston ute-
 batur. Hic vir uxorem habuit longe formosissimam omnium
 quæ Spartæ erant mulierum : et ea quidem formosis-
 sima ex deformissima evaserat. (5) Etenim quum turpis
 fuisset adspectu, nutrix illius, puellam ita deformem vi-
 dens esse hominum opulentorum filiam, vidensque paren-
 tes illius in magna calamitate ponere turpem filiolæ for-
 mam, hæc animadvertens nutrix, tale inivit consilium : (6)
 quotidie gestabat eam in Helenæ templum, quod est in loco
 qui Therapna vocatur, supra Phœbeum templum. Quoties
 autem puellam eo gestasset, statuebat illam ante deæ si-
 mulacrum, supplexque rogabat deam, ut deformitate libe-
 rare puellam vellet. (7) Jam die quodam, quum templo
 egrederetur nutrix, adparuisse ei dicitur mulier, quærens
 ex ea quid esset quod in ulna gestaret. Cui quum illa re-
 spondisset, puellam se gestare, rogasse mulierem, ut sibi
 monstraret puellam. Neganti nutrici, dicentique vetitum
 sibi a parentibus esse ne cuiquam eam monstraret, etiam
 atque etiam hanc instituisse, ut sibi ostenderet. (8) Tum nu-
 tricem, ut vidit plurimum interesse mulieris videre puellam,
 ita denique illi ostendisse; et hanc, tacto puellæ capite,
 dixisse, formæ præstantia superaturam eam Spartanæ
 omnes mulieres. (9) Atque inde ab illo ipso die mutatam
 esse ejus formam. Hanc igitur, ubi nubilis facta est,
 in matrimonium duxit Agetus, Alcιδæ filius, hic ipse quem
 dixi Aristonis amicus.

LXII. Cujus mulieris amore urens Ariston talem iniiit ra-
 tionem. Amico, cujus hæc uxor erat, recipit ipse, dono
 se daturum quancumque rerum suarum omnium ille sele-
 gisset, jubetque amicum, ut parem sibi referat gratiam.
 Et ille, nihil de uxore sua veritus, quum videret esse etiam
 Aristoni uxorem, in conditionem consensit ; atque in hoc
 ipsum mutis se juramentis ambo obligarunt. (2) Deinde
 Ariston dedit illi pretiosissimum nescio quod cimeliorum
 suorum, quod selegerat Agetus : et ipse, par ab illo sibi
 referri postulans, ibi tunc uxorem amici conatus est secum
 abducere. (3) At ille, in omnia alia, hoc uno excepto,
 se consensisse, ait : verumtamen quum juramento esset
 obstrictus, doloque circumventus, abduci eam passus est.

LXIII. Ita igitur tertiam uxorem, repudiata secunda,
 Ariston duxit. Eique hæc eadem mulier intra tempus justo
 brevius, decimo nondum expleto mense, peperit hunc, de
 quo hic agitur, Demaratum : (2) et Aristoni tunc in con-
 sensu ephorum sedenti unus e famulis nunciavit, natum
 ei esse filium. At ille, memor temporis quo duxerat uxorem,
 et digitis numerum iniens mensium, interposito jure-
 jurando ait, «Hic meus esse non potest.» (3) Idque audi-
 verant ephori : nec tamen statim curæ admodum illis fuerat
 id verbum. Postquam vero adolevit puer, dicti prænunt
 Aristonem; etenim quam maxime suum esse filium Dema-
 ratum existimabat : (4) et nomen Demaratum (*id est*, Vo-
 tis populi expetitum) hac causa ei imposuit, quod antea

τούτων πανδημεί Σπαρτιῆται Ἀρίστωνι, ὡς ἀνδρὶ εὐδοκίμοιεν διὰ πάντων δὴ τῶν βασιλέων τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ γενομένων, ἀρὴν ἐποιήσαντο παῖδα γενέσθαι. Διὰ τοῦτο μὲν οἱ τὸ οὐνομα Δημάρητος ἐτέθη.

5 **LXIV.** Χρόνου δὲ προϊόντος, Ἀρίστων μὲν ἀπέθανε, Δημάρητος δὲ ἔσχε τὴν βασιληίην. Ἐδεε δὲ, ὡς οἶκε, ἀνάπυστα γένομενα ταῦτα καταπαῦσαι Δημάρητον τῆς βασιληΐας, δι' ἃ Κλεομένει διεβλήθη μεγάλως πρότερόν τε ὁ Δημάρητος ἀπαγαγὼν τὴν στρατιὴν ἐξ Ἐλευσίνος, 10 καὶ δὴ καὶ τότε ἐπ' Αἰγινήτων τοὺς μηδίσαντας διαβάντος Κλεομένεος.

LXV. Ὀρμηθεὶς ὧν ἀποτίνυσθαι ὁ Κλεομένης συντίθεται Λευτυχίδι τῷ Μενάρει τοῦ Ἁγίου, ἐόντι οἰκίῃς τῆς αὐτῆς Δημαρήτωρ, ἐπ' ὧτε, ἦν αὐτὸν κατα- 15 στήσθαι βασιλέα ἀντὶ Δημαρήτου, ἔψεται οἱ ἐπ' Αἰγινήτας. (2) Ὁ δὲ Λευτυχίδης ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρήτῳ μάλιστα γεγὼνός διὰ πῆγμα τοιοῦδε· ἄρμολαμένου Λευτυχίδου Πέρκαλον τὴν Χίλωνος τοῦ Δημαρμένου θυγατέρα, ὁ Δημάρητος ἐπιβουλεύσας ἀποστερεῖ Λευ- 20 τυχίδα τοῦ γάμου, φθάσας αὐτὸς τὴν Πέρκαλον ἀρπάσας καὶ σχὼν γυναῖκα. (3) Κατὰ τοῦτο μὲν τῷ Λευτυχίδῃ ἡ ἐχθρὴ ἢ ἐς τὸν Δημάρητον ἐγεγόνεε, τότε δὲ ἐκ τῆς Κλεομένεος προθυμίας ὁ Λευτυχίδης κατόμνυται Δημαρήτου, φάς αὐτὸν οὐκ ἰκνευμένως βασιλεύ- 25 εἰν Σπαρτιγέτων οὐκ ἐόντα παῖδα Ἀρίστωνος. (4) Μετὰ δὲ τὴν κατομοσίην ἐδίωκε ἀνασώζων ἐκεῖνο τὸ ἔπος, τὸ εἶπε Ἀρίστων τότε θεοὶ οἱ ἐξήγγειλε ὁ οἰκέτης παῖδα γεγενῆσθαι, ὁ δὲ συμβαλλόμενος τοὺς μῆνας ἀπώμωσε, φάς οὐκ ἐνωτοῦ μιν εἶναι. (5) Τούτου δὲ ἐπιβατεύων 30 τοῦ ῥήματος ὁ Λευτυχίδης ἀπέφαινε τὸν Δημάρητον οὕτε ἐξ Ἀρίστωνος γεγονότα οὕτε ἰκνευμένως βασιλεύοντα Σπάρτης, τοὺς ἐφόρους μάρτυρας παρεγγόμενος ἐκείνους οἱ τότε ἔτυχον ἀπαρεδροί τε ἐόντες καὶ ἀκούσαντες ταῦτα Ἀρίστωνος.

35 **LXVI.** Τέλος δὲ ἐόντων περὶ αὐτῶν νεικέων, ἔδοξε Σπαρτιγέταις ἐπειρεσθαι τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι εἰ Ἀρίστωνος εἴη παῖς ὁ Δημάρητος. (2) Ἀνωίστου δὲ γενομένου ἐκ προνοίας τῆς Κλεομένεος ἐς τὴν Πυθίην, ἐνθαῦτα προσποιέεται Κλεομένης Κόβωνα τὸν 40 Ἀριστοφάντου, ἀνδρα ἐν Δελφοῖσι δυναστεύοντα μέγιστον, ὃ δὲ Κόβων Περίαλλαν τὴν πρόμαντιν ἀναπεῖθει, τὰ Κλεομένης ἐβούλετο λέγεσθαι, λέγειν. (3) Οὕτω δὴ ἡ Πυθίη ἐπειρωτέοντων τῶν θεοπρόπων ἔκρινε μὴ Ἀρίστωνος εἶναι Δημάρητον παῖδα. Ὑστερῶ μὲν- 45 τοι χρόνῳ ἀνάπυστα ἐγένετο ταῦτα, καὶ Κόβων τε ἔφυγε ἐκ Δελφῶν καὶ Περίαλλα ἡ πρόμαντις ἐπαύθη τῆς τιμῆς.

LXVII. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Δημαρήτου κατάπαυσιν τῆς βασιληΐας οὕτω ἐγένετο, ἔφευγε δὲ Δημάρητος ἐκ 50 Σπάρτης ἐς Μήδους ἐκ τοιοῦδε ὀνείδεος. Μετὰ τῆς βασιληΐας τὴν κατάπαυσιν ὁ Δημάρητος ἤρχε αἰρεθείς ἀρχήν. (2) Ἔσαν μὲν δὴ γυμνοπαῖοιαι, ὀνευμένου δὲ τοῦ Δημαρήτου ὁ Λευτυχίδης γεγὼνός ᾧ αὐτὸς βασιλεὺς ἀντ' ἐκείνου, πέμψας τὸν θεράποντα, ἐπὶ γέλῳτι

Spartani publice susceptis pro Aristone votis, ut viro omnium ante id tempus regum Spartanorum probatissimo, deos erant precati, ut filius ei nasceretur. Ob hoc igitur nomen ei est impositum Demaratus.

LXIV. Succedente tempore e vita discessit Ariston, et Demaratus regnum suscepit. Fuisse autem videtur in fatis, ut ista res, quum comperta fuisset, regno exueret Demaratum, eo quod magnum in odium incurreret Cleomenis, primum, exercitu Eleusi abducto, deinde (ut dixi) tunc, quum Cleomenes in Aeginam trajecerat adversus hos qui cum Medis sentiebant.

LXV. Itaque ulcisci eum cupiens Cleomenes paciscitur cum Leotychide, Menaris filio, Agidis nepoti, ex eadem domo, qua erat Demaratus, oriundo, in hanc conditionem, ut ille, sua opera rex creatus in locum Demarati, ipsum sequeretur adversus Aeginetas. (2) Fuerat autem Leotychides inimicissimus Demarato, ejusmodi de causa; quod, quum Percalum, Chilonis filiam, neptin Demarati, sibi desponsasset, Demaratus per insidias nuptiis illis frustratus erat Leotychidem, praeceptamque illi Percalum ipse duxerat uxorem. (3) Haec quum fuisset inimicitiarum Leotychidis adversus Demaratum origo, tunc a Cleomene sollicitatus Leotychides jurat contra Demaratum, dicens, non legitime illum regem esse Spartanorum, nec enim filium esse Aristonis. (4) Deinde, post interpositum hoc iuramentum, judicio eum est persecutus, in memoriam revocans verbum istud, quod Aristoni tunc exciderat, quum ei famulus recens natum renunciasset filium; ubi numero inito mensium jurans dixerat, non esse illum filium suum. (5) Huic verbo insistens Leotychides declaravit Demaratum nec Aristone genitum, nec legitime regnantem Spartae; testes advocans eosdem ephoros, qui tum cum illo sederant in consilio, et verbum istud ex ore Aristonis audierant.

LXVI. Postremo, quum ea de re exatissent rixae, placuit Spartanis ex Delphico oraculo quaerere, an Aristonis filius esset Demaratus. (2) Quod quum de industria ita decernendum curasset Cleomenes, ut de ea re ad Pythiam referretur; tum vero idem Cleomenes Cobonem sibi conciliavit, Aristophanti filium, virum maxima apud Delphenses auctoritate; qui Periallae prophetissae persuasit, ut ea diceret, quae Cleomenes dici volebat. (3) Ita igitur interrogantibus his, qui ad consulendum oraculum missi erant, respondit Pythia, non esse Aristonis filium Demaratum. Attamen postero tempore comperta ea fraus est, et Cobon Delphis profugit, prophetissae vero Periallae abrogatum est munus.

LXVII. Hoc igitur modo abrogata Demarato regia dignitas est. Deinde vero, relicta Sparta, ad Medos profugit Demaratus, ob contumeliam hujusmodi. Postquam regno fuit exutus, ad gerendum magistratum erat electus. (2) Quumque esset solenne ludicrum, quod Gymnopædias vocant, Leotychides, rex jam creatus in Demarati locum, risus et contumeliae causa misso famulo ad Demaratum, qui et

τε καὶ λάσθη εἰρώτα τὸν Δημάρτην δοκοῦν τι εἶη τὸ ἄρχειν μετὰ τὸ βασιλεύειν. (3) Ὁ δὲ ἀλγίστας τῷ ἐπειρωτῆματι εἶπε φάς αὐτὸς μὲν ἀμφοτέρων ἤδη πεπειρησθαι, ἐκεῖνον δὲ οὐ, τὴν μὲντοι ἐπειρωτῆσιν ταύτην ἄρξειν Λακεδαιμονίοισι ἡ μυρίας κακότητος ἡ μυρίας εὐδαιμονίας. (4) Ταῦτα δὲ εἰπας καὶ κατακαλυψάμενος ἦγε ἐκ τοῦ θεήτρου ἐς τὰ ἐσωτοῦ οἰκία, αὐτίκα δὲ παρασκευαζάμενος ἔθυε τῷ Διὶ βοῦν, θύσας δὲ τὴν μητέρα ἐκάλεσε.

10 LXVIII. Ἀπικομένη δὲ τῇ μητρὶ ἐσθλὴ ἐς τὰς χεῖρας οἱ τῶν σπλάγγων κατικέτευε, λέγων τοιάδε, « ὦ μητὲρ, θεῶν σε τῶν τε ἄλλων καταπτόμενος ἵκετεύω καὶ τοῦ ἔρχεο Διὸς τοῦδε, φράσαι μοι τὴν ἀλήθειαν, τίς μεῦ ἐστὶ πατὴρ ὁρθῶ λόγῳ. (2) Λευτυχίδης μὲν γὰρ ἔφη ἐν τοῖσι νείκεσι λέγων κυεύουσάν σε ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς οὕτω ἔλθειν παρ' Ἀρίστων· οἱ δὲ καὶ τὸν ματαιότερον λόγον λέγοντες φασὶ σε ἔλθειν παρὰ τῶν οἰκετῶν τὸν ὀνοφορβὸν, καὶ ἐμὲ εἶναι ἐκείνου παῖδα. (3) Ἐγὼ ὦν σε μετέρχομαι τῶν θεῶν εἶπαι τῶλῆθές· οὔτε γὰρ, εἰ περ πεποινήκας τι τῶν λεγομένων, μούνη δὴ πεποινήκας, μετὰ πολλῶν δέ· ὅ τε λόγος πολλὸς ἐν Σπάρτῃ ὡς Ἀρίστων σπέρμα παιδοποιὸν οὐκ ἐνῆν· τεκέειν γὰρ ἂν οἱ καὶ τὰς προτέρας γυναῖκας. » Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔλεγε.

25 LXIX. Ἡ δὲ ἀμείβετο τοσίδε, « ὦ παῖ, ἐπεῖτε με λητῇσι μετέρχεαι εἶπαι τὴν ἀλήθειαν, πᾶν ἐς σὲ κατειρήσεται τῶλῆθές. Ὡς με ἠγάγετο Ἀρίστων ἐς ἐσωτοῦ, νυκτὶ τρίτῃ ἀπὸ τῆς πρώτης ἦλθέ μοι φάσμα εἰδόμενον Ἀρίστωνι, συνευνηθὲν δὲ τοὺς στεφάνους τοὺς εἶχε 30 ἐμοὶ περιτίθει. (2) Καὶ τὸ μὲν οἰώκεε, ἦχε δὲ μετὰ ταῦτα Ἀρίστων. Ὡς δὲ με εἶδε ἔχουσαν στεφάνους, εἰρώτα τίς εἶη ὁ μοι δούς· ἐγὼ δὲ ἐφάμην ἐκείνον· ὁ δὲ οὐκ ὑπέδεκετο. Ἐγὼ δὲ κατωμνύμην, φαιμένη αὐτὸν οὐ καλῶς ποιεῖν ἀπαρνεύμενον· ὀλίγῳ γὰρ τι πρότερον 35 ἐλθόντα καὶ συνευνηθέντα δοῦναί μοι τοὺς στεφάνους. (3) Ὅρέων δὲ με κατομνυμένην ὁ Ἀρίστων ἔμαθε ὡς θεῖον εἶη τὸ πρῆγμα. Καὶ τοῦτο μὲν οἱ στέφανοι ἐφάνησαν ἐόντες ἐκ τοῦ ἡρώτου τοῦ παρὰ τῇσι θυρήσι τῇσι αὐλείῃσι ἰδρυμένου, τὸ καλεῦσι Ἀστράβακος· τοῦτο 40 δὲ οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν τοῦτον ἦρωα ἀναίρεον εἶναι. (4) Οὕτω δὴ, ὦ παῖ, ἔχεις πᾶν, ὅσον τι καὶ βούλει πυθέσθαι. Ἡ γὰρ ἐκ τοῦ ἥρωος τούτου γέγονας, καὶ τοι πατὴρ ἐστὶ Ἀστράβακος ὁ ἥρωας, ἡ Ἀρίστων· ἐν γὰρ σε τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀναίρεόμαι. (5) Τῇ δὲ σευ μάλιστα καταπτόνται οἱ ἔχθροί, λέγοντες ὡς αὐτὸς ὁ Ἀρίστων, ὅτε αὐτῷ σὺ ἠγγέλθης γεγεννημένος, πολλῶν ἀκούοντων οὐ φήσας σε ἐσωτοῦ εἶναι (τὸν χρόνον γὰρ, τοὺς δέκα μῆνας, οὐδέκω ἐξῆκειν), αἰδρῆτῃ τῶν τοιούτων ἐκεῖνος τοῦτο ἀπέρριψε τὸ ἔπος. (6) Τίχτουςι 45 γὰρ γυναῖκες καὶ ἐννεάμηνῃ καὶ ἐπτάμηνῃ, καὶ οὐ πᾶσαι δέκα μῆνας ἐκτελέσασαι· ἐγὼ δὲ σὲ, ὦ παῖ, ἐπτάμηνον ἔτεκον. Ἐγνων δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρίστων οὐ μετὰ πολλὸν χρόνον ὡς ἀγνοίῃ τὸ ἔπος ἐκβαλοῖ τοῦτο. (7) Λόγους δὲ ἄλλους περὶ γενέσιος τῆς σεωτοῦ μὴ

ipse spectator aderat, quæsit ex eo, qualem illi videretur, hunc gerere magistratum post regiam dignitatem? (3) Cui illi, indignatus interrogatione, respondit, se quidem utrumque esse expertum, nec vero illum : cæterum interrogationem hanc Lacedæmonis aut infinitæ calamitatis, aut infinitæ felicitatis fore initium. (4) His dictis, velata facie theatro egressus, domum suam abiit : ibique protinus, præparatis rebus necessariis, Jovi bovem immolavit, et eo mactato vocavit matrem.

LXVIII. Quæ postquam advenit, data in manus illius extorum parte victimæ, supplex eam Demaratus adlocutus est his verbis : « Mater, et alios omnes deos testatus, et hunc Herceum (*id est*, domus nostræ præsidem) Jovem, oro te atque obsecro, ut verum mihi dicas, quis ex rei veritate pater sit meus. (2) Leotychides enim in litis contentione dixit, gravidam te ex priori viro congressam esse cum Aristone : qui vero contumeliosiores rumores sequuntur, aiunt cum servo asinario te esse congressam, et illius me esse filium. (3) Quare te ego per deos obsecro, verum mihi dicas. Nam et, si quid tale, quale dicunt, fecisti, non sola tu fecisti, sed multis cum aliis mulieribus : et pervulgata quoque Spartæ fama est, prolificum semen non fuisse Aristoni ; alioqui priores etiam uxores ejus parituras fuisse. » Talia igitur ille dixit.

LXIX. Cui mater his verbis respondit : « Fili, quoniam me supplex oras ut verum dicam, omnem tibi rem ex vero aperiam. Postquam me Ariston domum suam duxit, tertia nocte a prima venit ad me simulacrum simile Aristoni : quod quum mecum concubisset, coronas mihi, quas habebat, imposuit. (2) Illud postquam abiit, venit deinde Ariston ; qui me videns coronis ornatam, interrogavit quis illas mihi dedisset : et ego dixi, ipsum. Quod ubi abnuvit ille, jurata equidem respondi, non recte eum facere qui rem perneget ; paullo enim ante venisse ipsum, mecumque concubuisse, ac deinde has mihi coronas dedisse. (3) Tum me videns Ariston jurejurando rem confirmare, intellexit divinitus hæc accidisse. Nam et coronas illas adparebat esse ex herois ædicula quæ est ad januam aulæ nostræ ; Astrabaci ædem vocant : et, esse hunc ipsum heroem, pronunciarunt vates. (4) Ita igitur, fili, rem totam habes, quam scire cupis. Nam, aut ex hoc heroe genitus es, et pater tuus Astrabacus heros est, aut Ariston : ea ipsa enim nocte te concepi. (5) Cæterum, quo argumento te maxime adgrediuntur inimici, dicentes, ipsum Aristonem, quum ei te natum esse nunciaretur, audientibus multis negasse suum te esse filium, quoniam justum tempus decem mensium nondum esset completum ; id verbum illi inscitia talium rerum exciderat. (6) Pariunt enim mulieres etiam novem mensium fetus, atque etiam septem mensium, neque cunctæ decimum complent mensem : et ego te, fili septimo mense peperī. Agnovitque etiam paullo post ipse Ariston, per inscitiam sibi verbum illud excidisse. (7) Alios autem de nativitate tua rumores procul habe : nam veris

δέξο· τὰ γὰρ ἀλθιέστατα πάντα ἀκήκοας. Ἐκ δὲ ὀνοφορβῶν αὐτῷ τε Λευτιχίδῃ καὶ τοῖσι ταῦτα λέγουσι τίχτοιεν αἱ γυναῖκες παῖδας. » Ἦ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγε.

LXX. Ὁ δὲ πυθόμενος τε τὰ ἐβούλετο καὶ ἐπόδια λαβὼν ἐπορεύετο εἰς Ἥλιν, τῷ λόγῳ φὰς ὡς εἰς Δελφοὺς χρῆσόμενος τῷ χρηστηρίῳ πορεύεται. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑποτοπηθέντες Δημάρhton ὀρησμῷ ἐπιχειρεῖν ἐδίωκον. (2) Καὶ κως ἔφθῃ εἰς Ζάκυνθον διαβάς ὁ Δημάρhtος ἐκ τῆς Ἡλίδος ἐπιδιαβάντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοῦ τε ἄπτοντο καὶ τοὺς θεράποντας αὐτὸν ἀπαιρέοντο. Μετὰ δὲ, οὐ γὰρ ἐξεδίδωσαν αὐτὸν οἱ Ζακύνθιοι, ἐνθὺθεν διαβαίνει εἰς τὴν Ἀσίην παρὰ βασιλέα Δαρειον. Ὁ δὲ ὑπεδέξατο τε αὐτὸν μεγαλωστί καὶ γῆν τε καὶ πόλιν ἔδωκε. (3) Οὕτω ἀπῆκετο εἰς τὴν Ἀσίην Δημάρhtος καὶ τοιαύτῃ χρῆσάμενος τύχῃ, ἄλλα τε Λακεδαιμόνιοισι συγχὰ ἔργοισι τε καὶ γνώμῃσι ἀπολαμπρυνθεῖς, ἐν δὲ καὶ Ὀλυμπιάδα σφι ἀνελόμενος τεθρίπῃ προσέβαλε, μῦθος τοῦτο πάντων δὴ τῶν γενομένων βασιλείων ἐν Σπάρτῃ ποιήσας.

LXXI. Λευτιχίδης δὲ ὁ Μενάρης Δημάρhtου καταπαυθέντος διεδέξατο τὴν βασιλῆην, καὶ οἱ γίνεται παῖς Ζευξίδημος, τὸν δὴ Κυνίσκον μετεξέτεροι Σπαρτιητῶν ἐκάλευν. Οὗτος ὁ Ζευξίδημος οὐκ ἐβασίλευσε Σπάρτης· πρὸ Λευτιχίδου γὰρ τελευτᾷ, λιπὼν παῖδα Ἀρχίδημον. (2) Λευτιχίδης δὲ στερηθεὶς Ζευξιδήμου γαμέει δευτέρῃν γυναῖκα Εὐρυδάμην, ἐοῦσαν Μενίου μὲν ἀδελφῆν, Διακτορίδου δὲ θυγατέρα, ἐκ τῆς οἱ ἔρσεν μὲν γίνεται οὐδὲν, θυγάτηρ δὲ Λαμπιτῷ, τὴν Ἀρχίδημος ὁ Ζευξιδήμου γαμέει δόντος αὐτῷ Λευτιχίδου.

LXXII. Οὐ μὲν οὐδὲ Λευτιχίδης κατεγύρα ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν τοιήνδε τινὰ Δημάρhtῳ ἐξέτισε. Ἐστρατήγησε Λακεδαιμόνιοις εἰς Θεσσαλίην, παρεὼν δὲ οἱ ὀπογεῖρια πάντα ποιήσασθαι ἐδωροδόκησε ἀργύριον πολλόν. (2) Ἐπ' αὐτοφῶρῳ δὲ ἀλὺς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐπικατήμενος χειρὶ πλὴν ἀργυρίου, ἔφυγε ἐκ Σπάρτης ὑπὸ διχαστήριον ὑπαρχεῖς, καὶ τὰ οἰκία οἱ κατεσχάφῃ· ἔφυγε δὲ εἰς Τεγέην, καὶ ἐτελεύτησε ἐν ταύτῃ. Ταῦτα μὲν δὴ ἐγένετο χρόνῳ ὕστερον.

LXXIII. Τότε δὲ ὡς τῷ Κλεομένει εὐωδύθητὸ εἰς τὸν Δημάρhton πρῆγμα, αὐτίκα παραλαβὼν Λευτιχίδα ἦγε ἐπὶ τοὺς Αἰγινήτας, δεινόν τινά σφι ἔγκοτον διὰ τὸν προπηλακισμόν ἔχων. (2) Οὕτω δὴ οὐτε οἱ Αἰγινῆται, ἀμφοτέρων τῶν βασιλείων ἡκόντων ἐπ' αὐτοὺς, ἐδικαίουν ἔτι ἀντιβαίνειν, ἐκεῖνοι τε ἐπιλεξάμενοι ἄνδρας δέκα Αἰγινητέων τοὺς πλείστου ἀξίους καὶ πλοῦτοι καὶ γένει ἥγον, καὶ ἄλλους καὶ δὴ καὶ Κρίον τε τὸν Πολυχρίτου καὶ Κάσαμβον τὸν Ἀριστοκράτους, οἱ περ ἔσχον μέγιστον κράτος· ἀγαγόντες δὲ σφας εἰς γῆν τὴν Ἀττικὴν παραθήκην παρατίθενται εἰς τοὺς ἐχθίστους Αἰγινήταις Ἀθηναίους.

LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένης ἐπάϊστον γενομένον καχοτεχνήσαντα εἰς Δημάρhton δεῖμα ἔλαβε Σπαρτιητέων, καὶ ὑπέξεσχε εἰς Θεσσαλίην. Ἐνθὺθεν

sima omnia audivisti. Ex asinariis vero Leotychidi ipsi et aliis, qui hoc narrant, liberos pariant uxores. » Hæc mater locuta est.

LXX. Demaratus vero, postquam quæ voluerat cognovit, sumpto viatico, Elidem profectus est; speciem præ se ferens tamquam Delphos petens, ubi consuleret oraculum. Lacedæmonii vero, suspicati fugam capessere Demaratum, persecuti sunt eum. (2) Sed, priusquam hi Elidem pervenerunt, Zacynthum ille trajecerat. Quo quum etiam Lacedæmonii trajecissent, et ipsi Demarato injecerunt manus, et famulos ei abstraxerunt. At ille, quum non dedidissent eum Zacynthii, in Asiam deinde ad regem Darium transgressus est: et rex eum munifice excepit, et terra et oppidis donavit. (3) Ista igitur ratione, et tali fortuna usus, in Asiam pervenit Demaratus, postquam et aliis multis factis pariter atque consiliis inter Lacedæmonios claruerat, et Olympica victoria, quam quadrigarum curriculo reportavit, civitatem ornaverat, unus ex omnibus Spartæ regibus cui id contigerit.

LXXI. Leotychides vero, Menaris filius, in regnum Demarato ea dignitate ejecto successit. Cujus filius erat Zeuxidemus, quem Spartanorum nonnulli Cyniscum nominabant. Hic regnum Spartæ non est adeptus: obierat enim ante Leotychidem, relicto filio Archidamo. (2) Mortuo autem Zeuxidemo, alteram uxorem duxit Leotychides Eurydamen, Menii sororem, Diactoridæ filiam: ex qua quidem nulla ei mascula proles nata est, sed filia, nomine Lampito; quam duxit Archidamus, Zeuxidemi filius, a Leotychide sibi elocatum.

LXXII. Nec vero Spartæ senectutem traduxit Leotychides, sed talem quamdam pœnam dedit Demarato. Quum dux esset copiarum Laconicarum in Thessalia, potuissetque omnia armis subigere, ingentibus pecuniis corrumpi se passus est. (2) Cujus criminis compertus, quum in ipsis castris insidens manicæ pecunia plenæ esset deprehensus, in judicium delatus exsilio multatus est, et ædes ejus in urbe dirutæ: itaque Tegæ exsulavit, ibique vitam finivit. Sed hæc quidem postero tempore acta sunt.

LXXIII. Tunc vero, postquam Cleomeni ex sententia successerat res in Demaratum suscepta, protinus ille, assumpto Leotychide, adversus Æginetas ire contendit, propter illatam sibi contumeliam vehementer illis iratus. (2) Jam igitur Æginetæ, quum ambo simul reges adversus illos venissent, non amplius repugnandum sibi esse existimarunt: et illi selectos ex Æginetis decem viros, divitiis et genere præ cæteris eminentes, abduxerunt, in his Crium Polycriti filium, et Casambum Aristocratis, qui plurimum potestate valebant. Hos igitur, in Atticam terram abductos, veluti depositum tradiderunt Atheniensibus, acerrimis hostibus Æginetarum.

LXXIV. Sed post hæc Cleomenes, quum compertæ essetrim fuissent malæ artes, quibus adversus Demaratum usus erat, metu Spartanorum in Thessaliam secessit. Inde

δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀρχαδίην νεώτερα ἐπῆρσε πρήγματα, συνιστάς τοὺς Ἀρχάδας ἐπὶ τῇ Σπάρτῃ, ἀλλοὺς τε θρόκους προσάγων σφι ἣ μὲν εἴψοσθαι σφεας αὐτῇ τῇ ἂν ἐξηγέται, καὶ δὴ καὶ ἐς Νῶνακριν πόλιν
 5 πρόθυμος ἦν τῶν Ἀρχάδων τοὺς προεστεῶτας ἀγίνεων ἐξορκοῦν τὸ Στυγὸς ὕδωρ. (2) Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλιν λέγεται εἶναι ὑπ' Ἀρχάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ, καὶ δὴ καὶ ἔστι τοιόνδε τι ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης στάζει ἐς ἄγκος, τὸ δὲ ἄγκος αἵμασις τις περιθεῖι κύκλος. Ἡ δὲ Νῶνακρίς, ἐν τῇ ἣ πηγὴ αὕτη τυγχάνει
 10 εἶδους, πόλις ἔστι τῆς Ἀρχαδίδος πρὸς Φενεῶ.

LXXV. Μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι Κλεομένηε ταῦτα πρήσσοντα, κατήγον αὐτὸν δέισαντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι ἐς Σπάρτην τοῖσι καὶ πρότερον ἦρχε. (2) Κα-
 15 τελθόντα δὲ αὐτὸν αὐτίκα ὑπέλαβε μανίη νοῦσος, ζόντα καὶ πρότερον ὑπομαργότερον· ὅπως γὰρ τειρ ἐντύχοι Σπαρτιητέων, ἐνέχραυε ἐς τὸ πρόσωπον τὸ σκῆπτρον. (3) Ποιεῦντα δὲ αὐτὸν ταῦτα καὶ παραφρονήσαντα ἔδθησαν οἱ προσήκοντες ἐν ξύλῳ· ὁ δὲ θεθεὶς τὸν φύλακον
 20 μουνωθέντα ἰδὼν τῶν ἄλλων αἵτες μάχαιραν· οὐ βουλομένου δὲ τὰ πρῶτα τοῦ φυλάκου δίδοιαι ἡπειλεε τὰ μιν λυθεὶς ποιήσει, ἐς δὲ δέσας τὰς ἀπειλάς ὁ φύλακος (ἦν γὰρ τῶν τις εἰλωτέων) δίδοι οἱ μάχαιραν. (4) Κλεομένης δὲ παραλαβὼν τὸν σίδηρον ἤρχετο ἐκ τῶν
 25 κνημέων ἐνωτὸν λυθῶμενος· ἐπιτάμνων γὰρ κατὰ μήκος τὰς σάρκας προέβαινε ἐκ τῶν κνημέων ἐς τοὺς μηρούς, ἐκ δὲ τῶν μηρῶν ἐς τε τὰ ἰσχία καὶ τὰς λαπάρας, ἐς θ' ἐς τὴν γαστέρα ἀπίκετο, καὶ ταύτην καταγορδεύων ἀπέθανε τρόπῳ τοιούτῳ, (5) ὥς μὲν οἱ πολλοὶ λέγουσι
 30 Ἕλληνων, οἳ τὴν Πυθίην ἀνέγνωσε τὰ περὶ Δημάρχτον γενόμενα λέγειν, ὥς δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι, διότι ἐς Ἐλευσίνα ἐσθλῶν ἔχειρε τὸ τέμενος τῶν θεῶν, ὥς δὲ Ἀργεῖοι, οἳ ἐξ ἱρῶν αὐτῶν τοῦ Ἀργου Ἀργείων τοὺς καταφυγόντας ἐκ τῆς μάχης καταγινέων κατέκοπτε καὶ
 35 αὐτὸ τὸ ἄλσος ἐν ἀλογίῃ ἔχων ἐνέπρησε.

LXXVI. Κλεομένει γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι ἐγρήσθη Ἄργος αἰρήσειν. Ἐπειτέ δὲ Σπαρτιήτας ἄγων ἀπίκετο ἐπὶ ποταμὸν Ἑρασίνον, ὃς λέγεται ῥεῖν ἐκ τῆς Στυμφηλίδος λίμνης (τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην
 40 ἐς χάσμα ἀφανὲς ἐκδιδούσαν ἀναφαίνεσθαι ἐν Ἀργεῖ, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ τὸ ὕδωρ ἤδη τοῦτο ὑπ' Ἀργείων Ἑρασίνον καλεῖσθαι), ἀπικόμενος δ' ὧν ὁ Κλεομένης ἐπὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἐσφαγιάζετο αὐτῷ· (2) καὶ οὐ γὰρ οὐδαμῶς ἐκαλλίρει διαβαίνειν μιν, ἄσασθαι μὲν ἔφη τοῦ
 45 Ἑρασίνου οὐ προδιδόντος τοὺς πολέτας, Ἀργείους λέγουσι οὐδ' ὥς χαιρήσειν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναχωρήσας τὴν στρατὸν κατήγαγε ἐς Θυρέην, σφαγισάμενος δὲ τῇ θαλάσῃ ταῦρον πλοῖοισί σφεας ἤγαγε ἐς τε τὴν Τυρυνθίην γῶρην καὶ Ναυπλίην.

LXXVII. Ἀργεῖοι δ' ἐβόησαν πυθανόμενοι ταῦτα ἐπὶ ὁλάσσαν· ὥς δὲ ἀγχοῦ μὲν ἐγίνοντο τῆς Τίρυνθος, γῶρῃ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κέεται Σήπεια οὖνομα, μεταίχμιον οὐ μέγα ἀπολιπόντες ἔζοντο ἀντίοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι.
 (2) Ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἀργεῖοι τὴν μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ

vero in Arcadiam reversus, novas res moliens, Arcadas adversus Spartanum sollicitavit, quum aliis juramentis illos adstringens, ut se, quocumque duceret, sequerentur; tum etiam in animo habens proceres Arcadam, in Nonacrin oppidum ductos, jurejurando per Stygis aquam adigere. (2) Nam in hoc ipso oppido perhibent Arcades esse Stygis aquam. Est autem illa hujusmodi: exigua adparet aqua, ex petra stillans in locum concavum, quem maceria undique cingit. Nonacris autem, in qua hic fons conspicitur, Arcadiae oppidum est prope Pheneum.

LXXV. Lacedaemonii vero, ubi cognoverunt quid moliretur Cleomenes, veriti rei exitum, Spartam eum revocarunt, et in pristinam restituerunt dignitatem. (2) At post reditum brevi interjecto tempore, quum jam antea haud sana admodum mente fuisset, furor morbus eum invasit; nam quoties Spartanus quispian obviam ei veniret, huic sceptrum in faciem infligebat. (3) Quae quum ille faceret, et alienata esset mente, vinxerunt illum propinqui, et ligno illigaverunt. At ille, ita vinctus, ubi vidit unum custodem, digressis aliis, solum relictum, cultrum sibi dari postulavit: quem quum ei statim dare nollet custos, minatus est homini quae deinde illi facturus esset, quando foret solutus; donec territus ille minis (erat enim unus ex Haeolis) cultrum ei porrexit. (4) Tum vero, sumpto ferro, Cleomenes, initio a cruribus facto, misere se ipse laceravit: carnem enim secundum longitudinem incidens, a cruribus ad femora perrexit, et a femoribus ad ilia et lumbos: postremo, ubi ad ventrem pervenit, hunc etiam minutatim dissecuit, donec animam efflavit. (5) Atque tali modo ille mortuus est, ut quidem plerique ex Gracis dicunt, quoniam Pythiae persuaserat ista dicere quae ad Demaralum spectabant; ut vero aiunt Athenienses, quoniam, quo tempore Eleusinem invasit, lucum excidit deabus sacrum; ut vero Argivi, quoniam Argivos, qui e pugna in lucum Argo sacrum confugerant, inde abductos trucidavit, ipsumque lucum spreta religione incendit.

LXXVI. Scilicet Cleomeni, Delphicum oraculum consulenti, redditum erat responsum, capturum illum Argos. Postquam eum Spartanorum exercitu ad fluvium pervenit Erasinum, quem aiunt ex Stympthalio lacu effluere: dicunt enim, hunc lacum, postquam in caecam voraginem se infudit, rursus adparere in Argolide, et exinde Erasinum hanc aquam ab Argivis nominari: ad hunc igitur fluvium postquam Cleomenes pervenit, hostias flumini immolavit: (2) quumque minime bene ei cessurum transitum portenderent exta, laudare se, ait, Erasinum, quod civis non proderet suos; sed ne sic quidem salvos evasuros Argivos. (3) Post haec retrogressus, Thyream duxit exercitum; et, tauro mari immolato, navibus eundem duxit in Tirynthium et Nauplium agrum.

LXXVII. Ea re cognita, ad mare properant Argivi, opem suis laturi. Ut vero prope Tirynthem fuerunt, eo in loco cui nomen est Sepea, castra castris Lacedaemoniorum, haud magno spatio in medio relicto, opposuerunt. (2) Ibi nimirum pugnam ex aperto non verebantur Argivi,

μάχην οὐκ ἐφοβέοντο, ἀλλὰ μὴ δόλιον αἰρεθέουσιν· καὶ γὰρ δὴ σφι ἐς τοῦτο τὸ πρῆγμα εἶχε τὸ χρηστήριον τὸ ἐπικαινὰ ἐχρήσε ἡ Πυθίη τοῦτοισι τε καὶ Μιλησίοισι, λέγων ὧδε·

5 Ἄλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρσενά νικήσασα ἐξελάσῃ καὶ κύδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρῃται, πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδρυφάς τότε θήσει. Ὡς ποτὲ τις ἔρειε καὶ ἐπεσσομένον ἀνθρώπων « δεινὸς ὅρις τριελικτὸς ἀπώλετο δοῦρι δαμασθείς. »

10 Ταῦτα δὴ πάντα συνελθόντα τοῖσι Ἀργείοισι φόβον παρεῖχε. (3) Καὶ δὴ σφι πρὸς ταῦτα ἐδοξε τῷ κήρυκι τῶν πολεμίων χρῆσθαι, δοξάν δέ σφι ἐποίουν τοιόνδε· δίκως δὲ Σπαρτιήτης κήρυξ προστιμάνοι τι Λακεδαιμονίοισι, ἐποίουν καὶ οἱ Ἀργεῖοι τῷτὸ τοῦτο

15 LXXVIII. Μαθὼν δὲ ὁ Κλεομένης ποιεῦντας τοὺς Ἀργείους δικοῖον τι ὁ σφέτερος κήρυξ σημήνει, παραγγέλλει σφι, ὅταν σημήνῃ ὁ κήρυξ ποιέεσθαι ἄριστον, τότε ἀναλαβόντας τὰ ὄπλα χωρέειν ἐς τοὺς Ἀργείους. (2) Ταῦτα καὶ ἐγένετο ἐπιτελέα ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων· ἄριστον γὰρ ποιευμένοι τοῖσι Ἀργείοισι ἐκ τοῦ

20 κηρύγματος ἐπεκέατο, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν αὐτῶν, πολλῶν δ' ἐτι πλεῦνας ἐς τὸ ἄλσος τοῦ Ἀργου καταφυγόντας περιζόμενοι ἐψύλασσαν.

LXXIX. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Κλεομένης ἐποίει τοιόνδε· 25 ἔχων αὐτομόλους ἄνδρας καὶ πυνθανόμενος τούτων ἐξεκάλεε, πέμπων κήρυκα, οὐνομαστὶ λέγων τῶν Ἀργείων τοὺς ἐν τῷ ἱρῷ ἀπεργμένους, ἐξεκάλεε δὲ φάς αὐτῶν ἔχειν τὰ ἄποινα· ἄποινα δὲ ἐστι Πελοποννησίοισι δύο μνῆα τεταγμέναι κατ' ἄνδρα αἰχμαλώτων ἐκτίνειν. (2)

30 Κατὰ πεντήκοντα δὴ ὦν τῶν Ἀργείων ὡς ἐκάστους ἐκκαλούμενος ὁ Κλεομένης ἔκτεινε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθεε τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐν τῷ τεμένει· ἅτε γὰρ πυκνοῦ ἐόντος τοῦ ἄλσεος, οὐκ ὄρεον οἱ ἐντὸς τοὺς ἐκτὸς ὅ τι ἐπρήσσον, πρὶν γὰρ δὲ αὐτῶν τις ἀναβὰς 35 ἐπὶ δένδρῳ κατεῖδε τὸ ποιούμενον. Οὐκ ὦν δὴ ἐτι καλούμενοι ἐξήσαν.

LXXX. Ἐνθαῦτα δὴ ὁ Κλεομένης ἐκέλευε πάντα 40 τινὰ τῶν εἰλωτέων περινέειν ὕλην τὸ ἄλσος, τῶν δὲ πειθομένων ἐνέπρησε τὸ ἄλσος. Καιόμενου δὲ ἤδη ἐπεί- 40 ρετο τῶν τινὰ αὐτομόλων τίνος εἴη θεῶν τὸ ἄλσος· ὁ δὲ ἔφη Ἀργου εἶναι. (2) Ὁ δὲ ὡς ἤκουσε, ἀναστενάξας μέγα εἶπε, « ὦ Ἀπολλὼν χρηστήριε, ἧ μεγάλως με ὑπάτης φάμενος Ἀργὸς αἰρήσειν· συμβάλλομαι δ' ἐξήκειν μοι τὸ χρηστήριον. »

45 LXXXI. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κλεομένης τὴν μὲν πλεον στρατιὴν ἀπῆκε ἀπέναντι ἐς Σπάρτην, χιλοὺς δὲ αὐτὸς λαβὼν τοὺς ἀριστάς ἦγε ἐς τὸ Ἡραῖον ὕψων. Βου- 50 λόμενον δὲ αὐτὸν θύειν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ὁ ἱερεὺς ἀπηγόρευε, φάς οὐκ ὅστιον εἶναι ξείνῳ αὐτόθι θύειν. (2) Ὁ δὲ Κλεομένης τὸν ἱερέα ἐκέλευε τοὺς εἰλωτάς ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ἀπαγαγόντας μαστιγῶσαι, καὶ αὐτὸς ἔθυσε· ποιή- 50 σας δὲ ταῦτα ἀπῆγε ἐς τὴν Σπάρτην.

LXXXII. Νοστήσαντα δὲ μιν ὑπῆγον οἱ ἔχθροί ὑπὸ τοὺς ἐφόρους, φάμενοί μιν δωροδοκῆσαντα οὐκ ἐλέειν

sed ne dolo caperentur. Etenim ad hanc rem spectabat oraculum illud, quod promiscue et his et Milesiis Pythia ediderat his verbis :

Verum, quando marem prævertet femina victrix,
Inter et Argivos referet prælustis honorem ;
tunc Argivarum reddet plerasque gementes,
ut venturorum alat quis quandoque virorum :
« telo ævus oblit sinuoso corpore serpens. »

Quæ quum tunc omnia concurrissent, metum Argivis incusserunt. (3) Proinde consilium ceperunt utendi hostium præcone : idque ita exsecuti sunt, ut, quoties Spartanus præco signum aliquod dedisset Lacedæmonius, Argiv etiam id ipsum facerent.

LXXVIII. Quos ubi Cleomenes cognovit idem exsequi, quodcumque ipsius præco significasset ; imperat suis, ut, quando prandii signum edidisset præco, tunc arma caperent, et Argivos adorirentur. (2) Et exsecuti sunt hoc Lacedæmonii. Nam, dum Argivi ex præconis imperio prandium capiebant, subito illos adorti, multos eorum interfecerunt, multo plures vero, qui in Argi lucum confugerant, circum sedentes ibi custodiverunt.

LXXIX. Deinde hoc fecit Cleomenes : quum ex hominibus quibusdam, qui ad ipsum transfugerant, cognosset, quoniam essent ex Argivis qui in sacro luco essent inclusi, misso præcone nominatim evocavit singulos ; dicens, se pretium redemptionis illorum accepisse. Statutum autem apud Peloponnesios est pretium redemptionis, duo minæ pro singulis captivis pendendæ. (2) Igitur quinquaginta fere ex Argivis, ut quemque evocaverat, interfecit Cleomenes ; et reliquos, qui in luco erant, latebat factum : quum enim densus esset lucus, qui intus erant, non videbant quid facerent hi qui extra essent. Postremo vero unus illorum conscensa arbore vidit quid gereretur : atque exinde non amplius egrediebantur vocati.

LXXX. Tum vero Cleomenes Helotas omnes jussit materiam circa lucum congerere : et, postquam hi imperata fecerunt, lucum incendit. Jamque ardebat lucus, quum ille ex transfugarum quopiam quæsivit, cui deo sacer lucus esset. Qui respondit, Argi lucum esse. (2) Hoc audito Cleomenes, ingentem edens gemitum, ait : « O fatidice Apollo, sane magnopere me decepisti, quum Argos me capturum diceres. Suspicio enim, exisse mihi id vaticinium. »

LXXXI. Post hæc, majore exercitus parte Spartam dimissa, ipse cum mille fortissimis ad Junonis templum se contulit, sacra factururus. Quum autem in eo esset ut super ara sacrificaret, vetuit eum sacerdos, nefas esse dicens peregrino sacra ibi facere. (2) At Cleomenes, jussis Helotis abductum ab ara sacerdotem flagris cadere, ipse sacra fecit ; eoque facto Spartam abiit.

LXXXII. Quo ubi rediit, inimici cum apud ephoros eum egerunt ; dicentes, pecunia corruptum Argos non

τὸ Ἄργος, παρὲν εὐπετέως μιν ἔλεειν. (2) Ὁ δὲ σφι ἔλεξε, οὔτε εἰ ψευδόμενος οὔτε εἰ ἀληθέα λέγων, ἔχω σαφηνέως εἶπαι, ἔλεξε δ' ὦν φάμενος, ἐπείτε δὴ τὸ τοῦ Ἄργου ἱρὸν εἶλε, δοκεῖν οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρησμὸν τοῦ θεοῦ· πρὸς ὧν ταῦτα οὐ δικαιοῦν πειρᾶν τῆς πόλιος, πρὶν γε δὴ ἱροῖσι χρήσεται καὶ μάθῃ εἶτε οἱ ὁ θεὸς παραδίδοι εἶτε οἱ ἐμποδῶν ἔστηκε· (3) καλλιρευμένῳ δὲ ἐν τῷ Ἡραίῳ ἐκ τοῦ ἀγάλματος τῶν στηθέων φλόγα πυρὸς ἐκλάμψαι, μαθεῖν δὲ αὐτὸς οὕτω τὴν ἀτρέχειαν, 10 ὅτι οὐκ αἰρέει τὸ Ἄργος· εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος ἐξέλαμψε, αἰρέειν ἂν κατ' ἀρχῆς τὴν πόλιν, ἐκ τῶν στηθέων δὲ λάμψαντος πᾶν οἱ πεποιθῆσθαι ὅσον ὁ θεὸς ἐβούλετο γενέσθαι. (4) Ταῦτα δὲ λέγων πιστὰ τε καὶ οἰκῶτα ἐδόκεε Σπαρτιτῆτις λέγειν, καὶ 15 ἀπέφυγε πολλὸν τοὺς διώκοντας.

LXXXIII. Ἄργος δὲ ἀνδρῶν ἐχρηώθη οὕτω ὥστε οἱ δοῦλοι αὐτῶν ἔσχον πάντα τὰ πρήγματα ἀρχόντες τε καὶ διέποντες, ἐς δ' ἐπήθησαν οἱ τῶν ἀπολομένων παῖδες. Ἐπειτέν σφεας οὗτοι ἀνακτεώμενοι ὀπίσω ἐς 20 ἑωυτοὺς τὸ Ἄργος ἐξέβαλον· ἐξωθεύμενοι δὲ οἱ δοῦλοι μάχῃ ἔσχον Τίρυνθα. (2) Τέως μὲν δὴ σφι ἦν ἄρθμια ἐς ἀλλήλους, ἐπείτεν δὲ ἐς τοὺς δούλους ἦλθε ἀνὴρ μάντις Κλεάνδρος, γένος ἐὼν Φιγαλεὺς ἀπ' Ἀραδίδος· οὗτος τοὺς δούλους ἀνέγνωσε ἐπιθέσθαι τοῖσι δεσπότῃσι. 25 Ἐκ τούτου δὲ πόλεμός σφι ἦν ἐπὶ χρόνον συχὸν, ἐς δ' ἡ μόγις οἱ Ἀργεῖοι ἐπεκράτησαν.

LXXXIV. Ἀργεῖοι μὲν νυν διὰ ταῦτα Κλεομένεά φασι μανέντα ἀπολέσθαι κακῶς· αὐτοὶ δὲ Σπαρτιτῆταί φασι ἐκ δαιμονίου μὲν οὐδενὸς μαῆναι Κλεομένεα, 30 Σκύθῃσι δὲ δμιλήσαντά μιν ἀκρητοπότην γενέσθαι καὶ ἐκ τούτου μανῆναι. (2) Σκύθας γὰρ τοὺς νομάδας, ἐπείτε σφι Δαρεῖον ἐσβαλεῖν ἐς τὴν χώραν, μετὰ ταῦτα μεμονέναι μιν τίσασθαι, πέμψαντας δὲ ἐς Σπάρτην συμμαχίην τε ποιεῖσθαι, καὶ συντίθεσθαι ὡς χρεῶν 35 εἴη αὐτοὺς μὲν τοὺς Σκυθὰς παρὰ Φᾶσιν ποταμὸν πειρᾶν ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσβαλεῖν, σφᾶς δὲ τοὺς Σπαρτιτῆτας κελεύειν ἐξ Ἐφέσου ὀρυεωμένους ἀναβαίνειν καὶ ἐπείτεν ἐς τὸ αὐτὸ ἀπαντᾶν. (3) Κλεομένεα δὲ λέγουσι ἡκόντων τῶν Σκυθῶν ἐπὶ ταῦτα δμιλέειν σφι 40 μεζόνως, δμιλέοντα δὲ μᾶλλον τοῦ ἱκνευμένου μαθεῖν τὴν ἀκρητοποσίην παρ' αὐτῶν· ἐκ τούτου δὲ μανῆναι μιν νομίζουσι Σπαρτιτῆται. (4) Ἐκ τε τοῦ, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπεὶ ἀνὴρ ἰσχυρότερον βούλωνται πιεῖν, « ἐπισχύουσιν » λέγουσι. Οὕτω δὲ Σπαρτιτῆται τὰ περὶ Κλεο- 45 μένεα λέγουσι· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τίσιν ταύτην ὁ Κλεομένης Δημαρῆτῳ ἐκτίσαι.

LXXXV. Τελευτήσαντος δὲ Κλεομένεος, ὡς ἐπύθοντο Αἰγινήται, ἐπεμπον ἐς Σπάρτην ἀγγέλους καταδωστομένους Λευτυχίδεω περὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι δμῆρων 50 ἐρομένων. Λακεδαιμόνιοι δὲ δικαστήριον συναγαγόντες ἐγνώσαν περιυβρίσθαι Αἰγινήτας ὑπὸ Λευτυχίδεω, καὶ μιν κατέκριναν ἐκδοτὸν ἄγεσθαι ἐς Αἴγινα ἀντὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι ἐρομένων ἀνδρῶν. (2) Μελλόντων δὲ ἄγειν τῶν Αἰγινήτων τὸν Λευτυχίδα, εἴπέ σφι

cepiſſe, quum capere facile potuiſſet. (2) At ille reſpon- dit; verumne dicens, an mentiens, definire nequeo; reſpon- dit certe, poſtquam lucum Argo ſacrum cepiſſet, viſum ſibi eſſe exiſſe effatum dei: quare non tentandam ſibi exiſtimasse urbem, quin prius ſacris factis cognoviſſet, utrum traditurus ſibi eam deus eſſet, an impedimento futurus. (3) Litanti autem ſibi in Junonis templo, ex ſimulacri pectore effuſiſſe ignis flammam: unde liquido ſe intellexiſſe, non capiurum ſe eſſe Argos: nam, ſi ex capite ſimulacri effuſiſſet flamma, capturum ſe urbem cum arce fuiſſe; quum vero e pectore effuſerit, perfecta a ſe eſſe omnia quæ fieri deus voluit. (4) Hæc dicens, credibilia et conſentanea dicere viſus eſt Spartanis, et longe majore parte ſuffragiorum eſt abſolutus.

LXXXIII. Urbs vero Argos ita viris viduata eſt, ut reſ illorum omnes penes ſervos eſſent, omnia gubernantes adminiſtrantesque, donec eorum filii, qui perierant, ad virilem pervenerunt ætatem. Tunc hi, Argos ſibi rursus vindicantes, illos eſecerunt: et ſervi, urbe pulſi, prælio facto Tirynthem tenuere. (2) Deinde aliquamdiu pacatæ inter utroſque reſ fuere: ſed poſtea venit ad ſervos vir fatidicus, nomine Cleander, genere Phigaleniſis Arcas; qui illis, ut denuo arma inferrent dominis, perſuaſit. Inde bellum illis exortum eſt, quod diu duravit, donec tandem ægre ſervos debellarunt Argivi.

LXXXIV. Argivi igitur iſta de cauſa aiunt in furorem actum Cleomenem miſere periſſe. At ipſi Spartani contendunt, non a deo quopiam in furorem actum fuiſſe Cleomenem, ſed ex conſuetudine cum Scythiſ contraxiſſe merum bibendi morem, eaque de cauſa in furorem inciſiſſe. (2) Scythas enim Nomades, poſtquam terram ipſorum Darius bello invaſiſſet, conſilium deinde cepiſſe pœnas ab illo repetendi: itaque miſſis legatis ſocietatem voluiſſe cum Spartanis contrahere, hac conditione, ut ipſi Scythæ juxta Phaſin fluvium conarentur in Medicam terram irrupere; Spartani vero, Epheso profecti, in ſuperiorem Aſiam contenderent, ac deinde utrique eodem in loco convenirent. (3) Cleomenem igitur, aiunt, quum Scythæ hanc ob cauſam Spartam veniſſent, familiarius, quam par erat, cum illis converſantem, merum bibere ab eiſdem didiciſſe; atque inde eum in furorem inciſiſſe exiſtimant Spartani. (4) Et ab illo tempore, aiunt, ſi quis meracius bibere cupit, dicere hunc famulo, « Scythico more infunde! » Hæc apud Spartanos de Cleomene fama eſt. Mihi vero Cleomenes videtur hanc pœnam Demarato dediſſe.

LXXXV. Cognita Cleomenis morte, Æginetæ Spartani legatos miſerunt, qui Leotychidem propter obſides Athenis retentos accuſarent. Et Lacedæmonii, conſtituto judicio, pronunciarunt injurioſe cum Æginetis Leotychidem egiſſe; eumque condemnarunt, ut illis dederetur, Æginam abducendus loco virorum Athenis delentorum. (2) Quum vero in eo eſſent Æginetæ: ut abducerent Leotychidem, dixit

Θεασίδης ὁ Λεωπρέπεις, ἔων ἐν τῇ Σπάρτῃ δόκιμος ἀνὴρ, « τί βούλεσθε ποιεῖν, ἄνδρες Αἰγινήται; τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιητέων ἐκδοτὸν γενόμενον ὑπὸ τῶν πολιητέων ἄγειν; εἰ νῦν ὀργῇ χρεώμενοι ἐγνώσαν οὕτω
 5 Σπαρτιῆται, ὅπως ἐξ ὑστέρης μὴ τι ὑμῖν, ἦν ταῦτα πρήσσητε, πανώλεθρον κακὸν ἐς τὴν χώραν ἐσβάλωσι. » (3) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Αἰγινήται ἐσχοντο τῆς ἀγωγῆς, δημολογίῃ δὲ ἐχρήσαντο τοιγάρ, ἐπισπόμενον Λευτυχίδα ἐς Ἀθήνας ἀποδοῦναι Αἰγινήταισι τοὺς ἀν-
 10 ὄρας.

LXXXVI. Ὡς δὲ ἀπικόμενος Λευτυχίδης ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπαίτεε τὴν παρακαταθήκην, οἱ Ἀθηναῖοι προφάσιαι εἶλον οὐ βουλόμενοι ἀποδοῦναι, φάντες δύο σφέας ἰόντας βασιλέας παραθέσθαι καὶ οὐ δικαιοῦν
 15 τῷ ἐτέρῳ ἄνεν τοῦ ἐτέρου ἀποδιδόναι. (2) Οὐ φαμέων δὲ ἀποδώσειν τῶν Ἀθηναίων ἐλεξέσθαι Λευτυχίδης τάδε, « ὦ Ἀθηναῖοι, ποιεέτε μὲν ὁκότερα βούλεσθε αὐτοί· καὶ γὰρ ἀποδιδόντες ποιεέτε ὅσα καὶ μὴ ἀποδιδόντες τὰ ἐναντία τούτων· ὁκοῖον μέντοι τι ἐν τῇ
 20 Σπάρτῃ συνηνέχθη γενέσθαι περὶ παρακαταθήκης, βούλομαι ὑμῖν εἶπαι. (3) Λέγομεν ἡμεῖς οἱ Σπαρτιῆται γενέσθαι ἐν τῇ Λακεδαίμονι κατὰ τρίτην γενεὴν τὴν ἀπ' ἐμέο Γλαῦκον Ἐπικυδέος παῖδα. Τούτων τὸν ἄνδρα φαμέν τὰ τε ἄλλα πάντα περιήκειν τὰ πρῶτα,
 25 καὶ δὴ καὶ ἀκούειν ἄριστα δικαιοσύνης περὶ πάντων ὅσοι τὴν Λακεδαίμονα τοῦτον τὸν χρόνον ὄικεον. (4) Συνενειχθῆναι δέ οἱ ἐν χρόνῳ ἰκευμένῳ τάδε λέγομεν, ἄνδρα Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Σπάρτην βούλεσθαι οἱ εἰλθῆναι ἐς λόγους, προϊσχύμενον τοιάδε, 'Εἰμὶ μὲν
 30 Μιλήσιος, ἦκω δὲ τῆς σῆς, Γλαῦκε, δικαιοσύνης βουλόμενος ἀπολαῦσαι. (5) Ὡς γὰρ δὴ ἀνὰ πᾶσαν μὲν τὴν ἁλλήν 'Ελλάδα, ἐν δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην τῆς σῆς δικαιοσύνης ἦν λόγος πολλός, ἐμεωυτῷ λόγους εἰδίδουν καὶ ὅτι ἐπικινδύνος ἔστι αἰεὶ κοτε ἡ Ἰωνίη, ἡ δὲ Πε-
 35 λοπόννησος ἀσφαλὲς ἰδρυμένη, καὶ διότι χρήματα οὐδαμὰ τοὺς αὐτοὺς ἔστι ὄραν ἔχοντας. (6) Ταῦτά τε ὣν ἐπιλεγόμενῳ καὶ βουλευομένῳ ἔδοξέ μοι τὰ ἡμίσεα πάσης τῆς οὐσίας ἐξαργυρώσαντα θέσθαι παρὰ σέ, εἴ ἐξεπισταμένῳ ὥς μοι καίμενα ἔσται παρὰ σοὶ σόα.
 40 Σὺ δὴ μοι καὶ τὰ χρήματα δέξαι καὶ τάδε τὰ σύμβολα σῶξαι λαβών· ὅς δ' ἂν ἔχων ταῦτα ἀπαιτή, τούτῳ ἀποδοῦναι.' (II.) Ὁ μὲν δὴ ἀπὸ Μιλήτου ἦκων ξεῖνος τοσαῦτα ἐλεξε, Γλαῦκος δὲ ἐδέξατο τὴν παρακαταθήκην ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ λόγῳ. (7) Χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόν-
 45 τος ἦλθον ἐς τὴν Σπάρτην τούτου τοῦ παραθεμένου τὰ χρήματα οἱ παῖδες, ἐλθόντες δὲ ἐς λόγους τῷ Γλαύκῳ καὶ ἀποδεικνύοντες τὰ σύμβολα ἀπαίτεον τὰ χρήματα. Ὁ δὲ διωθέτο ἀντυποκρινόμενος τοιάδε, 'οὔτε μέμνημαι τὸ πρῆγμα, οὔτε με περιφέρει οὐδὲν εἰδέναι τού-
 50 των τῶν ὑμεῖς λέγετε, βούλομαι τε ἀναμνησθεῖς ποιεῖν πᾶν τὸ δίκαιον· καὶ γὰρ εἰ ἔλαβον, ὁρθῶς ἀποδοῦναι, καὶ εἰ γε ἀρχὴν μὴ ἔλαβον, νόμοισι τοῖσι Ἑλλήνων χρῆσθαι ἐς ὑμέας. (8) Ταῦτα ὦν ὑμῖν ἀναβέλλομαι κυρίως ἐς τέταρτον μῆνα ἀπὸ τοῦδε.' (III.)

eis Theasides, Laoprepis filius, vir Spartæ spectatus: « Quid facturi estis, viri Æginetæ? regem Spartanorum, vobis a civibus suis traditum, vultis abducere? Quodsi nunc iracunde cum illo agere decreverunt Spartani, videte ne iidem posthac, si hoc feceritis, exitiosum malum vestram in terram inferant. » (3) His auditis, abducere illum omiserunt Æginetæ, pactique cum eo sunt in hanc conditionem, ut una cum ipsis Athenas se conferret Leotychides, et Æginetis viros illos restitueret.

LXXXVI. Athenas postquam Leotychides pervenit, repetitque depositum; tum vero tergiversari Athenienses, reddere nolentes; dicereque, a duobus regibus viros illos apud se depositos fuisse, nec sibi æquum videri, alteri eos reddere absque altero. (2) Ita quum se reddituros illos negarent Athenienses, hæc apud eos verba Leotychides fecit: « Facite, Athenienses, utrum volueritis ipsi: nam, si reddideritis, pie sancteque feceritis; si non reddideritis, contra. Verumtamen commemorare vobis volo, quale quid circa depositum acciderit Spartæ. (3) Dicimus nos Spartani, fuisse Lacedæmone, tertia ante me generatione, Glaucum Epicydis filium. Huic viro dicimus et omnia alia contigisse præcipua, et singulari justitiæ fama eundem fuisse celebratum præ omnibus qui per id tempus Lacedæmonem habitabant. (4) Huic suo tempore hæc dicimus accidisse: virum Milesium venisse Spartam, illum convenire cupientem, et hæcce ei exponentem: Sum ego, inquit, civis Milesius, ad teque veni, Glauce, tua frui justitia cupiens. (5) Quandoquidem enim, ut per reliquam Græciam universam, ita et per Ioniam, eximia est fama tuæ justitiæ; reputavi mecum, in periculo semper versari Ioniam, Peloponnesum contra in tuto locatam, et numquam apud nos pecunias diu in ejusdem hominis possessione permanere. (6) Hæc apud me reputanti deliberantique visum est mihi, bonorum meorum dimidium, in pecuniis redactum, apud te deponere, bene gnaro apud te mihi salvum illud collocatum iri. Accipe igitur has pecunias meas, et has accipe servaque tesseræ; quas qui secum ferens repetet pecunias, ei illas reddes. (II.) Hæc quum hospes dixisset Milesius, accepit Glaucus depositum prædicta conditione. (7) Multo vero interjecto tempore Spartam venire filii hujus hominis, qui illas deposuerat pecunias; qui quum convenissent Glaucum, exhibitis tessera pecuniis ab illo repetierunt. At ille recusans, hæc respondit: Non memini equidem hanc rem quam narratis, nec animum meum subit ulla ejus cogitatio. Volo autem, si quidem in memoriam revocavero, facere quod justum est: nam, si accepi, recte vobis restituiam; si omnino non accepi, ex Græcorum legibus vobiscum agam. (8) Igitur in quantum ab hoc mensem vos rejicio, quo tempore hæc effecta vo-

Οἱ μὲν δὴ Μιλήσιοι συμφορὴν ποιεῦμενοι ἀπαλλάσσοντο ὡς ἀπεστερημένοι τῶν χρημάτων, Γλαῦκος δὲ ἐπορεύετο ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ. (9) Ἐπειρωτέοντα δὲ αὐτὸν τὸ χρηστήριον εἰ δρῶν τὰ 5 χρημάτα λήσεται, ἢ Πυθίῃ μετέρχεται τοιοῦτε τοῖσι ἐπεσι·

Γλαῦκ' Ἐπικυδεῖδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτως, δρῶν νικῆσαι καὶ χρήματα λήσασσθαι.

Ὅμνυ, ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὐρποκον μένει ἄνδρα.

10 Ἄλλ' Ὀρκου παῖς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπὶ χεῖρες οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσάκει πᾶσαν συμμάχῃας ὅλησιν γενεῇν καὶ οἶκον ἅπαντα. Ἄνδρός δ' εὐρποκον γενεῇ μετόπισθεν ἀμείνων.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν θεὸν παραι- 5 τέετο αὐτῷ σχεῖν τῶν ῥηθέντων. (10) Ἡ δὲ Πυθίῃ ἔφη τὸ πειρηθῆναι τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ποιῆσαι ἴσον δύνασθαι. (IV.) Γλαῦκος μὲν δὴ μεταπεμψάμενος τοὺς Μιλησίους ξείνους ἀποδοῖσθαι τὰ χρήματα· τοῦ δὲ εἵνεκεν ὁ λό- γος ὅδε, ὃ Ἀθηναῖοι, ὠρμήθη λέγεσθαι ἐς ὑμέας, εἰρή- 20 σεται. (11) Γλαῦκου νῦν οὐτε τὸ ἀπόγονόν ἐστι οὐδὲν οὐτ' ἰστίῃ οὐδεμία νομιζομένη εἶναι Γλαύκου, ἐκτέτριπταί τε πρόρριζος ἐκ Σπάρτης. Οὕτω ἀγαθὸν μηδὲ δια- νοέεσθαι περὶ παρακαταθήκης ἄλλο γε ἢ ἀπαιτεόντων ἀποδιδόναι. « Λευτυχίδης μὲν εἶπας ταῦτα, ὥς οἱ οὐδὲ 25 οὕτω ἐσέχουσιν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαλλάσσετο.

LXXXVII. Οἱ δὲ Αἰγινῆται, πρὶν τῶν πρότερον ἀδικημάτων δοῦναι δίκας, τῶν ἐς Ἀθηναίους ὕβρισαν 30 ὁμηραίοισι χαριζόμενοι, ἐποίησαν τοιόνδε. (2) Μεμφομένοι τοῖσι Ἀθηναίοισι καὶ ἀξιούντες ἀδικέεσθαι, ὥς τιμωρησόμενοι τοὺς Ἀθηναίους παρεσκευάζοντο. Καὶ ἦν γὰρ δὴ τοῖσι Ἀθηναίοισι πεντηρὶς ἐπὶ Σουνίῳ, λο- χήσαντες ὧν τὴν θεωρίδα νέα εἶλον πλήρεα ἀνδρῶν τῶν πρώτων Ἀθηναίων, λαβόντες δὲ τοὺς ἄνδρας ἔδη- 35 σαν.

LXXXVIII. Ἀθηναῖοι δὲ παθόντες ταῦτα πρὸς Αἰ- 35 γινητέων οὐκέτι ἀνεβάλλοντο μὴ οὐ τὸ πᾶν μηχανή- σασθαι ἐπ' Αἰγινήτησι. Καὶ ἦν γὰρ Νικόδρομος Κνόι- θου καλεούμενος ἐν τῇ Αἰγίνῃ, ἀνὴρ δόκιμος, οὗτος μεμφομένος μὲν τοῖσι Αἰγινήτησι πρότερον ἑωυτοῦ ἐξέ- 40 λασιν ἐκ τῆς νήσου, μαθὼν δὲ τότε τοὺς Ἀθηναίους ἀναρτημένους ἔρδειν Αἰγινήτας κακῶς, συντίθεται Ἀ- θηναίοισι προδοσίην Αἰγίνης, φράσας ἐν τῇ τε ἡμέρῃ ἐπιχειρήσει, καὶ ἐκείνους ἐς τὴν ἡκεῖν δεήσει βωθέον- 45 τας. Μετὰ ταῦτα καταλαμβάνει μὲν κατὰ συνθεθ- ῆκατο ὁ Νικόδρομος Ἀθηναίοισι τὴν παλαιὰν καλυμένην πόλιν.

LXXXIX. Ἀθηναῖοι δὲ οὐ παραγίνονται ἐς δέον· οὐ γὰρ ἔτυχον εἶναι νέες σφι ἀξιόμαχοι τῇσι Αἰγινη- 60 τέων συμβαλέειν· ἐν ᾧ ὧν Κορινθίων ἐδέοντο χρῆσθαι σφι νέας, ἐν τούτῳ διεφθάρη τὰ πρήγματα. (2) Οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἔσαν γὰρ σφι τοῦτον τὸν χρόνον φίλοι ἐς τὰ μάλιστα, Ἀθηναίοισι διδούσι δεομένοις εἰκοσι νέας, διδούσι δὲ πενταδράχμους ἀποδομένοι· δωτήν γὰρ ἐν τῷ νόμῳ οὐκ ἐξῆν δοῦναι. (3) Ταύτας τε δὴ λαβόντες

bis dabo. (III.) Lamentantes discedunt Milesii, tamquam defraudati pecuniis. Glaucus vero, Delphos profectus, consulit oraculum, (9) quaeritque ex illo, an interposito iurejurando pecuniam praedaretur. Quem his verbis Pythia adgreditur :

Glauce Epicydide! sane expedit ad breve tempus jurando vicisse, intervertisseque nummos.

Jura : Jurandi memorem quoque mors quia tollit.

At Juramento quaedam est sine nomine proles, trunca manus, et trunca pedes; tamen impete magno advenit, atque omnem vastat stirpemque domumque.

Sancti vero hominis florebit sera propago.

His auditis, deum oravit Glaucus, ut veniam sibi eorum quae dixisset daret. (10) At Pythia respondit, perinde esse, tentare deum, atque rem ipsam peragere. (IV.) Tunc igitur Glaucus quidem hospites arcessivit Milesios, et pecunias illis reddidit. Cujus vero rei causa hunc ad vos, Athenienses, sermonem facere adgressus sim, dicam. (11) Glauci hujus nulla hodie propago superest, nec domus ulla quae Glauci fuisse existimetur : a stirpe enim excisus e Sparta est. Adeo expedit, de deposito nihil aliud ne cogitare qui- dem, nisi ut repetentibus reddas. » His dictis Leotychides, quum ne sic quidem morem ei gererent Athenienses, dis- cessit.

LXXXVII. Aeginetae, priusquam superiorum injuriarum, quas Thebanorum in gratiam intulerant Atheniensibus, poenas darent, hoc etiam amiserant. (2) Succensentes Atheniensibus, a quibus injuria se adfectos arbitrabantur, ad ulciscendos eos se comparant : et quum Athenienses sacra quinquennalia ad Sunium celebrarent, navi qua theori vehebantur insidiati sunt, et repletam viris primariis Athe- niensium ceperunt, captosque in vincula conjecerunt.

LXXXVIII. Haec ab Aeginetis passi Athenienses non ultra differendum putarunt, quin adversos illos, quidquid possent, machinarentur. Erat tunc in Aegina vir spectatus, Nicodromus nomine, Cnæthi filius, insensus Aeginetis quod ab illis olim insula pulsus fuisset : hic ubi intellexit Athe- nienses ad male faciendum Aeginetis sese accingere, proditi- onem Aeginæ cum illis paciscitur, certum diem consti- tuens, quo et ipse rem adgressurus sit, et illos oporteat praesidio sibi adesse. His ita constitutis, Nicodromus, ut ei cum Atheniensibus convenerat, veterem quam vocant ur- bem occupat.

LXXXIX. Sed Athenienses ad constitutum diem non ad- fuerunt. Etenim navium numerus tunc maxime non ad ma- nus illis fuerat idoneus ad pugnam cum Aeginetis ineundam : et, dum a Corinthiis naves sibi commodandas petunt, in- terim perdit res est. (2) Corinthii, quum per id tempus quammaxime amici essent Atheniensium, rogantibus illis triginta dedere naves, dederunt autem quinis drachmis eas commodantes ; nam gratis dare per legem non erat licitum.

οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὰς σφετέρας, πληρώσαντες ἑβδομήκοντα νέας τὰς ἀπάσας, ἐπλώον ἐπὶ τὴν Αἰγίαν καὶ ὑστέρευαν ἡμέρῃ μιῇ τῆς συγκεκλιμένης.

XC. Νικοδρόμος δὲ, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν καιρὸν οὐ παρεγίνοντο, ἐς πλοῖον ἐσθᾶς ἐκδιδρᾷσκει ἐκ τῆς Αἰγίνης· σὺν δὲ οἱ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Αἰγινητέων ἔσποντο, τοῖσι Ἀθηναῖοι Σούνιον οἰκῆσαι ἔδοσαν. Ἐνθεῦτεν δὲ οὗτοι ὀρμεύμενοι ἔφερον τε καὶ ἤγον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Αἰγινήτας. Ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον ἐγένετο.

XCI. Αἰγινητέων δὲ οἱ παγῆες ἐπαναστάντος τοῦ δήμου σφι ἄμα Νικοδρόμῳ ἐπεκράτησαν, καὶ ἐπειτέν σφας χειρωσάμενοι ἐξῆγον ἀπολέοντες. Ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ἄγος σφι ἐγένετο, τὸ ἐκθύσασθαι οὐκ οἷοί τε ἐγίνοντο ἐπιμνηστέμενοι, ἀλλ' ἐβλήθησαν ἐκπεσόντες πρότερον ἐκ τῆς νήσου ἢ σφι ὕλειον γενέσθαι τὴν θεόν. (2) Ἑπτακοσίους γὰρ δὴ τοῦ δήμου ζωγράφαντες ἐξῆγον ὡς ἀπολέοντες, εἷς δὲ τις τούτων ἐκφυγὼν τὰ δεσμὰ καταφεύγει πρὸς πρόθυρα Δήμητρος θεσμοφόρου, ἐπιλαβόμενος δὲ τῶν ἐπισπαστήρων εἶχετο, οἱ δὲ ἐπέειτε μὴν ἀποσπάσαι οὐκ οἷοί τε ἀπέλκοντες ἐγίνοντο, ἀποκώψαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἤγον οὕτω, χεῖρες δὲ ἐκείναι ἐμπεφυκυῖαι ἔσαν τοῖσι ἐπισπαστήρσι.

XCII. Ταῦτα μὲν νυν σφέας αὐτοὺς οἱ Αἰγινῆται ἐργάσαντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἤκουσι ἐναυμάχῃσαν νηυσὶ ἑβδομήκοντα, ἐσωθέντες δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπεκαλεῦντο τοὺς αὐτοὺς καὶ πρότερον, Ἀργεῖους. Καὶ δὴ σφι οὗτοι μὲν οὐκέτι βωθέουσι, μεμφομένοι δτι Αἰγινᾶται νέες ἀνάγκῃ λαμβθεῖσαι ὑπὸ Κλεομένους ἔσχον τε ἐς τὴν Ἀργολίδα χώραν καὶ συναπέδονσαν Λακεδαιμονίοισι. (2) Συναπέδονσαν δὲ καὶ ἀπὸ Σικυωνίων νεῶν ἄνδρες τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐσβολῇ. Καὶ σφι ὑπ' Ἀργείων ἐπεβλήθη ζημίη, χίλια τάλαντα ἐκτίσαι, πεντακόσια ἑκατέρους. (3) Σικυωνιοὶ μὲν νυν συγγνόντες ἀδικῆσαι, ὁμολόγησαν ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες ἀζημίοι εἶναι, Αἰγινῆται δὲ οὔτε συνεγινώσκοντο ἔσαν τε αὐθαδέστεροι. Διὰ δὴ ταῦτα δεομένοισι ἀπὸ μὲν τοῦ δημοσίου οὐδεὶς Ἀργείων ἐτι ἐβώθει, ἐβελονταὶ δὲ ἐς χιλίους ἦγε δὲ αὐτοὺς στρατηγὸς Εὐρυβάτης, πεντάεθλον ἐπασχίσας. (4) Τούτων οἱ πλεῖνες οὐκ ἀπενόστησαν ὅπισω, ἀλλ' ἐτελεύτησαν ὑπ' Ἀθηναίων ἐν Αἰγίνῃ· αὐτὸς δὲ ὁ στρατηγὸς Εὐρυβάτης μονομαχίῃν ἐπασχέειν τρεῖς μὲν ἄνδρας τρόπῳ τοιούτῳ κτείνει, ὑπὸ δὲ τοῦ τετάρτου Σωφάνους τοῦ Δεκελέος ἀποθνήσκει.

XCIII. Αἰγινῆται δὲ ἐοῦσι ἀτάκτοις Ἀθηναίοισι συμβαλλόντες τῇσι νηυσὶ ἐνίκησαν, καὶ σφρων νέας τέσσερας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον. Ἀθηναῖοι μὲν δὴ πόλεμος συνῆπτο πρὸς Αἰγινήτας.

XCIV. Ὁ δὲ Πέρσης τὸ ἐνωτοῦ ἐποίει ὥστε ἀναμνησκοντός τε αἰεὶ τοῦ θεράποντος μεμνησθαί μιν τὸν Ἀθηναίων, καὶ Πεισιστρατιδῶν προσατημένων καὶ διαβαλλόντων Ἀθηναίους, ἅμα δὲ βουλόμενος ὁ Δαρεῖος ταύτης ἐχόμενος τῆς προφασίος καταστρέφεσθαι τῆς Ἑλλάδος τοὺς μὴ δόντας αὐτῷ γῆν τε καὶ ὕδωρ. (2) Μαρδόνιον μὲν δὴ φλαύρως πρήξαντα τῷ στόλῳ παρα-

(3) His igitur acceptis navibus, adjectisque suis, septuaginta omnino navibus instructis, adversus Aeginam navigarunt : sed postridie ejus diei, qui constitutus erat, advenimus.

XC. Nicodromus, ut ad diem non adfuerunt Athenienses, conscensa navi ex Aegina profugit, eumque alii etiam ex Aeginetis sunt secuti; quibus Athenienses Sunium habitandum dedere : unde illi impetum facientes, res Aeginetarum, qui in insula erant, agebant ferebantque. Sed hoc quidem postero tempore factum.

XCI. Tunc vero, qui opibus inter Aeginetas valebant, superata plebe quæ cum Nicodromo insurrexerat, hos qui in ipsorum venerant potestatem, ad sumendum de eis supplicium eduxerunt. Quo tempore etiam piacularum admiserunt, quod nulla ratione nullisque sacrificiis potuerunt expiare, sed prius insula exciderunt, quam propitia illis reddita dea est. (2) Nam, quum captos septingentos ex plebe ad supplicium educerent, unus eorum, e vinculis elapsus, ad vestibulum confugit Cereris Legiferæ, et prehensus annulos, quibus attrahitur porta, firmiter tenuit. Tum vero illi, quum abstrahere hominem non valerent, manus ei præciderunt, atque ita eduxerunt : et manus illæ annulis firmiter inhaerebant.

XCII. Hæc in se invicem Aeginetæ patrabant. Superati vero pugna navali ab Atheniensibus, qui cum septuaginta advenerant navibus, auxilium petierunt ab eisdem quos olim invocaverant, Argivis. At hi quidem jam auxilio non venerunt, quippe offensi eo quod naves Aeginenses, vi quidem coactæ a Cleomene, ad Argolidem adpulerant terram, et Aeginetæ una cum Lacedæmoniiis excensionem fecerant. (2) In eadem autem incursione simul etiam Sicyonii suis e navibus excenderant. Quare ambo Argivi multam irrogarunt, mille talenta, utrique populo quingenta. (3) Et Sicyonii quidem, agnoscentes injuste se fecisse, pacti sunt cum Argivis, ut, solutis centum talentis, reliqua summa ipsis remitteretur : Aeginetæ vero culpam non agnoscentes, pertinaciter detrectaverunt multam. Quam ob causam nunc illis, auxilia rogantibus, publico nomine nulla ab Argivis missa sunt, sed voluntarii eis suppetias venere mille admodum; quibus dux præfuit vir strenuus, nomine Eurybates, qui quinquertium exercuerat. (4) Eorum autem plerique non redierunt, sed ab Atheniensibus in Aegina sunt interfecti : in his dux Eurybates, postquam singulari certamine tres occidisset adversarios, ipse a quarto, Sophane Deceliensi, interfectus est.

XCIII. Aeginetæ vero, suis navibus Athenienses incompitos adorti, superarunt illos, et quattuor naves eorum cum ipsis viris ceperunt. Ita factum est ut bellum gereretur Athenienses inter et Aeginetas.

XCIV. Interim Persa suum persecutus est institutum. Nam et famulus eum semper admonebat, ut reminisceretur Atheniensium, et Pisistratidæ instabant et calumniabantur Athenienses : simul vero ipse Darius cupiebat, arrepta hac occasione, illos e Græcis subigere, qui terram et aquam ipsi non dedissent. (2) Itaque, Mardonio ab imperio remoto, qui cum classe male rem gesserat, alios nominavit im-

λύει τῆς στρατηγίης, ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας ἀπέστειλλε ἐπὶ τῇ Ἐρέτρίαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶνιν τε ἐόντα Μῆδον γένος καὶ Ἀρταφέρνηα τὸν Ἀρταφέρνηος παῖδα, ἀδελφιδέον ἐωυτοῦ· ἐντεταλόμενος δὲ ἀπέπεμπε ἔξυδρα-
 5 ποδίσαντας Ἀθήνας καὶ Ἐρέτρίαν ἀγαγεῖν ἐωυτῷ ἐς δῆμιν τὰ ἀνδράποδα.

XCV. Ὡς δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι οἱ ἀποδεχθέντες πορευόμενοι παρὰ βασιλέως ἀπίκοντο τῆς Κιλικίης ἐς τὸ Ἀλήϊον πεδίον, ἅμα ἀγόμενοι πεζὸν στρατὸν πολλόν τε
 10 καὶ εὖ ἐσκευασμένον, ἐνθαῦτα στρατοπεδευομένοις ἐπῆλθε μὲν ὁ ναυτικὸς πᾶς στρατὸς ὁ ἐπιταγθεὶς ἐκαστοῖσι, παρεγένοντο δὲ καὶ αἱ ἵππαυοὶ νέες, τὰς τῷ προτέρῳ ἔτει προεῖπε τοῖσι ἐωυτοῦ διασμοφόροις Δαρεῖος ἐτοιμάζειν. (2) Ἐσβαλόμενοι δὲ τοὺς ἵππους ἐς
 15 ταύτας, καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ἐσθιάσαντες ἐς τὰς νέας, ἐπλωον ἐξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. Ἐνθεῦτεν δὲ οὐ παρὰ τὴν ἡπειρον εἶχον τὰς νέας ἰθὺ τοῦ τε Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Θρηίκης, ἀλλ' ἐκ Σάμου ὁρμύμενοι παρὰ τε Ἰκάριον καὶ διὰ νήσων τὸν πλόον
 20 ἐποיעύντο, (3) ὥς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, δέσαντες μάλιστ' αὖ τὸν περίπλοον τοῦ Ἀθω, ὅτι τῷ προτέρῳ ἔτει ποιεύμενοι ταύτῃ τὴν κομιδὴν μεγάλως προσέπταισαν· πρὸς δὲ καὶ ἡ Νάξος σφέας ἠνάγκαζε, πρότερον οὐκ ἀλοῦσα.

XCVI. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ Ἰκαρίου πελάγεος προσφε-
 25 ρόμενοι προσέμιξαν τῇ Νάξῳ (ἐπὶ ταύτην γὰρ δὴ πρῶ-
 τὴν ἐπεῖχον στρατεῦσθαι οἱ Πέρσαι), μεμνημένοι τῶν πρότερον οἱ Νάξιοι πρὸς τὰ οὖρεα οἶγοντο φεύγοντες οὐδὲ ὑπέμειναν. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι τοὺς κατέλαβον αὐτὸν, ἐνέπρησαν καὶ τὰ ἱρὰ καὶ τὴν
 30 πόλιν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους ἀνήγοντο.

XCVII. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποיעύν, οἱ Δῆλιοι ἐκλιπόντες καὶ αὐτοὶ τὴν Δῆλον οἶχοντο φεύγοντες ἐς Τῆνον. Τῆς δὲ στρατιῆς καταπλωούσης ὁ Δᾶτις προπλώ-
 35 σας οὐκ ἔα τὰς νέας πρὸς τὴν νῆσον προσορμίζεσθαι, ἀλλὰ πέρην ἐν τῇ Ῥηγνῇ· (2) αὐτὸς δὲ πυθόμενος ἵνα ἔσαν οἱ Δῆλιοι, πέμπων κήρυκα ἡγόρευέ σφι τάδε, « ἄνδρες ἱροὶ, τί φεύγοντες οἴχεσθε, οὐκ ἐπιτήδεα κα-
 40 γινόντες κατ' ἐμεῦ; ἐγὼ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτό γε φρονέω καὶ μοι ἐκ βασιλέως ὧδε ἐπέσταλται, ἐν τῇ χώρῃ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ταύτην μὴδὲν σίνεσθαι, μῆτε αὐτὴν τὴν χώρην μῆτε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. (3) Νῦν ὦν καὶ ἅπτε ἐπὶ τὰ ὑμέτερα αὐτῶν καὶ τὴν νῆ-
 45 σον νέμεσθε. » Ταῦτα μὲν ἐπεκρυκεύσατο τοῖσι Δη-
 λίοις, μετὰ δὲ λιθανωτοῦ τριηκόσια τάλαντα κατανή-
 σας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ θυμίσθη.

XCVIII. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας ἐπλωε ἅμα τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ἐρέτρίαν πρῶτα, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἰωνας καὶ Λιολέας. μετὰ δὲ τούτων ἐνθεῦτεν ἐξα-
 50 ναγρόντα Δῆλος ἐκινήθη, ὥς ἔλεγον Δῆλιοι, καὶ πρῶτα καὶ ὕστατα μέχρι ἐμεῦ σεισθεῖσα· (2) Καὶ τοῦτο μὲν κου τέρας ἀνθρώποισι τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. Ἐπὶ γὰρ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος καὶ
 55 Ἐρξίου τοῦ Δαρείου καὶ Ἀρτοξέρξεω τοῦ Ἐρξέω. τῶν

peratores, qui adversus Eretriam et Athenas profiscerentur, Datin, Medum genere, et Artaphernem, Artaphernis fratris sui filium : quos misit dato mandato, ut Athenas Eretriamque sibi subjicerent, et capta inde mancipia in suum adducerent conspectum.

XCV. Hi nominati imperatores, quum a rege digressi in Aleium pervenissent campum Ciliciae, exercitum pedestrem secum ducentes numerosum et bene instructum; ibi quum castra posuissent, accesserunt eis universae copiae navales, ut cuique populo imperatae erant: accesseruntque etiam naves equis transvehendis, quas superiori anno Darius suis tributariis edixerat parandas. (2) Equis in hippagines impositis, et omni pedestri exercitu naves conscendere jussu, sexcentis triremibus in Ioniam navigarunt. Inde vero non litus legentes recta versus Hellespontum et Thraciam direxerunt classem; sed Samo profecti, per Icarium mare et secundum insulas cursum tenere; (3) metuentes maxime, ut mihi videtur, montis Atho circuitum, in quo circumnavigando superiori anno ingentem passi erant calamitatem: insuper vero etiam, ut hac irent, Naxos insula eos coge-
 40 bat, quae superiori tempore non erat subacta.

XCVI. Ubi per mare Icarium transvecti contra Naxum venere (hanc enim primam omnium adoriri in animo habebant Persae), memores eorum quae prius acciderant, Naxii non sustinentes hostem, procul abeuntes in montes confugerunt. (2) Persae vero, in servitutem redactis quotquot illorum comprehendissent, et templa et urbem incenderunt. Quo facto, adversus reliquas insulas navigare pergebant.

XCVII. Qui dum id faciunt, Delii etiam, relicta insula, profugiunt Tenum. Datis autem, ubi in viciniam Deli cum exercitu pervenit, ipse navi sua praegressus, non passus est classem ad insulam adpellere, sed ad Rheneam ex adverso sitam: (2) et postquam cognovit quod se Delii receperissent, misso caduceatore, haec eis dixit: « Quid fuga abitis, viri sancti, male de me, nec pro meo merito, judicantes? Ego enim et ipse in tantum certe sapio, et a rege hoc mihi mandatum est, ut, qua in terra hi duo dii nati sunt, eam nec ipsam laedam, nec ejus incolas. (3) Quare redite vestras ad sedes, et insulam habitate! » Haec postquam per caduceatorem edixit, trecenta thuris talenta super aram congesta adolevit.

XCVIII. His rebus gestis, Datis cum exercitu primum adversus Eretriam navigavit, simul et Ionas et Aelenses secum ducens. Post illius autem ex hac regione digressum commota tremuit Delus; quod nec ante id tempus, ut aiunt Delii, nec post, ad meam usque aetatem, factum est. (2) Et hoc quidem prodigium edidit deus, quo imminencia hominibus mala significaret. Nam regnante Dario Hystaspis filio, et Xerxe Darii, et Artaxerxe Xerxis, per tres

τούτων ἐπεξῆς γενεῶν, ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐπὶ εἴκοσι ἄλλας γενεάς τὰς πρὸ Δαρείου γενομένας, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν Περσέων αὐτῇ γενομένα, τὰ δὲ ἀπ' αὐτῶν τῶν κορυφαίων περὶ τῆς ἀρχῆς πολεμούντων. (3) Οὕτω οὐδὲν ἦν ἀεικὲς κινήσθαι Δῆλον τὸ πρὶν εἶδωσαν ἀκίνητον· καὶ ἐν χρησμῷ ἦν γεγραμμένον περὶ αὐτῆς ὧδε,

Κινήσω καὶ Δῆλον ἀκίνητόν περ εἶδωσαν.

¹⁰ Δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν ταῦτα τὰ οὐνόματα, Δαρεῖος ἐρέτης, Ξέρξης ἀρχῆος, Ἀρτοξέρξης μέγας ἀρχῆος. Τούτους μὲν δὴ τοὺς βασιλεῖας ὧδε ἂν ὀρθῶς κατὰ γλῶσσαν τὴν σφετέρην Ἑλλήνες καλέοιεν.

XCIX. Οἱ δὲ βάρβαροι ὡς ἀπῆραν ἐκ τῆς Δήλου, ¹⁵ προσίσχον πρὸς τὰς νήσους, ἐνθεῦτεν δὲ στρατιὴν τε παρελάμβανον καὶ δμήρους τῶν νησιωτῶν παιδάς ἐλάμβανον. (2) Ὡς δὲ περιπλύνοντες τὰς νήσους προσέσχον καὶ ἐς Κάρυστον (οὗ γὰρ δὴ σφι οἱ Καρύστιοι οὔτε δμήρους ἐδίδωσαν οὔτε ἔφασαν ἐπὶ πόλιν ἀστυγείτονας ²⁰ στρατεύεσθαι, λέγοντες Ἑρετρίαν τε καὶ Ἀθήνας), ἐνθαῦτα τούτους ἐπολιόρχον τε καὶ τὴν γῆν σφῶν ἐκείρον, ἐς δὲ καὶ οἱ Καρύστιοι παρέστησαν ἐς τῶν Περσέων τὴν γῶμην.

C. Ἑρετρίεες δὲ πυνθανόμενοι τὴν στρατιὴν τὴν ²⁵ Περσικὴν ἐπὶ σφέας ἐπιπλύνουσιν Ἀθηναίων ἐδεήθησαν σφίσι βοηθοὺς γενέσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ ἀπείπαντο τὴν ἐπικουρίην, ἀλλὰ τοὺς τετρακισχιλίους κληρουχέοντας τῶν ἱπποβοτῶν Χαλκιδῶν τὴν χώραν, τούτους σφι διδοῦσι τιμωρούς. (2) Τῶν δὲ Ἑρετριέων ἦν ἄρα ³⁰ οὐδὲν ὑγιὲς βούλευμα, οἱ μετεπέμποντο μὲν Ἀθηναίους, ἐφρόνουν δὲ διφασίας ἰδέας· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐβουλεύοντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν ἐς τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίας, ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἴδια κέρδεα προσδεκόμενοι παρὰ τοῦ Πέρσεω οἴσεσθαι προδοσίην ἐσχευάζοντο. (3) Μαθὼν ³⁵ δὲ τούτων ἑκάτερα ὡς εἶχε Αἰσχίνης ὁ Νόθωνος, ἐὼν τῶν Ἑρετριέων τὰ πρῶτα, φράζει τοῖσι ἥκουσι τῶν Ἀθηναίων πάντα τὰ παρεόντα σφι πρήγματα, προσεδέετό τε ἀπαλλάσσεσθαι σφεας ἐς τὴν σφετέρην, ἵνα μὴ προσαπολυνταί. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῦτα Αἰσχίνῃ συμ- ⁴⁰ βουλεύσαντι πείθονται. Καὶ οὗτοι μὲν διαβάντες ἐς Ὀρωπὸν ἔσωζον σφέας αὐτούς.

CI. Οἱ δὲ Πέρσαι πλύνοντες κατέσχον τὰς νέας τῆς Ἑρετρικῆς χώρας κατὰ Ταμύνας καὶ Χοιρέας καὶ Αἰγίλια, κατασχόντες δὲ ταῦτα τὰ χωρία αὐτίκα ἵππους ⁴⁵ τε ἐξεβάλλοντο καὶ παρεσκευάζοντο ὡς προσοισόμενοι τοῖσι ἐχθροῖσι. (2) Οἱ δὲ Ἑρετρίεες ἐπεξεληθῆν μὲν καὶ μαχέσασθαι οὐκ ἐποίουντο βουλὴν, εἰ πως δὲ διαφυλάττειν τὰ τεύχεα, τούτου σφι ἔμελε περί, ἐπεὶ τὴν ἐνίκην μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. (3) Προσβολῆς δὲ γινώ- ⁵⁰ μένης καρτερῆς πρὸς τὸ τεῖχος ἐπιπτον ἐπὶ ἑξ ἡμέρας πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων· τῇ δὲ ἐβδόμῃ Εὐφορβός τε ὁ Ἀλκιμάχου καὶ Φίλαγρος ὁ Κυνέου, ἄνδρες τῶν ἀστῶν δοκιμοί, προδίδουσι τοῖσι Πέρσῃσι. (4) Οἱ δὲ ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν τοῦτο μὲν τὰ ἱρὰ σὺλῃσαντες ἐνέ-

has continuas generationes plura mala adflixerunt Græciam, quam per viginti alias generationes quæ ante Darium exstiterunt; alia quidem, a Persis illi illata; alia vero, ab ipsorum Græcorum coryphæis de principatu inter se bellum gerentibus. (3) Itaque non præter caussam commota est Delus, quum ad illum diem immota fuisset. Et in vaticinio de illa ita scriptum est :

Et Delum, quamvis sit adhuc immota, movebo.

Valent autem secundum Græcum sermonem nomina ista hocce : Darius, coercitor; Xerxes, bellator : Artaxerxes, magnus bellator. Hos igitur reges Græci sua lingua recte ita, ut dixi, nominaverint.

XCIX. Barbari, Delo profecti, navibus ad insulas adpelabant, et exercitum inde adsumebant, et insulanorum filios secum obsides abducebant. (2) Postquam vero, præternavigatis insulis, Caryste quoque appulerunt; quum nec obsides dedissent Carystii, et contra vicinas urbes (Eretriam et Athenas dicebant) se militaturos negassent: ibi tunc hos oppugnarunt, agrumque illorum evastarunt, donec etiam Carystii in deditionem venere Persarum.

C. Eretrienses autem, ubi cognoverunt sese peti a Persarum classe, Athenienses rogarunt ut auxilia sibi mitterent. Nec negarunt Athenienses opem, sed quater mille colonos illos, qui in opulentorum Chalcidensium prædia successerant, opem eis ferre jusserunt. (2) At in Eretriensibus sanum nullum erat consilium; qui Athenienses quidem auxilio vocaverant, ipsi vero in duas divisi erant sententias: nam aliis animus erat, relicta urbe in superiora Eubœæ loca se recipere; alii vero, privatum questum a Persis reportare sperantes, proditionem parabant. (3) Quorum utrorumque consilia cognita habens Æschines, Nothonis filius, primarius vir Eretriensium, advenientibus Atheniensibus præsentem rerum statum aperuit; eosque ut retrogrederentur rogavit, ne simul cum Eretriensibus perirent. Et Athenienses, Æschinis sequentes consilium, Oropum transvecti, periculum evaserunt.

CI. Persæ, navibus ad Tamynas et Chiores et Ægilia ditionis Eretriensium adpulsis, locis hisce potiti, protinus equis e navibus expositis, ad adgrediendum hostem sese compararunt. (2) Eretrienses vero de egrediendo et committenda pugna non cogitabant; sed muros, si possent, defendere, hoc unum illis curæ erat, quandoquidem vicerat sententia non relinquendam esse urbem. (3) Quum autem acriter oppugnaretur murus, intra sex dies multi ab utraque parte perierunt: septimo vero die Euphorbus Alcimachi filius et Philagrus Cynææ, spectati inter cives viri, Persis Eretriam prodiderunt. (4) Et hi, urbem ingressi, templa spoliarunt

πρῶσαν, ἀποτινύμενοι τῶν ἐν Σάρδισι κατακαυθέντων ἱρῶν, τοῦτο δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἡνδραποδίσαντο κατὰ τὰς Δαρείου ἐντολάς.

CII. Χειρωσάμενοι δὲ τὴν Ἑρέτριαν, καὶ ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας, ἐπλῶν ἐς τὴν Ἀττικὴν κατέρχοντές τε πολλὸν καὶ δοκέοντες ταῦτά τοὺς Ἀθηναίους ποιήσιν τὰ καὶ τοὺς Ἑρετρίας ἐποίησαν. (2) Καὶ ἦν γὰρ ὁ Μαραθῶν ἐπιτηδεύτατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιπεῦσαι καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἑρετρίας, ἐς τοῦτο σφι κατήγετο Ἱππίης ὁ Πεισιστράτους.

CIII. Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἐδῶθεον καὶ αὐτοὶ ἐς τὸν Μαραθῶνα. Ἦγον δὲ σφεας στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατος ἦν Μιλτιάδης, τοῦ τὸν πατέρα Κίμωνα τὸν Σητσαγόρειω κατέλαβε φυγεῖν ἐξ Ἀθηνῶν Πεισιστράτον τὸν Ἱπποκράτους. (2) Καὶ αὐτῷ φεύγοντι Ὀλυμπιάδα ἀνελεῖσθαι τεθρίππῳ συνέβη, καὶ ταύτην μὲν τὴν νίκην ἀνελόμενόν μιν τῷτὸ ἐξενείκασαι τῷ ὁμομητρίῳ ἀδελφεῷ Μιλτιάδῃ. Μετὰ δὲ τῇ ὑστέρῃ Ὀλυμπιάδι τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι νικῶν παραδιδόει Πεισιστράτῳ ἀνακρυχθῆναι, καὶ τὴν νίκην παρὲς τούτῳ κατῆλθε ἐπὶ τὰ ἐσωτοῦ ὑπόσπονδος. (3) Καὶ μιν ἀνελόμενον τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι ἄλλην Ὀλυμπιάδα κατέλαβε ἀποθανέειν ὑπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων, οὐκέτι περιόντος αὐτοῦ Πεισιστράτου· κτείνουσι δὲ οὗτοί μιν κατὰ τὸ πρυτανήϊον νυκτὸς ὑπείσαντες ἄνδρας. (4) Τέθραπται δὲ Κίμων πρὸ τοῦ ἄστεος, πέρην τῆς διὰ Κοίλης καλυμένης ὁδοῦ· καταντίον δ' αὐτοῦ αἱ ἵπποι τεθάρταται αὐταὶ αἱ τρεῖς Ὀλυμπιάδας ἀνελόμεναι. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἵπποι ἤδη τῷτὸ τοῦτο Εὐαγόρειω Λακωνος, πλέω δὲ τούτων οὐδαμαί. (5) Ὁ μὲν δὲ πρεσβύτερος τῶν παίδων τῷ Κίμωνι Σητσαγόρης ἦν τῆνικαῦτα παρὰ τῷ πατρὶ Μιλτιάδῃ τρεφόμενος ἐν τῇ Χερσονήσῳ, ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτῷ Κίμωνι ἐν Ἀθήνῃσι, τὸ οὐνομα ἔχων ἀπὸ τοῦ οἰκιστέω τῆς Χερσονήσου Μιλτιάδῃ Μιλτιάδης.

CIV. Οὗτος δὲ ὢν τότε ὁ Μιλτιάδης ἦκων ἐκ τῆς Χερσονήσου καὶ ἐκπεφευγὸς διπλόον θάνατον ἐστρατήγει Ἀθηναίων. Ἄμα μὲν γὰρ οἱ Φοίνικες αὐτὸν οἱ ἐπιδιώξαντες μέχρι Ἱμβρου περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο λαβεῖν τε καὶ ἀναγαγεῖν παρὰ βασιλεία. (2) Ἄμα δὲ ἐκφυγόντα τε τούτους καὶ ἀπικόμενον ἐς τὴν ἐσωτοῦ δοκέοντά τε εἶναι ἐν σωτηρίῃ ἤδη, τὸ ἐνθεῦτέν μιν οἱ ἐλθροὶ ὑποδεξάμενοι καὶ ὑπὸ δικαστήριον αὐτὸν ἀγαγόντες ἐδίωξαν τυραννίδος τῆς ἐν Χερσονήσῳ. Ἀποφυγὼν δὲ καὶ τούτους στρατηγὸς οὕτω Ἀθηναίων ἀπέδεχθη, αἰρεθείς ὑπὸ τοῦ δήμου.

CV. Καὶ πρῶτα μὲν ὄντες ἔτι ἐν τῷ ἄστει οἱ στρατηγοὶ ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετέοντα· τῷ δὲ, ὡς αὐτὸς τε ἔλεγε Φειδιππίδης καὶ Ἀθηναῖοισι ἀπήγγελλε, περὶ τὸ Παρθένιον οὖρος τὸ ὑπὲρ Τεγέης ὁ Πάν περιπίπτει. (2) Βῶσαντα δὲ τὸ οὐνομα τοῦ Φειδιππίδου τὸν Πᾶνα Ἀθηναῖοισι κλεῖσαι ἀπαγγεῖλαι, διότι ἐσωτοῦ οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν

incenderuntque, pœnam hanc repetentes ob templa Sardibus cremata; homines autem, ut jusserat Darius, in servitutem abstraxerunt.

CII. Subacta Eretria, Persæ, paucorum dierum interposita mora in Atticam navigarunt, magnas in angustias adducentes Athenienses, cogitantesque eodem modo cum illis agere atque cum Eretriensibus egissent. (2) Quumque Marathon esset totius Atticæ maxime opportunus equitibus locus, et proximus ab Eretria, in hunc campum illos deduxit Hippias, Pisistrati filius.

CIII. Qua re cognita, Athenienses etiam ipsi Marathonam obviam hostibus egressi sunt. Duxerunt autem illos decem imperatores; quorum decimus Miltiades erat, is cujus patri Cimoni, Stesagoræ filio, acciderat, ut a Pisistrato, Hippocratis filio, Athenis in exsilium pelleretur. (2) Eidemque contigerat, ut exsul victoriam Olympiæ reportaret quadrigarum curriculo; quem eundem honorem jam ante eum frater ipsius uterinus Miltiades erat consecutus. Deinde vero, sequenti Olympiade, quum eisdem equabus idem Cimon vicisset, Pisistrato concessit, ut is victor renunciaretur; et ob victoriam huic concessam, ex pactione cum illo inita, in patriam est restitutus. (3) Postremo idem, quum eisdem equabus aliam rursus victoriam reportasset Olympicam, obiit interfectus a filiis Pisistrati, ipso Pisistrato non amplius in vivis agente: interfecerunt illum enim hi prope prytaneum, noctu hominibus quibusdam ad hoc subornatis. (4) Sepultus est autem Cimon ante urbem, ultra viam quæ Per Cœlen vocatur, et ex adverso sepultæ sunt equæ illæ ejusdem, quæ tres Olympicas retulerunt victorias. Præstiterunt quidem idem hoc aliæ etiam equæ, Euagoræ Lacedæmonis; sed, præter has, nullæ. (5) Filiorum igitur Cimonis natu major, Stesagoras, per id tempus apud patrum Miltiadem in Chersoneso educabatur; natu minor autem apud Cimonem Athenis erat, cui nomen fuit Miltiades, de patris Miltiadis nomine, conditoris Chersonesi.

CIV. Hic igitur tunc Miltiades, quum nuper e Chersoneso advenisset, duplicemque effugisset mortem, imperator fuit Atheniensium. Simul enim et Phœnices, usque ad Imbrum illum persecuti, studiosè operam dederant, ut caperent eum et ad regem abducerent: (2) et, postquam hos effugit, domumque rediit, et jam securum se esse posse existimavit, protinus eundem exceperant adversarii, et in judicium vocatum, reum egerant tyrannidis in Chersoneso exercitæ. Ab hoc quoque liberatus periculo, ita demum imperator creatus est Atheniensium, populi suffragiis electus.

CV. Ac primum quidem, quum adhuc in urbe essent imperatores, Spartam miserunt præconem Phidippidem, civem quidem Atheniensem, cæterum hemerodromum (*cursorum ingens uno die spatium ementem*), et hoc negotium exercentem. Cui, ut quidem ipse deinde narravit Phidippides, Atheniensibusque renunciavit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, deus Pan obviam est factus; (2) compellatoque nominatim Phidippide, jussit cum renunciare Atheniensibus, nullam illos

ποιεῦνται ἐόντος εὐνού Ἀθηναίοισι καὶ πολλᾷ γενο-
μένου ἡδὲ σφί χρησίμου, τὰ δ' ἔτι καὶ ἐσομένου. (3)
καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφίσι εὖ ἡδὲ
τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα ἰδρύσαντο
ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει Πανὸς ἱρὸν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης
τῆς ἀγγελίης θυσίῃσι ἐπετέξοι καὶ λαμπάδι ἰάσκον-
ται.

CVI. Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φει-
διππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι,
10 δευτεραίος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἀστροφῶν ἦν ἐν Σπάρτῃ,
ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἀρχοντας ἔλεγε, (2) « ὦ Λα-
κεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμῶν δέονται σφίσι βοῶθῆσαι
καὶ μὴ περιδέειν πολὺν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἑλλήσι
δουλοσύνην περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων· καὶ
15 γὰρ νῦν Ἑρέτριά τε ἡνδραποδίσται καὶ πολὶ λογίμοι ἢ
Ἑλλὰς γέγονε ἀσθενεστέρα. » (3) « Ὁ μὲν δὲ σφί τὰ
ἐντεταλμένα ἀπήγγειλε, τοῖσι δὲ ἑαδε μὲν βοῶειν Ἀθη-
ναίοισι, ἀδύνατα δὲ σφί ἦν τὸ παραυτίκα ποιεῖν ταῦτα,
οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γὰρ ἰσταμένου τοῦ
20 μηνὸς εἰνῆτος, εἰνῆτι δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφρασαν μὴ οὐ
πλήρης ἐόντος τοῦ κύκλου. Οὗτοι μὲν νυν τὴν παν-
σέληνον ἔμενον.

CVII. Τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγγέτο Ἰππίης ὁ
Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροικομένης νυ-
25 κτός ὅσιν ἰδὼν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιγόνδε· ἐδόκεε δ' Ἰππίης τῇ
μητρὶ τῇ ἐωυτοῦ συνευνηθῆναι· συνεβάλετο ὦν ἐκ τοῦ
δνείρου κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνασωσάμενος
τὴν ἀρχὴν τελευτήσῃ ἐν τῇ ἐωυτοῦ γηραιός. (2) Ἐκ
μὲν δὴ τῆς ὁμῆος συνεβάλετο ταῦτα, τότε δὲ κατηγε-
30 μένος τοῦτο μὲν τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἑρετρίης ἀπέβησε
ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων, καλυμένην δὲ Αἰγίλειαν,
τοῦτο δὲ καταγομένης ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὤρμιζε
οὗτος, ἐκβάνας τε ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε.
(3) Καὶ οἱ ταῦτα διέποντι ἐπῆλθε παρῆεν τε καὶ βῆξαι
35 μεζώνως ἢ ὡς εἴθε· οἳ δὲ οἱ πρὸς θυτέρῳ ἐόντι, τῶν
ὀδόντων οἱ πλεῖνες ἐσείοντο. (4) Τούτων ὦν ἕνα τῶν
ὀδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας· ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν
φάμνον αὐτοῦ εἰποιέτο πολλὴν σπουδὴν ἐξευρέειν. Ὡς
δὲ οὐκ ἐφαίνετο οἱ ὁ δῶν, ἀναστενάζας εἶπε πρὸς τοὺς
40 παραστάτας, « ἡ γῆ ἡδε οὐκ ἡμετέρη ἐστὶ, οὐδέ μιν
δυσνησόμεθα ὑποχειρίην ποιήσασθαι· ὁκόσον δὲ τι μοι
μέρος μετῆν, ὁ δῶν μετέχει. » Ἰππίης μὲν δὴ ταύτη
τὴν ὅσιν συνεβάλετο ἐξεληλυθέναι.

CVIII. Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένει
45 Ἡρακλέος ἐπῆλθον βοῶντες Πλαταιέες πανδημεῖ· καὶ
γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφῆας αὐτοῖσι τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ
Πλαταιέες, καὶ πόνονος ὑπὲρ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι συ-
χνούς ἡδὲ ἀναραιρέατο. (2) Ἐδοσαν δὲ ὧδε· πιεζόμε-
νοι ὑπὸ Θηβαίων οἱ Πλαταιέες ἐδίδονσαν πρῶτα παρα-
50 τυγοῦσι Κλεομένει τε τῷ Ἀναξανδρίδῃ καὶ Λακεδαι-
μονίοισι σφῆας αὐτούς· οἱ δὲ οὐ δεχόμενοι ἐλεγόν σφί
τάδε, « ἡμεῖς μὲν ἐκαστέρῳ τε οἰκόμεν, καὶ ὑμῖν τοιγδε
τις γένοιτ' ἂν ἐπικουρίη ψυχρή· φθάητε· γὰρ ἂν πολ-
λάκις ἐξ ἀνδραποδισθέντες ἢ τινα πυθέσθαι ἡμῶν. » (3)

sui curam gerere, quum tamen bene cupiat Atheniensibus,
ac jam sæpe de illis bene meritis fuerit, et posthac etiam
bene sit meriturus. (3) Hæc Athenienses vero ita acci-
disse persuasi, deinde, quum jam res eorum recte fuissent
compositæ, templum Pani infra arcem statuerunt, eumque
inde ab illo nuncio annuis sacrificiis et lampade (*cursu
faces accensas gestantium*) placant.

CVI. Tunc vero missus ab imperatoribus Phidippides
hic, quo tempore is Panem sibi adparuisse narravit, po-
stridie ejus diei quo Athenis erat profectus, Spartam perve-
nit; ubi adiens magistratus, hæc apud eos verba fecit: (2)
Lacedæmonii, petunt a vobis Athenienses, ut auxilio illis
veniat; neque patiamini ut antiquissima inter Græcos civi-
tas in servitutem abripiatur a barbaris. Nam et Eretria
nunc sub jugum est missa, et insigni civitate imminuta est
Græcia. (3) Hæc ubi illis ex mandato dixit, placuit quidem
Spartanis auxilia mittere Atheniensibus; sed id confestim
facere non potuerunt, quum nolent contra legem agere.
Erat enim nonus dies mensis: nono autem die, quando non
plena esset luna, se non egressuros, aiebant. Plenilunium
igitur hi exspectabant.

CVII. Hippias autem, Pisistrati filius, barbaris viam in
campum Marathona prævit. Cui superiori nocte per som-
num tale visum erat oblatum: visus sibi erat sua cum matre
concumbere. quo ex insomnio collegerat, Athenas se esse
rediturum, et in patria recepto regno senem vita excessu-
rum. (2) In hunc modum Hippias somnium suum erat
interpretatus. Tunc vero, ducis officio fungens, partim
Eretriensia mancipia in Styreorum insula, cui Ægilea no-
men, deposuit; partim naves, quæ ad Marathona adpule-
rant, in statione locavit, et barbaros in terram egressos
ordinavit. (3) Quæ dum administrat, accidit ei ut vehe-
mentius, quam solitus erat, et sternutaret et tussiret.
Quumque eidem, quippe ætate jam proveciori, plures
labarent dentes, (4) horum dentium unum, dum tussit,
propter violentiam ejecit. Qui quum in arenam cecidis-
set, magnum adhibuit studium ut eum reperiret: post-
quam vero nusquam dens comparuit, edito gemitu ait
adstantibus: « Terra hæc non est nostra, neque eam pote-
rimus in nostram redigere potestatem: nam, quicquid ejus
ad me pertinebat, id dens meus obtinet. » Nempe in hoc
Hippias exiisse visionem suam existimavit.

CVIII. Atheniensibus, quum in campo Herculi sacro
locum cepissent, præsidio advenere Plataenses frequenti
manu ex universo populo collecta. Tradiderant enim sese
Atheniensibus Plataenses, et frequentes pro illis Atheniensibus
jam ante labores sustinuerant. (2) Tradiderant se autem
hoc modo: bello a Thebanis pressi Plataenses primum Cleo-
meni, Anaxandridæ filio, et Lacedæmonii se tradiderant,
qui forte in illis locis aderant; at illi, non recipientes eos,
dixere: « Nos nimis procul a vobis habitamus, et frigidum
vobis tale auxilium foret: plus semel enim fieri posset, ut
in servitutem prius abstraheremini, quam nostrum quis-
quam fando audiret. » (3) Quare suademus vobis, ut Athe-

Συμβουλευόμεν δὲ ὑμῖν δοῦναι ὑμέας αὐτοὺς Ἀθηναίοι-
σι, πλησιοχώροισί τε ἀνδράσι καὶ τιμωρέειν ἐοῦσι οὐ
κακοῖσι. » Ταῦτα συνεβούλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ
κατ' εὐνοίαν οὕτω τῶν Πλαταιέων ὥς βουλόμενοι τοὺς
5 Ἀθηναίους ἔχειν πόνους συνεστῶτας Βοιωτοῖσι. (4)
Λακεδαιμόνιοι μὲν νυν Πλαταιεῦσι ταῦτα συνεβούλευον,
οἱ δὲ οὐκ ἠπίστησαν, ἀλλ' Ἀθηναίων ἱρὰ ποιούντων τοῖσι
δώδεκα θεοῖσι ἱκέται ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐδίδosan
σφέα αὐτούς. (5) Θηβαῖοι δὲ πυθόμενοι ταῦτα ἐστρα-
10 τευσντο ἐπὶ τοὺς Πλαταιάς, Ἀθηναῖοι δὲ σφί ἐβώ-
θεον. Μελλόντων δὲ συνάπτειν μάχην Κορίνθιοι οὐ
περιεῖδον, παρατυχόντες δὲ καὶ καταλλάξαντες ἐπιτρε-
ψάντων ἀμφοτέρων οὖρισαν τὴν χώραν ἐπὶ τοῖσδε, ἔαν
Θηβαίους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους ἐς Βοιωτοὺς
15 τελέειν. (6) Κορίνθιοι μὲν δὴ ταῦτα γνόντες ἀπαλλάσ-
σοντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἀπιοῦσι ἐπεθήκαντο Βοιωτοί, ἐ-
πιθέμενοι δὲ ἐσώθησαν τῇ μάχῃ. Ὑπερβάντες δὲ οἱ
Ἀθηναῖοι τοὺς οἱ Κορίνθιοι ἔθηκαν Πλαταιεῦσι εἶναι
οὐρούς, τοὺτους ὑπερβάντες τὸν Ἀσωπὸν αὐτὸν ἐποιή-
20 σαντο οὖρον Θηβαίοισι πρὸς Πλαταιάς εἶναι καὶ Ὑσίας.
(7) Ἔδοσαν μὲν δὲ οἱ Πλαταιεῖς σφέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι
τρόφῳ τῷ εἰρημένῳ, ἦκον δὲ τότε ἐς Μαραθῶνα βωθέοντες.

CIX. Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντο δῖχα
αἱ γνώμαι, τῶν μὲν οὐκ ἐόντων συμβαλέειν (ὀλίγους
25 γὰρ εἶναι στρατιτῇ τῇ Μήδων συμβαλέειν), τῶν δὲ καὶ
Μιλτιάδῳ κελυόντων. (2) Ὡς δὲ δῖχα τε ἐγίνοντο
καὶ ἐνῖκα ἡ χεῖρων τῶν γνωμῶν, ἐνθαῦτα, ἣν γὰρ ἐν-
δέκατος ψηφισοφόρος ὁ τῶν κυάμῳ λαγῶν Ἀθηναίων πο-
λεμαρχεῖν τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι ὁμόψηφον τὸν
30 πολέμαρχον ἐποιούντο τοῖσι στρατηγοῖσι, ἣν τε τότε
πολέμαρχος Καλλιμάχος Ἀφιδναῖος. (3) πρὸς τούτων
ἐλθὼν Μιλτιάδης εἶλεγε τάδε, « ἐν σοὶ νῦν, Καλλιμάχε,
ἐστὶ ἡ καταδουλώσει Ἀθήνας, ἡ ἐλευθέρας ποιήσαντα
μνημόσυνα λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον οἷα
35 οὐδὲ Ἀρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων λιπέουσι. (4) Νῦν
γὰρ δὴ, ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον ἤκουσι
μέγιστον, καὶ ἦν μὲν γε ὑποκύψωσι τοῖσι Μήδοισι, δέ-
δοκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἰππίας· ἦν δὲ πε-
ριγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἷα τέ ἐστι πρώτη τῶν Ἑλ-
40 ληνίδων πολιῶν γενέσθαι. (5) Κῶς ὦν δὴ ταῦτα οἷα τέ
ἐστὶ γενέσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τι τούτων ἀνήκει τῶν
πρηγμάτων τὸ κυρὸς ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσω. Ἡ-
μῶν τῶν στρατηγῶν ἐόντων δέκα δῖχα γίνονται αἱ
γνώμαι, τῶν μὲν κελυόντων, τῶν δὲ οὐ, συμβαλέειν.
45 (6) Ἦν μὲν νυν μὴ συμβάλωμεν, ἔλπομαι τίνα στάσιν
μεγάλῃν ἐμπεσοῦσαν διασείειν τὰ Ἀθηναίων φρονή-
ματα ὅσπερ μηδίσαι· ἦν δὲ συμβάλωμεν πρὶν τι καὶ σα-
θρὸν Ἀθηναίων μετεξετέρουσι ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἴσα
νεμόντων οἷοι τέ εἰμεν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ. (7)
50 Ταῦτα ὦν πάντα ἐς σέ νῦν τείνει καὶ ἐκ σέο ἀρτῆται·
ἦν γὰρ σὺ γνώμῃ τῇ ἐμῇ προσῇ, ἐστὶ τοι πατρίς τε
ἐλευθέρη καὶ πόλις πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἦν δὲ τὴν
τῶν ἀποσπευδόντων τὴν συμβολὴν ἔλῃ, ὑπάρξει τοι
τῶν ἐγὼ κατέλεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία. »

niensibus vos tradatis, qui et finitimi vobis sunt, et ad tutan-
dum non invalidi. » Hæc Plataeensibus suaserunt Lacedæ-
monii, non tam quod illis bene vellent, quam quod cuperent
laboribus fatigari Athenienses, bellis cum Bæotis gerendis.
(4) Consilium autem Lacedæmoniorum sequentes Plataeën-
ses, quo tempore duodecim diis sacra faciebant Athenien-
ses, supplices ad aram consederunt, seque illis tradiderunt.
(5) Quo cognito, Thebani arma intulerunt Plataeensibus;
et Athenienses auxilio illis venerē. Sed quum in eo essent
ut consererent pugnam, id fieri non passi sunt Corinthii:
hi enim, quum forte adessent, arbitrio eorum rem permit-
tentibus utrisque, pacem conciliarunt, fines regionis ita
constituentes, ut Thebani eos ex Bæotis, qui Bæotorum
communi nollent attribui, nihil impedirent. (6) Hoc con-
stituto, Corinthii abierunt. Athenienses vero, domum re-
deuntes, ex improvviso adgressi sunt Bæoti: sed commissa
pugna superati sunt. Quo facto Athenienses, fines Pla-
tæensibus a Corinthiis constitutos transgredientes, ipsum
Asopum et Hysias fines inter Thebanos et Plataenses sta-
tuerunt. (7) Platæenses igitur, postquam prædicto mod-
o Atheniensibus sese tradidissent, nunc eis ad Marathonem
auxilio venerunt.

CIX. Imperatorum autem Atheniensium bifariam divisæ
erant sententiæ; nolentibus aliis, ut prælio confligeretur;
nimis enim exiguum esse ipsorum numerum, quam ut cum
Medorum exercitu congrederebantur; aliis vero, et in his Mil-
tiade, confligendum censentibus. (2) Ita quum dissentirent
quumque in eo esset ut peior vinceret sententia; tunc un-
decimus supererat qui suffragium ferret, is qui faba pole-
marchus electus erat Atheniensium: antiquitus enim pole-
marcho æquale cum imperatoribus jus suffragii ferendi
tribuerant Athenienses. Erat autem tunc polemarchus
Callimachus Aphidnæus; (3) quem conveniens Miltiades
his verbis est adlocutus: « In te nunc situm est, Callimache,
utrum in servitutem redigere velis Athenas, an, liberata
patria, memoriam tui in omne ævum relinquere, qualem
ne Harmodius quidem et Aristogiton reliquerunt. (4) Num-
quam enim, ex quo exstiterunt Athenienses, in tantum ad-
ducti sunt periculum, in quanto nunc versantur. In quo
si Medis succumbunt, decretum est quid eis sit patiendum,
Hippiæ deditis; sin superior discesserit hæc civitas, proba-
bile est primam eam futuram esse Græcarum civitatum.
(5) Quo pacto igitur fieri hoc possit, et quo pacto a te pen-
deat harum rerum summa, nunc tibi dicam. Sententiæ
imperatorum, qui decem sumus numero, in duas divisæ
sunt partes; aliis confligendum censentibus, aliis non con-
fligendum. (6) Jam, si prælium non commiserimus, per-
suasum fere habeo magna exstitura dissidia, quæ animos
disturbent Atheniensium, eosque ad Medorum trahant par-
tes. Sin prælium commiserimus priusquam putre consi-
lium animos subeat nonnullorum Atheniensium, probabile
sit mihi, ut, diis æqua tributibus, superiores discedamus.
(7) Hæc igitur omnia ad te nunc spectant et ex te pendent.
Etenim si tu meæ accesseris sententiæ, habebis liberam
patriam et civitatem primam universæ Græciæ; sin his
suffragatus fueris, qui dissuadent prælium, erit tibi con-
trarium eorum, quæ memoravi, commodum. »

CX. Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτᾶται τὸν Καλλιμάχον. Προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου τῆς γνώμης ἐκεκύρωτο συμβάλλειν. Μετὰ δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν ἡ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς ἐκάστου αὐτῶν ἐγένετο πρυτανιῇ τῆς ἡμέρης, Μιλτιάδῃ παρεδίδουσαν· ὁ δὲ δεκόμενος οὕτω καὶ συμβολὴν ἐποιεῖτο, πρὶν γε δὴ αὐτοῦ πρυτανιῇ ἐγένετο.

CXI. Ὡς δὲ ἐς ἐκείνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες. Τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρους ἡγήετο ὁ πολεμάρχος Καλλιμάχος· ὁ γὰρ νόμος τότε ἔχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολεμάρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. Ἠγεομένου δὲ τούτου ἐξεδέχοντο ὡς ἡριθμῶντο αἱ φυλαὶ, ἐχόμεναι ἀλλήλων. (α) Τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιεῖς· ἀπὸ ταύτης γὰρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων καὶ πανηγύριος τὰς ἐν τῇσι πεντητηρίσι γινομένας, καταύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. (β) Τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι ἐγένετο τοῖόνδε τι· τὸ στρατοπέδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγένετο ἐπὶ τάξις ὀλίγας, καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατοπέδον, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἔρρωτο πληθεῖ.

CXII. Ὡς δὲ σφι διετέτακτο καὶ τὰ σφάγια ἐγένετο καλὰ, ἐνθαῦτα ὡς ἀπείθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵεντο ἐς τοὺς βαρβάρους. Ἔσαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσονες τὸ μεταίχμιον αὐτῶν ἢ ὀκτώ. (α) Οἱ δὲ Πέρσαι δρέοντες δρόμῳ ἐπιόντας παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι, μανίην τε τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπέφερον καὶ πάγῃ δλεθρίην, δρέοντες αὐτοὺς ὀλίγους, καὶ τούτους δρόμῳ ἐπειγομένους οὕτε ἵππου ὑπαρχούσης σφι οὕτε τοξευμάτων. Ταῦτα μὲν νυν οἱ βάρβαροι καταείχοντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείτε ἀθρόοι προσέμειξαν τοῖσι βαρβάροισι, ἐμάχοντο ἀξίως λόγου. (β) Πρῶτοι μὲν γὰρ Ἑλλήνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν δρόμῳ ἐς πολεμίους ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ ἀνέσχοντο ἐσθῆτά τε Μηδικὴν δρέοντες καὶ τοὺς ἄνδρας ταύτην ἐσθημένους· τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἑλλήσι καὶ τὸ οὐνομα τὸ Μήδων φόβος ἀκοῦσαι.

CXIII. Μαχομένων δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι χρόνος ἐγένετο πολλός. Καὶ τὸ μὲν μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρσαι τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτετάχατο· κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, καὶ ῥήξαντες ἐδίωκον ἐς τὴν μεσόγαιαν, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἐνίκων Ἀθηναῖοι τε καὶ Πλαταιεῖς. (α) Νικῶντες δὲ τὸ μὲν τετραμμένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἔβαν, τοῖσι δὲ τὸ μέσον ῥήξαι αὐτῶν συναγαγόντες τὰ κέρεα ἀμφοτέρω ἐμάχοντο, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. Φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἶποντο κόπτοντες, ἐς δὲ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νεῶν.

CXIV. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ ὁ πολεμάρχος Καλλιμάχος διαφθείρεται, ἀνὴρ γενόμενος ἀγαθός, ἀπὸ δ' ἔθανε τῶν στρατηγῶν Στῆσιλευς ὁ Θρασύλει· τοῦτο δὲ Κυνέγειρος ὁ Εὐφορίωνος ἐνθαῦτα

CX. His dictis Miltiades in suam sententiam Callimachum traxit : et accedente polemarchi suffragio decretum est, ut praelio confingeretur. Post hæc, qui ex imperatoribus confingendum censuerant, hi, ut cuiusque dies aderat, quo penes eum summa esset imperii, ita vicem suam Miltiadi tradiderunt. At ille quamvis acciperet, non tamen prius commisit prælium quam legitimus ipsius dies adesset.

CXI. Quo die igitur Miltiades vices erat administrandæ imperii summæ, in aciem educti sunt Athenienses, tali modo instructi. Dextro cornu præerat polemarchus Callimachus : obtinebat tunc enim lex apud Athenienses, ut polemarchus dextrum cornu teneret. Ab hoc igitur principio deinde collocatæ erant continuo tenore singulæ tribus Atheniensium, pro cuiusque numero : (2) postremi vero, in lævo cornu, Plataenses stabant. Inde enim ab hac pugna usu receptum est, ut, quando solennia sacra peragunt Athenienses, quæ quinto quoque anno celebrantur, præco Atheniensis solennes preces ita præeat, ut fausta omnia preceatur Atheniensibus simul et Plataeensibus. (3) Tunc vero, quum acies Atheniensium ad Marathonem sic esset instructa ut frons fronti exercitus Medici exæquaretur, accidit, ut in medio ordines haud sane frequentes starent, et ea parte debilior esset acies ; sed ut utrumque cornu densioribus ordinibus esset firmatum.

CXII. Acie ita ordinata, quum cæsæ hostiæ prospera omnia nunciassent, ibi tunc Athenienses, ut signum datum est pugnae, cursu in hostes contenderunt. Erat autem inter duas acies interjectum intervallum haud minus quam octo stadiorum. (2) Tum vero Persæ, ubi cursu adversus se irruentes hostes viderunt, ad excipiendos illos se compararunt ; furere dicentes Athenienses, et in propriam ruere perniciem ; qui ita cursu contenderent, quum numero essent pauci, neque vel equitatum vel sagittarios haberent. De his igitur ita iudicabant Persæ. At Athenienses, postquam confertis ordinibus ad manus venissent hostium, pugnam ediderunt memoratu dignam. (3) Quippe primi omnium Græcorum, quos novimus, cursu in hostes impetum fecerunt : et primi sustinuerunt, Medicam vestem et ea indutos adspicere viros ; quum ante illum diem vel nomen Medorum Græcis, ubi audirent, terrorem incussisset.

CXIII. Satis autem longi temporis hæc ad Marathonem pugna fuit. Et in medio quidem aciei vicerunt barbari, ubi Persæ ipsi et Sacæ locati erant ; qui hac parte victores, perrupta acie, versus mediterranea persecuti sunt fugientes. At in utroque cornu penes Athenienses et Plataenses victoria stetit. (2) Et hi quidem, postquam vicerunt, omissis hisce ex barbaris quos in fugam verterant, utrumque cornu contrahentes, illos sunt adgressi qui mediam perruperant aciem : et de his quoque victoriam Athenienses reportarunt. Tunc vero in fugam effusos Persas cædentes persecuti sunt ; donec ad mare delati, ignem poposcerunt, ipsasque naves sunt adorti.

CXIV. In hoc discrimine et alii multi perierunt nobiles Athenienses ; et Callimachus polemarchus, postquam fortiter pugnarat, interfectus est ; unus item ex imperatoribus,

ρεῖος, πρὶν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τοὺς Ἑρετρίας, ἐνεῖχε σφι δεινὸν κόλον οἷα ἀρξάντων ἀδικίης προτέρων τῶν Ἑρετρίων· ἐπεὶ δὲ εἶδε σφας ἀπαχθέντας παρ' ἐωυτὸν καὶ ὑποχειρίους ἐωυτῷ ὄντας, ἐποίησε κακὸν
 ἄλλο οὐδὲν, ἀλλὰ σφας τῆς Κισίας χώρας κατοίκισεν ἐν σταθμῷ ἐωυτοῦ τῷ οὐνομά ἐστι Ἀρδερικκα, ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίου σταδίου ἀπέχοντι, τεσσεράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος τὸ παρέχεται τριφασίας ἰδέας· καὶ γὰρ ἀσφαλτον καὶ ἄλας καὶ ἔλαιον
 ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ τρόπῳ τοιῷδε· (3) ἀντλέεται μὲν κληωνήτωρ, ἀντὶ δὲ γαυλοῦ ἤμισυ ἀσχοῦ οἱ προσδέδεται· ὑποτύφας δὲ τούτῳ ἀντλέει καὶ ἔπειτεν ἐγχείει ἐς δεξαμένην· ἐκ δὲ ταύτης ἐς ἄλλο διαχεόμενον τράπεται τριφασίας ὁδοῦς. (4) Καὶ ἡ μὲν ἀσφαλτος καὶ οἱ ἄλας πηγνυνται παραυτίκα, τὸ δὲ ἔλαιον συνάγουσι ἐν ἀγγήοις, τὸ οἱ Πέρσαι καλεῖσι ραδινάκην· ἐστὶ δὲ μέλαν καὶ ὀδυρὸν παρεχόμενον βαρέαν. Ἐνθαῦτα τοὺς Ἑρετρίας κατοίκισεν βασιλεὺς Δαρεῖος, οἱ καὶ μέχρι ἐμέο εἶχον τὴν γῶρην ταύτην, φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίην γλῶσσαν. Ἦν μὲν δὴ περὶ Ἑρετρίας ἔσχε οὕτω.

CXX. Λακεδαιμονίων δὲ ἦγον ἐς τὰς Ἀθήνας διαχιλίοι μετὰ τὴν πανσέληνον, ἔχοντας σπουδὴν πολλὴν καταλαβέειν, οὕτω οἶστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ὑστεροὶ δὲ ἀπικόμενοι τῆς συμβολῆς ἡμείροντο δημοὺς θηήσασθαι τοὺς Μήδους ἐλθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραθῶνα ἐθήσαντο. Μετὰ δὲ αἰνέοντες Ἀθηναίους καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω.

CXXI. Θῶμα δὲ μοι, καὶ οὐκ ἐνδέχομαι τὸν λόγον, Ἀλκμεωνίδας ἂν κοτε ἀναδέξαι Πέρσῃσι ἐκ συνθήματος ἀσπίδα, βουλομένους ὑπὸ βαρβάροις τε εἶναι Ἀθηναίους καὶ ὑπ' Ἰππὴν· οἵτινες μάλλον ἢ ὁμοίως Καλλίῃ τῷ Φαινίππου, Ἰππονίκου δὲ πατρὶ, φαίνονται μισοτύραννοι ὄντες. (2) Καλλίης τε γὰρ μόνος Ἀθηναίων ἀπάντων ἐτόλμα, ὅπως Πεισίστρατος ἐκπέσοι ἐκ τῶν Ἀθηνέων, τὰ χρήματα αὐτοῦ κηρυσσόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὠνέεσθαι, καὶ τὰλλα τὰ ἐχίστα ἐς αὐτὸν πάντα ἐμνηχανῶτο.

CXXII. [Καλλίῳ δὲ τούτου ἄξιον πολλὰ χροῦ μνήμην ἐστὶ πάντα τινὰ εἶναι. Τούτῳ μὲν γὰρ τὰ προλελεγμένα, ὡς ἀνὴρ ἄκρος ἐλευθερῶν τὴν πατρίδα· τούτῳ δὲ τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐποίησε, Ἰππῳ νικήσας, τεθρίπῳ δὲ δεύτερος γενόμενος, Πύθια δὲ πρότερον ἀνελόμενος, ἐφανερῶθαι ἐς τοὺς Ἕλληνας πάντας μεγίστησι δαπάνῃσι· τούτῳ δὲ κατὰ τὰς ἐωυτοῦ θυγατέρας εἰσάσας τρεῖς οἷός τις ἀνὴρ ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ ἐγένοντο γάμου ὥραιαι, ἔδωκε σφι δωρεὴν μεγαλοπρεπεστάτην ἐκείνησιν τε ἐχαρίσατο· ἐκ γὰρ πάντων τῶν Ἀθηναίων τὸν ἐκάστη ἐθέλοι ἄνδρα ἐωυτῇ ἐκλέξασθαι, ἔδωκε τούτῳ τῷ ἀνδρὶ.]

CXXIII. Καὶ οἱ Ἀλκμεωνίδαι ὁμοίως ἢ οὐδὲν ἔσσαν τούτου ἔσαν μισοτύραννοι. Θῶμα οὖν μοι, καὶ οὐ προσέμεται τὴν διαβολὴν, τούτους γε ἀναδέξαι ἀσπίδα, οἵτινες ἐφευγόν τε τὸν πάντα χρόνον τοὺς τυράννους,

usquam capti essent, vehementer fuisset iratus, quippe qui primi auctores fuerant injuriarum; nunc eosdem, ubi ad se abductos et sua in potestate vidit, nullo alio malo adfecit, sed sedes illis in terra Cissia assignavit, in una suarum mansionum quae Ardericca vocatur. Abest illa decem et ducenta stadia a Susis, quadraginta vero stadia a puteo, qui tres diversas rerum exhibet species. Nam et asphaltus et sal et oleum ex illo hauritur, hoc modo: (3) hauriunt ope tollenonis, cui pro situla adligatus est dimidiatus uter: hunc succutiens haurit homo id quod intus est, idque in cisternam infundit; ex qua rursus in aliud receptaculum derivatur haec materia; atque ita triplicem in formam convertitur. (4) Et asphaltus quidem et sal protinus concrescunt; oleum vero, quod rhadinacen Persae vocant, in vasa colligunt: est autem illud nigrum, et gravem spirans odorem. Illum igitur locum Eretriensibus habitandum rex tribuit: habitantque eandem regionem ad meam usque aetatem, pristinam linguam servantes. Haec sunt igitur quae ad Eretrienses spectant.

CXX. Lacedaemoniorum vero duo millia Athenas venerunt post plenilunium: et hi quidem, rem adhuc integram deprehensuri, tanta usi sunt celeritate, ut tertio die, quam Sparta discesserant, in Attica fuerint. Sed, quum peracto jam praelio advenissent, cupidi tamen erant Medos videnti. Itaque, Marathonem profecti, spectarunt: deinde, collaudatis Atheniensibus et re ab his praecclare gesta, domum redierunt.

CXXI. Quod vero de Alcmeonidis narrant, id miror equidem; nec mihi persuaderi patior, umquam illos Persis ex composito clypeum sublatus fuisse, quasi voluissent ut sub barbaris et sub Hippia essent Athenienses. Quippe satis constat, fuisse illos magis aut certe pariter inimicos tyrannorum atque Callias fuerat, Phænippi filius, Hippo-nici pater. (2) Callias enim, quoties Pisistratus Athenis pulsus est, unus omnium Atheniensium ausus erat bona ejus per publicum praekonem venundata emere, omniaque alia in illum inimicissima machinatus erat.

CXXII. [Dignus est autem hic Callias, cujus crebro a quibuslibet honorifica mentio fiat; quum ob hoc ipsum, quod dixi, tamquam vir acerrime libertati studens patriae; tum ob id quod Olympiae fecit, ubi equorum cursu victor, quadrigarum autem curriculo secundas ferens, reportata etiam prius Pythica victoria, conspicuus fuit apud omnes Graecos per sumptus maximos; denique ob singularem indulgentiam qua adversus tres filias suas usus est: quibus, postquam nubiles fuerunt, non modo dote[m] dedit magnificentissimam; sed et hoc eisdem gratificatus est, ut unicuique ex illis potestatem daret, maritum sibi, quem ipsa vellet, ex omnibus Atheniensibus seligendi.]

CXXIII. Atque eodem modo, certe laud minus, tyrannos oderunt Alcmeonidae. Quare miror, nec admitto calumniam, hos tales viros clypeum sustulisse; qui constanter fugerant tyrannos, et quorum consilio et opera tyrannos

ἐκ μηχανῆς τε τῆς τούτων ἐξέλιπον οἱ Πεισιστράτιδες τὴν τυραννίδα. (2) Καὶ οὕτω τὰς Ἀθήνας οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλευθερώσαντες πολλῶν μᾶλλον ἤπερ Ἀρμόδιος τε καὶ Ἀριστογείτων, ὥς ἐγὼ κρίνω· οἱ μὲν γὰρ ἐξηγρίωσαν τοὺς λοιποὺς Πεισιστρατιδῶν Ἱππαρχον ἀποκτείναντες, οὐδὲ τι μᾶλλον ἔπαυσαν τοὺς λοιποὺς τυραννεύοντας, Ἀλκμεωνίδαι δὲ ἐμφανέως ἡλευθέρωσαν, εἰ δὴ οὗτοί γε ἀληθῶς ἔσαν οἱ τὴν Πυθίην ἀναπέισαντες προσημαίνειν Λακεδαιμονίοισι ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας, ὥς μοι πρότερον δεδήλωται.

CXXIV. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως τι ἐπιμεφόμενοι Ἀθηναίων τῇ δῆμῳ προεδίδουσιν τὴν πατρίδα. Οὐ μὲν ὦν ἔσαν σφέων ἄλλοι δοκιμώτεροι ἢν γε Ἀθηναίοισι ἄνδρες, οὐδ' οἱ μᾶλλον ἐτετιμᾶτο. (2) Οὕτω οὐδὲ λόγος αἰρέει ἀναδεχθῆναι ἐκ γε ἂν τούτων ἀσπίδα ἐπὶ τοιούτῳ λόγῳ. Ἀνεδέχθη μὲν γὰρ ἀσπίς, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἶπαι· ἐγένετο γὰρ ὅς μέντοι ἦν ὁ ἀναδέξας, οὐκ ἔχω προσωτέρω εἶπαι τούτων.

CXXV. Οἱ δὲ Ἀλκμεωνίδαι ἔσαν μὲν καὶ τὰ ἀνέκαθεν λαμπροὶ ἐν τῇσι Ἀθήνῃσι, ἀπὸ δὲ Ἀλκμέωνος καὶ αὐτῆς Μεγακλῆος ἐγένοντο καὶ κάρτα λαμπροί. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀλκμέων ὁ Μεγακλῆος τοῖσι ἐκ Σαρδίων Λυδοῖσι παρὰ Κροίσου ἀπικνεομένοισι ἐπὶ τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι συμπρήκτωρ τε ἐγένετο καὶ συνελάμβανε προθύμως, καὶ μιν Κροῖσος πυθόμενος τῶν Λυδῶν τῶν ἐς τὰ χρηστήρια φοιτεόντων ἐωυτὸν εὖ ποιεῖν μεταπέμπεται ἐς Σάρδεις, ἀπικόμενον δὲ δωρεῖται χρυσῷ τὸν ἂν δύνηται τῷ ἐωυτοῦ σώματι ἐξενεῖκασθαι ἐσάπαξ. (2) Ὁ δὲ Ἀλκμέων πρὸς τὴν δωρεὴν ἐοῦσαν τοιαύτην τοιάδε ἐπιτηδεύσας προσέφερε. Ἐνδὺς κιθῶνα μέγαν καὶ κόλπον βαθὺν καταλιπόμενος τοῦ κιθῶνος, κοθόρνους τοὺς εὗρισκε εὐρυτάτους ἐόντας ὑποδησάμενος ἦε ἐς τὸν θησαυρὸν ἐς τὸν οἱ κατηγόντο. (3) Ἐσπεσὼν δὲ ἐς σωρὸν ψήγματος πρῶτα μὲν παρέσσετο παρὰ τὰς κνήμας τοῦ χρυσοῦ ὅσον ἐχώρει οἱ κόθορνοι, μετὰ δὲ τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσοῦ καὶ ἐς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διαπάσας τοῦ ψήγματος, καὶ ἄλλο λαδὼν ἐς τὸ στόμα, ἐξῆλθε ἐκ τοῦ θησαυροῦ ἔλκων μὲν μόγις τοὺς κοθόρνους, παντὶ δὲ τῷ οἰκῶς μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ τοῦτό τε στόμα ἐβέβυστο καὶ πάντα ἐξώγκωτο. (4) Ἰδόντα δὲ τὸν Κροῖσον γέλως ἐσῆλθε, καὶ οἱ πάντα τε ἐκεῖνα διδοὶ καὶ πρὸς ἕτερα δωρεῖται οὐκ ἐλάσσων ἐκείνων. Οὕτω μὲν ἐπλούτησε ἡ οἰκίη αὕτη μεγάλως, καὶ ὁ Ἀλκμέων οὗτος οὕτω τεθριπποτροφίας Ὀλυμπιάδα ἀναίρεται.

CXXVI. Μετὰ δὲ, γενεῇ δευτέρῃ ὕστερον, Κλεισθένης μιν ὁ Σικυῶνος τύραννος ἐξήειρε, ὥστε πολλῇ οὐνομαστοτέρῃ γενέσθαι ἐν τοῖσι Ἑλλήσι ἢ πρότερον ἦν. (2) Κλεισθένῃ γὰρ τῷ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος τοῦ Ἀνδρείου γίνεται θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἦν Ἀγαρίστη. Ταύτην ἠθέλησε, Ἑλλήνων πάντων ἐξευρών τὸν ἄριστον, τούτῳ γυναῖκα προσθεῖναι. (3) Ὀλυμπίων ὦν ἐόντων καὶ νικῶν ἐν αὐτοῖσι τεθρίππῳ ὁ Κλεισθένης

nide exuti erant Pisistratidae. (2) Fuereque adeo hi, me iudice, multo magis liberatores Athenarum, quam Harmodius et Aristogiton: illi enim occiso Hipparcho exacerbarunt reliquos ex Pisistratidis, neque finem fecerunt illorum tyrannidi; Alcmeonidae vero manifesto liberarunt Athenas, si quidem vere hi fuerunt qui Pythiae persuasere, ut Lacedaemonios juberet liberare Athenas, quemadmodum a me supra expositum est.

CXXIV. At fortasse, quod succenserent quadam de causa populo Atheniensium, eo prodiderint patriam? Atqui nulli erant viri Athenis magis spectati, magisque honorati, quam hi ipsi. (2) Itaque nulla ratione probabile est, sublatum esse ab his quidem viris clypeum tali de causa. Cæterum sublatum utique clypeus est: id quidem negari non potest; factum est enim: quis vero sit qui illum sustulerit, non valeo ulterius, quam dixi, declarare.

CXXV. Fuit autem Athenis jam antiquitus illustris Alcmeonidarum familia: nam inde ab Alcmeone ipso, et dein a Megacle, exstiter in hac domo nobilissimi viri. Statim, Alcmeon, Megaculis filius, adjutor fuerat Lydorum qui a Cræso Sardibus ad consulendum oraculum Delphicum missi sunt, studioseque illis operam navaverat suam. Cujus in se merita postquam Cræsus ex Lydis Delphos missis cognoverat, Sardes eum ad se invitavit; et, postquam advenit, tanto auri pondere eundem donavit, quantum suo corpore asportare semel posset. (2) Tunc Alcmeon ad accipiendum hoc tale donum in hunc modum comparatus accessit. Grandi inductus tunica, in qua amplius erat sinus relictus, et cothurnis quos repperat amplissimis calceatus, in thesaurum intravit, in quem ducebatur. (3) Ibi quum in acervum ramentorum auri incidisset, primum circa crura, quantum auri capiebant cothurni, infersit, deinde repleto totu sinu, et coma ramentis conspersa, denique aliis in os sumptis, thesauro egressus est, ægre trahens cothurnos, et cuius alii quam homini similior; ejus et obturatum os, et omnia turgida erant. (4) Quem ita conspiciens Cræsus, risum non tenuit; donavit autem non his modo, sed alia etiam adjecit, his non inferiora. Ita magnis divitiis aucta hæc domus est: idemque Alcmeon, equos alens quadrigis jungendos, Olympicam retulit victoriam.

CXXVI. Deinde vero, proxime sequente ætate, eadem familiam Clisthenes, Sicyonis tyrannus, ita extulit, ut multo etiam splendidior inter Græcos evaderet, quam antea fuerat. (2) Clisthenes ille, Aristonymi filius, Myronis nepos, Andrææ pronepos, quum esset ei filia, nomine Agariste, in matrimonium hanc dare decreverat juveni quem reperisset Græcorum omnium præstantissimum. (3) Quumque essent ludi Olympici, in quibus curriculo qua-

κρήρυγμα ἐποιήσατο, ὅστις Ἑλλήνων ἐωυτὸν ἀξιοῖ Κλεισθένης γαμβρὸν γενέσθαι, ἥκειν ἐς ἐξηκοστὴν ἡμέρην ἢ καὶ πρότερον ἐς Σικυῶνα ὡς κυρώσοντας Κλεισθένης τὸν γάμον ἐν ἐνιαυτῷ, ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς ἀρξαμένους ἡμέρης. (4) Ἐνθαῦτα Ἑλλήνων ὅσοι σφίσι τε αὐτοῖσι ἔσαν καὶ πάτρῃ ἐξωγκωμένοι, ἐφοίτεον μνηστῆρες· τοῖσι Κλεισθένης καὶ δρόμον καὶ παλαίστην ποιησάμενος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἶχε.

CXXVII. Ἀπὸ μὲν δὲ Ἰταλῆς ἦλθε Σμινδυρίδης 10 ὁ Ἰπποκράτης Συβαρίτης, ὃς ἐπὶ πλείστον δὴ χλιδῆς εἰς ἀνὴρ ἀπίκετο (ἢ δὲ Σύβαρις ἤμαζε τούτον τὸν χρόνον μάλιστα), καὶ Σιρίτης Δάμασος Ἀμύριος τοῦ σοφοῦ λεγομένου παῖς. (2) Οὗτοι μὲν ἀπ' Ἰταλῆς ἦλθον, ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου Ἀμφίμηστος 15 Ἐπιστρόφου Ἐπιδάμνιος· οὗτος δὲ ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου. (3) Αἰτωλὸς δὲ ἦλθε Τιτόριος τοῦ ὑπερφύοντος τε Ἑλλήνας ἰσχυρὸν καὶ φυγόντος ἀνθρώπου ἐς τὰς ἐσχατίας τῆς Αἰτωλίδος χώρας, τούτου τοῦ Τιτόριου ἀδελφεὸς Μάλης. (4) Ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου Φεῖδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου παῖς Λεωκίδης, Φεῖδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίου καὶ 20 ὑδρίσαντος μέγιστα δὲ Ἑλλήνων ἀπάντων, ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἥλειον ἀγωνοθέτας αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα ἔθηκε· (5) τούτου τε δὴ παῖς, καὶ Ἀμίαντος Λυκούργου Ἀρκὰς ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ Ἀζὴν ἐκ 25 Παιῖος πολίος Λαφάνης Εὐφορίωνος τοῦ δεξαμένου τε, ὡς λόγος ἐν Ἀρχαδίῃ λέγεται, τοὺς Διοσκούρους οἰκίαισι καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδοκέοντας πάντας ἀνθρώπους, καὶ Ἥλειος Ὀνομαστός Ἀγαίου. (6) Οὗτοι μὲν δὲ ἐξ αὐτῆς Πελοποννήσου ἦλθον, ἐκ δὲ Ἀθηναίων ἀπίκοντο Μεγακλῆς τε ὁ Ἀλκιμέωνος τούτου τοῦ παρὰ 30 Κροῖσον ἀπικομένου, καὶ ἄλλος Ἰπποκλείδης Τισάνδρου, πλούτῳ καὶ εἰδεὶ προφέρων Ἀθηναίων. (7) Ἀπὸ δὲ Ἐρετρίης ἀνέυσης τούτου τὸν χρόνον Λυσανίης· οὗτος δὲ ἀπ' Εὐβοίας μῶνος. Ἐκ δὲ Θεσσαλίας ἦλθε τῶν Σκοπαδίων Διακτορίδης Κραννώνιος, ἐκ δὲ Μολοσσῶν Ἀλκων. Τούτοι μὲν ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες.

CXXVIII. Ἀπικομένων δὲ τούτων ἐς τὴν προειρη- 40 μένην ἡμέρην, ὁ Κλεισθένης πρῶτα μὲν τὰς πάτρας τε αὐτῶν ἀνεπύθετο καὶ γένος ἐκάστου, μετὰ δὲ κατέχων ἐνιαυτὸν διεπειρᾶτο αὐτῶν τῆς τε ἀνδραγαθίας καὶ τῆς ὀργῆς καὶ παιδευσίως τε καὶ τρόπου, καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ ἰὼν ἐς συνουσίην καὶ συνάπασιν· (2) καὶ ἐς γυμνασίαν 45 δὲ ἐξαγινέων ὅσοι ἔσαν αὐτῶν νεώτεροι, καὶ τό γε μέγιστον, ἐν τῇ συνεστοὶ διεπειρᾶτο· ὅσον γὰρ κατεῖχε χρόνον αὐτοῦς, τούτον πάντα ἐποίησε καὶ ἅμα ἐξείνιξε μεγαλοπρεπῶς. (3) Καὶ δὴ κου μάλιστα τῶν μνηστῆρων ἠρέσκοντο οἱ οἱ ἀπ' Ἀθηναίων ἀπικόμενοι, καὶ τούτων μᾶλλον Ἰπποκλείδης ὁ Τισάνδρου καὶ κατ' ἀνδραγαθίην ἐκρίνετο, καὶ ὅτι τὰ ἀνέκαθεν τοῖσι ἐν Κορίνθῳ Κυψελίδῃσι ᾗν προσέχων.

CXXIX. Ὡς δὲ ἡ κυρὴ ἐγένετο τῶν ἡμερέων τῆς 50 τε κατακλίσιος τοῦ γάμου καὶ ἐκφάνσιος αὐτοῦ Κλει-

drigarum vicit Clisthenes, nondari per præconem jussit, ut quisquis Græcorum dignum sese judicaret qui gener fieret Clisthenis, is ad sexagesimum diem, aut etiam ante id tempus, Sicyone adesset : exacto enim anno, inde ab illo sexagesimo die, ratas filiae nuptias habiturum Clisthenem. (4) Tunc igitur convenere proci, quotquot e Græcis et sua ipsorum et patriæ præstantia superbiebant : hisque Clisthenes et curriculum et palæstram, quibus inter se certarent, parata habebat.

CXXVII. Ex Italia advenit Smindyrides, Hippocratis filius, Sybarita, homo unus omnium luxuriosissimus : (florebat autem tunc maxime Sybaris :) item Damasus Sirites, Amyridis illius filius, qui Sapiens nominabatur. (2) Hi ex Italia advenerunt. Ex sinu vero Ionio Amphimnestus, Epistrophii filius, Epidamnus. Hic igitur ex sinu Ionio. (3) Sed ex Ætolia advenit Males, frater Titormi illius, qui, quum corporis robore Græcos omnes superaret, hominum fugiens commercium in extrema Ætolicæ terræ se recepit. (4) Ex Peloponneso Leocedes, Phidonis filius, Argivorum tyranni, Phidonis illius, qui mensuras Peloponnesiis constituit, et longe Græcorum omnium insolentissimus, sedibus suis pepulit agonothetas Eleorum, ipseque arbitri munus in Olympico certamine sibi adrogavit. (5) Præter hujus igitur filium, adfuerunt item ex Peloponneso Amiantus, Lycurgi filius, Arcas ex Trapezunte, Laphanes ex Pæo, Azaniæ (in Arcadia) oppido, filius Euphronis illius, qui, ut in Arcadia fama est, Dioscuros hospitio exceperat, et ab illo tempore cunctis peregre venientibus hospitium præbuit : denique Eleus Onomastus, Agæi filius. (6) Isti igitur ex Peloponneso adfuere. Athenis vero venerunt, Megacles, Alcmeonis hujus filius, qui apud Cresum fuerat, et alius, Hippocleides, Tisandri filius, divitiis et corporis forma excellens inter Athenienses. (7) Ex Eretria, quæ per id tempus florebat, Lysanias : hic unus ex Eubœa. E Thessalia adfuit Diactorides Crannonius, de Scopadarum familia : e Molossia vero, Alcon. Tot numero proci fuere.

CXXVIII. Qui postquam ad prædictum diem Sicyone convenerant, Clisthenes primum patrias eorum sciscitatus est, et genus cujusque : deinde, per anni spatium eos retinens, pertentavit eorumdem fortitudinem, et animi indolem, et culturam ingenii, et mores : modo cum singulis congregiens, modo cum universis : (2) et, qui ex illis juniores erant, hos in gymnasia ducens : maxime vero inter epulas eos pertentabat. Per totum enim tempus, quo illos apud se detinuit, ista omnia faciebat, simulque magnificis epulis eos excipiebat. (3) Placere ei autem fere præ cæteris hi qui Athenis advenerant : et ex his magis ei probabatur Hippocleides, Tisandri filius, quum ob fortitudinem, tum quod generis propinquitate Cypselidas Corinthios attingebat.

CXXIX. Ubi statutus adfuit dies, quo celebrarentur nuptiæ, declararetque Clisthenes quem præ cæteris probaret ;

σθένους τὸν κρίνει ἐκ πάντων, θύσας βοῦς ἑκατὸν ὁ Κλεισθένης εὐώχεε αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικωνίους πάντας. (2) Ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, οἱ μνηστῆρες ἔριν εἶχον ἀμφὶ τε μουσικῇ καὶ τῷ λεγόμενῳ ἔς τὸ μέσον. Προϊούσης δὲ τῆς πόσιος κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους ὁ Ἴπποκλείδης ἐκέλευσε τὸν αὐλητὴν αὐλησάει οἱ ἐμμελειαν, πειθομένου δὲ τοῦ αὐλητῆος ὠρχήσατο. (3) Καὶ κως ἐωυτῷ μὲν ἀρεστῶς ὠρχέετο, ὁ δὲ Κλεισθένης δρών δλον τὸ πρῆγμα ὑπώπτευε. Μετὰ δὲ ἐπισχὼν ὁ Ἴπποκλείδης χρόνον ἐκέλευσε ὅς τινι τράπεζαν ἐσενεῖκαι, ἐσελθούσης δὲ τῆς τραπέζης πρῶτα μὲν ἐπ' αὐτῆς ὠρχήσατο Λακωνικὰ σχήματα, μετὰ δὲ ἄλλα Ἀττικά, τὸ τρίτον δὲ τὴν κεφαλὴν ἐρείσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῖσι σκέλεσι χειρονομῆσαι. (4) Κλεισθένης δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα ὀργεομένους, ἀποστρέφον γαμβρόν οἱ ἔτι γενέσθαι Ἴπποκλείδεα διὰ τὴν τε ὄρχησιν καὶ τὴν ἀναίδειαν, κατεῖχε ἐωυτὸν, οὐ βουλόμενος ἐκραγῆναι ἐς αὐτόν· ὥς δὲ εἶδε τοῖσι σκέλεσι χειρονομῆσαντα, οὐκέτι κατέχειν δυνάμενος εἶπε, « ὦ καὶ Τισάνδρου, ἀπωρχήσασθ' ἵνα μὴν τὸν γάμον. » (5) Ὁ δὲ Ἴπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε, « οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδῃ. » Ἀπὸ τούτου μὲν τοῦτο οὐνομάζεται.

CXXX. Κλεισθένης δὲ σιγὴν ποιησάμενος ἔλεξε ἐς μέσον τάδε, « ἄνδρες παιδὸς τῆς ἐμῆς μνηστῆρες, ἐγὼ καὶ πάντας ὑμέας ἐπαίνεω, καὶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰ οἷόν τε εἴη, χαριζοίμην ἂν, μήτ' ἓνα ὑμῶν ἐξαίρετον ἀποκρίων μήτε τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζων. (2) Ἄλλ' οὐ γὰρ οἶά τέ ἐστι μῆς περὶ παρθένου βουλευόντα πᾶσι κατὰ νόον ποιεῖν, τοῖσι μὲν ὑμῶν ἀπελαυνομένοις τοῦδε τοῦ γάμου τάλαντον ἀργυρίου ἐκάστῳ δωρεὴν δίδωμι τῆς ἀξιώσεως εἵνεκεν τῆς ἐξ ἐμεῦ γῆμαι καὶ τῆς ἐξ οἴκου ἀποδημίας, τῷ δὲ Ἀλκμεόνος Μεγακλῆϊ ἐγγυῶ παῖδά τὴν ἐμὴν Ἀγαρίστην νόμοισι τοῖσι Ἀθηναίων. » Φαμένου δὲ ἐγγυᾶσθαι Μεγακλέος ἐκεκύρωτο ὁ γάμος Κλεισθένει.

CXXXI. Ἀμφὶ μὲν κρίσιος τῶν μνηστῆρων τὸσαῦτα ἐγένετο, καὶ οὕτω Ἀλκμεονίδαι ἐδόθησαν ἂν τὴν Ἑλλάδα. Τούτων δὲ συνοικησάντων γίνεται Κλεισθένης τε ὁ τὰς φυλὰς καὶ τὴν δημοκρατίην Ἀθηναίοισι καταστήσας, ἔχων τὸ οὐνομα ἀπὸ τοῦ μητροπάτορος τοῦ Σικωνίου. (2) οὗτος τε δὴ γίνεται Μεγακλῆς τε ὁ Ἴπποκράτης, ἐκ δὲ Ἴπποκράτους Μεγακλῆς τε ἄλλος καὶ Ἀγαρίστη ἄλλη, ἀπὸ τῆς Κλεισθένης Ἀγαρίστης ἔρουσα τὸ οὐνομα, ἡ συνοικησασά τε Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος καὶ ἔγκυος ἐοῦσα εἶδε ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ· ἐδόκε δὲ λέοντα τεκέειν· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίχτει Περικλέα Ξανθίππου.

CXXXII. Μετὰ δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρῶμα γενόμενον Μιλτιάδης, καὶ πρότερον εὐδοκίμεον παρ' Ἀθηναίοισι, τότε μᾶλλον αὖτε. Αἰτήσας δὲ νέας ἐβδόμηκοντα καὶ στρατὸν τε καὶ χροῖματα Ἀθηναίους, οὐ φράσας σφὶ ἐπ' ἣν ἐπιστρατεύεται χώραν, ἀλλὰ φὰς αὐτοὺς καταπλουτεῖν ἣν οἱ ἔπωνται· ἐπὶ γὰρ χώραν

tum ille, mactatis centum bobus, et ipsos procos et cunctos Sicyonios lautis excepit epulis. (2) Peracta cœna, proci et canendo et sermonibus in medio propositis inter se contendeabant. Procedente vero computatione, Hippoclesides, destinens maxime cæteros, tibicinem jussit cantum canere ad saltationem adcommodatum; eoque obsequente saltare instituit. (3) Et saltabat quidem placens sibi: sed spectanti Clistheni tota res displicebat. Deinde, brevi interposita mora, mensam sibi inferri Hippoclesides jussit: quæ ubi illata est, conscensa mensa primum Laconicos saltavit modulos; deinde alios Atticos; postremo, caput in mensam innixus, cruribus gesticulabatur. (4) Et Clisthenes, quum ad primam et secundam saltationem, abominatus quidem generum sibi addiscere Hippoclidem: ob saltationem et protervam intemperantiam, tamen continuisset sese nec erumpere in eum voluisset; nunc, ubi cruribus gesticulantem vidit, se ultra continere non sustinens, ait: « O fili Tisandri, saltando nuptias tu quidem perdidisti. » (5) At ille respondens, « Nil curat, inquit, Hippoclesides. » Et hinc ortum cepit hoc proverbium.

CXXX. Tum vero Clisthenes, imperato silentio, hæc in medio omnium verba fecit: « Viri, filiarum proci mearum, ego cunctos vos laudo; et omnibus, si fieri posset, gratificarem; neque e vobis unum præ cæteris seligerem, neque posthabere rem reliquos. (2) At, quoniam fieri non potest, ut, quum de una virgine deliberem, omnium votis simul satisfaciam; eis e vestro numero, qui his nuptiis excidunt, talentum argenti dono do unicuique, quod et dignati estis: filiam meam in matrimonium petere, et domibus vestris peregre abfuitis: Megacli vero, Alcmeonis filio, meam filiam Agaristen despondeo ex Atheniensium legibus. » Quumque Megacles dixisset, accipere se conditionem, ratum matrimonium Clisthenes habuit.

CXXXI. Ita, quod ad iudicium procorum spectat, gesta res est; atque ita factum est, ut Alcmeonidae per universam Græciam celebrarentur. Ex isto autem matrimonio natus Megacli est Clisthenes ille, qui decem tribus et democratiam Atheniensibus constituit; cui nomen impositum erat de avi materni nomine Sicyonii: (2) præterque hunc ex eodem matrimonio procreatus est Hippocrates. Hippocrati vero natus est alius Megacles et alia Agariste, quæ a Clisthenis Agariste nomen invenit. Hæc est Agariste, quæ, postquam Xanthippo nupsit, Ariphronis filio, et gravis facta est, per somnum sibi visa erat leonem peperisse, ac paucis interjectis diebus Periclem Xanthippo peperit.

CXXXII. Post cladem Persis ad Marathonem illatam Miltiades, quum jam ante magna in existimatione fuisset apud Athenienses, majore etiam fuit auctoritate. Itaque, quum petisset ab illis septuaginta naves et exercitum atque pecuniam, celans quidem terram contra quam ducturus esset, sed, ditaturum se eos, dicens, si ipsum sequerentur;

τοιαύτην δὴ τινα ἄξειν θέν χρυσὸν εὐπετέως ἄφθονον ὀψονται· λέγων τοιαῦτα αἶτες τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ τούτοις ἐπαρθέστες παρέδωσαν.

CXXXIII. Παρχλαβὸν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρα-
 5 τὴν ἐπὶ Πάρων, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι
 ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρει ἐς Μαρα-
 θῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. (α) Τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα
 λόγου ἦν, ἀτὰρ τινα καὶ ἔγκοτον εἶχε τοῖσι Παρίοις
 10 διὰ Λυσαγόρεα τὸν Τισίω, ἐόντα γένος Πάριον, δια-
 βάλλοντα μιν πρὸς Ὑδάρνεα τὸν Πέρσῃ. Ἀπικόμενος δὲ
 ἐς τὴν ἐπὶ Πάρων στρατιῇ ἐπολιόρχεε Πα-
 ρίους κατελιγμένους ἐντὸς τείχεος, καὶ ἐσπέμπων κή-
 15 ρυκα αἶτες ἑκατὸν τάλαντα, φᾶς, ἣν μὴ οἱ δώσι, οὐκ
 ἀπαναστήσιν τὴν στρατιὴν πρὶν ἢ ἐξέλθαι σφέας. (β)
 15 Οἱ δὲ Πάριοι ὅκως μὲν τι δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργυρίου
 οὐδὲ διανοεῦντο, οἱ δὲ ὅκως διαφυλάξουσιν τὴν πόλιν,
 τοῦτο ἐμνηχανέοντο, ἀλλὰ τε ἐπιφραζόμενοι, καὶ τῇ
 μάλιστα ἔσκε ἐκαστοτε ἐπίμαχον τοῦ τείχεος, τοῦτο
 ἅμα νυκτὶ ἐξήρето διπλήσιον τοῦ ἀρχαίου.

20 CXXXIV. Ἐς μὲν δὴ τοσούτου τοῦ λόγου οἱ πάντες
 Ἕλληνες λέγουσι, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέ-
 σθαι ὕδα λέγουσι. Μιλτιάδῃ ἀπορέοντι εἰλθεῖν ἐς λό-
 γους αἰγυμάλων γυναικῶν, εἰσὶν μὲν Παρίην γένος,
 οὐνομα δὲ οἱ εἶναι Τιμοῦν, εἶναι δὲ ὑποζάκορον τῶν
 25 χθονίων θεῶν. (2) Ταύτην ἐλθοῦσαν ἐς ὅβιν Μιλτιά-
 δεω συμβουλευσαί οἱ, εἰ περὶ πολλοῦ ποιεῖται Πάρων
 ἐλέειν, τὰ ἂν αὐτῇ υποθῇται, ταῦτα ποιεῖν. Μετὰ δὲ
 τὴν μὲν υποθέσθαι, τὸν δὲ ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνόν
 τὸν πρὸ τῆς πόλεως ἐόντα τὸ ἔρκος θεσμοφόρου Δήμη-
 30 τρος ὑπερβορέειν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοῖξαι,
 ὑπερβορόντα δὲ εἶναι ἐπὶ τὸ μέγαρον ὅτιδ' ποιήσονται
 ἐντὸς, εἴτε κινήσονται τῶν ἀκινήτων εἴτε ὅτιδ' ἔσονται
 πρήξονται. (3) πρὸς τῇσι θύρῃσι τε γενέσθαι, καὶ πρό-
 35 κατε φρίκης αὐτὸν ὑπελθούσης ὀπίσω τὴν αὐτὴν δόδον
 ἵεσθαι, καταθρόσκοντα δὲ τὴν αἵμασιν τὸν μηρὸν
 σπασθῆναι· οἱ δὲ αὐτὸν τὸ γόνυ προσπατῆσαι λέγουσι.

CXXXV. Μιλτιάδης μὲν νυν φλαύρως ἔχων ἀπέ-
 40 πλωε ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοισι ἄγων οὔτε
 Πάρων προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας τε ἐξ καὶ
 εἰκοσι ἡμέρας καὶ δηϊώσας τὴν νῆσον. (2) Πάριοι δὲ
 πυθόμενοι ὡς ἡ ὑποζάκορος τῶν θεῶν Τιμῶ Μιλτιάδῃ
 κατηγήσατο, βουλομένοι μιν ἀντὶ τούτων τιμωρήσα-
 45 σθαι θεοπρόπους πέμπουσιν ἐς Δελφοὺς, ὡς σφέας ἡσυ-
 χίῃ τῆς πολιορκίας ἔσχε. (3) Ἐπεμπον δὲ ἐπειρη-
 45 σόμενους εἰ καταχρήσονται τὴν ὑποζάκορον τῶν θεῶν
 ὡς ἐξηγησάμενην τοῖσι ἑθροῖσι τῆς πατρίδος θλώσιν
 καὶ τὰ ἐς ἔρσενά γόνον ἄρρητα ἱρὰ ἐκφῆναισαν Μιλ-
 50 τιάδῃ. (4) Ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα, φᾶσα οὐ Τιμοῦν εἶναι
 τὴν αἰτίην τούτων, ἀλλὰ δεῖν γὰρ Μιλτιάδεα τελευτᾶν
 μὴ εὖ, φανῆναι οἱ τῶν κακῶν κατηγεμόνα. Παρίοις
 μὲν δὴ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔρησε.

CXXXVI. Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρων Μιλτιάδεα ἀπο-
 νοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἳ τε ἄλλοι καὶ μάλιστα
 Ξάνθιππος δ' Ἀρίφρωνος, δὲ θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ

in ejusmodi enim terram se eos ducturum, unde affatum auri deportaturi essent; hæc quum ille dicens naves petiisset, Athenienses spe erecti instructas ei naves dederunt.

CXXXIII. Et Miltiades, accepto exercitu, Parum navi-
 gavit, causam prætexens quod Parii Persam ad Maratho-
 nem navi triremi essent secuti, adeoque priores arma in-
 tulissent Atheniensibus. (2) Hoc quidem colore utebatur orationis: cæterum infensus etiam Parii erat propter Lysagoram Tisicæ filium, genere Parium, qui eum apud Hydarnem Persam accusaverat. Postquam ad insulam, quam petie-
 rat, cum exercitu pervenit Miltiades, oppugnavit Parios; intra murum compulsos: missoque in urbem præcone cen-
 tum postulavit talenta, dicens, nisi ea sibi darent, non se abducturum exercitum, quin vi cepisset urbem. (3) At Parii, de danda Miltiadi pecunia minime cogitantes, omni-
 bus modis operam dabant ut urbem defenderent: quem in finem quum alia excogitabant, tum, ut quæque pars muri expugnata facilius videbatur, ita eam ingruente nocte duplo
 altiores, quam prius erat, excitabant.

CXXXIV. Hactenus quidem Græci omnes in commemo-
 randa hac re consentiunt; deinde vero sic peractam rem esse Parii narrant: Miltiadi, de incepti exitu dubitanti, in colloquium venisse mulierem captivam, genere Pariam, cui Timo nomen fuisse: fuisse vero ministram templi Inferarum Dearum. (2) Hanc, postquam in conspectum venisset Miltiadis, consilium ei dedisse, ut, si utique magni faceret capere Parum, exsequeretur quæ ipsa illi esset indi-
 catura. Deinde, auditis mulieris hujus præceptis, Miltiadem in tumultum, qui ante urbem est, se contulisse, et maceriem transiliisse templo Cereris Legiferæ circumduc-
 tam, quum fores aperire non potuisset: tum, transcensa hac macerie, ad ipsam ædem deæ accessisse, nescio quid inius facturum, sive quod movere aliquid voluisset quod movere nefas esset, sive aliud quidpiam facturum, quid-
 quid tandem id fuerit. (3) Quum vero jam ad fores esset, subito horrore correptum, per eandem viam, qua venisset, rediisse; et desiliens de macerie luxasse femur, sive, ut alii aiunt, genu impigisse.

CXXXV. Itaque male se habens Miltiades retro navigavit, neque opes adferens Atheniensibus, nec subacta Paro; sed nulla alia re gesta, nisi quod per sex et viginti dies urbem oppugnasset, insulamque devastasset. (2) Parii, obsidione liberati, intelligentes Dearum ministram Timo Miltiadi quid faciendum esset indicasse, quum pernam ab illa hujus rei caussa sumere vellent, legatos miserunt Delphos, (3) qui oraculum consulenter, an ultimum supplicio adficerent Parum ministram, quæ hostibus viam capiendæ patriæ indicasset, et sacra, quæ ad virilem sexum efferri nefas esset, Miltiadi aperuisset. (4) At negavit Pythia, dicens, non Timo ipsam hujus rei esse causam; sed, quum in fatis esset ut vitam male finiret Miltiades, hanc ei a diis missam esse ducem malorum. Hæc quidem Pythia Parii respondit.

CXXXVI. Miltiadem autem, Paro reversum, quum ali omnes Athenienses in ore habebant, tum præ cæteris Xanthippus, Ariphronis filius; qui eum capitis reum egit apud

τὸν δῆμον Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκεν. (2) Μιλτιάδης δὲ αὐτὸς μὲν παρῶν οὐκ ἀπελογέτο (ἦν γὰρ ἀδύνατος ὥστε σηπομένου τοῦ μη-
 5 οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπι-
 μεμνημένοι, καὶ τὴν Ἀθήνου αἵρεσιν, ὡς ἐλὼν Ἀῆμνόν
 τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς παρέδωκε Ἀθη-
 ναίοισι. (3) Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ κατὰ
 τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημώσαντος δὲ κατὰ τὴν
 10 ἀδικίην πεντήκοντα ταλάντοισι, Μιλτιάδης μὲν μετὰ
 ταῦτα σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος τε-
 λευτῆς, τὰ δὲ πεντήκοντα πάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐ-
 τοῦ Κίμων.

CXXXVII. Ἀῆμνον δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος ὄδε
 15 ἔσχε. Πελαγοὶ ἐπαίτε ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπ' Ἀθηναίων
 ἐξεβλήθησαν, εἴτε ὧν δὴ δικαίως εἴτε ἀδίκως· τοῦτο
 γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα, ὅτι Ἑκα-
 ταῖος μὲν ὁ Ἡγησάνδρου ἐφησε ἐν τοῖσι λόγοισι λέγων
 ἀδίκως· (2) ἐπαίτε γὰρ ἰδέειν τοὺς Ἀθηναίους τὴν χώ-
 20 ρην τὴν σφίσι ὑπὸ τὸν Ὑμησσὸν ἐοῦσαν ἔδοσαν οἰκῆσαι
 μισθὸν τοῦ τεύχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολιν κοτε ἐλη-
 λαμένου, ταύτην ὡς ἰδέειν τοὺς Ἀθηναίους ἐξεργασμέ-
 νην εἶ, τὴν πρότερον εἶναι κακὴν τε καὶ τοῦ μηδενὸς
 ἀξίην, λαβέειν φθόνον τε καὶ ἵμερον τῆς γῆς, καὶ οὕτω
 25 ἐξελαύνειν αὐτοὺς οὐδεμίαν ἄλλην πρόφασιν προῖσχο-
 μένους τοὺς Ἀθηναίους. (3) Ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι
 λέγουσι, δικαίως ἐξελάσαι· κατοικημένους γὰρ τοὺς
 Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὀρμευόμενους
 ἀδικεῖν τάδε· (4) φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυ-
 30 γατέρας ἐπ' ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἑννεάκρουνον (οὗ γὰρ εἶναι
 τοῦτον τὸν χρόνον σφίσι κω οὐδὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἑλλήσι
 οἰκέτας), ὅκως δὲ ἔλθοιεν αὐταί, τοὺς Πελασγοὺς ὑπ'
 ὕδριός τε καὶ ὀλιγοῦρης βιάσθαι σφέας· (5) καὶ
 ταῦτα μέντοι σφίσι οὐκ ἀποχρᾶν ποιεῖν, ἀλλὰ τέλος
 35 καὶ ἐπιβουλεύοντας ἐπιχειρήσειν ἐπ' αὐτοφώρῳ φανῆ-
 ναι. Ἐωυτοὺς δὲ γενέσθαι τοσούτῳ ἐκείνων ἀνδρας
 ἀμείνονας, ὅσῳ παρῶν αὐτοῖσι ἀποκτείναι τοὺς Πε-
 λασγοὺς, ἐπεὶ σφέας ἔλαβον ἐπιβουλεύοντας, οὐκ ἐθε-
 λῆσαι, ἀλλὰ σφί προεῖπαι ἐκ τῆς γῆς ἐξίεναι. Τούς
 40 δὲ οὕτω δὴ ἐχωρήσαντας ἄλλα τε σχεῖν χωρία καὶ δὴ
 καὶ Ἀῆμνον. Ἐκεῖνα μὲν δὴ Ἑκαταῖος ἐλεξε, ταῦτα δὲ
 Ἀθηναῖοι λέγουσι.

CXXXVIII. Οἱ δὲ Πελαγοὶ οὗτοι Ἀῆμνον τότε
 νεωμόμενοι καὶ βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσα-
 45 σθαι, εἶ τὲ ἐξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων ὁρτὰς,
 πεντηκοντέρους κτησάμενοι ἐλόχησαν Ἀρτέμιδι ἐν
 Βραυρωνί ἀγούσας ὁρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναῖ-
 κας, ἐνθεῦτεν δὲ ἀρπάσαντες τούτων πολλὰς οἶχοντο
 ἀποπλώοντες, καὶ σφείας ἐς Ἀῆμνον ἀγαγόντες παλλα-
 50 κὰς εἶχον. (2) Ὡς δὲ τέκνων αὐταί αἱ γυναῖκες ὑπε-
 πλῆσθησαν, γλώσσάν τε τὴν Ἀττικὴν καὶ τρόπους τοὺς
 Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. Οἱ δὲ οὕτε συμμί-
 σγῆσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασιγίδων γυναικῶν παισὶ
 ἤθελον, εἰ τε τύποιτό τις αὐτῶν ὑπ' ἐκείνων τινός,

populum, ut qui Athenienses dolo malo circumvenisset.

(2) Quam ad accusationem Miltiades ipse, præsens licet, non respondit: nec enim poterat, femore jam in putredinem abeunte. Sed, dum ille lectulo impositus in medio jacebat, caussam pro eo dixere amici, pugnae Marathoniae multam mentionem facientes, et Lemni ab illo captæ, pœnæque de Pelasgis sumptæ, et insulæ Atheniensibus traditæ. (3) Favente autem illi populo hactenus, ut capitis crimine eum absolveret, sed tamen propter damnum civitati illatum quinquaginta multaret talentis, Miltiades quidem haud multo post, carie exeso putrefactoque femore, vitam finivit; quinquaginta autem illa talenta filius ejus Cimon persolvit.

CXXXVII. Lemno autem Miltiades, Cimonis filius, hoc modo politus erat. Postquam Pelasgi ex Attica ab Atheniensibus erant ejecti, sive jure, sive injuria; — nam de hoc quidem nihil aliud dicere possum, nisi quæ ab aliis memorantur: scilicet, quod Hecataeus Hegesandri filius, hac de re in Historiis suis loquens, dicat, injuria id esse factum: (2) postquam enim Athenienses regionem illam, quam sub Hymetto sitam Pelasgis, pro mercede muri olim arci Athenarum circumducti, dederant habitandam, hanc regionem, ait, postquam bene cultam vidissent Athenienses, quum antea misera fuisset et nullius pretii, invidia fuisse captos et desiderio hujus terræ; atque ita Athenienses, nullam aliam juris speciem præ se ferentes, illos ejecisse. (3) Ipsi autem Athenienses contendunt, jure a se ejectos Pelasgos esse: postquam enim adsignatæ illis sub Hymetto sedes fuissent: inde eosdem facto impetu injuriam ipsis hanc solitos esse inferre: (4) quum filiae Atheniensium aquæ lauriendæ causa ad fontem, cui Enneacrunos nomen, egredi consuessent; quandoquidem per id tempus nec Atheniensibus nec aliis Græcis servi fuissent; Pelasgos, quoties Atticæ puellæ ad fontem venissent, per contumeliam contemptumque vim eis intulisse; (5) et ne hoc quidem habuisse satis, sed postremo etiam ipso facto deprehensos fuisse de invadendis Athenis consilia agitantes. Sese autem tanto meliores homines, quam illos, fuisse; quod, quum interficere Pelasgos fas sibi fuisset, quippe quos insidiantes sibi deprehendissent, noluisse id facere; tantum edixissent eis, ut terra egredierentur. Atque illos, Attica ita egressos, quum alia loca, tum vero et Lemnum occupasse. Ista igitur Hecataeus scripsit, hæc vero Athenienses memorant.

CXXXVIII. Hi igitur Pelasgi, quum Lemnum incole-
 rent, cupientes ulcisci Athenienses, et bene cognita habentes festa Atheniensium, comparatis quinquaginta remorum navibus, insidias struxere mulieribus Atticis, Braurone festum Dianæ celebrantibus: earumque complures, vi raptas, Lemnum duxere, et pellicum loco habuere. (2) Quæ postquam liberos pepererunt, Atticum sermonem moresque Atticos docuere pueros. Hi vero deinde nec consuescere cum pueris ex Pelasgiis mulieribus natis voluerunt, et, quoties eorum aliquis ab istis pulsabatur, omnes huic suppetias veniebant, et sibi mutuo

ἐβώθεον τε πάντες καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι· καὶ δὴ καὶ ἄρχειν τε τῶν παίδων οἱ παῖδες ἐδικαίουν καὶ πολλὸν ἐπεκράτεον. (3) Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοὶ ἑωυτοῖσι λόγους ἐδίδουσαν· καὶ σφίσι βουλευομένοισι δεινὸν τι ἐσέδυνε, εἰ δὴ διαγινώσκουσιν σφίσι τε βοθέειν οἱ παῖδες πρὸς τῶν κουριδίων γυναικῶν τοὺς παῖδας καὶ τούτων αὐτίκα ἄρχειν πειρώατο, τί δὴ ἀνδρωθέντες δῆθεν ποιήσουσι. (4) Ἐνθαῦτα ἔδοξε σφί κτείνειν τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν Ἀττικῶν γυναικῶν. Ποιεῦσι δὲ ταῦτα, προσπολλῦσι δὲ σφρων καὶ τὰς μητέρας. 10 Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ προτέρου τούτων, τὸ ἐργάσαντο αἱ γυναῖκες τοὺς ἄμα Θόαντι ἄνδρας σφετέρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ σχέτλια ἔργα πάντα Λήμνια καλέσθαι.

CXXXIX. Ἀποκτείνاسι δὲ τοῖσι Πελασγοῖσι τοὺς σφετέρους παῖδας τε καὶ γυναῖκας οὕτε γῇ καρπὸν ἔφερε οὕτε γυναῖκας τε καὶ ποῖμαι ὁμοίως ἔτικτον καὶ πρὸ τοῦ. (2) Πιεζόμενοι δὲ λιμῷ τε καὶ ἀπαθείᾳ ἐς Δελφοὺς ἔπειπον, λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρόντων κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφάας ἐκέλευε Ἀθηναίοισι 20 δίκας δίδόναι ταύτας τὰς ἂν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι δικάσωσι. (3) Ἦλθον τε δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Πελασγοί, καὶ δίκας ἐπηγγέλλοντο βουλόμενοι δίδόναι παντὸς τοῦ ἀδικήματος. (4) Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῇ πυρτανήῳ κλίνην στρώσαντες ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλήν ἀγαθῶν πάντων παραθέντες, ἐκέλευον τοὺς Πελασγοὺς τὴν χώρην σφίσι παραδιδόναι οὕτω ἔχουσαν. 25 (5) Οἱ δὲ Πελασγοὶ ὑπολαβόντες εἶπαν, «ἐπεὶ ἂν βορέη ἀνέμῳ αὐτήμερον νηὺς ἐξανύσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρας ἐς τὴν ἡμετέραν, τότε παραδώσωμεν.» Τοῦτο εἶπαν ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται πολλὸν τῆς Λήμνου.

CXL. Τότε μὲν τσαῦτα· ἔτεσι δὲ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τούτων, ὡς ἡ Χερσόνησος ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης δὲ Κίμωνος ἐτη- 35 σίων ἀνέμων κατεστηκότων νηὶ κατανύσας ἐξ Ἐλαιούντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς Λῆμνον προηγόρευε ἐξίεναι ἐκ τῆς νήσου τοῖσι Πελασγοῖσι, ἀναμιμνήσκων σφάας τὸ χρηστήριον, τὸ οὐδαμὰ ἤλπισαν σφίσι οἱ Πελασγοὶ ἐπιτελέσθαι. (2) Ἡφαιστιεῖς μὲν νυν ἐπίειθοντο, Μυρινᾶιοι δὲ οὐ συγγινωσκόμενοι εἶναι τὴν Χερσόνησον Ἀττικὴν ἐπολιόρχοντο, ἐς δὲ καὶ αὐτοὶ παρέστησαν. Οὕτω δὲ τὴν Λῆμνον ἔσχον Ἀθηναῖοί τε καὶ Μιλτιάδης.

ferebant opem: atque etiam dominari in illos hi pueri in animum induxerant, multoque alteris praevalebant. (3) Quod ubi Pelasgi intellexere, non negligendam eam rem putarunt; deliberantesque incessit metus, quidnam facturi hi pueri essent quando adulti forent, qui jam nunc constitutum habeant sibi invicem praesto esse contra legitimarum uxorū pueros, atque his velint dominari. (4) Itaque interficere decreverunt pueros ex Atticis mulieribus natos idque etiam fecere, simulque cum his matres eorūdem occiderunt. Atque ab hoc facinore, et ab eo quod olim mulieres Lemniae patraverant, Thoantis tempore maritos suos occidentes, usu receptum per universam Græciam est, ut nefaria facinora Lemnia adpellentur.

CXXXIX. Postquam pueros uxoresque Pelasgi interfecerant, nec terra illis fructum edebat, neque uxores et greges pepererunt ut antea. (2) Itaque et fame pressi et orbitate, Delphos miserunt, levamen aliquod precantes malorum quae ipsos premebant. Tum Pythia jussit eos satisfactionem dare Atheniensibus quamcumque illi postulasent: (3) et Athenas Pelasgi venire, nunciantes se satisfacturos esse pro omni injuria. (4) Athenienses vero, strato lecto in prytaneo, quam pulcerrime potuerant, et adposita mensa bonis rebus omnibus repleta, Pelasgos jusserunt terram suam ipsis tradere ita comparatam. (5) Quibus Pelasgi responderunt: «Tunc vobis eam trademus, quum vento borea navis e vestra terra eodem die in nostram pervenerit.» Hoc dixere, putantes nulla ratione fieri id posse. Attica enim terra procul a Lemno meridiem versus sita est.

CXL. Et tunc quidem haec hactenus acta erant. Bene multis vero post annis, quum Chersonesus ad Hellespontum in ditione esset Atheniensium, Miltiades Cimonis filius flantibus etesiis ventis navi ex Elaeunte Chersonesi Lemnum profectus, Pelasgis edixit, ut insula excederent; in memoriam eis revocans oraculum, quod numquam impletum iri sibi persuaserant. (2) Et Hephæstienses quidem paruerunt imperio: Myrinæi vero, Chersonesum negantes esse Atticam, oppugnabantur, donec et ipsi in deditionem venerunt. Atque ita Lemnum tenuere Athenienses et Miltiades.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΒΔΟΜΗ.

(ΠΟΛΥΜΝΙΑ.)

1. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλέα Δαρείου τὸν Ὑστάσπεος καὶ πρὶν μεγάλως κεχαραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδεις ἐσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῶν τε δεινότερα ἐποίησε καὶ μᾶλλον ὄρμητο στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Καὶ αὐτίκα μὲν ἐπηγέλλετο πέμπων ἀγγέλους κατὰ πόλιν ἐτοιμάζειν στρατιήν, πολλῶν πλέων ἐπιτάσσειν ἑκάστοισι ἢ πρότερον παρεῖλον, καὶ νέας τε καὶ ἵππους καὶ σῖτον. (3) Τούτων δὲ περιπαγγελομένων ἡ Ἀσίη ἰδονέετο ἐπὶ τρία ἔτεα, καταλεγόμενων τε τῶν ἀρίστων ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευομένων καὶ παρασκευαζομένων. (4) Τετάρτῳ δὲ ἐτεῖ Αἰγύπτιοι ὑπὸ Καμβύσεω δουλωθέντες ἀπέστησαν ἀπὸ Περσέων. Ἐνθαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὄρμητο καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους στρατεύεσθαι.

II. Στελλομένου δὲ Δαρείου ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Ἀθήνας, τῶν παιδῶν αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὥς δεῖ μιν ἀποδέξαντα βασιλέα κατὰ τὸν Περσέων νόμον οὕτω στρατεύεσθαι. (2) Ἔσαν γὰρ Δαρείῳ καὶ πρότερον ἢ βασιλευσάι γεγονότες τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς προτέρης γυναικὸς, Γωδρύεω θυγατρός, καὶ βασιλεύσαντι ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου ἑτέροι τέσσερες. Τῶν μὲν δὴ προτέρων ἐπρέσβευε Ἀρτοβαζάνης, τῶν δὲ ἐπιγενομένων Ξέρξης. (3) Ἦόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς ἐστασίαζον, ὁ μὲν Ἀρτοβαζάνης κατ' ὅ τι πρεσβύτατός τε εἴη παντὸς τοῦ γόνου καὶ ὅτι νομιζόμενα εἶη πρὸς πάντων ἀνθρώπων τὸν πρεσβύτατον τὴν ἀρχὴν ἔχειν, Ξέρξης δὲ ὡς Ἀτόσσης τε παῖς εἶη τῆς Κύρου θυγατρός καὶ ὅτι Κύρος εἶη ὁ κτησάμενος τοῖσι Πέρσῃσι τὴν ἐλευθερίην.

III. Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου καὶ γνώμην, ἐτύγγανε κατὰ τὸ αὐτὸ τοῖτοισι καὶ Δημάρχτος ὁ Ἀρίστωνος ἀναβεδνηκὼς ἐς Σοῦσα, ἐστερημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιλείης καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἑωυτῷ ἐκ Λακεδαιμόνος. (3) Οὗτος ὢν ἡνρ πυθόμενος τῶν Δαρείου παιδῶν τὴν διαφορὴν, ἐλθὼν, ὡς ἡ φάτις μιν ἔχει, Ξέρξῃ συνεβούλευε λέγειν πρὸς τοῖσι ἔλεγε ἔπει, ὡς αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρείῳ ἡδὴ βασιλεύοντι καὶ ἔχοντι τὸ Περσέων κράτος, Ἀρτοβαζάνης δὲ ἐτι ἰδιώτῃ ἰόντι Δαρείῳ· οὐκ ὦν οὐτ' οἰκὸς εἶη οὔτε δίκαιον ἄλλον τινὰ τὸ γέρας ἔχειν πρὸ ἑωυτοῦ, ἐπεὶ γε καὶ ἐν Σπάρτῃ ἔφη ὁ Δημάρχτος ὑποτιθέμενος οὕτω νομίζεσθαι, ἣν οἱ μὲν προγεγονότες ὥσπερ πρὶν ἢ τὸν πατέρα σφέν βασιλεύσαι, ὁ δὲ βασιλεύοντι ὀψίγονος ἐπιγένηται, τοῦ ἐπιγεγονένου τὴν ἐκδοεῖν τῆς βασιλείης γίνεσθαι. (2)

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SEPTIMUS.

(POLYMNIA.)

(506, 508.)

1. Postquam pugnae nuncius ad Marathonem pugnatæ ad Darium Hystaspis est perlatus, quum jam antea Atheniensibus propter incursionem adversus Sardes vehementer iratus rex fuisset, nunc id, quod acciderat, multo etiam gravius tulit, multoque magis ad bellum Græciæ inferendum incensus est. (2) Ac statim quidem, missis per singulas civitates legatis, edixit ut exercitum compararent, (multo majorem numerum cuique civitati, atque antea contulerant, imperans,) et naves et equos et frumentum et minora navigia. (3) Quibus circummissis nunciis, commota per tres annos Asia est; dum, ut ad bellum adversus Græciam gerendum, conscribuntur fortissimi quique, e ad id bellum se comparant. (4) Quarto vero anno Ægyptii, a Cambyse subacti, defecerunt a Persis: quo facto etiam magis ad arma utrisque inferenda concitatus est.

II. Dum vero ad expeditionem adversus Ægyptum et Athenas se Darius comparabat, ortum est inter filios ipsius ingens de principatu contentio. Etenim ex lege Persarum debet rex, priusquam in bellum proficiscatur, successorem nominare regni. (2) Erant autem Dario, priusquam ad regnum promoveretur, tres filii nati ex priorē uxore, Gobryæ filia; et, ex quo rex factus est, alii quattuor ex Atossa, Cyri filia. Priorum natu maximus erat Artabazanes; posteriorum Xerxes. (3) Hi igitur, non eadem matre nati, de principatu inter se contendebant: Artabazanes dictitans, se maximum natu esse omnium; et apud omnes populos receptum esse, ut filius natu maximus in regnum succedat patri: Xerxes vero, esse se filium Atossæ, Cyri filia: Cyrus autem adquisivisse Persis libertatem.

III. Sententiam suam Darius nondum aperuerat, quum forte per idem tempus Susa advenit Demaratus, Aristonis filius, qui postquam regno Spartanorum privatus est, voluntarium sibi ipse exsilium imposuerat. (2) Hic vir, cognito filiorum Darii dissidio, conveniens (ut quidem fama de eo fert) Xerxem, suasit ei, ut cæteris, quæ ille pro sua causa dicebat, hæc adderet: natum se esse Dario jam regnanti et Persarum tenenti imperium; Artabazanem vero, privato etiam tum patri: itaque nec conveniens nec justum esse, ut alius præ ipso istam accipiat dignitatem. Nam et Spartæ (et hoc illi Demaratus suggessit) hanc legem obtinere, si alii nati sint priusquam rex fuisset pater, alius autem post hos quidem, sed regnante patre, natus sit, ut hic post natus in regnum succedat. (3) Quo Demarati monita

Χρησαμένου δὲ Ξέρξεω τῇ Δημαρχτοῦ υποθήκη, γνοὺς ὁ Δαρεῖος ὡς λέγοι δίκαια βασιλέα μιν ἀπέδεξε. Δοκέειν δ' ἐμοὶ, καὶ ἄνευ ταύτης τῆς υποθήκης ἐβασίλευσεν ἂν Ξέρξης· ἡ γὰρ Ἀτοσσα εἶχε τὸ πᾶν κράτος.

IV. Ἀποδέξας δὲ βασιλέα Πέρσης Δαρεῖος Ξέρξεα ὥρμητο στρατεύεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ μετὰ ταῦτά τε καὶ Αἰγύπτου ἀπόστασιν τῷ ὑστέρῳ ἔτει παρασκευαζόμενον συνήνεκε αὐτὸν Δαρεῖον, βασιλεύσαντα τὰ πάντα ἔτεα ἕξ τε καὶ τρήκοντα, ἀποθανέειν, οὐδὲ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπαστεώτας Αἰγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρῆσθαι. Ἀποθανόντος δὲ Δαρείου ἡ βασιλιῆτι ἀνεχώρησε ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξεα.

V. Ὁ τοῖνον Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς πρόθυμος ἦν κατ' ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἰγύπτου ἐποιεέτο τὴν στρατιῆς ἀγερσιν. (2) Παρεὼν δὲ καὶ οὐκ ἄνευ παρ' αὐτῷ μέγιστον Περσέων Μαρδόνιος ὁ Γυθρυεῖω, ὃς ἦν Ξέρξῃ μὲν ἀνεψιός, Δαρείου δὲ ἀδελφεῆς παῖς, τοιοῦτου λόγου εἶχετο, λέγων, « δέσποτα, οὐκ οἶκός ἐστι Ἀθηναίους ἐργασαμένους πολλὰ ἥδη κακὰ Πέρσας μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν. (3) Ἀλλὰ τὸ μὲν νῦν ταῦτα πρήσσοις τά περ ἐν χερσὶ ἔχεις· ἡμερῶσας δὲ Αἰγύπτου τὴν ἐξυβρίσανσαν στρατηγάτας ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἵνα λόγος τέ σε ἔχη πρὸς ἀνθρώπων ἀγαθός καὶ τις ὑστέρον φυλάσσεται ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύεσθαι. » (4) Οὗτος μὲν οἱ ὁ λόγος ἦν τιμωρὸς, τούτου δὲ τοῦ λόγου παρενθήκην ποιέεσκετο τῇνδε, ὡς ἡ Εὐρώπη περικαλλῆς χώρα, καὶ δένδρεα παντοῖα φέροι τὰ ἡμέρα, ἀρετὴν τε ἄκρη, βασιλεῖ τε μούνη θνητῶν ἀξίη ἐκτῆσθαι.

VI. Ταῦτα δὲ εἰλεγε οἷα νεωτέρων ἔργων ἐπιθυμητῆς εἶναι καὶ θέλων αὐτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπαρχος εἶναι. Χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ ἀνέπεισε Ξέρξεα ὥστε ποιεῖν ταῦτα· συνέλαβε γὰρ καὶ ἄλλα οἱ κύμματα γενόμενα ἐς τὸ πείθεσθαι Ξέρξεα. (2) Τοῦτο μὲν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας παρὰ τῶν Ἀλευαδῶν ἀπιγμένοι ἄγγελοι ἐπικαλέοντο βασιλέα Πέρσων προθυμίην παρεχόμενοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα (οἱ δὲ Ἀλευαδαὶ οὗτοι ἔσαν Θεσσαλίας βασιλεῖς), τοῦτο δὲ Πεισιστρατιδῶν οἱ ἀναβέβηκότες ἐς Σούσα, τῶν τε αὐτῶν λόγων ἐχόμενοι τῶν καὶ οἱ Ἀλευαδαί, καὶ δὴ τι πρὸς τούτοις ἐτι πλεον προσωρέγοντό οἱ, ἔχοντες Ὀνομάκριτον ἄνδρα Ἀθηναῖον χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίου. (3) Ἀναβέβηκεσαν γὰρ τὴν ἐχθρὴν προκαταλυσάμενοι· ἐξηλάθη γὰρ ὑπ' Ἰππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀλοὺς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως ἐς τὰ Μουσαίου χρησμῶν ὡς αἱ ἐπὶ Λήμνου ἐπικείμεναι νῆσοι ἀφανίζοιτο κατὰ τῆς θαλάσσης. (4) Διὸ ἐξήλασέ μιν ὁ Ἰππάρχος, πρότερον χρεώμενος τὰ μάλιστα. Τότε δὲ συναναβάς ὅπως ἀπίκαιτο ἐς ὅμιν τὴν βασιλείας, λεγόντων τῶν Πεισιστρατιδῶν περὶ αὐτοῦ σεμνοῦς λόγους, κατέλεγε τῶν χρησμῶν· εἰ μὲν τι ἐνέοι σφάλμα φέρον τῇ βασιλείᾳ, τῶν μὲν εἶλεγε οὐδέν, ὁ δὲ τὰ εὐτυχέστατα

quum Xerxes uteretur, agnoscens Darius æqua illum dicere, regem illum nominavit. Videtur autem mihi Xerxes etiam absque hoc monito regnum fuisse adepturus; nam omnia apud Darium poterat Atossa.

IV. Darius, postquam regem Persarum nominaverat Xerxem, jam in eo erat ut belli faceret initium. At enim, proximo ab his rebus et ab Ægypti defectione anno accidit, ut idem Darius in medio belli adparatu e vita discederet, postquam annos omnino regnasset sex et triginta: neque ei contigit aut de rebellantibus Ægyptiis aut de Atheniensibus sumere pœnam. Mortuo igitur Dario, regnum rediit ad Xerxem, Darii filium.

V. Xerxes ad bellum quidem Græciæ inferendum initio neulquam inclinabat; sed contra Ægyptum copias contraxit. (2) Quem conveniens Mardonius Gobryæ filius, consobrinus Xerxis, Darii ex sorore nepos, qui apud ipsum plurimum omnium Persarum valebat auctoritate, talem exorsus est sermonem: « Domine, æquum non est, ut Athenienses, qui multis iam malis Persas adfecerunt, non dent pœnas faciorum. (3) At nunc quidem tu peragas hæc, quæ in manibus habes: domita vero Ægypti insolentia, adversus Athenas duc exercitum; quo et bonam famam adquiras apud homines, et posthac caveat quisque tuæ terræ arma inferre. » (4) Et hæc quidem oratio ad exigendam pœnam pertinebat: sed medio sermoni alium interserebat huiusmodi: Europam terram esse pulcerrimam, arborum omnis generis frugiferarum feracem, summæ bonitatis, et dignam quæ præ mortalibus omnibus a solo Rege possideatur.

VI. Hæc ille dicebat, quod novarum rerum cupidus esset, et Græciæ vellet ipse esse præfectus. Procedente vero tempore id quod voluerat confecit, et Xerxi, ut rem adgrederetur, persuasit: accesserant enim alia quoque adjumenta, quæ ad permovendum Xerxem valebant. (2) Partim enim e Thessalia advenerant ab Aleuadis legati, invitantes regem ut adversus Græciam duceret, et promptissimam ei operam pollicentes. Erant autem hi Aleuadæ, Thessaliæ reges. Partim vero Pisistratidæ, Susa profecti, non modo eisdem utebantur sermonibus quibus Aleuadæ, sed præterea aliquanto magis instabant regi eo, quod Onomacritum secum haberent Atheniensem, fatidicum virum, qui etiam Musæi vaticinia digessit. (3) Adscenderant hi autem, in gratiam cum illo reversi: nam Athenis pulsus Onomacritus fuerat ab Hipparcho, Pisistrati filio, eo quod deprehensus a Laso Hermionensi erat, quum Musæi vaticiniis hoc insereret, extinctum iri insulas Lemnum verus sitas, mari hauriendas. (4) Hanc ob causam in exilium eum miserat Hipparchus, quum eodem antea familiarissime usus fuisset. Nunc ille simul Susa profectus, quoties in regis venit conspectum, multa de eo honorifico prædicantibus Pisistratidis, recitabat regi partem vaticiniorum; ita quidem, ut si quod incesset quod cladem prædiceret barbaro, illud silentio præteriret; ea vero sola

ἐκλεγόμενος ἔλεγε τὸν τε Ἑλλήσποντον ὡς ζευχθῆναι
 χερῶν εἴη ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσῃ, τὴν τε ἑλασιν ἐξηγεό-
 μενος. (6) Οὗτός τε δὴ χρησιμωδέως προσεφέρετο, καὶ
 οἱ τε Πεισιστρατίδαι καὶ οἱ Ἀλευάδαι γνώμας ἀποδει-
 5 κνύμενοι.

VII. Ὡς δὲ ἀνεγνώσθη Ξέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ
 τὴν Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἔτει μετὰ τὸν θά-
 νατον τὸν Δαρείου πρῶτα στρατὴρην ποιεῖται ἐπὶ τοὺς
 ἀπεστῶτας. (2) Τούτους μὲν νυν καταστρεφάμενος,
 10 καὶ Αἴγυπτον πᾶσαν πολλὸν δουλοτέρην ποιήσας ἢ ἐπὶ
 Δαρείου ἦν, ἐπιτράπει Ἀχαιμένει ἀδελφεῷ μὲν ἐωυτοῦ,
 Δαρείου δὲ παιδί. Ἀχαιμένεα μὲν νυν ἐπιτροπεύοντα
 Αἰγύπτου χρόνῳ μετέπειτεν ἐφόνευσε Ἰνάρως ὁ Ψαμ-
 μιτίχου ἀνὴρ Λίβυς.

VIII. Ξέρξης δὲ μετ' Αἰγύπτου ἀλωσιν ὡς ἐμελλε
 εἰς χεῖρας ἀξέσθαι τὸ στράτευμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας,
 σύλλογον ἐπὶ κλητὸν Περσέων τῶν ἀρίστων ἐποιέετο,
 ἵνα γνώμας τε πύθῃται σφῶν καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἴπῃ
 τὰ ἐθέλει. (1) Ὡς δὲ συνελέχθησαν, ἔλεξε Ξέρξης τάδε,
 20 « ἀνδρες Πέρσαι, οὗτ' αὐτὸς κατηγορήσομαι νόμον τόνδε
 ἐν ὑμῖν τιθεῖς, παραδεξάμενός τε αὐτῷ χρήσομαι. (2)
 Ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμὰ
 καὶ ἡτρηθήσασιν, ἐπεὶ τε παρελθόντων τὴν ἡγεμονίην
 ἤνδε παρὰ Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα·
 25 ἀλλὰ θεὸς τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πολλὰ ἐπέ-
 πουσι συμφέρεται ἐπὶ τὸ ἀμεινον. (3) Τὰ μὲν νυν
 Κύρος τε καὶ Καμβύσης πατὴρ τε ὁ ἐμὸς Δαρεῖος κα-
 τεργάσαντο καὶ προσεκτήσαντο ἔθνεα, ἐπισταμένοισι
 εὖ οὐκ ἂν τις λέγοι. (4) Ἐγὼ δὲ ἐπεῖτε παρέλαβον
 30 τὸν θρόνον, τοῦτο ἐφροντίζον σκῶς μὴ λείψομαι τῶν
 πρότερον γενομένων ἐν τιμῇ τῇδε μὴδὲ ἐλάσσω προσ-
 κτήσομαι δύναμιν Πέρσῃσι· φροντίζων δὲ εὐρίσκω
 ἅμα μὲν κῦδος ἡμῖν προσγιγόμενον χώραν τε τῆς νῦν
 ἐκτῆμεθα οὐκ ἐλάσσονα οὐδὲ φλαυροτέρην, παμφορο-
 35 τέρην δὲ, ἅμα δὲ τιμωρίην τε καὶ τίσιν γινομένην. (5)
 Διὸ ὑμᾶς νῦν ἐγὼ συνέλεξα, ἵνα τὸ νοεῖν πρήσῃσιν
 ὑπερθέωμαι ὑμῖν. (II.) Μέλλω ζεύξας τὸν Ἑλλήσπον-
 τον ἑλθὼν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,
 ἵνα Ἀθηναίους τιμωρήσωμαι, ὅσα δὴ πεποιήκασι Πέρ-
 40 σας τε καὶ πατέρα τὸν ἐμόν. (6) Ὡρᾶτε μὲν νυν καὶ
 Δαρεῖον ἰθὺντα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους.
 Ἀλλ' ὁ μὲν τετελευτήκει, καὶ οὐκ ἐξεγένετό οἱ τιμω-
 ρήσασθαι· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων Περ-
 σέων οὐ πρότερον παύσομαι πρὶν ἢ ἔλω τε καὶ πυρώσω
 45 τὰς Ἀθήνας, οἳ γε ἐμὲ καὶ πατέρα τὸν ἐμόν ὑπῆρξαν
 ἀδίκῃ ποιεῦντες. (7) Πρῶτα μὲν εἰς Σάρδεις ἐλθόντες
 ἅμα Ἀρισταγόρῃ τῷ Μιλήσιῳ, δοῦλῳ δὲ ἡμετέρῳ,
 ἀπικόμενοι ἐνέπρηναν τὰ τε ἄλσέα καὶ τὰ ἱρά· δεύτερα
 δὲ ἡμέας οἱ ἄρξαν ἐς τὴν σφετέρην ἀποδόντας, ὅτε
 50 Δαΐτις τε καὶ Ἀρταφέρνης ἐστρατήγεον, τὰ ἐπίστασθέ
 κου πάντες. (III.) Τούτων μέντοι εἵνεκεν ἀνάρτημαι
 ἐπ' αὐτοὺς στρατεύεσθαι, ἀγαθὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τοσάδε
 ἀνευρίσκω λογιζόμενος· εἰ τούτους τε καὶ τοὺς τούτοις
 πλησιχώρους καταστρεφόμεθα, οἱ Πέλοπος τοῦ Φρυ-

seligeret, quæ res faustissimas nunciarent; in his illa ma-
 xime enarrans, de Hellesponto per virum Persam jungentem,
 et de expeditione in Græciam suscipienda. (5) Sic igitur
 ille vaticiniis agebat cum rege; Pisistratidæ vero et Aleua-
 dæ sententias suas exponendo.

VII. Postquam persuasus est Xerxes arma Græciæ in-
 ferre, tum vero, altero ab obitu Darii anno, primum ad-
 versus rebelles duxit exercitum. (2) Quibus domitis, Æ-
 gyptum, graviozem in servitutem redactam, quam in qua
 sub Dario fuerat, Achæmeni tradidit administrandam, fra-
 tri suo, Darii filio. Eundem vero Achæmenem, Ægypti
 præfectum, interjecto tempore interfecit Inaros, vir Afer,
 Psammitichi filius.

VIII. Pacata Ægypto, Xerxes, quum in eo esset ut exer-
 citum moderaretur adversus Athenas ducendum, conven-
 tum convocavit primariorum Persarum, sententias illorum
 sciscitaturus, et in medio omnium ipse, quæ vellet, expo-
 siturus. (1) Qui ut convenere, hæc apud eos verba rex
 fecit: « Viri Persæ, non ego primus hunc apud vos morem
 introduco, sed utar a majoribus accepto. (2) Ut enim
 a majoribus natus audio, nunquam adhuc otiosi sedimus, ex
 quo hoc imperium a Medis in nos translatum est, post-
 quam Astyagem Cyrus devicit; sed deus ita nos ducit, et
 nobis, ductum ejus sequentibus, multa prospere cedunt.
 (3) Jam Cyri quidem et Cambysis et patris mei Darii res
 gestas, et quos illi populos Persis adquisiverint, quid opus
 est ut apud bene gnaros commemorem? (4) Ego vero, ex
 quo hanc sedem accepi, in hoc meam curam intendo, ne his,
 qui ante me in hac dignitate fuere, sim inferior, neque mi-
 norem Persis potentiam adquirem. Atque hoc ipsum dum
 curo, reperio viam et gloria nos augendi, et terra non mi-
 nore nec deteriore quam hæc, quam possidemus, imo fera-
 cior, simul vero etiam ultionem et pœnas sumendi de his
 qui eas commuerunt. (5) Itaque vos hodie convocavi,
 ut, quæ agere constitui, vobiscum communicem. (II.)
 Ponte juncturus sum Hellespontum, et exercitum per Eu-
 ropam ducturus in Græciam, quo ab Atheniensibus pœnas
 repetam malorum omnium, quibus Persas et patrem
 meum adfecerunt. (6) Vidistis jam Darium quoque em-
 pditionem parare adversus hos homines. At ille e vita
 excessit, neque ei contigit capere pœnas: ego vero, illius
 caussa reliquorumque Persarum, non prius sum quie-
 turus, quam Athenas subactas igne cremavero; hos homi-
 nes, qui priores me patremque meum injuriis lacerave-
 runt; (7) primum quidem, incursione Sardes facta cum
 Aristagora Milesio, servo nostro, et sacris lucis templisque
 crematis: deinde vero, qualia sunt, quibus nos accepe-
 runt, quum Dati et Artapherne ducibus terram illorum sum-
 mus ingressi! quæ satis nostis omnes. (III.) Igitur his
 quidem de causis bellum illis inferre constitui. Simul
 vero, rem recte mecum reputans, maxima in hoc ipso
 commoda reperio hæc: si et hosce et eorum vicinos, qui
 Pelopis Phrygia terram incolunt, subegerimus; terram

τὸς νέμονται χώραν, γῆν τὴν Περσίδα ἀποδόμεν τῷ Διὸς αἰθέρι δουρεύσαν. (8) Οὐ γὰρ δὴ χώραν γε οὐδεμίαν κατόψεται ὁ ἥλιος δουρεύσαν τῇ ἡμετέρῃ, ἀλλὰ σπείας πάσας ἐγὼ ἅμα ὑμῖν μίαν χώραν θήσω, 5 διὰ πάσης διεξελθὼν τῆς Εὐρώπης. (9) Πυνθάνομαι γὰρ ὧδε ἔχειν, οὔτε τινὰ πόλιν ἀνδρῶν οὐδεμίαν οὔτε οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολείπεσθαι, τὸ ἡμῖν οἶόν τε ἔσται ἔλθειν ἐς μάχην, τούτων τῶν κατέλεξα ὑπεξαριρημένων. Οὕτω οἱ τε ἡμῖν αἴτιοι ἔξουσι δούλιον ζυγὸν οἱ τε 10 ἀνάιτιοι. (IV.) Ὑμεῖς δ' ἂν μοι τάδε ποιεῦντες χαρίζοσθε· (10) ἐπεὰν ὑμῖν σημήνῃ τὸν χρόνον ἐς τὸν ἥκειν δεῖ, προθύμως πάντα τινὰ ὑμέων χρήσει παρῆναι· ὅς ἂν δὲ ἔχων ἥκη παρεσκευασμένοι στρατὸν καλλίστα, δώσω οἱ δῶρα τὰ τιμωτάτα νομίζεται εἶναι 15 ἐν ἡμετέρου. (11) Ποιητέα μὲν νυν ταῦτά ἐστι οὕτω· ἵνα δὲ μὴ ἰδιοβουλείην ὑμῖν δοκέω, τίθημι τὸ πρῆγμα ἐς μέσον, γνώμην καλεῶν ὑμέων τὸν βουλόμενον ἀποφαίνεσθαι. » Ταῦτα εἶπας ἐπαύετο.

IX. Μετ' αὐτὸν δὲ Μαρδόνιος ἔλεγε, « ὦ δέσποτα, 20 οὐ μόνον εἰς τῶν γενομένων Περσέων ἀρίστος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱσομένων, ὅς τὰ τε ἄλλα λέγων ἐπείκει ἀρίστα καὶ ἀληθέστατα, καὶ Ἰωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους οὐκ ἰάσεις καταγαλάσαι ἡμῖν ἔοντας ἀναξίους. (2) Καὶ γὰρ δεῖνόν ἂν εἴη πρῆγμα, εἰ Σάκας μὲν καὶ 25 Ἰνδοὺς καὶ Αἰθιοπίας τε καὶ Ἀσσυρίους, ἅλλα τε ἔθνη πολλὰ καὶ μεγάλα ἀδίκησαντα Πέρσας οὐδὲν, ἀλλὰ δύναμιν προσκτεῖσθαι βουλόμενοι, καταστρεφάμενοι δούλους ἔχομεν, Ἑλληνας δὲ ὑπάρξαντας ἀδικίης οὐ τιμωρησόμεθα, (3) τί δέισαντες; κοῖνῃ πλήθεος συστροφῇ; κοῖνῃ δὲ χρημάτων δύναμιν; (I.) τῶν ἐπιστάμεθα μὲν τὴν μάχην, ἐπιστάμεθα δὲ τὴν δύναμιν εἶδυσαν ἀσθενεία· ἔχομεν δὲ αὐτῶν παῖδας καταστρεφάμενοι, 30 τούτους οἱ ἐν τῇ ἡμετέρῃ κατοικημένοι Ἰωνές τε καὶ Αἰολέες καὶ Δαυριέες καλεῦνται. (4) Ἐπειρήθη δὲ καὶ 35 αὐτὸς ἡδὴ ἐπelaύων ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους ὑπὸ πατρὸς τοῦ σου κελευσέειν, καὶ μοι μέγρι Μακεδονίης ἐλάσαντι καὶ ὀλίγον ἀπολιπόντι ἐς αὐτὰς Ἀθήνας ἀπικέσθαι οὐδεὶς ἠντιώθη ἐς μάχην. (II.) Καίτοι γε εἰδῶσι Ἑλληνες, ὡς πυνθάνομαι, ἀβουλότατα πολέμους ἵστασθαι ὑπὸ τε ἀγνωμοσύνης καὶ σκαιότητος. (5) 40 Ἐπεὰν γὰρ ἀλλήλοισι πόλεμον προεῖπωσι, ἐξευρόντες τὸ καλλίστον χωρίον καὶ λειότατον, ἐς τοῦτο κατιόντες μάχονται, ὥστε σὺν κακῷ μεγάλῳ οἱ νικῶντες ἀπαλλάσσονται· περὶ δὲ τῶν ἐσσωμένων οὐδὲν λέγω ἀρχὴν, 45 ἐξέωλες γὰρ δὴ γίνονται. (6) Τοὺς χρῆν, ἔοντας δημογλώσσους, κήρυξί τε διαχρεωμένους καὶ ἀγγέλοισι καταλαμβάνειν τὰς διαφορὰς καὶ παντὶ μάλλον ἢ μάχῃσι· εἰ δὲ πάντως ἔβρε πολέμειν πρὸς ἀλλήλους, ἐξευρίσκειν 50 χρῆν τῇ ἐκάτερόι εἰσι δυσχειρωτότατοι, καὶ ταύτῃ περὶ. (7) Τρόπῳ τοίνυν οὐ χρηστῷ Ἑλληνες διαχρεώμενοι, ἐμέο ἐλάσαντος μέχρι Μακεδονίης οὐκ ἔλθον ἐς τοῦτου λόγον ὥστε μάχεσθαι. (III.) Σοὶ δὲ δὴ μέλλεις, ὦ βασιλεῦ, ἀντιώσεσθαι πόλεμον προσφέρον, ἄγοντι καὶ πληθὸς τὸ ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ νέας τὰς ἀκά-

Persicam aetheri Jovis faciemus conterminam: (8) neque enim ullam terram sol adspiciet, quae nostrae sit finitima; sed ego vobiscum, universa peragrata Europa, ex omnibus terris unam faciam. (9) Quippe ita se rem habere audio, nullam inter homines civitatem, nullum populum inter mortales reliquum esse, qui adversus nos in aciem progredi valeat, quando hos quos dixi subegerimus. Ita et his, qui male de nobis meruerunt, et insontibus pariter, servile jugum impositum fuerit. (IV.) Vos vero, hoc si feceritis, gratum mihi feceritis: (10) quum tempus vobis indicavero, quo convenire oporteat, prompte unumquemque vestrum adesse oportebit: quisquis vero cum exercitu advenierit optime instructo, eum ego munerebus donabo, quae apud nos honorificentissima habentur. (11) Haec igitur ita facienda sunt. Ne vero vobis videamur unius sequi velle consilium, in medium vobis hanc rem propono; jubeoque ut, quisquis vestrum voluerit, suam promat sententiam. His dictis Xerxes finem fecit loquendi.

IX. Post illum Mardonius talem sermonem est exorsus: « Domine, tu Persarum omnium praestantissimus, non solum eorum qui fuerunt, sed futurorum etiam omnium es: qui quum cetera praeclare verissimeque exposueris, tum Ionas Europam habitantes non passurus sis irridere nobis, homines ea re indignos. (2) Etenim mira atque misera res esset, si Sacas et Indos et Aethiopas et Assyrios, et alios multos magnosque populos, non quod injuriam Persis intulissent, sed quod nos nostram augere volumus potentiam, subegerimus servosque habeamus; Graecos, autem, qui injuriis nos lacessiverunt, impune abire pateremur: (3) quid tandem metuentes? quoniam multitudinis concursus? quam pecuniarum vim? (I.) Novimus sane illorum pugnae genus; novimus etiam quam imbecilles eorum sint vires: filiosque eorum subactos habemus, hos qui in nostra terra sedes habent, et Iones et Aelenses et Dorienses nominantur. (4) Atque etiam ipse ego periculum horum hominum feci, adversus illos a patre tuo in expeditionem missus: ubi, quum usque in Macedoniam duxissem exercitum, et propemodum ad ipsas pervenissem Athenas, nemo mihi in aciem occurrit. (II.) Quamquam caeteroquin quidem consueverunt, ut audio, Graeci inconsultissime bella sua administrare, stolidi perveracia et sinistra mente. (5) Postquam enim sibi invicem bellum indixerunt, pulcherrimam et apertissimam quarunt planitiem, in quam descendant manus conserturi: quo fit ut etiam victores magno cum detrimento discedant; de victis autem ne verbum quidem dico, nam internecione delentur. (6) Quos oportebat, quum sint homines eadem lingua utentes, per praefatos et nuncios, et alia quavis ratione potius, quam praelio, lites suas componere: sin omnino praelio sibi decernendum putant, oportebat locum pugnae capere, in quo utrique superatu essent difficillimi, et ibi belli fortunam tentare. (7) Quamvis igitur tam perniciose ratione belli gerendi utantur Graeci, tamen, quum ego usque in Macedoniam duxissem exercitum, ideo non magis indoxerunt in animum ut in aciem contra me descenderent. (III) At tibi, o rex, ausurus est quisquam in aciem occurrere, multitudinem naves-

σας; (8) Ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο θράσσεος ἀνήκει τὰ Ἑλλήνων πρήγματα· εἰ δὲ ἄρα ἐγὼ τε ψευστῆσιν γνώμῃ καὶ ἐκείνῳ ἐπαρθέντες ἀβουλῇ ἔλθοιεν ἡμῖν ἐς μάχην, μάθοιεν ἂν ὥς εἴμεν ἀνθρώπων ἀριστοὶ τὰ πολέμια. (9) Ἔστω δ' ὧν μηδὲν ἀπειρήτον· αὐτόματον γὰρ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ πείρης πάντα ἀνθρώποισι φυλάει γίνεσθαι. » Μαρδόνιος μὲν τοσαῦτα ἐπιλέψας τὴν Ξέρξει γνώμην ἐπέπαυτο.

X. Σιωπώντων δὲ τῶν ἄλλων Περσέων καὶ οὐ τολμώντων γνώμην ἀποδείκνυσθαι ἀντὶν τῇ προκειμένῃ, Ἀρτάβανος δ' Ὑστάσπερος πατρὸς ἑὸν Ξέρξῃ, τῷ δὴ καὶ πίσυνος ἑὸν ἔλεγε τάδε, (I.) « ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμῶν ἀντὶν ἀλλήλῃσι οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἰρετέμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆσθαι, λεχθεισέων δὲ ἔστι, ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον αὐτὸν μὲν ἐπ' ἐνωτῷ οὐ διαγινώσκωμεν, ἐπεὶ δὲ παρατρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκωμεν τὸν ἀμείνω. (2) Ἐγὼ δὲ καὶ πατρὶ τῷ σῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ, Δαρείῳ ἡγόρευον μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ Σκύθας, ἀνδρας οὐδαμῶτι γῆς ἀστυ νέμοντας· ὁ δὲ ἐλπίζων Σκύθας τοῦ νομάδας καταστρέφεσθαι ἐμοὶ τε οὐκ ἐπέθετο, στρατεύσαμενός τε πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῆς στρατιῆς ἀποβαλὼν ἀπ' ἡλθε. (3) Σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, μέλλεις ἐπ' ἀνδρας στρατεύεσθαι πολλὸν ἔτι ἀμείνωνας ἢ Σκύθας, οἱ κατὰ θάλασσαν τε ἀριστοὶ καὶ κατὰ γῆν λέγονται εἶναι. Τὸ δὲ αὐτοῖσι ἐνεσσι δεινόν, ἐμέ σοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. (II.) Ζεύξας φῆς τὸν Ἑλλήσποντον ἔλθ' ἐν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλλάδα. (4) Καὶ δὴ συνήνεκε ἦτοι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν ἐσσι σιῶσθαι, ἢ καὶ κατ' ἀμφοτέρω· οἱ γὰρ ἀνδρες λέγονται εἶναι ἀλκιμοὶ, πάρεστι δὲ καὶ σταθμώσασθαι, εἰ στρατιὴν γε τοσαύτην σὺν Ἀττί καὶ Ἀρταφέρνηϊ ἔλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν μόνον Ἀθηναῖοι διέφθειραν. (5) Οὐκ ὧν ἀμφοτέρῃ σφι ἐχώρησε· ἀλλ' ἦν τῇσι νηυσὶ ἐμβάλωσι καὶ νικῆσαντες ναυμαχίῃ πλώωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπειτα λύσωσι τὴν γεφυραν, τοῦτο δὲ, βασιλεῦ, γίνεται δεινόν. (III.) Ἐγὼ δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκίῃ αὐτὸς ταῦτα συμβάλλομαι, ἀλλ' ὅσον κοτε ἡμέας ὀλίγου ἔδεξε καταλαβείν πάθος, ὅτε πατὴρ ὁ σὸς Ζεύξας Βόσπορον τὸν Θρηάκιον, γεφυρώσας δὲ ποταμὸν Ἴστρον διέβη ἐπὶ Σκύθας. (6) Τότε παντοῖοι ἐγένοντο Σκύθαι δεόμενοι Ἰώνων λῦσαι τὸν πόρον, τοῖσι ἐπιτέτραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυρέων τοῦ Ἰστροῦ· καὶ τότε γε Ἰστιαῖος δ' Μιλήτιον τύραννος εἰ ἐπέσπετο τῶν ἄλλων τυράννων τῇ γνώμῃ μηδὲ λήντιώθη, διέρχαστο ἂν τὰ Περσέων πρήγματα. (7) Καίτοι καὶ λόγῳ ἀκοῦσαι δεινόν, ἐπ' ἀνδρὶ γε ἐνὶ πάντα τὰ βασιλεὺς πρήγματα γεγενῆσθαι. (IV.) Σὺ ὧν μὴ βούλευ ἐς κίνδυνον μηδὲνα τοιοῦτον ἀπικέσθαι μηδεμιῆς ἀνάγκης ἐούσης, ἀλλ' ἐμοὶ πείθευ. (8) Νῦν μὲν τὸν σύλλογον τόνδε διάλυσον· αὐτίς δὲ, θανὰ τοι δοκέη, προσκαψάμενος ἐπὶ σπαιτοῦ προαγόρευε τὰ τοι δοκέει εἶναι ἀρίστα. (9) Τὸ γὰρ εὖ βουλευέσθαι κέρδος μέγιστον εὐρίσχω ἐόν· εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῇναί τι θέλει, βεβού-

que cunctas ex universa Asia coactas ducenti? (8) Equidem ita sentio, eo audacia non progressuram esse rem Græcorum: sin me fefellerit mea opinio, si illi vecordia elati in aciem adversus nos sint descenduri, diciderint esse nos viros bello fortissimos. (9) Quare intentatum nihil relinquamus: nam sua sponte nihil fit, sed omnia hominibus conando contingunt. » In hunc modum postquam Xerxis sententiam Mardonius molliovit, dicendi finem fecit.

X. Silentium tenentibus cæteris Persis, nec audentibus sententiam promere contrariam ei quæ proposita erat, Artabanus Hystaspis filius, patruus Xerxis, eoque fidentior, hæc fecit verba: (I.) « Rex, nisi sententiæ dictæ sunt invicem oppositæ, fieri non potest ut eligatur optima; sed oportet ea, quæ sit prolata, uti: verum illud, contrariæ si dictæ fuerint, tunc demum fieri potest; quemadmodum sincerum aurum non per se ipsum dignoscimus, sed, dum illud (*Lydio lapidi*) juxta aliud aurum atterimus, ita id quod melius est discernimus. (2) Ego vero etiam patri tuo Dario, meo fratri, suaseram ne bellum Scythiis inferret, hominibus nusquam incolentibus: at ille, sperans se nomades istos Scythas subacturum, mihi non paruit; sed, expeditione suscepta, amissis exercitus sui multis fortibus viris rediit. (3) Tu vero, rex, bellum illaturus es viris multo quum Scythæ præstantioribus, qui et terra et mari fortissimi esse dicuntur. Quo in consilio quodnam insit periculum, æquum est ut ego tibi exponam. (II.) Juncto, ais, Hellesponto, ducturum te esse per Europam exercitum in Græciam. (4) Atqui acciderit etiam, ut vel terra vel mari vincamur, aut etiam utrimque. Dicuntur enim fortes hi esse viri: ac potest id etiam hinc æstimari, quod tantas copias, quantæ cum Dati et Artapherne Atticam invaserunt, soli Athenienses perdiderunt. (5) Quodsi non utrimque res illis successerit; at hoc sane, rex, verendum est, ne consensu navibus, pugna navali superiores, navigent in Hellespontum et pontem illum dissolvant. (III.) Ego vero non mea quadam propria prudentia hæc ita conjicio: sed qualis tandem fuit illa calamitas, quæ parum abfuit ut nos adfligeret, quum pater tuus, juncto Bosporo Thracico, et ponte super Istrum posito, Scytharum in terram transiit! (6) Omnibus modis tunc Scythæ Ionas illos, quibus commissa erat custodia pontium Istro impositorum, sollicitarunt, ut pontem rescinderent. Ubi si Histæus, Mileti tyrannus, reliquorum tyrannorum secutus esset sententiam, neque se illi opposuisset, omnino perditæ erant res Persarum. (7) Terribile vero est vel fando audire, in unius hominis potestate sitam fuisse universam regis et Persarum salutem. (IV.) Tu igitur noli in tantum te periculum, nulla urgente necessitate, conjicere: sed me audi. (8) Nunc quidem hoc dimitte concilium: et, re diligenter tecum deliberata, deinde rursus, si tibi videtur, propone quæ optima tibi videbuntur. (9) Etenim recte consultare reperio maximum esse lucrum. Nam etiam si contra id

λυταὶ μὲν οὐδὲν ἔσσαν εὖ, ἔσσονται δὲ ὑπὸ τῆς τύχης
 τὸ βούλευμα· ὁ δὲ βουλευσάμενος αἰσχροῦς, εἰ οἱ ἡ
 τύχη ἐπίσποιτο, εὐρημα εὐρηκε, ἔσσαν τε οὐδὲν οἱ κα-
 κῶς βεβούλευται. (V.) Ὅρᾳς τὰ ὑπερέχοντα ζῶα ὡς
 5 κεραυνοὶ ὁ θεὸς οὐδὲ ἐξ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ
 οὐδὲν μιν κνίξει· ὁρᾳς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα
 αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτ' ἀποσκήπτει τὰ βέλεα· φι-
 λείει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν. (10)
 Οὕτω δὴ καὶ στρατὸς πολλὸς ὑπ' ὀλίγου διαφθείρεται
 10 κατὰ τοιοῦδε· ἑπεὶ ἂν σφί ὁ θεὸς φρονήσας φόβον ἐμβάλλῃ
 ἢ βροντὴν, δι' ὧν ἐφθάρησαν ἀναξίως ἐμωτών. (11)
 Οὐ γὰρ ἐξ φρονέειν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἐμωτόν. (VI.)
 Ἐπειθῆναι μὲν νυν πᾶν πρῆγμα τίκτει σφάλματα, ἐκ
 τῶν ζημίαι μεγάλαι φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ ἐπι-
 15 σχεῖν ἐνεσθί ἀγαθὰ, εἰ μὴ παραυτίκα δοκίοντα εἶναι,
 ἀλλ' ἀνὰ χρόνον ἐξεύροι τις ἄν. (VII.) Σοὶ μὲν δὴ
 ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, συμβουλεύω· σὺ δὲ, ὦ παῖ Γω-
 θρύεω Μαρδόνιε, παῦσαι λέγων λόγους ματαίους περὶ
 Ἑλλήνων οὐκ ἰόντων ἄξιον φλαυρώς ἀκούειν. (12)
 20 Ἑλλήνας γὰρ διαβάλλων ἐπαίρεις αὐτὸν βασιλεία στρα-
 τεύεσθαι· αὐτοῦ δὲ τούτου ἐνεκεν δοκέεις μοι πᾶσαν
 προθυμίην ἐκτείνειν. Μὴ νυν οὕτω γένηται. Διαβολὴ
 γὰρ ἐστὶ δεινότατον· ἐν τῇ δύο μὲν εἰσι οἱ ἀδικούντες,
 εἰς δὲ ὁ ἀδικούμενος. (13) Ὁ μὲν γὰρ διαβάλλων ἀδι-
 25 κεί οὐ παρόντος κατηγορεῖν, ὁ δὲ ἀδικεῖ ἀναπειθό-
 μενος πρὶν ἢ ἀτρεκέως ἐκμάθῃ· ὁ δὲ δὴ ἀπειὼν τοῦ λόγου
 τάδε ἐν αὐτοῖσι ἀδικεῖται, διαβληθεὶς τε ὑπὸ τοῦ ἐτέ-
 ρου καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἐτέρου κακὸς εἶναι. (VIII.)
 Ἄλλ' αἰ δὴ δεῖ γε πάντως ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους
 30 στρατεύεσθαι, φέρε, βασιλεὺς μὲν αὐτὸς ἐν ἤθεσι τοῖσι
 Περσέων μενέτω, ἡμέων δὲ ἀμφοτέρων παραβαλλομέ-
 νων τὰ τέχνα, στρατηλάτεις αὐτὸς σὺ ἐπιλεξάμενός τε
 ἄνδρας τοὺς ἐθέλεις καὶ λαβὼν στρατιὴν ἰσχυρὰν τινὰ
 βούλει. (14) Καὶ ἢν μὲν τῇ σὺ λέγεις ἀναβαίῃ βα-
 35 σιλεῖ τὰ πρῆγματα, κτεινέσθων οἱ ἐμοὶ παῖδες, πρὸς
 δὲ αὐτοῖσι καὶ ἐγώ· ἢν δὲ τῇ ἐγὼ προλέγω, οἱ σοὶ ταῦτα
 πασχόντων, σὺν δὲ σφί καὶ σὺ, ἢν ἀπονοστήσης. (15)
 Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἐθέλῃσεις, σὺ δὲ πάντως
 40 στρατεύμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀκούσεσθαι τινὰ
 φημι τῶν αὐτοῦ τῆδε ὑπολειπομένων Μαρδόνιον, μέγα
 τι κακὸν ἐξεργασμένον Πέρσας, ὑπὸ κυνῶν τε καὶ ὀρνί-
 θων διαφορεύμενον ἢ κου ἐν γῇ τῇ Ἀθηναίων ἢ σέ γε
 ἐν τῇ Λακδοαιμονίων, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρότερον κατ'
 45 ὁδὸν, γνόντα ἐπ' οἴους ἀνδρας ἀναγινώσκεις στρατεύε-
 σθαι βασιλεία. »

XI. Ἀρτάβανος μὲν ταῦτα ἔλεξε· Ξέρξης δὲ θυμο-
 θεὶς ἀμείβεται τοιοῦδε, « Ἀρτάβανε, πατὴρ ἐὼς τοῦ
 ἐμοῦ ἀδελφεός· τοῦτό σε ῥύσεται μηδένα ἄξιον μισθὸν
 λαβέειν ἐπέων ματαίων. (2) Καὶ τοι ταύτην τὴν ἀτι-
 50 μίην προστιθῆμι ἐόντι κακῷ τε καὶ ἀθύμῳ, μήτε συ-
 στρατεύεσθαι ἐμοιγε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα αὐτοῦ τε μένειν
 ἅμα τῇσι γυναῖξί· ἐγὼ δὲ καὶ ἀνευ σέο, ὅσα περ εἶπα,
 ἐπιτελέα ποιήσω. (3) Μὴ γὰρ εἴην ἐκ Δαρείου τοῦ
 Ὑστάσπεος τοῦ Ἀρσάμεος τοῦ Ἀριαράμνεω τοῦ Τετ-

quod volueris acciderit aliquid, nihilo minus recte consulta-
 veris, fortuna vero superaverit consilium : qui vero turpe
 consilium cepit, is, si fortuna ei adfuerit, lucrum quidem
 invenerit, nihilo vero minus malum ceperit consilium. (V.)
 Vides quo pacto eminentia præ cæteris animalia fulmine
 percutiat deus, nec sinat ea se ostentare; minutis autem
 non invidet. Vides etiam ut in maxima semper ædificia et
 in altissimas arbores tela sua conjicit. Amat enim deus,
 eminentia omnia truncare. (10) Itaque etiam ingens exer-
 citus eadem ratione perditur ab exiguo : quando deus illis
 metum aut fulmen incutit, indigno modo pereunt : (11) nec
 enim sinit deus magnum sapere, præter se, alium quem-
 quam. (VI.) Porro, deproperare rem quamcumque parit
 errores, e quibus ingentia solent damna existere : in cun-
 ctando autem insunt bona, quæ si non protinus adparent,
 certe suo tempore aliquis reperiet. (VII.) Hæc igitur, rex,
 tibi suado. Tu vero, Gobryæ fili Mardonie, desine injuriosa
 verba jactare in Græcos, qui non merentur male audire. (12)
 Nam Græcos calumniando ipsum regem excitas ad bellum
 suscipiendum : quem in finem tu mihi etiam videris studium
 omne intendere. At ne ita fiat ! Calumnia enim gravissimum
 malum est : in quo duo sunt qui injuriam inferunt, unus
 vero qui patitur injuriam. (13) Injuriam enim infert calu-
 mniator, dum accusat absentem : infert vero et ille injuriam,
 qui sibi persuaderi patitur priusquam rem adcurate comper-
 tam habeat. Qui vero abest quum malitiose accusatur, is
 duplici addicitur injuria ; primum hoc ipso, quod injuste ac-
 cusatur ab altero, deinde quod ab altero pravus esse existi-
 matur. (VIII.) Sed, si omnino oportet bellum huic populo
 inferre, age, rex ipse in sedibus maneant Persarum ; sed, in
 medio depositis nostrum utriusque liberis, tu solus suscipe
 expeditionem, sumptis tecum quoscumque duces selegeris,
 et exercitu quantumcumque volueris. (14) Tum, si res ita
 ut tu ais, regi successerit, interficiantur mei liberi, et ego
 cum illis ! sin, ut ego prædico ; tuis liberis idem hoc fiat, et
 tibi ipsi, si quidem redieris ! (15) Quodsi hanc inire condi-
 tionem recusas, et nihilo minus exercitum duxeris adversus
 Græciam, audituros esse autumo homines qui hic relict
 erunt, Mardonium, ingentis calamitatis auctorem Persis,
 alicubi in terra Atheniensium aut Lacedæmoniorum, nisi
 forte prius etiam in itinere, a canibus volucrisque fuisse
 laceratum, postquam cognovit quinam sint illi viri, contra
 quos tu regi persuades ut expeditionem suscipiat.

XI. Hæc postquam Artabanus dixit, ira accensus Xerxes
 his verbis respondit : « Artabane, tu es patris mei frater :
 hoc te tuebitur, ne meritam injuriis verbis mercedem ac-
 cipias. (2) Verumtamen hanc tibi, quum sis ignavus et
 imbellis, ignominiam infligo, ut meæ in Græciam expedi-
 tionis non futurus sis comes, sed hic cum mulieribus ma-
 neas. Ego vero absque te, quæcumque dixi, effecta dabo.
 (3) Ne enim sim Dario, Hystaspi, Arsame, Ariaramne,

σπεος τοῦ Κύρου τοῦ Καμβύσει τοῦ Τείσπεος τοῦ Ἀχαμένεος γεγονώς, μὴ τιμωρησάμενος Ἀθηναίους, εὖ ἐπιστάμενος ὅτι εἰ ἡμεῖς ἥσυχὴν ἄζομεν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοι, ἀλλὰ καὶ μάλα στρατεύονται ἐπὶ τὴν ἡμετέραν, εἰ
 5 γρὴ σταθμώσασθαι τοῖσι ὑπαργυμένοισι ἐξ ἐκείνων, οἱ Σάρδεις τε ἐνέπηρσαν καὶ ἤλασαν ἐς τὴν Ἀσίην. (4) Οὐκ ὦν ἐξαναχωρεῖν οὐδετέροις δυνατῶς ἔχει, ἀλλὰ ποιεῖν ἢ παθεῖν προκίετα ἄγων, ἵνα ἡ τὰδε πάντα ὑπ' Ἑλλήσι ἢ ἐκείνα πάντα ὑπὸ Πέρσῃσι γένηται· τὸ γὰρ
 10 μέσον οὐδὲν τῆς ἔχθρης ἐστί. (5) Καλὸν ὦν προπεπονθότας ἡμέας τιμωρεῖν ἤδη γίνεται, ἵνα καὶ τὸ δεινὸν τὸ πείσομαι τοῦτο μάθω, ελάσας ἐπ' ἄνδρας τούτους, τοὺς γε καὶ Πέλοψ ὁ Φρυγῆς, ὦν πατέρων τῶν ἐμῶν δοῦλος, κατεστρέφατο οὕτω ὥς καὶ ἐς·τόδε αὐτοὶ τε
 15 ὠνθρωποὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐπώνυμοι τοῦ καταστρεφάμενου καλεῦνται. »

XII. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτο ἐλέγετο· μετὰ δὲ εὐφρόνῃ τε ἐγένετο καὶ Ξέρξης ἐκνίξε ἡ Ἀρταβάνου γνῶμη· νυκτὶ δὲ βουλὴν διδοὺς πάγχυ εὐρισκέ οἱ οὐ
 20 πρῆγμα εἶναι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Δεδογμένων δὲ οἱ αὐτὶς τούτων κατύπνωσε, καὶ δὴ κου ἐν τῇ νυκτὶ εἶδε ὄψιν τοιήνδε, ὥς λέγεται ὑπὸ Περσέων. (2) Ἐδόκει δὲ Ξέρξης ἄνδρα οἱ ἐπιστάνα μέγαν τε καὶ εὐεidéα εἶπαι, « μετὰ δὴ βουλευεαι, ὦ Πέρσα,
 25 στρατεύμα μὴ ἀγέιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, προεῖπας ἀλίζειν Πέρσῃσι στρατόν; Οὔτε ὦν μεταβουλευόμενος ποιεῖς εὖ, οὔτε ὁ συγγνωσόμενός τοι πάρα· ἀλλ' ὅσπερ τῆς ἡμέρης ἐβουλεύσαιο ποιεῖν, ταύτην ἴθι τῶν ὁδῶν. » Τὸν μὲν ταῦτα εἰπαντα ἔδοκει δὲ Ξέρξης ἀποπτάσθαι.

XIII. Ἡμέρης δὲ ἐπιλαμψάσης ὄνειρου μὲν τούτου λόγον οὐδένα ἐποίητο, ὁ δὲ Περσέων συναλίσας τοὺς καὶ πρότερον συνελέξε, ἐλεγέ σφι τὰδε, « ἄνδρες Πέρσαι, συγγνώμην μοι ἔχετε ὅτι ἀγχίστροφα βουλευόμεαι· φρενῶν τε γὰρ ἐς τὰ ἐμῶν τοῦ πρώτα οὐκω ἀνήκω,
 35 καὶ οἱ παρηγορεύμενοι ἐκεῖνα ποιεῖν οὐδένα χρόνον μευ ἀπέχονται. (2) Ἀκούσαντι μὲν δὴ μοι τῆς Ἀρταβάνου γνῶμης παρατύχαι μὲν ἡ νεότης ἐπέξεσε, ὥστε ἀεικέστερα ἀπορροῖψαι ἔπεια ἐς ἄνδρα πρεσβύτερον ἢ χρεῶν· νῦν μὲν τοι συγγνώμης χρῆσσομαι τῇ ἐκείνου γνῶμῃ.
 40 (3) Ὡς ὦν μεταδεδογμένον μοι μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἥσυχος ἔσθε. » Πέρσαι μὲν ὥς ἤκουσαν ταῦτα, χαρηκότες προσεκύνηον.

XIV. Νυκτὸς δὲ γενομένης αὐτὶς τῷτο ὄνειρον ἔλεγε τῷ Ξέρξῃ κατυπνωμένῳ ἐπιστάν, « ὦ παῖ Δαρείου, καὶ δὴ φαίνεται ἐν Πέρσῃσι τε ἀπειπάμενος τὴν στρατηλασίην καὶ τὰ ἐμὰ ἔπεια ἐν οὐδενὶ ποιεύμενος λόγῳ ὥς παρ' οὐδενὸς ἀκούσας. (2) Εὖ νυν τόδ' ἴσθι ἥνπερ μὴ αὐτίκα στρατηλατῆς, τὰδε τοι ἐξ αὐτῶν ἀνασχῆσει· ὥς καὶ μέγας καὶ πολλὸς ἐγένεο ἐν ὀλίγῳ
 50 χρόνῳ, οὕτω καὶ ταπεινὸς ὀπίσω κατὰ τάχος ἔσσει. »

XV. Ξέρξης μὲν περιδεὴς γινόμενος τῇ ὄψι ἀνά τε Ἰδραμεν ἐκ τῆς κοίτης καὶ πέμπει ἀγγελὸν ἐπὶ Ἀρτάβανον καλεῦντα. Ἀπικομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Ξέρξης τὰδε, « Ἀρτάβανε, ἐγὼ τὸ παρατύχαι μὲν οὐκ ἐφρό-

Teispe, Cyro, Cambyse, Teispe, Achæmene prognatus, nisi penas ab Atheniensibus sumpsero! bene gnarus, si nos quieverimus, illos non quieturos, sed nostram utique terram bello esse invasuros, si judicandum est ex his, quas ab illis cæpta sunt fieri, qui exercitu in Asiam trajecto Sardes incenderunt. (4) Quare neutris retrogredi licet; sed propositum est agendi aut patiendi discrimen, ut aut hæc omnia sub Græcorum cadant potestatem, aut ista omnia sub Persarum: nullum enim inter has inimicitias medium relinquitur. (5) Recte igitur factum fuerit, si jam nunc ultum eamus injurias quas priores passi sumus, ut ego periculum hoc experiar quod mihi imminet, adversus hos homines ducenti, quos quidem Pelops Phryx, servus patrum nostrorum, ita subegit, ut ad hunc usque diem et homines ipsi et eorum terra ab eodem, qui eos subegit, nomen invenerint. »

XII. Hi hucusque sermones sunt habiti. Deinde adpetente nocte momordit Xerxem Artabani sententia. Noctu vero secum ipse deliberans reperit, prorsus sibi necesse non esse adversus Græciam expeditionem suscipere: et postquam ita mutavit sententiam, somno sopitus est. At eadem nocte talem, ut quidem Persæ narrant, visionem habuit. (2) Videbatur Xerxi, adstare ipsi virum magnum et formosum, his verbis ipsum adloquentem: Mutas tu igitur, Persa, tuum consilium, nec ducturus es exercitum in Græciam, postquam edixisti Persis ut copias contrahant? Atqui nec recte facis, quod mutas sententiam; nec, qui tibi adsentiat, quisquam est. Immo vero, quemadmodum hodie constitutum habebas facere, eadem perge via. » Illis ille dictis avolare visus est Xerxi.

XIII. Ut dies illuxit, rex, nulla hujus insomni ratione habita, eodem Persas, quos collegerat antea, convocavit, et in hunc modum eos est adlocutus: « Viri Persæ, date mihi veniam, contrarium superiori consilium capienti. Nam et ego ad id prudentiæ culmen, quo tendo, nondum perveni; et, qui ad istud faciendum me excitant, nullo tempore a me discedunt. (2) Atqui postquam Artabani audivi sententiam, statim quidem in me ebullivit juvenus, ut insolentiora verba in virum natu grandiore conicerem, quod non oportebat: verumtamen nunc, agnito meo errore, utar illius sententia. (3) Scitote igitur abjecisse me belli Græciæ inferendi consilium, et quietem agite. » His auditis, Persæ læti regem adorarunt.

XIV. Insequente vero nocte idem insomnium dormienti Xerxi iterum adstans dixit: Tu ergo, Darii fili, palam coram Persis abjecisti belli consilium, nulla meorum verborum ratione habita, quasi a nemine audivisses! (2) Probe nunc scito, nisi protinus expeditionem hanc susceperis, hoc tibi inde eventurum: quemadmodum maguus ampliusque evasisti brevi tempore, ita humilis rursus celeriter evades. »

XV. Territus hoc viso Xerxes e lecto prosiliit, nuntiūque ad Artabanum misit, qui illum advocaret. Qui ubi adfuit, hæc ei Xerxes dixit: Artabane, ego statim quidem pa-

νεο· εἶπας ἐς σέ μάταια ἔπεα χρηστῆς εἵνεκεν συμβου-
λῆς· μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον μετέγνων, ἔγνω
δὲ ταῦτά μοι ποιητέα ὄντα τὰ σὺ ὑπέθηκαο. (2) Οὐκ
ὦν δυνατός τοι εἰμι ταῦτα ποιεῖν βουλόμενος· τετρα-
6 μένῳ γάρ δὴ καὶ μετεγνωνότι ἐπιφοιτῶν δνειρον φαν-
τάζεται μοι οὐδαμῶς συνεπαινέον ποιεῖν με ταῦτα·
νῦν δὲ καὶ διαπειλῆσαν οἴχεται. (3) Εἰ ὦν θεός ἐστι ὁ
ἐπιπέμπων καὶ οἱ πάντως ἐν ἡδονῇ ἐστί γενέσθαι
στρατηλασίην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπιπτήσεται καὶ σοὶ
10 τοῦτο τοῦτο δνειρον, ὁμοίως ὡς καὶ ἐμοὶ ἐντελλόμενον.
(4) Εὐρίσχω δὲ ὧδ' ἂν γινόμενα ταῦτα, εἰ λάβοις τὴν
ἐμὴν σκευὴν πᾶσαν, καὶ ἐνδὺς μετὰ τοῦτο ἵξοιο ἐς τὸν
ἐμὸν θρόνον, καὶ ἔπειτεν ἐν κοίτῃ τῇ ἐμῇ κατυπνώ-
σειας.»

16 XVI. Ξέρξης μὲν ταῦτα οἱ ἔλεγε· Ἀртаβανος δὲ οὐ
τῷ πρώτῳ οἱ κελεύματι πειθόμενος, ὅτι οὐκ ἀξιεύμε-
νος ἐς τὸν βασιλεῖον θρόνον ἵζεσθαι, τέλος, ὡς ἡναγ-
καζετο, εἶπας τάδε ἐποίηε τὸ κελεύμενον· (I.) « ἴσον
ἐκείνο, ὃ βασιλεῦ, παρ' ἐμοὶ κέχριται, φρονέειν τε εὔ-
20 καὶ τῷ λέγοντ· χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι· τὰ σέ καὶ
ἀμφοτέρω περιήκοντα ἀνθρώπων κακῶν διμῖλαι σφάλ-
λουσι, κατὰ περ τὴν πάντων χρησιμωτάτην ἀνθρώ-
ποισι θάλασσαν πνευματὰ φασὶ ἀνέμων ἐμπίπτοντα οὐ
περιωρᾶν φύσι τῇ ἐσωτῆς χρησθῆναι. (2) Ἐμὲ δὲ ἀκού-
25 σάντα πρὸς σεῦ κακῶς οὐ τοσοῦτο ἔδοξε λύτῃ, ὅσον
γνωμένων δύο προκειμένων Πέρσησι, τῆς μὲν ὕβριν
αὐξάνουσας, τῆς δὲ καταπαυούσης καὶ λεγούσης ὡς
κακὸν εἶη διδάσκειν τὴν ψυχὴν πλέον τι οἰχέσθαι αἰεὶ
ἔχειν τοῦ παρεόντος, τοιούτων προκειμένων τῶν γνω-
30 μένων ὅτι τὴν σφαλερωτέραν σεωυτῷ τε καὶ Πέρσησι
ἀντιρέω. (II.) Νῦν ὦν, ἐπειδὴ τέτραψαι ἐπὶ τὴν ἀμείνω,
φῆς τοι μετιέντι τὸν ἐπ' Ἑλλάδας στόλον ἐπιφοιτᾶν
δνειρον θεοῦ τινὸς πομπῇ, οὐκ ἔώντα σε καταλύειν τὸν
στόλον. (3) Ἄλλ' οὐδὲ ταῦτά ἐστι, ὃ καὶ, θεῖα. Ἐνύ-
35 πνια γὰρ τὰ ἐς ἀνθρώπους πεπλανημένα τοιαῦτα ἐστί
ὅτι σε ἐγὼ διδάξω, ἔτεσι σεῦ πολλοῖσι πρεσβύτερος
εἰμὶ. (4) Πεπλανῆσθαι αὐτὰι μάλιστα ἐώθασιν αἱ ὄψεις
τῶν δνειράτων, τὰ τις ἡμέρης φροντίζει· ἡμεῖς δὲ τὰς
πρὸ τοῦ ἡμέρας ταύτην τὴν στρατηλασίην καὶ τὸ κάρτα
40 εἴχομεν μετὰ χειρας. (III.) Εἰ δὲ ἄρα μὴ ἐστί τοῦτο
τοιοῦτο ὅλον ἐγὼ διαιρέω, ἀλλὰ τὶ τοῦ θεοῦ μετέχον, σὺ
πᾶν αὐτὸ συλλαβὼν εἰρήνω· φανήτω γὰρ δὴ καὶ ἐμοὶ,
ὡς καὶ σοὶ, διακελεύομενον. (5) Φανῆναι δὲ οὐδὲν
μᾶλλον μοι ὀφείλει ἔχοντι τὴν σὴν ἐσθῆτα ἢ οὐ καὶ
45 τὴν ἐμὴν, οὐδὲ τι μᾶλλον ἐν κοίτῃ τῇ σῇ ἀναπαυομένῳ
ἢ οὐ καὶ ἐν τῇ ἐμῇ, εἰ πέρ γε καὶ ἄλλοις ἐθέλει φανῆ-
ναι. (6) Οὐ γὰρ δὴ ἐς τοσοῦτό γε εὐθιθείς ἀνέκει
τοῦτο, ὅ τι δὴ κοτὲ ἐστί, τὸ ἐπικρινόμενόν τοι ἐν τῷ
ὕπνῳ, ὥστε ὁρᾷ ἐμὰ ὀρέων σέ εἶναι, τῇ σῇ ἐσθῆτι τε-
50 χμαϊρόμενον. (7) Εἰ δὲ ἐμὲ μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιῇ-
σεται οὐδὲ ἀξιώσει ἐπιφανῆναι, οὔτε ἂν τὴν ἐμὴν ἐσθῆ-
τα ἔχω οὔτε ἂν τὴν σὴν, σὲ δὲ ἐπιφοιτήσει, τοῦτο ἤδη
μαθητέον ἐστί· εἰ γὰρ δὴ ἐπιφοιτήσει γε συνεγνώ-
σαι ἂν καὶ αὐτὸς θεῖον εἶναι. (8) Εἰ δὲ τοι οὕτω δε-

rum prudenter me gesseram, contumeliosa in te verba con-
jiciens boni consilii caussa : brevi post vero mutavi senten-
tiam, agnovique faciendum mihi id quod tu suasisti. (2)
Verumtamen hoc ipsum facere, quamvis velim, non pos-
sum : nam, postquam mutato consilio tuam probavi sen-
tentiam, iterato adparet mihi nocturnum visum, nequa-
quam probans ut hoc faciam ; et nunc etiam minas inten-
tans abiit. (3) Si igitur deus est qui illud mihi mittit, et
si prorsus ei cordi est ut suscipiatur hæc in Græciam
expeditio, idem hoc insomnium tibi etiam advolabit, ea-
demque quæ mihi præcipiet. (4) Reperio autem sic hoc
futurum, si tu universum meum cultum sumpseris, eoque
indutus in throno meo resederis, ac deinde meo in lecto
cubueris.

XVI. Hæc postquam Xerxes locutus est, primum quidem
dicto ejus non paruit Artabanus, quippe sibi non conve-
nire judicans in throno residere regis : postremo vero, ut
coactus est, imperata fecit, postquam hæc regi responde-
rat : (I.) « Pari loco, rex, sunt meo judicio hæc duo, recte
sapere, et bonum danti consilium obsequi velle : quorum
quum utrumque tibi insit, pravorum hominum colloquia
in errorem te inducunt ; quemadmodum mare, rem
omnium utilissimam hominibus, avertit ab irruentibus ven-
torum flatibus prohiberi ne naturam exserat suam. (2)
Ego vero, quando malis me verbis accepisti, non tam hoc
ipsum ægre tuli, quam istud, quod, quum duæ propositæ
essent Persis sententiæ, altera injurias augens insolentiam,
altera eandem reprimens, dicensque perniciosam
rem esse, adsuefacere animum ad plura semper, quam quæ
habeas, concupiscenda ; quod, inquam, ex duabus hisce
propositis sententiis eam suscepisti, quæ et tibi et Persis
periculosior est. (II.) Nunc igitur, postquam ad meliorem
te convertisti, et abiecasti expeditionis adversus Græcos
consilium, ais tibi adparere insomnium divinitus mis-
sum, quod te velit omittere hanc expeditionem. (3) At
ne est quidem, mi fili, res hæc divina. Insomnia enim,
quæ inter homines vagantur illisque accidunt, talia sunt,
qualia ego te docebo, qui multis annis, quam tu, natu-
sum major. (4) Qualia quis interdum curat ac meditatur,
taliam enim maxime circumvolitare solent visa per somnum :
nos autem his proximis diebus occupatum quam maxime
animum hac expeditione habuimus. (III.) Sin hoc non tale
est quale ego judico, sed divinum quiddam si huic viso
inest, tu recte rem omnem verbo complexus dixisti : adpa-
reat enim illud et mihi, mihi que idem atque tibi præcipiat !
(5) Debet autem mihi nihilo magis adparere tua veste in-
duta, quam mea ; nec magis tuo in lecto cubanti, quam
in meo ; si modo omnino adpariturum est etiam aliis. (6)
Nec enim profecto adeo stultum erit hoc, quidquid est, quod
tibi per somnum adparuit, ut, me si viderit, te esse opine-
tur, ex veste tua judicium faciens. (7) Sin me autem nullo
loco habuerit, neque adparere voluerit mihi, sive tua in-
dutus sim veste, sive mea, verum tibi sit nihilominus ad-
pariturum ; hoc jam nunc explorandum est : nam si constan-
ter adparuerit, dixerim et ego, rem esse divinam. (8) C-u-

δόχται γίνεσθαι καὶ οὐκ οἶά τε αὐτὸ παρατρέψαι, ἀλλ' ἢ δεῖ ἐμὲ ἐν κοίτῃ τῇ σῇ κατυπνῶσαι, φέρε, τούτων ἐξ ἐμεῦ ἐπιτελευμένων φανήτω καὶ ἔμοι. Μέχρι δὲ τούτου τῇ παρεούσῃ γνώμῃ χρῆσομαι. »

XVII. Τοσαῦτα εἶπας Ἀρτάβανος, ἐλπίζων Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδὲν, ἐποίεε τὸ κελευόμενον. Ἐνδὺς δὲ τὴν Ξέρξεω ἐσθῆτα καὶ ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον ὑρόνον ὡς μετὰ ταῦτα κοιτὸν ἐποίετο, ἤλθε οἱ κατυπνωμένῳ τούτῳ ὄνειρον τὸ καὶ παρὰ Ξέρξεα ἐφοίτα, (2) ὑπερστὰν δὲ τοῦ Ἀρταβάνου εἶπε τάδε, « σὺ δὴ ἐκείνος εἰς ὃ ἀποσπεύδων Ξέρξεα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς δὴ κηδόμενος αὐτοῦ; ἀλλ' οὔτε ἐς τὸ μετέπειτεν οὔτε ἐς τὸ παραυτίκα οὐκ καταπροΐξαι ἀποτράπων τὸ χρεῶν γενέσθαι. Ξέρξεα δὲ τὰ δεῖ ἀνη- 16 κούστέοντα παθεῖν, αὐτῷ ἐκείνῳ δεδήλωται. »

XVIII. Ταῦτα τε δὴ ἐδόκεε Ἀρτάβανος τὸ ὄνειρον ἀπειλεῖν, καὶ θερμοῖσι σιδηρίοισι ἐκκαίειν αὐτοῦ μέλλειν τοὺς ὀφθαλμούς. (2) Καὶ δὲ ἀμείψας μέγα ἀναθρόσκει, καὶ περιζόμενος Ξέρξῃ, ὡς τῇ, ὥφιν οἱ τοῦ 20 ἐνυπνίου διεξῆλθε ἀπηγοέμενος, δευτέρᾳ οἱ λέγει τάδε, « ἐγὼ μὲν, ὦ βασιλεῦ, οἷα ἄνθρωπος ἰδὼν ἤδη πολλά τε καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπ' ἐσόντων, οὐκ ἔων σε τὰ πάντα τῇ ἡλικίᾳ εἴκειν, ἐπιστάμενος ὡς κακὸν εἴη τὸ πολλῶν ἐπιθυμῆειν, μνησθέντος μὲν τὸν ἐπὶ 25 Μασσαγέτας Κύρου στόλον ὡς ἐπῆρξε, μνησθέντος δὲ καὶ τὸν ἐπ' Αἰθίοπας τὸν Καμβύσει, συστρατεύμενος δὲ καὶ Δαρείῳ ἐπὶ Σκύθας. (3) Ἐπιστάμενος ὢν ταῦτα γνώμην εἶχον ἀρεμίζοντά σε μακαριστὸν εἶναι πρὸς πάντων ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ δαιμονίᾳ τις γίνε- 30 ται ὁρμῇ, καὶ Ἑλλήνας, ὡς οἶκε, φθορῇ τις καταλαμβάνει θεηλατος, ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τράπομαι καὶ τὴν γνώμην μετατίθειμαι, (4) σὺ δὲ σήμερον μὲν Πέρσῃσι τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ πεμπόμενα, χρῆσθαι δὲ κέλευε τοῖσι ἐκ σεῦ πρώτοισι προειρημένοις ἐς τὴν παρασκευὴν, ποίεε 35 δὲ οὕτω θύκως τοῦ θεοῦ παραδιδόντος τῶν σῶν ἐνδεήσει μηδέν. » (5) Τούτων δὲ λεχθέντων, ἐνθαῦτα ἐπαρθέντες τῇ ὀψι, ὡς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, Ξέρξης τε ὑπερετίθετο ταῦτα Πέρσῃσι, καὶ Ἀρτάβανος, δὲ πρότερον ἀποσπεύδων μούνος ἐφαίνετο, τότε ἐπισπεύδων φανε- 40 ρὸς ᾔν.

XIX. Ὀρμημένῳ δὲ Ξέρξῃ στρατηλατεῖν μετὰ ταῦτα τρίτῃ ὀψι ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἔκριναν ἀκούσαντες φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν δουλεύσειν τέ οἱ πάντας ἀνθρώπους. (2) Ἡ δὲ ὀψις ᾗν ἦδε· ἐδό- 45 κει δὲ Ξέρξης ἐστεφανῶσθαι ἐλαίᾳς θαλλῶ, ἀπὸ δὲ τῆς ἐλαίης τοὺς κλάδους γῆν πᾶσαν ἐπισχεῖν, μετὰ δὲ ἀφανισθῆναι περὶ τῇ κεφαλῇ κείμενον τὸν στέφανον. (3) Κρινάντων δὲ ταύτῃ τῶν μάγων, Περσέων τε τῶν συλ- λεγθέντων αὐτίκα πᾶς ἀνὴρ ἐς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐωυτοῦ 50 ἀπελάσας εἶχε προθυμίην πᾶσαν ἐν τοῖσι εἰρημένοις, θέλων αὐτὸς ἕκαστος τὰ προκείμενα δῶρα λαβῆειν, καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὕτω ἐπάγερσιν ποιέεται, χῶρον πάντα ἐρευνῶν τῆς ἡπείρου.

XX. Ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου ἀλώσιος ἐπὶ μὲν τέσσαρ-

terum si tibi, ut ita faciam, stat decretum, neque ego te ut illud revoces commovere possum, verum si omnino in eo oportet tuo in lecto somnum capere: age, hoc ubi fecero, adpareat mihi quoque visum! Donec vero hoc contigerit, equidem in mea persistam sententia. »

XVII. His dictis, Artabanus, sperans se probaturum, nullius momenti esse quæ Xerxes dixerat, morem illi gessit. Postquam vero vestem Xerxis indutus in solio regis consedit, ac deinde cubitum ivit, venit ad eum, ut somno sopitus est, idem insomnium quod Xerxi adparnerat; (2) et capiti ejus adstans, hæc dixit: Tu igitur is es, qui Xerxem, veluti curam ejus gerens, hortaris, ne bellum inferat Græciæ? At nec posthac, neque nunc, impune feres, qui infecta reddere ea, quæ fieri oportet, conaris. Xerxem autem quæ poena maneat, dicto non audientem, ipsi declaratum est. »

XVIII. His verbis visum est Artabano insomnium illud minas ipsi intentare, simulque candentibus ferris velle ipsi exurere oculos. (2) Itaque alta exclamans voce, de lecto prosiliit; adsidensque Xerxi, postquam insomni visum ei exposuit, hæc deinde verba adjecit: « Equidem, rex, utpote qui multas atque magnas res eversas vidi ab infirmioribus, retinere te volueram, ne omnibus in rebus juvenili indulgeres ætati. Itaque gnarus quam perniciosum sit nimia concupiscere, et memor Cyri in Massagetas expeditio quem exitum habuerit, memorque expeditionis Cambysis adversus Æthiopus, denique socius quum fu- 45 rim expeditionis Darii adversus Scythas; (3) hæc omnia cognita habens, in hac fui sententia, beatum te prædicatum ab omnibus hominibus iri, si nihil moveres. At, quoniam divinitus immissus est hic impetus, et Græcis, ut videtur, ipso deo volente imminet exitium, ego etiam ipse muto sententiam, et in tuam transeo. (4) Tu igitur Persis significa quæ tibi divinitus missa sunt; imperaque illis, ut ea exsequantur, quæ tu ad parandum hoc bellum spectantia prius edixeras. Denique ita fac, ut, quoniam hæc tibi Deus peragenda commisit, nihil, quod a te profici- 50 sci queat, desideretur. » (5) His dictis, simul atque dies illuxit, viso nocturno commoti, Xerxes cum Persis hæc communicavit, et Artabanus, qui prius solus palam rem dissuaserat, nunc aperte eandem urgebat.

XIX. Postquam ita constitutum erat Xerxi, ut susci- peret expeditionem, tertia ei visio per somnum oblata est; quam Magi, ad se relatam, interpretati sunt ad universam spectare terram, significareque homines omnes servos illius futuros. (2) Fuit ea visio hujusmodi: visus est sibi Xerxes coronari oleæ fronde, ramosque oleæ ejus universam occu- 45 pare terram, deinde vero evanescere coronam capiti imposi- tam. (3) Hoc visum quum ita, ut dixi, interpretarentur Magi; protinus Persarum, qui ad concilium convenerant, unusquisque suam in præfecturam profectus, studium omne, ut jussa exsequeretur, adhibere, cupiens quisque proposita dona præ cæteris obtinere: atque ita Xerxes co- 50 pias contraxit, ut nullus esset continentis locus, qui non perquireretur.

XX. Etenim, ex quo recepta erat Ægyptus, quatuor se-

ἔτα πλῆρεα παραρτέετο στρατὴν τε καὶ τὰ πρόσφορα τῇ
στρατῇ, πέμπτη δὲ ἔτει ἀνομῶν ἐστρατηλάτες χειρὶ
μεγάλῃ πλῆθεος. (2) Στόλων γὰρ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν
πολλῶν δὴ μέγιστος οὗτος ἐγένετο, ὥστε μήτε τὸν Δα-
5 ρεῖον τὸν ἐπὶ Σκύθας παρὰ τοῦτον μηδὲν φαίνεσθαι,
μήτε τὸν Σκυθικὸν, ὅτε Σκύθαι Κιμμερίους διώκοντες
ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἐμβαλόντες, σχεδὸν πάντα τὰ
ἄνω τῆς Ἀσίας καταστρεφάμενοι ἐνέμοντο, τῶν εἵνεκεν
ὑστερον Δαρεῖος ἐτιμωρέετο, μήτε κατὰ τὰ λεγόμενα
10 τὸν Ἀτρεΐδων ἐς Ἴλιον, μήτε τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευ-
κρῶν, τὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν γενόμενον, οἱ διαβάντες
ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τοὺς τε Θρήϊκας κατε-
στρέψαντο πάντας καὶ ἐπὶ τὸν Ἴονιον πόντον κατέβη-
σαν, μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τὸ πρὸς μεσαμβρίης
15 ἤλασαν.

XXI. Αὐταὶ αἱ πᾶσαι οὐδ' ἕτεραι πρὸς ταύτησι γε-
νόμεναι στρατηλασίαι μῆς τῆσδε οὐκ εἴσιν. Τί γὰρ
οὐκ ἤγαγε ἐκ τῆς Ἀσίας ἔθνος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρ-
ξης; κοῖον δὲ πινόμενόν μιν ὕδωρ οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν
20 τῶν μεγάλων ποταμῶν; (2) Οἱ μὲν γὰρ νέας παρεί-
χοντο, οἱ δὲ ἐς πεζὸν ἐτετάχατο, τοῖσι δὲ ἵππος προσε-
τέτακτο, τοῖσι δὲ ἵππαρχοι πλοῖα, ἅμα στρατευομέ-
νοι, τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας μακρὰς νέας παρέχον-
τοισι δὲ σῖτά τε καὶ νέας. (3) Καὶ τοῦτο μὲν, ὥς προσ-
25 πταισάντων τῶν πρώτων περιπλυνόντων περὶ τὸν Ἄθων,
προητοιμάζετο ἐκ τριῶν ἐτέων καὶ μάλιστα ἐς τὸν
Ἄθων. Ἐν γὰρ Ἑλαιούντι τῆς Χερσονήσου ὤρμεον
τριήρεις, ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμώμενοι ὠρυσσον ὑπὸ μαστίγων
παντοδαποὶ τῆς στρατῆς, διάδοχοι δ' ἐφοίτεον ὠρυσ-
30 σον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄθων κατοικημένοι. Βουβάρης
δὲ ὁ Μεγαβάριος καὶ Ἀρταχάτης δ' Ἀρταίου ἄνδρες
Πέρσαι ἐπεσάτεον τοῦ ἔργου.

XXII. Ὁ γὰρ Ἄθως ἐστὶ οὖρος μέγα τε καὶ οὐνο-
μαστόν, ἐς θάλασσαν κατῆκον, οἰκημένον ὑπ' ἀνθρώ-
35 πων. Τῇ δὲ τελευτᾷ ἐς τὴν ἡπειρὸν τὸ οὖρος, χερσο-
νησοειδὲς τέ ἐστι καὶ ἰσθμὸς ὥς δώδεκα σταδίων· πεδίον
δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀ-
κανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τωρώνης. (2) Ἐν
δὲ τῷ ἰσθμῷ τούτῳ, ἐς τὸν τελευτᾷ δ' Ἄθως, Σάνη πό-
40 λιν Ἑλλὰς οἰκῆται. Αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἔσω δὲ τοῦ
Ἄθω οἰκημένοι, τὰς τότε δὲ Πέρσης νησιώτιδας ἀντὶ
ἡπειρωτῶν ὄρητον ποιεῖν, εἰσὶ αἶδε, Δῖον, Ὀλόρυ-
ξος, Ἀκρόθων, Θύσας, Κλεωναί. Πόλις μὲν αὐταὶ
αἱ τὸν Ἄθων νέμονται, ὠρυσσον δὲ ὧδε.

XXIII. Δασάμενοι τὸν χώρον οἱ βάρβαροι κατὰ
ἔθνεα, κατὰ Σάνην πόλιν σχοινοτενὲς ποιησάμενοι,
ἐπειδὴ ἐγένετο βαθέα ἡ διώρυξ, οἱ μὲν κατώτατα ἐστε-
ῶτες ὠρυσσον, ἕτεροι δὲ παρεδίδωσαν τὸν αἰεὶ ἐξορυ-
σόμενον γοῦν ἄλλοισι κατύπερθε ἐστεῶσι ἐπὶ βάθρων,
50 οἱ δ' αὖ ἐκδεκόμενοι ἐτέροισι, ἕως ἀπίκοντο ἐς τοὺς
ἀνωτάτω· οὗτοι δὲ ἐξεφόρεόν τε καὶ ἐξέβαλλον. (2)
Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι πλὴν Φοινίκων καταρρηγνύμενοι
οἱ κρηνοὶ τοῦ ὀρύγματος πόνον διπλήσιον παρεῖχον·
ἄτε γὰρ τοῦ τε ἄνω στόματος καὶ τοῦ κάτω τὰ αὐτὰ

lidi anni in comparando exercitu et rebus exercitui necessa-
riis insumpti sunt; volente vero quinto anno expeditionem
Xerxes suscepit ingenti copiarum multitudine. (2) Fuit
enim haec omnium, quas novimus, expeditionum longe
maxima; adeo ut ad eam nihil fuerit aut illa quam adversus
Scythas Darius, aut quam ipsi olim Scythae susceperant,
quum Cimmericos persecuti, incursione in Medicam terram
facta, universam propemodum superiorem Asiam a se sub-
actam tenuerunt, quam ob causam deinde Darius ultio-
nem ab eis capere voluit: aut illa quam Atridae adversus
Ilium dicuntur suscepisse. aut quam ante Trojana tempora
Mysi atque Teucri fecerant, qui per Bosporum in Europam
transgressi, Thraces omnes subegerunt, et usque ad Ionium
mare descenderunt, porro usque ad Peneum fluvium me-
ridiem versus penetrarunt.

XXI. Omnes haec expeditiones, et si quae sunt praeter has
aliae similes, non sunt dignae quae cum hac una conferan-
tur. Quis enim est Asiae populus, quem non adversus Gra-
ciam Xerxes eduxit? quae aqua, quae non defecerit, ab
exercitu ejus epota, exceptis majoribus fluviiis? (2) Alii
quippe populi naves praebuerunt, alii in peditatum erant dis-
tributi, aliis imperatus erat equitatus, aliis navigia trans-
vehendis equis, simulque homines militaturi; alii naves
longas pontibus faciendis praebere tenebantur, alii commea-
tum simul et naves. (3) Ac primum quidem, quoniam, qui
prioris circa Athon sunt circumvecti, calamitatem acceperant,
jam inde a tribus fere annis ea maxime praeparaverat
quae ad Athon spectabant. Nam ad Elaeuntem, Chersonesi
oppidum, in ancoris stabant triremes; unde proficiscebantur
homines de exercitu ex omnibus nationibus, qui sub
flagellis terram perfoderent, quorum in locum alii subinde
succedebant; fodiebant autem etiam hi qui circa Athon in-
colebant: operique praefecti erant Bubares, Megabazis filius,
et Artachæes Artæi, uterque natione Persa.

XXII. Est enim Athos mons ingens ac nobilis, in mare
excurrans, et ab hominibus habitatus. Ubi mons in conti-
nentem desinit, peninsulae speciem refert, estque isthmus
duodecim fere stadiorum: est autem campestris hic locus,
tumulos habens non magnos, a mari Acanthiorum ad illud
mare quod contra Toronen est. (2) In eodem hoc isthmio,
in quem desinit Athos, oppidum est Sane, a Graecis habi-
tatum: quae vero intra Sanen in ipso Atho incoluntur oppi-
dida, quae tunc Persae ex continentis oppidis insulana facere
adgressus est, haec sunt: Dium, Olophyxus, Acrothoon,
Thyssus, Cleonae: haec sunt oppida, quibus Athos frequen-
tatur. Fodiebant autem hoc modo.

XXIII. Totum tractum, linea recta juxta Sanen urbem
ducta, secundum nationes distribuerant barbari. Tum, ubi
jam profunda fuit fossa, alii in imo stantes fodiebant, alii
vero effossam terram continuo aliis tradebant, qui superne
scalas insisterant; et hi rursus aliis; donec ad summos per-
venissent, qui eam egerebant ejiciebantque. (2) Jam ca-
cteris quidem, praeterquam Phoenicibus, rupta fossae prae-
cipitia duplum laborem exhibere: nam quum summa fossae

μέτρα ποιευμένων, ἐμῆλλέ σφι τοιοῦτο ἀποθήσασθαι. Οἱ δὲ Φοίνικες σφόδρῃ ἐν τε τοῖσι ἄλλοις ἐργοῖσι ἀποδείκνυνται καὶ δὴ καὶ ἐν ἐκείνῳ. (3) Ἀπολαχόντες γὰρ μόριον ἔσων αὐτοῖσι ἐπέβαλλε, ὥρυσσον τὸ μὲν ἄνω στόμα τῆς διώρυχος ποιῶντες διπλήσιον ἢ ἔσον ἔδεε αὐτὴν τὴν διώρυχα γενέσθαι, προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου συνῆγον αἰεὶ· κάτω τε δὴ ἐγίνετο καὶ ἐξισοῦτο τοῖσι ἄλλοις τὸ ἔργον. (4) Ἐνθαῦτα δὴ λειμών ἐστι, ἵνα σφι ἀγορὴ τε ἐγίνετο καὶ πρητήριον· σίτος δὲ σφισι πολλοὺς ἐφοίτα ἐκ τῆς Ἀσίας ἀγχεσμένους.

XXIV. Ὡς μὲν ἐμὲ συμβαλλόμενον εὗρίσκειν, μεταγοφροσύνης εἵνεκεν αὐτὸ Ξέρξης ὀρύσσειν ἐκέλευε, ἐθέλων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι καὶ μνημόσυνα λιπέσθαι· παρεὼν γὰρ μὴδένα πόνον λαβόντας τὸν ἰσθμὸν τὰς νέας διειρῶσαι, ὀρύσσειν ἐκέλευε διώρυχα τῇ θαλάσῃ εὖρος ὥς δύο τριήρεας πλώειν ἁμῶς ἐλαστρεμένους. Τοῖσι δὲ αὐτοῖσι τούτοις τοῖσι περ καὶ τὸ δρυγμα, προσετέτακτο καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι.

XXV. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐποίησε, παρεσκευάζετο δὲ καὶ ὅπλα ἐς τὰς γεφυράς βύβλινά τε καὶ λευκολίνου, ἐπιτάξας Φοινίξιν τε καὶ Αἰγυπτίοις, καὶ σιτία τῇ στρατῇ καταβάλλειν, ἵνα μὴ λιμῆναι ἢ στρατῇ μὴδὲ τὰ ὑποζύγια ἐλαυνόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ἀναπυθόμενος δὲ τοὺς χώρους, καταβάλλειν ἐκέλευε ἵνα ἐπιτηδεύατον εἶη, ἄλλον ἄλλῃ ἀγινέοντας ὀλκάσι τε καὶ πορθμητοῖσι ἐκ τῆς Ἀσίας πανταχόθεν. (3) Τὸν δὲ ὦν πλείστον ἐς Λευκὴν ἀκτὴν καλυμένην τῆς Θρηίκης ἀγίονον, οἱ δὲ ἐς Τυρόδιζαν τὴν Περινήν, οἱ δὲ ἐς Δορίσκον, οἱ δὲ ἐς Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, οἱ δὲ ἐς Μακεδονίην διατεταγμένοι.

XXVI. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι τὸν προκείμενον πόνον ἐργάζοντο, ἐν τούτῳ δὲ περὶς ἅπας συλλελεγμένος ἄμα Ξέρξης ἐπορεύετο ἐς Σάρδεις, ἐκ Κριτάλλων ὁρμηθεὶς τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ· ἐνθαῦτα γὰρ εἰρητο συλλέγεσθαι πάντα τὸν κατ' ἡπειρον μέλλοντα ἄμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορεύεσθαι στρατὸν. (2) Ὃς μὲν νυν τὴν ὑπάρχον στρατὸν κάλλιστα ἐσταλμένον ἀγαγὼν τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέως ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐδὲ γὰρ ἀρχὴν ἐς χρῆσιν τούτου περὶ ἐλθόντας οἶδα. (3) Οἱ δὲ ἐπεῖτε διαβάντες τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὠμίλησαν τῇ Φρυγίᾳ, δι' αὐτῆς πορευόμενοι παρεγένοντο ἐς Κελαινάς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδούσι Μαϊάνδρου ποταμοῦ καὶ ἐτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαϊάνδρου, τῷ ὀνόματι τυγχάνει ἐὼν Καταράκτης, ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινῶν ἀνατέλλων ἐς τὸν Μαϊάνδρον ἐκδιδοί· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύου ἀσὸς ἐν τῇ πόλει ἀναχρέμαται, τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀναχρεμασθῆναι.

XXVII. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ὑποκατήμενος Πύθιος δὲ Ἄττος ἀνὴρ Λυδὸς ἐξείνισε τὴν βασιλείας στρατῇν πᾶσαν ξεινίοις μεγίστοις καὶ αὐτὸν Ξέρξῃ, χρήματά τε ἐπηγγέλλετο βουλόμενος ἐς τὸν πόλεμον παρέχειν. (2) Ἐπαγγελλομένου δὲ χρήματα Πυθίου, εἶρετο Ξέρ-

labia pari amplitudine atque inferiora facerent, non potuit hoc non eis accidere. At Phœnices, ut in aliis operibus ingenium ostendunt, sic et in isto. (3) Nam portionem eam, quæ ipsis sorte obvenerat, ita fodiebant, ut superius os fossæ duplo majus facerent, quam fossam ipsam esse oportebat : progrediente vero opere, constanter arctiorem illam faciebant, ut, quum in fundo essent, parem cum aliis latitudinem fossa haberet. (4) Erat autem ibi pratum, ubi forum habebant rerum venalium : frumentique moliti copia ex Asia eis advehebatur.

XXIV. Jam, ut ego quidem hanc rem considerans reperio, magnificentiæ causa fodi hanc fossam Xerxes jussit, cupiens et potentiam suam ostentare, et monumentum relinquere sui. Nam, quum nullo labore per isthmum transduci naves potuissent, fossam quam mare perflueret fodi jussit ea latitudine, ut duæ simul triremes, remis suis agitatae, transire per illam possent. Eisdem illis, quibus duenda fossa fuerat mandata, imperatum erat etiam ut Strymonem fluvium ponte jungerent.

XXV. Hæc dum ita facienda curat, simul etiam parari armamenta jungendis in Hellesponto pontibus jussit, partim ex papyro, partim ex lino albo; quam curam Phœnicibus et Ægyptiis mandavit. Deinde ne fame laboraret aut exercitus aut jumenta in Græciam duenda, deponi commeatus jussit; (2) et commoda sciscitalus loca, ut quemque locum maxime idoneum reperit, ibi jussit deponi, dato mandato ut undique ex Asia onerariis navibus et portoriis alii alio deveherent. (3) Igitur plurimam quidem partem in Candidum Littus, quod vocatur (Leuce Acte), devexerunt; alii vero Tyrodizan Perinthiorum, alii Doriscum, alii Eionem, quæ super Strymonem est, alii in Macedoniam convehere commeatus jussi.

XXVI. Hi dum opus imperatum exsequuntur, interim coactus universus pedestris exercitus una cum Xerxe iter Sardes versus ingressus est, Critallis profectus, Cappadociæ oppido : eo enim edictum erat ut convenirent copias omnes, quæ per continentem cum ipso Xerxe erant ituræ. (2) Jam, quis fuerit præfectorum qui optime instructum adduxerit exercitum, adeoque munera acceperit a rege proposita, edere non possum : nam ne liquet quidem mihi, an omnino in judicium ea res venerit. (3) Exercitus vero, postquam trajecto Haly fluvio Phrygiam intravit, per eam iter faciens Celænas pervenit; ubi fontes oriuntur Mæandri, et alius fluvii non minoris Mæandro, cui nomen est Catarhactes, qui ex ipso foro Celænarum exortus, in Mæandrum influit : quo in foro ejusdem urbis uter suspensus est Sileni Marsyæ, quem Phryges narrant ab Apolline excoriatum suspensumque fuisse.

XXVII. In hac urbe expectans Xerxem consederat Pythius, Atysis filius, Lydus, ipsumque Xerxem et universum ejus exercitum magnificis epulis excepit, pecuniasque pollicitus est quas in bellum esset collaturus. (2) Qui ubi pecunias obtulit, quæsivit Xerxes ex præsentibus Persis,

ξης Περσῶν τοὺς παρόντας τίς τε ἐὼν ἀνδρῶν Πύθιος καὶ πόσα χρήματα κεκτημένος ἐπαγγέλλοιτο ταῦτα. (3) Οἱ δὲ εἶπαν, « ὦ βασιλεῦ, οὗτος ἐστὶ ὃς τοι τὸν πατέρα Δαρεῖον ἰδωρήσατο τῇ πλατανίστῳ τῇ χρυσῇ καὶ τῇ ἀμπελῷ ὃς καὶ νῦν ἐστὶ πρῶτος ἀνθρώπων πλούτῳ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, μετὰ σέ. »

XXVIII. Θωμάσας δὲ τῶν ἐπέων τὸ τελευταῖον Ξέρξης αὐτὸς δεύτερα εἶρετο Πύθιον ὅσους οἱ εἴη χρήματα. Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε σε ἀποκρύψω οὔτε σκῆψομαι τὸ μὴ εἰδέναι τὴν ἐμευκοῦ οὐσίην, ἀλλ' ἐπιστάμενός τοι ἀτρεκέως καταλέξω. (2) Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα σε ἐπυθόμην ἐπὶ θάλασσαν καταβαίνοντα τὴν Ἑλληνίδα, βουλομένός τοι δοῦναι ἐς τὸν πόλεμον χρήματα ἐξέμαθον, καὶ εὗρον λογιζόμενος ἀργυρίου μὲν δύο χιλιάδας εἰσάσας μοι ταλάντων, χρυσίου δὲ τετρακοσίας μυριάδας στατήρων Δαρεικῶν, ἐπιδεούσας ἑπτὰ χιλιάδων. (3) Καὶ τούτοις σε ἐγὼ δωροέμοι· αὐτῷ δ' ἐμοὶ ἀπ' ἀνδραπόδων τε καὶ γεωπεδίων ἀρχέων ἐστὶ βίος. » Ὁ μὲν ταῦτα εἶλεγε.

XXIX. Ξέρξης δὲ ἡσθεὶς τοῖσι εἰρημένοισι εἶπε, « ζεῖνε Λυδὲ, ἐγὼ ἐπεῖτε ἐξῆλθον τὴν Περσίδα χώραν, οὐδενὶ ἀνδρὶ συνέμιξα ἐς τόδε ὅστις ἠθέλησε ζεῖναι προλεῖναι στρατῷ τῷ ἐμῷ, οὐδὲ ὅστις ἐς ὄψιν τὴν ἐμὴν καταστάς αὐτεπάγγελτος ἐς τὸν πόλεμον ἐμοὶ ἠθέλησε συμβαλέσθαι χρήματα, ἐξω σῶ. (2) Σὺ δὲ καὶ ἐξείνικας μεγάλως στρατὸν τὸν ἐμὸν καὶ χρήματα μεγάλα ἐπαγγέλλεαι. Σοὶ ὦν ἐγὼ ἀντ' αὐτῶν γέρεα τοιάδε δίδωμι· ζεῖνόν τέ σε ποιεῦμαι ἐμὸν, καὶ τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι τῶν στατήρων ἀποπλήσω παρ' ἐμευκοῦ δούς τὰς ἑπτὰ χιλιάδας, ἵνα μὴ τοι ἐπιδοέες ἕως αἱ τετρακοσίαι μυριάδες ἑπτὰ χιλιάδων, ἀλλ' ἥ τοι ἀπαρτιολογῇ ὑπ' ἐμέο πεπληρωμένη. (3) Κέκτισό τε αὐτὸς τὰ περ αὐτὸς ἐκτίσας, ἐπίσταό τε εἶναι αἰεὶ τοιοῦτος· οὐ γὰρ τοι ταῦτα ποιεῦντι οὔτε ἐς τὸ παρὲν οὔτε ἐς χρόνον μεταμελήσει. »

XXX. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἐπιτελέα ποιήσας ἐπορεύετο αἰεὶ τὸ πρόσω. Ἀναυα δὲ καλευμένην Φρυγῶν πόλιν παραμειθόμενος, καὶ λίμνην ἐκ τῆς ἅλης γίνονται, ἀπείχετο ἐς Κολοσσάς πόλιν μεγάλην Φρυγίης, ἐν τῇ Λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσθάλλων ἀφανίζεται· ἐπεῖτεν διὰ σταδίων ὡς πέντε μάλιστα καὶ ἀναφανόμενος ἐκδίδοι καὶ οὗτος ἐς τὸν Μαίανδρον. (2) Ἐκ δὲ Κολοσσέων ὁρμώμενος ὁ στρατὸς ἐπὶ τοὺς οὖρους τῶν Φρυγῶν καὶ Λυδῶν ἀπείχετο ἐς Κύδραρα πόλιν, ἐνθα στήλη καταπεπηγυῖα, σταθεῖσα δὲ ὑπὸ Κροίσου, καταμηνύει διὰ γραμμάτων τοὺς οὖρους.

XXXI. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Φρυγίης ἐσέβαλε ἐς τὴν Λυδίην, σχιζομένης τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς μὲν ἐς ἀριστερὴν ἐπὶ Καρίης φερούσης, τῆς δὲ ἐς δεξιὴν ἐς Σάρδεις, τῇ καὶ πορευομένῳ διαβῆναι τὸν Μαίανδρον ποταμὸν πᾶσα ἀνάγκη γίνεται καὶ λέναι παρὰ Καλλάτῃον πόλιν, ἐν τῇ ἄνδρες δημιοεργοὶ μέλι ἐκ μυρίκης τε καὶ πυροῦ ποιεῦσι, ταύτην ἰὼν ὁ Ξέρξης τὴν ὁδὸν εὗρε πλατάνιστον, τὴν κάλλεος εἵνεκεν δωρησάμενος κόσμῳ χρυσέῳ

quisnam hominum esset Pythius, et quantas possideret divitias, qui ista offerret. (3) Cui illi responderunt : « Idem hic est, rex, qui patri tuo Dario auream platanum aureamque vitem dono dedit : estque post te nunc hominum, quos novimus, omnium princeps divitiis. »

XXVIII. Miratus Xerxes posterius hoc verbum, ipse deinde Pythium interrogavit, quantas possideret pecunias. Et ille, « rex, inquit, non te celabo, neque excusatione utar, nescire me meas facultates ; sed bene cognitās habens, accurate tibi dicam. (2) Nam simul atque certior sum factus ad mare Græcum te descendere, cupiens tibi ad bellum conferre pecunias, inquisivi ; rationeque inita, reperi, esse mihi argenti talenta bis mille, auri vero quadringentas myriadas staterum Daricorum, minus septem millibus. (3) Atque has ego pecunias tibi do muneri : est enim mihi ex mancipiis atque agris victus sufficiens. » Hæc ille dixit.

XXIX. Hisque ab illo dictis Xerxes delectatus, respondit : « Hospes Lyde, ex quo ego Persica egressus sum terra, nulum adhuc, præter te, hominem reperi, qui vellet hospitalia officia exercitui meo exhibere ; nec qui meum in conspectum veniens, sua sponte pecunias mihi ad bellum conferendas offerret. (2) Tu vero et magnifice exercitum meum excepisti, et pecunias ingentes polliceris. Tibi ergo vicissim ego dona hæcce tribuo : in meorum hospitem numero te repono, et quadringentas staterum myriades de meo tibi complebo, septem millia dono dans, ne tibi ad complendas quadringentas myriadas septem millia desint, sed solida atque integra ista tibi summa a me conficiatur. (3) Perge vero tu possidere quæ adquisivisti, ac scito semper talem te virum præstare : quod ubi feceris, neque nunc, nec in posterum te poenitebit. »

XXX. His dictis, Xerxes, præstito promisso, ulterius progredi perrexit. Postquam Anaua, quod vocatur, Phrygiæ oppidum, præterit, et lacum ex quo sal conficitur, Colossas pervenit, magnam Phrygiæ urbem ; in qua Lycus amnis in terræ voraginem incidens evanescit, ac deinde, postquam ex quinque stadiorum intervallo iterum comparuit, in Mæandrum et ipse influit. (2) Colossis profectus exercitus, ad confinia Phrygiæ Lydiæque pervenit, ad Cydrara oppidum, ubi cippus in terram defixus, qui a Cræso positus est, inscriptis literis hos limites indicat.

XXXI. Ut ex Phrygia Lydiam intravit, ubi diverticulum est viarum, quarum altera, ad sinistram, versus Cariam fert, altera ad dextram Sardes ; quam qui sequitur, eum omnino oportet Mæandrum fluvium trajicere, et Callatebium præterire oppidum, in quo pistores dulciarii ex myrica (*tamarice*) et tritico mel conficiunt : hac via iter faciens Xerxes platanum reperiit, quam ob speciei præstantiam aureo donavit ornatu, curamque ejus viro ex im-

καὶ μελεδωνῶ ἀθανάτῳ ἀνδρὶ ἐπιτρέψας δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπῆκετο ἐς τῶν Λυδῶν τὸ ἀστὺ.

XXXII. Ἀπικόμενος δὲ ἐς Σάρδις πρῶτα μὲν ἀπέπεμπε κήρυκας ἐς τὴν Ἑλλάδα αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ καὶ προερέοντας δειπνα βασιλεῖ παρασκευάζειν· πλὴν οὔτε ἐς Ἀθήνας οὔτε ἐς Λακεδαίμονα ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆς αἰτησιν, τῇ δὲ ἄλλῃ πάντῃ. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν τὸ δεύτερον ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· ὅσοι πρότερον οὐκ ἔδωσαν Δαρεῖω πέμψαντι, τούτους ἀπᾶν ἀγγέλλει τότε δεισάντας δώσειν· βουλόμενος ὦν αὐτὸ τοῦτο ἐκμαθεῖν ἀκριβοῶς ἔπεμπε.

XXXIII. Μετὰ δὲ ταῦτα παρεσκευάζετο ὡς ἔλθων ἐς Ἀβυδὸν. Οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἑλλησπόντον ἐξεύγνυσαν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην. (2) Ἔστι δὲ τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος μεταξὺ καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ τρηχέα ἐς θάλασσαν κατήκουσα Ἀβύδῳ καταπύον· ἐνθα μετὰ ταῦτα, χρόνῳ ὕστερον οὐ πολλῷ, ἐπὶ Ξανθίπου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταύκτῃν ἄνδρα Πέρσῃν λαβόντες Σηστοῦ ὑπαρχὸν ζῶντα πρὸς σανίδα διεπασσάλευσαν, ὃς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλειω τὸ ἱρὸν τὸ ἐς Ἑλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιτα ἔργα ἐρδεσχε.

XXXIV. Ἐς ταύτην ὦν τὴν ἀκτὴν ἐξ Ἀβύδου ὁρμώμενοι ἐγεφύρουν τοῖσι προσεκέετο, τὴν μὲν λευκολίνου Φοίνικας, τὴν δ' ἐτέρην τὴν βυδλίην Αἰγύπτιοι. (2) Ἔστι δὲ ἐπτά στάδιοι ἐξ Ἀβύδου ἐς τὴν ἀπαντίον. Καὶ δὴ ἐξευγμένου τοῦ πόρου ἐπιγενομένου χειμῶν μέγας συνέχευε τε ἐκεῖνα πάντα καὶ διέλυσε.

XXXV. Ὡς δ' ἐπύθετο Ξέρξης, δεινὰ ποιούμενος τὸν Ἑλλησπόντον ἐκέλευσε τριηχοσίας ἐπιπέσθαι μάστιγι πληγὰς καὶ κατεῖναι ἐς τὸ πέλαγος πεδῶν ζεύγος. Ἦδὴ δὲ ἤκουσα ὡς καὶ στιγέας ἄμα τούτοις ἀπέπεμπε στείοντας τὸν Ἑλλησπόντον. (2) Ἐνετέλλετο δὲ ὦν βαπτίζοντας λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα, «ὦ πικρὸν ὕδωρ, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἡδίκησας οὐδὲν πρὸς ἐκεῖνον ἄδικον παθόν. (3) Καὶ βρασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαθήσεται σε, ἣν τε σύ γε βούλῃ ἦν τε μή· σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει ὡς ἐόντι θολερῷ τε καὶ ἀλμυρῷ ποταμῷ. » Τήν τε δὴ θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοις ζημιοῦν, καὶ τῶν ἐπεσεστώτων τῇ ζεύξει τοῦ Ἑλλησπόντου ἀποταμέειν τὰς κεφαλὰς.

XXXVI. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίησαν, τοῖσι προσεκέετο αὕτη ἡ ἄχαρις τιμὴ, τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐξεύγνυσαν. Ἐξεύγνυσαν δὲ ὧδε· (2) πεντηκοντέρους καὶ τριήρεας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐξήκοντά τε καὶ τριηχοσίας, ὑπὸ δὲ τὴν ἐτέρην τεσσαρακαίδεκα καὶ τριηχοσίας, τοῦ μὲν Πόντου ἐπικαρσίας, τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου κατὰ ῥόνον, ἵνα ἀναχωρήσῃ τὸν τόνον τῶν δπλων, συνθέντες δὲ ἀγκύρας κατήκταν περιμήκειας, τὰς μὲν πρὸς τοῦ Πόντου τῆς ἐτέρας τῶν ἀνέμων εἵνεκεν τῶν ἐσωθεν

mortalibus (*cohorte Persarum*) lecto mandavit : postero die in primariam Lydorum urbem pervenit.

XXXII. Sardes postquam Xerxes pervenit, praekoncs primum dimisit per Græciam, qui terram et aquam postulare, edicerentque ut cœnas pararent regi. Athenis atque Lacedæmone exceptis, in omnes alias Græciæ partes ad terram aquamque postulandam misit : (2) quod quidem hac de caussa iterum fecit, quoniam, qui prius postulanti Dario non dederant, eos nunc, metu adactos, utique daturos existimabat : hoc vero ipsum certo cogniturus, iterum misit.

XXXIII. Deinde ad reliquum iter se comparavit, Abydum ducturus. Interim, quibus negotium datum erat ut Hellespontum ponte jungerent ex Asia in Europam pertinente, perfecterant opus. (2) Est autem Chersonesi ad Hellespontum ora in mare excurrans aspera inter Sestum urbem et Madytum, Abydo obversa : ubi deinde, haud ita multo post, Xanthippo Aripbronis filio prætore Atheniensium, captum Artaycten Persam, Sesti præfectum, vivum paxillis tabulæ adfixum suspenderunt : qui, præter alia, in templum etiam Protesilai, quod prope Eleantem est, ductis mulieribus nefanda perpetrare consueverat.

XXXIV. Hanc igitur in oram ex Abydo tendentes, quibus imperatum id opus erat, duo pontes struxerunt, alterum Phœnices, rudentibus ex lino albo confectis ; alterum Ægyptii, ex papyro. (2) Sunt autem septem stadia ex Abydo ad oram oppositam. At juncto ponte jam incidit ingens tempestas, quæ rescidit illa omnia atque dissolvit.

XXXV. Quod ubi Xerxes rescivit, gravissime ferens, trecenta verbera flagellis infligi jussit Hellesponto, et compedum par in pelagus injici : quin et memoratum audiui, simul eum misisse etiam homines, qui stigmata inurerent Hellesponto. (2) Imperavit certe, ut flagellis cædentes barbara hæc et insana pronunciarent verba : « O amara aqua, dominus tibi hanc poenam infligit, quod illum injuria adfecisti, nihil mali ab ipso passa. (3) Et trajiciet te rex, sive volueris, sive nolueris. Merito autem nemo hominum tibi sacra facit, quippe turbido salsoque flumini. » Simul vero et mari hæc poenas jussit infligi, simulque capita amputari eorum, qui jungendo Hellesponto fuerant præfecti.

XXXVI. Et hæc quidem jussa exsecuti sunt quorum triste hoc fuit munus. Pontes autem deinde junxerunt alii architecti, et hoc quidem modo junxerunt : (2) colligatas actuarias quinquaginta remorum naves et triremes statuerunt, sub eo ponte qui Pontum Euxinum spectabat, numero trecentas et sexaginta, sub altero vero quatuordecim et trecentas ; respectu Ponti quidem obliqua lineæ stantes, recta vero secundum Hellesponti cursum, ut ipse cursu intentionem sustineret rudentium. Ex navibus ita junctis prælongas demiserunt ancoras ; in eo quidem ponte, qui Pontum spectabat, ventorum caussa ex interiore mari

ἐκπνεόντων, τῆς δὲ ἐτέρης τῆς πρὸς ἐσπέρας τε καὶ τοῦ Αἰγαίου εὐρου τε καὶ νότου εἵνεκεν. (3) Διέκπλοον δὲ ὑπόφρασιν κατέλειπον τὸν πεντηκοντέρων καὶ τριηρέων τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν Πόντον ἔλῃ ὁ βουλόμενος πλῶειν πλοίοις λεπτοῖς καὶ ἐκ τοῦ Πόντου ἔξω. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες κατέτεινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες ὄνοισι ξυλίνοισι τὰ δπλα, οὐκέτι χωρὶς ἐκάερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἐκάτερην, τέσσαρα δὲ τῶν βυβλίνων. Παχύτης μὲν ἦν ἡ αὐτὴ καὶ καλλονή, κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα, τοῦ τάλαντον ὁ πῆχυς εἴλεκε. (5) Ἐπειδὴ δὲ γεφυρώθη ὁ πόρος, κορμούς τε ξύλων καταπίσαντες καὶ ποιήσαντες ἴσους τῆς σχεδῆς τῷ εὐρεὶ κόσμῳ ἐπέτιθεσαν κατύπερθε τῶν δπλων τοῦ τόνου, θέντες δὲ ἐπεξῆς ἐθαυτα αὐτὶς ἐκζέγγυον. (6) Ποιήσαντες δὲ ταῦτα ὕλην ἐπεφόρησαν, λισμῷ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην γῆν ἐπεφόρησαν, κατανάζαντες δὲ καὶ τὴν γῆν φραγμὸν παρείρυσαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ἵνα μὴ φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορέοντα καὶ οἱ ἵπποι.

XXXVII. Ὡς δὲ τά τε τῶν γεφυρέων κατασκευάστο καὶ τὰ περὶ τὸν Ἄθων, οἳ τε χυτοὶ περὶ τὰ στόματα τῆς διώρυχος, οἳ τῆς ῥηχίδος εἵνεκεν ἐποιήθησαν, ἵνα μὴ πίμπληται τὰ στόματα τοῦ ὀρύγματος, καὶ αὐτὴ ἡ διώρυξ παντελῶς πεποιημένη ἠγγέλλετο, ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἅμα τῷ ἔαρι παρεσκευασμένους ὁ στρατὸς ἐκ τῶν Σαρδίων ὠρμάτω ἑλὼν ἐς Ἄβυδον. (2) Ὀρμημένῳ δὲ οἱ ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἑδρὴν ἀφανῆς ἦν οὐτ' ἐπινεφέλων ὄντων αἰθρίας τε καὶ μάλιτα, ἀντ' ἡμέρης τε νύξ ἐγένετο. Ἰδόντι δὲ καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο, καὶ εἶρετο τοὺς μάγους τὸ ἐθέλοι προφαίνειν τὸ φάσμα. (3) Οἱ δὲ ἔπραζον ὡς Ἑλλῆσι προδεικνύει ὁ θεὸς ἐκλείψιν τῶν πολίων, λέγοντες ἥλιον εἶναι Ἑλλήνων προσδέκτορα, σελήνην δὲ σφέων. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης περιχαρὴς ἔων ἐποιέετο τὴν ἑλᾶσιν.

XXXVIII. Ὡς δ' ἐξήλανε τὴν στρατιὴν, Πύθιος ὁ Λυδὸς καταρρωδῆσας τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φάσμα ἐπαρθείς τε τοῖσι δωρήμασι, ἐλθὼν παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε, « ὦ δέσποτα, χρήσας ἂν τευ βουλοίμην τυγεῖν, τὸ σοὶ μὲν εὐαφρὸν τυγχάνει ἐὼν ὑπουργῆσαι, ἐμοὶ δὲ μέγα γινόμενον. » (2) Ξέρξης δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων μιν χρῆσθαι ἢ τὸ ἐδεήθη, ἔφη τε ὑπουργῆσαι καὶ δὴ ῥγορεύειν ἐκέλευε ὅτεν δέοιτο. Ὁ δὲ ἐπεῖτε ταῦτα ἤκουσε, ἔλεγε θαρσύνει τάδε, « ὦ δέσποτα, τυγχάνουσί μοι παῖδες ὄντες πέντε, καὶ σφεας καταλαμβάνει πάντας ἅμα σοὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (3) Σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, ἐμὲ ἐς τὸδε ἡλικίης ἤκοντα οἰκτεῖρας τῶν μοι παίδων ἕνα παραλυσον τῆς στρατηγίας τὸν πρεσβύτατον, ἵνα αὐτοῦ τε ἐμεῦ καὶ τῶν χρημάτων ἡ μελεδωνός. Τοὺς δὲ τέσσαρας ἄγε ἅμα σεωυτῶ, καὶ πρήξας τὰ νοεῖς νοστήσεις ὅπισω. »

XXXIX. Κάρτα τε ἐθυμώθη ὁ Ξέρξης, καὶ ἀμείβεται τοισίδε, « ὦ κακὲ ἄνθρωπε, σὺ ἐτόλμησας ἐμεῦ

stantium; in altero vero, qui ad vesperam versus Ægæum mare erat, Euri atque Noti caussa. (3) Inter actuarías naves autem atque triremes tribus in locis fenestram transitumque reliquerunt; ut in Pontum, qui vellet, minoribus navigiis intrare posset, et ex Ponto in mare exterius navigare. (4) His factis, intenderunt rudentes, ligneis suculis ex continente eos torquentes: nec jam seorsum duo adhibuerunt rudentum genera, sed utrique ponti binos ex lino albo, quaternos vero ex papyro rudentes tribuerunt. Crassities quidem et species utriusque generis eadem erat; sed pro ratione multo firmiores erant linei rudentes, quorum cnbitus talentum pendebat. (5) Freto hac ratione juncto, sectos arborum stipites, æquali latitudine cum ponte, super intentos rudentes ordine disposuerunt: atque ita continua serie dispositos denuo arcte inter se constrinxerunt. (6) His deinde tignis ingesserunt sarmenta, et sarmentis ordine dispositis terram superne ingessere: denique, probe constipata terra, utrumque pontium latus septo munierunt, ne iumenta et equi conspecto desuper mari consternerentur.

XXXVII. Postquam et quæ ad pontes spectabant, et quæ ad Athon, parata fuerunt, renunciatumque est et ipsam fossam penitus perfectam esse, et aggeres juxta ostia fossæ ducendos, ne maris æstus ostia illa compleret; tum vero, exacta hieme, primo vere instructus exercitus Sardibus instituit Abydum proficiaci. (2) Jamque in eo erat ut iter ingrederetur, quum sol sua in cælo sede relicta evanuit, nullis nubibus obducto cælo, sed quam maxime sereno; et medio die nox exstitit. Quod ubi vidit animadvertitque Xerxes, curæ ei hæc res fuit; quæsitivque ex Magis quid significaret id prodigium. (3) Responderunt Magi, Græcis significare deum extinctionem urbium: dicentes, soleni Græcis futura significare, Persis autem lunam. Quibus auditis lætus admodum Xerxes educere copias cœpit.

XXXVIII. Jamque educebat, quum Pythius Lydus, metuens editum de cælo prodigium, et donis suis confusus, Xerxem adiens, hæc dixit: precibus meis abs te, Domine, mihi velim contingere; quod tibi leve est præstare, mihi vero permagnum fuerit? » (2) Et Xerxes, quidquid potius, quam quod ille in animo habuit, petiturum eum ratus, præstiturum se ei, dixit; libereque, quæ cuperet, promere jussit. Quibus auditis ille confidens, « Domine, ait, sunt mihi quinque filii, quibus omnibus sors obigit ut tecum in bellum adversus Græciam proficiantur. (3) At tu, rex, mei tam longe ætate proveci miserere, unique meorum filiorum, natu maximo, remitte militiam; ut et mei et bonorum meorum curam gerat. Reliquos vero quattuor duc tecum: et confectis rebus quas destinasti, domum redeas! »

XXXIX. Cui vehementer iratus Xerxes his verbis respondit: « O homo nequam, quum ego ipse in bellum adver-

στρατευομένῃ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγοντος παῖδας ἑμούς καὶ ἀδελφεοὺς καὶ οἰκητίους καὶ φίλους, μνήσασθαι περὶ σοῦ παιδός, εἰς ἑμὸς δούλος, τὸν χρῆν πανοικίῃ αὐτῇ γυναικὶ συνέπεσθαι; (2) Εὖ νῦν τόδ' ἐξεπίσταο, ὡς ἐν τοῖσι ὡσι τῶν ἀνθρώπων οἰκέει δ' θυμὸς, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ τούτοις ἀκούσας ἀνοιδέει. (3) Ὅτε μὲν νυν χρηστὰ ποιήσας ἕτερα τοιαῦτα ἐπηγγέλλεο, εὐεργεσίῃσι βασιλέα οὐ καυχῆσαι ὑπερβαλέσθαι· ἐπεὶ δὲ ἐς τὸ ἀναιδέστερον ἐτρέπευ, τὴν μὲν ἀξίην οὐ λάμβψαι, ἐλάσσω δὲ τῆς ἀξίης. Σὲ μὲν γάρ καὶ τοὺς τέσσαρας τῶν παιδῶν βύεται τὰ ξεῖνιζ τοῦ δὲ ἐνός, τοῦ περιέχει μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεται. » (4) Ὡς δὲ ταῦτα ὑπεκρίνατο, αὐτίκα ἐκέλευε τοῖσι προσετέτακτο ταῦτα πρῆσσειν, τῶν Πυθίου παιδῶν ἔξου-
 10 ρόντας τὸν πρεσβύτατον μέσον διαταμέειν, διαταμόν-
 15 τας δὲ τὰ ἡμίτομα διαδεῖναι τὸ μὲν ἐπὶ δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, τὸ δ' ἐπ' ἄριστερά, καὶ ταύτῃ διεξιέναι τὸν στρατόν.

XL. Ποιησάντων δὲ τούτων τούτο, μετὰ ταῦτα
 20 διεξήγε δ' στρατός. Ἠγέοντο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευο-
 φόροι τε καὶ τὰ ὑποζύγια, μετὰ δὲ τούτους στρατὸς
 παντοίων ἐθνῶν ἀναμίξ, οὐ διακκριμένοι· τῇ δὲ ὑπερ-
 ημίσεος ἔσαν, ἐνθαῦτα διαλέλειπτο, καὶ οὐ συνέμισγον
 οὔτοι βασιλεῖ. (2) Προηγύντο μὲν δὲ ἵπποταί χί-
 25 λιοι, ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι· μετὰ δὲ αἰ-
 χμοφόροι χίλιοι, καὶ οὔτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι,
 τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες· μετὰ δὲ ἱπποὶ
 Νισαῖοι καλούμενοι ἵπποι δέκα, κεκοσμημένοι ὡς
 30 κάλλιστα. (3) Νισαῖοι δὲ καλεῦνται ἵπποι ἐπὶ τούδ·
 ἐστὶ πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὐνομά ἐστι Νισαῖον·
 τοὺς ὧν δὲ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδίον
 τούτο. (4) Ὅπισθε δὲ τούτων τῶν δέκα ἵππων ἄρμα
 Διὸς ἱρὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἵπποι μὲν εἴλον· λευκοὶ ὄκτο, ὅ-
 35 πσιθε δὲ τῶν ἵππων εἶπετο πεζὴ ἡνίοχος ἐχόμενος τῶν
 χαλινῶν· οὐδεὶς γάρ δὲ ἐπὶ τούτον τὸν θρόνον ἀνθρώ-
 πων ἀναβαίνει. (5) Τούτου δὲ ὅπισθε αὐτὸς Ξέρξης
 ἐπ' ἄρματος ἵππων Νισαίων· παραβέβηκε δὲ οἱ ἡνίο-
 χος τῷ οὐνομα ἦν Πατιράμφης, Ὅτάνεω παῖς ἀνδρὸς
 Πέρσων.

40 XLI. Ἐξήλασε μὲν οὗτω ἐκ Σαρδίων Ξέρξης, με-
 τεβαίνεσκε δὲ, ὅπως μιν λόγος αἰρέει, ἐκ τοῦ ἄρματος
 ἐς ἀρμάμαξαν. Αὐτοῦ δὲ ὅπισθε αἰχμοφόροι Περσέων
 οἱ ἀριστοὶ τε καὶ γενναῖότατοι, χίλιοι, κατὰ νόμον τὰς
 λόγχας ἔχοντες, μετὰ δὲ ἵππος ἄλλη χιλίῃ ἐκ Περσέων
 45 ἀπολελεγμένη, μετὰ δὲ τὴν ἵππον ἐκ τῶν λοιπῶν Περ-
 σέων ἀπολελεγμένοι μύριοι. (2) Οὗτος πεζὸς ἦν· καὶ
 τούτων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖσι δούρασι ἀντὶ τῶν σαυρωτή-
 ρων βροῖας εἶχον χρυσέας καὶ περὶ συνεκλήϊον τοὺς
 ἄλλους, οἱ δὲ εἰναχισχίλιοι ἐντὸς τούτων ἐόντες ἀργυρέας
 50 βροῖας εἶχον. (3) Εἶχον δὲ χρυσέας βροῖας καὶ οἱ ἐς τὴν
 γῆν τράποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα οἱ ἄγχιστα ἐπό-
 μνοι Ξέρξη. Τοῖσι δὲ μυρίοις ἐπετέτακτο ἵππος
 Περσέων μύριον. Μετὰ δὲ τὴν ἵππον διελέλειπτο καὶ

sus Græciam proficiscar, et filios meos et fratres et cog-
 natos et amicos eodem ducam, tu tui filii ausus es facere
 mentionem, qui meus es servus, quem tota cum domo
 ipsaque uxore me sequi oportebat! (2) Probe nunc hoc
 scito, in auribus hominum habitare animum; qui si bona
 audit, voluptate implet corpus; si contraria his, indignatur.
 (3) Igitur quum bene fecisti et alia talia promissisti, non
 gloriaberis te regem beneficiis superasse: nunc vero, ubi
 ad impudentiam te convertisti, non tu quidem pro merito,
 sed minora quam pro merito accipies. Te enim et quat-
 tuor ex tuis filiis servant hospitalia munera: unius vero,
 qui tibi præ cæteris cordi est, vita multaberis. » (4)
 Hoc dato responso, protinus his, quorum negotium erat
 talia exsequi, imperavit, ut perquisitum maximum natu
 Pythii filium discinderent medium, discissisque corpora
 dimidium ad dextram viæ, dimidium ad sinistram dispo-
 nerent; utque illac transiret exercitus.

XL. His ita perfectis, transit deinde agmen. Et præ-
 cedebant quidem jumenta cum impedimentis; sequeban-
 turque copiae ex omnis generis nationibus contractæ, promi-
 scue incedentes, non discretæ; quo autem loco dimidia
 pars copiarum jam superata erat, ibi relictum erat inter-
 vallum: nec enim hi cum rege miscebantur. (2) Regem
 vero præcedebant mille equites ex cunctis Persis selecti:
 dein mille hastati, ipsi quoque ex omnibus selecti, deorsum
 in terram versis lanceis incedentes: post hos sacri Nisæi
 (qui vocantur) equi decem, quam pulcherrime ornati. (3)
 Nisæi autem vocantur hi equi ab amplo Mediæ campo, cui
 nomen est Nisæus, in quo grandes illi equi gignuntur. (4)
 Post hos decem equos locus assignatus erat curruī Jovis
 sacro, quem octo trahebant candidi equi; et pone pedibus
 incedebat auriga, frena tenens: hanc enim sedem nemo
 mortalium conscendit. (5) Post hunc ipse Xerxes vehe-
 batur curru equis Nisæis juncto: et a latere incedebat au-
 riga, cui nomen erat Patiramphes, Otanis filius, viri
 Persæ.

XLI. Hoc modo Sardibus egressus est Xerxes: de curru
 autem descendens, quoties commodum ei videretur, in
 carpentum transibat. Post illum erant hastati mille, nobil-
 issimi fortissimique Persarum, erectas lanceas tenentes:
 deinde alii mille equites ex Persis selecti: et post equites,
 peditum decem millia e reliquis Persis selectorum; (2) quo-
 rum peditum mille in hastis, pro imis cuspibus, aurea
 habebant mala punica, et reliquos circumeirca includebant;
 novies mille vero, qui intra hos erant, argentea mala punica
 habebant. (3) Aurea vero mala punica habebant etiam illi,
 qui lanceas in terram conversas tenebant; et poma aurea
 hi, qui Xerxem proxime sequebantur. Post decies mille
 pedites locati erant equitum Persarum decem millia. Tum
 post equitatum hunc intervallum erat duorum utique sta-

δύο σταδίους, καὶ ἔπειτεν ὁ λοιπὸς ὁμιλος ἥϊε ἀναμίξ.

XLII. Ἐποίετο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Αὐδῆς ὁ στρατὸς ἐπὶ τε ποταμὸν Καΐκον καὶ γῆν τὴν Μυσίην, ἀπὸ δὲ Καΐκου ὁρμυόμενος, Κάνης οὖρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ, 5 διὰ τοῦ Ἀταρνέος ἐς Καρίνην πόλιν. (2) Ἀπὸ δὲ ταύτης διὰ Θήβης πεδίου ἐπορεύετο, Ἀτραμύττειον τε πόλιν καὶ Ἀντανδρον τὴν Πελασγίδα παραμειβόμενος. Τὴν Ἰδην δὲ λαβὼν ἐς ἀριστερὴν χεῖρα ἥϊε ἐς τὴν Ἰλιάδα γῆν. (3) Καὶ πρῶτα μὲν οἱ ὑπὸ τῇ Ἰδῇ νύκτα 10 ἀναμείναντι βρονταί τε καὶ πρηστῆρες ἐπεσπίπτουσι, καὶ τινα αὐτοῦ ταύτη συχρὸν ὁμιλον διέφθειραν.

XLIII. Ἀπικομένου δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὸν Σάμανδρον, ὃς πρῶτος ποταμὸν, ἔπειτε ἐκ Σαρδίων ὁρμηθέντες ἐπεγείρῃσαν τῇ ὁδῷ, ἐπέλιπε τὸ ρέεθρον οὐδ' 15 ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τε καὶ τοῖσι κτήνεσι πινόμενος, ἐπὶ τοῦτον δὲ τὸν ποταμὸν ὡς ἀπίκετο Ἑέρξης, ἐς τὸ Πριάμου Πέργαμον ἀνέβη ἡμερον ἔχων θήσασθαι. (2) Θηησάμενος δὲ καὶ πυθόμενος ἐκείνων ἕκαστα τῇ Ἀθηναίῃ τῇ Ἰλιάδι ἔθυσσε βοῦς χιλίας, χοὰς δὲ οἱ μάγοι 20 τοῖσι ἥρωσι ἔχεαντο. Ταῦτα δὲ ποιησαμένοισι νυκτὸς φόβος ἐς τὸ στρατόπεδον ἐνέπεσε. (3) Ἀμα ἡμέρῃ δὲ ἐπορεύετο ἐνθεύτεν, ἐν ἀριστερῇ μὲν ἀπέργων Ῥοίτειον πόλιν καὶ Ὀφρύνειον καὶ Δάρδανον, ἥπερ δὴ Ἀβύδου δμουρός ἐστι, ἐν δεξιῇ δὲ Γέργιθας Τευκρούς.

XLIV. Ἐπεὶ δ' ἐγένετο ἐν Ἀβύδῳ, ἠθέλησε Ἑέρξης 25 ἰδεῖν πάντα τὸν στρατόν. Καὶ προεπεποίητο γὰρ ἐπὶ κολωνοῦ ἐπίτῃδες αὐτοῦ ταύτῃ προεξέδρῃ λίθου λευκοῦ (ἐποίησαν δὲ Ἀβυθῶνοι ἐντεταλμένου πρότερον βασιλέος), (2) ἐνθαῦτα ὡς ῥέετο, κατορῶν ἐπὶ τῆς ἡϊόνος 30 ἐθγεῖτο καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὰς νέας, θηεύμενος δὲ ἡμέρῃ τῶν νεῶν ἀμιλλαν γινομένην ἰδεῖν. Ἐπεὶ δ' ἐγένετο τε καὶ ἐνίκων Φοίνικες Σιδώνιοι, ἥσθη τε τῇ ἀμιλλῇ καὶ τῇ στρατιῇ.

XLV. Ὡς δὲ ὦρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον 35 ὑπὸ τῶν νεῶν ἀποκεχυμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς καὶ τὰ Ἀβυθῶν πεδία ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα Ἑέρξης ἐωυτὸν ἐμακάρισε, μετὰ δὲ τοῦτο ἐδάκρυσε.

XLVI. Μαθὼν δὲ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτριος, ὃς τὸ πρῶτον γνῶμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως οὐ συμβουλευῶν 40 Ἑέρξει στρατεῦσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, οὗτος ὠνήρ φρασθεὶς Ἑέρξεα δακρύσαντα εἶρετο τάδε, « ὦ βασιλεῦ, ὡς πολλὸν ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐργάσαιο νῦν τε καὶ ὀλίγω πρότερον μακαρίσας γὰρ σεωυτὸν δακρύεις. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐσθλὸς γάρ με λογισάμενος κατοί- 45 κτεῖραι ὡς βραχὺς εἶη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τούτων γε ἐόντων τοσούτων οὐδεὶς ἐς ἑκατοσὶν ἔτος περιέσται. » (3) Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ἕτερα τούτου παρὰ τὴν ζῶν πεπόνθαμεν οἰκτρότερα. Ἐν γὰρ οὕτω βρα- 50 χεῖ βίῃ οὐδεὶς οὕτω ἀνθρώπος ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε, οὔτε τούτων οὔτε τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολ- λάκις καὶ οὐκ ἀπαξ τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ ζῶειν. (4) Αἶψα γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσαι καὶ αἱ νοῦσοι συνταράσσουσαι καὶ βραχὺν ἐόντα μακρὸν δοκέειν εἶναι ποιῶσι τὸν βίον. Οὕτω δὲ μὲν θάνατος μογυθρῆς ἐού-

diorum; ac deinde reliquæ copias promiscue incedebant.

XLII. Iter autem ex Lydia dirigebat agmen ad Caicum fluvium in terram Mysiam: tum a Caico profectum, Canæ montem a sinistra habens, per Atarneum ad Carinam urbem. (2) Ab hac dein per Thebæ campum iter fecit, Atramytium urbem et Antandrum Pelasgicam prætergrediens. Tum Idam a læva manu habens, Iliacam terram intravit (3) Ibi primum ei, sub Ida noctem agenti, ingruentia tonitrua atque fulmina haud exiguum hominum numerum occiderunt.

XLIII. Postquam ad Scamandrum pervenit agmen, quem fluvium primum, ex quo Sardibus profecti iter ingressi sunt, aqua destituit, nec ad bibendum exercitui jumentisque sufficit; ad hunc igitur fluvium postquam Xerxes pervenit, in Priami Pergamum adscendit, spectandi loci cupidus: (2) quem ubi contemplatus est, et singula percontatus, Minervæ Iliacæ mille mactavit boves, et heroibus Magi inferias obtulerunt. Quibus peractis, noctu terror castra invasit. (3) Prima dein luce inde profecti, a sinistra reliquerunt Rhæteum urbem et Ophryneum et Dardanum, quæ est Abydo continui; a dextra vero Gergithas Teucros.

XLIV. Abydum postquam pervenerunt, voluit ibi Xerxes universum oculis lustrare exercitum. Et de industria ibi in tumultu præparata ei erat sedes sublimis ex candido marmore; quam Abydeni jussu regis prius exstruxerant. (2) Ibi igitur sedens, et deorsum secundum oram prospiciens, contemplatus est et pedestrem exercitum et naves: quas dum contemplatur, incessit eum cupido certamen navale spectandi. Quod ubi ei editum est spectaculum, in quo videre Phœnices Sidonii, lætatus est et certamine et exercitu.

XLV. Conspiciens autem universum Hellespontum navi bus suis coopertum, et oram omnem et campos Abydenorum hominibus repletos, beatum se Xerxes prædicavit: haud multo post vero lacrimas fudit.

XLVI. Quod ubi animadvertit Artabanus, avunculus ejus, qui prius libere dixerat sententiam, hortatusque eum erat ne expeditionem in Græciam susceperet; hic vir, lacrimantem intelligens Xerxem, his verbis eum est adlocutus: « Quam longe inter se diversa, Rex, fecisti nunc et paulo ante! modo beatum te prædicasti; nunc lacrimas fundis. » (2) Cui ille: « Subiit namque me humanam sortem miserari, reputantem quam brevis sit universa hominis vita; quandoquidem horum, tot numero hominum, nullus in centesimum annum superfuturus est. » (3) Reponens Artabanus ait: « Alia hoc etiam miserabiliora nobis in vitæ cursu accidunt. Etenim nemo hominum, nec ex horum numero, nec ex reliquorum, ita felix natus est, cui in tam brevi vita non usu venturum sit idemtidem, nedum semel, ut mori malit quam vivere. (4) Incidentes enim calamitates, et morbi nos per- turbantes, faciunt ut vita, quantumvis brevis sit, prælonga nobis videatur. Itaque mors, quando molesta est vita, opta-

σης τῆς ζῆς καταφυγῇ αἰρετωτάτῃ τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε· δὲ θεὸς γλυκὺν γεύσας τὸν αἰῶνα φθονερός ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται ἐὼν. »

XLVII. Ξέρξης δὲ ἀμείβετο λέγων, « Ἀρτάβανε, βιοτῆς μὲν νυν ἀνθρωπότης πέρι, εὐσυχίας τοιαύτης οἶον περ σὺ διαιρέσαι εἶναι, παυσώμεθα, μηδὲ κακῶν μεμνώμεθα χρηστά ἔχοντες πρήγματα ἐν χερσὶ φράσον δέ μοι τόδε· (2) εἰ τοι ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου μὴ ἐναργῆς οὕτω ἐφάνη, εἴχες ἂν τὴν ἀρχαίην γνώμην, οὐκ ἐὼν με 10 στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἣ μετέστης ἄν; Φέρε μοι τοῦτο ἀτρεκέως εἰπέ. » (3) Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ὦ βασιλεῦ, ὅψις μὲν ἡ ἐπιφανείσα τοῦ οὐνείρου, ὡς βουλόμεθα ἀμφοτέροι, τελευτήσῃ· ἐγὼ δ' ἔτι καὶ ἐς τόδε δειματός εἰμι ὑπόπλεος οὐδ' ἐντὸς ἐμεωυτοῦ, ἀλλὰ 15 τε πολλὰ ἐπιλεγόμενος, καὶ δὴ καὶ δρέων τοι δύο τὰ μέγιστα πάντων ἐόντα πολεμιώτατα. »

XLVIII. Ξέρξης δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείβετο τοιοῦτε, « δαιμόνιε ἀνδρῶν, κοῖα ταῦτα λέγεις μοι εἶναι δύο πολεμιώτατα; κότερά τοι ὁ πεζὸς μεμπτὸς κατὰ τὸ πληθ- 20 θὸς ἐστὶ, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στρατεύμα φαίνεται πολ- λαπλήσιον ἔσεσθαι τοῦ ἡμετέρου, ἢ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡμέτερον λείψεσθαι τοῦ ἐκείνων, ἢ καὶ συναμφοτέρα ταῦτα; (2) εἰ γάρ τοι ταύτῃ ἐνδεέστερα φαίνεται εἶναι τὰ ἡμέτερα πρήγματα, στρατοῦ ἂν ἄλλου τις τὴν τα- 25 χίστην ἀγερσιν ποιεῖτο. »

XLIX. Ὁ δ' ἀμείβετο λέγων, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύναται, μέμφοιτ' ἂν, οὔτε τῶν νεῶν τὸ πλῆθος· (I.) ἦν τε πλεῖνας συλλέξῃς, τὰ δύο τοι τὰ λέγω πολλῶν ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. Τὰ δὲ 30 δύο ταῦτα ἐστὶ γῆ τε καὶ θαλάσσα. Οὔτε γὰρ τῆς θαλάσσης ἐστὶ λιμὴν τοσούτος οὐδαμῶτι, ὡς ἐγὼ εἰκάω, ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος δεφάμενός σευ τοῦτο τὸ ναυτικὸν φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας. (2) Καί τοι οὐκ ἓνα κ' αὐτὸν δεῖ εἶναι τὸν λιμένα, ἀλλὰ παρὰ 35 πᾶσαν τὴν ἡπειρον παρ' ἣν δὴ κοιμῆται. Οὐκ ὦν δὴ ἔόντων τοι λιμένων ὑποδεξίμην, μάθε δτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι καὶ οὐκ ἀνθρώποι τῶν συμφορῶν. (II.) Καὶ δὴ τῶν δύο τοι τοῦ ἐτέρου εἰρημένου τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. (3) Ἦν δὲ μελέτη τῇδε τοι 40 κατίσταται· εἰ ἐθέλει τοι μηδὲν ἀντίθρῳ καταστή- ναι, τοσούτῃ τοι γίνεται πολεμιωτέρῃ ὅσῃ ἂν προβαί- νης ἐκαστέρῳ, τὸ πρόσω αἰεὶ κλεπτόμενος· εὐπρηξίης γὰρ οὐκ ἐστὶ ἀνθρώποισι οὐδεμὶκ πληθύνῃ. (4) Καὶ δὴ τοι, ὡς οὐδενὸς ἐναντιούμενος, λέγω τὴν χώραν πλεῖνα 45 ἐν πλεῦνι χρόνῳ γινομένην λιμὸν τέξεσθαι. Ἄνθρωπος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἄριστος, εἰ βουλευόμενος μὲν ἀρρωδεός, πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θυ- σὺς εἴη. »

L. Ἀμείβεταί Ξέρξης τὸ « Ἀρτάβανε, οἰκώτως 60 μὲν σὺ γε τούτων ἕκαστα διαιρέσαι· ἀτὰρ μήτε πάντα φοβέομαι μήτε πᾶν ὁμοίως ἔχει. (I.) Εἰ γὰρ δὴ βού- λῃς ἐπὶ τῷ αἰεὶ ἐπασπερομένῳ πρήγματι τὸ πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγασθαι, ποιήσεις ἂν οὐδαμὰ οὐδέν· χρέσσον δὲ πάντα θαρσύνοντα ἡμῖς τῶν δεινῶν πάσχειν μάλλον ἢ

tissimum refugium sit homini : deus vero, postquam dulcem nobis gustandam dedit vitam, dum illa fruimur, invius esse reperitur. »

XLVII. Respondit Xerxes : « Artabane, est vitæ humanæ conditio talis, qualem tu significas : sed omittamus nunc de hac re disserere, neque malorum meminerimus, quum lætas res præ manibus habeamus ! Dic mihi vero hoc : (2) nisi nocturna illa visio tibi ita manifesta adparuisset, pristinamne teneres sententiam, hortarerisque me, ne Græciæ infernam bellum, an deservisses istam sententiam ? Agedum, aperte hoc mihi dicito. » (3) Et ille : « Rex, inquit, visio illa, quæ nobis per insomnium adparuit, eum habeat exitum, quem uterque nostrum cupimus ! Ego vero usque adhuc timoris plenus sum, nec satis mei compos, quum alia multa reputans, tum duas res omnium maximas videns tibi maxime contrarias. »

XLVIII. Ad ea Xerxes his verbis utitur : « O vir mirifice, quænam hæc duo ais mihi maxime contraria ? Utrum pedestrium copiarum non satis tibi placet numerus, existimasque Græcum exercitum nostro longe fore copiosiorum ? an navales nostras copias copiis illorum fore inferiores ? an utrumque horum ? (2) nam, si hac parte parum sufficientes judicas nostros adparatus, celerrime aliæ contrahi copiae poterunt. »

XLIX. Respondit Artabanus : « Rex, neque in exercitus hujus numero, neque in navium copia, quisquam sanæ mentis homo aliquid desideraverit. (I.) Quin etiam, si plures contraxeris copias, multo magis tibi duo illa, quæ dico, contraria erunt. Sunt autem hæc duo, terra et mare. Nec enim in mari usquam, ut ego conjicio, tam spatiosus portus est, qui, coorta tempestate, capere tuam classem et tutas præstare naves valeat. (2) Atqui non modo unum talem oportet esse portum ; sed in quaque continente, quam classis tua prætervehetur, esse talem oportet. Igitur quum idoneos non habeas portus, memento homines in potestate esse casuum fortunæ, non casus fortunæ in potestate hominum. (II.) Jam postquam unum ex duobus illis exposui tibi, nunc alterum dicam. (3) Terra nempe tibi hoc modo contraria est, ut, si nihil fuerit quod tibi obstat, tanto magis illa futura sit contraria tibi, quando longius progredieris, imprudens ulterius semper abreptus ; nam felicitatis nulla hominibus satietas est. (4) Igitur, hoc posito nihil tibi obstat, terram dico, procedente tempore quasi processuram et ipsam ulterius semper progredienti, famem tibi esse adlaturam. At vir ita demum optime rebus suis consuluerit, si in deliberando quidem, quidlibet sibi accidere posse reputans, extimescat, in re autem agenda fortis atque audax fuerit. »

L. Respondit Xerxes his verbis : « Artabane, recte tu quidem hæc singula disputas : at neque omnia extimesce, neque omnia pariter animo solve. (I.) Nam si in quaque re proposita omnia pariter animoolvere, quæ incidere possunt, volueris, nihil umquam efficies : melius est autem, cuncta fidenter adgrediendo, dimidium pati incommodorum,

πάν χρῆμα προδειμαίνοντα μηδὰ μὴδὲν παθέειν. (2) Εἰ δὲ ἐρῶν πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον μὴ τὸ βέβαιον ἀποδέξει, σφάλῃσθαι ὀφείλεις ἐν αὐτοῖσι ὁμοίως καὶ ὁ ὑπεραντίτα τούτοις λήξας. Τούτῳ μὲν νυν ἐπ' ἴσης ἔχει· εἰδέναι δὲ ἄνθρωπον ἔοντα κῶς χρῆ τὸ βέβαιον; δοκέω μὲν οὐδαμῶς. (3) Τοῖσι τοίνυν βουλομένοισι ποιεῖν ὥς τὸ ἐπίπαν φιλέει γίνεσθαι τὰ κέρδεα, τοῖσι δὲ ἐπιλεγόμενοις τε πάντα καὶ ὀκνεῦσι οὐ μᾶλλον ἐθέλει. (II.) Ὅρας τὰ Περσέων πρήγματα ἐς ὃ δυνάμιος προκεχώρηκε. (4) Εἰ τοίνυν ἐκεῖνοι οἱ πρὸ ἐμεῦ γενόμενοι βασιλεῖς γνώμῃσι ἐχρόντο ὁμοίῃσι καὶ σὺ, ἢ μὴ χρεώμενοι γνώμῃσι τοιαύτησι ἄλλους συμβούλους εἶχον τοιούτους, οὐκ ἂν κοτε εἶδες αὐτὰ ἐς τοῦτο προελθόντα· νῦν δὲ κινδύνους ἀναρριπτόντες ἐς τοῦτο σρεα προηγύγοντο. (5) Μεγάλα γὰρ πρήγματα μεγάλοισι κινδύνουσι ἐθέλει καταϊρέσθαι. Ἡμεῖς τοίνυν ὁμοιούμενοι ἐκεῖνοις ὥρῃν τε τοῦ ἔτους καλλίστην πορευόμεθα, καὶ καταστρεψάμενοι πᾶσαν τὴν Εὐρώπην νοστήσομεν ὀπίσω, οὔτε λιμῶν ἐντυχόντες οὐδαμῶς οὔτε ἄλλο ἄχαρι οὐδὲν παθόντες. (6) Τοῦτο μὲν γὰρ αὐτοὶ πολλὴν φορβὴν φερόμενοι πορευόμεθα, τούτῳ δὲ, τῶν ἂν κου ἐπιβέωμεν γῆν καὶ ἔθνος, τούτων τὸν σίτον ἔχομεν ἐπ' ἀροτῆρας δὲ καὶ οὐ νομάδας στρατεύομεθα ἄνδρας. »

LI. Λέγει Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα, « ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε ἀρρωδέειν οὐδὲν ἔξ πρήγμα, σὺ δέ μεν συμβουλὴν ἐνδεῖαι· ἀναγκαίως γὰρ ἔχει περὶ πολλῶν πρηγμάτων πλεῦνα λόγον ἔκτειναι. (2) Κύρος δὲ Καμβύσῳ Ἰωνίην πᾶσαν πλὴν Ἀθηνῶν κατεστρέψατο δασμοφόρον εἶναι Πέρσῃσι. Τούτους ὦν τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω σὺ τοῖς μηδεμιᾷ μηχανῇ ἀγειν ἐπὶ τοὺς πατέρας· καὶ γὰρ ἀνεῖ τοῦτων οἷοί τε εἶμεν τῶν ἐγθρῶν κατωπέρτεροι γίνεσθαι. (3) Ἡ γὰρ σφεας, ἣν ἐπωνται, δεῖ ἀδικιωτάτους γίνεσθαι καταδουλομένους τὴν μητρόπολιν, ἢ δικαιοτάτους συνελευθεροῦντας. Ἀδικιωτάτοι μὲν νυν γινόμενοι οὐδὲν κέρδος μέγα ἡμῖν προσβάλλουσι, δικαιοτάτοι δὲ γινόμενοι οἷοί τε δηλήσασθαι μεγάλως τὴν σὴν στρατιὴν γίνονται. (4) Ἐς θυμὸν ὦν βαλεῦ καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος, ὥς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφάνεσθαι. »

LII. Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Ξέρξης, « Ἀρτάβανε, τῶν ἀπεφῆνασιν γινωμένων, σφάλῃαι κατὰ ταύτην δὴ μάλιστα, δὲ Ἰωνας φοβέει μὴ μεταβάλωσι, τῶν ἐχόμεν γνῶμα μέγιστον, τῶν σὺ τε μάρτυς γίνεαι καὶ οἱ συστρατεύσασμενοι Δαρεῖω ἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, οἱ ἐπὶ τούτοις ἢ πᾶσα Περσικὴ στρατιὴ ἐγένετο διαφθεῖραι καὶ περιποιῆσαι· οἱ δὲ δικαιοσύνην καὶ πιστότητα ἐνέδωκαν, ἄχαρι δὲ οὐδέν. (2) Πάρεξ δὲ τούτου, ἐν τῇ ἡμετέρῃ καταλιπόντας τέκνα τε καὶ γυναῖκας καὶ χρήματα οὐδ' ἐπιλέγεσθαι χρὴ νεώτερόν τι ποιῆσειν. Οὕτω μὴ δὲ τοῦτο φοβέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν σῶζε οἷόν τ' ἐμὸν καὶ τυραννίδα τὴν ἐμήν· σοὶ γὰρ ἐγὼ μούνην ἐκ πάντων σκηπτρα τὰ ἐμὰ ἐπιτρέπω. »

LIII. Ταῦτα εἰπας καὶ Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς Σούσα δευτέρα μετεπέμψατο Ξέρξης Περσέων τοὺς

quam omnia prius timentem, nihil umquam pati. (2) Porro, si adversus omnia quæ dicuntur contendens, nihil tamen certi ipse promissum, labi in his pariter debes atque is qui contraria dixit. Hoc quidem igitur perinde est. Certam autem veri cognitionem quomodo habere possit homo natus? equidem puto, nullo modo. (3) Itaque, qui agere volunt, hos plerumque sequi amat successus: qui vero omnia reputantes cunctantur, nihil proficiunt. (II.) Vides res Persarum quousque potentiae creverint. (4) Quodsi igitur reges illi, qui ante me fuerunt, in ea fuissent sententia qua tu es, aut si, quum aliter quidem ipsi sensissent, consiliarios habuissent homines tui similes, nequaquam videres res eorum in hoc fastigium evectas: nunc illi, periculorum aleam subeundo, huc eas evexere. (5) Magnae enim res ejusmodi sunt ut non nisi magnis periculis possint confici. Nos igitur, illorum facta æmulantes, optimo anni tempore iter sumus ingressi: et subacta universa Europa domum revertemur, nec famem usquam passi, nec aliud quidquam triste experti. (6) Nam et commeatu affatim instructi iter facimus, et quamcumque in terram, quemcumque ad populum pervenimus, hujus re frumentaria utemur: nec enim nomadibus hominibus, sed aratoribus, facimus bellum. »

LI. Post hæc Artabanus dixit: « Rex, quoniam nullam rem nos sinis extimescere, tu tamen meum admittis consilium: nam, ubi de multis rebus agitur, necesse est etiam plura facere verba. (2) Cyrus, Cambysis filius, Ioniam omnem, exceptis Athenis, subegit, tributariamque Persis fecit. Hos igitur viros, tibi suadeo, nullo pacto adversus parentes ipsorum ducas: nam et absque his licuerit nobis superare hostes. (3) Oportet enim hos, si nos sequantur, aut injustissimos esse, metropolin suam in servitutem redigentes; aut justissimos, libertatem illius adjuvantes. Atqui si injustissimi sunt, non magnum nobis lucrum adferent: si justissimi, maxima calamitate adficere tuum poterunt exercitum. (4) Denique reputa tecum, recte dici vetus illud verbum, Non simul cum principio exitum etiam omnem palere. »

LII. Ad hæc Xerxes respondit: « Artabane, omnium quas dixisti sententiarum hæc te maxime fallit, quod putas verendum esse ne Iones a nobis deficiant: quorum maximum habemus documentum, quibus tu ipse testis es, et quicumque alii cum Dario adversus Scythas militarunt, fuisse in illorum potestate aut perdere universum Persicum exercitum, aut servare; eosdem vero justitiam et fidem præstitisse, nihilque ingrati commisisse. (2) Præterea, quum nostra in terra reliquerint liberos suos et uxores et facultates, ne cogitari quidem debet, res novas eos molituros. Itaque ne hoc quidem reformida; sed bonum habens animum serva meam domum meumque imperium: nam tibi uni ex omnibus sceptrum meum committo. »

LIII. His dictis, Artabanum Xerxes Susa misit, deinde Persarum nobilissimos ad se convocavit. Qui ubi conve-

δοκιμωτάτους· ἐπεὶ δὲ οἱ παρῆσαν, ἔλεγέ σφι τάδε, « ὦ Πέρσαι, τῶνδ' ἐγὼ ὑμέων χρῆζιν συνέλεξα, ἀνδρας τε γίνεσθαι ἀγαθοὺς καὶ μὴ κατασχύνειν τὰ πρόσθε ἐργασμένα Πέρσῃσι, ἔοντα μεγάλα τε καὶ πολλοῦ ἀξία, ἀλλ' εἰς τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες προθυμίῃν ἔχωμεν· ζυγὸν γάρ τοῦτο πᾶσι ἀγαθὸν σπεύδεται. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ πολέμου ἐντεταμένους· ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπ' ἀνδρας στρατευόμεθα ἀγαθοὺς, τῶν ἦν κρατήσωμεν, οὐ μὴ τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς ἀντιστῇ κοτὲ ἀνθρώπων. Νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι οἱ Περσίδα γῆν λελόγῃσι. »

LIV. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην παρεσκευάζοντο ἐς τὴν διάβασιν· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον ἐδέλυντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα, θυμὴν κατὰ τε παντοῖα ἐπὶ τῶν γεφυρέων καταγίζοντες καὶ μυροίνῃσι στορνύντες τὴν ὁδόν. (3) Ὡς δ' ἐπανετέλλε ὁ ἥλιος, σπένδων ἐκ χρυσῆς φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν εὐχετο πρὸς τὸν ἥλιον μηδεμίαν οἱ συντυχίην τοιαύτην γενέσθαι, ἢ μιν παύσει καταστρέψασθαι τὴν Εὐρώπην πρότερον ἢ ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης γένηται. (3) Εὐξάμενος δὲ ἐσέβαλε τὴν φιάλην ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ χρύσειον κρητῆρα καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάκεια καλεῖσσι. Ταῦτα οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναί οὔτε εἰ τῷ ἡλίῳ ἀνατιθεὶς κατέχε ἐς τὸ πέλαιος, οὔτε εἰ μετεμέλῃσέ οἱ τὸν Ἑλλήσποντον μαστιγώσαντι καὶ ἀντὶ τούτων τὴν θάλασσαν ἰδωρέετο.

LV. Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποίητο, διέβαινον κατὰ μὲν τὴν ἐτέρην τῶν γεφυρέων τὴν πρὸς τοῦ Πόντου ὁ πεζὸς τε καὶ ἡ ἵππος ἅπασα, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἰγαῖον τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ θεραπητή. (2) Ἠγέοντο δὲ πρῶτα μὲν οἱ μύριοι Πέρσαι, ἐστεφανωμένοι πάντες, μετὰ δὲ τούτους ὁ σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην οὗτοι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ πρῶτοι μὲν οἱ τε ἱππῶται καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τράποντες ἐστεφάνωντο δὲ καὶ οὗτοι. (3) μετὰ δὲ οἱ τε ἱπποὶ οἱ ἱροὶ καὶ τὸ ἄρμα τὸ ἱρὸν, ἐπὶ δὲ αὐτὰς τε Ξέρξης καὶ οἱ αἰχμοφόροι καὶ οἱ ἱππῶται οἱ χίλιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις ὁ ἄλλος στρατός. Καὶ αἱ νέες ἅμα ἀνήγοντο ἐς τὴν ἀπεναντίον. Ἦδη δὲ ἤκουσα καὶ ὕστατον διαδῆναι βασιλέα πάντων.

LVI. Ξέρξης δὲ ἐπαίτε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐθηεῖτο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστιγῶν διαβαίνοντα. Διέβη δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι καὶ ἐν ἑπτὰ εὐφρόνῃσι, ἐλινύσας οὐδένα χρόνον. (2) Ἐνθαῦτα λέγεται Ξέρξεω ἤδη διαβεβηκότος τὸν Ἑλλήσποντον ἄνδρα εἶπαι Ἑλλησπόντιον, « ὦ Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος Πέρσῃ καὶ οὐνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξεα ὀέμενος ἀνάστατο τὴν Ἑλλάδα ἐθέλεις ποιῆσαι, ἄγων πάντας ἀνθρώπους; καὶ γὰρ ἀνευ τούτων ἐξῆν τοι ποιεῖν ταῦτα. »

LVII. Ὡς δὲ διέβησαν πάντες, ἐς ὁδὸν ὠρμημένοις τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποίησατο καίπερ εὐσύμβλητον ὄν· ἵππος γὰρ ἔτεκε λαγόν. (2) Εὐσύμβλητον ὢν τῇδε τοῦτο ἐγένετο, ὅτι ἐμελλε μὲν

nere, hæc ad eos rex verba fecit : « Persæ, convocavi vos ego, hoc a vobis contendens, ut fortes viros vos præstetis, neque res antehac a Persis gestas, magnas illas et summi æstimandas, dedecoretis : sed, et unusquisque pro se, et simul universi, prompti alacresque simus ! commune enim hoc omnibus bonum quærimus. (2) Hac vero de causâ vos hortor, ut omni contentione in hoc bellum incumbatis, quoniam, ut audio, cum fortibus viris pugnandum nobis erit ; quos si vicerimus, nullus porro alius hominum exercitus nobis resistet. Nunc vero trajiciamus, deos precati Persicæ terræ præsides. »

LIV. Et illo quidem die parabant transitum : postridie vero solem exspectabant, cupientes orientem videre, et odorem omne genus in pontibus adolentes, et myrtis viam sternentes. (2) Oriente sole, ex aurea phiala libamina Xerxes fudit in mare, et ad Solem conversus precatus est, ut nullus sibi accideret casus ejusmodi, qui cogeret ipsum a subigenda Europa prius desistere, quam ad extremos illius terminos pervenisset. (3) Peractis precibus, phialam in Hellespontum projecit, simulque aureum craterem, et Persicum gladium, quem acinacen vocant. Illud autem certo definire non possum, utrum in Solis honorem ista in mare projecit, an Mari munera ista obtulerit, pœnitentia adductus quod Hellespontum flagellis cardî jussisset.

LV. His rebus peractis, Hellespontum copiæ trajecerunt : et per alterum quidem e pontibus, qui Pontum Euxinum spectabat, pedestris transibat exercitus et equitatus omnis ; per alterum vero, Egeæ mari obversum, jumenta cum impedimentis, et famulorum turba. (2) Agmen ducebant decies mille Persæ quos dixi, coronati omnes : quos sequebatur mixtus, quem item dixi, ex variis populis exercitus. Hi primo die. Postridie, primum equites, et illi qui lanceas ad terram conversas gestabant ; etiam hi coronati : (3) deinde equi sacri, et sacer currus : tum ipse Xerxes cum hastatis et cum mille, quos dixi, equitibus ; hos sequebatur reliquus exercitus : simulque naves etiam in oppositum litus solvebant. Memoratum vero etiam audiui, postremum omnium regem transiisse.

LVI. Postquam in Europam Xerxes trajecerat, spectavit exercitum sub flagellis transeuntem. Transivit autem exercitus continuis septem diebus septemque noctibus, nulla interposita mora. (2) Ibi tunc, quum jam transisset Hellespontum Xerxes, narrant virum Hellespontium dixisse : « O Jupiter, cur formam adsumens viri Persæ, et nomen Xerxis loco Jovis adsciscens, evertere vis Græciam, homines omnes adversus eam ducens ? Atqui absque his facere hoc poteras. »

LVII. Transgressis omnibus, et iter ulterius ingredientibus, ingens oblatum est prodigium, cujus rationem nullam Xerxes habuit, quamvis facilis esset ejus interpretatio : equa enim leporem peperit. (2) Facile autem erat illud in hæc

Ἰλῶν στρατιὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης ἀγαυρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὅπσιον δὲ περὶ ἐνωτοῦ τρέχων ἤξειν ἐς τὸν αὐτὸν γῶρον. (3) Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον αὐτῷ τέρας ἐόντι ἐν Σάρδισι· ἡμίονος γὰρ ἔτεκε ἡμίονον διζὰ ἔχουσαν αἰδοῖα, τὰ μὲν ἔρσενος, τὰ δὲ θηλέης· κατύπερθε δὲ ἦν τὰ τοῦ ἔρσενος.

LVIII. Τῶν ἀμφοτέρων λόγον οὐδένα ποιησάμενος τὸ πρόσω ἐπόρευετο, σὺν δὲ οἱ ὁ πεζὸς στρατός. Ὁ δὲ ναυτικός ἔξω τὸν Ἑλλησποντον πλώων παρὰ γῆν ἐκοιμίζετο, τὰ ἔμπαιιν πρήσσαν τοῦ πεζοῦ. (2) Ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἐσπέρην ἐπλῶε, ἐπὶ Σαρπηδονίης ἀκρῆς ποιεύμενος τὴν ἀπίειν, ἐς τὴν αὐτῷ προεῖρητο ἀπικομένῳ περιμένειν· ὁ δὲ κατ' ἡπειρον στρατός πρὸς ἡῶν τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐποίετο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Χερσονήσου, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἑλλῆς τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ Καρδίην πόλιν, διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος τῇ οὐνομα τυγχάνει ἐδὸν Ἀγορῇ. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ κάμπτων τὸν κόλπον τὸν Μέλαν καλεούμενον, καὶ Μέλαν ποταμόν, οὐκ ἀντισχόντα τότε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον, ἀλλ' ἐπιλιπόντα, τοῦτον τὸν ποταμὸν διαβάς, ἐπ' οὗ καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, ἥτις πρὸς ἐσπέρην, Αἰνὸν τε πόλιν Αἰολίδα καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξιών, ἐς ὁ ἀπίκετο ἐς Δορίσκον.

LIX. Ὁ δὲ Δορίσκος ἐστὶ τῆς Θρηκίης αἰγιαλός τε καὶ πεδίον μέγα, διὰ δὲ αὐτοῦ ῥέει ποταμὸς μέγας Ἐβρος ἐν τῷ τεῖχος τε ἐδεδμητο βασιλῆϊον, τοῦτο τὸ δὴ Δορίσκος κέκληται, καὶ Περσέων φρουρὴ ἐν αὐτῷ κατεστήκει ὑπὸ Δαρείου ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπέειπε ἐπὶ Σκυθὰς ἐστρατεύετο. (2) Ἐδοξε ὦν τῷ Ξέρξῃ ὁ γῶρος εἶναι ἐπιτήδεος ἐνδιατάξαι τε καὶ ἐξαριθμῆσαι τὸν στρατὸν, καὶ ἐποίει ταῦτα. Τὰς μὲν δὴ νέας τὰς πάσας ἀπικομένας ἐς Δορίσκον οἱ ναυάρχοι κελεύσαντες Ξέρξῃ ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν προσεχέα Δορίσκῳ ἐκόμισαν, ἐν τῇ Σάλῃ τε Σαμοθρηκίῃ πεπολίσται πόλεις καὶ Ζώνη, τελευταία δὲ αὐτοῦ Σέρρειον ἀκρὴ οὐνομαστή. Ὁ δὲ γῶρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν Κικόνων. (3) Ἔς τοῦτον τὸν αἰγιαλὸν κατασχόντες τὰς νέας ἀνέψυχον ἀνελκύσαντες. Ὁ δὲ ἐν τῷ Δορίσκῳ τοῦτον τὸν χρόνον τῆς στρατιῆς ἀριθμὸν ἐποίεετο.

LX. Ὅσον μὲν νυν ἕκαστοι παρεῖχον πλῆθος ἐς ἀριθμὸν, οὐκ ἔγω εἴπαι τὸ ἀτρεκές· οὐ γὰρ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων σύμπαντος δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πεζοῦ τὸ πλῆθος ἐφάνη ἐβδόμηχοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες. (2) Ἐξηριθμήσαν δὲ τόνδε τὸν τρόπον συναγαγόντες ἐς ἓνα γῶρον μυριάδα ἀνθρώπων, καὶ συνάξαντες ταύτην ὡς μάλιστα εἶχον, περιέγραψαν ἔξωθεν κύκλον· περιγράψαντες δὲ καὶ ἀπέντες τοὺς μυρίους αἵμασι τὴν περιέβαλον κατὰ τὸν κύκλον, ὕψος ἀνέψυχον ἀνδρὶ ἐς τὸν ὀμφαλόν· (3) ταύτην δὲ ποιήσαντες ἄλλους ἐσεβίβαζον ἐς τὸν περικυκλωμένον, μέχρι οὗ πάντας τοῦτω τῷ τρόπῳ ἐξηριθμήσαν. Ἀριθμήσαντες δὲ κατὰ ἔθνηα διέτασσον.

LXI. Οἱ δὲ στρατευόμενοι οἷδε ἔσαν· Πέρσαι μὲν

HERODOTUS.

partem interpretari, Xerxem ingenti quidem fastu et magnificentia exercitum suum ducturum esse in Græciam, sed eum propriæ vitæ periculo eundem in locum rediturum. (3) Aliud etiam eidem, quum Sardibus versaretur, prodigium obtigerat : mula enim mulum pepererat duplex genitale habentem, alterum maris, alterum feminae, et superius quidem fuerat masculinum.

LVIII. Neutrius horum prodigiorum ratione habita, ultorius ire Xerxes perrexit, et cum eo pedestris exercitus. Classis vero, ex Hellesponto enavigans, terram legebat, contrario pedestribus copiis cursu : (2) classis enim ad occidentem navigavit, versus Sarpedonium promontorium dirigens cursum; quo quum pervenisset, iussa erat expectare : terrestris autem exercitus orientem versus iter faciebat per Chersonesum, a dextra habens Hellæ sepulcrum, Athamantis filiae, a sinistra Cardiam urbem, et per medium oppidum cui nomen Agora (*id est Forum*), transitum faciens. (3) Hinc circum Melanem sinum qui vocatur flexit; trajectoque Melane fluvio, cujus aqua non sufficit exercitui, sed defecit, hoc trajecto fluvio, a quo Melas ille sinus nomen invenit, ad occidentem direxit iter, Ænum, Æolicam urbem, et Stentoridem lacum præteriens, donec Doriscum pervenit

LIX. Est autem Doriscus ora Thraciæ et ampla planities, quam magnus fluvius perfluit Hebrus. In eadem planitie castellum exstructum erat regium, quod ipsum Doriscus vocatur; in quo Persicum a Dario locatum erat præsidium ab eo inde tempore quo Scythia ille bellum intulit. (2) Hic igitur locus idoneus Xerxi visus est, in quo ordinaret suum exercitum, et numerum illius iniret : idque fecit. Itaque naves cunctas, postquam Doriscum pervenere, præfecti navium jussu Xerxis ad littus Dorisco contiguum adplicuerunt; quo in littore sita est Sale, oppidum Samothracicum, et Zona; in ipsa vero extremitate est Serrheum, celebre promontorium : regio hæc autem olim sedes fuerat Ciconum. (3) Hoc ad littus adpulsas naves in terram subduxerunt, refeceruntque : et per idem tempus Xerxes in Dorisco numerum inivit suarum copiarum.

LX. Quemnam quidem militum numerum populus quisque contulerit, exacte definire non possum; nec enim ab ullo homine hoc memoratur : universi vero exercitus multitudo reperta est fuisse centum et septuaginta myriadam. (2) Numerus autem initus est hoc modo : in unum locum congregarunt decem hominum millia, hisque quam arctissime fieri poterat constipatis circum exstorsus circumduxerunt : deinde, dimissis his decem millibus, maceriem secundum circum illum exstuxerunt ea altitudine, ut umbilicum attingeret hominis. (3) Quo facto, alios intra circumductum murum introire jusserunt, donec omnium numerum hoc modo iniissent. Inito numero, per populos exercitum discreverunt.

LXI. Erant autem populi militantes hi : Persæ, hoc

ὄδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον τι-
 ρας καλυμένους, πῖλους ἀπαγίας, περὶ δὲ τὸ σῶμα κι-
 θῶνας χειριδωτοὺς ποικίλους, λεπίδος σιδηρῆς ὄψιν
 ἰχθυοειδούς, περὶ δὲ τὰ σκέλεα ἀναυριδας, ἀντὶ δὲ
 5 ἀσπίδων γέρρα· ὑπὸ δὲ φαρετρεῶνες ἐκρέμαντο· αἰχμὰς
 δὲ βραχέας εἶχον, τόξα δὲ μεγάλα, διστοὺς δὲ καλαμί-
 νους, πρὸς δὲ ἐγχειρίδια παρὰ τὸν δεξιὸν μηρὸν πα-
 ραιωρεῦμένα ἐκ τῆς ζώνης. (2) Καὶ ἄρχοντα παρεί-
 χοντο Ὀτάνεα τὸν Ἀμήστριος πατέρα τῆς Ξέρξω
 10 γυναικός. Ἐκαλεῦντο δὲ πάλαι ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων
 Κηρήνες, ὑπὸ μέντοι σφέων αὐτῶν καὶ τῶν περιόικων
 Ἀρταῖοι. (3) Ἐπεὶ δὲ Περσεὺς ὁ Δανάης τε καὶ Διὸς
 ἀπικετο παρὰ Κηφέα τὸν Βηλοῦ καὶ ἔσχε αὐτοῦ τὴν
 θυγατέρα Ἀνδρομέδην, γίνεται αὐτῷ παῖς τῷ οὐνόμα
 15 ἔθετο Πέρσην, τοῦτον δὲ αὐτοῦ καταλείπει· ἐτύγγανε
 γὰρ ἄπαις ἔων ὁ Κηφεὺς ἔρσηνος γόνου. Ἐπὶ τούτου
 δὲ τὴν ἐπωνυμίην ἔσχον.

LXII. Μῆδοι δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐσταλμένοι
 ἐστρατεύοντο· Μηδικὴ γὰρ αὕτη ἡ σκευὴ ἐστὶ καὶ οὐ
 20 Περσικὴ. (1) Οἱ δὲ Μῆδοι ἄρχοντα μὲν παρείχοντο
 Τιγράνην ἄνδρα Ἀχαιμενίδην, ἐκαλεῦντο δὲ πάλαι πρὸς
 πάντων Ἄριοι, ἀπικομένης δὲ Μηδείης τῆς Κολχίδος
 ἐξ Ἀθηνέων ἐς τοὺς Ἀρίους τούτους, μετέβαλον καὶ
 οὗτοι τὸ οὐνόμα. Αὐτοὶ δὲ περὶ σφέων ὦδε λέγουσι
 25 Μῆδοι. (1) Κίσιοι δὲ στρατεύόμενοι τὰ μὲν ἄλλα
 κατὰ περ Πέρσαι ἐσκευάδατο, ἀντὶ δὲ τῶν πῖλων μι-
 τρηφόροι ἔσαν. Κισίωιν δὲ ἦρχε Ἀνάφης ὁ Ὀτάνεω.
 (4) Ὑρκάνιοι δὲ κατὰ περ Πέρσαι ἐσεσάχατο, ἡγεμόνα
 παρεχόμενοι Μεγάπανον τὸν Βαθυλῶνος ὕστερον τού-
 30 τιν ἐπιτροπεύσαντα.

LXIII. Ἀσσύριοι δὲ στρατεύόμενοι περὶ μὲν τῇσι
 κεφαλῇσι εἶχον χαλκεὰ τε κράνεα καὶ πεπλεγμένα τρό-
 πον τινὰ βάρβαρον οὐκ εὐαπήγητον, ἀσπίδας δὲ καὶ
 αἰχμὰς καὶ ἐγχειρίδια παραπλήσια τοῖσι Αἰγυπτίοις
 35 εἶχον, πρὸς δὲ ῥάπαλα ξύλων τετυλωμένα σιδήρῳ καὶ
 λινέους θώρηκας. (2) Οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκα-
 λεῦντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλή-
 θησαν. Τούτων δὲ μεταξὺ Χαλδαῖοι. Ἦρχε δὲ σφεων
 Ὀτάσπης ὁ Ἀρταχαίου.

40 LXIV. Βάκτριοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἀγρό-
 τατα τῶν Μηδικῶν ἔχοντες ἐστρατεύοντο, τόξα δὲ
 καλάμινα ἐπιχώρια καὶ αἰχμὰς βραχέας. (2) Σάκαι
 δὲ οἱ Σκύθαι περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυρβασίας ἐς ὅξυ
 ἀπηγμένους ὀρθὰς εἶχον πεπηγυίας, ἀναυριδας δὲ ἐνδε-
 45 δύκεσαν, τόξα δὲ ἐπιχώρια καὶ ἐγχειρίδια, πρὸς δὲ καὶ
 ἀξίνας σαγάρια εἶχον. Τούτους δὲ ἐόντας Σκύθας
 Ἀμυργίους Σάκας ἐκάλευν· οἱ γὰρ Πέρσαι πάντας τοὺς
 Σκύθας καλεῦσι Σάκας. (3) Βακτριῶν δὲ καὶ Σακίων
 ἦρχε Ὑστάσπης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης τῆς Κύρου.

5 LXV. Ἰνδοὶ δὲ εἰμᾶτα μὲν ἐνδεδυκότες ἀπὸ ξύλων
 πεποιημένα, τόξα δὲ καλάμινα εἶχον καὶ διστοὺς κα-
 λαμίλους· ἐπὶ δὲ σιδήρος ἦν. Ἐσταλμένοι μὲν δὲ ἔσαν
 οὕτω Ἰνδοί, προσετέταχτο δὲ συστρατεύόμενοι Φαρ-
 ναζάθρη τῷ Ἀρταβάτew.

modo instructi : in capite pileos gestabant non compactos,
 quos tiaras vocant ; circa corpus, tunicas manicatas varii
 coloris, et loricas ferreis e squamis in piscium similitu-
 dinem ; circa crura, braccas ; pro clypeis vero, crates vimi-
 neas ; sub his, suspensas habebant pharetras : hastas au-
 tem habebant breves, arcus vero grandes, tela ex arundine,
 præterea ad dextrum femur e zona suspensos pugiones.
 (2) Dux eorum Otanes fuit, pater Amestridis, uxoris Xerxis.
 Hi olim a Græcis Cephenes nominabantur, a se ipsis vero et
 a finitimis Artæi. (3) Postquam vero Perseus, Danaes et
 Jovis filius, ad Cepheum venit, Beli filium, illiusque filiam
 in matrimonio habuit Andromedam, natus ei filius est,
 quem Persen nominavit, et ibi reliquit, quum masculam
 prolem Cepheus non haberet : ab illoque dein nomen Persæ
 invenerunt.

LXII. Medi eodem modo instructi militabant : est enim
 Medicus hic cultus, non Persicus. (2) Habebant autem
 Medi ducem Tigranem, ex Achæmenidarum familia. Vo-
 cati hi erant olim ab omnibus Arii : ex quo vero Medea
 Colchica Athenis ad hos Arios venit, hi quoque nomen
 suum mutarunt : et hoc quidem ipsi Medi de sese memo-
 rant. (3) Porro Cissii militantes reliquo quidem cultu eo-
 dem, quo Persæ, utebantur : pro pileis vero mitras gesta-
 bant. Dux eorum Anaphes fuit, Otanis filius. (4) Hyrva-
 niorum cultus nihil a Persarum cultu differebat : præfuit
 autem his Megapanus, qui postero tempore Babylonie fuit
 præfectus.

LXIII. Assyrii militantes in capite gestabant galeas æ-
 neas, barbarico quodam modo nec ad describendum facili
 plexas ; scuta autem et hastas et pugiones similes habebant
 Ægyptiis ; præterea vero clavas ligneas ferreis nodis muni-
 tas, et linteas loricas. (2) Hi a Græcis Syrii vocabantur, a
 barbaris vero Assyrii. Mixti eisdem erant Chaldæi. Dux
 eorum Otaspes fuit, Artachæi filius.

LXIV. Bactrii capitis cultu utentes militabant simili ma-
 xime Medico ; arcubus vero ex arundine indigena, hastis
 brevibus. (2) Sacæ autem, Scythica gens, in capite cyr-
 basias gestabant in acutum desinentes et firmiter erectas ;
 cæterum braccis erant induti : arcus autem habebant indi-
 genas, et pugiones, adhæc securium genus, quæ sagares
 vocantur. Hos, quum Scythæ essent Amyrgii, Sacas voca-
 bant : Persæ enim Scythas omnes Sacas nominant. (3)
 Bactriorum autem et Sacarum dux fuit Hystaspes, Darii
 filius et Atossæ, Cyri filie.

LXV. Indi vestibibus erant induti ex gossypio paratis .
 arcus autem habebant ex arundine factos, et tela arundinea
 ferro præfixa. Hic cultus Indorum erat : quorum agniti
 collecto dux præfectus erat Pharnazathres, Artabatis
 filius.

LXVI. Ἄριοι δὲ τόξοις μὲν ἐσκευασμένοι ἔσαν Μηδοῖσι, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Βάκτριοι. Ἄριον δὲ ἦρχε Σισάμνης ὁ Ὑδάρνεος. (2) Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίκαι τὴν αὐτὴν σκευὴν ἔχοντες τὴν καὶ Βάκτριοι ἐστρατεύοντο. Τούτων δὲ ἦρχον οἵδε, Πάρθων μὲν καὶ Χορασμίων Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκειος, Σόγδων δὲ Ἀζάνης ὁ Ἀρταίου, Γανδαρίων δὲ καὶ Δαδικίων Ἀρτύριος ὁ Ἀρταβάνου.

LXVII. Κάσπιοι δὲ σισύρνας τε ἐνδεδυκότες καὶ τόξα ἐπιχώρια καλαμίνα ἔχοντες καὶ ἀκινάκας ἐστρατεύοντο. Οὗτοι μὲν οὕτω ἐσκευάδατο, ἡγεμόνα παρεχόμενοι Ἀριόμαρδον τὸν Ἀρτυρίου ἀδελφεόν. (2) Σαραγγαὶ δὲ εἴματα μὲν βεβαμμένα ἔχοντες ἐνέπρεπον, πέδιλα δὲ ἐς γόνυ ἀνατείνοντα εἶχον, τόξα δὲ καὶ αἰχμὰς Μηδικάς. Σαραγγίων δὲ ἦρχε Φερενδάτης ὁ Μεγαβάζου. (3) Πάκτυες δὲ σισυρνοφόροι τε ἔσαν καὶ τόξα ἐπιχώρια εἶχον καὶ ἐγχειρίδια. Πάκτυες δὲ ἄρχοντα παρείχοντο Ἀρτύνην τὸν Ἰθαμάτρω.

LXVIII. Οὗτοι δὲ καὶ Μύκοι τε καὶ Παρικανῖοι ἐσκευασμένοι ἔσαν κατὰ περ Πάκτυες. Τούτων δὲ ἦρχον οἵδε, Οὐτίων μὲν καὶ Μύκων Ἀρσαμένης ὁ Δαρείου, Παρικανίων δὲ Σιρομίτρης ὁ Οἰοβάζου.

LXIX. Ἀράβιοι δὲ ζειράς ὑπεζωσμένοι ἔσαν, τόξα δὲ παλίντονα εἶχον πρὸς δεξιὰ, μακρά. (2) Αἰθίοπες δὲ παρδαλέας τε καὶ λεοντέας ἐναμμένοι, τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα, μακρά, τετραπηχέων οὐκ ἐλάσσου, ἐπὶ δὲ καλαμίνους διστοὺς συμικρούς ἀντιθέου δῆρου ἐπὶ λίθος ὀξὺς πεποιημένους, τῶν καὶ τὰς σφρηγίδας γλύφουσι· πρὸς δὲ αἰχμὰς εἶχον, ἐπὶ δὲ κέρας δορκάδος ἐπὶν ὀξὺ πεποιημένον τρόπον λόγχης· εἶχον δὲ καὶ ῥόπαλα τυλωτά. Τοῦ δὲ σώματος τὸ μὲν ἡμισυ ἐξηλείφοντο γύψῳ ἴοντες ἐς μάχην, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ μίλτω. (3) Ἀραβίων δὲ καὶ Αἰθιόπων τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου οἰκημένων ἦρχε Ἀρσάμης ὁ Δαρείου καὶ Ἀρτυστώνης τῆς Κύρου θυγατρός, τὴν μάλιστα στέρας τῶν γυναικῶν Δαρείου εἰκὼ χρυσῆν σφυρήλατον ἐποίησατο. Τῶν μὲν δὲ ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθιόπων καὶ Ἀραβίων ἦρχε Ἀρσάμης.

LXX. Οἱ δὲ ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων Αἰθίοπες (διζοὶ γὰρ δὴ ἐστρατεύοντο) προσετέταχτο τοῖσι Ἰνδοῖσι, διαλλάσσοντες εἶδος μὲν οὐδὲν τοῖσι ἐτέροις, φωνὴν δὲ καὶ τριχῶμα μῶνον· οἱ μὲν γὰρ ἀπ' ἡλίου Αἰθίοπες ἰθὺς τριχῆς εἰσι, οἱ δὲ ἐκ τῆς Αἰθύσης οὐλότατον τριχῶμα ἔχουσι πάντων ἀνθρώπων. (2) Οὗτοι δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας Αἰθίοπες τὰ μὲν πλῆν κατὰ περ Ἰνδοὶ ἐσεσάχατο, προμετωπίδια δὲ ἵππων εἶχον ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι σὺν τε τοῖσι ὥσι ἐκδεδαρμένα καὶ τῇ λοφίῃ καὶ ἀντὶ μὲν λόφου ἢ λοφίῃ κατέχρα, τὰ δὲ ὦτα τῶν ἵππων ὀρθὰ πεπηγότα εἶχον· προβλήματα δὲ ἀντὶ ἀσπίδων ἐποιεῦντο γεράνων δοράς.

LXXI. Αἰθῖες δὲ σκευὴν μὲν σκυτίνην ἥσαν ἔχοντες, ἀκοντίοις δὲ ἐπικαύτοισι χρωόμενοι. Ἀρχοντα δὲ παρείχοντο Μασσάγην τὸν Ὀαρίζου.

LXVI. Arii arcubus quidem instructi erant Mediis; reliqua similia Bactriis habebant. Dux autem Ariorum Sisamnes fuit, Hydarnis filius. (2) Parthi, et Chorasmii, et Sogdi, et Gandarii, et Dadicæ, eodem modo instructi militabant atque Bactrii. Horum hi erant duces: Parthis et Chorasmis præfuit Artabazus, Pharnaces filius; Sogdis Azanes, Artæi filius; Gandariis et Dadicis Artyphius, filius Artabani.

LXVII. Caspii sisyrnas (*penulas villosas*) induti militabant, et arcus habebant pro populi more ex arundine factos, atque acinacas. Hi quidem ita instructi erant, duces habentes Ariomardum, Artyphii fratrem. (2) Sed Sarangæ pictis ornati vestibus erant, caligasque habebant genu usquepertinentes, arcus vero et hastas Medicas. Dux eorum Pherendates fuit, Megabazi filius. (3) Pactyes sisyrnis erant induti, arcusque indigenas et pugiones habebant. Præfuit his Artynes, Ithamatis filius.

LXVIII. Utii et Myci et Paricanii eodem modo, quo Pactyes, erant, instructi. Duces eorum hi erant: Utiorum et Mycorum, Arsamenes, Darii filius; Paricaniorum vero Siromitres filius Ceobazi.

LXIX. Arabes, sagis, quas vocant zeiras, induti succinctis, dextro humero arcus prælongos gestabant, qui in utramque intendi partem poterant. (2) Æthiopes, pardorum leonumque pellibus amicti, arcus ex palmæ spatha (*ramis quibus folia insident*) habebant prælongos, quatuor non minus cubitorum; tela vero, his imponenda, brevia, quæ loco ferri lapide acuto erant præfixa, quo etiam sigilla insculpunt. Hastas præterea habebant, cornu dorcadis acuminato præfixas in lanceæ modum: habuere vero etiam clavas nodosas. Corporis dimidium, in pugnam prodeuntes, creta dealbatum habebant, dimidium minio pictum. (3) Arabum et Æthiopum supra Ægyptum incolentium dux fuit Arsames, Darii et Artystonæ filius, Cyri filix; quam Darius uxorum maxime amaverat, effigiemque ejus auream faciendam curaverat malleo ductam. Arsames igitur Æthiopicibus supra Ægyptum incolentibus et Arabibus præfuit.

LXX. Orientales vero Æthiopes (nam duplex Æthiopicum genus militabat) cum Indis erant locati, forma quidem ab alteris non diversi, sed lingua solum et capillis. Orientales enim Æthiopes rectos habent capillos, Libyci vero crispas maxime omnium hominum. (2) Asiatici hi Æthiopes cæteroquin pari fere modo atque Indi erant instructi, caput autem tectum habebant pelle equina de capite equi detracta cum auribus et juba, ita ut ipsa juba pro crista esset, aures autem equi firmiter erectæ starent: pro scutis autem, gruum pellibus corpora tegebant.

LXXI. Afri pellibus induti incedebant, jaculis utentes adustis. Dux eorum Massages fuit, Oarizi filius.

LXXII. Παφλαγόνες δὲ ἐστρατεύοντο ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἔχοντες κράνεα πεπλεγμένα, ἀσπίδας δὲ μικράς, αἰχμὰς δὲ οὐ μεγάλας, πρὸς δὲ ἀκόντια καὶ ἐγγχειρίδια, περὶ δὲ τοὺς πόδας πέδιλα ἐπιχώρια ἐς μέσσην κνήμην ἀνατείνοντα. (2) Λίγυες δὲ καὶ Ματιηνοὶ καὶ Μαριανδουνοὶ τε καὶ Σύροι τὴν αὐτὴν ἔχοντες Παφλαγῶσι ἐστρατεύοντο· οἱ δὲ Σύροι οὗτοι ὑπὸ Περσῶν Καππαδόκαι καλεῦνται. (3) Παφλαγόνων μὲν νυν καὶ Ματιηνῶν Δῶτος ὁ Μεγασίδρου ἤρχε, Μαριανδυνῶν δὲ καὶ Λιγύνων καὶ Σύρων Γωδρύης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀρτυστῶνης.

LXXIII. Φρύγες δὲ ἀγχοτάτω τῆς Παφλαγονικῆς σκευὴν εἶχον, ὀλίγον παραλλάσσοντες. Οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλεῦντο Βρίγες χρόνον ὅσον Εὐρωπῆϊοι ἔοντες σύνοικοι ἔσαν Μακεδόσι, μεταδάντες δὲ ἐς τὴν Ἀσίην ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὐνομα μετέβαλον ἐς Φρύγας. (2) Ἀρμένιοι δὲ κατὰ περ Φρύγες ἐσεσάχατο, ἔοντες Φρυγῶν ἀποικοι. Τούτων συναμφοτέρων ἤρχε Ἀρτόχμης Δαρείου ἔχων θυγατέρα.

LXXIV. Λυδοὶ δὲ ἀγχοτάτω τῶν Ἑλληνικῶν εἶχον ὅπλα. Οἱ δὲ Λυδοὶ Μήτινες ἐκαλεῦντο τὸ πάλαι, ἐπὶ δὲ Λυδοῦ τοῦ Ἄττιος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην, μεταβαλόντες τὸ οὐνομα. (2) Μυσοὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον κράνεα ἐπιχώρια, ἀσπίδας δὲ μικράς, ἀκόντιοι· οἱ δὲ ἐχρέοντο ἐπικαύτοισι. Οὗτοι δὲ εἰσι Λυδῶν ἀποικοι, ἀπ' Οὐλύμπου δὲ οὐρεος καλεῦνται Οὐλυμπηνοί. Λυδῶν δὲ καὶ Μυσῶν ἤρχε Ἀρταφέρνης ὁ Ἀρταφέρνηος, ὃς ἐς Μαραθῶνα ἐσέβαλε ἅμα Δάτι.

LXXV. Θρηῖκες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἄλω- πεκίας ἔχοντες ἐστρατεύοντο, περὶ δὲ τὸ σῶμα κιθῶνας, ἐπὶ δὲ ζειράς περιβεβλημένοι ποικίλας, περὶ δὲ τοὺς πόδας τε καὶ τὰς κνήμας πέδιλα νεβρῶν, πρὸς δὲ ἀκόντια τε καὶ πέλτας καὶ ἐγγχειρίδια μικρά. (2) Οὗτοι δὲ διαθάντες μὲν ἐς τὴν Ἀσίην ἐκλήθησαν Βιθυνοὶ, τὸ δὲ πρότερον ἐκαλεῦντο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, Στρυμόνιοι, οἰκόντες ἐπὶ Στρυμόνι· ἐξαναστῆναι δὲ φασὶ ἐξ ἡθέων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυσῶν. Θρηῖκων δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἤρχε Βασσάκης ὁ Ἀρταβάνου.

LXXVI. ἀσπίδας δὲ ὁμοβοίνας εἶχον μικράς, καὶ προβόλους δύο λυκιοεφρέας ἕκαστος εἶχε, ἐπὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χάλκεα· πρὸς δὲ τοῖσι κράνεσι ὠτά τε καὶ κέρα προσῆν βοδὸς χάλκεα, ἐπῆσαν δὲ καὶ λόφοι· τὰς δὲ κνήμας ῥάχεσι φοινικέοισι κατελίχαστο. Ἐν τούτοις τοῖσι ἀνδράσι Ἀρεὸς ἐστὶ χρηστίριον.

LXXVII. Καβηλέες δὲ οἱ Μήτινες, Λασόνιοι δὲ καλεῦμενοι, τὴν αὐτὴν Κιλίτζι εἶχον σκευὴν, τὴν ἐγὼ, ἐπεὶ κατὰ τὴν Κιλικίων τάξιν διεξῶν γένωμαι, τότε σημανέω. (2) Μιλῖαι δὲ αἰχμὰς τε βραχέας εἶχον καὶ εἴματα ἐνετεπορπέατο· εἶχον δὲ αὐτῶν τῶς μετεξέτεροι Λύκια, περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι ἐκ διφθερέων πεποιημένας κυνέας. Τούτων πάντων ἤρχε Βάδρης ὁ Ὑστάνεος.

LXXVIII. Μόσχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας ξυλίνας εἶχον, ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς μικράς·

LXXII. Paphlagonες militabant in capite galeas gestantes plexas : scuta eisdem exigua erant, et hastæ non magnæ; adhæc jacula et pugiones; pedibus inductæ caligæ, ad mediam tibiā adscendentes. (2) Ligyes et Matieni et Mariandyni et Syri eodem modo, atque Paphlagonες, instructi militabant. Syri autem hi a Persis Cappadoces vocantur. (3) Et dux quidem Paphlagonum et Matienorum fuit Dotus, Megasidri filius; Mariandynorum vero et Ligyum et Syrorum, Gobryas, Darii filius et Artystonæ.

LXXIII. Phryges similiter atque Paphlagonες erant armati, exigua differentia. Hic populus, ut Macedones adfirmant, quamdiu in Europa cum Macedonibus habitavit, Briges nominabatur : qui postquam in Asiam transierunt, mutato una cum sede eorum nomine, Phryges sese adpellarunt. (2) Armenii, eodem modo quo Phryges, instructi erant, quum quidem sint Phrygum coloni. Ambo simul præerat Artochmes, Darii gener.

LXXIV. Lydorum armatura simillima Græcicæ erat. Hi Lydi, quum olim Mæones fuissent nominati, deinde a Lydo, Atys filio, nomen invenerunt et prius mutarunt. (2) Mysi in capite galeas gestabant sui generis, clypeis utentes brevibus, jaculis autem adustis. Lydorum hi sunt coloni, et ab Olympe monte Olympieni vocantur. Lydis Mysisque præerat Artaphernes, Artaphernis illius filius, qui cum Dati Marathonem invasit.

LXXV. Thraces militantes caput pelle vulpina tectum habebant, circa corpus tunicam et tunicæ superinductum sagum (zeiran) variegatum; circum pedes et crura caligas ex hinnulorum corio; adhæc jacula et peltas et breves pugiones. (2) Hi, postquam in Asiam transierunt, Bithyni nominati sunt; prius vero, ut ipsi aiunt, Strymonii vocabantur, quum ad Strymonem habitarent : sedibus suis autem pullos fuisse aiunt a Teucris et Mysis. Thracibus his Asiaticis præfuit Bassaces, Artabani filius.

LXXVI. [Chalybes?] parmas habebant exiguas ex bovino corio, et bina quisque venabula in Lycia confecta; et capitibus impositas galeas aeneas, et super his aures et cornua havis ex ære, itemque cristas; tibias pannis purpureis habebant involutas. Apud hunc populum est Martis oraculum.

LXXVII. Cabelenses Mæones, qui Lasonii vocantur, eodem quo Cilices cultu erant instructi; quem cultum tunc indicabo, quum in enarrationis hujus ordine ad Cilices pervenero. (2) Milyæ brevia habebant spicula, et vestes fibulis substrictas; nonnulli eorum arcus habebant Lycios; capita autem galeis tecta coriaceis. His omnibus præfuit Badres, Hystanis filius.

LXXVIII. Moschi capitibus impositas habebant galeas ligneas, parmas et hastas breves, sed ferrum hastarum

λόγῃαι δὲ ἐπῆσαν μεγάλαι. Τιβερηνοὶ δὲ καὶ Μάκρωνες καὶ Μοσύνιοι κατὰ περ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο. (2) Τούτους δὲ συνέτασσαν ἄρχοντες οἶδε, Μόσχους μὲν καὶ Τιβερηνοῦς Ἀριόμαρδος ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ Πάρμυος τῆς Σμέρδος τοῦ Κύρου, Μάκρωνας δὲ καὶ Μοσυνοῖους Ἀρταύκτης ὁ Χερασμῆς, ὁ Σησὶδὸν τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐπετρόπευε.

LXXIX. Μᾶρες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια πλεκτὰ εἶχον, ἀσπίδας δὲ δερματίνας σμιχρὰς καὶ ἀκόντια. (2) Κόλχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ξύλινα, ἀσπίδας δὲ ὠμοβοδῖνας σμικρὰς, αἰχμὰς τε βραχέας, πρὸς δὲ καὶ μαχαίρας εἶχον. Μαρῶν δὲ καὶ Κόλχων ἦρχε Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιος. (3) Ἀλαρόδιοι δὲ καὶ Σάσπειρες κατὰ περ Κόλχοι ὥπλισμένοι ἐστρατεύοντο. Τούτων δὲ Μασίστιος ὁ Σιρομίτρεω ἦρχε.

LXXX. Τὰ δὲ νησιωτικὰ ἔθνηα τὰ ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπόμενα, νῆσων δὲ ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλυμμένους κατοικίῃσι βασιλεὺς, ἀγχοτάτω τῶν Μηδικῶν εἶχον ἐσθῆτά τε καὶ ὄπλα. (2) Τούτων δὲ τῶν νησιωτικῶν ἦρχε Μαρδόντης ὁ Βαγαίου, ὃς ἐν Μυκάλῃ στρατηγέων δευτέρῳ ἔτει τούτων ἐτελεύτησε ἐν τῇ μάχῃ.

LXXXI. Ταῦτα ἦν τὰ κατ' ἡπειρον στρατευόμενά τε ἔθνηα καὶ τεταγμένα ἐς τὸ πεζόν. Τούτου ὦν τοῦ στρατοῦ ἦρχον οὗτοι οἱ περ εἰρέεσται, καὶ οἱ διατάξαντες καὶ ἐξαριθμήσαντες οὗτοι ἔσαν, καὶ χιλιάρχας τε καὶ μυριάρχας ἀποδέξαντες, ἑκατοντάρχας δὲ καὶ δεκάρχας οἱ μυριάρχαι. Τελείων δὲ καὶ ἔθνεων ἔσαν ἄλλοι σημαντόρες. Ἔσαν μὲν δὴ οὗτοι οἱ περ εἰρέεσται ἄρχοντες.

LXXXII. Ἐστρατήγεον δὲ τούτων τε καὶ τοῦ σὺμπαντος στρατοῦ τοῦ πεζοῦ Μαρδονίος τε ὁ Γωβρύεω καὶ Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου τοῦ γνῶμην θεμένου μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Σμερδομένης ὁ Ὀτάνεω, Δαρείου ἀμφότεροι οὗτοι ἀδελφεῶν παῖδες, Ζέρξη δὲ ἐγίνοντο ἀνεψιοί, καὶ Μασίστης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης παῖς καὶ Γέργης ὁ Ἀρίζου καὶ Μεγάβυζος ὁ Ζωπύρου.

LXXXIII. Οὗτοι ἔσαν στρατηγοὶ τοῦ σὺμπαντος πεζοῦ χωρὶς τῶν μυρίων· τῶν δὲ μυρίων τούτων Περσέων τῶν ἀπολελεγμένων ἐστρατήγεε μὲν Ὑδάρνης ὁ Ὑδάρνεος, ἐκαλεῦντο δὲ ἀθάνατοι οἱ Πέρσαι οὗτοι ἐπὶ τοῦδε· εἰ τις αὐτῶν ἐξέλιπε τὸν ἀριθμὸν ἢ θανάτῳ βιηθεὶς ἢ νόσῳ, ἄλλος ἀνὴρ ἀραίρητο, καὶ ἐγίνοντο οὐδαμὰ οὔτε πλευνεῖς μυρίων οὔτε ἐλάσσονες. (2) Κόσμον δὲ πλείστον παρείχοντο διὰ πάντων Πέρσαι, καὶ αὐτοὶ ἄριστοι ἔσαν. Σκευὴν μὲν ταιαυτήν εἶχον ἥπερ εἰρηγχι, χωρὶς δὲ χρυσόν τε πολλὸν καὶ ἄφρονον ἔχοντες ἐνέπρεπον. Ἀρμαμάζας τε ἅμα ἤγοντο, ἐν δὲ παλαχὰς καὶ θεραπετήην πολλήν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένην. Σῖτα δὲ σφι, χωρὶς τῶν ἄλλων στρατιωτικῶν, κάμηλοι τε καὶ ὑποζύγια ἦγον.

LXXXIV. Ἰππεύει δὲ ταῦτα τὰ ἔθνηα· πλὴν οὐ

erat prælongum. Tibareni et Macrones et Mosynoeci militabant similiter atque Moschi armati. (2) Ordinabant hos autem hi duces : Moschos et Tibarenos Ariomardus, Darii filius et Parmyis, filiae Smerdis, Cyri neptis : Macronas vero et Mosynoecos Artayctes, filius Cherasmis, qui Sesto ad Hellespontum praefectus erat.

LXXIX. Mares in capitibus galeas gestabant suo more plexas, parmas breves coriaceas habebant, et jacula. (2) Colchi ligneas galeas in capitibus habebant, parvas parmas ex cruda bovis pelle, hastas breves; adhæc etiam gladios. Marum et Colchorum dux fuit Pharandates, Teaspis filius. (3) Alarodii et Saspîres similiter Colchis armati militabant : praefuitque his Masistius, Siromitræ filius.

LXXX. Insulani populi, qui castra sequebantur, ex illis Maris Rubri insulis, in quibus rex sedes adsignat his qui Anaspasti (transportati) vocantur, veste atque armis utebantur similis Medicis. (2) Insulanis his praefuit Mardontes Bagæi filius, qui altero post hæc anno dux apud Mycalen in prælio cecidit.

LXXXI. Hi igitur sunt populi, qui in continente, et quidem pedibus, militabant. Et pedestribus his copiis praefuerunt viri quos dixi : qui et ordinarunt eos et eorum numerum inierunt, et chiliarchas et myriarchas (millium et decem millium duces) nominarunt : hecatontarchas vero et decadarchas (centuriones et decuriones) nominarunt myriarchæ. Jam singulorum agminum populorumque alii quidem fuerant etiam duces minores; sed hi sub imperio erant eorum quos commemoravi.

LXXXII. His ipsis vero, et universo pedestri exercitui, praefecti erant Mardonius, Gobryas filius, et Tritantæchmes, Artabani filius, qui pro sententia dixerat non esse bellum inferendum Græciæ, et Smerdomenes, Otanis filius; (duo hi, Darii ex fratribus nepotes, Xerxis erant consobrini;) et Masistes, Darii et Atossæ filius, et Gergis Arizi, et Megabyzus Zopyri.

LXXXIII. Hi universo pedestri exercitui praerant, exceptis decem millibus. His enim selectis decem millibus Persarum Hydarnes praefuit, Hydarnis filius. Vocabantur autem hi Persæ Immortales, hac de causa : quando ex illorum numero aliquis defecit aut morte aut morbo coactus, alius in ejus locum jam delectus erat vir, ut semper essent decies mille, nec plures nec pauciores. (2) Praecipuo autem inter omnes cultu eminebant Persæ, et fortissimi hi erant. Armatura ea fuit quam dixi; præterea vero auro multo et copioso fulgebant. Pellices etiam secum hi ducebant carpentis vectas, et frequens famulitium pulcre ornatum : eisdemque, seorsum a cæteris militibus, cameli et jumenta commeatus velabant.

LXXXIV. Equis quidem vehuntur omnes isti populi.

πάντα παρείχετο ἵππον, ἀλλὰ τσάδε μούνα· Πέρσαι μὲν τὴν αὐτὴν ἐσκευασμένοι καὶ ὁ πεζὸς αὐτῶν· πλὴν ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι εἶχον μετεξέτεροι αὐτῶν καὶ χάλκεα καὶ σιδήρεα ἐξεληλαμένα ποιήματα.

6 LXXXV. Εἰσὶ δὲ τινες νομάδες ἄνθρωποι Σαγάρ-
τιοι καλούμενοι, ἔθνος μὲν Περσικὸν καὶ φωνῇ, σκευὴν
δὲ μεταξὺ ἔχουσι πεπονημένην τῆς τε Περσικῆς καὶ τῆς
Πακτυικῆς· οἱ παρείχοντο μὲν ἵππον ὀκτακισχίλην,
8 πλά δὲ οὐ νομίζουσι ἔχειν οὔτε χάλκεα οὔτε σιδήρεα
10 ἔξω ἐγχειριδίων, χρέονται δὲ σειρήσι πεπλεγμένῃσι ἐξ
ἱμάντων. (2) Ταύτησι πίσυνοι ἔρχονται ἐς πόλεμον
ἢ δὲ μάχῃ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἦδε· ἐπεὶ ἀνὴρ συμμι-
σγῶσι τοῖσι πολέμοισι, βάλλουσι τὰς σειρὰς ἐπ' ἄκρῳ
βρόχους ἐχούσας· στευ δ' ἂν τύχῃ, ἣν τε ἵππου ἦν τε
15 ἀνθρώπου, ἐπ' ἐωυτὸν ἔλκει· οἱ δὲ ἐν ἔρκεσι ἐμπαλασ-
σόμενοι διαφθείρονται. Τούτων μὲν αὕτη ἡ μάχῃ,
καὶ ἐπετετάχато ἐς τοὺς Πέρσας.

LXXXVI. Μηδοὶ δὲ τὴν περ ἐν τῷ πεζῷ εἶχον
σκευὴν, καὶ Κίσσιοι ὡσαύτως. (2) Ἰνδοὶ δὲ σκευὴ μὲν
20 ἐσεσάχато τῇ αὐτῇ καὶ ἐν τῷ πεζῷ, ἥλαυνον δὲ κέλῃ-
τας καὶ ἄρματα· ὑπὸ δὲ τοῖσι ἄρμασι ὑπῆσαν ἵπποι
καὶ ὄνοι ἄγριοι. (3) Βάκτριοι δὲ ἐσκευάδато ὡσαύτως
καὶ ἐν τῷ πεζῷ, καὶ Κάσπιοι ὁμοίως. (4) Λίβυες δὲ
καὶ αὐτοὶ κατὰ περ ἐν τῷ πεζῷ ἥλαυνον δὲ καὶ οὔτοι
25 πάντες ἄρματα. (5) Ὡς δ' αὐτῶς Κάσπιοι καὶ Πα-
ρικάνιοι ἐσεσάχато ὁμοίως καὶ ἐν τῷ πεζῷ. Ἀρά-
βιοι δὲ σκευὴν μὲν εἶχον τὴν αὐτὴν καὶ ἐν τῷ πεζῷ,
ἥλαυνον δὲ πάντες καμηλοὺς ταχυτῆτα οὐ λειπομένας
ἵππων.

30 LXXXVII. Ταῦτα τὰ ἔθνη μούνα ἵππευε, ἀριθμὸς
δὲ τῆς ἵππου ἐγένετο ὀκτὼ μυριάδες, πάρεξ τῶν καμη-
λων καὶ τῶν ἁρμάτων. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι ἵππεις ἐτε-
τάχато κατὰ τέλεα, Ἀράβιοι δὲ ἔσχατοι ἐπετετάχато·
ἅτε γὰρ τῶν ἵππων οὔτι ἀνεχομένων τὰς καμηλοὺς,
35 ὕστεροι ἐτετάχато, ἵνα μὴ φοβέοιτο τὸ ἱππικόν.

LXXXVIII. Ἱππαρχοὶ δὲ ἔσαν Ἀρμαμίθρης τε
καὶ Τίθαιος Δάτιος καίδεις. Ὁ δὲ τρίτος σφι συνίπ-
παρχος Φαρνούχης κατελείπειτο ἐν Σάρδισι νοσέων.
(2) Ὡς γὰρ ὠρμέοντο ἐκ Σαρδίων, ἐπὶ συμφορὴν ἐνέ-
40 πεσε ἀνεθέλητον· ἐλαύνοντι γὰρ οἱ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ
ἵππου ὑπέδραμε κύων, καὶ ὁ ἵππος οὐ προῖδὼν ἐφοβήθη
τε καὶ στάς ὀρθὸς ἀπεσείσατο τὸν Φαρνούχεια, πεσὼν
δὲ αἰμά τε ἤμει καὶ ἐς φθίσιν περιτῆλε ἡ νοῦσος. (3)
Τὸν δὲ ἵππον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐποίησαν οἱ οἰκέται
45 ὥς ἐκέλευε· ἐς τὸν χώρον ἐν τῷ περ κατέβαλε τὸν δε-
σπότηα ἀπαγαγόντες, ἐν τοῖσι γούνασι ἀπέταμον τὰ
σκέλεα. Φαρνούχης μὲν οὕτω παρελύθη τῆς ἡγεμον-
νίης.

LXXXIX. Τῶν δὲ τριτηρέων ἀριθμὸς μὲν ἐγένετο
60 ἑπτὰ καὶ διηκόσαι καὶ χίλιναι, παρείχοντο δὲ αὐτὰς
οἶδε, Φοίνικες μὲν σὺν Συρίοισι τοῖσι ἐν τῇ Παλαι-
στίνῃ τριηκοσίας, ὧδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κε-
φαλῇσι κυνέας εἶχον ἀγχοτάτω πεπονημένας τρόπον
τὸν Ἑλληνικόν, ἐνδευκότες δὲ θώρηκας λινέους, ἀσπί-

at non omnes equitatum contulere, sed hi soli : Persæ, eodem modo armati atque pedites ipsorum, nisi quod ho- rum nonnulli in capibus partim ænea partim ferrea opera gestabant malleo ducta.

LXXXV. Sunt porro homines nomades Sagartii nomi- nati, populus quidem Persicus, et lingua Persica utens, cultu vero inter Persicum et Pactyicum medio. Hi equitum contulerant octo millia : arma autem illis non sunt in usu, nec ænea, nec ferrea, præterquam pugiones. Utuntur vero funi- bus e loris plexis : (2) quibus fidentes in bellum profiscun- tur. Est autem pugne genus horum hominum huiusmodi : quando cum hostibus congreduuntur, projiciunt funes, quorum in extremitate laquei sunt ; quidquidprehendit funis, sive equus sit, sive homo, id ad se trahit eques ; et ille laqueo implicatus interficitur. Talis horum pugna est ; locati autem erant cum Persis.

LXXXVI. Medi equites eodem modo, quo pedites, in- structi erant : itemque Cissii. (2) Indorum item cultus et arma eadem atque peditum ; habebant autem et equos sellarios et currus : juncti autem currus erant partim equis, partim asinis silvestribus. (3) Bactriorum quoque cultus equitum idem ac peditum : pariterque Caspiorum. (4) Li- byes item, qui cum equis aderant, eodem cultu atque pe- dites erant instructi ; sed hi quidem cuncti currus agebant. (5) Caspiorum etiam et Paricaniorum et Arabum equitum cultus et arma nihil a peditibus differebant : sed Ara- bes omnes camelis vehebantur, qui celeritate non cedunt equis.

LXXXVII. Hi ergo soli populi equitatum contulerant. Numerus vero equitum octoginta millium fuit, exceptis ca- melis et curribus. Et reliqui quidem equites turmatim ordi- nati erant ; Arabes vero postremi, erant locati, hac de causa postremi, ne equi consternerentur ; camelos enim ægerrime patiuntur equi.

LXXXVIII. Equitatu præfecti erant Harmamithres et Tithæus, Datis filii. Collega horum Pharnuches, tertius præfectus equitum, ob morbum Sardibus erat relictus : (2) quum enim Sardibus egrederetur exercitus, tristis huic ca- sus acciderat. Dum equo vehitur, sub pedes equi intercur- rit canis : et equus, qui illum non prospexerat, consternatus rectum sese erigit, et Pharnuchem excutit ; qui humum prolapsus sanguinem evomuit, et in phthisin morbus transiit. (3) Equum autem statim initio ea pœna adfecerunt famuli, quam herus jussit : in eum locum deducto, ubi le- rum excusserat, crura in genibus præciderunt. Ita Phar- nuches præfectura equitum excidit.

LXXXIX. Triremes numero fuere mille ducentæ et se- ptem : quas præbuerant hi populi : Phœnices, cum Syris Palestinae, trecentas ; quorum armatura huiusmodi erat : capita galeis tecta, similibus maxime Græcanicis galeis ; circa corpus thoraces lintei ; tum clypeos habebant quorum

δας δὲ ἴτους οὐκ ἐχούσας εἶχον καὶ ἀκόντια. (2) Οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τὸ παλαιὸν οἶκεον, ὥς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, ἐνθεύτεν δὲ υπερβάντες τῆς Συρίας οἰκοῦσι τὰ παρὰ θάλασσαν τῆς δὲ Συρίας τοῦτο
6 τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι Αἰγύπτου πᾶν Παλαιστίνῃ καλεῖται. (3) Αἰγύπτιοι δὲ νέας παρέρχοντο διηκοσίας. Οὗτοι δὲ εἶχον περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι κράνεα χηλευτὰ, ἀσπίδας δὲ κοίλας, τὰς ἴτους μεγάλας ἐχούσας, καὶ δόρατὰ τε ναύμαχα καὶ τύκους μεγάλους. Τὸ δὲ πλῆθος
10 αὐτῶν θωρηκοφόροι ἔσαν, μαχαίρας δὲ μεγάλας εἶχον. Οὗτοι μὲν οὕτω ἐστάλατο.

XC. Κύπριοι δὲ παρέρχοντο νέας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐσκευασμένοι ὧδε· τὰς μὲν κεφαλὰς εἰλίχато μίτρῃσι οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι εἶχον κιθῶνας,
15 τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες. (2) Τούτων δὲ τσαῖδε ἔθνεα ἔστι, οἱ μὲν ἀπὸ Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηνῶν, οἱ δὲ ἀπ' Ἀρχαδίας, οἱ δὲ ἀπὸ Κύνου, οἱ δὲ ἀπὸ Φοινίκης, οἱ δὲ ἀπ' Αἰθιοπίας, ὥς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι.

XCI. Κίλικες δὲ ἑκατὸν παρέρχοντο νέας. Οὗτοι
20 δ' αὖ περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια, λαϊσῆιά τε εἶχον ἀντ' ἀσπίδων, ὠμοβοῆς πεποιημένα, καὶ κιθῶνας εἰρηνέους ἐνδεδυκότες· δύο δὲ ἀκόντια ἑκατοστος καὶ ἕξρος εἶχον, ἀγχοτάτω τῆσι Αἰγυπτίῃσι μαχαίρῃσι πεποιημένα. Οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπα-
25 γαῖοι ἐκαλεῦντο, ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγῆνορος ἀνδρὸς Φοίνικος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. (2) Πάμφυλοι δὲ τριήκοντα παρέρχοντο νέας Ἑλληνικοῖσι θπλοῖσι ἐσκευασμένοι· οἱ δὲ Πάμφυλοι οὗτοι εἰσι τῶν ἐκ Τροίης ἀποσχεδασθέντων ἅμα Ἀμφιλόχῳ καὶ Κάλχαντι.

XCII. Λύκιοι δὲ παρέρχοντο νέας πεντήκοντα θωρηκοφόροι τε ζόντες καὶ κνημιδοφόροι, εἶχον δὲ τόξα κρανείνα καὶ διστοὺς καλαμίνους ἀπτέρους καὶ ἀκόντια, ἐπὶ δὲ αἰγὸς δέρματα περὶ τοὺς ὤμους αἰωρούμενα, περὶ δὲ τῆσι κεφαλῇσι πλους πτεροῖσι περιεστεφανω-
36 μένους· ἐγχειρίδια δὲ καὶ δρέπανα εἶχον. (2) Λύκιοι δὲ Τερμίλαι ἐκαλεῦντο ἐκ Κρήτης γεγονότες, ἐπὶ δὲ Λύκου τοῦ Πανδίωνος ἀνδρὸς Ἀθηναίου ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην.

XCIH. Δωριεῖς δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσῆς τριήκοντα πα-
40 ρέρχοντο νέας, ἔχοντές τε Ἑλληνικὰ θπλα καὶ γεγονότες ἀπὸ Πελοποννήσου. (2) Κῆρες δὲ ἐβδομήκοντα παρέρχοντο νέας, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες ἐσταλμένοι, εἶχον δὲ καὶ δρέπανα καὶ ἐγχειρίδια. Οὗτοι δὲ οἵτινες πρότερον ἐκαλεῦντο, ἐν τοῖσι πρώτοις
45 τῶν λόγων εἰρηται.

XCIV. Ἴωνες δὲ ἑκατὸν νέας παρέρχοντο ἐσκευασμένοι ὥς Ἑλλήνες. Ἴωνες δὲ ὅσον μὲν χρόνον ἐν Πελοποννήσῳ οἶκεον τὴν νῦν καλυμένην Ἀχαΐην, καὶ πρὶν ἢ Δαναὸν τε καὶ Ἰούθον ἀπικέσθαι ἐς Πελοπόννη-
50 σον, ὥς Ἑλλήνες λέγουσι, ἐκαλεῦντο Πελασγοὶ Αἰγιαλέες, ἐπὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Ἰούθου Ἴωνες.

XCV. Νησιῶται δὲ ἐπτακαίδεκα παρέρχοντο νέας ὠπλισμένοι ὥς Ἑλλήνες, καὶ τοῦτο Πελασγικὸν ἔθνος, ὑστερον δὲ Ἴωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ

orae ferro non erant munitae, et jacula. (2) Phoenices hi, ut aiunt ipsi, olim ad mare Rubrum habitaverant : illinc transgressi, nunc Syriæ oram maritimam incolunt. Syriæ autem hic tractus omnis, usque ad Ægyptum, Palestina vocatur. (3) Ægyptii naves præbuerant ducentas. Hi plexas sive nexiles gestabant galeas, scuta cava, quorum ora multo ferro erant munita, hastas ad navalem pugnam comparatas, et ingentes bipennes. Multitudo eorum thoraces gestabant, magnosque gladios habebant. Talis horum armatura erat.

XC. Cyprii naves præbuerant centum et quinquaginta, hoc modo armati : reges eorum caput mitra obvolutum habebant : reliqui tunicas gestabant : cætera vero ut Græci. (2) Sunt autem Cypriorum plures populi : alii Salamine et Athenis oriundi ; alii ex Arcadia ; alii ex Cythno ; alii e Phœnice ; alii ex Æthiopia, ut ipsi Cyprii adfirmant.

XCI. Cilices centum contulerant naves. Hi capita galeæ tecta habebant vernaculis, pro scutis parmulas gestabant ex crudo bovino corio confectas, tunicas induti laneas : bina quisque jacula habebat, et ensẽm Ægyptiaco maxime gladio similem. Hi antiquitus Hypachæi nominati erant : dein a Cilice, Agenoris filio, viro Phœnice, nomen invenerẽ. (2) Pamphyli triginta naves præbuerant, Græcanicis armis instructi. Sunt autem hi Pamphyli Trojanorum posterii illorum, qui cum Amphilocho et Calchante disiecti fuere.

XCII. Lycii quinquaginta præbuerant naves, thoracibus et ocreis instructi. Arcus habebant ex corno arbore, sagittas arundineas non alas, et jacula : ex humeris eorum pelles pendebant caprinæ : capitibus impositi pilei pennis circumcirca coronati : præterea pugionibus et falcibus armati erant. (2) Erant vero Lycii ex Creta oriundi, Termilæ olim nominati, deinde a Lyco, Pandionis filio, viro Atheniensi, invenerẽ nomen.

XCIH. Dorienses Asiatici triginta naves contulerant, Græcanico more armati, ex Peloponneso oriundi. (2) Cares septuaginta naves præbuerant, falcibus et pugionibus armati, cæteroquin vero Græcanico more instructi. His quodnam antiquitus fuerit nomen, in superiori harum Historiarum parte dictum est.

XCIV. Iones centum contulerant naves, eodem modo instructi atque Græci. Iones, quamdiu in Peloponneso eam regionem, quæ nunc Achaia vocatur, incoluerant, priusquam Danaus et Xuthus in Peloponnesum advenissent, ut Græci aiunt, Pelasgi Ægialees (*id est*, littorales) vocabantur : deinde ab Ione, Xuthi filio, nomen invenerunt.

XCV. Insulani septemdecim contulerant naves, eodem modo armati atque Græci. Etiam hic Pelasgicus est populus, qui deinde Ionicus eadem ratione nominatus est atque

οἱ δωδεκαπόλιες Ἴωνες οἱ ἀπ' Ἀθηνέων. (2) Αἰολέες δὲ ἐξήκοντα νέας παρείχοντο, ἐσκευασμένοι τε ὡς Ἑλληνες καὶ τὸ πάλαι καλούμενοι Πελασγοί, ὡς Ἑλλήνων λόγος. (3) Ἑλλησπόντιοι δὲ πλὴν Ἀβυδηνῶν (Ἀβυδηνοῖσι γὰρ προσετέτακτο ἐκ βασιλέος κατὰ χώρην μένουσι φύλακας εἶναι τῶν γεφυρέων), οἱ δὲ λοιποὶ οἱ ἐκ τοῦ Πόντου στρατευόμενοι παρείχοντο μὲν ἑκατὸν νέας, ἐσκευασμένοι δὲ ἔσαν ὡς Ἑλληνες· οὗτοι δὲ Ἴωνων καὶ Δωριέων ἄποικοι.

10 XCVI. Ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ πασέων τῶν νεῶν Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ Σάκαι. Τούτοις δὲ ἀρίστα πλωούσας παρείχοντο νέας Φοίνικες, καὶ Φοινίκων Σιδώνιοι. (2) Τούτοις πᾶσι καὶ τοῖσι ἐς τὸν πεζὸν τεταγμένοισι αὐτῶν ἐπῆσαν ἑκάστοις ἐπιχώριοι ἡγεμόνες, τῶν ἐγὼ, 15 οὐ γὰρ ἀναγκαίη ἐξέργομαι ἐς ἱστορίας λόγον, οὐ παρὰ μένημι· οὔτε γὰρ ἔθνος ἑκάστου ἐπάξιον ἔσαν οἱ ἡγεμόνες, ἐν τ' ἐθνείᾳ ἑκάστῳ ὅσαι περ πόλεις τοσούτοι καὶ ἡγεμόνες ἔσαν. (3) Εἶποντο δὲ ὡς οὐ στρατηγοί, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατευόμενοι δοῦλοι, ἐπεὶ στρα- 20 τήγιοι οἱ τὸ πᾶν ἔχοντες κράτος καὶ ἄρχοντες τῶν ἐθνέων ἑκάστων, ὅσοι αὐτῶν ἔσαν Πέρσαι, εἰρέαταί μοι.

XCVII. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐστρατήγεον οἶδε, Ἀριαβίγνης τε ὁ Δαρείου καὶ Πρηξάσπης ὁ Ἀσπαθίνεω καὶ 25 Μεγάβαζος ὁ Μεγαβάτω καὶ Ἀχαιμένης ὁ Δαρείου, τῆς μὲν Ἰάδος τε καὶ Καρικῆς στρατιῆς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου τε παῖς· καὶ τῆς Γωδρύσεω θυγατρὸς· (2) Αἰγυπτίων δὲ ἐστρατήγεε Ἀχαιμένης Ξέρξεω ἐὼν ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφῆς, τῆς δὲ ἄλλης στρατιῆς ἐστρατή- 30 γεον οἱ δύο. Τριηκόντεροι δὲ καὶ πεντηκόντεροι καὶ χέρκouroi καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα σμικρὰ συνελθόντα ἐς τὸν ἀριθμὸν ἐφάνη τρισχιλία.

XCVIII. Τῶν δὲ ἐπιπλωνόντων μετὰ γε τοὺς στρατηγούς οἶδε ἔσαν οἱ οὐνομαστότατοι, Σιδώνιος Τετρά- 35 μνηστος Ἀνύσου, καὶ Τύριος Μάπην Σιρώμιου, καὶ Ἀράδιος Μέρβαλος Ἀγβάλου, καὶ Κίλιξ Συέννεσις Ὀρομέδοντος, καὶ Λύκιος Κυβερνίσκος Σίκα, καὶ Κύπριοι Γόργος τε Χέρσιος καὶ Τιμῶναξ ὁ Τιμαγόρεω, καὶ Καρῶν Ἰστιαῖος τε ὁ Τύμνεω καὶ Πίγρης 40 ὁ Σελδώμου καὶ Δαμασίθυμος ὁ Κανδαύλεω.

XCIX. Τῶν μὲν νυν ἄλλων οὐ παραμένειμι ταξιαρχέων ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος, Ἀρτεμισίης δὲ, τῆς μάλιστα θύμᾳ ποιεῦμαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσα- 45 μένης γυναῖκος, ἥτις ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ τε ἔχουσα τὴν τυραννίδα καὶ παιδὸς ὑπάρχοντος νεηνίεω ὑπὸ λήματός τε καὶ ἀνδρὸς ἐστρατεύετο, οὐδεμιῆς εὐσεύσης οἱ ἀναγκαῖης. (2) Οὐνομα μὲν δὴ ἦν αὐτῇ Ἀρτεμισίη, θυγάτηρ δὲ ἦν Λυγδάμιος, γένος δὲ ἐξ Ἀλικαρνησοῦ τὰ πρὸς πατρός, τὰ μητροῦθεν δὲ Κρήσσα. 50 Ἠγεμόνευε δὲ Ἀλικαρνησέων τε καὶ Κώων καὶ Νισυρίων τε καὶ Καλυδονίων, πέντε νέας παρεχομένη. (3) Καὶ συναπάσης τῆς στρατιῆς, μετὰ γε τὰς Σιδωνίων, νέας εὐδοξοτάτας παρείχετο, πάντων δὲ τῶν συμμάχων γυνώμας ἀρίστας βασιλεῖ ἀπεδέξατο. (4) Τῶν δὲ κατέ-

illi duodecim civitatum Iones Athenis oriundi. (2) Aëolenses sexaginta præbuerant naves, eodem modo atque Græci armati : et hi quoque olim Pelasgi nominati, ut Græci memorant. (3) Hellespontii, exceptis Abydenis : nam Abydenis imperaverat rex ut domi manerent, et pontes custodirent : cæteri igitur ex Ponto expeditionis hujus socii naves contulerant centum, eodem modo instructi ac Græci. Sunt autem hi Ionum et Doriensium coloni.

XCVI. In singulis istarum navium erant propugnatores Persæ et Medi et Sacæ. Quæ ex earumdem navium numero optime vehebantur, has præbuerant Phœnices, et in his præ cæteris Sidonii. (2) Singulorum autem populorum copiis navalibus, perinde atque terrestribus, præerant duces ex popularibus : quorum ego nomina edere, quum nihil necesse sit ad historiæ rationem, supersedeo. Nec enim cuique populo duces erant memoratu digni : et, quot in quoque populo civitates, tot etiam duces erant. (3) Sequebantur hi autem non ut duces vere nominati aut prætores, sed ut reliqui militantes servi. Cæterum imperatores penes quos summa fuit imperii, et singulorum populorum duces, quotquot eorum Persæ fuerunt, a me dicti sunt.

XCVII. Navalibus autem copiis cum imperio præfecti hi erant : Ariabignes, Darii filius, et Praxaspes Aspathinis, et Megabazus Megabatis, et Achæmenes Darii filius. Ionicis quidem et Caricis copiis Ariabignes præfuit, Darii filius ex filia Gobryæ ; (2) Aegyptiis autem Achæmenes, frater Xerxis eodem patre eademque matre natus ; reliquis nauticis copiis duo reliqui. Actuaria autem navigia partim triginta partim quinquaginta remorum, tum cercuros, et equis tranvehendis naves parvas convenisse constat ad tria millia numero.

XCVIII. Eorum qui in hac classe militarunt, secundum imperatores, illustrissimi erant hi : Tetramnestus, Anysi filius, Sidonius ; Mapen, Siromi filius, Tyrius ; Merbalus Agbali, Aradius ; Syennesis, Oromedontis, Cilix ; Cybarniscus, Sicæ filius, Lycius ; Gorgus, Chersis filius, et Timonax Timagoræ, uterque Cyprius ; tres Cares, Histæus, Tymnis filius, Pigres Seldomi, et Damasithymus, Candaulis filius.

XCIX. Reliquos ordinum duces silentio prætereo ; nec enim necesse est mihi hos commemorare, excepta Artemisia muliere, quam fuisse hujus belli Græciæ illati sociam demiror. Hæc enim, mortuo marito, quum ipsa regnum teneret, filiumque haberet adulescentem, animi impetu roboreque elata, expeditioni huic sociam sese, nulla necessitate adacta, adjunxit. (2) Nomen igitur huic Artemisia fuit, pater Lygdamnis ; paternum genus ex Halicarnasso, maternum ex Creta. Imperavit illa Halicarnassensibus, Cois, Nisyriis et Calydniis ; præbueratque naves quinque, (3) quæ navium omnium universæ classis, post Sidonias, præstantissimæ erant. Eadem apud regem optimas præ sociis omnibus sententias dixit. (4) Quibus civitatibus imperasse

ἁλῆα πολλῶν ἡγεμονεύειν αὐτὴν, τὸ ἔθνος ἀποφαίνω πᾶν ἔθον Δωρικόν, Ἀλικαρνησέας μὲν Τροιζηνίους, τοὺς δὲ ἄλλους Ἐπιδαυρίους. Ἐς μὲν τοσόνδε δ ναυτικὸς στρατὸς εἴρηται.

5 C. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ ἡριθμήθη τε καὶ διατάχθη δὲ στρατὸς, ἐπεθύμησε αὐτὸς σφραγίσαι διεξελάσας θηήσασθαι. Μετὰ δὲ ἐποίησε ταῦτα, καὶ διεξελαύνων ἐπ' ἄρματος παρ' ἔθνος ἐν ἑκάστον ἐπυνθάνετο, καὶ ἀπέγραφον οἱ γραμματισταί, ἕως ἔξ ἑσχατῶν ἐς ἑσχατὰ ἀπῖκετο καὶ 10 τῆς ἵππου καὶ τοῦ πεζοῦ. (2) Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποιή-
των νεῶν κατελκυσθεισέων ἐς θάλασσαν, ἐνθαῦτα δὲ Ξέρξης μετεκθᾷς ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς νέα Σιδωνίην ἦετο ὑπὸ σκηνῇ χρυσῇ καὶ παρέπλωσε παρὰ τὰς πρῶρας τῶν νεῶν, ἐπειρωτέων τε ἐκάστας ὁμοίως καὶ τὸν πεζὸν 15 καὶ ἀπογραφόμενος. (3) Τὰς δὲ νέας οἱ ναύαρχοι ἀναγαγόντες ὅσον τε τέσσερα πλέθρα ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ ἀνεκώχουσιν, τὰς πρῶρας ἐς γῆν τρέψαντες πάντες με-
τωπηδόν, καὶ ἐξοπλίσαντες τοὺς ἐπιβάτας ὡς ἐς πόλε-
μον. Ὁ δ' ἐντὸς τῶν πρυμνῶν πλώων ἐθηίτο καὶ 20 τοῦ αἰγιαλοῦ.

CI. Ὡς δὲ καὶ ταύτας διεξέπλωσε καὶ ἐξέβη ἐκ τῆς νεῆς, μετεπέμψατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος συστρα-
τευόμενον αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καλέσας δ' αὐτὸν εἶρετο τάδε, « ὦ Δημάρητε, νῦν μοι σε ἡδύ ἐστι ἐπει- 25 ρεσθαι τὰ ἐθέλω. (2) Σὺ εἰς Ἑλλήν τε, καὶ ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι σεῦ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἐς λόγους ἀπικνεομένων, πόλιος οὐτ' ἐλαχίστης οὐτ' ἀσθενεστάτης. (3) Νῦν ὧν μοι τοῦδε φράσσον, εἰ Ἑλλη-
νες ὑπομενέουσι χεῖρας ἐμοὶ ἀνταειρόμενοι. Οὐ γάρ, 30 ὡς ἐγὼ δοκέω, οὐδ' εἰ πάντες Ἑλληνες καὶ οἱ λοιποὶ οἱ πρὸς ἐσπέρας οἰκέοντες ἄνθρωποι συλληχθείησαν, οὐκ ἀξιόμαχοι εἰσι ἐμὲ ἐπιόντα ὑπομεῖναι, μή τίγε μὴ ἐόντες ἄρθμοι. (4) Ἐθέλω μέντοι καὶ τὸ ἀπὸ σεῦ, ἑκοῖόν τι λέγεις περὶ αὐτῶν, πυθέσθαι. » Ὁ μὲν ταῦτα 35 εἰρώτα, ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη, « ὦ βασιλεῦ, κότερα ἀληθείῃ χρῆσώμην πρὸς σὲ ἢ ἡδονῇ; » Ὁ δὲ μιν ἀλη-
θείῃ χρῆσασθαι ἐκέλευε, φᾶς οὐδὲν οἱ ἀηδέστερον ἔσε-
σθαι ἢ πρότερον ἦν.

CII. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε Δημάρητος, ἔλεγε τάδε, 40 « βασιλεῦ, ἐπειδὴ ἀληθείῃ χρῆσασθαι πάντως με κε-
λεύεις ταῦτα λέγοντα τὰ μὴ ψευδόμενός τις ὕστερον ὑπὸ σεῦ ἀλώσεται, τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεὶ κοτε
σύντροφός ἐστι, ἀρετὴ δὲ ἑπακτός ἐστι, ἀπὸ τε σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ· τῇ διαχρεωμένῃ ἢ 45 Ἑλλάς τὴν τε πενίην ἀπαμύνεται καὶ τὴν δεσποσύ-
νην. (2) Αἰνέω μὲν νυν πάντας τοὺς Ἑλλήνας τοὺς περὶ ἐκείνους τοὺς Δωρικοὺς χώρους οἰκημένους, ἔρχο-
μαι δὲ λέξων οὐ περὶ πάντων τούσδε τοὺς λόγους, ἀλλὰ περὶ Λακεδαιμονίων μόνων, πρῶτα μὲν ὅτι οὐκ ἐστι 50 ὅπως κοτὲ σὺς δέξονται λόγους δουλοσύνην φέροντας τῇ
Ἑλλάδι, αὐτίς δὲ ὡς ἀντίωσονται τοὶ ἐς μάχην καὶ ἦν οἱ ἄλλοι Ἑλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. (3) Ἀριθμοῦ δὲ περὶ, μὴ πύθῃ ὅσοι τινὲς ἐόντες ταῦτα ποιεῖν οἴοι τέ εἰσι· ἦν τε γὰρ τύχῃσι ἐξεστρατευμένοι

eam dixi, has omnes Doricæ gentis esse adfirmo : Halicanassenses nempe, Troezenios : reliquos vero, Epidaurios. Hactenus igitur navales recensui copias.

C. Postquam initus est copiarum numerus, et ordine compositus universus exercitus, cupivit Xerxes eum obeundo lustrare : idque fecit. Curru præter unumquem-
que populum prætervectus, singula percontabatur, et scri-
bæ scripto consignabant; donec ab una extremitate ad
alteram et equitum et peditum pervenit. (2) Deinde navi-
bus in mare deductis, relicto curru navem conscendit
Sidoniam, in eaque sub tabernaculo aureo residens præter
proras navium prætervectus est, sciscitans de singulis.
perinde atque in terrestri exercitu fecerat, et omnia scripto
consignari iubens. (3) Naves, ex quadringentorum admo-
dum pedum intervallo a littore abductas, in ancoris tene-
bant præfecti, proris omnibus continua fronte in terram
conversis, propugnatoribus in armis stantibus, velut ad
pugnam paratis : et rex spectabat, inter proras et litus
navigans.

CI. Ita lustrata classe, Xerxes navi egressus Demara-
tum vocari jussit, Aristonis filium, expeditionis adversus
Græciam socium; eumque, ubi adfuit, his verbis compell-
avit : « Demarate, nunc me juvat, ex te quæ scire cupio
querere. (2) Tu Græcus es, et, ut ego non ex te solum,
sed et ex reliquis Græcis, qui mihi in colloquium veniunt,
audio, ex ea civitate es, quæ nec minima est nec infirmissi-
ma. (3) Nunc ergo hoc dic mihi, an Græci ausuri sint
manus contra me tollere. Nam, ut equidem existimo, ne
universi quidem Græci et reliqui ad occidentem habitantes
homines, si vires suas cuncti conjungerent, pares forent
ad resistendum mihi, præsertim quum non sint inter se
concordes. (4) At cupio tamen etiam ex te, quid sit quod
de hoc dicas, cognoscere. » Cui ita interroganti Demaratus
respondit : « Utrum, rex, ex veritate tibi dicam, an ad
gratiam? » Et ille jussit eum ex veritate dicere; nihilo enim
minus illum ob id sibi acceptum fore, quam antea fuisset.

CII. His auditis, Demaratus hæc dixit : « Rex, quoniam
ex rei veritate me loqui plane jubes, eaque dicere quæ non
mentitum me esse posthac quisquam deprehendat, hoc
dico : in Græcia ab omni quidem ætate paupertas habitavit :
accessit vero virtus, sapientiæ et legis validæ filia, qua
utens Græcia et paupertatem abigit et dominatum. (2) Et
laudo quidem Græcos omnes circa terras illas Doricas
habitantes : nec vero de cunctis nunc Græcis verba fa-
ciam, sed de solis Lacedæmoniis : quos, primum, dico
nequaquam accepturos esse tuas condiciones, servitutem
Græciæ proponentes; deinde, obviam illos tibi ituros aio
in pugnam, etiamsi alii omnes Græci tecum sentirent. (3)
Ad numerum autem quod attinet, noli querere quot sint
numero, qui hoc facturi sint : nam sive mille fuerint qui in

χιλιοι, οὗτοι μαχέσονται τοι, ἦν τε ἐλάσσονες τούτων, ἦν τε καὶ πλευνες. »

CIII. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης γελάσας ἔφη, « Δημάρητε, οἷον ἐφθέξαο ἔπος, ἄνδρας χιλίους στρατιῇ τοσῶδε μαχέσασθαι. (2) Ἄγε εἰπέ μοι, σὺ φῆς τούτων τῶν ἀνδρῶν αὐτὸς βασιλεὺς γενέσθαι· σὺ ὦν ἐβλήσεις αὐτίκα μάλα πρὸς ἄνδρας δέκα μάχεσθαι; καίτοι εἰ τὸ πολιτικὸν ὑμῖν πᾶν ἐστὶ τοιοῦτον οἷον σὺ διαίρεις, σέ γε τὸν ἐκείνων βασιλέα πρέπει πρὸς τὸ διπλήσιν ἀντιτάσσεσθαι κατὰ νόμους τοὺς ὑμετέρους. (3) Εἰ γὰρ ἐκείνων ἑκαστος δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιός ἐστι, σέ δέ γε δίζημαι εἰκοσι εἶναι ἀντάξιον. Καὶ οὕτω μὲν ὀρθοίτ' ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σεῦ εἰρημένος· εἰ δὲ τοιοῦτοί τε ἐόντες καὶ μεγάθεα τοσοῦτοι ὅσοι σὺ τε καὶ οἱ παρ' ἐμέ φοιτεύουσι Ἑλλήνων ἐς λόγους αὐχέετε τοσοῦτον, ὅρα μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη. (4) Ἐπεὶ φέρε ἴδω παντὶ τῷ οἰκῷ· κῶς ἂν δυναίετο χίλιοι ἢ καὶ μῦριοι ἢ καὶ πεντακισμῦριοι, ἐόντες γε ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως καὶ μὴ ὑπ' ἐνὸς ἀρχόμενοι, στρατῷ τοσῶδε ἀντιστῆναι; ἐπεὶ τοι πλευνες περὶ ἓνα ἑκαστον γινόμεθα ἢ χίλιοι, ἐόντων ἐκείνων πέντε χιλιάδων. (5) Ὑπὸ μὲν γὰρ ἐνὸς ἀρχόμενοι κατὰ τρόπον τὸν ἡμέτερον γενοίετ' ἂν, δειμαίνοντες τοῦτον, καὶ παρὰ τὴν ἐωνυῶν φύσιν ἀμείνωνες, καὶ ἴοιεν ἀναγκάζόμενοι μάστιγι ἐς πλευνας ἐλάσσονες ἐόντες· ἀνείμενοι δὲ ἐς τὸ ἐλεύθερον οὐκ ἂν ποίεοιεν τούτων οὐδέτερα. (6) Δοκέω δὲ ἔγωγε καὶ ἀνισωθέντας πληθεῖ γαλεπῶς ἀν' Ἑλλήνας Πέρσης μόνουσι μάχεσθαι. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τοῦτο ἐστὶ τὸ σὺ λέγεις, 30 ἐστὶ γε μέντοι οὐ πολλὸν, ἀλλὰ σπάνιον· εἰσὶ γὰρ Περσέων τῶν ἐμῶν αἰχμοφόρων οἱ ἐβελήσουσι Ἑλλήνων ἀνδράσι τρισὶ ὁμοῦ μάχεσθαι· τῶν σὺ ἐὼν ἄπειρος πολλὰ φλυθρείς. »

CIV. Πρὸς ταῦτα Δημάρητος λέγει, « ὦ βασιλεῦ, 35 ἀρῆθην ἠπιστάμην ὅτι ἀληθεῖα χρεώμενος οὐ φίλα τοι ἔρέω· σὺ δὲ ἐπεὶ ἠνάγκασας λέγειν τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους, ἔλεγον τὰ κατήγοντα Σπαρτιήτησι. (2) Καίτοι ὡς ἐγὼ τυγχάνω τὰ νῦν τάδε ἐστοργῶς ἐκείνους, αὐτὸς μάλιστα ἐξεπίστεται, οἱ με τιμῇν τε καὶ γέρεα 40 ἀπελόμενοι πατρώϊα ἀπολὶν τε καὶ φυγάδα πεποιήκασι, πατήρ δὲ ὁ σὸς ὑποδεξάμενος βίον τέ μοι καὶ οἶκον δέδωκε. Οὐκ ὦν οἰκός ἐστι ἄνδρα τὸν σὴν φρονά εὐνοίαν φαινομένην διωθέσθαι, ἀλλὰ στέργειν μάλιστα. (3) Ἐγὼ δὲ οὔτε δέκα ἀνδράσι ὑπίσχομαι οἷός τε εἶναι 45 μάχεσθαι οὔτε δυοῖσι, ἐκὼν τε εἶναι οὐδ' ἂν μουνομαχοίμην. Εἰ δὲ ἀναγκάθῃ εἴη ἢ μέγας τις ὁ ἐποτρύνων ἄνθρωπος, μαχοίμην ἂν πάντων ἡδίστα ἐνὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν οἱ Ἑλλήνων ἑκαστός φησι τριῶν ἀξίος εἶναι. (4) Ὡς δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι κατὰ μὲν ἓνα μαχεόμενοι οὐδαμῶν εἰσὶ κακίονες ἀνδρῶν, ἀλλῆς δὲ ἀρίστοι 50 ἀνδρῶν ἅπαντων. Ἐλεύθεροι γὰρ ἐόντες οὐ πάντα ἐλεύθεροί εἰσι· ἔπεσι γάρ σφι δεσπότης νόμος, τὸν ὑποδεικνύουσι πολλῶν ἔτι μᾶλλον ἢ οἱ σοὶ σέ. Ποιεῖσι γὰρ τὰ ἂν ἐκείνος ἀνάγῃ· ἀνάγει δὲ τὸ αὐτὸ αἰεὶ, οὐκ

aciem prodeant, hi tecum congregientur, sive his pauciores sive plures. »

CIII. Quibus auditis, ridens Xerxes ait : « Demarate, quodnam emisisti verbum, mille viros cum tam ingenti exercitu congressuros ! (2) Dic mihi, age : ais tu, regem te horum hominum fuisse : volesne igitur tu e vestigio contra decem pugnare viros ? Atqui, si vestri cives cuncti tales sunt, quales tu declaras, decet te regem eorum, ex vestris institutis, cum duplo numero congredi. (3) Nam si illorum quisque denis viris de meo exercitu par est, a te utique postulo ut viginti viris par sis : atque ita demum recte stabit ratio quam tu dicis. Sin, quum tales sitis talique statura, quali tu et alii Græci qui me convenire consueverunt, tantopere gloriamini, vide ne vana jactatio sit hoc quod dicitis. (4) Age enim, videamus quid probabili ulla ratione fieri possit : quonam tandem pacto mille homines, aut etiam decies, aut denique quinquagies mille, qui cuncti pariter liberi sint, nec unius subjecti imperio : quo pacto, inquam, hi resistere tanto exercitui poterunt ? Nam, si sunt illi quinquies mille, nos plures quam milleni sumus qui illorum unumquemque circumstabimus. (5) Quodsi quidem, ut apud nos, sic illi unius subjecti essent imperio, possent illius metu et contra suam naturam fieri meliores, et flagellis coacti pauciores numero adversus plures in prælium ire : sed liberi, et suo arbitrio permisi, neutrum horum facient. (6) Puto vero equidem, æquali etiam numero ægre Græcos solis Persis resistere posse. Sed apud nos hoc reperitur, quod tu ais ; quamquam non frequens, sed rarum : sunt enim inter Persas, in satellitum meorum numero, viri qui cum tribus simul Græcis pugnam inire non detrectabunt : quorum tu inexpertus, multa nugaris. »

CIV. Ad hæc Demaratus, « Rex, inquit, ab initio noveram, vera me dicentem non dicturum grata tibi : sed, quoniam me coegisti verissima eloqui, dixi quæ ad Spartanos attinent. (2) Quamquam, quo pacto ego nunc maxime adversus illos adfectus sim, tu optime nosti ; quum illi me, honore et muneribus paternis spoliatum, domo atque patria pepulerint : quem tuus pater benigne exceptum, victu ac domicilio donavit. Quare credibile non est, hominem sanæ mentis exploratam respuere benevolentiam, sed eam potius quam maxime complecti. (3) Ego vero neque cum decem simul viris posse me dimicare prædico, nec cum duobus : et, mei si res arbitrii sit, ne cum uno quidem congrediar. Quod si vero necessitas aut magnum aliquod discrimen urgeret, libenter admodum cum uno ex his viris congredierer, quorum unus quisque tribus se parenti ait esse Græcis. (4) Ita etiam Lacedæmonii, singuli cum singulis pugnantes, nullis viris sunt inferiores ; conferti vero, omnium hominum fortissimi. Licet enim liberi sint, non sunt tamen omni ex parte liberi : præst enim eis domina, Lex ; quam illi dominam multo magis timent, quam te dominum tui. Faciunt certe quidem semper id quod lex imperat : imperat autem illa semper idem, vetans ex acie

ἔων φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ μάχης, ἀλλὰ μένοντας ἐν τῇ τάξει ἐπικρατεῖν ἢ ἀπολλύσθαι. (5) Σοὶ δὲ εἰ φαίνομαι ταῦτα λέγων φλυαρεῖν, τὰλλα σιγᾶν ἐθέλω τὸ λοιπόν· νῦν δὲ ἀναγκασθεὶς ἔλεξα. Γένοιτο
6 μέντοι κατὰ νόον τοι, βασιλεῦ. »

CV. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἀμείψατο, Ξέρξης δὲ ἐς γέλωτά τε ἔτρεψε καὶ οὐκ ἐποίησατο ὄργην οὐδεμίαν, ἀλλ' ἠπίως αὐτὸν ἀπεπέμψατο. (2) Τούτῳ δὲ ἐς λό-
10 ρους ἔλθων Ξέρξης, καὶ ὑπαρχὸν ἐν τῷ Δορίσκῳ τούτῳ καταστήσας Μασκάμην τὸν Μεγαδόστειν, τὸν δὲ ὑπὸ Δαρείου σταθέντα καταπαύσας, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν διὰ τῆς Θρηκτικῆς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

CVI. Κατέλιπε δὲ ἄνδρα τοῖονδε Μασκάμην γενόμε-
15 νον, τῷ μόνῳ Ξέρξης δῶρα πέμπεσκε ὥς ἀριστεύοντι πάντων ὅσους κατέστησε αὐτὸς ἢ Δαρείος ὑπάρχους, πέμπεσκε δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος· ὥς δὲ καὶ Ἀρτοξέρξης ὁ Ξέρξεω τοῖσι Μασκαμείοισι ἐχγόνοισι. (2) Κατέστασαν γὰρ ἔτι πρότερον ταύτης τῆς ἐλάσιος ὑπαρχοὶ ἐν τῇ
20 Θρηκτικῇ καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πανταχῇ. Οὗτοι ὦν πάντες, οἳ τε ἐκ Θρηκτικῆς καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πλὴν τοῦ ἐν Δορίσκῳ, ὑπ' Ἑλλήνων ὕστερον ταύτης τῆς στρα-
τηλασίης ἐξηρέθησαν· τὸν δὲ ἐν Δορίσκῳ Μασκάμην οὐδαμῶς καὶ ἐδυνάσθησαν ἐξελεῖν, πολλῶν πειρησαμέ-
25 νων. Διὰ τοῦτο δὲ οἳ τὰ δῶρα πέμπεται παρὰ τοῦ βασιλευόντος αἰεὶ ἐν Πέρσῃ.

CVII. Τῶν δὲ ἐξαίρεθέντων ὑπ' Ἑλλήνων οὐδένα βασιλεὺς Ξέρξης ἐνόμισε εἶναι ἄνδρα ἀγαθὸν εἰ μὴ Βόγην μόνον τὸν ἐξ Ἡϊόνος. (2) Τοῦτον δὲ αἰνέων οὐκ ἐπαύετο, καὶ τοὺς περιέντας αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι
30 παῖδας ἐτίμα μάλιστα, ἔπει καὶ ἄξιος αἵνου μεγάλου ἐγένετο Βόγης, ὃς ἐπειδὴ ἐπολιορκέετο ὑπ' Ἀθηναίων καὶ Κίμμωνος τοῦ Μιλτιάδου, παρεὼν αὐτῷ ὑπόσπονδον ἐξελεῖν καὶ νοστήσαι ἐς τὴν Ἀσίην, οὐκ ἠθέλησε, μὴ δελίῃ δοῦναι περιεῖναι βασιλεῖ, ἀλλὰ διεκαρτέρεε ἐς τὸ
35 ἔσχατον. (3) Ὡς δ' οὐδὲν ἔτι φορβῆς ἐνὶ τῷ τείχεϊ, συνήσας πυρὴν μεγάλην ἐσφαξε τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ ἔπειτεν ἐσέβαλε ἐς τὸ πῦρ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸν χρυσὸν ἅπαντα τὸν ἐκ τοῦ ἀστεος καὶ τὸν ἄργυρον ἔσπειρε ἀπὸ
40 τοῦ τείχεος ἐς τὸν Στρυμόνα, ποιήσας δὲ ταῦτα ἐσωτὸν ἐπέβαλε ἐς τὸ πῦρ. Οὕτω μὲν οὕτως δικαίως αἰνέεται ἔτι καὶ ἐς τὸδε ὑπὸ Περσέων.

CVIII. Ξέρξης δὲ ἐκ τοῦ Δορίσκου ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δὲ αἰεὶ γινομένους ἐμποδῶν συστρα-
45 τεύεσθαι ἠνάγκαζε· ἐδεδούλωτο γὰρ, ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, ἡ μέχρι Θεσσαλίας πᾶσα, καὶ ἦν ὑπὸ βασιλείᾳ δασμοφόρος, Μεγαβάζου τε καταστρεφαιμένου καὶ ὕστερον Μαρδονίου. (2) Παραμειβετο δὲ πορευό-
50 μενος ἐκ Δορίσκου πρῶτα μὲν τὰ Σαμοθρηκτικὰ τείχεα, τῶν ἐσχάτῃ πεπολισται πρὸς ἐσπέρην πόλιν τῇ οὐνομά ἐστι Μεσαμβρία. Ἐχεται δὲ ταύτης Θασίων πόλις Στρώμη, διὰ δὲ σφεν τοῦ μέσου Αἰσῶος ποταμοῦ διαρρέει, ὃς τότε οὐκ ἀντέσχε τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξεω στρατῷ, ἀλλ' ἐπέλιπε. Ἡ δὲ γῶρη αὕτη

profugere quantacumque sit hostium multitudo, iubens vero in ordine suo stantes aut vincere aut occumbere. (5) Atsi nugari videor tibi hæc dicendo, desino reliqua persequi: nunc, quæ dixi, coactus dixi. Cedant autem tibi omnia ex tua, rex, sententia! »

CV. Hæc a Demarato dicta in risum vertit Xerxes neque ulla concitatus est ira, sed comiter hominem dimisit: (2) eoque absoluto colloquio, exercitum per Thraciam adversus Græciam eduxit, postquam Dorisco huic, ubi adhuc moratus erat, Mascamen præfecit, Megadostis filium, amoto ab hac dignitate præfecto illo qui a Dario erat constitutus.

CVI. Mascames autem hic, qui ibi relictus est, talem se xirum præstitit, ut ei unū deinde Xerxes quotannis munera mittere consueverit, tamquam qui præter omnes, quotquot aut ipse aut Darius præfectos constituerat, fortissime rem gessisset: eodemque honore Artaxerxes etiam, Xerxis filius, posteros Mascamis prosecutus est. (2) Constituti enim jam ante hanc expeditionem erant regii præfecti in Thracia et ubique in Hellesponto. Hi igitur omnes, tam qui in Thracia erant, quam qui in Hellesponto, excepto Dorisci præfecto, post hanc Xerxis expeditionem ejecti sunt a Græcis: Mascamen vero, Dorisci præfectum, nulli umquam, quamquam multi conati sunt, ejicere potuerunt; quam ob causam constanter ei dona mittuntur a rege Persarum.

CVII. Ex illorum autem numero, qui a Græcis ejecti sunt, nullum rex Xerxes fortem fuisse virum judicavit, præterquam unum Bogen, Eionis præfectum: (2) quem laudare ille non desit, et filios ejus in Persis relictos præcipuo honore prosequeretur. Etenim insigni etiam laude dignus Boges fuit: qui ab Atheniensibus et Cimone Miltiadis filio oppugnatus, quum potuisset fide data salvus egredi et in Asiam redire, noluit, ne per ingnaviam vitæ suæ consuluisse videretur regi, sed ad extremum usque duravit. (3) Postquam autem nihil alimenti in urbe fuit reliquum, ingenti rogo exstructo, liberos et uxorem et pellices et famulos jugulavit, jugulatosque in ignem conjecit: deinde, auro omni et argento, quod in urbe erat, per murum in Strymonem disperso, se ipsum super illorum cadavera in ignem præcipitavit. Itaque merito hic vir ad hunc usque diem a Persis laudatur.

CVIII. Xerxes vero, ex Dorisco in Græciam ducens exercitum, per quoscunque iter faciebat populos, cunctos secum militare coegit. Erat enim, ut jam ante exposui, omnis ille tractus usque ad Thessaliam in Persarum ditone et regi tributaria, a Megabazo primum, ac dein a Mardonio subacta. (2) Iter autem ex Dorisco faciens præterit primum Samothracica castella, quorum postremum ad occidentem situm est oppidum cui nomen Mesembria; cui proximum est Thasiarum oppidum Stryme. Inter hæc duo oppida medius interfuit Lissus fluvius; qui tunc non sufficit aquæ præbendæ exercitui Xerxis, sed defecit.

πάλαι μὲν ἐκαλέετο Γαλλαϊκή, νῦν δὲ Βριαντική· ἔστι μὲντοι τῶ δικαιοτάτῳ τῶν λόγων καὶ αὕτη Κικόνων.

CIX. Διαβάς δὲ τοῦ Αἰσίου ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον ἀπεξηρασμένον· πόλις Ἑλληνίδας τάσδε παραμείβετο, 5 Μαρώνειαν, Δίκαιαν, Ἀθήνηρα. Ταύτας τε δὴ παρεζήϊε, καὶ κατὰ ταύτας λίμνας οὐνομαστὰς τάσδε, Μαρωνείης μὲν μεταξὺ καὶ Στρώμης κειμένην Ἰσμαρίδα, κατὰ δὲ Δίκαιαν Βιστονίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο ἐσιεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦδος τε καὶ Κόμφατος. (2) Κατὰ 10 δὲ Ἀθήνηρα λίμνην μὲν οὐδεμίαν εἶδυσαν οὐνομαστὴν παραμείψατο Ξέρξης, ποταμὸν δὲ Νέστον ῥέοντα ἐς θάλασσαν. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς χώρας ἰὼν τὰς ἡπειρωτίδας πόλεις παρήϊε, τῶν ἐν μιῇ λίμνῃ εἶδуса τυγχάνει ὥσεί τριήκοντα σταδίων μάλιστα καὶ τὴν περίοδον 15 ἰχθυώδης τε καὶ χάρτα ἀλμυρὴ· ταύτην τὰ ὑποζύγια μῦνα ἀρδόμενα ἀνεξήρηνε. Τῇ δὲ πόλι ταύτῃ οὐνομά ἐστι Πίστυρος. Ταύτας μὲν δὴ τὰς πόλεις τὰς παραθαλασσίας τε καὶ Ἑλληνίδας ἐξ εὐωνύμου χειρὸς ἀπέργων παρεζήϊε.

20 CX. Ἐθνεα δὲ Θρηάκων δι' ὧν τῆς χώρας δδὸν ἐποίετο τοςάδε, Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖτοι, Δερσαῖτοι, Ἡδωνοὶ, Σάτραι. Τούτων οἱ μὲν παρὰ θάλασσαν κατοικημένοι ἐν τῇσι νηυσὶ εἶποντο· οἱ δὲ αὐτῶν τὴν μεσόγειαν οἰκόντες καταλεχθέντες τε ὑπ' 25 ἐμεῦ, πλὴν Σατρώων οἱ ἄλλοι πάντες πεζῇ ἀναγκαζόμενοι εἶποντο.

CXI. Σάτραι δὲ οὐδενὸς κω ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλὰ διατελεῖσι τὸ μέχρι ἐμεῦ αἰεὶ ἰόντες ἐλεύθεροι μόνου Θρηάκων οἰκέουσι τε 30 γὰρ οὐρεα ὑψηλὰ, ἰδοῖσι τε παντοίησι καὶ γιόνι συνηρεφέα, καὶ εἰσι τὰ πολέμια ἄχροι, οὗτοι οἱ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήϊόν εἰσι ἐκτεμνόμενοι. (2) Τὸ δὲ μαντήϊον τοῦτο ἐστὶ μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων, Βησσοὶ δὲ τῶν Σατρώων εἰσι οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱεροῦ, 35 πρόμαντις δὲ ἡ χρέουσα κατὰ περ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποικιλιώτερον.

CXII. Παραμειψάμενος δὲ ὁ Ξέρξης τὴν εἰρημένην, δευτέρα τούτων παραμείβετο τείχεα τὰ Πιέρων, τῶν καὶ ἐνὶ Φάγρης ἐστὶ οὐνομα καὶ ἑτέρῳ Πέργαμος. 40 Ταύτη μὲν δὴ παρ' αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν δδὸν ἐποίετο, ἐκ δεξιῆς γερός τὸ Πάγγαιον οὖρος ἀπέργων, ἐὼν μέγα τε καὶ ὑψηλόν, ἐν τῷ χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ἐνι μέταλλα, τὰ νέμονται Πιέρεις τε καὶ Ὀδόμαντοι καὶ μάλιστα Σάτραι.

45 CXIII. Ὑπεροικόντας δὲ τὸ Πάγγαιον πρὸς βορέω ἀνέμου Παίονας Δόδρηάς τε καὶ Παισιόπας παρεζίων ἦτε πρὸς ἑσπέρην, ἐς δ' ἀπικέτο ἐπὶ ποταμὸν τε Στρυμόνα καὶ πόλιν Ἡϊόνα, τῆς ἐτι ζωὸς ἐὼν ἦρχε Βόγης τοῦ περ ὀλίγω πρότερον τούτων λόγον ἐποιεῦ 50 μιν. (2) Ἡ δὲ γῆ αὕτη ἡ περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος καλεῖται Φυλλίς, κατὰτείνουσα τὰ μὲν πρὸς ἑσπέρην ἐπὶ ποταμὸν Ἀγγίτην ἐκδιδόντα ἐς τὸν Στρυμόνα, τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τείνουσα ἐς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα, ἐς τὸν οἱ μάγοι ἐκαλλιρέοντο σφάζοντες ἵππους λευκοῦς.

Vocabatur autem olim hæc regio Gallaica, nunc vero Brian-tica : at est etiam hæc, verum si quæris, Ciconum.

CIX. Trajecto Lissi fluvii alveo exsiccatō, præter Græcas hasce civitates duxit, Maroneam, Diceam, Abdera. Præter has, inquam, iter fecit, et præter claros lacus circa illas sitos hosce : Ismaridem lacum, qui est inter Maroneam et Strymen; tum, prope Diceam, Bistonidem lacum, in quem duo fluvii aquam infundunt, Traus et Compsatus. (2) Circa Abdera præter lacum quidem notabilem nullum Xerxes præterit; Nestum vero fluvium trajecit, qui ibi in mare influit. Post has regiones ulterius progrediens, præterit continentis oppida : quorum ad unum est lacus triginta fere stadiorum in circuitu, piscosus, et salsus admodum. Hunc lacum sola jumenta potando arefecerunt : nomen oppido illi est Pistyrus. Omnia vero ista oppida maritima et Græcanica a sinistra relinquens præterit.

CX. Populi autem Thraciæ, quorum per fines agmen Xerxes duxit, hi sunt : Pæti, Cicones, Bistones, Sapari, Dersæi, Edoni, Satræ. Ex his qui ad mare habitant, navibus regem secuti sunt; qui mediterranea incolunt, quos recensui, exceptis Sattris, reliqui omnes pedibus sequi coacti sunt.

CXI. Satræ vero nullius umquam hominis imperio, quod equidem noverim, fuerunt subjecti : sed soli ex Thracibus ad meam usque ætatem liberi semper permanserunt. Incolunt enim præaltos montes, nemoribus omnis generis et nive obtectos, suntque bello inprimis strenui. Hi sunt, qui Bacchi oraculum possident. (2) Oraculum hoc in altissimis montibus situm est; et Bessi sunt qui apud Satras in hoc templo oracula interpretantur; oracula autem sacerdos mulier edit, sicuti Delphis, neque illa magis perplexa.

CXII. Regionem quam dixi emensus Xerxes, deinde præter Pierum castella transiit, quorum uni Phagres nomen est, alii Pergamus. Et hac quidem iter juxta ipsa castella fecit, a dextra Pangæum relinquens, vastum montem et præaltum; in quo et auri et argenti insunt metalla, quæ partim a Pieribus, partim ab Odomantis, maxime vero a Sattris exercentur.

CXIII. Postquam per populos a septentrione Pangæi habitantes, per Præones, Doberes et Pæoplas transiit, versus occidentem vertit, donec ad fluvium Strymonem pervenit, et ad Elonem urbem; cui tunc adhuc vivus præfectus erat Boges, cujus paulo ante hæc feci mentionem. (2) Terra hæc circa Pangæum montem Phyllis vocatur; quæ, occidentem versus, ad fluvium Angiten pertinet, qui in Strymonem influit; versus meridiem vero ad ipsum Strymonem, cui sacra fecerunt Magi, macclatis in eum equis albis.

CXIV. Φαρμακεύσαντες δὲ ταῦτα ἐς τὸν ποταμὸν καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις ἐν Ἑννέα ὁδοῖσι τῆσι Ἥδωνων ἐπορεύοντο κατὰ τὰς γεφύρας, τὸν Στρυμόνα εὐρόντες ἔξευγμένον. (2) Ἑννέα δὲ ὁδοὺς πυθνανόμενοι τὸν χώρον τούτων καλέεσθαι, τοσούτους ἐν αὐτῷ παῖδας τε καὶ παρθένους ἀνδρῶν τῶν ἐπιχωρίων ζώνοντας κατώρυσσον. (3) Περσικὸν δὲ τὸ ζώνοντας κατορύσσειν, ἐπεὶ καὶ Ἀμυστριν τὴν Ξέρξῳ γυναικὰ πυθνανομαι γηράσασαν δις ἐπτά Περσέων παῖδας ἐόντων ἐπιτρανέων ἀνδρῶν ὑπὲρ ἐωυτῆς τῷ ὑπὸ γῆν λεγομένῳ εἶναι θεῶ ἀντιχαρίζεσθαι κατορύσσουσαν.

CXV. Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατός, ἐνθαῦτα πρὸς ἡλίου δυσμέων ἐστὶ αἰγιαλὸς ἐν τῷ εἰκημένῳ Ἀργίλῳ πόλιν Ἑλλάδα παρεξήϊε· αὕτη δὲ καὶ ἡ κατύπερθε ταύτης καλεῖται Βισαλτή. (2) Ἐνθεῦτεν δὲ κόλπον τὸν ἐπὶ Ποσιδηΐου ἐξ ἀριστερῆς χερὸς ἔχων ἦτε διὰ Συλέος πεδίου καλυμμένου, Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειδόμενος, καὶ ἀπίκετο ἐς Ἀκανθὸν, ἅμα ἀγόμενος τοῦτον ἔκαστον τῶν ἐθνέων καὶ τῶν περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος οἰκούντων, ὁμοίως καὶ τῶν πρότερον κατέλεξα, τοὺς μὲν παρὰ θάλασσαν ἔχων οἰκημένους ἐν νηυσὶ στρατευομένους, τοὺς δ' ὑπὲρ θαλάσσης πεζῇ ἐπομένους. (3) Τὴν δὲ δδὸν ταύτην, τῇ βασιλεὺς Ξέρξης τὸν στρατὸν ἤλασε, οὔτε συγγέουσι Θρηίκης οὐτ' ἐπισπείρουσι, εἴθονται τε μεγάλας τὸ μέγρι ἐμεῦ.

CXVI. Ὡς δὲ ἄρα ἐς τὴν Ἀκανθὸν ἀπίκετο, ξενίην τε ὁ Ξέρξης τοῖσι Ἀκανθίοις προεῖπε καὶ ἰδωρήσατό σφεας ἐσθῆτι Μηδικῇ ἐπαίνειέ τε, δρέων αὐτοὺς προθύμους ἐόντας ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὸ δρυγμα ἀκούων.

CXVII. Ἐν Ἀκάνθῳ δὲ ἐόντος Ξέρξεω συνήνεικε ὑπὸ νόσου ἀποθανέειν τὸν ἐπιστεῦτα τῆς διώρυχος Ἀρταχαίην, δόκιμον ἐόντα παρὰ Ξέρξῃ καὶ γένος Ἀγαμειδῆν, μεγάλῃ τε μέγιστον ἐόντα Περσέων (ἀπὸ γὰρ πέντε πηγῶν βασιλῆων ἀπέλειπε τέσσαρας δακτύλους) φωνέοντά τε μέγιστον ἀνθρώπων, (3) ὥστε Ξέρξεα συμφορὴν ποιησάμενον μεγάλην ἐξενεῖκαί τε αὐτὸν κάλλιστα καὶ θάψαι ἐτυμβοχόεε δὲ πᾶσα ἡ στρατιή. Τούτῳ δὲ τῷ Ἀρταχαίῃ θύουσι Ἀκάνθιοι ἐκ θεοπροπίου ὡς ἥρωϊ, ἐπουνομάζοντες τὸ οὐνομα. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἀπολομένου Ἀρταχαίου ἐποιέετο συμφορὴν.

CXVIII. Οἱ δὲ ὑποδεκόμενοι Ἑλλήνων τὴν στρατιὴν καὶ δειπνίζοντες Ξέρξεα ἐς πᾶν κακοῦ ἀπικέατο, οὕτω ὥστε ἀνάστατοι ἐκ τῶν οἰκίων ἐγίνοντο, οὐκ οὐ γὰρ ὅσσοις ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπειρῇ πόλιν τῶν σφετέρων δεξαμένοις τὴν Ξέρξῳ στρατιὴν καὶ δειπνίσασαι Ἀντίπατρος ὁ Ὀργεὸς ἀραιρημένος, τῶν αὐτῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοίᾳ τῷ μάλιστα, ἀπέδεξε ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια ταλάντα ἀργυρίου τετελεσμένα.

CXIX. Ὡς δὲ παραπλησίως καὶ ἐν τῇσι ἄλλῃσι πόλεσι οἱ ἐπιστεῦτες ἀπεδείκνυσαν τὸν λόγον. Τὸ γὰρ δεῖπνον τοιόνδε τι ἐγένετο οἷα ἐκ πολλοῦ χρόνου προειρημένον καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενον. (2) Τοῦτο

CXIV. Hisce et multis aliis incantamentis in fluvium peractis, in Novem Viis Edonorum per pontes fecerunt iter, quibus junctum Strymonem invenerunt. (2) Quem locum ubi audierunt Novem vias vocari, totidem ibi pueros ac virgines virorum indigenarum vivos defoderunt. (3) Persicus hic mos est, vivos defodere. Nam et Amestrin, Xerxis uxorem, audio, ætate provectam, his septem Persarum illustrium liberos defodi jussisse, deum qui sub terra esse dicitur ea defossione pro sua salute remaneratorum.

CXV. Ut a Strymone profectus est exercitus, ibi versus occidentem est ora maris, in qua sitam urbem Græcam Argilon præterit. Regio hæc, et quæ supra est, Bissaltia vocatur. (2) Inde sinum, cui Neptuni templum imminet, a sinistra habens, postquam per Syleum qui vocatur campum transiit, et Stagirus præterit Græcam urbem, Acanthum pervenit; singulos horum populorum et eorum qui circa Pangæum incolunt, simul secum ducens, pariter atque illos quos supra commemoravi: quorum hi qui ad mare habitant, navibus ei militabant; qui vero supra mare, pedibus sequebantur. (3) Viam autem hanc, qua rex Xerxes exercitum duxit, nec confundunt Thracæ, nec conserunt, sed ad meam usque ætatem magnopere venerantur.

CXVI. Acanthum ut Xerxes pervenit, hospitium Acanthiis edixit, et Medica veste eos donavit laudavitque, promptos videns ad bellum, cognitoque eorum circa fossam studio.

CXVII. Dum Acanthi versatur Xerxes, morbo mortuus est Artachæes, qui fossæ fuerat præfectus, probatus regi vir, genere Achæmenides, statura inter Persas cunctos eminens, quippe non nisi quattuor digitis brevior quinque cubitis regis, idemque omnium hominum vocalissimus. (2) Itaque ingenti luctu adfectus Xerxes magnifice illum extulit humavitque, et universus exercitus tumulo humum adgessit. Huic Artachæi ex oraculi effato sacra faciunt Acanthii, nomen ejus invocantes. Ita rex Xerxes obitum Artachæis luctu prosecutus est.

CXVIII. Græci vero ii, qui exercitum exceperunt, hospitiumque præbuere Xerxi, ad extremam redacti sunt miseriam, adeo ut suis etiam laribus fierent extorres. Quippe Thasiis quidem, quum nomine civitatum suarum, quæ in continente sunt, Xerxis exercitum hospitio et cœna exceperissent, Antipater Orgis filius ad id delectus, vir inter cives suos in primis probatus, demonstravit insumpta in cœnam fuisse quadringenta argenti talenta.

CXIX. Similemque aliarum etiam civitatum principes rationem impensarum reddiderunt. Erat enim cœna, ut pote multo ante indicta, et magna cura adparata, hujus modi. (2) Simul atque præconum vocem audiverunt per

μὲν, ὡς ἐπύθοντο τάχιστα τῶν κηρύκων τῶν περιπαγγε-
λόντων, δασάμενοι σίτον ἐν τῇσι πόλεσι οἱ ἄστοι ἀλευρά
τε καὶ ἀλφίτα ἐποίησαν πάντες ἐπὶ μῆνας συγνοῦς τοῦτο
δὲ κτήνεα σιτεῦσσκον ἐξευρίσκοντες τιμῆς τὰ κάλλιστα,
ἐτρεφόν τε ὄρνιθας χερσαίους καὶ λιμναίους ἐν τε οἰκή-
μασι καὶ λάκκοις, ἐς ὑποδοχὰς τοῦ στρατοῦ· τοῦτο δὲ
χρυσέα τε καὶ ἀργύρεα ποτήριά τε καὶ κρητῆρας
ἐποιοῦντο, καὶ τὰλλα ὅσα ἐπὶ τράπεζαν τίθεται
πάντα. (3) Ταῦτα μὲν αὐτῶν τε βασιλεῖ καὶ τοῖσι
10 δημοσίοις μετ' ἐκείνου ἐπεποιήτο, τῇ δὲ ἄλλῃ στρα-
τιῇ τὰ ἐς φορβὴν μῶνα τασσόμενα. Ὅπως δὲ ἀπί-
κοιτο ἡ στρατιῇ, σκηνὴν μὲν ἔσχε πεπηγυῖα ἐτοίμη ἐς
τὴν αὐτὸς σταθμὸν ποίεσκειτο Ξέρξης, ἡ δὲ ἄλλῃ στρα-
τιῇ ἔσχε ὑπαίθριος. (4) Ὡς δὲ δειπνοῦ γίνοιτο ὥρη,
15 οἱ μὲν δεχόμενοι ἔχσκον πόνον, οἱ δὲ δίκως πλησθέντες
νύκτα αὐτοῦ ἀγάγειεν, τῇ ὑστεραίῃ τὴν τε σκηνὴν ἀνα-
σπάσαντες καὶ τὰ ἐπιπλά πάντα λαβόντες οὕτω ἀπε-
λαυνέσκον, λείποντες οὐδὲν, ἀλλὰ φερόμενοι.

CXX. Ἐνθα δὲ Μεγακρέοντος ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω
20 ἔπος εὖ εἰρημένον ἐγένετο, δὲ συνεβούλευσε Ἀβδηρί-
τησι πανδημεί, αὐτοὺς καὶ γυναῖκας, ἔλθοντας ἐς
τὰ σφέτερα ἱρὰ ἵεσθαι ἱκέτας τῶν θεῶν παραι-
τεομένους καὶ τὸ λοιπὸν σφι ἀπαμύνειν τῶν ἐπιόν-
των κακῶν τὰ ἡμίσεα, τῶν τε παροικομένων ἔχειν σφι
25 μεγάλην χάριν, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης οὐ δις ἐκάστης
ἡμέρης ἐνόμισε σίτον αἰρέεσθαι· παρέχειν γὰρ ἂν Ἀ-
βδηρίτησι, εἰ καὶ ἀρίστον προεῖρητο ὁμοῖα τῶν δειπνῶ
παρασκευάζειν, ἡ μὲν ὑπομένειν Ξέρξεα ἐπιόντα ἡ κατα-
μείναντας κάκιστα πάντων ἀνθρώπων διατριβῆναι. Οἱ
30 μὲν δὲ πιεζόμενοι ὁμοῦ τὸ ἐπιτασσόμενον ἐπετέλεον.

CXXI. Ξέρξης δὲ ἐκ τῆς Ἀκάνθου, ἐντειλάμενος
τοῖσι στρατηγοῖσι τὸν ναυτικὸν στρατὸν ὑπομένειν
ἐν Θέρμῃ, ἀπῆκε ἀπ' ἐωυτοῦ τὰς νέας πορεύεσθαι,
Θέρμῃ δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ οἰκημένῃ, ἀπ' ἧς
35 καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει· ταύτῃ γὰρ
ἐπυνθάνετο συντομωτάτως εἶναι. (2) Μέχρι μὲν γὰρ
Ἀκάνθου ὧδε τεταγμένος ὁ στρατὸς ἐκ Δορίσκου τὴν
ὁδὸν ἐποιεέτο· τρεῖς μοῖρας δὲ Ξέρξης δασάμενος πάντα
τὸν πεζόν, μίαν αὐτέων ἔταξε παρὰ θάλασσαν ἵεναι
40 ὁμοῦ τῶν ναυτικῶν· ταύτης μὲν δὲ ἐστρατήγεον Μαρδόνιος
τε καὶ Μασίστης· (3) ἐτέρῃ δὲ τεταγμένη ἦτε τοῦ
στρατοῦ τριτημορις τὴν μεσόγαιαν, τῆς ἐστρατήγεον
Τριτανταίχμης τε καὶ Γέργις· ἡ δὲ τρίτῃ τῶν μοι-
ρέων, μετ' ἧς ἐπορεύετο αὐτὸς δὲ Ξέρξης, ἦτε μὲν τὸ
45 μέσον αὐτέων, στρατηγούς δὲ παρείχετο Σμερδομένεα
τε καὶ Μεγάβυζον.

CXXII. Ὁ μὲν νυν ναυτικὸς στρατὸς ὡς ἀπείθη
ὑπὸ Ξέρξεω καὶ διεξέπλωσε τὴν διώρυχα τὴν ἐν τῷ
Ἄθῳ γενομένην, διέχουσαν δὲ ἐς κόλπον ἐν τῷ Ἄσσῳ
50 τε πόλις καὶ Πίλωρος καὶ Σίγγος καὶ Σάρτη οἰκέσται,
ἐνθ' ἔπλεον, ὡς καὶ ἐκ τούτων τῶν πολλῶν στρατιῶν πα-
ρέλαβε, ἐπλωσε ἀπείμενος ἐς τὸν Θερμαῖον κόλπον,
(2) κάμπτων δὲ Ἀμπελον τὴν Τορωναίην ἀκρὴν παρα-
μείβετο Ἑλληνίδας τάσδε πόλεις, ἐκ τῶν νέας τε καὶ

civitates adventum exercitus adaunciantium, partiti inter
se oppidani frumentum quod in urbe erat, farinam triticeam
et hordeaceam multos per menses conficiebant omnes; si-
mulque pecora saginabant, pulcritudine et pretio exquisita,
avesque tam terrestres quam palustres et domibus et in vi-
variis alebant, quibus exciperent exercitum; denique aurea
et argentea pocula crateresque et reliqua omnia quae mensae
imponuntur, comparabant. (3) Et haec quidem soli utique
regi ejusque convivis comparabantur; reliquo vero exerci-
tui sola cibaria imperata. Quando advenit exercitus, ta-
bernaculum structum paratumque erat, quae mansio esset
ipsi Xerxi: reliquus exercitus sub dio agebat. (4) Ubi
cœnæ aderat hora, hi qui hospites recipiebant laboris abunde
habebant: illi vero, postquam bene pasti noctem ibi trans-
egerunt, postridie revulso tabernaculo, et ablatis quaecum-
que moveri poterant, discedebant, nihil relinquentes, sed
asportantes omnia.

CXX. Quam in partem commodè dictum memoratur
Megacreontis, civis Abderitæ, qui suasit Abderitis, ut ci-
ves universi, mares atque feminae, templa adirent sua,
supplicesque precarentur a diis, ut posthac dimidium im-
minentium malorum velint amoliri, et præteritorum causa
gratias eisdem diis agerent, quod rex Xerxes non his sin-
gulis diebus cibum capere consuesset. Quodsi enim im-
peratum Abderitis fuisset, prandium etiam similiter atque
cœnam parare, duorum alterutrum illis fuisse eligendum,
aut non manere advenientem Xerxem, aut, si mansissent,
omnium hominum pessime attritum iri. Isti igitur, quam-
quam gravissime afflicti, tamen exsecuti sunt manda-
tum.

CXXI. Acantho Xerxes classem a se dimisit, iter perse-
qui jussam, mandato dato præfectis, ut navales copiae ad
Thermam sese opperirentur: ad illam dico Thermam,
quae Thermæo sinui imminet, qui ab illa etiam nomen inve-
nit: hac enim maxime compendiarium esse viam cogno-
verat. (2) Quippe a Dorisco, usque Acanthum, in hunc
modum ordinatus exercitus fecerat iter: terrestres omnes
copias in tria agmina æquis fere partibus Xerxes partitus
erat; quorum unum jussum erat secundum mare simul cum
classe iter facere; ei Mardonius et Masistes præerant; (3)
alterum ex tribus agmen, ducibus Tritantæchme et Gergi,
per mediterranea proficiscebatur; tertia pars, cum qua ipse
erat Xerxes, media incedebat inter reliquas via, ducesque
habebat Smerdomenem et Megabyzum.

CXXII. Navalis igitur exercitus, postquam a Yerxe di-
missus est, et per fossam navigavit, quæ per Athon mon-
tem in eum sinum perducta erat, supra quem situm est
Assa oppidum, et Pilorus, et Singus, et Sarta; inde, ad-
sumpta ex his quoque oppidis militum manu, in Thermæum
sinum navigare perrexerit. (2) Deinde Ampelon circumvectus,
Toronæum promontorium, præter Græcas hæc civitates

στρατιὴν παρελάμβανε, Τορώνην, Γαληφὸν, Σερμύλην, Μηχύβερναν, Ὀλυνθον. Ἡ μὲν νυν χώρα αὕτη Σιθωνίη καλεῖται.

CXXIII. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Ξέρξης συντά-
 5 μνων ἀπ' Ἀμπέλου ἄκρης ἐπὶ Καναστραῖον ἄκρην, τὸ
 δὴ πάσης τῆς Παλλήνης ἀνέχει μάλιστα, ἐνθεῦτεν
 νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε ἐκ Ποτιδαίης καὶ
 Ἀφύτιος καὶ Νέης πόλιος καὶ Αἰγῆς καὶ Θεράμβου καὶ
 Σκιώνης καὶ Μένδης καὶ Σάνης· αὗται γάρ εἰσι αἱ
 10 τῶν νῦν Παλλήνης, πρότερον δὲ Φλέγγης καλουμένην
 νενόμεναι. (2) Παραπλῶν δὲ καὶ ταύτην τὴν χώ-
 ρην ἔπλωε ἐς τὸ προειρημένον, παραλαμβάνων στρα-
 τὴν καὶ ἐκ τῶν προσεχέων πολιῶν τῇ Παλλήνῃ,
 ὁμοῦρουσέων δὲ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ, τῇσι οὐνόματά
 15 ἔστι τάδε, (3) Λίπαξος, Κώμβρεια, Λίσαι, Γίγωνος,
 Κάμψα, Σμίλα, Αἰνεία· ἡ δὲ τούτων χώρα Κροσσαίη
 ἐστὶ καὶ ἐς τοῦδε καλεῖται. (4) Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἐς τὴν
 ἐτελεύτων καταλέγων τὰς πόλεις, ἀπὸ ταύτης ᾗδῃ ἐς
 αὐτὸν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγένετο τῷ ναυτικῷ
 20 στρατῷ ὁ πλόος καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην, πλώων δὲ
 ἀπὶκετο ἐς τε τὴν προειρημένην Θέρμην καὶ Σινδὸν τε
 πόλιν καὶ Χαλέστρην ἐπὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν, ὃς οὐρί-
 ζει χώραν τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαίδα, τῆς
 ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεῖνόν χωρίον πόλεις Ἰχναί
 25 τε καὶ Πέλλα.

CXXIV. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς αὐτοῦ περὶ
 Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ πόλιν Θέρμην καὶ τὰς μεταξὺ πό-
 λεις τούτων περιμένων βασιλέα ἐστρατοπεδεύετο· Ξέρ-
 30 ξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου
 τὴν μεσόγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ, βουλούμενος ἐς τὴν
 Θέρμην ἀπικέσθαι. (2) Ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς Παιον-
 ικῆς καὶ Κρηστωνικῆς ἐπὶ ποταμὸν Ἐχειδωρον, ὃς
 ἐκ Κρηστωναίων ἀρξάμενος ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρας
 καὶ ἐξίει παρὰ τὸ ἔλος τὸ ἐπ' Ἀξιῷ ποταμῷ.

CXXV. Πορευομένων δὲ ταύτῃ λείοντες οἱ ἐπεθί-
 35 καντο τῇσι σιτοφόροις καμήλοισι· καταφοιτέοντες γάρ
 οἱ λέοντες τὰς νύκτας καὶ λείποντες τὰ σφέτερα ἥθεα
 ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἄπτοντο οὔτε ὑποζυγίου οὔτε ἀνθρώ-
 που, οἱ δὲ τὰς καμήλους ἐκεράζον μούνας. (2) Θω-
 40 μάζω δὲ τὸ αἴτιον, ὃ τι κοτὴ ἦν, τῶν ἄλλων τὸ ἀναγκά-
 ζον ἀπεχομένους τοὺς λέοντας τῇσι καμήλοισι ἐπι-
 τίθεσθαι, τὸ μῆτε πρότερον ὠπώπεσαν θηρίον μῆτε
 πεπειρέατο αὐτοῦ.

CXXVI. Εἰσὶ δὲ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ λείον-
 45 τες πολλοὶ καὶ βόες ἄγριοι, τῶν τὰ κέρα ὑπερμεγά-
 θεά ἐστι τὰ ἐς Ἑλλάδας φοιτέοντα. (2) Οὗρος δὲ τοῖσι
 λέουσι ἐστὶ ὃ τε δι' Ἀβδηρῶν ῥέων ποταμὸς Νέστος
 καὶ ὁ δι' Ἀκαρνανίης ῥέων Ἀχελῷος· οὔτε γὰρ τὸ πρὸς
 τὴν ἡῶν τοῦ Νέστου οὐδαμῶθι πάσης τῆς ἐμπροσθε Εὐ-
 50 ρώπης ἴδοι τις ἂν λέοντα, οὔτε πρὸς ἐσπέρης τοῦ Ἀχε-
 λῷου ἐν τῇ ἐπιλοπῇ ἡπεῖρον, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ τού-
 των τῶν ποταμῶν γίνονται.

CXXVII. Ὡς δὲ ἐς τὴν Θέρμην ἀπὶκετο ὁ Ξέρξης,
 ἵδρυνε αὐτοῦ τὴν στρατιήν. Ἐπέσχε δὲ ὁ στρατὸς

navigavit, Toronam, Galepsum, Sermylam, Meebyernam, Olynthum; e quibus item naves et milites adsumpsit. Nomen hujus regionis Sithonia est.

CXXIII. Ab Ampelo dein promontorio idem nauticus Xerxis exercitus rectam viam ad Canastræum promontorium carpens, quod ex universa Pallene maxime prominet, naves inde et milites ex Potidæa et Aphyti et Neapoli et Æga et Therambo et Sciona et Menda et Sana adsumpsit. hæc enim sunt oppida in Pallene, quæ nunc vocatur, sita; cui regioni olim Phlegra fuerat nomen. (2) Hanc regionem prætertectus, in constitutum locum navigavit, obiter adsumptis etiam copiis ex oppidis Pallenæ finitimis, et Thermæo sinui adjacentibus, quorum hæc sunt nomina: (3) Lipaxus, Combrea, Lisæ, Gigonus, Campsa, Smila, Ænea. Regio, in qua insunt hæc oppida, etiam nunc Crossæa vocatur. (4) Ab Ænea, in qua finem enumerandorum oppidorum feci, jam in ipsum Thermæum sinum, et in terram Mydoniam navigavit classis, pervenitque ad prædictam urbem Thermam, et Sindum et Chalestram oppidum, ad Axium fluvium; qui Mygdoniam a Bottiæide disternat, cujus in regionis arcto ad mare spatio oppida sunt Ichnæ et Pella.

CXXIV. Classis igitur ibi circa Axium fluxum et Thermam urbem aliaque in medio sita oppida in statione mansit, regem exspectans. Xerxes vero et terrestres exercitus, ex Acantho profectus, per mediterranea carpsit viam, Thermam tendens. (2) Fecit autem iter par Pæonicam terram et per Crestonicam ad fluvium Echedorum, qui e Crestonæis initio sumpto per Mygdoniam fluit, et juxta paludem, quæ est supra Axium fluvium, in sinum illum aquas suas infundit.

CXXV. Hac dum iter fecit Xerxes, in camelos impedimenta portantes impetum fecere leones. Hi enim noctu e consuetis suis sedibus descendentes, nullo alio neque jumento tacto, neque homine, solas corripiebant camelos. (2) Atqui mirari subit, quid causæ fuerit quod leones compelleret, ut, intactis reliquis omnibus, solis camelis insidierentur, quum numquam vel vidissent hoc animal, vel periculum ejus fecissent.

CXXVI. Sunt autem in his regionibus frequentes leones, et boves item silvestres, quorum cornua immani sunt magnitudine; quæ in Græciam solent importari. (2) Terminus autem leonibus est Nestus fluvius per Abdera fluens, et Acarnaniam perfluens Achelous. Nam nec orientem versus ulla in parte anterioris Europæ ultra Nestum leonem aliquis videat, nec ab occidente Acheloi in reliqua continente; sed inter duos istos fluvios leones gignuntur.

CXXVII. Thermam ut Xerxes pervenit, substitit ibi cum exercitu. Obtinebant autem castra exercitus ejus totam

αὐτοῦ στρατοπεδεύομενος τὴν παρὰ θάλασσαν χώραν
τοσύνδε, ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος καὶ τῆς Μυ-
γδονίης μέχρι Λυδιῶ τε ποταμοῦ καὶ Ἀλιάκμονος, οἱ
οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαίδα τε καὶ Μακεδονίδα, ἐς
τὸ αὐτὸ βέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες. (2) Ἐστρατο-
πεδεύοντο μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖσι χωρίοις οἱ βάρβα-
ροι, τῶν δὲ καταλεχθέντων τούτων ποταμῶν ἐκ Κρη-
στωναίης ῥέων Ἐχειδωρος μόνος οὐκ ἀντέχρησε τῇ
στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε.

10 CXXVIII. Ξέρξης δὲ ὁρέων ἐκ τῆς Θέρμης οὖρεα
τὰ Θεσσαλικά, τὸν τε Οὐλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν, με-
γάθει τε ὑπερμήχεα ἰόντα, διὰ μέσου τε αὐτῶν αὐ-
λῶνα στεῖνον πυθνανόμενος εἶναι δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειός,
ἀκούων τε εἶναι ταύτην ὁδὸν ἐς Θεσσαλίην φέρουσαν,
15 ἐπεθύμησε πλώσας θηήσασθαι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πη-
νειοῦ, ὅτι τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐμελλε εἶλθαι διὰ Μακεδόνων
τῶν κατ' ἑπέρθε οἰκημένων ἐς Περραιβοῦς παρὰ Γόννον
πόλιν· ταύτῃ γὰρ ἀσφαλέστατον ἐπυνθάνετο εἶναι. (2)
Ὁς δὲ ἐπεθύμησε, καὶ ἐποίησε ταῦτα· ἐσθλὰς ἐς Σιδω-
20 νίην νῆα, ἐς τὴν περ ἐσέβαινε αἰεὶ ὅπως τι ἐθέλοι τοιοῦτο
ποιῆσαι, ἀνέδειξε σημῆιον καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνάγεσθαι,
καταλιπὼν αὐτοῦ τὸν πεζὸν στρατόν. (3) Ἐπεὶ δὲ
ἀπίκετο καὶ ἐβλήσατο Ξέρξης τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ,
ἐν θώματι μεγάλῳ ἐνέσχετο, καλέσας δὲ τοὺς κατηγε-
25 μόνας τῆς ὁδοῦ εἴρετο εἰ τὸν ποταμὸν ἔστι παρατρέ-
ψαντα ἐτέρῃ ἐς θάλασσαν ἐξαγαγεῖν.

CXXIX. Τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν
εἶναι λίμνην ὥστε γὰρ συγκεκλημένην πάντοθεν ὑπερ-
μήχεσι οὖρεσι. (2) Τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἡῶ ἔχον-
30 τα τό τε Πήλιον οὖρος καὶ ἡ Ὀσσα ἀποκλῆται συμμι-
σγοντα τὰς ὑπώρεας ἀλλήλοισι, τὰ δὲ πρὸς βορέεω ἀνέ-
μου Οὐλυμπος, τὰ δὲ πρὸς ἐσπέρην Πίνδος, τὰ δὲ
πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ ἀνεμον νότον ἡ Ὄθρυς· τὸ
μέσον δὲ τούτων τῶν λεγθέντων οὐρέων ἡ Θεσσαλίη
35 ἐστὶ ἐοῦσα κοίτη. (3) Ὅστε οὖν ποταμῶν ἐς αὐτὴν
καὶ ἄλλων συχῶν ἐσβαλλόντων, πέντε δὲ τῶν δοκίμων
μάλιστα τῶνδε, Πηνειοῦ καὶ Ἀπιδανοῦ καὶ Ὀνοχό-
νου καὶ Ἐνιπέος καὶ Παμίσου, οἱ μὲν νῦν ἐς τὸ πεδίον
τοῦτο συλλεγόμενοι ἐκ τῶν οὐρέων τῶν περικληϊόντων
40 τὴν Θεσσαλίην οὐνομαζόμενοι δι' ἐνὸς αὐλῶνος καὶ
τούτου στεῖνοῦ ἔκρουσιν ἐξ ὧν ἐξέρχεται, προσυμμι-
σγοντες τὸ ὕδωρ πάντες ἐς τὸ αὐτό· ἐπεὶ δὲ συμμι-
χθένσι τάχιστα, ἐνθεῦτεν ἤδη ὁ Πηνειὸς τῷ οὐνόματι
κατακρατέων ἀωνόμους τοὺς ἄλλους ποιεῖ εἶναι. (4)
45 Τὸ δὲ παλαιὸν λέγεται, οὐκ ἰόντος καὶ τοῦ αὐλῶνος
καὶ διεκρούου τούτου, τοὺς ποταμούς τούτους, καὶ πρὸς
τοῖσι ποταμοῖσι τούτοις τὴν Βοιθίδα λίμνην, οὔτε
οὐνομάζεσθαι κατὰ περ νῦν, ῥέειν τε οὐδὲν ἔσσαν ἢ
νῦν, ῥέοντας δὲ ποιεῖν τὴν Θεσσαλίην πᾶσαν πέλαγος.
50 (5) Αὐτοὶ μὲν νῦν Θεσσαλοὶ φασὶ Ποσειδῶνα ποιῆσαι
τὸν αὐλῶνα δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειός, οἰκότα λέγοντες·
ὅστις γὰρ νομίζει Ποσειδῶνα τὴν γῆν σείειν καὶ τὰ
διεσπῆτα ὑπὸ σεισμοῦ τοῦ θεοῦ τούτου ἔργα εἶναι, καὶ
ἂν ἐκεῖνο ἰδὼν φαίη Ποσειδῶνα ποιῆσαι· ἔστι γὰρ

oram maritimam, inde a Therma urbe et terra Mygdonia
usque ad Lydiam fluvium et Haliacmonem, qui Bottiaeum
a Macedonia disternant, in eundem alveum aquas suas
confundentes. (2) Tantum terrae spatium occuparunt bar-
barorum castra. Fluviorum autem, quos commemoravi,
solus Echedorus, e Crestonaeis fluens, ad potandum non
sufficit exercitui, sed aqua illum destituit.

CXXVIII. Xerxes vero ex Therma prospectans Thessa-
licos montes, Olympum atque Ossam, altitudine mirum in
modum eminentes, ut rescivit in medio illorum angustam
esse convallem, quam perfluat Peneus amnis, audivitque
esse ibi viam quae in Thessaliam ferat, cupidus fuit nave
consensa spectandi ostium Penei : quippe ducturus erat
exercitum superiore via per Macedonas superne habitan-
tes in Perrhaebos praeter Gonnon urbem, quum tutissi-
mum illac iter esse rescivisset. (2) Et sicut cupivit, ita fe-
cit. Consensa nave Sidonia, quam eandem semper con-
scendere consueverat, quoties tale quidpiam susciperet,
signum reliquis etiam navibus proposuit solvendi, relicto
ibi pedestri exercitu. (3) Ubi ad ostium Penei Xerxes per-
venit, illudque spectavit, ingenti captus est admiratione :
advocatosque viae duces interrogavit, fierine posset, ut
avertetur fluvius et alia parte in mare derivaretur.

CXXIX. Thessaliam fama est lacum olim fuisse, utpote
altissimis montibus undique circumclausam. (2) Etenim
latus orienti obversum pracludunt Pellion et Ossa montes,
quorum radices sese contingunt; septentrionale latus Olym-
pus pracludit, occidentale Pindus, meridiei et Noto obver-
sum Othrys : et cava terra inter praedictos montes interce-
pta, Thessalia est. (3) Igitur quum in hanc terram et alii
frequentes rivi et quinque praeter ceteris clari influant hi,
Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, et Pamisus,
omnes hi modo nominati rivi, ex montibus Thessaliam
cingentibus in hunc campum influentes, per unam conval-
lem, eamque angustam, exitum habent in mare, postquam
in unum alveum aquas suas cuncti ante infuderunt : qui ex
quo confluxere, ceteri nomen omittunt suum, et unum
Penei nomen manet. (4) Pristinis vero temporibus, quum
convallis illa nondum existeret, quae exitum aperit aquis,
aiunt rivos illos, et praeter rivos Boeibidem lacum, nomina
quidem ea quibus nunc adpellantur non habuisse, sed nihilo
minus quam nunc fluxisse, atque adeo effecisse ut pelagus
esset tota Thessalia. (5) Et ipsi quidem Thessali aiunt,
Neptunum fecisse convallem illam, per quam tamquam ca-
nalem effluit Peneus : nec praeter rationem hoc addimant
Qui enim Neptunum existimat movere terram, et, qua
terrae motu diducta sunt, opera huius dei esse; is istud
quoque videns dixerit, Neptunum id fecisse. Est enim

σεισμοῦ ἔργον, ὥς ἐμοὶ ἐφαίνετο εἶναι, ἡ διάστασις τῶν οὐρέων.

CXXX. Οἱ δὲ κατηγόμενοι, εἰρομένου Ξέρξῳ εἰ ἔστι ἄλλη ἐξοδος ἐς θάλασσαν τῷ Πηνειῷ, ἐξεπιστάμενοι ἀτρεκέως εἶπαν, « βασιλεῦ, ποταμῷ τούτῳ οὐκ ἔστι ἄλλη ἐξήλυσις ἐς θάλασσαν κατήκουσα, ἀλλ' ἥδε αὕτη· οὐρεσι γὰρ περιεστεφάνωται πᾶσα Θεσσαλίη. » Ξέρξῃ δὲ λέγεται εἶπαι πρὸς ταῦτα, « σοφοὶ ἄνδρες εἰσι Θεσσαλοί. (2) Ταῦτ' ἄρα πρὸ πολλοῦ ἐφυλάξαντο γινωσκόμενοι καὶ τὰλλα καὶ ὅτι χώρην ἄρα εἶχον εὐαίρετον τε καὶ ταχυάλογον· τὸν γὰρ ποταμὸν πρῆγμα ἂν ἦν μόνον ἐπείναι σφῶν ἐπὶ τὴν χώρην, χώματι ἐκ τοῦ αὐλῶνος ἐκδιθάσαντα καὶ παρατρέψαντα δι' ὧν νῦν ῥέει ριέθρων, ὥστε Θεσσαλίην πᾶσαν ἔξω τῶν οὐρέων ὑπόδρυχα γενέσθαι. » (3) Ταῦτα δὲ ἔχοντα ἔλεγε ἐς τοὺς Ἀλεῦοι παῖδας, ὅτι πρῶτοι Ἑλλήνων ἔόντες Θεσσαλοὶ ἔδωσαν ἐαυτοὺς βασιλεῖ, δοκέων δ' Ξέρξης ἀπὸ παντός σφῆας τοῦ ἔθνους ἐπαγγέλλεσθαι φύλῃν. Εἶπας δὲ ταῦτα καίθηρσάμενος ἀπέπλωε ἐς τὴν Θέρμην.

CXXXI. Ὁ μὲν δὲ περὶ Πιερίην διέτριβε ἡμέρας συγνάς· τὸ γὰρ δὴ οὖρος τὸ Μακεδονικὸν ἔχειρε τῆς στρατιῆς τριτημορίας, ἵνα ταύτῃ διεξίη ἅπασα ἡ στρατιὴ ἐς Περραιβοὺς· οἱ δὲ δὴ κήρυκες οἱ ἀποπειμφθέντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ γῆς αἰτήσιν ἀπικέατο οἱ μὲν κεινοί, οἱ δὲ φέροντες γῆν τε καὶ ὕδωρ.

CXXXII. Τῶν δὲ δόντων ταῦτα ἐγένοντο οἶδε, Θεσσαλοὶ, Δολοπες, Αἰνῆνες, Περραιβοί, Λοχροί, Μάγνητες, Μηλῆες, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιῆται καὶ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων. (2) Ἐπὶ τούτοις οἱ Ἕλληνες ἔταμον ὄρκιον οἱ τῷ βαρβάρῳ πόλεμον ἀειράμενοι· τὸ δὲ ὄρκιον ὧδε εἶχε, ὅσοι τῷ Πέρσῃ ἔδωσαν σφῆας αὐτοὺς Ἕλληνας ἔόντες, μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάντων σφι εὐ τῶν πρηγμάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ. Τὸ μὲν δὴ ὄρκιον ὧδε εἶχε τοῖσι Ἕλλησι.

CXXXIII. Ἐς δὲ Ἀθήνας καὶ Σπάρτην οὐκ ἀπέμψε Ξέρξης ἐπὶ γῆς αἰτήσιν κήρυκας τῶνδε εἵνεκεν· πρότερον Δαρεῖον πέμψαντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ μὲν αὐτῶν τοὺς αἰτέοντας ἐς τὸ βάραθρον, οἱ δ' ἐς φρέαρ ἐσβαλόντες ἐκέλευον γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐκ τούτων φέρειν παρὰ βασιλέα. (2) Τούτων μὲν εἵνεκεν οὐκ ἐπέμψε Ξέρξης τοὺς αἰτήσοντας· ὅτι δὲ τοῖσι Ἀθηναίοις ταῦτα ποιήσας τοὺς κήρυκας συνήνεκε ἀνεθέλητον γενέσθαι, οὐκ ἔχω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφῶν ἡ χώρα καὶ ἡ πόλις ἐδηλώθη. Ἀλλὰ τοῦτο οὐ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην δοκέω γενέσθαι.

CXXXIV. Τοῖσι δὲ ὧν Λακεδαιμονίοις μῆνης κατέσκηψε Ταλθυβίου τοῦ Ἀγαμέμνονος κήρυκος. Ἐν γὰρ Σπάρτῃ ἐστὶ Ταλθυβίου ἱρὸν, εἰσι δὲ καὶ ἀπόγονοι Ταλθυβίου Ταλθυβιάδαι καλούμενοι, τοῖσι αἱ κηρυκῆται αἱ ἐκ Σπάρτης πᾶσαι γέρας δέδονται. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖσι Σπαρτιήταισι καλλιῖρσαι θυομένοισι οὐκ ἐγένετο· τοῦτο δ' ἐπὶ χρόνον συγνὸν ἦν σφι. (3)

HERODOTUS.

illa montium diductio, ut mihi plane adparebat, terræ motu effecta.

CXXX. Viæ autem duces, quærenti Xerxi an alius foret Peneo exitus in mare, rem accurate compertam habentes, responderunt : « Non est, rex, huic flumini alius exitus qui ad mare pertineat, nisi hic ipse : est enim tota Thessalia undique montibus cincta. » Ad hæc Xerxes dixisse memoratur : « Prudentes viri sunt Thessali : (2) itaque jam multo ante sibi præcaverunt, melius sibi consulentes, quum aliquin, tum quod terram incolunt captu et expugnatu facilem. Nulla enim alia re fuerit opus, nisi ut hoc flumen in illorum terram immittatur aggere ex hac convalle repulsum, et ex iis per quos nunc fluit alveis aversum ; quo universa Thessalia, præter montes, aquis mergeretur. » (3) Hæc dixit ad Aleuæ filios spectantia, quod illi, Thessali quum essent, primi Græcorum sese regi tradiderant, quos de communi gentis consilio societatem sibi pollicitos esse Xerxes arbitrabatur. His dictis, quæ voluerat contemplatius, Thermam renavigavit.

CXXXI. Ibi tum aliquammultos dies in Pieria est comoratus. Etenim montem Macedonicum tertia pars exercitus tondebat, ut illac universæ copiæ in Perrhæbos transirent. Interim præcones per Græciam ad postulandam terram dimissi redierunt ; alii vacui, alii terram et aquam adferentes.

CXXXII. Qui hæc dederunt populi, hi fere fuere : Thessali, Dolopes, Ænians, Perrhæbi, Locri, Magnetes, Malienses, Achæi Phthiotæ, Thebani et reliqui Bæoti, exceptis Thespiensibus et Plataënsibus. (2) Contra hos Græci il, qui bellum adversus barbarum susceperunt, fœdus pepigerunt interposito juramento, cujus hæc erat formula : Quicumque populi Græci Persæ sese tradiderint, nulla necessitate coacti, rebus suis bene habentibus, hos Delphico deo decimam *proventuum* dare debere. Hæc formula fœderis fuit a Græcis contra hos initi.

CXXXIII. Athenas autem et Spartam præcones ad terram postulandam Xerxes non misit, hac de causa : superiori tempore, quum ad hoc ipsum Darius legatos misisset, hos, qui postulatum venerant, Athenienses in barathrum, Lacedæmonii vero in puteum præcipitaverant, jussos ex his terram et aquam capere regi adferendam. (2) Hanc ob causam ad hos Xerxes non misit qui postularent. Quod quidem ob facinus adversus præcones admissum quidnam Atheniensibus mali acciderit, dicere non possum, nisi quod terra eorum et urbs evastata est : at hoc quidem non illam ob culpam puto accidisse.

CXXXIV. In Lacedæmonios vero incubuit Talthybii ira, præconis Agamemnonis. Est enim Spartæ Talthybii fanum : et supersunt ibi posterii Talthybii, Talthybiadæ nominati, quibus hoc privilegium datum est, ut omnia præconum munera apud Spartanos exerceant. (2) Ab illo vero tempore Spartanis sacra facientibus non contigit perilitare : idque longum per tempus apud eos obtinuit. (3) Quod

Ἀχθομένων δὲ καὶ συμφορῇ χρωμένων Λακεδαιμονίων, ἁλῆς τε πολλάκις συλλεγομένης καὶ κήρυγμα τοιόνδε ποιουμένων, εἰ τις βούλοιτο Λακεδαιμονίων πρὸ τῆς Σπάρτης ἀποπνήσκειν, Σπερθίης τε ὁ Ἀνηρί-
6 στου καὶ Βούλις ὁ Νικόλεω, ἄνδρες Σπαρτιῆται φύσι τε γεγονότες εὖ καὶ χρήμασι ἀνήκοντες ἐς τὰ πρῶτα, ἐβελονταὶ ὑπέδυσαν ποινὴν τίσειν Ξέρξῃ τῶν Δαρείου κηρύκων τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων. Οὕτω Σπαρ-
τιῆται τούτους ὡς ἀποθανευμένους ἐς Μήδους ἀπέ-
10 πειψαν.

CXXXV. Αὕτη τε ἡ τόλμα τούτων τῶν ἀνδρῶν θά-
ματος ἄξις, καὶ τὰδε πρὸς τούτοις τὰ ἔπεα. Πο-
ρευόμενοι γὰρ ἐς Σοῦσα ἀπικνέονται παρ' Ὑδάρνεα.
Ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρσης, στρατηγὸς δὲ τῶν
15 παραθαλασίων ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ. (2) ὃς σφεας ξείνια προθέμενος ἱστία, ξεινίζων δὲ εἴρετο λέγων τὰδε, « ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τί δὲ φεύγετε βασιλεῖ φίλοι γενέσθαι; ὁρᾶτε γὰρ ὡς ἐπίσταται βασιλεὺς ἄνδρας ἀγα-
θοὺς τιμᾶν, ἐς ἐμὲ τε καὶ τὰ ἐμὰ πρήγματα ἀποβλέ-
20 ποντες. (3) Οὕτω δὴ καὶ ὑμεῖς εἰ δοίητε ὑμέας αὐ-
τοῦς βασιλεῖ, δεδοξασθε γὰρ πρὸς αὐτοῦ ἄνδρες εἶναι ἀγαθοὶ, ἕκαστος ἂν ὑμῶν ἄρχοι γῆς Ἑλλάδος δόντος βασιλεός. » Πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τὰδε, « Ὑδάρ-
νες, οὐκ ἐξ Ἰσίου γίνεται ἡ συμβουλή ἢ ἐς ἡμᾶς τεί-
25 νουσα. (4) Τοῦ μὲν γὰρ πεπειρημένος συμβουλευέας, τοῦ δὲ ἄπειρος ἔων· τὸ μὲν γὰρ δούλος εἶναι ἐξεπί-
σται, ἐλευθερίης δὲ οὐκ ὀνειρεῖσθαι, οὐτ' εἰ ἔστι γλυκὺ οὐτ' εἰ μῆ. Εἰ γὰρ αὕτης πειρήσαιο, οὐκ ἂν δόρασι συμβουλευέας ἡμῖν περὶ αὐτῆς μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πε-
30 λέχεσι. » Ταῦτα μὲν Ὑδάρνεα ἀμείψαντο.

CXXXVI. Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ἀνέβησαν ἐς Σοῦσα καὶ βασιλεῖ ἐς ὅψιν ἦλθον, πρῶτα μὲν τῶν δορυφόρων κε-
λευόντων καὶ ἀνάγκῃ σφι προσφερόντων προσκυνέειν βασιλέα προσπίπτοντας οὐκ ἔφασαν ὠθεόμενοι πρὸς αὐ-
35 τῶν ἐπὶ κεφαλῇ ποιήσιν ταῦτα οὐδαμὰ· οὔτε γὰρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνέειν οὕτε κατὰ ταῦτα ἤκειν. (2) Ὡς δὲ ἀπειμαχέσαντο τούτο, δεύτερά σφι λέγουσι τὰδε καὶ λόγου τοιοῦδε ἐχόμενα, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, ἐπειψαν ἡμᾶς Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν
40 Σπάρτῃ ἀπολομένων κηρύκων, ποινὴν ἐκείνων τίσον-
τας. » (3) λέγουσι δὲ αὐτοῖς ταῦτα Ξέρξης ὑπὸ μεγα-
λοφροσύνης οὐκ ἔφη ὁμοίος εἶσθαι Λακεδαιμονίοις· ἐκείνους μὲν γὰρ συγγέαι τὰ πάντων ἀνθρώπων νόμιμα, ἀποκτείναντας κήρυκας, αὐτὸς δὲ τὰ ἐκείνοις ἐπιπλήσ-
45 σει, ταῦτα οὐ ποιήσιν, οὐδ' ἀνταποκτείνας ἐκείνους ἀπολύσειν Λακεδαιμόνιους τῆς αἰτίας.

CXXXVII. Οὕτω ἡ Ταλθυβίου μῆνις, καὶ ταῦτα ποιησάντων Σπαρτιητέων, ἐπαύσατο τὸ παραυτίκα, καί περ ἀπονοσσησάντων ἐς Σπάρτην Σπερθιάω τε καὶ
50 Βούλιος. (2) Χρόνῳ δὲ μετέπειτεν πολλῷ ἐπηγέρθη κατὰ τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμον, ὡς λέγουσι Λακεδαιμόνιοι. Τοῦτό μοι ἐν τοῖς θειότατον φαίνεται γενέσθαι. (3) Ὅτι μὲν γὰρ κατέσκηψε ἐς ἀγγέλους ἡ Ταλθυβίου μῆνις οὐδὲ ἐπαύσατο πρὶν ἢ

quum dolerent Lacedæmonii, et in magna ponerent calamitate, concione populi sæpius habita, et præconio edito in hanc sententiam, si quis vellet Lacedæmoniorum pro Sparta mortem obire; tum vero Sperthias Aneristi filius, et Bulis Nicolai, cives Spartani, et nobili loco nati, et opibus adprime eminentes, ultro sese obtulerunt ad pœnas Xerxi solvendas pro Darii præconibus Spartæ occisis. Ita hos Spartani, tamquam subituros supplicium, in Medos miserunt.

CXXXV. Estque et audacia ista horum virorum admi-
ratione digna, et eorumdem oratio, quæ fuit huiusmodi. Dum Susa proficiscuntur, veniunt ad Hydarnem. Is Hydarnes genere Persa erat, præfectus oræ maritimæ Asiæ; (2) qui eos ad hospitium vocatos, et liberaliter exceptos, his verbis interrogavit: « Viri Lacedæmonii, quid tandem respiciatis amici esse Regis? Me et res meas respicientes, videtis quo pacto sciat rex viros bonos honorare. (3) Ita igitur vos quoque si regi vos traderetis (nam viri boni esse ab ipso estis iudicati); unusquisque vestrum parti cuidam Græciæ imperaturus esset regis beneficio. » Ad hæc illi responderunt: « Hydarnes, non ex æquo proficiscitur hoc quod tu nobis des consilium. (4) Nam id, quod tu expertus es, nobis consulis: alterum autem non es expertus. Servire quidem nosti; libertatis vero nondum cepisti experimentum, utrum dulcis sit, annon. Hanc enim si esses expertus, consuleres nobis, ut pro ea non hastis modo pugnaremus, verum etiam securibus. » Hæc illi responderunt Hydarni.

CXXXVI. Inde ubi Susa adscenderunt, et in conspectum venere regis, primum quidem, iubentibus satellitibus et vim illis adferentibus ut in terram prostrati adorarent regem, neutiquam se, etiam si in caput ab illis detruderentur, id facturos aiebant; nec enim sui moris esse adorare hominem, nec ea caussa venisæ. (2) Tum, postquam ne id facerent ita repugnarunt, deinde hæc et his similia dixere: « Rex Medorum, miserunt nos Lacedæmonii, ut pro præconibus Spartæ occisis pœnam solvamus. » (3) Quibus Xerxes, ut erat generoso animo, hæc respondit: Non se similem futurum Lacedæmoniis: illos enim, occidendo præcones, jura omnibus hominibus sancta violasse; se vero, quod in illis damnet facinus, id non admissurum; neque illos vicissim interficiendo culpa liberaturum Lacedæmonios.

CXXXVII. Ita, ratione ista a Lacedæmoniis inita, pacata in præsens tempus est Talthybii ira, licet Spartam redierint Sperthias et Bulis. (2) At multo post tempore cruduit illa, ut alunt Laedæmonii, in bello Peloponnesiorum et Atheniensium. Quæ res, si qua alia, utique divinitus accidisse mihi videtur. (3) Nam, ut in legatos ingrueret Talthybii ira, neque cessaret priusquam exitum

ἐξῆλθε, τὸ δίκαιον οὕτω ἔφερε· τὸ δὲ συμπεσέειν ἐς τοὺς παῖδας τῶν ἀνδρῶν τούτων τῶν ἀναβάντων πρὸς βασιλέα διὰ τὴν μῆνιν, ἐς Νικολάν τε τὸν Βούλιος καὶ ἐς Ἀνήριστον τὸν Σπερθίω, ὃς εἶλε Ἀλίας τοὺς ἐκ Γί-
 6 ρυνθος ὀλκὰδι καταπλώσας πληρεῖς ἀνδρῶν, δῆλον ὢν μοι ὅτι θεῖον ἐγένετο τὸ πρῆγμα ἐκ τῆς μῆνης. (4) Οἱ γὰρ πεμφθέντες ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἄγγελοι ἐς τὴν Ἀσίην, προδοθέντες δὲ ὑπὸ Σιτάλκει τοῦ Τήρεω Θρηίκων βασιλέως καὶ Νυμφοδώρου τοῦ Πυθέεω ἀνδρός
 10 Ἀβδηρίτew, ἦλυσαν κατὰ Βισάνθην τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ ἀπαχθέντες ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀπέθανον ὑπ' Ἀθηναίων, μετὰ δὲ αὐτῶν καὶ Ἀριστέης ὁ Ἀδεϊμάντου Κορίνθιος ἀνὴρ. Ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου.

15 CXXXVIII. Ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον. Ἡ δὲ στρατηγασίη ἡ βασιλείος οὐνομα μὲν εἶχε ὥς ἐπ' Ἀθήνας ἔλυνει, κατίετο δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (2) Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα πρὸ πολλοῦ οἱ Ἕλληνες οὐκ ἐν ὁμοίῳ πάντες ἐποιεῦντο. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν δόντες
 20 γῆν τε καὶ ὕδωρ τῷ Πέρσῃ εἶχον θάρσος ὥς οὐδὲν πεισόμενοι ἄχαρι πρὸς τοῦ βαρβάρου. (3) οἱ δὲ οὐ δόντες ἐν δέσματι μεγάλῳ κατέστασαν, ἅτε οὔτε νεῶν εὐσεύων ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀριθμὸν ἀξιωμαχῶν δέ-
 25 ἀντάπτεσθαι τοῦ πολέμου, μηδιζόντων δὲ προθύμως.

CXXXIX. Ἐνθαῦτα ἀναγκαίῃ ἐξέργομαι γνώμην ἀποδείξασθαι ἐπιφθονον μὲν πρὸς τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, θμῶς δὲ, τῇ γ' ἐμοὶ φαίνεται εἶναι ἀληθές, οὐκ ἐπισχίσω. (2) Εἰ Ἀθηναῖοι καταρρωδῆσαντες τὸν
 30 ἐπιόντα κίνδυνον ἐξέλιπον τὴν σφετέρην, ἥ καὶ μὴ ἐκλιπόντες, ἀλλὰ αἰνάντες ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς Ξέρξῃ, κατὰ τὴν θάλασσαν οὐδαμῶς ἂν ἐπειρέοντο ἀντιεύμενοι βασιλεῖ. (3) Εἰ τοίνυν κατὰ τὴν θάλασσαν μηδεὶς ἡντιοῦτο Ξέρξῃ, κατὰ γε ἀν τὴν ἡπειρον τοιαδε ἐγένετο
 35 εἰ καὶ πολλοὶ τευχέων κιθῶνες ἔσαν ἐληλαμένοι διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ Πελοποννησίοις, προδοθέντες ἂν Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν συμμάχων οὐκ ἐκόντων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκῆς, κατὰ πόλιν ἀλίσκομένων ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ τοῦ βαρβάρου ἐμουνῶθησαν, μουνωθέντες δὲ ἂν
 40 καὶ ἀποδεξάμενοι ἔργα μεγάλα ἀπέθανον γενναίως. (4) Ἡ ταῦτα ἂν ἔπαθον, ἥ πρὸ τοῦ δρέοντες ἂν καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μηδιζόντας ὁμολογῇ ἂν ἐχρήσαντο πρὸς Ξέρξῃ. Καὶ οὕτω ἂν ἐπ' ἀμφοτέρω ἡ Ἑλλὰς ἐγένετο ὑπὸ Πέρσῃσι. (5) Τὴν γὰρ ὠφελὴν τὴν τῶν
 45 τευχέων τῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένων οὐ δύναμαι πυθέσθαι, ἥτις ἂν ᾖ βασιλείος ἐπικρατέοντος τῆς θαλάσσης. (6) Νῦν δὲ Ἀθηναίους ἂν τις λέγων σωτήρας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἂν ἀμαρτάνοι τάληθός. Οὗτοι γὰρ ἐπὶ ὁκότερα τῶν προηγουμένων ἐτράποντο,
 50 ταῦτα βέβαιον ἔμελλε· ἐλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα περιεῖναι ἑλευθέρην, τοῦτο τὸ Ἕλλησιν πᾶν τὸ λοιπὸν, ὅσον μὴ ἐμῆδισε, αὐτοὶ οὗτοι ἔσαν οἱ ἐπεγεύραντες καὶ βασιλέα μετὰ γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. (7) Οὐδέ σφας χρηστήρια φοβερὰ ἐλθόντα ἐκ Δελφῶν καὶ ἐς

esset nacta, id jus et fas ferebat : quod vero in filios ingruerit horum virorum qui pacandæ ejus causa ad regem erant profecti, in Nicolaum Bulidis filium, et in Sperthiæ filium Aneristum, qui Halienses [*alii* piscatores] Tirynthios cepit, navi oneraria navigans viris repleta ; id igitur ex divini numinis memore ira accidisse plane mihi fit manifestum. (4) Hi enim, quum a Lacedæmonis legati missi essent in Asiam, proditi a Sitalce Terei filio, Thracum rege, et Nymphodoro Pythæ filio Abderita, intercepti sunt prope Bisanthen ad Hellespontum ; et in Atticam abducti, interfecti sunt ab Atheniensibus, cum eisque Aristæas Adimanti filius, Corinthius. Sed hoc quidem multis annis post hanc regis accidit expeditionem.

CXXXVIII. Sed ad superiorem revertor narrationem. Regis hæc expeditio titulum quidem habebat tamquam adversus Athenas tendens, sed contra universam dirigebatur Græciam. (2) Qua re multo ante cognita, non eodem modo Græci omnes erant adfecti. Quippe eorum alii, quum terram et aquam Persæ dedissent, confidebant nihil mali a barbaro sibi illatum iri : (3) alii vero, qui non dederant, ingenti metu tenebantur ; quum nec navium idoneus numerus esset in Græcia, quibus excipere invadentem hostem possent, et multitudo arma capere nollit, sed haud cunctanter faveret Medis.

CXXXIX. Atque hoc loco necessitas me cogit, ut sententiam dicam, invidiosam quidem illam apud plerosque homines : nec tamen me retinebo, quin id, quoniam manifeste verum mihi videtur, pronunciem. (2) Si Athenienses imminentis periculi metu terra sua excessissent, aut si manentes tradidissent se Xerxi, Græcorum nulli periculum facturi erant mari occurrendi regi. (3) Quodsi ergo mari nemo restitisset Xerxi, in continenti utique ita se res erat habitura : quantumvis multæ murorum lorice per Isthmum fuissent a Peloponnesiis erectæ, deserti Lacedæmonii a sociis (non illis quidem volentibus, sed necessitate coactis, quippe quorum civitates singulatim ab hostium classe fuissent expugnæ) soli fuissent relictæ : soli autem relictæ, fortibus editis facinoribus, generose erant occubituri. (4) Aut hoc fato erant functuri : aut, priusquam illud forent experti, quum vidissent reliquos Græcos cum Medis sentire, ipsi quoque deditionem erant facturi : atque ita, utrumlibet accidisset, Græcia in potestate erat futura Persarum. (5) Nam murorum illorum per Isthmum ductorum quamnam futura fuisset utilitas, exputare equidem non possum, quando rex maris tenuisset imperium. (6) Nunc si quis dicat, Athenienses sospitatores fuisse Græciæ, non aberraverit a vero : etenim, utram rationem rerum gerendarum illi sequerentur, ea ratio præponderatura erat. Itaque, quum hoc sint secuti ut libera maneret Græcia, hi soli sunt, qui, quidquid Græcæ nominis reliquum erat quod cum Medis non sentiret, id excitarunt, quique, secundum deos utique, regem repulerunt. (7) Neque eos oracula terribilia Delphis advenientia, ingentemque incutientia metum, movere potuerunt ut

δεῖμα βαλόντα ἐπίσειε ἐκλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καταμείναντες ἀνέσχοντο τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν δέξασθαι.

CXL. Πέμπσαντες γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Δελφοὺς θεο-
6 πρόπους χρηστηριάζεσθαι ἔσαν ἐτοίμοι· καὶ σφι ποιή-
σαι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα, ὥς ἐς τὸ μέγαρον
ἐσελθόντες ἔζοντο, χρᾶ ἢ Πυθίη, τῇ οὐνομα ἦν Ἀριστο-
νίκη, τάδε,

10 Ὁ μέλει, τί κάθησθε; λιπὸν φεῦγ' ἔσχατα γαίης
δῶματα καὶ πόλιος τροχοειδὲς ἄκρα κάρηνα.
Οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἐμπεδον οὔτε τὸ σῶμα,
οὔτε πόδες νέστοι οὔτ' ὦν χεῖρες, οὔτε τὴ μέσση
λείπεται, ἀλλ' ἀέθληα πέλει· κατὰ γὰρ μιν ἐρείπει
15 πῦρ τε καὶ ὀξὺς Ἄρης, Συριγηγνὲς ἄρμα διώκων.
Πολλὰ δὲ κἀλλ' ἀπολεῖ πυργώματα, κοῦ τὸ σὸν οἶον·
πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῶ πυρὶ δώσει,
οἱ που νῦν ἰδρῶτι βρούμενοι ἐστήκασι,
δείματι παλλόμενοι, κατὰ δ' ἀκορᾶτος ὀρόφοισι
αἵμα μέλαν κέχυνται, προῖδὸν κακότητος ἀνάγκας
20 Ἄλλ' ἴσον ἐξ ἀδύτου, κακοὶ δ' ἐπικίδνατε θυμόν.

CXLI. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν Ἀθηναίων θεοπρό-
ποι συμφορῇ τῇ μεγίστῃ ἐχρέοντο. Προβάλλουσι δὲ
σφείας αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κακοῦ τοῦ κεχρημένου Τίμων ὁ
Ἀνδροβούλου, τῶν Δελφῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μά-
26 λιστα, συνεβούλευε σφι ἱκετηρίας λαβοῦσι δεύτερα αὖ-
τις ἐλθόντας χρᾶσθαι τῷ χρηστηρίῳ ὥς ἱκέτας. (2)
Πειθομένοισι δὲ ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι καὶ λέγουσι,
« ὦναξ, χρῆσον ἡμῖν ἄμεινόν τι περὶ τῆς πατρίδος, αἰ-
δεσθεὶς τὰς ἱκετηρίας τάσδε τὰς τοι ἤκομεν φέροντες· ἢ
30 οὐ τοι ἀπιμεν ἐκ τοῦ ἀδύτου, ἀλλ' αὐτοῦ τῇδε μενέομεν
ἔστ' ἂν καὶ τελευτήσωμεν. » ταῦτα δὲ λέγουσι ἡ πρό-
μαντις χρᾶ δεύτερα τάδε,

Οὐ δύναται Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλᾶσθαι
λισσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μήτιδι πυκνῇ.
35 Σαὶ δὲ τόδ' αὖτις ἔπος ἐρέω, ἀδάμαντι πελάσσας.
Τῶν ἄλλων γὰρ ἄλισκομένων δσα Κέκροπος οὐρος
ἐντὸς ἔχει κευθμών τε Κιθαιρώνας ζαθέσιο,
τείχος Τριτογενεῖ ζῦλινον διδοὶ εὐρύσκα Ζεὺς
μοῦνον ἀπόρρητον τελεθεῖν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.
40 Μὴδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεδὸν ἰόντα
πολλὸν ἀπ' ἡπαίρου στρατὸν ἥσυχος, ἀλλ' ὑποχωρεῖν
νῶτον ἐπιστρέψας· ἐτι τοί ποτε κἀντίος ἔσση.
Ὡ θεήη Σαλαμῆς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
ἢ που σιδικαμένης Δημήτερος ἡ συνιούσης.

46 CXLIH. Ταῦτ' αὖ σφι ἡπιώτερα γὰρ τῶν προτέρων καὶ
ἦν καὶ ἐδόκεε εἶναι, συγγραφάμενοι ἀπαλλάσσοντο ἐς
τὰς Ἀθήνας. Ὡς δὲ ἀπελθόντες οἱ θεοπρόποι ἀπήγγελ-
λον ἐς τὸν δῆμον, γνῶμαι καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐγίνοντο
διζημένων τὸ μαντήϊον, καὶ αἶδε συνεστηκυῖαι μάλιστα.
60 (2) Τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγον μετεξέτεροι δοκέειν σφι
τὸν θεὸν τὴν ἀκρόπολιν χρῆσαι περιέσεσθαι· ἡ γὰρ
ἀκρόπολις τὸ πάλαι τῶν Ἀθηνέων βῆχ' ἐπέφρακτο. Οἱ
μὲν δὲ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τοῦτο τὸ ζῦλι-
νον τεῖχος εἶναι· (3) οἱ δ' αὖ ἔλεγον τὰς νέας ση-
66 μαίνειν τὸν θεόν, καὶ ταύτας παραρτέσθαι ἐκέλευον τὰ
ἄλλα ἀπέντας. Τοὺς ὧν δὲ τὰς νέας λέγοντας εἶναι τὸ

Græciam desererent: sed permanentes sustinuerunt inva-
dentem fines suos hostem.

CXL. Missis enim Delphos legatis consulere oraculum
Athenienses voluerant. Qui legati postquam, peractis circa
templum legitimis caerimoniis, ædem erant ingressi conse-
derantque, hoc eis Pythia, cui nomen erat Aristonica, ora-
culum ediderat:

O miseri, quid sedetis? fugite ad extrema terrarum, relictis
ædibus et summis collibus in-orbem-condite urbis.
Nec enim caput firmum manebit, nec corpus,
nec extremi pedes, neque manus, nec de media quidquam
supererit, sed perniciēs advenit. Disturbabit enim illam
et ignis, et acer Mavors, Syriacum agens currum.
Multaque etiam alia munita perdet loca, non modo tuum:
multaque Immortalium templa rabido dabit igni,
quæ jam nunc passim stant audente fluenta,
metuque tremētia: et de summis tectis
sanguis ater defluit, inevitabilium prænunciūs malorum.
Sed excedite hoc penetrali, et animi robur opponite malis.

CXLI. His auditis, Atheniensium legati gravissimo luctu
erant affecti. Qui quom ob nunciatam calamitatem prorsus
abjecissent animum, Timon Androbuli filius, civis Delphen-
sis, spectatus in primis inter suos, consuluit eis, ut sumpto
oleæ ramo iterum intrarent, et supplicum habitu denuo pe-
terent oraculum. (2) Cui quom illi obsecuti essent, dixit
sentque: « O rex Apollo, melius nobis oraculum de patria
ede, hos supplicum ramos respiciens, quos tibi ferimus;
aut ex hoc penetrali non discedimus, sed hic manebimus
usque dum vita excedamus: » hæc ubi dixerunt, alterum
illis oraculum Pythia edidit hujusmodi:

Non potest Pallas Jovem Olympium flectere,
multis illum verbis precatā prudentique consilio. [mitate.
Tibi vero hoc rursus verbum edico, adamantis simile fr-
Quando cætera omnia capientur, quæ intra Cecropis fines
et sacri Cithæronis latebras sunt comprehensa;
Tritoniæ hoc dat late-cernens Jupiter, ut ligneus muros
solus inexpugnabilis sit, qui te tuosque liberos servet.
Neque tu equitum mane peditumque invadentem [te,
a continente numerosum exercitum tranquillū; sed recipere
terga vertens. Erit tempus, quom tu etiam contra stabis.
O divina Salamis! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

CXLII. Quæ quom mitiora ipsis essent esseque videren-
tur quam prius editum oraculum, scripto hæc consignā-
runt, et redierunt Athenas. Id ipsum vero responsum
postquam reversi legati ad populum retulere, et aliæ multæ
dicebantur sententiæ ab his qui in mentem oraculi inqui-
rebant, et hæc duæ maxime inter se conflictantes. (2) Di-
cebant seniorum nonnulli, videri sibi deum significare su-
perfuturam esse arcem. Erat enim olim arx Athenarum
septo munita: hi igitur, id septum cogitantes, hunc esse li-
gneum illum murum conjectabantur. (3) Alii contra, naves,
aiebant, a deo significari; hasque parandas esse atque in-
struendas, omisis aliis rebus omnibus, contendebant. Hi

ξύλινον τεῖχος ἔσφαλλε τὰ δύο τὰ τελευταῖα βηθέντα ὑπὸ τῆς Πυθίης,

Ὡς θείη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
ἢ που σκιδναμένης Δημήτερος ἢ συνοδός.

6 (4) Κατὰ ταῦτα τὰ ἔπεα συνεχόντο αἱ γνώμαι τῶν
φαμένων τὰς νέας τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι· οἱ γὰρ χρη-
σμολόγοι ταύτη ταῦτα ἐλάμβανον, ὡς ἀμφὶ Σαλαμῖνα
δεῖ σφέας ἐσωθῆναι ναυμαχίην παρασκευασαμένους.

CXLIII. Ἦν δὲ τῶν τις Ἀθηναίων ἀνὴρ ἐς πρῶ-
10 τους νεωστὶ παριῶν, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Θεμιστοκλῆς,
παῖς δὲ Νεοκλέος ἐκαλέετο. (2) Οὗτος ὠνήρ οὐκ ἔφη
πᾶν ὁρθῶς τοὺς χρησμολόγους συμβάλλεσθαι, λέγων
τοιαῦτα, εἰ ἐς Ἀθηναίους εἶχε τὸ ἔπος εἰρημένον ἐόντως,
οὐκ ἂν οὕτω μιν δοκέειν ἡπίως χρησθῆναι, ἀλλ' ὧδε,
15 « ὦ σχετλίη Σαλαμίς » ἀντὶ τοῦ, « ὦ θείη Σαλαμίς, »
εἰ πέρ γε ἐμελλον οἱ οἰκήτορες ἀμφ' αὐτῇ τελευτήσῃν.
(3) ἀλλὰ γὰρ ἐς τοὺς πολεμίους τῷ θεῷ εἰρῆσθαι τὸ
χρηστήριον συλλαμβάνοντι κατὰ τὸ ὁρθόν, ἀλλ' οὐκ ἐς
Ἀθηναίους. Παρασκευάζεσθαι ὦν αὐτοὺς ὡς ναυμα-
20 χήσοντας συνεβούλευε, ὡς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλίνου
τεῖχους. (4) Ταύτη Θεμιστοκλῆος ἀποφαινομένου Ἀ-
θηναῖοι ταῦτα σφι ἐγνώσαν αἰρετώτερα εἶναι μᾶλλον ἢ
τὰ τῶν χρησμολόγων, οἱ οὐκ ἔων ναυμαχίην ἀρτῆ-
σθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶναι οὐδὲ χεῖρας ἀνταίρεσθαι, ἀλλ'
25 ἐκλιπόντας χώρῃν τὴν Ἀττικὴν ἄλλην τινὰ οἰκίζῃν.

CXLIV. Ἐτέρη τε Θεμιστοκλεῖ γνώμη ἐμπροσθε
ταύτης ἐς καιρὸν ἤρτισε, ὅτε Ἀθηναῖοις γενομένων
χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων
σφι προσήλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἐμελλον λάξεσθαι ὁ-
30 ρχιδὸν ἑκάστος δέκα δραχμάς. (2) Τότε Θεμιστοκλῆς
ἀνέγνωσε Ἀθηναίους τῆς διαιρέσεως ταύτης παυσαμέ-
νους νέας τούτων τῶν χρημάτων ποιήσασθαι διηχοσίας
ἐς τὸν πόλεμον, τὸν πρὸς Αἰγινήτας λέγων· οὗτος γὰρ
ὁ πόλεμος συστάς ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα, ἀναγ-
35 κάσας θαλασσίους γενέσθαι Ἀθηναίους. (3) Αἱ δὲ
ἐς τὸ μὲν ἐποιήθησαν, οὐκ ἐχρήσθησαν, ἐς δὲ ὅν δὲ
οὕτω τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο. Αὐταί τε δὴ αἱ νέες τοῖσι
Ἀθηναίοις προποιοῦνθαι ὑπῆρχον, ἐτέρας τε ἴδου
προσναυπηγέσθαι. (4) Ἐδοξέ τε σφι μετὰ τὸ χρη-
40 στήριον βουλευομένοις ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν
βάρβαρον δέκεσθαι τῇσι νηυσὶ πανδήμει, τῷ θεῷ πει-
θομένους, ἅμα Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοις. Τὰ μὲν
δὲ χρηστήρια ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοις ἐγεγόνει.

CXLV. Συλλεγομένων δὲ ἐς ταῦτ' ὧν περὶ τὴν
45 Ἑλλάδα Ἑλλήνων τῶν τὰ ἀμείνω φρονούντων καὶ δι-
δόντων σφίσι λόγον καὶ πίστιν, ἐνθαῦτα ἔδοξε βουλευο-
μένοις αὐτοῖσι πρῶτον μὲν χρημάτων πάντων καταλ-
λάσσεσθαι τὰς τε ἔχθρας καὶ τοὺς κατ' ἀλλήλους ἐόντας
πολέμους· ἔσαν δὲ πρόστινας καὶ ἄλλους ἐγκεχειρημένοι, δ
50 δὲ ὦν μέγιστος Ἀθηναῖοις τε καὶ Αἰγινήταις. (2)
Μετὰ δὲ πυνθανόμενοι Ξέρξης σὺν τῷ στρατῷ εἶναι ἐν
Σάρδισι, ἐβουλεύσαντο κατασκόπους πέμπειν ἐς τὴν
Ἀσίην τῶν βασιλέος πρηγμάτων, ἐς Ἄργος τε ἀγγέλους

vero ipsi, qui naves esse dicebant ligneum murum, in duo-
bus postremis Pythias versibus illis haesitabant :

O divina Salamis ! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

(4) Quae ob verba conturbabantur animi eorum qui naves
interpretabantur ligneum murum. Nam interpretes oracu-
li in hanc sententiam verba haec accipiebant, quasi ad Sala-
minem essent cladem accepturi, si ad navalem pugnam sese
comparassent.

CXLIII. Erat autem Athenis vir quidam, nuper inter pri-
marios cives locum consecutus, cui erat nomen Themisto-
cles, vulgo vero Neoclis filius adpellabatur. (2) Hic vir,
negans recte ista accipi ab oraculorum interpretibus, in
hanc sententiam disseruit : Si vere ad Athenienses spectaret
istud dictum, non adeo mihi verbo usurum fuisse, ait, deum,
sed « O misera Salamis » dicturum fuisse, non « O divina
Salamis ; » si quidem circa eam perituri essent incolae. (3)
Sed enim in hostes valere dei responsum, si quis illud recte
intelligat, non in Athenienses. Itaque suavit civibus, ut
ad navalem pugnam sese compararent ; hunc enim esse li-
gneum murum. (4) Hanc in partem quum sententiam The-
mistocles dixisset, censuerunt Athenienses potius esse
hanc rationem, quam illam quae erat ab oraculorum inter-
pretibus proposita : qui, adparatum navalis pugnae dissua-
dentes, summam rei in eo verti contendebant, sed, ne ma-
nus quidem contra invadentes hostes tollerent, sed, relicta
prorsus Attica, in alia terra novas sedes quaererent.

CXLIV. Alia vero etiam ante hanc ejusdem Themistoclis
sententia opportune vicerat. Quum ingentes fuissent in
Atheniensium aerario pecuniae, quae ex metallis a Lauro
redierant, in eoque res esset, ut ea pecunia viritum civibus
divideretur, et unusquisque decem acciperet drachmas ; (2)
tunc Themistocles persuaserat civibus, ut, omitta illa dis-
tributione, naves ex hac pecunia ducentas edificarent ad
bellum, bellum cum Aeginetis intelligens. Hoc enim bellum,
tunc conflatum, Graeciae fuit salutis, eo quod Athenienses
mari dare operam coegit. (3) Sed naves haec, ad quem
comparatae fuerant usum, in eum quidem non sunt ad-
hibita : at ita tamen opportuno tempore in promptu fuere
Graeciae. Has igitur naves, ante comparatas, tunc habuere
Athenienses ; praeterque eas aliae erant aedificandae. (4) Et
post acceptum oraculi responsum habita deliberatione de-
creverunt, deo obsequentes cum omnibus copiis naves
conscendere, et mari, una cum eis ex Graecis qui ita vellent,
excipere barbarum Graeciam invadentem. Ista igitur, quae
dixi, oracula Atheniensibus evenerant.

CXLV. Postquam vero in unum locum convenere qui-
cumque ex Graecis Graeciam incolentibus meliora sentiebant,
ibi tum collatis inter se sermonibus, fideque data, de com-
muni consilio placuit, primum rerum omnium componere
inimicitias et mutua bella, quae inter ipsos obtinebant.
Erant autem et contra alios Athenienses et Aeginetas. (2) Deinde vero,
quum rescivissent Sardibus cum exercitu esse Xerxem,
placuit speculatores mittere in Asiam, qui res regis explo-
rarent ; tum et Argos mittere legatos, societatem adversus

ἐμαχιμὴν συνθησομένους πρὸς τὸν Πέρσην, καὶ ἐς Σικελίην ἄλλους πέμπειν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένους, ἐς τε Κέρκυραν, κελεύοντας βουθέειν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐς Κρήτην ἄλλους, φρονήσαντες εἴ πως ἐν τε γένοιτο τὸ Ἑλληνικὸν καὶ εἰ συγκύψαντες τούτῳ πρήσσοιεν πάντες, ὡς δεινῶν ἐπιόντων ὁμοίως πᾶσι Ἕλλησι. Τὰ δὲ Γέλωνος πρήγματα μέγала ἐλέγετο εἶναι, οὐδαμῶν Ἑλληνικῶν τῶν οὐ πολλὸν μέζω.

CXLVI. Ὡς δὲ ταῦτά σφι ἔδοξε, καταλυσάμενοι τὰς ἔχθρας πρῶτα μὲν κατασκόπους πέμπουσι ἐς τὴν Ἀσίην ἄνδρας τρεῖς. (2) Οἱ δὲ ἀπικόμενοί τε ἐς Σάρδεις καὶ καταμαθόντες τὴν βασιλείου στρατιήν, ὡς ἐπαῖστοι ἐγένοντο, βασιανθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἀπήγνοντο ὡς ἀπολούμενοι. Καὶ τοῖσι μὲν κατακέκριτο θάνατος, (3) Ξέρξης δὲ ὡς ἐπύθετο ταῦτα, μεμφθεὶς τῶν στρατηγῶν τὴν γνώμην πέμπει τῶν τινὰς δορυφόρων, ἐντεταμένους, ἵνα καταλάβωσι τοὺς κατασκόπους ζῶντας, ἄγειν παρ' ἐαυτῶν. (4) Ὡς δὲ ἔτι περιέοντας αὐτοὺς κατέλαβον καὶ ἤγον ἐς ὄψιν τὴν βασιλείου, τὸ ἐνθεῦτεν πυθόμενος ἐπ' οἷσι ἦλλον, ἐκέλευσέ σφας τοὺς δορυφόρους περιάγοντας ἐπιδείκνυσθαι πάντα τε τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ τὴν ἵππον, ἐπεὶ δὲ ταῦτα θεούμενοι ἕωςι πλήρεις, ἀποπέμπειν ἐς τὴν ἂν αὐτοὶ ἐθέλωσι χώραν Ἀσινέας.

CXLVII. Ἐπιλέγων δὲ τὸν λόγον τόνδε ταῦτα ἐνετέλλετο, ὡς εἰ μὲν ἀπόλυντο οἱ κατάσκοποι, οὗτ' ἂν τὰ ἐαυτοῦ πρήγματα προεπύθοντο οἱ Ἕλληνες ἐόντα λόγου μέζω, οὗτ' ἂν τι τοὺς πολέμους μέγα ἐσινέατο, ἄνδρας τρεῖς ἀπολέσαντες. (2) νοστήσαντων δὲ τούτων ἐς τὴν Ἑλλάδα δοκέειν ἔφη ἀκούσαντας τοὺς Ἕλληνας τὰ ἐαυτοῦ πρήγματα πρὸ τοῦ στόλου τοῦ γινομένου παραδῶσειν σφᾶς τὴν ἰδίην ἐλευθερίην, καὶ οὕτω οὐδὲ δεήσειν ἐπ' αὐτοὺς στρατηλατέοντας πρήγματα ἔχειν. (3) Οἷκε δὲ αὐτοῦ αὕτη ἡ γνώμη τῇ ἑτέρᾳ. Ἐὼν γὰρ ἐν Ἀβύδῳ ὁ Ξέρξης εἶδε πλοία ἐκ τοῦ Πόντου σιταγόντ' ἀνὰ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐς τε Αἰγίνα καὶ Πελοπόννησον κομιζόμενα. (4) Οἱ μὲν δὲ παρέδρου αὐτοῦ ὡς ἐπύθοντο πολέμια εἶναι τὰ πλοία, ἐτοίμοι ἔσαν αἰρεῖν αὐτὰ, ἐσθλέοντες ἐς τὸν βασιλέα δόκτε παραγγελέει. Ὁ δὲ Ξέρξης εἶρετο αὐτοὺς δκοι πλώσειν· οἱ δὲ εἶπαν « ἐς τοὺς σούς πολέμους, ὧ δέσποτα, σῖτον ἄγοντες. » (5) Ὁ δ' ἰπολαθὼν ἔφη, « οὐκῶν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ πλώμεν ἐνθα τ' ὦ καὶ οὗτοι τοῖσι τε ἄλλοις ἐξηρτωμένοι καὶ σίτω. Τί δῆτα ἀδικέουσι οὗτοι ἡμῖν σιτία παρακομιζόντες; » (6) Οἱ μὲν νυν κατὰ σκοποὶ οὕτω θητάμενοι τε καὶ ἀποπεμφθέντες ἐνόστησαν ἐς τὴν Εὐρώπην.

CXLVIII. Οἱ δὲ συνομιῶται Ἑλλήνων ἐπὶ τῷ Πέρσῃ μετὰ τὴν ἀποπέμψιν τῶν κατασκοπῶν δευτέρᾳ ἐπέμπον ἐς Ἄργος ἀγγέλους. Ἀργεῖοι δὲ λέγουσι τὰ κατ' ἐαυτοὺς γενέσθαι ὧδε. (2) Πυθέσθαι γὰρ αὐτίκα κατ' ἄρχας τὰ ἐκ τοῦ βασιλέως ἐγχειρόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πυθόμενοι δὲ, καὶ μαθόντες ὡς σφας οἱ Ἕλληνες πειρήσονται παραλαμβάνοντες ἐπὶ τὸν Πέρσην, πέμ-

Persas conciliaturos; item alios in Siciliam mittere ad Gelonem Dinomenis filium, et in Coreyam, qui auxilia Graecis mittenda postularent; denique alios in Cretam: hoc consilio, ut, si fieri posset, in unum coalesceret Graecum omne genus, cunctique concordēs junctis agerent viribus; quippe cunctis pariter Graecis imminente periculo. Dicebantur autem permagnae esse res Gelonis, multo ampliores quam ullius populi Graeci.

CXLVI. Illis ita decretis, depositis inimiciis, primum speculatores mittunt in Asiam, tres viros. (2) Qui postquam Sardes venerunt, exercitumque explorarunt regis, deprehensi sunt, tortique a ducibus copiarum pedestrium, abducebantur supplicio adficiendi: capitis enim erant damnati. (3) Quod ubi Xerxes rescivit, improbata ducum sententia, satellitum nonnullos misit jussos ad se adducere speculatores, si vivos etiam nunc nacti essent. (4) Qui quum illos superstites invenissent, et in conspectum produxissent regis; tum vero rex, postquam ex eis quasivisset qua causa venissent, imperavit satellitibus, ut circumdicerent homines; pedestremque omnem exercitum et equitatum illis ostenderent, spectaculoque satiatos, in quamenumque vellent ipsi regionem dimitterent incolumes.

CXLVII. Ista imperans rex, hanc rationem adjecit, ut diceret, si perissent speculatores, nec praescituros fuisse Graecos quanto regis copiae sint fama ampliores, nec ipsos magnum incommodum hostibus fuisse adlaturos tribus occisis viris: (2) verum hi si in Graeciam redierint, videri Graecos, cognitum rebus ipsius, ante susceptam hanc expeditionem libertatem suam tradituros; atque ita ne opus quidem Persis fore, ut ducendi adversus illos exercitus molestiam sustineant. (3) Similis ista regis sententia fuit alteri huic. Quum Abydi Xerxes versaretur, conspicuus est naves frumentarias ex Ponto per Hellespontum navigantes, et Aeginam atque Peloponnesum petentes. (4) Consilarii igitur qui adsidebant ei, ut cognoverunt hostiles esse naves, capere illas erant parati, respicientes nutum regis, quando ille imperium esset daturus. Xerxes vero ex illis quasivit, Quorsum navigarent. Qui ut dixere, « Ad tuos hostes, domine; frumentum eis advehentes: » (5) respondit ille: « Atque etiam nos eodem navigamus, quo hi, et aliis rebus et frumento instructi. Quid ergo mali hi faciunt, quod frumentum nobis adportent? » (6) Speculatores igitur, quos dixi, postquam omnia spectarunt et a Xerxe dimissi sunt, ita in Europam rediere.

CXLVIII. Graeci contra Persam conjurati, postquam in Asiam speculatores mandarunt, porro Argos miserunt legatos. Aiunt autem Argivi, res tunc apud se in hunc modum esse gestas. (2) Statim ab initio cognitos ipsis fuisse adparatos quos adversus Graeciam faceret Barbarus: quumque simul intellexissent operam daturus esse Graecos, ut sese in societatem contra Persas adsciscerent, legatos se misisse

ψαι θεοπρόπους ἐς Δελφούς, τὸν θεὸν ἐπειρησμένους, ὥς σφι μέλλει ἀριστον ποιεῖσι γενέσθαι· (3) νεωστὶ γὰρ σφείων τεθνάναι ἐξακισχιλίου ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Κλεομένηος τοῦ Ἀναξανδρίδου, τῶν δὲ εἵνεκεν πέμ-
 6 πειν. Τὴν δὲ Πυθίην ἐπειρωτεύουσι αὐτοῖσι ἀνελέειν τὰδε·

Ἐχθρὰ περικτιόνεσσι, φίλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν,
 εἰσω τὸν προβόλαιον ἔχων πεφυλαγμένος ἦσο
 καὶ κεφαλὴν πεφύλαξο· κάρη δὲ τὸ σῶμα σώσει.

10 (4) Ταῦτα μὲν τὴν Πυθίην χρῆσαι πρότερον, μετὰ δὲ ὥς ἐλθεῖν τοὺς ἀγγέλους ἐς δὴ τὸ Ἄργος, ἐπελθεῖν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον καὶ λέγειν τὰ ἐντεταλμένα. (5) Τοὺς δὲ πρὸς τὰ λεγόμενα ὑποκρίνασθαι ὥς ἐτοίμοι εἰσι Ἄργεῖοι ποιεῖν ταῦτα τριήκοντα ἔτα εἰρήνην σπείσάμενοι
 15 Λακεδαιμονίοισι καὶ ἡγεμόνεσι κατὰ τὸ ἥμισυ πάσης τῆς συμμαχίας· καίτοι κατὰ γὰρ τὸ δίκαιον γίνεσθαι τὴν ἡγεμονίην ἑωυτῶν, ἀλλ' ὁμῶς σφι ἀποχρᾶν κατὰ τὸ ἥμισυ ἡγεομένοισι.

CXLIX. Ταῦτα μὲν λέγουσι τὴν βουλὴν ὑποκρίνα-
 20 σθαι, καίπερ ἀπαγορεύοντός σφι τοῦ χρηστηρίου μὴ ποιεῖσθαι τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμμαχίην· (2) σπουδὴν δὲ ἔχειν σπονδὰς γενέσθαι τριηκοντοετίδας, καίπερ τὸ χρηστήριον φοβεομένοισι, ἵνα δὴ σφι οἱ παῖ-
 25 δες ἀνδρωθέωσι ἐν τοῦτοισι τοῖσι ἔτεσι· μὴ δὲ σπονδῶν ἰουστῶν ἐπιλέγεσθαι, ἣν ἄρα σφέας καταλάβῃ πρὸς τῷ γεγονότι κακῷ ἄλλο πταῖσμα πρὸς τὸν Πέρσην, μὴ τὸ λοιπὸν ἔωσι Λακεδαιμονίων ὑπήκοοι. (3) Τῶν δὲ ἀγ-
 30 γέλων τοὺς ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρὸς τὰ βηθέντα ἐκ τῆς βουλῆς ἀμειψάσθαι τοισίδε, περὶ μὲν σπονδῶν ἀνοίσειν
 35 ἐς τοὺς πλεῖνας, περὶ δὲ ἡγεμονίας αὐτοῖσι ἐντετάλθαι ὑποκρίνασθαι, καὶ δὴ λέγειν, σφὶ μὲν εἶναι δύο βασι-
 40 λέας, Ἄργεῖοι δὲ ἓνα· οὐκ ὦν δυνατόν εἶναι τῶν ἐκ Σπάρτης οὐδέτερον παῦσαι τῆς ἡγεμονίας, μετὰ δὲ δύο τῶν σφετέρων διμήψηρον τὸν Ἄργεῖον εἶναι κωλύειν οὐ-
 36 δέν. (4) Οὕτω δὲ οἱ Ἄργεῖοι φασὶ οὐκ ἀνασχέσθαι τῶν Σπαρτιητῶν τὴν πλεονεξίην, ἀλλ' ἐλέσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἄρχεσθαι ἢ τι ὑπεῖξαι Λακεδαιμο-
 40 νίοισι, προεῖπαί τε τοῖσι ἀγγέλοις πρὸ δύντος ἡλίου ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Ἄργείων χώρας, εἰ δὲ μὴ, πε-
 40 ριέψεσθαι ὡς πολεμίους.

CL. Αὐτοὶ μὲν Ἄργεῖοι τοσαῦτα τούτων περὶ λέ-
 45 γουσι· ἔστι δὲ ἄλλος λόγος λεγόμενος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς Ξέρξης ἐπεμψε κήρυκα ἐς Ἄργος πρότερον ἢ περὶ ὁρμῆσαι στρατεῦσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ἐλθόντα
 46 δὲ τοῦτον λέγεται εἶπαι, « ἄνδρες Ἄργεῖοι, βασιλεὺς Ξέρξης τὰδε ὑμῖν λέγει. Ἡμεῖς νομίζομεν Πέρσιν εἶναι, ἀπ' οὗ ἡμεῖς γεγόναμεν, παῖδα Περσέος τοῦ Δα-
 46 νῆος, γεγονότα ἐκ τῆς Κηφείας θυγατρὸς Ἀνδρομέδης. Οὕτω ἂν ὦν εἴμεν ὑμέτεροι ἀπόγονοι. (3) Οὕτε ὦν
 50 ἡμέας οἰκὸς ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους στρατεῦ-
 50 σθαι, οὔτε ὑμέας ἄλλοισι τιμωρέοντας ἡμῖν ἀντιζόους γενέσθαι, ἀλλὰ παρ' ὑμῖν αὐτοῖσι ἡσυχίην ἔχοντας κα-
 50 τῆσθαι. Ἦν γὰρ ἐμοὶ γέννηται κατὰ νόον, οὐδαμούς μέζοντας ὑμέων ἄξω. » (4) Ταῦτα ἀκούσαντας Ἄργεῖοις

Delphos, qui ex deo quaererent, quidnam facientes optime consulturi essent rebus suis : (3) nuper enim sex millia de suis occisis esse a Lacedaemoniis et a Cleomene, Anaxandridae filio ; ea causa legatos se misisse. Interrogantibus vero hoc responsum reddidisse Pythiam :

Finlittimis invise, care immortalibus diis,
 verutum intus tenens, cautus sede,
 et capiti cave : caput enim corpus servabit.

(4) Hoc responsum sibi initio redditum a Pythia fuisse : deinde vero Argos venisse legatos ; et adeuntes senatum, exposuisse mandata. (5) Ad ea Argivos respondisse, paratos se esse ea facere, si, composita cum Lacedaemoniis in triginta annos pace, dimidium imperii in universos socios ipsi obtinuissent : et aequum quidem esse, ut penes ipsos summa sit totius imperii ; nihilominus autem contentos se dimidio fore.

CXLIX. Hæc aiunt senatum respondisse, tametsi Argi-
 vos oraculum vetuisset contrahere cum Græcis societatem :
 (2) et, metuentes licet oraculum, cupidos tamen fuisse
 fœdus in triginta annos cum Lacedaemoniis paciscendi, ut
 intra hos annos pueri ipsorum ad virilem pervenirent æ-
 tatem. Quodsi enim fœdus non conciliaretur, veritos esse,
 ne, si forte ad superius malum alia quædam calamitas in
 bello Persico accessisset, reliquum foret ut prorsus Lacedæ-
 moniorum subjecerentur imperio. (3) Ad ista autem a se-
 natu dicta eos ex legatis, qui Sparta erant missi, hæc re-
 spondisse : De fœdere quidem relatuross se ad multitudinem ;
 de belli imperio autem mandatum sibi esse ut respondeant,
 dicereque se, duos sibi esse reges, Argivis vero unum : non
 posse igitur fieri, ut alteri utri regi Spartanorum abrogetur
 imperium. At, quin cum suis duobus Argivis æquum jus
 suffragii habeat, nihil impedire. (4) Ita, aiunt Argivi,
 non ferendam sibi visam esse Spartanorum arrogantiam,
 maluisseque se sub barbarorum esse imperio, quam Lacedæ-
 moniis parere : edixisseque senatum legatis, ut ante solis
 occasum finibus suis excederent ; id nō facerent, hostium
 loco habitum iri.

CL. Ista quidem his de rebus ipsi memorant Argivi. Est
 vero alia fama per Græciam vulgata ; misisse Xerxem, prius-
 quam expeditionem in Græciam susciperet, Argos caducea-
 torem. (2) Qui ubi advenit, in hunc modum locutus esse
 fertur : « Viri Argivi, rex Persarum hæc vobis dicit. Nos
 Persen existimamus, a quo progeniti sumus, fuisse Persei
 filium, Danaæ nepotem, natum ex Cephei filia Andromeda :
 ita igitur a vobis fuerimus oriundi. (3) Proinde æquum non
 est, ut aut nos progenitoribus nostris bellum faciamus, aut
 ut vos, aliis opem ferentes, contra nos in acie stetis ; sed
 ut domi manentes, quietem agatis. Nam, si mihi ex sen-
 tentia res successerint, nullos potiore loco, quam vos, ha-
 bebo. » (4) Hæc audientes, Argivos magni fecisse : et statim

λέγεται πρῆγμα ποιήσασθαι, καὶ παραχρῆμα μὲν οὐδὲν ἐπαγγελλομένους μεταίτείν· ἐπεὶ δὲ σφεας παραλαμβάνειν τοὺς Ἑλλήνας, οὕτω δὲ ἐπισταμένους ὅτι οὐ μεταδώσουσι τῆς ἀρχῆς Λακεδαιμόνιοι μεταίτείν, ἵνα ἐπὶ προφάσιος ἡσυχίην ἄωσι.

CLI. Συμπεσέειν δὲ τούτοις καὶ τόνδε τὸν λόγον λέγουσι τινες Ἑλλήνων, πολλοῖσι ἔτεσι ὑστερον γενόμενον τούτων, τυχὲν ἐν Σούσοις τοῖσι Μεμνονίοις ἐόντας ἐτέρου πρῆγματος εἵνεκεν ἀγγέλους Ἀθηναίων, Καλλίην τε τὸν Ἰππονίκου καὶ τοὺς μετὰ τούτου ἀναβάντας, (2) Ἀργεῖους δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον πέμψαντας καὶ τοὺτος ἐς Σούσα ἀγγέλους εἰρωτᾶν Ἀρτοξέρξεα τὸν Ξέρξῳ εἰ σφι ἐτι ἐμμένει τὴν πρὸς Ξέρξεα φιλίην συνεχεράσαντο, ἥ νομιζοίατο πρὸς αὐτοῦ εἶναι πολέμιοι· βασιλέα δὲ Ἀρτοξέρξεα μάλιστα ἐμμένειν φάναι, καὶ οὐδεμίαν νομίζειν πόλιν Ἀργεος φιλιωτέραν.

CLII. Εἰ μὲν νυν Ξέρξης τε ἀπέπεμψε ταῦτα λέγοντα κήρυκα ἐς Ἀργος καὶ Ἀργείων ἀγγελοὶ ἀναβάντες ἐς Σούσα ἐπιρωτᾶτον Ἀρτοξέρξεα περὶ φιλίης, οὐκ ἔχῳ ἀτρέκεις εἶπαι, οὐδὲ τινα γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφαίνομαι ἄλλην γὰρ τὴν περ αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέγουσι. (2) Ἐπίσταμαι δὲ τοσοῦτο, ὅτι εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκῆτα κακὰ ἐς μέσον συνενέικαιεν ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοις, ἐγκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ ἀσπασιῶς ἔκαστοι αὐτῶν ἀποφεροίτο ὀπίσω τὰ ἐσθνεύοντα. Οὕτω δὲ οὐκ Ἀργεῖοις ἀσχυιστα πεπίθεται. (3) Ἐγὼ δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πεῖθεσθαι γὰρ μὲν οὐ παντάπσι ὀφείλω, καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἔχεται ἐς πάντα τὸν λόγον· ἐπεὶ καὶ ταῦτα λέγεται, ὡς ἄρα Ἀργεῖοι ἔσαν οἱ ἐπικαλεσάμενοι τὸν Πέρσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ σφι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους κακῶς ἡ αἰχμὴ ἐστήκει, πᾶν δὲ βουλόμενοί σφι εἶναι πρὸ τῆς παρεούσης λύτης. Τὰ μὲν περὶ Ἀργείων εἴρηται.

CLIII. Ἐς δὲ τὴν Σικελίην ἄλλοι τε ἀπὸ κατὰ ἀγγελοὶ ἀπὸ τῶν συμμάχων συμμίζοντες Γέλωνι, καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Σύαγρος. (2) Τοῦ δὲ Γέλωνος τούτου πρόγονος, οἰκῆτωρ δὲ ἐν Γέλῃ, ἦν ἐκ νήσου Τήλου τῆς ἐπὶ Τριοπίῳ κειμένης· δὲ κτιζομένης Γέλης ὑπὸ Λινδίων τε τῶν ἐκ Ρόδου καὶ Ἀντιφήμεου οὐκ ἐλείφθη. (3) Ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόγονοι γενόμενοι ἱεροφάνται τῶν χθονίων θεῶν διετέλειον ἐόντες, Τηλίνεω ἐνός τευ τῶν πρόγονων κτησαμένου τρόπῳ τοιῷδε. (4) Ἐς Μακτῶριον πόλιν τὴν ὑπὲρ Γέλης οἰκισθέντων ἔφυγον ἄνδρες Γελῶν ἐσσωθέντες στάσι. Τούτους ὦν ὁ Τηλίνης κατήγαγε ἐς Γέλην, ἔχων οὐδεμίαν ἀνδρῶν δύναμιν, ἀλλ' ἱρὰ τούτων τῶν θεῶν. Ὅθεν δὲ αὐτὰ ἔλαβε ἡ αὐτὸς ἐκτῆσται, τοῦτο οὐκ ἔχω εἶπαι. (5) Τούτοις δ' ὦν πῖσυνος ἐὼν κατήγαγε, ἐπ' ᾧ τε οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἱεροφάνται τῶν θεῶν ἔσανται. Θῶμά μοι ὦν καὶ τοῦτο γέγονε πρὸς τὰ πυνθάνομαι, καταργάσασθαι Τηλίνην ἔργον τοσοῦτον· τὰ τοιαῦτα γὰρ ἔργα οὐ πρὸς τοῦ ἀπαντος ἀνδρὸς νενομίκα γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ψυχῆς

quidem, nihil nec pollicitos esse Græcis, nec ab illis postulasse; sed, postquam eos ad societatem Græci invitarunt, tum vero, quum bene gnari essent Lacedæmonios secum non communicaturos esse imperium, dimidium illius postulasse, ut hoc prætextu utentes otium egerent.

CLI. Cum his etiam congruere, aiunt Græcorum nonnulli, aliam rem, quæ quidem multis post annis incidisse memoratur. Adfuisse tunc forte Susis Memnoniis, alterius cujuspiam rei causa, legatos Atheniensium, Calliam Hipponici filium, ejusque collegas: (2) Argivos vero et ipsos, per idem illud tempus missis Susa legatis, ex Artaxerxe quæsisvisse, utrum sibi adhuc firma maneat amicitia quam cum Xerxe conciliassent, an hostes ab illo judicentur. His regem Artaxerxem respondisse, utique firmam manere, neque se ullam civitatem sibi magis amicam, quam Argos, existimare.

CLII. Jam vero, an revera Xerxes caduceatorem Argos miserit ista dicentem; et an Argivorum legati, Susa profecti, Artaxerxem de amicitia interrogaverint; id equidem pro certo confirmare non possum: nec de his aliam pronuncio sententiam, nisi quam ipsi dicunt Argivi. (2) Cæterum hoc satis scio, si omnes homines propria mala in commune conferrent, cum aliorum malis illa permutaturi, fore ut unusquisque, propius inspectis aliorum malis, lubens rursus ea reportaret, quæ ipse attulisset. Ita nimirum non turpissime Argivi egerunt. (3) Ego autem dicere deieo quæ memorantur; nec vero omnibus utique fidem debeat adhibere: atque hoc idem in universam hanc Historiam dictum intelligi velim. Nam et hoc traditur, Argivos advocasse Persam in Græciam, quum male illis cessisset adversus Lacedæmonios bellum, quumque quidvis potius sibi accidere mallet, quam in tristi eo statu, quo tunc erant, inanere. Atque hæc de Argivis hactenus.

CLIII. In Siciliam et alii a sociis missi legati venerunt, cum Gelone acturi, et a Lacedæmoniiis missus Syagrus. (2) Gelonis hujus progenitor, Gelæ incola, ex Telo insula erat, contra Triopium sita: qui, quum a Lindiis ex Rhodo, duce Antiphemo, Gela conderetur, coloniarum fuerat socius. (3) Hujus posterum, procedente tempore, hierophantæ fuerunt Inferarum Dearum, et constanter idem munus tenuerunt; ad quod Telines, unus ex illorum majoribus, tali modo fuerat promotus. (4) Cives nonnulli Geloi, in seditione victi ab adversariis, in Maclorium oppidum confugerant supra Gelam situm. Hos Telines Gelam reduxit, nulla hominum manu adjutus, sed solis sacris harum dearum. Unde vero hæc sumpserit, aut quomodo nactus sit, dicere non possum. (5) Sed his fretus reduxit illos hac conditione, ut posterum ipsius hierophantæ illarum dearum essent. Quod autem audio rem tantam a Teline esse perfectam, id eo magis etiam miror, quod, quum talia non a quolibet homine patrari posse existimaverim, sed ab animo forti et virili robore debere pro-

τε ἀγαθῆς καὶ βίωμης ἀνδρείης· ὁ δὲ λέγεται πρὸς τῆς Σικελίης τῶν οἰκητόρων τὰ ὑπεναντία τούτων πεφυκέναι θηλυδρείης τε καὶ μαλακώτερος ἀνὴρ. Οὕτω μὲν νυν ἐκτέτατο τοῦτο τὸ γέρας.

6 CLIV. Κλεάνδρου δὲ τοῦ Παντάρεος τελευτήσαντος τὸν βίον, δε ἐτυράννευσε μὲν Γέλης ἑπτὰ ἔτια, ἀπέθανε δὲ ὑπὸ Σαθύλλου ἀνδρὸς Γελῶν, ἐνθαῦτα ἀναλαμβάνει τὴν μοναρχίην Ἱπποκράτης Κλεάνδρου ἐὼν ἀδελφεός. (2) Ἐχόντος δὲ Ἱπποκράτους τὴν τυραννίδα, ὁ Γέλων ἐὼν Τηλίνεω τοῦ ἱεροφάντεω ἀπόγονος, πολλῶν μετ' ἄλλων καὶ Αἰνισιδήμου τοῦ Παταίκου, δε ἦν δορυφόρος Ἱπποκράτους (3) Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον δι' ἀρετὴν ἀπεδέχθη πάσης τῆς Ἰππου εἶναι Ἱππαρχος πολιορκέοντος γὰρ Ἱπποκράτους Καλλιπολίητας τε καὶ Ναξίους καὶ Ζαγκλαίους τε καὶ Λεοντίνους καὶ πρὸς Συρηκοσίους τε καὶ τῶν βαρβάρων συχνούς, ἀνὴρ ἐφαίνετο ἐν τούτοις τοῖσι πολέμοις ἐὼν ὁ Γέλων λαμπρότατος. (4) Τῶν δὲ εἴπα πολλῶν, τούτων πλὴν Συρηκουσέων οὐδεμία πέφυγε δουλοσύνην πρὸς Ἱπποκράτους· Συρηκοσίους δὲ Κορίνθιοι τε καὶ Κερκυραῖοι ἐρρύσαντο μάχῃ ἰσχυθέντας ἐπὶ ποταμῷ Ἐλώρῳ. Ἐρρύσαντο δὲ καὶ οὗτοι ἐπὶ τοισίδε καταλλάξαντες, ἐπ' ᾧ τε Ἱπποκράτει Καμάριναν Συρηκοσίους παραδοῦναι· Συρηκοσίων δὲ ἦν Καμάρinna τὸ ἀρχαῖον.

25 CLV. Ὡς δὲ καὶ Ἱπποκράτης τυραννεύσαντα Ἰσα ἔτια τῷ ἀδελφεῷ Κλεάνδρῳ κατέλαβε ἀποθανένει πρὸς πόλιν Ὑδλῆ στρατευσάμενον ἐπὶ τοὺς Σικελούς, οὕτω δὲ ὁ Γέλων τῷ λόγῳ τιμωρέων τοῖσι Ἱπποκράτους παισὶ Εὐκλείδῃ τε καὶ Κλεάνδρῳ, οὐ βουλομένων τὸν πολυτήτων κατηκῶν εἶναι, τῷ ἔργῳ, ὡς ἐπεκράτησε μάχῃ τῶν Γελῶν, ἔρχε αὐτὸς ἀποστερήσας τοὺς Ἱπποκράτους παῖδας. (2) Μετὰ δὲ τούτου τὸ εὑρημα τοὺς γαμβρούς καλευμένους τῶν Συρηκοσίων ἐκπεσόντας ὑπὸ τε τοῦ δήμου καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλευμένων 30 δὲ Κυλλικυρίων, ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας ἔσχε καὶ ταύτας· ὁ γὰρ ὄμιλος ὁ τῶν Συρηκοσίων ἐπιόντι Γέλωνι παραδιδόει τὴν πόλιν καὶ ἐαυτόν.

CLVI. Ὁ δὲ ἐπειτα παρέλαβε τὰς Συρηκούσας, 40 Γέλης μὲν ἐπικρατέων λόγον ἑλάσσω ἐποιέετο, ἐπιτρέψας αὐτὴν Ἱέρωνι ἀδελφεῷ ἐαυτοῦ· ὁ δὲ τὰς Συρηκούσας ἐκράτυνε, καὶ ἔσαν οἱ πάντα αἱ Συρηκούσαι. Αἱ δὲ παραυτίκα ἀνά τ' ἔδραμον καὶ ἀνέδραστον. (2) Τούτο μὲν γὰρ Καμαριναίους ἀπαντας ἐς τὰς Συρηκούσας ἀγαγὼν πολιήτας ἐποίησε, Καμαρινῆς δὲ τὸ ἀστυκατέσκαψε, τούτο δὲ Γελῶν ὑπερημίσεας τῶν ἀστῶν τῷ αὐτῷ τοῖσι Καμαριναίοις ἐποίησε. (3) Μεγαρέας τε τοὺς ἐν Σικελίῃ, ὡς πολιορκέομενοι ἐς ὁμολογίην προσχώρησαν, τοὺς μὲν αὐτῶν παχέας, ἀειραμένους τε 50 πολέμων αὐτῶν καὶ προσδοκόντας ἀπολέσθαι διὰ τούτου, ἀγαγὼν ἐς τὰς Συρηκούσας πολιήτας ἐποίησε· (4) τὸν δὲ δῆμον τῶν Μεγαρέων οὐκ ἐόντα μεταίτιον τοῦ πολέμου τούτου οὐδὲ προσδεκόμενον κακὸν οὐδὲν πείσασθαι, ἀγαγὼν καὶ τούτους ἐς τὰς Συρηκούσας ἀπέδοτο

fiscisci, hic e contrario perhibetur a Sicilia incolis effeminatus et mollis admodum homo fuisse. At is quidem ita munus hoc obtinuerat.

CLIV. Mortuo Cleandro, Pantaris filio, qui, postquam septem annis Gelæ fuerat tyrannus, a Sabylo cive Geloo est interfectus; ibi tum Hippocrates, Cleandri frater, monarchiam suscepit. (2) Quo regnante Gelon, unus e posteris Telinis hierophantæ, cum aliis multis, et in his cum Enesidemo Patæci filio, qui corporis custos fuit Hippocratis, (3) Nec vero multo post Gelon ob virtutem præfectus universi equitatus nominatus est. Nam quum Callipolitas et Naxios oppugnaret Hippocrates, et Zancleus et Leontinos, itemque Syracusios et barbarorum multos; in cunctis his bellis præclare Gelonis virtus emicuit. (4) Earum autem quas dixi civitatum nulla, præter Syracusas, effugit quin in servitutem ab Hippocrate redigeretur. Syracusios vero, prælio victos ad Elorum fluvium, liberaverunt Corinthii et Coreyrei, conciliata pace in hanc conditionem, ut Camarinam Hippocrati traderent Syracusii: nam antiquitus Syracusiorum Camarina fuerat.

CLV. Postquam vero Hippocrati etiam, quum totidem annos quot Cleander frater regnasset, accidit ut ad Hyblam urbem, bellum gerens cum Siculis, occumberet; tunc nimirum hic Gelon, nomine quidem tenuis opem ferens filius Hippocratis Euclidis et Cleandro, quibus jam parere cives noluerant, re vera autem, prælio victis Gelois, solus ipse regnavit, Hippocratis filius imperio fraudatis. (2) Quæ res quum ei præter spem successisset, deinde gamoros quos vocant Syracusiorum (*id est* prædiorum possessores) urbe ejectos a populo et a propriis servis, qui Cillicyrii vocantur, ex Casmena oppido Syracusas reduxit, atque ita hac quoque urbe potitus est: populus enim Syracusiorum adventanti Geloni et se et urbem tradidit.

CLVI. Syracusis potitus Gelon jam non tanti fecit Gelæ imperare: itaque hanc urbem fratri suo Hieroni permisit, ipse vero Syracusas quolibet modo munivit et auxit: erantque ei Syracusæ loco omnium. Et brevi hæc urbs crevit floruitque. (2) Nam et Camarinæos conctos, Syracusas transductos, cives fecit, diruta Camarina urbe: et majore parte Geloorum civium eodem modo, quo Camarinæis, usus est. (3) Megarenses quoque Siciliam incolentes, quum ab illo oppugnati in deditionem venissent; opulentiores eorum, qui bellum contra eum suscitaverant, et ob id se perditum iri putabant, pariter Syracusas transduxit, civesque fecit; (4) plebem autem Megarensium, quæ belli non fuerat auctor, et nihil ab illo mali se passuram exspectabat, hanc item Syracusas perductam vendidit ea conditione, ut e Sicilia

ἐπ' ἐξαγωγῇ ἐκ Σικελίης. (5) Τούτῳ δὲ τούτῳ καὶ Εὐβοέας τοὺς ἐν Σικελίᾳ ἐποίησε διακρίνας. Ἐποίησε δὲ ταῦτα τοὺς αὐτοτέρους νομίσας δῆμον εἶναι συνοικημα ἀχαριτωτάτων. Τοιοῦτῳ μὲν τρόπῳ τύραννος ἐγεγόνει μέγας ὁ Γέλων.

CLVII. Τότε δ' ὡς οἱ ἄγγελοι τῶν Ἑλλήνων ἀπικατο ἐς τὰς Συρηκούσας, ἐλθόντες αὐτῷ ἐς λόγους ἔλεγον τάδε, « ἐπεμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι παραλαμφομένους σε πρὸς τὸν βάρβαρον. (2) τὸν γὰρ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πάντως κου πυνθάνει, ὅτι Πέρσης ἀνὴρ μέλλει, ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπάγων πάντα τὸν ἥσιον στρατὸν ἐκ τῆς Ἀσίας, στρατηλατῆσειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πρόσχημα μὲν ποιούμενος ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, ἐν νόμῳ δὲ ἔχων πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπ' ἐσωτῶ ποιήσασθαι. (3) Σὺ δὲ δυνάμιός τε ἤκεις μεγάλης, καὶ μοῖρά τοι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἐλαχίστη μέτα ἄρχοντί γε Σικελίης βώθει τοῖσι ἐλευθεροῦσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ συνελυθέρου. (4) Ἄλλῃ μὲν γὰρ γινόμενη πᾶσα ἡ Ἑλλάς χεὶρ μεγάλη συνάγεται καὶ ἀξιόμαχοι γινόμεθα τοῖσι ἐπιοῦσι· ἣν δὲ ἡμέων οἱ μὲν καταπροδιδῶσι, οἱ δὲ μὴ ἐθέλωσι τιμωρέειν, τὸ δὲ ὑγιαίνειν τῆς Ἑλλάδος ἤ ὀλίγον, τοῦτο ἤδη δεινὸν γίνεται μὴ πῶς πᾶσα ἡ Ἑλλάς. (5) Μὴ γὰρ ἐλπίσῃς, ἣν ἡμέας καταστρέψῃται ὁ Πέρσης μάχῃ κρατήσας, ὥς οὐκί ἤξει παρὰ σέ γε, ἀλλὰ πρὸ τούτου φύλαξαι. Βωθέων γὰρ ἡμῖν σεωυτῇ τιμωρέει· τῷ δὲ εὖ βουλευθέντι πρήγματι τελευτῇ ὥς τὸ ἐπίπαν χρηστὴ ἐθέλει ἐπιγίνεσθαι. » Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

CLVIII. Γέλων δὲ πολλὸς ἐνεκέστο λέγων τοιάδε, « ἄνδρες Ἑλληνες, λόγον ἔχοντες πλεονέκτην ἐτολήσατε ἐμὲ σύμμαχον ἐπὶ τὸν βάρβαρον παρακαλεῦντες ἔλθειν. (2) Αὐτοὶ δὲ ἐμεῦ πρότερον δεηθέντος βαρβαρικῶς στρατοῦ συνεπάψασθαι, ὅτε μοι πρὸς Καρχηδό- νιους νεῖκος συνῆπτο, ἐπισαχπτοντός τε τὸν Δωριέος τοῦ Ἀναξανδρίδου πρὸς Ἐγεσταίων φόνον ἐκπρήξασθαι, ὑποτείνοντός τε τὰ ἐμπόρια συνελυθεροῦν ἀπ' ὧν ὑμῖν μεγάλα ὠφελία τε καὶ ἐπαυρέσεις γεγόνασι, οὔτε ἐμεῦ εἵνεκεν ἤλθετε βοθήσοντες οὔτε τὸν Δωριέος φόνον ἐκπρήζοντες, τό τε κατ' ὑμέας τάδε πάντα ὑπὸ βαρβάροις νέμεται. (3) Ἄλλ' εὖ γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὸ αἰμεινὸν κατέστη. Νῦν δὲ ἐπειδὴ περιελήλυθε ὁ πόλεμος καὶ ἀπικταὶ ἐς ὑμέας, οὗτω δὴ Γέλωνος μνηστῆς γέγονε. (4) Ἀτιμῆς δὲ πρὸς ὑμέων κυρήσας οὐκ ὁμοιωσομαι ὑμῖν, ἀλλ' ἐτοιμός εἰμι βωθέειν παρεχόμενος διηκοσίας τε τριηρέας καὶ δισμυρίους ὀπλίτας καὶ δισχιλίην ἵππον καὶ δισχιλίους τοξότας καὶ δισχιλίους σφενδονήτας καὶ δισχιλίους ἵπποδρόμους ψιλούς· σίτον τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλήνων στρατιῇ, ἔσθ' ἂν διαπολεμῶμεν, ὑποδέχομαι παρέξειν. (5) Ἐπὶ δὲ λόγῳ τοιῷδε τάδε ὑπείσχομαι, ἐπ' ᾧ στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων ἔσομαι πρὸς τὸν βάρβαρον· ἐπ' ἄλλῳ δὲ λόγῳ οὐτ' ἂν αὐτὸς ἔλθοιμι οὐτ' ἂν ἄλλους πέμψαιμι. »

exportarentur. (5) Eodemque modo etiam Eubœensibus usus est Siciliam incolentibus, discreta plebe a locupletibus. Egit autem ita cum utrisque hac causa, quod molestiæ et periculi plenum putaret, una cum plebe habitare. Tali modo potens tyrannus Gelon evaserat.

CLVII. Tunc vero, postquam Syracusas venerē Græcorum legati, in conspectum Gelonis producti, hæc apud eum verba fecerunt : « Miserunt nos Lacedæmonii et Athenienses horumque socii, ad societatem adversus Barbarum te invitatos. (2) Haud dubie enim hunc nosti Græciam invadentem ; virum Persam, qui Hellesponto ponte juncto universas Orientis copias ex Asia transducturus est, et bellum illaturus Græciæ ; caussam quidem prætexens, contra Athenas se ducere exercitum, in animo autem habens totam sibi Græciam subjicere. (3) Tu vero magna præditus es potentia, et haud minima pars Græciæ apud te est, quippe qui imperas Siciliæ. Succurre igitur liberantibus Græciam, cum eisque eam libera ! (4) Etenim junctis Græciæ viribus omnibus magna contrahitur manus, et pares sumus invadenti hosti. Sin nostrum alii nos produnt, alii vindicare nolunt, et exigua pars Græciæ sana est ; tunc vero est verendum, ne Græcia pereat universa. (5) Noli enim existimare, si nos prælio victos Persa subegerit, non eundem ad te pariter venturum ; sed, priusquam istud accidat, tibi prospice. Nobis enim opem ferens, te ipsum tutum præstabis. Et rem bono consilio susceptam bonus plerumque sequi exitus solet. » Sic illi locuti sunt.

CLVIII. Gelon vero, vehementer illos increpans, in hunc modum respondit. « Viri Græci, arroganti utentes oratione ausi estis me hortari ut subsidio vobis veniam adversus Barbarum. (2) At iidem vos, quum prius ego vos rogavi, ut barbarorum exercitum mecum adgrederemini, quo tempore adversus Carthaginienses bellum mihi incumbebat, obtestatusque sum ut Doriei necem, Anaxandridæ filii, ab Egestæis commissam ulcisceremini, simulque adiutorem me vobis obtuli ad liberanda emporia, e quibus magna commoda fructusque ad vos redibant, nec mei causa venistis ad opem mihi ferendam, neque ad ulciscendam Doriei cædem ; et, per vos si stetisset, omnia hæc in barbarorum forent potestate. (3) At, postquam bene atque prospere mihi omnia cesserunt, nunc, ubi in vos versum est bellum, in vosque ingruit, ita demum memoria vos subiit Gelonis. (4) Verumtamen, quamvis a vobis turpiter fuerim contemptus, non ego vestrum ero similis, sed paratus sum opem vobis ferre, ducentas præbiturus triremes, et vicies mille milites gravis armaturæ, bis mille equites, bis mille sagittarios, bis mille funditores, et bis mille cursorios equites leviter armatos : denique universo Græcorum exercitui frumentum me suppeditaturum, usque dum debellarimus, recipio. (5) At hæc conditione hæc polliceor, ut dux et imperator sim Græcorum adversus Barbarum : alia conditione neque ipse venturus sum, nec alios missurus. »

CLIX. Ταῦτα ἀκούσας οὔτε ἡνέσχετο ὁ Συάγρος εἰπέ τε τάδε, « ἦ κε μέγ' οἰμώξειε ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων πυθόμενος Σπαρτιτῆτας τὴν ἡγεμονίην ἀπαραιρῆσθαι ὑπὸ Γέλωνός τε καὶ Συρηκοσίων. (2) Ἀλλὰ τοῦτου μὲν τοῦ λόγου μὲν κέτι μνηστῆς, ὅπως τὴν ἡγεμονίην τοι παραδώσομεν. Ἀλλ' εἰ μὲν βούλει βωθέειν τῇ Ἑλλάδι, ἴσθι ἀρξόμενος ὑπὸ Λακεδαιμονίων· εἰ δ' ἄρα μὴ δικαιοῖς ἀρχεσθαι, σὺ δὲ μὴ βώθει. »

CLX. Πρὸς ταῦτα ὁ Γέλων, ἐπειδὴ ὥρα ἀπεστραμμένους τοὺς λόγους τοῦ Συάγρου, τὸν τελευταῖόν σφί τόνδε ἐξέφηνε λόγον, « ὦ ξεῖνε Σπαρτιτῆτα, ὀνείδεα κατιόντα ἀνθρώπων φιλέει ἐπανάγειν τὸν θυμόν. Σὺ μέντοι ἀποδέξάμενος ὑβρίσματα ἐν τῷ λόγῳ οὐ με πείσεις ἀσχήμονα ἐν τῇ ἀμοιβῇ γενέσθαι. (2) Ὅκου δὲ ὑμεῖς οὕτω περιέγεσθε τῆς ἡγεμονίας, οἰκὸς καὶ ἐμέ μᾶλλον ὑμῶν περιέχεσθαι, στρατιῆς τε ἕοντα πολλὰ πλησίης ἡγεμόνα καὶ νεῶν πολλὰ πλεονύν. Ἀλλ' ἐπεῖτε ὑμῖν ὁ λόγος οὕτω προσάντης κατίσταται, ἡμεῖς τι ὑπείχομεν τοῦ ἀρχαίου λόγου. (3) Εἰ τοῦ μὲν πεζοῦ ὑμεῖς ἡγείσθε, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐγὼ· εἰ δὲ ὑμῖν ἡδονὴ τοῦ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονεύειν, τοῦ πεζοῦ ἐγὼ ἐθέλω. Καὶ ἡ τούτοις ἡμέας χρεὼν ἐστὶ ἀρχέεσθαι, ἢ ἀπέναι συμμάχων τοσούνδε ἐρήμους. » Γέλων μὲν δὴ ταῦτα προτείνεταιο.

CLXI. Φθάσας δὲ ὁ Ἀθηναίων ἄγγελος τὸν Λακεδαιμονίων ἀμειβετό μιν τοισίδε, « ὦ βασιλεῦ Συρηκοσίων, οὐκ ἡγεμόνος δεομένη ἡ Ἑλλὰς ἀπέπεμψεν ἡμέας πρὸς σέ, ἄλλα στρατιῆς. Σὺ δὲ ὅπως μὲν στρατιὴν πέμψεις μὴ ἡγεύμενος τῆς Ἑλλάδος, οὐ προφαίνεις, ὥς δὲ στρατηγήσεις αὐτῆς, γλίγχει. (2) Ὅσον μὲν νυν παντὸς τοῦ Ἑλλήνων στρατοῦ ἐδέου ἡγέεσθαι, ἐξήρκεε ἡμῖν τοῖς Ἀθηναίοις ἡσυχίην ἄγειν, ἐπισταμένοις ὥς ὁ Λάκων ἱκανός τοι ἐμελλε ἔσεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀπολογούμενος· ἐπεῖτε δὲ ἀπάσης ἀπελαυνόμενος δέεαι τῆς ναυτικῆς ἀρχειν, οὕτω ἔχει τοι. (3) Οὐδ' ἦν ὁ Λάκων ἐπὶ τοι ἀρχειν αὐτῆς, ἡμεῖς ἐπήσομεν· ἡμετέρη γάρ ἐστι αὕτη γε μὴ αὐτῶν βουλομένων Λακεδαιμονίων. Τούτοις μὲν ὦν ἡγέεσθαι βουλομένοις οὐκ ἀντιτείνομεν, ἄλλω δὲ παρήσομεν οὐδὲ νῆναυαρχεῖν. (4) Μάτην γάρ ἂν ὧδε πάραλον Ἑλλήνων στρατὸν πλείστον εἶημεν ἐκτεμνέον, εἰ Συρηκοσίοις ἕοντες Ἀθηναῖοι συγχωρήσομεν τῆς ἡγεμονίας, ἀρχαιοτάτων μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μόνου δὲ ἕοντες οὐ μετανάσται Ἑλλήνων· τῶν καὶ Ὀμηρος ὁ ἐποιοῖς ἄνδρα ἄριστον ἐμ'· σε ἐς Ἰλιον ἀπικέσθαι τάξαι τε καὶ διακομῆσαι στρατόν. Οὕτω οὐκ ὀνείδος ἡμῖν ἐστὶ οὐδὲν λέγειν ταῦτα. »

CLXII. Ἀμειβετο Γέλων τοισίδε, « ξεῖνε Ἀθηναῖε, ὑμεῖς οἴκατε τοὺς μὲν ἀρχοντας ἔχειν, τοὺς δὲ ἀρξομένους οὐκ ἔχειν. Ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ὑπέντες ἔχειν τὸ πᾶν ἐθέλετε, οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὀπίσω ἀπαλασσόμενοι καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαπαίρηται. » (2) Οὗτος δὲ ὁ νόος τοῦδε τοῦ βήματος, τὸ ἐθέλει λέγειν· ὅτλα

CLIX. Hæc audiens non tulit Syagrus, et his verbis respondit : « Ingentia profecto lamenta tolleret Pelopides Agamemnon, si audiret Spartanis imperium ablatum a Gelone et Syracusiis. (2) Immo hujus conditionis ne porro mentionem facias, ut tibi tradamus imperium. Sed, si vis auxilio venire Græciæ, scito sub Lacedæmoniorum te fore imperio : id si tibi non placet, noli auxilio venire. »

CLX. Ad hæc Gelon, videns aversantem Syagri sermonem, postremam hanc illis proposuit conditionem : « Hospes Spartane, inquit, contumeliosa verba, in hominem projecta, iram solent excitare : at tu, quamvis contumelioso usus sermone, me tamen non induces ut in respondendo sim immodestus. (2) Quandoquidem vero vos tanto studio urgetis ut imperium teneatis, consentaneum est ut ego majori etiam studio, quam vos, mihi hoc postulem, quippe multo majorem exercitum multoque plures naves vobis adducturus. At quoniam adeo ardua vobis hæc conditio posita est, nos de eo quod prius postulavimus, non nihil concedemus. (3) Si pedestribus copiis vos præfueritis, ego nauticis præero : sin vobis volupe est classi præesse, ego pedestribus præero copiis. Aut in alterutro horum adquiescere vos oportet, aut abire talibus sociis destitutos. » Hæc igitur Gelon proponebat.

CLXI. Verum antevertens Atheniensium legatus Lacedæmonium, his verbis illi respondit : « Rex Syracusiorum, non ducem petituros nos ad te Græcia misit, sed exercitum. Tu vero negas exercitum te misurum, nisi Græciæ imperes ; nempe imperare illi cupis. (2) Quatenus igitur universi Græcorum exercitus ducatum tibi postulasti, satis nos Athenienses habuimus silentium tenere, bene gnari idoneum fore Laconem ad rationem tibi pro utrisque reddendam : nunc vero, ubi de universi imperii summa concedens, classis postulas imperium, sic tibi habe. (3) Si vel Laco tibi concederet classis imperium, nos non concederemus : nostrum enim hoc munus est, nisi Lacedæmonii id velint. His ergo, si classis obtinere imperium voluerint, non repugnamos : alii vero id concedemus nemini. (4) Sic enim frustra nos maximas Græcorum omnium nauticas copias paratas haberemus, si Syracusiis nos Athenienses imperio cederemus, qui populum exhibemus antiquissimum, solique sumus Græcorum qui numquam solum vertimus : quo de populo etiam Homerus poeta fortissimum virum ait ad Ilium venisse, et ordinasse instruxisseque exercitum. Quo minus reprehendendi sumus quod ista dicimus. »

CLXII. Tum vero Gelon, « Hospes Atheniensis, ait, vos videmini imperatores quidem habere, sed, quibus hi imperent, non habituros. Quoniam igitur nihil remittentes, omnia vultis tenere; ocyus hinc abire maturate, domumque reversi nunciate Græciæ, ver ei ex anno esse exemptum. » (2) Cujus dicti hæc sententia est, quam ille significare voluit : nempe satis constat, præstantissimam anni partem

γὰρ ὡς ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐστὶ τὸ ἔαρ δοκιμώτατον, τῆς δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατιῆς τὴν ἑωυτοῦ στρατιήν. Στερισκομένην ὦν τὴν Ἑλλάδα τῆς ἑωυτοῦ συμ-
μαχίης εἵκαζε ὡς εἰ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαραι-
5 ρημένον εἶη.

CLXIII. Οἱ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων ἄγγελοι τοσαῦτα τῷ Γέλωνι χρηματίζαμενοι ἀπέπλυνον· Γέλων δὲ πρὸς ταῦτα δείσας μὲν περὶ τοῖσι Ἑλλήσι μὴ οὐ δύνωνται τὸν βάρβαρον ὑπερβαλέσθαι, δεινὸν δὲ καὶ οὐκ ἀνασχε-
10 τὸν ποιησάμενος ἔλθων ἐς Πελοπόννησον ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐὼν Σικελίης τύραννος, ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν ἡμέλησε, ὃ δὲ ἄλλης εἴχετο. (2) Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα ἐπύθετο τὸν Πιέρσην διαδεθκότα τὸν Ἑλλήσποντον, πέμπει πεντηκοντέροισι τρισὶ Κάδμον τὸν
15 Σκύθεω ἄνδρα Κῶν ἐς Δελφοὺς, ἔχοντα χρήματα πολλὰ καὶ φίλους λόγους, παραδοχέσοντα τὴν μάχην τῇ πεσέεται, καὶ ἥν μὲν ὁ βάρβαρος νικᾷ, τά τε χρήματα αὐτῷ διδόναι καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ τῶν ἄρχει ὁ Γέλων, ἥν δὲ οἱ Ἕλληνες, ὅπισω ἀπάγειν.

20 CLXIV. Ὁ δὲ Κάδμος οὗτος πρότερον τούτων παραδεξάμενος παρὰ πατρός τὴν τυραννίδα Κῶν εὖ βεβηκυῖαν, ἐκὼν τε εἶναι καὶ δεινοῦ ἐπιόντος οὐδενός, ἀλλ' ἀπὸ δικαιοσύνης ἐς μέσον Κῶροις καταθεῖς τὴν ἀρχὴν οἶχετο ἐς Σικελίην, ἔνθα μετὰ Σαμίων ἔσχε τε
25 καὶ κατοίκησε πόλιν Ζάγκλην τὴν ἐς Μεσσήνην μεταβαλοῦσαν τὸ οὖνομα. (3) Τοῦτον δὲ ὁ Γέλων τὸν Κάδμον καὶ τοιούτῳ τρόπῳ ἀπικόμενον διὰ δικαιοσύνης, τὴν ὃ αὐτὸς ἄλλην συνήδεε εἶδυσαν, ἐπεμπε· ὃς ἐπὶ τοῖσι ἄλλοις δικαίοις τοῖσι ἐξ ἑωυτοῦ ἐργασμένοις
30 καὶ τότε οὐκ ἐλάχιστον τούτων ἔλιπετο. (3) Κρατήσας γὰρ μεγάλων χρημάτων τῶν οἱ Γέλων ἐπετράπετο, παρὲν κατασχέσθαι οὐκ ἔθελσε, ἀλλ' ἐπεὶ οἱ Ἕλληνες ἐπεκράτησαν τῇ ναυμαχίῃ καὶ Ξέρξης οἰχώεε ἀπελαύνων, καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνος ἀπίκετο ἐς τὴν Σικελίην
35 ἅπαντα τὰ χρήματα ἄγων.

CLXV. Λέγεται δὲ καὶ τότε ὑπὸ τῶν ἐν Σικελίῃ οἰκημένων, ὡς ὅμως καὶ μέλλων ἀρχεσθαι ὑπὸ Λακε-
δαιμονίων ὁ Γέλων ἐβώθησε ἂν τοῖσι Ἑλλήσι, εἰ μὴ ὑπὸ Θήρωνος τοῦ Αἰνησιδήμου Ἀκραγαντίνων μουνάρ-
40 χου ἐξελαθεῖς ἐξ ἱμέρης Τηρίλλος ὁ Κρινίππου τύραννος ἐὼν ἱμέρης ἐπῆγε ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον τοῦτον Φοινίκων καὶ Λιβύων καὶ Ἰβήρων καὶ Αἰγύων καὶ Ἑλισύκων καὶ Σαρδονίων καὶ Κυρνίων τριήκοντα μυ-
45 ριάδας καὶ στρατηγὸν αὐτῶν Ἀμιλχαν τὸν Ἀνωνος, Καρχηδονίων ἐόντα βασιλέα, (2) κατὰ ξενίην τε τὴν ἑωυτοῦ ὁ Τηρίλλος ἀναγνώσας, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Ἀναξίλειω τοῦ Κρητίεω προθυμίην, ὃς Ῥηγίου ἐὼν τύραννος, τὰ ἑωυτοῦ τέκνα δούς δηήρους Ἀμιλχα, ἐπῆγέ μιν ἐπὶ τὴν Σικελίην τιμωρέων τῷ πενθερῷ·
50 Τηρίλλου γὰρ εἶχε θυγατέρα Ἀναξίλειω, τῇ οὖνομα ἦν Κυδίππη. Οὕτω δὲ οὐκ οἶδ' ὅτε γενομένου βωθέειν τὸν Γέλωνα τοῖσι Ἑλλήσι ἀποπέμπειν ἐς Δελφοὺς τὰ χρήματα.

CLXVI. Πρὸς δὲ καὶ τότε λέγουσι, ὡς συνέβη τῆς

ver esse; suum autem exercitum præstantissimam partem dixit in Græcorum exercitu. Itaque Græciam, societate ipsius destitutam, comparavit cum anno, cui ver sit exemplum.

CLXIII. Legati igitur Græcorum, hisce cum Gelone actis, domum navigarunt. Atque ita tunc Gelon, timens quidem Græcis, veritusque ne superando Barbaro impares sint futuri, sed indignum et intolerabile existimans, ipsum, in Peloponnesum trajicientem, sub imperio esse Lacedæmoniorum, quum Siciliæ sit tyrannus; hanc quidem aspernatus est conditionem, sed aliam rationem est secutus. (2) Simul atque Persam intellexit transiisse Hellespontum, cum tribus navibus actuariis quinquaginta remorum Cadmum, Scythæ filium, genere Coum, Delphos misit, multis pecuniis et pacificis mandatis instructum, qui belli exitum expectaret, et quidem, si vicisset Barbarus, pecunias ei et terram et aquam nomine Gelonis traderet; sin Græci vicissent, pecunias reportaret.

CLXIV. Cadmus hic antea, quum patri in regnum Coorum firmo rerum statu successisset, sua sponte, nullo imminente periculo, sola iustitia ductus, in medio Cois deposuerat regnum, et in Siciliam migraverat. Ibi cum Samiis Zanciam urbem tenuit habitavitque, eam cujus nomen in Messanam mutatum est. (2) Hunc igitur Cadmum, qui isto modo in Siciliam venerat, Gelon propter reliquam etiam viri iustitiam sibi perspectam, Delphos misit: isque præter alia iustitiæ documenta etiam hoc non minimum a se editum reliquit, (3) quod, quum magnas in manibus haberet pecunias a Gelone sibi creditas, intervertere eas, quamquam nihil prohibebat, noluerit; sed, postquam pugna navali vicerant Græci, et Xerxes cum exercitu abierat, ipse etiam in Siciliam reversus pecunias omnes Geloni reportaverit.

CLXV. Memorant etiam Siculi, quamvis sub imperio futurum Lacedæmoniorum, vel sic tamen Geloneum subsidio venturum fuisse Græcis, nisi Terillus Crinippi filius, Himera tyrannus, a Therone Ænesidemi filio, Agrigentiorum monarcha, Himera ejectus, sub ipsum hoc tempus trecenta millia Pœnorum et Libyum et Iberorum et Ligurum et Helisycorum et Sardorum et Corsicanorum, horumque ducem Amilcarem Annonis filium, regem Carthaginensium, in Siciliam transduxisset. (2) Nempe Amilcarem ad istam suscipiendam expeditionem induxerat Terillus pro hospitii jure opem ejus implorans: maxime vero eum commoverat Anaxilai studium, Cretinæ filii, qui, quum Rhegii esset tyrannus, traditis Amilcari filiis suis obsidibus, persuaserat ei ut in Siciliam trajiceret ad opem socero suo ferendam: filiam enim Terilli, nomine Cydippen, in matrimonio Anaxilaus habuit. Ita igitur Gelonem, quum Græcis auxilio venire non potuisset, pecunias illas Delphos misisse.

CLXVI. Præterea hæc quoque memorant, eodem die in

αὐτῆς ἡμέρης ἐν τῇ Σικελίᾳ Γέλωνα καὶ Θέρωνα νικᾶν Ἀμιλκᾶν τὸν Καρχηδόνιον καὶ ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Ἕλληνας τὸν Πέρσην. (2) Τὸν δὲ Ἀμιλκᾶν Καρχηδόνιον ἐόντα πρὸς πατρός, μητροθέν δὲ Συρηκόσιον, βασιλεύσαντά τε κατ' ἀνδραγαθίην Καρχηδονίων, ὡς ἡ συμβολή τε ἐγένετο καὶ ὡς ἐσσοῦτο τῇ μάχῃ, ἀφανισθῆναι πυνθάνομαι· οὔτε γὰρ ζῶντα οὔτε ἀποθανόντα φανῆναι οὐδαμοῦ γῆς· τὸ πᾶν γὰρ ἐπεξελεθεῖν διζήμενον Γέλωνα.

10 CLXVII. Ἔστι δὲ ὅπ' αὐτῶν Καρχηδονίων ὅδε ὁ λόγος λεγόμενος, οἰκίτι χρωμένων, ὡς οἱ μὲν βάρβαροι τοῖσι Ἕλλησι ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐμάχοντο ἐξ ἡοῦς ἀρξάμενοι μέχρι δειλῆς ὥφης (ἐπὶ τοσοῦτο γὰρ λέγεται ἐλκῦσαι τὴν σύστασιν), ὁ δὲ Ἀμιλκᾶς ἐν τούτῳ τῷ
15 χρόνῳ μένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐθύετο καὶ ἐκαλλιέετο ἐπὶ πυρῆς μεγάλης σώματα θλα καταγίζων, ἰδὼν δὲ τροπὴν τῶν ἐωυτοῦ γινομένην, ὡς ἐτυχε ἐπισπένδων τοῖσι ἱροῖσι, ὥστε ἐωυτὸν ἐς τὸ πῦρ οὕτω δὴ κατακαυθέντα ἀφανισθῆναι. (3) Ἀφανισθέντι δὲ Ἀμιλκᾶ τρώ-
20 πω εἶτε τοιούτῳ, ὡς Φοίνικες λέγουσι, εἶτε ἐτέρῳ, ὡς Συρηκόσιοι, τοῦτο μὲν οἱ θύουσι, τοῦτο δὲ μνήματα ἐποίησαν ἐν πάσῃσι τῇσι πόλεσι τῶν ἀποικίδων, ἐν αὐτῇ τε μέγιστον Καρχηδόνι. Τὰ μὲν ἀπὸ Σικελίης τοσαῦτα.

25 CLXVIII. Κερκυραῖοι δὲ τάδε ὑποκρινάμενοι τοῖσι ἀγγέλοισι τοιάδε ἐποίησαν καὶ γὰρ τούτους παρελάμβανον οἱ αὐτοὶ οἱ περ καὶ ἐς Σικελίην ἀπῆκοντο, λέγοντες τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ πρὸς Γέλωνα ἔλεγον. (2) Οἱ δὲ παραυτίκα μὲν ὑπῆρχοντο πέμψειν τε καὶ ἀμυνέειν,
30 φράζοντες ὡς οὐ σφι περισπότη ἐστὶ ἡ Ἑλλάς ἀπολλυμένη· ἦν γὰρ σφαλῇ, σφεῖς γε οὐδὲν ἄλλο ἢ δουλεύουσιν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων· ἀλλὰ τιμωρητέον εἴη ἐς τὸ δυνατότατον. (3) Ὑπεκρίναντο μὲν οὕτω εὐπρόσωπα· ἐπεὶ δὲ ἔδεε βοῦθεῖν, ἄλλα νοεῦντες ἐπλήρωσαν νέας
35 ἐξήκοντα, μόγις δὲ ἀναχθέντες προσέμειξαν τῇ Πελοποννήσῳ, καὶ περὶ Πύλον καὶ Ταίναρον γῆς τῆς Λακεδαιμονίων ἀνεκώχεον τὰς νέας, παραδοκόντες καὶ οὗτοι τὸν πόλεμον τῇ πεσέσεται, ἀελπτέοντες μὲν τοὺς Ἕλληνας υπερβαλέσθαι, δοκόντες δὲ τὸν Πέρσην
40 κατακρατήσαντα πολλὸν ἄρξειν πάσης τῆς Ἑλλάδος. (4) Ἐποίησαν ὦν ἐπίτῃδες, ἵνα ἔχωσι πρὸς τὸν Πέρσην λέγειν τοιάδε, « ὦ βασιλεῦ, ἡμεῖς, παραλαβανόντων τῶν Ἑλλήνων ἡμέας ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἔχοντες
45 δύναμιν οὐκ ἐλαγίστην οὐδὲ νέας ἐλαγίστας παρασχόντες ἂν, ἀλλὰ πλείστας μετὰ γε Ἀθηναίους, οὐκ ἠδελήσασμέν τοι ἀντιοῦσθαι οὐδέ τι ἀποθῦμιον ποιῆσαι. » Ὡσαῦτα λέγοντες ἤλπιζον πλέον τι τῶν ἄλλων ὀσεσθαι· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμὸι δοκέει. (5) Πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας σφι σκῆψις ἐπεποιήτο, τῇ περ δὴ καὶ
50 ἐχρήσαντο· αἰτιωμένων γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὅτι οὐκ ἐβώθηον, ἔφασαν πληρῶσαι μὲν ἐξήκοντα τριήρεις, ὑπὸ δὲ ἐτησιῶν ἀνέμων υπερβαλέειν Μαλέην οὐκ οἶοι τε γενέσθαι· οὕτω οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Σαλαμῖνα, καὶ οὐ-

Sicilia Gelonem et Theronem Amilcarem Carthaginiensem praelio superasse, quo die Græci ad Salaminem Persam superarunt. (2) Amilcarem vero, qui a patre Carthaginiensis, a matre vero Syracusius fuit, et ob virtutem ad regiam dignitatem a Carthaginiensibus erat promotus; hunc, audio, postquam collatis signis victus est praelio, disparuisse: neque enim vivum, nec mortuum, usquam terrarum fuisse repertum, quamquam Gelon omnia diligentissime perquisiverit.

CLXVII. Narrant vero Pœni, probabili ratione utentes, barbaros cum Græcis in Sicilia ab solis ortu usque ad vesperam pugnasse; (eo enim usque extraxisse pugnam;) Amilcarem autem per id tempus in castris manentem sacra fecisse et perlitasse, integra corpora super ingente pyra cremantem; tum vero, quum, vinum forte infundens sacris, suos vidisset in fugam versos, se ipsum in ignem conjecisse, atque ita crematum nusquam comparuisse. (2) Eidem vero Amilcari, sive hac ratione, quam Pœni narrant, e conspectu hominum remoto, sive altera quam Syracusii tradunt, Carthaginienses et sacra faciunt et in omnibus civitatibus, quæ ipsorum sunt coloniz, monumenta erexerunt, maximum vero in ipsa Carthagine. Sed hæc de Siculis rebus hactenus.

CLXVIII. Corcyraei vero aliud legatis responderunt, aliud fecerunt: nam et hos ad societatem invitarunt iidem qui in Siciliam erant missi; eademque oratione apud hos usi sunt qua apud Gelonem. (2) Et hi quidem statim polliciti sunt auxilia se missuros, dicentes non negligendam sibi esse salutem Græciæ; quæ si periret, nihil aliud sibi fore reliquum, nisi ut proximo quoque die servitutem servirent: itaque, quanta maxima vi possent, illi esse succurrendum. (3) Ita speciose responderant. At ubi adfuit auxilia mittendi tempus, ibi tum, alia sentientes, naves quidem compleverunt sexaginta: sed ægre in altum provecti Peloponnesum adierunt, et circa Pylum et Tænarum Laconicæ terræ, inhibitis velis naves in alto tenentes, expectarunt hi quoque exitum belli; minime quidem sperantes fore ut Græci superiores discedant, sed existimantes Persam ingenti reportata victoria universæ Græciæ imperio potiturum. (4) Itaque consulto id fecerunt, quo hæc et talia Xerxi dicere possent: « Nos, rex, quum Græci ad huius belli societatem adsciscerent, qui copias non minimas habemus, et navium haud minimum numerum præbere poteramus, sed maximum post Athenienses, nolimus contra te arma ferre, aut quidquam quod ingratum tibi foret, facere. » Talia dicendo sperabant melius secum, quam cum aliis, actum iri: quod etiam eventurum fuerat, ut equidem opinor. (5) Adversus Græcos vero alia eis parata excusatio erat, qua etiam usi sunt. Accusantibus enim illos Græcis quod auxilia non misissent, dixerunt: compllesse se quidem sexaginta triremes, sed ventis etesiiis prohibitis esse Maleam circumvehi; ea causa ad Salaminem

δεμιῇ κακότητι λειφθῆναι τῆς ναυμαχίας. Οὗτοι μὲν οὕτω διακρούσαντο τοὺς Ἑλλήνας.

CLXIX. Κρήτες δὲ, ἐπεὶ τε σφέας παρελάμβανον οἱ ἐπὶ τούτοις ταχθέντες Ἕλληνων, ἐποίησαν τοιόνδε.
 5 Πέμψαντες κοινήν θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπειρώτεον εἰ σφί ἄμεινον γίνεται τιμωρέουσι τῇ Ἑλλάδι. (2) Ἡ δὲ Πυθίη ὑπεκρίνατο, « ὦ νῆπιοι, ἐπιμέμεσθε δσα ὑμῖν ἐκ τῶν Μενέλεω τιμωρημάτων Μίνως ἐπεμψε μηνίων δακρύματα, ὅτι οἱ μὲν οὐ συνε-
 10 ἐπρήξαντο αὐτῷ τὸν ἐν Καμικῷ θάνατον γεγόμενον, ὑμεῖς δὲ ἐκείνοισι τὴν ἐκ Σπάρτης ἀρπαχθεῖσαν ὑπ' ἀνδρὸς βαρβάρου γυναῖκα. » Ταῦτα οἱ Κρήτες ὡς ἀπε- νευχθέντα ἤκουσαν, ἔσχοντο τῆς τιμωρίας.

CLXX. Λέγεται γὰρ Μίνων κατὰ ζήτησιν Δαιδά-
 15 λου ἀπικομένον ἐς Σικανίην, τὴν νῦν Σικελίην καλεου- μένην, ἀποθανεῖν βιαίῳ θανάτῳ· ἀνὰ δὲ χρόνον Κρή- τας θεοῦ σφέας ἐποτρύναντος, πάντας πλὴν Πολιχνι- τέων τε καὶ Πραισίων, ἀπικομένους στολῶ μεγάλῳ ἐς Σικανίην πολιορκεῖν ἐπ' ἔτεα πέντε πόλιν Καμικὸν,
 20 τὴν κατ' ἐμὲ Ἀκραγαντίνου ἐνέμοντο· τέλος δὲ οὐ δυ- ναμένους οὔτε ἐλθεῖν οὔτε παραμένειν λιμῷ συνεστῶ- τας, ἀπολιπόντας οἰσθῆσαι. (3) Ὡς δὲ κατ' Ἰηπυ- γίην γενέσθαι πλώοντας, ὑπολαβόντα σφέας χειμῶνα μέγαν ἐκθαλέειν ἐς τὴν γῆν, συναραχθέντων δὲ τῶν
 25 πλοίων (οὐδεμίαν γάρ σφί ἐτι κοιμῶν ἐς Κρήτην φαί- νεσθαι), ἐνθαῦτα Ἰρήνην πόλιν κτίσαντας καταμεῖναι τε καὶ μεταβαλόντας ἀντὶ μὲν Κρητῶν γενέσθαι Ἰήπυγας Μεσσαπίους, ἀντὶ δὲ τοῦ εἶναι νησιώτας ἡπειρώτας.
 (3) Ἀπὸ δὲ Ὑρίης πόλιος τὰς ἄλλας οἰκίσαι, τὰς δὲ
 30 Ταραντίνου χρόνῳ ὕστερον πολλῷ ἐξανιστάντες προσ- ἔπταισαν μεγάλως, ὥστε φόνος Ἑλληνικὸς μέγιστος οὗτος δὴ γέγενοτο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, αὐτῶν τε Ταραντίνων καὶ Ῥηγίνων, οἱ ὑπὸ Μικύθου τοῦ Χοίρου ἀναγκαζόμενοι τῶν ἀσπῶν καὶ ἀπικομένοι τιμωροὶ
 35 Ταραντίνουσι ἀπέθανον τρισχιλιοι οὕτω· αὐτῶν δὲ Ταραντίνων οὐκ ἐπὶν ἀριθμός. (4) Ὁ δὲ Μικύθος οἰκέτης ἦν Ἀναξίλειω ἐπίτροπος Ῥηγίου κατελέλειπ- το, οὗτος ὅσπερ ἐκπεσὼν ἐκ Ῥηγίου καὶ Τεγέην τὴν Ἀρκάδων οἰκήσας ἀνέθηκε ἐν Ὀλυμπίῃ τοὺς πολλοὺς
 40 ἀνδριάντας.

CLXXI. Ἄλλα τὰ μὲν κατὰ Ῥηγίνους τε καὶ Τα-
 ραντίνους τοῦ λόγου μοι παρενθήκη γέγονε· ἐς δὲ τὴν Κρήτην ἐρμηνωθεῖσαν, ὡς λέγουσι Πραῖσιοι, ἐσοικίε-
 45 σθαι ἄλλους τε ἀνθρώπους καὶ μάλιστα Ἑλλήνας, τρίτῃ δὲ γενεῇ μετὰ Μίνων τελευτήσαντα γενέσθαι τὰ Τρωϊκά, ἐν τοῖσι οὐ φλαυροτάτους φαίνεσθαι ἔον- τας Κρητὰς τιμωροὺς Μενέλεω. (2) Ἀντὶ τούτων δὲ σφί ἀπονοστήσασι ἐκ Τροίης λιμὸν τε καὶ λοιμὸν γενέ- σθαι καὶ αὐτοῖσι καὶ τοῖσι προβάτοισι, ἔστε τὸ δεύτε-
 50 ρον ἐρμηνωθείσης Κρήτης μετὰ τῶν ὑπολοίπων τρίτους αὐτὴν νῦν νέμεσθαι Κρήτας. Ἡ μὲν δὲ Πυθίη ὑπο- μνήσασα ταῦτα ἔσχε βουλομένους τιμωρεῖν τοῖσι Ἑλλήσι.

CLXXII. Θεσσαλοὶ δὲ ὑπ' ἀναγκῆς τὸ πρῶτον

non pervenisse, nec ullo pravo consilio factum esse, ut pugnae navali non interfuerint. Ita hi Græcos eluserunt.

CLXIX. Cretenses, postquam eos ad belli societatem in- vitarunt Græci quibus id mandatum erat, hanc iniere rationem. Communi consilio Delphos missis legatis quæsi- verunt ex deo, an ex usu ipsorum esset futurum, si opem ferrent Græciæ. (2) Quibus Pythia respondit : « Stulti, conquerimini quantam vobis lacrimarum materiam propter auxilium Menelao latum immiserit Minos, iratus quod, quum Græci vobis ad ulciscendam ipsius in Camico patratam cædem operam suam non contulissent, vos illis ad vindicandam mulierem a barbaro viro e Sparta raptam socios vos adjunxistis! » Id responsum ubi ad se relatum Cre- tenses audivere, opem Græcis ferre supersederunt.

CLXX. Minoem quippe fama est, quum Dædalum quæ-rens in Sicaniam venisset, quæ nunc Sicilia vocatur, violenta morte ibi occubuisse : interjecto autem tempore Cre- tenses, hortante deo, universos præter Polichnitas et Præsios magna cum classe in Siciliam profectos, urbem Camicum, quam mea ætate Agrigentini incolebant, quin- que annis continuis oppugnasse ; ad extremum vero, quum nec capere urbem, nec diutius manere fame pressi possent, re infecta discessisse. (2) Eisdem deinde, narrant, circa Iapygiam navigantes, ingenti oborta tempestate ad terram fuisse adpulsos, fractisque navibus, quum nulla in Cretam redeundi ratio adpareret, ibi mansisse, et condita Hyria urbe, ex Cretensibus mutato nomine Iapyges Messapios, et ex insularis incolas continentis esse factos : (3) tum deinde ex Hyria reliquas ab eisdem ductas conditasque esse colonias, quas longo interjecto tempore evertere co- nantes Tarentini ingentem cladem passi sunt, ut cædes hæc hominum Græci generis maxima fuerit omnium quas no- vimus, tam ipsorum Tarentinorum, quam Rheginorum. Ex Rheginis enim civibus, qui, a Micetho Chæri filio vi coacti, auxilio Tarentinis venerant, ea occasione perierunt tria millia ; ipsorum vero Tarentinorum, qui obiere, non constabat numerus. (4) Micethus autem, qui minister fuit Anaxilai, Rhegi relictus erat ad administrandam urbem ; idem qui deinde Rhegio pulsus, Tegeam Arcadiæ habitavit, et multas illas Olympiæ statuas dedicavit.

CLXXI. Sed hæc de Rheginis et Tarentinis in transcurso dicta sunt. In Cretam vero hominibus viduatam inami- grassse, aiunt Præsii, alios homines, maximeque Græcos : tertia vero post Minois obitum generatione gestum esse bellum Trojanum, in quo non postremi ordinis adjutores Menelai Cretenses fuisse satis aiunt constare. (2) Pro ista vero opera Græcis navata, postquam a Troja rediissent Cretenses, famem pestemque et ipsis et gregibus ipsorum esse obortam ; denique, desolata iterum Creta, tertios nunc Cretenses una cum his, qui e superioribus reliqui fuissent, eam habitare. Hæc igitur in memoriam illis re- vocans Pythia prohibuit auxilia Græcis mittere volentes.

CLXXII. Thessali primum necessitate coacti Medorum

ἐμῆρισαν, ὡς διέδεξαν ὅτι οὐ σφί ἦνδανε τὰ οἱ Ἀλευά-
 δαι ἐμῆχανέοντο. Ἐπεῖτε γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα μέλ-
 λοντα διαβαίνειν τὸν Πέερσιν ἐς τὴν Εὐρώπην, πέμ-
 5 πουςι ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀγγέλους· ἐν δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἔσαν
 ἡλισμένοι πρόβουλοι τῆς Ἑλλάδος ἀραιρημένοι ἀπὸ
 τῶν πολλῶν τῶν τὰ ἀμείνω φρονουσῶν περὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. (3) Ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τούτους τῶν Θεσσαλῶν
 οἱ ἄγγελοι ἔλεγον, « ἄνδρες Ἕλληνες, δεῖ φυλάσσεσθαι
 τὴν ἐσβολὴν τὴν Ὀλυμπικὴν, ἵνα Θεσσαλίῃ τε καὶ ἡ
 10 σύμπασα ἡ Ἑλλὰς ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου. (3) Ἡμεῖς
 μὲν νυν ἐτοῖμοί εἰμεν συμφυλάσσειν, πέμπειν δὲ χρὴ
 καὶ ὑμέας στρατιὴν πολλήν, ὡς εἰ μὴ πέμψετε, ἐπί-
 στασθε ἡμᾶς ὁμολογήσειν τῷ Πέρσῃ· οὐ γὰρ τοι προ-
 κατημένους τοσοῦτο πρὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος μόνους
 15 πρὸ ὑμῶν δεῖ ἀπολέσθαι. (4) Βωθέειν δὲ οὐ βουλό-
 μενοι ἀναγκαίην ἡμῖν οὐδεμίαν οἷοι τέ ἐστε προσφέ-
 ρειν· οὐδαμὰ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη χρέσσων ἔφυ.
 Ἡμεῖς δὲ πειρησόμεθα αὐτοὶ τινα σωτηρίην μηχανεώ-
 μενοι. » Ταῦτα ἔλεγον οἱ Θεσσαλοί.

20 CLXXIII. Οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς ταῦτα ἐβουλεύ-
 σαντο ἐς Θεσσαλίην πέμπειν κατὰ θάλασσαν πεζὸν
 στρατὸν φυλάζοντα τὴν ἐσβολήν. Ὡς δὲ συνελέχθη
 ὁ στρατὸς, ἔπλωε δι' Εὐρίπου· ἀπικόμενος δὲ τῆς
 Ἀχαΐης ἐς Ἄλον, ἀποβάς ἐπορεύετο ἐς Θεσσαλίην,
 25 τὰς νέας αὐτοῦ καταλιπὼν, καὶ ἀπῆκετο ἐς τὰ Τέμ-
 πεα ἐς τὴν ἐσβολὴν ἣ περ ἀπὸ Μακεδονίης τῆς
 κάτω ἐς Θεσσαλίην φέρει παρὰ Πηνειὸν ποταμὸν,
 μεταξὺ δὲ Οὐλύμπου τε οὖρεος ἔοντα καὶ τῆς Ὀσσης.
 (2) Ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύοντο τῶν Ἑλλήνων κατὰ
 30 μυριάσις πλῆται συλλεγέντες, καὶ σφί προσῆν ἡ Θε-
 σαλῶν ἵππος· ἐστρατήγειε δὲ Λακεδαιμονίων μὲν
 Εὐάινετος ὁ Καρήνου ἐκ τῶν πολεμάρχων ἀραιρη-
 μένος, γένεας μέντοι ἔων οὐ τοῦ βασιλέως, Ἀθηναίων
 δὲ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος. (3) Ἐμείναν δὲ ὀλί-
 35 γας ἡμέρας ἐνθαῦτα· ἀπικόμενοι γὰρ ἄγγελοι παρ'
 Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντω ἀνδρὸς Μακεδόνα συνεβού-
 λεύον σφί ἀπαλλάσσεσθαι μὴδὲ μένοντας ἐν τῇ
 ἐσβολῇ καταπατηθῆναι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐπιόντος,
 σημαίνοντες τὸ πλῆθος τῆς στρατιῆς καὶ τὰς νέας. (4)
 40 Ὡς δὲ οὗτοι σφί ταῦτα συνεβούλευον (χρηστὰ γὰρ
 ἐδόκεον συμβουλεύειν, καὶ σφί εὖνος ἐφάνετο ἔων ὁ
 Μακεδών), ἐπέειπτο. Δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδίῃ ἦν τὸ
 πείθον, ὡς ἐπύθοντο καὶ ἄλλην εἴδωσαν ἐσβολὴν ἐς Θε-
 σαλοὺς κατὰ τὴν ἀνω Μακεδονίην διὰ Περραιῶν κατὰ
 45 Γόννον πόλιν, τῇ περ δὴ καὶ ἐσέβαλε ἡ στρατιὴ ἡ
 Ξέρξῳ. Καταβάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τὰς νέας ὀπί-
 σσω ἐπορεύοντο ἐς τὸν Ἰσθμόν.

CLXXIV. Αὕτη ἐγένετο ἡ ἐς Θεσσαλίην στρατηγὴν
 βασιλέος τε μέλλοντος διαβαίνειν ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκ
 50 τῆς Ἀσίας καὶ ἔδντος ἡδὴ ἐν Ἀβύδῳ. Θεσσαλοὶ δὲ
 ἐρημωθέντες συμμάχων, οὕτω δὴ ἐμῆδισαν προθύμως
 οὐδ' ἔτι ἐνδοιαστῶς, ὥστε ἐν τοῖσι πρήγμασι ἐφαίνοντο
 βασιλεῖ ἀνδρες ἔδντες χρησιμώτατοι.

CLXXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεῖτε ἀπῆκατο ἐς τὸν

partes sequi cœperunt, postquam ostenderunt non sibi
 placere Aleuadarum artificia. Nam simulatque intellexe-
 runt Persam esse in Europam tracturum, nuncios in
 Isthmum miserunt, ubi convenerant legati a civitatibus
 meliora sentientibus delecti, qui pro salute Græciæ de-
 liberarent. (2) Ad hos ubi venerant Thessalorum legati,
 hac oratione usi sunt : « Viri Græci, custodire oportet
 fauces Olympicas, quo Thessalia et universa Græcia a
 bello tuta præstetur. (3) Sumus quidem nos parati
 ad eas vobiscum custodiendas, sed et vos oportet
 validum mittere exercitum : etenim, nisi miseritis, scitote
 nos cum Persa foedus esse inituros. Nec enim profecto a-
 quum est, ut nos, qui ante reliquam Græciam adeo su-
 mus expositi, soli pro vobis pereamus. (4) Quodsi vos
 opem ferre non vultis, nullam nobis necessitatem poteritis
 imponere ; ultra vires enim cogi nemo potest : sed ipsi da-
 bimus operam ut salutem nostræ aliqua ratione consulamus. »
 Hæc Thessalorum fuit oratio.

CLXXIII. Qua audita oratione decreverunt Græci pede-
 stre exercitum mari in Thessaliam mittere, qui fauces
 illas custodiret. Qui ubi collectus est exercitus, per Euripum
 navigavit ; et postquam Alon Achaiae Phthiotidis per-
 venit, in terram expositus, relictis ibi navibus, in Thessaliam
 ire perrexit : et in Tempe pervenit, ubi sunt fauces quæ ex
 inferiori Macedonia in Thessaliam ferunt secundum Peneum
 fluvium, qui inter Olympum montem et Ossam interfluit.
 (2) Ibi castra posuerunt collecta Græcorum circa decem
 millia gravis armaturæ : cum eisque Thessalorum erat
 equitatus. Imperator erat Lacedæmoniorum Euænetus,
 Careni filius, ex polemarchis electus, non quidem ex regia
 familia natus ; Atheniensium vero, Themistocles Neoclis
 filius. (3) At nonnisi paucos dies hi ibi manserunt. Ad-
 venientes enim ab Alexandro Macedone, Amyntæ filio, le-
 gati suaserunt eis ut discederent, neu in his faucibus ma-
 nentes conculcarentur ab invadente exercitu ; quibus verbis
 illi multitudinem copiarum pedestrium nauticarumque si-
 gnificaverunt. (4) His igitur ita suadentibus, quum salutare
 videretur consilium, satisque constaret bene adversus
 ipsos animatum esse Macedonem, paruerunt Græci. Mili
 vero videtur metus fuisse, qui illis ut discederent suaserit,
 quum intellexissent aliam præter hanc esse viam qua in
 Thessaliam transire hostis posset, per superiorem Macedo-
 niam et Perrhæborum fines juxta Gonnon urbem ; qua
 etiam in Thessaliam transiit Xerxis exercitus. Græci igitur,
 naves suas repetentes, ad Isthmum retro sunt pro-
 feci.

CLXXIV. Hæc in Thessaliam expeditio suscepta est,
 quum rex in eo fuit ut in Europam ex Asia trajiceret, jam-
 que Abydum pervenerat. Ita ergo Thessali, sociis desti-
 tuti, studiose neque amplius dubitanter Medorum partes
 sunt amplexi, adeo et in ipsis rebus gerendis utilissimos
 sese regi præstiterint.

CLXXV. Græci postquam ad Isthmum pervenere, repu-

Ἰσθμὸν, ἐβουλεύοντο πρὸς τὰ λεχθέντα ἐξ Ἀλεξάνδρου τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον καὶ ἐν ὁλοισι χώροισι. (3) Ἦ νικῶσα δὲ γνώμη ἐγένετο τὴν ἐν Θερμοπύλῃσι ἐσβολὴν φυλάξαι· στενωτέρῃ γὰρ ἐφαίνετο ἐοῦσα τῆς ἐς Θεσσαλίην, καὶ ἅμα ἀγχοτέρῃ τῆς ἐσωτῶν. Τὴν δὲ ἀτραπὸν, δι' ἣν ἤλθον οἱ ἄλλοι, Ἕλληνας ἐν Θερμοπύλῃσι, οὐδὲ ᾔδεσαν ἐοῦσαν πρότερον ἤπερ ἀπικόμενοι ἐς Θερμοπύλῃς ἐπύθοντο Τρηχινίων. (3) Ταύτην ὧν ἐβουλεύσαντο φυλάσσοντες τὴν ἐσβολὴν μὴ παρίεναι ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον, τὸν δὲ ναυτικὸν στρατὸν πλῶειν γῆς τῆς Ἰσθμίου ἐπ' Ἀρτεμίσιον. Ταῦτα γὰρ ἀγχοῦ τε ἀλλήλων ἐστὶ ὥστε πυνθάνεσθαι τὰ κατ' ἐκατέρους ὄντα, οἳ τε χώροι οὕτω ἔχουσι.

CLXXVI. Τοῦτο μὲν, τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐκ τοῦ πελάγους τοῦ Ὠρηκίου ἐξ εὐρέος συνάγεται ἐς στενὸν ὄντα τὸν πόρον τὸν μεταξὺ νήσου τε Σκιαθοῦ καὶ ἡπείρου Μαγνησίας· ἐκ δὲ τοῦ στενοῦ τῆς Εὐβοῆς ἤδη τὸ Ἀρτεμίσιον δέκεται αἰγιαλός, ἐν δὲ Ἀρτέμιδος ἱρόν. (3) Ἦ δὲ αὖ διὰ Τρηχίνος Ἰσοδος ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐστὶ, τῇ στενωτάτῃ, ἡμίπλεθρον. Οὐ μέντοι κατὰ τοῦτό γ' ἐστὶ τὸ στενωτάτον τῆς χώρας τῆς ἄλλης, ἀλλ' ἐμπροσθὲ ἐν Θερμοπύλῃσι καὶ ὀπίσθι, κατὰ τε Ἀλπηνοῦς ὀπίσθι ὄντας ἐοῦσα ἀμαξίτις μούνη, καὶ ἐμπροσθὲ κατὰ Φοινίκῃ ποταμὸν ἀγχοῦ Ἀνθηλῆς πόλιος ἀμαξίτις ἄλλη μούνη. (3) Τῶν δὲ Θερμοπυλῶν τὸ μὲν πρὸς ἐσπέρης οὗρος ἀβατόν τε καὶ ἀπόκρημον, ὑψηλὸν, ἀνατείνον ἐς τὴν Οἴτην· τὸ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ τῆς ὁδοῦ θάλασσα ὑποδέχεται καὶ τενάγαια. Ἔστι δὲ ἐν τῇ ἐσθρῇ ταύτῃ θερμὰ λουτρά, τὰ Χύτρος καλεῖται οἱ ἐπιχώριοι, καὶ βωμὸς Ἰδρυταί· Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσι. (4) Ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατὰ ταύτας τὰς ἐσβολὰς, καὶ τὸ γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. Ἐδειμαν δὲ Φωκέες τὸ τεῖχος δέσαντες, ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν οἰκίσοντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τὴν περ νῦν ἐκτέεται. (5) Ἀτε δὲ πειρωμένων τῶν Θεσσαλῶν καταστρέφειν αἰσφας, τοῦτο προεφυλάξαντο οἱ Φωκέες, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ θερμὸν τότε ἐπῆσαν ἐπὶ τὴν ἐσοδὸν, ὥς ἂν χαρδωθείη ὁ χῶρος, πᾶν μηχανώμενον διὼς μὴ σφί ἐσβάλαιεν οἱ Θεσσαλοὶ ἐς τὴν χώραν. (6) Τὸ μὲν νυν τεῖχος τὸ ἀρχαῖον ἐκ παλαιοῦ τε ἐδέδμητο, καὶ τὸ πλέον αὐτοῦ ἤδη ὑπὸ χρόνου ἐκέετο· τοῖσι δὲ αὖτις ὀρθώσασαι ἐδόξε ταύτῃ ἀπαμύναι ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάρβαρον. Κώμη δὲ ἐστὶ ἀγχοτάτη τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνοὶ οὖνομα· ἐκ ταύτης δὲ ἐπισιτιέσθαι ἐλογίζοντο οἱ Ἕλληνας.

CLXXVII. Οἱ μὲν νυν χῶροι οὗτοι τοῖσι Ἕλλησι εἶναι ἐφαίνοντο ἐπιτήδεοι· ἅπαντα γὰρ προσκεψάμενοι καὶ ἐπιλογισθέντες ὅτι οὔτε πληθεῖ ἐξουσι χρᾶσθαι οἱ βάρβαροι οὔτε ἱππῶν, ταύτῃ σφί ἐδόξε δέκεσθαι τὸν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ὡς δὲ ἐπύθοντο τὸν Πέρσῃ ὄντα ἐν Πιερίῃ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐστρατεύοντο αὐτῶν οἱ μὲν ἐς Θερμοπύλῃς πεζῇ, ἄλλοι δὲ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον.

CLXXVIII. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες κατὰ τάχος ἐβώ-

tantes ea quæ ab Alexandro nunciata erant, deliberarunt qua ratione bellum administrarent, et quibus in locis sedes belli esset statuenda. (2) Vicit sententia, ut Thermopylarum fauces custodirentur: nam et angustiores has esse constabat quam illas per quas ex Macedonia in Thessaliam transitur, simulque propiores hæ erant ipsorum terræ; callem autem, per quem deinde factum est ut interciperentur Græci ad Thermopylas, ne esse quidem noverant, priusquam Thermopylas ingressi resciverunt a Trachiniis. (3) Decreverunt igitur, custoditis illis faucibus Barbarum introitu in Græciam prohibere, classem vero ad Artemisium terræ Histiaeotidis mittere. Nam vicina inter se sunt ista loca, ut quid utrobique geratur facile cognosci possit; et locorum hæc ratio est.

CLXXVI. Artemisium ex aperto mari Thracico in angustum fretum coarctatur, quod est inter Sciathum insulam et continentem Magnesiae: inde angustias illas excipit Artemisium littus Euboeæ, in quo est Artemidos (*Dianæ*) templum. (2) Fauces autem illæ, per quas ex Trachine in Græciam est introitus, ubi angustissimæ sunt, non ultra dimidiatum plethrum (*quinquaginta pedes*) patent. Nec vero ibi angustissimus locus universi hujus tractus est, sed ante et post Thermopylas: nam prope Alpenos, qui sunt post illas, nonnisi uni agendo vehiculo via patet; rursusque ante Thermopylas, ubi est Phoenix rivus, prope Anthelani oppidum, non nisi uni vehiculo patet iter. (3) Ab occidente vero Thermopylarum mons est præaltus, inaccessus præruptusque, ad Etam tendens: ab oriente vero via, mare est et paludes. Sunt autem in his faucibus aquæ calidæ, quas Chytros (*id est Lebetes*) incolæ vocant; supra quas ara erecta est Herculi. (4) In hisce faucibus constructus erat murus, in quo olim porta fuerat. Murum illum Phocenses exstruxerant metu Thessalorum, qui ex Thesprotia venerant, terram Æolidem habitaturi, quam nunc possident. (5) Quum enim id agerent Thessali, ut vi subigerent Phocenses, muro isto exstructo hi sibi præcaverunt; atque etiam in viam, qua transitur, calidam aquam derivarunt, quo voraginosus fieret locus; quidlibet machinantes, ne in terram suam irrumperent Thessali. (6) Murus igitur ille antiquitus erat ædificatus, tunc vero majori ex parte corruerat vetustate: Græci autem restituere eum decreverunt, et ibi Barbarum introitu Græciæ prohibere. Abest autem proxime a via vicus, nomine Alpeni: ex quo rei frumentariæ Græci prospicere statuerunt.

CLXXVII. Hæc itaque loca laud, dubie opportuna illis visa erant: atque adeo, provisus rebus omnibus, reputantes nec multitudine hominum ibi uti posse Barbaros, nec equitatu, excipere ibidem impetum invadentis Græciam hostis decreverunt. (2) Quumque cognovissent in Pieria esse Persam, ex Isthmo discesserunt et pedibus alii profecti sunt ad Thermopylas, alii mari ad Artemisium.

CLXXVIII. Dum ita Græci, bifariam divisi, occurre-

θεον διαταχθέντες, Δελφοὶ δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐχρησ-
στηριάζοντο τῷ θεῷ ὑπὲρ ἐσωτῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος
καταρρωδηκότες, καὶ σφι ἐχρήσθη ἀνέμοισι εὐχέσθαι·
μεγάλους γὰρ τούτους ἔσσεσθαι τῇ Ἑλλάδι συμμάχους.
(1) Δελφοὶ δὲ δεζάμενοι τὸ μαντήσιον πρῶτα μὲν Ἑλ-
λήνων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροις ἐξήγγειλαν
τὰ χρησθέντα αὐτοῖσι, καὶ σφι δεινῶς καταρρωδέουσι
τὸν βάρβαρον ἐξαγγεῖλαντες χάριν ἀθάνατον κατέθεντο·
(3) μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Δελφοὶ τοῖσι ἀνέμοισι βωμόν τε
ἀπέδεξαν ἐν Θυίῃ, τῇ περ τῆς Κηφισοῦ θυγατρὸς
Θυῖς τὸ τέμενος ἐστὶ, ἐπ' ἧς καὶ ὁ χῶρος οὗτος τὴν
ἐπωνυμίην ἔχει, καὶ θυσίῃσι σφεας μετήσαν. Δελ-
φοὶ μὲν νυν κατὰ τὸ χρηστήριον ἐτι καὶ νῦν τοὺς ἀνέ-
μους ἱλάσκονται.

15 CLXXIX. Ὁ δὲ ναυτικὸς Ξέρξεω στρατὸς ὀρμεύ-
μενος ἐκ Θέρμης πόλιος παρέβαλε νηυσὶ τῇσι ἀρίστα
πλωούσῃσι δέκα ἰθὺ Σκιάθου, ἐνθα ἔσαν προφυλάσ-
σουσαι νέες τρεῖς Ἑλληνίδες, Τροικινήν τε καὶ Αἰγι-
ναίη καὶ Ἀττική. Προϊδόντες δὲ οὗτοι τὰς νέας τῶν
20 βαρβάρων ἐς φυγὴν ὥρμησαν.

CLXXX. Τὴν μὲν δὴ Τροικινήν, τῆς ἦρχε Πη-
ξίνος, αὐτίκα αἰρέουσι ἐπισπόμενοι οἱ βάρβαροι. Καὶ
ἐπειτεν τῶν ἐπιβατέων αὐτῆς τὸν καλλιστεύοντα ἀγα-
γόντες ἐπὶ τὴν πρῶρην τῆς νεὸς ἔσφαξαν, διαδέξιον
25 ποιεύμενοι τὸν εἶλον τῶν Ἑλλήνων πρῶτον καὶ κάλ-
ιστον. (2) Τῷ δὲ σφαγιασθέντι τούτῳ οὐνομα ἦν
Λέων· τάχα δ' ἂν τι καὶ τοῦ οὐνόματος ἐπαύροιο.

CLXXXI. Ἡ δὲ Αἰγιναιή, τῆς ἐπιτηράρχεε Ἀσω-
νίδης, καὶ τινα σφι θόρυβον παρέσχε Πυθέου τοῦ Ἰσχε-
30 νόου ἐπιβατεύοντος, ἀνδρὸς ἀρίστου γενομένου αὐτὴν
τὴν ἡμέρην, ὃς ἐπειδὴ ἡ νηὺς ἡλίσκετο ἐς τοῦτο ἀντίχε
μαχόμενος ἐς ὃ κατεκρεουργήθη ἅπας. (2) Ὡς δὲ πε-
σὼν οὐκ ἀπέθανε, ἀλλ' ἦν ἐμπνοος, οἱ Πέρσαι, οἱ περ
ἐπεβάτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, δι' ἀρετὴν τὴν ἐκείνου περι-
35 ποιήσαι μιν περὶ πλείστον ἐποίησαντο, σμύρνησί τε
ἰόμενοι τὰ ἔλκεα καὶ σινδόνης βυσσίνης τελαμῶσι κα-
τελίσσοντες. (3) Καὶ μιν, ὡς ὀπίσω ἀπίκοντο ἐς τὸ
ἐσωτῶν στρατόπεδον, ἐπεδείκνυσαν ἐκπαγλόμενοι πάσῃ
τῇ στρατιῇ, περιέποντες εὔ. Τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς
41 ἔλαβον ἐν τῇ νηὶ ταύτῃ, περιεῖπον ὡς ἀνδράποδα.

CLXXXII. Αἱ μὲν δὴ δύο τῶν νεῶν οὕτω ἐχειρώ-
θησαν, ἡ δὲ τρίτη, τῆς ἐπιτηράρχεε Φόρμος ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, φεύγουσα ἐξοκέλλει ἐς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πη-
νειοῦ, καὶ τοῦ μὲν σκάφους ἐκράτησαν οἱ βάρβαροι,
46 τῶν δὲ ἀνδρῶν οὐ· ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐπώκειλαν τὴν
νέα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποθορόντες κατὰ Θεσσαλίην πο-
ρευόμενοι ἐκομίσθησαν ἐς Ἀθήνας. (2) Ταῦτα οἱ Ἑλ-
ληνες οἱ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ στρατοπεδεύοντι πυνθάνονται
παρὰ πυρσίων ἐκ Σκιάθου. Πυθόμενοι δὲ καὶ κα-
52 ταρρωδῆσαντες ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου μεταρμίζοντο ἐς
Χαλκίδα, φυλάζοντες μὲν τὸν Εὐρύππον, λείποντες δὲ
ἡμεροσκόπους περὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς Εὐβοῆς.

CLXXXIII. Τῶν δὲ δέκα νεῶν τῶν βαρβάρων τρεῖς
ἐπὶ γλῆσσαν περὶ τὸ ἔρμα τὸ μεταξὺ ἐὼν Σκιάθου τε καὶ

hosti maturant; interim Delphenses, et sibi et Græciæ ti-
mentes, deum consuluerunt. Redditumque his est respon-
sum, precibus votisque placarent ventos; hos enim ma-
gnos Græciæ fore adjutores. (2) Id acceptum responsum
protinus Delphenses Græcis omnibus, qui libertatem tueri
cupiebant, renunciarunt, eoque nuncio apud hos, quippe
ad Barbari adventum vehementer trepidantes, immortalē
inierunt gratiam. (3) Deinde iidem Delphenses ventis aram
dedicarunt in Thyia, ubi locus sacer est Thyiæ, Cephissi
filiae, cujus de nomine locus iste nomen invenit, sacrificiis-
que illos placarunt. Atque etiam nunc ex oraculi jussu
ventos placant Delphenses.

CLXXIX. Nauticus Xerxis exercitus, Therma urbe pro-
fectus, navibus decem optime navigantibus (*quæ classem
antecedebant*) recta Sciathum trajecit; ubi in statione erant
speculatoriæ tres naves Græcorum, Træzenia, Æginensis,
et Attica. Prospicientes autem hi naves barbarorum, fugæ
sese mandant.

CLXXX. Et Træzeniam quidem navem, cui præerat
Praxinus, protinus capiunt insequentes barbari. Quo facto,
ex classariis eum qui forma cæteris præstabat, in prorani
navis deductum, mactant, faustum omen sibi esse ducentes
pulcherrimum Græcorum, quem primum omnium cepissent.
(2) Erat autem mactato huic nomen Leo; qui fortasse ali-
quatenus ex ipso etiam hoc nomine istum fructum percepit.

CLXXXI. Æginensis vero triremis, cui Asonides erat
præfectus, trepidationem etiam quamdam injectit hostibus.
Militabat enim in ea Pytheas, Ischenoi filius, qui fortissi-
mum virum illo die se præstitit; et, postquam capta est
navis, eo usque pugnans restitit, donec totus veluti in
frusta esset concisus. (2) Quem Persæ, qui in illis na-
vibus militabant, quum cadens non esset mortuus, sed
spiraret adhuc, propter ipsius virtutem in vita servare
maximi facientes, myrrhis vulnera viri curarunt, et fasciis
ex byssina sindone obligarunt: (3) eundemque, ut ad castra
sua redierunt, universo exercitui summa cum admiratione
ostenderunt, benigneque cum eo egerunt: reliquos autem,
quos in eadem navi ceperant, mancipiorum loco habuere.

CLXXXII. Ita igitur duæ ex illis navibus ab hostibus
captæ sunt: tertia vero triremis, cui Phormus præerat
Atheniensis, dum fuga se recepit, ad terram impacta est
in Penei ostiis: et navi quidem potius sunt barbari, viris
autem non item. Hi enim, simulatque ad littus navem
ejecerant, exsilire et per Thessaliam iter facientes redie-
runt Athenas. (2) Hæc Græci ad Artemisium castra
habentes, per ignes ex Sciatho editos cognoverunt; et co-
gnitis, territi ab Artemisio ad Chalcidem cum classe se
recepunt, Euripum custodituri, relictis quidem specula-
toribus in editis Eubœæ locis.

CLXXXIII. Ex decem, quas dixi, navibus hostium tres
ad scopulum accesserunt inter Sciathum et Magnesiam in-

Μαγνησίης, καλούμενον δὲ Μύρμηκα. (2) Ἐνθαῦτα οἱ βάρβαροι ἐπειδὴ στήλην λίθου ἐπέθηκαν κομίσαντες ἐπὶ τὸ ἔρμα, ὁρμηθέντες αὐτοὶ ἐκ Θέρμης, ὥς σφι τὸ ἐμποδὼν ἐγεγόνεε καθαρὸν, ἐπέπλωον πάσῃσι τῇσι νηυσὶ, 5 ἐνδεκα ἡμέρας παρέντες μετὰ τὴν βασιλείας ἐξέλασιν ἐκ Θέρμης. (3) Τὸ δὲ ἔρμα σφι κατηγήσατο ἐὼν ἐν πόρῳ μάλιστα Πάμμων Σχύριος. Πανημερὸν δὲ πλώντες οἱ βάρβαροι ἐξανόουσι τῆς Μαγνησίης χώρας ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε 10 πολίος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς.

CLXXXIV. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ χώρου καὶ Θερμοπυλῶν ἀπαθῆς τε κακῶν ἦν ὁ στρατὸς, καὶ πληθὺς ἦν τῆνικαῦτα ἔτι, ὥς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὗρισκω, τόσον, τῶν μὲν ἐκ τῶν νεῶν τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐουσέων 15 ἐπτὰ καὶ διηκοσιέων καὶ χιλίων, τὸν μὲν ἀρχαῖον ἐκάστων τῶν ἐθνέων ἐόντα ὁμιλον τέσσαρας καὶ εἴκοσι μυριάδας καὶ πρὸς χιλιάδα τε καὶ τετρακοσίους, ὥς ἀνὰ διηκοσίους ἀνδρας λογιζόμεναι ἐν ἐκάστῃ νηϊ. (2) Ἐπεβάτευσον δὲ ἐπὶ τούτων τῶν νεῶν, χωρὶς ἐκάστων τῶν ἐπιχωρίων ἐπιδατέων, Περσέων τε καὶ Μήδων καὶ Σακίων τριήκοντα ἀνδρες. Οὗτος ἄλλος ὁμιλος γίνεταί τρισμῦριοι καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ πρὸς διηκοσίοι τε καὶ δέκα. (3) Προσθήσω δ' ἔτι τούτῳ καὶ τῷ 20 προτέρῳ ἀριθμῷ τοὺς ἐκ τῶν πεντηκοντέρων, ποιήσας ὅτι τὸ πλεον ἦν αὐτῶν ἢ ἑλασσον ἂν' ὀγδώκοντα ἀνδρας ἐνεῖναι. Συνελέχθη δὲ ταῦτα τὰ κλοῖα, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἰρήθη, τρισχίλια. Ἦδη ὦν ἀνδρες ἂν εἴεν ἐν αὐτοῖσι τέσσαρες μυριάδες καὶ εἴκοσι. (4) Τοῦτο μὲν νυν τὸ ἐκ τῆς Ἀσίας ναυτικὸν ἦν, σύμπαν ἐὼν πεν- 30 τήκοντα μυριάδες καὶ μία, χιλιάδας τε ὅσας ἐπὶ ταύτῃσι ἐπτὰ καὶ πρὸς ἑκατοντάδες ἑξ καὶ δεκάς. (5) Τοῦ δὲ πεζοῦ ἐβδόμηκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες ἐγίνοντο, τῶν δὲ ἵππεων ὀκτὼ μυριάδες. Προσθήσω δ' ἔτι τούτοις τὰς καμήλους τοὺς ἐλαύνοντας Ἀραβίους καὶ τοὺς 35 τὰ ἄρματα Αἰθίους, πληθὺς ποιήσας δισμύριους ἀνδρας. (6) Καὶ δὴ τό τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πληθὺς συντιθέμενον γίνεταί διηκοσίοι τε μυριάδες καὶ τριήκοντα καὶ μία, καὶ πρὸς χιλιάδας ἐπτὰ καὶ ἑκατοντάδες ἑξ καὶ δεκάς. (7) Τοῦτο μὲν τὸ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίας στρα- 40 τευμα ἐξαναχθὲν εἴρηται, ἀνευ τε τῆς θεραπετῆς τῆς ἐπομένης καὶ τῶν σιταγωγῶν πλοίων καὶ ὅσοι ἐνέπλων τούτοις.

CLXXXV. Τὸ δὲ δὴ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀγόμενον στρατευμα ἔτι προσλογιστέα τούτῳ παντὶ τῷ ἐξηριθμη- 45 μένω· δόκσιν δὲ δεῖ λέγειν. Νέας μὲν νυν οἱ ἀπὸ Θρηίκης Ἑλλήνες καὶ ἐκ τῶν νήσων τῶν ἐπικειμένων τῇ Θρηίκῃ παρείχοντο εἴκοσι καὶ ἑκατὸν· ἐκ μὲν νυν τούτων τῶν νεῶν ἀνδρες τετρακισχίλιοι καὶ δισμῦριοι γίνονται. (2) Πεζοῦ δὲ τὸν Θρηίκης παρείχοντο καὶ 50 Παιόνες καὶ Ἑσθροὶ καὶ Βοττιαῖοι καὶ τὸ Χαλκιδικὸν γένος καὶ Βρύγοι καὶ Πίερες καὶ Μακεδόνες καὶ Πέρραιβοι καὶ Αἰνιῆνες καὶ Δολοπες καὶ Μάγνητες καὶ Ἀχαιοὶ καὶ ὅσοι τῆς Θρηίκης τὴν παραλίην νέμονται, τούτων τῶν ἐθνέων τριήκοντα μυριάδας δοκέω γενέσθαι.

terjectum, qui Myrmex (*id est* Formica) vocatur. (2) Super eo ubi barbari advectam lapideam columnam erexerunt, dein, ut jam nihil amplius navigationi obstat, praetermissis ab regis ex Therma profectio undecim diebus, omnibus navibus Therma profecti, cursum versus Graciam continuarunt. (3) Scopulum autem illum, in medio fere freto situm, indicaverat eis Pammon Seyrius. Totum igitur diem navigantes barbari viam confecerunt usque ad Sepiadem terrae Magnesiae et ad litus inter Casthanæam oppidum et Sepiadem oram interjectum.

CLXXXIV. Ad hunc usque locum, et usque Thermopylas, exsors malorum fuit Xerxis exercitus; et numerus quidem hominum, ut ego computando invenio, tunc adhuc hic fuit: quum naves ex Asia profectae numero fuerint ducentae et septem supra mille, veterem multitudinem ex singulis populis collectam reperio fuisse unum et ducenta quadraginta millia hominum cum quadringentis, ducentos in quaque navi viros supputando. (2) Erant autem in quaque illarum navium, praeter indigenas classarios, triceni viri Persae, Medi, et Sacae: quae altera multitudo efficit homines tricies sexies mille, ducentos et decem. (3) Huic vero et superiori numero adjiciam etiam eos, qui in quinquaginta remorum navibus actuariis fuerunt; statuens in earum quaque, plus minus, fuisse octogenos. Collecta autem hujusmodi navigia fuerunt, ut jam ante demonstravi, ter mille: fuerint igitur in his ducenta quadraginta hominum millia. (4) Itaque navales hae copiae ex Asia transductae numero fuere quingenta septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. (5) Jam peditatus fuit decies septies centenorum millium; equitatus vero millium octoginta. His adjiciam Arabes camelis vectos, et Afros agitantes currus; quorum summam statuo fuisse viginti millium. (6) Ita conficitur nauticarum et pedestrium copiarum numerus, in unam summam collatus, vicies ter centena et septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. (7) Hic est igitur copiarum numerus, quas ex Asia eductas diximus, non computato famulitio quod illas sequebatur, nec frumentariis navibus, et qui his vehebantur.

CLXXXV. Jam cum universo hoc, quem enumeravimus, exercitu simul computandus ille est, qui ex Europa est contractus: de cujus quidem numero non nisi ex mea opinione dicere possum. Ac naves quidem Graeci Thraciam et vicinas Thraciae insulas incolentes contulere centum et viginti: quibus ex navibus conficitur hominum numerus, viginti quattuor millia. (2) Pedestrium vero copiarum, quas contulere Thraces et Pæones et Eordi et Bottiaei et Chalcidicum genus et Brygi et Pleres et Macedones et Perrhaebi et Aenianes et Dolopes et Magnetes et Achaei *Phthiotae* et quot-quot Thraciae oram maritimam habitant: copiarum, inquam, ex his populis contractarum numerum fuisse aestimo, tre-

(3) Αὐταὶ ὦν αἱ μυριάδες ἐκείνησι προστεθεῖσαι τῇσι ἐκ τῆς Ἀσίας γίνονται αἱ πᾶσαι ἀνδρῶν αἱ μάχιμοι μυριάδες διηκόσιαι καὶ ἐξήκοντα καὶ τέσσαρες, ἔπεισι δὲ ταύτῃσι ἑκατοντάδες ἑκατὶδεκα καὶ δεκάς.

5 CLXXXVI. Τοῦ μαχίμου δὲ τούτου ἑνὸς ἀριθμὸν τοσούτου, τὴν θεραπῆν τὴν ἐπομένην τούτοις καὶ τοὺς ἐν τοῖσι σιταγωγαῖσι ἀκάτοισι ἑόντας καὶ μάλα ἐν τοῖσι ἄλλοις πλοίοις τοῖσι ἅμα πλώουσι τῇ στρατιῇ, τούτους τῶν μαχίμων ἀνδρῶν οὐ δοκέω εἶναι ἐλάσσονας, 10 ἀλλὰ πλεῦνας. (2) Καὶ δὴ σφας ποιεῖν ἴσους ἐκείνοις εἶναι, καὶ οὔτε πλεῦνας οὔτε ἐλάσσονας οὐδὲν ἐξισούμενοι δὲ οὗτοι τῷ μαχίμῳ ἐκπληροῦσι τὰς ἴσας μυριάδας ἐκείνησι. (3) Οὕτω πεντηκσίας τε μυριάδας καὶ εἰκοσι καὶ ὀκτὼ καὶ χιλιάδας τρεῖς καὶ ἑκατοντά- 15 δας δύο καὶ δεκάδας δύο ἀνδρῶν ἤγαγε Ξέρξης ὁ Δαρείου μέχρι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλῶν.

CLXXXVII. Οὗτος μὲν δὴ τοῦ συνάπαντος τοῦ Ξέρξεω στρατεύματος ἀριθμός. Γυναικῶν δὲ σιτοποιῶν καὶ παλλακῶν καὶ εὐνούχων οὐδεὶς ἂν εἴπαι 20 ἀτρεχέα ἀριθμὸν· οὐδ' αὖ ὑποζυγίων τε καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν τῶν ἀχθοφόρων καὶ κυνῶν Ἰνδικῶν τῶν ἐπομένων, οὐδ' ἂν τούτων ὑπὸ πλήθους οὐδεὶς ἂν εἴπαι ἀριθμὸν. (2) Ὅστε οὐδὲν μοι θῶμα παρίσταται προδοῦναι τὰ ῥέθρα τῶν ποταμῶν ἔστι τῶν, ἀλλὰ μάλλον 25 δίκως τὰ σιτία ἀντέχρησε θῶμά μοι μυριάσι τοσαύτῃσι. (3) Εὐρίσκω γάρ συμβαλλόμενος, εἰ χολίκα πυρῶν ἑκάστος τῆς ἡμέρης ἐλάμβανε καὶ μηδὲν πλέον, ἔνδεκα μυριάδας μεδίμνων τελομένων ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστη, καὶ πρὸς τριηκοσίους τε ἄλλους μεδίμνους καὶ τεσσαρά- 30 κοντα· (4) γυναῖξί δὲ καὶ εὐνούχοις καὶ ὑποζυγίοις καὶ κυσὶ οὐ λογιζομαι. Ἀνδρῶν δ' εὐσεύων τοσαυτέων μυριάδων, καλλεὸς τε εἵνεκεν καὶ μεγάλους οὐδεὶς αὐτῶν ἀξιονικότερος ἦν αὐτοῦ Ξέρξεω ἔχειν τοῦτο τὸ κράτος.

35 CLXXXVIII. Ὁ δὲ δὴ ναυτικός στρατὸς ἐπεῖτε ὁρμηθεὶς ἔπλεω καὶ κατέσχε τῆς Μαγνησῆς χώρας ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναῆς τε πόλιος ἑόντας καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς, αἱ μὲν δὴ πρῶται τῶν νεῶν ὥρ- 40 μεον πρὸς γῆν, ἄλλαι δ' ἐπ' ἐκείνησι ἐπ' ἀγκυράων· ἅτε γὰρ τοῦ αἰγιαλοῦ ἑνὸς οὐ μεγάλου, πρόκροσαι ὥρ- μέοντο ἐς πόντον καὶ ἐπὶ ὀκτὼ νέας. (2) Ταύτην μὲν τὴν εὐφρόνην οὕτω, ἅμα δὲ ὀρθρῶ ἐξ αἰθρίας τε καὶ νηνεμῆς τῆς θαλάσσης ζεσάσης ἐπέπεσε σφι χειμῶν τε μέγας καὶ πολλὸς ἄνεμος ἀπληρώτης, τὸν δὴ Ἑλλησ- 45 πονίην καλεῖσι οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκημένοι. (3) Ὅσοι μὲν νυν αὐτῶν αὐξόμενον ἔμαθον τὸν ἄνεμον, καὶ τοῖσι οὕτω εἶχε ὄρου, οἱ δ' ἐφθσαν τὸν χειμῶνα ἀνασπᾶσαντες τὰς νέας, καὶ αὐτοὶ τε περιῆσαν καὶ αἱ νέες αὐτῶν· ὅσας δὲ τῶν νεῶν μεταρσίας ἔλαβε, τὰς 50 μὲν ἐξέφερε πρὸς Ἴπνους καλυμμένους τοὺς ἐν Πηλῳ, τὰς δὲ ἐς τὸν αἰγιαλὸν· αἱ δὲ περὶ αὐτὴν τὴν Σηπιάδα περιέπιπτον, αἱ δὲ ἐς Μελίβοιαν πόλιν, αἱ δὲ ἐς Κασθαναῆν ἐξεβράσσοντο. Ἦν τε τοῦ χειμῶνος χρῆμα ἀφόρητον.

centa hominum millia. (3) Quo numero cum illorum numero, qui ex Asia transducti sunt, in unam summam collato, conficitur universus numerus armorum, sexies et vicies centena et unum et quadraginta millia, sexcenti et decem.

CLXXXVI. Tantus quum fuerit armorum numerus, jam famulorum, qui hos sequebantur, eorumque qui in frumentariis erant navibus, et in reliquis utique navigiis exercitum comitantibus; horum, inquam, numerum non minorem, sed majorem etiam, puto fuisse quam numerum armorum : (2) attamen parem hunc pono illi, et nihilo majorem, nec vero etiam minorem. Exaequato igitur horum numero cum numero illorum, prodit duplus numerus superioris. (3) Itaque quinquagies his centena et octoginta tria millia ducentosque et viginti viros duxerat Xerxes Darii filius usque ad Sepiadem et ad Thermopylas.

CLXXXVII. Hic igitur universi exercitus Xerxis numerus fuit. Mulierum vero panificum curantium, et pellicum, et eunuchorum, nemo certum edere numerum possit, non magis quam equorum caeterorumque jumentorum impedimenta portantium, et canum Indicorum, quorum omnium immanis numerus castra secutus est. (2) Quare minime mirandum mihi videtur, fluminum nonnullorum aquam defecisse : sed illud potius miror, quo pacto ciharia suffecerint tot myriadibus. (3) Etenim inito calculo reperio, si unum tritici choeniceum unusquisque in diem, nec amplius, accepit, singulis diebus consumpta esse centena et dena millia medimnorum, insuperque medimnos trecentos et quadraginta : (4) quo in calculo non computavi id, quod mulieribus et eunuchis et jumentis et canibus tribul debuit. Tot autem quum fuerint virorum myriades, formae praestantia et magnitudine corporis nemo ex omni hoc numero, quam Xerxes ipse, dignior fuit qui tanto praesesset imperio.

CLXXXVIII. Jam classis, postquam solutis navibus, ut supra dixi, secundo cursu ad littus terrae Magnesiae pervenit, quod inter Casthanseam oppidum et oram Sepiadem interjectum est; priores quidem naves ad ipsam terram adpulerunt, reliquae vero, quoniam non adeo late patebat littus, post illas in ancoris stationem ceperunt, mare spectantes, et octo deinceps ordinibus in quincuncem locatae. (2) Ita quidem eam noctem transegere. Sub lucem vero, quum serenum ad id tempus oelum tranquillisque fuisset aer, subito effervescente mari ingens coorta est tempestas vehemensque ventus subsolanus, quem Hellespontiam vocant hujus regionis incolae. (3) Quotquot igitur ex his augescentem animadverterant ventum, et quibus per stationis rationem licuit, hi subductis in terram navibus a tempestate sibi caverunt, salvique et ipsi et eorum naves evaserunt. Quas vero naves nactus est ventus tenentes altum, harum alias ad Ipnos (*id est* Furnos) qui vocantur abrupit in Pelio monte, alias ad proximum littus adflixit : alias ad ipsam Sepiadem adlissae sunt, alias ad Meliboeam oppidum, alias ad Casthanseam ejectae; eratque ineluctabilis vis tempestatis.

CLXXXIX. Λέγεται δὲ λόγος ὡς Ἀθηναῖοι τὸν Βορέην ἐκ θεοπροπίου ἐπεκαλέσαντο, ἐλθόντος σφι ἄλλου χρηστηρίου τὸν γαμβρὸν ἐπικούρου καλέσασθαι. Βορέης δὲ κατὰ τὸν Ἑλλήνων λόγον ἔχει γυναῖκα Ἀττικήν, Ὀρείθυιαν τὴν Ἐρεχθίδος. (2) Κατὰ δὲ τὸ κῆδος τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς φάτις ὄρηται, συμβαλλόμενοι σφι τὸν Βορέην γαμβρὸν εἶναι, ναυλοχέοντες τῆς Εὐβοίης ἐν Χαλκίδι ὡς ἔμαθον αὐξόμενον τὸν χειμῶνα, ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἔθυσον τε καὶ ἐπεκαλεῦντο τὸν τε Βορέην καὶ τὴν Ὀρείθυιαν τιμωρῆσάι σφι καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρότερον περὶ Ἀθων. (3) Εἰ μὲν νυν διὰ ταῦτα τοῖσι βαρβάροισι δομέουσι ὁ Βορέης ἐπέπεσε, οὐκ ἔχω εἶπαι· οἱ δ' ὦν Ἀθηναῖοι σφι λέγουσι βωθήσαντα τὸν Βορέην πρότερον καὶ τότε ἐκεῖνα κατεργάσασθαι, καὶ ἱρὸν ἀπελθόντες Βορέεω ἰδρύσαντο παρὰ ποταμὸν Ἰλισσόν.

CXC. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ νέας οἱ ἐλαχίστας λέγουσι διαφθερῆναι, τετρακοσιέων οὐκ ἐλάσσονας, ἄνδρας τε ἀναριθμήτους, χρημάτων τε πλῆθος ἀφθονον, ὥστε Ἀμεινοκλείῳ τῷ Κρητίνεω ἀνδρὶ Μάγνητι γηγέοντι περὶ Σηπιάδα μεγάλως ἡ ναυηγίη χρηστὴ ἐγένετο, ὅς πολλα μὲν χρύσεια ποτήρια ὑστέρω χρόνῳ ἐκβρασσόμενα ἀνέλειτο, πολλὰ δὲ ἀργύρεα, θησαυρούς τε τῶν Περσέων εὔρε, ἄλλα τε [χρύσεια] ἀρατα χρήματα περιεβάλετο. Ἀλλ' ὁ μὲν τάλλα οὐκ εὐτυχέων εὐρήμασι μέγα πλοῦσιος ἐγένετο· ἦν γάρ τις καὶ τοῦτον ἀχαρὶς συμφορὴ λυπεῖσα παιδοφρόνος.

CXCI. Σιταγωγῶν δὲ δολκάδων καὶ τῶν ἄλλων πλοίων διαφθειρομένων οὐκ ἐπὶν ἀριθμὸς, ὥστε δεῖσαντες οἱ στρατηγοὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ μή σφι κεκαυμένοισι ἐπιθέωνται οἱ Θεσσαλοὶ, ἔρκος ὑψηλὸν ἐκ τῶν ναυηγίων περιεβάλοντο. (2) Ἡμέρας γὰρ δὴ ἔχειμαζε τρεῖς· τέλος δὲ ἐντομά τε ποιῦντες καὶ καταειδόντες γοῆσι τῷ ἀνέμῳ οἱ μάγοι, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῇ Θέτι καὶ τῇσι Νηρηΐσι θυόντες, ἔπαυσαν τετάρτη ἡμέρῃ, ἢ ἄλλως κως αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. (3) Τῇ δὲ Θέτι ἔθυσον πυθόμενοι παρὰ τῶν Ἰώνων τὸν λόγον, ὡς ἐκ τοῦ χώρου τούτου ἀρπασθεῖν ὑπὸ Πηλέος, εἴη τε ἅπανα ἡ ἀκτὴ ἡ Σηπιάς ἐκείνης τε καὶ τῶν ἄλλων

Νηρηίδων. Ὁ μὲν δὲ τετάρτη ἡμέρῃ ἐπέπαυτο. CXCH. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι οἱ ἡμεροσκόποι ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν Εὐβοϊκῶν καταδραμόντες δευτέρῃ ἡμέρῃ, ἀπ' ἧς ὁ χειμὼν ὁ πρῶτος ἐγένετο, ἐσήμαινον πάντα τὰ γινόμενα περὶ τὴν ναυηγίην. (2) Οἱ δὲ ὡς ἐπύθοντο, Ποσειδῶνι σωτήρι εὐχάμενοι καὶ σπονδὰς προχέαντες, τὴν ταχίστην ὀπίσω ἠπείγοντο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐλπίσαντες ὀλίγας τινὰς σφι ἀντιζόους ἔσεσθαι νέας. (3) Οἱ μὲν δὲ τὸ δεύτερον ἐλθόντες περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἐναυλόχεον, Ποσειδῶνος σωτήρος ἐπωνυμίην ἀπὸ τούτου ἔτι καὶ ἐς τὸδε νομίζοντες.

CXCIII. Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἐπαύσατό τε ὁ ἀνέμος καὶ τὸ κύμα ἔστρωτο, κατασπάσαντες τὰς νέας ἐπλώον παρὰ τὴν ἡπειρον, κάμψαντες δὲ τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίας ἰθὺάν ἐπλώον ἐς τὸν κόλπον τὸν ἐπὶ Παγασέων

CLXXXIX. Fertur autem fama, Athenienses ex oraculi responso Boream invocasse, quum aliud illis adlatum fuisset responsum, jubens eos generum advocare auxilio. Boreas enim, ut Græci narrant, uxorem habuit Atticam, Orithyiam, Erechthæi filiam. (2) Pro hac igitur adfinitate Athenienses, ut fama est, conjectantes Boream suum esse generum, quum Chalcide cum navibus insidiantes augescen-tem sensissent tempestalem, aut jam antea, sacrificiis placarunt invocantque Boream et Orithyiam, orantes ut auxilio sibi venirent, perderentque barbarorum naves, sicut antea ad Athion montem. (3) An igitur hanc ob causam in barbaros stationem agentes ingruerit Boreas, non definiam : sed Athenienses quidem aiunt, et antea et tunc Boream ipsos juvisse, atque hæc effecisse : et, postquam domum sunt reversi, sanum statuerunt Boreæ ad Ilissum fluvium.

CXC. Hac calamitate, qui minimum numerum tradunt, naves periisse aiunt non minus quadringentas, homines autem innumerabiles, et rerum pretiosarum infinitam multitudinem ; ita quidem, ut Aminocli Cretinæ filio, civi Magneti, qui circa Sepiadem prædia habuit, perquam utile fuerit hoc naufragium : is enim multa deinde aurea pocula, multaque argentea, in litus ejecta sustulit, arcasque etiam reperit cimeliis Persarum repletas, et infinita alia [aurea] pretiosa collegit. At idem vir, quamvis locuples repertis his rebus factus, felix tamen cæteroqui non fuit : quippe tristis etiam casus eum afflictabat, per filii necem.

CXCI. Onerarium autem navium frumentum vehentium, reliquorumque minorum navigiorum, quæ interierunt, non constat numerus. Itaque duces classia, metuentes ne in tanta calamitate adflictos Thessali impetum facerent, alto vallo ex naufragiis parato castra circumdedere. (2) Tres enim continuos dies tempestas duravit. Ad extremum vero Magi cæsis vento victimis, adhibitisque magicis incantationibus, ad hæc sacris Thetidi factis et Nereidibus, quarto die vim venti compescuerunt, sive is alioquin ipse sua sponte quievit. (3) Thetidi autem sacra fecerunt, quum ab Ionibus accepissent, ex hoc loco raptam illam fuisse a Peleo, et totam hanc oram Sepiadem eidem et reliquis Nereidibus sacram esse. Igitur ventus quidem quarto die quievit.

CXCII. Secundo vero die ab eo, quo primum coorta tempestas erat, speculatores ex Eubœæ promontorii decurrentes Græcis de Persarum naufragio omnia significarunt. (2) Quibus rebus hi cognitis, Neptunum Servatorem precati, et votis libaminibusque factis, quanta celeritate poterant ad Artemisium redire maturarunt, sperantes nonnisi paucas naves sibi fore adversarias. (3) Hi igitur iterum ad Artemisium stationem ceperunt, hostem observantes : et Neptuni Servatoris cognomen ab illo tempore usque ad hunc diem apud Græcos in usu est.

CXCIII. Barbari, ut quievit ventus et compositi erant fluctus, deductis navibus, secundum continentem navigarunt : et Magnesiae promontorium circumvecti, recta in sinum qui ad Pagasas fert tetenderunt. (2) Est in hoc sinu

φέροντα. (2) Ἔστι δὲ χώρος ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ τῆς Μαγνησίας, ἔνθα λέγεται τὸν Ἡρακλέα καταλειφθῆναι ὑπὸ Ἰήσονος τε καὶ τῶν συνεταίρων ἐκ τῆς Ἀργεὺς ἐπ' ὕδωρ πεμφθέντα, εὐτ' ἐπὶ τὸ κῶας ἔπλωον ἐς Αἶαν τὴν Κολχίδα· ἐνθεῦτεν γὰρ ἔμελλον ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πύλαγος ἀπῆσαι, ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὐνομα γέγονε Ἀφεται. Ἐν τούτῳ ὦν ὄρυον οἱ Ξέρξῳ ἐποιοῦντο.

CXCIV. Πεντεκαίδεκα δὲ τῶν νεῶν τούτων ἐτυχόν τε ὕσταται πολλὸν ἐξαναχθεῖσαι, καὶ κως κατεῖδον τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῶν Ἑλλήνων νέας. (2) Ἐδοξάν τε δὴ τὰς σφετέραις εἶναι οἱ βάρβαροι, καὶ πλώοντες ἐσέπεισον ἐς τοὺς πολεμίους· τῶν ἐστρατιῶν δ' ἀπὸ Κύμας τῆς Αἰολίδος ὑπαρχος Σανδῶκης ὁ Θυμασίῳ, τὸν δὴ πρότερον τούτων βασιλεὺς Δαρεῖος ἐπ' αἰτὴ τῷδε λαβὼν ἀνεσταύρωσε, ἰόντα τῶν βασιλείων δικαστέων· ὁ Σανδῶκης ἐπὶ χρήμασι ἄδικον δίκην ἔδωκε. (3) Ἀνακρεμασθέντος ὦν αὐτοῦ, λογιζόμενος ὁ Δαρεῖος εὐρέ οἱ πλέω ἀγαθὰ τῶν ἀμαρτημάτων πεποιημένα ἐς οἶκον τὸν βασιλείῳ· ἐδῶν δὲ τούτῳ ὁ Δαρεῖος, καὶ γνούς ὡς ταχύτερα αὐτὸς ἢ σοφώτερα ἐργασμένος εἴη, ἔλυσε. (4) Βασιλεὺς μὲν δὴ Δαρεῖον οὕτω διαφυγῶν μὴ ἀπολέσθαι περιτὴν, τότε δὲ ἐς τοὺς Ἑλλήνας καταπλώσας ἔμελλε οὐ τὸ δεύτερον διαφυγῶν ἐσσεσθαι· ὡς γὰρ σφας εἶδον προσπλώοντας οἱ Ἕλληνες, μαθόντες αὐτῶν τὴν γινομένην ἀμαρτάν, ἐπαναχθόντες εὐπετέως σφῆας εἶλον.

CXCV. Ἐν τούτων μὴ Ἀρίδωλις πλώων ἦλω, τύραννος Ἀλαβάνδων τῶν ἐν Καρίῃ, ἐν ἐτέρῃ δὲ ὁ Πάφιος στρατηγὸς Πενθύλος ὁ Δημονόου, ὃς ἦγε μὲν οὐώδεκα νέας ἐκ Πάφου, ἀποβαλὼν δὲ σφενον τὰς ἑνδεκα τῷ χειμῶνι τῷ γενομένῳ κατὰ Σηπιάδα, μὴ τῇ περιγενομένη καταπλώων ἐπ' Ἀρτεμισίον ἦλω. (2) Τούτους οἱ Ἕλληνες ἐξιτορήσαντες τὰ ἐβούλοντο πύθεσθαι ἀπὸ τῆς Ξέρξῳ στρατιῆς, ἀποπέμπουσι δεδμενούς ἐς τὸν Κορινθίων ἰσθμόν.

CXCVI. Ὁ μὲν δὴ ναυτικός ὁ τῶν βαρβάρων στρατὸς, παρέξ τῶν πεντεκαίδεκα νεῶν τῶν εἴπα Σανδῶκει στρατηγέειν, ἀπῆκετο ἐς Ἀφεται. (2) Ξέρξης δὲ καὶ ὁ πεδὺς πορευθεὶς διὰ Θεσσαλίας καὶ Ἀχαιῆς ἐσβεβλήκως ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μηλιάς, ἐν Θεσσαλίῃ μὲν ἄμιλλαν ποιησάμενος ἵππων τῶν ἐκείνου, ἀποπειρώμενος καὶ τῆς Θεσσαλίας ἵππου, πυθόμενος ὡς ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἑλλάσιν ἔνθα δὴ αἱ Ἑλληνίδες ἵπποι ἐλείποντο πολλόν. (3) Τῶν μὲν νυν ἐν Θεσσαλίῃ ποταμῶν Ὀνόχωνος μόνος οὐκ ἀπέχρησε τῇ στρατιᾷ τὸν ῥέθρον πινόμενος· τῶν δὲ ἐν Ἀχαιῇ ποταμῶν ῥεόντων οὐδὲ ὅστις μέγιστος αὐτῶν ἐστὶ Ἠπιδανός, οὐδὲ οὗτος ἀντέσχε εἰ μὴ φλαύρως.

CXCVII. Ἐς Ἄλον δὲ τῆς Ἀχαιῆς ἀπικομένῳ Ξέρξῃ οἱ κατηγεμόνες τῆς ὁδοῦ βουλόμενοι τὸ πᾶν ἐξηγεῖσθαι ἔλεγον οἱ ἐπιχώριον λόγον, τὰ περὶ τὸ ἱρὸν τοῦ Λαφυστίου Διὸς, ὡς Ἀθάμας ὁ Αἰόλου ἐμνηχάνετο Φριξῷ μόρον σὺν Ἰνοῖ βουλεύσας, μετέπειτεν δὲ ὡς ἐκ θεοπροπίου Ἀχαιοὶ προτιθεῖσι τοῖσι ἐκείνου ἀπογόν-

locus terræ Magnesiae, ubi Herculem aiunt, postquam ex Argo navi aequatum missus fuisset, relictum esse ab Iasone ejusque sociis, quum Æam Colchicam ad auferendum aureum vellus navigarent. Illinc enim, aquati, soluturi erant in pelagus; qua de re nomen loco impositum est Aphetae (id est locus unde solvitur). Hoc igitur in loco stationem cepit Xerxis classis.

CXCIV. Forte autem accidit, ut quindecim naves, quæ postremæ navigabant, longius in altum ejicerentur: quæ ut conspexerunt Græcorum naves ad Artemisium stantes, (2) suas esse naves ratī barbari, cursu versus illas directo, medios in hostes inciderunt. Dux illarum navium fuit Sandoces Thamasii filius, Cymæ Æolicæ prefectus; quem superiore tempore rex Darius, quum judex fuisset regius, in culpa deprehensum, compertum nimirum quod accepta pecunia injustam sententiam prouunciasset, in crucem agi jusserat. (3) Et jam suspensus erat, quum Darius, rationem secum iniens rerum ab illo gestarum, reperit multo plura esse ejusdem merita in regiam domum, quam male facta: quod postquam Darius reperit, agnosces properantius a se quam sapientius esse actum, solvi hominem jussit. (4) Ita ille supplicium a Dario sibi decretum effugit, superstesque fuit. At idem, nunc in Græcos delatus, non iterum erat elapsurus: ut enim adnavigantes hos Græci viderunt, cognito illorum errore, contra erecti, facile cunctos ceperunt.

CXCV. In una harum navium navigans Aridolis captus est, Alabandorum Cariae tyrannus: in alia Paphiorum prætor Penthylus, Demonoi filius; qui quum duodecim naves ex Papho eduxisset, amissis illarum undecim tempestate ad Sepiadem ingruente, nunc una reliqua ad Artemisium navigans captus est. (2) Hos Græci, interrogatos quæ de Xerxis exercitu cognoscere cupiebant, victos in Corinthiorum Isthmum miserunt.

CXCVI. Ita igitur barbarorum classis, exceptis quindecim navibus, quibus præfuisse Sandocen dixi, ad Aphetas pervenit. (2) Xerxes autem cum pedestribus copiis, itinere per Thessaliam et Achaiam Phthiotidem facto, tertio etiam ante die in Maliensium fines erat ingressus. In Thessalia vero certamen instituerat inter suos equos et Thessalicum equitatum, cujus experiri virtutem voluit, quum rescivisset esse hunc præstantissimum totius Græciæ; et ex eo quidem certamine longe inferiores Græci equi discesserant. (3) Ex fluviis autem Thessaliæ unus Onochonus ad bibendum non satis aquæ præbuit exercitui: ex eis vero qui Achaiam perfluent, etiam is qui illorum maximus est, Epidanus, non nisi ægre duravit.

CXCVII. Postquam Alum in Achaia Xerxes pervenerat, viæ duces omnia enarrare cupientes, indigenam famam ei retulerunt ad Jovis Laphystii fanum spectantem: Athamanem Æoli filium, consiliis cum Ino communicatis, Phrixo mortem esse machinatum, interjecto vero tempore Achæos ex oraculi responso posteris ejusdem hosce imposuisse la-

νοισι ἀέθλους τοιούδε· (2) ὃς ἂν ᾗ τοῦ γένους τούτου
 πρεσβύτατος, τούτῳ ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι τοῦ πρυτανή-
 νηίου αὐτοὶ φυλακὰς ἔχουσι (λήϊτον δὲ καλεῦσι τὸ πρυ-
 τανήιον οἱ Ἀχαιοί), ἣν δὲ ἐσέλθῃ, οὐκ ἔστι ὅπως ἔξεισι
 5 πρὶν ἢ θύσεσθαι μέλλῃ· ὥς τ' ἔτι πρὸς τούτοις πολλοὶ
 ἤδη τῶν μελλόντων τούτων θύσεσθαι δέισαντες οἴχοντο
 ἀποδράντες ἐς ἄλλην χώραν, χρόνου δὲ προϊόντος ὀπίσω
 κατελθόντες ἦν ἀλίσκωνται ἐσελθόντες ἐς τὸ πρυτανήϊον,
 ὡς οὐτεταί τε ἐξηγγέοντο στέμμασι πᾶς πυκασθεὶς καὶ ὡς
 10 σὺν πομπῇ ἐξαχθεὶς. (3) Ταῦτα δὲ πάσχουσι οἱ Κυ-
 τισσώρου τοῦ Φρίξου παῖδός ἀπόγονοι, διότι καθαρμὸν
 τῆς χώρας ποιουμένων Ἀχαιῶν ἐκ θεοπροπίου Ἀθά-
 μαντα τὸν Αἰδίου καὶ μελλόντων μιν θύειν ἀπικόμενος
 οὗτος ὁ Κυτισσώρος ἐξ Αἴης τῆς Κολχίδος ἐρρύσατο,
 15 ποιήσας δὲ τούτῳ τοῖσι ἐπιγενομένοισι ἐξ ἑωυτοῦ μῆνιν τοῦ
 θεοῦ ἐνέβαλε. (4) Ξέρξης δὲ ταῦτα ἀκούσας ὡς κατὰ τὸ
 ἄλσος ἐγένετο, αὐτὸς τε ἔργετο αὐτοῦ καὶ τῇ στρατιῇ
 πάσῃ παρήγγειλε, τῶν τε Ἀθάμαντος ἀπογόνων τὴν
 οἰκὴν ὁμοίως καὶ τὸ τέμενος ἐσέβετο.

20 CXCIII. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Θεσσαλίῃ καὶ τὰ ἐν
 Ἀχαίῃ· ἀπὸ δὲ τούτων τῶν χώρων ἦτε ἐς τὴν Μηλίδα
 παρὰ κόλπον θαλάσσης, ἐν τῷ ἁμποιτὶς τε καὶ ῥηχίῃ
 ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν γίνεται. (2) Περὶ δὲ τὸν κόλπον
 τοῦτον ἔστι χώρος πεδινός, τῇ μὲν εὐρὺς, τῇ δὲ καὶ κάρτα
 25 στενός· περὶ δὲ τὸν χώρον οὖρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβατα περι-
 κληθεὶς πᾶσαν τὴν Μηλίδαν γῆν, Τρηχίνιαι πέτραι καλεῖ-
 μεναι. (3) Πρώτῃ μὲν νυν πόλις ἔστι ἐν τῷ κόλπῳ ἰόντι
 ἀπ' Ἀχαΐης Ἀντικύρη, παρ' ἣν ποταμὸς Σπερχεῖδός βέων
 ἐξ Αἰνιῶνων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοί. Ἀπὸ δὲ τούτου διὰ
 30 εἰκοσὶ κου σταδίων ἄλλος ποταμὸς τῷ οὐνομα κέεται
 Δύρας, τὸν βωθέοντα τῷ Ἡρακλεῖ καιομένῳ λόγος ἔστι
 ἀναφανῆναι. Ἀπὸ δὲ τούτου δι' ἄλλων εἰκοσὶ σταδίων
 ἄλλος ποταμὸς ἔστι δε καλεῖται Μέλας.

CXCIX. Τρηχίς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου
 35 ποταμοῦ πέντε στάδια ἀπέχει. Ταύτῃ δὲ καὶ εὐρύ-
 τατόν ἐστι πάσης τῆς χώρας ταύτης ἐκ τῶν οὐρέων ἐς
 θάλασσαν, κατ' ἃ Τρηχίς πεπολίσται· δισχιλίαι τε γὰρ
 καὶ δισμήρια πλέθρα τοῦ πεδίου ἔστί. (2) Τοῦ δὲ
 οὐρεὸς τὸ περικληθεὶς τὴν γῆν τὴν Τρηχινίην ἔστι
 40 διασφάξ πρὸς μεσαμβρίην Τρηχίνος, διὰ δὲ τῆς δια-
 σφάγος Ἀσωπὸς ποταμὸς ῥέει παρὰ τὴν ὑπώρεαν τοῦ
 οὐρεος.

CC. Ἔστι δὲ ἄλλος Φοινῆς ποταμὸς οὐ μέγας πρὸς
 μεσαμβρίην τοῦ Ἀσωποῦ, ὃς ἐκ τῶν οὐρέων τούτων
 45 βέων ἐς τὸν Ἀσωπὸν ἐκδιδοί. Κατὰ δὲ τὸν Φοινῆα
 ποταμὸν στενιότατόν ἐστι· ἀμχιτὸς γὰρ μία μούνη
 δέδμηται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Φοινῆκος ποταμοῦ πεντεκαίδεκα
 στάδια ἔστι ἐς Θερμοπύλας. (2) Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ
 Φοινῆκος ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλῆων κώμῃ τέ ἐστι τῇ
 50 οὐνομα Ἀνθῆλη κέεται, παρ' ἣν δὴ παραρρέων ὁ Ἀσω-
 πὸς ἐς θάλασσαν ἐκδιδοί, καὶ γῶρος περὶ αὐτὴν εὐρὺς
 ἐν τῇ Δήμητρὸς τε ἱρὸν Ἀμφικτυονίδος ἱδρύται καὶ
 ἔδραι εἰσὶ Ἀμφικτύοσι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτύονος
 ἱερόν.

bore: (2) quicumque hujus familiae natu maximus est, ei in-
 troitu in prytaneum, quod *leitton* Achaei vocant, interdicunt;
 ipsique, ne ingrediatur, excubias agunt; qui si nihilo minus
 introivisset, nullo pacto exire ei prius licet quam ad aram
 ducatur ubi mactandus est. Ad haec narrarunt, multos ex
 his, qui ita mactandi fuissent, sibi timentes, in aliam terram
 tamquam exsulatum abiisse: quorum si quis interjecto tem-
 pore rediisset, deprehendaturque prytaneum ingressus,
 eum mactari, coronis et infulis oneratum, et cum pompa
 eductum. (3) Teneri autem hac lege posteros Cytissori,
 Phirixi filii, ea causa, quoniam, quum Achaei ex oraculi
 responso lustrandae terrae suae causa Athamantem Aetoli
 filium mactaturi essent, adveniens ex Aea Colchidis hic
 Cytissorus illum liberaverit: hoc enim facto Cytissorum
 iram dei in posteros suos contraxisse. (4) His auditis
 Xerxes, ut ad lucum pervenit, et ipse eo abstinuit, et
 universo exercitui ut abstinere edixit: et domum poste-
 rorum Athamantis pariter atque templum veneratus est.

CXCIII. Haec quidem in Thessalia et in Achaia gesta.
 Ex hisce dein regionibus Maliensium fines Xerxes ingressus
 est, ad sinum maris, in quo quotidie aestus maris accidit
 et reciprocatio. (2) Juxta hunc sinum est locus campestris,
 partim latus, partim vero admodum angustus. Circa illum
 locum montes praetalti et inaccessi, Trachiniae petrae dicti,
 universam Malliacam terram includunt. (3) Primum ad
 hunc sinum oppidum, ex Achaia venienti, Anticyra est;
 juxta quam Spercheus fluvius, ex Aenianibus profluens, in
 mare influit. Ab hoc, interjectis viginti stadiis, alius
 fluvius est, cui nomen Dyras; quem fama est emersisse
 ad ferendam Herculi, quum cremaretur, opem. Ab hoc,
 rursus viginti stadiis interjectis, alius fluvius est, nomine
 Melas.

CXCIX. Ab hoc Melane fluvio quinque stadia Trachis
 urbs abest. Eodemque loco, ubi Trachis sita est, latissime
 patet haec regio a montibus ad mare: est enim planities
 vicies bis mille plethrorum. (2) Est autem in monte, qui
 Trachinium agrum praeccludit, divortium a meridie Tra-
 chinis, per quod divortium Asopus fluit juxta montis ra-
 dicem.

CC. Est item alius fluvius a meridie Asopi, Phoenix, non
 magnus; qui postquam ex his montibus defluxit, Asopo
 miscetur. Prope hunc Phoenicem fluvium artissimus
 est hujus tractus locus: quippe una sola via ibi munita est,
 qua nonnisi singulis plaustris transitus patet. A Phoenice
 vero fluvio quindecim sunt stadia ad Thermopylas: (2) tum
 in intervallo, quod est inter Phoenicem fluvium et Thermo-
 pylas, vicus est nomine Anthela, praeter quem praeterfluens
 Asopus in mare evolvitur: et circa eundem vicum latius
 est spatium, in quo stat templum Cereris Amphictyonidis, et
 sedes sunt Amphictyonibus paratae, et ipsius Amphicty-
 onis templum.

CCI. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἐστρατοπεδεύετο τῆς Μηλίδος ἐν τῇ Τρηχινίῃ, οἱ δὲ δὴ Ἕλληνες ἐν τῇ διόδῳ· καλεῖται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων Θερμοπύλαι, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιό-
6 κων Πύλαι. (2) Ἐστρατοπεδεύοντο μὲν νυν ἑκάτεροι ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις, ἐπεκράτεις δὲ ὁ μὲν τῶν πρὸς βορρῇν ἀνεμὸν ἔχόντων πάντων μέχρι Τρηχίνος, οἱ δὲ τῶν πρὸς νότον καὶ μεσαμβρίην φερόντων τὸ ἐπὶ ταύ-
της τῆς ἡπείρου.

10 CCII. Ἔσαν δὲ οἷδε Ἕλλήνων οἱ ὑπομένοντες τὸν Πέρσῃ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, Σπαρτιητέων τε τριηκόσιοι ὁπλίται καὶ Τεγεατέων καὶ Μαντινέων χίλιοι, ἡμίσεες ἑκατέρων, ἕξ Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρκαδίας εἰκοσι καὶ ἑκατὸν, καὶ ἕκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίας χίλιοι. (2) το-
15 σούτοι μὲν Ἀρκάδων, ἀπὸ δὲ Κορίνθου τετρακόσιοι καὶ ἀπὸ Φλιοῦντος διηκόσιοι καὶ Μυκηναίων ὀγδώκοντα. Οὗτοι μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου παρήσαν, ἀπὸ δὲ Βοιωτῶν Θεσπιέων τε ἑπτακόσιοι καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι.

CCIII. Πρὸς τούτοις ἐπὶ κλητοὶ ἐγένοντο Λοκροὶ τε
20 οἱ Ὀπούντιοι πανστρατιῇ καὶ Φωκῶν χίλιοι. Αὐτοὶ γάρ σφας οἱ Ἕλληνες ἐπεκαλέσαντο, λέγοντες δι' ἀγ-
γέλων ὡς αὐτοὶ μὲν ἤκοιεν προδρόμοι τῶν ἄλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων προσδοκίμοι πᾶσαν εἶεν ἡμέρην, ἡ θάλασσά τε σφι εἴη ἐν φυλακῇ ὑπ' Ἀθη-
25 ναίων τε φρουρεομένη καὶ Αἰγινητέων καὶ τῶν ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντων, καὶ σφι εἴη δεινὸν οὐδέν· (2) οὐ γὰρ θεὸν εἶναι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀνθρώπων, εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα οὐδὲ ἔσεσθαι τῷ κακῷ ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ· οὐ συνεμύχθη, τοῖσι δὲ με-
30 γίστοις αὐτῶν μέγιστα· ὀφείλειν ὦν καὶ τὸν ἐπελαύνοντα, ὡς ἰόντα θνητὸν, ἀπὸ τῆς δόξης πεσεῖν ἄν. Οἱ δὲ ταῦτα πυνθανόμενοι ἐδῶθεν ἐς τὴν Τρηχίνα.

CCIV. Τούτοις ἔσαν μὲν νυν καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ κατὰ πόλιν ἑκάστων, ὁ δὲ θωμάζομενος μάλιστα καὶ
35 παντὸς τοῦ στρατευμάτος ἡγεόμενος Λακεδαιμόνιος ἦν Λεωνίδης ὁ Ἀναξανδρίδῃ τοῦ Λέοντος τοῦ Εὐρυκρατίδῃ τοῦ Ἀναξάνδρου τοῦ Εὐρυκρατέως τοῦ Πολυδώρου τοῦ Ἀλκαμένης τοῦ Τηλέκλου τοῦ Ἀρχέλεω τοῦ Ἡγησίλεω τοῦ Δορύσσου τοῦ Λεωδότῃ τοῦ Ἐχεστράτου τοῦ
40 Ἡγίου τοῦ Εὐρυσθένης τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέως, κτη-
σάμενος τὴν βασιληίην ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροσδοκίτου.

CCV. Διζῶν γάρ οἱ ἐόντων πρεσβυτέρων ἀδελφεῶν, Κλεομένεος τε καὶ Δωριέος, ἀπελήλατο τῆς φροντίδος
45 περὶ τῆς βασιληίας. Ἀποθανόντος δὲ Κλεομένεος ἀπαίους ἔρσαντος γόνου, Δωριέος τε οὐκέτι ἐόντος, ἀλλὰ τελευτήσαντος καὶ τούτου ἐν Σικελίῃ, οὗτω δὴ ἐς Λεω-
νίδα ἀνέβαινε ἡ βασιληία, καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνει Κλεομβρότου (οὗτος γάρ ἦν νεώτατος Ἀναξανδρίδῃ
50 παῖς) καὶ οὐ καὶ εἶχε Κλεομένεος θυγατέρα. (2) Ὅς τότε ἦγε ἐς Θερμοπύλας ἐπιτεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατε-
στεύτας τριηκασίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. Παραλαβὼν δὲ ἀπὶ κτετο καὶ Θηβαίων τοὺς ἐς τὸν ἀρι-
θμὸν λογισάμενος εἶπα, τῶν ἐστρατήγεε Λεοντιάδης

CCI. Jam Xerxes in Trachinio campo terræ Maliacæ castra posuit: Græci vero in ipso transitu. Nominatur autem hic locus a plerisque quidem Græcis Thermopylæ, incolæ vero et finitimi nude Pylas dicunt. (2) Itaque utri-
que in his locis castra habebant: occupabat autem Xerxes totum spatium septemtrionem versus a Thermopylis usque Trachinem pertinens; Græci vero ea quæ in hac continente versus Notum et meridiem sita sunt.

CCII. Græci vero hoc in loco Persam expectantes, hi fuere: Spartani trecenti graviter armati: tum Tegeatæ et Mantinenses mille, utrorumque quingenti: ex Orchomeno Arcadiæ centum et viginti, et ex reliqua Arcadia mille; (2) tot Arcades fuere: Corinthii vero quadringenti: ex Phliunto ducenti; ex Mycenis octoginta. Hi sunt qui ex Peloponneso adfuerunt. Ex Boeotis vero, Thespienses septingenti, et Thebani quadringenti.

CCIII. Præter hos vero evocati aderant Locri Opuntii omnibus copiis, et Phocenses mille. Ipsi enim Græci missis legatis hos advocaverant, dicentes, tamquam antecursores sese venissæ ante alios, expectari vero reliquos socios in proximum quemque diem, et maris tutelam sibi curæ esse, custodiri quæ illud ab Atheniensibus et Æginetis reliquisque in classem designatis. Nihil autem illis esse gravius metuendum: (2) non enim deum esse, qui Græciam invadat, sed hominem: nullum autem nec esse nec futurum esse mortalem, cui, ex quo natus sit, malum nullum acciderit; immo maximis accidere maxima. Debere itaque etiam illum, qui Græciam invadat, mortalis quum sit, gloria sua excidere. His auditis, illi Trachinem auxilio Græcis venerunt.

CCIV. His igitur et alii quidem ex quaque civitate duces præerant; sed, quem maxime cuncti admirabantur, et penes quem summa erat totius imperii, Lacedæmonius fuit Leonidas, genus ab Hercule ducens hac majorum serie: pater Anaxandrides fuit, avus Leon: tum reliqui progenitores, Eurycratides, Anaxander, Eurycrates, Polydorus, Alcámenes, Telecles, Archelaus; Hegesilaus, Doryssus, Leobotes, Echestratus, Agis, Eurysthenes, Aristodemus; Aristomachus, Cleodæus, Hyllus, Hercules. Is Leonidas regnum Spartæ necopinans erat adeptus.

CCV. Quum enim duo illi fratres essent natu majores, Cleomenes et Dorieus, procul habuerat cogitationem regni adipiscendi. Sed Cleomene sine mascula prole defuncto, quum jam tum Dorieus etiam non amplius in vivis esset, quippe in Sicilia mortuus, ita ad Leonidam regnum pervenit, quoniam et major natu erat Cleombroto, Anaxandridæ filio natu minimo, et Cleomenis etiam filiam in matrimonio habebat. (2) Is igitur ad Thermopylas erat profectus cum delectis ab ipso trecentis filiis, iustæ ætatis viris, et quibus domi liberi erant. Adsumpserat autem, priusquam advenisset, Thebanos quoque illos quorum numerum supra declaravi, quibus Leontiades præerat, Eury-

δ' Εὐρυμάχου. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν τοὺτους σπουδὴν ἐποιήσατο Λεωνίδης μόνους Ἑλλήνων παραλαβείν, ὅτι σφέων μεγάλως κατηγόρητο μηδίζειν· παρεκάλεε ὦν ἐς τὸν πόλεμον ἐθέλων εἰδέναι εἴτε συμπεμψούσι εἴτε καὶ ἀπερέουσι ἐκ τοῦ ἐμφανέος τὴν Ἑλλήνων συμμάχιν. Οἱ δὲ ἀλλοφρονέοντες ἔπειμον.

CCVI. Τοὺτους μὲν τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα πρώτους ἀπέπεμψαν Σπαρτιῆται, ἵνα τοὺτους δρόντες οἱ ἄλλοι σύμμαχοι στρατεύονται, μὴδὲ καὶ οὗτοι μηδίσωσι, ἣν αὐτοὺς πυνθάνονται ὑπερβαλλομένους· μετὰ δὲ, Κάρνεια γάρ σφι ἦν ἐμποδὼν, ἐμελλον ὁρτάσαντες καὶ φυλακὰς λιπόντες ἐν τῇ Σπάρτῃ κατὰ τάχος βοθήσειν πανδημεί. (2) Ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐννέωντο καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιήσειν· ἦν γάρ 15 κατὰ τοῦτο Ὀλυμπιάς τοῦτοισι τοῖσι πρήγμασι συμπεσοῦσα· οὐκ ὦν δοκέοντες κατὰ τάχος οὕτω διακριθῆσθαι τὸν ἐν Θερμοπύλῃσι πόλεμον ἔπειμον τοὺς προδρόμους. Οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενέωντο ποιήσειν.

CCVII. Οἱ δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι Ἕλληνες, ἐπειδὴ πέλας ἐγένετο τῆς ἐσθολῆς δ' Πέρσης, καταρρωδέοντες ἐβουλεύσιν· οὐ περὶ ἀπαλλαγῆς. Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι Πελοποννησίοις ἐδόκεε ἐλθεῖν ἐς Πελοπόννησον τὸν Ἰσθμὸν ἔχειν ἐν φυλακῇ· (2) Λεωνίδης δὲ Φωκίων καὶ 25 Λοκῶν περισπερχθέντων τῇ γνώμῃ ταύτῃ αὐτοῦ τε μένειν ἐψηφίζετο, πέμπειν τε ἀγγέλους ἐς τὰς πόλεις κελεύοντάς σφι ἐπιθωθέειν ὥς ἐόντων αὐτῶν ὀλίγων στρατὸν τὸν Μήδων ἀλέξασθαι.

CCVIII. Ταῦτα βουλευομένων σφείων, ἔπειπε Ξέρξης 30 κατὰσκοπον ἱππέα ἰδεῖσθαι ὁκόσοι τέ εἰσι καὶ ὅ τι ποιοίεν. Ἡκηχόες δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Θεσσαλίῃ ὡς ἡλισμένη εἴη ταύτῃ στρατιῇ ὀλίγῃ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας, ὡς εἴησαν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Λεωνίδης ἐὼν γένος Ἡρακλειδῆς. (2) Ὡς δὲ προσήλασε δ' ἱππεὺς πρὸς τὸ 35 στρατόπεδον, ἐθηγείτο τε καὶ κατῴρα πᾶν μὲν οὐδὲ τὸ στρατόπεδον· τοὺς γὰρ ἔσω τεταγμένους τοῦ τείχεος, τὸ ἀνορθώσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ, οὐκ οἶα τε ἦν κατιδέσθαι· ὁ δὲ τοὺς ἔξω ἐμάνθανε, τοῖσι πρὸ τοῦ τείχεος τὰ ὅπλα ἐκέετο. (3) Ἐτυχον δὲ τοῦτον τὸν χρόνον 40 Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι. Τοὺς μὲν δὴ ὥρα γυμναζομένους τῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ τὰς κόμας κτενίζομένους. Ταῦτα δὲ θευόμενος ἐθώμαζε, καὶ τὸ πλῆθος ἐμάνθανε. Μαθὼν δὲ πάντα ἀτρεκέως ἀπήλαυε ὀπίσω κατ' ἡσυχίαν· οὔτε γάρ τις ἐδίωκε, ἀλογίης τε 45 ἐκύρησε πολλῆς· ἀπελθὼν δὲ ἔλεγε πρὸς Ξέρξεα τὰ περ ὑπώπее πάντα.

CCIX. Ἀκούων δὲ Ξέρξης οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐὼν, ὅτι παρασκευάζοντο ὡς ἀπολούμενοί τε καὶ ἀπολέοντες κατὰ δύναμιν· ἀλλ' αὐτῷ γελοῖα γὰρ ἐφαίνοντο ποιεῖν, μετεπέμψατο Δημάρτην τὸν Ἀρίστωνος 50 ὄντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ. (2) Ἀπικομένον δέ μιν εἰρώτα Ξέρξης ἕκαστα τούτων, ἐθέλων μαθεῖν τὸ ποιεῖμενον πρὸς τῶν Λακεδαιμόνιων. Ὁ δὲ εἶπε, « ἤκουσας μὲν μευ καὶ πρότερον, εὔτε ὠρμέομεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,

machi filius. (3) Quos solos ex Græcis adsumere ea causa properaverat Leonidas, quod accusabantur Thebani vehementer cum Medis sentire. Invitaverat igitur eos ad armorum societatem, cognoscere cupiens, utrum missuri essent secum socios, an ex aperto repudiaturi Græcorum societatem : et illi, aliud licet sentientes, miserant.

CCVI. Et Leonidam quidem cum his, qui cum eo erant, primos omnium miserant Spartani hoc consilio, ut et reliqui socii, his conspectis, adversus hostes profiscerentur, neque ipsi pariter Medorum sequerentur partes, si cunctari Spartanis intellexissent. Deinde vero, quum Carnea nunc obstarent, peractis festis diebus, custodia Sparta relicta, cum omnibus copiis occurrere decreverant hosti. (2) Similiter vero etiam reliqui socii facere constituerant : qui, quum in idem ipsum tempus, quo hæc gerebantur, Olympias incideret, rati non tam cito ad Thermopylas armis decretum iri, antecursores interim miserunt. Tale igitur horum fuit consilium.

CCVII. Jam, qui ad Thermopylas fuere Græci, ubi haud procul ab introitu fuit Persa, timore perculsi, de receptu consultare coperunt. Et reliquis quidem Peloponnesiis placuit, abire in Peloponnesum, et Isthmum custodire. (2) Leonidas vero, sententiam istam vehementer indignatus Phocensibus et Locris, de communi horum consilio manere ibi decrevit, legatosque per civitates dimittere qui ab illis auxilia arcesserent, quandoquidem nimis exigui ipsorum numerus esset ad prohibendum Medorum exercitum.

CCVIII. Dum hi ita consultant, interim Xerxes equitem misit speculatorem, qui et numerum eorum, et quid facerent, exploraret. Audierat enim, quum adhuc in Thessalia esset, collectum hoc loco stare exiguum exercitum, cujus duces sint Lacedæmonii et Leonidas, ab Hercule genus ducens. (2) Ut ad castra accessit eques, contemplatus est, spectavitque non totum quidem exercitum ; nam, qui intra murum erant, quem a se instauratum Græci custodiebant, hos conspiciere non potuit : exteriores vero observavit, qui ante murum stationem habebant. (3) Erant autem tunc forte extra murum locati Lacedæmonii. Horum igitur alios vidit gymnasticis exercitationibus vacantes, alios comam pectentes. Miratus eques spectaculum, cognito hominum numero, omnibusque rebus accurate perceptis, rediit per otium, nemine persequente, sed omnibus eum prorsus contemptui habentibus. Reversus, Xerxi cuncta quæ viderat renunciavit.

CCIX. Quibus auditis, conjectare Xerxes non potuit id quod res erat, comparare sese hos homines ad pereundum postquam perdidissent ipsi quam plurimos potuissent : sed, quum ridicula facere ei viderentur, Demaratum ad se vocavit, Aristonis filium, qui in castris aderat. (2) Is ubi advenerat, de singulis eum interrogavit Xerxes, cognoscere cupiens quid esset quod facerent Lacedæmonii. Et ille, « Audisti me, inquit, jam ante, quum adversus Græciam

περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων· ἀκούσας δὲ γελῶτά με ἔθεν
λέγοντα τῇ περ ὤρεον ἐκχρησόμενα πρήγματα ταῦτα·
ἐμοὶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ἀσκέειν ἀντία σεῦ, ὦ βασιλεῦ,
ἀγὼν μέγιστός ἐστι. (3) Ἀκούσον δὲ καὶ νῦν. Οἱ ἄν-
δρες οὗτοι ἀπίκαται μαχασόμενοι ἡμῖν περὶ τῆς ἐσόδου,
καὶ ταῦτα παρασκευάζονται. Νόμος γὰρ σφι οὕτω ἔχων
ἐστὶ· ἐπεὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ, τότε τὰς κε-
φαλὰς σμέονται. (4) Ἐπίσταο δὲ, εἰ τούτους τε καὶ τὸ
ὑπομένον ἐν Σπάρτῃ καταστρέψει, ἐστὶ οὐδὲν ἄλλο
ἔθνος ἀνθρώπων τό σε, βασιλεῦ, ὑπομένεει χεῖρας ἀν-
ταειρόμενον· νῦν γὰρ πρὸς βασιληίῃν τε καλλίστην τῶν
ἐν Ἑλλάσι προσφέρειαι καὶ ἀνδρας ἀρίστους. » (5) Κάρτα
τε δὴ ἀπίστα Ἑρξῇ ἐφαίνετο τὰ λεγόμενα εἶναι, καὶ
δεύτερα ἐπειρώτα δντινα τρόπον τοσούτοι ἄντες τῇ ἐωυ-
τοῦ στρατιῇ μαχέσονται. Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ
χρᾶσθαι ὡς ἀνδρὶ ψεύστη, ἢν μὴ ταῦτά τοι ταύτῃ ἐκῇ
τῇ ἐγὼ λέγω. »

CCX. Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Ἑρξέα. Τέσ-
σερας μὲν δὴ παρεῖχε ἡμέρας, ἐλπίζων αἰεὶ σφας
ἀποδρῆσεσθαι· πέμπτῃ δὲ, ὡς οὐκ ἀπαλλάσσοντο, ἀλλὰ
οἱ ἐφαίνοντο ἀναδείη τε καὶ ἀβουλῇ διαχρώμενοι
μένειν, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Μήδους τε καὶ Κισίους
θυμωθεῖς, ἐντειλάμενός σφας ζωγρήσαντας ἀγειν ἐς
δυσιν τὴν ἐωυτοῦ. (2) Ὡς δ' ἐπέπεσον φερόμενοι ἐς τοὺς
Ἑλληνας οἱ Μῆδοι, ἐπιπτον πολλοὶ, ἄλλοι δ' ἐπεσ-
ήσαν, καὶ οὐκ ἀπῆλυνον, καίπερ μεγάλως προσ-
πταίοντες. Ἀπλὸν δ' ἐποίηεν παντὶ τρω, καὶ οὐκ
ἥμισυ αὐτῷ βασιλεῖ, ὅτι πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι
εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. Ἐγίνετο δὲ ἡ συμβολή δι'
ἡμέρης.

CCXI. Ἐπεὶ δὲ οἱ Μῆδοι τρηχέως περιείποντο,
ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν ὑπεξήσαν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐκδεχόμενοι
ἐπήσαν, τοὺς ἀθανάτους ἐκάλεε βασιλεὺς, τῶν ἦρχε
Ὑδάρνης, ὡς δὴ οὗτοι γε εὐπετέως κατεργασόμενοι. (2)
Ὡς δὲ καὶ οὗτοι συνέμισγον τοῖσι Ἑλλήσι, οὐδὲν πλέον
ἐφέροντο τῆς στρατιῆς τῆς Μηδικῆς, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ,
ἅτε ἐν στενωπόρῳ τε χώρῳ μαχόμενοι καὶ δόρασι
βραχυτέροις χρεώμενοι ἥπερ οἱ Ἑλληνες, καὶ οὐκ
ἔχοντες πλήθει χρῆσασθαι. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐμά-
χοντο ἀξίως λόγου, ἀλλὰ τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ
ἐπισταμένοις μάχεσθαι ἐξεπιστάμενοι, καὶ ὅπως ἐν-
τρέψαιαν τὰ νῶτα, ἀλλῆς φεύγεσκον δῆθεν, οἱ δὲ βάρ-
βαροι ὁρέοντες φεύγοντας βοῇ τε καὶ πατάγῳ ἐπήσαν,
οἱ δ' ἂν καταλαμβανόμενοι ὑπέστρεφον ἀντίοι εἶναι τοῖ-
σι βαρβάροις, μεταστρεφόμενοι δὲ κατέβαλλον πλήθει
ἀναριθμήτους τῶν Περσῶν· ἐπιπτον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν
Σπαρτιητέων ἐνθαῦτα ὀλίγοι. (4) Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐδυνάτο
παραλαβεῖν οἱ Πέρσαι τῆς ἐσόδου πειρεύμενοι καὶ
κατὰ τέλεα καὶ παντοίως προσβάλλοντες, ἀπῆλυνον
ὅπισω.

CCXII. Ἐν ταύτῃ τῇσι προσόδοις τῆς μάχης
λέγεται βασιλεὺς θεύμενον τρις ἀναδραμέειν ἐκ τοῦ
θρόνου, δεισάντα περὶ τῇ στρατιῇ. (2) Τότε μὲν οὕτω
ἡγωνίσαντο, τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ βάρβαροι οὐδὲν ἄμεινον

prolicisceremur, de his viris disserentem; at risui me ha-
buisti quum audiebas dicentem tibi quennam fore harum
rerum exitum praeviderem. Mihi enim, rex, summa con-
tentio est, veritatem adversus te colere. (3) Audi igitur
etiam nunc. Adsunt hi viri, de introitu nobiscum pugna-
turi, et ad hoc se comparant. Hic enim apud illos mos
obtinere: quando vitae discrimen sunt adituri, tunc capita
curant. (4) Scito vero: si hosce, et eos qui Spartae man-
ent, subegeris; nullus alius hominum populus est, qui
adversus te, rex, manus tollere sustineat. Nunc enim
cum regno inter Graecos praclarissimo tibi res est, et cum
viris fortissimis. » (5) Quae dicta, quum prorsus incredi-
bilia Xerxi viderentur, iterum quassavit, quo tandem pacto
tam exigua hominum manus suo exercitui esset repugna-
tura. Et ille, « Rex, inquit, age mecum ut cum homine
mendaci, nisi haec ita eventura sunt ut ego dico. »

CCX. Haec Demaratus dicens Xerxi non persuasit. Ita-
que quattuor rex intermisit dies, assidue illos sperans fuga se
recepturos. Quinto vero die, quum illi non recessissent, sed
per obstinatum, ut Xerxi videbantur, impudentiam temerita-
temque manerent, iratus rex Medos et Cissios adversus
illos misit, dato mandato ut vivos caperent et in conspectum
suum adducerent. (2) Ut vero in Graecos cum impetu ir-
ruerunt Medi, multi ex eis cecidere: quibus succedere
alii, nec se recepere, quamvis magna clade accepta: osten-
deruntque cuilibet, maxime vero regi ipsi, multos quidem
homines esse, sed paucos viros. Praeliati sunt autem per
totum diem.

CCXI. Postquam ita male accepti sunt Medi, tum hi
quidem in castra se recepere: et Persae eis succedentes,
quos Immortales rex adpellabat, quibus praerat Hydarnes,
in hostem iverunt; quasi hi utique facile confecturi rem
essent. (2) Ut vero hi quoque pugnam cum Graecis conseruere,
nihil amplius, quam Medi, promoverunt, sed eandem ha-
buere sortem; quippe in angusto transitu pugnantes, ubi ex-
plicari multitudo non poterat, et hastis utentes brevioribus
quam Graeci. (3) Lacedaemonii vero memorabilem ediderunt
pugnam, quum aliis rebus ostendentes peritos sese cum
imperitis congradi, tum quod subinde terga verterent, ve-
luti fugam capessentes universi, deinde vero, quando fu-
gientibus Persae cum clamore strepituque instabant, ipsique
jam in eo erant ut deprehenderentur, subito conversa acie
hosti sese opposuerunt, atque ita innumerabilem Persarum
prosternebant multitudinem. Ceciderunt autem ibi Sparta-
norum etiam nonnulli. (4) Postquam vero, quamvis magno
conatu, et turmatim et quovis modo impetum facientes,
nulla parte introitus potiri Persae potuerunt, postremo hi
quoque retrogressi sunt.

CCXII. Dum ita conflictabantur, fertur Xerxes, quam
spectandi caussa haud procul abesset, ter de solio suo ex-
sillisse, metuens nempe suo exercitui. (2) Tunc igitur ita
pugnatum est. Postridie vero ejus diei nihil felicius bar-

ἀέθλεον. Ἄτε γὰρ ὀλίγων ἐόντων, ἐλπίσαντές σφεας κατατετρωματίζθαι τε καὶ οὐκ οἴους τε ἕσθαι ἐτι χεῖρας ἀνταίρασθαι συνέβαλλον. (3) Οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τάξιν τε καὶ κατὰ ἔθεα κεκοσμημένοι ἦσαν, καὶ ἐν μέρει ἕκαστοι ἐμάχοντο, πλὴν Φωκίων· οὗτοι δὲ ἐς τὸ οὖρος ἐτάχθησαν, φυλάζοντες τὴν ἀτραπὸν. Ὡς δὲ οὐδὲν εὗρισκον ἀλλοιότερον οἱ Πέρσαι ἢ τῇ προτε-
ραΐῃ ἐνώρεον, ἀπήλαινον.

CCXIII. Ἀπορόντος δὲ βασιλέως ὃ τι χρῆσθαι 10 τῷ παρόντι πρήγματι, Ἐπιάτης ὁ Εὐρυδήμου ἀνὴρ Μηλίων ἦλθε οἱ ἐς λόγους ὥς μέγα τι παρὰ βασιλὸς δοκέων οἶσθαι, ἔφρασε τε τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τοῦ οὐρέος φέρουσαν ἐς Θερμοπύλας, καὶ διέφθειρε τοὺς ταύτῃ ὑπομείναντας Ἕλληνας. (2) Ὑστερον δὲ δέσας 15 Λακεδαιμονίους ἔφυγε ἐς Θεσσαλίην, καὶ οἱ φυγόντι ὑπὸ τῶν Πυλαγῶρων, τῶν Ἀμφικτυόνων ἐς τὴν Πυλαίην συλλεγομένων, ἀργύριον ἐπεκηρύχθη. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, κατῆλθε γὰρ ἐς Ἀντικύρην, ἀπέθανε ὑπ' Ἀθηνάδεω ἀν-
δρὸς Τρηκίνου. (3) Ὁ δὲ Ἀθηνάδης οὗτος ἀπέκτεινε 20 μὲν Ἐπιάτεια δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὅπισθε λόγοις σημανέω, ἐτιμήθη μὲντοι ὑπὸ Λακεδαι-
μονίων οὐδὲν ἔσσαν. Ἐπιάτης μὲν οὕτω ὕστερον τούτων ἀπέθανε.

CCXIV. Ἔστι δὲ ἕτερος λεγόμενος λόγος, ὥς Ὁ- 25 νήτης τε ὁ Φαναγόρεω ἀνὴρ Καρύστιος καὶ Κορυθαλὸς Ἀντικυρεὺς εἰσι οἱ εἰπαντες πρὸς βασιλέα τούτους τοὺς λόγους καὶ περιηγησάμενοι τὸ οὖρος τοῖσι Πέρσησι, οὐ-
δαμῶς ἔμοιγε πιστός. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ τῷδε χρὴ σταθμώσασθαι, ὅτι οἱ τῶν Ἑλλήνων Πυλαγόροι ἐπε- 30 κήρυξαν οὐκ ἐπ' Ὀνήτην τε καὶ Κορυθαλῶ ἀργύριον, ἀλλ' ἐπ' Ἐπιάτῃ τῷ Τρηκίνῳ, πάντως κού τὸ ἀτρε-
κέστατον πυθόμενοι· τοῦτο δὲ φεύγοντα τὸν Ἐπιάτεια ταύτην τὴν αἰτίην οἶδμεν. (3) Εἰδείη μὲν γὰρ ἂν καὶ ἐὼν μὴ Μηλίων ταύτην τὴν ἀτραπὸν Ὀνήτης, εἰ 35 τῇ χώρῃ πολλὰ ὀμιληκὸς εἴη· ἀλλ' Ἐπιάτης γάρ ἐστι δὲ περιηγησάμενος τὸ οὖρος κατὰ τὴν ἀτραπὸν, τούτων αἰτίων γράφω.

CCXV. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ οἱ ἤρесе τὰ ὑπέσχετο ὁ 40 Ἐπιάτης κατεργάσεσθαι, αὐτίκα περιχαρὲς γενόμε-
νος ἔπεμπε Ὑδάρνεα καὶ τῶν ἱστρατήγεε Ὑδάρνης. ὠρμέατο δὲ περὶ λύχνων ἀρὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου (2) Τὴν δὲ ἀτραπὸν ταύτην ἐξεύρον μὲν οἱ ἐπιχώριοι Μηλίες, ἐξευρόντες δὲ Θεσσαλοῖσι κατηγήσαντο ἐπὶ Φωκίας, τότε ὅτε οἱ Φωκίαι φράξαντες τελεῖ τὴν 45 ἐσβολὴν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου· ἐκ τε τοσοῦδε κατεδέδεκτο ἐοῦσα οὐδὲν χρηστὴ Μηλιῷσι.

CCXVI. Ἐχει δὲ ὧδε ἡ ἀτραπὸς αὕτη· ἀρχεται 50 μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ τοῦ διὰ τῆς διασφάγος βέοντος, οὖνομα δὲ τῷ οὐρεὶ τούτῳ καὶ τῇ ἀτραπῷ
τούτῳ κέεται, Ἀνόπαια· τείνει δὲ ἡ Ἀνόπαια αὕτη κα-
τὰ ῥάχιν τοῦ οὐρέος, λήγει δὲ κατὰ τὴν Ἀλφειὸν πόλιν, πρῶτην ἐοῦσαν τῶν Λοκρίδων πρὸς τῶν Μηλίων, καὶ κατὰ Μελάμπυγόν τε καλεούμενον λίθον καὶ κατὰ Κερκύπῳν ἑδρὰς, τῇ καὶ τὸ στεντότατόν ἐστι.

bari pugnauerunt. Quum enim exiguus esset Græcorum numerus, rati barbari confectos esse illos vulneribus, neque vires amplius ad resistendum habituros, denuo eos adgressi sunt. (3) At Græci, per ordines perque populos digesti, in vicem cuncti pugnarunt, Phocensibus exceptis: hi enim in monte erant locati, semitam custodituri. Ubi vero nihilo melius, quam pridie, Persæ rem sibi viderunt succedere, abscesserunt.

CCXIII. Ibi tunc regem, quidnam consilii caperet incertum, convenit Ephialtes, Eurydemi filius, Maliensis, ingens ab illo præmium se relaturum sperans, indicavitque ei semitam per montes ad Thermopylas ferentem; atque ita Græcos perdidit, stationem ibi habentes. (2) Idem postea, metu Lacedæmoniorum, in Thessaliam profugit: exsulantisque caput proposita pecunia proscriptum est a Pylagoris, quum Amphipryones ad agendum Pylæum conventum essent congregati. Interjecto vero tempore, quum Anticyram redisset, ab Athenade Trachinio occisus est. (3) Et interfecit quidem Ephialtes Athenades aliam ob causam, quam in sequentibus historiis exponam: at nihilo minus tamen præmio honoratus est a Lacedæmonis. Ita igitur Ephialtes postea perit.

CCXIV. Fertur autem etiam alia fama, Onetam Phanagoræ filium, Carystium, et Corydalum Anticyrensem cum rege sermones illos habuisse, et Persas circum montem illum circumduxisse; mihi neūtiqum credibilis. (2) Nam falsam esse partim inde colligi oportet, quod Græcorum Pylagori, quos utique præ cæteris compertam habuisse rei veritatem consentaneum est, non Onetæ et Corydali caput proscrisperunt, sed Ephialtæ Trachini; tum, quod Ephialten novimus ob hanc culpam exulasse. (3) Cæterum cognita quidem hæc semita Onetæ quoque, quamquam non Maliensi, esse potuit, si hanc regionem sæpius adierat: at enimvero Ephialtes est, qui hostes per semitam illam circa montem circumduxit: hunc hujus culpæ reum scribo.

CCXV. Xerxes, ea probans quæ se effecturum pollicitus Ephialtes erat, vehementer gavisus, sine mora Hydranen et qui sub ejus ductu erant misit: et illi sub noctem, quo tempore accenduntur lucernæ, e castris profecti sunt. (2) Invenerant illam semitam indigenæ Malienses; eaque reperta Thessalis adversus Phocenses itineris duces fuerant, quo tempore Phocenses introitum in suam regionem opposito obstruxerant muro, atque ita tutos se a bello præstititerant: atque ex illo inde tempore adparuit illa usui nulli esse Maliensibus.

CCXVI. Est autem callis hujus per montem ferentis ratio hæc: incipit ab Asopo fluvio, ubi ille per montium divortium perfluit; est autem monti, per quem semita transit, semitæque ipsi idem nomen, Anopæa: fertque hæc Anopæa secundum dorsum montis, et desinit circa Alpenum, primum oppidorum Locrensiū versus Malienses, eo loco ubi Melampygos qui dicitur lapis est, suntque Cercopum sedes: ubi etiam angustissimus callis est.

CCXVII. Κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἀτραπὸν καὶ οὕτω
 ἔχουσιν οἱ Πέρσαι, τὸν Ἀσπὸν διαβάσαντες, ἐπορεύον-
 το πᾶσαν τὴν νύκτα, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχοντες οὐρεὰ τὰ Οἰ-
 ταίων, ἐν ἀριστερῇ δὲ τὰ Τρηχινίων. Ἡὼς τε δὴ διέ-
 5 φαίνει, καὶ ἐγένοντο ἐπ' ἀκρωτηρίῳ τοῦ οὐρεος. (2) Κατὰ
 δὲ τοῦτο τοῦ οὐρεος ἐφύλασσον, ὥς καὶ πρότερόν μοι
 δεδήλωται, Φωκῶν χίλιοι ὄπλιται, ῥυόμενοι τε τὴν
 σφετέρην χώραν καὶ φρουρέοντες τὴν ἀτραπὸν. (3)
 10 Ἦ μὲν γὰρ κάτω ἐσβολὴ ἐφύλασσετο ὑπ' ὧν εἴρηται·
 τὴν δὲ διὰ τοῦ οὐρεος ἀτραπὸν ἐβελονταὶ Φωκέες ὑπο-
 δεξάμενοι Λεωνίδῃ ἐφύλασσον.

CCXVIII. Ἐμαθὸν δὲ σφας οἱ Φωκέες ἴδε ἀνα-
 βεβηκότας ἀναβαίνοντες γὰρ ἑλάνθανον οἱ Πέρσαι τὸ
 οὐρος πᾶν ἐὼν δρυῶν ἐπὶ πλεον· ἦν μὲν δὴ νημερῆ,
 15 ψόφου δὲ γινομένου πολλοῦ, ὥς οἶκός ἦν φύλλων ὑπο-
 κεχυμένων ὑπὸ τοῖσι ποσὶ, ἀνά τε ἑδραμον οἱ Φωκέες
 καὶ ἐνέδουν τὰ ὅπλα, καὶ αὐτίκα οἱ βάρβαροι παρῆ-
 σαν. (2) Ὡς δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδουμένους ὅπλα, ἐν
 ὥματι ἐγένοντο· ἐλπίμενοι γὰρ οὐδὲν σφί φανήσεσθαι
 20 ἀντίκρουν ἐνεκύρησαν στρατῷ. Ἐνθαῦτα Ὑδάρνης κα-
 ταρρωδῆσας μὴ οἱ Φωκέες ἔσσι Λακεδαιμόνιοι, εἴρετο
 τὸν Ἐπιάλτεα ὁδοπαδὸς εἶη ὁ στρατός, πυθόμενος δὲ
 ἀτρεκέως διέτασσε τοὺς Πέρσας ὥς ἐς μάχην. (3)
 25 Οἱ δὲ Φωκέες ὥς ἐβάλλοντο τοῖσι τοξέμασι πολλοῖσι
 τε καὶ πυκνοῖσι, οἶχοντο φεύγοντες ἐπὶ τοῦ οὐρεος τὸν
 κόρυμβον, ἐπιστάμενοι ὥς ἐπὶ σφέας ὠρμήθησαν ἀρ-
 χήν, καὶ παρεσκευάδατο ὥς ἀπολεόμενοι. (4) Οὗτοι
 μὲν δὴ ταῦτα ἐφρόνεον, οἱ δὲ ἀμφὶ Ἐπιάλτεα καὶ
 30 Ὑδάρνεα Πέρσαι Φωκῶν μὲν οὐδένα λόγον ἐποιεῦντο,
 οἱ δὲ κατέβαινον τὸ οὐρος κατὰ τάχος.

CCXIX. Τοῖσι δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι εἶδον Ἕλληνας
 πρῶτον μὲν ὁ μάντις Μεγιστήης, εἰδὼν ἐς τὰ ἱρά,
 ἔφρασε τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ἅμα ἡοὶ σφί θάνατον,
 ἐπὶ δὲ καὶ αὐτόμολοι ἔσαν οἱ ἐξαγγεῖλαντες τῶν Περσέ-
 35 ὦν τὴν περίοδον. (2) Οὗτοι μὲν ἔτι νυκτὸς ἐσήμηναν,
 τρίτοιο δὲ οἱ ἡμεροσκόποι καταδραμόντες ἀπὸ τῶν ἄκρων
 ἤδη διαφαινούσης ἡμέρης. Ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο οἱ
 Ἕλληνες, καὶ σφῶν ἐσχίζοντο αἱ γνώμαι· οἱ μὲν γὰρ
 οὐκ ἔων τὴν τάξιν ἐκλιπεῖν, οἱ δὲ ἀντέτεινον. (3)
 40 Μετὰ δὲ τοῦτο διακριθέντες οἱ μὲν ἀπαλλάσσοντο καὶ
 διασχεδασθέντες κατὰ πόλιν ἕκαστοι ἐτράποντο, οἱ δὲ
 αὐτῶν ἅμα Λεωνίδῃ μένειν αὐτοῦ παρεσκευάδατο.

CCXX. Λέγεται δὲ καὶ ὥς αὐτὸς σφας ἀπέπεμψε
 Λεωνίδῃς, μὴ ἀπολῶνται κηδόμενος· αὐτῷ δὲ καὶ
 45 Σπαρτιητέων τοῖσι παροῦσι οὐκ ἔχειν εὐπρεπέως ἐκλι-
 πεῖν τὴν τάξιν ἐς τὴν ἥλθον φυλάζοντες ἀρχήν· (2)
 Ταύτη καὶ μᾶλλον τῇ γνώμῃ πλείστος εἰμι, Λεωνίδα,
 ἔπειτε ἡσθετο τοὺς συμμάχους ἔοντας ἀπροθύμους καὶ
 οὐκ ἐβελοντας συνδιακινδυνεύειν, κελύσαι σφας ἀπα-
 50 λάσσεσθαι, αὐτῷ δὲ ἀπείναι οὐ καλῶς ἔχειν. (3) Μέ-
 νοντι δὲ αὐτοῦ κλέος μέγα ἐλείπετο, καὶ ἡ Σπάρτης
 εὐδαιμονίη οὐκ ἐξηλείπετο. Ἐκέχρηστο γὰρ ὑπὸ τῆς
 Πυθίης τοῖσι Σπαρτιητέσι χρεωμένοισι περὶ τοῦ πο-
 λέμου τούτου αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐγειρομένου, ἡ Λακε-

CCXVII. Hac igitur semita, quam descripsi, Persæ tra-
 jecto Asopo totam noctem iter fecerunt, a dextra habentes
 Cetaeorum montes, a sinistra vero montes Trachiniorum :
 et illuxit aurora, quum ad summum montem pervenerunt.
 (2) Hoc igitur loco montem custodiebant, ut etiam ante
 demonstravi, Phocenses mille graviter armati, et suam re-
 gionem tutantes, et callem custodientes. (3) Inferior enim
 introitus ab eis, quos dixi, custodiebatur : semitam autem,
 quæ fert per montem, Phocenses custodiebant, qui Leonida
 ultro hanc operam receperant.

CCXVIII. Adscendentes quidem latuerant Persæ, quum
 quercubus totus obsitus mons esset : postquam vero adscen-
 derant, hoc modo adventantes illos cognovere Phocenses,
 quum tranquillum esset cælum, propter folia sub pedibus
 strata multus, ut res fert, ortus strepitus excitavit eos ut
 ad arma concurrerent : et protinus barbari adfuerunt. (2)
 Qui ubi armatos conspexere viros, mirati sunt, quod, quum
 neminem sibi putassent occurrurum, in exercitum incidis-
 sent. Ibi tum Hydarnes, veritus ne, qui Phocenses erant, La-
 cedæmonii essent, quæsitiv ex Ephialte, cujus populi is esset
 exercitus : et ubi quod res erat audivit, in aciem Per-
 sas instruxit. (3) At Phocenses, quum multis crebrisque
 telis ferirentur, rati non nisi adversus se hos esse profe-
 ctos, arrepta fuga in summum montis verticem se recepe-
 runt, ad occumbendam mortem parati. (4) Hic igitur ita
 erant animati : at Persæ, qui cum Ephialte et Hydarne
 erant, nullam Phocensium rationem habentes, descendere
 de monte properarunt.

CCXIX. Qui ad Thermopylas erant Græci, his primum
 Megistias vates, inspectis victimis, prædixerat mortem
 primo mane eis instantem : deinde advenere etiam trans-
 fugæ, circuitum hostium nunciantes : (2) hi, quum adhuc
 tunc nox esset, significaverunt : tertio autem speculatores
 diurni, de summitatibus montium decurrentes, illucescente
 jam die, idem indicium fecere. Ibi tum Græci, quid sibi
 faciendum esset deliberantes, in diversas abiire sententias,
 aliis contententibus non deserendam esse stationem, aliis
 contra nitentibus. (3) Hinc soluto concilio, discesserunt
 alii, et suam quisque in civitatem tendens dispersi sunt :
 alii vero parati erant cum Leonida manere.

CCXX. Dicunt autem, ipsum Leonidam illos dimisisse,
 ne perirent curantem ; se autem et præsentem Spartanos
 non decere dicentem deserere stationem ad quam custo-
 diendam principio missi essent. (2) Et ego quoque quam
 maxime in hac sum sententia, Leonidam, quum minime
 promptos esse socios vidisset, nec ad subeundum secum
 periculum ultro paratos, abiire illos jussisse ; sibi autem,
 ut abiret, inhonestum judicasse. (3) Contra, si maneret,
 ingens eum gloria manebat, et Spartæ felicitas non ex-
 stinguebatur. Etenim Spartanis, jam in primo hujus belli
 initio oraculum consulentibus, responderat Pythia, aut

δαίμονα ἀνάστατον γενέσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἢ τὸν βασιλέα σφένον ἀπολέσθαι. (4) Ταῦτα δὲ σφί ἐν ἔπεισι ἐξαμέτροισι χρῆ ἔχοντα ᾄδε,

- Ἵμῖν δ', ὦ Σπάρτης οἰκῆτορες εὐρυχόροιο,
 5 ἢ μέγα ἄστυ ἐρικυδέος ὑπ' ἀνδράσι Περσείδῃσι
 πέρβεται, ἢ τὸ μὲν οὐκί, ἀφ' Ἡρακλέος δὲ γενέθλης
 πενήθει βασιλῇ φθίμενον Λακεδαιμόνος οὖρος.
 Οὐ γὰρ τὸν ταύρων στήθει μῆνος οὐδὲ λόντων
 ἀντίθειν· Ζηὸς γὰρ ἔχει μῆνος· οὐδὲ ἔφημι
 10 στήσασθαι, πρὶν τῶνδ' ἕτερον διὰ πάντα δάσπαι.

(5) Ταῦτα τε δὴ ἐπιλεγόμενον Λεωνίδα, καὶ βουλόμενον κλέος καταθέσθαι μούνων Σπαρτιητέων, ἀποπέμψαι τοὺς συμμάχους μάλλον ἢ γνώμῃ διενεχθέντας οὕτω ἀκόσμως οἰχέσθαι τοὺς οἰχομένους.

- CCXXI. Μαρτύριον δέ μοι καὶ τὸδε οὐκ ἐλάχιστον
 15 τύτου πέρι γέγονε· οὐ γὰρ μούνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ
 καὶ τὸν μάντιν δεῖ εἶπετο τῇ στρατιῇ ταύτῃ, Μεγιστήν
 τὸν Ἀκαρνήνα, λεγόμενον εἶναι τὰ ἀνέκαθεν ἀπὸ Με-
 λάμποδος, τοῦτον τὸν εἰπαντα ἐκ τῶν ἱρῶν τὰ μέλλον-
 20 τὰ σφί ἐκβαίνειν, φανερός ἐστι Λεωνίδης ἀποπέμπων,
 ἵνα μὴ συναπόληται σφί. Ὁ δὲ ἀποπεμπόμενος αὐ-
 τὸς μὲν οὐκ ἀπελείπετο, τὸν δὲ παῖδα συστρατευόμε-
 νον, ἔοντα οἱ μουνογενέα, ἀπέπεμψε.

- CCXXII. Οἱ μὲν νυν σύμμαχοι οἱ ἀποπεμπόμενοι
 25 οἰχόντο τε ἀπύοντες καὶ ἐκείθοντο Λεωνίδῃ, Θεσπείες
 δὲ καὶ Θηβαῖοι κατέμειναν μούνοι παρὰ Λακεδαιμο-
 νίοισι. (2) Τούτων δὲ Θηβαῖοι μὲν ἀέκοντες ἔμεινον
 καὶ οὐ βουλόμενοι (κατέχευε γὰρ σφεας Λεωνίδης ἐν
 30 ἡμῶν λόγῳ ποιούμενος), Θεσπείες δὲ ἐκόντες μάλι-
 στα, οἱ οὐκ ἔφασαν ἀπολιπόντες Λεωνίδα καὶ τοὺς μετ'
 αὐτοῦ ἀπαλλάξεσθαι, ἀλλὰ καταμείναντες συναπέ-
 θανον. Ἐστρατήγες δὲ αὐτῶν Δημόφιλος Διαδρό-
 μω.

- CCXXIII. Ξέρξης δὲ ἐπεὶ ἡλίου ἀνατελειαντος
 35 σπονδὰς ἐποιήσατο, ἐπισχῶν χρόνον ἐς ἀγορῆς κου
 μάλιστα πληθύνειν πρόσδοον ἐποιέετο· καὶ γὰρ ἐπέ-
 σταλτο ἐξ Ἐπιάτῃ οὕτω ἀπὸ γὰρ τοῦ οὐρεος ἡ κα-
 τάβασις συντομωτέρη τέ ἐστι καὶ βραχύτερος ὁ χῶρος
 40 πολλὸν ἥπερ ἡ περίοδος τε καὶ ἀνάβασις. (2) Οἱ τε
 δὴ βαρβαροὶ οἱ ἀμφὶ Ξέρξεα προσήσαν, καὶ οἱ ἀμφὶ
 Λεωνίδα Ἕλληνες, ὡς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον ποιού-
 μενοι, ἤδη πολλῶν μᾶλλον ἢ κατ' ἀρχὰς ἐπεξήσαν ἐς
 τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος. (3) Τὸ μὲν γὰρ ἔρυμα
 τοῦ τείχεος ἐφυλάσσετο, οἱ δὲ ἀνὰ τὰς προτέρας ἡμέ-
 45 ρας ὑπεξιώντες ἐς τὰ στεινόπορα ἐμάχοντο. Τότε δὲ
 συμμίσγοντες ἔξω τῶν στεινῶν ἐπιπτον πληθεῖ πολλοὶ
 τῶν βαρβάρων· ὅπισθε γὰρ οἱ ἡγμένοι τῶν τελέων
 ἔχοντες μάστιγας ἐρράπιζον πάντα ἄνδρα, αἰεὶ ἐς τὸ
 πρόσω ἐποτρύνοντες. (4) Πολλοὶ μὲν δὴ ἐσέπιπτον
 50 αὐτῶν ἐς τὴν θάλασσαν καὶ διεφθέροντο, πολλῶν δ'
 ἔτι πλεῖνες κατεπατέοντο ζωοὶ ὑπ' ἀλλήλων· ἦν δὲ λό-
 γος οὐδεὶς τοῦ ἀπολλυμένου. Ἄτε γὰρ ἐπιστάμενοι
 τὸν μέλλοντά σφί ἔσσεσθαι θάνατον ἐκ τῶν περιόντων

eversum iri Lacedæmonem a barbaris; aut regem ipsorum periturum. (4) Hoc eis illa responsum versibus hexametris comprehensum dederat, his verbis:

Vobis, o spatiosa Spartæ incolæ,
 aut ingens urbs gloriosa a viris Persis
 everlitur; aut, si non hoc, ab Hercule oriundum
 flebunt mortuum regem Lacedæmonis fines.
 Nec enim sustinebit eum taurorum robur leonumque
 contra stantium; Jovis enim ille robur habet; eumque dico
 non iri repressum prius, quam horum alterutrum fuerit
 sortitus.

(5) Igitur Leonidam, hæc reputantem, cupientemque solis Spartanis sempiternam adquirere gloriam, dimisisse potius arbitror socios illos qui abiere, quam ipsos per se ab illo dissentientes, ita spreto omni militari disciplina abiisse.

CCXXI. Cujus rei mihi hoc etiam haud minimum documentum est, quod non modo reliqui dimissi sunt, sed quod satis constat, vati etiam exercitum sequenti, Megistæ Acarnani, genus a Melampode derivanti, eidem qui e victimis eventura illis prædixerat, missionem dedisse Leonidam, veritum ne cum ipsis periret. At ille, quamquam missionem nactus, non tamen discessit; sed filium, militiæ hujus socium, qui unicus illi natus erat, dimisit.

CCXXII. Cæteri igitur socii dimissi abierunt, mandato Leonidæ obsequentes. Thespienses vero et Thebani soli apud Lacedæmonios manserunt. (2) Et Thebani quidem nolentes et inviti manserunt; retinuit eos autem Leonidas, obsidum loco habens: Thespienses vero summa sua voluntate; neutiquam enim Leonidam et qui cum illo erant se deserturos abscessurosque aiebat, sed apud illos mansuros mortemque cum eisdem occubituros. His præerat Demophilus, Diadromæ filius.

CCXXIII. Orto sole, Xerxes libamina fecit: deinde aliquandiu moratus, quo tempore forum maxime frequentari hominibus solet impressionem in hostein facere instituit: ita enim significatum ei ab Ephialte erat. Nam descensus de monte brevior est, atque iter inde ad Thermopylas compendiosius, quam circuitus et ascensus montis. (2) Barbari igitur, qui cum Xerxe erant, in hostein perrexerunt: et Græci cum Leonida, utpote ad mortem ire parati, jam multo longius, quam ante, in spatiosiore faucium partem progressi sunt. (3) Nam muri quidem munimentum custodiebatur; superioribus vero diebus in ipsas etiam fauces progressi pugnaverant. Nunc igitur, quum extra angustias consererent pugnam, ingens hostium cecidit multitudo. Etenim manipulorum duces, flagellis a tergo instantes, et unumquemque cædentes, ad ulterius progrediendum suos concitabant. (4) Itaque eorum multi in mare incidentes perierunt; multo vero plures, alii ab aliis, vivi conculcati sunt: nec ulla ratio habebatur perentium. Nam Lacedæmonii, quum imminere sibi mortem ab his qui montem circumiverant non ignorarent,

τὸ οὖρος, ἐπεδείκνυντο βώμης ὅσον εἶχον μέγιστον ἐς τοὺς βαρβάρους, παραχρεώμενοι τε καὶ ἀτέοντες.

CCXXIV. Δόρατα μὲν νυν τοῖσι πλεοσι αὐτῶν τη-
νικαῦτα ἐτύγγανε κατηγότα ἤδη, οἱ δὲ τοῖσι ξίφεσι
διεργάζοντο τοὺς Πέρσας. (2) Καὶ Λεωνίδης τε ἐν
τούτῳ τῷ πόνῳ πίπτει ἀνὴρ γενόμενος ἄριστος, καὶ
ἕτεροι μετ' αὐτοῦ οὐνομαστοὶ Σπαρτιητέων, τῶν ἐγὼ
ὡς ἀνδρῶν ἀξίων γενομένων ἐπυθόμην τὰ οὐνόματα,
ἐπυθόμην δὲ καὶ ἀπάντων τῶν τριηκοσίων. (3) Καὶ
ὁ δὲ καὶ Περσέων πίπτουσι ἐνθαῦτα ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ
οὐνομαστοί, ἐν δὲ δὴ καὶ Δαρείου δύο παῖδες Ἀβροκό-
μης τε καὶ Ὑπεράνθης, ἐκ τῆς Ἀρτάνεω θυγατρὸς
Φραταγούνης γεγονότες Δαρεῖω. (4) Ὁ δὲ Ἀρτάνης
Δαρείου μὲν τοῦ βασιλέως ἦν ἀδελφεός, Ὑστάσπεος
δὲ τοῦ Ἀρσάμεω παῖς· ὃς καὶ ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα
Δαρεῖω τὸν οἶκον πάντα τὸν ἐοικυῖα ἐπέδωκε ὡς μού-
νου οἱ εἰσὺς ταύτης τέκνου.

CCXXV. Ξέρξεω τε δὴ δύο ἀδελφοὶ ἐνθαῦτα πί-
πτουσι μαχόμενοι ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λεωνίδεω,
Περσέων τε καὶ Λακεδαιμονίων ὥθισμός ἐγένετο πολ-
λός, ἐς δὲ τοῦτόν τε ἀρετῇ οἱ Ἕλληνες ὑπεξείρυσαν
καὶ ἐτρέψαντο τοὺς ἐναντίους τετράκις. Τοῦτο δὲ
συνέστηκε μέχρι οὗ οἱ σὺν Ἐπιάλτῃ παρεγένοντο. (2)
Ὡς δὲ τοὺτους ἤκειν ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες, ἐνθεῦτεν
ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ νεῖκος· ἐς τε γὰρ τὸ στεῖνόν τῆς
ὁδοῦ ἀνεχώρεον ὀπίσω, καὶ παραμειψάμενοι τὸ τεῖχος
ἐλθέτεες ἵκοντο ἐπὶ τὸν κολωνὸν πάντες ἄλλες οἱ ἄλλοι
παλιν· ὁ δὲ κολωνός ἐστι ἐν τῇ ἐσόδῳ, ὅκου
νῦν ὁ λίθινος λέων ἔστηκε ἐπὶ Λεωνίδῃ. (3) Ἐν τού-
τῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρῃσι, τοῖσι αὐ-
τῶν ἐτύγγανον ἐτι περιεῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ στόμασι
κατέχουσιν οἱ βάρβαροι βάλλοντες, οἱ μὲν ἐξ ἐναντίας
ἐπιστόμιοι καὶ τὸ ἔρυμα τοῦ τεύχεος συγχώσαντες,
οἱ δὲ περιελθόντες πάντοθε περιστάδον.

CCXXVI. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Θεσπιέων τοιού-
των γενομένων, ὅμοις λέγεται ἄριστος ἀνὴρ γινέσθαι
Σπαρτιήτης Διηνέκης· τὸν τότε φασὶ εἶπαι τὸ ἔπος
πρὶν ἢ συμμῆξαι σφέας τοῖσι Μήδοις, πυθόμενον πρὸς
τε τοῖν Τρηγινίων ὡς ἐπεὶ οἱ βάρβαροι ἀπίωσι τὰ
τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλῆθους τῶν διστῶν
ἀποκρύπτουσι· τοσοῦτό τι πλῆθος αὐτῶν εἶναι. (2)
τὸν δὲ οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοις εἶπαι, ἐν ἀλογίᾳ ποιεύ-
μενον τὸ τῶν Μήδων πλῆθος, ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ δὲ
Τρηγινίους ξείνους ἀγγέλλοι, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μή-
δων τὸν ἥλιον ὑπὸ σκίῃ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη καὶ
οὐκ ἐν ἡλίῳ. Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα τοιοῦτότροπα
ἔπεα φασὶ Διηνέκεα τὸν Λακεδαιμόνιον λιπέσθαι μνη-
μόσυνα.

CCXXVII. Μετὰ δὲ τοῦτον ἀριστεῦσαι λέγονται Λα-
κεδαιμόνιοι δύο ἀδελφοὶ, Ἀλφείος τε καὶ Μάρων Ὀρ-
σιφάντου παῖδες. Θεσπιέων δὲ εὐδοκίμειε μάλιστα τῷ
οὐνόμα ἦν Διθύραμβος Ἀρματίδew.

CCXXVIII. Θαρβεῖσι δὲ σφι αὐτοῦ ταύτῃ τῇ περ-
έσσαν, καὶ τοῖσι πρότερον τελευτήσασιν ἢ ὑπὸ Λεωνί-

quanta maxima poterant fortitudinis specimina adversus
barbaros ediderunt, nullo modo parcentes sibi, ac furioso-
rum in morem pugnantes.

CCXXIV. Hastæ quidem jam tunc plerisque fractæ
erant, et gladiis illi Persas conficiebant. (2) In eo labore,
ab altera parte, Leonidas fortissime pugnans cecidit, cum
eoque alii illustres Spartani; quorum ergo, ut dignorum
virovum, nomina sciscitatus sum cognovique: rescivi vero
etiam omnium nomina trecentorum. (3) Ab altera parte,
ex Persis ibidem et alii multi illustres ceciderunt viri, et in
his duo Darii filii, Abrocomes, et Hyperanthes, quos ex
Phrataguna Artanis filia Darius suscepit. (4) Artanes
autem frater fuerat Darii, Hystaspis filius, Arsamis nepos.
Is Dario filiam suam elocans, simul totam suam domum
ei donaverat, quum unica ipsius proles illa esset.

CCXXV. Igitur duo Xerxis fratres ibi ceciderunt pugnan-
tes super Leonidæ cadavere, de quo acere fuit inter Persas
et Lacedæmonios certamen: donec ad extremum sua virtute
Græci illud subtraxerunt, quater in fugam versis adversa-
riis. Ita pugnatum est, donec qui cum Ephialte erant ad-
venere. (2) Quos ubi accedere intellexerunt Græci, tum
vero mutatum certamen est. Tunc enim in angustias
viæ se receperunt, et murum etiam prætergressi, ubi ad
tumulum venerunt, qui in introitu angustiarum est, ubi
nunc lapideus leo stat in Leonidæ memoriam, ibi confer-
tim consederunt exceptis Thebanis cæteri omnes. (3) Eo-
demque loco gladiis sese defendentes, quibus gladii super-
erant, alii manibus dentibusque depugnantes, obruti
sunt barbarorum telis, partim subruta muri munitione ex
adverso ingruentium, partim ex circuita undique circum-
stantium.

CCXXVI. Tales quum se præstiterint Lacedæmonii et
Thespienses omnes, fortissimus tamen ex his fuisse dicitur
Dieneces Spartanus: quem aiunt, priusquam cum Medis
congrederentur, verbum illud dixisse, quum Trachinium
quemdam audivisset dicentem, quando barbari tela emise-
rint, multitudinem telorum solem iri obscuratum; tantam
enim esse hostium multitudinem. (2) Hunc igitur, nihil
perterritum, sed aspernantem Medorum multitudinem, re-
spondisse aiunt, fausta omnia Græcis nunciare hospitem
Trachinium; quandoquidem, sole telis Medorum obscurato,
in umbra sint pugnaturi, non in sole. Hæc et ejusdem ge-
neris alia dicta, aiunt, Dienecem Lacedæmonium fortis
animi monumenta reliquisse.

CCXXVII. Post hunc fortissimos se præstitisse memo-
rant Lacedæmonios duos fratres, Alpheum et Maronem,
Orsiphanti filios. Ex Thespiensibus vero præcipuam lau-
dem abstulit vir, cui Dithyrambus nomen fuit, Harmatidæ
filius.

CCXXVIII. Sepulti sunt omnes eodem loco quo cecide-
runt, et tam in horum honorem, quam in illorum qui ante

δεω ἀποπεμφθέντας οἶχεσθαι, ἐπιγέγραπται γράμματα λέγοντα τάδε,

Μυριάσιν ποτὲ τῆδε τριηκοσίας ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες.

6 (2) Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι πᾶσι ἐπιγέγραπται, τοῖσι δὲ
Σπαρτιήτησι ἰδίῃ,

Ὡ εἶν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίους ὅτι τῆδε
καίμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι παιδόμενοι.

Λακεδαιμονίοισι μὲν δὴ τοῦτο, τῷ δὲ μάντι τόδε,

10 Μνήμη τόδε κλειτοῖο Μεγιστίᾳ, ὃν ποτὲ Μῆδοι
Σπερχεῖν ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψόμενοι,
μάντιος, ὃς τότε Κῆρας ἐπερχομένας σφᾶ εἰδὼς
οὐκ ἐβλή Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.

(3) Ὁ ἐπιγράμμασι μὲν νυν καὶ στήλῃσι, ἔξω ἢ τὸ τοῦ
16 μάντιος ἐπίγραμμα, Ἀμφικτύονές εἰσι σφᾶς οἱ ἐπικο-
σμήσαντες· τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίῳ Σιμωνίδῃς ὁ
Λεωπρέπας ἐστι κατὰ ξεινήν ὁ ἐπιγράψας.

CCXXXIX. Δύο δὲ τούτων τῶν τριηκοσίων λέγεται
Εὐρυτόν τε καὶ Ἀριστόδημον, παρεόν αὐτοῖσι ἀμφοτέ-
20 ροῖσι κοινῷ λόγῳ χρησαμένοισι ἢ ἀποσωθῆναι ἁμῶς ἐς
Σπάρτην, ὡς μεμετιμένοι τε ἔσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου
ὑπὸ Λεωνίδῳ καὶ κατεκέατο ἐν Ἀλπηνοῖσι ὀφθαλμιόν-
τες ἐς τὸ ἔσχατον, ἢ εἰ γε μὴ ἐβούλοντο νοστήσαι, ἀπο-
θνέειν ἅμα τοῖσι ἄλλοισι, (2) παρὸν σφι τούτων τὰ
26 ἕτερα ποιεῖν οὐκ ἐβελῆσαι ὁμοφρονέειν, ἀλλὰ γνώμη
διενειχθέντας Εὐρυτόν μὲν πυθόμενον τὴν τῶν Περσέων
περίοδον, αἰτήσαντά τε τὰ δῖλα καὶ ἐνδύνα, ἀγειν
αὐτὸν κελεύσαι τὸν εἰλωτα ἐς τοὺς μαχομένους, ὅκως δὲ
αὐτὸν ἤγαγε, τὸν μὲν ἀγαγόντα οἶχεσθαι φεύγοντα, τὸν
30 δὲ ἐσπεύοντα ἐς τὸν ὁμίλον διασπαρῆναι, Ἀριστόδημον
δὲ λειποφυγόντα λειφθῆναι. (3) Εἰ μὲν νυν ἦν μόνον
Ἀριστόδημον ἀλγίσαντα ἀπονοστήσαι ἐς Σπάρτην, ἢ
καὶ ἁμῶς σφᾶν ἀμφοτέρων τὴν καμίδην γενέσθαι, δο-
κᾶν ἐμοὶ οὐκ ἂν σφι Σπαρτιήτας μῆνιν οὐδεμίαν προσ-
35 θέσθαι· νυνὶ δὲ τοῦ μὲν αὐτῶν ἀπολομένου, τοῦ δὲ τῆς
μὲν αὐτῆς ἐχομένου πρόφασις, οὐκ ἐβελήσαντος δὲ ἀπο-
θνήσκειν, ἀναγκαίως σφι ἔχειν μνηῖσαι μεγάλως Ἀρι-
στοδήμῳ.

CCXXX. Οἱ μὲν νυν οὕτω σωθῆναι λέγουσι Ἀριστό-
10 δημον ἐς Σπάρτην καὶ διὰ πρόφασιν τοιήνδε, οἱ δὲ ἀγ-
γελον πεμφθέντα ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἔξεν αὐτῷ κατα-
λαβέειν τὴν μάχην γινομένην οὐκ ἐβελῆσαι, ἀλλ' ὑπο-
μείναντα ἐν τῇ ὁδῷ περιγενέσθαι, τὸν δὲ συνάγγελον
αὐτοῦ ἀπικόμενον ἐς τὴν μάχην ἀποθανέειν.

45 CCXXXI. Ἀπονοστήσας δὲ ἐς Λακεδαίμονα ὁ Ἀρι-
στόδημος θνείδος τε εἶχε καὶ ἀτιμῆν. Πύρρων δὲ
τοιᾶδε ἡτίμωτο· οὔτε οἱ πῦρ οὐδὲις ἔναυε Σπαρτιη-
τέων οὔτε διαλέγετο, θνείδος τε εἶχε ὁ τρεσᾶς Ἀρι-
στόδημος καλεούμενος. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐν τῇ ἐν Πλα-
50 ταίῃσι μάχῃ ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν ἐπενεχθεῖσά, οἱ αἰ-
τίην.

CCXXXII. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλον ἀποπεμφθέντα

eciderant quam dimissi a Leonida socii abierunt, hæc in-
scriptiones positæ sunt :

Cum trecentis olim myriadibus hic pugnarunt
ex Peloponneso quattuor millia virorum.

(2) Hæc in honorem omnium posita inscriptio est; in Spar-
tanorum vero memoriam privatim ista :

Hospes, nuncia Lacedæmonis, hoc loco nos
jacere, dictis illorum obsequentes.

In Lacedæmonis igitur hoc; in vatem vero istud :

Mónumentum hoc illustris Megistiæ, quem olim Medi
Spercheo fluvio occiderunt trajecto,
vatis, qui instans tunc fatum probe cognitum habens,
deserere tamen Spartæ duces non sustinuit.

(3) Inscriptionibus istis et columnis, excepto vatis epi-
grammate, Amphictyones illos honorarunt : vatis vero Meg-
istis epigramma Simonides posuit, Leoprepis filius, pro
hospitii familiaritate.

CCXXXIX. Narrant, ex trecentis illis Spartanis duos vi-
ros, Eurytum et Aristodemum, quum, si commune voluis-
sent consilium sequi, potuissent ambo aut simul salvi
Spartam redire, ut qui a Leonida e castris dimissi decubue-
rant in Alpenis, vehementi oculorum dolore laborantes; ant,
si redire ad commilitones voluissent, mortem potuissent
obire cum reliquis : (2) hos igitur, narrant, quum alterutrum
horum licuisset eligere, noluisse commune sequi consilium;
sed, inter se dissidentes, Eurytum, cognito Persarum
per montem circuitu, arma postulasse, captisque armis
jossisse helotam suum ad pugnantes se ducere; et, post-
quam ad illos pervenit, helotam quidem fuga salutem pe-
tiisse, ipsum vero in hostium agmen irrudentem occubuisse :
Aristodemum autem, deficientem animo, remansisse. (3)
Quodsi igitur unus Aristodemus oculorum morbo laboras-
set, eaque causa Spartam rediisset, aut si ambo simul re-
versi essent, Spartani (ut mihi videtur) nullam in eos iram
erant exercituri : nunc vero, quum alter perit, alter, qui
in eadem causa fuerat, mori recusavit, necessario vehem-
enter irasci Aristodemo debuerunt.

CCXXX. Alii igitur, hoc modo hacque occasione Aristode-
mum, memorant, salvum Spartam evasisse : alii vero aiunt,
ad deferendum nuncium quemdam missum eum
fuisse e castris, et, quum pugnae deinde interesse potuis-
set, noluisse, sed in via moratum, superstitem fuisse; so-
cium autem, qui simul cum eo missus fuerat, ad pugnam
rediisse, in eaque occubuisse.

CCXXXI. Quidquid est, Lacedæmonem reversus Aristode-
mus probro et ignominia notatus est, atque ita infamis
habitus, ut nemo Spartanorum lumen ei accenderet, nec
cum eo colloqueretur, utque per ignominiam trepidus Ari-
stodemus nominaretur. Sed idem vir in pugna ad Plateas
culpam, quæ eum premebat, dissolvit totam.

CCXXXII. Memorant etiam, alium ex trecentis, nomine

ἄγγελον ἐς Θεσσαλίην τῶν τριηκοσίων τούτων περιγε-
νέσθαι, τῷ οὐνόμα εἶναι Παντίτην· νοστήσαντα δὲ τοῦ-
τον ἐς Σπάρτην, ὡς ἡτίμωτο, ἀπάγξασθαι.

CCXXXIII. Οἱ δὲ Θηβαῖοι τῶν δ' Λεοντιάδης ἐστρα-
τήγεε, τέως μὲν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὄντες ἐμάχοντο,
ἐπ' ἀναγκαίης ἐχόμενοι, πρὸς τὴν βασιλέως στρατιήν·
(2) ὡς δὲ εἶδον κατυπέρτερα τῶν Περσέων γινόμενα τὰ
πρήγματα, οὕτω δὴ, τῶν σὺν Λεωνίδῃ Ἑλλήνων ἐπει-
γομένων ἐπὶ τὸν κολωνόν, ἀποσχισθέντες τούτων χειράς
10 τε προέτεινον καὶ ᾗσαν ἄσπον τῶν βαρβάρων, λέγον-
τες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων, ὡς καὶ μηδίζουσι καὶ
γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐν πρώτοισι ἔδωσαν βασιλεῖ, ὑπὸ δὲ
ἀναγκαίης ἐχόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἀπικοίτο καὶ ἀναι-
τιοὶ εἶεν τοῦ τρώματος τοῦ γεγονότος βασιλεῖ. (3) Ὡς
15 τε ταῦτα λέγοντες περιεγίνοντο· εἶχον γὰρ καὶ Θεσσα-
λοὺς τῶν λόγων τούτων μάρτυρας. Οὐ μέντοι τὰ γε
πάντα εὐτύχησαν· ὡς γὰρ αὐτοὺς ἔλαβον οἱ βάρβαροι
ἐλθόντας, τοὺς μὲν τινὰς καὶ ἀπέκτειναν προσόντας,
τοὺς δὲ πλεῖννας αὐτῶν κελύσαντες Ξέρξης ἐστίζον στί-
20 γματα βασιλῆα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεον-
τιάδῃ, τοῦ τὸν παῖδα Εὐρύμαχον χρόνῳ μετέπειτεν
ἐφόνευσαν Πλαταιέες στρατηγήσαντα ἀνδρῶν Θηβαίων
τετρακοσίων καὶ σχόντα τὸ ἄστυ τὸ Πλαταιέων.

CCXXXIV. Οἱ μὲν δὴ περὶ Θερμοπύλας Ἕλληνες
25 οὕτω ἠγωνίσαντο· Ξέρξης δὲ καλέσας Δημάρτην εἰρώ-
τα ἀρξάμενος ἐνθένδε, « Δημάρτηε, ἀνὴρ εἰς ἀγαθός.
Τεκμαίρομαι δὲ τῇ ἀληθείᾳ· ὅσα γὰρ εἶπας, ἅπαντα
ἀπέβη οὕτω. (3) Nūn δέ μοι εἰπὲ, κόσμοι τίνες εἰσι οἱ
λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τούτων ὁκόσοι τοιούτοι τὰ
30 πολέμια, εἴτε καὶ ἅπαντες. » Ὁ δ' εἶπε, « ὦ βασι-
λεῦ, πλῆθος μὲν πάντων τῶν Λακεδαιμόνιων πολλόν
καὶ πόλεις πολλὰι· τὸ δὲ ἐθέλεις ἐκμαθέειν, εἰδήσεις. (3)
Ἔστι ἐν τῇ Λακεδαίμονι Σπάρτη πόλις ἀνδρῶν ὀκτα-
κισχιλίων μάλιστα, καὶ οὗτοι πάντες εἰσι ὁμοῖοι τοῖσι
35 ἐνθάδε μαχεσαμένοισι· οἳ γε μὲν ἅλλοι Λακεδαιμόνιοι
τοιούτοι μὲν οὐκ ὁμοῖοι, ἀγαθοὶ δέ. » (4) Εἶπε πρὸς
ταῦτα Ξέρξης, « Δημάρτηε, τέφω τρόπῳ ἀπονητότατα
τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπικρατήσομεν; ὧι ἐξηγέο· σὺ γὰρ
ἔχεις αὐτῶν τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων ὅλα βασι-
40 λεὺς γενόμενος. »

CCXXXV. Ὁ δ' ἀμείβετο, « ὦ βασιλεῦ, εἰ μὲν δὴ
συμβουλευεαι μοι προθύμως, δίκαιόν με σοὶ ἐστὶ φρά-
ζειν τὸ ἀρίστον· εἰ τῆς ναυτικῆς στρατιῆς νέας τριη-
κοσίας ἀποστείλεις ἐπὶ τὴν Λακωνικὴν χώραν. (2) Ἔστι
45 δὲ ἐπ' αὐτῇ νήσῳ ἐπικειμένη τῇ οὐνόμα ἐστὶ Κύθηρα,
τὴν Χίλων ἀνὴρ παρ' ἡμῖν σοφώτατος γενόμενος κέρδος
μῆζον ἔφη εἶναι Σπαρτιήτῃσι κατὰ τῆς θαλάσσης κατα-
δεύκεναι μᾶλλον ἢ ὑπερέχειν, αἰεὶ τι προσδοκῶν ἀπ'
αὐτῆς τοιοῦτο ἔσεσθαι ὅν τι ἐγὼ ἐξηγέομαι, οὗτι τὸν
50 σὺν στόλον προεῖδώς, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως φοβεόμενος
ἀνδρῶν στόλον. (3) Ἐκ ταύτης ὦν τῆς νήσου ὁρμώ-
μενοι φοβεόντων τοὺς Λακεδαιμόνιους. Παροίκου δὲ
πολέμιοι σφι ἐόντος οἰκτοῦ οὐδὲν δεινὸν ἔσονται τοι μὴ
τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀλικομένης ὑπὸ τοῦ πεζοῦ βο-

Pantiten, quum ad deferendum nuncium in Thessaliam
fuisset missus, superstitem fuisse; eundem vero, quum
Spartam reversus ignominia esset notatus, voluntario sus-
pendio vitam finisse.

CCXXXIII. Thebani vero, quibus dux praeerat Leontia-
des, hactenus quidem a Graecorum partibus stantes, neces-
sitate coacti, adversus regis exercitum dimicaverant. (2)
Ut vero superiorem esse viderunt rem Persarum, quo tem-
pore Graeci qui cum Leonida fuerant ad tumultum se reci-
pere properabant, his desertis, passis manibus ad barbaros
accesserunt, dicentes id quod verissimum erat, cum Medis
sese sentire; et inter primos terram et aquam regi tradidisse;
necessitate autem coactos venisse ad Thermopylas, et a
cladis culpa regi illatae esse immunes. (3) His dictis, salvi
evaserunt; habebant enim etiam Thessalos dictorum testes.
Nec tamen prorsus feliciter eis res cessit. Nam, ut acce-
dentes eos in potestate habuerunt barbari, nonnullos etiam,
ut accedebant, interfecerunt; plurimis vero Xerxis jussu
regia inusserunt stigmata, initio a duce Leontiae factis;
cujus viri filium Eurymachum, interjecto tempore, Pla-
taeenses interfecerunt, quum quadringentorum dux fuisset
Thebanorum, quorum ope Plataeensium urbem occupa-
verat.

CCXXXIV. Hoc igitur modo ad Thermopylas Graeci
pugnauerant. Tum vero Xerxes vocatum ad se Demaratum
interrogavit, hoc usus sermonis introitu: « Demarate, vir
probus es: ex vero ita judico: quaecumque enim dixisti, ea
ita evenerunt. (2) Nunc autem dic mihi, quotnam numero
sint reliqui Lacedaemonii; et ex his quot sint horum similes
in re bellica, an etiam tales sint omnes. » Et ille, « Rex, in-
quit, multitudo quidem omnium Lacedaemoniorum ingens
est, et civitates sunt multae: quod vero tu scire cupis, id
dicam. (3) Est in Laconica Sparta, civitas virorum octies
mille admodum: et hi quidem omnes similes sunt his qui
hic pugnarunt. Caeteri vero Lacedaemonii his utique non
sunt similes, at fortes tamen viri sunt. » (4) Ad haec Xer-
xes ait: « Quonam igitur pacto, Demarate, hos homines
minimo labore subigemus? Age, hoc mihi prome! Tu enim
vias consiliorum omnium, quibus illi utuntur, compertas
habet, quippe qui rex eorum fuisti. »

CCXXXV. Respondit Demaratus: « Quandoquidem stu-
diose tu me, o rex, consulis, æquum est ut tibi id, quod
optimum fuerit, expromam: nempe, si trecentarum navium
classem in Laconicam miseris terram. (2) Est autem prope
illam alta insula, cui nomen Cythera; de qua Chilon, vir
olim apud nos sapientissimus, dicere consueverat, ingens
lucrum fore Spartanis, si ea insula mari mergeretur potius,
quam emineret. Nempe ille, non utique tuam classem ex longo
tempore prospiciens, sed quamlibet quorumcumque homi-
num timens classem, semper veritus erat ne ex illa insula
tale quidpiam patriæ suæ immineret, quale tibi ego nunc
propono. (3) Ex hac igitur insula impetum faciens tua clas-
sis terreat Lacedaemonios: et illi, proprio finitimoque bello
pressi, nihil verendum est, ne reliquæ Græciæ, a pedestri-

θέωσι ταύτῃ. Καταδουλωθε(σ)ης δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλά-
 5 ̑ος ἀσθενὲς ἦδη τὸ Ἀχαιωνικὸν μόνον λείπεται. (4) Ἦν δὲ
 ταῦτα μὴ ποιῆς, τάδε τοι προσδόχα ἔσεσθαι. Ἔστι
 τῆς Πελοποννήσου ἰσθμὸς στενός· ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ
 6 πάντων Πελοποννησίων συνομοσάντων ἐπὶ σοὶ μάχας
 ἰσχυροτέρας ἄλλας τῶν γενομένων προσδέκεο ἔσεσθαι
 τοι. Ἐκεῖνο δὲ ποιήσαντι ἀμαχῇτι ὃ τε ἰσθμὸς οὗτος
 καὶ αἱ πόλεις προσχωρήσουσι. »

CCXXXVI. Λέγει μετὰ τούτων Ἀχαιμένης ἀδελ-
 10 φός τε ἐὼν Ξέρξῳ καὶ τοῦ ναυτικῷ στρατοῦ στρατη-
 γός, παρατυχὼν τε τῷ λόγῳ καὶ δέισας μὴ ἀναγνωσθῇ
 Ξέρξης ποιεῖν ταῦτα, « ὦ βασιλεῦ, ὁρῶ σε ἀνδρὸς
 ἐνδεκόμενον λόγους ὃς φρονεῖ τοι εὖ πρῆσσοντι ἢ καὶ
 15 προδίδοι πρήγματα τὰ σά. (2) Καὶ γὰρ δὴ καὶ τρῶ-
 16 ποισι τοιούτοις χρωόμενοι Ἑλλήνες χαίρουσι· τοῦ τε
 εὐτυχεῖν φρονέουσι καὶ τὸ κρῆσσον στυγέουσι. (3) Εἰ
 δ' ἐπὶ τῇσι παρεούσῃσι τύχῃσι, τῶν νέες νεναυηγῆσαι
 τετρακσῖαι, ἄλλας ἐκ τοῦ στρατοπέδου τριηκοσίας
 ἀποπέμψεις περιπλῶειν Πελοπόννησον, ἀξιόμαχοί τοι
 20 γίνονται οἱ ἀντίπαλοι· ἄλλῃ δὲ ἐὼν ὁ ναυτικὸς στρατὸς
 δυσμεταχειριστός τε αὐτοῖσι γίνεται, καὶ ἀρχὴν οὐκ
 ἀξιόμαχοί τοι ἔσονται, καὶ πᾶς ὁ ναυτικὸς τῷ πεζῷ
 ἀρῆξει καὶ ὁ πεζὸς τῷ ναυτικῷ, ὁμοῦ πορευόμενος· εἰ
 δὲ διασπάσεις, οὔτε σὺ ἔσσαι ἐκείνοισι χρήσιμος οὔτε
 25 ἐνεῖνοι σοί. (4) Τὰ σεωυτοῦ δὲ τιθέμενος εὖ γινώμην
 ἔγε τὰ τῶν ἀντιπολέμων μὴ ἐπιλέγεσθαι πρήγματα,
 τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον, τὰ τε ποιήσουσι, ὅσοι τε
 πλῆθος εἰσὶ. Ἰκανοὶ γὰρ ἐκείνοι γε αὐτοὶ ἐωυτῶν πέρι
 φροντίζειν εἰσὶ, ἡμεῖς δὲ ἡμέων ὡσαύτως. Λακεδαι-
 30 μόνιοι δὲ ἦν ἴωσι ἀντίᾳ Πέρσῃσι ἐς μάχην, οὐδὲν τὸ
 παρεὸν τρώμα ἀνιένται. »

CCXXXVII. Ἀμείβεται Ξέρξης τοισίδε, « Ἀχαι-
 35 μενες, εὖ τέ μοι δοκέεις λέγειν, καὶ ποιῆσω ταῦτα.
 Δημάρητος δὲ λέγει μὲν τὰ ἄριστα εἴπεται εἶναι ἐμοί,
 γνῶμη μέντοι ἔσσεται ὑπὸ σεῦ. (2) Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό
 γε ἐνδέξομαι, ὅκως οὐκ εὐνοεῖ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι,
 τοῖσι τε λεγομένοισι πρότερον ἐκ τούτου σταθμώμενος,
 καὶ τῷ ἐόντι, ὅτι πολιήτης μὲν πολιήτῃ εὖ πρῆσσοντι
 40 φρονεῖ καὶ ἔστι δυσμενὲς τῇ σιγῇ, οὐδ' ἂν συμβου-
 λευομένου τοῦ ἀστοῦ πολιήτης ἀνὴρ τὰ ἄριστα οἱ δο-
 κέοντα εἶναι ὑποθέοιτο, εἰ μὴ πρόσω ἀρετῆς ἀνῆκοι·
 σπάνι δ' εἰσὶ οἱ τοιοῦτοι. (3) Ξεῖνος δὲ ξείνῳ εὖ πρῆσ-
 σοντί ἔστι εὐμενέστατον πάντων, συμβουλευομένου τε
 45 ἂν συμβουλεύσειε τὰ ἄριστα. Οὕτω ὦν καχολογίης
 πέρι τῆς ἐς Δημάρητον, ἐόντος ἐμοί ξείνου, ἔχουσθαι
 τινα τοῦ λοιποῦ κελεύω. »

CCXXXVIII. Ταῦτα εἰπας Ξέρξης διεξῆλθε διὰ τῶν
 νεκρῶν, καὶ Λεωνίδεω, ἀκηχούς ὅτι βασιλεὺς τε ἦν καὶ
 50 στρατηγὸς Λακεδαιμονίων, ἐκέλευσε ἀποταμόντας τὴν
 κεφαλὴν ἀνασταυρώσαι. (2) Διτλά μοι πολλοῖσι μὲν
 καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις, ἐν δὲ καὶ τῷδε οὐκ ἥμισυ
 γέγονε, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης πάντων δὴ μάλιστα ἀνδρῶν
 ἐθυμώθη ζῶντι Λεωνίδῃ· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τὸν νεκρὸν
 ταῦτα παρενόμῃσε, ἐπεὶ τιμᾶν μάλιστα νομίζουσι τῶν

hinc tuis copiis oppugnatae, auxilio veniant. Domita autem
 reliqua Graecia, Laconicum genus per se relinquitur in-
 validum. (4) Istud autem ni feceris, hoc futurum exspecta.
 Est Peloponnesi isthmus angustus; quo loco a conjuratis
 adversus te omnibus Peloponnesiis scito certamina multo
 acriora tibi, quam quae adhuc facta sunt, imminere. Istud
 vero si feceris, isthmus ille et civitates omnes sine pugna in
 tuam cedent potestatem. »

CCXXXVI. Post haec Achaemenes, frater Xerxis, et
 classi praepositus, qui huic colloquio intererat, veritus ne
 ad faciendum quod Demaratus suaserat Xerxes induceretur,
 hunc sermonem est exorsus : « Rex, video te sermonem ad-
 mittere viri, qui tuas invidet felicitati, aut etiam prodere
 res tuas conatur. (2) Nam hoc uti more amant Graeci : in-
 vident aliis ob felicitatem, oderuntque potentiores. (3) Quodsi
 tu in praesenti rerum statu, postquam quadringentae nostra-
 rum navium naufragium fecerunt, alias trecentas de classe
 dimiseris quae Peloponnesum circumnavigent, erunt nobis
 hostes ad resistendum pares : sin conjuncta manet nostra
 classis, difficilis illis erit ad oppugnandum, omninoque re-
 sistere tibi nequitiam poterunt. Adhuc universae navales
 copiae terrestribus erunt praesidio, et terrestres copiae nava-
 libus, una iter facientes : quos si diremeris, nec tu illis
 utilis esse poteris, nec illae tibi. (4) Quodsi tuae rationes
 recte erunt initae, sic induc animum, ut nihil cures res ad-
 versariorum, quo loco gesturi sint bellum, quidve agant,
 aut quanta sit illorum multitudo. Satis ipsi idonei sunt
 suas res curare, atque nos nostras. Lacedaemonii vero,
 si contra Persas in pugnam progredientur, ne unam quidem
 hanc praesentem cladem reparabunt. »

CCXXXVII. Cui Xerxes his verbis respondit : « Achae-
 menes, recte tu mihi dicere videris, atque ita faciam. Dema-
 ratus autem ea dicit, quae meis rebus ipse utilissima ju-
 dicat : ejus tamen sententia a tua superatur. (2) Nam istud
 quidem non admitto, non bene eum cupere meis
 rebus : documento quippe mihi sunt quum superiores ejus
 sermones, tum res ipsa. Etenim civis quidem invidet fe-
 licitati civis, et tacite ei infensus est; nec facile civis, a
 popularium aliquo consultus, ea illi quae ipsi optima viden-
 tur suaserit, nisi probabiles in virtute progressus fecerit :
 cujusmodi rari sunt homines : (3) hospes vero hospiti fe-
 lici benevolentissimus est, et consultantis lubens optima
 suaserit. Itaque maledicentia adversus Demaratum, qui
 meus hospes est, abstinere dehinc quemlibet jubeo. »

CCXXXVIII. Haec Xerxes postquam dixit, per caesorum
 cadavera transiit; et Leonidae, ut audivit regem hunc et
 ducem Lacedaemoniorum fuisse, abscindi caput et e palo
 erigi jussit. (2) Ac mihi quidem quum aliis documentis,
 tum vero maxime hoc ipso, sit manifestum, Xerxem vivo
 Leonidae omnium hominum maxime iratum fuisse : alloqui
 enim numquam in mortui corpus ita nefarie saviturus erat,
 quandoquidem maxime omnium, quos novi, hominum Per-

ἔγὼ οἶδα ἀνθρώπων Πέρσαι ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέ-
μια. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἐποίουν, τοῖσι ἐπετέτακτο ποιεῖν.

CCXXXIX. Ἄνεμι δὲ ἐκέισε τοῦ λόγου τῇ μοι τὸ
πρότερον ἐξέλιπε. Ἐπύθοντο Λακεδαιμόνιοι δτι βασι-
6 λεύς στελλοιτο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πρῶτοι, καὶ οὕτω δὴ ἐς
τὸ χρηστήριον τὸ ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν, ἔνθα δὴ σφι
ἐγρήσθη τὰ ὀλίγω πρότερον εἶπα· ἐπύθοντο δὲ τρόπῳ
θυμασίῳ. (2) Δημάρχτος γὰρ ὁ Ἀρίστωνος φυγὼν ἐς
Μήδους, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, καὶ τὸ οἶκος ἐμοὶ συμμά-
10 χεται, οὐκ ἦν εὐνοος Λακεδαιμονίοισι, πάρεστι δὲ
εἰκάζειν εἴτε εὐνοίῃ ταῦτα ἐποίησε εἴτε καὶ καταχαί-
ρων. (3) Ἐπεῖτε γὰρ Ξέρξης ἔδοξε στρατηλατέειν ἐπὶ
τὴν Ἑλλάδα, εὼν ἐν Σούσοισι ὁ Δημάρχτος καὶ πυθό-
15 μενος ταῦτα ἠθέλησε Λακεδαιμονίοισι ἐξαγγεῖλαι. Ἄλ-
λων μὲν δὲ οὐκ εἶχε σημῆναι· ἐπικίνδυνον γὰρ ἦν μὴ
λαμφθεῖν· ὁ δὲ μηχανᾶται τοιάδε· (4) δελτίον δι-
πτυχον λαβὼν τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε, καὶ ἐπειτεν ἐν
τῷ ξύλῳ τοῦ δελτίου ἔγραψε τὴν βασιλείος γνώμην,
ποιήσας δὲ ταῦτα ὀπίσω ἐπέτηξε τὸν κηρὸν ἐπὶ τὰ γράμ-
20 ματα, ἵνα φερόμενον κινῶν τὸ δελτίον μὴδὲν πρῆγμα
παρέχοι πρὸς τῶν ὁδοφυλάκων. (5) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπί-
κετο ἐς τὴν Λακεδαίμονα, οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι οἱ
Λακεδαιμόνιοι, πρὶν γε δὴ σφι, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι,
Κλεομένης μὲν θυγάτηρ, Λεωνίδεω δὲ γυνὴ Γοργῶ
25 ὑπέθετο ἐπιφρασθεῖσα αὐτῇ, τὸν κηρὸν κινᾶν κελεύου-
σα, καὶ εὐρήσεν σφέας γράμματα ἐν τῷ ξύλῳ. (6) Πει-
θόμενοι δὲ εὗρον καὶ ἐπελέξαντο, ἔπειτεν δὲ τοῖσι ἄλ-
λοισι Ἑλλήσι ἐπέστειλαν. Ταῦτα μὲν δὲ οὕτω λέγε-
ται γενέσθαι.

sæ honorare fortes viros consueverunt. Illi igitur, quibus
id imperatum est, jussa exsecuti sunt.

CCXXXIX. Sed redeo ad eam narrationem, quam supe-
rius imperfectam reliqui. Parar⁹ regem expeditionem ad-
versus Græciam primi resciverant Lacedæmonii, idque
mira quadam ratione resciverant. Ideoque ad Delphicum
miserunt oraculum, ubi illud eis editum est responsum,
quod paulo ante commemoravi. (2) Demaratus enim,
Aristonis filius, exsulans apud Medos, ut equidem existi-
mo, et ratio mecum militat, non bene animatus fuit in La-
cedæmonios. Conjectare igitur licet, utrum benevolo hoc
fecerit animo an insullandi causa. (3) Postquam decrevit
Xerxes exercitum adversus Græciam ducere, Demaratus
tunc Sosis præsens, ubi id rescivit, Lacedæmoniiis voluit
significare. Qui quum aliam rationem, qua id eis significa-
ret, non haberet, quum periculum esset ne deprehenderet-
ur, tali usus est commento: (4) sumpta duplicata tabella,
ceram ex ea erasit, et ligno tabellæ consilium Xerxis in-
scripsit: quo facto, scriptum istud infusa cera denuo ob-
duxit, ne nudam ferenti tabellam molestia exhiberetur a
viarum custodibus. (5) Postquam vero Lacedæmonem
perlata tabella est, conjectare Lacedæmonii, quid rei es-
set, prius non potuerunt, quam (ut equidem accepi) Cleome-
nis filia, Leonidæ uxor, Gorgo, eos docuisset. Hæc enim
re secum perpensa, eradi ceram jussit, atque ita in ligno
reperituros esse scripturam ait: (6) cui obsequentes illi
scripta intus repperunt legeruntque, ac deinde reliquis
Græcis legenda miserunt. Hæc igitur ita gesta esse memo-
rant.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΟΓΔΩΗ.

(ΟΥΡΑΝΙΑ.)

I. Οἱ δὲ Ἑλλήνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέν-
τες ἔσαν οἷδε, Ἀθηναῖοι μὲν νέας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ
36 εἴκοσι καὶ ἑκατὸν· ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας
Πλαταιέες, ἀπειροὶ τῆς ναυτικῆς ἑόντες, συνεπλήρουν
τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰς νέας. (2) Κορίνθιοι δὲ τεσσερά-
κοντα νέας παρεχόντο, Μεγαρέες δὲ εἴκοσι· καὶ Χαλ-
κιδῆες ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόντων τὰς
40 νέας, Αἰγινῆται δὲ ὀκτωκαίδεκα, Σικυνῖοι δὲ ὀσκαί-
δεκα, Λακεδαιμόνιοι δὲ δέκα, Ἐπιδαυριοὶ δὲ ὀκτὼ,
Ἐρετριέες δὲ ἑπτὰ, Τροιζήνιοι δὲ πέντε, Στυρέες δὲ
δύο καὶ Κεῖοι δύο τε νέας καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λο-
κροὶ δὲ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθειον πεντηκοντέρους
45 ἔχοντες ἑπτὰ.

HERODOTUS.

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER OCTAVUS

(URANIA.)

I. Græci populi in classem descripti, hi fuere: Athenien-
ses naves præbuerant centum viginti septem; Plateenses
vero, quum rei nauticæ essent expertes, sua virtute studio-
que incensi, simul cum Atheniensibus naves Atticas propu-
gnalioribus compleverant. (2) Corinthii quadraginta præ-
buerant naves: Megarenses, viginti. Chalcidenses item
viginti compleverant: sed naves illis suppeditarunt Athe-
nienses. Æginetæ octodecim naves præbuerant: Sicyonii,
duodecim: Lacedæmonii, decem: Epidaurii, octo: Ere-
trienses, septem: Træzenii, quinque: Styrenses, duas:
Ceï, duas naves (triremes) et duas actuarias quinquaginta
remorum: Locri denique Opuntii septem actuariis quinquaginta
remorum auxilio venerant.

II. Ἔσαν μὲν οὖν οὗτοι οἱ στρατεύομενοι ἐπ' Ἀρτεμίσιον, εἰρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν νεῶν παρείχοντο. Ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισῶν νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἦν, παρέξ τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ ἐβδομήκοντα καὶ διηκόσιαι. (2) Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται Εὐρυβιάδης τὸν Εὐρυκλείδου· οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἦν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἔφεσθαι ἡγεμονέοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσσεσθαι στρατεύματα.

III. Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχὰς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεῶν εἶη ἐπιτράπειν. Ἀντιδάντων δὲ τῶν συμμάχων εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι περὶ εἶναι τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὡς ἀπολέσεται ἡ Ἑλλάς, ὀρθὰ νοεῦντες· (2) στάσις γὰρ ἔμφυλος πολέμου δημοφρονέοντος τοσούτῳ κακίον ἔστι θοῦ πολέμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι οὖν αὐτὸ τοῦτο οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον, μέχρι ὅσου κάρτα ἐδέοντο αὐτῶν, ὡς διέδεξαν· (3) ὡς γὰρ διωσάμενοι τὸν Πέρσην περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρόφασιν τὴν Πausanίῳ ὕβριν προισχόμενοι ἀπειλοντο τὴν ἡγεμονίην τοῦς Λακεδαιμονίους. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

IV. Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς Ἀφεται καὶ στρατιῆς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέδαινε ἢ ὡς αὐτοὶ κατεδόκεον, καταρρωδήσαντες δρησμὸν ἐβουλεύοντο ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. (2) Γνόντες δὲ σφεας οἱ Εὐβοεὲς ταῦτα βουλευομένους ἐδέοντο Εὐρυβιάδου προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθῶνται. (3) Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθον, μεταβάντες τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν παῖθουσι Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ τε καταμεινάντες πρὸ τῆς Εὐβοῆς ποιήσονται τὴν ναυμαχίην.

V. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἑλλήνας ἐπισχεῖν ὧδε ποιεῖ. Εὐρυβιάδῃ τούτων τῶν χρημάτων μεταδιδῶν πέντε τάλαντα ὡς παρ' ἐωυτοῦ δῶκεν διδούς. Ὡς δὲ οἱ οὗτος ἀνεπέπειστο, (Ἀδείμαντος γὰρ ὁ Ψύτου Κορινθίων στρατηγὸς τῶν λοιπῶν ἡσπαιρε μῦθος, φάμενος ἀποπλῴσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμίου καὶ οὐ παραμενεῖν,) (2) πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπομόσας, « οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγὼ μέλλω δῶρα δῶσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μῆδων πέμψει ἀπολιπόντι τοὺς συμμαχούς. » Ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδειμάντου τάλαντα ἀργυρίου τρία. (3) Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δώροισι ἀναπεισμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοεῦσι ἐχεχάριστο, αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρδηνε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων, ἀλλ' ἠπιστάτο αἱ μεταλαβόντες τούτων τῶν χρημάτων ἐκ τῶν Ἀθηνέων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ τὰ χρήματα.

II. Hi igitur fuere, qui ad Artemisium militarunt: diuque etiam, quem navium numerum singuli populi contulerint. Fuit autem collectarum ad Artemisium navium universus numerus, actuariis quinquaginta remorum exceptis, ducentae septuaginta et una. (2) Imperatorem autem, penes quem imperii summa erat, praeberant Spartani, Eurybiadem, Euryclidæ filium. Dixerant enim socii, nisi Laco summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athenienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissoluturos.

III. Etenim jam initio, priusquam in Siciliam petendae societatis causa misissent, agitata sermo erat, Atheniensibus permittendum esse classis imperium. Contradictibus vero sociis cesserant Athenienses, quod magis facerent servari Græciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese contenderent, perituram esse Græciam: recte quidem illi sentientes. (2) Nam civilis dissensio tanto peior res est bello communi consensu gesto, quanto peior res est bellum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenienses non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis magnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt: (3) nam, postquam pulso Persa jam de ipsius terra contendere coeperant, causam præ se ferentes contumeliam Pausaniæ, Lacedæmonis imperium eripuerunt. Sed hæc quidem insequente tempore gesta sunt.

IV. At tunc Græci qui ad Artemisium se contulerant, ut viderunt navium multitudinem, quæ ad Aphetas conveniant, omniaque plena conspexerunt militum, metu perculti, quod præter opinionem expectationemque suam res barbaris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Artemisio versus interiora Græcia deliberarunt. (2) Quod ab illis agitari consilium ubi cognovere Eubæenses, orarunt Eurybiadem, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. (3) Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se convertentes, Atheniensium duci persuaserunt Themistocli, proposita talentorum triginta mercede, ea conditione ut ibi manerent et ante Eubæam pugna navali decernerent.

V. Et Themistocles, ut ibi manerent Græci, tali ratione effecit. Ex hac pecunia Eurybiadi quinque impertivit talenta, quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e reliquis solus adhuc Adimantus obniteretur, Ocyti filius, Corinthiorum dux, dicens ab Artemisio se discessurum, nec diutius ibi moraturum: (2) hunc, interposito juramento, Themistocles his verbis adlocutus est: « Non tu quidem nos deseres: tibi enim ego majora munera dabo, quam missurus tibi rex Medorum esset, si desereres socios. » His dictis, in navem Adimanti tria misit talenta: (3) Itaque illi, muneribus perculti, persuaderi sibi passi sunt, et Eubæensibus gratum factum est; ipse autem Themistocles lucratus est, reliqua sibi retinens: illi vero, quibus pecuniæ partem impertiverat, putabant ab Atheniensibus sibi ista conditione datam esse pecuniam.

VI. Οὕτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίῃ καὶ ἑναυμάχῃσαν. Ἐγένετο δὲ ὧδε. Ἐπεῖτε δὴ ἐς τὰς Ἀρέτας περὶ δειλὴν πρῶτην γινομένην ἀπίκετο οἱ βάρβαροι, πυθόμενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλοχέειν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρεῖν, εἴ πως ἔλοιεν αὐτάς. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς ἀντίης προσπλώειν οὐ κώ σφι ἐδόκεε τῶνδε εἵνεκεν, μή πως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλῶντας ἐς φυγὴν ὀρμήσειαν, φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ ἔμελλον δὴθεν ἐκφεύεσθαι, ἔδεδε δὲ μὴδὲ πυρφόρον τῷ ἐκείνων λόγῳ ἐκφυγόντα περιγενέσθαι.

VII. Πρὸς ταῦτα ὧν τὰδε ἐμχανέοντο. Τῶν νεῶν ἀπασίων ἀποκρίναντες διηχοσίας περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ὥς ἂν μὴ ὀφθῶσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλῶσαι Εὐβοίαν, κατὰ τὰ Καφηρέα καὶ Γεραιστὸν ἐς τὸν Εὐρίπον, ἵνα δὴ περιλάβοιεν οἱ μὲν ταύτῃ ἀπικόμενοι καὶ φράξαντες αὐτῶν τὴν ὀπίσω φέρουσαν ὁδόν, σφαίς δὲ ἐπιστόμενοι ἐξ ἐναντίας. (2) Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέπεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόμῳ ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσασθαι, οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσασθαι παρὰ τῶν περιπλῶντων ὥς ἤκοντων. Ταύτας μὲν δὴ περιέπεμπον, τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν ἐν τῇσι Ἀφετῇσι ἵπποιοντο ἀριθμῶν.

VIII. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῷ οὗτο ἀριθμῶν ἵπποιοντο τῶν νεῶν, (ἦν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ Σκυλλῆς Σκωνναῖος δούτης τῶν τότε ἀνθρώπων ἀριστος, ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γινομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο,) οὗτος ὁ Σκυλλῆς ἐν νόμῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσῃν ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε ὥς τότε. (2) Ὅτε μὲν δὴ τρώπῳ τὸ ἐνθεύτεν ἔτι ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλληνας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως, θωμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενά ἐστι ἀληθέα· λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀρετῶν δὺς ἐς τὴν θάλασσαν οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα καὶ τούτους ἐς ὀγδώκοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθόν. (3) Λέγεται μὲν νυν καὶ ἄλλα ψευδέσι ἱκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, τὰ δὲ μετεξέτερά ἀληθέα· περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι ἀποδοδέχθω πλοῖω μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. (4) Ὡς δὲ ἀπίκετο, αὐτίκα ἐσήμηνε τοῖσι στρατηγοῖσι τὴν τε ναυηγίην, ὥς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν νεῶν περὶ Εὐβοίαν.

IX. Τούτῳ δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδσαν. Πολλῶν δὲ λεχθέντων ἑνὶ καὶ τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μέιναντάς τε καὶ αὐλισθέντας, μετέπειτεν νύκτα μέσσην παρέντας πορεύεσθαι καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νεῶν. (2) Μετὰ δὲ τούτῳ, ὥς οὐδεὶς σφι ἐπέπλωε, δειλὴν ὀψὴν γινομένην τῆς ἡμέρης φυλάξαντες αὐτοὶ ἐπανέπλων ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτῶν ποιήσασθαι βουλόμενοι τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διακπλοῦ.

X. Ὅρόντες δὲ σφας οἱ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ

VI. Itaque ad Euboeam manserunt Græci, et pugnam navalem commiserunt. Quæ res in hunc modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas pervenissent barbari, jamque antea cognovissent, quod nunc etiam ipsi videbant, Græcorum paucas naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes. (2) Jam ex adverso quidem protinus contra eas navigare non placuit, hac caussa, ne, si ipsos Græci viderent contra se navigantes, arriperent fugam, noxque fugientes reciperet; atque erant nimirum fuga salutem consecuturi: debebat autem, ut Persæ quidem dictitabant, ne ignifer quidem in vita reliquus inanere.

VII. Hac igitur de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex universa classe naves ducentas extra Scythum, ne ab hostibus conspicerentur, circummiserunt; quæ, præter Caphareum et Geræstum Euboeam circumvectæ, in Euripum navigarent; quo nimirum medios illos includerent, hi, ubi in Euripum pervenissent, reditum in Græciam intercipientes; ipsi vero, ex adverso eos adgredientes. (2) Hoc consilio dimissis navibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Græcos non habuere in animo, non prius illos adgressuri quam edito a circumnavigantibus signo, de quo convenerat, certiores essent facili, ad locum constitutum illos pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interitum illi apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.

VIII. Per idem vero tempus, quo numerum hi inierunt navium, quum esset in hoc exercitu Scyllias Scionæus, omnium optimus illa ætate urinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multas res pretiosas Persis servaverat, multasque item ipse adquisiverat sibi; Scyllias hic jam pridem consilium quidem agitaverat ad Græcos transfugendi, necdum vero occasionem exsequendi consilii erat nactus qualem hoc tempore. (2) Is igitur quo pacto nunc ab Aphetis ad Græcos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror vero si vera sunt quæ narrantur. Narrant enim, hunc hominem, postquam ex Aphetis mare subiisset, non prius emersisse quam ad Artemisium pervenisset, viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare emensum. (3) Memorantur quidem de eodem homine et alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam, navigio ille ad Artemisium pervenerit. (4) Ut autem eo pervenit, protinus ducibus Græcorum et naufragium quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa Euboeam naves indicavit.

IX. His rebus cognitis, deliberarunt Græci: multisque dictis sententiis, decreverunt eo die ibi manere stationemque servare, post mediam autem noctem discedere, navibusque Euboeam circumnavigantibus obviam ire. (2) Deinde vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occasum ipsi adversus barbaros excursionem fecerunt, periculum facturî generis pugnae quo illi usuri essent, et perruptionis per hostiles naves.

X. Quos paucis navibus adversus sese tendentes conspi-

Ξέρξῳ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπιπλώοντας νηυσὶ ὀλίγῃσι, πᾶγχυ σφι μανίην ἐπενείκοντες ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντές σφας εὐπετέως αἰρήσειν, οἰκότη κάρτα ἐλπίσαντες· τὰς μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων δρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἐωυτῶν πλήθει τὴν πολλαπλησίαν καὶ ἄμεινον πλωούσας, καταφρονήσαντες ταῦτα ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον. (2) Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὖνοοι τοῖσι Ἑλλήσι, ἀέκοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιοῦντο μεγάλην δρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς καὶ ἐπιστάμενοι ὥς οὐδεὶς αὐτῶν ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. (3) Ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομένοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἄμιλλαν ἐποιοῦντο ὅπως αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἐλὼν δῶρα παρὰ βασιλεὺς λάμψεται· Ἀθηναῖον γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖστος ἀνὰ τὰ στρατοπέδα.

XI. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὥς ἐσήμηνε, πρῶτα μὲν ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροις γενόμενοι ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον, δεύτερα δὲ σημήναντος ἔργου εἰχόντο, ἐν ὀλίγῃ περ ἀπολαμφθέντες καὶ κατὰ στόμα. (2) Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας αἰρέουσι τῶν βαρβάρων καὶ τὸν Ἰόργου τοῦ Σαλαμινίων βασιλεὺς ἀδελφεὸν Φιλάονα τὸν Χέρσιος, λόγμον ἔοντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀνδρα. Πρῶτος δὲ Ἑλλήνων νέα τῶν πολεμίων εἶλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομήδης Αἰσχροῦ, καὶ τὸ ἀριστήριον ἔλαβε οὗτος. (3) Τοὺς δ' ἐν τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἑτεροακρέως ἀγωνιζομένους νύξ ἐπελθοῦσα διέλυσε. Οἱ μὲν δὲ Ἑλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρταμίσιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφετάς, πολλὸν παρὰ ὁρᾶν ἀγωνισάμενοι. (4) Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Ἀντίδωρος Λήμνιος μῦθος τῶν σὺν βασιλεῖ Ἑλλήνων ἔοντων αὐτομολεῖ ἐς τοὺς Ἑλλήνας, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

XII. Ὡς δὲ εὐφρόνῃ ἐγεγόνεε, ἦν μὲν τῆς ὥρης μέσον θέρος, ἐγίνετο δὲ ὕδωρ τε ἀπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτὸς καὶ βρονταὶ σκληραὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφετάς, καὶ περὶ τε τὰς πρῶρας τῶν νεῶν εἰλέοντο καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπῶν. (2) Οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ ἀκούοντες ταῦτα ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πᾶγχυ ἀπολέεσθαι ἐς οἷα κακὰ ἤκον· πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφας ἐκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὅπως ναυμαχίῃ κρατερῇ, ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης ὄμβρος τε λάβρος καὶ βέμματα ἐσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὀρμημένα βρονταὶ τε σκληραὶ. Καὶ τοῖτοισι μὲν τοιαύτῃ νύξ ἐγίνετο.

XIII. Τοῖσι δὲ ταχθεῖσι αὐτῶν περιπλώειν Εὐβοίαν ἢ αὐτῇ περ ἑοῦσα νύξ πολλὸν ἦν ἐτι ἀγριωτέρη, τοσοῦτον ὅσω ἐν πελάγῃ φερομένοινοι ἐπέπιπτε. (2) Καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο ἀχαρὶ· ὥς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ ὕδωρ ἐπεγίνετο ἐοῦσι κατὰ τὰ Κόιλια τῆς Εὐβοίης, φερόμενοι τῷ πνεύματι καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφύρῃ ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. (3) Ἐποιετό τε πᾶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὅπως ἂν ἐξισηθεῖν

cati milites ducesque Xerxis, prorsus existimantes male sanos eos esse, educunt et ipsi naves, facile se illos intercepturos sperantes : probabili utique spe, ut qui Græcorum naves adeo paucas viderent, suas vero et multis partibus numerosiores et melius navigantes. Hæc illi cogitantes, medios Græcos circumcluserunt. (2) Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cupiebant Græcis, et inviti militabant, hi in maxima calamitate ponebant quod illos undique cinctos viderent, nec eorum ullum evasurum existimarunt : ita desperatæ his visæ erant res Græcorum. (3) Quibus autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica, præmium a rege acciperet : nam Atheniensium potissima ratio apud utrumque hostium exercitum habebatur.

XI. Græci, quam adhuc fronte in longum directa proras navium omnium hosti adversas habuissent, ut editum est signum, primum puppes in medium contraxerunt : deinde, altero edito signo, adgressi sunt opus ; et in exiguum licet spatium conclusi, jam a fronte impetum in hostes fecerunt. (2) Ibi tunc triginta ceperunt naves barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu virum. Primus ex Græcis navem hostium cepit civis Atheniensis Lycomedes, Æschraei filius, et virtutis præmium princeps hic retulit. (3) Cætorum ancipite Marte pugnam hanc navalem pugnantem ingruens nox diremit : et Græci quidem ad Artemisium sunt reversi ; barbari vero Aphetas, multo graviore, quam expectaverant, certamine defuncti. (4) In hac navali pugna ex Græcis qui cum rege militabant, unus Antidorus Lemnius ad Græcorum transivit partes : cui dein ob hoc factum Athenienses prædium in Salamine dono dederunt.

XII. Facta nocte, quum esset medium anni tempus æstivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de cælo, et dira tonitrua exstiter de Pelio : moxque cadavera et naufragia ejiciebantur versus Aphetas, et circa navium proras volvebantur, palmulasque impediabant remorum. (2) Hæc audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis ; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem.

XIII. Verum illis, quibus mandatum erat Eubœam circumnavigare, eadem nox multo fuit atrocior ; tanto quidem magis, quod in medio pelago versantibus incidit. (2) Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis navigantibus, quum adversus Cœla (id est Cava) Eubœæ essent, tempestas atque imber incidit ; vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad petras impingebantur. (3) Adeo omnia effecit deus, quibus Persarum copię æquales

τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικὸν μὴδὲ πολλῶν πλέον εἴη. Οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίας διεφθείροντο.

XIV. Οἱ δὲ ἐν Ἀφετῇσι βάρβαροι, ὧς σφι ἀσμένιοις ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, ἀτρέμας τε εἶχον τὰς νέας, καὶ σφι
5 ἀπεγρέτο κακῶς πρήσσουσι ἡσυχίην ἀγεῖν ἐν τῷ παρεόντι. (2) Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ἐπεβώθειον νέες τρεῖς καὶ πεντήκοντα Ἀττικάι. Αὗται τε δὴ σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἐλθοῦσα ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλώοντες τὴν Εὐβοίαν πάντες εἶσαν δι-
10 φθαρμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου χειμῶνος. (3) Φυλάξαντες δὲ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλώοντες ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι· ταύτας δὲ διαρθεύσαντες, ὡς εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἐπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον.

XV. Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ δεινόν τι ποιησάμενοι οἱ στρα-
15 τηγοὶ τῶν βαρβάρων νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι, καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἐτι τοὺς Ἕλληνας μάχης ἄρξαι, ἀλλὰ παρακλευσάμενοι κατὰ μέσον ἡμέρης ἀνήγον τὰς νέας. (3) Συνέπιπτε δὲ ὥστε ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι
20 ταύτας καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. Ἦν δὲ πᾶς ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν περὶ τοῦ Εὐρίπου, ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδεα τὴν ἐσθλοὴν φυλάσσειν. (3) Οἱ μὲν δὲ παρεκλεύοντο ὅπως μὴ παρήσουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους, οἱ δ' ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν
25 στρατεύμα διαρθεύσαντες τοῦ πόρου κρατήσουσι.

XVI. Ὡς δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες ἀτρέμας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμίσῳ. Οἱ δὲ βάρβαροι μνηστειδὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν ἐκυκλέοντο, ὡς περιλάβοιεν αὐτούς. Ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπα-
30 νέπλων τε καὶ συνέμισγον. (2) Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισι ἐγένοντο. Ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάλῃς τε καὶ πλῆθους αὐτὸς ὑπ' ἐωυτοῦ ἐπιπτε, ταρασσομένων τε τῶν νεῶν καὶ περιπιπτοουσέων περὶ ἀλλήλας ὥπως μέντοι ἀντεῖχε καὶ
35 οὐκ εἶχε· δεινὸν γὰρ χρήμα ἐποιεῦντο ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυγὴν τράπεσθαι. (3) Πολλοὶ μὲν δὲ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες, πολλῶ δ' ἐτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. Οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι διέστησαν χωρὶς ἑκάτεροι.

XVII. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτικῶν ἡρίστευσαν, οἱ ἄλλα τε ἔργα με-
40 γάλα ἀπεδέξαντο καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. (2) Τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλει-
45 νίης δ' Ἀλκιβιάδew, ὃς δαπάνην οἰκητὴν παρεχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε διηχοσίοισι καὶ οἰκητῇ νηϊ.

XVIII. Ὡς δὲ διέστησαν ἀσμενοὶ ἑκάτεροι, ἐς ὄρμον ἡπείγοντο. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμαχίας ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ
50 τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον, τρηγέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἤκιστα Ἀθηναῖοι τῶν αἰ ἡμίσειαι τῶν νεῶν τετρωμένοι ἔσαν, δρησμὸν δὲ ἐβουλεύοντο ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα.

XIX. Νόω δὲ λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς ὡς εἰ ἀπορ-

fierent copiis Græcorum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa Cora Eubœæ perierunt.

XIV. Qui ad Aphetas erant barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillās tenuere naves; bene secum agi existimantes, si, malis defuncti, quietem in præsenti agere possent. (2) At Græcis subsidio venere tres et quinquaginta Atticæ naves: quarum et adventus vires illorum animosque confirmavit, et adlatus simul nuncius, Barbaros Eubœam circumnavigantes coorta tempestate cunctos peris-
tisse. (3) Itaque eadem diei hora, qua pridie, navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fecerunt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Artemisium reversi sunt.

XV. Tertio vero die ægerrime ferentes barbarorum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi damna inferre, veritique Xerxis iram, non amplius exspectarunt dum Græci pugnae facerent initium; sed se invicem cohortati, circa medium diei navibus sunt evecti. (2) Accidit autem, ut eisdem diebus et navales hæ pugnae, et pedestres ad Thermopylas, pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Euripo; quemadmodum Leonidæ et his qui cum eo erant, de custodiendo transitu in Græciam. (3) Hi igitur sese cohortabantur, ne barbaros in Græciam transmittèrent: illi vero, ut classem delerent Græcorum, et freto potirentur.

XVI. Jam, ubi instructa acie evecta est regia classis, quieti Græci ad Artemisium steterē. At postquam illi in lunæ speciem ordinare naves instituerunt, quo Græcos undique cinctos tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, præliumque commiserunt. (2) Et in hac quidem navali pugna pares fere utrimque fuere. Etenim Xerxis magna classis ob multitudinem navium ipsa se impediēbat, quum et turbarentur naves, et aliæ in alias mutuo inciderent. At nihilo tamen secius resisterunt, nequese receperunt; quippe indignissimam rem ducentes, a paucis navibus in fugam verti. (3) Igitur multæ quidem Græcorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque.

XVII. In hac pugna ex Xerxis militibus præcipuam virtutis laudem Ægyptii retulere, quum aliis editis præclare factis, tum captis quinque Græcorum navibus simul cum vectoribus. (2) Inter Græcos virtus eminebat Atheniensium; et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumptu ducentis viris instructa.

XVIII. Dirempto prælio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Græci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspersi fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium vulneratæ erant, ad interiora Græciæ se recipere decreverunt.

XIX. Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum

ραγείη ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ τό τε Ἰωνικὸν φύλον καὶ τὸ Καρικὸν, οἳοί τε εἶσαν τῶν λοιπῶν κατ' ὑπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτη συλλέξας τοὺς στρατηγούς ἔλεγέ σφι
 5 ὥς δοκεῖοι ἔχειν τινὰ παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλέος συμμάχων ἀποστήσειν τοὺς ἀρίστους. (2) Ταῦτα μὲν νῦν ἐς τοσοῦτο παρεγύμνου, ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιητέα εἶναι σφι ἔλεγε, τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοϊκῶν ὅσα τις θέλοι καταθύειν (χρέσσον
 10 γὰρ εἶναι τὴν στρατιὴν ἔχειν ἢ τοὺς πολεμίους), παραινεῖ τε προεῖπαι τοῖσι ἐκαστοῦ πῦρ ἀνακαίειν· (3) κοιμηθεὶς δὲ περὶ τὴν ὥρην αὐτῷ μελήσειν, ὥστε ἀσινεάς ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιεῖν, καὶ αὐτίκα πῦρ ἀνακαυσάμενοι ἐτράποντο πρὸς
 15 τὰ πρόβατα.

XX. Οἱ γὰρ Εὐβοέες παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὥς οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν οὔτε προσεσάξαντο ὥς παρεσσομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα.
 20 (2) Βάκιδι γὰρ ὧδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμός,
 Φράζεο, βαρβαρόφωνος ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλλα βάλλῃ
 βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχειν πολυμηκάδας αἶγας.

Τούτοις δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεισι χρῆσασμένοις ἐν τοῖσι τότε παρεούσι τε καὶ προσδοκίμοις παρῆν σφι συμ-
 25 φορῇ γράσθαι πρὸς τὰ μέγιστα.

XXI. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπῆρσαν, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηϊνὸς κατάσκοπος. Ἦν μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος Πολύας, γένος Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, καὶ εἶχε πλοῖον κατ' ἥρας ἐτοῖμον, εἰ παλήσειε
 30 ὁ ναυτικὸς στρατὸς, σημαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι ἐῴσιν· ὥς δ' αὐτως ἦν Ἀθρώνιχος ὁ Λυσικλῆος Ἀθηναῖος καὶ παρὰ Λεωνίδῃ ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐῴσι ἀγγέλλειν τριηκοντέρῳ, ἦν τι καταλαμβάνῃ νεώτερον τὸν πεζόν. (2) Οὗτος ὢν ὁ Ἀθρώνιχος ἀπικό-
 35 μενός σφι ἐσήμεινε τὰ γεγονότα περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ὥς ἐπίθοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιοῦντο τὴν ἀποχώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὥς ἕκαστοι ἐτάχθησαν, Κορίνθιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

XXII. Ἀθηναῖον δὲ νέας τὰς ἀρίστα πλωσούσας ἐπι-
 40 λεξάμενος Θεμιστοκλῆς ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα, ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα τὰ Ἴωνες ἐπελθόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισίον ἐπελέξαντο. (2) Τὰ δὲ γράμματα τάδε ἔλεγε, « ἄνδρες
 45 Ἴωνες, οὐ ποιεῖτε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι καὶ τὴν Ἑλλάδα καταδουλοῦμενοι. (3) Ἀλλὰ μάλιστα μὲν πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν ποιῆσαι, ὑμεῖς δὲ ἐτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξεσθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Καρῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ
 50 ὑμῖν ποιεῖν. (4) Εἰ δὲ μηδέτερον τούτων οἶόν τε γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκῆς μέζονος κατέξευχε ἢ ὥστε ἀπίστασθαι, ὑμεῖς γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὰν συμμίσγωμεν, ἐβελokaέετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ' ἡμέων γεγόνατε καὶ ὅτι ἀρχῇθεν ἢ ἔχθρῃ πρὸς τὸν βάρβαρον

genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Græcos; quum Eubœenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Græcorum duces, dixitque, videri sibi ansam habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi ab rege posse. (2) Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit; ad res autem præsentis quod spectat, ita illis faciendum ait: de Eubœensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret; satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes. Simul illos hortatus est, ut quisque præciperet suis ignes accendere. (3) De reditu vero, sibi, ait, curæ fore justum tempus quo salvi in Græciam essent peventuri. Atque hæc illis facere placuit: protinusque accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.

XX. Nempe Eubœenses, insuper habito Bacidis oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula exportaverant, nec in munita loca importaverant, quasi nullus adfuturus hostis esset; atque ipsi res suas in magnum discrimen adduxerant. (2) Est autem Bacidis de his oraculum huiusmodi:

Cogita, barbara-lingua-loquens quando juga imposuerit mari byblina, ut procul Eubœa absint multum-mecantes œapræ.

His versibus quum illi in malis tunc et præsentibus et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut in maximas incidenter calamitates.

XXI. Dum hæc aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam et ad Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anticyrensis, cui mandatum erat (et ad hoc remis bene instructum navigium in parato habebat), ut, si gravius conflictaretur classis, id illis qui ad Thermopylas erant significaret: et similiter apud Leonidam Habronichus, Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui conscensa actuaria navi his ad Artemisium renuncieret, si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. (2) Hic igitur Habronichus advenit, significavitque quæ circa Leonidam ejusque exercitum gesta erant. Quibus illi rebus cognitis, jam non amplius differendum sibi discessum judicantes, receperunt se eodem ordine quo in statione erant locati; primi Corinthii, postremi Athenienses.

XXII. Tum vero Themistocles, selectis velocissimis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa ea loca portabiles se conferens, lapidibus incidit scripta, quæ Iones postridie ejus diei ad Artemisium adpellentes legerunt. (2) Erat autem scriptorum sententia hæc: « Viri Iones, inique agitis, qui contra parentes militatis, et Græciam in servitutem conamini redigere. (3) Immo vero, quod maxime a vobis postulamus, nostris a partibus state! Id si facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos partibus adjungite, et vos ipsi, et Caribus, ut idem faciant, persuadete. (4) Sin horum neutrum fieri potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere ab hostibus possitis, estis adstricti; vos in ipso saltem opere, quando pugnam conseremus, consulto cessate, memores a nobis vos esse progenitos, atque etiam inimicitias has, quas cum Barbaro gerimus, primam a

ἀπ' ὑμῶν ἡμῖν γέγονε. » (b) Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραψε, δοκέειν ἔμοι, ἐπ' ἀμφοτέρω νοέων, ἵνα ἡ λαθόντα τὰ γράμματα βασιλέα Ἴωνα ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ γενέσθαι πρὸς ἑωυτῶν, ἡ ἐπειτέ ἀνευχεθῇ καὶ διαβληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἴωνας καὶ τῶν ναυμαχιῶν αὐτοὺς ἀπόσχῃ.

XXIII. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα ἐνέγραψε, τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ ταῦτα πλοῖω ἦλθε ἀνὴρ Ἰστιαεὺς ἀγγέλλων τὸν δρῆσμον τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. (2) Οἱ δ' ὑπ' ἀπιστίας τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν φυλακῇ, νέας δὲ ταχέας ἀπέστειλαν προκατοφόμενας. Ἀπαγγελλάντων δὲ τούτων τὰ ἦν, οὕτω δὴ ἅμα ἡλίω σκιδναμένω πᾶσα ἡ στρατιὴ ἐπλυνε ἄλλῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. (3) Ἐπισχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρι μέσου ἡμέρης, τὸ ἀπὸ τούτου ἐπλυνον ἐς Ἰστίαιαν. Ἀπικόμενοι δὲ τὴν πόλιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων, καὶ τῆς Ἑλλοπίης μοίρης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιαιῆτιδος τὰς παραθαλασσίας κώμας πᾶσας ἐπέδραμον.

XXIV. Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἐόντων, Ξέρξης ἐτοίμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἔπεμπε ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. Προετοιμάσατο δὲ τάδε· ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι (ἔσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες) ὑπολιπόμενος τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοιποὺς τάφρους ὀρυζάμενος ἔθαψε, φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν καὶ γῆν ἐπαυρῶσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθῇσιν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. (2) Ὡς δὲ διέβη ἐς τὴν Ἰστίαιαν ὁ κῆρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῷ βουλομένῳ ὑμῶν παραδίδωσι ἐκλιπόντα τὴν τάξιν καὶ ἔλθοντα θηήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς ἀνότηους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἥλιψαν τὴν βασιλείας δύναμιν ὑπερβαλέεσθαι. »

XXV. Ταῦτα ἐπαγγεilaμένου, μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγίνετο πλοίων σπανιότερον· οὕτω πολλοὶ ἤθελον θηήσασθαι. Διαπεραιωθέντες δὲ ἐθηεύντο διεξιόντες τοὺς νεκρούς· πάντες δὲ ἡπιστάτο τοὺς κειμένους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπίας, ὁρέοντες καὶ τοὺς ἐλῶτας. (2) Οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρῆξας περὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς ἑωυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν· τῶν μὲν χίλιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι, οἱ δὲ πάντες ἔκατο ἄλλες συγκεκομμένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσαρες χιλιάδες. (3) Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς θέσιν ἐτράποντο, τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλυνον ἐς Ἰστίαιαν ἐπὶ τὰς νέας, οἱ δὲ ἀμφὶ Ξέρξεα ἔς ὁδὸν ὠρμάτο.

XXVI. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρχαδίας ὀλίγοι τινές, βίου τε δεόμενοι καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. Ἄγοντες δὲ τούτους ἐς ὅσιν τὴν βασιλείας ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεῖεν· εἰς δὲ τις πρὸ πάντων ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. (2) Οἱ δὲ σφι ἔλεγον ὡς Ὀλύμπια ἀγοίεν καὶ θεωροίεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν. Ὅ δὲ ἐπείρετο ὅ τι τὸ ἀεθλον εἴη σφι κείμενον, περὶ οὗ ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπαν τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον. (3) Ἐνθαῦτα

vobis originem traxisse. » (4) Hæc Themistocles scripsit, ut equidem arbitror, re in utramque partem deliberata; quo eisdem his scriptis, sive ea laterent Barbarum, Iones ad deficiendum a rege et ad Græcos transeundum permoverentur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Iones, eaque caussa a pugnis navalibus procul haberentur.

XXIII. Ut hæc inscripsit Themistocles, continuo post Græcorum discessum civis Histiaensis, navigio profectus, barbaris fugam illorum ab Artemisio nunciavit. (2) At illi, fidem nuncio non adhibentes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque naves, quæ rem explorarent, præmiserunt. A quibus quum relatum esset id quod res erat, ita demum universa simul classis, ut primi spargebantur radii solis, ad Artemisium profecta est. (3) Ibi usque ad meridiem morati, Histiam inde navigarunt. Quo ubi pervenere, Histiaeorum urbe potiti, maritimos omnes vicos Ellopii agri, qui dititionis Histiaetidis est, incursarunt.

XXIV. Hi dum ibi morantur, interim Xerxes, postquam quæ ad occisorum cadavera spectant præparaverat, nuncium misit ad classem. Præparaverat autem hæc. Quotquot de ipsius exercitu ceciderant (erant autem ad vices mille), ex his nonnisi mille admodum reliquit, cæteros depressis in id fossis sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque humo, ne a classariis conspicerentur. (2) Ut Histiam præco pervenit, convocata totius exercitus concione, hæc edixit: « Viri, armorum socii, rex Xerxes unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem dat suum ordinem relinquendi, spectatumque veniendi quo pacto ille cum male sanis his hominibus pugnet, qui se regis copias superaturos esse speraverant. »

XXV. Hæc postquam nuncius edixit, mox nihil rarius fuit quam navigia: ita multi cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas transvecti, oblerunt spectaruntque cadavera: et, quum Lacedæmoniis mixtos Helotas viderent, hos omnes, qui ceciderant, Lacedæmonios et Thespienses esse arbitrabantur. (2) Nec vero latuit transvectos quid de suis, qui ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridiculum erat; quum Persarum nonnisi mille jacentia cadavera conspicerentur, Græcorum autem in unum locum congesta quattuor millia. (3) Hunc igitur diem spectando insumpsere: postridie vero classarii, qui trajecerant, Histiam ad naves sunt reversi; Xerxes autem cum suis ad ulterius progrediendum se accinxit.

XXVI. Per idem tempus venero ad Persas transfugæ ex Arcadia, homines numero pauci, victum quærentes, et operam suam illis præstare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persæ de Græcis, quidnam illi facerent: et unus quidam præ cæteris erat, qui hoc ex illis quæsivit. (2) Responderunt illi, Olympia Græcos agere, spectareque certamen gymnicum et curule. Tum rursus interrogati, quodnam esset propositum præmium, de quo contenderent; dixere, oleos dari coronam. (3) Ibi tum Tri-

εἶπας γνώμην γενναιοτάτην Τριτανταίχμης ὁ Ἄρτα-
βάνου δειλὴν ὤφλε πρὸς βασιλέως. (4) Πυνθανόμενος
γὰρ τὸ ἄθλον ἐδὼν στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε
ἠνέσχετο σιγὴν εἰπέ τε ἐς πάντας τάδε, « παπαὶ Μαρ-
6 δόνιε, κοῖους ἐπ' ἄνδρας ἡγάγες μαχεσσομένους ἡμέας,
οἱ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ
ἀρετῆς. » Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

XXVII. Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπεῖτε τὸ ἐν
Θερμοπύλῃσι τρώμα ἐγγέγονε, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμ-
10 ποῦσι κήρυκα ἐς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ ὅ-
λον, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. (2)
Ἰσθαλόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ
οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἐς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
πρότερον ταύτης τῆς βασιλείας στρατηλασίης, ἐσώθη-
15 σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων καὶ περιέφθησαν τρηχέως. (3)
Ἐπεῖτε γὰρ κατελιθήσαν ἐς τὸν Παρνησὸν οἱ Φωκέες
ἔχοντες μάντιν Τελλίην τὸν Ἡλείον, ἐνθαῦτα ὁ Τελλίης
οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε· (4) γυψώσας ἄνδρας
ἐξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε τού-
20 τους καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν, νυκτὸς ἐπεθήκατο τοῖσι Θεσ-
σαλοῖσι, προεῖπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
ἴδωνται, τοῦτον κτείνειν. (5) Τούτους ὦν αἱ τε φυλα-
καὶ τῶν Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξα-
σαι ἄλλο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς φυλακάς αὐτῇ ἡ
25 στρατιῇ οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν
καὶ ἀσπίδων Φωκέας, τῶν τὰς μὲν ἡμισίας ἐς Ἄβας
ἀνέθεσαν, τὰς δὲ ἐς Δελφοῦς· ἡ δὲ δεκάτῃ ἐγένετο τῶν
χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης οἱ μεγάλοι ἀνδριάντες
οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστωότες ἐμπροσθε τοῦ νηοῦ
30 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀθήσιν ἀνακέα-
ται.

XXVIII. Ταῦτα μὲν νυν τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν
Θεσσαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἐνωτούς· ἐσθα-
λοῦσαν δὲ ἐς τὴν χώραν τὴν Ἰππον αὐτῶν ἐλυμήναντο
35 ἀνηκέστως. (2) Ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἡ ἐστὶ κατ' Ὑάμ-
πολιν, ἐν ταύτῃ τάφρον μεγάλῃν ὀρύξαντες ἀμφορέας
κεινοὺς ἐς αὐτὴν κατέθηκαν, χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες καὶ
δημιώσαντες τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς
ἐσθάλοντας. (3) Οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας,
40 περόμενοι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. Ἐνθαῦτα οἱ Ἰπ-
ποι τὰ σκέλεα διεφθάρσαν.

XXIX. Τούτων δὴ σφι ἀμφοτέρων ἔχοντες ἔγκοτον
οἱ Θεσσαλοὶ πέμψαντες κήρυκα ἡγόρευον τάδε, « ὦ
Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχεῖτε μὴ εἶναι ὁμοῖοι
45 ἡμῖν. (2) Πρόσθε τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἑλλησι, ὅσον χρό-
νον ἐκεῖνα ἡμῖν ἦνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε ὑμῶν φερό-
μεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσοῦτον δυνάμεθα ὥστε
ἐπ' ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερηθῆσαι καὶ πρὸς ἡνδρα-
ποδίσθαι ὑμέας. (3) Ἡμεῖς μέντοι τὸ πᾶν ἔχοντες οὐ
50 μνησιχακέομεν, ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω ἀντ' αὐτῶν πεντή-
κοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑποδεδόμεθα τὰ
ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψμεν. »

XXX. Ταῦτά σφι ἐπηγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. Οἱ
γὰρ Φωκέες μούνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμῆδι-

tantæchmes, Artabani filius, nobilissimam dicens sen-
tentiā, timiditatis culpam apud regem incurrit. (4) Ut
enim audivit, coronam esse certaminis præmium, non
pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, « Papæ,
inquit, Mardonie, quales contra viros tu nos pugnatu-
duxisti, qui non de pecuniis, sed de virtute, certamina
instituiunt! » Hoc ejus dictum erat.

XXVII. Interea temporis, post infelicem rerum ad Ther-
mopylas exitum, protinus Thessali præconem miserunt ad
Phocenses; quippe quibus semper fuerant infensi, maxime
vero a clade novissime ab illis accepta. (2) Etenim paucis
annis ante hanc expeditionem a Barbaro susceptam Thes-
sali eorumque socii, quum omnibus coplis invasissent Pho-
censes, victi ab illis erant asperaque accepti. (3) Quum enim
apud Phocenses, ad Parnassum conclusos, vates esset Tellias
Eliensis, callidum inventum hic Tellias illis commentus erat
hujusmodi: (4) sexcentis viris Phocensium fortissimis, et
ipsis et eorum armis, creta dealbatis, noctu de improvise
impetum in Thessalos fecit, mandato dato suis, ut, quem-
cumque non albicantem cernerent, hunc interficerent. (5)
Igitur primæ Thessalorum custodiæ, his conspectis, aliud
existimantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et post
custodias ipse exercitus; ita ut quattuor millibus cæso-
rum et scutorum potirentur Phocenses, quorum scutorum dimi-
dium apud Abas dedicarunt, reliquas Delphis; utque ex
decima pecuniarum hoc prælio partarum factæ sint ingentes
illæ statuæ, quæ ante templum Delphicum circa tripodem
positæ sunt, et aliæ similes Abis dedicate.

XXVIII. Hoc modo Phocenses peditatum acceperant
Thessalorum, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero
eorundem, terram ipsorum invadentem, insanabili clade
adfecerant. (2) Nam in introitu, qui est ad Hyampolin,
ducta ingenti fossa, in eaque vacuis depositis amphoris, et
solo injecta humo rursus æquato, incurrentes expectave-
rant Thessalos. (3) Et illi, tamquam facile eos oppressuri,
magno impetu invecti, in amphoras inciderant, et equi
fractis cruribus perierant.

XXIX. Cujus duplicis cladis caussa infensi Phocensibus
Thessali, misso præcone, hæcce eis edixere: « Meliora edo-
cti, Phocenses, intelligite tandem, pares vos nobis non
esse. (2) Nam et antehac inter Græcos, quoad nobis res
eorum placuere, superiores semper fere eramus vobis, et
nunc apud Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et
agro vos exui, et in servitutem abripi. (3) At, licet omnia
possimus, tamen injuriarum non sumus memores: sed pro
illis rependantur nobis quinquaginta argenti talenta; et re-
cipimus vobis, aversuros nos mala terræ vestræ impen-
dentia. »

XXX. Hæc Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex
omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum

ζον, κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὐρίσκω, κατὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλλήνων ᾗζον, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμῆδιζον ἂν οἱ Φωκέες. (2) Ταῦτα ἐπαγγελόμενων Θεσσαλῶν οὕτε

δῶσειν ἔφασαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι ὁμοίως μῆδιζεν, εἰ ἄλλως βουλοίατο· ἀλλ' οὐκ ἔσεσθαι ἐκόντες εἶναι προδοταί τῆς Ἑλλάδος.

XXXI. Ἐπειδὴ δὲ ἀνγνέχθησαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ κεχολωμένοι τοῖσι Φωκεῦσι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς δδῶ. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς Ἰρηνίτης ἐς τὴν Δωρίδα ἐσέβαλον· τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδῶν στενὸς ταύτη κατατείνει, ὡς τριήχοντα σταδίων μάλιστα κη εὖρος, κείμενος μεταξύ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας, ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς. (3) ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μητρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. Ταύτην ὦν τὴν Δωρίδα γῆν οὐκ εἰσίναντο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμῆδιζον τε γὰρ καὶ οὐκ ἐδόκεε Θεσσαλοῖσι.

XXXII. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Δωρίδος ἐς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς Φωκέας οὐκ αἰρέουσι. Οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκέων ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνησοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδὴν δέξασθαι θμίλον τοῦ Παρνησοῦ ἡ κορυφή, κατὰ Νέωνα πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωυτῆς. Τίθορρα οὖνομα αὐτῇ. (2) ἐς τὴν δὴ ἀννεύκοντο καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν· οἱ δὲ πλεῖνες αὐτῶν ἐς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, ἐς Ἀμφισσαν πόλιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκομένην. (3) Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν χώραν πᾶσαν ἐπέδραμον τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἦγον τὸν στρατὸν· ὁκόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέσχα· φλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά.

XXXIII. Πορευόμενοι γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηφισὸν ποταμὸν ἐδήθουν πάντα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρυμὸν πόλιν, κατὰ δὲ Χαράδρην καὶ Ἐρωγον καὶ Τεθρωνίον καὶ Ἀμφικίαν καὶ Νέωνα καὶ Πεδιάας καὶ Τριτέας καὶ Ἑλάτειαν καὶ Ἰάμπολιν καὶ Παραποταμίους καὶ Ἀβας, (2) ἔνθα ἦν ἱρὸν Ἀπολλωνος πλούσιον, θησαυροῖσί τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ καὶ τότε καὶ νῦν ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· καὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν συλῆσαντες ἐνέπρησαν. (3) Καὶ τινὰς διώκοντες εἶλον τῶν Φωκέων πρὸς τοῖσι οὖρεσι, καὶ γυναϊκάς τινὰς διέφθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλῆθος.

XXXIV. Παραποταμίους δὲ παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι ἀπίκοντο ἐς Πανοπέας. Ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινόμενη ἡ στρατιὰ αὐτῶν ἐσχίζετο. Τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας ἐσέβαλε, ἐς γῆν τὴν Ὀρχομενίων. (2) Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος ἐμῆδιζε, τὰς δὲ πόλεις αὐτῶν ἄνδρες Μακεδόνες διατέταγμένοι ἔσωζον, ὅπ' Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες· ἔσωζον δὲ τῇδε, βουλόμενοι ὁῦλον ποιεῖν Ξέρξῃ ὅτι τὰ Μήδων Βοιωτοὶ φρονέειν. Οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων ταύτη ἐτράποντο.

XXXV. Ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἡγεμόνας ἔχοντες ὠρμάτο

partes non sequebantur, nulla quidem alia de causa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Graecorum partibus se adjunxissent, cum Medis facturi fuisse Phocenses mihi videntur. (2) Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturus, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo velent; sed nolle se ultro proditores esse Graeciae.

XXXI. Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensium, viæ duces fuere Barbaro. (2) Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt ingressi. Etenim Doricæ terræ angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, hac porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interjecta; qui tractus olim Dryopis erat. (3) Est autem hæc regio metropolis Doriensium, eorum qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: etenim cum Medis sentiebant incolæ, nec placuerat Thessalis ut injuria his inferretur.

XXXII. Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea nomen; (2) in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi adscenderant. Major vero pars eorumdem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Amphissam oppidum, supra Crisæum campum situm. (3) Barbari autem universam terram Phocidem incursarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vastaruntque, ignem et in oppida et in templa inficientes.

XXXIII. Hac enim iter facientes secundum Cephissum fluvium, omnia depopulabantur; cremaruntque Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et Tethronium, et Amphicæam, et Neonem, et Pedieas, et Triteas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapotamios, et Abas, (2) ubi opulentum erat Apollinis templum thesauris donariisque multis instructum: eratque ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: hoc quoque templum, expoliatum, igne cremarunt. (3) Atque Phocensium nonnullos, ad montana insecti, captivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob multitudinem vim facientium, necem attulerunt.

XXXIV. Parapotamios prætergressi barbari in Panopensium agrum venerunt. Inde jam discretæ illorum copiæ, bifariam divisæ sunt. Plurima quidem et validissima pars exercitus una cum ipso Xerxe, Athenas tendens, in Bæotiam intravit, in fines Orchomeniorum. (2) Bæotorum autem universa multitudo cum Medis sentiebat: et oppida illorum tutabantur viri Macedones, ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem, hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Barotos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

XXXV. At illorum alii, sumptis viarum ducibus, versum

ἐπὶ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησὸν ἀπέργοντες. Ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα ἐσιναιμύρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν καὶ Δαυλίῳ καὶ Αἰολιδέῳ. (2) Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀποσχισθέντες τῆς ἄλλης στρατῆς τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως συλῆσαντες τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀποδείξαιεν τὰ χρήματα. (3) Πάντα δ' ἡπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱρῷ ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἄμεινον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοις ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττει ἀναθήματα.

XXXVI. Οἱ δὲ Δελφοὶ πυνθάνομενοι ταῦτα ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπῆκατο, ἐν δειματί δὲ μεγάλῳ κατεστεωτες ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱρῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ γῆς κατορύξωσι εἴτε ἐκκομίσωσι ἐς ἄλλην χώραν. (2) Ὁ δὲ θεὸς σφας οὐκ ἔα κινεῖν, φὰς αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι ἑωυτοῦ προκατῆσθαι. Δελφοὶ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες σφείων αὐτῶν πέρι ἐφρόντιζον. (3) Τέκνα μὲν νυν καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιὴν διέπεμψαν, αὐτῶν δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησοῦ τὰς κορυφὰς καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνθνήσκοντο, οἱ δὲ ἐς Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπεξήλθον. Πάντες δὲ ὧν οἱ Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ τοῦ προφήτου.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ ἀρχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι ἐπιόντες καὶ ἀπώρεον τὸ ἱρὸν, ἐν τούτῳ δὲ προφήτης, τῷ οὐνομα ἦν Ἀχράτος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὅπλα προκείμενα ἔσθωεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξηνεηγμένα ἱρὰ, τῶν οὐκ ὄσιν ἦν ἀπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. (2) Ὁ μὲν δὲ ἦτε Δελφῶν τοῖσι παροῦσι σημανέων τὸ τέρας, οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπείγόμενοι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνητῆς Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφὶ τέρεα ἔτι μέζονα τοῦ πρὶν γενομένου τέρεος. (3) Θῶμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρτα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήτια αὐτόματα φανῆναι ἐξω προκείμενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγενομένα καὶ διὰ πάντων φασμάτων ἄξια θαυμάσαι μάλιστα. (4) Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνητῆς Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρανοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησοῦ ἀπορραγεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῇ πατάγῃ ἐς αὐτοὺς καὶ κατέλαβον συχνούς σφρων, ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνητῆς βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγίνετο.

XXXVIII. Συμμιγνέτων δὲ τούτων πάντων φόβος τοῖσι βαρβάροις ἐνεπεπτώκεε. Μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ φεύγοντας σφας, ἐπικαταβάντες ἀπέκτειναν πλῆθος τι αὐτῶν. Οἱ δὲ περιόντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. (2) Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπονοστήσαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὥς πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ὤρεον· ὅτι· δύο γὰρ ὀπλίτας μέλινας ἢ κατ' ἀνθρώπων φύσιν ἔχοντας ἐπεσθαί σφιν κτείνοντας καὶ διώκοντας.

XXXIX. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ λέγουσι ἐπιχωρίους ἥρωας εἶναι, Φύλακόν τε καὶ Αὐτόνοον, τῶν τὰ τεμένεα ἐστὶ περὶ τὸ ἱρὸν, Φυλάκου μὲν παρ' αὐτῇν

Delphicum templum intendebant iter, Parnassum a dextra relinquentes. Quascumque vero etiam hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas evastarunt : nam et Panopesium oppidum incenderunt, et Dauliorum, et Aelidarum. (2) Viam autem istam hi, sejuncti ab reliquo exercitu, ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico templo, opes illius Xerxi regi repraesentarent. (3) Noverat autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quae in hoc templo erant melius quam quae suis in aedibus reliquerat, quippe multis ea constanter memorantibus, ac praesertim Cressi donaria, Alyattis filii.

XXXVI. Ejus rei nuncius gravissimum Delphensibus timorem injectit : quo terrore perculsi, oraculum de sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt, utrum in terram eas defoderent, an in aliam regionem exportarent. (2) At vetuit deus loco illas movere, dicens, se ipsum ad tutanda sua sufficere. Quo audito responso, jam sibi ipsis Delphenses consuluerunt : (3) et liberos quidem et uxores trans mare in Achaïam dimiserunt : ipsorum vero plerique in juga conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium antrum comportarunt ; alii vero in Amphissam Locridem secesserunt. Itaque cuncti Delphenses reliquerunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta.

XXXVII. Ut vero adpropinquarunt invadentes barbari, jamque in conspectu habuere templum ; ibi tunc propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit ante templum proposita, ex interiore penetrati prolata, quae nulli hominum fas erat tangere. (2) Atque ille hoc prodigium Delphensibus, qui in urbe aderant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes barbari prope aedem fuere Minervae Pronae, alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam prodigio majora. (3) Nam et hoc sane mirabile est, arma Martia sua sponte extra templum proposita adparuisse : sed quae mox deinde evenerunt, ea prae omnibus ostentis maxima admiratione digna sunt. (4) Ubi enim subeuntes barbari prope Pronae Minervae aedem fuere, ibi tum et de caelo fulmina in eos deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina ingenti cum fragore in eosdem praecipitarunt, multosque oppresserunt, et ex Pronae aede clamor et ululatus est exauditus.

XXXVIII. Quibus rebus simul incidentibus, terror barbaris est incussus : quos ubi fugam capessere Delphenses intellexerunt, descendentes de monte non exiguum illorum stragem edidere ; reliqui vero recta in Boeotiam profugerunt. (2) Memorarunt autem, ut ego accepi, hi ex barbaris qui redierunt, praeter ista se alia etiam ostenta divinitus missa vidisse : namque duos armatos, majores quam pro humana natura, continenter sibi instituisse, persequentes caedemque facientes.

XXXIX. Istos duos, aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroes, Phylacum et Autonoom, quorum fana sunt in templi vicinia ; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, supra

τὴν ὁδὸν κατ' ὅπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐτης, Αὐτονόου δὲ πλάας τῆς Κασταλῆς ὑπὸ τῇ Ὑαμπεΐῃ κορυφῇ. (2) Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρνησοῦ λίθοι ἔτι καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σοοί, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐτης Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων φερόμενοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

XL. Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου Ἀθηναίων δεσθέντων ἐς Σαλαμῖνα κατίσχει τὰς νέας. Τῶνδε δὲ εἵνεκεν προσεδεθήσαν αὐτῶν σχεῖν πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ὑπεξαγάγῃνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ βουλευσώμεναι τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. (2) Ἐπὶ γὰρ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἔμελλον ποιῆσαι ὥς ἐψευσμένοι γνώμης· δοκούντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννησίους πανδημεὶ ἐν τῇ Βοιωτῇ ὑποκατημένους τὸν βάρβαρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν ἔδν, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἰσθμὸν αὐτοὺς τειχέοντας, τὴν Πελοπόννησον περὶ πλείστον τε ποιευμένους περιεῖναι καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν φυλακῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπίεσαι. Ταῦτα πυνθανόμενοι οὗτοι δὴ προσεδεθήσαν σφειων σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.

XLI. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι δὲ ἐς τὴν ἑωυτῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἀπίξιν κήρυγμα ἐποίησαντο, Ἀθηναῖων τῇ τις δύναται σώζειν τέχνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας. (2) Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἶγιαν, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. Ἔσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι τῷ χρηστηρίῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκεν οὐκ ἤχιστα· (3) λέγουσι Ἀθηναῖοι ὅρην μέγαν φύλακα τῆς ἀκροπόλεως ἐνδαιτᾶσθαι ἐν τῷ ἱερῷ· λέγουσὶ τε ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὥς ἐόντι ἐπιμήνῃα ἐπιτελοῦσι προτιθέντες· τὰ δ' ἐπιμήνῃα μελιτόεσσά ἐστι. Αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα ἐν τῷ πρόσθε αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη τότε ἦν ἀψαυτος. (4) Σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱερείης, μᾶλλον τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν ὥς καὶ τῆς θεοῦ ἀπολείουπτῆς τὴν ἀκρόπολιν. Ὡς δὲ σφι πάντα ὑπεξέκετο, ἐπλυνον ἐς τὸ στρατόπεδον.

XLII. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συνέρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἐκ Τροιζῆνος· ἐς γὰρ Πάγωνα τὸν Τροιζηνίων λιμένα προεῖρητο συλλέγεσθαι. Συνελθόντες δὲ πολλὰ πλεῦνας νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχεον, καὶ ἀπὸ πολλῶν πλεύνων. (2) Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν αὐτοῖς δσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιδῆς ὁ Εὐρυκλειδῶ ἀνὴρ Σπαρτιτῆς, οὐ μὲντοι γένεός γε τοῦ βασιλεῖος ἑὸν νέας δὲ πολλὰ πλείστας τε καὶ ἀρίστα πλωούσας παρεῖχοντο Ἀθηναῖοι.

XLIII. Ἐστρατεύοντο δὲ οἷδε, ἐκ μὲν Πελοποννήσου Λακεδαιμόνιοι ἑκατάδεκα νέας παρεχόμενοι, Κορίνθιοι δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Σικυωνιοὶ δὲ πεντεκαίδεκα παρεῖχοντο νέας, Ἐπιδάυριοι δὲ δέκα, Τροιζήνιοι δὲ πέντε, Ἐρ-

Προνᾶε ἀδὲμ; Antonoi vero, prope Castaliam sub Hyampeo cacumine. (2) Saxa autem, quæ de Parnasso deciderant, ad nostram usque ætatem superfuerunt, in agro Minervæ Pronææ sacro jacentia; in quem, postquam per barbaros devoluta sunt, incubuerunt. Isto igitur modo hi homines a Delphico templo discesserunt.

XL. Jam classis Græcorum, ab Artemisio profecta, rogatu Atheniensium ad Salaminem adpulit. Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro quid sibi faciendum esset deliberarent. (2) Nam pro præsentē rerum statu, quum opinione sua essent frustrati, consilium capturi erant. Etenim quum existimassent se Peloponnesios cum omnibus copiis reperturos esse in Boeotia subsidentes ibique Barbarum excepturos, nihil horum repererant: sed certiores erant facti, Isthmum illos muro intercipere, et Peloponnesus ut salva sit maxime curare, hancque custodire, cætera omittentes. Hæc quum intellexissent Athenienses, idcirco socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.

XLI. Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt, Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere, præconio edixerunt, quo loco quisque posset Atheniensium, eo liberos et familiam in tuto locaret. (2) Ibi tunc plerique Træzene eos miserunt, alii vero in Æginam, alii Salamina. Properarunt autem suos suaque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi mandato obtemperare cupientes, partim, nec minime, hac de causa: (3) dicunt Athenienses, ingentem serpentem, arcis custodem, versari in templo, nec vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est autem menstruum sacrificium, placenta melle condita. Hæc placenta, quum superioribus temporibus constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. (4) Quod ubi significavit antistita templi, tanto magis atque studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.

XLII. Postquam vero isti ab Artemisio ad Salamina constituerant classem, accepto ejus rei nuncio reliquæ etiam nauticæ Græcorum copię eodem confluerunt, Træzene profectæ. Edictum enim illis fuerat, ut ad Pogonem, Træzeniorum portum, convenirent: et convenerant multo plures quam quæ ad Artemisium navali prælio erant defunctæ, et ex pluribus civitatibus. (2) Classi cum imperii summa præfectus erat idem qui ad Artemisium, Eurybiades, Euryclidæ filius, Spartanus, nec vero ex regio genere natus: sed plurimas naves, optimeque navigantes, præbuerant Athenienses.

XLIII. Qui autem hac in classe militabant, hi fuere: ex Peloponneso, Lacedæmonii, sedecim naves præbentes: tum Corinthii, totidem naves cum vectoribus præbentes quot ad Artemisium: Sicyonii vero quindecim præbuerunt naves; Epidaurii, decem; Træzenii, quinque; Hermionen-

μιονέες δὲ τρεῖς, ἔόντες οὗτοι πλὴν Ἑρμιονέων Δωρικόν τε καὶ Μακεδόν ἔθνος, ἐξ Ἑρинеοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὑστατα ὁρμηθέντες. (2) Οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσὶ Δρύοπες, ὅπ' Ἡρακλέος τε καὶ Μηλίων ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος καλευμένης χώρας ἐξαναστάντες. Οὗτοι μὲν νυν Πελοποννησίων ἐστρατεύοντο.

XLIV. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξω ἡπείρου, Ἀθηναῖοι μὲν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νέας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν, μοῦνοι ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συναναμάχῃσαν
10 Πλαταιέες Ἀθηναίοισι διὰ τοίνυν τι πρῆγμα ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες ἀποδόντες ἐς τὴν περαιῇν τῆς Βοιωτίας χώρας πρὸς ἐκκομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετῶν. (2) Οὗτοι μὲν νυν τούτους σώζοντας
15 ἐλείφθησαν· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πελασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλευμένην ἔσαν Πελασγοί, οὐνομαζόμενοι Κραναιοί, ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλέως ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι, ἐκδεξαμένου δὲ Ἑρεχθέος τὴν ἀρχὴν Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν, Ἴωνος δὲ τοῦ Ξούθου στρα-
20 τάρχεω γενομένου Ἀθηναίοισι ἐκλήθησαν ἀπὸ τούτου Ἴωνες.

XLV. Μεγαρέες δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρείχοντο καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Ἀμπρακίηται δὲ ἐπὶ νέας ἔχοντες ἐπεδῶθησαν, Λευκάδιοι δὲ τρεῖς, ἔθνος ἔόντες οὗτοι
25 Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου.

XLVI. Νησιωτῶν δὲ Αἰγινήται τριήκοντα παρείχοντο. Ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπληρωμέναι νέες· ἀλλὰ τῆσι μὲν τὴν ἐκὼν ἐφύλασσον, τριήκοντα δὲ τῆσι ἀρίστα πλωούσης ἐν Σαλαμῖνι ἐναυμάχῃσαν.
30 Αἰγινήται δὲ εἰσι Δωριεὲς ἀπ' Ἐπιδαύρου· τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνώνη. (2) Μετὰ δὲ Αἰγινήτας Χαλκιδέες τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἵκοσι παρεχόμενοι καὶ Ἑρετρίες τὰς ἑπτὰ· οὗτοι δὲ Ἴωνες εἰσι. Μετὰ δὲ Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι, ἔθνος ἔὼν Ἴωνικὸν ἀπ' Ἀθηνέων. (3) Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσαρας, ἀπο-
35 πεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιτῶν κατὰ περ ὧλλοι νησιῶται, ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων ἀπίκατο ἐς τοὺς Ἑλλήνας Δημοκρίτου σπεύσαντος, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου καὶ τότε τριηραρχέον-
40 τος· Νάξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. (4) Στυρέες δὲ τὰς αὐτὰς παρείχοντο νέας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Κύνιοι δὲ μίαν καὶ πεντηκόντερον, ἔόντες συναμφότεροι οὗτοι Δρύοπες. (5) Καὶ Σερῖφιοι τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μήλιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδοσαν
45 μοῦνοι νησιωτῶν τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ.

XLVII. Οὗτοι μὲν ἅπαντες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γάρ εἰσι οἱ ὁμοῦροντες Ἀμπρακίητῃσι καὶ Λευκαδίοισι, οἱ ἐξ ἐσχάτων χωρῶν ἐστρατεύοντο. (2)
50 Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων Κροτωνιῆται μοῦνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ νηὶ μιῇ, τῆς ἦρχε ἀνὴρ τρις πυθιονικῆς Φαῦλλος· Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί.

XLVIII. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι τριήρας παρεχόμενοι

ses, tres. Sunt autem isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide navissime profecti. (2) Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule et Maliensibus ex regione quæ Doris nunc vocatur ejecti. Hæ copiæ Peloponnesiorum erant.

XLIV. Ex populis vero continentem extra Peloponnesum incolentibus adfuere, primum, Athenienses, qui præ reliquis omnibus centum et octoginta naves contulerunt : et hi quidem nunc soli erant ; nam in pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataenses præsto non fuere, hac de causa : quo tempore Græci, relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Plataenses in oppositam Bœotiae oram exscenderant, et ad familias suas in tuto locandas erant profecti : (2) ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt. Athenienses, quo tempore Pelasgi Græciam quæ nunc vocatur tenebant, Pelasgi fuerant, Cranai nominati ; sub Cecrope vero rege, Cecropidæ sunt adpellati : tum regnante Erechtheo, mutato nomine, Athenienses adpellati : ab Ione vero, Xuthi filio, qui copiarum dux fuit Atheniensium, Iones sunt denominati.

XLV. Megarenses totidem naves cum vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Ampraciotæ cum septem navibus præsto erant : Leucadii cum tribus ; Dorici hic quoque populus est, ex Corintho.

XLVI. Ex insulanis Æginetæ naves contulerant triginta : et instructas quidem etiam alias habebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem. Sunt autem Æginetæ Dorienses, ex Epidauro : nomen vero insulæ prius Cœnone fuerat. (2) Post Æginetas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas easdem ad Artemisium habuerant ; et Eretrienses cum eisdem septem navibus : Ionica hæc gens est. Deinde Cei, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem quibus ad Artemisium. (3) Naxii cum quattuor navibus aderant ; ad Medos quidem [missi a civibus, quemadmodum reliqui insulani : sed spreto mandato ad Græcos sese contulerant hortante Democrito, spectato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt autem Iones Naxii, Athenis oriundi. (4) Styrenses easdem, quas ad Artemisium, naves contulerunt ; Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinquaginta remorum : utrique hi Dryopes sunt. (5) Seriphii etiam, et Siphnii, et Melii cum Græcis militarunt : hi enim soli ex insulanis Barbaro terram et aquam non tradiderant.

XLVII. Quos adhuc memoravi pugnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thesprotiam et Acherontem fluvium habitant : Thesproti enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex ultimis Græciæ regionibus adfuerunt. (2) Ex his vero qui ultra incolunt, soli Crotoniatæ fuere, qui periclitanti succurrerent Græciæ, et una quidem nave, cui præfuit vir ter Pythiorum certaminum victor, Phayllus : sunt autem Crotoniatæ origine Achæi.

XLVIII. Jam reliqui quidem, quos memoravi, triremes

ἰστρατεύοντο, Μήλιοι δὲ καὶ Σίφνιοι καὶ Σερίφιοι πεντηκοντέρους. Μήλιοι μὲν γένος ἑόντες ἀπὸ Λακεδαιμόνους δύο παρέχοντο, Σίφνιοι δὲ καὶ Σερίφιοι Ἴωνες ἑόντες ἀπ' Ἀθηνέων μίαν ἑκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, ὅκτω καὶ ἐβδομήκοντα καὶ τριηκόσαι.

XLIX. Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πολιῶν, ἐβουλεύοντο, προθέντος Εὐρυβιάδεω γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλούμενον, δοῦν δοκέοι ἐπιτηδεύτατον εἶναι ναυμαχίην ποιέεσθαι τῶν αὐτοῦ χωρέων ἐγκρατέες εἶναι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀπέιτο ἤδη, τῶν δὲ λοιπῶν περί προετίθεε. (2) Αἱ γνώμαι δὲ τῶν λεγόντων αἱ πλείεσται συνεξέπιπτον πρὸς τὸν Ἴσθμὸν πλώσαντας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐπιλέγοντες τὸν λόγον τόνδε, ὥς ἦν νικηθέωσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ἑόντες πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφι τιμωρή οὐδεμία ἐπιφανήσεται, πρὸς δὲ τῷ Ἴσθμῳ ἐς τοὺς ἐσωτῶν ἐξοίσονται.

L. Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγόμενων, ἐληλύθεε ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἀγγέλλων ἥκειν τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. (2) Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἅμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιέων τὴν πόλιν αὐτῶν ἐκλελοιπότων ἐς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιῶν ὥσαύτως, ἥκε τε ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδήϊον. Ἐνέπρησε δὲ Θεσπειὰν τε καὶ Πλαταιαν πυθόμενος Θεβαίων ὅτι οὐκ ἐμῆδιζον.

LI. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατριψάντες μῆνα ἐν τῷ διέβαινον ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἑτέροισι μηνσὶ ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιᾶδεω ἄρχοντος Ἀθηναίοισι. (2) Καὶ αἰρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινες ὀλίγους εὐρίσκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱρῷ ἑόντας, ταμίας τε τοῦ ἱεροῦ καὶ πέντητας ἀνθρώπους, οἱ φραζάμενοι τὴν ἀκρόπολιν θύρῃσι τε καὶ ξύλοισι ἡμύνοντο τοὺς ἐπιόντας, ἅμα μὲν ὑπ' ἀσθενείας βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλαμῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήϊον τὸ ἢ Πυθίῃ σφι ἔχρησε, τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον ἔσσεσθαι, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ χρησφύγετον κατὰ τὸ μαντήϊον, καὶ οὐ τὰς νέας.

LII. Οἱ δὲ Πέρσαι ἱζόμενοι ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκρόπολιος ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι καλεῦσι Ἀρήϊον πάγον, ἐπολιόρκειον τρόπον τοῖονδε· ὅπως στυπεῖον περὶ τοὺς διστοὺς περιθέντες ἄψειαν, ἐτόξευον ἐς τὸ φράγμα. (2) Ἐνθαῦτα Ἀθηναῖων οἱ πολιορκηόμενοι ὁμῶς ἡμύνοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπιγμένοι καὶ τοῦ φράγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πεισιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέκοντο, ἀμύνόμενοι δὲ ἄλλα τε ἀντεμυχανέοντο καὶ δὴ καὶ προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας ὀλιγοτρόχους ἀπίεσαν, ὥστε Ξέρξῃ ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἀπορίῃσι ἐνέχεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφας εἶλειν.

LIII. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν ἀπὸρῶν ἐφάνη δὴ τις ἔσδοξ

in bellum præbuerunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii penteconteros (*longas naves remis quinquaginta instructas*) et Melii quidem, genus a Lacedæmone derivautes, duas præbuere; Siphnii vero et Seriphii, Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam. Fuit autem universus navium numerus, demptis penteconteris, trecentæ septuaginta et octo.

XLIX. Ut ad Salaminem convenit ex prædictis civitibus classis, deliberarunt duces, rogante Eurybiade ut sententiam diceret quisquis vellet, quo loco opportunissimum videretur pugna navali decernere, ex eis nempe locis quæ in ipsorum essent potestate: jam enim Attica pro derelicta erat: itaque de reliquis locis rogavit. (2) Et pleræque eorum, qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiæ, ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponnesum navali pugna decernendum: cujus sententiæ hanc rationem reddebant, quod, si inferiores ex pugna discessissent, et Salamine essent, obsiderentur in insula, ubi nullum ipsis adparere subsidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

L. Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. (2) Quippe exercitus una cum Xerxe, itinere per Bœotiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Platæensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Platæam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire.

LI. A transitu Hellesponti, unde iter facere cœperant barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, prætore Atheniensibus Calliade. (2) Deprehenderunt autem vacuum urbem, et paucos quosdam Atheniensium in templo versantes, quæstores templi, et pauperes nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis ligneis præcepta arcebant subeuntes. Hi et ob victus inopiam sese Salaminem non receperant, et quod se solos existimarent sententiam reperisse oraculi a Pythia editi, ligneum murum insuperabilem fore; nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod oraculo significatum esset, non naves.

LII. Persæ vero, castris in tumulo positos ex adverso arcis sito, quem Areopagum (*Martium tumulum*) Athenienses vocant, hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis circumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus vallum jaculabantur. (2) Tunc oppugnati Athenienses, ad extremum licet malum redacti, fallente eos etiam vallo, tamen resistebant; nec conditiones de deditione admittabant, a Pisistratidis propositas. Resistebant autem, quum alia contrà machinantes, tum et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus in eos saxis devolutis; ut per diu Xerxes inops fuerit consilii, quum illos expugnare non posset.

LIII. Ad extremum vero, post illas difficultates, introi-

τοῖσι βαρβάροις· ἔδεε γὰρ κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπειρῷ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. (2) Ἐμπροσθε ὦν πρὸ τῆς ἀκροπόλεως, ὅπισθε δὲ τῶν πυλῶν καὶ τῆς ἀνάδου, τῇ δὴ οὔτε τις ἐφύλασσε οὐτ' ἀν' ἡλπισε μὴ κοτέ τις κατὰ ταῦτα ἀναβαίῃ ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι περ ἀποκρήμνου ἐόντος τοῦ χώρου. (3) Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς ἀναβεδηκότας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρίπτεον ἐκωτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ ἐς τὸ μέγαρον κατέφευγον. (4) Τῶν δὲ Περσῶν οἱ ἀναβεδηκότες πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας, ταύτας δὲ ἀνοίξαντες τοὺς ἱκέτας ἐφόνεον· ἐπεὶ δὲ σφί πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱρὸν συλῆσαντες ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

LIV. Σχῶν δὲ πανταλῶς τὰς Ἀθήνας Ξέρξης ἀπέπεμψε ἐς Σοῦσα ἄγγελον ἰππέα Ἀρταβάνω ἀγγελέοντα τὴν παρούσαν σφι εὐπρηξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς φυγάδας, ἐκωτῷ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῦσαι τὰ ἱρὰ ἀναβάντας ἐς τὴν ἀκρόπολιν, εἴτε δὴ ὦν ὄψιν τινὰ ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴτε καὶ ἐνθυμῖόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱρὸν. Οἱ δὲ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα.

LV. Τοῦ δὲ εἵνεκεν τούτων ἐπεμνήσθην, φράσω. Ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει ταύτῃ Ἐρεχθέος τοῦ γηγενέος λεγόμενου εἶναι νῆος, ἐν τῷ εἰλαίῳ τε καὶ θάλασσᾳ ἐνι, τὰ λόγος παρ' Ἀθηναίων Ποσειδέωνά τε καὶ Ἀθηναίην ἐρίσαντας περὶ τῆς χώρας μαρτύρια θέσθαι. (2) Ταύτην ὦν τὴν εἰλαίην ἅμα τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρήσious Ἀθηναίων οἱ θύειν ὑπὸ βασιλέως καλεούμενοι ὡς ἀνέβησαν ἐς τὸ ἱρὸν, ὥρουν βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον ἀναδεδραμικότα. Οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

LVI. Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὡς σφι ἐξηγήθη ὡς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, ἐς τοσαύτων θόρυβον ἀπίκοντο ὥστε ἔνιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυρωθῆναι ἔμενον τὸ προκαίμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἐς τε τὰς νέας ἐσέπιπτον καὶ ἱστία ἀείροντο ὡς ἀποθευσόμενοι· τοῖσι τε ὑπολειπομένοισι αὐτῶν ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ναυμαχεῖν. Νύξ τε ἐγένετο, καὶ οἱ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐσέβαινον ἐς τὰς νέας.

LVII. Ἐνθαῦτα δὴ Θεμιστοκλέα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νέα εἶρετο Μνησιφίλος ἀνὴρ Ἀθηναῖος ὃ τι σφι εἴη βεβουλεμένον. Πυθόμενος δὲ πρὸς αὐτοῦ ὡς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχεῖν, εἶπε, (2) «οὐ τοι ἄρα, ἦν ἀπαίρωσι τὰς νέας ἀπὸ Σαλαμῖνος, οὐδὲ περὶ μῆτις ἐτι πατρίδος ναυμαχίσεις· κατὰ γὰρ πόλις ἔχαστοι τρέφονται, καὶ οὔτε σφέας Εὐρυβιάδης κατέχει δυνήσεται οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλλος ὥστε μὴ οὐ διασχεδασθῆναι τὴν στρατιήν, ἀπολέσεται τε ἡ Ἑλλάς ἀδουλήσῃ. (3) Ἄλλ' εἰ τις ἐστι μηχανή, ἴθι καὶ πειρῶ διαχεῖαι τὰ

tus quidam in arcem barbaris adparuit : debuit enim, juxta oraculum, universa Atheniensium terra, quatenus in continente erat, in barbarorum venire potestatem. (2) Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam adscensurum : eo loco, quamvis praeupto, adscenderunt nonnulli prope Aglauri fanum, Cecropis filia. (3) Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses, alii de muro sese praecipitarunt perieruntque, alii in interiorem templi aedem confugerunt. (4) Persae vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt, eaque aperta trucidarunt supplices ; quibus omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam acropolin incenderunt.

LIV. Tum Xerxes, Athenis penitus potitus, equitem Susa misit, qui Artabano rem ab ipsis feliciter gestam nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimisit, convocatis Atheniensium exsulis, qui illius castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscenderent, suoque ritu ibi sacra facerent ; sive quod viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive religio quaedam eum inceserat quod templum cremasset. Et Atheniensium exsules mandata fecerunt.

LV. Cur autem hujus rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli templum Erechthei illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo olea inest et mare, quae Athenienses narrant ab Neptuno et Minerva ; quum de terrae hujus possessione inter se certarent, posita fuisse monumenta. (2) Haec igitur olea simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata : altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere jussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

LVI. Graeci vero ad Salaminem, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quaestione proposita fieret decretum, sed in naves sese conjicientes vela panderint tamquam abituri ; et reliqui, re deliberata, fecerunt decretum, ad Isthmum esse pugnandum. Jamque nox aderat ; et hi quoque, soluto consensu, naves sunt ingressi.

LVII. Ibi tunc Themistoclem, in navem reversum, interrogavit Mnesiphilus, civis Atheniensis, quidnam ab illis decretum foret. A quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isthmum deductis ante Peloponnesum dimicerent : (2) « Quodsi igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas quique civitates se recipient, et nec Eurybiades, nec quisquam hominum alius retinere eos poterit, quin dissolvatur exercitus : et per ducum imprudentiam peritura est Graecia. (3) At tu, si qua via aut ratio superest, perge, et, quae decreta

βεδουλευμένα, ἣν κωὶς δύνῃ ἀναγῶσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλεύσασθαι ὥστε αὐτοῦ μενέειν.»

LVIII. Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ ἤρесе ἡ ὑποθήκη, καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος ἦτε ἐπὶ τὴν νέα τὴν Εὐρυβιάδew. Ἀπικόμενος δὲ ἐφη ἐθέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμῆσαι· ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν νέα ἐκέλευε ἐσθάντα λέγειν, εἴ τι ἐθέλοι. (2) Ἐνθαῦτα δὲ Θεμιστοκλῆς παριζόμενός οἱ καταλέγει ἐκεῖνά τε πάντα τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἐωυτοῦ ποιούμενος, καὶ ἄλλα πολλὰ προστιθεῖς, ἐς δ' ἀνέγνωσε χρητίζων ἐκ τε τῆς νεὸς ἐκθῆναι συλλέξαι τε τοὺς στρατηγούς ἐς τὸ συνέδριον.

LIX. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυβιάδεα προθεῖναι τὸν λόγον τῶν ἐνεκεν συνήγαγε τοὺς στρατηγούς, πολλοὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοισι οἷα κάρτα δεόμενος. (2) Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε, « ὦ Θεμιστοκλῆς, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανισταίμενοι βαπίζονται. » Ὁ δὲ ἀπολούμενος ἐφη, « οἱ δὲ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανεύνται. »

LX. Τότε μὲν ἡπίως πρὸς τὸν Κορίνθιον ἀμειψατο, πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε ἐκείνων μὲν οὐκ εἶ οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς ἐπεὶ ἀπαίρῃσι ἀπὸ Σαλαμῖνος διαδρήσκονται. (3) παρεόντων γὰρ τῶν συμμάχων οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδένα κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο, λέγων τάδε, (I.) « ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ ναυμαχίῃν αὐτοῦ μένων ποιέσθαι, μηδὲ παιδόμενος τούτων τοῖσι λέγουσι ἀναξέυξης πρὸς τὸν Ἴσθμόν τὰς νέας. Ἀντίθεος γὰρ ἐκάτερον ἀκούσας. (3) Πρὸς μὲν τῷ Ἴσθμῳ συμβάλλων ἐν πελάγει ἀναπεπταμένῳ ναυμαχίῃς, ἐς τὸ ἥμισα ἡμῖν σύμφορον ἐστὶ νέας ἔχουσι βαρυτέρας καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας· τοῦτο δὲ ἀπολείς Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρα καὶ Αἰγίναν, ἣν περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχῶμεν. (4) Ἄμα γὰρ τῷ ναυτικῷ αὐτῶν ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς, καὶ οὕτω σφέας αὐτὸς δῆξαι ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύσεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. (II.) Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω ποιήσης, τσάδε ἐν αὐτοῖσι χρυσά εὐρήσεις. Πρῶτα μὲν ἐν στενῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολλὰς, ἣν τὰ οἰκότα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίῃ, πολλὸν κρατήσομεν· τὸ γὰρ ἐν στενῷ ναυμαχεῖν πρὸς ἡμέων ἐστὶ, ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ πρὸς ἐκείνων. (5) Αὖτις δὲ Σαλαμῖς περιγίγνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπεκκίετα τέκνα τε καὶ γυναῖκες. Καὶ μὴν καὶ τότε ἐν αὐτοῖσι ἐνεσσι, τοῦ καὶ περιέχεσθε μάλα στα· ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων προναυμαχίῃς Πελοπόννησου καὶ πρὸς τῷ Ἴσθμῳ, οὐδὲ σφέας, εἰ περ εὖ φρονέεις, δῆξαι ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. (III.) Ἦν δὲ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται καὶ νικῶμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὁμνίς ἐς τὸν Ἴσθμόν παρίσονται οἱ βάρβαροι οὔτε προδῆσονται ἐκαστέρῳ τῆς Ἀττικῆς, ἀπλάσι τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγάροις τε κερδανέομεν περιεοῦσι καὶ Αἰγίνῃ καὶ Σαλαμῖνι, ἐν τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατῦπερθε γενέσθαι. (6) Οἰκότα μὲν νυν βο-

sunt, operam da ut rescindas; si forte persuadere Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic maneat. »

LVIII. Themistocli admodum placuit monitum : qui, nullo ad hæc responso dato, ad Eurybiadis navem perrexit. Quo ubi venit, de communibus rebus, ait, se aliquid cum illo communicaturum : et ille, si quid secum vellet, navem suam conscendere eum jussit. (2) Ibi tum Eurybiadi adsidens Themistocles, et omnia ista quæ ex Mnesiphilo audiverat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adjecit, donec precibus eum expugnavit, ut nave egrederetur, et in concilium iterum convocaret duces.

LIX. Qui ubi convenerunt, priusquam rem, cujus causa convocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. (2) Quem loquentem interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius : « Themistocles, inquit, in certaminum solemnibus, qui ante tempus surgunt, flagris cæduntur. » Et ille, sui purgandi causa, ait : « At, qui pone manent, non coronantur. »

LX. Ita tunc quidem placide respondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus, nihil jam eorum dixit quæ ante exposuerat, dispersum iri socios, si Salamine solvisent : (2) etenim, præsentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos accusaret : sed aliam dicendi rationem tenens, ita locutus est : (I.) « Penes te nunc est servare Græciam, si meum consilium secutus, hic manens pugnam navalem commiseris, neque his morem gesseris qui naves ad Isthmum promovendas esse contendunt. Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone. (3) Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari pugnabis, ubi minime nobis conducit, graviores naves habentibus, et numero pauciores. Porro Salaminem perdes, et Megara, et Aeginam, etiamsi cæteroquin feliciter nobis res esset cessura. (4) Nam classem illorum secuturus est pedestris exercitus, adeoque tu ipse eos in Peloponnesum duxeris, periculumque fuerit ut universam perdas Græciam. (II.) Sin quæ ego dico feceris, hæc in illis commoda reperies. Primum quidem, in angusto mari confligentes paucis navibus adversus multas, si rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo erimus superiores. Nam in angusto prælium navale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro illis. (5) Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam illud in hac ratione continetur, quod in primis vobis cordi est : nam, hic manens, pariter pro Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces. (III.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed incondita fuga se recipient, lucrabimurque servata Megara, et Aeginam, et Salaminem, ad quam nos hostibus superiores esse futuros oraculo etiam prædictum est. (6) Jam consilia rationi consentanea o-

λευομένοισι ἀνθρώποισι ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκῶτα βουλευομένοισι οὐκ ἐθέλει οὐδὲ δ θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς ἀνθρωπότηας γνώμας.»

LXI. Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέος αὐτίς ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπεφέρετο, σιγᾶν τε κελεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυδιάδεα οὐκ εἶν ἐπιφηρίζειν ἀπολι ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλέα παρεχόμενον οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. Ταῦτα δὲ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο αἱ Ἀθῆναι. (2) Τότε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκείνῳ τε καὶ τοὺς Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε, ἐωυτοῖσι τε ἐδῆλου λόγῳ ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἥπερ ἐκείνοισι, ἔστ' ἂν δικήσαιοι νέες σφι ἕωςσι πεπληρωμένοι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρούσειν θάη.

LXII. Σημαίνων δὲ ταῦτα τῷ λόγῳ διέβαινε ἐς Εὐρυδιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπετραμμένα, « σὺ εἰ μενέεις αὐτοῦ καὶ μένων ἔσαι ἀνὴρ ἀγαθός· εἰ δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα· τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νέες. (2) Ἀλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀναλαβόντες τοὺς οἰκέτας κοιμεύμεθα ἐς Σίριν τὴν ἐν Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ λόγια λέγει ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι· ὑμεῖς δὲ συμμαχῶν τοῖωνδε μουνωθέντες μεμνήσεσθε τῶν ἐμῶν λόγων.»

LXIII. Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλέος λέγοντος ἀνεδιδάσκετο Εὐρυδιάδης. Δοκεῖν δέ μοι, ἀρρωδήσας μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφας ἀπολίπωσι, ἢν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νέας· ἀπολιπόντων γὰρ Ἀθηναίων οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοιποί. Ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας διανασυμαχεῖν.

LXIV. Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα ἐπὶ ἀκροβόλοισι μένουσι, ἐπεῖτε Εὐρυδιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρσκευάζοντο ὡς ναυμαχεῖσόντες. Ἡμέρη τε ἐγίνετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι σεισμὸς ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ. Ἐδοξε δὲ σφι εὐξασθαι τοῖσι θεοῖσι καὶ ἐπικαλέσασθαι τοὺς Αἰακίδας συμμαχούς. (2) Ὡς δὲ σφι ἔδοξε, καὶ ἐποίουν ταῦτα· εὐξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐτοὺς μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἴγαντά τε καὶ Τελαμῶνα ἐπεκαλεῦντο, ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας νέα ἀπέστελλον ἐς Αἴγινα.

LXV. Ἐφ' ἧ δὲ Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος φυγὰς τε καὶ παρὰ Μῆδοισι λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον, ἐπεῖτε ἐκείρετο ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεως εὐσῶς ἐρῆμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρήτῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ, ἰδέειν δὲ κοινορτὸν χωρέοντα ἀπ' Ἐλευσίνος ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ τρισμυρίων, ἀποθωμάζειν τε σφας τὸν κοινορτὸν δέωνιν κοτε εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκατε φωνῆς ἀκούειν, καὶ οἱ φαίνεσθαι τὴν φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν Ἰακχόν. (2) Εἶναι δ' ἀδαήμονα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι γινομένων τὸν Δημά-

pientibus hominibus solent plerumque etiam consentaneu evenire : sin contra rationem consulunt, ne deus quidem humanis sententiis accedere amat.»

LXI. Hæc ubi Themistocles dixit, iterum in eum invocatus est Corinthius Adimantus, tacere jubens virum cui nulla sit patria, vetansque Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab homine exsule proposita; quando enim patriam ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei licitum fore sententias cum aliis conferre. Hæc in eum dicta projecit, quod captæ Athenæ in hostium essent potestate. (2) Tum vero Themistocles et illum et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis demonstravit, et urbem et terram Atheniensibus ampliorem, quam illis, esse, quamdiu (ducentas habuerint naves instructas; nullum enim Græcum populum, quem adierint, ipsos esse repulsum.

LXII. Hæc postquam significavit, ad Eurybiadem convertens sermonem, majore concitatione ait : « Tu si hic manes, hicque manens fortem te virum præstas, recte feceris; si non, Græciam evertes. Nam summa belli nobis in navibus vertitur. (2) Tu vero mihi morem gere. Id ni feceris; nos quidem e vestigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Italix urbem, jam antiquitus nostram, quam a nobis instaurandam esse oracula etiam dicunt : vos vero, talibus sociis privati, eorum quæ dixi reminiscemini.

LXIII. His a Themistocle dictis meliora edoctus Eurybiades est. Et maxime quidem eo mihi videtur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desererent socios : qui si illos deseruissent, reliqui non amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur suscepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali pugna decernerent.

LXIV. Hoc modo quam hi ad Salaminem verbis inter se essent velitati, postquam ita placuit Eurybiadi, ad committendum ibidem navale prælium se compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota facere placuit, et Æacidas socios invocare. (2) Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus ex Salamine Ajaxem et Telamonem advocarunt : et ad advehendum Æacum reliquosque Æacidas navem in Æginam miserunt.

LXV. Fuit per id tempus Diceus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos, qui narravit : quo tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum Demarato Lacedæmonio in Thriasio campo, vidisseque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta admodum millibus hominum excitatum; quumque miratus esset quibusnam ab hominibus excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quæ vox ei visa esset mysticus esse Iacchus. (2) Tum Demaratum, qui sacrorum Eleusiniarum esset ignarus, ex se quævisse quid esset quod ita

ρητον, εἰρεσθαί τε αὐτὸν δ τι τὸ φεγγόμενον εἶη τοῦτο. Αὐτὸς δὲ εἶπαι, « Δημάρητε, οὐκ ἔστι δίκως οὐ μέγα τι σίνος ἔσται τῇ βασιλείᾳ στρατιῇ· τάδε γὰρ ἀρίθμηλα ἐρήμου ἐούσης τῆς Ἀττικῆς, οἷοι θεῖον τὸ φεγγόμενον, 5 ἀπ' Ἐλευσίνος ἰὼν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι συμμαχοῖσι. (3) Καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψη ἐς τὴν Πελοπόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλείᾳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται, ἦν δὲ ἐπὶ τὰς νέας τράπηται τὰς ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βα- 10 σιλεὺς ἀποβαλέειν. (4) Τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἀγοῦσι Ἀθηναῖοι ἀνὰ πέντε ἔτεα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ αὐτῶν τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυέται· καὶ τὴν φωνὴν τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ ἱακχάζουσι. » (5) Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον, « αἶγα 15 τε καὶ μηδὲν ἄλλω τὸν λόγον τοῦτον εἶπης· ἦν γάρ τοι ἐς βασιλῆα ἀνενειχθῇ τὰ ἔπεα ταῦτα, ἀποβαλέεις τὴν κεφαλὴν, καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι ῥύσασθαι οὐτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. Ἄλλ' ἐχ' ἥσυχος, περὶ δὲ στρατιῆς τῆσδε θεοῖσι μελήσει. » (6) Τὸν μὲν δὴ 20 ταῦτα παραινέειν, ἐκ δὲ τοῦ κοριορτοῦ καὶ τῆς φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν φέρεσθαι ἐπὶ Σαλαμῖνος ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων· οὗτω δὲ αὐτοὺς μαθέειν οἷοι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπολέεσθαι μέλλοι. Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδους ἔλεγε, Δη- 25 μαρῆτον τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτόμενος.

LXVI. Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἐπειδὴ ἐκ Τρηγίνος θηησάμενοι τὸ τῶμα τὰ Λακωνικὸν διέβησαν ἐπὶ τὴν Ἰστιάαν, ἐπισχόντες ἡμέ- 30 ρας τρεῖς ἑπλυνον δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἑτέρῃσι τρισὶ ἡμέραισι ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. (2) Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖν, οὐκ ἐλάσσονες ἐόντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε ἡπειρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπυκόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδα ἀπύκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας· (3) ἀντιθήσω γὰρ τοῖσι τε ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτῶν ἀπολομένοισι καὶ τοῖσι 35 ἐν Θερμοπύλῃσι καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι τοῖσδε τοὺς τότε οὐκω ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλιάς τε καὶ Δωριέας καὶ Λοκροὺς καὶ Βοιωτοὺς πανστρατιῇ ἐπομένους πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων καὶ μάλα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς 40 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολλῶν τῶν ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ οὐνόματα. (4) Ὅσῳ γὰρ δὴ προέβαινε ἐσωτέρῳ τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλέω ἔθνεά οἱ εἶπετο.

LXVII. Ἐπεὶ ὦν ἀπύκατο ἐς τὰς Ἀθήνας πάντες 45 οὗτοι πλὴν Παρίων (Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν Κύθῳ ἐκαρδόκεον τὸν πόλεμον κῆ ἀποδοίσεται), οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ἀπύκοντο ἐς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νέας, ἐθέλων σφι συμμῆξαι τε καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλωνόντων τὰς γνώμας. (2) Ἐπεὶ δὲ 50 ἀπυκόμενος προΐκετο, παρήσαν μετὰπεμποί οἱ τῶν ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν νεῶν, καὶ ἵκοντο ὡς σφι βασιλεὺς ἐκάστω τιμὴν ἐδε- δώκεε, πρῶτος μὲν ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς, μετὰ δὲ ὁ Τύριος, ἐπὶ δὲ ἄλλοι. (3) Ὡς δὲ κόσμῳ ἐπεξῆς ἵκοντο,

HERODOTUS.

sonaret, seque ei respondisse : « Demarate, haud aherit quin magna clades exercitum regis addigat. Quum enim deserta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum esse huic eorum, ab Eleusine auxilio venientem Atheniensibus eorumque sociis. (3) Quod quidem ostentum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi regi et pedestribus illius copiis erit : sin ad classem convertetur quae Salamine est, navalibus regis copiis exitium portenderit. (4) Agunt autem quinto quoque anno hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpinae : et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Graecorum, his sacris initiatum ; et hoc vocis sono, quem audis, in ejusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. » (5) Ad haec Demaratum dixisse : « Silentium tene, neu alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad regem deferentur haec tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile : quod autem ad exercitum hunc pertinet, id diis curae erit. » (6) Hoc sibi Demaratum ait praecepisse : tum vero ex pulvere illo et sonitu ortam esse nubem, quae in sublime levata, versus Salaminem ad castra Graecorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditam iri. Haec Dicaeus, Theoclydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

LXVI. Nauticus Xerxis exercitus, postquam ex Trachinae, conspecta Laconica strage, in Histiaeam rursus trajecerat, tres dies ibi moratus per Euripum navigavit, et aliis tribus diebus Phalerum pervenit. (2) Videnturque nihil hostes, et terra et mari advenientes, non minore hominum numero Athenas invasisse, quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Thermopylas. (3) Eis enim qui tempestate perierunt, et qui ad Thermopylas ceciderunt et in navali- bus pugnis ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et Boeotos ; qui nunc omnibus copiis, exceptis Thespiensibus et Plataeensibus, eum sequebantur ; ad haec utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reliquosque insularum incolae omnes, praeter quinque illas civitates, quarum nomina supra commemoravi. (4) Nam quo magis intro in Graeciam progrediebatur Persa, tanto plures eum populi sequeban- tur.

LXVII. Postquam igitur hi omnes Athenas pervenerant, Paris exceptis : nam Paris, pone manentes in Cythno, exitum belli expectabant : reliqui vero ut in Phalerum pervenerunt, ibi tunc Xerxes ipse ad classem descendit, cum navium ducibus cupiens sermones conferre, sententiasque eorum explorare. (2) Eo igitur profectus quum concilio praesideret, aderant convocati populorum regi subjectorum ty- ranni, et ordinum in classe praefecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex tribuerat : primus quidem, Sidonius rex ; post hunc Tyrius ; tum reliqui. (3) Qui ut ordine deinceps consederant, Mardonium Xerxes misit, qui tenta-

πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον εἰρώτα, ἀποπειρώμενος ἐκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιεῖτο.

LXVIII. Ἐπεὶ δὲ περιὼν εἰρώτα ὁ Μαρδόνιος ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατὰ τὸ πᾶν τὴν γνώμην ἐξεφέροντο, κελεύοντες ναυμαχίην ποιεῖσθαι, Ἀρτεμισίῃ δὲ τὰδε ἔφη, (I.) « εἰπέ μοι πρὸς βασιλέα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. (2) Οὐτε κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐβοίῃ οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν εὐῶσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστι ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγχάνω φρονέουσα ἀριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. (3) Καὶ τοι τὰδε λέγω, φείδεο τῶν νεῶν μηδὲ ναυμαχίην ποιεέο· οἱ γὰρ ἄνδρες τῶν σὼν ἀνδρῶν κρέσσονες τοσοῦτό εἰσι κατὰ θάλασσαν ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. Τί δὲ πάντως δεῖ σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκεν ὠρμήθης στρατεύεσθαι, ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; (4) ἐμποδῶν δέ τοι ἵσταται οὐδεὶς· οἱ δέ τοι ἀντίστησαν, ἀπῆλλαζαι οὐτω ὡς ἐκείνους ἔπρεπε. (II.) Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποθῆσθαι τὰ τῶν ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο φράσω. (5) Ἦν μὲν μὴ ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιεῦμενος, ἀλλὰ τὰς νέας αὐτοῦ ἔχῃς πρὸς γῇ μένων ἢ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πελοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέων ἐλήλυθας. (6) Οὐ γὰρ οἷοί τε πολλὸν χρόνον εἰσι τοι ἀντέγειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασκεδᾶς, κατὰ πόλιν δὲ ἕκαστοι φεύγονται. Οὐτε γὰρ σίτος πάρα σφίσι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, οὔτε αὐτοὺς οἶκος, ἦν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τὸν πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμίσιν τοὺς ἐκείθεν αὐτῶν ἥκοντας, οὐδὲ σφι μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηνέων ναυμαχεῖν. (III.) Ἦν δὲ αὐτίκα ἐπειχθῆς ναυμαχῆσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυτικός στρατὸς κακωθεὶς τὸν πεζὸν προσδηλήσῃται. (7) Πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τὸδε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὡς τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι φιλέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι χρηστοί. (8) Σοὶ δὲ ἐόντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων κακοὶ δοῦλοι εἰσι, οἱ ἐν συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι ἐόντες Αἰγύπτιοι τε καὶ Κύπριοι καὶ Κίλικες καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὀφελός ἐστι οὐδέν. »

LXIX. Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίῃ, συμφορὴν ἐποיעῦντο τοὺς λόγους ὡς κακὸν τι πεισομένης πρὸς βασιλέος, ὅτι οὐκ ἔξ ναυμαχίην ποιεῖσθαι, οἱ δὲ ἀγαπίομενοί τε καὶ φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοις τετιμημένης διὰ πάντων τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ ἀνακρίσει ὡς ἀπολεομένης αὐτῆς. (2) Ἐπεὶ δὲ ἀννηύχθησαν αἱ γνώμαι ἐς Ξέρξεα, κάρτα τε ἥσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης, καὶ νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι τότε πολλῶ μάλλον αἶνε. Ὅμως δὲ τοῖσι πλεοσι πείθεσθαι ἐκέλευε, τὰδε καταδίδας, πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐβελόκακεῖν ὡς οὐ παρόντος αὐτοῦ, τότε δὲ αὐτὸς παρεσκευάσθαι ὅγῃ ἴσασθαι ναυμαχεύοντας.

LXX. Ἐπεὶ δὲ παρήγγελλον ἀναπλῶειν, ἀνῆγον τὰς νέας ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα, καὶ παρεκρίθησαν διατα-

ret singulos interrogaretque, an faciendum esse navale praelium censerent.

LXVIII. Quos ubi Mardonius, initio facto ab Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, faciendum esse praelium navale; una Artemisia hæc verba fecit : (I.) « Dic tu regi, Mardonie, me hæc dicere. (2) Equidem, quæ in pugnis ad Eubœam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quæ tuis rebus maxime conferre censeo. (3) Atqui hoc dico : parce navibus, neu praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? annon Athenas tenes, quarum caussa hanc suscepisti expeditionem? annon reliquam quoque Græciam tenes? (4) neque quisquam tibi resistit : nam, qui adhuc resisterunt, hi ita abs te accepti sunt ut commercuere. (II.) Quem vero exitum habituras esse putem res adversariorum, dicam. (5) Si tu non properaveris navalem facere pugnam, sed hic manens ad terram adplicueris naves, aut si in Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Domine, succedent ea quorum caussa huc venisti. (6) Neque enim diu tibi resistere poterunt Græci, sed disperges eos, et in suas quique civitates profugient. Nec enim comineatus illis, ut ego audio, in hac insula paratus adest : nec verosimile est, si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa regione venerunt; nec illis curæ erit pro Atheniensibus discrimen navalis praelii adire. (III.) Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quoque calamitatem sit adlaturus. (7) Ad hæc, rex, hoc etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse malos, malis vero bonos. (8) Atqui tibi, viro omnium optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum numero dicuntur esse, nempe Ægyptii, et Cyprii, et Cilices, et Pamphyli, inutilis prorsus homines. »

LXIX. Hæc ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque reginæ favebant, dolebant eam ista locutam, verentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod illum vetuisset navalem pugnam facere : qui vero invidabant ei maleque cupiebant, ut quæ præ reliquis omnibus sociis in honore esset apud regem, iudicio illius delectabantur, quippe exitum ei adlaturum. (2) At ut ad Xerxem relatæ sunt sententiæ, admodum gavisus est illius sententia : et, quum jam antea eximiam esse mulierem iudicasset, nunc etiam magis eam laudavit. Attamen hac in re pluribus, ait, esse parendum; ratus ad Eubœam sponte suos rem male gessisse, quoniam ipse abfuisse : nunc autem constituerat ipse spectare pugnantes.

LXX. Postquam enavigandi signum datum est, eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium explicuerunt

χθέντες κατ' ἡσυχίην· τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ ἡμέρη ναυμαχίην ποιήσασθαι· νῦν γὰρ ἐπεγένετο· οἱ δὲ παρεσκευάζοντο ἐς τὴν ὑστεραίην. (2) Τοὺς δὲ Ἑλλήνας εἶχε δέος τε καὶ ἀρρωδίη, οὐκ ἤκιστα δὲ τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου. Ἀρρωδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι ὑπὲρ γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυμαχείην μέλλοιεν, νικηθέντες τε ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέντες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν ἐσωτῶν ἀφύλακτον.

LXXI. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ τὴν παρεούσαν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον· καίτοι τὰ δυνατὰ πάντα ἐμεμνηχάνητο ὅπως κατ' ἤπειρον μὴ ἐσβάλοιν οἱ βάρβαροι. (2) Ὡς γὰρ ἐπίθοντο τάχιστα Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδεα ἐν Θερμοπύλῃσι τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολλῶν ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἦγοντο, καὶ σφι ἐπὶ στρατηγὸς Κλεόμβροτος ὁ Ἀναξανδρίδew, Λεωνίδew δὲ ἀδελφεός. (3) Ἰζόμενοι δὲ ἐν τῷ Ἰσθμῷ καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὁδόν, μετὰ τοῦτο ὧς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκοδόμεον διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τεῖχος. Ἄτε δὲ ἐουσέων μυριάδων πολλῶν καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο τὸ ἔργον· καὶ γὰρ λίθοι καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ φορμοὶ φάμμου πλήρεις ἐσπορέοντο, καὶ ἑλίνυσον οὐδένα χρόνον οἱ βοῶντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρης.

LXXII. Οἱ δὲ βοῶντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν πανδημεὶ οἷεσαν Ἑλλήνων, Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Ἀρκάδες πάντες καὶ Ἡλείοι καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυώνιοι καὶ Ἐπιδαύριοι καὶ Φλιάσιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Ἑρμιονέες. (2) Οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοῶντες καὶ ὑπεραρρωδούντες τῇ Ἑλλάδι κινδυνευούσῃ· τοῖσι δὲ ἄλλοισι Πελοποννήσιοισι ἐμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρνεια παροχώκεε ἡδῇ.

LXXIII. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα ἑπτὰ· τούτων δὲ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα ἔοντα κατὰ χώραν ἴδρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκον, Ἀρκάδες τε καὶ Κυνοῦριοι· ἐν δὲ ἔθνος τὸ Ἀχαιῶν ἐκ μὲν Πελοποννήσου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μέντοι τῆς ἐσωτῶν, οἰκέει δὲ τὴν ἀλλοτρίην. (2) Τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνεα τῶν ἑπτὰ τέσσαρα ἐπὶ ἡλυστά· ἐστι, Δωριεὲς τε καὶ Αἰτωλοὶ καὶ Δρύοπες καὶ Λήμνιοι. (3) Δωριέων μὲν πολλὰ τε καὶ δοκίμοι πόλεις, Αἰτωλῶν δὲ Ἥλις μόνη, Δρυόπων δὲ Ἑρμιόνη τε καὶ Ἀσίνη ἡ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακωνικῇ, Λημνίων δὲ Παρωρεῖται πάντες. (4) Οἱ δὲ Κυνοῦριοι αὐτόχθονες ἔοντες δοκεῖσι μῦθον εἶναι Ἴωνες, ἐκδεδωρεῖνται δὲ ὑπὸ τῇ Ἀργείῳ ἀρχόμενοι καὶ τοῦ χρόνου, ἔοντες Ὀρεῖται καὶ περὶοικοι. (5) Τούτων ὧν τῶν ἑπτὰ ἔθνέων αἱ λοιπαὶ πόλεις, ἀρεῖς τῶν κατελεῖα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκατέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι ἐμῆδιζον.

LXXIV. Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τοιοῦτω πόνῳ συνέστασαν, ἅτε περὶ τοῦ παντὸς ἥδη δρόμον θέοντες καὶ τῇσι νηυσὶ οὐκ ἐλπίζοντες ἑλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι διμυς ταῦτα πυνθανόμενοι ἀρρωδεον, οὐκ οὕτω περὶ σφίσι αὐτοῖσι δευκαίνοντες ὥς περὶ τῇ Πελοπον-

aciem. At tunc quidem non sufficit dies, ut committeretur praelium: nox enim supervenit; et illi in posterum diem sese comparabant. (2) Græcos vero metus incessit et trepidatio, præsertim vero Peloponnesios: angebantur quippe, quod ad Salaminem residentes pro Atheniensium terra essent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula interclusi obsiderentur, sua terra sine præsidio relicta.

LXXI. Sub eamdem noctem pedestris barbarorum exercitus adversus Peloponnesum profectus est; quamquam quæcumque excogitari potuerunt effecta erant, ne a continente in Peloponnesum irrumperе barbari possent. (2) Simulatque enim cognoverant Peloponnesii obisse Leonidam cum suis ad Thermopylas, concursu ex oppidis facto Isthmum occuparunt, et præerat eis ibi Cleombrotus, Anaxandridæ filius, frater Leonidæ. (3) Ad Isthmum igitur considentes, primum Scironidem viam obstruxerunt, deinde de communi consilio murum per Isthmum instituerunt ducere. Quumque multæ essent hominum myriades, quorum quisque manum operi admovit, perficiebatur opus. Nam et lapides et lateres et ligna et corbes sabulo repletæ congeriebantur; et sociata opera opus facientes, nullo temporis momento, nec noctu, nec interdiu, cessabant.

LXXII. Qui vero ad muniendum Isthmum operam suam consociarunt Græci, hi fuere: Lacedæmonii et Arcades omnes, et Elei, et Corinthii, et Sicyonii, et Epidaurii, et Phliasii, et Troezenii, et Hermionenses. (2) Hi sunt qui periclitanti Græciæ vehementer metuentes succurrerunt: reliquis Peloponnesiis nulli curæ ea res fuit. Olympiorum autem et Carneorum jam præterierant solemnia.

LXXIII. Peloponnesum septem incolunt populi. Eorum duo sunt indigenæ; eamdem nunc, quam antiquitus, regionem habitantes, Arcades, et Cynurii: unus populus, Achaicus, Peloponneso quidem non egressus est, sed suam regionem cum alia mutavit. (2) Reliqui quattuor ex illis septem populis, advenæ sunt: Dorienses, Ætoli, Dryopes, et Lemnii. (3) Et Doriensium quidem multæ sunt et illustres civitates: Ætolorum vero sola Elis: Dryopum, Hermione et Asine prope Cardamylen Laconicam: Lemniorum vero, Paroreatæ omnes. (4) Cynurii, indigenæ quum sint, soli feruntur Iones esse; sed in Dorienses mutati sunt, partim quod sub imperio fuerunt Argivorum, partim temporis progressu: sunt autem Orneatæ et horum finitimi. (5) Istorum septem populorum reliquæ civitates, præter eas quas nominavi, neutrarum erant partium: si autem libere loqui licet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

LXXIV. Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi labore conflictabantur, quippe de summa rerum jam periclitantes, nec sperantes mari præclare admodum gestum iri rem. Et illi ad Salaminem, quamquam quæ ad Isthmum agebantur cognoverunt, trepidabant, non tam sibi metuentes,

νήσω. (2) Τέως μὲν δὴ αὐτῶν ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστὰς
σιγῇ λόγον ἵκποιετο, θῶμα ποιούμενοι τὴν Εὐρυβιάδew
ἀβουλίην· τέλος δὲ ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον. (3) Σύλλο-
γός τε δὴ ἐγένετο, καὶ πολλὰ ἐλέγτο περὶ τῶν αὐτῶν,
οἱ μὲν ὡς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεὼν εἶη ἀποπλῶειν καὶ
περὶ ἐκείνης κινδυνεύειν, μὴδὲ πρὸς χώρης δοριαλώτου
μένοντας μάχεσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Αἰγινῆται καὶ
Μεγαρέες αὐτοῦ μένοντας ἀμύνασθαι.

LXXV. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς ὡς ἐσσοῦτο τῇ
10 γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρχεται ἐκ
τοῦ συνεδρίου, ἐξελθὼν δὲ πέμπει ἐς τὸ στρατόπεδον
τὸ Μῆδων ἀνδρα πλοῖον, ἐντελόμενος τὰ λέγειν χρεὼν,
τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σικίννος, οἰκίτης δὲ καὶ παιδαγωγός
ἦν τῶν Θεμιστοκλέως παιδῶν· (2) τὸν δὲ ὕστερον τού-
15 των τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλῆς Θεσπία τε ἐποίησε,
ὡς ἐπεδέκοντο οἱ Θεσπιάς πολιίτας, καὶ χρήμασι
δολιον. Ὅς τότε πλοῖον ἀπικόμενος ἔλεγε πρὸς τοὺς
στρατηγούς τῶν βαρβάρων τάδε, (3) « ἐπεμψέ με στρα-
τηγός ὁ Ἀθηναίων λάβρῃ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων (τυγ-
20 χάνει γὰρ φρονέων τὰ βασιλεὺς καὶ βουλόμενος· μᾶλλον
τὰ ὑμέτερα κατῦπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων
πρήγματα) φράσσοντα ὅτι οἱ Ἕλληνες δρησὸν βου-
λεύονται καταρρωδηκότας, καὶ νῦν παρέχει κάλλιστον
ὑμῶς ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι, ἣν μὴ περιίδητε
25 διαδράντας αὐτούς. (4) Οὐτε γὰρ ἀλλήλοισι ὁμοφρο-
νέουσι οὐτ' ἐπὶ ἀντιστήσονται ὑμῖν, πρὸς ἑωυτοὺς τε
σφῆας ὁφείλου ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέτερα φρονέοντας
καὶ τοὺς μὴ. » Ὁ μὲν ταῦτά σφι σημήνας ἐκποδὼν
ἀπηλλάσσεται.

30 LXXVI. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ ἐγένετο τὰ ἀγγελλέντα,
τοῦτο μὲν ἐς τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλα-
μῖνός τε καὶ κείνης καὶ τῆς ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περ-
σέων ἀπεβίβασαν, τοῦτο δὲ, ἐπειδὴ ἐγένοντο μέσαι νύ-
κτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ' ἐσπέρης κέρας κυκλοῦμενοι πρὸς
35 τὴν Σαλαμῖνα, ἀνῆγον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν
Κυνόσουραν τεταγμένοι, κατεῖχόν τε μέχρι Μουνυχίης
πάντα τὸν πορθμὸν τῇσι νηυσί. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν
ἀνῆγον τὰς νέας, ἵνα δὴ τοῖσι Ἕλλησι μὴδὲ φυγέειν
ἐξῆ, ἀλλ' ἀπολαμφθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι δοῖεν τίσιν
40 τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἀγωνισμάτων. (3) Ἐς δὲ τὴν νη-
σίδα τὴν Ψυττάλειαν καλεωμένην ἀπεβίβαζον τῶν Περ-
σέων τῶνδε εἵνεκεν, ὡς ἐπεὶ γένηται ναυμαχίη, ἐν-
θαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν
ναυηγίων (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμαχίης τῆς μελλούσης
45 ἔσεσθαι ἐκέετο ἡ ψῆσος), ἵνα τοὺς μὲν περιποιέωσι, τοὺς
δὲ διαφθερίωσι. (4) Ἐποίουν δὲ σιγῇ ταῦτα, ὡς μὴ
πυνθανοίαιτο οἱ ἐναντίοι. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα τῆς νυκτὸς
οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες παραρτέοντο.

LXXVII. Χρησμοῖσι δὲ οὐκ ἔχων ἀντιλέγειν ὡς οὐκ
50 εἰσὶ ἀληθεῖς, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειρᾶ-
σθαι καταβάλλειν, ἐς τοιαῦτα πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀκτὴν
νηοὶ γεφυρώσῃ καὶ εἰναλὴν Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μαινομένη λιπαρὰς πέρασας Ἀθήνας,

quam Peloponneso. (2) Et aliquantisper quidem vir
viro adstans tacite inter se sermones conferebant, impru-
dens mirans Eurybiadis consilium : ad extremum vero in
publicum res erupit ; (3) et coit concilium , multaque verba
eisdem de rebus jactabantur ; dicentibus aliis, necessario
ad Peloponnesum esse navigandum , et pro illa propugnand-
um, nec ad regionem ab hoste captam manendum, et pro
illa dimicandum ; Atheniensibus vero et Aeginetis et Mega-
rensibus contententibus, eo loci manendum et cum hoste
configendum.

LXXV. Ibi tunc Themistocles, quum vinceret sententia
Peloponnesiorum, clanculum concilio egressus, homi-
nem navigio in castra misit Medorum, edoctum quod di-
cere oporteret. Nomen homini Sicinnus fuit : erat autem
servus et filiorum pædagogus Themistoclis ; (2) quem post
has res gestas Themistocles, quo tempore Thespienses no-
vos cooptarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis onera-
vit. Is ubi navigio illuc pervenit, apud duces barbarorum
hæc verba fecit : (3) « Misit me dux Atheniensium clam re-
liquis Græcis ; faveat enim ille regis partibus, cupitque ut res
vestræ rebus Græcorum sint superiores ; misit me autem
qui vobis nunciarem, fugam meditari Græcos, metu per-
culsos. Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe præclarissimam, si non commiseritis ut illi fuga di-
labantur. (4) Nam nec inter se sunt concordēs, nec am-
plius vobis resistent ; sed adversus se invicem pugnantes
videbitis hos qui vobiscum sentiunt et eos qui contra. » Et
hic quidem, his dictis, e vestigio discessit.

LXXVI. Illi vero, fidem nuncio adhibentes, primum
in Psyttaleam, parvam insulam inter Salaminem et conti-
nentem sitam, magnum numerum Persarum exposuerunt :
deinde, sub mediam noctem evecti sunt Salaminem versus
ad intercludendum qui cornu occidentem spectans tenebant ;
simulque, qui ad Ceon et Cynosuram erant locati, evecti
sunt, et universum fretum usque ad Munychiam occupa-
runt. (2) Evecti autem his navibus sunt eo consilio, quo
fuga elabi non possent Græci, sed ad Salaminem circumventi
pœnas darent præliorum ad Artemisium factorum. (3) In
exiguam vero illam insulam, cui Psyttalea nomen, idoneum
Persarum numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
prælio facto navali et homines et naufragia huc maxime de-
latum iri videbantur (sita enim insula erat in freto ubi pu-
gna erat facienda), ibi suos servarent, hostes vero interfici-
erent. (4) Silentio autem hæc omnia fecerunt, ne animad-
verterent adversarii : et per totam noctem, nulla quiete
sumpta, in hoc adparatu fuere occupati.

LXXVII. In has res tales equidem intuens, negare non
possum vera esse oracula huc spectantia ; nec rejicere co-
nabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianæ litus aureo-ense-instructæ
navibus velut ponte straverint et mari-cinctam Cynosu-
insana spe vastatis splendidis Athenis ;

(ram .

δία Δίκη σθέσει κρατερὸν Κόρον, Ὑθριος υἱόν,
δεινὸν μαιμώνοντα, δοκεῖντ' ἀνὰ πάντα πιθέσθαι.
Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης
πόντον φοινίζει. Τότε' ἑλευθερον Ἑλλάδος ἦμαρ
εὐρύσκα Κρονίδης ἐπάγει καὶ πότνια Νίκη.

(2) Ἐς τοιαῦτα μὲν καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι
ἀντιλογίης χρησμῶν περί οὔτε αὐτὸς λέγειν τολμῶ
οὔτε παρ' ἄλλων ἐνδέχομαι.

LXXVIII. Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο
10 ὠθισμὸς λόγων πολλός. Ἦδεσαν δὲ οὐκ ὅτι σφέας
περικυκλῶντο τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι, ἀλλ' ὥσπερ
τῆς ἡμέρης ὦρεον αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ
χώρην εἶναι.

LXXIX. Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν ἐξ Αἰ-
15 γίνης διέβη Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος
μὲν, ἐξωστραχισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενό-
μικα, πυθθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα
γενέσθαι ἐν Ἀθῆνῃσι καὶ δικαιοτάτον. (2) Οὗτος ὡνὴρ
στάς ἐπὶ τὸ συνέδριον ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλέα, ἐόντα
20 μὲν ἐνωτῷ οὐ φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ με-
γάθεος τῶν παρόντων κακῶν λήθην ἐκείνων ποιούμε-
νος ἐξεκαλέετο, θέλων αὐτῷ συμμῖξαι. (3) Προακηκόες
δὲ ὅτι σπεύδουσιν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νέας
πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ὡς δὲ ἐξῆλθε οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔ-
25 λεγε Ἀριστείδης τάδε, « ἡμέας στασιάζειν χρεὼν ἐστὶ
ἐν τε τῷ ἄλλῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε περὶ τοῦ δόκ-
τερος ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. (4)
Λέγω δέ τοι ὅτι ἴσον ἐστὶ πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν
περὶ ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. Ἐγὼ
30 γὰρ αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος ὅτι νῦν οὐδ' ἦν ἐθέ-
λωσι Κορίνθιοι τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἷοι τε ἔσονται
ἐκπλώσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων κύκλῳ.
Ἄλλ' ἐσελθὼν σφὶ ταῦτα σήμνημον. »

LXXX. Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « κάρτα τε χρηστὰ
35 διακελεύσαι καὶ εὖ ἡγγεῖσθαι· τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέ-
σθαι, αὐτὸς αὐτόπτης γενόμενος ἤκει. Ἴσθι γὰρ ἐξ
ἐμέο τὰ ποιούμενα ὑπὸ Μήδων· ἴδεις γάρ, ὅτε οὐκ ἐχόν-
τες ἤθελον ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκον-
τας παραστήσασθαι. (2) Σὺ δὲ ἐπεὶ περ ἤκεις χρηστὰ
40 ἀπαγγέλλων, αὐτὸς σφὶ ἀγγεῖλον. Ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ
λέγω, δόξω πλάσας λέγειν καὶ οὐ πείσω ὡς οὐ ποιούν-
των τῶν βαρβάρων ταῦτα. Ἀλλὰ σφὶ σήμνημον αὐτὸς
παρελθὼν ὡς ἔχει. Ἐπεὰν δὲ σημῆνης, ἦν μὲν πεί-
θωνται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα, ἦν δὲ αὐτοῖσι μὴ πιστὰ
45 γένηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται· οὐ γὰρ ἔτι διαδρήσονται,
εἰ περ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὡς σὺ λέγεις. »

LXXXI. Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, φά-
μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν καὶ μόγις ἐκπλώσαι λαθὼν
τοὺς ἐπορευόντας· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρατόπεδον
50 τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω παραρτέε-
σθαι τε συνεβούλευε ὡς ἀλεξησομένους. Καὶ ὁ μὲν
ταῦτα εἰπας μετεστήκεε, τῶν δὲ αὐτὶς ἐγένετο λόγων
ἀμφισβαστῆ· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπεί-
θοντο τὰ ἐξαγγελθέντα.

LXXXII. Ἀπιστεόντων δὲ τούτων ἦκε τριήρης ἀν-

tum diva Vindicta exstinguet minacem Satietalem, Con-
(tumellis filiam,
dire furentem, omnia conantem ad se trahere,
Æs enim æri miscebitur, et sanguine Mavors
pontum rubefaciet. Tunc libertatis diem Græciæ
reddet late-cernens Saturnius et alma Victoria.

(2) Ad hæc talia, et adversus ita clare loquentem Bacidem,
nec ego contradicendi oraculis caussa quidquam dicere au-
deo, nec ab aliis dictum admitto.

LXXVIII. Jam inter duces ad Salaminem gravis exsisto-
bat sermonum contentio. Necdum vero illi noverant, un-
dique inclusos se esse a barbaris; sed, ut illos interdiu
locatos viderant, ita eodem in loco mansisse eos putabant.

LXXIX. Dum inter se altercantur duces; interim ex Æ-
gina trajecerat Aristides, Lysimachi filius, civis quidem
Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo, quem ego,
ut ejus mores accepi, optimum Athenis virum justissi-
mumque fulsse judico. (2) Hic vir, stans ad introitum concilii,
evocari ad se jussit Themistoclem, qui non ei ami-
cus, sed quam maxime inimicus erat; verum ob præsentium
gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari il-
lum jussit, colloqui cum eo cupiens: (3) antea audiverat
autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur
classis. Postquam egressus est Themistocles, his verbis
eum Aristides adloquitur: « Debemus nos et alias et nimirum
nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostrum
majora commoda patriæ sit adlaturus. (4) Dico vero tibi,
perinde esse, multa an pauca verba facias ad Peloponnesios
classem hinc abducere cupientes. Ego enim ocularis te-
stis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem
esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim
circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis
nuncia. »

LXXX. Sicille; cui Themistocles respondit: « Et rectis-
sime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam,
quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis ocula-
ris nuncias. Scito enim, a me monitis fecisse hoc Medos:
quandoquidem enim sponte noluerunt Græci prælio decer-
nere, necesse fuit ut inviti cogerentur. (2) At tu, quoniam
huc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam
si ego hæc dixero, videbor illis ficta loqui, neque eis per-
suadebo factum hoc esse a barbaris. Sed tu eos adi; et
ipse illis, ut res habet, indica. Quod ubi tu indicaveris,
si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin
dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim
non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus
ab hostibus. »

LXXXI. Igitur in concilium ingressus Aristides rem nun-
ciat, dicens, se ex Ægina venire, et per hostium naves in
statione locatas ægre pervasisse latentem; nam universam
Græcorum classem a Persarum navibus esse circumventam:
quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese
comparent. His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus
orta est sermonum disceptatio: plerique enim ex ducibus
fidem nuncio non adhibuerunt.

LXXXII. Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis

δρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς ἤρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένηος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν. Διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβαρον κατελοῦσι. (2)

6 Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολήσασα ἐς Σαλαμῖνα καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον τῇ Ἀθημνίῃ ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς τὰς ὀγδώκοντα καὶ τριηκοσίας νέας· δύο γὰρ δὴ νεῶν τότε κατέδεε ἐς τὸν ἀριθμόν.

10 LXXXIII. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσοντες. Ἡὼς τε δὴ διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιησάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμιστοκλῆς, τὰ δὲ ἔπεα ἦν πάντα κρέσσω

15 τοῖσι ἔσσοσι ἀντιτιθέμενα. (2) Ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσει καὶ καταστάσει ἐγγίνεται, παρκινέσας δὴ τούτων τὰ κρέσσω αἰρέεσθαι, καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσθαινεῖν ἐκέλευε ἐς τὰς νέας. (3) Καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσθαινον, καὶ ἤκε ἡ ἀπ' Αἰγίνης τριήρης, ἥ κατὰ τοὺς

20 Αἰακίδας ἀπεδίδηκε. Ἐνθαῦτα ἀνῆγον τὰς νέας ἀπασας οἱ Ἑλληνες.

LXXXIV. Ἀναγομένοισι δὲ σφι αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βάρβαροι. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι Ἑλληνες [ἐπὶ] πρύμνην ἀνεκροῦοντο καὶ ὠκέλλον τὰς νέας, Ἀμεινίης δὲ Παλ-

25 ληνεύς ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἐξανασχθεὶς νηὶ ἐμβάλλει. (2) Συμπλακείσθης δὲ τῆς νεὸς καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ ἄλλοι Ἀμεινίῃ βωθέοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι τῆς ναυμαχίας τὴν ἀρχὴν, Αἰγινῆται δὲ τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπο-

30 δημήσαναν ἐς Αἰγίνα, ταύτῃν εἶναι τὴν ἀρξασαν. (3) Λέγεται δὲ καὶ τάδε, ὡς φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη, φανείσαν δὲ διακελεύεσθαι ὥστε καὶ ἅπαν ἀκοῦσαι τὸ τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδον, ὀνειδίσασαν πρότερον τάδε, «ὦ δαιμόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνα-

35 κρούεσθε;»

LXXXV. Κατὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες (οὗτοι γὰρ εἶχον τὸ πρὸς Ἑλευσίνος τε καὶ ἐσπέρης κέρας), κατὰ δὲ Λακεδαιμονίους Ἴωνες· οὗτοι δὲ εἶχον τὸ πρὸς τὴν ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιέα. Ἡθελον

40 κάκεον μέντοι αὐτῶν κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς ὀλίγοι, οἱ δὲ πλεῖνες οὐ. (2) Ἐγὼ μὲν νυν συγνῶν οὐνόματα τριηράρχων καταλέξει τῶν νέας Ἑλληνίδας ἐλόντων, χρῆσθαι δὲ αὐτοῖσι οὐδὲν πλὴν Θεομήστορος τε τοῦ Ἀνδροδάμαντος καὶ Φυλάκου τοῦ

45 Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν μέμνηται τούτων μόνων, ὅτι Θεομήστωρ μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμω ἐτυράννευσε καταστησάντων τῶν Περσέων, Φύλακος δὲ εὐεργέτης βασιλεὺς ἀνεγράφη καὶ χώρα οἱ ἐδωρήθη πολλή. Οἱ δ' εὐεργέται βασι-

50 λέος ὀροσάγγαι καλεῦνται Περσιστί. Περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε.

LXXXVI. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νεῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεκρίζετο, αἱ μὲν ὑπ' Ἀθηναίων διαφθειρόμεναι, αἱ δὲ ὑπ' Αἰγινητέων. Ἄτε γὰρ τῶν μὲν Ἑλλήνων

transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panætius, Sosimenis filius; quæ omnem veritatem attulit. Quod quidem ob factum Delphis in tripode nomen Teniorum inscriptum est in eorum populorum nominibus qui Barbarum debellarunt. (2) Hac igitur navi, quæ ad Salaminem ab hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quæ antea ad Artemisium transfugerat, completus est numerus navium, quibus usi sunt Græci, ut trecentæ et octoginta conferent; ad quem explendum numerum duæ naves prius defuerant.

LXXXIII. Postquam Teniorum verba fidem fecere Græcis, tum demum ad navalem pugnam sese hi compararunt, et prima luce cætum coegerunt propugnatorum. Ibi tunc præ cæteris ducibus Themistocles bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in eo vertebatur oratio, ut meliora quæque pejoribus opponeret, (2) hortareturque, ut, quæcumque in hominis naturam et conditionem caderent, ex his eligerent optima. Postquam dicendi finem fecit, consendere naves suos iussit. (3) Qui dum consendunt, adfuit ex Ægina triremis quæ ad deducendos Æacidæ missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt Græci.

LXXXIV. Quos in altum evectos tanto protinus impetu aggressi sunt barbari, ut cæteri Græci omnes in puppim remigarent, et terræ admovent naves. Unus Aminias, Atheniensis civis, Pallenensis, longius evectus, navem hostilem rostro petiit. (2) Cujus navis quum alteri implicita hæreret, nec inde divelli posset; ita demum cæteri, auxilio venientes Aminia, prælium commiserunt. Id quidem fuisse navalis pugnae initium memorant Athenienses: Æginetæ vero, illam navem, aiunt, pugnae initium fecisse, quæ Æginam ad advehendos Æacidæ fuerat missa. (3) Narratur hoc etiam, adparuisse Græcis speciem mulieris, quæ illos, ita ut universus exaudiret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit, increpatos prius his verbis, «Miseri! quousque in puppim remigabitis.»

LXXXV. Contra Athenienses locati Phœnices erant; hi enim cornu obtinebant Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacedæmonios vero Iones, qui in altero cornu versus orientem et Piræum erant. Et horum quidem pauci, ut monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt; major pars vero strenue pugnabat. (2) Possem sane multorum nomina trierarchorum edere, qui Græcas naves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theomestorem Androdamantis filium, et Phylacum Histiaei, Samium ntrumque. (3) Horum autem solorum ea causa facio mentionem, quod Theomestor ob hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est constitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de rege meruerunt adscriptus est, et amplius terræ tractus eidem donatus. Orosangæ Persico sermone vocantur bene de rege meriti. Ac de his quidem ita res habet.

LXXXVI. Major vero numerus hostilium navium in hac ad Salaminem pugna periit; aliæ ab Atheniensibus corruptæ, aliæ ab Æginetis. Nam quum Græci ordine et justa

σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι οὔτε σὺν νόμῳ ποιούντων οὐδὲν, ἐμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι οἷόν περ ἀπέβη. (2) Καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μακρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἐωυτῶν ἡ πρὸς Εὐδοίῃ, πᾶς τις προθυμείμενος καὶ δαιμαίνων Ξέρξεα, ἐδόκεε τε ἔκαστος ἐωυτὸν ὀηήσεσθαι βασιλέα.

- LXXXVII. Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους οὐκ ἔγωγε μετετέρους εἶπαι ἀτρεκέως ὡς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἡ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ' ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλείῃ. (2) Ἐπειδὴ γὰρ ἐξ ὁρύβου πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλέως πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νῆς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νεὸς Ἀττικῆς· καὶ ἡ οὐκ ἔχουσα διαφυγέειν, ἐμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νέες φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε ἐούσα, ἐδοξέ οἱ τότε ποιήσαι, τὸ καὶ συνήνεκε ποιησάσθαι· διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ φίλῃ ἀνδρῶν τε Καλυνδέων καὶ αὐτοῦ ἐπιπλώοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλέως Δαμασιθύμου. (3) Εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνεε ἔτι περὶ Ἑλλησπόντον ἐόντων, οὐ μὲν τοι ἔγωγε ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίας αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ συνεκύρῃσεν ἡ τῶν Καλυνδέων κατὰ τύχην παραπεσοῦσα νῆς. Ὡς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρησαμένη διπλόα ἐωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. (4) Ὅ τε γὰρ τῆς Ἀττικῆς νεὸς τριήραρχος ὡς εἶδε μιν ἐμβαλλοῦσαν νηὶ ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νέα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ Ἑλληνίδα εἶναι ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων καὶ αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.

- LXXXVIII. Τοῦτο μὲν τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεκε γενέσθαι διαφυγέειν τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι, τοῦτο δὲ συνέβη ὥστε κακὸν ἐργασαμένην ἀπὸ τούτων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι παρὰ Ξέρξῃ. (2) Λέγεται γὰρ βασιλέα θεύμενον μαθεῖν τὴν νέα ἐμβαλλοῦσαν, καὶ δὴ τίνα εἶπαι τῶν παρεόντων, « δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὡς εὖ ἀγωνίζεται καὶ νέα τῶν πολεμίων κατέδυσε; » (3) καὶ τὸν ἐπείρσεσθαι εἰ ἀληθῶς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον, καὶ τοὺς φάναι, σαφῶς τὸ ἐπίσημον τῆς νεὸς ἐπισταμένους· τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστάτο εἶναι πολεμίν. (4) Τὰ τε γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεκε ἐς εὐτυχίην γενόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νεὸς μηδὲνα ἀποσωθέντα κατήγορον γενέσθαι. (5) Ξέρξεα δὲ εἶπαι λέγεται πρὸς τὰ φραζόμενα, « οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασι μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες. » Ταῦτα μὲν Ξέρξεα φασὶ εἶπαι.

- LXXXIX. Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξεω ἐὼν ἀδελφός, ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ οὐνομαστοὶ Περσέων καὶ Μήδων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλήνων· ἅτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νέες διεφθείροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σαλαμίνα διένεον. (2) Τῶν δὲ βαρβάρων οἱ

acie pugnarent, barbari vero necdum satis ordinati fuissent, neque recto consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum evenire quod accidit: (2) quamquam eo die longe fortiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Euboeam, quum unusquisque formidine Xerxis studium omne adhiberet; quisque enim se spectatum iri a rege existimabat.

LXXXVII. Jam, quod ad alios attinet, quo pacto singuli nonnulli barbarorum aut Graecorum pugnaverint, non possum pro comperto referre: sed ad Artemisiam quod spectat, haec gesta sunt, unde illa magis etiam regi approbata est. (2) Postquam magno tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim instaret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam navem impigit, qua Calyndenses viri vehebantur cum rege Calyndensium Damasthymo. (3) Cum quo an ei antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, altercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu tunc maxime Calyndensium illa navis ei fuerit objecta. Ut vero in illam impigit, eamque depressit, singulari felicitate usa, duplex inde commodum retulit. (4) Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in navem hominum barbarorum fecere impetum, ratus Artemisiae navem aut esse Graecicam, aut a barbaris ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissa illa, alias barbarorum naves petiit.

LXXXVIII. Itaque hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum damno adfecisset Xerxem, ob id ipsum factum maxime ab eodem laudaretur. (2) Aiunt enim, quum pugnam rex spectaret, animadvertisse eum hanc navem in alteram impingentem: quumque adstantium aliquis ei dixisset, « Vides, domine, quam fortiter Artemisia pugnet, quae navem hostilem depressit! » (3) quæsisse illum, verne sit hoc Artemisiae factum? Cui illos respondisse, plane se nosse navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse navem, quam illa depressisset. (4) Nam et alia, ut dictum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Calyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accusare illam potuisset. (5) Itaque Xerxes ad ea, quae ei ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: « Viri mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. » Hoc a Xerxe dictum memoratur.

LXXXIX. In hoc autem praelio occubuit dux Ariabignes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum sociis: ex Graecis vero pauci quidam. Hi enim quum essent natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot non in manuum conflictu ceciderunt, ad Salaminem enatarunt: (2) at barbarorum plerique, natandi imperiti, in mari perire. Et

πολλοὶ ἐν τῇ θαλάσῃ διεφάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ αἱ πρῶται ἐς φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλείεσται διεφείροντο· οἱ γὰρ ὅπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε τῆσι νηυσὶ παριέναι πειραιώμενοι ὡς ἀποδεχόμενοι τι καὶ αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ φευγούσῃσι περιέπιπτον.

XC. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ. Τῶν τινὲς Φοινίκων, τῶν αἱ νέες διεφάρησαν, ἐλθόντες παρὰ βασιλέα διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὡς δὲ ἔκείνους ἀπολοῖατο αἱ νέες, ὡς προδόντων. (2) Συνήνευκε ὢν οὗτω ὥστε Ἴῶνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι, Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβέειν τοιόνδε μισθόν. Ἐπὶ τούτων ταῦτα λέγοντων ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρητικῇ νηῦς. (3) Ἡ τε δὲ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφερομένη Αἰγιναιὴ νηὺς κατέδυσε τῶν Σαμοθρητικῶν τὴν νέα. Ἄτε δὲ ἔόντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθρητικὲς τοὺς ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσῆς νεὸς βάλλοντες ἀπῆραξαν καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. (4) Ταῦτα γενόμενα τοὺς Ἴωνας ἔρυσσας ὡς γὰρ εἶδὲ σφας Ἑρέξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοινίκας ὅα ὑπερλυτερόμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος, καὶ σφῶν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμείναι, ἵνα μὴ αὐτοὶ κακοὶ γενόμενοι τοὺς ἀμείνωνας διαβάλλωσι. (5) Ὅπως γὰρ τινα ἴδοι Ἑρέξης τῶν ἐσωτοῦ ἔργον τι ἀποδεικνύμενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ ἀντίον Σαλαμῖνος τὸ καλεῖται Αἰγάλεως, ἀνσπυνθάνετο τὸν ποιήσαντα, καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον πατρώθεν τὸν τρήραρχον καὶ τὴν πόλιν. (6) Πρὸς δέ τι καὶ προσέβαλετο φίλος ἐὼν Ἀριαράμνης ἀνὴρ Πέρσης παρεὼν τούτου τοῦ Φοινικητοῦ πάθεος. Οἱ μὲν δὲ πρὸς τοὺς Φοινίκας ἐτράποντο.

XCΙ. Τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων καὶ ἐκπλώνοντων πρὸς τὸ Φάληρον Αἰγινήται ὑποστάντες ἐν τῷ πορθμῷ ἔργα ἀπεδέξαντο λόγου ἄξια. (2) Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θορύβῳ ἐκεραίζον τὰς τε ἀντισταμένας καὶ τὰς φευγούσας τῶν νεῶν, οἱ δὲ Αἰγινήται τὰς ἐκπλωούσας· ὅπως δὲ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν, φερόμενοι ἐσπίπτον ἐς τοὺς Αἰγινῆτας.

XCII. Ἐνθαῦτα συνεχύρεον νέες ἥ τε Θεμιστοκλῆος διώκουσα νέα, καὶ ἡ Πολυχρίτου τοῦ Κρίου ἀνδρὸς Αἰγινήτεω νηὶ ἐμβαλοῦσα Σιδωνίῃ, ἥπερ εἴλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ Σκιαῷ τὴν Αἰγιναιήν, ἐπ' ἧς ἐπῆλθε Πυθέης δὲ Ἰσθενόου, τὸν οἱ Πέρσαι καταχοπέντα ἀρετῆς εἵνεκεν εἶχον ἐν τῇ νηὶ ἐκπαγλεόμενοι τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι Πέρσῃσι ἦλυν νηὺς ἡ Σιδωνίῃ, ὥστε Πυθέην οὕτω σωθῆναι ἐς Αἰγίνα. (2) Ὡς δὲ εἶσιδε τὴν νέα τὴν Ἀττικὴν ὁ Πολύκριτος, ἔγνω τὸ σημήτιον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος, καὶ βώσας τὸν Θεμιστοκλῆα ἐπεκερτόμησε ἐς τῶν Αἰγινητέων τὸν μηδισμὸν ὀνειδίζων. Ταῦτα μὲν νυν νηὶ ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέριψε ἐς Θεμιστοκλῆα.

XCIII. Οἱ δὲ βάρβαροι τῶν αἱ νέες περιεγέ-

lostquam primæ naves in fugam erant versæ, tum vero plurimæ corruptæ sunt : nam qui pone erant locati, hi quum navibus in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi præclarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum naves fugientium inciderunt.

XC. In eodem tumultu hoc etiam accidit. Phœnices quidam, quorum naves perierant, ad regem accedentes calumniati sunt Iones, tamquam per eorum proditionem periissent naves. (2) Forte fortuna autem ita cecidit res, ut Ionum duces nihil mali paterentur, et Phœnices calumniantes hanc mercedem ferrent. Dum illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium navibus irruiit navis Samothracica : (3) et dum mergitur Attica navis, accurrens navis Æginensis deprimit Samothracicam. Tum vero Samothraces, ut erant solertes jaculatores, de navi quæ ipsorum navem depresserat coniectis telis deturbarunt propugnatores, navemque conscenderunt, eaque potiti sunt. (4) Id factum Iones servavit. Ut enim rem præclara ab his gestam Xerxes vidit, iram suam in Phœnices vertit, quippe valde æger animi et quoslibet accusans : illorumque capita jussit præcidi, ne, quum ignavi ipsi essent, fortiores viros calumniarentur. (5) Xerxes enim, e regione Salaminis sedens in montis radice, cui Ægaleos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum cerneret, sciscitabatur quis esset qui id fecisset : et scribæ notabant trierarchi nomen cum patris et civitatis nomine. (6) Insuper vero etiam Ariaramnes Persa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in Phœnicum capita verteretur.

XCΙ. Ubi vero in fugam versi barbari ad Phalerum navibus contenderunt, ibi tunc Æginetæ, in freto in subsidiis stantes memoratu digna facinora edidere. (2) Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu naves et resistentes et fugientes perdebant, Æginetæ vero eas quæ prælio excedebant : et, ut quæque periculum ab Atheniensibus effugerant, hæc dum recipiebant se, in Æginetas incidebant.

XCII. Ibi forte mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam navem persequentis, et Polycriti navis, Crti filii, Æginetæ, qui in Sidoniam illam navem impetum fecerat, a qua prius ad Scythium capta fuerat Æginensis navis speculatoria ; qua navi vehébatur Pytheas, Ischenoi filius, quem Persæ misere concisum in navi habebant, virtutem ejus admirantes. Hunc igitur Pytheam simul cum Persis vehens navis Sidonia capta nunc est a Polycrito, atque ita servatus Pytheas, et Æginam dein adductus. (2) Jam ubi Atticam navem conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperatorio agnovit, inclamans Themistocli, et conviciis eum insectatus, Ita, ait, Æginetæ Medis favent ! Hæc Polycritus, postquam in navem istam impetum fecerat, in Themistoclem projecit.

XCIII. Barbari vero, quorum superfuere naves, fuga ad

νοντο, φεύγοντες ἀπίκοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν. (2) Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἀρίστα Αἰγινῆται, ἐπὶ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀνδρῶν δὲ Πολύκριτος τε ὁ Αἰγινῆτης καὶ Ἀθηναῖοι Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυράσιος καὶ Ἀμεινίης Παλληνεὺς, δὲ καὶ Ἀρτεμισίην ἐπεδίωξε. (3) Εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώοι ἡ Ἀρτεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν ἢ καὶ αὐτὸς ἦλω. Τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοις παρεκεχέλευστο, πρὸς δὲ καὶ ἀέθλον ἐκέστο μύριαι δραχμαί, δὲ ἂν μιν ζῶντα ἐλθὲ δεινὸν γάρ τι ἐποιεῦντο γυναῖκα ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. (4) Αὕτη μὲν δὴ, ὡς πρότερον εἴρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἱ νέες περιεγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φάληρῳ.

XCIV. Ἀδείμαντον δὲ τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν λέγουσι Ἀθηναῖοι αὐτίκα κατ' ἀρχάς, ὡς συνέμισγον αἱ νέες, ἐκπλαγέοντα τε καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ἱστία ἀειράμενον οἰχέσθαι φεύγοντα, ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα φεύγουσαν ὡσαύτως οἰχέσθαι. (2) Ὡς δὲ ἄρα φεύγοντας γίνεσθαι τῆς Σαλαμινίης κατὰ τὸ ἱρὸν Ἀθηναίης Σκιράδος, περιπίπτειν σφὶ κέλῃτα θεῇ πομπῇ, τὸν οὐτε πέμψαντα φανῆναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατῆς εἰδοσί προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοις. (3) Τῇδε δὲ συμβάλλονται εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὡς γὰρ ἀγχοῦ γενέσθαι τῶν νεῶν, τοὺς ἀπὸ τοῦ κελήτος λέγειν τάδε, « Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς νέας ἐς φυγὴν ὥρμησαι καταπροδοὺς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἡρῶντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν. » (4) Ταῦτα λεγόντων ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτὶς τάδε λέγειν, ὡς αὐτοὶ οἷοι τε εἶεν ἀγόμενοι ὄμηροι ἀποθνήσκειν, ἣν μὴ νικῶντες φαίνονται οἱ Ἕλληνες. Οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νέα αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἐπ' ἐξεργασμένοις ἔλθειν ἐξ τοῦ στρατοπέδου. (5) Τούτους μὲν τοιαύτη φάτις ἔχει ὑπ' Ἀθηναίων, οὐ μὲν τοῖς αὐτοῖς γε Κορίνθιοι δημολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοις σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι· μαρτυρεῖ δὲ σφὶ καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς.

XCV. Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσιμάχου ἀνὴρ Ἀθηναῖος, τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότερον τούτων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίησε· παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτῶν οἱ παρετετάχατο παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χώρας, γένος ἑόντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων, οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν πάντας.

XCVI. Ὡς δὲ ἡ ναυμαχίη διετέλετο, κατειρύσαντες ἐς τὴν Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγχανε ἐτι ἑόντα, ἐτοίμοι ἔσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῇσι περιεούσῃσι νηυσὶ ἐτι χρῆσθαι βασιλέα. (2) Τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ἀνεμὸς ἑσπερος ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡῖονα τὴν καλεωμένην Κωλιάδα, ὥστε ἀποπλῆσθαι τὸν χρησμὸν τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης

Phalerum sub pedestris exercitus tutamen pervenerunt. (2) In hac navali pugna e Græcis præcipuam laudem consecuti sunt Æginetæ; et post hos, Athenienses: ex singulis vero viris Polycritus Ægineta, et duo Athenienses, Eumenes Anagyrasius, et Aminias Pallenensis, qui Artemisiam quoque persecutus est. (3) Qui si scivisset navi illa Artemisiam vehi, non prius desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus fuisset: nam Atheniensium triremum præfectis hoc imperatum erat, prætereaque præmium erat propositum decem millia drachmarum, si quis eam vivam cepisset: magnopere quippe indignati erant mulierem contra Athenas militare. (4) At hæc quidem, ut supra dictum est, periculum effugit: sed et reliqui, quorum superfuere naves, in Phalerum se receperunt.

XCIV. Adimantum vero, Corinthiorum ducem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurrerunt naves, metu terroreque perculsum, sustulisse vela et in fugam sese proripuisse; reliquosque Corinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pariter abiisse. (2) Qui quum in fuga ex adverso templi Minervæ Sciradis, quod in Salamine est, versarentur, incidisse in eos memorant celocem divinitus missam; quam qui misisset, repertum esse neminem; accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quæ apud exercitum gesta erant ignaros. (3) Fuisse autem divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce erant, quum ad naves adpropinquassent, hæc dixissent: « Adimante, tu abductis navibus in fugam te proripuisti prodens Græcos: at illi tantam de hostibus victoriam reportant, quantam ipsi precati erant. » (4) Quibus hæc dicentibus quum fidem non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse, paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad supplicium duci, ni Græci comperti fuissent victoriam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro convertisse naves, et re peracta in castra Græcorum venisse. (5) Hæc de Corinthiis Athenienses narrant: at negant factum Corinthi, seque inter primos navali huic pugnae autumant interfuisse; eisque testimonium exhibet reliqua Græcia.

XCV. Aristides vero, Lysimachi filius, Atheniensis, cujus etiam paulo ante, ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem tumultu hanc navavit operam: adsumptis gravis armaturæ militibus multis eorum qui secundum littus terræ Salaminiae erant locati, genere Atheniensibus, cum his in Psytaleam insulam trajecit, et Persas omnes qui in insula hac erant interfecit.

XCVI. Dirempto navali prælio Græci, postquam naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat in terram Salaminis pertraxerunt, ad novam pugnam sese compararunt, existimantes reliquis navibus denuo usurum regem. (2) Sed magnam naufragiorum partem abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticæ, cui Colias nomen, devexit: itaque impleta sunt quum reliqua oracula omnia quæ de hac

εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτη ἐξενηχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐν χρησμῷ Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ ἀνδρὶ χρησμολόγῳ, τὸ ἐλελήθεε πάντας τοὺς Ἕλληνας,

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι φρούρουσι.

Τοῦτο δὲ ἐμελλε ἀπελάσαντος βασιλέως ἔσεσθαι.

XCVII. Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονὸς πάθος, δέσας μὴ τις τῶν Ἰωνῶν ὑποθῆται τοῖσι Ἕλλησι ἢ αὐτοὶ νόσωσι πλώειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον λύσοντες τὰς γεφύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι κινδυνεύει, δρησμὸν ἐβούλευε. (2) Ἐθέλων δὲ μὴ ἐπίδηλος εἶναι μῆτε τοῖσι Ἕλλησι μῆτε τοῖσι ἑωυτοῦ, ἐς τὴν Σαλαμῖνα χῶμα ἐπειράτο διαχῶν, γαυλοῦς τε Φοινικίους συνέδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδὴς ἔωσι καὶ τέχεος, ἀρτέετό τε ἐς πόλεμον ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. (3) Ὁρέοντες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα εὐ ἠπιστάτο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων πολεμῆσειν. Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε ὡς μάλιστα ἐμπεiron ἔοντα τῆς ἐκείνου διανοίης. Ταῦτά τε ἅμα Ξέρξης ἐποίηε, καὶ ἔπεμπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν παρεούσάν σφι συμφορὴν.

XCVIII. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων ἔστι οὐδὲν ὃ τι ἰᾷσσαν παραγίνεται θνητὸν ἔόν· οὕτω τοῖσι Πέρσῃσι ἐξεύρηται τοῦτο. (2) Λέγουσι γὰρ ὡς ὅταν ἂν ἡμερέων ἢ ἡ πᾶσα ὁδὸς, τοσοῦτοι ἵπποι τε καὶ ἄνδρες διεστᾷσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε καὶ ἄνθρωπος τεταγμένοι· τοὺς οὔτε νιφετός, οὐκ ὄμβρος, οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἔργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκείμενον ἑωυτῷ ὁρμόν τὴν ταχίστην. (3) Ὁ μὲν δὴ πρῶτος δραμῶν παραδίδοι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὃ δὲ δεύτερος τῷ τρίτῳ, τὸ δὲ ἐνθεῦτεν ἤδη κατ' ἄλλον διεξέρχεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἕλλησι ἢ λαμπαδηφορίῃ τὴν τῷ Ἡραίστῳ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμημα τῶν ἵππων καλεῖσιν Πέρσαι ἀγγραήϊον.

XCIX. Ἡ μὲν δὴ πρῶτη ἐς Σούσα ἀγγελίη ἀπικομένη, ὡς ἔχοι Ἀθήνας Ξέρξης, ἔτεριψε οὕτω δὴ τι Περσέων τὰς ὑπολειφθέντας ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίνῃσι πάσας ἐστόρεσαν καὶ ἐθυμῶν θυμῆματα καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίῃσι τε καὶ εὐπαθείῃσι· (2) ἢ δὲ δευτέρῃ σφι ἀγγελίῃ ἐπεξελθοῦσα συνέχεε οὕτω ὥστε τοὺς κιθῶνας κατερρήξαντο πάντες, βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέοντο ἀπλῶς, Μαρδόνιον ἐν αἰτίῃσι τίθεντες. (3) Οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νεῶν ἀγρόμενοι ταῦτα οἱ Πέρσαι ἐποίεον ὡς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δαιμαίνοντες. Καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μεταξύ χρόνον γενόμενον, μέγρι οὐ Ξέρξης αὐτός σφας ἀπικόμενος ἔπαυσε.

C. Μαρδόνιος δὲ ἑρέων μὲν Ξέρξας συμφορὴν μεγάλην ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτέων δὲ αὐτὸν δρησμὸν βουλεύειν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑωυτὸν ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλέα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ χρέσσον εἶη ἀνακινδυνεύσαι ἢ κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς

navali pugna Bacis et Musæus dicerant, tum vero etiam illud quod multis ante annis de naufragiis eo loci ejiciendis Lysistratus ediderat, fatidicus Atheniensis, quod Græcos omnes sefellaret :

Collades mulieres remis frixuræ sunt.

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

XCVII. Xerxes vero, ut acceptam vidit cladem, veritus ne quis Ionum consuleret Græcis aut etiam ipsi per se consilium caperent in Hellespontum navigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa interclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur. (2) Celare autem de hoc consilio cupiens et Græcos et suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gaulosque Phœnicios colligavit, qui pro ponte et muro essent; simulque et ad prælium se comparavit, tamquam aliam pugnam navalem commissurus. (3) Et reliqui quidem omnes, ubi eum hæc facere viderunt, prorsus existimabant serio illum et ex animi sententia paratum esse manere et redintegrare bellum: sed Mardonium nihil horum sefellit, quippe bene gnarum quid ille consilii ageret. Hæc dum Xerxes agebat, simul nuncium in Persidem misit, qui recentem nuntiaret calamitatem.

XCVIII. Hisce nunciis Persicis nihil est inter mortales quod citius eo quo tenditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est. (2) Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot dispositos et equos et viros in quaque diurna statione paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec æstus, nec nox impedit quominus suum quisque cursum quam velocissime conficiat. (3) Nempè, qui primus currit, in secundo tradit mandata, secundus tertio; atque sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos transeunt, quemadmodum apud Græcos lampas in lampadum festivitate, quæ in Vulcani honorem celebratur. Hunc equorum cursum Persæ *angareion* vocant.

XCIX. Jam superior nuncius ubi Suez pervenit, Athenas tenere Xerxem, tanta lætitia Persas, qui domi erant relict, impleverat, ut vias omnes myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis atque epulis celebrandis dederint operam. (2) Posterior autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit, ut tunicas cuncti discerperent, et in clamorem ejulatumque erumperent infinitum, Mardoniumque tamquam auctorem calamitatum accusarent. (3) Fecerunt autem hæc Persæ, non tam quod navibus dolerent perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti. Atque hæc apud Persas toto interjecto tempore duraverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo sedavit.

C. Jam Mardonius, Xerxem ex pugnae navalis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspicatusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans secum ipse, pœnas se daturum quod regi persuasisset Græciæ bellum inferre, meliusque sibi esse tentata iterum belli fortuna aut prorsus debellare Græciam, aut ipsum honestam obire mortem,

τελευτῆσαι τὸν βίον ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλέον
 μέντοι ἔφερέ οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα·
 (2) λογιζάμενος ὧν ταῦτα προσέφερε τὸν λόγον τόνδε,
 « δέσποτα, μήτε λυπέσῃ με συμφορὴν μηδεμίαν με-
 5 γάλην ποιεῖν τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκεν πρήγματος.
 Οὐ γὰρ ἔξωλον ἀγὼν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ'
 ἀνδρῶν τε καὶ ἱππῶν. (3) Σοὶ δὲ οὔτε τις τούτων τῶν
 τὸ πᾶν σφι ἤδη δοκεόντων κατεργάσθαι ἀποδᾶς ἀπὸ
 τῶν νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου
 10 τῆσδε· οἱ τε ἡμῖν ἠντιώθησαν, ἔδωσαν δίκας. (4) Εἰ
 μὲν νυν δοκέει, αὐτίκα πειρώμεθα τῆς Πελοποννήσου·
 εἰ δὲ καὶ δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιεῖν ταῦτα. Μηδὲ
 δυσθύμει· οὐ γὰρ ἐστὶ Ἑλλήσι οὐδεμία ἔκδυσις μὴ οὐ
 δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον εἶναι
 15 σοὺς δούλους. (5) Μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιεῖ· εἰ δ'
 ἄρα τοι βεβούλευται αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν τὴν
 στρατιήν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλὴν. Σὺ Πέρ-
 σας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσης καταγελάστους γενέσθαι Ἑλ-
 λῆσι· οὐδὲν γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι δεδοῖται τῶν πρῆ-
 20 γμάτων, οὐδ' ἑρέεις δοκοῦ ἐγεγόμεθα ἄνδρες κακοί. (6)
 Εἰ δὲ Φοινικῆς τε καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Κύπριοι τε καὶ
 Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρσας τοῦτο προσ-
 ῆκει τὸ πάθος. Ἦδη ὧν ἐπειδὴ οὐ Πέρσαι τοι αἰτίοι
 εἰσι, ἔμοι πεῖθεο. Εἰ τοι δέδοικται μὴ παραμένειν,
 25 σὺ μὲν ἐς θῆρα τὰ σεωυτοῦ ἀπέλαυνε, τῆς στρατιῆς
 ἀπάγων τὸ πολλόν, ἐμὲ δὲ σοι χρητὴν τὴν Ἑλλάδα παρα-
 σχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυριάδας τοῦ στρατοῦ
 ἀπολεξάμενον. »

CI. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης ὡς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε
 30 καὶ ἤσθη, πρὸς Μαρδόνιον τε βουλευσάμενος ἔφη ἀπο-
 κρινέεσθαι δόκτερον ποιήσει τούτων. (2) Ὡς δὲ ἐβου-
 λέυετο ἅμα Πέρσων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξέ οἱ καὶ
 Ἀρτεμισίην ἐς συμβουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρό-
 35 τερον ἐφαίνετο μούνη νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. (3) Ὡς
 δὲ ἀπῆκετο ἡ Ἀρτεμισίη, μεταστυγόμενος τοὺς ἄλλους,
 τοὺς τε συμβούλους Περσῶν καὶ τοὺς δορυφόρους,
 ἔλεξε Ξέρξης τάδε, « κελεύει με Μαρδόνιος μένοντα
 αὐτοῦ πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου, λέγων ὡς μοι
 Πέρσαι τε καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιοι πά-
 40 θεός εἰσι, ἀλλὰ βουλομένοισι σφι γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις.
 (4) Ἐμὲ ὧν ἡ ταῦτα κελεύει ποιεῖν, ἡ αὐτὸς ἐθέλει
 τριήκοντα μυριάδας ἀπολεξάμενος τοῦ στρατοῦ παρα-
 σχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην, αὐτὸν δ' ἐμὲ
 κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ λοιπῷ στρατῷ ἐς θῆρα τὰ
 45 ἐμά. (5) Σὺ ὧν ἐμοί, καὶ γὰρ περὶ τῆς ναυμαχίας
 εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης οὐκ ἔωσα ποιέεσθαι,
 νῦν τε συμβούλευσον δόκτερα ποιεῖν ἐπιτύχῃ εὖ βου-
 λευσάμενος. »

CII. Ὁ μὲν ταῦτα συνεβουλευέτο, ἡ δὲ λέγει τάδε,
 50 « βασιλεῦ, χαλεπὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν
 τὰ ἄριστα εἴπασαν, ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρῆ-
 γμασι δοκέει μοι αὐτὸν μὲν σε ἀπελαύνειν ὅπισω, Μαρ-
 δόνιον δὲ, εἰ ἐθέλει τε καὶ ὑποδέχεται ταῦτα ποιήσιν,
 αὐτοῦ καταλιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. (2) Τοῦτο μὲν γάρ,

postquam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
 hanc partem maxime inclinans, ut Græciam subigeret: (2)
 hæc, inquam, secum reputans, tali oratione regem est
 adlocutus: « Domine, ne merori indulgeas, neque nimium
 ex eo quod accidit capias dolorem! Non enim lignorum
 certamen ad belli exitum nobis maximum confert monien-
 tum, sed virorum equorumque. (3) Tibi vero nemo,
 neque ex his qui nunc omnia confecisse sibi videntur,
 exscensione e navibus facta resistere conabitur, neque ex
 hac continente quisquam: et, qui contra nos steterunt,
 hi pœnas dedere. (4) Si igitur tibi videtur, protinus Pe-
 loponnesum adgrediamur: sin in præsentia omittere hoc
 placeat, omittamus licet. Ne vero despondeas animum!
 nec enim ullo modo effugere Græci possunt, quin rationem
 nobis eorum, quæ et nunc et antea patrarunt, reddant,
 et servi fiant tui. (5) Igitur hoc quidem maxime agas.
 Quodsi vero hinc ipse abscedere et abducere exercitum
 decrevisti, aliud habeo post hæc quoque consilium. Tu,
 rex, ne committe ut Græcis ludibrio sint Persæ. In Persis
 enim tuis nihil detrimenti res tuæ acceperunt, neque tu
 dices quo loco a nobis res male gesta sit. (6) Sin Phœnices
 et Ægyptii et Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad
 Persas hæc clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit quod
 Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi constitutum est
 hic non manere, tu quidem tuas in sedes discede, majorem
 exercitus partem tecum abducens: at me oportet tibi Græ-
 ciam in servitutem redactam tradere, postquam de exercitu
 trecenta hominum millia delegero. »

CI. Quibus auditis Xerxes, ut post mala, gavisus dele-
 ctatusque est, Mardonioque ait, se ei, postquam delibera-
 verit, responsurum esse, utrum ex his, quæ ab illo proposita
 erant, facturus sit. (2) Ubi vero cum Persis in consi-
 lium adhiberi solitis consultabat, placuit ei Artemisiam
 quoque in consilium vocare, quippe quæ etiam antea com-
 perta esset, sola quid faciendum perspexisse. (3) Quæ
 ubi advenit, submotis consiliariis Persis et satellitibus,
 hæc ad eam Xerxes verba fecit: « Hortatur me Mardonius,
 ut hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens, Per-
 sas et pedestrem exercitum nullius calamitatis, quæ nobis
 accidisset, culpam sustinere, et lubentes illos re ipsa hoc
 esse demonstraturos. (4) Me igitur ille aut hoc facere hor-
 tatur, aut ipse velle se, ait, cum selectis de exercitu tre-
 centis millibus Græciam mihi tradere in servitutem redac-
 tam; me ipsum autem jubet cum reliquis copiis meas ad
 sedes discedere. (5) Tu igitur, quum etiam de pugna navali,
 quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam
 esse suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum fa-
 ciendo rectius feliciusque rebus meis consulero. »

CII. Hæc consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia
 respondit: « Difficile, rex, est ita me esse felicem ut tibi
 consultant optima dicam: verumtamen in præsentem rerum
 statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mar-
 donium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum
 eis quos postulat relinquant. (2) Nam, sive ille ea, quæ

ἦν καταστρέφῃται τὰ φησι ἐθέλειν καὶ οἱ προχωρήσῃ
τὰ νόων λέγει, σὺν τὸ ἔργον, ὃ δέσποτα, γίνεται· οἱ
γὰρ σοὶ δοῦλοι κατεργάσαντο· τοῦτο δὲ, ἦν τὰ ἐναντία
τῆς Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμία συμφορὰ με-
6 γάλη ἔσται σέο τε περιέοντος καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
των περὶ οἶκον τόν σόν. (3) Ἦν γὰρ σὺ τε περιῆς
καὶ οἶκος ὁ σός, πολλοὺς πολλὰκις ἀγῶνας δραμένοντα
περὶ σφῶν αὐτῶν οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἦν τι
πάθη, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδὲ τι νικῶντες οἱ Ἕλλη-
10 νες νικῶσι, δοῦλον σὺν ἀπολέσαντες. Σὺ δὲ, τῶν
εἵνεκεν τὸν στολὸν ἐποίησας, πυρῶσας τὰς Ἀθήνας
ἀπελῆς. »

CIII. Ἦσθη τε δὴ τῇ συμβουλῇ Ξέρξης· λέγουσα
γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. Οὐδὲ γὰρ εἰ
15 πάντες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε
ἂν δοκέειν ἑμοί· οὕτω καταρρωδήκει. (2) Ἐπαινέσας
δὲ τὴν Ἀρtemisiην ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἀγούσαν
αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἐς Ἐφεσον· νόθοι γάρ τινες παῖδές
οἱ συνεῖποντο.

20 CIV. Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ φύλακον Ἑρμοτί-
μον, γένος μὲν ἔοντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ
δεύτερα τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασέες
οἰκέουσι ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. (2) Ἐν δὲ τοῖσι Πηδά-
σοισι τούτοις τοῖονδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι· ἐπεὰν
25 τοῖσι ἀμφικτίοσι πᾶσι τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς
πόλιος μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ
Ἱρεῖα αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης φύει πύγωνα μέγαν. Τοῦ-
το δὲ σφι δις ἤδη ἐγένετο.

CV. Ἐκ τούτων δὴ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρμοτίμος
30 ἦν, τῷ μεγίστῃ τίσις ἤδη ἀδικηθέντι ἐγένετο πάντων
τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. Ἀλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολεμίων καὶ
πωλεόμενον ὠνεῖται Πανιώνιος ἀνὴρ Χίος, δις τὴν ζόην
κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωμάτων. (2) Ὅπως γὰρ
κτῆσαιντο παῖδας εἰδὸς ἐπαμμένους, ἐκτάμνων ἀγινέων
35 ἐπώλεε ἐς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων μεγάλων·
παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροις τιμιώτεροι εἰσι οἱ εὐνούχοι
πίστιος εἵνεκεν τῆς πάσης τῶν ἐνορχίων. (3) Ἄλλους
τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλοὺς, ἅτε ποιεύμενος
ἐκ τούτου τὴν ζόην, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. Καὶ οὐ γὰρ
40 τὰ πάντα ἐδυστύχεε ὁ Ἑρμοτίμος, ἀπικνέεται ἐκ τῶν
Σαρδίων παρὰ βασιλέα μετ' ἄλλων δούρων, χρόνου δὲ
προϊόντος πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα παρὰ
Ξέρξη.

CVI. Ὡς δὲ τὸ στράτευμα τὸ Περσικὸν ὥρμα βα-
45 σιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἐὼν ἐν Σάρδισι, ἐνθαῦτα καταβάς
κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμοτίμος ἐς γῆν τὴν Μυσίην,
τὴν Χίον μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλεῖται, εὐρίσκει
τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. (2) Ἐπιγνοὺς δὲ ἔλεγε πρὸς
αὐτὸν πολλοὺς καὶ φίλους λόγους, πρῶτα μὲν οἱ κα-
50 ταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκείνον ἔχοι ἀγαθὰ, δεύτερα δὲ
οἱ ὑπισχυόμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ ποιήσει
ἦν κομίσας τοὺς οἰκέτας οἰκὴν ἐκείνην, ὥστε ὑποδεξά-
μενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον κομίσαι τὰ
τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. (3) Ὡς δὲ ἄρα πανοικίη μιν

animò agit polliceturque, perfecit, eique res ex sententia
successerit, tuum, rex, hoc facinus erit; tui enim servi
id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res ceciderit,
non ingens fuerit calamitas, salvo et te et domus tuæ statu.
(3) Tu enim si salvus fueris domusque tua, multa frequen-
tiaque pericula de salute sua adibunt Græci. Mardonio vero
si quid acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Græci,
etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportaverint vi-
ctoriam servo tuo interempto. Tu vero cujus rei causa
expeditionem hanc suscepisti, incensis Athenis discessum
facies. »

CIII. Hoc consilio, ut consentaneum erat, delectatus
est Xerxes: opportune enim Artemisia ea ipsa dixerat, quæ
ille animo agilitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur,
etiamsi omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suas-
sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus. (2)
Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque dimisit,
filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim nonnulli nothi
eum erant secuti.

CIV. Cum istis pueris Xerxes custodem misit Hermo-
timum, genere Pedasensem, qui primum inter eunuchos
locum apud regem tenebat. Habitant autem Pedasenses
supra Halicarnassum. (2) In quo Pedasorum oppido hoc
rei fertur accidere: quando finitimis quibuscumque, qui
circa oppidum illud habitant, grave quidpiam intra certum
tempus imminet, tunc antistitæ templi Minervæ, quod ibi
est, grandis nascitur barba: atque id jam bis apud illos
accidit.

CV. Ex his igitur Pedasensibus Hermotimus erat: cui
contigit gravissimam omnium, quos novimus, ultionem
obtineri in hominem a quo injuria fuerat adfectus. Ete-
nim bello captum et venundatum emit Panionius, civis
Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat. (2) Quo-
ties enim pueros nactus esset forma præstantes, hos ca-
strabat, et Sardes aut Ephesum abductos ingenti pretio
vendebat. Quippe apud barbaros eunuchi pretiosiores
sunt his qui non sunt castrati, et major illis in omnibus
rebus fides habetur. (3) Quum alios igitur multos castra-
verat hic Panionius, utpote hoc quæstu vitam alens, tum
vero etiam hunc ipsum. Nec vero usquequaque infelix Her-
motimus fuit: nam e Sardibus cum aliis muneribus ad re-
gem pervenit, et succedente tempore præ omnibus eunu-
chis maximo in honore apud Xerxem fuit.

CVI. Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc Hermotimus,
quum nescio cujus negotii causa in Mysiam terram quæ Chio-
rum est, cui Atarneus nomen, esset profectus, ibi Panionium
invenit. (2) Quem ubi agnovit, multis verbis benigne est
adlocutus; memorans primum, quantam prosperitatem per
illum esset consecutus; deinde promittens, se rependendæ
gratiæ causa ingentibus beneficiis illum cumulaturum,
si cum sua familia Sardes habitatum venisset. Quibus
verbis persuasus Panionius, lubens accipiens conditionem,
cum liberis et uxore Sardes migravit. (3) Sed postquam

περιελαθε, ἔλεγε ὁ Ἑρμοτίμος τάδε, « ὦ πάντων ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωπῶν τὸν βίον κτησάμενε, τί σε ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σέ ἢ τῶν σῶν τινά, ὅτι με ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μὴδὲν εἶναι; » (4) Ἐδόκεε τὸ θεοὺς λήσσειν οἷα ἐμῆξαντο τότε· ὃς σε ποιήσαντα ἀνόσιον, νόμον δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς, ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην δίκην. » (5) Ὡς δὲ οἱ ταῦτα ὤνειδισε, ἀχθέντων τῶν παίδων ἐς ὄψιν ἠναγκάζετο ὁ Πανιώνιος τῶν ἑαυτοῦ παίδων τεσσέρων ἰόντων τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν, ἀναγκάζομενος δὲ ἐποίησε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργάσατο, οἱ παῖδες ἀναγκάζομενοι ἀπέταμον. Πανώνιον μὲν νυν οὕτω περιήλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμοτίμος.

CVII. Ξέρξης δὲ ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον ἐκέλευσέ μιν τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. (2) Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγίνετο, τῆς δὲ νυκτὸς κελεύσαντος βασιλέως τὰς νέας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆγον ὅπως ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχως εἶχε ἕκαστος, διαφυλάσσοντας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖ. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀρχοῦ ἔσαν Ζωστῆρος πλώοντες οἱ βάρβαροι, ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου, ταύτας ἔδοξάν τε νέας εἶναι καὶ ἔφρουγον ἐπὶ πολλόν. Χρόνῳ δὲ μαθόντες ὅτι οὐ νέες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλλεχθέντες ἐκομίζοντο.

CVIII. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ὁρόντες οἱ Ἕλληνες κατὰ χώρην μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζὸν ἡλπίζον καὶ τὰς νέας εἶναι περὶ Φαλήρον, ἔδοξεν τε ναυμαχῆσαι σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο τὰς νέας οἰκουσίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἔδοκε ἐπιδιώκειν. Τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξῃ στρατὸν οὐκ ἐπεῖδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου, ἐς δὲ τὴν Ἀνδρον ἀπικούμενοι ἐβούλευοντο. (2) Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώμην ἀπαδείκνυτο διὰ νήσων τραπομένους καὶ ἐπιδιώξαντας τὰς νέας πλώειν ἰθὺς ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον λύσοντας τὰς γεφύρας· Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην ταύτην γνώμην ἐτίθετο, λέγων ὡς εἰ λύσουσι τὰς σχεδίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλλάδα ἐργασίαιτο. (3) Εἰ γὰρ ἀναγκασθεὶς ἀπολαμφθεὶς ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, περὶ ᾧ ἂν ἡσυχίην μὴ ἄγειν, ὡς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην οὔτε τι προσχωρεῖν οἶόν τε ἔσται τῶν πρηγμάτων οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὀπίσω φανήσεται, λιμῶν τε οἱ ἡ στρατιὴ διαφθαρέεται, ἐπιχειροῦντι δὲ αὐτῷ καὶ ἔργου ἐχομένῳ πάντα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην οἷα τε ἔσται προσχωρήσαι κατὰ πόλιν τε καὶ κατ' ἔθνεα, ἥτοι ἀλικομένων ἢ πρὸ τούτου ὁμολογούντων· τροφὴν τε ἔξιν σφέας τὸν ἐπέτεον αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπόν. (4) Ἀλλὰ δοκέειν γὰρ νικηθέντα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσην· ἐατέον ὧν εἶναι φεύγειν, ἐς δ' ἔλθῃ φεύγων ἐς τὴν ἑωυτοῦ. Τὸ ἐνθαῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιεσθαι ἤδη τὸν ἀγῶνα ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο

eum cum tota domo in potestate Hermotimus habuit, tum vero his verbis eum adfatus est : « O jam tu omnium hominum nequissime, ex iniquissimo negotio questum faciens, quid tibi aut ego ipse mali feci, aut quam injuriam aliquis meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur me ex viro feceris ut nihil essem? » (4) Et tu quidem tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora : at illi, justa lege utentes, te qui iniqua ista patrastis, meas in manus tradidere : quare de poena, quam a te repetam, non est quod conqueraris. » (5) His postquam conviciis eum accepit, filios ejus in conspectum jussit adduci, et Panionium coegit suis ipsius filiis, qui quattuor numero erant, virilia abscindere; quod ille necessitate coactus fecit : deinde vero, hoc perfecto, filii ejusdem coacti sunt ipsum evirare. Talis Panionium ultio ex Hermotimo assecuta est.

CVII. Xerxes postquam filios suos Artemisiae commiserat Ephesum ducendos, vocatum ad se Mardonium jussit, quos vellet, de exercitu seligere, operamque dare ut promissis facta aequaret. (2) Et haec quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte jussu regis duces classis naves ex Phalero abduxerunt, quanta velocitate quisque posset, ad Hellespontum revertentes, pontes custoditari ut regi ad transeundum essent parati. (3) Sed barbari hi, ut prope Zosterem pervenere, ubi tenula quaedam promontoria in mare prominent, naves has esse putantes, procul aufugerunt. Interfecto vero tempore, postquam intellexere non naves esse, sed promontoria, rursus sese conjunxerunt, cursumque continuarunt.

CVIII. Ut illuxit, Graeci, pedestrem exercitum eodem in loco manentem conspicientes, existimabant naves etiam ad Phalerum adhuc stare : et navalem pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnandum sese comparabant. Postquam vero abuisse naves cognovere, tunc ocys persequi illas decreverunt. At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum pervenere, deliberarunt. (2) Et Themistocles quidem pro sententia dixit, per insulas navigando classemque etiam nunc persequendo, recta ad Hellespontum dirigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At contrariam huic sententiam Eurybiades proposuit, dicens : si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam calamitatem Graecis inlaturus (3) Nam, si interclusus Persa cogeretur in Europa manere, operam illum esse daturum ut nunquam quietem agat; quoniam, si quietem ageret, nihil suarum rerum promoveret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame periturus esset illius exercitus : molienti autem aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti, omnia Europae oppida omnesque populos accessuros videri, sive bello subactos, sive deditione in tempore facta; et alimento hostibus futuros esse annuos Graecorum fructus. (4) E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fuga pervenerit; deinde vero de propria ipsius terra cum

τῆς γνώμης καὶ Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρα-
τηγοί.

CIX. Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς
πλώειν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβα-
λὼν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπε-
φευγότες περιημέκτεον, ὡρμέατό τε ἐς τὸν Ἑλλησπον-
τον πλῶειν καὶ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν βαλλόμενοι, εἰ ὧλλοι
μὴ βουλοίατο) ἔλεγέ σφι τάδε, (2) « καὶ αὐτὸς ἤδη
πολλοῖσι παρεγενόμην, καὶ πολλῶι πλέω ἀκήχοι τοιάδε
10 γενέσθαι, ἀνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας νενικημέ-
νους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέρην
κακότητα. Ἡμεῖς δὲ (εὐρημα γὰρ εὐρήκαμεν ἡμέας
τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα· νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων
ἀνωσάμενοι) μὴ διώκωμεν ἀνδρας φεύγοντας. (3) Τάδε
15 γὰρ οὐκ ἡμεῖς καταργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ
ἥρωες, οἱ ἐφρόνησαν ἀνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς
Εὐρώπης βασιλεῦσαι ἔοντα ἀνόςιον τε καὶ ἀτάσθαλον·
ὅς τὰ ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποίετο, ἐμπιπράς τε
καὶ καταβάλλων τὸν θεὸν τὰ ἀγάλματα· ὅς καὶ τὴν θά-
20 λασσαν ἀπεμαστίγωσε πέδας τε κατήχε. (4) Ἄλλ' εὖ
γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρεὸν ἡμῖν νῦν μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι κα-
ταμείναντας ἡμέων τε αὐτῶν ἐπιμεληθῆναι καὶ τῶν οἰ-
κετέων· καὶ τις οἰκίην τε ἀναπλάσασθαι καὶ σπόρου ἀνα-
κῶς ἔχεναι, παντελῶς ἀπελάσας τὸν βάρβαρον. ἅμα
25 δὲ τῷ ἔαρι καταπλώωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰω-
νίας. » (5) Ταῦτα ἔλεγε ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι
ἐς τὸν Πέρσην, ἵνα ᾗν ἄρα τί μιν καταλαμβάνῃ πρὸς
Ἀθηναίων πάθος, ἔχῃ ἀποστροφήν· τὰ περ ὧν καὶ
ἐγένετο.

CX. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων διέβαλλε, Ἀθη-
ναῖοι δὲ ἐπείθοντο· ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμέ-
νος εἶναι σοφὸς ἐφάνη ἐὼν ἀληθῶς σοφός τε καὶ εὐβου-
λος, πάντως ἐτοῖμοι ἔσαν λέγοντι πειθεσθαι. (2) Ὡς
δὲ οὗτοι οἱ ἀνεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ
35 Θεμιστοκλῆς ἀνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι
ἐπίστευε σιγᾶν ἐς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ
αὐτὸς ἐνετείλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ
οἰκέτης αὕτις ἐγένετο. Οἱ ἐπείτε ἀπίκοντο πρὸς τὴν
Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ
40 ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε, (3) « Ἐπεμψέ με
Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων,
ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἀριστος καὶ σοφώτα-
τος, φράσσοντά τοι ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, σοὶ
βουλόμενος ὑπουργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἑλληνας τὰς νέας
45 βουλομένους διώκειν καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας
λύειν. Καὶ νῦν κατ' ἡσυχίαν πολλὴν κομίζεο. » Οἱ μὲν
ταῦτα σημήναντες ἀπέπλων ὀπίσω.

CXI. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ οὐκ ἀπέδοξε μὴτ' ἐπι-
διώκειν ἔτι προσωτέρω τὴν βαρβαρίαν τὰς νέας μὴτε
50 πλώειν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον λύσοντας τὸν πόρον, τὴν
Ἀνδρὸν περιεκατάετο ἐξελεῖν ἐθέλοντες. (2) Πρῶτοι
γὰρ Ἀνδρῖοι νησιωτῶν αἰτ' ἐθέοντες πρὸς Θεμιστοκλέος
χρήματα οὐκ ἔδοσαν, ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλέος
λόγον τόνδε, ὥς ἔχονεν Ἀθηναῖοι περὶ ἐκωτοὺς ἔχοντες

illo esse decertandum. Hanc ad sententiam accosserunt re-
liquorum etiam Peloponnesiorum duces.

CIX. Ibi tunc Themistocles, postquam intellexit se ma-
jori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespon-
tum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe
qui effugisse barbaros ægerime ferebant, et ipsi etiam
per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navi-
gare), hæc apud eos verba fecit : (2) « Equidem multis sæpe
hujusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse au-
divi : nempe viros ad necessitatem redactos, postquam
victi essent, instaurasse pugnam, et superiorem reparasse
calamitatem. Nos vero, postquam ex insperato et nos ipso
et Græciam, repulsa tanta hominum nube, lætificimus.
fugientes viros ne persequamur ! (3) Nec enim nos hæc per-
fecimus, sed dii atque heroes ; qui noluerunt unum virum
simul Asiæ et Europæ imperare, impium illum et nefarium ;
qui sacra et profana pariter insuper habuit, et simulacra
deorum evertit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit,
et compedes in illud dejecit. (4) At nunc, quum bene
res nostræ habeant, maneamus in Græcia, et nostram ipso-
rum familiarumque nostrarum curam geramus ; et ades
suas quisque reficiat, et sementi faciendæ sedulo det ope-
ram, postquam Barbarum prorsus ejecerimus : ineunte au-
tem vere in Hellespontum et in Ioniam navigemus ! » (5)
Hæc ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam
in futurum tempus iniret ; quo, si ab Atheniensibus adversi
aliquid ei accidisset, perfugium haberet : quod quidem ei
etiam usu venit.

CX. Hæc dicens Themistocles, decepit Athenienses : at
illi morem ei gesserunt. Quoniam enim, quum jam antea
sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus con-
silio erat repertus, facile dictis ejus paruerunt. (2) Postquam
hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo deinde viros cum
navigio dimisit, quos confisus erat, etiamsi omnibus tor-
mentis cruciarentur, tacituros mandata ad regem deferenda,
quorum in numero iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi
ubi ad Atticam pervenire, reliquis in nave manentibus, Si-
cinnus exscendit, et hæc apud Xerxem verba fecit : (3) « Mi-
sit me Themistocles, Neoclis filius, prætor Atheniensium,
sociorum omnium fortissimus et sapientissimus, qui tibi
dicerem, Themistoclem Atheniensem, rebus tuis cupien-
tem inservire, cohibuisse Græcos, naves tuas persequi vo-
lentes et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc
largum per otium revertaris licet. » His nunciatis, retro
hi navigarunt.

CXI. Græci, postquam displicuit consilium classem bar-
barorum ulterius persequendi aut in Hellespontum navi-
gandi ad rescindendos pontes, Andrum circumsederunt,
expugnare eam molientes. (2) Primi enim ex insulanis An-
drii fuerunt a quibus pecuniam postulaverat Themistocles,
quam illi dare recusarunt ; sed Themistocli, quum his ver-
bis eos adortus esset, ut diceret, venire Athenienses, duos

δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθῷ τε καὶ Ἀναγκῇ, οὕτω
τέ σφι χάριτα δοτέα εἶναι χρήματα, ὑπεκρίναντο πρὸς
ταῦτα λέγοντες ὡς κατὰ λόγον ἔσαν ἅρα αἱ Ἀθῆναι
μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες καὶ θεῶν χρηστῶν ἥκοιεν
15 εὖ, ἐπεὶ Ἀνδρίους γε εἶναι γεωπεινᾶς ἐς τὰ μέγιστα
ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλείπειν
σφῶν τὴν νῆσον, ἀλλ' αἰεὶ φιλοχωρεῖν, Πενίην τε καὶ
Ἀμηχανίην, καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπηβόλους ἔοντας Ἀν-
δρίους οὐ δώσειν χρήματα· οὐδέποτε γὰρ τῆς ἐωυτῶν
20 ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω. Οὗ-
τοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι καὶ οὐ δόντες χρήματα
ἐπολιορκέοντο.

CXII. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὐ γὰρ ἐπαύετο πλεονε-
κτεῖν, ἐσπόμενον ἐς τὰς ἄλλας νήσους ἀπειλητῆρους
15 λόγους αἶτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτῶν ἀγγέλων, χρεώ-
μενος λόγοις τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους ἐχρήσατο, λέγων
ὡς εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεώμενον, ἐπάξει τὴν στρατιὴν
τῶν Ἑλλήνων καὶ πολιορκέων ἑξαιρήσει. (1) Λέγων
ὡν ταῦτα συνέλαγε χρήματα μεγάλα παρὰ Καρυστίων
20 τῶν καὶ Παρίων, οἱ πυνθανόμενοι τὴν τε Ἀνδρὸν ὡς πο-
λιορκεῖτο διότι ἐμῆδιε, καὶ Θεμιστοκλέα ὡς εἴη ἐν
αἴτῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δεισαντες ταῦτα ἐπεμπον
χρήματα. (2) Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ ἄλλοι ἔδωσαν νη-
σιωτῶν, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δὲ τινὰς καὶ ἄλλους δοῦ-
26 ναι καὶ οὐ τούτους μόνους. Καί τοι Καρυστίοισι γε
οὐδὲν τούτου εἵνεκεν τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο· Πά-
ριοι δὲ Θεμιστοκλέα χρήμασι διασάμενοι διέφυγον τὸ
στράτευμα. (3) Θεμιστοκλῆς μὲν νυν ἐξ Ἀνδρου δρ-
μεύμενος χρήματα παρὰ νησιωτῶν ἔκτετο λάθρῃ τῶν
30 ἄλλων στρατηγῶν.

CXIII. Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέ-
ρας μετὰ τὴν ναυμαχίην ἐξήλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν
αὐτὴν ὁδόν. Ἔδοξε γὰρ Μαρδονίῳ ἅμα μὲν προπέμψαι
βασιλέα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτους πολεμέειν·
35 χειμερίσιν δὲ ἀμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἔπειτεν
ἅμα τῷ ἑαρι πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. (1) Ὡς δὲ
ἀπίκατο ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέ-
γετο πρῶτους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς ἀθανάτους κα-
λευμένους, πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ (οὗτος γὰρ
40 οὐκ ἔφη λείψεσθαι βασιλέως), μετὰ δὲ τῶν ἄλλων Περ-
σῶν τοὺς θωρηκοφόρους καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλίην, καὶ
Μήδους τε καὶ Σάκας καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ
τὸν πεζὸν καὶ τὴν ἵππον. (2) Ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα
εἴλετο, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐξελέγετο κατ' ὀλί-
45 γους, τοῖσι εἶδεά τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι
χρηστὸν συνήδεε πεποιμένον. (3) Ἐν δὲ πλείστον
ἔθνος Πέρσας αἰρέετο, ἀνδράς στρεπτοφόρους τε καὶ
ψελιοφόρους, ἐπὶ δὲ Μήδους· οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ
ἐλάσσονες ἔσαν τῶν Περσῶν, ῥώμῃ δὲ ἴσσοι.

50 Ὡς τε σύμπαντας τριήκοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν
ἱππεῦσι.

CXIV. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδονίῳ
τε τὴν στρατιὴν διέκρινε καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσα-
λίην, χρηστήριον ἐληλύθει ἐκ Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι,

magnos deos secum habentes, Persuasionem et Necessita-
tem, quare utique dare illos oportere pecunias; ad hæc illi
responderunt, merito magnas et opulentas fuisse Athenas,
et bonis usas esse diis; cæterum Andrios tenuem incolere
terram et admodum esse egenos; duosque Inutiles deos non
relinquere ipsorum insulam, sed constanter eam habitare;
Paupertatem et Impotentiam; et quum hosce deos Andrii
possideant, non daturus ipsos pecuniam: numquam enim
potentiam Atheniensium superiorem fore ipsorum impoten-
tia. Hi igitur, quum hæc respondissent, nec dedissent
pecuniam, oppugnabantur.

CXII. Themistocles vero, numquam cessans corrudere
pecunias, in reliquis insulas eosdem, quos ad Andrios,
nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis
postulans, dicensque, nisi postulatis satisfacerent incolæ,
duclurum se adversus eos Græcorum exercitum, et obses-
sos perditurum. (2) Hæc dictitandum, ingentes pecunias a
Carystiiis et a Pariis coegit. Hi enim, quum Andrum co-
gnovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in
maxima præ cæteris ducibus existimatione Themistoclem
esse, hæc metuentes, pecunias miserunt. (3) An vero et
alii nonnulli ex insulanis pecunias dederint, adfirmare non
possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At
Carystiiis quidem ideo nihilo magis contigit evitare calami-
tatem: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursio-
nem exercitus effugerunt. (4) Ita igitur Themistocles, ab
Andro impetum faciens, pecunias ab insulanis coegit clam
reliquis ducibus.

CXIII. Xerxes autem cum suis, paucos post navalem
pugnam dies moratus, eadem qua venerat via in Bœotiam
movit. Nam Mardonio visum erat et comitari regem, et,
quia opportunum non esset anni tempus ad bellum geren-
dum, satius esse in Thessalia hibernare, et deinde, redeunte
vere, Peloponnesum adgredi. (2) Ut vero in Thessaliam
pervenire, ibi Mardonium primum Persas omnes, quos Im-
mortales vocant, selegit, excepto duce eorum Hydarne; hic
enim se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis
Persis loricatedos selegit, et millenarium equitatum; tum
vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam peditatum,
quam equitatum. (3) Et ex his quidem populis omnes,
qui aderant, sibi sumpsit: ex reliquis vero sociis non nisi
paucos passim selegit, eos legens qui aut forma essent præ-
stantes, aut a quibus clarum aliquod facinus editum nove-
rat. (4) In horum autem numero plerique genere Persæ
fuere, torques et armillas gestantes; et post hos Medi.
Erant autem Medi numero non inferiores Persis, sed robore
his cedebant. Ita factum est, ut universus exercitus a Mar-
donio selectus, simul cum equitibus, numerum trecento-
rum millium completeret.

CXIV. Per idem tempus, quo Mardonius delectum insti-
tuit militum, et Xerxes adhuc in Thessalia erat, oraculum
ex Delphis adlatum est Lacedæmoniiis, iubens illos satis-

Ξέρξεα αἰτέειν δίκας τοῦ Λεωνίδεω φόνου καὶ τὸ διδο-
μενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. (2) Πέμπουσι δὴ κήρυκα
τὴν ταχίστην Σπαρτιῇται, ὃς ἐπειδὴ κατέλαβε ἐοῦσαν
ἐτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν ἐς ὄψιν
6 τὴν Ξέρξεω ἔλεγε τάδε, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαι-
μόνιοι τέ σε καὶ Ἡρακλεΐδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης αἰτέουσι
φόνου δίκας, ὅτι σφῶν τὸν βασιλέα ἀπέκτεινας ρυό-
μενον τὴν Ἑλλάδα. » (3) Ὁ δὲ γελάσας τε καὶ κα-
τασχῶν πολλὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγγανε παρεστῶς
10 Μαρδόνιος, δεικνὺς ἐς τοῦτον εἶπε, « τοιγάρ σφι Μαρδό-
νιος ὅδε δίκας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει. »
Ὁ μὲν δὴ δεξάμενος τὸ ρῆθ' ἐν ἀπαλλάσσετο.

CXV. Ξέρξης δὲ Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλι-
πὼν αὐτὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐς τὸν Ἑλλήσποντον,
5 καὶ ἀπικνέεται ἐς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ
τεσσαράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν
μέρος ὥς εἴπαι. (2) Ὅκου δὲ πορευόμενοι γινοίετο
καὶ κατ' οὐστίνας ἀνθρώπους, τὸν τούτων καρπὸν ἀρ-
πάζοντες ἐσιτέοντο· εἰ δὲ καρπὸν μηδὲνα εὗροιεν, οἱ δὲ
20 τὴν πόλιν τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναφυομένην καὶ τῶν δει-
νῶν τὸν φλοῖον περιλέποντες καὶ τὰ φύλλα καταδρέ-
ποντες κατήσθιον, ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀ-
γρίων, καὶ ἔλειπον οὐδὲν ταῦτα δ' ἐποίησαν ὑπὸ λιμοῦ. (3)
Ἐπιλαθὼν δὲ λοιμός τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερή
25 κατ' ὁδὸν διέφθειρε. Τοὺς δὲ καὶ νοσέοντας αὐτῶν κα-
τέλειπε, ἐπιτάσσων τῆσι πόλισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο
ἐλαύνων, μελεδαίνειν τε καὶ τρέφειν, ἐν Θεσσαλίῃ τέ
τινας καὶ ἐν Σίρι τῆς Παιονίης καὶ ἐν Μακεδονίῃ. (4)
Ἐνθα καὶ τὸ ἱερὸν ἄρμα καταλιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ
30 τὴν Ἑλλάδα ἤλαινε, ἀπὼν οὐκ ἀπέλαβε, ἀλλὰ δόντες
οἱ Παίονες τοῖσι Θρηῖσι ἀπαιτέοντος Ξέρξεω ἔφασαν
νεμομένας ἀρπαχθῆναι ὑπὸ τῶν ἄνω Θρηίκων τῶν περὶ
τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος οἰκημένων.

CXVI. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτῶν βασιλεὺς γῆς
35 τε τῆς Κρηστανικῆς, Θρηῖς, ἔργον ὑπερφυῖες ἐργάσατο·
ὃς οὔτε αὐτὸς ἐφῆ τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δουλεύσειν,
ἀλλ' οἶχετο ἄνω ἐς τὸ οὖρος τὴν Ῥοδόπην, τοῖσι τε
παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.
(2) Οἱ δὲ ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγένετο ἰσχυ-
40 σασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ Πέρσῃ.
Ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσινέες πάντες ἐξ ἐόντες, ἐξώ-
ρυξε αὐτῶν ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὴν αἰτίην
ταύτην. Καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

CXVII. Οἱ δὲ Πέρσαι ὥς ἐκ τῆς Θρηίκης πορευό-
45 μενοι ἀπῆκοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι τὸν Ἑλλήσ-
ποντον τῇσι νηυσὶ διέβησαν ἐς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχε-
δίας οὐκ εὗρον ἐτι ἐντεταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος
διαλελυμένας. (2) Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι σιτία τε
πλέω ἢ κατ' ὁδὸν ἐλάγχανον, οὐδὲνα τε κόσμον ἐμπι-
50 πλάμενοι καὶ ὕδατα μεταβάλλοντες ἀπέβησαν τοῦ
στρατοῦ τοῦ περιόντος πολλοί. Οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα
Ξέρξῃ ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις.

CXVIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὅδε λόγος λεγόμενος,
ὥς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐς Ἀθηνῶν ἀπῆκετο ἐπ'

factionem a Xerxe repetere pro caede Leonidas; et, quid-
quid ille dedisset, accipere. (2) Itaque ocyus praekonem
miserunt Spartani: qui ut universum exercitum nactus
est in Thessalia adhuc haerentem, in conspectum Xerxis
prodiens, haec dixit: « Rex Medorum, Lacedaemonii et He-
raclidæ ex Sparta satisfactionem abs te postulant quod re-
gem ipsorum interfecisti, qui Græciam erat servaturus. (3)
Ad haec ridens rex, et diu nihil respondens, postremo,
quum forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans
ait: « Itaque Mardonius hic satisfactionem illis dabit, qualis
eis digna est. » Et praeco, accipiens dictum, reversus est.

CXV. Inde Xerxes, Mardonio in Thessalia relicto, ipse
ad Hellespontum maturavit abire: et quadragesimo quinto
die ad locum, ubi trajecerat fretum, pervenit, nullam (ut
ita dicam) exercitus partem in Asiam reducens. (2) Mili-
tes in itinere, ubicumque locorum erant et apud quoscum-
que homines, horum fructus rapientes comedebant: si-
cubi nihil fructuum invenissent, gramen e terra enatum,
et decerpit arborum corticem, et ex arboribus tam cultis
quam silvestribus stricta manducabant folia, nihilque
reliquerant, fame ita cogente. (3) Ad haec pestis et dys-
enteria invadens exercitum, multos in itinere interemit.
Ægrotos vero etiam in itinere relinquebat rex, dato civita-
tibus, ut in quaque erant, mandato, ut curarent illos ale-
rentque: ita alios in Thessalia, alios in Siri Pæoniae, alios
in Macedonia relinquerat. (4) Ibi etiam antea, quum in
Græciam tenderet, sacrum currum Jovis relinquerat: quem
nunc rediens non recepit. Nam Pæones, qui illum Thracibus
tradiderant, repenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas
esse a superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habi-
tantibus.

CXVI. Ibidem rex Bisaltarum et terræ Crestonicae, Thrax,
immane patravit facinus. Dixerat ille, nec se ultro servi-
tutum Xerxi, sed in superiora loca in montem Rhodopen
se receperat, et filiis suis interdixerat ne adversus Græciam
militarent. (2) At illi, spreto patris imperio, sive quod
cupido illos incescerat belli spectandi, cum Persa milita-
runt. Postquam vero salvi omnes, sex numero, redierunt,
oculos eis pater istam ob culpam effodit: et illi quidem
hanc mercedem abstulerunt.

CXVII. Persæ vero ut peragrata Thracia ad trajectum
pervenere, quanta maxima celeritate poterant Hellespontum
navibus trajicientes Abydum petierunt: etenim pontes non
amplius stratos invenerant, sed tempestate dissolutos. (2)
Ibi morantes, quum copiosiora quam in itinere alimenta
nacti supra modum sese implerent, et alias, quam adhuc,
biberent aquas, multi de exercitu qui supererat periere.
Reliqui vero una cum Xerxe Sardes pervenere.

CXVIII. Fertur quidem etiam alia fama, Xerxem, post-
quam Athenas profectus Eionem ad Strymonem fluvium per-

Ἡΐονα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοιπορήσει διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνει ἐπιτράπει ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νεὸς Φοινίσσης ἐπιβάς ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. (2) Πλώοντα δὲ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβέειν μέγαν καὶ κυματίνην. Καὶ δὴ μᾶλλον γάρ τι χειμαίνεσθαι γεμούσης τῆς νεὸς ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεόντων συγχῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς δέημα πεσόντα τὸν βασιλέα εἶρεσθαι βῶσαντα τὸν κυβερνήτηα
 10 εἰ τις ἐστι σφι σωτηρίη, καὶ τὸν εἶπαι, « δέσποτα, οὐκ ἔστι οὐδεμία, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγὴ τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιδατέων. » (3) Καὶ Ξέρξεια λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι, « ἄνδρες Πέρσαι, νῦν τις διαδεξάτω ὑμέων βασιλεὺς κηρόμενος· ἐν ὑμῖν γὰρ οἴκε
 15 ἔμοι εἶναι ἡ σωτηρίη. » Τὸν μὲν ταῦτα λέγειν, τοὺς δὲ προσκυνέοντας ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν νέα ἐπικουφισθεῖσαν οὕτω δὴ ἀποσωθῆναι ἐς τὴν Ἀσίην. (4) Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα ἐς γῆν τὸν Ξέρξεια, ποιῆσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔωσσε βασιλεὺς τὴν ψυχὴν, δωρήσα-
 20 σθαι χρυσὴν στεφάνην τὸν κυβερνήτηα, ὅτι δὲ Περσέων πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμείν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

CXIX. Οὗτος δὲ ἄλλος λέγεται λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νόστου, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστὸς, οὔτε ἄλλως οὔτε τὸ Περσέων τοῦτο πάθος. (2) Εἰ γὰρ δὴ ταῦτα
 25 οὕτω εἰρήθῃ ἐκ τοῦ κυβερνήτῃα πρὸς Ξέρξεια, ἐν μυρίῃσι γῶμῃσι μίαν οὐκ ἔχω ἀντίξουν, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλέα τοιόνδε, τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιβάσαι ἐς κοίλην νέα ἔόντας Πέρσας καὶ Περσέων τοὺς πρώτους, τῶν δ' ἑρατέων ἔόντων Φοινίκων ὅκως
 30 οὐκ ἂν ἴσον πλῆθος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. (3) Ἄλλ' ὁ μὲν, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῶ χρωόμενος ἔμα τῷ ἄλλῳ στρατῷ ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

CXX. Μέγα δὲ καὶ τότε μαρτύριον φαίνεται γὰρ
 35 Ξέρξεος ἐν τῇ ὁπίσω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἀβδηρα καὶ ξεινίην τέ σφι συνθέμενος καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάχῃ τε χρυσῇ καὶ τιήρῃ χρυσοπάστῃ. (2) Καὶ ὥς αὐτοὶ λέγουσι Ἀβδηρίται, λέγοντες ἔμοιγε οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον ἐλύαστο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηναίων
 40 ὁπίσω, ὥς ἐν ἀδείῃ ἔων. Τὰ δὲ Ἀβδηρα ἱδρύται πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου μᾶλλον ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡΐονος, θθεν δὴ μιν φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νέα.

CXXI. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεῖτε οὐκ οἶοι τε ἐγένοντο ἐξελεῖν τὴν Ἀνδρον, τραπόμενοι ἐς Κάρυστον καὶ
 45 δῆνῳσαντες αὐτῶν τὴν χώρην ἀπαλλάσσοντο ἐς Σαλαμίνα. Πρῶτα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξῆλλον ἀκροθίνια ἄλλα τε καὶ τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας, τὴν μὲν ἐς Ἴσθμὸν ἀναθεῖναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν, τὴν δὲ ἐπὶ Σούνιον, τὴν δὲ τῷ Ἀλαντι αὐτοῦ ἐς Σαλαμίνα. (2)
 50 Μετὰ δὲ τοῦτο διεδάσαντο τὴν λήϊν καὶ τὰ ἀκροθίνια ἀπέπεμψαν ἐς Δελφοὺς, ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρωτήριον νεὸς, ἐὼν μέγας δυνάμειος πηχέων· ἔσπεκε δὲ οὗτος τῇ περ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος.

venisset, inde non amplius terrestri usum esse itinere; sed exercitum quidem Hydarni tradidisse, qui eum ad Hellespontum deduceret, ipsum vero conscensa Phoenissa nave in Asiam trajecisse; (2) in trajectu vero a vehemente impetuosoque vento Strymonia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis magisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis, quippe magno numero Persarum Xerxem comitantium in ponte navis stante, timore perculsum regem cum clamore quæsisse ex gubernatore, ecqua salutis spes esset; eique gubernatorem respondisse, « Domine, non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quædam amoveatur. » (3) Quæ audientem Xerxem, aiunt, dixisse: « Viri Persæ, nunc vestrum quisque ostendat curæ vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur. » Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. (4) Xerxem vero, simul atque in terram exscendisset, hæc fecisse: aurea corona donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei jussisse præcidi.

CXIX. Sed hæc altera de Xerxis reditu temere fertur fama, mihi que prorsus incredibilis est, tam quod ad cætera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. (2) Nam si ista Xerxi gubernator dixisset, ex decem millibus hominum, quos rogarem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin mihi sit adsensurus, non ejusmodi quidpiam facturum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes, qui in ponte fuerunt, jussurum fuisse in cavitatem navis descendere, remigum vero, qui Phoenices erant, parem numerum, quot Persæ fuerunt, in mare ejecturum. (3) At ille, ut modo dixi, simul cum reliquo exercitu terrestre iter faciens in Asiam rediit.

CXX. Cujus rei etiam locuples est testimonium hoc, quod satis constat, Xerxem in reditu Abdera venisse, et hospitium contraxisse cum Abderitis, eosque aureo acinace atque tiara auro intexta donasse. (2) Et, ut soli quidem Abderitæ narrant, (quod mihi parum sit probabile,) primum apud illos, ex quo Athenis profugit, cingulum solvit, utpote nunc in tuto se esse ratus. Sunt autem Abdera Hellesponto propiora, quam Strymoni et Eioni, ubi illum aiunt navem conscendisse.

CXXI. Græci, quum expugnare Andrum non potuissent, Carystum petierunt, et evastato Carystiorum agro, Salaminem redierunt. Ibi primum primitias prædæ exemerunt diis, quum alia, tum tres Phoenissas triremes; quarum una in Isthmo dedicaretur, quæ mea adhuc ætate super-
 55 fuit; altera ad Sunium, tertia Ajaci in ipsa Salaminæ. (2) Deinde prædam inter se diviserunt, et Delphos miserunt primitias; e quibus facta est statua duodecim cubitorum magnitudine, rostrum navis manu tenens; quæ eodem loco posita est ubi aurea Alexandri Macedonis statua.

CXXII. Πέμφαντες δὲ ἀκροθίνια οἱ Ἕλληνες ἐς Δελφοὺς ἐπειρώτεον τὸν θεὸν κοινήν· εἰ λελάσθηκε πλήρεια καὶ ἀρεστά τὰ ἀκροθίνια. Ὁ δὲ παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων ἔφησε ἔχειν, παρ' Αἰγινητέων δὲ οὐ, ἀλλ' ἀπαίτες αὐτοὺς τὰ ἀριστήρια τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμα-
 5 χίης. (2) Αἰγινῆται δὲ πυθόμενοι ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσοῦς, οἱ ἐπὶ ἰσοῦ χαλκεοῦ ἐστᾶσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίας, ἀγχοτάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος.

CXXIII. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῆς λήτης ἔπλων οἱ
 10 Ἕλληνες ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀριστήρια δώσαντες τῷ ἀξιώτατῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. (2) Ὡς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶτον καὶ τὸν δευτέ-
 15 ρῳ ἐτίθετο τὴν ψήφον, αὐτὸς ἕκαστος δοκέων ἀριστος γενέσθαι, δεύτερα δὲ οἱ πολλοὶ συνεξέπιπτον Θεμιστοκλῆα κρίνοντες. (3) Οἱ μὲν δὲ ἱμουνούντο, Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερεῖοις ὑπερεβάλλετο πολλόν.

CXXIV. Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλ-
 20 λήνων φθόνῳ, ἀλλ' ἀποπλωνόντων ἕκαστων ἐς τὴν ἐσω-
 τῶν ἀκρίτων, ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβώσθη τε καὶ ἔδο-
 ξώθη εἶναι ἀνὴρ πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶ-
 σαν τὴν Ἑλλάδα. (2) Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτιμήθη πρὸς
 25 τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα
 ἐς Λακεδαίμονα ἀπῆκετο ἐθέλων τιμηθῆναι· καὶ μιν Λα-
 κεδαιμόνιοι καλῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμη-
 σαν. (3) Ἀριστήρια μὲν νυν ἔδωσαν Εὐρυβιάδῃ ἐλαίης
 στέφανον, σοφίης δὲ καὶ δεξιότητος Θεμιστοκλεῖ, καὶ
 30 τοῦτῳ στέφανον ἐλαίης. Ἐδωρήσαντο δὲ μιν ὅχῳ τῷ
 ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαντι. (4) Αἰνέσαντες δὲ πολλὰ,
 προέπεμψαν ἀπὸντα τριηκόσιοι Σπαρτιτέων λογάδες,
 οὗτοι ὅτι περὶ ἱππέας καλεῦνται, μέχρι οὖρων τῶν Τεγε-
 τικῶν. Μοῦνον δὲ τοῦτον πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν Σπαρτιτῆται προέπεμψαν.

CXXV. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπῆκετο ἐς τὰς
 35 Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος τῶν ἐχθρῶν
 μὲν τῶν Θεμιστοκλῆος ἔδων, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφα-
 νέων ἀνδρῶν, φθόνῳ καταμαργέων ἐνεῖκε τὸν Θεμι-
 στοκλῆα, τὴν ἐς Λακεδαίμονα ἀπῆλιν προφέρων, ὥς διὰ
 40 τὰς Ἀθήνας ἔχει τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαίμονίον,
 ἀλλ' οὐ δι' ἐωυτόν. (2) Ὁ δὲ, ἐπεῖτε οὐκ ἐπαύετο
 ταῦτα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε, « οὕτω ἔχει τοι· οὐτ'
 ἂν ἐγὼ ἔδων Βελβιντίας ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρτι-
 τέων, οὐτ' ἂν σὺ, ὦνθρωπε, ἔδων Ἀθηναῖος. » Ταῦτα
 45 μὲν νυν ἐς τοσούτου ἐγένετο.

CXXVI. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος ἀνὴρ ἐν Πέρ-
 50 σῃσι λόγιμος καὶ πρόσθε ἔδων, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιικῶν
 καὶ μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἑξ μυριάδας στρατοῦ
 τοῦ Μαρδονίου ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλέα μέχρι
 τοῦ πόρου. (3) Ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ ὀπίσω
 πορευόμενος κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο, ἅτε Μαρδο-
 νίου τε χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίῃν τε καὶ Μακεδο-
 νίην καὶ οὐδὲν κω κατεπεύγοντος ἦκειν ἐς τὸ ἄλλο στρα-
 τόπεδον, οὐκ ἔδωκεν ἐντυχὼν ἀπεστεῖναι Ποτιδαίηται

CXXII. Postquam Delphos primitias miserunt Græci, communi omnium nomine interrogarunt deum, an suffi-
 cientes et gratas accepisset primitias. Quibus ille respon-
 dit, a cæteris quidem; nec vero ab Æginetis: sed ab his
 repetiit præmium quod illis ob rem ad Salamina bene ges-
 tam tributum fuisset. (2) Quo audito, Æginetæ dedica-
 runt aureas stellas tres, quæ super æneo malo stant in an-
 gulo proxime Cæsi craterem.

CXXIII. Post prædæ distributionem in Isthmum naviga-
 runt Græci, virtutis præmium tributuri ei e suorum nu-
 mero, qui in hoc bello præ cæteris illud commeruisset.
 (2) Postquam vero eo pervenerunt duces, et calculos inter
 se ad Neptuni aram distribuerunt, primum et secundum
 suo iudicio designaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum
 posuit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudicans:
 quod autem ad secundas partes pertinet, plerique calculi
 in Themistoclem consenserunt. (3) Itaque illi singula ha-
 buere suffragia: Themistocli autem longe pleraque suffra-
 gia secundas tribuerunt partes.

CXXIV. Id iudicium duces quidem Græci ob invidiam
 ratum habere noluerunt, sed re in iudicata suam quisque
 in civitatem discessit: verumtamen Themistocles per uni-
 versam Græciam ut Græcorum longe prudentissimus præ-
 dicatus celebratusque est. (2) Quoniam vero, licet victor,
 non tamen honore adfectus erat ab his qui pugnae ad Sala-
 minem fuerant socii; protinus post hæc Lacedæmonem se
 contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum
 receperunt Lacedæmonii, et eximio honore adfecerunt. (3)
 Nam Eurybiadi quidem primum decrevere præmium, olea-
 gineam coronam: prudentiæ vero et dexteritatis præmium
 Themistocli tribuerunt, oleagineam hunc pariter coronam.
 Præterea curru eum donarunt, pulcherrimo qui Spartæ
 erat: (4) et egregie collaudatum prosequuti sunt abeuntem
 delecti trecenti Spartanorum, hi qui Equites vocantur, us-
 que ad Tegeatarum fines. Est autem Themistocles unus
 ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spartani ita
 publice sint prosequuti.

CXXV. Ut autem Lacedæmone Athenas venit, ibi tunc
 Timodemus, Aphidnensis, qui de numero inimicorum ejus
 erat, cæterum non ex illustribus viris homo, invidia insa-
 niens, obtreclavit Themistocli; exprobransque ei quod La-
 cedæmonem se contulisset, aiebat, Atheniensium gratia
 Lacedæmonios eum honore illo esse prosecutos, non ipsius
 gratia. (2) Quod ubi passim dictitare non desit Timode-
 mus, Themistocles ei ait: « Ita tibi se res habet: nec ego,
 si Belbinita essem, ita honoratus fuisset a Lacedæmoniiis;
 nec tu, homo, si esses genere Atheniensis. » Et hæc facta
 quidem hactenus.

CXXVI. Interim Artabazus, Pharnacis filius, jam ante
 spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plateensi pugna
 magis etiam nobilitatus, cum sexaginta militum millibus
 de eo exercitu quem Mardonius sibi selegerat, regem usque
 ad fretum deduxit. (2) Postquam rex in Asia fuit, Artaba-
 zus vero retrogressus circa Pallenem versabatur; quum
 Mardonius in Thessalia et Macedonia hiemaret, nec opus
 esset ut ipse cum reliquo exercitu se conjungere propera-
 ret; rem sese indignam iudicavit, quum in Potidaeas in-

μη οὐκ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. (3) Οἱ γὰρ Ποτι-
 δαιῆται, ὡς βασιλεὺς παρεξηλάκεε καὶ ὁ ναυτικός
 τοῖσι Πέρσῃσι οὐχώκεε φεύγων ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, ἐκ
 τοῦ φανεροῦ ἀπέσταςαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ
 ὅλλοι οἱ τῇ Παλλήνῃ ἔχοντες.

CXXVII. Ἐνθαῦτα δὲ Ἀρτάβαζος ἐπολιόρχεε
 τὴν Ποτιδαίαν. Ὑποπτεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους
 ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλέως, καὶ ταύτην ἐπολιόρχεε· εἶχον
 δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐξανα-
 10 στάντες ὑπὸ Μακεδόνων. (2) Ἐπεὶ δὲ σφεας εἶλε
 πολιορκεῶν, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην, τὴν δὲ
 πόλιν παραδιδὼι Κριτοβούλῳ Τορωναίῳ ἐπιτροπεύειν
 καὶ τῇ Χαλκιδικῇ γένει, καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκι-
 δέες ἔσχον.

CXXVIII. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος τῇ
 Ποτιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε, προσέχοντι δὲ οἱ
 προθύμως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος ὁ τῶν Σχιω-
 ναίων στρατηγός, θντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ
 20 ἔχω εἶπαι (οὐ γὰρ ὦν λέγεται), τέλος μέντοι τοιάδε
 ἐγένετο· (2) ὅπως βιβλίον γράψαις ἢ Τιμόξεινος ἐθέλων
 παρ' Ἀρτάβαζον πέμψαι ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξει-
 νον, τοξεύματος παρὰ τὰς γλυφίδας περιελίξαντες καὶ
 περῶσαντες τὸ βιβλίον ἐτόξευον ἐς συγχείμενον χωρίον.
 (3) Ἐπαίσιος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξεινος προδιδούς τῇ
 25 Ποτιδαίᾳ· τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος ἐς τὸ συγχείμε-
 νον, ἀμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου βάλλει ἀνδρὸς Ποτι-
 δαιήτων τῶν ὤμων, τὸν δὲ βληθέντα περιέδραμε δμιλος,
 οἷα φιλεῖ γίνεσθαι ἐν πολέμῳ, οἱ αὐτίκα τὸ τόξευμα
 λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βιβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς
 30 στρατηγοὺς· παρῇν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων
 συμμαχίῃ. (4) Τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι
 τὸ βιβλίον καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίης ἔδοξε
 μὴ καταπλῆξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ τῆς Σχιωναίων
 πόλιος εἵνεκεν, μὴ νομιζοίατο εἶναι Σχιωναῖοι ἐς τὸν
 35 μετέπειτα χρόνον αἰεὶ προδόται. Ὁ μὲν δὲ τοιοῦτ' αὖ
 τρόπῳ ἐπαίσιος ἐγένετο.

CXXIX. Ἀρταβάζῳ δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγεγό-
 νεσαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἀμπωτις τῆς θαλάσσης με-
 γάλῃ καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι
 40 τέναγος γενόμενον παρήϊσαν ἐς τὴν Παλλήνην. (2)
 Ὡς δὲ τὰς δύο μὲν μοῖρας διωδοικορήκεσαν, εἶτι δὲ τρεῖς
 ὑπόλοιποι ἔσαν, τὰς διεληθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ
 Παλλήνῃ, ἐπῆλθε πλημυρίς τῆς θαλάσσης μεγάλη,
 45 ὅση οὐδαμὰ κω, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις
 γενομένη. (3) Οἱ μὲν δὲ νέειν αὐτῶν οὐκ ἐπιστάμενοι
 διεφθείροντο, τοὺς δὲ ἐπισταμένους Ποτιδαῖται ἐπι-
 πλώσαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. (4) Αἴτιον δὲ λέγουσι
 Ποτιδαῖται τῆς τε ῥηχίης καὶ τῆς πλημυρίδος καὶ τοῦ
 50 Περσικοῦ πάθος γενέσθαι τόδε, ὅτι τοῦ Ποσειδώνος
 ἐς τὸν νῆον καὶ τὸ ἀγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἡσέθη-
 σαν οὕτοι τῶν Περσῶν οἵπερ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
 θαλάσσης. Αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες εὖ λέγειν ἔμοιγε
 δοκέουσι. (5) Τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτά-

cidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem
 redigeret. (3) Etenim Potidaeatæ, postquam rex fines co-
 rum erat prætergressus, et classis Persarum a Salamine
 fuga se receperat, ex professo defecerant a barbaris, par-
 titerque reliqui Pallenem incolentes.

CXXVII. Potidæam igitur tunc Artabazus oppugnavit.
 Suspiciatus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri,
 Olynthum quoque simul oppugnavit. Tenebant eam tunc
 Bottiæi, qui e Thermæo sinu a Macedonibus fuerant ejeti.
 (2) Quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos jugu-
 lavit; urbem autem Chalcidicæ genti tradidit, eique Cri-
 tobulum Toronæum præfecit. Atque ita Olynthum Chal-
 cidenses habuere.

CXXVIII. Hac expugnata, curam omnem Artabazus in
 Potidæam intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de
 proditione egit Timoxenus, dux Scionæorum. Hic qua via
 initio usus sit, dicere non possum; nec enim memoratur :
 sed postremo res accidit hujusmodi : (2) quoties litteras mit-
 tere aut Timoxenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad
 Timoxenum, epistolam circum sagittæ crenas circumvolve-
 bant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de quo inter eos
 convenerat, mittebant. (3) Sed proditiōnis Potidææ com-
 pertus est Timoxenus. Etenim Artabazus, sagitta versus
 destinatum locum emissa, a scopo aberrans, humerum
 ferit civis Potidæatæ. Et adcurrēns hominum turba, ut
 fieri in bello solet, vulneratum circumstat; qui sagittam
 prehēdentes, ut epistolam animadverterunt, protinus ad
 duces deferunt : aderant vero etiam ex aliis Pallenensibus
 socii. (4) Ubi autem legerunt duces epistolam, auctorem-
 que cognoverunt proditiōnis, visum est eis crimine pro-
 ditiōnis non affligere Timoxenum, civitatis Scionæorum
 gratia, ne in posterum omne ævum proditores esse existi-
 marentur Scionæi. Et ille quidem hoc modo compertus
 est.

CXXIX. Inde postquam tres menses Artabazus in oppu-
 gnanda Potidæa erat occupatus, accidit ingens maris reces-
 sus, et is quidem in longum admodum tempus : et barbari,
 locum videntes vadosum factum, in Pallenem transire in-
 stituerunt. (2) Ut vero duas viæ emensi erant partes, et
 tres partes adhuc reliquæ erant, quas transire oportebat
 priusquam in Pallenem pervenirent, supervenit accessus
 maris tantus, quantus numquam antea, ut quidem indigenæ
 dicunt, fuerat, licet sæpe magnus accidat. (3) Itaque
 quicumque ex illis nandi erant imperiti, perierunt; qui
 vero natāre poterant, hos Potidæatæ navigiis persecuti in-
 teremerunt. (4) Caussam autem hujus æstus et exundatio-
 nis calamitatisque Persarum hanc fuisse aiunt Potidæatæ,
 quod hi iidem Persæ, qui mari perierunt, in Neptuni tem-
 plum et simulacrum, quod in suburbio est, implia facinora
 admisierant : quam caussam illi ex rei veritate adlegare
 mihi videntur. (5) Superstitēs Artabazus in Thessaliam ad

βαζος ἐς Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμφαντες βασιλέα οὕτω ἐπρήξαν.

CXXX. Ὁ δὲ ναυτικός ὁ Ξέρξης περιγεγόμενος, ὡς προσέμιξε τῇ Ἀσίῃ φεύγων ἐκ Σαλαμίνης καὶ βα-
 5 σιλέα τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθμευσε ἐς Ἀβυδον, ἐχειμέρισε ἐν Κύμῃ. (2) Ἐαρος δὲ ἐπιλάμ-
 φαντος πρώτος συνελέγετο ἐς Σάμον αἱ δὲ τῶν νεῶν καὶ ἐχειμέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖνες ἐπεβάτευον. Στρατιῆγοι δὲ σφί ἐπῆλθον Μαρδόντης
 10 τε ὁ Βαγαίου καὶ Ἀρταύτης ὁ Ἀρταχαιῶν συνήρχε δὲ τούτοις καὶ ἀδελφιδεὸς αὐτοῦ Ἀρταύτew προσελομέ-
 νου Ἰθαμίτῃς. (3) Ἄτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προσήσαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἐσπέρης, οὐδ' ἐπηνάγκαζε οὐδὲ εἶς, ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι ἐφύλασσον τὴν
 15 Ἰωνίην μὴ ἀποστῇ, νέας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριη-
 κοσίας. (4) Οὐ μὲν οὐδὲ προσεδέκοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλεύσεσθαι ἐς τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσειν σφί τὴν
 ἐωυτῶν φυλάσσειν, σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίω-
 ξαν φεύγοντας ἐκ Σαλαμίνης, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσ-
 20 σοντο. Κατὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσωμένοι ἕσαν τῷ θυμῷ, πεζῇ δὲ ἐδόκειον πολλὸν κρατήσιν τὸν Μαρ-
 δόνιον. (5) Ἐόντες δὲ ἐν Σάμῳ ἅμα μὲν ἐβουλεύοντο εἰ τι δυνάτατο κακὸν τοὺς πολεμίους ποιέειν, ἅμα δὲ
 καὶ ὠτακούστων ὁκνη πείσεται τὰ Μαρδονίου πρῆ-
 25 γματα.

CXXXI. Τοὺς δὲ Ἕλληνας τότε ἔαρ γινόμενον ἡγεῖρε καὶ Μαρδόνιος ἐν Θεσσαλίῃ ἑὼν. Ὁ μὲν δὴ πεζὸς οὐκ οὐκ συνελέγετο, ὁ δὲ ναυτικός ἀπῆκετο ἐς Αἰγίνα, νέες ἀριθμὸν δέκα καὶ ἑκατόν. (2) Στρατηγὸς δὲ καὶ
 30 ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρως τοῦ Ἡγησιῶου τοῦ Ἰπποκρατίδew τοῦ Λευτυχίδew τοῦ Ἀναξίλwου τοῦ Ἀρχιδόμου τοῦ Ἀναξανδρίδew τοῦ Θεοδόμου τοῦ Νικάνδρου τοῦ Χαρόδου τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πολυδέκτες τοῦ Πιρυνίου τοῦ Εὐρυφώντος τοῦ Προκλέος τοῦ Ἀρι-
 35 στοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, ἑὼν τῆς ἐτέρας οἰκίης τῶν βασιλέων. (3) Οὗτοι πάντες, πλὴν τῶν ὄντων τῶν μετὰ Λευτυχίδew πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι βασιλεῖς ἐγένοντο Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἑστρατιῆγες Ξάνθιππος ὁ Ἀρί-
 40 φρονος.

CXXXII. Ὡς δὲ παρεγένοντο ἐς τὴν Αἰγίνα πᾶ-
 45 σαι αἱ νέες, ἀπῆκοντο Ἰωνῶν ἄγγελοι ἐς τὸ στρατόπε-
 δον τῶν Ἑλλήνων, οἱ καὶ ἐς Σπάρτην ὀλίγῳ πρότερον τούτων ἀπικόμενοι ἐβόοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν
 50 τὴν Ἰωνίην· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδew ἦν. (2) Οἱ στασιῶται σφίσι γινόμενοι ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ Χίου τυράννῳ, ὄντες ἀρχὴν ἐπὶ ἐπι-
 βουλεύοντες δὲ ὡς φανεροὶ ἐγένοντο ἐξενέικαντος τὴν ἐπιχειρήσιν ἐνὸς τῶν μετεχόντων, οὕτω δὲ οἱ λοιποὶ
 55 ἐξ ἐόντες ὑπέξισχον ἐκ τῆς Χίου καὶ ἐς Σπάρτην τε ἀπῆκοντο καὶ δὴ καὶ τότε ἐς τὴν Αἰγίνα, τῶν Ἑλλή-
 νων δεόμενοι καταπλῶσαι ἐς τὴν Ἰωνίην. (3) Οἱ προήγαγον αὐτοὺς μόγις μέχρι Δήλου· τὸ γὰρ προσω-
 τέρω πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἕλλησι οὕτε τῶν γόρων

Mardonium reduxit. Hæc igitur fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

CXXX. Classis quæ supererat Xerxis, postquam fuga ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et exercitum e Chersoneso Abydum trajecit, Cumæ hiemavit. (2) Adpetente autem vere ad Samum maturavit convenire, ubi etiam pars navium hiemaverat. Propugnatorum in iis major pars Persæ erant et Medi: duces autem eis advenere Mardontes Bagæi filius, et Artayntes Artachæi: quibus etiam collega adfuit Ithamitres, fratris filius Artayntæ, ab ipso adscitus. (3) Hi vero, quoniam magnam cladem erant passi, ulterius occidentem versus non moverunt, neque eos quisquam ad ulterius progrediendum cogeat: sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne deficeret: habebant autem naves, una cum Ionicis, trecentas. (4) Nec vero Græcos existimabant in Ioniam moturos, sed satis habituros suam custodire terram: quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fugientes non essent persecuti, sed libenter discessissent. Igitur mari quidem fracti animis barbari erant: terra vero longe hostibus superiorem fore Mardonium existimabant. (5) Itaque ad Samum hærentes, partim quidem consultabant si quid mali adferre possent hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant quis futurus esset exitus rerum a Mardonio gerendarum.

CXXXI. Græcos vero et ver adpetens excitavit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris quidem Græcorum exercitus nondum erat coactus, classis vero Æginam se contulit, naves numero centum et decem. (2) Dux et imperator classis erat Leotychides, ex altera regum familia; cui pater fuit Menares, avus Hegesilaus; reliqui majores hoc ordine, Hippocratides, Leotychides, Anaxillaus, Archidamus, Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus, Eunomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles, Aristodemus, Aristomachus, Cleodæus, Hyllus, Hercules: (3) qui omnes, exceptis duobus, quos proxime post Leotychidem commemoravi, reges fuerant Spartæ. Atheniensium vero dux erat Xanthippus, Ariphronis filius.

CXXXII. Ut naves omnes Æginæ adfuere, venerunt Græcorum in castra legati Ionum. Qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes Lacedæmonios ut Ioniam liberarent; quorum in numero etiam Herodotus fuit, Basilidæ filius. (2) Hi inter se conjuraverant, omnino septem numero, de interficiendo Strattide, Chii tyranno, postquam vero patefacta conspiratio est, uno ex conjuratis consilium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se receperunt, et Spartam primum, tunc vero illo tempore etiam Æginam venerunt, orantes Græcos ut in Ioniam navigarent: (3) sed ægre ab his impetrarunt, ut Delum usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant Græci. quoniam et locorum

δοῦσι ἐμπεύροις, στρατιῆς τε πάντα πλέα ἰδοῦσαι εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἠπιστάτο δοῆναι καὶ Ἡρακλῆας στήλας ἴσον ἀπέχειν. (4) Συνέπιπτε δὲ τοῦτο ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀνωτέρω Σάμου μὴ τολμᾶν καταπλῶσαι καταρρωδηκότας, τοὺς δὲ Ἕλληνας χρητίζοντων Χίων τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατωτέρω Δήλου. Οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφειων.

CXXXIII. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες ἔπλων ἐς τὴν Δῆλον, Μαρδόνιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. 10 Ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμώμενος ἔπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπέα γένος, τῷ οὐνόμα ἦν Μῦς, ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν χρῆσόμενον ἐλθεῖν, τῶν οἷά τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι. (2) Ὅ τι μὲν βουλόμενος ἐκμαθέειν πρὸς τῶν χρηστηρίων ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω 15 φράσαι· οὐ γὰρ ὧν λέγεται· δοκέω δ' ἐγὼγε περὶ τῶν παρεόντων καὶ οὐκ ἄλλων περὶ πέμψαι.

CXXXIV. Οὗτος δὲ Μῦς ἐς τε Λεβιάδειαν φαίνεται ἀπικόμενος καὶ μισθῷ πείσας τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον, καὶ ἐς Ἄβας τὰς Φοικεύων 20 ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. (2) Καὶ δὲ καὶ ἐς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπικετο, τοῦτο μὲν τῷ Ἰσμενίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο (ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱροῖσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι), τοῦτο δὲ ξεινόν τινα καὶ οὐ Θηβαίων χρήμασι πείσας κατεκοίμησε ἐς Ἄμ- 25 φιάρων. (3) Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτόθι διὰ τὸδε· ἐκέλευσε σφας δ' Ἀμφιάρεως διὰ χρηστηρίων ποιούμενος δόκτερα βούλονται ἐλέσθαι τούτων, ἐνυτῶ ἢ ἄτε μάντι χρεῖσθαι ἢ ἄτε συμμαχῶ, τοῦ ἐτέρου ἀπεγομένου· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἶλοντο εἶναι. 30 Διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ αὐτόθι ἐγκατακοιμηθῆναι.

CXXXV. Τότε δὲ θῶμά μοι μέγιστον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων, εἶθαι δὲ τὸν Εὐρωπέα Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια, καὶ ἐς τοῦ 35 Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. (2) Τοῦτο δὲ τὸ ἱρὸν καλεῖται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεὶ ἀγχοτάτῳ Ἀχραιφίνης πόλιος. Ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεῖτε παρελθεῖν τὸν καλούμενον τοῦτον Μῦν, ἐπεσθαι οἱ τῶν ἀστῶν αἰρετοὺς ἄν- 40 δρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ὡς ἀπογραφόμενους τὰ θεσπίειν ἐμελλε, καὶ πρόκατε τὸν πρόμαντιν βαρβάρῳ γλώσση χρᾶν. (3) Καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεσθαι ἀκούοντας βαρβάρου γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅ τι χρῆσονται τῷ παρεόντι 45 πρήγματι· τὸν δὲ Εὐρωπέα Μῦν ἐξαρκάσαντα παρ' αὐτῶν τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ προφήτεως γράφειν ἐς αὐτήν, φάναι δὲ Καρίῃ μιν γλώσση χρᾶν, συγγραφέα μιν δὲ οἶχεσθαι ἀπίοντα ἐς Θεσσαλίην.

60 CXXXVI. Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅ τι δὴ ἦν λέγοντα τὰ χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἔπεμψε ἄγγελον ἐς Ἀθήνας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω ἄνδρα Μακεδόνα, ἅμα μὲν ὅτι προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν (Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντειο δὲ θυγατέρα, Βουδά-

essent imperiti, et hostilium copiarum omnia esse plena existimarent. Samus autem eis æque longe atque Herculis columnæ abesse videbatur. (4) Simul vero accidit, ut nec barbari, metu perculsi, ultra Samum versus occidentem navigare auderent; nec Græci, quamvis sollicitati a Chiis, ultra Delum versus orientem. Ita quæ in medio utrorumque erant, ob illorum metum in tuto fuerunt.

CXXXIII. Dum Græci in Delum navigant, Mardonius adhuc in Thessalia in hibernis fuit. Inde autem ad consulenda oracula misit virum genere Europensem, cui nomen erat Mys; dato homini mandato, ut quaquaversum iret, et quorumcumque oraculorum explorare effata posset, ea consuleret. (2) Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere ex oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirmare equidem non possum; nec enim memoratur: sed misisse eum puto, de rebus præsentibus, non de aliis, consulturum.

CXXXIV. Hunc Myn constat et Lebadeam venisse, ibique mercede corrupto viro indigena, ad Trophonium descendisse; et Abas item pervenisse, quæ in Phocide sunt, ad oraculum. (2) Idem quum prius Thebas venisset, non modo Ismenium Apollinem consuluit; ubi, sicut Olympiæ, ex victimis responsa dei petuntur; verum etiam, homine externo, non Thebano, pecunia corrupto, in Amphiarai templo pernoctavit. (3) Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud consulere, hanc ob causam: edito responso jusserat eos Amphiaræus, duorum utrum vellet eligere, ut aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio, altero autem abstinerent; et illi hoc elegerant, ut armorum ipsis esset socius. Hanc ob causam nulli homini Thebano fas est in illius templo pernoctare.

CXXXV. Istud vero, quod narrant Thebani, maxime mihi mirum accidit: eundem quippe Europensem Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus esset oracula, etiam ad Ptoi Apollinis fanum venisse. (2) Vocatur quidem id fanum Ptoum, est autem Thebanorum, situm supra Copaidem lacum ad montem, proxime Acræphiam oppidum. Ad hoc templum quum venit hic Mys (latine Mus) nominatus, comitatos eum esse aiunt tres viros publice ad hoc delectos, scripto consignaturos responsum quod redditurus esset deus: prophetam vero protinus barbara locutum esse lingua, (3) ut stuperent comites Thebani, barbarum sermonem loco Græci audientes, nescirentque quid in præsentī facerent: Europensem autem Myn, quam illi secum attulerant tabellam, eis eripuisse, in eaque hæc quæ propheta pronuntiaverat, conscripsisse; dixisse autem, Cario sermone usum illum esse; deinde, his scripto consignatis, discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

CXXXVI. Mardonius, perlectis oraculorum responsis, quæ qualia fuerint nescio, post hæc legatum Athenas misit Alexandrum, Amyntæ filium, Macedonem, partim quoniam adfinitate huic juncti erant Persæ; Alexandri enim sororem Gygæam, Amyntæ filiam, Bubares Persa habuit in

ρῆς ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγγεγόνες Ἀμύντης δ' ἐν τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος, τῷ δὲ ἐκ βασιλείας τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάβανδα πόλις μεγάλη νέμεσθαι, ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος πυθόμενος ὅτι πρόξενός 6 τ' εἴη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος ἐπεμπε. (2) Τοὺς γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκει μάλιστα προσκτῆσθαι, ληόν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἀλκιμον, τὰ τε κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κατεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἥπιστάτο. Τούτων δὲ 10 προσγενομένων κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσσης κρατῆσαι, τὰ περ ἂν καὶ ἦν· περὶ τὴν ἐδόκει πολλὸν εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατ' ὑπερθε οἱ τὰ πρήγματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. (3) Τάχα δ' ἂν καὶ τὰ χρηστήρια ταῦτα οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμμαχον τὸν 15 Ἀθηναίων ποιεέσθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος ἐπεμπε.

CXXXVII. Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκκης ἐστὶ ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρώπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοῦς τῶν Τημένων ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοί, Γαυά- 20 νης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίκκης, ἐκ δὲ Ἰλλυρίων ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπῆκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν. (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτευσον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βοῦς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης τὰ λεπτά τῶν προβάτων. (3) 25 Ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μόνον ὁ δῆμος. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως αὐτὴ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. Ὅπως δὲ ὀππῷτο ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητός, τοῦ Περδίκκew, διπλήσιος ἐγένετο αὐτὸς ἐωυτοῦ. Ἐπεὶ δὲ αἰεὶ τούτῳ 30 ἐγένετο, εἶπε πρὸς τὸν ἀνδρα τὸν ἐωυτῆς. (4) Τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσήλαε αὐτίκα ὡς εἴη τέρας καὶ φέροι ἐς μέγα τι. Καλέσας δὲ αὐὸς θήτας προηγόρευε σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἐωυτοῦ. Οἱ δὲ τὸν μισθὸν ἔφασαν δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες οὕτω ἐξίεναι. (5) Ἐνθαῦτα 35 ὁ βασιλεὺς τοῦ μισθοῦ περὶ ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκῃν ἐς τὸν οἶκον ἐσέγων ὁ ἥλιος, εἶπε θεοβλαβὴς γενόμενος, « μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμῶν ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι, » δέξας τὸν ἥλιον. (6) Ὁ μὲν δὲ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἔστασαν ἐκπεπληγμέ- 40 νοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα· ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας τάδε, « δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοίς, » περιγράφει τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον, περιγράφας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου, ἀπαλλάσσετο αὐτὸς τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου.

45 CXXXVIII. Οἱ μὲν δὲ ἀπῆλθον, τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρέδρων ὅλῳ τι χρῆμα ποιήσῃε ὁ παῖς καὶ ὡς σὺν νόμῳ ἐκείνων ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ δυνυθεὶς πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας. (2) Ποταμοὺς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ 50 γόρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι σωτήρι. Οὗτος, ἐπεὶ τε διέβησαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρῦθη ὅστε τοὺς ἱππέας μὴ οἶους τε γενέσθαι διαβῆναι. (3) Οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἴκησαν πέλας τῶν κήπων

matrimonio, ex qua natus est Asiaticus Amyntas, de avo materno nomen gerens, quem rex magna urbe Phrygiae Alabandis donavit cum redditibus inde percipiendis : partim vero hac caussa Alexandrum Mardonius misit, quod audisset, hospitem Atheniensium eum esse et bene de illis meritum. (2) Hac enim maxime ratione se sibi adungere posse Athenienses existimavit, quos audiverat non minus numerosum, quam fortem, esse populum; et quas mari clades passi Persae erant, harum auctores Athenienses potissimum fuisse noverat. His autem sibi adjunctis, facile maris imperio se potiturum speravit; id quod etiam usu venturum fuerat; terra autem longe sibi videbatur esse superior : atque ita res suas rebus Graecorum superiores fore secum reputavit. (3) Fortasse vero etiam oracula hoc ei praeixerint, monuerintque eum ut Athenienses sibi socios conciliaret; hisque ille morem gerens Alexandrum miserit.

CXXXVII. Alexandri hujus septimus progenitor Perdicas ille fuit, qui Macedonum regno potitus erat tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes, Aeropos, et Perdicas, Argis in Illyriorum fines profugerant : ex Illyriis vero in superiorem Macedoniam transgressi, Lebeam oppidum pervenerant. (2) Ibi apud regem mercede serviebant; unus equos pascens; alter, boves; natus minimus, Perdicas, minores pecudes. (3) Fuerunt autem olim etiam reges pecuniae inopes, non solum populus : itaque regis uxor ipsa panem illis coquebat. Quoties vero coquebatur panis pueri mercenarii Perdicae, duplo major fiebat quam consentaneum erat. Ubi autem constanter hoc ita accidit, marito rem illa indicavit. (4) Quo audito, statim subit illius animus, esse hoc prodigium, quod ad magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos mercenarios jussit finibus suis excedere. Cui illi responderunt, justum esse ut accepta mercede abeant. (5) Ibi tunc rex, mercedis mentionem audiens, quum forte per caminum solis lumen in conclave incideret, divinitus mente captus, ait : « mercedem vobis ego dignam hanc persolvo, » solem monstrans. (6) Et Gauanes quidem et Aeropos, nati majores, hoc ut audire, attoniti steterunt : at puer, « Accipimus, ait, rex, quae nobis das; » et cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavimento conclavis circumscripsit, eoquo facto ter deinceps radios solis in sinum suum hausit, atque ita cum fratribus abiit.

CXXXVIII. Qui postquam abierant, unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod fecisset puer, quamque prouiderent fratrum natus minimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his auditis, ira correptus, equites nonnullos misit, qui illos insequerentur et interficerent. (2) Est autem in hac regione fluvius, cui posterius horum Argivorum virorum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluvius, postquam eum trajecerant Temenidae, ita auctus fluxit, ut transire equites non possent. (3) Illi vero in aliam Macedoniae regionem secesserunt, habitantque prope hortos qui di-

τῶν λεγομένων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου, ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα βόα, ἐν ἑκαστον ἔχον ἐξήκοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. (4) Ἐν τούτοις καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποις ἦλω, ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων. Ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κείται Βέρμιον οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμειώμενοι, ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην.

CXXXIX. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκου Ἀλέξανδρος ὧδε ἐγεγόνει· Ἀμύντῳ πατρὶς ἦν Ἀλέξανδρος, Ἀμύντης δὲ Ἀλέκτεω, Ἀλέκτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος, τοῦ δὲ Φιλίππου, Φιλίππου δὲ Ἀργαίου, τοῦ δὲ Περδίκκου ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. Ἐγεγόνει μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντῳ.

CXL. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε, (I.) « ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει, ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκε παρὰ βασιλέος λέγουσα οὕτω, (2) Ἀθηναῖοι τὰς ἀμαρτάδας τὰς ἐξ ἐκείνων ἐς ἐμὲ γενομένας πάσας μετήνιμι· νῦν τε ὧδε, Μαρδόνιε, ποιεῖς τοῦτο μὲν τὴν γῆν σφί ἀπόδος, τοῦτο δὲ ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐλίσθων αὐτοί, ἥντινα ἂν ἐθέλωσι, ἐόντες αὐτόνομοι· ἱρὰ τε πάντα σφί, ἦν δὴ βουλωνται γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνθρώπων, ὅσα ἐγὼ ἐνέπρῃσα. (3) Τούτων δὲ ἀπιγμένων ἀναγκαίως ἔχει μοι ποιεῖν ταῦτα, ἦν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται. Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε νῦν. Τί μαίνεσθε πολέμον βασιλεῖ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν περβαλοῖσθε, οὔτε οἷοί τέ ἐστε ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. (4) Εἶδετε μὲν γὰρ τῆς Ξέρξεω στρατηλασίας τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἔργα, πυνθά- νεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμοὶ ἐούσαν δύναμιν, ὥστε καὶ ἦν ἡμέας ὑπερβάλῃσθε καὶ νικήσητε, τοῦ περ ὑμῖν οὐδεμία ἐλπίς εἴ περ εὖ φρονέετε, ἄλλη παρέσται πολλὰ πλεονέχεια. (5) Μὴ ὦν βούλεσθε παρισεύμενοι βασιλεῖ στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θέειν δὲ αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν, ἀλλὰ καταλύσαθε. Παρέχει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι βασιλεὺς ταύτη ὥρμημένον. Ἔστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν δαιμιχίην συνθέμενοι ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. (II.) Μαρδόνιος μὲν ταῦτα, ὧ Ἀθηναῖοι, ἐνετείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίας τῆς πρὸς ὑμέας ἐούσης ἐξ ἐμεῦ οὐδὲν λέγω (οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμαθόιτε), προσχρηζῶ δὲ ὑμέων πείθεσθαι Μαρδονίῳ. (6) Ἐννορεῖ γὰρ ὑμῖν οὐκ οἰοίσι τε ἱσομένοισι τὸν πάντα χρόνον πολεμεῖν Ξέρξῃ· εἰ γὰρ ἐνώρεον τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ ἂν κοτε ἐς ὑμέας ἦλθον ἔχων λόγους τούτους· καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἡ βασιλείος ἐστὶ καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. (7) Ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω ὑπὲρ ὑμέων ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε φειρομένων. (8) Ἄλλὰ πείθεσθε· πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ βασιλεὺς γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας ἀπιεὶς ἐθέλει φίλος γενέσθαι. » Ἀλέξανδρος μὲν ταῦτα ἔλεξε.

cuntur Midæ, Gordiæ filii : quibus in hortis sponte nascuntur rosæ, quarum unaquæque sexaginta folia habet, et quæ odore præstant cæteris. (4) In eisdem hortis etiam Silenus captus erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons situs est, cui Berminus nomen, aditu difficilis ob aeris intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac regione potiti sunt, reliquam etiam Macedoniam sub potestatem suam redegerunt.

CXXXIX. Ab hoc igitur Perdicca Alexander ortus est hisce progenitoribus : Amyntas, cuius filius Alexander fuit, patrem habuit Alcetam ; Alcetæ pater fuit Aeropus ; Aeropi pater, Philippus ; Philippi, Argæus ; Argæi pater, Perdiccas is qui regno potitus est. Hi fueri Alexandri, Amyntæ filii, progenitores.

CXL. Postquam a Mardonio missus Alexander Athenas venit, tali usus est oratione : (I.) « Viri Athenienses, Mardonius hæc dicit. Nuncius mihi a rege venit in hæc verba : (2) Atheniensibus injuriam omnem mihi ab illis inlatam remitto ; quare tu hoc fac, Mardonie : et terram eorum illis redde, et ipsi præter hanc eligant aliam, quamcumque voluerint, et sui juris sunt : et templa omnia, quæ ego cremavi, tu illis instaura, si modo societatem mecum voluerint jungere. (2) Hic quum mihi nuncius advenerit, necessario hæc exsequi me oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vobis dico. Quid nunc insanientes arma fertis contra regem ? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. (4) Vidistis enim copiarum Xerxis multitudinem et res gestas ; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum : ita quidem, ut etiam nos superaretis et vincretis, (quod quidem, si bene sapitis, neutiquam speratis,) alius exercitus multis partibus numerosior adfuturus esset. (5) Nolite igitur, regi vos æquantes, terra privari vestra, et perpetuo in periculo de salute vestra versari : sed componite bellum. Potestis autem præclarissime illud componere, quum rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi, armorum societate sine fraude et dolo nobiscum contracta. (II.) Hæc, Athenienses, Mardonius ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea in vos benevolentia nihil dicam : nec enim nunc primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. (6) Perspectum enim habeo fieri non posse, ut vos perpetuo bellum geratis cum Xerxe : namque hoc si fieri posse a vobis intelligerem, numquam ad vos huiusmodi cum sermone venissem. Est enim regis potentia plus quam humana, et manus supra quam dici potest longa. (7) Quare nisi propere fœdus cum eo inieritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci cum eo volueritis, pollicetur ; timeo vobis, qui præ reliquis omnibus sociis maxime in via expositi estis, semperque soli perdimini, quippe terram incolentes quæ præ cæteris veluti inter duas acies media interjecta est. (8) At morem gerite ! etenim maximi vobis momenti res est, si rex magnus vobis solis ex omnibus Græcis peccata condonans, amicitiam vobiscum vult contrahere. » Hæc Alexandri fuit oratio.

CXLI. Λακεδαιμόνιοι δὲ πυθόμενοι ἤκειν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθήνας ἐς δημολογίην ἄγοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λόγων ὡς σφεας χρεῖων ἐστὶ ἕκαστα τοῖσι ἄλλοις Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε εἰδισαν μὴ δημολογήσῃσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. (2) Καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε δημοῦ σφῶν γίνεσθαι τὴν κατάστασιν· ἐπανεμένειν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἐμελλον Λακεδαιμόνιοι πύσεσθαι ἤκοντα παρὰ τοῦ βαρβάρου ἀγγέλον ἐπ' δημολογίῃ, πυθόμενοί τε πέμψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. Ἐπίτηδες ὦν ἐποίησαν, ἐνδείκνυμενοι τοῖσι Λακεδαιμόνιοις τὴν ἐσωτῶν γνῶμην.

CXLII. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ Σπάρτης ἀγγελοι, « ἡμέας δὲ ἐπεμψαν Λακεδαιμόνιοι δεησομένους ὑμέων μήτε νεώτερον ποιεῖν μηδὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα μήτε λόγους ἐνδέχεσθαι παρὰ τοῦ βαρβάρου. (2) Οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς οὔτε κόσμον φέρον οὐ τί γε ἄλλοις Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἤκιστα πολλῶν εἵκεν. Ἡγεῖρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς οὐδὲν ἡμέων βουλομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆς ὁ ἀγὼν ἐγένετο· νῦν δὲ φέρεται καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (3) Ἄλλως τε τούτων ἀπάντων αἰτίους γενέσθαι δουλοσύνης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους οὐδαμῶς ἀνασχετὸν, οἷτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθερώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζομένοισι μόντοι ὑμῖν συναχόμεθα, καὶ ὅτι καρπὸν ἐστερήθητε διζῶν ἤδη, καὶ ὅτι οἰκοφρόνησθε χρόνον ἤδη πολλόν. (4) Ἀντὶ τούτων δὲ ὑμῖν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλλονται γυναικὰς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀχρηστά οἰκετῶν ἐχόμενα πάντα ἐπιτρέψειν, ἔστ' ἂν ὁ πόλεμος ὅδε συνεστήκη. (5) Μηδὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἀναγνώσῃ, λελήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. Τούτῳ μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστὶ· τύραννος γὰρ ἐὼν τυράννῳ συγκατεργάζεται· ὑμῖν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοις ὡς βαρβάροις ἐστὶ οὔτε πιστὸν οὔτε ἀληθὲς οὐδέν. » Ταῦτα ἔλεξαν οἱ ἀγγελοι.

CXLIII. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ὑπεκρίναντο τάδε, « καὶ αὐτοὶ τοῦτο γε ἐπιστάμεθα, ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ ἡμῖν, ὥστε οὐδὲν δέεαι τοῦτο γε ὀνειδίζειν. (2) Ἄλλ' ὅμως ἐλευθερίας γλιχόμενοι ἀμυνόμεθα ὀβτῶς ὅπως ἂν καὶ δυνώμεθα. Ὁμολογήσῃσι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας πειρῶ ἀναπείθειν οὔτε ἡμεῖς πεισόμεθα. (3) Νῦν δὲ ἀπάγγελλε Μαρδονίῳ ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ τῇ καὶ νῦν ἔρχεται, μήποτε δημολογήσῃ ἡμέας Ξέρῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμμαχοῖσι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι καὶ τοῖσι ἥρωσι, τῶν ἐκείνους οὐδεμίαν ὅπιν ἔχων ἐνέπρησε τούς τε οἰκούς καὶ τὰ ἀγάλματα. (4) Σὺ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιοῦσδε μὴ ἐπιφαινεὸς Ἀθηναίοισι, μηδὲ δοκῶν χρηστὰ ὑπουργεῖν ἀθέμιτα ἔρδειν παραινέει· οὐ γὰρ σε βουλό-

CXLI. Lacedæmonii vero ut audire Alexandrum Athenas venisse persuasurum Atheniensibus ut fœdus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quæ prædixerant in fatis esse ut ipsi cum cæteris Doriensibus a Medis et Atheniensibus Peloponneso ejiciantur, vehementer timuerunt ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et proprio legatos Athenas mittere decreverunt. (2) Atque ita contigit, ut utrique simul in *senatum* introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moras traxerant, bene gnari rescituros Lacedæmonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos missuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedæmoniis declararent.

CXLII. Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem excipientes Spartani legati, in hunc modum sunt locuti: « Miserunt nos Lacedæmonii petituros a vobis, ne quid novarum rerum in Græcia moveatis, neque condiciones admittatis a Barbaro vobis oblatas. (2) Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem etiam Græcis omnibus, sed vobis maxime omnium, indignum et indecorum; idque multis de causis. Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis: et initio de vestra solum terra certamen fuit, nunc vero ad universam etiam pertinet Græciam. (3) Horum igitur omnium auctores Græcis, præter ea etiam servitutis fieri Athenienses, nullo modo foret tolerabile: quippe qui semper et jam a priscis temporibus palam libertatis auctores multis hominibus fuerunt. Quod autem vos præ cæteris hoc bello preminini, et duorum jam annorum fructibus estis privati, et tamdiu jam domus et fortunæ vestræ eversæ jacent, condolemus vobiscum: (4) et propterea profidentur vobis recipiuntque Lacedæmonii et reliqui socii, alituros se uxores vestras et quidquid vestris in familiis ad bellum est inutile, quoad bellum hoc duraturum est. (5) Ne vero Alexander Macedo lævigato Mardonii sermone vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit; quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam præstat. At vos non facietis, si quidem recte sapitis; bene gnari, in barbaris nec fidem nec veritatem esse. » Hac Spartani legati dixerunt.

CXLIII. Athenienses vero Alexandro in hunc modum responderunt: « Ne nos quidem ignoramus, multis partibus majorem Medo, quam nobis, esse potentiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. (2) Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. (3) Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem via incedet, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis sedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. (4) Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenienses conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inservienti, ut nefaria facia-

μεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων παθεῖν ἰόντα πρό-
ξινόν τε καὶ φίλον. »

CXLIV. Πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο, πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους τάδε, « τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαιμονίους μὴ ὁμολογῆσωμεν τῷ βαρβάρῳ, κάρτα ἀνθρωπῆτιον ἦν. (2) Ἀτὰρ αἰσχυρῶς γε οἴκατε ἐξεπιστάμενοι τὸ Ἀθηναίων φρόνημα ἄρρωδῆσαι, ὅτι οὔτε χρυσὸς ἐστὶ γῆς οὐδαμῶθι τοσούτος οὔτε χώρη κάλλει καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι ἐθέλομεν ἂν μηδίσαντες καταδουλώσαι τὴν Ἑλλάδα. (3) Πολλὰ τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύοντα ταῦτα μὴ ποιέειν, μὴδ' ἦν ἐθέλωμεν, πρῶτα μὲν καὶ μέγιστα τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκήματα ἐμπερησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα, τοῖσι ἡμέας ἀναγκάως ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον ἢ περ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ, αὐτὶς δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἔδν θυμαῖόν τε καὶ ὁμόγλωσσον, καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἡθεὰ τε ὁμότροπα, τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ ἂν εὖ ἔχοι. (4) Ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγχάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ' ἂν καὶ εἰς περιῇ Ἀθηναίων, μηδαμὰ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξέρῃ. Ὑμέων μέντοι ἀγάμεθα τὴν πρόνοιαν τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσαν, ὅτι προεῖδετε ἡμέων οἰκοφθορημένων οὕτω ὥστε ἐπιθρέψαι ἐθέλειν ἡμέων τοὺς οἰκέτας. (5) Καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χάρις ἐκπεπλήρωται, ἡμεῖς μέντοι λιπαρήσομεν οὕτω ὅπως ἂν ἔχωμεν, οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὥς οὕτω ἐχόντων, στρατιὴν ὥς τάχιστα ἐκπέμπετε. (6) Ὡς γὰρ ἡμεῖς εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παρέσται ὁ βάρβαρος ἐσβαλὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα πύθηται τὴν ἀγγελίην ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν τῶν ἐκείνος ἡμέων προσεδέετο. (7) Πρὶν ὧν παρῆναι ἐκείνον ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προδωθῆσαι ἐς τὴν Βοιωτίην. » Οἱ μὲν ταῦτα ὑποκρινάμενων Ἀθηναίων ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην.

mus, nos horteris : nolumus enim tibi ingrati quidpiam accidere ab Atheniensibus, quum sis publicus hospes noster et amicus. »

CXLIV. Hæc quum Alexandro Athenienses respondissent, ad Lacedæmonios sermonem converterunt his verbis : « Quod verentur Lacedæmonii ne cum Barbaro nos societatem contrahamus, id vero admodum humanum est. (2) At turpiter utique hoc videmini vereri ; quum, quo pacto animati sint Athenienses, non ignoretis. Neque enim tanta auricopia usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertilitate ita præstans, ut ea accepta vellemus cum Medis facere, et Græciam redigere in servitutem. (3) Etenim multa et magna sunt, quæ nos, ne id faciamus, etiam si vellemus, prohibeant. Primum quidem, et maxime, deorum simulacra et templa cremata et solo æquata : quorum facinorum necessario, quibuscumque modis possumus, poenam repetere potius debemus, quam societatem contrahere cum eo qui hæc patravit. Deinde, quum Græcum omne genus consanguineum sit, et linguam et deorum sedes et sacra communia habeamus, et mores consimiles ; nefaria res foret, si horum proditores fierent Athenienses. (4) Denique scitote, si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus supererit Atheniensium, nunquam nos cum Xerxe societatem inituros. Vestram autem providam erga nos laudamus voluntatem ; quod nobis, quorum fortunæ eversæ sunt, ita prospicitis, ut nutrire familias nostras velitis. (5) Atque ita vestrum quidem expletum est beneficium : at nos tamen in hoc quosumus statu durabimus, nullam vobis molestiam exhibituri. Nunc vero, hæc quum ita sint, maturate ocyus exercitum mittere. (6) Nam, ut suspicamur, nulla interposita mora aderit Barbarus et terram nostram invadet, simulatque ei fuerit renunciatum, nihil nos eorum quæ a nobis petit facturos. (7) Itaque necesse est, ut, priusquam ille in Atticam venerit, nos ei in Bœotiam occurramus. » Hoc ab Atheniensibus accepto responso, Spartam rediere legati.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ENNATH.

(ΚΑΛΛΙΟΠΗ.)

I. Μαρδόνιος δὲ, ὡς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος τὰ
5 παρ' Ἀθηναίων ἐσήμνη, ὁρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίας ἦγε
τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. Ὅκου δὲ ἐκά-
στοτε γίνετο, τοὺτους παρελάμβανε. (2) Τοῖσι δὲ
Θεσσαλίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα
μετέμελε οὐδὲν, πολλῶν τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσῃν,
10 καὶ συμπρόεπεμψε τε Θώρηξ ὁ Ληρισαῖος Ξέρξεα φεύ-
γοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ φανεροῦ παρῆκε Μαρδόνιον ἐπὶ
τὴν Ἑλλάδα.

II. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ στρατὸς ἐν Βοιω-
τοῖσι, οἱ Θηβαῖοι καταλάμβανον τὸν Μαρδόνιον καὶ
15 συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ εἴη χῶρος ἐπιτη-
δεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐδὲ ἔων ἵεναι
ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἱζόμενον ποιέειν ὅπως ἀμαχητὶ
τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψεται. (2) Κατὰ μὲν
γὰρ τὸ ἰσχυρὸν Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας, ὥσπερ καὶ
20 πάρος ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαι
καὶ ἅπασιν ἀνθρώποισι· « εἰ δὲ ποιήσεις τὰ ἡμεῖς πα-
ραϊνέομεν », ἔφασαν λέγοντες, « ἔξεις ἀπόνως ἅπαντα
τὰ ἐκείνῳιν βουλευόμενα. (3) Πέμπε χρήματα ἐς τοὺς
δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλεσι, πέμπων δὲ τὴν
25 Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ σὰ φρο-
νέοντας ῥηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτῶν καταστρέ-
ψαι. »

III. Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον, ὁ δὲ οὐκ ἐπειθετο,
ἀλλὰ οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ἡμερος τὰς Ἀθήνας δεύτερα
30 ἑλέειν, ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἅμα δὲ πυρσοῖσι
διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἐόντι ἐν Σάρδισι
ὅτι ἔχοι τὰς Ἀθήνας. (2) Ὅς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς
τὴν Ἀττικὴν εὗρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐν τε Σαλα-
μῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι ἐν τε τῇσι νηυσὶ,
35 αἰρέει τε ἐρῆμον τὸ ἄστυ. Ἡ δὲ βασιλεὺς αἰρεῖσις ἐς
τὴν ὑστέρην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατηγὴν δεκάμηνος
ἐγένετο.

IV. Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο Μαρδόνιος, πέμ-
πει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδα ἄνδρα Ἑλλησπόντιον,
40 φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ
Μακεδὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθμευσε. (2) Ταῦτα
δὲ τὸ δεύτερον ἀπέσταλλε προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων
οὐ φιλίας γνώμας, ἐλπίσας δὲ σφας ὑπῆσειν τῆς ἀγνω-
μοσύνης ὡς δοριαλῶτου ἐούσης πάσης τῆς Ἀττικῆς
45 χώρης καὶ ἐούσης ἤδη ὑπ' ἐσωτῶν. Τούτων μὲν
εἴνεκεν ἀπέπεμψε Μουρυχίδα ἐς Σαλαμῖνα.

V. Ὁ δὲ ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν ἔλεγε τὰ
παρὰ Μαρδονίου. Τῶν δὲ βουλευτῶν Λυκίδης εἶπε

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER NONUS.

(CALLIOPE.)

(691, 692.)

I. Mardonius, ut ci Alexander, Athenis reversus, re-
sponsa renunciavit Atheniensium, movit e Thessalia, et
exercitum adversus Athenas ducere maturavit: quacumque
autem iter faciebat, inde semper adsumplis militibus exer-
citus auxit. (2) Et Thessalos eorum, quæ adhuc acta
erant, nihil poenituit, multoque etiam studiosius hi Persam
ad hanc expeditionem incitabant: et Thorax Larissæus,
qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc palam Mardo-
nium in Græciam transmisit.

II. Ubi vero progrediens exercitus in Boeotia fuit, ibi
tunc Mardonium Thebani retinuerunt, consulueruntque
ei, dicentes nullum esse locum magis idoneum ubi castra
poneret: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut
ibi manens operam daret quo sine pugna universam Græ-
ciam in potestatem redigeret. (2) Vi enim et armis subi-
gere Græcos, si concordēs sint, sicut adhuc fuerunt, cunctis
etiam hominibus esse difficile: « At tu, aiebant, si quod
nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia
in potestate tua habebis. (3) Mitte pecunias viris qui in
quibusque civitatibus principatum tenent: his donis in par-
tes divides Græciam; et eorum ope, qui tuas partes sequen-
tur, hos qui tecum non facient, facile evertes. »

III. Hæc illis suadentibus Mardonius non paruit; sed ve-
hemens illum cupido incesserat Athenas iterum capiendi,
partim stolidâ quadam ferocia ductum, partim quod ignium
ope per insulas accensorum cogitaret regi Sardibus versanti
significare, tenere sese Athenas. (2) Ubi vero in Atticam
pervenit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est,
sed plerosque in Salamine et in navibus esse audivit: ita-
que vacuam cepit urbem. Hæc quidem altera occupatio
Mardonii evenit decimo post mense quam a Xerxe prior
erat facta.

IV. Athenis quum esset Mardonius, iu Salaminem lega-
tum misit Murychiden, virum Hellespontium; qui easdem
Atheniensibus condiciones proponeret, quas Alexander Ma-
cedo ad illos pertulerat. (2) Quamquam enim jam antea
minime amicas Atheniensium acceperat sententias, iterum
tamen nunc misit, sperans illos a stolidâ superbia remissu-
ros, quum bello capta esset universa Attica, et in ipsius jam
esset potestate. Hæc causa Murychiden in Salaminem misit.

V. Qui quum ad senatum venisset, exposuissetque
Mardonii mandata; unus e senatoribus, Lycides, pro sen-

γνώμην ὥς οἱ ἐδόκεε ἀμεινον εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προφέρει, ἐξενεῖται ἐς τὸν δῆμον. (9) Ὁ μὲν δὲ ταύτην τὴν γνώμην ἀπεφάνετο, εἴτε δὲ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, 5 εἴτε καὶ ταῦτά οἱ ἐάνδανε· Ἀθηναῖοι δὲ αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, οἳ τε ἐκ τῆς βουλῆς καὶ οἱ ἐξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα καταλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχίδα ἀπέπεμψαν ἀσινέα. (3) Γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυνθάνονται τὸ γινόμενον αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων, διακελευσαμένη δὲ γυνὴ γυναικὶ καὶ παραλαβοῦσα ἐπὶ τὴν Λυκίδου οἰκίην ἤϊσαν αὐτοκέλες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα.

15 VI. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. Ἔως μὲν προσεδέχοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρήσόντα σφι, οἱ δὲ ἔμμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ σχολαίτερα ἐποίουν, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ ἐλέγτο εἶναι, οὕτω δὴ 20 ὑπεξεκομίσαντό τε πάντα καὶ αὐτοὶ διέβησαν ἐς Σαλαμῖνα, (2) ἐς Λακεδαίμονα τε ἐπεμψαν ἀγγέλους ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λακεδαιμόνιοις ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφῶν ἠντίασαν ἐς τὴν Βοιωτίην, ἅμα δὲ ὑπομνήσοντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρσης μεταβαλοῦσι δώσειν, προειπαί τε ὅτι εἰ μὴ ἀμυνεῖσι Ἀθηναῖοις, 25 ὡς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρὴν εὐρήσονται.

VII. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὠρταζόν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ σφι ἦν Ὑακίνθια, περὶ πλείστου δ' 30 ἦγον τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι, τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ δὴ ἐπάλξιας ἐλάμβανε. (2) Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἀγγελοι οἱ ἀπ' Ἀθηνῶν, ἅμα ἀγόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέλους καὶ ἐκ Πλαταιῶν, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, (I.) « Ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι λέγοντες ὅτι 35 ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μῆδων τοῦτο μὲν τὴν χώραν ἀποδιδόι, τοῦτο δὲ συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἰσῆ τε καὶ ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης, ἐθέλει δὲ καὶ ἄλλην χώραν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ δίδοναι, τὴν ἂν αὐτοὶ 40 ἐλώμεθα. (3) Ἡμεῖς δὲ Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέντες καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιεῦμενοι προδοῦναι οὐ καταινέσαμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα, καίπερ ἀδικούμενοι ὑπ' Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιτιμώμενοι τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι δημολογεῖν τῷ Πέρσῃ μᾶλλον 45 ἥπερ πολεμεῖν· οὐ μὲν οὐδὲ δημολογήσομεν ἐκόντες εἶναι. (4) Καὶ τὸ μὲν ἀπ' ἡμέων οὕτω ἀκίβδηλον ἐὼν νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. (II.) Ὑμεῖς δὲ ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην τότε ἀπικόμενοι μὴ δημολογήσωμεν τῷ Πέρσῃ, ἐπεὶτε ἐξέμαθετε τὸ ἡμέτερον φρόνημα σαφῶς, ὅτι 50 οὐδαμὰ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ διότι τεῖχος ἡμῖν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τελείῳ ἐστι, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποίεσθε, συνθέμενοι τε ἡμῖν τὸν Πέρσῃ ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν Βοιωτίην προδεύκατε, περιεῖδετέ τε ἐσβαλόντα ἐς τὴν Ἀττικὴν

tentia dixit, recte factum sibi videri, si acciperent conditionem a Murychide ipsis propositam, de eaque ad populum referrent. (2) Hanc ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardonio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuisset. Sed indignati Athenienses, quum seniores, tum qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circumstantes Lyciden lapidibus obruerunt, Hellespontium vero Murychiden dimiserunt incolumem. (3) Orto autem in Salamine propter Lycidem tumultu, quum rescivissent Atheniensium mulieres, quid rei esset, cohortatae invicem, et alia aliamprehendens, ultro aedes Lycidae petierunt, et uxorem ejus et liberos lapidibus obruerunt.

VI. Athenienses vero hac ratione in Salaminem trajece- rant. Quousque exspectabant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio venturum, in Attica manserunt: quum vero magis magisque in longum rem ducerent Lacedaemonii, et Mardonius, contra ipsos movens, jam in Boeotia esse diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ipsique in Salaminem transierunt. (2) Simul vero legatos Lacedaemonem miserunt, qui et de Lacedaemoniis, quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec secum in Boeotiam obviam ei occurrissent, conquererent, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis Persa, si ad illius partes transissent, pollicitus esset; denique praedicerent Lacedaemoniis, nisi auxilio venirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen aliquod inventuros esse malorum.

VII. Nempe festos dies tunc maxime agebant Lacedaemonii, Hyacinthia celebrantes, maximique faciebant rem divinam curare: simul vero etiam murum in Isthmo muniebant, isque jam lorica erat instructus. (2) Ut vero Lacedaemonem legati Athenienses pervenerunt, secum etiam Megarensium et Plateensium ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc modum verba fecere: (I.) « Miserunt nos Athenienses, dicentes: Medorum rex non modo terram nostram nobis reddit, verum nos aequa conditione sibi socios vult adjungere, sine dolo et fraude: atque etiam, praeter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerimus. (3) At nos Hellenium reverentes Jovem, remque indignam censentes prodere Graciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam injuria adfecti a Graecis proditique, et bene gnari longe nobis conducibilis esse societatem contrahere cum Persa, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. (4) Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Graeciae. (II.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persa pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Graciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isthmo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem rationem habetis Atheniensium; et, postquam vobis nobiscum convenit occursuros vos Persae in Boeotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atticam inva-

τὸν βάρβαρον. (6) Ἐς μὲν νυν τὸ παρεὸν Ἀθηναῖοι ὑμῖν μηνίσουσιν· οὐ γὰρ ἐποιήσατε ἐπιτηδέως. Νῦν δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἄμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκπέμπειν, ὡς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀττικῇ· 5 ἐπειδὴ γὰρ ἡμάρτομεν τῆς Βωιωτῆς, τῆς γε ἡμετέρας ἐπιτηδεύτατόν ἐστι ἐμμαχέσασθαι τὸ Θριάσιον πεδίον. »

VIII. Ὡς δὲ ἄρα ἤκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα, ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ 10 ἐς τὴν ἐτέρην. Τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίουν, ἐξ ἡμέρης ἐς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τὸν Ἴσθμόν ἐτείχεον σπουδῇ ἔχοντες πολλὴν πάντες Πελοποννήσιοι, καὶ σφί ᾤοντο πρὸς τέλος. (2) Οὐδ' ἔγω εἶπαι τὸ αἶτιον διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλε- 15 ξάνδρου τοῦ Μακεδόνα ἐς Ἀθήνας σπουδῇ μεγάλῃ ἐποιήσαντο μὴ μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην ἐποιήσαντο οὐδεμίαν, ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἴσθμός σφί ἐτετείχιστο καὶ ἐδόκειον Ἀθηναίων ἔτι δεσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπῆκετο ἐς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ ἔτι 20 ἀπετετείχιστο, ἐργάζοντο δὲ μεγάλως καταρρωδηκότες τοὺς Πέρσας.

IX. Τέλος δὲ τῆς τε ὑποκρίσεως καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρτιτῶν ἐγένετο τρόπος τοιοῦτος. Τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστάτης καταστάσεως μελλούσης ἔσεσθαι Χίλως 25 ἀνὴρ Τεγεάτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστον ξείνων, τῶν ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον. (2) Ἀκούσας δὲ ὁ Χίλος ἔλεγε ἄρα σφί τάδε, « οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι· Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων μὴ ἀρμύων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καί περ 30 τείχεος διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι κλεισιᾶδες ἀναπεπτεῖται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρσῃ. Ἄλλ' ἑσρακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δοῖται σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. » Ὁ μὲν σφί ταῦτα συνεβούλευε.

35 X. Οἱ δὲ φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον αὐτίκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι ἀπικμένοισι ἀπὸ τῶν πολλῶν, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πενταχιλίους Σπαρτιτῶν [καὶ ἐπὶ περὶ ἕκαστον τάξαντες τῶν εἰλωτῶν], Πausanίην τῷ Κλεομβρότῳ ἐπιτρέψαντες 40 ἐξάγειν. (2) Ἐγένετο μὲν νυν ἡ ἡγεμονία Πλειστάρχου τοῦ Λεωνίδου· ἄλλ' ὁ μὲν ᾤοντο ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψιός. Κλεομβρότος γὰρ ὁ Πausανίῳ μὲν πατὴρ, Ἀναξανδρίδῳ δὲ παῖς οὐκέτι περιῆν, ἄλλ' ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ τὴν στρατιὴν 45 τὴν τὸ τεῖχος δέμασαν μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τινὰ βίους ἀπέθανε. (3) Ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεομβρότος ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ διὰ τὸδε· θυομένη οἱ ἐπὶ τῇ Πέρσῃ ὁ ἥλιος ἡμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. (4) Προσαίρεται δὲ ἐκ τῶν Πausανίης Εὐρύανκτα τὸν Δω- 50 ριεῖος, ἄνδρα οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὲ σὺν Πausανίῃ ἐξεληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης.

XI. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρῃ ἐγεγόνεε, οὐδὲν εἰδοτάς περὶ τῆς ἐξόδου ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ἐν νόμῳ δὲ ἔχοντες ἀπαλλάσσεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ἐξου-

dentem non prohibuistis. (5) Habent igitur in praesentia Athenienses quod vobis succenseant: nec enim recte fecistis. At nunc vos hortantur, ut ocyus nobiscum emittatis exercitum, quo Barbarum excipiamus in Attica. Quoniam enim Boetiam in tempore non occupavimus, est quidem nostra in terra opportunissimus ad praelium faciendum locus, Thriasius campus. »

VIII. His auditis, ephori responsum in posterum diem distulerunt, tunc postero die insequentem, atque ita usque in decimum diem fecerunt, de die in diem moras facientes. Interea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isthmum munire pergebant, et opus jam proxime finem erat. (2) Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Macedo Athenas venisset, tanto studio impedire conati sint quominus Medorum partes amplecterentur Athenienses, nunc vero id prorsus non curarint, nullam aliam edere causam possum, nisi quod nunc munitum habuerunt Isthmum, nec se amplius indigere Atheniensibus existimarunt: quando vero in Atticam venit Alexander, nondum exstructus erat murus, sed opus etiam tunc faciebant, vehementer metuentes Persas.

IX. Ad extremum vero, ut et responsum legatis Lacedaemonii, et milites Atheniensibus auxilio mitterent, hac ratione effectum est. Prædie ejus diei quo ultimam apud ephoros audientiam habituri legati erant, Chilaus, civis Tegeates, qui in maxima præ aliis omnibus hospitibus auctoritate apud Lacedaemonios erat, ex ephoris sermonem omnem, quem habuerant Athenienses, audivit. (2) Quo audito, hæc illis Chilaus dixit: « Ita se res habet, Ephori: si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum Barbaro contraxerint societatem; valido licet muro per Isthmum ducto, magnæ tamen portæ apertæ sunt Persæ, quibus intrare in Peloponnesum possit. At morem Atheniensibus gerite, priusquam aliud illi consilium capiant, quod exitium ferat Græciæ. » Hoc ille Lacedaemoniis suasit.

X. Atque hi, re inter se deliberata, neque communicata cum legatis qui a civitatibus advenerant, e vestigio, noctu adhuc, quinque millia emisere Spartanorum [attributis cuique septem Helotis], mandato dato Pausaniæ, Cleombroti filio, ut illos educeret. (2) Erat quidem tunc rex Lacedaemoniorum Plistarchus, Leonidæ filius; sed hic adhuc puer erat, ille vero tutor hujus et frater patruelis. Neque enim in vivis adhuc fuit Cleombrotus, Pausaniæ pater, Anaxandridæ filius; sed postquam exercitum, qui murum exstruebat, ab Isthmo abduxerat, brevi interjecto tempore e vita discesserat. (3) Hac autem causa exercitum ab Isthmo Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra faciebat adversus Persam, sol obscuratus est in celo. (4) Collegam autem sibi Pausanias adscivit Euryanactem, Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi igitur cum Pausania Spartam sunt egressi.

XI. Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum prorsus ignari, adierunt ephoros, ipsi constitutum inter se habentes redire quisque suam in civitatem.

τοῦ ἑκαστος. (2) Ἐπελθόντες δὲ ἔλεγον τάδε, « ὑμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῆδε μένοντες Ὑακινθιά τε ἀγυεὶ καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἀδικούμενοι ὑπ' ὑμῶν, χήντι τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω ὅπως ἂν δύνωνται. (3) Καταλυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ στυγερὰ βασιλείας γινόμεθα, συστρατευόμεθα τῇ ἂν ἐκείνοι ἐξηγέωνται. Ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν μαθήσεσθε, ὁκοῖον ἂν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίῃ. » (4) Ταῦτα λέγοντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὅρκου καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὁρεστέῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους· ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. (5) Οἱ δὲ, ὡς οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον, ἐπειρόμενοι δὲ ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν, ὥστε ἐν θώματι γινόμενοι ἐπορεύοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δὲ σφί τῶν περὶοίκων Λακεδαιμονίων λογάδες πενταχισχιλίοι ὅπλιται τούτῳ τούτῳ ἐπορεύοντο.

XII. Οἱ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἡπείγοντο, Ἀργεῖοι δὲ ἐπεὶ τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι κήρυκα τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον ἐς τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδόνιῳ ὑποδεξάμενοι σχίσσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξίεναι. (2) ὅς ἐπεὶ ἀπίκετο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε, « Μαρδόνιε, ἐπεμψάν με Ἀργεῖοι φράσοντά τοι ὅτι ἐκ Λακεδαίμονος ἐξεληλύθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἰσχεῖν εἰσὶ Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξίεναι. Πρὸς ταῦτα τύγγανε εὖ βουλευόμενος. » Ὁ μὲν δὴ εἶπας ταῦτα ἀπαλλάσσετο ὀπίσω.

XIII. Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἐτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. Πρὶν μὲν νυν ἢ πυθέσθαι, ἀνεκώχευε ἐθέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι ποιήσουσι, καὶ οὕτε ἐπήμαινε οὕτε ἐσίνετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν σφέας. (2) ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἐμβολάσειν, ὑπεσχώρεε ἐμπήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ εἰ κού τι ὀρθὸν ἦν τῶν τειγέων ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχύσας. (3) Ἐξήλαυε δὲ τῶνδε εἵνεκεν, ὅτι οὕτε ἱππασίμῃ ἢ χώρῃ ἦν ἡ Ἀττικὴ, εἰ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν ὅτι μὴ κατὰ στεῖνον, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἰσχεῖν. Ἐβουλεύετο ὦν ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας συμβαλεῖν πρὸς πόλιν τε φίλῃ καὶ χώρῃ ἱππασίμῃ.

XIV. Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπεσχώρεε, ἥδη δὲ ἐν τῇ δόξῃ ἐόντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίῃ πρόδρομον ἄλλην στρατιὴν ἔχειν ἐς Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλοὺς. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ἐβουλεύετο, ἐθέλων, εἰ πως τούτους πρῶτον εἰλοι. (2) Ἦποσθ' ἔφασκε δὲ τὴν στρατιὴν ἦγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἦπος προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. Ἐς ταύτην δὴ ἑκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπικέτο.

XV. Μετὰ δὲ ταῦτα Μαρδόνιῳ ἦλθε ἀγγελίῃ ὡς

(2) Hos, ubi advenerunt, ita sunt adlocuti : « Vos igitur, Lacedæmonii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis et ludicra agitis, prodentes socios : Athenienses vero, a vobis injuria adfecti, et sociis destituti, cum Persa pacem component quocumque modo poterunt. (3) Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore : et cum Persis militabimus contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. » (4) Hæc quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito jurejurando, profectum esse exercitum, viderique jam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos : barbaros enim peregrinos (ξένους) vocabant. (5) Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent ; et, ubi rem totam cognoverunt, demirati factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes : et cum ipsis profecti sunt etiam ex pericæcis Lacedæmoniorum (*circum Spartam habitantibus*) selecta quinque militum millia gravis armaturæ.

XII. Hi dum ad Isthmum ire properant, Argivi, quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt exercitum cum Pausania Sparta egressum esse, præconem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus (*Græce hemerodromis*) quem reperire potuerant. (2) Qui ubi Athenas pervenit, hæc dixit : « Mardonie, miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex Lacedæmone egressam esse juventutem, nec Argivos cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc quod spectat, tu recte rebus tuis consule. » His dictis, ille reversus est.

XIII. Mardonius, hoc audito nuncio, non consultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam enim hunc nuncium accepisset, continuerat se ibi, cognoscere cupiens quid facturi Athenienses essent : et Atticam nec evasfaverat, nec ullo malo adfecerat, per omne hoc tempus sperans illos in conditiones propositas consensuros. (7) Postquam vero eis id non persuasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis Athenis, et sicubi de muris aut de privatis aedibus aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corruptis his omnibus et solo æquatis, priusquam Pausanias cum suis usque ad Isthmum esset progressus, Attica excessit. (3) Excessit autem hac caussa, quod neque equitatus opportuna Attica erat ; et, si ipse prælio victus foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset, ubi eum pauci etiam homines possent transitu prohibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope urbem sibi amicam acie discernere, in regione equitatus opportuna.

XIV. Ita igitur Mardonius Attica excessit : qui ut jam in itinere erat, advenit ei præcursor, nunciatus alium exercitum Megara venisse, mille Lacedæmonios. Quo audito, hos primum capere cupiens, deliberabat quo pacto id efficeret. (2) Igitur conversum agmen versus Megara duxit : et præmissis equitatus jam Megaricam incursum terram. Estque hæc Europæ regio longissime occidentem versus sita, in quam pervenerit Persicus hic exercitus.

XV. Post hæc vero nunciatur Mardonio, frequentem

ἀλῆες εἴσαν οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ. Οὕτω δὲ ὀπί-
σω ἐπορεύετο διὰ Δεκελῆς· οἱ γὰρ βουλευτὰρχαι μετε-
πέμφαντο τοὺς προσχώρους τῶν Ἀσωπίων, οὗτοι δὲ
αὐτῶν τὴν ὁδὸν ἤγεοντο ἐς Σφενδαλέας, ἐνθεῦτεν δὲ ἐς
Τανάγρην. (2) Ἐν Τανάγρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμε-
νος, καὶ τραπόμενος τῇ ὑστερατῇ ἐς Σκῶλον, ἐν γῇ
τῇ Θηβαίων ἦν. Ἐνθαῦτα δὲ τῶν Θηβαίων καίπερ
μηδίζοντων ἔχειρε τοὺς χώρους, οὗτι κατ' ἔχθος αὐ-
τῶν, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης ἐχόμενος, βουλό-
μενος ἔρυσθαι τὴν στρατοπέδῳ ποιήσασθαι, καὶ ἦν
συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνειν ὁκοῖόν τι ἐθέλοι, κρησ-
φύγετον τοῦτο ἐποίησετο. (3) Παρήκε δὲ αὐτοῦ τὸ
στρατοπέδον ἀρξάμενος ἀπ' Ἐρυθρέων παρ' Ὑσιᾶς,
κατέτεινε δὲ ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν
ποταμὸν τεταγμένον. Οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτο
ἐποίησετο, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα κη μέτω-
πον ἔκαστον. (4) Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν
βαρβάρων, Ἀτταγίνος ὁ Φρύωνος ἀνὴρ Θηβαῖος πα-
ρασκευασάμενος μεγάλας ἐκάλεσε ἐπὶ ξείνια αὐτὸν τε
Μαρδόνιον καὶ πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτά-
τους, κληθέντες δὲ οὗτοι εἶποντο· ἦν δὲ τὸ δεῖπνον
ποιεῦμενον ἐν Θήβῃσι.

XVI. Τὰ δὲ δὴ τὰ ἐπιλοιπα ἤκουον Θερσάνδρου
ἀνδρὸς μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν
Ὀρχομενῷ. (2) Ἐφη δὲ ὁ Θερσάνδρος κληθῆναι καὶ
αὐτὸς ὑπ' Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο, κληθῆναι
δὲ καὶ Θηβαίων ἀνδρας πεντήκοντα, καὶ σφῶν οὐ
χωρὶς ἑκατέρους κλίνειν, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαῖον
ἐν κλίνῃ ἐκάστη. (3) Ὡς δὲ ἀπὸ δεῖπνου ἔσαν, διαπι-
νόντων τὸν Πέρσῃν τὸν ὁμόκλινον Ἑλλάδα γλώσσαν
ἵεντα εἶρεσθαι αὐτὸν ὁδοπαῖος ἐστὶ, αὐτὸς δὲ ὑποκρί-
νασθαι ὡς εἴη Ὀρχομενίος. (4) Τὸν δὲ εἶπαι, « ἐπεὶ
νῦν ἡμοτραπέζος τέ μοι καὶ ἡμόσπονδος ἐγένεο, μνη-
μόσυνά τοι γνῶμης τῆς ἐμῆς καταλιπέσθαι ἐθέλω, ἵνα
καὶ προειδὼς αὐτὸς περὶ σεωυτοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ
συμφέροντα. (5) Ὅρξ τοῦτο τοὺς δαίνυμένους Πέρ-
σας καὶ τὸν στρατὸν τὸν ἑλπίομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ
στρατοπεδεύομενον; τούτων πάντων ὅψαι ὀλίγου τι-
νὸς χρόνου διελθόντος ὀλίγους τινὰς τοὺς περιγενομέ-
νους. » (6) Ταῦτά τε ἅμα τὸν Πέρσῃν λέγειν καὶ
μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων. Αὐτὸς δὲ θαυμάσας τὸν
λόγον εἶπαι πρὸς αὐτὸν, « οὐκ ὦν Μαρδόνιῳ τε ταῦτα
χρεῖαν ἐστὶ λέγειν καὶ τοῖσι μετ' ἑκείνων ἐν αἰνῇ ἐοῦσι
Περσέων. » (7) Τὸν δὲ μετὰ ταῦτα εἶπαι, « εἴνε, ὅ
τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀν-
θρώπων· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι θεῷ πεῖθεσθαι οὐ-
δεῖς. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι ἐπόμεθα
ἀναγκαίᾳ ἐνδεδεμένοι. Ἐγθίστη δὲ δόνη ἐστὶ τῶν ἐν
ἀνθρώποις αὕτη, πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατέειν. »
(8) Ταῦτα μὲν τοῦ Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον,
καὶ τὰδε πρὸς τούτοις, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγει ταῦτα
πρὸς ἀνθρώπους πρότερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι
τὴν μάχην.

XVII. Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βουωτῇ στρατο-

Græcorum exercitum in Isthmo esse. Itaque retroducens
per Deceleam iter fecit : Bœotarchi enim finitimos arceasi-
verant Asopiorum, qui ei viam monstrarunt Sphendaleas
ferentem, atque inde Tanagram : (2) ubi quum pernocias-
set, postero die Scolon pergens, in finibus fuit Thebano-
rum. Ibi vero, licet partes ipsius sequerentur Thebani,
nihilo minus agros eorum vastavit, non utique hostili in
eos animo, sed ingente necessitate coactus : voluit enim
munimentum exercitui extruere, quod et sibi, si prælium
committenti minus ex sententia res cecidisset, perflugium
esset. (3) Pertinebant autem castra illius inde ab Ery-
thris, præter Hysias, usque ad Plateensium fines, secun-
dum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem ea-
dem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia quodque
ejus latus. (4) Dum in hoc opere occupati erant bar-
bari, Attaginus Phrynonis filius, civis Thebanus, facto
magnifico adparatu, et Mardonium ipsum, et quinquaginta
Persarum spectatissimos, ad hospitale epulum vocavit. Et
vocati accepere conditionem; celebratumque est epulum in
ipsa urbe Thebana.

XVI. Jam quæ his adjiciam, ea ex Thersandro audi-
vi, cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud Or-
chomenios. (2) Dixit autem Thersander, se quoque ab
Attagino ad hanc cœnam fuisse vocatum, vocatosque item
fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec vero seorsum
utrisque sedes adsignasse hospitem, sed in quoque lectulo
simul Persam et Thebanum collocasse. (3) Tum, finita
cœna compotantibus convivis, Persam qui cum ipso in
eodem lectulo cubabat, Græca lingua loquentem, quæsisse
ex ipso unde esset, seque respondiisse, esse se Orchome-
nium. (4) Dein Persam hæc dixisse : « Quoniam igitur et
mensæ et libationis mihi socius es, volo tibi monumentum
relinquere meæ sententiæ; quo etiam tu, re ante cognita,
tuis prospicere commodis possis. (5) Vides hosce epulan-
tes Persas, et exercitum, quem in castris juxta fluvium
reliquimus! Horum omnium, brevi tempore interjecto,
non nisi paucos quosdam videbis superesse. » (6) Hæc
dicentem Persam largas profudisse lacrimas. Se vero,
miratum illius sermonem, respondiisse : « Igitur Mardonio
hoc dicere oportet, et eis ex Persia qui post illum auctori-
tate pollent. » (7) Ad hæc illum reposuisse : « Hospes, quæ
deus vult ut fiant, ea avertere in nullius hominis potestate
est : nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet. Ac
novimus quidem hoc multi ex Persis : sequimur vero du-
cem, necessitate constricti. Est autem acerrimus, qui
adficere hominem possit, dolor hic, bona multa consilia
nosse, et tamen eorum nullum posse exsequi. » (8) Hæc
equidem narrantem Orchomenium Thersandrum audi-
vi, et præterea hoc adfirmantem, ipsum protinus hunc sermonem
ad alios homines retulisse, priusquam ad Plateas commis-
sum esset prælium.

XVII. Quo tempore Mardonius primum castra in Bœotia

μένου οἱ μὲν ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιὴν καὶ
 συνεσέβαλον ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων
 τῶν ταύτῃ οἰκημένων, μῦνοι δὲ Φωκέες οὐ συνεσέβα-
 λον· ἐμῆδιζον γὰρ δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐχόντες,
 5 ἄλλ' ὑπ' ἀναγκῆς. (2) Ἡμέρῃσι δὲ οὐ πολλῇσι
 μετὰ τὴν ἀπίειν τὴν ἐς Θήβας ὑστερον ἦλθον αὐτῶν
 ὀπλίται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς Ἀρμοκύδης ἀνὴρ τῶν
 ἀσπῶν δοκιμώτατος. Ἐπεὶ δὲ ἀπικέατο καὶ οὗτοι ἐς
 Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἱππέας ἐκέλευσέ σφεας
 10 ἐπ' ἐωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν
 ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἅπασα. (3) Μετὰ δὲ
 ταῦτα διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἑλλη-
 νικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἰόντος φήμη ὡς κατακοντιέει
 σφείας, διεξῆλθε δὲ δι' αὐτῶν Φωκῶν τῷτ' οὗτο.
 15 Ἐνθα δὴ σφί οἱ στρατιῆγος Ἀρμοκύδης παραίνεσιν λέγων
 τοιαῦτα, (4) « ὦ Φωκέες, πρόδ' ἔλα γὰρ ὅτι ἡμέας οὐ-
 τοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ δώσειν,
 διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰκάω· νῦν
 ἄνδρα πάντα τινὰ ὑμέων χρεῶν ἔστι γενέσθαι ἀγαθόν·
 20 κρέσσον γὰρ ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυνομένους τελευτῆσαι
 τὸν αἰῶνα ἥπερ παρέχοντας διαφθαρῆναι αἰσχίστῳ
 μόρῳ. Ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτῶν ὅτι ἰόντες βάρβαροι
 ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι φόνον ἔρασαν. »

XVIII. Ὁ μὲν ὢν ταῦτα παραίνεσιν, οἱ δὲ ἱππέες
 25 ἐπαίτεσιν σφείας ἐκυκλώσαντο, ἐπύλαινον ὡς ἀπολεῦντες,
 καὶ δὴ διατεινόντο τὰ βέλεια ὡς ἀπῆσοντες, καὶ καὶ
 τις καὶ ἀπῆκε. Καὶ οἱ ἀντίοι ἔστασαν, πάντῃ συστρέ-
 ψαντες ἐωυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. Ἐν-
 30 θαῦτα οἱ ἱππῶται ὑπέστρεφον καὶ ἀπῆλαινον ὀπίσω. (2)
 Οὐκ ἔγω δ' ἀτρεκέως εἶπαι οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολεῦν-
 τες τοὺς Φωκέας δεσθέντων Θεσσαλῶν, ἐπεὶ δὲ ὄρεον
 πρὸς ἀλῆξιν τραπομένους, δεισαντες μὴ καὶ σφίσι
 γένηται τρώματα, οὕτω δὴ ἀπῆλαινον ὀπίσω· ὡς γὰρ
 σφί ἐντεταλατο Μαρδόνιος· οὐτ' εἰ αὐτῶν πειρηθῆναι
 35 ἠέλησε εἰ τε ἀλῆξ μετέχουσι. (3) Ὡς δὲ ὀπίσω
 ἀπῆλσαν οἱ ἱππῶται, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα ἔ-
 λεγε τάδε, « θαρσέετε, ὦ Φωκέες· ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε
 ἰόντες ἀγαθοί, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. Καὶ νῦν προ-
 40 θύμους φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργετήσι γὰρ οὐ
 νικήσετε οὐτ' ὢν ἐμὲ οὔτε βασιλέα. » Τὰ περὶ Φω-
 κῶν μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

XIX. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὡς ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἦλθον, ἐν
 τούτῳ ἑστρατοπεδεύοντο. Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ
 45 λοιποὶ Πελοποννήσιοι τοῖσι τὰ ἀμείνω ἐάνανε, οἱ δὲ
 καὶ ὀρέοντες ἐξίοντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἰδὲ καλεῖν λείπε-
 σθαι τῆς ἐξόδου Λακεδαιμονίων. (2) Ἐκ δὴ ὢν τοῦ Ἴσ-
 θμοῦ καλλιρησάντων τῶν ἱρῶν ἐπορεύοντο πάντες, καὶ
 ἀπικνέονται ἐς Ἑλευσίνα· ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα
 ἱρὰ, ὡς σφί ἐκαλλίρει, τὸ πρόσω ἐπορεύοντο, Ἀθη-
 50 ναῖοι δὲ ἅμα αὐτοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος,
 συμμιγνέτες δὲ ἐν Ἑλευσίνι. (3) Ὡς δὲ ἄρα ἀπὶ-
 κοντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυθρὰς, ξυμαθόν τε δὴ τοὺς
 βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ στρατοπεδευσμένους, φρα-

habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Græcis has regiones
 incolentibus Medorum partes amplexi erant, exercitum illi
 præbuerant, cum illoque in Atticam erant ingressi. Soli
 Phocenses castra illius non erant secuti : nam et hi quidem
 utique Medorum partes erant amplexi, nec vero volentes,
 sed necessitate coacti. (2) Sed haud multis diebus post-
 quam Thebas Mardonius venit, advenere ex illorum numero
 mille, duce Harmocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui
 ubi Thebas venerunt, Mardonius missis equitibus jussit
 illos seorsum in campo residere. Quod ubi fecere, protin-
 us totus adfuit equitatus : (3) Moxque per Græcicum
 exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum
 iri Phocenses equitum sagittis ; eademque fama inter ipso-
 etiam Phocenses percubuit. Ibi tunc eos dux Harmocydes
 his verbis est cohortatus : (4) « Phocenses, manifestum
 est, hosce homines certæ neci nos destinasse, accusatos,
 ut equidem suspicor, a Thessalis. Nunc igitur quemque
 vestrum oportet fortem se virum præstare : melius est
 enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus
 vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos præ-
 beamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit,
 quod, barbari quum sint, Græcis hominibus mortem sint
 machinati. »

XVIII. Dum hic suos sic hortatur, cingunt illos equites,
 moxque adversus eos invehuntur tamquam perdituri, et
 jacula in illos torquent veluti jam emissuri, ac passim etiam
 nonnulli emittunt. At, quum illi densatis undique ordini-
 bus et quam maxime poterant conglobati resisterent, con-
 versis equis equites redierunt. (2) Nec equidem pro certo
 dicere possum, utrum revera illi ad interficiendos rogatu
 Thessalorum Phocenses venerint, et deinde, postquam eos
 ad sese defendendum paratos viderunt, ideo retro disces-
 serint, quod vererentur ne et ipsi vulnera acciperent : (ita
 enim Mardonius præceperat.) an ad illos tentandos num-
 quid eis fortitudinis inesset. (3) Postquam vero discesse-
 runt equites, præconem Mardonius misit, hæc dicentem :
 « Confidite, Phocenses ! namque fortes vos esse viros de-
 monstravistis, non quales mihi narratum erat. Et nunc
 alacri animo gerite hoc bellum : nam beneficiis neque me
 neque regem vincetis. » Et hæc quidem, ad Phocenses
 quod attinet, ita gesta sunt.

XIX. Lacedæmonii, ut in Isthmum venerunt, castra
 ibi posuerant : quo cognito, reliqui Peloponnesii, quibus
 melliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent
 egredientes, æquum non censuerunt, ad bellum profici-
 scentibus Lacedæmoniis, domi manere. (2) Jam ex Isthmo,
 postquam læta nunciarunt victimæ, profecti omnes, Eleu-
 sina venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus læta
 fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul
 Athenienses ; hi enim, postquam e Salaminē trajecerant,
 Eleusine sese cum illis junxerunt. (3) Qui ubi Erythras,
 Bœotiæ oppidum, venerunt, resciveruntque barbaros ad

σθέντες τε τοῦτο ἀντετάσσοντο ἐπὶ τῆς ὑπωρέης τοῦ Κιθαίρωνος.

XX. Μαρδόνιος δὲ, ὅς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸ πεδίον, πέμπει ἐς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἵππάρχου Μασίστιος εὐδοκίμῳ παρὰ Πέρσῃσι, τὸν Ἕλληνας Μακίστιον καλεῖσι, ἵππον ἔχων Νισαῖον χρυσοχάλινόν τε καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. (2) Ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν οἱ ἱππῶται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλον κατὰ τέλεα, προσβαλόντες δὲ κακὰ 10 μεγάλα ἐργάζοντο καὶ γυναῖκάς σφας ἀπεκάλευν.

XXI. Κατὰ συντυχίην δὲ Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες τῇ τε τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ γυρίου παντός, καὶ ἡ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγένετο τῇ ἵππῳ. (2) Προσβαλούσης ὡν τῆς ἵππου οἱ Μεγαρέες πιεζόμενοι 15 ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων κήρυκα, ἀπικόμενος δὲ ὁ κήρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε, (3) « Μεγαρέες λέγουσι, ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ δυνατοὶ εἶμεν τὴν Περσέων ἵππον δέχεσθαι μῦνοι, ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἔστημεν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ ἐς τὸδε λιπαρή 20 τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχοντες καίπερ πιεζόμενοι· νῦν τε εἰ μή τινας ἄλλους πέμψετε διαδόχους τῆς τάξης, ἵστε ἡμέας ἐκλείποντας τὴν τάξιν. » (4) Ὁ μὲν δὲ σφι ταῦτα ἀπήγγειλε, Πausanίης δὲ ἀπεπειράτο τῶν Ἑλλήνων εἰ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθελονταὶ ἵνα καὶ ἐς τὸν χῶρον 25 τοῦτον καὶ τάσσεσθαι διάδοχοι Μεγαρεῖσι. (5) Οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων Ἀθηναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες τῶν ἐλογήγῃς Ὀλυμπιόδωρος ὁ Ἀάμπωνος.

XXII. Οὗτοι ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι καὶ οἱ πρὸ 30 τῶν ἄλλων τῶν παρόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθράς ταχθέντες, τοὺς τοξότας προσελόμενοι. Μαχομένων δὲ σφῶν ἐπὶ χρόνον τέλος τοῖνδε ἐγένετο τῆς μάχης. (2) Προσβαλούσης τῆς ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασίστιος προέειπεν τῶν ἄλλων ἵππος βάλλεται τοξόματι τὰ 35 πλευρὰ, ἀλγήσας δὲ ἵσταται ἐς ὀρθὸς καὶ ἀποσειέται τὸν Μασίστιον. (3) Πεσόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτείνουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δύναμενοι· ἐνεσκέαστο γὰρ οὕτω· ἐντὸς θώρηκα εἶχε 40 χρύσειον λεπιδωτὸν, κατ' ὕπερθε δὲ τοῦ θώρηκος κιθῶνα φοινίκιον ἐνδεδύκει. (4) Τύπτοντες δὲ ἐς τὸν θώρηκα ἐποίουν οὐδὲν, πρὶν γε δὴ μαθῶν τις τὸ ποιεῦμενον παῖει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν. Οὕτω δὲ ἔπεσε τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθει τοὺς ἄλλους ἱππέας· 45 οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ τοῦ ἵππου οὔτε ἀποθνήσκοντα, ἀναχωρήσας τε γινόμενης καὶ ὑποστροφῆς οὐκ ἔμαθον τὸ γινόμενον. (5) Ἐπεῖτε δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπύθησαν, ὡς σφας οὐδεὶς ἦν ὁ τάσων. Μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάν- 50 τες, ὡς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀνελοῖατο.

XXIII. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι κατὰ τέλεα προσελάνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. Ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἅπας ἐβώθει, ἐν τούτῳ μάχῃ ὄξεα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.

Asopum habere castra, re deliberata, ex adverso illorum in Cithæronis montis radicibus consedere.

XX. Inde quum in planitiem Græci non descenderent, Mardonius contra eos universum equitatum misit, cui præerat Masistius, quem Macistium Græci vocant, illustris vir apud Persas, Nisseum habens equum, aureo freno et aliis ornamentis nitentem. (2) Ibi, ut Græcis adpropinquarunt equites, turmatim in eos impetum faciebant; in eoque conflictu magna illis incommoda adferebant, mulieresque eos vocabant.

XXI. Acciderat forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus hosti erat, Megarenses essent locati, et in eum locum maxime impetum facerent equites. (2) Quum igitur ab invadente equitatu premerentur Megarenses, præconem miserunt ad duces Græcorum; qui ubi ad illos venit, hæc verba fecit: (3) « Dicunt Megarenses: Nos, o socii, non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos. » (4) Hæc quum ille ducibus nunciasset, Græcos tentavit Pausanias, equi alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. (5) Quumque nollent cæteri, acceperunt conditionem Athenienses, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti præerat Olympiodorus, Lamponis filius.

XXII. Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et adsumptis secum sagittariis, ante alios omnes Græcos, qui ad Erythras aderant, stationem ceperunt. Qui quum per aliquod tempus pugnassent, ad extremum huiusmodi fuit pugnae exitus. (2) Dum turmatim impetum faciunt equites, Masistius equus, præ aliis eminens, sagitta vulneratur in latere: et præ dolore in posteriores pedes erectus, excutit Masistium. (3) In collapsum protinus Athenienses impetum faciunt; et equum ejus capiunt, ipsumque repugnantem interficiunt. Et initio quidem interficere eum non potuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indutus, intus aurea lorica squamata esset armatus. (4) In thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum ejus ferrum adegit: ita denuo cecidit mortuusque est. Hæc forte sic gerebantur nescientibus reliquis equitibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem, nec morientem; sed quum per id ipsum tempus converteretur turma et paululum retro veheretur, id quod agebatur non animadverterant. (5) Ubi vero restiterunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intelligentes, equos adagunt cuncti, quo cadaver saltem auferant.

XXIII. Tunc vero Athenienses, ubi viderunt jam non amplius turmatim, sed simul omnes adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advocarunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, interim fit acris pugna circa

(2) Ἐως μὲν νυν μῶνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἐσσοῦντο τε πολλὸν καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλιπον· ὥς δέ σφι τὸ πλῆθος ἐπεβούθησε, οὗτοι δὴ οὐκέτι οἱ ἵπποταὶ ὑπέμενον, οὐδέ σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ ἄλλους προσαπώλεσαν τῶν ἱππέων. (3) Ἀποστήσαντες ὦν ὅσον τε δύο στάδια ἐβουλεύοντο ὅτι χρεῶν εἴη ποιεῖν· ἐδόκεε δέ σφι ἀναρχίης εὐούσης ἀπελαύνειν παρὰ Μαρδόνιον.

XXIV. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατόπεδον πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσα τε ἡ στρατιὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς κείροντες καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμενοι ἀπλέτω· ἄπασαν γάρ τὴν Βοιωτίην κατεῖχε ἡχώ ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γὰρ Μαρδόνιον λογιμωτάτου παρὰ τε Πέρσῃσι καὶ βασιλεῖ. Οἱ μὲν νυν βάρβαροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμεον Μασιστίον.

XXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβαλοῦσαν καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐθάρσυσαν πολλῷ μᾶλλον. Καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νεκρὸν παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θῆς ἄξιος μεγάρθεος εἵνεκεν καὶ κάλλεος. Τῶν δὲ εἵνεκεν καὶ ταῦτα ἐποίουν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις ἐφοίτεον θεησόμενοι Μασιστίον. (2) Μετὰ δὲ ἐδοξέ σφι ἐπικαταβῆναι ἐς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χώρος ἐφαίνετο πολλῷ ὦν ἐπιτηδεωτέρος σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταικὸς τοῦ Ἐρυθραίου, τὰ τε ἄλλα καὶ εὐδρότερος. (3) Ἐς τοῦτον δὴ τὸν χώρον καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην τὴν ἐν τῷ χώρῳ τοῦτῳ εἶδον ἐδοξέ σφι χρεῶν εἶναι ἀπικέσθαι καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. (4) Ἀναλαβόντες δὲ τὰ ὅπλα ἤσαν διὰ τῆς ὑπώρεως τοῦ Κιθαιρώνος παρ' Ὑσιᾶς ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, ἀπικόμενοι δὲ ἐτάσσοντο κατ' ἔθνηα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης καὶ τοῦ ταμέως τοῦ Ἀνδροκράτους τοῦ ἥρωος, δι' ὃχθον τε οὐκ ὑψηλὴν καὶ ἀπέδου χωρίου.

XXVI. Ἐνθαῦτα ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὀθισμὸς Τεγεατῶν τε καὶ Ἀθηναίων· ἐδικαίουν γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔργα. (2) Τοῦτο μὲν οἱ Τεγεῖται ἔλεγον τάδε, « ἡμεῖς αἰεὶ χότε ἀξιούμεθα ταύτης τῆς τάξης ἐκ τῶν συμμαχῶν ἀπάντων, ὅσαι ἡδὴ ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πελοποννησίοις καὶ τὸ παλαιὸν καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεῖτε Ἡρακλεῖδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν Εὐρύσθεος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. (3) Τότε εὐρόμεθα τοῦτο διὰ πρῆγμα τοιόνδε· ἐπεὶ μετ' Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων τῶν τότε ἐόντων ἐν Πελοποννήσῳ ἐκωυθήσαντες ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι, τότε ὦν λόγος ὕλλον ἀγορεύσασθαι ὡς χρεῶν εἴη τὸν μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντα, ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου τὸν ἂν σφῶν αὐτῶν κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μουνομαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοισι. (4) Ἐδοξέ τε τοῖσι Πελοποννησίοις ταῦτα εἶναι

mortui corpus. (2) Et quoad soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec auferre cadaver potuere: ut vero eis multitudo succurrit, jam rursus horum vim equites non sustinere, neque eis contigit mortuum auferre, sed præter eum alios etiam de suis amisere. (3) Igitur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid faciendum esset deliberassent, decreverunt, quoniam essent sine imperio, redire ad Mardonium.

XXIV. Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et Mardonius et universus exercitus Masistium sunt persecuti, se ipsos tondentes et equos et iumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem barbari suo more mortuum Masistium honorarunt.

XXV. Græci vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, curru impositum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proceritatem, tum ob formæ præstantiam: sed et hac caussa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo milites relictis ordinibus ad spectandum Masistium frequentes adcurrerant. (2) Deinde vero constituerunt ad Plateas descendere, quum intellexissent campum Plateensem et alias ob causas et ob aquæ copiam multo ipsis ad castra ponenda opportuniorem esse quam Erythræus campus. (3) In hunc igitur campum et ad fontem Gargaphiam, qui in illo erat, descendendum sibi, ibique rite dispositis castra locanda iudicarunt. (4) Igitur, sumptis armis, per Cithæronis montis præter Hysias in Plateensem agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope Gargaphiam fontem et Androcratis herois fanum, partim in tumultis haud ita editis, partim in planitie, per populos dispositi consederunt.

XXVI. Ibi tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athenienses; contententibus utrisque sibi hoc deberi ut alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua facta in medium proferentibus. (2) Ab altera enim parte Tegeatæ hæc dixere: « Nobis semper hic locus, quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tributus est, in omnibus expeditionibus, quas junctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori memoria susceperunt; et id quidem ab eo inde tempore, quo Heraclidæ post Eurysthei obitum, in Peloponnesum conati sunt redire. (3) Tunc igitur honorem hunc acquisivimus facto huiusmodi: quo tempore nos cum Achæis et cum Ionibus qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum egressi, castra opposita habuimus castris illorum qui redire conabantur, tunc Hyllus memoratur publice edixisse, non debere exercitum cum exercitu prælio commisso periclitari, sed deligendum unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi suorum fortissimum iudicassent, qui cum ipso certis conditionibus singulari pugna decertaret. (4) Pla-

ποιητέα, καὶ ἔταμον ὄρκια ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε, ἦν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννησίων ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδαν ἐπὶ τὰ πατρώια, ἦν δὲ νικηθῇ, τὰ ἐμπαλιν Ἡρακλείδαν ἀπαλλάσσεσθαι καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιὴν ἐκατὸν τε ἐτέων μὴ ζητῆσαι κάτοδον ἐς Πελοπόννησον. (6) Προεκρίθη τε δὴ ἐκ πάντων συμμάχων ἐθελοντῆς Ἐχεμος ὁ Ἡερόπου τοῦ Φηγέος στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς ἡμέτερος, καὶ ἐμουνομάχησέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλλον. (6) Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν Πελοποννησίοις τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρους τοῦ ἐτέρου αἰεὶ ἡγεμονεύειν κοινῆς ἐξόδου γινομένης. (7) Ὑμῖν μὲν νυν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα, ἀλλὰ διδόντες ἀρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρους ἀρχειν παρίμεν· τοῦ δὲ ἐτέρου φαμὲν ἡμᾶς ἰκνέσθαι ἡγεμονεύειν κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. (8) Χωρὶς τε τούτου τοῦ ἀπηγημένου ἔργου ἀξιονικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύτην τὴν τάξιν ἔχειν· πολλοὶ μὲν γάρ καὶ εὖ ἔχοντες πρὸς ὑμᾶς ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες ἀγωνίζονται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. (9) Οὕτω ὦν ἡμᾶς δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας ἥπερ Ἀθηναίους· οὐ γάρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα, οὐτ' ὦν καινὰ οὔτε παλαιά. » Οἱ μὲν ταῦτα εἶπον.

XXVII. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, « ἐπιστάμεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκεν συλλεγῆναι πρὸς τὸν βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων· ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεάτης προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἐκατέρωσι ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κατέρχασθαι χρηστὰ, ἀναγκαίως ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμᾶς ὅθεν ἡμῖν πατρώϊόν ἐστι ἐοῦσι χρηστοῖσι αἰεὶ πρῶτοις εἶναι μᾶλλον ἢ Ἀρκάσι. (2) Ἡρακλείδαν, τῶν οὗτοι φασὶ ἀποκτείναι τὸν ἡγεμόνα ἐν Ἰσθμῷ, τούτους πρότερον ἐξελαυνομένους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικνίστο φεύγοντας δουλοῦσιν πρὸς Μυκηναίων, μούνοι ὑποδεξάμενοι τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατελιπομεν, σὺν ἐκείνοισι μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον. (3) Τοῦτο δὲ Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θήβας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα καὶ ἀτάφους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμεῖους ἀναλίσθαι τε τοὺς νεκροὺς φαμεν καὶ θάψαι τῆς ἡμετέρης ἐν Ἐλευσίνι. (4) Ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ ἐς Ἀμαζονίδας τὰς ἀπὸ Θερμόδοντος ποταμοῦ ἐσβαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. Καὶ ἐν τοῖσι Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. (5) Ἀλλ' οὐ γάρ τι προέχει τούτων ἐπιμενηθῆαι· καὶ γάρ ἂν χρηστοὶ τότε ἔοντες ὧτοι νῦν ἂν εἴεν φλαυρότεροι, καὶ τότε ἔοντες φλαυροὶ νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. (6) Παλαιῶν μὲν νυν ἔργων ὅλις ἔστω· ἡμῖν δὲ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐστὶ ἀποδεδεμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα εἰ τέοισι καὶ ἄλλοις Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἀξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν καὶ ὅλα πρὸς τούτῳ, ὅτινες μούνοι Ἑλλήνων δὴ μονομαχήσαντες τῷ Πέρσῃ καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχειρήσαντες περιεγεγόμεθα καὶ ἐνικήσαμεν ἔθνεα ἕξ τε καὶ

cuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusjurandum sibi mutuo utrique in hæc verba dederant: « Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, Heraclidas in paternas possessiones esse restituendos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas exercitumque abducturos, et intra centum annos non conaturos in Peloponnesum redire. » (5) Delectus est autem ex omnibus sociis Echemus, Aeropi filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro sese obtulerat; isque inita singulari pugna, Hyllum interfecit. (6) Illo igitur facto a Peloponnesiis qui tunc fuere et alia honorifica præmia, quæ adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus, ut alterum semper cornu ducamus quoties communis suscipitur expeditio. (7) Cum vobis igitur, Lacedæmonii, non contendimus; sed optionem damus vobis utri cornu velitis præesse, illoque vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere contendimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic et nunc alteri cornu præsimus. (8) Præter istud vero quod commemoravimus factum, sunt etiam alia ob quæ digniores nos sumus qui hunc locum obtineamus, quam Athenienses: etenim multa præclara prælia adversus vos, Spartani, multaque item adversus alios fecimus. (9) Quare æquum est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim, tales res gestæ sunt quales a nobis. » Hæc Tegeatæ dixerunt.

XXVII. Ad quæ Athenienses in hunc modum responderunt: « Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi: at quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quæ ab utrisque nostrum ab omni inde memoria bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. (2) Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenæis imminentem, repulsique fuissent a Græcis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei injuriis finem fecimus, reportatæ cum illis victoria de his qui tunc Peloponnesum tenebant. (3) Deinde, quum Argivi cum Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti jacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablato esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. (4) Est etiam res a nobis præclare gesta contra Amazonidas, quæ olim a Thermodonte fluvio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Trojano etiam bello nullis fuimus secundi. (5) Sed enim nihil proficit, harum rerum fecisse mentionem: nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. (6) Itaque, de rebus olim gestis, hæc sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Græcis, bene præclareque gessimus; at propter unam certe Marathoniam victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Græcis soli cum Persa pugnâvimus, tantamque rem, adgressi superiores discessi-

τεσσεράκοντα. (7) Ἄρ' οὐ δίκαιοι εἰμεν ἔχειν ταύτην τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μόνου τοῦ ἔργου; Ἄλλ' οὐ γὰρ ἐν τῷ τοιῷδε τάξις εἵνεκεν στασιάζειν πρέπει, ἄρτιοι εἰμεν πείθεσθαι ἑμῖν, ὧς Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπιτηδεύ-
5 ταντον ἡμέας εἶναι ἐσθάναι καὶ κατ' οὐσίνας· πάντῃ γὰρ τεταγμένοι πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί. Ἐξηγέσθε δὲ ὡς πεισομένων. »

XXVIII. Οἱ μὲν ταῦτα ἀμείβοντο, Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπεδον Ἀθηναίους ἀξιονο-
10 τέρους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἥπερ Ἀρκάδας. Οὕτω δὲ ἔρχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὑπερεβάλλοντο τοὺς Τεγεάτας. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφοιτούντες τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἔλθοντες Ἑλλήνων. Τὸ μὲν δεξιὸν κέρας εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισ-
15 χίλους ἐόντας Σπαρτιήτας ἐφύλασσον ψιλοὶ τῶν ἐιλω-
τέων πεντακισχιλιοὶ καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἕκα-
στον ἑπτὰ τεταγμένοι. (3) Προσεχέας δὲ σφι εἰλοντο ἐσθάναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεάτας καὶ τιμῆς εἵνε-
κεν καὶ ἀρετῆς· τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ
20 πεντηκόσιοι. (4) Μετὰ δὲ τούτους ἴσαντο Κορινθίων πεντακισχιλιοὶ, παρὰ δὲ σφι εὗροντο παρὰ Παισα-
νίεω ἐσθάναι Ποτιδαίων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριηκόσιους. (5) Τούτων δὲ ἐχόμενοι ἴ-
σταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἑξακόσιοι, τούτων δὲ Σι-
25 κωνίων τρισχιλιοὶ. Τούτων δὲ εἶχοντο Ἐπιδαυρίων ὀκτακόσιοι. (6) Παρὰ δὲ τούτους Τροιζηνίων ἐτά-
σσοντο χίλιοι, Τροιζηνίων δὲ ἐχόμενοι Λεπρετῶν διη-
κόσιοι, τούτων δὲ Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρα-
κόσιοι, τούτων δὲ ἐχόμενοι Φλιασίοι χίλιοι. (7) Παρὰ
30 δὲ τούτους ἔστασαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμι-
ονέων δὲ ἐχόμενοι ἴσαντο Ἐρετριῶν τε καὶ Στυρέων ἑξακόσιοι, τούτων δὲ Χαλκιδέες τετρακόσιοι, τούτων
δὲ Ἀμπρακινήτων πεντηκόσιοι. (8) Μετὰ δὲ τούτους
Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἔστασαν, τού-
35 των δὲ ἐχόμενοι Παλῆες οἱ ἐκ Κεφαλληνίας διηκόσιοι. Μετὰ δὲ τούτους Αἰγινήτων πεντηκόσιοι ἐτάχθησαν. Παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχιλιοὶ. (9) Εἶχοντο δὲ τούτων Πλαταιέες ἑξακόσιοι. Τελευταῖοι
δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχοντες τὸ
40 εὐώνυμον, ὀκτακισχιλιοὶ· ἐστρατήγεε δ' αὐτῶν Ἀρι-
στείδης ὁ Λυσιμάχου.

XXIX. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τετα-
γμένων Σπαρτιήται, ἔσαν ὀπλίται, συνάπαντες ἐόντες
ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες καὶ ὀκτὼ χιλιάδες καὶ ἑκα-
45 τοντάδες ἑπτὰ. (2) Ὀπλίται μὲν οἱ πάντες συλλεγέ-
ντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον ἔσαν τοσούτοι, ψιλῶν δὲ πλῆθος
ἦν τότε, τῆς μὲν Σπαρτιτικῆς τάξις πεντακισχι-
λιοὶ καὶ τρισμύριοι ἄνδρες ὡς ἐόντων ἑπτὰ περὶ ἕκα-
στον ἄνδρα, καὶ τούτων πᾶς τις παρήρητο ὡς ἐς πό-
50 λεμον. (3) Οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
λήνων ψιλοὶ, ὡς εἴς περὶ ἕκαστον ἑὼν ἄνδρα, πεντακό-
σιοι καὶ τετρακισχιλιοὶ καὶ τρισμύριοι ἔσαν. Ψιλῶν
μὲν δὲ τῶν ἀπάντων μαχιμῶν ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυ-
ριάδες καὶ ἑννέα χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες πάντε.

mus, et de sex et quadraginta populis victoriam reporta-
vimus. (7) Nonne hac una re gesta commercimus, ut hic
nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis
momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur
altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedæmonii, et
ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum
vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati,
operam dabimus ut fortes nos viros præstemus. Imperate
igitur, et nos obsequemur. »

XXVII. Hoc quum illi respondissent, universus Lacedæ-
moniorum exercitus adclamavit Atheniensibus, digniores
illos esse qui cornu præessent, quam Arcades. Atque ita
Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt conse-
cuti. (2) Post hæc, Græcorum acies, quum eorum eorum
qui initio convenerant, tum qui paulatim supervenerant, in
hunc modum ordinata est. Dextrum cornu Lacedæmonii
tenuere, numero decies mille; quorum quinque millia Spar-
tani fuere, quos custodiebant Helotæ quinques et tricies
mille, leviter armati septem Helotæ cuique viro attributi.
(3) Proximum sibi locum Spartani Tegeatis tribuerunt, et
honoris causa, et virtutis: erantque hi mille et quingenti
graviter armati. (4) Post hos locati erant Corinthiorum
quinque millia: qui a Pausania impetrarunt, ut juxta ipsos
starent Potidæatæ qui aderant ex Pallene, numero trecenti.
(5) His proximi erant locati Arcades Orchomenii sexcenti;
et his, Sicyonii ter mille; juxtaque hos stabant Epidaurii
octingenti; (6) prope quos constituti erant Troezenii mille;
tum juxta Troezenios Lepreatæ ducenti; prope hos Myce-
næi et Tirynthii quadringenti; quibus proximi, Phliasii
mille; (7) atque his propinqui erant Hermionenses trecenti.
Proximi Hermionensibus locati erant Eretrienses et Styren-
ses sexcenti: post quos Chalcidenses quadringenti, et post
hos, Ampraciatae quingenti; (8) deinde Leucadii locati erant
et Anactorii, numero octingenti: hisque proximi Palenses
ex Oephallenia ducenti. Post hos Æginetæ stabant quin-
genti; et juxta illos Megarenses locati ter mille; (9) atque
his proximi erant Plataenses sexcenti. Postremi vero et
primi Athenienses stabant, lævum cornu tenentes, numero
octies mille; quibus Aristides præerat, Lysimachi filius.

XXIX. Hi cuncti, exceptis septem illis cuique Spartano
attributis, graviter fuere armati; numero, simul omnes,
octies et tricies mille et septingenti. (2) Iste igitur fuit nu-
merus graviter armatorum, qui ad pugnandum contra Bar-
barum convenerant. Leviter vero armatorum numerus hic
fuit: in Spartanorum ordinibus quinques et tricies mille
viri, quippe septem circa quemque virum; eratque horum
quisque ut solet ad bellum instructus. (3) Reliquorum
vero Lacedæmoniorum et Græcorum leviter armati, unus
fere circa quemque virum, fuere quater et tricies mille et
quingenti. Itaque leviter armatorum numerus universus
fuit sexaginta novem millium et quingentorum.

XXX. Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλαταιὰς σὺν τε δαλίτῃσι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχιμοῖσι ἑνδεκά μυριάδες ἔσαν, μιῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. (2) Σὺν δὲ Θεσπιδέων τοῖσι παρῶσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκά μυριάδες παρήσαν γὰρ καὶ Θεσπιδέων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιόντες, ἀριθμὸν ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον. Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπεδεύοντο.

XXXI. Οἱ δ' ἄμωι Μαρδόνιον βάρβαροι ὡς ἀπεκένδευσαν Μασίστιον, παρήσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτην ῥέοντα. (2) Ἀπικόμενοι δὲ ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδονίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας. Καὶ δὴ πολλὸν γὰρ περιῆσαν πλήθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε τάξιν πλεῖνας ἐκεκοσμέατο καὶ ἐπέιχον τοὺς Τεγεῆτας. (3) Ἐταξὲ δὲ οὕτω· ὅτι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον πᾶν ἀπολέξας ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων, τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεῆτας. Ταῦτα δ' ἐποίησε φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. (4) Περσέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κορινθίους τε καὶ Ποτιδαίητας καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτριούς· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους καὶ Λεπρεῆτας τε καὶ Τιτυνθίους καὶ Μυκηναίους τε καὶ Φλιασίους. Μετὰ δὲ Βακτριούς ἔστησε Ἰνδοὺς· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετριέας καὶ Στυρέας τε καὶ Χαλκιδέας. (6) Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε, οἱ ἐπέσχον Ἀμπρακίητας τε καὶ Ἀνακτορίους καὶ Λευκαδίους καὶ Παλίας καὶ Αἰγινήτας. Σακῶν δὲ ἐχομένους ἔταξε ἀντίᾳ Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων Βοιωτούς τε καὶ Λοκρούς καὶ Μηλίας τε καὶ Θεσσαλοὺς καὶ Φωκίαν τοὺς χιλίους. (8) οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκῆες ἐμῆλθισαν, ἀλλὰ τινες αὐτῶν καὶ τὰ Ἑλλήνων ἡὔξον περὶ τὸν Παρνησὸν κατελιγμένοι, καὶ ἐνθεῦτεν ὀρμεύμενοι ἔφερον τε καὶ ἤγον τήν τε Μαρδονίου στρατὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἰόντας Ἕλληνας. Ἐταξὲ δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσαλίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους.

XXXII. Ταῦτα μὲν τῶν ἐθνέων τὰ μέγιστα ὠνόμασαι τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφανέστατα τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. (2) Ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμειγμένους, Φρυγῶν τε καὶ Θρηίκων καὶ Μυσῶν τε καὶ Παϊόνων καὶ τῶν ἄλλων, ἐν δὲ καὶ Αἰθιοπίων τε καὶ Αἰγυπτίων οἱ τε Ἑρμοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλεῖσθαι μαχαιοφόροι, ὥσπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μούνοι μάχιμοι. (3) Τούτους δὲ ἐτι ἔων ἐν Φαλήρῳ ἀπὸ τῶν νεῶν ἀπεβιβάσατο ἰόντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν πεζὸν τὸν ἄμα Ἐρέτη ἀπικόμενοι ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι. (4) Τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς καὶ πρότερον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδονίου συμμάχων οἷδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμὸν (οὐ γὰρ ὦν ἡριθμήθη-

XXX. Itaque universus Græcarum copiarum, quæ ad pugnam aptæ essent, numerus ad Plataeas, collectus, simul sumpta et gravi et levi armatura, fuit centum et decem millium, minus mille et octingentis. (2) Adjunctis vero Thespiensibus qui aderant, completus est numerus centum et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris quotquot supererant Thespiensium, ad mille octingentos numero : sed illi quidem nonnisi leviter armati. Græci igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

XXXI. Barbari cum Mardonio, postquam finem fecerunt parentandi Masistio, quum cognovissent Græcos ad Plataeas esse, ipsi quoque ad Asopum, qui illac fluit, se contulerunt. (2) Quo ubi venere, Græcis in hunc modum oppositi sunt a Mardonio. Contra Lacedæmonios locavit Persas; qui quidem, quum illos multitudine longe superarent, non solum plures in ordines locati, sed Tegeatis etiam oppositi stabant. (3) Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut selectos suorum validissimos quosque opponeret Lacedæmoniis, infirmiores vero contra Tegeatas locaret : idque fecit indicantibus et monentibus Thebanis. (4) Persis proximos Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant et Potidæatas et Orchomenios et Sicyonios. A latere Medorum Bactrios locavit, Epidauriis oppositos et Troezeniis, item Lepreatis, Tirynthiis, Mycenæis et Phliasiis. Post Bactrios locavit Indos, quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrienses et Styrenses et Chalcidenses. (5) Proxime Indis Sacas locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leucadiis et Palensibus et Æginetis. Proximos Sacis, ex adverso Atheniensium et Platæensium et Megarensium, Boeotos locavit et Locros et Malienses et Thessalos et mille illos, quos memoravi, Phocenses. (6) Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant; sed eorum nonnulli etiam cum Græcis faciebant, circa Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum Mardonii, et Græcos qui cum eo erant, vexabant prædamque ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et populos Thessaliæ finitimos, Atheniensibus Mardonius opposuit.

XXXII. Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie locatos, hi numerosiores erant cæteris majorisque momenti. (2) Mixti his autem fuere ex aliis quoque populis viri, Phryges, Thraces, Mysi, Pæones, alique. Adfuerunt etiam ex Æthiopicis selecti, et Ægyptiorum Hermotybies et Calasiries qui vocantur, gladiis armati; qui soli sunt Ægyptiorum milites. (3) Hos autem Mardonius, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adsciverat quarum propugnatores erant : nec enim Ægyptii in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit. (4) Jam barbarorum quidem numerus qui cum Mardonio erant, ut jam supra dixi, trecenta millia fuere : Græcorum vero numerum, qui ei socii aderant, nemo novit, nec enim initus illorum numerus est; sed, si

σαν), ὥς δὲ ἐπεικάσαι, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν, ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

XXXIII. Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχτο κατὰ τὴν ἔξοδον καὶ ἀμφοτέροι. (2) Ἐλλήσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυόμενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ μάντις· τὸν ἔοντα Ἥλειον καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυτιάδην Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεωσφότερον. Τισαμενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου ἀνεῖλε ἡ Πυθίη ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε. (3) Ὁ μὲν δὴ ἀμαρτῶν τοῦ χρηστηρίου προσεῖχε γυμνασίῳσι ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικὸν ἀγῶνα, ἀσκήων δὲ πεντάεθλον παρ' ἐν πάλαισμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμπιάδα, Ἱερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν. (4) Λακεδαιμόνιοι δὲ μαθόντες οὐκ ἐς γυμνικὸν, ἀλλ' ἐς ἀρήϊους ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήϊον, μισθῷ ἐπειρέοντο πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολέμων. (5) Ὁ δὲ ὀρέων περὶ πολλοῦ ποιουμένου Σπαρτιήτας φίλον αὐτὸν προσθέσθαι, μαθὼν τοῦτο ἀνέτιμα, σημαίνων σφί ὡς ἦν μιν πολιτὴν σφότερον ποιήσονται τῶν πάντων μεταδιδόντες ποιήσει ταῦτα, ἐπ' ἄλλῳ μισθῷ δ' οὐ. (6) Σπαρτιῆται δὲ πρῶτα μὲν ἀκούσαντες δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ μετίεσαν τῆς χρησιμότητος τὸ παράπαν, τέλος δὲ δειμάτος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου στρατεύματος καταίνον μετιόντες. (7) Ὁ δὲ γνούς τετραμμένους σφέας οὐδ' οὕτω ἔτι ἐφ' ἀρκέεσθαι τούτοις μούνοισι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ Ἥγην γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ αὐτὸς γίνεται.

XXXIV. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέτο Μελάμποδα, ὡς εἰκάσαι, βασιλῆην τε καὶ πολιτὴν αἰτεόμενον. Καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους τῶν ἐν Ἀργεῖ γυναικῶν μανεισέων, ὡς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρους γυναῖκας τῆς νούσου, μισθὸν προτείνετο τῆς βασιλῆϊς τὸ ἥμισυ. (2) Οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπionτων, ὡς ἐμαίνοντο πλεῖνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάντες τὰ ὁ Μελάμπους προτείνετο ἦσαν δώσοντές οἱ ταῦτα. (3) Ὁ δὲ ἐθαῦτα δὴ ἐπορέγεται ὀρέων αὐτοὺς τετραμμένους, φᾶς, ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μεταδῶσι τὸν τρίτον μέρος τῆς βασιλῆϊς, οὐ ποιήσειν τὰ βούλουται. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν καταίνουσι καὶ ταῦτα.

XXXV. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέοντο γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντα συνεχώρεον οἱ. Συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω δὴ πέντε σφί μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τισαμενὸς ὁ Ἥλειος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκαταίρει. (2) Μοῦνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρτιήται πολῖται. Οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες οἷδε ἐγένοντο, εἰς μὲν καὶ πρῶτος οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι, ἐπὶ δὲ ὁ ἐν

conjectura licet uti, ad quinquaginta millia coacta fuisse conjicio. Hic igitur peditatus fuit, in acie locatus: equitatus autem seorsum instructus stabat.

XXXIII. Cunctis ita per populos et per manipulos dispositis, dein postridie utrique sacra fecerunt. (2) Græcis Tisamenus, Antiochi filius, sacrificator erat: hic enim exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus is fuit, Clytiades (ex Clytli familia), de gente Iamidarum: quem Lacedæmonii civem adoptaverant. Scilicet quum Delphicum oraculum Tisamenus de prole consulisset, responderat ei Pythia, quinque maximis certaminibus victoriam illum reportaturum. (3) Is igitur, aberrans ab sententia oraculi, gymniciis certaminibus dabat operam, tamquam in his victoriam reportaturus: et quinquertium exercens, Olympiæ certamine inito cum Hieronymo, genere Andrio, in eo erat ut victoria potiretur, sed uno luctæ certamine victus est. (4) Tunc Lacedæmonii, intelligentes ad bellica certamina, non ad gymnica, spectare responsum Tisameno editum, conati sunt Tisamenum proposita mercede sibi conciliare, eique persuadere ut una cum regibus de Heraclidarum genere dux ipsis esset bellorum. (5) At ille, ubi vidit multum interesse Spartanorum, amicum se illis et socium adjungi, auxit pretium, dixitque, si se in civium numerum vellent cooptare, omniumque jurium participem reddere, tunc se id facturum, alio autem pretio minime. (6) Quo audito, primum indignati Spartani: missam fecerunt illius artem divinandi: ad extremum vero, quum ingens eis metus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes in conditionem, arcessiverunt virum. (7) At ille, ubi mutatam vidit eorum sententiam, ne sic quidem, ait, sufficere sibi hoc unum, sed oportere etiam fratrem suum Hagian eadem conditione, qua ipse, fieri Spartanum.

XXXIV. Hæc ille dicens, postulatis suis, ut credi par est, imitabatur Melampodem, qui regiam dignitatem cum jure civitatis petebat. Melampus enim, quum Argis mulieres furore essent correptæ, et Argivi illum proposita mercede Pylo vellent arcessere, ut eo morbo liberaret mulieres ipsorum, mercedem postulaverat dimidium regni. (2) Qua repudiata conditione postquam digressi sunt Argivi, quum multo etiam plures mulieres in insaniam incidissent, ita demum in conditionem a Melampode propositam consentientes, adierunt eum, id quod ille postulaverat daturi. (3) At tunc ille, mutatam videns horum sententiam, aucta cupiditate, ait, nisi fratri quoque ipsius Bianli tertiam regni partem traderent, non esse se illis morem gesturum. Et Argivi, in angustias adducti, in hanc etiam conditionem consenserunt.

XXXV. Pari modo etiam Spartani, quum Tisamenum sibi adjungere vehementer cuperent, omnibus ejus postulatis concesserunt. Quæ postquam ei Spartani indulserunt, ad quinque maximas reportandas victorias Tisamenus Eleus, nunc Spartanus factus, operam suam illis arte sua divinandi contulit. (2) Sunt autem isti duo ex omnibus hominibus soli, quos Spartani in civium numerum cooptarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni victoriam Spartani reportarunt, hæc sunt: primum hoc,

Τεγέη πρὸς Τεγεήτας τε καὶ Ἀργείους γεγόμενος, μετὰ δὲ ὁ ἐν Διπαεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας πλὴν Μαντινέων, ἐπὶ δὲ ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἰθώμῃ, ὑστατος δὲ ὁ ἐν Ταναγρῇ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους γεγόμενος· οὗτος δὲ ὑστατος κατεργασθὲν τῶν πέντε ἀγώνων.

XXXVI. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἑλλήσι ὁ Τισαμενὸς, ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἡμαντεύετο ἐν τῇ Πλαταιίδι. Τοῖσι μὲν νυν Ἑλλήσι καλὰ ἐγίνετο τὰ ἱρὰ ἀμυνομένοισι, διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἀρχοῦσι οὐ.

XXXVII. Μαρδονίῳ δὲ προθυμομένῳ μάχης ἀρχεῖν οὐκ ἐπιτήδεα ἐγίνετο τὰ ἱρὰ, ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλὰ. Καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱεροῖσι ἐχρήετο, μάντιν ἔχων Ἡγησίστρατον ἀνδρα Ἡλεῖόν τε καὶ τῶν Τελλιαδῶν ἐόντα λογιμώτατον, τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιτῆται λαβόντες ἔδσαν ἐπὶ θανάτῳ ὡς πεπονθότες πολλὰ τε καὶ ἀνάσσια ὑπ' αὐτοῦ. (2) Ὁ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ θανάτου πεισόμενος πολλὰ τε καὶ λυγρὰ, ἔργον ἐργάσατο μέζον λόγου. (3) Ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σιδηροδέτῳ, ἐσενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτῃσε, αὐτίκα δὲ ἐμμηχανᾶτο ἀνδρηώτατον ἔργον πάντων τῶν ἡμῆς ἰδμεν· σταθμισάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοιπὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν τارسὸν ἑωυτοῦ. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας τὸν τοῖχον ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζόμενος, οὕτω ὥστε Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζήμενων τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ, τοὺς δὲ ἐν θώματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τολμῆς, δρόντας τὸ ἥμιστον τοῦ ποδὸς κείμενον, κακείνων οὐ δυναμένων εὐρεῖν. (5) Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους καταφεύγει ἐς Τεγέην ἐοῦσαν οὐκ ἀρθμίνῃ Λακεδαιμονίοισι τούτων τὸν χρόνον ὑγιῆς δὲ γεγόμενος καὶ προσποισάμενος ξύλινον πόδα κατῆσχε ἐκ τῆς ἰσθμῆς Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. (6) Οὐ μέντοι ἐς γε τέλος οἱ συνήνεικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεχυρήμενον· ἤλω γὰρ μαντεύόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀπέθανε. (7) Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου ὑστερον ἐγένετο τῶν Πλαταικῶν, τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου ἐθυέτο τε καὶ προεθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων καὶ κατὰ τὸ κέρδος.

XXXVIII. Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλίρες ὥστε μάχεσθαι οὕτε αὐτοῖσι Πέρσῃσι οὕτε τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐοῦσι Ἕλλησιν (εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἑωυτῶν μάντιν Ἰππόμαχον Λευκάδιον ἀνδρα), ἐπιρρεόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ γινομένων πλεόνων Τιμγγελίδης ὁ Ἑρπυος ἀνὴρ Θηβαῖος συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κιθαῖρωνος φυλάξαι, λέγων ὡς ἐπιρρέουσι οἱ Ἕλληνες αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην καὶ ὡς ἀπολάμψοιτο συχνοῦς.

XXXIX. Ἡμέραι δὲ σφί ἀντικατημένοισι ᾗδ' ἐγγόνεσαν ὁκτώ, ὅτε ταῦτα ἐκείνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. Ὁ δὲ μαθὼν τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσαν, ὡς εὖ

ad Plateas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipæensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Ithomam; quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc autem postremum peractum est certamen ex illis quinque.

XXXVI. Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanus comitatus, interpretas sacrorum ad Plateas fuit Græcis. Et feliciem rei exitum Græcis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent et pugnae facerent initium.

XXXVII. Mardonius vero, quum cuperet initium facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia portendebantur. Usus est enim etiam ille Græcanicis sacris; eratque illi vates Hegesistratus, civis Eleus, et Telliadarum nobilissimus. Eundem virum antea Spartani, a se captum, in vincula conjecerant, et supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab eo perpassi. (2) Ille vero, hac calamitate circumventus, utpote cui non modo capitis imminere perna, sed ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus commisit dictu incredibile. (3) Quum enim ligno illigatus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instrumentum nactus, continuo facinus molitus est omnium quæ novimus fortissimum: postquam enim perpendit quo pacto reliquum pedem e compede educeret, anteriorem pedis partem sibi præcidit. (4) Quo facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pariete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdiu vero inter fruticeta latens et in statione manens: atque ita, Lacedæmonis ubique eum quærentibus, tertia nocte Tegeas fuit: et audacia hominis obstupefacti erant Lacedæmonii, quum abscissum dimidiatum pedem viderent humi jacentem, hominem autem non possent reperire. (5) Postquam igitur hoc modo tunc Lacedæmonios evasit, Tegeam profugit, quæ per id tempus non pacata erat Lacedæmonis. Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit; et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedæmoniorum. (6) Nec tamen usque ad finem ei profuit odium in Lacedæmonios conceptum: captus est enim ab illis quum vaticinaretur in Zacynthio, et interfectus. (7) Sed hic interitus Hegesistrati post pugnam accidit Plateensem: tunc vero ad Asopum fluvium, haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra faciebat, et promptam operam navabat, tam ob odium Lacedæmoniorum, quam quæstus cupidine.

XXXVIII. Quum igitur et ipsi Persæ, et qui cum eis erant Græci (nam et hi seorsum suum aruspicum habebant, Hippomachum Leucadium), victimarum iudicio prohiberentur committere prælium, continenter autem novæ sociorum copię in castra confluerent Græcorum, numerusque illorum in dies augeretur; tum vero Timagenides Herpyis filius, Thebanus, Mardonio suasit, ut exitum faucium Cithæronis occuparet; dicens, continenter Græcos quotidie adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset intercepturus.

XXXIX. Et jam octo diebus castra castris opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mardonio dedit. Atque intelligens Persa bonum esse consilium, noctu equitatum ad fau-

φρόνη ἐγένετο, πέμπει τὴν ἵππον ἐς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας αἱ ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι, τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς κεφαλὰς καλεῦσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς κεφαλὰς. (2) Περσὲς φεύγοντες δὲ οἱ ἵπποισι οὐ μάτην ἀπὶκοντο· ἐσθλάλλοντα γὰρ ἐς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑποζυγία τε πεντακόσια, σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀνθρώπους οἱ εἵκοντο τοῖσι ζεύγεσι. (3) Ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν ἀγρὴν οἱ Πέρσαι ἀφειδέως ἐφόνεον, οὐ φειδόμενοι οὔτε ὑποζυγίου οὔδενος οὔτε ἀνθρώπου. Ὡς δὲ ἄδην εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἤλαυνον περιβαλλόμενοι παρὰ τε Μαρδόνιον καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον.

XL. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐδέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι· μέχρι μὲν γὰρ τοῦ Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι πειρώμενοι τῶν Ἑλλήνων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. (2) Ἡ μὲντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου αἰεὶ προσκεῖτό τε καὶ ἐλύπεε τοὺς Ἕλληνας· οἱ γὰρ Θεβαῖοι, ὅτε μὴδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον τὸν πόλεμον καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι μάλα ἔσκον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

XLI. Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερῶν οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν ἐγένετο τούτων· ὥς δὲ ἑνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ ἀντικατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἕλληνες πολλῶν πλεῦνες ἐγεγόνεσαν καὶ Μαρδόνιος περιημέκτεε τῇ ἔδρῃ. (2) Ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἤλθον Μαρδόνιος τε ὁ Γωδρύου καὶ Ἀρταβάζος ὁ Φαρνάκεος, ὃς ἐν ὀλίγοις Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρῃ. (3) Βουλευομένων δὲ αἶδε ἔσαν αἱ γνώμαι, ἡ μὲν Ἀρταβάζου ὡς χρεὼν εἴη ἀναζεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν ἰέναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θεβαίων, ἐνθα σῖτόν τε σφί ἐσσηνεῖσθαι πολλὸν καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοις, κατ' ἡσυχίην τε ἱζομένους διαπρήσσεσθαι ποιῶντας τάδε· (4) ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκπώματα· τούτων φειδομένους μὴδενὸς διαπέμπειν ἐς τοὺς Ἕλληνας, Ἕλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προσεστώτας ἐν τῇσι πόλεσι, καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευθερίην, μὴδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας. (5) Τούτου μὲν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θεβαίων γνώμη, ὡς προειδότες πλεῦν τι καὶ τούτου, Μαρδονίου δὲ ἰσχυροτέρῃ τε καὶ ἀγνωμονεστέρῃ καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη· δοκεῖν τε γὰρ πολλῶν κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρατὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην μὴδὲ περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλελεγμένων, τὰ τε σφάγια τὰ Ἑγησιστράτου ἔαν χείρειν μὴδὲ βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους συμβάλλειν.

XLII. Τούτου δὲ οὕτω δικαιοῦντος ἀντέλεγε οὐδείς, ὥστε ἐκράτεε τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρατῆς οὗτος ἐκ βασιλέος, ἀλλ' οὐκ Ἀρταβάζος. Μεταπειψάμενος ὢν τοὺς ταξάρχους τῶν τελῶν καὶ τῶν μετ' ἐωυτοῦ ἐόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς εἰρώτα αἱ τι εἶδεῖεν λόγιον περὶ Περσέων ὡς διασφαρένται ἐν

cium Cithæronis exitum, versus Plateas ferentem, misit; quem locum Bœoti Tria capita vocant, Athenienses vero Quercus capita. (2) Nec frustra venerunt equites, eo loci missi: ceperunt enim ingredientia planitiem jumenta quingenta, quæ ex Peloponneso cibaria in castra vehebant, cum hominibus jumenta sequentibus. (3) Qua præda capta Persæ immanem cædem ediderunt, nec jumento parcentes nec homini cuiquam: donec cæde satiati, reliqua circumventa ad Mardonium in castra abegerunt.

XL. Post hoc factum, biduum adhuc morati sunt utrique, quum neutri vellent initium facere pugnae. Et barbari quidem usque ad Asopum progrediebantur, lacerantes Græcos: sed neutri fluvium trajiciebant. (2) Attamen equitatus Mardonii continuo instabat Græcis, eosque infestabat. Thebani enim, magnopere Medis faventes, studiose gerebant bellum, et continuo illis usque ad pugnae discrimen præibant; deinde vero in eorum locum succedentes Persæ et Medi, haud spernenda virtutis specimina edebant.

XLI. Usque ad decimum igitur diem nihil his amplius gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies quo castra castris ad Plateas opposita habuere, numerusque Græcorum multum erat auctus, et moram ægerrime ferebat Mardonius; (2) tunc in colloquium convenere Mardonius Gobryæ filius, et Artabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum Xerxi probatus. (3) Ibi consultantium duæ hæ erant sententiæ: altera Artabazi, censentis quam primum movenda esse castra, et cum toto exercitu ad murum Thebanorum eundum, ubi et frumentum multum conveclum haberent, et pabulum jumentis; ibi tranquille sedentes conficere bellum posse, hac inita ratione: (4) multum se habere aurum, quum signatum, tum factum, multumque argentum et pecunia; his ne parcerent, sed ad Græcos hæc dimitterent, et præsertim ad Græcarum civitatum præsides; ita hos haud cunctanter prodituros libertatem, neque iterum discrimen pugnae adituros. (5) Hujus igitur eadem fuit sententia atque Thebanorum: melius enim hic quoque, quam Mardonius, quid futurum esset, prospexerat. At Mardonii fortior erat et pertinacior sententia, nec ullo modo cedens: existimare enim se, aiebat, suum exercitum Græcæico longe præstare; itaque quamprimum prælio esse decernendum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam jam nunc convenissent: missa autem facienda Hegeistrati sacra, neque pertinaciter in illa incumbendum; sed Persarum institutum sequendo arma ferenda in hostem.

XLII. Hæc quum facienda Mardonius censuisset, nemo contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum convocatis ordinum ductoribus, atque etiam Græcorum sociorum ducibus, quæsitum an oraculum aliquod cognitum haberent de Persis, tamquam in Græcia periturlis. (2) Ta-

τῇ Ἑλλάδι. (3) Σιγῶντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ εἰδόντων μὲν, ἐν ἀδείῃ δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόnius ἔλεγε, (3) « ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἤ ἴστε οὐδὲν ἢ οὐ τολ-
ματὲ λέγειν, ἀλλ' ἐγὼ ἐρέω ὥς εὖ ἐπιστάμενος. Ἔστι λόγιον ὡς χρεῶν ἐστὶ Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα διαρπάσαι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρπαγὴν ἀπολέσθαι πάντας. (4) Ἡμεῖς τοίνυν αὐτὸ τοῦτο ἐπιστάμενοι οὐτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱρὸν τοῦτο οὐτε
ἐπιχειρήσομεν διαρπάζειν, ταύτης τε εἵνεκεν τῆς αἰτίας οὐκ ἀπολεόμεθα. Ὡστε ὑμεῶν ὅσοι τυγχάνουσιν εὖ νοοῖ ἐόντες Πέρσῃσι, ἥδεσθε τοῦδε εἵνεκεν ὡς περιεσο- μένους ἡμέας Ἑλλήνων. » (5) Ταῦτά σφι εἶπας δεῦτερα ἐσήμηνε παραρτέεσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι
ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης.

XLIII. Τοῦτον δ' ἔγωγε τὸν χρησμὸν, τὸν Μαρδόnius εἶπε ἐς Πέρσας ἔχειν, ἐς Ἰλλυριοὺς τε καὶ τὸν Ἑγ- χέλειον στρατὸν οἶδα πεπονημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας. (2) Ἀλλὰ τὰ μὲν Βάκιδι ἐστὶ ἐς ταύτην τὴν μάχην πε-
ποιημένα,

τὴν δ' ἐπὶ Θερμῳδῶντι καὶ Ἀσωπῷ λεγεοίῃ Ἑλλήνων σύνδοον καὶ βαρβαρόφωνον ἰσθρὴν, τῇ πολλοὶ πεσέονται ὑπὲρ Ἀχαιῶν τε μόρον τε τοξοφόρων Μήδων, δταν αἰσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ.

(3) Ταῦτα μὲν καὶ παραπλήσια τούτοισι ἄλλα Μουσαῖοι ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. Ὁ δὲ Θερμῳδῶν ποταμὸς ῥέει μεταξὺ Τανάγρης τε καὶ Γλίσαντος.

XLIV. Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίνεσιν τὴν ἐκ Μαρδονίου νύξ τε ἐγίνετο καὶ ἐς φυ-
λακὰς ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς προελή-
λατο καὶ ἡσυχίᾳ ἐδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα καὶ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τῇ καὶ προσ-
ελάσας ἱππῶν πρὸς τὰς φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέ-
ξανδρος ὁ Ἀμύντει, στρατηγὸς τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς
Μακεδόνων, ἐδιζήτο τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν.
(2) Τῶν δὲ φυλάκων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ' ἔβρον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς, ἐλθόντες δὲ ἔλεγον ὡς ἄν-
θρωπος ἦκοι ἐπ' ἱπποῦ ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, δς ἄλλο μὲν οὐδὲν παραγυμνοὶ ἔπος, στρατηγούς δὲ οὐ-
νομάζων ἐθέλειν φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.

XLV. Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, αὐτίκα εἶποντο ἐς τὰς φυλακὰς. Ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε Ἀλέξανδρος τάδε, « ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραθήκην ὑμῖν τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μηδένα λέγειν
ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanῆν, μή με καὶ διαφθείρητε. (2) οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκχρόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος· αὐτὸς τε γὰρ Ἑλλήν γένος εἰμὶ τὼρ-
χαῖον, καὶ ἂν' ἐλευθέρης δεδολωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι δρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ ὡς Μαρδονίῳ τε καὶ
τῇ στρατῇ τὰ σφάγια οὐ δύναται καταθύμια γενέσθαι·
πάσαι γὰρ ἂν ἐμάχεσθε. (3) Νῦν δὲ οἱ δέδοκται τὰ μὲν σφάγια εἶναι χαίρειν, ἅμ' ἡμέρῃ δὲ διαφασκούσῃ συμβολῆν ποιέεσθαι· καταρρώδῃ γὰρ μὴ πλεῖνες συλλαχθῇτε, ὡς ἐγὼ εἰκάζω. Πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζε-

centibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi iudicantibus ea proferre, ipse Mardonius ait: (3) Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere; dicam ego, bene gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persæ, postquam in Græciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. (4) Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeatis hoc nomine, confidatisque nos superatos esse Græcos. » (5) His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponent, quippe postridie prima luce prælio futuro.

XLIII. Jam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Enchelensium exercitum, non in Persas. (2) Sed Bacidis exstat effatum hanc pugnam spectans, hujusmodi:

Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis barbaricæ Grails acies clamore colbunt.
Hic multi occumbent defuncti munere vitæ,
quando sagittiferis adierit lux ultima Medis.

(3) Hoc igitur, et alia his similia Musæi, equidem novi in Persas valentia. Thermodon autem fluvius inter Tanagrum fluit et Glisantem.

XLIV. Postquam ita Mardonius de oraculis interrogavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et excubiæ sunt dispositæ. Quum autem jam multum nox processisset, videnturque omnia tranquilla esse in castris, maximeque homines somno sepulti; tunc Alexander Amyntæ filius, dux et rex Macedonum, equo ad Græcorum custodias advectus, se cum illorum ducibus velle colloqui dixit. (2) Et custodum quidem major pars in statione mansit, nonnulli vero ad duces cucurrerunt, nunciantes, venisse hominem equo vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud verbum promens, duces nominatim designasset, cum quibus colloqui se velle dixisset.

XLV. His auditis, duces protinus ad custodias illos secuti sunt. Quo ubi venere, hæc illis Alexander dixit: « Viri Athenienses, verba hæc ego in vestram fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec ulli alii, nisi Pausanias, edicatis; ne mihi extremam adferatis perniciem. (2) Nec enim dicturus hæc eram, nisi de universa Græcia vehementer essem sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Græcus genere, et nolim Græciam ex libertate in servitutem redactam videre. Dico igitur vobis, non potuisse Mardonio ejusque exercitui sacra ex sententia fieri: alioqui jam pridem prælio decertassetis. (3) Nunc vero ei decretum est, valere jussis sacrificiis, prima luce prælium committere: timet enim Mardonius, ut ego suspicor, ne major vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos comparate. Sin differt

σθε. Ἦν δὲ ἄρα ὑπερβάλῃται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος καὶ μὴ ποιέεται, λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γὰρ σφί ἡμερῶν λείπεται σιτία. (4) Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τελευτήσῃ, μνησθῆναι τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ· 5 Ἐλευθερώσιος πέρι, ὃ Ἑλλήνων εἵνεκεν οὕτω ἔργον παρὰ βολον ἔργασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλώσαι τὴν διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ βάρβαροι μὴ προσδεχομένοισί κω. Εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών. » Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας ἀπή- 10 λαυσε ὅπισω ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἐσωτοῦ τάξιν.

XLVI. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἔλεγον Πausanίῃ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλεξάνδρου. Ὁ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρωδῆσας τοὺς Πέρσας ἔλεγε τάδε, « ἐπεὶ τοίνυν ἐς ἡδὴ ἡ συμβολὴ 15 γίνεται, ὑμέας μὲν χρεὼν ἐστί τοὺς Ἀθηναίους στήναι κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς τε καὶ τοὺς κατ' ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε εἵνεκεν· (2) ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι, ἡμεῖς δὲ ἀπειροὶ τέ 20 εἰμεν καὶ ἀδάεες τούτων τῶν ἀνδρῶν· Σπαρτιητέων γὰρ οὐδεὶς πεπειρήσθαι Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπειροί εἰμεν. Ἀλλ' ἀναλαβόντας τὰ δπλα χρεὼν ἐστί ἵνα ὑμέας μὲν ἐς τόδε τὸ κέρα, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον. » (3) Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν οἱ Ἀθη- 25 ναῖοι τάδε, « καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλα ἀπ' ἀρχῆς, ἐπεῖτε εἶδομεν κατ' ὑμέας τασσομένους τοὺς Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τὰ περ ὑμεῖς θνάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδόμεν μὴ ὑμῖν οὐκ ἡδῶες γένωνται οἱ λόγοι. Ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνήσθητε, καὶ ἡδομέ- 30 νοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνاسι καὶ ἐτοίμοι εἰμεν ποιέειν ταῦτα. »

XLVII. Ὡς δ' ἤρσεκε ἀμφοτέροισι ταῦτα, ἥως τε διεφάνη καὶ διαλλάσσοντο τὰς τάξεις. Ἰνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιεῦμενον, ἐξαγορεύουσι Μαρδονίῳ. Ὁ 35 δ' ἐπεῖτε ἤκουσε, αὐτίκα μετιστάναί καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο, παράγων τοὺς Πέρσας κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. (2) Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γινόμενον ὁ Πausanίης, γνούς ὅτι οὐ λανθάνει, ὅπισω ἤγε τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρα· ὡς δ' αὕτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ 40 τοῦ εὐωνύμου.

XLVIII. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας ἔλεγε τάδε, « ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἀν- 45 ὄρες ἀριστοὶ ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλειόμενων ὡς οὔτε φεύγετε ἐκ πολέμου οὔτε τάξιν ἐκλείπετε, μένοντές τε ἢ ἀπολλύετε τοὺς ἐναντίους ἢ αὐτοὶ ἀπολλυθεῖ. (2) Τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές· πρὶν γὰρ ἡ συμμιζῆς ἡμέας ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ φεύγοντας καὶ τάξιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν Ἀθηναίοισι τε 50 τὴν πρόπειραν ποιεῦμενους, αὐτοὺς τε ἀντὶα δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. (3) Ταῦτα οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα, ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν ὑμῖν ἐψεύσθημεν· προσδεχομένοι γὰρ κατὰ κλέος ὡς δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι καὶ βουλόμενοι μούνοισι

ille pugnam, et nunc vos non adgreditur; durate porro, et manete: etenim non nisi paucorum adhuc dierum ci-
baria exercitui supersunt. (4) Quodsi vero hujus belli exitus ex vestra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos memores esse, et de me liberando cogitare, qui Græcorum caussa tam periculosum facinus pro meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vobis aperire Mardonii, ne barbari ex improvise vos nondum expectantes adoriantur. Sum autem Alexander Macedo. » His dictis ille retro egit equum, et in castra suamque ad stationem est reversus.

XLVI. Moxque Atheniensium duces ad dextrum cornu se contulerunt, et Pausaniæ, quæ ex Alexandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille territus, Persasque metuens, hæc ait: « Quoniam igitur primo mane prælium committetur, oportet ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos autem contra Bæotos et Græcos, qui adversus vos locati sunt; idque hac caussa: (2) vos nostis Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Marathonem cum eis congressi estis: nos vero horum hominum nullam experientiam neque notitiam habemus; nemo enim Spartanorum cum Medis periculum fecit: sed Bæotos atque Thessalos usu cognitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos sumptis armis in hoc cornu trauseatis, nos autem in sinistrum cornu. » (3) Ad hæc Athenienses responderunt: « Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi contra vos vidimus locatos Persas, in animo habebamus hæc dicere, quæ nunc vos nobis proponere occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis esset ea oratio. Nunc quoniam vos ipsi hujus rationis fecistis mentionem, grata nobis hæc oratio est, et parati sumus mori vobis gerere. »

XLVII. Ut igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora stationes inter se permutarunt. Quod ubi animadverterunt Bæoti, renunciarunt Mardonio: et ille, hoc audito, protinus ipse quoque aciei suæ rationem cepit immutare, Persasque adversus Lacedæmonios ducere. (2) Quod ubi Pausanias intellexit, suumque consilium non latere vidit hostem, retro Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero item Mardonius suos lævum in cornu reduxit.

XLVIII. Postquam utraque acies pristinum locum ceperrat, præconem Mardonius ad Spartanos misit, hæc illis ipsius nomine dicentem: « Vos igitur, Lacedæmonii, ut fortissimi viri prædicamini ab hominibus has regiones incolentibus, qui magnopere vos admirantur, quod nunquam ex bello fugiatis, nunquam deseratis stationem, sed duritis donec aut adversarios perdidieritis aut perieritis ipsi. (2) Atqui horum nihil verum erat. Nam, priusquam nos congrederemur et ad manus veniremus, palam fugientes vos vidimus et stationem deserentes, nempe in Atheniensibus primum periculum facturos, vos ipsos vero contra servos nostros locantes. (3) Hæc nentiquam sunt fortium virorum facta: sed nimirum plurimum de vobis nos fecellit opinio. Nam quum propter virtutis vestræ famam existimassemus.

Πέρσῃσι μάχεσθαι, ἄρτιοι ἐόντες ποιεῖν ταῦτα οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὐρομεν, ἀλλὰ πτώσσοντας μάλ-
 λον. (4) Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς ἤρξατε τούτου τοῦ
 λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρχομεν. Τί δὴ οὐ πρὸ μὲν τῶν
 5 Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεῖτε δεδοξώσθε εἶναι ἀριστοί, πρὸ
 δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς ἴσους ἀριθμὸν ἐμα-
 χεσάμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκῇ καὶ τοὺς ἄλλους μάχεσθαι,
 οἱ δ' ὦν μετέπειτεν μαχέσθων ὕστεροί· εἰ δὲ καὶ μὴ
 δοκέοι, ἀλλ' ἡμέας μόνους ἀποχρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμα-
 10 χεσόμεθα· οὐκ ἔτεροι δ' ἂν ἡμέων νικῆσωσι, τούτους τῷ
 ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν. »

XLIX. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον,
 ὥς οἱ οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω,
 ἀπελθὼν δὲ ἐστήμινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ
 15 δὲ περιχαρὴς γενόμενος καὶ ἐπαρθείς ψυχρῇ νίκῃ ἐπῆκε
 τὴν ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἑλλήνας. (2) Ὡς δὲ ἐπῆλασαν οἱ
 ἱππότες, εἰσίνοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν
 ἐσακοντίζοντες τε καὶ ἐστοξεύοντες ὥστε ἱπποτοξόται τε
 ἐόντες καὶ προσφέρεσθαι ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν
 20 Γαργαφίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στρατεύμα τὸ Ἑλ-
 ληνικόν, συνετάραξαν καὶ συνέχρυσαν. (3) Ἔσαν μὲν
 ὦν κατὰ τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μοῦνοι,
 τοῖσι δὲ ἄλλοις Ἑλλήσι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγίνετο,
 ὥς ἕκαστοι ἐτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ·
 25 ἐρυκόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ οὕτω δὴ ἐπὶ τὴν κρή-
 νην ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφί οὐκ ἐξῆν ὕδωρ
 φερέεσθαι ὑπὸ τε τῶν ἱππέων καὶ τοξευμάτων.

L. Τούτου δὲ τοιοῦτου γινομένου οἱ τῶν Ἑλλήνων
 στρατηγοί, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρα-
 30 τῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνελέχθησαν
 περὶ αὐτῶν τε τούτων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Παι-
 σκινήν ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. (2) Ἄλλα γὰρ τούτων
 τοιοῦτων ἐόντων μᾶλλον σφᾶς ἐλύπεε· οὔτε γὰρ σιτία
 εἶχον ἐτι, οἱ δὲ σφῶν ὀπῶνες ἀποπεμφθέντες ἐς Πε-
 35 λопόννησον ὥς ἐπιστιγεύμενοι ἀπεχεκλέατο ὑπὸ τῆς
 ἵππου, οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι ἐς τὸ στρατόπεδον.

LI. Βουλευομένοιαι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἦν
 ὑπερβάλωνται ἐκείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν
 μὴ ποιεῦμενοι, ἐς τὴν νῆσον ἵεναι· ἡ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ
 40 Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἧς ἔστρα-
 τοπεδεύοντο τότε, δέκα σταδίου ἀπέχουσα, πρὸ τῆς
 Πλαταιῶν πόλιος. (2) Νῆσος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἐν
 ἡπείρῳ· σχιζόμενος δὲ ποταμὸς ἀνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρώ-
 νος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων ἀπ' ἀλλήλων τὰ
 45 ῥέεθρα θῆναι περ τρία στάδια, καὶ ἔπειτεν συμμίσγει ἐς
 τὸ αὐτό. Οὕνομα δὲ οἱ Ὠερὸν· θυγατέρα δὲ ταύτην
 λέγουσι εἶναι Ἀσωπὸν οἱ ἐπιχώριοι. (3) Ἐς τοῦτον δὴ
 τὸν γῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα καὶ ὕδατι
 ἐχρῶντο· ἀφρόνῳ καὶ οἱ ἱππέες σφᾶς μὴ σινοί-
 50 ατο, ὥσπερ κατὰ τὸν ἐόντων. Μετακινέσθαι τε ἐδόκει
 τότε ἐπεὶ τῆς νυκτὸς ἦ δευτέρη φυλαχὴ, ὥς ἂν μὴ
 ἰδοῖατο οἱ Πέρσαι ἐξορρωμένους καὶ σφᾶς ἐπόμενοι
 ταρασσοῖεν οἱ ἱππότες. (4) Ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 γῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερὸν περισχίζεται

vos nobis præconem, qui nos provocaret, missuros esse, et
 cum solis Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati,
 nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terroreque refu-
 gientes. (4) Nunc igitur, quoniam vos non priores hanc
 nobis proposuistis conditionem, nos eam vobis ultro propo-
 nimus. Quidni pro Græcis vos, qui fortissimi esse existi-
 mamini, pro barbaris autem nos, pari utrimque numero jam
 pugnemus? Et si quidem placuerit ut cæteri etiam pugnent,
 illi deinde post nos pugnanto: sin hoc non placet, sed satis
 esse judicatis ut nos soli pugnemus, decernamus igitur!
 et, utri nostrum vicerint, hi pro universo exercitu vicisse
 censeantur. »

XLIX. His dictis præco aliquantis per substitit: ut vero
 nemo ei respondit, reversus est, et Mardonio quid accide-
 rit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigida
 elatus victoria, equitatum adversus Græcos misit. (2) Et
 adcurrentes equites universum Græcorum exercitum incom-
 modabant, et jacula in eos torquentes, et sagittas ex arcu-
 bus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis
 cominus congredi poterant Græci. Iidem etiam fontem
 Gargaphiam, unde aquabatur universus Græcorum exerci-
 tus, turbabant et obstruebant. (3) Et erant quidem prope
 illum fontem soli Lacedæmonii locati; reliqui vero Græci,
 prout singuli locati erant, longius aberant a fonte, Asopum
 autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab Asopo arce-
 bantur, ad eundem fontem aequatum iverant; ex fluvio
 enim aquari prohibebantur ab equitum missilibus.

L. In hoc rerum statu, quum aqua careret exercitus, et
 ab equitatu hostium incommodaretur, Græcorum dūces
 convocavit Pausanias, ut ad se in dextrum cornu conveni-
 rent, et de his ipsis rebus itemque de aliis deliberarent. (2)
 Nam præter hæc, aliis quoque incommodis magis etiam
 premebantur: cibaria enim illos defecerant; famulique
 eorum, ad subvehendum commeatum in Peloponnesum
 missi, interclusi erant ab equitatu, ut in castra pervenire
 non possent.

LI. Deliberantibus ducibus placuit, ut, si eum diem Per-
 sæ prætermisissent prælium non committentes, ipsi in in-
 sulam se conferrent. Abest hæc decem stadia a fonte Garga-
 phia, ad quem tunc castra habebant, estque ante urbem Pla-
 tænsium. (2) Ita insula fuerit in continente: nempe flu-
 vius a Cithærone monte in planitiem decurrit in duos alveos
 divisus, tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in
 unum confluit: nomen ei est Oeroe, filiamque hanc esse
 Asopi aiunt hujus regionis incolæ. (3) Hunc in locum
 transferre castra constituerunt, quo et aquæ haberent co-
 piam, nec ab equitibus, sicut dum ex adverso stabant,
 infestarentur. Movere autem placuit castra sub se-
 cundam noctis vigiliam, ne Persæ viderent abeuntes, nec
 equites sequerentur eos et incommodarent. (4) Deinde
 constituerant, quando in hunc locum pervenissent, quem
 Asopi filia Oeroe et Cithærone decurrens circumfluit, eadem

βέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρώνας, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
κε τοὺς ἡμίσεας ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸν
Κιθαιρώνα, ὡς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπείωνας τοὺς ἐπὶ τὰ
σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
5 λαμμένοι.

LII. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέρην
πᾶσαν προσκειμένης τῆς ἵππου εἶχον πόνον ἀτρυτον.
Ὡς δὲ ἤ τε ἡμέρην ἔληγε καὶ οἱ ἱππῆες ἐπέπαυοντο, νυ-
κτὸς δὲ γινομένης καὶ εὐσυχίας τῆς ὄρης ἐς τὴν συνεκέτο
10 σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερθόντες οἱ πολλοὶ ἀπαλ-
λάσσοντο, ἐς μὲν τὸν χώρον ἐς τὸν συνεκέτο οὐκ ἐν-
νόψ ἔχοντες, οἱ δὲ ὡς ἐκινήθησαν ἔφρευγον ἄσμενοι τὴν
ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιῶν πόλιν, φεύγοντες δὲ ἀπι-
κνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον· τὸ δὲ πρὸ τῆς πόλεως ἐστὶ τῆς
15 Πλαταιῶν, εἴκοσι σταδίου ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς Γαρ-
γαφίης ἀπέχον. Ἀπικόμενοι δὲ ἔθεντο πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ
θπλα.

LIII. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδεύοντο,
Παυσανίης δὲ ὁρέων σφέας ἀπαλλασσομένους ἐκ τοῦ
20 στρατοπέδου παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι
ἀναλαβόντας τὰ θπλα ἵνα κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς
προϊόντας, νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν χώρον ἵνα ἐς τὸν
συνεθήκαντο. (2) Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἄρτιοι ἔσαν
τῶν ταξιαρχῶν πείθεσθαι Παυσανίῃ, Ἀμομφάρετος
25 δὲ ὁ Πολιάδew λοχηγέων τοῦ Πιτανήτειν λόχου οὐκ
ἔφη τοὺς ξείνους φεύξεσθαι οὐδὲ ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν
τὴν Σπάρτην, ἐθώμαξέ τε ὁρέων τὸ ποιούμενον ἅτε οὐ
παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ. (3) Ὁ δὲ Παυσα-
νίης τε καὶ δ' Εὐρυάναξ δεινὸν μὲν ἐποιοῦντο τὸ μὴ πεί-
30 θεσθαι ἐκείνων σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι ἐκείνου ταῦτα
νενομίμενον ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην, μὴ ἦν
ἀπολιπῶσι ποιεῦντες τὰ συνεθήκαντο τοῖσι ἄλλοις· Ἐλ-
λῃσι, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτός τε Ἀμομφάρετος καὶ
οἱ μετ' αὐτοῦ. (4) Ταῦτα λογιζόμενοι ἀτρέμας εἶχον
35 τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικὸν, καὶ ἐπειρέοντο πείθοντές
μιν ὡς οὐ χρεὼν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

LIV. Καὶ οἱ μὲν παρηγορέοντο Ἀμομφάρετον μοῦ-
νον Λακεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατῶν λελειμμένον,
Ἀθηναῖοι δὲ ἐπολεον τοιάδε· εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐ-
40 τοὺς ἵνα ἐτάχθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων
φρονήματα ὡς ἄλλα φρονούντων καὶ ἄλλα λεγόντων.
(2) Ὡς δὲ ἐκινήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων
ἱππῆα ὀφόμενόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῖεν οἱ Σπαρ-
τιῆται, εἴτε καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῖνται ἀπαλ-
45 λάσσεσθαι, ἐπείρεσθαι τε Παυσανίην τὸ χρεὼν εἶη
ποιεῖν.

LV. Ὡς δὲ ἀπῆκτο ὁ κῆρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμο-
νίους, ὦρα τέ σφας κατὰ χώρην τεταγμένους καὶ ἐς
νεῖκα ἀπιγμένους αὐτῶν τοὺς πρώτους. Ὡς γὰρ δὴ
50 παρηγορέοντο τὸν Ἀμομφάρετον δ' τε Εὐρυάναξ καὶ ὁ
Παυσανίης μὴ κινδυνεῖν μένοντας μόνους Λακεδαί-
μωνίων, οὐκ ὡς ἐπειθον, ἐς δ' ἐς νεῖκα τε συμπεσόντες
ἀπῆκτο καὶ ὁ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι
ἀπιγμένους. (2) Νεικῶν δὲ ὁ Ἀμομφάρετος λαμβάνει

nocte dimidiam copiarum partem ad Cithæronem mittere,
ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi abie-
rant : erant enim in Cithærone interclusi.

LII. Hæc quum ita decrevisent, toto illo die ab equitatu
pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut vero dies
defecit, destiteruntque equites, facta nocte et adpropin-
quante hora qua ut discederent erat constitutum, tum vero
plerique collectis vasis discesserunt; non illi locum, de quo
convenerat, petere in animo habentes; sed, simulac mo-
veri cœperunt, læti effugisse equitatum, versus Platæen-
si urbem fugientes, ad Heræum (*Junonis templum*)
pervenerunt, quod est ante Platæensem urbem, viginti
stadia a Gargaphia fonte distans; ibique ante templum con-
sederunt.

LIII. Hi igitur circa Heræum castra habuere. Pausanias
vero, postquam illos vidit castris egredientes, ratus eum
locum illos, de quo convenerat, petere, Lacedæmonios
etiā arma jussit capere, et eadem via, qua cæteri præces-
sissent, progredi. (2) Ibi tunc, quum alii omnes ordinum
ductores parati essent Pausaniæ obsequi, unus Amompha-
retus, Poliadæ filius, manipulum ducens Pitaneatarum,
ait se non fugiturum peregrinos, neque ultro ignominiam
adpersurum Spartanis; miratusque est, ubi quid ageretur
vidit: nec enim superiori colloquio interfuerat. (3)
Pausaniæ vero et Euryanacti indigna res visa est, imperio
non obtemperare illum, adhuc vero indignior, deserere
manipulum Pitaneatarum, quoniam ita dux illorum ani-
matus esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quæ
cum cæteris Græcis constituissent, desertus periret Amom-
pharetus cum suis. (4) Id secum reputantes, gradum si-
stere jusserunt Laconicas copias, et persuadere homini co-
nati sunt, non recte eum facere.

LIV. Dum illi Amompharetum adhortantur, unum ex
omnibus Lacedæmoniis et Tegeatis pone manentem; interim
Athenienses hæc fecerant: quieti steterant in vestigio ubi
locali erant, bene gnari moris Lacedæmoniorum, alia
sæpe cogitantium, alia dicentium. (2) Ut autem mo-
vere se cœpit exercitus, equitem de suis miserunt, qui
spectaret utrum Lacedæmonii discedere adgrederentur, an
omnino de protectione non cogitarent; tum qui ex Pausa-
nia quæreret, quid ipsis esset faciendum.

LV. Ubi ad Lacedæmonios pervenit præco, vidit illos suo
loco instructos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim Amompharetum hortati essent Eurya-
nax et Pausanias, ne solus Lacedæmoniorum ibi manens se
suosque in periculum adduceret, minime ei persuaserunt;
et ad extremum eo ventum est, ut ad mutua convicia de-
scenderent, quo tempore adveniens præco Atheniensis co-
ram eis stetit. (2) Et maledictis illos incessens Amompha-

πέτρων ἀμφοτέρῃσι τῇσι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausανίῳ ταύτῃ τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι ἔφη μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους, ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. (3) Ὁ δὲ μαινόμενος καὶ οὐ φρενήρεια καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθηναίων κήρυκα ἐπειρωτέοντα τὰ ἐντε-
6 ταλμένα λέγειν ὁ Pausanias ἐκέλευε τὰ παρόντα σφι πρήγματα, ἐχρήζε τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαι τε πρὸς ἐαυτοὺς καὶ ποιεῖν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφεῖς.

LVI. Καὶ ὁ μὲν ἀπαλλάσseto ἐς τοὺς Ἀθηναίους·
10 τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνακρινόμενους πρὸς ἐαυτοὺς ἤως κατε-
λάμβανε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Pausanias, οὐ δοκῶν τὸν Ἀμομφάρετον λείψεσθαι τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστειχόντων, τὰ δὲ καὶ ἐγένετο, σημή-
15 νας ἀπῆγε διὰ τῶν κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας·
εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆται. (2) Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἤσαν τὰ ἐμπάλιν ἢ Λακεδαιμόνιοι· οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχλων ἀντεῖχοντο καὶ τῆς ὑπωρέας τοῦ Κιθαιρώνος, φοβούμενοι τὴν ἵππον, Ἀθηναῖοι δὲ κάτω τραφέντες ἐς τὸ πεδίον.

LVII. Ἀμομφάρετος δὲ ἀρχὴν τε οὐδαμὰ δοκῶν
20 Pausaniam τολμήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐ-
τοῦ μένοντας μὴ ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερόντων δὲ τῶν σὺν Pausanī, καταδόξας αὐτοὺς ἰδέη τέλγῃ ἀπο-
λιπεῖν αὐτὸν, ἀναλαβόντα τὸν λόχον τὰ ὄπλα ἤγε βά-
25 δην πρὸς τὸ ἄλλο στίφος. (2) Τὸ δὲ ἀπελθὼν ὅσον τε δέκα στάδια ἀνέμενε τὸν Ἀμομφάρετος λόχον, περὶ ποταμὸν Μολόεντα ἱδρυμένον Ἀργιόπιόν τε χώρον κα-
λεύμενον, τῇ καὶ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἱρὸν ἦσται. Ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα ἂν μὴ ἀπολίπη τὸν χώ-
30 ρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφάρετος τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοῦθόι ὀπίσω παρ' ἐκείνους. (3) Καὶ οἱ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον παρεγίνοντο σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσεκέετο πᾶσα. Οἱ γὰρ ἵπποταὶ ἐποίουν οἶον καὶ ἐώδεσαν ποιεῖν αἰεὶ, ἰδόν-
35 τες δὲ τὸν χώρον κεινὸν ἐν τῷ ἐτετάχατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρῃσι ἡμέρῃσι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους αἰεὶ τὸ πρῶτον καὶ ἅμα καταλαβόντες προσεκέατο σφι.

LVIII. Μαρδόνιος δὲ ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιομένους ὑπὸ νύκτα εἶδε τε τὸν χώρον ἐρῆμον,
40 καλέσας τὸν Ἀθηναῖον Θώρηκα καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον ἔλεγε, « ὦ παῖδες Ἀλεύεω, ἐτι τί λέξετε τάδε ὀρέοντες ἐρῆμα; ὑμεῖς γὰρ οἱ πλησιώωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ φεύγειν ἐκ μάχης, ἀλλ' ἀνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρῶτους, τοὺς
45 πρότερον τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξεως εἶδετε, νῦν τε ὑπὸ τὴν παροισμένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὀρέομεν διαδράντας· (2) διέδεξάν τε, ἐπεὶ σφεας ἔδεε πρὸς τοὺς ἀψευδῶς ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι, ὅτι οὐδένας ἄρα εἶοντες ἐν οὐδαμοῖσι εὐοῖσι Ἕλλησι ἐνα-
50 πεδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν εὖοισι Περσέων ἀπείροισι πολλῇ ἔκ γε ἐμεῦ ἐγένετο συγγνώμη, ἐπαινεόντων τού-
τους τοῖσι τι καὶ συνηδάεα· (3) Ἀρταβάζου δὲ θῶμα καὶ μᾶλλον ἐποισμένην τὸ καὶ καταρρωδῆσαι Λακεδαι-

retus, ambabus manibus sublato saxo, eoque ante pedes posito Pausaniae, Hoc calculo, ait, suffragium ego fero, non debere nos fugere peregrinos: nempe peregrinos barbaros dicens. (3) Quem furiosum et male sanum adpellans Pausanias, mox ad praekonem Atheniensium conversus interrogantem quod ei mandatum erat, jussit hunc, illis quid hic ageretur nunciare, suoque nomine rogare Athenienses, ut ad se venirent, et de discessu facerent quod ipso vidiasent facere.

LVI. Et hic quidem ad Athenienses rediit. Illos vero ut inter se disceptantes aurora deprehendit, Pausanias, quum adhuc ibidem mansisset, existimans Amompharetum, si reliqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum mansurum, (id quod etiam accidit,) dato imperio caeteros omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque sequebantur. (2) Athenienses vero, ordine instructi, contraria quam Lacedaemonii via incedebant: hi enim metu equitatus clivos sequebantur et radices Cithaeronis; Athenienses vero infra per planitiem progrediebantur.

LVII. Amompharetus autem, prorsus persuasus nequam ausurum Pausaniam se suosque deserere, etiam nunc institit ut ibi manerent, nec desererent stationem: at, ubi jam longius progressum Pausaniam cum suis vidit, tunc ratus palam illos sese deseruisse, manipulum suum arma capere jussit, eumque militari gradu ad reliquum agmen adduxit. (2) At illi, postquam decem fere stadia progressi erant, exspectaverunt Amomphareti manipulum, circa fluvium Moloentem resistentes et circa locum cui Argiopio nomen, ubi templum situm est Cereris Eleusinae. Manserunt autem ibi hoc consilio, quo, si stationem qua locatus erat non relinqueret Amompharetus ejusque manipulos, sed ibi manerent, redirent ipsi eisque succurrerent. (3) Vixdum ad illos pervenerat Amompharetus, quum universus barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equites pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum vacuum vidissent locum, quo illi superioribus diebus steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et simulatque Graecos adsecuti sunt, protinus eis institerunt.

LVIII. Mardonius, ut Graecos noctu discessisse cognovit, locumque vacuum vidit, Larissaeum Thoracem vocavit ejusque fratres Eurypylum et Thrasydeium, eosque his verbis est adlocutus: « Nunc quid porro dicetis, filii Aleuae, loca haec vacua videntes? nam vos, horum hominum finitimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vidistis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima nocte prorsus profugisse. (2) Nempe, ubi acie illis decernendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum, ostenderunt, aperte se nihili esse homines inter Graecos, qui nec ipsi ullius sunt frugis. Ac vobis quibus Persarum virtus minus comperta est, facile ignovi, laudantibus hos homines, quorum res quaedam bene gestae vobis innouerunt: (3) sed tanto magis Artabazum miratus sum, Lacedaemonios pertimescentem, et timore perculsum

μονίους, καταρρωδήσαντά τε ἀποδέξασθαι γνώμην δει-
 λωτάτην, ὡς χρεὼν εἴη ἀναξεύζαντας τὸ στρατόπεδον
 ἵεναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστυ πολιορκησόμενους· τὴν ἔτι
 πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσεται. (4) Καὶ τούτων μὲν
 5 ἐτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ ἐκεῖνοισι ταῦτα ποιῶσι οὐκ
 ἐπιτρεπτέα ἐστί, ἀλλὰ διωκτοὶ εἰσὶ ἐς θ' καταλαμφθέν-
 τες δώσουσι ἡμῖν τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δι-
 κας. »

LIX. Ταῦτα εἶπας ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ δια-
 10 βάνας τὸν Ἀσσιπὸν κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων ὡς δὴ
 ἀποδιδρυσκόντων, ἐπειχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε
 καὶ Τεγεάτας μόνους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους
 ἐς τὸ πεδὶον ὑπὸ τῶν ὄχθων οὐ κατώρα. (2) Πέρσας
 δὲ ὀρέοντες ὠρμημένους διώκειν τοὺς Ἑλληνας οἱ λοι-
 15 ποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελῶν ἄρχοντες αὐτίκα πάντες
 ἦραν τὰ σημήια, καὶ ἐδίωκον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον,
 οὔτε κόσμῳ οὐδενὶ κοσμηθέντες οὔτε τάξιν. Καὶ οὗ-
 τοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ ἐπήϊσαν ὡς ἀναρπασόμε-
 νοι τοὺς Ἑλληνας.

LX. Πausanias δὲ, ὡς προσεκέτο ἡ ἵππος, πέμ-
 20 ψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα λέγε τάδε, « ἄνδρες
 Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην εἴ-
 ναι ἢ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδομέθα ὑπὸ
 τῶν συμμάχων ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑμεῖς οἱ
 25 Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροικομένην νύκτα διαδράντων.
 (2) Νῦν ὧν δέδοχται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ ποιητέον ἡμῖν· ἀμυ-
 νομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν ἀλλή-
 λους. Εἰ μὲν νυν ἐς ὑμέας ὠρμησε ἀρχὴν ἡ ἵππος,
 30 χρῆν δὴ ἡμέας τε καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν Ἑλλάδα οὐ
 προδιδόντας Τεγεάτας βωθέειν ὑμῖν· νῦν δὲ, ἐς ἡμέας
 γὰρ ἅπασα κεχώρηκε, δίκαιοι ἐστε ὑμεῖς πρὸς τὴν πιε-
 ζομένην μάστιγα τὸν μοῖραν ἀμυνόντες ἵεναι. (3)
 Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλαβέσκει ἀδύνατόν τι βω-
 35 θέειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀποπέψαντες χάριν
 θέσθε. Συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν παρεόντα τόνδε
 πόλεμον εἶναι πολλὸν προθυμοτάτοις, ὥστε καὶ ταῦτα
 ἐσαχοῦναι. »

LXI. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἐπύθοντο, ὠρμέατο
 βωθέειν καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύνειν. Καὶ σφι ἤδη στεί-
 40 χουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιταχέντες Ἑλλήνων τῶν μετὰ
 βασιλέος γενομένων, ὥστε μηκέτι δύνασθαι βωθῆσαι·
 τὸ γὰρ προσκαίμενον σφας ἐλύπεε. (2) Οὕτω δὲ μου-
 λωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆται, ἐόντες σὺν φι-
 λοῖσι ἀριθμὸν οἱ μὲν πεντακισμῦριοι, Τεγεῆται δὲ τρις-
 45 χίλιοι (οὗτοι γὰρ οὐδαμὰ ἀπεσχίζοντο ἀπὸ Λακεδαι-
 μονίων), ἐσφαγιάζοντο ὡς συμβαλόντες Μαρδονίῳ καὶ
 τῇ στρατῇ τῇ παρεούσῃ. Καὶ οὐ γὰρ σφι ἐγίνετο τὰ
 σφάγια χρηστὰ, ἐπιπτὸν τε αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ
 πολλοὶ καὶ πολλῶν πλευνέες ἐτρωματίζοντο. (3) Φράξαν-
 50 τες γὰρ τὰ γέρρα οἱ Πέρσαι ἀπίσαν τῶν τοξευμάτων
 πολλὰ ἀπειδέως, οὕτω ὥστε πιεζομένων τῶν Σπαρτιη-
 τέων καὶ τῶν σφαγίων οὐ γινομένων ἀποβλέψαντα τὸν
 Πausanias πρὸς τὸ Ἡραῖον τὸ Πλαταιέων ἐπικαλέσα-

ignavissimam dicentem sententiam, movenda nobis esse
 castra, et in Thebanorum urbem secedendum, nempe ibi
 obsidendis : quam sententiam etiam rex ex me cognosceret.

(4) Sed de his quidem alias disserendi locus erit : nunc
 vero illis, ut nos effugiant, non est permittendum ; sed
 persequi eos oportet, donec deprehensi poenas nobis dede-
 rint omnium quae adversus Persas patraverunt. »

LIX. Hæc locutus Mardonius Persas, Asopo superato,
 cursim duxit, vestigia secutus Græcorum, tamquam in-
 gientium : duxit autem adversus solos Lacedæmonios et
 Tegeatas ; nam Athenienses, per planitiem euntes, obstan-
 tibus clivis non conspexerat. (2) Et reliquarum barbaricarum
 duces copiarum, ut Persas viderunt ad persequendos
 Græcos egressos, protinus et ipsi omnes sublati signis rap-
 tim secuti sunt, ut quique pedibus valebant, nullo ordine,
 non instructa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu
 accurrerunt, tamquam primo impetu Græcos oppressuri.

LX. Pausanias, quum instaret equitatus, equitem ad
 Athenienses misit, qui ipsius verbis hæc illis diceret : « Ci-
 ves Athenienses, quum maximum nobis propositum sit
 certamen, quo id agitur, liberane maneat Græcia, an servi-
 tutem sit servitura, proditi sumus tam nos Lacedæmonii,
 quam vos Athenienses, a sociis, qui proxima nocte fuga se
 proripuerunt. (2) Nunc igitur decretum est quid hinc sit no-
 bis faciendum : nempe pugnare oportet quam fortissime pos-
 sumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos
 irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum
 sunt neque Græciam prodiderunt, vobis succurrere : nunc
 vero quum in nos universus ingruit, æquum est vos ut la-
 borantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis.
 (3) Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non pos-
 sitis, hoc saltem nobis gratificamini, ut sagittarios vestros
 ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam sin-
 gulare studium in hoc bello adhibeatis, non dubitamus
 vos gratum hoc nobis facturos. »

LXI. His auditis, Athenienses parati erant illis succur-
 rere, et quantam maximam possent opem ferre. Jamque
 iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt
 Græci a barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fue-
 rant oppositi : quo facto, jam succurrere istis non potuere,
 ipsi ab adgredientibus infestati. (2) Itaque soli relictī La-
 cedæmonii et Tegeatæ, simul cum levi armatura, quin-
 quagies mille Lacedæmonii, et ter mille Tegeatæ (nam hi
 numquam ab illis discesserunt), sacra fecerunt, quippe
 cum Mardonio et exercitu qui cum eo erat conflicturi.
 Quumque nihil læti portenderent victimæ, multi interim
 eorum ceciderunt, et multo plures vulnerabantur. (3)
 Etenim Persæ, vallo e cratibus facto, adeo immensam in
 illos vim sagittarum emiserunt, ut Pausanias, quum perli-
 tare non posset, et valde premerentur Lacedæmonii, Ju-

σθαι τὴν θεὸν, χρηρίζοντα μηδαμῶς σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

LXII. Ταῦτα δ' ἔτι τούτου ἐπικαλυμένου προεξαναστάντες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρ-
 5 θάρους, καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν Πausanίῳ ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστά. (2) Ὡς δὲ χρόνῳ κατὰ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες. Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη.
 10 Ὡς δὲ ταῦτα ἐπεπτώκεε, ἤδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς δ' ἀπείκοντο ἐς ὠθισμόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων οἱ βάρβαροι. (3) Λήματι μὲν νυν καὶ βρώμῃ οὐκ ἴσσανες ἔσαν οἱ Πέρσαι, ἀνοπλοὶ δὲ ἐόντες
 15 καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονες ἔσαν καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίην. Προεξίστοντες δὲ κατ' ἓνα καὶ δέκα, καὶ πλευνέες τε καὶ ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιῆτας καὶ διεφθείροντο.

LXIII. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἐὼν Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ ἔχων τε περὶ ἑωτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλούς, ταύτῃ δὲ καὶ μά-
 20 λιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. (2) Ὅσον μὲν νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον καὶ ἀμυνόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς δὲ Μαρ-
 25 δόνιος ἀπέθανε καὶ τὸ περὶ ἐκείνον τεταγμένον ἐὼν ἰσχυρότατον ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράποντο καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. (3) Πλεῖστον γὰρ σφας ἐδηλέετο ἡ ἐσθὴς ἐρῆμος ἐοῦσα θπλων· πρὸς γὰρ ὀπλί-
 30 τας ἐόντες γυμνῆτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο.

LXIV. Ἐνθαῦτα ἦ τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδου κατὰ τὸ χρηστήριον τοῖσι Σπαρτιῆται ἐκ Μαρ-
 35 ρονίου ἐπετάλετο, καὶ νίκην ἀναιρέσται καλλίστην ἀπασέων τῶν ἡμέας ἴδμεν Πausanίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀρξανδρίδου. Τῶν δὲ κατύπερθε οἱ προγόνων
 36 τὰ οὐνόματα εἰρηταὶ ἐς Λεωνίδα· οὗτοι γὰρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες. (2) Ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος ὑπ' Ἀριμνήστου ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου, δὲ χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ ἔχων ἀνδρας τριηκοσίους συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ πολέμου ἐόντος Μεσσηνίοισι
 40 πᾶσι, καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκόσιοι.

LXV. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὥς ἐτράποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐωυτῶν καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύλινον τὸ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαίδι. (2) Θῶμα δὲ μοι
 45 ὅπως παρὰ τῆς Δημήτρος τὸ ἄλσος μαχομένων οὐδὲ εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος οὔτε ἐναποθανόν, περὶ τε τὸ ἱρὸν οἱ πλείστοι ἐν τῷ βεβήλῳ ἔπεσον. (3) Δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θείων προηγγά-
 50 σαντας τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνάκτορον. Αὕτη μὲν νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτο ἐγένετο.

LXVI. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκειος αὐτίκα τε οὐκ ἤρεσκετο κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βα-

nonis templum respiciens, quod ad Plateas est, deam invocaret, orans ne spem ipsorum frustraretur.

LXII. Dum ille adhuc deam invocat, priores surgunt Tegeatæ, et in barbaros tendunt. Mox vero etiam Lacedæmonii, post preces a Pausania peractas, lætæ fuerunt victimæ. (2) Qui ut tandem perilitarunt, ipsi quoque adversus Persas pergunt; et illis Persæ, relictis arcubus, obviam ire instituunt. Primum igitur fit prælium apud crates: quæ ubi corruerunt, atrox jam fit pugna apud ipsum Cereris templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut velut in turba vir virum premeret: nam hastas Græcorum prehendentes barbari frangebant. (3) Et studio quidem ac robore non inferiores erant Persæ: sed præterquam quod leviter erant armati, ignari etiam fuere pugnae Græcorum, et solertia cedebant adversariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo plures, modo pauciores, globo facto irruebant in Spartanos; et ab his interficiebantur.

LXIII. Qua parte quidem ipse Mardonius erat, ex candido equo pugnans, secumque selectos habens mille fortissimos Persarum, ibi vehementer hi premebant adversarios. (2) Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui restiterunt, et fortiter pugnando multos straverunt Lacedæmonios: ut vero interfectus Mardonius est, et quod circa eum steterat robur virorum cecidit, tunc nimirum et reliqui terga verterunt, cesseruntque Lacedæmonii. (3) Maxime enim illis nocebat vestitus, scuto et lorica carens: etenim cum gravi armatura leviter armati pugnabant.

LXIV. Ibi tunc poenam cædis Leonidæ, secundum oraculi responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissimam omnium, quas novimus, victoriam Pausanias retulit, Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Superiorum huius viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus iidem. (2) Interfectus est autem Mardonius ab Arimnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, bello Messeniaco trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum copiis ad Stenyclerum conflavit: et una cum trecentis suis occubuit.

LXV. Persæ apud Plateas a Lacedæmonii fusi fugatique, nullo ordine ad castra sua confugerunt et in ligneum murum, quem in agro Thebano construxerant. (2) Miror vero equidem, qui factum sit, quum ad Cereris lucum pugna sit hæc pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Persarum, qui in locum deæ sacrum aut intravit aut in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occubuerint. (3) Opinor autem, si modo fas est de rebus divinis opinari aliquid, deam illos non recepiisse, ut qui ipsius templum, quod Eleusine fuit, cremassent. Hic igitur Plateensis pugnae exitus fuit.

LXVI. Artabazo, Pharnacis filio, initio statim non placuerat, Mardonium a rege in Græcia relinqui: idemque

σιλέος, καὶ τότε πολλὰ ἀπαγορεύων οὐδὲν ἤνυε, συμβάλλειν οὐκ ἔβυν· ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιαύδε ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμένοι. (2) Τῶν ἐστρατηγῶν δ' Ἀртаβάζος (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλλὰ καὶ ἐς τέσσερας μυριάδας ἀνθρώπων περὶ ἑωυτόν), τοὺς, ὅπως ἡ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ ἐμελλε ἀποδῆσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἥτε κατηρτισμένος, παραγγείλας κατὰ τὸ αὐτὸ ἵεναι πάντας τῇ ἂν αὐτὸς ἐξηγήται, ὅπως ἂν αὐτὸν ὀρέωσι σπουδῆς ἔχοντα. (3) Ταῦτα παραγγείλας ὡς ἐκ μάχης ἦγε δῆθεν τὸν στρατὸν· προτερέων δὲ τῆς ὁδοῦ ὦρα καὶ δὴ φεύγοντας τοὺς Πέρσας. Οὕτω δὴ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέετο, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε φεύγων οὔτε ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας, ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον ἀπικέσθαι. Καὶ δὴ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο.

LXVII. Τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλέος ἐθελοκακούντων Βωιωτοὶ Ἀθηναίοις ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχνόν. Οἱ γὰρ μηδίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι εἶγον προθυμίην οὐκ ὀλίγην μαχόμενοι τε καὶ οὐκ ἐθελοκακούντες, οὕτω ὥστε τριηκόσιοι αὐτῶν οἱ πρῶτοι καὶ ἀριστοὶ ἐνθαῦτα ἔπεσον ὑπ' Ἀθηναίων· (2) ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς τὰς Θήβας, οὐ τῇ περ οἱ Πέρσαι. Καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ὁ πᾶς δμιλος οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενὶ οὔτε τι ἀποδεξάμενος ἔφευγον.

LXVIII. Δηλοὶ τέ μοι ὅτι πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτητο ἐκ Περσέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι πρὶν ἢ καὶ συμμῖται τοῖσι πολεμίοις ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὥρεον. (2) Οὕτω τε πάντες ἔφευγον πλὴν τῆς Ἰππου τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς Βοιωτῆς· αὐτὴ δὲ τοσαῦτα προσωφάλες τοὺς φεύγοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχιστα ἐοῦσα, ἀπεργούσα τε τοὺς φίλους φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων.

LXIX. Οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἶποντο, τοὺς Ξέρξῃ διώκοντες τε καὶ φονεύοντες· ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φόβῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοις· Ἑλλήνων τοῖσι τεταγμένοις περὶ τὸ Ἡραῖον καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης ὅτι μάχῃ τε γέγονε καὶ νικῶν οἱ μετὰ Πausανίῳ. (2) Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες, οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπερέως καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἀνω ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος, οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. (3) Ἐπεῖτα δὲ ἀγχοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρέες καὶ Φλιαῖοι, ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππῶται ἐπειγομένοις οὐδένα κόσμον ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἱπποὺς τῶν ἱπάρχεις Ἀσποδόωρος ὁ Τιμάνδρου· ὅσοι ἐσπεσόντες δὲ κατεστώρεσαν αὐτῶν ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς κατήραξαν διώκοντες ἐς τὸν Κιθαιρῶνα. Οὗτοι μὲν δὴ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

LXX. Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος δμιλος, ὡς κατέφυγον ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἐφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους

tunc, multum hortatus ne praelium ille committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote improbens Mardonius inierat rerum gerendarum modum, hac ipse ratione egit: (2) quum suo sub imperio manum haberet haud exiguam, sed ad quadraginta hominum millia, his ordine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus est, dato imperio, ut, qua ipse praeretur, sequerentur omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praeeuntem. (3) Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in praelium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen, jamque fugientes conspexisset Persas; inde non amplius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec Thebanorum moenia, sed in Phocidem tendens, cupiensque quam primum ad Hellespontum pervenire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.

LXVII. Graecorum, qui cum rege erant, major pars de industria cessaverant: sed Boeoti perdidit cum Atheniensibus dimicarunt. Nam Thebanorum, qui cum Medis faciebant, singulare studium adhibuere, fortiter pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Atheniensibus sint interfecti. (2) Ut vero hi quoque terga vertere coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita ut Persae (incondita fuga). Atque reliqua turba sociorum, nulla re gesta, ac ne pugna quidem cum ullo ex hostibus conserta, in fugam se proruerunt.

LXVIII. Atque hinc adparet, barbarorum res universas ex Persis pendisse; quandoquidem et hi tunc, priusquam cum hoste essent congressi, simulatque Persas videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. (2) Itaque omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hostibus obequitans, et suos fugientes a Graecis sejungens.

LXIX. Dum ita victores Graeci fugientes barbaros persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis, qui circa Junonis templum consederant, et praelio non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatum, vicisque Pausaniam cum suis. (2) Quo audito, nullo ordine Corinthii superiore via, quae per montis radices et per clivos fert, recta versus Cereris templum contenderunt; Megarenses vero et Phliasii per planitiem molliori via. (3) Ubi vero prope hostem Megarenses et Phliasii fuere, e longinquo eos conspicati equites Thebani, videntesque nullo ordine properantes, equos in illos adegere, Aspodoro duce, Timandri filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt; reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

LXX. Persae autem et reliqua turba, postquam intra ligneum murum pervenerunt, ascendere in turres ma-

ἀναβάντες πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐφράξαντο ὡς ἐδυνάτο ἄριστα τὸ τεῖχος. Προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων κατεστήχεε σφι τειχομαχίῃ ἐρρωμενεστέρα. (3) Ἔως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύοντο καὶ πολλῶν πλέον εἶχον τῶν Λακεδαιμονίων ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν· ὥς δὲ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρῇ ἐγένετο τειχομαχίῃ καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. (3) Τέλος δὲ ἀρετῇ τε καὶ λιπαρῇ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείγους καὶ ἤρειπον, τῇ δὲ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληες. Πρῶτοι δὲ ἐσῆλθον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδονίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς καὶ τὴν φάτιν τῶν ἵππων ἐοῦσαν χαλκῆν πᾶσαν καὶ θέας ἀξίην. (4) Τὴν μὲν νυν φάτιν ταύτην τὴν Μαρδονίου ἀνέθεσαν ἐς τὸν νῆον τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται, τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὴν οὐρανὸν, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσῆνεικον τοῖσι Ἕλλησι. (5) Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἐτι στίφος ἐποιήσαντο πεσόντος τοῦ τείγους, οὔτε τις αὐτῶν ἀλκῆς ἐμέμνητο, ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ πολλὰ μυριάδες κατελημένοι ἀνθρώπων. (6) Παρῇν τε τοῖσι Ἕλλησι φονεῦειν οὕτω ὥστε τριχόντα μυριάδων στρατοῦ, καταδεουσέων τεσσέρων τὰς ἔχων Ἀρτάβαζος ἐφευγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέσθαι. (7) Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐνεγκόντα, Τεγεγτέων δὲ ἑκατὶδεκα, Ἀθηναίων δὲ δύο καὶ πεντήκοντα.

LXXI. Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων πεζὸς μὲν δὲ Περσέων, ἵππος δὲ ἡ Σακίων, ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἕλλήνων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεγτέων καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. (2) Ἄλλῳ μὲν οὐδενὶ ἔχω ἀποσημῆσθαι (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' ἐωυτοὺς ἐνίκων), ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότατον προσνείχθησαν καὶ τοῦτων ἐκράτησαν. Καὶ ἄριστος ἐγένετο μακρῶν Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, ὃς ἐκ Θερμοπυλέων μούνος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς εἶχε ὄνειδος καὶ ἀτιμίην. (3) Μετὰ δὲ τοῦτον ἠρίστευσαν Ποσειδωνίος τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος Σπαρτιήτης. Καίτοι γενομένης λέσχης ὃς γένοιτο αὐτῶν ἄριστος, ἐγγύωσαν οἱ παραγενομένοι Σπαρτιηγέων Ἀριστόδημον μὲν βουλόμενον φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρεούσης οἱ αἰτίας, λυσέοντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν ταξιν ἔργα ἀποδέξασθαι μεγάλα, Ποσειδωνίον δὲ οὐ βουλόμενον ἀποθνήσκειν ἀνδρὰ γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτω τοῦτον εἶναι ἀμείνω. (4) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ φθόνῳ ἂν εἴποιεν· οὗτοι δὲ τοὺς κατέλεξε πάντες, πλὴν Ἀριστοδήμου, τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ· τίμιοι ἐγένοντο Ἀριστόδημος δὲ βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίην οὐκ ἐτιμήθη.

LXXII. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλαταιῇσι οὐνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἕλλήνων, οὐ μούνον αὐτῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ

turunt, priusquam Lacedæmonii adessent : eisque consensis, quam optime poterant ad defendendum murum sese compararunt : et, ubi advenerunt Lacedæmonii, valide admodum propugnarunt. (2) Nam priusquam Athenienses accessissent, repulerunt Lacedæmonios, et multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum munitionum imperitis. Ut vero Athenienses advenerunt, tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna. (3) Sed ad extremum virtute et adsiduitate laboris conscenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt : et ea parte Græci intra munitionem irruerunt. Primi qui ingressi sunt, Tegeatæ fuere : et hi sunt qui tentorium spoliarunt Mardonii, ex eoque quum alia asportarunt, tum præsepe equorum, quod totum æneum erat et spectatu dignum. (4) Ac præsepe hoc quidem Mardonii in templo Alææ Minervæ dedicarunt Tegeatæ ; reliquam vero prædam omnem in eundem locum cum communi Græcorum præda contulerunt. (5) Barbari vero, ex quo murus corruit, nullum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit ; sed consternati erant, utpote multæ hominum myriades in exiguum locum fuga compulsa et conclusæ. (6) Et Græcis ita facilis fuit cædes, ut ex triginta hominum myriadibus (demptis quattuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. (7) Lacedæmoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in prælio ceciderant ; ex Tegeatis vero sedecim ; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

LXXI. Virtutis nomine in Platæensi pugna eminere, inter barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum : inter singulos viros eminuisse dicitur Mardonii, virtus. Inter Græcos, quamquam et Tegeatæ et Athenienses fortiter pugnarunt, præ cæteris eminuit Lacedæmoniorum virtus : (2) quod quidem nullo alio indicio confirmare possum (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi steterant), nisi quod Lacedæmonii cum robustissima parte copiarum hostilium confixerunt, hosque superarunt. Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, præ cæteris longe fortissime pugnavit Aristodemus, is qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset, ignominia notatus erat. (3) Post hunc autem eminere Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amompharetus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illorum fortissimus fuerit, præsentibus Spartani statuerunt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter culpam qua tenebatur, eaque caussa furiosum, et ordinem suum relinquentem, præclara facta edidisse ; Posidonium vero, quum non decrevisset mori, fortissime pugnassee, tantoque esse præstantiorem illo. (4) At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Cæterum hi omnes, quos nominavi, qui in hac pugna ceciderunt, publico honore adfecti sunt, Aristodemum excepto : Aristodemus vero, eo quod ob prædictam culpam mori decrevisset, non est honoratus.

LXXII. Hi igitur ex Lacedæmoniiis Platæensi pugna maxime nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mortuus est, pulcherrimus Græcorum qui in exercitu fuerunt non modo Lacedæmoniorum, sed reliquorum etiam Græco

καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Πausanίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξει ἐτρωματίσθη τοῖς εὐματί τα πλευρά. (3) Καὶ δὲ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ' ἐξηνεγμένος ἐδυσθανάττει τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρίμνηστον ἄνδρα Πλαταιέα οὐ μέλειν οἷσι πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶ οἱ ἀποδεγμένον ἔργον ἐκ τούτου ἄξιον προθυμειμένου ἀποδέξασθαι.

LXXIII. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐδοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω, δήμου Δεκελεΐδην, Δεκελείων δὲ τῶν κοτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρήσιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι. (2) Ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατ' Ἑλένης κοιμίδην Τυνδαρίδα ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει καὶ ἀνίστασαν τοὺς δῆμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκετο ἡ Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέκελον ἀχθόμενον τε τῇ Θησέος ὕβρι καὶ δειμαίνοντα περὶ πάσης τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενον σφὶ τὸ πᾶν πρῆγμα κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφιδνας, τὰς δὲ Τίτακος ἐὼν αὐτόχων καταπροδιδῶν Τυνδαρίδην. (3) Τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου ἀτελεία τε καὶ προεδρίῃ διατελεῖ ἐς τὸδε αἰεὶ ἐτι εὐδύσα, οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοις τε καὶ Πελοποννησίοις, σινομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων, Δεκελὴς ἀπέχεσθαι.

LXXIV. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σωφάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διζοὺς λόγους λεγομένους ἔχει, τὸν μὲν ὡς ἐκ τοῦ ἑσπέρου τοῦ θώρηκος ἐφόρει χαλκῇ δλύσι δεδεμένον ἀγκυραν σιδηρῆν, τὴν ὅπως πελάσειε ἀπικνεύμενος τοῖσι πολεμίοις βαλλέσχετο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες ἐκ τῆς τάξεως μετακινήσῃ μὴ δυναίετο γινομένης δὲ φυγῆς τῶν ἐναντίων ἐδόδοκτο τὴν ἀγκυραν ἀναλαβόντα οὕτω διώκειν. (2) Οὕτως μὲν οὕτω λέγεται, ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβητῶν λέγεται, ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιθεούσης καὶ οὐδαμὰ ἀτρεμίζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἀγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θώρηκος δεδεμένην σιδηρῆν.

LXXV. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθηναίων Αἰγιναν Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεντάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. (2) Αὐτὸν δὲ Σωφάνεα χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε ἄνδρα γενόμενον ἀγαθόν, Ἀθηναίων στρατηγόντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανέειν ἐπ' Ἡδωνῶν ἐν Δάτρῳ περὶ τῶν μετάλλων τῶν χρυσεῶν μαχόμενον.

LXXVI. Ὡς δὲ τοῖσι Ἑλλήσι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ βάρβαροι, ἐνθαυτὰ σφὶ ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόματος, ἣ ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας καὶ νικῶντας τοὺς Ἕλληνας, εὐδύσα παλλακὴ Φαρανδάτης τοῦ Τεάσπιος ἀνδρὸς Πέρσῃ, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ καὶ αὐτῇ καὶ αἱ ἀμφίπολοι καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ τῶν παρευουσέων, καταβῆσα ἐκ τῆς ἀρμαμάχης ἐχώρει ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐτι ἐν τῇσι φονῇσι

rum. Quo tempore sacra fecit Pausanias, sedens ille suo in ordine sagitta vulneratus est in latere. (2) Ac tum quidem cæteri capessiverunt pugnam: ipse vero ex acie elatus, ægerrime ferens mortem, dixit Arimnesio, civi Platæensi, non se poenitere quod pro Græcia moriatur, sed quod manu non sit usus, neque ullum se dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice cupivisset.

LXXIII. Inter Athenienses nobilitatus est Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelea nomen. Cujus popularium Deceleensium olim factum exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne ævum eis utile. (2) Nam, quo tempore olim repetendæ Helenæ causa Tyndaridæ cum numeroso exercitu terram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem in locum illa deportata esset, populos Atticæ sedibus suis expulerunt; tunc, ut vulgo aiunt, Deceleenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indignatus iniquo Thesei facinore, simulque universæ metuens Atheniensium terræ, totam rem illis aperuit, viamque quæ fert Aphidnas monstravit: quas tum Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit. (3) Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunitatem vectigalium et præcipuum in conventibus publicis et in festorum solennibus sedem indulserunt; quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem ut etiam in eo bello, quod multis post hoc bellum annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est, quum reliquam Atticam Lacedæmonii vastarent, Decelea abstinerint.

LXXIV. Ex hoc igitur Atticæ pago Sophanes fuit, qui tunc virtutis præcipuum inter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex fama fertur: altera, gestasse eum ferream ancoram, e lorice cingulo aenea catena religatam; eam illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum in illum facientes, statione eum depellere possent; fuga autem facta hostium recipere consuesse ancoram, et ita persequi hostem. (2) Hæc de hoc viro fama fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in ejusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consuesset, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse ancoram, nec gestasse illum ferream ancoram e lorica religatam.

LXXV. Exstat ejusdem Sophanis aliud præclare factum; scilicet quum Athenienses Æginam circumsederent, hic Eurybaten Argivum, virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certamen provocatum interfecit. (2) Sed eidem Sophani insequente tempore accidit, ut, quum dux esset Atheniensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton oppidum, ubi pro auri metalli decertabatur, fortiter pugnans, ab Edonis interficeretur.

LXXVI. Postquam ita ad Platæas barbari prostrati sunt a Græcis, advenit ad hos mulier transfuga: quæ ut perditos vidit Persas, Græcosque victores, quum fuisset pellex Pharandatis Persæ, Teaspis filii, multo ornata auro et ipsa et ejus famulæ, et veste pretiosissima quæ ad manus erat, descendit de carpento et ad Lacedæmonios accessit in cæ-

ἐόντας (2) ὁρέουσα δὲ πάντα ἐκείνα διέποντα Πausανίην, πρότερόν τε τὸ οὐνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην ὥστε πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνων τε τὸν Pausanίην καὶ λαβομένη τῶν γονάτων ἔλεγε τάδε, (3) « ὦ βασιλεῦ Σπάρτης, ῥυσαί με τὴν ἱκέντι αἰχμαλώτου δουλοσύνης. Σὺ γὰρ καὶ ἐς τὸδε ὦνθας, τοῦδε ἀπολέσας τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅτιν ἔχοντας. Εἰμι δὲ γένος μὲν Κῶν, θυγάτηρ δὲ Ἡγητορίδου τοῦ Ἀνταγόρου· βίη δέ με λαβὼν ἐν Κῷ εἶχε ὁ Πέρσης. » (4) 10 « Ὁ δὲ ἀμείβεται τοισίδε, « γύναι, θάρσσε καὶ ὡς ἱκέτις, καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα καὶ εἰς θυγάτηρ Ἡγητορίδου τοῦ Κῶου, δὲ ἐμοὶ ξείνος μάλιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ ἐκείνους τοὺς χώρους οἰκημένων. » (5) Ταῦτα εἰπας τότε μὲν μιν ἐπέτρεψε 15 τῶν ἐφόρων τοῖσι παραῶσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε ἐς Αἰγίαν, ἐς τὴν αὐτὴ ἤθελε ἀπικέσθαι.

LXXVII. Μετὰ δὲ τὴν ἀπίξιν τῆς γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινέες ἐπ' ἐξεργασμένοις. Μανθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἤκουσι τῆς συμβολῆς, συμ- 20 φορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἔξιοί τε ἔφασαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. (2) Πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μήδους τοὺς μετ' Ἀρταβάζου φεύγοντας, τούτους ἐδίωκον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων φεύγοντας διώκειν. Οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες ἐς τὴν ἐωντῶν τοὺς ἡγεμόνας τῆς 25 στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. (3) Μετὰ δὲ Μαντινέας ἦκον Ἡλείοι, καὶ ὡσαύτως οἱ Ἡλείοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. Τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἡλείους τοσαῦτα.

30 LXXVIII. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινήτων ἦν Ἀάμπων ὁ Πυθέω, Αἰγινήτων τὰ πρῶτα, δὲ ἀνοσιώτατον ἔχων λόγον ἔτο πρὸς Pausanίην, ἀπικόμενος δὲ σπουδῇ ἔλεγε τάδε, (2) « ὦ παῖ Κλεομβρότου, ἔργον ἐργασταί τοι ὑπερφυῆς μέγαθός τε 35 καὶ κάλλος, καὶ τοι θεὸς παρέδωκε ῥυσάμενον τὴν Ἑλλάδα κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. Σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσον, ὥπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων καὶ τις ὕστερον φυλάσσηται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτάσθαλα 40 ποιεῖν ἐς τοὺς Ἕλληνας. (3) Λεωνίδου γὰρ ἀποθανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι Μαρδόνιος τε καὶ Ξέρξης ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. Τῷ σὺ τὴν ὁμοίην ἀποδιδοὺς ἐπαῖνον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάντων Σπαρτιητέων, αὐτίς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· 45 Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας τετιμωρῆσαι ἐς πατέρων τὸν σὺν Λεωνίδα. » Ὁ μὲν δοκέων χαρίζεσθαι ἔλεγε τάδε.

LXXIX. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοισίδε, « ὦ ξεῖνε Αἰγινήτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾶν ἀγαμαί σου, 50 γυνήεις μόντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. Ἐξάρας γὰρ με διψῶ καὶ τὴν πάτρην καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μηδὲν κατέβαλες παραίνεων νεκρῷ λυμαινέσθαι, καὶ ἦν ταῦτα ποιεῖν, φῶς ἀμεινόν με ἀκούσεσθαι. (2) Τὰ πρόπει μᾶλλον βαρβάροι ποιεῖν ἢ περ Ἕλλησι· καὶ ἐκείνοις

adhibere occupatos. (2) Quumque omnia ibi administrantem videret Pausaniam, cuius et nomen et patriam jam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausaniam, et genua ejus complectens, his verbis eum adlocuta est : (3) « Rex Spartæ, libera me supplicem captivitatis servitute ! Nam et hactenus me juvisti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum nec deorum curam habent. Sum autem genere Coa, Hegeloridae filia, Antagoræ filii : quam vi ex Co raptam habuit Persa. » (4) Cui ille respondit : « Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et insuper si verum est quod ais, filiam te esse Hegeloridae Coi, qui maxime omnium ista loca habitantium hospitii jure mecum conjunctus est. » (5) His dictis, tunc illam præsentibus ephoris tradidit, deinde vero Æginam misit, quo ipsa venire cupi verat.

LXXVII. Post hujus mulieris adventum mox adfuere Mantinienses, re confecta. Qui ubi cognovere sero se venire post peractam pugnam, vehementer indoluerunt, et multum se commeruisse ultro fatebantur. (2) Ut vero audire fugam corripuisse Medos qui cum Artabazo erant, hos illi, dissuadentibus licet Lacedæmonis, persecuti sunt usque in Thessaliam. Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum copiarum exsilio multarunt. (2) Post Mantinenses Elei venerunt : et hi pariter atque Mantinenses gravissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam domum reversi sunt, duces suos in exsilium miserunt. Et hæc quidem de Mantinensibus et Eleis hactenus.

LXXVIII. Fuit autem in exercitu Æginetarum ad Plataeas Ægineta Lampon, Pythæ filius, primarius vir inter Ægiætas : qui Pausaniam adiit, regi improbiissimam ei suaserunt. Ad quem quum accessisset, magno studio hæc verba fecit : « (2) Fili Cleombroti, exsecutus es facinus ita magnum et præclarum, ut hominis superare naturam videatur : tibi quoque hoc dedit deus, ut liberata Græcia omnium quos novimus Græcorum longe maximam gloriam sis consecutus. At tu nunc etiam quod superest perfice ; quo famam consequaris majorem etiam, et barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Græcos suscipiat. (3) Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput ejus præciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero etiam Græci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patrum tuum ultus fueris Leonidam. » Hæc ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniæ.

LXXIX. Cui his verbis rex respondit : « Hospes Ægineta, tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo : at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in cælum usque extulisti, in nihilum me projecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. (2) Barbaros hoc facere decet, non Græcos : atque illos hoc nomine odimus.

δὲ ἐπιφρονέομεν. Ἐγὼ δ' ὢν τούτου εἵνεκεν μήτε Αἰγινήτῃσι ἄδοιμι μήτε τοῖσι ταῦτ' ἀρέσκειται ἀποχρῆσθαι δέ μοι Σπαρτιήτῃσι ἀρεσκόμενον ὅσα μὲν ποιέειν, ὅσα δὲ καὶ λέγειν. (3) Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κελεύεις τιμωρῆσαι, φημί μεγάλως τετιμωρῆσθαι, ψυχῇσι τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμητοῖσι τετιμῆται αὐτός τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες. Σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε μήτε προσέλθῃς ἔμοιγε μήτε συμβουλεύσῃς, χάριν τε ἴσθι ἐὼν ἀπαθής. » Ὁ μὲν τὰ ταῦτα ἀκούσας ἀπαλλάσσεται.

LXXX. Πausanías δὲ κήρυγμα ποιησάμενος μὴδὲν ἄπτεσθαι τῆς λήξης, συγκομίζειν ἐκέλευσε τοὺς εἰλωτας τὰ χρήματα. (2) Οἱ δὲ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι εὗρισκον σκηνὰς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλίνας τε ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, χρητῆρας τε χρυσοῦς καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα. (3) σάκκους τε ἐπ' ἀμαξίων εὗρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἔφαινοντο ἐνεόντες χρυσοῖ τε καὶ ἀργύρου· ἀπὸ τε τῶν κειμένων νεκρῶν ἐσκόλευον φέλια καὶ οἱ στραπτοὺς καὶ τὰ ἀκινάκας ἐόντας χρυσοῦς, ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης λόγος ἐγένετο οὐδὲ εἷς. (4) Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες ἐπώλουν πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἰλωτες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτῶν οὐκ οἶα τε ἦν κρύφειν ὥστε Αἰγινήτῃσι οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο, οἱ τὸν χρυσὸν ἀτε ἐόντα χαλκὸν δῆθεν παρὰ τῶν εἰλωτῶν ὠνέοντο.

LXXXI. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρυσεὸς ἀνετέθη δ' ἐπὶ τοῦ τρικαρήνου ὀφίος τοῦ χαλκίου ἐπεστεύει ἀγχιστα τοῦ βωμοῦ, καὶ τῷ ἐν Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάτην χαλκεὸν Δία ἀνέθηκαν, καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάτην χαλκεὸς Ποσειδῶν ἐξεγένετο, (2) ταῦτα ἐξελόντες τὰ λοιπὰ διαιρόντο καὶ ἑκάστοι τῶν ἀξιοῖ ἔσαν, καὶ τὰς παλλακάς τῶν Περσῶν καὶ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἀργυρὸν καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια. Ὅσα μὲν νυν εἰραίρετα τοῖσι ἀριστεύουσι αὐτῶν ἐν Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ' ἔγωγε καὶ τούτοις δοθῆναι. Πausanίῃ δὲ πάντα δέκα ἐξαίρετῃ τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κάμηλοι, ὧς δὲ αὐτως καὶ τὰλλα χρήματα.

LXXXII. Λέγεται δὲ καὶ τὰδε γενέσθαι, ὧς Ξέρξης φεύγων ἐκ τῆς Ἑλλάδος Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλείπει τὴν ἐωυτοῦ Πausanίην ὦν ὄροντα τὴν Μαρδονίου κατασκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπτετάσμαι ποικιλοῖσι κατεσκευασμένην, κελεύσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους καὶ τοὺς ὀψοποιούς κατὰ ταῦτα καθὼς Μαρδονίῳ δειπνῶν παρασκευάζειν. (2) Ὡς δὲ κελεύομενοι οὗτοι ἐποίουν ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanίην ἰδόντα κλίνας τε χρυσεάς καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας καὶ τραπέζας χρυσεάς καὶ ἀργυρέας καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δειπνοῦ· ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἰγαθὰ κελεύσαι ἐπὶ γέλωτι τοὺς ἐωυτοῦ διηκόνους παρασκευάζειν Λακωνικὸν δειπνόν. (3) Ὡς δὲ τῆς ὁλνῆς

Ego quidem, quod ad hoc attinet, nec Aeginetis velim placere, nec quibuscumque talia placent: sufficitque mihi, Lacadaemoniis placere, sancte agentem, sancte loquentem. (3) Leonidae vero, quem tu me jubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum: nam innumerabilium horum caede ultionem et ipse obtinuit et caeteri qui ad Thermopylas occubuerunt. Omnino vero, talia propositurus aut suasurus, noli porro meum in conspectum venire: et gratias habe, quod incolumis abeas!» His auditis, ille discessit.

LXXX. Jam Pausanias, proposito per praekonem edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, Helotas jussit pretiosa colligere. (2) Et illi, castra obeuntes, tentoria invenerunt auro argentoque repleta, lectosque auro et argento obducos, et crateres aureos, et phialas, aliaque pocula: (3) plaustrisque impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant aurei et argentei: denique stratis cadaveribus armillas detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei erant: vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla habebatur. (4) Ibi tunc multa furto subtrahentes Helotae vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam representabant, quaecumque abscondere non potuerant. Atque hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divitiae: quippe qui aurum, quasi aes esset, ab Helotis emerunt.

LXXXI. Pecuniis reliquisque rebus pretiosis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico deo; ex qua aureus ille tripus dedicatus est, qui tricipiti serpenti aeneo insistit proxime aram; item Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Jovis aenea statua decem cubitorum dedicata est; denique Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua septem cubitorum. (2) Haec postquam exemere, reliqua inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum, et argentum, et alias res pretiosas, et jumenta: acceperuntque quique pro suo merito. Quanam vero praecipua data sint eis quorum praeter ceteris virtus eminuit ad Plataeas, a nemine memoratum reperio: puto autem equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausaniae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulieres, equi, talenta, cameli, pariterque alia etiam pretiosa.

LXXXII. Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Graecia fugientem, supellectilem suam Mardonio reliquisse; Pausaniam igitur, quum Mardonii tentorium vidisset auro et argento et variegatis aulais instructum, pistores et coquos jussisse cenam parare prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere. (2) Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et mensas aureas et argenteas, et magnificum ipsius cenae adparatum, propositas admiratum lautitias, joci causae suos famulos Laconicam parare cenam jussisse. (3) Quum

ποιηθείσης ἦν πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Πausανίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς, συνελθόντων δὲ τούτων εἶπαι τὸν Πausανίην, δεικνύντα ἐς ἐκατέρην τοῦ δειπνοῦ τὴν παρασκευὴν, (4) « ἄνδρες Ἑλληνες, τῶνδε εἵνεκεν ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ἑμὶν τοῦ Μήδου τὴν ἀφροσύνην δέξαι, ὅς τοιήνδε δαιταν ἔχων ἦλθε ἐς ἡμέας οὕτω οἰζυρὴν ἔχοντας ἀπαιρησόμενος. » Ταῦτα μὲν Πausανίην λέγεται εἶπαι πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων.

10 LXXXIII. Ὑστερῶ μὲντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὗρον συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τότε ὕστερον ἐπὶ τούτων τῶν νεκρῶν περιψιλωθέντων τὰς σάρκας· (2) 15 συνεφόρεον γὰρ τὰ δότεια οἱ Πλαταιεὺς ἐς ἓνα γῶρον· εὐρέθη καφαλὴ οὐκ ἔχουσα βαφὴν οὐδεμίαν, ἀλλ' ἐξ ἐνὸς ἰούσα δότειον· ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα ὀδόντας μονοφυέας, ἐξ ἐνὸς δότειου πάντας, τοὺς τε ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. Καὶ πενταπῆχεος ἀνδρὸς δότεια ἐφάνη.

20 LXXXIV. Ἐπαίτε δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνιστο, ὅτ' ὅτε μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεχὲς οὐκ ἔχω εἶπαι, πολλοὺς δὲ τινὰς ἦδη καὶ παντοδαποὺς ἔχουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς παρ' Ἀρτόντεω τοῦ Μαρδονίου παιδὸς 25 διὰ τοῦτο τὸ ἔργον· (3) ὅστις μὲντοι ἦν αὐτῶν ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεχέως πυνθέσθαι. Ἐχει δὲ τινα φάτιν καὶ Διονυσιοφάνης ἀνὴρ Ἐφεσῖος θάψαι Μαρδόνιον. Ἄλλ' ὁ μὲν τρόπον τοιοῦτον ἐτάφη.

30 LXXXV. Οἱ δὲ Ἑλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν λήτην διελόντο, θῆαπτον τοὺς ἐκωτῶν χωρὶς ἕκαστοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριξᾶς ἐποίησαντο θήκας· ἐνθα μὲν τοὺς ἱρένας θῆαψαν, τῶν καὶ Ποσειδωνίου καὶ Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύνει τε καὶ Καλλικράτης. 35 (2) Ἐν μὲν δὲ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱρένες, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ οἱ εἰλωτες. Οὗτοι μὲν οὕτω θῆαπτον, Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας ἀλέας, καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐκωτῶν ὁμοῦ καὶ Μεγαρέες τε καὶ Φιλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. (3) Τούτων μὲν δὲ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι· τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἐόντες τάφοι, 40 τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνόμενους τῇ ἀπειστοί τῆς μάχης ἐκάστους χώματα χῶσαι κεινὰ τῶν ἐπιγινόμενων εἵνεκεν ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ Αἰγινητέων ἐστὶ αὐτόθι καλεούμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα 45 ἔτησι ὕστερον μετὰ ταῦτα δεηθέντων Αἰγινητέων χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου ἀνδρὰ Πλαταιέα, πρόξεινον ὄντα αὐτῶν.

LXXXVI. Ὡς δ' ἄρα θῆαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἑλληνες, αὐτίκα βουλευόμενοι σφὶ ἐδόξαε 50 στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας καὶ ἐξαίτεσιν αὐτῶν τοὺς μηδίσαντας, ἐν πρώτοις δὲ αὐτῶν Τιμηγερίδην καὶ Ἀτταγίνον, οἱ ἀρχηγῆται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἦν δὲ μὴ ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανάστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον

que multum interesset inter utrumque epulum, ridentem Pausaniam vocasse Græcorum duces; eisque, ut convenirent, utriusque cœnæ adparatum monstrantem, dixisse.

(4) « Hoc consilio, Græci viri, vos convocavi, quo stultitiam vos ostenderem regis Medorum; qui, quum tali victus generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum nostrum epulum nobis rapturus. » Hæc Pausanias ducibus Græcorum fertur dixisse.

LXXXIII. Sed et insequente tempore post has res gestas multi Plateenses arculas adhuc invenerunt auro et argento et aliis pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post hæc tempore interjecto, postquam mortuorum cadavera carnibus prorsus erant nudata, etiam hoc mirum adparuit: (2) quum ossa in unum locum Plateenses colligerent, repertum est cranium nullam prorsus suturam habens, sed uno osse constans. Reperta est etiam maxilla, quum inferior, tum superior, cujus dentes ita concreti erant, tam reliqui, quam molares, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt ossa viri quinque cubitorum.

LXXXIV. Deinde vero Mardonii cadaver, postridie quam commissa pugna est, non est repertum. Quod quidem quoniam ab homine fuerit substractum, dicere pro certo non possum. Multos vero memoratos audivi, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur sepelisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine ingentia dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio. (2) At quis sit ex his, qui Mardonii corpus subtraxerit et sepeliverit, pro certo comperire non potui. Fertur etiam fama quædam, Dionysophanem Ephesium sepelisse Mardonium. Sed hæc Mardonii sepultura.

LXXXV. Græci vero, divisa præda, suos sepeliverunt, seorsum quique. Et Lacedæmonii quidem tria conditoria fecerunt: in uno tam adolescentes (*sive potius* ordinum duces: *græce* irenas) sepelierunt, quorum e numero Posidonius fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates. (2) Sic in uno conditorio erant irenes: in altero reliqui Spartani; in tertio Helotæ. Hac ratione Lacedæmonii usi sunt. Tegeatæ vero seorsum ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt: atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariterque Megarenses et Philasii suos, qui ab equitibus occisi erant. (3) Horum itaque omnium plena erant sepulcra. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod attinet, quotquot apud Plateas ostenduntur, illorum quique, ut ego comperio, quum puderet eos non interfuisse pugnae, inanes excitantur tumulos, posterorum hominum gratia. Nam librum est etiam *Æginetarum*, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio decimo post hæc anno, rogantibus *Æginetis*, a Cleade excitatum esse, Autodici filio, cive Plateensi, qui publicus *Æginetarum* hospes fuit.

LXXXVI. Sepultis ad Plateas mortuis, deliberantibus Græcis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postulareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, inprimisque Timageniden et Attaginum, qui præ cæteris principes hujus factionis fuissent. quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab

ἡ ἐξέλωσι. (2) Ὡς δέ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὲ ἐν-
δεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμουντο ἐπο-
λιόρχεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄν-
δρας· οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τὴν
6 τε γῆν αὐτῶν ἔταμνον καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος.

LXXXVII. Καὶ οὐ γὰρ ἔπαυοντο σινόμενοι, εὐ-
κοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε,
« ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἑλλήσι,
10 Θήβας ἡ ἡμέας αὐτοῖσι παραδῶτε, νῦν ὧν ἡμέων εἴ-
νεκεν γῆ ἡ Βοιωτίη πλέω μὴ ἀναπλήσῃ, ἀλλ' εἰ μὲν
χρημάτων χρητίζοντες πρόσχημα ἡμέας ἐξαίτεονται,
χρήματά σφι δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ (σὺν γὰρ τῷ κοινῷ
καὶ ἐμψάσαμεν, οὐδὲ μόνον ἡμεῖς), εἰ δὲ ἡμέων ἀλη-
15 θῶς δεόμενοι πολιορχέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς
ἀντιλογίην παρέρομεν. » (2) Κάρτα τε ἔδοκε εὖ λέγειν
καὶ ἐς καιρὸν, αὐτίκα τε ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Πausa-
νίην οἱ Θηβαῖοι θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας.

LXXXVIII. Ὡς δὲ ὁμολόγησαν ἐπὶ τούτοις,
20 Ἀτταγίνος μὲν ἐκδιδρῆσκει ἐκ τοῦ ἄστεος, παῖδας δὲ
αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς αἰτίας, φὰς
τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μεταίτιους. (2) Τοὺς
δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θηβαῖοι, οἱ μὲν ἔ-
δοκεον ἀντιλογίης τε κυρήσειν καὶ δὴ χρήμασι ἐπεποι-
25 θεσαν διωθέεσθαι· ὁ δὲ ὡς παρέλαβε, αὐτὰ ταῦτα ἐπο-
νοέων τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμάχων ἅπασαν ἀπῆκε
καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόρινθον διέφθειρε. Ταῦτα
μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θηβῇσι γεγόμενα.

LXXXIX. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος φεύγων ἐκ
30 Πλαταιέων καὶ δὴ πρόσω ἐγένετο. Ἀπικόμουντο δέ μιν
οἱ Θεσσαλοὶ παρὰ σφέας ἐπὶ τε ξενίᾳ ἐκάλευν καὶ
ἀνειρώτουν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
μενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. (2) Ὁ δὲ Ἀρτά-
βαζος γνοὺς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν τῶν
35 ἀγώνων εἶπαι, αὐτοὺς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ
μετ' αὐτοῦ στρατὸς (ἐπιθήσεσθαι γὰρ οἱ πάντα τινὰ
οἴετο πυνθανόμενον τὰ γεγόμενα), ταῦτα ἐκλογιζόμενος
οὔτε πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξηγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς
Θεσσαλοὺς ἔλεγε τάδε, (3) « ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσ-
40 σαλοὶ, ὡς ὁρᾶτε, ἐπείγομαι τε κατὰ τὴν ταχίστην ἐ-
λῶν ἐς Θρηίκην καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι
πρῆγμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε· αὐτὸς δὲ ὑμῖν
Μαρδόνιος καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ οὗτος κατὰ πόδας ἐμεῦ
ἐλαύνων προσδόκιμος ἐστί. (4) Τοῦτον καὶ ξενίζετε
45 καὶ εὖ ποιεῖντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον ταῦτα
ποιεῖσι μεταμελήσει. » Ταῦτα δὲ εἰπας ἀπῆλυνε
σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μακεδονίας
ἰθὺ τῆς Θρηίκης, ὡς ἀληθῶς ἐπείγομενος καὶ τὴν με-
σόγειαν τάμων τῆς ὁδοῦ. (5) Καὶ ἀπινύσσεται ἐς Βυ-
50 ζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑαυτοῦ συγχους
ὑπὸ Θρηίκων τε καταχοπέντας κατ' ὁδὸν καὶ λιμῷ συ-
στάντας καὶ χαμάτῃ· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.
Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

XC. Τῆς δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ

urbe, quin eam expugnassent. (2) Utiq; hoc eis placuit,
ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbem-
que obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederen-
tur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum
vastarunt, murumque oppugnarunt.

LXXXVII. Qui quum adsidue multa illis damna inferrent,
vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit:
« Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani, non prius
ab oppugnatione desistere abscedereque, quam aut expu-
gnassent Thebas, aut nos illis a vobis dediti essemus; nunc
nostra causa ne plura porro patiatur Boeotia terra! sed,
si illi, pecuniarum avidi, in speciem tantum nos deposedunt,
denus eis pecunias ex publico; nam publice omnes Me-
dorum partes secuti sumus, non nos soli: sin vere nos
deditos cupiunt, eaque causa urbem oppugnant, nos ipsi
ad causam apud eos dicendam nos sistemus. » (2) Et hic
sane optime dicere visus est et opportune: protinusque ca-
duceatorem Thebani miserunt ad Pausaniam, significantes
se viros illos esse tradituros.

LXXXVIII. De quo ut inter utrosque convenit, interim
Attagnus quidem ex urbe clam profugit: cujus filios Pau-
sanias ad se adductos absolvit crimine, Medismi culpam,
dicens, pueros nullam habere. (2) Reliqui vero viri quos
Thebani dederunt, putabant illi quidem ad dicendam
causam se iri admissum, praetereaque confidebant pecu-
niis amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspicatus
Pausanias, postquam illos accepit, universum sociorum
exercitum dimisit, et illos Corinthum abductos interfecit.
Atque haec quidem res sunt, ad Plateas et ad Thebas gestae.

LXXXIX. Artabazus vero, Pharnacis filius, qui Plateis
profugerat, jam longe admodum erat progressus. Qui ubi
in Thessaliam pervenit, Thessali eum ad hospitium voca-
runt, sciscitatique sunt de reliquo exercitu: necdum enim
quidquam de rebus ad Plateas gestis compererant. (2) At
Artabazus, bene gnarus, si de praeliis factis id quod res
erat illis aperuisset, verendum sibi esse, ne ipse cum exer-
citu suo pereat: unumquemque enim se adgressurum existi-
mavit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur secum
reputans, nec apud Phocenses vulgaverat quidquam, et
apud Thessalos haec dixit: (3) « Ego quidem, ut videtis,
Thessali, in Thraciam maturo pervenire; et celeritate utor,
quippe praemissus e castris cum hisce ad rem quamdam
peragendam. Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo
exercitu sequens, mox vobis aderit. (4) Hunc vos hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim, id fecisse,
in posterum vos poenitebit. » His dictis, raptim per The-
ssaliam et Macedoniam recta Thraciam versus duxit exerci-
tum, vere festinans, et per mediam terram viam carpens.
(5) Denique Byzantium pervenit, relictis quidem de suo
exercitu ultimis: qui partim a Thracibus in itinere caesi erant,
partim fame et laboribus commectati perierant. Tum ex
Byzantio navigiis trajecit: atque ita hic in Asiam est re-
versus.

XC. Quo die autem ad Plateas cladem Persae acceperunt

τρώμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δήλῳ κατέατο οἱ Ἕλληνες οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀπικόμενοι, ἤλθον σφί ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου Λάμπων τε Θρασυκλῆος καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρατίδου καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρου, πεμφθέντες ὑπὸ Σαμίων λάβρῃ τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου Θεομήστορος τοῦ Ἀνδρόδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σάμου τυράννον οἱ Πέρσαι. (2) Ἐπελθόντων δὲ σφῶν ἐπὶ τοὺς στρατηγούς ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολλὰ καὶ παντοῖα, ὡς ἦν μόνον ἰδωνταὶ αὐτοὺς οἱ Ἴωνες ἀποστήσονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὡς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομένουσιν ἦν δὲ καὶ ἀρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἐτέρην ἀγρὴν τοιαύτην εὐρέειν ἂν αὐτούς. (3) Θεοὺς τε κοινούς ἀνακαλέων προέτραιπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἀνδρας Ἑλλήνας ἐκ δουλосύνῃς καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον. Εὐπετέες τε αὐτοῖσι ἔφη ταῦτα γίνεσθαι τὰς τε γὰρ νέας αὐτῶν κακῶς πλῶειν καὶ οὐκ ἀξιωμαχοῦς ἐκείνοισι εἶναι. Αὐτοῖς τε, εἰ τι ὑποπτεύουσιν μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγειν, εἰτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὁμηροῖ εἶναι.

XCI. Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξείνος ὁ Σάμιος, εἰρτο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἵνεκεν ἐθέλων πυθέσθαι εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην θεοῦ ποιεῦντος, « ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὐνομα; » Ὁ δὲ εἶπε, « Ἡγησίστρατος. » (2) Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπιλοικον λόγον, εἴτινα ἄρμητο λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε, « δέχομαι πᾶν οἰωνὸν τὸν Ἡγησίστρατον, ὦ ξεῖνε Σάμιε. Σὺ δὲ ἡμῖν ποίειε δικῶς αὐτὸς τε δοὺς πίστιν ἀποπλώσσαι καὶ οἱ σὺν σοὶ ὄντες οἶδε, ἡ μὲν Σαμίους ἡμῖν προθύμως ἔσεσθαι συμμάχους. »

XCII. Ταῦτά τε ἅμα ἠγόρευε καὶ τὸ ἔργον προσῆγε· αὐτίκα γὰρ οἱ Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὄρκια ἐποιεῦντο συμμαχίας περὶ πρὸς τοὺς Ἑλλήνας. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες οἱ μὲν ἀπέπλων· μετὰ σφῶν γὰρ ἐκέλευε πλῶειν τὸν Ἡγησίστρατον, οἰωνὸν τὸ οὐνομα ποιούμενος (3) οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλιπρόντο, μαντευομένου σφί Δηϊφόνου τοῦ Εὐηνίου· ἀνδρὸς Ἀπολλωνιήτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ.

XCIII. Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοῖόνδε. Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίῳ πρόβατα, τὰ τὰς μὲν ἡμέρας βόσκειται παρὰ ποταμὸν δὲ ἐκ Λάχμωνος οὐρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς θάλασσαν παρ' Ὀρικον λιμένα, τὰς δὲ νύκτας ἀραιρημένοι ἄνδρες οἱ πλοῦται τε καὶ γένει δοκιμώτατοι τῶν ἀστώων, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος (2) περὶ πολλοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῇται τὰ πρόβατα ταῦτα ἐκ θεοπροπίου τινός· ἐν δὲ ἄνθρωπῳ αὐλίζονται ἀπὸ τῆς πόλιος ἑκάς. Ἐνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρημένος ἐφύλασσε. Καὶ κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν φυλακὴν παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον διέφθειραν τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. (3) Ὁ δὲ ὡς ἐπῆλθε, εἶχε σιγῇ καὶ ἔφραζε οὐδενί, ἐν νόμῳ ἔχων ἀν-

illam, eodem die accidit ut alia calamitate ad Mycalen Ionie adfligerentur. Scilicet quum Deli sederent Græci, qui duce Leotychide Lacedæmonio cum classe adventerant, venerunt ad eos ex Samo legati, Lampon Thrasycylis filius, et Athenagoras Archestratidas, et Hegesistratus Aristagoræ, a Samiis missi insulis Persis et inscio tyranno Theomestore, Androdamantis filio, quem Persæ tyrannum Sami constituerant. (2) Qui ubi Græcorum duces convenerunt, multa atque varia verba Hegesistratus fecit; dicens, si modo viderent illos Iones, descituros esse a Persis, et ad illorum adventum discessuros barbaros; sive hi manserint, nullam aliam talem prædam Græcos umquam reperturos. (3) Denique communes deos invocans, hortatus illos est, ut homines Græcos servitute vellent liberare, et pellere Barbarum. Idque facile illis esse factu, ait: etenim et naves eorum male navigare, nec viros resistere illis posse. Quodsi quam suspicionem haberent per dolum se illos excitare, paratos se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.

XCI. Quumque pluribus verbis orare non desisteret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto capiendi omnis causæ, sive forte fortuna, deo ita volente, interrogavit eum: « Samie hospes, quodnam tibi nomen est? » Et ait ille, « Hegesistratus (latine Dux exercitus). » (2) Moxque Leotychides, intercipiens reliquum sermonem si quem adiecturus Hegesistratus esset, « Accipio, inquit, Samie hospes, omen ducem exercitus edens. Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut, priusquam hinc abeat, fidem nobis detis, revera Samios promptos nobis socios adfuturos. »

XCII. Hæc locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est. Protinus enim Samii de societate cum Græcis fidem et iusjurandum dederunt: (2) eoque facto, duo ex legatis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum navigare Leotychides iussit, nomen ejus pro omine accipiens. (3) Et illo quidem die se continuerunt Græci, postridie vero læta illis sacra fuere, interpretis sacrorum officio fungente Deiphono, Euenii filio, Apolloniata, ex illa Apollonia, quæ ad Ionium mare sita est.

XCIII. Deiphoni hujus pater Euenius fortuna usus erat hujusmodi. Sunt Apolloniæ oves Soli sacræ, quæ interdum pascuntur juxta fluvium, qui ex Lacmone monte per agrum Apolloniaten prope Oricum portum in mare influit: noctu vero selecti viri, divitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves custodiunt, quisque per anni spatium. (2) Nam oves has, ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apolloniata; stabulantur autem illæ in antro quodam procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id delectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, vigilandi tempus dormiendo transigeret, ingressi in antrum lupi oves fere sexaginta corripuerunt. (3) Quod ubi ille animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias cogitans emere

τικαταστήσειν ἄλλα πριάμενος. Καὶ οὐ γὰρ ἔλαθε τοὺς Ἀπολλωνιῆτας ταῦτα γενόμενα, ἀλλ' ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν ὑπὸ δικαστήριον κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὀφίως στερηθῆναι. (4) Ἐπειτε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε οὔτε γῇ ἔφερε ὁμοίως καρπὸν. Πρόφαντα δὲ σφι ἐν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγένετο. Ἐπειτεν ἐπειρώτευν τοὺς προφῆτας τὸ αἴτιον τοῦ παρεόντος κακοῦ. (5) Οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον 10 ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὀφίως ἐστέρησαν· αὐτοὶ γὰρ ἐπορηῆσαι τοὺς λύκους, οὐ πρότερόν τε παύσεσθαι τιμωρόντες ἐκείνῳ πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἀν' αὐτὸς ἔλθαι καὶ δικαιοῖ· τούτων δὲ τελεομένων αὐτοὶ δώσειν Εὐηνίῳ 15 ὅσων τοιαύτην τὴν πολλοὺς μιν μακαριέειν ἀνθρώπων ἔχοντα.

XCIV. Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτα σφι ἐχρήσθη, οἱ δὲ Ἀπολλωνιῆται ἀπόρρητα ποιησάμενοι προέθεσαν τῶν ἀσπῶν ἀνδράσι διαπρήξαι. Οἱ δὲ σφι διέπρηξαν 20 ὧδε. (2) Κατημένον Εὐηνίου ἐν θώκῳ ἔλθόντες οἱ παρίζοντο καὶ λόγους ἄλλους ἐποιοῦντο, ἐς δὲ κατέβαινον συλλυπεύμενοι τῷ πάθει. Ταύτη δὲ ὑπάγοντες εἰρώτεον τίνα δίκην ἀν' εἴητο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δώσειν τῶν ἐποίησαν. (3) Ὁ δὲ οὐκ ἀκηκῶς 25 τὸ θεοπρόπιον εἴλετο εἶπας εἰ τίς οἱ δοίη ἀγροὺς, τῶν ἀσπῶν οὐνομάσας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο δαίμονας τῶν ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ, καὶ οἰκῆσιν πρὸς τούτοις τὴν ἥδε καλλίστην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· τούτων δὲ ἔφη ἐπὶ θόλος γενόμενος τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ 30 δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην. (4) Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε, οἱ δὲ παρέδροι εἶπαν ὑπολαβόντες, «Εὐήνιε, ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῆται τῆς ἐκτυφλώσεως ἐκτίνοσί τοι κατὰ θεοπρόπια τὰ γενόμενα.» (5) Ὁ μὲν δὴ πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεύτεν πυθόμενος 35 τὸν πάντα λόγον, ὡς ἐξαπατηθεὶς· οἱ δὲ πριάμενοι παρὰ τῶν ἐκτετημένων διδοῦσι οἱ τὰ εἴλετο. Καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα ἐμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστὸς γενέσθαι.

XCv. Τούτου δὲ ὁ Δηίφρονος ἑὸν παῖς τοῦ Εὐηνίου 40 ἀγόντων Κορινθίων ἐμαντεύετο τῇ στρατῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε ἤκουσα, ὡς ὁ Δηίφρονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνόματος ἐξελάμβανε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἑὸν Εὐηνίου παῖς.

XCvi. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐκαλλίρησε, ἀνῆγον 45 τὰς νέας ἐκ τῆς Ἀθήλων πρὸς τὴν Σάμον. Ἐπει δὲ ἐγένοντο τῆς Σαμῆος πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ ὁρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτῃ παρεσκευάζοντο ἐς ναυμαχίην, οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοι σφείας προσπλώειν ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς νέας τὰς 50 ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκταν ἀποπλώειν. (1) Βουλευομένοι σφι γὰρ εἰδοὺς ναυμαχίην μὴ ποιέεσθαι· οὐ γὰρ ὦν ἐδόκεον ὁμοιοὶ εἶναι. Ἐς δὲ τὴν ἡπειρον ἀπέπλωον, ὅκως ἔωσι ὑπὸ τὸν περὶ στρατὸν τὸν σφέτερον ἔοντα ἐν τῇ Μυκάλῃ, δὲ καλεῦσαντος Ξέρξεω

et in illarum locum substituere. At non latuit Apolloniatas factum: qui, ut id cognoverunt, in iudicium adductum Euenium condemnarunt, ut, quoniam ovium custodiam dormiendo transegisset, oculorum usu privaretur. (4) Sed, postquam eum excæcarunt, continuo deinde nec oves illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere cæpit. Inde oracula consulebant et Dodonæ et Delphis, causamque ex prophetis quærebant præsentium malorum. (5) Responderunt illi, eo ipsis hæc accidere, quod sacrarum ovium custodem Euenium luminibus orbasset: se enim (deos) immisisse illos lupos; neque prius desituros esse illum ulcisci, quam ei poenam facinoris dedissent Apolloniatae, quamcumque ipse postulasset: quæ quando soluta fuerit poena, daturus Euenio esse deos tale donum, cuius causa multi homines beatum illum sint prædicaturi.

XCIV. Hæc Apolloniatis data sunt responsa; quæ illi clam habentes, civium suorum nonnullis negotium cum Euenio conficiendum mandarunt. Et hi ad id conficiendum hac usi sunt ratione. (2) Conveniunt Euenium in sella sedentem, eique adsidentes primum aliis de rebus verba faciunt, deinde ad commiserandam hominis calamitatem progressi, atque ita eum fallentes, interrogant quasnam poenas esset postulaturus, si voluissent Apolloniatae poenas sustinere eorum quæ in illum admississent. (3) Et ille, qui de oraculi responso nihil audiverat, optans ait: Si quis ipsi daret agros istos (ibi nominabat cives quosdam, quos noverat duo pulcerrima Apolloniæ prædia possidere), et ædes insuper in urbe, quas noverat ille pulcerrimas esse; hæc, inquit, si nactus fuisset, in posterum se non iraturum esse civibus, sed hac multa fore contentum. (4) Quæ ubi illi dixit, adsidentes ei cives responderunt: «Euenie, hanc multam, ex oraculi responso, solvunt tibi Apolloniatae pro eo quod te luminibus privarunt.» (5) Et ille quidem, postquam rem totam cognovit, ægerime tulit se ita esse circumventum: Apolloniatae vero ea, quæ ille optaverat, empta a dominis, ei dederunt. Protinus autem ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra interpretandi idem Euenius habuit, ita ut hoc nomine celebris evaserit.

XCv. Hujus igitur Euenii filius Deiphonius, adductus a Corinthiis, sacrorum interpretis fuit apud hunc exercitum. Audi viro etiam, eundem Deiphonum, usurpato Euenii nomine, passim per Græciam operam suam locasse, quum non fuisset Euenii filius.

XCvi. Græci, ut perliturant, naves ex Delo ad Samum moverunt; et postquam ad Calamos venerunt, terræ Samiæ locum ita nominatum, ibi prope Junonis templum, quod eo loci est, adpulerunt et ad navalem pugnam se compararunt. At Persæ, ubi illos adnavigare resciverunt, ipsi quoque naves moverunt; et cæteras quidem admove-runt continenti, Phœnicum vero naves ut abirent permiserunt. (2) Deliberantibus quippe visum erat, pugna navali non esse decernendum; nec enim se Græcis pares esse existimabant. Ad continentem autem navigarunt, quo essent sub pedestris exercitus sui tutamine, qui in

καταλελειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ Ἰωνίνην ἐφύλασσε· τοῦ πληθὸς μὲν ἕξ μυριάδες, ἐστρατήγει δὲ αὐτοῦ Τιγράνης κάλλι τε καὶ μεγάβει ὑπερφόρων Περσέων.

(2) Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυγόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνείρυσαι τὰς νέας καὶ περιβαλέσθαι ἔρκος ἔρυμα τῶν νεῶν καὶ σφέων αὐτῶν χρησφύγετον.

XCVII. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀνήγγοντο. Ἀπικομένοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτινίων ἱρὸν τῆς Μυκάλης ἐς Γαίσωνά τε καὶ Σκολοπόνετα, τῇ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἐστὶ ἱρὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασυκλέος ἱδρύσατο Νείλειω τῷ Κόδρου ἐπισκόμμενος ἐπὶ Μιλήτου κτιστὴν, (2) ἐνθαῦτα τὰς τε νέας ἀνείρυσαν καὶ περιεβάλλοντο ἔρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκόψαντες ἡμερα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν. Καὶ παρεσκευάδατο ὥς πολιορκησόμενοι καὶ ὥς νικήσοντες· ἐπ' ἀμφοτέρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο.

XCVIII. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὥς ἐτύθοντο οἰχωκῶτας τοὺς βαρβάρους ἐς τὴν ἡπειρον, ἤχθοντο ὥς ἐκπεφυγόντων, ἐν ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅ τι ποιήσῃ, εἴτε ἀπαλλάσσονται ὅπως εἴτε καταπλώσῃ ἐπ' Ἑλλησπόντου. (2) Τέλος δ' ἔδοξε τούτων μὲν μηδέτερα ποιεῖν, ἐπιπλώειν δὲ ἐπὶ τὴν ἡπειρον. Παρασκευασάμενοι ὦν ἐς ναυμαχίην καὶ ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα δσων ἔδεε, ἐπλώον ἐπὶ τῆς Μυκάλης. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀρχῶν τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέδου καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλ' ὥρσαν νέας ἀνεκυσμένας ἔσω τὸν τεῖχος, πολλὸν δὲ πεζὸν παρακεκρίμενον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ἐνθαῦτα πρῶτον μὲν ἐν τῇ νηὶ παραπλώων, ἐγγρήμψας τῷ αἰγιαλῷ τὰ μάλιστα, Λευτυχίδης ὑπὸ κήρυκος προσηγόρευσεν τοῖσι Ἰωσι λέγων, (4) « ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμῶν τυγγάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλομαι. Ἐπεὶ ἀν συμμίσγωμεν, μεμνήσθαι τινα γρηὶ ἐλευθερίας μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ τοῦ συνθήματος Ἡδης. Καὶ τάδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἐπακούσας ὑμέων πρὸς τοῦ ἐπακούσαντος. » (5) « Οὗτος δὲ οὗτος ἐὼν τυγχάνει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· ἢ γὰρ δὴ λαθόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβάρους ἐμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἐπειτεν ἀνενευχθέντα ἐς τοὺς βαρβάρους ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.

XCIX. Λευτυχίδει δὲ ταῦτα ὑποθεμένου δεύτερα δὴ τάδε ἐποίησαν οἱ Ἕλληνες· προσσχόντες τὰς νέας ἀπέβησαν ἐς τὸν αἰγιαλόν. Καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο, οἱ δὲ Πέρσαι ὥς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους ἐς μάχην καὶ τοῖσι Ἰωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν ὑπονόμευαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν ἀπαίρονται τὰ δπλα. (2) Οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι ἀπικομένων Ἀθηναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς Ἰαθὸν ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξει, τοὺτους λυσάμενοι πάντας ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵνεκεν οὐκ ἥκιστα ὑποφίην εἶχον, παντακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξει πολέμιων λυσάμενοι. (3) Τοῦτο δὲ τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκά-

Mycalae erat, nempe jussu Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant, quibus Tigranes praerat, vir et forma et statura inter Persas emimens. (3) Hujus igitur sub exercitus tutamen se recipere decreverunt duces classis, navesque in terram subducere, et vallo circumdare, quod simul munimentum navibus et sibi refugium esset.

XCVII. Hoc inito consilio moverunt Persae; quumque praeternavigato Potniarum (*dominarum, dearum* : nisi Potniensium) templo, quod in Mycale est, in Gaesonem et Scolopontem venissent, ubi est Cereris Eleusinae templum, quod Philistus statuit, Pasiclis filius, Neleum Codri filium ad Miletum condendam secutus : (2) ibi subduxerunt naves; et, caesis arboribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim ligneo, partim lapideo, palosque praecinctos circa murum defixerunt. Denique, in utramque partem re deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad superandum hostem sese comparabant.

XCVIII. Graeci, ut ad continentem abiisse barbaros cognoverunt, aegre ferebant quod sibi e manibus essent elapsi : nec vero satis certi erant quid facerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespontum navigarent. (2) Ad extremum decreverunt neutrum horum facere, sed ad continentem dirigere naves. Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in navali pugna usus est, versus Mycalen navigarunt. (3) Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quisquam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves autem viderunt intra murum subductas, et frequentem peditatum secundum littus in acie stantem; ibi tunc Leotychides, primum, praeter littus quam proxime potuit navigans, praeconis voce haec verba Ionibus adclamavit : (4) « Viri Iones, quotquot estis qui me auditis, accipite quae dico ! omnino enim non intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum ante omnia libertatis memento, deinde vero lesserae Hebrae. Haec etiam qui vocem meam non exaudierit cognoscat vestrum ex his qui audiverint. » (5) Cujus sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis ad Artemisium. Scilicet, si barbaros laterent dicta, persuasurum se speravit Ionibus ut deficiant; sive illa ad barbaros fuissent delata, facturum ut hi Graecis (*Ionibus*) diffiderent.

XCIX. Deinde, postquam ita Ionas hortatus Leotychides est, haec fecerunt Graeci : adpulsis ad littus navibus exscenderunt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirentque hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis satis fidebant. Et Samiis quidem, quod eos suspicarentur cum Graecis sentire, arma adimunt. (2) Samii enim, quum in classe barbarorum advenissent Athenienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato viatico Athenas remiserant : quo magis hos suspicio premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis liberaissent captivitate. (2) Milesios vero jusserunt exitus viarum,

λης φερούσας προστάσσουν· τοῖσι Μιλησίοισι φυλάσσειν ὥς ἐπισταμένοισι ᾗθεν μάλιστα τὴν χώραν· ἐποίησαν δὲ τοῦτο εἵνεκεν, ἵνα ἐκτός τοῦ στρατοπέδου ἔωσι. (4) Τοῦτους μὲν Ἴωνων τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχμὸν ἂν τι ποιεῖν δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιούτοις προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι, αὐτοὶ δὲ συνεφόρησαν τὰ γέρρα ἔρκος εἶναι σφι.

C. Ὡς δὲ ἄρα παρ᾽εσκαυδάτο τοῖσι Ἕλλησι, προσήσαν πρὸς τοὺς βρβάρους. Ἰοῦσι δὲ σφι φήμη τε ὡς ἐσέπτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν καὶ κηρυκὴν ἐφάνη ἐπὶ τῆς κυματωγῆς κείμενον· ἡ δὲ φήμη διτλή σφι ὦδε, ὥς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶν ἐν Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. (2) Δῆλα δὲ πολλοῖσι τεκμηρίοις ἐστὶ τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων, εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς ἡμέρης συμπιπτούσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν Μυκάλῃ μέλλοντος ἔσεσθαι τρώματος φήμη τοῖσι Ἕλλησι τοῖσι ταύτῃ ἐσπίκετο, ὥστε θαρσύναι τε τὴν στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κινδυνεύειν.

30 CI. Καὶ τότε ἕτερον συνέπεσε γινόμενον, Δήμητρος τεμένηα Ἑλευσινίῃς παρ' ἀμφοτέρας τὰς συμβολὰς εἶναι· καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον ἐγένετο, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ἡ μάχη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμελλε ὡσαύτως ἔσεσθαι. (2) Γεγονέναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Πausανίῳ Ἑλλήνων ὀρθῶς σφι ἡ φήμη συνέβαινε ἔλθουσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλαταιῇσι πρῶτ' ἐπὶ τῆς ἡμέρης ἐγένετο, τὸ δὲ ἐν Μυκάλῃ περὶ δεῖλιν. (3) Ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε γίνεσθαι μνηὸς τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι ὑστερον 30 δῆλα ἀναμνησθάνουσι ἐγίνετο. Ἦν δὲ ἀρροδίη σφι πρὶν τὴν φήμην ἐσπικέσθαι, οὔτι περὶ σφέων αὐτῶν οὕτω ὥς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταίσῃ ἡ Ἑλλάς. (4) Ὡς μὲντοι ἡ κληδὼν αὕτη σφι ἐσέπτατο, μᾶλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοον ἐποιεῖντο. Οἱ μὲν δὲ 35 Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον ἐς τὴν μάχην, ὥς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἄεθλα προσέκιστο.

CH. Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τοῦτοισι τεταγμένοισι, μέχρι κρυτῶν ἡμισίων, ἡ ὁδὸς 40 ἐγένετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπεδον χώρων, τοῖσι δὲ Λακεδαιμόνιοι καὶ τοῖσι ἐπεξῆς τοῦτοισι τεταγμένοισι κατὰ τε χαράδρην καὶ οὖρεα. (2) Ἐν δ' οἱ Λακεδαιμόνιοι περιήσαν, οὔτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἐτέρῳ κέρει [ἐπὶ] καὶ δὴ ἐμάχοντο. Ὡς μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια 45 ἦν τὰ γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ· ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατός, ὅπως ἑαυτῶν γένηται τὸ ἔργον καὶ μὴ Λακεδαιμονίων, παρακελευσάμενοι ἔργου εἶχοντο προθυμότερον, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. (3) Διωσάμενοι γὰρ τὰ γέρρα οὗτοι φερόμενοι ἐσέπεσον ἀλέες ἐς 50 τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ δεξάμενοι καὶ χρόνον συγχὼν ἀμυνόμενοι τέλος ἐφευγον ἐς τὸ τεῖχος. (4) Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυώνιοι καὶ Τροιζήνιοι (οὗτοι γὰρ ἔσαν ἐπεξῆς τεταγμένοι) συνεπισπόμενοι συνεσέπιπτον ἐς τὸ

custodire ad Mycalæ cacumina ferentium, ut qui regionem optime nossent: id autem hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. (4) At his igitur Ionibus, quos suscribantur, si potestatem nanciscerentur, res novas molituros, hoc modo sibi Persæ præcaverunt: ipsi vero crates comportarunt, quæ sibi pro vallo essent.

C. Jam Græci, instructa acie, ibant in hostem, quum subito fama quædam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in littore depositus. Currebat autem fama hujusmodi, Græcos in Bœotia exercitum Mardonii prælio superasse. (2) Nempe multis utique documentis declarantur res quæ divinitus contingunt; quandoquidem tunc quoque, quum idem congruit dies quo et ad Platæas ciadem Persæ acceperunt et ad Mycalen accepturi erant, ad Græcos hic stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo majorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior.

CI. Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusiniae templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Platæensi agro, ut supra dixi, pugnatum est, et nunc ad Mycalen pariter pugnaturi erant. (2) Victoriam autem jam tum reportasse Græcos cum Pausania, recte his fama nuntiavit: nam Platæensis pugna matutino adhuc tempore hujus diei pugnata erat, hæc autem ad Mycalen sub vesperam. (3) Pugnatam autem esse utramque pugnam eodem ejusdem mensis die, haud multo post, ratione inita, liquido cognoverunt. Auxilii autem fuerant, priusquam hæc fama advenit, non tam sui causa, quam omnium Græcorum, metuentes ne Mardonio succumberet Græcia: (4) sed postquam illa exercitum pervolavit fama, eo confidentiores et celeriore gradu in hostem iverunt. Igitur et Græci et barbari pugnandi studio flagrant, quippe quibus et insulæ et Hellespontus premium victoriæ propositum erat.

CH. Athenienses, et qui proxime illos locati erant, dimidium fere totius exercitus, viam habebant secundum littus et per plana loca; Lacedæmonii vero, et qui post hos locati, per voraginem et montana. (2) Dumque hi circumibant, illi in altero cornu pugnam jam commiserant. Quamdiu igitur Persis rectæ stabant crates, repugnabant illi hostibus, neque eis erant inferiores. Sed quum Atheniense hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non Lacedæmoniorum, invicem cohortati, acrius incumberent operi, tum quidem mutata est rei facies. (3) Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in Persas irruerant: et illi exceperunt quidem impetum, et per sat longum tempus repugnant; ad extremum vero intra murum profugerunt. (4) Quos insecuti Athenienses cum Corinthiis et Sicyonis et Træzeniis (hi enim ita deinceps in acie locati erant), simul

τείχος. Ὡς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραίρητο, οὐτ' ἔτι πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγὴν τε ὠρμέατο οἱ ἄλλοι πλὴν Περσέων· οὗτοι δὲ κατ' ὀλίγους γινόμενοι ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων.

(5) Καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτεύουσι· Ἀρταύντης μὲν καὶ Ἰθαμίτρης τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες ἀποφεύγουσι, Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πεζοῦ στρατηγὸς Τίγρανῃς μαχόμενοι τελευτεύουσι.

10 CIII. Ἐτι δὲ μαχομένων τῶν Περσέων ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεγείριζον. Ἔπεσον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα, ἄλλοι τε καὶ Σικυώνιοι καὶ στρατηγὸς Περίλεως. (2) Τῶν δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι ἰόντες 15 τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ Μηδικῷ καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὅπλα, ὥς εἶδον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἑτεραλκίαν τὴν μάχην, ἔρδον ὅσον ἐδυνάετο προσωφελέειν ἰθὺλλοντες τοῖσι Ἑλλήσι. (3) Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἀρξάντας, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ 20 Περσέων ἐπέθεντο τοῖσι βαρβάροις.

CIV. Μιλησίοισι δὲ προσετέτακτο μὲν τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίας εἵνεκέν σφι, ὥς ἦν ἅρα σφέας καταλαβάνη οἷά περ κατέλαβε, ἔχοντες 25 ἡγεμόνας σὺνζωνται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης. Ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τούτῳ τὸ πρῆγμα οἱ Μιλησίοι τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ παρεόντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχρῆμόν ποιεῖεν· (2) οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναντίον τοῦ προσεταγμένου ἐποίουν, ἄλλας τε κατηγεόμενός 30 σφι ὁδοὺς φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους, καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι. Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἴωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

CV. Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Ἑρμοδουλὸς ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ 35 παγκράτιον ἐπασκῆσας. Τούτον δὲ τὸν Ἑρμοδουλον κατέλαβε ὕστερον τούτων, πολέμου ἰόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Καρυστίοις, ἐν Κύρῳ τῆς Καρυστίας χώρας ἀποθανόντα ἐν μάχῃ κέεσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. (2) Μετὰ δὲ Ἀθηναίους Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυωνιοὶ ἡρίστευσαν.

40 CVI. Ἐπεῖτε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς τοὺς μὲν μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς νέας ἐνέπρησαν καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λητὴν προεξαγαγόντες ἐς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ θησαυροὺς τινὰς χρημάτων εὔρον. (2) Ἐμπρήσαντες δὲ τὸ 45 τεῖχος καὶ τὰς νέας ἀπέπλων. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς Σάμουν οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅκῃ γρεῖν εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν, τὴν δὲ Ἰωνίην ὀφείναι τοῖσι βαρβάροις· (3) ἀδύνατον γὰρ εἶναι τοῖς αὐτοῖς τε 50 Ἴωνιν προκατῆσθαι φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον, καὶ ἐσωτῶν μὴ προκατημένον Ἴωνας οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξειν. (4) Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει ἐοῦσι δόδοκε τῶν μηδισάντων ἐθνέων τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμ-

illis intra murum irruerunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, omissa pugna barbari fugam corripere, exceptis Persis; qui, etiam ad exiguum licet numerum redacti, constanter tamen Græcis, assidue irrudentibus, sese opposuerunt. (5) Et ex ducibus quidem Persicis duo fuga evasere, duo vero perierunt. Artayntes et Ithamites, classiariorum præfecti, fuga salutem petierunt; pugnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes.

CIII. Dum adhuc pugnabant Persæ, advenerunt Lacedæmonii, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Græcis haud pauci; quum alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Perilaus. (2) Samii vero, qui in exercitu Medico militabant, quibus arma erant adempta, quum jam initio vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eorum fuit potestate, fecerunt; quo Græcos juvarent. (3) Et reliqui Iones, videntes Samicæ initium facere defectionem, ipsi quoque a Persis deficientes: adorti sunt barbaros.

CIV. Jam Milesiis quidem mandatum erat, ut viarum exitus custodirent, salutis causa Persarum; quo, si eis accidisset id quod etiam accidit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina Mycæ salvi evaderent. Hoc quidem consilio Milesios Persæ ibi locaverant ad illud efficiendum: simul vero, ne, si exercitui adessent, novi quidpiam molirentur. (2) At illi plane contrarium ejus, quod mandatum erat, fecerunt: fugientes quippe barbaros per contrarias duxerunt vias, quæ ad hostes ferebant; et ad extremum eos ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem iterum Ionia a Persis defecit.

CV. In hac ad Mycalen pugna inter Græcos virtutis præmium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero Hermolycus post hæc, quum bellum gererent Athenienses cum Carystiis, Cynri in agro Carystio cecidit in prælio, et prope Geræstum sepultus est. (2) Post Athenienses autem Corinthii et Troezenii et Sicyonii præcipuam virtutis laudem commeruerunt.

CVI. Græci, plerisque barbarorum, partim in prælio, partim in fuga interfectis, naves cremarunt et totum munimentum, præda prius egesta et in litore deposita: repererantque arcas nonnullas rebus pretiosis repletas. (2) Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervenere, deliberarunt de Ionia in aliam terram transferenda, et qua parte Græciæ, quæ in potestate esset Græcorum, sedes Ionibus sint assignandæ. Ionia enim videbatur barbaris esse relinquenda, (3) quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Ioniam præsiderent, eamque custodirent; Iones autem, nisi sub Græcorum præsidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore nec pœnas Persis daturus. (4) Qua proposita deliberatione, qui ex Peloponnesiis aderant dignitate eminentes, emporia Græcorum qui cum Medis sensissent, ejectis incolis, cum

πόρια ἐξαναστήσαντας δοῦναι τὴν χώραν Ἰωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν Ἰωνίνην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννησίοις περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιέων βουλευεῖν. (5) Ἀντιτεινόντων δὲ τούτων προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι. Καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας οἱ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι Ἑλλήσι, ἐς τὸ συμμαχικὸν ἐποιήσαντο, πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι ἐμμενέειν τε καὶ μὴ ἀποστήσεσθαι. (6) Τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι ἐπῴων τὰς γεφύρας λύσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένως εὐρήσειν. Οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἐπῴων.

CVII. Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων ἐς τὰ ἄκρα τε τῆς Μυκάλης κατεληθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, 15 ἐγένετο κομιδὴ ἐς Σάρδεις. (2) Πορευομένων δὲ κατ' ὁδὸν Μασίστης ὁ Δαρείου παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι τὸν στρατηγὸν Ἀρταύτην ἔλεγε πολλὰ τε καὶ κακὰ, ἅλλα τε καὶ γυναικὸς κακίῳ φᾶς αὐτὸν εἶναι τοιαῦτα στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ τὸν βασιλεὺς οἶκον κακώσαντα. (3) Παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι γυναικὸς κακίῳ ἀκοῦσαι δένος μέγιστός ἐστι. Ὁ δὲ ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος σπᾶται 20 ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάεα, ἀποκτείνειαι ἰθέλων. (4) Καὶ μὲν ἐπιθέοντα φρασθεὶς Ξειναγόρης ὁ Πηρησί- λευ ἀνὴρ Ἀλικαρνησεὺς ὅπισθε ἐστὼς αὐτοῦ Ἀρταύτην, ἀρπάζει μέσον καὶ ἐξάρκας καίαι ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστῳ προσέστησαν. (5) Ὁ δὲ Ξειναγόρης ταῦτα ἐργάσατο χάριτα αὐτῷ τε Μασίστῃ τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν 30 ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης Κιλικίης πάσης ἤρξε δόντος βασιλέως. (6) Τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων οὐδὲν ἔτι πλεον ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπικνέοντες ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγγανε ἐὼν βασιλεὺς ἐξ ἐκείνου τὸ χροῖον, ἐπεί τε ἐξ Ἀθηνέων 35 προσπτάσας τῇ ναυμαχίῃ φυγῶν ἀπῆκετο.

CVIII. Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα ἦρα τῆς Μασίστῳ γυναικὸς, ἐούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. Ὡς δὲ οἱ προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην προσέφερε προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασί- 40 στήν· (ταῦτο δὲ τοῦτο εἶχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὐ γὰρ ἠπίστατο βίης οὐ τευξομένη·) (2) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος τῶν ἄλλων πρῆσσει τὸν γάμον τούτου τῷ παιδί τῷ ἑωυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ Μασίστῳ, δοκέων αὐτὴν μάλλον λάμψεσθαι 45 ἢν ταῦτα ποιήσῃ. Ἀρμόσας δὲ καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας ἀπήλαυε ἐς Σοῦσα. (3) Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπῆκετο καὶ ἡγάγετο ἐς ἑωυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς Μασίστῳ μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο, ὁ δὲ διαμειψάμενος ἦρα τε καὶ ἐτύγγανε τῆς Δαρείου μὲν 50 γυναικὸς, Μασίστῳ δὲ θυγατρός· ὄνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ ἦν Ἀρταύτη.

CIX. Χρόνου δὲ προϊόντος ἀνάπυστα γίνεται τρόπῳ τοιῷδε. Ἐξυφίνασα Ἀμηστρίς ἡ Ξέρξεω γυνὴ φάρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θέης ἄξιον διδοῖ Ξέρξῃ.

agro ad quodque emporium pertinente, Ionibus tradi debere censebant incolenda. Contra Athenienses nullo pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant, nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quidquam statuere. (5) Quibus obnitentibus, haud invito Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios, et Chios, et Lesbios, reliquosque insulares, qui arma et naves cum Græcis sociaverant, in commune sociorum receperunt, fide et iurejurando adstrictos de societate constanter et cum fide servanda. (6) His iurejurando adstrictis, ad Hellespontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc siratos se reperturos esse existimaverant.

CVII. Qui ex barbaris fuga evaserunt, numero haud multi, in Mycalæ cacumina compulsi erant, hi deinde Sardes salvi redierunt. (2) Qui dum eo revertuntur, in itinere Masistes, Darii filius, qui acceptæ cladi interfuerat, ducem exercitus Artaynten multis insectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et esse illum muliere ignaviorem, quod isto modo bellum administrasset; et quavis poena dignum esse, qui regis domum illa calamitate adfecisset. (3) Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfecturus Masisten. (4) Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntæ, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. (5) Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universæ Ciliciæ præfectus est. (6) In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venerunt. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem venerat.

CVIII. Sardibus igitur dum Xerxes moratur, amore tunc captus est uxoris Masistæ, quæ et ipsa ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione habita fratris sui Masistæ; (quod ipsum etiam mulierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iri illatum;) (2) tum ille, quum nulla ei alia via pateret, filio suo Dario hasce conciliat nuptias, nempe filiam huius mulieris et Masistæ illi dat uxorem; ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum. Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum solennibus, Susa abiit. (3) Quo ut pervenit, uxoremque Darii suas in ædes recepit; tum vero, omissa uxore Masistæ, mutatoque amore, uxorem Darii deperiit, Masistæ filiam, eaque potitus est. Nomen huic mulieri Artaynta fuit.

CIX. Sed succedente tempore comperta res est hac ratione. Amestris, uxor Xerxis, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spectatu dignum, quod dono dedit Xerxi.

(2) Ὁ δὲ ἥθελες περιβάλλασθαι τε καὶ ἔρχεται παρὰ τὴν Ἀρταύνην. Ἡσθεὶς δὲ ἐν ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰτήσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑποργημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. (3) Τῇ δὲ κακῶς γὰρ ἔδωκε πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε Ξέρξης, « ὥσεις μοι τὸ ἀν σε αἰτήσω; » ὁ δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων ἐκείνην αἰτήσαι ὑπισχνέτο καὶ ὤμοσε. Ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ φᾶρος. (4) Ξέρξης δὲ παντοῖος ἐγένετο οὐ βουλόμενος δοῦναι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἀμυστριν, μὴ καὶ πρὶν κατεκαζούσῃ τὰ γινόμενα οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσω· ἀλλὰ πόλις τε εἰδίδου καὶ χρυσὸν ἄπλετον καὶ στρατὸν, τοῦ ἐμελλε οὐδέως ἄρξαι ἄλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα δὲ στρατὸς δῶρον. (5) Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπειθε, διδοὶ τὸ φᾶρος. Ἡ δὲ περιγαρῆς ἐοῦσα τῷ δώρῳ ἐφόρεε τε καὶ ἡγάλλετο. Καὶ ἡ Ἀμυστρίς πυνθάνεται μιν ἔχουσαν.

CX. Μαθοῦσα δὲ τὸ ποιεῦμενον τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ εἶχε ἔγκοτον, ἡ δὲ ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰτήν καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστῃ γυναικὶ ἐβούλετο δαεθρον. (2) Φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν ἐκείνης Ξέρξης βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον (τοῦτο δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· οὐνομα δὲ τῷ δεῖπνῳ τούτῳ Περσιότι μὲν τυκτά, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται μούνον βασιλεὺς καὶ Πέρσας δωρέεται), (3) ταύτην δὲ τὴν ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἀμυστρίς χρητίζει τοῦ Ξέρξεω δοθῆναι οἱ τὴν Μασίστῃ γυναικί. Ὁ δὲ δεινόν τε καὶ ἀνάρσιον ἐποίητο τοῦτο μὲν ἀδελφεοῦ γυναικᾶ παραδοῦναι, τοῦτο δὲ ἀναιτήν ἐοῦσαν τοῦ πρήγματος τούτου· συνῆκε γὰρ τοῦ εἶνεκεν ἐδέετο.

CXI. Τέλος μέντοι ἐκείνης τε λιπαρεύσεως καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος, ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χρητίζοντα οὐ σφι δυνατόν ἐστι βασιλῆϊου δαίπνου προκειμένου, κάρτα δὲ ἀέκων κατανεύει, καὶ παραδούς ποιεῖ ὧδε· (2) τὴν μὲν κελεύει ποιεῖν τὰ βούλεται, ὁ δὲ μεταπεμφόμενος τὸν ἀδελφεὸν λέγει τάδε, « Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς καὶ ἐμὸς ἀδελφεός, πρὸς δ' ἐτι τοῦτοισι καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός. Γυναικὶ δὲ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικεῖς μὴ συνοικεῖς, ἀλλὰ τοὶ ἀντ' αὐτῆς ἐγὼ οἶδωμι θυγατέρα τὴν ἐμὴν. Ταύτῃ συνοικεῖς τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκεῖ ἐμοί, μὴ ἔχει γυναικᾶ. » (3) Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας τὰ λεγόμενα λέγει τάδε, « ὦ δέσποτα, τίνα μοι λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναικᾶ, ἐκ τῆς μοι παῖδες νεηνίαί τε εἰσι τρεῖς καὶ θυγατέρες, τῶν καὶ σὺ μίαν τῶ παιδὶ τῷ σεωυτοῦ ἡγάγεο γυναικᾶ, αὐτῇ τε μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦσα, ταύτην με κελεύεις μετέντα θυγατέρα τὴν σὴν γῆμαι; » (4) Ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιεῦμαι ἀξιούμενος θυγατρός τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι τούτων οὐδέτερα. Σὺ δὲ μηδαμῶς βιώ πρήγματος τοιοῦδε δεόμενος· ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἴσσω, ἐμέ τε ἔα γυναικὶ τῇ ἐμῇ συνοικεῖν. » (5) Ὁ μὲν δὲ τοιοῦτοισι ἀμείβεται, Ξέρξης δὲ θυμωθεὶς

(2) Quo ille delectatus, idem amiculum indutus convenit Artayntam. Jamque quum et hac delectatus esset, jussit eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quidquid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quæ petitura esset, consecuturam. (3) Tum illa (nam in fatis erat, ut ingens calamitas universæ familiæ incumberet) Xerxi respondit: « Dabisne mihi quod abs te petam? » Et ille, quidvis potius aliud petituram illam ratus, interposito jurejurando promisit. Tum illa, postquam juravit rex, nihil verita, amiculum istud petiit. (4) At Xerxes, in omnes se partes vertens, dare recusavit, nulla quidem alia de caussa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, jam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpa deprehenderetur; sed urbes se illi dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa præfutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. (5) At mulieri non persuasit; ideoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavisa, gestabat amiculum, eoque superbiebat: et eam illud habere cognovit Amestris.

CX. Quo comperto, regina non tam in muliereculam illam odium concepit, quam in ejus matrem, Masistæ uxorem; eique, ut quæ auctor hujus rei, ut illa putabat, et unice in culpa esset, exitium meditata est. (2) Itaque diem observavit, quo maritus ipsius Xerxes regiam cœnam erat propositurus: (paratur autem hæc regia cœna semel quottannis, natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur, quod Græcorum lingua τέλειον, id est perfectum, significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smegmate detergit, et munera dat Persis:.) (3) hoc igitur observato die Amestris petiit a Xerxe, ut sibi traderetur uxor Masistæ. Ille vero rem atrocem et indignam judicavit, uxorem fratris illi tradere, eamque nullam hujus rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa sibi tradendam postularet.

CXI. Verumtamen, quum illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur, quæ vetabat regem Persarum negare quidquid ab illo, quando regia cœna proposita est, postulatur, postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita vero muliere, hoc fecit: (2) uxorem jussit, quavellet, facere: ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis compellavit: « Masista, tu Darii filius es, meusque frater: ad hæc vir bonus et fortis es. Jam tu hanc mulierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam despondeo. Cum hac matrimonium contrahe; illa vero, quam nunc habes, non sit porro tua conjux; sic enim mihi placet. » (3) Cui Masistes, miratus dicta, respondit: « Proh domine! quænam est hæc importuna oratio, quod me jubes uxorem meam, ex qua mihi tres juvenes filii nati sunt, et filię, quarum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti, denique quæ animo meo convenit, hanc me dimittere jubes, et tuam filiam ducere uxorem! » (4) Ego vero, rex, magni quidem facio quod me conjugio filię tuæ digneris: at horum tamen equidem neutrum faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem postulans. Tuæ certe filię reperietur alius maritus me non inferior: me vero sine meam habere uxorem! (5)

λέγει τάδε, « οὕτω τοι, Μασίστα, πέπρηχται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δοίην θυγατέρα τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοικήσει, ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι. » (6) Ὁ δὲ ὡς ταῦτα ἤκουσε, εἶπας το-

5 σόνδε ἐχώρει ἔξω, « δέσποτα, οὐ δὴ κώ με ἀπώλε-
σας. »

CXII. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ
Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγετο, ἡ Ἀμυστρίς μεταπεμ-
φαιμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ Ξέρξεω διαλυμαίνεται τὴν
10 γυναῖκα τὴν Μασίστειν. Τοὺς τε μαστοὺς ἀποταμιεύουσα
κυοὶ προέβαλε, καὶ ῥίνα καὶ ὄτα καὶ χεῖρα καὶ γλῶσ-
σαν ἐκταμιεύουσα ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμαμένην.

CXIII. Ὁ δὲ Μασίστης οὐδὲν καὶ ἀνηκούως τούτων,
ἐλπίμενος δὲ τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ ἐς τὰ
15 οἰκία. Ἰδὼν δὲ διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα
μετὰ ταῦτα συμβουλευσάμενος τοῖσι παῖσι ἐπορεύετο
ἐς Βάκτρα σὺν τε τοῖσι ἐξωτοῦ υἱοῖσι καὶ δὴ κού τισι
καὶ ἄλλοις ὥς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον καὶ
ποιήσων τὰ μέγιστα κακῶν βασιλέα. (2) Τὰ περ ἂν
20 καὶ ἐγένετο, ὥς ἐμοὶ δοκεῖν, εἰ περ ἐβῆ ἀναβάς ἐς
τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς Σάκας· καὶ γὰρ ἑσπεργόν τέ
μιν καὶ ἦν ὑπαρχος τῶν Βακτρίων. (3) Ἀλλὰ γὰρ
Ξέρξης πυθόμενος ταῦτα ἐκείνον πρήσσοντα πέμψας
ἐπ' αὐτὸν στρατιὴν ἐν τῇ ὁδῷ κατέκτεινεν αὐτόν τε
25 ἐκείνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὴν στρατιὴν τὴν
ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρξεω καὶ τὸν
Μασίστειν θάνατον τοσαῦτα ἐγένετο.

CXIV. Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὁρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ'
Ἑλλησπόντου πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὄρμεον, ὅπ'
30 ἀνέμων ἀπολαμφθέντες, ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο ἐς Ἀβυ-
δον, καὶ τὰς γεφυράς εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδόκεον
εὐρήσειν ἐτι ἐντεταμένας, καὶ τούτων οὐκ ἤκιστα εἴνε-
κεν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ἀπίκοντο. (2) Τοῖσι μὲν νυν
ἀμφὶ Λευτυχίδα Πελοποννησίοις ἐδοξε ἀποπλεῖν ἐς
35 τὴν Ἑλλάδα, Ἀθηναίοις δὲ καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ
αὐτοῦ ὑπομεινάντας πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
μὲν δὴ ἀπέπλωον, Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα-
λόντες ἐς τὴν Χερσονήσον Σηστὸν ἐπολιόρκειον.

CXV. Ἐς δὲ τὴν Σηστὸν ταύτην, ὥς ἐόντος ἰσχυ-
40 ροτάτου τείχεος τῶν ταύτῃ, συνῆλθον, ὥς ἤκουσαν παρῆ-
ναι τοὺς Ἕλληνας ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, ἐκ τε τῶν ἄλ-
λων τῶν περικοιδίων, καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος
Οἰόβαζος ἀνὴρ Πέρσης, ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὄπλα
ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς. Εἶχον δὲ ταύτην ἐπιχωριοὶ
15 Αἰολεῖς, συνῆσαν δὲ Πέρσαι τε καὶ τῶν ἄλλων συμμά-
χων συγχὸς ὄμιλος.

CXVI. Τυράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξεω
ὑπαρχος Ἀρταύκτης, ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ
ἀτάσθαλος, ὃς καὶ βασιλέα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξη-
50 πάτησε, τὰ Πρωτεσιλεω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ
Ἑλαιοῦντος ἐτελόμενος. (2) Ἐν γὰρ Ἑλαιοῦντι τῆς
Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσιλεω τάφος τε καὶ τέμενος
περὶ αὐτόν, ἐνθα ἦν χρήματα πολλὰ καὶ φιάλαι χρύσειαι
καὶ ἀργύραι καὶ χαλκῆς καὶ ἐσθῆς καὶ ἄλλα ἔνδοξα·

Quo responso iratus Xerxes, « Igitur hoc, inquit, profeci-
sti : nempe nec ego tibi filiam meam dabo in matrimonium,
nec tu istam porro habebis uxorem ; quo discas oblata ac-
cipere. » (6) Et ille, nihil amplius nisi hoc verbum subji-
ciens, « Domine, nondum tamen prorsus me perdidisti, »
foras exiit.

CXII. Per idem tempus quo Xerxes cum fratre disseruit,
interim Amestris, accitis regis satellitibus, uxorem Masi-
stæ misere dilacerat : præcisas mamillas canibus projicit,
et nares et aures et labia, denique linguam ubi exciderat,
domum dimittit ita indigne dilaniatam.

CXIII. Masistes, quum nihil etiam tunc horum audivis-
set, metuens tamen aliquam sibi calamitatem imminere,
cursu domum suam properavit. Ubi conspecta uxore ita
mutilata, consilio cum filiis inito, protinus cum filiis aliis-
que nonnullis Bactra proficiscitur, Bactrianam provinciam
ad defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset
mala illaturus regi. (2) Atque hoc ipsum etiam perfecis-
set, ut mihi videtur, si usque ad Bactros et Sacas perve-
nisset : hi enim illum diligebant, et erat ipse Bactrianæ
præfectus. (3) At Xerxes, ubi eum hoc agere cognovit,
misso contra eum exercitu, et ipsum et ejus filios et mili-
tes qui cum illo erant, in itinere interfecit. Et hæc qui-
dem de amore Xerxis et de Masistæ obitu hactenus.

CXIV. Græci a Mycale versus Hellespontum profecti,
primum ad Lectum naves adpulere, ventis retenti : deinde
vero, ubi Abydum pervenere, pontes viderunt rescissos,
quos adhuc stratos esse putaverant ; qua de causa etiam
maxime ad Hellespontum navigaverant. (2) Quare Leoty-
chidæ cæterisque Peloponnesiis placuit retro navigare in
Græciam : Atheniensibus vero, eorumque duci Xanthippo,
visum est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Ita-
que Lacedæmonii domum navigarunt, Athenienses vero,
postquam ex Abydo in Chersonesum trajecerant, Sestum
oppugnarunt.

CXV. Est autem hæc Sestus munitissimus illius regionis
locus : itaque, adlato nuncio de Græcorum in Hellespon-
tum adventu, in illam se receperant et ex aliis finitimis
oppidis frequentes, et ex Cardia (Eobazus Persæ, qui ibi
armamenta pontium deposuerat. Tenebant urbem indige-
næ Æolenses : cum his vero et Persæ erant, et aliorum so-
ciorum hand exiguus numerus.

CXVI. Tyrannus universæ provincie Artayctes erat,
Persæ, sævus vir et nefarius : qui etiam, decepto rege
quum contra Athenas proficisceretur, Protesilai thesauros,
Iphicli filii, Elæunte spoliaverat. (2) Est enim Elæunte,
Chersonesi oppido, Protesilai sepulcrum, ei que circumda-
tum fanum, in quo erant pecuniæ multæ, et aureæ argen-
teæque phialæ, et æs, et vestis, et alia donaria ; quæ Ar-

ματα, τὰ Ἀρταύκτης ἐσύλησε βασιλέος δόντος. (3) Ἀέγων δὲ τοιάδε Ξέρξεα διεβάλετο, « δέσποτα, ἔστι οἶκος ἀνδρὸς Ἑλληνος ἐνθαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύσμενος δίκης κυρήσας ἀπέθανε. Τούτου μοι δὲς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύσθαι. » (4) Ταῦτα λέγων εὐπετέως ἐμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δδῶναι ἀνδρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκείνος ἐφρόνεε. Ἐπὶ γῆν δὲ τὴν βασιλέος στρατεύσθαι Πρωτεσίλεων ἔλεγε νοέων τοιάδε τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἐωυτῶν εἶναι Πέρσαι καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. (5) Ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἔξ Ἑλαιούντος ἐς Σηστόν ἐξεφόρῃσε, καὶ τὸ τέμενος ἔσπειρε καὶ ἐνέμετο, αὐτὸς τε ὅκως ἀπύκοιτο ἐς Ἑλαιούντα, ἐν τῷ αὐτῷ γυναιξὶ ἐμίσετο. (6) Τότε δὲ ἐπολιορκέετο ὑπ' Ἀθηναίων οὔτε παρεσκευασμένος ἐς πολιορκίην οὔτε προσδεχόμενος τοὺς Ἑλληνας· ἀφυλάκτω δὲ κως αὐτῷ ἐπέπεσον.

CXVII. Ἐπεὶ δὲ πολιορκουμένοις σφι φθινόπωρον ἐπεγίνετο, ἡσυχᾶλλον οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τε τῆς ἐωυτῶν ἀποδημόντες καὶ οὐ δυνάμενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδόντο τε τῶν στρατηγῶν ὅκως ἀπάγοιεν σφέας ὀπίσω. (2) Οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν πρὶν ἢ ἐξελῶσι ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφας μεταπέμψηται· οὕτω δὲ ἔσπερον τὰ παρὸντα.

CXVIII. Οἱ δὲ ἐν τῷ τείχει ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπυγμένοι ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔφοντες τῶν κλινέων ἐσιτέοντο. Ἐπειτα δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι εἶχον, οὕτω δὲ ὑπὸ νύκτα οἰχόνται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύκτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὀπίσθε τοῦ τεύχεος καταδόντες, τῇ ᾗ ἐρημότατον τῶν πολεμίων. (2) Ὡς δὲ ἡμέρη ἐγένετο, οἱ Χερσονησίται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖς Ἀθηναίοις τὸ γεγονός καὶ τὰς πύλας ἀνοῖξαν. Τῶν δὲ οἱ μὲν πλεῖνες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν εἶχον.

CXIX. Οἰόβαζον μὲν νυν ἐκφυγόντα ἐς τὴν Θρηάκην Θρήικες Ἀψινθιοὶ λαβόντες ἔθυσαν Πλειστόρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ τρόπῳ τῷ σφετέρῳ, τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου ἄλλῳ τρόπῳ ἐφόνευσαν. (2) Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην ὅσπερ οἱ ὀρηθέντες φεύγειν, καὶ ὡς καταλαμβάνοντο ὀλίγον ἐόντες ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συχρὸν οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. (3) Καὶ συνδήσαντες σφας οἱ Ἑλληνες ἤγαγον ἐς Σηστόν, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτόν τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ.

CXX. Καὶ τῶν φυλασσόντων λέγεται ὑπὸ Χερσονησιέων τὰρχους ὀπτεύοντι τέρας γενέσθαι τοῖνδε· οἱ τάρχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ καίμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἡσπαιρον ὅκως περ ἰχθύες νεώλωτοι. (2) Καὶ οἱ μὲν περιχυθέντες ἐθώμαζον, ὁ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέρας, καλέσας τὸν ὀπτόντα τοὺς τάρχους ἔφη, « ζεῖνε Ἀθηναῖε, μὴδὲν φοβέομαι τὸ τέρας τοῦτο· οὐ γὰρ σοὶ πέφνηε, ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὁ ἐν Ἑλαιούντι Πρωτεσίλεως ὅτι καὶ τεθνηὼς καὶ τάρχος ὢν δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικούντα σίνεσθαι. (3) Νῦν ὢν ἀποιναί οἱ τάδε

tayctes rapuit, dono sibi data a rege. (3) Deceperat autem Xerxem tali oratione : « Domine, inquit, est hic loci domus viri Graeci, qui, quum adversus terram tuam arma ferret, poenas dedit, occisusque est. Hujus tu domum mihi dono da; quo discat quisque, contra tuam terram non esse arma ferenda. » (4) Quibus dictis facile persuasurus erat regi, ut ei domum hujus viri largiretur; quippe qui nihil eorum, quæ ille sentiret, suspicatus erat. Quod autem ille Protesilaum adversus regis terram arma tulisse dixit, id hoc modo intellexerat : Persas universam Asiam existimant suam esse et illius regis qui quoque tempore apud illos regnum obtinet. (5) Artayctes igitur dono sibi datas opes Eleunte Sestum transportavit, et in agro heroi consecrato partim sementem fecit, partim pecora sua pavit : et quoties ipse Eleunte venit, in penetrali cum mulieribus concubuit. (6) Tunc vero obsidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad tolerandam obsidionem paratus esset, nec omnino exspectasset Athenienses, qui prorsus de improviso illum invaserant.

CXVII. Postquam vero obsidioni autumnus supervenit, tum dolentes Athenienses, quod et domo abessent, et urbem non possent expugnare, orarunt duces, ut domum se reducerent. (2) At hi negarunt id se prius facturos, quam aut expugnassent urbem, aut a communi Atheniensium revocarentur. Ita illi quoque presentem rerum statum patienter tulerunt.

CXVIII. Jam vero, qui in urbe erant, ad extrema redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam lectulorum elixarent comederentque. Quum autem ne hæc quidem amplius suppeterent, noctu profugerunt Persæ cum Artaycte et Ceobazo, in postica urbis parte de muro descendentes, qua parte valde rari erant hostes. (2) Quod factum, ubi illuxit, Chersonesitæ Atheniensibus e turribus significarunt, portasque eis apernerunt. Moxque major horum pars persecuti sunt profugos, cæteri vero urbem occuparunt.

CXIX. Et Ceobazum quidem, quum in Thraciam fugisset, captum Thraces Absinthii Plistoro indigenæ deo mactarunt suo more; cæteros autem, qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. (2) Artayctes vero cum suis, qui post illos demum fugam capessiverant, deprehensi quum paullo ultra Ægos Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; donec, aliis interfectis, cæteri vivi capti sunt : (3) quos victos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ipsum etiam Artayctem et ejus filium.

CXX. Memorantque Chersonesitæ, uni ex eis, qui victos custodiebant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium obtigisse hujusmodi : salsamenta igni imposita suballiebant palpitabantque, veluti recens capti pisces. (2) Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes, Artayctes, ut vidit prodigium, compellens hominem salsamenta torrentem, ait : « Hospes Atheniensis, non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non enim tibi illud adparuit; sed mihi Protesilaus, qui Eleunte est, significat, se etiam mortuum et sale conditum, vim habere a diis tributam nocendi his qui injuria illum adfecerunt. (3) Nunc igitur ego

ἐθέλω ἐπιθεῖναι, ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ θεῷ, ἀντὶ δ' ἐμειωτοῦ καὶ τοῦ παιδὸς ἀποδώσω τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι περιγεγόμενος. » (4) Ταῦτα ὑπισχόμενος τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἐπειθε· οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλειω τιμωρέοντες ἐδέοντό μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη ὁ νόος ἔφερε. (5) Ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς τὴν Ξέρξης ἐξευξε τὸν πόρον, οἱ δὲ λέγουσι ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, σανίδα προσπασσαλεύσαντες ἀνεκρέμασαν τὸν δὲ παῖδα ἐν ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτεω κατέλευσαν.

CXXI. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀπέπλυνον ἐς τὴν Ἐλάδαν, τὰ τε ἄλλα χρήματα ἄγοντες καὶ δὴ καὶ τὰ πλά τῶν γεφυρέων ὡς ἀναθήσοντες ἐς τὰ ἱρά. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδὲν ἔτι πλέον τούτων ἐγένετο.

CXXII. Τοῦτο δὲ τοῦ Ἀρταύκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προπάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσῃσι ἐξηγησάμενος λόγον τὸν ἐκείνοι ὑπολαβόντες Κύρῳ προσήνεικαν, λέγοντα τάδε, (2) « ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοί, ἀνδρῶν δὲ σοὶ, Κῦρε, κατελὼν Ἀστυάγεα, φέρε, γῆν γὰρ ἐκτέμεθα ὀλίγην καὶ ταύτην τρηχέαν, μεταναστάντες ἐκ ταύτης ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. » (3) Εἰσὶ δὲ πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἑκάστέρῳ, τῶν μίαν σχόντες πλείοσι ἐσόμεθα θωμαστότεροι. Οἰκὸς δὲ ἄρχοντας ἀνδρας τοιαῦτα ποιεῖν· κότε γὰρ δὴ καὶ παρέξει κάλλιον ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολλῶν ἄρχομεν πάσης τε τῆς Ἀσίας; » (4) Κῦρος δὲ ταῦτα ἀκούσας, καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποιεῖν ταῦτα, οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνεε κελεύων παρασκευάζεσθαι ὡς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ' ἄρξομένους· φιλεῖν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἀνδρας γίνεσθαι· οὐ γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπὸν τε θωμαστὸν φύειν καὶ ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. (5) Ὡστε συγγνώμης Πέρσαι οἴχοντο ἀποστάντες, ἐσωθέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου, ἄρχειν τε εἰλοντο λυπρὴν οἰκέοντες μᾶλλον ἢ πεδιάδα σπείροντες ἄλλοισι δουλεύειν.

hanc mihi ipse multam, qua redimam culpam, volo erogare : pro thesauris quos ex illius templo abstuli, centum talenta deo solvam ; pro me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint. » (4) Hæc ille pollicitus, prætori Xanthippo non persuasit. Nam Elæuntii, ulciscendi Protesilai causa, ut supplicio ille adficeretur, rogarunt ; et ipsius etiam prætoris in hanc partem inclinaverat sententia. (5) Itaque illum in littus eductum, in quod pertinerant pontes a Xerxe juncti, sive, ut alii memorant, in collem supra Madytum oppidum situm, clavis asseri adfixum suspenderunt ; et filium ejus in patris Artayctæ conspectu lapidibus obruerunt.

CXXI. His rebus gestis, retro in Græciam navigarunt, pecunias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam pontium armamenta, quæ in templis dedicare constituerunt. Atque hoc anno nihil præterea memorabile gestum est.

CXXII. Hujus Artayctæ e trabe suspensi progenitor Artembares fuit, is qui Persis auctor fuerat sermonis, quem illi arripientes Cyro proposuerunt, in hanc sententiam : (2) « Quoniam Juppiter, sublato Astyage, Persis imperium tradidit, et præ omnibus hominibus tibi, Cyre ; age, quum terram possideamus exiguam, eamque asperam, hac relicta aliam habitemus meliorem ! » (3) Sunt autem multæ tales in propinquo, multæ etiam longinquiores : quarum si unam occupaverimus, pluribus hominibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere viros principatum tenentes : et quando tandem id fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot hominibus et universæ Asiæ imperamus ? » (4) Quibus auditis Cyrus, minime probans propositum, Faciant hoc ! ait ; simul vero ita se comparent, ut qui imperium porro non habituri sint, sed passuri ! Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris molles nascantur homines : nec enim ejusdem terræ esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros. (5) Et intelligentes Persæ, longe sapienterem Cyri sententiam quam suam, desistentes proposito abierunt ; et imperare maluerunt, tenuem incolentes terram, quam campestem fertilemque colentes aliis servire.

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

A.

- Abæ, urbs Phocensium, I. 46. VIII. 27 et 134. ubi erat Apollinis delubrum locuples, VIII. 33. ibidem reddita oracula, Herodoti etiam ætate, *ibid.*
- Abantes ex Eubœa oriundi, I. 146.
- Abaris ferebatur fuisse Hyperboreus, IV. 36. de eo et ejus sagitta fabula, *ibid.*
- Abdera, VI. 46. VII. 109. 126. a Teis condita in Thracia, I. 168. Ejus urbis situs, VIII. 120. Eam Xerxes præterit, VII. 109.
- Abderitæ: cum iis Xerxes hospitii fœdus init, et acinace aureo ac tiara eos donat, VIII. 120.
- Abrocomes et Hyperanthes, Darii filii, Xerxis fratres, super cadaver Leonidæ occumbunt, VI. 224.
- Abronychus Atheniensis, filius Lysiclis, speculator apud Leonidam, VIII. 21.
- Absinthii, VI. 34. *vid.* Apsinthii.
- Abydos, una urbium in Hellesponto, V. 117. VII. 33. 34. 174. vicina Dardano, VII. 43. ponte a Xerxe jungitur, VII. 34.
- Abydeni sedem sublimem ex candido marmore Xerxi exstruunt, VII. 44.
- Acanthe, arbor in Ægypto, II. 96.
- Acanthus urbs, VI. 44.
- Acanthios hospitii jure et Medica veste donat Xerxes, VII. 116.
- Acanthiorum mare, VII. 22.
- Acarnan *fuit* Megistias *vates*, VII. 221. Acarnan Amphilytus, I. 62; *ubi quidem Acharnensis videtur scribendum.*
- Acarnania, II. 10.
- Achatana, *vide* Agbatana
- Accipiter inter animantes sacras apud Ægyptios, II. 65. eum qui necaverit morte mulctatur, *ibid.* eas aves in urbem Butun asportant sepeliendas, II. 67. Accipitrum paria septem, omen sunt septem Persis, III. 76.
- Acephali, οἱ ἀκέφαλοι, in Africa homines in pectoribus oculos habentes, IV. 191.
- Aceratus, propheta in templo Delphico, VIII. 37.
- Aces fluvijs, III. 117. unde oriatur, *ibid.*
- Æchæorum, qui Iones e sedibus suis exegerunt, partes duodecim, I. 145.
- Æchæi Phthiotæ suppeditant Xerxi terrestres copias, VII. 132. 173. 175. prytaepo excludunt Athamantis posteros, VII. 197.
- Æchæiæ Cereris templum et orgia, V. 61.
- Æchæmenes, Darii filius, III. 12. Xerxis ex utroque parente germanus, VII. 7. et 97. Ægypti præses, VII. 7. Ægyptiacæ classi præfectus, VII. 97. bonum consilium Demarati invertit, VII. 236. perit in Ægypto ab Inaro interceptus, III. 12. VII. 7.
- Æchæmenes *alius*, Teispei pater, avus Cambysis, VII. 11.
- Æchæmenidarum familia nobilissima, I. 125. ex qua reges Persidæ prognati, *ibid.* eos moriens Cambyses obtulit, ne imperium dimitterent, III. 65.
- Æchaia, ἡ Ἀχαΐη, VIII. 36. Achaia Thessaliæ (*quæ alia* Phthiotis), VII. 173.
- Æchaicus populus, τὸ Ἀχαϊκὸν ἔθνος, Peloponneso non egressus, VIII. 73.
- Æchelous fl. II. 10. VII. 126.
- Æcheron fl. V. 92. VIII. 47.
- Æchilleus cursus, ὁ Ἀχιλλέως Δρόμος, locus sic dictus, IV. 55. 76.
- Æchilleum, Ἀχιλλέιον, oppidum prope Sigeum, V. 94.
- Æcies Atheniensium in pugna Marathonica instructa, VI. 111. Græcorum ad Plateas, IX. 28 — 30. et Persarum ad Plateas, IX. 31.
- Æcinaces Martis, cui immolatur quotannis a Scythis, IV. 62. acinacem in calicem vino et sanguine plenum tingunt Scythæ in fœdere ineundo, IV. 70. acinaces Persicus in Hellesponto abjectus a Xerxe, VII. 54.
- Æcrephia urbs, VIII. 135.
- Æcrisius, Danaes pater, VI. 53.
- Æropolis Athenarum a Persis expugnata, VIII. 52, 53.
- Æcrothoon, Ἀκρόθωον, urbs, VII. 22.
- Æculeis jaculorum ahenum factum, IV. 81.
- Ædicran, Afrorum rex, agro a Cyrenæis exutus, Apriæ se dedit, IV. 159.
- Ædimantus, Aristæ pater, VII. 137.
- Ædimantus, Ocyti filius, Corinthiorum classis dux, fugam facere vult, VIII. 5. ejus dictum in Themistoclem, VIII. 59. insolentia erga Themistoclem, VIII. 61. et turpis fuga, VIII. 94.
- Ædoratatio, προσκύνησις, mortalibus deneganda, VII. 136.
- Ædrastus Phryx, Gordii fil., nepos Midæ, I. 35. 45. fratris interemptor, *ibid.* a Cræso expiatus, I. 35. ei custodiam filii sui ad venationem exeuntis mandat Cræsus, I. 41. Cræsi filium transfodit, aprum volens transfigere, I. 43. sese super bustum Atyis transfodit, I. 45.
- Ædrastus, Talai filius, Sicyonis rex, V. 67. pater Ægialei, V. 68. in eum Clisthenis Sicyonii odium, V. 67. ei honores et dies festi erepti, et Melanippo traditi, *ibid.*
- Ædria, ὁ Ἀδρία, IV. 33. V. 9. a Phocæensibus ostensus, I. 163.
- Ædymachidæ Libyes, Ægyptum versus, IV. 168. eorum mores, *ibid.*
- Æea Colchis, Ἄλᾳ ἡ Κολχίς, I. 2. VII. 193, 197.
- Æeas, Sylosontis et Polycratidis pater, III. 39. VI. 13.
- Æeas, Sylosontis fil., Sami tyrannus, IV. 138. ab Aristagora exutus tyrannide, VI. 13. Samios ad defectionem a sociis sollicitat, *ibid.* Samum reductus, VI. 25.
- Æeacidæ ab Æginetis Thebanis missi, V. 80. a Græcis ad Salaminem invocati, VIII. 64.
- Æeacus ex Ægina, progenitor Miltiadis τοῦ κρείστου, VI. 35. ei templum Athenis in foro exstructum, V. 89.
- Ædes Veneris in Cyprio unde exstructa, I. 105. Minervæ, VIII. 39. Ædes Veneri hospitæ intra Protei delubrum Memphi consecrata, II. 112. Vulcani, II. 110. deorum et hominum lignæ, IV. 108. fulmine absumptæ, IV. 79. *vid.* Templum.
- Ædificii structura, in quo repositæ erant regiæ pecuniæ,

II. 121. *Ædificio ex urbe Elephantina afferendo triennium consumptum*, II. 175. et ejus ex solido saxo descriptio, *ibid. et seq.* *Ædificium Zalmoxis subterraneum*, IV. 95. *Ædificia humanis operibus majora*, II. 148. *vid.* Domus.

Æga, Αἴγῃ, urbs, VII. 113.

Ægæ, Αἴγαι, ex partibus Achæorum, I. 145.

Ægææ, Αἴγαια, civitas Æolum, I. 149.

Ægæum mare, τὸ Αἴγαῖον πῶλος, IV. 85.

Ægaleus mons in Attica, unde Xerxes navalem pugnam spectabat, VIII. 90.

Ægeus, Pandionis filius, Lycum fratrem Athenis pellit, I. 173.

Ægeus, Ololyci fil., a quo *Ægidae* nomen habent, IV. 149.

Ægialees Pelasgi, Πελαγοὶ Αἰγιάλεες, VII. 94.

Ægialenses, tribus Sicyonia, ab *Ægialo* Adrasti filio nominati, V. 68.

Ægicores, Ionis filius, V. 66.

Ægidae in Sparta ingens tribus, a quo dicta, IV. 149.

Ægilea, Αἰγίλαια, Styreorum insula, VI. 107.

Ægilia, Αἰγίλια, circa Eretriam, VI. 101.

Ægina et Thebe, sorores, filiae Asopi, V. 80.

Ægina insula olim CEnone dicta, VIII. 46. refugium fuit Atheniensibus in bello Medico, VIII. 41.

Æginetæ, ex Expidauro orti, VIII. 46. Epidauriis quondam subditi, V. 83. cur Samiis infensi, III. 59. et quomodo eos mulctarint, *ibid.* *Æginetarum res navalis*, III. 59. IV. 152. VI. 49. V. 80. 83. Eorum pugna cum Cydoniis, III. 59. Eorum fœdus cum Thebanis, V. 80. *Æginetarum cultus Æacidarum*, V. 80. *Æginetarum opera figlina*, V. 88. *Æginetarum urbs antiqua* (CEna), VI. 88. *Æginetarum in Athenienses odii principium*, V. 82. *et seqq.* Ab iis illatæ Atheniensibus injuriæ, VI. 87. *seqq.* ab Atheniensibus proelio navali victi, VI. 92. Eorum piaculum maximorum eiis malorum causa, VI. 91. Statuas Epidauriis raptas ab *Æginetis* Athenienses repetunt, V. 84. Ab *Æginetis* Thebani opem petunt adv. Athenienses, V. 80, 81. *Æginetæ* terram et aquam dant Dario, VI. 49. unde infensos habent Athenienses et apud Spartanos insimulantur, VI. 49. contraque ejus rei auctores mittitur Cleomenes, VI. 50. Primores ipsorum Atheniensibus dantur obsides, VI. 73. quos postea temporis reddere negant Athenienses, VI. 85, 86. *Æginetarum legati contra Leotychidem Spartam missi*, VI. 85. Imminente bello Persico *Æginetæ* et Athenienses inimicitias solvunt, VII. 145. *Æginetæ ad Salaminem*, VIII. 46. præstantissimi in pugna navali contra Persam, VIII. 93. 122. Aureas stellas tres Delphis dedicant, VIII. 122. — *Æginetæ ad Plateas in acie Græcorum*, IX. 28. Unde iis divitiarum principium, IX. 79. eorum ad Plateas inanes tumuli multo post excitati, IX. 85.

Ægineticum bellum cum Atheniensibus toti Græciæ salutis fuit, VII. 144.

Ægion, urbs Achæorum, I. 145.

Ægira, ἡ Αἴγυρα, urbs Achæorum, I. 145.

Ægiroessa, Αἰγυρόσσα, Æolum civitas, I. 149.

Ægis Minervæ ex Libya Græcis adoptata, IV. 180. 189.

Ægli populus, III. 92.

Ægos Potami, Αἰγὸς Ποταμοί, IX. 119.

Ægrolî apud quosdam Indos interficiuntur et comeduntur, III. 99. apud Indos Padæos vero deserti in deserto cubant, III. 100. Circa ægrotos Babyloniorum lex, I. 197.

Ægyptii omnium hominum primos se arbitrati, II. 2. Phrygas tamen esse priores concedunt, *ibid.* Cum Cyri familia cognationem sibi fingunt, III. 2. Eorum instituta et jura, ab aliis populis prorsus diversa, II. 35. *et seqq.* ab Æthiopia, ut volunt, repetuntur, II. 29. 100. Suis

moribus et institutis contenti, II. 78. nec ullis aliis uti volunt, II. 91. *cf.* II. 43 et 49. In septem hominum genera distributi, II. 164. *Ægyptii* maxime salubri corpore ob aerem, qui est immutabilis, II. 77. purgant se singulis mensibus, *ibid.* Eorum capita quam firma, et cur, III. 12. Minimo labore fructum et terra percipiunt, II. 13. 14. Fabis abstinere, II. 37. et vitibus carent, II. 77. *coll.* III. 6. eorum vinum ex hordeo, II. 77. oleum ex sillicyprio, II. 94. cum animalibus domesticis una vivunt et vescuntur, II. 36. eum non alunt, IV. 186. quo tempore sues immolent et earum carne vescantur, II. 47. 48. abluunt post contactam suam, II. 47. suis utuntur ad terram semendam, II. 14. bovis abstinere, II. 18. piscibus abstinere, II. 37. — *Ægyptii* Thebanæ provincie ab ovibus abstinere et capras immolant, II. 42. non ita Mendesie provincie, *ibid.* et 46. *Ægyptii* pudenda circumcidunt, II. 36. 104. Eorum mos urinam mittendi et alvum exonerandi, II. 35. mos parandi panem, II. 36. mos computandi, *ibid.* scribendi, *ibid.* mos in conviviis, II. 78. Eorum mulieres virilia negotia tractant, II. 35. *Ægyptiorum mores depravati*, II. 117. color cutis, II. 104. Vestes, II. 36. 81. Vestes sacerdotum, II. 37. 81. vestes in luctu, II. 85. viri binas vestes habent, feminae singulas, II. 36. Vestes eorum lineæ et lanæ, II. 81. unguenta, II. 94. cibus et potus, II. 77, 78. *cf.* c. 92 et 125. salutatio mutua, II. 80. cantilena, II. 79. præcipui conventus, II. 59. — Eorum luctus et sepultura, II. 85. 86. mos triplex in condendis cadaveribus, II. 86. 87. 88. Eorum naves ex spina arbore confectæ, II. 96. *Ægyptiorum*, qui in paludibus habitant, mores et instituta, II. 92. 93. *Ægyptiorum milites*, II. 30. 140. 164. 165. 166. quorum stipendium et commoda, II. 167. et armatura, VII. 89. *coll.* I. 135. IV. 180. in magno contentu Sethoni regi, II. 141. *Ægyptiorum* bubulci et subulci, II. 154. navigatores et gubernatores, II. 164. — *Ægyptii* medici ceteris præstantiores, III. 129. singulis morbis singuli, II. 84. — interpretes, II. 164. a quibus oriundi, II. 154. — sacerdotes, II. 36 *seqq.* quorum unus est princeps sacerdos, II. 37. qui Thebis in templo, dum vivit, imaginem suam ponit, II. 143. sacerdotes mares soli, non feminae, II. 35. 54. comam radunt, II. 36. 37. se abluunt, *ibid.* sacerdotum tria collegia, ærarium, sacrificia, victus, vestes, II. 37 et 40. *Ægyptii* hominum sapientissimi, II. 77. 160. multarum rerum cognitione ceteris antecellunt, II. 121. Memoria rerum gestarum dant operam, II. 77. *cf.* II. 143. Eorum annales et carmina, II. 100. ars medica, II. 84. res ludica et gymnica, II. 91. architectura, II. 169. morum custodia, II. 177. Eorum inventa, II. 4. 82. scripturæ duplex genus, II. 37. dictionum in Græcos, II. 13. iudicium de publicis Olympiæ certaminibus, II. 160. primi immortalitatem animæ asseverant, II. 123. ignem animal esse asserunt, III. 16. primi annum invenerunt et in menses XII distribuerunt, II. 4. menses deorum nominibus signant, II. 82. Prodigiorum observantissimi, II. 82. divinationem certis diis tribuunt, II. 83. primi diis aras et simulacra et delubra statuerunt, II. 4. *Ægyptii* supra modum religiosi, II. 37. festis et pompis delectantur, II. 59. duodecim deorum cognomina primi in usu habuerunt, II. 4. octo deorum primores, et duodecim secundi nominati, II. 145. at omnes longe antiquiores Græcorum diis, II. 146. deorum omnia fere nomina ab iis ad Græcos pervenerunt, II. 50. Quorum deorum nomina nesciant, *ib.* — *Ægyptiorum ritus religiosi*, II. 38. *seqq.* et c. 64. Sacrificia, II. 39. 40. 41. illis sub Cleopoe interdita, II. 124. a Mycerino restituta, II. 129. Pompæ sacræ et festa, II. 58 — 64. et c. 122, ubi *Rhampsinitii descensus ad in-*

feros. Bestiarum cultus, II. 65 *seqq.* oracula, II. 83. Divinatio ex victimis ab Ægyptiis profecta, II. 57. *cf.* c. 54. *seqq.* Mysteria, II. 170. 171. Ægyptia instituta et Pythagorica eademque Orphica et Bacchica consentiunt, II. 81. Ante homines in Ægypto dii regnaverunt, II. 144. Ægyptiorum reges cccxxx. II. 100. quorum primus Menes, II. 99. Regum munera, vivendi ratio, sepultura, II. 142. 173. 111. 16. Reges præcipui, II. 101. 102. 111. 112. 121. 124. 127. 129. 136. 137. 141. 147. 151. 158. 160. 161. *seqq.* 172. *seq.* III. 10. Eorum sub duobus regibus calamitas, II. 124 — 128. Ægyptii libertatem adepti duodecim sibi reges constituerunt, II. 147. *seqq.* Clade a Cyrenæis accepta, a rege Aprie desciverunt, IV. 159. et Amasin regem nominarunt, II. 161. *seqq.* sub quo maxime floruerunt, II. 177. Psammenito rege, Ægyptii acri proelio a Persis victi, III. 10. *seqq.* morte mulctati a Cambyse quum Apri celebrarent, III. 27. 28. 29. A Cambyse subacti a Persis deficiunt, Dario regnante, VII. 1. denuo a Xerxe subacti, VII. 7. ipsi Phœnices commeatus conportant exercitui Persico contra Græcos, VII. 25. et naves ducentas præbent, VII. 89. navali in pugna strenui, VIII. 17.

Ægyptio thorace in pugna utuntur Persæ, I. 135. et ab Ægyptiis quoque scutum et galea ad Græcos pervenit, IV. 180.

Ægyptium linum, II. 105.

Ægyptius quidam vocalissimus, IV. 141.

Ægyptus fluminis donum, II. 5. tota est palustris, palus, ἑλός, II. 8. quousque pateat, oraculi responso, II. 18. per se angusta, II. 8. 99. Ægypti longitudo, II. 5. ejusque maritimæ partis latitudo, II. 6. 149. De Ægypti magnitudine Ionum sententia, II. 15. et Herodoti, II. 17. Ægyptus montanæ Ciliciæ opposita, II. 34. Asiæ et Africæ terminus, II. 17. Africæ et Libyæ finitima, II. 65. III. 91. olim maris sinus fuit, II. 10. 12. unde incipiat et qua pateat in eam ingressus, III. 5. Ægyptus pluvias non habet, II. 13. 14. Ægypti seu Ægyptiacæ regionis natura, II. 8. Ægypti pars inferior, τὰ ἑλν, II. 92. 94. divisio a Sesostri facta, II. 109. Ægypti urbes in solo altiori structæ, II. 137. 138. via ex Palæstina in Ægyptum, III. 5. 7. 9. Ægypti solum a vicinæ solo diversum, II. 12. Ægypti a Nilo inundatæ facies, II. 97. Ubertas per Nilum, II. 14. cujus aqua noctu magis calida quam serenum cœlum et ros, II. 68. Cœli temperies nullis mutationibus obnoxia, II. 77. Ægyptus non bestiis frequens, II. 65. *Describuntur præsertim ab Herodoto crocodili*, II. 68. 69. 70. hippopotami, II. 71. ibides aves, II. 75. *seq.* pisces gregales, II. 93. serpentes cornuti, II. 74. serpentes volucres, 75. *seq. et memorantur aliæ animales*, II. 14. 42. 47. 60. 65. 67. 72. 95. IV. 186. Ægypti pisces, II. 37. 77. vites, *ibid.* Terra gignit papyrus, s. byblum (*cf.* VII. 25.), lotum, lilia, II. 92. sillicyprium, II. 94. raphianum, cæpam et allium, II. 125. Ægyptus fossas unde tam multas habeat, II. 108. propter quas inequitabilis et plaustris inhabilis effecta, *ibid.* plura mirabilia habet quam omnis alia regio, II. 35. Ægyptus in præfecturas, quæ vocat vocantur, divisa, II. 42. 164. postea temporis in duodecim portiones distincta, II. 147. sub Amasi rege maxime florens, II. 177. in ea tunc vices mille oppida habitata, *ibid.* Ægypti antiqua historia, II. 99. *et seqq.* — Ægypto miatur interitum Cambyse decem circiter annos natus, III. 3. ea potiuntur Persæ, III. 7. *seqq.* Ægyptus Persis tributaria, III. 91.

Æimnestus, Spartanus Mardonium interfecit, IX. 68. ipse occubuit in bello Messenico, *ibid.* Leg. Arimnestus. Ænea urbs, ἡ Ἀίνα, VII. 123.

Ænesidemus, Pataici filius, satelles Hippocratis, VII. 154. Theronis pater, V. 165.

Ænians cum Persis faciunt, VII. 132. 185. 198.

Ænus, Ἀἶνος; urbs Æolica, IV. 90. VII. 58.

Ænyra, τὰ Ἀίνυρα, locus Thraciæ, VI. 47.

Æoles olim Pelasgi vocati, VII. 95. a Cræso invasi, I. 26. atque subacti, I. 6, 28. Cyro se dedere volunt, I. 141. Æoles et Iones hereditarii Cambysis servi, II. 1. tributarii Dario, II. 90. Æoles circa oram Iliadem capti ab Hymæa, V. 122. eorum in Xerxis classe armati, VII. 95. Æoles Sestum tenentes, IX. 115.

Æolenses Mytilenæsi, V. 91. *cf.* V. 122.

Æolicæ undecim civitates, αἱ Ἀιολικαὶ πόλεις, I. 149. Æolicæ civitates insulares quinque, I. 151. Æolicæ et Ionicæ ditionis collatio, I. 149.

Æolidarum oppidum incensum, VIII. 45.

Æolis, ἡ Ἀιολίς, V. 123. VII. 176.

Æolus, Athamantis pater, VII. 197.

Æquabilitas, res egregia, V. 78.

Æquitati iniquitas invisa, I. 96.

Aer Ægyptiorum nunquam immutatur, II. 77. aeris mutatione existunt præcipue morbi, *ibid.*

Ærarium Atheniense, VII. 144.

Ærei viri Psammiticho auxiliantur, II. 152.

Æreus Juppiter et Neptunus, IX. 80. Æreum totum Mardonii præsepe, IX. 69.

Aeropus Temeno natus, VIII. 137.

Aeropus, Philippi filius, Alcetæ pater, VIII. 139.

Aeropus, Echemi pater, IX. 26.

Æs ante ferrum in usu erat, I. 68. apud Æthiops omnium pretiosissimum et rarissimum, III. 23. apud Scythas non est in usu, IV. 71. ejus copia apud Massagetæ, I. 215. pro ære aurum mercantur Æginetæ, IX. 79. — Æris alieni debitor mendacio obnoxius, I. 138. Æs alienum debere, apud Persas turpe, I. 138. æris alieni debitor cadaver patris deponit apud Ægyptios, II. 136. ære alieno liberatur apud Spartanos in regis obitu, qui aut regi aut reipublicæ sit obstrictus, VI. 58. ut et apud Persas, *ibid.*

Æsanias, Grini pater, IV. 150.

Æschines, Nothonis filius, VI. 100. non sinit Atheniensem auxiliorum quattuor millia cum Eretriensibus in bello Persico perire, *ibid.*

Æschreas, Lycomedis pater, VIII. 11.

Æschronia, Samiorum tribus, III. 26.

Æschylus, Euphorionis filius, II. 156.

Æsopus, fabularum scriptor, II. 134. ejus ætas et cædes, *ibid.*

Æstas ubi semper nubila est, IV. 28. æstatis et hiemis simulacra, II. 121.

Æthiopes IV. 197. VII. 69. quomodo redditi mansuetiores, II. 30. pudenda circumcidunt, II. 104. Æthiopes Macrobii, unde tam longæ vitæ, III. 23. quales homines, III. 20. *seqq.* eorum regis cum Ichthyophagis Cambysis legatis colloquia, III. 21. 22. 23. adv. eos infelix Cambysis bellum, III. 17. 25. *seq.* Æthiopes alii, Ægypto contermini, a Cambyse subacti, III. 97. eorum semen, domus, *ibid.* Æthiopes Nomades, II. 29. Æthiopes Troglodytæ, eorumque mores, IV. 183. Æthiopum varia genera cum Xerxe militantium, VII. 69. 70. eorumque differentia, arma, vestitus et duces, *ibid.* Æthiopum genitura nigra, III. 101. Æthiopes colunt Jovem et Bacchum, II. 29. Æthiopes statura minima, II. 32. — Æthiopes Asiatici, III. 94. VII. 70.

Æthiopiæ situs, III. 114. ejus descriptio et quarum rerum ferax sit, *ibid.* — Æthiopiæ regno solus Sesostrius Ægypti rex potius, II. 110. Æthiopiam Nilus permeat, II. 22.

- Æthiopiæ et Ægypti conjunctio, II. 100. Æthiopia incubula rerum Ægyptiarum continet, II. 29.
- Æthiopicus lapis, II. 134. 86. 176.
- Aetion, Echecratis filius, V. 92. eique redditum oraculum, *ibid.*
- Ætolia, ἡ Αἰτωλικὴ χώρα, VI. 127.
- Ætolus, Αἰτωλός, Males, Agaristæ proci, germanus Titorini, VI. 127.
- Affines Medi et Persæ similiter cohunt, I. 134.
- Africæ descriptio geographica, IV. 41 — 44. termini, 17. deserta, II. 32. Africæ superiora ætas semper obtinet, II. 26. Africa circumnavigata, IV. 42. *seq. vid.* Libya.
- Africus ventus pluviosissimus, II. 25.
- Agæus, Onomasti pater, VI. 127.
- Agamemnon Pelopides, VII. 159. Orestis pater, I. 67.
- Agarista, Clisthenis filia, Græcorum præstantissimo destinata, VI. 126. ejus proci totius Græciæ præstantissimi juvenes, VI. 127. nubit Megacli, VI. 130. ejus liberi, VI. 131.
- Agarista, Hippocratis ex Agarista nati filia, Xanthippo nupta; Periclis mater, VI. 131.
- Agasicles Halicarnassæus, I. 144. legem Apollinis Triopii ausus violare, *ibid.*
- Agathoergi Spartæ, I. 67.
- Agathyrsi, IV. 49. 102. 125. eorum sedes, IV, 100. mores et instituta, IV. 103.
- Agathyrsus, Herculis filius, IV. 10.
- Agbalus, pater Merbali, VII. 98.
- Agbatana Mediæ, τὰ Μηδικὰ Ἀγβάταν, III. 64. 92. nomen, I. 98. situs, *ibid.* ejus urbis exstructio, I. 98. 110. ibi sedes Cyri, I. 153. et Cambysis, III. 64.
- Agbatana Syriæ, III. 62. 64.
- Ageuor, Cilicis Phœnicis pater, VII. 91.
- Agésilæus, Doryssi fil., VII. 204.
- Agésilæus, Hippocratidæ filius, VIII. 131.
- Agelus, Alcidis filius, VI. 61. uxorem suam amico Aristonico collocat dolo adactus, VI. 62.
- Agger Nilo aggestus a Mene primo Ægypti rege, II. 99. agger visu mirabilis Euphrati aggestus a Nitocri regina, I. 185. agger circa portum Samiorum ductus, III. 60. aggeribus jactis Ioniæ oppida capit Harpagus, I. 162.
- Agis, Menaris pater, VI. 65.
- Agis, Spartæ rex, VII. 204.
- Aglauri, Cæcropis filia, fanum, VIII. 53.
- Aglomachii turris privata, VI. 164.
- Agmen Xerxis Græciam petentis describitur, VII. 40, 41.
- Agora, Ἀγορά, *i. e. Forum*, oppidi nomen, VII. 58. *coll. c. 23 extr. et 25.*
- Agrianes fluvius in Hebrum se exonerat, IV. 90.
- Agrianes, Ἀγριᾶνες, populus, V. 16.
- Agrigentini, οἱ Ἀκραγαντινοί, Camicum incolunt, VII. 170. eorum monarcha Theron, 165.
- Agron, primus ex Heraclidis Sardium rex, I. 7.
- Agyllæi: eorum ager, cædibus pollutus, quo pacto expiatus I. 167. Condunt Hyelen sive Veliam, *ibid.*
- Ahenum ex aculeis sagittarum factum in Scythia, ejusque descriptio, IV. 91. ahenum ad crateris Argolici modum factum Junoni Samii dedicant, IV. 152. ahenum in Ponti ostio a Pausania dedicatum, IV. 81.
- Ajax, pater Philæi, VI. 35.
- Ajax, Telamonis filius, pro heroe habitus, V. 66. a Græcis ad Salaminem invocatus, VIII. 64. ei in ipsa Salamine triremis dedicata, VIII. 121.
- Aimnestus, *vid.* Aïmnestus.
- Alabanda, urbs Phrygiæ, VIII. 136.
- Alabandi in Caria, VII. 195.
- Alæ in humeris visæ, I. 209.
- Alalia, ἡ Ἀλαλία, I. 166. in Corsica a Phocæensibus condita, I. 165.
- Alarodii, III. 94. cum Xerxe militantes, VII. 79. eorum armatura et dux, *ibid.*
- Alazir, Barcæorum rex, in foro interfectus, IV. 144.
- Alazones, Scythicus populus, IV. 17. 52.
- Alba arx Memphis, τὸ Αλευκὸν τεῖχος ἐν Μέμφει, a Persis occupata, III. 91.
- Albæ columnæ, Αλευκαὶ Στήλαι, sic dictus locus, V. 118.
- Album litus, *vide* Leuce Acte.
- Alcæus, Herculis fil., I. 7.
- Alcæi poetæ fuga, V. 95. ejus arma suspenderunt in Sigeo Athenienses, *ibid.*
- Alcamenes, Telecli fil., VII. 204.
- Alcenor, Argivus, I. 82.
- Alceus, pater Amyntæ, VIII. 39.
- Alcibiades, Clinia pater, VIII. 17.
- Alcides, Ageti pater, VI. 61.
- Alcmaclus, Eretrienus, Euphorbi pater, VI. 101.
- Alcmaeon, pater Megaclis adversarii Pisistrati, I. 59.
- Alcmaeon, Megaclis hujus filius, VI. 125. Cræsum adjuvat in consulendo oraculo Delphico; auro se ridicule onerat apud Cræsum; victor in Olympicis, *ibid.* Megaclis illius pater, qui Agaristen Clisthenis fil. in matrimonium ducit, VI. 127.
- Alcmaeonidæ, nobilissima inter Athenienses familia, VI. 125. *coll.* V. 66. piaculo obnoxii (ἐνζυγίαι), I. 61. *coll.* V. 70, 71. ob Pisistratum, I. 64. et ob Pisistratidas patria profugi, templum Delphicum ædificandum conducunt, V. 62. Athenas tyrannide liberant, VI. 123. *coll.* V. 63. et VI. 121. per Clisthenis Sicyoniorum tyranni affinitatem per universam Græciam celebrati, VI. 126 — 131. eorum opes et victoriæ, VI. 125. 126. factionibus dissident cum Isagora, V. 66. Athenis ejecti, mox vero restituti sunt, V. 69 — 73. clypeum Persis post pugnam Marathoniam ex composito sustulisse feruntur, VI. 115. quod negat Herodotus, VI. 121 — 124.
- Alcmena, mater Herculis, II. 43. 145.
- Alcon Molossus e procis Agaristæ, VI. 127.
- Alcæ ludus a Lydis inventus, I. 94. — alcæ lusus Cereris et Rhampsinit, II. 122.
- Alcæ Minervæ, τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης, templum Tegeæ, I. 66. IX. 70.
- Aleius campus, τὸ Ἀλῆιον πεδῖον, Ciliciæ, VI. 95.
- Aleuadæ, Thessaliæ reges, VII. 6. nuncios ad Xerxem mittunt ut succurrat contra Græcos, *ibid.* Thessalis invitis, VII. 172. *cf. c. 130. fin.* — Aleuadæ, *i. e. Aleuæ filii*, fuere Thorax Larissæus, ejusque fratres Eurysipylus et Thrasycleus, XI. 58.
- Aleuas, *vid.* Aleuadæ.
- Alexander, Priami filius, Helenæ raptor, I. 3. II. 114. vi ventorum in Ægyptum delatus, Helenam et opes Menelao raplas relinquere coactus, II. 113 — 115. *cf. c. 116.* in Cypriis vero carminibus triduo ex Sparta Ilium perventum fertur, II. 118.
- Alexander, Amyntæ filius, Macedoniæ rex, V. 19. VII. 173. vetusta origine Græcus, V. 22. VIII. 136 — 139. familiæ stemma, VIII. 139. adluce juvenis Persarum legatos nimis insolentes in convivio interimit, V. 19. 20. 21. in Olympicis stadium currit primo proximus, V. 22. Græcos ad Thermopylas per legatos monet, ne in his faucibus manentes ab invadente Xerxis exercitu conculcentur, VII. 137. a Mardonio legatus Athenas missus, VIII. 136. Athenienses hortatur ad paciscendum cum Persis, VIII. 140. ad Plateas Atheniensibus Mardonii causam prodit, IX. 44. 45. aurea ejus Delphis statua, VIII. 121.
- Alilat, eadem Arabibus quæ Urania, III. 8.

- Alitta, Venus dicta ab Arabibus, I. 131.
- Alluvione luninis agros decurtatos compensat Ægypti rex, II. 109.
- Alopecæ, in Attica pagus, V. 63.
- Alpeni, Ἀλπηνοί, vicus ad Thermopylas, Græcorum receptaculum, VII. 176. *cf.* c. 229. *ubi sing.* Ἀλπηνός πόλις.
- Alpheus et Maron, Orsiphanto geniti, VII. 227. eorum virtus ad Thermopylas, *ibid.*
- Alpis fluvius, IV. 49.
- Alus, urbs Achaïæ Thessalicæ, VII. 173. 197.
- Alyattes Sadyattæ succedit in Lydiæ regnum, I. 16. bellum cum Milesiis a patre sibi traditum gerit, I. 17. 18. 19. morbo divinitus affectus, oraculi admonitu, pacem componit cum Thrasybulo, Milesiorum tyranno, I. 19 — 22. e morbo convalescens Delphis donaria dedicat, I. 25. ob Scythas transfugas cum Cyaxare et Medis bellum gerit, I. 16. 73. 74. Cimnerios ex Asia ejicit, I. 16. ejus mors et anni regni, I. 25. sepulcrum memorabile, I. 93. — ejus filii, Cræsus et Pantaleon, I. 92. filia Aryena, I. 74.
- Amasis Ægyptius ex domo nimine illustri, II. 172. post cladem Ægyptiis a Cyrenæis allatam, ab exercitu contra Aprien rex nominatus, II. 161. 162. 163. hunc ad Momemphim opp. prælio vicit, captumque postea Ægyptiis tradit, II. 169. generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicat, II. 172. vitæ ratio et mores, II. 173. 174. uxor ejus Ladice Cyrenæa Veneri votum facit, I. 181. Græcorum amicus, II. 178. III. 39. Iones Caresque sibi custodes corporis adversus Ægyptios adsciscit, II. 154. ad eum se confert Solon, I. 30. cum Cyrenæis mutuum amicitiam contrahit, I. 181. et fœdus componit cum Cræso, I. 77. hospitii jus cum Polycrate contractum propter nimiam hujus felicitatem solvit, III. 40 — 43. primus Cyprum capit, tributariamque facit, II. 182. Cambysen deludit, missa Apriæ filia pro sua, III. 1. inde bellum Ægyptiis cum Persis, *ibid.* quo imminente Amasis mortuus est, III. 10. in ejus cadaver nefarie sævit Cambyses, III. 16. ejus opera magnifica, II. 173. 176. dona in Græciam ab eo dedicata, II. 182. linei thoraces intextis figuris ornati, III. 47. ejus tempora, I. 30. III. 10. II. 134.
- Amasis, vir Maraphius, dux Persarum contra Barcæos, IV. 167. Barcen diu oppugnatam dolo et perfidia capit, IV. 201. Cyrenen occupare frustra tentat, IV. 203.
- Amathuntis, Ἀμαθουντός, urbis in Cypro, obsidio ab Onesilo, Salaminiorum rege, instituta, V. 104. *seq.* sed Persarum adventu frustrata, V. 108. *seq.*
- Amathusii, cum Medis facientes, V. 104. Onesilo, in pugna ad Cypriorum Salamina interfecto, oraculi jussu annua sacra faciunt, V. 114.
- Amazones, Oiorpata, *viricidæ*, a Scythis nominatæ, cum Græcis bellum gerunt, IV. 110. IX. 27. nonnullæ ex iis forte fortuna ad Scytharum oras delatæ, Scythiis prælium committunt, et feminæ agnitæ eis nubunt e parentibus abductis, eorumque linguam edoctæ, IV. 111 — 116. inde Sauromatæ orti, IV. 117. *coll.* c. 110.
- (Amazones) Libycæ in Zauecibus, IV. 193.
- Amazonides a Thernodonte fl. in Atticam incursionem faciunt, IX. 27.
- Ambracia, *vid.* Ampracia.
- Amestris, Otanis filia, VII. 61. Xerxis uxor, VII. 61. 114. ejus amiculum fatale, IX. 108. crudelitas in uxorem Mastæ, IX. 111.
- Amiantus, Agaristæ proculus, VI. 127.
- Amiculum Sylosontis, III. 139. 140. Amestris, IX. 108.
- Amicus sollers possessio pretiosissima, V. 24. amici casum flet Psammenitus, non liberorum, causamque reddit, II. 14.
- Amilcar, Ἀμίλκαξ, Annonis fil., a matre Syracusius, rex Carthaginiensium, in pugna Geloni commissa subito disparuit, VII. 165. 166. 167. ei sacra faciunt Carthaginienses. c. 167.
- Aminias Pallenensis, Atheniensis civis, pugnae navalis ad Salaminem initium facit, VIII. 84. Artemisiam fugientem insecutus, VIII. 93. *coll.* c. 87. præcipua laus ei tributa, *ibid.*
- Aminocles, Critini fil., e naufragio classis Persicæ ad Sepiadem dives factus, VII. 190.
- Ammonis oraculum in Africa, I. 46. II. 32. ejus origo, II. 55.
- Ammon Jovem appellant Ægyptii, II. 42.
- Ammonii, Ægyptiorum et Æthiopum coloni, II. 42. Jovis templum habent, a Thebano templo derivatum, IV. 18. adversus eos Cambysis expeditio infelix, III. 25. 26. Ammoniorum rex Elearchus, II. 32. eorum cultus et sacra, II. 42. IV. 181. Ammoniorum fons Solis, IV. 181.
- Amompharetus Spartanus pervicacia sua Græcos ad Plataeas impedit quominus uno agmine ad Cillæronem montem recedant, IX. 53—57. ejus virtus in pugna Plataensi, IX. 71. inter Irenas (*quod v.*) a Lacedæmoniiis sepultus, IX. 85.
- Amores quomodo tractent Caunii, I. 172. — Amoribus puerorum dediti Persæ et Græci, I. 135.
- Amorges, Persarum dux, V. 121.
- Ampa, urbs ad Rubrum mare, VI. 20.
- Ampelos, promontorium Toronæum, VII. 122.
- Amphiarai templum Thebis, et oraculum, I. 46. VIII. 134. verax a Cræso repertum, I. 49. eique donaria a Cræso missa, I. 52.
- Amphiarus, Amphilocho pater, III. 91.
- Amphicæa urbs, VIII. 33.
- Amphicrates, Samiorum rex, III. 59.
- Amphictyones : eorum sedes et conventum ad Thermopylas prope Anthelam vicum, VII. 200. *cf.* c. 213. eorum potestas, *ibid.* templum Delphicum elocant ædificandum, II. 180. V. 62. inscriptionibus et columnis Græcos ad Thermopylas occisos honorant, VII. 228. Ephialten proditorem proscribunt, VII. 213.
- Amphictyonis templum et Amphictyonidis Cereris templum, VII. 200.
- Amphilochus, Amphiarai fil., Troja ejectus, VII. 91. Posideion, urbem Pamphyliorum condidit, III. 91.
- Amphilytus Acarnan, ariolus, I. 62.
- Amphiñnestus, proculus Agaristæ, VI. 127.
- Amphionis Bacchiadæ filia clauda, Labda, Cypseli mater, V. 92. § 2.
- Amphissa urbs, VIII. 32.
- Amphitryo, Hercules pater dictus, VI. 53. idem et Alcmena Hercules parentes, origine Ægyptii fuere, II. 43. Amphitryonis tripus, V. 59.
- Ampracia, Ampraciotæ, Ἀμπρακιοῦται, vel Ἀμπρακιάται, VIII. 47. IX. 28. 31.
- Amyntas, Alcetæ fil., VIII. 139. Hippia Atheniensi Anthemunta oppidum offert, V. 94. Megabazo terram et aquam mittit, V. 17. 18. et legatos in convivio nimis insolentes ne inhibere quidem conatur, V. 18. 19. 20. pater Alexandri, VII. 173. VIII. 136. 139. et Gygææ, VIII. 136. V. 21.
- Amyntas Asiaticus, Bubaris fil., VIII. 136.
- Amyrgii Scythæ, VII. 64.
- Amyris, Sapiens nominatus, Siritæ, Danasi pater, VI. 127.
- Amyrtæus, rex Ægypti, II. 140. pluribus malis Persas afficit, III. 15.
- Amytheon, Melampodis pater, II. 49.
- Anacharsis, Scythæ sapiens, IV. 46. in Scythiam reversus Matri Deum pervigilium agens, interfectus, IV. 76. de

- eo alia fabula; et dictum ejus de Græcis, IV. 77. eum novisse se negant Scythæ, IV. 76. ubi ejus genus.
- Anacreon Teius, familiaris Polycrati, III. 121.
- Anactorii ad Plataeas, IX. 28.
- Anactoron Eleusinium, IX. 65.
- Anaphes, Otanis fil., dux Cissiorum in Xerxis exercitu, VII. 62.
- Anaphlystus, pagus Atticæ, IV. 99.
- Anaua, Phrygia: urbs, VII. 30.
- Anaxander, Eurycratis filius, Spartanus, VII. 204.
- Anaxandrides, Leontis filius, Spartæ rex, I. 67. V. 39. VII. 204. ejus duæ uxores, altera jussu Ephorum ducta, et liberi ex iis, V. 39. 40. 41. quattuor ejus filii, Cleomenes, Doriæus, Leonidas et Cleombrotus, *ibid.* et VII. 205.
- Anaxandrides, Theopompi filius, VIII. 131.
- Anaxilaus, Archidami filius, VIII. 131.
- Anaxilaus, Cretinæ filius, Rhegii tyrannus, cum socero suo Terillo Amilcarem in Siciliam vocat, VIII. 165. Zancleis regique Scythæ infensus, consilium dat Samiis Zanclem occupandi, VI. 23.
- Anchimolius, Asteris filius, ad pellendos Pisistratidas Sparta missus, V. 63. ejus interitus et sepulcrum, *ibid.*
- Ancillarum opus maximum circa Alyattis sepulcrum, I. 93.
- Ancora ferrea a Sophane gestari solita in prælio, IX. 73.
- Andreas, proavus Clisthenis Sicyonii, VII. 126.
- Andrii cum Medis faciunt, VIII. 66. pecunias Themistocli dare recusant, VIII. 111.
- Andrololus, Tinnonis pater, Delphus, VII. 141.
- Androcratis herois fanum, IX. 25.
- Androdamas, Theomestoris pater, Samius, VIII. 85. IX. 90.
- Andromeda, Cephei filia, VII. 61. 150. Persei uxor, Persem ex eo peperit, VII. 61.
- Androphagi, IV. 18. 100. 102. ferocissimos mores habent, IV. 106. Scythiis auxilia contra Persas negant, c. 119. et profugunt Persis irrumpentibus, c. 125.
- Androsphinges, II. 175.
- Andrus insula, IV. 33. Cycladum una, V. 31. quod pecunias pendere nolle, a Græcis, Themistocle duce, obsessa, VIII. 111. *seq.*
- Aneristus, Sperthiæ pater, VII. 134.
- Aneristus, Sperthiæ fil., in Asiam missus legatus, ab Atheniensibus interfectus, VII. 137.
- Angareion Persæ quid appellent, VIII. 98.
- Angites fl., in Strymonem fluit, VII. 113.
- Angrus fl., ex Illyriis fluens, IV. 49.
- Anguis ingens arcis custos in templo ab Atheniensibus cultus, VIII. 41. *vid.* Serpens.
- Anguilla sacra Ægyptiis, II. 72.
- Animalia, quæ ab hominibus comeduntur, feracia et fecunda: quæ noxia sunt, parum fecunda, III. 107. animal nullum interimunt Indi quidam, III. 100. animantes, tam volucres quam quadrupedes, in India majores quam aliis in locis, III. 106. — animalia in saxis primi sculpterunt Ægyptii, II. 4. animalia quomodo in suis vestibus pingant qui Caucasum incolunt, I. 203. animalia apud Persas et Magos omnia vel mala vel bona, I. 140. animalia quadrati oris, τετραγωνόπρῳπα, apud Gelonos, IV. 109.
- Animam hominis immortalem et de corpore in corpus migrare primi dixerunt Ægyptii, II. 123.
- Animus hominum habitat in auribus, VII. 39. — animi vires augentur augescente corpore, III. 124.
- Anno, *vid.* Hanno.
- Annum primi Ægyptii compererunt et distinxerunt in menses, II. 4. — anni ratio apud Græcos, I. 32. *coll.* II. 4. apud Ægyptios, II. 4. apud Persas, III. 90. anni humanæ vitæ lxx. I. 32. anni vitæ Æthiopum, et Persarum, III. 22, 23. — annorum quindecim millia a Dionyso ad Amasium regem numerant Ægyptii, II. 145.
- Annulus signatorum gestant Babylonii singuli, I. 195.
- annulus Polycratis signatorius, III. 41.
- Anopæa, semita et mons ad Thermopylas, VII. 216.
- Anseres mactantur in Ægypto, II. 45. *cf.* c. 37.
- Antacæi, cete ingentia sic dicta, IV. 53.
- Antagoras, Hegetoridæ pater, Cous, IX. 176.
- Antandrus, Ἀντάνδρος ἡ Πιλασγίς, VII. 42. in Troade terra ab Otane capta, V. 26.
- Anthela oppidum ad Thermopylas, VII. 176. ibi Amphicyones sedes habent, 200.
- Anthemus oppidum Hippiciæ oblatum, V. 94.
- Anthylla urbs in calceamenta datur uxori ejus qui in Ægypto regnat, II. 98.
- Antichares Eleonius, V. 43.
- Anticyra urbs, VII. 198, 213.
- Antidorus Lemnius a Xerxe ad Græcos transfugit, VIII. 11.
- Antiochus, Tisameni pater, IX. 33.
- Antipater, Orgis fil., Thasiis demonstrat in cœnam Xerxi præbitam cœcæ talenta esse insumta, VII. 118.
- Antiphennus, Lindiorum dux, VII. 153.
- Antrum Corycium, VIII. 36. antra mysteriis celebrandis inserviunt, IV. 95.
- Anysis, rex Ægypti, successor Asychis, cæcus; a Sabaco Æthiopum rege regno exutus, II. 137. deinde quinquaginta post annis regnum recipit, ex insula Elbo, ubi la tuerat, redux, II. 140.
- Anysis urbs, II. 137. et Anysia præfectura in Ægypto, II. 166.
- Anysus, pater Tetramnesti, Sidonius, VII. 98.
- Aparytæ populus, III. 91.
- Apaturia festa, I. 147.
- Apeliotes ventus, IV. 22.
- Aper immanis Mysorum devastat arva, I. 36. in Africa nullus, IV. 192.
- Apes loca trans Istrum occupare, Thraces narrant, parum probabiliter Herodoti sententia, V. 10.
- Aphetæ, Ἀφετὰ, i. e. locus unde navis solvitur, ad Maliacum sinum, VIII. 4. 6. unde nomen ei impositum, VII. 193.
- Aphidnæ in Attica Tyndaridis proditæ, IX. 73.
- Aphidnæus Callimachus, VI. 109.
- Aphrodisias insula, IV. 169.
- Aphthitana præfectura in Ægypto, II. 166.
- Aphytis opp. in Pallene, VII. 123.
- Apia, i. e. Tellus, dea Scythiis, IV. 59.
- Apidanus, fl. Thessaliæ, Ἠπειδανός, VII. 129. 196.
- Apis, Ægypti urbs Libyæ confinis, II. 118.
- Apis, Ægyptiorum deus, Græcorum Epaphus, II. 153. quando apparet, Ægyptiorum festum, III. 27. ejus descriptio et notæ, c. 28. illusur a Cambyse et vulneratus contabuit, c. 29. ei aula Memphi a Psammitichæo edificata, II. 153.
- Apollo, Ægyptiorum Orus, Osiris et Isis fil., a Latona nutrice occultatus, II. 156. *cf.* 144. ejus oraculum, II. 83. templum Buto, II. 155. 156. fons Apollini sacer in Libya, IV. 158. Apollo Sileni Marsyæ pellem apud Phryges suspendit, VII. 26. ad solos Metapontinos in Italiam venit, Aristeia comite, IV. 15. Apollo Scythiis Etosyrus nominatus, IV. 59. Apollini Triopio ludos celebrant Dorienses, I. 144. Apollinis delubrum apud Abas opulentum et oraculum, VIII. 33. *cf.* c. 134. cultus Spartæ, VII. 57. ejus statua in Thornace Laconica, I. 69. Ismenii Apollinis Thebis templum, I. 52, 92. V. 59. ibi ex victima responsa dei petuntur, VIII. 134. Ptoi Apollinis fanum Thebanorum, VIII. 135. Apollo Lycius Pataris, I. 182.

- Delphicus Apollo, a Cræso Græcorum deus nominatus, et præcipue cultus, I. 90. *cf. c. 50 seq.* a Cræso invocatus, pyræ ignem exstinguit, I. 87. vaticiniorum suorum exprobranti rationem reddit, I. 90. 91. Apollinis arma sponte apparentia Delphis, VIII. 37. Apollo ἐκπρόσλος, V. 60. εὐσκοπος, 61. χρηστήριος, VI. 80. Loxias, I. 91. IV. 163.
- Apollonia in Ponto Euxino, IV. 90 *et* 93.
- Apollonia in sinu Ionio, IX. 92. ubi sacræ Solis oves, IX. 93. Apolloniates ager, ἡ Ἀπολλωνίων χώρα, *ibid.*
- Apollophanes, Bisallis pater, Abydenus, VI. 26.
- Apologus Cyri ad Iones, I. 141.
- Apries, Ægypti rex, Psammis fil., regum longo tempore fortunatissimus, cum Phœnicibus bellum gerit, II. 161. Libyes Cyrenæis finitimi ei se tradunt, IV. 159. at ingente clade in bello cum Cyrenæis accepta, *ibid.*, ab eo Ægyptii desciscunt, rege electo Amasi, II. 161 *seq.* ab Amasi proelio victus, et vivus captus, II. 169. ejus interitus et sepultura, *ibid.*
- Apsinthii vel Absinthii Thracæ, VI. 34. Plesthoros, indigenæ deo, Cæobazum immolant, IX. 119.
- Apulia, *vid.* Iapygia. — Apuli, IV. 99.
- Aquæ sacrificant Persæ, I. 131. aqua quomodo importetur in arida Syriæ loca, III. 6. aquam in arida loca quomodo deportavit per canalem Arabum rex, III. 9. aqua quædam adeo invalida, ut nihil super eam innatare possit, III. 23. aquæ calidæ in Thermopylis, VII. 166. aqua Teari fluvii ad scabiem curandam utilis, IV. 90. aqua fontana miræ naturæ apud Ammonios, IV. 181. alia similis, IV. 182. aqua Stygis, perque eam iurandum, IV. 74. *cf.* Fons.
- Aquarductus Sami memorabiles, III. 60.
- Aquiminaria Delphos a Cræso missa, I. 51.
- Ara Delphis a Chii donata, II. 135. ara Apollini ab Aristea exstrui iussa, IV. 155. ara Dianæ Orthosiar, IV. 87. Jovis forensis, V. 46. ara ventis statuta in Thyia, VII. 178. ara Herculis, VII. 176. aras non exstruunt Persæ, I. 131. aras primi statuere Ægyptii, II. 4. aræ et delubra præterquam Marti in Scythia nulla, IV. 59. ara duodecim deorum Athenis, II. 7. ara tangitur in iurejurando, VI. 68.
- Arabia situs et qualis ea regio, III. 107. IV. 39. terræ natura, II. 12. ejus jucundissimus odor, III. 112. Arabia mons, II. 8. Arabia partes in Africa, VII. 69.
- Arabes cum mulieribus suis quomodo misceantur, I. 198. maxime fidem servant inter homines, III. 8. fœderis apud eos ineundi mos, *ibid.* qualis eorum tonsura, *ibid.* camelis vehuntur in bello, VII. 86. Cambysi aditum permittunt in Ægyptum, III. 9, 88. tributorum immunes, III. 88. 91. millena talenta thuris Dario pendunt, III. 97. Arabum in exercitu Xerxis dux et armatura, VII. 69.
- Arabicus sinus, II. 11. IV. 39.
- Aradius fuit Merbalus, VII. 98.
- Ararus, fl. Scythiæ, IV. 48.
- Aratrum in Scythicam regionem ex cœlo demissum, IV. 5.
- Araxes, fl., I. 126. III. 36. IV. 11. 40. ejus insulæ, I. 202. de ejus cursu, IV. 40. ponte junctus a Cyro, I. 205.
- Arbores fructuum odore, perinde ut vinum, inebriantes, I. 202. arbores lanam ferentes in India, III. 106. arbores omnes in Thera præter unam aridæ factæ, IV. 151.
- Arcades, I. 146. II. 171. V. 49. Arcadas invasuri Lacedæmonii a Pythia (quæ glandivoros illos nominat) prohibiti, I. 66. eos contra Spartam sollicitat Cleomenes, VI. 74. — Arcades in Thermopylis, VII. 202. Arcades (transfugæ), VIII. 26. Arcades semper regionem tenuerunt, VIII. 27.
- Arcesilaus, Batti fil., rex Cyren. IV. 159.
- Arcesilaus II, Batti felicitis fil., IV. 160. ejus clades ab Afris accepta; interitus a fratre strangulati, *ibid.*
- Arcesilaus III, Batti claudi fil., in Samum profugit, IV. 162. redux in patriam Cyrenen, oraculi immemor, crudelia facinora perpetrat, IV. 164. Cambysi Cyrenen tradidit tributariam, IV. 165. ejus interitus, IV. 164.
- Archander, Danaï gener, Plithii filius, Achæi nepos, II. 98.
- Archandri urbs, Ἀρχάνδρου πόλις, II. 97 *seq.*
- Archelai tribus, Sicyone, V. 68.
- Archelaus, Agesilai fil., VII. 204.
- Archestratidas, Athenagoræ pater, IX. 90.
- Archias Spartanus, ejus virtus ad Samum, III. 55.
- Archias alius, Samii fil., *ibid.*
- Archidamus, Anaxandridæ fil., VIII. 131.
- Archidamus, Zeuxidami fil., amitam in matrimonium ducit, VI. 71.
- Archidice, nobilis meretrix, II. 135.
- Archilochus Parius; ejus iambus trimeter, I. 12.
- Architecti: Eupalinus, III. 60. Rhœcus, *ibid.* Mandrocles Samius, IV. 87.
- Arcu utendi Scytharum et Persarum peritia, I. 73. — arcus ab Æthiope Persarum regi missus, III. 21. 30. arcus Herculis, IV. 10. arcus semper intentus rumpitur, II. 173.
- Ardericca, vicus Assyriæ, I. 185.
- Ardericca in terra Cissia, ab Eretriensibus captivis habitata, VI. 119.
- Ardys, Gygis fil., Sadyattæ pater, Sardium tyrannus, Miletum invadit, I. 15.
- Areius pagus, Ἀρείος πάγος, sitæ Areopagus Athen. VIII. 52.
- Arena aurifera in India, III. 102. arenæ cumuli Cambysis exercitum obruant, III. 29.
- Areopagus Athen. VIII. 52.
- Argadas, Ionis fil., V. 66.
- Argæus, Philippi pater, Perdiccæ, fil., VIII. 139.
- Arganthonius, Tarlessi rex: ejus longævitas; cum Phocæensibus amicitia, I. 163. quando mortuus, I. 165.
- Arge et Opis, virgines Hyperboreæ, II. 35.
- Argentum apud Scythas non in usu, IV. 71. nec apud Masagetas, I. 215. argenti ferax Lydia, V. 49. argenti metalla Macedonum haud procul a Prasiade palude, V. 17. Atheniensium in Laureo monte, VII. 144. argenti et auri metalla in Pangæo monte, VII. 112. argenti ratio ad aurum, III. 95. argentum Aryandicum, IV. 166.
- Argi lucus a Cleomene incensus, VI. 80.
- Argia, Aristodemi uxor, VI. 52.
- Argilus, opp. Bisaltiae, VII. 115.
- Argiopium, loci nomen, IX. 57.
- Argivi, progenitores Persarum, VII. 150. contra Thebas cum Polynice militant, IX. 27. Argivorum rex, VII. 149. Argivorum odium in Spartanos, *ibid.* Argivi musica præstant inter Græcos III. 131. Argivorum regnum sibi mercedem petit Melampus, IX. 34. Argivi mercede a Pisistrato conducti contra Athenienses, I. 61. eorum bellum cum Lacedæmonii de Thyrea; clades et lex ob eam lata de tundendis capitibus, I. 82. Argivi contra Athenienses ab Æginetis invocati, V. 86. ob muletum sibi nondum solutum auxilia negant, VI. 92. clade a Cleomene accepta, VI. 78 *seq.* *cf.* VII. 148. Argivorum servi imperium arripiunt; postea ejecti Tiryntem obtinent, et diuturnum gerunt bellum cum dominis, VI. 83. In bello Medico societatem Græcorum recusant, et a neutra parte stant, Xerxe Græciam invadente, VII. 148 — 152. Persas in Græciam accessisse feruntur, VII. 152. eorum fœdus cum Persis, nunciis Susa missis, renovatum, VII. 150, 151. mittunt nuncium ad Mardonium, IX. 12.
- Argivæ feminae a Phœnicibus raptæ, I. 1. Argivarum mulierum furor, IX. 34.

- Argo navis, VII. 193. sub Pelio monte a Jasone fabricata, IV. 178.
- Argolici sive Argivi crateres, IV. 152.
- Argolis regio, I. 82.
- Argon, *vid.* Agron.
- Argonautarum expeditio, quo tempore suscepta sit, I. 3.
- Argonautarum posterl Minyæ, e Lemuo ejecti, a Lacedæmonis recepti, etc. IV. 145 *seqq.* Argonautæ in Libyam delati, IV. 179.
- Argos olim Græciæ civitates omnes antecellens, I. 1. ab Homero maxime celebratum, V. 67. viris desolatum a servis tenetur, IV. 83. Persis quam amicum, VII. 150.
- Argus heros, VI. 80.
- Ariabignes, Darii fil. Xerxis fr., præfectus classi Xerxis, VII. 97. occubuit in pugna ad Salaminem, VIII. 89.
- Ariantas, rex Scytharum, IV. 81.
- Ariapithes, rex Scytharum, IV. 76. ejus interitus, IV. 78.
- Ariaramnes Persa, Ionibus favens, VIII. 90.
- Aridolis, Alabandensium tyrannus, VII. 195.
- Arietes Thebanis Egyptiis sacri, II. 42.
- Arii pop., Ἀριοι, III. 93. Ἀριοι, olim Medi vocati, VII. 62. eorum in exercitu Xerxis armatura et dux, VII. 66.
- Arima *Scythis* unum significat, IV. 27.
- Arimaspea carmina Aristææ, IV. 14.
- Arimaspi, viri unoculi in septentrionalibus Europæ partibus Grypibus aurum subripiunt, III. 116. *cf.* IV. 13, 27.
- Arimnestus Plataeensis, IX. 72. *cf.* c. 64. *Adde* Æimn.
- Ariomardus, Artypilii germanus, Caspiorum dux, VII. 67.
- Ariomardus, Darii et Parmyis fil., dux Moschorum et Tibarenorum, VII. 78.
- Arion Methymnæus, citharædus, I. 28. primus docuit dithyrambum, *ibid.* a delphino per mare vectus, I. 24. ejus donarium apud Tænarum, *ibid.*
- Ariphron, Xanthippi pater, VI. 131, 136. VII. 33. VIII. 131.
- Arisba in Lesbo, urbs Methymnæorum, I. 151.
- Aristagoras, Heraclidis fil., Cumæus tyrannus, IV. 138. dolo captus et civibus traditus, V. 37. at incolomis dimissus, 38.
- Aristagoras Cyzicenus, IV. 138.
- Aristagoras, Molpagoræ filius, Histæi gener ac consobrinus, Mileti procurator, V. 30. a Naxilis exulibus sollicitatus ad eos reducendos, *ibid.* *seqq.* rebellionis Ionicæ auctor, V. 36. 37. manifesto a Dario deficit, V. 37. isonomiam instituit, et tyrannos evertit, quasi ipse alienus a tyrannide, V. 37, 38. Spartam missus ad societatem comparandam, V. 38. ejus cum Cleomene acta, V. 49. 50. 51. Sparta coactus excedere, c. 51, Athenas venit, eosque ad belli societatem inducit, c. 97. Pæones ad defectionem sollicitat, V. 98. expeditio ejus contra Sardes, V. 99. 100. VII. 8. turbis tantis commotis, consilii inops, Myrcinum Edonidem petit, V. 124. *coll.* c. 11 et 22. a Thracibus interfectus, v. 126.
- Aristagoras, Samius, Hegesistrati pater, IX. 90.
- Aristeas Proconnesius, Cautrobii fil., *Arimaspea carmina* condit, IV. 13. cum Apolline ad Metapontinos venisse, et post mortem denuo comparuisse fertur, IV. 13. 14. 15. ejus statua Metaponti in foro, IV. 15.
- Aristeas, Adimanti filius, Corinthius, ab Atheniensibus interfectus, VII. 137.
- Aristides, Lysimachi filius, vir optimus Atheniensium atque justissimus, in exilium a populo ejectus; Themistocli haud amicus similitatem missam facit pro bono communi patriæ, et nuncium affert Græcis, eosque undique ad Salaminem circumventos esse, VIII. 79 — 82. Persas multos interfecit, VIII. 95. dux Atheniensium ad Platæas, IX. 28.
- Aristocrates, Casamibi pater, VI. 73.
- Aristocratæ commoda et incommoda, III. 81, 82.
- Aristocyprus, Soliorum rex, a Solone carmine celebratus, V. 119.
- Aristodemus, Aristomachi fil., pater Eurysthenis et Proclis, V. 147. VII. 204. VIII. 131. duarum familiarum regiarum in Sparta auctor, IV. 52.
- Aristodemus Spartiata a Leonida remissus prælio non interest, VII. 229 *seq.* fugax dictus, et probro notatus, infamiam in pugna ad Platæas delet, VII. 231. in qua occumbens honore defunctorum caret ob detractores, IX. 71.
- Aristodicus, Heraclidis filius, Cymæus, I. 158. oraculum quomodo tentarit, I. 159.
- Aristogiton et Harmodius, Gephyræi, interfectores Hipparchi, v. 55. VII. 123. *cf.* c. 109.
- Aristolaidia fil., Lycurgus, I. 59.
- Aristomachus, Cleodæi fil., VI. 52. VII. 204. VIII. 131.
- Ariston Byzantius, IV. 138.
- Ariston, rex Spartæ, I. 67. circa ejus uxores duas et tertiam acta, IV. 61. 62. 63. callido commento ab amico Ageto uxorem abducit, VI. 62. ejus dictum super filio nato Demarato, VI. 63. ejus uxor ex heroe Astrabaco grvida, VI. 69.
- Aristonice, Pythia, VII. 140.
- Aristonymus, Clisthenis pater, VI. 126.
- Aristophantus, Delphus, Cobonis pater, VI. 66.
- Aristophilides, Tarentinorum rex, Democedi profugienti favel, III. 136.
- Arizanti, Medorum gens, I. 101.
- Arizus, Persa, Gergis pater, VII. 82.
- Arma sacra sponte extra templum Delphicum apparent, VII. 37.
- Armamenta pontibus in Hellesponto jungendis, VII. 25. postea Sesti deposita, IX. 115. inde a Græcis in templis dedicata, IX. 151.
- Armatura populorum, qui in Xerxis exercitu militabant, VII. 61. *seqq.* — Masistii equitibus præfecti, IX. 22.
- Armenii armentis opulenti, V. 49. navigis mira ratione constructis merces Babylonem advehunt, I. 194. eorum armatura et dux in exercitu Xerxis, VII. 73.
- Armenius mons, I. 72.
- Arpoxais, Targitai fil., IV. 5. ab eo oriundi Scythæ, IV. 6.
- Arsamenes, Darii fil., Utiorum et Mycorum dux, VII. 68.
- Arsames, pater Hystaspis, I. 209. VII. II. avus Darii, VII. 224.
- Arsames, Darii fil. ex Artystone Cyri filia, dux Arabum et Æthiopum, VII. 69.
- Artaba, mensura Persica, I. 192.
- Artabanus, Hystaspis fil., Darii frater, Xerxis patruus, bellum contra Scythas Dario dissuadet, IV. 83. ejus oratio qua Xerxi dissuadet bellum Græcis inferre, VII. 10, 11. mirum in solio regio somnium videt, VII. 17 *seq.* grave ejus cum Xerxe colloquium de vitæ humanæ conditione et de expeditionis in Græciam susceptæ periculis, et consilium de Ionibus sociis datum, VII. 46 — 52.
- Susa a Xerxe remissus, commissio regno, c. 52. 53. filii ejus Artypheus, c. 66, Ariomardus, c. 67, et Bagasaces, c. 75.
- Artabates, Pharnazathris pater, VII. 65.
- Artabazanes, Darii fil., cum Xerxe fratre de regno contendit, VII. 2. 3.
- Artabazus, Pharnazis fil., Chorasmius et Parthorum dux, VI. 66. vir Xerxi probatus, cum Mardonio remanet in Europa, regem ad Hellespontum comitatus; Olynthum capit, et Potidæam frustra oppugnat, ingenti maris accessu male adfectus, VII. 126 — 129. dissuadet Mardonio pu-

- gnam cum Græcis ad Plataeas committendam, IX. 41 *seq.* Mardonio victo interfectoque in Phocidem aufugit, IX. 66 *seq.* et callido usus commento salvus per Thessaliam elapsus, cum reliquis copiarum in Asiam pervenit, IX. 89.
- Artace, urbs, IV. 14. incensa, VI. 33.
- Artachæes, Artæi filius, fossæ apud Acanthum faciendæ præfectus, VII. 22. magna ejus statura; defuncti funus; ei sacrificium Acanthii ex oraculo, VII. 117.
- Artachæus, Otaspis pater, VII. 63.
- Artachæus, Artayntæ pater, VIII. 130.
- Artæi olim Persæ nominati, VII. 61.
- Artæus, Artachæi pater, VII. 22.
- Artæus, Azanis pater, VII. 66.
- Artanes, Darii frater, VII. 224.
- Artanes, fl. Thraciæ, IV. 49.
- Artaphernes, Darii frater, Sardibus præfectus, V. 25, 30. brevibus verbis Athenas legatos expedit, V. 73. ab Aristagora sollicitatus ad Cycladas acquirendas, auctoritate regis, Megabaten cum exercitu mittit, V. 31. 32. *cf. cap. seqq.* Sardibus incensis, arcem obtinet, c. 100. Ionibus rebellantibus bellum infert, c. 123. suspectum Histieum habet, VI. 1 *seq.* de Persis proditiōis compertis supplicium sumit, c. 4.
- Artaphernes, Artaphernis filius, contra Athenas et Eretriam missus, VI. 94. pugna ad Marathonem cum Dati victus, retro in Asiam navigat, VI. 116. *coll.* VII. 10, 74. dux Lydorum et Mysorum in exercitu Xerxis, VII. 74.
- Artaxerxes. V. Artoxerxes.
- Artayctes, Cherasmis filius, dux Macronum et Mosynæcorum, VII. 78. Sesti præses, *ibid.* et IX. 116. ejus facinora nefaria, VII. 33. IX. 116. longam post obsidionem Sesto profugit; ab Atheniensibus captus et in crucem actus, IX. 118. 119. 120. *cf.* VII. 33. Artayctæ filius coram patre saxis obrutus, IX. 120.
- Artaynta, Masistæ filia, Dario filio a Xerxe collocata, IX. 108. eadem tamen amasia Xerxis, IX. 108 *seq.*
- Artayntes, Artachæi filius, dux classis a Xerxe relictæ, VIII. 130. ejus fuga, IX. 102. probris petitus a Masiste, contra eum stringit acinacem, IX. 107.
- Artazostra, Darii filia, VI. 43.
- Artembares, vir nobilis inter Medos, I. 114. 115: 116.
- Artembares, avus paternus Artayctæ, instruit Persas, quomodo a Cyro petant ut meliorem regionem ipsis adsignet, IX. 122.
- Artemisia, Lygdamidis filia, Halicarnassensium regina, Xerxis contra Græcos expeditionem secuta, VII. 99. ejus genus et animi præstantia, *ibid.* consilium de non tentanda belli fortuna ad Salaminem, VIII. 68. ejus facinus in pugna navali, VIII. 77. 88. 87. eam insequitur Amintias Palleneus; et quomodo servata, VIII. 93. in consilium a Xerxe adhibita separatum; deducit liberos regios, VIII. 101. 102. 103.
- Artemisium, IV. 35. VII. 175 et 195. describitur, VII. 176. ad Artemisium pugna navalis prima accipiti Marte pugната, VIII. 9. 10. 11. altera et tertia, VIII. 14 — 17.
- Artimpasa, Venus Scythica, IV. 59.
- Artiscus, fl. Scythiæ, IV. 92.
- Artobazanes, *vid.* Artabazanes.
- Artochmes, Darii gener, Phrygum dux, VII. 73.
- Artontes, Bagæi pater, III. 128.
- Artontes, Mardonii fil., IX. 84.
- Artoxerxes, *significat* magnum bellatorem, VI. 98. filius Xerxis, VII. 106, 151.
- Artybius, Persarum dux in Cypro, ex equo docto pugnat, V. 108. 110 *seq.*
- Artyntes, Ithamatis fil., Pactyum dux, VII. 67.
- Artyphius, fil. Artabani, VII. 66. Ariomardi germanus, VII. 67.
- Artystona, Cyri filia, Darii uxor ainata, III. 88. VII. 69.
- Arvum apud Egyptios centum cubitos habet, I. 168.
- Aryandes, Egypti præfectus, sollicitatus a Pheretima, exercitum in Libyam mittit, IV. 166. 167. *cf.* c. 200 *seq.* postea ob argentum excussum Aryandicum morte multatur a Dario, c. 166.
- Aryenis, Alyattis filia, Astyagi nubit fœderis causa servandi, I. 74.
- Asbystæ Afri, IV. 170.
- Ascalon, Palæstinæ urbs, I. 105.
- Aschy, liquoris genus, apud Argippæos, IV. 23.
- Asia, Promethei uxor, IV. 45.
- Asiæ descriptio geographica *ex mente Herodoti*, IV. 37 — 40 *cf.* V. 49. unde nomen acceperit, IV. 45. Asiam a Libya disjungunt Egyptii montes, II. 17. magna Asiæ pars a Dario per Scylacem detecta, similia exhibet atque Africa, IV. 44. non ultra Indiam habitata, c. 40. enumerantur Asiæ populi, V. 49 et VII. 51. *seqq.* *cf.* I. 142. *seqq.* Asia inferior, τῆς Ἀσίης τὰ κάτω, per Halyn fl. determinata, I. 72. *cf.* II. 117. *simpliciter* Asia, VI. 43. *nominata.* Asiæ superiora, τῆς Ἀσίης τὰ ἄνω, trans Halyn fl. I. 130. II. 117. Asiam Persæ putant sibi necessitudine conjunctam, I. 4. IX. 116. Asiæ superioris imperium Assyrii tenent, I. 95. Asia subacta a Phraorte, I. 102, Asiæ imperium amittunt Medi, eoque Scythæ potiuntur, I. 104 *seq.* idque Medi recuperant, I. 106. et postea Persæ obtinent, I. 130.
- Asias tribus Sardibus sic vocata, IV. 45.
- Asias, Cotyis fil., Manis nepos, IV. 45.
- Asinarii cum matre Demarati concubitus falso sparsus, VI. 68. 69.
- Asine, Dryopum civitas in Peloponneso, VIII. 73.
- Asini in navigiis Armeniorum Babylonem commeantium, I. 194. asini in Scythia nulli, IV. 28. 129. asinorum vocem et formam equi Scythici non ferunt, IV. 129. asini cornibus præditi in Libya, IV. 191. asini nunquam bibentes apud Nomades Libyes, IV. 192.
- Asmach, Ægyptiacum vocabulum quid significet, II. 30.
- Asonides, navarchus Æginensis, VII. 181.
- Asopi filia, Thebe et Ægina, V. 80.
- Asopii, pop. in Boeotia, IX. 15.
- Asopodorus, Timandri fil., Thebanorum dux, IX. 69.
- Asopus, fl. Boeotiæ, VI. 108. VII. 200. 216. IX. 15. 29. 51.
- Aspathines, e Persarum primoribus, conjurationis in Magos particeps, III. 70 *seqq.* in femore percussus a mago, III. 78. Prexaspis pater, VII. 97.
- Asphaltus Babyloica, I. 179. asphaltus e puteo hauritur in Cissia terra, VI. 119.
- Assa, opp. in Atho monte, VII. 122.
- Assesus, in Milesiorum agro, et Assesia Minerva, I. 19.
- Assyria, II. 17. IV. 39. regionis potentia; terra fertilissima cereali frumento, nec vero arboribus; palmas arbores gignit, I. 192, 193. oppida habet magna et celeberrima, I. 178. Assyriæ literæ, IV. 87.
- Assyrii a Græcis dicti Syrii, VII. 63. quamdiu Asiæ superioris imperium tenuerint, I. 95. ab iis Medi deficient, *ibid.* eosque subigunt, I. 106. eorum bellum cum Phraorte, I. 102. cum Cyaxare, I. 103. eos adgreditur Cyrus, I. 177 *seqq.* eorum arma in exercitu Xerxis, VII. 62.
- Astacus, Melanippi pater, V. 67.
- Aster, Anchimolii pater, V. 63.
- Astrabaci herois ædes Spartæ, VI. 69.
- Astyages, Cyaxaris fil., Medorum rex, I. 46. 73. 107. avus maternus Cyri, I. 74. 75. acerbe imperat Medis, I. 123.
- Arienin uxorem ducit, I. 74. ejus somnia, I. 107 *seq.*

- gesta cum filia Maudane, *ibid.* Harpago Cyrum necandum tradit, *etc.* c. 108. *seqq.* eidem postea filium comedendum adponit, I. 119. a Cyro nepote regno exutus, I. 127. 128. 129. *coll.* c. 75. tamen ab eo bene habitus, I. 130. responsum ejus Harpago datum, Cyri defectionem se confasse gloriant, I. 139. — Astyagis et Cræsi adfinitas unde, I. 73.
- Asychis, rex Ægyptiorum, legem de ære alieno in pecuniâ inopia fert, et pyramidem e lateribus conficit, II. 136.
- Atarantes, pop. Africæ, IV. 184.
- Atarbechis, urbs in Ægypto, II. 41.
- Atarne, *vel* Atarneus, urbs, VII. 42. Atarneus, ager ὁ Ἀταρνεός, terra Mysia, I. 160. VI. 28. VII. 42. ἡ Ἀταρνεϊτικὸς γῶπη, VI. 29. in dominio Chiorum, VIII. 106. Atarnita fuit Hermippus, VI. 4.
- Atarnes II. Thraciæ, IV. 49.
- Athamas, Æoli fil., inito cum Inone consilio, necem Phrixo machinatur, VII. 197.
- Athenades Trachinius, VII. 213.
- Athenagoras, legatus Samius, IX. 90.
- Athenæ, Ionicarum urbium sola quondam insignis, I. 143. oppressæ tyrannide a Pisistrato, I. 59. 60. tyrannide liberatæ, V. 55. *seqq.* 64. 65. captæ a Xerxe, VIII. 151. *seq.* iterum a Mardonio et incensæ, IX. 3. 13. Athenarum arx occupata a Cleomene, V. 2. incensæ a Persis, VIII. 53. ambitus urbis, I. 98. Athenarum tribus, V. 66. Athenarum forum, V. 89. arx, VIII. 53. Athenarum duces decem in bello, VI. 103. Athenarum divitiæ, VII. 28. Athenæ Ἀθηναί, VIII. 77.
- Athenienses, antiquissimus populus, VII. 161. VIII. 44. Pelasgicæ stirpis, nunquam solum mutarunt, I. 56. *et* VII. 161. in Ionico genere præcellunt, I. 56. *et* Iones appellari nolunt, I. 143. eorum diversis temporibus diversæ adpellationes, VIII. 44. civium numerus triginta millia, *Darii ætate*, V. 97. antiquæ tribus, I. 59. Atheniensibus leges a Solone conditæ, I. 59. *cf.* II. 177. tribuum nomina a Clisthene mutata, V. 69. prytaneum, I. 146. festa quinquennialia, VI. 111. — Democedem medicum publice conducunt centum minis, III. 131. — eorum redditus ex metallis Laurei, 144. — nautici necessitate facti, *ibid.* ducentas habent naves instructas in bello Persico, VIII. 61. 64. Atheniensium mulierum vestis mutatio, V. 87. Athenienses inter Græcos sapientia primi, I. 60. in oppugnandis muris periti, IX. 70. *cf.* c. 102. primi cursu in hostes impetum faciunt, VI. 112. — sub tyrannidis infirmi, V. 78. 91. inter Græcos tyrannide liberati eminent, V. 66. 97. *cf.* I. 56. — in pugna Plateensi alterum cornu tenent, IX. 27. *seq.* — eorum prudentia in bello Persico, VIII. 3. IX. 27. Atheniensium factiones variæ, ex dissidiis familiarum inter eos illustrium ortæ, I. 59 — 63. V. 55. *seqq.* ad quas sedandas Peloponnesii expeditiones quatuor in Atticam suscipiunt, V. 62. *seqq.* ultima, Cleomene duce, miro modo frustrata, V. 74. 75. 76. *cf.* c. 90 — 93. — De Sigeo cum Mytilenæis bellum, V. 94. 95. Prælium cum finitimus apud Eleusinem, I. 30. Bellum cum Bæotis, callido quod Plateensibus Spartani dedere consilio Atheniensibus conflatum, VI. 108. *adde* V. 74. *seqq.* *et* præsertim cum Thebanis, V. 79. *seq.* Atheniensium uxores a Pelasgis, Attica pulsas, VI. 136. raptæ, VI. 138. quas ulturi Athenienses postea, Miltiade duce, Lemnum a Pelasgis inhabitatam invadunt, VI. 139. *seq.* — cum Æginetis bellum *et* mutæ inimicitie, V. 81. *seqq.* 89. VI. 49. 87 — 92. quas solvunt, imminente bello Persico, VII. 145. Bellum denuo Cleomene adparante, Atheniensium legati Sardes missi Dario terram *et* aquam, invitis civibus, promittunt, V. 73. postea alia legatione cum contentu ab Artapherne remissa, V. 96. Ionibus auxiliantur adversus Persas, V. 97. *et* Sardes invadunt, V. 100. *seq.* *cf.* VIII. 1-8. Inde bellum cum Persis, V. 105. *cf.* III. 134. VI. 94. *et* VII. 133. *coll.* VI. 48. Datis *et* Artaphernes, Darii jussu, Græciam ingenti classe petunt, VI. 94. *seqq.* sed ab Atheniensibus in campo Marathonio prælio victi, VII. 111. *seqq.* *cf.* IX. 27. In bello contra Xerxem (*cf.* VII. 5. 6.) Athenienses servatores Græciæ maxime laudantur, VII. 139. *et* iterum, VIII. 3. *eorum oratio ad Spartanos*, VIII. 144. *coll.* IX. 5. *adde* IX. 27. 46. Athenienses in pugna navali ad Eubœam strenui, VIII. 17. urbem suam deserunt, VIII. 41. in pugna ad Salaminem post Æginetas præstantissimi, VIII. 84. *seqq.* c. 93. Persis iterum, Mardonio duce, Atticam invadentibus, Salaminem repetunt, IX. 6. *coll.* VIII. 136. *et* legationem Spartam mittunt, IX. 7. in pugna Plateensi præcellunt, IX. 12-23. 46. *seqq.* 60. *seqq.* itemque in pugna ad Mycalen, IX. 102. *seq.* Athenienses Sestum obsident, IX. 114. Eorum cum Carystii bellum, IX. 105. cum Edonis IX. 75. Peloponnesiacum bellum, VII. 137, IX. 73. Atheniensium jactantia, V. 82. eorum luctus de Mileto capta, VI. 21. eorum naves quot milites habuerint, VIII, 184. naves privato sumptu ornatae, VIII. 17. Atheniensium naves ad bellum Trojanum, IX. 27.
- Athos mons, VI. 44. *et* 95. ejus descriptio, VII. 22. circa Athon jactura classis Persicæ, VI. 44. *et* 95. VII. 21 per fossus a Persarum copiis, VII. 21. *seqq.* 122.
- Athribitana præfectura in Æg., II. 166.
- Athrys, fluvius Thraciæ, IV. 49.
- Atlanticum mare, ἡ Ἀτλαντικὴ θάλασσα, I. 200.
- Atlas fluvius ex Hæmo monte in Istrum fluit, IV. 49.
- Atlas mons; ejus descriptio, IV. 184.
- Atossa, Cyri f., Cambysis soror *et* Smerdis, eadem Cambysis uxor, *et* magi, *et* Darii, III. 68. 88. ulcere in mamma laborans, a Democede persanata, Darium incitat ad bellum Græciæ inferendum, III. 133. 134. potentia ejus apud Darium, VII. 2. 3.
- Atramyttium, Ἀτραμύττιον, opp. in Troade, VII. 42.
- Atridarum classis in expeditione adv. Ilium suscepta, VII. 20.
- Attagus Mardonium convivio excipit Thebis, IX. 15. eum sibi dedi volunt Græci victores Thebas obsidentes, IX. 86. ipse profugit, IX. 88.
- Attebebi in Nasamonum terra, IV. 172.
- Attica regio non equitabilis, IX. 13. oleas gignit, V. 82. Attica oppressa a Pisistrato, I. 59. *seq.* eam quater ingressi Dorei, V. 76. *coll.* *cap.* 55. *seq.* Atticæ magnam partem vastant Persæ, VI. 105. VIII. 51 — 55. IX. 13.
- Attica gens, Pelasgica, I. 56. In Hellenes transiens, linguam Pelasgicam perdidit, I. 57. Atticarum mulierum cædes, VI. 138. vestis mutatio, V. 87. Atticæ mulieres Lycidis uxorem *et* liberos lapidibus obruunt, IX. 5.
- Atys, Lydorum rex, Manis filius, Lydi *et* Tyrreni pater, I. 7. 94. VII. 74. *cf.* I. 171.
- Atys, Cræsi fil., adolescens eximius, I. 34. 35. statim post celebratas nuptias, invito patre, aprum Mysiæ venatus, ab Adrasto custode cuspidis transfossus, I. 35 — 43.
- Atys, Pythii pater, VII. 27.
- Auchatæ, Scytharum genus, IV. 6.
- Augila in Africa locus, ubi frequentes palmæ arbores, IV. 172. 182.
- Auras *et* Atlas, fluvii ex Hæmi jugis fluentes, IV. 49.
- Aures magis incredulæ quam oculi, I. 8. — in auribus habitat animus, VII. 39. aures ignominie causa præcisæ, II. 162. III. 69. 118. — aures sibi præcidit Zopyrus, III. 154.
- Aurei tripus apud Delphos, IX. 81. aurea phiala in balneo Circulis, IV. 10. aurei crateres *et* phialæ, *et* alia vase

- potiora etc. in Persarum exercitu Mardonii, IX. 80. aurea pocula oblata sibi Cleomenes recusat accipere, III. 148. aureum aratrum, jugum, securis, et phiala, caelo delapsa in Scythiam, IV. 5. aureae compedes Democedi donatae, III. 130. aureae compedes apud Aethiopes, III. 23. aurea platanus ac vitis, VII. 27. aurifera arena, quae a formicis egeritur, III. 102.
- Aurum sacrum Scytharum, IV. 7. auri immensa vis a Gyge Delphis dicata nominatur Gygadas I. 14. — auri creber usus in armis et ornatu equorum apud Massagetas, J. 215. auro et argento constrati lecti tentoriaque referta in exercitu Pers. Mardonii, IX. 80. ex auro et argento ubi primum percussi nummi, I. 94. auro ridicule operatus Alcmaeon, VI. 125. aurum vili mercantur Aeginetae a servis Laced., IX. 80. aurum quo modo recondatur in thesauris regum Pers., III. 96. auri magna copia in septentrionalibus Europae plagis ubi subripiunt grypibus Arimaspi, viri unoculi, III. 116. cf. IV. 13. et 27. auro merces suas permutant Carthaginenses cum Afris, IV. 196. auri ramenta formicis in deserto effodientibus eripiunt Indi, III. 102 — 105. auri ramenta e Tmolio monte, I. 93. e Pactolo fl., V. 101. aurum in India per flumina devectum, aliud effossum, III. 106. in Cyrauni ins. auri ramenta e lacu piscantur virgines, IV. 195. auri metalla Thasiorum in Scape-Hyle, VI. 46. alia a Phoenicibus detecta inter Aenura et Cœnyra, VI. 47. auri et argenti metalla in Pangæo monte, VII. 112. auri metalla apud Daton opp., IX. 76. auri ratio ad argentum, III. 95.
- Auschisæ Afri, IV. 171.
- Ausenses, Ἀυσεῖς, pop. Africæ, IV. 180. 191.
- Auster, pluviosissimus ventus, II. 25. Payllos contra se bellantes arena obruit, IV. 173.
- Autesion, Tisameni fil., Theræ pater, IV. 147. VI. 52.
- Autodicus, Plateensis Cleadis pater, IX. 85.
- Automoli (i. e. *Transfugæ*), Ægypt. militum colonia in Æthiopia, II. 30.
- Autonous et Phylacus heroes, eorumque fana, VIII. 39.
- Auxesia et Damia simulacra, V. 82. 83.
- Aves in Scytharum donis, IV. 141. Aves in templis sacrae, I. 159. Avis sacra Ægyptiorum s. ἱρὴ, II. 65. Avium auguria in Persarum rebus, III. 76.
- Axius, fl. Macedoniæ, Mygdoniam a Bottiæide disternit, VII. 123. 124.
- Axus, Cretæ opp., IV. 154.
- Azanes, Artæi fil., Sogdorum dux, VII. 66.
- Azen, Ἀζην, fuit Laphanes, VI. 127.
- Aziris, locus amœnus in Africa, IV. 157. a Cyrenæis habitatus, IV. 169.
- Azotos, ἡ Ἀζωτος, Syriæ urbs, diutissime inter omnes obsidionem sustinuit, II. 157.
- B.**
- Babylon urbs, ejus situs et magnitudo, I. 178. urbis descriptio, I. 179 — 183. mœnia, I. 178. portæ, III. 158. Beli templum, I. 181. primo capta a Cyro, 191. cf. c. 153 ejus potentia, qua tertiam Asiæ partem æquat, I. 192. secundo capta a Dario post diuturnam obsidionem, III. 158. ejus muri et portæ dejectæ, III. 159. Babylonis reginæ duæ insignes, I. 184. 185. regia sedes, I. 181.
- Babylonicæ regionis feracitas, I. 193.
- Babylonicum talentum quid valeat, III. 89.
- Babyloniorum instituta et leges, I. 190. seqq. amictus et cultus, I. 195. navigia, I. 194. cum mulieribus miscendi fœdus mos, I. 199. virginum auctio, I. 196. ablutio post coitum, I. 198. tres eorum tribus nullo alio nisi piscibus vescuntur, I. 200. — cura erga ægrotos, I. 197. sepulcra et luctus funebres, I. 198. a Babylonis polum et gnomonem acceperere Græci, II. 109. eorum fœdus cum Cræso initum, I. 77. cum Cyro conflictus et fuga, I. 190. — rebellio sub Dario et belli apparatus, III. 150. mulieres strangulant fere omnes ne rem frumentariam obsessorum absumant, III. 151. frustra et diu a Dario obsessi, tandem per Zopyri dolum capti, III. 151 — 158. eorum tria millia patibulis affixa, III. 159. Babyloniorum vestes, gemmæ, baculi, I. 195.
- Bacchus, Διόνυσος, Βάκχος, IV. 79. Ægyptiorum Osiris, per totam Ægyptum cultus, II. 42. 144. seq. ex eo et Iside natus Apollinem et Dianam perhibent II. 156. ejus festum apud Ægyptios, et pompa imaginum nervo mobilium, II. 48 festum apud Æthiopes Macrobius, III. 97. cf. II. 146 Bacchi cultus in Meroe opp. Æthiopiæ, II. 29. Bacchus, Arabibus Orotal nominatus, solus deus, cum Urania in fœdere ineundo invocatus, III. 8. (cf. VIII. 143.) in regione cinnamomifera educatus, III. 111. cf. II. 146. Bacchi nomen et sacra et phalli pompam ex Ægypto, a Cadmo Tyrio accepta, Melampus Græcos docuit, II. 49. Bacchus, Semele Cadmi filia natus, ab Jove insutus femori, et Nysam in Æthiopiam deportatus a Græcis perhibetur, II. 145. 146. cf. III. 97. coll. c. 111. Baccho tragici chori a Clisthene adtributi, V. 67. Dionysi Bacchici sacra et orgia in Borysthenitis, IV. 79. Bacchi triennialia festa et bacchanalia apud Gelonos, 108. Bacchi oraculum in altissimo monte apud Satras Thraciæ, VII. 111. templum prope Byzantium, IV. 87. Bacchica et Orphica instituta eadem sunt, et Ægyptiaca et Pythagorica, II. 81.
- Bacchanalia Scythæ improbant, IV. 79.
- Bacchantium vox, VIII. 65.
- Bacchiadæ apud Corinthios, V. 92.
- Bacidis oracula aliquot, VIII. 20. 77. 86. IX. 43.
- Bactra, τὰ Βάκτρα, urbs Assyriæ, VI. 8. IX. 113. ol. Βακτριανολ, III. 92.
- Bactriana regio, ἡ Βακτρική χώρα, IV. 204. Bactriana gens, τὸ Βακτριον ἔθνος, I. 153. præfectura, III. 92.
- Bactrii in Xerxis exercitu militantes, et eorum dux et armatura, VII. 64. eorum equites, *ibid.* 86.
- Baculi Assyriorum memorabiles, I. 195.
- Badres Pasargades, nauticis copiis dux contra Barcæos, IV. 167. Bares nominatur c. 203.
- Badres, Hystanis fil., Cabeleum et Milyarum dux, VIII. 77.
- Bagæus, Artontis fil., ad Oræstem interimendum a Dario missus, III. 128.
- Bagæus, Mardonis pater, VII. 80.
- Bagasaces, Ariabani filius, dux Thracum, VII. 76.
- Balteus Herculis, in extrema commissura habens phialam auream, IV. 10.
- Barathrum (τὸ βάραθρον) Athenis, VII. 133.
- Barba proluxa nascentis feminæ sacerdoti Minervæ apud Pedasenses, res ominosa, I. 175. VIII. 104. barbam vellere aut radere ignominiosum orientalibus hominibus, II. 121.
- Barbarum genus minus dextrum quam Græcum, II. 60. barbaros potius quam Græcos in mortuum sævire decet, IX. 79. barbarorum vociferatio in pugna, IX. 59. apud barbaros turpe est nudum conspici, I. 10.
- Barce, oppidum in Africa, III. 91. ejus origo et conditores, IV. 160. obsessa a Persis et dolo capta, IV. 200 seqq.
- Barce vicus, ἡ Βάρκη χώρα, in Bactriana regione, IV. 204.
- Barcæi Cambyai se dedunt, III. 13. 91. interficiunt Arcesilaum, IV. 164. 167. circa eos et Persas acta, IV. 201 seq. subacti a Pheretima, Arcesilai matre, misere tractati, IV. 202. 303. ad Darium transportati, vicum Bactrianæ regionis incolunt cui item Barce nomen, IV. 204.

Isares, dux nauticus Pers., Cyrenen vult diripi, cui obstat Amasis, IV. 203. c. 167 *Badres nominatur*.
 Baris, *navigii nomen apud Aegyptios*, II. 96.
 Basilides, Herodoti cujusdam pater, VIII. 132.
 Bassaria feræ (*de vulptum genere*), IV. 192.
 Battiadæ, Barcæorum insignis familia, IV. 202.
 Battus *Libyca lingua rex nominatur*, IV. 155.
 Battus I. Cyrenæorum rex, Polymnesti fil. ex Phronima concubina, IV. 150. 155. ejus vitium linguæ, unde dictus Battus, IV. 155. quot annos regnarit, IV. 159.
 Battus II. cognomine Felix, Arcesilai f. fil., Batti I. nepos, IV. 159.
 Battus III. Claudus, Arcesilai successor, IV. 161.
 Beatus ante obitum nemo appellandus, I. 32. beatus ex viventibus nemo, I. 86.
 Beatorum insula, *Μακάρων νῆσος*, regio sic dicta in Libya, III. 26.
 Becos *Phryges panem vocant, eaque prima vox a pueris edita in loco deserto educatis*, II. 2.
 Belbina insula; nomen gentile: Belbinites, VIII. 125.
 Belides, portæ Babylonis, III. 155. 158.
 Bellariis multis utuntur Persæ, I. 133.
 Bellum paci præferre amentis est, I. 87. bellum civile tanto pejus bello publico, quanto bellum pace, VIII. 3. bellum sibi invicem indicare, Græciæ populi in more habent, VII. 9. bellum Persarum adversus Aegyptum ob mulieres commotum, III. 1. 3. bellum adv. Græciam a principio mutuos raptus mulierum excitasse ferunt Persarum literati, I. 1—5. *conf.* III. 134. Bellum ab Atheniensibus ob raptas feminas Lemno iolatum, VI. 138. bello et rapto vivere apud Thracas laudatissimum, V. 6. bello et præda vivunt Tauri Scythæ, IV. 103.
 Belus Juppiter, Babyloniorum deus, I. 181.
 Belus, Nini pater, I. 7.
 Belus, Cephæi pater, VII. 61.
 Benemeriti de rege, Orosangæ *Persis dicti*, VIII. 85. *honoribus maximis adfecti*, III. 154. *coll.* c. 160. *et* V. II. VI. 29. Benemeriti seu benefici Spartiatarum, I. 67.
 Bermius, mons Macedoniæ, VIII. 138.
 Bessi vaticinantes in Bacchi templo apud Satras, VII. 111.
 Bestiæ apud Aegyptios sacræ, II. 65. *seqq.* ab iis conditæ II, 42. 64. 67, ubi de causa hujus cultus.
 Bias, Melampodis frater, IX. 34.
 Bias Priensis, I. 27. saluberrimum consilium Ionibus dat, ut in Sardiniam navigent, I. 170.
 Bisaltes, Apollophanis fil., Abydenus, VI. 26.
 Bisaltia, regio Macedoniæ, VII. 115. Bisaltarum regis immane facinus in filios qui contra Græciam militabant, VIII. 116.
 Bisanthe, urbs Hellespontii, VII. 137.
 Bistones, populus Thraciæ, VII. 110.
 Bistonis lacus, VII. 109.
 Bithyni a Cræso subacti, I. 28. Bithyni nominantur Thracæ in Asiam trajecti, VII. 75.
 Bitonis et Cleobis historia et beatitudo, I. 31.
 Boæbeis palus, ἡ Βοῦβηϊς λίμνη, in Thessalia, VII. 129.
 Bæoti (Cænoen et Hysias occupant, V. 74. Chalcidensibus auxiliantur contra Athen. at malo successu, V. 77. Bæoti ad Thermopylas, VII. 202. *seqq.* cum Medis universi sentiunt, VIII. 34. eorum equitatus magno usui fuit fugientibus Persis, IX. 68. Bæotorum fœdus, V. 79.
 Bræotia, II. 49. V. 57.
 Bræoticæ solæ, I. 195.
 Boges, præfect. Eionis, VII. 113. Xerxi fidelissimus, in rogam se conjicit, VII. 107.
 Bolbitinum ostium Nili, II. 17.
 Boreas Atheniensium gener; ab iis contra Xerxem invocatus,

VII. 189. ejus uxor Orithya; delubrum ad Ilissum fluvium *ibid.*
 Boryes, feræ in Africa frequentes, IV. 192.
 Borysthenes fl., Βορυσθένης, IV. 18. 45. 47. 53.
 Borysthenitæ, οἱ Βορυσθεῖται, IV. 18. 53. eorum urbs, τὸ Βορυσθεῖταιν ἄστυ, Milesiorum colonia, IV. 78. *eadem* Borysthenes, Βορυσθένης, *ibid.* τὸ Βορυσθεῖταιν ἑμπόριον, IV. 17. 74. Olbiopolis vel Olbia; *ipsique* Ὀλβιολῆται *nominati*, IV. 18.
 Bos se ipsum elixans apud Scythas, IV. 61. boves mares Aegyptii immolant; feminae Isidi sacræ sunt, II. 38. 41. boves immolandos quomodo explorent Aegyptii, 38. boum sepultura apud Aegyptios, II. 41. bos apud Cyrenæos etiam sacra propter Isidem, IV. 186. bobus ubi cornua succrescant, IV. 29. boves præpostere pascetes, cornua inflexa anterius habentes, IV. 182. boves feri prægrandibus cornibus circa Macedoniam, VIII. 126. Bos lignea inaurata Mycerini regis filiae sepulcrum, II. 129. *seq.* boves aureæ a Cræso Ephesi dedicatæ, I. 92.
 Bosphorus Cimmerius, IV. 12. 28. 100.
 Bosphorus Thracius a Dario ponte junctus, IV. 83. 85. 86. *ubi et* ejus dimensio.
 Bottiæis regio, Βοτταῖα, VII. 123. terminata per fluv. Lydian et Haliacmona, VII. 127. Bottiæi, Βοτταῖοι, populus, VII. 185. VIII. 127.
 Braccæ Persarum, VII. 61. III. 87. I. 71.
 Branchidæ, αἱ Βραγχίδαι τῆς Μιλησίας, ubi oraculum Apollinis, I. 46. 92. 157. *seqq.* II. 159. V. 36. *De eodem templo agitur*, XI. 19. *ubi* τὸ ἐν Διδύμοις ἱερόν.
 Branchidæ, οἱ Βραγχίδαι, sacerdotum familia, I. 158.
 Brauron Atheniensium, IV. 145. VI. 138.
 Briantica regio, ἡ χώρα Βριαντική, antea Galaica nominata, VII. 108.
 Briges, qui postea dicti Phryges, VII. 73.
 Brongus fl. in Istrum labitur, IV. 49.
 Brundisium urbs, IV. 99.
 Bryas, Darii et Artystonæ fil., VII. 72.
 Brygi, Thracæ, VI. 45. VII. 185. *vid.* Briges.
 Bubali in Libya, IV. 192.
 Bubares Persa, Megabyzi fil., V. 21. VII. 22. VIII. 136.
 Bubastis, urbs in Aegypto, II. 59. 137. 156. 166.
 Bubastis dea, II. 137. 156.
 Bubastiana præfectura, II. 166.
 Bucolicum ostium Nili effossum, II. 17.
 Budii, Medorum gens, I. 101.
 Budini populus, IV. 21. 108. eorum mores *etc.*, urbs Gelonus, IV. 108. sedes, IV. 109.
 Bullis Spartiata, Nicolai fil., offert se sponte ad Talthybii iram placandam, una cum Sperthia: et eorum acta, VII. 134—137.
 Bura, Achæorum oppidum, I. 145.
 Busæ, Medorum gens, I. 101.
 Busiris, urbs Aegypti, II. 59. 61. Busiritana præfectura, II. 165.
 Butacides Crotoniata, Philippi pater, V. 47.
 Buto, urbs Aegypti, ubi oraculum Latonæ, II. 59. 63. 155.
 Bybassia penins. in Cnidiorum finibus, I. 174.
 Byblos, i. e. Papyrus Aegyptiacus, describitur, II. 92. *Herodoti ætate* βύβλοι, i. e. libri papyracei maxime in usu, V. 58. βύβλινα δῶλα, rudentes ex byblo, VII. 25. 36.
 Byssina sindone vulnera obligantur, VII. 181.
 Byzantium ab Otane captum, V. 26. urbs iniquo loco condita, IV. 144. ab Ionibus suum sub obsequium redacta, V. 103.

C.

Cabales, gens Africæ, IV. 171.
 Cabalii populus, III. 90.
 Cabelenses Mæones, Καθολαῖες οἱ Μηῖνες, qui et Lasonii, cum Xerxe militantes; eorum armatura et dux, VII. 77.
 Cabirorum sacra, II. 51. eorum templum Cambyses profanat, III. 37.
 Cadaver Amasidis laniatum, III. 16. cadaverum condiendorum ratio apud Ægyptios, II. 86—88. cadavera parentum comedunt Calatiæ Indi, III. 38. et Padæi, III. 99. cadavera devorantur apud Issedones, IV. 26. cadaver discerptum a Persis sepelitur, I. 140. cadaver cera involutum, *ibid.* cadavera apud Græcos comburuntur, III. 38. cadaver igne comburere et Persis et Ægyptiis nefas est, III. 16. I. 86. ab ave aut cane discerpta apud Persas terra conduntur, I. 140. apud Æthiopes vitro circumdata, III. 24. incerata et planstris circumvecta apud Scythas, IV. 71—78. cadaver Orestis septem cubitorum, I. 68.
 Cadmea victoria Phocæensibus obtigit, I. 166.
 Cadmeæ litteræ, V. 59.
 Cadmei, I. 146. Pelasgos ejiciunt, I. 56. Cadmei ab Argivis ejecti, V. 57. 61. in eos expeditio Atheniensium, IV. 27.
 Cadmus, Agenoris fil., IV. 147: V. 58 et 59. Semeles pater, II. 45. ad Thera adpellitur, IV. 147. venit in Bœotiam, II. 49.
 Cadmus, Coos, Scythæ fil., homo justitiæ amantissimus, VII. 163. 164.
 Cadytis, magna Syriæ urbs, II. 159. non minor quam Sardes; a Neco rege expugnata, III. 5.
 Cænides Eetion, V. 92. §. 2
 Calcus fl., VII. 42. Calcus campus, Κάικον πεδίον, Mysorum, VI. 28.
 Calacta (Καλλή' Ἀκτή, *i. e.* *Pulchrum litus*) in Sicilia Tyrheniæ obversa, VI. 22 *seq.*
 Calami, locus Samiæ terræ, XI. 96.
 [Calaminthæ, *opp. Libyæ, ex Herodoto memoratur apud Steph. Byz.*]
 Calantiae Indi, III. 97. *vide* Calatiæ.
 Calasires, Ægyptii pugnatores, II. 164—168. XI. 32. solam rem militarem exercent, II. 166. eorum stipendium et commoda, VI. 168. armatura, VII. 89. (*coll.* I. 135. VI. 180.) IX. 32. Calasirum nomi s. præfecturæ, II. 166.
 Calasiris, vestis nomen, II. 81.
 Calatiæ Indi parentibus vescuuntur, III. 38. *at cap.* 97. *vocantur* Calantiae.
 Calchas, VII. 91.
 Calchedonia, IV. 85. Calchedonii, V. 26. *vid.* Chalcedonii.
 Calculorum ludus inventus a Lydis, I. 94.
 Callatebus, urbs Lydiæ, VII. 31.
 Calliades, archon Athen., VIII. 31.
 Callias Eleus, ex Iamidarum familia, vaticinus, V. 44. 45.
 Callias, Phænippi fil., Hipponici pater, bona Pisistrati Athenis ejecti ausus emere; filibus potestatem dat, maritum sibi, quem quæque velit, eligendi, VI. 121. 122.
 Callias, Hipponici fil., Atheniensium legatus, VII. 151.
 Callicrates, ejusque virtus et moribundi dictum, IX. 72. ejus sepulcrum apud Lacedæmonios, IX. 88.
 Callimachus Aphidæus, polemarchus, VI. 109. ejus virtus et interitus, VI. 114.
 Callipidæ, pop. Scythiæ: iidem et Græci Scythæ, IV. 17.
 Callipolitani, Καλλιπολίται, in Sicilia, VII. 154.
 Callista ins. Thera postea nominata, VII. 147.
 Calvi populi ab ipso natali, iidemque feminæ calvæ, IV. 23. calvi paucissimi apud Ægyptios, et qua causa, III. 12.

Calumnia unde in aulis, III. 80. ejus propria, VII. 10. §. 7.
 Calyndi, VII. 99.
 Calyndenses, οἱ Καλυνδαῖες: eorum rex, et navis ab Artemisia demersa, VIII. 87.
 Calyndici, montes Cariae, I. 172. VIII. 87.
 Camarina, quondam Syracusanorum, Hippocrati tradita, VII. 154. eversa a Gelone, VII. 156.
 Cambyses, Cyri pater, I. 46. 107. 112. 207. VII. 11. et in matrimonium tradita filia Astyagis, I. 107.
 Carabyses, Pers. rex, Cyri et Cassandane fil., ex Achæmenidarum familia, II. 1. III. 2. ejus genus Ægyptii falso sibi vindicant, III. 2. patrem in bello Massagetico comitatus, cum Cræso in Persiam remittitur, I. 208. Cyro mortuo regnum suscipit et expeditionem in Ægyptum parat, II. 1. III. 1—4. causæ hujus belli; cum Arabum rege foedus init, et tutum transitum obtinet, c. 7—9. a Polycrate navales copias petit, c. 44. *coll.* c. 25 et 139. Psammenitum regem ad Pelusium acri proelio vincit, c. 10 *seq.* Memphin urbem expugnat, et universa potitur Ægypto, c. 13. *cf.* II. 181. Libyæ, Cyrenæi et Barcæi ultro ei se dedunt, c. 13. *cf.* IV. 165. Psammenitum captum humaniter tractat, at postea tauri sanguinem bibere jubet, c. 14 *seq.* in Sai urbe in Amasidis cadaver sævit, c. 16. triplex facere bellum sibi proponit, c. 17. ad Æthiops mittit speculatores Ichthyopagos, qui arcum Æthiopicum ei adferunt, c. 18—23. Thebis adv. Æthiops ducit, at mox fame coactus revertitur, c. 25. exercitus adv. Ammonios missus arena obruitur, c. 25. *sq.* expeditio adversus Carthaginienses Phœnicum pietate frustrata, c. 19. — Memphin reversus Cambyses in Ægyptios Apidi festum celebrantes grassatus, ipsum Apidem vulnerat, c. 27 — 29. inde furiosus, somnio illusos (*cf.* c. 64.) fratrem Smerdin necari jubet, et sororem eandemque uxorem sibi sumtam interficit, c. 30—32. alia in Persas edit facinora nefaria, inde a puero morbo sacro laborans; in Cræsum bene monentem sagittam emittit; et Cabirorum sacris illudit, c. 33—38. contra eum in Ægypto morantem insurgunt duo Magi, et præcones Ecbatana Syriæ mittunt, qui imperium ei abrogant, c. 61 — 63. (*cf.* c. 120.) ab illis penam sumpturus, gladio forte vulneratus, Persarum proceres moriens obtestatur, ne imperium ad Medos redire patiantur, c. 64 *sq.* Regnavit vii annos et v menses, c. 66. cur Dominus a Persis adpellatur, III. 89.
 Cameli, I. 80. III. 103. VII. 86. cameli descriptio, III. 103. camelos timent equi, I. 80. cameli a leonibus lacerati, VII. 125.
 Camicus, *opp.* Siciliæ, *Herodoti ætate* ab Agrigentinis habitatum; ejus obsessio, VII. 169. 170.
 Camirus, civitas Doriensium, I. 144.
 Campsa, urbs Croasæ regionis, VII. 123.
 Canæ mons, Κάνης όρος, VII. 42.
 Canales coriacei miræ longitudinis, II. 9. canales in Mesopotamia, I. 184, 193. canalis lacus Mæridis, II. 149. canalis e sinu Arabico in mare mediterraneum, IV. 39. 42. II. 158.
 Canastræum promontorium, VII. 123.
 Candaules, Lydus, Myrsi fil., Sardium tyrannus, Myrsilus a Græcis nominatus, I. 7. uxorem suam conspici nudam a Gyge vult, I. 8. 10. uxoris et Gygis consilio et dolo interimitur, I. 11. 12.
 Candaules, Car, Damasithymi pater, VII. 98.
 Canes Indici, I. 192. VII. 187. canis Ægyptiis sacer, II. 67.
 Cannabis sponte nata et sata in Scythia, IV. 74.
 Canobicum Nili ostium, II. 15. 17. 113. 170.
 Canobus, *opp.* Ægypti, II. 97.
 Cantharus, sub lingua Apidis, III. 28.
 Caphareum promontorium, VIII. 7.

- Capillorum tonsura apud Arabes, III. 8. *vid.* Coma et Arabes.
- Capita quercus, Ἀρκυὶς Κεφαλὰι, locus sic dictus, in Cithærone monte, IX. 39.
- Cappadociæ fertilitas, I. 73.
- Cappadoces a Græcis Syri nominati, I. 72. v. 49. VII. 72.
- Cappadocibus bellum infert Cæsius, I. 71. 73.
- Capras Mendesi non mactant, II. 42. 46.
- Caprarii in honore apud Mendesi, II. 46.
- Capripedes homines, IV. 25.
- Capræ et bubali apud Afros, IV. 192.
- Captivorum immolatio apud Scythas, IV. 62. et apud Tauros, IV. 103.
- Caput nullam suturam habens, IX. 83. caput hostis prostrati pelle nudant Scythæ, IV. 64. et e craniis potant, c. 65. capita captivorum hostium præalto infixa palo supra domum erecta tanquam ædium custodes apud Tauro-Scythas, IV. 103. caput Onesili ab Amathusiis super oppidi portas suspensum, V. 114.
- Car fratres habuit Lydum et Mysum, I. 171.
- Carcinitis, oppidum Scythiæ, IV. 55. 99.
- Cardamyle Laconica, VIII. 73.
- Cardia, opp. Chersonesi, VI. 33. VII. 58. IX. 115.
- Careus, Lacedæmonius, Euaneti pater, VII. 173.
- Cares, olim Leleges, Minois et Cretum imperio subjecti; eorum tria inventa, I. 171. a Creso subacti, I. 28. denuo ab Harpago, I. 174. eorum a Persis defectio et pugna, V. 117—120. naves et armatura in Xerxis exercitu, VII. 93. Cares in Ægypto ad Pelusium Nili ostium habitantes, II. 61. 152. 154. III. 11. Caricarum mulierum factum contra maritos, I. 146. Carum lingua, I. 172. VIII. 135.
- Cares mercenarii Psammetichi, II. 153. 152. 163.
- Caria, pars Ionie, I. 142. a Persis capitur, VI. 25.
- Caricum vestimentum, V. 88.
- Carine, opp. Mysiæ, VII. 42.
- Carius Jupiter, I. 171. ei sacra faciunt Alcæmonidæ, V. 66.
- Carnea festum, VII. 206. VIII. 72.
- Carpathus insula, III. 45.
- Carpis fl. super Umbris in Istrum se exonerat, IV. 49.
- Carthaginenses, origine Phœnices, III. 19. et Phœnices ab Herodoto nominati, II. 32. IV. 197. IV. 165. VII. 167. cum Phocæensibus de Corsica bellum navale gerunt, I. 166. iis vult bellum inferre Cambyzes, sed omittit, III. 17. 19. Siciliæ bellum inferunt, Amilcare duce, VII. 165. *seq.* colunt imaginem Amilcaris, VII. 167.
- Cartago, Καρχηδών, III. 19.
- Carystus, urbs Eubææ, IV. 33. obsessa, VI. 99.
- Carystii se dedunt Persi, VI. 99. pecuniam dant Themistocli exigenti, VIII. 112. eorum ager a Græcis vastatur, VIII. 121. contra Athen. bellum gerunt, ix. 105.
- Casambus, Aristocratis fil., Atheniensibus traditus ab Æginetis, VI. 75.
- Casia in Arabia quomodo nascatur et metatur, III. 110.
- Casius, Arabiæ mons ad Serbonidem lacum, Ægyptum a Syria determinat, II. 6. 158. III. 5.
- Casmene, opp. Siciliæ, VII. 155.
- Caspaturus, urbs Pactyicæ regionis, III. 102. IV. 44.
- Caspil, III. 92. 93. eorum armatura in exercitu Xerxis, XII. 67. eorum equites, VII. 86.
- Caspium mare, IV. 40. I. 202. 203.
- Cassandane, Cyri uxor, mater Cambysis, II. 1. III. 2.
- Cassiterides insulæ, unde stannum, κασσίτερος, adfertur, III. 115.
- Castalia, fons sub Hyampeo Parnassi cacumine, VIII. 39.
- Casthanea, opp. Magnesie, VII. 183. 188.
- Castor et Pollux, Tyndaridæ, II. 43. hospitio excepti ab Euphorione, VI. 127.
- Castores in quo lacu capiantur, IV. 109. eorum testiculæ ad uterorum curationem utiles, *ibid.*
- Castra Tyriorum, Τυρίων στρατόπεδον, locus sic dictus in Ægypto, II. 112.
- Castra, Στρατόπεδα, nomen loci Ionibus et Caribus ad habitandum in Ægypto dati, II. 154.
- Catadupa Ægypti, II. 17.
- Catarractes amnis, Mæandro par, in Phrygia, VII. 26.
- Catiari et Traspies, Scytharum genus, IV. 6.
- Cava Eubææ. τὰ Κοῦα τῆς Εὐβοῆς, VIII. 13.
- Caucasa, Chii portus, V. 33.
- Caucasus mons, I. 104. 203. 204. II. 97. IV. 12.
- Caucones, Pylil pop., I. 147. IV. 148.
- Cannus, Cariæ urbs, ab Harpago capta, I. 176. ad Iones deficit, V. 103. Caunii, eorumque genus et mores, I. 172.
- Caystrius, fl. Lydiæ, V. 100.
- Caystrobius, Aristææ pater, IV. 13.
- Cecrops rex, VIII. 44. unde Cecropidæ dicti Athenienses, *ibid.*
- Celæne, Phrygiæ urbs, ubi Mæandri fontes, VII. 26.
- Celeas, socius Dorici, V. 46.
- Celtæ pop., II. 43. omnium extremi in Europa ad solis occasum, IV. 39.
- Centum insulæ, Ἐκατὼν Ἰῆσοι, I. 151.
- Ceos, Κέος, insula haud longe ab Attica sita, VIII. 76. patria Simonidis, V. 102. — Cei, Κεῖοι, VIII. 1. 46. Κεῖος, IV. 45. V. 102. Ionicus populus Athenis oriundus, VIII. 46.
- Ceorum cœnaculum in Delo, IV. 35.
- Cephalenia insula, IX. 28. a Palensibus habitata, *ibid.*
- Cephenes olim, qui Persæ, VII. 61.
- Cephens, Beli fil., VII. 61. Andromedæ pater, VII. 61. 150.
- Cephisus, Thyiæ pater, VII. 178.
- Cephisus, amnis Phocidis, VIII. 33.
- Ceramicus sinus, I. 174.
- Cercasorum, Κερκασίων, Ægypti urbs; ad eam scinditur Nilus, II. 15. 17. 97.
- Cercopum sedes, Κερκώπων ἔδρα, VII. 216.
- Ceres, Ægyptiacæ Isis, II. 59. 156. cum Cerere alea ludit Rhampsinitus rex, II. 122. Ceres et Bacchus, inferorum principes, II. 123. Cereris matris templum in Scythia, IV. 53. Cereris Eleusiniæ templum, IX. 62. 97. 101. et Iucus, IX. 65. Amphictyonidis templum, VII. 200. Achæiæ templum et orgia, V. 61. Cereris legiferæ sacra non memoranda, Thesmophoria, II. 171. IV. 16. *cf.* c. 134. Cereris et Proserpinæ solemnia, VIII. 65. Ceres Æginet., V. 82.
- Cerevisia (οἶνος ἐκ κριθῶν) apud Ægyptios, II. 77.
- Certamen singulare Echemi Tegeatarum regis cum Hyllo Peloponnesiorum duce, IX. 26. certamen ccc Argivorum cum totidem Spartanis, I. 82. certamen singulare triplex inter Pæones et Perinthios, V. 1. certamen singulare a Mardonio Spartanis propositum, IX. 48. *cf.* VII. 103.
- Cervi in Africa nulli, IX. 192.
- Chalcedonii, (οἱ Καλχηδόνιοι, V. 26. οἱ Καλχηδόνιοι, VI. 33.) cæci a Megabazo dicti, IV. 144. ab Otane capti, V. 26.
- Chalcedonii in ulteriore litore Byzantii, VI. 33. vetustiores Byzantii, IV. 144.
- Chalcidenses oram Atticam populantur, V. 74. vastantur ab Atheniensibus, V. 77. Olynthum obtinent, VIII. 127. iis opem ferunt Milesii, V. 99. in acie Græcorum ad Plataeas, IX. 28.
- Chalcidicum genus, VII. 185. VIII. 127.
- Chaldæi, pop. Assyricus, VII. 63.
- Chaldæi, sacerdotes Jovis Beli Babylone, I. 181. 183.
- Chalestra, urbs Macedoniæ ad Axium fl., VII. 123.
- Chalybes a Creso subacti, I. 28. eorum armatura in exercitu Xerxis, VII. 76.

- Charapsæ crocodili nominantur, in Ægyptiis, II. 69.
 Charadra, opp. Phocidis, VII. 33.
 Charaxus, vir Mytilenæus, Saphus frater, II. 135. IV. 1.
 Charilaus, Mæandri frater, III. 145.
 Charillus, Eunomi fil., VIII. 131.
 Charopinus, Aristagoræ frater, V. 99.
 Chemnis, ins. natans in lacu alto juxta templum in Buto Ægypti opp., II. 156.
 Chemnis, opp. magnum Thebaicæ præfecturæ, II. 91.
 Chemnitana plaga militibus adtributa, II. 165.
 Cheops, rex Ægypti, Rhampainiti successor, II. 124. ejus gesta, pyramides, II. 124 seqq.
 Cephrenis regis Ægypti tyrannis et pyramis, II. 127. 128.
 Chersamis Persa, Artayctis pater, VII. 78.
 Chersis, Gorgi pater, VII. 98. VII. 11.
 Chersis, Onesili pater, V. 104.
 Chersonesus, a Miltiade Cypseli fil. condita, VI. 34 seqq.
 Chersonesi urbes a Phœnicibus captæ, VI. 33. Chersonesitarum primores astu captos in vincula conjicit Miltiades Cimonis fil., VI. 39. et Chersonesus Athen. terram nominat, Lemnum adoriens, VI. 140. Chersonesitæ Sesti portas Atheniensibus aperiant, IX. 118.
 Chersonesus aspera, oppidum, IV. 99. cf. VII. 33.
 Chilaus, civis Tegeates, consilium dat Spartanis, IX. 9.
 Chilo, Demarmini fil., VI. 65. vir Spartæ sapientiss., VII. 235. Hippocrati consilium dat, I. 59.
 Chius Ionum civitas, I. 142. II. 178. a Persis capta, VI. 31.
 Chii soli Milesiis contra Lydos opem ferunt, I. 18. Chiorum tyrannus Strattis, VIII. 132. Minervæ Poliuchi templum, I. 160. eorum lingua, I. 142. quo pacto Atarneum obtinuerint, I. 160. eorum clades, VI. 15. 16. 26 seq.
 Chlœnæ in ludis pro præmio datæ, II. 91.
 Choaspes fl. ad Susa, I. 188. V. 49. 52.
 Chœnix mensura, VI. 57. VII. 187.
 Chœrææ, opp. Eubææ, ditionis Eretriensium, VI. 101.
 Chœreæ, Χοιρεῖται, i. e. *porcales*, tribus Sicyonia, V. 68.
 Chœrus, Micynthi pater, VII. 170.
 Chorasmi pop. III. 93. 117. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 66.
 Chori muliebres lascivi ap. Æginetas, V. 83. chori tragici Baccho adtributi a Clisthene Sicyonio, V. 67. chorus centum adolescentum ex Chio missus Delphos, ejusque triste fatum, VI. 27.
 Chromius Argivus, I. 82.
 Chytri, Χύτροι, aquæ calidæ in Thermopylis, VII. 176.
 Cici, II. 94.
 Cicones, gens Thraciæ, VII. 59. 108. 110.
 Cii sive Cei vid. Ceos.
 Cilices olim Hypachæi nominati, VII. 91. I. 28. 72. V. 49. 52. eorum armatura, VII. 91. tributum, III. 90. naves, vée Κιλίσσαι, VIII. 14.
 Cilicia, II. 17. montana, c. 34. IX. 107. Cilicia provincia equitatu custodita, III. 90. Ciliciæ et Armeniæ terminus Euphrates fl., V. 52.
 Cilix, Agenoris fil., a quo dicti Cilices, VII. 91.
 Cilla, Æolum civitas, I. 149.
 Cillycriti, Syracusanorum quondam servi, dominos ejiciunt, VII. 155.
 Cimmeria, regio Scythiæ, VI. 12.
 Cimmerii a Scythiis sedibus ejecti, IV. 1. 11. 12. expeditionem adv. Ioniam suscipiunt, I. 6. et Sardes capiunt, I. 15. deinde ab Alyatte ex Asia ejecti, I. 16.
 Cimmerius Bosporus, IV. 12. 28. 100. Cimmerium portorium, Προμήθεια Κιμμέρια, IV. 12. 45. Cimmerium Castellum, Κιμμέρια τείχεα, IV. 12.
 Cimon Miltiadis pater, VI. 34. 39. et Sestagoræ, VI. 38.
 Cimon ter Olympiæ victor, a Pisistrati filiis occisus, VI. 103.
 Ciron, Miltiadis filius, VII. 107. mulctam patri impositam exsolvit, vi. 136.
 Cineas Coniacus, rex Thessaliæ, V. 63.
 Cinnamomum quomodo colligatur in Arabia, III. 111.
 Cinyps fl., IV. 175. V. 42.
 Cinyps tellus Africæ fertilis, fluvio cognominis, IV. 198.
 Cion, Mysiæ urbs, V. 122.
 Cippus finium index, VII. 30.
 Circumcisio Ægyptiorum, II. 36. et aliorum quorundam populorum, II. 104.
 Cissii in exercitu Xerxis militantes, VII. 62. eorum dux et armatura, *ibid.* equitatus, VII. 86. tributum, III. 91.
 Cissii et Medi a Thermopylis propulsati, VII. 210.
 Cissia terra, v. 49. 52. VI. 119.
 Cissii portæ Babylonis, III. 155. 158.
 Cithæronis radices, IX. 19. 25. faucium exitus, IX. 39.
 Claves Cypri, Κληίδες τῆς Κύπρου, promontorium ita dictum, V. 108.
 Clazomenæ, Ionum civitas, I. 142. II. 178. invaditur ab Alyatte, qui cladem accipit, I. 16. capitur ab Artapherne et Otane, V. 123. Clazomeniorum thesaurus, I. 51.
 Cleades, Autodici fil., Plataeensis, inanes excitat Æginetarum tumulos ad Plataeas, IX. 85.
 Cleander vates, Phigalensis Arcas, VI. 83.
 Cleander, Hippocratis filius, VII. 155.
 Cleander, Pantaris f., Gelæ tyrannus, VII. 154.
 Cleobis et Bitonis historia et beatitudo, I. 31.
 Cleodæus, Hylli fil., VI. 52. VII. 204. VIII. 131.
 Cleombrotus et Leonidas gemini, V. 41. I. VIII. 71. Anaxandridæ filius, *ibid.* et IX. 10. pater Pausaniæ, VI. 81. Spartanorum dux in Isthmo, VIII. 71.
 Cleomenes, Anaxandridæ fil., ex uxore posteriore natus, mentis haud satis compos, patri succedit in regnum Spartanorum, quippe filius natu maximus, V. 41 seq. cf. c. 39. a Macandrio Sanio ipse auro corrumpi non potest, nec alios corrumpi sinit, III. 149. Alcæonidarum machinationibus a corrupta Pythia commotus (cf. c. 63.) Pisistratidas Athenis ejicit, V. 64 seq. et postea Clisthenem, Isagoræ favens, c. 70 seq. mox vero ipse Athenis excedere coactus, ex arce, ubi se Achæum esse pronuntiaverat, Pisistratidarum oracula Spartam defert, c. 72 seq. et 90. denuo expeditionem contra Athenas suscipiens, Eleusine cum collega Demarato discordat, c. 74—76. Aristagoram, ad bellum Persis inferendum sollicitantem, (cf. c. 37 seq.) monitus a filia Gorgo, Sparta excedere jubet, V. 49—51. adv. Æginetas, Medismi apud Lacedæmonios accusatos, ducens, per Demarati, absentem accusantis, artem Ægina decedere cogitur, VI. 48—51. Spartam reversus, cum Leotyche paciscens, ex oraculo corrupto Demarato regiam dignitatem abrogat, c. 65 seq. ex Ægina Medicarum partium patronos Atheniensibus in custodiam tradit, c. 73. Argivos magna clade adicit, sex millia eorum occidens (cf. VII. 148.), et Argi lucum incendit, c. 76—80. apud Ephoros corruptionis accusatus absolvitur, c. 82. at fraude, quam in Demaratum commiserat, detecta (cf. c. 66.) in Thessalia exulans, Arcades adv. Spartanos sollicitat, c. 74. inde Spartam revocatus, furiosus (cf. V. 42.) se ipse lacerat, c. 75. coll. V. 48. — Scythico more vinum bibere consuevit, V. 76.
 Cleonæ, opp. in Atho monte, VII. 22.
 Clinias, Alcidiadis fil., Atheniensium præstantissimus in classe contra Xerxem, VIII. 17.
 Clisthenes, Sicyonia tyrannus, VI. 126. ejus odium in Adra

- stum, V. 67. circa Clisthenem et filiam Agaristam ac procos acta, VI. 126. *seqq.*
 Clisthenes, Atheniensis, de Alcmaeonidarum familia, Clisthenis Sicyonii nepos, cum Isagora factionibus dissidens, e quatuor tribubus Ather. decem facit, V. 66. 69. *cf.* VI. 131. ab Isagora et Cleomene Athenis ejectus, V. 70 *seq.* mox vero revocatus, c. 73.
 Clypeos signis ornare primi Cares invenerunt, I. 171. *cf.* IX. 74. e clypeis vallum congerunt Persæ, IX. 61. 99 102.
 Clytiades, i. e. *ex* Clytii familia, fuit Tisamenus vates, IX. 33.
 Cnidus, civitas Doriensium, I. 144. II. 178.
 Cnidii, Lacedaemoniorum coloni, I. 174. eorum cum Tarentinis amicitia, III. 138. suam ditionem in ins. formam perfodiendo tentant redigere, I. 174. Harpago se dedunt, *ibid.* Cyrenæorum quosd. servant, IV. 164.
 Cnæthus, pater Nicodromi, VI. 88.
 Cobon, Aristophanti fil., VI. 66.
 Codrus, Atheniensium rex, V. 65. 76. Nelei pater, IX. 97.
 Codrus, Melanthi fil., a quo Caucones Pylîi oriundi, I. 147.
 Cœla, *Græce* κοῖλη, via sic nominata prope Athenas, VI. 103.
 Cœla (Κοῖλα i. e. *Cava*) Chii, VI. 26. Eubææ, VIII. 13.
 Cœnæ sumptuosissimæ a Xerxe Græcis civitatibus imperatæ, VII. 118 — 120. cœna splendidissima Pers., IX. 82. *cf.* I. 133. ubi mensa secunda maxime ab iis diligitur. Cœna luxuriosa Pers. legatorum ap. Amyntam Macedonem, V. 18 *seq.* cœna regia regis die natali quotannis parata ap. Persas, IX. 110. ad cœnam vocari a rege honorificum, I. 119. III. 42.
 Cœnrya, Thasiæ locus, prope quem metalla Phœnicia, VI. 47.
 Coes Mytilenæus, Erxandri fil., IV. 97. V. 11. Mytilenes tyrannidem a Dario accipit, V. 11. captus ab Iatragora, V. 37. a Mytilenæis lapidibus interficitur, V. 38.
 Coitus in templis ap. Babylonios, I. 190. apud ceteros homines exceptis Ægyptiis et Græcis, II. 64.
 Colæus, Samiæ navis gubernator, IV. 152.
 Colaxais, Targitai fil.; ab eo oriundi Scythæ, IV. 5 *seq.* triplex filii constituit regnum, c. 7.
 Colchis, I. 104. Colchi, IV. 37. 40. ab Ægyptiis oriundi, II. 104 *seq.* Persis dona ferunt, III. 97. eorum armatura et dux in Xerxis exercitu, VII. 79. Colchicum linum Sardonium dictum, II. 103.
 Colias, Κωλιάς, ora Atticæ, VIII. 96.
 Colonia soboles metropolis nominata, III. 19. conditores coloniarum patres, VII. 51. VIII. 22. coloniarum conditori mos est sacra facere, VI. 38. *cf.* I. 168. *vid. et* Heros. coloniarum deducendæ ritus, I. 146. coloniarum jura, III. 19. V. 83. VII. 51.
 Colophon, Ionum civitas, I. 142. capta a Gyge, I. 14. Colophonii soli ex Ionibus ab Apaturiis festis prohibiti, I. 147. Smyrnam occupant, I. 150. *cf.* c. 16.
 Colossæ, Κολοσσαί, opp. Phrygiæ, VII. 30.
 Colossi apud Ægyptios memorabiles pontificum, II. 143. lignei Mycerini regis, II. 130. permagni Apidis aulae suppositi, II. 153. in propylæis Minervæ templi in Sai urbe, II. 175. colossus septuaginta quinque pedum, et alii, II. 176. *cf.* II. 4 *et vid.* Statuæ.
 Columbæ Dodonæ nigrae, II. 55. columbas albas Persæ exturbant, I. 138.
 Columnæ albæ, Λευκαὶ Στήλαι, in Caria, V. 118.
 Columnæ Sesostris inscriptæ, II. 102. duæ columnæ, altera ex auro, altera ex smaragdo lapide noctu eximie splendens, II. 44. columnæ duæ a Dario in Bospori ora erectæ, IV. 87.
 Comam alunt Lacedaemonii, non ita Argivi, I. 82. pectunt illi vitæ discrimen adituri, VII. 208. 209. comam alunt et Babylonii, I. 95. Persæ, VI. 19. non Ægyptii, III. 12. miro modo gerunt comam Macæ, IV. 175. et Maxyes, IV. 191. et Arabes, III. 8.
 Combræa, urbs Crossææ regionis, III. 123.
 Commeatus idoneis locis a Xerxe, expeditionem in Græciam suscipiente, dispositi, VII. 25. *cf.* c. 50.
 Compatus, fl. Thraciæ, in Bistonidem lacum aquam infundit, VII. 109.
 Conchylia in montibus Ægypti, II. 12.
 Conclavia subterranea labyrinthi, II. 248. conclave subterraneum Nitocridis reginæ, III. 100. conclave subter terram in templo Jovis Babylonico, I. 183.
 Concubitus in propatulo, pecudum more apud populos Caucasum montem inhabitantes, I. 203. ap. Indos, III. 101. Promiscue cum mulieribus coeunt Massagetæ, I. 216. Agathyrsi, IV. 104. Nasamones, IV. 172. Gindanes, c. 176. et Ausenses, IV. 180. *cf.* Coitus.
 Condiendi mortuos triplex ratio apud Ægyptios, II. 86 -- 90. idem mos apud Æthiopes, III. 24. *vid.* Cadaver.
 Conineus, Κονινεός, fuit Thessaliæ rex Cineas, V. 63.
 Contadesus, fl. Thraciæ, IV. 90.
 Convitia irritant iram, VII. 160.
 Copais palus, ἡ Κοπαῖς λίμνη, in Bœotia, VIII. 135.
 Coreyra, ἡ Κέρκυρα, insula a Corinthiis condita, III. 49. Periandri imperio subjecta, III. 42. Corcyraei, οἱ Κερκυραῖοι, cum Corinthiis perpetuam discordiam foveant, III. 48 *seq.* Interficiunt Periandri filium, III. 53. in bello Xerxiano astute a neutra parte stant, VII. 168.
 Coressus in finibus Ephesiorum, V. 100.
 Corinthus, Κόρινθος, ἡ εὐδαίμων, III. 52. olim a Bacchiadis administrata, postea sub Cypselo tyranno et Periandro multis malis adflicta, V. 92. Corinthii minime contemnunt opifices, II. 167. eorum thesaurus in templo Delphico, I. 14. 50. 51. IV. 162. Corinthii coloniam in Corcyram deducunt; postea semper Corcyraei infensi, III. 49. *cf.* c. 53. inimicitias gerunt cum Samiis, III. 48 *seq.* Peloponnesios adv. Athenas proficiscentes deserunt, V. 75. et iterum prohibent, quo minus Athenæ sub tyrannidem redigantur, V. 92 *seq.* Atheniensibus in bello Ægine-tico naves commodant, dono dare lege prohibiti, VI. 89. in bello Medico quadringentos mittunt ad Thermopylas, VII. 202. in pugna ad Salaminem aufugisse perhibentur, VIII. 94. *cf.* c. 59. *et* 61. strenue pugnant ad Mycalea, IX. 102. Corinthiæ mulieres vestimentis a Periandro exutæ, V. 92. Corinthia vestis similima Doricæ, V. 87. Corinthus re navali insignis, VIII. 1. ὁ πρυμνός (de Acrocorintho), v. 92.
 Cornua pecoribus ubi mature aut aëro nascantur, IV. 29.
 Corobius, purpurarius Cretensis, Theræos in Plateam ins. ducit, ibique solus relictus, a Colæo Samio fame liberatur, IV. 151. *seq.*
 Corona oleagina, Olympiorum præmium, VIII. 26.
 Coronæi, Thebanorum vicini, V. 79.
 Corsica *vel* Cyrrus, I. 165. Corsicani in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
 Corycium antrum, τὸ Κωρύκιον ἄντρον, VIII. 36.
 Corydallus Anticyrensis, VII. 214.
 Corys, Arabiæ fl., III. 9.
 Cos, ἡ Κῶς, civitas Doriensium, I. 144. Coi, οἱ Κῶοι, libertatem nacti, VII. 164.
 Cotys, Asiæ pater, IV. 45.
 Cranaspes, Mitrobatis filius, una cum patre ab Oræte cæsus, III. 126.
 Cranai dicti Athenienses, VIII. 44.
 Cranium nullam suturam habens, IX. 83. craniis parentum

inauratis Issedones pro sacris vasis, IV. 26. et caesorum hostium cranis pro poculis Scythae utuntur, IV. 65.
Cranius *vid.* Diactorides.
Crastis, et Crastia Minerva, V. 45.
Crater aeneus, Creso missus, a Samiis raptus, describitur, I. 70. *cf.* III. 47. crateres duo, aureus et argenteus, qui opus Theodori Samii, a Creso Delphis dedicati, I. 51, crater in ostio Ponti, a Pausania dedicatus, IV. 81. crater aeneus in Junonis templo a Samiis dedicatus, IV. 152. crateres Lesbii, IV. 61. crateres a Gyge Delphos missi, I. 14.
Crathis, Κράθις, Aegarum fl. perennis, a quo et Italicus ille vocatus est, I. 145.
Cratinus, Anaxilai pater, VII. 165.
Cratinus, Aminoclis pater, VII. 190.
Cremni, Κρημνοί, emporium paludis Maotidis, IV. 20. 110.
Creston, Κρηστών urbs Thraciae, I. 57. Crestonica terra, ἡ Κρηστωνική, VII. 124. VIII. 117. ἡ Κρηστωναία, VII. 127. incolae Crestonaei, Κρηστωναῖοι, V. 3. 5. VII. 124. Crestoniatae, Κρηστωνῖται, I. 57.
Creta, olim a barbaris habitata, I. 173. ex ea Lycii oriundi, *ibid.* instituta Cretica, *ibid.* Cretenses, cur auxilium non tulerint Graecis contra Persam, VII. 169 — 171. *ubi nonnulla de eorum migratione et fortuna. De eorumdem navigatione*, IV. 151. Cretenses Spartani sunt legum auctores, I. 65. Cretae mala e bello Trojano, VII. 171.
Crex avis, II. 76.
Crinippus, Terilli pater, VII. 165.
Crisaeus campus, τὸ Κρισαῖον πεδῖον, VIII. 32.
Cristas galeis imponere primi ostenderunt Cares, I. 171.
Critalla, opp. Cappadociae, VII. 26.
Critobuli Cyrenensis filia, Amasis uxor, II. 181.
Critobulus Toroneus, VIII. 127.
Crius, Polycriti filius, Aegineta. VI. 50. circa eum et Cleomenem acta, *ibid.* Atheniensibus traditus in custodiam, VI. 73.
Crius Aegineta, Polycriti pater, VIII. 92.
Crobyzi Thraeces, Κροβύζαι οἱ Κροβύζιοι, IV. 49.
Crocodili descriptio, II. 68. 69. 70. crocodili sacri, II. 69. 148. eorum sepulcra, II. 148. crocodilos Indus quoque fl. alit, IV. 44. crocodili Africae terrestres bicubitales, IV. 192.
Crocodilorum urbs Aegypti, II. 148.
Croesus, ex Mermnadarum familia, I. 7. Alyattis fil. ex Carica uxore, Pantaleontem fratrem rebellantem interficit, I. 92. annos triginta quinque natus suscipit regnum Lydorum, et Ephesios invadit; deinde Iones et Aeoles in Asia subigit, I. 26. *cf.* c. 7. statim Iones insulanus adgressus, postea cum iis hospitium contrahit, c. 27. regnum Lydorum multis subactis populis auget, c. 28 *seq.* cum Aegyptiorum rege Amasi, et Babyloniorum Labyneto foedus init, I. 77. Miliadum, a Lampsacenis captum, liberat, IV. 37. ejus cum Solone colloquium, I. 30 — 33. somnium de filio, c. 34. Adrastum, caede a se expiatum, quum filium invitus occidisset, humaniter tractat, quamvis magno afflictus dolore, I. 35 — 45. Persarum crescentem timens potentiam, oracula varie consulit, I. 46 *seqq.* in consulendo Delphico oraculo ab Alcmaeone adjutus, hunc magno auri pondere donat, VI. 125. et multa magnifica donaria in Aeciam, et praecipue Delphos mittit, I. 50 *seqq.* *cf.* c. 92. V. 36. et VIII. 35. cum Lacedaemoniis, Graecorum potentissimis (*cf.* c. 53 et 56.) foedus init, I. 69 *seq.* Cappadociae bellum infert, Astyagem a Cyro regno exutum, ad finem suum ulcisci cupiens, I. 73 *seqq.* Haly fl. Thaletis opera trajecto, Syrios evertit, et cum Cyro ancipiti Marte pugnat, c. 75 *seq.* Sardes

redit, proximo vere bellum renovaturus, c. 77. in Sardiano campo a Cyro victus, c. 79 — 81. Sardibus expugnatis, vivus captus, rogo impositus ab Apolline invocato servatur, c. 84 — 87. Pythio mittit compedes, Gygis abavi crimen luens, I. 90 *seq.* *cf.* c. 13. a Cyro colitur, elique bonum dat consilium de Sardibus non diripiendis, I. 88 *seq.* et de rebellantium Lydorum vitae ratione permutanda, c. 155 *seq.* item in bello Massagetico de Araxe fl. trajiciendo, c. 207. a Cyro cum Cambyse fil. in Persiam remittitur, c. 208. in Aegyptum Cambysem sectatur, III. 14. eumque scite adulatur, III. 34. desipientem vero admonens, mortem aegre effugit, III. 36. Croesi filius, mutus, I. 34. 38. quando vocem ruperit, I. 85. Croesi tempora, I. 28, 45. 86. 92.
Croph, Κρόφι, Aegypti mons, II. 28.
Crossaea regio, VII. 123.
Croton, Κρότων, urbs, III. 137. Crotoniatae, Κροτωνῖται, genere Achaei, VIII. 47. eorum cum Sybaritis bellum, V. 44 *seq.* Crotoniatae medici dicti primi, secundi Cyrenaei, III. 131.
Cubitus sex constat palmis, II. 149. cubiti regii mensura, I. 178. cubitus Aegyptius Samio par, II. 168.
Culicum vis ingens apud Aegyptios palustres et contra eos ab Aegyptiis excogitata, II. 95.
Cuma, V. Cyma.
Cunctatio utilis, VII. 10. 60..
Cuniculi hostiles aere deprehensi, IV. 200.
Cupbagoras, Epizeli pater, VI. 117.
Curium, Κούριον, urbs Cyprj, V. 113. Curienses, οἱ Κουρίεες Argivorum coloni, V. 113.
Curus bellici, V. 113. curus sacer Jovis in Xerxis exercitu, VII. 40. 55. quomodo amissus, VIII. 115.
Cursores publici, ἡμεροδρόμοι, VI. 105.
Cute caesorum hostium capita nudant Scythae, IV. 64. cutem distinctam habent pulcrum, V. 6.
Cyaneas insulas, τὰς Κυανέας, olim errabundas Graeci perhibent, IV. 85.
Cyaxares, Phraortis filius, Deiocis nepos, Medorum rex, rem militarem melius ordinat; Scythas exules, primum benigne receptos, dein aspere tractat; per eosdem bello implicatur cum Alyatte, Lydiae rege, I. 73 *seq.* *cf.* c. 16. Ninum circumsidet, mox magno Scytharum agminae obruitur, I. 103 *seq.* Assyrios subigit; anni regni, c. 106.
Cybeles templum Sardibus concrematum, V. 102.
Cybernicus Lycius, VII. 98.
Cyclades insulae, οἱ Κυκλάδες νῆσοι, V. 40.
Cydippa, Anaxilai uxor, Terilli filia, VII. 165.
Cydonia, Κυδωνία, in Creta condita a Samiis, II. 44. 59.
Cydrara, opp. in Phrygiae finibus, VII. 30.
Cyllestes, panes Aegypti, II. 77.
Cylon Atheniensis, tyrannidis affectatae compertus, V. 71.
Cyma, civitas Aelidae, ἡ Κύμη τῆς Αἰολίδος, I. 149. 157. V. 123. VII. 194. vocata et Phriconia, 149. a Persis capta, V. 123. Cymae hyemat classis Xerx., VIII. 130. Cymaei, οἱ Κυμαῖοι, oraculum consulunt de reddendo Pactya, I. 157 *seqq.* Pactyam in Chium deportant, I. 165. tyrannum virum dimittunt, V. 38.
Cymaeus Aristagoras, IV. 138.
Cynegirus, Euphorionis fil.; ei navem adversariam prehensanti manus securi abscinditur, VI. 114.
Cyneas, Philagri pater, VI. 101.
Cynetes, οἱ Κύνηται, postremi Europae habitatores ad occidentem, IV. 49. Cynesii *idem* vocantur, II.
Cyniscus appellatur a nonnullis Zeuxidamus, VI. 71.
Cyno, sive Spaco, Mitradatae, bubulci Astyagis, uxor, L.

110. Cyrum in montibus exponendum servat et nutrit, I. 112 *seq.* Cyno, semper in ore Cyri, I. 122.
- Cynocephali, οἱ κυνοκέφαλοι, pop. in Africa, IV. 191.
- Cynosarges; ἐν Κυνοσάργει Herculis templum, V. 63. VI. 116.
- Cynosura, ins. haud longe a Salamine, VIII. 76 *seq.*
- Cynurii nonnullis videntur lones esse in Dores mutati, VIII. 73.
- Cypria carmina Homeri non sunt, II. 118.
- Cyprus primum ab Amasi capta, II. 182. Persis tributaria, III. 91. Cypriorum virgines prostituuntur in templo, I. 199. Cyprii se dedunt Cambysi, III. 19. eorum bella et defectiones a Persis, V. 104 *seqq.* in servitutem redacti, V. 116. eorum armatura, VII. 90. eorum variae gentes unde sint, *ibid.*
- Cypri claves, Κληῖδες τῆς Κύπρου, promontorium, V. 108.
- Cypselus, Eetionis fil., I. 14. V. 92. a quo Cypselidae oriundi, VI. 128. Periandri pater, I. 20. Corinthiorum tyrannus, quomodo eos tractarit, V. 92.
- Cypselus, Miltiadis pater, VI. 35.
- Cyraunis, Κύραυνες, ins. Libyæ; lacus in ea auri ramenta profert, IV. 195.
- Cyrene, ἡ Κυρήνη, ἡ τῶν Κυρηναίων πόλις, circumflua, IV. 164. Cyrenen, quam non diriperant, quum esset occasio, frustra adoriuntur postea Persæ, IV. 203. Cyrenaica regio, ἡ Κυρηναϊκή χώρα, triplex messis tempus in se continet, IV. 196.
- Cyrenæi, οἱ Κυρηναῖοι: eorum reges et historia, IV. 154 *seqq.* agro Libyæ exuunt, et Ægyptios magna adficiunt clade, IV. 150. *cf.* III. 161. postea cladem ab Afris accipiunt, IV. 160. oraculum consulunt de rebus suis administrandis, IV. 161. Cambysi se dedunt, III. 13. eorum amicitia cum Samiis, IV. 152. Cyrenæi medici, secundi sunt: ut Crotoniatae, primi, III. 131. Cyrenæorum narratio de Nili fontibus, II. 32. Cyrenææ femina bovem superstitione observant, IV. 186.
- Cyrenus insula, i. e. Corsica, ἡ Κύρνος, in qua Alalia civitas a Phocænsibus condita, i. 165 *seqq.* incolæ Cynii vel Corsicani, οἱ Κύρνιοι, in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Cyrnus, Carystiae opp., Κύρνος τῆς Καρυστής, IX. 105.
- Cyrnus heros, I. 167.
- Cyrus, pater Cambysis, Cyri patris, i. 111.
- Cyrus Persa, I. 120. v. 11. ejus parentes, avus *etc.* I. 75. 91. 107. 108. simulacrorum osor, I. 111. mulus oraculo (I. 55.) dictus, quia Semimedes et Semipersa, I. 91. Harpago traditur interimendus, et miro modo servatur, I. 109 *seqq.* educatur ab uxore bubulci, I. 113, cur a cane educatus dicatur, I. 122. regia indoles quomodo enituerit in puero, I. 114. a materno avo Astyage agnitus, I. 116. mittitur ad veros suos parentes, I. 122. ad ultionem de Astyage capiendam ab Harpago excitatus, I. 123. 124. callido invento Persas ad defectionem a Medis impellit, I. 125 *seqq.* Astyagen regno exiit, I. 46. 127—129. eumque bello victum captumque tenet, I. 73. at nullo afficit malo, I. 130. subacta superiore Asia, I. 130, cum Croeso (*cf.* I. 46.) Cappadociam invadente, I. 73 *seqq.* proelio contendit æquo Marte, I. 75 *seqq.* Sardes obsidet, I. 79—81. et expugnat, I. 84. Croesumque vivum capit, I. 83. 85. et e rogo mirifice servatum maxime colit, I. 88 *seq.* ejusque consiliis utitur, I. 89 *seq.* 155 *seq.* 207. Ionibus fabulam narrat, I. 141. Lacedæmoniis, ne Ioniam lædat, vetantibus contentum respondet, I. 153. Babylonis, Bactris, Sacis atque Ægyptiis bellum inferre cogitat, I. 153 de Lydis rebellantibus gravem profert sententiam, I. 155. Smerli mago aures amputat, III. 69. adv. Labynetum, Ba-
- byloniæ regem, profectus, I. 188. Babyloniam expugnat, I. 190, 191. adv. Massagetas expeditionem parat, I. 201. *coll.* 204. Araxe trajecto, I. 207, post prælium acerrimum a Tomyri regina victus occisusque, I. 214. Cyri iudicium de fertiliori terra Persis assignanda, IX. 122. Cyrus a suis pater nominatus, III. 89. laudatur, III. 160. *coll.* c. 34. ipse divina se credit sorte natum, I. 126. 204.
- Cythera, ins. Argivorum ditionis, I. 82. templum habet Veneris Cælestis ex Ascalone, I. 105. eam utilius Lacedæmoniis obrui quam extare, VII. 235.
- Cythus insula, VII. 90. VIII. 67. Cythnii in classe Græc. ad Salaminem, VIII. 46.
- Cytissorus, Plurixogenitus, VII. 197. ejus posterorum calamitas, *ibid.*
- Cyzicus, urbs Propontidis, IV. 14. 76. V. 33. Cyziceni, οἱ Κυζικηνοί, Cebari Persæ se dedunt; eorum festum in honorem matris deorum, IV. 76.

D.

- Dadiceæ pop., III. 91. eorum in Xerxis exercitu dux et armatura, VII. 66.
- Dædalum vestigat Minos, VII. 170.
- Dai nomades, Persarum genus, I. 225.
- Damasithymus, Candaulis fil., dux in classe Xerxis, VII. 98. Calydensium rex demersus ab Artemisia, III. 87.
- Damasus Sirites, Amyridis fil., VI. 127.
- Damiæ et Auxisiæ simulacra, V. 82. 83.
- Danae, Acrisii filia, Persæ mater, I. 91. VI. 53. VII. 60. 150.
- Danaus et Lynceus, Chemmitæ, II. 91.
- Danaus, Archandri socer, II. 98.
- Danai filiae Thesmophoria ex Ægypto adferunt, II. 71. templum Minervæ, quod Lindi est, exstruxerunt, II. 182.
- Danai et Xuthi in Peloponnesum adventus, vii. 94.
- Daphnæ Pelusiæ, Δαφνὰι αὐτὰ ἐν Ἠλυουσίαι, in Ægypto, II. 30. 107.
- Daphnis Abydenus, VI. 138.
- Dardanus urbs, V. 117. contermina Abydo, VII. 43.
- Dardani, I. 189.
- Daritæ, pop. Asiaticus, III. 92.
- Darius, ex Achæmenidarum familia, Hystaspis fil., Persidis præfecti, I. 209 *seq.* III. 70. VII. 11. ubi ejus stemma. — Darius *idem sonat quod ἐπιείκης*, i. e. coercitor, VI. 98. Cambysis quondam satellites in Ægypto, III. 39. hoc mortuo, ex Perside veniens cum sex nobilibus Persis adv. Magum conjurat, III. 70 *seqq.* eoque interfecto pro monarchia constituenda sententiam fert, III. 82. per equi hinnitum rex designatus Persarum, III. 84—87. universum imperium, in viginti satrapias distribuit, et tributa ordinat, III. 88—96. *cf.* c. 117. reditus ejus et auri thesaurus, III. 95 *seq.* ex auro purissimo monetam procudit, IV. 166. Persæ eum χάρηλον, i. e. *institutorem*, nominant, III. 89. Orætem, Sardibus præfectum, (*cf.* III. 120 *seq.*) rebellantem necandum curat, III. 126—128. Sylosontem, Polycratis fratrem, per Otanem in Sami imperium restituit, III. 139—141. *coll.* c. 144 *seqq.* fossam ex Nilo in Arabicum sinum ducit, IV. 39. *cf.* II. 158. ante Vulcani templum Memphi statnam sibi poni frustra jubet, II. 110. adv. Babylonios rebellantes ducit, Babylonem diu obsessam tandem ἑ. Τόπυρι dolum capit, et muros portasque diruit, III. 150—151. ibi pecuniarum spe frustratus, sepulcro Nitocridis aperto, I. 187, aureæ Jovis Beli statuæ insidiatur, I. 183. magna Asiæ parte per Scylacem detecta, Indos subigit, IV. 44. nec tamen omnes, III. 101. luxato pede a Democede sanatus, III. 129. hunc cum quindecim nobilibus Persis ad Græciæ oras

speculandas mittit, III. 135 *seqq.* coll. c. 133. expeditionem in Scythas suscipit, IV. 1. 83 *seq.* tempus expeditionis, IV. 7. Bosphorum ponte jungit per Mandrocleum Samium, c. 85—87. Istrum transgressus, Ionibus pontem custodiendum relinquit, c. 97 *seq.* per miras Scytharum ambages frustratus, vel praelium vel dedicationem poscit ab Idanthyrso rege, qui ingenue respondet, c. 120—127. deinde noctu abit ad Istrum, c. 134 *seq.*, et trajecto fluvio, Megabazum in Thracia relinquens, in Asiam redit, IV. 140—144. castella apud Scythas exstruit, IV. 124. Pæones per Megabazum subigit et in Asiam abducit, V. 12 *seq.* bene de se meritis remuneratur et maxime colit, III. 140. 160. IV. 143. V. 11. coll. VI. 30. VII. 194. Sardibus incensis, V. 101. Atheniensibus iratus, Histiaem ad Iones recuperandos dimittit, V. 105 *seqq.* causa expeditionis a Dario in Græciam susceptæ, V. 97. a Macedonibus poscit terram et aquam, V. 17. et a Græcis, VI. 48. qui legatos in barathrum et puteum præcipitant, VII. 133. Athenas et Eretriam Mardonium mittit, VI. 43. et postea Datin et Artaphernem, VI. 94. qui pugna Marathonica victi, VI. 111 *seq.* coll. VII. 10, in Asiam revertuntur, VI. 118. iratior Atheniensibus, VII. 1, novam adversus Græciam et rebellantes Ægyptios expeditionem parat, et Xerxem fil. successorem regni nominat, VII. 1—3. at mox diem, supremum obit, c. 4. statua ejus equestris, III. 88. Darius e Gobryæ filia ante regnum tres genuerat filios, quorum natu maximus Artabazanes solus memoratur, VII. 2. *Rex declaratus Cyri filias, Atossam et Arystonem, ejusdemque neptin Parmyn, et Otanis fil. Phædimam in matrimonium ducit*, III. 88. *ex Atossa ei quatuor filii nati: Xerxes, VII. 2. Hystaspes, vii. 64. Achæmenes III. 12. VII. 97. et Masistes, VII. 82. ex Artystone, quam præcipue diligebat, Arsames, VII. 69. et Gobryas, c. 72. ex Parmye Ariomardus, VII. 78. deinde ex Phrætaguna, Artanis fratris filia, suscipit Abrocomen et Hyperantheu, VII. 224. memoratur etiam fil. Darit Ariabignes, matre non nominata, VII. 97. VIII. 89.*
Darius II, Xerxis fil., Artayntam uxorem ducit, IX. 108.
Dascyleum, Δασκυλεύς, urbs Bithyniæ, III. 120. 126. VI. 33.
Dascylus, Gygis pater, I. 8.
Datis Medus, contra Athenas missus a Dario, VI. 94. revocat Delios metu fugientes, VI. 97. Marathonica pugna victus in Asiam profectus, VI. 118, visionem in somnis videt, *ibid.* ejus filii, VII. 88.
Datum, opp. Edonorum, IX. 75.
Dauliorum oppidum incensum, VIII. 35.
Daurises, Darii gener, V. 116. adv. Cariam tendit, ibique interfectus, v. 121.
Dea mater, Ceres, VIII. 66.
Decelea, Atticæ pagus, IX. 15. 73. incolis Decelensibus, τοῖς Δακελῶσι, ob Tyndaridis olim præstitam operam honore tributus a Lacedæmoniis, IX. 73.
Decelus, Atheniensis, Deceleæ conditor, IX. 73.
Decima redemptionis captivorum consecrata, V. 77. decima pecuniarum ex præda diis dedicata, IX. 81. VII. 132.
Defectio solis. *Vid.* Eclipsis.
Deioces, Phraortis fil., I. 16. 73. 96. vir sapiens et juris dicendi peritus. I 96. calido usus consilio, rex Medorum declaratus, Ecbatana condit, I. 96—98. in exercenda justitia severus, res imperii ordinat, I. 99 *seq.* ejus mors et anni regni, I. 102.
Deiphonius, Euenii fil., Apolloniata, IX. 92.
Deliberatio Persarum de rebus maxime seriis inter pecula, I. 133.

Delii de Hyperboreis maxime fabulantur, IV. 33. fugient ex insula a Persis revocati, VI. 97.
Delium, Thebanorum opp. VI. 118.
Delphi, οἱ Δελφοί, I. 51. eorum urbs Pytho, Πυθώ, I. 54. ad eos missa donaria a Gyge, I. 14. a Cræso. 50—52. 92. apud Delphos primus quis munera posuerit, 14. Cræso Lydisque perpetuum civitatis jus Delphenses deferunt, I. 54. oraculum pro se et Græcia consulunt, VII. 178. exercitum formidantes Xerxis, urbem deserunt, VIII. 36. barbaros a deo suo male adfectos cadunt, c. 37 *seq.* Delphicum oraculum, I. 46. verax repertum a Cræso, I. 46. *etc. vid.* Oraculum. Delphicum templum sponte conflagravit, I. 50. II. 180. aliud Amphictyones ædificandum elocant, II. 180. et Alcæonidæ conducunt, v. 62.
Delta Ægyptiorum, M. 13. 15 *seqq.* 179. solum Delta Ægyptum esse aiunt Iones; non recte, II. 15.
Delubrum Latonæ ex uno lapide confectum in Buto oppido, II. 155. aliud tale delubrum describitur, II. 175. delubrum Jovis sub fago conditum Dodonæ, II. 56. Protei regis Ægyptiorum Memphis, II. 112. Phylaci et Autonoi apud Delphos, VIII. 39. *vid.* Templum.
Delus ins., IV. 33—35. (ibi orbiculatus lacus, II. 170.) expiata a Pisistrato, I. 64. tremuit, antea inconcussa, VI. 98. Græcis aliquando navigandi terminus, VIII. 132. Deli diu sedebant Græci in bello Persico, IX. 90. *cf.* VIII. 133.
Demaratus, Aristonis fil., rex Spartæ, ex matre natus, quæ ex fœdissima olim puella formosissima evaserat, VI. 61 *seq.* a patre primo spurcius judicatus, mox vero agnitus, ob populi vota Δημάργος nomen accipit, c. 63. *cf.* c. 65. Olympica victoria inter Spartanos clarus, VI. 70. Cleomenem, nulla discordia antea alienatus, in expeditione contra Athenas deserit, V. 75. eumque in Ægina absentem calumniatur, Æginetis quidem non favens, VI. 50 *seq.* *cf.* c. 61 et 64. per Cleomenis machinationes a Leotyclide, non esse fil. Aristonis jurante, regia exutus dignitate, c. 65 *seq.* et probro adfectus, matrem testatur, ut quo patre laus sit dicat, c. 67—69. ad Darium fugit, c. 70. Xerxi de successionem regni consilium dat, VII. 3. de Persarum expeditione in Græciam Lacedæmonios miro modo certiores facit, VII. 239. Xerxi laudat Græcorum disciplinam, et præcipue Spartanorum, VII. 101—104. deserit cum rege de Spartanis ad Thermop. comam pectentibus, c. 209. Xerxi consilium dat de Cythera ins. occupanda; hospes ab illo magnopere cultus, c. 234—237.
Demarmenus, pater Prinetae, V. 41, et Chilonis, VI. 65.
Democedes, Calliphontis fil., Crotoniata, medicus, primarios superat medicos, III. 131. publice a Polycrate conductus, *ibid.* in servitutem Oroetæ venit, c. 125. postea Susa abductus, Darium sanat, et magno honore addicitur c. 129 *seq.* 132. Atossa regina persanata, Dario veniam dante revisendi patriam, fidem fallit, c. 133—137.
Democratiam laudat Otanes, III. 80. *cf.* VI. 43. improban Megabyzus et Darius, III. 81. 82. eam constituit in Ionia Mardonius, VI. 43.
Democritus, vir illustris, et Naxiorum trierarcha, VIII. 46.
Demonax, a Mantineis missus, Cyrenæorum res ordinat, IV. 161.
Demonous, Paphius, Penthylis pater, VII. 195.
Demophilus, Diadromæ fil., Thespiensium dux ad Thermopylas, VII. 222.
Dens Hippie tussi excussus evanescit: et quid hac re portentum, VI. 107. dentes in maxilla concreti, 83. *δοντες* elephantorum, III. 97.
Depositum omnino reddendum, VI. 86.
Dersæi, Thraciæ pop., VII. 110.

- Derusiani, Persarum genus, I. 125.
 Deserta Indiae (Cobi), III. 98. Scythiae IV. 22. Libyae, IV, 181.
 Detractio res deterr., VII. 10. §. 7.
 Deucalion rex, I. 56.
 Deus, θεός, a Pelasgis nominatus a κόσμος θεῖναι τὰ πάντα πράγματα, II. 52. dei providentia vere sapiens, III. 108. in humanis quoque rebus regundis, VIII. 13. scordibus infestior, VIII. 60. quae fieri vult, nemo avertere potest, IX. 16. at sortem fato destinatam effugere etiam deus non potest, I. 91. eminentia amat truncare, VII. VII. 10. §. 5. magna mala civitati aut populo imminetia ante significare solet, VI. 27 cf. VII. 57. tentare deum atque rem ipsam peragere, perinde est, VI. 86. §. 3. cf. I. 159. deus nemo latet in sceleribus, VIII. 106. τὸ θεὸν φθονερόν, III. 40 καὶ ταρχαῖδες, I. 32. νέμεις ἐκ θεοῦ, I. 34. cf. II. 169. IV. 205. VIII. 106. δ θεὸς φθονήσας VII. 10. cf. VIII. 109. δ θεὸς φθονερός, VII. 46. deorum ira in nepotes extenditur, VI. 137. invidiam excitant vindictae nimis atroces, IV. ult. cf. VIII. 106. de deo impia cogitatio Apriae, II. 169. deorum omnia fere nomina ex Aegypto Pelasgis adlata, II. 50. 52. et duodecim deorum cognomina, II. 4. 43. quibus sacra faciunt Athenienses, VI. 108. eorum ara Athenis, II. 7. deorum generatio ab Homero et Hesiodo Graecis condita, II. 53. deus, cui nomen edere nefas, cf. II. 170, ab Aegyptiis plangitur, II. 132. deus Getarum, Zalmoxis vel Gebeleizis nominatus, IV. 94. dii Persarum, I. 131. Arabum, III. 8. Libyum, IV. 188. Scytharum, V. 7. Thracum, V. 7. Χθόνιοι, VI. 133. per deos regios jurare apud Persas, III. 65. V. 106. per deos Graeciae praesides, V. 92. cf. VI. 68. et XI. 90. per regios Lares ap. Scythas, IV. 68. Dii regnarunt in Aegypto, II. 144. deos externos hastis expellunt Caunii, I. 172.
 Diactoridas, pater Eurydames, uxoris Leotychidis, VI. 71.
 Diactoridas, Cranonius, uuus et proci Agaristae, VI. 127.
 Diadromes, Thespiensis Demophili pater, VII. 222.
 Diana, Osiris s. Dionysii filia, II. 156. eam Cereris filiam unde fecerit Aeschylus, ib. Bubastis ab Aegyptiis dicta, ibid. et 137. Dianae templum Sami, III. 48. in Artemisio litore, VII. 176. Bulo, II. 155. templum maxime memorabile in Bubasti urbe, II. 137 seq. oraculum, II. 83. festum Bubasti celebratum, II. 59 seq. apud Brauronem, VI. 138. Sami institutum, III. 48. Dianae Orthosiae ara, IV. 87. Dianae reginae festum celebrant Thraciae mulieres et Paonicae, IV. 33. Dianae urbem suam dedicant Ephesi, I. 26. Diana Aegyptiorum, II. 59. Thracum, V. 7. χνυράδος, VIII. 77.
 Dicaea, urbs Thraciae ad Bistonidem lacum, VII. 109.
 Dicaeus, Theocydis fil., Atheniensis exul, apud Medos illustis, quaedam sibi visa portenta narrat, Demaratum testem citans, VIII. 65.
 Dictynnae templum Cydoniae a Samiis structum, III. 59.
 Dictys, animal, IV. 192.
 Didymis oraculum a Persis spoliatum, VI. 19. vid. Branchidae.
 Dieneas Spartanum virtus ad Thermopylas et ejus dictum, VII. 226.
 Dies repente nox factus, I. 47. 103. VII. 37. certo die non egrediuntur Lacedaemonii ab bellum, VI. 106. diei natalis observatio apud Aegyptios, II. 42. apud Persas, I. 133. a rege splendida caena colitur, IX. 110. diei duodecim partes vel horae a Babylonis inventae, II. 109. cf. VIII. 9. 14. dies varii in vita humana, I. 32. iter diurnum, IV. 101. V. 53. II. 9. navigio confectum, IV. 86. dies trecenti sexaginta annum conficiunt, I. 23. II. 4. III. 90. apud Aegyptios vero trecenti sexaginta quinque, II. 4.
 Dinomene mater, I. 80.
 Dinomenes, Gelonis pater, VII. 145.
 Diomedes ἀπὸρτρία citatur ex Iliade, II. 116.
 Dionysius Phocaeensis, classis Ionum dux, ejusque ad Iones oratio de classiariorum exercitatione, VI. 11 seq. post cladem Ionum Siciliam petit et piraticam exercet, VI. 17.
 Dionysophanes Ephesius, IX. 84.
 Dionysus Bacchicus, IV. 79. Vid. Bacchus.
 Dioscuri, vi. 127. eorum nomen Aegyptiis ignotum, II, 43. 50.
 Dipaenses, IX. 35.
 Dipodes mures, IV, 192.
 Dirae in capita victimarum apud Aegyptios, II. 39. Cambyssis, III. 65 cf. c. 75. Phocaeensium, I. 165.
 Dithyrambus, Harmatidae fil., VII. 227.
 Dithyramborum auctor, Arion Methymnaeus, I. 23.
 Divinatio Aegyptiorum, II. 83. Nasamonum, IV. 172. Scytharum, IV. 67. divinam rem curare, maximi faciebant Lacedaemonii, V. 63. cf. VII. 206. IX. 7.
 Divinitatis solers prudentia erga homines, III. 108. cf. VIII. 13.
 Dium, Δίον, urbs in monte Atho, VII. 22.
 Doberes, pop. Paoniae, V. 16. VII. 163.
 Dodona, II. 52. 57. Dodonaeum oraculum, I. 46. II. 52. 55. ix. 93. Dodonaeorum prophetissae, II. 55. Dodonaeae columbae, ibid. et c. 57.
 Dolia argentea Delphos a Croeso missa, I. 51. dolia figina in aridum Syriae tractum deportata, III. 6.
 Dolonci Thraeces, Δόλογχοι, ab Absinthii bello vexati, oraculum consulunt, VI. 34. Miltiadem regem creant, VI. 35 seq.
 Dolopes Medo terram et aquam dant, VII. 132. in Xerxis exercitu, c. 185.
 Domus subterranea Aethiopum, III. 97. lignae Geloni, Budinorum opp., IV. 108. Sardibus ex arundine constructae V. 101. portatiles ex caulibus compactae apud Libyes Nomades, IV. 190. ex salis grumis exstructae, IV. 185. domos non possident Indi nonnulli, III. 100. cf. Aedes.
 Domestica mala Psammenii majora quam ut ea deflere possit, II. 14.
 Dona ad Aethiopes explorandi gratia missa, III. 20 seqq. dona Graecorum Aegyptum incolentium ad templum Delph. instaurandum, II. 180. dona Democedi medico ab rege et uxoris data, II. 130. dona ei, qui primus muros Sardiniae ascenderit, pollicetur Cyrus, I. 84. donum Persicum est exercitus, IX. 109. dona muliebria, IX. 162.
 Donaria Delphos missa a Gyge, I. 14. ab Alyatte, I. 25. a Croeso, I. 51 seq. 92. a Rhodopi meretrice, II. 135. Donarium Midiae Delphos missum, regia sella, I. 14. Lacedaemoniorum, I. 51. Donarium Arionis apud Tænarum, I. 25. Donaria diversis in templis a Croeso consecrata, I. 92. ad Graecorum templa ab Amaside missa, II. 182. cf. c. 180. Donaria Pheronis, II. 111. Donaria diis missa a Graecis ex praedis Persicis exenta, IX. 81. Donaria in templo Delphico cognovit Xerxes, VIII. 35.
 Doriae multas et insignes civitates habent in Peloponneso, VIII. 73. migrationes varias suscipiunt, I. 56. cf. VIII. 31. eorum duces origine Aegyptii, VI. 53. Dorienenses et Iones gentem Caricam ex insulis ejiciunt, I. 171. quatuor suscipiunt expeditiones in Atticam, V. 65. cf. c. 62 seqq. prima expeditio, quam Lacedaemonii Dorienses in Asiam suscipiunt, III. 56. Doriae in Asia habitantes a Croeso subacti, I. 6. 28. Pentapoli incolentes nuncios Sardes mittunt ad Cyrum, I. 141. 144. eorum sacra communia, I. 144. in classe Xerxis militant, VII. 93. Dorienses Epidaurii, I. 146.
 Dorica gens, Δωριεὶν ἔθνος, VIII. 43. Hellenica stirps, unde

cognominata, I. 56. post varias migrationes, ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, *ibid.* et VIII. 31.

Doricæ tribus Sicyoniorum mutatae, V. 68. Doricum vestimentum, V. 87.

Dorieus, Anaxandridæ fil. ex prima uxore, V. 41. inter æquales excellit, V. 42. nolens sibi a fratre imperari, in Cinyrem Africæ coloniam ducit, *ibid.* in Sicilia cum Crotoniatis Sybarin capit, V. 43 *seqq.* ibique in expeditione occubuit, V. 45 *seq.* VII. 158. 205. ejus filius Euryanactes, Pausaniæ collega, IX. 10.

Doris, ἡ Δωρίς, olim Dryopis nominata, a Persis non vastata Thessalorum consilio, VIII. 31.

Doriscus, V. 98. VII. 25. Thraciæ litus et campus ingens, et castellum Darii, VII. 59. 105 *seq.*

Dorus, Hellenis fil., I. 56.

Doryssus, Leobotæ fil., VII. 204.

Dotus, Persa, Megastri filius, Paphlagonum et Matienorum dux, VII. 72.

Drama Phrynichi, Μελῆτρος Δωρεος, VI. 21.

Dromos Achillens, IV. 55.

Dropici, Persarum gens, I. 125.

Drymus, opp. Phocidis, VIII. 33.

Dryopis regio, Δρυονικῆ, I. 56. postea Doris nominata, VIII. 31. Dryopes pop. in Asia, I. 146. Dryopum civitates in Peloponneso, VIII. 73.

Dyma, opp. Achæorum, I. 145.

Dymanatæ, tribus Sicyonia, V. 68.

Dyras, fl. Trachiniæ, VII. 198.

Dysorum, mons prope quem argenti metalla, V. 17.

Dysenteria in Xerxis exercitu, VIII. 115.

E.

Ebenum et ebur fert Æthiopia, III. 114. *cf.* c. 97.

Ecbatana, *vid.* Agbatana.

Echecrates, Eteionis pater, V. 92.

Echedorus, Ἐχέδωρος, fl. e Crestionæis fluens, exercitum Xerxis aqua destituit, VII. 124. 127.

Echemus, Aeropi fil., Hyllum in monomachia interfecit, IX. 26.

Echestratus, Agis fil., VII. 204.

Echinades, insulæ adversus Acheloi fl. ostia, II. 10.

Echidnæ in Arabia frequentes, III. 108. Echidna semivirginea ex Hercule tres concipit filios in Scythia, IV. 9.

Eclines, murium genus sic dictum in Libya, IV. 192.

Eclipsis solis a Thalete prædicta, I. 74. alia, Xerxe Sardiibus proficiscente, VII. 37. alia, quo tempore Lacedæmonii Isthmum muniebant, IX. 10.

Edoni, οἱ Ἑδωνοί, pop. Thracicus, VII. 110. 114. eorum opp. Myrcinus ad Strymonem fl. a Dario Histiaeo dono datum, V. 11. 23. 124. Edoni cum Atheniensibus ad Datum opp. pro auri metallis pugnant, IX. 75.

Educaus, liberorum apud Persas, I. 136.

Eteion, Echecratis fil., ejusque genus, X. 92. ei datum oraculum, *ibid.*

Egestani, Ἐγισταί, in Sicilia, Carthaginiensium socii, V. 46.

Eion, urbs super Strymonem fl., VII. 25. 113. VIII. 118.

Elæus, Ἐλαῖος, Chersonesi Thraciæ opp., VI. 140. VII. 22. 33. IX. 116. Eleuntii Xanthippum rogant, ut Protesilaum ulciscatur, IX. 120. *cf.* VII. 22.

Elatea, Ἐλάτεια, urbs Phocidis, VIII. 33.

Elbo, Ἐλβή, ins. in Ægypto, II. 140.

Electrum ab Eridano fluvio Græcis adfertur, III. 115.

Eleonius, civis Antichares, consilium dat Dorico, V. 43.

Elephantes in Africa, IV. 191.

Elephantine, urbs et insula Ægypti, II 9. 17. 28 *seqq.* 69. 175. III. 19. 20.

Eleusis, Atticæ opp., VIII. 65. ibi lucus deabus sacer, VI. 75. ad Eleusinem Atheniensium prælium, I. 130. Eleusinem Cleomenes cum Peloponnesiis invadit, V. 74 — 76. Eleusine sepulti Argivi, IX. 27. Eleusiniæ Cereris templum, IX. 57. 101. Eleusinia sacra Cereri Matri et Proserpinæ celebrata, VIII. 65.

Elis, Ætolorum civitas, VIII. 73.

Elei Minyarum oppida evertunt, IV. 148. post prælium ad Plateas suos duces in exilium mittunt, IX. 77. æquissime a se Olympiæ certamina administrari jactant, II. 160. quod tamen arguunt Ægyptii, *ibid.* Eleorum agonothe'ta, VI. 127. — Eleus fuit Onomastus, Agæi fil., unus e prociis Agaristæ, VI. 157. Eleus vates, qui Polycratem secutus inter Oroetæ mancipia latebat, III. 132. Eleus quoque fuit Tisamenus, vates Spartanorum, IX. 33, et Hegesistratus, c. 37. in Eleo agro cur muli non nascentur, IV. 30.

Ellopius ager, ἡ Ἐλλοπία, VIII. 23.

Elorus, fl. Siciliæ, VII. 154.

Enages, piacularæ, I. 61. V. 70. 71.

Enarees Scythæ, I. 105. divinandi artem a Venere habent, IV. 67.

Encheleæ, pop. Illyricus, V. 61. IX. 43.

Eneti, οἱ Ἐνετοί, vel Veneti, Illyricus pop., ad Adriam habitant, V. 9. puellas in matrimonium vendunt, I. 196.

Enipeus, fl. Thessaliæ, VII. 129.

Enneacrunos, fons ad Athenas, VI. 137.

Enneadi, Ἐννέαὶ Ὀδοί, Novemviæ, loci nomen, VII. 114.

Eordi pop., VII. 185.

Epaphus a Græcis vocatur Apis Ægyptiorum, II. 153.

III. 27. 28.

Epaphi boves mares, II. 38.

Ephesus, civitas Ionum, I. 142. II. 10 et 158. ex Epheso ad Sardes iter, V. 54. Ephesium templum, II. 148. Ephesii obæssi a Cræso urbem suam donant Dianæ, I. 26. soli ex Ionibus ab Apaturis festis arcentur, I. 147.

Ephialtes, Eurydemi filius, Thermopylarum proditor, VII. 213 *seqq.* ejus fuga et interitus, VII. 213.

Ephori Spartæ a Lycurgo instituti, I. 63. a Cleomene moniti Mæandrium Samium Sparta exire jubent, III. 148. Anaxandridem regem monent, ne Eurysthenis genus intereat, V. 39 *seq.* ephori, qui cum Aristone in consensu sedebant, testes advocati a Leotychide, VI. 63. 65. ap. ephoros Cleomenes rex accusatur, VI. 82. ephori noctu Pausaniam cum exercitu Sparta emittunt, IX. 9 *seq.* ephori in castris, IX. 76.

Epicydes, Glauci pater, VI. 86.

Epidanus, Achaïæ fl., VII. 196. *cf.* c. 129.

Epidaurus, expugnata a Periandro, III. 52. *coll.* c. 50.

Epidauo oriundi Eginetæ, VIII. 43. 46. qui Epidauriis quondam subjecti ab iis deficient, V. 83. Epidauriis, terræ sterilitate pressis, oleas permittunt Athenienses, et inter eos pacta et facta, V. 82 *seqq.* Epidaurii ad Plateas, IX. 28. Epidauril Dorienæ in Asia, I. 146.

Epigoni Homerī, si modo ejus sunt, IV. 32.

Epigramma Mandroclis Samii, IV. 88. epigrammata in Spartanoe, qui occubuerat ad Thermopylas, et in Magistram vatem, VII. 228. tripodum literis Cadmeis incisæ, V. 59 *seqq.*

Ἐπιπρόθυτος, id est, *Age Scytham*: hoc est, intemperantius bibe, VI. 84.

Epistolæ occulte missæ, I. 123 *seq.* V. 35. VII. 239. VIII. 128. *vid.* Litteræ.

Epistrophus, Amphimnesti pater, VI. 127.

Epium, oppidum Minyarum, in Cauconum finibus, IV. 148.

- Epizelus, Caphagoræ filius, cæcus in acie miro modo factus, VI. 117.
- Epizephyrii Locri, VI. 23.
- Epulæ in festis, I. 31. VI. 57. epulis magnificis Xerxem excepit Pythius Lydus, VII. 27. *vid.* Cœna.
- Equa leporem enixa, VII. 57. equæ tres Olympicas victorias adeptæ, ubi sepultæ, VI. 103. equarum lac, IV. 2.
- Equi piscibus vescentes ap. Pæones, V. 16. serpentes Sardibus comedunt, I. 78. equi sacri candidi in Cyri exercitu, I. 189. in exercitu Xerxis, VII. 55. equi fluviales apud Ægyptios sacri, eorum natura et descriptio, II. 71. equi silvestres candidi, IV. 52. equos præcipue immolant Scythæ, IV. 61, et Massagetæ Soli deo, I. 216. quinquaginta ad regis sepulcrum strangulant Scythæ, IV. 72. *coll.* c. 60. equus camelum reformidat et ideo contra equos cameli instructi, I. 80. VII. 87. equi vim hyemis ferunt in Scythia, quam nec muli nec asini, IV. 28. apud Persas habebant nomina, III. 88. equorum regiorum fœtura in Babylonia, I. 192. equi Thessaliæ præstantes, VII. 196. equos quadrijugos jungere Græci ab Afris didicere, IV. 189. equos ad venatum in ventrem cubare edoctos ducunt Iyræ, IV. 22. equi Sigynnarum quales, V. 9. Indorum, III. 106. equi Nisæi Medici, III. 106. VII. 40. equi albi tricenari Cilicibus Dario tributo pendit soliti, III. 90. equorum jubæ pro cristis apud Asiaticos Æthiopes, VII. 70. equi hinnitu Darius quomodo regnum nactus, III. 85 — 87. equus Masistii ipsum excutit, IX. 22. equo crura cum genibus abscissa, quod dominum straverat, VII. 88. equus Artybii in armatum erigi doctus, V. 111.
- Equisonem regis Scythæ cum rege defuncto sepeliunt, IV. 71. equisonis et equi virtute Darius ad regnum promotus, III. 88 — 87.
- Equitare docent liberos statim a quinto anno Persæ, I. 136.
- Equitatus Xerxis quantus, VII. 84 *seqq.*
- Equites Spartæ, VIII. 124.
- Erasinus, fl. ex Stymphalio lacu fluens, VI. 76. Cleomenis de eo dictum, *ibid.*
- Erechtheus, rex Atheniense, VIII. 44. Orithyæ pater, VII. 189. ei apud Athen., sacra adferunt Epidaurii, V. 82. ejus templum in arce Atheniense, VIII. 55.
- Eretria, I. 61. contra Eretriam et Athenas duces Persarum missi, VI. 43. 94. Eretrienses Ionicæ stirpis, VIII. 46. a Persis subacti, VI. 101. Susa abducti, clementer a Dario tractati, VI. 119. Eretriense naves Milesiis auxiliantur, ut gratiam reddant, V. 99. Eretrienses ad Salaminem, VIII. 46. in Græcorum acie ad Plateas, IX. 28.
- Eridanus fl. a poeta aliquo fictus Herodoto videtur, III. 115.
- Erineon mons, VIII. 43.
- Erinyes Laii et Œdipi, IV. 149. *vid.* Eumenides.
- Erochus, opp. Phocidis, VIII. 33.
- Error parit damna, VII. 90.
- Erxander, Cois pater, IV. 97. V. 37.
- Erycina, regio in Sicilia, ἡ Ἐρυκίνη χώρα, V. 45. ἡ Ἐρυκὸς χώρα, ex Laii oraculis Heraclidarum est, V. 43.
- Erythea, ins. prope Gades, IV. 8.
- Erythræobolus, Ἐρυθρὰ βώλος, *rubra gleba*, opp. Ægypti sic nominatum, II. 111.
- Erythræ, Ionum civitas in Asia, I. 642. Erythræi et Chii eandem sermonis proprietatem servant, *ibid.* cum Chiis bellum gerunt, I. 18. in acie Græcorum ad Miletum, VI. 8.
- Erythræ, Boeotiæ opp., Ἐρυθραὶ τῆς Βοιωτίας, IX, 15 et 19. Erythræus campus, I, 25.
- Eryxo, Arcesilai vidua, mariti interemtorem necat, IV. 160.
- Etearchus, Cretensis, rex Axi, IV. 154.
- Etearchus, Ammoniorum rex, II. 52.
- Eteocles, Laodamantis pater, V. 61.
- Euænetus, Careni fil., VII. 173.
- Euagoras Laco, VI. 103.
- Eualcides, Eretriensium dux, vir illustris, V. 102.
- Eubœa insula, IV. 33. magna ac beata, Cypro non minor, V. 31. ad eam prælium navale, VIII. 4 *seqq.* Eubœenses Siciliam incolentes, quomodo tractati a Gelone, VII. 156. Eubœensibus datum oraculum, quod male spernunt, VIII. 20.
- Eubœæ cava, τὰ Κοῦλα τῆς Εὐβοίης, VIII. 13. τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίης, VI. 100. Euboicum talentum, Εὐβοικὸν τάλαντον, III. 89. Euboicæ minæ, Εὐβοϊκὰς μνέαι, *ibid.*
- Euclides et Cleander, Hippocratis filii, Geloi, VII. 155.
- Euelthon, Cyprinus, Salaminia rex, Pheretimæ exercitum poscenti muliebria dona mittit, IV. 162. V. 104.
- Euenius, Deiphoni haruspis pater, IX. 92. sacrarum Soli ovium custos, IX. 93. cæcus divinationem obtinet, IX. 94.
- Euergetæ regis Persarum, VIII. 85. *vid.* Benemeriti.
- Euesperides insulæ, IV. 171.
- Euesperitæ, terram miræ fertilitatis incolunt, IV. 198.
- Eumenes Anagyrasius Atheniensis præstantissimus in pugna navali, VIII. 93.
- Eumenidum templum, τὸ τῶν Ποσειδῶνος ἱερὸν, in Mycale, IX. 97. τὸ τῶν Ἐρινύων τῶν Λαίου τε καὶ Οἰδипόδεω ἱερὸν, Spartæ, IV. 149.
- Eunomus, Polydectis filius, VIII. 131.
- Eunuchi apud Persas pretiosiores quam servi non castrati, VIII. 105. *cf.* VI. 32. III. 49.
- Eupalinus, Naustrophii fil., architectus, III. 60.
- Euphorbus, Alcimachi fil., proditor Eretriæ, VI. 101.
- Euphoriion, Æschyli poetæ pat., II. 156. et Cynægiri, VI. 114.
- Euphoriion, Laphanis pater, Dioscuros hospitio excepit, VI. 127.
- Euphrates fl., terminus Ciliciæ et Armeniæ, V. 52. Babylonem perfluit, I. 180. tortuosus a Nitocride redditus, I. 185. a Cyro in lacunam derivatus, I. 191.
- Euripus, V. 77. VII. 173. VIII. 15. a Græcis custoditur, VII. 182.
- Europa Tyria a Cretensibus rapta, I. 2. Europæ filii Sarpedon et Minos, I. 173. Europa Tyria an nomen Europæ dederit, IV. 45.
- Europa Herodoti sententia Phasi Colchico, aliis Tanai Mæcotico et Cimmeriis Porthmeis terminata, IV. 45. longitudine secundum Asiam et Africam porrigitur, *ib.* et c. 42. unde nomen acceperit, *ib.* Europæ commoditates, VII. 5. extremæ regiones ignotæ, III. 115 *seq.*
- Euryanax, Laco, Doriei fil., collega Pausaniæ, IX. 10 53. 55.
- Eurybates, Argivus quinquertio, VI. 92. ejus clades et interitus, *ibid.* et IX. 75.
- Eurybiades, Laco, Euryclidæ fil., dux classis Græcorum, VIII. 2. 42. in Eurybiade consilii inopia, VIII. 74. laudatur, VIII. 124.
- Euryclides, Laco, VIII. 2.
- Eurycrates, Laco, Polydori fil., VII. 204.
- Eurycratides, Laco, Anaxandri fil., VII. 204.
- Eurydame, Lacæna, Leotychidis uxor; ejus genus, VI. 71.
- Eurydemus, Maliensis, Ephialtæ pater, VII. 213.
- Euryleon, Laco, cum Dorieo coloniam ducit in Siciliam, etc. V. 46.
- Eurymachus, Thebanus, Leontiadæ pater, VII. 205.

Eurymachus, Thebanus, Leontiadae fil., interemtus a Platæensibus, VII. 233.
 Euryphon, Laco, Proclis fil., VIII. 131.
 Eurypylos, frater Thoracis Larissæi, IX. 58.
 Eurysthenes, Aristodemi fil., VII. 204. et Procles gemini, Spartæ reges, dissident per omnem vitam, IV. 147. VI. 52. Eurysthenis familia, magis in honore, VI. 51. ejus genus nolunt interire Lacedæmonii, V. 40. familiae stemma, VII. 204. coll. VIII. 131.
 Eurystheus, IX. 26. 27.
 Eurytus, Laco, ob gravem oculorum morbum e castris a Leonida remissus, tamen ad pugnam redit, VII. 229.
 Euthynus, Atheniensis, Hermolyci pater, IX. 105.
 Eutychides, Atheniensis Sophanis pater, IX. 73.
 Euxinum mare, I. 6. 72. boreale *nominatur*, IV. 37. Euxini ponti nationes, IV. 46.
 Exampgeus, fons amarus et locus inter Borysthenem et Hypanin, IX. 52. et 81.
 Exercitu donari apud Persas eximium, IX. 109.
 Exitus rerum inspicendus, I. 32. initio non est manifestus, VII. 51.
 Experiendo fiunt omnia, VII. 9.
 Expianji modus idem fere apud Lydos qui ap. Græcos, I. 35. expiatio Adrasti fratricidæ, *ibid.* expiatio Deli, I. 64.
 Exsecrationis formulæ, III. 65.

F.

Fabas nec serunt Ægyptii nec edunt, II. 37. Fabæ in sortitionibus, VI. 109.
 Fabula Ionibus a Cyro narrata, I. 141.
 Fames immanis in castris Cambyasis, II. 25. in Xerxis exercitu, VIII. 115. fames obsessorum Sesti, IX. 118. ad famem arcendum quid excogitarint Lydi, I. 94.
 Fanum. *vid.* Delubrum et Templum.
 Fato sortem destinatam effugere ne deus quidem potest, I. 91. fati necessitas, I. 91. III. 43. 63. V. 92.
 Felicitas humana in eodem fastigio non manet, I. 5. felicitas Polycratis insidiosa, III. 40 *seqq.* felicitatis nulla hominibus satiætas, VII. 49.
 Felis amantissima fœtum, II. 66. felium sepulturæ ap. Ægyptios, II. 67.
 Ferrum in noxam hominis inventum, I. 68. ferraria officina Tegæ, *ibid.* ferruminationem primus invenit Glaucus Chius, I. 25.
 Festinatio parit errores, VII. 10.
 Festum: Apaturia apud Iones et Panionia, I. 147 *seq.* Carnea ap. Spartanos, VII. 206. et Hyacinthia, IX. 7. Teophania apud Delphenses, I. 51. Persarum Magophonia, III. 79. Festa quinquennialia Atheniensium, VI. 111. Festa Ægyptiaca, II. 58—64. Apidis festum Ægyptiis a Cambyse abrogatum, III. 27—29. Bacchi festum apud Ægyptios, II. 48. apud Æthiops Macrobios, III. 97. festa triennialia ap. Budinos, IV. 108. Dianæ Bubasti celebratum, II. 59. apud Brauronem, VI. 138. memorabili occasione Sami Institutum, III. 48. Dianæ Reginæ apud Thraces, IV. 33. Junoni apud Argivos, I. 31. Matri Deorum Cyziceni festum celebrant, IV. 76 *seq.* Minervæ festum nocturnum, lucernis per totam Ægyptum accensis, II. 62. *cf.* 59. Minervæ indigenæ ap. Ausenses festum virginum pugna celebratum, IV. 180. Latonæ in Buto opp., II. 59. Martis Papremi quo lignis se mutuo cædebant, II. 63 *seq.* Solis Heliopoli, II. 59. Vulcani lampadum festivitas, VIII. 98. Festi celebratio Babylonii exitiabilis, I. 91. Festorum Græcorum nomina omnia in litteram α desinunt, I. 148.
 Fibulis vestium Atticæ mulieres fodicant hominem, V. 87.

Fidei dandæ modus apud Nasamones, IV. 172. fides Arabum firmissima, III. 8. *vid.* Fœdus.
 Filia viro maturæ Babylone venduntur, I. 196. filia Lydorum meretricantur, I. 93. *vid.* Virgines et Mulier.
 Filios multos progignere, Persis est honori, I. 136. filii Attagini Thebani a Pausania patris culpa soluti, IX. 88. filii Phanae Ægyptum prodentis ab auxiliariis Græcis mactati, III. 11. filios regum benigne tractant Persæ, III. 15.
 Finitimos Medi et Persæ similiter colunt, I. 134.
 Flamma e pectore simulacri effulget, VI. 82.
 Fluvios Persæ præcipue colunt, I. 138. Strymonii fl. Magi equos albos mactant, VII. 113. fluvio tamquam Servatori sacra faciunt Temeni posteri, VIII. 138. Pactolus fl. auri ramenta deferens, V. 101. aurum in India per flumina devectum, III. 106. Fluvii quorum aqua exercitum Xerxis defecit, VII. 42. 108. 196. coll. c. 21 et 187.
 Fœdus affinitate firmatum, I. 74. fœderis ineundi ratio apud Scythas, IV. 70. apud Arabes, III. 8. apud Lydos, I. 74. fœdus a Cræso cum Spartanis initum, I. 69. 70. cum Babyloniiis, I. 74. cum Amasi Ægyptiorum rege, *ibid.* Polycratis cum Amasi rege, III. 39. fœdus perfidum Persarum cum Barceis, IV. 201. fœdus Hippocratis, Gelæ tyranni, cum Samiis Zanciam tenentibus, VI. 23. fœdus Argivorum cum Persis, VII. 150 *seq.* fœdus hospitii a Xerxe cum Abderitis ictum, VIII. 120. cum Acanthiis, VII. 116. fœderis formula, quod Græci inter se pepigerunt, VII. 132. fœderis formula, quod Mardonius cum Atheniensibus componere cupiebat, VIII. 140. *cf.* Formula et Pactio.
 Fœmina, *vid.* Mulier.
 Fodiendi ratio ut terra effosa non prodeat, II. 150.
 Fons Thestes, IV. 159. fons Apollinis, I. 118. fons Solis, IV. 181. fons Gargaphia, IX. 25. fontes Mæandri, VII. 26. fons, in quo qui loti sunt, efficiuntur perinde atque oleo inuncti, violam olentes, III. 23. fontes bituminis in Zacyntho, IV. 195. fons in arce Attica, VIII. 55. fons Pirene Corinthi, V. 92. §. 2. fons quidam amarissimus, IV. 55. 81. fontes novem aquarum. *vide* Novem fontes.
 Formicæ Indicæ canum magnitudine effodiunt sabulum auriferum, quod Indi deinde colligunt, III. 120.
 Formulæ in fœdere stabiliendo: *ἔσθ' ἂν ὁ θεός etc.* VIII. 143. *ἔσθ' ἂν ἡ γῆ, etc.* IV. 201. *Ecce respicit Sosiclis Corinthii dictum*, V. 92. — Formulæ fœderis. *vid.* Fœdus et Pactio.
 Fortunam in vita et in morte experiri difficile est, III. 43. fortuna consilium aliquando superat, VII. 10. fortunati iidem semper non sunt, I. 207.
 Forum nullum est Persis, I. 153.
 Forum, Ἀγορῆ, oppidi nomen, VII. 58.
 Fossa ex Nilo in Arabium sinum ducta a Necone rege, II. 158. IV. 42. dein iterum a Dario effossa, II. 158. IV. 36. Fossa ad Athon montem facta, VII. 22—24. fossæ in Ægypto sub Sesostri rege effossæ, II. 108. fossis discissa tota Babylonica terra, I. 193.
 Fratrem præ marito et liberis uxor Intaphernis salvum cupit, et sui desiderii rationem reddit, III. 119.
 Frigoris vi constringitur totus Cimmerius Bosphorus, IV. 28. *Conf.* Gelu.
 Fructus quarundam arborum, qui jactus in ignem odore suo circumstantes inebriat, I. 202.
 Frumentum Scythæ aratores serunt vendendi causa, IV. 17. frumentum ex Ponto in Æginam et Peloponnesum advectum, VII. 147. frumenti terax Assyria, I. 193.
 Fulgura et tonitrua *προνόηται* in Xerxis exercitum ingruunt, VII. 42.
 Fulmen in sedes Scylæ regis delapsum, IV. 79. fulmina gran-

- des arbores aut ædificia percutiunt, VII. 10. fulmina in barbaros Delphis e cælo demissa, VIII. 37.
- Funus regum Spartanorum, VI. 58. Persarum, *ibid.* regum Scythiarum, IV. 71. 72. funus et sepultura apud Ægyptios, II. 85 *seq.* apud Babylonios, I. 198. funus Artachæis a Xerxe et toto exercitu celebratum, VII. 117. *cf.* IX. 24.
- Fures pecuniæ Sardanapali, II. 150. fures regiarum Rhampinitii pecuniarum et eorum solertia, II. 121.
- Furiis Laii et Œdipodis templum dedicatum, IV. 149. *vid.* Eumenides.
- Furiosus homo Cambyses censetur, III. 38. Furore actus Cleomenes se ipse lacerat, VI. 75. *cf.* 84.
- Fustuaria pugna apud Ægyptios in sacris, II. 73.
- G.
- Gades, τὰ Γάδαρα, extra Herculis columnas, IV. 8.
- Gæson fl., IX. 97.
- Galea Corinthiaca; galea et scutum ex Ægypto ad Græcos pervenit, IV. 180. *cf.* VII. 63.
- Galepsus, Græca urbs, VII. 122.
- Gallaica regio, ætate Herodoti Briantia nominata, VII. 108.
- Gamori Syracusani, γαμόροι, *i. e.* γεωμόροι, prædiorum possessores, VII. 155. *coll.* V. 77.
- Gandarii pop., III. 91. eorum armatura et dux in Xerxis exercitu, VII. 66.
- Garamantes pop. et eorum mores, IV. 174 *et* 183.
- Gargaphius fons in Erythræo campo, IX. 25. 49. 50.
- Gauanes Temeno oriundus, VIII. 137.
- Gebeleizis, deus Getarum, IV. 94.
- Gela, urbs Siciliæ a Lindiis condita, VII. 153. sub Hippocrate tyranno floruit, c. 154 *et* VI. 23. cives, οἱ Γελῶται, postea maxima ex parte a Gelone Syracusas transducti, et urbs Hieroni fratri permissa, VII. 156.
- Geleon, Ionia fl., V. 66.
- Gelo (cujus progenitor ex insula Telo, proavus hierophanta in Gela, VII. 153.) primum satellites Hippocratis Gelæ tyranni, in bello eminebat, VII. 154. mortui Hippocratis filiis imperio fraudatis, Gela potitus, mox Syracusas occupat et omni modo munit et auget, c. 155 *seq.* *cf.* c. 145. a Græcis ad societatem adv. Persas invitatus, legatos opprobriis obruit negatque se auxilium laturum, ni summa ipsi committatur imperii, VII. 157—162. et privatim sibi cavet a Persis, pecunia Delphos missa, c. 163 *seq.* cum Pœnis in Sicilia bellum gerens eodem die, quo Græci Persas ad Salaminem, Amilicarem vicit, c. 165 *seq.*
- Gelonus, Herculis fil., IV. 10.
- Gelonus, lignea urbs Budinorum, IV. 108. a Persis incensa, c. 123. Geloni, origine Græci; eorum mores, IV. 108 *seq.*
- Gelu maximum in septentrionalibus terræ plagis, IV. 28.
- Genealogia Hecatæi ab Ægyptiis sacerdotibus explosa, II. 143. *vid.* Steminata.
- Generaciones hominum tres conficiunt centum annos, II. 142. *cf.* VI. 98.
- Genitura Indorum nigra, III. 101.
- Geographiam ex professo tractat Herodotus, IV. 36 *seqq.* IV. 168 *seqq.* II. 15 *seqq.* Geographica tabulæ, IV. 36. V. 49.
- Geometria ab Ægyptiis ad Græcos pervenit, II. 109.
- Gephyræi, familia Athen., origine Phœnices, ex Eretria Athenas migrarunt, V. 57. 62.
- Geræstus, Eubææ oppid., VIII. 7. IX. 105.
- Gergis, Persæ Arizi fil., imperator in Xerxis exercitu, VII. 82.
- Gergithæ Teuceri, VII. 43. priscorum Teucrorum reliquiae, V. 122.
- Germanii, Persarum genus, I. 125.
- Gerontes Spartæ, I. 65. VI. 57.
- Gerrhus locus, IV. 53. Gerrhi, pop. Scythiis subiectus, c. 71.
- Gerrhus, fl. Scythiæ, IV. 19. 47. describitur c. 56.
- Geryonis vacca, IV. 8.
- Getæ immortales, a Dario subacti, IV. 93. dein exercitum Darii sequuti, c. 96. eorum dæmon Zamolxis, c. 94 *seq.*
- Gigas. *vid.* Homo.
- Gigonus, urbs regionis Crossacæ, VII. 123.
- Giligammæ, populus Afer et ejus descriptio, IV. 169.
- Gillius, Tarentinus exul, redimit Persas et ad Darium reducit, qui frustra eum per Cnidios reducere Tarentum conatur, III. 138.
- Gindanes, pop. Africa; mulierum fasciæ ex pellibus, IV. 176.
- Glacie constrictus Cimmerius Bosphorus, IV. 28.
- Glaucos, Leagri pater, IX. 75.
- Glaucus Chius ferruminationem ferri invenit, I. 25.
- Glaucus, Epicydis fil., depositum auscipit ab hospite Milesio, quod postea suscepisse negat, VI. 86. Pythiam consulit an jurejurando pecuniam intervertat, VI. 86. ejus genus funditus interit, *ibid.*
- Glaucus, Hippolochi fil., I. 147.
- Glisantem et Tanagram Thermodon interfluit, IX. 43.
- Gnomonis inventores Babylonii, II. 109.
- Gnurus, Lyci fil., Anacharsidis pater, IV. 76.
- Gobryas, e magi occisoribus, III. 70. 73. colluctatus cum Margo, c. 78. Mardonii pater, VII. 82. ejus consilium de abeundo e Scythia Dario datum, IV. 132. 134. ejus uxor, Darii soror. VII. 5. filia, uxor Darii, c. 2.
- Gonnus, urbs Thessaliæ, VII. 128. 173.
- Gordius, Midæ pater, I. 14. 35. VIII. 138. avus Adrasti, I. 35. 55.
- Gorgo, Cleomenis filia, V. 48. patrem scite monet ut sibi caveat ab Aristagora, c. 51. eadem Leonidæ uxor, Demarati tabellas aperiri monet, VII. 239.
- Gorgonis caput ex Africa adfert Perseus, II. 91.
- Gorgus, Salaminis Cypriæ rex, V. 104. VIII. 2. 11. urbe spoliatus a fratre, V. 104. Persarum auxilio eam recipit, c. 115.
- Gorgus Chersis, fil., dux in classe Xerxis, III. 98.
- Græcia, cœli temperiem longe præstantissimam sortita, III. 106. paupertatis alumna, hospes virtutis, VII. 102. non imperatorum indiga in bello Pers. sed exercitus, VII. 161. 162. in eam primi a Dario exploratores missi, III. 135 — 138. Græcia, regnante Dario Xerxe et Artaxerxe, per tres generationes, plus mali passa quam per viginti antea, VI. 98.
- Græci, partim Iones, Pelasgiæ maxime stirpis, partim Dories, Hellenicæ stirpis, I. 56 — 59. *cf.* II. 51. jam a priscis temporibus a barbaris distincti, utpote dexteriores, I. 60. *cf.* IX. 59. 79. Phœnices Cadmo duce (*cf.* IV. 147. *et* II. 49.) iis et alias res ad doctrinam spectantes et litteras adferunt, V. 58 *seqq.* Græci a sinistra manu ad dextram scribunt, II. 36. a Babyloniiis polum, gnomonem et duodecim diei partes acceperunt, II. 109. geometria vero Herodoto ex Ægypto ad eos transiisse videtur, II. 109. item scutum et galea, IV. 180. Ab Ægyptiis duodecim deorum nomina, (*cf.* IV. 4. ubi Ægyptii sacerdotes) Bacchi certe cultus, ad eos pervenerunt, II. 49 *seq.* *cf.* c. 43. et pompæ sollemnes et supplicationes, II. 58. Cabirorum vero mysteria (quæ etiam Ægyptii celebrant, III. 37.) Pelasgi e Samothracia adtulerunt, II. 51. Græcorum deorum ætas

cum Ægyptiorum collata, II. 143 — 146. Græci ex hominibus natos Deos et hominibus similes habent, I. 131. Græcanicus Jupiter, IX. 7. dei Græciæ præsides, V. 92. dei Græci communes, IX. 90. cf. VI. 68. festorum Græcorum nomina in eandem desinunt litteram, I. 148. *vid.* Festum. Græci diem, quo defunctus est pater, festum agunt, IV. 26. vestitum Minervæ et ægidas a Libyssi adoptant, IV. 189. Græcorum et Lydorum leges similes, I. 94. Græcorum cœne a Persis contentæ, I. 133. cf. IX. 82. Græci ludos Olympicos celebrant, et non de pecuniis sed de oleæ corona contendunt, VIII. 26. puerorum amoribus dediti, I. 135. — Merces accipiunt a Phœnicibus, I. 1. III. 107. 111. Græci inde a Psammitichō rege cum Ægyptiis commercia habent, II. 154. cf. c. 152. solum Naucratin emporium habent, II. 178. 179. a Cambyssi tempore frequentes in Ægyptum veniunt et mercandi et militandi causa, III. 139. cf. II. 154. et III. 4. Græci sub Psammenito militant, III. 11. Græci Asiam incoletes (*recensentur*, I. 142 — 150.) a Cræso subacti, I. 26. *seq.* Lydorum imperio a Persis everso, Sardes legatos mittunt ad Cyrum, I. 141. qui Lacedæmoniiis contentim respondet, I. 152 *seq.* Cambyse et Græcis Iones et Æolenses, a patre pro servis acceptos, secum in Ægyptum ducit, II. 1. III. 1. 25. Dario in bello Scythico pontem in Istro factum custodiunt, IV. 97 *seq.* cf. c. 137 — 139. — a Persis deficient, Aristagora auctore, V. 29 — 37. Iones, Atheniensium ope, Sardes capiunt, V. 100 *seq.* inde bellum Persicum, cf. V. 97 *et vid.* Athenienses. — Græci Asiatici denuo a Persis subacti, VI. 31 — 33 *et præc.* c. 42. a Græcis (Europam incoletibus) Darius terram et aquam poscit, VI. 48. cf. VII. 32. *et* 131 *seqq.* Pugna Marathonica, VI. 111 *seqq.* Darius novam expeditionem adversus Græcos parat, VII. 1. quam Xerxes suscipit, c. 8 — 19. cf. VII. 239. *et cap.* 138. Xerxe adhiuc Sardibus versante, Græci mutuas ininicitias dissolvunt, VII. 155 *seq.* eoque Græciam jam invadente, alii eorum Persis terram et aquam dant, VII. 138. cf. c. 178, ceteri hos Delphico deo decimandos jurant, VII. 132. Græci Thraciam incoletes cum Xerxe militant, VII. 185. cf. VIII. 66. Græci meliora sentientes, legatos in Isthmum mittunt, qui pro salute Græciæ deliberant, VII. 172. cf. 145. Argivi societatem Græcorum recusant, c. 148 *seqq.* Græcorum legati in Siciliam ad Gelonem missi, c. 153 *seqq.* Græci a Corcyraeis frustrati, c. 168. et a Cretensibus. c. 168 *seq.* Thessalos socios amittunt, c. 172 — 174. Decernunt ad Thermopylas et Artemisium barbarum introitu in Græciam prohibere, c. 173 *seqq.* Græci ad Thermopylas Persam expectant, 202 *seqq.* mox de receptu consultant, c. 207 *seq.* cf. c. 219. *seqq.* 222. Græci Olympicos ludos agunt, Xerxe Thermopylas expugnante, VIII. 26. cf. VII. 206. — Græcorum classis ad Artemisium, VIII. 1 *seq.* de receptu ad Isthmum deliberant, c. 4. *et* 18. cf. c. 49 *seqq.* *et* 74 *seq.* Salaminem petunt, c. 40. deliberant quo loco pugna navali decernant, c. 49 *seqq.* a Themistocle illuduntur. c. 74 *seqq.* Recensentur Græci, qui naves ad Salaminem miserunt, VIII. 43-48. Pugna navalis ad Salaminem, c. 84 *seqq.* ibi Græcorum præstantissimi, c. 93. *seq.* duces virtutis præmium accipiunt, c. 123 *seq.* Andrum ins., ultra quam Xerxis classem prosecui nolunt, obsident, c. 111. cf. c. 107 *seqq.* Salaminem redeunt et dona diis dedicant, c. 121. — Græci Isthmum muniunt, VIII. 71. IX. 10. Mardonio ex Attica in Bœotiam se recipiente, Eleusinem conveniunt, indeque cum Atheniensibus Erythras petunt, IX. 19. Græcorum acies ad Plateas, IX. 28 — 30. Oeroen

ins. petunt, c. 50 *seqq.* Pugna ad Plateas, c. 59 *seqq.* qui Græcorum ibi fortissime pugnariunt, c. 71. *seqq.* prædam exemptis deorum donariis, dividunt, c. 81. Thebas obsident, c. 86 *seqq.* — Classis Græcorum ad Æginam collecta, VIII. 130 *seq.* ultra Delum navigare non audet, c. 132. denique Samum navigant, IX. 69. *coll.* c. 90 *seqq.* Pugna ad Mycalem, IX. 102 *seqq.* eorum præstantissimi, *cap.* 105. Græci Samum reversi Iones insulares in commune sociorum recipiunt, IX. 106. versus Hellespontum profecti, pontes rescissuri, mox Lacedæmonii domum navigant, Athenienses Sestum obsident, IX. 114 *seqq.* Græci Scythæ, IV. 17. *coll.* c. 108. Græci Tyritæ ad Tyræ fl. ostium, IV. 51. Gramen in Scythia bilem pecoribus auget, IV. 58. Gratiarum collis ap. Macas in Africa, IV. 175. Grinus, Æsanii fil., Theræ insulæ rex, IV. 150. Grues, plagæ Scythicæ hyemem fugientes, super Ægyptum confugiunt, II. 22. Grynea, Γρύνεα, Æolensium civitas, I. 149. Grypes, aurum servantes ap. Arimaspos, III. 116. IV. 13. 27. Gygdas Delphis dictus thesaurus, ab Gyge donatus (Τυγάδας χρυσός), I. 14. Gygæ palus perennis, proxima Alyattis sepulcro, I. 93. Gygæa, Amyntæ filia, V. 21. VIII. 136. Bubari collocata a fratre Alexandro, V. 21. VIII. 136. Gyges, Dascyli, fil., Candaulis satelles, I. 8. 91. Candaulem, ab uxore ejus adactus, interficit, regnumque Lydorum suscipit, I. 8 — 13. *coll.* c. 91. primus barbarorum (post Midam, Phrygiæ regem) Delphis donaria ponit, I. 14. Colophonem capit, *ibid.* ejus fil. Ardys, I. 15. Gyges, pater Myrsi, III. 122. V. 121. Gymnici ludi a Chemmittis in Ægypto celebrati, II. 91. Gymnopædiæ, solenne ludicrum Lacedæmoniorum, VI. 67. Gyndes, fl. Armeniæ, V. 52. ex Matienis in Tigrin fluit, I. 189. a Cyro in trecentos sexaginta rivos diductus, I. 202. V. 52. Gyzantes Afri, simiis vescuntur, IV. 194.

H.

Hæmus, mons Scythiæ, cujus e jugis tres fluvii manant, IV. 49. Haliacmon, fl. Macedoniæ, VII. 127. Halicarnassus civitas Doriensium, II. 178. Pedasensibus vicina, VIII. 104. ab Apollinis Triopii ludis celebrandis exclusa, I. 144. Halicarnassensis, Ἀλικαρνησέως, Herodotus fuit, I. *pr.* Halicarnassenses, Doricæ gentis, inter navales Xerxis socios sub regina Artemisia, VII. 99. Halienses, VII. 137. Halys fl., ex Armenio monte ortus, inferiorem fere Asiam determinat, I. 72. Phrygiam radit, V. 52. VII. 26. Thaletis Milesii ope a Cræso trajectus, I. 75. intra Halyn fluvium populi a Cræso subacti, I. 6. 29. Hamilcar, *vid.* Amilcar. Hannon, Ἀννων, Carthaginiensis, Amilcaris pater, VII. 165. Harmamithres et Tithæus Xerxis equitatus præfecti, VII. 88. Harmatides, Thespiensis Dithyrambi pater, VIII. 227. Harmocydes, Phocensium dux, virtute spectatus, Mardonii equitatum excipere paratus, IX. 17. Harmodius et Aristogiton, Hipparchi interfectores, V. 55. liberatores Athenarum, VI. 199. 123. Harpagus Medus, Astyagi familiaris, jussu Mandanæ filium interimere, puerum regis bubulco tradit exponen-

- dum in montium jugis, I. 108. — 116. *cf. cap. seqq.* ab Astyage ad cœnam invitatus, inscius sui filii carnes comedit, c. 118. 119. Cyrum ad defectionem ab avo exicit, c. 123 *seq.* Astyagi, a Cyro capto, insultat, c. 129. Cyro consilium dat adv. equitatum Lydorum, I. 80. Mazari defuncto adv. Lydos rebellantes succedit, et Ionie oppida aggeribus jactis capit, I. 162. *seq.* 169. bellum infert Caribus et Lyciis, I. 171 — 175. et inferiorem Asiam Cyri potestati subjicit, I. 176.
- Harpagus, Persa, capit Histiaum vivum et in crucem agit, VI. 28. 30.
- Hebæ lesseram dat Leotychides militibus, IX. 98.
- Hebrus, fluv., IV. 90. VII. 59.
- Hecataeus, Hegesandri fil., Historiarum scriptor, ab Ægyptiis sacerdotibus irrisus, II. 143 *seq.* Aristagoræ bellum adv. Persas dissuadet, V. 36. et Lerum insulam munire monet, c. 125. disserit de Pelagis injuria ex Attica ejectis, VI. 137.
- Hecatonnesi, 'Εκατόν νῆσοι, *Centum insulæ*, I. 151.
- Hector natu major et virtute præstantior Alexandro, III. 120.
- Hegesander, Hecataei pater, V. 125. VI. 137.
- Hegesicles et Leon, Spartæ reges, I. 65.
- Hegesipyla, Olori, regis Thracum, filia, Miltiadi collocata, VI. 39.
- Hegestratus, Sigei tyrannus, V. 94.
- Hegestratus, civis Eleus, Teliadarum præstantissimus, in Mardonii exercitu vates; e Spartanorum custodia evaserat, præcisa sibi anteriore pedis parte, IX. 37.
- Hegestratus, Aristagoræ filius, legatus Samius, IX. 90. 91.
- Hegetoridas Cous; ejus filia a Mordonio rapta, IX. 76.
- Hegias, Eleus, Tisameni frater, IX. 33.
- Helena, Tyndari filia, et ejus raptus, II. 112 *et seqq.* V. 94. IX. 73. Helenæ templum Therapnæ, VI. 61. eadem, Hospita Venus, II. 112.
- Helice, 'Ελίκη, in Peloponneso opp. Achæorum, I. 145.
- Heliconius Neptunus, I. 148.
- Heliopolis, 'Ηλιούπολις, *urbs Solis*, in Ægypto, II. 3. 7. 8. 9. 59. 63. Heliopolitæ Ægyptiorum peritissimi antiquitatis, II. 3.
- Heliacyi in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Hellæ, Athamantis filæ, sepulcrum, VII. 58.
- Hellen, Dori pater, I. 56.
- Hellenica gens, ejusque migrationes variae, I. 56. 57. *cf.* Græci.
- Hellenium templum Naucrati in Ægypto, communi consilio a Græcis exstructum, II. 178.
- Hellespontus, IV. 38. ejus longitudo et latitudo, IV. 85. *cf.* VIII. 34. eum transit Darius, V. 11.
- Hellespontus conjungitur a Xerxe, VII. 33. denuo ponte junctus, VII. 36. priore ponte rupto, a Xerxe castigatus, VII. 35. postea phiala aurea et gladio Persico donatus, VII. 54. Hellespontus latiori sensu, IV. 38. 85. 95. VI. 33.
- Hellesponti urbes, VI. 33.
- Hellesponti in Xerxis classe milites custodiunt pontes, VII. 95.
- Hellespontias ventus, δ' Ἑλλησποντικός, VII. 188.
- Heliopius ager, ἡ Ἑλλοπία χώρα, VIII. 23.
- Hephæstienses, 'Ηφαίστιες, in Lemno, VI. 140.
- Heraclea Siciliae ab Hercule condita, V. 43.
- Heraclidæ, Sardium reges, ex Jardani ancilla et Hercule geniti, I. 7 *seq. cf.* c. 13. Heraclidarum satelles Gyges in oraculo nominatur, I. 91. Heraclidarum est Erycis regio in Sicilia, V. 43. Heraclidæ in Peloponnesum redire conati, IX. 26.
- Heraclides, Ibanolidis fil., Car, insidias Persis struit, V. 121.
- Heraclides, Aristodici Cymæi pater, I. 158.
- Heraclides, Aristagoræ Cymæi pater, V. 37.
- Heræum, 'Ηραῖον, opp. Thraciæ, IV. 90.
- Heræum, Junonis templum, V. Juno.
- Herceus Jupiter, Ζεύς 'Ερκεύς, *i. e. domus præses*, VI. 68.
- Hercules, antiquus deus apud Ægyptios, ex duodecim deorum numero, II. 43. 145. Jovem conspiceri cupit, II. 42. ejus oraculum, II. 83. templum ad Canobicum Nili ostium, asylum fugitivorum, II. 113. Herculis antiquissimum templum Tyri, II. 44. inde Thasii Herc. templum derivatum, *ibid.* — Hercules, Amphitryonis et Alcmænæ fil., incognitus Ægyptiis, II. 43. apud Græcos novissimus deus, II. 145 *seq. cf.* c. 43. Hercules Olympius et Hercules heros *distinguuntur*, II. 44. de Herculis in Ægyptum adventu fatua Græcorum fabula, II. 45. Hercules, Geryonis boves agens, in Scythiam venit, ibique ex Echidna tres gignit filios, quibus arcum et cingulum relinquit, IV. 8 — 10. Scytharum deus, IV. 59. ejus vestigium petrae impressum, IV. 82. — Hercules a Iasone et Argonautis relinquitur, VII. 193. ei ardenti opem fert Dyras fl., VII. 198. — Herculis templum in Cynosarge Athen., VI. 116. ad Marathonem, VI. 108. 116. ara ad Thermopylas, VII. 176. — ex Hercule et Jardani ancilla prognati Heraclidæ, Lydorum reges, I. 7. Hercules, Hylli pater, auctor generis Leonidæ, VII. 204. VIII. 131.
- Herculeæ columnæ, II. 33. IV. 8. 42. 43. 181. 185.
- Hermion, Lasi pater, VII. 6.
- Hermione, Dryopum civitas in Peloponneso, VIII. 73.
- Hermionenses Samiis profugis Hydream ins. tradunt, III. 59. tres naves præbent ad Salamina, VIII. 34. ad Plateas militant, IX. 28.
- Hermippus Atarnites, VI. 4.
- Hermolycus Atheniensis, Euthyni filius, in pancratio celesber, IX. 105.
- Hermophantus, dux contra Persas ad Sardes, V. 99.
- Hermotimus Pedasensis inter eunuchos apud regem magnæ auctoritatis, VIII. 104. exsectorem suum Panlonium diro modo ultus, VIII. 105. 106.
- Hermotybes, Ægyptiorum pugnatores, II. 164 — 168. IX. 42. tantum rei militari vacant, II. 165. 168. *cf.* VII. 89. *et vid.* Calasires.
- Hermus, Æolidis amnis, I. 55. 80. V. 101.
- Herodotus, octingentis fere annis post bellum Trojanum vixit, II. 145. quadringentis annis Homero et Hesiodo posterior, II. 53. nongentis annis post Mœridis obitum Ægyptum visitat, II. 13. bellum Peloponnesiacum vidit, VIII. 137. IX. 73. Cabirum initiatus mysteriis, II. 51. quæ ad res divinas spectant, caute memorat, et nonnisi coactus, II. 3. 46 *seqq.* 65. *cf.* c. 45. de mysteriis Ægypt. et Cereris sacris silentium sibi imponit, II. 191. de oraculis opinionem suam proferit, VIII. 77. Deorum νέμειν religiose colit, VI. 84. VIII. 133 *seq.* VIII. 13. IX. 65. *cf.* Deus. — ejus canon historicus, VII. 152. *cf.* I. 95 *seq.* 177. *extr.* 214. 21. II. 3. 44. 99. 123. 2. *seq.* III. 9. 8. VIII. 74. — Digressiones suam orationem amare, ingenue ipse profitetur, IV. 50. — Integritatis ejus in historia specimina, VII. 139. *seq.* c. 152. VIII. 73. 15. V. 45. *extr.*
- Herodotus, Basilidæ fil., Ionum legatus ad Spartanos, VIII. 132.
- Heroes ignoti Ægyptiis, II. 50. heroibus Trojanis parentatum a Xerxe, VII. 48. heros Cynus colendus Phocæensibus, I. 167. heros colitur a Tejis Timesius, conditor

Abderæ, I. 168. Stesagoræ conditori sacra faciunt Chersonesitæ, VI. 38. heroi Onesilo annua sacra faciunt Amathusii, V. 114. Artachæi, fossæ ad Athon olim præfecto, sacra faciunt Acanthii, VII. 117. herois Astrabaci edicula Spartæ, VI. 69. Hercules heros diversus ab Olympio, II. 44. cf. Colonia.

Herophantus Parienus, IV. 138.

Herpys, Timagenidæ pater, Thebanus, IX. 38.

Hesiodus quadringentis annis exiit ante Herodotum, II. 53. Hesiodus et Homerus Græcis theogoniam condidere, *ibid.* de Hyperboreis fabulatus, IV. 32.

Hexapolis quæ sæculo Herodoti Pentapolis dicta, I. 144.

Hieroglyphica scriptura, v. Ægyptii.

Hieron, Gelonis pater, VII. 156.

Hieronymus Andrius, Olympiæ victor, IX. 33.

Hilotæ, εἰλωτᾶς et εἰλωται, diversi a perioecis Lacedæmoniorum, IX. 11 multifariis officiis funguntur, VI. 58. 75. 80. 81. VII. 229. septem circa unum Spartanum in bello Persico, IX. 10. 29. eorum ruditas in distinguendo ære ab auro, IX. 80.

Himera Siciliæ, VI. 24. VII. 165.

Hippagoga naves, quibus equi vebuntur, VI. 48. VII. 97.

Hipparchus, Pisistrati fil., Hippiae frater, V. 55. Onomacritum ob Musæi vaticinia corrupta Athenis eiecit, VII. 6. ejus somnium, V. 56. ab Harmodio et Aristogitone interemptus, V. 55. VI. 123.

Hippias, Pisistrati fil., I. 61. eum Athenas reducere volunt Lacedæmonii, V. 91. sed frustra, V. 93. sollicitat Persarum opem adv. Athenas, V. 96. ei visum in somnis oblatum et dens tussiendo excussus, VI. 107.

Hippobotæ, *i. e. qui equos alunt*, apud Chalcidenses vocantur homines locupletes, V. 77. VI. 100.

Hippoclidæ, Tisandri fil., Atheniensis, prociis Agaristæ, IV. 127. ejus majores Cypseli Corinthii propinqui, VI. 128. ejus saltationes et gesticulationes propter quas excidit nuptiis, VI. 130.

Hippoclus Lampascenus, IV. 138.

Hippocoon, Scæi pater, V. 60.

Hippocrates, Pisistrati pater, Athenarum tyranni, I. 59. V. 65.

Hippocrates, Megacles filius, VI. 131.

Hippocrates, Gelæ tyrannus, Cleandri frater, VI. 23. VII. 154. a Zancleis arcessitus, eos Samiis prodiit, VI. 23. Camarinam a Syracusanis pacis conditione accipit, VII. 154. in bello cum Siculis ad Hyblam urbem occumbit, c. 155.

Hippocrates, Sybarita, Smindyridis pater, VI. 127.

Hippocratides, Lacedæmonius, Leotyichidis, filius, VIII. 131.

Hippolai promontorium, Ἰππόλαι ἄκρα, IV. 53.

Hippolochus, Glauci pater, I. 147.

Hippomachus, Græcorum qui erant cum Mardonio haruspex, IX. 38.

Hipponicus, Calliæ pater, VII. 151.

Hipponicus, Calliæ fil., VI. 121.

Hippopotamus describitur, II. 71.

Hircus, Ægyptiace Mendes dictus, II. 46. hirci urina spasma liberant pueros suos Afri, IV. 187. hircorum barbis innatum ladanum apud Arabes, III. 112. hircus cum muliere coiens, II. 46.

Histia, Ἰστία, *i. e. Vesta*, Scytharum regina, IV. 127.

Histiæotis, ἡ Ἰστιάωτις γῆ, Euboræ septentrionalis regio, VII. 175. Histiaea opp., Ἰστιάϊν, ἡ πόλις τῶν Ἰστιάϊων, VIII. 23. ubi et ἡ γῆ Ἰστιάϊτις, et civis Ἰστιάϊς.

Histiæotis Thessaliæ regio Ossæ et Olympo subjecta, I. 56.

Histiæus Milesius, Lysagoræ fil., IV. 138 V. 30. vir solers et industrius, V. 23. pontem Istro fl. injectum (V. 97.

seq.) dissolvi non sinit, IV. 137. quo facto bene de Dario meritis, c. 141., Myrcinum Edonidem ab illo accipit, V. 11. eumque locum muro muniens, a Megabazo apud Darium insimulatus, Sardes honoris causa accitus et Susa abductus consiliarii regii nomine, V. 23. 24. inde per servum occulte missum Aristagoram, Mileti præfectum, ad defectionem a Persis sollicitat, V. 30 et 35. a Dario ob Ionum defectionem objurgatus, dimissus tamen ad sedandas turbas, V. 105 — 107. Sardibus Artapherni suspectus clam ad mare fugit, Miletum rediturus, et a Chiis in vincula conjectus, mox vero liberatus, nec a Milesiis receptus cum Lesbii navibus Byzantium petit, VI. 1 — 5. ibique piraticam exercet, Chium subigit, VI. 26. dein in continente cum Persis congressus, vivus captus, et ab Artapherne Sardibus cruci adfixus, invito Dario, VI. 28 — 30.

Histiæus, Lamius, Phylaci pater, VIII. 85.

Histiæus, Tynnis fil., Termersenis tyrannus captus, a civibus tamen salvus dimissus, V. 37. seq. dux in classe Xerxis, VII. 98.

Homerus poeta, quadringentis annis antiquior Herodoto, deorum generationem Græcis condidit, II. 53. Oceani fl. nomen invenit et in poesin introduxit, II. 23. veram historiam de Helenæ adventu apud Proteum Ægypti regem notam sibi fuisse significat, II. 116. citatur ab Herodoto, IV. 26. ex Atheniensibus fortissimum virum ad Ilium venisse ait, VII. 161. Cypriorum carminum non est auctor, II. 117. Ἐριγῶνι carmen Homeri forte non est, V. 32. propter Homerica carmina, Sicyone decantari vetuit Clisthenes, V. 67.

Homo ex deo non gignitur, Ægyptiorum sententia, II. 143. homo septem cubitorum, I. 68. homo quinque cubitorum, VII. 117. homines et statura maximi et omnium pulcherrimi sunt Æthiopes, III. 20. Xerxes homo magnitudine corporis præstans, VII. 187. cf. c. 56. homines firmissima valetudine Libyes, IV. 187. post eos Ægyptii, II. 77. homines sua quique instituta optima judicant, III. 38. molli in terra molles nascuntur, IX. ult. homines unoculi in terræ plagis septentrionalibus, *vid.* Arimaspi. Homines a nativitate calvi et simo naso mentoque oblongo, IV. 23. 24. homines capripedes, IV. 25. homines per sex menses dormientes, *ibid.* homines radicibus vescentes in Araxis fl. insulis, I. 202. crudis piscibus viclitantes et pro vestimento pellibus utentes phocorum, *ibid.* cruda carne vescentes Indi, III. 99. hominibus ætate provectis, nec vero morbo mortuis, vescuntur Massagetæ, I. 216. homines ægrotos comedunt Indi Padæi, III. 99. humana carne vescuntur Androphagi, IV. 106. homines Marti deo mactant Scythæ, IV. 62. captivos Virgini (Iphigeniæ) immolant Scythæ Tauri, IV. 103, ubi Menelaus placandis ventis duos puerulos immolasse fertur. Homines vivos defodere Persicus est mos, VII. 114. III. 33. homines innominati, in Africa, IV. 194. homo nullus sine aliquo malo, VII. 203. cuique propria mala, VII. 152. multæ calamitates hominibus accidere solent, III. 33. cf. VII. 47. homines in potestate casuum fortunæ sunt, I. 22. non casus fortunæ in potestate hominum, VII. 49. homo sibi malorum auctor, non deus, I. 91. fatum evertere non potest, III. 43. 64. IX. 16. omnia consequi nequit, I. 32. homini melius mori quam vivere, I. 36. cf. VII. 46. et V. 4. —

Humanæ vitæ anni, I. 32. III. 22. 23. humanæ vitæ brevitas, et æternæ, VII. 46. humanis in rebus nihil stabile, I. 86. cf. c. 5. et 207. humanarum rerum orbis, I. 207. cf. I. 32.

Hoples, Ionis fil., V. 66.

Horarum inventio, II. 109. *vid.* Dies.
 Horci (*juris jurandi*) filius, VI. 86.
 Hordei folia apud Babylonios quatuor digitorum latitudine, I. 193.
 Horti Midæ, ubi captus Silenus, VIII. 138.
 Hospitii jus Amasidis cum Polycrate, ob huius nimiam felicitatem solutum, III. 43.
 Hyacinthia festum apud Lacedæmonios, IX. 6. 11.
 Hyænar, feræ in Libya, IV. 192.
 Hyampeus, vertex Parnassi, VIII. 39.
 Hyampolis, urbs Thessaliæ, VIII. 28. 33.
 Hyata, nomen unius e tribubus Sicyoniis, V. 68.
 Hybla, opp. Siciliæ, VII. 155.
 Hydarnes Persæ, III. 70. VI. 133. Asianæ oræ præfectus, VII. 135.
 Hydarnes, Hydarnis fil., dux in Xerxis exercitu, eorum qui immortales appellabantur, VII. 83. 211.
 Hydarnes, Sisamnis pater, VII. 65.
 Hydrea insula a Samiis profugis Træzeniis obligata, III. 59.
 Hyela (s. Velia) civitas in terra Cœnotria, condita ab Agylæis, I. 167.
 Hyems rigida in Europa septentrionali, IV. 28.
 Hygennenses pop., III. 90.
 Hylaea, regio trans Borysthenem prope Achillis dromon, IV. 18. 54. 55. 76.
 Hyllenses, nomen unius e tribubus Sicyonis, V. 68.
 Hyllus, VI. 52. Herculis fil., VII. 203. VIII. 131. ab Echemo in monomachia interfectus, IX. 26.
 Hyllus fl., Sardinum campum perineans, I. 80.
 Hymeas, Darii gener, V. 116. capit Cion Mysiæ, V. 122.
 Hymettus, mons Atticæ, Ἱμῆτος : sub eo regio Pelasgis data ab Atheniensibus, VI. 137.
 Hymni, ab Olene compositi, IV. 35.
 Hypachæi qui postea Cilices dicti, VII. 91.
 Hypacryis, fl. Scythiæ, IV. 47. describitur, c. 55.
 Hypæris, fl. Scythiæ, IV. 17. 18. 47. ejus descriptio, VI. 52.
 Hypanis mater, palus, *ibid.*
 Hyperanthes et Abrocomes, Darii filii, cadunt in prælio, VII. 224.
 Hyperborei, Ὑπερβόρειοι, IV. 13. 32. 33. 36. eorum sacra, IV. 33. Hyperborearum puellarum sacra Delum perferentium historia, VII. 33. 35.
 Hypernotii, IV. 36.
 Hyperoche et Laodice Hyperboreorum puellæ, IV. 33. 34. 35.
 Hyrcanii, III. 117. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 62.
 Hyrgis, fl. Scythiæ, IV. 57. 123.
 Hyria, opp. in Italia, a Cretensibus conditum, VII. 170.
 Hyræades Mardus quomodo Sardes adscenderit, I. 84.
 Hysia, opp. Boeotiæ, VI. 108. IX. 15 et 25.
 Hysias et Cœnoen, Atticæ pagos ultimos, occupant Boeotii, V. 74.
 Hystanes, Badris pater, VII. 77.
 Hystaspes Achæmenides, Arsamis filius, Darii pater, I. 209. V. 83. vii. 224. Persidis præfectus, III. 70.
 Hystaspes, Darii filius et Atossæ, dux Bactriorum et Sacarum, VII. 64.
 Hystrices, IV. 192.

I.

Iacchus mysticus, VIII. 65.
 Iadmon Samius, herus Æsopi, II. 134.
 Ialysus, Doriensium civitas, I. 144.
 Iamidæ, vatum familia in Elide, V. 44. IX. 33.
 Iapygia, i. e. Apulia, III. 138. IV. 99.

Iapyges Messapii, origine Cretenses Hyriam urbem condunt, VII. 170.
 Jardani Lydi ancilla, Herculis uxor, mater Heraclidarum, I. 7.
 Jason ad Libyam vento abreptus, Tritoni aureum tripodem dedicat, IV. 179. circa Aphetas Herculem ex Argo navi aequatum missum reliquit, VII. 193.
 Iatragoras dolo capit classicos duces Græcorum cum Persia milites, v. 37.
 Ibanolis Mylæssensis, pater Oliati, V. 37. et Heraclidæ, Carum ducis, V. 122.
 Iberiam Phocæenses ostenderunt, I. 163. Iberi sub Hamilcare duce in Sicilia militant, VII. 165.
 Ibis, Ægyptiis sacra, II. 65. 75. ejus forma, et duplex genus, II. 75. *seq.* qui ibin necavit apud Ægyptios, morte plectitur, II. 65.
 Icarium pelagus, VI. 95. *et seq.*
 Ichnæ, urbs terræ Bottiæidis, VII. 123.
 Ichneumones, ἰχθυοί, in Ægypto, II. 67.
 Ichthyophagi in Africa, II. 19. 20. 23.
 Ida, mons in Iliaci terra, I. 151. VII. 42.
 Idanthyrus, Saulii fil., rex Scytharum, IV. 76. 120. Dario, aut pugnam aut deditionem poscenti, ingenue respondet, c. 127.
 Idrias, regio Cariae, V. 118.
 Jejunia ante sacrificia et festos dies Isidis, II. 40. IV. 186.
 Ienysus, Ἰένυσος, opp., terminus Arabiæ et Syriæ, III. 5.
 Ignem Persæ deum habent, et Ægyptii vivam belluam putant, III. 16. infamia notato Spartani ignem non præbent, VII. 231. ignes in speculis, VII. 182. Ne ignifer quidem elabatur, *proverbialis dictio*, VIII. 6.
 Iliac regio ab Æolis possessa, V. 122.
 Iliadi Minervæ mille boves a Xerxe immolatae, VII. 43.
 Iliissus, fl. Atticæ, VII. 189.
 Ilium urbs; circa eam olim sinus maris erat, II. 10. Ilii obestidio et expugnatione, I. 5. I. 118, ubi *Ægyptii disserunt*. — Iliaca terra, ἡ Ἰλιάς γῆ vel χώρα, V. 94. VII. 41. ἡ Τρωϊς γῆ, II. 118.
 Illyrii, Eneti, i. e. Veneti, I. 196. ex Illyriis Anyrus fl. in Triballicum campum labitur, IV. 49. in Illyrios editum Bacidis effatum, IX. 43.
 Imbecillitatis necessitas summa, VII. 172.
 Imbribus carentes Africæ tractus, IV. 185. *cf.* II. 13. *seq. coll.* III. 10.
 Imbrus, ins. a Pelasgis habitata; capta ab Otane, V. 26. VI. 41.
 Immortales Getæ; post mortem ad Zalmoxin deum se ire putant, IV. 93. 94. *cl. cap. seq.* Immortales apud Persas decies mille selecti milites. VII. 31. 83. Thermopylis propulsi, VII. 211.
 Immortalitas animæ ab Ægyptiis primis asserta, II. 123.
 Impotentiae numen, VIII. 111.
 Iuarus, Psammitichi filius, Afer, Achæmenem Ægypti præfectum interficit, III. 12. 15. VII. 7.
 Inconstantiam rerum humanarum notat Herodotus, I. 5. *cf.* c. 32. 207.
 India, ἡ Ἰνδία, orientem versus extrema Asiæ regio habitata, III. 106. terra ultra porrecta sabulosa, III. 98. aut prorsus ignota est, IV. 40. in India auri immensa copia, et arbores lanam ferentes, III. 106.
 Indorum natio, maxima omnium, III. 94. V. 3. in multis populos, diversis linguis utentes, divisa, III. 98. eorum navigia ex arundine confecta, et vestes ex scirpo, *ibid.* publice feminis miscentur; eorum semen genitale nigrum, III. 101. Indis sol matutino tempore ardentissimus, III. 104. Indi Calantiæ, III. 97, vel Calatiæ parentes comedunt, III. 38. Padasi, cruda carne vescentes, ægrotus epulantur, III. 99. alii nomades herbis vescuntur, III.

100. Indi magis ad septemtrionem versus habitantes, auramentum formicis in deserto eripiunt, III. 102—105. Indi a Dario subacti, IV. 44. nec vero omnes, III. 101. eis maximum auri pondus tributum impositum, III. 98. *cf. c.* 94. Indorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 65. Indici canes, I. 192. VII. 187. Indici equi, III. 106. arundo, VII. 64. 65.
- Indus fl. fert crocodilos, IV. 44. ejus in mare ostium explorat Darius, *ibid.*
- Inimicitarum nihil medium est, VII. 11. inimicitarum inter Græcos et Asiæ populos prima origo, I. 1—5.
- Ino, Athamantis uxor, VII. 197.
- Inopiæ et Impotentiae numina, VIII. 111.
- Imprecationum formulæ, III. 65. I. 165. *et* II. 39.
- Insanus, *vid.* Furiosus.
- Inscriptiones in templo Thebano Cadmeis litteris representatae, V. 59—61. falsa inscriptio Lacedæmoniorum, I. 51. inscr. dolosa Nitocridis reginæ, I. 187. inscr. in pyramide, II. 136. in statua Sesostri regis, II. 106. Darii, III. 88. inscr. cippi a Dario ad Tearum fl. relictæ, IV. 90. inscr. Mandrochis, pontis architecti Hellesp., IV. 88. inscriptiones in mortuos ad Thermopylas positæ, VII. 228.
- Insignibus clypeos ornare, Caricum inventum, I. 171. pro insigni clypei, ancora, IX. 74. navis insigne, *vid.* Navis.
- Insomniorum ludibria, VII. 16. *vid.* Somnia.
- Institor quare Darius fuerit appellatus, III. 89.
- Institutores primi Lydi extitere, I. 94.
- Institutio Pers. puerorum, I. 136.
- Insulæ in Araxe fl., I. 202. insulæ Cænusæ, I. 165. insulæ Echinades dimidia ex parte in continentem concretæ, II. 10. ins. Chemmis natans in Ægypto, II. 156. Cyanæ ins. olim natantes creditæ, IV. 85. Beatorum insula, loci nomen in Africa, III. 26. insulæ rubri maris exilibus a rege designatæ, III. 93. VII. 80. *cf.* V. 20. ins. Cassiterides Herodoto ignotæ, III. 115. ins. Thraciæ objacentes, VII. 185. Insulares Ionicæ civitates, I. 142. in commune sociorum a Græcis receptæ, IX. 106.
- Intaphernes, conjurationis in Magos particeps, III. 70. 78. regiam intrans, janitores mutilat; rebellionis reus, capitis damnatur cum filiis et cognatis, II. 118. 119.
- Intercalaris mensis, I. 32. II. 4.
- Interpretes Ægyptiorum, II. 154. interpretes Ichthyophagi; III. 19. *seq.* per septem interpretes in Borysthenis emporio Scythiæ negotia peragunt, IV. 24.
- Invideri melius quam miserationem habere, III. 52. invidia principio innata est homini, III. 80.
- Inycus, oppidum Siciliæ, VI. 23. 24.
- Io, filia Inachi regis, a Phœnicibus rapta, I. 1. stuprata a naucero, I. 5. Io quomodo a Græcis depingatur, II. 41.
- Iolcus opp. Thessali Hippix offerunt, V. 94.
- Ion, Xuthi fil., ab eo Iones sunt denominati, VII. 94. VIII. 44.
- Ionia, Asiæ regio temperie cœli præstantissima, I. 142. — Ionica gens, olim præcipua, Pelasgica stirpis, I. 56. a Ione, Xuthi fil. nomen invenit, VII. 49. VII. 44. Iones olim in Peloponneso Achæiam tenebant, I. 145. Pelasgi Ægialees nominati, VII. 94. Iones quoque nominantur Athenienses, Pelasgica stirpis, VIII. 44. quod tamen nomen respuunt, I. 143. *cf.* V. 66. *et* 69. at gaudent eo nomine Ionicæ civitates duodecim, in Panionio convenientes et Panionia festum celebrantes, I. 143. 148. Iones Athenis oriundi Apaturia celebrant, I. 147. *cf.* VII. 95. — Ionum lingua quatuor habet modificationes, I. 142. Ionicæ litteræ V. 59. — Iones non recte de Ægypto sentiunt, II. 16. — Ionum Carumque castra ad Pelusium Nili ostium, II. 154. *cf.* c. 152. 178. *seq.* *et* *vid.* Græci et Negotiatio. Iones primum a Creso subacti, I. 4. 28. spernunt Biantis consilium et Thaletis, I. 170. Cyro, ut a Creso deficiant sollicitanti morem non gerunt, I. 76. ad Cyrum, Lydorum imperio everso, legatos mittunt; quibus ille fabulam narrat, I. 141. *cf.* I. 76. Iones, continentem habitantes, Harpagus subigit, I. 169. — Iones insulares (*cf.* VII. 95.) Biantis s. Pittaci commento Cressi imperium effugiunt, I. 27. Cyro ultro se dedunt, I. 169. — Dario tributum pendunt, III. 90. VI. 42. pontem in Istro factum custodiunt, IV. 98, ut dissolvant a Scythia moniti, *etc.* IV. 133. 136. *seqq.* — Ionice calamitas orta ex Naxo et Mileto, V. 28. *seqq.* Ionice defectionem a Persis, Histiaso clam adhortante, Hecataeo vero dissuadente, molitur Aristagoras, V. 35—38. Iones cum Atheniensibus Sardes captas incendunt, V. 100. 101. ad Ephesus prælio victi a Persis, in bello perseverant, c. 102. *seqq.* ad Cyprum Iones mari, Persæ terra, vincunt, c. 108. *seqq.* Cares defectionis socios habent, c. 117. *seqq.* Ionum classis ad Miletum, VI. 8. militaris exercitatio, auctore Dionysio, c. 11. *seq.* ingentem accipiunt cladem a Samiis deserti, c. 14. *seq.* Iones tertio in servitutem redacti, VI. 31. 32. ut mutuas inter se pactiones faciant, ab Artapherne coacti, c. 42. tyrannos eorum ejicit Mardonius, c. 43. — Ionum naves in Xerxis classe, VII. 94. *seq.* Iones cum Xerxe militantes Themistocles ad defectionem sollicitat, VIII. 22. *cf.* VII. 51. Iones, prœditionis ad Salaminem accusatos adjuvat Ariaramnes Persa, VIII. 90. Græcos ad Delum sollicitant, ut Ioniam liberent, c. 132. IX. 90. — 92. post pugnam ad Mycalen, IX. 98. *seqq.*, Ioniam iterum a Persis deficit, IX. 104. — De Ionum libertate conservanda Græcorum deliberatio; Iones insulares in commune sociorum recepti, IX. 106. Iones mercenarii apud Psammitichum, II. 163.
- Ionius sinus, VI. 127.
- Iphiclus, pater Protesilai, IX. 116.
- Iphigeniæ apud Tauros cultus, IV. 103.
- Ipi, Ἴπιοι, *t. e.* Furni, locus quidam in Pelio monte, VII. 188.
- Irasa, Ἰρασά, nomen regionis in Africa, IV. 158.
- Irenes Spartanorum, IX. 18. 85.
- Is, urbs et fl. Babylonice, I. 179.
- Isagoras, Tisandri fil., spectata familia natus, V. 66. Cleomenem Spartæ regem adv. Clisthenem advocat, et Alcæonidas Athenis ejicit; mox ipse ejectus, V. 69. — 73.
- Ischenous Ægineta pater Pythæ, VII. 181. VIII. 92.
- Isis, Ægyptiaca dea, Græcis Ἀνθήρη, II. 59. 156. Isis imago muliebris, bubulis instructa cornibus, II. 41. Orumi et Bubastin, servandos Latonæ tradit, II. 156. maximum ejus templum in urbe Busiri, II. 59. 61. ei vaccæ sacræ; in ejus honorem jejunia aguntur, II. 40. 41. item apud Nomades Libyes, IV. 186. ejus festum in Busiride oppido, II. 61. *cf.* c. 40.
- Ismaris lacus in Thracia, VII. 109.
- Ismenii Apollinis templum Thebis, I. 52. V. 59. VIII. 134.
- Isonomia, ἰσονομία, juris æqualitas, omnium pulcherri-ma, III. 80.
- Issedones pop. trans Araxen fl. ex adverso Massagetarum habitant, I. 201. propinquorum cadavera epulantur, IV. 26. eorum traditio de extremis terræ incolis, IV. 13. *cf.* c. 15. *et* 27.
- Ister, fl. Scythiæ, IV. 47. ex Celtis et Pyrene oppido initium sumens, II. 33. *seq.* universam Europam perfruit, *ibid.* IV. 49. cum Nilo comparatur, II. 33. *seq.* semper sibi æqualis, multes excipit fluvios, IV. 48 — 50. quinque ostiis patet, c. 47.
- Isthmus Cnidius, I. 174. Isthmus Chersonesi muro præceptus a Miltiade, VI. 36. Isthmus Corinthiacus a Lacedæmonia muro munitus, IX. 10. *cf.* VIII. 40. *et* IX. 7.

Istriaeotis, *vid.* Histriaeotis.

Istria, colonia Milesiorum, ad ostium Istrifl., II. 33. — IV. 78.

Istriae, Ἰστρυή, erat mater Scyae, regis Scytharum.

Italia multis locis memoratur; Italiae, IV. 15.

Itanus, opp. ins. Cretae, IV. 151.

Iter diurnum ducentorum stadiorum statuit Herodotus, IV.

101 sed centum quinquaginta enumerat; V. 53. Iter diurnum navigio confectum, IV. 86.

Ithamates Persa, VII. 67.

Ithamitres (*olim leg.* Amitres) dux classis cum aliis a Xerxe in Europa relictus, VIII. 130. post pugnam ad Mycalen fuga salutem petit, IX, 102.

Ithonus mons, IX. 35.

Judices regii ap. Persas, III. 14. 31. iudex regius, corruptus pecunia, excoitatus, V. 25. ob injustam latam sententiam capite damnatus, VII. 194.

Juno Argiva; ejus festum, I. 31. templum prope lucum Argo sacrum, VI. 81. 82. Junoni Samiae duas imagines ex ligno sculptas Amasis dedicat, II. 182. Junonis templum, τὸ Ἥρατον, ad Plateas, IX. 52. 61. ejus nomen Aegyptiis incognitum, II. 50.

Jupiter: Persae universum coeli orbem Jovem appellant, eique in montium jugis sacra faciunt, I. 131. sacer Jovis currus in Xerxis exercitu, VII. 40. VIII. 115. — Jovis Beli templum Babylone, I. 181 — 183. III. 158. — Jovem Aegyptii Ammoun vocant, et arietina facie fingunt *ex vetere mytho*, nec tamen omnes colunt, II. 42. celeberrimum ejus templum Thebis, II. 42. 56. I. 182. et oraculum, II. 54. *seq.* 83. Thebani Jovis concubitus in templo cum virgine, I. 182. a Thebani Jovis templo derivatum Ammoniorum templum et oraculum, IV. 181. *cf.* II. 54. *seq.* templum et oraculum in Meroe Aethiopiae, II. 29. quod incendere Cambyzes studuit, III. 25. — Jupiter, Terrae maritus, apud Scythas, Papaeus, IV. 59. Jupiter Graecanicus, Ζεύς Ἑλληνικός, IX. 7. *cf.* c. 90. Olympus, ejus templum Pisae, II. 7. statua aenea decem cubitorum, IX. 81. Jovis oraculum Dodonae, II. 55. *seq.* originem ducit ex Thebis Aegyptiis, c. 54. — Jovis Lacedaemonis et Coelestis sacerdotes, reges Spartani, VI. 56. Jovi Stratio soli Cares sacra faciunt, V. 119. iidem Jovis Carii templum cum Lydis et Mysi commune habent, I. 171. Jovi Cario familia Isagorae Athen. sacra facit, V. 66. Jovi liberatori aram Sami constituit Mæandrius, III. 142. Jovem Herceum, i. e. domus praesidem, obtestatur Demaratus, VI. 68. Jupiter Expiator, Λαῖ (ἐπίστιος) et Soda litius (ἐπισώτης) invocatur a Cræso, I. 44. Jovis templum sub fago arbore ap. Thesprotios, II. 56. Jovis Laphystii fanum ap. Achæos, VII. 197. Jovi Lycæo collis sacer ad Cyrenen, IV. 203. Jovis ἀγοραίου sive forensis ara ap. Selinusios in Italia, V. 46. Jovi decimas ut offerat, Cyrum monet Cræsus, I. 89.

Jurare per aquam Stygis apud Græcos, VI. 74. per regios Lares ap. Scythas, IV. 68. per solem apud Massagetas, I. 212. per viros justissimos et fortissimos apud Nasamones, IV. 172. per Mercurium ap. Thraces, V. 7. per Bacchum ap. Arabes, III. 7. per deos regios apud Persas, III. 65. V. 106. per deos Græciae praesides, V. 92. VI. 68. IX. 90. Juris aequalitas praeclara res, V. 78. sunt jura omnibus hominibus sancita, VII. 136.

Jusjurandum confirmatum per ferri massam demersam, I. 165. *vid.* Formula.

Justum injusto inimicum, I. 96.

Iyrcæ, pop. Scythiæ, ex arboribus insidiantur feris, IV. 22.

K.

Kiki, unguentum Aegyptiorum, II. 94. Cætera nomina a K in Græco sermone incipientia *vid.* in C.

L.

Labda, Amphionis filia, et ejus historia, V. 92.

Labdacus, Laii pater, V. 59.

Labranda, opp. Cariae, ubi Jovis Militaris templum, V. 119.

Labynetus, Babyloniorum tyrannus, pacem conciliat inter Cyaxarem et Alyatten, I. 74. 77.

Labynetus, Assyriae rex, quem bello petit Cyrus, I. 188.

Labyrinthus Aegypti describitur, II. 148.

Lacedaemon: Laconia terra, VI. 58. VII. 234. in ea est Sparta, civitas octies mille virorum, VII. 234. — Spartani, IX. 28. Lacedaemonii nominabantur Perioeci, περίοικοι, VI. 58. Ἀσπιδαιμόνιοι περίοικοι, IX. 11. *cf.* Hilotæ. — Lacedaemonis leges a Lycurgo latae sunt; ephori et senatores instituti, I. 65. *Vide* Ephori. — Regum munera et honores, VI. 56 — 58. *cf.* Lex. Senatores duodetriginta, VI. 57. Equites, VIII. 124. Ireneas, IX. 85. Lacedaemoniorum instituta, cum Persis et Aegyptiis communia, VI. 59. 60. diu reluctantes Tisamenum vatem in civium numerum adoptant Spartani, IX. 33. rem divinam curare maximi faciunt, IX. 7. *cf.* V. 63. VI. 106. VII. 206. nimiae breviloquentiae student, III. 46. Lacedaemonis mos est, alia cogitare, alia dicere, IX. 54. *cf.* V. 92. VI. 108. VIII. 142. *coll.* IX. 7. — eorum disciplina laudatur, VII. 102. 104. ignominia notant praelio fugientes, VII. 231. Lacedaemonii, generis Dorici principes, I. 56. Tegeatis bellum inferunt, malo successu, I. 65. *seq.* sed, repertis Orestis ossibus, superiores evadunt; iis major pars Peloponnesi subjecta, I. 67. 68. cum Cræso foedus faciunt, c. 69. *seq.* *cf.* c. 6. et c. 83; cum Argivis de Thyrea contendunt, c. 82. *seq.* ab Ionibus auxilio vocati, c. 141, opem ferre negant; Cyro per legatos edicunt, ne ullam Græcorum civitatem lædat c. 152. *seq.* — Amasis, Aegypti rex, mittit iis lineum thoracem, III. 47. adv. Samum et Polycratem expeditionem suscipiunt, III. 39. exules Samiorum in patriam restituituri, c. 44. *seqq.* *cf.* I. 70. Samum frustra oppugnant, III. 54 — 56. Minyas, primum receptos, nimis insolentes, interimere decernunt, *etc.* IV. 145. *seq.* — De eorum rebus cum Aeginetis, Argivis, Atheniensibus, *etc.* *cf.* Cleomenes, Leotychides, Demaratus. — Scythæ cum Lacedaemoniis societatem adv. Persas contrahere cupiunt, VI. 84. Spartani Plateensibus suadent ut se tradant Atheniensibus, VI. 108. Darii legatos in puteum præcipitant, VII. 133. *cf.* VI. 48. ab Atheniensibus auxilio vocati, plenilunium exspectant, VI. 105. post pugnam ad Marathonem veniunt, c. 120. — De Persarum apparatu ad bellum miro modo certiores facti, indicant reliquis Græcis, VII. 239. imminente bello Persico, legatos cum Atheniensibus mittunt ad Gelonem, VII. 153 — 151. ad Argivos, c. 148. *seqq.* — Spartani trecenti ad Thermopylas, VII. 202. 205. commanent, c. 208. *cf.* I. 82. fortiter pugnant, c. 210 — 212. et 223. *seqq.* — Spartani bello Persico summum imperium tradunt Græci, VIII. 2. *seq.* oraculi jussa pœnas repetunt a Xerxe cadis Leonidæ, VIII. 114. *cf.* IX. 64. eximio honore Themistoclem addiunt, c. 124. legatos mittunt ad Athenienses, ne cum Barbaro foedus ineant, VIII. 142. at metu liberati, illis auxilia potentibus illudunt; tandem exercitum mittunt, IX. 6 — 11. *cf.* c. 19. Lacedaemonii ad Plateas in acie Græcorum, c. 28. *cf.* Pausanias. — fortiter pugnant, c. 62. *seq.* eorum præcipua laus, c. 71. occisos sepeliunt, c. 85. — Lacedaemonii in pugna ad Mycalem, IX. 102. *vid.* Leotychides. — de Ionibus in Græciam transferendis sententiam ferunt, IX. 106. Lacedaemonis imperium eripiant Græci ob Pausaniæ contumeliam, VIII. 3. eorum bellum

- cum Measseniis, IX. 35. 64. 68. in bello Peloponnesiaco vastant Atticam, IX. 73. et legatos mittunt in Asiam, VII. 137.
- Lacmon, mons in Apollonia terra, IX. 93.
- Lacriues, legatus Lacedæmoniorum ad Cyrum, I. 152.
- Lactis emulgendi mos apud Scythas, IV. 2.
- Lacus Tritonis in Africa, IV. 179. lacus in Africa, ex quo auri ramenta referuntur, IV. 195. prope Anaua, Phrygiæ opp., ex quo sal conficitur, VII. 30. lacus Stymphalius in Argolide, VI. 76. Bæbeis lacus in Thessalia, VII. 129. lacus Ismaris in Bistonis, VII. 109. lacus Prasias, in quo super palis habitant Pæones, V. 16. lacus salus et piscosus ad Pistyrum Thraciæ opp. a iumentis exsiccatus, VII. 109. lacus Gygeus prope monumentum Alyattis, I. 93. lacus Meridis in Ægypto, II. 4. 69. 148. describitur c. 149. lacus in Minervæ templo Saitano memorabilis, II. 170. 171. lacus Deli orbiculatus, II. 170.
- Lacus olim Thessalia fuisse fertur, VII. 129.
- Lada, insula Mileto obversa, VI. 7.
- Ladanum quo modo comparetur, III. 112.
- Ladice, uxor Amasis, ejusque votum Veneri factum, II. 181.
- Laii Erinyum delubrum Spartæ. IV. 149. oracula, V. 43. ejus genus, V. 59.
- Lampadum festivas in Vulcani honorem celebrata, VIII. 98. in Panis honorem, VI. 105.
- Lampito, Leotychildis filia, uxor Archidami, VI. 71.
- Lampon, Pythæ fil. Ægineta; ejus nefandum consilium Pausanias respuit, IX. 78.
- Lampon, Thrasiclis fil., Samiorum legatus, IX. 90.
- Lampon, Olympiodori pater Atheniensis, IX. 21.
- Lamponium, opp. Troadis, captum ab Otane, V. 26.
- Lampsaceni Miltiadem vivum capiunt, at Cræsum metuentes mox dimittunt, VI. 37. 38.
- Lampsacus, civitas ad Hellespontum, V. 117.
- Lana arborea in India, III. 106. cf. VII. 65.
- Laodamas, Eteoclis filius, Apollini tripodem dedicat, V. 61.
- Laodamas Phocæensis, IV. 138. IV. 138.
- Laodamas, Sostrati pater, Ægineta, IV. 152.
- Laodice, Hyperborea puella, IV. 33. 35.
- Laphanes, Azen, Euphorionis filius, VI. 127.
- Laphystius Jupiter, VII. 197.
- Lapidicinae unde pyramides Memphios, in Arabiæ monte, II. 8.
- Lapidationis supplicium, V. 67.
- Lapis Æthiopicus: ex eo *Mycerini pyramis constructa*, II. c34. *statuæ permagnæ in Vulcani templo*, II. 176. ex Porino lapide *templum Delphicum exstructum*; *frons ex Pario marmore*, V. 62. ex Smaragdo lapide *annulus signatorius*, III. 41. *columna noctu splendens*, II. 44. — Lapidæ acuto sigilla inculpantur, VII. 69. acuto lapide pro cultro utuntur Arabes, III. 8. — Lapidæ sanguine uncti in fœdere faciundo, *ibid.* lapidum acervi a Darii copiis congesti, IV. 92.
- Lapis Melampyrgus, VII. 216.
- Laqueus in pugna utuntur Sagartii, VII. 85.
- Lasonii vocantur Cabelenses, Mæones, III. 90. VII. 77.
- Lasus Hermionensis, VII. 6.
- Latonæ oraculum in Bato opp., II. 155. de ea mythus Ægyptiacus, c. 156.
- Laureum, mons Atticæ, ubi argenti metalla, VII. 144.
- Laus, opp. a Sybaritis habitatum, VI. 21.
- Leana, *vid.* Leo.
- Leager, Glauconis fil., dux Athen., IX. 75.
- Learchus fratr. Arcesilaum strangulat; ab uxore fratris dolo necatur, IV. 160.
- Lebadia, ἡ Ἀβάρεια, opp., VII. 134.
- Lebæa, urbs Macedoniæ superioris, VIII. 187.
- Lebedus, Ionum civitas Lydiæ, I. 142.
- Lectos, Ἀέτρος, Idæ promontorium, IX. 114.
- Ledanum s. ladanum, ubi nascatur et quomodo comparetur, ejusque medica vis, III. 112.
- Legati Darii in puteum conjecti, VII. 133. — Legati non violandi, VII. 137. cf. c. 134. *seq. coll.* III. 13. *seq.*
- Leges aliquot memorabiles: *lex* Amasidis regis, jubens quemque *quotannis indicare* unde vitam sustentet, II. 177. *Ægyptiaca* de debitore patris cadaver pignori dante, II. 136. — *Babyloniorum de matrimonio contrahendo*, I. 196. — *Persarum, filius ex pellice natus ne succedat in regnum*, III. 2. — *Licitum Regi, quidvis vellet facere*, III. 31. — *Rex, priusquam in bellum profici-scatur, successorum nominare tenetur*, VII. 2. — *lex Spartæ lata, ne ambo simul exirent in bellum reges*, V. 75. (at cf. VI. 73. *coll.* c. 64.) — *Spartæ de successionem in regnum*, VII. 3. *leges Æginetarum Atticas merces prohibentes*, V. 88.
- Leges a Solone Athen. conditæ, I. 29. cf. II. 177. a Lycurgo Spartanis datæ, I. 65.
- Leipsydriion, opp. supra Pæoniam, V. 62.
- Leitum, Λήτρον, Achæi vocant prytaneum, VII. 197.
- Leleges, I. 171.
- Lemnus a Pelasgis habitata, VI. 140. Lemnii in Peloponnesum immigrarunt, VIII. 73. Pelasgi, Lemnum incolentes, mulieres ex Attica raptas trucidant, *inde* Lemnia facinora, VI. 138. Lemno a Pelasgis nepotes Argonautarum, οἱ Μινῶα, ejecti, IV. 145. a Miltiade capta, VI. 140. ab Otane, V. 26. *seq.*
- Leo lapideus in memoriam Leonidæ in Thermopylis, VII. 225. aureus a Cræso Delphis dedicatus, I. 50. leo, e pellice natus, Sardibus fatalis, I. 84. leones in Macedonia Xerxis camelos laniant, VII. 125. leones in Europa tantum inter Nestum fl. et Acheloum reperiuntur, VII. 126. leæna nonnisi semel parit in vita, III. 108.
- Leobotes, Spartiarum rex, I. 65. Echestrati fil. VII. 204.
- Leocedes, Phidonis Argivorum tyranni fil., Agaristæ pro-cus, VI. 127.
- Leon, Eurycratidæ fil., avus Leonidæ, VII. 204. cum Hegesicle Spartæ regnat, I. 65.
- Leon, Troezenius, VII. 180.
- Leonidas, fil. Anaxandridæ, frater Cleomenis et Doriei, V. 41. ejus genealogia, VII. 204. præter spem regnum Spartæ adeptus, VII. 205. cum trecentis ad Thermopylas missus, c. 206. oraculo nitens, morti se devovet pro patria, sociosque dimittit, c. 219—222. et fortissime pugnans cadit, c. 224. sepulcri locus, c. 228. *coll.* 255. in ejus cadaver Xerxes iratus sævit, c. 238. Leonidæ cædis poenas a Xerxe repetunt Spartani, VIII. 114.
- Leontiades, Eurymachi fil., Thebanorum dux ad Thermopylas, VII. 205. 233.
- Leontini, populus Siciliæ, VII. 154.
- Leoprepes, s. Laoprepes, Theasidæ pater, Spartanus, VI. 85.
- Leoprepes *alius*, Simonidis poetæ pater, VII. 228.
- Leotychildes, Λεωτυχίδης, Menaris fil., VI. 65. VIII. 131. *ubi* ejus genealogia ex altera regum familia, a Cleomene subornatus contra Demaratum, ipseque rex creatus, Demaratum probro afficit, VI. 65—67. cum Cleomene adv. Æginetas ducit, VI. 73. postea a Spartanis Athenas missus, Æginetas victos frustra repetit, VI. 85. 86. imperator classis Græcorum bello Persico, VIII. 131. diu Deli moratus, Samum navigat, IX. 90—92. et 96. ad Mycalen feliciter pugnat, IX. 98. *seqq.* in bello Thessalico pecuniis corruptus, Tegææ exul obit, VI. 72. — filius

- ejus Zeuxidemus, filia Lampito, nepos Archidamus, VI. 71.
- Leotychides, Anaxilai fil., VIII. 131.
- Lepidotus, piscium genus in Nilo, II. 72.
- Lepreum, opp. Minyarum, IV. 148. Lepreatæ ad Plataeas in acie Græcorum, IX. 28.
- Leprosos abominantur Persæ, I. 138.
- Lepus ex equa natus, VII. 57. leporis fecunditas, III. 108. leporem Scythæ persequuntur, IV. 134.
- Leros ins., V. 125.
- Lesbus ins., I. 160. quinque in ea civitates Æolensium, I. 151. incolas indagine cinctos capiunt Persæ, VI. 31. Lesbii prælio navali a Polycrate victi fossam circa Sami murum fodiunt, III. 39.
- Leucadii, Dorici pop. ex Corintho, tres naves ad Artemisium mittunt, VIII. 45. 47. ad Plataeas in acie Græcorum, IX. 28.
- Leuce acle, Λευκή Ἀκτή, i. e. *Candidum Littus*, Thraciæ, VII. 25.
- Leuce, morbus, I. 138.
- Leucon, opp. Africæ, IV. 160.
- Leucon teichos Memphi, II. 91.
- Leutychides, *vid.* Leotychides.
- Lex omnium rex, νόμος πάντων βασιλεὺς, III. 38. *cf.* VII. 104. *vid. supra* Leges memorabiles.
- Libya, a Libya, muliere indigena, nomen invenit, IV. 45. circumnavigata, IV. 42. *seq.* non tam fertilis quam Europa et Asia, IV. 198. Nilo II, II. 16. IV. 45. *seu, ut Herodoto potius videtur*, Ægyptiis montibus, II. 17. et Casio Syriæ monte ab Asia disternata, II. 158. quatuor nationes eam incolunt: Æthiopes versus meridiem (*cf.* III. 114. *coll.* II. 29. III. 17. et IV. 138.), Libyes ad septentrionem, indigenæ; et Phœnices et Græci, advenæ, IV. 197. *cf.* II. 32. et IV. 150. *supra* Libyes Nomades fera Libya est, ἡ θηριώδης Λιβύη, *et supra hanc* supercilium arenosum, ὀρητὴν ψάμμος, IV. 181. Libya, secundum mare mediterraneum porrigitur ab Ægypto usque ad Solaentem promontorium, II. 32. Libya πολυτρόφος, IV. 155. *cf. c.* 172. Libyes Nomades mare adcolunt ab Ægypto usque ad Tritonidem lacum; eorum instituta et sacrificia, IV. 186 — 190. singuli populi, IV. 168 — 180. primi omnium Neptunum coluerunt, II. 50. Soli et Lunæ sacrificant, IV. 188. Minervæ, indigenæ deæ, sacra faciunt, IV. 180. ab iis Græci acceperunt Minervæ ægides, et quadrijugos equos junxere, IV. 189. *cf.* VII. 184. — Libyes Agricolæ, IV. 191. *seqq.* Libyes, Ægypto finitimi, Apriæ regi se tradunt, IV. 159. *cf.* II. 161. Cambyas se dedunt, et dona mittunt, III. 13. Dario tributum pendunt, III. 91. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 71. 86. 184. Libyes cum Carthaginiensibus in Sicilia militant, VII. 165.
- Libycus mons, terminus Ægypti ab occasu, II. 8.
- Liches Spartiata, unus ex benemeritis, Orestis ossa reperit, I. 67. 68.
- Lida, mons Cariæ, I. 174. 175.
- Ligneus pes Hegesistrati vatis, IX. 37. lignea urbs Budinorum, IV. 108. 123. *vid.* Domus et Murus. Lignæ statuæ Mycerini regis, II. 130. *seq.* duo imagines ex ligno sculptæ Amasidis regis, II. 182.
- Ligures supra Massiliam habitant, V. 9. cum Carthaginiensibus in Sicilia militant, VIII. 165.
- Ligyes in Xerxis exercitu, VII. 72.
- Lilia, rosis similia, in Nilo nascuntur, et alia, quorum radix esculenta, II. 92.
- Limeneum, Λιμεναῖον, Milesiæ regionis, I. 18.
- Lindus, Doriciensium civitas, I. 144. ibi templum Minervæ, II. 182. Lindii ex Rhodo Gelam in Sicilia conduunt, VII. 153.
- Lingua Ionica quatuor habet modificationes, I. 142. Linguae Persicæ nomina in eandem desinunt litteram, I. 139.
- Linum Colchicum (*Sardonicum*) et Ægyptiacum, II. 105. linum in Pæonia, V. 12.
- Linus, cantilena in Phœnicia et Cypro cantata, Ægyptiis Μανέρας nominatur, II. 79.
- Lipaxus, oppidum Crossææ, VII. 123.
- Lipoxais, Targitai fil., IV. 5. ab eo oriundi Scythæ, c. 6.
- Lipsydrium opp., Λειψύδριον, V. 62.
- Lisæ, opp. Crossææ regionis, VIII. 123.
- Lissus, fl. Thraciæ; ejus aqua Xerxis copiis non sufficit, VII. 108. 109.
- Litteræ Amasidis ad Polycratem, III. 40. Histiae proditiæ, VI. 4. litterarum mira occultatio, VII. 239. *vid.* Epistolæ. litteræ servi capiti inscriptæ, V. 35.
- Litterarum usum a Phœnicibus Græci accipiunt, V. 58. litteræ Assyriacæ, IV. 87.
- Littus pulchrum, *vid.* Calacta.
- Locri Persis terram et aquam dant, VII. 132. at Locri Opuntii cum Græcis ad Thermopylas, VII. 203. et ad Artemisium militant, VIII. 1. et Locri Ozolæ Phœnices Persam fugientibus refugium præbent, VIII. 32.
- Locri Epizephyrii in Italia, VI. 23.
- Lotos plurima nascitur in Ægypto; ejus radix esculenta, II. 92. loti fructus descriptio, IV. 177. lotus Cyrenæa *memoratur*, II. 96.
- Lotophagi, pop. in Africa, IV. 177.
- Loxias nominatur Apollo Delphicus, I. 91. IV. 163.
- Lucernarum accensarum festum apud Ægyptios, II. 62. *vid.* Lampadum festivitas. Lucernarum accensio, *pro* crepusculo, VIII. 215.
- Lucina, Εὐλειθυή, ei tributum solvitur pro maturato partu, IV. 35. *cf. c.* 34.
- Luctus Ægyptiorum in morte propinquorum, II. 85. Spartanorum, rege mortuo, VI. 58. Persarum super Masiisto interfecto, IX. 24. *vid.* Funus. — Luctum simulat Miltiades, domi se continens, VI. 39.
- Lucus platanorum Jovi Stratio sacrus in Caria, V. 119. Argi lucus a Cleomene incensus, VI. 79. *seq.* Lucus circa Ægyptiorum templa, II. 138.
- Ludum tesserarum et talorum inveniunt Lydi, I. 94. Ludos gymnicos Perseo celebrant Chemmitæ Ægyptii, II. 91. Ludos Olympicos Græci faciunt, Xerxe invadente, VII. 206. VIII. 26.
- Luna Spartanos impedit, quo minus Atheniensibus succurrant, V. 106. Lunæ sacra faciunt Persæ, I. 131. Libyes, IV. 138. Luna Persarum præses, *ex Magorum disciplina*, VII. 37. Lunæ festum apud Ægyptios, II. 47.
- Lupi formam semel quotannis adsumere Neuri perhibentur, IV. 105. luporum sepultura apud Ægyptios, II. 67.
- Lutræ capiuntur ap. Gelonos, IV. 109. Ægyptiis sacræ, II. 72.
- Luxus Persarum, IX. 80—82.
- Lycæus Jupiter ap. Cyrenæos, IV. 203.
- Lycaretus, Mæandrii frater, Sami regnum adpetit, III. 143. Lemno a Persis præficitur, V. 27.
- Lycia olim Milyas nominata, I. 173. Lycii, I. 28. ex Caria oriundi, olim Termilæ appellati, a Lyco, Pandionis filii nomen accipiunt, I. 173. VII. 92. se a matribus nominant, non a patribus, I. 173. — Lycii strenue pugnant adv. Harpagum, I. 176. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis classe armatura, VII. 92. Lycii arcus *memorantur*, VII. 77. *cf. c.* 92.
- Lycidas, senator Athen., cum uxore et liberis lapidibus obruitur, IX. 5.

Lycomedes, Æschreæ fil., vir strenuus, primus navem hostium capit ad Artemisium, VIII. 11.
 Lycopas Lacedæm. strenue ad Samum pugnât, III. 55.
 Lycophron, Corinthius, Periantri fil., domo ejectus, et in Corcyram ablegatus, Corinthi tyrannidem repudiat; a Corcyraeis interficitur, III. 50—53.
 Lycurgus, vir int. Spartanos probatus, Leobotæ regis tutor, ab oraculo monitus leges fert Spartanis et ephoros instituit, I. 65. ei templum dedicatum, c. 66.
 Lycurgus, Aristolaidæ fil. Atheniensis, factionis princeps contra Pisistratum, I. 59.
 Lycurgus, Amianti pater, Arcas, VI. 127.
 Lycus, fl. Phrygiæ, Colossis in urbe evanescit, VII. 30.
 Lycus, fl. Scythiæ, in Mæotin paludem se exonerat, IV. 123.
 Lycus, Anacharsidis avus, IV. 76.
 Lycus, Pandionis filius, a fratre Ægeo Athenis expulsus, in Termilas venit; ab eo Lycii nomen inveniunt, I. 173. VII. 92.
 Lydia, argenti ferax, V. 49. auri ramenta e Tmolio habet, I. 93. cf. V. 101. Lydi, I. 28. olim Mæones vocati, VII. 74. a Lydo, Atysis fil., nomen, I. 7. strenua gens, ex equis præcipue pugnant, c. 79. 80. mercium institores, primi monetam procudunt, I. 94. ludorum inventores, *ibid.* eorum filiae meretricantur omnes, c. 93. leges Græcis similes, c. 94. eodem modo, atque Græci, expiant, I. 35. et sædus pangunt, c. 74. — priscum Jovis Carii templum cum Mysis et Caribus commune habent, I. 171. in Umbriam coloniam ducunt, I. 94. per quinque annos cum Medis bellum gerunt, I. 74. 103. *vid.* Alyattes. — primas in oraculo consulendo partes a Delphensibus accipiunt, I. 54. cum Persis pugnant accipiti Marle, c. 76. a Persis vincuntur, c. 80. *vid.* Croesus. — defectionem moliti a Cyro, monente Croeso, effeminantur, I. 154—157. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 74.
 Lydias fl. Bottiarum a Macedonia disternit, VII. 127.
 Lydius, Atysis fil., a quo Lydi nomen invenerunt, I. 7. VII. 74. frater Caris nominatur, I. 171.
 Lygdamis, Halicarnassensis, Artemisii pater, VII. 99.
 Lygdamis Naxius, Pisistrato mercenarios milites adducit, I. 61. ab eo Naxum administrandam accipit, c. 64.
 Lynceus Chemmila fuisse dicitur, II. 91.
 Lysagoras, Tisiiæ fil., Parius, VI. 133.
 Lysagoras, Histiaei pater, Milesius, V. 30.
 Lysanias e procis Agaristæ, VI. 127.
 Lysimachus, Aristidis pater, VIII. 79. 95.
 Lysistratus Atheniens. fatidicus, VIII. 96.

M.

Macæ, pop. Africæ, IV. 175. V. 42.
 Macednus pop. Pindum incolit, I. 56. Macedna natio ex Pindo et Dryopide Peloponnesum ingressa, VIII. 43. cf. I. 56.
 Macedonia, ἡ Μακεδονία, VII. 127.
 Macedonum reges Argivæ stirpis, V. 22. VIII. 137—139.
 Macedones a Mardonio Darii imperio subjecti, VI. 44. *seq. vid.* Amyntas, et Alexander.
 Machinæ, quibus pyramides in altum exstruebantur, II. 125. machinæ, quibus pontes in Hellesponto intendeabantur, VII. 36. machinis et suffossis muris Miletum oppugnant Persæ, VI. 18.
 Machlyes, pop. Africæ, IV. 178.
 Macistius, Μακίστιος, Græcis pronuntiatur Persa Masi-stius, IX. 20.
 Macistus, Minyarum opp. ab Eleis eversum, IV. 148.
 Macrobius Æthiopes, III. 17. *seqq. vid.* Æthiopes.

HERODOTUS.

Macrones, pop. supra Thermodontem fl., II. 104. III. 54. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
 Mactorium, Siciliæ opp. super Gelam, VII. 153.
 Madyes, filius Protothyæ, Scytharum rex, in Asiam irrumpit, I. 103.
 Madytus, urbs Chersonesi, VII. 33. IX. 120.
 Mæander, fluvius tortuosus, II. 29. Magnesiam urbem lambit, III. 122. Marsyam fl. excipit, v. 118. ejus fontes, VII. 26. Mæandri campus, I. 18. 161. II. 10.
 Mæandrius, Polycratis scriba, III. 123. Sami procurator, III. 142. et rex, V. 27. cum Samiis de juris æqualitate constituenda frustra paciscitur; *etc.* Sparta a Cleomene ejicitur, III. 142—148.
 Mæones olim nominati Lydi, I. 7. VII. 74.
 Mæones Cabelenses vocantur Lasonii, VII. 77.
 Mærotæ, οἱ Μαῖῆται, supra Mæotin paludem, IV. 123.
 Mæotis palus, ἡ Μαῖωτις λίμνη, IV. 3. ἡ λίμνη Μαῖῆτις, I. 104. IV. 57. 101. 120. mater Ponti vocatur, IV. 86. Mæoticus, fl., ὁ ποταμὸς Μαῖῆτις, nominatur Tanais, IV. 45.
 Magdolos, opp. in confinibus Ægypti et Syriæ, II. 159.
 Magi, Medorum gens, I. 101.
 Magi, Astyagi somnium interpretantur, I. 107. cum eo de Cyro non interfecto deliberant, c. 120. postea, Cyro rebellante, ab Astyage e palo suspenduntur, c. 128. — Magi (inter Persas) multum differunt a sacerdotibus Ægyptiorum, I. 150. Magi duo, alter procurator domus regiæ, contra Cambysen insurgunt, III. 61—63. (qui moriens metuit, ne imperium iterum ad Medos redeat, c. 65. cf. I. 130.) at, fraude eorum detecta, a septem nobilibus Persis interficiuntur, III. 67—78. inde Magophonia festum a Persis celebratur, c. 79. — Magi somnium Xerxis interpretantur, VII. 19. Lunam Persis, solem Græcis futura significare docent, VII. 37. ad Ilium heroibus parentant, VII. 43. Strymoni fl. equos albos mactant, VII. 113. ad Septiadem Ventos placant incantationibus, VII. 191. — Absque mago non fas est Persis sacra facere, I. 132.
 Magnesia ad Mæandrum fl., III. 122. I. 161.
 Magnesia, terra Macedoniae, VII. 176. 183. 193. Magnesio promontorium, VII. 193.
 Magnetes Europæ, VII. 132.
 Magnetes Asiam incolentes, III. 90.
 Malcæ, Peloponnesi promont., I. 82. Malea, IV. 179.
 Malena, opp. agri Atarnitidis, VI. 29.
 Males Ætolus, VI. 127.
 Maliaca terra, ἡ Μηλὶς γῆ, VII. 198. VIII. 31. Malienses Persis terram et aquam tradunt, VII. 132. 196. 198. Maliacus sinus IV. 33.
 Malleo ducta ex auro effigies, VII. 69.
 Mandane, Astyagis filia, Cambysi nuptum datur, mater Cyri, I. 107.
 Mandrocles, Samius architectus, IV. 87. monumentum ab eo positum, IV. 88.
 Maneros Ægyptiis Linus cantus nominatur, I. 79.
 Manes, rex Lydiæ, I. 84. IV. 45.
 Mantinea, urbs Arcadium, IV. 161.
 Mantinenses in Thermopylis, VII. 202. ad Plataeas post prolium veniunt, IX. 77.
 Mantyas et Pigres fratres, Pæones, V. 12.
 Mapen, Siromi filius Tyrius, VII. 98.
 Maraphii, Persarum genus, I. 125. Maraphius Amasis, IV. 167.
 Marathon, locus Att., VI. 107. Marathonem occupat Pisistratus, I. 62. Marathonia pugna, VI. 111. *seq.*
 Mardi pop., Persarum genus, I. 125. Mardus fuit Hyrcanides, I. 84.
 Mardonius, Gobryæ fil., populare in Ioniae civitatibus im-

- perium instituit, Europam petit, et in Macedonia a Brigibus Thracibus cladem accipit, VI. 43—45. ab imperio removetur, c. 94. instigat Xerxem ab bellum Cræsi inferendum, VII. 5. *seq.* oratio ejus, c. 9. universo pedestri exercitui præfectus, c. 82. post pugnam ad Salaminem Xerxi suadet, ut in Asiam redeat, VIII. 100. *seq.* in Thessalia hibernat, c. 113. *seq.* et oracula consulit, c. 133. *seqq.* Alexandrum Macedonem cum pacis conditionibus Athenas mittit, c. 136. *cf.* c. 141. *seqq.* Athenas iterum capit; et denuo, nuncio Salaminem misso, Athenienses ad societatem invitat, IX. 1—4. Boeotiam petit et castra ad Asopum fl. ponit, c. 12—15. occupatis Cithæronis faucibus, commeatus intercipit Græcorum, c. 38. *seqq.* committit pugnam ad Plataeas, c. 49. *seqq.* et 59. *seqq.* ipse cadit, c. 63. *seq.* ejus cadaver subreptum, c. 84.— filius ejus Artontes, c. 84.
- Mardontes, Persarum dux, VII. 80. classi relictæ præfectus, VII. 130. cadit ad Mycalen, IX. 102.
- Mare ut fruatur natura sua, non patiuntur venti, VII. 16. maris imperium primus Polycrates obtinere studet, III. 122. Mari taurum immolat Cleomenes, VI. 76. mare (i. e. fons, puteus) in arce Attica, VIII. 55.
- Marea, urbs Ægypti, II. 18. 30.
- Mares quam armaturam in Xerxiano exercitu tulerint, III. 94. *vn.* 79.
- Mariandricus sinus, IV. 38.
- Mariandyni pop., III. 90. a Cræso subacti, 28. Mariandynorum in Xerx. exercitu armatura VII. 72.
- Maris, fl. Scythiæ, IV. 49.
- Maron et Alpheus, Orsiphanti fil., strenue pugnant ad Thermopylas, VII. 227.
- Maronea, Græca urbs Thraciæ, VII. 109.
- Marsyas, fl. Phrygiæ, V. 119.
- Marsyæ Sileni uter suspensus Celenis, VII. 26.
- Martis panegyris Papremi celebrata, II. 63. 64. ejus oraculum in Ægypto, c. 83. (*ap. Chalybes*), VII. 76, Marti præcipua sacra faciunt Scythiæ; IV. 59. *seqq.* in singulis eorum præfecturis Martis templum, IV. 62.
- Mascomes Persa Dorisci præfectus, VII. 105. laudatur c. 107.
- Masistes, Darii filius, Xerxis exercitus imperator, VII. 82. IX. 107. ejus et liberorum cædes, IX. 113.
- Masistius, Græcis Macistius, Μαξιστιος, dictus, IX. 20. equitatus præfectus cadit ad Plataeas, IX. 20. 24.
- Masistius, Siromitris fil., VII. 79.
- Maspil, Persarum genus, I. 125.
- Massages, Oarizi fil., dux Libyum, VII. 71.
- Massagetæ, prop. ferus et robustus, I. 201. 215. eorum deus Sol, I. 212. 216. mores *etc.* I. 216. uxores communes, *ibid.* IV. 172. senes immolant, I. 216. Scythas Nomades sedibus expellunt, IV. 11. Cyrum vincunt, I. 214. auro et cere abundant, c. 205. 215.
- Maternum genus paterno nobilius apud Lycios, I. 173.
- Matiani montes, I. 189, 202.
- Matiani pop., I. 72. III. 94. V. 49. 52. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 72.
- Matris Dindymenæ sanum, I. 80. Matri Deorum festum celebrat Anacharsis, IV. 76. Mater Ponti nominata palus Mæotis, IV. 86.
- Mausolus, Car, pater Pixodari, V. 118.
- Maxyes Libyes, IV. 191.
- Mazares Medus, I. 136. Prienenses subigit, I. 161.
- Mecistes, Adrastii frater, V. 67.
- Meryberna, Græca urbs Thraciæ, VII. 122.
- Medea, Colchorum regis filia, I. 2. VII. 62.
- Medi, IV. 37. 40. per vicos habitant, I. 96. eorum diversæ gentes, I. 101. olim Arii nominati, a Medea Colchica nomen invenerunt, VII. 82. ab Assyriis deficiunt, I. 95.
- Deiocem sibi regem constituunt, I. 96—100. sub Phraorte rege Asiam subigunt, *cap.* 102. sub Cyaxare bellum gerunt cum Lydis, *cap.* 103. quo bello incidit solis defectus, c. 73. 74. Asiæ imperium amittunt, Scythiis irumpentibus, c. 104. Ninum, jam antea oppugnatam, capiunt et Assyrios subigunt, *cap.* 106. sub Asyage rege Persis succumbunt, c. 130. postea deficiunt a Dario, at denuo subiguntur, *ibid.* *cf.* Magi.— Medorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 62. 86. Medi et Cissii in Thermopylis propulsati, VII. 210.
- Media partim montosa, partim plana I. 110. Medicum imperium Haly fl. terminatum, I. 72. Medorum nomen Græcis terrore incutit, VI. 112. Medorum idiomate canis Spaca nominatur, I. 110.
- Medici singuli singulorum morborum apud Ægyptios, II. 84. oculorum medicum ab Amasi Cyrus petit, III. 1. Ægyptii medici ap. Darium, III. 129. 132. medici Crotoniatae et Cyrenæi inter Græcos inclaucerunt, III. 131. Democedes, medicus celeberrimus, III. 130. *seqq.* Medicamenta Græca leniora, III. 130.
- Medimnus farinæ, VI. 57. medimnus Atticus, I. 192.
- Mediterraneum mare, ἡδὲ ἡ θάλασσα, I. 1. 185.
- Megabates, expeditionis contra Naxios dux, V. 32. *seqq.*
- Megabazus, Magabatis fil., navalibus copiis præfectus, VII. 97.
- Megabyzus, qui et Megabazus, nominatur, conjurationis in Magum particeps, III. 70. pro oligarchia constituenda sententiam fert, c. 81. Copiarum dux in Europa a Dario relictus, Hellespontiorum civitates subigit, IV. 143. 144. Thraciam Persarum subigit imperio, V. 1. *seq.* Pæones Darii jussu in Asiam transducit, c. 14. *seq.* consilium dat Dario de Histiaeo, *cap.* 23.
- Megabyzus alius, Zopyri fil., pedestri Xerxis exercitui præfectus, VII. 82. postea in Ægypto dux adversus Athenienses, III. 160.
- Megacles, Alcmaeonis fil., Pisistratum Athenis ejicit, at mox eum reducit, filiam ei elocans, I. 59. 60. ex Attica profugit, Pisistrato tertio Athenis potito, c. 61—64. *cf.* VI. 125. ubi Alcmaeonis pater.
- Megacles, Alcmaeonis (ejus, qui Cræsi fuit familiaris) fil., superioris nepos, uxorem ducit Clisthenis filiam. VI. 127—130.
- Megacles, Hippocratis fil., hujus Megacles nepos, VI. 131.
- Megacreon Abderita, consilium civibus dat, VII. 120.
- Megadostes, Persa Masmis pater, VII. 105.
- Megapanus, Hyrcanorum dux, VII. 62.
- Megara, τὰ Μέγαρα; Megarica terra, ἡ Μεγαρική χώρα, IX. 14. Megarenses cum Atheniensibus bellum gerunt, I. 59. fortiter pugnant ad Plataeas, IX. 21.
- Megarenses Siciliæ, a Gelone subacti, VII. 156.
- Megasidras, Doti pater, VII. 72.
- Megistias, vates Græcorum ad Thermopylas, VII. 269. 221. ejus intrepidus animus, c. 221. carmen epitaphium, c. 228.
- Mel ex palma confectum ap. Babylonios, I. 193. ex myrica (tamarice) et tritico, VII. 31. mellis magna copia ap. Gyzantes, IV. 194.
- Melampus, Amythaonis fil., Græcos Bacchi sacra et alia ex Ægypto accepta docuit, II. 49. regiam dignitatem ab Argivis postulat, IX, 34.
- Melampygy lapis, VII. 216.
- Melanchlani, pop., IV. 20. 102. eorum mores, c. 107.
- Melanippus, Astaci fil., ejus fanum Sicyone, V. 67.
- Melanippus, Alcæi sodalis, Mitylenæus, V. 95.
- Melanthius Athen., dux viginti navium, V. 97.
- Melanthus, Codri pater, I. 147. rex Athen., V. 65.
- Melas, fl. Thessaliæ, VII. 198.

Melas sinus, VI. 41. et fluvius ejusdem nominis in Thracia, VII. 58.
 Meles, rex Sardium, I. 84.
 Melibœa urbs, VII. 188.
 Melienses, *vid.* Maliaca terra.
 Melii cum Græcis militant, VIII. 46. genus a Lacedæmone derivant, c. 48.
 Melissa, Periandri uxor, III. 50. V. 92.
 Membliarus, socius Cadmi, IV. 147.
 Memnonia, regia Pers., V. 53. Susa nominatur τὸ ἄστυ Μεμνόνιον, c. 151.
 Memphis, urbs Ægypti, II. 3. 10. a Mene primum condita; ejus situs, II. 99.
 Menares, Leotychidis pater, VI. 65. VII. 131.
 Menda, opp. Pallene, VII. 123.
 Mendacium dicere apud Persas turpissimum, I. 138. *at cf.* III. 72. ubi Otanes disputat.
 Mendes lingua Ægyptiaca Pan et Hircus vocatur, II. 46. Mendetis templum, II. 42.
 Mendesia Ægypti præfectura, II. 42. 46. Calasiribus designata, II. 166.
 Mendesii oves immolant, capris abstinent, et qua causa, II. 42. 46.
 Mendesium ostium Nili, II. 17.
 Menelaus Helenam recipit in Ægypto, II. 119.
 Menelaeus portus, IV. 169.
 Menes primus in Ægypto regnasse fertur, II. 4. 99.
 Menestheus, dux Athen., V. 28.
 Menius, Eurydamæ frater, VI. 71.
 Mensa solis apud Æthiopes, III. 18. 23.
 Mensis intercalaris, I. 32. II. 4.
 Merbalus Aradius, VII. 98.
 Mercatura, *vid.* Negotiatio.
 Mercurii statua porrectum veretrum habens, II. 51. ejus templum Bubasti urbe, II. 138. Mercurium maxime colunt Thracæ, V. 7.
 Meretrices Naucraticæ, II. 135. nobiles meretrices apud Græcos: Rhodopis et Archidica, *ibid.*
 Mermaadæ quomodo regnum Lydiæ obtinuerint, I. 7. 14. *vid.* Candaules.
 Meroë, metropolis Æthiopum, II. 29.
 Mesambria, opp. Thraciæ, IV. 93. VII. 108. a Calchedoniis conditum, IV. 33.
 Messina, olim Zancle. opp. Siciliæ, VII. 164.
 Messapii Iapyges, Cretensium colonia in Italia, VII. 170.
 Messeniorum bellum cum Spartanis, IX. 35. 64.
 Metapontini in Italia, de Aristea narrant, IX. 15.
 Methymnæ in Lesbo, Æolensium civitas, I. 151.
 Metiochus, Miltiades fil., captus, VII. 41.
 Metrodorus Proconnesius, IV. 138.
 Miccythus, Anaxilai minister. Rhegium administrat, et multas Olympiæ statuas dedicat, VII. 170.
 Midas, Gordiæ fil., rex Phrygiæ, I. 14. 35. apud Delphos donaria et regiam sellam dedicat, I. 14. ejus sella regia, *ibid.* Midæ horti in Macedonia; ubi rosæ nascuntur memorabiles, VIII. 138.
 Miletus, Ionis civitas, I. 142. universæ Ionis princeps, V. 28. a Neleo, Codri fil., condita, IX. 97. a Gyge. bello pressa, I. 14. ab Ardye invasa, I. 15. cum Alyatte bellum diuturnum gerunt Milesii, I. 17—19. dein pacem iis conciliat Periander, et componit Thrasybulus, I. 20—22. foedus cum Cyro pangunt, I. 143, 169. eorum res componunt Parii, V. 28. 29. Milesius Aristagoras rebellionis Ionis auctor, V. 36. *cf.* c. 30. *seqq.* Caribus auxilio veniunt contra Persas, et magnam cladem accipiunt, V. 120. Histiaem redeuntem non recipiunt, VI. 5. Miletum oppugnant Persæ, c. 6 *seqq.* et capiunt. c. 18. *seqq.* Mi-

lesii capti ad Rubrum mare deducuntur, c. 60—Milesiorum colonia Isthia, Borysthenitarum urbs. II. 33
 Militaris res, primum a Cyaxare melius instituta, I. 103. apud Persas, VII. 81. ap. Ægyptios, II. 165. *seqq. cf.* c. 141. Militaris disciplina apud Persas, V. 33. VII. 223 *coll.* c. 103. IX. 16. 25. (IV. 84. VII. 39.) *cf.* I. 84. III. 25. IX. 85. *et q.* *coll.* III. 154. *et* I. 176. — Militaris exercitatio navium a Dionysio Phocæensi instituta, VI. 12.— Militibus ante pugnam tessera data, IX. 98.
 Milo Crotoniates, luctator, III. 137.
 Miltiades, Cypseli fil., Cimonis frater uterinus, VI. 38. *cf.* c. 103. in Chersonesum, a Doloncis sibi traditam, coloniam Athen. ducit, VI. 34—36. captus a Lampsaenis dimittitur minitante Cræso, c. 37. sine liberis obit, c. 38.
 Miltiades, Cimonis filius, fratris Miltiadis τοῦ κτίστου, Chersonesi imperium suscipit, mortuo Stesagora fratre, VI. 39. Lemnum in Atheniensium redigit potestatem, VI. 137. 140. Ionibus ad Istrum consilium dat, ut pontem solvant, IV. 137, e Chersoneso profugit, Scythiis irruentibus, IV. 40. iterum fugit Phœnices, Persarum socios, et Athenas navigat, c. 41. *cf.* c. 33. *seq. et* 104. ibi imperator Atheniensium electus, c. 104. pugna ad Marathonem præest, *cap.* 109. *seqq.* in Parum ins. expeditionem suscipit malo successu, c. 132—135. domi accusatus, pecunia mulctatur, at mox obit supremum diem, c. 136.
 Milyas, Asiæ regio, a Lyciis postea habitata, I. 175. Milyæ Solymi dicti, *ibid.* III. 90. Milyarum in Xerx. exercitu armatura, VII. 77.
 Minæ duæ pretium captivi, V. 78. VI. 79.
 Minerva, Neptuni filia et Tritonidis, a Jove adoptata perhibetur, IV. 180. cum Neptuno de dominio terræ Atticæ contendit, VIII. 55. Minervæ Alææ templum Tegeæ I. 66. IX. 70. Assesiæ templum ab Alyatte incensum, I. 19. postea duo restituta ad Assesum, I. 25. Crastis a Dorieo dedicatum, V. 43. Minerva urbis præses, ἡ Ἀθηναίη Πολιάς, Athenis, V. 82. Minervæ templum in arce Athen. Doriensibus intrare nefas, V. 72. Ἀθηναίης Πολιούχου templum in Chio ins., I. 160. Minervæ Pallenis templum ad Marathonem, I. 62. Pronææ templ. Delphis, I. 92. VIII. 37. 39. Sciradis templum in Salamine, VIII. 94. Minervæ templum Sigei, V. 95. — Minervæ Iliadi mille inactat boves Xerxes, VII. 43.—Minervæ oraculum ap. Ægyptios, II. 83. templum in Sai opp. propylæis instructum, II. 175. Minervæ inaurata statua ab Amasi Cyrenen missa, et duæ lapideæ Lindum, II. 182. Minervæ sacerdos femina ap. Pedasenses barbam emittit, I. 175. VIII. 104. — Ægides, quibus Minervæ imagines instruuntur, ex Libya acceperunt Græci, IV. 189.—Minervæ festum apud Ansenses, quo virgines invicem pugnant, IV. 180. apud Nomades Libyes, IV. 189.
 Minoa, Selinusiurum colonia, V. 46.
 Minos Cnossius maris imperium obtinet, III. 122.
 Minos et Sarpedon, Europæ filii, de regno in Creta dissident, I. 173. Minos cædes in Sicilia perpetrata, VII. 169. 170.
 Minyæ, Argonautarum nepotes, Lemno a Pelasgis ejecti, Spartæ mulierum dolo et carcere liberantur, IV. 145. Minyæ Orchomenii Ionibus admixti, I. 146.
 Mitra, Venus Persis, I. 131.
 Mitradates pastor, Cyrum morti destinatum servat, I. 110. 111.
 Mitrobates, Dascylei præfectus, III. 120. ab Oroete Sardium præfecto interficitur, III. 126. 127.
 Mitylene, Æolensium civitas, I, 160. II. 178. Mitylenæi de Sigeo cum Atheniensibus bellum gerunt, V. 94.

Mnesarchus Samius, Pythagoræ pater, IV. 95.
 Mnesiphilus Atheniensis bene Themistoclem monet, VIII. 57. *seq.*
 Moenia lignea Budinorum, IV. 108. 123. *cf.* Muri.
 Moeris, Ægyptiorum rex, II. 13. ejus præclara opera, c. 101.
 Moeridis lacus, II. 4. 69. 148. ejus descriptio, II. 149. *cf.* III. 91.
 Moleis, fl. Bœotiae, IX. 57.
 Molossi pop., I. 146. VI. 127.
 Molpagoras, Aristagoræ pater, V. 30.
 Momemphis, urbs Ægypti, II. 163.
 Monarchiæ commoda et incommoda, III. 80. 82.
 Moneta ex plumbo deaurata, III. 56.
 Monolitha aedes, II. 155. 175.
 Mons Arabicus, II. 8. 124. mons ingens eversus indagandis metallis, VI. 47.
 Mophi, mons Ægypti, II. 28.
 Moræ utilitas, VII. 10.
 Morbus femineus Scythas invadit, I. 105. morbo sacro laborat Cambyses, III. 33. morborum præcipua causa, II. 77. morborum singulorum medici apud Ægyptios, II. 84. morborum curatio ap. Babylonios, I. 197. morbos plurimos Tearus fl. sanare valet, IV. 90. *vid.* Medicina.
 Mors optimum homini contingit, I. 31. optatissimum per-fugium ærumnosæ vitæ, VII. 46.
 Mortuos parentes honoris causa comedunt Issedones, IV. 28. et Calatiæ Indi, III. 38. mortuos terra condunt Scythæ, IV. 73. et Getæ, V. 4. Trausi cum lætitia, *ibid.* melle condunt Babylonii, I. 198. mortuos sedentes sepe-liunt Nasamones, IV. 190. mortuorum sepultura apud Ægyptios, II. 86 — 88. *vid.* Cadaver et Sepultura. — Mortui simulacrum in conviviis Ægyptiorum, II. 78.
 Morum vis, III. 38.
 Moschi pop., III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
 Mosynæci pop., III. 94. eorum in Xerxis exercitu arma-tura, VII. 78.
 Mula mulum duplex genitale habentem peperit, VII. 57. mula parit, III. 153. *cf.* c. 151. muli non gignuntur in Eleo agro, IV. 30. mulorum species Scythis horrenda, IV. 129. mule non ferunt frigus, IV. 28.
 Mulcta diis soluta, III. 52.
 Mulier, tunicam exuens, simul verecundiam exuit, I. 8. *cf.* c. 10. — mulieres non omnes parint expleto decimo mense, VI. 69. — mulierum artes dolosæ in regia aula, I. 11 — 13. III. 67 — 69. 134. VII. 2. 3. mulieres Argivæ matrem pios habentem filios prædicant, I. 31. mulieris, quæ non nisi cum suo marito concubuerat, urina Pheroni regi visus restitutus, III. 111. — mulier ex deformissima formosissima facta, VI. 61. — mulier semivipera ex Hercule tres concipit filios in Scythia, IV. 9. — mulieres, quæ oraculum in Græciam intulerunt, columbæ vocatæ, II. 56. 57. mulieres ap. Ægyptios virorum opera faciunt, II. 35. mulieres laboriosæ Pæonum, V. 12. 13 — ap. Issedones æquam cum viris potestatem habent, IV. 26. — apud Zauces currus aurigantur in bellum, IV. 193. mulieres super mariti tumulum jugulantur ap. Thraces, V. 5. mulieribus apud Gindanes honori est cum viris quam plurimis concubuisse, IV. 176. mulieres promi-scue cum viris coeunt apud Massagetæ, I. 126. *vid.* Concubitus. — mulieres ap. Babylonios semel in Veneris templo cum viro peregrino concumbunt, I. 199. — mu-lieres ap. Babylonios et Venetos in matrimonium a præ-cone venduntur, I. 196. — mulieres in convivia addu-cere, Persis est mos, V. 18. mulieres fuso et colo, nec vero exercitu donandæ, IV. 162. *ap.* Persas vero *altius*

mos, IX. 109. — mulier vocari, Persis maximum oppro-brium, IX. 107. *cf.* cap. 20. et VIII. 88. — mulierum mutui raptus inimicitiarum inter Græcos et Asiæ populos prima origo, I. 1. *cf.* III. 134. — Ob mulieres bellum Persarum adv. Ægyptum commotum, III. 1 — 3. mulie-res Minyarum maritos supplicio liberant, IV. 146. mu-lieres velt. panem conficiunt, VII. 187. mulieres Athe-niensium Braurone rapiunt Pelasgi, IV. 145. et postea in Lemno interficiunt, VI. 138. — Lemniorum mu-lieres maritos suos necant, VI. 138. mulieres Babylo-niorum strangulatæ ne frumentum absumerent, III. 150. *cf.* c. 159. mulieres a vicinis populis Babylonem missæ Darii jussu, c. 159. Mulieribus Barcæorum mammæ præ-sectæ a Pheretima, IV. 202. — mulieres stuprando ex-tinctæ, VIII. 33. mulieres Atticæ vestimentum permu-tant, V. 87. Corinthiæ ornatu et vestimentis exutæ, V. 92. Ægyptiacæ unam habent vestem, II. 36. Libysse mulieres vesti circumjiciunt thoraces ex pelle caprina, IV. 189. apud Gindanes fascias plurimas gestant, IV. 176. mulieres virili virtute, VIII. 88. *cf.* I. 184. *seq.* II. 100. VII. 99. mulieris simulacrum aureum Delphis a Cræso dedicatum, I. 51. Darii mulieris effigies aurea malleo ducta, VII. 69. muliebría pudenda a Sesostri columnis insculpta, II. 102. mulieres Argivorum furore correptæ, IX. 34. mulieres Atheniensium Lycidis uxorem et liberos lapidibus obrunt, IX. 5.

Multos decipere facilius est quam unum, V. 97.

Mumie, *cf.* Cadaver.

Munychia, VIII. 76.

Mures Africani bipedes, IV. 192. mures auxilio veniunt Sethoni in bello contra Sanacharibum, II. 141. mures in Scytharum donis, IV. 131.

Muri lignei Budinorum, IV. 108. 123. ligneo muro sepiunt Persæ castra, IX. 65. 70. In oppugnandis muris Athe-niensis periti, IX. 70. *cf.* c. 102. Murus ligneus in ora-culi responso, VII. 142. 143. VIII. 51.

Murichides Hellespontinus, IX. 4.

Musæus oracula edit, VII. 96. IX. 43. ejus vaticinia cor-rumpit Onomacritus, VII. 6.

Musici Argivi primarii, III. 131.

Mustelæ Libycæ, IV. 192.

Mycalæ promontorium, I. 148. VI. 16. VII. 80. IX. 90. 96. Mycalæ cacumina, IX. 104. 107. pugna ad Mycalen. IX. 98. 104.

Mycenæi Heraclidas in servitutem redigere tentant, IX. 27.

Mycenæi ad Thermopylas, VII. 202. ad Plateas, IX. 28.

Mycerinus, rex Ægypti, filiam suam in bove lignea deau-rata sepelit; vitæ spatium ab oraculo sibi definitum duplicare studet; ejus pyramis, II. 129 — 134.

Myci pop., III. 93. Mycorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 68.

Myconus, ins. prope Delum, VI. 118.

Mycenephritana præfectura in Ægypto, II. 166.

Mygdoniam a Bottiæide Axius fl. determinat, VIII. 123. *cf.* c. 127.

Mylasa opp., τὰ Μύλασσα, ubi priscum Jovis Carii templum I. 171. Mylассensis fuit Heracles, V. 121. Oiliatus tyrannus captus, V. 37.

Mylitta Assyrii Venus *adpellata*, I. 131. Ejus cultus in templo Babylonico, c. 199.

Myndia navis, V. 33.

Myrcinus, urbs Edonum, V. 11. 23. et 124.

Myriades singulæ in Persico exercitu numeratæ, VII. 60.

Myriandricus sinus, IV. 38.

Myrina, Æoliæ civitas, I. 149.

Myrinæi in Lemno, VI. 140.

- Myrmex, scopulus inter Sciathum ins. et Magnesiam, VII. 183.
- Myron, avus Clisthenis, VI. 126.
- Myrrha vulnera curantur, VII. 181.
- Myrsilus *alias* Candanes *dictus*, I. 7.
- Myrsus, Candaulis pater, *ib.*
- Myrsus, Gygis filius, nuncius mittitur Samum, III. 122. perit ad Pedasum, V. 121.
- Mys Europæus, a Mardonio missus ad oracula consulenda, VIII. 133—135.
- Mysi et Teucri ante Trojana tempora expeditionem faciunt, VII. 20. cum Lydis et Caribus Jovis Carii templum habent, I. 171. a Cræso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. per Mysiam agmen ducit Xerxes, VII. 42. eorum in exercitu armatura, VII. 74. — Mysiæ opp. Cios, V. 122. et Atarneus, I. 160.
- Mysteria Cabirorum, II. 51. III. 37. Ægyptiorum, II. 171. Eleusinia, VIII. 65.
- Mitylene, urbs Lesbî, I. 160. *cf.* Mitylene.
- Myus, urbs Ionie, I. 142. V. 36. Myusii in Ionum classe ad Miletum, VI. 8.
- N.
- Napolis, Scythiæ fl., IV. 48.
- Nasamones, pop. Libyæ, II. 32. eorum mores, IV. 172. 190.
- Nascentium deploratio ap. Trausos, V. 4.
- Natalis dies, *vid.* Dies.
- Natho, insula Ægypti, II. 165.
- Natron, II. 86.
- Naturæ solertia, III. 108.
- Naucrari, magistratus Athen., V. 71.
- Naucratis celeberr. Ægypti emporium, II. 97. Græcis ab Amasi habitandum datum, c. 178. 179. Naucraticæ meretrices, II. 135.
- Naves olim minio omnes tinctæ, III. 58. naves transvehendis equis, VI. 48. VII. 97. navis insigne Artemisiæ reginæ, VIII. 88. Phœnicum, III. 37. Samiorum, III. 59. navis armatura ap. Chios, VI. 15. ap. Persas, VII. 184. — Quinqueremis sacra ap. Athenienses, VI. 86. Sidoniam semper navem Xerxes conscendit, VII. 100. 128. et Phœnissæ navi conscensa in Asiam trajicit, VIII. 118. — Sidoniæ naves et Halicarnassensium præstantissimæ in Xerxis classe, VII. 99. numerus navium Persarum, VII. 89. *seqq.* Græcorum ad Artemisium et Salaminem, VIII. 1. 14. 44. 48. — naves quinis drachmis commodatæ, VI. 89. — Navigia Armeniorum ex corio confecta in Euphrate fl., I. 194. naves onerariæ ex spina arbore ap. Ægyptios, II. 96. navigia ex uno genu arundinis ap. Indos, III. 98.
- Naufragium Persarum apud Athon montem, VI. 44. ad Eubœam, VIII. 12. *seq.* naufragi immolantur a Tauris, IV. 103.
- Navigatio diurna septuagies mille orgyiarum, IV. 86.
- Navigaciones longe, III. 115. a Phœnicibus institutæ, I. 1. qui Africam circumnavigant jussu Neconis Ægypti regis, IV. 42. *qui* *triremes et in boreali et in Arabico sinu ædificari jubet*, II. 159. — longæ navigationes Carthaginiensium, IV. 43. *cf.* c. 196. Phocæensium, I. 163. Scylax Caryandensis Indiam circumnavigat, IV. 44. Sataspem Persam Africam circumnavigare jubet Xerxes, IV. 43. — Navigatio in Nilo adverso flumine, II. 96. *cf.* c. 29. *seq.* *ubi iter describitur ab Elephantine urbe Me-roen usque Æthiopum metropolin et Asmasch.* — navigatio adverso flumine Euphrate nulla, I. 194. — *In navigatione bolidem usurpant*, II. 5. 28.
- Naumachiæ spectaculum a Xerxe institutum, VII. 44.
- Nauplius ager, VI. 76.
- Naustrophus, pater Eupolini, III. 60.
- Naxus ins., Cycladum maxima, a Pisistrato subacta, I. 64. *Darii ætate omnes insulas opulentia superat*, V. 28.
- Naxii Siciliam incolentes ab Hippocrate victi, VII. 154.
- Ionæ Naxii Athenis oriundi, VIII. 46. Naxios exules Aristagoras in patriam restituere conatur; inde Ionie turbatum initium, V. 30. *seqq.* insula a Persis capta, VI. 96. Naxiæ naves a Medis ad Græcos transiunt, VIII. 46.
- Neapolis Pallenæ, VII. 123.
- Neapolis Ægypti, II. 91.
- Necessitatis numen, VIII. 111.
- Necos, pater Psammitichi, a Sabacone interfectus, II. 152.
- Necos, rex Ægypti, Psammitichi fil., fossam ducit in Erythræum mare, et Phœnices emittit ad Africam circumnavigandam, IV. 42. II. 158. *triremes ædificari jubet*, Cadytin Syriæ capit, c. 159.
- Necyomantium Thesprotiæ, V. 92.
- Negotiationis veteris vestigia nonnulla : *Merces Ægyptiæ a Phœnicibus ab antiquissimis temporibus in Græciam advectæ*, I. 1. *cf.* V. 58. et II. 49. *idem in Græciam ex Arabia thus, myrrham, cinnamomum et ladanum* (*cf.* c. 112.) *important*, III. 107. et 111. — *Ex Ponto in Æginam et Peloponnesum advehitur frumentum*, VII. 147. *cf.* IV. 17. *ubi* *Scythiæ aratores frumentum servant vendendi causa. in Borysthenis emporio per septem interpretes negotia sua peragunt* Scythiæ, IV. 24. — *Ab extrema Europa Græcis stannum venit et electrum*, III. 115. *Ex Tartesso, quam Phocæenses Græcis ostenderunt*, I. 163. *Colæus Samius post Sostratum Æginetam maximas divitias retulit*, IV. 152. Corobius Cretensis *Theræos in Libyam ducit et Plateam ins.*, IV. 151. — Carthaginienses in *Africæ regione extra Herculis columnas sita taciti merces suas auro permulant*, IV. 196. *cf.* c. 195. *Via publica, qua mercatorum societates media Africæ deserta peragant, describitur*, IV. 181 — 185. *Cambysis ætate Græci frequentes in Ægyptum veniunt negotiandi causa*, III. 139. *ubi* *Naucratin habent emporium*, II. 178. *cf.* c. 179. *coll. c. 154. ubi* *Ionum Carumque castra ad Pelusium Nili ostium; et Interpretum origo narratur; cf. c. 164. et Linum Græcis ex Ægypto adfertur*, II. 105. *cf.* c. 35. et III. 46. et byblos s. papyrus, V. 58. *Vinum ex Græcia et Phœnicia in Ægyptum* (*cf.* II. 77.) *doliis figlinis invehitur*, III. 6. — *Palmeum vinum et alias merces Armenii Euphrate fl. Babylonem devehunt*, I. 194. — *Sardes et Ephesus pueri forma præstantes castrandi mittuntur, quippe Persis magno in pretio*, VIII. 105. III. 49. *cf.* VI. 32. — *Linum Colchicum a Græcis nominatur Sardonicum*, II. 105. — *Vid.* Navigatio.
- Neleus, Codri filius, Miletum condit, IX. 97. *Neleidæ*, V. 65.
- Neocles, Themistoclis pater, VII. 173.
- Neon, Νέων, opp. Phocidis, VIII. 32. 33.
- Neotichos, Νέοντιχος, Æolum civitas, I. 149. Cymæorum colonia, H. 9. 10.
- Neptunus, terræ quassator, Thessaliæ montes rumpit, VII. 129. pater Minervæ, IV. 180. cum Minerva de dominio Atticæ contendit, VIII. 55. cognomen Servatoris accipit, VII. 192. — Ægyptiis incognitus, a Libybus semper cultus, II. 50. Nomades Libyæ Neptuno sacrificant, IV. 188. — Neptunus Scythiis *Thamima adas*, IV. 59. — Neptunus Heliconius, I. 148. Neptuni templum ad Potidæam, VIII. 129. ara in Isthmo, VIII. 123. æneæ statua septem cubitorum, IX. 81.
- Nereidibus sacrificant Magi, VII. 191.

- Nestor, pater Pisistrati, V. 65.
 Nestus, fl. Thraciæ per Abdera fluens, VII. 109. 126.
 Neuri, pop. Scythicus; eorum mores, IV. 17. 105. eorum terra, ἡ Νευρί; γῆ, IV. 51.
 Nicander, rex Spartæ, VIII. 131.
 Nicandra, Dodonæorum sacerdos, II. 55.
 Nicodromus, Cnæthi fil., Ægineta, VI. 88.
 Nicolaus, Bulidis fil. Lacedæmoniorum legatus, VII. 137.
 Niger sinus, *vid.* Melas.
 Nilus, Ægypti fluvius; de ejus natura et annui incrementi causa *disputat Herodotus*, II. 19 — 25. auras cur non spiret, II. 27. *cf.* c. 19. de ejus fontibus, c. 28. *et Nasamonum narratio*, c. 32—34. *cf.* IV. 53. ejus cursus et septem ostia, c. 17. 29. 31. supra Elephantinen scopulos, II. 29. cum Istro comparatur, II. 26. IV. 50. terminus Asiæ et Africæ, IV. 45. *cf.* II. 16.
 Ninus, Assyriorum urbs, ad Tigrin fl., I. 193. II. 150. subacta a Nitocri regina, I. 185. eam Cyaxares obsidet, I. 103. et expugnat, I. 106. Niniorum porta, vel Ninia porta Babylonis urbis, III. 155.
 Νῆσσοι Thracæ, IV. 93.
 Nisæa, opp. Megarensium, I. 59.
 Nisæi equi, α *Mediæ campo Nisæo nominati*, III. 106. VII. 40.
 Nisyrii, VII. 99.
 Nitetis, Apræ regis filia, III. 1.
 Nitocris, regina Babylonis; ejus egregia monumenta; Ninium opp. capit, I. 185. *seq.* ejus sepulcrum cum dolosa inscriptione, c. 187.
 Nitocris, Ægyptiorum regina, II. 100.
 Nitri vis medica, II. 86.
 Nix, *vid.* Plumæ.
 Noes, fl. Thraciæ Istro miscetur, IV. 49.
 Nomades Scythæ Cimærios sedibus expellunt, I. 15.
 Nomades Libyæ, IV. 187.
 Nomades Sagartii, pop. Persicus, VII. 85.
 Nonacris, opp. Arcadiæ, VI. 74.
 Nothon, Eretriensis, Æschlini pater, VI. 100.
 Notium, opp. Æol., I. 149.
 Novem-fontes Atticæ, VI. 137.
 Novem-viæ Edonorum, VII. 114.
 Novus murus, *vid.* Neotichos.
 Nox repente facta in pugna Lydorum et Medorum, I. 74. 103. Xerxe Sardibus versante, nox medio die exstitit, VII. 37. noctes in dies commutatae a Mycerino rege, II. 133.
 Nudium, opp. Minyarum, ab Eleis eversum, IV. 148.
 Numerus totius Xerxis exercitus, VII. 185. 186. pedestrium copiarum initus, VII. 81. navium classiariorumque, VII. 184. *seq.* Græcorum ad Plateas, IX. 30. Persarum Mardonii imperio subjectorum, IX. 32.
 Numi primum a Lydis cusi, I. 94. Numariam legem fert Darius, III. 89. *cf.* IV. 166. numi ex plumbo a Polycrate deaurati, III. 56. pecuniæ inopia in Ægypto, II. 136.
 Nuncios ad Zalmoxii deum a Thracibus missus, IV. 94. nuncius occulte missus ab Harpago ad Cyrum, I. 123. 124. ab Histæo ad Aristagoram, V. 35. a Demarato ad Lacedæmonios, VII. 239. *vid.* Epistola. — Nunciorum Persicorum institutum, VIII. 98.
 Nymphodorus, Pythæ f., Abderita, VII. 137.
 Nysa, Æthiopæ opp., II. 146. III. 97. *cf.* III. 111.
- O.
- Oarizos, pater Massagis, VII. 71.
 Oarus fl. in Mæotin paludem se exonerat, IV. 123.
 Oasis, Libyæ, III. 26.
 Obelisci saxei in Solis templo a Pherone dedicati, II. 111. obelisci ingentes in Minervæ templo Saitano, II. 170. *vid.* Sculptura.
 Oceanus fl. terram circumfluit, IV. 8. 36. *fabulosum putat Herodotus*, II. 23.
 Octamasades Scylam fratrem, regem Scyth., occidit, IV. 80.
 Oculos in pectore habent acephali, IV. 191. oculorum medicus Ægypt. optimus, III. 1.
 Ocytus, Corinthius, Adimanti pater, VIII. 5. 59.
 Odomanti, pop. Pæoniæ, V. 16. VII. 112.
 Odrysæ, pop. Thraciæ, ad Artiscum fl. habitant, IV. 92.
 Œa, locus ins. Æginæ, V. 83.
 Œbares, Darii equorum custos, cujus callido commento rex evasit Darius, III. 85. *seq.*
 Œbares, Megabazi fil., Dascylei præfectus, VI. 33.
 Œdipus, Laii fil., V. 60. Œdipodis Furis templum dedicatum Spartæ, IV. 149.
 Œnoe, Atticæ pagus extremus versus Bræoliam, V. 74.
 Œnone, pristinum nomen Æginæ ins., VIII. 46.
 Œnotria terra, in Italia; opp. Velia ibi a Phocæensibus conditum, I. 167.
 Œnusæ insulæ, I. 165.
 Œobazus Persa, militiæ missionem petit a Dario pro filiis, IV. 84.
 Œobazus, Siromitris pater, VII. 68.
 Œobazus Persa, Sesi deponit pontium armamenta, IX. 115. a Thracibus interficitur, c. 119.
 Oeroe ins. *Asopii filia nominata*, IX. 51.
 Œtæi montes ad Thermopylas, VII. 217.
 Œtosyrus, Apollo apud Scythas, IV. 59.
 Oiolytus (i. e. *Ovitulus*) unde nomen acceperit, I. 149.
 Oior Scythis virum significat; unde eis Oiorpata nominatæ Amazones, IV. 110.
 Olbiopolitæ, *vid.* Borysthenitæ.
 Olææ solis quondam Athenis extitisse feruntur, V. 83. olea cremata in arce Athen. revirescit, VIII. 55. oleaginea corona Olympiorum præmium, VIII. 26.
 Olen Lycius, vetus poeta, IV. 35.
 Olenus, Achæorum opp., I. 145.
 Oliatus Mylasensis, Ionum tyrannos dolo capit, V. 37.
 Olophyxus, opp. in Atho monte, VII. 22.
 Olorus, rex Thraciæ, VI. 39. 41.
 Olympia, opp. Elisidis, V. 22. II. 160. ibi ex victimis responsa dei petuntur, VIII. 134. Olympii Jovis templum, II. 7. ejusd. statua aenea, IX. 81. — Ibi Olympios ludos agunt Græci, VIII. 26. *cf.* VII. 206. ad quos soli Græci admittuntur, V. 22. *cf.* II. 160. ubi Ægyptiorum judicium. Certaminis præmium olææ corona, VIII. 26. — Olympionice nominantur Philippus Crotoniata, V. 47. Cylon Atheniensis, V. 71. Demaratus, rex Spart., VI. 70. Alcæmon, VI. 125. Miltiades ὁ πρῶτος, VI. 103. et frater ejus Cimon ter, VI. 103. — *Agonothetas sedibus pellit* Phidon, VI. 127.
 Olympias festum, VII. 206. τὰ Ὀλύμπια, VIII. 26.
 Olympiodorus, Lampous fil., IX. 21.
 Olympus, Mysiæ mons, I. 36. 43. ab eo Mysi Olympieni vocati, VII. 74.
 Olympus, mons Thessaliæ, I. 56. VII. 128. 129. Olympicæ fauces, VII. 172.
 Olynthus, Græca civitas ad Thermæum sinum, Sithoniæ regionis, VII. 122. expugnata ab Artabazo, VIII. 127.
 Oneatæ, (i. e. Asinari) tribus Sicyoniorum, V. 68.
 Onesilus, Chersidis fil., Gorgum fratrem Salaminæ Cypri excludit; Cyprii auctor, ut deficerent a Medis, Amalthuntem frustra obsidet, V. 104. *cf.* c. 108. a Persis prælio interficitur, strenue pugnans, cap. 110 — 113. ejus caput super Amalthuntis portas suspensum; mox vero ut heros colitur, c. 114.

- Onetas, Phanagoræ fil., VII. 214.
 Onochonus, Thessaliæ fl., VII. 129. Xerxis exercitu de-
 lectus, VII. 196.
 Onomacritus, Musæi vaticiniorum corruptor, Athenis eje-
 ctus, VII. 6.
 Onomastus Eleus, e procis Agaristæ, VI. 127.
 Onuphitana præfectura Ægypti, II. 166.
 Ophryneum, opp. Troadis terræ, VII. 43.
 Opilices in honore ap. Corinthios, II. 167.
 Opis virgo Hyperborea, IV. 35.
 Opis, opp. ad ostia Tigris, I. 189.
 Opæa, uxor regis Scylæ, IV. 78.
 Opuntii Locri, VII. 203.
 Oraculum Abis spoliatum, VIII. 33. Ammonis in Libya, I.
 46. II. 18. ejus origo, II. 55. Amphiarai, I. 46. VIII.
 134. Apollinis Ismenii, I. 52. Ptoi Thebis, VIII. 135.
 Bacchi ap. Satras, VII. 111. Branchidarum, I. 46. 92.
 157. seq. II. 159. V. 36. Delphicum verax repertum a
 Cræso, I. 46. — 48. corruptum ab Alcæonidis, V. 63.
 cf. c. 90. a Cleomene Spartanorum rege, VI. 66.
 Didymis (vid. Branchidæ) a Persis exspoliatum, VI.
 19. Dianæ ap. Ægyptios, II. 83. Dodonæum, omnium
 vetustissimum ap. Græcos, II. 52. I. 46. ejus origo, II.
 54 — 57. Herculis ap. Ægyptios, II. 83. Lalonæ in Buto
 opp., II. 155. cf. c. 83. et 111. 113. et 152. Martis ap.
 Ægyptios, II. 83. (ap. Chalybes.) VII. 76. Minervæ, II.
 83. Pataris Lyciæ opp., I. 182. Thebis Ægyptiis, II. 56.
 cf. I. 182. Trophonii, I. 56. VIII. 134. Oraculum per-
 mortuorum evocationem in Thesprotia, V. 92. 120. — Ora-
 cula Ægyptiorum, II. 83. cf. 152. et 155. — De Oracu-
 lis quid sentiat Herodotus, VIII. 77.
 Oracula ex victimis petita, VIII. 134. Oracula duo Athe-
 niensibus reddita; alterum de muro ligneo, VII. 140 —
 143. generum auxilio advocare, VII. 189. de expedi-
 tione adv. Æginam in trigesimum annum differen-
 da, V. 89. Oracula in arce Athen. custodita Cleomenes
 Spartam defert, V. 90. — Oraculum Alyatti redditum,
 I. 19. Aetioni desobole, V. 92. §. 2. Arcesilao de fornace
 amphoris pleno, IV. 163. seq. Argivis et Milesiis com-
 mune, VI. 18. 77. et aliud, VII. 148. Amathusiis, V.
 114. Batto, de colonia in Libya condenda, IV. 155.
 Cambysi, III. 64. Clistheni, Sicyonis tyranno, V. 67. Cni-
 diis, I. 174. Corinthiis, V. 92. Cretensibus, VII. 169.
 Oracula Cræso reddita, I. 46. seq. de bello Persis infe-
 rendo, I. 53. de mulo in Medis regnante, c. 55. cf. c.
 91. de mulo filio, I. 85. oraculorum Cræso reddito-
 rum ratio, I. 91. — Oraculum Cypselo datum: de Co-
 rinthi tyrannide, V. 92. §. 5. Cymæis et Aristodico:
 de supplicibus non tradendis, I. 159. Doloneis, VI.
 34. duodecim Ægypti regibus: de phiala cenea, II.
 147. cf. c. 151. Epidauriis, V. 82. Glaucos de deposito
 restituendo, VI. 86. oracula Laii, V. 43. — Lycurgo,
 ad legislationem adhortans, I. 65. Lydis, de Mer-
 mnadarum dynastia, I. 13. cf. c. 91. Metapontinis, de
 Aristea post mortem viso, IV. 15. Milesiis et Argivis
 commune, VI. 77. cf. c. 18. Mycerino, II. 133. Neconi,
 de fossa pro Barbaro facta, II. 158. Pariis, VI. 135.
 Pelasgis, de eorum nominibus, II. 53. Persis, de pu-
 gna Plateensi, IX. 42. 43. Pheroni regi, de visu re-
 cuperando, II. 111. Psammiticho, de cænis viris, II.
 152. Siphniis, de lignis insidiis et rubro præcone,
 III. 57. 58. Spartanis, de Tegea, I. 66. de Orestis ossi-
 bus, I. 67. de Leonidæ obitu, VII. 220. de pæna cædis
 Leonidæ a Xerxe repetenda, VIII. 114. Thebanis, V.
 79. Oracula Theræis reddita: de colonia in Libya con-
 denda, IV. 156 — 159. oracula Bacidis, vid. Bacis. —
 Oraculum Tritonis Jasoni de tripode redditum, IV.
 179. — Oraculum in Illyrios editum ad Persas refert
 Mardonius, IX. 42. seq. Ammonis oraculum de Ægypti
 finibus, II. 18.
 Orbelus, mons Pæoniæ, V. 16.
 Orbis terrarum partitio, vid. Geographia.
 Orbis rerum humanarum, vid. Homo etc.
 Orchomenii, pop. Bœotiæ; eorum ager a Xerxe invasus,
 VIII. 34.
 Orchomenii Arcades in acie Græcorum ad Plataas, IX.
 28. cf. VII. 202.
 Orchomenii Minyæ, Ionibus immixti, I. 146.
 Ordessus, Scythiæ fl. in Istrum influit, IV. 48.
 Orestes, Agamemnonis fil.; ejus ossa Tegeæ reperta et
 Spartam transportata, I. 67. seq. — Orestem, IX. 11. n.
 Orgembæi, Scythiæ populus; eorum mores, victus, IV. 23.
 Orgeus, Thasius pater Antipatri, VII. 118.
 Orgia Cereris Achaicæ, V. 61.
 Orgyia mensura, sex pedes habet, II. 5. 149. n.
 Oricus, portus Apolliniæ terræ, IX. 93.
 Oricus, regis Ariapithis fil., Scythia, IV. 78.
 Orithyia, Erechthei filia, Boreæ uxor, VII. 189.
 Orneatæ, pop. Peloponnesi, VIII. 73.
 Orætes, Sardinum præfectus, Polycratem Sami tyrannum
 Sardes illectum, cruci adfigit, III. 120 — 125. in rerum
 perturbatione post Cambysis mortem multa nefaria edit
 facinora; Darii nuncium interimit, c. 126, ad eum ne-
 candum Bageus mittitur, c. 127. seq.
 Oromedon, Syennesis pater, VII. 98.
 Oropus ex adverso Eretrie, VI. 100.
 Orosangæ Persico sermone vocantur bene de rege meriti,
 VIII. 85. cf. III. 154. 100. V. 11. VI. 29.
 Orphica instituta et Pythagorica et Ægyptiaca eadem, II. 81.
 Orsiphantus, Laced.; Alpei et Maronis pater, VII. 227.
 Orthium carmen, I. 24.
 Orthocorybantes, pop. Medicæ præfecturæ, III. 92.
 Orus, Osiridis fil., rex Ægypti, II. 144. a Græcis Apollo
 nominatur, ibid. vid. Apollo.
 Oryes gignuntur in Africa, IV. 192.
 Osiris Ægypt., vid. Bacchus.
 Ossa, Thessaliæ mons, I. 56. VII. 128. 129.
 Ossa viri quinque cubitorum, IX. 83. ossa Orestis re-
 perta, I. 67. seq.
 Ostenta Xerxi oblata, VII. 57. Delphis in bello Persico,
 VIII. 37. 38. cf. Deus.
 Ostia Nili septem, H. 17.
 Ostracismo damnatus Aristides, VIII. 79.
 Otanes, Pharnæpis fil., Magi fraudem detegit per filiam
 suam, III. 67 — 69. conjurationis in Magos princeps.
 Darium properantem inhibere studet, c. 70 — 72. et 76.
 Interfectis Magis, pro populi imperio sententiam fert,
 c. 80. pro se et sua familia obtinet, ut semper sui juris
 sint, c. 83. seq. dux missus a Dario ad Samum Sylosonti
 restituendam, c. 141. federe a Mæandrio fracto, c. 144.
 seq. Samum vastat, cap. 147. et incolis denuo frequen-
 tat, c. 149.
 Otanes, Sisamnis fil., super pelle patris sedens jus dicit, V.
 25. Byzantium, Calchedonem et Lemnum capit, c. 26.
 seq. rebellantes Ionas bello persequitur, c. 116. c. 123.
 Otanes, Amestridis pater, Persarum dux, VII. 61. —
 pater Patiramphæ, VII. 40.
 Otaspes, fil. Artachæi, Assyriorum dux, VII. 63.
 Othryades Spartanus, I. 82.
 Othrys, mons Thessaliæ, VII. 129.
 Ovium mira duo genera in Arabia, III. 118. oves Soli sa-
 cræ Apolloniæ, IX. 93.
 Ozolæ Locri, VIII. 32. vid. Locri.

P.

- Pactionis formulæ Spartanos inter et Tegeatas, IX. 26. inter Spartanos et Argivos, I. 82. Sitalcæ Thracum regis cum Octamasade Scythia initæ, IV. 80. a Gelone Græcis propositæ, VII. 158. Argivorum a Spartanis rejectæ, VII. 148. a Mardonio Spartanis propositæ, IX. 48. — *vid.* Fœdus.
- Pactolus, fl. Lydiæ, ramenta aurea e Tmolio defert, V. 101.
- Pactya, urbs Chersonesi, VI. 36.
- Pactyas Lydus, Sardibus quæstor a Cyro relictus, Lydos ad defectionem movet, I. 153. 154. Cymen aufugit; dein a Chiis Persis traditur, c. 657 — 160.
- Pactyca regio, III. 93. Indiæ finitima, III. 102. IV. 44.
- Pactyes in Xerxis exercitu, VII. 67. Pactycus cultus, VII. 85. *cf.* c. 67.
- Padæi Indi ægrotos comedunt, III. 99.
- Pæanem cantant Perinthii ante victoriam, V. 1.
- Pæanensis tribus Athen., I. 60.
- Pæonia regio ad Strymonem fl., V. 13. VII. 124. Pæones, Teucorum coloni, V. 13. cum Perinthiis bellum gerunt, V. 1. iis bellum infert Megabazus Darii jussu, et magna ex parte in Asiam abducit, c. 13 — 15. ab Aristagora ad- juti in Europam redeunt, c. 98. Xerxi copias auxiliares conferunt, VII. 185. *cf.* c. 113.
- Pæoplae cum Pæonibus in Asiam abducti, V. 15. *cf.* VII. 113.
- Pæsus, urbs Hellesponti, V. 117.
- Pæti, Thraciæ pop., VII. 110.
- Pænum, opp. Arcadiæ, VI. 127.
- Pagasæ, opp. Magnesiae terræ, VII. 198.
- Palæstina, Syriæ tractus usque ad Ægyptum, VII. 69. I. 105. II. 106. Syri Palæstini, III. 5. pudenda circumci- dunt, II. 104. militant in Xerxis classe, VII. 89.
- Palenses ex Cephalenia in acie Græcorum ad Plateas, IX. 28.
- Pallas, *vid.* Minerva.
- Pallena, regio Thraciæ, olim Phlegra nominata, VII. 123. VIII. 126.
- Palmæ frequentes ad Augila in Africa, IV. 172. 182. ex palmæ spatha arcus, VII. 69. palmæ frugiferæ in Baby- lonia: ex iis vinum, mel et panis, I. 193. Palmeum vi- num in Armenia, I. 194. *cf.* Vinum.
- Paludes Ægypti, II. 92. palus Stympthalis, VI. 76. *vid.* Lacus.
- Pamisus, Thessaliæ fl., VII. 129.
- Pammon Scyrius, VII. 183.
- Pamphyli, a Cræso subacti, I. 28. tributum pendunt Dario, III. 90. in Xerxis exercitu, VII. 91. *ubi et* eorum origo.
- Pamphyli, tribus Sicyonia, V. 68.
- Pan, vetustissimus deus apud Ægyptios, II. 145. 146. Men- des nominatus, ex ordine octo deorum, II. 46. 145. filius Mercurii et Penelopæ perhibetur a Græcis, II. 145. Pan Phidippi cursori obviam factus, VI. 106. *seq.* templum ei dedicatum Athenis, *ibid.*
- Panætius, Sosimenis fil., Tenius, ad Græcos transfugit, VIII. 82.
- Panathensæa, festum apud Athenienses, V. 56.
- Pandion, Lyci pater, I. 173.
- Pangæus, mons Pæoniæ; , V. 16. VII. 112.
- Panionia festum Iones celebrant, I. 148.
- Panionium, locus sacer Mycalæ, I. 148. ubi conveniunt Iones, c. 143. *seq.* 170. VI. 7.
- Panionius Chius, Hermotimo, quem castraverat, penas dat, 103 — 106.
- Panis, ex palmæ fructu factus ap. Babylonios, I. 193. ex æa ap. Ægyptios, II. 77. ex loto, c. 92. panis Phrygum sermone Becos, II. 2. panis sponte duplo major factus, VIII. 137. panis in contentu apud Æthiopes, III. 22.
- Panites Messenius Spartanis consilium dat de discernendis geminis, VI. 52.
- Panopenses, VIII. 34. eorum opp. incensum, c. 35.
- Panormus portus Milesiorum, I. 157.
- Pantagnotus, Polycratis frater, III. 39.
- Pantaleon, Alyattis fil., a Cræso fratre occisus, I. 99.
- Pantares Gelous, pater Cleandri, VII. 154.
- Pantheræ Libycæ, IV. 192.
- Panthialæ, Persarum genus, I. 125.
- Panticapes, fl. Scythiæ, IV. 18. 47 describitur ejus cursus, c. 54.
- Pantimathi pop. Dario tributum pendunt, III. 92.
- Pantites Spartanus, ignominia notatus, VII. 232.
- Papæus Jupiter apud Scythas, IV. 59.
- Paphlagones, pop. ad Halyn fl., I. 6. 72. a Cræso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 72.
- Papracæ, pisces in lacu Prasiade, V. 16.
- Papremis, opp. Ægypti, II. 59. III. 12. ibi sacros ritus ce- lebrant Ægyptii. II. 63. Papremitanis hippopotami sacri, II. 71. Papremitana prefectura. II. 165.
- Papyrus, *vid.* Byblos.
- Paræbates, Dorie comes, in Sicilia perit, V. 46.
- Paralatæ Scythæ, IV. 6.
- Parapotamii, Phocidis opp., VIII. 33.
- Parasanga mensura, triginta valet stadia, II. 6. V. 53. VI. 42.
- Paretaceni, pop. Mediæ, I. 101.
- Paricanii, pop. Mediæ prefecturæ, III. 92. eorum arma- tura in Xerxis equitatu, VII. 86.
- Paricanii Æthiopicibus Asiaticis finitimi, (*fors.* Paretaceni,) III. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 68.
- Parii, *vid.* Parus.
- Parion, opp. Hellesponti, V. 117.
- Paris, *vid.* Alexander.
- Parius lapis, V. 62. *vid.* Lapis.
- Parmys, filia Smerdis, Cyri neptis, III. 88. VII. 78.
- Parnassus, mons Thessaliæ, VIII. 27. ejus vertices duo, VIII. 32.
- Paroreatæ, populus Peloponnesi, IV. 148. VIII. 73.
- Parthenius fl., circa eum habitant Syri, II. 104.
- Parthenius, mons Peloponnesi, VI. 105.
- Parthi, pop., III. 93. 117. eorum in Xerxis exercitu arma- tura, VII. 66.
- Partus, *vid.* Mulier et Leæna.
- Parus, ins. e Cycladibus, V. 31. Parii res Milesiorum com- ponunt, V. 28. *seq.* urbs frustra a Miltiade oppugnata, VI. 133 — 135. quieti expectant Parii exitum Persici belli, VIII. 67. Themistocli exigenti pecunias dant, VIII. 112.
- Pasargadæ, Persarum genus, I. 125.
- Pasargades Badras, navalium copiarum *fuit* dux contra Barcam, IV. 167.
- Pasicles, Philisti pater, IX. 97.
- Pata Scythice, *pro* occidere, IV. 110.
- Pataici dii in proris navium Phenicarum, III. 37.
- Pataicus, Ænesidemi pater, VII. 154.
- Patara, opp. Lyciæ, I. 182.
- Patarbemis, nobilis Ægyptius, nullo suo merito contume- liose ab Aprie rege tractatus, II. 162.
- Pateræ aureæ sex a Gyge apud Delphos positæ, I. 14. pa- teræ aurea et argentea Delphos a Cræso missæ, I. 51. *Conf.* Crater.
- Paterna in opificia ubi succedant et filii, VI. 60.
- Patiramphe, Xerxiani currus auriga, VII. 40.

Patizeithes Magus, cum fratre Persarum imperium arripit, etc., III. 61. *seqq.*
 Patrenses, pars Achaeorum, I. 145.
 Patumus, opp. Arabiae, II. 158.
 Paupertatis numen, VIII. 111.
 Pausanias, Cleombroti fil., (*ejus stemma, vid.* VII. 204. *coll.* IX. 64.) noctu Sparta exercitum educit, IX. 10. imperator Graecorum ad Plateas, c. 21. 46. aciem mutat, c. 46. *seq.* in aqua inopia duces ad se convocat, et cum iis de receptu deliberat, c. 50. *seq.* cum Amomphareto centurione altercatur, etc. c. 53 — 57. nobilissimam de Persis victoriam refert, c. 60—64. consilium Lamponis de Leonidae caede ulciscenda respuit, c. 78. *seq.* Persico more cenam parari jubet, c. 82. — in Ponti ostio cratera athenum dedicat, IV. 81. Graeciae tyrannidem affectans, Megabatis filiam in matrimonium petit, V. 32. ob ejus contumeliam Spartanis imperium eripiunt Graeci, VIII. 3.
 Pausicae pop., III. 92.
 Pausiris, Amyrtae fil., III. 15.
 Pax, bello praeferenda, I. 87.
 Pecuarii Armenii, I. 194. pecuarii Indi, III. 99. pecuarii Persae, I. 125.
 Pecuniae, *vid.* Numus.
 Pedasus, opp. Cariae, V. 121. Pedasenses Harpago resistunt, I. 5. Pedasensibus montana Mileti Persae possidenda dant, VI. 20. Pedasensis Hermodimus, VIII. 104. *conf.* Barba.
 Pediculos comedunt Budini, IV. 109; mulieres Adymachidarum mordent, c. 168.
 Pedienses Phocidis, VIII. 33.
 Pelasgicus pop., I. 56. Pelasgi olim Athenienses Cranai nominati, VIII. 44. Pelasgi cum Atheniensibus in eadem regione habitabant, nulla Deorum nomina habentes, II. 51. *seq.* eorum lingua barbara, I. 57. ex Attica ejecti, Lemnum incolunt, VI. 137 — 140. et Imbrum, V. 26. Pelasgi e Braurone Atticas mulieres rapientes IV. 145. Arcades Pelasgi, I. 146. Pelasgi Aegialees, i. e. littorales, Iones Achaia tenentes, VII. 94. — Antandrus Pelasgica, VII. 42. *cf.* I. 57. Pelasgicus murus Athenis, V. 64.
 Peleus rapuit Thetin, VII. 191.
 Pelius, mons Thessaliae, VII. 129. sub Pelio navem Argo construxit Jason, IV. 179.
 Pella, Bottiaeidis terrae opp., VII. 123.
 Pellena, Achaeorum regio in Peloponneso, I. 145.
 Pellis humana candidissima, IV. 64. pelle nudant Scythae hostis caput, *ibid.* in pellibus scribunt multi barbari, V. 58.
 Peloponnesum septem populi incolunt, VIII. 73. in his Dorienses, I. 56. VIII. 31. major Peloponnesi pars Lacedaemoniis subjecta, I. 68. Peloponnesiacum bellum, VII. 137. IX. 73. *cf.* VII. 233.
 Pelops Phryx, Persarum servus, VII. 11. Pelopis Phrygiae terra nominatur Peloponnesus, VII. 8.
 Pelusium ostium Nili, II. 17. 154. III. 10.
 Penelope, mater Panis, II. 145. 146.
 Peneus, fl. Thessaliae, VII. 20. inter Olympum montem et Ossam interfuit, c. 173. 182. ejus ostium spectat Xerxes, c. 128. *seqq.*
 Pennae, *vid.* Plumae.
 Pentapolis Doriensium, antea Hexapolis adpellata, I. 144.
 Penthylus, dux Paphiorum, a Graecis capitur, VII. 195.
 Percalos, Chilonis filia, Demarati uxor, VI. 65.
 Percote, opp. ad Hellespontum, V. 117.
 Perdiccas, progenitor Amyntae et Alexandri, V. 22. cum fratribus Gauane et Aeropo Argis in Macedoniam profu-

git, et miro modo Macedonum regno potitur, VIII. 137 — 139.
 Peregrini (Ξενοί) Persae nominati a Spartanis, IX. 11.
 Pergamum Priami, VII. 43.
 Pergamus, Pierum Castellum in Thracia, VII. 112.
 Perialla, Delphica prophetissa corrupta, VI. 66.
 Periander, Cypseli fil., Corinthiorum tyrannus, ab initio mitis, postea Thrasybuli Milesiorum tyranni consilio sanguinolentus, V. 92. Melissam uxorem, ex qua ei duo filii nati, III. 50. occidit, cum eaque mortua concumbit, V. 92. sub eo Arion miro modo servatus, I. 23. *seq.* Thrasibulum de oraculo certiorum facit, I. 20. Epidaurum capit, III. 53. filium natu minorem domo ejicit, et in Corcyram ablegat, at ipse senescens, revocat, III. 50. *seqq.* Corcyraeorum ccc pueros Sardes mittit castrandos, III. 48. *seq.*
 Pericles; ejus majores, VI. 131.
 Perilaus, Sicyoniorum dux ad Mycalen, IX. 103.
 Perinthus, opp. Chersonesi, IV. 90. VI. 33. a Megabazo capta, V. 2. Perinthii a Paenonibus cladem accipiunt, V. 1. *seqq.* Perinthiorum Tyrodiza opp., VII. 25.
 Perieci, VI. 58. Lacedaemonii, IX. 11. *vid.* Lacedaemon.
 Perpherees summos Deli honores obtinent, IV. 33.
 Perrebaei juxta Gonnum opp., VII. 128. 173. Persis terram et aquam dant, c. 132.
 Persae, olim Artai, a Graecis Cephenes nominati, a Perse, Persei fil., nomen invenerunt, VII. 61. 150. eorum terra aspera, I. 71. IX. 122. *cf.* IV. 39. diversi eorum populi, I. 125. nobilissima familia Achaemenidarum, *ibid.* *cf.* III. 65. — Persae natura protervi, I. 89. coeli orbem Jovem nominant, et Venerem Mitrā; alia eorum numina, I. 131. ignem deum habent, III. 16. fluvios praecipue colunt, I. 139. eorum sacrificia, I. 132. Deo, qui sub terra esse dicitur, vivos defodiunt, VII. 114. *cf.* III. 35. *extr.* diem natalem omnium maxime celebrant, I. 133. *cf.* IX. 110. — ebrii deliberant, jejuni decernunt, I. 133. externos mores facillime adiscunt, I. 135. eorum salutatio et observantiae cultus in vicinos, I. 134. bellica virtus (*vid.* Orosangae) et numerosa soboles maximo iis honori est, I. 136. propter unam simplicem causam nemo morte plectitur, I. 137. *cf.* VII. 194. *n. coll.* VI. 30. *vid.* Judices regii. Puerorum educatio, I. 136. et alia instituta, c. 137. *seq.* Sepultura, I. 140. Persae in luctu se ipsos et equos tendunt, IX. 24. — Persica nomina omnia in eandem desinunt litteram, I. 139. Persici literati, I. 1. *cf.* c. 95. *et vid.* Magi. — Mulier vocari, Persis maximum opprobrium, IX. 107. *cf.* c. 20. *et* VIII. 88. multas uxores habent Persae, I. 135. *vid.* Darius. Per vices ap. Persas uxores ad maritum intrant, III. 69. uxores ad cenam adducunt, V. 18. — Persae olim inopes, I. 171. *cf.* IX. 122. secundis mensis multis utuntur et vino indulgent, I. 133. *cf.* III. 22. V. 18. *et* IX. 82. — capillos alunt, VI. 19. eorum crania debilia, III. 12. — Persarum cultus et arma, v. 49. VII. 61. 84. *cf.* I. 135. eorum luxur in castris, IX. 80. *seq.* militaris disciplina, V. 33. VII. 81. 223. IX. 16. Immortales, VII. 83. *cf.* 211. Persae castra ligneo muro septi, IX. 65. 70. palis praecutis, c. 99. — Persicorum nunciatorum institutum, IX. 98. — Persae clementer agunt cum rebellantium regum filiis, III. 15. *cf.* I. 137. Persis capitale in sella regia sedisse, VII. 16. dona quotannis mittuntur a rege, VII. 106. Persarum procures eorumque consilium, VII. 8. Septem conjurati, III. 70. 77. 126. eorum deliberationes, III. 80. sacrificia, VII. 54. Persae Delum reverentur, VI. 97. templa Graecorum incendunt, V. 102. VIII. 109. VI. 9. VII. 8. populare imperium in Ionicis urbibus constituunt, VI. 43. Persicum imperium usque ad Caucasum pertinet, III.

97. a Dario in XX. satrapias distribuitur, III. 89 — 96. *cf.* VII. 61. *seqq.* Persis regio, ἡ Περσίς, sola a tributis immunis, III. 97. *cf.* I. 134. Persae a Phraorte Medorum imperio subjecti, I. 102. ab Atyage deficient, I. 126. *seqq. coll. c.* 125. Asiae regnum obtinent, I. 130. — eorum bellum cum Lydis, *etc. vid.* Cyrus. — Expeditio in Aegyptum, *vid.* Cambyzes. — Expeditio in Scythas, IV. 85. *sq.* 120—127. 140—144. *et* Ioniae turbæ, *vid.* Darius. Persarum expeditio Libyca, IV. 145. 167. 200 — 202. Persæ suam esse universam Asiam autumant, I. 4. IX. 116. Persarum speculatores in Apulia in servitutum redacti, III. 138. legati in convivio trucidati, V. 20. in harathrum et puteum præcipitati, VII. 132. — In Persas editum oraculum, IX. 43. Persarum acies ad Plateas, IX. 30.
- Perses, Persei fil., VII. 61. 150. Perseus, Jovis et Danaë fil., VII. 61. Assyrius esse a Persis perhibetur, VI. 54. *cf.* VII. 61. *et* 150. a matre Aegyptius, VI. 53. magnum ejus templum et sandalum in Chemmi opp., II. 91. *ubi de eo Aegyptiacus mythus.*
- Persei specula in occidentali parte Delta Aegyptiaci, II. 15. Persidae reges, I. 125. *cf.* III. 65.
- Persuasioneis numen, VIII. 111.
- Pes ligneus Hegeistrati vatis, IX. 37. pes mensura, II. 149.
- Petra, pagus Corinthiacus, V. 92.
- Petræ Trachiniae, montes Thessaliae, VII. 198.
- Phædima, Otanis filia, III. 68. Magum prodit, III. 69.
- Phanippus, Atheniensis, Calliae pater, VI. 121.
- Phagres, castellum Pierum, VII. 112.
- Phalerus, portus Atheniensis, V. 85. VI. 116. VIII. 66. 91. IX. 32. Phalereorum planities, V. 63.
- Phalli pompam Græcos docuit Melampus, II. 49.
- Phanagoras, Carystius, Onete pater, VII. 214.
- Phanes Halicarnasseus ex Aegypto profugit ad Cambysen, III. 4. filii in ejus conspectu mactati, III. 11.
- Pharandates, Persa, Theaspis filius, VII. 79. IX. 76.
- Pharbaethitana praefectura Aegypti, II. 166.
- Pharenses, Achæorum civitas, I. 145.
- Pharnaces, pater Artabazi, VII. VII. 66. IX. 41.
- Pharnaspes Achæmenides, pater Cassandæ, Cyri uxoris, II. 4. III. 2.
- Pharnazathres, dux Indorum, VII. 65.
- Pharnuches, equitum præfectus, VII. 88.
- Phaselis, opp. Doric., II. 178.
- Phasis, fl. Colchidis, I. 2. 104. II. 103. IV. 37. 38. 86. VI. 84. Phasis Asiam ab Europa disternit IV. 45.
- Phayllus Crotoniata, Pythonices ter, VIII. 47.
- Phegeus, Tegeata, Aeropi pater, IX. 26.
- Pheneus, Arcadiae opp., VI. 74.
- Pherendates, Megabazi fil., VII. 67.
- Pheretima, Arcesilai III. regis mater, ab Eueltione exercitum petit, et muliebria dona accipit, IV. 162. in Barceos, Persarum ope captos, (*cf.* c. 165. *et* 200. *seq.*) sævit, IV. 205. obit, veribus exesa, c. 203.
- Pheron, Aegypti rex, cæcus miro modo visum recuperat, II. 111.
- Phiala in balteis Scytharum, IV. 10.
- Phidippides Athen., hemerodromus, VI. 105.
- Phidon, Argivorum tyrannus, VI. 127.
- Phigalensis Arcas fuit Cleander vates, VI. 83. n.
- Philaus, Ajacis fil., progenitor Miltiadis, VI. 35.
- Philagrus, Cynæ fil., Persis Eretriam prodit, VI. 101.
- Philaon, Cyprius, Chersidis fil., VIII. 11.
- Philes, Samius, pater Rhæci, III. 60.
- Philippus, Butacidae filius, Crotoniata, Olympionices, V. 47.
- Philippus Macedo, VIII. 129.
- Philistus, Pasicles fil., Atheniensis, Cereri Eleusinae templum statuit, IX. 97.
- Philitis pastor Aegyptius, ejus pyramides, II. 128.
- Philocyon Spartan. in pugna ad Plateas emittit, IX. 72. 75.
- Philocyprus a Solone carmine celebratus, V. 113.
- Phla, ins. Tritonidis lacus, IV. 178.
- Phlegra olim nominata Pallene, VII. 123.
- Phlius, opp. Peloponnesi, VII. 205. Phliasii in acie Græcorum ad Plateas, IX. 28.
- Phocæa, Ionum civitas in Lydia, I. 142. ad Hermi fl. ostium, I. 80. II. 106. 178. Phocæenses, Adriaticum mare, Iberiam, et Tartessum Græcis ostenderunt, I. 163. Naucrati emporium habent, II. 177. — Eorum legatus ad Spartanos, I. 152. Tartessi regem amicum habent; Harpago obsidenti vacuum relinquunt urbem; Corsicam habitant, et proelio navali cum Carthaginiensibus et Tyrrenis haud prospere commisso, Rhegium navigant; Veliam oppondunt, I. 163 — 167. — Phocæenses militantes in Ionum classe ad Miletum, VI. 8. eorum duo Dionysius, VI. 11. *seqq.* 17.
- Phocenses, metu Thessalorum Thermopylas muro claudunt, VII. 176. *cf.* c. 215. astu eos magna clade addiciunt, VIII. 27. *seq.* odio Thessalorum non faciunt cum Medis, VIII. 30. semitam ad Thermopylas custodiunt, VII. 212. ibi a Persis, Ephialte duce, opprimuntur, VII. 217. *seq.* eorumque regio vastatur, VIII. 32. coacti Medorum partes amplexi, miro modo a Mardonio tentantur. IX. 17. *seq.* nonnulli eorum, cum Græcis facientes, e Parnasso Mardonii exercitum vexant, IX. 31. Phocenses Ionibus inmixti, I. 146.
- Phœbeum templum ad Therapnam Laconiae, VI. 61.
- Phœnices olim ad mare Rubrum habitare, V. 89. inde in Palestinam transgressi, I. 1. advehunt merces in Græciam, *ibid.* III. 107. 110. 113. 115. *vid.* Negotatio. — Phœnices pudenda circumcidunt, II. 104. Hellenibus litteras attulerunt, V. 58. *hinc* Phœniciae litteræ, *ibid.* Phœnices Africam circumnavigant, IV. 42. Phœnices Tyrii circa Vulcani templum Memphis sedes habent, II. 112. templum Veneris Cytheris condunt, I. 105. vetustissimum Herculis templum habent, II. 44. Thasum ins. condiderunt, *ibid.* Thasia metalla ab his inventa, VI. 47. — Phœnices negant se adv. Carthaginem navigaturos, III. 19. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 89. Athon montem perfodiunt, VII. 28. pontem in Hellesponto faciunt, VII. 34. Xerxi navalis certaminis spectaculum præbent, VII. 44. in pugna ad Salaminem accusant, VIII. 90.
- Phœnices nominantur ab Herodoto Carthaginienses, II. 32. IV. 197. VII. 165. *cf.* c. 167.
- Phœnicia, ἡ Φοινίκη, II. 44. 116. III. 136. IV. 39.
- Phœnix avis, II. 73.
- Phœnix, fl. prope Anthelam opp., VII. 176. 200.
- Phormus Atheniensis, VII. 182.
- Phraortes, fil. Deiocis, I. 73. rex Mediae expeditionem in Persas et Assyrios suscipit, I. 102.
- Phrataguna, Darii regis uxor, VII. 224.
- Phriconis cognominata Cyma, I. 149.
- Phrixæ, opp. Minyarum ab Eleis eversum, IV. 148.
- Phrixus, ei mortem machinatus Athamas, VII. 197.
- Phronima, Elearchi filia, a patre in mare demergi jussa, Polymnesto salutem debuit, *etc.* IV. 154. *seq.*
- Phryges, iidem Briges, olim in Europa; VII. 73. dein ad Halyn fl. sedes habent, I. 72. antiquissimi hominum esse perhibentur, II. 2. a Cruso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 73.

- Phrynychia fabula : Mileti expugnatio, VI. 21.
 Phrynon, pater Attagini, IX. 15.
 Phthiotis terra olim ab Hellenico populo habitata, I. 56.
 Phthiotæ Achæi, VII. 132.
 Phya, mulier Minervæ nomine et cultu Pisistratum Athenas reducit, I. 59.
 Phylacus et Autonous, heroes Delphenses, VIII. 39.
 Phylacus, Histie fil., Samius, VIII. 85.
 Phyllis, regio circa Pangæum montem, VII. 113.
 Pictura pontis in Bosporo in Junonis templo dedicata, IV. 88. Amasidis imago picta Minervæ dedicata, II. 182. picturam phœnicis avis in Ægypto vidit Herodotus, II. 73. pingunt Panis simulacrum eodem modo Ægyptii atque Græci, II. 46. — Pingunt figuras in vestimentis Caucasii, I. 203. cf. VII. 67.
 Pieria, regio Macedoniæ, VII. 131. 177. Pieres, VII. 112. 185. eorum duo castella ad Pangæum montem, VII. 112. — Pieria pix, IV. 195.
 Pigres, Seldomi fil., Car, VII. 98.
 Pigres et Mantyes fratres, viri Pæones ad Darium veniunt, V. 12.
 Pilorus, opp. in Atho monte, VII. 122.
 Pincerna regis ap. Persas in honore, III. 34.
 Pindarus poeta, III. 38.
 Pindus, mons Thessaliæ, I. 56. VII. 129.
 Pinus arbor cæsa nullum amplius germen edit, VI. 37.
 Pirene fons Corinthi, V. 92.
 Piromis ex Piromi, II. 143.
 Pirna, amnis Achaïæ, I. 145.
 Pisa, opp. Elidis, II. 7.
 Piscatores Tirynthii, VII. 137.
 Pisces gregales in stagnis Ægypti, II. 93. lepidotus et anguilla pisces sacri ap. Ægyptios, II. 72. piscibus vesci nefas Ægypt. sacerdotibus, II. 37. papraces et tilones equis pro pabulo præbent Pæones, V. 16.
 Pisistratus, Nestoris fil., V. 63.
 Pisistratus, Hippocratis fil., cum Megacle et Lycurgo factionibus dissidet; Athenis ejectus, cum Megacle paciscens miro modo reducit, I. 59. 60. iterum ejectus, denuo Achivorum auxiliis Athenis potitur et tyrannidem firmat, c. 61 — 63. Naxum ins. subigit, et Delum expiat, c. 64. Cimonem, Miltiadiis patrem, Athenis in exilium pellit, at ob victoriam Olympicam sibi concessam in patriam restituit, VI. 103. cf. VI. 35. — generis origo, V. 65.
 Pisistratidæ urbe ab Atheniensibus ejecti, V. 63. seqq. cf. c. 90. seqq.
 Pistores dulciarii, VII. 39. pistrices Cræsi effigies aurea Delphis, I. 51.
 Pistyrus, Thraciæ opp.; ad quod lacus salsus et piscosus, VII. 109.
 Pitana, opp. Æol., I. 149.
 Pitane, tribus Lacon., III. 55. Pitane tarum manipulo præfuit Amompharetus, IX. 52.
 Pithagoras, Selinuntiorum tyrannus, V. 46.
 Pittacus Mitylenæus callido monito Cræsum deterret a bello Ionibus insulanis inferendo, I. 27.
 Pituitæ fluxus remedium ap. Libyes, IV. 187.
 Pix Pieria; pix e lacu Cyraunis ins. et Zacynthi collecta, IV. 195.
 Pixodarus, Quinda oriundus, Caribus bonum dat consilium, V. 118.
 Placia, opp. Hellesponti a Felasgis conditum, I. 57.
 Plataenses, bello a Thebanis proci Atheniensibus se tradiderunt; auxilio Atheniensibus veniunt ad Marathonem, VI. 108. in classe Græcorum ad Artemisium militant, VIII. 1. sed pugnae ad Salaminem non interfuere, VIII. 44. eorum urbs incenditur, c. 52. sexcenti in acie Græcorum, IX. 28. In Plateensem agrum descendunt Græci, IX. 25. Pugna ad Plateas, IX. 53. seqq. 59. seqq.
 Platanus aurea atque vitis, VII. 27. platanus aureo ornatu a Xerxe donata, VII. 31. amplum platanetum, V. 119.
 Platea, Libyæ ins. a Theræis condita, IV. 151 — 153. 156. 169.
 Plinthinetes sinus Ægyptum terminat, II. 6.
 Plistarchus, Leonidæ fil., IX. 10.
 Plistorus, Absinthiorum deus, IX. 119.
 Plumis terra et aer oppletus, IV. 7. 31.
 Pluvia nulla apud Theræos per septem annos, IV. 151. pluvia Ægyptiis maximum prodigium, III. 10. cf. II. 13.
 Plyaus, portus Libyæ in finibus Adyrmachidarum, IV. 168.
 Poeciles, pater Membliaris, IV. 147.
 Pœni, vide Carthag.
 Pogon, Træzeniorum portus, VIII. 42.
 Poliades, Amomphareti pater, IX. 53.
 Polichnitæ Cretes, VII. 170.
 Pollux, vid. Tyndaridæ.
 Polum a Babylonis Græci acceperunt, II. 109.
 Polys Anticyrensis, Græcorum speculator ad Artemisium, VIII. 21.
 Polybus, avus Adrastii, V. 67.
 Polycrates, Æaci fil., Sami rex, Lesbios et Milesios pugna navali superat; Amasidis hospes; annulus ejus in mare projectus in alvo piscis reperitur, III. 39 — 43. Cambysii, in Ægyptum proficiscenti, suspectos cives auxilio mittit, c. 44. seq. Lacedæmonios, his redeuntibus opem ferentes, propulsat, c. 54. seq. monetam ex plumbo deaurasse fertur, c. 56. maris imperium obtinere studet, c. 122. cf. c. 39. ab Orete, Sardium præfecto, auri spe Sardes illectus, cruci adfigitur, c. 120 — 125. — familiaris Anacreontis, c. 121.
 Polycritus Ægineta, VI. 50. alius strenue pugnât ad Salaminem, VIII. 92. 93.
 Polydectes, rex Spart., VIII. 131.
 Polydorus, Alcamenis fil., VII. 204.
 Polydorus, avus Laii, V. 59.
 Polymneatus Theræus; Batti pater, IV. 150. 155.
 Polynices, IV. 147. VI. 52. IX. 27.
 Pons lapideus Babylone in Euphrate exstructus, I. 186. pons, quo Bosporum junxit Darius, IV. 83. 87. pons Istro impositus ab eodem, IV. 89. 97. seq. pontes, quibus Hellespontum Xerxes junxit, describuntur, VII. 36. pontium armamenta, VII. 25. Sesti deposita, IX. 115. inde a Græcis in templis dedicata, c. 121.
 Ponticum, arborum genus, IV. 23.
 Pontus Euxinus, IV. 38. 46. ejus dimensio, IV. 85. 86.
 Popularem statum in Ionie civitatibus instituit Mardonius, VI. 43. populi imperium apud Persas instituendum proponit Otanes, III. 80. cf. VI. 43.
 Porata, fl. Scythiæ, Græcis Pyretus, IV. 48.
 Porinus lapis, V. 62. vid. Lapis.
 Porthmea Cimmeria, IV. 12. 45.
 Portus Samiorum aggere in mare jacto munitus, III. 66.
 Posideum, opp. in confinibus Cilicum et Syrorum, III. 91.
 Posidoniates vir, I. 167.
 Posidonius Spart., IX. 71. inter Irenas sepultus, c. 85.
 Potidæa, opp. Macedoniæ, VII. 123. frustra ab Artabazo oppugnatur, VIII. 126 — 129.
 Præda ingens in Persarum castris a Græcis coacta et divisa, IX. 80. seq. cf. c. 70.
 Prælium, vid. Pugna.
 Præsepe æneum Mardonii, IX. 70.
 Præsii Cretes, VII. 170. 171.

- Prasias lacus Thraciæ, tuguriis super palis extractis, habitatur, V. 16.
 Praxilaus, Xenagoræ pater, IX. 107.
 Praxinus, navarchus Træzen., VII. 180.
 Precum solemnium ap. Athenienses formula, VI. 111. ap. Ægyptios, II. 39. apud Persas, I. 132.
 Pretium captivi, duæ minæ, V. 78. VI. 79.
 Prexaspes, regius internuncius, maximo in honore ap. Cambysem, III. 34. ejus fratrem Smerdin jussus interficit, III. 30. filium Cambyse furiosus sagitta interficit, c. 33. *seq.* Cambysi suspectus, falsi Smerdis machinationes delegit, III. 62. *seq.* negat se Smerdin, Cyri fil. interfecisse, *cap.* 66. Magos prodit, seque ipse de turri præcipitat, c. 74. *seq.*
 Prexaspes, Aspathinus fil., navalibus Xerxis copiis præfectus, VII. 97.
 Priami Pergamum, VII. 43. Priami regnum a Græcis eversum, I. 4. *cf.* II. 120.
 Priene, Ionum civitas Cariæ, I. 142. ab Adrye expugnata, I. 15. Prienenses a Mazare subacti, I. 161. in Ionum acie ad Miletum, VI. 8.
 Primogenitus patri succedit in regnum ap. Spartanos, VI. 52. *cf.* V. 39. 42. ap. Persas, VII. 3. *vid.* Rex.
 Prinæades, Demarmeni fil., Laco, V. 41.
 Procles, Aristodami fil., VIII. 131. frater geminus Eurystheneis, auctor inferioris familiæ regum Spart., VI. 51. 52. *cf.* IV. 147.
 Procles, Epidauri tyrannus, III. 50. a Periandro vivus caplus, c. 52.
 Proconnesus, ins. Propontidis, IV. 14. a Phœnicibus vastata, VI. 33. Proconnesius Aristæas, IV. 13. *seqq.*
 Prodigia plura ab Ægyptiis inventa, II. 82. Prodigia ab Herodoto memorata : I. 78. 174. II. 141. III. 10. 153. *coll.* c. 154. IV. 151. VI. 27. VII. 37. 57. VIII. 37. 65. 137. *et multa passim alia.*
 Promethei uxor, Asia, IV. 45.
 Pronæ Minervæ templum Delphis, I. 92. VIII. 37. 49.
 Propontidis dimensio, IV. 85.
 Proserpinæ et Cereris festum ap. Athenienses, VIII. 65. *Conf.* Ceres.
 Prosopitis, ins. Ægypti, II. 41. militaris præfectura, II. 165.
 Protesilai sepulcrum et fanum Elæunte ab Artaycte spoliatum, VII. 33. IX. 116.
 Proteus Memphites, Ægypti rex; quo regnante Menelaus cum Helena in Ægyptum adpohit, II. 112—116.
 Protothyes Scythia, I. 103.
 Proverbiales aliquot locutiones : *Lemnia facinora*, VI. 138. *Cadmea victoria*, I. 166. *Nil curat Hippoclidæ*, VI. 129. *calceum consuere, quem alius induat*, VI. 1. *Scythico more infunde*, VI. 84. *ver ex anno tollere*, VII. 162. *pinus instar excindere*, VI. 37. *ovem inter lupos relinquere*, IV. 149. *cum Jove de divitiis contendere*, V. 49. *ne ignifer quidem elapsus est*, VIII. 6. *in novacula acie res est*, VI. 11. *muliere ignavior*, IX. 107. *longa Regis manus*, VIII. 140. — *In auribus habitat animus*, VII. 39. *Ultra vires nemocogi potest*, VII. 172. — *Vid.* Sententiole.
 Prylanes Naucratorum, V. 71.
 Prytanis, rex Spartanorum, VIII. 131.
 Prytaneum Athen., I. 146. VI. 139. Prytaneum Achæi Leiton vocant, VII. 197.
 Psammenitus, Ægypti rex, prælio ad Pelusium a Cambyse vincitur, III. 10. *seq.* caput calamitatem sodalis deplorat, c. 13. *seqq.* taurinum sanguinem bibere cogitur, c. 15.
 Psammis, rex Ægypti, Neconis fil., expeditionem suscipit in Æthiopiam, II. 160. *seq.*
 Psammitichus, profugus a Saitanis in patriam reducit, II. 152. ab undecim regibus in exilium missus, æneorum virorum ope totius Ægypti regno potitur, II. 151—153. Ionibus Caribusque agros designat, c. 154. Scythias in Syriam Palæstinam occurrit, I. 105. Azotum urbem per XXIX continuos annos obsessam capit, II. 157. antiquitatem Ægyptiæ gentis explorat, II. 2.
 Psammitichus *alius*, Inari pater, VII. 7.
 Psylli, pop. Africanus, IV. 173.
 Psyttalea, ins. prope Salaminem, VIII. 76. 95.
 Pteria, Cappadociæ opp. a Cræso captum, I. 76.
 Ptoum, Apollinis templum Thebanorum, VIII. 135.
 Pudenda circumcidunt Ægyptii, II. 36. munditiæ causa, c. 37. et alii nonnulli, c. 104. pudenda stelis insculpta a Sesostri, II. 102.
 Puella formosissima ex deformissima evasit, VI. 61. puellæ Lydiæ meretrices, I. 93. *vid.* Virgo.
 Pueri Scythias in disciplinam dati, I. 73. puerorum educatio apud Persas, I. 136. pueri ex pede adligati, apud Pæones, V. 16. pueri Sardes missi castrandi, III. 48. *seq.* pueros castratos vendidit Panionius, VIII. 105. *seq.* Ionum pueri formosissimi a Persis castrati, VI. 32. pueri Ventis immolati a Menelao, II. 119. pueri vivi defossi, VII. 114. pueri scholæ tecto obruti, VI. 27. in duobus puerulis experimentum Psammitichi, II. 2.
 Pugna ad Pteriam inter Lydos et Persas, I. 76. dirempta, die repente in noctem converso, I. 74. *cf.* 103. ad Memphim, II. 169. ad Pelusium divinitus commissa, II. 141. ad Pelusium inter Cambysem et Psammenitum, III. 10. *seq.* terra marique ad Salaminem Cypri et Claves Cypri, V. 108. *et seqq.* pugna navalis ad Miletum, VI. 6. *seqq.* Marathonia, VI. 111—113. *coll.* c. 109. *seq.* navalis ad Artemisium prima, ancipite Marte pugnata, VIII. 9—II. secunda, c. 14. *seqq.* Salaminia, VIII. 84. *seqq.* ad Plateas, IX. 59. *seqq.* 49. *seqq.* ad Mycalen, IX. 98—104.—Laqueorum usus in pugna, VII. 85. Virginum pugna in Minervæ festo, IV. 180. Sacerdotum in Martis festo, II. 63. *seq.*
 Puteus trifariis rerum species exhibens, VI. 119.
 Pylæ, *vid.* Thermopylæ.
 Pylagori, VII. 213. *et seq.*
 Pylii Caucones, I. 147. Pylii origine, Codrus et Pisistratus, V. 65.
 Pylus, opp. Messeniæ, VII. 168.
 Pylus, opp. Elidis, IX. 34.
 Pyramides ad Memphim, II. 8. pyramis Cheopis regis, ejusque constructio describitur, II. 124. 125. alia Clephrenis regis, c. 127. Pyramides pastoris Philitidis, II. 128. Mycerini regis pyramis ex Æthiopico lapide, c. 134. Asychis e lateribus, c. 136. in angulo labyrinthi insculptis figuris ornata, II. 148. *cf.* c. 101.
 Pyrene, opp. ubi Istri fontes, II. 33.
 Pyretos, fl. Scythiæ, IV. 48.
 Pyrgus, opp. Pelop. Minyarum, ab Eleis eversum, IV. 148.
 Pythagoras, Mnesarchi fil., inter Græcos ingenii cultura eminens, IV. 95. quedam Pythagorica *cap.* 94. *seq.* — Pythagorica instituta eadem, quæ Ægyptiaca et Orphica, II. 81.
 Pythagoras Milesius, patriæ procurator, V. 126.
 Pytheas, Ischenoi fil., Ægineta, a Persis captus, ob virtutem honoratur, VII. 181. VIII. 92. ejus filius Lampon, IX. 78.
 Pytheas, Nymphodori pater, Abderita, VII. 137.

Pythermus Phocærensis, Ionum legatus ad Spartanos, I. 152.
Pythia corrupta, V. 63. *coll. c.* 90. VI. 66. *cf.* Oracula.
Pythii Spartanorum, VI. 57.
Pythius, Atyis fil., Lydus, Xerxes ejusque exercitum hospitio excipit, VII. 27—29. ejus filium discindi jubet Xerxes, c. 38. 39.
Pytho, urbs Delphensium, I. 154.
Pythogenes, Scythæ frater, VI. 23.

Q.

Quadrijugos equos jungere, Libycum inventum, IV. 189.
Quadrigras alens familia, VI. 35. *cf. c.* 103. VI. 125.
Quercus capita, locus in Cithærone monte, IX. 39.
Quinda, urbs, patria Pixodari, V. 118.
Quinqueremis sacra Athen., VI. 87.

R.

Rana in Scytharum donis, IV. 131
Redemptionis captivorum pretium, V. 77.
Reditus, Persici imperii, III. 90. *seqq.* Atheniensium ex metallis, VII. 144. Alexandri ex metallis, V. 17. Thasi-
 rum ex auri fodinis, VI. 46.
Regia terra Scytharum, IV. 20.
Regio nulla cuncta suppeditat, I. 32.
Rerum humanarum inconstantia, I. 5. rerum omnium re-
 spiciendus exitus, I. 32.
Restibus instructa pugna, VII. 85.
Rex quomodo evaserit Deioces, I. 96. *seqq.* *Rex Persarum*
Darius equi hinnitu designatus, III. 70. *seqq.* *rex ap.*
Æthiopus eligitur statura maximus, III. 20. regum Spar-
 tanorum honores et munera, VI. 56. *seqq.* regum filios
 benigne tractant Persæ, III. 15. regi licitum est, quid-
 quid velit facere, III. 31. *rex Persar.* in bellum profici-
 scens, successorem nominat, VII. 2. beneficiis non vin-
 citur, VII. 39. IX. 18. Reges olim inopes pecuniæ, VIII.
 137. regia dignitas a contemtu liberata ab Amaside, II.
 172. duodecim reges Ægypti, II. 147. reges Saitæ in
 Ægypto, II. 169.
Rhadinaces apud Persas olei genus, VI. 119.
Rhampsinitus, rex Ægypti, ejus thesaurus a duobus fra-
 tribus exspoliatus, II. 121. ejus descensus ad inferos,
 II. 122.
Rhapsodi Sicyone pulsi, V. 65.
Rhegium, Italiæ opp., I. 166. 167. Rhegini ingentem cla-
 dem accipiunt, VII. 170.
Rhenæa, ins. prope Delum, VI. 97.
Rhodope, mons Thraciæ, VIII. 116. IV. 49.
Rhodopis, meretrix famosa, II. 135. ejus pyramis, II. 134.
 135. donarium in templo Delphico, II. 135.
Rhodus, Doriensium civitas, II. 178. mare Rhodium, I.
 174. ex Rhodo Lindii Gelam Siciliæ opp. condiderunt,
 VII. 153.
Rhœcus architectus, III. 60.
Rhœteum, opp. Troadis, VII. 43.
Rhypes, Achæorum civitas, I. 145.
Ridere coram aliquo ap. Persas indecens, I. 99.
Rosæ sexagenum foliorum, VIII. 138.
Rubrum mare, II. 8. 158. 159. IV. 39.
Ruinæ hominibus disciplinæ, I. 207.

S.

Sabaco, rex Æthiopum, Ægyptum subigit, II. 137. *seq.*
 152. ejus acta in Ægypto, II. 137. 138. somnio territus
 in Æthiopiam redit, c. 139.

Sabylus Gelous, VII. 154.
Sacæ, pop. Asiæ, Scythica gens, VII. 64. a Cyro nondum
 subacti, I. 153. Dario tributum pendunt, III. 93. eorum
 armatura in Xerx. exercitu, VII. 64.
Saccus farina indiget, III. 46.
Sacerdotes Ægyptiorum, II. 37. *seqq.*
Sacræ viæ, locus Scythiæ, IV. 52.
Sacrificium ap. Ægyptios, II. 39. 40. Scytharum, IV. 60.
 61. Persarum, I. 132. sacrificium ingens Croesi regis, I.
 50. Periandri, V. 92. sacrificium publicum ap. Sparta-
 nos, VI. 57. Sacra faciunt Græci ante expeditionem,
 IX. 19. Sacra Eleusinia, VIII. 65. *vid.* *Mysteria.*
Sadyattes, Ardyis fil., rex Lydiæ, I. 16. 18.
Sagartii, Persarum genus, I. 125. III. 93. VII. 85. eorum
 tributum, III. 93.
Sagitta a Dario in cælum emissa, V. 105. *Sagittæ*, Scytharum
 robor, IV. 132. *cf.* *Ahenum.*
Sais, urbs Ægypti, II. 28. 59. 163. 170. Saitana præfectura
 militaris, II. 165. Saitanorum regum sepultura, II. 169.
Saiticum ostium Nili, II. 17.
Sal natus, IV. 53. ex lacu, VII. 30. salis colles in Africæ
 desertis, IV. 181. 182. 183. ex salis grumis domus ex-
 structæ, IV. 185.
Sala, opp. Samothraciæ, VII. 59.
Salamis insula, Atheniensium refugium, VIII. 56. Salami-
 nia pugna, VIII. 84. *seqq.* eodem die pugната, quo
 Hamilcar in Sicilia a Gelone victus est, VII. 166.
Salamis, urbs Cypri, IV. 162. V. 104.
Salmydessus, Thraciæ opp., IV. 93.
Samothracia, VI. 47. Samothracæ Pelasgi, II. 51. jacula-
 tores, VIII. 90. Samothracia castella, VII. 108.
Samus, ins. Ionica, I. 142. in ea tria memorabilia opera,
 III. 60. templum, I. 70. II. 148. Æschronia tribus, III. 26.
 dialectus, I. 142. Samii Lacedæmonis craterem rapue-
 runt, I. 70. III. 47. Samiorum oratio Spartanis nimis
 longa, III. 46. Spartanorum expeditio in Samum, III. 39.
 54. *seqq. vid.* Polycrates. Samus, a Persis ob Mæandrii
 perfidiam vastata, Sylosonti traditur, III. 139—149. —
 Samii post pugnam ad Miletum Siciliam petunt et Zan-
 clam occupant, VI. 22. *seq.* — Græcos Deli sedentes
 sollicitant, ut Ioniam liberent, IX. 90. *seqq.* Samii Per-
 sis suspecti armis privantur, IX. 99.
San littera Dor., I. 139.
Sana, opp. ad Athon montem, VII. 22. 123.
Sanacharibus, rex Arabum et Assyriorum, Ægyptum in-
 vadit; ingenti elade divinitus adducitur, II. 141.
Sandalium Persei, II. 91.
Sandanis Lydus Croso dissuadet bellum Persicum, I. 71.
Sandoces, Thamasi filius, judex regius, e cruce jam sus-
 pensus liberatur, VII. 194.
Sanguine fœdus sancunt Medi et Lydi, I. 74. et Arabes,
 III. 8. item Scythiæ, IV. 70.
Sapiens, σοφός, nominatur Sandanis Lydus, I. 71. Amyris
 Sirites, VI. 127. Chilon Spartanus, VII. 235. *cf.* I. 59.
Sapires, *vid.* *Saspires*
Sappho poetria, II. 13.
Sarangæ, pop. Asiaticus, III. 93. 117. eorum in Xerxis
 exercitu armatura, VII. 67.
Sardanapallus, rex Nini; ejus thesaurus sub terram spolia-
 tus, II. 150.
Sardes a Cimmericis captæ, I. 15. urbs, una parte expugna-
 bilis, a Cyro capta, I. 84. cremata ab Ionibus, V. 101.
 105. Sardium reges Heraclidæ, I. 7. primus rex Agron,
 I. 7. Meles, I. 86.
Sardinia ins., I. 170. V. 106. 124. Sardi sub Pœnis in Si-
 cilia militant, VII. 165.
Sardonium linum, II. 105.

Sardonium mare, I. 166.
 Sarpedon et Minos, Europæ filii, I. 173.
 Sarpedonium promontorium, VII. 58.
 Sarta, opp. ad Athon montem, VII. 122.
 Saspires, pop. Asiaticus, I. 104. III. 94. IV. 37. 40. eorum armatura, VII. 79.
 Sataspes Achæmenides, Libyam circumnavigare iussus, cruci adligitur, IV. 43.
 Satietas, Contumeliæ filia, VIII. 77.
 Satræ, Thraciæ pop., VII. 110. 111.
 Satrapæ Persarum, I. 192. III. 89. 90. etc.
 Sallagydæ, pop. Asiat. III. 91.
 Saulius, rex Scytharum, IV. 76. *seq.*
 Sauromatæ, pop. Scyth. cum Amazonibus mixtus, IV. 110 — 116. ad Mæotidem lacum trans Tanain habitant, IV. 21. 43. sermone Scythico solœce utuntur, IV. 117.
 Scæus pugil Apollini tripodem dedicavit, V. 60.
 Scamander, fl. Troadis, V. 65. ejus aqua exercitum Xerxis defecit, VII. 42.
 Scamandronymus, pater Charaxi, II. 135.
 Scape Hyle, loci nomen Thraciæ, ubi aurifodinæ, VI. 46.
 Sceptrum, *vid.* Baculus.
 Schenusus mensura, II. 6. *et* 8.
 Scholæ tectum in pueros corruens, VI. 27.
 Scialthus, ins. prope Artemisium, VII. 179. 182. 183. VII. 7.
 Scidrus, opp. Sybaritarum, VI. 21.
 Sciona, Pallenæ opp., VII. 123.
 Sciradis Minervæ templum, VIII. 94.
 Scironis via in Isthmo, VIII. 71.
 Sciton, Democedis famulus, III. 130.
 Scius, Scythiæ fl. in Istrum influens, IX. 49.
 Scolos, opp. Bæotiæ, IX. 15.
 Scolopeis, IX. 97.
 Scolotos ipsi se nominant Scythæ, IV. 6.
 Scopadæ Thessali, VI. 127.
 Scopasis, rex Scytharum, IV. 120. 128.
 Scriba Polycratis, ad Orretem missus, III. 123. Sami procurator, c. 142. scriba rerum pretiosarum in Minervæ templo Sai opp., II. 28. Scribæ regii ap. Pers., III. 128. VII. 100. VIII. 90. *cf.* c. 85.
 Scripturæ duplex genus ap. Ægyptios, II. 37. scripturæ veteris ap. Græcos monumenta, V. 58—61. scripturæ occultæ specimina, V. 35. VII. 239.
 Sculptura Ægyptiorum, II. 4. 124. 136. 138. 148. *vid.* Colossi *et* Statuæ.
 Scutum Persis ostendisse dicuntur Alcææonidæ, VI. 121. *seqq.*
 Scylace, opp. Pelasg., I. 57.
 Scylas, Ariapithis fil., rex Scytharum mores Græcorum æmulatus, regno exiit, IV. 78—80.
 Scylax Caryandensis Indi fl. ostia aperuit, IV. 44.
 Scylax, Myndiæ navis præfectus, V. 33.
 Scyllias urinator, VIII. 8.
 Scyrius Pammon, VII. 183.
 Scyrmiadæ Thracæ Dario se tradunt, IV. 93.
 Scythia, Hercules fil., IV. 10.
 Scythæ ipsi se Scolotos nominant, IV. 6. Sacæ a Persis nominati, VII. 64. de sua origine quid ipsi memorent, IV. 5—7. quid Græci Pontici, c. 8—10. Scythæ Paralatae, s. Regii (*cf.* c. 10. *et* 57.) Auchatae, Catiari *et* Traspies, IV. 6. Amyrgii, VII. 64. Calliplæ, s. Græci Scythæ, IV. 17. Scythæ Agricola, c. 17. 18. 53. 54. Nomades, c. 19. 55. VI. 84. gentis multitudo, IV. 81. Scytharum numina, et sacri ritus, IV. 59. *seqq.* vaticinandi modus, c. 67. *seqq.* instituta ad bellum spectantia, c. 64. *seqq.* honos fortibus viris, c. 66. fœderis ineundi mos, c. 70. Regum sepultura, c. 71. 72. priva-

torum, c. 73. Scythæ ab externis moribus abhorrent, c. 76—80. — Scythæ servos pretio emptos non habent, IV. 72. servos excæcant lactis causa, c. 2. domos plaustris circumvolvunt, IV. 64. *seq.* — Scythico more bibere, VI. 84. Scythæ a Sesostri subacti, II. 103. cum Amazonibus congressi, *etc.* IV. 110. *seqq.* — Scythæ Nomades, Asiam incolentes, a Massagetis pressi, Cimmericos sedibus pellunt, IV. II. *cf.* I. 15. eosque persequentes, in Mediam veniunt, IV. 12. *cf.* VII. 20. Medis superatis, Asiæ imperio potiti, Ægyptum petunt, Ascalone Veneris templum spoliunt; a Cyaxare ex Asia ejiciuntur, I. 103 — 106. *cf.* Enarees. In patriam redituri, cum servis ex uxoribus subnatis pugnant, IV. 1—4. — Ob Scythas transfugas, qui puerum macclaverant, bellum Cyaxaris cum Lydis, I. 37. *seq. cf.* c. 103. — Darium, (*cf.* IV. I.) bellum ipsis inferentem, per miras ambages circumducunt, IV. 120. *seqq.* dona Persis mittunt, c. 131. *seq.* Ionas monent, ut pontem dissolvant, c. 136. *seqq.* — Scythæ post Darii discessum junctis viribus Chersonesum invadunt, IV. 40. cum Spartania, Darium ulturi, societatem contrahere cupiunt, VI. 84. Scytharum mos mulgendi, IV. 2. morbus muliebris, I. 105.
 Scythia vetus, ab Istro ad Tanain porrecta, IV. 99. Scythiæ duæ partes ad mare pertinent, c. 101. *fluvii*, IV. 47—57. ligno caret, IV. 61. terra plana, IV. 47. Scythicum gramen bilem pecoribus augeat, IV. 58.
 Scythas, Zancleorum regulus, ad Darium profugit, VI. 23. 24. a Dario justissimus Græcorum judicatus, c. 24.
 Scythas, Cadmi Coli pater, VII. 163.
 Sebennytana præfectura Ægypti militaris, II. 166.
 Sebennyticum ostium Nili, II. 17.
 Seldomus, Pigris pater, VII. 98.
 Selinusli, pop. Siciliæ, V. 46.
 Selybria, opp. Chersonesi, VI. 33.
 Semen genitale nigrum Indorum *et* Æthiopum, III. 101.
 Semiramis, Babyl. regina; ejus egregia monumenta, I. 184.
 Semita ad Thermopylas describitur, VII. 216.
 Senes apud Ægyptios maxime coluntur, II. 80. apud Indos mactantur, III. 99. item ap. Massagetas, I. 216.
 Sententiolæ nonnullæ: *Sua quisque inspiciat*, I. 8. *Non simul cum principio exitus patet*, VII. 51. *Sponte sua nihil fit, omnia hominibus conando contingunt*, VII. 9. §. 3. *Festinatio parit errores*, VII. 10. §. 6. *Recte consultare, maximum lucrum*, VII. 10. §. 4. *cf.* VIII. 60. §. 3. *et* VII. 157. *Cupere nulla malum*, VII. 18. *πᾶν τοῦ ἀνθρώπου σπουδὴν*, I. 32. *cf.* III. 40. VII. 203. *Humana felicitas nequaquam in eodem fastigio*, I. 5. *cf.* I. 207. *Felicitatis nulla hominibus satietyas*, VII. 49. *Vivens nemo beatus*, I. 86. *cf.* c. 32. III. 40. *Melius est hominibus mori, quam vivere*, I. 31. *cf.* V. 4. VII. 46. *παθήματα, παθήματα*, I. 207. *Invidia innata homini*, III. 80. *Multa sunt, quæ verbis non facile est demonstrare, sed re ipsa*, III. 72. *Ubi prudentia opus, ibi vim adhibere nihil adinet*, III. 127. *Lex omnium rex*, III. 38. *cf.* VII. 104. *Civilis dissensio tanto pejor bello, quanto bellum pace*, VIII. 3. — *Alias nonnullas vide sub articulo, ad quem quodque earum argumentum spectat. Conf. Proverb.*
 Sepia, opp. Argolidis, VI. 77.
 Sepias, litus Magnesiæ, VII. 183. 186. 188. 191. 195.
 Sepulcra patria Scytharum, IV. 127. paterna sepulcra ap. Ægyptios, II. 136. sepulcrum Alyattis ap. Lydos, I. 93. Nitocridis reginæ, I. 187. filiar regis Mycerini, bos lignea, II. 129. *seq.* Helles, Athamantis filiar, VII. 58. Apria: regis ejusque progenitorum in Minervæ templo, II. 169. sepulcra vitrea, III. 24. sepulcra regum *et* crocodilorum in labyrintho, II, 148.

- Sepultura regum ap. Scythas**, IV. 71. 72. *privatorum*, c. 73. *sepultura ap. Thraces*, V. 8. *regum ap. Spartanos eadem fere*, quæ ap. *Persas*, VI. 58. *vid. Cadaver et Mortuus*.
- Serbonis lacus**, Ægypti terminus, II. 6. III. 5.
- Seriphii**, in classe Græcorum ad Salaminem, VIII. 46. 48.
- Sermyla**, opp. Græcum Sithoniæ, VII. 122.
- Serpentes ab equis comesi**, I. 78. *serpentes Jovi sacri*, eorumque *sepultura*, II. 74. *serpentes alati in Arabia*, II. 75. 76. *custodiunt arbores thuriferas*, III. 107. *eorum genitura*, III. 109. *serpentes cornibus instructi*, II. 74. IV. 192. *serpentum ingens multitudo ap. Neuros*, IV. 105. *serpentibus Troglodytæ Æthiopes vescuntur*, IV. 183. *Serpens arcis Athen. custos*, VIII. 41.
- Serrheum**, Thraciæ promontorium, VII. 59.
- Servi Græcis olim non fuere**, VI. 137. *servi Scytharum cur oculis priventur*, IV. 2. *super sepulcra strangulati*, IV. 72. a *Scythis flagellis fugati*, IV. 3. *seg. servi Argivorum diu bellum cum heris gerunt*, VI. 83. *servorum asylum*, Herculis templum ap. Ægyptios, II. 113. — *Servi mali solent esse viris bonis*, malis vero boni, VIII. 68. *conf. Hilotæ*.
- Sesami Babylonici proceritas**, I. 193.
- Sesostris**, rex Ægypti, II. 102. *quas gentes subegerit*, II. 103. *ejus cippi et inscriptiones aliaque monumenta*, II. 106.
- Sestus**, urbs Chersonesi, IV. 143. VII. 33. a Græcis obsidetur, IX. 114. *segq.*
- Sethon**, Ægypti rex, Vulcani sacerdos, miram victoriam de Assyriis reportat; ejus statua, II. 141.
- Sicania**, olim nominata Sicilia, VII. 170.
- Sicas**, Cybernici pater, VII. 98.
- Sicinnus**, Themistoclis filiorum pædagogus, ad Xerxem missus, VIII. 75. et iterum, c. 110.
- Sicyon**, civitas Peloponnesi; ejus tyrannus Clisthenes, V. 67. 68. *Sicyonii cum Lacedæmonii Argolidem vastarunt*, VI. 92. in acie Græc. ad Plataas, IX. 28.
- Sidon**, urbs Phœniciæ, II. 116. III. 136. *Sidonæ naves in Xerxis classe præstantissimæ*, VII. 99. 100. 128.
- Sigeum**, opp. ad Scamandrum, V. 65. *Mitylænæis eripuit Pisistratus*, V. 94.
- Sigeum promontor.**, IV. 38.
- Sigilla lapide acuto insculpuntur**, VII. 69. *sigilla Babyloniorum*, I. 195. *cf. Annulus*.
- Signa littera Persarum nomina omnia terminantur**, I. 139. *cf. c. 148*.
- Sigynnæ**, populus trans Istrum, V. 9. *Sigynnarum appellatio quid apud alios notet*, *ibid.*
- Silenus ubinam captus fuerit**, VIII. 138. *Sileni Marsyæ pellis in utrem formata ubi suspensa*, VII. 26.
- Sillicypria eorumque fructus pro oleo in lucernis**, II. 94.
- Silphium ubi**, IV. 169. 192.
- Simiarum magna copia ap. Gyzantes**, a quibus comeduntur, IV. 194.
- Simonides Ceus**, V. 102. *Leoprepis filius*, VII. 228 ubi ejus Epigramma.
- Simulacrum pistricis Cræsi**, I. 51. *simulacra primum ab Ægyptiis diis consecrata*, II. 4. *simulacrum Isidis bubulis instructum cornibus*, II. 41. *Jovis arietina facie*, c. 42. *Panis facie caprina*, II. 46. *Mercurii erecta pudenda habens*, c. 51. *Vulcani Pataicis Phœniciis simile*, III. 37. — *Simulacra diis non statuunt Persæ*, I. 131. *nec Scythæ*, nisi Marti, IV. 59. — *Simulacrum ex pelvi ab Amasi factum et cur*, II. 172. *Conf. Statuæ*.
- Sindi**, pop. ad Cimnerium Bosporum, IV. 28. *Sindica regio*, IV. 86.
- Sindus**, opp. Mygdoniæ, VII. 123.
- Singus**, opp. Sithoniæ, VII. 122.
- Sinope**, opp. ad Pontum Euxinum, I. 76. II. 34. IV. 12.
- Sinus Arabici descriptio**, II. 11.
- Siphnus**, insula dives metallis, III. 57. a Samiis vastata, c. 58. *Siphni in classe Græcorum ad Salaminem*, VIII. 46. 48.
- Siris**, Italiæ opp., Atheniensium, VIII. 62. *Sirites fuit Damasmus*, VI. 127.
- Siris**, Præoniæ opp., VIII. 115. *Siropræones a Megabazo in Asiam abducti*, V. 15.
- Siromitres**, Cebazi f., Paricaniorum dux, VII. 68. *Masistili pater*, VII. 79.
- Siromus Tyrius**, Mapenis pater, VII. 98.
- Siromus Cyprius**, pater Chersidis, V. 104.
- Sisamnes**, Hydarnis fil., Ariorum dux, VII. 65.
- Sisamnes**, Otanis pater, judex regis a Cambyse excoriat, V. 25.
- Sisimaces**, dux Pers., V. 121.
- Sisyra**, genus penulæ, VII. 67.
- Sitalcas**, rex Thracum, IV. 80. VII. 137.
- Sithonia regio**, VII. 122.
- Siuph**, urbs Ægypti, II. 172.
- Smaragdus Polycratis**, III. 41. *vid. Lapis*.
- Smerdis**, Cyri fil., a Cambyse fratre occiditur, III. 30. *occisum Cambyses lugeat*, III. 65.
- Smerdis Magus**, cum fratre contra Cambysem insurgit, III. 61. *segq.* regno politus, ex amputatis auribus, non esse Cyri fil. arguitur, c. 69. *segq.*
- Smerdomenes**, Otanis fil., dux copiarum Xerx., VII. 82. 121.
- Smila**, opp. Pallænæ, VII. 123.
- Smindyridas**, Sybarita, unus ex procis filia Clisthenis, VI. 127.
- Smyrna**, a Colophonis condita, I. 16. *Æolensium olim civitas*, iis a Ionibus ademta, I. 149. a Gyge oppugnata, I. 14. ab Alyatte capta, I. 16.
- Soboles numerosa patribus laudi ap. Persas**, I. 136.
- Sogdi**, pop. Asiæ, III. 93. *eorum armatura*, VII. 66.
- Sol**, dominus Massagetarum, I. 212. cui equos immolant, c. 216. *Soli sacra faciunt Persæ*, I. 131. et Libyes Nomades, IV. 188. *Solis mensa ap. Æthiopes*, III. 18. *Soli sacrae oves Apolloniæ*, IX. 93. *Solem execrantur Atarantes*, IV. 184. *Sol Græcis futura significat, ex disciplina Magorum*, VII. 37. *Leprosi in Solem deliquisse creduntur apud Persas*, I. 138. — *Solis aurea imago in bovis capite Mycerini regis*, II. 132. *Sol pro mercede acceptus*, VIII. 137. *solis defectio*, *vid. Eclipsis solis*. *Solis cursus quater mutatus, ex narratione Ægyptiorum*, II. 142. *sol matutinus ardentissimus apud Indos*, III. 104. *sol Phœnicibus Libyam circumnavigantibus a dextra manu*, IV. 42. *Sol aquam adtrahens*, Nilo fl. annui incrementi causa, II. 25. *sol telis Medorum obscuratus*, VII. 226. *Solis fons apud Ammonios*, IV. 181. *Solis urbs*, *vid. Heliopolis*.
- Soleæ Bœotiæ**, I. 195.
- Soli**, Σόλοι, Cypri opp. a Persis captum, V. 115. *Solii*, V. 110.
- Soloëis**, promontorium Africæ, II. 32. IV. 43.
- Solon**, legum lator Athen., I. 29. II. 177. *Sardibus cum Cræso de fortuna humana disputat*, I. 29—33. *Philocyprum tyrannum carmine celebrat*, V. 113.
- Solyimi**, qui postea Milyæ, I. 173.
- Somnia memorabilia**: *Astyagis*, I. 107. 108. *Cræsi*, I. 34. *Cyri*, I. 209. *Cambysis*, III. 30. *filia Polycratis*, III. 124. *Hippiæ Pisistrati fil.*, VI. 107. *Datis Imperatoris*, VI. 118. *Xerxis*, VII. 12. 14. *idemque et Artabano visum*, c. 17.

18. aliud Xerxis, VII. 19. Somniorum natura, VII. 16. —
Ex somniis in templo responsa dei petuntur ap. Thebanos, VIII. 134. itidem in sepulcris majorum ap. Nasamones, IV. 172. Somnia nulla vident Atlantes, IV. 184. Sophanes Decelensis, IX. 73. Eurybaten Argivum in certamine singulari interfecit, VI. 92. IX. 75. ferream ancoram gestare solitus, ad Plateas fortissime pugnat, IX. 74. *seq.*
Sophista Herodoto nominatur Solon, I. 29. et Pythagoras, IV. 95.
Sorores in matrimonium duxit Cambyses, III. 31. *seq.*
Sosicles Corinthius; ejus oratio de tyrannidis malis, V. 92.
Sosimenes, Panæti pater, VIII. 82.
Sostratus Ægineta, maximum ex mercibus lucrum fecit, IV. 152.
Spaco Medis canis appellatur, I. 110.
Spargapises, Tomyridis f., a Cyro captus seipsum interimit, I. 211. *seqq.*
Spargapithes, rex Agathyrsorum, IV. 78.
Sparta et Spartani, *vid.* Lacedæmon.
Spasmi medicina, hirco urina, IV. 187.
Spercheus amnis, VII. 198. 228.
Sperthias cum Bule se offert ad placandam iram Talhybii; eorumque acta, VII. 134—137.
Sphendale, (Sphendalenses,) opp. Atticæ, IX. 15.
Spina arbor: ex ea naves confectæ ap. Ægyptios, II. 96.
Sponsa ubi dotem concubitu quærat, IV. 172.
Spu Scythiis oculum significat, IV. 27.
Spuere apud Persas indecorum, I. 99.
Stadium, orgyia, cubitus, pes inter se comparantur, II. 149.
Stagirus, Græca urbs, Macedoniæ, VII. 115.
Stannum unde Græcis adferatur, III. 115.
Strateres aurei, III. 130. VII. 28.
Stathmi (i. e. Stationes regiæ) itineris ab Epheso usque Susa enumerantur, V. 52. *seq.*
Statua ænea Jovis Olympiæ, IX. 81. Neptuni Isthmii, *ibid.* statua rostrum navis manu tenens Delphis dedicata, VIII. 121. statuæ multæ Olympiæ dedicatæ a Micyntho, VII. 170. Statuæ permagnæ ante Vulcani templum Memphis erectæ, II. 110. duæ, Æstas et Hyems Rhampsiniti, II. 121. statuæ lignæ Mycerini regis, II. 130. *seq.* — Darii equestris cum inscr., III. 88. Sethonis Ægypti regis, II. 141. Alexandri aurea, VIII. 121. — Statua Veneris Cyrenæ, III. 181. Minervæ inaurata et duæ lapideæ Lindi, II. 181. Amasidis lignæ Sami, *ibid.* Damia et Auxesia ex olea, V. 82. *conf.* Simulacrum.
Statura, *vid.* Homo.
Stellæ aureæ tres Æginetarum Delphis, VIII. 122.
Stemmata: Mermnadarum familiæ, I. 7. Achæmenidarum, VII. II. Macedoniæ regum, genere Argivorum, VIII. 139. *coll.* c. 137. Eurysthenidarum familiæ Spart., VII. 204. alterius regiæ familiæ, *scil.* Proclidarum, VIII. 131. *cf.* VI. 52. Periclis ex Alcæmenidarum familia, VI. 131. *coll.* c. 130. *extremo.* *vid.* Miltiades.
Stentoris lacus in Thracia, VII. 58.
Stenyclerus, opp. Messeniæ, IX. 64.
Stesagoras, Cimonis pater, VI. 34. 103. in prytaeo occisus, VI. 38.
Stesenor, tyrannus Curii, V. 113.
Stesilaus, Thrasytai fil., VI. 114.
Stigmata non habere Thracibus ignobile, V. 6. stigmata regia Thebanis inusta, VII. 233.
Strattis, Chiorum tyrannus, IV. 138. conjuratio in eum cetecta, VIII. 132.
Struchates, pop. Mediæ, I. 101.
Struthiones in Africa, IV. 192. eorum pelles pro scutis gestant Macæ, IV. 175.
Stryme, Brianticæ opp., Thasiurum, VII. 108. 109.
Strymon, fl. Macedoniæ, I. 64. V. 13. 23. VII. 24. 113. ejus fontes, VIII. 115.
Strymonias ventus, VIII. 118.
Strymonii, qui postea Thracæ, VII. 75.
Stymphalis lacus, VI. 76.
Styracis usus ad thus legendum, III. 107.
Styrenses, gens Dryopica, VIII. 46. in classe Græc., VIII. I. ad Plateas, IX. 28. eorum ins., Ægilia, VI. 107.
Styx, fl. Arcadiæ; per ejus aquam juratur, VI. 74.
Subulci apud Ægyptios contemnuntur, II. 47.
Successio in regnum: III. 2. VI. 65. V. 42. VI. 52. VII. 3.
Sunium, promontorium Atticæ, VI. 87. 115. *cf.* IV. 99. ubi angulus Suniacus.
Supplices non prodendi, I. 159. *cf.* IX. 76.
Sus animal spurcum apud Ægyptios immolatur Lunæ et Baccho, II. 47. sues non alunt Nomades Libyes, IV. 186. nec Scythiæ, IV. 63. sues semen sparsum inculcant apud Ægyptios, II. 14.
Susa, urbs in Cissiorum regione, IV. 91. regia sedes, I. 188. IV. 83. V. 49. 52. VII. 239. Susa Memnonia, V. 53. 54. VII. 151.
Syagrus, legatus Laced. ad Gelonem, VII. 153. 159.
Sybaris, Italiæ urbs florentissima, VI. 127. a Crotoniatis et Dorieo capta, V. 44. *seq.* VI. 21.
Syene, urbs Thebaldos, II. 28.
Syennesis, rex Cilicum, I. 74. V. 118.
Syennesis Cilix, dux in classe Xerxis, VII. 98.
Syleus campus, VII. 115.
Syloson, Æacis fil., a Polycrate fratre Samo ejectus, III. 39. in Ægypto militans, Dario pallium dono dedit, c. 139 *seq.* in Sami imperium a Dario restituitur, c. 141 — 149.
Syme ins., I. 174.
Syracusæ, urbs Siciliæ, VII. 155. *seqq.* *vid.* Gelo.
Syria Ægypto contermina, II. 12. 116. III. 5. Syria Palaestina, III. 91. IV. 39. VII. 89. Syri pudenda circumcidunt, II. 104.
Syri, s. Syrii, iidem qui Cappadoces, a Cræso subiguntur, I. 72. 76. *cf.* c. 6. III. 90. V. 49. VII. 72.
Syrii, iidem qui Assyrii, VII. 63.
Syrtes, II. 32. 150.
T.
Tabalus, Sardibus prefectus, I. 154. *seqq.*
Tabiti, Scythiis Vesta, IV. 59.
Tabulæ geographicæ, IV. 36. V. 49. *cf.* Pictura.
Tachompo, ins. Nili, II. 29.
Tænarus, locus Laconia, I. 23. 24. VII. 168.
Talaus, Adrasti pater, V. 67.
Talentum Babylon. et Euboicum, III. 89.
Talarum ludi inventores Lydi, I. 94.
Talthybius; ejus templum Spartæ, VII. 134. Talhybii ira in Lacedæmonios ob legatos violatos, c. 134. 137.
Talthybiadarum privilegium, VII. 134. *cf.* VI. 60.
Tamynæ, opp. Eubœæ, VI. 101.
Tanagra, opp. Boeotiæ, IX. 15. et 43. Tanagraei Thebanorum vicini, V. 79. Tamagricus tractus, V. 57.
Tanais fl., Europam terminat, IV. 45. in Mæotidem lacum se exonerat, IV. 20. 21. 100. 123. Mæoticus fluvius nominatur, IV. 45. Tanitana prefectura Ægypti, II. 166.
Tarentum, urbs Italiæ, I. 24. III. 138. IV. 99. Tarentini, III. 138. ingentem cladem passi, VII. 170.
Targiteus, et ejus tres filii, Scytharum progenitores, IV. 5.
Taricheæ Pelusiacæ, Ægypti, II. 15. Taricheæ ad Canobicum Nili ostium, II. 113.

Tartessus, urbs Iberiæ, I. 163. ex Tartesso Colæus Samius magnas divitias tulit, IV. 152. — Tartessie mustelæ, IV. 192. — Tartessorum rex, Arganthonius, I. 163.
 Taucheira, opp. Barcæ, IV. 171.
 Tauri Iphigeniam colunt, IV. 103. Taurica gens, IV. 99. 103. Taurici montes, IV. 3. Taurica regio, IV. 20. 99.
 Taxacis, rex Scyth., IV. 120.
 Taygetus, mons Laconicæ, IV. 145.
 Taurus, fl. Thraciæ, ejus fontes partim calidi, partim frigidi, IV. 90. cippus ei a Dario erectus, IV. 91.
 Teaspes, Sataspis pater, IV. 43. et Pharandalis, VII. 79. IX. 76.
 Tegea, opp. Arcad., VI. 105. VII. 170. Tegeatæ, I. 65. IX. 24. et Argivi cum Lacedæmonii bellum gerunt, IX. 35. Tegeatæ ad Thermopylas, VII. 202. cum Atheniensibus de altero cornu altercantur, IX. 26. ad Plataeas fortiter pugnant, IX. 70. — Tegeæ exul mortuus Leotychides, VI. 72.
 Teii Abdera in Thracia condunt, I. 168. Teii in Ionium classe ad Miletum, VI. 8.
 Teispes duo, Achæmenidæ, VII. 11.
 Telamoo heros, VIII. 64.
 Telebæ, V. 59.
 Telecles, pater Theodori Samii, III. 41.
 Teleclus, fil. Archelai, Spartæ rex, VII. 204.
 Telesarchus Samius, III. 143.
 Telines, progenitor Gelonis, hierophanta, ejus gesta, VII. 153.
 Tellidæ, vatum familia, IX. 37.
 Tellias Eliensis, vates Phloecium, VIII. 27.
 Tellus Atheniensis, beatus a Solone prædicatus, I. 30.
 Tellus, Scytharum dea, Apia nominata, IV. 59. *vid.* Terra.
 Telmessenses haruspices, I. 78.
 Telus, ins. contra Triopium sita, VII. 153.
 Telys, rex Sybar., V. 44.
 Temenus Argivus, progenitor regum Macedoniæ, VIII. 137. *seqq.*
 Temnus ins. Æolensium, I. 149.
 Tempe, locus Thessaliæ, VII. 173.
 Tempia aliquot memorabilia : Jovis Carii templum Mysis et Lydis commune, I. 171. Jovis Olympii Pisæ, II. 7. Jovis Beli Babylonicum cum turri præalta et aede inferna, I. 181 — 183. Jovis Thebani in Ægypto, I. 182. II. 6. Jovis sub fago conditum, II. 56. *vid.* Delubrum. — templum Amphiarai ap. Thebanos, VIII. 134. Androcratis herois, IX. 25. Æaci Athenis, V. 89. Apollinis Triopii Doriensium civitatibus commune, I. 144. Apollinis Ptoi Thebanorum, VIII. 135. Bacchi prope Byzant., IV. 87. Cereris Borysthenitarum, IV. 53. Cybeles Sardibus, V. 102. templum Delphicum magnifice ab Alcæonidis exstructum, V. 62. *cf.* I. 51. II. 180. Dianæ templum magnificum Bubasti, II. 138. Furiarum Laii et Cædipodis Spartæ, IV. 149. — Hellenium templum Naucrati, II. 178. Herculis vetustissimum Tyri, unde derivatum Thasium, II. 44. Panionium, I. 143. templ. Latonæ Buto, ubi ædes monolitha, II. 155. *cf.* c. 175. Minervæ Sai, II. 175. Alææ Minervæ Tegeæ, I. 66. IX. 70. Minervæ Pallenis Marathone, I. 62. Protesilai, VII. 33. IX. 116. Veneris Cœlestis Ascalone; inde illud in Cypro et Cytheris derivatum, I. 105. templum Vulcani in Ægypto mirandis propylæis exstructum, II. 176. — templum in arce Athen. Doriensibus intrare nefas, V. 72. — Tempia diis non erigunt Persæ, I. 131. nec Scythæ, IV. 59.
 Tenedus ins., Æolensium, I. 151. capta a Persis, VI. 31.
 Tenus, ins. prope Delum, IV. 33. VI. 97. Tenius Panætius, VIII. 82.

HERODOTUS.

Teos, opp. Lydiæ, Ionium, I. 142. II. 178. ab Harpago captum, I. 168.
 Teras, IV. 80. Thrax, Sitalcæ pater, VII. 137.
 Terillus, Himeræ tyrannus, VII. 165.
 Termerensis Histiaeus, V. 37.
 Termilæ, origine Cretes, Lyciam occupant, VII. 92. *cf.* I. 173.
 Terræ universæ descriptio ex mente Herodoti, IV. 36 — 45. *cf.* II. 16. terræ incolæ extremi, septentr. versus, IV. 13. *seqq.* versus occidentem, II. 33. IV. 49. — Terræ motu Thessaliæ montes disrupti, VII. 129. terræ motus Scythis prodigium, IV. 28. terræ motu tremuit Delus, VI. 98. — Terram et aquam poscere, IV. 126. V. 18. VI. 48. VII. 32. 131. *seq.* — Terra nulla omnia suppeditat, I. 32.
 Terra dea, Jovis uxor, apud Scythas, IV. 59. Terræ sacra faciunt Persæ, I. 131.
 Tessera militibus data, IX. 98. — Tesserarum ludus a Lydis inventus, I. 94.
 Tethronium, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Tetramnestus Sidonius, VII. 98.
 Teucri olim expeditionem in Europam susceperunt, VII. 20. priscorum Teucrorum reliquiæ Gergithæ, V. 122. VII. 43. — Teucrorum coloni, Præones, V. 13. Maxyes, IV. 191.
 Teuthrania, II. 10.
 Textura apud Ægyptios, II. 35. *cf.* III. 47. Figuræ vestimentis intextæ, I. 203. amiculum variegatum texuit Amestris, IX. 109.
 Thales Milesius, origine Phœnix, I. 170. solis defectum prædixit, I. 74. Cressi copias Halyn transducit, c. 75. salutare Ionibus consilium dat, I. 170.
 Thamanæi, pop. Asiat., III. 93. 117.
 Thamasius, Saudocis pater, VII. 194.
 Thamimasadas, Neptunus apud Scythas, IV. 59.
 Thannyras, Iuani Afri fil., III. 15.
 Thasus, ins. a Phœnicibus condita, II. 44. nomen a Thaso Phœnice, VI. 47. Thasiarum civitates in continente, VII. 118. in his Stryme, c. 103. auri metalla, VI. 46. 47. — Thasus ab Histiaeo frustra oppugnata, VI. 28. Thasii Persis subjecti, VI. 44. defectionis insinuatim viros diruere jussi, c. 46.
 Theasides Spart., VI. 85.
 Thebæ Ægyptiæ, II. 3. Thebæ, *vel* Thebais, olim universa Ægyptus, II. 15. Thebis pluisse, maximum prodigium, III. 10. ibi Jovis templum, I. 182. II. 42. 56. IV. 181. et oraculum, II. 54. *seq.* 83. — Thebana præfectura II. 42. 166.
 Thebæ, urbs Bœotiæ, I. 52. ubi templum et oraculum Ismenii Apollinis, *ibid.* VIII. 134. Amphiarai oraculum, *ibid.* *cf.* I. 46. 49. — Thebani cum Atheniensibus bellum gerunt, V. 79. *seq. coll.* c. 74. *et* 77. Plataeensibus infensi, VI. 108. Thebani in Thermopylis, VII. 202. Persis se dedunt; iis regia stigmata inurantur, c. 233. Thebani cum Persis arma jungunt, IX. 31. 41. fortiter pugnant ad Plataeas, c. 67. a Græcis obsidione pressi Medicarum partium patronos tradunt, IX. 86 — 88.
 Thebe, Asopi filia, V. 80.
 Thebes campus, Θῆβης πεδίον, in Asia, VII. 42.
 Themiscyra, oppidum Cappad. ad Thermodontem fl., IV. 86.
 Themison Thæræus, IV. 154.
 Themistocles, Neoclis fil., Atheniensibus persuadet, ut publicis pecuniis naves ædificent, VII. 144. Atheniensium dux in Thessalia, c. 173. murum ligneum gaves interpretatur, *cap.* 143. ad Artedemium corruptit Græcorum duces, ut maneant, VIII. 4. *seq.* Iones ad defectionem

- sollicitat, c. 19. 22. Eurybiadi persuadet, ut classe ad Salaminem maneat, c. 56. *seqq.* perlegatum Xerxem de classe Græc. cingenda monet, c. 74. *seq.* Aristidem, sibi non amicum, nuncium adferentem, in consilium Græc. introducit, c. 79. — 82. Athenienses ad pugnam hortatur, *cap.* 83. iterum nuncium ad Xerxem mittit, *cap.* 108 — 110. ab Insulanis clam pecunias exigit, c. 111. *seq.* Græcorum peritissimus, secundum virtutis præmium fert, c. 123. *seq.* Lacedæmone præcipue honoratus, obrectatori scite respondet, c. 124. *seq.*
- Theocydes, pater Dicæi, VIII. 65.
- Theodorus Samius, III. 41. artifex clarissimus, I. 51.
- Theogoniam canit magus in Persarum sacrificiis, I. 132. theogoniam condiderunt Græcis Homerus et Hesiodus, II. 53.
- Theomestor, Androdamantis fil., Sami tyrannus a Persis constitutus, VIII. 85. IX. 90.
- Theophaniorum festum ap. Delphenses, I. 51.
- Theopompus, rex Spart., VIII. 131.
- Thera, ins. olim Calliste nominata, a Phœnicibus condita, IV. 147. postea a Thera Spartano nomen invenit, c. 148. *seq.* Theræi, sterilitate pressi; in Plateam, ins. navigant; in Libya Cyrenen conduunt, IV. 150. *seqq.* 156.
- Therambus, opp. Pallænæ, VII. 123.
- Therapne, opp. Lacon., VI. 61.
- Theras, Cadmeus genere, IV. 147. 148. *conf.* Thera.
- Therina, opp. Mygdoniæ, VII. 121. 127. 179. 183. Thermaeus sinus, VII. 121. VIII. 127.
- Thermodon, fl. Cappadociæ, II. 104. IV. 86. IX. 27.
- Thermodon, fl. Bœotiæ, IV. 110. IX. 43.
- Thermopylæ, ab accolis nude Pylæ nominatæ, VII. 201. Thermopylarum fauces describuntur, c. 175. 176. ad Thermop. usque salvus venit Xerxis exercitus, c. 184. 186. pugna ad Thermop., VII. 223. *seqq.*
- Theron, Agrigentinorum regulus, cum Gelone Amilcarem vicit, VII. 163. *seq.*
- Thersander, Polynici fil., avus Autesionis, proavus Theræ, IV. 147. VI. 52.
- Thersander Orchomenius, *Herodoto* sermonem nobilis Persæ de belli eventū in epulis habitum *narravit*, IX. 16.
- Thesens Helenam Aphidnas deportavit, IX. 72. Smyrnæm condidit, H. 2.
- Thesmophoria Cereris sacra, II. 171. Ephesi mulieres noctu celebrant, VI. 16.
- Thespia, opp. Bœotiæ, VIII. 50. — Thespienses, V. 79. in Thermopylis, VII. 202. cum Leonida occumbunt, *cap.* 226. *cf.* 222. eorum urbs incensa, VIII. 50. superstitæ ad Plateas pugnant, IX. 30. Thespiensibus civibus adscribitur Sicinnus, VIII. 75.
- Thesprotia, VIII. 47. ex ea Thessali venerunt, VII. 176. ibi oraculum per mortuorum evocationem, V. 92. §. 7.
- Thessalia, *Θεσσαλία*, I. 57. *Θεσσαλίη* describitur, VII. 128. *seqq.* Thessalici equi præstantissimi, VII. 196. Thessali cum Phocensibus perpetuum bellum gesserunt, VII. 176. VIII. 27 — 29. necessitate coacti cum Persis faciunt, VII. 172 — 174. *cf.* c. 130. Xerxem in Phocidem ducunt, VIII. 30. *seqq.* Thessali in acie Persar. ad Plateas, IX. 31. Thessalis Artabazus e pugna profugiens verba dat, IX. 89. Thessaliæ reges, Aleuadæ, VII. 6. 36.
- Thessalus, socius Doriei, V. 46.
- Thestes fons Libyæ, IV. 159.
- Thetidi sacrificant Magi, VII. 191.
- Thmuitana præfectura Ægypti, II. 166.
- Thoas in Lemno occisus, VI. 138.
- Thoes, ferr. in Libya, IV. 192.
- Thonis, præfectus Canobici ostii, II. 114.
- Thoraces linei Amasidis regis, II. 182. III. 47. thorax Mastistii, IX. 22. thoraces Ægyptiacos adoptarunt Persæ, I. 135.
- Thorax Larissæus, IX. 1. 58.
- Thoricus, pagus Atticæ, IV. 99.
- Thornax, mons Lacon., I. 69.
- Thracia, ἡ Θρηάκη, I. 168. ἡ Θρηάκη, IV. 99. VI. 33. Thraces, numerosa gens, in multos populos divisa, V. 3. *seqq.* *cf.* IV. 93. VII. 110. VIII. 116. eorum mores, V. 6. dii, c. 7. sepultura, c. 8. eorum vestimenta ex cannabi, IV. 74. — Thraces olim a Sesostri subacti, II. 103. Thraces alii Dario sese dedunt; vi subiguntur Getæ, IV. 93. Thraciam totam subigit Megabazus, V. 2. Thraces cum Xerxe militant, VII. 183. circa Strymonem habitantes Jovis currum subripiunt, VIII. 115. in Artabazi exercitum impetum faciunt, IX. 89. — *cf.* Getæ, Bissaltæ, *etc.*
- Thraces Asiam incolentes, Thyti et Bithyni (*cf.* VII. 75). a Cræso subiguntur, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 75. *seq.*
- Thrasylbulus, tyrannus Milesiorum, pacem componit cum Alyatte, I. 20 — 22. Periandro quomodo consilium significavit, V. 92.
- Thrasycles, pater Lamponius, IX. 90.
- Thrasycleus Alenodes, IX. 58.
- Thrasylaus, pater Stelisai, VI. 114.
- Thrasias campus Atticæ, VIII. 65. IX. 7.
- Thus ubi et quomodo colligatur, III. 107.
- Thyie, Cephissi filia, senum, VII. 178.
- Thyni a Cræso subacti, I. 28.
- Thyrea, opp. Argolidis, VI. 76. de eo contendunt Spartani et Argivi, I. 182.
- Thyrsagete, pop. Europæ septentr., IV. 22. 123.
- Thysus, opp. in Atho monte, VI. 22.
- Tiaræ Persarum, III. 12. V. 49. VII. 61. tiara auro intexta Abderitas donat Xerxes, VIII. 120.
- Tiarantus, fl. Scyth., IV. 48.
- Tibarenti, pop. Asiatic., III. 94. eorum armatura, VII. 78.
- Tibisis, fl. Scythiæ, IV. 49.
- Tigranes, Achæmenides, Medorum dux, VII. 62. Pers. exercitui ad Mycalen præest, IX. 96. *cf.* c. 102.
- Tigris, Gyndem fl. excipit, I. 189. Armeniam perfluit, V. 52. in mare Rubrum infunditur, I. 189. VI. 20. Tres Armeniæ fl. hujus nominis, V. 52.
- Tilones pisces, V. 16.
- Timagenides Theban., IX. 38. 86. *seq.*
- Timagoras, Timonactis pater, VII. 98.
- Timander, Asopodori pater, IX. 69.
- Timareta, antistes Dodonæa, II. 55.
- Timesitheus Delphensis, V. 72.
- Timesius Clazomenius, Abderam condidit, I. 168.
- Timnas, Ariapithis tutor, Scythia, IV. 76.
- Timo, inferarum Dearum ministra, Parum Miltiadi prodiit, VI. 134. 135.
- Timon, Androbuli fil., Delphensis, VII. 141.
- Timonax, Timagoræ fil., VII. 98.
- Timoxenus, Scionæorum dux, VIII. 128.
- Tiryrs, *el* Tirynthius ager, Argolidis, VI. 76. 77. 83. Tiryntiis in acie Græc. ad Plateas, IX. 28. Tiryntiios piscatores cepit Aneristus Spartanus, VII. 137.
- Tisamenus, Antiochi fil., vates, Eleus, Spartanus civis factus, IX. 33 — 35.
- Tisamenus, Thersandri fil., Spartanus, IV. 147. VI. 52.
- Tisander, Isagoræ pater, V. 66.
- Tisander, Hippoclidis pater, VI. 127. 129.
- Tisias, Lysagoræ pater, VI. 133.

- Titacus Aphidnaeus, IX. 73.
 Tithæus, Datis fil., equitalui praefectus, VII. 88.
 Tithorea, Parnassi vertex, VIII. 32.
 Titormus Aetolus, frater Malæ, VI. 127.
 Tmolus, Lydiæ mons, ad Sardes, I. 84. auri ramenta proferent, I. 93. V. 101.
 Tomyris, Massagetarum regina, Cyrum Araxem trajectere sinit, I. 205. *seqq.* filium dolo captum repetit, *cap.* 212. in Cyri cadaver sævit, *c.* 214.
 Tonitrua in Xerxis exercitum ingruunt, VII. 42. adv. tonitrua sagittas emittunt Thraces, IV. 94.
 Torone, opp. Sithoniæ, VII. 22. 122. Toronæum promontor., VII. 122.
 Trachea Chersonesus, IV. 99.
 Trachis, opp. agri Maliensis, VII. 199. 201. 103. Trachinia, VIII. 31. Trachinii, VII. 175. 176. Trachiniæ petrae, VII. 198.
 Tragici chori calamitates Adrastii celebrantes, Baccho adtributi, V. 67. Tragedia, *vid.* Drama.
 Trapezus, Arcadiæ opp., VI. 127.
 Traspies, Scythæ, IV. 6.
 Trausi, pop. Thraciæ, V. 4.
 Traus, fl. Thraciæ, in Bistonidem lacum influit, VII. 109.
 Tria-capita, locus in Cillæone monte, IX. 39.
 Triballicus campus Thraciæ, IV. 49.
 Tribunus nomina mutata Sicyone, V. 68. Tribus Athen. auctæ, V. 66. 69. VI. 131.
 Triopium, Cnidiorum ditio, I. 174. Triopici Apollinis templum. I. 144. — Triopium promontor., IV. 38.
 Tripus aureus Cressi Thebis, I. 92. tripus Delphis a Græciæ dedicatus, VIII. 82. IX. 81. tripus æneus ad Tritonidem lacum, IV. 179. tripodes in Apollinis templo Thebis, V. 59—61.
 Tritæenses (Tritæa), Achæorum civitas, I. 145.
 Tritantæchmes, Artabani fil., pedestri exercitu præfectus, VII. 82. 121. ejus nobilis sententia, VIII. 26.
 Tritantæchmes, Artabazi f.; Babylonici præf., I. 192.
 Tritææ, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Triton, fl. Libyæ, et Tritonis lacus, IV. 178. 191.
 Triton e tripode oraculum edidit, IV. 179.
 Træzen, opp. Argolidis, VIII. 41. Træzenii in acie Græcor. ad Plateas, IX. 28. Træzenii Halicarnassum condiderunt, VII. 99.
 Troglodytæ, IV. 183.
 Troja, IV. 191. V. 13. Trojana terra, ἡ Τροίης γῆ, II. 118. ἡ Τρωάς γῆ, V. 26. 122. Τροῦρα, II. 10. Τρωάς, V. 122. *vid. art. et cf.* Teucri. — De Troja expugnata narratio Ægyptiorum, II. 118. *seq.* Trojanum bellum tertia generatione post Minoem gestum, VII. 171.
 Trophonii Orac., I. 46. VIII. 134.
 Tycta, *ap. Persas* regia cæna, IX. 110.
 Tydeus, gener Adrastii, V. 67.
 Tymnes, Histiaei pater, Termerensis, V. 37. VII. 98.
 Tyndaridæ Argonautæ, IV. 145. Helenæ repetendæ causa Atticam invaserunt, IX. 73. Tyndaridæ reges Spartani *nominantur*, V. 75. — Tyndari filia, Helena, Venus Hospita *ap. Ægyptios*, II. 112.
 Typhon, Osiridis filio insidiatus, II. 156. in Serbonide lacu occultatus, III. 5.
 Tyrannis lubrica res, III. 53. Tyrannidis incommoda, V. 92. Tyrannorum mores, III. 80.
 Tyras, fl. Scyth., IV. II. 47. 82. ejus cursus, *c.* 51. *seq.* — Tyritæ, Græci ad Tyra: fl. ostium, IV. 51.
 Tyrodiza, opp. Thraciæ, Perinthiorum, VII. 25.
 Tyrrheni cum Phocæensibus bellum navale gerunt, I. 166. *seqq.*
 Tyrrheni Thraciam incolentes, I. 57.
 Tyrrhenia, a Tyrrhæno et Lydis in Umbria condita, I. 94.
 Tyrrheniam Græciæ Phocæenses ostenderunt, I. 163.
 Tyrus, ubi vetustiss. Herculis templum, quando condita, II. 44. Tyrii Memphi circa Herculis templum sedes habent, II. 112.
 U. V.
 Vacæ Isidis sacrae, II. 41. vaccarum carnem non gustant Nomades Libyæ, nec Baræorum mulieres, IV. 186. *cf.* Bos.
 Vallum e clypeis congerunt Persæ, IX. 61. 99. 102.
 Vasa fictilia Attica, V. 88. *cf.* Dolia.
 Vates in exercitu, VII. 121. IX. 33. *vid.* Acarnan et Ellis.
 Vatum ingens numerus ap. Scythas; eorum vaticinandi ritus, IV. 67. *seqq.* vaticinandi modus apud Nasamones, IV. 172. *conf.* Oraculum.
 Velia a Phocæensibus condita, I. 167.
 Veneti, *vid.* Eneï.
 Ventus Strymonias, VIII. 118. Hellespontias, VII. 188. venti Etesia non efficiunt, ut Nilus augeatur, II. 20. ventus exercitum arenâ obruit, III. 26. adv. ventum expeditionem suscipiunt Psylli, IV. 173. — Ventorum ara Thyiæ, VII. 178. Ventis sacra faciunt Persæ, I. 131. pueros immolat Menelaus, II. 119. Ventos placant incantationibus Magi, VII. 191.
 Venus, Assyriis Mylitta, Arabibus Alitta, Persis Mitra, I. 131. Venus Urania *ap. Arabes* Alilat, III. 8. *ap. Scythas* Artimpasa, IV. 59. Veneris Assyriæ cultus, I. 199. Hospita Venus, Helena, *ap. Ægypt.*; ejus aedes Memphi, II. 112. Veneris templum Atarbechi, II. 41. vetustiss. Ascalone, inde templ. in Cypro et Cytheris derivatum, I. 105. — a Venere divina artem accipere Scythæ, IV. 67.
 Vesta dea, Tabita *ap. Scythas*, IV. 59. *cf. c.* 127.
 Vestes ex gossypio, VII. 65. ex scirpo paratæ ap. Indos, III. 98. et cannabi ap. Thraces, IV. 74. linæ et lanæ *ap. Ægyptios*, II. 81. in vestimentis figuras pingunt Canasii, I. 203. vestes pictæ ap. Sarangas, VII. 67. Vestimentum Ionicum, Caricum, Doricum, V. 88. *conf.* Textura. — Vestitus populorum cum Xerxe militantium, VII. 61. *seqq.*
 Via sacra Athenis Eleusinem ducens, VI. 34. Viæ Sacrae, locus Scythiæ, IV. 52. Novemviæ, VII. 114. via insculptis ornata figuris in Ægypto, II. 124. Via publica mercatorum per desertam Africæ, IV. 181—185. via ab Epheso usque Susa per stationes et parasangas descripta, V. 52—54.
 Vicinos Medi et Persæ colunt, I. 134.
 Victimæ cædendæ modus ap. Scythas, IV. 80. *seq. cf.* Sacrificium. Victimæ exploratio *ap. Ægyptios*, II. 38. ex victimis responsa dei petita, VIII. 134.
 Victoria alma, πότνια Νίκη, VIII. 77. victoria Cadmea, I. 166. frigida, IX. 49.
 Vigilia noctis, IX. 51.
 Vinum palmeum, I. 193. 194. II. 86. III. 20. ex hordeo *ap. Ægyptios*, II. 77. ex loto, IV. 177.
 Viperarum generatio cur rara, III. 108. 109.
 Virgo nulla *ap. Sauromatas* nubit, quin prius hostem occiderit, IV. 117. virgines non custodiunt Thraces, severe vero uxores, V. 6. *cf.* Concubitus. Virgines devirginantur a rege *ap. Adymarchidas*, IV. 168. publice venduntur *ap. Babylonios*, I. 196. virginum pugna, IV. 180.
 Viri pauci, multi homines, VII. 210. Viri Xerxi mulieres facit, VIII. 88.
 Vita humana, LXX. annis terminata a Solone, I. 32. ab Ichthyophagis, LXXX., III. 22. de vitæ humanæ conditione disputatio, VII. 46. *seqq. cf.* I. 32.

Vitis anrea, VII. 27.
 Vivos defodere Persis in usu, VII. 114. *cf.* III. 35.
 Ultio gravior ap. deos invidiosa, IV. 205.
 Umbri, pop. Italiae, I. 94. IV. 49.
 Unoculi, *vid.* Arimaspi.
 Vocalissimus Ægyptius, IV. 141.
 Urania, *vid.* Venus.
 Urbs lignea, IV. 108.
 Urina hirci spasmi remedium, IV. 187. urina castæ mulieris visus restitutus, II. 111.
 Urnae Iustales Delphis a Cræso dedicatæ, I. 51.
 Urotal Arabibus Dionysus, III. 8.
 Ursorum aculorum sepultura, II. 17. ursos fert Libya, 101. n.
 Utii, pop. Asiat., III. 93. eorum armatura, VII. 68.
 Vulcanus; magnum ejus templum Memphi, II. 99. 101. 121. 147. 176. Vulcani simulacris illusit Cambyzes, III. 37. cum Vulcani sacerdotibus sermones præcipue miscuit Herodotus, II. 3. *cf.* c. 100. — In Vulcani honorem Iampadum festivitas ap. Græcos, VIII. 98.
 Vulnere sindone byssina obligantur, VII. 181.
 Vulpanseris Ægyptiis sacri, II. 72.
 Uxor Candaui a Gyge nuda visa, I. 9. uxores ad mariti funus mactatæ, V. 5. uxores Atheniens. raptæ, VII. 138. *cf.* Mulieres.

X.

Xanthippus, Aripbronis fil., Periclis pater, VI. 131. Militiadem, e Paro reversum accusat, c. 136. Atheniensium dux ad Mycalen, VIII. 131. Sestum oppugnat, IX. 114. Sesti præfectum Artaycten cruci adligit, c. 120. *cf.* VII. 33.
 Xanthus, Lyciæ opp., I. 176. Xanthius campus, *ibid.*
 Xanthii fortiter pugnant adv. Harpagum, *ibid.*
 Xenagoras, Praxilai fil., Halicarnas., IX. 107.
 Xerxes, Darii fil. ex Atos-a, Cyri fil., VII. 1. ejus genealogia, VII. 11. Xerxes significat bellatorem, VI. 98. Rex Persarum declaratur, Demarato adjuvante et Artossa, VII. 2—4. contra Ægyptum rebellantem ducit, c. 5. 7. — De bello Græcis inferendo, instigatus præcipue a Mardonio, ab Aleuadis et Pisistratidis, (c. 5. 6.) cum Persar. proceribus disserit; ter consilium mutat, *cap.* 8—18. a Pythio Lydo hospitio excipitur, c. 26. *seqq.* præcones dimittit per Græciam, c. 32. *conf.* c. 131. Hellespontum flagellari jubet, c. 35. Græcorum speculatores salvos dimittit, c. 146. *seq.* discisso Pythii filio, Abydum petit, *lc.* 37. *seqq.* agminis ordo, 40. *seq.* Abydi eum

Artabano de expeditione iterum disserit, c. 44. 52. naves frumentarias Peloponnesum petere patitur, *cap.* 147. Hellespontum transit, c. 54. *seqq.* numerum copiarum init, *cap.* 59. *seq. cf. cap.* 100. cum Demarato de Græcorum disciplina, c. 101.—104. Græcis civitatibus sumptuosas imperat cernas, c. 118—120. terrestres copias in tria agmina dividit, c. 121. Penei fl. ostia spectat, c. 128. *seqq.* ad Thermopylas castra promovel, c. 198 — 201. pugnam committit, c. 210. *seqq.* semitâ proditâ, c. 213. Thermopylas expugnat, c. 223—225. in cadaver Leonidæ sævit, c. 238. sepultis occisis Persis ad stragem spectandam classiarios invitat, VIII. 24. *seq.* Atticam igne vastat, Athenas capit, c. 50. *seqq.* pugnam ad Salaminem committit, spreto consilio Artemisiæ, c. 67. *seqq.* in monte sedens pugnam spectat, c. 90. *cf.* c. 88. clade accepta fugam meditat, c. 100. *seqq.* filios suos Artemisiæ committit Ephesum ducendos, *cap.* 103. 107. Mardonio in Thessalia relicto, ad Hellespontum prope rat, c. 113. *seqq.* Abydum, (*cf.* c. 118—120.) trajicit, et Sardes pervenit, c. 117. Ibi, et dein Susis, nefariis amoribus indulget, IX. 108. *seqq.* ab Amestri uxore amiculum accipit, *etc.* c. 109. *seq.* Masisten fratrem interficit, c. 113. — Jovis Beli statuam Babylone abstulit, I. 183. — Xerxes formâ præstans, VII. 187. coll. VIII. 68. *fin.*

Xuthus, Ionis pater, VII. 94.

Z.

Zacynthus ins., VI. 70. Ibi lacus picem proferens, IV. 195.
 Zacynthii, IH. 59. VI. 70.
 Zalmoxis, deus ap. Getas, ejusque cultus, IV. 94. *seqq.*
 Zancle, Siciliæ opp., postea Messana nominata, VII. 164. a Samiis occupata, VI. 23. *seq.* et una cum Cadmo Coa habitata, VII. 164. cum Zancleis bellum gessit Hippocrates, VII. 154. *cf.* VI. 23.
 Zauces, Afri, IV. 193.
 Zegeries, murium genus in Africa, IV. 192.
 Zeira, amiculi genus, VII. 69.
 Zeuxidamus, Leotychidis f., VI. 71.
 Zona, Samothraciæ opp., VII. 69.
 Zopyrus, Megabyzi fil., se ipse mutilat, et Babylonem Dario prodit, III. 153—158. Babyloniam præficitur a Dario, maxime laudatus, c. 160. ejus filia a Sataspe vitata, IV. 43.
 Zopyrus, Megabyzi fil., illius nepos, ad Athenienses transfugit, III. 160.
 Zoster, Atticæ promontorium, VIII. 107.